

IOAN. DUNS SCOTI

SUMMA THEOLOGICA

ST. ALBERT'S COLLEGE LIBRARY

VEN. IOANNIS DUNS SCOTI

DOCTORIS SUBTILIS

ORDINIS FRATRUM MINORUM

SUMMA THEOLOGICA

EX UNIVERSIS OPERIBUS EIUS CONCINNATA, IUXTA ORDINEM

ET DISPOSITIONEM SUMMAE ANGELICI DOCTORIS

S. THOMAE AQUINATIS

PER

Fr. HIERONYMUM DE MONTEFORTINO

PROVINCIAE ROMANAE ALUMNUM

NOVA EDITIO

TOMUS SEXTUS COMPLETENS

TRACTATUS

*De Sacramentis Penitentiae,
Unctio[n]is, Eucharistiae,
Ordinis et Matrimonii.
De Resurrectione et iudicio
De Iudicio finali.
De Sanctorum gloria et damnatorum
poena.
De Purgatorio.*

Property of

COSA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

ROMAE

EX TYPOGRAPHIA SALLUSTIANA

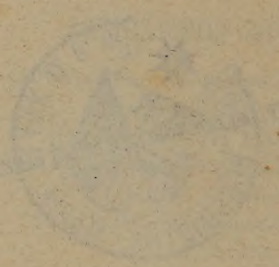
(MATER AMABILIS)

Via S. Nicola da Tolentino, 4

1903.

G
By

BX
1749
T6
D8
V.6

PROPERTY OF
COZA
Please return to
Columbia University
Library

Imprimatur:

Si videbitur Reverendissimo Patri Sacri Palatii Apostolici Magistro.

NUNCIUS BACCARIUS, Episc. Boianen. Vicesg.

Imprimatur:

Fr. JOANNES BENEDICTUS ZUANELLI,
Ordinis Praed. Sacri Palatii Apostolici Magister.

APPROBATIONES.

FR. PETRUS PAULUS DE CIRIGNOLA

Strictioris Observantiae S. Patris Francisci Lector Emeritus, ex Provincialis olim Procurator Generalis et in hac Cismontana Familia V. Comm. Generalis et Servus.

Dilecto nobis in Christo Rev. P. Fr. Hieronymo a Monte Fortino, Lectori Emerito Ordinis Script. ex Provinciali nostrae Almae Provinciae Romanae

Salutem, et Seraphicam Benedictionem.

Cum iuxta Apostolicas nostrique Ordinis Constitutiones revisum, et approbatum fuerit Volumen quoddam a Te compositum, cuius Titulus est: *Tertiae partis Summae Theologicae Joannis Duns Scoti Doctoris Subtilis, concinnatae iuxta dispositionem, et ordinem Summae Angelici Doctoris S. Thomae Aquinatis, Tomus Posterior*; tenore praesentium ad salutaris obedientiae meritum, facultatem tibi impertimur, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare possis, et valeas. Vale. Datum Romae, ex nostro Conventu S. Francisci ad Ripas, die 28. Septembris 1737.

Fr. Petrus Paulus de Cirignola, V. Comm. Generalis.

Loco ✕ Sigilli.

De Mandato suae Pat. Reverendiss.

FR. FRANCISCUS ANTONIUS DE CIRIGNOLA,
Secretarius Generalis.

Ex commissione R.mi Patris Sac. Palatii Apostolici Magistri vidi librum, cui titulus: *Joannis Duns Scoti Doctoris Subtilis Summae Theologicae iuxta dispositionem, et ordinem Summae Angelici Doctoris S. Thomae, concinnatae Tertiae Partis, Tomus Prior et Posterior*; ab Admodum R. P. Hieronymo de Montefortino, Lectore Emerito Ordinis Minorum Provinciae Romanae compositum: et quemadmodum in eo nihil reperi Fidei, aut bonis moribus dissonum, sic mirari licuit Auctoris ingenium, qui cum omnia trahat ab antiquis, meretur tamen placere de propriis, et tamquam Scriba doctus proferens de Thesauro suo nova et vetera, ita vetera apta dispositione concinnat, ut nova prorsus dicere videatur, ac inaudita plerisque: quamvis enim Subtilis Scoti doctrina solida sit ac profunda; non ita tamen erat omnibus obvia, ut datum esset cuilibet in eius libris eam dilucide, ac ordinate invenire. Unde infatigabili huiusce Auctoris studio illi nonnihil accessit, cum in singulare Scoti Decus et Praesidium ordinem contulerit et splendorem. Typis propterea mandandum censeo opus, quod litterariae Rei-publicae valde profuturum confido.

Ex Collegio SS. Vincentii et Anastasii, Romae die 1. Decembris 1737.

LEO BERTOLOTTI, Clericorum Regularium Minorum Procurator Generalis,
ac Sacrarum Congreg. Indicis et Rituum Consultor.

Acc: 2804

INDEX QUAEST. ET ART.

ART.	pag.	ART.	pag.
QUAESTIO LXXXIV.			
DE SACRAMENTO POENITENTIAE.			
1. Utrum Poenitentia sit Sacramentum	I	3. Utrum virtus Poenitentiae sit species iustitiae.	33
Articulus Incidens. Utrum Poenitentiae Sacramentum in recto importet tantum absolutionem, vel etiam actus poenitentis.	4	Articulus Incidens. Utrum Poenitentia virtus sit tantum unius poenae inflictiva	36
2. Utrum peccata sint propria materia huius Sacramenti	6	4. Utrum voluntas sit proprie subiectum Poenitentiae	39
3. Utrum haec sit forma huius Sacramenti, <i>Ego te absolvo</i>	8	5. Utrum principium Poenitentiae sit ex timore.	40
Articulus Incidens. Utrum Sacerdos tollat culpam per absolutionem	II	Articulus Incidens. Utrum Poenitentia sit virtus acquisita et infusa.	42
4. Utrum impositio manuum Sacerdotis requiratur ad hoc Sacramentum	14	6. Utrum Poenitentia sit prima virtutum	44
5. Utrum hoc Sacramentum sit de necessitate salutis	ib.	QUAESTIO LXXXVI.	
6. Utrum Poenitentia sit secunda tabula post naufragium	16	DE EFFECTU POENITENTIAE QUOAD MORTALIUM PECCATORUM REMISSIONEM.	
7. Utrum hoc Sacramentum fuerit convenienter in nova lege institutum	18	1. Utrum per Poenitentiam omnia peccata removeantur.	46
8. Utrum Poenitentia debeat durare usque ad finem vitae	19	Articulus Incidens. Utrum Poenitentia in extremis valeat ad salutem	49
9. Utrum Poenitentia possit esse continua	22	2. Utrum sine Poenitentia peccatum remitti possit	54
10. Utrum Sacramentum Poenitentiae debeat iterari.	23	3. Utrum per Poenitentiam possit unum peccatum sine alio remitti.	56
QUAESTIO LXXXV.			
DE SACRAMENTO POENITENTIAE SECUNDUM QUOD EST VIRTUS.			
1. Utrum Poenitentia sit virtus.	25	4. Utrum remissa culpa per Poenitentiam remaneat reatus poenae	59
2. Utrum Poenitentia sit specialis virtus.	29	5. Utrum remissa culpa mortali tollantur omnes reliquiae peccati	61
Articulus Incidens. Quisnam ex praedictis quatuor actibus Poenitentiae sit simpliciter dispositio magis conveniens ad deletionem peccati	32	6. Utrum remissio culpa sit effectus Poenitentiae	63
QUAESTIO LXXXVII.			
DE REMISSIONE VENIALIUM PECCATORUM.			
1. Utrum peccatum veniale possit remitti sine Poenitentia.		65	
2. Utrum ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiae infusio		68	

ART.

pag.

ART.

pag.

3. Utrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquae benedictae, et Episcopalem benedictionem, et tonsionem peccatoris, et orationem dominicam, et alia huiusmodi. 69
4. Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali 71

QUAESTIO LXXXVIII.

DE REDITU PECCATORUM
PER POENITENTIAM DIMISSORUM.

1. Utrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum. 73
- Articulus Incidens. An de potentia absoluta Dei possit redire peccatum dimissum quantum ad debitum poenae aeternae. . . 76
2. Utrum peccata dimissa redeant per ingratitudinem, quae specialiter est secundum odium fraternum, apostasiam a fide, contemptum confessionis, et dolorem de Poenitentia habita. . . 77
- Articulus Incidens. Utrum Innocentia sit praestantius Dei beneficium, quam Poenitentia. . . 79
3. Utrum per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum . . . 81
4. Utrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. . . . 82

QUAESTIO LXXXIX.

DE VIRTUTUM RECUPERATIONE PER
POENITENTIAM.

1. Utrum per Poenitentiam virtutes restituantur 84
2. Utrum post Poenitentiam resurgat homo in aequali virtute. 85
3. Utrum per Poenitentiam restituat homo in pristinam dignitatem 87
4. Utrum opera virtutum in charitate facta possint mortificari. 89
5. Utrum opera per peccatum mortificata, per Poenitentiam reviviscant 90
6. Utrum per Poenitentiam subsequenter, etiam opera mortua vivificentur 94

QUAESTIO XC.

DE PARTIBUS POENITENTIAE
IN GENERALI.

1. Utrum Poenitentiae debeant partes assignari 95
2. Utrum convenienter assignentur partes Poenitentiae, Contritio, Confessio, et Satisfactio. 97
3. Utrum praedicta tria sint partes integrales Poenitentiae . . 99
4. Utrum convenienter dividatur Poenitentia in poenitentiam ante Baptismum, poenitentiam mortalium, et poenitentiam venialium 103

Sequitur Tertia Pars Doctoris Subtilis disposita iuxta Supplementum ad Tertiam Partem Summae Sancti Thomae.

QUAESTIO I.

DE PARTIBUS POENITENTIAE IN SPECIALI ET PRIMO DE CONTRITIONE.

1. Utrum contritio sit dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi, et satisfaciendi. 105
2. Utrum Contritio sit actus virtutis 108
3. Utrum Attritio possit fieri contritio 110
- Articulus Incidens. Utrum tam Contritio, quam Attritio includant Dei dilectionem formaliter, vel saltem virtualiter. . . . 112

QUAESTIO II.

DE OBIECTO CONTRITIONIS.

1. Utrum homo debeat conteri de poenis, et non solum de culpa. 116
2. Utrum contritio esse debeat de peccato originali 118
3. Utrum de omni actuali peccato debeamus conteri 119
4. Utrum de peccatis futuris quis debeat conteri 121
5. Utrum homo debeat conteri de peccato alieno 123
6. Utrum de singulis mortalibus requiratur contritio 124

ART.

pag.

ART.

pag.

QUAESTIO III.

DE QUANTITATE CONTRITIONIS.

1. Utrum contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura. 126
2. Utrum possit esse nimis magnus contritionis actus . . . 129
3. Utrum debeat esse maior dolor de uno peccato, quam de alio. 130

QUAESTIO IV.

DE TEMPORE CONTRITIONIS.

1. Utrum tota haec vita sit contritionis tempus 132
2. Utrum expediat continue de peccato dolere 134
3. Utrum etiam post hanc vitam animae de peccatis conterantur. 135

QUAESTIO V.

DE EFFECTU CONTRITIONIS.

1. Utrum remissio peccati sit contritionis effectus 137
2. Utrum contritio possit totaliter tollere reatum poenae . . . 138
3. Utrum parva contritio sit sufficiens ad deletionem magnorum peccatorum 140

QUAESTIO VI.

DE CONFESIONE QUOAD EIUS NECESSITATEM.

1. Utrum Confessio sit necessaria ad salutem 142
- Articulus Incidens. Utrum ex novo Testamento evidenter probari possit unumquemque fidelium de necessitate salutis teneri ad Confessionem 145
- Iterum Articulus Incidens. Utrum fideles teneantur ad Confessionem ex iure Ecclesiastico . . 148
2. Utrum Confessio sit de iure naturali 149
3. Utrum omnes ad Confessionem teneantur. 152
4. Utrum aliquis possit confiteri peccatum, quod non habet. . 155
5. Utrum statim homines peccatum confiteri teneantur . . . 156
6. Utrum possit cum aliquo dispensari quod non confiteatur. 158

QUAESTIO VII.

DE CONFESIONIS QUIDDITATE.

1. Utrum Augustinus convenienter definiat Confessionem . . 159
2. Utrum Confessio sit actus virtutis 160
3. Utrum Confessio sit actus poenitentiae virtutis 162

QUAESTIO VIII.

DE MINISTRO CONFESIONIS.

1. Utrum necessarium sit confiteri Sacerdoti 164
2. Utrum in aliquo casu liceat alii, quam Sacerdoti confiteri . 166
3. Utrum extra casum necessitatis possit aliquis non Sacerdos Confessionem venialium audire. 168
4. Utrum sit necessarium quod homo confiteatur proprio Sacerdoti 169
5. Utrum aliquis possit alteri, quam proprio Sacerdoti confiteri ex privilegio, vel mandato superioris. 171
6. Utrum poenitens possit in fine vitae a quolibet Sacerdote absolvi 173
7. Utrum poena temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpae 175

QUAESTIO IX.

DE QUALITATE CONFESIONIS.

1. Utrum Confessio possit esse informis 178
2. Utrum oporteat Confessionem esse integram 179
3. Utrum quis possit per alium, vel per scriptum confiteri . . 181
4. Utrum illae conditiones quae a Magistris assignantur, ad Confessionem requirantur . . . 183

QUAESTIO X.

DE EFFECTU CONFESIONIS.

1. Utrum Confessio liberet a morte peccati 185
2. Utrum Confessio liberet aliquo modo a poena 187
3. Utrum Confessio aperiat Paradisum 189

ART.

pag.

ART.

pag.

4. Utrum Confessio spem tribuat salutis. 190
 5. Utrum Confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita. 191

QUAESTIO XI.

DE SIGILLO CONFESSIONIS.

1. Utrum in quolibet casu teneatur Sacerdos celare peccata, quae sub sigillo Confessionis novit. 194
 Articulus Incidens. Utrum revelatio Confessionis sit contra legem naturae eo quod revelans mentiatur, proferens in persona propria, quod audiit in persona Dei. 199
 2. Utrum sigillum Confessionis se extendat ad alia, quam ad ea quae sunt de Confessione. 201
 3. Utrum solus Sacerdos habeat sigillum Confessionis. 203
 4. Utrum de licentia confitentis possit Sacerdos dicere quae habet in Confessione. 205
 5. Utrum ille qui scit aliquid per Confessionem, et etiam per alium modum, possit alteri revelare. 207
 Articulus Incid. Quomodo se gerere debeat Confessarius, quando interrogatur de peccatis in Confessione auditis, etiamsi iuridice interrogetur. 208

QUAESTIO XII.

DE SATISFACTIONE QUOAD EIUS
QUIDDITATEM.

1. Utrum satisfactio sit virtus, vel actus virtutis. . . . . ib.
 2. Utrum satisfactio sit actus iustitiae. 210
 3. Utrum definitio satisfactionis in littera convenienter ponatur. 211

QUAESTIO XIII.

DE SATISFACTIONIS POSSIBILITATE.

1. Utrum homo possit Deo satisfacere. 213
 2. Utrum unus pro alio possit poenam satisfactoriam explere. 215

QUAESTIO XIV.

DE QUALITATE SATISFACTIONIS.

1. Utrum homo possit de uno peccato satisfacere sine alio. 218
 2. Utrum quis extra charitatem existens possit satisfacere de peccatis ante contritis. 220
 3. Utrum valere possit satisfactio praecedens, postquam charitatem habuerit. 222
 4. Utrum bona facta extra charitatem sint in aliquo meritoria. 224
 5. Utrum opera praedicta valeant ad mitigationem poenarum infernalium. 225

QUAESTIO XV.

DE HIS PER QUAE FIT SATISFACTIO.

1. Utrum oporteat satisfactionem fieri per opera poenalia. 227
 2. Utrum flagella praesentis vitae sint satisfactoria. 228
 3. Utrum convenienter enumerentur opera satisfactoria. 229
 Articulus incidens. Utrum satisfactio fieri possit in operibus praeceptis. 232

QUAESTIO XVI.

DE SUSCIPIENTIBUS SACRAMENTUM
POENITENTIAE.

1. Utrum poenitentia possit esse in innocentibus. 235
 2. Utrum sancti homines qui sunt in gloria habeant poenitentiam. 237
 3. Utrum Angelus sit susceptivus poenitentiae. 239

QUAESTIO XVII.

DE ENTITATE ET QUIDDITATE CLAVIUM.

1. Utrum Claves in Ecclesia esse debeant. 241
 2. Utrum Clavis sit potestas ligandi et solvendi. 243
 3. Utrum sint duae Claves, vel una tantum. 245
 Articulus incidens. Utrum Clavis sit idem ac character Ordinis Sacerdotalis. 248

ART.

pag.

ART.

pag.

QUAESTIO XVIII.

DE EFFECTU CLAVIUM.

1. Utrum potestas Clavium se extendat ad remissionem culpa. 250
2. Utrum Sacerdos possit remittere peccatum quoad poenam. 252
- Articulus incidens. An satisfactio virtute Clavium poenitenti iniuncta sit sufficiens ad delendum omnem poenam temporalem. 255
3. Utrum Sacerdos per potestatem Clavium possit ligare. 258
4. Utrum Sacerdos possit ligare et solvere secundum proprium arbitrium. 260
- Articulus incidens. Utrum Sacerdos Clavium potestate possit obligare poenitentem ad satisfactionem. 262
- Item articulus incidens. An quando errat Clavis scientiae ratificetur arbitrium in caelo. 265

QUAESTIO XIX

DE MINISTRIS CLAVIUM.

1. Utrum Sacerdos legalis Claves habuerit. 267
2. Utrum Christus Claves habuerit. 269
3. Utrum soli Sacerdotes Claves habeant. 270
4. Utrum etiam sancti homines non Sacerdotes Clavium usum habeant. 272
5. Utrum mali Sacerdotes usum Clavium habeant. 273
6. Utrum Schismatici, Haeretici, Excommunicati, Suspensi, et Degradati, usum Clavium habeant. 275

QUAESTIO XX.

DE HIS IN QUOS USUS CLAVIUM EXERCERI POTEST.

1. Utrum Sacerdos possit uti Clave, quam habet in quemlibet hominem. 277
2. Utrum Sacerdos possit semper suum subditum absolvere. 279
3. Utrum aliquis possit uti Clavibus in suum superiorem. 280

QUAESTIO XXI.

DE EXCOMMUNICATIONIS DEFINITIONE, ET CONGRUITATE, ET CAUSA.

1. Utrum competens sit haec definitio excommunicationis. 282
2. Utrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare. 284
3. Utrum aliquis pro aliquo temporali damno debeat excommunicari. 286
4. Utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat. 287

QUAESTIO XXII.

DE HIS QUI POSSUNT EXCOMMUNICARE, ET EXCOMMUNICARI.

1. Utrum quilibet Sacerdos possit excommunicare. 288
2. Utrum non Sacerdotes excommunicare possint. 290
3. Utrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. 291
4. Utrum aliquis possit seipsum, vel aequalem, vel superiorem excommunicare. 293
5. Utrum in aliquam universitatem sententia excommunicationis ferri possit. 294
6. Utrum ille, qui semel est excommunicatus, ulterius excommunicari possit. 295

QUAESTIO XXIII.

DE PARTICIPATIONE CUM EXCOMMUNICATIS.

1. Utrum liceat excommunicato communicare in pure corporalibus. 297
2. Utrum participans excommunicato sit excommunicatus. 299
3. Utrum participare excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale. 301

QUAESTIO XXIV.

DE ABSOLUTIONE AB EXCOMMUNICATIONE.

1. Utrum quilibet Sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvere. 303

ART.	pag.
2. Utrum aliquis possit absolvi invitus	304
3. Utrum aliquis possit absolvi ab una excommunicatione nisi absolvatur ab omnibus	305

QUAESTIO XXV.

DE INDULGENTIA SECUNDUM SE.

1. Utrum per Indulgentiam possit aliquid remitti de poena satisfac- toria	307
Iterum Articulus I.	311
2. Utrum Indulgentiae tantum valeant quantum pronuncian- tur	315
Articulus Incidens. Utrum Indul- gentiae acquirantur toties, quo- ties quis iniunctum opus exe- quitur	319
3. Utrum pro temporali subsidio debeat fieri Indulgentia	320

QUAESTIO XXVI.

DE IIS QUI POSSUNT
INDULGENTIAS FACERE.

1. Utrum quilibet Sacerdos Pa- rochialis possit Indulgentias fa- cere	321
2. Utrum Diaconus vel alius non Sacerdos possit Indulgentias fa- cere	323
3. Utrum Episcopus possit In- dulgentias facere	324
Articulus incidens. Utrum Indul- gentiae, quas Episcopi concedunt eorum dioecesanis, valeant quo- que Peregrinis praescriptum o- pus exequentibus	326
4. Utrum ille qui est in peccato mortali possit Indulgentias fa- cere	327

QUAESTIO XXVII.

DE IIS QUIBUS VALENT INDULGENTIAE.

1. Utrum Indulgentia valeat exi- stentibus in peccato mortali . .	328
2. Utrum Indulgentia valeat Re- ligiosis	330
3. Utrum ei, qui non facit illud pro quo Indulgentia datur, possit quandoque Indulgentia dari . .	332
4. Utrum Indulgentiae valeant ei qui facit	334

ART.	pag.
------	------

QUAESTIO XXVIII.

DE SOLEMNI RITU POENITENTIAE.

1. Utrum aliqua Poenitentia de- beat publicari, vel solemnizari.	335
2. Utrum sollemnis Poenitentia possit iterari	337
3. Utrum sollemnis Poenitentia sit imponenda foeminis, atque Cle- ricis, et utrum a quolibet Sacer- dote possit imponi	ib.

QUAESTIO XXIX.

DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS,
QUANTUM AD IPSIUS ESSENTIAM ET
INSTITUTIONEM.

1. Utrum Extrema-Unctio sit Sa- cramentum	338
2. Utrum Extrema-Unctio sit u- num Sacramentum	341
3. Utrum hoc Sacramentum fuerit a Christo institutum	343
4. Utrum oleum olivae sit con- veniens materia huius Sacra- menti	345
5. Utrum oporteat oleum esse consecratum	347
6. Utrum oporteat materiam hu- ius Sacramenti esse consecratam per Episcopum	348
7. Utrum hoc Sacramentum ha- beat aliquam formam	350
8. Utrum forma huius Sacramenti debeat proferri per orationem indicativam, et non per depre- cativam	352
9. Utrum praedicta oratio sit com- petens forma huius Sacramenti.	354

QUAESTIO XXX.

DE EFFECTU HUIUS SACRAMENTI.

1. Utrum Extrema-Unctio valeat ad remissionem peccatorum . .	355
2. Utrum Sanitas corporalis sit effectus huius Sacramenti . .	358
3. Utrum hoc Sacramentum cha- racterem imprimat	360

QUAESTIO XXXI.

DE MINISTRO HUIUS SACRAMENTI.

1. Utrum Laicus possit hoc Sa- cramentum conferre	361
2. Utrum Diaconi possint hoc Sacramentum conferre	363

ART.	pag.
3. Utrum solus Episcopus possit hoc Sacramentum conferre . . .	364

QUAESTIO XXXII.

QUIBUS HOC SACRAMENTUM CONFERRI DEBEAT, ET IN QUA PARTE CORPORIS.

1. Utrum sanis debeat conferri hoc Sacramentum	366
2. Utrum hoc Sacramentum debeat dari in qualibet infirmitate	368
3. Utrum hoc Sacramentum dari debeat furiosis et amentibus	369
4. Utrum hoc Sacramentum dari debeat pueris	370
5. Utrum in hoc Sacramento totum corpus inungi debeat	372
6. Utrum convenienter determinantur partes ungendae	373
7. Utrum mutilati in praedictis partibus inungi debeant	374

QUAESTIO XXXIII.

DE ITERATIONE HUIUS SACRAMENTI.

1. Utrum hoc Sacramentum debeat iterari	377
2. Utrum in eadem infirmitate debeat iterari	378

QUAESTIO XXXIV.

DE SACRAMENTO ORDINIS, QUOAD EIUS ESSENTIAM, ET EIUS PARTES.

1. Utrum Ordo in Ecclesia esse debeat	379
2. Utrum convenienter Ordo definiatur	381
3. Utrum Ordo sit Sacramentum	383
4. Utrum forma huius Sacramenti convenienter exprimat	385
5. Utrum hoc Sacramentum habeat materiam	386

QUAESTIO XXXV.

DE EFFECTU HUIUS SACRAMENTI.

1. Utrum in Sacramento Ordinis conferatur gratia gratum faciens	388
2. Utrum in Sacramento Ordinis imprimatur character quantum ad omnes Ordines	390
3. Utrum character Ordinis praesupponat characterem baptismalem	392

ART.	pag.
4. Utrum character Ordinis praesupponat de necessitate characterem Confirmationis	394
5. Utrum character unius Ordinis de necessitate praesupponat characterem alterius Ordinis	395

QUAESTIO XXXVI.

DE QUALITATE SUSCIPIENTIS HOC SACRAMENTUM.

1. Utrum in suscipientibus Ordines requiratur bonitas vitae	397
2. Utrum requiratur scientia totius Sacrae Scripturae	399
3. Utrum ex merito vitae aliquis gradus Ordinis consequatur	401
4. Utrum promovens indignos ad Ordines peccet	402
5. Utrum aliquis in peccato existens possit sine peccato Ordine suscepto uti	404
Iterum articulus V.	406

QUAESTIO XXXVII.

DE DISTINCTIONE ORDINUM, ET EORUM ACTIBUS, ET CHARACTERIS IMPRESSIONE.

1. Utrum debeant plures Ordines distingu	409
2. Utrum sint septem Ordines	412
3. Utrum Ordines debeant distingu per sacros et non sacros	414
4. Utrum actus Ordinum convenienter in littera assignentur	416
5. Utrum Sacerdoti character imprimatur in ipsa Calicis porrectione	418

QUAESTIO XXXVIII.

DE CONFERENTIBUS HOC SACRAMENTUM.

1. Utrum tantum Episcopus Ordinis Sacramentum conferat	421
2. Utrum Haeretici et ab Ecclesia praecisi possint Ordines conferre	422

QUAESTIO XXXIX.

DE IMPEDIMENTIS HUIUS SACRAMENTI.

1. Utrum sexus foemineus impediat Ordinis susceptionem	424
--	-----

ART.	pag.	ART.	pag.
2. Utrum pueri et carentes usu rationis Ordines possint suscipere	427	2. Utrum Matrimonium institui debuerit ante peccatum	459
3. Utrum servitus impediatur aliquem ab Ordinis susceptione	429	3. Utrum Matrimonium conferat gratiam	461
4. Utrum propter homicidium debeat aliquis ab Ordinibus prohiberi	430	4. Utrum carnalis commixtio sit de integritate Matrimonii	463
5. Utrum illegitime nati debeant ab Ordinibus suscipiendis impediri	432		
6. Utrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri ab Ordinibus suscipiendis	433		

QUAESTIO XL.

DE HIS QUAE SUNT ANNEXA
SACRAMENTO ORDINIS.

1. Utrum ordinati debeant tonsuram deferre	434
2. Utrum Corona sit Ordo	435
3. Utrum per acceptionem Coronae aliquis renunciet temporalibus bonis	436
4. Utrum supra Sacerdotalem Ordinem debeat esse aliqua potestas Episcopalis	437
5. Utrum Episcopatus sit Ordo	438
6. Utrum supra Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia	440
7. Utrum vestes Ministrorum convenienter sint in Ecclesia institutae	443

QUAESTIO XLI.

DE SACRAMENTO MATRIMONII IN
QUANTUM EST OFFICIUM NATURAE.

1. Utrum Matrimonium sit de iure naturali	444
2. Utrum Matrimonium cadat sub praecepto	446
3. Utrum actus Matrimonii sit licitus	449
4. Utrum actus Matrimonii sit meritorius	452

QUAESTIO XLII.

DE MATRIMONIO IN QUANTUM
EST SACRAMENTUM.

1. Utrum Matrimonium sit Sacramentum	454
--	-----

QUAESTIO XLIII.

DE MATRIMONIO QUANTUM
AD SPONSALIA.

1. Utrum Sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio	465
2. Utrum tempus septennii sit convenienter assignatum sponsalibus contrahendis	466
3. Utrum Sponsalia dirimi possint	ib.

QUAESTIO XLIV.

DE MATRIMONII DEFINITIONE.

1. Utrum Matrimonium sit in genere coniunctionis	468
2. Utrum Matrimonium convenienter nominetur	470
3. Utrum Matrimonium convenienter definiatur in littera	ib.

QUAESTIO XLV.

DE CONSENSU MATRIMONII
SECUNDUM SE.

1. Utrum consensus sit causa efficiens Matrimonii	472
2. Utrum oporteat consensum per verba exprimi	475
3. Utrum consensus expressus per verba de futuro faciat Matrimonium	476
4. Utrum consensus per verba de praesenti expressus, si desit interior consensus, faciat Matrimonium	477
5. Utrum consensus in occulto factus, per verba de praesenti faciat Matrimonium	480

QUAESTIO XLVI.

DE CONSENSU CUI ADVENIT IURAMENTUM
VEL COPULA CARNALIS.

1. Utrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro espresso faciat Matrimonium	482
---	-----

ART.

pag.

ART.

pag.

2. Utrum carnalis copula, post verba de futuro consensum exprimentia, faciat Matrimonium. 484

QUAESTIO XLVII.

DE CONSENSU COACTO
ET CONDITIONATO.

1. Utrum aliquis consensus possit esse coactus. 486
2. Utrum aliqua coactio metus cadat in constantem virum. . . 488
3. Utrum consensus coactus tollat Matrimonium 490
- Iterum articulus III. 494
4. Utrum consensus coactus ex parte cogentis faciat Matrimonium 495
5. Utrum per consensum conditionatum fiat Matrimonium. . 496
6. Utrum aliquis praecepto Patris possit compelli ad Matrimonium contrahendum 499

QUAESTIO XLVIII.

DE OBIECTO CONSENSUS.

1. Utrum consensus qui facit Matrimonium sit consensus in carnalem copulam. 501
2. Utrum Matrimonium possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam 503

QUAESTIO XLIX.

DE BONIS MATRIMONII.

1. Utrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum Matrimonium 504
2. Utrum bona Matrimonii sufficienter assignentur 506
3. Utrum Sacramentum sit principaliter inter bona Matrimonii. 508
4. Utrum actus Matrimonii excusetur per bona praedicta . . 510
5. Utrum actus Matrimonialis excusari possit sine bonis Matrimonii. 512
6. Utrum cognoscens uxorem non intendens aliquod bonum Matrimonii, sed solam delectationem, mortaliter peccet . . 513

QUAESTIO L.

DE IMPEDIMENTA MATRIMONII
IN GENERALI.

1. Utrum Matrimonio convenienter impedimenta assignentur . 515

QUAESTIO LI.

DE IMPEDIMENTO ERRORIS.

1. Utrum error convenienter ponatur impedimentum Matrimonii. 519
2. Utrum omnis error Matrimonium impediatur 521

QUAESTIO LII.

DE IMPEDIMENTO CONDITIONIS.

1. Utrum conditio servitutis impediatur Matrimonium 523
- Articulus incidens. Utrum servitus sit iuste inducta inter homines 525
2. Utrum servus Matrimonium contrahere possit sine consensu Domini 527
3. Utrum servitus Matrimonio possit supervenire. 530
4. Utrum Filius debeant sequi conditionem Patris 532

QUAESTIO LIII.

DE IMPEDIMENTO VOTI ET ORDINIS.

1. Utrum per obligationem voti simplicis Matrimonium contractum dirimi debeat 533
2. Utrum votum solemne dirimat Matrimonium iam contractum. 536
3. Utrum Ordo impediatur Matrimonium 539
4. Utrum Ordo Sacer Matrimonio possit supervenire. 542

QUAESTIO LIV.

DE IMPEDIMENTO CONSANGUINITATIS.

1. Utrum definitio Consanguinitatis sit competens. . . . 543
2. Utrum Consanguinitas convenienter distinguatur per gradus et lineas. 544
3. Utrum Consanguinitas iure naturali impediatur Matrimonium. 546

ART.	pag.	ART.	pag.
4. Utrum Consanguinitatis gradus Matrimonium impediētes potuerint taxari ab Ecclesia . . .	549	transeat ad filios carnales patris spiritualis	569

QUAESTIO LV.

DE IMPEDIMENTO AFFINITATIS.

1. Utrum ex Matrimonio consanguinei Affinitas causetur . . . 551
2. Utrum Affinitas maneat post mortem viri aut uxoris . . . 552
3. Utrum illicitus Concubitus Affinitatem causet 554
4. Utrum ex Sponsalibus causetur Affinitas 555
5. Utrum Affinitas sit causa Affinitatis 556
6. Utrum Affinitas Matrimonium impediat 557
7. Utrum Affinitas habeat per se gradus 558
8. Utrum gradus Affinitatis extendantur sicut gradus Consanguinitatis 559
9. Utrum coniugium contractum inter affines vel consanguineos semper sit dirimendum . . . 560
10. Utrum ad separationem Matrimonii contracti inter Affines et Consanguineos sit procedendum per viam accusationis . . 562
11. Utrum ad separationem Matrimonii contracti inter affines et consanguineos procedi debeat per testes . . . . . ib.

QUAESTIO LVI.

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS SPIRITUALIS.

1. Utrum spiritualis cognatio Matrimonium impediat . . . 563
2. Utrum per solum Baptismum spiritualis propinquitās contrahatur 564
3. Utrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem Sacramentum Baptismi et levantem de sacro fonte . . . 567
4. Utrum cognatio spiritualis transeat a viro in uxorem . . 568
5. Utrum cognatio spiritualis

QUAESTIO LVII.

DE COGNATIONE LEGALI QUAE EST PER ADOPTIONEM.

1. Utrum adoptio convenienter definiatur . . . . . ib.
2. Utrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium 571
3. Utrum cognatio legalis contrahatur solum inter adoptantem patrem et filium adoptatum 572

QUAESTIO LVIII.

DE IMPEDIMENTO FRIGIDITATIS, MALEFICII, FURIAE VEL AMENTIAE, INCESTUS ET DEFECTU AETATIS.

1. Utrum frigiditas Matrimonium impediat 573
2. Utrum maleficium possit Matrimonium impedire 576
3. Utrum furia impediat Matrimonium 579
4. Utrum incestus, quo cognoscit quis sororem uxoris suae, Matrimonium dirimat 580
5. Utrum defectus aetatis impediāt Matrimonium 581

QUAESTIO LIX.

DE DISPARITATE CULTUS QUAE MATRIMONIUM IMPEDIT.

1. Utrum fidelis contrahere possit cum infideli 584
2. Utrum inter infideles possit esse Matrimonium 587
3. Utrum coniux conversus ad fidem possit commanere cum uxore nolente converti . . . 590
4. Utrum fidelis conversus possit uxorem infidelem dimittere, volentem cohabitare sine contumelia Creatoris 592
5. Utrum fidelis discedens ab uxore infideli possit aliam ducere 593
6. Utrum alia vitia solvant Matrimonium 595

ART.

pag.

ART.

pag.

QUAESTIO LX.

DE UXORICIDIO.

1. Utrum liceat uxorem interficere in actu adulterii deprehensam 597
2. Utrum Uxorididium impediat Matrimonium 598
- Articulus Incidens. Utrum Adulterium cum machinatione in mortem coniugis dirimat Matrimonium 599
- Iterum Articulus Incidens. Utrum fidei datio vel iuramentum de contrahendo, vel contractus actualis simul cum adulterio, dirimat Matrimonium postea contractum cum adultera 601

QUAESTIO LXI.

DE IMPEDIMENTO MATRIMONII
QUOD EST VOTUM SOLEMNE.

1. Utrum alter coniugum, altero invito, post carnalem copulam possit religionem intrare . . 605
2. Utrum alter coniugum possit, altero invito, ante carnalem copulam religionem intrare . . 607
3. Utrum mulier possit nubere alteri viro, ante carnalem copulam viro suo religionem ingressa 608
- Articulus Incidens. Utrum ingressus religionem de licentia uxoris, ipsa non vivente continenter, sit inde extrahendus et uxori reddendus 610

QUAESTIO LXII.

DE IMPEDIMENTO, QUOD SUPERVENIT
MATRIMONIO CONSUMMATO QUOD EST
FORNICATIO.

1. Utrum propter fornicationem liceat viro uxorem dimittere . 612
2. Utrum vir teneatur ex praecepto uxorem fornicantem dimittere 613
3. Utrum vir proprio iudicio possit uxorem fornicariam dimittere . 614
4. Utrum vir, et uxor in causa divortii possint ad paria iudicari. 615
5. Utrum post divortium vir alteri nubere possit. . . . . ib.
6. Utrum post divortium vir et uxor possint reconciliari . . . 616

QUAESTIO LXIII.

DE SECUNDIS NUPTIIS.

1. Utrum secundae Nuptiae sint licitae. 617
2. Utrum secundum Matrimonium sit Sacramentum . . . 618

QUAESTIO LXIV.

DE ANNEXIS MATRIMONIO
ET DEBITI REDDITIONE.

1. Utrum alter Coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti. 619
2. Utrum teneatur vir debitum reddere uxori non petenti . . 622
3. Utrum vir et mulier sint in actu Matrimoniali aequales. . 623
4. Utrum vir et uxor possint votum emittere contra debitum Matrimonii sine mutuo consensu 625
5. Utrum in diebus sacris impediat petitione debiti 626
6. Utrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet . 628
7. Utrum unus Coniux teneatur alteri debitum reddere in tempore festivo 629

QUAESTIO LXV.

DE PLURALITATE UXORUM.

1. Utrum habere plures uxores sit contra legem naturae . . 631
2. Utrum aliquando licitum fuerit habere plures uxores. . . . 634
3. Utrum habere concubinam sit contra legem naturae. . . . 637
4. Utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale . . 640
5. Utrum aliquando licitum fuerit concubinam habere . . . . 642.

QUAESTIO LXVI.

DE BIGAMIA ET IRREGULARITATE
EX EA CONTRACTA.

1. Utrum bigamiae irregularitas sit annexa 644
2. Utrum irregularitas sit annexa bigamia, quae contingit ex hoc, quod homo habeat duas uxores, unam de iure, et alteram de facto 646

ART.	pag.
3. Utrum contrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis ducit uxorem non virginem	647
4. Utrum bigamia solvatur per Baptismum	ib.
5. Utrum cum bigamo liceat dispensare	650

QUAESTIO LXVII.

DE LIBELLO REPUDIII.

1. Utrum inseparabilitas uxoris sit de lege naturae	652
2. Utrum potuerit esse licitum per dispensationem uxorem dimittere	654
3. Utrum sub Lege Moysi licitum fuerit uxorem dimittere	655
Iterum Articulus III.	659
4. Utrum liceat uxori repudiatae alium virum habere	660
5. Utrum liceat viro repudiatam a se accipere	662
6. Utrum causa repudii fuerit odium uxoris	ib.
7. Utrum causae repudii debeant in libello scribi	663

QUAESTIO LXVIII.

DE FILIIS ILLEGITIME NATIS.

1. Utrum filii qui nascuntur extra verum Matrimonium sint illegitimi	ib.
2. Utrum filii illegitimi debeant ex hoc aliquod damnum reportare	665
3. Utrum filius illegitimus possit legitimari	666

QUAESTIO LXIX.

DE HIS QUAE SPECTANT AD RESURRECTIONEM, ET PRIMO DE LOCO ANIMARUM POST MORTEM.

1. Utrum animabus post mortem receptacula assignentur	668
2. Utrum statim post mortem animae deducantur ad Caelum vel ad Infernum	670
3. Utrum animae in Paradiso vel in Inferno existentes egredi valeant	673
4. Utrum Limbus Inferni sit idem quod sinus Abrahae	675

ART.	pag.
5. Utrum Limbus idem sit quod Infernus damnatorum	678
6. Utrum Limbus puerorum sit idem quod Limbus Patrum	679
7. Utrum debeant tot receptacula distingui	682

QUAESTIO LXX.

DE QUALITATE ANIMAE EXEUNTIS A CORPORE ET POENA EI INFLICTA AB IGNE CORPOREO.

1. Utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae	ib.
2. Utrum in anima separata remaneant actus sensitivarum potentialiarum	684
3. Utrum anima separata pati possit ab igne corporeo	685
Iterum Articulus III	689

QUAESTIO LXXI.

DE SUFFRAGIIS MORTUORUM.

1. Utrum suffragia per unum facta aliis prodesse possint	693
2. Utrum mortui possint iuari ex operibus vivorum	695
3. Utrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint	697
4. Utrum suffragia quae a vivis pro mortuis fiunt facientibus prosint	699
5. Utrum suffragia prosint existentibus in Inferno	700
6. Utrum suffragia prosint existentibus in Purgatorio	701
7. Utrum suffragia valeant pueris in Limbo existentibus	703
8. Utrum suffragia prosint Sanctis existentibus in Patria	704
9. Utrum Orationes Ecclesiae, Sacrificium altaris et elemosynae prosint defunctis	ib.
10. Utrum Indulgentiae Ecclesiae prosint mortuis	706
11. Utrum cultus exequiarum defunctis prosint	707
12. Utrum suffragia, quae fiunt pro uno defuncto, magis proficiant ei, pro quo fiunt, quam aliis	ib.
13. An suffragia facta pro multis tantumdem valeant singulis, ac si pro uno quoque specialiter fierent	710

ART.

pag.

ART.

pag.

14. Utrum tantum valeant suffragia communia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent specialia, et communia simul. 714

QUAESTIO LXXII.

DE ORATIONE RESPECTU SANCTORUM
QUI SUNT IN PATRIA.

1. Utrum Sancti orationes nostras cognoscant. 715
Iterum Articulus I. 717
2. Utrum debeamus Sanctos interpellare ad orandum pro nobis. 720
3. Utrum orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fusae semper exaudiantur. 723

QUAESTIO LXXIII.

DE SIGNIS QVAE IUDICIUM PRAECEDENT.

1. Utrum aliqua signa praecedent adventum Domini ad iudicium. 726
2. Utrum circa iudicium secundum veritatem Sol et Luna obscurabuntur. 728
3. Utrum virtutes Caelorum Domino veniente commovebuntur. 729

QUAESTIO LXXIV.

DE IGNE ULTIMAE CONFLAGRATIONIS.

1. Utrum Mundi purgatio sit futura. 730
2. Utrum Mundi purgatio sit futura per ignem. 732
3. Utrum ignis ille quo Mundus purgabitur sit eiusdem speciei cum igne elementari. 734
4. Utrum ignis ille purgabit etiam caelos superiores. 736
5. Utrum ignis ille alia elementa consumet. 738
6. Utrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur. 740
7. Utrum ignis ultimae conflagrationis iudicium debeat sequi. 741
Iterum Articulus VII. 743
8. Utrum ille ignis habiturus sit talem effectum in hominibus, qualis designatur. 744
9. Utrum ignis ille involvet reprobos. ib.

QUAESTIO LXXV.

DE RESURRECTIONE.

1. Utrum corporum resurrectio sit futura. 745
2. Utrum resurrectio erit omnium generaliter. 747
3. Utrum resurrectio sit naturalis. 749
Articulus Incidens. Utrum natura possit esse causa activa resurrectionis. 751
Iterum Articulus Incidens. 754
Articulus Incidens II. Utrum ratione naturali probari possit resurrectionem generalem hominum esse futuram. 759

QUAESTIO LXXVI.

DE CAUSA RESURRECTIONIS.

1. Utrum Christi resurrectio sit causa nostrae resurrectionis. 764
2. Utrum vox tubae sit causa nostrae resurrectionis. 766
3. Utrum ad resurrectionem Angelorum operabuntur. 768

QUAESTIO LXXVII.

DE TEMPORE ET MODO RESURRECTIONIS.

1. Utrum tempus resurrectionis oporteat differri usque ad finem Mundi. 771
2. Utrum tempus resurrectionis nostrae sit occultum. 773
3. Utrum resurrectio futura sit in noctis tempore. 775
4. Utrum resurrectio futura sit subito, vel successive. 776
Iterum Articulus IV. 779

QUAESTIO LXXVIII.

DE TERMINO A QUO RESURRECTIONIS.

1. Utrum mors erit terminus a quo resurrectionis in omnibus. 781
2. Utrum omnium resurrectio erit a cineribus. 783
3. Utrum pulvis illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam, quae eis coniungetur. 784

ART.

pag.

QUAESTIO LXXIX.

DE CONDITIONIBUS RESURGENTUM,
ET PRIMO DE EORUM IDENTITATE.

1. Utrum anima idem corpus numero resumet in resurrectione. 787
2. Utrum sit idem numero homo qui resurget. 789
3. Utrum pulveres humani corporis ad eam partem corporis, quae in eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat. 793

QUAESTIO LXXX.

DE INTEGRITATE CORPORUM
RESURGENTUM.

1. Utrum omnia membra humani corporis resurgent. 795
2. Utrum capilli et ungues in homine resurgent. 797
3. Utrum humores in corpore resurgent. 798
4. Utrum totum quod fuit in corpore de veritate humanae naturae resurget in ipso. . . . 800
5. Utrum quicquid fuit materialiter in membris hominis totum resurget 805

QUAESTIO LXXXI.

DE QUALITATE RESURGENTUM.

1. Utrum omnes resurgent in eadem aetate 808
2. Utrum omnes resurgent eiusdem staturae. 811
3. Utrum omnes resurgent in sexu virili 812
4. Utrum omnes resurgent in vita animali. 815

QUAESTIO LXXXII.

DE CONDITIONIBUS CORPORUM
BEATORUM RESURGENTUM.

1. Utrum corpora Sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia 818
- Iterum Articulus I 822
2. Utrum impassibilitas in omnibus erit aequalis 826

ART.

pag.

3. Utrum impassibilitas sensum in actu a corporibus gloriosis excludat 827
4. Utrum in Beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu 829

QUAESTIO LXXXIII.

DE SUBTILITATE CORPORUM BEATORUM.

1. Utrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi 831
2. Utrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso. . . . 834
3. Utrum per miraculum fieri possit quod duo corpora sint in eodem loco 838
4. Utrum unum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco 841
5. Utrum ex sua subtilitate removeatur a corpore glorioso necessitas existendi in aequali loco. 843
6. Utrum corpus gloriosum ratione suae subtilitatis sit impassibile. 845

QUAESTIO LXXXIV.

DE AGILITATE CORPORUM BEATORUM.

1. Utrum corpora gloriosa sint futura agilia. 846
- Iterum Articulus I 850
2. Utrum Sancti agilitate suae numquam utentur, ita quod moveantur 854
  3. Utrum Sancti moveantur in instanti 856

QUAESTIO LXXXV.

DE CLARITATE CORPORUM BEATORUM.

1. Utrum corporibus gloriosis claritas conveniat 857
2. Utrum claritas corporis gloriosi possit videri ab oculo non glorioso 859
3. Utrum corpus gloriosum necessario videbitur a corpore non glorioso 861

ART.

pag.

QUAESTIO LXXXVI.

DE CONDITIONIBUS CORPORUM
DAMNATORUM.

1. Utrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent 862
  2. Utrum corpora damnatorum erunt incorruptibilia 863
  3. Utrum corpora damnatorum sint futura impassibilia 864
- Iterum Articulus III 867

QUAESTIO LXXXVII.

DE COGNITIONE QUAM HABEBUNT
RESUSCITATI IN IUDICIO RESPECTU MERITORUM ET DEMERITORUM.

1. Utrum post resurrectionem quilibet cognoscat peccata quae fecit 870
2. Utrum quilibet poterit legere omnia quae sunt in conscientia alterius 872
3. Utrum omnia merita, vel demerita, propria et aliena uno intuitu ab aliquo videbuntur . 874

QUAESTIO LXXXVIII.

DE IUDICIO GENERALI, TEMPORE ET LOCO IN QUO FIET.

1. Utrum generale iudicium sit futurum 876
2. Utrum iudicium fiet per locutionem vocalem. 878
3. Utrum tempus futuri iudicii sit ignotum. 879
4. Utrum iudicium fiet in valle Josaphat 880

QUAESTIO LXXXIX.

DE IUDICANTIBUS ET IUDICATIS
IN IUDICIO GENERALI.

1. Utrum aliqui homines iudicabunt cum Christo 881
2. Utrum iudiciaria potestas respondeat voluntarie paupertati. 883
3. Utrum Angeli debeant iudicare 885
4. Utrum Daemones exequantur sententiam iudicis in damnatos. 886
5. Utrum omnes homines in iudicio comparebunt . . . . . ib.

ART.

pag.

6. Utrum boni in iudicio iudicabuntur 888
7. Utrum mali iudicabuntur. . 890
8. Utrum Angeli in futuro iudicio iudicabuntur 891

QUAESTIO XC.

DE FORMA IUDICIS VENIENTIS
AD IUDICIUM.

1. Utrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus. . . 893
2. Utrum Christus in iudicio apparebit in forma humanitatis gloriosa 895
3. Utrum divinitas a malis sine gaudio videri possit 897

QUAESTIO XCI.

DE QUALITATE MUNDI POST
IUDICIUM.

1. Utrum mundus innovabitur . 899
  2. Utrum motus corporum caelestium cessabit. 902
- Iterum Articulus II. 905
- Item Articulus II. 909
3. Utrum in corporibus caelestibus claritas augebitur in illa innovatione 910
  4. Utrum elementa innovabuntur per receptionem alicuius claritatis. 911
  5. Utrum plantae et animalia remanebunt in illa innovatione. ib.

QUAESTIO XCII.

DE VISIONE DIVINAE ESSENTIAE
PER COMPARATIONEM AD BEATOS.

1. Utrum intellectus humanus possit pervenire ad videndum Deum per essentiam. 912
2. Utrum Sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt. 914
3. Utrum Sancti Deum videntes omnia videant quae Deus videt. 916

QUAESTIO XCIII.

DE SANCTORUM BEATITUDINE
ET EORUM MANSIONIBUS.

1. An Beatitudo Sanctorum sit maior futura post iudicium, quam ante 918

ART.	pag.
2. Utrum Beatitudinis gradus mansiones dici debeant . . .	920
3. Utrum diversae mansiones distinguantur penes diversos gradus charitatis . . .	922

QUAESTIO XCIV.

DE MODO QUO SANCTI SE HABEBUNT ERGA DAMNATOS.

1. Utrum Beati qui erunt in Patria videbunt poenas damnatorum.	924
2. Utrum Beati compatiantur miseriis damnatorum.	925
3. Utrum Beati laetentur de poenis damnatorum	927

QUAESTIO XCV.

DE DOTIBUS BEATORUM.

1. Utrum sint ponendae aliquae dotes in hominibus Beatis . .	930
2. Utrum dos sit idem quod Beatitudo.	ib.

QUAESTIO XCVI.

DE AUREOLIS.

1. Utrum aureola sit aliud a praemio essentiali quod aurea dicitur.	931
2. Utrum aureola differat a fructu.	933
3. Utrum fructus debeatur soli virtuti continentiae	936
4. Utrum convenienter assignentur tres fructus tribus continentiae partibus	938
Articulus Incidens. Utrum virginibus omnibus debeatur aureola, vel consecratis tantum .	940
Iterum Articulus Incidens. Utrum corruptis per solam violentiam debeatur aureola virginitatis .	941
5. Utrum aureola debeatur ratione virginitatis	942
6. Utrum martyribus aureola debeatur.	ib.
7. Utrum aureola Doctoribus debeatur.	ib.
Articulus Incidens. Utrum parvulis baptizatis, et innocentibus occisis pro Christo aureola debeatur.	944
8. Utrum Christo et B. Virgini aureola debeatur	946

ART.	pag.
9. Utrum Angelis aureola debeatur.	946
10. Utrum aureola etiam corpori debeatur.	947
11. An convenienter designentur tres aureolae, virginum, martyrum, et praedicatorum. . .	ib.
12. Utrum aureola virginum sit potissima inter alias	949
13. Utrum unus alio aureolam excellentius habeat	ib.

QUAESTIO XCVII.

DE POENA DAMNATORUM.

1. Utrum damnati in inferno sola poena ignis affligantur	950
2. Utrum vermis damnatorum sit corporalis	ib.
3. Utrum fletus qui erit in damnatis sit corporalis	951
4. Utrum damnati sint in tenebris corporalibus	ib.
5. Utrum ignis inferni sit corporalis.	952
Articulus Incidens. Utrum poena omnium damnatorum sit aequalis.	954
6. Utrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro.	957
7. Utrum ignis inferni sit sub terra	ib.

QUAESTIO XCVIII.

DE VOLUNTATE ET INTELLECTU DAMNATORUM.

1. Utrum omnis voluntas damnatorum sit mala	958
2. Utrum damnati poeniteant de malo, quod fecerunt.	961
3. Utrum damnati recta, et deliberativa ratione vellent <i>non esse</i>	962
Iterum Articulus III.	965
4. Utrum damnati in inferno vellent alios esse damnatos, qui non sunt damnati.	969
5. Utrum damnati habeant Deum odio	970
6. Utrum damnati demereantur .	971
7. Utrum damnati possint uti notitia, quam in hoc mundo habuerunt	973
8. Utrum damnati aliquando cogitabunt de Deo	974

ART. pag. ART. pag.

9. Utrum damnati gloriam Beatorum videant. 975

QUAESTIO XCIX.

DE MISERICORDIA ET IUSTITIA
DEI RESPECTU DAMNATORUM.

1. Utrum ex divina iustitia inferatur peccatoribus poena aeterna. 976
2. Utrum per divinam misericordiam omnis poena terminetur tam hominum, quam Daemonum 980
3. Utrum divina misericordia patiatur homines in aeternum puniri 982
4. Utrum poena Christianorum damnatorum per divinam misericordiam terminetur. 983
5. Utrum omnes illi, qui operantur misericordiae opera, puniantur aeternaliter. 984

QUAESTIO C.

DE PURGATORIO, SUO LOCO A COLLECTORE SUPPLEMENTI, OLIM PRAETERMISSA, NUNC RECENS ADDITA.

1. Utrum Purgatorium sit post hanc vitam. 985
2. Utrum sit idem locus, quo animae purgantur et quo damnati puniuntur. 987
3. Utrum poena Purgatorii excedat omnem poenam, temporalem huius vitae 988
4. Utrum illa poena sit voluntaria 991
5. Utrum animae in Purgatorio per Daemones puniantur 992
6. Utrum per poenam purificationis expietur peccatum veniale quoad culpam 994
7. Utrum ignis Purgatorius liberet a reatu poenae. 997
8. Utrum ab illa poena unus liberetur alio citius. 999

QUAESTIO OCTUAGESIMAQUARTA.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE, IN DECEM ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de Sacramento Poenitentiae. Circa quod *primo* considerandum est de ipsa Poenitentia: *secundo* de effectu ipsius: *tertio*, de partibus eius: *quarto*, de suscipientibus hoc Sacramentum: *quinto*, de potestate Ministrorum, quae ad claves pertinet: *sexto*, de solemnitate huius Sacramenti.

Circa *primum* duo considerata sunt: *primo* de Poenitentia secundum quod est Sacramentum: *secundo* de Poenitentia secundum quod est virtus.

Circa primum quaeruntur decem.

- I. Utrum Poenitentia sit Sacramentum. - 2. De propria materia eius. - 3. De forma ipsius. - 4. Utrum impositio manus requiratur ad hoc Sacramentum. - 5. Utrum hoc Sacramentum sit de necessitate salutis. - 6. De ordine eius ad alia Sacramenta. - 7. De institutione eius. - 8. De duratione ipsius. - 9. De continuatione eius. - 10. Utrum possit iterari.

ARTICULUS I.

UTRUM POENITENTIA SIT SACRAMENTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 4. — Report. ib.

S. Thom. 3. p. q. 84. a. 1.

VIDETUR Poenitentia non esse Sacramentum. Nam [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 8.*] Poenitentia aliud non est quam actualis poenae tenentia, vel habitualis eiusdem poenae tenentia: sed seu uno, seu altero modo accipiat Poenitentia, nequit esse Sacramentum; ergo Poenitentia non est Sacramentum. *Probatio minoris*: Sacramentum est signum sensibile a Deo institutum ad significandum efficaciter effectum invisibilem, gratiam scilicet infallibiliter infundendam ei, cui debite tale signum applicatur: sed in tenentia poenae actuali vel habituali nullum necessario intervenit signum sensibile; ergo licet ea poenae tenentia possit esse virtus, vel actus virtutis, nequit tamen esse Sacramentum.

2. PRAETEREA. Sacramenta a Christo instituta constant essentialiter materia et forma integrantibus unum signum sensibile gratiae vel effectus gratuiti efficaciter significativum, ut patet de Baptismo, Eucharistia, et aliis: [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 1. 2. et 7.*] sed in Poenitentia non concurrunt materia et forma unum signum sensibile integrantes. Quamvis enim ratio formae possit certis quibusdam verbis attribui, materia nihilominus non concurrat; nam ea materia aliud profecto esse non posset,

quam contritio, confessio, et satisfactio; quod non videtur verum, quia quando verba formalia pronunciantur, non sunt confessio et satisfactio; contritio autem si adsit, non est signum sensibile; igitur Poenitentia non est Sacramentum.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 1.] Psal. 31. legitur: *Dixi, confitebor adversum me iniustitiam meam Domino. Et tu remisisti impietatem peccati mei.* Ubi Cassiodorus: *Magna inquit pietas Dei, quod ad solam promissionem peccatum dimittit. Votum enim pro operatione iudicatur, Et Augustinus, ibidem: Nondum pronunciat, sed promittit se pronunciatum, et Deus dimittit.* Ergo Poenitentia non est Sacramentum; quia Deus peccata dimittit sine externa pronuntiatione; Sacramenta autem signis externis, et sensibilibus perficiuntur.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 5.] *De summa Trin. et Fide Cathol., cap. Firmiter: Et si post susceptionem Baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper Poenitentiam reparari.* Non potest autem quis reparari post peccatum per Poenitentiam, nisi quia poenitens infallibiliter gratiam recipit; igitur si per Poenitentiam confertur Poenitenti infallibiliter gratia, oportet poenitentiam esse Sacramentum.

RESPONDEO, dicendum Poenitentiam esse Sacramentum a Christo Domino in Lege Evangelica institutum, quo relaxantur et dimittuntur peccata post Baptismum commissa; Deo enim [Oxon. ib. n. 3.] est possibile dimittere hominum peccata; et de facto dimittere et condonare est fidei dogma illis verbis expressum, *remissionem peccatorum.* Cum ergo ita sit, convenientissimum fuit institui a Deo aliquod signum sensibile, quod ex parte sui significaret infallibiliter eam peccatorum remissionem repraesentandam per gratiae Dei infusionem in illis, quibus debite tale signum applicatum fuisset. Nemo autem [Report. 4. d. 14. q. 4. n. 2. seqq.] ut fas est tale signum applicat poenitenti nisi Minister idoneus, qui a Christo instituyente eam accepit potestatem. Siquidem Ioan., 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis,* dictum est Apostolis, et successoribus eorum, et quibus ii talem potestatem communicavissent per Ordinis collationem, et promissum a Salvatore fuerat Matthaei, 16. dicente ad Petrum: *Tibi dabo claves Regni Caelorum.* Quibus igitur [Report. ib. n. 9.] commissa est potestas super Corpus Christi verum, eisdem et data pariter potestas super corpus Christi mysticum, quod est Congregatio Fidelium. Sicut igitur nemo non Sacerdos potest conficere Corpus Christi verum, ita nullus non Sacerdos potest esse idoneus Minister dimittendi peccata, reperta in Congregatione Fidelium, quae est Corpus Christi mysticum.

Ratio ergo Sacramenti Poenitentiae est ista: [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 3. — Report. ib. n. 4.] *Poenitentia est absolutio hominis poenitentis facta certis verbis debita intentione prolatis a Sacerdote iurisdictionem habente, significans efficaciter ex institutione divina emundationem animae a peccato.* Quae descriptio declaratur per partes; et quidem *Poenitentia, est absolutio,* idest quaedam sententia definitiva absolvens reum. Sententia, inquam, non iudicis principalis, sed secundarii vel commissarii: potest enim quis ex commissione cognoscere in causa, et ita de commissaria potestate sententiare vel pro condemnatione rei, si absolvi indignum iudicaverit, vel pro absolutione, si ea dignum repe-

rerit. Recte igitur [*Oxon. ib. n. 4.*] potest dici Sacramentum Poenitentiae Sacramentum iudiciale, vel iudicium Sacramentale; et consequenter doctrina de hoc Sacramento subalternatur doctrinae de iudiciis et de sententiis. Cum enim sit duplex forus, publicus scilicet et privatus, duplex subinde oportet esse iudicium; et quoad aliquas regulas iustitiae esse convenientiam utriusque fori, sicuti sententia definitiva utriusque est actus iustitiae. Subditur, *hominis poenitentis*; [*Report. ib. n. 5. seq.*] idest displicentiam aliquam habentis de peccato commisso. Siquidem etiam in iudiciis temporalibus, iudices protervos et pertinaces in malo condemnant, poenitentes vero suo modo absolvunt. Quod vero requirantur certa et determinata verba, et debita intentio Ministri, id habet commune Poenitentia cum aliis Sacramentis, quorum formae regulariter significant effectum Sacramenti; et ita hic verbis illis, *Ego te absolvo*, exprimitur absolutio animae a peccato, a quo mundatur, et solvitur per gratiam sacramentalem. Quae denique debent proferri a Ministro cum intentione saltem faciendi id quod Ecclesia facere intendit, et Christus instituit. Qui praeterea et iurisdictionem in tali causa cognoscendi, et sentiendi debet habere; quia sententia a non suo iudice lata nulla est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico [*Oxon. ib. n. 8.*] Poenitentiae Sacramentum non esse poenae tenentiam actualem, vel habitualem, quia, ut tangit argumentum, haec tenentia poenae non est signum sensibile. Istud ergo Sacramentum est absolutio hominis poenitentis facta a Ministro idoneo, ut praedictum est. Siquidem ita accepta Poenitentia est signum sensibile gratiam Dei efficaciter significans ex Christi institutione.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report. 4. d. 16. q. 1. n. 13.*] Poenitentiae Sacramentum essentialiter constitui non pluribus, sed unico tantum signo sensibili, quod est absolutio prolata a Ministro necessaria potestate et iurisdictione instructo. Eo enim signo sensibili sufficienter exprimitur interior effectus ipsius, qui est absolutio animae a peccatis per gratiam quae confertur digne Sacramento se subiicienti. Contritio ergo, confessio, et satisfactio requiruntur sane ad perfectionem Sacramenti, quandoquidem se habent quasi partes materiales respectu absolutionis; at non sunt materia, quae una cum forma essentialiter Poenitentiae Sacramentum constituat.

AD TERTIUM [*Oxon. ib. n. 9. — Report. ib. n. 13.*] concedo ob inductas auctoritates, frequenter a Deo dimitti peccata ob motum contritionis, tamquam per meritum de congruo, ante susceptionem Sacramenti Poenitentiae, sicut in adulto frequenter dimittitur originale ante susceptionem Baptismi. Sed nego exinde sequi, Poenitentiam aut non esse Sacramentum, aut non fore necessariam; quia sicut adulto non remittitur originale ante susceptionem Baptismi, nisi habeat voluntatem suscipiendi idipsum regenerationis Sacramentum, ita non potest esse congrua, aut utilis dispositio in aliquo, ob quam Deus peccata dimittat, nisi habeat insuper votum accedendi ad Poenitentiam, cum primum aderit opportunitas.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM POENITENTIAE SACRAMENTUM IN RECTO IMPORTET
TANTUM ABSOLUTIONEM, VEL ETIAM ACTUS POENITENTIS.

Doct., Oxon. 4. d. 14. q. 4. — d. 16. q. 1. — Report. ib.
S. Thom. 3. p. q. 84. a. 1. in solut. argum.

VIDETUR, Poenitentiae Sacramentum ex aequo formaliter et in recto importare absolutionem, et actus poenitentis. Etenim [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 3. seqq.*] absolutio iudicialis necessario praesupponit causae cognitionem, displicentiam de praeteritis erratis (sine qua nullus iudex reum absolveret), et etiam voluntatem subiiciendi se satisfactioni ab iudice imponendae; igitur isti actus poenitentis sunt materia, super quam fertur absolutio: sed Sacramentum ex aequo et formaliter importat tam formam, quae in verbis consistit, quam materiam, quae ab ipsa forma determinatur; igitur Poenitentia importat formaliter etiam actus poenitentis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] Ad hoc ut absolutio habeat efficaciam, debet ipsam sequi satisfactio imposita a Sacerdote, solvente quidem quoad poenam aeternam, sed ligante quoad temporalem; igitur satisfactio habet efficaciam ex opere operato, sicuti et ipsa absolutio, quia alioquin huius absolutionis efficacia non penderet ab satisfactione; igitur et absolutio, et satisfactio integrant unum fundamentum efficaciter significativum invisibilis gratiae, et per consequens ex aequo spectata, et formaliter importantur ab Poenitentiae Sacramento.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Ad perfectionem Poenitentiae essentialiter requiritur contritio, confessio, et satisfactio: sed quod requiritur essentialiter ad aliquid, ingreditur essentiam eius: igitur cum Poenitentia in recto et de formali constituatur actibus poenitentis, et absolutione Ministri, ex aequo et in recto utrumque involvere debet.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Omne Sacramentum est signum sensibile; ergo quidquid in recto et formaliter importat sit oportet signum sensibile: contritio non est sensibilis; ergo non spectat in recto ad rationem formalem Poenitentiae, ac proinde nec reliqui poenitentis actus.

RESPONDEO dicendum, spectare quidem ad Poenitentiae Sacramenti integritatem et necessitatem ex institutione divina poenitentis actus, sed tamen minime involvi in formali ratione eius, sic ut in recto importentur. — *Declaratio*: [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] Poenitentiae Sacramentum est Sacramentum iudiciale vel iudicium Sacramentale: sed actus iudicialis essentialiter et in recto tantum includitur in sententia iudicis absolventis, vel damnantis reum; reliqua autem requiruntur tantum, ut iuste et legitime feratur sententia; ergo Sacramentum Poenitentiae essentialiter, et in recto tantum importat ipsam absolutionem rei, esto ex divina institutione haec sententia non possit pronunciari, nisi cognita causa; ergo et eiusdem rei confessionem, qua et doleat de erratis, et spondeat pro ipsis satisfacere, ut iudici videbitur. — *Deinde*, [*Report. 4. d. 14. q. 4. n. 5. seqq.*] statuendum est, illud importari a Poenitentiae Sacramento in recto et formaliter, ad cuius efficaciam tribuitur gratia

sacramentalis, et peccata dimittuntur; haec enim profecto est Sacramenti Poenitentiae essentia, vis primarii significati intellectus: sed peccatorum remissio dumtaxat fundatur in potestate clavium, seu in iurisdictione data Sacerdotibus dimittendi, ac retinendi peccata, cuius exercitium est absolutio poenitentis; ergo in absolutione consistit efficacia remissionis, et per consequens solummodo absolutio importatur a Sacramento Poenitentiae in recto; quamquam, ut dictum est, de necessitate Sacramenti requirantur actus poenitentis, sine quibus nullum esset Sacramentum. Quod vero remissio peccatorum unice fundetur in potestate commissa a Christo Sacerdotibus, constat ex illo Ioann., 20.: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*: quibus verbis traditur Sacerdotibus potestas clavium, sive potestas absolvendi a peccatis; atque ita per absolutionem tribuitur gratia poenitentibus, qua delentur peccata, et consequenter in recto ipsa dumtaxat absolutio a Poenitentiae Sacramento importatur. — Denique, actus poenitentis in tantum requiruntur ad Poenitentiam, [*Report. ib. n. 18.*] quatenus necessarii sunt ad actum iudicalem; ergo essentia Sacramenti non in ipsis, sed potius in ipso actu iudiciali consistit. Et licet perfici nequeat absque illis actibus, quia actus iudicialis est; non tamen Sacerdos virtute ipsorum absolvit, aut ligat, sed ex auctoritate sibi a Christo commissa. Et *assumptum* declaratur quoad singulos actus. Et contritio in primis ad Poenitentiam requiritur, sicuti est necessaria peccatori adulto accedenti ad Baptismum: sed in isto requiritur tantum ut dispositio, non ut spectans ad eius essentiam; ergo sic quoque requiritur ad Poenitentiam. Confessio etiam ipsa in aliquo casu non requiritur necessario, ut si quis incipiens confiteri amittat usum vocis; et in eo, qui significat quibusdam signis velle confiteri, et instante morte non posset, potest perfici Sacramentum Poenitentiae absque confessione. Non posset autem, si ad eius essentiam spectaret, sicuti nequit perfici Baptisma sine aqua et ablutione. Et satisfactio denique priusquam ipsa compleatur perficitur Sacramentum per absolutionem, quia per ipsam datur gratia, et dimittuntur peccata; igitur non spectat ad ipsius essentiam, sic ut in recto importetur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Report. 4. d. 14. q. 4. n. 6.*] concedo, de necessitate Sacramenti huius requiri eos actus, sed non propterea esse inferendum iis conflari materiam, sicuti aqua non dicitur vere spectare ad Baptismi essentialem perfectionem, sed potius esse materiam in obliquo, et ita concurrere ad eius Sacramenti integritatem; quia sine ipsis forma suo frustraretur effectus. Sunt ergo dicendi *quasi materia*, quatenus non importantur directe ab hoc Sacramento, sed in obliquo et connotative.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 18.*] eo modo quo satisfactio est pars Sacramenti habere efficaciam ex opere operato; quia virtute clavium, opus a Ministro iniunctum elevatur ad compensandam poenam, quae debetur dimissis peccatis; quatenus autem satisfactio ipsa contritioni annectitur in voto, pariter et peccata delere; sed exinde non sequi eam importari ab Sacramento in recto, cum tantum dicat *ipsam absolutionem*, ut fuit declaratum.

AD TERTIUM respondeo, aliud esse Sacramentum Poenitentiae necessario perfici actibus poenitentis, et aliud esse eos ad ipsius spectare

formalem rationem. Ut enim primum tamquam verum concedimus, ita secundum negamus; quia etiam istud, ut et alia Sacramenta perficiuntur per Ministros idoneos, nec tamen aliquis dixerit, Ministrum esse de essentia Sacramenti. Ita ii actus requiruntur quidem necessario, ut dictum est, ad Sacramenti istius perfectionem, non vero quatenus conflantes essentiam eius, ut propterea dicendi sint in recto importari.

ARTICULUS II.

UTRUM PECCATA SINT PROPRIA MATERIA HUIUS SACRAMENTI.

Doctor, Oxon. 4. d. 16. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. a. 2.

VIDENTUR peccata non esse propria huius Sacramenti materia. Materia enim huic Sacramento propria sunt actus ipsius poenitentis, quomodolibet tandem ad essentiam eius spectare dicantur. [*Report. 4. d. 16. q. 1. n. 12. seqq.*] Satis est enim istud Sacramentum non perfici, nec subsistere omnino posse sine illis. Sed actus poenitentis sunt contritio, confessio, et satisfactio, non vero peccata, imo si poenitentem peccare contingat, nec poenitens est appellandus, nec putandus Poenitentiae Sacramentum suscipere; igitur peccata non sunt Poenitentiae propria materia.

2. PRAETEREA. Cuiuslibet materia Sacramenti, accedente forma a Christo instituta, sanctificatur et elevatur ad causandum suo modo gratiam, seu effectum invisibilem Sacramenti, cuius est materia, ut patet de aqua in Baptismo, Chrismate in Confirmatione, et aliis similiter: sed peccata incapacia sunt cuiuslibet sanctitatis, cum ipsi gratiae et sanctitati impossibilia sint; ergo non erunt materia propria Sacramenti Poenitentiae.

3. PRAETEREA. Si peccata ponantur huius Sacramenti materia; quodnam igitur peccatum erit eiusmodi materia? Non originale, huic enim delendo fuit Baptismus institutus. Nec mortale; quia hoc potius esse videtur materia Confessionis, quam Sacramenti Poenitentiae, quod utique non est confessio.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 2.*] Lucae, 13. *Nisi (ait Salvator) poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* De quibus autem poenitendum sit, declaratur Ezech., 28. illis verbis: *Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Cum oporteat ergo poenitere de iniquitatibus, iniquitates ipsae, scelera, et peccata erunt Poenitentiae materia.

RESPONDEO dicendum, peccata esse quidem propriam huius Sacramenti materiam, non *proximam* tamen, sed *remotam*. Ad cuius evidentiam sciendum est, duplicem in genere esse *Poenitentiae* acceptionem; nam alia est Poenitentia *virtus*, alia Poenitentia *Sacramentum*; de qua re *quaest. sequenti*. Sed Poenitentia, [*Report. 4. d. 16. q. 1. n. 2. seqq.*] quae Sacramentum non est, *quadrupliciter* potest accipi. Etenim *primo* potest intelligi Poenitentia, ut est habitus virtutis in anima; et est *quaedam iustitia punitiva et vindicativa proprii delicti, inquantum est offensivum Dei, et respectu alicuius alterius indebiti.* — *Secundo*, potest intelligi Poenitentia, ut est quoddam velle iuste vindicare in se peccatum,

quod commisit, iuxta scilicet inclinationem habitus poenitentiae inclinantis ad actum istum peccati vindicativum. — *Tertio*, potest accipi Poenitentia quatenus est actus imperatus, vel sunt actus imperati in potentiis inferioribus; ex quibus sequitur poena, quae est effectus proximus praedicti actus imperandi poenitentiae virtutis. Nam voluntas inclinata ad iustam vindictam per iustitiam vindicativam, quae in ipsa est habitualiter, importat actum imperativum efficacem poenitentiae, qui habet alios actus poenitentiarum, ad quos sequitur poena, vel passio. Et isti actus imperati sunt tam actus interiores, quam exteriores, ad quos sequuntur diversae poenitentiae, et passionες exteriores, et interiores. Actus enim ille praecipiens intellectui considerationem peccati, quod commisit, causat in voluntate nolitionem offensae Dei, et peccati efficacem detestationem; ex ea ergo nolitione causatur in ipsa displicentia et tristitia vehemens, quod Deum per peccatum offenderit. Voluntas itaque nolens Dei offensam et peccatum, per illum actum poenitentiae imperat alios actus, et poenas exteriores, scilicet primo propalationem et explicationem peccatorum voluntariam faciendam Sacerdoti per actum confitendi, ad quem sequitur verecundia et erubescencia, et secundo imperat exequutionem satisfactionis laboriosae ab Sacerdote impositae sibi, ad quam subinde sequitur passio dolorosa in carne, ut sequela operis laboriosi. Tres igitur isti actus immeditati imperati ab actu poenitentiae virtutis sunt totalis effectus eius proximus, inter sese tamen ordinati in ratione effectuum ordinatorum ab eadem causa procedentium, quorum prior est contritio, deinde confessio, et tandem satisfactio. — *Quarto* denique, potest accipi poenitentia pro effectu remoto illius actus poenitentiae virtutis, qui est poena consequens actus imperatos ab actu poenitentiae virtutis. Sed tamen haec acceptio non est proprie poenitentia, sed magis poena teneri, [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 4. — *Report.* ib. n. 4.] vel affici, aut proprie puniri.

Ad rem nostram [*Report.* ib. n. 3. 6.] revertentes, quomodolibet ii actus imperati ab actu poenitentiae virtutis, qui sunt dolor de peccatis commissis, quatenus involvunt offensam Dei, et eorundem explicatio faciendi Sacerdoti, et satisfactio sequens pro illis, quomodocumque, inquam, se habeant et ordinentur, spectant ad Sacramentum Poenitentiae (spectare enim declaratum fuit *art. immediate antec.*, quippe quod sine illis nequeat suam perfectionem habere); quoniam hi actus immediate tendunt circa peccati detestationem et satisfactionem; et Poenitentia immediate respiciat quasi partes eius illos actus, consequens est ut mediate respiciat tamquam materiam propriam ipsa peccata nolita detestanda et delenda per ipsum Sacramentum, et congruam satisfactionem. Sunt igitur peccata propria Sacramenti Poenitentiae materia, non proxima, sed remota, utpote quae cadunt sub ipsum mediis actibus contritionis, confessionis, et satisfactionis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex proxime dictis; [*Report.* ib. n. 13.] verum enim est, Poenitentiae Sacramenti quasi materiam, et quasi partes esse tres commemoratos actus; et quia illi per se respiciunt peccata detestanda, confitenda, et punienda per satisfactionem, hinc et mediantibus illis ipsa peccata, ut materia remota, ab Poenitentia respiciuntur.

AD SECUNDUM respondeo, *assumptum* esse verum de materia proxima Sacramentorum, quae scilicet concurrit cum forma eorundem ad inte-

grandum unum signum sensibile effectus invisibilis Sacramentorum. At peccata sunt materia propria quidem, sed remota Poenitentiae; ideo nec integrant signum sensibile ipsius, nec capacia sunt alicuius sanctitatis; imo per gratiam significatam a signo sensibili eius Sacramenti delentur, et tolluntur ab anima.

AD TERTIUM dico, materiam propriam huius Sacramenti esse peccatum mortale. — *Et cum dicitur*: id peccatum tollitur per confessionem; nisi quatenus est actus imperatus ab actu poenitentiae virtutis, et habet ordinem cum aliis actibus ab eodem imperatis, quatenus scilicet procedit a detestatione peccati, ut Dei offensivi, et parata est voluntas confitentis satisfacere pro libito Sacerdotis; atque ita delentur per confessionem peccata mortalia, ut cadunt sub Poenitentiae Sacramento tamquam materia remota. Etenim, nisi actus ille confitendi haberet praedictum ordinem cum aliis actibus provenientibus ab actu Poenitentiae virtutis, nedum non est deletivus peccati, sed si fiat Sacerdoti, aggravat confitentem, oneratque nova culpa mortali.

ARTICULUS III.

UTRUM HAEC SIT FORMA HUIUS SACRAMENTI, *EGO TE ABSOLVO*.

Doct., Oxon. 4. d. 14. q. 4. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. a. 3.

VIDETUR illa oratio non esse forma huius Sacramenti. Etenim [*Oxon. 4. d. 3. q. 2. n. 2.*] non sufficit Ministrum Baptismi dixisse: *Ego te baptizo*; nisi enim, addat, *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, Sacramentum non perficitur, ut habetur *Extra de Baptismo et eius effect.* cap. *Si quis*. Ergo Poenitentiae Minister, nisi addat *Ego te absolvo*, In nomine Patris, etc. non erit poenitens absolutus, quia utrobique exprimenda est causa invisibilis effectus Sacramenti.

2. PRAETEREA. Nulla oratio falsa potest esse forma Sacramenti veritatis: sed haec oratio *Ego te absolvo*, ut pronunciata a Ministro est falsa; ergo non est forma Sacramenti Poenitentiae. *Probatio minoris*: ea etenim oratione [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 1. — Report. ib. n. 1.*] significatur Ministrum esse, qui peccata condonat relaxatque: atqui non Minister, sed solus Deus est, qui peccata dimittit. Unde Hieronymus super illud, Matth., 16. *Tibi dabo claves etc.* haec habet: *Sacerdotes veteris legis nullo modo leprosos mundabant, sed eos mundatos ostendebant*; igitur etiam Sacerdotes legis Evangelicae nullo modo peccata relaxant, sed ea dimissa ostendunt; et per consequens oratio significans eos a peccato absolvere, et non praecise dimissa ostendens, est falsa.

3. PRAETEREA. Illud tenendum est certum de Sacramentis Ecclesiae, quod constat Christum instituisse, ac Apostolis tradidisse: sed non legimus Christum praefatam orationem, *Ego te absolvo*, in huius Sacramenti institutione pronunciasse, aut pronunciandam praecipisse; ergo non est tenenda tamquam forma istius Sacramenti.

4. PRAETEREA. Salvator ex aequo dedit potestatem Apostolis absolvi a peccatis, ac curandi infirmos, et Daemonia ab obsessis corporibus expellendi, ut scribitur Matthaei, 10. Marci, 3. Lucae, 6. Sed Apostoli

in curandis infirmis non utebantur hac formula, *Ego te sano*, sed magis: *Sanet te Dominus Iesus Christus*, ut legitur, Act., 9.; ergo neque in huius Sacramenti administratione pronunciandum est: *Ego te absolvo*, sed potius *Absolvat te Dominus Iesus Christus*.

5. PRAETEREA. Quando quis absolvitur, utique a vinculo quo prius irretiebatur, absolvitur; igitur necessario debet id exprimi in ferenda sententia, alioquin non videretur actus iudicialis determinatus; et per consequens non sufficeret dixisse, *Ego te absolvo*, sed oportet addere saltem *a peccatis*.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Declaratum est supra art. 1. Poenitentiae Sacramentum in recto et essentialiter importare praecise actus iudicis absolventis; ergo forma huius Sacramenti perficitur et constat verbis istis: *Ego te absolvo*.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 4.*] huius Sacramenti formam non consistere, et claudi certis praecisis et determinatis verbis, sicuti restricta est forma Sacramenti Eucharistiae, et Baptismi. *Declaratur*; nam Poenitentia est Sacramentum iudiciale, vel iudicium Sacramentale; quotiescumque ergo exprimitur actus sententiae absolventis, et reus absolutus per eum actum, habetur eius essentia, seu forma essentialis Sacramenti; quamvis ergo congrua et apta communiter censeatur illa oratio, *Ego te absolvo*, si aliis nihilominus verbis et modis exprimeretur actus ille iudicialis, et exercitium potestatis remittendi peccata auctoritative, perficeretur Poenitentiae Sacramentum. Si ergo Sacerdos pronunciaret absolutionem in hunc modum, *Absolveris; Impendo tibi Sacramentum absolutionis; Iubeo te esse absolutum; Do tibi reconciliationem; Placet te esse absolutum; Dimittuntur tibi peccata*; vel aliis modis idem aequivalenter exprimentibus, esset rite collatum Sacramentum Poenitentiae, per verba scilicet exprimentia sententiam definitivam iudicis absolventis reum, et non per alia, quae secundum diversas Ecclesiarum consuetudines vel praemittuntur ipsi sententiae definitivae, vel post pronunciatam subiiciuntur. — *Deinde*, pro iudiciis humanis, quae in Republica geruntur (doctrina enim huius Sacramenti subordinari doctrinae de Iudiciis et Sententiis, dictum fuit art. 1.) non oportet esse verba aliqua praecisa et determinata, in quibus scilicet, et non in aliis ferantur sententiae definitivae; sed eae rite pronunciantur, in quibusvis verbis et modis tandem pronunciantur; dummodo exprimatur actus sententiae absolventis, aut damnantis. Unde quidam iudex ferens sententiam in Theodorum Martyrem Christi, *Iubeo* (inquit) *ignibus tradi*. Et alius de Cypriano Sancto, *Gladio animadverti placet*. Igitur etiam in hoc Sacramento iudicali rite fertur sententia definitiva absolutionis, si quibusvis verbis exprimatur actus sententiae absolventis. [*Oxon. 4. d. 3. q. 2. n. 5. seqq.*] — *Denique*, quoniam in forma Baptismi tantum de necessitate exprimi debent actus baptizandi, et suscipiens illud Sacramentum, ideo Graeci esto non utantur modo loquendi Latinorum, qui nec exprimunt Ministerium, ut est manifestum in eorum forma, *Baptizetur Servus Christi in nomine Patris* etc. ideo rite conferunt Baptismum; ergo etiam perficietur Sacramentum Poenitentiae, si exprimatur actus iudicialis, quibusvis tandem verbis et modis pronuncietur.

Quamvis igitur perficeretur simpliciter hoc Sacramentum, pronun-

ciata eius forma sub modis praedictis loquendi, qui omnes aequivalent huic, *Ego te absolvo*, atque eamdem definitivam sententiam absolutionis continent, et declarant, [*Oxon.* 4. d. 3. q. 2. n. 5.] Ministro tamen necessarium est non discedere ab ea forma, et sub illis verbis, et modo loquendi, quo utitur universalis Ecclesia, cuius est Minister. Nec, si aliter faciat, excusari potest a peccato, etiamsi ex ignorantia faciat, nec dolose alia verba eidem sententiae exprimendae accomodet, quia Minister, cui competit ex officio Sacramenta ministrare, tenetur scire illa, quae sunt sui muneris, cui obeundo est deputatus. Casu tamen quo ita se gereret, valide foret sententia absolutionis impertita.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, Baptismum simpliciter nullum esse, nisi exprimantur tres Personae divinae eo modo, quo Christus Matthaei ult., fieri, exprimique mandavit, scilicet sub *Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. Sed nego idem quoque pariter faciendum esse in Sacramenti Poenitentiae administratione. Et quidem ob hanc rationem: [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 3. et 7.] quia iudex delegatus, cui commissa est auctoritas cognoscendi in causa, et sentiendi post eius cognitionem, non tenetur in sentiendi exprimere illum, a quo facta fuit sibi potestas sententiam ferendi. — *Et cum subditur*, oportere utrobique exprimere causam effectus invisibilis Sacramenti; *dico*, signo illi sensibili a Christo instituto Deum assistere et infallibiliter causare effectum quem significat; significat autem internam absolutionem animae a peccato, faciendam per gratiam, et ipsam simpliciter importare verba illa *Ego te absolvo*, et ita non necessario aliud esse addendum. At in Baptismate, ultra Christi institutionem, (praeter quam, quidquid geritur in Sacramentis, perperam et nulliter geritur) mandantis expresse pronunciari tres divinas Personas, accedit ratio, quia ibi fit fidei Christianae professio, in adultis quidem explicite, et implicite in parvulis; inter fidei autem mysteria primum est credere in Deum unum in essentia et trinum in Personis, et ideo eae convenientissime in Baptismi collatione exprimuntur.

AD SECUNDUM, nego *minorem*. *Et cum probatur*, quia solus Deus peccata dimittit; *dico*, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 11. — *Report.* ib. n. 14.] id verum esse principaliter; sed tamen ministerialiter etiam Sacerdotem peccata dimittere; revera enim Sacramentum Poenitentiae ministrando effectum Sacramenti ministerialiter causat; quia causat aliquid, ad quod secundum pactionem Dei regulariter sequitur effectus Sacramenti. — *Et cum adducitur* Hieronymus; *concedo*, Sacerdotem legalem praecise ostendisse leprosos corporaliter mundatos, quia aliam potestatem super eos a Deo non acceperat; at Sacerdotes Evangelici et ostendunt peccatores absolutos vel mundatos spiritualiter, et praeterea acceperunt a Christo absolvendi eos ministerialiter potestatem.

AD TERTIUM respondeo ex dictis in *art.* 1. declaratum extitisse [*Oxon.* ib. n. 2. seqq.] qualiter Christus, Apostolis, eiusque Successoribus dederit auctoritatem solvendi, et ligandi super terram, et remittendi peccata, ut legitur Ioan., 20. Ubi non obscure significavit, quid potissimum et principaliter requiratur in ea sententia ferenda, quum scilicet per Poenitentiam dimittuntur a Ministro idoneo peccata. In potestate autem Ecclesiae fuit deinceps determinare quibus verbis et modis ea sententia pronuncianda foret. Et ita revera pro diversitate Eccle-

siarum diversimode illa forma exprimitur, ut de Baptismate dictum fuit *in solutione*; quarum quaelibet valida est et legitima, sicut dictum est, modo exprimitur iudicis sententia definitiva auctoritative, idest non sub modo deprecativo, sed imperativo; quia etsi Sacerdos sit iudex commissarius et delegatus in causis istis fori occulti, habet tamen potestatem ordinariam, et ita auctoritative sententiat, non deprecative.

AD QUARTUM dico, non eodem modo datam fuisse potestatem Apostolis curandi infirmos, ac dimittendi peccata; [*Report.* 4. d. 14. q. 4. n. 14.] ad Sacramenta enim assistit infallibiliter Deus ex pacto inito cum Ecclesia, et quantum est de se causat infallibiliter effectum, quem et Sacramentorum Ministri causant ministerialiter. Sed potestatem faciendi miracula videntur accepisse per modum deprecativum, ut patet ex allata auctoritate, licet constet eos aliquando imperative processisse in patrandis miraculis; sicut quando Petrus dixit claudo illi, *surge, et ambula.* Act. 3. Sed nihilominus hoc ex speciali instinctu Spiritus Sancti credendum est fecisse, cum legamus in Scriptura, Marci, 9. Apostolos non potuisse curare illum, qui habebat spiritum mutum, qui tandem iussu Salvatoris liberatus fuit. Id vero nequaquam illis contigisset, si parem potestatem patrandorum miraculorum, ac conferendi Sacramenta accepissent, quae numquam effectu suo frustrantur, nisi ex parte recipientis sit obex propriae voluntatis, quem obicem in daemoniaco illo, quem sanare Apostoli non potuerunt, fingere nequimus.

AD QUINTUM respondeo, *τὸ αὖτε* *peccatis* addi quidem communiter non ex aliqua necessitate, sed maioris expressionis gratia. Oratio enim *Absolve te* sufficienter exprimit personam iudicis, potestatem eius, materiam circa quam, et personam rei. Quidquid igitur additur, non necessario additur, et sine illis staret Sacramenti perfectio. Ea etiam oratio sufficientem habet determinationem ex natura materiae subiectae. Ipse enim poenitens, sua peccata Sacerdoti patefaciendo, petit ab iis absolvi. Subinde ergo iudex dicens *Absolve te*, ab eo vinculo absolvit, quo reus sese obstrictum teneri illi manifestavit.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM SACERDOS TOLLAT CULPAM PER ABSOLUTIONEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 4. — d. 19. — *Report. ib.*
S. Thom. 3. p. q. 84. art. 3. Ad quintum.

VIDETUR Sacerdos non tollere culpam per Sacramenti Poenitentiae collationem, sed dumtaxat absolutos et mundatos peccatores ostendere. Etenim [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 1. et 6.] Legis Mosaycae Sacerdotes non mundabant leprosos, sed mundatos tantum ostendebant; igitur idem pariter praestant Sacerdotes Evangelici. *Consequentia* probatur per illud Hieronymi super Matthaei, 16. ad ea verba, *Tibi dabo claves.* Hunt, inquit, *locum non intelligentes quidam aliquid sumunt de supercilio Pharisaeorum, ut damnare innoxios, vel solvere putent noxios, cum apud Dominum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita quaeratur.* Et dictam probationem innuit, subdens: *In Levitico se ostendere Sacerdotibus iubentur leprosi, quos illi non faciunt leprosos, vel mundos,*

sed discernunt qui mundi, vel immundi sunt. Igitur pariter Sacerdotes Evangelici non mundant a culpis peccatores, sed dumtaxat ostendunt per absolutionem, vel Sacramenti Poenitentiae impertitionem a Deo fuisse mundatos.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 19. n. 21.] *Magist. 4. d. 18. cap. Non autem: Deus, inquit, per se tantum dimittit peccatum, quia et animam mundat ab interiori macula, et a debito aeternae mortis absolvit;* de virtute ergo absolutionis non tollitur culpa, nec eius poena, sed solummodo per iudicium Ministri ostenduntur Poenitentiae Sacramento se subiicientes ligati, aut soluti. *Assumptum probatur,* nam Dei solius est proprium animam a peccatis detergere, et aeternae mortis poenam in temporalem commutare; ergo super iis nullam habent potestatem Poenitentiae ministri.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 2. — d. 17.] *Matthaei, 16.: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in Caelis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in Caelis.* Et Ioann., 20.: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Petrus igitur, Apostoli, eorumque successores acceperunt potestatem a Christo remittendi directe peccata; impertientes ergo Sacramentum Poenitentiae tollunt peccata a poenitentibus.

RESPONDEO, videtur fuisse omnino *opinio Magistri*, loc. cit. [Oxon. 4. d. 19. n. 21.] potestatem clavium, quam a Christo accipiunt Poenitentiae Ministri, non extendi, nec prodesse dimissioni peccatorum aut commutationi poenae aeternae in temporalem, sed solummodo vim habere respectu poenae temporalis. Solvit enim Sacerdos Evangelicus, et ligat, de sententia Salvatoris, *Matthaei, 16.* Nam ligat ad poenam temporalem, quam imponit confitenti, solvit autem, cum de debita poena aliquid relaxat, vel peccatorem ad Sacramentorum participationem admittit.

Verumtamen *haec opinio non est tenenda*, quia [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 6.] nimis videtur derogare Sacramento Poenitentiae. Si enim Sacerdos praecise mundatum peccatorem ostenderet, et ipse per Sacramentum peccata non tolleret, igitur numquam peccata delerentur per Poenitentiae Sacramentum, sed oporteret prius deleta esse per contritionem, ad hoc ut digne hoc susciperetur Sacramentum. Nam nullus digne ostenditur mundus a peccato, nisi prius sit immunis ab eo: daretur ergo semper per contritionem poenitenti, quod expectatur a Poenitentiae Sacramento; per Sacramentum igitur numquam delerentur peccata, sed tantum deleta ostenderentur, quod est contra dignitatem Sacramentorum novae legis, quorum omnium est causare gratiam ex opere operato. Et ita Poenitentia non foret secunda post naufragium tabula; prima enim tabula est Baptismus; sicut igitur per primam tabulam ex opere operato deletur originale, et si quae sunt alia peccata, et confertur gratia cum debita dispositione initiatis, ita per Poenitentiam rite susceptam ex opere operato confertur gratia et iustificatur impius.

Est ergo dicendum, per Sacramentum Poenitentiae causari gratiam, ac dimitti peccata ex opere operato, in eo qui peccator accedit, [Oxon. ib. n. 7.] dummodo congruam praeseferat dispositionem, etsi talis dispositio de se non sit sufficiens delendis peccatis per modum meriti. Quamvis enim perfecta contritio extra Sacramentum mereatur peccatorum dimissionem, qui tamen accedit sine perfecta contritione vel dolore de peccatis quatenus

sunt offensa Dei, utique peccator accedit. Si ergo iste habeat voluntatem suscipiendi Sacramentum Ecclesiae, et sine obice peccati mortalis accedat (ne scilicet fortasse fecte se subiiciens, clavibus novo se peccato involvat), et cum proposito non peccandi de caetero, etiamsi sit modice attritus, attritione, quae non habet rationem meriti ad remissionem peccatorum, per realem nihilominus susceptionem Sacramenti, ad illa verba *Ego te absolvo*, in quibus consistit essentia ipsius, gratiam poenitentialem recipit; non quidem ex merito, quia dispositio interior non erat sufficiens promerendi iustificationem, sed ex pacto Dei assistantis Sacramento a se instituto ad effectum illum, ad quem Sacramentum instituit; alioquin non appareret qua ratione Poenitentiae Sacramentum et diceretur et esset secunda tabula, si numquam per ipsum, ut Sacramentum est, posset recuperari secunda gratia post amissionem primae, qua in Baptismi susceptione renascimur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo *antecedens* et nego *consequentiam*. Et cum probatur per Hieronymi auctoritatem, [Oxon. ib. n. 11.] dico, ut in *art. praec.*, affirmativam hanc esse veram, nempe sicut Sacerdos legalis ostendebat leprosos mundatos, ita Sacerdotem Evangelicum ostendere peccatores iustificatos: sed negativam, scilicet, non aliter se habere Sacerdotem Evangelicum, ac se habuerit legalis, ut falsam negandam fore; et rationem esse, quia non dedit Deus in veteri lege aliquam caeremoniam, vel purificationem, cui a Ministro idoneo exhibitae assisteret regulariter ad mundandam lepram corporalem; at in lege Evangelica dedit, instituitque Sacramenta, quibus ex pacto regulariter assistit ad mundandum spiritualiter susipientem, nisi impediatur obex contrariae voluntatis; et si fuerit voluntas sic disposita ut nolit deinceps peccare, et doleat ut potest se deliquisse, quamvis tenuis sit talis dolor, et non mereatur per se peccatorum deletionem, recipit tamen ita dispositus gratiam poenitentialem per Sacramentum a Deo institutum; et tunc [Report. 4. d. 14. q. 4. n. 12.] attritio illa post gratiae collationem fit contritio formata. Quod et maxime commendat misericordiam Dei, quae iustificandis impiis, delendisve peccatis non unum, sed duplex medium praeparavit, et modum instituit quo latior fieret via salutis. Nam et dolore perfecto, seu contritione, extra Sacramentum dimittuntur nobis commissa peccata, quamvis is dolor votum suscipiendi Sacramentum necessario involvat. Fieri enim non potest, ut quis perfecto odio prosequatur sua peccata, eo quod sint offensa Dei summae bonitatis, nisi paratus sit uti remedio generali, quod pro dimissione peccatorum instituit Deus. Et insuper iustificari possumus per ipsius Sacramenti Poenitentiae realem susceptionem, ad cuius effectum recipiendum sufficit dolor modicus, qui et attritio dicitur.

AD SECUNDUM respondeo, Magistri doctrinam esse veram de causa principali et effectiva eius quod Poenitentiae Sacramentum significat; ipsa quidem peccata, [Oxon. 4. d. 19. n. 24.] poenitentibus condonat, et gratiam sanctificantem infundendo sanctificat. At Sacerdotem Evangelicum utrumque pariter efficere instrumentaliter, seu potestate sibi a principali causa communicata: non quasi attingat Sacramenti effectum, seu virtute propria, seu alterius; sed quia attingit aliquid, quod est ex pacto Dei dispositio necessitans ad illum effectum. Cum autem agentis virtus se extendat ad causandam dispositionem ad terminum, dicitur agens instrumentale. Sed de his iterum redibit sermo infra, q. 18. *Supplem. art. 1.*

ARTICULUS IV.

UTRUM IMPOSITIO MANUUM SACERDOTIS REQUIRATUR
AD HOC SACRAMENTUM.

SUPER hoc articulo *nihil a Doctore annotatum reperimus. Dicendum est itaque breviter, manuum impositionem super peccatoribus ad Poenitentiam accedentibus non spectare ad integritatem huius Sacramenti. Quia in verbis Christi dantis potestatem Apostolis, eiusque Successoribus dimittendi peccata, nulla penitus mentio facta est impositionis manuum super eos, qui ad Poenitentiae Sacramentum accedunt. Caeremonia ergo quaedam antiquitus fuit, quam aliqui Canones commemorant, ut 1. q. 1. c. Manus, et 35. q. 7. c. Presbyter. Hodie tamen in Ecclesia abolevit, nec amplius est in usu, idque recte, ac iustis de causis factum sentiendum est: in Ecclesia enim [Oxon. 4. d. 17. n. 4.] est plena potestas et auctoritas permutandi caeremonias, et ritus in Sacramentorum administratione, qui eorum substantiam non tangunt, ut novissime quoque fuit declaratum in Tridentina Synodo, Sess. 21. cap. 2.*

ARTICULUS V.

UTRUM HOC SACRAMENTUM SIT DE NECESSITATE SALUTIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. art. 5.

VIDETUR hoc Sacramentum non esse de necessitate salutis. Nam [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 1.] Augustinus super illud Ioann., 11. *De suscitatione Lazari*, ait: *Nemo potest confiteri, nisi suscitatus*; quod et probat tripliciter: *primo*, per ipsam Lazari suscitationem, qui prius suscitatus fuit, et exinde de monumento eductus: *secundo*, ex Ecclesiastici, 17.: *A mortuo velut qui non est perit confessio*: *tertio*, per illud Psalmi 87. *Numquid medici suscitabunt, et confitebuntur tibi?* Ergo si ante confessionem, et susceptionem subinde Sacramenti Poenitentiae, peccator suscitatur de morte, in quam per peccatum incidit, non est hoc Sacramentum necessarium ad salutem.

2. PRAETEREA. Si hoc Sacramentum necessarium foret ad salutem, utique Salvator instituens id aliquo facto ostendisset, ut se gessit in Baptismo; quia enim est omnino necessarius ad salutem, Christus in seipso Baptismum suscipere voluit. Sed [Oxon. 4. d. 22. — d. 15. q. 3. n. 9.] Salvator absolvens et dimittens peccata, non per Poenitentiam dimisit, ut patet de Magdalena, *Lucae*, 7. ac de adultera, *Ioann.*, 8; ergo tale Sacramentum non est ad salutem necessarium.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 22. n. 16.] Ex parabola Salvatoris ad Simonem, *de duobus debitoribus*, habetur expresse illi debitori plus dimitti, qui magis diligit dimittentem; ergo ut peccatori dimittantur peccata, satis ipsi erit Deum diligere, et per consequens non est sibi necessarium ad Poenitentiae Sacramentum accedere.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 2.] *Lucae*, 13. Ait Salvator ad pec-

catores: *Nisi poenitentiam egeritis, omnes simul peribitis*; igitur ad salutem iis, qui peccaverunt, est necessaria Poenitentia.

RESPONDEO [*Report.* 4. d. 10. q. 4. n. 6.] necessarium esse aliquid ad finis consequutionem potest dupliciter intelligi: nam aut est absolute, et simpliciter necessarium, aut *secundum quid*, idest ex aliqua praesuppositione. Dicendum est ergo, absolute et simpliciter [*Oxon.* 3. d. 40. n. 5.] Baptismum solummodo esse necessarium ad salutem, quia secundum Salvatoris sententiam Ioann., 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Caelorum.* Ex suppositione tamen quod quis post Baptismum susceptum labatur in peccatum mortale, opus est illi ad Poenitentiam confugere, sine qua nequit consequi aeternam salutem. Et hoc habetur expresse *Extra, De summa Trinit. et fide Cathol.*, cap. *Firmiter*: *Et si post susceptionem Baptismi* (inquit Concilium) *quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper Poenitentiam reparari.* [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 9.] Mox enim ac quis labitur in peccatum, per talem deordinationem a Lege Dei, et aversionem a summo bono, ordinatur ad poenam correspondentem peccato iuxta regulas praefixas a Sapientia divina, quae sapientissime ac iustissime statuit, nullum malum esse relinquendum impunitum; sed magis per iustam poenam ordinandum, ne in regno providentiae aliquid sit inordinatum. Remanet igitur peccator obstrictus et obligatus ad solvendam poenam, qua obligatione non solvitur, nisi per Poenitentiae Sacramentum, cuius Minister potestate sibi a Christo impertita solvit poenitentem vinculo poenae aeternae, eamque in poenam temporalem commutat; igitur peccatori post Baptismum est ita necessaria Poenitentia, ut sine ipsa minime possit potiri aeterna salute, cuius certe compos fieri nequit, quamdiu ad poenam aeternam ordinatur, quam est exactura iustitia divina ab iis, quos ita obstrictos in morte repererit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* ib. q. 4. n. 9.] confessionem esse duplicem, scilicet laudis, et fraudis. Confessione itaque laudis nemo digne confitetur, nisi prius fuerit suscitatus. Nam secundum Hieronymum in illa Epistola, *Cogitis me, Non est speciosa laus in ore peccatoris.* At confessio fraudis accepta est Deo in ore peccatoris, hoc est eius qui adhuc est peccator, dum tamen non sit peccator in voto seu actu interiori, vel exteriori. Oportet igitur eum, qui per peccatum fuerat mortuus gratiae, quae est vita animae, suscitari ante perceptionem dignam Poenitentiae *simpliciter*; et tunc per Poenitentiae Sacramentum realiter susceptum non deletur peccatum; sed tantum gratia, quae infuit per contritionem, augetur: vel oportet suscitari *secundum quid*, scilicet ut habeat aliqualem displicentiam de peccatis, et propositum cavendi de caetero, velitque suscipere Sacramentum Poenitentiae, in cuius sane susceptione ex attrito fit contritus, et prorsus suscitatur, quia liber evadit a vinculo et morte peccati per operationem gratiae sanctificantis, in qua gratia sita est animae vita. — *Cum itaque arguitur* de Lazaro, [*Oxon.* ib. n. 10.] qui prius fuit suscitatus, et exinde solutus a vinculis; *respondeo*: obnoxius peccato mortifero obstringitur consequenter debito sustinendi poenam aeternam; eo autem vinculo exsoluto, subit obligationem persolvendi poenam temporalem, in quam aeterna per absolutionem sacramentalem commutata fuit, cui proinde ut satisfiat congrua imponitur a Sacerdote satisfactio. Vel, quod verius est, prius suscitatur, quam solvatur a secunda obligatione;

quo pacto solvere ad Sacerdotes pertinet. Lazarus itaque vivificatus a Christo, idest peccator a morte culpa per gratiam resuscitatus, et solutus a carcere sepulchri, idest a debito poenae inferni, relinquitur discipulis solvendus ab institis, scilicet a poenis temporalibus, in quas commutata fuit poena aeterna, ut dictum est. Eas autem poenas temporales potest Sacerdos relaxare, vel intendere, clave non errante.

AD SECUNDUM respondeo Christum non suscepisse Baptismum ab se institutum, sed baptizari voluisse Baptismo Ioannis ad exemplum prae-bendum illis, qui in ipsum credituri erant; nec pariter suscepisse in se, aut ministrasse aliquod Sacramentum, excepta Eucharistia, ob eius prae aliis excellentiam; et nihilominus [*Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 3.*] prae-buisse aliorum Sacramentorum effectum, quia eius potestas gratiam largiendi non erat alligata signis illis sensibilibus. Poterat ergo remittere peccata per gratiae infusionem absque Sacramento Poenitentiae. Accedit etiam [*Oxon. 4. d. 17. n. 29.*] quod non erat hoc Sacramentum institutum cum Magdalenae peccata condonavit, et iussit adulteram impunitam abire; nam Poenitentiae Sacramentum instituit Christus post resurrectionem, quando dixit Discipulis suis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis.*

AD TERTIUM dico sic: peccator dolens se offendisse Deum, eo magis et intensius dolet, quo magis perfecte et intense Deum amat; nam non doleret, nisi persuasum haberet eum, quem se iniuria affecisse meminit, debuisse non offendi, sed magis pro viribus amari. Cum primum ergo incipit detestari offensam, incipit diligere quem offendit. Itaque qui magis diligit, magis dimittitur; quia plus dolet et detestatur peccata commissa. Nequit autem dolor ille esse utilis ad salutem, nisi et habeat dolens in voto faciendi ea omnia quae Deus peccatoribus facienda praescripuit. Ad dolorem proinde debet sequi confessio, et satisfactio, quia sic a Christo fuit pro lege Evangelica institutum. Et licet [*Oxon. 4. d. 22. q. un. n. 21.*] dolens de peccatis suscitetur per gratiam ipso in dolore vel contritione, nihilominus non est is dolendi motus proficiuus, nisi habeat votum exequendi caetera, taliter ut si votum illud, seu voluntatem mutat novo se peccato irretiat, et gratiam subinde amittat.

ARTICULUS VI.

UTRUM POENITENTIA SIT SECUNDA TABULA POST NAUFRAGIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — d. 17. — Report. ib.

S. Thom. 3. p. q. 84. a. 6.

VIDETUR Poenitentia non esse secunda tabula post naufragium. Si quidem Poenitentia, quae tantum in adultis habet locum, praemittenda est ad ipsum Baptismum. Ait enim [*Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 1.*] Augustinus, *De Poen., c. 2. Omnis qui iam suae voluntatis arbiter constitutus est, cum accedit ad Sacramentum fidelium, nisi poeniteat eum veteris vitae, novam non potest inchoare.* Igitur Poenitentia non est secunda tabula postquam homo per peccatum naufragium fecit, sed omnino prima, et ipsius fundamentum salutis.

2. PRAETEREA. In tantum Poenitentia esset secunda tabula, in quantum per ipsam peccator gratiam amissam recuperaret: sed [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. per tot.] per susceptionem omnium Sacramentorum confertur ex parte eorum infallibiliter gratia suscipienti; et Poenitentia non est secundum adiutorium post Baptismum, quo homo viator feliciter possit conficere praesentem viam et ad terminum pervenire; sed potius ipsa statuitur post tertium adiutorium, ut dictum fuit q. 65., nempe post spirituales nutritionem; igitur non recte dicitur secunda tabula.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 2.] Magister, 4. d. 14. c. 1., appellat ex Patribus Poenitentiam *secundam tabulam* post naufragium.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 9. n. 2.] vere et recte Poenitentiam dici et esse secundam tabulam post naufragium. Quemadmodum enim quis navi mare traiecturus, si navis prosperum cursum teneat, nec aliqua procella impetita periclitetur, opus sibi non esset aliqua cymba vel tabula, ut mortem evaderet; et ita quicumque Baptismo initiati, et in Christo per novam vitam spiritualiter regenerari, si priusquam in aliquod mortale prolabantur peccatum hinc emigrant, feliciter ad portum aeternae felicitatis perveniunt; ita si aliquo gravi peccato foedari contingat, nisi ad Poenitentiam, ut ad cymbam, vel tabulam confugiant, aeternum perire oportet, quia impossibile est talibus portas regni caelestis patere. Naufragium enim in vita spirituali fecerunt, gratiam in Baptismo ipsis collatam amittentes; nec ad primam illam tabulam ulterius confugere licet; igitur ipsis ad Poenitentiam recurrendum est, ut ad tabulam secundam, qua arrepta litus tenere possint, nec demergi in profundum mortis aeternae. Et hoc est quod dicit expresse Hieronymus Epistola ad Demetriadem *De virginitate servanda: Veram non ignoremus Poenitentiam, ne facile peccemus illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in virgine integra servatur navis*, etc. Et in *Com.* super cap. 3. Isaiae, *secunda enim, ait, post naufragium tabula Poenitentia est.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 15.] utique adultos peccatis obnoxios poenitere oportere cum ad Baptismi Sacramentum accedunt; alioquin enim fecte, et non ex animo inchoandi novam vitam ad legis evangelicae praescriptum accederent; verumtamen eam poenitentiam non esse Sacramentum, de quo loquimur, sed dispositionem requisitam ad digne suscipiendum Sacramentum, in cuius susceptione legem evangelicam profiteamur. Sacramentum siquidem Poenitentiae est iudiciale, ideo tribui non potest, nec exerceri tale iudicium nisi in eos, qui sunt de Ecclesia, et adscripti in familiam Christi per Baptismum, iuxta illud Apostoli, 1. *Ad Corinth.*, c. 5. *Quid mihi est de his, quae foris sunt iudicare?*

AD SECUNDUM dico, Confirmationem et spirituales nutritionem ad eandem primam tabulam spectare; quia haec omnia Sacramenta nullum praesupponunt naufragium, vel lapsum in peccatum, imo si quis post Baptismum naufragium fecerit, indispositus simpliciter est ad Confirmationem, et spirituale nutrimentum suscipiendum; et ideo post Baptismum recte Poenitentia secunda tabula pro evadenda morte aeterna appellatur.

ARTICULUS VII.

UTRUM HOC SACRAMENTUM FUERIT CONVENIENTER
IN NOVA LEGE INSTITUTUM.

Doct., Oxon. 4. d. 14. q. 4. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. a. 7.

VIDETUR minus convenienter in lege evangelica fuisse Poenitentiae Sacramentum institutum. Nam [*Oxon. 4. d. 17. n. 5.*] ea quae dictantur a Iure naturali superflue praecipiuntur per novam institutionem: sed poenitendum esse de commissis peccatis, est lex naturalis; ergo incongrue id sancitur per legis sanctionem. *Probatio minoris*: reum esse iudicandum dictatur a lege naturali, sicuti etiam neminem esse debere iudicem in causa propria, quia exinde iudicium rectum vix, aut ne vix prodiret, est naturale dictamen; igitur alius a Deo debet esse iudex peccatorum; et per consequens quicquid de hoc Sacramento habemus institutum in lege nova, iam citra omnem institutionem, praecesserat in lege naturae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 2. — d. 17. n. 5.*] Quae fuerunt instituta in lege mosayca inconvenienter statuuntur in lege evangelica, hanc enim ob sui perfectionem decuit habuisse perfectiora adiutoria, per quae daretur uberior gratia, ut integre servari posset. Sed confessionem peccatorum, et subinde Poenitentiam fuisse in lege mosayca legitur *Levit.*, 16. et alibi habetur peccantes debuisse confiteri peccata sua, et pro qualitate peccatorum offerre tale, vel tale sacrificium; igitur huiusmodi Poenitentiae Sacramentum minus congrue institutum fuit in lege Evangelica.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 3. q. 4. n. 2.*] Poenitentia est secunda tabula post Baptismum: Baptismi autem Sacramentum non instituit Christus cum baptizaretur a Ioanne, et tamen post Baptismum susceptum statim videtur Poenitentiam instituisse, ut scribit *Matth.*, c. 4. narrans Salvatorem suae praedicationis initium sumpsisse ab hac oratione, *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum*; ergo Poenitentia, saltem incongrue, fuit instituta ante Baptismum.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 4.*] Hoc Sacramentum fuit a Christo institutum; ergo convenientissime.

RESPONDEO dicendum, apprime congruum fuisse in Lege Evangelica Poenitentiae Sacramentum institui. Sacramentum enim quoddam signum sensibile est, efficaciter significans gratiam Dei per Christi merita rite illud suscipientibus dari. Cum igitur iuxta leges a sapientia Dei praefixas nemini remittantur peccata, nisi per gratiae collationem, qua et delentur peccatorum sordes, vitae spirituali restituimur, et evadimus membra Christi, ius subinde acquirentes in haereditatem gloriae caelestis; [*Report. 4. d. 14. q. 4. n. 8. seqq.*] convenientissimum ergo fuit in Lege Evangelica esse aliquod signum sensibile, certificans sequutam esse peccatorum remissionem propter ipsius signi legitimam applicationem. — Deinde, per hoc quod remissio peccatorum in Lege Evangelica significatur per aliquod signum sensibile, sicuti est illa oratio, *Ego te absolvo*, excitamur ad ferventius et frequentius adhibendum eius usum, ob naturalem similitudinem cum effectu suo, qui est absolutio interior a peccato per in-

fallibilem gratiae collationem quantum est ex parte sui, ob quam sicuti Sacerdos sensibilibus nos absolvit exterius, ita invisibiliter et intelligibiliter anima poenitentis solvit interius a peccatis, quibus obnoxia tenebatur. — *Postremo*, congruum fuit hanc absolutionem sensibilem et exteriorem impartiri tantum a Sacerdotibus: tum ut iidem haberent potestatem super Christi Corpus verum et mysticum, quod est congregatio fidelium: tum etiam quia congruit extrema per medium reduci ad extremum: solus autem Sacerdos, ratione Ordinationis suae, tenet medium locum inter Deum et peccatores in Ecclesia militante; ergo sicuti in Ecclesia triumphante extrema ad principium reducuntur per medium, ita in Ecclesiastica Hierarchia congruum est, ut extrema ad suum principium revertantur per Hierarcham medium, qui est Sacerdos Evangelicus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, quia de hoc dicendum est infra q. 6. *supplem. art. 2.* [Oxon. 4. d. 17. n. 7.] breviter nunc respondeo, negando, Poenitentiam, quatenus Sacramentum fuisse in lege naturali; quia, licet notum vel consonum sit legi illi de peccatis esse dolendum, et neminem posse esse iudicem in causa propria, diceretur tamen satis esse dolere coram Deo, cui iniuria fuit illata, et fateri contra illum peccasse, non coram homine habente potestatem iudicariam ex Christi institutione, quod tamen potissimum hoc Sacramentum exigit, ut legitime conferatur.

AD SECUNDUM, nego, in lege veteri fuisse Poenitentiae Sacramentum, vel confessionem, ut ad istud spectat Sacramentum, vel est pars eius. Erant [Oxon. ib.] ergo illae confessiones conceptae in formula generali, ut *Peccavimus tibi, iniquitatem fecimus*, etc. ut habetur *Dan. 2. et alibi* Vel est sermo, *loc. cit. in argumento*, de confessione facienda de delictis publicis, quae committebantur contra legem, ob quae contrahebant immunditiam, aliasque irregularitates.

AD TERTIUM respondeo, Poenitentiam, de qua loquebatur Salvator statim post Baptismum susceptum, fuisse quamdam praeparationem ad Baptismum recte suscipiendum, et non Sacramentum, de quo loquimur. Istud [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 4.] siquidem ut fuit promissum *Matthaei*, 16. ad Petrum, eiusque successores, et quibus ipse talem potestatem communicasset, illis verbis, *tibi dabo claves regni Caelorum*, ita videtur institutum a Christo post resurrectionem, cum dixit ad Discipulos Ioann., 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, etc.; quae potestas non fuit principaliter dimittendi peccata, id enim soli Deo est proprium, sed potestas arbitrandi de dimissione peccatorum, arbitrio approbato a Deo, quod arbitrari est in foro Poenitentiae solvere, vel ligare.

ARTICULUS VIII.

UTRUM POENITENTIA DEBEAT DURARE USQUE AD FINEM VITAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. a. 8.

VIDETUR Poenitentiam durare opertere usque ad finem vitae. Nam auctor *De vera, et falsa Poenit.*, c. 13. ait: *Dolorem cum vita finiat, ubi enim dolor finitur, deficit poenitentia. Si autem poenitentia finitur, quid relinquitur de venia*, etc. dixit enim Dominus, *vade, et noli am-*

plius peccare: non dixit, ne pecces; sed nec voluntas peccandi in te oriatur; quod quomodo servabitur, nisi dolor continue in poenitentia custodiatur. Igitur expresse ponit, ad salutem necessarium esse usque ad finem vitae poenitere.

2. PRAETEREA. Cum peccatoris memoriae occurrunt commissa peccata, aut de illis dolet et poenitet, aut complacet sibi de iisdem. Si dolet; igitur cum usque ad vitae terminum sit aut possit esse memoria peccatorum, usque ad vitae finem erit Poenitentia. Si vero sibi de peccatis complaceat; ergo novo peccato peccabit.

CONTRA. *De Poenit. et remiss.*, cap. *Omnis utriusque sexus*, [Oxon. 4. d. 17. n. 28.] declaratur, et determinatur praeceptum divinum de confessione, et Poenitentia facienda urgere semel in anno circa Paschatis solemnitatem.

RESPONDEO dicendum, Poenitentiam seu interiorem, seu exteriorem non oportere usque ad vitae finem perseverare. Ad quod declarandum, sit

PRIMUM DICTUM: nulla est obligatio poenitendi statim post peccatum commissum, neque urget tunc praeceptum poenitentiae, seu contritionis; [Oxon. 4. d. 17. n. 21.] quod est intelligendum citra mortis articulum, et cum non est aggrediendus aliquis actus arduus, ut est in bello vel in transitu maris; aut si non sit exercendus aliquis actus, cui debetur vel qui praesefert specialem reverentiam, ut in Eucharistiae, aut aliorum Sacramentorum ministerio, et susceptione. Extra, inquam, hos et consimiles casus non obligatur quis post peccatum commissum statim ad Poenitentiae Sacramentum confugere, vel ad actum contritionis eliciendum converti. Nam ea est natura praecepti affirmativi, quatenus a negativo praecepto contradistinguitur, ut non obliget semper et pro semper, sed statuto tempore; igitur non obligatur quis post commissum peccatum statim poenitere, quia alioquin quoties non poeniteret, toties peccaret, quod non admittitur, et Ecclesiae praxis est, ut nemo se accuset, ut de speciali peccato, quod statim non poenituerit, postquam peccavit. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 28.] Ecclesia determinavit praeceptum de poenitendo urgere semel in anno ad minus, circa Pascha, ut patet ex *praeallegato capitulo*; igitur tunc praecise urget, et non alias. Neque existimandum est, hanc Ecclesiae specificationem esse disciplinae laxationem, quasi priusquam id fuerit ab Ecclesia determinatum, statim ac quisque peccavisset, teneretur, habita opportunitate Confessoris, post Ecclesiae autem declarationem tantum in quadragesima ad poenitendum obligamur. Nam quamvis ante Ecclesiae determinationem quando poenitendum esset indeterminatum fuerit ad quodlibet *quando* ante mortem, post tamen specificationem Ecclesiae, id indeterminatum est ad quodcumque *quando* unicum in anno. Iuxta hoc itaque eiusmodi Ecclesiae determinatio non est laxatio, sed magis restrictio. Is autem, qui peccavit, quamquam non teneatur statim post peccatum poenitere, nec post, nec ante Ecclesiae determinationem, quia talis obligatio nusquam invenitur, et alioquin praecepta poenalia non sint amplianda, sed magis restringenda, nisi aliud expresse caveatur, opus tamen est, ut habeat voluntatem confitendi tunc, pro quando praeceptum obligat, taliter ut numquam habeat nolitionem confitendi; illa enim esset impenitentia positiva contra praeceptum negativum.

SECUNDUM DICTUM: non est obligatio subiiciendi se Sacramento Poe-

nitentiae quoties peccata memoriae occurrunt. Et de peccatis quidem quorum quis non poenituit patet ex praecedenti *dicto*. Sed nec de peccatis, ob quae quis poenitentiam egit. Nam talis obligatio non descendit ex aliquo praecepto negativo. Etenim tale praeceptum etsi semper, et pro semper interdicat actum contrarium virtuti, non praecipit nihilominus eadem ratione actum positivum ipsius virtutis. Sed neque oritur ex aliquo praecepto affirmativo. Quod enim tandem huiusmodi praeceptum esset, si esse nequit praeceptum de confessione facienda, tantum semel in anno obligante? Quod enim efficit [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 7. seqq.] contritio vel actus internus, perfectius praestat et obtinetur per Sacramenti Poenitentiae susceptionem; unde communicanti non sufficit contritio sine Sacramento, ad sufficit Sacramentum sine contritione; et pene certius est me habuisse dispositionem requisitam ad Sacramentum, quam elicuisse contritionem perfectam; igitur quandoquidem recurrentibus ad memoriam peccatis, de quibus poenitentia acta est, non est obligatio ulla accedendi ad extrinsecam Poenitentiam, sive confessionem, (quia talia peccata non efficiunt materiam necessariam, sed liberam) neque erit obligatio ad poenitentiam intrinsecam, seu contritionem; et per consequens huiusmodi intrinseca poenitentia non debet durare usque ad vitae terminum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, illam, similesque Sanctorum auctoritates esse intelligendas non de necessitate obligationis, cui cum non satis sit praeceptum violatur, sed de necessitate congruitatis et utilitatis, idque in proposito patere ex illa clausula, *quomodo servabitur voluntas, nisi dolor continue in poenitentia custodiatur?* Utile itaque est hunc de peccatis dolorem custodire et servare, sed minime necessarium, quasi id sub aliquo praecepto caderet. Sicuti utillima est Apostoli illa monitio, *oportet semper orare, et numquam desistere*, licet ad semper orandum nullo praecepto obligemur.

AD SECUNDUM respondeo, ut ille, cuius memoriae occurrunt commissa peccata, potest de ipsis tristari, et complacentiam habere, ita potest non complacere: si potest non complacere, nec obligatur ad ea detestanda iterum, cum supponamus iam eorum se poenituisse. Quod si etiam sibi de illis complacere, peccabit utique secundum malitiam sui obiecti, non contra virtutem poenitentiae, sed contra aliam, ut contra castitatem. Non tenetur itaque de illis quoties memoriae occurrunt poenitere.

Caeterum de peccatis, ob quae poenitentia acta non fuit, et si ex praecepto ecclesiastico semel in anno teneamur poenitere per susceptionem Sacramenti Poenitentiae, et ante Ecclesiae declarationem ex praecepto divino tenebamur confiteri pro quocumque *quando* ante mortem, nihilominus ex praecepto divino obligamur poenitere, idest habere contritionem verumque dolorem de illis, non solum pro quolibet indeterminato *quando* ante mortem, sed etiam multis aliis in circumstantiis. Praeceptum etenim poenitentiae obligat secundum naturam et inclinationem charitatis; igitur ante articulum mortis obligat toties quoties urget necessitas propria spiritualis, ratione damni notabilis, periculi ulterioris lapsus, contemptus notabilis divinae iustitiae, et misericordiae sufferentis in peccatis sordescens, et expectantis a Deo eius poenitentiam; et ob periculum obdurationis et excaecationis, ne peccator iuste deseratur. Ex

ordine igitur charitatis quisque tenetur suae salutis providere talibus in circumstantiis ante mortis articulum. Sicuti et ex eadem charitate obligamur ad subveniendum proximo, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate constituto, tam corporali, [Oxon. 3. d. 37. n. 18.] quam spirituali. Et praesertim tempore cultui divino destinato, videtur esse congruum contere se et converti ad Deum. Finis enim institutionis festorum est sanctificare hominem; peccator autem per solam poenitentiam et conversionem ad Deum sanctificatur: non quod ex festorum sanctificatione ad poenitendum obligemur, sed quia praeceptum contritionis concurret cum circumstantia alterius praecepti, ut digne Deus colatur a peccatore, sicut concurret cum est Eucharistia sumenda.

ARTICULUS IX.

UTRUM POENITENTIA POSSIT ESSE CONTINUA.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — d. 14. q. 4. — S. Thomas 3. p. q. 84. art. 9.

VIDETUR Poenitentiam nec posse, imo nec esse debere continuam. Nam [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 12.] secundum Auctorem *De vera et falsa poenit.*, Peccator de peccato doleat, et de dolore gaudeat: sed ubi est vicissitudo doloris et gaudii, non est continua poenitentia vel dolor de peccatis; igitur poenitentia nequit esse continua.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 10.] Omnis poena peccati est involuntaria; sicut enim nullus peccat in eo quod non vult, ita nec punitur in eo quod vult: sed nullum involuntarium potest esse continuum et perpetuum, durante statu viae; igitur poenitentia, quae involuntaria est, ut prosit ad salutem, nequit esse continua.

CONTRA. Auctor *De vera et falsa poenit.*, cap. 8.: *Poenitentia est quaedam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet commisisse. Et infra, Continue, inquit, dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis virtus. Poenitere enim est poenam tenere, ut semper puniat in se ulciscendo, quod commisit peccando.*

RESPONDEO dicendum, Poenitentiam, ut importat estque detestatio et punitio peccatorum, non oportere esse continuam, [Oxon. 4. d. 17. n. 22.] bene tamen quatenus cum displicentia peccati commissi coniungitur propositum abstinendi a peccatis, et obediendi Ecclesiae in peccatorum satisfactionem. Et primum quidem patet ex dictis artic. praec. concl. 2. Etenim si oporteret detestari peccata, et in punitionem eorum eum qui peccavit assurgere, maxime id esset, cum memoriae patrata delicta occurrunt: atqui satis est tunc non habere complacentiam de illis, ut perseveret quis in statu gratiae, quam per poenitentiam recuperavit; igitur non est necesse ut Poenitentia sit continua.

Quia vero fieri non potest, [Oxon. ib.] ut aliquis ex animo poeniteat peccatorum commissorum, nisi habeat firmum propositum abstinendi a peccatis de caetero, ac proinde poenitentia vera non tantum involvit satisfactionem de praeteritis peccatis, sed etiam voluntatem retinendae amicitiae Dei et conservandae iustitiae in perpetuum, quantum ad hoc poenitentia est continua sic, ut faciens contra tale propositum, statim iustitiam amittat, et amicitiam subinde cum Deo abruptat, fiatque eius

inimicus. Oportet ergo poenitentiam esse continuam sive perpetuam, non quoad dolorem et punishmentem veterum peccatorum, sed quoad propositum non peccandi de caetero. Et ad hunc sensum est reducenda, atque intelligenda auctoritas supra allegata auctoris *De vera et falsa poenit.* Ille enim vere semper punit in se, quod dolet commisisse, qui numquam ad eadem perpetranda revertitur, quae semel detestatus fuit, et pro Ecclesiae arbitrio punit debita repensa satisfactione, ac sincero firmoque proposito ultra non facere decrevit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, ubi est vicissitudo doloris, et gaudii non posse esse continuam poenitentiam, ut ipsa involvit dolorem, qui oritur ex inflictis poenis ob peccata, *concedo*. Ut poenitentia dicat propositum emendationis, vel mutationis vitae, ut scilicet qui peccavit, in vetera non relabatur peccata, *nego*.

AD SECUNDUM, [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 13.] cum dicitur: omnis poena est involuntaria; *distinguo*: quatenus poena secundum se comparatur ad affectionem commodi, *concedo*: ut infligitur a voluntate libere applicante causas, ad quas sequitur poena secundum affectionem iustitiae, *nego*. Secundum quoque eandem affectionem iustitiae potest esse voluntaria poena voluntati acceptanti iuste ab alio inflictam, quia sic acceptat quicquid habet ordinem ad per se volendum iuste: ita vero tristitia potest esse ad aliquid per se iuste volendum, ut sicut peccavit iniuste volendo obiectum illicitum, ita satisfaci pro peccato iuste acceptando illud, ad quod sequitur dolor in parte sensitiva, et tristitia in intellectiva, quatenus *tristitia est dissensio animi ab his rebus quae nobis nolentibus accidunt*, iuxta Augustinum, 14. *De Civit.*, cap. 15.

ARTICULUS X.

UTRUM SACRAMENTUM POENITENTIAE DEBEAT ITERARI.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 84. art. 10.

VIDETUR Poenitentiae Sacramentum non debere iterari. [Oxon. 4. d. 6. q. 7. n. 2.] Etenim quoniam Baptismus delet omnia peccata ex meritis passionis Christi, Sacramentum initerabile est: sed etiam per Poenitentiam delentur omnia peccata intuitu meritorum Christi; ipse enim *est propitiatio pro peccatis nostris, et non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi*; igitur pariter et hoc Sacramentum esse initerabile, sentiendum est.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 17. n. 22.] Cum Poenitentia suum effectum in suscipiente hoc Sacramentum vel poenitente causat, includit propterea, vel supponit voluntatem firmiter proponentem se amplius non peccaturam; unde ait Greg., *Homil. 24. in Lucam: Poenitere est ante-acta deflere, et flenda non committere*. Qui igitur vere poenitet, semel tantum poenitet; qui vero saepius poenitet, vere non poenituit; vera ergo Poenitentia est initerabilis.

3. PRAETEREA. Ambrosius, lib. 2. *De Poen.*, cap. 10. *Reperiuntur*, inquit, *qui saepius agendam Poenitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. Nam si vere poenitentiam in Christo agerent, iterendam postea non putarent: quia sicut unum Baptisma, ita et una Poenitentia*. Igitur vera Poenitentia est initerabilis, sicut verum Baptisma.

CONTRA. Matth., 18. [*Oxon.* 4. d. 4. q. 5. n. 3.] *Quoties* (inquit Petrus ad Iesum) *peccabit frater meus et dimittam ei, usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Pro iteratione igitur peccatorum est et poenitentia iteranda, et iterabilis; quia *Quotiescumque ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor,* ait Deus per Ezechielem, 18.

RESPONDEO dicendum, Poenitentiae Sacramentum esse iterabile, et ad ipsum recurri oportere quotiescumque quis post Baptismum susceptum, et peractam poenitentiam de peccatis post Baptisma commissis, in novum peccatum mortale relabitur. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 7.] Mox enim ac quis contra legem Dei peccat, remanet ordinatus ad aeternam poenam ex statuto divinae sapientiae et iustitiae, statimque habet Deum iratum, quia offensum, ac proinde Deus est formaliter volens vindicare peccatum commissum contra legem suam. Quia tamen ea ordinatio ad poenam in praesenti saeculo potest remitti, vel commutari, iuxta fidei articulum *Remissionem peccatorum*, et quandoque Deus ita remittit peccata, ut patet de Davide, Petro, Paulo, et aliis, qui cum essent praedestinati, et in via peccavissent, non poterant aeternae gloriae felicitate potiri, nisi ipsis peccata condonata fuissent, haec porro peccata non remittit Deus sine poena, vel aequivalente ipsi poenae in acceptione divina. Nam per quodcumque peccatum offenditur Deus, qui iuste propterea irascitur peccanti, vultque punire; et ita iustum est ipsum poenam a peccatoribus exigere. Quia igitur ipse placabilis est super malitia hominum, Sacramentum hoc Poenitentiae instituit, in quo ferretur absolutio, vel definitiva sententia a iudice commissario super causis in foro illo secretissimo cognitis; igitur non semel potest talis ferri sententia definitiva, sed quotiescumque aliquis est reus peccati mortalis. Sicut enim per quodlibet mortale peccatum peccans remanet ordinatus ad poenam aeternam, ita per Poenitentiae Sacramentum potest ea poena in temporalem commutari, vel penitus remitti; ex sui igitur ratione hoc Sacramentum est iterabile.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 6. q. 7. n. 3.] respondeo, causam, cur Baptismus nequeat iterari, esse institutionem divinam, quae non aliam causam habet priorem, nisi Dei voluntatem, cui ita facere libuit, rationabilissime tamen, ut dictum fuit *q. 66. art. 9.* et praesertim quia, cum in eo fiat plenissima remissio omnis poenae et culpae, si homines eo frequenter uti permitterentur, non modicum sane foret incentivum saepius delinquendi, atque ita abundantia divinarum miserationum cederet ipsis in incommodum, et ruinam, quia inde facilius insurgerent, et animarentur ad patranda peccata, [*Oxon.* ib. n. 2. seqq.] quos modo veniae impetrandae difficultas nec compescit, nec retardat. Concedo itaque, ex meritis Christi remitti peccata in Sacramento Poenitentiae, quia non redditur gratia pristina inimico, nisi per meritum Mediatoris; nego tamen esse initerabile, quia hic non adest, aut occurrit motivum praedictum, ut in Baptismo; nam etsi per Poenitentiam remittantur peccata, et pristina restituatur gratia, magna tamen poena superest adhuc solvenda, seu in praesenti, seu in futuro saeculo, et per consequens quamvis frequens Poenitentiae iteratio, per quam redimus in gratiam Dei, maxime ipsius misericordiam commendet, ipsa tamen poena solvenda pro culpa est motivum deterrendi homines a peccatis.

AD SECUNDUM, [Oxon. 4. d. 17. n. 22.] concedo, veram poenitentiam includere propositum non peccandi de caetero, taliter ut si ea voluntas absit, nihil prodesse possit ad salutem; nam frustraretur effectu proprio, qui est remissio peccatorum. Quia tamen gratia per hoc Sacramentum collata non reddit hominem impeccabilem, et ipse pronus ad malum sit, subinde potest iterum peccare et gratiam amittere, non quasi illa poenitentia vera non fuerit, sed quoniam ipse poenitens coeptum propositum de non amplius peccando dereliquit; rursus est igitur ad poenitentiam recurrendum, tamquam ad secundam tabulam post naufragium, ne salus aeterna periclitetur.

AD TERTIUM ex Ambrosio, respondet Magister, 4. *dist.* 14. *cap.* *Illud autem*, esse id intelligendum, secundum specialem morem Ecclesiae, de solemnī et publica poenitentia, quae *apud quosdam*, inquit, *semel celebrata, non iteratur*. Solemnis autem et publica poenitentia est, quae fit extra Ecclesiam in manifesto in cinere et cilicio; et quidem pro gravioribus, horrendisque, ac manifestis delictis tantum imponitur. Et illa non est iteranda, pro reverentia Sacramenti, et ne vilescat ac contemptibilis fiat hominibus. Hic autem nos non loquimur de publica hac poenitentia, sed de occulta et privata, quae toties iteranda est, quoties occurrit conscientia peccati mortalis; non sic autem Baptisma, [Oxon. 4. d. 6. q. 7. n. 3.] quia ipsum est principium et ianua, per quam intratur in legem christianam, et adscribitur suscipiens familiae Christi. Quamvis vero ingressus in collegium, si offendat, possit reconciliari et collegio et capiti, non tamen frequenter in collegium intrat.

QUAESTIO OCTUAGESIMAQUINTA.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE SECUNDUM QUOD EST VIRTUS,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Poenitentia secundum quod est virtus.

Et circa hoc quaeruntur sex.

- i. Utrum Poenitentia sit virtus. - 2. Utrum sit virtus specialis. - 3. Sub qua specie virtutis contineatur. - 4. De subiecto eius. - 5. De causa ipsius. - 6. De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICULUS I.

UTRUM POENITENTIA SIT VIRTUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 85. a. 1.

VIDETUR Poenitentiam non esse virtutem. Nam [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 1.] secundum Philosophum, 1. *Ethic.*, c. 5. *Passionibus non laudamur*: actus autem virtutis laudabilis est, ex eodem *ibidem*. Igitur cum *poenitere* sit passio quaedam, sicut est ipsa punitio quam includit, nequit Poenitentia esse virtus.

2. PRAETEREA. [Oxon. *ib.*] Actus virtutis est voluntarius, quia ele-

ctivus, ex 2. *Ethic.*, cap. 6. Sed Poenitentia est involuntaria, nihil enim est poenale, nisi involuntarium, tristitia siquidem et dolor sunt ex iis, quae nobis nolentibus accidunt, ut ait Augustinus, 14. *De Civit.*, cap. 15. igitur Poenitentia non est virtus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Virtutes fuissent in statu innocentiae, et remanebunt in patria, quia natura est ibi cum omnibus suis perfectionibus: sed nec in statu innocentiae potuit esse Poenitentia, ut nec erit in patria, quia nec aliquod malum de quo habeatur punitio voluntaria; igitur ipsa Poenitentia non est virtus.

CONTRA. Magister, sent. 4. dist. 14. cap. 1. *Baptismus*, inquit, *tantum est Sacramentum: sed Poenitentia dicitur, et est Sacramentum, et virtus mentis. Est enim Poenitentia interior, et exterior. Exterior Sacramentum est: interior virtus mentis est: et utraque causa salutis est, et iustificatio.*

RESPONDEO, [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 14.*] 'ad videndum qualiter Poenitentia est virtus, et poenitere subinde actus virtutis, sciendum, in punctione ista voluntaria peccatorum multa occurrere considerata: et primum quidem est ipsum *velle punire*; quod sane est velle imperativum, seu efficax, coniungens causas proximas influentes in punctionem passivam, et faciens exinde poenitentiam voluntariam: secundo intelligimus intervenire *nolle peccasse*, vel displicere sibi de peccatis commissis, quod est causa partialis proxima poenae: tertium est *velle acceptare* punctionem illam passivam iam inflictam: et quartum tandem est *patienter ferre* punctionem. Quae quatuor sic breviter recte declarabis: *Vindicare commissum: Detestari commissum: Acceptare poenam inflictam: Patienter ferre poenam inflictam.* Quatuor istis correspondent alia quatuor ex parte termini volitionis, in quibus est idem materiale, scilicet *puniri*. Formalia autem quatuor superaddita sunt *volitum* a voluntate causante, a voluntate detestante, a voluntate acceptante, et a voluntate patienter ferente.

Quia vero non [*Oxon. ib. n. 14.*] est per se idem volitio aliqua ex statim dictis ad ipsa passiva punitio, nomen subinde significans per se volitionem, et connotans punctionem, aequivoce significabit; et consequenter dictio significans per se punctionem volitam, et poenae volitionem, etiam aequivoca erit, ut pariter aequivoca, si imponatur ad significandum quadruplicem dictam volitionem. *Poenitentiae* igitur nomen aequivocum est respectu punctionis, et actus elicit.

Iuxta [*Oxon. ib. n. 15.*] autem communem usum loquendi, et nominis etymologiam, idem est *Poenitentia*, ac *poenae tenentia*, et *poenitere* ac *poenam tenere*. At tenere poenam non tantum dicit passionem ipsius tenentis, verum etiam importat actionem respectu poenae, et ita poenitere supponit in recto actum elicitum, et connotat punctionem; et quoniam punitio, ut praediximus, quatuor actibus voluntatis necessario perficitur, iuxta illos *quadrupliciter* potest ipsum poenitere describi. *Prima* igitur descriptio est ista: *Poenitere est vindicare peccatum a se commissum.* Et manifestum est, hic omnino teneri poenam nam applicans sibi punctionem utique poenam tenet, idque eveniet, seu applicet, vel infligat poenam in effectu vel affectu. Vindicans enim non minus vindicat, quando ob causae defectum poena non sequitur, cum ipse interim iuste poenam infligere intendat. — *Altera* descriptio est: *Poenitere est detestari vel odisse peccatum a se commissum, vel displicentiam habere*

de hoc peccato a se commisso. Quo certe in facto est *poenae tenentia*, eo quod sit in actu causa proxima partialis eius, scilicet *nolle*, cuius poenalis tristitiae est necessario sequela. Ea autem displicentia, vel detestatio potest esse et de hoc peccato sub propria ratione, vel de quacumque legis divinae transgressionem in generali. Et rursum potest esse et intelligi de displicentia formali peccatorum, vel virtuali. Nomine autem displicentiae virtualis intelligimus omnem actum voluntatis includentem illam displicentiam, sicut causa quodammodo suum includit effectum, esto effectus in se non causetur. Cum igitur omnis nolitio ex aliqua oriatur volitione, omnis displicentia seu nolitio peccati, licet formaliter non insit, potest virtualiter inesse aliqua volitione, ad quam nata est consequi talis displicentia. — *Tertia descriptio*: [Oxon. ib. n. 16.] *Poenitere est poenam inflictam pro peccato suo commisso gratanter acceptare.* Et patet qua ratione id sit *poenam tenere*, sicuti obiectum tenetur per actum voluntatis. Istud autem *acceptare* non est intelligendum de acceptione formali, vel virtuali, sed de aliqua alia acceptione, in qua iste includitur virtualiter, sicut volitio entis ad finem includitur in volitione finis. — *Quarta* denique descriptio est ista: *Poenitere est poenam sibi pro peccato suo inflictam patienter sufferre*, quo sane in modo poenitendi poena tenetur, quia sic poenitens poenam non abiicit remurmurando, unde et communiter dicitur in hoc sensu quis poenam *sustinere*, idest sub actione agentis infligentis, se illi conformando, quod infligit, tenere. Atque id potissimum habet locum in iis poenis, quas Deus infligit independentem a voluntate et acceptione peccatoris, is enim actus potius est sustentiae voluntariae, quam acceptionis, quia non est poena voluntarie assumpta, aut imposita a Sacerdote, sed a Deo inflictam independentem a voluntate peccatoris. Quoniam igitur in adultis peccatum post Baptismum commissum non deletur, nisi per aliquam punitionem voluntariam, et omnis talis punitio aliqua ex quatuor praedictis est, sequitur quemlibet peccantem aliqua ex illis uti oportere pro deletionem peccatorum.

Dicendum est nunc primo, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 2.] *Poenitere secundum primam significationem esse posse actum virtutis.* Potest enim esse actus conformis rationi rectae. *Quod probatur*: nam secundum rectam rationem quilibet legislator vindicat transgressionem legis. Unde et Philosophus in fine 10. *Ethic.* post doctrinam de vitiis et virtutibus, statim introduxit legem positivam tamquam ultricem vitiorum, et praemiaticem virtutum. Sed si legislator recta ratione vindicat, minister recta ratione exequitur: universim enim rectitudo in actu subministrationis est ex conformitate eius ad agens, cui subministrat; ergo secundum rectam rationem potest aliquis ut minister legislatoris vindicare peccatum commissum contra legem, et hoc in illum, in quem est sibi commissum vindicare, quia alias non esset subministrans. Unicuique autem commissum est esse ministrum Dei ferentis legem suam ad vindicandum in seipsum pro peccatis, quae commisit; igitur quatenus *poenitere* dicit actum voluntatis vindicantis peccatum a se commissum, potest esse actus virtutis. Et notanter dicimus *posse esse* actum virtutis, quia non oportet semper esse actum virtutis, idest elicitedum a virtute, sed satis est esse generativum virtutis, quatenus conformis rectae rationi elicitedum, in quo est bonitas moralis actus, cui tamen bonitati accidit, quod sit a virtute generata, vel virtutum generans.

Dicendum est secundo, [Oxon. ib. n. 11.] *Poenitere* quatenus dicit, vel intelligitur esse detestatio peccati commissi, vel eorundem displicentia, posse esse actum virtutis. Probatur ut conclusio praecedens, quia potest esse actus electivus concors rationi rectae. Nam sicut ratio recta dictat complacendum esse in bono honesto, ita dictat displicendum esse in malo inhonesto. Detestatio ergo peccatorum potest esse conformis rationi rectae, et ita actus virtutis.

Dicendum est tertio, [Oxon. ib. n. 12.] *Poenitere* secundum tertiam et quartam acceptionem, quatenus nimirum dicit actum voluntatis grater acceptantis poenam inflictam pro peccato commisso, et patienter ferentis, vel sustinentis poenam inflictam, posse esse actum virtutis, quia uterque potest elici conformiter ad rationem rectam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico [Oxon. ib. n. 19.] *Poenitere*, secundum quamcumque acceptionem intelligatur, non dicere tantum passionem, sed potius in recto importare actum elicited voluntatis, connotantem tamen punitionem. Ille ergo actus potest esse actus virtutis, quia consonus rectae rationi, ac per consequens ipsa poenitentia est virtus, a qua actus ille elicitur, vel imperatur, vel per actus poenitendi poenitentiae habitus causatur.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib.] ut dictum fuit *quaest. anteced. art. 9.* omnem poenitentiam secundum se, et quantum est ex parte sui, esse involuntariam, quia est disconveniēns naturae, et contra affectionem commodi, at quantum ad affectionem iustitiae esse posse voluntariam; voluntas enim iuste vult vindicare peccatum a se commissum, atque exinde illud detestata, voluntarie et sponte amplectitur inflictam poenam pro eodem, ac patienter eam sustinet in eiusdem satisfactio-nem; etsi igitur eam punitionem affectio commodi recuset, libere tamen a voluntate vel descendit, vel libere sustinetur.

AD TERTIUM [Oxon. ib.] potest dupliciter responderi; uno modo sic: ex quo virtus est in nobis supplementum quoddam defectus naturalis (unde et quidam negant eas in Angelis, in quibus nostri defectus non habent locum), nec proinde in statu innocentiae fuissent tales virtutes in hominibus, quales nunc sunt, ad supplendos, ut dixi, praesentis status defectus, et ad sustinenda laudabiliter incommoda. Et id specialiter est verum de virtutibus, quae non habent bonum pro obiecto, sed malum, ut Poenitentia, quae respicit peccata vindicanda, nam in statu innocentiae non erant praesentia mala et peccata, sicut forte non fuisset tunc virtus patientiae, quia nec materia eius. — *Aliter potest responderi sic*: Poenitentia est habitus inclinans ad faciliter vindicandum in se peccatum; quod autem in se accidat ea iusta vindictae repraesentatio, id est illi materiale, quia formalis ratio virtutis esset eadem, si committeretur sibi vindicare in alium reum commissa peccata. Beatus itaque et innocens possunt habere habitum prompte vindicandi aliorum scelera; ergo et vindicandi in seipsis, si reatus puniendi inessent. Potest igitur concedi, in statu beatitudinis et innocentiae, si perstitisset, et poenitentiae virtute homines ornandos fuisse, et de facto in Beatis reperiri. Neque id mirum videri debet, cum omnes fateamur, et recte, esse in Deo iustitiam vindicativam, qua sontes condignis afficit poenis.

ARTICULUS II.

UTRUM POENITENTIA SIT SPECIALIS VIRTUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 85. a. 2.

VIDETUR Poenitentia non esse specialis virtus. Etenim Poenitens (ut dictum fuit *articulo praecedenti*) aut ulciscitur peccatum, aut detestatur, vel gratanter acceptat poenam inflictam pro ipso, vel patienter sustinet illatam. Sed quomodocumque isti actus considerentur, et sub quavis ratione ex praedictis intelligantur provenire ab eo, qui de peccatis poenitet, non oportet proficisci ab aliqua speciali virtute, quae sit poenitentiae virtus: ergo poenitentia non est dicenda virtus specialis. *Probat minor*: siquidem ex unico, eodemque motivo amoris Dei, vel charitatis quis movetur ad ulciscendum et detestandum peccatum, et ad gratanter acceptandam, et patienter sustinendam inflictam poenam pro peccato; ergo Poenitentia non est specialis virtus.

2. PRAETEREA. Ex dictis *quaest. anteced. art. 2.* peccata sunt propria materia Poenitentiae: sed peccata distinguuntur pro distinctione obiectorum et circumstantiarum, circa quae et quibus committuntur; igitur cum unaquaeque specialis virtus habeat specialem materiam circa quam versatur, poenitentia nequit esse specialis virtus, quae omnem materiam circa quam sunt peccata complectatur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 5.*] Quoniam per perfectam poenitentiam peccator vere et perfecte reconciliatur Deo, nullum peccatum in ipso derelinquit, de quo rursum oporteat poenitere; igitur poenitentia contrariatur omnibus peccatis, cum omnia ex aequo ab anima depellat atque extinguat; ergo non est specialis, sed potius generalis virtus.

CONTRA. Ex Evangelio, Matthaei, 3. habemus hanc regulam revelatam, [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 5.*] *Poenitentiam agite*; igitur voluntas ex frequenti elicitione iuxta eius regulae dictamen, generabit in se habitum inclinantem ad consimiles actus: sed talis habitus est virtutis, quia rectae rationi, imo rectissimae consonus; et specialis virtutis, quia ad unum specificum actum inclinans, qui est imperare vindictam peccatorum; igitur poenitentia est specialis virtus.

RESPONDEO dicendum, poenitentiam esse specialem virtutem, quatenus scilicet *poenitere dicit vindicare commissum*. [*Oxon. ib. q. 2. n. 3.*] Ad cuius declarationem sciendum, *Poenitere* requirere praecognitionem distinctam eius, de quo poenitendum est. In poenitente igitur (ut exstitit declaratum *art. praec.*) ista ordine hoc procedunt: nempe actus voluntatis imperantis coniunctionem causarum proximarum tristitiae, et ipsae causae partiales coniunctae, quae sunt actualis nolitio existentiae alicuius, et actualis apprehensio eiusdem existentiae; coniunctio ergo eiusmodi causarum partialium est proximus et immediatus effectus illius imperii. Exinde sequitur effectus remotus eiusdem actus imperantis, estque ipsa tristitia. Potest praeterea sequi complacentia de tristitia, quae est actus voluntatis habens tristitiam pro obiecto. Et tandem gaudium de tristitia, iuxta illud Auctoris, *De certa et falsa poenitentia: Peccator de peccato*

doleat, et de dolore gaudeat. Eos porro actus esse inter sese distinctos, liquet ex distinctione obiectorum diversorum, circa quae tendunt; et ulterius velle vindicare peccatum, et detestari peccatum sunt actus oppositi; quia prior est prosecutionis, secundus est fugae; etenim imperare poenam applicando causas, non est fuga eius, sed volitio poenae repraesentativa: odium autem est actus fugientis a peccato, quo volumus peccatum abesse. Deinde vindicare peccatum est voluntas finis, idest, satisfaciendi iniuriae per poenam; detestari vero est medium, seu ipsa poena; igitur sunt distincti diversique actus. De aliis liquet.

Inter omnia [*Oxon. ib. n. 4.*] ista quinque enumerata, quae in poenitente concurrunt, vel concurrere possunt, dumtaxat actui imperativo convenit per se vindicare commissa peccata, et nulli alteri ex illis ita convenit. *Probatur*, quia in vindicante inferiori, et superiori, vel saltem in quocumque vindicante immediate idem peccatum sub eadem ratione et sub iisdem circumstantiis vindicandi, potest esse actus vindicandi eiusdem rationis: sed in vindicante in seipsum et in alium secundum rectam rationem non potest esse aliquid uniformiter vindicans praeter actum imperativum. Nam quamvis reliqui actus, vel aliqui eorum elici possint, etiam ex motivo formali vindicandi, tamen possunt etiam elici ex motivo diverso; at ille imperativus non ex alio motivo, quam iustitiae vindicativae elici potest; igitur tantum ipsi convenit per se vindicare commissa peccata. — Tunc probatur [*Oxon. ib. n. 4.*] *Poenitere*, quatenus est ulcisci peccata a se commissa, esse actum specialis virtutis. Nam talis actus natus est habere speciale obiectum, quia malum vindicabile commissum contra legem Dei; et speciales circumstantias, quae conveniunt actui, ut recte tendenti in tale obiectum, scilicet finem, modum, et huiusmodi. Sed nihil aliud requiritur, ut aliquis actus sit specialis virtutis; igitur *poenitere* taliter acceptum est specialis virtutis actus, ipsaque Poenitentia est talis specialis virtus.

Dicendum secundo, [*Oxon. ib. n. II.*] *poenitere*, quatenus importat detestationem, seu odium peccati, vel *nolle peccasse*, non esse semper actum proprium elicatum poenitentiae, ut est specialis virtus, sed esse actum imperatum poenitentiae et elicatum ex aliis virtutibus appetitivis, ut a charitate, etc. *Probatur*, siquidem Poenitentia, ex dictis, est specialis virtus; igitur actus eius elicatus ex proprio obiecto, et sua ratione talis est, ut nequeat elici ex alia virtute: sed actus detestandi peccata potest elici a quacumque virtute, cui peccatum in genere, vel in specie repugnat; ergo talis actus non est proprius Poenitentiae. *Probatio minoris*: quaecumque virtus inclinatur ad complacendum in bono honesto inclinatur etiam ad detestandum, et ad displicendum de malo inhonesto opposito; ut castitas sicuti inclinatur ad complacendum de castitate, et de iis quae ad ipsam conducunt, ita ad odienda et detestanda contraria, et sic de caeteris virtutibus appetitivis; igitur actus detestandi peccata commissa non tantum potest esse actus virtutis specialis poenitentiae, sed etiam aliarum, et praesertim charitatis inclinantis ad dolendum de peccatis praeteritis, et praesentibus in cognitione eandem malitiam, et rationem offensae Dei habentibus, ob quam detestantur, et odio habentur, eo quod sint contraria obiecto eius virtutis, scilicet Deo, in quem tendit prosequendo et amando, et ideo inclinatur ad odio habendum omne contrarium illi. Quatenus igitur *Poenitentia* iustitia vindicativa est, et specialis virtus,

non habet detestari peccata tamquam proprium actum elicitum, et si ipsum imperet, ut eliciatur ex aliis virtutibus, et ideo est generalior actu poenitentiae, ut est specialis virtus.

Dicendum tertio, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 12.] *poenitere*, quatenus significat *gratanter acceptare* poenam inflictam pro peccato commisso, posse esse actum multarum virtutum appetitivarum, et subinde non esse actum proprium poenitentiae, quatenus specialis virtutis. *Probatio*: quicquid potest esse principium acceptandi aliquod obiectum, potest esse principium acceptandi aliud in ordine ad ipsum; sed per diversas virtutes potest acceptari aliud et aliud obiectum, in ordine ad quod poena inflictam pro peccato acceptari queat. Nam si ex charitate amatur Deus, ex charitate potest acceptari poena, inquantum reductiva est ad Dei amicitiam, et ita de caeteris virtutibus appetitivis; de quo iterum redibit sermo de satisfactione in speciali q. 12. Supplem. art. 2.

Quoad *quartam* denique significationem ipsius [Oxon. ib.] *poenitere*, quae est *patienter ferre poenam* inflictam, manifestum est posse esse actum specialis virtutis, nimirum patientiae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, actus detestandi peccata, *gratanter acceptandi poenam* pro illis inflictam, et *patienter sustinendi eandem*, posse elici ex inclinatione multarum virtutum appetitivarum, ut dictum est in 2. et 3. *conclusionem*; [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 3.] at actum vindicandi, vel imperandi vindictam peccatorum, esse actum proprium solius poenitentiae virtutis; caeteri enim actus, detestandi scilicet, acceptandi, et sustinendi virtuose poenam inflictam, illum actum vindicandi commissum supponunt; est enim prior causis proximis tristitiae, (ab eo enim fit, ut intellectus consideret commissam peccata, et voluntas odio habeat) et consequenter ipsam tristitiam praecedat, ac subinde complacentiam et gaudium de illa. *Vindicare* igitur, seu poenam infligere pro peccatis, est praecise actus poenitentiae virtutis, quae sola ad hunc actum eliciendum inclinatur.

AD SECUNDUM patet ex probatione, 1. *concl.*: [Oxon. ib. n. 4.] quantumvis enim inter se peccata distinguantur ratione obiectorum, circa quae committuntur, et etiam ratione diversarum circumstantiarum, nihilominus omnia habent unam rationem mali vindicabilis commissi contra legem Dei; unum itaque obiectum formale integrant, et sub tali ratione poenitentia virtus in ea tendit, ut in unicum obiectum, et consequenter est una specialis virtus.

AD TERTIUM respondeo, poenitentiae virtutem posse reperiri cum peccato, quia virtus moralis acquisita est, ut infra dicitur art. 5. *in incid.* [Oxon. ib. n. 20.] actum tamen talis virtutis delere peccatum mortale meritorie facit congruo, et dispositive; peccata igitur delentur per charitatem, ad quam disponit quidem actus poenitentiae virtutis, sed nihil praeterea facit; ex hoc igitur capite non probatur ipsam non esse specialem virtutem; non enim ratione sui contrariatur omnibus peccatis, sed quia est formata charitate, sine qua non est fructuosa.

ARTICULUS INCIDENTS.

QUISNAM EX PRAEDICTIS QUATUOR ACTIBUS POENITENTIAE SIT
SIMPLICITER DISPOSITIO MAGIS CONVENIENS AD DELETIONEM
PECCATI.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2.

RESPONDEO, actus de quibus quaeritur, et actum fuit supra, *art. 1. et 2.* sunt: *Vindicare commissum, detestari commissum, Acceptare poenam inflictam, Patienter ferre poenam inflictam.* [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 14. — q. 2. n. 17.*] Quoniam igitur ille actus est alio melior et perfectior, quia pluribus et perfectioribus virtutibus elicitur vel imperatur, si primus actus immediate, vel mediate a sola iustitia eliciatur, et secundus actus vel tertius eliciatur ex alia virtute perfectiori, ut a charitate, secundus vel tertius erit excellentior primo; et idem est dicendum de ultimo actu, ille enim est simpliciter imperfectissimus; et quia minus habet de ratione voluntarii: poena enim inflicta ab altera voluntate pendet, licet is, cui infligitur, eam patienter referat, et quia a minus perfecta virtute procedit. — Verumtamen, si iustitia imperans actum vindicandi peccatum moveatur ad id imperandum ex actu charitatis, (posse enim id fieri patebit infra *art. 6.*), tunc actus ille duplicem habebit bonitatem: unam ex iustitia proxime eliciente, alteram vero ex charitate remote imperante actum illum. Similiter, si iustitia virtus imperet usum charitatis, quo anima doleat vel tristetur ob commissa peccata, actus ille charitatis, eo quod ex duabus virtutibus procedat, una scilicet imperante, et altera eliciente, perfectior est, quam si de una tantum virtute oriretur.

Quod [*Oxon. ib.*] si quaeratur, quis istorum actuum efficacior sit ad causandam tristitiam peccatorum in anima? *Respondeo*, duos posteriores actus supponere tristitiam inhaerentem animae, sequitur enim haec immediate ad secundum actum, quo detestatur commissum. Duorum autem aliorum potest esse mutua excellentia respectu causationis tristitiae; quandoque enim ex charitate, sive ex contemplatione Dei statim inest quasi quaedam detestatio peccati, et sequitur tristitia maxima citra omnem influxum actus iustitiae, quippe qui adhuc non sit positus in effectu. Quandoque autem primo inest actus iustitiae, et intensus in se, et tamen causae proximae tristitiae inducendae, scilicet intellectus in considerando peccatum, et voluntas in detestando, non efficaciter moventur propter illud iustitiae imperium, forte quia carent habitibus, qui si adessent, eam perfectionem tribuerent actibus suis.

Et [*Oxon. ib. n. 18.*] licet praedictae causae efficaciter moveantur, quandoque nihilominus non sequitur tristitia. Quod etsi posset esse ob multas causas, interdum tamen ex eo accidit, quia sicut intellectus conformatur parti sensitivae in nobis, ita et appetitus intellectivus appetitui sensitivo, quantum ad faciliter condelectari, vel tristari. Cuius ergo appetitus sensitivus non est natus tristari, vel dolere, eius voluntas non faciliter tristatur, nec dolet ab se commissa peccata.

Ex [*Oxon. ib.*] hoc sequitur, quod aliquis habens maximum actum

poenitentiae secundum primam acceptionem, nullum tamen vel modicum effectum tristitiae sentiat: contra vero aliqui sine omni actu poenitentiae, qui est vindicare commissum, habent maximum effectum eiusdem rationis cum illo, qui natus est esse effectus poenitentiae. Quod autem ille effectus sit maior vel minor, aliquid sine dubio facit ad deletionem peccati. Sed simpliciter maior est excellentia actus ad actum, ad quos actus sequitur hinc inde tristitia, quia plus delet meritorie peccatum actus causativus tristitiae, quam ipsa tristitia.

ARTICULUS III.

UTRUM VIRTUS POENITENTIAE SIT SPECIES IUSTITIAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 85. a. 3.

VIDETUR Poenitentia non esse species iustitiae. Nam [*Oxon. 4. d. 46. q. 1. n. 4.*] aut esset iustitia distributiva, aut commutativa; haec enim sunt iustitiae species. Non autem est distributiva; haec enim proprie respicit naturas ipsas, et perfectiones superadditas. Et tunc quo perfectior esset aliqua natura, eo magis foret plectenda vel vindicanda eius culpa; quod est falsum, quia imperfectior natura potest habere gravius peccatum, quam perfectior. Nec commutativa, quae est proprie in mercimoniis, quatenus in commutationibus servatur aequalitas; igitur Poenitentia non est species iustitiae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 6.*] Poenitentia potius videtur esse amicitia, quam iustitia; nam de amicitiae habitu procedit actus reconciliationis et redintegrationis pristinae amicitiae et mutuae benevolentiae: sed iste actus poenitendi, vel puniendi commissum peccatum, est actus, quo Deo reconciliamur, cui per peccatum evaseramus inimici; igitur poenitentia est potius amicitia, quam iustitia.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Amicitiae est corrigere amicum, ut sit dignus amari per recessum ab omni eo, quod repugnat honestae amicitiae: sed istud vindicare peccatum est corrigere amicum, ut fiat digne amabilis; igitur poenitentia est amicitia. *Probatur minor*; quia si tantum quis punitur, ut puniens vindicetur, iraeque conceptae satisfiat, crudelitatis esse videtur; ergo non est secundum rectam rationem vindicta, nisi ad hoc, ut ille, cuius errata plectuntur, corrigatur: sed haec est amicitia; ergo poenitentiae virtus non est species iustitiae. — *Confirmatur* per Philosophum, p. *Reth.*, cap. 12., ubi docet correctionem a punitione stricte accepta in eo differre, quod correctio fiat correcti gratia, ut nempe corrigatur, et emendetur, punitio autem fiat punientis intuitu, ut satiatur. Hoc autem de vitio crudelitatis omnino procedere videtur tam in ministro, quam in iudice; etenim propter eundem finem debet minister exequi, propter quem iudex sententiam dicit; finis enim eius debet esse finis moventis ipsum, et per consequens quod est crudelitatis in uno, et in alio.

CONTRA. Auctor *De vera et falsa poenitentia*, cap. 8. *Poenitentia est quaedam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet commisisse*; igitur iustitia vindicativa.

RESPONDEO, [*Oxon. ib. n. 5.*] pro solutione istius articuli sit PRIMUM

DICTION: *poenitere* (quod diximus *art. antec.* esse actum specialis virtutis) non est actus alicuius virtutis *intellectualis*. *Probat*ur: nam poenitere est actus appetitus, seu voluntatis, quatenus voluntas est, quia ex dictis in *antecedentibus*, tale *poenitere* aliud non est, quam imperare intellectui, ut consideret, et voluntati, ut detestetur commissum peccatum; ergo solius voluntatis virtus est. Neque enim aliqua vis sensitiva potest imperare intellectui, et voluntati, et coniungere eas potentias in actibus suis: neque intellectus valet imperare sibi et voluntati; bene tamen voluntas sibi et intellectui, iuxta illud Augustini, *Voluntas copulat parentem cum prole*. — *Deinde*, virtus intellectualis dicit verum esse, vel non verum esse, sive in speculandis, sive in agendis: sed poenitentiae virtus inclinatur ad sic agendum, non autem ad dictandum sic esse agendum; est ergo actus non virtutis intellectualis, sed *appetitivae*.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon. ib.*] *poenitentia* non est virtus ordinans *ad se*, sicuti est temperantia et fortitudo, sed importat actum virtutis ordinantis *ad alterum*, cuiusmodi est iustitia. *Probat*io: aliquis secundum rectam rationem eodem modo potest exercere actum istum vindicandi in alterum, et in seipsum. Si enim exercent in seipsum, non exercet in se nisi ut in alterum; quia non exercet in se, nisi in quantum sibi committitur a legislatore in istum reum vindicare: atqui omnino accidit, ut iste, cui committitur, tamquam ministro iudicis, sit ipse reus; eodem enim modo secundum rectam rationem iudicium id et sententiae executionem representaret, si reus foret alius personaliter distinctus; ergo ista virtus inclinans ad exercendum actum vindicandi peccatum commissum, continetur sub iustitia, quatenus in generali dicitur iustitia omnis virtus ordinativa ad alterum.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon. ib. n. 7.*] actus iste vindicandi commissum contra Legem Dei non est actus *amicitiae* ad illum, in quem vindicatur. *Probat*io: vindicta per se respicit finem legis, qua ordinatur culpa per poenam a lege praescriptam; unde non raro evenit, ut talis actus exercentur per destructionem eius, in quem commissum vindicatur, ut cum malefactores capite a Iudice plectuntur; igitur omnino per accidens est, si concurrat reconciliatio. Amicitia autem respicit per se correctionem rei, qui est finis extraneus iustitiae vindicativae, quae per se tantum intendit satisfactionem per poenam iuste inflictam. Actus vero amicitiae, qui imperat aliquam punishmentem amati ut amati, non imperaret illam, nisi praecise propter correctionem eius, quem amat, in tantum, ut si alia via, et ratione liceret amatum corrigere, citra poenae ullius inflictionem, amicitia ut amicitia magis illum alium modum eligeret, atque amplecteretur, quo nullum amico detrimentum inferretur; non est igitur amicitia inclinans ad vindicandum per modum iustitiae vindicativae, quae directe et per se praescribit et intendit malum poenae ad ulciscendam culpam, sive ultus corrigatur, sive non.

QUARTUM DICTUM: *poenitentia* est *iustitia vindicativa*, seu species eius. Cuius dicti declaratio potest accipi *primo* ex auctoritate praeallegata *ad oppositum*, et communiter recepta, quod scilicet sit *dolentis vindicta puniens in se quod dolet commisisse*; igitur est formaliter iustitia vindicativa. — *Deinde*, [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 4.*] Poenitentia est Sacramentum iudiciale, vel iudicium Sacramentale; exercetur igitur eo in tribunali iustitiae: sed non alia iustitia, quam vindicativa; ergo finis spe-

cificans actum iustum poenitendi est vindicare peccatum, ac subinde poenitentia est iustitia vindicativa. — *Denique*, Deus ex iustitia vindicativa punit suae legis transgressores, ordinatque peccata per condignas poenas: sed idem est finis exequentis poenam, et iudicis sententiam ferentis, alioquin non foret ille actus ordinatus, ut procedit a ministro, vel exequutore poenae; igitur etiam in ministro actus iste virtutis est actus iustitiae vindicativae, ut vindicat, vel imperat in seipsum vindictam propter transgressionem Legis divinae. Ipse enim in isto foro habet personam accusatoris, et rei; ex iure siquidem divino tenetur omnia peccata letalia post Baptismum commissa confiteri, seque ut reum accusare; ut accusator igitur est, respicit seipsum ut alterum, quatenus reus est; igitur ut recte exequatur sibi delegatam commissionem, debet habere eundem finem, quem Legislatores habuit: iste ex iustitia vindicativa id fieri mandavit; ergo etiam actus ille accusantis seipsum est actus iustitiae vindicativae. Et alioquin eundem esse reum, et executorem poenae in seipsum, non repugnat; ut cum Princeps, qui suis tenetur legibus, si transgressor earum evadat, punit in seipso legis transgressionem, tamquam in privata persona, aut secum dispensat in iis legibus tamquam in alio. Et hoc est quod intendit praecitatus Auctor *De vera et falsa poenitentia*, cum dicit, quod Poenitentia sit *vindicta puniens in seipso quod dolet commisisse*. Ideo [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5.] enim punit in seipso, quia Deus id lata lege in poenam peccati exigit, cuius legis executionem ipsi poenitenti remisit, qui non puniret, nisi hoc lex praeciperet.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 8.] actum istum iustitiae punitivae, ad quem inclinatur Poenitentia virtus, proprie et formaliter distingui contra iustitiam commutativam, et distributivam; propius tamen accedere ad iustitiam commutativam, et non ad distributivam, quatenus scilicet, dum iustitia punitiva exercetur, quaedam commutatio fit in punitione; rependitur enim aequalis poena, seu poena commensurata culpae, secundum rectam rationem illius legis, secundum quam iudicium exercetur, et iustitia vindicativa punit. Quamvis igitur ad commutativam reducat punitiva iustitia ob praedictam commutationem poenae iuxta modum et debitum culparum, interest tamen inter ipsam et commutativam; nam haec respicit aequalitatem in commutatione, quae quamquam habeat gradus suae latitudinis, nec in indivisibili consistat, facilius tamen cognoscitur medium rectae rationis, quam per poenitentiam, quae certo nequit attingere per fidem, aut cognitionem naturalem gradum poenae temporalis, in quam Deus commutat poenam aeternam. Non servatur hic igitur rigor commutativae iustitiae, quin clavis errare possit puniendo minus, vel magis.

AD SECUNDUM, ex dictis in 3. *concl.*, patet, [*Oxon.* ib. n. 7.] qualiter omnino extraneum sit rationi iustitiae punitivae, ut ex ea sequatur correctio puniti; vindicta enim proprie et per se respicit correspondentiam poenae ad culpam secundum legem, etiamsi inde non sequatur correctio, sed destructio puniti, cum quandoque iuxta vindicta exerceatur exterminando reum. Accidit ergo iustitiae vindicativae, ut per ipsam sequatur reductio peccatoris in gratiam, vel amicitiam Dei; non potest itaque actus eius specificari ab isto motivo; et consequenter poenitentia virtus, ut talis, non inclinatur ad reconciliandum transgressores legis Dei;

sed ad solummodo vindicanda errata. Quod si taliter quoque inclinet, id profecto erit ex alia virtute cum poenitentia concurrente, ut dictum fuit, *art. praec., conclus. 2.*

AD TERTIUM, *cum arguitur*, quia crudelitatis esset, si praecise intenderetur vindicta, et non correctio eius, qui punitur, *respondeo*: [*Oxon. ib. n. 7. seqq.*] utique crudelitatis esset, si vindicans haberet finem alium sibi praefixum a fine legis; sed intendens inferre vindictam eo fine, quem lex intendit, crudelis non est. Finis proximus iustitiae vindicativae est, ut ordinetur culpa per poenam, et ut servetur lex punitiva, cui contraventum est; finis autem extrinsecus est bonum commune, propter quod lata est ipsa lex; et ultimus denique finis eius est bonum Legislatoris, qui est Deus. At in lege ab homine statuta, est utique adinvenire finem intrinsecum eius, et extrinsecum, quod est bonum illorum, quorum gratia est lex sancita, sed non bonum legislatoris; et ideo bonum commune praeferrī debet a legislatore, nec aliquid recte facit gratia sui. Vindicans ergo, ut ipse satietur, iniuste facit, et crudelis est; sed puniens, ut servetur lex punitiva, et bonum commune, et bonum Legislatoris Dei, quod fuit violatum per peccatum, non est crudelis, etiamsi punitus destruatur, et minime corrigatur. — *Ad confirmationem* dico sic: corrigens corrigit gratia correcti; sed vindicans non infert poenam gratia correcti per se, nec gratia sui ipsius, sed gratia legis, et ulterius gratia boni communis, ac tandem propter semetipsum, si ipse sit finis legis, ut accidit hic de Poenitentia, cuius legis Deus ipse est ultimus finis, eamque tulit ob laesum suum honorem sarcindum, iussitque exerceri, ut ordinetur culpa per poenam, utque ea lex servaretur. Si vero exinde correctio sequatur puniti, id omnino extraneum est ipsi iustitiae punitivae. Qui actus puniendi, vel imperandi ultionem transgressionis legis, fortasse nobilior est caeteris omnibus actibus iustitiae commutativae in communi, excepto actu puniendi, quia ille est actus proprius Legislatoris, et nulli alii conveniens, nisi ex delegata commissione illius. Caeterum alii actus commutationis, amicitiae, et huiusmodi, possunt regulariter convenire quibuscumque personis; et actus puniendi, quia excellentiori personae proprius, caeteris paribus excellentior est. *Poenitere* etiam habet utrumque extremum nobilius, inter quae extrema servatur medium, nempe meritum et praemium; in quo proculdubio excedit actum vindicandi, quo poena infligitur reo ob commissum peccatum.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM POENITENTIAE VIRTUS SIT TANTUM UNIUS POENAE
INFLECTIVAE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 3. — Report. ib.
S. Thom. 3. p. q. 85. art. 3. ubi Thomistae.*

VIDETUR [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.*] Poenitentia virtus esse tantum unius poenae inflectivae. Etenim poenitentia virtus infligit poenam, ut culpae ordinativam: sed unius culpae una est poenam ordinativa, quia unius deordinationis est una ordinatio; ergo tantum est unius poenae inflectivae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Poenitentia est quaedam iustitia, ut supra *hoc art.* 3. dictum fuit: sed iustitia reddit aequale pro aequali; igitur, cum uni culpa possit esse una poena aequalis correspondens, non possunt plures poenae de iustitiae dictamine uni culpae infligi; sit ergo oportet poenitentiae tantum unius poenae inflicta.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Unius virtutis est unius actus, et unum obiectum: sed poenitentia est una virtus; ergo habet unum actum, et ita unam poenam infligit, et unum obiectum, quod est ipsa poena inflicta.

CONTRA. *De Poenitentia*, dist. 5. cap. 1.: *Consideret* (inquit Augustinus) *qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personae, et quali hoc fecerit tentatione, et in ipsius vitii multiplici executione.* Et cum dixisset, haec omnia confitenda, ac deflenda esse, subdidit: [*Oxon. ib.*] *Isti sunt fructus digni poenitentiae.* Multiplex igitur poena correspondet culpa perfecte poenitentis.

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 2.*] quoniam cuicumque virtuti appetitivae correspondet aliqua regula in intellectu, secundum quam actus illius est eliciendus, ut sit rectus, et poenitentia virtus appetitiva est, ut tactum fuit *art. praec.*, et dicitur *art. seq.*, quia non intellectualis, subinde regulam aliquam esse oportet in intellectu, a qua ipsa virtus in una vel pluribus infligendis poenis pro culpa reguletur et dirigatur, nec forte sit vindicativa praeter rationem rectam.

Et quidem *duplex* est regula in intellectu huic virtuti correspondens: [*Oxon. ib. n. 2.*] *altera* scilicet naturaliter cognoscibilis; *altera* nota tantum per revelationem. *Prima* est ista: *de peccato est displicendum*; id enim notum est lumine naturali intellectus; adeo ut si Angelus post peccatum commissum perstitisset viator, potuisset habere in voluntate habitum, vel aliquid inclinans ad eliciendum actum conformiter ad illam regulam, vindicandi nimirum, vel displicendi sibi de peccato. Imo et talis poenitentia et regula eius posset esse in omni statu uniformis; quia si non deficeret cognitio naturalis conveniens naturae humanae, nullo negotio pro quocumque statu perveniret in cognitionem istius regulae, et consequenter haberet in voluntate habitum, quo ad puniendum inclinaretur iuxta dictamen eius regulae, naturali lumini intellectus conspicuae.— Sed *altera* regula nonnisi per fidem et revelationem nota est in intellectu, dictans, peccatum esse detestandum, in quantum est Dei offensivum, vel aversivum a Deo, vel impeditivum acquisitionis beatitudinis, vel inductivum finalis miseriae. Quemadmodum enim tantum per fidem cognoscitur, hominem esse ordinatum ad finem supernaturalem, ita per revelationem tantum sciri potest peccatum, sub ratione qua est Dei offensivum, et ab eodem aversivum, et impeditivum praemii, et inductivum miseriae sempiternae detestandum esse. Sub his itaque rationibus per fidem solummodo cognitis correspondet huic regulae aliqua iustitia in voluntate inflicta poenae secundum eius regulae dictamen.

Necessaria hac distinctione praemissa, *dicendum est primo*, [*Oxon. ib. n. 2. seqq.*] poenitentiam, quatenus habet regulam naturaliter notam, tantum unius poenae esse inflicтивam, nempe dolendum, sive displicendum esse ei qui deliquit, de malitia sua. *Probatio*: nam non aliam profecto poenam debet talis poenitentia inferre illi, quem poenitet peccasse, nisi quam dictat propria regula esse infligendam: sed haec regula dictat peccatum esse fugiendum, quia opponitur bono honesto; ergo tantum sub ea ratione

est peccatum fugiendum, et dolendum de commissio; in lumine siquidem naturali non occurrit aliud motivum fugiendi, et deflendi peccata. Per displicentiam igitur, et tristitiam inde sequentem plectuntur peccata condigna poena.

Sciscitabitur aliquis, [Oxon. ib. n. 6.] quomodo ratione naturali potest esse notum peccatum aliquod sub ratione peccati in actibus humanis? *Respondeo*, peccatum cognosci naturaliter, quatenus est privatio rectitudinis moralis virtutis in propria et immediata regula talis virtutis. Et quamquam regulas illas moralium virtutum homines non invenerint, sed acceperint ex divina revelatione, primo homini et ex ipso in genus humanum derivatae sint, seu fuerit ea revelatio externa per aliquam doctrinam, seu interna in cordibus scripta, est nihilominus, et recte dicitur ea regula naturalis; quia cognitio, quae habetur de turpitudine et obliquitate actus peccaminosi, ex doctrina naturaliter tradita habetur; et non proponitur nobis sub motivo revelationis supernaturalis, Poenitentia ergo huic regulae correspondens etiam naturalis est; quia ex motivo naturaliter cognito elicit, tametsi ut ad gratiam disponens sanctificantem, sine speciali adiutorio Dei haberi non possit. Ut ergo naturaliter cognoscitur peccatum, potest voluntas illud detestari, fugere, et tristari de commissio. Nec aliam cognitionem possibile est secundum naturam de illo haberi. Unde quamvis Gentiles sacrificia instituerint ad placanda eorum numina, et ad ipsis satisfaciendum pro peccatis, per ipsa tamen non intendebant delere peccatorum reatum, sed tantum avertere iis ritibus satagebant poenam peccatorum. Tantum enim est creditum manere peccatum post actum, sicuti esse offensam Dei, qua dissolvitur amicitia cum Deo. Praemium etiam virtutis, et supplicia vitiorum ex revelatione accepta tenemus.

Dicendum secundo, [Oxon. ib. n. 3.] poenitentiam, ut dirigatur a regula supernaturaliter nota, esse tot poenarum inflictivam, quot exigit Legislator in ordine ad culpae expiationem. *Probat*ur, quia tot poenas haec poenitentia debet pro culpa inferre poenitenti, quot sua regula dictat esse indigendas: sed haec regula, idest, notitia habita in Sacra Scriptura, docet complura requiri ad expiationem peccatorum; nam Ioelis, 3. scribitur: [Report. 4. d. 14. q. 3. n. 1.] *Scindite corda vestra*, etc. Et Iacobi, 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*. Et Matthaei, 3. *Facite dignos fructus poenitentiae*. Haec igitur omnia debent peccatores exequi ac repraesentare, si utiliter poenitere velint. Poenitentia proinde virtus inclinatur ad omnes poenas illas, per quarum inflictionem recuperatur et redditur homini innocentia, a qua excidit per peccatum; quod cum fieri nequeat, nisi per illa, quae exprimuntur in praeallegatis auctoritatibus, scilicet per cordis contritionem, oris confessionem, et operis satisfactionem, evidens est poenitentiam elicitam pro regulae supernaturalis dictamine esse plurium poenarum inflictivam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 7.] potest dici sic: poena ordinans peccatum secundum se esse potest unica unius peccati; sed ordinans in comparatione ad illum, quem culpa offendit, tanta sit oportet, quantam praescripsit voluntas illius, respectu cuius ordinatur. Quod et evenit in actibus humanis, ubi poena satisfactoria alicui offenso tanta est, quanta sufficit offenso pro emenda. Poenitentia itaque, cum sit poena subordinata iustitiae iudicis, est virtus inflictiva poenae

correspondentis voluntati ipsius offensi: Iudex autem principalis, nempe Deus, declaravit voluntatem suam esse, ut infligerentur plures poenae pro ipsius satisfactione; ac propterea poenitentia, hanc regulam sequens, debet plures infligere, ut reconciliet reum Iudici offenso.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib.*] respondeo per idem; quia licet ex natura rei posset reddi aequale, et infligi una poena pro una culpa, tamen poenam infligens non esset sufficienter puniens, sic ut offenso reconciliaret reum; quia ista punitio respicit punitivum in comparatione ad illum, in cuius acceptationem exhibetur ista punitio. — *Et si dicas*, [*Report. 4. d. 14. q. 3. n. 8.*] ergo crudelis est talis Iudex, cum sibi non sufficiat ea punitio, quae in se esset sufficiens culpae delendae, tamquam commensurata illius punitio; *respondeo* negando, hic aliquam intervenire crudelitatem, cum potius magna sit Dei misericordia, ex qua complacet sibi acceptare detestationem peccati in ordine ad impii iustificationem. Dico itaque, omnes illas poenas, quae a poenitentia, secundum revelationem procedente, infliguntur, aequivalere uni perfectae punitioni. Saepe enim dolor praecedens, seu contritio insufficiens est; et ideo iure requiritur et exigitur oris confessio et satisfactio.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] actum poenitentiae virtutis esse imperare vindictam commissi peccati; ex quo sequitur, ut intellectus culpam consideret, et voluntas nolit eam commisisse; et tunc sequitur tristitia ut effectus remotus illius actus imperandi. Effectus autem iste remotus bene potest multiplicari stante unitate actus poenitentiae virtutis; per unum enim actum imperandi punitionem peccati potest quis imperare omnes punitiones secundum iustitiam correspondentes huic culpae.

ARTICULUS IV.

UTRUM VOLUNTAS SIT PROPRIE SUBIECTUM POENITENTIAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — S. Thom. 3. p. q. 85. art. 4.

VIDETUR voluntas non esse proprie poenitentiae subiectum. Nam poenitentia est vindicta praeteritorum peccatorum; praeterita enim peccata tantum potest punire, et dolere se talia commisisse; [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 5.*] sed praeteritum quatenus praeteritum non voluntatis, sed memoriae obiectum est, secundum Philosophum, lib. *De memor. et reminisc.* dicentem: *Post tempus memor et omnis fit*; igitur magis in memoria debet statui poenitentia subiective, quam in voluntate.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 2.*] Ibi ponenda est forma ut in subiecto, ubi habet suum effectum formalem; nam idem est formam habere actum formalem, et esse in subiecto: sed effectus formalis poenitentiae est ulcisci et vindicare omne peccatum, illudque ab anima depellere et detestari; igitur, cum in omnibus animae viribus possit esse peccatum, pariter et poenitentia in omnibus animae viribus erit collocanda ut in subiecto.

CONTRA. Auctor *De vera et falsa poenitentia*: *Poenitentia est quaedam dolentis vindicta, semper puniens in se quod dolet commisisse*: Sed vindicta manifeste in irascibili est, ut in subiecto; ira enim est *appetitus vindictae*; ergo cum irascibilis sit in voluntate, poenitentia pariter in voluntate ut in subiecto erit.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 9.] virtutem poenitentiae esse subiective in voluntate. *Probat*ur; etenim tantum imperare vindictam peccati commissi est actus per se virtutis poenitentiae, ex dictis *art.* 1. et 2.: sed imperare intellectui, ut consideret commissa peccata, et voluntati, ut eadem ulciscatur, est actus solius voluntatis, et quidem secundum vim irascibilem, per quam solummodo voluntas ad vindicandum assurgit; ergo si actus poenitentiae virtutis est actus voluntatis, et ipsa poenitentia virtus debet esse in voluntate; licet enim proprie irasci sit appetitus sensitivi, dum repellit, et ulciscitur, prohibens concupiscibilem potiri concupito, [*Oxon.* ib. q. 1. n. 14.] aliquid tamen simile est adinvenire in voluntate vindicante, secundum quam affectionem voluntas est subiectum actuum et habituum inclinantium ad vindictam. Sed videndus *art.* 3.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 3. 5.] poenitentiam necessario praesupponere praecognitionem distinctam eorum, de quibus poenitendum est; et subinde memoriam; quorum enim quis non meminit, poenitere non potest; ex hoc tamen non sequi, poenitentiae virtutem esse in parte intellectiva, aut in memoria. Cum enim poenitentia sit virtus ad alterum, quia iustitia quaedam, qua iuste vindicatur offensa, et satisfit iniuriato, oportet esse in appetitu, qui dumtaxat potest imperare vindictam, ut frequenter dictum est.

AD ALIUD dico, [*Oxon.* ib. 13.] peccatum tantum esse in voluntate, in qua etiam est gratia peccatorum destructiva demeritorie. Secundum hoc igitur in voluntate praecise est ponenda poenitentia. Caeterum poenitentia virtus ne dispositive quidem tollit peccatum, sed solum inclinat ad actum disponentem ad destructionem eius; tollit ergo peccatum, quatenus est formata charitate.

ARTICULUS V.

UTRUM PRINCIPIUM POENITENTIAE SIT EX TIMORE.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — *S. Thom.* 3. p. q. 85. a. 5.

VIDETUR principium poenitentiae non esse ex timore. Nam duae virtutes inter se distinctae nequeunt habere idem principium: sed sapientiae principium est ex timore, iuxta illud Proverb. p. *Initium sapientiae timor Domini*; et sapientia est aliud quid diversum a poenitentia; vel [*Oxon.* Prol. q. 4. d. 34. n. 25.] enim est respectu contemplationis, ut ait Augustinus, 12. *De Trinit.*, cap. 14. vel sapientia est ipsa charitas, quatenus sapit habenti illud obiectum, quod est in se sapiendum: poenitentia autem non est contemplatio, nec charitas; ergo eius initium non est timor.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 11. seqq.] Ad poenitendum excitamur ex consideratione peccatorum, quatenus sunt offensa Dei, quem offendisse nollemus: sed huius motus initium est magis amor Dei, et charitas quam timor; ergo ex timore non est auspicandum poenitentiae principium. *Patet minor*, quia eadem virtus, quae inclinat ad complacendum in bono honesto, inclinat etiam ad detestandum malum illi contrarium: sola autem charitas inclinat ad amandum Deum.

3. PRAETEREA. *Art.* 3. *circa finem*, dictum fuit, [*Oxon.* ib. n. 8.] actum

virtutis poenitentiae esse nobiliorem caeteris actibus virtutis iustitiae commutativae in communi; ergo eius initium vel motivum debet esse nobilius, quam sint principia actuum aliarum virtutum, poenitentia imperfectiorum: sed aliorum actuum imperfectiorum initium potest esse timor, ex quo quis potest moveri ad exercendos actus iustitiae commutativae; igitur poenitentiae principium nequit esse ex timore.

CONTRA. Motivum pertimescendi supplicia ob peccata iuste promerita est omnium vel pene omnium imperfectissimum, quibus quis induci queat ad poenitendum: processus autem, quo pervenitur ad iustificationem, est similis processui naturae, in quo ex imperfectioribus ad perfectiora conscenditur; ergo principium poenitentiae ex timore est.

RESPONDEO: [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 14.] in processu iustificationis, qua peccator reducitur ad poenitentiam, et consequenter ad amicitiam Dei, aut attenditur ordo generationis, quo scilicet ab imperfectiori paulatim ad perfectius ascenditur: aut consideratur ordo perfectionis, quatenus magis et minus perfecte ex ratione ipsius motivi convertitur peccator ad Deum. Et ordine quidem *generationis* peccator ab imperfectiori motivo incipit, et gradatim ad perfectiora tendens, tandem impellitur ad poenitendum, et detestanda peccata ex dilectione Dei, ut tangitur in argumento *ad oppositum*. At in ordine *perfectionis* contrarium evenit, quia ultimum quod occurrit peccatori sua peccata consideranti est timor supplicii ob eadem peccata promeriti, primum vero Dei immensa bonitas, quae ad eius dilectionem trahit, misericordia ad sperandam veniam incitat, liberalitas vitam aeternam pollicetur, et iustitia denique timorem supplicii incutit. Sed non est intelligendum, motiva praedicta, quibus ad poenitendum peccator movetur, ita esse connexa, ut necessario in uno ordine moveatur peccator ab imperfectiori, et in altero a perfectiori motivo, quia potest quis a pluribus simul rationibus ad detestanda peccata impelli, vel ab una dumtaxat percelli, aut allici, praedictis ordinibus non servatis. Potest enim peccator considerare peccatum commissum, ut offensivum Dei, et ut contra legem divinam, et ut aversivum a Deo, et ut impeditivum praemii, et ut inductivum supplicii, et sub aliis quoque rationibus, per doctrinam revelatam notis. Voluntas igitur tunc potest sub aliqua illarum rationum, nullo ordine servato, vel sub pluribus peccatum commissum detestari, ad vindicandum assurgere, velle efficaciter pro erratis satisfacere, et statuere demum imposterum rectitudinem legis divinae inviolabili firmitate servare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, utique poenitentiae virtutem esse quid distinctum a sapientia. — *Et cum dicitur: Initium sapientiae est timor Domini; respondeo*, timorem non esse initium sapientiae, quatenus haec cum charitate coincidit in peccatore, nisi quia ex timore supplicii movetur ad detestanda et ulciscenda peccata, ex quo deinde motu legis transgressor et Dei inimicus, evadit per gratiam amicus ipsius Dei. Quamquam idem timor iudiciorum Dei, et amittendi gratiam eius, faciat eum, qui est in charitate, in ipsa perseverare. Non est ergo idem initium diversarum virtutum, nisi mediate, quod nullo modo est inconveniens.

AD SECUNDUM respondeo, declaratum extitisse supra *art. 2. conclusionem item secunda*, peccatorum detestationem non esse ita actum proprium poenitentiae virtutis, ut aliunde id accidere non possit; imo mo-

veri etiam posse ad detestanda peccata ex motivo charitatis, ut tangit *argumentum*; exinde tamen non sequitur, nequire pariter moveri ad eundem actum eliciendum ex timore supplicii. Tantum ergo sequitur, timorem non esse necessario initium poenitentiae, quod concedo; cum multa alia possint esse motiva, vel simul, vel singillatim, ut dictum est *in solutione*.

AD TERTIUM respondeo, perfectionem actuum humanorum non commensurari a motivo remoto, et non necessario concurrente, sed a ratione formali et specifica obiecti primarii. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 12.] Timor autem, cum movet ad vindicanda peccata, non specificat actum virtutis poenitentiae; quia est quoddam remotum motivum, et non necessario movens, quis enim potest etiam moveri a spe et charitate; potius ergo is specificatur a malo vindicabili, vel reo ut vindicando; et quia talis vindicta ordinat culpam, et servat Legem Dei id praecipientem, nobilior est aliis actibus iustitiae commutativae in communi, ex quibus minora bona habentur.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM POENITENTIA SIT VIRTUS ACQUISITA, VEL INFUSA.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 85. art. 5. in solutione.

VIDETUR poenitentia esse virtus infusa, et non acquisita. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 1.] Virtus enim acquisita et actus eius stare possunt cum peccato mortali, ut patet de aliis virtutibus acquisitis, quis etenim potest esse iustus, fortis, temperans, etc. et peccare mortaliter: sed poenitentia non stat cum peccato mortali, imo per poenitentiam destruitur et tollitur, idest dimittitur; ergo est virtus infusa.

2. PRAETEREA. Augustinus, *De Poenitentia*; [*Oxon.* ib. n. 20.] *sine charitate in nobis esse non potest vera poenitentia*. Et Auctor *De vera et falsa poenit.*, ait: *Cum sit opus Dei fructifera poenitentia, inspirare eam potest quodcumque vult sua misericordia*. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 3. n. 3.] *Et ibidem* denique habet pro inconvenienti, aliquem consequi veniam peccatorum sine amore Dei; videntur igitur sentire poenitentiam esse donum Dei, et virtutem subinde infusam.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Poenitentia supponit fidem supernaturalem, docentem esse poenitendum de peccatis commissis, et qualiter poenitendum; sed virtus praesupponens habitum infusum non est acquisita, sed infusa; igitur poenitentia est virtus desuper infusa.

CONTRA. [*Oxon.* ib. q. 2. n. 1.] Virtus infusa habet Deum pro obiecto, a quo accipit suam specificationem: poenitentiae autem obiectum est malum vindicabile; ergo poenitentia non est virtus infusa.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 20.] poenitentiam, quatenus est habitus inclinans ad vindicandum peccatum commissum, esse virtutem moralem acquisitam, et non infusam, ut scilicet virtutes theologicae sunt per se infusae. *Probatio*: si poenitentia esset virtus infusa, sic ut per ipsam tolleretur peccatum; ergo quando is qui poenituit labitur rursus in peccatum, in eo habitus ille poenitentiae infusus non superesset: sed

hoc est falsum, ex multis enim actibus vindicandi in se iuste commissa peccata potest acquiri habitus, qui maneat cum peccato, quive ad poenitendum vel vindicandum peccatum, postquam commissum est, inclinet; in eo siquidem, qui poenituit, et post poenitentiam peccat, remanet facilitas ad poenitendum, quae non aliunde, quam a poenitentiae habitu provenire potest; igitur poenitentia non est taliter virtus infusa, ut ea accedente deleatur peccatum, et desinat esse per peccatum. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 14.] si ponenda esset poenitentia virtus infusa, maxime ob delenda peccata: sed priusquam peccata deleantur, habetur in poenitente actus poenitentiae virtutis, quo vult vindicare peccatum, quoque se disponit ad gratiam recipiendam; ergo superfluum est ponere aliam poenitentiam infusam ad effectum delendorum peccatorum, cum quicquid necessario praestandum est ad poenitentiam pro venia impetranda, possit esse ab habitu acquisito, vel ab actu generativo eius habitus ante deletionem peccatorum. — *Tandem*, [Oxon. ib. q. 3. n. 5.] obiectum poenitentiae est peccatum ut vindicabile per poenam lege statutam; ergo habitus tendens in tale obiectum ex suo genere est ordinis naturalis, et non infusus; supposita enim lege seu per revelationem, seu aliunde, qua statuitur sic vel sic esse ulciscendum peccatum, natura per gratiam excitantem et adiuvantem, sine qua nullos actus bonos possumus elicere, potest per iustitiam vindicativam exire in actum vindicandi peccata, et applicare sibi et infligere poenas a lege sancitas. Sed neque iustitia vindicativa, neque habitus, vel actus, habituum generativi satisfaciendi sunt ex ordine eorum infusi, esto indigeant donis supernaturalibus, ut sint utiles ad poenitendum et satisfaciendum; igitur non est ponenda poenitentia habitus per se infusus. [Oxon. ib. q. 2. n. 20.] Est ergo poenitentia virtus moralis acquisita, quia habitus electivus, vel appetitivus, secundum rectam rationem, et si haec ratio recta vel regula sit revelata, et non naturaliter nota, et moralis, quia ex more, vel consuetudine generabilis (secundum Philosophum, 2. *Ethic.*, cap. 1.) et acquisita, non infusa; quia supposita regula de poenitendo, appetitus secundum illam potest inclinari, et ex frequenti actione generare in se habitum inclinantem ad poenitendum. Tam ergo ex ratione effectus poenitentiae virtutis, qui est disponere ad peccati deletionem, quam ex ratione sui obiecti specifici, non oportet ponere esse habitum infusum, sed magis virtutem moralem acquisitam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo *assumptum* — *Etiam subditur*: [Oxon. ib.] poenitentia non stat cum peccato mortali. *Dico*, hoc esse falsum, quia, ut deductum fuit *in solutione*, ex multis actibus vindicandi in se iuste peccatum, potest acquiri habitus poenitentiae, qui maneat cum peccato mortali, inclinet, et praebeat facilitatem ad iterum poenitendum. Et is habitus ex genere suo, ut tendit in obiectum creatum, quod est malum ut vindicabile, posset acquiri ante deletionem peccati mortalis. Quod si non acquiratur, non est quia ipsa est virtus per se infusa, ut sunt theologicae virtutes, sed quia Deus ex sua bonitate prius iustificat impium infundendo gratiam, qua tolluntur peccata, quam ipse poenitens possit habere actus sufficientes ad generationem habitus poenitentiae. Habitus ergo iste poenitentiae non delet peccatum, ne dispositive quidem, ideo nulla est repugnantia esse in anima informem seu cum peccato. [Oxon. ib. n. 9.] Actus nihilominus vel ab eo elicitus, vel habitus eius generativus, disponit ad de-

letionem peccati, quia ad gratiam recipiendam; disponit autem quia per ipsum displicet peccatori offendisse Deum, et propositum cavendi de caetero concipit, et demum Sacramentum poenitentiae suscipere affectat, in quo attritio fit contritio, et tunc infunditur gratia, et delentur peccata, respectu cuius deletionis actus poenitentiae virtutis fit tantum dispositio.

AD SECUNDUM: equidem [*Oxon. ib. q. 2. n. 20.*] poenitentia fructuosa esse non potest, aut vera sine charitate, actuali scilicet vel habituali. Et non est dispositio praevia ad remissionem peccati, nisi talis actus sit perfectus perfectione finis poenitentiae, idest, nisi eliciatur, aut imperetur a charitate, non habituali quidem, quae est gratia sanctificans, sed ab actuali charitate, quod est speciale adiutorium, sine quo nemo poenitet ut oportet, et per quod poenitentia est donum Dei. *Sine hac igitur charitate, in nobis esse non potest vera poenitentia*, ut ait Augustinus imo *nec fructifera*, ut dicit *secunda auctoritas*; etsi enim ex naturalibus hominis possit innasci poenitentia, non tamen fructifera erit, hoc est faciens fructum; proprie autem est fructifera poenitentia in ultimo instanti, cum scilicet anima informatur charitate sanctificante, quia tunc consequuta est peccatorum remissionem, et integre Deo est reconciliata. Sed ex hoc quod sine actuali charitate poenitentia nequeat esse congrua dispositio ad delenda peccata, nec sine gratia sanctificante possit esse fructifera, non sequitur ipsam esse infusam, quia alias omnis virtus moralis fructuose operans ad salutem esset infusa. — *Cum denique additur*, absque Dei amore nullus consequitur veniam; *potest* ibi accipi *venia* non tantum pro poenitentia, sed pro fine poenitentiae; et ita communiter dicimus quod per poenitentiam acquiritur venia; quae sane venia est, cum quis per gratiam acceptatur ad amicitiam divinam.

AD TERTIUM respondeo, *assumptum* esse verum, *consequentiam* vero falsam, [*Oxon. ib. q. 3. n. 5.*] quia alioquin omnes virtutes evangelicae, ut paupertas, humilitas, castitas, quia supponunt fidem infusam, sine qua non sciuntur, essent et ipsae infusae, quod est falsum, quia sunt virtutes morales acquisitae, licet acquiri non possint sine speciali adiutorio Dei, divinam supponerent revelationem, per quam scimus esse media ordinata ad consequutionem ultimi finis; quia finis, ut non est cognoscibilis naturaliter, ita nec naturaliter sciri possunt media, quibus attingitur, quaeve libere fuerunt ab illo statuta. Supposita ergo ista regula nota ex Evangelio, *poenitentiam agite*, potest voluntas ex frequenti elicatione actuum illi regulae conformium generare in se habitum inclinantem ad consimiles actus; et ille vere erit virtus, quia rectae rationi, imo rectissimae consonus; et tamen moralis, quia ex more et consuetudine generatus.

ARTICULUS VI.

UTRUM POENITENTIA SIT PRIMA VIRTUTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 85. a. 6.

VIDETUR poenitentia esse prima virtutum. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 9.*] Poenitentia siquidem per actum suum imperat actum charitatis: sed virtus imperans per actum suum alteri virtuti est praestantior illa, cui imperat;

igitur poenitentia est charitate superior, et consequenter est praestantior caeteris virtutibus; ipsa enim charitas praestat et antecellit omnibus virtutibus, seu sint infusae, seu acquisitae. Cum igitur et haec poenitentiae parere compellatur, omnino poenitentia erit omnium prima.

2. PRAETEREA. Adultus gravi peccato irretitus non restituitur pristinae amicitiae Dei, nisi poeniteat se legem divinam transgressum esse; ergo per poenitentiam amissam recuperat gratiam, et charitatem atque etiam fidem, si eam fortasse amisisse inveniatur: sed illa omnino reputanda est prima virtutum, per quam sternitur via, aditusque aperitur caeteris adventuris, quae nempe sequuntur ad poenitentiam; ergo poenitentia est virtus charitate prior, et subinde caeteris omnibus.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Per se obiectum charitatis est Deus sub ratione nobilissima, quatenus nimirum per se amatus: proprium autem obiectum poenitentiae est malum vindicabile, seu reus, in quem est vindicandum. Sed perfectio habituum commensuratur a perfectione obiectorum, in quae per se tendunt; ergo poenitentia est imperfectior charitate, et caeteris virtutibus theologicis; imo nec simpliciter nobilissima inter illas, quae sunt circa obiectum creatum.

RESPONDEO dicendum, poenitentiam non esse charitate excellentiorem, sed magis charitatem esse simpliciter poenitentia superiorem. Etenim [*Oxon. ib. n. 10.*] illa est simpliciter aliis virtutibus superior, cui magis ex obiecto convenit aliis imperare: sed charitati ex obiecto, idest fine ultimo, magis convenit uti quacumque alia virtute, quam e converso. Nam in actibus et potestatibus ordinatis habens finem superiorem regulariter utitur inferioribus omnibus. Cum igitur charitas sit circa finem simpliciter superiorem, sic in voluntate, cuius est imperare sibi, et aliis animae viribus, et uti illis, ut Rex imperat, et uti suis subditis, ipsa erit simpliciter nobilior et perfectior omnibus aliis virtutibus, et theologicis, et acquisitis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, quod poenitentia imperat actum charitatis [*Oxon. ib.*] dico, voluntatem secundum diversos habitus posse uti seipsa, quasi circulariter, hoc modo, ex dilectione Dei in se, quae est actus charitatis, posse imperare actum vindicativum peccati; et e contra ex actu imperativo vindicandi valere imperare actum dilectionis Dei in se, ad quem sequatur nolitio, vel displicentia de aliquo peccato commisso, et subinde tristitia de tali peccato. Charitas igitur potest uti actu poenitentiae, et etiam actu cuiuscumque alterius virtutis ipsa in voluntate, vel in intellectu existentes, quae potest esse principium considerationis, et nolitionis obiecti, de quo vult causare tristitiam; et consequenter est simpliciter perfectior omnibus illis, quibus utitur, cum hanc conditionem accipiat ex perfectione sui per se obiecti.

AD SECUNDUM [*Oxon. 4. d. 46. q. 2. n. 2.*] respondeo, in Deo esse proprie misericordiam, quatenus hoc nomine exprimitur operatio nolendi alienam miseriam, sive imminens, sive praesentem. Nam nulla omnino miseria tollitur, nisi Deo nolente illam inesse. Peccatum igitur, miseriarum maxima, non detergitur ab anima, nisi de Dei praeveniente misericordia, secundum quam excitat peccatores ad poenitendum; non igitur ex actu poenitentiae virtutis solius est, ut quis assurgat ad detestanda peccata, quibus obnoxius reperitur, nisi Deus intuitu meritorum Christi gratia sua excitet et adiuvet; et interim nihilominus is actus

aliam efficaciam non habet iustificandi dolentem se de peccatis, quam praeviae cuiusdam dispositionis informis, quia non formata gratia sanctificante et charitate. Aperit itaque viam charitati, caeterisque virtutibus, non quasi ad ipsum actum poenitentiae praecise sequantur, quamvis alioquin virtute gratiae Dei elicited, sed in quantum disponit ad illas. In eodem igitur instanti, quo deletur peccatum, charitas inest, qua formaliter expellitur, et anima detergitur. Poenitentia igitur, ut aditum virtutibus aperiat, sit oportet charitate formata, ac proinde in signo priori inest animae charitas, quam vera poenitentia inesse intelligatur; non itaque ipsa est putanda prima virtutum, sed magis illa, per quam eadem poenitentiae virtus suum habet effectum.

QUAESTIO OCTUAGESIMASEXTA.

DE EFFECTU POENITENTIAE QUOAD MORTALIUM PECCATORUM
REMISSIONEM, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu Poenitentiae. Et *primo*, quantum ad remissionem peccatorum mortalium: *secundo*, quantum ad remissionem peccatorum venialium: *tertio*, quantum ad redditum peccatorum dimissorum: *quarto*, quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quaeruntur sex.

1. Utrum omnia peccata mortalia per poenitentiam auferantur. — 2. Utrum possint sine poenitentia tolli. — 3. Utrum unum possit remitti sine alio. — 4. Utrum poenitentia auferat culpam remanente reatu. — 5. Utrum remaneant reliquiae peccatorum. — 6. Utrum auferre peccatum sit effectus poenitentiae in quantum est virtus, an in quantum est Sacramentum.

ARTICULUS I.

UTRUM PER POENITENTIAM OMNIA PECCATA REMOVEANTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 86. a. 1.

VIDETUR [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 1.] per poenitentiam non tolli omnia peccata. Nam Augustinus, in *Homil. super illud Matthaei, 5. Estote misericordes*, loquens de damnatis, dicit: *Erit tunc et poenitentia, sed tamen infructuosa*. Quod probat per illud dictum de damnatis, *Sapientiae, 5. Poenitentiam agentes*, etc. — *Si autem dicas*, id verum esse de iis, qui aeternis addicti sunt suppliciis, non de hominibus viatoribus; *contra* hoc est auctoritas Hieronymi, De Poenit., dist. 3. c. 38. *Nihil Iudae profuit egisse poenitentiam, per quam scelus emendare non potuit*.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 2.] Illud, per quod deletur peccatum mortale, oportet esse maius, vel aequale bonum, quam peccatum commissum sit malum: sed poenitentia est minus bonum, quam peccatum mortale sit malum; ergo non tollitur per poenitentiam. *Maior patet*; quia non recompensatur malum, nisi per bonum aequale illi, quod tollit.

Minor probatur: poenitentia est bonum finitum; peccatum autem mortale est malum infinitum, secundum Anselmum, 2. *Cur Deus homo*, c. 5. *Tantum*, inquit, *malum est peccatum, quantus est qui offenditur, vel in quem committitur*: sed ille est infinitus. *Tibi enim soli peccavi*, inquit Psalmista ad Deum, *Psal.* 50.; ergo non aufertur per poenitentiam.

3. PRAETEREA. [*Report.* 2. d. 43. n. 1.] Matthaei, 12. ait Salvator: *Qui dixerit verbum in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro*: sed si per poenitentiam tollerentur omnia peccata, illud esset falsum, quia dicens verbum in Spiritum Sanctum posset poenitere in praesenti saeculo; igitur per poenitentiam non delentur omnia prorsus peccata.

CONTRA. [*Report.* 2. d. 14. n. 1.] Augustinus, 1. *Retract.*, c. 19. *De quocumque pessimo in hac vita constituto non est desperandum; nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur*. Sentit igitur expresse, omne quantumvis enorme peccatum in hoc saeculo posse per poenitentiam deleri; ac recte Ecclesiam pro talibus orare, quia possunt poenitere, et gratiam divinam recuperare, nempe iuxta illud Ezechielis, 18. *Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor*.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 8.] per poenitentiam deleri omnia penitus peccata, seu quicquid superest in anima per commissa peccata, esse fidei dogma, illo articulo *Remissionem peccatorum* expressum. Et quidem aliquando Deum remittere peccata, constat ex eo quod non raro electus quisque ad gloriam labitur in peccatum mortale, ut Davidem, Petrum, Paulum, et alios graviter cecidisse Scriptura narrat. Atqui praedestinatus nequit beatificari, nisi deleto peccato, per quod ordinabatur ad poenam; nemo enim beatificatur, dum ordinatur ad poenam aeternam: illa siquidem obligatio ad poenam, vel esset solvenda, dum potitur gloria; et hoc est impossibile, saltem iuxta praesentem divinae providentiae ordinationem, qua statuit gloriam illam omnimoda iucunditate abundare, ac Beatorum statum esse felicissimum, sibi repugnare omnem vel incidentem poenam, omnemque molestiam. Vel certe foret solvenda post glorificationem; quod pariter est impossibile, quia Deus voluit gloriam illam esse finalem, et sempiternam; adeo ut ei alius status non succedat; igitur manifestum est talem ad poenam obligationem deleri et remitti in praedestinati ante ipsorum glorificationem; universim autem non remittitur, nisi per poenitentiam, in iis qui post Baptismum in culpam mortalem lapsi sunt.

Sed quae, et qualis est ista poenitentia remittens peccata commissa post Baptismum? *Respondeo* ex dictis q. 85. a. 1. [*Oxon.* ib. n. 15. seqq.] *poenitentiae* nomen idem esse ac *poenae tenentiam*, et *poenitere* perinde ac *poenam tenere*. Aliquem autem posse tenere poenam, aut *imperando* peccatorum vindictam, aut *detestando* eadem peccata, vel *gratanter acceptando* poenam pro illis inflictam, vel denique *patienter ferendo* poenam inflictam. Non contingit autem regulariter deleri aliquod peccatum post Baptismum commissum, nisi qui peccavit, actu suo *teneat poenam* aliquo ex modis praedictis. Nam [*Oxon.* ib. n. 9.] per quodcumque peccatum offenditur Deus, ut frequentissime dicit Scriptura: *offensa autem Dei, vel ira, est eius velle vindicare transgressionem contra legem suam*: sed velle vindicare est velle punire; ergo post peccatum commissum requiritur aliqua punitio, et poena, vel poenae, et punitio aequivalens in acceptatione divina.

Et porro [*Oxon. ib. n. 10.*] eam punitionem oportere esse voluntariam, manifestum est in punitione damnatorum, qui longe acriores, et intensive, et extensive, quam viatores poenas cum sustineant, minime tamen id genus sustinendi poenas delet eorum culpas. Ad peccatum etiam statim sequitur poena, iuxta illud Augustini, 1. *Confess.*: *Jussisti, Domine, et ita est, ut poena sit sibi quisque peccator*; nec tamen per hanc concomitantem poenam deletur peccatum; nec per illas acerrimas, quibus afficiuntur damnati, quia inviti patiuntur. Et ita quoque accidit in offensis humanis, ubi poena, vel voluntaria displicentia placat offensum, et non placat omnino involuntaria, et cum murmure tolerata, vel suscepta; rationabile est ergo Deum a peccatoribus poenam voluntariam exigere pro remissione peccatorum ipsorum, quae de peccantium voluntate processerunt.

Et quidem mirum non est, [*Oxon. ib. n. 11. seqq.*] poenam vel punitionem esse debere poenitenti *voluntariam*; intelligendo *poenam* quodlibet disconveniens tam parti sensitivae, quam intellectivae, quae proprie et per se tristatur. Nam sicut simpliciter *involuntarium* est illud, contra quod voluntas absolute remurmurat, ita per oppositum *voluntarium* est, vel contra quod non omnino voluntas remurmurat, sed patienter sustinet, vel quod voluntarie acceptat, aut id quod voluntarie causat: seu sit causa proxima partialis, et effectum non intendens; seu causa remota principalis, et effectum intendens. Et ordo horum membrorum est, quia quoad rationem *voluntarii* secundum addit supra primum, et tertium supra secundum, et quartum supra tertium. Poenae itaque extrinsecae quolibet ex praedictis modis possunt esse voluntariae, ut de se patet. Tristitia etiam, quae est poena partis intellectivae, potest esse voluntaria *primo* modo, quia patienter voluntas valet eam tolerare, et ordinate patienter sustinere, et potest eandem acceptare in ordine ad aliquem finem, iuxta dictum Auctoris *De vera et falsa Poenitentia*: *Peccator de peccato doleat, et de dolore gaudeat*. Est quoque causa partialis eius; nam tristitiae duae sunt causae concurrentes, idest, actualis nolitio existentiae alicuius obiecti, et actualis apprehensio eiusdem. Tristitia enim ex Augustino, 14. *De Civit.*, c. 15. *Est dissensio animi ab his rebus, quae nobis nolentibus acciderunt*. Quicquid ergo est causa nolitionis est causa partialis ipsius tristitiae, esto per nolitionem minime intendat causare tristitiam. Causis ergo illis concurrentibus, causatur tristitia, sicut effectus naturaliter consequens; ex quo manifestum est, qualiter voluntas ut causa remota principalis, et effectum intendens tristitiam causare queat. Voluntas enim imperans considerationem alicuius obiecti tamquam actu existentis, et nolitionem eiusdem, ut sequatur tristitia puniens, sequitur ex duabus illis causis partialibus proximis per naturalem sequelam ipsa tristitia, alioquin non sequutura, nisi voluntas ut causa remota principalis, et effectum intendens praedictarum partialium causarum unionem imperasset. — Poenitentia [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 12. seqq.*] igitur quatenus est voluntaria vindicta, aut detestatio peccatorum, aut voluntaria et grata acceptatio poenarum pro illis inflictarum, vel patiens toleratio earundem poenarum, est omnium peccatorum deletiva, vel quia Deus ante Sacramentum per eos actus debite circumstantionatos infundit gratiam, et in suam amicitiam peccatorem recipit, vel quia sic dispositis per eos actus ipse in susceptione Sacramenti Poenitentiae ex opere operato dat gratiam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 19.] damnatos vere non poenitere, quia voluntarie non tenent poenam, sed inviti, et remurmurantes, ut non doleant de peccatis, sed de poenis inflictis ob peccata. — *Et cum arguitur* de Iuda, *respondeo*, actum poenitendi quomodo-
cumque elicitum non sufficere ad deletionem peccati, sed oportere esse debite circumstantionatum, et praesertim habere circumstantiam finis quae est praecipua circumstantiarum actus moralis; Iudae autem poenitentiam caruisse hac circumstantia; [*Report.* 2. d. 43. n. 6.] quia non poenituit se peccasse ex dilectione Dei, sed magis de venia desperavit, ut dicit August., lib. 1. *De serm. Dom. in monte: Iudas desperans facilius cucurrit ad laqueum, quam humiliatus veniam peteret: si autem Deum dilexisset, de eius misericordia non desperasset.*

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 19.] tantum bonum esse actum conversivum ad Deum, quantum malum fuit actus, quo peccator aversus est a Deo. Ut enim malum peccati consistit in aversione a fine, ita et bonum reductivum consistit in conversione ad finem. Sicut igitur in actu bono non est bonitas intensive infinita, ita nec in actu malo malitia infinita. Non est enim maior malitia in peccato, quam bonum, quod privat. Cum igitur privet tantum ea bonitate, quae inesset actui, si rectus fuisset, et illa bonitas sit finita, pariter et malitia erit finita. Est ergo praecise et malitia in peccato, et bonitas in actu opposito, propter infinitatem ipsius obiecti, a quo peccatum avertit, et ad quod actus bonus convertit; quae non est nisi infinita secundum dici in ipso actu, propter infinitatem realem obiecti. Non propterea tamen ipse actus conversionis meretur peccati remissionem ex iustitia, aut iustificationem a peccatis; sed tantum ut congrua quaedam dispositio, qua supposita Deus ex sua misericordia gratis iustificat, intuitu scilicet meritorum Christi, non peccatoris se ad Deum convertentis.

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 2. d. 43. n. 6.] peccatum in Spiritum Sanctum esse finalem impoenitentiam, et tale revera esse irremissibile, non quia Deus non daret gratiam poenitere volenti, sed quia impius vel desperans non vult poenitere; Deus autem nullum iustificat invitum, sed qui ad ipsum convertitur, quantum se extendunt propriae vires una cum influentia generali, quae utique involvit misericordiam praevenientem, ut illi subiicitur natura intellectualis, quae ut de se capax est boni infiniti, ita propriis viribus ad illud tendere non potest. Decet ergo universalem gubernatorem eius naturae eam misericorditer praevenire.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM POENITENTIA IN EXTREMIS VALEAT AD SALUTEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 20. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 86. a. 1. et 4. eadem distinct. *quaest.* 1. *art.* 1.

VIDETUR poenitentia in extremis non valere ad salutem. [*Oxon.* 4. d. 20. n. 1.] Siquidem Augustinus, lib. 50. *Homiliar.*, Homil. 41. *Si quis, inquit, positus in ultima necessitate, voluerit poenitentiam accipere, fateor vobis, quod negare illi non debemus quod petit, sed non praesumimus quod bene hinc exit.* Item *De vera et falsa poenit.*, cap. 17. (et habetur

dist. 7. *De poen.*, cap. *Nullus expectet*): *Periculosissimum est, ait, et interitui vicinum usque ad mortem procrastinare poenitentiae remedium.* Ex his igitur arguitur sic: quicumque ex certa scientia exponit se periculo damnationis aeternae, peccat mortaliter: sed talis est qui expectat usque ad extremum vitae suae suscipere Sacramentum Poenitentiae, et confiteri de peccatis. Unde Augustinus, in *Sermone De Innocentibus*: *Hac animadversione, inquit, concutitur peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui dum viveret oblitus est Dei.* Exponit ergo se manifesto periculo mortis aeternae quicumque poenitere usque ad vitae finem protrahit.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Augustinus, super illud *Ecclesiastici*, 17.: *Vivus et sanus confiteberis* (et ponitur dist. 8. *De poen.*, cap. *Si quis*): *Age, inquit, poenitentiam, dum es sanus; si tantum sic agis, dico quod securus es, quia poenitentiam egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si enim vis facere poenitentiam quando peccare non potes, ipsa te peccata dimiserunt, non tu illa.* Ex quibus sic arguitur: nulla poenitentia sufficit ad salutem, nisi sit voluntaria: sed poenitens in extremis non voluntarie poenitet, quia non ipse peccata dimittit, sed magis deseritur a peccatis; ergo talis poenitentia non prodest ad salutem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Praesumendum non est legislatorem iustissimum ac sapientissimum aliquid statuuisse, quod foret occasio hominibus transgrediendi legem a se latam; nam tunc legislator aliquid faceret per se, quod cederet in destructionem legis, quam servari mandavit: sed si persuasum esset hominibus poenitentiam ad ultimam vitae periodum procrastinatam prodesse ad salutem, passim homines per totam vitam peccarent, in peccatis perseverarent, et poenitentiam tempestivam contemnerent; ergo sera poenitentia nequit poenitentibus prodesse ad salutem, quia nec Deo acceptabilis.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Nemini dimittitur peccatum mortale, nisi per aliquam poenam temporalem correspondentem peccato, eiusque obliquitatem ordinantem: sed poenitens in extremis nullam poenam solvit, quod nec potest, vel saltem non sufficientem, nec peccato correspondentem; ergo nequit talis poenitens condigne poenitere. — *Si dicatur, quamvis poenam temporalem nequeat solvere in praesenti vita, esse tamen soluturum in Purgatorio; contra, moriens in peccato mortali, damnatur statim; ergo moriens in gratia, statim salvabitur; atque ita nulla poena superest solvenda in altera vita digne poenitentibus.*

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Auctor *De vera et falsa poenit.*, cap. 17.: *Poenitentia, inquit, si in extremo vitae hiatu advenerit, salvat et liberat.* Quod et probat subdens: *Multum fuit sera latronis poenitentia, sed non fuit sera eius indulgentia, de quo habetur Lucae, 13. Probatur etiam per illud Ezechiel, 18. et 23.: Quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3.*] poenitentiam in extremis sufficere quidem ad salutem consequendam, sed tamen vix tunc aliquem veram poenitentiam agere posse. *Primum certissimum est ex Augustino, et ponitur dist. 7. De poenit.*, cap. *Nullus expectet: Cum enim opus sit non hominis, sed Dei fructifera poenitentia, inspirare eam potest quandocumque vult sua misericordia, et remunerare ex misericordia, quos potest damnare ex iustitia.* Vera igitur poenitentia,

sive interior sola, sive exterior cum susceptione Sacramenti Poenitentiae, si laboranti in extremis detur a Deo, sufficit ad eius salutem. Nam seu poeniteat interius, ac de congruo proxime disponat se ad gratiam sufficientem, sive Sacramentum Poenitentiae operetur ad eandem gratiam, virtute meritorum Christi, perinde iustificatur, ac alii vere poenitentes non laborantes in extremis; igitur salutem consequetur.

Verumtamen [Oxon. ib. n. 4.] in ultima vitae periodo constitutis, cum scilicet secundum causas naturales quis iudicatur esse morti vicinus, veram poenitentiam rarissime, vel difficillime obvenire, probatur primo, quia imminente iam morte, vel est maximus dolor in parte sensitiva, vel maximus timor: sed utraque passio vehemens nata est impedire usum rationis, et voluntatis, quia secundum Augustinum, 83. qq. q. 36. *Passiones causatae a tristantibus plus movent, quam passiones causatae a delectabilibus*; passio autem vehemens delectationis quandoque totaliter, vel fere impedit usum rationis, ut habet idem lib. 14. *De Civit. Dei*, cap. 16. Sed actus displicentiae de peccato, ut sit sufficiens ad veram poenitentiam, sive intrinsecam solam, sive ad dignam susceptionem Sacramenti Poenitentiae, requirit liberum usum rationis, et voluntatis; ergo non potest tunc regulariter haberi vera poenitentia. [Oxon. ib. n. 5.] Et quamvis timor, et dolor, qui inhaerent laborantibus in extremis, interdum non omnino impediunt intellectum et voluntatem, plurimum tamen earum potentiarum perfecto exercitio obesse, ac proinde imperfectius, et remissius in proprios actus posse, ambigi nequit; ita autem impedito ex vehementi anxietate perfecto exercitio spiritualium potentiarum, vix exinde procedere potest vera displicentia de peccatis, qualis nempe exigitur a vera poenitentia. Quae ratio tangitur ab Auctore *De vera et falsa poenit.*, cap. 18.: *Cum sera venit poenitentia, tantus aliquando cruciatus ligat membra, et dolor sensum opprimit, ut vix homo aliquid cognoscere valeat.*

Secunda ratio: [Oxon. ib.] displicentia et detestatio peccati quae est essentialiter poena interior, ad hoc ut sit sufficiens et meritoria, oportet ut certis circumstantiis determinetur, et praesertim circumstantia finis, ut nempe ideo doleat quia peccatum suum est offensivum Dei, et divisivum ab amore eius, propter quem amorem Dei recuperandum punit in se peccatum per talem displicentiam; et non ideo doleat, quia timet poenam aeternam et iudicium extremum: sed difficillimum est iam iam moriturum talem displicentiam, vel poenitentiam concipere, scilicet propter amorem Dei; quia totus est in perpendendis poenis, quas imminentes horrescit, et sibi fore infligendas ex iusto Dei iudicio praevidet. Quam etiam rationem significat idem Auctor loco supra cit. 17. dicens: *Nullus expectet quando peccare non potest. Arbitrii enim libertatem quaerit Deus, ut deleri possint commissa, non necessitatem, sed charitatem. Quem ergo sero poenitet, oportet non solum timere Iudicem, sed diligere; quia sine charitate nemo salvus esse potest. Non ergo tantum timeat poenam, sed anxietur pro gloria.*

Alia etiam [Oxon. ib. n. 6.] ratio potest accipi ex eodem Auctore ibidem dicente: *Timendum est de poenitente sero, maxime cum filii, quos illicite dilexit, sint praesentes, uxor, et mundus ad se vocet.* Arguo igitur sic: habitus malus usque ad vitae terminum continuatus plurimum retrahit ab actu verae poenitentiae; quantum enim vehementia

habitus usque ad eam horam continuati inclinatur ad inordinate amanda delectabilia in phantasmatibus impressa, tantum sentiat difficultatem oportet in evellendo affectu ab ipsis, et concipiendam displicentiam sufficientem ad salutem de eis; igitur difficillimum est tunc aliquem vere poenitere.

Quarta denique ratio est ista: [Oxon. ib.] quanto aliquis est minus dominus sui actus, tanto requiritur intensior displicentia, ut ea sit dispositio sufficiens ad culpae deletionem: in extremis vitae constitutus minus est dominus, quia nullo modo est dominus actus exterioris ad peccandum; opus igitur esset secundum strictam iustitiam intensior motus displicentiae ad eius iustificationem, quam ad iustificationem sani. Sed tantum abest, ut intensiorem valeat actum elicere, cum vix possit aequae intensum; ergo talis displicentia secundum strictam iustitiam nequit esse dispositio sufficiens ad salutem. Quae ratio ab eodem Auctore accipitur loco praeallegato: *Age poenitentiam dum sanus es, si sic agis, securus es, quia poenitentiam egisti quando peccare potuisti: si vis agere poenitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimittunt, non tu illa.* Et quidem saltem non ita libere tunc dimittuntur peccata ut dimittuntur in bona valetudine; ac propterea quantum deest in aegrotante ad mortem de libertate, tantumdem ex iustitia, oportet actum detestandi peccata habere de intensione; quod vix aut numquam potuit a taliter aegrotante praestari. Et ideo dicit Augustinus: *sed magnum est, cui Deus tunc inspirat (si quis est) veram poenitentiam;* quia scilicet vix aut numquam est aliquis, qui habeat dispositionem de congruo, propter quam sibi vera poenitentia a Deo inspiretur.

Ex quibus duo sequuntur corollaria: [Oxon. ib. n. 7.] *primum*, sano persuadendum esse, ut dum firma valetudine potitur, de peccatis poeniteat, incutiendo sibi timorem, quam periculosum sit de die in diem procrastinando, deduci ad poenitendum in extremis, propter rationes praedictas.

Secundum corollarium est, infirmo ad mortis articulum deducto suadendum esse, ut secundum suam possibilitatem satagat ordinate poenitere, nempe ut nitatur habere displicentiam voluntariam propter Deum, et renitatur malae inclinationi habitus, et praesentium delectationum, et quanto conatu sibi est possibile, displicentiam eliciat peccatorum, quantumvis brevem, quia momento potest iustificari, et ne in desperationem deducatur, extollenda est illi Dei superexaltata misericordia, qui pepercit Latroni pendenti de cruce; cuius proinde Latronis sera quidem fuit poenitentia, sed valde festina indulgentia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib. n. 8.] dico, humanam praesumptionem esse secundum ea quae eveniunt ut in pluribus, et magis apparet consona rationi rectae ut in pluribus. Quia ergo videtur difficile vel impossibile moraliter, ut probant rationes pro *secunda parte resolutionis* adductae, animam agentem vere et salubriter poenitere, praesumptio stat pro eius damnatione. Sed nihilominus talis praesumptio non probat ita semper evenire de necessitate, quia possibile est fieri oppositum, et factum docet Scriptura de Latrone. Unde subdit Augustinus: *Non dico quod salvabitur, sed nec dico quod damnabitur; quia de neutro potest esse homo certus.* Ad rationem igitur ex auctoritatibus deductam respondeo, concedendo, eum qui scienter exponit se periculo

salutis suae, peccare mortaliter; ac propterea infirmus, si aliquo actu elicitō decrevit poenitentiam usque ad mortis articulum differre, tali actu utique mortaliter peccavisse, quia periculo salutis aeternae se exponere proposuit; verumtamen et de tali peccato posse veniam consequi, et poenitere in extremis, perinde ut de aliis non diffitemur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] unumquemque posse peccare peccato interiori, quamdiu habet usum liberi arbitrii, esto non semper possit exteriori; quia saltem potest habere complacentiam de peccatis commissis; pariter igitur poterit et tunc peccatorum veniam consequi ea detestando, et dolendo se talia gessisse. Augustinus autem intelligendus est de peccatis exterioribus, de quibus stat praesumptio eum non relinquere illa, sed nunc, ut olim, si posset, in talibus occuparetur. Tamen secundum rei veritatem dimittit et illa si sibi displiceant ex animo, propter quod nec illa tunc perpetraret, si posset, sed magis in seipso vindicaret Dei offensas.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 9.*] ab legislatore non esse praetermittenda ea, quae secundum se sunt congrua in lege ordinata, licet aliquis ex illis accipiat occasionem delinquendi; alioquin numquam a Deo fuisset instituenda aliqua poenitentia in ulla lege, eo quod quilibet exinde potuisset accipere occasionem delinquendi, quam non fuisset accepturus, si post iniuriam illatam nequivisset poenitere. Nunc autem ad legem simpliciter ordinatam pro statu isto naturae lapsae requiritur, quod poenitentia possit esse fructuosa, et sicuti talis potest esse in quocumque instanti sanitatis, pariter et in extremis, et id est plane necessarium pro multis imperfectis, quibus esset omnino praeclusa via salutis, si in illo articulo semper foret inutilis poenitentia. Dicendum est igitur, viatores pro omni instanti vitae posse salubriter poenitere, neque esse occasionem delinquendi datam a lege, sed tantum acceptam ab imperfectis. Potius autem secundum se fore occasionem servandi legem propter amorem legislatoris, cuius tanta et adeo excellens misericordia sit erga miseros, ut numquam sinum eius clausum esse patiatur. — *Potest confirmari responsio*, quia quando ex aliquo directe provenit maius bonum, quam indirecte veluti ex occasione accepta proveniat malum, tunc illud faciendum est, et nullo modo praetermittendum propter talem occasionem: sed maius bonum est quosdam usque in finem malos per poenitentiam salvari, quam malum sit peccatum ex istius occasione factum; quia per istam poenitentiam multi finaliter attingunt ad terminum praedestinationis divinae; per illam autem occasionem divinam nulli cadunt ab isto, etsi aliquando peccent, attamen non peccato, quo finaliter damnentur.

AD QUARTUM, [*Oxon. ib. n. 10.*] concedo, oportere istum alia poena puniri pro peccatis; eam tamen non esse sibi in tali statu imponendam, cum exsolvere eam sibi non detur. Neque sacerdotis esse iniungere ut exhibendam in Purgatorio, quia talem non habet auctoritatem. Proponenda est ergo sibi poena correspondens peccatis tali modo: si sanus esses, haec, aut illa satisfactio pro peccatis tuis foret tibi imponenda, quam si convalueris, studeas adimplere. Sed nunc es in manu Domini; confide de misericordia eius, quia etsi te puniat, tamen misericorditer. Vel in casu, ubi non potest protrahi multus sermo, non oportet aliquam poenam sibi specificare, sed tantum eum instruere de iustitia Dei mi-

sericordis. — *Ad aliud*, quod obiicitur contra responsionem, *dico*, nullam esse paritatem; quia moriens in peccato mortali nihil habet retardativum a poena condigna; sed in charitate decedens, debitor tamen poenae pro peccatis commissis, quorum poenitentiam non adimplevit, habet aliquid retardativum a gloria; quia nemo dum est debitor alicuius poenae, potest glorificari; quia gloria, sicut nec poenam secum patitur, sic nec debitum poenae, quia nec simul, nec posterius persolvendae.

ARTICULUS II.

UTRUM SINE POENITENTIA PECCATUM REMITTI POSSIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 86. a. 2.

VIDETUR fieri non posse, ut sine poenitentia remittatur a Deo peccatum. [*Report. 4. d. 14. q. 1. n. 15.*] Etenim transeunte actu peccaminoso, remanet is qui peccavit ordinatus ad poenam aeternam ex statuto legis divinae; igitur, cum ei peccatum dimittitur, est non ordinatus ad aeternam poenam: sed non contingit transitum esse de contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione; igitur accidere oportet hic omnino aliquam mutationem; mutatio autem non potest attribui Deo peccatum dimittenti; igitur ipse peccator per poenitentiam mutatur, et per consequens impossibile est sine poenitentia peccata remitti.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 9.*] Secundum Boëtium, 4. *De consolatione Philosophiae*, Prosa 4. poena est ordinativa culpa, ita quod non potest relinqui in universo aliqua culpa, cui non correspondeat poena; igitur si Deus sine poenitentia peccatum remitteret, id malum non esset ordinatum eo modo, quo potest ordinari: hoc autem videtur repugnare infinitae sapientiae divinae; ergo sine poenitentia non potest Deus remittere peccata.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 18.*] Peccans per peccatum avertitur a Deo, et convertitur ad creaturam: sed quamdiu est ita aversus a Deo, non est capax gratiae et iustificationis; ergo non potest iustificari, nisi avertatur a creatura, et convertatur ad Deum: sed ista aversio a creatura est formalis, vel virtualis detestatio et odium creaturae, vel peccati commissi per conversionem ad creaturam; igitur cum detestatio peccati sit actus poenitentis, sine poenitentia nequit aliquis iustificari.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Homo offensus potest remittere sibi illatam contumeliam absque hoc, quod offendens poeniteat se iniuriam illi intulisse; ergo multo magis id efficere potest Deus, qui est summe misericors: sed remissa offensa, remittitur peccatum; ergo peccatum potest remitti a Deo absque poenitentia. [*Oxon. ib. n. 9.*] Potest nimirum de potentia absoluta, non ordinata, qua statuit non dimittere peccata absque poenitentia, vel aliquo aequivalente in acceptione divina.

RESPONDEO *dicendum primo*, [*Oxon. ib. n. 17.*] de potentia absoluta Dei remitti posse peccatum absque ulla poenitentia. Etenim posset remittere sine omni actu illius, cui remittuntur peccata. Quemadmodum enim dat gratiam vocationis immerenti, ita posset eosdem iustificare, ut quosdam iustificasse in utero credimus. — *Deinde*, actus peccatoris vel poenitentis antecedentes gratiae infusionem, qua iustificatur, non aliam

habent rationem nisi congruae dispositionis ex ordinatione divina: sed quod ex dispositione divina, vel de lege ordinaria requiritur, de potentia absoluta Dei potest non requiri, si aliter disponere et ordinare processum iustificationis impii maluisset. [Oxon. 4. d. 1. q. 6. per tot. — Cf. 1. 2. q. 113. a. 3.] Quomodum enim sanxit, hanc legem servandam in iustificatione peccatoris, potuit contrariam aut aliam statuere, quae in alio ordine providentiae divinae possibili iustissima esset; igitur non requiritur sic necessario poenitentia pro deletione peccatorum, ut sine ipsa absolute aboleri non possint.

Dicendum secundo, [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17. seqq.] ex suppositione, quod de lege ordinaria iustificatio praesupponat aliquem actum eius qui iustificatur, in aliquo casu non oportere eum actum esse formalem poenitentiam, idest, neque voluntatem ulciscendi peccatum commissum, aut eiusdem detestationem, neque voluntatem gratanter acceptandi, vel patienter sustinendi poenam inflictam. *Probat*ur; nam casu quo aliquis ex dilectione Dei super omnia ad martyrium reperetur, et mortem pro Christi confessione oppeteret, etiamsi nullum formalem, et expressum dolorem haberet de commissis peccatis, ex eorum inadvertentia; talis salvaretur; igitur supposito etiam actu eius qui iustificatur, non oportet talem actum esse aliquod *poenitere*, esto virtualiter contineret actum detestandi peccata. *Probat*ur *assumptum*; quia fieri potest, ut exposito martyrio acerrimo ex dilectione Dei super omnia, ob quam et legem Christi confitetur, non occurrant memoriae commissa peccata, ut proinde ea detestari et dolere formaliter non teneatur: sed iste martyrio expositus, si decedat, salvatur; quia non excluditur a regno Caelorum qui facit illud quod est simpliciter necessarium, sicuti est dilectio Dei super omnia, et confessio Christi in casu; igitur dilectio Dei super omnia, absque expressa et formali poenitentia iustificat ad salutem, absque dolore expresso de peccatis; qui sane dolor ex eo acceptatur, quod ex motivo charitatis procedit; et ita multo fortius ipsemet actus charitatis acceptatur ad iustificationem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 6. et 18.] utique peccantem per peccatum ordinari ad poenam aeternam ex divina ordinatione, sed hoc ipso quod sic ordinatur ex lege divina, posse absolute, idest secundum aliam possibilem dispositionem, non esse ordinatum ad aeternam poenam. — *Et cum subditur* de transitu ex contradictorio in contradictorium; *dico*, eam probationem procedere secundum potentiam ordinatam Dei, seu iuxta leges praefixas a sapientia divina, secundum quas peccator ordinatur ad poenam aeternam, quam ordinationem non contingit aliter se habere, nisi ipse, ut per voluntatem aversus fuit a Deo, sic per eandem avertatur a creatura, et convertatur ad Deum, et ita mutetur. [Oxon. 4. d. 46. q. 1. n. 5.] Absolute autem loquendo potuisset non ordinari, et adhuc iustum fuisset, quia id divinae bonitati condecens extitisset, iuxta illud Anselmi Prosol 10.: *Cum parvis malis, iustum est, non quia illorum meritis, sed quia tuae voluntati et bonitati condecens est.*

AD SECUNDUM respondeo per idem; [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 9.] quia etsi de facto praefixum sit a lege divina ordinante peccatum per poenam, non ita tamen peccatum ordinatur per poenam, ut oppositum includat contradictionem; nam non est idem essentialiter, Deum remittere cul-

pam, et punire eam. Citra igitur omnem contradictionem posset culpam condonare absque poenitentia, vel voluntaria peccatorum punitione; praesertim, cum, ut dictum fuit supra, adhuc id iustissimum esset, si a divina voluntate sancitum fuisset, quia eius bonitati condecens foret.

AD TERTIUM respondeo, distinguendo *minorem*: quamdiu est aversa actualiter, non est capax gratiae sanctificantis, transeat. [*Oxon. ib. n. 9. et 17.*] Ex quo enim peccatum et gratia nonnisi moraliter opponuntur, sine contradictione possent stare simul. Sed tamen loquimur de aversione habituali, cui obnoxia remanet anima post peccatum commissum. Stañte igitur ea habituali aversione, vel ordinatione ad poenam, absque ullo actu Deus de potentia absoluta posset infundere gratiam sanctificantem, et auferre eam ordinationem ad poenam; vel posset deleri per actum alium a poenitentia, ut declaratum est *in secunda conclusione*: [*Oxon. ib. n. 18.*] quamvis regulariter non deleatur, nisi per actum avertentem a creatura, et convertentem ad Deum, sicuti praefixum et ordinatum fuit legibus sapientiae divinae.

ARTICULUS III.

UTRUM POSSIT PER POENITENTIAM UNUM PECCATUM
SINE ALIO REMITTI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 4. q. 5. — 1. d. 15. q. 1. — Report. ib.
S. Thom. 3. p. q. 86. a. 3.*

VIDETUR per poenitentiam unum peccatum sine alio posse remitti. [*Oxon. 4. d. 22. n. 16.*] Nam peccans uno peccato, quod non labatur in multa alia peccata, est ex dono Dei praeservantis, ne peccet; nullum est enim peccatum ab aliquo commissum, quod pariter alius non committeret, nisi praeservaretur a Deo; stat igitur donum Dei, quo quis praeservatur a peccatis cum peccato commissio; ergo pariter stabit donum Dei, quo remittitur unum peccatum per poenitentiam cum alio peccato, pro quo veniam peccator non impetravit. *Consequentia* probatur ex Glossa Augustini super illud Lucae, 7. de duobus debitoribus, quorum alteri creditor plus dimisit, alteri minus, et quaerenti Salvatori, quis eorum magis creditorem diligeret, respondit simon: *Aestimo quod is, cui plus donavit.* Super quae verba ait cit. August. *Et commissa, et non commissa donantur*; ergo sicuti ex dono Dei est, ut quis non committat peccatum, ita ex dono Dei est, ut commissa condonentur; et per consequens, si unum donum Dei stat cum peccato, et aliud.

2. PRAETEREA. Adimplens satisfactionem ab Sacerdote impositam, [*Report. 4. d. 17. n. 25.*] in peccato, in quod post confessionem relapsus est, vere satisfacit, ut opus sibi non sit pro confessis peccatis iterum satisfacere; ergo aequè poterit quis quaedam mortalia confiteri, et quaedam reticere; et satisfacere pro confessis, et non pro aliis; et per consequens per poenitentiam potest unum peccatum sine alio remitti.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 4. 6. seqq.*] Tunc per poenitentiam remittitur peccatum, cum culpa ordinatur per condignam poenam inflictam a Iudice potestatem habente: sed una culpa potest per poenam congruentem ordinari, absque eo quod ordinetur alia culpa;

quia unaquaeque habet propriam deordinationem, in qua non dependet, neque est connexa cum alia culpa; igitur potest unum peccatum per poenitentiam sine alio remitti.

CONTRA. Iacobi, 2. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 1.] *Qui offendit in uno, factus est omnium reus*, quantum scilicet ad damnationem, quae est generalis poena omnium peccatorum mortalium. Qui igitur est obnoxius alicui peccato mortali, reus est aeternae damnationis; igitur non poterit huic remitti aliud peccatum mortale per poenitentiam; quia proinde gratiam adeptus fuisset, qua esset haeres gloriae caelestis.

RESPONDEO dicendum, per veram poenitentiam omnia peccata remitti, nec contingere posse, ut unum remittatur sine alio. *Probatio*: [*Oxon.* ib. n. 20.] quodlibet mortale peccatum avertit a Deo, ac proinde peccans habet Deum sibi aversum, et iratum, et volentem vindicare suae legis transgressionem, quamdiu est ita aversus. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 10.] Poenitentia autem reconciliat poenitentem Deo, quia offensae eius satisfacit: sed impossibile est aliquem Deo reconciliari, et interim obnoxium esse alicui peccato; [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 3.] esset enim tunc simul aversus et reconciliatus, amicus et inimicus, ordinatus ad poenam et non ordinatus, quia ad gloriam electus, et per gratiam sanctificantem haberet ius adeundi haereditatem gloriae caelestis; igitur nequit per poenitentiam unum peccatum remitti manente alio. Quod et disertissime scripsit Auctor *De vera et falsa poenit.* Scio, inquit, *Domini inimicum omni criminoso: quomodo ergo qui crimen reservat, de alio recipiet veniam, sine amore Dei consequeretur veniam, sine quo nemo unquam invenit gratiam? Hostis enim est, dum offendit perseveranter: et quaedam impietas infidelitatis est, ab eo, qui iustitia est, dimidiam spectare veniam.* — Deinde, [*Report.* 4. d. 17. n. 24.] poenitens de uno peccato, et non de aliis, de quibus habet conscientiam, hypocrita est, quia non aperit omnia peccata iudici competenti, qui proinde in illo foro iudiciali nequit aequum ferre iudicium, quia sibi non est nota omnis conditio causae iudicandae; non est ergo talis peccator rite iudicatus, et ita neque solutus vinculis peccatorum per sententiam iudicis absolventis, quippe qui causam non noverit, ut oportuisset, sed tantum ex parte. Peccator itaque per tale iudicium latum recedit magis reus, quam accesserit, quia, ultra peccata quae attulit, defert quoque secum hypocrisim et superbiam; quia ostendit se in iudicio illo, cui erant omnia errata manifestanda, innocentiorum quam sit. Et hoc dicit expresse Auctor *De vera et falsa poenit.*, et habetur *De poen.*, dist. 5. cap. *Consideret: Quidam uni celant, quod alii manifestandum conservant, quod est se laudare, et ad hypocrisim tendere, et semper veniam carere, ad quam credunt per frustra pervenire.* — Tandem, ex dist. 3. *De poen.*, c. *Sunt plures*, haec ratio deducitur: [*Oxon.* 3. d. 36. n. 30.] Deus totum hominem perficit, ita quod sicut corporaliter nullum sanavit, nisi perfecte, ita etiam spiritualiter non sanat hominem, nisi perfecte sanet: perfecta autem sanitas est, si quantum ad intellectum quis habeat fidem, et quantum ad voluntatem spem et charitatem, sed isti habitus excludunt omnia peccata, et stante uno peccato mortali est homo letaliter infirmus; igitur poenitentia, per quam acquiritur venia et remissio peccatorum, vel delet omnia omnino mortalia peccata, vel nullum delet. [*Report.* 4. d. 15. q. 1. n. 15.] Esto fieri possit, ut quis exteriori satisfa-

ctione de uno, et non de alio satisfaciat, ut fur, qui a Principe suspenditur, satisfacit quidem ei exterius, non tamen fit illi amicus; de hac autem satisfactione non est nobis sermo ad praesens.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 16.] concedendo praeservationem a peccatis esse ex speciali dono Dei, sine quo nemo immunis a peccatis quibuscumque servaretur, sicuti etiam, neminem posse poenitere, nisi Deus dederit. Verumtamen id donum Dei aliquando pertinere ad gratiam sanctificantem, ut cum B. Matrem Christi a culpa originali, et a quavis actuali praeservavit, et cum universaliter Deus praeservat a malo per gratiae collationem, qua fiunt opera bona, et digna vita aeterna; aliquando autem tale donum pertinere ad auxilium actualis gratiae, qua Deus praevenit et adiuvat quos vult, etiam peccatores, ne in alia labantur facinora. Gratia autem, quae confertur in Sacramento Poenitentiae, prioris ordinis est; ea enim sanctificantur et iustificantur peccatores; et ideo est impossibilis cum quovis peccato mortali; cum quo nihilominus stant actualia gratiae divinae auxilia.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 17. n. 25.] *assumptum* esse verum, quia is, qui rite Poenitentiae Sacramentum suscepit, etsi priusquam impositam sibi a Sacerdote satisfactionem adimpleat in peccatum relabatur, vere satisfacit, cum quae iussus est facere adimplet, licet tunc eiusmodi operibus non mereatur. Ex hoc tamen non licet inferre, posse pariter confessionem, vel peccatorum poenitentiam dividi. Nam qui scienter unum mortale peccatum celat in foro sacramentali, non absolvitur ab aliqua culpa quantumvis confessa, nec poena aeterna in temporalem commutatur per sententiam iudicis; imo additur novum peccatum mortale aliis praecedentibus, scilicet peccatum hypocrisis, et ideo quamcumque sibi iniunctam satisfactionem adimpleat, nihil sibi prodest, quia prius opus est aeternam poenam in temporalem commutari, quod hic minime evenire certum est.

AD TERTIUM respondeo, poenam non esse culpae ordinativam nisi sit poenitenti voluntaria, iuxta dicta in *art.* 1. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 12.] Sicut enim peccans voluntarie avertitur a fine ultimo, et convertitur ad creaturam, ita non deletur peccatum, nisi per motum oppositum avertentem a peccato, sive a creatura, ut circa illam fuit peccatum, et convertentem ad Deum; quae conversio esse nequit sine voluntaria displicentia, et poenae tenentia. Quemadmodum igitur omne letale peccatum simpliciter avertit ab ultimo fine, et convertit ad creaturam, circa quam committitur peccatum, ita impossibile est ut peccator convertatur ad Deum, nisi simpliciter avertatur a qualibet creatura, circa quam fuit peccatum; quia simul alioquin esset conversus, et aversus ab ultimo fine. Nequit igitur per poenam vel poenitentiam ordinari vel deleri una culpa, quin ordinentur et puniantur omnes, et si de una quis non poeniteat, nulla alia ordinatur, vel punitur ad salutem.

ARTICULUS IV.

UTRUM REMISSA CULPA PER POENITENTIAM
REMANEAT REATUS POENAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 86. a. 4.

VIDETUR non superesse poenae reatus in peccatore postquam fuit sibi culpa dimissa. [*Oxon. 4. d. 12. q. 1. n. 4.*] Etenim poenae reatus vel ordinatio ad poenam inest ratione culpae; poena enim est ordinativa solius culpae: sed cum peccator a culpa absolvitur, ipsa culpa non manet; ergo nec reatus poenae, quia poena nequit ordinare culpam, quae non manet.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 6. q. 7. n. 3.*] In Baptismi susceptione habetur omnimoda remissio, non solum omnis culpae, verum etiam omnis poenae, adeo ut nulla remaneat ordinatio ad poenam: [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.*] sed vera poenitentia reducit poenitentem ad Baptismi innocentiam; igitur delere debet non solum culpam, sed etiam omnem poenae reatum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 9.*] Perfecta contritio delere potest omnem culpam, et omnem ordinationem ad poenam: sed quod praestat perfecta contritio extra Sacramentum, id facit attritio cum Sacramento Poenitentiae; igitur dimissa culpa per poenitentiam, non remanet reatus poenae.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 14. et 17.*] Ad remissionem peccati regulariter requiritur poenitentia, idest poenae tenentia, ut scilicet poenitens actu suo velit vindicare aut detestari commissum, vel gratanter acceptare, sive patienter ferre poenam inflictam pro commissio peccato: sed nisi superesset poenae reatus post culpae remissionem, non esset unde et cur poenam poenitens teneret; ergo talis poenae tenentia est pro solutione reatus poenae, qui manet post culpam dimissam.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 10. — d. 21. q. 1. n. 6.*] regulariter manere poenae reatum postquam per poenitentiam fuerit culpa deleta. Nam quoniam cuilibet peccato mortali debetur poena aeterna, aliud non est tale peccatum remitti, quam poenam aeternam in temporalem commutari, pro qua temporali poena utique poenitenti est satisfaciendum; igitur remissa culpa per poenitentiam, remanet reatus poenae. Hinc Sancti recte videntur distinguere inter remissionem culpae cuiuscumque, et absolutionem a promerita poena pro tali noxa. Unde Augustinus, super illud, Psal. 50. *Veritatem dilexisti; hoc est, impunita*, inquit, *peccata eorum, quibus ignoscis, non dimisisti: sic praerogasti misericordiam, ut servares veritatem: ignoscis confitenti, sed seipsum punienti; ita servatur misericordia, et veritas: misericordia, quia homo liberatur; veritas, quia peccatum punitur*. Vult igitur expresse Deum quidem misericordiae affectu peccata condonare confitentibus, et eadem punire, postquam dimissa sunt ex iustitia, idest exigere condignam satisfactionem poenae temporalis, in quam commutata fuit aeterna poena.

Et porro res ista aliter esse aut intelligi non potest. [*Oxon. 4. d. 14.*

q. 1. n. 9. seqq.] Cum enim per quodcumque mortale peccatum offendatur Deus, adeo ut peccans habeat Deum iratum, et subinde volentem vindicare transgressionem legis, remaneatque proinde peccator ad poenam aeternam ordinatus, talis ordinatio vel obligatio solvi nequit, nisi per aliquam poenam, seu voluntariam punitionem. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 8.] Et licet peccator possit quandoque satisfacere pro peccatis per aliquem actum bonum non poenalem, quia posset Deus actum magnum charitatis acceptare pro punitione debita culpa, esto actus dilectionis non sit proprie punitio, sed maius bonum, et magis Deo reddens honorem, quam actus punitionis; regulariter tamen sicut culpa ordinatur per poenam, et non per aliquod aliud magis bonum, quam sit culpa malum, ita satisfactio pro peccatis consistit in actionibus vel passionibus habentibus rationem poenae; necesse est ergo peccantem subire poenam condignam peccatis; atque id est poenitere. Quamvis enim iustificari possit per contritionem, et proinde per eam remittatur culpa ex gratiae collatione, attamen praeterea tenetur ad actum exteriorem confitendi devenire, quod sane admodum poenale est; et tandem sibi impositam satisfactionem repraesentare; igitur post culpae dimissionem debet remanere reatus poenae; alioquin post contritionem, qua iustificatur peccator, nulla ulterius foret ei subeunda poena et satisfactio, quod plane falsum est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 10.] per culpam mortalem peccatorem esse ordinatum ad poenam aeternam, sed ea in temporalem commutata, remanere ordinatum seu obligatum ad solutionem poenae temporalis per voluntariam punitionem; eam autem obligationem solvi cum adimpletur per ipsum, quod iniunctum fuit a Ministro poenitentiae, clave non errante.

AD SECUNDUM, concedo *maiores*. — Et cum subditur; poenitentia nititur reducere ad innocentiam Baptismi; dico, reduci peccatores ad illam innocentiam per poenitentiam eo modo, quo a Christo institutum fuit, quia non sufficit poenitenti, ut oportet, non ponere obicem, idest actualiter non peccare, sed ulterius requiritur ad minimum, ut sit attritus, tamquam dispositio necessaria ad iustificationem; insuper, ut confiteatur propria peccata, et ut iniunxit sibi Sacerdos, satisfaciatur pro illis. Et tunc demum completa satisfactione ad innocentiam baptismalem reductus est poenitens, quia absolutus fuit a culpa reatu per sacramentum, et a condigna poena per satisfactionem. Reducit ergo [*Report.* 4. d. 14. q. 3. n. 1.] poenitentia ad innocentiae statum, ut in Baptismate per haec omnia, nempe, contritionem, confessionem, et satisfactionem.

AD TERTIUM, concedo, quandoque contritionem esse aut fieri posse ut sit adeo intensa, ut sufficiat, vel satisfaciatur pro tota poena, quae deberetur peccatis, de quibus talis peccator conteritur; at nihilominus esse non posse contritionem perfectam, nisi includat confessionem faciendam in voto, quae confessio non est tali contrito inutilis, cum exinde augeatur sibi gratia et meritum. Eiusmodi ergo contritio, vel dolor de peccatis commissis aequivalenter continet omnem poenam satisfactoriam, quae imponeretur contrito, si remissioem contritionem haberet pro peccatis commissis, seu pro poena temporali, in quam commutata fuit aeterna debita cuicumque mortali peccato. Verum est ergo, et concedendum, eundem effectum habere in aliquo casu speciali intensam contritionem, quem

habet imperfecta cum Sacramento; quia hic est satisfactio pro reatu culpae formaliter, ibi aequivalenter. Sed quia regulariter contritio non est, nisi satisfactio partialis, rationabile admodum fuit praeceptum de poena aliqua iniungenda pro satisfactione; quia praecepta generalia dantur propter remedium generale, et secundum illas conditiones, quae inveniuntur in hominibus, ut in pluribus; et ut in pluribus contritio non delet omnem poenam debitam culpae, ut ex hoc recte deducendum sit, superesse post culpae dimissionem poenae reatum.

ARTICULUS V.

UTRUM REMISSA CULPA MORTALI TOLLANTUR OMNES
RELIQUIAE PECCATI.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — S. Thom. 3. p. q. 86. a. 5.

VIDENTUR tolli omnes reliquiae peccati ex remissione culpae mortalis. Nam, [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 6.*] cum inest unum contrarium, sic tollitur aliud contrarium, ut nullae ipsius reliquiae supersint: sed gratia et peccatum contrariantur, adeo ut nequeant omnino esse simul; igitur quando quidem remittitur peccatum mortale per gratiae infusionem, nullae eius reliquiae superesse possunt postquam dimissum fuit.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 36. n. 30.*] Aegrotus, in quo morbi reliquiae manent post adhibitam medicinam, non perfecte sanatur; igitur si in eo, qui spiritualiter sanatur per gratiam poenitentialem, peccati reliquiae superessent, non perfecte sanatus esset. Sed secundum Augustinum, (et ponitur *De poenit.*, dist. 3. cap. *Sunt plures*) *Numquam aliquem sanavit, quem omnino non liberavit. Totum enim hominem sanavit in sabbato, quia et corpus ab infirmitate, et animam ab omni contagione liberavit;* igitur nullae peccati reliquiae manere possunt in eo, qui perfecte poenituit, et per poenitentiam a vulneribus peccatorum sanatus fuit.

3. PRAETEREA. Bonum est efficacius, quam malum, ex Dionys., *De divinis Nominibus*, cap. 4. [*Oxon. 2. d. 20. q. 1. n. 4.*] Sed malum inficit totam animam, in tantum, ut nullae boni reliquiae supersint; igitur multo magis per bonum contrarium delentur omnes mali reliquiae.

CONTRA. [*Oxon. 2. d. 32. n. 1.*] Deleto per gratiam baptismalem peccato originali, remanent eius reliquiae, ut est rebellio partis sensitivae ad intellectivam, appetitus rationalis infirmitas, intellectus obtenebratio, et alia id genus; ergo pariter remissa culpa mortali per gratiam poenitentialem, remanent talis peccati in anima reliquiae.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 2. d. 37. q. 1. n. 10.*] superesse reliquias peccatorum in eo, cui fuerunt per poenitentiam peccata dimissa. Peccatum siquidem non est formaliter privatio gratiae, neque gratia destruitur ob impossibilitatem, quam habeat cum peccato, sed nonnisi demeritorie, quatenus peccans contra legem divinam, meretur ut Deus destruat gratiam, qua ornatus erat, quave ad vitam ordinabatur aeternam, et ad poenam perpetuam remaneat ordinatus. [*Report. 2. d. 35. n. 10 seqq.*] Est itaque *peccatum aversio a bono incommutabili virtualiter, vel formaliter.* Quam quidem aversionem ipsum peccatum formaliter et prin-

cialiter importat, et minus principaliter, vel quasi materialiter conversionem ad bonum commutabile, cui subinde minus principali conversioni formaliter non opponitur dilectio Dei, sicut patet per Augustinum, 12. *De Civit. Dei*, cap. 6. *Ideo malum, quia contra ordinem naturae eius a quo summe est.* Cum igitur iustificatur peccator per gratiam, et veniam consequitur de peccatis, quatenus acceptatur ad amicitiam divinam, destruitur quidem aversio a bono incommutabili, a quo aversus erat per gratiae amissionem; sed per hoc non oportet, ut auferatur omnis pronitas et dispositio ad bonum commutabile, quam acquisivit per commissa peccata, quia, ut dictum est, huic conversioni ad tale bonum formaliter non opponitur dilectio Dei, et gratia, licet quantum ad effectum pronitas vel inclinatio ad peccandum, sive fomes per gratiae infusionem minuat; secundum enim augmentum gratiae divinae, fomes et pronitas ad bonum commutabile minorem habent efficaciam inclinandi ad peccatum. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 6.] Caeterum quae a Theologis appellantur peccatorum reliquiae, peccatum formaliter esse non possunt, quia manent in iam iustificato. Eo igitur nomine significatur habitus quidem vitiosus, ad vitia nimirum inclinans, vel dispositio ad illum. Hinc habituati in peccatis cum iustificantur, prout sunt in initio conversionis ad sequendas eas inclinationes, in quibus fuerant habituati, sed sensim pugnando contra eas, illisque fortiter resistendo, merentur, et acquirunt habitum in contrarium inclinantem. Et ideo magni peccatores non statim ac iustificantur, habent illam pacem, quam experiuntur perfecti viri, et exercitati in virtutibus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* ib.] patet ex dictis, quia per gratiam praecise tollitur id quod sibi formaliter opponitur: opponitur autem formaliter aversioni a bono incommutabili, et ideo haec per gratiam penitus aufertur; quia iustificatus est formaliter conversus per gratiam, sicuti per peccatum fuerat aversus. Cum hac tamen conversione stat in anima pronitas ad bonum commutabile, quae tamen pronitas formaliter peccatum non est, donec per contrarios actus gignatur habitus ad contrarios actus inclinans.

AD SECUNDUM dico: si per reliquias morbi intelligatur morbus non perfecte curatus, utique aeger non intelligitur ad perfectam sanitatem rediisse; si autem accipiantur reliquiae morbi pro natura corruptibili, ac de facili corporis infirmitatibus obnoxia, potest esse aliquis perfecte sanitati restitutus, et interim pronitatem vel facilitatem incidendi in alios vel consimiles morbos praesferre; quas hic appellamus peccati reliquias formaliter non sunt peccatum, ut dictum est, sed habitus vitiosi, vel dispositiones ad illos, et ideo possunt simul cum gratia in iustificatis reperiri, sicuti cum perfecta sanitate corporali ex conditione naturae corruptibilis stat facilitas contrahendi corporalem infirmitatem.

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 4. d. 11. q. 1. n. 57.] eatenus bonum esse efficacius malo, quatenus parum facere de bono est maioris potentiae et virtutis, quam multa mala repraesentare; nihilominus habitus virtuosus, et vitiosus, quatenus habitus sunt, inclinant, atque faciunt potentiam habituata ad actum. Quis igitur habitu continentiae praeditus, postquam amisit gratiam per peccatum, est inclinatus ad eliciendum actum continentiae; et consequenter etiam in incontinentia habituatus, recuperata per poenitentiam gratia, ad consimiles inconti-

nentiae actus inclinatur; quam inclinationem peccati reliquias recte appellamus. Hos autem actus voluntas ex sua libertate potest quidem causare, et in peccata subinde prolabi; etsi propriis viribus, nisi divina gratia praeveniat, et adiuvetur, non queat, ut oportet poenitere, et consequi veniam de peccatis.

ARTICULUS VI.

UTRUM REMISSIO CULPAE SIT EFFECTUS POENITENTIAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 16. q. 1. — S. Thom. 3. p. q. 86. a. 6.

VIDETUR remissio culpa non esse effectus poenitentiae virtutis. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 9.*] Nam effectus poenitentiae, quae virtus appellatur, est punitio, vel ultio peccatorum commissorum; dictum enim fuit *quaest. 85. art. 1. et 2.* actum huius virtutis poenitentiae esse volitionem, qua imperatur vindicta peccatorum; igitur ipsa ultio est eius effectus: sed culpa remittitur per gratiae infusionem, et non per vindictam peccatorum; igitur remissio culpa non est effectus poenitentiae virtutis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 20.*] Poenitentia virtus potest esse informis; potest igitur esse cum peccato; ergo effectus eius non est delere peccatum, vel remittere culpam; si enim peccatum non repugnat virtuti poenitentiae, non repugnabit peccatum esse cum actu talis virtutis; et proinde effectus eius nequit esse culpa remissio.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 8.*] Remissio culpa est effectus poenitentiae quatenus est Sacramentum: sed poenitentia virtus non est Sacramentum, quia non est signum sensibile a Christo institutum; imo potest haberi naturaliter talis habitus virtutis acquisitus ex multis actibus vindicandi in se iuste commissum peccatum; ergo nequit huic virtuti attribui remissio culpa tamquam eius effectus.

4. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17.*] Possibilis est contritio adeo absorbens mentem, ut non permittat considerare motivum vindictae infligendae commissis peccatis: sed talis contritio sufficeret ad salutem, quemadmodum sufficit votum implicitum Sacramenti; ergo non necessario deletio culpa est effectus poenitentiae virtutis, ne remotus quidem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 13.*] Ezechielis, 18. *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor;* ergo poenitentia virtus, de qua est Prophetiae sermo, habet pro effectu culpa remissionem; et quidem secundum quamlibet significationem praedictam *quaest. 85. art. 1. et 2.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 9.*] remissionem culpa esse effectum poenitentiae virtutis, non quidem proximum, sed remotum. *Declaratur;* nam ex dictis *quaest. 84. art. 2.* totalis effectus proximus actus virtutis poenitentiae, qui est velle vindicare peccatum commissum, est eiusdem peccati detestatio, qua offensa Dei est, confessio, et satisfactio; hi etenim actus eatenus eliciuntur, quatenus a voluntate vindicare volente peccatum imperantur; seu ergo per contritionem, seu

detestationem peccati, seu per Sacramentum Poenitentiae ipsum deleatur et remittatur peccatum, talis remissio effectus poenitentiae virtutis est, non proximus, sed remotus, quatenus mediante actu eius virtutis imperantur, ac subinde in ea virtualiter includuntur. — *Deinde*, [Oxon. 4. d. 17. n. 30.] ad hoc ut contritio seu peccati detestatio valeat ad culpae remissionem, opus est, ut involvat votum Sacramenti, confitendi scilicet ea quae detestantur peccata Sacerdoti sacramentaliter; includit ergo voluntatem et propositum subeundi sententiam iudicis competentis, et faciendi quicquid illi in vindictam peccati iniungere visum fuerit; igitur fieri non potest, ut culpa sive in Sacramento, sive per contritionem remittatur, quin poenitentia virtus imperet eos actus, propter quos proxime culpa remittitur; et per consequens remissio culpae est effectus remotus poenitentiae virtutis, cuius solius est imperare vindictam commissorum peccatorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 9.] patet ex dictis, quia licet effectus proximus poenitentiae virtutis sit actus vindicandi, remissio tamen culpae potest esse eius effectus remotus, quatenus imperando peccatorum detestationem, et acceptionem et tolerantiam poenarum inflictarum pro illis, remittitur culpa. — *Et cum dicitur*: peccatum deletur per gratiae infusionem; *respondeo*, utique id verum esse; verumtamen actus illos esse taliter dispositionem ad gratiam, ut sine ipsis gratia non infundatur.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 20.] utique virtutem poenitentiae posse esse informem, quamdiu tamen talis est, non esse fructiferam, ut prosit ad salutem. Est itaque fructuosa in poenitente in ultimo instanti tantum, cum scilicet quis ex attrito evadit contritus, sive in Sacramento, sive extra ipsum. Sed in eo instanti, quo poenitenti est fructuosa poenitentia, et recipit gratiam, qua tolluntur eius peccata, habet suam vim poenitentia virtus, quia nemo convertitur ut oportet, nec recipit Sacramentum ad salutem, nisi reipsa, vel in voto velit ulcisci commissa crimina, ut exigit iustitia divina, quam sibi constat offendisse.

AD TERTIUM respondeo ex dictis *in solutione*, [Report. 4. d. 16. q. 1. n. 3. et 4.] quia in tantum remittitur culpa in Sacramento Poenitentiae, in quantum poenitens vult in se vindicare commissum peccatum, et de facto accusat se coram iudice, quod non modica sibi poena est, et paratus est exequi iniunctam sibi poenalem satisfactionem; quae omnia non inessent, nec subinde culpa remitteretur, nisi a virtute poenitentiae imperarentur.

AD QUARTUM respondeo, casum esse speculativum, quia practice secus contingit, [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 2.] qui enim conterritur de peccatis, quatenus Deo inferunt iniuriam, et impeditiva sunt beatitudinis, quoniam haec motiva nonnisi per revelationem et fidem sciuntur, simul scitur ab eo qui conterritur, talia peccata esse vindicanda, ut remittantur. [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 3.] Regulae igitur dictanti peccata esse detestanda correspondet in voluntate iustitia vindicativa inclinans ad ultionem illorum peccatorum, a qua tandem est remissio culpae, ut a causa remota, per actum suum, qui est effectus proximus eius, idest velle vindicare, seu talis actus sit ab habitu iustitiae, seu sit eius habitus productivus. Quod si casus sit possibilis de facto, utpote in naturali obli-

vione, aut ignorantia invincibili, actum ille perfectae contritionis haberet annexum virtualiter votum satisfactionis; sicuti quoque in pari casu haberet annexum votum cavendi peccata imposterum, si scilicet adesset aliqua cogitatio vitae futurae; sed regaliter secus contingit, ut dictum est.

AD ARGUMENTUM *in oppositum* dico, quocumque modo accipiatur *poenitentia*, ipsam sufficere ad culpaẽ remissionem in ratione doloris disponentis; caeterum omnem dolorem de peccatis imperari ab actu, vel virtutis poenitentiae vel eius habitus causativo.

QUAESTIO OCTUAGESIMASEPTIMA.

DE REMISSIONE VENIALIUM PECCATORUM,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de remissione venialium peccatorum.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

1. Utrum sine poenitentia peccatum veniale possit dimitti. - 2. Utrum possit dimitti sine gratiae infusione. - 3. Utrum peccata venialia remittantur per asperisionem aquae benedictae, et episcopalem benedictionem, et tunctionem pectoris, et orationem dominicalem, et alia huiusmodi. - 4. Utrum veniale peccatum possit remitti sine mortali.

ARTICULUS I.

UTRUM PECCATUM VENIALE POSSIT REMITTI SINE POENITENTIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 87. a. 1.

VIDETUR peccatum veniale sine poenitentia remitti non posse. Nam [*Oxon. 4. d. 17. n. 24. 25.*] si quis per annum dumtaxat venialia commisisset, redeunte Paschatis solemnitate teneretur illa confiteri, *Extra De poenit. et remissa*, cap. *Omnia utriusque sexus*. Sed ex hoc etiam teneretur de illis conteri, aut saltem atteri, et habere expressum propositum non peccandi de caetero; ergo ad venialium remissionem exigitur poenitentia perinde ac in mortalibus. — *Neque iuvat respondere, assumptum* procedere de mortalibus, non de venialibus; quia alioquin Sacerdos et Pastor non posset cognoscere vultum pecoris sui, si ille, qui dixit se vixisse innocenter, et esse extra peccatum mortale, non teneretur confiteri venialia.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 18.*] Peccatum quodlibet, seu mortale, seu veniale, ideo peccatum est, quia suo modo et ordine avertit a Deo, et convertit ad creaturam; igitur non deletur, nisi per motum oppositum avertentem a peccato, vel a creatura, circa quam fuit peccatum, et convertentem ad Deum: sed nequit quis averti a peccato, et converti ad Deum, nisi peccatum odio habeat et detestetur ex dilectione Dei; ergo cum detestatio, et odium peccati imperetur a iustitia vindicativa, ut ex *quaest. antec. art. ult.* patet, nequit perfecte quodlibet peccatum, seu veniale seu mortale, remitti sine poenitentia.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 1.] Peccatum mortale et veniale sunt eiusdem rationis, differunt enim tantum secundum magis et minus, cum utrumque sit Dei offensā, et per veniale minus offenditur Deus quam per mortale: sed mortale non nisi per poenitentiam dimittitur; ergo et ad venialium remissionem requiritur poenitentia.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 3.] Peccatum veniale potest stare cum gratia quacumque, etiam in perfectissimis, iuxta illud Ioann., Epist. 1. cap. 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.* Sed [*Oxon.* 4. d. 17. n. 25.] pro magnitudine charitatis quis potest habere actum dilectionis Dei; ergo per talem actum remittuntur venialia, quantum ad culpam et poenam, quemadmodum gutta a flamma vehementi consumitur; atque ita venialia remitti possunt absque poenitentia.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 27. q. 1. n. 8.] peccatum veniale remitti posse in hac vita, non solum per poenitentiam interiorem, vel exteriorem, verum etiam per aliquem actum Deo magis acceptum, quam fuerit invisum veniale peccatum, si ad eum finem ab operante dirigatur, vel si a Deo pro tali remissione acceptetur, etiamsi de ea remissione ab operante non cogitetur. *Declaratur*, quia licet revera venialia per poenitentiam deleantur, [*Oxon.* 4 d. 17. n. 25.] nemo tamen tenetur ex statutis generalibus Ecclesiae de ipsis poenitere, aut aliquam habere contritionem. Nam in actuali voluntate, vel in actu peccati venialis moriens, salvabitur; sed nemo tenetur ad secundam partem poenitentiae, quae est confessio, de quo non tenetur habere contritionem, vel attritionem; ergo non oportet confugere ad poenitentiam pro remissione venialium, quippe quae non afferunt naufragium, nec subinde opus est confugere ad poenitentiam ut ad secundam tabulam. — *Deinde*, [*Oxon.* ib. n. 24.] si ob Ecclesiae praeceptum (ut aliquibus videtur), deficientibus mortalibus, quis teneretur confiteri et poenitere de venialibus, sequeretur in aliquo casu aliquem absolvi ab ea obligatione, ob commissum peccatum mortale; quod videtur irrationabile. Sed probatur sequi; nam qui vixit sine peccato mortali usque ad medium quadragesimae, si tunc confiteretur, ut satisfaceret praecepto Ecclesiae, teneretur tantum venialia, quae commisit, confiteri. Peccet eo die mortaliter; tunc adimpletur praeceptum Ecclesiae, non teneretur confiteri venialia illa, sed tantum mortale; igitur iste ob commissum peccatum mortale solutus est ab obligatione, quam prius habebat, confitendi venialia; quod, ut dictum est, irrationabile videtur; ac proinde non est opus confugere ad poenitentiam pro venialium remissione.

Probatur [*Report.* 4. d. 21. q. 1. n. 8-9.] igitur posse quemque adipisci venialium dimissionem per actum magis Deo acceptum, quam sibi displicuerint venialia, citra poenitentiam; veniale enim ex sui natura est talis offensā, ut sufficienter puniatur per temporalem poenam; siquidem non est necessarium pro tali Dei offensā confugere ad poenitentiam, ut ad secundam tabulam, ex dictis: sed in poenitentia commutatur poena aeterna in temporalem; igitur veniali ex natura sui correspondet praecise poena temporalis. Sed adipiscimur mortalium remissionem per contritionem, vel attritionem cum Sacramento; igitur venialia dimittuntur citra contritionem, et Sacramentum Poenitentiae, alioquin eadem satisfactio exigeretur pro culpa gravi, et levi, quod non est probabile.

Per [*Oxon.* ib. n. 9.] opus igitur magis Deo acceptum, quam fuerit

displicens peccatum veniale, ipsum dimittitur, si ad talium remissionem consequendam dirigatur; aut etiam si pro eorumdem satisfactione a Deo acceptetur, etiamsi id ab operante non intendatur, cuiusmodi est fervens actus dilectionis Dei, et proximi, dimissio offensae, et alia eiusmodi. Quae est Augustini doctrina in *Enchirid.*, cap. 71. ubi haec habet: *De quotidianis autem brevibus, levibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur quotidiana, oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere: Pater noster, qui es in Caelis, qui iam Patri tali regenerati sunt ex aqua et Spiritu Sancto. Delet omnino haec oratio minima et quotidiana peccata. Delet et illa, a quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed poenitendo in melius mutata discedit, si quemadmodum veraciter dicitur; dimitte nobis debita nostra: quoniam non desunt, quae dimittantur; ita veraciter dicatur: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: idest si fiat quod dicitur: quia et ipsa elemosyna est, veniam petenti homini, ignoscere.* Haec ille. Vult igitur expresse Augustinus, et venialia posse dimitti aliter, quam per poenitentiam; et iisdem operibus bonis consequi nos diminutionem poenae temporalis, quae peccatis mortalibus, de quibus poenituimus, deberetur. Poenae enim reatum videtur intelligere, cum ait: *Delet et illa, a quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed poenitendo in melius mutata discedit.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 17. n. 19.] respondeo, statutum illud Ecclesiae esse intelligendum de peccatis mortalibus; cum enim veniale stet cum perfecta charitate, quae est navis salvans, ob venialia nemo periclitatur extra navem Ecclesiae. Ex prima enim institutione poenitentiae, ut secundae tabulae, est, ut ad ipsam confugiant tantum qui post Baptismum in mortale peccatum inciderunt. [*Oxon.* ib. n. 24.] Et rursus patet ex hoc, quia, cum in cit. cap. *Omnis*, etc. dicitur, *omnia peccata sua*, vel comprehenduntur venialia, et mortalia simul, pro quibus distribuit illa particula; vel sola mortalia. Non primum, quia tunc habens venialia, et mortalia, vi eius praecepti teneretur utraque confiteri; quod negatur ab omnibus, dicentibus venialia esse materiam sufficientem quidem, sed minime necessariam. Si secundum, igitur praeceptum illud praecise obligat ad confessionem mortalium. — *Et cum dicitur*, [ib. n. 25.] ergo si non teneretur quis venialia confiteri, si a mortalibus sit mundus, nequit tunc Pastor cognoscere vultum pecoris sui; respondeo, si iste confiteretur suo Pastori venialia quae commisit, non aliunde, quam ex eius confessione sciret tantum venialia commisisse, nam, ut habetur *Extra De offic. ord.*, cap. *significat. Confitenti poenitentialiter, in omnibus credendum est, quia non est verisimile, quod quis sit immemor suae salutis;* igitur eadem ratione credendum est illi dicenti, *Domine, gratias ago Deo, quia ex quo ultimo confessus fui, non permisit me labi in peccatum mortale: date mihi Eucharistiam.* Quo in facto Pastor tantam habet cognitionem vultus pecoris sui, quantam haberet, si narrasset omnia venialia, quae commisit.

AD SECUNDUM dico, peccatum veniale non avertere a Deo; [*Oxon.* 4. d. 4. q. 7. n. 5.] cum enim simul stet cum gratia et actu meritorio, peccans venialiter est simpliciter conversus ad Deum, etsi interim, quia anima nequit esse pluribus actibus perfecte intenta, actus, quo quis meretur, et venialiter peccat, minus sit intensus, et minus proinde meritorius. Quapropter non est necesse, ut per poenitentiam tale peccatum

deleatur, per quam convertatur ad Deum, quia iam est conversus; sed potest deleri, et de facto remittitur per aliquem actum magis acceptum Deo, quam sibi displicuerit veniale.

AD TERTIUM distinguo *maiores*: [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 12.] mortale et veniale sunt eiusdem rationis in genere moris, quatenus scilicet habent regulam proximam, seu rectitudinem virtutis ex genere, *concedo maiores*: sunt eiusdem rationis, quatenus sunt Dei offensa, *nego maiores*. Iuxta hanc enim secundam considerationem habent regulam revelatam, per quam scimus mortale avertere simpliciter a fine supernaturali, et opponi amicitiae divinae; non autem veniale, quod cum gratia compatitur; et ideo, etsi requiratur poenitentia pro remissione mortalis, non tamen oportet necessario requiri, ut veniale condonetur.

ARTICULUS II.

UTRUM AD REMISSIONEM VENIALIUM PECCATORUM REQUIRATUR GRATIAE INFUSIO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom. 3. p. q. 87. art. 2.

VIDETUR ad remissionem venialium requiri gratiae infusio. Nam [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 9.] vel remittuntur eiusmodi venialia in Sacramento, vel extra per ferventem actum dilectionis Dei, et proximi. Sed utroque modo infunditur gratia; ergo remittuntur per gratiae infusionem. *Probatur minor*; quia si remittuntur in Sacramento, suscipienti infunditur gratia ex opere operato; alioquin non solum non remitterentur peccata ulla, sed amplius peccaret suscipiens. Si extra Sacramentum per actum dilectionis Dei, et proximi, tali actu habetur meritum personale: sed per tale meritum Deus auget gratiam; ergo venialia remittuntur per gratiae infusionem.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 4.] Transeunte actu peccaminoso, remanet in anima reatus poenae: et si quidem fuit mortale peccatum, obligata et ordinata est ad poenam aeternam; sin minus, ad temporalem per veniale; per utrumque ergo peccatum ut offenditur Deus, ita remanet macula in anima: sed haec macula non aufertur per aliud, quam per gratiae decorem; ergo non remittuntur venialia, nisi per gratiae infusionem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 9.] Licet forte de potentia absoluta Deus posset remittere culpam omnem absque gratiae infusione, de facto tamen culpam condonat, quia gratiam infundit: sed veniale peccatum culpa est et Dei offensa; ergo et ipsum remittitur per gratiae infusionem.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 12.] Peccatum veniale stat cum perfecta charitate; nullam ergo habet oppositionem ad illam; igitur ad eius deletionem non requiritur gratiae infusio.

RESPONDEO dicendum, remissionem venialium, quae fit per condignam satisfactionem, non exigere infusionem gratiae sanctificantis, licet ea de facto necessario requiratur in culpae originalis, et mortalis dimissione [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 1.] Et quidem ratio praetacta fuit *ad oppositum*: etenim veniale de se non includit gratiae privationem; ut igitur deleatur, vel remittatur, non exigitur gratiae infusio. — *Deinde*, venialia

remittuntur per ritus sacros Ecclesiae, ut per aspersionem aquae benedictae, et usum aliorum Sacramentalium: sed haec possunt esse communia iustis et malis hominibus; in istis enim non infunditur gratia, nisi de mortalibus poeniteant; ergo venialia remittuntur sine gratiae infusione; et consequenter, ut relaxentur, non oportet gratiam sanctificantem infundi animae, quae per aliam causam fit immunis a venialibus. — Tandem, [Oxon. ib. n. 9.] iustis decedentibus in charitate, in instanti separationis animae dimittuntur omnia venialia, sed tunc non infunditur aliqua gratia de novo, quia sunt in termino, et extra statum merendi gratiae augmentum, esto intuitu praecedentium meritorum ipsa deleantur venialia; igitur eiusmodi peccata remittuntur absque gratiae infusione, neque is habitus, ut deleantur, exigitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, non negare nos ipsa venialia per gratiae sanctificantis infusionem posse remitti, ut cum quis de venialibus confitetur, et rite suscipit poenitentiae Sacramentum, vel etiam cum meretur gratiae augmentum per actum bonum ordinatum ad impetrandam venialium dimissionem. Sed diximus, non necessario id fieri per gratiam, cum ipsamet gratia secum compatiatur quaecumque venialia, et possint deleri per actus satisfaciendi, vel satisfatiendi, etiamsi per hos actus quis non mereatur sibi gratiam ullam conferri.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. n. 4.] peccatum veniale et mortale esse improporcionabilia in ratione offensae Dei; quia, si essent infinita venialia, non aequarentur uni mortali in ratione offensae, omnia enim illa non averterent a fine ultimo, ut facit unum mortale. Quoniam ergo macula derelicta in anima ex veniali peccato est omnino alterius ordinis a macula inducta per letale, mirum non est, si illa deleri queat ab anima citra gratiae infusionem; imo id videtur necessario ponendum; quia in tantum requiritur gratia, ut deleatur mortale, quatenus anima aversa a Deo, per charitatem rursus ad ipsum convertitur; cum veniali autem, quoniam stat quaecumque gratia, manet quoque simpliciter conversio animae ad Deum, et ideo potest sine ulterioris gratiae infusione deleri.

AD TERTIUM dico, *assumptum* esse verum de peccatis mortalibus, et originali. — *Et cum subditur*: veniale culpa est, et Dei offensa; *dictum* est in *responsione ad secundum*, qualis offensa Dei sit peccatum veniale; cui scilicet nullo modo est comparanda mortalis, quae omnino dirimit amicitiam inter Deum et hominem; habens autem solum venialia est Dei amicus, et ideo potest absolvi ab illis, licet non augeatur gratia.

ARTICULUS III.

UTRUM PECCATA VENIALIA REMITTANTUR PER ASPERSIONEM AQUAE BENEDICTAE, ET EPISCOPALEM BENEDICTIONEM, ET TUNSIONEM PECTORIS, ET ORATIONEM DOMINICAM, ET ALIA HUIUSMODI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom. 3. p. q. 87. art. 3.

VIDENTUR venialia per aspersionem aquae benedictae, et Episcopalem benedictionem, et alia huiusmodi non remitti. Nam [Oxon. 4. d. 21 q. 1.

n. 6.] peccato veniali debetur aliqua poena, saltem temporalis: sed aliqua ex memoratis nullam praeseferunt poenam, aut poenalem satisfactionem; ergo per illa non delentur venialia.

2. PRAETEREA. Ex dictis *art. 1.* [*Oxon. ib. n. 8.*] venialia non tantum delentur per interiorē, aut exteriorē poenitentiam, verum etiam per aliquem actum magis Deo acceptum, quam fuerit ei invisum veniale: sed praememorata non videntur magis Deo accepta, quam fuerint displicentia venialia; imo et aspersio aquae benedictae facta a Sacerdote, et Episcopalis benedictio, non sunt actus eius, cui dimittenda sunt venialia per illas caeremonias; ergo propter eos ritus non absolvitur anima a culpis venialibus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 2.*] Si ex praedictis Ecclesiae ritibus et caeremoniis fieret anima immunis a culpis venialibus, Extrema Unctio videretur frustra instituta: id autem est inconueniens; ergo ea ratione et via non dimittuntur venialia. *Probatio sequelae:* in vitae discrimine constitutus posset tundere sibi pectus, et aspergi aqua benedicta; tunc ergo dimissis venialibus non oporteret conferri sibi Extremam Unctionem; ergo esset frustra.

CONTRA. August., in *Ench.*, cap. 71.: *De quotidianis autem brevibus, levibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit, et reliqua relata in art. 1. solutione.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.*] per aspersionem aquae benedictae, et alia enumerata remitti peccata venialia, si mediante fide nostra, et cultu religionis applicentur. Et quidem, de aqua benedicta, habetur dist. 3. *De Cons.*, cap. *Aquam*: *Aquam* (inquit Papa) *sale conspersam populis benedicimus, ut ea cuncti aspersi sanctificentur, et purificentur.* Et infra: *coinquinatos sanctificat atque mundat, et purgat, et caetera bona multiplicat, et insidias diaboli avertit, et a phantasmatum versutiis homines defendit.* — De tunctione autem pectoris, ait Augustinus, *Epist. 108.* *Est etiam poenitentia bonorum, et humilium fidelium pene quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes: dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim nobis ea dimitti volumus, quae dimissa non dubitamus in Baptismo, sed illa utique, quae humanae fragilitati, quamvis parva, tamen crebra subrepunt.* — Denique, nedum per dignam Sacramentorum susceptionem delentur venialia, verum etiam per ipsa *Sacramentalia*, quae ad varios effectus expressos in eorundem orationibus instituit Ecclesia; et etiam per ritus et caeremonias, quas in Sacramentorum administratione eadem observat Ecclesia, si, ut dictum est, mediante fide, et affectu erga religionem applicentur; communiter autem hoc versiculo comprehenduntur: *Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.* *Orans*, scilicet, ut ex August. retulimus, per dominicam orationem debite recitatam, dimittuntur venialia. *Tinctus*, aqua nimirum benedicta fit ab illis immunis. *Edens*, nempe communicans, pro ipsius devotionis affectu excutit venialium sordes. *Confessus*, generali nimirum confessione ab iisdem liberatur. *Dans*, idest eleemosynam faciens idipsum meretur, ut habetur *De poen.*, dist. 1. *Medicinam*, et cap. *Quamobrem.* *Benedicens*, idest Episcopalis benedictio eundem effectum producit. Atque talis revera est interpretatio et usus Ecclesiae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis in *art. praec.* [*Oxon. ib.*

n. 8.] quia non tantum per poenalem satisfactionem venialia remittuntur, sed etiam per aliquem actum magis Deo acceptum, quam fuerit displicens actus venialis peccati, esto non sit poenalis; et tales sunt actus Sacramentalium, si fide et religionis affectu dirigantur, et ad eum finem applicentur. *Vel potest dici*, veniali proprie non correspondere poenam; sed qui commisit veniale esse debitorem ferventioris actus voluntatis, quam prius; ex quo fervore consumitur veniale; et ideo quorum devotionis affectu adhibentur Sacramentalia, quamvis nullam praeseferant poenam, deleri venialia.

AD SECUNDUM dico ad *minorem*: [Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 2.] si illi actus exercentur circa amentes et dormientes, fortassis non habent eum quem diximus effectum. Oportet ergo Religionis christianae caeremonias et ritus esse applicatas per actum fidei, et cultus religionis; ut quae aliqua et impendantur, et suscipiantur devotione; alioquin viderentur contemni. Etsi ergo quaedam ex memoratis ministrentur ab aliis, nihilominus supponunt actus proprios in eis, quibus praestant effectum. Quamquam aspersionis aquae benedictae habeat vim fugandi daemones in infantibus, qui nullum actum humanum habere possunt.

AD TERTIUM, nego *ex solutione* sequi fore Extremae Unctionis Sacramentum superfluum; nam etsi per Sacramentalia deleantur venialia, ut sentit Catholica Ecclesia, nihilominus, quia in hac vita frequenter talia committimus peccata, vix inveniri potest aliquis ab omnibus omnino immunis, praesertim quia etsi adhibeat quis Sacramentalia enumerata, ante Sacramentum Extremae Unctionis, nescitur, an sit ita dispositus, ut prosint sibi ad omnium prorsus venialium dimissionem. Caeterum in *argumento* supponitur perinde, eademque ratione deleri venialia per Sacramentalia, vel per poenitentiam, ac in Extremae Unctionis susceptione. Id autem est falsum, quia hoc Sacramentum suo modo speciali venialia delet; de quo infra *quaest.* 30. *Supplem.*, *art.* 1. Utrumque tamen hoc esse possit, numquam Extrema Unctio esset frustra, quia omnia Sacramenta novae legis causant gratiam ex opere operato in digne suscipientes; et ita recipienti Unctionem Extremam Deus daret gratiam, esto non inveniret ulla venialia depellenda; maxime cum haec non deleantur necessario per gratiam sanctificantem.

ARTICULUS IV.

UTRUM VENIALE PECCATUM POSSIT REMITTI SINE MORTALI.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 87. a. 4.

VIDENTUR venialia a Deo non dimitti, quamdiu anima manet obnoxia peccato mortali. Nam remissio culpa cuiuscumque numquam fit, nisi per virtutem gratiae, quia, ut Apostolus dicit, *Rom.*, 4. ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputet peccatum; quod *Gloss. ibi* exponit de veniali: ille autem, qui est in peccato mortali, caret gratia Dei; ergo nullum veniale sibi remittitur.

2. PRAETEREA. Propterea quod veniale non excludat omnem actum gratiae (dictum est enim in *antecedentibus*, vel ipso actu merendi posse aliquem venialiter peccare), ideo unum veniale potest sine alio remitti:

sed peccatum mortale penitus excludit omnem habitum gratiae; ergo fieri nequit, ut quis de venialibus veniam consequatur quamdiu est obnoxius culpa mortali.

3. PRAETEREA. Ex dictis *art. 1.* [*Report. 4. d. 21. q. 1. n. 9.*] veniale potest remitti et per poenitentiam, et per aliquem actum Deo magis acceptum, quam fuerit invisum peccatum veniale. Si priori modo dimitatur, nisi quis poeniteat de mortali, evidens est, eum nedum veniam non consequi de ullo peccato, verum etiam graviori se involvere delicto. Si per actum Deo magis gratum, quam fuerit displicens actus, quo fuit erratum, igitur quoniam in peccatis existens Deo est invisus, nullam is veniam consequi potest, nisi pristinae Dei amicitiae per gratiam sit restitutus; igitur non contingit quemque a culpa veniali absolvi, si reatui mortalis peccati subiacet.

CONTRA. Super illud Ioann., 8.: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat*, dicit quaedam Gloss. omnes illos culpa mortali detentos extitisse, quia venialia eis dimittebantur per caeremonias; igitur peccatum veniale potest remitti sine mortali.

RESPONDEO dicendum, contingere posse, ut quis a venialibus absolvatur absque eo quod mortale sibi remittatur; ac subinde peccatores repraesentare valere condignam pro ipsis venialibus satisfactionem; siquidem (ut *art. 2.* extitit declaratum) non requiritur gratiae infusio ad venialium remissionem; ergo carens gratia per mortale peccatum, poterit pro venialibus satisfacere. — *Deinde*, [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 6.*] peccato veniali neque per se, neque per accidens debetur poena aeterna, est enim ex sui natura talis offensa, quae punitur per temporalem poenam, secundum iustitiam; non enim a fine avertit ut mortale. Neque necessariam connexionem dicit cum mortali, quantum ad sui remissionem, neque ex statuta lege Dei, neque ex iustitia; ergo peccator poterit exhibere condignam satisfactionem pro suis venialibus, etiamsi remaneat obnoxius mortali peccato. *Probatio consequentiae*: [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 16.*] peccator potest satisfacere poenae sibi impositae a Sacerdote, cui confessus fuit; est enim hic vera satisfactio, quia voluntaria reditio, esto charitate exciderit post confessionem; ergo multo magis poterit peccator satisfacere pro peccato, cui tantum debetur poena temporalis, cuiusmodi est veniale. — *Tandem*, iuxta dicta *art. 3.* venialia remittuntur per sacramentalia, ut per aspersionem aquae benedictae, dominicam orationem, tunctionem pectoris et alia id genus; sed haec sunt communia omnibus fidelibus, et non tantum iustis; igitur cum inter fideles reperiantur qui sunt mali, poterunt et hi per horum sacramentalium usum consequi veniam de levibus culpis. Alioquin si omnia omnino malorum hominum opera mortua essent, retardarentur a bonis operibus, eo quod nihil ipsis essent profutura quantum ad effectum satisfactionis venialium peccatorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 4.*] respondeo ex dictis *art. 2.* § *Ad secundum*, veniale et mortale peccatum esse impropportionabilia in ratione offensae Dei, cum infinita venialia, si essent, non avertant a fine ultimo, sicut unum mortale; non oportet ergo, nec cogimur adstruere eandem utriusque offensae causam dimissionis. Etsi ergo gratiae sanctificantis sit delere ab anima peccatum mortale, sic ut ei qui peccavit non imputetur, attamen venialis abundans

potest evenire detersio et remissio, ut expositum est in *praec. art.* — *Et cum dicitur:* ex *Glossa* contrarium habetur; *responsio:* concedo, sine Dei misericordia praeveniente et adiuvante in nullum omnino nos posse actum, ex quo sit alicuius venialis dimissio; et sane referre Sacramentalia ad consequendam veniam de venialibus, exhibere pium religionis affectum, [*Oxon.* 4. d. 46. q. 2. per totam.] ex gratia Dei nos praeveniente et adiuvante procedit. Sed haec adiutoria Rectorem creaturae rationalis elargiri etiam existentibus in peccatis, nemo est qui neget.

AD SECUNDUM dicimus, non admittere nos causalem *maioris* propositionis, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 5. seqq.] imo magis unum dimitti posse sine alio; quia, cum culpa veniali non debeat poena temporalis, nihil aliud est venialis peccati remissio, quam solutio poenae temporalis debitae. Et sane cum eiusmodi offensae non avertant a fine ultimo, de iustitiae rigore, non est irroganda pro illis aeterna poena, quae statuta est pro mortalibus, praesertim cum sciamus Deum punire citra condignum. Fieri ergo potest, ut quis solvat, quod tenetur pro uno, et non pro aliis: haec autem praestare potest homo cum auxilio gratiae praeventientis et adiuvantis, esto sit in peccatis.

AD TERTIUM concedo, primam propositionem, secundum quod extitit declaratum in 1. et 2. articulis. — *Et cum subditur:* si per poenitentiam remittantur, oportere poenitentem detestari etiam mortalia; *respondeo*, id verum esse, cum per poenitentiae Sacramentum ab anima delentur, non vero aliis viis in *tertio articulo* expositis.

AD ARGUMENTUM in *oppositum* est *responsio* talis, quae a *Glossa* vocantur venialia, non esse nisi irregularitates, sive immunditias, quas contrahebant secundum legem. — *Nos dicimus*, in eiusmodi irregularitatibus contrahendis evenire potuisse etiam peccata venialia, quibus si potuerunt fieri immunes Iudaei per legales caeremonias, et multo magis expiari in Christianis per Sacramentalia, si ut fas est iis utantur, ut saepe dictum fuit.

QUAESTIO OCTUAGESIMAOCTAVA.

DE REDITU PECCATORUM PER POENITENTIAM DIMISSORUM, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de reditu peccatorum per poenitentiam dimissorum.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

1. Utrum peccata per poenitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum. - 2. Utrum aliquo modo per ingratitudinem redeant, specialius secundum quaedam peccata. - 3. Utrum peccata redeant in aequali reatu. - 4. Utrum illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICULUS I.

UTRUM PECCATA DIMISSA REDEANT PER SEQUENS PECCATUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 88. a. 1.

VIDENTUR peccata dimissa redire per sequens peccatum. Nam [*Oxon.* 4. d. 22. n. 1.] *Qui in uno offenderit, factus est omnium reus;* igitur

qui post veniam peccatorum consequutam, labitur in peccatum, est reus peccatorum omnium, quae sibi fuerant condonata et dimissa, ac proinde dimissa peccata in recidivante redeunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Casu quo aliquis contritus de peccatis suis contempserit eadem confiteri, aut redeunt peccata dimissa per contritionem; et habetur propositum: aut non redeunt; et tunc erunt dimissa sine secunda, et tertia parte poenitentiae, quod est inconueniens.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Tenebrae possunt redire eaedem in numero; igitur pariter et peccatum prius commissum. *Consequentia patet*, quia peccatum est privatio gratiae, quae deberet inesse, et quaedam tenebrae in anima. *Antecedens probatur*, quia privationes distinguuntur per habitus, 2. *De Anim.*; text. 118. et 3. *De Anim.*, text. 25. Sed idem est habitus numero respectu tenebrae prioris et posterioris, ut lumen, vel gratia, et idem numero susceptivum, ut idem aër numero, idest eadem anima numero; igitur peccata dimissa redeunt per subsequens peccatum.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Successivum non redit idem numero: peccatum autem habet esse in quadam successione, quia non est in anima, nisi per actum nostrum; ergo semel dimissum non redit. *Probatio maioris*: si successivum idem numero rediret, contradictoria posset esse simul vera. Sit enim in hoc instanti unum contradictorium verum: si istud postea rediret idem numero in recidivante, aliud contradictorium potest esse verum. — *Uterius*, peccatum non inest alicui, nisi per actum aliquem peccantis: sed ille actus non redit idem numero in recidivante, qui non actu quo peccavit, sed alio omnino actu peccat; igitur nec idem redit peccatum.

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib. n. 4.*] de facto non redire dimissa peccata per recidivationem in peccatum, sic ut recidivans sit obligatus ad eandem poenam, ad quam ordinabatur priusquam sibi remitterentur peccata. Nam non redit idem reatus, nec obligatio ad poenam, quae remissa est in poenitentia, nec eadem numero, nec eadem specie. *Non eadem numero*, quia poena vel obligatio ad poenam non redit, nisi redeunte malitia actuali, et actu peccandi: sed Deus statuit per legem clementiae suae, ut peccatum semel extinctum, numquam amplius reviviscat; igitur cum obligatio nova ad poenam sequatur novum actum, consequens est, ut numquam redeat obligatio ad poenam debitam antiquo actui, ipso actu simpliciter extincto. [*Oxon. ib. n. 6.*] Et hoc est quod ait Augustinus exponens illud Psalmi, *Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*, idest non amplius ad vindictam videri, quia ut legitur Nahum, 1. *Non iudicabit Dominus bis in idipsum*. Et ideo Hieronymus ait (et ponitur dist. 4. *De poenit.*, c. 34.) *divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur*.

Sed quod [*Report. ib. n. 4.*] *neque eadem obligatio specie ad poenam redeat, probatur*: quia nova obligatio ad poenam, ut dictum est, ex novo oritur actu: sed recidivans non semper peccat eodem actu, secundum speciem, quo prius peccavit, sed quandoque opposito actu; qui enim peccavit extremo defectu illiberalitatis, vel pusillanimitatis, peccare potest deflectendo ad aliud extremum, peccato scilicet prodigalitatis, et audaciae, et ita de aliis: sed unum oppositum non reducit aliud,

sed magis ipsum expellit; igitur nec ille novus et oppositus actus reducit antiquam obligationem debitam actui opposito et antiquo.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 21.*] respondeo, auctoritatem Iacobi esse sic intelligendam: *qui peccat in uno factus est omnium reus*, quantum scilicet ad damnationem, quae debetur cuicumque peccato mortali; non autem quod factus sit reus aliorum peccatorum, quae sibi fuerunt dimissa, ut etiam pro illis debeat solvere poenam. — *Vel aliter respondeo*, et fere redit in idem: *Factus est omnium reus*, quantum ad aversionem a fine ultimo, quae est communis omni peccato mortali, *concedo. Factus est omnium reus*, quantum ad gravitates speciales singulorum peccatorum, quae commisit seu in numero, seu in specie, et sic *nego*.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 21.*] contritum, si postea contemnat confiteri, peccare novo peccato mortali, talem ob contemptum; nec tamen redire culpam remissam per contritionem, neque quoad malitiam, neque quoad reatum; tantum ergo culpae semel remissae debetur poena temporalis, esto aeterna damnatio debeatur novo peccato mortali. — *Est alia responsio* secundum aliquos, non prius commutari poenam aeternam debitam peccato mortali, quam habeatur completa poenitentia quoad omnes eius partes, contritionem scilicet confessionem et satisfactionem; atque ita per solam contritionem non est culpa mortalis dimissa, quia nec commutata poena aeterna in temporalem. — *Verum prior responsio est tenenda*, quia peccatum per contritionem simpliciter deletur, adeo ut ea habita, non maneat nisi obligatio ad poenam temporalem. Ex contemptu itaque confessionis, vel satisfactionis, novum peccatum mortale committitur, aggravatum etiam ex circumstantia veniae consequutae peccati prioris.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 22.*] *assumptum* esse falsum, quia nequit redire eadem tenebra numero, saltem per naturam; et ita sicut positiva, ut illuminatio, vel lux, non redeunt eadem numero, sic nec privativa. Alia enim et alia est carentia luminis, ex hoc quod est respectu alterius et alterius luminis numero, posita interruptione hinc et inde. — *Et cum probatur*; quia privationes distinguuntur per habitus; *respondeo*, ad unitatem privationis non sufficere unitatem subiecti, et habitus oppositi, sed requiri praeterea unitatem continuitatis eiusdem in subiecto, eo modo quo habere potest esse in subiecto. Quod patet per simile, quia ad unitatem negationis non sufficit unitas affirmationis; nam *non Sortes*, quod est negatio unius numero affirmationis, potest esse non solum plura numero, sed in pluribus specie, et genere, et tam multiplex esse, quot sunt entia, quae non sunt Sortes. Pariter privatio potest esse eiusdem formae, et tamen non eadem. Potest etiam esse in eodem subiecto plurificata, si sit interruptio, sicut et habitus eius est plurificatus, si cum interruptione insit illi subiecto; reparare enim idem numero sive positivum, sive negativum, aut privativum, solius est potentiae infinitae Dei.

ARTICULUS INCIDENTS.

AN DE POTENTIA ABSOLUTA DEI POSSIT REDIRE PECCATUM
DIMISSUM, QUANTUM AD DEBITUM POENAE AETERNAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — Report. ib. — Richard. ibid. a. 1. q. 1. 2. et 3.

VIDETUR esse impossibile peccatum dimissum redire quoad debitum poenae aeternae. Etenim [*Oxon. 4. d. 22. n. 3.*] ad id debitum inducendum oporteret redire peccatum quoad rationem malitiae et culpae: sed hoc nequit fieri a Deo, quia secundum Augustinum, lib. 83. qq. q. 3., *Deo auctore nemo fit deterior*; ergo nequit ab ipso reduci culpa in eum, cum iam ipsa dimissa fuit.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Voluntas creata, si post offensae sibi illatae condonationem, et a poena promerita absolutionem, iterum poenam eandem exigeret ab eo, cui dimissa est, proculdubio iniuste se gereret, id enim spectaret ad eius vertibilitatem de passionibus procedentem; ergo id locum habere non potest in voluntate divina, quae ex sui naturali perfectione, inobliquabili pollet rectitudine.

RESPONDEO aliter, [*Oxon. 4. d. 22. n. 4. seqq.*] et dico, de potentia absoluta Dei, sive in recidivante, sive in non recidivante, redire posse eandem obligationem ad poenam, quam habebat peccator priusquam sibi culpa dimissa fuisset. *Probatio*: Deus una eademque volitione aeterna, ex sola mutatione obiecti super quod transit, potest obligare peccantem ad poenam aeternam, et non obligare, quando peccati poenitet, et iterum obligare ad eandem poenam, quam habuisset pro culpa dimissa, cum in peccatum relabitur; igitur nulla est contradictio, spectata Dei absoluta potentia, eandem culpam redire quoad reatum poenae. *Antecedens probatur*; quia voluntas mea hoc potest velle, scilicet istum primo ordinare ad poenam, et secundo velle non ordinare ad poenam sub conditione, si nimirum iterum non offendat; et si iterum offendat, velle eum ex tunc ordinare ad eandem poenam; igitur multo magis id poterit fieri a Deo.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM inductum respondeo, utique Deo auctore neminem fieri deteriores malitia culpae, [*Oxon. 2. d. 37. q. 2. n. 17-23.*] quam Deus nequit reducere, nisi quoad eius materiale; formale enim, quod per legem interdicat, praecise fieri permittit a voluntate defectibili creata. Caeterum exinde non sequi, ab ipso reproduci non posse ordinationem ad poenam, quae sequitur ad culpam ex lege divina. Transeunte enim actu peccaminoso, manet peccatum moraliter, donec per poenitentiam remittatur; non enim physice aliquid eius perseverat in anima; ne obliquitas quidem, quae proprie nata est esse in actu. Nam privatio, quae nata est inesse determinato subiecto, non proprie manet sine illo subiecto; stat ergo peccatum in anima postquam homo peccavit, moraliter, et ita vere dicitur peccasse, donec culpa sibi condonetur; estque habitualiter iniustus ob carentiam gratiae demeritorie inductam per peccatum, et insuper ad poenam aeternam ordinatus; [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 8.*] alius proinde est reatus culpae, alius reatus poenae, vel ordinatio ad poenam, quae supponit quidem culpam commissam,

sed non oportet, ut reducens obligationem ad poenam, inducat quoque culpae reatum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* 4. d. 22. n. 2.] quemadmodum servus manumissus, seu libertate donatus, propter ingratitudinem iterum poenae iustae servitutis subiicitur, 12. q. 2. cap. *Episcopus*, ita homo per Dei misericordiam a servitute peccati liberatus, propter ingratitudinem iterum potest iuste subiici reatui dimissi peccati, et ordinari ad poenam, cui ante condonationem subiiciendus erat. Nam omnis lex iusta derivatur a prima regula, quae est divina voluntas, ac subinde quicquid legislator humanus ordinat secundum iustitiam, etiam a voluntate divina potest ordinari.

Diceretur [*Oxon.* ib. n. 5.] forte, hac ratione tantum probari, redire posse obligationem ad eandem poenam, non autem reduci eandem obligationem ad poenam. Et porro interesse videtur inter obligationem ad poenam eandem, et eandem obligationem ad poenam. — *Contra*, (et una declaratur, qualiter eadem quoque obligatio redire possit per Dei absolutam potentiam, etiam in non recidivante, ad poenam) si peccator non poeniteret tempore intermedio, maneret obligatio, non tantum ad poenam, sed etiam eadem obligatio: sed quicquid potest Deus circa creaturam, manente aliqua continuatione, quae nihil est illius voliti, potest, ea continuatione circumscripta, quia non est aliquid de essentia illius voliti; igitur, cum actus voluntatis divinae non dependeat a peccato extrinseco istius recidivantis, seu peccet, seu non, poterit de absoluta potentia reducere obligationem ad eandem poenam, et eandem sane obligationem, quam habebat subeundi poenam aeternam, ante culpae mortalis dimissionem.

ARTICULUS II.

UTRUM PECCATA DIMISSA REDEANT PER INGRATITUDINEM, QUAE SPECIALITER EST SECUNDUM ODIUM FRATERNUM, APOSTASIAM A FIDE, CONTEMPTUM CONFESSIONIS, ET DOLOREM DE POENITENTIA HABITA.

Doctor, Oxon. 4. d. 12. — *Report.* ib. — *S. Thom.* 3. p. q. 88. a. 2.

VIDENTUR dimissa peccata redire per ingratitudinem, quae specialiter est secundum odium fraternum. Nam [*Oxon.* 4. d. 22. n. 1.] Augustinus, *contra Donatistas*, lib. 1. c. 5., ait: *Redire dimissa peccata ubi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in Evangelio Matthaei, 18. docet in illo servo, in quo Dominus debitum suum prius dimisit, et repetiit, eo quod ille conservo suo dimittere noluit, et iussit eum suffocari, et poni in carcere, quousque universum debitum suum redderet, propter ingratitudinem, quam ostendit post peccatum, et debitum ei dimissum; igitur peccata prius dimissa, ob ingratitudinem, quae specialiter est secundum odium fraternum, redeunt.*

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 18.] Qui decies poenituit, et qualibet vice de decem peccatis mortalibus, post decimam poenitentiam labitur in peccatum, cum tanta libidine peccans, cum quanta primo peccavit, si ob ingratitudinem redeunt peccata, et circumstantiae aggravantes, ultimum

peccatum erit centies gravius primo peccato; quia ratione cuiuslibet peccati dimissi tenetur non cadere, et in ratione cuiuslibet est specialis ingratitudo in cadendo, et specialis promissio de non peccando in posterum.

RESPONDEO, *dicendum est primo*, peccata semel dimissa non redire formaliter et simpliciter, etiamsi is, cui fuerunt remissa labatur in peccatum secundum quatuor genera peccatorum enumerata, ob rationes *art. praec.* adductas. Et ulterius probatur, [*Oxon.* 4. d. 4. q. 5. n. 3.] quia *Rom.*, 11. ait Apostolus, *sine poenitentia sunt dona Dei*: sed remissio peccatorum est ex gratia, et dono Dei; ergo quae fuerunt remissa per quodcumque peccatum adveniens cuiuscumque generis, non revocantur iterum ad iudicium et vindictam, quia tunc videretur Deus poenitere se concessisse eorum indulgentiam peccatorum. Est itaque peccatorum condonatio absoluta et irrevocabilis coram Deo.

Dicendum secundo, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 14.] peccata remissa redire in relabente in peccata quoad circumstantiam ingratitudinis, in se, et eius, quae specialiter est secundum odium fraternum, et aliorum enumeratorum. *Probatio*: recipiens ab alio beneficium, quo magis est sibi indebitum, eo magis tenetur illi lege gratitudinis, etiamsi beneficium receptum haud amplum sit; et ita multo fortius tenetur benefactori, si magno, atque ingenti sit ab eo beneficio affectus atque ornatus. Sed existenti in peccato mortali nihil debet Deus, nisi poenam rependere aeternam, ad quam ordinatur propter culpam; igitur si ei gratiam largiatur, hoc erit donum maxime gratuite et liberaliter collatum, et praecipue si est gratia aequalis gratiae datae alii innocenti. Igitur iste ex lege gratitudinis est Deo specialiter obligatus propter hoc donum liberaliter sibi impertitum; et per consequens peccans in legem divinam, et offendens adeo liberalem donatorem post beneficium susceptum, gravius peccat propter ingratitudinem. — *Deinde*, quanto alteri obstrictus tenetur servandi eius mandata, tanto gravius peccat in transgrediendo: sed qui digne poenituit, obligatur ad custodiendum legem Dei, et ex gratitudine ob veniam consequutam, et ex promissione non peccandi de caetero, edita in susceptione Sacramenti Poenitentiae, sine qua digne poenitere non potuisset; igitur iterum peccando, est transgressor duplicis legis, generalis scilicet de gratitudine, et specialis de promisso servando; igitur gravius peccat; et per consequens commissa peccata in recidivantibus redeunt veluti circumstantiae aggravantes.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 20.] Augustini auctoritatem, et aliorum Sanctorum, quae adducuntur a Magistro, 4. *Sentent.*, dist. 22. c. 1. probare resolutionem quoad posteriorem partem, scilicet Deum plectere recidivantes per ultimum peccatum, seu per non dimissa, et una punire etiam dimissa, non in seipsis, quae de facto non redeunt, sed in punitione non dimissorum, quae magis gravia fuerunt ob circumstantiam ingratitudinis, vel aliorum peccatorum, de quibus quae-ritur hic. Parabola itaque illa principaliter tendit, ut ostendatur eandem poenam exigi a servo illo, qui noluit dimittere conservo suo, quae fuisset exacta ab eo ob delictum principale. Quod igitur ibi dicitur, *Tradidit eum tortoribus, donec redderet universum debitum*, est ad propositum intelligendum, quoniam non redderet universum debitum, nisi solvendo poenam damnationis, missus pro debito in illum carcerem damnatorum. Itaque recidivans eidem poenae damnationis adiudicatur, quam habuisset

propter peccata priora, et prius dimissa; et aequalem quantum ad durationem, quia *donec reddat*, etc., sed non aequalem quoad intensionem, quasi dimissa subiiciantur tormentis, quae alias debita illis fuissent; quamvis, ut extitit declaratum, ex ipsorum remissione graviora sint peccata recidivantium.

AD SECUNDUM, quo impugnatur *secundum dictum*, respondeo sic: [*Oxon. ib. n. 18.*] circumstantia aggravans peccatum nequit in malitia comparari ad peccatum in propria malitia; concedo tamen circumstantias illas aggravare peccatum, et eo gravius ultimum esse, quo bonum collatum in remissione priorum fuit magis indebitum, et quo pluries promisit se non peccaturum; quod regulariter accidit in eo, qui pluries poenituit.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM INNOCENTIA SIT PRAESTANTIUS DEI BENEFICIUM,
QUAM POENITENTIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 88. a. 2. Ad tertium.

VIDETUR poenitentia esse maius Dei beneficium, quam innocentia. Etenim [*Oxon. 4. d. 22. n. 16.*] Lucae, 7. habetur Christum quaesivisse a Simone de duobus debitoribus, quorum alteri creditor plus dimiserat alteri minus, quis eorum plus creditorem deligeret? Et Simonem respondisse: *Aestimo, quod is, cui plus donavit*; eiusque responsum Salvatorem approbasse illis verbis: *Recte iudicasti*. Sed Deus innocenti nihil donat hoc modo, quia non invenit aliquid in eo, quod dimittat; peccatori vero multa donat, dum per poenitentiam veniam erratorum impertitur; igitur peccator magis Deo tenetur, et per consequens maius beneficium ab eo recipit, cum per poenitentiam dimittuntur sibi crimina, quam innocens.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 22. n. 11.*] Cadens post poenitentiam in peccatum facit contra legem gratitudinis, contra promissionem suam de non peccando imposterum, et contra praeceptum divinum; cadens autem ab innocentia non facit nisi contra gratitudinem; igitur cadens post poenitentiam gravius peccat; ergo maius beneficium sibi collatum fuit per poenitentiam, alias non gravius peccaret.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 22. n. 15.*] Cadens a statu innocentiae per peccatum gravius peccat, quam cadens a statu poenitentiae: sed nisi praestantius beneficium esset innocentia, quam poenitentia, gravius non peccaret; ergo longe maius beneficium est innocentia, quam poenitentia, caeteris paribus. *Probatio maioris*: tum quia innocens minorem habet occasionem cadendi; tum quia maius beneficium recipit innocens a Deo, cui fuit innocentia conservata, quam cui conceditur poenitere postquam peccavit.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 22. n. 13.*] simpliciter maius beneficium divinum esse conservare innocentiam, quam concedere post peccatum poenitentiam. *Probatio*: status innocentiae (quatenus scilicet non solum includit gratiam sanctificantem primo concessam, verum etiam ut involvit reliqua, quae illam consequuntur dona, ut perseverantiae donum, et caetera adiutoria tam intrinseca, quam extrinseca) absolute et

simpliciter perfectius coniungit fini, et perfectius etiam continet effectum gratiae poenitentialis, quoad liberationem a peccato, quam ipsa poenitentia; ergo est maius Dei beneficium. *Patet assumptum*, quia innocentiae donum liberat a peccatis, praeveniendo ne in illa labatur; poenitentia vero liberat post lapsum: melius autem et acceptabilius est non labi in peccata, quam post lapsum ab illis liberari. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 15.] Unde maius beneficium contulit Deus suae Matri, praeservando, ne culpam originale contraheret, nec ullum actuale committeret peccatum, quam Magdalenae, et aliis Sanctis, qui aliquando peccata commiserunt, et per poenitentiam liberati fuere. Singularis ergo omnino gloria, et ornatus est in Beatis de numquam cecidisse in peccatum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 16.] *donari* posse accipi dupliciter: *primo* quidem, ut est actus voluntatis liberaliter se communicantis, et non ex aliquo debito eius cui se communicat; *secundo* potest sumi pro condonare, seu remittere debitum contractum, quo modo accipitur, cum dicimus, *donavit peccata*. Iuxta igitur *priorem* acceptionem maiora donantur innocenti, quia praevenitur ne contrahat debitum peccati; at *secundo* modo plus condonatur peccatori per remissionem, quia liberatur a debito iniuncto. Caeterum prius donum simpliciter est excellentius secundo; quia nullus est, cui Deus pauca donat, quoniam pauca commisit, quin sit eidem aliud beneficium datum maius, quam donare, idest remittere plura, scilicet praeservare eum ab aliis, in quae cadere potuisset, et cecidisset, nisi praeservatus a Deo fuisset.

Et [*Oxon.* ib. n. 17.] haec est doctrina Augustini, *Homil.* 23. *inter.* 50. magnifice declarans textum *cit. Lucae*, et docens, eum, qui praeservatus fuit a Deo, ne maiora scelera committeret, magis se Deo debitorem confiteri debere, quam illum, qui a commissis per poenitentiam liberatus fuit. Verba ipsius sunt ista: *Adulter non fuisti in illa vita tua praeterita plena ignorantis? Hoc tibi dicit Deus tuus: Regebam te mihi, servabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suasor defecit, et ut suasor deesset ego feci. Locus, et tempus defuit; et ut haec deessent ego feci. Affuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus; ut non consentiret ego te erui. Agnosce ergo gratiam eius, cui debes, et quod non admisisti. Mihi debet et iste quod factum est, et dimissum vidisti; mihi debes et tu quod non admisisti: Nullum est enim peccatum quod fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit rector, a quo factus est homo.* Haec ille. Si itaque maiori obligatione gratitudinis adstringitur Deo ille, cui per specialem gratiam fuit innocentia conservata, quam qui in peccata labi permissus fuit, et per poenitentiam sublevatus, maius Dei beneficium erit innocentia, quam poenitentia.

Quod *confirmari* potest *exemplo*: [*Oxon.* ib.] qui ex liberalitate elargiretur alteri omnia sua ut eis utatur ad libitum; alteri vero daret quaedam mutuo; si adveniente tempore restitutionis mutuum condonet, quis ex duobus beneficio affectus eum plus diliget? Utique primus, qui longe maiori beneficio prosequutus fuit, et nihilominus plura remitteret alteri. Quod autem nihil habeat primo dimittendum, ex beneficio illius est, qui omnia sua liberaliter ei concessit, et ideo maius beneficium accepit, et maiori vinculo gratitudinis illi obstrictus tenetur. Propositio ergo illa, *cui plus dimittitur plus diligit dimittentem*; non est vera, nisi ut refertur ad eum qui donat debita, et per cuius beneficium non stat, ut

minus obstrictus non debeat quantum magis debitor, nempe quia per gratiam creditoris confertur ipsi beneficium, quo praeventus, non incurrit in eo aliquid condonandum.

AD SECUNDUM respondeo sic: [*Oxon. ib. n. 15.*] aliquod peccatum potest habere nunc unam circumstantiam aggravantem, nunc aliam; et fieri etiam potest, ut circumstantia aggravans peccatum elicitum ab ista persona talem statum habente sit gravior altera circumstantia aggravante. Ad propositum, quod poenitens promiserit se de caetero non peccaturum, si iterum peccet, gravius ex eo peccabit. At haec circumstantia non perinde aggravat, ut circumstantia status innocentiae, in quo minor occasio occurrit delinquendi, et magis tenetur Deo innocens, quia plura sunt illi donata: quod enim non deliquerit, ex dono Dei fuit; quod tamen donum non fuit datum poenitenti.

ARTICULUS III.

UTRUM PER INGRATITUDINEM PECCATI SEQUENTIS CONSURGAT TANTUS REATUS, QUANTUS FUERAT PECCATORUM PRIUS DIMISSORUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 88. a. 3.

VIDETUR, per ingratitudinem peccati sequentis consurgere tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum. [*Oxon. 4. d. 22. n. 5*] Nam 12. q. 2. c. 58. servus manumissus, propter ingratitudinem iterum servituti subiicitur: sed peccata illi iam dimissa eum habuerunt reatum, ut servituti subiici mereretur; ergo si per ingratitudinem ad eandem servitutem revocatur, consequens est, ut sequens peccatum eundem propter ingratitudinem praeseferat reatum.

2. PRAETEREA. Matthaei, 18. [*Oxon. ib. n. 20.*] legitur dominum tradidisse servum illum tortoribus, donec redderet universum debitum, eo quod dimittere noluerit conservo suo multo minora illis, quae sibi dominus condonaverat; igitur sequens peccatum habuit eum reatum, quem antecedentia habebant, qui scilicet correspondebat universo debito.

CONTRA. Apocalypsis, 18. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2.*] *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.* Et Deuter., 17. *Secundum mensuram delicti erit et plagarum modus.* Igitur magnis sceleribus et peccatis correspondet magna poena, pro qualitate scilicet reatus, vel ordinationis ad ipsam; et minoribus peccatis minor poena: sed interdum recidivans labitur in minus grave peccatum, quam fuerint antecedentia iam dimissa; igitur per consequens peccatum non consurgit tantus reatus, quantus fuerat iam dimissorum peccatorum.

RESPONDEO dicendum, per ingratitudinem peccati sequentis non consurgere tantum reatum, quantus erat peccatorum prius dimissorum. *Probatio:* ex dictis artic. 1. peccata dimissa non redeunt in recidivante, quoad reatum poenae. Ex quo enim tecta fuerunt, non respiciuntur amplius a Deo ad vindictam; [*Oxon. 4. d. 22. n. 14.*] igitur redeunt dumtaxat, ut circumstantiae aggravantes; quatenus is, qui recidivus est, ultra transgressionem praecepti divini, et promissionis suae de non peccando in posterum, editae in poenitentiae fractionem, etiam ingratus est benefactori Deo; qui

cum iuste potuisset eum damnare, et addicere aeternis suppliciis, ultro obtulit ac contulit immerenti gratiam sanctificantem. Cum ergo novo peccato peccat, gravius quidem labitur ob ingratitudinem, ut dictum est; tamen solummodo habet reatum poenae pro ratione commissae culpa: sed haec potest praeferre maiorem et minorem reatum, quam habuerint condonata peccata; igitur etiam stante circumstantia ingratitudinis, novum peccatum non habet tantum reatum, quantum habent peccata dimissa. *Patet minor*, quia cui condonatum est sacrilegium, et adulterium, et homicidium, potest peccare, et delinquere minori peccato; istud ergo habebit reatum poenae pro qualitate culpa, et non alium.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo [*Report.* 4. d. 22. n. 2.] servum manumissum ob ingratitudinem ad pristinum statum iuste revocari; non quidem ad eandem, quam prius subibat et serviebat servitutem, sed vel duriori, vel certe remissiori affici et plecti, pro iusta nimirum exigentia, et punitione peccati denuo commissi, et circumstantia insuper ingratitudinis aggravati. Unde, *cap. cit.* § *Libertus* sancitur, eum, qui manumissus fuit, venia non impetrata, seu non facta sibi potestate agendi, patronum in ius vocaverit (idest in benefactorem ingratus fuerit), cogendum esse solvere pecuniariam poenam; aut si pauper extiterit, a Praefecto urbis quasi inofficiosum verberibus castigandum.

AD SECUNDUM responsum fuit in 2. artic. quia [*Oxon.* 4. d. 22. n. 20.] recidivans per quodcumque peccatum mortale incurrit reatum aeternae damnationis, quam habuisset ob dimissa peccata. Cum igitur adiudicatur poenae aeternae, solvit universum debitum, quantum ad extensionem, non vero quoad intensionem, si minus grave fuit peccatum, in quod relapsus est; si autem gravius gravioribus quoque urgebitur tormentis, et ita numquam reatus peccati sequentis est tantus, quantus fuit prioris dimissi, nisi eiusdem malitiae et intensionis sit quoque peccatum sequens.

ARTICULUS IV.

UTRUM INGRATITUDO, RATIONE CUIUS SEQUENS PECCATUM FACIT
REDIRE PECCATA PRIUS DIMISSA, SIT SPECIALE PECCATUM.

Doct., Oxon. 4. d. 22. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 88. a. 4.

VIDETUR ingratitudo in casu esse speciale peccatum. Nam [*Oxon.* 2. d. 21. q. 1. n. 3.] ingratitudo, ob quam sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, est deordinatio avertens necessario a fine ultimo; ergo est speciale peccatum mortale. *Probatur antecedens*: ordinatio opposita de gratitudine servanda erga benefactorem secundum gradum beneficii collati cadit sub praecepto; igitur deordinatio opposita violat praeceptum naturae; est igitur peccatum mortale. Sed beneficium collatum a Deo peccatori poenitenti est magnum et ingens; quippe, qui loco poenae aeternae quam meruerat, restitutus sit in amicitiam Dei per gratiam liberaliter largitam; ergo pro ratione beneficii debuit peccator esse Deo gratus, et per consequens faciens contra hanc legem gratitudinis, specialiter peccat.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 19.] Quamvis licitum et utile fortassis

sit confiteri peccata praecedentia, veluti circumstantias aggravantes, non est tamen necesse ea confiteri in speciali; sufficit enim dixisse in generali: de multis, et magnis peccatis olim poenitui, et credo Deum ea mihi remisisse, et ideo nunc fui magis ingratus in peccando: sed si ingratitudo, ratione cuius peccata prius dimissa redeunt, foret speciale peccatum, oporteret confitentem eius mentionem specialem facere in confessione; ergo cum ad hoc necessario non teneatur, quia de tali re per se constat confessario, ingratitudo non erit speciale peccatum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 28.*] fieri posse ut ingratitudo in recidivante sit speciale peccatum; regulariter tamen non esse. *Prima pars declaratur*; quia si recidivans ex deliberata voluntate agat contra praeceptum divinum, quod peccando transgreditur, et intendat praeterea facere contra legem gratitudinis, et etiam contra suam promissionem factam Deo de non peccando, cum poenituit, tunc tot peccata committit, quot distinctas habet volitiones faciendi contra illas leges, de necessitate singillatim in confessione explicandas; igitur ingratitudo in recidivante potest esse speciale peccatum. — Quod vero *regulariter secus contingat*, declaratur: quia peccans vulgo non intendit nisi delectationem inordinatam, velletque potius ei delectationi non esse annexas tot prohibitiones; ergo licet omni peccato coniungatur inobedientia mandatorum divinorum, et contemptus, et odium Dei, et ingratitudo, quia tamen peccator non habet actum elicitem pertinentem ad singula, sed tantum implicite, quatenus nimirum vult aliquid, ad quod quodammodo concomitantur illa omnia, non nisi unico peccato peccabit.

Ex quibus patet responsio AD ARGUMENTUM; quia [*Oxon. ib.*] si recidivans intendat facere contra legem gratitudinis, utique est tali in volitione specialis deordinatio avertens necessario a fine, et ita distincte in confessione recensenda et explicanda. Quod si ea specialis voluntas absit, tunc ingratitudo et caetera enumerata in *solutione* non constituent speciale peccatum; quia sunt circumstantiae generales concomitantes quodlibet peccatum mortale, ex generali ratione peccati, non autem ex speciali, uti esset si explicite quis intenderet facere et contra legem gratitudinis, et contra legem promissi, et sic de aliis circumstantiis, specialiter consideratis et contemptis.

QUAESTIO OCTUAGESIMANONA.

DE VIRTUTUM RECUPERATIONE PER POENITENTIAM,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de recuperatione virtutum per poenitentiam.

Et circa hoc quaeruntur sex.

1. Utrum per poenitentiam restituantur virtutes. - 2. Utrum restituantur in aequali quantitate. - 3. Utrum restituatur poenitentiae aequalis dignitas. - 4. Utrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur. - 5. Utrum opera mortificata per peccatum per poenitentiam reviviscant. - 6. Utrum opera mortua, idest absque charitate facta, per poenitentiam vivificentur.

ARTICULUS I.

UTRUM PER POENITENTIAM VIRTUTES RESTITUANTUR.

Doctor, Oxon. 3. d. 36. — S. Thom. 3. p. q. 89. art. 1.

VIDENTUR per poenitentiam virtutes restitui iis, qui per peccata eas perdiderunt. [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.*] Etenim poenitentia reducit poenitentes ad innocentiam Baptismi: sed in Baptismo infunduntur omnes virtutes; ergo per poenitentiam restituantur amissae per peccatum. *Minor* quoad *theologicales* patet. [*Oxon. 3. d. 36. n. 27.*] Probatur de *moralibus*, quia parvuli baptizati decedentes habent eas virtutes in patria: sed non videtur qua ratione iis in patria ornentur, nisi habuissent in via; igitur cum nequiverint ipsas acquirere, fuerunt eis in Baptismate infusae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 25.*] Per peccatum amittitur gratia, et charitas: sed sine charitate nemo habet aliquam virtutem, secundum Augustinum, lib. 4.; *contra Iulianum*, c. 2. quod et probat per hoc, quia sine charitate nemo gloriatur perfecte in Domino; igitur cum per poenitentiam reddatur gratia poenitenti, et una recuperat virtutes amissas in amissione charitatis.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 27.*] Habens habitus vitiosos, si de novo convertatur, habet charitatem, caeterasque virtutes theologicas: non habet autem morales; ergo istae non sunt illi per poenitentiam restitutae. Patet *secunda pars minoris*, quia non operatur delectabiliter aliquod eorum, ad quae inclinaret virtus temperantiae, imo delectabile ei esset operari secundum habitum vitiosum oppositum, prius acquisitum; igitur per poenitentiam non recuperavit virtutes morales.

RESPONDEO dicendum, per poenitentiam reddi quidem poenitenti virtutes theologicales, non vero morales, quae sane cum illis non necessario connectuntur. Et *primum* quidem ex eo constat, quia non stat charitas in via sine fide et spe supernaturali, Deus enim sanans vulnera peccatorum in anima, perfecte sanat; et numquam charitatem infundit sine fide et spe, si contigerit poenitentem per actus oppositos illis habitibus esse privatum. — (Cf. 1. 2. q. 63. art. 3.) De *moralibus*

vero probat argumentum *ad oppositum*. Etsi enim ex hoc quod quis delectabiliter non exeat in actus temperantiae, non necessario sequatur eum carere temperantiae habitu infuso, quia alioquin probaretur esse in nobis habitus virtutum theologiarum, nihilominus, quia aliunde constat eos habitus esse admittendos, quod dici non potest de moralibus, omnino superflue videntur hi poni, cum acquiri possint per actus frequenter elicitos.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, poenitentiam reducere poenitentes ad innocentiam baptismalem per contritionem, confessionem et satisfactionem. — *Et cum subditur in minori*; [Oxon. 3. d. 36. n. 28.] in Baptismate infunduntur parvulis morales virtutes, quia habent eas in patria; *respondeo*, haud oportere eos praeditos esse moralibus virtutibus in patria, quia sufficienter bene disponuntur circa appetibilia per charitatem; haec enim disponit circa omnia volibilia in una ratione volibilis; vel si sint ponendae hae virtutes in patria, potest dici, infundi in instanti beatitudinis, quia pertinent ad statum comprehensoris.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. ib. n. 26.] eatenus virtutes morales appellari informes sine charitate, et formatas per charitatem, quatenus charitas ordinat ipsas, et earum fines in finem ultimum dirigit, qua in ordinatione est ultima earum perfectio, licet extrinseca. Quia tamen ea ordinatio ad finem extrinsecum non est secundum propriam speciem earum, ideo unaquaeque potest esse perfecta in sua ratione et ordine intrinseco ad proprium obiectum sine charitate; per amissionem ergo charitatis non perduntur virtutes morales, sed tantum desinunt esse in anima per actus inducentes habitus vitiosos oppositos, et ideo nec recuperantur per poenitentiam.

ARTICULUS II.

UTRUM POST POENITENTIAM RESURGAT HOMO IN AEQUALI VIRTUTE.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 89. a. 2.

VIDETUR per poenitentiam homo resurgere in aequali virtute, a qua per peccatum excidit. Nam ex *art. praec.*, morales virtutes per peccatum non destruuntur; manent igitur non solum aequales, sed eadem in lapso, et poenitente: sed theologales, quae per peccata tolluntur, vel possunt auferri, per poenitentiam redeunt, et prioribus aequales, quia poenitens acquirit proximum ius ad aequalem gloriam, quia eadem merita redeunt.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 18.] Vera poenitentia non est sine detestatione et dolore omnium peccatorum commissorum; sed iste actus meretur tantam gratiam, quantam peccata abstulerunt: quia ut illa a fine avertabant, ita iste ad finem convertit; igitur redit aequalis gratia priori amissae.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 22. n. 6.] Per poenitentiam reviviscunt opera bona per peccatum mortificata; ergo redit aequalis gratia. *Probatur consequentia*: operibus illis correspondet idem vel aequale praemium, quod correspondebat ante peccatum: sed intantum potest acqui-

rere per praemium qui poenituit, inquantum habet aequalem gratiam; igitur post poenitentiam resurgit homo in aequali virtute.

CONTRA. [*Oxon.* 1. d. 3. q. 6. n. 29.] In his quae suscipiunt magis et minus non quodlibet agens auget, nec in habitibus quilibet actus intendit habitum; vel saltem ille actus qui non virtualiter continet ipsum generatum. Unde aquam calidam non reddit calidiorem modicus calor, sed intensior. Igitur actus poenitendi nisi sit tantae intensiois, ut mereatur gratiam aequalem deperditae, per ipsum non resurgit homo in aequali virtute.

RESPONDEO dicendum, non necessario eum qui per poenitentiam resurgit, semper habere aequalem gratiam illi, quam per peccata amisit. Aut enim [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 6. seqq.] qui poenitet recuperat gratiam amissam per contritionem extra Sacramentum; aut congrue dispositus accedit ad Sacramentum, in quo intuitu meritorum Christi confertur sibi gratia poenitentialis. Si per contritionem, quoniam magis contrito largiorem Deus dat gratiam, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 9.] fieri enim potest ut per contritionem non solum culpa remittatur, verum etiam omnis poena condonetur, minus subinde contrito, et si sufficienter quoad acceptationem divinam, minorem dat gratiam. Quod si peccator congrue dispositus per contritionem, iustificetur in Sacramento [*Oxon.* 4. d. 4. q. 7. n. 3. 5.] gratia, quae confertur ex opere operato, etsi ex parte causae principalis regulariter sit simpliciter aequalis, quia virtute veritatis huius signi, cuius signi determinatio sicuti est universalis, ita effectus eius est aequalis, et uniformis, quia tamen accedentes ad hoc Sacramentum poenitentiae per motum proprium congrue dispositi, possunt inaequalem habere dispositionem, cuius sunt gradus pro ratione contritionis magis et minus intensae, potest proinde Sacramenti effectus, qui iuxta dispositionem recipientium confertur, esse inaequalis. Resurgentem igitur per poenitentiam, non oportet in aequali aut maiori virtute resurgere, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 10.] quia secundum eius dispositionem (ut dictum est) in detestando peccatum commissum intense aut remisse, vel in magis, et minus congrue se disponendo ad Sacramentum, datur sibi maior, aut minor gratia; atque eadem est ratio de caeteris theologalibus virtutibus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo per poenitentiam eadem merita redire in acceptatione divina, et proximum ius ad gloriam, quod ius per peccatum fuerat impeditum, et veluti suspensum ab executione sua; nego tamen, propterea esse admittendum necessario redire easdem virtutes theologicas, vel iam deperditis aequales; [*Report.* 4. d. 22. n. 8.] et rationem esse, quia proximum ius ad gloriam et ad tantam gloriam fundatur in operibus meritoriis, non in charitate; esto haec necessario requiratur, ut opus sit meritorium. Nisi enim aliquod opus eliciatur iuxta inclinationem habitus charitatis, nec a Deo acceptatur, nec est dignum vita aeterna. Hinc in Scriptura divina repromittitur praemium operibus meritoriis, et non habitibus virtutum, quamquam sine virtutibus theologicis nequeat esse aliqua actio meritoria. Secundum Philosophum etiam, 1. *Ethic.*, cap. 5. per habitum non distinguitur miser a felice, Cormiens a vigilante; unde in Symbolo Athanasii dicitur: *Qui bona egerunt ibunt in vitam aeternam.*

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 18.] utique veram

poenitentiam includere omnium peccatorum detestationem, et propositum non peccandi de caetero, et subinde oportere poenitentem averti a creaturis, circa quas peccavit, et converti ad Deum, a quo eum peccata averterunt. Verumtamen, quia is actus potest esse magis et minus intensus, salva formali detestatione peccatorum, vel virtuali, potest poenitens per ipsum maiorem et minorem gratiam promereri, et ita prioris amissae non necessario aequalem.

AD TERTIUM, concesso *antecedenti*, negatur *consequentia*. — *Et cum probatur*; [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 9.] *dico*, utique meritis illis correspondere idem, vel aequale praemium essenziale dandum non pro statu viae, sed in patria, si in gratia poenitentem decedere contigerit. — *Et cum subditur*: sed in tantum potest habere illud praemium qui poenituit, in quantum habet aequalem gratiam; *respondeo*, satis esse, ut gratia necessaria tali praemio attingendo detur illi in statu separationis, si nihil habeat solvendum poenarum temporalium, vel in statu beatitudinis; [Oxon. 4. d. 22. n. 10.] et ideo non oportere ex reviviscentia meritorum mortificatorum redire parem gratiam a qua excidit per peccatum, sed magis tantam, quantam exigunt ipsius poenitentis dispositiones; maxime cum gratia in quovis gradu faciat redire proximum ius eorundem meritorum, quantacumque, et qualiacumque sint, eaque gratia valeat quisque meritorie operari, ad quem finem Deus eam elargitur viatoribus, stante statu viae, in patria vero, ut secundum iustitiam et exigentiam meritorum anima attingat praemium bonis operibus promissum et promeritum. Quod satis consonum iustitiae videtur, quia gratia prior, a qua per peccatum excidit, fuit tantum donum Dei; merita autem erant quodammodo opera hominis. Gratia enim sanctificans, quae constituit gloriae haeredem, seu prima, seu secunda sit, non habet ex ratione formae tribuere tale ius ad haereditatem, sed ex divina acceptione, sive ex dono Dei; ideoque gloria ut refertur ad gratiam sanctificantem datur per modum haereditatis; ut autem confertur operibus, tribuitur ut praemium. Ius ergo, quod fundabatur in gratia, perditur per peccatum; at ius fundatum in operibus manet in divina promissione nondum completa; istud ergo ius cum reviviscit per gratiam poenitentialem, non reviviscit secundum quod fundabatur in amissa gratia, sed aliud acquiritur per aliam gratiam, et ideo haec minime est similis illi de necessitate, etsi esse possit, ut dictum fuit *in solutione*.

ARTICULUS III.

UTRUM PER POENITENTIAM RESTITUATUR HOMO
IN PRISTINAM DIGNITATEM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Tom. 3. p. q. 89. art. 3.

VIDETUR per poenitentiam homo haud restitui pristinae dignitati. Etenim [Oxon. 4. d. 1. q. 6. n. 5.] homo per peccatum potest virginitatem amittere: sed nequit amissa recuperari per quamcumque poenitentiam; igitur poenitentia non restituit hominem in pristinam dignitatem.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 22. n. 15.] *Quaest. 88. art. 2. in incid.* dictum fuit, maius beneficium esse innocentiam, quam poenitentiam: sed

per poenitentiam numquam recuperari potest innocentia; ergo nec prior dignitas, quam habebat homo in statu innocentiae, a quo per peccatum excidit.

3. PRAETEREA. Per quaedam atrocia crimina incidunt homines in infamiam, irregularitatem vel alias canonicas poenas, quibus redduntur inhabiles ad dignitates Ecclesiasticas, vel Reipublicae consequendas: sed postquam quis poenituit de homicidio v. g. ad hoc inhabilis est, et exclusus a susceptione vel exercitio ordinum; igitur per poenitentiam non reducit homo ad pristinam dignitatem et excellentiam.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 3. n. 1.] Vera poenitentia nititur reducere poenitentem ad innocentiam Baptismi; ergo per ipsam restituitur homo in pristinam dignitatem.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 3. d. 10. n. 1.] per peccatum hominem duplicem amittere dignitatem: alteram quidem quoad Deum: alteram quoad Ecclesiam; cum enim homo per gratiam sit filius Dei adoptivus, habens ius in haereditatem gloriae caelestis per Christi merita, cuius intuitu Deus illi gratiam largitur per Sacramenta, peccatis sese subiiciendo, gratiam amittit, et eam subinde quam ex gratia habebat dignitatem, evaditque Dei inimicus, et ordinatus ad aeternam poenam. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. per totam.] Quoniam igitur per poenitentiam redit homo in amicitiam divinam ob gratiae infusionem, consequens est, ut restituatur in pristinam dignitatem quoad Deum, cuius, ut antea, evadit filius adoptivus, et haeres regni caelorum. Respectu vero Ecclesiae quantum pertinet ad communionem in actibus quibusdam, in quibus homines Christiani inter se conveniunt, et quibus distinguuntur ab aliis hominibus aliarum sectarum, si sint occulta crimina, in quae prolapsi sunt, nullam peccantes amittunt dignitatem quoad alia membra Ecclesiae; quia propter peccatum, quod non est notorium, non debet aliquis in actibus notoriis vitare proximum; et ita [*Oxon.* 4. d. 1. q. 3. n. 2. — 3. d. 5. q. 2. n. 5.] ob occultum peccatum nemo perdit ius, quod habet acquisitum per Baptisma in actus, quibus conveniunt omnes Christiani; quamquam accedentes ad Sacramenta vivorum teneantur sub poena aeternae damnationis esse immunes ab omni peccato mortali, a quo proinde debent per poenitentiam expiari, ut digne ad Christi Sacramenta accedant.

Si autem peccata sint notoria, ut publice fornicarius, simoniacus, homicida, et alia id genus, Ecclesia subiecit huiusmodi facinora perpetrantes poenis et censuris canonicis, quae non subduntur clavibus, nec per sacramentalem poenitentiam nec poenae vel censurae solvuntur; sed requiritur ut absolvantur per actum distinctum ab eo qui tales poenas statuit, vel ab alio per potestatem sibi communicatam ab illo; quas poenas non est sentiendum esse sancitas, nisi expresse id in iure contineatur. Cum enim sint poenae iuris positivi, quando poena non infligitur, non incurritur. Quum autem ab his poenis, seu per sententiam iudicis relaxantis, seu alio modo fuerint soluti, nempe per canonicam purgationem, de quo 2. *quaest.* 5. fere per totum, et *Extra De purgatione canonica*, sunt restituti peccantes, vel tales praesumpti in pristinam dignitatem quoad Ecclesiam; et ita non per solam Sacramentalem poenitentiam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, mentis puritatem, et gratiam, quae per amissionem virginitatis deperditur, posse per poenitentiam reparari; [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 5. seqq.] sed hoc, quod est a virginitate non excidis-

esse irreparabile, quia fieri non potest, ut factum non sit quod iam praeteriit. Caeterum id non est peculiare virginitatis, sed omnibus peccatis commune. Fatemur tamen virginitati in patria correspondere peculiarem ornatum, qui est gradus gloriae accidentalis; quoad essentialem enim gradum gloriae, gratiae, et meritorum qui corruptus est, potest per poenitentiam esse virgini aequalis.

AD SECUNDUM respondeo [*Oxon.* 2. d. 20. — d. 32.] sic: Adamo ab innocentia lapso non reddidit Deus per poenitentiam ipsam formaliter innocentiam, sed aliquid illi aequivalens in acceptione divina, quae fuit gratia sanctificans, per quam potuit adipisci aequalem gradum gloriae illi quem habuisset, si in innocentia perstitisset. Et ita, qui innocentiam baptismalem per peccatum amittit, potest pristinae restitui dignitati, non quod formaliter faciat ipsum ab ea innocentia non excidisse, sed quia per aequalem gratiam ob condignam satisfactionem promeritam potest ad pristinum statum amicitiae divinae pertingere, et aequalem illi innocentiae gloriam adipisci. Innocens ergo in eo poenitenti praestat, quod iste non habet illum ornatum et gloriam accidentalem, quem habet innocens, eo quod innocentiam non amiserit. Quod si de innocentia B. Virginis sit sermo, illa non est trahenda in exemplum, quia eius innocentia fuit tanta, ut nec actuali alicui culpa, nec originali obnoxia extiterit, eo quod erat futura habitaculum Filii Dei.

AD TERTIUM concedo, per poenitentiam non restitui hominem lapsum in pristinam dignitatem quoad Ecclesiam, si ea commisit peccata, quae poenis canonicis subiecta sunt; sed ab his vinculis potest tantum absolvi ab eo, qui legitimam habet potestatem tales in pristinam dignitatem restituendi.

ARTICULUS IV.

UTRUM OPERA VIRTUTUM IN CHARITATE FACTA POSSINT MORTIFICARI.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 89. a. 4.

VIDENTUR opera virtutum in charitate facta non posse mortificari. Siquidem huiusmodi opera iam exequutione demandata praeterierunt, et non sunt; igitur nequeunt esse subiectum alicuius mutationis, quod enim non est, mutari non potest: sed si mortificarentur, de uno in alium statum transirent; igitur nequeunt huiusmodi opera mortificari.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 20. q. 1. n. 4.] Bonum est efficacius quam malum: sed si opera bona mortificarentur, id profecto fieret per sequens malum; igitur, cum istud sit inefficacius bono, non poterit mortem inferre operibus bonis.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 7.] Per bona opera in charitate facta quisque ex ordinatione divina acquisivit ius in gloriam aeternam; sed tale ius nequit deleri, stante invariabilitate pacti, et promissionis divinae; igitur per nihil adveniens possunt ea bona opera mortificari.

CONTRA. Ezechielis 18. [*Report.* 4. d. 22. n. 5.] *Si averterit se iustus a iustitia sua, et fecerit iniquitatem, omnes iustitiae eius, quas fecit, non recordabuntur; igitur stante iniustitia et iniquitate, non redditur prae-*

mium operibus bonis; et ita per peccatum opera virtutum meritorie facta mortificantur.

RESPONDEO dicendum, opera virtutum in charitate facta, per sequens letale peccatum mortificari. Cum [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 13.] enim anima vita spirituali vivat per gratiam, hac per peccatum amissa, spiritualiter mortua reputanda est, et inania consequenter omnia opera eius, et nullatenus digna, nec subinde profutura vitae aeternae consequendae. Mox enim ac quis in se admittit peccatum, Dei inimicus constituitur, ordinatus ad poenam aeternam, quamdiu in ipso perseverat. Quia ergo simul nequit esse ordinatus ad praemium aeternum, quod bonis operibus promeruisse supponimus, tunc carens gratia, cum impossibile sit simul esse beatum et miserum, consequens est, ut bona opera quae fecit sint in ipso mortificata, idest, non habentia ordinem ad vitam aeternam, quae alioquin illis reddenda erat pro operibus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Report.* 4. d. 22. n. 5.] non vocari opera bona mortificata, quasi redeant in se, et eam subeant mutationem, vel transeant de vita ad mortem; sed dici per peccatum mortificari, quia stante peccato, non ordinantur ad consequutionem vitae aeternae, sicuti ante peccatum.

AD SECUNDUM respondeo: etsi bonum efficacius sit quam malum, ut ait S. Dionysius, 4. *De divinis nominibus*, tamen aliquod malum potest adeo obesse, ut minus emolumenti afferat bonum. Et ita revera quaecumque, et quantacumque bona opera quisque fecerit, si vel unicum committat peccatum mortale, donec per poenitentiam illud deleatur, nihil sibi prosunt opera bona, quae repraesentavit, nec illorum recordatur Deus, idest non acceptat in ordine ad gloriae aeternae consequutionem; et consequenter sunt in eo mortificata.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 7.] aliud esse ius acquisitum ad praemium aeternum per bona opera deleri, et aliud ipsum ius mortificari; nam amisso iure, et nulla insuper competit actio ei, qui ius habuit; at cum solum mortificatur, vel suspenditur, non est extinctum ius, sed ipsius exequutio suspensa. Et ita in casu non dicimus, ex peccato bonis operibus ademptum esse ius in gloriam aeternam, sed esse dumtaxat mortificata, sic ut exequutio actionis, quae est gloriae adeptio, non permittatur donec, deletio peccato, merita per gratiam reviviscant.

ARTICULUS V.

UTRUM OPERA PER PECCATUM MORTIFICATA, PER POENITENTIAM REVIVISCANT.

Doctor, loc. citat. art. antec. — S. Thom. 3. p. q. 89. art. 5.

VIDETUR per poenitentiam non reviviscere opera bona per peccatum mortificata. Nam [*Report.* 4. d. 22. n. 5.] per peccatum recidivantis non redeunt prius dimissa peccata; *ex quaest. praec. art. 1.*; igitur neque per poenitentiam redeunt opera bona ex peccato mortificata. *Probatur consequentia*, quia ita est Deus vindex malorum, sicuti est retributor bonorum.

2. PRAETEREA. Si merita mortificata per poenitentiam reviviscerent;

[*Oxon.* 4. d. 22. n. 9.] igitur omnis resurgens a peccato mortali, resurget in maiori gratia, quam fuit illa quam amisit; resurgeret enim in omnibus bonis, quae prius habuit, iam, ut supponitur, vivificatis, et ulterius in isto actu poenitentiae, per quem resurgit, quem proinde praeteritis superaddidit; et ita in maiori gratia: hoc autem videtur inconveniens: *tum* quia non omnis cadens semper gravius cadit, quam prius ceciderit; igitur nec resurgens gravior resurgit, quam fuerit antea: *tum* quia prima gratia potest esse *maior*, et *minor*, per consequens *minima*: sed per poenitentiam acquiritur prima gratia; ergo possibile est aliquando primam gratiam per poenitentiam recuperatam esse minimam.

3. PRAETEREA. Si verum esset, [*Oxon.* ib. n. 10.] quod merita mortificata per poenitentiam reviviscerent in acceptatione divina, sequeretur, eum, qui labitur in peccatum, reportare commodum de lapsu suo: hoc est inconveniens. *Sed probatur* sequi, quia resurgit dignior praemio in Dei acceptatione, quam fuerit prius; ultra enim merita anteriora habet meritum de praesenti poenitentia.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 6.] Auctor *De vera et falsa poenit.*, cap. 14. (et habetur *De poenit.*, dist. 3. cap. 45.) *Pium est credere, et nostra fides expostulat, et cum gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remaneant bona: et cum destruxerit quod suum non invenit, amet et diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit*; igitur destructo per poenitentiam peccato, opera bona in Dei acceptatione reviviscunt.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 7.] opera meritoria ex peccato mortificata, reviviscere per poenitentiam in acceptatione divina. Operibus enim meritoriis, in charitate scilicet elicitis, ex divina largitate, et clementia, qua voluit nobiscum tale pactum inire, debetur gloria aeterna: quod praemium semper illis operibus esset retribuendum, nisi obstaret indispositio recipientis contracta per novam culpam; ea igitur per poenitentiam sublata, est illis gloria reddenda. Numquam igitur opera meritoria extincta fuerunt in Dei acceptatione, etsi propter novum peccatum commissum fuerint mortificata, et interim peccator dum fuit sub illo extiterit ad poenam aeternam ordinatus.

Quod commode [*Oxon.* ib.] declarari potest exemplo Iuristarum dicentium, fieri posse, ut aliquis habeat ius in rem aliquam, cui tamen non competit actio propter aliquod impedimentum. Et ita pariter habenti bona merita in acceptatione divina, mortificata tamen per peccatum, remanet totum ius, quod correspondet illis meritis ad vitam aeternam; sed non remanet actio, quamdiu est obnoxius irae divinae; et si perpetuo sit inimicus, perpetuo cessat illa actio; at cessante inimicitia exorta propter iteratum lapsum in peccatum mortale, non redit novum ius, sed competit actio, ut sequela antiqui iuris bonis operibus acquisiti, in gloriam aeternam. [*Oxon.* ib. n. 8.] Quod profecto ius numquam fuit extinctum, aut commutatum; quia nec viatori competit redditio praemii, nec iuste bonum aeternum potest in quodvis temporali commutari. Numquam igitur ius acquisitum per bona opera expirat in viatore, quousque bonum aeternum sit illi retributum, etsi possit mortificari, taliter ut non competat sibi actio, aut exequutio iuris sui, ut dictum est. Est itaque ingens sane Dei misericordia, quae dimissa semel peccata ad ultionem redire non patitur, etsi interim velit redire mortificata merita ad praemium. Concurrat nihilominus et hic iustitia, (ut in omnibus Dei operibus) propterea quod

iure semel acquisito iuste aliquem non privaret, vel per extinctionem iuris sine praemii redditione, vel incomparabiliter minus reddendo illi, quam promeruerit, uti esset, si bonum aeternum retribuendum in aliquod temporale commutaret.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib.*] dico, eatenus non redire dimissa peccata per novum peccatum, quatenus eorum poena aeterna in temporalem fuit commutata. Extincta itaque cum fuerit obligatio ad poenam aeternam, non debet eadem per novum peccatum reduci, licet id fieri posse, et si vellet Deus adhuc iustum esse, non negemus; ipse tamen de facto non iudicat bis in idipsum. At ius, quod habent opera meritoria in gloriam aeternam, numquam fuit aut compensatum, aut commutatum in aliud ius; et ideo semper vivunt bona opera in acceptione divina; quamquam interdum per peccatum privata sint executione iuris sui, in tantum, ut si in tali statu fierent in termino, semper forent promerito praemio expoliata. — *Et cum dicitur*: perinde Deus est vindex malorum ac retributor bonorum; *manifestum est*, id esse falsum, quia mala, quum eorum poena aeterna est in temporalem commutata, sufficienter puniuntur per poenam temporalem; sed merenti bonum aeternum non sufficienter satisficit, nec compensari potest per bonum temporale, et ideo semper est ei salvum ius suum in illud. Unde Augustinus (et habetur *De poenit.*, dist. 3. cap. 32.), respondens cuidam obiectioni infidelium dicentium, Deum diligere peccata, si semper ea dimittit, quia exinde homines ad peccandum incitantur, dicit: *Constat ei multum peccata displicere, qui semper praesto est eadem destruere; si enim ea amaret, numquam destrueret, sed conservaret, et ut sua munera foveret.* Non destruit ergo, sed fovet, et conservat opera bona, quia sua munera; et ita qui meritorie egit, semper ius suum salvum habet, quamquam non actionem. Ideoque non repugnat iterum actionem inchoari; fuit enim suspensa ad tempus, sub conditione, quoadusque scilicet peccator de peccato poeniteat. In remissione autem peccati ablatum est ius, quo ordinabatur homo ad aeternam poenam; et consequenter actor iuxta leges praefixas a divina Sapientia nequit iterum peccatum ad vindictam revocare.

AD SECUNDUM, respondeo iuxta dicta supra *art. 2.* [*Oxon. ib. n. 9. seqq.*] resurgentem utique maiora merita habere in acceptione divina; et proinde maiorem gloriam fore sibi reddendam illa, quam consequutus fuisset, quando cecidit; sed non exinde sequi ipsum resurgere in maiori gratia; et ratio reddita est *ibi ad ultimum principale*. Cuicumque enim merito debetur praemium, non modo accidentale, verum etiam essentialis; quod constat ex eo, quia si quis vel tenuissimum meritum haberet, beatificaretur, et non praecise in eo gradu, quo parvuli post Baptismum decedentes haereditatem gloriae caelestis consequuntur, ob Christi merita spiritualiter renati. Sentiendum est enim, gloriam habentis qualiacumque merita propria excedere beatitudinem illorum, qui praecise propter Christi merita Dei fruitione sunt potiti. Quodcumque igitur meritum aliis additum meritis postulat proprium gradum gloriae essentialis sibi correspondentem. Et hoc evidenter consonat divinae Scripturae, quae multis in locis diserte testatur, ex lege iustitiae divinae unicuique reddendum esse praemium pro ratione operum repraesentatorum in via, ut *Psal. 61. ad Rom., 2.* et alibi; nusquam autem legimus retribuendam

esse gloriam secundum habitum eius qui gloriae particeps efficitur. Et consonat observantiae legis divinae; iuxta hoc enim utile est quemque continue, quantum possibile est, in operibus meritoriis sese exercere, quamvis remissis; quia correspondet singulis in acceptatione Dei determinatus gradus gloriae, et etiam gratiae dandae vel statim post elicitedum actum meritorium, vel post mortem, cum scilicet est meritis praemium gloriae reddendum. Breviter igitur, quamvis resurgens habeat maiora merita, quam cum cecidit, non oportet tamen habere maiorem gratiam, quia haec datur secundum eius dispositionem poenitendo; et sicuti haec potest esse magis et minus intensa, ita et illa.

AD TERTIUM dico, [Oxon. ib. n. 10.] peccantem nullum commodum reportare de peccato suo, sed potius magnum incommodum et detrimentum; non solum quia peccavit, et seipso deterior effectus est, verum etiam quia id temporis, quo in peccato perstitit, est sibi perditum, cum potuerit merita propria multiplicasse, si in gratia permansisset.

Ex dictis hactenus [Oxon. ib. n. 12.] sequitur primo, aliquem dignum maiori gloria, secundum quod haec meritis correspondet et debetur, aliquando damnari, et dignum multo minori gloria salvari; scilicet quia iste qui minorem promeruit, decedens, non habet merita mortificata, sed est dignus proxime, quatenus nihil est sibi impedimento actionis suae repraesentandae secundum ius acquisitum. Qui autem maiorem meruit gloriam, habet quidem ius ad illam, sed suspensum et remotum. Nec item est dignus gloria illa, quae gratiae correspondet, quia a gratia iam excidisse supponimus, nemini autem datur gloria correspondens meritis, sine gloria correspondente etiam gratiae. — Si autem illud correspondens merito esse ponatur eiusdem rationis, cum eo, quod gratiae rependitur, quoniam per quodcumque meritum augetur istud in divina acceptatione, profecto meritis finitis correspondebit tantum gloriae, quantum est istud correspondens gratiae. Aliquis ergo in gradu determinato habens gratiam, salvaretur; et habens dumtaxat merita sine gratia, damnaretur. Damnatur itaque dignus, sed dignitate remota et suspensa; et ita dignus multo maiori gloria damnabitur; et dignus dignitate propinqua multo minori gloria salvabitur. Nec mirum, quia inimico, dum est inimicus, quaecumque bona praeterita non sufficiunt ad bonum aeternum consequendum.

Secundum est inferendum, ea, [Oxon. ib. n. 13.] quibus magnus gradus gloriae correspondet, dum sunt mortificata, nec minimum quidem gradum mereri posse; alioquin qui a magnis meritis excidisset, iam meruisset ut resurgeret ab illo lapsu per primam gratiam sibi conferendam ob merita olim acquisita, quod est manifeste falsum. Nec tamen credendum est, merita ipsa mortificata nihil omnino facere in acceptatione divina quoad gratiae recuperationem; quia etsi secundum strictam iustitiam inimicus Dei per peccatum dignus non sit de propinquo, nec ex se valeat promereri aliquem gradum gratiae, vel gloriae, excellens nihilominus misericordia Dei, propter praecedentia merita quantumvis mortificata, citius dat gratiam ad resurgendum. Unde quemadmodum perfectior gravius cadit propter maiorem ingratitude, ita, caeteris paribus, citius resurgit, propter Dei benignitatem, merita praecedentia ad eum finem aliquammodo acceptantis. Unde aliquando audi-

de viro prius valde perfecto, et postea profundissime lapso, cum propter facinora sua capitis esset damnatus, magna Dei misericordia praevento, perfectissima poenitentia sibi subito inspirata est. Istud bene debet allicere quemlibet ad semper meritorie agendum pro viribus; quia sive mansurus, sive lapsurus sit, non erunt merita sua in oblivione omnimodâ coram Deo.

ARTICULUS VI.

UTRUM PER POENITENTIAM SUBSEQUENTEM
ETIAM OPERA MORTUA VIVIFICENTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 22. — S. Thom. 3. p. q. 89. art. 6.

VIDENTUR opera mortua per poenitentiam sequentem vivificari. Etenim cum fiebant, ideo mortua erant, quia anima erat obnoxia mortali peccato; sed per poenitentiam destruitur mortale peccatum; ergo tollitur id, per quod ea opera mortua erant, et ponitur gratia, per quam in Dei acceptatione vivunt; igitur iam sunt per gratiam quam poenitentia promeruit vivificata.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 36. n. 26.*] Licet morales virtutes sine charitate non prosint ad vitam aeternam, nihilominus etiam cum charitate non formantur, possunt in sua specie et ordine esse morales virtutes, perficiendae deinde per advenientem habitum charitatis perfectione extrinseca, quam ex proprio genere nequeunt habere; igitur per eandem inhaerentem charitatem actus harum virtutum acquirunt eandem perfectionem extrinsecam: sed id est opera mortua per poenitentiam vivificari; ergo per subsequentem poenitentiam opera mortua vivificantur.

3. PRAETEREA. Hieronymus, super cap. i. *Aggaei*, (et ponitur *De Poen.*, dist. 3. cap. 46.), *Si quando, inquit, videris inter multa mala opera peccatorum facere quempiam nonnulla, quae iusta sunt, non est tam iniustus Deus, ut propter mala multa, paucorum obliviscatur bonorum.* Sed si Deus non obliviscitur bonorum, quae quis facit dum est peccator, minus obliviscitur eorum, cum per poenitentiam gratiam recuperavit; ergo per poenitentiam opera mortua vitae restituuntur.

CONTRA. I. *ad Corinth.*, 13. *Si tradidero Corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest;* igitur quaevis opera facta sine charitate nihil prosunt ad vitam aeternam: si autem per poenitentiam vivificentur, conducerent ad vitae aeternae assequutionem; ergo opus mortuum non potest vitae aeternae restitui.

RESPONDEO dicendum, quaecumque opera etiam bona ex genere, sine charitate in anima inhaerente facta, etiamsi per poenitentiam peccatum tollatur, non vivificari, nec aliquando a Deo acceptari in ordine ad gloriam aeternam. *Declaratur:* [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 13.*] dum anima est obnoxia peccato mortali caret gratia et charitate, quae sola est principium vitae spiritualis, et qua vivunt opera bona in acceptatione divina. Quoniam ergo ex defectu principii dantis vitam, opera quaevis peccatoris a Deo non acceptantur, non sunt mortificata, sed penitus mortua; per ipsa ergo nullum ius, ne remotum quidem, acquiritur operanti; per advenientem igitur charitatem, esto anima sanctifi-

cetur, et possit deinceps operari opera digna vita aeterna, [*Oxon.* 4. d. 4. q. 5. n. 8.] non tamen reviviscere possunt opera facta sine charitate, quia ius quod numquam fuit, reviviscere nequit; nec ipsa opera reviviscunt quasi novum ius adeptura, quia praeterierunt, et sequentes actiones in esse physico possunt quidem illis esse similes, sed nequaquam eadem; in esse vero morali sunt omnino alterius rationis, quia istae vivunt in divina acceptatione, quia iuxta inclinationem charitatis eliciuntur, illae vero mortuae erant.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 7.] ea ratione tantum probari, opera, quae post gratiae recuperationem eliciuntur, vivere in divina acceptatione, et respectu eorum dumtaxat est remotum propter poenitentiam impeditum. Caeterum in ordine ad ea, quae iam praecesserunt, nullus est depulsus obex impediens; quia quod omnino non est, non intelligitur, nec dicitur impeditum. Quia ergo in mortuis operibus nullum fuit ius fundatum, quod intelligi possit, vel impeditum vel ab obstaculo liberum, nec redire queunt per poenitentiam, ut a Deo acceptentur in ordine ad aeternam vitam.

AD SECUNDUM [*Oxon.* 3. d. 36. n. 26.] concedo, sine charitate quiescere posse morales virtutes in anima quoad earum speciem, obiectum, et definitionem; atque etiam per charitatem ordinari, et perfici perfectione extrinseca, qua eas sine charitate carere oportet. Et ita concedo eas, quae prius non ordinabantur, ordinari ad Deum per charitatem, adeo ut earum actus acceptentur, et prosint in vitam aeternam; nego tamen, id ipsum sequi de actibus, qui praeterierunt, nec manent in anima, ut virtutes; illi siquidem, dum producebantur, non erant digni a Deo acceptari, quia mortui, et ideo per quemcumque actum poenitentialem minime reviviscere possunt.

AD TERTIUM ex Hieronymo, respondeo, utique Deum non oblivisci operum bonorum vel a pravis hominibus factorum, [*Oxon.* 3. d. 38. n. 14.] vel quia remunerat in praesenti vita temporalibus bonis, vel quia non tam severe punit in altera vita.

QUAESTIO NONAGESIMA.

DE PARTIBUS POENITENTIAE IN GENERALI, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de partibus poenitentiae. Et *primo* in generali; *secundo* in speciali de singulis.

Circa primum quaeruntur quatuor.

1. Utrum poenitentia habeat partes. - 2. De numero partium. - 3. Quales sint. - 4. De divisione eius in partes subiectivas.

ARTICULUS I.

UTRUM POENITENTIAE DEBEANT PARTES ASSIGNARI.

Doct., Oxon. 4. d. 16. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 90. a. 1.

VIDETUR poenitentiae non esse partes attribuendas. Poenitentia enim [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 1. — *Report. ib.* n. 1.] est remedium contra pec-

catum: sed peccatum est simplex, nec habet partes; igitur nec in remedio morbi illius sunt partes ullae adstruendae.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 1.] Si poenitentiae essent partes assignandae, aut igitur poenitentiae, quae est virtus, aut poenitentiae, quae est Sacramentum: neutra autem poenitentia partes admittit. Et *probatur*: nam poenitentia virtus est simplex forma in anima, quia spiritualis; et per consequens indivisibilis, et ita partium omnium incapax. sed neque poenitentia Sacramentum eas potest habere; Sacramentum enim omne, vel est signum sensibile, vel consistit in signo sensibili; contritio autem (quae maxime esset pars Sacramenti poenitentiae) non est aliquid sensibile, sed spirituale; ergo non est ponenda pars Sacramenti poenitentiae.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Si poenitentiae essent partes assignandae, maxime viderentur partes subiectivae, de quibus poenitentia in communi praedicaretur: sed hoc nequit esse. Et *probatur*: nam in qualibet parte subiectiva perfecte salvatur ratio totius sine alia parte; Sortes enim est perfecte homo, etiamsi ponatur non esse aliud individuum naturae humanae: sed in contritione sine aliis non salvatur perfecte ratio poenitentiae; ergo nequeunt esse partes subiectivae.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Ad perfectionem poenitentiae requiritur contritio, confessio et satisfactio, adeo ut sine illis nequeat esse poenitentia perfecta, secundum auctoritates Sanctorum, quas affert Magister, 4. *dist.* 16.: sed non possunt illa tria requiri necessario ad perfectionem intrinsecam Sacramenti, nisi aliquo modo sint partes eius; igitur Poenitentiae sunt partes assignandae.

RESPONDEO dicendum, Poenitentiae non esse assignandas partes, quibus *essentialiter* constet, quaeve importentur ab hoc Sacramento *in recto*; ad eius nihilominus *integritatem* et perfectionem requiri aliquos actus poenitentis, vel Poenitentiae Sacramentum susipientis; ac proinde eos actus esse quasi partes eius. Et *prima* quidem *pars* resolutionis declarata fuit q. 84. *artic.* 1. *in Incidenti* per hoc, [*Oxon.* ib. n. 7.] quia Poenitentia Sacramentum est absolutio Sacramentalis facta certis verbis; igitur cum contritio sit quoddam spirituale in anima, non potest pertinere ad essentiam illius signi sensibilis. Neque confessio, quia confessio nihil est sententiae iudicis absolventis reum, sed actus rei accusantis se. Neque satisfactio, quae sequitur ipsam absolutionem sacramentalem.

Nihilominus quia ea sacramentalis absolutio, in qua sita est essentia Sacramenti Poenitentiae, non est quaecumque absolutio, sed rationalis, humana, et modo convenienti Sacramento iudiciali, ferenda et pronuntianda; de necessitate praesupponit in eo [*Oxon.* ib. — *Report.* ib. n. 12. 14.] qui absolvendus est aliquos actus, quibus cognoscatur a iudice causa iudicanda, et doleat se talia gessisse (nam etiam in humanis iudiciis iudex non absolveret, qui exultaret de illatis iniuriis, et ad pares, et consimiles inferendas se ostenderet paratum) et velit pro eiusmodi iuxta vires, et arbitrium iudicis satisfacere; consequens est, ut tales poenitentis actus sint quasi partes Poenitentiae, et quasi materia ad utilem poenitentiam, proficuum, dignamque necessario requisita; sunt igitur Poenitentiae partes assignandae, non quidem essentialiter ipsam componentes, sed ad ipsius integritatem necessario spectantes. Quomodo igitur

peccata sunt materia poenitentiae remota, ut dictum fuit *q. 84. art. 2.* ita actus quidem poenitentis, qui versantur circa punitionem debitam peccatorum, sunt Poenitentiae materia proxima.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 8. — Report. ib. n. 15.*] remedium, quod est tale ex natura rei, debet esse simplex, si morbus est simplex, concedo: remedium ex institutione legislatoris, nego: siquidem legislator uni simplici peccato potest iuste statuere multiplicem poenam, quae multiplex poena unam totalem integraret; et ita est in proposito, quia actus poenitentis, qui sunt quasi partes et materia propinqua poenitentiae, ad unam totalem poenam integrandam ordinantur in vindictam et satisfactionem peccati commissi.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 9. — Report. ib. n. 18.*] ex dictis *q. 84. art. 2.* poenitentis actus, qui ponuntur quasi partes Poenitentiae, non esse partes poenitentiae virtutis, quae est habitus simplex in anima, neque etiam actus eius virtutis; sed actus imperati ab illa virtute, imperante detestationem, confessionem, et satisfactionem peccatorum, per actum proxime et immediate ab ipsa elicatum, quod est velle punire peccatum commissum. Iste ergo actus punitivus posset aliquo modo dici habere partes istas, non formaliter, sed quasi causaliter, pro quanto ipse est aliquo modo distinctus, ut imperat partem istam, et illam. Et ita quatenus poenitentia virtus remotissime inclinatur ad omnes has poenas infligendas pro peccatis commissis, possent ipsi actus contritionis, confessionis et satisfactionis dici aliquo modo partes ipsius virtutis poenitentiae. Neque sunt partes proprie Poenitentiae Sacramenti, quia duae illarum, scilicet contritio, et confessio, praecedunt Sacramentum, et tertia subsequitur, nempe satisfactio; sunt tamen quasi partes ipsius, quatenus ad Poenitentiae Sacramentum requiruntur ut quaedam praesupposita necessario, ex institutione divina.

AD TERTIUM dico sic: [*Oxon. ib. n. 8. — Report. ib. n. 16. seqq.*] Poenitentia ut est poenae tenentia, potest praedicari de contritione, confessione et satisfactione, quae proinde sunt partes eius subiectivae, quia per unamquamque illarum tenetur voluntarie poena — *Et cum arguitur contra*, quia non salvatur in singulis illarum ratio poenitentiae; *respondeo*, id propterea esse, quia unaquaeque illarum poenarum non est adaequata punitio peccati, et ideo debet ex omnibus compleri; ac subinde ut poenitentia est totalis et perfectus effectus proximus virtutis poenitentiae, magis illa tria sunt partes integrales eius, de quo *infra art. 3.*

ARTICULUS II.

UTRUM CONVENIENTER ASSIGNENTUR PARTES POENITENTIAE,
CONTRITIO, CONFESSIO ET SATISFACTIO.

Doctor, Oxon. 4. d. 16. q. 1. — Report. ib. — S. Thom. 3. p. q. 90. a. 2.

VIDETUR contritio, confessio et satisfactio inconvenienter assignari partes poenitentiae. Nam [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 2.*] fructus non est pars eius, cuius est fructus; quod patet exemplo, quia pomum, quod fructus arboris est, pars eius esse nequit. *Et probatur* etiam ratione, quia fructus est ultimum quod expectatur de eo, cuius est fructus: nulla autem

pars ipsius est tale ultimum: sed satisfactio est fructus poenitentiae, secundum Gloss. super illud Matthaei, 3. *Facite fructus dignos poenitentiae*; quod etiam dicit Auctor *De vera et falsa poenit.*, cap. 15. et refertur a *Magistro Sent.*, 4. d. 16. cap. 1.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Nulla pars est posterior naturali ordine suo toto: sed Poenitentiam Sacramentum sequitur naturali ordine satisfactio, igitur minus convenienter satisfactio numeratur inter Poenitentiae partes.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Contritio insensibilis est, et spiritualis, quippe quae in anima perficitur; confessio autem et satisfactio non sunt spiritualia, sed sensibilia extra mentem: sed poenitentia insensibilis et spiritualis non est Sacramentum; igitur inconvenienter contritio assignatur pars poenitentiae.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 17.*] Contritio, confessio et satisfactio ex divina institutione ita requiruntur ad Poenitentiam, ut sine ipsis Sacramentum minime perficiatur; ergo licet non sint partes essentiales eius, quia tamen sine ipsis nullum est Sacramentum Poenitentiae, convenienter assignantur et dicuntur quasi partes ipsius.

RESPONDEO dicendum, convenientissime contritionem, confessionem, satisfactionem assignari et poni esse quasi partes Poenitentiae. Quoniam enim Poenitentiae Sacramentum est essentialiter absolutio sacramentalis facta certis verbis, de quo dictum fuit *quaest.* 84., Sacerdos non absolvit reum arbitrarie, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] sed requiritur necessario, ut prius causam cognoscat, ac pro meritis eius sententiam ferat; opus est ergo, ut reus in foro illo Sacramentali accuset se, et manifestet sua errata, ut ab iudice absolutionem obtineat; convenienter igitur ponitur confessio quasi pars Poenitentiae. — *Quia etiam* utilis esse nequit absolutio, nisi poenitens de iis de quibus se accusat habeat aliquam contritionem, vel saltem attritionem, ut nempe sibi displiceat Deum offendisse, recte proinde et ipsa contritio ponitur eiusdem Poenitentiae quasi pars. — *Et denique* ut Sacramentum Poenitentiae habeat efficaciam, debet sequi satisfactio, idque vel in re vel in voto, qua poena debita peccatis solvatur. Sententia siquidem Sacerdotis una reum absolvit, et ligat: absolvit quidem a debito poenae aeternae; sed ligat ad solutionem poenae temporalis, nisi fuerit sufficienter prius soluta: est ergo, ut satisfactio quasi pars Poenitentiae, et ipsa cum reliquis praedictis habens suum effectum ex opere operato.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Report. 4. d. 16. q. 1. n. 18.*] fructum non esse partem poenitentiae, quae est virtus, neque actum eius; esse tamen fructus, inquantum consequuntur actus imperatos, et effectum proximum poenitentiae. Formaliter igitur haec est vera, *fructus non est pars*; sed causaliter falsa; quia partes illae imperatae a poenitentia virtute, et actu eius, sunt causa illius fructus; opus itaque [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 9.*] exterius, esto non sit pars poenitentiae virtutis, est nihilominus pars eius, quod est *puniri*.

Per hoc AD SECUNDUM; [*Oxon. ib.*] quia nullum est inconueniens, idem esse partem posterioris, et fructum prioris; prius est autem imperium exequutione. Actus vero imperans opus illud exterius, vel est a virtute poenitentiae, vel eius causativus; esto igitur (ut dictum est) non sit pars eius, cuius est fructus, est tamen pars poenitentiae, ut sumitur pro *puniri*.

AD TERTIUM dicendum, [*Oxon.* 4. d. 17.] contritionem, ut sit utilis, ordinari, et debere involvere votum confitendi peccata iudici a Deo deputato, ac satisfaciendi pro illis ad arbitrium eius.

ARTICULUS III.

UTRUM PRAEDICTA TRIA SINT PARTES INTEGRALES POENITENTIAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 16. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom.* 3. p. q. 90. a. 3.

VIDENTUR praedicta tria haud esse partes integrales poenitentiae. Nam [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 1.] totum non praedicatur de partibus integralibus in recto; non enim manus, aut pes est homo: sed poenitentia praedicatur de omnibus illis in recto: siquidem conteri est poenitere, et confiteri est poenitere, et satisfacere similiter est poenitere; ergo ista tria non sunt partes integrales poenitentiae.

2. PRAETEREA. Impossibile est partem unam integralem continere in se aliam partem integram eiusdem totius; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 9.] ut enim continentur a toto, ita unaquaeque aliam excludit: sed contritio ut sit utilis continet in se confessionem et satisfactionem; ergo tria haec non sunt partes integrales poenitentiae.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 2.] Ad integritatem Sacramenti Poenitentiae ita unumquodque praedictorum trium concurrit, ut uno ex illis deficiente, non habeatur eius perfectio; ergo Poenitentia perfecte integratur ex illis tribus, et per consequens sunt partes integrales eius.

RESPONDEO dicendum, illa tria esse partes integrales poenitentiae. Sed ad evidentiam qualiter sint, et sub qua acceptione Poenitentiam integrant, sciendum, *poenitentiam*, [*Report.* 4. d. 16. q. 1. n. 2.], ut etiam contradistinguitur a Sacramento Poenitentiae, esse nomen aequivocum complures habens significationes, quae in proposito possunt esse quatuor; nam potest accipi in *primis* pro poenitentia virtute, quae est simpliciter habitus in anima: *secundo* pro actu proprio ipsius poenitentiae virtutis, sicuti accipitur in communi sermone, cum alteri dicimus: *facias poenitentiam*, non intelligentes nimirum, ut paret sibi poenitentiae virtutis habitum, sed ut infligat sibi id quod importat actus proprius illius habitus: *tertio* accipitur *poenitentia* pro effectu proximo et proprio actus ipsius virtutis poenitentiae: *quarto* denique sumitur pro effectu remoto illius actus, de quibus omnibus actum fuit, *quaest.* 84. *art.* 2.

Ulterius tamen intelligendum est, [*Report. ib.* n. 3.] actum virtutis poenitentiae, quo voluntas vult iuste in se vindicare peccatum quod commisit, esse proprie actum *imperativum efficaciter*, idest repraesentativum vindictae pro iniuriis illatis Maiestati divinae, ob legis eius praevaricationem, idque non aliter, quam iuxta inclinationem habitus poenitentiae. Ex eo igitur actu imperativo sequuntur alii actus *imperati*, tam interiores, quam exteriores, quos consequitur poena, quam infligere intendit ille actus imperativus. Quam porro poenam non valet voluntas infligere, nisi imperando prius actus, ex quibus illa sequitur poena; passiones enim non sunt in potestate voluntatis, nisi mediantibus actibus poenae causativis. Res itaque ista ita geritur: voluntas mediante actu,

quo vult iuste in se vindicare commissum peccatum, praecipit intellectui considerationem peccati quod commisit, et offensae divinae; ex quo causatur in ipsa nolitio offensae Dei, et efficax detestatio peccati; et quia non vult illud, quod considerat commisisse, oritur exinde in voluntate *displicentia* et tristitia vehemens; quibus ita se habentibus, idem actus imperativus imperat alios poenitentiae actus et poenas exteriores; primo scilicet *propalationem peccatorum* Sacerdoti faciendam, ad quam sequitur specialis poena, passio nempe verecundiae et erubescendiae; et deinde vult exequutioni demandari *opus laboriosum* impositum a Sacerdote, ad quod passionem in carne sequi oportet, quia contra affectionem commodi, ut quodcumque opus laboriosum. — Hi ergo tres actus immediate imperati ab actu virtutis poenitentiae sunt totalis effectus eius proximus, partiales tamen in se, et inter sese ordinati in ratione effectuum ordinatum ad eandem causam; quia idem actus poenitentiae virtutis immediate imperat omnes illos tres actus, ad quos consequuntur tres praedictae poenae speciales, quae sunt effectus remotis actus poenitentiae virtutis; estque ultima acceptio *poenitentiae*, ut dictum est.

Verumtamen [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 3.] praefatarum *poenitentiae* acceptionum considerata est distinctio et ordo; siquidem possunt separari ab invicem, potest enim virtus illa esse sine suo actu elicitio, et e contra actus sine habitu; primus enim actus conformis rectae rationi, natus virtutem poenitentiae generare, potest haberi priusquam aliquid virtutis illius generetur, quia ipse est generativus primi gradus virtutis. Sic etiam actus ille (in quo est *secunda* acceptio) potest esse sine actu imperato; quia non statim ad actum imperii voluntatis sequitur actus, qui imperatur; nam voluntas imperans non est omnipotens. Et pariformiter potest inesse actus imperatus sine imperante, idest actus aliquis causativus poenae, sine actu voluntatis imperantis actum huiusmodi; fieri enim potest, ut quis detestetur ab se commissum peccatum ex immediato motivo contemplationis Dei, licet non habeat actum imperantem talem detestationem in vindictam culpae. Et denique, [*Oxon.* ib. n. 4.] potest esse *tertius* sine *quarto*, quia non semper ad actus illos, qui essent nati generare poenam, sequitur poena, ob aliquam indispositionem, fortasse in ipsa potentia sususceptiva poenae, sicuti non semper ad nolitioem vel odium peccati commissi sequitur tristitia, ut dictum fuit *q. 85. art. 2. in incid.* Potest quoque *quartum* separari a *tertio*, quia potest inesse poena, et tamen non causari ab actu illo ordinato; actus enim talis ordinatus non est causa praecisa generationis eiusmodi poenae, cum aliunde possit inesse, sic nunc.

PRIMUM DICTUM: contritio, confessio, et satisfactio non sunt partes integrales poenitentiae virtutis. *Probatio*: poenitentia virtus est habitus, vel [*Oxon.* ib. n. 5.] quaedam forma simplex in voluntate, perinde ut charitas, vel quaecumque alia iustitia inclinans ad vindicanda propria peccata: sed simplicis habitus nullae sunt partes integrales; ergo nec poenitentiae virtutis. — *Deinde*, habitus ille est permanens, ut permanentia dicitur de habitibus virtutum: sed contritio, confessio, et satisfactio sunt quaedam habentia *esse in fieri*; igitur, cum permanens integrari nequeat partibus decedentibus et labentibus, cuiusmodi sunt quaecumque esse accipiunt *in fieri*, evidens est, tria commemorata integrare non posse poenitentiam, quae est virtus.

SECUNDUM DICTUM: contritio, confessio, et satisfactio nequeunt esse partes integrales poenitentiae, iuxta secundam acceptionem, quatenus videlicet capitur pro actu proprio ipsius poenitentiae virtutis. Nam [*Oxon. ib.*] et actus ille est quidam actus simplex, sicuti de simplici virtute procedit; igitur repugnat sibi conflari partibus integrantibus. — *Deinde*, actus poenitentiae virtutis est immediate voluntatis, quia ab tali potentia elicitus: sed confessio, et satisfactio non sunt actus immediate a voluntate elicti, sed imperati dumtaxat, et positi *in esse* opera aliarum potentiarum a voluntate; ergo fieri nequit, ut actus poenitentiae virtutis huiusmodi partibus integretur.

TERTIUM DICTUM: poenitentiae iuxta tertiam acceptionem, quatenus scilicet est totalis effectus proximus actus poenitentiae virtutis, et causa proxima poenarum infligendarum per actus imperatos a virtute poenitentiae mediante actu, secundum, [*Report. 4. d. 16. q. 1. n. 6.*] inquam, hanc acceptionem complete integratur ex illis tribus, et contritio, confessio et satisfactio sunt partes integrales eius. *Declaratur*: etenim per praedictos tres actus imperatos habet homo complete quicquid ad poenitentiam pertinet, ita quod contritio accipitur pro duplici actu interiori imperato ab actu virtutis, pro consideratione scilicet et nolitione offensae Dei, et confessio, et satisfactio pro actibus exterioribus, oris nimirum, et aliarum partium corporis, quibus exequitur opus laboriosum. Sed non aliud requiritur ad perfectam poenitentiam ultra illa tria, ut patet ex diversis Scripturae locis, ut Ioëlis, 3.: *Scindite corda vesira*; et Iacobi, 5.: *Confitemini alterutrum peccata vestra*, et Matthaei, 3.: *Facite fructus dignos poenitentiae*; igitur poenitentia sic sumpta integratur ex contritione, confessione, et satisfactione.

QUARTUM DICTUM: [*Report. ib. n. 7.*] poenitentia sumpta iuxta quartam acceptionem, pro effectu videlicet remoto actus poenitentiae virtutis, seu pro poena totali correspondente totali effectui proximo eiusdem actus virtutis poenitentiae, ipsa integratur perfecte ex contritione, confessione, et satisfactione; acceptis tamen istis passive, sic ut per *contritionem* intelligatur tristitia, et interior displicentia consequens actus considerationis, et nolitionis peccati, ut est offensivum Dei; et per *confessionem* intelligatur erubescencia vel verecundia consequens actum confitendi peccata Sacerdoti; et per *satisfactionem* poena et dolor operis asperioris et laboriosi. Et huius dicti ratio praetacta est, quia tribus istis integretur et constat poena perfecta, ultra quam nihil aliud exigitur. Poena ergo perfecta, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.*] et adaequate correspondens culpae, secundum iustitiam vindicativam habet tres poenas partiales, quae sunt partes unius punitionis perfectae, eo modo quo tres restitutiones essent partes unius restitutionis perfectae illi, qui fuisset tripliciter damnificatus. Cum igitur, accipiuntur *contritio*, *confessio* et *satisfactio* active, sunt partes integrales poenitentiae iuxta tertiam acceptionem; cum vero intelliguntur passive, prout nimirum sunt poenitentiae et passionis consequentes ad poenitentiam activam, integrant poenitentiam secundum quartam acceptionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, negando, perfectam poenitentiam praedicari in recto de tribus illis divisim, quae ponuntur partes integrales poenitentiae, secundum tertiam et quartam acceptionem. *Dico* ergo [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 8.*], poenitentiam tertio modo dictam, vel

poenam iuxta quartam acceptionem, posse accipi dupliciter : uno modo pro tali adaequate correspondente culpa, et sic unica poenitentia, et una poena adaequata correspondent uni culpa. Quoniam ergo neque contritio sola regulariter, neque sola confessio, aut tantum satisfactio, sunt adaequata poenitentia, vel poena omnis correspondens culpa mortali ex praescripto iustitiae divinae; sed oportet, omnes simul concurrere; neque sola contritio, et sic de aliis, neque sola poena sequens contritionem, est adaequata culpa; ac proinde loquendo de tali poenitentia, falsum est hanc praedicari in recto de illis singillatim. — *Alio tamen modo* [Oxon. ib.] potest accipi poenitentia *tertio modo* dicta, aut poena secundum quartam acceptionem, pro generali ratione eius, quod est tenere poenam, vel puniri pro culpa, esto non adaequate; et iuxta hoc illae sunt partes subiectivae, et totum universale praedicatur de illis, quae sunt partes integrales conflantes unam totalem et perfectam poenitentiam. Esto tamen hoc, quod est tenere poenam, praedicetur de omnibus illis singillatim, nullum tamen ex illis seorsim est poenitentia adaequata uni culpa. *Exemplum*: si pro homicidio esset statuta lex iubens homicidam puniri morte, et poena etiam pecuniaria eroganda amicis eius, qui interfectus fuit, utrumque est poena, et quidem pro homicidio; poena ergo ut sic est totum universale respectu poenae pecuniariae et poenae corporalis, quia utrumque est poena pro illo peccato; neutrum tamen seorsim est poena totalis correspondens illi culpa, sed potius haec integratur ex utraque. Ut igitur de utraque homicidii punitione praedicatur in recto poena, non est puniatio adaequata, quia neutrum illorum seorsim ordinat praecedentem culpam de praescripto legis sancitae; et ita hic, quatenus illa tria integrant culpae adaequatam punitionem, non admittunt seorsim rationem poenitentiae, sed sub alia ratione, quatenus scilicet singulis illorum tenetur poena, sunt partes subiectivae poenitentiae.

AD SECUNDUM respondeo: quando partes aliquae integrant totum ex Legislatoris institutione, non oportet, ut perinde se habeant, ac illa, quibus integratur totum physicum. Quia igitur Deus praesertim in operibus humanis intuetur cor, non est ei grata, acceptaque confessio peccatorum, aut eorundem satisfactio puniendis peccatis praefixa, nisi procedant ex sincera debitaque mentis dispositione; et ideo mirum non est, et confessionem et satisfactionem includi virtualiter in contritione; quae utique contritio vera non est nisi includat propositum confitendi peccata, et satisfaciendi pro illis. [Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 6.] Et non admodum dissimiliter ista res se habet a partibus organicis respectu cordis, quoad participationem vitae: anima enim non dat vitam organice aliis partibus a corde, nisi prius cordi ipsi vita communicata; eo enim mediante influit vitam in caeteras partes, ut proinde quoad rationem habendi vitam quodammodo omnes partes integrales animalis virtualiter dependeant a corde, et vita ipsarum in vivere illius includatur; et tamen nemo negaverit, caetera membra, seu organa a corde esse partes vere animal integrantes.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONVENIENTER DIVIDATUR POENITENTIA IN POENITENTIAM ANTE BAPTISMUM, POENITENTIAM MORTALIUM, ET POENITENTIAM VENIALIUM.

Doctor, locis infr. cit. — Magist., sent. 4. dist. 16. lit. C.

S. Thom. 3. p. q. 90. art. 4.

VIDETUR minus convenienter dividi poenitentia in poenitentiam ante Baptismum, poenitentiam mortaliū, et poenitentiam venialium. Nam ante Baptismum, vel ad Baptismi susceptionem nulla necessario requiritur poenitentia; [*Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 4.*] siquidem accedens animo recipiendi quicquid Ecclesia eo actu tradere intendit, vere recipit Baptismum, [*Oxon. ib. q. 5. n. 3.*] et effectum eius, remissionem scilicet omnis culpae et poenae; igitur minus convenienter dividitur poenitentia in eam, quae evenit ante, et post Baptismum, cum ante Baptismum non sit poenitentia.

2. PRAETEREA. Eadem poenitentia, qua delentur, et tolluntur mortalia, delentur pariter et venialia; igitur non sunt adstruendae duae species poenitentiae, quarum altera venialibus, reliqua mortalibus delendis sit instituta. *Assumptum probatur*, nam plus requiritur ad deletionem mortaliū, quam ad remissionem impetrandam pro venialibus, ut dictum fuit supra, *quaest. 87. art. 2. et 3.*

CONTRA. Magister loc. cit.: *Praedictis vero adiiciendum est*, inquit, *quod tribus modis agitur poenitentia: ante Baptismum, scilicet de prioribus peccatis, post Baptismum de gravioribus, quae post committuntur: est etiam poenitentia venialium quotidiana, quae etiam humilium est et perfectorum; igitur praedicta divisio est conveniens.*

RESPONDEO dicendum, convenienter dividi poenitentiam in tres species praedictas. Et poenitentiam quidem ante Baptismum requiri in eo, qui ultra originale peccatum habet peccata personalia, constat ex Actum, 2. *Poenitentiam agite et baptizetur unusquisque vestrum.*—[*Oxon. ib. n. 2.*] Rursus, quia Deus nolentem non iustificat, homo peccatis subiectus, incapax est recipiendi gratiam, si de his non poeniteat, eo quod Sacramentum frustratur suo effectū et efficacia, ob recipientis indispositionem. Sicuti ergo ad hoc ut recipiatur gratia poenitentialis, sive medicinalis per poenitentiae Sacramentum, requiritur debita dispositio contritionis, vel attritionis, et propositum emendationis vitae, ita ad consequendam gratiam regenerationis, exigitur in accedente ad Baptismum dolor de peccatis commissis, si insint, et propositum servandi de caetero divina mandata, legemque, quam est professurus; utque ille dolor procedat ex iisdem principiis, unde et per quae medentur vulnera peccatorum in Poenitentiae Sacramento, idest, ut eliciatur vel imperetur a charitate. Poenitendum est igitur de commissis peccatis ante Baptismum.—[*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 2.*] Post Baptismum vero pro iis, quae committuntur, est Poenitentia tamquam secunda tabula post naufragium, sicuti appellatur a Hieronymo. Est denique et poenitentia venialium, quorum remissio nec exigit gratiae infusionem necessario, nec Poenitentiae Sacramentum;

nec denique requirit, ut simul remittantur mortalia, ut patet ex dictis q. 87. Ac proinde convenienter dividitur poenitentia in tres praedictas species; poenitentia scilicet virtus, non poenitentia Sacramentum. Quod et dicit Augustinus, *Homil. 27. inter 50. : Tres, inquit, sunt actiones poenitentiae: una est, quae novum hominem parturit, quia nullus suae voluntatis arbiter constitutus, nisi poeniteat eum veteris vitae, novam inchoare potest. Altera est actio poenitentiae post Baptismum, quae fit pro illis peccatis, quae legis Decalogus continet. Est etiam poenitentiam bonorum, et humilium fidelium pene quotidiana, qua pectora tundimus, dicentes: dimitte nobis debita nostra.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, adultum utentem ratione, et carentem culpa mortali personali, si habeat propositum suscipiendi quod Ecclesia tradere intendit, recipere effectum Baptismi, et iustificari, quia non oportet ipsum poenitere de originali peccato, sed solum tenetur uti remedio ad hoc a Deo instituto. Si vero ultra originale, habet personalia peccata, non satis est ad iustificationem promerendam habere intentionem suscipiendi quod Ecclesia tradere intendit, sed praeterea requiritur, ut doleat de commissis peccatis, ex Dei dilectione, et firmiter proponat se non peccare in posterum, alioquin non iustificabitur, ut dictum est *in solutione*. [Cf. q. 69. art. 9. seqq.]

AD SECUNDUM respondeo: etsi deleantur venialia cum tolluntur per poenitentiam mortalia peccata, non tamen ita evenit e converso; quia, ut dictum fuit q. 81. art. 4., possunt remitti venialia independentem a remissione mortalium, et ideo horum remissio aliam speciem poenitentiae constituit.

Sequitur Tertia Pars Summae Doctoris Subtilis disposita iuxta Supplementum ad Tertiam Partem Summae Sancti Thomae.

QUAESTIO PRIMA.

DE PARTIBUS POENITENTIAE IN SPECIALI,
ET PRIMO DE CONTRITIONE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de singulis poenitentiae partibus. Et *primo* de contritione: *secundo*, de confessione: *tertio*, de satisfactione. De contritione autem consideranda sunt quinque: *primo*, quid sit: *secundo*, de quo esse debeat: *tertio*, quanta esse debeat: *quarto*, de duratione ipsius: *quinto*, de effectu ipsius.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum convenienter definiatur. - 2. Utrum contritio sit actus virtutis. - Utrum attritio possit fieri contritio.

ARTICULUS I.

UTRUM CONTRITIO SIT DOLOR PRO PECCATIS ASSUMPTUS
CUM PROPOSITO CONFITENDI ET SATISFACIENDI.

Doctor, Oxon. 4. d. 16. q. 1. — Report. ib.

S. Thomas in Supplem. 3. p. q. 1. art. 1.

VIDETUR contritio non esse animi dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi. Siquidem [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 11.*] ex Augustino, 14. *De Civit.*, cap. 15., *Animi dolor, qui tristitia vocatur, est dissensio animi ab his rebus, quae nobis nolentibus acciderunt*: sed peccata non potuerunt accidere nobis nolentibus, quia alioquin non fuissent peccata; ergo contritio non est animi dolor pro peccatis assumptus.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 20. n. 3.*] Fructifera poenitentia, et vera contritio pro commissis peccatis non est a nobis, sed a Deo inspiratur, secundum Augustinum, *Homil.*, 41. *inter* 50.: sed quod inspiratur a Deo non assumitur a nobis, nec enim est in nostra potestate; ergo contritio non est dolor assumptus pro peccatis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 5.*] Confessio et satisfactio requiruntur, ut integretur una punitio perfecta correspondens culpae secundum iustitiam vindicativam: sed [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 9.*] totalem hanc punitionem et satisfactionem pro poena peccati potest tribuere sola

contritio; igitur non oportet conterentem se habere semper propositum confitendi et satisfaciendi.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 4.] Poenitentia est sacramentum iudiciale: nemo autem potest prudenter ferre sententiam, nisi cognita causa: sed nequit causa cognosci in foro isto secretissimo, nisi poenitens accuset se de peccatis commissis, pro quibus et paratus sit satisfacere, atque ulcisci, ut exigit iustitia vindicativa; [Oxon. 4. d. 17. n. 30.] ergo cum quis de peccatis conteritur ad salutem, habet votum confitendi et satisfaciendi, et per consequens contritio est dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi et satisfaciendi.

RESPONDEO dicendum, praemissam *contritionis* descriptionem esse congruam, et rationis eius vere declarativam. [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17. seqq.] Ad cuius intellectum, supponendum, ad deletionem cuiusque peccati mortalis post Baptismum commissi, necessariam esse regulariter voluntariam punitionem. Sicuti enim omne peccatum a Deo avertit, et convertit ad creaturam, ita sapientissime a Deo statutum est, peccatum non deleri, nisi per motum oppositum, avertentem scilicet a creatura, circa quam fuit peccatum, et convertentem ad Deum. Avertit se autem animus a peccato quod commisit, cum illud detestatur, odioque prosequitur, ac se talia gessisse dolet et tristatur. [Oxon. ib. q. 3. n. 1.] Hunc animi dolorem pro peccatis *contritionem* appellamus, qui et appellatur per metaphoram *cordis scissio* in divina Scriptura, Ioëlis, 3. *scindite corda vestra, et non vestimenta vestra*; accepta nimirum similitudine a rebus sensibilibus, ut assolet, ex quibus manuducimur ad intelligibilia. Quemadmodum enim ferro acuto scinditur durum, [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.] ita animus per divinae legis transgressionem et gratiae ammissionem, duritiam et proterviam contrahens, emollitur, scinditur et conteritur per animi dolorem, vel detestationem commissorum peccatorum, de qua descendit tristitia et dolor.

Et porro eiusmodi [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 11.] dolor est ab eo, qui conteritur, voluntarie assumptus, nihil alioquin sibi profuturus, ut nil iuvat damnatos sustinere ingentem tristitiam et dolorem pro peccatis, eo quod haec omnia ab iis sponte et voluntarie assumpta non sint, sed magis ipsis reluctantibus et repugnantibus iuste inflicta. [Oxon. ib. n. 12.] Conterenti se igitur pro peccatis est voluntarius animi dolor, qui et *tristitia* appellatur, propterea quod causae, ex quibus naturaliter sequitur talis dolor, libere et sponte in *esse* ponantur; illae vero sunt duae partiales unam totalem integrantes, idest apprehensio actualis existentiae commissorum peccatorum, et actualis nolitio eorumdem; quibus positis sequitur ex nolitioe tristitia, iuxta doctrinam Augustini praeallegatam, et voluntarie sequitur, quia a voluntate est, quod intellectus apprehendat praeterita peccata et voluntas eadem detestetur; ut enim voluntas imperat aliis potentiis ita et sibi ipsi imperat, nequit autem alia via imperare tristitiam et dolorem, nisi per imperium, quo ponantur in effectum causae earum passionum, quae eatenus sunt in eius potestate, quatenus sub voluntatis imperium cadunt actus, ex quibus illae per necessariam sequelam consequuntur. Detestatio [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.] igitur peccati commissi est causa propria et adaequata tristitiae inhaerentis; et quamvis illa causa ex duabus partialibus integretur, scilicet ex consideratione peccati, et nolitioe eius, nolitio tamen est principalior causa

tristitiae; eius enim positio necessario poscit aliam, non e converso, ut patet. Is igitur actus, qui est causa proxima tristitiae, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 30.] contritio dicitur, qui proinde recte explicatur per hoc quod sit *dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi*, quia contritio non habens votum confitendi et satisfaciendi divinae iustitiae pro peccatis utilis non est, nec delet peccatum. Ut ergo sit contritio, quae prosit ad salutem, debet esse uti descripta fuit.

Quoniam [*Oxon.* ib.] vero efficax detestatio, nolitio, et odium peccati, omnem penitus affectum ad peccatum excludit, adeo ut hac stante affectione ad aliquod peccatorum, vel ad eorumdem peccatorum proximas occasiones, nec efficax ea nolitio peccatorum dicenda sit, et quantamcumque tristitiam subinde causaret, nihil prodesset ad salutem, quia esse non potest congrua dispositio ad iustificationem; affectio enim ad peccatum repugnat gratiae iustificantis infusioni, nec actus talis convertit poenitentem ad Deum, ut fuerat per peccatum aversus; contritionis igitur actus necessario involvit firmum et explicitum propositum non peccandi de caetero; completa igitur contritionis definitio est, cum dicitur *detestatio, dolor et odium peccati quatenus offensa Dei, cum proposito confitendi et satisfaciendi, et de caetero non peccandi*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, peccata utique voluntaria quando committebantur extitisse peccanti; sed conterenti se involuntaria esse, idest non vult ea, quae detestatur, et odio habet, et vellet ab ipso commissa non fuisse, et quia facere non potest quin ea aliquando extiterint, eorumdem apprehendens existentiam, ex nolitioe sequitur animi dolor, qui contritio dicitur.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 20.] concedo, neminem digne poenitere posse, sine actuali auxilio gratiae divinae, a qua solummodo peccatores excitantur ad considerata et detestanda commissa peccata, in quibus alias semper permanerent. Non excluditur tamen per hoc cooperatio voluntatis creatae, quae sui arbitrii libertate, ut potest gratiae divinae praevenienti resistere, prout saepe resistit divinis inspirationibus non auscultando, ita illi interdum assentitur, et sequitur adiutorii divini tractionem, ex quo fit, ut serio perpendens commissa peccata, in ea incidisse horrescat, atque ex corde odio prosequatur; sicque conteratur, doleat et tristetur. Quemadmodum igitur illi actus peccatoris sunt liberi, ita dolor et tristitia sequens.

AD TERTIUM, dictum fuit, [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 6. seqq.] non posse contritionem esse veram, nisi habeat propositum confitendi et satisfaciendi, idque ex institutione divina. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 30.] Confessio enim est una poena partialis, et satisfactio alia, integrantes una cum contritione poenam totalem correspondentem culpa. Quamvis igitur fieri possit, ut contritio sit adeo intensa, ut evadat completa et omnimoda satisfactio, non est tamen in potestate taliter contriti confessionem omittere data opportunitate. Quia cum in Sacramento Poenitentiae detur gratia, vel gratiae augmentum, iste videretur gratiam contemnere omitte-
tens accedere ad tale Sacramentum, ex quo per peccatum commissum post Baptismum, habebat praeceptum de confitendo sua peccata.

ARTICULUS II.

UTRUM CONTRITIO SIT ACTUS VIRTUTIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — Report. ib.

S. Thom., in supplem. 3. p. q. 1. a. 2.

VIDETUR contritio non esse actus virtutis. Contritio enim ex *art. antec.* est dolor pro peccatis assumptus, etc. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 1.*] Sed dolor esse nequit virtutis actus; ergo contritio non est actus virtutis. *Probatur minor:* dolor est passio: sed *passionibus non laudamur* ex 2. *Eth.*; igitur cum actibus virtutis laudemur, ut dicitur *ibidem*, c. 5. contritio non erit actus virtutis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si contritio foret actus virtutis, hoc quod est *nolle peccasse* esset actus virtutis; non aliunde enim quis irascitur adversus peccata, odio habet, et detestatur, nisi quia nollet peccasse: sed nolle peccasse nequit esse actus virtutis, quia nec electivus huiusmodi actus est. *Quod et probatur;* quia electio non est respectu impossibilis, praeteritum autem non fuisse est impossibile vel ipsi Deo, ex 6. *Eth.*, c. 3.: *Hoc solum privatur Deus, ingenerata facere, quae facta sunt;* igitur contritio non est actus virtutis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] Si contritio ponatur actus virtutis, maxime videretur esse virtutis poenitentiae: sed actus virtutis poenitentiae non est detestari, dolere, et tristari ob commissam peccata, sed praecise vindicare commissam peccata, ut extitit declaratum *art. 2. q. 85.* ergo contritio non procedit ex virtute, ut actus eius.

CONTRA. Lex divina iubet peccatorem conteri de peccatis commissis; [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.*] ut habetur Ioëlis, 3.: *Scindite corda vestra.* Et Matthaei, 13.: *Agite poenitentiam.* Item Ezech., 18. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 13.*] *Si impius egerit poenitentiam, omnium iniquitatum eius non recordabor, dicit Dominus.* Detestari autem, angere, et dolere propria scelera, est poenitere de peccatis, ex dictis *quaest. 85. art. 1.*; igitur cum lex divina mandet exercitium virtutum, contritio est actus virtutis, utpote rationi rectissimae consonus.

RESPONDEO dicendum, contritionem esse quidem actum virtutis, sed non virtutis poenitentiae. *Prima pars* resolutionis declaratur ex dictis *cit. q. 85. art. 2.* [*Oxon. ib. n. 11.*] Actus detestandi commissam peccata, et displicentiam habere de iisdem, potest esse actus electivus concors rationi rectae, quemadmodum enim recta ratio dictat complacendum esse in bono honesto, ita dictat displicendum esse de malis inhonestis; igitur actus, quo quis detestatur peccata, quia Dei offensiva, quove dolet, atque tristatur ob illa, est actus virtutis: sed contritio est talis actus ex *art. antec.*; igitur est actus virtutis.

Secunda pars resolutionis, (contritionem, scilicet detestationem peccatorum non esse actum poenitentiae virtutis) fuit declarata *loc. cit. q. 85.* Et *rursus breviter probatur:* quia poenitentiae virtutis actus proprius, ex eius obiecto specifico, quod est malum vindicabile, est ulcisci commissam delicta; igitur detestari commissam peccata, vel conteri de illis, non est proprius actus ipsius. *Probatio consequentiae;* [*Oxon. ib.*] nam non

solum quis potest moveri ad detestanda peccata, ex motivo vindicandi illa, sed etiam ex motivo cuiuslibet alterius virtutis appetitivae: quaecumque enim virtus inclinatur ad complacendum in bono honesto, inclinatur etiam ad detestandum et displicendum de malo inhonesto illi virtuti appetitivae contrario. Et ita revera castitas, ut inclinatur ad detestandum quae sunt contra virtutem castitatis, ita inclinatur ad condelectandum et complacendum in illis, quae conducunt ad conservationem ipsius; et sic de caeteris virtutibus appetitivis, quia nihil est principium amandi, vel odio habendi, nisi virtus appetitiva; igitur actus iste, quo quis contrahitur ob commissam peccata, est multo generalior, quam possit esse ille, qui est proprius actus poenitentiae virtutis, ut est iustitia vindicativa, et elicitus ab ea.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex dictis *in solutione praeced.* quia etsi deficiatur contritio, quod *sit dolor*, etc., ipse tamen dolor formaliter non est contritio, sed actus ille voluntatis, qui est causa proxima doloris animae, vel tristitiae. Non igitur ipsum formaliter dolorem appellamus actum virtutis; sed actum voluntatis, ad quem sequitur dolor, quia electivus est, et consonus rationi rectae dictanti, mala esse detestanda, odio habenda, et dolendum de commissis. In definitione igitur contritionis accipitur *dolor* causaliter, prout scilicet connotat causam eius, qui est actus detestandi peccata commissam; atque ex duabus causis integratur, scilicet ex consideratione commissorum peccatorum, et eorumdem nolitione.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* 4. d. 14. q. 2. n. 18.] nolitionem peccatorum commissorum, seu nolle peccasse, non esse integrum actum contritionis, et causam proximam tristitiae, sed actum detestandi peccatum commissum includere necessario aliam concausam, quae est consideratio eorum peccatorum. Quia tamen potior tristitiae causa est revera nolitio peccati commissi, dico, hanc nolitionem posse esse actum virtutis, ut *in solutione* declaratum fuit. — *Et cum arguitur contra*, quia respectu impossibilis non est virtus, quia nec electio; *respondeo*, respectu impossibilis non esse electionem efficacem, quae scilicet statim applicet media ad assequutionem finis; simplicem tamen electionem, et simplicem volitionem posse esse circa impossibile, testatur Philosophus *loco praeallegato*, inquit, aliquem posse velle esse immortalem, et non eligere, id est non habere electionem efficacem, quae media pro assequutione immortalitatis ponat. Ita igitur, quod quis peccata detestatur, ex electione est, et ideo *nolle peccasse* est virtutis actus electivus, esto non efficax; et etiam actus meritorius, quemadmodum potest esse demeritum in volitione impossibilis, ut dicitur de Lucifero, qui appetiit Dei aequalitatem, quamquam probe nosset id esse prorsus factum impossibile.

AD TERTIUM, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 12.] concedo, contritionem vel peccatorum detestationem non esse actum elicitum virtutis poenitentiae, quae tantum inclinatur ad eliciendos actus vindicandi peccata, esse tamen actum aliarum virtutum appetitivarum, ut charitatis, spei, et similium, fieri nihilominus posse, ut eliciatur ab his virtutibus ex imperio actus vindicativae iustitiae seu poenitentiae virtutis; atque ita non repugnat, quin actus contritionis imperetur a poenitentia virtute, quamvis ab ea per se et immediate non producat.

ARTICULUS III.

UTRUM ATTRITIO POSSIT FIERI CONTRITIO.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib.

S. Thom., in supplem. 3. p. q. 1. a. 3.

VIDETUR attritio evadere posse contritio. Nam [*Oxon. ib. n. 14.*] attritio est dolor quidam imperfectus de peccatis, ut contritio est dolor perfectus exortus de eorundem peccatorum consideratione: sed actus, ex quo modica vel imperfecta tristitia oriebatur, potest magis magisque intendi, donec perfectus animi dolor fiat, sufficiens subinde gradui perfectae contritionis; igitur attritio fieri potest contritio.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 15.*] Attritio est actus, quo homo dolet quidem se Deum offendisse, non tamen per ipsum iustificatur extra Sacramentum, sed manet informis, donec ad Sacramentum accedat; contritio vero, quia iustificat extra Sacramentum, est actus formatus: sed idem actus, qui fuit aliquando informis, potest formari charitate, saltem per Sacramenti susceptionem, sicut fides informis formatur per poenitentiam; igitur attritio potest attingere ad gradum contritionis.

CONTRA. Actus habentes aliam et aliam specificationem ex diversis specie obiectis fieri nequit, ut unus transeat in naturam alterius: attritio et contritio sunt actus specie distincti ex diversitate specifica obiectorum; ergo est impossibile, alterum, propria ratione deposita, induere et transire in naturam alterius.

RESPONDEO, distinguendum esse de *attritione*, cuius etiam nominis ratio, (uti de contritione diximus *art. 1.*) metaphorica est; sumpta nimirum similitudine a sensibilibus, quae cum usquequaque et penitus non comminuuntur, atteri quidem, at nequaquam conteri censentur, et applicata animae propria peccata detestanti; quae si id perfecte faciat, conteri, si minus perfecte, atteri nuncupatur. *Attritio* igitur *duobus modis* potest intelligi: [*Report. 4. d. 14. q. 1. n. 12.*] *primo* quidem, pro peccati detestatione praecedente gratiae sanctificantis infusionem, quaecumque tandem eiusmodi detestatio sit, et ex quocumque motivo elicatur; vel potest accipi attritio pro peccati detestatione orta ex proprio et specifico motivo sui obiecti, contradistincti ab motivo et obiecto specifico contritionis. Et sub *priori* acceptione, dicendum est, attritionem fieri posse contritionem; nam absque ulla repugnantia actus aliquis intrinsece immutatus, et pro aliquo tempore informis, et continuatus, habere potest aliam et aliam denominationem ex accessione alicuius sibi extrinseci, ut gratiae sanctificantis; igitur motus animae contra peccatum, priusquam propter ipsum veluti per congruam dispositionem, gratia a Deo infundatur, manens idem in esse naturae et moris, in instanti infusionis gratiae fit contritio, et ante illud instans erat attritio, quia informis. Sub hac igitur acceptione, nihil obstat, quominus attritio evadat contritio, et ex attrito fiat homo contritus. Quo in casu prius intelligitur actus, vel detestatio peccati cum debitis circumstantiis, deinde charitas, ad quam de congruo disponebat, et postremo actus formatus charitate iam inhaerente, et inclinante. Actus itaque idem realiter im-

mutatus attritionis fit contritionis adveniente gratia sanctificante in animam.

Iuxta autem *secundam* acceptionem considerata attritione, quatenus nempe extra Sacramentum non est congrua et proxima dispositio ad iustificationem, sed remota tantum, sufficiens nihilominus recuperandae gratiae per Sacramenti Poenitentiae susceptionem, dicendum, impossibile esse attritionem fieri contritionem. Nam (ut tactum est in argumento *ad oppositum*) sunt actus alterius et alterius speciei, habentes subinde diversa formalia obiecta; ergo stante natura et essentia attritionis, mutari non potest in contritionem; perinde ut actus unius virtutis evadere nequit actus alterius virtutis. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 3. n. 2.] Et quidem formale motivum et specificum obiectum, in quod contritio tendit, est peccatum detestandum et destruendum, quatenus est Dei offensivum summe dilecti, et diligibilis, vel inquantum aversivum ab ultimo fine. [*Oxon.* ib. q. 2. n. 14.] Obiectum vero et formale motivum attritionis est idem peccatum detestandum et destruendum sub aliqua ratione infra Deum super omnia diligibilem, utpote, quia est impeditivum acquisitionis beatitudinis, vel inquantum inductivum finalis miseriae. Motivum igitur immediatum, quo quis conteritur, et assurgit ad destruenda peccata, est Deus ipse, ex cuius complacentia, odio prosequuntur et detestantur peccata, propter quae ab illius amicitia excidit; immediatum vero motivum attritionis est aliqua honestas supernaturalis creata (tantum enim per revelationem scitur, peccatum esse impeditivum praemii, et inductivum finalis miseriae); Deus autem nonnisi extrinsece terminat actum attriti, quatenus poenitens, et disponens se ad gratiam per attritionem, pertimescit malum finalis miseriae intelligendum a Deo, timetque subinde ipsum Deum; et ita ad illum reducitur ut ad finem ultimum ex poenarum timore; et e contra detestans peccata ut impeditiva praemii aeterni, reducitur ad eundem finem per virtutem spei. Cum itaque horum actuum motiva et obiecta immediata sint alterius et alterius rationis, sicuti sunt ipse Deus, et alia infra Deum, manifestum est, unum non posse mutari in alterum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 14.] tam attritionem, quam contritionem importare odium et detestationem commissi peccati, cum proposito non peccandi in posterum, saltem in voto; ut in casu naturalis oblivionis, vel ex temporis defectu, satis esset tale propositum virtualiter et implicite haberi; nec attritionem dici imperfectum dolorem, quia minus intensa sit quam contritio, sed potius ex eo quod de imperfectiori oriatur motivo; ac proinde fieri posse, ut intensiori animi dolore afficiatur animus ex attritione, quam ob contritionem; nec propterea tamen erit contritio, quia haec altius habet formale et specificum motivum, immediatumque obiectum. Quum igitur animi motus adversus peccata est ad iustificationem dispositio de congruo, extra Sacramentum (*iustificamur enim gratis per gratiam ipsius*, ait Apostolus, *ad Rom.*, 3.) talis motus est vera contritio, alioquin minime ad iustificationem disponderet; licet possit vocari attritio, quatenus prius intelligitur, et est revera informis, et postea est charitate formatus, et tunc appellatur contritio, licet peccatum intelligatur deleri in secundo instanti, quando gratia infunditur. — *Et si dicas*, ex hoc sequeretur non deleri culpam per contritionem; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 14. seqq.] nam nonnisi in tertio instanti est contritio; sed culpa deletur per gratiae infusionem, quod in secundo

signo naturae contingit; igitur non per contritionem, quae inest post gratiae infusionem; *respondeo*, actum illum detestandi peccata commissa, eo quod sint Dei offensiva, et aversiva ab ultimo fine super omnia diligibili, esse praevia et congruam dispositionem, ut est informis, ad deletionem peccati: per eundem autem actum, quatenus est formatus, et dicitur contritio, deleri peccatum, ut per actum concomitantem. *Et cum dicitur*, contritio, ut contritio sequitur peccati deletionem; *respondeo*, [*Oxon. ib. n. 16.*] actus, qui est contritio, in eodem instanti temporis praecedit natura peccati deletionem, licet ut contritio, hoc est ut formatus, sequatur deletionem ordine naturae; atque ita in sensu divisionis, concedendum est, per actum, qui est contritio, deleri peccatum, ut per dispositionem omnino proximam; et porro nedum non est inconveniens, imo necessarium, dispositionem proximam esse simul, in eodem scilicet temporis instanti, cum forma, ad quam disponit, esto ut dispositio sit prior natura ipsa forma.

AD SECUNDUM, quod est contra secundam acceptionem attritionis, [*Oxon. ib. n. 14. seqq.*] dico, exinde tantum posse inferri, attritum per Sacramenti susceptionem fieri contritum; sed non propterea tamen attritio fit contritio, quia licet paries de nigro fiat albus, non ideo tamen nigredo evadit albedo. Atque ita, qui attritur de peccatis suis iustificatur per Sacramenti susceptionem, quia in iustificatione diligit Deum super omnia per charitatem inhaerentem; nihilominus actus attritionis, qui oriebatur ex motivo infra Deum, non mutatur in actum contritionis, ut formale motivum unius non evasit motivum alterius, quamvis is qui poenituit, et realiter Sacramentum suscepit, de attrito evaserit contritus. Quod vero tangit de fide informi, et formata, congruit priori attritionis acceptioni; eadem enim est ratio de habitu, et actu, modo maneat, quia uterque potest recipere aliam et aliam denominationem, per ordinem ad aliquod extrinsecum inhaerens, ut dictum fuit.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM TAM CONTRITIO QUAM ATTRITIO INCLUDANT DEI
DILECTIONEM FORMALITER, VEL SALTEM VIRTUALITER.

Doct., Oxon. 4. d. 14. q. 1. et 2. — Report. ib. et locis infr. cit.

VIDETUR utrumque actum includere oportere Dei dilectionem formaliter. Et primo de contritione probatur; nam [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 18.— 3. d. 36. n. 26.*] peccatum avertit a Deo, et convertit ad creaturam, circa quam peccatur; igitur animi motus, per quem deletur et destruitur, debet avertere a creatura, et convertere ad Deum: sed per solam charitatem id fieri potest, quia eius solius est per se respicere finem ultimum affectione iustitiae; igitur conversio ad finem ultimum debet esse ex charitate; alias non esset dolor de peccato sub ratione offensae et aversionis a fine ultimo. Et hoc etiam de attritione videtur concludere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 16.*] Motus, quo peccator avertitur a creatura, circa quam peccavit, et convertitur ad Deum, est meritum de congruo quidem, proxima tamen dispositio ad gratiam sanctificantem; igitur oportet eam dispositionem esse ex gratia saltem impe-

rante; alioquin non videretur qua ratione esset ad sanctificationem proxima dispositio. Hinc Scriptura dilectioni Dei attribuit iustificationem, ut Lucae, 7. *Remittuntur peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et Augustinus, *Serm.*, 7. *De temp.*, ait: *poenitentiam certam non facit, nisi odium peccati, et amor Dei*; igitur vera contritio includit Dei dilectionem; quae ratio probat etiam de attritione, quia et ipsa dispositio est, licet remota, ad iustificationem. Quoniam igitur haec in Sacramento iustificat, eliciatur oportet saltem per imperium charitatis.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 20. n. 5.] Quoad attritionem probatur directe includere oportere Dei dilectionem; nam auctor *De vera et falsa poenit.* (et ponitur, dist. 7. *De poenit.*, c. *Nullus expectet*) *Quem*, inquit, *sero poenitet, oportet non solum timere Deum iudicem, sed et iustum diligere*; igitur attritio procedens ex metu gehennae, vel ex aliquo alio motivo infra Deum, numquam erit dispositio sufficiens ad iustificationem, nisi includat dilectionem Dei; atque ita oportet saltem ut eliciatur ex imperio charitatis.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 17.] Per motum ferventem dilectionis Dei, absque expressa detestatione peccatorum, posset quis consequi veniam a Deo; ergo pariter per ferventem detestationem peccatorum sine formali dilectione Dei potest iustificari. *Probatur assumptum*: qui repente ad martyrium sustinendum raperetur, etiamsi commissa peccata ex incogitantia eorum non detestaretur, salvus fieret; quia in illo motu dilectionis erga Deum virtualiter esset detestatio peccatorum; igitur etiam quia in detestatione peccatorum esset virtualiter dilectio Dei, per ipsam quis potest iustificari, et per consequens non requiritur in contritione, vel attritione, ut eliciantur ex formali dilectione Dei.

RESPONDEO, pro *solutione* esto PRIMUM DICTUM: [*Oxon.* ib. q. 2. n. 17.] perfectissimus actus contritionis est, cum detestatio, odium et dolor de peccatis procedit ex charitate imperante remote, et iustitia vindicativa imperante proxime. *Probatio*: nam eo est melior aliquis actus, quo plures et perfectiores virtutes concurrunt ad eius productionem: actus enim accipiunt perfectionem ex habitibus, ex quibus perficiuntur. Cum igitur charitas ex ratione sui specifici obiecti sit perfectissima virtutum omnium, sane ea peccatorum detestationem imperante, opus est talem contritionis actum esse perfectissimum in suo ordine, et convenientissimam dispositionem ad deletionem peccati, et excellere omnem aliam detestationem, quae ex charitate imperante non esset, ut illam, quae ex iustitiae vindicativae imperio tantum prodiret.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon.* ib. n. 10.] perfectus actus contritionis non necessario praesupponit Dei dilectionem formalem, sed ut sit conveniens dispositio ad iustificationem, satis est ipsum habere annexam virtutalem, involutam scilicet in detestatione peccati propter Deum elicitam. *Probatio*: voluntas pro sui arbitrii libertate secundum diversos habitus potest uti seipsa quasi circulariter; igitur quemadmodum per actum charitatis potest imperare actum vindicandi peccata, et actum contritionis, ita e converso, per actum poenitentiae virtutis, qui est actus imperativus vindictae peccatorum, potest imperare actum dilectionis Dei in se; igitur sicuti in formali dilectione Dei in se continetur virtualiter actus detestandi peccata, ita e converso in actu detestationis peccatorum propter Deum, vel quia sunt offensa Dei, continetur virtualiter dilectio Dei in se. Sed huiusmodi

actus detestationis peccatorum, ut praecedit dilectionem Dei formalem, est sufficiens dispositio ad iustificationem; ergo licet regulariter loquendo, detestatio perfecta peccatorum praesupponat dilectionem Dei formalem, qua movemur ad elictionem eius actus, quia semper in actibus et potestatibus ordinatis habens finem superiorem, ut charitas respectu aliarum virtutum, fere utitur inferioribus omnibus; nihilominus ad veniam consequendam peccatorum, satis est in casu dilectio Dei virtualis inclusa in detestatione peccatorum, ut actus imperatus in imperante virtualiter continetur. *Minor probatur* ex omnibus illis Scripturae locis, quibus non Dei dilectioni attribuitur iustificatio impii, sed contritioni, seu perfectae detestationi peccati, ut [Oxon. 4. d. 17. n. 1.] Ezech., 33. *impietas impii non nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua*; et 18. *quacumque hora peccator ingemuerit, vita vivet*, et Psal. 31. *Dixi, confitebor adversum me iniustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei*. Et de facto hic Psalmista, cum graviter deliquisset, et confessus esset adversum se iniustitias suas coram Nathan illis verbis: *Peccavi Domino*, audiit a Propheta: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*, 2. Reg., c. 11., quibus eius iustificatio significata est, et commutatio poenae aeternae in temporalem; igitur sola peccati detestatio, absque expressa et formali dilectione Dei, est sufficiens dispositio ad iustificationem extra Sacramentum, cum procedit ex motivo contritionis, cuius subinde ratio definitiva, ut visum est in 1. art., non includit formalem Dei dilectionem; nempe quia salvatur in virtuali, ipsa in detestatione peccati elicitur propter Deum, inclusa; et si perfectior sit, cum ex formali Dei amore procedit, ut in praec. concl. fuit declaratum.

TERTIUM DICTUM: detestatio, odium et displicentia peccatorum potest esse sufficiens dispositio ad iustificationem extra Sacramentum, etiamsi eliciatur ex motivo iustitiae, inclinantis ad vindicanda peccata, quatenus sunt offensa Dei; seu ut Deo satisfiat ob sibi illatam iniuriam ex violatione legis suae. Nam cum dicit Scriptura Ezech., 18.: *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor*, maxime oportet id esse verum de proprio poenitentiae actu, qui est odio habere et detestari peccata: sed contingit aliquem concipere hanc detestationem, et aversionem a peccatis ex motivo satisfaciendi Deo, ob illatam iniuriam, per legis violationem, non ex motivo charitatis, sed iustitiae, sub qua poenitentia continetur, ut est specialis virtus; igitur talis contritio, ex huiusmodi motivo elicitur, videtur sufficiens dispositio ad iustificationem promerendam, quae proinde non est restringenda ad solum motivum ex charitate, licet cum haec habetur, sit caeteris perfectior; quia hac praecipue verificatur, quod sit proxima dispositio ad gratiam sanctificantem.

Si dicas: dolens, ac detestans peccata commissa ex motivo spei, non habet dispositionem sufficientem ad iustificationem extra Sacramentum: sed spes, cum sit virtus theologica, est longe perfectior virtute poenitentiae; ergo ex huius motivo detestans peccata, non sufficienter disponitur ad iustificationem. — *Respondeo*, concedendo spem virtutem theologiam esse poenitentia perfectiorem, hanc tamen secundum aliam rationem illi praecellere. Siquidem quoniam actus spei ex amore concupiscentiae procedit, concupisco enim Deum mihi per talem actum, atque ita ex tali motivo dolens de peccatis, non perfecte ad Deum convertitur,

praeferendo Deum sibi; sicut enim per peccatum homo se praetulit Deo, ita per perfectam contritionem debet sibi Deum praeferre; et ideo oportet, ut eliciatur ex toto corde et ex totis viribus. Cum itaque detestans peccata ex motivo iustitiae, ut sarciatur honor Dei, et facta illi iniuria compensetur, praeseferat sibi Deum, aptior est ad iustificationem impetrandam haec peccatorum detestatio, quam illa, quae elicitur ex motivo spei.

QUARTUM DICTUM: attritio elici nequit ex motivo dilectionis Dei proxime et immediate; accipimus enim hic [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 14.] *attritionem* pro animi motu, quo peccata a se commissa homo detestatur, eo quod sint impeditiva praemii aeterni, et inductiva finalis miseriae; ideoque cum talis peccatorum detestatio oriatur, non ex motivo contritionis detestantis peccata, quia offensa Dei super omnia diligibilis, non habet vim dispositionis proxime ad iustificationem extra Sacramentum, sed dumtaxat ipsa in Sacramenti perceptione; igitur manifestum est, non posse elici ex motivo charitatis formalis, quia tunc esset contritio, et extra Sacramentum iustificaret. Et tametsi talis peccatorum detestatio posset referri et ordinari ad finem contritionis, et ad dilectionem Dei, talis nihilominus ordo est illi extrinsecus, quia extra proprium et specificum motivum, quod est aliquod infra Deum, sed per respectum ad illum, a quo et gloria aeterna meritis retribuitur, et per supplicium aeternum peccata plectuntur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* ib. q. 1. n. 17. seqq.] respondeo, quemadmodum peccatum a Deo virtualiter avertit universim loquendo, ita actus detestandi peccata, eo quod offensa Dei sint, ad ultimum finem convertere potest, licet non procedat ex formali dilectione ipsius Dei, quia haec in illo motu detestandi peccata virtualiter includitur; esset igitur tunc conversio ad finem ultimum per charitatem virtualement. Caeterum ipsa formalis detestatio vere potest dici propter Deum summe dilectum, quia est elicitur ex charitate eius, et respiciendo solum ad bonitatem et amicitiam ipsius; vere igitur est ea contritio elicitur ex charitate Dei, propter eius bonitatem in se, et vere denique est actus charitatis; nequaquam tamen est dilectio Dei formalis, quia non est formaliter actus prosecutionis, ut amor, sed fugae, quia formaliter displicentia, odium, et detestatio peccati propter Dei bonitatem in se, et proinde actus amoris solummodo virtualiter, ut expositum fuit. — Quatenus autem eadem ratio applicari potest ad *attritionem*, respondeo, actum attritionis non convertere peccatorem ad Deum, eo modo quo convertit contritio, secundum scilicet inclinationem dilectionis formalis, vel virtualis. [*Oxon.* ib. q. 2. n. 12. seqq.] Cum enim habeat aliud motivum infra Deum, bonitas Dei in se potest quidem esse terminus extrinsecus attritionis, at intrinsecus nequaquam. Convertit igitur ad Deum, quatenus detestans peccata spe praemii consequendi sperat id recipere a Deo, qui solus dare potest gloriam; et detestans ex timore supplicii, timet personam, a qua inferri potest condigna poena; modo ergo concipiatur attritio ex aliquo motivo supernaturali, ut in allatis exemplis, est sufficiens dispositio ad consequendam iustificationem in Sacramento.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib. n. 17.] contritionis actum esse quidem posse ex charitate remote imperante, et iustitiae virtute praecipiente proxime detestationem peccatorum, et tunc fore perfectissimam contri-

tionem, ut *ex prima conclusione* manifestum est. [*Oxon.* ib. q. 1. n. 17.] Caeterum evenire etiam posse, ut sit ultima dispositio ad gratiam sanctificantem, etiamsi tantum virtualiter includat Dei dilectionem, quia actus detestandi peccata ob Deum in se est actus charitatis, quamvis non dilectionis formalis, et ideo est congrua dispositio ad iustificationem. — *Ad adductas auctoritates* dico, fere ita contingere, ut nempe contritio ex Dei formali dilectione procedat; sed ex eo non sequi, quin alia quoque ratione elici queat, ut *in conclusione secunda* deductum fuit, et probatum aliis Scripturae auctoritatibus; ad attritionem vero non necessario exigi, ut ex charitate Dei formali, vel virtuali procedat, ut sit sufficiens dispositio ad consequendam gratiam poenitentialem in Sacramento, quia ipsa non est dispositio, quae se sola sanctificationem dare valeat, et ideo quicquid ei deest hac ex parte, suppleri per Sacramenti susceptionem, in quo sanctificatur attritus.

AD TERTIUM respondeo, non esse negandum actum attritionis aliquando a charitate imperari, imo et non raro ita contingere; dicimus tamen tunc non esse ipsam charitatem motivum specificum talis actus, alioquin non attritionis, sed contritionis actus esset. Est itaque eo in casu charitas motivum excitans, ex quo nempe movetur voluntas ad detestanda peccata metu poenarum impendentium, vel spe praemiorum consequendorum a Deo; includit itaque attritio aliquando dilectionem Dei, tamquam quid sibi extrinsecum, et minime specificativum.

QUAESTIO SECUNDA.

DE OBIECTO CONTRITIONIS, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de obiecto contritionis.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum debeat homo conteri de poenis. - 2. Utrum de peccato originali. - 3. Utrum de omni actuali commisso. - 4. Utrum de peccato actuali committendo. - 5. Utrum de peccato alieno. - 6. Utrum de singulis peccatis mortalibus.

ARTICULUS I.

UTRUM HOMO DEBEAT CONTERI DE POENIS,
ET NON SOLUM DE CULPA.

Doctor, loc. in jr. cit. — S. Thom., in supplem. 3. p. q. 2. a. 1.

VIDETUR peccatori conterendum esse non solum de culpa, verum etiam de poenis. Etenim [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 10.] poena est necessaria sequela culpaе, iuxta illud Augustini, 1. *Conf.*, cap. 12. *Iussisti, Domine, et ita est, ut poena sit sibi quisque peccator*; ergo si inseparabiliter poena sequitur culpam, nequit peccator conteri de culpa, quin conteratur et de poenis culpaе correspondentibus.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 6.] Contritio proprie est ille actus, qui est causa proxima tristitiae in anima, includens considerationem peccati commissi, et nolitionem eius: sed talis actus perinde

fertur super peccatis, ac super poenis eorum; ergo non contingit quemque conteri de culpis, quin conteratur et de poenis. *Probatur minor*: quemadmodum naturae intellectuali disconvenit culpa, ita et poena; igitur est illi nolita, et per consequens per eam tristatur, et conteritur.

CONTRA. Secundum Boëtium, 4. *De consolat. Philosophiae*, prosa 4. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 9.] poena est ordinativa culpa; est igitur aliquid boni in poena, quod non est in ipsa culpa, quae absolute deordinat naturam intellectualem: sed contritionis actus non fertur super obiecti bonitatem, sed tantum super malum vindicabile, quia nemo actu ordinato potest detestari bonitatem alicuius obiecti; igitur nulla est contritio de poenis, sed tantum de culpa.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 10. seqq.] homini non esse conterendum de poenis, sed tantum de culpa. Poena enim, ut sit deletiva culpae conterentis se, debet esse omnino illi voluntaria: siquidem poenae acerrimae damnatorum non delent ipsorum peccata, eo quod inviti et remurmurantes eas sustineant. Qualiter autem animi dolor, qui ex contritionis actu descendit, sit dolenti voluntarius, dictum fuit supra *p. q. art. 1. et q. 85. 3. part.* Quod si poenae peccatorum ordinativae de libera voluntate conterentis procedere probentur, plane non causabunt in anima tristitiam; quae solummodo est ex his, quae nobis nolentibus acciderunt. Contritionis autem primarius effectus tristitia est de peccatis commissis, quatenus actu perpenduntur, et voluntas illa non vult, sed odio habet et detestatur; igitur cum velit poenas pro commissis culpis, de poenis nequit esse contritio; [*Oxon.* ib. n. 13.] etsi propterea quod poenae affectioni commodi disconvenientes sint, in appetitu sensitivo causent dolorem; is tamen minime contritionis effectus est, quia is actus non secundum affectionem commodi, sed iuxta affectionem iustitiae iuste elicitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, poenam sequi ipsum peccatum, eo quod deordinatio naturae intellectualis sit, quod utique peccanti ingens est poena, quia ex peccati foeditate totus inficitur. Talis itaque poena non est motivum eliciendi actum contritionis, sed attritionis. Si autem quis assurgit ad detestanda peccata ex tali peccati foeditate sic, ut conteratur, erit id motivum excitans, et non specificans, ut proinde etiam loquendo de hac poena peccati, nequaquam de ipsa conteramur.

AD SECUNDUM respondeo, negando *minorem*. — *Et cum probatur*, quia naturae intellectuali perinde disconvenit culpa, ac poena; [*Oxon.* ib. n. 9.] *dico*, id esse absolute falsum, quia poena est culpae ordinativa, et ideo melius est peccatori esse sub poena, quam sine illa; quia tunc habet bonitatem ordinis, et iustae correspondentiae poenae ad culpam, qua bonitate privatur absente poena, propter impunitatem. [*Oxon.* ib. n. 13.] Vel dico, poenam disconvenire naturae intellectuali iuxta affectionem commodi; secundum tamen affectionem iustitiae esse ei, qui poenitet et peccata detestatur ut oportet, absolute voluntariam, quia causae, ex quibus poena sequitur, vel quomodo tenetur, sunt voluntariae; et ideo eas poenas require esse obiectum contritionis.

ARTICULUS II.

UTRUM CONTRITIO ESSE DEBEAT DE ORIGINALI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 2. art. 2.

VIDETUR contritionem esse debere de originali peccato. Etenim [*Oxon.* 2. d. 32. n. 7.] secundum Anselmum, *De Concept. Virgin.*, cap. 27., *Per peccatum originale aliud intelligere nequeo, nisi factam per inobedientiam Adae, iustitiae debitae nuditatem, per quam omnes sunt filii irae.* [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 9.] Sunt igitur omnes per tale peccatum Deo inimici habentes Deum offensum: sed Dei offensa non tollitur, nisi per voluntariam punitionem, cuius punitionis initium est eius detestatio; igitur originale peccatum cadit sub actu contritionis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 5-7.] Tam disconvenit animae culpa originalis, quam peccatum actuale; per utrumque enim peccatum inest ei macula et foeditas: sed ad hanc foeditatem detergendam, quae ex actuali peccato derelicta est, requiritur contritio, ob quam sibi redditur pristina pulchritudo; igitur etiam ut deleatur foeditas originalis requiritur contritio de tali culpa, saltem in iis, qui cum suscipiunt Baptisma capaces sunt contritionis eliciendae.

CONTRA. [*Oxon.* ib. q. 4. n. 6.] Poenitentia est secunda tabula post naufragium, secundum Hieronymum *ad Demetriadem*; igitur ad ipsam praecise spectant quae fiunt post Baptismum susceptum; Baptismus enim adversus originale institutus est; originale igitur non cadit sub poenitentiam, nec subinde est materia contritionis.

RESPONDEO dicendum, contritionem non esse de peccato originali. — *Declaratio*: contritio [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 6.] essentialiter est actus voluntatis, quo quis detestatur commissa peccata, ex quo nascitur odium et dolor in anima pro illis; quia dolor et tristitia inest, eo quod animus consideret commissa, et nolit ea, seu velit non commisisse. Nequit autem esse actus peccata detestans, et efficaciter nolens ea fecisse, taliter ut amplectatur proinde omnia media necessaria pro destructione eorum, nisi ea peccata fuerint aliquando conterenti se voluntaria, sic ut potuerint ab eo non commissa fuisse. Cum igitur originale non sit in potestate illud contrahentium (quia alias non originale, sed actuale ipsis esset) adeo ut potuerint eam maculam non contraxisse; ergo displicere quidem potest conterenti se de peccatis in originali culpa natum esse, de tali nihilominus peccato contritionis actum ullum habere non potest. — Adulto itaque cum solo originali accedenti ad Baptisma, etiamsi habeat multa venialia, nulla est necessaria attritio vel contritio; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 6. seqq.] sed sola intentio suscipiendi quod Ecclesia ipsi tradere intendit, qua posita, recipit gratiam baptismalem, et ab originali culpa emundatur; secus autem si habeat mortalia ab se commissa, quia gratiam non recipit, nisi saltem atteratur, habeatque propositum non peccandi de caetero: sed eadem dispositio requiritur in adulto ad Baptismum accedente, et in peccatore se conterente; ergo quemadmodum ut quis in Baptismate iustificetur non est necesse, ut poeniteat de originali, ita opus non est ut actus contritionis conterentis se ad tale peccatum extendatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, concedendo *maiores*. — *Et cum subditur*: [Oxon. ib. q. 1. n. 18.] Dei offensa tollitur per voluntariam punitionem; *dico*; id verum esse de offensis et iniuriis Deo illatis per liberam et propriam aversionem voluntatis Deum deserentis, et convertentis sed ad creaturam, et ideo iustissime a Deo institutum fuisse ut non deleatur, nec remittatur ea iniuria, nisi per motum oppositum, quo quis avertatur a creatura, circa quam deliquit, et convertatur redeatque ad Deum fontem vivum, quem peccando deseruit. Id vero fieri nequit sine peccati commissi detestatione. Quia vero originale non per propriam, sed per alienam voluntatem in filios Adae descendit, et ad filiorum propagationem multiplicatur, non exigitur ad eius deletionem motus contrarius voluntatis, sed tantum in adultis ad remedium accedentibus exiguntur debitae dispositiones, scilicet intentio et recta fides, modo careant propriis peccatis, quia tunc, ut dictum est, oporteret ipsos eorum poenitere.

AD SECUNDUM respondeo *ex dictis*, [Oxon. ib.]; quia enim voluntas libere et sponte, cum peccat, avertit se ab ultimo fine, et convertitur ad creaturam, ideo rationabiliter exigitur ab ipsa, ut contrario modo se gerat in peccati detestatione, et ita non deletur foeditas peccati actualis, nisi per eius detestationem. Quoniam vero maculam originalem non contrahit homo per propriam voluntatem, quae nullum in hoc actum habet, recuperat pulchritudinem innocentiae sibi datam a Deo in primo parente, etiamsi eam foeditatem non detestetur per actum contritionis sibi in Sacramento Baptismi collata gratia intuitu meritorum Christi, quae gratia, licet formaliter non sit innocentiae donum, aequivalet tamen illi in acceptione divina.

ARTICULUS III.

UTRUM DE OMNI ACTUALI PECCATO DEBEAMUS CONTERI.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in supplement. 3. p. q. 2. a. 3.

VIDETUR non debere nos conteri de omni actuali peccato. Contritio [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.] etenim est actus voluntatis, quo detestamur, et dolemus de commissis peccatis, includens praecognitionem, et nolutionem eorundem peccatorum: sed de quibusdam peccatis nequit esse praecognitio, ut de illis, quae ex memoria exciderunt, et obruta sunt oblivione; ergo nec nolitio, et per consequens contritio non est de omnibus peccatis commissis.

2. PRAETEREA. Peccans per ignorantiam non tenetur conteri de tali peccato; igitur contritio non se extendit ad omne peccatum actuale. *Probatur assumptum*; quia in tantum tenemur conteri de peccatis, ea detestando, odioque habendo, [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 18. — d. 15. q. 2. n. 24.] in quantum iustum est, ut qui voluntarie a Deo recessit per inordinatam conversionem ad creaturam, voluntarie quoque per motum oppositum a creatura, circa quam peccavit, recedat, et convertatur ad Deum: sed peccans per ignorantiam non voluntarie a Deo recessit, quia ignorantia excludit voluntarium, secundum Philosophum, 3. *Ethic.*, cap. 1.; ergo de peccatis factis per ignorantiam non tenemur conteri.

3. PRAETEREA. De illis peccatis non debet quis conteri, quae per contritionem non delentur: sed ex dictis 3. *p. q. 87. art. 3.* venialia delentur per sacramentalia, et per Extremam-Uctionem, *ex art. 1. cit. quaest.* remitti possunt omnino sine poenitentia; ergo non oportet aliquem conteri de illis, et per consequens non de omni peccato actuali tenetur homo poenitere, et sub actum contritionis revocare.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 17.*] Ad deletionem culpae mortalis post Baptismum commissae requiritur punitio voluntaria, vel voluntas punitionis: sed seu uno, seu altero modo deleatur, sive scilicet in Sacramenti Poenitentiae susceptione, sive extra ipsum, est necessaria detestatio commissi peccati, cum proposito non peccandi de caetero; igitur de omni culpa mortali post Baptismum commissa quisque conteri tenetur.

RESPONDEO dicendum, contritionem vel detestationem peccatorum post Baptismum commissorum (ut detestatio communis est contritioni perfectae, et attritioni remote tantum ad iustificationem disponenti) esse necessario eliciendam de qualibet culpa mortali commissa, ab eo qui iustificari et quaerit et cupit. Atque eius rei causam praetactam esse. Nam Deus decrevit non iustificare post Baptismum receptum, peccantem, sine voluntaria ipsius punitione, vel in re, vel in voto; idque iustissime; [*Oxon. 4. d. 6. q. 7. n. 3.*] qui enim post plenissimam remissionem omnis culpae et poenae in Baptismo elargitam, rursus in peccata prolabi non formidavit, iustum est, ut ob ingratitudinem erga tam munificum Benefactorem, severius puniatur, neve ad pristinam amicitiam eius redire permittatur, nisi magnis fletibus, ingentique animi dolore, et amissam dignitatem, et propriam pravitatem defleat. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.*] Omnis autem voluntariae punitionis initium, vel proximus effectus voluntatis ulcisci satagentis legis divinae transgressionem, est displicentia, vel detestatio peccatorum, ex qua sequitur tristitia et dolor; igitur quicumque ad Dei amicitiam, per peccata discissam et interclusam, reverti ex animo cupit, necessario debet habere contritionem vel commissorum peccatorum detestationem, cum proposito non peccandi de caetero.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, conterentem se de commissis peccatis non teneri ad eliciendum vel extendendum eum actum ad illa peccata, quae tradita fuerunt oblivioni. [*Oxon. 4. d. 9. n. 2.*] sed tantum ad illa, quae post diligentem inquisitionem memoriae occurrunt. Id autem est intelligendum sic, ut semper sit paratus, si ad memoriam oblita peccata aliquando occurrunt, eadem detestari, nec in oblivionem abierint, seu ad memoriam non sint ex reducta quadam negligentia crassa, scilicet, quia non sese examinavit, conscientiamque suam discussit secundum diligentiam nostrae fragilitati possibilem.

AD SECUNDUM, cum dicitur: [*Oxon. 2. d. 22. n. 2.*] ignorantia excludit voluntarium, respondeo, aut ignorantia peccatum praecedat, taliter ut, si peccans sciret, non peccaret, aut concomitatur peccatum. Et primo quidem modo excludit rationem voluntarii, si sit ignorantia facti; ignorantia enim iuris vel legis non excusat eum, qui nescit, nisi invincibiliter ignoret. [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 7.*] Breviter igitur, si ignorantia sit peccaminosa, vel culpabilis, cadit sub actu contritionis, et de ipsa est poenitendum; si vero non sit culpabilis, tunc non oportet aliquem de tali ignorantia conteri, quia nec per ipsam peccavit.

AD TERTIUM, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 25.] concedo, aliquem non teneri ad conterendum se, vel atterendum de venialibus, nec ad eorundem confessionem, ut extitit declaratum *praecitata* q. 87, adeoque praesentem resolutionem intelligendam fore de solis et omnibus mortalibus.

ARTICULUS IV.

UTRUM DE PECCATIS FUTURIS QUIS DEBEAT CONTERI.

Doctor locis infr. cit. — S. Thom., in supplem. 3. p. q. 2. a. 4.

VIDETUR contritio debere esse quoque de peccatis futuris. Nam [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 3.] est menti rationali quaedam vis insita, qua habet aliquam futurorum praecognitionem, quae sibi commoda procurat, et incommoda praecavet: sed per actum contritionis maximum bonum et commodum nobis procuramus, scilicet vitam aeternam, et summam miseriam effugimus; igitur iste actus maxime est circa peccata futura.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 3. n. 9.] Enormiter aliquem mutilans ac abscindens membrum, quo sibi victum parabat, toties peccat, quoties mutilatus nequit sibi de necessariis ad vitam providere; igitur mutilans non solum tenetur poenitere, et conteri de semel facta mutilatione, verum etiam de omnibus peccatis, quae sequuntur ad illam, et per consequens de peccatis futuris.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 1.] Contritio, cum sit actus virtutis, est electivus: sed electio est magis circa futura quam praeterita, quae amplius non sunt in potestate eligentis, impossibile est enim praeterita non fuisse; igitur contritio magis respicit futura, quam praeterita peccata.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 9. 11.] Contritionis obiectum est malum vindicabile; inde enim movetur voluntas ad eius detestationem: sed nulla lex ulciscitur mala, nisi sint posita *in esse*, quia nemo condemnatur pro peccatis, quae commisisset; igitur non tenetur quis conteri de peccatis futuris.

RESPONDEO dicendum, circa peccata futura non esse contritionem, sed tantum praecautionem. Ex eo enim [*Oxon.* 4. d. 17. n. 22.] quod contritio includat propositum non peccandi de caetero, manifestum est, eius naturam esse, ut respicere nequeat peccata futura. Cum enim quis firmiter proponit se numquam deinceps peccaturum, si una et futura detestaretur peccata, iam intelligeretur ille verum propositum non peccandi in posterum non habuisse, atque ita neque contritionem concepisset, nec iustificationem adeptus esse, alioquin nulla ipsi forent peccata futura detestanda, si deinceps in ea numquam prolabi firmiter proposuisset. Nam si etiam ad alia peccata se eius extendit detestatio, iam ipsa detestatio non habet propositum efficax non peccandi de caetero. Rationi igitur contritionis omnino repugnat, quod sit de peccatis futuris. Ex contritione tamen et poenitentia commissorum peccatorum, quis magis praecavet peccata futura; edoctus enim quanti sibi steterint commissa peccata, exinde gratiam per poenitentiam recuperatam magis conservare studet. — *Deinde*, quoniam contritio ex sui formali ratione involvit propositum confitendi, et satisfaciendi pro peccatis, ut

quaest. praec. art. 1. extitit declaratum, subinde ea contritio quae se ad futura extenderet peccata, id votum necessario non involveret, aut certe eius essentia non constaret. Atqui poenitentia non est, nisi circa commissa peccata; etenim nemo tenetur confiteri peccata, in quae est aliquando lapsurus (conterentem enim se latent peccata futura), neque pro his aliquam satisfactionem exhibere; igitur neque alicui est conterendum, nisi de peccatis, quibus irretitus invenitur; non est ergo contritio respectu peccatorum quae inerunt, sed quae iam patrata fuere. Poenitentia enim virtus, ut subit Sacramenti rationem, et ad illud ordinatur, commissa solummodo respicit peccata; nam in tantum quis potest et debet velle vindicare, et poenam inflictam gratanter recipere, et ferre patienter; igitur contritio, ut ad poenitentiam ordinatur, praecise assurgit ad detestanda, odioque prosequenda praeterita peccata, ac proinde nulla contritio esse potest de peccatis futuris, vel certo (ut deductum est prius) contritio non erit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, eo persuaderi quod iam dictum fuit, scilicet praecautioem maiorem nos concipere circa peccata futura, ob dolorem, quem voluntarie assumpsimus in vindictam commissorum peccatorum; absolute tamen circa futura peccata nequimus habere detestationem; quia qui animo statuit se tali, vel tali peccato peccaturum, vel etiam absolute peccaturum contra legem divinam, iam non esset ille actus contritionis deletivae peccatorum, sed potius actus per contritionem delendus, eo enim peccatum committeretur. Ut ergo contritio prosit ad salutem, omne peccatum futurum, et affectionem ad peccatum excludat penitus oportet; et ideo repugnat sibi habere pro obiecto peccata futura.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 3. n. 9.] eum qui culpabiliter aliquem mutilavit, teneri ad damna sarcienda, quae ex mutilatione sequuntur; et si facultas suppetat, et non provideat ei, qui ex illata iniuria nequit sibi victum comparare, tunc novo peccato peccare, et toties quoties ea iniustitia replicatur; non propterea tamen est illi conterendum de peccatis futuris; sed cum conteritur de patrata mutilatione, si vere id facit, tenetur habere propositum satisfaciendi in omnibus iniuriam passo; quod si non exequutioni demandet, est ei conterendum de hoc, tamquam de praeterito, et non futuro peccato.

AD TERTIUM respondeo, concedendo, commissa peccata non esse amplius in potestate eligentis, sic ut possint non fuisse, et ita non cadere sub efficaci electione; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 4.] esse tamen in potestate eligentis, ut destruat reatus, qui superest in anima post actum elapsum, taliter ut amplius sibi ad vindictam non imputetur; idque alia via non fieri, nisi per contritionem, quae proinde nequit respicere peccata futura; quorum nullus est in anima reatus delendus quatenus futura sunt, et ideo circa talia cautio quidem esse potest, at contritio nequaquam.

ARTICULUS V.

UTRUM HOMO DEBEAT CONTERI DE PECCATO ALIENO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in supplem. 3. p. q. 2. art. 5.

VIDETUR homini esse conterendum de peccato alieno. Detestari enim [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 11.] peccata (iuxta dicta *art. 2. quaest. 1.*) esse potest actus cuiuslibet virtutis appetitivae; potissimum igitur charitatis: sed charitas inclinatur ad diligendum proximum, sicuti nosmetipsos, ac proinde, ut velimus illis eadem bona, quae nobis, et liberari a malis, a quibus et nos liberari cupimus; igitur pariter ut conterimur de propriis peccatis, tenemur conteri et de peccatis proximi; ut scilicet proximus a morte aeterna liberetur, habeatque bona gratiae et gloriae.

2. PRAETEREA. Inducens alium ad peccandum impiis persuasionibus, aut alia via, reus est omnium peccatorum, in quae ille labitur, et alias abstinuisset: sed de illis omnibus tenetur seductor dolere, et conteri ad veniam impetrandam a Deo; ergo saltem hoc in casu tenetur homo conteri de peccatis alienis. *Minor* constat, ex eo quia si non dimittitur peccatum, nisi fur reddat domino quod abstulit, multo maior est obligatio eius, qui proximis damna intulit spiritualia, expolians illos gratia et virtutibus; ergo reus est omnium peccatorum, quae ex ipsius seductione procedunt.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 2.] Actus contritionis necessario requiritur ad integritatem Sacramenti Poenitentiae, et extra Sacramentum non prodest, nisi cum voto ipsius Sacramenti: sed nemo Poenitentiae Sacramentum suscipit, nisi pro remissione peccatorum, quae ipse fecit; igitur nec conteritur, nisi de propriis peccatis.

RESPONDEO dicendum, contritionem non esse de peccatis alienis, sed propriis, et commissis ab eo, qui conteritur. [*Oxon.* ib.] Cum enim iustitia vindicativa imperat per proprium actum vindictam peccatorum commissorum, ad talem imperium sequitur unio causarum partialium, ex quibus ipsa poena vindicativa sequitur, quae est animi dolor. Illae porro causae sunt (ut frequenter dictum fuit) consideratio peccatorum commissorum, et eorundem nolitio. Detestante igitur voluntate a se commissa peccata, quia Dei offensa sunt, habetur contritionis actus. Voluntas autem talia male gesta detestans, sic odio habet, dolet, et tristatur ea ab se patrata esse, ut nolit ea patrata aliquando fuisse, alias non perfecte peccata detestaretur, ut patet. Sed de peccatis tantum a se commissis id potest verificari; aliena enim non fuerunt in eius potestate, ut subinde potuerint ab ipso non processisse; igitur etsi quisque dolere possit de alienis peccatis, quia Deus offenditur, et peccantibus exitium paraturi, talis nihilominus dolor contritio esse nequit; quia is tantum est, qui inest ex detestatione propriorum peccatorum, ut etiam *art. 2.* dictum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, concedendo, contritionis actum elici posse ex imperio charitatis. *Et cum dicitur:* charitas inclinatur ad diligendum proximum, sicuti nos ipsos; *respondeo*, inde tantum sequi, ex charitate nos optare posse proximi contritionem, sicuti eam nobis desideramus, quod concedo; non autem oportere, nos conteri de peccatis

ipsius proximi. Ut enim non possumus, nec debemus confiteri aliena peccata, ita nec de illis conteri; nec talis contritio ipsis ad salutem prodesset, quod est contra rationem contritionis. Ad [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17.] deletionem enim culpae mortalis post Baptismum commissae, requiritur ex lege divinae sapientiae voluntaria punitio, taliter ut is, qui peccavit, vere poenam teneat, sive vindicando sive detestando peccata commissae; quae si exequerentur ab alia voluntate, qua non peccavit, qui deliquit poenam non teneret, nec proinde ut illis aliena contritio sibi esse posset.

AD SECUNDUM respondeo, ei qui induxit alium ad actus vitiosos esse quidem conterendum de hac nequitia sua, et damno spirituali quod proximo intulit; non teneri tamen ad dolendum de peccatis, quae ob talem causam committuntur; [Oxon. 4. d. 15. q. 3. n. 3] licet teneatur sarcire damnum modo sibi possibili, ut inducendo illum ad poenitentiam, ac submittendo alios, qui illi persuadere satagant; et rationem esse, quia nemo potest directe aliquem damnificare in bonis morum, nam peccatum adeo est voluntarium, ut nemo peccet, nisi volens. Quamvis ergo alliciens ad peccandum teneatur reducere illum ad viam virtutis modo sibi possibili, non tamen est sibi conterendum de peccatis, quibus ipse extitit causa indirecta; quia seductus non peccasset, nisi voluisset. Concedo tamen, difficilius sarciri damnum spirituale, quam temporale; quia voluntas semel allecta ad peccata, vix potest persuasionibus et aliis multis viis reduci ad viam rectam. Damnorum tamen temporalium extitit causa directa, et ideo tenetur ad omnia illa, quae exinde consequuntur, ut dictum fuit *art. praec.*, quia per se ex rerum ablatione processerunt. Sed peccata de voluntate peccantis procedunt, ac propterea ipsa peccans voluntas debet ea detestari, et conteri se ad iustificationem consequendam.

ARTICULUS VI.

UTRUM DE SINGULIS MORTALIBUS REQUIRATUR CONTRITIO.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 2. art. 6.

VIDETUR de singulis mortalibus requiri distincta et specialis contritio. Nam [Report. 4. d. 16. q. 1. n. 15.] contritio est specialis et unica medicina ex Dei institutione adversus morbos peccatorum: sed diversis morbis medendis, non unicum, sed plura et diversa medicamina aptantur; ergo ut diversa peccata deleri queant, requiritur specialis et distincta contritio singulorum.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 17. n. 19. et 22.] Contritio est ordinata ad confessionem peccatorum faciendam Sacerdoti, adeo ut sine tali proposito minime valeat ad salutem: sed confessio sacramentalis est facienda de omnibus et singulis peccatis, quae post diligentem inquisitionem memoriae occurrunt; ergo pariter de omnibus, et singulis est dolendum distinctis contritionibus, vel saltem una ad singula terminata.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 6. seqq.] Idem praestat contritio extra Sacramentum, ac attritio cum Sacramento; igitur debent

habere easdem dispositiones: sed nisi attritus confiteatur Sacerdoti omnia peccata distincte, non consequitur effectum Sacramenti; ergo pariter non iustificabit contritio extra Sacramentum conterentem se, nisi de singulis peccatis distincte doleat, atque detestetur.

CONTRA. [Oxon. ib. q. 1. n. 2.] Ezechielis, 18.: *Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor*; igitur cum contritio sit perfecta poenitentia, et una singularis exigatur pro omnibus peccatis, manifestum est, singula peccata, ut tollantur, non requirere peculiarem contritionem, sed sufficere unam pro omnibus.

RESPONDEO dicendum, ad hoc ut contritio sit sufficiens dispositio proxima iustificationis, sive intra sive extra Sacramentum, [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 9.] non oportere unicuique peccato mortali propriam correspondere contritionem, seu specialem cogitationem et detestationem singulorum peccatorum, sive per unum, sive per diversos actus; sed unam in generali sufficere pro omnibus peccatis. *Declaratio*: siquidem omnia peccata, quantumvis diversa, conveniunt in unica ratione specifica offensae Dei; igitur unus dolor, unaque detestatio eorum, quatenus sunt offensa Dei, ex motivo charitatis, satis est pro omnibus ad iustificationem consequendam. *Probatur consequentia*: quia tali actu detestandi peccata voluntas plene et perfecte avertitur a creaturis, circa quas peccavit et convertitur ad Deum super omnia dilectum; ex tali enim motivo virtualiter detestatur omnia, a quibus avertitur, non secus ac si de omnibus cogitaret; ergo is actus est congrua et proxima dispositio ad iustificationem, sive intra, sive extra Sacramentum. [Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 4.] *Deinde*, Deus non obligavit hominem ad impossibile, vel ad nimis difficile secundum statum praesentis vitae: sed arduum nimis esset, eum qui vult conteri tot contritiones habere, quot peccata commisit, vel unam ad omnia peccata singillatim terminatam; id enim fieri nequaquam posset, sine omnium peccatorum recordatione, longoque temporis tractu, in tantum, ut si quis, dum incipit singula peccata sua recolere singillatim detestanda ad salutem, interim moreretur, eius damnatio certa esset, eo quod non potuerit, ut oportuisset, propria peccata detestari; contrarium autem significat Scriptura, cum dicit: *Quaecumque hora ingemuerit peccator, vel in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua, vita vivet* Ezech., 33. *et quaecumque die*, idem valet, ac in quacumque temporis particula, iuxta communem Patrum expositionem, et ipsam Scripturam Isaiae, 30. *Ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondet tibi*: et ita de facto Magdalena in convivio, et latro de cruce, et Rex David momento leguntur iustificati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [Oxon. 4. d. 1. q. 5. n. 19.] non eandem esse rationem de medicina corporali, et de ea, quam curandis peccatorum vulneribus Dei misericordia praeparavit. Illa quippe pro diversitate morborum multiplex est; hanc autem unicam esse pro omnibus peccatis, nullum est inconveniens. Sicuti igitur una gratia tolluntur omnia peccata, ita et una proxima dispositio ad gratiam, qualis est contritio, satis est pro deletionem omnium peccatorum, quatenus de congruo proxime ad gratiam sanctificantem disponit.

AD SECUNDUM dico, disparem esse rationem de confessione, et contritione; [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.] quia enim confessionis est accusare

reum, ut iudici nota sit causa ad iuste iudicandum, necessario debent per confessionem exprimi singula capita, super quibus est formandum iudicium in sententiando. Per hoc tamen non sequitur, ad omnia et singula peccata debere se extendere specialem animi dolorem et detestationem; quia unus generalis omnia complectens peccata satis est ad avertendum peccatorem a creaturis, et convertendum ad Deum; praesertim si ex motivo charitatis eliciatur. Quemadmodum et unum propositum non peccandi de caetero indistincte, et in generali elicitedum, absque distincta praecognitione mandatorum Dei quae observare proponit, sufficit ad essentiam contritionis.

Et per idem dicendum ad TERTIUM, quia etsi necessarium sit, eum qui confitetur cum attritione omnia et singula propria peccata confiteri, ut iustificetur in Sacramento, proinde tamen non oportet convertentem se, de omnibus singillatim dolere, quia unus generalis omnium dolor, vel detestatio ex charitate eliciteda, aequivalenter detestatur omnia, perinde ac si menti distincte obiicerentur, ac singillatim odio prosequerentur, ut declaratum fuit.

QUAESTIO TERTIA.

DE QUANTITATE CONTRITIONIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de quantitate contritionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum contritio sit maior dolor, qui esse possit in natura. - 2. Utrum possit esse nimis magnus contritionis dolor. - 3. Utrum debeat esse maior de uno peccato, quam de alio.

ARTICULUS I.

UTRUM CONTRITIO SIT MAIOR DOLOR, QUI ESSE POSSIT IN NATURA.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in supplement. 3. p. q. 3. a. 1.

VIDETUR contritio non esse maior dolor, qui esse possit in natura. Nam [Oxon. 4. d. 20. n. 4.] si contritio esset dolor omnibus excellentior, ex eo impediretur usus rationis, et consequenter voluntas nequireret habere sufficientem displicentiam ad iustificationem requisitam; ergo contritio non est maior dolor, qui esse possit. *Probatum assumptum*: plus impedit usum rationis dolor vehemens, quam delectatio, secundum Augustinum *lib. 83. qq. quæst. 36.*: sed aliqua vehemens delectatio sensibilis impedit usum rationis, ut idem Augustinus scribit 4. *De Civit.*, c. 16.; igitur magis excellens dolor; repugnat ergo contritionem esse, vel praeseferre excellentem dolorem.

2. PRAETEREA. Ille dolor non est censendus omnium maximus, cui est gaudium admixtum; maior enim censendus esset ille, qui omnino gaudii expers foret: [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 3.] sed talis est dolor, qui oritur ex detestatione peccatorum, ut ait Auctor *De vera et falsa Poenit. Peccator de peccato doleat, et de dolore gaudeat*; eum enim dolorem co-

mitatur spes veniae consequendae; igitur non est maior omni alio, qui esse possit in natura.

3. PRAETEREA. Multa interdum magis displicent, atque de iis magis dolent homines, quam de peccatis, etiam ut per contritionem detestantur; igitur contritio non est dolor quolibet alio maior. *Assumptum declaratur*; nam interdum homines plangunt, et illacrymantur morti filiorum, aut aliorum charorum, et de aliis incidentibus adversitatibus magis dolere videntur, qui tamen dum conteruntur, nec lacrymas fundere, nec internum animi dolorem adeo ostendere probantur.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 11. seqq.*] Detestatio peccati, quatenus est offensa Dei, est actus charitatis, procedens nimirum ex consideratione bonitatis divinae in se: sed charitas Dei, vel Dei dilectio formalis, aut etiam virtualis est omnium maxima, quia tendit in Deum super omnia dilectum, vel diligibilem; ergo etiam detestatio peccatorum, quae est contritio, est dolor omnium maximus.

RESPONDEO dicendum, odium peccatorum, animique dolorem, qui sequitur actum contritionis, esse maiorem omni alio dolore, qui esse possit in natura. *Declaratio*: [*Oxon. 3. d. 27. n. 16. seqq.*] dilectio, qua tenemur Deum super omnia diligere, maior omnino est, vel esse debet omni alio amore, ut praecepto illi satisfaciamus, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, Deuter. 6., non solum *extensive*, seu *appretiative et praelative*, quatenus nihil aliud a Deo, nec omnia simul sunt aequae appretianda, tantique facienda sicut Deus, et potius vellet ita diligens, omnia alia non esse, quam Deum non esse; nedum, in quam, tali amore appretiativo et extensivo est diligendus Deus, sed etiam *intensive*: non quidem *intensive*, taliter ut actus amandi Deum sit intensior omni alio amore, quo amantur creaturae, sed *intensive* quia magis repugnans effectui opposito, et facilius voluntas amans posset inclinari ad oppositum dilectionis cuiuscumque alterius, quam Dei; etsi interim circa creaturam aliquam habeat, seu esse queat dilectio magis gradualiter intensa, quam sit intensa dilectio Dei. Cum igitur detestans peccata, quatenus sunt offensa Dei, odium illud ex charitate Dei procedat, licet non sit formaliter actus dilectionis, quum potius formaliter sit actus fugae, et non prosecutionis, uti est actus dilectionis formaliter, tamen a charitate talis actus est, non solum *extensive* detestans peccata, idest praeferens sibi, suisque affectionibus Deum, verum etiam *intensive*. Is enim, cui ex charitate displicunt peccata commissa in legem divinam, habet actum aversionis a creaturis, circa quas peccavit, magis repugnantem effectui opposito; adeo ut facilius ea voluntas deflecteret, seu inclinari posset ad oppositum cuiusvis alterius actus, quam istius, quo avertitur a creaturis, et convertitur ad Deum ex charitate, unde et movetur ad talem detestationem peccatorum eliciendam. Quomodo igitur amor Dei est super omnia *extensive* et *intensive*, ut maior esse nequeat, ita odium peccatorum est maius omnibus, in eo qui odit peccata ex charitate; ac proinde nolitio eorundem, et dolor ex nolitio est maior dolor, qui esse possit in natura.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, illud procedere de dolore, qui est in parte sensitiva, atque extrinsecus infligitur talis utique dolor, si est excellens, impedit usum rationis, quia ratio ab huiusmodi dolore absorbetur. Verumtamen dolor, qui de contritione procedit, voluntarie

inest, et ex plena advertentia et consideratione peccatorum; non solum igitur is dolor nihil obest usui rationis, sed etiam ab usu rationis exoritur, adeo ut sine eo esse non possit. Accedit, quod contritionis dolor non est excellens et maximus gradualiter, imo in hoc ab alio dolore superari non est inconveniens, sed tantum est excellens et maximus *apprehensive* in quocumque tandem gradu eliciatur, ut expositum est.

AD SECUNDUM respondeo, ex dolore, qui actum consequitur contritionis, sequi quidem posse gaudium de ipso dolore, vel tristitia, minime tamen id gaudium spectare ad rationem doloris animi, quem contritionem appellamus; quod evidens est, quia tale gaudium habet pro objecto ipsam tristitiam; non minuitur ergo eius doloris quantitas ex tali gaudio, quod consequi exinde potest. Spes etiam ipsa veniae consequendae regulariter videtur antecedere contritionem, vel si etiam concomitetur, ad contritionem essentialiter non spectat, quae tantum respicit et fertur in peccata ut detestanda, eo quod offensa Dei sint summe dilecti vel diligibilis; et ideo talis tristitia est omnium aliarum, quae esse possunt, maxima.

AD TERTIUM respondeo, declaratum fuisse, qualiter contritionis dolor esset maximus, licet foret minoris intensiois gradualis aliquo alio, ut eo quem perciperet homo ex morte filii sui, aut ex alio consimili infortunio. Ex maiori itaque intensione accidere posset, ut homo ob filii mortem lacrymas funderet, qui in detestatione peccatorum non planxerit; nec propterea deduci potest, cum contrebatur, non habuisse dolorem omnium maximum. — *Aliter etiam respondeo*, [Oxon. 3. d. 27. n. 17.] sicuti interdum aliqui videntur ferventius diligere Deum, ex eo quod sensibilem aliquam dulcedinem et devotionis affectum percipiant, et revera tamen ita non est; quia solidiores in Dei dilectione promptius martyrium sustinerent, et quodvis aliud paterentur in honorem Dei, etsi sensibili illa dulcedine destituantur, quae proinde non descendit ab amore intellectivo, sed potius est passio sensitivi appetitus, ita qui magis videntur dolere temporales adversitates, quam Dei offensam, de qua conteruntur, non est illa sensibilis ostentatio doloris, ex eo quod magis horreant temporalia mala, quam Dei offensam, de qua conteruntur; sed quia magis sensibilibus diligentes ea, quae commoda sunt appetitui sensitivo, de eorum carentia magis sensibilibus tristantur; cum tamen spiritualis tristitia et dolor de peccatis longe antecellat extensive et intensive sensibili dolori, quem ostendant. — *Potest etiam dici tertio*, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 17. seqq.] aliquem magis tristari et dolere praesentia mala, quam ea in quae lapsus est peccata, provenire posse ex multis causis. Et *primo*, quia unus potest habere habitus dantes perfectionem actui contritionis, quibus quoniam caret alter, non pariter, eademque intensione tristatur, ac habituat. *Deinde*, sicuti intellectus conformatur cognitioni sensitivae, ita appetitus intellectivus sensitivo, quantum ad faciliter condelectari, et tristari. Cuius ergo appetitus sensitivus non est natus tristari vel dolere, eius voluntas non faciliter tristatur. Aliquis igitur potest habere maximum actum detestandi peccata, et interim eius voluntas modicam, vel nullam sentire tristitiam; et alius longe remissiores actum elicere, et valde tristari, ut contingit frequenter in amissione filiorum. Ex quo tamen non sequitur, eos qui sensibilibus magis dolent, intensiorem actum nolendi ea

mala concepissee. Quamvis autem maior et minor tristitia faciat ad magis et minus perfectam rationem contritionis, absolute nihilominus eius perfectio dimetienda est ab actu, qui est tristitiae causativus, quia iste effectus impediri potest a diversis causis, et inesse etiam supra perfectionem actus.

ARTICULUS II.

UTRUM POSSIT ESSE NIMIS MAGNUS CONTRITIONIS ACTUS.

Doctor, loc. infr. citat. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 3. art. 2.

VIDETUR actus contritionis posse esse nimis magnus, idest excessivus et vitiosus. Magnus enim et excellens contritionis dolor posset inducere mortem corporalem: sed id Deus non praecipit, dicente Scriptura Ezech. 18.: *Numquid voluntatis meae est mors impii, et non ut convertatur a viis suis, et vivat?* Igitur in actu contritionis posset esse excessus, et ita inordinatio.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. per tot.*] Contritionis actus est actus virtutis moralis; seu enim sit poenitentiae, seu alterius virtutis appetitivae actus, virtutis moralis est: sed virtutis moralis actus, sicuti potest deficere a sua regula, ita et excedere potest medium rationis; igitur in conterendo se quis potest excedere, et ita a virtute deficere.

CONTRA. In actu dilectionis Dei non potest esse excessus; ergo neque in detestandis peccatis commissis, propter Deum.

RESPONDEO dicendum, detestationem peccatorum non posse esse nimiam et excedentem, quia procedit ex motivo dilectionis divinae, vel quia sunt offensa Dei, et aversiva ab ultimo fine super omnia diligibili: quod est dictu, quatenus contritio includit dilectionem Dei formalem vel virtuales. [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 22.*] Siquidem dilectio Dei semper impellit ad odiendum illud, quod est contra Deum, quando actu cognoscitur vel cogitatur; cum autem peccata detestantur, quia sunt offensa Dei, ex eius dilectione formali vel virtuali talis actus procedit. Odisse siquidem peccata, quia a Deo summe diligibili avertunt, actus est charitatis, non formalis, quia non prosequitur obiectum amatum, sed virtualis, pro quanto extensive et intensive fugit ab iis, quae displicent Deo summe et super omnia diligibili. Atqui nullus actus charitatis, vel dilectionis formalis, vel virtualis potest esse nimius, et excedens erga Deum summe et super omnia diligibilem; ergo nec actus detestandi illud, quod est contra Deum, sicuti est omne peccatum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, quando displicentia et dolor de peccatis redundat in partem sensitivam, eoque graviter offenditur sensitivus appetitus, et advertitur, (quod dictum est, ut excipiat casus, quo quis ex intensissimo dolore, seu actu contritionis subito moreretur), tenetur sibi ab eo dolore temperare, si exinde timeatur aut grave damnum, aut mors; [*Oxon. 3. d. 30. n. 7.*] quia sicuti nemo potest sibi absolute velle mortem, quia post mortem non est poenitentia, seu contritio meritoria ad diligendum Deum, ita tenetur impedire causas mortis inductivas, cum a sua voluntate pendent. Ex hoc tamen casu par-

ticulari non sequitur, contritionis actum posse esse excedentem, quia Dei amatores intelligunt Deum semper magis magisque esse diligendum, et subinde eius offensam detestandam, perinde ac ipse in se diligitur.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 20.] utique poenitentiam esse moralem virtutem, et quidem acquisitam, et etiam peccatorum detestationem procedere posse a qualibet virtute appetitiva; verumtamen seu poenitentiam seu actum eius elicited, vel imperatum non esse veram et utilem, quoad veniam peccatorum impetrandam, qui est poenitentiae finis, absque charitate formali, vel virtuali, si sit proxima dispositio ad iustificationem, de qua nobis est hic sermo. [Oxon. 4. d. 20. n. 3.] Vera igitur poenitentia (quam solus Deus inspirare potest) a charitate est, ac vere eius est actus. Ut igitur actus poenitentiae sine charitate, debitisque circumstantiis elicited, quamquam a virtute aliqua morali sit, de facili potest per excessum vel defectum a sua regula deficere; et in vitium transire, ut constat de poenitentia Iudae. [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 19.] At cum a Deo inspiratur, et a charitate procedit, semper utilis erit, si non simpliciter ad salutem, ad merita saltem ampliora, atque maiorem gratiam promerendam.

ARTICULUS III.

UTRUM DEBEAT ESSE MAIOR DOLOR DE UNO PECCATO
QUAM DE ALIO.

*Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 3. a. 3.*

VIDETUR non debere esse maior dolor de uno peccato, quam de alio. Nam eatenus de uno peccato is qui conteritur deberet magis dolere, quam de alio, quatenus singula mortalia peculiarem et distinctam exigerent contritionem, aut saltem contritionem unam ad singula distincte terminatam: sed, ut dictum fuit *art. 6. q. antec.*, vera contritio subsistere potest, absque eo quod ad singula peccata terminetur; ergo neque unum peccatum debet magis detestari, quam aliud; id enim fieri nequit, nisi prius peccata intellectui obiiciantur sub ratione maioris et minoris malitiae et pravitatis.

2. PRAETEREA. Conterendum est de peccatis, quia aversiva ab ultimo fine super omnia diligibili: sed omnia mortalia aequaliter avertunt ab ultimo fine super omnia diligibili; ergo non debet quis conteri magis de uno, quam de alio, sed aequaliter sibi sunt omnia detestanda.

3. PRAETEREA. *Q. p. art. 3. in incid., Conclus. 2.* dictum fuit, actum contritionis elici posse in instanti, et valere ad iustificationem et salutem consequendam: sed actus in instanti elicited nequit esse magis, et minus intensus prout transit super diversa obiecta; ad id enim opus est aliqua mora; quia consideratio successiva diversorum obiectorum magis et minus detestandorum in indivisibili instanti evenire posse impossibile videtur; igitur quamvis gravius peccatum, non debet conterens se plus detestari, quam minus grave.

CONTRA. *Deuteron., 25.* [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2.] *Iuxta mensuram*

delicti, erit et plagarum modus; igitur gravius delictum est magis detestandum, quam levius.

RESPONDEO dicendum, de graviori culpa debere esse maiorem dolorem, quam de leviori, non quidem explicite, et formaliter, sed virtualiter; intelligendo nimirum *maiorem dolorem* non actum magis gradualiter intensum, sed pro maiori repugnantia ad effectum oppositum, scilicet ad idem peccatum gravius iterum committendum, quae intensio appretiativa stare potest cum maiori intensione actus quoad gradus individualis perfectionis, uti declaratum fuit *supra art. 1. Probatur igitur conclusio*; quia maior et gravior Dei offensa maiori odio et detestatione est prosequenda ex natura rei; dolens igitur de Dei offensis, eo quia ipse Deus est super omnia diligibilis, et nulla ratione offendendus, vi talis detestationis magis debet poenitens detestari graviore offensas, magisque de ipsis dolere. — Verum, [Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 4.] quia Deus noluit nos ad nimis arduum et difficile secundum statum praesentis vitae obligare, detestans et dolens de peccatis non tenetur ad habendum distinctam omnium cognitionem et detestationem; ut enim se sufficienter ad iustificationem disponat, satis est vel unum distincte cogitare, illudque detestari ut oportet. [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 10.] Talis namque motus, quo avertitur conterens ab uno peccato distincte, et ab aliis in generali, cum sit ex charitate, perfecte convertit ipsum ad Deum, et avertit a creaturis, non formaliter, sed virtualiter, vel quoad effectum, quo promptus est detestari pariter et alia, si distincte menti obii-cerentur. — *Rursus*, quoniam gravior culpa intensiorem meretur et detestationem et dolorem, quia maior divinae Maiestatis offensa, quae subinde per plenioram satisfactionem est placanda, et satisfaciendum, et contritio vel partialis, vel totalis (uti si intensissima esset) satisfactio sit, manifestum est, graviori culpae intensiorem debere correspondere dolorem; non explicite, et formaliter, quia etiam tunc ad explicitam omnium peccatorum considerationem et detestationem teneremur, sed virtualiter, et quoad effectum, quatenus taliter disposita voluntas magis detestatur gravius peccatum, si de eo intellectum recogitare configitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex statim dictis, quia cum dicimus debere nos dolere magis de gravioribus peccatis, [Oxon. ib.] non intelligimus id faciendum esse per actum explicitum et formalem omnia ad invicem comparando commissa peccata, et condignam detestationem omnium eliciendo, satis est enim una omnium detestatio ad iustificationem. Volumus ergo, uti declaratum fuit, id fieri habitualiter, et quoad effectum, quatenus scilicet graviore menti occurrentes culpae ex contritionis actu impensius detestantur.

AD SECUNDUM dico, etsi commune sit omnibus mortalibus simpliciter avertere ab ultimo fine, tamen unum esse gravius alio, atque intensiorem in specie sua ad propriam virtutem habere oppositionem, sicuti una virtus est alia perfectior. At quae committuntur contra praecepta primae tabulae graviora sunt illis, per quae praecepta secundae tabulae transgrediuntur.

AD TERTIUM respondeo, declaratum fuisse *in solutione* qualiter intensior detestatio gravioris culpae est in actu contritionis tantum virtualiter inclusa; ac proinde seu concipiatur in-instanti, seu in tempore, semper in sua virtute id habere, ut pro mensura delictorum et mali-

tiae, ad ea magis et minus extendatur, cum distincte et explicite considerantur. Licet per hoc non negetur, interdum esse contritionem, in qua explicite et formaliter magis maiora peccata detestentur; sed hic loquimur de iis, quae necessario contritionis actum consequuntur.

QUAESTIO QUARTA.

DE TEMPORE CONTRITIONIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de tempore contritionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum tota haec vita sit contritionis tempus. - 2. Utrum expediat continue de peccato delere. - 3. Utrum post hanc vitam animae de peccatis conterantur.

ARTICULUS I.

UTRUM TOTA HAEC VITA SIT CONTRITIONIS TEMPUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 4. a. 1.

VIDETUR tota haec vita esse contritionis tempus. Siquidem [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 22.] per totam vitam possumus peccatorum commissorum recordari; igitur aut tunc voluntas vult illa, et complacet sibi talia commisisse, aut eadem detestatur odioque prosequitur, aut tandem neutrum actum habet. Si primum, manifestum est ipsam esse malam, et peccare. Si neque unum, neque alterum habet actum, sed manet suspensa et indifferens, etiam mala est; quia est obiectum illud detestabile; et praeterea non detestando exponit se periculo complacendi sibi in illo, et ita peccandi, et consequenter reipsa peccat; igitur tenetur illa detestari, et per consequens debet conteri de peccatis per totam vitam.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 30. n. 11. seqq.] Quoties occurrit, quisque tenetur corrigere proximum, quatenus ad viam salutis reducat; igitur multo fortius quisque tenetur sibi subvenire, ut vel liberetur a peccatis per contritionem, vel ut iam dimissa detestetur, cum subest periculum iterum peccandi per eorundem recordationem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 33.] Semper qui abstulit rem alienam tenetur eam reddere Domino suo, adeo ut per totam vitam minime ab ea obligatione solutus intelligatur, nisi per rei ablatae integram restitutionem: sed per peccatum ablatum fuit debitus honor Deo; ergo semper qui peccavit tenetur tale factum detestari, odioque habere; alias factum videretur approbare et Dei iniuriam contemnere.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 28.] Per totam vitam non tenemur ad confessionem faciendam, sed tantum semel in anno de peccatis post Baptismum commissis, ut dictum est *q. 84. 3. p. art. 8.* Sed contritio ut sit vera debet praesferre votum confessionis; ergo si per totam vitam nemo tenetur confiteri peccata, nec subinde de illis conteri.

RESPONDEO dicendum, aut est sermo de peccatis, de quibus quis iam poenitentiam egit, et veniam fuit consequutus; aut de peccatis non hactenus confessis, nec deletis per poenitentiam. Et posteriora quidem peccata quilibet tenetur detestari, et voluntarie in se punire, ut valeat iustificari, et consequi salutem; non quidem per totam vitam, sed cum urget praeceptum expresssum, cap. *Omnis utriusque sexus, De poenit. et remiss.* [Oxon. ib. n. 21.] Et quotiescumque est in mortis articulo constitutus. Imminente enim iudicio damnationis, vel misericordiae, quisque debet sese praeparare, et disponere quantum potest ad misericordiam consequendam. Item quando aggrediendi sunt actus aliqui difficiles, in quibus verisimiliter exponitur quis mortis periculo; et etiam quando sumenda, aut ministranda sunt Sacramenta; in his, inquam, casibus, et aliis consimilibus, ut dictum fuit *q. 84. cit. art. 8.* peccata commissa sunt detestanda, et confitenda, si opportunitas adsit. Extra autem hos casus, non urget aliquod praeceptum negativum, aut affirmativum de habenda peccatorum contritione, ac proinde per totam vitam minime conteri tenemur.

Multo minus quis adstringitur ad actum contritionis eliciendum toto vitae suae tempore ob peccata, de quibus per poenitentiam veniam a Deo impetravit, atque poena aeterna fuit in temporalem commutata. Is enim praecepto iam satisfecit, cui per peccatum commissum obligabatur ad poenitendum. Si nullum igitur aliud peccatum mortale committeret, etiamsi actum alium contritionis non haberet de commissis peccatis, post multum temporis salvaretur, quia opus ei non est confugere ad secundam tabulam; post gratiam enim recuperatam, ut supponimus, naufragium non fecit; igitur non tenetur per totam vitam ad se conterendum de peccatis commissis, de quibus poenituit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, *aliquos* revera ita sentire; nempe eum, qui recordatur peccatorum commissorum, toties peccare, quoties illa non detestatur. — *Nobis aliter videtur* esse sentiendum, uti extitit declaratum loco praeallegato *q. 84.* modo enim qui recordatur peccatorum non complacet sibi de illis, etiamsi non detestetur, non videtur peccare. Et porro onerosum nimis esset ad tot peccata detestanda recordantem obligare, quot emisit eorundem detestationes; praesertim si ea peccata sint legitime confessa, atque pro iis poenitentia peracta; is enim satisfecit iam legi praescribenti poenitentiam, et ita absolutus est ab obligatione ulterioris poenitentiae. — *Aliter etiam potest* responderi; qui ex completa deliberatione recordatur commissa peccata, tenetur illa detestari; quod si non faciat, peccabit; non quasi contraveniat particulari praecepto poenitentiae, quia nulla adest talis obligatio, quae, ut affirmativa est, ita non semper, sed certo dumtaxat tempore urget. Sed peccabit, quia voluntas obligatur ad odio proseguenda peccata, quorum meminit completa deliberatione, ea ratione nimirum, qua nata sunt sollicitare voluntatem ex natura et modo cognitionis ad actum aliquem habendum circa ipsa, etiamsi sint recte confessa. Obligatur, inquam, et tenetur habere displicentiam ipsorum, vel ex affectu iustitiae et rectitudinis servandae, vel ex inclinatione charitatis. Cognitio enim illa peccatorum deliberata et practica regulariter ordinatur ad aliquem actum voluntatis, atque ita ad displicentiam; quod si velit se suspendere ab omni actu, videtur contemptus, ut tangitur in argumento,

et abesse affectus circa finem, nec recte esse disposita ad regulam distantem virtutem oppositam peccato; ac proinde etiam tali in suspensione peccare. Potest igitur concedi argumentum, quod voluntas, quando adest ex completa deliberatione, modo scilicet declarato, recordatio peccatorum, tenetur ea detestari, non ex praecepto aliquo speciali poenitentiae, sed ex peculiari dispositione ipsius voluntatis, quae regulariter illis in circumstantiis exit in actum prosecutionis, vel fugae circa obiectum taliter sibi ostensum.

AD SECUNDUM dicendum, nonnisi peccatum futurum quod timetur, esse materiam correctionis, non autem iam commissum, quando non subest periculum ulterioris lapsus. Non tenetur igitur quis proximum corrigere ad poenitentiam, donec incumbat illi obligatio poenitentiae, quae non per totam vitam assidue comitatur viatores, sed statutis tantum temporibus recurrit.

AD TERTIUM dico, [Oxon. 4. d. 15. q. 2. n. 28.] non esse paritatem de restitutione rei alienae, et poenitentiae, quia restitutio cadit sub praecepto divino negativo, ac proinde obligat semper, et pro semper; poenitentiam vero esse faciendam de peccatis, est praeceptum affirmativum.

ARTICULUS II.

UTRUM EXPEDIAT CONTINUE DE PECCATO DOLERE.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Suppl. 3. p. q. 4. a. 2.

RESPONDEO, in contritionis actu esse duo consideranda: [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 9.] ipsam nempe peccati detestationem, ex qua inest voluntati detestanti et nolenti peccatum sibi ab intellectu repraesentatum tristitia vel animi dolor, et propositum praeterea numquam in posterum faciendi contra legem divinam. Quantum igitur ad ipsam tristitiam, seu dolorem sequentem actum contritionis, vel detestationis peccati, quoniam is numquam nimius potest esse, ut *quaest. antec. art. 2.* declaravimus, qui continue de commissis peccatis doleret, bene faceret, quia actum virtutis exercebat, et quidem ex motivo charitatis elicited, licet ad taliter sese gerendum nullo praecepto peculiari redigeretur, postquam scilicet de propriis peccatis rite poenituit. Expediens quoque, congruum, et utile esset sic de culpis dolere; quod et significavit Auctor *De vera et falsa poenit.*, c. 13. illis verbis: *dolorem cum vita finiat, ubi enim dolor finitur, deficit poenitentia*, non quod amittatur ex eo facto gratia poenitentialis, sed quia per assiduam peccatorum meditationem et detestationem conservatur. Et videnda responsio *Ad primum*, q. 84. 3. p. art. 8. — Si vero ex assiduo conatu dolendi de peccato fiat aliqua notabilis impressio et immutatio in appetitu sensitivo dolente cum intellectivo, ob colligantiam unius cum alio, et exinde grave timeatur incommodum, ut dictum est *q. 3. art. 2.*, non expedit continue dolere, imo tenetur quisque eum dolorem moderari, ne utilioribus, vel etiam necessariis muneribus obeundis, aliisque virtutibus exercendis impedito sit. — Quantum autem attinet [Oxon. 4. d. 17. n. 30.] ad propositum cavendi peccata de caetero, quod est in actu contritionis inclu-

sum, si ex eo sequatur repugnantia in parte intellectiva, ob vulnus voluntatis arbitrio inflictum ab originali et actuali peccatis, et proinde tristitia in affectione commodi, et etiam doleat sensitivus appetitus propter incommoda, quae sustinere cogitur, convenientibus quibusque denegatis, huiusmodi dolorem et tristitiam nedum expedit esse continuum in eo, qui poenituit verum etiam id est plane necessarium; quia nequit a tali dolore liberari, nisi fiat obnoxius peccato.

ARTICULUS III.

UTRUM ETIAM POST HANC VITAM ANIMAE DE PECCATIS CONTERANTUR.

*Doctor, Oxon. 4. d. 21. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 4. art. 3.*

VIDENTUR post hanc vitam animae conteri de peccatis. Nam [*Ox. 4. d. 45. q. 3. n. 22.*] contritio est ex dilectione Dei formali vel virtuali, qua impellimur ad detestandum, odioque habendum quicquid est contra Deum: sed aliquae animae post hanc vitam habent Dei dilectionem, quia charitatem; ergo illae conteruntur de peccatis, quae in vita hac commiserunt.

2. PRAETEREA. Magis est dolenda ac deploranda culpa, quam poena; [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 9.*] in poena enim est bonitas ordinativa culpa, in culpa autem nulla est bonitas: sed animae in altera vita exutae corporibus suis dolent de poenis, quas sustinent pro peccatis, quae in corporibus commiserunt; ergo multo magis sentiendum videtur ipsas dolere ob culpas, easque detestari, et ita conteri.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 22.*] Animae Beatorum recordantur peccatorum in via commissorum; igitur aut sibi de illis compacent, aut displicentiam habent. Non primum, quia in hoc Deo displicerent, qui odit peccata, et ea facientes; igitur de illis displicentiam habent; sed aliud non est habere contritionem peccatorum, nisi sibi de illis displicere atque detestari; ergo animae post hanc vitam de peccatis conteruntur.

CONTRA. Contritio est ordinata ad Sacramentum Poenitentiae, sine cuius voto nulla est: Sacramentum Poenitentiae non habet locum post hanc vitam, quia Sacramenta sunt instituta pro salute hominis viatoris; igitur nec contritio potest esse in altera vita.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 6.*] post hanc vitam animas de peccatis conteri non posse. Nam contritio est dolor voluntarie assumptus cum proposito confitendi et satisfaciendi; ipsaque contritio est satisfactionis pars, et dispositio proxima ad gratiam iustificantem. Animae autem, quae in altero saeculo dolent pro peccatis, aut in inferno constitutae sunt, aut in Purgatorio reperiuntur: si in inferno, quoniam non voluntarie sed invictissime et remurmurantes poenas a Deo iuste inflictas sustinent ac patiuntur, per eam tristitiam non delentur peccata, neque quoad maculam, neque quoad poenam, quia vel ipsa macula est essentialiter obligatio ad aeternam poenam, vel necessario sequitur ad illam ex statuta lege Dei, volentis ut ubicumque ceciderit lignum, ibi sit in aeternum sive in bonum, sive in malum.

Sed neque tristitia, qua afficiuntur animae existentes in Purgatorio,

de contritionis actu procedere existimanda est. Cum enim extra statum merendi reperiantur, actus ille, quo de commissis peccatis moerent, minime dispositio ad gratiam, vel eius augmentum promerendum esse potest; non est igitur contritio, cuius est ad gratiae sanctificantis recuperationem disponere, vel certe praeexistentem augere. — *Ullterius*, illae animae iustae sunt habentes charitatem, sed et spe certa tenent se adepturas haereditatem filiorum Dei; nequeunt ergo de peccatis conteri ad iustificationem promerendam; tantummodo ergo contererentur de poenis. Contritio autem non est de poena, sed fertur super malum vindicabile; tantum ergo animae illae voluntarie sustinent poenas, quas divina eis iustitia infligit in satisfactionem iniuriarum Dei Maiestati illatarum, unaque persolvitur poena temporalis tum venialium peccatorum, tum ea in quam commutata fuit aeterna peccati mortalis.

Quod vero animae quae caelesti gloria perfruuntur conteri nequeant de peccatis in vita praesenti commissis, non solum ex proxime dictis patet, quia scilicet sunt extra statum merendi, nec iustificari indigent; verum etiam quia gaudium, quo plenissime perfunduntur, omnem ab eis tristitiam excludit. Si igitur peccatorum olim commissorum recordentur, non est ut exinde doleant et tristentur, sed potius ad exaltationem misericordiae divinae, per quam a miseria peccatorum liberatae fuerunt, laetantes assurgunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, quamvis verum sit charitatem semper impellere ad detestandum omne id quod est contra Deum super omnia dilectum, nego tamen, exinde sequi, animas in altero saeculo habere posse actum contritionis, quia sunt in charitate. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 14.] Contritio enim proxima dispositio ad iustificationem est, et ideo meritum de congruo ad gratiam. In altera autem vita nullum est meritum, nec dispositio ad iustificationem, quia vel sunt animae sanctificatae per gratiam inhaerentem, vel ex divina ordinatione numquam amplius sunt gratiam recuperaturae. Dolor ergo, quem aliquae animarum concipere possunt de peccatis, non est dolor procedens ex actu contritionis.

Ex his AD SECUNDUM respondeo, concedendo *assumptum*, quia maius malum magis est detestandum; poena autem absolute bona est, quia a Deo, etsi patienti sit malum. — *Et cum subditur*: aliquae animarum in altera vita dolent de peccatis; *responsio*: vel est sermo de animabus damnatorum, vel de existentibus in Purgatorio [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 5.]. Illae igitur dolent, et tristantur de peccatis, non quia Deum offenderunt, sed quia commodis, quae immoderate appetunt, peccando sese privaverunt; tantum ergo abest, ut is dolor sit ex contritione. Animae autem in Purgatorio detentae dolent quidem se Deum offendisse, quem ex charitate diligunt; quia tamen sunt extra statum merendi, nec amplius ad iustificationem se disponere possunt, quia iustae sunt, nec in ipsis tristitia illa, et dolor ex contritione innascitur.

AD TERTIUM, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 24.] concedo, Beatos in patria recordari peccatorum, quae commiserunt in via, eaque subinde nolle; non sequi tamen ob eam nolitionem ipsos tristitia ulla et dolore affici; vel quia Deus impedit ne tristitia sequatur ad illum actum nolitionis, aut recordationis peccatorum; vel quia gaudium de obiecto beatifico replens omnimode capacitatem Beati non relinquit locum tristitiae, quae alioquin illam recordationem consequeretur.

QUAESTIO QUINTA.

DE EFFECTU CONTRITIONIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu contritionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum peccati remissio sit contritionis effectus. - 2. Utrum contritio possit totaliter tollere reatum poenae. - 3. Utrum parva contritio sufficiat ad deletionem magnorum peccatorum.

ARTICULUS I.

UTRUM REMISSIO PECCATI SIT CONTRITIONIS EFFECTUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 5. art. 1.

VIDETUR remissio peccati non esse effectus contritionis. Etenim [*Oxon. 4. d. 19. n. 24.*] solius Dei est maculam ab anima delere per gratiae infusionem, et solvere a reatu poenae aeternae: sed contritio est actus voluntatis peccata commissa detestantis; igitur non est effectus eius remissio peccati.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 9. n. 2. seqq.*] Si remissio peccati esset effectus contritionis; igitur qui contritionis actum emisit, nullum haberet impedimentum accedendi ad Eucharistiam; sed hoc est falsum, quia tenetur confiteri, si adsit opportunitas; igitur impeditur a culpa, quam proinde minime contritio delevit.

3. PRAETEREA. Contritio dispositio ad gratiam est proxima, quemadmodum attritio dispositio remota; igitur spectat ad genus causae materialis: remissio autem peccati in genere causae formalis a gratia sanctificante est; in genere vero causae efficientis a Deo; igitur non efficitur talis remissio a contritione.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17.*] Actus contritionis est voluntaria quaedam peccati punitio: sed voluntaria punitio peccati est causa remissionis eius; igitur et contritio erit talis causa, ac per consequens remissio peccati est contritionis effectus.

RESPONDEO dicendum, remissionem peccati esse effectum contritionis. [*Oxon. ib. q. 2. n. 14.*] Ut vero appareat qualiter id esse queat, sciendum, actum detestandi peccata posse considerari ut actum in *esse naturae*, quatenus est nimirum substantialiter talis actus, procedens a principiis eius elicivis; et ut actum in *esse moris*, perfecte scilicet circumstantionatum debitis circumstantiis, nempe finis, intentionis, fiducia divinae misericordiae, proposito emendationis, et voto denique Sacramenti Poenitentiae. Mox autem ut intelligitur ipse actus in *esse naturae* et moris completus, habet rationem proximae dispositionis ad gratiam; quae subinde statim a Deo infunditur; qua demum inexistente et inclinante, actus ille detestandi peccata est formatus. Quae omnia quamquam sint intelligenda fieri in eodem instanti realis durationis, sunt tamen ibi distinguenda tria signa naturae: [*Oxon. ib. n. 15.*] *primum*, quo actus in *esse naturae* et moris est completus: *secundum*, in quo infunditur cha-

ritas: *tertium* tandem, in quo actus est formatus. Gratia autem in secundo instanti minime infunderetur a Deo, nisi talis actus haberet rationem proximae dispositionis ad ipsam, et quasi causae acceptatae per modum meriti de congruo; cum itaque confertur gratia, sequitur per modum effectus ad causam meritoriam de congruo, et tamquam forma ad ultimam eius dispositionem; qua exinde forma inhaerente, concipitur recte habere rationem causae respectu actus detestationis peccati, qui per ipsam formatur; et dum in priori signo naturae gratiam praecessit, informis erat ultima dispositio, et meritum de congruo ac ipsam charitatem. Secundum itaque omnem causalitatem, quam habet respectu gratiae, est peccatorum deletiva; gratiam autem non attingit ullo modo physice, sed tantum per modum meriti de congruo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 5.] quae ratio causandi ad genus causae efficientis reducitur, ut ordo dispositionis ad formam non egreditur genus causae materialis; dicenda est igitur contritio causa iustificationis et remissionis peccati, causalitate reducibili ad genus causae efficientis, et materialis; formaliter autem charitas inhaerens iustificat, deletque omnino peccata; principaliter vero ipse Deus gratiae largitor, et auctor omnis iustificationis, cuius in nobis nulla potest esse condigna causa meritoria, sed talis est unica extrinseca Christus altissimus Dei Filius, per cuius merita Deus dat omnia dona supernaturalia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 4.] solius Dei esse principaliter remittere peccata; cum hoc tamen stare posse, ut etiam alia quaedam concurrant, imo id admodum rationabile esse, quia nequit iudex cognoscere in causa ista occulta, nisi reus accuset se; nec est dignus absolutione, nisi retractet priora errata. — *Et cum dicitur:* contritio est actus voluntatis nostrae; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 14.] *respondet*, non esse eum actum detestandi contritionis nomine appellandum, nisi habeat circumstantias supra memoratas; in ordine igitur ad Sacramentum Poenitentiae induit rationem proximae dispositionis ad gratiam sanctificantem, et causalitatem per modum meriti de congruo ad eandem; quae a nobis praestari non possunt, nisi per speciale adiutorium Dei.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 21.] patet ex proxime dictis; non enim quia per contritionem culpa deleta sit, propterea ei qui contritionem concepit non licet accedere ad Eucharistiam sine confessione; verum quia contritio, ut vera esset, propositum Sacramenti suscipiendi debuit praesetulis; a quo si quis recedat, novo peccato involvitur; et proinde nequit ad Eucharistiam sine praevia confessione accedere.

AD TERTIUM dico, declaratum fuisse in *solutione*, in quonam genere causalitatis contritio efficiat remissionem peccatorum.

ARTICULUS II.

UTRUM CONTRITIO POSSIT TOTALITER TOLLERE REATUM POENAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 5. a. 2.

VIDETUR per contritionem totaliter tolli non posse reatus poenae. Si enim aliqua talis contritio possibilis esset, utique qui eam conciperet contri-

tionem opus non haberet sua peccata confiteri, aut pro ipsis aliquam satisfactionem subire; [Oxon. 4. d. 17. n. 22.] sed contritio sine voto saltem confitendi et satisfaciendi non solum non aufert omnem reatum poenae, verum etiam nihil prodest ad salutem; igitur nulla contritio delet omnem reatum poenae. *Patet assumptum*, quia cum confessio et satisfactio sint poenae ordinatae ad deletionem reatus culpae, eo per contritionem sublato, non est necesse adhibere alias poenalitates deletivas eius reatus, qui iam non superesset.

2. PRAETEREA. Poena commensuratur culpae, quia est istius ordinativa, secundum illud *Deuteron.*, 25.: [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2.] *Iuxta mensuram delicti, erit et plagarum modus*: sed aliquot peccatis, illis scilicet quae geruntur in corpore, et per corpus, non est commensurata, nec proportionata poena, quae est animi dolor, seu tristitia, sed magis poena corporalis, qua afficiatur, et doleat appetitus sensitivus videtur ei culpae proportionari; igitur contritio nequit totaliter auferre reatum poenae.

3. PRAETEREA. Qui abstulit rem alienam, quantumvis conteratur, non deletur reatus poenae, nisi reddat domino quod subreptum fuit: sed redditio rei alienae est propria poena debita et commensurata furto; igitur per solam contritionem non deletur omnis poenae reatus.

CONTRA. Lucae, 13. narratur de altero latronum Cruci cum Salvatore affixorum, qualiter incipiens a timore filiali erga Deum, ex motivo subinde charitatis peccata detestatus, atque fassus se digna pati pro illis, indulgentiam consequi meruit peccatorum, et absolutionem a poenis debitis pro illis: *neque tu* (inquit ad alium latronem) *times Deum; nos quidem digna factis recipimus*. Unde audiit a Redemptore: *Hodie mecum eris in Paradiso*. Perfecta itaque contritio penitus deletiva poenae reatus est.

RESPONDEO dicendum, fieri posse, ut de perfectae contritionis instinctu non solum peccata remittantur, verum etiam tollatur omnis poenae reatus. *Declaratur*; [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.] nam poenitentia vera ad Baptismi innocentiam nititur reducere eum, qui poenitet, secundum Augustinum, ad plenam nimirum consequutionem veniae, culpae, et poenae, quod Baptismus praestat digne suscipientibus. Poenitentia autem universaliter ad statum innocentiae reducit per contritionem, confessionem et satisfactionem: atqui fieri potest, ut sola contritio tribuat conterenti se quicquid eidem praestitissent confessio et satisfactio; ergo ipsa poterit per se auferre penitus reatum culpae, quod pariter a confessione et satisfactione simul faciendum erat. *Probatio minoris*; siquidem ex dictis q. 3. art. 2. actus contritionis nequit esse nimis, [Report. 4. d. 14. q. 2. n. 15.] sicuti nimia non potest esse charitas et dilectio erga Deum: sed charitas, a qua impellitur quis ad detestanda peccata, quae sunt contra Deum, potest tantopere intendi, ut inde maxima tristitia et dolor peccatorum sequatur aequivalens confessioni et satisfactioni; imo etiam excedens omnem passionem erubescientiae sequuturam ex confessione, et incommodum vel laborem partis sensitivae ob satisfactionem subeundum; igitur [Quodl. q. 20. n. 21.] talis contritio penitus deleteret omnem culpam et poenam, praesertim cum Deus magis penset intentionem, quam opus, quod profecto sibi placere non potest, nisi ex recta intentione et affectu procedat; unde *Genesis* 4.: *Respexit Deus ad Abel, et ad munera eius*; prius scilicet ad mentem offerentis, quam ad munera,

caeteroquin eadem contemptui habiturus, ut contempsit et despexit munera Cain, nisi taliter oblata fuissent. Eo usque igitur potest intendi contritio, ut ad innocentiam Baptismi reducat se conterentem, absolvatque ab omni reatu poenae et culpae. Et talis profecto videtur fuisse contritio B. Magdalenae, cuius dolore lacrymae ubertim fusae testatae sunt, cuius et ferventem charitatem, de qua par tristitia exoriebatur, prodidit Veritas dicens: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: etsi contritio possit delere omnem reatum poenae, et aliquando reipsa deleat, [*Oxon.* 4. d. 1. q. 7. n. 2.] nemo tamen potest esse certus de tanta Dei largitate, acceptantis illum actum pro plenaria satisfactione, sine speciali revelatione divina; et ideo nemini licet confessionem et satisfactionem impositam a iudice Sacerdote contemnere, ex eo enim probaretur nequaquam veram contritionem habuisse. Neque perfectissime contrito inutile est accedere ad Sacramentum Poenitentiae, quia augetur sibi gratia ex opere operato per susceptionem Sacramenti, et ex opere operantis per propriam satisfactionem, quamvis alias per contritionem plenarie satisfecisse supponatur.

AD SECUNDUM respondeo, dictum illud, *Iuxta mensuram delicti*, etc. esse intelligendum de poena damnatorum; ibi enim praecise et proprie commensuratur poena culpae: at in Poenitentiae Sacramento tantam praecisionem et commensurationem non exigi, sed posse satisfieri complete in aequivalenti poena, et praecipue per eum animi dolorem ob peccata, qui oritur et imperatur a dilectione Dei.

AD TERTIUM respondeo, eum qui iniuriam intulit proximo duplici iniustitia et poenae reatu teneri: altero scilicet respectu proximi, altero respectu Dei, cuius legem violavit. Non potest igitur is absolvi a reatu poenae, nisi utrique satisfaciatur iniuriae. Caeterum si impossibilitas reddendi ablatum obstaret, vel si votum et propositum satisfaciendi proximo quam primum poterit adesset, contritio quoque sic intendi posset, ut prorsus auferret reatum poenae.

ARTICULUS III.

UTRUM PARVA CONTRITIO SIT SUFFICIENS AD DELETIONEM MAGNORUM PECCATORUM.

Doctor loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 5. art. 3.

VIDETUR parva contritio non sufficere magnis criminibus delendis. Maioribus enim peccatis maior impendendus est animi dolor, atque detestatio, ex dictis, q. 3. art. 3.; igitur qui modice detestatur magnum aliquod a se commissum scelus, non consequitur veniam de ipso, quia maior, et ei proportionatus dolor pro huiusmodi sceleris remissione requireretur.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 3. n. 7.] Contritio quaedam spiritualis medicina est, adversus animae morbos a Deo inspirata: sed corporalis medicina modicae et tenuis virtutis non depellit graviores corporis morbos, imo oportet adhibere medicamina valentiora ad eos vincendos, et inducendam pristinam sanitatem; ergo pariter, nisi contritio

intensior sit, vel saltem aequalis virtutis ac peccatum commissum, non est deletiva peccati.

3. PRAETEREA. Non satisfit praecepto dilectionis Dei, nisi eliciatur *ex toto corde, ex tota mente, ex totis viribus*: sed contritio commensuratur dilectioni Dei; ergo non est utilis, nisi eliciatur ex toto conatu; et per consequens tenuis efficaciae ac virtutis contritio non sufficit ad hoc ut magna deleantur peccata.

CONTRA. [Oxon. 2. d. 37. q. 1. n. 5.] Gratia quantumvis intensa omnino destruitur per quodvis peccatum mortale; ergo per quaecumque contritionem, quae sit ultima dispositio ad gratiam sanctificantem, delentur quaecumque vel gravissima peccata.

RESPONDEO dicendum, modicae intensionis contritionem sufficere pro deletionem quorumvis peccatorum, modo vera contritio sit, procedens nimirum ex motivo charitatis, vel etiam ex motivo iustitiae in se. Nam vera contritio, quemcumque demum gradum intensionis gradualis habeat, est dolor omnium maximus, tam extensive, quam intensive, ut declaravimus q. 3. art. 1. sicuti dilectio Dei super omnia, etiamsi modicae sit intensionis, est summa appretiative, et etiam intensive, idest ex maiori affectu elicitur, quia huic magis repugnat oppositus effectus, quam alteri dilectioni intensioris gradus respectu alterius obiecti citra Deum. Cum igitur vera contritio perfecte avertat conterentem se a creaturis, circa quas peccata commisit, et convertat ad Deum super omnia dilectum vel diligibilem, in quocumque gradu naturalis perfectionis eliciatur, erit proxima dispositio ad gratiam sanctificantem, et ita ut meritum de congruo delet omnia, quantumvis gravia peccata.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, q. 3. art. 3. declaravisse nos, quo sensu de gravioribus peccatis oporteat esse intensiorem animi dolorem et detestationem; nimirum non magis gradualiter intensum, sed maiorem, quatenus voluntas, cui distincte ab intellectu repraesentatur gravius peccatum, maiorem praeseferat repugnantiam ad idem rursus committendum, quia maior Dei offensa est. Quicumque igitur actus contritionis, cuiuscumque sit gradus, magis detestatur maiora, quam minora errata, vel habitualiter, si ea tantum confuse et in generali obiciantur voluntati, vel explicite, quatenus magis fugit ab eo, quod magis Deum offendit, quem super omnia diligit per actum ipsum contritionis, ex eo enim Deum sibi et omnibus aliis praefert creaturis, ut ipsi Deo creaturas peccando praetulerat. Quamquam ergo gravioribus detestandis sceleribus maior dolor vel detestatio sit impendenda, hanc detestationem maiorem de illis habet minimae intensionis contritio, quia maior haec detestatio non commensuratur graduali intensionis, nec pendet ab ea, sed potius ab praelatione Dei ad omnia, et a maiori affectu, quo tendit in illud obiectum, propter quam tendentiam habet maiorem repugnantiam ad id, quod magis opponitur dilectioni Dei.

AD SECUNDUM respondeo, q. 2. art. 6. dictum fuisse, non esse parem rationem de medicina corporali, et ea quae est ex Dei institutione, volentis acceptare actum etiam inferioris intensionis ad delenda peccata commissa maiori voluntatis conatu, et subinde cum perfectiori actus peccaminosi intensione. Et alioquin modo adsit substantia actus contritionis, est perfecta conversio ad Deum, et aversio a quantumvis gravissimis peccatis; et ideo is actus est proxima dispositio ad gratiam et iustifi-

cationem; alias nesciret plerumque homo, an satisfecerit suae obligationi in negotio omnium maximo; [Oxon. Prol. q. 2. n. 15.] et ita anxietati magnae et perplexitati in via salutis obnoxii essemus: via autem salutis, ut excludit securitatem, ita expers est et perplexitatis.

AD TERTIUM dico, summitatem dilectionis divinae, de qua descendit odium peccati, non oriri, ut dictum est, ex maiori parte intensionis actus (secundum enim hanc conditionem in patria tantum possumus id praeceptum adimplere), sed ex eo, quatenus eam de Deo habemus existimationem, ut ob suam bonitatem praeferendus sit omnibus rebus creatis. Hanc autem existimationem posse reperiri in actu etiam remisso amoris Dei, nemo negaverit; quia ex ratione specifica sui talis actus id ex obiecto accipiat oportet, in tantum, ut si ea careat ratione, non sit dispositio ad iustificationem.

QUAESTIO SEXTA.

DE CONFESSIONE QUOAD EIUS NECESSITATEM, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Confessione, de qua sex sunt consideranda: *primo*, de Confessionis necessitate: *secundo*, de eius quidditate: *tertio*, de ipsius Ministro: *quarto*, de qualitate eius: *quinto*, de effectu eius: *sexto*, de eius sigillo.

Circa primum quaeruntur sex.

1. Utrum Confessio sit necessaria ad salutem. — 2. Utrum Confessio sit de iure naturali. — 3. Utrum omnes ad Confessionem teneantur. — 4. Utrum aliquis licite possit confiteri peccatum, quod non habet. — 5. Utrum statim teneatur quis confiteri. — 6. Utrum possit cum aliquo dispensari, ne homini confiteatur.

ARTICULUS I.

UTRUM CONFESSIO SIT NECESSARIA AD SALUTEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 6. art. 1.

VIDETUR Confessio non esse necessaria ad salutem. [Oxon. 4. d. 17. n. 1.] Siquidem sola praecepta Decalogi sunt necessaria ad salutem, iuxta responsionem Christi, Matthaei, 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, et Lucae, 18. *Mandata nosti? haec fac, et vives*; igitur si Confessio esset necessaria ad salutem, contineretur sub aliquo praeceptorum Decalogi: sed non continetur, nec invenitur in illis aliquid de Confessione facienda; imo magis oppositum, quia in lege naturae, et lege scripta fuit peccatum mortale alteri revelare peccatum, nisi propter utilitatem consilii; ille enim qui revelat proximo peccatum suum ei causa est scandali, et etiam periculum subversionis; igitur cum eadem praecepta Decalogi sint in Lege Evangelica, quae in lege Moysi, Confessio non cadit sub praecepto.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ambrosius super illud Lucae, 22. ubi narratur Petrum Christum negasse et post, cognito errore, amare flevisse, dicit: *Lacryma lavant delictum, quod voce pudor est confiteri; lacrymas Petri lego, satisfactionem et confessionem oris non lego; igitur non oportet peccatorem confiteri exterius Sacerdoti peccata sua, sed interius Deo.*

3. PRAETEREA. Super illud Psal. 31.: [*Oxon. ib.*] *Dixi, confitebor adversum me iniustitiam meam, etc.; ait Cassiodorus: Dixi, idest, apud me deliberavi, quod confitebor, et tu remisisti iniquitatem peccati mei. Magna est pietas Dei, quae ad solam promissionem peccatum dimittit, votum enim apud eum pro operatione iudicatur.* Et Augustinus, ibidem, *Nondum, inquit, pronunciat, sed promittit se pronunciatum, et Deus dimittit; nondum enim est vox in ore, ut homo audiat confessionem, et Deus audit, et dimittit.* Expresse ergo isti senserunt, exteriorem Confessionem non esse necessariam ad salutem.

CONTRA. Ambrosius, lib. *De Paradiso*, c. 14. [*Oxon. ib. n. 2.*] *Non potest quisquam iustificari a peccato, nisi ante fuerit peccatum confessus:* et Augustinus, super illud Psal. 61. *Non absorbeat me profundum, Puteus, inquit, est profunditas iniquitatis, in quem, si cecideris, non claudet super te os suum, si tu non clauderis os tuum.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4.*] Confessionem iure divino positivo esse sic necessariam ei, qui post susceptum Baptismum peccavit, ut sine ipsa, veluti medio prorsus necessario, pervenire non possit ad finem aeternae salutis. Porro intelligimus per *ius divinum positivum* quaecumque in Scriptura iussa a Deo leguntur, pro tempore, pro quo esse observanda mandatum est; quae nihilominus non sunt nota ex ipsis terminis, nec demonstrabilia ex iis, quae sunt taliter nota, nec statim ab intellectu apprehenduntur consona illis de se evidenter veris. Et sub hoc iure positivo divino cadebant omnes caeremoniae Iudaeorum, pro tempore quo erat illa lex observanda, et Christianorum ritus pro tempore legis nostrae. Non enim est notum ex terminis, nec demonstratum, nec evidenter consonum talibus, vel Deum olim fuisse colendum immolationibus hostiarum, aut nunc ei cultum exhibendum in oblatione Eucharistiae, vel cantu Psalmorum; quamquam haec omnia ita sint consona legi naturae, ut ei non repugnent.

Eiusmodi iuris divini positivi esse Sacramentalem Confessionem, *probatur;* [*Oxon. ib. n. 13.*] nam qui post Baptismum peccando gratiam primam amisit, tenetur de necessitate illius praecepti, *Diliges Dominum Deum tuum*, etc. agere quantum in se est, ad eius recuperationem, et etiam virtute illius praecepti, *Diliges te ipsum*. Sed iste, qui gratiam per peccatum amisit, potest eam recuperare accedendo ad Sacramentum Poenitentiae; tale enim Sacramentum est a Christo institutum ut efficax remedium recuperandi primam gratiam, ut habetur Ioann., *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis:* non remittuntur autem, nisi per gratiae infusionem, qua iustificatur peccator, et absolvitur a reatu aeternae damnationis; igitur qui post Baptismum peccavit, tenetur necessitate praecepti, et necessitate medii, sine quo nemo salutem consequitur, suscipere Sacramentum Poenitentiae, et subinde debet propria peccata confiteri. — *Posset responderi sic:* [*Oxon. ib.*] quamvis qui gratiam amisit teneatur necessitate medii satagere ad eius recuperationem, non sequitur tamen, oportere, talem ad Sacramentum Poenitentiae

accedere, quia esto hic gratia recuperetur, est nihilominus alia via redeundi ad Dei amicitiam, nempe per contritionem, nulla facta Sacramentali Confessione. — *Contra*, in negotio omnium maximo, uti est in quo agitur de aeterna salute, quilibet tenetur eam viam eligere, quae facilior est, magis nimirum in potestate hominis, et certior ad gratiam recuperandam, ita quod nequeat, eiusmodi faciliori via ommissa, aliam difficiliorem, atque incertiorem aggredi, quia tunc se exponeret periculo propriae salutis amittendae, atque videretur esse contemptor aeternae felicitatis. [*Oxon. ib. n. 14.*] Sed iustificationem consequi per Sacramentum Poenitentiae multo certius et facilius est, quam iustificari extra Sacramentum; siquidem citra Sacramentum sola contritione iustificamur; eam autem, ut oportet, concipere nequit aliquis certo scire; ut certo, aut saltem certius nosse potest, se ex animi sententia, et non fecte ad secundam tabulam confugere, idest non peccare actualiter, sed habere dispositionem congruam, idest contritionem imperfectam, seu attritionem, pro suscipiendo Sacramento Poenitentiae, intendens praeterea suscipere quod Ecclesia eo in facto conferre intendit, is ex pacto Dei infallibiliter signo a se instituto assistentis iustificatur; ergo nemo potest, et debet, hac via posthabita, difficiliorem ac incertiorem amplecti spe iustificationis obtinendae extra Sacramentum, modo facultas et opportunitas adsit; impedimento autem occurrente, votum suscipiendi pro operatione a Deo acceptatur.

Quamvis [*Oxon. ib.*] itaque aliqua persona extra Sacramentum possit per speciale remedium contritionis iustificari, convenientissime tamen pro multitudine Christianorum praeceptum de Confessione facienda latum est, quia haec ratio et modus iustificationis procurandae communitati fidelium est magis possibilis et certior. Nec aliter Deus pro recuperatione gratiae amissae se gessit, quam se habuerit, quum Baptismum instituit, quo primum renascimur in Christo. Nam et si aliquem Baptismo fluminis hanc regenerationem obtinere sit possibile, attamen quia Baptismus fluminis est remedium facile et certum, convenientissime praeceptum de hoc suscipiendo pro communitate hominum promulgatum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 30.*] omnes caeremonias tam veteris quam novae legis reduci posse ad aliquod praeceptum Decalogi: aut ad istud, *Audi Israël, Deus tuus unus est*, vel ad illud, *Memento ut diem Sabbati sanctifices*. Seu enim per primum, seu per secundum praeceptum dicatur Deum praecepisse se honorandum, ut Deum, sequitur eas caeremonias, quibus vult se coli, cadere sub illo praecepto, perinde ut conclusio sub praemissis. Omnia igitur praecepta de Sacramentis quibuscumque, ut de Baptismo, Poenitentia, et aliis, et caetera omnia pertinentia ad actum latriae, includuntur sub praecepto, quod est de cultu divino et honore sibi debito exhibendo. Necessarium proinde est ad salutem observare etiam illa, quae in Decalogo implicite continentur, quaeque Deus servanda esse mandavit. Neque propterea hae caeremoniae dicendae sunt de lege naturae; nam ex *maiori* de lege naturae et *minori* de lege positiva, non sequitur conclusio, nisi iuris positivi. *Maior* ista, *Deus est colendus*, est de lege naturae, saltem quia est valde consona legi naturae; sed haec *minor*, *Vult sic coli*, est solum de iure positivo; quod pro alio et alio tempore sapienter variatur; ergo conclusio, scilicet, *sic colendus est*, est dumtaxat de lege positiva, quia semper conclusio sequitur conditionem praemissae imperfectioris.

AD SECUNDUM dici potest, [Oxon. ib. n. 29.] tempore negationis et lapsus Petri Poenitentiae Sacramentum non fuisse institutum, sed Christum illud post Resurrectionem suam instituisse, cum dixit Discipulis suis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* etc., et ideo non oportuisse tunc Petrum ad Confessionem confugere; nec post institutionem Poenitentiae ea indiguisset, quia per contritionem perfectam fuerat iam suum peccatum deletum. Verumtamen verba illa Ambrosii, *lacrymae lavant delictum quod voce pudor est confiteri*, non sunt ita intelligenda, quasi sine confessione pudorosa in actu, vel in voto lavetur delictum, sed quod contritio possit esse tanta ut per eam, etiam ante Confessionem, deleatur peccatum, quamvis adeo grave sit, ut pudeat peccatorem ipsius confessionis.

Ad auctoritatem [Oxon. ib. n. 30.] Cassiodori et Augustini, dico, eam contritionem, de qua loquuntur, habere propositum, seu promissionem Confessionis sequuturæ, ac per consequens minime deleri peccatum sine proposito confitendi; quod haud obscure innuit ipse Cassiodorus illis verbis, *Votum pro opere iudicatur*, ac si diceret: votum, sive voluntas confitendi iudicatur pro Confessione futura; nec proinde debet inferri, sine Confessione futura peccatum deleri quoad poenam debitam; quia Confessio facienda est pars integrae poenae peccato proportionatae, quae si non solvatur hic, modo adsit voluntas solvendi, exigetur in altera vita. Quod si forte voluntas mutet propositum Confessionis faciendae, iam excidit a vera poenitentia, novoque peccato mortali se involvit; ut eveniret illi, qui iustificatus Baptismo flaminis, contemneret postea lavari Baptismo fluminis.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM EX NOVO TESTAMENTO EVIDENTER PROBARI POSSIT
UNUMQUEMQUE FIDELIUM DE NECESSITATE SALUTIS TENERI
AD CONFSSIONEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — Thomistae ad hanc quaestionem.

VIDETUR aliquibus in novo Testamento explicite contineri praeceptum de Sacramentali Confessione, tum ex doctrina Apostolorum, tum ex ipso Evangelio Siquidem. [Oxon. ib. n. 11.] Iacobi 5. habetur: *Confitemini alterutrum peccata vestra*; saltem igitur praeceptum latum a Christo de Confessione facienda promulgavit; atque ita expresse habetur in novo Testamento Sacramentalem Confessionem esse de necessitate salutis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 11.] Christus post Resurrectionem adimpletur promissionem factam Petro, et in ipso eius successoribus pollicitam Matth. 16. illis verbis, *Tibi dabo clavos regni caelorum*; *Accipite* (inquit ad Discipulos, ut habetur Ioann. 20.) *Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*; [Oxon. ib. n. 11.] contulit igitur Apostolis, et in eis omnibus Sacerdotibus potestatem remittendi peccata; non principaliter, quia id praestare solius Dei est; ergo secundum ministerium, et arbitrate. Sed causa ignota nequit iudex de prudentiae arbitrio sententiam ferre; est igitur eis manifestandum causae meritum: haec manifestatio est Confessio;

ergo ex ista collatione potestatis arbitrariae Sacerdotibus in causa peccati, obligatur qui deliquit pandere propria crimina illis tamquam arbitris potestatem habentibus cognoscendi et terminandi peccatorum causas.

RESPONDEO, [Oxon. ib. n. 11.] ex hac ratione tantum sequi, revera Poenitentiae Sacramentum a Christo institutum fuisse, tamquam utile et efficax; nihilominus exinde non sequi esse necessario recipiendum, ut cadens sub praecepto. Quemadmodum Confirmationis et Extremae Unionis Sacramenta esse a Christo instituta constat, nec tamen sunt ita ad salutem necessaria, ut sine eis aeterna vita consequi non possit. Qui ergo libere voluerint sese arbitrio Sacerdotum submittere, et propria peccata ipsis confiteri, fatendum est, eos recte ac utiliter facere; sed qui noluerint, non videntur adstricti necessitate divini praecepti. — *Exemplum*: si plures adsint Sacerdotes plenam potestatem arbitrandi habentes, peccator non tenetur se submittere cuilibet eorum, sed uni ex illis tantum, cui placuerit; igitur non sequitur ex eo quod aliquis habeat potestatem remittendi peccata alterius ut arbiter, si ille eius arbitrio se submiserit, alium quoque de necessitate teneri eidem confiteri. Satis est enim, ut talem auctoritatem habeat super eum, qui elegerit ipsi sua peccata manifestare.

Et hoc confirmatur, [Report. 4. d. 17. n. 12.] quia cum Christus dedit Apostolis, et in eis Sacerdotibus caeteris potestatem arbitrandi in causa peccati, protulit id sub forma affirmativa, et non negativa. Si enim dixisset, *quorum non remiseritis peccata, non remittuntur eis; et quorum non retinueritis, non erunt retenta*, manifestum est, ex divino praecepto obligatos fuisse peccatores, pro iustificatione obtinenda, ad Sacerdotes recurrere, ut absolverentur a peccatis; igitur quia affirmative dedit eis potestatem tale iudicium exercendi, non praecise per confessionem remittuntur peccata, sed etiam alia ratione et via, et per consequens nemo tenetur ex praecepto divino ad Confessionem Sacerdoti faciendam.

Licet per hanc responsionem et confirmationem videatur illa ratio procedens ex verbis Christi, quae habentur *cap. 20. Ioann.* minus efficax, nec concludi per ipsam, ad salutem necessariam esse Sacramentalem Confessionem; potest tamen roborari sic, ut simul excludatur responsio ad ipsam. [Oxon. 4. d. 17. n. 12.] Quia nulli committitur potestas iudiciaria, vel arbitraria, nisi alicui imponatur necessitas submittendi se eius iudicio, vel arbitrio: sed Sacerdoti commissa est a Christo potestas cognoscendi, ferendique sententiam in causa peccati; igitur alicui ut reo imposita est necessitas submittendi se arbitrio illius. — *Maior probatur*: quia nemo est iudex illius, cui liberum est iudicari ab tali iudice, vel non iudicari. Nam non intelligitur aliquis pollere auctoritate iudicandi, si in manu rei sit, submittere se iudiciariae potestati eius, et non submittere se. Ad quid enim est collata alicui potestas iudiciaria, nisi ut ius dictet in illum, qui iuri tenetur parere? Ergo si ex aequo potest parere, et iudicium declinare, non est in iudice plena iudiciaria potestas terminandi causam illam. — *Respondeo ad hanc rationem sic*: [Oxon. ib.] iste iudex a Christo constitutus in causa peccati non tantum habet ex facta sibi potestate, ut possit dictare ius in tali causa, verum etiam ex quo alius de sui arbitrii libertate submittit se sibi, sua sententia solvit, vel ligat reum accusantem se; non sic autem alius gerere se posset, qui iuris scientiam quidem haberet, sed iudiciaria potestas non foret sibi commissa. Vere igitur Sacerdotes essent iudices in causis peccatorum per potestatem collatam eis a Christo, etiamsi

ex strictissima obligatione praecepti divini non tenerentur peccatores sese submittere illis, sed dumtaxat ob maiorem utilitatem et congruentiam, uti tactum fuit de Sacramentis Confirmationis et Extremae Unctionis, quae de necessitate medii non tenetur aliquis suscipere, cum sine ipsis, si contemptus absit, quisque possit consequi aeternam salutem.

Nec argumentum [Oxon. ib. n. 15.] acceptum ex dicto Iacobi hanc necessitatem Confessionis ostendit, quia ipse nec tale praeceptum dedit, nec positum a Christo promulgavit. Non posuit, inquam, illud praeceptum, quia ipse non habebat auctoritatem obligandi totam Ecclesiam, cum tantum Hierosolimorum esset Episcopus constitutus. Nec etiam publicavit ut praeco: Apostoli enim cum officio praeconis fungerentur, propriam formulam et loquendi modum id praeseferentem adhibebant; ut constat de Paulo 1. *Corinth. cap. 7.* publicare volente praeceptum Domini de non dimittenda uxore, *Praecipio*, inquit, *non ego, sed Dominus*. Contra vero suam aliquam persuasionem Ecclesiae inculcaturus, ut *ibidem* legitur de cohabitatione viri conversi ad fidem cum sua uxore infideli, vel e converso, ita loquitur: *Nam caeteris ego dico, non Dominus*; alioquin non posset Ecclesiae constare, quando ipse ut praeco publicaret aliquod Domini praeceptum, nisi id disserte exprimeretur.

Caeterum verba illa considerantibus, [Oxon. ib. n. 16.] *Confitemini alterutrum*, coniici non potest Iacobum intellexisse ac voluisse Confessionem potius esse faciendam Sacerdoti, quam cuicumque alii; cum tamen constet solos Sacerdotes accepisse a Deo iudicandi in causa peccati potestatem. Porro cum subdit: *et orate pro invicem, ut salvemini*, nemo diceret ea loquutione ipsum instituisse, aut promulgasse praeceptum aliquod divinum. Mens ergo eius fuit, cum dixit, *Confitemini alterutrum*, persuadere ac inducere fideles ad humilitatem, ut nimirum generaliter apud proximos profiteamur nos peccatores, iuxta dictum Ioannis Epist. p. cap. 1.: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus*. Addens vero: *Et orate pro invicem, ut salvemini*, ad charitatem fraternam hortatur, quatenus nobis invicem subvenientes, pacem et fraternam charitatem custodiamus. Videtur igitur sentiendum, ex doctrina Apostolorum non haberi de iure divino nos ad Sacramentalem Confessionem teneri.

Verumtamen si ratio adducta [Oxon. ib. n. 13. seqq.] *art. ant.*, quae ex duobus principiis procedit, scilicet, oportere unumquemque convertere se ad Deum post peccatum, ut veniam consequatur, et pristinae amicitiae Dei restituatur; et quemlibet teneri ad tutiorem viam ineundam in negotio omnium maximo, cuiusmodi est aeterna salus; et per consequens cuique post peccatum accedendum esse ad Poenitentiae Sacramentum, quae est via tutior et faciliior, atque magis in potestate eligentis; si haec, inquam, ratio tantum congruitatem, et non necessitatem probet praecepti, idest, si per ipsam non probetur necessario recurrendum esse ad Confessionem ex divino praecepto in Scriptura contento, [Oxon. ib. n. 17.] tunc dicendum est Confessionem peccatorum esse de Iure divino positivo, non scripto quidem, sed tradito a Christo Apostolis, et per ipsos Ecclesiae promulgato, sicuti complura alia Ecclesia Catholica tenet, sentit, et profitetur per Apostolos sibi oretenus tradita fuisse sine Scriptura, cuius fundamentum est ex Ioann. 20. *Multa quidem, et alia signa fecit Iesus in conspectu Discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc*. Et

idipsum habetur expresse, *Extra De celebratione Missar. cap. Cum Marthae.*

ITERUM ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM FIDELES TENEANTUR AD CONFESSIONEM EX IURE ECCLESIASTICO.

Doctor; Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — Thomistae ad hanc quaest.

IUS *Ecclesiasticum* seu *Canonicum* appellamus, quod ab Ecclesia, vel a Papa (qui solus est Canonum vel conditor, vel approbator) sancitum invenitur. Et sane ultra Ius positivum divinum, quod in divina Scriptura continetur, vel per Apostolicam traditionem promulgatum creditur, Ecclesia multa statuit, tum propter honestiorem in moribus observantiam, tum ob maiorem reverentiam in suscipiendis et dispensandis Sacramentis. Numquid ergo Confessio Sacramentalis praecise sub Ecclesiae praecepto cadit?

Fuit opinio Glossatoris, *De poen.*, dist. 5. *in principio*, praeceptum de Confessione Sacramentali facienda esse tantum Ecclesiasticum; recitatis igitur ibi diversis de poenitentia opinionibus, subdens tandem suam, *melius, inquit, dicitur, eam institutam a quadam universalis Ecclesiae traditione, potius quam ex novi, vel veteris Testamenti auctoritate.* Ecclesiae autem traditionem obligare tamquam praeceptum habetur, dist. 11. cap. 7. *In his rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, et instituta maiorum pro lege tenenda sunt: et sicuti praevaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt.* — Praeterea, [Oxon. 4. d. 17. n. 10.] idem Glossator pro sua opinione hoc argumentum tangit: Confessio non est necessaria apud Graecos: sed si esset de ea praeceptum ex iure divino positivo, foret proculdubio ad salutem necessaria, et ab omnibus observanda; igitur est solummodo de iure Ecclesiastico, ex quadam Sanctae Ecclesiae traditione, ut dictum fuit.

Verumtamen ita sentiens *irrationabiliter loquitur*; [Oxon. ib. n. 9.] quia si Confessio sub Ecclesiastico tantum praecepto cadit, ex traditione universalis Ecclesiae, satis non debuit esse illi id dixisse, sed ulterius oportebat indigitare Canonem, in quo talis Ecclesiae traditio continetur; sicuti enim nemo crederet Theologo dicenti aliquid esse in Biblia, nisi ipse ubinam in Biblia id contineretur, assignaret; ita nec Canonista facit fidem per hoc quod dicat aliquid esse servandum ex traditione Ecclesiae, si non exprimat in quonam Canone ea traditio contineatur, modo Ius Canonicum sufficienter traditiones Ecclesiae complectatur. Iste autem non facit mentionem alicuius Canonis, quo certiores essemus de hac Ecclesiae traditione.

Quod si fortasse allegetur [Oxon. ib.] *caput illud: Omnis utriusque sexus, De poen. et remiss.* nihil est; constat enim eam legem esse Innocentii III. in *Concil. Lateran.* Ante autem ea tempora, et supra octingentos annos floruit Augustinus, qui docuit Confessionem esse valde necessariam, uti est videre in Libro suo *De vera et falsa poenit.*, cuius plures auctoritates adducit Magister, 4. *Sent.*, dist. 17. et aliae ponuntur

in *Canone De Poenitentia*, dist. 6. Nec Canonista facile inveniet aliquod Concilium, in quo primum sancitum sit Confessionem esse faciendam, ut exinde concludere possit ad eam fideles vi Ecclesiastici praecepti teneri; quin sancti ante illud senserint, praedicaverint, et docuerint, peccantem post Baptismum ad Confessionem Sacramentalem faciendam obligari. Et alioquin Ecclesia non attentasset imponere tam arduum praeceptum omnibus Christianis, nisi Deus id praecepisset. — *Denique*, [Oxon. ib. n. 10.] si opinio Glossatoris esset vera, Papa non teneretur confiteri, quia, sicuti habetur extra *De verb. signif.*, cap. *Exiit qui seminat*, non habet imperium par in parem. Pontifex igitur sanciens legem de Confessione facienda, ad eam successores minime obligare potuisset.

Dicendum est ergo, [Rep. ib. n. 20.] praeceptum, de quo loquimur, non esse ex Iure Ecclesiastico, vel Canonico, sed ex Iure divino positivo, vel scripto, vel tradito; atque ita Ecclesiam primitivam id ab Apostolis accepisse, et modo per consuetudinem idipsum omnibus legem christianam profitentibus proponitur servandum tamquam medium ad salutem; ac proinde simpliciter Christi praeceptum esse, non Ecclesiae, nisi in quantum habet auctoritatem a Christo, qui prius per seipsum Confessionem Sacramentalem instituit, sicut et reliqua omnia Sacramenta, licet diversimode promulgata.

Ad rationem, [Oxon. ib. n. 10.] quam tangit pro se Glossator, *respondeo*, — *assumptum* non esse admittendum, quia sicuti apud Graecos et omnes est necessarium Baptisma fluminis tamquam prima tabula, ita omnibus post Baptismum peccantibus est necessaria Poenitentia et Poenitentiae Sacramentum ut secunda tabula. — *Et si probetur assumptum* per hoc, quia non est apud eos consuetudinis Confessionem Sacramentalem facere; *respondeo*, Graecos ex quo ab Ecclesia Romana recesserunt, multas laudabiles consuetudines omisisse; ac proinde istam non solum laudabilem sed plane necessariam pariter omittere potuisse. Nec propterea tamen quia illi confiteri contemnunt, consuetudinem non confitendi inductam esse, putandum est. Abusus enim contra Christi instituta consuetudines evadere non possunt. Sed nec quod accipitur ab Glossatore, scilicet Confessionem non est necessariam apud Graecos, ita notum est inter eos, sicuti ipse dicit: quinimo nec notum, quod non confiteantur. Nec alicubi aliquis Doctor scribens contra abusum eorum, id expressit, cum tamen fuisset notabilis discordia ab Ecclesia Romana, et quidem notabilior, quam conficere Eucharistiam in fermentato, vel uti hac forma in Baptismi collatione, *Baptizetur Servus Christi*, de quibus non tacetur a Latinis.

ARTICULUS II.

UTRUM CONFESSIO SIT DE IURE NATURALI.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*, 3. p., q. 6. art. 2.

VIDETUR Confessio esse de Iure naturali. Nam [Oxon. 4. d. 17. n. 5.] super illud *Genes.*: *Adam ubi es?* Glossa, *vox est, inquit, increpantis, et confessionem inquirentis*; ergo tempore legis naturae erat et requirebatur Confessio post lapsum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Levit., 16. praecipitur Aaroni, ut confiteretur statuto tempore *Omnes iniquitates filiorum Israel, et universa delicta atque peccata eorum*. Et frequenter statuitur in lege Moysi eum, qui peccavisset, debere confiteri peccatum suum, et offerre tale, vel tale sacrificium; igitur in lege Moysi exit confessio. — *Quod et confirmatur*, quia in veteri Testamento inveniuntur auctoritates de Confessione facienda, ut Proverb., 18.: *Iustus prior est accusator sui*.

3. PRAETEREA. Ratione probatur Confessionem esse de Iure naturali; [*Oxon. ib.*] naturaliter enim est notum, quemcumque reum esse iudicio legitime submittendum. Item est notum, neminem deberè esse iudicem in causa propria; ergo sequitur iudicandum fore per alium: sed de occultis nequit peccator iudicari per alium, nisi accusetur; et quidem a seipso, nam cum in occulto peccaverit non potest de transgressione legis conveniri; ergo debet reus seipsum accusare alteri, a quo iudicetur. Et magis profecto est rationi consonum, eam accusationem faciendam fore secreto quam publice, si peccatum alios lateat: ergo ex propositionibus naturaliter notis, vel saltem evidenter consonis naturaliter notis, sequitur, confitendum esse alii secreto peccatum commissum latenter, et per consequens nulli rationabilius, quam Sacerdoti.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Si praeceptum Confessionis faciendae de commissis peccatis esset de lege naturae, ea obligatio viguisset pro statu et tempore cuiuscumque legis: hoc est falsum; quia non fuit in statu innocentiae, nec tempore legis naturalis, nec in statu legis Mosaycae; sed praecise est lege Evangelica a Christo Domino instituta.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3.*] ad confessionem faciendam proprii peccati non obligari nos praecepto legis naturae. Per *ius autem naturale* intelligimus *Principium practicum notum ex ipsis terminis*, aut *conclusio evidenter deducta ex huiusmodi principiis practicis*. Et ita *stricte* loquendo, nihil est de lege naturae, nisi principium practicum, vel conclusio ex eo evidenter deducta. Potest tamen illud quoque de lege naturae appellari per quamdam *extensionem*, quod licet non sit principium aut conclusio ex eo illata, est tamen verum practicum, ita consonum principiis et conclusionibus legis naturae, ut statim notum sit omnibus, talem practicam veritatem esse consonam legi naturae. Ex quo patet, non recte loquutum fuisse Gratianum, dist. 1. cap. *Humanum*, de Iure legis naturae, dum vult, quaecumque scripta reperiuntur in veteri, et novo Testamento, esse de lege naturae. Nam non omnia in divinis Scripturis contenta sunt principia practica nota ex terminis, nec conclusiones practicae demonstratae, nec vera evidenter consona talibus principiis et conclusionibus; imo complura sunt legi naturae ita consona, ut eorum opposita etiam consona videantur, cuiusmodi sunt caeremonialia et sacrificia et oblationes, et alia id genus, quae proinde sunt praecise de Iure positivo divino, et non naturali. Exponendus est ergo Gratianus, extendisse eum Ius naturale ad Ius positivum, quatenus conditum ab Auctore naturae, et quatenus distinguitur contra Ius positivum ab Legislatore qui non est Auctor naturae. — Ex quibus [*Oxon. ib. n. 5.*] evidens est *probatio conclusionis*, quia nihil est de lege naturae, ad quod teneamur sicuti ad praeceptum, nisi quod est principium practicum, statim omnibus lumine naturali notum, vel sequens ex principio practico necessaria deductione, vel quod omnibus videtur esse consonum

illis, quae sunt de lege naturae. Nam illud est de lege naturae, quod est idem apud omnes, et uniformiter se habens, sicuti ipsa natura est una. Atqui confiteri Sacerdoti commissa peccata non est principium practicum per se notum ex terminis, nec etiam necessario deductum ex ipsis, ut patebit ex *solutione argumentorum*, nec tandem hoc omnibus videtur esse consonum legi naturali, quia tunc servatum fuisset pro omni lege et statu; igitur praeceptum de Confessione facienda non est de lege naturae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo¹, eam fuisse vocem Dei increpantis et requirentis Confessionem Adae de peccato suo. [*Oxon. ib. n. 6.*] Adae ergo non occultandum, sed ultro fatendum erat coram Deo peccatum suum, tamquam coram supremo Iudice, quem nullum potest latere peccatum; concedo igitur hanc Confessionem requisivisse Deum ab Adamo; sed Adam non solum propriam culpam fateri neglexit, verum etiam elevare et excusare conatus est, in mulierem retorquens illis verbis: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi*; perinde ac si propterea non habuisset unde potuerit peccato restitisse. Quamquam igitur in lege naturae esset facienda Confessio Deo de peccatis, vel per anteriorem detestationem et displicentiam, vel etiam per posteriorem Confessionem, si eam exegisset, non concluditur tamen per hoc, fieri quoque debuisse homini, ut usuvenit post Evangelium promulgatum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] in lege Moysi non exstitisse Confessionem, uti in lege Evangelica, sed longe ab ista diversam. Et de peccatis quidem occultis soli Deo erat confitendum, quemadmodum et in lege naturae. De quibusdam tamen publicis defectibus fiebat Confessio, et pro diversitate erratorum diversae erant institutae hostiae, quibus expiabantur; opus ergo illis erat erratum publicum, pro quo publice speciali ritu sacrificabant, coram fateri. Et ulterius erat quaedam generalis Confessio summi sacerdotis, terminis quoque generalibus concepta, ut: *peccavimus nos, et patres nostri, iniuste egimus, iniquitatem fecimus*. Quae publica confessio Sacerdotis computabatur inter dispositiones praemittendas ad impetrandam Dei misericordiam populo, pro quo erat sacrificaturus, et de hac generali Confessione loquitur textus *in argumento* citatus. Caeterum Confessio Sacramentalis, quam facimus ex Christi mandato in nova lege, nihil habet commune cum publica illa et generali legis Mosaycae Confessione. — *Ad Confirmationem* dicendum, nullas auctoritates veteris Testamenti exprimere Confessionem Sacramentalem a Christo institutam, [*Oxon. ib. n. 7.*] sed vel loqui de illa generali, de qua proxime dictum fuit, vel de illa Confessione delicti proprii publice commissi in observatione Legalium, ob quae delicta fiebant eius legis professores irregulares ob contractas diversas immunditias secundum Moysi praescriptum, a quibus deinde expiabantur certis hostiis, oblationibus, et sacrificiis, pro qualitate peccatorum.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib.*] concedendo, notum esse lumine naturali, aut saltem consonum propositioni notae naturaliter, reum iusto iudicio fore submitendum, quia nullum delictum relinquendum est impunitum in Universo, propterea quod Universi sit unus Rector Iustissimus et sapientissimus; et ultra concedendum est, reum non a seipso, sed ab alio oportere iudicari. Sed nego, ex his posse inferri, tamquam

notum lumine naturali, vel consonum taliter notis, hunc alium, qui debet peccatorem iudicare, esse oportere Sacerdotem, aut ullum hominem; sed magis illum, qui retributor est meritorum, et vindex peccatorum, scilicet Deum. — *Et cum dicitur*: iste alius non potest iudicare, nisi fiant sibi nota peccata per accusationem, vel Confessionem; *potest negari*, quia iudici illi nota sunt peccata etiam antequam fiant, citra omnem peccantis, vel alterius delationem. Vel etiamsi concedatur, tamquam consonum notis naturaliter, peccantem debere culpam fateri, et quidem per seipsum, quia peccatum non innotuit aliis; ex hoc tantum licet inferre, peccatorem debere sua peccata Deo confiteri; quod concedo, quia in lege naturae revera talis extitit Confessio. Estque id subinde consonum veris notis ex lege naturae. Pro omni enim statu post lapsum, iusti habentes fidem de Deo, et scientes ipsum iustissimum rectorem rerum omnium, postquam contra Dei legem, vel per revelationem ipsis notam, vel scriptam in cordibus eorum, peccavissent, confitebantur Deo peccata sua, petentes ab illo veniam et remissionem errorum, utpote iam persuasi sine tali remissione Rectorem Universi tamquam iustum iudicem ulturum commissa peccata, et inflicturum condignas poenas. — *Et si arguas*: [Oxon. ib. n. 8.] peccans debet se alteri homini accusare, qui sit iudex in causa latenter commissi peccati; *dico*, id non posse probari per nota legis naturae, nec etiam esse ita notis evidenter consonum; quia nullus homo potest esse iudex peccati hominis, nisi ut Minister summi Iudicis. At esse ministrum Dei in vindicando vel puniendo peccatum commissum, magis iniunctum est unicuique respectu sui, quam uni respectu alterius. Unicuique enim summus Rector universi commisit, ut sit Minister Dei in vindicando peccatum proprium, concipiendo displicentiam et tristitiam ex peccatorum detestatione. Quod autem idipsum iniunxerit uni respectu alterius, non est perinde notum. — *Et si dicas*, quia in Republica humana unus est iudex alterius; *respondeo*, id verum dumtaxat esse de illis, quae possunt innotescere iudici, et subiici proinde eius iudicio; ea autem tantummodo sunt publica errata, quibus coercendis et puniendis humana Respublica incumbit; occulta vero crimina nec puniri, nec quaerere ad vindictam.

ARTICULUS III.

UTRUM OMNES AD CONFESSIONEM TENEANTUR.

*Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom.
in Supplem. 3. p. q. 6. a. 3.*

VIDETUR non omnes ad Confessionem teneri. Nam [Oxon. 4. d. 17. n. 10.] infideles huic praecepto Confessionis faciendae non subiiciuntur; ergo non omnes. *Probatur assumptum*, quia Poenitentia est secunda tabula post naufragium, Baptismus autem prima; sed infideles carent Poenitentiam; ergo non tenentur confugere per peccata quae committunt ad Poenitentiam; unde Apostolus, 1. ad Corinth., c. 5. *Quid mihi est, inquit, de his, quae foris sunt iudicare?*

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Nemo tenetur mentiri, imo tenetur non mentiri, quia mendacium omne peccatum est; igitur non omnes tenentur ad Confessionem faciendam. *Probatio consequentiae*: nam habens

conscientiam se per totam vitam vixisse innocenter, et sine ullo peccato, si iste confiteri teneretur, oporteret ipsum mentiri, et contra propriam conscientiam loqui; igitur non omnes ad Confessionem tenentur.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 3. seqq.] Poenitentia quoddam tribunal est, in quo iudicantur causae criminum commissorum, et dicuntur sententiae a iudicibus competentibus pro qualitate et exigentia earumdem causarum: sed qui sistitur tribunali alicui, et subiicitur iudicio iudicis, plane inferior est ipso iudice sententiam dicente; igitur cum aliqui homines non habeant Superiorem, nisi Deum, ad eos non pertinet, nec adstringuntur praecepto Confessionis faciendae hominibus, sed soli Deo, quem agnoscunt superiorem.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 19.] Qui non commisit, nisi venialia, non teneretur confiteri, quia nec per venialia periclitaretur, si e vivis excederet; igitur non omnes ad Confessionem tenentur.

CONTRA. *De poen. et remiss.*, c. 12. *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio Sacerdoti*, etc. igitur a Confessionis praecepto nemo fidelis est exemptus.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 18.] Confessionis praeceptum ad omnes adultos rationis compotes, vim scilicet discretivam inter bonum et malum habentes, se extendere, eosque obligare; ac propterea post commissam peccata mortalia, teneri ad Confessionem Sacramentalem confugere, veluti ad medium prorsus necessarium, sine quo nemo consequitur finem aeternae salutis. Porro hoc praecepto omnes adultos diximus obstringi, nempe tam fideles, qui nomen militiae Christianae per Baptismi susceptionem dederunt, quam infideles extra Ecclesiam errantes, quamquam diversimode, ut infra exponetur. Quoad *fideles* igitur manifestum est ex praeallegato statuto Ecclesiae, non legem, aut novum praeceptum Christianis imponentis, sed latum a Christo observari mandantis, poenasque contra transgressores statuentis. Mandatur itaque omnibus fidelibus, postquam peccaverint, pro medela vulnorum peccatorum ad Confessionem Sacramentalem confugere. Ubi nomine *adulti* non est aliqua determinata aetas intelligenda; sed potius vis quaedam discernendi inter iustum et iniustum contra legem Dei. In multis enim malitia supplet aetatem, et citius communi opinione fiunt doli capaces; quod et in bonis quoque interdum accidere, patet ex legenda Sanctae Agnetis, *Fides non in annis computabatur*. In quo negotio est haec regula observanda: si aliquis instructus, et interrogatus, ordinate et distincte percipiat, quid iustum iniustumve ex lege divina est, nec aliter ad interrogata respondeat, quam alius plane adultus, et instructus ad similia interrogata responderet, hunc ad Sacramentalem Confessionem ex divino et Ecclesiastico praecepto obstringi existimandum est, quia hoc praeceptum confitendi comprehendit omnes mortalis peccati capaces, atque ita etiam pueros ante annos pubertatis, cum mortaliter peccare contigerit; tale enim peccatum post Baptismum non remittitur, nisi vel in voto Poenitentiae contritioni annexo, vel in ipso Sacramento.

At quod [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 2.] sub hac lege comprehendantur etiam *infideles*, declaratur; quia Poenitentia statuta est a Christo pro remedio universali et efficacissimo peccatorum delendorum in communitate omnium viatorum, pro quibus Lex Evangelica promulgata est, tam

fidelibus, quam infidelibus; igitur omnes viatores ex suppositione commissi peccati ad eam servandam tenentur ex vi ipsius legis. *Probatur consequentia*: ad hoc ut lex, vel affirmativum praeceptum in genere intelligatur obligare, non requiritur, ut praeceptum pro omni statu, materia, et circumstantia adimpleatur; sed in statu determinato, et circumstantiis pariter determinatis, debita materia, et tempore concurrentibus. Sed etiamsi numquam occurrat tempus adimplendi mandatum affirmativum, non proinde tollitur, quin aliquis tali lege obstrictus non teneatur; ergo stare potest legis obligatio, quamvis ad exercitium actus non obliget, nisi ex conditione praerequisita per ipsam legem determinata. Et quidem nemo dixerit aliquem esse solum ab obligatione subveniendi proximo in extremis constituto, eo quod non accidat casus proximo misericordiam impendendi; aut fidelem non teneri ad confessionem fidei coram Tyranno, etiamsi vita ipsa ponenda sit, quia non adest Tyrannus urgens ad negandam fidem; ergo pariter, quamvis infidelis ad exercite suscipiendum Sacramentum non teneatur, quia istud versatur circa peccatum commissum post Baptisma, non ideo tamen praecepto poenitendi exemptus dicendus est; quia lex ista, utpote lata respectu communitatis viatorum, quantum est ex se comprehendit omnes viatores, licet non omnes viatores, ut infideles, in particulari sint capaces actus et exercitii eius legis, ex defectu materiae per ipsam legem praescriptae, quemadmodum etiam quantum ad hoc, neque iustos fideles comprehendit, licet non absolvantur ab obligatione legis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex statim dictis, quia omnes viatores obstringuntur praecepto Confessionis, sicuti tenentur ad Legem Evangelicam, et ita etiam infideles, esto manente eorum infidelitate, interdixit sit illis exercitium huius praecepti, de quo tantum exercitio est intelligendum dictum Apostoli, quia nemo potest in hoc tribunali Poenitentiae iudicari, nisi prius adscribatur per Baptisma in familiam Christi; qui ergo extra Ecclesiae domum reperiuntur non iudicantur, sed non proinde ut dictum est, a poenitendi praecepto absolutos esse arbitrandum est.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 32.] concedo, neminem teneri ad mentiendum; imo teneri ad non mentiendum, et propterea qui ab omni prorsus peccato mortali et veniali esset immunis, omnino teneretur ad Poenitentiae Sacramentum non accedere. Unde si Beata Virgo post Christi Ascensionem fuisset confessa Petro, quia ab omni peccato penitus fuit immunis, confitendo peccasset. Qui vero esset innocens a mortali dumtaxat peccato, posset venialia confiteri; ea enim sunt materia non necessaria quidem Poenitentiae, sufficiunt tamen ut accusans se de illis iudicetur in sacramentali foro. Nec est incredibile, multos esse tales in Ecclesiâ, qui per annum vivant sine culpa mortali; imo per Dei gratiam multi multo maiori tempore sine peccato mortali se custodiunt, et multa opera perfectionis exercent, de quorum meritis thesaurus Ecclesiae congregatur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 3.] Sacerdotem, qui est Sacramenti Poenitentiae Minister et Iudex in causa peccati, ea praestare tamquam Dei Vicarium, atque Christi Ministrum, a quo talis sibi potestas collata fuit. Peccator ergo ad eius tribunal accedens, cuiuscumque conditionis sit, ut peccator, est suo iudice inferior, a quo sententiam expe-

ctat, quia ut talis est quoddam extremum in Ecclesiastica Hierarchia, reducibile proinde ad aliud extremum quod est primum Principium, a quo per peccatum recessit, per medium Hierarcham, seu Sacerdotem iurisdictionem absolvendi habentem.

AD QUARTUM concedo, eum [*Oxon.* 4. d. 17. n. 24.] qui solum venialia commisit, neque praecepto Christi, neque Ecclesiae ordinatione ad Confessionem teneri. Et quamvis aliqui dicant, obligari ex institutione Ecclesiae, non Christi, non videtur tamen hoc probabile; quia talis solveretur ab hac obligatione per peccatum mortale; si id committeret, postquam vixit per annum cum solis venialibus. Nam stante mortali, non tenetur confiteri venialia, quae nihilominus illi esse confitenda censeant; et recte ex Ecclesiae praecepto, si in mortale peccatum prolapsus non fuisset.

ARTICULUS IV.

UTRUM ALIQUIS POSSIT CONFITERI PECCATUM,
QUOD NON HABET.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 6. art. 4.

VIDETUR aliquem posse confiteri peccatum, quod non habet. Nam legitur de quibusdam iustis viris, et signanter de Beato Francisco, ob humilitatem dicere solitos fuisse magnos se esse peccatores, et quibusvis aliis deteriores, cum tamen essent eximie sancti; igitur ita revera sensisse putandum est alioquin, non possent excusari a mendacio: sed qui in Confessione narrat peccata, quibus se obnoxium arbitrat, recte facit; igitur potest quis confiteri peccatum, quod non fecit.

2. PRAETEREA. Qui aliquam actionem exercuit, de qua dubium est, utrum fuerit culpa venialis, aut mortalis, videtur teneri se accusare, ut de mortali, quia, cum agitur de salute, tutissima via est eligenda: sed fieri potest, ut talis actus fuerit tantum culpa venialis; igitur potest quis confiteri culpam, quam non habet.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 19.] Celans vel unum ex peccatis iudici competenti hypocrita est, nec gratiam consequitur sacramentalem, imo alio peccato gravatus recedit; igitur narrans in Confessione quae non commisit, mendax est.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 24.] nemini licere, peccata quae non fecit confiteri. Etenim Ecclesia Catholica mandans observantiam divini praecepti de Confessione peccatorum facienda, *Omnis, inquit, utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata fideliter confiteatur proprio Sacerdoti.* Peccata autem, quae quis non commisit, sua minime dicenda sunt, nec ea subinde confitenda fideliter, sed potius fraudulentè sese gereret in hoc negotio, quia plane mentiretur; nec conscientiam suam uti est proprio Sacerdoti aperiret, sed magis tegeret, quia sub alia specie a propria se illi iudicandum repraesentaret.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, Sanctos viros, cum ex humilitate profitentur, ac exaggerant se magnos esse peccatores, et omnibus aliis deteriores, non id dicere, quasi sentiant se contra Dei legem commississe, ex ipso scilicet humilitatis motivo; humilis enim dignificat se pau-

cis honoribus, quia reputat se parum valere in oculis suis; sed [*Oxon.* 3. d. 36. n. 1.] quia sciunt atque experiuntur ex seipsis nihil boni habere, sed quicquid boni in ipsis est, totum de gratia divina procedere, a qua fit, ne in magna labantur peccata, ac deteriores efficiantur caeteris peccatoribus. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 17.] Nullus est enim qui aliqua committat, quin alius eadem, ac etiam maiora committere posset, uti revera committeret, nisi Deus a lapsu praeservaret. Quod ergo per seipsos possent Sancti peritissime introsipientes, fatentur se magnos peccatores, uti revera essent, nisi divina gratia in ipsis vinceret, ac triumphare faceret de peccatis. — *Rursus*, ad beneficia divina sibi ipsis collata oculos convertentes, sentiunt se minus gratos fuisse et esse (quae fuit responsio Beati Francisci ad quemdam percontantem, qua veritate se magnum appellare posset peccatorem dignatum adeo excellenti misericordia Dei) (1) et ita putant et fatentur, se se reos esse ingratitudinis coram Deo, cui fortassis magni peccatores magis grati extitissent, si ad illos eadem divina beneficia pervenissent. Uti igitur Sancti de seipsis sentiebant, ita se accusasse in Confessione credendum est; non propterea tamen existimandum, se eorum peccatorum reos denunciassse, de quibus nullam conscientiam habebant, aut id ulla ratione licitum esse.

AD SECUNDUM respondeo, tutissimam viam in Confessionibus ineundam eam esse, ut peccator de certis et de quibus non dubitat peccatis accuset se ut de certis; et de quibus dubitat, an venialia vel mortalia sint, pariter accuset se de dubiis; iudicis autem eo in casu interest inter unum et alium discernere. [*Oxon.* Prol. q. 2. n. 15.] Caeterum ab actibus dubiis debet quisque sibi cavere, ne dum se exponit periculo peccandi, incidat in peccatum. Quod si seipsum periculo exponere voluerit, hoc facto peccat mortaliter, se periculo peccandi mortaliter exponendo, etiamsi actus ex genere suo tale peccatum non esset. Aut igitur debet se ab tali actu custodire, aut quaerere de malitia eiusmodi actus ab alio magis perito edoceri, quo cautius se gerat.

ARTICULUS V.

UTRUM STATIM HOMINES PECCATUM CONFITERI TENEANTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*

3. p. q. 6. a. 5.

VIDETUR homines, [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 2.] statim ac peccaverint, ad confitendum teneri. Siquidem qui per actum facilem potest amissam gratiam recuperare et propriae saluti consulere, si negligat eum actum repraesentare, existimandus est gratiam divinam contemnere, et nihili facere aeternae salutis possessionem: sed per peccatum gratia Dei perditur, et contrahitur reatus aeternae damnationis; igitur, cum confitenti Sacramentaliter gratia restituatur, et debitum poenae aeternae in temporale commutetur, mox atque quisque peccare se senserit, ad Confessionem accedere tenetur, ne tantam Dei misericordiam pauci pendere videatur.

(1) Opuscul., tom. 3. *Apophteg.* 19.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 28.] Occurrente opportunitate confitendi ei qui peccavit, si ea non utatur, utique non vult confiteri: sed peccator nolens poenitere, nullo occurrente impedimento, peccat peccato impoenitentiae; igitur quisque tenetur ad poenitendum statim ac peccavit; si enim non teneretur, profecto non peccaret non recurrendo ad Poenitentiae Sacramentum, quia qui contra praeceptum non facit, minime peccat.

CONTRA. Praeceptum confugiendi ad primam tabulam, post factum naufragium in Adamo, aequiparatur praecepto recurrendi ad secundam tabulam, postquam iterum quis naufragium fecit per peccatum actuale: sed praeceptum suscipiendi Baptismum non obligat qualibet oblata opportunitate, sed satis est tunc eum, qui baptizandus est, non habere voluntatem illi mandato contrariam; [*Oxon.* ib.] igitur pariter non tenetur peccator statim post peccatum confiteri, esto teneatur habere non repugnantem voluntatem praecepto poenitendi.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib.] citra casus expressos, *art. 8. quaest. 84. 3. p. et art. 1. q. 4. Supplem.*, non teneri peccatorem statim atque peccavit, peccatum suum confiteri; sed tantum tempore ab Ecclesia determinato, pro adimptione praecepti divini, quod urget semel tantum in anno circa Paschatis solemnitatem, uti expresse habetur, *De poenit. et remiss.*, c. *Omnis utriusque sexus*. [*Report.* 4. d. 17. n. 27.] Non est igitur extendenda haec Ecclesiae Catholicae specificatio et determinatio ad aliud tempus, ultra illud, quod ab ipsa distincte expressum est, si aliud non accidat, propter quod quis teneatur sua peccata confiteri, ut in mortis articulo, aut vitae quovis discrimine, vel in susceptione, et dispensatione Sacramentorum; et consequenter non tenetur peccator vi praecepti divini, ut ab Ecclesia specificatur, statim ac peccavit, ad Confessionem faciendam confugere, qualibet oblata opportunitate, sed tantum semel in anno.

Sed numquid eiusmodi Ecclesiae specificatione praeceptum divinum de poenitendo laxatum fuit? Nam [*Oxon.* 4. d. 17. n. 28.] ex institutione Sacramenti Poenitentiae, ac promulgatione praecepti divini videtur quisque post peccatum statim poenitere debuisse. — *Respondeo* (uti quoque *citat. q. 84. art. 8.* dictum fuit) ex Ecclesiae declaratione et determinatione potius restrictum esse, quam laxatum praeceptum divinum. Antequam enim Ecclesia mandasset, saltem semel in anno confitendum, praeceptum divinum fuit indeterminatum ad quodcumque *quando* ante mortem; sed post specificationem est indeterminatum ad quodcumque *quando* unicum in anno.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, neminem existimari posse gratiae contemptorem, nisi teneatur ad illam recurrere, et urgente praecepti obligatione, parere recuset. Si enim nulla ad eum actum, per quem gratia promeretur eliciendum adigatur necessitate, [*Oxon.* ib.] si absit voluntas contraveniendi praecepto quum obligaverit, non negligit, aut contemnit gratiam, ad quam paratus est confugere cum oportuerit.

AD SECUNDUM patet ex argumento *ad oppositum*, et ex statim dictis, [*Oxon.* ib.] quia non peccat, qui, oblata oportunitate confitendi, non suscipit Poenitentiae Sacramentum, nisi habeat voluntatem non poenitendi, quando ex praecepto tenebitur, vel nisi reipsa confitendi urgeat praeceptum. Non semper autem urgere et obligare, sed statuto ab Ecclesia tempore, citra casus particulares, extitit declaratum.

ARTICULUS VI.

UTRUM POSSIT CUM ALIQUO DISPENSARI QUOD NON CONFITEATUR.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 6. a. 6.

RESPONDEO dicendum, praeceptum divinum de Confessione facienda, vel potest considerari *in se*, vel prout ei accessit *Ecclesiae specificatio* et declaratio. Et *primo modo* dicendum, non posse cum aliquo dispensari de Ecclesiastica potestate, ne confiteatur. [*Oxon. 4. d. 17. n. 11.*] Praeceptum enim illud immediate a Christo in Apostolos promanavit, et per Apostolos Ecclesiae promulgatum, et servandum propositum. Sicuti ergo non fuit in Apostolorum aut Ecclesiae potestate illud ponere, aut non ponere, sed solius Christi instituentis pro universitate viatorum, pro quibus et Legem Evangelicam instituit, ita pariter nemo in Ecclesia relaxare potest tale Christi mandatum, et dispensare cum aliquo, ne ad Sacramentalem Confessionem accedat. Sed divinum illud praeceptum ut omnes aequaliter tangit et ligat, ita est ab omnibus servandum. — Si vero loquamur [*Oxon. ib. n. 9. seqq.*] de ipsa *Ecclesiae specificatione* et declaratione, qua obstringere voluit omnes fideles ad Confessionem Sacramentalem faciendam, saltem semel in anno, quemadmodum talis specificatio Ius canonicum est et Ecclesiasticum institutum, eadem auctoritate qua sancitum est posset indulgeri, ne aliquis ea lege ligaretur; seu ut tantummodo adstringeretur ad Confessionem, quatenus est Ius divinum a Christo traditum; cui iuri praecise servando adigitur Papa, extra casus particulares. non vero Ecclesiastico, quia sicut habetur *Extra de verb. signif., c. Exiit qui seminat*, non habet imperium par in parem, atque ideo Innoc. III. in *Concilio Lateran.*, sanciens legem de Confessione facienda saltem semel in anno, ad id nequit adstringere suos Successores; atque eadem ratione Summus Pontifex de plenitudine potestatis eius posset cum aliquo relaxare, ne ad annualem Confessionem teneretur.

QUAESTIO SEPTIMA.

DE CONFESSIONIS QUIDDITATE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de quidditate Confessionis.

Et circa hoc quaeruntur tria.

1. Utrum Augustinus convenienter definiat Confessionem. - 2. Utrum Confessio sit actus virtutis. - 3. Utrum Confessio sit actus poenitentiae virtutis.

ARTICULUS I.

UTRUM AUGUSTINUS CONVENIENTER DEFINIAT CONFESSIONEM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 7. a. 1.

VIDETUR Augustinus minus convenienter expressisse naturam Confessionis, dicendo: *Confessio est, per quam morbus latens spe veniae aperitur*. Etenim evenire potest, ut Confessarium non lateat peccatum, quod quis confitetur, ut si coram illo poenitens deliquisset; igitur hoc in casu non aperiretur Medico spirituali morbus latens, sed magis perspicuus; ergo per eam particulam non exprimitur Confessionis Sacramentalis essentia.

2. PRAEFEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 10. 12. 15.] Ex dictis *quaest. 85. art. 5. 3. p.* in processu iustificationis, qua peccator reducit ad poenitentiam fructuosam, ordine generationis primum, quod illum impellat ad poenitendum, est motivum omnium imperfectissimum, uti est timor poenarum: ordine vero perfectionis ad detestanda peccata incenditur ex motivo charitatis; ergo pariter ad confitenda crimina (citra quod non stat poenitentiae perfectio) aut movetur ab simili timore, aut impellitur ex inclinatione charitatis; igitur in Confessionis notificatione non spes, sed timoris aut charitatis affectus erat apponendus. — *Confirmatur*, nam Magister, 4. dist. 17. cap. *Cum ergo: De necessitate Confessionis verba faciens*, adducit Chrysostomum dicentem: *Est enim Confessio testimonium conscientiae Deum timentis*: igitur sentire videtur, non spem, sed timorem spectare ad eius actus notificationem.

RESPONDEO dicendum, eam Augustini notificationem, *Confessio est, per quam morbus latens spe veniae aperitur*, esse convenienter traditam, ac subinde retinendam. Peccator enim, sentiens animae suae vulnera a commissis peccatis inflicta, ad medicinam a Christo institutam accurrit, sperans inde sanari. [Oxon. 4. d. 1. q. 1.] Nam aegra valetudine affectus contemnit Medicum, si nulla spes affulgeat, opera illius posse morbum depelli: unica medicina peccatorum post Baptismum commissorum Poenitentia est, ad quam proinde quisque accedit, spe veniae consequendae. Nec fieri posset, ut Poenitentia peccatori prodesset, nisi remissionem peccatorum a Deo speraret, a quocumque tandem motivo ad poenitendum impelleretur, scilicet, seu quia iniuriam intulit Deo in se, seu quia per peccata promissis bonis est destituendus, vel in extrema mala casurus; [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 17. seqq.] ergo ideo ad patefacienda propria peccata descendit, quia sperat se veniam conse-

cuturum; qua certe venia donatur, quum per gratiae Sacramentalis collationem delentur peccata, ac pristinae amicitiae Dei restituitur, a qua delinquendo exciderat. Sed videndus *art. 3. praesentis quaest.* — Ad amicitiam ergo divinam recuperandam, de Christi mandato et institutione, opus est, ut aperiantur suo Ministro latentia peccata omnia, et fideliter; et etiamsi ea prius fuerint nota illi, ut homini, rursus nihilominus aperienda sunt ut Iudici, et Vicario Dei, ad effectum ferendae sententiae pro potestate facta illi a Christo; alias sententia illa absolutoria non erit ad veniam impetrandam proficua. [*Oxon. 3. d. 39. n. 5. seqq.*] Perinde ut sententia lata a Iudice in foro contentioso contra reum nulla est, nisi patrata facinora rite probentur in ordine ad sententiam, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.*] esto scientia privata fuerint Iudici, ut homo particularis est, exploratissima; convenienter igitur ponitur, quod *Confessio ea sit, per quam morbus latens spe veniae aperitur.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet responsio ex dictis *in solutione.*

AD SECUNDUM respondeo, iuxta ea quae dicta sunt in praecitata *quaest. 85. art. 5.*, non ita processum illum esse ordinatum, ut necessario voluntas cogatur illum servare, adeo ut via generationis incipiendum sibi est a simili timore, vel a charitate impelli, secundum aliam processus dispositionem: sed magis pro libertatis potestate unum prae alio motivum eligere, aut a pluribus simul moveri, nullo ordine servato. Ita quoque cum imperat actum Sacramentalis Confessionis, ob unam ex illis, aut pluribus de causis, prout illum velle, et imperare mavult elegitque. Verumtamen in eius actus descriptione, spem magis, quam alia motiva expressam fuisse, non solum, quia si quis de venia desperaret, ad confitendum non accederet, sed etiam, quoniam ad salutem Confessio peccatorum profutura non esset, si inde propitium fore sibi Deum, eique reconciliatum iri de spei affectu non sentiret. — *Ad Chrysostomi auctoritatem* dicendum, simul stare, confitentem sua peccata Sacramentaliter Deum timere sive ex timore iudiciorum eius accedere ad confitendum, et una sperare se misericordiam consequuturum, si ea exequatur, quae iustitia facienda esse mandavit.

ARTICULUS II.

UTRUM CONFESSIO SIT ACTUS VIRTUTIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 7. a. 2.

VIDETUR, Confessio non esse actus virtutis. Nam [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 1.*] confiteri est peccatoris, non innocentis, qui enim dixit: *Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino*, vere dixit: non videtur autem peccatorem, dum est peccator, habere posse actum virtutis; etsi igitur Confessio sit a Christo ordinata ad secundam gratiam recuperandam, ipsa tamen non videtur actus virtutis.

2. PRAETEREA. Ex dictis supra *q. 6. art. 2.* Confessio Sacramentalis non est de Iure naturae, sed de Christi institutione procedens, tradita fuit Ecclesiae: atqui virtutes omnes sunt de Iure naturae, unde et erant in statu innocentiae, in quo tamen statu nulla esse potuit peccatorum Confessio; ergo is actus non est virtutis.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 17. — 3. d. 18.] Confessio est a Christo instituta, estque meritoria actio, et pars satisfactionis pro peccatis: sed actus, qui ex suo genere non est virtuosus, non praecipitur a lege, nec a Deo acceptatur ut meritum; ergo Confessio est actus virtutis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 2.] Confessionem esse actum virtutis. *Probatio*; nam talis actus propalandi peccata Sacerdoti, tamquam Iudici, et Ministro Dei, ut cognoscat in ea causa, potest esse actus conformis rectae rationi; ergo potest esse actus virtutis; et erit, cum fuerit debite circumstantionatus. *Assumptum probatur*; quia omnis Legislator secundum rectam rationem ulciscitur transgressionem legis a se positae: sed si Legislator recta ratione ulciscitur, Minister Legislatoris recta ratione exequitur: universaliter enim rectitudo in actu subministrationis est ex conformitate eius ad agens, cui subministrat. Quoniam igitur unicuique commissum est, esse Ministrum Dei ferentis legem suam, ad vindicandum in seipsum pro peccatis quae commisit, et peccata confiteri sit actus imperatus a voluntate, ulcisci volente commissa peccata, sequitur hunc actum esse virtutis, quia secundum rectam rationem elicited. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5.] Sicuti enim est rationi rectae concors actus imperandi vindictam peccatorum in se, ita et actus taliter vindicandi, aut vindictam exequendi; omnes namque isti actus a lege divina regulantur, qua statutum est, delicta omnia esse plectenda et ordinanda per poenas condignas, et ipsis peccatis congruentes.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 9.] Confessionem peccatorum esse faciendam ab eo, qui peccata commisit, et proinde solius peccatoris esse ita confiteri. — *Et cum dicitur*: virtutis actus potius sunt innocentis, quam peccatoris; *licet* fieri possit, ut plerumque accidit, ut quum peccator ad Sacramentum accedit sit iustificatus per motum contritionis cum voto confitendi, quo in casu, cessat instantia; [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 3.] concedendo tamen peccatorem iustificari ex efficacia Sacramenti cum imperfecta contritione, adhuc dico, esse tali peccatori actum confitendi, virtutem; nam contritio illa imperfecta, qua nequit extra Sacramentum iustificari, actus virtutis est, quia post commissa peccata, nil magis consonum rectae rationi et iustitiae legibus, quam assurgere in eorundem detestationem, uti fit per quamlibet contritionem. Quod si iustitiae divinae lex exigit peccatorum detestationem, exigit pariter eorundem vindictam, cuius ultionis pars est ipsa propalatio peccatorum homini facienda, ad quam sequitur in peccatore verecundia et pudor.

AD SECUNDUM respondeo, iuxta dicta *in solutione art. praec.* [*Oxon.* 4. d. 17. n. 5. et 7.] Etsi enim Confessio non sit de lege naturae, quatenus Ius naturale proprie est principium practicum notum ex terminis, aut conclusio evidenter deducta ab tali principio, attamen id esse adeo consonum et conforme principiis et conclusionibus practicis, ut nihil supra, siquidem rectae rationi apprime consonum est, illatam iniuriam esse sarcendam et malum impunitum non relinquendum, sed debita poena ordinandum. Haec igitur omnia cum praeseferat substantia actus Confessionis, in quo ex pudore et verecundia propalandi occultum peccatum, ex parte plectitur, melius exinde ordinandum per satisfactionem, et pro viribus compensatur offensa Dei per recessum a creaturis, circa

quas fuit peccatum, et conversionem ad eum, cui iniuria fuit illata; quoniam igitur ea omnia sunt consona rectae rationi, perperam negaretur Confessio esse actus virtutis.

ARTICULUS III.

UTRUM CONFESSIO SIT ACTUS POENITENTIAE VIRTUTIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 7. a. 3.

VIDETUR Confessio non esse actus poenitentiae virtutis. Illius enim virtutis Confessio est actus, a qua ipsa veluti a causa primaria procedit: sed iuxta Augustini sententiam (ut visum est *in art. 1.*) Confessio ex spe veniae procedit; exinde enim peccator ad manifestanda occulta crimina animatur et assurgit; ergo est magis actus spei, quam poenitentiae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 17. n. 19.*] Usque adeo requiritur, estque necessaria veracitas ei qui confitetur Sacerdoti ut si vel unum caelet peccatum, aut aliter narret, ac gestum sit, nulla evadat Confessio; ergo videtur pendere a veracitate tamquam a causa; igitur huius virtutis, et non poenitentiae est ponenda effectus, vel actus.

CONTRA. Confitentes saltem partialiter poenam tenent, scilicet veredundiam et erubescendum, veluti sequelam propalationis occultorum criminum factae homini, quem ea latebant; igitur est poenitentiae actus.

RESPONDEO, pro solutione esto PRIMUM DICTUM: Confessio non est actus elicited a virtute poenitentiae. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 3. seqq.*] Etenim poenitentia virtus est iustitia quaedam punitiva, vel vindicativa peccatorum contra legem Dei commissorum, ex se proinde inclinans ad ulciscenda peccata; ergo proprius huius virtutis actus alius non est quam imperandi ultionem peccatorum, per poenas, et intrinsecus, et extrinsecus subeundas. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 5.*] Nequit enim voluntas in se punire per tristitiam intrinsece, neque extrinsece per alias poenas doloriferas commissa peccata, nisi prius imperet et iubeat causas earum poenarum inflictivas, easdemque repraesentare in seipso ad ultionem criminum ab se patratorum; igitur Confessio non est poenitentiae virtutis actus, quia non imperat, sed imperatur a voluntate; nec ab illa immediate proficiscitur, sed mediis aliis causis.

SECUNDUM DICTUM: Confessio non est actus proxime imperatus alicuius specialis virtutis, sed cuiuscumque appetitivae. *Probatio*; nam Confessionis exercitium immediate et proxime imperatur ab actu detestationis peccatorum; nisi enim de tali actu immediate procedat, non est Confessio salutaris, sicuti nec detestatio peccatorum valet ad iustificationem, sive extra, sive cum Sacramento, nisi habeat annexum votum Confessionis; [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 11. et 14*] sed peccata contingit detestari ex motivo omnis virtutis appetitivae; nam omnis virtus, quae inclinatur ad complacendum in bono honesto, pariter inclinatur ad fugiendum et detestandum malum inhonestum ei virtuti oppositum, ut deductum late fuit *quaest. 85. 3. p. art. 2. conclus. 2.*; igitur pariter Confessio poterit imperari a qualibet virtute appetitiva. Quemadmodum enim quis potest excitari ad detestanda peccata ex motivo dilectionis Dei in se, et

quia peccatum est Dei offensivum, et aversivum ab ultimo fine super omnia diligibili, et quia est impeditivum praemii, et inductivum supplicii, ita etiam ad eadem rite confitenda multipliciter et diversimode potest impelli.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5. seqq.] sicuti effectus proximus et adaequatus actus iustitiae vindicativae sunt actus imperati interior et exterior, quos consequuntur tristitia interior, et poena exterior; ita Confessio est effectus proximus causarum partialium, ex quibus coalescit detestatio peccati, quae sunt consideratio peccatorum, et nolitio eorumdem. Nam (ut patet ex *proximo dicto*) Confessionis actus immediate est a detestatione peccatorum, quippe quae sine Confessionis voto nulla sit. Eius autem detestationis causae sunt consideratio obiecti detestabilis, et nolitio eiusdem; quia vero nolitionem sequitur necessario tristitia, pariter causa contritionis est nolitio peccati. Verumtamen quatenus ab hac nolitione peccati Confessio descendit, non est nolitio potior causa, sed ex aequo concurrat ad eum actum virtutis exercendum distincta consideratio peccatorum; citra enim hanc, non est universim utilis Confessio ad salutem. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 19.] Nedum enim oportet ut distincte confiteamur omnia et singula peccata, quae memoriae occurrunt, verum etiam opus est ut ad memoriam revocentur ea, quae exciderunt, et tanta penae est inquisitio adhibenda quanta impenderetur in negotio admodum arduo, et de quo quis esset plurimum sollicitus; igitur Confessionis actus non minus a nolitione peccatorum, quam ab eorumdem consideratione pendet. Unde, etsi nobis adsit potestas una cum generali influxu Auctoris gratiae, disponendi nos ad iustificationem per detestationem generalem peccatorum, minime tamen possumus salubriter confiteri, nisi distincte omnia et singula peccata enumerando, uti expositum fuit *quaest.* 2. *supplem.* art. 6. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5. seqq.] Confessionis igitur actum Poenitentia virtus remote imperat; actus vero eius virtutis imperat magis proxime; effectus immediatus eiusmodi actus, qui est contritio, proxime facit poenitentem exire in actum confitendi peccata; qui denique actus tamquam a propria causa efficitur a consideratione peccatorum et nolitione eorumdem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex *secundo dicto*; non solum enim a spe consequendi veniam a Deo potest quis detestari peccata, sed etiam excitari ad eundem actum a qualibet virtute appetitiva, et si interim spes veniae pariter concurrat, tantum ex eo sequitur spem esse causam excitantem, vel etiam imperantem Confessionem, non vero elicivam eius actus.

AD SECUNDUM dico, ea ratione comprobari *praesentis articuli resolutionem*; ex hoc enim quod requiratur indispensabiliter veracitas, opus est, ut ad eum actum repraesentandum concurrant ex aequo consideratio intellectus, cum diligenti praevia peccatorum inquisitione, et nolitio eorum ut causa totalis et completa Confessionis, de qua descendit, quod sit vera. Veracitas ergo est signum quidem fructuosae Confessionis, non autem eius causa; quia ideo abest aliquando a Confessione, quia deficit altera concausa integrans totalem.

AD ARGUMENTUM *in oppositum*, liquet ex dictis, quia Confessionis actus descendit a poenitentia, quae est iustitia vindicativa, ut a causa remotissime imperante, a poenitentia vero, quae est peccatorum de-

testatio, ut a causa proxime praecipiente propalationem peccatorum, quam tandem elicit diligens consideratio intellectus, peccata commissa serio perpendentis, et voluntatis nolitio detestantis et nolentis eadem distincte sibi repraesentata.

QUAESTIO OCTAVA.

DE MINISTRO CONFESSIONIS, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Ministro Confessionis.

Circa quod quaeruntur septem.

1. Utrum necessarium sit confiteri Sacerdoti. — 2. Utrum in aliquo casu liceat aliis, quam Sacerdotibus confiteri. — 3. Utrum extra casum necessitatis possit aliquis non Sacerdos Confessionem venialium audire. — 4. Utrum sit necessarium, quod homo confiteatur proprio Sacerdoti. — 5. Utrum possit aliquis alteri quam proprio Sacerdoti confiteri ex privilegio, vel mandato superioris. — 6. Utrum poenitens in extremo vitae suae possit absolvi a quolibet Sacerdote. — 7. Utrum poena temporalis taxari debeat secundum quantitatem culpae.

ARTICULUS I.

UTRUM NECESSARIUM SIT CONFITERI SACERDOTI.

Doct., Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 8. a. 1.

VIDETUR non esse necessario confitendum Sacerdoti. Etenim *q. 6. art. 1.* dictum fuit, poenitentiam esse perinde necessariam ad salutem iis, qui post Baptismum peccaverunt, ac ipsum Baptisma ad primam in Christo regenerationem; quod proinde Baptisma prima, [*Oxon. 4. d. 17. n. 19.*] Poenitentia vero secunda tabula post naufragium recte appellantur: sed Baptisma ob sui necessitatem a quolibet supposito naturae intellectualis conferri potest; ergo pariter sic institui debuit Poenitentia, ut Minister eius quivis homo esse posset.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 1.*] Si tantum Sacerdos esse deberet Poenitentiae Sacramenti Minister, id maxime ea de causa institutum fuisset, quia solummodo Sacerdotes de legis divinae peritia, possunt condignum satisfactionem imponere confitentibus propria peccata: sed alii a Sacerdotibus valent adipisci eandem, et etiam maiorem legis peritiam, et multi de facto non initiati Sacerdotio existimantur, et sunt usque adeo in lege periti, ut ipsis aliqui Sacerdotum non sint in doctrina comparandi; ergo isti magis, vel saltem aequè idonei erunt Sacramento Poenitentiae ministrando.

3. PRAETEREA. Si dumtaxat ad Sacerdotes recurrendum foret pro peccatorum confessione, certe id potissimum sentiendum videretur, [*Oxon. 4. d. 17. n. 15. seqq.*] quia ita Christus faciendum instituit ac fieri mandavit: sed de tali institutione divina Scriptura non loquitur; imo magis contrarium expressif; siquidem Iacobus (ut scribitur in eius *Epist.*, c. 5.) Christi

institutionem Ecclesiae promulgans, ait: *Confitemini alterutrum peccata vestra*; ubi non magis Sacerdos, quam quivis alius proximus designatur; igitur non solis Sacerdotibus, sed cuivis hominum possumus peccata ad veniam consequendam propalare.

CONTRA. Ille solus potest solvere obnoxium reatui aeternae damnationis, [*Report.* 4. d. 17. n. 22.] qui habet potestatem solvendi et ligandi: is est solus Sacerdos; Apostolis enim tantum, et in eis eorum successoribus, et qui ab ipsis eam auctoritatem legitime acceperant, dictum est: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*, Ioann., 20.; igitur tantum Sacerdotes Poenitentiae Sacramenti Ministri esse possunt, et consequenter ipsis tantum sunt confitenda peccata ad eorum dimissionem.

RESPONDEO dicendum, necessarium esse ad salutem soli Sacerdoti propria peccata confiteri. [*Report.* ib. n. 17 22.] Veritatis certissimae, et ad fidei dogmata spectantis ratio statim significata fuit; nam nemo alius a Sacerdote acceperit potestatem a Christo dimittendi peccata, vel solvendi peccatores a debito mortis aeternae; igitur apud quemcumque alium ab illo deponantur peccata, ad effectum veniae impetrandae, quicumque tandem is sit, et quemcumque actum exercent circa peccatores propria peccata confitentes, perperam et nulliter facit; imo si de scientia et consensu confitentis id geratur, graviore onere peccatorum pressus recedit. Solus ergo Sacerdos, Deo auctore, est Poenitentiae Sacramenti Minister; ei propterea tantum sunt peccata propalanda ad salutem. Et porro id convenientissime, ac mirabili prorsus divinae sapientiae dispositione et ordine institutum fuisse, ex eo elucet, quod soli Sacerdotes accipiunt potestatem ab Episcopis, Apostolorum successoribus, conficiendi Corpus Christi verum; ergo non aliis ab ipsis danda erat et potestas super corpus Christi mysticum, quod est Congregatio fidelium. Atque [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 3.] ita, quemadmodum in Ecclesia triumphante extrema per medium ad primum reducuntur, eique immobiliter adhaerent, ita in Ecclesia militante, et Ecclesiastica Hierarchia, extrema, id est peccatores reducuntur in Deum per medium Hierarcham, qui est Legis Evangelicae Sacerdos.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, quoniam Baptisma in remedium originalis culpa confertur parvulis carentibus usu rationis; alioquin perituris, si absque salubri et penitus necessario lavacro e vivis excedere contingeret; et Poenitentia non nisi adultis, et quidem rationis usu polentibus impertiri potest; manifestum est, maioris necessitatis esse Baptisma, quam Poenitentiam; ac propterea convenientissime factum fuisse, ut quivis esse posset Baptismi Minister; quia alia via succurri non potuisset innumeris parvulis, qui alioquin perirent, et nunc salutem consequuntur; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 5-9.] adultis in vero casu necessitatis sufficit contritio cum Poenitentiae voto; et propterea non oportuit huius dispensationem cuivis personae committi, sed solis Sacerdotibus, ut iidem, sicut dictum est, haberent potestatem super Corpus Christi mysticum, et verum.

AD SECUNDUM dico, duo esse, quae constituunt idoneum Poenitentiae Ministrum: nempe iuris scientia, et iudiciaria potestas, quae de iuris dispositione pronunciare debet sententiam in reum. Quamvis igitur scientiam iuris, secundum quod iudicandi sunt peccatores, multi non Sacerdotes possint acquirere, et de facto sint adepti, quia tamen iudicandi non

habent potestatem, Ministri Poenitentiae esse non possunt, quia sententia lata ab eo, cui nulla est facta potestas iuris dicendi, nulla est.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. 4. d. 17. n. 15. seqq.] ex Iacobi dicto magis inferendum esse, ipsum neque praeceptum de Confessione facienda dedisse, quia non habuit, ut Episcopus Hierosolymitanus, in Ecclesiam universalem auctoritatem, nec latum a Christo promulgasse. Si enim eius praecepti praeco extitisset, utique idoneum eius Sacramenti Ministrum expressisset. Dicens igitur: *Confitemini alterutrum peccata vestra*, exhortatus est fideles ad humilitatem sectandam, ut nemo se inaniter efferret, sed magis quisque fateretur se apud proximum peccatorem, nam *si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*.

ARTICULUS II.

UTRUM IN ALIQUO CASU LICEAT ALII, QUAM SACERDOTI CONFITERI.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 8. art. 2.

VIDETUR licere, deficiente Sacerdote, vel laico confiteri. Etenim id expresse habetur *De Poen.*, dist. 1. c. *Quem poenitet*, ubi inter alia haec leguntur: *Tanta vis Confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo. Et si ille, cui confitebitur, potestatem solvendi non habeat, fit tamen dignus venia Sacerdotis desiderio, qui crimen confitetur socio*. Idem habetur dist. 6. c. *Qui vult confiteri*.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 1-4.] Etsi munus ministrandi Sacramentum Baptismi soli Sacerdoti ex officio incumbat, attamen quia est Sacramentum maxime necessarium, in casu quilibet esse potest eius dispensator; ergo pariter, tametsi Confessio sit facienda soli Sacerdoti, cuius interest absolvere a peccatis, propter Confessionis nihilominus necessitatem, in casu quo copia Sacerdotis non suppetat, poterit et Laicus vicem eius supplere. Et ita esse faciendum sentit *Magister*, sent. 4. dist. 17. cap. *Cum ergo*, dicens, *ex praeallegatis auctoritatibus constare indubitabiliter, peccata primum Deo, deinde Sacerdoti esse confitenda; qui si defuerit, esse socio humiliter revelanda*.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 17. n. 27.] Nemini licet diffamare, se nec prodere peccatum suum occultum, maxime quando ille, cui revelatur, non praesumitur celator secreti, nec scit melius consulere peccatori, quam ipsemet sibi: unde nec talis Confessio fuit in lege naturae; igitur ex defectu Sacerdotis illicitum est laico confiteri.

RESPONDEO dicendum, ex vi institutionis Confessionis factae a Christo, aut virtute declarationis et specificationis additae ab Ecclesia divino illi mandato, neminem teneri ad confitendum laico in quocumque casu. [Oxon. ib.] Accusatio enim et propalatio peccatorum ad eum finem est a Christo instituta, et omnibus, qui peccaverint sub praecepto iniuncta, ut per illam cognita causa alias occulta, ferretur sententia pro meritis eius. Sed laicus nullam habet auctoritatem ferendi sententiam in causa peccatorum, in illo foro, quum solis Sacerdotibus tradita sit a Christo, igitur nemo ulla obligatione obstringitur revelandi sua occulta peccata laico, ob defectum Sacerdotis.

Negandum tamen non est [*Oxon. ib.*] Confessionem laico factam, ex desiderio confitendi sacramentaliter Sacerdoti absentī, posse esse materiam verecundiae, quae est una ex poenis debitis peccato. Quo in facto poenitens solvit aliquam poenam, quam utique subiret, si Sacerdoti confiteretur. Nihilominus, si peccator posset eandem verecundiam habere apud se in sola eorumdem peccatorum recogitatione, atque ita aequè puniri, utilius est non accusare se laico de peccatis, quae ille ignorat. Et si etiam ad consilium requirendum expediat interdum revelare peccatum suum alicui laico discretiori, id nihilominus caute fieret, et expedire casum proponere tantum in universali de aliquo, nulla facta mentione, quod ipse, qui consilium petiit, sit qui peccavit.

Sed quid [*Oxon. ib.*] de malefactoribus damnatis confitentibus laicis? *Respondeo*: simplicitas excusat eos, ne eo in facto peccent; et talis humilitas est ipsis meritoria, quatenus volunt et satagunt, quod pertinet ad Sacramentum Poenitentiae supplere eo modo quo possunt. Sed viro discreto, quem non latet ad quid sit Confessio instituta, nec forte utile foret, nec absolute necessarium, ad sic propalanda sua peccata descendere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, eas auctoritates non aliud velle, nisi quod approbanda sit Confessio facta laico in absentia Sacerdotis, non tamquam necessaria ad salutem, sed quia quum ex desiderio confitendi idoneo Poenitentiae Ministro procedit, causa erubescētia est, et ita quodammodo satisfactoria poenae debitae peccato. [*Report. 4. d. 17. n. 1.*] Quod est intelligendum, si absit periculum scandalī; quia revelans peccatum suum alteri, et cuivis sine discretionē personarum, et attentione circumstantiarum, faciliter accidere posset, ut audientes scandalizaretur. Quamvis quando talis publica Confessio laico, vel laicis ex vehementia doloris de offēsa Dei et desiderio salutis aeternae fieret, potius in aedificationem quam in scandalum aliorum cederet.

AD SECUNDUM, patet ex articuli antecedentis responsione ad primum. Quia enim parvuli nullum proprium motum possunt habere, quo converti valeant ad Deum et iustificari, factum divina dispensatione est, ut quisvis alius a Sacerdote, necessitate urgente, Baptismum valide conferre posset. At quoniam Poenitentia instituta est pro illis, qui post Baptismum peccassent, cum ii valeant ad Deum converti per peccatorum detestationem, et cum voto Sacramenti iustificari, non oportuit alios a Sacerdotibus potestatem audiendi confessiones, et pronunciandi sententiam in causa peccatorum accepisse. Nequit ergo laicus in hoc negotio vicem Sacerdotis absentis supplere; quamvis ei, qui laico confiteretur, in casu nonnihil eiusmodi Confessio profutura sit, et cessura in satisfactionem poenae debitae peccatis, quum deficiente Ministro ex desiderio Poenitentiae, ac de humilitatis affectu coram aliis propria detestatur peccata.

ARTICULUS III.

UTRUM EXTRA CASUM NECESSITATIS POSSIT ALIQUIS
NON SACERDOS CONFESSIONEM VENIALIUM AUDIRE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — Magister sent. eadem dist.
cap. Nunc — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 8. a. 3.*

VIDETUR nemo non Sacerdos posse venialium peccatorum confessionem audire citra casum necessitatis. Etenim [*Report. 4. d. 17. n. 22.*] non Sacerdos nullam habet potestatem dimittendi peccata; eam siquidem Salvator tantum Sacerdotibus concessit: sed peccatorum quorumcumque confessio ordinata est ad eorum solutionem, tantum per sententiam iudicis faciendam; igitur nemo, qui non sit Sacerdos, potest audire venialium Confessionem, extra casum necessitatis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 1. seqq.*] Ad venialium dimissionem Unctionis extremae Sacramentum a Christo institutum est: sed Unctionis extremae laicus esse nequit Minister, dicente Iacobo in sua *Canonica*, cap. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros, et orent super eum*, etc.; ergo nec laico est facienda venialium Confessio.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 17. n. 16.*] Iacobi, 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*. Non significatur his verbis confitenda esse unicuique mortalia, quae quis commisit, sed magis venialium Confessionem apud proximum fore faciendam, qua scilicet generaliter nos profitemur peccatores, iuxta illud Ioann., 1. *Can.*, c. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*; igitur extra omnem casum necessitatis aliquis non Sacerdos potest venialium Confessionem audire.

RESPONDEO dicendum, aliquem, qui non sit Sacerdos, audire posse venialium Confessionem, etiam nulla urgente necessitate. [*Oxon. ib. n. 25.*] Cum enim ad venialium Confessionem neque ex praecepto divino, neque ex aliqua Ecclesiae sanctione teneamur, quia neque ad habendam de ipsis contritionem; peccans enim venialiter potest esse simpliciter conversus ad ultimum finem, et ideo opus sibi non est, ut convertatur per talium peccatorum detestationem; ac proinde quoniam venialia stare possunt cum perfecta charitate, nedum per Poenitentiae Sacramentum, in quo gratia amissa recuperatur, deleri possunt, verum etiam per complura Sacramentalia, uti dictum fuit 3. p. q. 87. art. 3., ut per orationem Dominicam, tunctionem pectoris, aquae benedictae aspersionem, et alia id genus. Nam ut eae sordes abluantur et pulveres excutiantur, necessarium non est nova gratiae infusio, aut inhaerentis augmentum. Cum igitur fateri se coram proximo, peccasse, et frequenter etiam delinquere, laudabilis humilitas sit, ad quam per Apostolicam etiam adhortamur doctrinam etsi id faciendi nulla urgens occurrat necessitas, sequitur, licite aliquem non Sacerdotem posse venialium Confessionem audire, esto ad id faciendum nulla adigatur necessitate. Unde Beda super praeallegata verba: *Confitemini alterutrum peccata vestra*, *Coequalibus*, inquit, *quotidiana et levia, graviora vero Sacerdoti pandamus*. Et Magister loco citato, *Venialia*, inquit, *etiam Sacerdotum oblata copia, licet confiteri coequali, et sufficit, ut quibusdam placet: si tamen ex contemptu*

non praetermittatur Sacerdos. Et denique subdens consilium; Tutius est tamen, ait, et perfectius, utriusque generis peccata Sacerdotibus pandere, et consilium medicinae ab eis quaerere, quibus concessa est potestas ligandi, atque solvendi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib.] patet ex dictis; venialia enim non tantum dimittuntur per hoc quod subiiciuntur potestati Sacerdotis Poenitentiae Sacramentum ministrantis, sed multis aliis modis, ut tetigimus *in solutione*, et extitit declaratum *cit. q. 87*. Quamvis igitur non sit expetenda venialium dimissio ab eo, qui non est Sacerdos, per modum sententiae absolventis confitentem; dimitti nihilominus possunt per humiliationem agnoscentis se peccatorem, et talem seipsum apud proximum profitentis.

AD SECUNDUM, *est responsio* negans Uctionem extremam conferri directe pro venialibus culpis delendis; sicuti nec aliud pariter Sacramentum ad eum effectum institutum fuit. *Contra*, [Oxon. 4. d. 23. n. 2.] cum Iacobus *loco cit.* dicit: *si in peccatis est remittuntur ei*; non loquitur de mortalibus, quia haec remittuntur vel per Baptismi suspensionem, vel per Poenitentiam; haec enim duo Sacramenta salvant alias perituros, ac proprie adversus mortalia peccata instituta esse creduntur; ergo Iacobus est intelligendus, remitti venialia per Sacram Uctionem, quae impenditur in extremo vitae laborantibus; ergo Uctio haec directe a Christo instituta fuit pro venialium dimissione, ne impedimento sint e vita exituris ac retardentur admitti in gloriae possessionem. Sed de his infra *q. 30.* — *Respondeo* igitur, concedendo, laicum ministrum esse non posse Uctionis extremae, sed nec ministrum esse dimittendorum venialium, quum eorum Confessionem audire contigerit; [Report. 4. d. 17. n. 22.] sed tantum occasionem quamdam, propter quam humilitatem concipere, et exercere in actibus eius intelligitur is, qui talem emittit coram laico Confessionem, ex quibus deinde actibus fit, ut Deus sibi venialia dimittat.

ARTICULUS IV.

UTRUM SIT NECESSARIUM QUOD HOMO CONFITEATUR PROPRIO SACERDOTI.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 8. a. 4.

VIDETUR non oportere aliquem proprio sacerdoti confiteri. Etenim [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 5.] huius Sacramenti Minister est Sacerdos, ut nempe idem sit, qui habet potestatem super Corpus Christi verum, et mysticum: sed quilibet omnino Sacerdos potest conficere Corpus Christi; ergo et quilibet absolvere, et ligare poterit volentes suscipere Sacramentum Poenitentiae, et per consequens nemo Sacerdos est ita proprius huic poenitere volenti, ut nequeat pariter Poenitentiam suscipere a quovis alio Sacerdote.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 17. n. 10.] Summus Pontifex ex praecepto divino tenetur confiteri, et multo magis alii Ecclesiae Praelati: sed horum nullus est proprius Sacerdos; sicut enim Papa est Catholicae Ecclesiae caput, ita alii Praelati suis in Dioecesibus non habent superiorem; igitur hi proprio Sacerdoti non tenentur confiteri.

3. PRAETEREA. Ex prima institutione Sacramenti Poenitentiae facta a Christo, non habetur confitendum esse proprio Sacerdoti; [*Oxon. ib. n. 26. seqq.*] mandavit enim Apostolis, et in eis omnibus successoribus, et Sacerdotibus ordinatis iuxta claves Ecclesiae, ut absolverent, vel ligarent quoslibet, absque ulla restrictione aut limitatione. Sed Ecclesia non potuit, vel non decuit addidisse ad divinum praeceptum, et restrinxisse illud ad proprios Sacerdotes. *Non enim dedit Deus Ecclesiae auctoritatem in destructionem, sed in aedificationem, 2. Ad Corinth., cap. ultim.;* per talem autem limitationem et arctationem restricta videtur via salutis, quia complures, vel ex humana imbecillitate, vel iustis de causis proprio Sacerdoti confiteri recusantes, manerent in statu damnationis, foretque eis praeclusa via salutis, quibus tamen Christus indulsisse perhibetur, ut quibus tandem videretur, confiterentur. Unde Augustinus (et ponitur *De poenit.*, dist. 1. cap. *Quem poenitet*) *Qui vult, inquit, confiteri peccata, ut inveniat gratiam, quaerat Sacerdotem, qui sciat ligare et solvere.* Non ait: accedat ad proprium Sacerdotem, sed: quaerat sacerdotem, utique quem magis sibi expedire iudicaverit.

CONTRA. *De poen. et remiss., cap. 12.: Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno confiteatur proprio Sacerdoti.*

RESPONDEO dicendum, unumquemque fidelium teneri ad confitendum saltem semel in anno sua peccata mortalia proprio Sacerdoti; ei nimirum, qui necessariam iurisdictionem absolvendi, et ligandi habuerit. [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 3. seqq.*] Poenitentia enim est Sacramentum iudiciale, vel iudicium Sacramentale in foro secretissimo conscientiae; hinc ad legitime ferendam sententiam necessaria est causae iudicandae diligens informatio, facienda per voluntariam confessionem eius, qui iudicio illi se submittit. Sed nemo in aliquo foro potest legitime ferre sententiam, idest absolvere, aut damnare reum, seipsum accusantem, vel per alios delatum, nisi id faciendi habeat legitimam iudiciariam potestatem, et iurisdictionem, ob quam sit sibi reus ille subiectus; sententia enim a iudice non competenti lata nulla est; igitur, ut is, qui confitetur, rite a peccatis confessis et censeatur et sit absolutus, opus est, ut ille, qui in ipsum sententiam dicit, praeditus sit legitima iurisdictione, qua si destituatur, perperam et nulliter sententiam pronunciare constat. Is autem pollens et iurisdictione et potestate absolvendi et ligandi unumquemque fidelium est proprius Sacerdos; igitur necessario fidelibus pro peccatorum dimissione, ad proprium Sacerdotem est accedendum, atque per Confessionem apud ipsum propria peccata depnenda. — Intelligendum tamen est, [*Oxon. 4. d. 17. n. 26.*] non solummodo illos appellari et esse confitentium proprios Sacerdotes qui cuius Parochiae Curati, aut Dioecesis Episcopi, sed istos et quotquot praeterea habuerint iurisdictionem. Tam igitur qui in Parochia, Dioecesi, vel Provincia habet iurisdictionem ordinariam absolvendi, quam qui habet delegatam vel a Papa vel ab alio committere valente, sunt proprii Sacerdotes confitentium, atque ab istis valide et legitime absolvi queunt; nec aliter praeallegatum capitulum, *omnis utriusque sexus*, est intelligendum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [*Oxon. 4. d. 19. n. 12. seqq.*] negando paritatem de potestate conficiendi Corporis Christi, et mini-

strandī Sacramentum Poenitentiae; quia prior potestas est in Sacerdote proxima, et non impedibilis; statim enim atque ordinatus quisque sit, habet materiam in natura, quia omnem panem triticeum. At non statim habet subditum, in quem ferre possit sententiam absolvendi, nisi aliunde detur sibi, scilicet per auctoritatem superioris subiicientis tales vel tales illi. Omnino enim talis iurisdictio absolvendi, suspendi ad tempus, vel semper potest, adeo ut si tunc ferret sententiam, nulla esset. Potestati igitur clavis commissae Sacerdotibus non correspondet peccator ut poenitens, sed peccator subditus poenitens; ac proinde non quilibet Sacerdos in quemlibet valet pronunciare absolutionis sententiam, nisi sit sibi subditus; et consequenter necesse est, ut quilibet proprio confiteatur Sacerdoti, a quo rite possit absolvi.

AD SECUNDUM dicendum, Papam a Iure habere, ut quem Sacerdotem voluerit, sibi Confessarium eligere possit: Episcopos vero, aliosque Praelatos ex privilegio eisdem a Gregorio IX. concesso; et habetur, *De poen. et remiss.*, c. final. *Permittimus Episcopis, et aliis superioribus, necnon minoribus Praelatis exemptis, ut etiam praeter sui superioris licentiam, providum et discretum sibi possint eligere Confessorem.*

AD TERTIUM dico, [Oxon. 4. d. 17. n. 26.] in primitiva Ecclesia quemlibet Sacerdotem habuisse iurisdictionem supra quemlibet poenitentem; atque maxime id verum esse de Apostolis, quibus cura commissā est convertendi ad fidem Evangelicam totum mundum. Sed postea temporis fuerunt Dioeceses distinctae, et Parochiae, atque singulis proprii Episcopi et Sacerdotes propositi; atque ita singulis assignati proprii poenitentes, ut subditi. — *Et cum dicitur*: non videtur expediens fuisse, id fieri: *responsio*, [Oxon. 4. d. 11. q. 3. n. 15.] Ecclesia Catholica regitur eodem spiritu veritatis, quo et fundata fuit, ac propterea quicquid pro regimine populi Christiani sancitum in ipsa est, convenientissime gestum esse sentiendum est, atque ita in aedificationem, et non in destructionem. — *Cum autem subditur*: ex tali limitatione restricta videtur via salutis; *dico*, non esse ita; nam cum quis proprio Sacerdoti aliqua de causa recusat confiteri, aut de ipsius, aut alterius superioris licentia poterit alium oportuniorem quaerere, ut mandat esse faciendum Papa cap. *Omnis utriusque sexus*; aut tantisper alio divertere, ut sit pro tunc subditus illius, cui optat confiteri; et ita est intelligenda auctoritas adducta ex Augustino.

ARTICULUS V.

UTRUM ALIQUIS POSSIT ALTERI, QUAM PROPRIO SACERDOTI
CONFITERI EX PRIVILEGIO, VEL MANDATO SUPERIORIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 8. a. 5.

VIDETUR non licere alicui confessionem facere alteri, quam proprio Sacerdoti, ne ex privilegio quidem, aut de superioris mandato. Nam ideo Ecclesia declaravit Confessionem esse faciendam proprio Sacerdoti saltem semel in anno, ut ex eo Pastores Ecclesiarum cognoscerent vultum pecoris sui: sed si quis ex privilegio, vel de mandato superioris hanc Ecclesiae sanctionem non servaret, nequiret Curatus scire et noscere vultum pecoris sui; igitur hoc nulla ratione licet.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 13.] Nemini ulla de causa licitum est praeiudicium inferre alteri: sed cui aufertur sua ordinaria iurisdictio in proprios subditos, absque causa, praeiudicium sine dubio inferitur; igitur, quoniam si per privilegium quis alteri, quam proprio Sacerdoti confiteretur, eo facto ordinarius non exerceret suam iurisdictionem in talem subditum, iniuria illi fieret, et per consequens non licet.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 4. seqq.] Esse duos iudices aequalis potestatis et iurisdictionis in eadem causa est irrationabile; quia fieri posset, ut contraria mandarent exequenda ab iudicato; sed si quis posset ex privilegio confiteri non proprio Sacerdoti, simul teneretur confiteri proprio ex Ecclesiae mandato; igitur is simul haberet duos iudices, a quibus posset in eadem causa iudicari; et per consequens non est expediens, nec licitum, nec possibile, ut quis, vel ex privilegio alteri, quam proprio Sacerdoti confiteatur.

CONTRA. Papa, vel Episcopus in sua Dioecesi posset per seipsum Confessionem alicuius Parochiani audire; ergo pariter potest ab iis committi, ut alius Sacerdos, a Curato, eiusdem Confessionem audiat.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 16.] dubitari non posse, quin aliquis licite confiteatur ex privilegio sibi facto vel de superioris mandato alteri, quam proprio Sacerdoti. Cum enim iurisdictio audiendi Confessiones propriorum subditorum in Curatis ab Episcopo immediate dimanet et pendeat, quia ab eo suspendi potest, et in omnes, qui eam habent descendat a Papa, qui immediate a Christo accepit, consequens est, ut Episcopus, et multo magis Papa committere et delegare queant iurisdictionem audiendi Confessiones talium Parochianorum alicui alteri Sacerdoti. Ex hoc enim, quod uni Curato respectu talium Parochianorum dederunt potestatem absolvendi a peccatis, non sunt impediti, ne perinde committere eandem possint aliis Sacerdotibus. Nec esse proprium Sacerdotem horum Parochianorum, aliquam specialem potestatem tribuit ipsi, quam habere nequeat alter, si ab habente committendi potestatem ei demandetur; sed dumtaxat illa proprietas, vel ordinaria iurisdictio limitat aliquos, effecitque ordinarios subditos illius, cui cura est commissa pastoralis, ut vere subinde is proprius Sacerdos eorum sit. Licite igitur poterit aliquis alicui alteri a proprio Sacerdote confiteri, si id habeat ex facto sibi privilegio, vel de speciali aliquo superioris mandato iniungatur; quia ille alius habet tunc immediatam iurisdictionem in ipsum; qualem nimirum proprius habet Sacerdos.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 25. seqq.] eum, qui Confessionem alicuius Parochiani audiret ex facta potestate a superiore, esse proprium Sacerdotem illius, qui confitetur, etiamsi Curatus ordinarius non sit; quia habet immediatam iurisdictionem absolvendi, vel ligandi poenitentem. Quo in casu satis esset, ut ipsius Curatus sciret, talem praecepto Ecclesiae de Confessione annuali facienda paruisse, et ita sufficienter cognosceret vultum pecoris sui, non secus ac si per annum, innocentia servata, accederet ad Curatum, et diceret, se post ultimam Confessionem non deliquisse, taliter ut ad Poenitentiam accedere teneatur.

AD SECUNDUM, concessa *maiori*, neganda est *minor*; quia si superior concedat, ut aliquis, relicto proprio Sacerdote, alium quaerat, cui confiteatur, nullam facit iniuriam Curato, vel proprio Sacerdoti. [*Oxon.* ib.]

Etenim Christus Sacramenta instituit in salutem hominum viatorum, ut nempe per illa ad vitam aeternam pervenirent; non fuerunt ergo instituta potissimum in favorem Ministrorum, quatenus Ministri sunt. Et ita, si ad subveniendum imbecillitati alicuius, superior, vel Episcopus indulgeat, ut alii, quam proprio Sacerdoti confiteatur, non debet, nec potest iuste conqueri, quia nulla est sibi illata iniuria; et si pergat id moleste ferre, certe erit irrationabiliter invitus.

AD TERTIUM dico: [*Oxon. ib.*] qui semel habenti legitimam iurisdictionem confessus est, non tenetur eadem peccata proprio Sacerdoti iterum confiteri; et consequenter, qui ex superioris delegatione acquisivit iurisdictionem absolvendi subditos alicuius Curati, atque ita praesit illis ex aequo quoad Sacramentum Poenitentiae ministrandum, uterque ex aequo absolvit; nec tamen sunt duo iudices eiusdem causae, quia non est iudicandus qui confitetur ab utroque, et quia sunt alterius ordinis, quia unus ordinarius, et alius delegatus; nullum proinde est inconveniens, sed esset, si iidem Parochiani duos haberent Rectores, et si eidem Dioecesi duo praeficerentur Episcopi; quod graphice pingitur a Hieronymo ad Rusticum Monachum: [*Quodlib. q. 20. n. 16.*] *In apibus*, inquit, *princeps unus: grues sequuntur unam: Roma autem condita duos fratres reges simul habere non potuit.* Et sequitur: *Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archidiaconi, et omnis Ecclesiasticus ordo suis Rectoribus regitur.*

ARTICULUS VI.

UTRUM POENITENS POSSIT IN FINE VITAE

A QUOLIBET SACERDOTE ABSOLVI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 8. a. 6.

VIDETUR peccator poenitens non posse absolvi a quolibet Sacerdote in mortis articulo. Nam [*Oxon. 4. d. 17. n. 24. seqq.*] citra talem casum non potest absolvi a quolibet Sacerdote; ergo neque in mortis articulo. *Probatio consequentiae*: etenim nequiverat absolvi prius a quolibet, quia quilibet Sacerdos non habebat iurisdictionem super ipsum ferendi sententiam in foro Sacramentali: sed instante morte non est factus subditus cuilibet Sacerdoti; ergo neque potest a quovis absolvi.

2. PRAETEREA. Qui instante morte Baptismum suscepit a non proprio Sacerdote, vel etiam a laico, non debet iterum baptizari, si fuerit superstes. [*Oxon. 4. d. 22. n. 14. seqq.*] Sed qui absolvitur in articulo mortis a non habente iurisdictionem, si non decedat, tenetur iterum eadem peccata subiicere clavibus, et absolvi ab eo, qui legitimam habet iurisdictionem; igitur videtur non fuisse absolutus. Cui enim semel commutata fuit poena aeterna debita mortali in poenam temporalem per clavium potestatem, non tenetur eadem peccata rursus subiicere clavibus; igitur videtur laborans in extremis non recipere beneficium absolutionis, nisi proprio confiteatur Sacerdoti.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 3.*] Nulli qualitercumque et quotiescumque labenti Deus in hac vita clausit viam salutis: sed laboranti in extremis, et aeternam salutem desideranti, non sufficit contritio imper-

fecta peccatorum sine Sacramento Poenitentiae; et si etiam perfectam habeat, adhuc tenetur eligere viam tutiorem, qualis est susceptio Sacramenti; nemo enim scire potest, an perfecte conteratur; igitur si simplex Sacerdos tali in casu nequiret peccatorum absolutionem impertiri petenti, esset sibi praeclusa via salutis.

RESPONDEO dicendum, in casu mortis imminentis a quolibet Sacerdote posse poenitentem absolvi. *Declaratur*: [Oxon. 4. d. 17. n. 26.] quod enim quis habeat limitatam iurisdictionem ferendi sententiam in foro sacramentali super tot subditos, vel etiam quod nullam habeat iurisdictionem aliquos absolvendi, ex Ecclesiae ordinatione est. Cum enim per ipsam salubriter sancitum esset, ut unicuique Dioecesi unus praeesset Episcopus, et tot Parochianis unus Rector, qui ipsorum curam gereret, consequenter non debuit permitti, ut quilibet indifferenter Poenitentiae Sacramentum unicuique posset conferre, ne dum unus alterius subditis regendis et gubernandis incumbit, Ecclesiasticae Hierarchiae ordo confunderetur, et inter eos litigia et dissensiones orirentur, quorum potissimum interest Reipublicae Christianae pacem et concordiam et custodire et suadere. At in primitiva Ecclesia quilibet Sacerdos habuit iurisdictionem supra quemlibet poenitentem, ac proinde quilibet a quocumque poterat legitime de omnibus peccatis absolvi, super quae Christus absque ulla restrictione dederat absolvendi potestatem. Quemadmodum igitur ex divina institutione est Poenitentiae Sacramentum, ad quod tenentur omnes qui peccaverint post Baptismum, ita ex Ecclesiastica ordinatione est restricta vel sublata iurdictio omnes indifferenter absolvendi, Sacerdotibus, quibus proinde opus est speciali concessione; nisi a iure, vel privilegio habeant, quamvis et iura a Pontifice sint condita, Privilegia vel ab ipso, vel iussu eius concessa. — *Ex hoc igitur probatur conclusio*, [Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 3.] quia concurrentibus duobus praeceptis, quae simul servari nequeunt, parendum est praecepto superioris, quia plus obligat, ut docet Augustinus, Homil., 6. *De verbis Domini*: Si illud, inquit, iubet potestas, quod non debes favere, hic sane contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. [Oxon. 4. d. 17. n. 21.] Sed est praeceptum divinum de poenitendo ob commissa peccata, instante morte; quolibet enim quando imminet iudicium damnationis, vel misericordiae, debet se praeparare ad misericordiam consequendam quantum potest; ergo cum ex praecepto Ecclesiae tantum interdicatur huic in extremis constituto confiteri Sacerdoti iurisdictionem non habenti, est divinum mandatum, et non Ecclesiae servandum. Et vicissim Sacerdos illi tenetur eidem absolutionem impendere; nam si deberet iuvare expositum periculo vitae corporalis, multo magis ex charitatis praecepto tenetur subvenire exposito periculo vitae spiritualis. Tunc enim est rationabiliter interpretandum, Ecclesiam in ferenda ea lege, qua interdixit Sacerdotibus Confessionem alicuius audire, nisi prius accepissent super eam legitimam iurisdictionem, noluisse eam sanctionem servari in eo casu, quo ob eam contraveniendum foret praecepto naturae vel divino.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis *in solutione*; [Oxon. ib.] quia est intelligendum praeceptum Ecclesiasticum esse in robore, quando simul potest servari et praeceptum divinum; at si id fieri nequeat, ut in casu mortis instantis, tunc esse servandum praeceptum divinum, et interpretandum Ecclesiam tunc concedere necessariam iurisdictionem:

quinimo et talis est Ecclesiae praxis, ut in omni sanctione, qua casus reservat, semper mortis articulum excipiat; qui casus non solum occurrere potest in gravi aliqua infirmitate, verum etiam quando sunt aggrediendi actus ardui, in quibus verisimile est mortis discrimen incidere posse, ut in bello, longinqua navigatione, et consimilibus.

AD SECUNDUM, concedo non esse denuo baptizandum eum, qui semel in quocumque casu legitime baptizatus fuerit. — *Et cum infertur*; igitur non consequitur absolutionem a peccatis, qui in articulo mortis a non habente iurisdictionem absolvitur, cum necesse sit iterum eadem confiteri peccata; *respondeo*, peccata etiam reservata, quibus nulla est annexa Ecclesiastica censura, non esse ab eo, qui in mortis articulo confitetur, iterum clavibus subiicienda, quia talia vel a simplici Sacerdote fuerant directe absoluta. Quod si praeterea quis vinculo excommunicationis innodatus sit, licet ab tali censura etiam absolvatur, si tamen mortem evadere contingat, da sese praesentandum ei, a quo absolvendus erat, utique tenetur. Et idem dicendum de iis, quibus iniunctum fuerat, ut se in certis personis repraesentarent; idque quod in satisfactionem recepissent, adimpleturi, sub poena reincidentiae in eandam censuram, a qua fuerant absoluti, uti diserte cavetur c. *Eos qui a sententia*, De *sententia excomm.*, in 6. Quae omnia exequutioni sunt demandanda a simplici Sacerdote, casu quo solus ipse adsit in extremis constituto. Si enim [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 3.] praeterea copia ordinarii haberi possit, ordinarius ac habens iurisdictionem est simplici praefendus Sacerdoti, quia hoc illi ex officio incumbit.

ARTICULUS VII.

UTRUM POENA TEMPORALIS TAXARI DEBEAT SECUNDUM QUANTITATEM CULPAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — *Report. ib.*
S. Thom. in Supplem., 3. p. q. 8. art. 7.

VIDETUR poenam esse taxandam secundum culpae quantitatem. Apocalypsis [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 2. et 12.] enim 18. scribitur: *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date ei tormentum, et luctum*; igitur regula taxandae poenae est culpae quantitas. Unde et *Deut.*, 28. habetur: *Iuxta mensuram delicti, erit et plagarum modus.*

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Poena pro culpa taxatur in satisfactionem eius, quod culpae causa est reddendum, iuxta iustitiae dictamina: sed de iustitiae praescripto poena est culpae ordinativa; igitur tanta omnino est poena taxanda, quanta fuit et culpa, alioquin haud perfecte per talem poenam videretur, nec esset ordinata.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 12.] Omne peccatum in genere aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitae, p. Ioann., 2. et 5. quibus proinde correspondent propriae poenae in genere, ut primo generi carnis maceratio, secundo erogatio eleemosynarum, et tertio oratio, quae humiliat spiritum Deo. Sed haec communis distributio fundatur in exactiori correspondentia culpae ad poenam, quia per quae quis peccat, per haec et torquetur, *Sapient.*, 11.; ergo ut sit quoque

correspondentia in speciali, tantae culpae oportet correspondere tantam poenam.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 9.*] Minus intensa contritio, qua detestantur peccata commissa intensiori conatu, est eorum deletiva peccatorum; ergo minor poena, quae taxetur a Sacerdote, quam fuerint delicta commissa, idest, minor, quae deberet ut illis secundum iustitiam, esse potest ordinativa eorum.

RESPONDEO: [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 20.*] poena taxanda a Sacerdote propter commissa peccata (quorum aeterna poena, ad quam ordinabant peccatorem, fuit in temporale debitum commutata) dupliciter est medicina, scilicet, curativa, et praeservativa. *Curativa* quidem, quatenus per ipsam solvitur debitum poenae, ad quam ordinatur ille, qui fuit absolutus a reatu poenae aeternae, si eum reatum non absolvit, et penitus delevit, ob sui imperfectionem contritio; et est *praeservativa*, in quantum ex eadem fit, ut qui poenituit in posterum magis caveat Dei offensas et peccata. Et quantum ad primam poenam, ut est curativa debiti, quo tenetur solvere poenam temporalem, dicendum, eam debere esse tantam, quanta extitit culpa, ut maiori culpae maior, minori minor sit poena taxanda; quia ita omnino exigit iustitia, eamque solvere omnino habet poenitens, sive in praesenti, sive in futuro saeculo. Caeterum [*Oxon. 4. d. 19. n. 23.*] non tenetur Sacerdos, in hac poena imponenda, illud indivisibile attingere, quod iustitia vindicativa in se exigeret; illud enim indivisibile attingere, absque Dei revelatione, sibi est impossibile; sed satis est, ut attingat medium rectae rationis in taxanda poena curativa, quod medium habet iustitia punitiva, in qua fit commutatio poenae cum culpa; sicut servat ipsa iustitia commutativa, quae non respicit indivisibile, sed medium rectae rationis intra aliquam latitudinem; quo per Sacerdotem posito, aliud non exigit Deus; quia sicuti data est potestas Sacerdoti commutandi poenam aeternam in temporalem, ita et terminandi causam in foro Sacramentali, adeo ut taxando poenam curativam iuxta regulas legis divinae, et Canonum et prudentiae innitendo, quae circumstantias ac poenitentis dispositiones considerat, ratificatur eius sententia in caelo, ne alia poena ab ipso poenitente a Deo exigatur. At si rectae rationis medium non servet, neque rata erit sententia iudicis in Caelo, quantum ad poenam inflictam, sed persolvenda superest in futuri saeculi vita.

Hanc porro poenam *curativam* debiti contracti per culpam [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 12. seqq.*] congruit quidem esse appropriatam culpae, quo salubrius vulnera per peccata animae inflicta, quasi oppositis currentur medicaminibus; et ita peccato superbiae essent praescribenda opera humiliationis, per quae retundatur elatio mentis; lubricis iniungenda carnis afflictio, et ita de aliis: id, inquam, optime congruit; at Sacerdos nulla urgetur necessitate ita se gerendi, imo interdum expedit, talem poenae ad culpam correspondentiam non servare. Si pauper enim furatus sit, qui non habet unde ablatum restituat, non est imponendum, ut elemosynas largiatur; sed potius ut ingruentes ex pauperie afflictiones in satisfactionem peccatorum patienter ferat. Requiritur ergo discretio Sacerdotis, ut non iniungat poenam nimis poenitenti disconvenientem, sed eam, quae magis statui eius congruit, et quam libentius coniecit esse ab eo adimplendam. Et non tantum in casu impotentiae ad condigne sa-

tisfaciendum non est taxanda poena iuxta qualitatem culpae; sed etiam quando poenitens praeseferat non magnam voluntatem subeundi poenam, quam confessa exigunt peccata: [*Oxon.* 4. d. 19. n. 28.] satius est enim, et magis congruum fini et institutioni Sacramenti, ut illi modica tunc satisfactio iniungatur, cum monitione, reliquum poenae esse ab eo persolvendum in Purgatorio, quam condignam imponendo satisfactionem, exponere poenitentem periculo recidivandi in peccatum mortale. Contemnendo enim iniunctam satisfactionem, mortaliter peccat, quia Ecclesiae praeceptum non servat, ut servaturum spopondit, subiiciendo se clavis per quas fuit solutus a poena aeterna, et ligatus ad solutionem temporalis.

Quantum vero [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 12. 14.] attinet ad poenam *praeservativam*, eadem et curativa habet rationem praeservandi, quia absterret luentem poenas ab ulterioribus prolapsibus formidine sui, tamquam appetitui sensitivo disconvenientis. Et ulterius est alia poena praeservativa, quae praesertim versatur in removendis occasionibus peccandi, et ordinanda in melius praesenti vita, nedum poenitentis, verum etiam aliorum, si fortasse scandalo illis fuit in praeteritis transgressionibus et peccatis. In quibus prudentia Sacerdotis unice requiritur, ut attendat et materiae exigentiam et dispositiones poenitentis, ex quibus iudicare debet (sicuti de poena curativa dictum fuit) et determinare de quantitate et qualitate poenae praeservativae infligendae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* ib. n. 18.] textum allegatum fore intelligendum de poenis damnatorum, in quibus proprie et simpliciter est commensuratio poenae ad culpam; quam etiam in Purgatorio reperiri, non est ambigendum. Sed in foro poenitentiali non requiritur, nec exigitur tanta praecisio et commensuratio; quia (ut tactum est *in solutione*) cum ibi sit commutatio quaedam, est et latitudo, ut in aliis commutationibus, intra quam Sacerdos poenam taxans, non errat, etsi non attingat illud indivisibile poenae, quam praescriberet Iudex infallibiliter irrogans poenam ei culpae. Etsi etiam clavis sententians erraret extra illam latitudinem, vel scieret modicam imponeret poenam, nihil tamen minus esset commutata poena aeterna in temporalem, si debita ad id praecesserint in poenitente dispositiones; superesset tamen poena solvenda in alia vita.

AD SECUNDUM dico, ea ratione probari, poenam curativam debere esse aequalem culpae, prout exigit iustitia vindicativa; quod concedo. Sed [*Oxon.* ib.] tamen negandum, eam aequalitatem adeo praecisam et commensuratam culpae esse oportere, ut non habeat suam latitudinem, intra quam Sacerdos satisfactionem praescribens non erret, sic ut ea repraesentata, nulla ulterior sit poena. Ordinatur ergo culpa per poenam in foro Sacramentali, esto per omnia exacte non commensurentur.

AD TERTIUM, dictum est *in solutione*, [*Report.* 4. d. 15. q. 1. n. 13.] qualiter, etsi verum est tales poenas in genere correspondere et infligi debere talibus respective peccatis, non necessario tamen ita semper fieri; imo interdum expedire talem ordinationem omittere, patet ex dictis esse opportunum.

QUAESTIO NONA.

DE QUALITATE CONFESSIONIS, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de qualitate Confessionis.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum Confessio possit esse informis. - 2. Utrum oporteat Confessionem esse ingram. - 3. Utrum possit aliquis per alium vel per scriptum confiteri. - 4. Utrum illae conditiones quae a Magistris assignantur ad Confessionem requirantur.

ARTICULUS I.

UTRUM CONFESSIO POSSIT ESSE INFORMIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 9. art. 1.

VIDETUR Confessio necessaria ad salutem informis esse non posse. Nam [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 13. et 15.] contritio nequit esse informis; delet enim peccata, quae nonnisi per charitatem tolluntur; ergo neque Confessio. *Probatio consequentiae*: siquidem in tantum contritio est formata charitate, in quantum habet votum Confessionis faciendae; igitur Confessio sequens contritionem nequit esse informis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. q. 4. n. 6. seqq.] Qui confitetur vel est contritus, vel attritus. E quidem si est contritus, ut statim argutum est, oportet eius Confessionem esse charitate formatam. Sed etiamsi sit attritus, eius Confessionem gratia concomitatur; igitur numquam est Confessio informis. *Minor patet*, quia quod facit contritio extra Sacramentum, idem praestat attritio in Sacramento.

CONTRA. Quamvis Sacramentum sit signum certum [Oxon. 4. d. 1. q. 3. n. 5. seqq.] et efficax gratiae ex divina institutione, contingit nihilominus ex indispositione eius, cui adhibetur, suscipi quandoque Sacramentum sine effectu eius; ergo et Confessio esse potest informis.

RESPONDEO dicendum: [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 9. seqq.] vel Confessio, quae fit Sacerdoti tamquam Ministro Sacramenti Poenitentiae, et Vicario Dei, est actus virtutis, quae est peccatorum detestatio, ut extitit declaratum q. 7. *Supplem. art. 2. et 3.*, vel est tantum quaedam propalatio peccatorum facta secrete Sacerdoti auscultanti, non procedens a peccatorum detestatione. *Primo modo* si loquamur de Confessione, ipsa semper est formata charitate, et peccator a morte peccati est liberatus, vel simpliciter priusquam confiteatur, vel saltem *secundum quid*, pro diversitate nempe motivorum, de quibus ipse actus detestandi peccata procedit; suscitandus tamen simpliciter ipsa Confessione, in qua taliter disposito datur infallibiliter gratia a Deo, Sacramento ab se instituto assistenti ad causandum effectum, quem significat, scilicet internam absolutionem animae a debito mortis aeternae. Si vero Confessio nullatenus a tali peccatorum detestatione procedat, sed sit quaedam simplex narratio peccatorum occultorum, talis confitens est simpliciter indispositus ad reci-

piendum effectum Sacramenti, etiamsi non sit hypocrita, nec mentiatur in sua narratione; quia non est Sacramentalis Confessio, idest poenitentialis, quia se peccasse non poenitet; nec verum propositum non peccandi de caetero potest habere; quia tale votum est connexum cum displicentia praeteritorum errorum. Haec igitur Confessio foret informis, et invalida absolutio, [*Report.* 4. d. 14. q. 1. n. 11. seqq.] nisi ipsam aliqua peccatorum displicentia praecedat.

AD DUO ARGUMENTA patet *ex dictis*; concedo enim Confessionem procedentem a detestatione peccatorum; esse formatam; sed dico, eam, quae non descenderet ab tali virtute, fore informem, et Sacramentum etiam nullius valoris, nisi saltem ante absolutionem confitens congrue disponatur.

ARTICULUS II.

UTRUM OPORTEAT CONFESSIONEM ESSE INTEGRAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 9. art. 2.

VIDETUR non oportere Confessionem esse integram. Confessio enim est partialis satisfactio culpae; [*Oxon.* 4 d. 16. q. 1. n. 6.] nam dum occulta peccata propalantur homini, ingens ex eo oritur in confitente verecundia et erubescencia: sed maiori adhuc erubescencia suffunderetur reus, si duobus manifestaret sua occulta peccata; igitur in pleniorum peccatorum satisfactionem licitum esse videtur eorundem confessionem partiri, ut pars uni, pars alteri, vel pluribus manifestetur.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 6. 8. 11.] Confessio peccatorum eius rei gratia est a Christo instituta, ut Sacerdos, cui est facienda, sententiam ferat post causae cognitionem: sed aequae duo, vel forte melius, possunt eam causam cognoscere; ut si narrentur uni talia peccata, quibus iudicandis est idoneus, et alia alteri, qui peritior est discernendi inter illa, quod alius ea felicitate non fecisset; igitur non oportet Confessionem semper esse integram.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 19.] Si necessarium esset, peccatorem semper omnia sua peccata uni Sacerdoti confiteri, id maxime esset, ne aliqua, vel unum reticendo foret hypocrita: sed eadem ratione teneretur narrare omnia sua peccata cuilibet de illis sciscitanti; alias esset hypocrita, ostendendo se innocentiorum, ac sit: id autem videtur absurdum; ergo fieri licite poterit, ut aliquando Confessio sit non integra.

4. PRAETEREA. Si confitens vereatur probabiliter aliquod suum occultum peccatum a Sacerdote revelatum iri, aut si timeat exinde aliquod gravius damnum imminere, vel si ob peccati propalationem innotescant necessario Sacerdoti criminis complices, non videtur his et in similibus casibus peccatum confiteri debere; igitur non oportet semper Confessionem esse integram.

CONTRA. [*Oxon.* ib.] *De poen., dist. 5. cap. Consideret, estque Augustini: Cautus sit poenitens, ne verecundia ductus, dividat apud se Confessionem, ut diversa velit diversis Sacerdotibus manifestare: quidam uni celant, quae aliis manifestanda reservant: quod est se laudare, et*

ad hypocrisim tendere, et semper venia carere, ad quam perfrustra credunt pervenire.

RESPONDEO dicendum, oportere Confessionem esse integram. Nam Catholica Ecclesia declarans praeceptum divinum de Confessione facienda, dicit, *omnia sua peccata* (scilicet mortalia) debere peccatorem proprio Sacerdote confiteri, *De poen., et remiss., cap. Omnis utriusque sexus.* Non licet igitur unquam alicui Confessionem sic dimidiare, ut quaedam uni, quaedam alteri peccata velit confiteri. — *Deinde*, [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 9.] ut quis salubriter confiteatur sua peccata Sacerdoti, oportet eorum praecedere detestationem peccatorum : sed detestatio eiusmodi, ut sit dispositio proxima de congruo ad gratiam, vel etiam remota ad iustificationem percipiendam in Sacramento, non debet aliquod peccatum excludere, taliter ut non detestetur; quia unumquodque peccatorum simpliciter avertit a Deo, nec compatitur cum gratia sanctificante; igitur neque peccatorum Confessio potest vel unum scienter praeterire. Contritio enim votum Confessionis habet necessario annexum, et taliter reciprocantur, ut una pendeat ex altera, adeo ut nec contritio possit iustificare conterentem se, nisi praesferat votum Confessionis, nec Confessio ullum habeat valorem, nisi a detestatione peccatorum procedat; igitur si detestatio peccatorum omnia omnino involvit peccata, saltem implicite et habitualiter, Confessio salutaris nullum potest abscondere peccatum ei, cui poenitens confitetur. — Omnia igitur peccata, [Oxon. 4. d. 17.] n. 19.] quae occurrunt memoriae, sunt eidem Sacerdoti ad salutem confitenda; idque est intelligendum, post praemissam diligentem anteactae vitae inquisitionem, secundum possibilitatem fragilitatis humanae, tantam, inquam, opus est praemittere sui discussionem, quantum quis adhiberet circa negotium valde arduum, quod sibi admodum esset cordi, prout unusquisque prae oculis debet habere suam aeternam salutem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, quemadmodum Poenitentiae Sacramentum fuit a Christo institutum in remedium peccatorum, ita quoque esse suscipiendum uti ipse instituit et faciendum Ecclesiae mandavit. [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 2. seqq.] Pro culpa autem penitus expianda praescripsit in primis oportere poenitentem omnia sua detestari peccata; deinde omnia ad unum uni Sacerdoti confitenda; ac tandem pro confessis satisfaciendum, prout iudici talis causae visum fuisset. Quamvis igitur videatur maior erubescencia sequutura poenitentem, si alteram partem uni, alteram partem peccatorum alteri Sacerdoti propalaret; nihilominus Christus Sacramenti Poenitentiae auctor mandavit, uni dumtaxat esse omnia revelanda peccata, eo facto evidenter significans erubescenciam, quae inde exoritura sit, sibi sufficere, nec aliam in tali genere satisfactionem exigere.

Et per idem respondeo AD SECUNDUM; quia sic a Christo institutum fuit. — *Et cum tangitur* de magis et minus perito Sacerdote, [Oxon. 4. d. 19. n. 28. seqq.] dico sic: aut errat clavis scientiae, omittendo aliquid necessarium ad causae cognitionem, et potissimum nesciens, an sit contritus, vel attritus; aut errat circa aliquid non necessario requisitum. Si primum, peccat iudex, et poenitens non sufficienter dispositus non recipit rem Sacramenti. Aut si casu habeat sufficientem dispositionem, adhuc peccat iudex, et tamen confitens recipit gratiam Sacramentalem, non ex debita forma cognoscendi causam, quam servare tenetur iudex,

ut recte informetur, sed casu. Si vero secundo modo erret, adhuc peccat; et tamen potest recte iudicare.

AD TERTIUM, [Oxon. 4. d. 17. n. 19.] nego *minorem*, quia tacendo, cui non teneor respondere, non ostendo me innocentem in his quae reticeo; sed illi, cui dicere debeo, et quando dicendum est, et quomodo, sicut in Confessione, silendo unum, confitendo aliud, ostendo me innocentem in hoc quod taceo, et in hoc est hypocrisis et superbia, ac Sacramenti contemptus, non autem in alio casu.

AD QUARTUM dico, si timeatur rationabiliter peccatum revelatum iri a Sacerdote, aut grave damnum imminere, uti esset ruina spiritualis ipsius Confessarii, aut etiam detrimentum proprium temporale, vitae, et bonorum, non fore tunc peccatum confitendum. Quo in eventu, esset quidem talis Confessio formaliter integra, non vero materialiter; et peccatum in Confessione iustis de causis occultatum, opportuniori tempore iterum esset clavibus explicite subiiciendum. [Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 16.] Quando denique fieri potest, ut criminis socius non detegatur, tenetur confitens illius famae consulere. Quod si necessario veniat in notitiam Confessoris, non est motivum reticendi peccatum; quia sub eodem sigillo Confessionis cadit et criminis socius, et Confessarius sicuti nullo unquam tempore aut casu potest revelare poenitentis Confessionem, ita nec in ipsius est potestate criminis confessi consortem propalare.

ARTICULUS III.

UTRUM QUIS POSSIT PER ALIUM, VEL PER SCRIPTUM CONFITERI.

Doctor, Oxon. 4. d. 17. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 9. art. 3.

VIDETUR licitum esse per alium, ut per interpretem, vel internuncium, aut etiam per conscriptam epistolam confiteri. Nemo [Oxon. 4. d. 17. n. 2.] enim obligatur ad impossibile: sed mutus non potest loqui; ergo iste poterit per scriptum confiteri, aut per alium, a quo intelligatur ex nutibus.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Quilibet extraneus inter illos, quorum idioma non percipit, quamdiu eo loco moratur, habendus est pro mutus; ergo poterit vel debet confiteri per interpretem, qui nempe et extranei confiteri Sacramentaliter cupientis et habitantium loci teneat idiomata.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Non habens Sacerdotem praesentem, nequit ei verbotenus confiteri; igitur poterit absenti per scriptum sua peccata manifestare, atque eorum absolutionem obtinere. Unde legitur de Thoma Episcopo Cantuariensi, misisse ad Curiam Romanam pro absolutione. Quod et faciendum esse, scilicet poenitentiam per scripturam esse recipiendam, dicit cap. *Qualis debeat*, 30. q. 5.

CONTRA. *De poen.*, dist. 1. cap. *Quem poenitet*, dicitur ex Augustino: *Praecipit Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus, docens corporali praesentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda.* Et quibusdam interiectis: *Qui per vos peccatis, per vos erubescatis, erubescencia enim ipsa partem habet remissionis.* Et Innocentius III., cap. *Omnis, De poenit. et remiss.*, idipsum mandat, dum

ait, *omnia sua solus peccata proprio Sacerdoti confiteatur*. Solus, inquit, nempe non per testem, non per scriptum, sed per seipsum Sacramentalem absolutionem percepturus propria confiteatur peccata.

RESPONDEO dicendum, ex praecepto divino aut ecclesiastico neminem teneri per alium confiteri. *Probatur*, [Oxon. ib. n. 31.] quia forus Sacramentalis ex sui natura est secretissimus; igitur non tenetur aliquis ad accusandum se de occultis peccatis, prout est aliquo modo publicus. Interpretes autem, aut quisquis alius, quamvis teneatur ad secretum servandum, ut Sacerdos, si vellet nihilominus malignari, ipse, et Sacerdos, possent esse testes contra accusatum; igitur talis Confessio per alium facta, ex natura accusationis, potest venire in publicum; ergo ut Confessio cadit sub praecepto divino et ecclesiastico, nemo tenetur confiteri per alium, quia illi praecepto annexa est occultatio et sigillum arctissimum; et maxime id est verum, quando timetur interpretem, vel alium, per quem Confessio fit, non esse secretarium idoneum. Si enim licite quis potest occultare peccatum Sacerdoti, de quo rationabilis suspicio subest, eum esse peccatum illud detecturum, multo magis licite praetermittitur Confessio, cum est facienda per interpretem, de quo idem timetur, quo in casu iste habet impossibilitatem confitendi homini idoneo, et ideo satis sibi est confiteri Deo suo, cum proposito confitendi homini, opportunitate oblata. — Quod vero [Oxon. ib. n. 32.] Confessio publica, vel quae de sui natura posset esse talis, ut ea quae fit per alium, non obliget necessitate praecepti, nec, si fiat, appellanda sit Sacramentalis, ex eo constat, quia non solum praeceptum de Confessione facienda est compossibile cum integritate famae rei confessi apud alios; verum etiam ad hoc est strictissimum praeceptum naturale, divinum, et ecclesiasticum; [Report. ib. n. 2.] Confessio ergo, ex vi institutionis, solum ordinatur ad Sacerdotem, potestatem absolvendi habentem; ut ergo dirigatur ad alios, a quibus publica denominatur, non est Sacramentalis; quia alii hanc potestatem non habent, neque iis poenitens subditur ut reus, neque ab illis expectat absolvi; neque ex eo quod audiant, oritur illa obligatio strictissima sigilli, ut in Sacerdote excipiente Confessionem in ordine ad absolutionem. — Quantum vero ad *mutum*, [Oxon. ib. n. 31.] vel barbarum *non intelligentem loquutionem*, ne per interpretem quidem, dicendum est, posse hos legitime confiteri, si aliqua signa citra voces esse queant ipsis et Sacerdoti communia, naturalia et certa, sicuti sunt lacrymae, genuflexio, suspiria, tussio pectoris, et huiusmodi; quia enim non suppetit alius modus confitendi, sunt absolvendi. Et id praesertim est verum in mutis a nativitate, cum aliam non habeant facultatem manifestandi animi conceptus.

Ad Confessionem [Oxon. ib. n. 32.] quod attinet *per litteras* factam absenti, dicendum, eam, neque validam, neque Sacramentalem esse. *Probatio*: omnis scriptura ex sui natura nata est esse publica, et ideo ad informationem et accusationem publicam ordinatur; quantumcumque enim quis omni cura conservet apud se scriptum, ex quo tamen mittit illud, et per nuncium, et per eum, ad quem mittitur potest publicari, atque ita cuicumque legenti pateferi quaecumque in eo continentur; igitur talis scriptura non habet naturam signi idonei ad Confessionem Sacramentalem; ergo eiusmodi Confessio nec est Sacramentalis, nec valida, quia fieri posset, ut qui scripsit, non servet propositum non peccandi

in posterum, dum pronuntiatur absolutionis sententia. Est igitur invalida, nec ullo modo ad praxim reducenda, nisi confitens sit praesens, et ex scripto Sacerdoti enarret sua peccata; quia tunc nec ex sui natura est publica Confessio, nec amittit verecundiam quam plurimum minuisset scriptum missum, quae verecundia est poena non modica in Confessione.

AD ARGUMENTA, [Oxon. 4. d. 17. n. 32.] patet ex dictis; nam Confessio per scripturam facta, nisi confitens sit praesens, non est Sacramentalis, nec valida. Muti autem Confessio est valida, et Sacramentalis, dum fit per nutus et signa communia sibi et Sacerdoti. Per idoneum autem interpretem facta, est valida, quamvis ex nullo praecepto ecclesiastico aut divino cogatur quis per interpretem confiteri. — *Et cum additur* de Thoma Episcopo Cantuariensi; *dicendum*; eum non petiisse a curia Romana per scriptum absolutionem Sacramentalem, sed tantum absolvi poposcisse a censura, in quam formidabat se incidisse. — *Ad illud* ex cap. *Qualis debeat, respondet* Ioannes in Glossa, utique recipiendam esse poenitentiam per scripturam, quando confitens est praesens, uti expresse habetur 2. q. 8. c. *Per scripta*, § *Sed Calixtus*.

ARTICULUS IV.

UTRUM ILLAE CONDITIONES QUAЕ A MAGISTRIS ASSIGNANTUR,
AD CONFESSIONEM REQUIRANTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 9. art. 4.

Porro, conditiones quibus ex sententia Magistrorum oportet utilem et fructuosam Confessionem esse instructam, sequentibus comprehenduntur versiculis:

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis; atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, fortis, et accusans, et sit parere parata.

DICENDUM igitur, praedictas conditiones recte a Magistris assignari, non quasi omnes necessario ad Confessionis validitatem requirantur, sed quoniam quaedam ex illis *de necessitate* ad Confessionem concurrunt, reliquae *ad melius* esse ipsius exiguntur. Quod ut appareat, intelligendum, Confessionem minime prodesse ad salutem, nisi sit actus virtutis poenitentiae, non quidem elicitus, sed imperatus, uti dictum fuit q. 7. art. 3. *Supplem.*; ipsa enim immediate ab actu detestandi peccata descendit. Ut igitur a virtute regulante et eliciente est, dicitur *libens*; virtus enim [Oxon. 3. d. 33. n. 18. seqq.] est habitus electivus, et inclinatur ad actus voluntarie eliciendos, alioquin minime essent virtutis dicendi; ideoque, quia Confessio debet esse voluntaria, non coacta, apponitur et requiritur, quod sit *libens*. — *Rursus*, quia actus virtutis moralis est a prudentia, tamquam à causa priori, quae causa prior est quodammodo regula aliarum virtutum, et ad ipsam pertinet dictare quid faciendum, omittendumve sit circa agibilia, debet Confessio, ut actus virtutis, procedens a causa illa universaliori, quae est prudentia, esse *discreta*, seu prudens; [Oxon. 4. d. 17. n. 20.] ut scilicet per ipsam necessariae conditiones et circumstantiae confiteantur, ad rem vero non facientibus omissis, ut illae sunt sine

quibus esset et appareret tanta gravitas peccati, quanta cum alia circumstantia impertinente, quam superfluum est confiteri, utpote dicendo peccatum commissum fuisse cum Berta, vel cum Lucia, et huiusmodi; necessario igitur sunt confitendae illae circumstantiae, quae speciali prohibitione prohibentur. *Exemplum*: alienum accipere est illicitum; sed speciali prohibitione est interdictum furari de loco sancto, et ideo id furari peccatum, ex hac speciali circumstantia, sacrilegium evadit. [Oxon. ib. n. 20] Similiter est illicitum, non suam cognoscere, sed si qua propinqua sit, speciali prohibitione vetatur; et propterea, qui propinquam cognosceret, incesto se pollueret; quod ex speciali illa circumstantia nascitur. Multae praeterea sunt aliae circumstantiae, ob quas peccatum est aliquo modo gravius, idque vel ex parte obiecti, vel ex parte personae peccantis, de quibus non est adeo certum, debere necessario exprimi, et, si tutum et utile sit tales quoque confiteri. [Oxon. 3. d. 40. n. 5.] Sed necessario est numerus peccatorum distincte pro viribus exprimendus, quia non solum species, sed etiam actus singuli sunt per legem divinam interdicti. — *Uterius*, ad confitendum accedens rectam debet habere intentionem, nempe conformem fini institutionis Sacramenti; velitque confiteri ad recuperandam gratiam divinam, qua sola potest a peccatis mundari, intendens subinde recipere, quod Ecclesia tradit in illo actu; ideo dicitur, debere esse *puram*, idest, a recta intentione procedentem. — *Amplius*, quia Confessio Sacramentalis est unum de difficillimis, quae sint in Lege Evangelica; difficile siquidem admodum videtur, peccata sua occulta, soli Deo et sibi nota, homini revelare, et ideo opus est confidenti multa fortitudine ad superandam pusillanimitatem et verecundiam; atque ita merito Confessio dicitur *fortis*. — Fortis, inquam, sed etiam *verecunda*, ut pudeat quidem confitentem turpitudinis suorum peccatorum; ob eam tamen non debeat omittere vera et necessaria fateri medico et iudici, ut queat sicut oportet cognoscere in causa, et necessariam medelam vulneribus adhibere. Quia [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 17.] — autem verecundia ex turpitudine oritur peccatorum, ut exinde poenitens assurgat ad eorum detestationem, intelligens esse deploranda illa, per quae actum erat de sua aeterna salute, propriae infelicitati illacrymatur, atque ex animo dolet; est proinde vera Confessio *lacrymabilis*; non quia semper oculis corporeis seipsum flect, sed quia opus est, ut ex animo doleat, et detestetur peccata; atque subinde intelligens suam miseriam et infirmitatem, quam sibi ipsi peccata propria fecerunt, se medico et salvatore indigere fateatur, a quo curetur, et a profundo malorum eruat; est propterea utilis ac salubris Confessio *humilis*. — Quod vero debeat esse ipsa Confessio *fidelis*, *nuda*, *simplex*, atque *integra*, ex natura ipsius actus, quo occulta propalantur homini peccata, deducitur; is enim exigit, ut fideliter ac simpliciter, sine verborum obscuritate et ambagibus, quaecumque propalanda sunt, integre exprimantur; si enim vel unum necessario dicendum culpabiliter vel occultetur, vel verbis involvatur, ut non recte percipiatur, valere non potest ad salutem. — Dicitur etiam *accusans*, *secreta*, *parere parata*; quia peccator in foro isto Sacramentali est reus et accusator; et exinde oportet esse secretam, ex modo institutionis suae, quatenus ipsemet, qui peccavit, seipsum deferat ad vicarium Dei, cuius iussa in ultionem peccatorum, et ad perseverandum in proposito vitae emendandae, paratus sit exequi. — *Frequens*

vero et *accelerata*, non ad necessitatem apponuntur, quasi spectarent ad validitatem Confessionis; sed eius *frequentia* desiderari dicitur, eo quod melius ac facilius peccata reducuntur ad memoriam, dum Confessio non difertur; et *celeritas* denique facit, ne taedio audiens afficiatur, aliique, quibus ad idem Sacramentum accedendi est voluntas, atque opportunitatem expectant, moleste, ac minus patienter ferant.

QUAESTIO DECIMA.

DE EFFECTU CONFSSIONIS, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu Confessionis.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum Confessio liberet a morte peccati. — 2. Utrum Confessio liberet aliquo modo a poëna. — 3. Utrum Confessio aperiat Paradisum. — 4. Utrum Confessio tribuat spem salutis. — 5. Utrum Confessio generalis deleat peccata mortalia praeterita.

ARTICULUS I.

UTRUM CONFESSIO LIBERET A MORTE PECCATI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 10. art. 1.

VIDETUR non esse Confessionis liberare a morte peccati. Mors enim, [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 9. — d. 16. q. 1. n. 7.] quam in animam inducit letale peccatum, aliud non est, quam ordinatio peccatoris ad supplicia sempiterna: sed hanc ordinationem perfecte delet contritio, commutans poenas aeternas in temporales, vel etiam penitus tollens obligationem subeundi poenam, si sit omni ex parte perfecta, adeo ut perfecte contritus, si sine Confessione decedat, per contritionem potiretur aeterna salute; igitur non pertinet ad Confessionem liberare a morte peccati.

2. PRAETEREA. Nisi Confessio de peccatorum detestatione procedat, invalida est atque nullius valoris, ex dictis q. 9. art. 1. [Oxon. 1. q. 12. n. 2.] sed propter quod unumquodque tale, et illud magis tale; ergo si ob peccatorum detestationem Confessio liberat a morte peccati, magis ipsa contritio, vel peccatorum detestatio id praestat, ac propterea is effectus potius contritioni, quam Confessionis est attribuendus.

CONTRA. [Oxon. 4. 17. n. 2.] Augustinus, lib. 50. Homil. 49.: *Nemo dicat sibi, occulte ago poenitentiam, quia apud Deum agnovit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est; quae solveritis super terram, soluta erunt in caelis? Ergo sine causa claves datae sunt? Frustraneum ergo verbum Christi.* Significat igitur Augustinus, per solam externam atque Sacramentalem Confessionem, in qua peccata clavibus subiiciuntur, posse hominem iustificari, nec ad salutem sufficere internam poenitentiam, sive peccatorum detestationem,

ac voluntatem vindicandi Dei offensas; ac proinde solam Confessionem a morte peccati rite confitentem liberare.

RESPONDEO, proprie loquendo, a morte peccati sola gratia divina liberat; ea enim animae inhaerente, tolluntur peccatorum reatus, quibus peccator ad mortem aeternam erat ordinatus, et redditur deperditum ius in haereditatem gloriae caelestis. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 7. 19.] At quia hanc gratiam non consequitur peccator, nisi per Poenitentiae Sacramentum reipsa susceptum, vel per votum et desiderium recurrendi ad illud; et istud Sacramentum minime perficitur sine Confessione; [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 7.] nequit enim Sacerdos impertiri Sacramentalem absolutionem arbitrarie, nisi prius cognoscat causam rei se in foro Sacramentali accusantis; neque contritio prodesse potest ad salutem, nisi detestentur peccata cum subordinatione ad claves Ecclesiae, idest, sine voto Confessionis, in qua peccata subduntur clavibus, et commutatur debitum poenae aeternae in temporale; consequens est igitur, ut ipsa Confessio liberet a morte peccati, non formaliter, quia id tantum ut dictum est, divina gratia praestat; nec effective, nam ita liberare solius est Dei gratiam causantis; neque ut ultima dispositio ad gratiam, quia sic liberat ipsum Poenitentiae Sacramentum, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 7.] quod essentialiter in ipsa absolutione Sacramentali consistit, taliter ut in ultimo instanti prolationis verborum, in quibus vis istius Sacramenti sita est, congrue dispositus recipiat effectum Sacramenti, gratiam scilicet poenitentialem, ex parte Dei assistentis Sacramento suo ad eum effectum, ad quem Sacramentum instituit. Quod si per votum Sacramenti fortassis quis iustificatus fuerit, in reali eius susceptione gratia sibi augetur. Liberat igitur Confessio a morte aeterna, in quam peccator incurrit, quatenus ipsa est simpliciter necessaria quaedam conditio praecedens ad ultimam dispositionem ad gratiam, quae ultima dispositio est ipsa absolutio Sacramentalis, vel Poenitentiae Sacramentum, nullam perfectionem habere valens, nisi praesupposita rei absolvendi Confessione, vel formaliter, vel saltem in aliquo signo sensibili, utcumque exprimente desiderium peccatoris volentis ac intelligentis subiicere propria errata clavibus Ecclesiae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 7.] patet ex dictis, quia contritio non liberat a morte peccati, nisi cum subordinatione ad claves, quibus non nisi per Confessionem subdi possunt peccata; quicquid igitur valoris contritionis inest, de voto Confessionis procedit; et ideo merito potius Confessioni, quam contritioni attribuitur liberatio a morte peccati.

Et per idem AD SECUNDUM; [*Oxon.* 4. d. 17. n. 7. seqq.] quamvis enim Confessio sit informis et nulla, nisi descendat a detestatione eorum, quae confitentur peccatorum, et Sacramentum non tribuat suum effectum taliter confitenti, nisi saltem ante prolationem absolutionis, in ipso displicentia peccatorum innascatur, et propositum non peccandi de caetero; quia tamen, ut ipsa peccatorum detestatio prosit ad salutem, debet esse ad Confessionem ordinata, ut frequenter dictum fuit, ipsaque Confessio sit quae immediate subiicit Ecclesiae clavibus peccata, a quibus est poenitens absolvendus, magis ipsa, quam displicentia de peccatis dicitur a morte aeterna liberare.

ARTICULUS II.

UTRUM CONFESSIO LIBERET ALIQUO MODO A POENA.

] *Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 10. a. 2.*

VIDETUR Confessio non liberare confitentem a poena peccati. Nam [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 4. — d. 16. q. 1. n. 7.*] vel intelligeretur de poena aeterna, ad quam per peccatum peccator ordinatur, vel de poena temporali: sed Confessio a neutra poena liberat. Non ab aeterna, quia ab hac absolvit contritio, quatenus de aeterna efficit temporalem. Nec a temporali poena liberat, quia hanc delet satisfactio, a clave non errante imposita pro peccatis; igitur Confessio non liberat a poena, qua ordinantur peccata.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 17. n. 30.*] Cassiodorus super illud Psalmi, *Dixi: confitebor adversum me iniustitiam meam Domino, et tu remisisti; Votum*, inquit, *pro opere indicatur*; ergo quod erat factura Confessio, efficit contritio; igitur, cum ille, qui contritus est, confitetur, nihil invenit Confessio faciendum ei quoad poenam aeternam et temporalem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 6.*] Qui confitetur, sua occulta peccata revelando Sacerdoti, ac subiiciendo clavibus Ecclesiae, tenet voluntarie poenam erubescitiae et pudoris; fieri enim vix potest, quin pudeat confitentem turpitudinis peccatorum: sed quaevis voluntaria punitio peccatorum liberat peccatorem a poena vel parte poenae debitae peccatis; ergo Confessio liberat a poena.

RESPONDEO dicendum, propalationem peccatorum, ut est obiectum absolutionis Sacramentalis, liberare a poena aeterna, seu a morte peccati, ut in *praec. art.* dictum fuit; et etiam liberare a poena temporali, cui obnoxius est ille, qui fuit absolutus a debito mortis aeternae, quam subinde poenam subiturus est in Purgatorio quisquis exsolutus per contritionem a mortis aeternae reatu, postea confitendi non habuit opportunitatem. Verum quia legibus divinae sapientiae sancitum est, ut peccatum pluribus plecteretur poenis, unam condignam integrantibus, satis non fuit delendae poenae etiam temporali debitae peccato, illud clavibus subiecisse; erubescitiae enim et pudor, qui sequitur ex propalatione occulti peccati, est quidem una poena liberans confitentem a persolutione illius in altera vita; sed tamen ulterior poena est adiungenda pro plenaria satisfactione illi culpae commensurata intra rectam rationem legis, secundum quam iustitia vindicativa ulciscitur errata commissa contra legem divinam. Liberat igitur Confessio a poena temporali, non ex toto, sed secundum partem. Quod sane regulariter esse dictum, intelligendum est; nam in casu perfectae contritionis, peccator penitus absolutus atque exemptus omni poena creditur. Caeterum [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. per tot.*] satisfactio ab Sacerdote confitenti iniuncta, modo non sit infra latitudinem, in qua potest accipi medium, secundum rectam rationem in isto negotio commutandi et imponendi poenam pro culpa, si, inquam, satisfactio sit iusta, et pro culpae exigentia imposita, ea repraesentata, sufficit; quia nulla alia pro iis peccatis est persolvenda poena. Quod si satisfactio aequalis culpae non sit, sed deficiens, vel si nulla omnino taxata sit, tunc profecto aut integra poena temporalis persolvenda manet, aut certe pars eius, tantum nimirum sa-

tisfactionis ab isto exigetur, quantum extitit satisfactio diminuta et deficiens ab aequalitate, quam exigebat culpa. Quibus in casibus, si iterum eadem peccata clavibus subiiciantur, fieri potest, ut poenitens liberetur a poena temporali debita illis, et per condignam satisfactionem imponendam a Sacerdote, et per difficultatem ipsius actus confitendi, qui de se ut est poenalis, ita et satisfactorius. Si enim talis poena potest compensari, et depelli, sic ut non amplius infligenda sit per alia opera satisfactoria libere assumpta, multo magis ab ea sustinenda quis immunis fieri potest per Sacramentum, in quo applicatur satisfactio et meritum Christi subiecto poenitenti, virtute clavium, sub quibus directe cadit dicta poena, atque eius remissio. Porro in primo casu, cum nempe satisfactio est aequalis, quamvis cum clavibus iterum subiiciuntur eadem peccata, nihil de poena remittitur, quia non superest remittenda, nec potest solvi per secundam sententiam, qui plenarie fuit absolutus per primam; datur nihilominus gratia poenitentialis, aut augetur praeexistens, cuius virtute remitterentur peccata, si non fuissent dimissa per antecedentem absolutionem, quod pariter evenire, quando subiiciuntur iterum peccata clavibus, ad effectum impetrandi absolutionem a poena temporali, ambigendum non est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, et dico [*Report.* 4. d. 19. n. 23 25.] Confessionem liberare ab utraque poena, aeterna nimirum et temporali. — *Et cum arguitur*, quia ab aeterna liberat contritio; *ad hoc* dictum est frequenter, id omnino fieri non posse per contritionem, nisi quatenus habet propositum Confessionis annexum; atque ita poena aeterna debita peccatis de quibus aliquis conteritur commutatur in temporalem in ordine et cum subordinatione ad claves Ecclesiae, quarum est solvere et ligare peccatores. Quoad temporalem vero poenam, tametsi verum sit, satisfactionis esse ab Sacerdote impositae eam exigere, ipsa nihilominus Confessio non est modica poena, ac proinde a poena ista ex parte liberat; et cum satisfactio non fuerit sufficiens, et aequalis, iisdem peccatis iterate subiectis clavibus, facit, ut nulla supersit poena temporalis luenda in Purgatorio.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 29. seqq.] et concedo. votum vel voluntatem confitendi iudicari et acceptari a Deo pro Confessione futura, et ita per displicentiam peccatorum aliquem iustificari: at proinde non sequi, sine Confessione futura peccatum deleri quoad poenam temporalem ipsi debitam; quia ipsa eadem Confessio est una poenarum, quae nisi solvatur hic, persolvenda est in Purgatorio. Contritio itaque facit quod erat factura Confessio, quoad commutationem poenae aeternae in temporalem; sed tamen regulariter non remittit poenam temporalem, quam solvit ipsa Confessio, quamvis etiam in casu, quo contritio foret perfectissima, remitteret poenam aeternam et temporalem, non tamen taliter contritus esset exemptus et absolutus a debito Confessionis faciendae, imo si post plenariam absolutionem, mutaret voluntatem confitendi, a vera poenitentia excideret, et mortaliter peccaret.

ARTICULUS III.

UTRUM CONFESSIO APERIAT PARADISUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 10. a. 3.

VIDETUR Confessio non aperire Paradisum. Etenim [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 9.] ianua regni coelestis fuit clausa per peccatum originale: sed in remedium originalis culpae institutus fuit Baptismus, et non Poenitentia, quae praecise data est in remedium peccatorum post Baptisma commissorum; igitur Baptismus, et non Confessio, aperit Paradisum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 13.] Si contritus de peccatis, antequam confiteretur, e vivis excedere coningeret, in possessionem haereditatis regni caelestis admitteretur; igitur magis contritioni, quam Confessioni attribuendum videtur hoc, quod est Paradisi portas adaperire.

CONTRA. Matthaei 16. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 2.] *Tibi* (inquit Salvator ad Petrum) *dabo claves regni Caelorum*. Eas autem esse datas, patet Ioann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Hanc autem remissionem peccatorum facit ministerialiter Sacerdos, cognitis meritis causae per eorumdem peccatorum propalationem; igitur per Confessionem Paradisi ianua aperitur.

RESPONDEO dicendum, Confessionem aperire Paradisum, quatenus clavibus Ecclesiae subiiciuntur peccata post Baptismum commissa, quibus peccatis Caelum clauditur. Regnum [*Oxon.* ib. n. 3.] siquidem Caelorum clausum homini viatori per peccata, spiritualiter aperitur de sententia definitiva Sacerdotis, qua decernitur Caelum isti aperiendum esse, quia se reum fatetur ac dolet peccasse; quia igitur talis definitiva sententia Caelum aperit, propriissime dicitur clavis Regni Caelorum. Eatenus autem habet vim aperiendi, quatenus super causam legitime cognitam pronuncietur et fertur; cognoscitur autem per solam Confessionem; igitur Confessio aperit Paradisum; non quia habeat potestatem aperiendi, quia id clavi tantum convenit, quae est sententia definitiva Iudicis, ut Vicarii Dei; sed aperit, quoniam sine Confessione illa sententia est invalida, nulliusque potestatis et valoris.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, causam meritoriam apositionis Regni Caelestis extitisse passionem Christi, cuius intuitu Deus largitur gratiam in remissionem peccatorum iis, qui rite suscipiunt Ecclesiae Sacramenta. Et quamvis verum sit, eandem Christi passionem, ut applicatam parvulis per Sacramentum Baptismi, aperire ipsis ianuam Caeli; nihilominus nemo adultorum actu ingreditur in Coelum, nisi cooperetur, recteque utatur prima gratia, quam sibi meruit Christus. Cum [*Oxon.* 3. d. 19.] autem lapsus fuerit adultus baptizatus in peccatum, gratiae existenti non aliter cooperatur, quam poenitendo; atque ita huic Confessio Caelum aperit, per quam gratia sanctificans recuperatur, ac removetur obstaculum, quo Caelum sibi claudebatur.

AD SECUNDUM, concedo, contritum corde salvari, etiamsi facultatem Confessionis perficiendae non habeat; caeterum eiusmodi qui conteritur, dolorem prodesse ad salutem propter votum eiusdem Confessionis, meminimus saepe dixisse.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONFESSIO SPEM TRIBUAT SALUTIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 10. art. 4.

VIDETUR inter effectus Confessionis non esse computandum hoc quod est tribuere spem salutis. Nam [*Oxon. 1. d. 41.*] per ea speramus obtinere ac consequi promissa, quibus promissiones redduntur; unde et spes nulla affulget possidendi quod reddendum est, sub conditione meritorum, iis qui media illo perveniendi repraesentare negligunt: sed aeterna salus, non modo Confessionis peccatorum, verum etiam bona opera, et praesertim in Dei et proximi dilectione se exercentibus reposita est; ergo id non est Confessionis attribuendum, veluti effectus eius.

2. PRAETEREA. Qui ex peculiari divinae gratiae favore in peccata non labuntur, multo certiores et firmiores spem habent consequendae gloriae caelestis: [*Oxon. 4. d. 17. n. 32.*] sed immunis ab omni peccato non tenetur confiteri, imo tenetur simpliciter non confiteri; ergo non e Confessione procedit, aliquem spem salutis habere, sed magis a recta puraque conscientia factorum.

CONTRA. [*Oxon. 3. d. 34. n. 19.*] Spei virtutem expressurus Salvator, dixit, *Beati qui lugent.* Matthaei 5. Luctus enim est habitus desiderandi aeternam beatitudinem: sed in Poenitentiae Sacramento unice lacrymis est agendum, eo modo, quo dictum fuit *quaest. praec. art. 4.*; ergo rectissime inter Confessionis effectus ponitur, quod ipsa tribuat spem salutis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 2. d. 43. q. 1.*] spem aeternae salutis consequendae *principaliter* fundari in Dei misericordia, quia ipsa est principium remittendi peccata, quae ut avertunt ab ultimo fine, ita et inducunt et protrahunt peccantes ad aeterna supplicia. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 10.*] Deinde spem inniti meritis passionis Christi, ex quibus factum est, ut Sacramentorum efficacissima remedia Deus in Ecclesia institueret; unde, viatores accipientes ac digne utentes sibi ipsis aeternam salutem procurare valeant. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 7.*] *Secundario* ergo spem salutis nobis tribuunt merita Christi, quorum intuitu Deus dat gratiam, et peccata dimittit. Disposuit enim sapientia divina non reconciliare sibi inimicum, nisi per obsequium magis gratum, quam offensa, vel illata displicuisset iniuria; illud autem longe acceptissimum obsequium excellentissimae charitatis erga Deum et homines argumentum ineffabile ipsa extitit passio Christi. Quemadmodum ergo decrevit Deus, se non daturum ullam gratiam peccatori independentem ab Christi passione vel exhibita, vel praevisa, sine qua gratia nemo potest esse particeps aeternae salutis, ita dependentem ab eadem passione et meritis Christi est omnis nostra iustificatio et satisfactio pro peccatis. Quoniam igitur (ut tactum quoque fuit *art. antec.*) nequit aliquis lapsus in peccatum post Baptismum iustificari, aut gloriae aeternae possessionem sperare, nisi cooperando gratiae, quam sibi Deus ex meritis Christi elargitur; et non sit alius modus consequendi criminum dimissionem vel cooperandi gratiae excitanti et praevenienti ad iustificationem, nisi poenitendo de

peccato per eius detestationem cum voto Sacramenti, vel per realem susceptionem eius, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 14.] manifestum est, Confessionem tribuere spem salutis lapsis post Baptismum, magis quam quaecumque alia opera bona, de quibus nemo potest habere tantam certitudinem, revera sufficere ad salutem, uti Confessio rite peracta, quia ibi certum est Deum infallibiliter assistere Christi Domini meritis ad causandum effectum, quem Poenitentiae Sacramentum significat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, gloriam caelestem meritis bonisque operibus retribuendam esse ut praemium et coronam; verumtamen eatenus inter Confessionis effectus computari *quod spem tribuat salutis*, quatenus citra specialem revelationem, ex nullis operibus, quae repraesentare possumus, magis licet viatoribus spem hanc concipere, quam ex Confessione Sacramentali peccatorum. Credentes enim Deum infallibiliter assistere signo ab se instituto, adversus peccatorum obligationes, et nihil praetermittentes eorum, quae ad congruam saltem dispositionem necessaria sunt, spe sincera eriguntur potituri aeternae salutis, si in proposito non peccandi de caetero persistant.

AD SECUNDUM dicimus, nobis sermonem esse de iis, qui post Baptismum lapsi sunt in peccata, et gratiam pro aeternae gloriae consequutione recuperare gestiunt. Nam qui omnino liber est ab omni peccato veniali et mortali, uti extitit Beatissima Virgo, tenetur simpliciter (ut dicitur *in argumento*) ad Poenitentiam non accedere.

ARTICULUS V.

UTRUM CONFESSIO GENERALIS SUFFICIAT AD DELENDA MORTALIA OBLITA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 10. art. 5.

VIDENTUR peccata oblita non remitti per generalem Confessionem. Nam [*Oxon.* 4. d. 22. n. 19.] nulla est necessitas iterum confitendi peccata semel dimissa, quamvis non inutile sit eadem rursus subiicere clavisibus: sed ex oblivione omittens confiteri peccatum, cum ad memoriam redit, tenetur clavisibus submittere et confiteri; igitur per praecedentem Confessionem non fuit sibi dimissum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 7. n. 2.] Si oblita peccata per Confessionem eorum quae memoriae occurrunt dimittantur, poterit aliquis esse certus, se remissionem omnium peccatorum, et iustificationem consequutum esse: sed hoc est plane falsum; nemo enim potest esse certus se esse in statu gratiae, nisi sit certus Deum acceptavisse opus suum tamquam sufficiens ad salutem: id autem sciri nequit absque revelatione; unde *Ecclesiast.*, 9. scribitur: *Nescit homo, utrum amore, vel odio dignus sit*; igitur generalis Confessio non sufficit, ut letalia oblita dicantur deleta.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 32.] Peccatum non est dimissum et condonatum, nisi illud, quod est formale in peccato, deleatur: formale autem est aversio a Deo; ad remissionem igitur peccati requiritur necessario ut voluntas convertatur ad ultimum finem, a quo avertebatur

per peccatum. Sed [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 18.] quando quis peccati alicuius non recordatur, non potest secundum talem aversionem converti ad Deum; igitur non remittitur per hoc, quod convertatur voluntas secundum alias aversiones ab ultimo fine.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 4. q. 4.] Deus noluit obligare hominem ad impossibile, vel ad nimis difficile secundum statum praesentis vitae: sed si homo per Confessionem iustificari non posset ex eo quod peccati oblitus non recordetur, videtur sibi iniunctum aliquid impossibile factum, vel certe admodum difficile; ergo homo per generalem Confessionem peccatorum memoriae occurrentium consequitur veniam quoque de peccatis oblitus.

RESPONDEO dicendum: [*Oxon.* 4. d. 9. n. 2.] aut qui confitetur oblitus est commissi peccati ex negligentia affectata, vel crassa, aut id ipsi evenit ex defectu memoriae, de quo procedit, ut sibi non occurrant peccata quaedam, post diligentem etiam perquisitionem adhibitam. Si oblivio primo modo accidat, non solum oblita non remittuntur confitenti peccata, sed ne eorum [*Oxon.* 4. d. 17. n. 19.] quidem, quae confitetur, obtinet remissionem. Quia ut reducantur ad memoriam peccata confitenda, tantam quisque tenetur adhibere inquisitionem, quantam diligentiam poneret in aliquo negotio perficiendo, quod sibi plurimum esset cordi. Negotium autem aeternae salutis arduum et difficile est, et tanti ab unoquoque faciendum, ut nihil supra. Quemadmodum enim Deus est super omnia diligendus, ita peccatum ab eo aversivum est super omnia detestabilia detestandum; cum ergo a detestatione peccatorum oriatur, ut quisque in ultionem eorum assurgat, ac inter alia velit etiam ea Sacerdoti propalare secundum Christi institutionem, si ex negligentia culpabili eveniat, ut omnia non aperiat, quia non recordatur, is non detestatur peccata ut oportet, a quocumque tandem motivo ea detestatio oriatur; ergo caret necessaria dispositione ad iustificationem, et per consequens non solum veniam non consequitur; sed magis gravatus et novo sacrilegii peccato obnoxius recedit. — Verum, si culpa confitentis non accidat, ut quaedam memoriae non occurrant, quippe, qui humanae fragilitati possibili adhibita inquisitione iste iustificatus recedit et veniam ex aequo consequutus est peccatorum confessorum, et eorum quae citra sui culpam oblitus fuit [*Oxon.* 4. d. 9. n. 2.] Nam post talem inquisitionem, suaeque conscientiae, et antea vitae discussionem, contritus et confessus, si e vivis excedere contingat, salvaretur; quia, ut tactum fuit *ad oppositum*, ad nihil [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 10.] aliud Deus pro statu praesentis mortalitatis nos obligavit, nisi ut contereremur et confiteremur Sacerdoti post Baptismum commissi peccata; qui autem confitetur omnia, quae memoriae observantur, et quaedam inculpabiliter praetermittit, adimplet divinum mandatum; igitur per talem Confessionem iustificatur; sed ex hoc sequitur veniam consequutum esse etiam de oblitis; alioquin esset simul ordinatus ad vitam, et ad mortem aeternam, quod est impossibile.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, eum, qui obtinet veniam de peccatis inculpabiliter oblitus per Confessionem generalem aliorum, obnoxium esse persolvendae poenae temporali, debitae oblitus culpis; quam poenam solvit de confessis per ipsum actum Confessionis. Huic siquidem actui verecundia annexa est et pudor; estque poena debita peccato:

proinde omnino solvenda in altera vita, nisi satisfiat illi et solvatur in praesenti. Quamvis igitur peccati obliti commutata sit poena aeterna in temporalem, semper tamen retinet onus subeundi poenam, quam praesefert Confessio Sacramentalis, et ut subiiciatur directe clavibus Ecclesiae, et Vicario Dei, a quo est iudicandum de condigna satisfactione pro ipso. Unde non est par ratio de peccatis, de quibus impetrata fuit remissio per Confessionem, et de oblitis dimissis ex Confessione rite facta aliorum peccatorum.

AD SECUNDUM dico, neminem, sine speciali Dei revelatione, scire posse, se esse in charitate, ut argumento facto probatur. — *Et cum dicitur*: sequeretur aliquem esse certum de sua salute, quia omnia peccata, quae memoria retinentur, confessus fuit; *respondeo*, aliud esse tradere doctrinam veram, aliud esse veram in casu; quamvis enim certum, et tenendum sit, peccata inculpabiliter omissa remitti per Confessionem sinceram aliorum, quia Deus impossibilia et nimium ardua non praecipit, non posse tamen ulli constare certo et infallibiliter, se se omnia adhibuisse, quae ad iustificationem propriam sunt necessariò ponenda; et consequenter esto aliquis diligenter conscientiam suam disquirat, excutiat, et perscrutetur gesta vitae praeteritae, et insuper omnia peccata, quorum meminit, fideliter confiteatur; utrum ea omnia praestiterit, ut fecisse oportuit, scire certo non potest, nisi Deus revelaverit.

AD TERTIUM dico, formale peccati obliti deleri per actualem aversionem voluntatis a creaturis, circa quas peccavit, et conversionem ad ultimum finem. — *Et cum instatur*: quia talis aversio a Deo non deletur, nisi per oppositam conversionem; *dico*, in detestatione peccatorum, quae contritionem constituit, non oportere esse [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 9. seqq.] tot conversiones voluntatis ad Deum, quot per peccata fuerunt aversiones, sed sufficere unam generalem, quia sub ea veniunt reliquae omnes speciales, etiamsi singula peccata oporteat specialiter et distincte confiteri. Multo magis igitur quoad peccata oblita convertitur voluntas ad Deum per aversionem ab iis, quae recordatur, saltem habitualiter, quatenus voluntas illa prompta esset eadem detestari, et confiteri, si eorum recordaretur.

QUAESTIO UNDECIMA.

DE SIGILLO CONFESSIONIS, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde quaeritur de sigillo Confessionis.

Et circa hoc quaeruntur quinque.

- I. Utrum in quolibet casu teneatur homo celare ea, quae sub sigillo Confessionis habet. — 2. Utrum sigillum Confessionis se extendat ad alia, quam illa, quae habita sunt de Confessione. — 3. Utrum solus Sacerdos sigillum Confessionis habeat. — 4. Utrum de licentia confitentis possit Sacerdos eius delictum, quod habet sub sigillo Confessionis, alteri prodere. — 5. Utrum teneatur illud celare, etiamsi aliter noverit.

ARTICULUS I.

UTRUM IN QUOLIBET CASU TENEATUR SACERDOS CELARE
PECCATA, QUAE SUB SIGILLO CONFESSIONIS NOVIT.*Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — Report. ib.**S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 11. a. 1.*

VIDETUR Sacerdos in aliquo casu propalare posse ea, quae in Confessione audivit. Siquidem [Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 1.] Bernardus, *De praecepto et dispensatione*, cap. 4. *Quod est, inquit, institutum propter charitatem, non debet contra charitatem militare*: sed celare peccatum confessum in aliquo casu cederet in detrimentum charitatis; igitur tunc confessa crimina sunt a Confessario propalanda. *Probatio minoris*: quodcumque peccatum in Confessione detectum est bono communi ingens damnum allaturum, sicuti est crimen haeresis, vel proditio Reipublicae, et maxime si ex Confessione perciperetur istud non tantum esse factum, sed faciendum, videtur contra charitatem esse, contemnere bonum commune, propter bonum aliquod personae privatae.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Aliqui condixerunt interficere Sacerdotem in tali nemore, qui Sacerdos cum eis est viator: unus ante ingressum initi consilii poenitens, et confitetur eidem Sacerdoti, cogitasse se una cum sociis comitantibus ipsum interficere in nemore: Sacerdos intelligens sibi esse moriendum, si nemus ingrediatur, ab illis discedit; nec alioquin tenetur se morti exponere sine causa; sed hoc facto innotesceret aliis sociis complicitibus facinus cogitatum innotuisse Sacerdoti per Confessionem; igitur in isto casu, et similibus, licitum est revelare Confessionem.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Sacerdos absolvens Episcopum simoniacum sine iurisdictione id faciendi, peccat mortaliter; tenetur igitur confiteri de isto peccato, cum omnibus suis circumstantiis: sed nequit peccatum suum cum omnibus necessario exprimendis circumstantiis confiteri, nisi revelando peccatum Episcopi simoniaci, quod ipse in Confessione audivit, atque indebite absolvit; igitur in aliquo casu licet revelare Confessionem.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Abbas habens Monachum in loco perti-

nente ad Monasterium suum, per Confessionem deprehendit Monachum eo loci peccasse atque habere ibidem proximam occasionem allicientem ad peccandum; Abbas tenetur consulere saluti animae illius; igitur potest amovere Monachum ab illo officio, quo facilius omnes peccandi occasiones evitetur: sed ita se gerendo Abbas facto revelat Confessionem; nisi enim per Confessionem subditi sui peccata sibi innotuissent, nequaquam munere, quod gerebat, eum privasset, et per consequens alii quoque possunt in cognitionem peccati illius devenire, saltem in universali.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] *Extra, De sent. ex com. cap. Cum non ab homine: A communione eius, qui pro iniectione manuum in Clericum, in edictum excommunicationis incidit, debes abstinere, nisi forte tibi soli illud pateret, in quo casu ipsum privatim tantum vitabis; et sequitur: ut saltem rubore verecundiae suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur.* Ex hoc colligitur, ut videtur, quod si in secreto, vel per Confessionem scio istum incidisse in sententiam excommunicationis, debeo eum privatim vitare, ut subinde confundatur; ergo propter Confessionem licet alicui confusionem inferre; ergo pari ratione et Confessionem revelare.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] *De poen., dist. 6. cap. Sacerdos: Sacerdos ante omnia caveat, ne de his, quae ei confitentur peccata, alicui recitet. Et sequitur poena: Nam si hoc fecerit, deponatur, et omnibus diebus vitae suae peregrinando ignominiosus pergat. Et Extra, De poen. et remiss., cap. Omnis utriusque sexus: Caveat omnino (Sacerdos) ne verbo, vel signo, aut alio quovis modo, prodatur peccatorem. Et sequitur: Si peccatum sibi detectum praesumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio decrevimus deponendum, verum ad agendum strictissimam poenitentiam, in arctissimum Monasterium detrudendum.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4.*] in nullo umquam casu licitum esse, peccata in Confessione audita revelare; imo talia propalare audentem facere contra legem naturae, adversus legem positivam divinam, ac etiam contra Ius Ecclesiasticum. Pro resolutionis declaratione et evidentialia, esto PRIMUM DICTUM: celare peccatum in Confessione detectum est de lege naturae. *Probatio:* lex naturae de charitate fraterna exprimitur Matth., 7.: *Omnia quaecumque vultis, ut faciant vobis homines, hoc facite illis. Haec est enim lex, et Prophetarum.* Et Lucae, 6. *Prout vultis, ut faciant homines vobis, et vos facite illis.* Est autem intelligenda propositio illa legis naturae de charitate fraterna, quae vultis vobis, idest, quae debetis secundum rectam rationem velle; qui sensus significatur illa propositione Matth., 22. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Sed quilibet debet diligere secundum rectam rationem famam propriam; ergo et relationem peccati sui confessi: sed revelatio tolleretur confesso famam; ergo revelans confessum, peccatum contra legem naturae committit. *Minor probatur* per Scripturam, Ecclesias. 41. *Curam habe de bono nomine.* Et subditur ratio: *Hoc enim magis remanebit tibi, quam mille thesauri magni et pretiosi. Probatur etiam per aliud, dicens: Bonae vitae numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in aeternum.* Et Proverb. 12.: *Melius est nomen bonum, quam divitiae multae.* Item per rationem probatur: [*Oxon. ib. n. 9.*] nam quilibet secundum rectam rationem debet sibi velle vitam civilem: sed per ablationem famae quisque moritur in vita civili. Per hoc enim aliquis vivit

vita civili, quia idoneus est ad actus aliquos sibi in illa civilitate competentes: sed fama amissa, privatus est habilitate ad tales actus, quia amisit statum dignitatis illaesae, scilicet habilitatem ad actus, quibus alias dignus esset. — *Secunda pars minoris*, scilicet quod revelatio peccati confessi tollit confesso famam, bonumque nomen, *probat*; quia qua ratione potest uni revelari, et alteri, et ita omnibus. Sed in tali revelatione manifestum est, tolli confesso statum dignitatis illaesae apud concives suos, in quo consistit fama ipsius; ergo id nulla ratione licet. — *Deinde*, quilibet de lege naturae tenetur servare fidelitatem proximo suo, quam vellet, et deberet velle sibi servari, tamquam secretum; ergo alter, cui committit, tenetur illud sibi servare. Haec ratio tangitur Proverb. 11.: *Qui ambulat fraudolenter, revelat arcana, qui autem fidelis est, celat amici commissum*. — *Rursus*, [Oxon. ib. n. 13.] quilibet ex lege naturae tenetur servare promissum licitum: sed recipiens secretum, maxime istud in Confessione detectum, etsi non explicite, tamen implicite promittit se servaturum, quia sine tali promisso, saltem subintellecto, non committeretur sibi tale secretum. Haec ratio potest sumi ex illo Zachariae, 8. *Loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo*. — *Denique*, [Oxon. ib.] in hoc communitas aliqua habet unitatem proportionatam unitati corporis, quia ibi est ordo superioris, et inferioris, et tenetur superior influere in inferiorem, et inferior subministrare superiori, iuxta illam parabolam Pauli de corpore mystico, et naturali in diversis locis. In civili autem Politia inferior est minus sufficiens et faciens; et in Ecclesia peccator est inferior, et superior est Hierarcha, potens consulere inferiori, eumque reconciliare alteri extremo, qui est Deus excelsus; ergo de lege naturae est, ut nemo praecludat inferiori aditum recursus ad superiorem, quia haec est communis utilitas membrorum ad invicem. Sed revelatio secreti accepti in Confessione adimit facultatem seu praecludit viam inferiori recurrenti ad superiorem, ut in ipsum influere non possit, nec consulere subinde animae inferioris. Nam nullus recurreret, si regulariter illud de quo quaerit consilium vel remedium, non esset servandum secretum; ergo eadem lege naturae, qua tenetur quilibet ad servandum unitatem Corporis Christi mystici, et ad communem utilitatem aliorum tamquam membrum eiusdem corporis, tenetur celare secretum acceptum in Confessione.

SECUNDUM DICTUM: [Oxon. ib. n. 11.] Sacerdos tenetur celare peccatum in confessione detectum, etiam de lege Dei positiva. *Probat*; etenim quilibet Christianus tenetur non dare occasionem alteri, qua revocetur a Lege Christi: sed Lex Christi mandat Confessionem esse faciendam, ut *q. 6. art. 1.* extitit declaratum; igitur quilibet ex Lege Christi tenetur non retrahere aliquem a Confessione facienda: sed revelans Confessionem, retrahit alios, atque absterret, ne peccata confiteatur; etsi enim is, cui revelatur, servet secretum, actus nihilominus ille revelandi, ex sui natura, dat occasionem alteri cavendi a singulis Confessoribus. — *Deinde*, Christus statuit arbitrium poenitentiae esse ultimum in terris, quantum attinet ad peccata confessa, ut habetur Matth., 16. *Quodcumque solveritis super terram, erit solutum et in Caelis*, idest, finaliter et ultimate approbatum. Et Ioann., 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; supple in iudicio divino finaliter remissa approbantur; ergo peccat contra Legem Christi quicumque aliquid in isto foro discussum,

ibique finaliter terminatum, deducit ad alium forum, ut ad publicum. Revelans autem, quantum in se est, facit, ut deduci possit ad alium forum; ergo peccat contra Legem Christi. — *Denique*, dans occasionem peccandi mortaliter, exequendo praeceptum Christi, peccat mortaliter, quia facit contra eandem Legem Christi mandantis debite esse exequendum suum praeceptum. Sed revelans Confessionem dat occasionem indebite exequendi praeceptum Christi de confitendo, quia mendaciter; dat enim occasionem, ut aliquis in Confessione seipsum laudet, et alium, quem odit, vituperet, ut sic indigne a Confessore promoveatur per laudes indebitas, et alius e contra puniatur et vituperetur; ergo de Lege Christi positiva tenetur Sacerdos diligentissime servare secretum de peccatis sibi in Confessione detectis.

TERTIUM DICTUM: Sacerdos tenetur servare secretum Confessionis ex Iure Ecclesiastico positivo, sicut patet per ea quae adducta sunt *ad oppositum*; quae cautio Innocentii III. in Concilio Lateran. inducta, cap. *Omnis utriusque sexus*, ut scilicet Sacerdos praesumens Confessionem revelare detrudatur in arctum Monasterium ad faciendum poenitentiam, melior et rationabilior videtur, quam modus infligendi poenam ex can. dist. 6. *De poen.*, cap. *Sacerdos*. Non enim expedit propter aliquod crimen fieri quemquam vagabundum; si tamen aliqua ratione mora eius communis vel solitaria possit inter homines tolerari, quia vagabundus magis voluntati suae malae dimitteretur; et ita tam in se, quam in aliis plus peccaret.

Ex his igitur manifestum est, non posse aliquem Sacerdotem peccata sibi in Confessione detecta aliquo modo revelare, quin gravissimo sceleri obnoxius evadat: quippe, qui contra legem naturae, divinam, et ecclesiasticam peccaret. Et quia praeceptum negativum est, obligat ad semper, et pro semper; adeo ut non solum in vita poenitentis teneatur Sacerdos hoc secretum servare, sed etiam post mortem eius.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 19.*] dico, nullum casum accidere posse, in quo contra charitatem militet silentium; imo contra charitatem communem militaret oppositum, ut fuit declaratum in *prima Conclusionem*. — *Et cum instatur* de bono communi, et illud *Deuteron.*, 20. *Iuste quod iustum est exequeris*; ergo charitative, quod charitatis est, exequeris; at non charitative exequitur, qui contra legem naturae modis praedictis manifestat aliquod malum commissum, vel committendum: quare omnino reprobandus est versiculus ille Iuristarum: *Est haeresis crimen, quod nec confessio celat*; etenim sub bono metro latet sententia mala et omnino a veritate aliena.

AD SECUNDUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 20.*] Sacerdoti in casu descripto occurrere posse aliam causam non intrandi nemus, praeter malitiam latronum sibi in Confessione detectam. Et saltem multa alia potest excogitare, et dicere coram illis, ut: volo hoc et illud facere, ad illum et illum locum declinare, antequam procedam ulterius. Qui proinde, si ex tali occasione allegata videatur divertere, nec facto, nec verbo est Confessionis revelator. Quod si omnino nullam occasionem et causam probabilem alio divertendi allegare queat, quin persuasum sit comitibus, ipsum propter Confessionem auditam discedere, et ita quin Confessionem facto suo revelet, dicit quidam Doctor, teneri ad iter coeptum proseguendum, atque ita ad exponendum se morti, pro causa iusta, ut scilicet servet Legem Dei de sigillo Confessionis; qui proinde si mortem

oppetere contingat, martyr erit. — *Nihilominus potest aliter dici sic:* quotiescumque aliquod signum est ex se indifferens ad hoc, quod est, tale peccatum esse confessum, vel non esse, non est signum revelativum Confessionis, licet aliquibus sit magis determinatum signum ex aliquo praesupposito; nec proinde illicitum est Confessori uti tali signo. Revocare autem iter a nemore est signum ex se indifferens, nec ducit de sui natura in notitiam peccati confessi, quia alioquin non tantum hoc significaret illis qui de interficiendo Sacerdote convenerant, sed etiam omnibus videntibus Sacerdotem nolle ingredi nemus, sed retro abire. Non debet ergo aliquod factum reputari esse revelativum Confessionis, nisi ex natura sua prodat peccatum confessum; regulariter facta ipsa possunt esse signa aequivoca, quia diversimode a diversis concipi queunt, ad hoc scilicet, vel ad illud ordinata; nec propterea utens prudenter illis censendus est de scientia Confessionis ea facere, sed tantum intendere et velle quod sua expressa intentio praesefert; et si aliter iudicetur, non erit id sane ex natura signi, sed magis de temeritate, et mala dispositione suspicantis procedere.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 21.*] eum qui peccavit in administrando Sacramentum Poenitentiae, non teneri ad confitendum suum peccatum, si exinde sequatur fractio sigilli; sed debere opportunitatem expectare, et interim Deo confiteri peccatum suum; vel etiam Sacerdoti in generali, ut dicendo, indebite administravi Sacramentum Poenitentiae, donec occurrat opportunitas exactius tale peccatum confitendi. Nam ad integritatem Confessionis quisque tenetur ex lege divina positiva; ad servandum vero secretum Confessionis obligatur etiam ex lege naturali. Unde Ministri Sacramenti Poenitentiae maxime debent cavere ne indiscrete ministrent, ubi non poterunt ipsi explicite poenitere, et confiteri, si erraverint, absque manifestatione peccati sibi confessi; sunt enim in statu impossibilitatis confitendi homini, quoadusque occurrat occasio confitendi alicui, qui nequeat devenire in notitiam illius, qui sua peccata confessus est ei, qui poenitet de sua indiscreta administratione Sacramenti Poenitentiae.

AD QUARTUM respondeo: [*Oxon. ib. n. 23.*] si in Collegio vigeat consuetudo, ut sine nota quilibet extra Monasterium curam habens, vel sine cura moram trahens revocetur pro libito superioris, vel etiam interdum pro aliqua honesta causa, ut nunc iste quiescat in claustro, nunc laboret cum Martha in exteriori ministerio, nunc ille, prout utile, et expediens visum fuerit superiori; utique ex tali consuetudine posse Abbatem revocare ad Monasterium Monachum confessum, quia nullo modo eius peccatum prodit. Quamvis alicui videatur Confessorem non posse se diversimode habere ad confessum ratione Confessionis, quoad quemcumque actum extra forum illum, quia perinde se habet, ac si nihil penitus audivisset. — Si autem sit consuetudinis in Collegio, ut non transferatur Monachus, nec revocetur ad Monasterium, nisi ratione delicti, vel insufficientiae in cura sibi demandata, tunc profecto non licet Abbati ob notitiam acceptam in Confessione, Monachum revocare, quia saltem in communi eius delictum manifestaretur. — *Et cum arguitur;* quia tenetur consulere saluti animae ovis suae; *respondeo,* poterit consulere ei in Confessione, ut dimittat sponte locum sibi periculosum. Si noluerit, compellere non debet, sed defectus occultos, sibi, et secundum iustitiam incorrigibiles, Dei correctioni committere.

AD QUINTUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 24.*] allegatum capitulum non loqui expresse de illo, qui novit per Confessionem, aliquem esse excommunicatum, nec etiam per viam secreti sibi commissi; sed de eo, qui scit privatim, idest ita scit, quo modo communitas nescit, vel patet communitatem nescire; privatim igitur sciens, debet privatim vitare. Nec mirum est, quia non est debitor illi alteri, quia non novit id per secretam notitiam sibi commissam, sed per scientiam privatam. Sed si sciret per viam Confessionis tantum, quid faciendum? Dico, sicut expositum fuit *in secundo argumento*; nam si valet per aliam viam vitare illum, quam prodendo excommunicationem eius, debet vitare. Sin autem, non solum non debet, imo non licet vitare; quia talis vitatio est de Iure positivo Ecclesiastico tantum: non prodere autem peccata per Confessionem sibi detecta, tenetur ille de lege naturae, et de Iure positivo divino; et quando autem praecepta videntur esse contraria, illud, quod est superius magis obligat, et ideo firmitus est servandum; nec servans illud, et praetermittens aliud inferius peccat; quia nullus ex lege divina et ecclesiastica est perplexus.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM REVELATIO CONFESSIONIS SIT CONTRA LEGEM NATURAE
EO QUOD REVELANS MENTIATUR, PROFERENS IN PERSONA PROPRIA,
QUOD AUDIIT IN PERSONA DEI.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 11. a. 1.

VIDETUR revelatio Confessionis esse contra legem naturae, etenim revelans plane mentitur. [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 4.*] Nam eadem persona vere affirmare potest aliquid, in persona alicuius loquens, quod vere negat in persona propria. *Probatio*; Angelus loquens Moysi in persona Dei, vere dixit: *Ego sum Dominus Deus tuus*; *Exodi*, 20. quod vere negasset in persona propria; ergo a simili, homo repraesentans personam Dei in foro Confessionis, vere potest aliquid affirmare, quod extra illum forum potest negare vere, quando loquitur in persona propria; ergo extra forum dicens haec et illa se audisse vel scire, mentitur, quia ad notitiam eius non venit, nisi inquantum repraesentabat personam Dei, sed vitare mendacium est de Iure naturae, et maxime mendacium perniciosum.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 6.*] Confessor licite et cum veritate potest revelare peccata sibi in Confessione detecta in universali, et in particulari non relata ad personam confitentem; ergo esto revelaret etiam ipsam personam confitentem, non mentiretur; eodem enim modo audit, et peccata ipsa in universali, et ut referuntur ad talem personam confitentem.

RESPONDEO dicendum quamvis Confessor revelans Confessionem contra legem naturae peccet, ut patuit *art. 1. praec. conclus.*, contra tamen eam legem non peccare, propterea quod mentiatur mendacio pernicioso. *Probatur*; [*Oxon. ib. n. 5.*] nam eiusdem personae est cognoscere in causa, et proferre sententiam de tali causa cognita; etenim ad hoc cognoscit iste ut talis persona, in causa, ut recte dicat sententiam de ea. Sed Sacerdos dicens sententiam, absolvendo confitentem, non profert

sententiam in persona Dei, sed in persona propria; igitur etiam in propria persona audit confitentem, et cognoscit in causa. *Probatio minoris*; nam Sacerdos non absolvit principaliter, sed tantum ministerialiter: sed absolvere ministerialiter sibi non competit, nisi in persona propria: si enim in persona Dei loqueretur absolvendo poenitentem, vere posset dicere sine prece praevia (quae est, *Dominus te absolvat*) ego te principaliter absolvo et gratiam infundo: sicut Angelus vere dixit in persona: Dei *Ego te eduxi de Aegypto*. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 5.] Sacerdos non magis audit vel absolvit in foro Confessionis in persona Dei, quam conficiat Eucharistiam in persona eius; quia aequè excellens est actus iste, sicut ille, et actus Sacramentalis, in quo operatur virtus divina sicut hic; imo videtur ibi plus agere in persona Dei, vel Christi, de quo praemisit: *Qui pridie quam pateretur*, etc. ita quod illud, *Accipite*, etc. *Hoc est corpus meum*, dicit Sacerdos recitando verba Christi, quod non evenit in proposito: unde non praemittit hic, Christus volens absolvere peccatorum, dixit: *Ego te absolvo*. Ly igitur *Ego* stat hic pro persona Ministri. Sacerdos igitur magis, vel non minus conficit in persona Christi, quam absolvat, vel audiat Confessiones in persona Christi: atqui conficit in persona propria; unde non mentitur post Missam, dicens: ego scio me hodie consecrasse; igitur nec mentitur, si audita in Confessione revelaret. — *Tandem*, [Oxon. ib. n. 6.] probatur resolutio ex communi usu Confessorum, qui et in sermonibus familiaribus, vel etiam pro concionibus interdum narrant casus in Confessione auditos, et dicunt, aliqua persona taliter peccavit. Sed tunc illi non mentiuntur (ut tactum fuit in *argumentum ad oppositum*), quia nec illicite faciunt, ut patet, *Extra De poenit. et remiss.*, cap. *Officii*. Ubi Innocentius III respondens cuidam Cardinali legato petenti consilium super casu in Confessione audito, Papa non redarguit Cardinalem de tali revelatione in universali, sed potius dat modum consulendi confesso. Si vero Confessor in persona Dei audiret, atque ita nequiret in persona propria quicquam sine mendacio efferre, non liceret vel in universali peccata in Confessione audita revelare, quin etiam mentiretur. *Quod probatur*; quia nesciens particularem, nisi pro determinato singulari, si nesciat singulare, nescit particulare; sed iste nescit aliquam personam tale peccatum fecisse, nisi pro hac persona sibi confessa, et hoc peccato sibi confesso; igitur, si mentiretur de hoc, et de hoc quia nihil in persona propria audivit, et idipsum est nesciens de aliquo, et de aliquo, et per consequens nihil cum veritate potest proferre de aliqua persona, et de aliquo peccato in Confessione sibi detecto, non in propria persona, sed in persona Dei; et per consequens revelatio non est contra legem naturae propter hoc, quod revelans mentiatur, quia revera non mentiretur, ut non mentitur in universali, et de aliquo individuo vage.

RESPONDEO ergo ad INDUCTUM ARGUMENTUM, [Oxon. ib. n. 7.] aliud esse loqui in persona alicuius, et aliud loqui auctoritate illius, seu ut est Minister eius; loquens enim in persona alicuius intendit exprimere et repraesentare illa, quae conveniunt personae, cuius vices gerere praetendit: uti evenit in spectaculis scenicis, in quibus per iocum aliqui simulant aliorum personas, ut Regis, Ducis, Scurrae, etc. Qui nituntur ea loqui et gerere, uti loquerentur et repraesentarent personae illae, quas exprimere gestiunt. Et ideo mox atque unus deficit ab repraesentatione.

tando, vel loquendo, quicquid persona expressa faceret, aut diceret, audit: tu mentiris, vel deficiis ab imitatione personae, quam exprimere conaris. Hoc igitur pacto loquuntur Angeli in persona Dei. At non ita profecto Sacerdos audit Confessiones vel absolvit in persona Dei, sed potius ut Minister Dei, a quo talem accepit potestatem, et tamquam eius Minister in illo actu se gerit; et si ut Minister; ergo in persona propria. Et profecto non secus ac in aliis Sacramentis, nam ut Dei Minister baptizat, et consecrat, et tamen ut homo, sive in persona propria scit, se baptizasse, et sine mendacio potest dicere se baptizasse. Breviter igitur, argumentum concluderet, si Sacerdos non in persona propria, sed in persona Dei Confessiones audiret, quia tunc revera posset quaedam veraciter in persona Dei dicere, quod in persona propria non posset; sed hoc suppositum est falsum, quia Sacerdos in Confessione nec audit, nec loquitur in persona Dei, sed in persona propria, licet auctoritate Dei et ut eius Minister.

ARTICULUS II.

UTRUM SIGILLUM CONFSSIONIS SE EXTENDAT AD ALIA,
QUAM AD EA QUAE SUNT DE CONFSSIONE.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 11. a. 2.

VIDETUR omnia quae narrantur in Confessione cadere sub sigillo, etiamsi non sint peccata, aut circumstantiae peccatorum. Nam [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 11.*] ideo potissimum Confessor tenetur ad arctissimum sigillum servandum de peccatis sibi in foro Sacramentali detectis, quia si ab eo propalarentur, homines a Poenitentiae Sacramento abstinerent et detererentur, nec secreta peccata revelarent Confessario, quae scirent mox evulganda: sed hoc idem sequeretur de quibusdam quae minime peccata sunt, et interdum narrantur a confitentibus in Confessione, ut se illegitime natos, aliosve naturales defectus habere, et alia id genus; igitur sigillum Confessionis se extendit ad omnia quae audiuntur in Confessione, esto nullam malitiam, nec venialem quidem praeseferant.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 17.*] Inter homines frequenter accidit, ut unus apud alterum suum secretum deponat, recipiaturque sub sigillo Confessionis: sed qui secretum tali pactione recipit, videtur teneri perinde ac Sacerdos, qui in Confessione peccata audit; ergo Confessionis sigillum se extendit etiam ad multa, quae non sunt peccata, aut circumstantiae peccatorum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Licitum est revelare quod non est peccatum, nec circumstantia peccati: sed talis est persona, cum qua confitens peccavit, quando scilicet non fuit necessario exprimenda, tamquam peccati circumstantia, sed detecta solum ex inadvertentia, vel ignorantia confitentis; ergo sigillum non se extendit ad omnia, quae in Confessione dicuntur.

CONTRA. Sigillum oritur in Confessore, ex eo quod clavibus Ecclesiae subiiciantur peccata commissa, seu sit materia necessaria, seu sufficiens, mentale iudicium, seu non, ut ex defectu iurisdictionis in Confessore, seu ex defectu debitae dispositionis in poenitente, seu denique sit Confessio legitima et utilis, seu sit sacrilega; sed quae minime sunt

peccata, nec spectantia ad peccatum, opus non est ut subiiciantur clavis Ecclesiae, quae non solvunt nisi ligatum; ergo huiusmodi non cadunt sub sigillo Confessionis.

RESPONDEO dicendum, sub sigillum Confessionis cadere in primis ipsa quae confitentur peccata, seu mortalia, seu venialia sint, ut probatur *in art. 1.* Hoc tamen discrimine, quod mortalia sunt celandi, ut referuntur ad hanc personam, quae confessa est tam in genere, quam in specie; venialia vero sub sigillo veniunt dumtaxat in specie: constat enim confitentem saltem venialia confiteri debuisse. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 16-22.] sigillum se extendit ad omnes circumstantias peccatorum: circumstantiae enim peccatorum non possunt exacte revelari, absque eo quod factum ipsum peccaminosum detegatur; ergo sub eodem sigillo, quo peccata, sunt custodiendae, seu ipsae circumstantiae fuerint necessario confitendae, ut illae, quae transferunt peccatum de una in alteram speciem, quia speciali prohibitione interdicuntur, ut tactum fuit *q. 9. art. 4.* seu sint tantum circumstantiae aggravantes et ad maiorem animi securitatem et quietem confessae, seu denique non fuerint confitendae, sed ex inadvertentia et ignorantia effutitae, ut quod peccaverit cum Berta, vel cum Lucia: de omnibus enim est eadem ratio, omnes tales circumstantiae sub eodem sigillo cadunt. — *Ulterius*, [Oxon. ib. n. 16.] Confessionis sigillum pariter se extendit ad personam tertiam, cum qua is qui confitetur peccavit, cum necessario est detegenda, ut si commisit stuprum cum sorore Confessori bene nota. Et hoc idem probant rationes positae *ad primam et secundam conclusionem art. 1.* Nam ipse confitens vult famam personae, cum qua peccavit, salvare, idest, debet secundum rectam rationem velle, perinde ut famam propriam: quinimo ex hoc, quod persona illa fuit sibi in crimine coniuncta, magis tenetur ei ad boni restitutionem, quod per ipsum amisit, et ad custodiam boni manentis, quod adhuc potest custodiri, non obstante illo malo commisso; igitur ex lege naturae tenetur Sacerdos servare strictissimum sigillum de persona quae communicavit in crimine, non secus ac de persona quae directe sibi confitetur. Nam si complicem delicti prodere Confessario liceret, retraherentur a Confessione illi, quibus magis cordi est fama complicis, quam propria, quod accideret non raro; deduceretur etiam ad alium forum, scilicet publicum, quod fuit in foro Sacramentali discussum et terminatum; ac denique esset magna occasio mentiendi in isto foro, ut argutum fuit *in 1. art. probando secundam conclusionem*, ut proinde ex iure divino positivo quoque teneatur Confessarius non prodere ullo modo complicem delicti sibi per Confessionem detecti, seu stulte et per imprudentiam confitentis id evenerit, seu fuerit necessario faciendum. Et porro fieri debere, quando aliter peccatum commissum exprimi non potest, modo aliquod magnum damnum vitae et bonorum inde non timeatur, ut expositum fuit *q. 9. art. 2.*

Ex quibus sequitur, [Oxon. ib. n. 11-16.] cadere etiam sub sigillo ea omnia, quae per Confessionem innotescunt, ex quorum revelatione redderetur Confessio odiosa, ac retraherentur subinde homines ab usu huius Sacramenti. Cuiusmodi sunt omnes defectus morales, sive civiles, sive naturales, cum praecise sciuntur per Confessionem; nam eorum divulgatio redderet confitentem vilem, odibilem et minoris existimationis, quam fuerit ante Confessionem. Ex talium ergo revelatione Sacramentum Poe-

nitentiae evaderet odiosum et nimium grave; esset propterea occasio confitentibus mentiendi in Confessione, et non declarandi peccata ut oportet, quum ad eorumdem exactam explicationem opus esset narrare aliquem ex praedictis inculpabilibus defectibus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 9.*] patet ex proxime dictis, quia et quaecumque reddunt confitentem minoris existimationis, et vilem in Republica, veniunt sub sigillo, non secus atque peccata. Si vero eadem sciantur alia via, non tenetur Confessarius ad sigillum per hoc, quod etiam innotuerint per Confessionem; etsi cavendum apprime sit, casu quo manifestanda sint, ne dicat audivisse se etiam per Confessionem. Caetera vero a praedictis non cadere sub sigillo, manifestum est, nisi fortasse sub sigillo dicerentur.

AD SECUNDUM respondeo, nullum esse posse Confessionis sigillum in eo, qui nedum caret potestate clavium (tale enim sigillum, vel obligatio strictissima ad tacendum praecise oritur ex eo quod clavibus Ecclesiae subiiciuntur peccata iudicanda per Vicarium Dei, auctoritate a Christo accepta), verum etiam nulla adest intentio perficiendi Sacramentum hoc iudiciale, ut *art. seq.* Qui ergo deponit apud alium secretum, et recipitur servandum, tenetur ad fidelitatem regulariter; quia in casu non tenetur, cum scilicet militat contra charitatem propriae personae, vel eius qui secretum commisit, vel contra bonum commune. [*Oxon. ib. n. 17.*] Qui ergo nulla habita ratione fidelitatis evulgaret sibi concredidum secretum, non esset fractor sigilli Confessionis, nec poenis plectendus Ecclesiasticis, contra Sacerdotes revelantes sancitis; sed aliis, scilicet infamiae. Impositor enim falsi criminis, vel cuiuscumque veri, licet occulti, quod non potest probare, pro calumniatore habetur, *Extra, De calumniat., cap. Cum Dilectus*: talis est iste, qui revelat quodcumque secretum crimen, quod probare non potest.

AD TERTIUM, patet ex dictis *in solutione*, [*Oxon. ib. n. 22.*] quia quacumque de causa, occasione, vel casu detegatur in Confessione particeps criminis, est necessario de tali silendum, ut de ipsomet qui confitetur. — *Et cum arguitur*: licitum est revelare quicquid non est peccatum, nec circumstantia peccati; *dico*, hanc propositionem esse negandam, quia diminuta est; ad veritatem enim eius debet addi: *nec aliquid, per quod possit deveniri in notitiam personae confitentis*; per revelationem vero consortis criminis non difficulter deveniretur in notitiam eius, qui peccavit, suaeque peccata confessus est. Vel etiam in maiori oporteret plus addi, scilicet: *nec aliquid de lege naturae, vel divinae pro secreto habendo*. Et talem esse personam, quae communicavit in peccato, et in Confessione fuit detecta, extitit declaratum *in solutione*.

ARTICULUS III.

UTRUM SOLUS SACERDOS HABEAT SIGILLUM CONFESSIONIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 11. a. 3.

VIDETUR solus Sacerdos habere sigillum Confessionis. Sigillum enim hoc oritur ex eo quod clavibus Ecclesiae subiiciantur peccata, seu perficiatur Sacramentum, seu non; ergo cum ad notitiam aliorum non ha-

bentium potestatem clavium deveniunt peccata, quocumque casu, quamvis ex lege charitatis teneantur celare peccata occulta proximi, tamen non tenentur ad Confessionis sigillum.

2. PRAETEREA. Simulans se esse Sacerdotem, et Confessionem alicuius audiens, ut exploret eius conscientiam, non videtur teneri ad occultanda quae audivit peccata, illis titulis, quibus obstringitur Sacerdos ad silendum; quia alioquin non maiorem obligationem in ipsum induceret potestas clavium.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 2. n. 6.] *Extra De poen. et remiss.*, cap. *Officii*, refertur quemdam Cardinalem scripsisse ad Papam super casu audito in Confessione, et Papam super eundem, et videbatur responsum dedisse; igitur non se extendit obligatio sigilli ultra eum qui Confessionem audivit.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 11. - 13.] Sigilli praeceptum statutum est in favorem poenitentis et Sacramenti; ergo stantibus intentione confitentis, bona fide, et actu confitendi de his procedente, est ampliandum; igitur se extendit ad omnes, ad quos, quocumque casu devenit scientia peccatorum confessorum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 13.] non solum Sacerdotem, cui fit Confessio, habere, atque adstringi arctissimo sigillo, et obligatione non manifestandi alicui peccata sibi detecta per Confessionem, sed etiam omnes, qui qualitercumque et quomodocumque eadem confessa peccata noverint. Hi, inquam, non solum ex lege naturali tenentur celare peccata, quorum notitiam, sive casu, sive iniuste habuerunt, sed etiam ex speciali lege Sacramenti Poenitentiae; quia Deus voluit, peccata confessa esse penitus secreta et universaliter tecta; adeo ut eorum iudicium terminaretur in isto foro sic, ut nequirent deduci ad forum publicum, unde damnum aliquod inferri posset poenitentibus; ergo praeceptum divinum sigilli respicit quidem primo et per se peccatum in Confessione detectum, secundario vero spectat et afficit omnes ad quos peccati notitia devenit per solam scientiam Confessionis; quia non tantum eo praecepto iubetur debita reverentia Sacramenti, verum etiam consulitur indemnitati poenitentis. — Nihilominus, specialiter etiam probatur, ad sigillum teneri eum, cui Confessarius omnino iniuste Confessionem revelat; quia transferens aliquam rem in alium de facto, quam non potest licite de iure transferre, non dat illi alteri ius utendi, vel transferendi istam rem in alterum; ex quo enim non habuit ius, non potuit ius in alium transferre; quia nemo dat quod non habet: sed Confessor revelans non habuit ius transferendi istud in alterum; ergo si de facto transferat, alius non habet ius ulterius transferendi. — Atque idem dicendum de eo, qui casualiter audit Confessionem poenitentis. Quod si dolose se insinuet, ut audiat, in hoc mortaliter peccat, et pariter ad silendum de peccatis malitiose auditis, ex lege naturae et divina tenetur. Neque, breviter, est ulla potestas in terris, quae possit praecipere Confessionem sibi revelari; quia nulla est supra legem naturae et divinam, ex quibus ortum ducit praeceptum de sigillo Confessionis, ut fuse declaratum fuit *art. 1. in prima et secunda conclusionibus*. — Casus nihilominus est excipiendus; quando scilicet inferior nequit absolvere a casibus superiori reservatis ex defectu auctoritatis, recipit tamen in Confessione, ut referat superiori, qui potest absolvere; et tunc censendum

est, inferiorem absolvere nequeuntem, esse interpretem tantum, et unicum esse actum Confessionis, qui peragitur inter superiorem, ut iudicem, et confitentem iudicandum: medium autem, cui defuit auctoritas sentiendi, interpretem extitisse; de quo interprete idem sentiendum, quoad obligationem de non revelandis peccatis, ex munere referendi ad superiorem auditis, sicuti de ipso sententiam absolutoriam ferente, et de aliis iuxta resolutionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: etsi sigilli obligatio oriatur et fundetur in potestate clavium, quibus peccata per Sacramentalem Confessionem subiiciuntur, nihilominus se extendere quoque atque afficere eos, ad quos notitia peccatorum confessorum qualitercumque pervenit, quia eadem lege Deus voluit servari debitam reverentiam Sacramento, et una consultum esse indemnitati eorum, qui ad illud accessissent. Tenentur ergo quacumque de causa Confessionem vel aliquid eius audientes, ex lege divina et naturali servare strictissimum silentium de peccatis in foro Sacramentali productis. Quamvis alii a Confessario, iniuste revelantes, si non sint Sacerdotes, non subiiciantur poenis in Iure canonico latis contra Sacerdotes Confessionem revelare praesumentes.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* 4. d. 21. q. 2. n. 11.] etiam illum, qui ementita persona Confessoris per summum scelus audet auscultare poenitentes, ad sigillum teneri ex lege naturae et divina; satis est enim, eum qui confitetur, animo Sacramentaliter confitendi accessisse. Si liceret enim tantum facinus attentare, et committere non formidanti revelare Confessionem, recurrerent omnia inconvenientia, quae adducimus in probationibus *primae et secundae conclusionis in art. 1.*

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 2. n. 14.] argumentum illud acceptum *ex cap. Officii*, non facere ad rem praesentem, quia ille Cardinalis non scripsit ad Papam, ut absolveret; sed per Epistolam scriptam consilium petiit super casu in communi, non relato ad personam, ut in eius notitiam devenire posset. Quod sane evidens est ex responsione Papae non absolventis quidem mulierem, quae partum supposuerat, sed tantum consilium dantis, qualiter illi mulieri per discretum Sacerdotem foret consulendum. [*Oxon.* ib. n. 15.] Et porro nedum licitum est, consilium in dubiis a superiore requirere, sed etiam a quocumque alio prudenti viro, qui sciat consulere; idque interdum non solum utiliter, sed etiam necessario debet fieri a Confessario, qui per seipsum nescit poenitenti consulere; tunc enim tenetur ab aliis peritioribus exquirere, qualiter prospicere debeat saluti poenitentis, ita tamen, ut nullo pacto prodat peccatum, sic ut deveniri queat in notitiam peccatoris.

ARTICULUS IV.

UTRUM DE LICENTIA CONFITENTIS POSSIT SACERDOS DICERE
QUAE HABET IN CONFESSIONE.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — *Report.* ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 11. art. 4.

VIDETUR licitum esse Sacerdoti dicere ea quae per Confessionem novit, de licentia confitentis. Nam [*Oxon.* 4. d. 21. q. 2. n. 1.] unicuique licitum est renunciare iuri suo: sed ius poenitentis est, celari pecca-

tum in Confessione detectum; ergo potest tali iuri renunciare, licentiam dando Confessario, ut sua peccata revelet.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 14.*] Potest Sacerdos de licentia confitentis revelare peccata, quae ipse nequit absolvere, Superiori, ut ab illo causa sua terminetur et iudicetur; ergo pariter poterit permittere, vel mandare, ut revelentur aliis, a quibus tamen non est absolvendus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 18.*] Potens aliquid per seipsum facere, potest et per alterum idem praestare: sed qui confitetur per seipsum potest sua peccata alii manifestare; ergo pariter poterit per Sacerdotem cui confitetur eadem palam facere aliis.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Nemo alicui legi subiectus potest supra illam legem: Sacerdos ex lege naturae et divina tenetur celare peccatum sibi in confessione detectum; ergo a nemine potest facultatem accipere illud revelandi, nisi sit supra illas leges: poenitens autem non potest supra has leges; ergo mandare non potest Confessario, ut sua peccata alteri revelet.

RESPONDEO dicendum, non licere Sacerdoti revelare peccata sibi per Confessionem nota, de licentia confitentis. *Probatur*: nam [*Oxon. ib.*] secretum sigilli Confessionis Sacramentalis non est per se et primo ius poenitentis vel confitentis, sed potius est annexum institutioni Sacramenti, secundum quod est a Christo institutum in bonum totius Ecclesiae; finis ergo primarius et intrinsecus sigilli est bonum commune totius Ecclesiae et eiusdem Sacramenti reverentia; igitur, ut servetur arctissime tale secretum, est ius communitatis primario, licet secundario sit ius etiam ipsius confitentis, cuius plurimum interest sua peccata confessa celari. Sed confitens esto possit renunciare iuri suo particulari, nequit tamen renunciare iuri totius communitatis; ergo non est in manu sua tribuere facultatem Confessario, ut quae peccata ei in Confessione detegerit, revelet. Quemadmodum nec Clericus potest renunciare privilegio in favorem status Ecclesiastici sancito in cap. *Si quis suadente diabolo*, neque privilegio exemptionis a iurisdictione temporali, etiamsi ipse velit ab alio percuti, et a iudice saeculari iudicari; quia eiusmodi privilegia introducta sunt in favorem totius status Ecclesiastici, et non in favorem huius, vel illius particularis Clerici. — *Deinde*, [*Report. 4. d. 21. q. 2. n. 13.*] Sacerdos ad celanda peccata in Confessione audita adstringitur ex lege naturae, divina, et ecclesiastica; ergo quamvis secretum sigilli esset ius proprium poenitentis, nequiret tamen ei renunciare, quia talis renunciatio esset contra Ius naturale, divinum, et ecclesiasticum; et per consequens talis renunciatio nulla esset, quatenus contrariatur iuri superioris, cuius ipse poenitens magis debet sequi sententiam, quam propriam voluntatem, qua vult quod velle non debet, detegi nimirum dicta in Confessione, quae sunt arctissimo silentio celanda, nec ullo umquam casu aut tempore pandenda.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 18.*] patet ex dictis; quia etsi liceat unicuique iuri suo proprio renunciare, nequit tamen quisque renunciare iuri, quod suum non est proprium, sed communitatis; et tale est sigillum secreti Confessionis introductum in favorem communitatis totius Ecclesiae, in qua ex revelatione Confessionis continua perturbatio oriretur, quia passim quilibet reputaret alium abominabilem.

AD SECUNDUM patet ex dictis *art. praec.*; [*Oxon. ib. n. 14.*] quia in

casu ex quo defectu auctoritatis absolvendi cogeretur inferior superiorem adire de voluntate confitentis, ut facultatem absolvendi impetraret, et superior vellet per seipsum eam impertiri, inferior non esset nisi interpret confitentis in ordine ad unum actum iudiciale; manifestaret igitur, qui confitetur sua peccata alteri confessa, per interpretem, qui eadem lege ad tacendum adstringeretur, qua obligatur ille qui absolvit.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 3. d. 37. n. 15.] praescindendo a casu Confessionis publicae, de quo actum *q. 8. art. 2.* et *q. 9. art. 3.*, non posse aliquem ordinate peccata sua manifestare, nisi in ordine ad Sacramentalem Confessionem; quia peccata occulte patrata in secreto cordis tenere, non solum non est aliquod malum; imo si qua potest esse laus in malo, laudabile est, sicuti vituperabile est praedicare proprium peccatum, quo facto et fama deperditur, proximi scandalizantur, et infirmi ad imitationem alliciuntur. Quod si illicitum est, occulta peccata aliis proponere ea lege charitatis erga seipsum et proximum, cui possent talia exempla esse in scandalum, et ruinam spiritualem, multo magis per Confessorem idem facere vetatur per solam notitiam peccatorum ex Confessione, quia ad talia inviolabiliter silenda multipliciter Confessor obligatur.

ARTICULUS V.

UTRUM ILLE QUI SCIT ALIQUID PER CONFSSIONEM,
ET ETIAM PER ALIUM MODUM, POSSIT ALTERI REVELARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 2. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 11. art. 5.

VIDETUR non licere Confessario revelare aliquid in Confessione auditum, esto id sciat etiam per alium modum. Nam in eo consistit Confessionis sigillum, ut peccata in Confessione audita atque detecta, nulla ratione revelentur: sed scita per aliam viam sunt eadem quae innotescunt per Confessionem; ergo ista si revelentur, frangitur secreti sigillum.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 2. n. 18.] Peccata extra Confessionem scita, vel ab ipso qui confessus fuit narrata, non innotuerunt ut secretum; ergo illa potest Confessor revelare.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] posse Confessorem alteri revelare peccata quae innotuerunt sibi per Confessionem, si sciat per alium modum, vel sibi narrentur a poenitente post Confessionem, non ut secretum, quia tunc lege naturae teneretur de illis silere, sed sibi narrata, ut aliis revelentur ob aliquem bonum finem, qui potest sequi ex tali revelatione facta, quia tunc se habet tamquam aliquid sibi publice dictum citra omne secretum. [*Oxon. ib.* n. 19.] Cavendum tamen sibi apprime est, ne in modo narrandi significet aut dicat, quo sibi indubie, magisque credatur, se eadem quoque audivisse in Confessione; nam ita dicendo, mortaliter peccaret, eo quod illa propositio includat revelationem peccati cogniti eo modo, quo non licet revelari.

AD ARGUMENTUM dicendum, [*Oxon. ib.* n. 18.] Confessorem non revelare per se ea quae scivit in Confessione, sed uti scientia per se, quam habuit citra omne secretum, maxime si id contingat ex voluntate eius, qui prius confessus fuit; si igitur eademmet peccata narrentur, quae dicta fuerunt in Confessione, id tantum per accidens est; quia ut talia minime ab isto revelantur.

ARTICULUS INCIDENTS.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS, QUANDO INTERROGATUR DE PECCATIS IN CONFESSIONE AUDITIS, ETIAMSI IURIDICE INTERROGETUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 4.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 15. q. 4. n. 7.*] Confessarium a Iudice interrogatum sub iuramento de peccatis in Confessione sibi detectis, debere etiam cum iuramento negare ea se audivisse aut scire; quia semper praesumendum est, Iudicem interrogare et quaerere ea scire, quae sciuntur humano modo, de qua scientia homines interrogare solent. At quia Confessarius, quae sibi innotuerunt crimina, audivit in alio foro, scilicet secretissimo per omnia et non publico, in quo Iudices iuridice interrogant, secunda conscientia potest negare et iurare, talia se nescire, et affirmare persuasum sibi esse, nihil mali istum hominem fecisse; nimirum in eo foro, in quo interrogatur; quia mala, quae gessit, quaeve sibi in alio foro patefacta sunt, non sunt ab ipso scita, sic ut aliis revelentur.

QUAESTIO DUODECIMA.

DE SATISFACTIONE QUOAD EIUS QUIDDITATEM,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de satisfactione, de qua sunt quatuor consideranda. *Primo*, de eius quidditate: *secundo*, de ipsius possibilitate: *tertio*, de eius qualitate: *quarto*, de his per quae homo Deo satisfacit.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum satisfactio sit virtus, vel actus virtutis. — 2. Utrum sit actus iustitiae. —
3. Utrum definitio satisfactionis, quae in littera ponitur, convenienter assignetur.

ARTICULUS I.

UTRUM SATISFACTIO SIT VIRTUS, VEL ACTUS VIRTUTIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 12. art. 1.

VIDETUR satisfactio non esse virtus, nec actus virtutis. Etenim [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.*] satisfactio est *voluntaria redditio aequivalentis alias indebiti*; ergo reddens sponte sua quod debet, non meretur, ut mereri potuisset, nisi reddere quod abstulit debuisset: sed actus quilibet virtutis est meritorius, et solus meritorius; ergo si actum satisfaciendi non concomitatur meritum, ipse esse nequit actus virtutis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 1.*] Quaelibet virtus et actus virtutis est voluntarius, quia electivus: sed interdum quis satisfacit iustitiae

vindicativae contra propriam voluntatem, et nolens; ut cum iudex addicit morti reos, et ab iisdem invitis exigitur statuta poena; ergo satisfactio non est actus virtutis.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5.] Satisfactio exterioribus et corporalibus operibus potissimum perficitur, imo iis tantum constare videtur: sed virtus, eiusque actus non consistit praecipue in operibus exterioribus, sed magis est essentialiter actus voluntatis elicited secundum rectam rationem; ergo satisfactio nequit esse virtus, aut eius actus.

CONTRA. [*Oxon.* ib.] Per satisfactionem poenalem ordinatur culpa secundum rectam rationem eius legis, secundum quam iustitia vindicat et ordinat culpam; igitur est virtutis actus.

RESPONDEO dicendum, satisfactionem esse actum virtutis, idest, vel elicited a virtute, vel virtutis generativum. *Probatio*: [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 12.] actus satisfaciendi Deo ob commissa peccata potest esse concors rectae rationi; ergo et esse potest, estque actus virtutis, quoties est sic rectae rationi conformis. *Probatur assumptum*: [*Oxon.* ib. n. 2.] etenim secundum rectam rationem quilibet Legislator rependit poenam statutam in transgressores suae legis, sicuti secundum rectam rationem tribuit praemia pollicita illis, qui legi religiose parent, et sedulo observant. Sed si Legislator recta ratione transgressionem suae legis ordinat per praefinitas poenas, minister Legislatoris recta ratione exequitur, easque poenas praesentat, infligendo, et exequendo. Universim enim rectitudo in actu subministrationis est ex conformitate eius ad agens, qui subministrat. Ergo quia unicuique commissum est esse Ministrum Dei sancientis legem suam, et vindicare in seipso culpas, easque ordinare per condignas poenas, et ita iustitiae satisfacere, profecto satisfaciendi actus est virtus, vel actus virtutis. Quod erat declarandum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, satisfaciendum, seu reddentem secundum iustitiam, quod abstulit, et voluntarie reddentem, eo actu mereri, si caetera ad meritum necessaria concurrant. Et etiamsi non mereretur, ut si charitatem non haberet, non propterea ea redditio desineret esse actus virtutis, quia adhuc foret electivus secundum rationem rectam. Concedo tamen, non perinde tunc satisfaciendum mereri, ut mereri potuisset, nisi ex lege teneretur ea opera poenalia exhibere, vel subire; quia utique maiori merito essent sibi futura, si ex debito solvere non teneretur.

AD SECUNDUM concedo, quoties involuntaria omnino et coacta est satisfactio, non esse satisfaciendum actum virtuosum, sed dumtaxat poenam secundum rectam rationem infligentis. Tamen non loquimur de huiusmodi satisfactione, sed de ea, quam poenitens gratanter acceptat a Vicario Dei, cui sua peccata confessus fuit, et fortiter in seipso exequitur secundum iudicis praescriptum.

AD TERTIUM respondeo sic: [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 4.] ille qui satisfacit pro peccatis commissis per opera poenalia, poenam tenet exercendo, ac repraesentando in se id, quod iussum est fieri; tenere autem poenam includit et actionem tenentis voluntarie, et poenae ipsius applicationem; satisfactio itaque essentialiter ex utroque constat, et non ex ipsa tantum applicatione poenae. Hac enim solum intellecta, quamvis possit haberi ordinatio culpae, non erit tamen ex parte satisfaciendum actus virtutis, ut patet in damnatis, qui quoniam patiuntur inviti, non est ipsis satisfactio virtuosa. Quamquam igitur ad virtutis actum habendum requi-

ratur necessario, ut voluntas eligat secundum rectam rationem, non semper tamen ipsa perfecta virtus stat intra actus voluntatis, sed quandoque talis nequit esse, nisi electioni uniatur actus exterior; et talis utique est satisfactio exigita a lege divina, et omnino repraesentanda ab ipsis, qui in legem peccaverunt, regulariter loquendo.

ARTICULUS II.

UTRUM SATISFACTIO SIT ACTUS IUSTITIAE.

Doctor, loc. cit. art. praec. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 12. a. 2.

VIDETUR satisfactio esse actus iustitiae. [*Oxon. 4. d. 15. q. 11. n. 3.*] Nam satisfaciens reddit voluntarie aequivalens, quod, utique reddere non debuisset, nisi in legem peccasset: sed sola iustitia reddit quod alteri debetur, quocumque titulo debeatur; ergo satisfacere est iustitiae actus.

2. PRAETEREA. Satisfaciens per poenalia opera sibi inflicta, vel ex propria electione, vel de alterius imperio, intendit compensare offensam illatam illi, cui satisfaciendum est, tantum sibi infligens poenarum, quanta extitit culpa, quae iniuriam intulit: sed de sola iustitiae virtute procedit iusta et adaequata compensatio: ergo satisfactio est actus iustitiae.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. q. 1. n. 5.*] Satisfactio est quaedam commutatio in punishmente, respiciens poenam aequalem, sive commensuratam culpae, adeo ut pro culpa tali, et tanta, par reponatur poena, igitur satisfactio simul vindicat et commutat culpam pro poena, igitur est iustitiae vindicativae actus quatenus sub commutativa continetur.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. 16. n. 11.*] Detestatio peccatorum non est actus alicuius specialis virtutis appetitivae, ut extitit declaratum *qu. 1. art. 2. Supplem.*; ergo pariter satisfactio nequit esse actus alicuius specialis appetitivae, atque ita non erit iustitiae actus.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 12.*] gratanter acceptare poenam inflictam pro peccato commisso, esse posse actum multarum virtutum appetitivarum, et non solius iustitiae. Nam quicquid potest esse principium acceptandi aliquod obiectum, potest esse principium acceptandi aliud in ordine ad idem obiectum: sed per multas et diversas virtutes appetitivas potest acceptari aliquod obiectum, in ordine ad quod poena inflicta recipitur gratanter in satisfactionem peccati commissi, contra illud obiectum, quod voluntas amplectitur; ergo omnium talium virtutum satisfactio est actus, atque ita nullius specialis. *Declaratur minor*: nam si ex charitate amatur Deus, ex eadem charitate potest acceptari poena, inquantum reductiva est ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute spei desideratur Deus ut bonum mihi, ex virtute spei acceptatur poena, ut ordinans ad istud praemium attingibile. Si ex virtute timoris quis sibi cavet, ne vitam aeternam amittat, ex eodem motivo, vel virtute timoris potest acceptari poena, ut excludens illam bonorum amissionem. Si ex amicitia honesta ad seipsum diligit quis sibi munditiam et innocentiam, ex eadem fit, ut acceptetur poena solvens eum, qui inquit reatum. Constat igitur satisfactionem non esse actum alicuius specialis virtutis, sed posse elici a multis appetitivis virtutibus; quamvis ipsa satisfactio formaliter non sit poenae acceptatio voluntaria, sed magis poenae

eiusdem actualis tenentia: quia tamen haec nequit rationem satisfactionis habere, ut est actus virtutis, nisi sponte et voluntarie acceptetur inflicta poena, ex totidem causis vel motivis potest esse et specificari satisfactio, quot potest habere poenae voluntaria acceptatio.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, eo tantum probari, actum satisfaciendi ab iustitia vindicativa, vel potius ab eius actu posse imperari; quod non negamus; [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 5.] etenim satisfactio non est actus immediate elicitus a voluntate, sed imperatus; iustitia igitur vindicativa per actum suum imperat peccatorum detestationem, et exinde eorumdem propalationem, et denique opus laboriosum vel poenale ad compensandam iniuriam illatam Deo per legis ipsius violationem. Est ergo satisfactio a iustitia vindicativa, non eliciente, sed imperante: Et tamen possunt intervenire complura alia et proximiora motiva impellentia ad condignam satisfactionem repraesentandam, ut dictum fuit *in solutione*; eo quia (ut dictum est *art. praec. in respons. ad tertium*) [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 12.] ipsa satisfactio involvit essentialiter et actionem tenentis poenam, et eius poenae applicationem, proprie satisfactio est actus patientiae, quatenus actualiter exhibetur et repraesentatur sed in quantum poena gratanter acceptatur, potest esse actus multarum virtutum appetitivarum.

Et consimiliter [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 5.] AD SECUNDUM et TERTIUM dicendum, tantum probari, satisfactionem imperari a iustitia vindicativa, ut est commutativa, respiciens scilicet aequalitatem in commutatione, non quidem rei, sed potius aequalitatem secundum rectam rationem illius legis, secundum quam ipsa errata ulciscitur, poenasque infligit. Per hoc autem, quod iustitia imperet, satisfieri ei, cui fuit iniuria illata, solummodo deduci potest esse actum iustitiae imperatum, non elicitum.

ARTICULUS III.

UTRUM DEFINITIO SATISFACTIONIS IN LITTERA CONVENIENTER
PONATUR.

*Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 12. art. 3.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.] satisfactionis universim acceptae rationem hanc esse: *satisfactio est redditio voluntaria aequivalentis alias indebiti*; quae nominis ratio declaratur per partes. Dicitur *reditio*, quia non est absoluta et liberalis datio, non supponens debitum aliquod; sed est magis datio quaedam onerosa ex parte satisfaciensis, supponens ius acquisitum illius, cui satisfit, ex aliquo praevio, quod datum vel acceptum fuit ab eo, cui satisfieri intenditur. Id enim quod est satis dicit commensationem ad aliquod praecedens correspondentem. Dicitur *voluntaria*, quia si foret involuntaria, potius satisfactio quam satisfactio dicenda foret; et hinc ii, a quibus in inferno poenae culpis debitae exiguntur, satis quidem pati censendi sunt, secundum quod nimirum iustitia postulat, sed nequaquam propterea satis facere perhibentur, quia inviti et reluctantes eas poenas sustinent. Di-

citur *aequivalentis*; nam satisfaciens intendit tollere inaequalitatem, quam inter ipsum et illum, cui satisfit, poscit data vel accepta iniuria, et inducere aequalitatem, sine qua non extinguitur ius acquisitum creditoris in toto. Et hoc importat particula *satis*, et idem requirit iustitia reddens satisfactionem pro illò, cui correspondet. Additur denique, *alias indebiti*, quia si quod redditur alio titulo redderetur, eodem non satisfaceret utrique debito: debet ergo quod redditur, *alias* esse *indebitum*; non simpliciter et absolute, ut omnem penitus titulum excludat, sicuti satisfactio spectat ad iustitiam rigorose sumptam, ut dividitur in distributivam, et commutativam, secundum quam nequit fieri satisfactio ex alias debitis, tenetur enim debitor satisfacere de bonis propriis, in quibus non communicat cum creditore, nec ad ipsum aliquo titulo spectantibus. *Alias* ergo *indebitum* hic intelligitur pro eo, quod non spectat ad creditorem illo speciali titulo, in quo fundatur ius, aut debitum satisfaciendi. Quo sensu homo potest Deo satisfacere pro peccato ex alias indebitis; quia enim culpa facit delinquentem debitorem ei, quem offendit, ponitque inaequalitatem, quam vindicativa ordinat et adaequat, poterit utique homo reddere aequivalens Deo, vindicando peccatum; cuius voluntariae punitionis non esset debitor, nisi peccasset; tunc enim nulla ratio subesset, cur vindicativa iustitia ab eo tales exigeret poenas. Et tametsi haec redditio aequivalentis ei, quod ablatum est per peccatum, fiat ex bonis, et gratia Dei vocantis et adiuvantis, ex speciali nihilominus ipsius Dei liberalitate et lege habet vim satisfactionis factae ex alias indebitis hoc speciali titulo; atque id sufficiens esse videtur ad servandum medium iustitiae secundum satisfactionem late sumptam, quae magis fundatur in ordine ad Deum, in ipsius liberalissima acceptance, quam in redditione alicuius, quod alioquin illi non debeatur.

Quae [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 3.] sane satisfactionis ratio iam declarata communis est ad contractus et obligationes quascumque. Hoc enim modo recipiens beneficium, potest benefactori suo rependere vices, atque sibi impensis beneficiis satisfacere et solvere ius, cui adstringebatur ex acceptis, et sic quoque dilectus diligenti satisfacere, parem rependendo dilectionem; et breviter, seu in actibus liberalibus voluntatis, seu in actibus quodammodo necessariis, ut in contractibus, in quibus est quaedam obligatio quasi necessitans ad reddendum, potest ratio ista satisfactionis generaliter sumpta inveniri.

Et porro traditam satisfactionis descriptionem videtur [*Oxon.* 3. d. 20. n. 2. — ib. 4. d. 15. q. 1. n. 4.] Anselmus quoque expressisse, dicens lib. 1. *Cur Deus homo*, c. 22. tunc de peccatis commissis hominem Deo satisfacere, cum honorem debitum ei impendit, quem per peccatum abstulerat; ubi satis insinuavit, satisfaciendum oportere reddere aequivalentem; ad quod praestandum non teneretur, nisi offensa eius, cui satisfaciendum est, praecessisset.

QUAESTIO DECIMATERTIA.

DE SATISFACTIONIS POSSIBILITATE, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de possibilitate satisfactionis.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum homo possit Deo satisfacere. — 2. Utrum aliquis pro alio satisfacere possit.

ARTICULUS I.

UTRUM HOMO POSSIT DEO SATISFACERE.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 13. art. 1.

VIDETUR omnino impossibile hominem de peccatis mortalibus Deo satisfacere, nisi virtute passionis Christi. Nam [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 4.*] per peccatum aufertur honor Deo debitus: sed nihil honori Deo debito aequivalens potest a nobis illi reddi; ergo nec possumus Deo pro peccatis satisfacere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Mortale peccatum est malum infinitum: est enim tantum malum, quantus est ille in quem peccatur; sed quicquid reddit homo Deo et reddere potest, finitum est; igitur inaequale, et nequaquam aequivalens offensae Dei. Sed tunc praecise satisfit alteri, cum redditur ei aequivalens; igitur est impossibile hominem satisfacere Deo.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Quicquid honoris, obsequii, et amoris potest homo Deo impendere et exhibere, totum debitum est illi, ratione creationis, gubernationis et redemptionis; ergo nihil possumus ad hunc effectum repraesentare, quod aliis titulis non debeamus illi; et per consequens, si satisfactio est ex aliis indebitis, nequit homo Deo satisfacere, etiamsi sit innocens; ac proinde solummodo virtute passionis Christi potest peccator condignam satisfactionem exhibere.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Augustinus, 13. *De Trin.*, c. 10.: *Fuit quidem et alius modus nostrae redemptionis possibilis, scilicet, quam per Incarnationem, et passionem: sed nullus nostrae miseriae sanandae convenientior*; ergo non est impossibile, hominem Deo satisfacere, independenter a virtute passionis Christi, quamvis de facto omnis nostra satisfactio ex meritis Christi mutuetur valorem.

RESPONDEO dicendum: [*Oxon. ib. n. 7.*] quamvis de facto nemo valeat satisfacere Deo pro peccatis suis, nisi virtute passionis Christi, absolute tamen possibile fuit, hominem condignam satisfactionem exhibere Deo pro peccatis, independenter a meritis Christi. *Et prima pars declaratur*; quia de facto divina Sapientia disposuit, non esse dandam ullam gratiam peccatori, nisi in virtute meriti illius, qui est propitiatio peccatorum totius mundi. Nam decrevit sibi non reconciliare inimicum, nisi per gratius obsequium, quam hostis sui sibi displicuisset offensa;

tale obsequium aliud non est, quam Christi passio, vel meritum eiusdem passionis. Quoniam ergo sine gratia nulla penitus potest esse satisfactio in divina acceptatione, et gratiam peccatori Deus non largitur, nisi intuitu meritorum Christi, manifestum est, de facto, et de potentia Dei ordinata, non esse possibile satisfieri Deo de peccato, nisi in virtute passionis Christi.

Quod vero *simpliciter possibile sit*, Deum aliter rem hanc ordinasse, et independenter a passione Christi, hominem de peccato suo sibi satisfacere disposuisse; [*Oxon. ib. n. 4.*] *probat*ur; siquidem possibile fuit Filium Dei non fuisse incarnatum, nec consequenter passum; sed stante etiam hac Dei dispositione, possibile fuit praedestinari hominem ad Beatitudinem iuste et misericorditer retribuendam; ergo possibile quoque fuit, poenitentem illi satisfacisse; quia nequit Deus iuste peccatorem sine satisfactione beatificare. — [*ib. n. 5.*] *Deinde*, Christi passio de facto non delet culpam nostram, nisi ut causa meritoria; causa autem meritoria est causa secundaria, minime faciens et spectans ad essentiam rei, et reducibilis ad genus causae efficientis: sed quicquid Deus potest per causam secundam efficientem potest immediate efficere sine illa; ergo sine causa meritoria, vel passione Christi, posset iuste et ordinate remittere culpam, et per consequens mediante propria satisfactione peccatoris. — [*ib. n. 6.*] *Denique*, de potentia absoluta posset Deus dare primam gratiam sine merito passionis Christi, sicuti animae ipsius Christi nullis praecedentibus meritis Christi summa gratia de facto collata fuit; passio enim eius, seu exhibita, seu praevisa, nullo modo erat meritum respectu gratiae sibi conferendae, imo prius praevidebatur Christus plenitudinem gratiae habiturus, quam eius passio acceptanda; ergo potuit pariter disposuisse daturum se primam gratiam peccatori, post attritionem, tamquam post dispositionem congruam, per quam motus eius fieret contritio, et ita per satisfactionem delevisse peccatum; quia tunc per actum illum redderetur Deo aequivalens illi bono, quod abstulit peccatum.

AD ARGUMENTA. Quae directe faciunt contra *secundam* partem solutionis. [*Oxon. ib. n. 7.*] *Ad primum patet* ex statim dictis; quia si Deus statuisset dare primam gratiam peccatori independenter a meritis Christi, post congruam dispositionem, vel displicentiam de peccatis, ex attrito evaderet contritus, et tunc convertendo se ad Deum, redderet aequivalentem honorem, ac fuerit offensa, per quam a Deo avertebatur; nec aliam aequivalentiam essentialiter satisfactio exigere videtur, nisi ut satisfactorius exhibendae compensationi iniuriarum totis viribus incumbat, non quoad gradualem intensionem actuum, sed appetitive; et ut Deo sit talis conversio accepta, uti accepta esset si a gratia procederet.

AD SECUNDUM dico, peccatum non alia ratione esse infinitum, nisi quia avertit a bono infinito; ergo quia poenitens per gratiam datam independenter a meritis Christi, converteretur ad idem bonum infinitum, reddet aequivalens, illique de peccato satisfaceret. — Et alioquin si talis esset peccati infinitas, ut ob ipsam impossibile foret, [*Oxon. ib. n. 6.*] hominem satisfacere Deo ad aequalitatem, quoniam Christi passio et meritum eius pariter finitum fuit; non erat enim bonum increatum, nec consequenter acceptabatur infinite a Deo ex parte obiecti; nec di-

vina voluntas, volendo illam passionem, erat beata, perinde ac est beata in amando suam essentiam; si, inquam, infinitas possibilem satisfactionem impediret, nec Christi passio ad aequalitatem et plenarie satisfaceret.

AD TERTIUM dico, declaratum fuisse *art. praec.*, quo pacto intelligendum sit, satisfactionem debere esse ex alias indebitis; quia peccator non deberet a semetipso exigere vel infligere poenas, nisi in se prius admisisset culpam, ex qua debitum contraxit ulciscendi legis transgressionem. [*Oxon. ib. n. 7.*] In facta etiam hypothesi de possibili ordinatione alterius providentiae divinae, actus satisfactorius posset esse alias indebitus hoc modo; quia etsi Deus tunc potuisset homines taliter sibi obligare, ut ipsi tenerentur in omnibus, quae essent, et possent; tamen sicuti de facto ex maxima sua misericordia, nostra considerata fragilitate, noluit nos teneri ad aliud, quam ad servandum Decalogum, nostrae voluntatis arbitrio dimissis consiliis; ita in altera providentia potuisset pariter dumtaxat praecipere observantiam Decalogi, adeo ut caetera perfectionis opera essent, ut sunt de facto, supererogationis, ut scilicet de eius mandato non forent sibi debita. Per talia ergo opera alias indebita posset tunc homo satisfacere, quia in illis esset plena ratio satisfactionis.

ARTICULUS II.

UTRUM UNUS PRO ALIO POSSIT POENAM SATISFACTORIAM EXPLERE.

Doctor, locis infr. citat. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 13. a. 2.

VIDETUR neminem posse poenam satisfactoriam pro alio explere. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] Satisfactio enim perinde est pars Sacramenti Poenitentiae, uti contritio et confessio: sed nullus potest conteri pro alio, aut confiteri peccata aliena, taliter ut alius, pro quo conteritur, et confitetur, possit Sacramentum recipere: etenim Sacerdos non absolvit reum arbitrarie, sed eum solummodo, qui sese accusat in foro illo; neque est accusanti seipsum utilis absolutio, nisi in eomet aliqua contritio vel attritio praecesserit; ergo pariter quilibet per seipsum debet repraesentare sibi impositam satisfactionem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Sacerdos sic absolvit peccatorem a debito poenae aeternae, ut liget atque obliget ad solutionem poenae temporalis solvendae per satisfactionem poenalem. Igitur, aut is, qui ad solvendum adstringitur, solvit, in se repraesentando eas poenas, et ita non indiget, ut alius pro se satisfaciat. Si alius vero, et non ipse solvit; igitur peccat; ex quo enim se ad solvendum adactus fuit, ac reipsa se id facturum recipit, nisi quod spondit exequatur, peccat, quia contemnit praeceptum Ecclesiae et Vicarii Dei; nequit igitur unus pro alio satisfacere.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 9.*] Culpa deordinat formaliter peccatorem, ponens inter ipsum et Deum inaequalitatem, ordinabilem tamen et tollendam per solam poenam: sed nisi formaliter insit poena ei qui commisit culpam, semper superest deordinatio et inducta inaequalitas; quia forma contraria non expellitur, nisi per aliam con-

trariam inhaerentem; ergo si alius ab eo qui peccavit in se repraesentet poenam peccati, non satisfit offenso per illud; oportet ergo poenam persolvi ab legis transgressore.

CONTRA. Unus pro altero potest salubriter orare, si eius oratio sit accepta Deo; ergo pariter poterit et unus pro alio satisfacere, si sit acceptus illi, cui est satisfaciendum.

RESPONDEO dicendum, [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] rationi satisfactionis communiter sumptae (de qua dictum fuit *quaest. praec. art. 3.*) non repugnare, ut unus satisficiat pro altero; modo enim reddat aequivalens ei, quod debetur per acceptum vel datum, sitque quod redditur alias indebitum, intelligitur plena satisfactio; atque ita unus potest debitum pro altero solvere, et in toto satisfacere creditori. Et in amicitia humana dilectus potest impetrare veniam a Principe de alterius erratis, adeo ut Principi sit plane satisfactum per dilecti supplicationem, et remittat delinquenti poenas, quas alias fuisset exacturus ab eo, qui deliquit. Quo pacto etiam Christus per suam passionem pro genere humano copiosissime satisfecit; quia magis fuit Deo accepta passio ipsius, quam iniuria sibi illata displicuisset. Ita pariter dubitari non potest quin unus pro alio satisfacere possit, quantum attinet ad poenam temporalem; nam viatores satisfaciunt pro animabus Purgatorii et lucratione indulgentiarum, et aliis piis operibus, ut in toto, vel ex parte levetur a poenis, quas ab illis divina iustitia exigit, impetrantes; quemadmodum et Sacerdotem ut iudicem in foro poenitentiali, atque Dei Vicarium iniungere posse poenitenti, ut in suorum satisfactionem peccatorum, cum ipsi non suppetant vires, per alium perficiat aliquam peregrinationem, aut curet, tot Missas celebrari, ambigi non potest. Et eius [*Oxon.* 4. d. 21. q. 2. n. 10.] rei ratio est, quia sicuti in corpore naturali, cum aliquod membrorum periclitatur, aut dolet, reliqua membra vim patienti succurrunt, ita in Corpore mystico Christi, quod est Congregatio fidelium tam viatorum, quam comprehensorum, et illorum, quos futurum saeculum excepit, reposuitque in loco salutis, usque ad tempus purificationis earum, [*Miscell.* q. 4. n. 11.] debet esse membrorum communicatio in operibus, ut unum alterius onera portet, iuxta Apostolum, *ad Galat.* 6. Per opera ergo maxime satisfactoria, ut sunt Missae sacrificium, ieiunia, eleemosynae, satisfacere possumus poenae peccati remissi pro nobis, et aliis, et praesertim pro animabus Defunctorum; quibus [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] etiam possumus suffragari per impetrationem, ut patet ex orationibus pro iisdem in Ecclesia ordinatis, quae cum nomine Ecclesiae fiunt, merentur exaudiri, etiamsi malus sit Minister: secus autem si nomine suo privato preces ad Deum funderet, quia Deus peccatores non audit.

Verumtamen [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 11.] loquendo de satisfactione sacramentali, qua sacramentum integratur una cum contritione, et confessione, cuiusmodi, inquam, satisfactio nequit ab alio expleri, vel repraesentari; sed est subeunda ab eo, cui fuit iniuncta. Nam haec satisfactio *est operatio exterior laboriosa, vel poenalis voluntarie assumpta ad puniendum peccatum commissum a se, et ad placandum divinam offensam*; igitur ille qui peccavit debet per seipsum satisfacere; quo facto vindicatur peccatum, ut iustitia dictat esse vindicandum. Si enim alius in se ulciscatur culpam, quam non commisit, etsi per hoc possit

compensari divina offensa, non habetur tamen hic finis intrinsecus satisfactionis sacramentalis, qui est vindicare peccata in eo, qui commisit, ipso reo sibi infligente poenam, tamquam Dei Ministro, ad iudicis tamen arbitrium, qui cognoscit in tali causa; igitur satisfactionem Sacramentalem debet ille, cui iniuncta est, explere, nec potest esse sacramentalis satisfactio, et fieri ab alio, qui non suscipit Sacramentum. — [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.] *Deinde*, ad hoc ut Poenitentiae Sacramentum habeat efficaciam, debet ipsum sequi iniuncta satisfactio per iudicem, seu in re, seu in voto; semel enim contempta iam iniuncta satisfactione, aut mutata voluntate satisfaciendi, excidit poenitens a gratia, et novo se involvit peccato; igitur ipsa satisfactio habet suum effectum, liberandi nimirum a poena temporali, in quam fuit aeterna commutata, ex opere operato; (quamquam, ut est in voto concurrat una cum contritione et confessione ad commutationem poenae aeternae debitae peccato, in temporalem): sed si eadem perficeretur ab alio, quomodocumque, et qualitercumque circumstantionata citra Sacramentum, nequiret profecto habere hanc efficaciam ex opere operato; hanc enim pure habet quatenus est Sacramenti pars; ergo satisfactio poenitentialis nequit ab alio expleri; non solum ex propria auctoritate in alium acceptantem translata, sed neque fieri potest auctoritate Confessarii: quia is non habet potestatem ministrandi Sacramenta aliter ac sint a Christo instituta; neque valet alicui operi tribuere valorem praeter Dei acceptationem intuitu meritorum Christi, excepto casu posito in *prima conclusione*.

Hoc ipsum denique probant directe ARGUMENTA posita in initio *articuli*. Et quia TERTIUM potest inflecti contra primam conclusionem, respondeo *ad probationem minoris*, id procedere et esse verum de formis physicis, quarum una non expellitur per aliam, nisi illi realiter insit; non autem de habentibus causalitatem moralem, seu in alterius consistentem acceptatione. Et ita profecto evenit, cum unus satisfacit pro alterius poena temporali, vel impetrat eiusdem dimissionem per obsequium gratum et acceptum ei, cui est satisfaciendum. — Atque hoc idem probatur per argumentum *ad oppositum*, non autem de Sacramentali satisfactione.

QUAESTIO DECIMAQUARTA.

DE QUALITATE SATISFACTIONIS, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de qualitate satisfactionis.

Et circa hoc quaeruntur quinque.

1. Utrum homo possit de uno peccato satisfacere, sine alio. - 2. Utrum ille, qui de omnibus peccatis prius contritus fuit, et postea in peccatum incidit, de aliis peccatis, quae sibi per contritionem dimissa fuerunt, satisfacere possit extra charitatem existens. - 3. Utrum homini, postquam charitatem habuit, valere incipiat satisfactio praecedens. - 4. Utrum opera extra charitatem facta sint alicuius boni meritoria. - 5. Utrum opera praedicta valeant ad poenae infernalis mitigationem.

ARTICULUS I.

UTRUM HOMO POSSIT DE UNO PECCATO SATISFACERE SINE ALIO.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 14. a. 1.

VIDETUR satisfieri posse Deo de uno peccato, et non de alio. Nam [Oxon. 4. d. 22. n. 21.] peccata inter se non habent talem connexionem, ut peccans uno peccato, peccat omnibus, sic ut habeat obliquitates et malitias omnium peccatorum; ergo peccator poterit satisfacere pro uno, et non pro aliis. *Probatur consequentia*; quia sicut unius peccati malitia non trahit secum deordinationes aliorum, ita cum per satisfactionem deletur obligatio unius, non necessario tolluntur obligationes aliorum.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 11.] Satisfactio est operatio exterior laboriosa, voluntarie assumpta ad placandam divinam offensam; igitur quotiescumque quis pro peccato, quod commisit, subit condignum opus laboriosum, satisfacit offensae factae Deo per illud: sed qui per ieiunium vindicat in se peccata gulae, non satisfacit pro peccatis superbiae v. g.; ergo potest satisfieri Deo pro uno peccato, et non pro aliis.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 15.] Satisfacientem de uno peccato a se commisso, non oportet considerare omnia alia peccata, in quae lapsus fuit; igitur pro illis, quae memoriae non occurrunt, non potest poenitere vel satisfacere; et per consequens potest separari satisfactio unius peccati ab satisfactione aliorum.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 10.] *De Poenit., dist. 5. cap. Fratres nostros: Falsam autem poenitentiam esse constat, cum, spretis pluribus, de uno solo poenitentia agitur; aut cum sic agitur de uno, et non discedatur ab alio*; ergo nequit quis satisfacere de uno peccato sine aliis; quia alioquin posset salubriter poenitere de uno, non poenitendo de aliis.

RESPONDEO dicendum, fieri non posse, ut aliquis satisfaciat pro uno peccato, absque eo quod pro caeteris omnibus condignam satisfactionem exhibeat, loquendo de satisfactione reconciliativa. [Oxon. ib. n. 11.] Haec siquidem est operatio exterior laboriosa, assumpta ad puniendum peccatum, et placandum divinam offensam. Quoniam igitur per satisfactionem divina placatur offensa, nequit Deus uni, eidemque esse placatus, et non placatus. Esset autem ob satisfactionem assumptam pro uno peccato,

et non esset, quia in casu non intendit poenitens satisfacere pro aliis peccatis; manifestum est ergo satisfactionem peccatorum non esse divisibilem, nec posse aliquem salubriter satisfacere pro uno peccato, et pro reliquis satisfactionem contemnere. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 2. 10.] satisfactio poenalis exterior nulla est, nisi uniatur cum interiori satisfactione, quae est contritio, vel displicentia de peccatis commissis; in tantum, ut poenitens subeat exteriores poenalitates impositas a Sacerdote, virtute interioris satisfactionis: sed nemo potest salubriter dolere de peccatis, nisi de omnibus omnino doleat, saltem in communi; si enim vel unum excipiat, in quo sibi complaceat, non reconciliatur Deo; ergo nec satisfieri potest Deo ut oportet, nisi de omnibus pariter peccatis satisfactio exhibeatur. *Patet minor*, impossibile est enim aliquem Deo reconciliari, et tamen remanere in aliquo peccato; unde Auctor *De vera et falsa poenit.*: Scio, inquit, *Dominum inimicum omni criminoso: quomodo ergo, qui crimen reservat, de alio recipiet veniam, sine amore Dei consequeretur veniam, sine quo nemo unquam invenit gratiam? Hostis enim est, dum offendit perseveranter: et quaedam impietas infidelitatis est, ab eo, qui iustitia est, dimidiam sperare veniam.* Haec ille: ex quibus manifestum est, prorsus impossibile esse, poenitentem satisfacere Deo de uno peccato, et de alio peccato mortali pariter non poenitere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, peccata non esse taliter connexa, ut peccans uno peccato, necessario peccet reliquis omnibus, vel habeat eorundem malitias. Sed quia quodlibet peccatum mortale simpliciter avertit ab ultimo fine, impossibile est, aliquem per poenitentiam converti ad ultimum finem, et habere affectum ad aliquod peccatum; quia tunc foret simpliciter aversus, et conversus. Quemadmodum ergo necessario quilibet tenetur ad salutem detestari omnia omnino peccata absque ulla exceptione; ita pariter et satisfacere de omnibus sine divisione.

AD SECUNDUM, patet responsio ex ipsius satisfactionis ratione. [Oxon. ib. n. 11.] Si enim assumitur opus laboriosum et poenale ad placandum divinam offensam, et in quolibet peccato offenditur Deus, nolens de omnibus satisfacere, non vult placare divinam offensam; atque ita talis satisfactio inutilis est ad placandum satisfaciendam offenso; nequit igitur satisfieri Deo de uno peccato sine alio.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. ib. n. 10.] satisfactionem propriam huic peccato esse separabilem a satisfactione propria alteri peccato, quantum ad effectum, propterea quod non sit necesse, satisfaciendam simul omnia peccata considerare, aut oportere omnia eiusdem memoriae occurrere, ut tangit argumentum. Sed tamen proinde satisfactio unius non est separabilis a satisfactione alterius, quantum ad affectum, et in habitu, quatenus scilicet satisfaciens de uno, quod considerat, et poenitet, saltem habitualiter, poenitet, et satisfacit de alio, quia animo promptus est ad satisfaciendum et poenitendum de aliis, si memoriae occurrerent.

ARTICULUS II.

UTRUM QUIS EXTRA CHARITATEM EXISTENS POSSIT
SATISFACERE DE PECCATIS ANTE CONTRITIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report. ib.

S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 14. a. 2.

VIDETUR extra charitatem nulla satisfactio esse posse de ante contritis. Nam [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 15.*] satisfaciens divinae offensae admittitur in pristinam amicitiam Dei, a qua per peccata exciderat, quatenus per satisfactionem offensa obliteratur atque deletur: sed hoc est plane falsum de eo qui in peccatis existit; igitur nemo extra charitatem potest satisfacere Deo de peccatis suis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 10.*] Nulla est satisfactio, cum aliquis de uno, et non de aliis peccatis satisfacere intendit, ut declaratum fuit *art. antec.*: sed si extra charitatem quis satisfacere posset, eveniret, ut satisfactio fieret de uno peccato, quod scilicet confessus quis fuit, remanente alio peccato, quod commisit post Sacramentum Poenitentiae susceptum; igitur extra charitatem non est satisfactio.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 17.*] Satisfactio peracta extra charitatem est mortua; deest enim tali operi gratia vivificans: sed opus mortuum nec prodest ad vitam aeternam, nec omnino est ad talem finem ordinabile; ergo cum satisfactio saltem liberet a poena temporali, extra charitatem nullum habet effectum, et ita satisfactio non erit, quia non proveniens a persona accepta, et ita ad nullum effectum satisfaciendi utilis, nec acceptabilis.

CONTRA. [*Report. d. 15. q. 1. n. 15.*] Involuntaria satisfactio sufficit ad satisfaciendum Principi infligenti supplicium reo, taliter ut secundum legem et iustitiam nihil aliud debeat exigere, licet malefactor non fuerit illi acceptus; ergo etiam voluntaria satisfactio secundum iustitiam vindicativam exhibita potest esse satisfactoria poenae temporalis peccato dimisso debita, esto non sit acceptus Deo ille, qui satisfactionem repraesentat.

RESPONDEO [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 16. seqq.*] dicendum, satisfactionem a Sacerdote impositam, etiamsi in mortali peccato adimpleatur, habere suum effectum, adeo ut ulterior poena a iustitia non exigatur, iniuncta satisfactione iam persoluta. *Declaratur*; etenim opposita sententia est nimium dura: non debet autem aggravari onus peccatoris, nec ponenda obstacula viae salutis, ultra quam quod lex divina, aut fides praescribat; ergo cum nullum tale fundamentum id asserendi hic occurrat, sentire debemus, posse peccatorem satisfacere pro peccatis suis, quorum aeterna poena fuit in temporalem commutata per Sacramenti Poenitentiae suspensionem. *Consequentia probatur*; nam quoties Scriptura, vel Concilia inveniuntur dixisse, opera peccatoris Deo accepta non esse, sed magis reprobari ab ipso, et non satisfacere in Christo, id est, per gratiam quam nobis promeruit Christus, huiusmodi, inquam, generales loquutiones convenientissime intelliguntur, non acceptari a Deo opera peccatoris in ordine ad vitam aeternam, quod verissimum est; id vero non impedit,

quominus opera satisfactoria a Confessario iniuncta prosint peccatori eadem exhibenti, pro solutione poenae temporalis, in quam fuit aeterna commutata. Quod genus satisfactionis adhuc in Christo et per Christum esset. Is enim non solum nobis gratiam sanctificantem promeruit, sed etiam omnia auxilia gratiae excitantis, quae iustis et peccatoribus a Deo tribuuntur, et sine quibus peccator opera satisfactoria exhibere non valeret. Vel etiam in Christo ea satisfactio esset, quia virtute gratiae sanctificantis, quae infuit, cum peccata remittebantur, atque eorum poena aeterna fuit in temporalem commutata. Tunc enim satisfactio virtute clavium peccatori imposita elevata fuit, cum sit pars integrans Sacramentum, ut per ipsam poena solveretur peccatorum, ex opere operato. Quamvis ergo talia opera non sint meritoria, nec Deo accepta in ordine ad gratiam augendam et gloriam promerendam, quia tamen per ipsa satisfit iustitiae vindicativae, exigenti poenam pro peccatis infligi, cum fuerint repraesentata, nihil praeterea poenarum de iustitiae praescripto ab eo exigendum videtur. Et alioquin, si, quia a peccatore exhibetur, satisfactio dicenda non esset, ne ipsa quidem contritio, ut est dispositio congrua et praevia ad iustificationem, et quatenus remittit regulariter aliquid de poena temporali debita peccatis, a Deo acceptaretur, quia quatenus talis, a peccatore est. — *Rursus*, si peccatoribus persuasum esset, nihili faciendam fore eorum satisfactionem, quamdiu sunt in peccato, post poenitentiam relapsi, contemnerent exequi satisfactionem ipsis a Confessario impositam: sed in hoc illi mortaliter peccarent, et magis obstinarentur in peccatis; ergo salubrius videtur, talibus contrarium persuadere. *Assumptum declaratur*; cui enim iniunctum fuit ieiunium trium dierum, si exacto primae diei ieiunio, in peccatum relabi contigerit, et sciat, frustra se ieiunium ad praescriptum Sacerdotis prosequuturum, certe ieiunare desinet; et ita peccabit, quia transgreditur praeceptum Ecclesiae, et Vicarii Dei, cui se parituum promisit, acceptando talem satisfactionem; ergo si exequatur ipsam, bene facit, cum obedientiae actum exhibeat, ac gerat se tamquam Ministrum Dei in vindicando peccata; et quamquam gratiam non mereatur, solvit tamen debitam poenam. Satisfactio enim, qua talis, separabilis est a ratione meriti et acceptabilitatis, quae est communis sibi, quando ex charitate procedit, et aliis actibus meritoriis. Ipsa enim satisfactio formaliter tantum dicit solutionem poenae temporalis, iuxta exigentiam iustitiae vindicantis, ex praescripto legis, in quam peccatum fuit; ac proinde, cum exhibetur quicquid lege praescribitur reddendum, manet ratio satisfactionis, et eius acceptatio, esto meritoria non sit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, aliam esse satisfactionem *simpliciter*, aliam satisfactionem *reconciliativam* et *placativam*. Et prior quidem est voluntaria redditio aequivalentis alias indebiti. Et loquendo etiam de satisfactione, ut ex ea integratur Poenitentiae Sacramentum, operatio poenalis est, sponte assumpta ad puniendum peccatum commissum ab ipso satisfaciente, a quocumque tandem exhibeatur, scilicet, [*Report.* d. 15. q. 1. n. 15.] seu sit persona ei cui satisfit accepta, seu non. *Placativa* autem satisfactio ulterius addit dignitatem, seu acceptionem personae satisfacentis; quod nonnisi a gratia sanctificante procedit. Et de hac quidem satisfactione verum est, quod satisfaciens de peccatis admittitur in pristinam amicitiam, a qua per culpam ex-

ciderat, et placatur offensa. Verumtamen id non est finis intrinsecus satisfactionis, a quo scilicet specificatur, sed potius extrinsecus, seu occasionatus, quatenus occasione placandae divinae offensionis; assumit quis opera poenalia ad ulciscenda ab se commissa peccata; satisfactio enim est actus iustitiae punitivae et vindicativae peccati; modo ergo hoc habeatur in assumptione operum poenaliū, stat ratio satisfactionis, licet offensus non placetur, quia hoc satisfactioni quid extrinsecum est, ut tactum fuit in argumento *ad oppositum*.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report. ib.*] concedendo satisfactionem nullam esse, cum quis satisfacere intendit de uno, et non de aliis peccatis; quia tunc non debetur peccatis tantum poena temporalis, sed aeterna; quae cum proposito adhibendae aliis dimidiatae satisfactionis, non potuit in temporalem commutari. Nobis autem hic est sermo de satisfactione imposita a Sacerdote pro peccatis rite confessis, ac persoluta post recidivationem in peccatum. Qui casus est omnino alius ab eo, qui in argumento proponitur.

AD TERTIUM [*Report. ib.*] patet *ex responsione ad primum*. Etsi enim, ex eo quod non proveniat a persona accepta, non sit satisfactio placans et reconcilians, quia non meretur per ipsam gratiam augeri in satisfaciente, uti eveniret, si exhiberetur in charitate, est nihilominus simpliciter satisfactio, quia voluntaria solutio poenae debitae ad punitionem peccati commissi; cum etiam, quod minus apparet, sufficiat satisfactio, ut patet in actibus humanis, prout tactum fuit in argumento *ad oppositum*.

ARTICULUS III.

UTRUM VALERE POSSIT SATISFACTIO PRAECEDENS, POSTQUAM CHARITATEM HABUERIT.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 14. art. 3.

VIDETUR satisfactio iniuncta a Sacerdote, et extra charitatem exhibita, non valere nec prodesse satisfaciēti, ne recuperata quidem per poenitentiam novam charitate. Nam opera mortua, quae scilicet non habent principium vitae spiritualis, quod gratia est, per poenitentiam et gratiam sequentem non vivificantur, ac proinde semper mortua sunt in acceptatione divina, uti declaratum fuit 3. p. q. 89. art. 6.; ergo pariter nec satisfactio exhibita extra charitatem proderit, nec habebit suum effectum ad gratiae recuperationem per poenitentiam; quia ut caeteris operibus ex genere bonis, defuit principium vitae spiritualis, cum repraesentabantur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 1. d. 17. q. 2. n. 2. et 5.*] Quod aliquod opus humanum a Deo acceptetur, non efficit charitas actu inhaerens, sed quae infuit dum opus exhibebatur, atque iuxta inclinationem gratiae inhaerentis eliciebatur: sed quum peccator satisfactionem adimplevit, charitatem non habebat; ergo postquam charitatem recuperaverit, etsi valeat salubriter satisfacere, prodesse tamen sibi nequit satisfactio extra charitatem peracta; [*Oxon. 3. d. 34. n. 3.*] quia a Deo non aliquando acceptabilis, iuxta illud Apostoli, 1. ad Corinth., 13.: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

CONTRA. [Oxon. 4. d. 22. n. 6.] *De poen.*, dist. 3. cap. 45.: *Pium est credere, et nostra fides expostulat, ut cum gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona; et cum destruxerit quod suum non invenit, amet et diligit bonum, quod etiam in peccatore plantavit.* Sed Deus plantavit in peccatore ipsa opera satisfactoria; [Oxon. 4. d. 6. q. 10. n. 16.] non solum enim peccatores nihil possunt boni facere sine adiutorio gratiae actualis excitantis et adiuvantis, sed ne iusti quidem habitibus supernaturalibus praediti possunt sine illa; igitur, cum per gratiam sanctificantem destruuntur mala priora in homine, incipiunt amari, vel acceptari a Deo opera satisfactoria ad effectum, cui consequendo, Sacerdos satisfactionem iniunxit.

RESPONDEO dicendum, si satisfactio a peccatore exhibita pro peccatis (modo prius rite is poenituerit) non habeat suum effectum, pro quo fuit a Sacerdote iniuncta (de quo actum fuit *art. praec.*), pie sentiendum esse obtinere suum valorem et efficaciam, quam primum peccator in gratiam Dei redierit. [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.] *Probatio*: etenim satisfactio, ad hoc ut valida, rataque sit, debet sequi Sacramentum Poenitentiae; ergo efficaciam a Sacramento accipit, et consequenter ex opere operato valida est, perinde ut Sacramentum, cuius est pars. [Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 4.] Quoniam autem Baptismus tribuit effectum suum ex Christi meritis, si eum aliquando non consequatur, ut cum fide quis accedit, recedente fictione, habet suam efficaciam et effectum; pariter et satisfactio sacramentalis acceptabilis videtur a Deo, si non acceptetur cum persolvitur a peccatore, quando restituitur gratiae et amicitiae Dei; ac tunc denique debitum extinguatur poenae temporalis; non quia quod debetur, eo facto persolvitur, quum iam redditum, et subita poena fuerit in statu peccati, sed quia tunc primum a Deo rata habetur ad eum effectum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, concedendo, opera etiam ex eorum ratione bona extra charitatem facta, nec esse meritoria, nec aliquando reviviscere in acceptatione divina, in ordine ad gratiam et gloriam; sed tamen non esse parem rationem de satisfactione sacramentali. Non solum quia haec suam efficaciam habet ex opere operato, operibus vere meritoriis quicquid retribuitur, per modum personalis meriti rependitur, verum etiam, quia satisfactio sacramentalis adimpleta in statu peccati, licet non habuerit vitam spiritualem a gratia inhaerente, ut a principio proximo, desumpsit nihilominus vitam a principio remoto principali, quod est meritum Christi, et gratia sanctificante praeterita, infusa in susceptione Sacramenti, qua et remissa fuit culpa, eiusque poena aeterna in temporalem commutata; et ideo reviviscere sentiendum est satisfactionem poenitentialem extra charitatem exhibitam, non vero caetera opera bona peccatoris, quae alias sibi profuissent per modum meriti personalis.

Et per idem AD SECUNDUM; quia eatenus dicimus, acceptari satisfactionem peccatoris, a Deo, cum peccatorum poenituerit, quatenus talis satisfactio dicit ordinem ad gratiam sanctificantem, quae infuit suscipienti Sacramentum Poenitentiae, per quam et fuit culpa dimissa, cuius poenae temporali extinguendae iniuncta fuit ipsa satisfactio; quae si non fuit acceptabilis a Deo, quia ab inimico adimpebatur, cessante personae indignitate, apprime congruum clementiae et largitati divinae videtur, aliisque principiis certis, ut saltem tunc eius effectus ratus habeatur.

ARTICULUS IV.

UTRUM BONA FACTA EXTRA CHARITATEM
SINT IN ALIQUO MERITORIA.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 14. art. 4.

VIDENTUR [Oxon. 4. d. 22. n. 6.] bona opera, quamvis extra charitatem exhibita, aliquo praemio fore a Deo compensanda. Sicuti enim se habet poena respectu malorum, ita et praemium respectu operum bonorum. [Oxon. 4. d. 46. q. 4. per tot.] Cum enim Deus sit iustissimus rector universi, non potest relinquere aut bonum sine remuneratione, aut malum sine punitione. Unde scriptum est, Psal. 61.: *Reddet unicuique secundum opera sua*. Igitur bonis operibus, etiam extra charitatem factis, aliquid mercedis saltem temporalis est redditurus.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Nisi bonis operibus in quovis statu exhibitis, praemium redderetur, cum quis labitur in peccatum, inutiliter in operibus ex genere bonis sese exerceret, legemque divinam observaret in aliis: id autem si foret persuasum hominibus in peccato existentibus, esset occasio magis, magisque prouendi in scelera, et legem Dei contemnendi; ergo oportet omnino contrarium ipsis inculcari, ac proinde bona opera etiam extra charitatem facta, videntur aliquo praemio remuneranda.

3. PRAETEREA. *De poenit.*, dist. 3. cap. 46.: *Si quando videris inter multa mala opera, facere peccatorem quemquam aliqua, quae iusta sunt, non est tam iniustus Deus, ut propter mala multa obliviscatur paucorum bonorum*. Sed non ad alium effectum dicitur Deus recordari bonorum operum, nisi ut pro illis praemium rependat; ergo et viventes in peccatis per bona opera possunt aliquid mereri.

CONTRA. [Oxon. 3. d. 34. n. 3.] 1. *ad Corinth.*, cap. 13. Apostolus enumerans complura opera bona, dicit, nullum emolumentum afferre exercentibus se in illis sine charitate, imo gratia Dei carentem, nihil esse, quoad vitam scilicet spiritualem coram Deo; igitur existens in peccatis nihil operari valet, cui aliquid boni seu spiritualis, seu temporalis debeat retribui ab eo, qui praeest rerum universitati.

RESPONDEO [Oxon. 3. d. 27. n. 20. — Cf. 2. q. 114. art. ult.] eo modo, quo potest reperiri amicitia inter Deum et hominem, eam in sola charitate fundari, indeque oriri. Nam bona, quae sunt Deo propria, facit quodammodo communia homini charitatem habenti. Ad ipsam porro charitatem aut gratiam sanctificantem nullum potest in nobis esse meritum de condigno, per quod nimirum sit merenti aliquod ius acquisitum ad ipsam, quia gratis iustificamur per gratiam nobis promeritam a Christo. At quam primum fuerit a Deo alicui infusa, seu per Sacramentum Baptismi, seu per congruam praecedentem dispositionem, statim exurgit ex Dei liberali dispositione in habente gratiam ius ad gloriam et haereditatem ex adoptione, qua adoptatur a Deo in filium, adeo ut ipsi gloria debeat de condigno; [Oxon. 4. d. 22. n. 12. seqq.] secundum quam iustam Dei dispositionem, sine charitate nemo potest esse dignus aliqua gratia et gloria; ergo nec aliquod ius in ipso prae-

cedere potest respectu alicuius boni impetrandi a Deo, non solum ordinis supernaturalis, sed ne temporalis quidem; quia inimico nihil Deus rependere tenetur ex statutis suae providentiae legibus, nisi aeternum supplicium. — Verumtamen [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 2.] quia alia est iustitia in Deo, quae (secundum Anselmum, *De veritate*, cap. 12.) *est rectitudo voluntatis propter se servata*, propter quam iustitiam ipse reddit quicquid suae bonitati et voluntati condecens est, sicut idem Anselmus, *Prosol.*, 10. dicit: *Cum parcis malis, iustum est, non quia illorum meritis, sed quia tuae voluntati et bonitati condecens est*; etiam inimicorum et peccatorum bona quaedam opera de excellentissimae [*Oxon.* ib. n. 3.] et inenarrabilis misericordiae suae thesauris, condignis praemiis compensare solet; etsi vera bona, qualia sunt gratiae et gloriae, non rependat, saltem temporalia reddit, vel minus punit in altero saeculo. Extra igitur charitatem, quaecumque opera ex genere bona, nullius praemii seu temporalis, seu aeterni sunt meritoria; decet tamen Dei bonitatem ea irremunerata esse non permittere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, Deum ex iustitia non retribuere praemium operibus bonis, nisi sint meritoria, idest, facta ex charitate inhaerente. [*Oxon.* 4. d. 22. n. 14.] Caeterum existenti in peccato mortali (uti de facto est quisquis caret charitate) nullius boni, praemii, vel mercedis retribuendae, est Deus debitor, nisi poenae. Si ergo quaedam opera ex genere bona irremunerata esse non sinit, id facit, non quia ita eiusmodi opera expostulent, aut aliquid iuris consequatur ad illa respectu praemii, sed quoniam sic convenit eius bonitati et misericordiae.

AD SECUNDEUM dico, debere esse persuasum omnibus, Deo minime accepta esse opera peccatoris, nec pro tunc habere ius ad aliquod bonum; imo revera pro tunc ordinari ad aeterna supplicia, quia talem doctrinam fides docet. [*Oxon.* 2. d. 28. n. 7.] Et nihilominus peccatores suadendi sunt et monendi, ut faciant opera bona ex genere, quia illa disponunt eos ad gratiam citius et facilius obtinendam ab superexaltata misericordia Dei.

AD TERTIUM [*Oxon.* 3. d. 38. n. 14.] respondet Glossa ibidem, bona opera facta extra charitatem prodesse operanti, non ad vitam aeternam, sed ad temporale aliquod commodum obtinendum, vel levius supplicium subeundum in altero saeculo. Quod est intelligendum, non quia eiusmodi bona id promeruerint, sed eo quod taliter se gerere erga homines malos, sibi que inimicos, deceat summam Dei bonitatem.

ARTICULUS V.

UTRUM OPERA PRAEDICTA VALEANT AD MITIGATIONEM POENARUM INFERNALIUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 14. art. 5.

VIDETUR opera extra charitatem facta minime profutura ad poenarum infernalium mitigationem. Etenim [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 2.] poenae infernales infliguntur pro quantitate et qualitate culpa, adeo ut omnino commensurentur delictis, in quibus peccatores decedere contigerit, iuxta illud Apocalypsis, 18.: *Quantum glorificavit se et in deliciis fuit*,

tantum date ei tormentum et luctum: sed opera extra charitatem facta nihil iuvant ad culpae diminutionem; ergo nec poenam illi debitam minuire possunt.

2. PRAETEREA. Missae valor nihil iuvat damnatos, nec quidquam facit ad levamen poenarum ipsis inflictarum; ergo multo minus prode-runt ad hunc effectum opera eorum facta extra charitatem, quae nullo modo sunt comparanda cum Missae valore. *Assumptum patet;* quia specialissima Missae applicatio determinata est, cadit enim in offerentis commodum; generalissima vero fit toti Ecclesiae; media autem, etsi possit esse pro animabus purgatorii, nequaquam est applicabilis damnatis, qui non sunt amplius membra Ecclesiae.

CONTRA. Oppositum dicit *Glossa* praeallegata ad dictum Hieronymi, in responsione *ad tertium art. praec.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 3. seqq.] opera extra charitatem facta conducere ad mitigationem poenarum infernalium: non quod per ipsa aliquid detrahatur poenae essentiali damnatorum, quae est poena damni aeterna, correspondens mortali in quo quis decedit, eique proportionatur et adaequatur; sed quia eiusmodi opera faciunt ne adeo acrior sit talis poena. Quo enim aliquis maiori libidine [*Oxon.* 2. d. 37. q. 1. n. 9.] et frequentius peccat, eo maiores et graviores ipsi sunt sustinendae poenae in inferno, si per talia peccata damnetur. Si autem inter peccandum aliqua bona opera exequatur, legi divinae obtempe-rando, vel aliqua opera supererogationis exhibendo, manifestum est, quod minus frequenter peccat, et etiam interdum minori intensione et libi-dine in delicta labitur; igitur poena inferni debita peccatis mortalibus minus acrior erit, quam si talia opera facere omisisset. Ita etiam, cum quis post veram poenitentiam, ante adimpletionem totius impositae satisfactionis iterum peccat, atque pro tali peccato damnatur, exhibendo satisfactionis partem in statu peccati mortalis, non exigetur ab ipso in inferno alia poena, quam tamen subire debuisset pro illis peccatis confessis, nisi eam vel extra charitatem repraesentasset, quemadmodum si non fuisset soluta in vita post statutum tempus, persolveretur tandem in inferno, nec ultra tali punitione plecteretur. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitivam semel imposita fuit poena temporalis illi pro peccato, de quo vere poenituit, numquam ab eo iuste potest pro illo exigi, nisi poena temporalis; ergo, cum exhibetur et repraesentatur, etiam extra charitatem, opus bonum facit, quia actum obedientiae exequitur, prodestque ipsi ad diminutionem poenarum infernalium.

AD INDUCTA ARGUMENTA patet ex dictis, quia bona opera, quae quis facit extra charitatem, non diminuunt poenam essentialem debitam peccatis, in quibus aliquis decedit, sed faciunt, ne adeo ea poena intensa sit, uti foret, nisi sese in illis bonis operibus exercuisset, aut in omnibus Dei legem contempsisset.

QUAESTIO DECIMAQUINTA.

DE IIS PER QUAE FIT SATISFACTIO, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de iis, per quae satisfactio fit.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum satisfactionem oporteat fieri per opera poenalia. - 2. Utrum flagella, quibus a Deo in hac vita homo punitur, sint satisfactoria. - 3. Utrum convenienter enumerentur opera satisfactoria, cum dicitur, quod sint tria, scilicet elemosyna, jeiunium et oratio.

ARTICULUS I.

UTRUM OPORTEAT SATISFACTIONEM FIERI PER OPERA POENALIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 15. a. 1.

VIDETUR oportere fieri satisfactionem per opera poenalia. Satisfactio [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 5.*] enim est aliquo modo pars poenitentiae: [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 15.*] sed poenitere aliud non est quam poenam voluntarie tenere; ergo nihil integrare hoc Sacramentum potest, nisi sit poenale; et consequenter sicuti qui conteritur de peccatis, et eadem confitetur, poenam tenet illius actus consequentem, ita satisfaciens debet per poenalia opera satisfactionem repraesentare.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 9.*] Culpa quaelibet non nisi per poenam ordinatur: [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 8.*] exigit enim iustitia vindicativa, ut delicta in legem commissa plectantur aut per poenam aeternam, aut per temporalem: satisfactio autem ulciscitur culpam per poenam temporalem; ergo non subsistit satisfactionis ratio, nisi in operibus poenalibus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 8.*] Satisfactionis finis est vindicare commissa peccata, et praeservare, ne in posterum peccetur: [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 21.*] sed talis finis per sola opera poenalia potest obtineri; poenae enim sunt peccatorum medicina; ergo in solis operibus poenalibus vera satisfactio constat.

CONTRA. Anselmus, 2. *Cur Deus homo*, c. 20. satisfacere est honorem debitum Deo impendere: [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 8.*] sed fieri potest, ut maior honor Deo impendatur per opera non poenalia, quam per ipsas poenas; ergo satisfactio non necessario consistit in operibus poenalibus.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] satisfieri Deo posse de culpis patris per actum aliquem bonum non poenalem, esto regulariter loquendo satisfactio in operibus poenalibus adimpleatur. Nam Deus sine ulla contradictione posset actum magnum charitatis acceptare pro punitione debita commissis peccatis; qui actus, quamvis propria punizio non sit, est nihilominus maius bonum maiorem Deo rependens honorem, quam propria peccatorum punizio de operibus poenalibus adimplenda; ergo non

necessario est peragenda satisfactio per actus poenales. — Quod [*Oxon. ib. n. 8.*] vero regulariter ipsis in operibus poenalibus exhibeatur et perficiatur satisfactio, exinde constat, quia regulariter culpa ordinatur per poenam, et non per aliquod aliud maius bonum, quam sit ipsa poena; et consequenter ipsa satisfactio consistit in actionibus habentibus rationem poenae, ut expresse asserit Auctor *De vera et falsa poenit.*, c. 15., *sunt digni*, dicens, *fructus virtutum, qui non sufficiunt poenitentibus; Poenitentia enim graviores fructus postulat, ut dolore et gemitibus mortuus impetret vitam*. Qui actus poenales in genere reducuntur ad tria capita, nempe ad ieiunium, orationem et eleemosynam, ut dicitur *art. 3.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM nego, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] satisfactionem esse partem Poenitentiae Sacramenti, quamvis ipsa requiratur vel in re, vel in voto, ad hoc ut sacramentum habeat efficaciam. Utcumque tamen sit Poenitentiae pars, negandum est non praeseferre rationem satisfactionis, nisi habeat poenam annexam; quia etiam contritio, de qua tamen minus videtur, interdum non habet poenam, seu tristitiam annexam. Satis est ergo ad rationem satisfactionis, ut ipsa vel sit poenalis, vel in poenam iniungatur, et voluntarie exequatur. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 17.*] Caeterum quilibet actus virtutis, quia circa arduum versatur, et contra affectionem commodi, potest dici poenalis.

AD SECUNDUM patet ex dictis; [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 8.*] etsi enim regulariter loquendo culpa ordinetur per poenam, potest tamen a Deo acceptari in culpa satisfactionem aliquod maius bonum, quam sit poena, uti est actus dilectionis Dei super omnia.

AD TERTIUM dico, *minorem* esse falsam; [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 17.*] imo ex charitate, sive ex contemplatione Dei, magis quis potest induci ad cavenda in posterum peccata, quam ex quibusvis actionibus poenalibus.

ARTICULUS II.

UTRUM FLAGELLA PRAESENTIS VITAE SINT SATISFACTORIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 15. a. 2.

VIDETUR flagella praesentis vitae non esse satisfactoria. Nam nihil potest esse satisfactorium nisi sit meritorium: sed flagella, quibus a Deo vel ab aliis plectimur et affligimur in praesenti vita, nequeunt esse patientibus meritoria. Quod enim est alicui meritorium, ab ipso est, nec aliunde ortum ducit: flagella autem non sunt ex nobis, sed ab aliis illata ad percellendum quos oderunt, aut a Deo in ultionem peccatorum immissa.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.*] Satisfactio est redditio aequivalentis alias indebiti, et voluntaria redditio: sed flagella a Deo infliguntur propter peccata, adeo ut peccatis ea incommoda debeantur, et praeter voluntatem sustinentis; igitur non est hic voluntaria redditio alicuius alias indebiti, ac proinde nec satisfactio.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 16.*] In actibus humanis involuntaria satisfactio est satisfaciens iustitiae vindicativae; ergo multo fortius poterit eidem satisfieri per voluntariam satisfactionem. *Assumptum* declaratur;

si enim alicui offensae in Regem correspondeat praecise secundum legem abscissio manus, si ei qui peccavit etiam invito abscindatur manus, satisfacitur, et eo usque satisfit Regi, ut secundum legem et iustitiam, nequeat ab eo poenam ulteriorem exigere. Est igitur in involuntaria satisfactio plena satisfactio.

RESPONDEO dicendum, flagella, [Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 16.] quibus affliguntur homines in praesenti vita, posse esse satisfactoria, et compensativa poenarum culpis debitarum, si patienter sustineantur (1). Si enim fortiter adversa ferantur, et non abiiciantur remurmurando, sed potius per conformitatem ad actionem agentis infligentis teneantur, ac iuste se talia perpeti, et tamquam secundum demerita immissa complectantur, profecto voluntarie peccata puniuntur; sunt ergo deletiva culpae, seu poenarum illis debitarum, et placativa offensionis divinae, ac proinde satisfactoria pro peccatis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 12.] dictum statim fuisse, quia ratione praesentis vitae flagella possint esse meritoria, quia oportet, ut patienter ferantur, et tunc ea sustinentia est actus virtutis, et specialis virtutis, quia patientiae; potest igitur esse meritoria, si post deletionem peccati sustinenti accadat. Quod si meritoria non sit, non propterea ex eo statim sequitur, non fore satisfactoriam; esto enim patienti immissa, non esset satisfactio placativa et reconciliativa; posset nihilominus habere rationem satisfactionis, ut dictum fuit *quaest. 14. art. 2.*

AD SECUNDUM dico, si concluderet contra resolutionem, probaret quoque, non esse satisfactoriam poenam inflictam a Sacerdote absolvente a debito poenae aeternae, et ligante ad solutionem poenae temporalis, propterea quod sit talis poena peccatis debita. — *Et cum dicitur*, oportere satisfacientem ex alias indebitis satisfacere; *respondeo, quaest. 12. art. 3.* declaratum fuisse, quo pacto id per quod aliquis satisfacere intendit debeat esse alias indebitum, quia non secundum existentiam iustitiae rigorose sumptae, ut dividitur nimirum in distributivam et commutativam, sed *alias indebitum*, quatenus peccator per culpam ab se patratam contraxit debitum satisfaciendi Deo, quem offendit. Satisfactio itaque, vel voluntaria punitio, vel passio habens rationem poenae patienter tolerata, satisfactionis inducunt rationem, estque ex *alias indebitis*, quia, nisi culpam praecessisset, debitum satisfaciendi peccator non haberet. Caeterum, quamvis flagella praeter voluntatem patientis accendant, per conformitatem nihilominus ad actionem infligentis, voluntaria evadunt.

ARTICULUS III.

UTRUM CONVENIENTER ENUMERENTUR OPERA SATISFACTORIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — Report ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 15. a. 3.

VIDENTUR minus convenienter enumerari opera satisfactoria abponentibus ea consistere in eleemosyna, ieiunio, et oratione. [Oxon. 4.

(1) Hanc solutionem ita expressit Tridentina Synodus, Sess. 14. c. 9. *Docet praeterea, tantam esse divinae munificentiae largitatem, ut non solum poenis sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam temporalibus flagellis a Deo inflictis, et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.*

d. 15. q. 1. n. 11.] Nam satisfactio (ut de ipsa est hic nobis sermo) est operatio exterior laboriosa vel poenalis, voluntarie assumpta ad puniendum peccatum commissum a se, idque ad placandum divinam offensam: sed oratio non est operatio exterior, quia mente perficitur; nec eleemosyna est operatio laboriosa, quia completur extra illum qui eleemosynam facit; ergo ista non convenienter enumerantur inter opera satisfactoria.

2. PRAETEREA. [Oxon. 3. d. 42. q. 4.] Omne peccatum in genere aut committitur per actum interiorem, aut per actum exteriorem; est igitur duplex peccatum in genere; ergo pariter duae tantum erunt satisfactiones in genere, duplici peccato correspondentes, adeo ut pro peccatis interioribus satisfiat oratione, pro exterioribus ieiunio et aliis id genus afflictionibus carnis; ergo minus congrue additum videtur tertium genus satisfactionis, quod eleemosyna dicitur.

3. PRAETEREA. Satis est tertium genus satisfactionis, scilicet eleemosyna, ad vindictam cuiuslibet peccati, et placandum divinam offensam; ergo superflue enumerantur alia duo. *Assumptum patet*, ex Lucae, 11. *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis.*

CONTRA. [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 12.] *Per quae peccat quis, per haec et punietur: Sapient.*, 11: sed contingit peccare peccatis, quibus satisfacere conveniens est per ieiunium, orationem, et eleemosynam; igitur convenienter enumerantur tria praedicta genera satisfactionis.

RESPONDEO dicendum, opera satisfactoria apte et convenienter enumerari. [Oxon. ib. n. 12.] Cum enim iuxta doctrinam B. Ioan., *Epist.* 1. c. 2. peccatum in genere sit triplex, scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitae, de congruo singulis propria satisfactio correspondet, atque ita in genere triplex satisfactio erit, ut et peccatum. Itaque peccato carnis, ut ipsi sit commensurata poena, ieiunium congruit, seu quaecumque maceratio carnis, ordinata ad coercendum sensualem appetitum; sub quo membro recte intelliguntur comprehendi vigiliae, peregrinationes, vestium asperitates, nuditas, vel discalceatio, et generaliter quicumque labor fatigans, quo affectio commodi urgetur, et affligitur. Peccato autem superbiae et caeteris spiritualibus magis appropriate correspondet oratio, quae et humiliat spiritum Deo, et roborat contra peccata spiritualia. Peccatis autem circa temporalia, ut avaritiae, vel cupiditati cuicumque, ut rapinae, furti, vel ablationis iniustae, magis appropriate correspondet erogatio eleemosynarum. Quae omnes congruentiae illud habent fundamentum, quia in singulis maior est correspondentia poenae ad culpam; etenim (ut tactum est in argumento ad oppositum) *per quae quis peccat, per haec et torquetur.* — [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 12.] Verumtamen in casibus specialibus non solum non oportet eas congruentias vel correspondentiam poenae ad culpam servare, sed congruum, vel etiam necessarium quandoque est, praetermittere. Etenim fieri potest, ut alicui pro sui status conditione non sit opportunum, vel nequeat imponi aliquod praedictorum operum poenali; et tamen de tali peccato se accusanti congruum esset iniungi tale genus satisfactionis. Et quidem pauperi, qui abstulit rem alienam, nequit iniungi, ut eleemosynas faciat, et idem dicendum de casibus consimilibus. Quoniam [Oxon. ib. n. 13.] ergo tunc peccatum non debet omnino remanere inultum, alia est illi imponenda satisfactio sibi possibilis, quamvis peccato commissio minus congruens, secundum gene-

ralem correspondentiam poenae ad culpam. Huiusmodi ergo in casibus apprime est necessaria discretio iudicis, ut non imponat alicui satisfactionem nimis poenitenti disconvenientem, sed eam, quae magis ipsi congruere videtur, et quam, consideratis circumstantiis, melius et promptius est exequutioni demandaturus. *Exemplum*: pauper nec substantias, quibus caret, potest pauperibus erogare; nec tempus habet orationi vacandi, cum opus ei sit assidue laborare pro victu necessario comparando; nec item ieiunare potest, quia tunc vires non sibi sufficerent pro laboribus subeundis. Quia [*Oxon. ib. n. 14.*] ergo continuus labor est illi continuum ieiunium, quia iugis maceratio carnis, consulendum ei est, et iniungendum, ut talem laborem patienter ferat pro remissione peccatorum, intendatque illum ad eum finem referre, saltem quoadusque occurreret sibi opportunitas solvendi aliquam aliam satisfactionem; et interim aliqua alia possunt ei ita temperate et diminute imponi, ut sint sibi possibilia. Amplius: dives lapsus in peccatum carnis, si adeo delicatus sit, ut nequeat ad ieiunandum vel aliam corporis macerationem assumendam induci, et praesumitur contempturus impositam, et novo peccato peccaturus, Sacerdoti laborandum est, ut persuadeat illi orationem et eleemosynam; et illud denique imponendum pro peccati satisfactione, quod libentius recipit, et creditur perseverantius adimpleturus. Quod etiam notatum fuit *quaest. 8. art. 7.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex dictis supra *art. 1.* [*Oxon. ib. n. 8.*] Quamvis enim regulariter loquendo, satisfactio poenitentialis consistat, imponatur, et adimpleatur per opera poenalia, nullum est tamen inconveniens, Deum acceptare aliquem actum formaliter non poenalem in satisfactionem poenae debitae alicui culpae, ut actum magnum charitatis, ut dictum fuit *loc. cit.* [*Oxon. ib. n. 12.*] Et in proposito pariter posset acceptare orationem, quae de se est magis bonum, quam aliqua operatio exterior laboriosa, quia magis reducit ad Deum, cui orans se submittit, et ideo magis disponitur ad recipiendum dona supernaturalia, quia Deus alta a longe cognoscit, humilia vero respicit de vicino. Accedit, quod ipsa oratio de se non parum poenalis est, et contraria affectioni commodi et appetitui sensitivo, qui inclinatur ad prosequenda sensibilia sibi convenientia, a quibus invite et reluctans abstrahitur per orationem convertentem mentem ad Deum. — *Ad id vero* quod tangitur de eleemosyna, quod laboriosa non sit, *patet esse falsum*; quia cupiditati (quam concupiscentiam oculorum appellat Ioannes), qua homo inhiat divitiis, adversatur; ac propterea homines divitiarum cupidi, non modicum laborant ad superandam eam passionem per eleemosynarum erogationem.

AD SECUNDUM dico, quamquam peccatum in genere videatur esse duplex, scilicet secundum animam, et secundum corpus, vel spirituale, et carnale, revera tamen est triplex, ut ait in *sua prima Canonica* Ioannes; [*Oxon. 2. d. 6. q. 2. n. 6.*] et ratio est, quia voluntas coniuncta appetitui sensitivo, quamdiu non sequens regulam rationis, primum eius appetibile est aliquid summe delectabile illi appetitui, cui voluntas maxime conformatur in agendo. Et ideo in hominibus, secundum diversitatem complexionum, est dominium appetituum sensitivorum; ac proinde quidam sequentes inclinationem ipsius sine regula iustitiae, primo inclinantur ad luxuriam, quidam primo ad superbiam; et rursum

aut inclinatur ac complacent de propria excellentia, caeteros omnes prae seipsis contemnendo, aut superbiunt de externis bonis, quae divitiae appellantur. Unde triplex peccatum in genere surgit, suntque ea peccata, quibus communiter peccant homines, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitae; et propterea convenienter tres sunt in genere satisfactiones illis respective correspondentes, et admodum congrue, ut declaratum fuit.

AD TERTIUM respondet Magister, 4. *sent. dist.* 15. cap. *His responderi potest*. Quoniam enim, secundum Augustinum, satisfactio poenitentiae est peccatorum causas excidere, nec suggestionibus eorum aditum indulgere; frustra sibi blandiuntur, qui eleemosynarum erogatione putant omnia posse redimere peccata, et interim peccare non cessant. Qui enim vult ordinate eleemosynam facere, a se debet incipere, et eam primum sibi dare. Est enim eleemosyna opus misericordiae, verissimeque dictum est: *Miserere animae tuae placens Deo*. Qui vero diligit iniquitatem, odit animam suam, et qui odit animam suam, non est misericors, sed crudelis. Ex quibus (quae sunt Augustini in *Enchiridio*, c. 75. et 76.) constat, qualiter sit intelligendum dictum Salvatoris, *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*. Non danti enim sibi primum eleemosynam, animaeque suae non miserenti, nec satagenti ab ea per poenitentiam peccatorum sordes excutere, eleemosyna prodesse non potest in peccatorum satisfactionem. Prius ergo commutanda est poena aeterna in temporalem, cui postea eluendae imponi et iniungi quidem potest eleemosyna, sed non necessario, nec tantum, sed etiam alia opera poenalia, vel etiam non poenalia formaliter, modo imponantur in poenam; ac proinde non unum est tantum opus satisfactorium in genere, ut deducere intendebat argumentum, quia etiam in aliis quoque operibus bonis potest Deo satisfieri, et non solum per orationem, ieiunium, et eleemosynam.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM SATISFACTIO FIERI POSSIT IN OPERIBUS PRAECEPTIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom. ib.* q. 1. a. 2.

VIDETUR satisfactio fieri posse in operibus praeceptis. Nam [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 18.] qui post Baptismum susceptum, in mortale lapsus est peccatum, tenetur ad conterendum se de tali peccato: sed contritio potest esse adeo intensa, ut non solum culpam, sed etiam omnem poenam deleat, ac plene satisfaciat Deo, quem offendit; ergo pariter Deo potest de peccatis satisfieri aliis operibus praeceptis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 13.] Mors voluntarie accepta potest esse satisfactoria poenae temporalis debitae peccatis per poenitentiam dimissis: sed tolerantia mortis est in praecepto; ergo in operibus praeceptis potest esse satisfactio.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 13.] Pauper patienter ferens labores, quos assidue subit, ac referens eos in satisfactionem peccati furti, dum alia via non suppetat satisfaciendi, sunt satisfactorii praedicti peccati: sed illi labores pauperi sunt in praecepto, cum sint necessarii ad vitae

conservationem; ergo possumus satisfacere Deo pro peccatis ex operibus praeceptis.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 11.*] Satisfactio est operatio exterior laboriosa, seu poena voluntarie tolerata, ad puniendum peccatum commissum a patiente: sed afflictiones huiusmodi poenales, quae accidunt in hac vita, sunt in praecepto; quia tenemur nos conformare voluntati divinae, de cuius iussu procedunt; igitur nulla est repugnantia, imo de facto contingit nos satisfacere pro peccatis ex operibus praeceptis.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Unica solutione nemo potest duobus debitis satisfacere: ergo satisfactorius pro peccatis a se commissis, non debet exhibere ad placandum Dei offensam opera alias debita, quia talibus praecise debito praecepti satisfacit.

RESPONDEO dicendum, regulariter loquendo, satisfactionem esse iniungendam in operibus liberis, seu alias non praeceptis; in casu autem, opportunum esse, mandari adimplendam in operibus lege iniunctis. *Primum* resolutionis *membrum* probatur; nam satisfactio non est tantum imponenda ad novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem. Iustitia enim vindicativa exigit, ut plectatur condigne offensa facta in legem, quo et ille, qui iniuriam intulit, in posterum coërceatur, si corrigibilis sit, sin minus, alii eius exemplo absterreantur. Sed minister iustitiae vindicativae debet se dictamini eius conformare in ferendo sententiam, alias non erit iudicium rectum; igitur Minister Sacramenti Poenitentiae talem debet imponere satisfactionem, qua commissae vindicentur peccata, et vita in futurum custodiatur, ne in similia prolabatur: sed iniungendo opera praecepti, id non habetur, quamquam enim talis satisfactio faciat ad custodiam novae vitae, quae in observantia mandatorum Dei consistit, vel etiam in excindendis causis peccatorum, tamen non ulcisceretur commissae peccata, ut vindicativa iustitia exigit ac fieri mandat; ergo regulariter non opera praecepti sunt imponenda peccatoribus, sed magis libera, et supererogationis, et poenalia. — *Deinde*, [*Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 7.*] Contritio, ultra propositum non peccandi de caetero, nisi habeat votum satisfactionis adimplendae, nulla est: sed propositum non peccandi in posterum respicit omnia Dei mandata; ergo votum satisfaciendi pro peccatis, eaque ad arbitrium iudicis vindicandi, habet aliud obiectum diversum, adeo ut divina mandata non sunt materia satisfactionis, quae scilicet sit assumenda pro peccatorum satisfactione; sunt igitur alia opera designanda, ac poenitentibus in satisfactionem imponenda, si vult iudex delegatus conformari suum iudicium iustitiae vindicativae, cuius est Minister. — *Postremo*, [*Oxon. 4. d. 6. q. 7. n. 3.*] finis principalis, propter quem Baptismus non est Sacramentum iterabile, ponitur, quia, cum in eius susceptione fiat plena remissio omnis culpae et poenae, si frequenter iterari posset, magnum esset incentivum delinquendi, ob facilitatem remedii penitus sanantis. In poenitentia enim, ad quam confugere oportet post Baptismum peccantes, quia iudiciale Sacramentum est, fert sententiam iudex, ut Minister iustitiae vindicativae in ultionem errorum contra legem divinam; sed si talis ultio esset exercenda in operibus cadentibus sub praecepto, nullum novum onus, nihilque de gravitate vindictae propter peccata subiret peccator. Etsi enim gravius peccaret, et fortasse duplici peccato, contemnendo satisfactionem iniunctam in operibus prae-

ceptis, quoad affectionem nihilominus commodi perinde se haberet, ac si inulta remanerent peccata; et tamen hanc potissimum affectionem, per quam homines peccant, intendit retundere, et coërcere vindictiva per poenarum inflictionem; ergo ne facilitas veniae et indulgentiae sit occasio maioris divinae legis contemptus et lapsus, non est regulariter satisfactio poenitentialis imponenda in iis, ad quae alias peccator tenetur.

Et dictum est ut *plurimum* [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 13. seqq.] ita se gerere oportere Ministrum Sacramenti Poenitentiae, quia si contingeret, ut peccator esset in tali statu qualis exprimitur in *argumento* 3. *principali*, non habens scilicet facultatem exequendi aliam satisfactionem, tunc posset imponi in illis operibus, quae subire cogitur alio titulo, aliaque de causa; vel etiam quando adeo fragilis comperitur, ut verisimiliter non sit adimpleturus poenitentiam suis proportionatam peccatis, non debet Confessor tali laqueum inicere, et occludere viam salutis, sed magis imponere ipsa opera praecepti, vel poenitentiam praeservativam, aut quod magis iudicio prudentis, et discreti Sacerdotis eius saluti expedire videbitur. Nam [*Oxon.* 4. d. 1. q. 7. n. 2.] Deus non dereliquit peccatorem in statu viae sine remedio salutis; ergo per poenitentiam potest salvari etiam in casu, quo ipsi non foret possibilis alia satisfactio; vel casu, quo verisimiliter iudicaretur fore illi periculosam, et occasionem prolabendi in novum peccatum. Exequutio enim satisfactionis ordinatur ad remissionem poenae temporalis, quamvis eius votum concurret una cum caeteris Poenitentiae partibus ad remissionem peccati; adeoque sine reali satisfactione potest in certis casibus Sacramentum Poenitentiae ministrari, ut cum nequit adimpleri, aut certe non expedit imponi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 18.] posse esse actum contritionis adeo intensum, ut non solum culpam, sed etiam omnem deleat poenam, quae pro peccatis subeunda foret. At quia iste casus est specialis (talís enim contritio singularissimum donum Dei est) praeceptum de satisfactione poenali iniungenda admodum rationabile est; quia ut in pluribus contritio non est, nisi satisfactio partialis, et praecepta generalia dantur propter remedium generale, et secundum illas conditiones, quae inveniuntur in hominibus frequentius. Et secundum hanc communem hominum dispositionem, procedit resolutio, supponens debitum poenae temporalis superesse post remissionem peccati, luendum per satisfactionem secundum legem iustitiae vindictivae praescriptam, exigentis peccatum vindicari per aliquod onus novum, quod alias peccator subire non teneretur; alioquin peccatum ultimum non intelligeretur, nec frenum ei iniectum ob peccatum foret. Imo et si id, ad quod alio vinculo legis tenetur, exhibere iubeatur, ob facilitatem, et levitatem ultionis, ad magis contemnendam divinam legem ei occasio praeberetur.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* ib. n. 14 17.] et QUARTUM respondeo concedendo, satisfactionem pro peccatis fieri posse in operibus praecepti, et consequenter et mortem, et flagella praesentis vitae, cum conformitate ad divinam voluntatem tollerata, esse opera satisfactoria et compensativa poenarum temporalium, quae deberentur dimissis peccatis; at proinde non sequi, eiusmodi opera universim posse, aut debere imponi a iudice delegato pro ulciscendis peccatis; quia nequit is poenam, vel genus poenarum praescribere et decernere, sed tantum quam lex vindictiva dictat, cui se conformare tenetur, iniungere. Quamvis iudex principalis, cuius

est Sacerdos commissarius, valeat pro sui potestate plenaria acceptare in satisfactionem iniuriae sibi illatae quaevis rei opera seu praecepta, seu libera, non est tamen in manu delegati dictamina legis transilire, cum debeat ei parere, seque conformari. Ut autem deductum fuit *in solutione*, lex istius Sacramenti exigit et dictat, esse peccatis nova onera, et alias non debita in ultionem imponenda, ut ipsa ulta sint, et dicantur, et ne facilitas et levitas sententiae in maiorem legis divinae contemptum peccatorem inducant.

AD TERTIUM dictum fuit *in secunda parte solutionis*, [Oxon. ib. n. 12. seqq.] quia in casibus specialibus bene possunt huiusmodi opera necessario subeunda iniungi, cum scilicet alia via satisfaciendi non suppetit. Et tunc tantum induunt rationem satisfactionis Sacramentalis, cum scilicet auctoritate et virtute clavium eleventur ad effectum satisfaciendi poenae temporali peccatis debitae, etsi alioquin per modum meriti extra Sacramentum sint satisfactoria, cum patienter tolerantur, et ad eum effectum referuntur.

QUAESTIO DECIMASEXTA.

DE SUSCIPIENTIBUS SACRAMENTUM POENITENTIAE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de suscipientibus Sacramentum Poenitentiae.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Poenitentia possit esse in innocentibus. - 2. Utrum in Sanctis, qui sunt in gloria. - 3. Utrum in Angelis, seu bonis, seu malis.

ARTICULUS I.

UTRUM POENITENTIA POSSIT ESSE IN INNOCENTIBUS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 2. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 16. a. 1.*

VIDETUR Poenitentia esse posse in innocentibus. Poenitentia enim est virtus: [Oxon. 3. d. 36. n. 27.] sed virtutes in Baptismo omnes simul infunduntur; ergo ex aequo innocentes et peccatores virtutem habent poenitentiae.

2. PRAETEREA. Poenitentia est iustitia vindicativa, cum sit Sacramentum iudiciale: sed talis iustitia non repugnat innocentibus; ergo est in eis ponenda. *Probatio minoris*: [Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 19.] iustitia vindicativa inclinatur ad faciliter vindicandum in se reum: tò *in se* est materiale in illa; formaliter enim ratio virtutis esset eadem, si committeretur sibi vindicare in alium reum: sed innocens potest habere habitum prompte vindicandi in alium reum; ergo et in se, si reatus inesset; ergo in innocentibus potest esse poenitentia.

3. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 20.] In innocentibus non repugnat esse peccatum veniale; hoc enim genere peccati potuit vel in statu inno-

centiae Adam peccare, et fortasse de facto peccavit priusquam transgredieretur mandatum Dei: sed venialis culpa est sufficiens materia poenitentiae; ergo poenitentia potest esse in innocentibus.

CONTRA. Auctor *De vera et falsa poenit.*, c. 8. *Poenitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse*: sed ab innocentibus nihil est commissum, quod ipsis dolendum sit commissum fuisse; ergo in eis non est, nec esse potest poenitentia.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 19.] in innocentibus poenitentiam esse non posse, prout poenitentia importat poenam tenere ex ultione commissorum peccatorum; bene vero ut praecise accipitur pro iustitia vindicativa, se extendens ad vindicanda peccata ab alio commissum. Nam in Deo est talis iustitia, in quo tamen non habet locum poenitentia. *Declaratur igitur conclusio*; nam si homo in innocentiae statu perseverasset, non fuisset peccati capax, quia non extitisset ignorantiae obnoxius, aut concupiscentiae; nec ullam infirmitatem, aut inferiorum virium rebellionem sensisset, nec infirmum appetitum rationalem habuisset; haec enim omnia sunt modo in nobis ex peccato; ergo poenitentia in eo statu non extitisset, quia superfluerat, sicuti non ponuntur in Patria fides, aut spes, eo quod in beatis actum ullum habere non possunt. Quemadmodum igitur ex impossibilitate materiae sequitur impossibilitas actus, qui super materiam transiret, seu circa ipsam versaretur, ita ex impossibilitate actus non est ponendus in potentia habitus. Stante autem innocentia, impossibile est in esse peccatum; ergo non est ponenda poenitentia, quae tantum habet ulcisci peccatum commissum ab eo, qui poenam tenet.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 3. d. 36. n. 28.] nego, poenitentiam infundi in Baptismo; imo ipsam esse virtutem acquisitam, declaratum fuit 3. p. q. 85. art. 5. *in incid.* Nam ex multis actibus vindicandi in se iuste peccata, potest acquiri habitus, qui inclinet ad pariter vindicanda aliena. Caeterum nulla est ratio, aut auctoritas, qua cogamur admittere virtutes morales infusas.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 19. — *Report.* ib. n. 16.] poenitentiam addere supra iustitiam vindicativam propriam rationem, nomine ipsius poenitentiae seu poenae tenentiae importatam. Ut ergo Scriptura et Patres loquuntur de poenitentia, ipsa iustitia quidem vindicativa est, non praecise, quia alias, ut praetactum fuit *in solutione*, esset in Deo; sed vindicativa peccati commissi, ab eo, qui poenitet, seu id ponatur differentia materialis, seu formalis, nequit omnino ab ea ratione abstrahere, aut sine ipsa intelligi, prout accipitur a Patribus et Scriptura. Ac proinde quoniam innocentes non habent peccata vindicanda, in ipsis poenitentia esse nequit.

AD TERTIUM dico, quamquam in quibusdam innocentibus non potuerit esse ne veniale quidem peccatum, ut in Christo et Beatissima Matre eius; nihilominus concedo, Adamum potuisse peccare, aut etiam peccavisse venialiter, dum perseverabat in innocentia; [*Oxon.* 4. d. 17. n. 25.] nego tamen, propterea debuisse habere virtutem poenitentiae; quia venialia non solum per virtutem poenitentiae delentur quoad culpam et poenam, sed etiam deleri possunt, et remittuntur per actum ferventem contemplationis in Deum, sicuti gutta aquae totaliter absumitur a flamma vehementi.

ARTICULUS II.

UTRUM SANCTI HOMINES QUI SUNT IN GLORIA
HABEANT POENITENTIAM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 16. a. 2.

VIDENTUR Beati habere poenitentiam. Etenim [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 22.*] aliqui Beatorum, dum erant in via, peccaverunt: sed in patria se peccasse recordantur, et nollent proinde in eadem incidisse; ergo poenitent, vel peccata detestantur: et quidem eo perfectius, quo magis per dilectionem adhaerent summo bono; dilectio enim Dei semper impellit ad vindicandum illud, quod est contra Deum, et per consequens maiori conatu Beati detestantur peccata, quam quivis vel perfectus viator; est igitur in iis qui peccaverunt poenitentia.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 5.*] Omnes Beati gaudent de poenis inflictis ob peccata damnatis, quia sunt determinatae a iusta voluntate divina; igitur est in ipsis iustitia vindicativa inclinans ad complacendum de iusta ultione errorum in aliis; ergo etiam idem habitus inclinatur ad vindicanda errata in ipsis, si inessent; sed haec est poenitentia virtus; ergo habent poenitentiam.

3. PRAETEREA. Saltem complures Beati habuerunt virtutem poenitentiae in via; ergo habent eandem in patria. *Probatur consequentia*; quia [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 19.*] virtutes morales non evacuantur in patria, quamvis enim non omnes habeant actum suum, saltem manent ad ornatum et perfectionem animae; ergo quamvis poenitentia in patria nequeat exire in actum poenitendi vel ulciscendi peccata, quem habebat in via, [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 22.*] nihilominus impellit ad gratias agendas Deo pro misericordia ipsis impartita, qua et liberati sunt a peccatis, et a peccatorum poenis.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 19.*] Poenitentia nequit esse in innocentibus, *ex art. praec. solut.*; ergo multo minus reperiri potest in Beatis.

RESPONDEO dicendum, poenitentiam non esse in Beatis. Nam si Beati ea virtute praediti forent, plane in ipsis esset superflua et inutilis. [*Oxon. ib. q. 1. n. 2.*] Scriptura enim frequenter de poenitentia sermonem faciens, ut Ezechielis, 18. et 33. *Quaecumque hora ingemuerit peccator*, etc. Ioëlis, 3. *Scindite corda vestra*, etc. Matthaei, 3. *Facite dignos fructus poenitentiae*, expresse significat, poenitentiam esse medicinam necessariam viatoribus, qua sanantur ab ipsis commissa peccata. Nec alio sensu Patres et Concilia hanc inculcant et persuadent peccatoribus, tamquam sine qua, postquam peccatum est, non pateat aditus salutis. Nequit ergo cum aliquo fundamento praescindi, aut intelligi esse poenitentia in ullo statu, aut in persona, cui repugnant peccata, vel non adsint ipsa ut vindicanda; ac proinde, [*Oxon. ib. n. 19.*] quoniam in regno beatitudinis nullum peccatum esse potest, nec aliquod omnino occurrere erratum, quod sit in ipsis ulciscendum (cum eo nemini pervenire liceat, nisi ad plenum antea de omnibus et singulis erratis et poenituerit, et satisfecit).

cerit), nequit in regno gloriae caelestis reperiri, aut omnino locum habere poenitentia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4.d.45. q. 3. n. 23.] respondeo, quamvis Beati recordentur peccatorum, in quae lapsi sunt dum erant in via, non oportere tamen eos de illis dolere vel poenitere; quia statui beatitudinis est impossibilis quaevis tristitia et dolor. Vel igitur Deus non concurrit ad tristitiam causandam, quae naturaliter sequeretur ex nolitone talium obiectorum, sicuti concursus non praebuit igni ad comburendum pueros in fornace Babylonis; vel quia gaudium de obiecto beatifico replendo prorsus capacitatem Beati, excludit omnem omnino tristitiam, et consequenter frustra poneretur virtus poenitentiae in illis.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 5.] Beatos absolute non gaudere de poenis damnatorum, sed tantum propter iustitiam Iudicis; nec sunt volitae poenae illae Beatis, sicuti vult Deus; quia Deus est Iudex voluntarie inferens, sed in Beatis est tantum *velle complacentiae*, quatenus volunt quicquid vult Deus, qui est primum obiectum volitum ab eis. — *Cum igitur infertur*; ergo idem habitus inclinatur ad vindicandum etiam in seipsis peccatum, si inesset; *respondeo*, hac ratione deberemus ponere in ipsis etiam spem et fidem, quibus inclinatur ad sperandum bonum, si abesset, et credendum mysteria supernaturalia, nisi intuitive viderent. Dico ergo, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 19.] obiectum poenitentiae virtutis non esse malum possibile, sed inhaerens; sicuti materia patientiae sunt adversa quae accidunt, non ea quae repugnant absolute, et numquam inerunt ratione status. Quoniam igitur mala poenitenda inesse Beatis ex circumstantia status repugnat, ideo nec ullam poenitentiam habere possunt.

AD TERTIUM respondeo, nulla urgenti ratione probari virtutes morales esse in patria, quia [*Oxon.* 3. d. 36. n. 28.] sufficientissime voluntas disponitur circa appetibilia per charitatem. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 19.] Virtus enim in nobis est supplementum defectus naturalis; unde non ponuntur virtutes morales a quibusdam in Angelis, nec in statu innocentiae fuissent tales in natura, quales nunc sunt. Manifestum est autem statum beatitudinis nihil commune habere cum statu praesentis vitae; ac proinde non videntur ibi morales virtutes necessariae; vel si manere ponuntur propter auctoritatem, id non esse intelligendum de illis virtutibus, quibus ex status conditione repugnat habere actum; propter quod fides et spes dicuntur in patria evacuari. Et eadem est ratio de poenitentia, cum ibi nihil accedere possit poenitendum, aut patienter tolerandum. — *Et cum dicitur*; licet poenitentia in patria non inclinet ad ulciscenda peccata, impellit tamen ad gratias agendas Deo, qui misericorditer voluit liberare eos a peccatis; *respondeo*, hunc actum esse religionis, seu gratitudinis, non poenitentiae; quia haec necessario involvit poenae tenentiam.

ARTICULUS III.

UTRUM ANGELUS SIT SUSCEPTIVUS POENITENTIAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 14. q. 3. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 16. art. 3.

VIDETUR Angelus qui peccavit esse susceptivus poenitentiae. Nam [Oxon. 2. d. 7. n. 1.] Iacobi, 2. scribitur, *Daemones credunt et contremiscunt*: sed quia percelluntur, et concutiuntur timore Maiestatis divinae, quam offenderunt, exinde assurgunt ad poenitendum de iniuria illi illata; ergo daemones poenitere possunt de peccatis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 22.] Secundum Dionysium, *De divinis nomin.*, daemones habent naturalia integra; igitur est in eis naturalis inclinatio ad bonum, ac per consequens secundum illam inclinationem possunt aliquid conformiter velle: sed naturae illi contrariatur malum; ergo possunt malitiam odisse et detestari: hoc autem est poenitere; ergo est Angelus susceptivus poenitentiae.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.] Damascenus, lib. 2. c. 4. *Quod est Angelis casus, hoc est hominibus mors*: sed hominibus decedentibus in peccato mortali nulla est poenitentia de peccatis; ergo nec Angelis qui ceciderunt.

RESPONDEO dicendum, Angelos malos postquam in termino fuerunt, non esse amplius poenitentiae capaces, bene tamen extitisse dum erant viatores. *Prima resolutionis pars probatur*; siquidem damnati sunt in malitia obstinati, taliter ut non possint non esse in peccato; non quia ipsis desit potentia libera, quam habebant in via in ratione principii, et potentiae quae est differentia entis, sed eo quod careant alio principio necessario requisito ad resiliendum a peccato; ac propterea non nisi remote et diminute possunt obstinationem deserere: [Oxon. 4. d. 20. n. 3.] et quia Deus ex iustissima sententia non est eis aliquando daturus principium propinquum agendi, scilicet gratiam, ideo erunt perpetuo obstinati in malo, et sub reatu peccati, in quo ad terminum pervenerunt, iuxta illud Ecclesiast., 11. *Ubi cumque ceciderit lignum, ibi erit*. Est ergo ipsis impossibilis poenitentia, qua doleant et detestantur peccata; sic enim poenitere opus divinae gratiae est, eaque destituuntur, et numquam sunt habituri.

Quod vero qui peccaverunt, *priusquam in termino constituerentur, poenitentiam agere de peccato potuerint* et redire in gratiam Dei, cuius nutibus sese submittere contempserunt, probatur, [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 2.] quia de commisso peccato esse displicendum, est naturaliter notum; distincte subinde percipiebatur ab intellectu angelico post etiam commissum peccatum. [Oxon. 2. d. 7. n. 16.] Si enim hanc notionem concipit homo lapsus, multo magis eam habuisse angelicum intellectum in statu peccati existimandum est; igitur in Angeli voluntate potuit esse aliquid correspondens illi regulae, et inclinans ad actum vindicandi peccatum, vel displicendi, et detestandi illud. Hoc autem aliud non est, nisi poenitentia virtus, vel actus eius; igitur Angeli mali dum erant viatores fuerunt poenitentiae capaces. *Declaratur igitur suppositum*, scilicet Angelos post lapsum fuisse viatores, seu habuisse spatium ad Deum rever-

tendi, et recuperandi gratiam deperditam; [*Oxon.* 2. d. 5. q. 1. n. 9.] si quidem Angelis bonis imputatur ad meritum, quod vicerint praelium tentationis, iuxta illud Apocalypsis, 13. *Factum est praelium magnum in Caelo, Michaël et Angeli eius praeliabantur cum Dracone*, etc. Sed si praecise esset unicum instans, in quo mali demeruerunt, et boni meruerunt, non potuisset adeo magna pugna inter eos extitisse, nec victoriam subinde reportasse de tentatione; ergo fuit acerrima inter partes disceptatio, et confutatio rationum a Lucifero et sequacibus adductarum, peracta a Michaële, et aliis qui cum eo sentiebant; quod utique fieri non potuit in unico instanti naturae. Et sicuti Deus viatoribus malis inter homines dat gratiam ad resurgendum et poenitendum, ita existimandum est dedisse Angelis malis, stante mora viae, et valde consonum est divinae misericordiae, credere plurimos eorum poenituisse, ac desertis Luciferi partibus, Michaëli adhaesisse et salute subinde potitos esse; qua tandem elapsa mora, malos ad tartara detrusos ex stabili decreto divinae iustitiae, omnem spem salutis abiecissee, ac in malitia obstinatos parata sempiterna supplicis excepsisse.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 2. d. 7. n. 25.] concedo, Angelos malos credere et contremiscere, ut Scriptura testatur; sed nego, talem timorem parere posse in ipsis poenitentiam peccatorum; stat enim intra lineam servilis timoris, et omnibus aliis necessariis ad poenitendum destituitur circumstantiis, ideoque minime ipsis prodesse; timor enim, quo quis utiliter percellitur, ab adiutorio divinae gratiae excitantis est; deinde spe veniae consequendae animatus, crescit, et assurgit ad Dei dilectionem; ac denique videns offendisse bonum super omnia diligendum, irascitur peccatis, ac ulcisci volens, detestatur, propalat vicario Dei, amplectitur in vindictam iniunctam satisfactionem, et stabiliter proponit se amplius non peccaturum; quae, quoniam in Angelis malis non habent locum ex iusta divinae gratiae subtractione, timorem, ut fidem, omnino inutilem habent.

AD SECUNDUM, patet ex dictis in declaratione *primae partis resolutionis*; quia enim ipsis divina gratia denegatur, quae est ad poenitendum necessaria, etsi habeant naturalia integra, sunt tamen obstinati in malo, adeo ut displiceat quidem ipsis poena, quam patiuntur, at nequeat interim eisdem displicere peccatum, in quantum est culpa, ut oporteret.

QUAESTIO DECIMASEPTIMA.

DE ENTITATE ET QUIDDITATE CLAVIUM,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de potestate Ministrorum huius Sacramenti, quae ad claves pertinet. Circa quod *primo* videndum est de clavibus: *secundo*, de excommunicatione: *tertio*, de Indulgentia: haec enim duo sunt annexa potestati clavium. Circa *primum* considerata sunt quatuor: *primo*, de entitate et quidditate clavium, et usu earum: *secundo*, de effectu earum: *tertio*, de Ministris clavium: *quarto*, de his in quibus potest exerceri usus clavium.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum claves in Ecclesia esse debeant. - 2. Utrum clavis sit potestas ligandi atque solvendi, etc. - 3. Utrum sint duae claves, vel tantum una.

ARTICULUS I.

UTRUM CLAVES IN ECCLESIA ESSE DEBEANT.

Doct., Oxon. 4. d. 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 17. a. 1.

VIDENTUR claves esse non debere in Ecclesia. Habere [*Oxon. 4. d. 19. n. 1.*] enim claves solius est Christi, ut de ipso scribit Ioann., *Apo. calypsis*, 3. *Qui habet clavem David, qui aperit, et nemo claudit; claudit, et nemo aperit.* Et praedictum fuerat ab Isaia, cap. 22.: *Et dabo clavem domus David super humerum eius: et aperiet, et non erit qui claudat: claudet, et non erit qui aperiat;* igitur nemini alteri in Ecclesia competit habere claves, quia frustra committerentur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 9.*] Si quibusdam certis personis commissae fuissent claves in Ecclesia, iis clavibus aperiretur ianua regni caelorum: sed hoc est falsum. Et probatur; etenim regni caelorum ianua aperitur per Baptisma: tale autem Sacramentum conferendi omnes homines habent potestatem, et per consequens caelum aperiendi; igitur omnibus datae essent huiusmodi claves.

3. PRAETEREA. Caelum clausit Adae peccatum sibi et posteris eius, quod deinde Christus per suam passionem aperuit; igitur non oportet esse claves in Ecclesia ad aperiendum regnum caelorum, quod iam apertum patet ingredi volentibus, servando Dei mandata.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 2.*] Matthaei, 16. promittitur Petro et Sacerdotibus: *Tibi dabo claves regni caelorum.* Et Ioann., 20. promissum impletur, dicente Christo: *Quorum remisieritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt;* ergo de facto commissae sunt Sacerdotibus claves aperiendi et claudendi regnum caelorum. [*Quodlib. q. 20. n. 14.*] Id etiam fuit apprime congruum; quia cum in aliqua magna domo est aliquod bonum pluribus iuxta eorum indigentiam distribuendum, congruit dominum domus, non per se

ipsum immediate singulis distribuere, sed magis id munus certis quibusdam Ministris committi. Et ita in Domo Dei, quae est Ecclesia, bonum, ad quod membra eius ordinantur, quam decentissime distribuitur a Sacerdotibus, aliis inferiorem locum in Ecclesia tenentibus, per potestatem ipsis a Christo commissam: eam autem potestatem *claves* appellamus.

RESPONDEO dicendum, reipsa esse claves in certis et determinatis Ecclesiae Ministris, atque convenientissime talibus eas claves concreditas esse. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 3.] Etenim quemadmodum clavis materialis est quoddam instrumentum, quo ostium domus aperitur et clauditur; quod instrumentum non est ipse aperiens, aut actualis reclusio, qua formaliter ianua panditur, nec causa propter quam aperitur, vel clauditur, ut dignitas personae intrantis domum, aut indignitas exclusae a domo; ita per similitudinem ad hanc materialem clavem, metaphoricæ appellatur clavis potestas spiritualis tradita a Christo quibusdam Ecclesiae Ministris, per quam potestatem possunt ferre sententiam, caeli ianuam per peccatum clausam, huic esse aperiendam, alteri esse claudendam. Quae proinde potestas, vel spiritualis clavis, non est ipse sententiens, neque definitiva sententia ab ipso procedens, nec denique merita, aut demerita illius, cui ostium aperitur, vel clauditur, sed est ipsa potestas, qua est instructus sententiens, sive instrumentum sentiendi; ea autem sententia, quia est ipsa regni caelorum reclusio et apertio, propriissime appellatur et est clavis spiritualis.

Porro [*Oxon.* ib. n. 4. seqq.] haec *auctoritas iudiciaria* sentiendi in genere est *triplex*, scilicet auctoritas simpliciter *prima* et principalis, quae solius Dei est; *secunda excellens* et commissaria, quae tantum Iudici universorum et capiti Ecclesiae congruit, qui est Christus, excellens omnem aliam auctoritatem, et quoad firmitatem sententiae definitivae, de qua *q.* 19. *art.* 2. dicitur, et quoad universalitatem causarum; *tertia* denique *commissaria* et *particularis*, nempe quantum ad causas cognoscendas, et non omnino irrevocabilis quoad sententiam. Quemadmodum ergo *prima* iudiciaria potestas nemini sub Deo potest conferri; et *secundam* excellentiae non decet aliquem in Ecclesia militante habere; ita *tertiam* iudiciariam potestatem cognoscendi in causis particularibus, et sententiam ferendi in illis secundum legem divinam, ut sit iudicium et sententia recta, ad quam caelum per peccatum clausum aperiatur, et reperiri in Ecclesia Catholica, probat argumentum *ad oppositum*; et convenientissime id factum fuisse, probatur. Nam ad ordinem Hierarchiae Ecclesiasticae spectat, ut ultima reducantur ad primum per medium: peccatores tenent ultimum et infimum locum in Ecclesia militante, Hierarcha vero medium; obtinet enim ratione ordinis sui gradum notabilem et excellentem in Ecclesia: ergo congruum est, ut per medium Hierarcham reducantur extrema et infima quaeque ad suum principium. Non revertuntur autem peccatores ad Deum, nisi peccata per poenitentiam depellantur: illud vero fit per sententiam Iudicis et Vicarii Dei in foro poenitentiali absolventis peccatores a peccatis, poenamque aeternam illis debitam in temporalem commutantis, igitur per medium Hierarcham reducantur ad primum, de quo pulchre Bernardus, lib. 3. *De Considerat.*, cap. 13. — *Tandem*, [*Oxon.* ib. n. 6.] quia Deus universaliter non negat creaturis causalita-

tem, quae potest eis competere, imo et illam communicat, et ad eius causalitatis exercitium causis secundis assistit. Sed in *esse* gratuito possibile est, hominem habere istam causalitatem reductivam, quae dicitur clavis, vel potestas commissaria, qua sententiatur, caelum huic esse aperiendum, quod sibi per peccatum claudebatur; igitur congruum est, concessam fuisse et reipsa commissam tenenti gradum sublimem et excellentem in Ecclesia militante, cuiusmodi est Sacerdos. [*Report. ib. n. 7.*] Primario quidem Hierarchae primo, summo nimirum Sacerdoti, qui est Pontifex Romanus, Christi Vicarius in terris et successor Petri; et per ipsum inferioribus Sacerdotibus, prout expedire et convenire reductioni inferiorum ad primum principium iudicaverit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico [*Report. ib. n. 21. — Oxon. ib. n. 20.*] adductas Scripturae auctoritates esse intelligendas, non de clavi ministeriali cognoscendi et sententiandi in causis particularibus, quam congruit habere certos Ecclesiae Ministros, per quos reducuntur peccatores ad Deum, sed de clavi praeeminenti, quae est auctoritas sententiandi universaliter et irrevocabiliter; et ideo dicit Scriptura, *claudit, et nemo aperit: aperit, et nemo claudit*: quia scilicet istius clavis sententia est irrevocabilis; ac propterea non est congruum hanc clavem esse in Ecclesia militante, ut non congruit alium hominem Verbo non unitum habere excellentias, quas Deus largitus est Christi humanitati. Sed clavis ministerialis particularis, quia potest in sententia ferenda errare, ut cum profertur iudicium praeter legem divinam, idem non est irrevocabilis sententia; imo si clavis erret, sententia non erit rata in caelis.

AD SECUNDUM concedo per Baptisma Caelum aperiiri renatis in Christo per ipsum. Verum quia talis aperitio fit per modum regenerationis in Christo, non autem iudiciariae potestatis virtute, non appellatur clavis; cum omnes homines habeant baptizandi potestatem, et tangit argumentum, adeo ut de necessitate Sacramenti, non sit certarum personarum; clavis vero denotat officium dispensatoris, vel principis, atque eorum auctoritatem sententiandi in causa.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. 3. d. 19. n. 8.*] adultis esse apertum regnum caelorum, si bene utantur prima gratia, quam ipsis meruit Christus, adeo ut eam numquam amittentibus opus non sit clavibus Ecclesiae. At Christus Ministris suis claves contulit, pro illis qui gratiae in Baptismo receptae non cooperantes, satagunt per poenitentiam eam recuperare, Ecclesiae clavibus peccata, propter quae ipsis caelum claudebatur, subiicientes.

ARTICULUS II.

UTRUM CLAVIS SIT POTESTAS LIGANDI ET SOLVENDI.

Doctor, loc. art. 1. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 17. a. 2.

VIDETUR clavis non esse potestas ligandi atque solvendi. Nam quando aliquis ex seipso, atque ea, qua praeditus est virtute, potest exire in actum, opus non est sibi aliqua potentia activa extrinseca ad attingendum illum actum: sed quisque propriis meritis potest esse

dignus fieri haeres Dei, et cohaeres Christi, ad quam haereditatem statim admittitur omnis dignus ex hac vita decedens; ergo non spectat ad clavium potestatem, dignos in caelum admittere.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 13.] Si in natura esset aliqua potentia activa, cui non posset correspondere passivum, nisi per aliam potentiam activam illi extrinsecus advenientem, profecto illa prima non foret potentia activa, quia omni potentiae activae correspondet passiva: sed potestati clavis non correspondet materia, nisi per aliam potentiam activam dantem iurisdictionem solvendi et ligandi; ergo ipsa clavis de se non est talis potestas ligandi et solvendi. Unde quia Sacerdos ex vi ordinationis suae habet potestatem conficiendi Corpus Christi, non indiget aliquo extrinseco, quo exeat in actum talis potentiae, neque ab aliquo potest impediri, quin absolute conficiat, si facere attentet.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1] Si clavis esset potestas ligandi et solvendi, utique foret iudiciaria potestas: sed nequit recte dici aliquem habere iudiciariam potestatem, nisi subditos habeat iudicandos ab eo; ergo cum ordinato in sacerdotem, et vi suae ordinationis nulli subsint iudicandi, clavis ut clavis non erit iudiciaria potestas solvens et ligans aliquos ipsi subiectos.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Matthaei, 16. *Tibi dabo* (inquit Salvator Petro, et Ecclesiae sacerdotibus) *claves regni caelorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis;* ergo clavis est potestas ligandi et solvendi.

RESPONDEO dicendum, clavem esse spiritualem potestatem sentiendi, sive ligandi et solvendi in foro poenitentiae. Etenim (*ex art. antec.*) a Christo concessum fuit certis quibusdam Ecclesiae Ministris, fungi officio Mediatoris inter Deum et peccatores: ut quemadmodum ipse summus Sacerdos mediator est Dei et hominum, ita sui Sacerdotes eodem sua auctoritate defungerentur munere, ac per merita passionis eius, Sacramentorum veracium Ministri effecti, gratiam promeritam in membra Ecclesiae ministerialiter impertirent, atque ita eorumdem ministerio extrema reducerentur ad primum. Hoc autem munus in peccatores post Baptismum in culpam mortiferam prolapsos aliter ex Christi institutione obire nequeunt, nisi pensatis omnibus peccatis in foro Sacramentali iisdem detectis, per factam potestatem pronunciarent sententiam absolutoriam peccatorum, cum stricta obligatione satisfaciendi de eorum praescripto temporaliter pro illis; aut indignos tali favore repletos repellerent. Munus ergo Sacerdotibus a Christo iniunctum, reducendi peccatores lapsos post Baptismum ad Deum, aliud non est, nisi iudiciaria potestas ligandi atque solvendi in foro poenitentiae peccatores. Quae potestas recte per actum suum declaratur: actus enim secundum Philosophum, 9. *Metaph.*, text. cap. 13. prior est potentia definitione, quia potentia per actum definitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico: [*Oxon.* 3. d. 19. n. 8.] quia Christus per suam passionem ianuam caeli aperuit, quam sibi, suisque omnibus posteris clauserat per peccatum Adam, digne utentibus gratia prima per Christum in Baptismate a Deo collata, non est caelum clausum, sed apertum, adeo ut hinc abeuntibus ostium beatitudinis pateat; sed iis, qui ab illa per propriam culpam exciderunt, non ianua caeli, sed magis

infernalis carceris portae patent; indigent proinde, ut ipsis caelum aperiat per iudiciariam potestatem concessam a Christo suis Sacerdotibus, postquam congrue sese disposerint sententiae absolutoriae impetrandae.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 13. seqq.] concedendo, potestati clavis non statim correspondere suum passivum, in quod ipsa exerceatur, nisi aliunde fiat proxime potens, ac proinde peccatorem ut poenitentem non esse proximam materiam clavis regulariter loquendo, sed peccatorem poenitentem subditum. Est igitur de se ipsa clavis, ut collata Sacerdotibus, tantum potentia remota absolvendi et ligandi; fit enim proxime potens exercendi, vel exeundi in actum, per alium dantem iurisdictionem in tales vel tales subditos. — *Et cum dicitur*: potentia activa in natura indigens alia potentia activa non est talis potentia; *respondeo*, sequi tantum non esse potentiam proximam; caeterum si foret describenda, non aliunde acciperetur ratio eius, quam a suo actu, quem respicit, et in quem potest, accedente iurisdictione, quia sententia a non suo iudice lata est nulla, esto in casu necessitatis iurisdictio non requiratur; quia praeceptum de Confessione est iuris divini positivi et Ecclesiastici; [*Oxon.* 4. d. 17. n. 26.] quod vero iste Sacerdos praecise habeat tot subditos, vel non habeat, non nisi ex Ecclesiastico iure est; et ideo ab Ecclesia declaratum fuit, in articulo mortis nullam esse reservationem, sed quemcumque clavem habentem, iuxta Christi institutionem, posse uti illa. — *Et cum ulterius subditur*, de potestate conficiendi Christi Corpus; — *Dico*, hanc esse potentiam proximam, et a nullo impedibilem; clavem vero potentiam remotam; quia a principio nulli nocuit, nec proinde Ecclesiae statuto cautum, quominus quivis Sacerdos idoneam materiam consecraret; nocuisset autem, si per collationem clavis quicumque Sacerdos fuisset iudex cuiuscumque poenitentis, non obstante quavis prohibitione; quia in hoc de facili ex praeiudicio facto illi, cuius poenitens est subditus, et eius curae creditus, perturbatio Ecclesiastici ordinis, et scandala orirentur.

AD TERTIUM patet ex dictis, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 13.-20.] quia ex quo quilibet Sacerdos ex vi ordinationis suae, et clavium collatarum non habeat subditos iudicandos, tantum potest deduci, clavium potestatem non esse proximam, sed remotam, quod concedo; sed non propterea sequitur, non esse absolute potestatem iudiciariam, qua carent non ordinati. Haec igitur potestas simpliciter et absolute non respicit regulariter peccatorem Sacramentaliter poenitere volentem, sed (ut tactum fuit) peccatorem subditum poenitentem.

ARTICULUS III.

UTRUM SINT DUAE CLAVES, VEL UNA TANTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — *Report. ib.*
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 17. art. 3.

VIDETUR esse tantum una clavis in Ecclesia. Nam [*Oxon.* 4. d. 19. n. 1.] si ultra clavem potestatis iudiciariae in foro poenitentiae, altera foret adstruenda, utique alia non esset, quam clavis scientiae, ut communiter perhibetur: sed haec clavis non confertur cuilibet ordinato in Sa-

cerdotem; ergo scientia non debet poni altera clavis. *Probatur minor.* ignarus per ordinationem non evadit doctus, nec sciens per Ordinis susceptionem invenit se doctiorem, quam antea; si autem clavis scientiae conferretur nobis, non lateret nos, secundum Philosophum, 2. *Posteriorum in fine.*

2. PRAETEREA. Potestas, quam habet Sacerdos super Corpus Christi mysticum, aut est eadem cum ea, quam habet super Corpus Christi verum, aut ab illa dependens: sed illa non est nisi una; ergo et unam oportet esse clavem super Corpus Christi mysticum. *Consequentia* est manifesta, si clavis sit character: si autem ponatur esse aliud quid ab characterem dependens, saltem character erit dispositio ad clavem, et una dispositio; ergo ad unam clavem; si enim sufficit unus character, vel potestas super Corpus Christi verum, magis videtur una sufficere super Corpus Christi mysticum.

3. PRAETEREA. Una clavis sufficit ad aperiendum unum ostium regni caelorum; ergo altera superflueret, quia ad eandem unam apositionem ordinaretur, cui satis est una clavis.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2. — Report. ib.*] Matthaei, 16. *Tibi dabo* (inquit Salvator ad Petrum) *claves regni caelorum*; ergo non una, sed plures in Ecclesia sunt claves.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 19. n. 7.*] claves, quas Christus promisit se daturum Petro et omnibus Sacerdotibus in eorum ordinatione, esse duas: unam quidem minus principalem, utpote subservientem recto usui alterius, quae recte dicitur clavis scientiae ab actu, ad quem ordinatur; alteram vero tamquam proximum instrumentum aperiendi, et claudendi, esse clavem potestatis, de qua Sacerdos sententiam dicit. *Declaratio*; nam nemo potest recte uti collata sibi potestate sentiendi in aliqua causa, nisi habeat quoque auctoritatem cognoscendi causam, ut pro meritis eius sententiam dicat; igitur talis auctoritas causam peccatoris cognoscendi est quoddam instrumentum aperiendi vel claudendi iudicio se se subiicienti regnum caelorum; est ergo clavis scientiae. Et quia eius usus ordinatur ad usum potestatis sentiendi, minus principalis est, et quodammodo instrumentum remotum, sine quo tamen nullus iudex recte claudit vel aperit peccatori regnum caelorum. — Hanc autem *scientiae* clavem congruum esse reperiri in Ecclesia, probatur; siquidem habens auctoritatem definitive sentiendi in causa, oportet, ut pariter praeditus sit auctoritate cognoscendi in causa illa. Si enim committeretur alicui, ut absque praevia et necessaria causae cognitione, pro suo libito sententiam diceret, posset esse talis sententia iniusta, maxime si voluntas iudicis potest deficere et errare, cuiusmodi est voluntas hominis viatoris. Deus ergo committens Ecclesiae auctoritatem sentiendi in causis peccatorum, quae est clavis potestatis, commisit quoque ipsi clavem scientiae inservientem recto usui clavis potestatis; ac proinde in collatione istius clavis, ut habetur *Ioann. 20.*, intelligitur etiam concessa, et attributa clavis scientiae, tamquam praeviae ad usum clavis potestatis; [*Report. 4. d. 19. n. 9.*] quia auctoritas commissaria collata alicui ad definiendum in aliqua causa necessario praesupponit auctoritatem cognoscendi et examinandi causam. Quamvis e contra fieri possit, ut conferatur auctoritas cognoscendi merita alicuius causae, sine auctoritate ferendi sententiam definitivam in eadem causa, reservante sibi illam iudice superiore, ut communiter facere consueverunt Principes et Praelati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 8.] clavem scientiae non esse scientiam, quae est actus vel habitus prudentiae, vel alicuius alterius habitus speculativi vel cognitivi, ut videtur Magister sensisse 4. dist. 19. cap. *Postquam*, putans scientiae clavem esse habitum cognoscendi vel discernendi; quia auctoritas cognoscendi, etsi exigat scientiam, vel discretionem concomitantem rectum usum eius, quemadmodum et clavis potestatis requirit aliquam iustitiam ad rectum usum sui; tamen, sicut potestas iudicandi non est iustitia, imo potest esse sine iustitia, ita potestas vel auctoritas cognoscendi in aliqua causa potest esse sine discretionem cognoscendi, licet ut recte quis hac utatur potestate, necessaria sit scientia et discretio. Et fortasse hoc intelligebat Magister, cum loc. cit. dicit: *multi indiscreti, qui scientiam non habent discernendi, clavem scientiae in consecrationem non recipiunt*: idest non recipiunt rectum usum clavis scientiae. Nec aliter potest salvari, aut commodè exponi sententia eius. Caeterum, ut carens iustitia, et habens auctoritatem, atque ex ea sententiam proferens, facit quod est potestatis, licet indebite; ita habens auctoritatem cognoscendi in causa, et opportuna destitutus scientia, pro potestate cognoscendi, facit quod attentat, licet indebite: absolute igitur loquendo, utraque clavis, iudicandi scilicet, et discernendi causam, in ordinatione Sacerdotibus confertur, quamvis plurimum essent insipientes et iniusti.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib. n. 9.] characterem Sacerdotalem, quo possunt ordinati conficere Corpus Christi verum, esse aliud quid a clavis, quibus iidem praediti sunt potestate in Corpus Christi mysticum, ut patebit *art. seq.* — *Et cum arguitur*, quia character est dispositio ad auctoritatem super Corpus Christi mysticum, estque unus; [*Oxon.* ib. n. 7.] *quicquid sit de hoc, dico*, auctoritatem sentiendi in causa essentialiter praesupponere auctoritatem cognoscendi merita eius causae, ut sit iudicium rectum. Cum ergo Christus dederit potestatem ferendi sententiam in foro poenitentiae Sacerdotibus in causis detectorum peccatorum, necessario quoque pariter commisit potestatem cognoscendi eas causas; quae potestas qualiter appelletur clavis scientiae, dictum est *in solutione*.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 10. seqq.] utique ambas claves ad eandem aperitionem ordinari; et quia etiam clavis scientiae, quae est remotior ab effectu aperitionis, ordinatur ad clavem potestatis, qua proxime caelum aperitur, eique subordinatur aliququaliter, possunt dici una clavis unitate ordinis; simpliciter tamen sunt duae claves, ut dictum est, de absoluta Dei potentia ab invicem separabiles; quia sicut posset committere potestatem cognoscendi, et non sentiendi, ita et committere auctoritatem sentiendi, et non cognoscendi; esto de potentia ordinata, et de facto cuilibet Sacerdoti complete ordinato utraque potestas committatur.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM CLAVIS SIT IDEM AC CHARACTER ORDINIS SACERDOTALIS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report ib. — S. Thom. 4. d. 18. q. 1.
et in Supplem. 3. p. q. 17. art. 2. Ad primum.*

VIDETUR clavis esse idem ac character ordinis Sacerdotalis. Nam [Oxon. 4. d. 19. n. 2.] potestas conficiendi Corpus Christi verum concessa in ordinatione Sacerdotibus est maxima omnium potestatum viatori possibilitium; ergo per eandem potestatem possunt Sacerdotes in Corpus Christi mysticum, quod est congregatio fidelium: potens enim in maius, per eandem virtutem potest et in minus regulariter; et per consequens non sunt hic absque necessitate multiplicandae potestates, per unam quarum possit Sacerdos in Corpus Christi verum, et per alteram in Corpus Christi mysticum.

2. PRAETEREA. Una, eademque potestas ordinatur ad duo, quorum unum est causa alterius, sicut calor idem in igne est ad calefaciendum et dissolvendum: sed omnis gratia et remissio peccatorum in Corpore mystico ex capite suo dimanat; ergo eadem potestas per essentiam esse videtur, qua Sacerdos conficere potest, et qua habet virtutem ligandi et solvendi Corporis mystici membra, tametsi ratione differat, quatenus ad diversos effectus comparatur.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 2.] Promissio facta a Christo Principi Apostolorum Matthaei, 16. *Tibi dabo claves*, adimpleta fuit post resurrectionem eius, Ioann., 20. Potestatem autem conficiendi Sacramentum Eucharistiae dedit Apostolis in ultima coena; ergo sunt diversae potestates.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 9.] potestatem conficiendi verum Christi Corpus esse aliam a potestate, quam habent Sacerdotes super Corpus Christi mysticum, qua pronunciare possunt, Caelum huic esse aperiendum, vel occludendum. *Probatio*; nam (ut tactum fuit in *argumento ad oppositum*) illae sunt distinctae potestates, quarum una potest esse sine altera: sed potestas conficiendi Corpus Christi, sive character Sacerdotii, quo accipiunt virtutem consecrandi Corpus Christi verum, reperiri potest, et esse sine clavibus; ergo sunt diversae potestates. *Minor probatur*, quia ita de facto evenit, cum Apostolis a Christo conferebantur; nam in coena novissima eis data fuit potestas conficiendi Sacramentum Eucharistiae, illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Matthaei, 26.; at non nisi post resurrectionem suam Christus eisdem contulit potestatem clavium, cum dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt*; Ioann., 20. — Nec ab simili modo conferuntur de facto Sacerdoti in Ecclesia. Prius enim Episcopus in Sacerdotii collatione exhibens calicem tangendum, dicit: *Accipe potestatem conficiendi, vel celebrandi Missam, tam pro vivis, quam pro defunctis*; et quibusdam interpositis, ponens manum super caput initiandi, dicit: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata*, etc. Ergo Sacerdos prius tempore accipit potestatem conficiendi Corpus Christi verum, quam absolvendi a peccatis membra corporis mystici; est ergo alia atque alia potestas.

— *Deinde* character (ut alibi extitit declaratum) non potest esse nisi relatio: sed non contingit esse aliquam relationem ad plures terminos primo: Corpus autem Christi verum, et mysticum sunt duo termini, vel consecratio illius, et absolutio istius sunt distincti termini; ergo illud, quod est relatio ad consecrationem, non est idem ac potestas se extendens ad peccatorum absolutionem. — [*Oxon. ib. n. 12. seqq.*] *Postremo*, potestas conficiendi Corpus Christi est potentia proxima, completa, et inimpedibilis; quia statim habet materiam in natura, scilicet panem triticeum; et quivis habens hanc potestatem, si attentet facere, quantumvis inordinate faciat, si materia adsit idonea, simpliciter conficit; potestas autem ligandi et solvendi non est proxima et inimpedibilis; quia nisi Sacerdos habeat iurisdictionem, qua subiiciantur sibi subditi per Superiorem, si attentet absolvere, nihil facit; quia nulla est sententia lata a non habente iurisdictionem sentiendi; ergo manifeste una non est alia potestas.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 11.*] respondeo, eo tantum probari, congruum esse, ut idem, qui habet potestatem conficiendi Corpus Christi verum, polleat eadem et super Corpus Christi mysticum, pro quanto per characterem sacerdotalem quis constitutus in gradu excellenti in Ecclesia, utpote in gradu cibantis populum Christi, congruit, ut eidemmet conferatur auctoritas cognoscendi, et sentiendi in causis eorum, qui sunt manducaturi Corpus Christi. Perinde ut evenire solet in Curiis magnorum Principum, siquidem promotus ad gradum excellentem in familia domini sui, per id disponitur ut sibi committatur auctoritas aliqua respectu aliorum servorum; character igitur sacerdotalis non est formaliter clavium potestas, sed est dispositio ad eiusmodi claves. Et ita de facto collatio illius non separatur a collatione clavium, qua facta sacerdotibus potestate, integratur ordo Sacerdotii, et habetur aliquis pro complete ordinato. — *Cum itaque arguitur*: potens in maius, potest et in minus per eandem potestatem; *verum est*, modo maior potestas non pendeat a voluntate alterius ipsam limitantis, uti factum est a Christo, qui conferens Sacerdotibus Apostolis potestatem consecrandi, noluit per eam collatam esse super Corpus mysticum, quia alioquin non postea iterum contulisset; per priorem ergo tantummodo disponebantur pro alia potestate recipienda.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 9.*] ex dictis *in solutione* constare non tantum ratione, et per respectum ad diversos effectus, distinguere potestatem conficiendi Corpus Christi a clavis potestate; cum una esse queat sine alia, ut factum fuisse cum Apostolis, et fieri cum ordinantur Sacerdotes, certum est. [*Oxon. ib. n. 12.*] Accedit etiam, quod character Sacerdotis tribuat potestatem prorsus inimpedibilem, adeo ut semper Sacerdos valide conficiat Corpus et Sanguinem Christi in materia idonea, etsi evenire queat, ut inordinate et illicite procedat; at si habens iurisdictionem interdicat Sacerdoti exercitia potestatis super Corpus mysticum Christi, ne dum inordinate procedit, si attentat, verum etiam absolute, et simpliciter eius actus nullius est valoris. Est ergo character Ordinis omnino alia potestas, a clavis potestate.

QUAESTIO DECIMAOCTAVA.

DE EFFECTU CLAVIUM, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu clavium.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum potestas clavium se extendat ad remissionem culpae. - 2. Utrum Sacerdos possit remittere peccatum quoad poenam. - 3. Utrum Sacerdos per potestatem clavium ligare possit. - 4. Utrum possit etiam solvere et ligare secundum proprium arbitrium.

ARTICULUS I.

UTRUM POTESTAS CLAVIUM SE EXTENDAT
AD REMISSIONEM CULPAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 18. — d. 14. q. 4. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 18. a. 1. De his actum. — 3. p. q. 84. a. 3. in Incidenti.

VIDETUR vis clavium non se extendere ad remissionem culpae, vel poenae aeternae. Nam [*Oxon. 4. d. 18. — d. 19. n. 21.*] (ut videtur Magister sentire, 4. d. 18. cap. *Non autem.*) *Deus per se tantum dimittit peccatum, quia et animam mundat ab interiori macula; et a debito aeternae mortis solvit.* Haec ille. Quod si perconteris; quid ergo faciunt Sacerdotes Evangelici? Respondet: *Tribuit eis potestatem ligandi et solvendi, idest, ostendendo eos ligatos et solutos.* Quod et probat per illud de leproso prius sanato, quam ad Sacerdotem misso, *Lucae, 5.* [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 1.*] Similiter de Lazaro prius suscitato, quam discipulis ad solvendum tradito, *Ioann., 11.*

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. — d. 19. n. 21.*] Per Hieronymum probat super illud Matthaei, 16.: *Tibi dabo claves. In Levitico, inquit, se ostendere Sacerdotibus iubentur leprosi, quos illi non faciunt leprosos vel mundos, sed discernunt, qui mundi, vel immundi sunt.* Ex hoc dicit Magister, eam iurisdictionem, quam olim Sacerdotes legales habebant in curandis leprosis, habere nunc Sacerdotem Evangelicum in retinendis vel remittendis culpis; ac proinde Sacerdotem Evangelicum culpam non remittere, sed tantum remissam ostendere.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2.*] *Ioann., 20.: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;* ergo potestas clavium Ecclesiae est ad peccata dimittenda, et quantum ad aeternam poenam debitam eis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 6. seqq.*] clavium potestatem se extendere ad remissionem culpae, et commutationem poenae aeternae in temporalem. *Probatio:* nam si clavium potestas non se extenderet ad culpae remissionem, Sacramentum Poenitentiae non haberet aliquam dispositionem causalem respectu gratiae recuperandae, per quam culpa deleteretur; et consequenter Poenitentia non foret Sacramentum novae legis, quae efficaciter signant et causant gratiam ex opere operato. Si enim tunc solummodo digne susciperetur, cum quis iam per contritio-

nem recuperaverit amissam gratiam, ipsum igitur Sacramentum, etsi augeret gratiam, ipsam tamen primo non causaret suo modo in poenitente, sed dumtaxat iustificatum et solutum a debito poenae aeternae ostenderet. — *Deinde*, Sacramenti Poenitentiae susceptio est instrumentum ad primam gratiam recuperandam, idest dispositio efficax necessaria ex statuto divino ad gratiae susceptionem: sed instrumentum, vel dispositio efficax praevia, non est signum rememorativum, sive ostensivum alicuius iam praeteriti, sed futuri; ergo collatio Sacramenti Poenitentiae, ad hoc ut fiat digne, non oportet, ut sit signum absolutionis divinae praeteritae, vel praecedentis, sed magis futurae, et instantis. — *Postremo*, (ut dictum quoque fuit, 3. p. q. 84. art. 3. in incidenti) Sacramentum Poenitentiae potest cum effectu recipi ab attrito; eam nempe attritionem habente, quae sibi non esset satis ad iustificationem per modum meriti. Taliter, inquam dispositus, et non fecte accedens ad Sacramentum Poenitentiae, iustificatur per gratiae infusionem; igitur absolutio Sacramentalis est signum efficax internae absolutionis a peccato, sequentis ad ultimum instans prolutionis verborum, quibus constat essentia Sacramenti, perinde ac prolutio verborum consecrationis est signum efficax transsubstantiationis panis in Corpus Christi. Absolutio igitur sacramentalis, seu clavium potestas est instrumentum ad gratiam primam recuperandam, sive dispositio praevia, eo modo quo alteratio potest dici instrumentum respectu generationis substantiae, quia dispositio praevia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [Oxon. 4. d. 19. n. 24.] *cum dicitur*, Deus per se tantum dimittit peccatum, et solvit a debito mortis aeternae; *respondeo*, id verum esse principaliter, nec subinde repugnare idem fieri a Sacerdote virtute clavium instrumentaliter: non quia attingat illum effectum vel propria, vel aliena virtute; sed quia attingit aliquid prius, quod est dispositio necessitans ad illum effectum; necessitans, inquam, ex divina pactione. Tale igitur agens causans dispositionem necessariam ad terminum, dicitur agens instrumentale, ut tactum fuit de alterante respectu generantis; proprium autem est Dei principaliter munda- re, et remittere debitum mortis aeternae; quorum neutrum, etsi facere nequeat Sacerdos de principali virtute et potestate, efficit tamen in suo ordine per virtutem sibi a Christo datam, tamquam Ministro eius. — [Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 11.] *Cum subditur*, quia Sacerdos Evangelicus eatenus solvit et ligat, quatenus ostendit peccatores esse solutos vel ligatos; *respondeo*, verum esse ostendi a Sacerdote peccatores ligatos, vel solutos pro instanti, quo intelligitur sua absolutio; sed non id tantum efficere: imo sic ostendere, ut ea ostensio, vel exercitium potestatis clavium sit dispositio praevia, et necessaria ad illud, quod ostenditur, ut praedictum est (1). — *Ad id*, [Oxon. ib. n. 11. — Report. ib. n. 14. — Oxon. 4. d. 19. n. 23.] *quod denique dicitur*, Sacerdotes Evangelicos habere eam iurisdictionem, et potestatem, qua instructi erant Sacerdotes legales; *hoc est absolute falsum*, quia Sacerdos legalis respectu leprae tantum exercuit aliquid, quod erat signum rememorativum mun-

(1) Hoc ipsum docet Tridentina Synodus, Sess. 14. c. q. 6. his verbis: *Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio; tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso, velut a iudice, sententia pronuntiatur.*

dationis leprae, et nihil praeterea faciebat, quod esset signum prognosticum efficax respectu mundationis sequentis; et ideo praecise mundatos ostendebant, sed non mundabant. At Evangelicus Sacerdos actum exercet, quia est signum prognosticum efficax mundationis in ultimo instanti sequentis; nec propterea mentitur dicens: *Ego te absolvo*, quia intelligitur absolutio eius pro illo instanti, pro quo peccator a Deo et ab Ecclesia est absolutus.

Itaque non eodem modo se habent Sacerdos Evangelicus, ac legalis. [Oxon. 4. d. 19. n. 24.] Sed esset similitudo, si loqueremur de Sacerdote legali purificante aliquem per aliquas aspersiones ab irregularitate contracta iuxta Legem ex contactu leprae, vel huiusmodi: eo enim in casu Sacerdos ille exercebat aliquem actum, qui erat signum efficax reconciliationis talis irregularitatis et mundationis illius polluti, in cuius mundationis actu vel termino sequebatur effectus signatus, scilicet, quod iste evaserat dignus communicare cum caeteris Sinagogae, a qua ipsum contracta irregularitas arcebat. Auctoritates ergo omnes, quas Magister pro sua opinione adducit, affirmativae sunt; utique enim Evangelico Sacerdoti competit quod exercebat legalis; caeterum non illud tantum habet, sed praeterea exercere valet actum longe excellentiorem, sicuti Sacramenta novae legis praecellunt legalibus, quae erant figurae veritatis repraesentandae in lege Evangelica: susceptio enim Sacramentorum Christi, si digne fiat, sufficienter ad gratiam sanctificantem disponit; at illorum legalium susceptio non erat dispositio efficax ad mundationem corporalem leprae, vel huiusmodi foeditatis.

Ex quibus patet ad SECUNDUM.

ARTICULUS II.

UTRUM SACERDOS POSSIT REMITTERE PECCATUM QUOAD POENAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 18. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 18. art. 2.

VIDETUR non esse Sacerdotis remittere peccatum quoad poenam temporalem. Etenim si per absolutionem posset aliquid poenae temporalis debitae peccato remitti; igitur quilibet Sacerdos haberet potestatem absolvendi peccatores a culpa, et ab omni poena temporali: hoc autem videtur plane inconveniens; ergo Sacerdos non remittit peccatum quoad poenam. *Probatur sequela*: [Oxon. 4. d. 18. n. 1.] nam si per unam absolutionem pars poenae temporalis dimitteretur; igitur subiiciendo eadem peccata pluribus absolutionibus, tandem poena omnis extingueretur; absolutiones enim illae sunt eiusdem rationis, ac proinde eiusdem virtutis; poena autem temporalis est finita. Quoniam igitur omne finitum per ablationem partium finitarum aliquoties sumptarum tandem consumitur, sequitur poenam illam posse penitus dimitti.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2. et 12.] Si per absolutionem Sacerdos remitteret poenam temporalem debitam peccatis, non oporteret pro iisdem iniungere poenitenti satisfactionem; et per consequens satisfactio superflue poneretur pars integralis Poenitentiae: *consequens* est falsum, quia dimissum non debet omnino remanere inultum,

sed ordinari et puniri condigna poena; igitur poena temporalis non deletur per absolutionem Sacramentalem. *Probatio assumpti*: nam satisfactio pro culpa est solutio poenae: est enim redditio eius, quod est reddendum secundum iustitiam, quae vult infligi culpae poenam.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 7.] Sententia Sacerdotis sic absolvit reum a debito poenae aeternae, ut simul liget ad solutionem poenae temporalis, subeundae seu in praesenti, seu in futuro saeculo: sed si talis sententia deleret omnem poenam, aeternam scilicet, et temporalem, tantum solveret, et non ligaret: quia ad nihil ulterius poenitens teneretur; ergo absolutio non se extendit ad remissionem poenae temporalis.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 18. n. 1.] Iudex in foro Sacramentali potest ex divina Scriptura scire, quanam poena debeatur culpae sibi Sacramentaliter detectae; in Scriptura enim continetur correspondentia poenarum ad culpas; ergo ex iure divino positivo sunt plectenda peccata condignis poenis: sed non est verisimile sententiam absolutoriam Sacerdotis posse supra hanc legem positivam divinam, uti eveniret si per absolutionem suam tolleretur illa correspondentia poenae ad culpam confessam; igitur non dimittitur poena temporalis debita peccatis per absolutionem.

CONTRA. [*Report.* ib. n. 2. — *Oxon.* ib.] Ante usum clavium, per solam contritionem et propositum confitendi, remittitur peccatum, secundum Augustinum, et Cassiodorum, super illud Psal. 31.: *Dixi confitebor adversum me iniustitiam meam Domino; et tu remisisti*, etc. ergo usus clavium in tali casu non remittit poenam aeternam debitam peccato; igitur temporalem poenam, in quam aeterna fuit commutata per contritionem; alioquin potestas clavium ad nullum effectum se extenderet, atque ita non foret potestas.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 9. seqq.] aut accedens ad Sacramentum Poenitentiae, ut subiiciat peccata sua clavibus, est solutus a debito mortis aeternae per praevidiam contritionem, qua et gratiam sanctificantem consequutus fuit; aut tantummodo praesefert aliquam dispositionem sufficientem ad iustificationem consequendam per Sacramenti susceptionem, solvendus proinde a culpa, qua ad poenam aeternam ordinatur. Si accedens ad Sacramentum est per contritionem iustificatus, vere per Sacramentalem absolutionem consequitur remissionem poenae temporalis, in quam, cum iustificaretur, fuit aeterna poena commutata. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 32.] Quemadmodum enim adulto, qui per Baptismum flaminis sanctificatus est, datur gratiae augmentum, cum fluminis Baptismo lavatur, ita et gratia augetur illi, qui remissionem peccatorum consequutus per contritionem, eadem nihilominus peccata clavibus subiicit, impetraturus Sacramentalem absolutionem. Sed hoc ipso quod gratiae augmentum huic datur, remittitur de poena temporali, quam subire debebat ob commissa peccata, [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 5.] praesertim quia opus propalandi Sacerdoti sua occulta peccata, quorum remissionem impetravit, est valde poenale; ergo Sacramentalis absolutio extendit se ad remissionem poenae temporalis.

Verumtamen aliter evenit illi, qui ante susceptionem Sacramenti Poenitentiae [*Oxon.* 4. d. 11. q. 4. n. 7.] caret congrua dispositione ad iustificationem, ipsam praecise impetrat et consequitur per Sacramen-

talem absolutionem, cuius gratia de attrito fit contritus. Sacramentalis enim absolutio huic impertita non invenit commutatam poenam aeternam peccatis debitam in temporalem, sed potius ipsa absolutio virtute Sacramenti talem commutationem efficit, gratia infunditur, et delentur peccata; ergo relinquit poenam temporalem dimittendam per satisfactionem iniunctam, atque elevatam ad hunc effectum, virtute clavium; quamvis ergo absolutio inveniens poenam temporalem peccatis debitam aliquid de illa remittere possit, non habet tamen hunc effectum, quando per ipsam aeterna poena in temporalem permutatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 19. n. 30.] respondeo: etsi probabile videatur per replicatas absolutiones posse tandem omnem poenam temporalem remitti subiicienti frequenter eadem peccata clavibus, quia omne finitum (ut in argumento urgetur) per ablationem partium finitarum, tandem consumitur, et eiusdem sit rationis absolutio secunda cum priore, et ita eiusdem virtutis; [*Oxon.* ib. n. 31.] probabilius tamen est, secundam absolutionem, virtute clavium nullam partem poenae remittere; quia iudicium semel latum sine errore Deus ita ratificat in caelis, ut sit irrevocabile, ac proinde initerabile; non sic quidem initerabile, ut non liceat, et ad securitatem maiorem, et ad gratiae augmentum promerendum, eadem peccata pluries clavibus submittere; sed initerabile, quantum ad consequutionem huius effectus, qui est poenae temporalis diminutio. Non enim praecise est poenae diminutio a gratiae augmento, cum diminuitur; sed quia virtute clavium augetur per primam absolutionem, et exhibetur opus praeceptum qualis est propalatio peccatorum Sacerdoti, ut clavibus Ecclesiae subiiciantur, in ordine ad quas et ipsa contritio est congrua dispositio ad iustificationem. Et hoc idem evenire cernimus in sententiis definitivis in foro litigioso, quibus sententiis absolvuntur accusati, quando innocentes reperiuntur. Siquidem nec postea replicatur inquisitio, nec processus alius construitur; nec etiamsi acta rursus conficerentur, per secundam sententiam innocens absolveretur, sed per primam; qui enim solutus est, amplius non absolvitur, nec aliquis omnino solvitur nisi sit ligatus.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 18.] ut in pluribus absolutionem Sacramentalem in iustificato non remittere omnem poenam temporalem, sed partem eius; et ideo est iniungenda insuper condigna satisfactio. Quemadmodum, quamvis possit aliquis adeo excellentem contritionem peccatorum concipere, ut nedum omnem culpam, verum etiam omnem deleat poenam temporalem, quia tamen secus ut plurimum evenire solet, est latum praeceptum de satisfactione imponenda, quia praecepta generalia dantur propter remedium generale; ita quoniam pars dumtaxat poenae temporalis peccatis debita deletur, et ut in pluribus contritio est tantum satisfactio partialis, ad reliquam poenae temporalis per solutionem est addenda congrua satisfactio.

Ex quibus patet AD TERTIUM. Supponit enim augmentum, [*Oxon.* 4. d. 18. n. 2.] Sacerdotem per absolutionem solvere ab omni poena temporali; at passim id evenire negamus; ideoque solvit contritum a debito mortis aeternae, idest, ostendit esse solutum; et ligat ad debitum poenae temporalis.

AD QUARTUM dico, [*Oxon.* ib. n. 1.] non sequi, auferri correspondentiam poenae ad culpam, si per Sacramentalem absolutionem aliquid

poenae temporalis dimittatur; imo talem correspondentiam apprime servari. Cum enim peccata occulta alteri detegere sit opus arduum et poenale, idque omnino teneatur exhibere iustificatus per contritionem, aequum est, ut per tale opus aliquid poenae dimittatur.

ARTICULUS INCIDENTS.

AN SATISFACTIO VIRTUTE CLAVIUM POENITENTI INIUNCTA SIT SUFFICIENS AD DELENDUM OMNEM POENAM TEMPORALEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 18. a. 2.

VIDETUR talis satisfactio non sufficere completae remissioni poenae temporalis. Si enim id admitteretur, non magnus esset numerus animarum existentium in Purgatorio; eorum namque qui Ecclesiae membra sunt, maior pars decedit Sacramento Poenitentiae suscepto, atque iniuncta pro peccatis satisfactione iam repraesentata; ergo ii statim gloria potirentur, quia nihil poenarum in Purgatorio luendum in ipsis inveniretur: id vero videtur alienum a communi sensu Ecclesiae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 22.*] Satisfactio virtute clavium poenitenti iniuncta nequit delere et dimittere omnem poenam temporalem, nisi correspondeat poenae, quam iustitia divina exigit pro illis peccatis in Purgatorio; ac proinde iudicium Sacerdotis non est ratum in terris, nisi coincidat cum sententia divina in caelis: sed difficillimum est iniungere poenitentibus aequales poenas illis, quas quisque est subiturus in Purgatorio; eae enim a Sanctis dicuntur acerrimae, et excedere humanum sensum; sicuti etiam videtur impossibile sine speciali revelatione, sententiam Sacerdotis esse conformem iudicio divino latenti et secreto; igitur per satisfactionem non dimittitur omnis poena temporalis.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 11.*] Christus statuit arbitrium poenitentiae esse ultimum in terris, quantum ad crimina confessa, ut qui essent per sententiam Sacerdotis soluti in terris, a vinculo mortis aeternae forent et in caelis. Sed etiam voluit tali iudicio ultimato annecti satisfactionem, ut per ipsam pariter temporalis poena extingueretur; ergo si huiusmodi satisfactio sit congrua, conveniens, iniuncta scilicet a clave non errante, erit causa peccatorum confessorum penitus terminata; et consequenter potest satisfactio virtute clavium iniuncta delere omnem poenam temporalem peccatis confessis debitam.

RESPONDEO, pro *solutione* sit PRIMUM DICTUM: non oportet impositionem poenitentiae pro peccatis confessis adeo exacte exaequari peccatorum demeritis iuxta iudicium Dei scientis correspondentiam poenarum peccatis debitarum, ad hoc ut ratificetur in caelis; cuius contrarium videtur sensisse Magister, 4. *dist.* 18. *Probatio*: [*Oxon. 4. d. 19. n. 23.*] nam nulli committitur potestas arbitrandi in causa aliqua, cuius arbitrium numquam erit ratum, propter quamcumque diligentiam possibilem adhiberi ab ipso, sed tantum a casu, vel per speciale miraculum: sed per quamcumque diligentiam possibilem adhibendam a Sacerdote,

nequit ipse pertingere ad illud indivisibile poenae, quo indivisibili Deus iudicat peccatorem esse dignum. Id enim nequaquam deduci potest ex aliqua doctrina revelata, vel acquisita, sed est tantum scibile ex speciali Dei revelatione; igitur si aliquando Sacerdos illud indivisibile attingat, casu eveniet. Sed iudicium Sacerdotis non est ratum, nisi ad indivisibile poenae pertingat, secundum opinantem; ergo non habet auctoritatem arbitrandi in foro Sacramentali: auctoritas enim haec arbitrandi, vel potestas sententiam ferendi nequit recte tradi sine potestate cognoscendi in causa, vel sine clavi scientiae, et ideo utramque traditam esse Sacerdotibus, dictum fuit *q. 17. art. 3.* Sed tali iudici non tantum data est potestas solvendi a debito poenae aeternae, sed etiam a poena temporali per condignam satisfactionem; ergo haec potestas supponit necessario clavem scientiae; ergo si decernat satisfactionem repraesentari a poenitente secundum clavem scientiae non errantem, erit eius iudicium ratum in caelis, etiamsi non attingat ad illud indivisibile poenae, quod clavem scientiae eius fugit. — *Confirmatur*, siquidem non est verisimile, Deum dedisse potestatem Ecclesiae arbitrandi in foro poenitentiae, adeo ut voluerit Ecclesiae arbitrium esse ratum in caelis, et interim impossibile esse Ecclesiae Ministros in tali foro recte arbitrari, in tantum, ut nulla omnino sententia ratificetur, nisi a casu vel per miraculum speciale. — *Deinde*, nullus constituitur arbiter inter partes sub hac conditione, ut nempe arbitretur praecise ad voluntatem unius partis, et hoc maxime quando sciri non potest determinate voluntas illius partis: sed in iudicio poenitentiae partes sunt Deus et peccator, inter quos est Sacerdos arbiter; ergo non est putandum teneri ad praecise infligendam illam poenam, qua peccatorem poenitentem Deus mularet, praesertim cum nequeat sibi constare de Dei voluntate, quoad hoc praecise, ut est membrum Ecclesiae. — *Tandem*, quia si Sacerdos imponat poenitenti satisfactionem aliquantulum maiorem, quam plecti peccata deberent, eamque se adimpleturum spondeat, utique ad eiusmodi poenam subeundam poenitens tenetur; ergo si aliquantulum minus poena imponatur, talis sufficere videtur. Nam si non sufficeret aliqua citra illam exactissimam, quam infligeret divina iustitia; igitur haud oporteret explere aliam ultra id quod divina iustitia exigeret.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon. 4. d. 19. n. 26.*] quotiescumque Sacerdos in iniungenda poenitentia pro peccatis servat medium rectae rationis, eius sententia ratificatur in caelis. Etenim non esse hic servandum medium rei indivisibilis, fuit statim declaratum. Quemadmodum igitur in aliis commutationibus iustitia commutativa habet aliquam latitudinem, in qua est supremum, infimum, et mediocre, et non respicit in commutationibus indivisibile rei, sed medium rectae rationis (alioquin enim rarissime iustitia servaretur), ita iustitia punitiva, quae est commutativa poenae cum culpa, non respicit necessario gradum indivisibilem poenae correspondentem huic culpa, sed aliquam habet latitudinem, infra quam poena maior non sufficit, et ultra quam poena minor non est imponenda. Extra itaque hanc latitudinem clavis citra, vel ultra ligans, errat, nec talis sententia ratificatur in caelis. Sed intra latitudinem non errat; et ideo arbitrium ratificatur, in tantum, ut quicquid imponitur intra ipsam latitudinem, sit adimplendum, quamvis in praesenti vita non exhibeatur, exigitur tamen in Purgatorio: esto minus, vel infra latitudinem im-

situm adimpleatur, reliquum pariter poenarum sit subeundum in Purgatorio (1).

TERTIUM DICTUM: medium rectae rationis intra latitudinem iustitiae vindicativae possibile est hominem assequi, ac proinde ita arbitrari, in causis peccatorum, ut eius arbitrium ratificetur in caelis, ac proinde non solum a poena aeterna poenitentes solvat, sed etiam ab omni poena temporali liberet per condignam satisfactionem. *Declaratio*; nam etsi Deus voluerit medium rei indivisibile iustitiae vindicativae homines pro hoc statu latere, nec esse aliquam viam illud investigandi, nisi ipse revelet quid praecise poenarum debeatur istis et illis peccatis; [*Oxon.* 4. d. 19. n. 26.] medium tamen rectae rationis potest Sacerdos nosse per legem Dei, in qua continetur correspondentia poenarum ad culpas, cum adiutorio rationis naturalis; igitur ad tale medium sciendum obligantur Sacerdotes, quia est ipsis possibilis haec scientia, ut est impossibile medium indivisibile rei attingere, et recte proinde arbitrari, nisi casu rectum iudicium prodeat, aut speciali revelatione illustrentur. Deus autem voluit hoc iudicium modo humano (per scientiam scilicet acquisitam et humanam) regulari, et per fidem terminari, non vero per casum, vel miraculosam revelationem; omnia ergo necessaria ad notitiam, qua regularetur haec iustitia vindicativa, in medium posuit; quo facto clavis non errat, et adimpleta satisfactione a Vicario Dei, clave non errante, iniuncta, sufficit, nec alia poena, vel in praesenti, vel in futuro saeculo exigitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, ideo Ecclesiam sentire, non mediocrem esse numerum animarum existentium in Purgatorio, quia qui salvantur ut plurimum non satisfecerunt omni poenae temporali debitae peccatis. Id [*Oxon.* ib.] vero non esse, quia satisfactio iniuncta poenitenti, clave servante medium rectae rationis, non sufficiat ad omnem talem poenam diluendam; sed quia raro tale medium servatur, non ex eo quod Sacerdotes probe non videant longe maiorem poenam peccatis confessis deberi, sed propter conditionem diversorum statuum, vel virium imbecillitatem, vel denique repugnantiam, et indispositionem poenitentium, quibus volentes sese Sacerdotes accomodare, ne dent occasionem contemnendi satisfactiones, et iterum peccandi, leviora quaeque iniungunt; et ideo mirum non est, si in Purgatorio detineantur, caeterum servato medio rectae rationis, eaque satisfactione adimpleta, non aliam poenam divina iustitia infligeret in futuro saeculo, in quo locum purgandi animas Deus constituit, non primaria intentione, sed tantum in casu, quo per satisfactionem poenitentialem non omnem poenam luissent. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 2.] Haec igitur est instituta per se et primo pro remissione poenae temporalis; sed cum medium rectae rationis non servatur vel ex defectu clavis, vel ex indispositione poenitentis, locus Purgatorii supplet omnem defectum, qui evenire potest in sacramentali iudicio Poenitentiae.

AD SECUNDUM respondeo, *assumptum* esse falsum, ut patet *ex prima conclusione*. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 23. 26.] Nemo enim obligatur ad im-

(1) Trident. Synodus sess. 14. cap. 8. haec habet: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggererit, pro qualitate criminum, et poenitentium facultate, salutare et convenientes satisfactiones iniungere, ne si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur.*

possibile, uti de facto impossibile est, Sacerdotem attingere illud indivisibile poenae, quam infligit Deus in Purgatorio pro poena temporali peccatorum. Non est ergo necesse, satisfactionem iniungendam a Sacerdote correspondere ei poenae, quam esset exactura iustitia divina, sed sufficit attingere medium rectae rationis intra latitudinem iustitiae vindicativae, quod medium sciri potest per legem divinam medio lumine naturali intellectus, aliisque adiutoriis humanis, a quibus omnibus voluit Deus regulari ac terminari iudicium in foro Poenitentiae, et non casu vel aliis mediis excedentibus facultatem humanam.

ARTICULUS III.

UTRUM SACERDOS PER POTESTATEM CLAVIUM POSSIT LIGARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 18. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 18. a. 3.

VIDETUR Sacerdos per potestatem clavium non posse ligare. Nam vel posset ligare debito poenae aeternae, vel temporalis. Non primum, quia ad aeternam poenam peccator tantum per culpam letalem ordinatur; igitur non per clavium potestatem. Sed [*Report. 4. d. 18. n. 1.*] nec obstringere valet poena temporali; et probatur, quia tunc quilibet poenitens teneretur adimplere quamlibet poenam sibi iniunctam a Sacerdote: hoc autem est falsum, quia si quis indiscrete imponat immoderatam poenam, de qua poenitens potest scire, excedere culpae gravitatem, non tenetur illam exsolvere. Nam non tenetur obedire inferiori contra voluntatem superioris, nempe Dei, qui in Scriptura expressit correspondentiam poenarum ad culpas. Nec etiam tenetur obedire inferiori praeter voluntatem eiusdem; siquidem non paret inferiori, nisi de mandato superioris id fieri praecipientis: non est autem voluntas eius poenam immoderatam infligi culpis; igitur non habet potestatem Sacerdos ligandi ad poenae temporalis solutionem.

2. PRAETEREA. Clavium altera est scientiae, altera potestatis: sed ex neutrius virtute competit Sacerdoti ligare accedentes ad poenitentiae Sacramentum; ergo vi clavium non habet Sacerdos ullam ligandi potestatem. *Probatio minoris*; nam [*Oxon. 4. d. 19. n. 20.*] per clavem scientiae solum Sacerdos habet auctoritatem noscendi, idest, inquirendi et examinandi causam rei apud se peccata deponentis; per hanc igitur clavem nulla est sibi data potestas ligandi. Sed nec per aliam. *Probatio*: nam [*Oxon. ib. n. 7.*] vis alterius clavis, quae est potestas sentiendi, in eo sita est, quod Sacerdos potest sententiam pronunciare, huic caelum esse aperiendum, vel claudendum: sed hac sententia non ligatur aliquis, nisi ille, qui gravibus criminibus pressus, nec a malitia recedens, indignus reperitur, cui caelum aperiatur; igitur Sacerdos per clavium potestatem non valet aliquem ligare.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1.*] Matthaei, 16.: *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in caelis*; ergo Sacerdos per clavium potestatem potest ligare.

RESPONDEO, cum Sacerdos in foro Poenitentiae sit Minister et Vicarius Dei, quicquid Deus in eius Sacramenti collatione facit principa-

liter, geritur a Sacerdote per ministerium. Quantum autem attinet ad poenam aeternam, Deus directe et per se neminem ligat, sed ipse peccator ex propriae voluntatis deordinatione evadit obnoxius aeternae poenae. Accedens itaque fide ad poenitentiam, cum voluntate nempe peccandi, aut non congrue dispositus per peccati detestationem, non solvitur a debito aeternae poenae, sed ligatus recedit, ut accesserat, et fortiori etiam vinculo obstrictus; eodem igitur modo, quo Deus dicitur huiusmodi ligare, quatenus inimicum non solvit per gratiae infusionem, pariter et a Sacerdote ligatur, ut est Dei Minister et Vicarius, eo quod eius ministerium, propter suscipientis indispositionem, esse non potuerit praevia et ultima dispositio ad gratiam ex pactione divina; atque ita et Sacerdos pariter quoad poenam aeternam ligat, quia non solvit tamquam Minister peccatorem. — Ad poenam [Oxon. 4. d. 19. n. 21. seqq.] temporalem subeundam ac persolvendam proprie et directe ligat Sacerdos satisfactionem iniungendo, sicuti directe Deus et principaliter commutat poenam aeternam in temporalem, arbitrio Sacerdotis ut Ministri et Vicarii sui taxandam intra latitudinem quamdam, in qua est invenire medium rectae rationis. Virtute ergo clavium Sacerdos habet potestatem ligandi ad poenae temporalis persolutionem eum qui fuit absolutus a debito poenae aeternae, nisi fortasse poenae illi temporali fuerit prius satisfactum per perfectissimam contritionem et conversionem ad Deum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: *cum dicitur*: peccator ad aeternam poenam ordinatur per peccatum, et non per clavium potestatem; *concedo*, peccatorem neque a Deo neque a Sacerdote directe ligari et ordinari ad hanc poenam, sed tamen ab utroque indirecte ligari, quatenus non solvitur. [Oxon. 2. d. 7. n. 20.] Quemadmodum obstinatio damnatorum in malitia, et voluntatis perversitas dicitur esse a Deo, non positive volente eam, sed a Deo deserente et nolente dare gratiam; ita a Deo est ordinatio ad poenam aeternam, idest perseverantia eius ordinationis, quia habet nolle respectu gratiae, a qua peccator iustificaretur. — *Ad secundam partem* argumenti, quae est de poena temporali, [Oxon. 4. d. 19. n. 31.] concedo poenitentem teneri ad solvendum satisfactionem sibi taxatam a Sacerdote, quae scilicet non excedit totam illam latitudinem iustitiae vindicativae commutantis poenam cum culpa; quod ut per illum factum fuerit, sufficit, quia nullam aliam solvere tenetur, neque in praesenti vita, neque in Purgatorio. — *Si queras*, undenam scire potest talis poenitens, poenam a Sacerdote sibi iniunctam esse intra latitudinem iustitiae, ac proinde servatum fuisse vel supergressum medium rectae rationis? *Respondeo*, sciri id posse vel a lege divina, si sit peritus in ea, vel si minus legem calleat, perquirendum esse ab alio Confessario, de cuius prudentia ac peritia in lege magis confidit. Quod si nolit ab alio sciscitari, servanda est et adimplenda satisfactio semel iniuncta, maxime si sibi appareat excedere poenam condignam. Si autem potius deficere videatur, tutius est adire alium prudentiorem Poenitentiae Ministrum, atque ab eo condignam satisfactionem excipere, quam exponere se poenis Purgatorii.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. n. 7-20.] Sacerdotem virtute clavis potestatis ligare posse et debere poenitentes ad satisfaciendum pro confessis peccatis. Cum enim ex ea habeat auctoritatem iudicandi

in causa prius cognita, ac iudicium suum debeat legi divinae conformare, quae vult, et iubet esse vindicanda, ac punienda peccata, ipse ut Dei Minister non potest relinquere illa impunita; ac proinde ex iudiciaria auctoritate, quae est clavis potestatis, obstringit ligatque poenitentes ad satisfaciendum pro poena temporali, in quam, virtute sententiae absolutionis latae, fuit aeterna commutata. Sed de hoc magis infra, *art. 4. in incid. 1.*

ARTICULUS IV.

UTRUM SACERDOS POSSIT LIGARE ET SOLVERE SECUNDUM PROPRIUM ARBITRIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 18. et 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 18. art. 4.

VIDETUR Sacerdos posse ligare et solvere secundum proprium arbitrium. Etenim [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 10.*] potest intendere, vel laxare poenas temporales inflictas pro peccatis, vel etiam nullas infligere, ut Christus fecisse legitur *Ioann. 8.*; in adulterio enim deprehensae nihil iniunxit, nisi ut deinceps nolle peccare; igitur omnino iuxta proprium arbitrium potest Sacerdos ligare et solvere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 28.*] Si duo in eodem communicantes peccato diversis confiterentur Sacerdotibus, stante uniformi absolutione Sacramentali, varia omnino, et diversa est, aut certe esse potest satisfactionis impositio: sed nisi pro libito valeret solvere et ligare, id fieri non posset absque errore; igitur, cum hoc sit alienum a communi sensu Ecclesiae sentientis neutri impositioni satisfactionis quantumvis diversae subesse errorem, fatendum est, iuxta proprium arbitrium posse Sacerdotem ligare et solvere.

CONTRA. [*Report. 4. d. 19. n. 8.*] Delegatus ad cognoscendum et sentiendum in aliqua causa, tenetur pronunciare sententiam iuxta leges praescriptas a Delegante, quibus si conformis non sit, non ratificabitur ab eo, qui causae terminationem commisit. Confessor in foro Poenitentiae est iudex commissarius; ordinarius enim et principalis est Deus, cuius Sacerdos est Vicarius; ergo non ad proprium arbitrium potest solvere et ligare, sed iuxta praescriptum legis divinae, et Christi institutionem.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 19. n. 23. — d. 6. q. 5. n. 6.*] Sacerdotem non posse solvere et ligare secundum proprium arbitrium, sed oportere tali munere fungi iuxta praescriptum Dei. Sacerdos enim virtute clavium est causa instrumentalis efficaciter dispositiva ad gratiam, qua delentur ab anima poenitentis peccata, et respectu absolutionis, etiam ut Sacramentalis est, habet rationem causae secundae. Causa autem secunda, etsi attingat effectum principalis causae per formam suam propriam, id nihilominus facit in virtute causae principalis, cui in agendo subordinatur. Nullam ergo causa haec secunda habet virtutem solvendi citra, vel ultra influxum causae principalis: haec autem non influit in hunc effectum producendum, qui est solutio animae a peccatis, nisi sit

debite disposita, iuxta leges nimirum praefixas a Sapientia divina, exigente ut poenitens accedens ad Sacramentum [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 7.] habeat aliquam displicentiam de peccatis, propositum non peccandi de caetero, et votum satisfaciendi pro illis; et insuper ut omnia et singula Sacerdoti detegat, nihil necessario dicendum dolose omittendo, aut excusando: igitur praeter istas omnes conditiones nequit Sacerdos virtute clavium solvere confitentem reum, nisi fortasse in aliquo casu praesumantur adesse, quamvis explicite non declarentur. Non absolvit igitur Sacerdos reum arbitrarie, sed secundum Christi institutionem, et Dei mandatum; adeo ut si praeter illud facere attentet, et se peccato sacrilegii involvat, et nullum praeterea habeat Sacramentum effectum.

Quoad [*Oxon.* 4. d. 19. n. 22.] potestatem autem ligandi ad solutionem poenae iniunctae in vindictam peccatorum, et satisfactionem poenae temporalis et remedium futuri, ut scilicet sint poenitenti in medicinam praeservativam, universim loquendo non est in Sacerdotis arbitrio hanc mulctam pro peccatis infligere in divinae offensae satisfactionem, et poenitentis remedium, quia satisfactio est Sacramenti Poenitentiae integralis pars a Christo ordinata; ergo sine gravi culpa nequit a Sacramentorum Ministro omitti. Ut ergo eius arbitrio non regulantur aliquae Poenitentiae partes, sed praescripto Dei, ita neque in eius manu est satisfactio iniungere, vel ligare ad satisfaciendum poenitentem, et non ligare, [*Oxon.* ib. n. 27 28. seqq.] nisi fortasse in casu moralis impotentiae, et in laborantibus atro humore, et scrupulis exagitatis, ne magis nimirum talium conscientiae involvantur, et perturbentur in aeternae salutis periculum, et in casu etiam quo nequeunt ex imbecillitate ac fragilitate condignam peccatorum satisfactionem subire, rationabiliter timetur, ne desperationi se committant, si absolutio denegetur, et curam propriae salutis penitus abiciant, tunc, inquam, praestare videtur, ut Sacerdos abstineat imponere satisfactionem, cui subeundae non est idoneus poenitens, cum praefactione tamen, esse sibi in Purgatorio longe acriorem sustinendam; quod etiam ab Augustino significatur. Quod si huic multam repugnantiam habenti imponatur poenitentia aliqua displicens, timendum est, ne inde accipiat occasionem recidivandi in peccatum mortale, quo se involvet omittendo iniunctam a Sacerdote Poenitentiam. Citra hos et consimiles casus, non est liberum Sacerdoti ligare ad poenam temporalem poenitentes, sed omnino ad ligandum tenetur (ut magis declarabitur *art. seq.*), non sane secundum proprium arbitrium, sed iuxta legis divinae statuta, in qua continetur correspondentia poenae ad culpam, et Sacrorum Canonum praescripta. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 13.] Etsi in hac parte potissimum requiratur Iudicis prudentia et discretio, attendentis et perpendentis diligenter conditionem, statum, possibilitatem, et vires poenitentis; ideoque magis est iniungenda interdum satisfactio possibilis ipsi poenitenti, quam ea, quae commissis congrueret peccatis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 26.] nego, Sacerdotem posse ligare, idest non solvere a peccatis poenitentes, nisi iuxta praescriptum legis divinae, modo non obstat aliquid ex parte ipsius poenitentis. Quantum vero ad intensionem et laxationem poenarum infligendarum, concedo, licite id fieri ab Sacerdote posse, clave non errante; quae profecto non errat, quando intra latitudinem iustitiae vindicativae versatur, atque intra tale medium poenitentiam praescribit:

ultra illam latitudinem, aut citra, errat clavis, non sine culpa eius, qui potestate abutitur, de quo infra *art. 2. incid.* — *Et cum additur*, Christum interdum absque ulla satisfactione imposita, poenitentes absolvisse; *dicendum*, [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 18.] vel in illis contritionem delevisse omnem culpam et poenam, ex magnitudine gratiae misericorditer praevenerentis; [Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 3.] vel ipsum Salvatorem taliter se gerendo, ostendere voluisse potestatem excellentiae, quam a Deo obtinuit supra omnes alias creaturas; ob quam dimittere potuit peccata alia via, quam per Sacramenta; [Oxon. 4. d. 17. n. 29.] vel quia cum Magdalenae pepercit et Adulteram absolvit sine omni poena, non instituerat Poenitentiae Sacramentum, cui annexam voluit esse poenitentialem satisfactionem. Poenitentiae enim Sacramentum post Resurrectionem fuit institutum, *Ioann. 20.*; ac proinde haud congruebat, post plenariam peccatorum remissionem, poenitencias aliquas subeundas iniungere illis, quod nonnisi post Sacramenti institutionem fieri erat mandaturus.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 19. n. 26.] ea ratione probari, iustitiam vindicativam in Ministris Poenitentiae fervare medium, non rei, sed rectae rationis intra quamdam latitudinem. Si enim Ecclesia non improbat, diversas in intensione poenas iniungi duobus, qui idem peccatum commiserunt, videtur profecto sentire utramque posse esse iustam; quod esse neutiquam posset, si rei medium indivisibile attendere deberet poenitentiae minister. Ex eo igitur inferri nequit, pro libito Sacerdotem solvere et ligare; quia clavis intra illam latitudinem non errat, adeoque utraque sententia ratificatur in caelis: estque communis sensus Catholicorum fatentium, pro potestate facta a Christo Petro et successoribus eius, ac iis, quibus illi legitimam auctoritatem contulissent, solutos in foro sacramentali, clave non errante, esse solutos coram Deo; et ligatos, pariter esse ligatos apud Deum.

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM SACERDOS CLAVIUM POTESTATE POSSIT OBLIGARE POENITENTEM AD SATISFACTIONEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 1. — d. 17. a. 2. — d. 19. — Rep. iisdem loc.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 18. a. 4. in solutione.

VIDETUR Sacerdos obligare non posse poenitentem ad satisfactionem. Etenim per Sacramentum Poenitentiae, vel per contritionem dimittitur peccatum, eiusque poena aeterna in temporalem commutatur. [Oxon. 4. d. 19. n. 27.] Hanc autem poenam temporalem potest solvere poenitens et in praesenti vita, et in Purgatorio; ergo stante ipsius iustificatione a peccatis, potest habere voluntatem satisfaciendi in Purgatorio, et ita omnem respuere satisfactionem poenitentialem; et consequenter nequit obligari a Sacerdote ad subeundum satisfactionem ab ipso iniunctam.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 14.] Si teneretur poenitens acceptare sibi ab Sacerdote impositam satisfactionem, interdum quis ad impossibile, vel ad nimium difficile et arduum obligaretur: sed talis non est Lex Evangelica; nullibi enim impossibile praecepisse invenitur.

Assumptum patet, quia pauper, qui furatus fuit, nequit ad restituendum quod non habet obligari. Sic etiam qui carnis peccatis se foedavit, et adeo est delicatus, ut non possit ieiunare, nequit adstringi, ut aggrediatur carnem per ieiunia aliasve asperitates perdomare; igitur isti et consimiles non tenentur satisfactionem recipere, et per consequens nequeunt a Sacerdote ad illas obligari.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 25. seqq.] In foro Sacramentali Poenitentiae quicquid Sacerdos facit, ministerialiter facit, et Deus principaliter, ratum habendo iudicium eius, modo clavis non erret: sed clavis potestatis potest errare in vindicta peccatorum, satisfactionem excedentem medium rectae rationis imponendo; ergo stante rectitudine sententiae absolutoriae, potest poenitens reiicere ultionem peccatorum, et submittere se quoad hunc actum iudici principali, qui iuste illa est ulturus.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 4.] Poenitentia est sacramentum iudiciale, in quo ultimate definitur causa peccatorum, iudici detectorum: sed habens potestatem sentiendi in causa, potest obligare reum repletum ad subeundum poenam condignam in satisfactionem eius, quem offendit; ergo Sacerdos habet potestatem obligandi poenitentem ad satisfactionem, sic ut is nequeat sine peccato illam recusare et respuere.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 27.] Sacerdotem pollere potestate obligandi poenitentem ad satisfactionem acceptandum, ut in pluribus loquendo; at in casu posse et debere omittere aliquam, vel convenientem peccatis satisfactionem iniungere; ac poenitentem subinde valere iniunctam non acceptare. *Prima pars probatur*, quia in Sacramento isto iudicali non est in potestate Iudicis delegati, aut eius qui iudicatur, praeterire aut contemnere sine causa formam iudicii: sed forma huius iudicii est solvere et ligare: solvere a debito poenae aeternae, et ligare ad subeundum poenam temporalem per satisfactionem; ergo fere ut in pluribus Sacerdos potest et tenetur iniungere satisfactionem poenitenti, et iste tenetur eam amplecti, et executioni demandare. — *Deinde*, [*Oxon.* 4. d. 16. q. 1. n. 7.] absolutio Sacramentalis non est efficax, nisi talis sententia feratur in debite dispositum: sed nemo est debite et sufficienter dispositus recipiendi effectum sacramenti Poenitentiae, nisi ultra detestationem peccatorum, et propositum non peccandi in posterum, habeat votum vindicandi in se commissa peccata per congruam satisfactionem. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 8.] Hoc enim omnino exigit iustitia vindicativa, ut qui commisit in legem, puniatur condigne. Ad excellentiam enim Sacramenti Poenitentiae pertinet reducere in gratiam Dei eum, qui punit in se commissa peccata, data potestate unicuique esse Dei ministrum in vindicandis transgressionibus suis per voluntariam punitionem. Cum igitur propterea satisfactio sit pars integralis Sacramenti Poenitentiae, (alioquin non plecterentur peccata in reconciliationem cum Deo offenso, nec plena haberetur forma iudicii, cum post rei accusationem, non sequeretur multa, et damnatio in talem aut talem poenam), non est in potestate Sacerdotis hanc omittere vel poenitentis inflictam contemnere et recusare.

Et nihilominus in casu, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 28.] quo absolvitur Confessor ab obligatione imponendae poenitentiae, pariter poenitens absolvitur ab acceptanda poenitentiali satisfactioe; et tunc habenti displicentiam de peccatis commissis ac propositum non peccandi de caetero,

et votum satisfaciendi Deo seu in praesenti, seu in alia vita, est absolutio sacramentalis impartienda. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 14.] Et quidem quotiescumque, explorato poenitentis statu, Confessor probe intelligit eum esse condignam satisfactionem abiecturum, atque ita novo peccato peccaturum, et si dimittat absque absolutione, in desperationem lapsurum, ut Minister sacramenti, quo peccatores reconciliantur Deo, tenetur absque poenitentia beneficium reconciliationis impertire; quia etsi in eo tribunali vindicentur peccata, confitens et dolens de illis punit ac in se plectit ut potest. Si ergo reliquum poenae temporalis nequeat tunc sustinere ex humana imbecillitate, aut morali invaletudine, non est repellendus, sed absolvendus, sicuti absolveretur morbo corporali implicitus absque ulla satisfactione, si eam adimplere non posset. In casu igitur praemisso, cum scilicet timetur rationabiliter relapsus, si satisfactio imponatur, vel desperatio; si sine absolutione dimittatur, est misericorditer absolvendus cum monitione, esse ab eo perferendas multo acrioris poenas ob peccata in altero saeculo, quam sint illae quas sustinere nequit in praesenti vita. — Quae misericordia satis consonat illi prophetiae, Isaiae 42. de Christo, ut refertur in Evangelio, Matthaei, 12. *Arundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet.* Arundo enim quassata est peccator quassatus tentationibus et peccatis, tamen aliquid habens de igne charitatis; et hic extinguitur, si per duritiam Sacerdotis ad nimis difficile obligetur; sed non extinguitur, si praemissa monitione, esse sibi omnino, seu hic, seu alibi pro peccatis commissis satisfaciendum, beneficii absolutionis compos efficiatur. Etsi ergo extra casum praedictum, ex protervia, et impunitate peccandi recusantem satisfactionem congruam acceptare, oporteat repellere tamquam sacramentali absolutione indignum, et internam animi indispositionem aperte prodentem signis exterioribus; in circumstantiis tamen praedictis moralis alicuius infirmitatis ac pusillanimitatis, ex qua facile posset adigi ad desperandum si repellatur, cum modica et omnino peccatis improporcionata satisfactione, vel etiam sine ulla est absolvendus poenitens, si nullam ex causa praedicta nolit satisfactionem repraesentandam recipere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, pro deletione poenae temporalis debitae peccatis dimissis per se et primo a Christo satisfactionem poenitentialem institutam fuisse, atque in huius defectum, praeparatum esse in altera vita locum, qui Purgatorii dicitur. Absque igitur legitima causa alicuius impotentiae, vel physicae, vel moralis, non posse Poenitentiae Ministrum, aut ipsum poenitentem omnem poenae solutionem remittere ad aliam vitam. Est igitur iuxta Christi institutionem confidenti peccata in foro Poenitentiae satisfactio imponenda, magis quidem possibili statui poenitentis, ac fieri possit, ut dictum est. Sed penitus inultum peccatum non est sinendum; quia poenitens non sentiens aliquod incommodum, ex quo retrahatur ab ulterioribus prolapsibus, ex facilitate veniae sumeret delinquendi occasionem, et Minister communicaret peccatis eius.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1.] concedo, in praealligatis et consimilibus casibus non debere Sacerdotem eam satisfactionem poenitentibus iniungere, quae alias, in diversis nempe circumstantiis, congrue pro talibus peccatis imponeretur. Est ergo tunc alia iniungenda poe-

nitentia, quae possibilis sit poenitenti, et promptius iudicatur adimplenda.

AD TERTIUM concedo, clavem posse errare in imponenda satisfactione poenitentiali, et reipsa errorem obrepere, cum excedit latitudinem iustitiae vindicativae, ut dictum fuit supra *art.* 3.; sed nego tamen, exinde sequi, posse poenitentem omnem satisfactionem reiicere, sibi quae reservare in Purgatorio solvendam. Nam Sacramentum Poenitentiae oportet esse integrum, ac suis partibus constare pro statu viae, pro quo fuit institutum, nisi aliqua urgens necessitas aliud facere dictet. Oportet ergo, ut suum sortiatur effectum, non solum habere satisfactionem in voto, sine quo nihil poenitenti prodesset, verum etiam ipsa re. Caeterum in Purgatorio non est Sacramentalis satisfactio, sed tantum mera passio; ideoque talis solutio neque est Sacramentalis, neque habet valorem ex opere operato; ac proinde non est in potestate poenitentis iniunctam satisfactionem non acceptare, aut acceptatam non solvere, sine peccato. Quod si poenitentia deprehendatur esse exorbitans, quid faciendum sit eo in casu, notatum fuit *art. praec.*

ITERUM ARTICULUS INCIDENS.

AN QUANDO ERRAT CLAVIS SCIENTIAE RATIFICETUR ARBITRIUM IN CAELO.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 18. a. 4. in solut.

RESPONDEO: [*Oxon.* 4. d. 19. n. 28.] tunc clavis scientiae intelligitur errare quando non diligenter requiruntur, nec exacte examinantur illa, quae spectant ad hoc iudicium Sacramentale, seu id accadat quia Confessor necessaria scientia destituitur, seu quia ex quadam oscitantia et negligentia ea qua est praeditus non utitur. Cum enim iudicium rectum et sententia valida supponat cognitionem causae quoad substantialia, ex quocumque capite eveniat, ut de minus accurate cognita causa, procedat iudicium substantiali scatens defectu, certe scientiae clavis errat. Ad hoc ergo examen nedum spectat cognoscere de specie et numero peccatorum, aliisque necessariis circumstantiis, verum etiam perspecta sit oportet poenitentis dispositio, an scilicet cum vero dolore et detestatione peccatorum accesserit, et utrum firmum propositum non peccandi imposterum conceperit. Omittente igitur Sacerdote inquirere de istis, clavis scientiae usum rectum non habet. — Sed et pariter denique errat, cum requiruntur, et feruntur colloquia de illis, quae non spectant ad materiam Sacramenti, quae proinde non aggravant, neque alleviant, sed audiuntur, vel sciscitantur, quia placent auribus prurientibus Confessoris. Tunc *pro resolutione* sit

PRIMUM DICTUM: [*Oxon.* ib.] si Confessor per scientiae clavem persequatur non necessaria ad causam Sacramenti, ut superflua, et fatua examinando, non omissis necessariis ad cognitionem causae, potest quidem recte iudicare, attamen peccabit; quia fit Sacramento irreverentia, in quo ea tantum narranda sunt, ad quae se extendit clavium potestas. Quod si non solum superflua, sed etiam illicita sint, aut si laedatur graviter fama proximi, ante absolutionem poenitenti dolendum

est de tali peccato una cum aliis, alioquin non est dispositus ad gratiam Sacramentalem recipiendam.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon. ib. n. 29.*] si omittatur aliquid necessarium ad cognitionem causae, non solum Confessor graviter peccat, verum nequit rectam sententiam dicere, nisi casu accadat, ut rectum prodeat iudicium, et potissimum, si inquirere omittat de attritione et contritione poenitentis. *Probat*ur, quia quemadmodum Sacerdos, extra casum necessitatis, non valide absolveret poenitentem sine praevia confessione, per quam iudex informatur de statu causae, ita nulla est absolutio, quae fertur super causam, cui perfecte cognoscendae quoad substantialia, et necessaria defuit scientia, vel opportuna inquisitio. Quod vero casu possit evenire, ut recta dicatur sententia, *declaratur*: nam omittens inquirere de dispositione poenitentis, nempe an serio doleat, et ut oportet, de peccatis, peccat quidem tali in omissione, nisi fortassis attenta qualitate poenitentis alias noti, praesumendum sit de eiusmodi sufficienti dispositione; tamen si reipsa talis poenitens sit contritus, aut attritus, recte absolvitur, sed non per clavem scientiae sententia profertur, sed casu. Caeterum si poenitens ostendat se dolentem et contritum, cum tamen reipsa non sit, est fictus, et a Sacramento Poenitentiae novo peccato gravatus recedit. Nec clavis scientiae errat, sed magis poenitens in perniciem sui errat: ac proinde iudicium Sacerdotis ratificatur in caelo, idest, probatur, fecisse quod suum erat, nec ad aliud tenetur, quia ut homo nequii cor fecte poenitentis videre, nisi per signa exteriora. Sed non ratificatur respectu suscipientis, quia non fuit capax effectus Sacramenti, sicuti ostendebat se capacem. [*Oxon. ib. n. 8.*] Si etiam erret clavis scientiae, Sacerdote ex negligentia, aut distractione non perpendente unum aut alterum peccatum, ac proinde nequeunte perfecte iudicare de natura eius hic et nunc istis in circumstantiis, modo adhibeatur scientia et inquisitio circa reliquam materiam in specie, erit quidem recta sententia absolutionis, at casu accidet. Nam si ex ignorantia erraret clavis scientiae circa unum, aut alterum peccatum modo praedicto, validum esset Sacramentum, si omnia concurrant ex parte recipientis; ergo etiam si accadat error ex negligentia, aut distractione, erit validum, quia talis distractio, aut negligentia aequivalet ignorantiae in effectu.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon. ib. n. 29.*] Sacerdos casu proferens sententiam rectam, ratificatur quidem quantum ad suscipientem, si non est fictus, adeo ut sibi satis sit poenam iniunctam implere; sed non ratificabitur ex parte Confessoris, quin peccet errando.

Ex his igitur sequitur, aliquando arbitrium Sacerdotis ratificari in caelis ex utraque parte, iudicis nimirum, et poenitentis: idque evenire, quando nullus error ex parte Sacerdotis obrepit, neque fictio ex parte suscipientis Sacramentum. Aliquando vero ex parte dumtaxat Sacerdotis esse ratum; quum nimirum is omnibus necessario requisitis ad causae cognitionem bene perpensis, et indagatis, suscipiens simulat se esse dispositum, cum careat revera necessaria dispositione. Interdum denique ratificari ex parte suscipientis tantum, ut statim dictum *in hac 3. conclusione.*

QUAESTIO DECIMANONA.

DE MINISTRIS CLAVIUM, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Ministris Clavium et usu earum.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum Sacerdos legalis claves habuerit. - 2. Utrum Christus claves habuerit. - 3. Utrum soli Sacerdotes claves habeant. - 4. Utrum sancti homines non Sacerdotes claves vel usum earum habeant. - 5. Utrum mali Sacerdotes usum clavium habeant efficacem. - 6. Utrum schismatici, haeretici, excommunicati, suspensi, et degradati usum clavium habeant.

ARTICULUS I.

UTRUM SACERDOS LEGALIS CLAVES HABUERIT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 19. a. 1.

VIDETUR Sacerdos legalis claves habuisse. [Oxon. 4. d. 19. n. 7.] Claves enim sunt duae, scientiae nimirum, et potestatis, seu auctoritas cognoscendi in causa, et sentiendi: sed legales Sacerdotes cognoscebant in causis, quae ad ipsos deferebantur, et ius dicebant pro meritis earumdem causarum; ergo claves habebant.

2. PRAETEREA. Claves dicuntur datae Sacerdoti Evangelico, ut per ipsas adaperiat regnum caelorum iis, quibus per peccatum clauditur; quod denique fit per Sacramentalem absolutionem, qua gratia infunditur, deleturque in anima peccatum. [Oxon. 4. d. 1. q. 7. n. 3.] Sed Sacerdotes legales in infantium circumcisione efficaciter disponebant qui circumcidebantur ad gratiam sanctificantem, ex divina pactione, Deus enim foedus iniit cum Patribus, promisitque se gratiam daturum iis, qui eo signo uterentur, ad delendam culpam originalem; ergo Sacerdos legalis claves habuit perinde ut Evangelicus. — *Quod si dicatur*: [Oxon. ib. q. 6. n. 13.] gratiam in Circumcisione non fuisse collatam virtute clavium, quia circumcisis non patuit ianua regni caelorum, cui aperiendo datae sunt claves Sacerdoti Evangelico; *contra*, quod illis non patuerit statim regnum caelorum, non fuit ex defectu Circumcisionis, sed quia Circumcisio cucurrit tempore, quo praetium non fuerat per solutum. Etenim post solutum praetium per oblationem factam a Christo in Cruce, potuit alicui aperiri ianua caelorum, qui non fuisset baptizatus, sed tantum circumcisis, et in gratia, uti baptizato et defuncto ante passionem non patuisset caelum; ergo gratia illa data per Circumcisionem, conferebatur virtute clavium.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 19. n. 6.] Clavis Sacerdotis Evangelici est definitiva sententia, qua sentiatur isti caelum esse aperiendum, quod claudebatur per peccatum post Baptismum commissum; cui potestati sentiendi alia est attributa inserviens, estque auctoritas cognoscendi in causa, ut recte ius dicatur. Sed Sacerdos legalis non erat praeditus auctoritate dicendi sententiam definitivam, alicui esse caelum aperi-

dum, cum tempore eius Sacerdotii caelum clausum fuerit; ergo legalis Sacerdos destituebatur potestate clavium.

RESPONDEO dicendum, claves seu spiritualem potestatem cognoscendi et sententiandi in causis peccatorum post Baptismum commissorum solis Evangelicae legis Sacerdotibus datam esse a Christo; ac proinde legales Sacerdotes hanc potestatem seu claves non habuisse. *Declaratur*: [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 10.] nam purgationes illae ab immunditiis contractis secundum legem, ut patet in Levitico de purgatione a tactu morticinii per aquam expiationis, et de purgatione a lepra, et aliis huiusmodi, tales, inquam, legales purgationes non erant Sacramenta, qualis est Poenitentia in lege Evangelica, per quam mundatur anima a labe peccatorum, et eius vulnera sanantur per gratiam, quam Deus dat infallibiliter rite suscipienti Sacramentum, ac humiliter submittenti se Sacramentali iudicio, intuitu meritorum Christi. Veteris ergo legis expiationes proprie caeremoniae erant, at nequaquam Sacramenta; ideoque rite eas obeuntibus dabatur augmentum gratiae ex opere operantis, non ex opere operato; certo ergo et infallibiliter non disponebant ad gratiam virtute earum. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 23. seqq.] Sacerdotes igitur legales tantummodo habebant potestatem declarandi, eos qui contraxerant immunditiam aliquam secundum legem, ab illa esse purificatos, eo quod in expiatione immunditiae legi paruissent; non fuit ergo talis potestas aliquid disponens efficaciter ad gratiam ex pacto Dei, signo suo assistentis, mox dandam, sed erat tantum quaedam auctoritas declarandi, infectos aliqua irregularitate iam in pristinum restitutos fuisse. Nequit ergo talis potestas vocari ulla ratione clavis, aut dici claves a Deo accepisse qui talem potestatem habuerunt; quia non fuit aliqua sententia definitiva, qua declararetur, huic aut illi esse caelum aperiendum: caelum enim aperitur per gratiam sanctificantem; ex vi autem earum caeremoniarum non dabatur infallibiliter gratia, ut per Sacramenta largitur; poterant tamen gratiae augmentum adipisci, si debite dispositi ad eas accessissent, ut gratiam mererentur qui ex obedientia, et charitate Dei mandata custodiunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 7.] potestatem cognoscendi et sententiam proferendi in causis, quas discutebant Sacerdotes legales, non extitisse eius rationis, cuius est potestas Sacerdotis Evangelici. Siquidem causae peccatorum occultorum ad illos non deferebantur, quia de peccatis occultis fiebat confessio soli Deo. Habebant ergo potestatem cognoscendi et iudicandi de publicis transgressionibus legis, pro quibus hanc et illam expiationem praecipiebant, hanc vel illam hostiam esse offerendam indicabant, prout Deo iubente praeceperat Moyses, et qualitas delicti vel transgressionis legis postulabat. Quoniam itaque talibus in caeremoniis tantum per modum meriti conferebatur gratia, et non sicut datur in Poenitentiae Sacramento, nec per ipsas caelum proprie aperiatur, nec Sacerdotes, qui illis praeerant, claves habuisse dici possunt.

AD ALIUD respondeo ex dictis q. 17. *Supplem. art. 1. Ad secundum.* [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 13.] Sicut enim per gratiam baptismalem caelum aperitur, ita quoque apertum fuisset per gratiam collatam in Sacramento Circumcisionis, si quando conferebatur praetium solutum fuisset. Verum quia collatio Baptismi facit novam generationem in Christo, cui renati incorporantur, eaque regeneratio non fit per modum iudiciariae

potestatis, baptizantes non tribuunt eum effectum per claves. Quoniam [Oxon. ib. n. 11. seqq.] ergo per Circumcisionem designabatur circumcisos esse filios Abrahae, ac mundatos a peccato originali, nec Sacerdos legalis circumcidebat per aliquam iudiciariam potestatem, sed potius per modum Ministri adscribentis externos in familiam Domini sui, non est dicendus claves habuisse, quamvis ad positionem signi illius sensibilis, exhiberetur per ipsum dispositio aliqua praevia et efficax ad gratiam sanctificantem, quae ex se sufficiens fuisset introducendi circumcislam in regnum caelorum.

ARTICULUS II.

UTRUM CHRISTUS CLAVES HABUERIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 19. art. 2.

VIDETUR Christus claves non habuisse. Nam [Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 19.] clavis vel est idem ac character ordinis Sacerdotalis, vel ad ipsum consequitur characterem, cum nemo ponatur habere potestatem supra Corpus Christi mysticum, nisi prius accipiat potestatem super Corpus Christi verum: sed non ponitur Christum habuisse characterem; ergo neque sunt illi attribuendae claves.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 19. n. 3.] Clavis est potestas sentiendi in foro poenitentiae, peccata esse dimissa vel caelum esse huic poenitenti aperiendum: sed Christus absque Sacramentis potuit conferre effectus Sacramentorum; ergo pollebat longe eminentiore excellentia quam sit clavium potestas, et consequenter claves non habuit.

CONTRA. Ioann., *Apocalyps.*, 3. [Oxon. ib. n. 1.] scribit de Christo: *Qui habet clavem David; claudit et nemo aperit; aperit, et nemo claudit;* ergo in Christo erat clavium potestas.

RESPONDEO dicendum, Christum, ut homo est, habuisse claves excellentiori modo, qui esse possit, vel dari alicui a Deo; clavis enim principalis aperiendi caelum, et dimittendi peccata solius Dei est, ac proinde nemini communicari potest. [Oxon. ib. n. 4.] Quod est manifestum, primo ex eo quia solus Deus ex se est iustus, imo ipsa iustitia: primum autem et principale iudicium non potest competere, nisi primo iusto; iudicium enim non est perfectum, nisi sit iustum, iuxta illud Psal. 118.: *Feci iudicium et iustitiam.* Secundo, quia iudicare est praesidentis, iuxta illud Apostoli, *ad Rom.*, 14.: *Tu quis es, qui iudicas alienum servum?* Primus autem praesidens non potest esse alius, nisi solus Deus; sicut igitur Deus nequit alii communicare divinitatem, ita nec primam potestatem iudicandi, nec per consequens clavem simpliciter principalem aperiendi caelum. — Hanc igitur clavem primariae et independentis potestatis nequit collatam fuisse Christo; sed excellentissimam esse ipsi a Deo attributam, ut decebat Principem et caput Ecclesiae, probatur; [Oxon. ib. n. 5.] nam potestas possibilis alteri conferri a Deo, potest intelligi praecellere quoad duplicem praeeminentiam, nempe et quoad universalitatem causarum iudicandarum, et quoad firmitatem sententiae definitivae. Qui ergo omnium merita et demerita novit, quae sunt causae

propter quas iudicatur caelum esse aperiendum, vel claudendum quive habet voluntatem inseparabiliter conformem iustitiae divinae, hanc clavem excellentissimae potestatis habet. Et talis profecto est intellectus animae Christi, qui solus post Deum novit omnia merita et demerita iudicandorum, atque eius voluntas est inseparabiliter conformis iustitiae divinae; ergo sub Deo habet longe eminentissimam potestatem iudicandi quoad utramque praeeminentiam; nam quia omnia merita penitus scit causarum, potest in omnibus causis sententiare; et quia immobiliter adhaeret primo iusto, eius sententiam potest esse simpliciter irrevocabilis et firma, quia semper iusta; adeoque nihil novi occurrere potest, quod moveat ad resiliendum a latis sententiis. Quae potestas clavis cum utraque hac praeeminentia nequit reperiri in Ecclesia militante, saltem non videtur congruum, ut alteri detur; quia nemo in Ecclesia novit omnes causas iudiciarias, nec habet voluntatem immutabiliter iustam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon. ib. n. 5.*] *assumptum* esse verum de clavi particulari, quam habent Sacerdotes Ecclesiae militantis; quia non ad omnes causas cognoscendas, nec eius potestatis sententia est omnino irrevocabilis. Haec igitur potestas non est character Sacerdotalis, sed ipsum supponit de congruo. Cum itaque longe sublimior et excellentior sit potestas claudendi et aperiendi caelum in Christo, nequit congrue supponere in ipso characterem, sed aliquid characteris excellentius; illud igitur est unio hypostatica, ea enim sola fuit ratio congruentiae propter quam datae sunt Christo omnes excellentiae gratiarum, et supernaturalium donorum.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib. n. 6.*] concedo, Christum non habere claves, quales habent Ecclesiae Ministri, qui cum sint causae secundae dependentes in actionibus suis a Causa prima, nequeunt propriam virtutem extendere ultra actionem illius causae, a qua in agendo dependent. Et ita nullam habent potestatem aperiendi, et claudendi caelum, nisi dependenter a Sacramento Poenitentiae, in quo signo sensibili Deus promisit se gratiam daturum, nisi ex parte recipientis impedimentum reperiatur. At [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 6.*] Christus, quamvis causa secunda sit, non est tamen agens necessario per instrumentum dispositivum ad gratiam, quia causa meritoria est omnis gratiae; et ideo agere potest independentem ab omni signo a se instituto ad effectum, quem producant suo modo ipsa signa; et ideo longe excellentiore pollet potestate producendi effectum, quem attingunt claves in Ecclesia, adeoque aperit, et nemo claudit, claudit, et nemo aperit; quia sententia ipsius irrevocabilis est, utpote iustissima.

ARTICULUS III.

UTRUM SOLI SACERDOTES CLAVES HABEANT.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 19. art. 3.

VIDENTUR non soli Sacerdotes claves habere. Nam [*Oxon. 4. d. 19. n. 1.*] non oportet Archidiaconum semper esse Sacerdotem: sed Archidiaconus habet claves; ergo non soli Sacerdotes clavium potestate sunt praediti. *Minor patet* ex diversis Canonibus attribuentibus Archidiacono

potestatem excommunicandi et reconciliandi: ea autem est potestas clavium.

2. PRAETEREA. Abbatissa est prorsus incapax Sacerdotalis ordinis: sed Abbatissa habet spiritualem potestatem super alias mulieres sibi subditas; ergo potitur potestate clavium in illas.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 24. n. 7.] Ostiarii munus est arcere indignos homines, ne approximent sacris mysteriis, et admittere dignos: sed tale munus nequeunt exercere sine clavium potestate, ad quas pertinet discernere dignos ab indignis, uti ii repellantur, illi admittantur; ergo non solis Sacerdotibus claves sunt attribuendae.

CONTRA. [Quodlib. q. 20. n. 14.] Solius Sacerdotis est reducere peccatores ad Deum; quia ex vi ordinationis suae est nuncius sponsae ad sponsum: sed reducit solvendo a peccatis, atque aperiendo caelum solutis; ergo tantum Sacerdotes in Ecclesia tenent claves regni caelorum.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 19. n. 15.] in Ecclesia Catholica est duplex forus: unus quidem secretissimus, in quo idem est accusator et reus; et huius fori iudex est a Christo constitutus solus Sacerdos, cui datae sunt claves solvendi et ligandi accusantes se de occultis peccatis. Et est praeterea in Ecclesia forus publicus, quia requiritur in ipsa auctoritas corrigendi delicta publica; oportet ergo esse in tali quoque foro claves, cognoscendi nimirum, et sentiendi in eiusmodi causis; qua sententia clauditur Ecclesia, quae est communio fidelium, indignis demerentibus, et per absolutionem aperitur. Verum haec potestas in publico foro sentiendi non est de necessitate annexa cum ordine Sacerdotali, quia satis est, ut praeditus sit iurisdictione ab Ecclesia; quae iurdictio datur certis quibusdam personis, esto Sacerdotes non sint, estque potestas excludendi ab Ecclesia, vel reconciliandi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib. n. 20.] patet ex dictis; concedo enim, non ordinatum in Sacerdote posse habere claves illas quae ad forum extrinsecum pertinent, quas proinde non possidet ordinatus sine nova Ecclesiae facultate. Nihilominus ad hoc ut aliquis sit Ecclesiae Hierarchy, idest, in principatu eminente constitutus, oportet ut habeat illas claves exteriores, et cum hoc praesupponitur praeditum quoque esse clavibus pro foro interiori. Unde nullus ordinatur in Episcopum, nisi prius Sacerdotio fuerit initiatus.

AD SECUNDUM nego, [Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 6.] Abbatissam, per hoc quod praesit Monialibus, habere spiritualem potestatem super illas, aut omnino ullam Ecclesiae clavem. Quantum igitur ad hoc, ea quae praeest, non differt a subditis suis. Tota ergo auctoritas Praesidentis et potestas consistit in aliis actibus, quos exercent superiores in subditos, et quibus non annectitur aliqua potestas spiritualis.

AD TERTIUM, [Oxon. 4. d. 24. n. 7.] concedo, ostiarii officium esse arcere homines indignos, ne approximent ad Sacramentum Eucharistiae. — *Et cum dicitur:* tale munus spectat ad clavium potestatem, quarum est discernere dignos ab indignis; *respondeo*, ostiarium non facere eam discretionem, sed factam ab Sacerdote executioni demandare; ideoque nullam praesferre potestatem discernendi, aut sentiendi. Destituitur ergo clavium spiritualium potestate, omnisque eius potestas est in claves materiales ostii Ecclesiae, quae dignis est aperienda, indignis occludenda.

ARTICULUS IV.

UTRUM ETIAM SANCTI HOMINES NON SACERDOTES
CLAVIUM USUM HABEANT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 19. art. 4.

VIDENTUR Sancti homines non Sacerdotes usum clavium habere. Nam absolutio a peccatis, qui est clavium effectus, evenit, et fit per gratiae infusionem: [*Oxon. 4. d. 4. q. 7. n. 5.*] sed Sancti homines non Sacerdotes possunt promereri ut a Deo gratia infundatur, atque ita peccata remittantur peccatoribus; ergo usum clavium habere possunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Baptismus collatus a bono Sacerdote uberiores gratiam importat suscipienti parvulo, quam si a malo Ministro conferretur; ergo etiam bonus poenitentiae Minister maiorem gratiam promerebitur infundi poenitenti, quam malus Sacerdos; ergo si bonus Minister non fuisset Sacerdos, adhuc eandem gratiam, quam Deus ultra Sacramentum largitur confitenti, impetrasset: sed per quamcumque gratiam absolvitur anima ab omnibus peccatis, quia cum omnibus est impossibilis, perinde ac cum singulis; igitur Sancti viri clavibus uti videntur.

3. PRAETEREA. Ex clavium usu redditur vita spiritualis animae mortuae per peccatum: sed quod est propinquius principio vitae in participando vitam, aptius est ad restituendum vitae quod fuerat mortuum; ergo, cum Sancti homines, esto non Sacerdotes, sint Deo propinquiores, quam Sacerdotes non adeo perfecti, aptiores sunt effectui clavium producendo quam Sacerdotes.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 5. 12.*] Impossibile est suppositum carens potentia, habere actum proprium illius potentiae: sed clavis est spiritalis quaedam potestas ligandi atque solvendi, quam Petro et solis Sacerdotibus attribuit Christus; ergo qui Sacerdotio non sunt initiati, quantumque sanctitate polleant, clavium usum habere non possunt.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 4. q. 5.*] solos Sacerdotes ex Christi institutione, clavium usum possidere, ac proinde Sanctos homines eum effectum producendi virtutem habere omnino non posse. Etenim Minister Sacramentorum causa secunda est, et una instrumentum respectu effectus, ad quem producendum sunt Sacramenta instituta. Causa autem secunda habet propriam formam in esse quieto, quae est sibi ratio agendi in ordine suo respectu eiusdem effectus, cui efficiendo causa principalis in suo ordine influit. Etsi ergo in virtute principalis causae causa secunda producat, nihilominus effectum attingit per suam propriam formam. Ratio autem agendi, seu propria forma causae secundae Ministri Sacramenti Poenitentiae, est potestas ipsi collata super corpus Christi mysticum, sicut per aliam potestatem in eodem ordine Sacerdotali prius impartitam, potest super corpus Christi verum. Per hanc igitur potestatem est causa secunda absolutionis, etiam ut Sacramentalis est. Ad quam exinde absolutionem, tamquam ad praevidiam et efficacem dispositionem sequitur gratiae sanctificantis infusio; adeoque est respectu huius effectus causa tantum instrumentalis, quia non attingit effectum

principalis agentis, sed solummodo praeviam dispositionem, Cum igitur Sancti homines causa secunda poenitentialis absolutionis minime esse queant, quia ratione agendi seu forma propria destituuntur, per quam talis causa in esse causae secundae constituitur, nec subinde instrumentum attingens gratiae efficacem dispositionem, nullo pacto potest ipsis clavium usus vel effectus attribui.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM distinguo *maiolem*: absolutio a peccatis est a gratia sanctificante, sequente signum sensibile a Christo institutum, *concedo*: sequente tantum de congruo, et per modum meriti tunc gratiam impetrantis a Deo infundi, *nego*. Siquidem sancti homines per opera meritoria, quae faciunt, merentur quidem de condigno vitam aeternam, et etiam gratiae augmentum; sed respectu aliorum, ut peccatorum, de condigno non impetrant gratiam sanctificantem; sed eam cum vult dat Deus intuitu meritorum Christi, quae est causa meritoria institutionis Sacramentorum, utque efficaciter et infallibiliter causent gratiam, quam significant, nisi suscipiens obicem ponat; et ideo soli Ministri Sacramentorum attingunt dispositionem, ad quam certissime sequitur gratia; quae dispositio in Poenitentiae Sacramento est absolutio, eaque est actus causae secundae actuatae per potestatem datam solis Sacerdotibus a Christo.

Et per idem AD SECUNDUM; concedo [*Oxon.* 4. d. 46. q. 2. — d. 22.] enim interdum, Deum ob merita boni Ministri Sacramentorum conferre maiorem gratiam suscipienti, quam si a malo reciperet Ministro; sed nego tamen, ea merita esse talia, ut infallibiliter ipsis eiusmodi effectus conferatur, quemadmodum oporteret, si clavium usus dici deberet. Valent ergo Sanctorum orationes, ac prosunt peccatoribus, quatenus Deus eos, pro quibus applicantur, sua gratia praevenit, qua ad veram poenitentiam deducuntur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 6.] *minorem* esse falsam; quia etsi oporteat id, quod ministerialiter dat vitam alteri, esse propinquius principio vitae in gradu ministrandi, non est tamen opus esse illi propinquius in participando vitam. *Exemplum*: si venae in corpore ponantur non vivere, ac proinde esse remotiores caeteris partibus vitam habentibus a principio vitae, sive a corde, quia nihilominus per ipsas venas subministratur alimentum caeteris partibus, propinquiores forent principio in gradu ministrandi, quam aliae partes vivae. Ita et Sancti homines caractere Sacerdotali destituti, quamvis sint membra corporis Christi, ipsique capiti per charitatem uniti, quia tamen non acceperunt potestatem super corpus Christi mysticum, non sunt capaces impartiendi ipsis beneficium reconciliationis per absolutionem a peccatis, quae nonnisi a clavibus esse potest.

ARTICULUS V.

UTRUM MALI SACERDOTES USUM CLAVIUM HABEANT.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — *Report. ib.*

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 19. art. 5.

VIDENTUR mali Sacerdotes usum clavium non habere. Nam [*Oxon.* 4. d. 19. n. 1.] Augustinus, *De Baptismo contra Donatistas*, lib. 5. c. 21

A peccato, inquit, non absolvit, nisi Columba, idest, Christus; vel membra Columbae: mali Sacerdotes non sunt membra Christi; igitur non possident claves, quibus possint absolvere a peccatis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 6.] Per clavium usum delentur peccata, et confertur gratia: sed malus Sacerdos est in peccatis et caret gratia Dei; ergo destituitur usu clavium, alioquin tribui denique posset aliquid ab uno, quod ipse in se non habet, quod est plane impossibile.

3. PRAETEREA. Nisi Poenitentiae Minister concipiat intentionem solvendi poenitentem a peccatis, clavium nullus est usus; ergo pariter nihil facere poterit, nisi per gratiam sit membrum Christi; utrumque enim est Ministri conditio; ergo vel ab utroque, vel a nullo eorum pendet Sacramenti validitas.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 5.] Si absolutionis sacramentalis valor necessario praesupponeret in Ministro moralem bonitatem. nemo posset esse certus secure absolutum fuisse a peccatis. Cum enim nemo sciat, an ipse odio, vel amore dignus sit; multo minus id sciri potest de aliis; et consequenter semper subesset causa dubitandi de Sacramenti validitate, quod est inconveniens. — *Rursus*, pro iniquitate alterius, cui quis non communicat, nequit iuste puniri: accedens autem ad Poenitentiae Sacramentum disponit se ad gratiam recipiendam quantum potest, nec partem ullam habet cum Ministri pravitate; ergo si ob illius iniquitatem et malitiam fieret ne iustificaretur, profecto alterius impietatis nullatenus sibi imputandae poenam subiret, quod longissime abest a bonitate divina.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 4.] malos Sacerdotes usum clavium possidere, idest simpliciter aperire et claudere, solvere et ligare posse accedentes ad suscipiendum ab ipsis Poenitentiae Sacramentum, etsi interim illicite et non recte faciant. Siquidem Deus ex suae voluntatis determinatione instituit, signum istud practicum et verum, ad quod, veluti ad secundam tabulam recursum haberent quotquot post susceptum Baptismum a charitate excident, naufragium fecissent; idque independenter ab omni bonitate et malitia Ministri. Quod est manifestum, ex eo quia omnia Sacramenta habent efficaciam a solis meritis passionis Christi; igitur in institutione talium signorum gratiam significantium et reipsa causantium, nisi obiciat indispositio recipientis, non fuit habita ratio probitatis, bonitatis, et malitiae Ministri; ergo neque assistentia Dei ad causandum significatum Sacramentorum ullo pacto dependet a conditione Ministri, quoad bonitatem et malitiam, sed sicuti determinatio voluntatis divinae, qua tribuit signo certitudinem significationis eius, est ab ipso immediate omnino et primo, ita et assistentia consequens illam determinationem ad cooperandum est immediate ab eadem voluntate divina antecederet ad quaelibet merita et demerita Ministri; ac consequenter Sacramenti Poenitentiae Minister habens potestatem iurisdictionis, simpliciter absolvit, et ligat virtute clavium, quantumvis peccator existat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 19. n. 20.] respondet Magister, 4. dist. 19. cap. *Aliis autem*, Augustini, aliorumque consimiles auctoritates, quibus videntur negare, malos Sacerdotes clavium potestatem possidere, esse intelligendas de digna ac recta earum administratione, quia *solī*, inquit, *ipsorum Apostolorum imitatores digne recteque pos-*

sunt ligare et solvere, et subdit: *Fit tamen et per illos, qui sancti non sunt, sed non digne vel recte*. Idque probatur ab ipso per Hieronymum, super illud Matthaei, *Tibi dabo Claves*, etc. dicentem: *Habent enim eandem iudiciariam potestatem alii Apostoli, habet et omnis Ecclesia in Episcopis, et Presbyteris. Sed ideo Petrus eam specialiter accepit, ut omnes intelligerent, quod quicumque ab unitate fidei, et societate Ecclesiae se separaverit, nec a peccatis solvi, nec caelum potest ingredi*. Sed et per Augustinum in lib. quaest. *Veteris et novi Testam.* q. 11. scribentem: *voluntas sacerdotis obesse vel prodesse non potest, sed meritum benedictionem poscentis*. Modo igitur poenitens sufficienter dispositus accedat, etsi ipso peior sit Minister, a quo absolvi petit, nullum id sibi nocumentum afferre potest, sed benedictione caelesti repletus recedet, et iudicis absolvantis conscientia magis eo facto pondere peccatorum gravatur.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 6.] malum Sacerdotem carere quidem gratia, qua ipse formaliter sanctificetur; sed nihilominus vi ordinationis suae gratiam continere virtualiter, dandam scilicet a Deo rite suscipientibus Sacramenta, quorum ipse potest esse Minister. Non continet itaque gratiam virtualiter quasi ab ipso causandam, sed quoniam attingit aliquam dispositionem efficaciter ex divina pactione disponentem ad gratiam. Quae causalitas quia a gratia non pendet, sed a potestate sibi in ordinatione attributa, quamvis gratia destituatur, non tamen privatur auctoritate cognoscendi, et valide sententiandi in causis peccatorum.

AD TERTIUM respondeo, non esse paritatem de intentione, et de gratia Ministri Sacramenti Poenitentiae. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 5. n. 4.] Ex quo enim Deus voluit signum a se institutum exerceri a supposito naturae intellectualis, non ut est tale ens in natura, sed ut signum ab eo institutum, Minister talis signi necessario debet eo uti, aut exercere intendens facere, quod auctor fieri instituit, qui est finis proximus et generalis talis actus. Ex hac igitur intentione agens intellectuale ultimate determinatur ad agendum; nam ea circumscripta non foret Sacramenti Minister. Non est itaque intentio extrinseca quaedam circumstantia agentis, sed potius ipsi intrinseca, ut Minister est et agens intellectuale a proposito. Status autem gratiae est quid mere extrinsecum, non solum Sacramento, sed etiam Ministro ad simpliciter operandum; licet ut digne et recte Sacramenta ministret, et non in proprium spirituale detrimentum, status gratiae in ipso requiratur.

ARTICULUS VI.

UTRUM SCHISMATICI, HAERETICI, EXCOMMUNICATI, SUSPENSI,
ET DEGRADATI, USUM CLAVIUM HABEANT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 19. art. 6.

VIDENTUR schismatici, haeretici, excommunicati, suspensi, et degradati clavium usum habere. [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. n. 2.] Per hoc enim quod aliquis Sacerdos eiiciatur ab Ecclesia, vel qualitercumque sibi sui ordinis executione interdicatur, non amittit ordinem Sacerdotalem, quia

character est indelebilis: sed praememorati si ex ordinis potestate attentent conficere Corpus Christi, simpliciter consecrant; ergo multo magis poterunt in Corpus Christi mysticum; et consequenter, etsi peccent Sacramenta conficiendo, vel ministrando, tamen Sacramenta proprium obtinere valorem et effectum existimandum videtur.

2. PRAETEREA. Spirituali potestati magis adversatur culpa, quam poena: sed ex *art. praec.* quaevis malitia non adimit usum clavium Sacerdotibus, quin valide illis utantur; ergo multo minus privare poterit tali usu poena: excommunicatio autem, suspensio, etc. est canonica poena; igitur propter excommunicationem aliasque eiusmodi poenas nemo dicendus est clavium usum amittere.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 1.] Sententia a non suo iudice lata est nulla: sed schismatici, excommunicati, etc. nullum habent subditum in Ecclesia, in quem sententiam dicant; sunt enim extra Ecclesiam; ergo quamcumque sententiam ferant in foro Poenitentiae, nulliter sententiam pronunciant; carere igitur usu clavium, manifestum est.

RESPONDEO dicendum, revera schismaticos, haereticos, aliosque praememoratos clavium usum non possidere, non quidem ex defectu potestatis clavium ipsis in ordinatione attributae, sed dumtaxat propter ablationem, vel suspensionem iurisdictionis, ex quo ipsis subtrahuntur subditi. Etenim [*Oxon.* ib. n. 12. seqq.] virtus clavium est iudiciaria quaedam potestas; et Poenitentia iudicium Sacramentale, in quo reus est sui accusator, in quem Sacerdos, suscepta informatione causae, eaque diligenter discussa, ac perpensa, fert sententiam absolventem a debito mortis aeternae, et ligantem ad solutionem poenae temporalis; oportet itaque poenitentem esse omnino talis iudicis subditum, adeo ut habeat iurisdictionem illum iudicandi; ex ipsa ergo collatione iudiciariae potestatis, non subest clavibus materia, in quam quis valide eas possit exercere, nisi ab habente potestatem subiiciantur sibi aliqui in foro illo iudicandi; ac propterea Superior attribuens huic subditos, vel dans iurisdictionem in illos, ut valida sit sententia, potest ad tempus vel absolute subtrahere illi subditos per revocationem vel suspensionem iurisdictionis concessae; quo facto potestas iudiciaria in illo est simpliciter impedita, ut actum validum habere nequeat omnino, adeo ut si absolvere aliquem attentaret, nihil faceret, quia subditum non habet, in quem sententiam dicat. Cum igitur schismatici, excommunicati, suspensi, etc., per Ecclesiae sententiam sint privati, omni iurisdictione ministrandi Sacramentum Poenitentiae fidelibus, vel simpliciter, vel ad tempus, manifestum est, tales clavium usum non habere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* ib. n. 12.] neganda est paritas, quia potestas conficiendi Corpus Christi in Sacerdotibus est potentia propinqua ad agendum debita praesentata materia; at potestas iudicandi in causa peccatorum est remota, fitque proxima per dantem iurisdictionem in subditos; ideoque per eundem auctorem potest talis iurisdictio vel penitus tolli, vel ad tempus suspendi.

AD SECUNDUM respondeo, per poenas illas canonicas auferri iurisdictionem iudicandi Sacerdotibus in foro Poenitentiae, per quam clavium potestas erat proxima potentia; et ideo cum per talem subtractionem evadat potentia remota, mirum non est, in actum amplius non posse eos de quibus agitur, donec iterum iurisdictio et proxima ratio agendi red-

datur. Caeterum hae poenae supponunt proprias culpas, et quidem gravissimas. Quod vero per alia peccata non tollatur malis Sacerdotibus usus clavium, est, quia ipsis non sunt censurae illae annexae, ut consequuntur certa quaedam crimina, ob eorum enormitatem.

QUAESTIO VIGESIMA.

DE HIS IN QUOS USUS CLAVIUM EXERCERI POTEST,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his in quos usus clavium exerceri potest.

Circa quod tria quaeruntur.

1. Utrum Sacerdos possit in quemlibet hominem uti clave, quam habet. - 2. Utrum Sacerdos possit semper suum subditum absolvere. - 3. Utrum aliquis possit uti clavibus in suum superiorem.

ARTICULUS I.

UTRUM SACERDOS POSSIT UTI CLAVE, QUAM HABET,
IN QUEMLIBET HOMINEM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 20. art. 1.

VIDETUR Sacerdos uti posse clave, quam habet, in quemlibet hominem. Siquidem [Oxon. 4. d. 18. n. 1.] potestas absolvendi, qua Sacerdotes pollent, dimanat ex Christi auctoritate, qua dixit Apostolis, et eorum successoribus secundum claves Ecclesiae ordinatis: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt.* Ioann., 20. Sed eo loquendi modo omnes omnino homines videtur comprehendisse, qui a propriis absolvi peccatis postulassent, quando neminem excepit; ergo in omnes homines absque ulla limitatione Sacerdos potest uti clave, quam habet de Christi auctoritate, atque institutione.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 19. n. 3.] Clavis Sacerdotibus concessa est potestas iudicandi, caelum huic esse aperiendum, sibi antea clausum propter peccatum: sed peccatum quodlibet mortale ita claudit caelum, ut non pateat ei, qui peccavit, nisi per clavem aperiatur; ergo si virtute clavis potest tale obstaculum in uno hominum amoveri, poterit et in omnibus aliis, alioquin non perinde per omne peccatum caelum clauderetur.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 4. — d. 17. n. 11.] In primitiva Ecclesia Apostoli et Discipuli Christi in omnes prorsus clave utebantur: sed Sacerdotes sunt Discipulorum successores, ut Episcopi Apostolorum; ergo et hi pariter in omnes poterunt uti clavium potestate.

CONTRA. [Quodlib. n. 14.] In hierarchia temporali non quilibet iudex dicit sententiam in omnes sub Republica degentes, sed singuli iudices determinatos homines, et causas iudicant, et terminant, idque ut omnia ordinate et tranquille procedant: sed in hierarchia Ecclesiastica mili-

tantis Ecclesiae potior ratio habenda est ordinis, quam in Republica temporali; ergo in Ecclesia non congruit omnem Sacerdotem quemlibet hominem absolvere, sed dumtaxat determinatos.

RESPONDEO dicendum, quemlibet Sacerdotem non posse uti clave, quam in sui ordinatione susceperit, in quemlibet hominem. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 12.] Quamvis enim revera quilibet Sacerdos, cum potestatem accipit super Corpus Christi verum, accipiat et in mysticum, qui sunt fideles, quibus per finalem sententiam potest caelum aperire; quia tamen huiusmodi potestas per iudiciariam completur sententiam, post causae cognitionem latam, opus est, ut a proprio iudice feratur, alioquin nihil valitura, ut dictum fuit *art. praec.* Potestas ergo iudicandi, quam Sacerdotes ex vi ordinis habent, remota est, evaditque proxima et potens in actum, cum iurisdictio accesserit. Quoniam igitur singuli Sacerdotum minime in omnes fideles iurisditionem habent, sed aliqui solummodo, ut Parochi, et Curati, in eorum Parochianos, Episcopi in Dioecesanos, et reliqui nullam omnino, nisi ex privilegio illam sint consequuti, sequitur, non posse quemlibet Sacerdotem uti clave in quemlibet hominem, sed tantum in suos respective subditos. [*Report.* 4. d. 19. n. 7.] Contra vero summus Ecclesiae Hierarcha et Vicarius Christi in omnes omnino fideles habens potestatem, in omnes potest uti clave; sibi enim non est opus aliquam iurisditionem accedere, quia absolutam, et plenissimam accepit a Christo; et ex ipso accipiunt hierarchae inferiores, sicuti feliciori gubernio gregis sibi commissi expedire iudicaverit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 1.] utique Christum illis verbis potestatem seu claves Ecclesiae quas ipsa Ecclesia possidet in Episcopis et Presbyteris omnibus contulisse at una palam significasse earumdem usum esse debere per modum iudicii, et sententiae latae post causae diligentem discussionem. Sacerdos ergo dimittit peccata per auctoritatem a Christo sibi collatam per modum iudicis. Ex hoc autem quod ipse est iudex in causa peccatorum in foro poenitentiae cognitorum, et ex eo etiam quod Christus non mandavit curam generalem totius Ecclesiae omnibus Presbyteris, sed tantum uni Apostolorum, et eius successoribus, manifeste sequitur, Presbyteros alios debere aliunde accipere iurisditionem spiritualem, ut sint legitime iudices in causis peccatorum, et non aliunde profecto, quam a supremo Ecclesiae Hierarcha. Voluit ergo Salvator, ipsos in omnes fideles potestatem utendi clavibus habere, sed praesupposita iurisditione capitis Ecclesiae, a quo usum clavium voluit fore impedibilem; quia talem potestatem in omnibus liberam esse, Ecclesiae omnino expediens esse non posset.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 20.] frequenter dictum fuisse, potestatem, quam habent Sacerdotes super Corpus Christi mysticum, ex vi ordinationis eorum, esse remotam, fierique proximam per legitimam iurisditionem. Concedo igitur, per illam posse quemlibet Sacerdotem in quemlibet hominem, et in quodlibet etiam peccatum, si id commissum fuerit vel ab Episcopo in sua Dioecesi, vel a Romano Pontifice in tota Ecclesia.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 17. n. 26.] etsi in primitiva Ecclesia quilibet Sacerdos habuerit iurisditionem supra quemlibet poenitentem, quia ita tunc fieri oportebat, nunc tamen aliter omnino res se habet;

quia singulis sunt determinati poenitentes, et multi nullos habent subditos, in quos clavibus utantur, ut dictum est *in solutione*.

ARTICULUS II.

UTRUM SACERDOS POSSIT SEMPER SUUM SUBDITUM ABSOLVERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 20. a. 2.

VIDETUR sacerdos non semper posse suum subditum absolvere. Nam [Oxon. 4. d. 16. q. 1. n. 5.] inter alia id habet Confessio, ut verecundia, pudoreque afficiat confitentem ob detectionem peccati occulti: sed si omni in casu Sacerdos ferre posset sententiam absolutionis in suum subditum, interdum pudor nullus, nec verecundia eum actum consequeretur; ergo tunc non videretur sacramentalis Confessio. *Probatio minoris*; nam fieri potest, ut Sacerdos, et qui confitetur eodem sint irretiti peccato, in quo et communicaverunt; igitur tunc poenitens in eius confessione nullo pudore suffunderetur.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 19.] Auctor *De vera et falsa poenit.*, cap. 20.: *Sacerdos, inquit, cui omnis offertur peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus, quae in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condemnat se ipsum.* Ergo Sacerdos qui aliquo praegravatur peccato nequit ferre sententiam absolutionis a peccatis: sed aliquando Sacerdos ut homo obnoxius est peccato; ergo haud potest semper absolvere confitentes reos.

3. PRAETEREA. [Ex dist. 19. n. 14. 16.] Evenire potest ut ad Sacerdotem accedat subditus canonicis censuris irretitus, in quas incidit, vel quia iura violare praesumpsit, vel quia contumaci protervia in publicis peccatis perseverare pergens, gladio Ecclesiae percussus fuit: sed Sacerdos Curatus super iura canonica dispensandi vel relaxandi censuras non habet potestatem; nec item est sibi auctoritas super sententias latas ab Episcopo; ergo non in omni casu potest suos subditos absolvere.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 18. n. 1.] Ioann., 20.: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* His in verbis nullus casus significatur vel leviter, in quo non liceat Sacerdoti suum subditum a vinculis peccatorum exsolvere; ergo virtute clavium semper potest Sacerdos sententiam absolutionis pronunciare in confitentes subditos.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 19. n. 13.] quemlibet Sacerdotem vi potestatis in ordinatione receptae posse semper suum subditum absolvere; per illam enim potest in quodlibet peccatum, quia nullum fuit a Christo exceptum, cum eam potestatem Sacerdotibus concessit, absolvendi scilicet a peccatis. [Oxon. ib. n. 4. seqq.] Verum quia, ut valide talis iudiciaria potestas exerceatur, simpliciter requiritur iurisdictio, per quam constituuntur aliquae personae habenti potestatem subditae, eo quod nemo non sibi subditum iudicare queat: iudicare enim praesidentis est et Principis, iurisdictio autem omnis a Vicario Christi dimanat in Hierarchas inferiores, vel Episcopos, et ex istis in alios Presbyteros; sequitur proinde, posse tales iurisdictionem sententiandi tribuentes, concedere illam quoad aliquas causas, vel peccata, et interdicere, ne sen-

tentiam ferant in aliis. Quo facto, utique inferiores attentantes contra superioris praescriptum sententiam dicere, irritum et nullum foret ipsorum iudicium. Quotiescumque igitur superior dans iurisdictionem inferiori absolvendi, reservat sibi alicuius criminis cognitionem et iudicium, cui subiicienda est persona aliqua, vel si deferatur aliquod peccatum, cui annexa sit censura, non nisi a superiore laxanda, nequit Sacerdos suum Subditum absolvere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 6.] supra q. 9. art. 4. declaratum extitisse, qualiter non omnes conditiones, quas Doctores communiter Confessioni Sacramentali attribuunt, sunt ita necessario illi annexae, ut citra eas vera Confessio esse non possit. Nam ut quaedam ex illis sunt iustificationi consequendae necessariae, ita et quaedam aliae essentiam eius non tangunt, adeo ut illis non extantibus, adhuc vera Confessio subsistere queat; et has inter est verecundia et pudor, qui regulariter sequitur detectionem peccati occulti, cum fit ignoranti illud. Caeterum, quemadmodum si quis confiteretur peccatum notum Sacerdoti alia via, non officeret validitati Confessionis, etsi proinde poenitens nulla verecundia suffunderetur, ita et valida hac ex parte est (nisi forte id specialiter interdicator) quando poenitens deponit Sacerdoti peccatum, in quo uterque communicavit.

AD SECUNDUM patet ex dictis art. 5. *quaest. praec.* [*Oxon.* 4. d. 19. n. 20.] Non vult enim Auctor ille, malos Sacerdotes clavium usum non habere, sed luculenter significat, eo in casu Sacerdotes non recte, vel digne facere, quod utique verissimum est.

AD TERTIUM dicendum, praedictis in casibus non posse Sacerdotem suos subditos absolvere, ut dictum fuit *in solutione*.

ARTICULUS III.

UTRUM ALIQUIS POSSIT UTI CLAVIBUS IN SUUM SUPERIOREM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 20. a. 3.

VIDETUR neminem posse uti clavibus in suum Superiorem. Nam [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 4.] usus clavium procedit per modum iudicii procedentis a iudice, et in reos iudicio subiectos terminatus: sed nullus potest eum, qui sibi superior est, iudicare, quia iudicare est praesidentis, et non subiecti; ergo nemo potest usum clavium in suum Superiorem exercere.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 16.] Inferior in foro publico nequit absolvere, aut excommunicare suum Superiorem; ergo neque in foro secretissimo Poenitentiae.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 11.] Sacerdos ex eo quod per ordinationem constituatur in gradu excellenti, idest in gradu cibantis populum Christi in Ecclesia, potest et suo Superiori Eucharistiam dispensare, si ab eo accipere velit. Ergo etiam quia ex tali ordinatione accipit potestatem super Corpus Christi mysticum, poterit eadem uti in suum Superiorem, si eidem se submittere velit.

RESPONDEO dicendum, Sacerdotem posse uti clavium potestate in suum Superiorem. Nam clavium potestas a Christo Ecclesiae concessa

respicit omnia omnino peccata post Baptismum commissa, quibus omnibus voluit posse remedium afferri, et ab illorum vinculis anima liberari per sententiam absolutionis de clavium virtute procedentem, a quocumque tandem, et cuiuscumque status et conditionis fuissent ii, qui peccassent. — Quod vero Sacerdoti semper, et in quamlibet personam, vel omnibus peccatis delendis tali potestate uti non detur, ex iurisdictionis defectu est; quia scilicet vel est ad tempus sibi limitata, vel ad certas personas, et peccata restricta, ut *ex duobus praec. art.* declaratum fuit. Cum itaque ab eo, qui iurisdictionem concedit, restringi et ampliari queat, Superior valens inferiori Sacerdoti sua peccata Sacramentaliter confiteri, valet et potest iurisdictionem illi indultam ampliari, ut etiam ad seipsum extendatur; quo facto, inferiori in suum Superiorem, perinde ut in alios, clavium potestate uti licebit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 6.*] distinguenda est *minor*; nemo enim potest suum Superiorem iudicare in eo foro, in quo sibi est Superior, et praeest secundum iudiciariam potestatem. At in foro Poenitentiae Superior, utpote peccator, non est praeses sui inferioris tenentis locum Dei, cuius vicario fungitur ministerio; imo Sacerdos est iudex et medium, per quod suus Superior tenens extremum, qua peccator est, reducatur ad primum Principium, a quo per culpam recessit.

Et per idem AD SECUNDUM; nam [*Oxon. ib. n. 16.*] eatenus inferior nequit absolvere, aut excommunicare suum Superiorem in facie Ecclesiae, quatenus in foro publico est revera ei Superior, nec amisit sui status praeeminentiam, donec ab ea cecidisse declaretur, quod fieri nequit, nisi a suo Superiore. At quia in foro poenitentiae coram Deo revera per peccatum amisit dignitatem amicitiae Dei, potest et debet submittere se Vicario illius, idest Sacerdoti, et si subditus ipsius sit, tribuere, et extendere facultatem seipsum absolvendi.

QUAESTIO VIGESIMAPRIMA.

DE EXCOMMUNICATIONIS DEFINITIONE, ET CONGRUITATE,
ET CAUSA, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Consequenter videndum est de excommunicatione: de qua *primo* considerandum est de definitione excommunicationis, et congruitate, et causa: *secundo*, de eo, qui potest excommunicare et excommunicari: *tertio*, de participatione cum excommunicatis: *quarto*, de absolutione ab excommunicatione.

Circa primum quaeruntur quatuor.

1. Utrum convenienter excommunicatio definiatur. - 2. Utrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare. - 3. Utrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus. - 4. Utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat.

ARTICULUS I.

UTRUM COMPETENS SIT HAEC DEFINITIO EXCOMMUNICATIONIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib.

S. Thom., in Additionibus ad 3. p. q. 21. a. 1.

VIDETUR excommunicatio minus convenienter definiri per hoc, quod sit *Poena canonica, qua quis excluditur, vel separatur a communione fidelium*. Nam [Oxon. 4. d. 13. q. 2.] fideles inter se communicant, primo in civili externa conversatione, secundo ad eorundem Sacramentorum participationem admittuntur, et denique orationibus ad Deum fuis, ac suffragiis impensis Ecclesia fideles suos adiuvere satagit, ut tandem ad aeternam felicitatem perveniant; igitur poena ista excommunicationis praecidens aliquem a communione fidelium praedictis tribus bonis privaret. [Quodlib. n. 3. 18.] Sed hoc est plane falsum; quia Ecclesia non tantum pro fidelibus et iustis fundit preces ad Deum, sed etiam orat pro peccatoribus, iniustis, infidelibus, etc. Excommunicati autem inter peccatores comprehendi videntur; igitur participant cum aliis fidelibus de orationibus et suffragiis Ecclesiae, ac proinde excommunicatio non est exclusio alicuius a communione fidelium.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 13. q. 2.] Praeallegata definitio non convenit cuicumque excommunicationi; ergo non est convenienter tradita. *Assumptum* constat ex eo quod minorexcommunicatio dumtaxat privat passiva participatione Sacramentorum eum qui tali poenae obnoxius efficitur; non est ergo separatus a communione fidelium, nisi quoad hunc actum, et consequenter huic excommunicationi non aptatur tradita descriptio.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 18.] Magister, sent. 4. dist. 18. cap. *Ligant quoque: Est, inquit, et alius modus ligandi atque solvendi, qui per excommunicationem geritur, dum aliquis secundum canonicam disciplinam tertio vocatus ad emendationem manifesti delicti, et satisfacere*

vilipendens, sententia Ecclesiae a loco orationis, et Sacramentorum communione, et fidelium consortio praescinditur, ut erubescat, et pudore sceleris conversus poeniteat, ut sic spiritus eius salvus sit; igitur recte describitur excommunicatio, quod sit canonica poena, qua quis excluditur a communione fidelium, et colligitur ex Augustino, Serm. 68. De verbis Apostoli; et habetur II. q. 3. c. Omnis Christianus.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 21.] allatam descriptionem convenienter declarare vim et naturam excommunicationis. Dicitur enim *canonica poena*, quia est infligenda iuxta ecclesiasticos canones, ut tangit Magister loco praeallegato; et quoniam poena est ordinativa culpae, eique subinde medetur, excommunicatio est medicinalis poena. Et poena quidem dupliciter est medicina, curativa scilicet, et praeservativa. Corrigibili [Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 13.] infligitur, ut curetur, atque ad meliorem frugem reducatur; incorrigibili vero, ut praeservet, non ipsum sane, si incorrigibilis est, sed alios, quo timore poenae ut fraeno coerceantur, ac deterreantur ad similia perpetranda. Nam spectat ad bonum communicatis, ut determinentur per legislatorem aliquae poenae, quibus limites legis transgredientes plectantur. Est etiam canonica, vel Ecclesiastica poena; quia solummodo his bonis, quae Ecclesiae potestati subsunt, privat quos afficit. Donis enim supernaturalibus, quae a Deo pendent, haud expoliare potest possidentes, nisi aliis de causis qui excommunicatione plectitur ipsa Dei dona amiserit. Excludit igitur haec poena ab ea bonorum participatione, quorum alias qui ei subiiciuntur, participes fuissent. Et quia fidelibus omnibus licite convenit civilis mutua conversatio, et communicatio in usu Sacramentorum, ex quo omnes sunt adscripti per Baptisma in familiam Christi, id per excommunicationem ipsis adimitur, fitque [Oxon. 4. d. 1. q. 3.] ut omnino interdictum sit excommunicato ad Ecclesiastica Sacramenta accedere, atque civiliter cum aliis fidelibus tractare interque eos agere. Et cum denique in Ecclesia fundantur orationes ad Deum pro omnibus fidelibus, eae minime ad excommunicatos spectant, neque ad ipsos earumdem orationum et precum fructus pervenit, quippe qui de primaria orantis intentione intelliguntur exclusi. Est [Oxon. ib. d. 19. n. 16.] ergo excommunicatio exclusio alicuius a communione fidelium: non quidem exclusio corporalis, quae fit in incarceratione vel exclusione a consortio caeterorum, sed prohibitio, ne communicet cum aliis, nec alii cum ipso. Et quia Ecclesia ab omnium omnino bonorum communione, quorum ut fideles erant participes, potest excludere et separare excommunicatum, vel a parte aliqua eorum tantum; hinc recte duplex excommunicatio esse dicitur. Et si omnibus quidem privet bonis, maior excommunicatio, si aliquibus tantum, minor excommunicatio nuncupatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo [Quodlib. q. 20. n. 3. 18.] Ecclesiam orare non solum pro fidelibus (qua oratione quisque debet habitualiter omnes includere), verum etiam pro peccatoribus et infidelibus, Principibus et Praelatis, iuxta doctrinam Apostoli, I. ad Timot. cap. 2. Verumtamen diversimode; orat enim pro infidelibus, ut ad cognitionem fidei perducantur; pro peccatoribus (quos inter vulgo excommunicati sunt connumerandi), ut poenitentiam agant de peccatis, et convertantur. Cum igitur excommunicati non participare de Ecclesiae orationibus dicuntur, de ea oratione intelligendum est, a qua nemo potest

aliquem ordinate excludere; aliquem scilicet fidelium, tamquam membra unius corporis, a quo qui excommunicationis gladio percutiuntur, separantur, et consequenter earum orationum fructus ad eos pertingere et spectare non possunt.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 11.] minorem excommunicationem non esse, nisi *secundum quid* excommunicationem, quia secundum partem excludit a communione fidelium, scilicet a passiva participatione Sacramentorum; ac proinde concedo, tali excommunicationi per omnia non congruere traditam descriptionem, qua solummodo maior excommunicatio describitur.

ARTICULUS II.

UTRUM ECCLESIA DEBEAT ALIQUEM EXCOMMUNICARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — *Report. ib.*

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 21. art. 2.

VIDETUR Ecclesiam non debere aliquem excommunicare. Nam [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] Ecclesia debet orare pro omnibus, qui sunt in Ecclesia, vel saltem cum orat, omnes habitualiter includere: sed si in potestate sua esset aliquem excommunicare, non teneretur orare pro omnibus; quos enim excommunicat, segregat a communione orationum, suffragiorum, et participatione Sacramentorum Christi; ergo neminem debet excommunicare.

2. PRAETEREA. Ecclesia debet satagere, ut qui sunt in potestate Satanae per peccata, eripiantur a tyrannide illius; id enim orat pro peccatoribus, ut convertantur, peccata deserentes: sed qui excommunicantur, Satanae traduntur; ergo ab Ecclesia non debet tale quid fieri. *Patet minor* ex 1. *ad Corinth.*, cap. 5. ubi Apostolus scribit se iam tradidisse Satanae quemdam hominem, in quem sententiam excommunicationis tulerat, ac proinde diabolus habuisse potestatem vexandi eum, ut dicitur de iis, quos Apostolus excommunicavit.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 17.] In primitiva Ecclesia legitur Paulus quosdam excommunicasse; ergo recurrentibus iisdem vel consimilibus causis, Ecclesia debet excommunicationis pronunciare sententiam. *Patet assumptum* ex 1. *ad Corinth.* c. 5. Item 1. *ad Timot.*, c. 1. *Quidam*, inquit, *circa fidem naufragaverunt, ex quibus Hymenaeus, et Alexander, quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare;* et rursus *ad Galat.* 1. *si quis vobis evangelizaverit praeter illud, quod accepistis, anathema sit.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 19.] Ecclesiam interdum debere aliquos excommunicare et separare a communione fidelium, ut gravissime gladio spirituali percussi resipiscant, atque corrigantur. Aliquando enim in Ecclesia a fidelibus patrantur quaedam enormia et publica scelera, ob quae legitime moniti, poenitere, ac satisfacere scandalo dato contemnunt; ergo annitendum est, et adhibenda efficacior medicina, ut curentur, et a malis retrahantur: ea autem est reiectio de Ecclesia, et excommunicatio, per quam superbiorum contumacia emollitur et humiliatur. Videntes enim se ab omnibus evitari et contemni, ac neminem velle cum ipsis publice versari, et a Sacramentorum partici-

patione excludi, nisi quis omnino incorrigibilis et obstinatus in malo fuerit, curabit, per subiectionem debitam satisfacere, et a tot malis levare; igitur debet Ecclesia in talia enormia atque publica peccata committentes severius animadvertere, et gladio B. Pauli evaginato excommunicationis sententiam pronunciare, si moniti, ut oportet, inventi fuerint contumaces. Quam [*Report.* 4. d. 19. n. 19.] porro formam procedendi fuisse a Christo Ecclesiae insinuatam, legitur Matthaei, 18. *Si peccaverit* (inquit ad Petrum) *in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te, et ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos. Quod si non audierit eos, dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus.* Sed et potestatem hanc excommunicationis sententiam in foro publico pronunciandi in publicos peccatores contumaces tradidisse, utique approbandam in caelis, cum quis hoc gladio percutitur, et cum sanatur per absolutionem, diserte sequentibus verbis expressit: *Amen dico vobis, quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis, et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelis.* Est ergo haec potestas in Ecclesia de iure divino. Unde 11. q. 3. c. 31. scribitur, (estque Ioann. Chrysostomi, Homil. 4. super cap. 2. ad Hebraeos.) *Nemo contemnat vincula Ecclesiastica. Non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit.*

Et quidem Ecclesiae talem auctoritatem datam esse a Christo, convenientissimum fuit. In omni enim bene ordinata Republica, praeter potestatem directivam condendi leges, statuendi praecepta, quibus subiecti ad finem intentum a Republica dirigantur, debet quoque esse et residere in ipsa iurisdictio exterior, qua per poenas rebelles et contumaces plectantur ad propriam et aliorum correctionem, ut scilicet a pravis facinoribus retrahantur, alique formidine poenarum, ut fraeno coerceantur. Hinc [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 2.] recte Philosophus, 8. *Eth.* tradita doctrina de virtutibus, et vitiis illis oppositis, demum, *cap. ult.* subdit, et introducit legem positivam tamquam ultricem vitiorum, et praemiativam virtutum, perspicue significans, utraque potestate instructam oportere esse quamlibet Rempublicam; ergo, cum Christi Ecclesiae sit Respublica ordinatissima, debet in ipsa utraque potestas residere, ut si quos subditos rebelles et contumaces invenerit, qui virtutis amore nolint legi directivae obtemperare, vi possit ad necessariam conversionem, vitaeque emendationem inducere, privando ipsos illis bonis, quae subsunt Ecclesiae potestati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 19. n. 19.] respondeo, eum qui excommunicationis sententiam in aliquem recta intentione pronunciat, per se eius intendit correctionem; eamque ut efficacius, qui excommunicatur procuret, gravissimam ei intentat, applicatque poenam, cuiusmodi est segregatio a communione fidelium, ut citius ea territus, revertatur ad cor. Quo facto adhuc Ecclesia orat pro ipso, non eadem quidem oratione, qua pro fidelibus et obedientibus filiis precatur; sed orat, ut sentiat gravissimum vulnus sibi inflictum, et medicinam spiritualem quaerat; quae non est alia, nisi absolutio procedens ab habente legitimam facultatem.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib.] eatenus excommunicatos vocari traditos Satanae, quatenus extra Ecclesiam per ecclesiasticam illam cen-

suram constituuntur; sicuti autem in Ecclesia Christus est, ita extra Ecclesiam Diabolus, uti habetur c. *Omnis Christianus* 11. q. 3. Sed quoquomodo id evenire dicatur, nisi Ecclesia, causa iusta occurrente, in aliquem eam censuram ferre deberet, videretur Christus frustra ei tribuisse hanc potestatem, quod est absurdum. Quia ergo intendit eorum, quos, eo gladio percutit, correctionem et emendationem, vel Satanae tradit rebelles et contumaces, ut sic formidantes ab eo pertrahi in aeternam poenam, quantocius resipiscant, atque humiliati in consortium et communionem fidelium per absolutionem admittantur.

ARTICULUS III.

UTRUM ALIQUIS PRO ALIQUO TEMPORALI DAMNO
DEBEAT EXCOMMUNICARI.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib.
S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 21. art. 3.

VIDETUR nemo esse excommunicandus pro damno temporali. Nam excommunicatio privat quem afficit bonis spiritualibus, quae subsunt potestati Ecclesiae, ut in 1. *art.* dictum est: sed damna temporalia illata sunt longe inferioris ordinis, quam sint bona, quibus aliquis per excommunicationem privatur; igitur iniuste fertur excommunicatio in aliquem ob eiusmodi damna temporalia: poena enim, ut sit iusta, debet uniformari iustitiae divinae, quae non maiorem infligit poenam, quam sint delicta ordinanda per illam.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 12.*] Excommunicationis poena est omnium poenarum Ecclesiasticarum gravissima: excludit enim quem percutit ab omni prorsus communione, et bonis, quae alias sibi competeabant; ergo non nisi pro gravissimo delicto debet infligi, ut iuste sententia haec pronunciatur: sed temporale damnum non est gravissimum delictum, imo potest esse, et de facto invenitur plerumque leve; ergo pro damno temporali nemo debet excommunicari.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 3.*] In iure canonico leguntur pronuntiatae excommunicationes pro damnis temporalibus illatis directe aut indirecte locis cultui divino consecratis; imo et pro aliis laesionibus et damnificationibus occurrentibus, cum pertinacia et contemptus satisfaciendi concurrunt, Ecclesia solet excommunicationis sententiam proferre; ergo pro temporali damno debet aliquis interdum excommunicari.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] pro temporali damno posse sententiam excommunicationis infligi tam a iure, quam ab homine, si temporali damno annexum sit grave peccatum mortale, et ulterius contumacia concomitetur. *Declaratio*: [*Oxon. 4. d. 19. n. 17.*] nam in primitiva Ecclesia non invenitur Paulus excommunicasse, nisi ob enormia et publica peccata, quo delinquentes emendarentur, atque alii a consimilibus perpetrandis retraherentur; prima enim *ad Corinth.*, cap. 5. excommunicasse legitur aliquem, qui cum uxore patris sui concumbere consueverat; et prima *ad Timoth.*, c. 1. pronunciat excommunicatos quosdam, qui apostataverant a fide; et *ad Galatas* 1. anathema intentat in eos, qui ausi fuissent contra evangelicam suam do-

ctrinam praedicare; ex quibus patet, eam poenarum gravissimam gravissimis, atque atrocibus sceleribus inflxisse; [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] ergo, nisi temporale damnum grave et enorme sit, haud iustum esse videtur, ab homine, aut a iure, damnificans hoc gladio feriri. Cui praeterea non est haec poena infligenda, nisi contumax et rebellis extiterit iudici praecipienti illatum damnum sarciri, aut debitam satisfactionem exhibere ei, qui iniuria per temporale damnum probatur affectus. Nam quamdiu aliquis est paratus satisfacere pro culpa, et Ecclesiae in eo, quod mandatura est, obtemperare, non est profecto habendus tamquam ethnicus et publicanus, neque ut talis pronunciandus. Christus enim praecepit, *Matth.* 18. excommunicationis poenam, vel ecclesiasticas censuras (quas determinandi, et distinguendi Ecclesiae potestatem fecit) esse infligendas, quasi pro ultimo ac extremo remedio illi qui audire Ecclesiam contempserit, atque ita obstinate pertinax extiterit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] patet ex dictis, quia non est a iure statuenda, nec ab homine pronuncianda sententia excommunicationis in inferentem damnum temporale, nisi sit damnum grave, et enorme; neque tunc quidem nisi compensare damna, et satisfacere contemnat pro culpa ad Iudicis arbitrium. *Et cum dicitur*, temporale damnum est inferioris ordinis, ac damnum spirituale, in quod per excommunicationem quis incurrit. *Respondeo*; qui intulit grave, et enorme damnum temporale proximo, et praeterea in sua contumacia persistit, iam privatus est gratia, et charitate per peccatum mortale; et ita promeretur etiam, ob Ecclesiae contemptum expoliari illis bonis, quae sunt in eius potestate.

Et per hoc patet ad SECUNDUM, [*Oxon.* ib.] quia pro non gravi temporali delicto non est infligenda.

ARTICULUS IV.

UTRUM EXCOMMUNICATIO INIUSTE LATA ALIQUEM EFFECTUM HABEAT.

Doctor, loc. cit. art. antec. — S. Thom., in Suppl. 3. p. q. 21. a. 4.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] iniustam excommunicationem posse nos intelligere, vel ex defectu materiae, seu causae, ob quam fertur, vel ex defectu formae, seu debito modo procedendi, vel denique esse iniustam ex pravo iudicis affectu, se ulcisci intendentis. Et quidem si nullum subsit mortale et grave peccatum externo opere consumatum (talem enim solum sub Ecclesiae correctione cadit), quoniam ubi nulla est culpa, nulla pariter debet intelligi aut statui poena, lata excommunicatio nullum omnino sortitur effectum. Ulterius, si iudex sententiam pronunciaturus, modum ab Ecclesia praescriptum omittat, et monere feriendum gladio excommunicationis negligat, ut constet sibi esse delinquentem contumacem censura suo frustratur effectum, quia pro rebellibus et contumacibus ad viam rectam reducendis est instituta, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 15.] et Christus dans Ecclesiae hanc potestatem, id expressit, *si Ecclesiam*, inquit, *non audierit sit tibi tamquam ethnicus et publicanus*. Nemo autem dici potest contumax, et contemptor Ecclesiae, nisi prius

rite monitus, parere recusaverit. Est autem hoc intelligendum de excommunicatione per hominem lata, quia quae sunt iure stabilita, sufficienter dicuntur moniti transgredientes per ipsa publica iura. Ut [*Oxon. ib.n. 19.*] ergo excommunicatio suum sortiatur effectum, causa iusta requiritur, scilicet grave, publicum peccatum, et forma debita a Christo instituta, quamve Ecclesia approbavit, ac executioni demandari praecepit, cap. *Statuimus*; et rursus, cap. *Statutum de sent. Excom.* in 6. ubi decernit Papa, sententiam excommunicationis aliarumque censurarum non tenere, nisi canonica praemittatur monitio. — Requiritur etiam recta iudicis intentio, quia debet per se intendere correctionem delinquentis. Si igitur proprias iniurias, aut aliorum ulcisci conetur, et non emendationem eius quem sententia excommunicationis ligat, indebite et illicite facit quamvis si necessaria praedicta adsint, excommunicatio suum sortiatur effectum.

QUAESTIO VIGESIMASECUNDA.

DE HIS QUI POSSUNT EXCOMMUNICARE, ET EXCOMMUNICARI. IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his, qui possunt excommunicare et excommunicari.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum quilibet Sacerdos possit excommunicare. - 2. Utrum non Sacerdos excommunicare possit. - 3. Utrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. - 4. Utrum aliquis seipsum, vel aequalem, vel superiorem possit excommunicare. - 5. Utrum aliqua universitas excommunicari possit. - 6. Utrum semel excommunicatus excommunicari possit ulterius.

ARTICULUS I.

UTRUM QUILIBET SACERDOS POSSIT EXCOMMUNICARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 22. art. 1.

VIDETUR quilibet Sacerdos posse excommunicare. Etenim [*Oxon. 4. d. 19. n. 2.*] quilibet Sacerdos vi ordinationis suae habet claves: sed quod quis valeat excommunicare, a clavibus est, quia per has accipit potestatem super Corpus Christi verum, et mysticum; ergo quilibet Sacerdos potest excommunicare.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 10. n. 2.*] Cui datur quod maius est, ei ut plurimum non negatur quod est minus: sed maxima potestas quae conferri possit viatori est potestas conficiendi Corpus Christi, quae datur in susceptione ordinis Sacerdotii; ergo accipit tunc quoque auctoritatem super Corpus Christi mysticum, eaque subinde potest claudere Ecclesiam per excommunicationem, et aperire per absolutionem.

3. PRAETEREA. Parochis vel Curatis curam habentibus animarum necessaria est auctoritas corrigendi delicta publica suorum parochiano-

rum; alias enim incomplete essent ipsis animae subditorum commendatae, quos non possent coercere et retrahere a publicis delictis per publicam medicinalem correctionem: sed fieri potest, ut interdum ipsis aliqui refragantes contumaciter et proterve renuant satisfacere iis, quos offenderint; ergo debent per Parochos excommunicari, et consequenter saltem Parochis est attribuenda excommunicandi potestas.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 16.*] *Quod non est concessum est prohibitum, De reg. iuris* in 6. quae regula vera est de his, quae communiter non censentur concessa, nisi diserte id exprimatur: sed aliquibus ex speciali concessione, aut ratione gradus eminentis convenit posse excommunicare; ergo interdictum est caeteris auctoritatem ordinariam aut delegatam non habentibus: non omnes autem Sacerdotes ea instructi auctoritate inveniuntur; ergo non omnes habent excommunicandi potestatem.

RESPONDEO, dicendum [*Oxon. ib. n. 17.*] non omnium Sacerdotum esse excommunicare, sed eorum tantum, qui id faciendi habent iurisdictionem ordinariam, vel delegatam. [*Oxon. ib. n. 15. seqq.*] Cum enim Ecclesiae tradidisset Christus potestatem coercendi et puniendi publica peccata, praeter facultatem Sacerdotibus in eorum ordinatione collatam, absolvendi reum se accusantem in foro Sacramentali, duplex est in ea statuendum iudiciale forum, scilicet poenitentiale, et secretissimum, et publicum, seu contentiosum; et utrumque habet potestatem cognoscendi in causa et sententiam pronunciandi. Et in foro quidem Sacramentali eae potestates recte appellantur claves; in contentioso vero proprie sententia lata dicitur *gladius Spiritualis*; et potest dici etiam clavis, quatenus eo gladio percusso clauditur Ecclesia, et aperitur per absolutionem. Potestates igitur sequentes utrumque forum sunt inter se omnino diversae, ac posterior auctoritas potest omnino esse sine prima; quia carens caractere Sacerdotali, modo habeat iurisdictionem ab Ecclesia cognoscendi in causa ad forum publicum spectante, potest excommunicare; esto interim nequeat cognoscere et sententiare in foro Sacramentali. Et e converso iudex in foro Sacramentali, nisi aliunde habeat iurisdictionem cognoscendi et puniendi reos publicorum criminum, minime potest excommunicare virtute clavium ad aliud forum spectantium. Et ratio est, quia haec iurisdictio excludendi a communione fidelium publice ac notorie delinquentes ordinaria est Summo Hierarchae in Ecclesia, et Christi Vicario, et ab ipso in alios descendit: alioquin enim Dioecesanus excommunicans aliquem suum subditum, non tenerentur qui non sunt eius subditi ipsum evitare, nec aliter facientes in minorem inciderent excommunicationem; quod si reipsa eos incidere fatendum est, id aliunde esse non potest, nisi ab eo, qui super omnes fideles iurisdictionem habet. Cum igitur ab ipso summo Hiararcha non omnibus concedatur Sacerdotibus ferre sententiam excommunicationis, profecto omnes Sacerdotes id faciendi potestatem non habent. Idque esse valde opportunum et utile Reipublicae Christianae ex eo constat, quia hac iurisdictionis restrictione praeccluditur aditus multis periculis, quae ex pronitate quorundam fatuorum ad excommunicandum provenire possent. Frequens nimium est huius gladii percussio in Ecclesia, qui tamen raro ab Apostolis invenitur extractus. In omnibus enim Epistolis Pauli non invenies ipsum excommunicasse nisi tribus vicibus, ut 3. *art. praec.* fuit annotatum. Quum [*Oxon. ib. n. 19.*] ergo praecipit vitare malos, vel omnino, vel quoad aliquos actus, ut 1. *ad*

Corinth., c. 5. et 2. *ad Thessal.*, c. 3. et 2. *ad Timoth.*, c. 3. et *ad Titum*, c. 3. non videtur propterea sententiam excommunicationis pronunciasse; quia non leguntur illi per hoc traditi Satanae, qui enim ab Apostolo Satanae tradebantur statim in diaboli potestatem venisse dicuntur, a quo et vexabantur: non est autem probabile, ita factum esse et evenisse omnibus illis, quos scribit esse vitandos.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, quemlibet Sacerdotem claves recipere in sua ordinatione. — *Et cum dicitur*: per claves accipiunt omnes potestatem super Corpus Christi verum, et mysticum; *respondeo*, eas claves spectare ad forum Poenitentiae, si debita eis accesserit iurisdic-tio. Et adhuc ulteriorem requirit iurisdictionem iudicandi in foro publico, ut dictum fuit *in solutione*.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 2.] concedo, minus esse habere potestatem super Corpus Christi mysticum, quam super verum Corpus eius. [*Oxon.* ib. n. 17.] Quia tamen cum de excommunicatione agitur, res requirit magnam solemnitatem, congruum est, ut non omnes in Ecclesia habeant hanc iurisdictionem, sed tantum aliquae personae solemnes, sicuti sunt Episcopi in principatu eminenti constituti, et eae, quibus secundum iura attribuitur; qua in rectissima Ecclesiastici ordinis dispositione multa utique evitantur pericula, in tanta enim multitudo fieri posset, ut abuterentur tali potestate, et facilius quam fas sit, uterentur hoc gladio, quem tamen rarissime Apostoli inveniuntur ad percutiendum extraxisse.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 17.] eamdem esse rationem de Parochis et caeteris simplicibus Sacerdotibus, nisi id illis inveniatur in aliquo casu concessum. Etsi igitur Parochis sit commissa cura animarum quoad forum poenitentiale, non propterea hoc ipso valent aliquem per sententiam ab fidelium communione expellere, et segregare. — *Et cum dicitur*; igitur incomplete forent eis animae Parochianorum concreditaе propter defectum necessariae potestatis; [*Oxon.* ib. n. 15.] *respondeo*, forum contensiosum et Sacramentale non ita semper connecti (ut praedictum fuit) ut unum sequatur ad alterum, quamvis in supremo Hierarcha necessario sint simul, et publica iurisdic-tio in omnes fideles supponat potestatem clavium ordinis, adeoque fieri posse, et de facto evenire, ut aliquis polleat iudiciaria potestate in uno foro, etsi non liceat sibi iudicare in alio, et ita Parochi complete habent curam animarum in foro poenitentiali; sed causae incidentes et spectantes ad forum publicum cadunt sub Dioecesani Episcopi iurisdictione.

ARTICULUS II.

UTRUM NON SACERDOTES EXCOMMUNICARE POSSINT.

Doctor, Oxon. 4. d. 19. — *Report.* ib. — *S. Thom.*,
in Supplem. 3. p. q. 22. a. 2.

VIDETUR non Sacerdos minime excommunicare posse. Excommunicare [*Oxon.* 4. d. 19. n. 15.] enim est actus clavium: unde excommunicatis clauditur Ecclesia, dum excluduntur et separantur a consortio et communione fidelium, eisque rursus aperitur per absolutionem: sed non Sacerdos clavium potestate non gaudet; ergo nequit per non Sa-

cerdotem claudi Ecclesia alicui per excommunicationem, et aperiri beneficio absolutionis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 20*] Excommunicare est actus personae constitutae in principatu eminenti in Ecclesia; ergo plus requiritur ad excommunicandum, quam ad absolvendum Sacramentaliter a peccatis: sed nemo non Sacerdos potest hoc praestare; ergo multo minus valet exercere actum praesupponentem ampliorem status dignitatem.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 15.*] Archidiaconi et quidam alii habentes iurisdictionem, secundum ordinationem Ecclesiae, sine ordine Sacerdotali excommunicant; ergo non Sacerdos potest excommunicare.

RESPONDEO dicendum, Poenitentiae Sacramenti Ministrum ex Christi institutione alium non esse, nisi Sacerdotem. Cum enim per tale Sacramentum remittantur peccata quoad culpam et poenam, atque per signum sensibile externae absolutionis solvatur poenitens a debito mortis aeternae, quod fit per solam gratiam sanctificantem, idque totum geratur virtute clavium a Christo Apostolis et omnibus Sacerdotibus concessarum, manifestum est tale quid exerceri non posse per non habentes clavium potestatem. At quia excommunicationis sententiam ferens directe et per se intendit interdicare ei quem percutit, communione fidelium, atque iis bonis privare, quorum prius erat particeps, ut Ecclesiae membrum, quaeque in eiusdem Ecclesiae potestate erant, non requirit iste actus aliud, quam iurisdictionem sibi legitime collatam ab Ecclesia, in qua residet ex Christi concessione.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 15.*] excommunicandi potestatem, etsi (ut dictum est *art. 1.*) possit appellari clavis claudens Ecclesiam, sicuti aperitur absolutione, proprie tamen esse spirituale gladium, quo a corpore praeciditur membrum spiritualiter, ut spiritu sanum fiat, et annitatur rursum ei uniri, humiliter petendo absolutionem. Non est ergo proprie actus clavium, sed iurisdictionis, non necessario supponentis clavium Sacramentalium potestatem in inferioribus Ecclesiae Ministris.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 16.*] excommunicare esse actum personae constitutae in principatu eminenti in Ecclesia, et cuiuscumque alterius cui id faciendi data est legitima iurisdictio.

ARTICULUS III.

UTRUM EXCOMMUNICATUS VEL SUSPENSUS POSSIT ALIUM EXCOMMUNICARE.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 22. art. 3.

VIDETUR excommunicatus vel suspensus posse alium excommunicare. Nam [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 2.*] Sacerdos excommunicationis vinculo ligatus, vel ab exercitio divinorum suspensus, si attentet conficere Corpus Christi, illegitime quidem, at valide tamen conficit Eucharistiae Sacramentum; ergo multo magis Episcopus excommunicare poterit, etiamsi excommunicationis vel suspensionis sit poenae subiectus. *Probatur consequentia*, [*Oxon. 4. d. 19. n. 2.*] quia maius quid est conficere Corpus Christi, quam excommunicare.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 15.*] Ut valide excommunicationis sententia feratur requiritur necessaria iurisdictio vel etiam ordo: sed separatus a communione fidelium neutrum amittit per excommunicationem; Episcopo enim excommunicato, cum absolvitur nec nova iurisdictio confertur, nec iterum ordinatur; ergo potuit valide excommunicare.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 13.*] *Sententia a non suo iudice lata est nulla: De reg. Iuris* in 6. sed excommunicatus nullum habet subditum in Ecclesia, in quem sententiam pronunciet excommunicationis; et consimiliter per suspensionem Superioris subtrahuntur subditi a iurisdictione suspensi; ergo excommunicatus vel suspensus nequit quemquam excommunicationis gladio percutere.

RESPONDEO dicendum, excommunicatum vel suspensum non posse alium excommunicare. Etenim obtinens ab alio iurisdictionem in foro publico et contentioso, qua utatur ad aliorum correctionem, tamdiu eius potestatis sibi salus est usus, quamdiu permittitur ab eo, qui concessit, vel a quo eius exercitium dependet. Suspensus autem per superiorem potestatem ab exercitio sui ordinis, a quo eius iurisdictio vel pendet vel est annexa, durante suspensione perinde est, ac si iurisdictionem non haberet, quoad actum ipsius; ergo Episcopus suspensus vel quivis alius a iure vel a Superiore, de quo processit ea qua pollebat excommunicandi potestas, nequit in alium excommunicationis sententiam pronunciare, et si id attentet, nulliter profecto et perperam facit. Ita etiam quoniam excommunicatus est a communione fidelium seiunctus, et exclusus a participatione non solum Sacramentorum Christi, verum etiam ab omnibus bonis, quibus ex ea communione fruebatur; iurisdictio autem sentiendi in foro publico est unum de bonis Ecclesiae potestati subiectis; necessario qui Ecclesiastica censura innodatur, omni iurisdictione spiritali destituitur. Sine legitima autem iurisdictione nulliter fertur omnis sententia, quae pronunciatur. [*Oxon. ib. n. 16.*] Accedit, quod excommunicatus non potest cognoscere in causa super quam est sententiam excommunicationis dicturus; nequit enim super illa excipere necessarias informationes; nec aliis licet accedere ad illum, ut de statu causae edoceatur; [*Oxon. ib. n. 7-10.*] ergo quoadusque sibi non reddatur per absolutionem usus clavis scientiae, est pariter sibi interdictus usus clavis potestatis in foro publico. Huius enim usus non conceditur, nec rectus esse potest, sine usu prioris clavis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, ex dictis *q. 19. Supplem. art. 6.* [*Oxon. ib. n. 12. seqq.*] *Ad primum* quamvis maior sit potestas super Corpus Christi verum, quam super Corpus Christi mysticum, tamen quia illa est proxima, non expectans aliunde complementum, inimpedibilis est, semperque habet effectum suum, cum circa idoneam exercetur materiam. Et quoniam e converso potestas super Christi Corpus mysticum est remota, quia circa subditos per modum iudicii exercetur, ex se non est in potentia proxima, sed fit talis per actum concedentis legitimam iurisdictionem, qua habenti potestatem inchoatam dantur subditi, in quos iudicium exercere possit, ideoque est impedibilis, vel perpetuo vel ad tempus.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib. n. 15.*] concedo, requiri iurisdictionem, aut etiam ordinem, ad hoc ut sententia excommunicationis valide pronuncietur. — *Et cum dicitur:* excommunicato et suspenso non aufertur ordinis po-

testas, nec iurisdictio cum per absolutionem illa non reddantur; *respondeo* adimi exercitium iurisdictionis, ut *in solutione* extitit declaratum.

ARTICULUS IV.

UTRUM ALIQUIS POSSIT SEIPSUM, VEL AEQUALEM,
VEL SUPERIOREM EXCOMMUNICARE.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 22. art. 4.

VIDETUR aliquis posse seipsum, vel aequalem, vel superiorem excommunicare. Nam [*Oxon. 4. d. 19. n. 17.*] Paulus *ad Galat.*, I. anathema pronunciavit non solum in seipsum, sed et in Angelos de caelo, qui sunt omnibus hominibus superiores: *Sed licet nos, inquit, aut Angelus de caelo evangelizet vobis, praeter quam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Igitur potest aliquis seipsum, vel superiorem excommunicare.

2. PRAETEREA. Iurisdictio in foro Poenitentiae valide exercetur in superiorem, et in aequalem: episcopus enim potest confiteri suis subditis, vel alteri Episcopo; ergo etiam iurisdictio in foro publico poterit valide exerceri in superiorem et aequalem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] Excommunicationis sententia est pronuncianda tantum pro gravi atque enormi peccato mortali, quod contumacia concomitatur: sed accidere potest, ut cum notorietate peccati, ignoretur delinquens; ergo tunc potest excommunicatio ferri in latentem peccatorem: sed talis peccator potest esse vel ipsemet qui excommunicat, vel eius superior, vel aequalis in potestate; ergo excommunicatio potest afficere vel ipsum excommunicantem, vel superiorem, vel aequalem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 16.*] Nemo adstringitur ad observantiam praeceptorum sui aequalis, vel eius, qui non est sibi superior, nec ligari potest sententia aliqua, nisi a suo superiore procedat.

RESPONDEO dicendum, neminem posse vinculo excommunicationis ligare seipsum, vel aequalem, vel superiorem. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] Cum enim excommunicare sit iudicialis sententia, qua quis ob grave atque enorme peccatum, cuius et renuit poenitere, iuste praeciditur a fidelium communione, profecto quoddam est iudicium iudicis in foro publico iudicantis. [*Oxon. 4. d. 19. n. 4.*] Iudicare autem idem est ac ius vel iustum dictare; igitur nemo potest aliquem iudicare, nisi per necessariam iurisdictionem sit ei, qui iudicat, subiectus, ut patet per Apostolum *ad Rom.*, 14. dicentem: *Tu quis es, qui iudicas alterum servum?* [*Oxon. 4. d. 17. n. 10.*] Quandoquidem igitur inferior non habeat in superiorem iurisdictionem, quia alioquin inferior non esset, nec habeat imperium in parem, sicuti habetur *Extra De Verb. signif.*, c. *Exiit qui seminat*; neque sibimet aliquis in foro externo subesse possit; sequitur nullum seipsum, aut aequalem, aut superiorem posse excommunicare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 19. n. 19.*] eam auctoritatem esse contra praedicantem aliquid repugnans sanae fidei. Quia ergo tunc erant et pseudo apostoli contra sinceram doctrinam praedicantes et seducentes fideles, Paulus edicit, se vinculo excommunicationis innodare eos, quicumque tandem sint, et ad maiorem rei ex-

pressionem seipsum, et Angelum de caelo nominavit, non quod revera, aut seipsum, aut Angelos de caelo posset excommunicare. — Hieronymus autem lib. 1. *Comm.*, super *Epist. ad Galat.*, declarans praeallegatum locum, scribit: *Potest et hyperbolice dictum accipi, non quo aut Apostolus, aut Angelus aliter potuerint praedicare, quam semel dixerant, sed etiamsi hoc posset fieri, ut Apostoli, et Angeli mutarentur, tamen non esset ab eo, quod semel acceptum fuerat, recedendum.* Facta [*Oxon.* 2. d. 1. q. 3. n.] autem ista hypotesi impossibili, non est mirum aliud sequi impossibile, scilicet aliquem seipsum, vel suum superiorem excommunicare, quia impossibile sequitur ex impossibili naturali consequentia.

AD SECUNDUM respondeo, q. 19. art. 3. *Ad secundum*, extitisse declaratum, qualiter non licet arguere ex foro poenitentiali ad forum publicum. In iudicio enim sacramentali par est ob peccatum subditus suo aequali, atque ipse ut Vicarius Dei habet imperium in peccatorem in foro sacramentali. Sed cum superior peccat in foro publico, non amittit superioritatem in suos subditos, nisi illa privetur ab altiore potestate. Tamen in foro interno potest tribuere suo inferiori facultatem se absolviendi.

AD TERTIUM respondeo ex dictis *in solutione*, casu, quo latens delinquens esset ipse iudex, aut alius aequalis iurisdictionis, aut superior, sententiam illam esse nullius valoris.

ARTICULUS V.

UTRUM IN ALIQUAM UNIVERSITATEM SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS FERRI POSSIT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 22. a. 5.

VIDETUR in aliquam universitatem sententiam excommunicationis ferri posse. Etenim [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 13.] excommunicatio est poena canonica medicinalis, ut est et *interdictum*: sed interdicti potest universitas aliqua ab ingressu Ecclesiae V. G. vel a quibusdam aliis actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus, propter inobedientiam communem populi eius loci; ergo pariter possent omnes excommunicari.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 11.] Excommunicationis sententia est pronuncianda ob grave et enorme peccatum, cui sit annexa contumacia: sed fieri potest, ut aliqua communitas consentiat in tali enormi peccato, atque in eo sit contumax: quia nemo eius communitatis vult se submittere iudici momenti resipiscientiam; ergo tunc poterit talis universitas excommunicari.

CONTRA. Augustinus ad Auxilium Episcopum, *Epist.* 17. (et ponitur 24. q. 3. c. *si habes*) improbat et reprehendit excommunicationem latam in totam cuiusdam domus familiam ob peccatum unius tamquam iniustam; ergo in universitatem nequit ferri sententia excommunicationis.

RESPONDEO dicendum, universitatem aut collegium nequaquam excommunicari posse. [*Oxon.* ib.] Excommunicatio enim est gravissima, et ultima poenarum Ecclesiasticarum, infligenda dumtaxat pro gravioribus et

enormibus et publicis peccatis, cum ita delinquentes, contempta Ecclesiae monitione, ad cor redire pervicaciter neglexerint: ita autem peccare, atque contumaciter in peccato persistere non est collegii, aut universitatis, sed particularium tantum personarum, quarum sunt eiusmodi actus particulares; non est ergo universitas gladio excommunicationis ferienda, sed particulares personae, quae deliquerunt. Quia etiam poena est ordinativa culpae, iniuste infligitur poena ei, in quo nulla culpa praecessit. In collegio autem, vel universitate verisimile est, aliquos in peccatum, ob quod fertur excommunicatio, non consensisse, et refragatos esse; ergo iniuste toti collegio inflingeretur illa poena. Atque ita in Concilio Lugdunensi sub Ioann. 4. salubriter sancitum est, (et habetur cap. *Romana de senten. excomm. in q.*) atque interdictum, in universitatem vel collegium proferri sententiam excommunicationis; et dans rationem huius prohibitionis, *Volentes* (inquit Concilium) *animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cum nonnumquam contingeret, innoxios huiusmodi sententia irretiri:* (et subdens in quos deum sit pronuncianda, sequitur): *sed in illos dumtaxat de collegio, vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 13.*] concedendo posse interdicto vel suspensioni subiici collegium et universitatem; nego tamen pariter id licere de excommunicatione. Nam etsi interdictum et suspensio sint canonicae poenae, uti est excommunicatio, haec tamen est longe omnium gravissima, privans quem afficit omnibus bonis, quae Ecclesiae subsunt potestati, ac proinde iniustum esset tali poena multare immerentes, qui possent in collegio reperiri. Suspendio autem et interdictum non privant Ecclesiae suffragiis, nec civili conversatione fidelium, ideoque etiam ob aliena peccata infliguntur; quo magis ii, quorum causa feruntur, erubescant, et confundantur, videntes etiam innoxios eorum culpa puniri.

AD SECUNDUM respondeo [*Oxon. ib. n. 11.*] ex praealliegato cap. *Romana*, casu quo omnes alicuius collegii delinquant, taliter ut mereantur excommunicationis vinculo ligari, esse singillatim et nominatim omnes excommunicationis gladio percutiendos, nequaquam autem ipsum collegium, aut universitatem.

ARTICULUS VI.

UTRUM ILLE, QUI SEMEL EST EXCOMMUNICATUS,
ULTERIUS EXCOMMUNICARI POSSIT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 22. a. 6.

VIDETUR semel excommunicatus ulterius excommunicari non posse. [*Oxon. 4. d. 19. n. 15.*] Nam quisquis excommunicationis gladio percutitur, taliter separatur a fidelium communione, ut spoliatur omnibus bonis, quae alias in ipsum ex tali communione redundabant; ergo non potest iterum excommunicationis sententia in ipsum pronunciari; quia qui est penitus a communione fidelium separatus, nequit ulterius separari.

2. PRAETEREA. Iudex sciens sententiam suam nullum habituram ef-

fectum, non debet, nec potest eam pronunciare: sed secunda excommunicatio nullum effectum haberet in eum, qui semel excommunicatus fuit; iam enim privatus est illis bonis, quibus expoliaretur per secundam sententiam; ergo secunda excommunicatio nullum habere potest effectum.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 31.] Absolutus per unam iudicis sententiam, non absolvitur per secundam, quia nequit solvi, nisi ligatus; ergo pariter ligatus per unam sententiam, non ligatur per aliam eiusdem rationis, quia non ligatur, nisi solutus.

CONTRA. Excommunicatus a Iure potest transgredi legem, cui transgressioni est annexa excommunicatio; si enim in censuram non incideret, reportaret commodum de priori fractione legis; quia alius, qui illud ius servavit, incideret in Canonis sententiam; ergo etiam ab homine potest ulterius percuti excommunicationis sententia is qui iam erat excommunicatus.

RESPONDEO dicendum, semel excommunicatum posse ulterius, et quoties opus fuerit excommunicari. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] Aliquis enim excommunicationis gladio iuste percussus, et minime resipiscens, priori vulnere proinde non obducto, committat aliquod peccatum enorme et publicum, pro quo canonice monitus, renuat Ecclesiae obedire, ac debitam satisfactionem exhibere, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 19.] potest, et debet iterum excommunicationis sententiae subiici; ut sentiens se magis, magisque premi, ac novo vulnere confodi, ad sanitatem quaerendam convertatur. Est enim hic causa iusta, quia peccatum enorme et publicum, et forma debita procedendi, quia sententiam praecessit canonica monitio, et intentio recta, quia correctio delinquentis intenditur; ergo iste est duplici excommunicationis vinculo ligatus; et hoc est quod dicitur expresse 3. q. 4. c. *Engeltrudam*; et *de Iudeis*, et *Sarracen.* c. *Ita quorundam et dist.* 87. c. *Eos qui*; et in multis aliis capitulis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, et SECUNDUM respondeo: [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 3.] sicut ei, qui multiplici peccato peccavit debet ex iustitia infligi, et correspondere maior poena, quam si unum tantum peccatum commisisset, licet posteriora peccata ipsum non spolient gratia, quam amiserat ex quo primum peccavit; ita in foro publico multipliciter delinquens, ac perveraciter in delictis haerens, est, secundum iustitiam iteratis vicibus gladio spirituali feriendus; esto posterior sententia nihil adimat ei de veris bonis, quod non amiserit per priorem. Alterius enim excommunicationis sententia est publica medicinalis poena debita publicitati alterius delicti, eaque magis vilescit in facie Ecclesiae, quam scandalizare non erubuit. Unde est ei opus pro secunda excommunicatione speciali absolutione, nisi fuerit expressa causa eius, cum petiit prioris excommunicationis absolutionem, ut diserte dicitur cap. *Cum pro causa de sent. excomm.* — *Et cum subditur* in argumento secundo: si nullum effectum altera excommunicatio habitura est, pronunciari non debet; tunc enim videretur id frustra fieri; respondeo: cum excommunicatio sit poena medicinalis, ut habetur *de sent. excomm. cap.* 1. in 6. frustra non adhibetur graviter aegrotanti, quia quod facere nequit prior medicina, aucta viribus per iterationem, valentior erit ad restituendum infirmum pristinae sanitati.

AD TERTIUM dico, qui per sententiam absolutoriam solvitur in facie Ecclesiae a culpa reatu, de quo imputabatur, non indiget ulteriori so-

lutione; ac si alterius criminis insimuletur, per aliam quoque iudicis sententiam id fiat oportet. Ac propterea, qui ob unum aliquod delictum vinculo excommunicationis adstringitur, non debet iteratis vicibus eadem de causa excommunicari. At nobis est sermo de iterata excommunicatione, cum crimina, tali sententia punienda, iterantur.

QUAESTIO VIGESIMATERTIA.

DE PARTICIPATIONE CUM EXCOMMUNICATIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de participatione cum excommunicatis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum liceat excommunicato participare in puris corporalibus. - 2. Utrum participans excommunicato sit excommunicatus. - 3. Utrum participare excommunicato in casibus non concessis sit semper peccatum mortale.

ARTICULUS I.

UTRUM LICEAT EXCOMMUNICATO COMMUNICARE IN PURE CORPORALIBUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 23. art. 1.

VIDETUR licere communicare excommunicato in pure temporalibus. Nam, [Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 5.] *quod est institutum propter charitatem, non debet contra charitatem militare*, secundum Bernardum, *de praecepto et dispensatione*: sed excommunicatio in Ecclesia est instituta propter charitatem; [Oxon. 4. d. 19. n. 19.] per ipsam enim intenditur correctio delinquentis, sicuti medicina intenditur infirmi salus; ergo si aliquando invenitur excommunicatus indigere ope alterius temporali, est illi subveniendum; et per consequens nemo tenetur evitare excommunicatum in pure temporalibus.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 15.] Ecclesia nequit privare aliquo bono excommunicatum, nisi subsit tale bonum eius potestati: sed temporalia non subsunt potestati Ecclesiae, sed tantum spiritualia, uti sunt Sacramenta, atque suffragia et preces, quae nomine ipsius Ecclesiae fiunt ab eius Ministris; igitur nequit excommunicato interdicare rebus mere temporalibus, uti sunt politica et civilis conversatio cum aliis, convictus, et alia id genus; et consequenter in istis licitum est excommunicato communicare.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 15. 17.] Qui excommunicantur sunt habendi ut ethnici et publicani, de Christi sententia *Matth.*, 18; ergo et his interdictum est communicare cum aliis, et alii prohibentur communicare cum ipsis in aliquo actu. Si enim permitterentur excommunicato civiles actus, minoris profecto efficaciae esset ad sanandum haec medicina; ergo non est licitum communicare excommunicato in pure temporalibus. Unde *Apost.*, 1. *ad Corinth.*, c. 5. et 2. *ad Timoth.*, 3. et 4., et *ad Titum*, 3. et

alibi, praecepit vitari malos, ut confundantur et resipiscant; eos scilicet, quos excommunicationis sententia erant innodati, vel ob publica ac enormia scelera debebant eo gladio feriri.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 15.*] excommunicato ne in pure quidem temporalibus esse communicandum. Excommunicatio enim adimit, privatque excommunicatum omnibus prorsus bonis, quae prius ipsi legitime conveniebant. Ultra autem usum Sacramentorum et suffragiorum, orationem, et precum participationem, a qua excluditur, ut membro politici corporis Reipublicae Christianae licebat colloqui, civiliter tractare, negotiari, ad mensam assidere cum aliis eiusdem corporis membris; igitur, cum ab Ecclesia praeciditur gladio excommunicationis, omnia haec illi interdicta intelliguntur, ut neque ipse cum aliis, neque alii cum ipso communicare possint et licite valeant.

Verumtamen ab hac regula multos exceptit Gregor., 7. *decreto edit.* in Concilio Romano, quod habetur cap. *Quoniam multos* II. q. 3.: *Apostolica*, inquit, *auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos servientes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, et eos qui ignoranter excommunicatis communicant. Quicumque autem orator, sive peregrinus, aut viator in terra excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habere unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus; et si quis excommunicatis, non in sustentationem superbiae, sed humanitatis causa dare aliquid voluerit, non prohibemus.* Quod deinde decretum confirmatum fuit per Gregorium, II. cap. *Quod in dubiis, de sent. excom.* et cap. *Inter alia*, ibidem declarans, particulam illam de *Servis, Ancillis*, etc. esse intelligendam eiusmodi non incidere in excommunicationem communicantes excommunicato, si antequam pronunciaretur sententia erant excommunicato obnoxii; secus autem si post latam excommunicationem eius famulatu adstringantur. Utque (quod et notatum in praedicto Gregorii decreto fuit) auxilium non dederint dominis ad patrandum scelus, ob quod fuerunt excommunicationi subiecti; tunc enim non merentur frui privilegio, quo alii, qui auxiliati non sunt delinquenti, gaudent. Pro hac denique re versiculus a Canonistis affertur talis:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse, [*Oxon. ib. n. 18.*] cum enim opportunitas occurrit corrigendi excommunicatum, ac speratur pariturum esse Ecclesiae, licitum ac meritorium est impendere officium pietatis, cesurum in magnam correcti utilitatem; de quo et Paulus ad *Thessal.*, 3. monuit dicens: *Nolite quasi inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem.* Verbo *lex* significatur obligatio reddendi unicuique quod suum est. Unde qui mutuum dedit potest sine culpa ab excommunicato repetere, et debitum pariter matrimoniale licite potest ab excommunicato peti. [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 10.*] De lege etiam naturae est, ut superior consulat inferiori in iis quae ad suum officium spectant, utque inferior ad superiorem recursum habeat in suis indigentis, adeoque id ipsis non interdicatur stante excommunicationis sententia. *Humile* vero exprimitur subiectio et obsequium, quod filii parentibus, et servi atque famuli dominis tenentur impendere, et exhibere. *Res ignorata* potest esse tam ignorantia facti, quam iuris, modo haec sit inculpabilis. *Necessitas* denique, seu spiritualis, seu corporalis, excusat communicantem cum excommunicato, ne in minorem incidat excommunicationem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, in casu necessitatis nolle Ecclesiam tenere praeceptum suum de non communicando excommunicatis ne in temporalibus quidem, ut dictum fuit *in solutione*. [Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 3.] Cum enim magis teneatur excommunicatus vitare alios, quam alii obligentur ad vitandum ipsum, et instante necessitate corporali excommunicatus possit ab aliis petere quibus opus habet, potiori iure idipsum licebit aliis. Quod vero magis obligetur ei Ecclesiae praecepto excommunicatum extendit se ad alios propter ipsum excommunicatum, ac imponitur ipsi propter se. Universim igitur, concurrentibus duobus praeceptis contrariis, quisque tenetur obtemperare mandato superioris, quia existimandum est, nolle inferiorem legislatorem, praeceptum suum obligare, cum derogandum est mandato superioris: de lege autem naturae et divina quisque tenetur subvenire indigenti in corporalibus, et magis in spiritualibus: ex lege autem Ecclesiae tenemur non communicare excommunicato in aliquo; vergente igitur necessitate, est obediendum mandato superioris.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 3. d. 32. n. 6.] quamvis Ecclesia habeat directe potestatem in pure temporalibus, quia tamen ipsa temporalia ordinantur ad spiritualia, de primaria Conditoris intentione, recte posse interdicare communionem cum excommunicatis in pure temporalibus, quatenus efficacius et citius reducantur per obedientiam ad communionem Ecclesiae in spiritualibus.

ARTICULUS II.

UTRUM PARTICIPANS EXCOMMUNICATO SIT EXCOMMUNICATUS.

Doctor, locis infr. citat. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 23. a. 2.

VIDETUR non esse excommunicatus qui excommunicato participat. Excommunicatus [Oxon. 4. d. 19. n. 15.] enim est praecisus ab Ecclesia, et eiectus de communione fidelium; ergo non debet ei communicans esse excommunicatus. [Oxon. 4. d. 17. n. 10.] Quamdiu siquidem est extra Ecclesiam, non subest Ecclesiae iudicio; *quid mihi est*, inquit Apostolus, *De his, qui foris sunt iudicare?* I. ad Corinth., cap. 5. Cum igitur Ecclesiae non sit iudicare de excommunicato, non debet vel in excommunicationem incidere eum, qui excommunicato communicat; [Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 3.] quia talis poena esset inflicta magis ob ipsum excommunicatum, quam propter alios, atque ita Ecclesia de his, qui foris sunt iudicaret.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Si excommunicato participantes forent excommunicati, et ab Ecclesiae corpore praecisi, eadem ratione cum istis participantes ab Ecclesiae communione segregarentur; et rursus alii communicantes excommunicatis per excommunicationem, eoque fieri posset, ut ob unum, in quem lata sit sententia excommunicationis, tota civitas, imo Respublica subiiceretur eidem poenae; quod est inconveniens.

CONTRA. De sent. excom. c. *Nuper*, et c. *Si quem*. Scienter communicantes excommunicatis vitandis pronunciantur excommunicati excommunicatione minori.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 16.] scienter participantes excommunicato vitando (sicuti est publicus Clerici percussor, et quicumque nominatim est excommunicatus), incurrere minorem excommunicationem, dummodo non excipiantur a Gregorii decreto, ex cap. *Quoniam multos*, art. antec. relato. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] Cum enim excommunicationis sententia irretitus sit a communione fidelium exclusus, atque strictissime interdictum per eum, qui in omnes fideles habet potestatem et iurisdictionem, ne cum aliquo in ullo actu, nedum ecclesiastico, verum etiam civili et politico, nec alii cum ipso communicent; atque ut formidine poenae alios ab communione cum excommunicato deterreret, contemnentes excommunicationis minoris vinculo voluit illigari, ut patet ex *praeallegatis capit.* ad oppositum; igitur certissime tali poenae subiicitur quicumque excommunicato vitando communicaverit, nisi fortasse materiae levitas excusaverit. Quae autem sint illa, in quibus abstinendum est a communicando excommunicatis ex *Glos. super cap. Statuimus de sent. excomm.* in 6. eliciuntur, atque hoc versiculo a Canonistis comprehenduntur:

Os, orare, vale, communico, mensa negatur.

Iubentur ergo omnes fideles declinare excommunicatum, non solum in divinis, ecclesiasticisque Sacramentis, sed etiam abstinere ab omni politico et civili consortio, licito et consueto inter alios.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 4. q. 5. n. 2.] excommunicatum, ex quo Baptismatis Sacramentum suscepit, quo adscriptus fuit in familiam Christi, sese Ecclesiae iudicio subiecisse; posse subinde ab Ecclesiae Ministris compelli, tum ad servandam legem Christianam, ut se facturum semel promisit, tum ad observantiam Statutorum et Canonum Ecclesiasticorum. Dictum ergo Apostoli non est intelligendum de praecisis a communione fidelium per ecclesiasticam censuram, sed de iis qui numquam Christianae religioni nomen dederunt. Potest igitur non solum Ecclesia praecipere aliis fidelibus, ne cum excommunicato communicent, verum etiam ipsimet excommunicato, ne alios admittat in suum consortium et communionem.

AD SECUNDUM respondeo: aut communicans excommunicato communicat crimini ob quod censurae ecclesiasticae est ille subiectus; vel communicat praecise in aliis, quae ad vitam civilem vel politicam spectant. Et priores quidem communicantes pari poenae subiectos esse declarat Ioann., 3. ut habetur: *Nuper de sent. excomm. cum facientem*, inquit, *et consentientem par poena constringat. Cum enim talis communicans participat criminoso, ratione damnati criminis videtur in eum delinquere, qui damnavit.* Huiusmodi igitur communicantes excommunicatis et ipsi sunt vitandi, quia maiori excommunicatione sunt irretiti, ut patet ex cap. penultimo *De sent. excomm.* — [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 11.] Quod si non in crimine, sed in reliquis praeallegato versiculo comprehensis cum excommunicato quis communicet, in minorem quidem excommunicationem incidit, sed non propterea est ab communione fidelium exclusus, ut subinde, privetur iis bonis, quibus prius gaudebat. Eiusmodi enim minor excommunicatio est tantum excommunicatio secundum quid, quia privat dumtaxat passiva participatione Sacramentorum, ut habetur expresse cap. [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. — d. 25. q. 1.] *A nobis, de exceptionibus*, ubi dicitur: *tantum a participatione Sacramentorum sit re-*

motus; caetera ergo ipsi manent integra, sicut patet ex cap. Si celebrat. De Clerico excom.

ARTICULUS III.

UTRUM PARTICIPARE EXCOMMUNICATO
IN CASIBUS NON CONCESSIS SEMPER SIT PECCATUM MORTALE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 23. a. 3.

VIDETUR semper peccare mortaliter ille qui excommunicato participat in casibus non concessis. Etenim [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] talis participans in minorem excommunicationem incurrit; ergo quoties huic poenae fit obnoxius, toties peccat mortaliter. *Probatio consequentiae*: quia talis excommunicatus nequit esse particeps Sacramentorum Christi; sed non est verisimile, tantam poenam esse inflictam pro peccato veniali; ergo quoties quis in minorem excommunicationem incidit, toties mortaliter peccat.

2. PRAETEREA. Minoris excommunicationis poena constrictus, si ad Eucharistiam percipiendam accedat, sacrilegium committit: [*Oxon. 4. d. 9. n. 4.*] sed si tantum venialiter peccavisset communicando excommunicato, hoc non eveniret, quia habens venialia licite ad Eucharistiam accedit; ergo ex tali communicatione committitur peccatum mortale.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 16.*] Ecclesia praecipit non esse communicandum excommunicato in ullo actu, si per ipsam non fuerit exceptus; igitur communicantes contra praeceptum Ecclesiae faciunt: frangere autem praecepta Ecclesiae est peccatum mortale.

4. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] Excommunicationis poena non est alicui infligenda, nisi pro peccato mortali, cui sit pertinacia annexa: sed aliquis potest excommunicari eo quod communicet excommunicato, ut patet ex cap. *Statuimus*, de sent. excom. in 6. ubi habetur, posse ferri sententiam excommunicationis in eos, qui communicantes excommunicato in colloquutione, et aliis actibus interdictis, post canonicam monitionem, parere Ecclesiae neglexerint; igitur sic communicantes mortaliter peccant.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 12.*] Cap. *Nuper*, de sent. excom. scienter communicans excommunicato potest absolvi a proprio Sacerdote; quia ex quo *Conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit, concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*, Ecclesiae consuetudine declarante eam fuisse Legislatoris mentem. Usus autem obtinuit, ut quilibet confessarius valeat ab excommunicatione minori absolvere poenitentem, non autem a quocumque Sacerdote iuxta regulam Iuris, *Quod non est concessum videatur prohibitum*; ergo minor excommunicatio non semper est peccatum mortale.

RESPONDEO dicendum, communicantem excommunicato in casibus non concessis, non semper peccare mortaliter. Quod declaratur ex cap. *Si celebrat, extra de Clerico excomm. vel deposito*. [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 10. seqq.*] Dicit enim ibi Papa, graviter vel mortaliter peccare in minori excommunicatione celebrantem, etsi irregularitatis notam non incurrat; peccare autem conferendo Ecclesiastica Sacramenta. Quoniam

autem non dicit peccare graviter, significare videtur, eo facto non nisi in veniale peccatum incidere. Quod si in minori excommunicatione Sacramenta ministrans venialiter peccat, minus videtur fuisse mortale, cum sese tali excommunicatione levi de causa innodavit; et plane verisimile non est, ex levi colloquutione cum excommunicato, ut si obvium salutet, quemque committere grave peccatum, si contemptus Ecclesiae id fieri vetantis absit; ex genere ergo suo participans excommunicato in casibus non concessis semper non est peccatum mortale.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 11.] in casu proposito esse mortale peccatum; cum enim interdicatur directe ab Ecclesia minori excommunicatione innodato participatione passiva Sacramentorum Christi, praesumens ad ea cum tali prohibitione accedere graviter peccat; non sequitur tamen exinde pariter graviter peccasse, cum censurae obnoxius factus est, quia potuit id accidisse ex causa levi. — *Et cum dicitur*, non imponitur tanta poena peccato veniali; *respondeo*, interdum Reipublicae expedire esse maiorem poenam comminatam vel leviter peccanti: non ratione culpa in se consideratae, sed in ordine ad alios. Cum igitur excommunicatio sit gravissima poenarum quas Ecclesia infligere possit, et simul efficacissima medicina, minorem profecto efficaciam convertendi ad poenitentiam haberet, si liceret excommunicato civiliter et politice conversari cum caeteris fidelibus, ut prius, nec isti ab excommunicati consortio efficaciter abstinerent, nisi excommunicationis minoris poenam formidarent. Ex hoc tamen non sequitur, semper ac in poenam talem quis incidit, mortaliter peccare.

Et per hoc patet AD SECUNDUM, et TERTIUM; quia eatenus sacrilege communicant qui minori ligantur excommunicatione, quatenus est id ipsis ab Ecclesia directe interdictum, ideoque hoc Ecclesiae praeceptum frangentes mortaliter peccant; sed non propterea sequitur, unumquemque ad illud servandum teneri, quia mortaliter peccavit. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 13.] Si enim interdicti poena potest aliquos afficere, qui ne venialiter quidem peccaverunt, ut cum interdicatur communitas ob peccatum aliquorum, multo magis possunt subdi excommunicationis minoris poenae qui communicant excommunicato in actibus non concessis, atque vetari ne ad Ecclesiastica Sacramenta accedant, qui etsi potuerint venialiter peccasse in communione cum excommunicato, facientes tamen postea contra Ecclesiae mandatum mortaliter peccant. — *Et cum dicitur*, est Ecclesiae praeceptum de non communicando excommunicato; *respondeo*, Ecclesiam intendere prohibere communionem cum excommunicato in divinis, quia bonis spiritualibus ipsum primario privat; et deinde vetare omnem politicam conversationem. Communicantes ergo in divinis excommunicato mortaliter peccant; in aliis autem potest esse mortale, et veniale peccatum.

AD QUARTUM dico, [*Oxon.* ib. n. 11.] communicantes excommunicato cum pertinacia, peccare mortaliter, et eius pertinaciae ratione posse ligari vinculo maioris excommunicationis. Citra autem eam pertinaciam, non necessario esse talem communicationem mortale peccatum.

QUAESTIO VIGESIMAQUARTA.

DE ABSOLUTIONE AB EXCOMMUNICATIONE,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de absolutione ab excommunicatione.

Circa quod tria quaeruntur.

1. Utrum quilibet Sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absolvere. -
2. Utrum aliquis possit invitus ab excommunicatione absolvi. - 3. Utrum aliquis possit absolvi ab una excommunicatione, et non ab alia.

ARTICULUS I.

UTRUM QUILIBET SACERDOS POSSIT SUBDITUM SUUM
AB EXCOMMUNICATIONE ABSOLVERE.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 24. art. 1.

VIDETUR quilibet Sacerdos posse sibi subditum ab excommunicatione absolvere. Nam, *De sent. excom.*, cap. *Nuper* habetur: *Cum conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non reservavit, videtur facultatem concessisse aliis relaxandi.* Igitur quotiescumque aliquis excommunicationis poena mulctatus non est specialiter exceptus, potest ab suo proprio Sacerdote absolvi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 11.*] Causa infligendae aut incurrendae excommunicationis, est peccatum mortale cum pertinacia: sed quisque potest de proprio peccato poenitere, ac pertinaciam deponere; ergo et à proprio Sacerdote absolvi, et subinde et ab excommunicationis censura fieri immunis, in quam incidit; ablata enim causa, tollitur effectus.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 17.*] Sacerdotes Parochiales et alii con- similes in nullo casu possunt excommunicare, nisi ubi invenitur id eis expresse indultum et concessum; ergo neque possunt excommunicatum absolvere, nisi expresse talis facultas ipsis tribuatur.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 12.*] quamvis ab excommunicatione minori possit quilibet Sacerdos absolvere, qui potest relaxare peccatum, per quod contracta fuit, neminem tamen posse aliquem maiori excommunicatione irretitum ab ea censura liberare, nisi in facie Ecclesiae, foroque externo habeat iurisdictionem legitimam id praestandi. Nequit ergo excommunicatio relaxari, nisi ab illo qui eam infligit, ut iudex; vel ab eius superiore, a quo ipsius pendet iurisdic- tio. Si vero a iure sit aliquis excommunicatus, ab eo qui ius con- didit debet absolutionis beneficium obtinere, vel ab alio de eiusdem commissione.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon. ib.*] probationem illam acceptam ex cap. *Nuper* non concludere. Nam non sequitur: ille non reservat; ergo concessit; loquendo de forma *consequentiae*, etiam se- cundum iura; quia posse absolvere cadit sub illa regula: *Quod non*

est concessum, videtur esse prohibitum. Etenim non competit alicui absolvere a sententia pronunciata a superiore, nisi fuerit inferiori expresse concessum. [Oxon. 4. d. 19. n. 15.] Cum igitur non sit indultum expresse Sacerdotibus quibuscumque, absolvere proprios subditos a poena excommunicationis, imo solis Episcopis conveniat, ubi summus Pontifex non exceptit, nulla omnino foret sententia absolutoria proveniens ab illis, si absolvere attentarent.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib.] quemadmodum actus excommunicationis non est ex clavium potestate, qua remittuntur sacramentaliter peccata, sed potius iurisdictionis effectus, ita ad remissionem peccatorum non sequi ablationem censurae, nisi clavium potestati sit pariter annexa externa iurdictio. Et quamvis excommunicatio pendeat a mortali peccato publico veluti a causa materiali, nihilominus poena illa semel inflicta delinquenti non deletur, nisi per actum eiusdem iurisdictionis relaxantis eam; cui proinde non est satis interna poenitentia, sed praeterea externa satisfactio requiritur, ut extitit publicum peccatum, ob quod inflicta perhibetur.

ARTICULUS II.

UTRUM ALIQUIS POSSIT ABSOLVI INVITUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 24. a. 2.

VIDETUR aliquis non posse ab excommunicatione absolvi invitus. Etenim [Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 2.] nemo invitus potest Sacramentalis absolutionis beneficium obtinere, quia Deus nolentem non iustificat, iuxta illud Augustini, *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te;* ergo neque erit capax invitus absolutionis ab excommunicatione in foro publico.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 19. n. 19. — d. 25. q. 1. n. 11.] Causa infligendae excommunicationis est peccatum mortale cum contumacia, ob quam quis proterve recusat submittere se Ecclesiae, ac satisfacere pro ratione delicti: sed qui non vult absolutionis beneficium sibi impertiri, contumax est maxime, non solum enim Ecclesiae mandato ut satisfactionem exhibeat praecipientis resistit, sed ultro absolutionem contemnit; ergo non est capax recipiendi beneficium relaxationis censurae.

CONTRA. [Oxon. ib.] Excommunicationis poena nolenti et invito infligitur aut infligi potest; ergo pariter et auferri et relaxari, etiamsi repugnet ille cui inflicta fuit.

RESPONDEO dicendum, si ex privilegio indulto a legitimam potestatem habente remittenda sit excommunicationis poena, absolvi non posse invitum. Cum enim tale beneficium simpliciter pendeat a voluntate recipientis, quatenus potest admittere, atque uti privilegio, et gratia Principis, manifestum est, illud haud posse suffragari nolenti eo privilegio uti. Si vero absolutio non pendeat a voluntate eius qui absolvitur, sed praecise a potestatem habente excommunicandi et absolvendi, tunc vel invitum absolvi posse. Et non tantum eum qui peccare desiit, atque a contumacia proinde recessit, sed solummodo absolutionem petere recusat, verum etiam illum, qui hactenus in vita mala perseverat, et con-

tumax est. Et *primum* quidem patet, quia nihil obstat, quominus absolvi nequeat ille, in quo nulla est causa, cur vinculo excommunicationis obstrictus detineatur; et quamvis absolutionem petere recuset, ea nihilo minus non pendet ab eius voluntate, sed ab illo qui id faciendi habet iurisdictionem. *Secundum etiam declaratur*; nam excommunicatio est medicinalis poena, ut frequenter dictum est in *antecedentibus*. [*Miscell. q. 4. n. 17.*] Si ergo in aliquo casu non medicina salutaris, sed venenum mortiferum esset illi, cui inflicta fuit, si proinde nimirum magis insordesceret, magisque contumax et rebellis fieret; et e contra spes affluat, contumaciam ipsius frangendam, vel emolliendam esse, et ad meliorem frugem redactum iri censurae relaxatione; nisi forte iure cautum sit ne ante satisfactionem absolveretur, et exinde praeiudicium tertii non emergeret, et si denique absit scandalum, et censurae contemptus, potest, et debet vel invitus absolvi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, plurimum interesse inter absolutionem in foro Sacramentali, et in foro publico. [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 18.*] Illa etenim absolutio a voluntate pendet poenitentis. Nam peccatum commissum non deletur sine displicentia de illo; quia sicut peccatum avertit a fine, et convertit ad creaturam, ita rationabile est, non deleri, nisi per motum oppositum, avertentem scilicet a creatura, et convertentem ad Deum. At, ut quis valide absolvatur in foro publico, aliud non requiritur, quam ut relaxet poenam inflictam ille qui sententiam tulit, nisi occurrat aliquod impedimentum ex praedictis in *calce solutionis*. Ut ergo valide pronunciavit sententiam, etiamsi venerit contra voluntatem eius, in quem lata fuit, ita legitime poterit absolvi ille, qui absolutionem nedum non poscit, sed ultro refragatur.

AD SECUNDUM, patet ex dictis in *solutione*, quia regulariter nemo obduratus in malitia, ob quam excommunicatus fuit et contumax ac rebellis, debet absolvi. Si tamen speraretur rationabiliter, eum malitiam suam deserturum beneficio absolutionis, et reversurum ad rectam viam indulgentia, quem rigor poenae non flexit, consultius foret absolutionem tali impertiri; quo facto esset valide absolutus, nisi forsitan iure contrarium expressum fuerit.

ARTICULUS III.

UTRUM ALIQUIS POSSIT ABSOLVI AB UNA EXCOMMUNICATIONE,
NISI ABSOLVATUR AB OMNIBUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 24. a. 3.

VIDETUR aliquis non posse absolvi ab una excommunicatione, quin absolvatur ab omnibus. Nam [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 10.*] nemo potest absolvi ab uno peccato, quominus una ab omnibus absolvatur peccatis; ergo neque absolvi ab una excommunicatione, absque eo quod simul absolvatur ab omnibus. *Probatio consequentiae*: ideo nequit aliquis ab uno peccato absolvi, et non ab aliis, quia effectus iustificationis repugnat cum peccato et cum affectu ad peccatum: sed etiam effectus absolutionis ab una excommunicatione repugnat cum alia excommunicatione; ergo vel est iste absolutus ab omnibus, vel a nulla est absolutus. *Minor* patet,

quia simul esset separatus a communione fidelium per excommunicationem manentem, et non separatus per reconciliationem cum Ecclesia, quia fuit absolutus ab una excommunicatione.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 19.] Excommunicatio est poena inflicta ob enorme et publicum peccatum; quae poenae iuste multiplicantur ad multiplicationem eorundem peccatorum: sed nequit manere unum tale peccatum in anima, cum per poenitentiam aboletur aliud; ergo neque manet excommunicatio pendens ab eiusmodi peccato. Sed quoties quis absolvitur ab una excommunicatione, tollitur per poenitentiam peccatum ob quod fuit inflicta; ergo et reliqua peccata, et consequenter omnes excommunicationes.

CONTRA. [*Oxon.* 4. q. 3. d. 14. n. 7.] Poena est culpa ordinativa; igitur diversarum culparum diversae sunt poenae ordinativae: ex ordinatione autem culpa facta per ipsum, qui delinquit, et secundum voluntatem eius qui culpa offenditur, relaxatur poena ordinativa; ergo cum fieri possit, ut peccans non ordinet omnes suas culpas secundum voluntatem offensi, potest poena aliqua inflicta manente relaxari alia.

RESPONDEO dicendum, non oportere eum qui pluribus innodatur excommunicationis vinculis, esse ab omnibus absolutum excommunicationibus, propterea quod ab una absolutus pronuncietur. Nam casu quo aliquis duplici excommunicationis vinculo adstrictus teneatur, et quia gessit quod ipso iure erat sub poena excommunicationis prohibitum, et quia ob aliam causam fuit a iudice tali sententia innodatus, utique [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n.] iudex qui excommunicavit, vel etiam eius Superior, poterunt illi relaxare poenam per sententiam inflictam: sed non proinde foret ab alia excommunicatione, cui subicitur a iure, absolutus; quia haec non tollitur, nisi per absolutionem eius, qui ius condidit, vel ab alio de ipsius mandato; ergo possibile est aliquem ab una excommunicatione absolvi, et alia interim remanere ligatum. Cum igitur diversis de causis in multiplices quis incidit excommunicationes, seu per unam, seu per diversas sententias, si vere ab omni vinculo gravissimae censurae cupit absolvi, relaxationem petens diserte sibi enumerandae sunt omnes et singulae causae, ob quas fuit excommunicatus; nam altera praetermissa, etsi ab uno excommunicationis vinculo solutus sit, adhuc remanet ligatus illo, cuius causa non fuit expressa; quod literaliter habetur cap. *Cum pro causa De sent. ex om. : Discretioni vestrae mandamus*, (inquit Innocen. III.) *quatenus si vobis constiterit dictum N. ob duplicem causam excommunicatum fuisse, et expressisse tantum alteram in literis, quas pro absolutione sua impetravit, ipsum tamquam excommunicatum satisfacere Ecclesiae suae pro altera monitione praemissa, cogatis.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, oportere, absolutum ab uno peccato fore et ab aliis omnibus absolutum; quia alias esset conversus simpliciter ad Deum, et simpliciter aversus, quod est impossibile secundum praesentem ordinem et dispositionem providentiae divinae; nego tamen, idem sequi de poena excommunicationis, si iterato inflicta alicui inveniatur. Cum enim absolutio concedatur ob publicam satisfactionem, ut publicum fuit delictum cum contumacia, ob quod infligebatur, fieri potest ut satisfaciat pro uno, et non pro aliis, ac propterea unam tantum absolutionem mereatur obtinere. — *Et cum dicitur*: talis esset, et non

esset a fidelium communione separatus; *respondeo*, quamdiu non est plane absolutus ab omnibus, debere se tenere tamquam excommunicatum, ut dicit Papa *in cap. praeallegato*. Cum *pro causa*, monendum proinde ab Ecclesia, et cogendum ad plenam satisfactionem; et omnes alios subinde eandem scientiam habentes teneri ad vitandum illum; at rei veritatem ignorantes, cum constet Ecclesiam illi absolutionem imperivisse, non esse obligatos ad indagandum, quot, quibusque de causis in excommunicationem inciderit.

AD SECUNDUM respondeo, excommunicationem non tolli per ablationem commissi peccati quod per gratiam sanctificantem ab anima aboletur; sed per relaxationem eius, qui censurae delinquentem subiecit. Ad impetrandum autem beneficium absolutionis, non sufficit poenituisse peccati coram Deo; sed opus praeterea est, satisfactionem a iudice iniunctam exhibere. Et propterea, etiamsi dimittantur omnia peccata a Deo per infusionem gratiae sanctificantis, quam utique possibile est impetrare excommunicatum per contritionem et votum satisfactionis iniungendae ab Ecclesia, attamen semper censura perseverat, donec per debitam absolutionem amoveatur, sic ut unicuique propria correspondeat absolutio, aut una omnibus, quae insunt, modo iam *in solutione* declarato.

QUAESTIO VIGESIMAQUINTA.

DE INDULGENTIA SECUNDUM SE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de Indulgentia. Et *primo*, de ea secundum se: *secundo*, de facientibus Indulgentiam: *tertio*, de recipientibus eam.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum per Indulgentiam possit aliquid remitti de poena satisfactoria. — 2. Utrum Indulgentiae tantum valeant, quantum pronunciantur. — 3. Utrum pro temporali subsidio sit Indulgentia facienda.

ARTICULUS I.

UTRUM PER INDULGENTIAM POSSIT ALIQUID REMITTI
DE POENA SATISFACTORIA.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 25. art. 1.

VIDETUR per Indulgentiam nihil remitti posse de poena satisfactoria. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2.*] Poena enim satisfactoria taxatur pro quantitate culpa, iuxta illud Deuter., 15. *Iuxta mensuram delicti erit et plagarum modus*: sed si per Indulgentiam detrahi posset poenis taxatis pro delictis, iam poena non corresponderet culpa: erat enim adaequata priusquam quicquam ipsi demeretur per Indulgentiam; igitur per eiusmodi Indulgentias nequit remitti aliquid de poena satisfactoria.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 19. n. 22. — Miscell. q. 4. n. 12.*] Non

est inferioris potestatis solvere sententiam latam a superiore tam in tota, quam ex parte: sed cum peccator solvitur per poenitentiam a debito poenae aeternae, ligatur a Deo ad solvendam poenam temporalem; quamvis enim id praestetur a Sacerdote secundum ministerium, Deus tamen commutat ut auctor principalis, dimittens peccata; igitur nemo Deo inferior potest quidquam poenae a Deo inflictae in satisfactionem detrahere; et consequenter Indulgentiae non se extendunt ad diminutionem poenae satisfactoriae pro peccatis.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 3.] Ad potestatem excellentiae Christi spectat sine mediis Sacramentis repraesentare effectus Sacramentorum: sed satisfacere taxatae poenae pro delictis est pars Sacramenti Poenitentiae; ergo nullus purus homo potest ab tali debito solvere sine poenali satisfactione; igitur per Indulgentias non fit satisfactio poenae temporalis pro peccatis taxatae.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. n. 4.] Potestas data a Christo Ecclesiae Ministris est in aedificationem, et non in destructionem, secundum Apostolum, 2. *ad Corinth.*, c. ultimo: sed ista potestas dispensandi Indulgentias pro diminutione satisfactoriae poenae esset in Ecclesiae destructionem; ergo non fuit a Christo Ecclesiae Ministris concessa. *Minor probatur*; nam per eiusmodi Indulgentias vel auferretur, vel multum minueretur rigor ecclesiasticae disciplinae, et satisfactionis per opera poenalia: quae nihilominus sunt fructus digni poenitentiae, ut exemplis ostenderunt Sancti; quisque enim malet Indulgentias lucrari, quam opera alia poenalia subire.

5. PRAETEREA. [*Miscell.* ib. n. 2.] Effectus passionis Christi est in Ecclesiae Sacramentis, atque per eademmet Sacramenta ex Dei institutione penitus et adaequate exhauritur: nec sunt instituta alia signa efficaciter gratiam significantia; igitur non est modus alius et via consequendi vel participandi effectum passionis Christi, quam debita susceptione Sacramentorum; ergo per Indulgentias nihil adimi potest de poena satisfactoria, quum Indulgentiae non sint Sacramenta.

CONTRA. [*Miscell.* ib.] Fidelis in charitate existens potest pro alio in charitate existente satisfacere. Cum enim id possit pro debito temporali, multo magis idem praestare valebit quum tenetur satisfacere Deo: ipse enim Deus pronior est ad miserendum indigenti, quam sit ullus homo; ergo et de Christi meritis et Sanctorum poterit quis pro aliis satisfacere, [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] praesertim cum Sanctorum intentio fuerit, ut eorum bona opera in Dei honorem exhibita, exinde in Ecclesiae utilitatem cederent et redundarent. Per eum ergo, qui est bonorum Ecclesiae dispensator, ea merita possunt indigentibus, si sint in charitate, applicari et impertiri.

RESPONDEO dicendum, per Indulgentias posse de poena satisfactoria remitti. [*Oxon.* 3. d. 30. n. 12.] Ad cuius evidentiam sciendum, directe et per se haud nos valere spiritualia percipere, sed ad eorum intelligentiam manuduci per corporalia, quae obvia sunt sensibus nostris. Quemadmodum igitur in uno corpore naturali [*Miscell.* q. 4. n. 1.] (qua similitudine non raro usus est Apostolus) sunt plura membra, naturalem colligantiam habentia, ob quam, quod uni ex membris superfluit, ad aliud pro eius exigentia derivatur virtute animae dirigentis et regentis ipsum corpus, et singulas partes eius, ita in corpore Christi mystico, quod

est Ecclesia, sunt multi fideles, quorum omnium Christus est caput, cuius merita, ratione suppositi infiniti, poterant satis esse pro infinitis. Similiter extiterunt complures Martyres et Sancti, qui praelia magna, multosque corporis cruciatus sustinuerunt, et non pro ipsorum satisfactione peccatorum, adeo ut proinde eorundem opera meritoria non cesserint ipsis in satisfactionem poenae temporalis, quam sustinere debuissent, quia vel nulla, vel non tanta eis subeunda erat. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 32.] Ex omnibus ergo eiusmodi bonis operibus, et meritis Christi potissimum congregatur infinitus Ecclesiae thesaurus bonorum spiritualium, superabundanter sufficiens omnibus fidelibus, membris scilicet eiusdem corporis mystici, etiamsi multiplicarentur in infinitum. Si ab eo igitur, qui huic corpori praeest ut motor et rector, aut ab alio, qui legitimam ex ipso id faciendi potestatem accepit, merita, quae in Ecclesiae thesauro congregata superabundant, applicentur membris indigentibus, poterunt esse, atque reipsa erunt satisfactoria pro poenis debitis ipsorum peccatis, ita ut, quantum de praedictis meritis his applicatur et conceditur, tantum de poena satisfactoria diminuatur; et si pro tota eiusmodi poena indulgeantur, nihil de poena ipsis subeunda remaneat; quia sufficienter et superabundanter eorum poenalitates peccatorum Christus, eiusque Sancti pertulerunt.

Quoniam vero regimen Ecclesiae militantis [*Oxon.* 4. d. 19. n. 15.] Petro, eiusque legitimis successoribus tradidit Christus, cum dixit ei: *Pasce oves meas*, Ioann. 21. tradens scilicet potestatem universalem super fideles, ut pollicitus fuerat Matthaei, 16. *Tibi, inquit, dabo claves regni caelorum: et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis: et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis;* quibus significavit daturum se, et datam esse Ecclesiae potestatem universalem ligandi et solvendi in utroque foro, sacramentali nimirum et per publicas censuras ab ipsamet Ecclesia determinandas fideles omnes ei subiectos, ut quacumque via demum reducantur ad vitam Evangelicam, a qua aberrassent, et cuius observantiam in Baptismi susceptione spondidissent; item solvendi a satisfactoriis poenis, quas ob peccata subire debuissent: [*Miscell.* q. 4. n. 1.] non quidem absolute, quia id in praeiudicium iustitiae vindicativae cederet, exigentis poenas pro ratione culparum, sed applicando membris indigentibus satisfactiones, quas alia membra eiusdem corporis repraesentaverunt, quaeve earum non egent; quamvis etenim talibus bonis operibus, quatenus meritoria erant, redditum sit praemium beatitudinis aeternae; tamen ut etiam satisfactoria sunt, qua satisfactione non indigentibus applicari, et prodesse non poterant, ad alia eiusdem corporis membra derivarentur, ut eis valerent ad satisfactionem poenarum temporalium, virtute dirigentis et gubernantis mysticum Ecclesiae corpus, nempe auctoritate Christi, suo Vicario in terris communicata, et eorum quibus summus in Ecclesia Hierarcha idem praestandi potestatem fecisset. Indulgentias igitur conferre, aliud non est, quam bona in thesauris spiritualibus Ecclesiae congregata, per summum Pontificem, aliosque Ecclesiae Praelatos, quibus eorum thesaurorum dispensatio commissa est, applicari membris eiusdem Ecclesiae, ad satisfaciendum pro seipsis, si per poenas temporales pro peccatis commissis divinae iustitiae satisfacere debeant.

Ad valorem [*Miscell.* ib. n. 3.] igitur huiusmodi spiritualis dispen-

sationis, quae Indulgentia nuncupatur, tria necessario requiruntur, scilicet: auctoritas ex parte eius qui dispensat; indigentia ex parte recipientis; et tertio denique concurrere debet finis recte circumstantionatus, cuius gratia ea dispensatio fiat, idest honor Dei, atque Ecclesiae utilitas. Cum enim Praelati non sint vere domini principales bonorum Ecclesiae, imo ne temporalium quidem, sed tantum dispensatores, nisi ex iusta et rationabili causa ad ea dispensanda moveantur, magis talium bonorum dissipatores, quam dispensatores viderentur, si pro libito, ex qualibet vel levi occasione, spirituales Ecclesiae thesauros erogarent. Facerent etiam contra intentionem eorum, qui in Ecclesiae thesauro spiritualia bona contulerunt. Christus enim et Sancti eorum bona opera et merita cedere voluerunt in laudem Dei, atque Ecclesiae utilitatem; si ergo ista absint, non licet mysteriorum Dei dispensatoribus communicare propria illorum bona aliis. Valent itaque Indulgentiae ad poenarum satisfactoriarum dimissionem, cum ista tria concurrunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, dictum illud esse intelligendum de poena damnatorum, in quibus proprie commensuratur poena culpae, quamvis Deus puniat citra condignum; non autem de poena satisfactoria pro peccatis sacramentaliter dimissis, quae patitur atque admittit [*Oxon.* 4. d. 19. n. 26.] latitudinem quamdam, quatenus ex iustitia commutativa est, ut commutetur satisfactoria poena in debitum derelictum ab dimissa culpa; intra ergo illam latitudinem, satisfactio imposita sufficit debito solvendo, atque subinde ratificatur in caelo. — *Et cum dicitur*: si per Indulgentiam diminueretur poena, iam quae superest preferenda non corresponderet culpae; *respondeo*: non corresponderet in isto membro, concedo: in corpore mystico Ecclesiae, nego. [*Miscell.* q. 4. n. 1.] Christus enim et Sancti assumentes onera nostra, pro illis plenissime et superabundanter satisfecerunt, quia quae nobis debebantur, ex ineffabili dignatione et dilectione Dei perpassi sunt. Applicatis igitur aliis Ecclesiae membris illorum satisfactionibus per eum, cui est data potestas dispensandi, perinde est, ac si ipsimet eas poenas satisfactorias sustinuissent.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 22.] *assumptum* esse verum, cum superior non dat inferiori potestatem suam sententiam relaxandi. Quamvis igitur Deus iuxta iustitiae leges statuerit poenam temporalem solvendam ob haec, et illa peccata dimissa quoad debitum poenae aeternae, [*Oxon.* ib. n. 1. 12.] ex sui nihilominus liberalitate ordinavit, ut per Praelatos Ecclesiae derivarentur in membra indigentia, tam satisfactio Christi superabundans, quam caeterorum Sanctorum; quia eisdem applicata, evaderet sic propria ipsorum, ut Deus aliam ab his satisfactionem non sit exacturus.

AD TERTIUM dicendum, [*Miscell.* q. 4. n. 15.] effectum principalem Sacramentorum sine Sacramentis tribuere esse solius Christi et Dei; sed effectum minus principalem posse quoque impertiri ab Ecclesiae Ministris per potestatem ipsis concessam a Christo. Effectus itaque principalis Sacramenti Poenitentiae est culpae dimissio; quem effectum non tribuunt Indulgentiae, neque ullus homo potest dare sine tali Sacramento. Minus autem principalis est, ut per iniunctam poenam satisfiat temporali poenae, in quam fuit aeterna commutata. In hunc autem effectum valent Indulgentiae modo iam declarato, quia cum de thesauro

Ecclesiae applicatur iis, qui temporalem poenam deberent subire, Christi, Sanctorumque satisfactio perinde acceptatur coram Deo, ac si ipsimet eas poenas satisfactorias pertulissent.

AD QUARTUM, concedo potestatem factam a Christo Ecclesiae Ministris esse in aedificationem, et utilitatem eiusdem Ecclesiae: et cum subditur, per Indulgentias frangitur rigor Ecclesiasticae disciplinae, et satisfactionis poenalis in vindictam peccatorum. Dico, quoniam eo devenit humanitatis nostrae imbecillitas et tepor, ut nequeat amplius sustinere eas, quas iura pro peccatis praescribunt satisfactiones (deberet enim homo vel pro uno mortali peccato iuxta Canones poenitere septem annis) valde expediens et opportunum Ecclesiae fuit, per dispensatores thesaurorum spiritualium eius occurrere, ac consulere hominum imbecillitati, quo multa membra ob propriam infirmitatem, et spiritus tepiditatem nequeuntia in se ipsis satisfacere poenae temporali debitae dimissis ipsorum peccatis, saltem satisfactionem repraesentarent ex Christi meritis, et Sanctorum, iisdem per voluntatem dispensatoris, de Dei clementia, Christique auctoritate applicatis.

AD QUINTUM dico, [*Miscell. ib. n. 2.*] assumptum esse falsum. Cum enim Sacramentorum effectus sint finiti, nequaquam exhaurire possunt merita satisfactoria Christi, et Sanctorum, quae ratione meritum capitis conflant thesaurum plane infinitum, ac infinitis applicabilem, ac proinde numquam exhauribilem, etiam si pro infinitis poenis satisfaciendis hominum infinitorum applicaretur.

ITERUM ARTICULUS I.

UTRUM PER INDULGENTIAM POSSIT ALIQUID REMITTI DE POENA SATISFACTORIA.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 25. a. 1.

VIDETUR per Indulgentiam non posse aliquid remitti de poena satisfactoria. [*Miscell. q. 4. n. 11.*] Nam agens instrumentale non extendit se ultra operationem principalis agentis: Ecclesiae Praelati sunt agentia instrumentalialia respectu operationis principalis, quae est dimissio culpae a Deo per Sacramenta Ecclesiae; ergo si Praelati valerent per Indulgentiam remittere poenam relictam post Sacramentum Confessionis, extenderent se ultra operationem principalis agentis, quod est inconveniens, calor enim ignis, etsi ad formam substantialem disponat, non tamen ultra operatur; quia non caloris disponentis, sed substantiae est agere in formam substantialem inducendam.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 12.*] Secundum Apostolum *ad Galat. 6. Unusquisque onus suum portabit*: sed si per Indulgentias dimitteretur aliquid de satisfactoria poena, quisque non portaret onus suum, quia non satisfaceret unusquisque pro sua culpa, sed magis Christi passio, vel Sanctorum applicata, esset eorum satisfactio; ergo per Indulgentias nequit aliquis pro propriis culpis satisfacere.

3. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 13.*] Qui corporaliter infirmatur haud curari potest per medicinam epotam ab alio: sed secundum Philosophum, 2. *Ethic.*, cap. 3. poenae sunt medicinae peccatorum; ergo poena

unius nequit pro alio satisfacere; et consequenter merita Christi et Sanctorum cadere non possunt in satisfactionem pro poenis debitīs peccatis hominum. Unde nec confessio aut contritio unius quidquam prodesse potest alteri.

4. PRAETEREA. [*Miscell.* q. 4. n. 14.] Christi Praecursor dicit: *Facite fructus dignos poenitentiae*; ergo oportet eum, qui digne satisfacere vult, per seipsum ad satisfaciendum operari, et non per alios; qui pariter per seipsos, et non per alios, si par onus incumbit, satisfacere debent.

CONTRA. [*Miscell.* ib. n. 1.] Intentio Christi et Sanctorum fuit, ut eorum bona opera cederent in laudem Dei et in Ecclesiae utilitatem, quoties membris indigentibus applicarentur; sed Ecclesiae Praelati acceperunt potestatem a Christo, eadem applicandi egentibus, quae sibi superfluum, et de quibus Ecclesiae thesaurus spiritualis congregatur, ut extitit declaratum *art. praec.*; igitur per Indulgentias potest de poena satisfactoria remitti.

RESPONDEO dicendum, per Indulgentiam posse de poena satisfactoria remitti. [*Miscell.* ib. n. 4.] Porro Indulgentia, (ut de ipsa loquuntur Doctores Catholici) *est remissio poenae temporalis debitae pro peccatis actualibus poenitentium, non remissae per absolutionem Sacramentalem, facta per Praelatos Ecclesiae ex causa rationabili, de spirituali thesauro eiusdem Ecclesiae, ex Christi meritis et Sanctorum congregato.* Et quidem ponitur *remissio* tamquam genus, quia remissio ad plura se extendit, quam Indulgentia. Reliqua vero tenent locum differentiae. *Poenae* enim dicitur ad differentiam dimissionis culpae, quae fit a Deo immediate, vel a Sacerdotibus Ecclesiae absolventibus et remittentibus instrumentaliter, mediis Sacramentis, sine quibus tamen Sacramentis Deus potest remittere poenam cum voluerit. Dicitur *temporalis*, ad differentiam poenae aeternae, peccatoribus, qui in peccatis decesserunt, inflictae irremissibiliter, cui proinde Indulgentiae non prosunt; nec quidquam pariter adimunt de poena temporali debita peccatis quamdiu non sunt remissa. Ponitur *debitae*, ad differentiam poenarum, quibus indubite tyranni Martyres subiecerunt. Additur *pro peccatis*, ad differentiam poenae, qua interdum quis iuste punitur pro peccatis aliorum, cum sustinenda suscipitur pro illis. Dicitur *actualibus*, ut excludatur poena debita originali peccato, quae non est poena sensus, sed carentia visionis divinae, quae utique poena manet in pueris sine Baptismatis Sacramento decedentibus. Additur *poenitentium*, ad differentiam obstinatorum in peccatis; ii enim minime percipiunt Indulgentiae beneficium, nisi prius poeniteant de peccatis mortalibus. Dicitur *non remissae per absolutionem Sacramentalem*, ut excludatur poena illa temporalis, quae in absolutione Sacramentali remittitur virtute clavium, et ex humilitate et devotione confitentis condonatur, quae tamen non est Indulgentia. Ponitur *facta per Praelatos Ecclesiae*, ad differentiam eius, qui satisfacit pro alio, si uterque sit in charitate; is enim cum sit persona privata, et non thesaurorum Ecclesiae dispensator, per hoc quod pro alio satisfacit, minime est Indulgentiae largitor. Additur *de Ecclesiae thesauro*, in quo est omnimoda sufficientia, ad differentiam unius personae tantum, vel unius Congregationis particularis, in qua non est adeo sufficiens abundantia meritorum. Denique ponitur *pro causa rationabili*, ad ex-

pressionem causae finalis, et ad differentiam earum dispensationum, quae Indulgentiae nomine appellari non possunt, ut de Indulgentiis est sermo in Ecclesia Catholica.

Ex dictis sequitur, [Miscell. ib. n. 5.] huiusmodi indulgentiarum applicationem vel largitionem proprie vocari non posse *dationem*. Datio enim fit et exercetur omnino secundum voluntatem et libertatem dantis. Praelati autem, qui Indulgentias distribuunt, et applicant, nequeunt id facere pro libito voluntatis ipsorum, quia non sunt domini thesauri Ecclesiae. Neque esse appellandam *redditionem*; quia Indulgentiae non impartiuntur secundum debitum iustitiae: Praelati autem non tenentur, nec adiguntur ex iustitiae debito distribuere Indulgentias; quia non secundum quantitatem operis conceduntur; nam quandoque idem opus facientibus dantur Indulgentiae inaequales; et quandoque pro inaequalibus operibus aequales Indulgentiae conceduntur, nempe secundum rationabilem dispositionem Praelatorum.

Proprie igitur Indulgentiarum collatio est nuncupanda *dispensatio*, quae medium tenet inter *dationem* et *redditionem*. Unde, I. *ad Corinth.*, c. 10. cum ait Apostolus: *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei*, loquitur de Praelatis, quibus cura demandata est a Christo, dispensandi fidelibus egentibus spirituales divitias in Ecclesiae thesauro conditas, quem Sanguine suo Christus acquisivit, eosque non datores, quia, ut dictum est, domini non sunt; nec redditores, quia retribuere non tenentur; sed apto vocabulo *dispensatores* vocat. Ac proinde valor Indulgentiarum non est attendendus secundum quantitatem operis absolute, nam sane tunc debitum redderetur; nec simpliciter secundum voluntatem Praelatorum, alioquin possent dare quibus vellent, et qualibet de causa vellent; sed est attendendus earum valor secundum voluntatem rectam et rationabilem atque ordinatam iuxta Dei beneplacitum, ut fideles dispensatores decet, nimirum ut conferant de bonis ipsorum curae commissis, ad Dei honorem atque Ecclesiae utilitatem, ac ob rationabilem causam. Quibus concurrentibus, tantum esse Indulgentiarum valorem credendum est, quantum eas dispensatores valere intendunt, atque ipsi eas edicentes verbis pronunciant, ex quibus illorum nobis intentio innotescit. Si omnem igitur intendant remittere poenam temporalem peccatis debitam, tota remittitur; si partem ei detrudere tantum significant, pars tantum adimitur; ac proinde per Indulgentiam de poena satisfactoria dimittitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 19. n. 23.] concedo *assumptum*; et concedo etiam, respectu remissionis culpae Praelatos esse agentia instrumentalia, taliter tamen ut ipsi vere per Sacramentum remittant culpam, non principaliter, sed tamquam causae secundae, attingentes praeviam dispositionem necessitantem ad gratiam ex pactione divina. — *Et cum infertur*: si dimitteretur per Indulgentias poena temporalis, fore ut agens instrumentale extenderet se ultra actionem principalis agentis; *neganda est consequentia*; [Miscell. q. 4. n. 11.] quia actio haec Praelatorum dispensandi Indulgentias, necessario praesupponit actionem principalis agentis dimittentis culpam, sine qua nullum habere possunt valorem; et incomparabiliter maius est dimittere culpam, quam poenam temporalem; actio ergo Praelatorum dimittentium hanc poenam temporalem per Indulgentias, est infra actionem agentis principalis. Nec id fa-

ciendi potestatem habent a se, sed de Christi auctoritate, communicata Summo Ecclesiae Hierarchae, atque ab ipso in inferiores Praelatos transfusa.

AD SECUNDUM respondeo ex Hieronymo, lib. 2. in Epist. *ad Galat.*, c. 6. dictum Apostoli esse intelligendum de onere peccatorum, secundum quod quisque iudicatur a Deo, et recipit in altero saeculo iuxta opera sua: *Cum autem, inquit, ante tribunal Christi venerimus, non Iob, non Daniel, nec Noe rogare posse pro quoquam, sed unumquemque portare onus suum.* [*Miscell.* ib. n. 12.] Caeterum *ibidem* Apostolum monere, ut ad invicem onera portemus, illis verbis, *Alter alterius onera portate.* Poterit ergo unus pro alio satisfacere, sicut et debitum temporale solvere; ac consequenter de meritis superfluentibus Christi et Sanctorum poterit aliquis pro se divinae iustitiae satisfacere, cum ipsi fuerint applicata. Etsi enim non portet onus poenae satisfactoriae, quam subire debebat, pertulit tamen pro se Christus.

AD TERTIUM dico, [*Miscell.* ib. n. 13.] Christi et Sanctorum poenas posse dupliciter considerari, nempe: et quatenus in se sunt praeservativae a malis futuris; et inquantum sunt satisfactoriae malorum praeteritorum. Primo modo concedo, poenas unius non prodesse alteri; si enim quis ieiunet, non propterea corpus alterius attenuatur, et spiritui subditur. At inquantum eadem poenae sunt satisfactoriae, quoniam Christus nihil demeruit, nec solvere debebat eas, quas pro nobis voluntarie sustinuit poenas, pro omnibus potuit satisfacisse peccatis, etiam infinitorum hominum; ac propterea quoties hominibus indigentibus debite applicantur, prosunt eis ad satisfactionem poenarum temporalium.— *Ad id quod additur* de confessione et contritione; *respondeo*, [*Miscell.* ib. n. 14.] utique contritionem ac confessionem unius nihil alteri prodesse, aliter tamen evenire in satisfactione; nam qui poenituit priusquam confiteatur, cum opportunitas non deest, non est membrum vivum corporis mystici Christi, ideoque nequit influentiam ab aliis membris recipere. Sed qui per Poenitentiae Sacramentum iustificatus est, vivit vita corporis illius; adeoque potest ab aliis membris non indigentibus influentiam bonorum spiritualium recipere; et reipsa de talibus bonis participare credendum est, quum per virtutem eius corporis directivam transfunduntur, atque spiritualis influentiae egentibus membris applicantur.

AD QUARTUM respondeo, [*Miscell.* ib.] secundum Philosophum, 3. *Ethic.*, hoc facimus velut possumus, quod per alios possumus adimplere; ergo cum merita Christi et Sanctorum nobis applicantur, satisfacimus ut possumus, eaque in divina acceptatione sunt merita nostra, perinde ac si a nobis exhibita fuissent, quia per alios repraesentavimus. Opus est tamen prius poenitere et confiteri, si conscientia accuset; et etiam melius est per seipsum poenitentiam iniunctam adimplere, maxime cum communiter longe inferior soleat esse quam culpae exigent, adeo ut propter Indulgentias numquam sit opus a Sacerdote iniunctum omittendum.

ARTICULUS II.

UTRUM INDULGENTIAE
TANTUM VALEANT QUANTUM PRONUNCIANTUR.*Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom. in Supplem.**3. p. q. ult., art. 2.*

VIDENTUR Indulgentiae non tantum valere, quantum pronunciantur. Nam [*Miscell. q. 4. n. 16.*] si Indulgentiae valerent quantum pronunciantur; igitur quisque levi labore posset se liberare a multis atque acerrimis poenis Purgatorii, quae commissis peccatis deberentur: id autem videtur derogare iustitiae divinae, a qua permitti non potest, ut aliquis peccatorum fasce gravatus, statim ad fruitionem Dei admittatur, eo quod levissimum Indulgentiae opus exhibuerit. *Assumptum patet*, quia interdum conceduntur Indulgentiae, quae plenariae dicuntur, quatenus eae ab omni poena in Purgatorio subeunda liberare perhibentur.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 6.*] Interdum per eleemosynarum quaestores promulgatur, perinde valere quadraginta dies Indulgentiae facienti eleemosynam, ac si quadraginta diebus ieiunasset: sed si id verum esset, brevi eveniret, ut, praetermissis cunctis virtutum poenalibus operibus, uni rei. incumberent fideles in Ecclesia, lucrands nimirum Indulgentiis: id autem videtur inconveniens; quia per hoc satisfactio poenitentialis, caeteraque opera laboriosa et poenalia tollerentur e medio; ergo Indulgentiae non tantum valent, quantum eas valere pronunciantur.

3. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 7.*] Si tantum Indulgentiae valerent, quantum dicuntur, sequeretur, quemque absque eo quod transgrederetur Ecclesiae praeceptum quo adstringitur ad exhibendam poenitentialem satisfactionem, posse eam omittere, exequutioni tantum demandando opus Indulgentiae: hoc autem videtur absurdum; tum quia Sacerdos sic absolvit poenitentem a culpa, ut simul liget ad subeundam poenam temporalem, in quam fuit aeterna commutata: tum quia quisque omitteret laboriosius opus pro minus poenali et laborioso; quod profecto non in utilitatem, sed in detrimentum fidelium cederet. *Probatur igitur sequela*; nam cum Papa dicit: facienti tale opus, aut visitanti talem Ecclesiam, concedo plenariam Indulgentiam; utique intelligendum est indulgere, et remittere poenam iniunctam in Confessione, vel quae foret imponenda pro peccatis; sed dimittendo omnem poenam, aut tantam, ad quam quis non tenetur, non superest obligatio subeundi ulteriorem poenam in suorum satisfactionem peccatorum; igitur esset solutus a praecepto, quo innodatus fuit a Sacerdote in Sacramentali absolutione; adeoque non videntur Indulgentiae valere, quantum pronunciantur.

4. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 8.*] Duobus existentibus in aequali charitate, et dantibus aequalem eleemosynam, aut iniunctum opus Indulgentiae exequentibus, si verba ista ut pronunciantur valerent, *tertiam partem iniunctae poenitentiae relaxamus*, utique utrique tertia pars satisfactoriae poenae foret dimissa: in casu autem praemisso hoc evenire nequit. *Probatio minoris*; nam si unus ob multa ab eo commissa peccata, poenitere deberet centum annis; alteri vero propter unum peccatum

esset poenitendum septem solummodo annis, manifestum est, utrique non perinde Indulgentiam valituram; ergo Indulgentiae non tantum valent, quantum pronunciantur. Neque potest dici, revera dimissam esse utrique tertiam partem poenitentiae, quia tunc ille, qui plurium peccatorum vinculo obstrictus teneretur, reportaret commodum de multitudine peccatorum suorum; quandoquidem fieret, ut maior poena sibi dimitteretur, quam illi, qui minus peccavit; quod videtur inconveniens.

5. PRAETEREA. Duo obligati ad solutionem aequalis poenae temporalis, lucraturi Indulgentiam, faciunt opus iniunctum inaequaliter: vel ex inaequali devotione, vel quia unus prae alio largiores eleemosynas pauperibus impartitur. Si aequaliter Indulgentiae beneficium consequuntur; igitur perfectiora opera pro merito a Deo non remunerantur; quod longissime abest a divina largitate et clementia. Si inaequaliter de Indulgentiae remissione participant; igitur Indulgentiae non valent prout pronunciantur.

6. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 10.*] Cum promulgatur Indulgentia sub hac formula verborum: *Quicumque faciet tale opus, habet tot dies Indulgentiae*: atque eveniat, ut valde dives ac divitiis abundans tantam eleemosynam eroget, quantam valde pauper; si parem isti consequuntur Indulgentiam, igitur non esset verum, Deum plurius facere intentionem, quam censum; cum tamen scribatur *Lucae*, 21. Christum vidisse pauperculam viduam mittentem in gazophylacio aera minuta duo, ac dixisse: *Vidua haec paupercula plus, quam omnes misit*. Si inaequalem fructum Indulgentiae adipiscuntur; igitur ipsae non valent sicuti verbis concedentium valere pronunciantur. Vel saltem deberent Praelati exprimere et taxare in suis Litteris operis quantitatem.

CONTRA. [*Quodlib. q. 14. n. 5.*] Ecclesia Catholica est communitas maxime verax; quia maxime veritatem commendat, et mendacium reprehendit; igitur eius testimonio certissime credi potest, et praecipue in illis, in quibus illa magis mendacium damnat: puta in his, quae sunt fidei, et morum; ergo, cum ista communitas proponat ut credendum, tantumdem laxari de satisfactoria poena, quantum Indulgentiarum fuerit concessum, talia verba sicuti pronunciantur, ita valorem habent.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell. q. 4. n. 5. 7*] Indulgentias tantum valere lucrantibus, quantum praefixum fuerit a dispensante illas, in tantum ut ultra concedentis intentionem expressam per verba concessionis earumdem valor non se extendat, nec rursus infra illam constituatur. Siquidem applicatio omnis bonorum spiritualium in Ecclesiae thesauro conditorum ex Christi auctoritate Praelatis Ecclesiae concessa, pendet ab eorumdem Praelatorum intentione, applicante superabundantem satisfactionem Christi et Sanctorum membris indigentibus; ergo tanti valent iis, quibus Indulgentiae conceduntur, nec plurius, nec minoris, quanti ipsimet valere voluerunt et intenderunt. Sed valituras intenderunt prout verbis in suis literis exprimunt; nam illorum intentio non aliter, quam per verba ipsorum innotescere potest; quibus verbis rationabiliter intellectis subesse falsum, aut mendacium ullum, aut etiam piam (ut quibusdam olim visum esse constat) deceptionem, nefas est opinari. Etenim si falsitas aut quodvis mendacium in praedicationibus et litteris ipsorum Indulgentias concernentibus contineretur, id plane subverteret Ecclesiae fundamentum, quia in caeteris omnibus quae ediceret, quisque posset

rationabiliter suspicari ipsam officiose vel pie esse mentitam, quo magis, magisque fideles ad bona opera servanda animarentur; atque ita quaecumque tradit de Christi Sacramentis, quaeve in Scripturis expresse non reperiuntur, possent in dubium revocari, et diversis hominum carpi cavillis. [*Oxon. Prol. q. 2. n. 8.*] Et nihilominus Augustinus disertis verbis, *contra Epistolam fundamenti*, profitetur, se Evangelio non crediturum, si Ecclesiae Catholicae non crederet; ergo testimonio eius tamquam certissimo est plenissime fides habenda, et constantissime sentiendum uti ab Ecclesia pronuntiatur ad eruditionem, instructionem, et regimen fidelium, ita rem se habere; ac proinde tanti valere Indulgentias iis, qui eas lucrantur, quanti valituras voluit et pronuntiavit ille, qui Indulgentias dispensandi pollet auctoritate.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Miscell. q. 4. n. 16.*] respondeo, concedendo plenarias Indulgentias eum effectum habere, ut ab omni poena quibusvis peccatis debita liberent; adeoque tales adeptos Indulgentias statim visione beata potiri, si decedere contingat. — *Et cum dicitur*: id videtur derogare iustitiae divinae, secundum quam dispositum est, ut peccata condignis poenis plectantur; *respondeo*, per eiusmodi Indulgentias nullum inferri praeiudicium iustitiae vindicativae, quia abunde ulta sunt talia peccata in Sanctis Martyribus, et Martyrum capite Christo; quapropter peccata non relinquuntur sine condignis poenis, quod utique iustitiae vindicativae derogaret; sed poena ab uno tolerata, per legitimam applicationem adscribitur alteri, perinde propterea se habenti ac si ipsemet pertulisset. — Quapropter non est recipienda quorundam responsio ad factum argumentum, concedentium eum qui plenariam Indulgentiam lucratus est, non statim potiturum gloria caelesti, si mori contingeret, eo quod peccatum post Confessionem Sacramentalem relinquat in anima quamdam scoriā (ut aiunt), quae tolli nequit, nisi per poenalitates ipsius qui peccavit. Non est, inquam, haec doctrina probanda; quia ex peccato et per peccatum tantum in anima relinquuntur macula culpae, pronitas ad actus consimiles, et obligatio ad poenam aeternam. Et macula quidem per contritionem deletur, et una relinquitur obligatio ad poenam aeternam, quatenus communiter in temporalem commutatur. Pronitas autem ad actus consimiles per gratiam sanctificantem aufertur, qua inclinatur voluntas ad actus oppositos. Vel si penitus non extinguitur (id enim videtur requirere exercitium multorum actuum oppositorum), tamen per Indulgentias poena temporali soluta, non retardari aliquem a fruitione divina ob eam pronitatem, probatur; quia parvulus baptizatus penitus mundatus est a reatu culpae originalis, et nihilominus dum vivit, semper in eo manet pronitas, vel fomes, seu quaedam inclinatio ad peccatum, quae etsi ex peccato ortum trahat, tamen in ipso culpa non est. Unde si post Baptismum moriatur, non retardatur vel modicum a gloriae consequutione per talem pronitatem; ergo pariter, cum per gratiam et contritionem peccator sit a culpa liber, et a debito mortis aeternae, et a temporali poena absolvatur per Indulgentias, nequaquam per dictam scoriā vel inclinationem retardatur eius anima a gloria, si statim ipsam corpus exuere contingeret.

AD SECUNDUM dico, [*Miscell. ib. n. 6.*] quaestores illam et consimiles pronunciantes propositiones, falsum dicere, qui subinde graviter corripiuntur et coercentur a Concilio Vienn., cap. *Abusionibus*, *De poen. et remiss.* in Clementinis, et cap. *Cum ex eo*, eodem titulo *extra*. Etenim In-

indulgentiae non aliter prosunt acquirenti, quam ad partialem, vel totalem remissionem poenae temporalis, quae peccatis deberetur; prout nimirum fuerint ab habente auctoritatem dispensatae. At opera poenalia, quae quis virtuose in se repraesentat, aut illata patienter tolerat, nedum prosunt poenae temporali minuendae, sed etiam iuvant ad coercendam carnis concupiscentiam, ad subdendum spiritui corpus, ad gratiae augmentum, et ad promerendum praemium essentielle gloriae, quod incomparabiliter magis expetendum, quam sola diminutio poenae temporalis.

AD TERTIUM respondeo, [*Miscell. ib. n. 7.*] nulli esse consulendum, ut omittat exhibere opus iniunctum in Sacramentali Confessione ab Sacerdote, propter opus praescriptum in Indulgentiae promulgatione; quia nemo est certus, sine Dei revelatione, se esse in charitate. Quod si non sit in statu gratiae, tunc ei Indulgentiae haud prodesse queunt; ideoque tutius est iniunctam poenitentiam exequutioni demandare, quia (ut dictum est *supra*) longe maiorem ex hoc utilitatem est percepturus. Manens tamen in charitate, si ob Indulgentiae opus non exequeretur sibi impositam poenitentiam, minime foret praecepti Ecclesiae transgressor, quia superior potest ipsum a sententia inferioris iudicis absolvere, et commutare iniunctum opus in aliud, uti est illud praescriptum pro Indulgentiarum acquisitione. Ex quo patet ad *primam probationem minoris*. — *Ad secundam, cum dicitur*, ex eo fore, ut quisque opera poenalia virtutis negligeret: *respondeo* ex dictis *ad secundum*, propter Indulgentias neminem debere omittere exercitium virtutum, et praesertim poenitentiam iniunctam a Confessario, quia talia opera longo intervallo Indulgentiis praestant, praesertim cum ignoretur utrum sint profuturæ; si tamen omitterentur in casu, quo quis esset in statu gratiae, profecto ad poenitentialem satisfactionem non teneretur.

AD QUARTUM dicendum, [*Miscell. ib. n. 8.*] in casu proposito tertiam partem poenae temporalis subeundae utrique remitti, ac proinde Indulgentiam ratione alterius et alterius dispositionis repertae in subiectis disparem sortiri effectum, non quidem per se, sed per accidens, quatenus nimirum unus est debitor maioris poenae sustinendae, quam alius. Neque hoc esse aliquo modo inconveniens, cum Praelati Ecclesiae Indulgentias concedentes nesciant quisnam maiori vel minori poenae persolvendae obstrictus teneatur. *Exemplum*: quia gratia quantumvis minima est incompatibilis et repugnans omni peccato, quaecumque gratia vel minima delet vel innumera quaecumque peccata: et aequalis gratia in altero unum inveniens peccatum, illud dumtaxat depellit, et destruit; non quia alia pariter peccata delere non posset, sed quoniam ita dispositum invenit subiectum, ut non nisi unicum peccatum tollendum sit ab ipso. Et ita consimiliter Indulgentia, quae de se unicuique tantum tertiam et aequalem partem poenae temporalis relaxaret, per accidens fit, ut uni maiorem, alteri minorem poenam remittat. — *Et cum subditur*: [*Miscell. ib. n. 9.*] ergo ille, cui magis de poena dimittitur, reportat commodum de multis peccatis suis; *respondeo*, id esse falsum, quia magis accipit detrimentum, et maximum incommodum reportat ex multiplicitate peccatorum. Contritio enim magna et multiplicia peccata habentis saltem habitualiter debet esse maior, quam illius, qui unicum, aut minora peccata commisit; hoc autem est maximum incommodum, uti contritio est se conterentis poena — *Deinde*, ipsum peccatum in se est poena, et detri-

mentum, quia deordinatio naturae intellectualis; verissime enim dixit Augustinus, 1. *Confess.*, cap. 12. *Iussisti, Domine, et sic est, ut poena sua sibi sit omnis inordinatus animus.* Ex hoc igitur quod maior poena temporalis uni relaxetur, quam alteri, qui minus peccavit, potius sequitur longe maiora sibi damna intulisse eum, qui in plura peccata lapsus est, quam alterum, cui per eandem Indulgentiae concessionem et participationem, non tantumdem de eiusmodi poena dimittitur.

AD QUINTUM [*Miscell.* ib.] dicendum, si illi duo exequentes opus praescriptum pro Indulgentiis acquirendis aequaliter polleant divitiis, eum qui plura largitur, vel ex maiori devotionis affectu erogat ac tale exequitur opus, magis de bonis spiritualibus participare, non quoad remissionem poenarum per Indulgentias, quia parem uterque accipit, uti exprimitur in litteris, sed quoad meritum, cui aeternum rependitur praemium. Vel saltem evenit, ut eius meritum augeatur secundum boni operis intensionem, quod longe maius est (ut praedictum fuit) quam solius poenae temporalis impetrare remissionem.

AD ULTIMUM dico, [*Miscell.* ib.n.10.] utrumque, divitem nimirum et pauperem, si sint in charitate, Indulgentiam lucrari; quia non prosunt Indulgentiae, neque habent valorem ex operibus, quae exhibent ii qui acquirere intendunt, sed magis valorem accipiunt ab earum causa. Nam unumquodque a quo habet *esse*, accipit et virtutem. Causa autem Indulgentiarum sunt merita superabundantia Christi et Sanctorum applicata aliis per Praelatos Ecclesiae; ergo ponentes condiciones ab ipsis praescriptas, eas indubie acquirunt; ac consequenter quoniam dives et pauper ponuntur eleemosynas fecisse, uterque Indulgentias lucratur. Videtur nihilominus dives non plene Indulgentiam acquirere ut pauper, quia non facit opus iniunctum, secundum quod convenit sibi, et suae patiuntur facultates. Hoc enim etsi Praelati non exprimant in litteris suis, quia circa hoc negotium haud dari potest regula determinata, cum quod uni est grande donum alteri sit modicum, et vix reputabile; satis nihilominus id significatur rationabiliter intelligere volentibus. Dicentes enim: *Quicumque faciet tale opus*, etc. una innuunt, velle se quemque lucrari Indulgentias cupientem exequi illud opus, secundum quod propriae cuiusque permittunt facultates et status.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM INDULGENTIAE ACQUIRANTUR TOTIES,
QUOTIES QUIS INIUNCTUM OPUS EXEQUITUR.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 25. a. 2.
Ad quartum.

RESPONDEO: [*Miscell.* q. 4. n. 21] *aliqui dixerunt*, toties quemque dum est in charitate Indulgentias lucrari, quoties iniunctum Indulgentiae opus repraesentat, quum ei operi sunt perpetuae Indulgentiae affixae, ut limina Apostolorum visitantibus. At si Indulgentiae perpetuae non sint, sed certo dierum numero conclusae, tunc semel tantum acquiri; quia ea videtur fuisse intentio concedentis, ut semel tantum quisque Indulgentias lucretur; ac propterea praescripsisse dies determinatos, ut tres,

aut octo; ut qui prima, vel secunda die iniunctum opus exhibere non valerent, saltem octo dierum spatio efficere potuissent. [*Miscell.* q. 4. n. 21.] Verumtamen haec sententia non videtur probanda; nam potest esse Dioecesis ita parva, unaque Civitate circumscripta, in tantum ut omnes Dioecesani possent uno, vel duobus diebus concurrere; eo igitur in casu reliqui dies pro lucrandis Indulgentiis praescripti superfluerent.

Dicendum [*Miscell.* ib.] est ergo, toties acquiri Indulgentias ab iis qui sunt in charitate, quoties ab eis exequutioni demandatur opus praescriptum, seu sint Indulgentiae perpetuo, seu ad tempus praefinitum lucrandae. Quod probo, quia sicut se habet totum tempus ad opera facta in toto tempore, ita pars temporis ad opera facta in illa parte temporis; ergo si Indulgentiae perpetuae, in omni tempore, et qualibet parte temporis possunt acquiri, pariter et ad tempus constitutae in suo speciali tempore, et in qualibet parte eius quisque poterit eas lucrari, et ita quoties opus iniunctum exhibetur. — *Deinde*, agens propter finem intendit attingere finem suum meliori modo quo potest; ergo quando habens legitimam facultatem Indulgentias concedit visitantibus talem Ecclesiam ad Dei honorem, debet id intendere omni meliori modo quo potest, et ita intellexisse est interpretandum: sed Deus magis honoratur, si homines frequenter visitent Ecclesiam suam, quam si tantum semel; ergo quoties homines visitant Ecclesiam ad Dei honorem, ut Indulgentiarum distributor iniunxit, toties Indulgentias sibi acquirunt, quia talem existimandum est exitisse concedentis intentionem.

ARTICULUS III.

UTRUM PRO TEMPORALI SUBSIDIO DEBEAT FIERI INDULGENTIA.

Doctor, Miscell. q. 4. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 25. art. 3.

VIDETUR non esse Indulgentias dispensandas pro temporali subsidio. Nam tali facto videretur commutari spirituale pro temporali, in quo consistit ratio formalis simoniae; ergo nulla ratione est id faciendum. *Assumptum patet*, quia per Indulgentias laxatur vel in toto, vel ex parte poena temporalis debita peccatis; ergo si hoc fieret intuitu temporalis subsidii, commutaretur spirituale pro temporali.

CONTRA. In oppositum est praxis et consuetudo Ecclesiae Catholicae, de quo cap. *Quod autem consuluisti, De poen. et remiss.*, et cap. *Cum ex eo*.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell.* q. 4. n. 6.] pro temporali subsidio posse et debere interdum Indulgentias fieri; et non tantum ob hanc causam, sed per quamcumque aliam rationabilem, quae potest Summo Pontifici occurrere, quando ex illa Dei honor et Ecclesiae utilitas rationabiliter sperantur. Quamvis de facto in quinque casibus ferme Papa concedere soleat plenarias Indulgentias, quibus tota poena debita peccatis laxatur. Et *primo* quidem, cum aliquem instituit Inquisitorem haereticae pravitatis; quia ei valde arduum, atque difficultatibus plenum committit munus, cuius gratia morti sese exponit propter Catholicam fidem. *Secundo*, in generalibus expeditionibus, quae instituuntur ad bellum inferendum infidelibus et tyrannis, quia fidei nostrae adver-

santur, et Terram Sanctam occupant, quae debet esse fidelium Christianorum. *Tertio*, conceduntur illis, qui tempore pacis visitant Terram Sanctam ob Dei honorem et reverentiam et alia Loca Sancta, ut Apostolorum limina. *Quarto*, quando aliqui ex devotione et charitatis fervore hoc instanter petunt; praesertim iis concedi solent, qui in subsidium Ecclesiae propria bona consueverunt contribuere; quo Indulgentiarum beneficio magis pelli, et ad opera bona proseguenda bene animati, maiores sibi meritorum proventus acquirant, et in sancta conversatione proficiant. Et *quinto* denique, cum confidenter creditur et probatur de aliquibus ob eorum notam sanctitatem, Ecclesiae thesaurum ex eorum meritis incrementa accepturum.

AD ARGUMENTUM respondeo, [*Miscell. ib.*] *negando assumptum*. Et *cum probatur*, quia est hic commutatio boni spiritualis pro subsidio temporali; *dico*, de mente Indulgentias concedentis non intervenire talem commutationem. Sed sicuti tribuens subsidium temporale pro Ecclesia aedificanda, pontibus publicis construendis, aut reaedificandis pro bello adversus haereticos et infideles apparando, et alia id genus, sponte et liberaliter tribuit, ita pari liberalitate, sed longe maiora beneficia rependit Pontifex, Indulgentias impartiendo. [*Quodlib. q. 20. n. 16.*] Non quasi spiritualia vendens aut commutans cum temporalibus subsidiis, quia cuncta temporalia simul conflare non possent valorem pro commutatione minimi boni spiritualis, utpote altioris ordinis, sed quasi liberalitate decertans cum contribuentibus ea subsidia, concurrente etiam motivo iustae gratitudinis, et debitae charitatis officio, ut decet eiusdem corporis membra, quorum unum sicuti subvenit alteri, cuius indiget, et quo potest, ita vicissim aliud prospicit alteri membro alterius rei egenti, secundum eam qua pollet facultatem.

QUAESTIO VIGESIMASEXTA.

DE IIS QUI POSSUNT INDULGENTIAS FACERE, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de illis qui possunt Indulgentias facere.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum quilibet Sacerdos parochialis possit Indulgentias facere. - 2. Utrum Diaconus, vel alius non Sacerdos possit eas facere. - 3. Utrum Episcopus possit eas facere. - 4. Utrum existens in peccato mortali possit eas facere.

ARTICULUS I.

UTRUM QUILIBET SACERDOS PAROCHIALIS POSSIT INDULGENTIAS FACERE.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 26. art. 1.

VIDENTUR Sacerdotes Parochiales posse Indulgentias constituere. Etenim [*Miscell. q. 4. n. 1.*] aliquam habere potestatem Indulgentias dispensandi aliud esse non videtur, quam applicare superabundantia

merita Christi et Sanctorum membris indigentibus: sed nulla est Congregatio fidelium, in qua non sit aliqua superabundantia meritorum, veluti in thesauro conditorum; ergo Sacerdotes Parochiales merita suorum Parochianorum, quae superabundare pie creduntur, poterunt illis applicare qui eorum egent; ergo est ipsis potestas Indulgentias distribuendi.

2. PRAETEREA. [*Miscell.* ib. n. 18.] Praesidens alicui communitati valet aliis merita eius communitatis applicare; praesidentis enim est disponere de bonis eorum, quibus praeest; quod utique facere nequiret persona privata ipsius Communitatis, quia ad ipsam non spectat ordinare, et disponere de bonis illius. Sed Sacerdotes Parochiani praesident Communitati suorum respective parochianorum; igitur poterunt applicare quibus voluerint bona Communitatis; illa nimirum, quorum Communitas non indiget, quod est Indulgentias elargiri.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 17.] Sacerdotes Parochiales nequeunt excommunicare, ut dictum fuit *art.* 1. q. 22., nisi id ipsis fuerit expresse concessum; ergo pariter nisi fuerit eis data potestas impartiendi Indulgentias, nullam id faciendi habent auctoritatem.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell.* q. 4. n. 18.] Sacerdotum Parochialium, seu curam habentium animarum non esse Indulgentias lucrandas constituere, seu merita Christi et Sanctorum aliis applicare. Ad cuius evidentiam, sciendum, eam applicationem posse tripliciter contingere: *primo*, in singulari: *secundo*, in speciali: et *tertio* denique, in generali. Quantum ad primam applicationem attinet, quicumque existens in charitate alii existenti pariter in charitate sua bona opera potest applicare. At in speciali applicatio facta dicitur, quum aliquis vel aliqui de una Congregatione orant pro aliis ad eandem Congregationem attinentibus, vel pro eorum familiaribus ac benefactoribus, quibus omnibus, vel aliquibus eorum is, qui Congregationi praeest, potest communicare, atque applicare bona spiritualia ipsius Congregationis, eosque associare ad beneficia illa percipienda, quae a Deo Congregationi eiusmodi retribuantur. Quod efficere et praestare nequit qui tantum est Congregationis membrum, et ad ipsum non spectet de Congregatione ordinare. Verumtamen neque prima, neque secunda applicatio meritorum proprie Indulgentia dicenda est propter duo: primo, quia talis communicatio meritorum, etsi cadat in emolumentum et satisfactionem illius, cui applicatio fit, non satisfacit tamen coram Ecclesia universali; quia *primo* aut *secundo* modo applicantes nullam habent super Ecclesiam Catholicam potestatem; igitur nec relaxare queunt eas, quas Ecclesia iniunxit satisfactiones, sed adhuc supersunt persolvendae illis, quibus iniunctae sunt, quantumvis ii coram Deo absoluti supponantur. Hi enim adhuc Ecclesiae satisfacere tenentur; nam si impositam satisfactionem adimplere contemnant, novo se peccato involvunt. Per Indulgentias autem non solum Deo, sed etiam Ecclesiae satisfacimus; igitur nemo cuiuscumque Congregationis curam gerens potest Indulgentias lucrandas statuere. — *Deinde* bona cuiuscumque privatae personae et Congregationis particularis finita sunt; ergo tutum non foret de huiusmodi bonis finitis applicare aliis, sicuti applicantur Indulgentiae illae, quae de thesauro Ecclesiae indeficienti et abundante meritis infinitis fidelibus applicantur et distribuuntur; ac proinde neque Parochiales Sacerdotes,

neque Abbates, aut quivis alius Praesidens alicui Congregationi speciali in Ecclesia, habent potestatem faciendi Indulgentias, quamvis queant modo praedicto merita vel propria, vel Congregationum suarum aliis applicare.

Tantummodo [*Miscell.* ib. n. 19.] igitur ex tertia applicatione, nimirum in generali, oriuntur verae et legitimae Indulgentiae, quando scilicet de thesauro Universalis Ecclesiae Christi et Sanctorum merita applicanda proponuntur ab habente potestatem iis, qui statutas condiciones adimpleverint. Et is solus est ille, qui toti Christi Ecclesiae praeest Christi in terris Vicarius et successor Petri. Is, inquam, distribuendi Indulgentias auctoritative et principaliter habet potestatem, sibi a Christo immediate collatam; caeteri vero Ecclesiarum Praelati, qui iuxta Canones valent aliquas Indulgentias conferre, habent a summo Ecclesiae Hierarcha, qui subinde, ut illis hanc auctoritatem concessit, posset et aliis, si vellet, concedendi Indulgentias, facere potestatem.

AD ARGUMENTA [*Miscell.* q. 4. n. 19.] patet ex dictis, quia licet Parochiani Sacerdotes, alique caeterarum Congregationum Ecclesiae Praefecti valeant applicare aliis bona earum respective Congregationum, quarum regimen tenent, non foret tamen talis applicatio Indulgentia, de qua loquimur, quia quamvis per eiusmodi applicationem meritorum ille cui applicantur satisfaceret Deo, adhuc nihilominus teneretur Ecclesiae obnoxius quoad satisfactionem poenitentialem sibi iniunctam; a qua tamen absolvuntur ii, qui Indulgentias consequuntur, exhibendo opus in Indulgentiae concessione praescriptum; quamvis tutius et melius sit (ut dictum fuit, *quaest. antec. art. 2.*) poenitentialem satisfactionem pariter repraesentare.

ARTICULUS II.

UTRUM DIACONUS VEL ALIUS NON SACERDOS POSSIT INDULGENTIAS FACERE.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 26. art. 2.

VIDETUR non posse Indulgentias facere ille, qui non est Sacerdos. Etenim per Indulgentias remittitur de poena temporali debita iam dimissis peccatis, et relaxatur satisfactio subeunda iuxta iudicium Sacerdotis, qui a reatu culpa peccatores poenitentes absolvit; ergo tam poena temporalis, quae superest, quam satisfactio, quae laxatur per Indulgentias, dicunt ordinem ad claves et potestatem Ordinis; igitur nequit aut dimitti illa, aut laxari ista, nisi de Ordinis eiusdem potestate; et per consequens nemo non Sacerdos potest Indulgentias distribuere, ut nequit esse minister Sacramenti Poenitentiae, in quo remittitur culpa, commutatur aeterna in temporalem poenam, atque satisfactio iniungitur.

CONTRA. [*Miscell.* q. 4. n. 19.] Dispensare merita Christi et Sanctorum, aliisque applicare potestate ordinaria convenit illi, qui toti Ecclesiae praeest, et iis, quibus ab eo commissum fuerit: sed potest talem auctoritatem communicare non habenti Ordinem sacerdotalem; ergo non Sacerdos potest Indulgentias facere.

RESPONDEO [*Miscell. ib.*] dicendum, aliquem, qui non est Sacerdos, posse Indulgentias facere. Haec enim potestas non pendet, nec fundatur in characterē Sacerdotali; sed est actus iurisdictionis eius cui commissā est cura regiminis Ecclesiae, et dispensationis thesauri spiritualis eius; ergo potest talis iurdictio communicari alicui non habenti Ordinem sacerdotalem. Et de facto Legati Pontificis, etsi non Sacerdotes, Indulgentias distribuunt. Et Episcopus, cuius fuerit electio confirmata, idipsum praestare posset, quia talis iurdictio consequitur eius electionem confirmatam, non consecrationem Episcopalem, licet Ostiensis in cap. *Cum ex eo De poen. et remiss.* dicat tutius esse Episcopum non conferre Indulgentias, nisi in Sacerdotem sit ordinatus.

AD ARGUMENTUM respondeo ex dictis, q. 25. art. 2. *Ad tertium*, [*Miscell. ib. n. 1.*] Ecclesiam, utpote superiorem cuiusvis privati Sacerdotis, habere a Christo auctoritatem laxandi et commutandi satisfactiones iniunctas poenitentibus ob commissā peccata; quam porro laxationem vel commutationem per exhibitionem operis iniuncti in Indulgentiarum promulgatione, non esse actum clavium collatarum in Ordinis susceptione, sed esse iurisdictionem spectantem ad aliud forum, sicuti est etiam potestas ligandi per censuras. [*Miscell. ib. n. 19.*] Quatenus igitur Christi Vicario demandatum est regimen totius Ecclesiae Universalis, subinde ei commissā est cura dispensandi bona spiritualia eiusdem Ecclesiae, quae sunt superfluentia Christi et Sanctorum merita. Eius igitur muneris esse actus Indulgentiarum collatio, et nullius Ordinis, aut potestatis clavium.

ARTICULUS III.

UTRUM EPISCOPUS POSSIT INDULGENTIAS FACERE.

Doctor Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 26. a. 3.

VIDETUR Episcopus non habere potestatem Indulgentias concedendi. [*Miscell. ib. n. 18.*] Solus enim ille valet merita Christi et Sanctorum distribuere et indigentibus applicare, cui commissā est cura regiminis Universalis Ecclesiae, datumque esse dispensatorem spiritualium thesaurorum eius: sed nulli Episcoporum tale quid est datum, sed dumtaxat Petro dictum a Christo est: *Pasce oves meas*, Ioann. 21.; ergo nullus Episcopus potest Indulgentias facere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 12.*] Tantummodo Iuris conditor potest dispensare aut laxare Ius, quod condidit, et nullus eo inferior: sed per Indulgentias remittuntur aut laxantur poenae satisfactoriae peccatis debitae, quas Ius Canonicum esse peccatis respective infligendas praedefinivit, sanxitque; igitur solus Pontifex Romanus Iuris conditor potest Indulgentias concedere, nemo autem Episcoporum, quia quilibet Iuri parere tenetur.

CONTRA. [*Miscell. q. 4. n. 19.*] *De poen. et remiss.*, cap. *Cum ex eo* habetur, Episcopos in quibusdam casibus posse Indulgentias concedere.

RESPONDEO [*Miscell. ib.*] dicendum, Episcopos posse Indulgentias conferre, prout ipsis eas dispensandi fuerit a summo Ecclesiae Hierarcha facta potestas. Etenim dumtaxat Romano Pontifici proprie, et de Iure

competit dispensare Indulgentias; quia ipse solus immediate a Christo accepit regimen totius Ecclesiae Universalis, et munus custodiendi et dispensandi spirituales thesauros Ecclesiae. Episcopi ergo, aliique, quibus idem ex parte praestandi est commissum, ab Romano Pontifice acceperunt. Et porro Episcopos, Archiepiscopos, caeterosque Ecclesiae Praelatos talem auctoritatem a Papa accepisse decuit. Cum enim sint sponsi Ecclesiarum respective suarum, idest, Dioecesium, et Archiepiscopi Archiepiscopatum, sintque vocati in partem sollicitudinis, secundum Apostolum, 2. *Ad Corint.*, c. II. decuit Romanum Pontificem istis (quos fratres in suis literis appellat) indulsisse potestatem aliquot Indulgentias quibusdam in casibus conferendi: quam facultatem profecto non haberent, nisi specialiter concessa fuisset. Quam pariter ex Papae concessionem habent Sedis Apostolicae Legati, qui quemadmodum per omnem Provinciam eorum legationi subiectam condere possunt perpetuas Constitutiones, ita et Indulgentias conferre. Est autem in Iure praescriptum (ut patet ex *praeallegato*, cap. *Cum ex eo*) quando, et quales Indulgentias Episcopi conferre possint, et valeant; his verbis, *Decrevimus, ut cum dedicatur Basilica, non extendatur Indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus Episcopis dedicatur; ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de iniunctis poenitentiis indulta remissio non excedat*. Ac denique conceditur ipsis, ut pro publica causa certis in casibus parem numerum dierum quadraginta indulgentias conferre possint. Quod decretum Concilii Generalis Lateranensis sub *Innoc. 3.* esse stricte et rigore intelligendum, nec Episcopos ultra eius praescriptum ullam in Indulgentiis distribuendis habere facultatem, declarat Bonifacius VIII. *De poen. et remiss.* cap. finali in 6. *Indulgentiae*, inquit, *quae ab uno, vel pluribus Episcopis in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis quibuscumque casibus conceduntur, vires non obtinent, si statutum excesserint Concilii Generalis*; secundum scilicet illam partem, qua exorbitant supra factam concessionem; nam ad tenorem verborum eius subsistunt, suasque vires obtinent, iuxta *Gloss. ibidem*, quia *utile per inutile non vitiatur* *De reg. Iuris* in 6. reg. 37.

Ex quibus [*Miscell. q. 4. n. 19.*] patet responsio AD ARGUMENTA. Etsi enim principaliter auctoritative, ac de plenitudine suae ordinariae potestatis dumtaxat Summo Pontifici Romano competat Christi fidelibus Indulgentias conferre, iuxta ac rationabili concurrente causa, commissarie tamen potest aliis etiam convenire; qui proinde ex indulta ipsis auctoritate, valide atque legitime Indulgentias dispensant, et quatenus Papae Delegati, vel solvunt vel relaxant eas poenitencias, quas de Canonum dispositione Sacerdotes peccatis confessis praescribunt, id non facientes ex potestate, qua praediti sunt virtute Ordinationis, aut gradus eminentis, quem in Ecclesia tenent; sed praecise de speciali Romani Pontificis favore et privilegio illis indulto. Ipse ergo Papa principaliter Indulgentias elargiri, ac Canonum rigorem relaxare dicendus est. *Qui enim facit per alium est perinde ac si faciat per se ipsum. De reg. Iuris* in 6. reg. 72. Ipsique inferiores Hierarchae a Papa accipiunt quicquid in talem actum possunt.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM INDULGENTIAE, QUAS EPISCOPI CONCEDUNT EORUM DIOECESANIS, VALEANT QUOQUE PEREGRINIS PRAESCRIPTUM OPUS EXEQUENTIBUS.

Doctor Miscell. q. 4.

VIDETUR peregrinis prodesse Indulgentias ab Episcopis eorum Dioecesanis concessas, dummodo sint in charitate, ac iniunctum opus repraesentent. Siquidem [*Miscell. q. 4. n. 22.*] *favores convenit ampliari*, ut habetur *De reg. Iuris* in 6. reg. 15.; ergo favor iste, quo Episcopus applicat et distribuit spiritualia bona de Ecclesiae thesauro suis subditis, debet extendi etiam ad peregrinos exequentes quod faciendum ipse praescripsit Episcopus.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib.*] Quamdiu peregrini manent in Dioecesi Episcopi, qui Indulgentias concessit, cadunt sub ipsius iurisdictionem, quamvis alioquin non sint eius subditi; si enim inibi peccaverint, possunt ab Episcopo condigne puniri; ergo etiam erunt participes spiritualium bonorum, quae aliis de ipsius iurisdictione distribuit.

3. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 20.*] Si peregrini inveniantur in Ecclesia dum fiunt generales distributiones, non secus ac Dioecesani, admittuntur ad participationem earum: sed incomparabiliter Deus est liberalior in concedendis bonis spiritualibus, et Ecclesiae Praelati in Indulgentiarum distributione, quam sint homines in suis largitionibus; ergo Indulgentiae ab Episcopis concessae prosunt quoque peregrinis.

CONTRA. [*Miscell. ib. n. 19.*] Episcopis non convenit conferre Indulgentias ordinaria potestate, sed auctoritate Pontificis Romani, qui et praescripsit qualiter et quando ab ipsis sint concedendae, ut patet ex *articulo antecedenti*; ergo valent tantum eorum Dioecesanis, quia super alios non habent iurisdictionem, cuius iurisdictionis est actus collatio Indulgentiarum.

RESPONDEO, [*Miscell. ib. n. 22.*] videtur dicendum, peregrinis non prodesse Indulgentias ab Episcopis in eorum Dioecesibus promulgatas in casibus ipsis ab Iure concessis. Nam ipsis competit Indulgentias conferre ratione auctoritatis et iurisdictionis, qua pollent et exercere queunt: super alienas autem personas, quae non spectant ad propriam Dioecesim nullam habent auctoritatem et iurisdictionem; quia sub alia veniunt auctoritate et iurisdictione; ergo illis Indulgentias conferre non possunt. Est nihilominus consulendum peregrinis, ut executioni demandent opus pro Indulgentia acquirenda praescriptum, quia si in charitate maneant, id ipsis est meritorium, licet fortassis Indulgentiae sibi ipsis non prosint.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, utique [*Miscell. ib.*] favores esse ampliandos, sed rationabiliter, et cum prudenter coniici potest talem fuisse mentem concedentis. Irrationabile est autem quemque actum iurisdictionis exercere super aliquem, in quem auctoritatem atque iurisdictionem non habet, sicuti sunt ii, qui non sunt subditi;

neque est prudenter existimandum aliter sentire Episcopos, cum Indulgentias conferunt.

AD SECUNDUM, [*Miscell. ib.*] concedo, peregrinos fieri subditos Episcopis, cum publice delinquant in eorum Dioecesibus; id enim aequum est, ut nempe ibi peccata puniantur, ubi fuerint commissae, ut qui per peccata fuerunt scandalizati, aedificentur per iustam punitionem. Sed pro occultis peccatis non evadunt subditi Episcoporum. Non est igitur per ratio de collatione spiritualium bonorum, quia super extraneos non habent auctoritatem iurisdictionis, nec per hoc, quod illi volunt acquirere, fiunt ei subditi, ideo nec Indulgentias lucrantur.

AD TERTIUM dico, distributiones generales, quae fiunt in Ecclesia, ut cinerum, palmarum, candelarum etc. nihil habere commune cum collatione Indulgentiarum factam ab Episcopis. [*Miscell. ib. n. 19.*] Cum enim id praecise eis liceat ex privilegio Romani Pontificis, ultra praescriptum concedentis conferre non possunt. Quoniam igitur actus iurisdictionis est huiusmodi collatio, et Pontifex Romanus ipsis non tribuerit Iurisdictionem in alios, quam in Dioecesanos suos, manifestum videtur interdixisse conferre extraneis et peregrinis.

ARTICULUS IV.

UTRUM ILLE QUI EST IN PECCATO MORTALI POSSIT INDULGENTIAS FACERE.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 26. art. 4.

VIDETUR non posse Indulgentias conferre ille qui est in peccato mortali. Nam [*Miscell. q. 4. n. 17.*] maius quid est Indulgentias dispensare, quam recipere: sed ad recipiendas, lucrandasve Indulgentias requiritur status gratiae, ut dicetur *quaest. seqq. art. 1.*; ergo multo magis debet esse in statu gratiae ille qui Indulgentias confert. *Assumptum patet*, quia pauci admodum in Ecclesia Indulgentiarum beneficium distribuere possunt, eius tamen participes fieri valent omnes fideles, si sint uniti Corpori mystico Christi per charitatem, et lucrari intendant, ac praescriptum opus exequantur.

CONTRA. Etsi peccatum mortale auferat gratiam peccanti, non destruit tamen auctoritatem dispensandi bona spiritualia Ecclesiae, si talis ipsi auctoritas commissae, aut iure ordinario sibi competat; igitur huiusmodi dispensator cuiusvis culpae mortali obnoxius, poterit valide Indulgentias dispensare.

RESPONDEO dicendum, mortale peccatum non impedire, quominus summus Pontifex, aut Episcopus in casibus sibi concessis, Indulgentias conferant. Nam [*Miscell. ib. n. 3.*] iuxta dicta *quaest. 25. art. 1.* ad valorem Indulgentiarum non requiritur nisi auctoritas ex parte concedentis, indigentia ex parte recipientis, et ut causa movens ad concedendum sit pia et rationabilis, scilicet honor Dei, et Ecclesiae utilitas. Quod igitur faciens Indulgentias sit in statu gratiae vel peccati mortalis, non facit nec ut absolute valeant, aut non valeant, neque ad hoc ut minoris sint efficaciae et valoris. Et quamvis ob aliquid mortale et enorme peccatum iuste posset adimi inferioribus Hierarchis, aut suspendi

potestas concedendi Indulgentias, id autem non esset ab ipso peccato in se, sed quia intuitu ipsius summus Ecclesiae Hierarcha, qui dedit faciendi Indulgentias potestatem, eadem auctoritate, qua concessit, revocat simpliciter, vel ad tempus suspendit.

AD ARGUMENTUM respondeo, concedendo minoris potestatis esse recipere Indulgentias, quam conferre, quia actus iste consequitur potestatem amplissimam, quam Christus immediate dedit Petro, eiusque successoribus custodiendi et dispensandi Ecclesiae thesauros. Quia nihilominus ex huius actus exercitio haud redundat in ipso tantum utilitatis, quantum in illos, qui adeo singulari beneficio potiuntur, hinc mirum non est, oportere esse recipientes in statu gratiae, non illos, qui conferunt; quia actus distribuendi tantum requirit necessariam auctoritatem, et causam rationabilem, ne dissipatores videantur bonorum spiritualium.

QUAESTIO VIGESIMASEPTIMA.

DE HIS QUIBUS VALENT INDULGENTIAE,
IM QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his quibus valent Indulgentiae.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum Indulgentia valeat existentibus in peccato mortali. - 2. Utrum valeat Religiosis. - 3. Utrum valeat non facienti illud pro quo Indulgentia datur. - 4. Utrum valeat ei qui Indulgentiam facit.

ARTICULUS I.

UTRUM INDULGENTIA VALEAT EXISTENTIBUS
IN PECCATO MORTALI.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 5. p. q. 27. art. 1.

VIDENTUR Indulgentiae valere existentibus in peccato mortali. Nam [*Miscell. q. 4. n. 17.*] Indulgentiae valent ad dimittendam ex parte, vel laxandam in toto poenam temporalem debitam peccatis dimissis: sed ex dictis 3. p. q. 14. art. 2. tali poenae potest quis satisfacere, etiam in statu peccati mortalis: si enim qui poenituit postea relabatur in peccatum, et interim exhibeat opus sibi iniunctum in Confessione, non tenetur illud iterum subire; ergo existens in peccato mortali potest eidem poenae temporali satisfacere per Indulgentias; ac proinde valent in peccato existentibus.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib.*] Ante primam gratiam in peccatore non requiritur alia gratia; alioquin et illa requireret aliam gratiam, et sic in infinitum; ergo neque exigitur status gratiae ad hoc ut quis per Indulgentias poenae temporalis consequatur remissionem.

3. PRAETEREA. [*Miscell. ib.*] Excommunicatio poena quaedam temporalis est: sed ut haec tollatur non requiritur status gratiae, cum possit

quis absolvi etiam invitus, et contemnens beneficium absolutionis, ut dictum fuit supra *q. 24. art. 2.*; ergo pariter poterit per Indulgentias absolvi ab obligatione subeundi poenas temporales debitas confessis peccatis, quamvis gratiam perdiderit.

CONTRA. Constat ex praxi et consuetudine Catholicae Ecclesiae, Pontificem Romanum, aliosque Praelatos in Indulgentiarum promulgatione edicere, se eas conferre vere contritis et confessis propria peccata; igitur Indulgentiae nihil valent existentibus in peccato mortali.

RESPONDEO dicendum, ad hoc ut Indulgentiae suum sortiantur effectum, ac diminuunt vel laxent poenam temporalem illis, qui eas consequi intendunt, oportere ipsos esse in charitate. [*Miscell. ib. n. 3.*] Ex eo enim thesauri Ecclesiae dispensator membris indigentibus applicat bona spiritualia quorum alia membra non egent, quia sunt unius corporis mystici membra; alioquin quemadmodum anima regens suum proprium corpus, nequit derivare quod uni membrorum superfluit in aliud membrum ab eo corpore avulsum, aut demortuum, ita Ecclesiae Universalis Hierarcha Christi et Sanctorum merita nequit transfundere in ea membra, quae ad unitatem corporis, quod dirigit et regit, non spectant. Existentes autem in statu peccati mortalis sunt separati a Corpore Christi mystico, cuius compages est charitas; ergo non sunt talia membra quamdiu carent gratia, disposita ad recipiendum influxum a mente, quae Corpus Christi mysticum regit. Ideoque Ecclesiae Praelati in Indulgentiarum promulgatione, ante omnia mandant, ut quisque Indulgentias acquisiturus, studeat per contritionem et confessionem in Dei amicitiam et gratiam admitti, si forte in statu damnationis reperiatur, diserte significantes, nihil alioquin ipsis tale beneficium profuturum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Miscell. ib. n. 17.*] dico, non esse parem rationem de satisfactione, quam quis in se repraesentat ob commissam peccata, et de Sanctorum meritis eidem applicatis in suorum peccatorum satisfactionem. Quia enim quis per seipsum iniunctam satisfactionem exhibet, reddit ei quem offendit id quod reddendum ab se esse iudicatum fuit; et quamvis non sit in statu gratiae, est nihilominus vera satisfactio, non quidem placans offensum, sed rependens quod tenebatur pro offensa; ac propterea ad aliud ulterius non tenetur, praesertim cum dicat habitudinem ad claves, a quibus fuit poenitenti iniuncta, dum erat in statu gratiae; virtute igitur clavium elevatur ad simpliciter satisfaciendum pro temporali poena, esto subinde minime reddatur per ipsam offensus placatus. At [*Miscell. ib. n. 3.*] cum eidem applicantur Indulgentiae, imputantur sibi satisfactiones Sanctorum et Christi, perinde ac si per seipsum satisfecisset. Eam autem applicationem et imputationem ideo recipit, quia est eiusdem corporis membrum, scilicet illi per charitatem unitum. Cum autem manens in peccato mortali sit ab eo corpore seiunctus, capax minime esse potest recipiendi eum influxum, ac proinde nihil ipsi Indulgentiae prosunt.

AD SECUNDUM, neganda est *consequentia*; neque enim est simile de prima gratia, et de satisfactione per Indulgentias. Prima [*Miscell. ib. n. 17.*] enim gratia datur homini disponenti se per liberum arbitrium praeventum et adiutum auxiliis actualibus gratiae divinae; ideo etsi ante gratiam sanctificantem et habitualement non requiratur alia eiusmodi gratia, nihilominus opus habet homo gratia Dei actuali praeveniente et

cooperante, sine qua numquam se disponere posset. Haec nihilominus gratia actualis non sufficit, ut alicui imputentur Sanctorum et Christi satisfactiones, atque subinde poena temporalis sibi debita laxetur; quia per hanc gratiam, quae a Deo communiter datur viatoribus, non efficitur quis membrum Christi, cum non santificet, sed dumtaxat disponat ad sanctitatem; ac proinde non recipit influxum, qui communicatur ratione unitatis cum Corpore Christi.

AD TERTIUM dicendum, [*Miscell. ib.*] utique excommunicationem posse ab eo tolli, qui intulit, vel ab eius Superiore, quamvis qui absolvitur divina gratia destituatur, et beneficium contemnat absolutionis, ut *q. 24. art. 2. cit.* extitit declaratum; id enim pendet a voluntate iudicis subiicientis tali censurae enormiter peccato notorio peccantem; qui videns spirituali gladio percussus eo processisse temeritatis et vecordiae, ut magis induretur, et satisfacere contemnat, ab excommunicatione reum absolvit, si forte per viam mansuetudinis ad resipiscendum provocetur. At [*Miscell. ib. n. 3.*] Indulgentiarum dispensatio sic pendet a voluntate Praelatorum Ecclesiae, ut oporteat quoque esse conformem voluntati Christi et Sanctorum, qui eorum merita primo voluerunt cedere in honorem Dei, et deinde in Ecclesiae utilitatem adiuvandam et sublevandam per illa, ceu membra eiusdem corporis indigentia eorum bonorum, quibus alia membra abundant. Cum ergo haec conditio per mortale peccatum non subsistat, quippe quod separet se illo innodantes ab unitate Corporis mystici Christi, nequeunt Indulgentiae quidquam prodesse existentibus in peccato mortali.

ARTICULUS II.

UTRUM INDULGENTIA VALEAT RELIGIOSIS.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 27. art. 2.

VIDENTUR Indulgentiae haud prodesse vel cedere in Religiosorum emolumentum. Nam [*Miscell. q. 4. n. 20.*] Indulgentiae sunt concedendae pro causa rationabili, ac speciali motivo occurrente, nec acquiruntur per hoc quod quis exequatur opus alias debitum, sed ex eo quod faciat quod praescripsit Indulgentiarum distributor, modo operi iniuncto repraesentando alio titulo non teneatur: sed Religiosi, ut etiam Canonici, debent quotidie convenire in Ecclesia ad recitandas Horas Canonicas; ergo si Indulgentiae affixae sint Ecclesiis Religiosorum pro visitantibus eas ad Dei honorem, et Ecclesiae augmentum, et tranquillitatem, videntur Religiosi minime acquirere eas, convenientes pro Horarum Canonicarum persolutione.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib.*] Si Religiosi lucrari Indulgentias dicerentur per hoc, quod faciant quae exequi alias tenentur ex praescripto eorum Regularum et statutorum, toties lucrarentur eas, quoties iubentur in Ecclesia convenire, seu ad celebrandum Sacrum, seu ad recitandum divinum Officium: sed ex hoc solveretur rigor regularis disciplinae; quia per tot Indulgentias absolverentur a satisfactoriis poenis, ipsis ob Regulae vel Statutorum transgressiones iniunctis; ergo dicendum est Religiosos Indulgentias non acquirere.

3. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 18.*] Iuxta dicta supra q. 26. art. 1. ille, qui Religiosorum praeest Congregationi potest bona ipsius Congregationis aliis applicare, adeoque in qualibet Congregatione est quidam thesaurus bonorum spiritualium; ergo iustum non videtur, Religiosos, qui de bonis ipsis superfluentibus aliis distribuunt, sibimet de Ecclesiae bonis assumere; et consequenter cum Indulgentiae non valeant, nisi iusta causa subsit, profecto Religiosis non videntur valere.

CONTRA. [*Miscell. ib. n. 3.*] Religiosi sunt membra militantis Ecclesiae indigentia ut alia, quae peregrinantur a Domino; ergo quamdiu sunt unum per charitatem cum Christo, valent ipsis Indulgentiae ab Ecclesiae Praelatis statutae et concessae.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell. ib. n. 20.*] quotiescumque Indulgentiae absolute conceduntur sub hac aut consimili formula: *Quicumque talem Ecclesiam visitaverit, aut hoc vel illud opus fecerit, talem, vel talem Indulgentiam ei concedimus*, quemlibet in gratia Dei existentem, atque praescriptum opus exequentem, seu saecularis, seu Regularis extiterit Indulgentiam acquirere, dum tamen actu contrarium non intendat, nempe nolle se Indulgentiam lucrari. Nam quamvis solummodo habitualiter intendat sibi concessam Indulgentiam acquirere, tali beneficio potitur. Ex quo enim est in charitate, vult opera sua habitualiter omnem possibilem efficaciam habere; ergo iustum est hunc propriis operibus bonis lucrari ea omnia, quae sunt per tales actus lucrabilia. Proficisci autem in Ecclesiam ad honorem Dei tempore statuto pro Indulgentiis acquirendis, est velle participem fieri beneficio Indulgentiarum; ergo existens in charitate et exequens opus praescriptum ab Indulgentiarum distributore ad Dei honorem, esto actu non recogitet de Indulgentiarum acquisitione, nihilominus compos evadit illarum. Quod et potest exemplo confirmari; siquidem convenientes in Ecclesiam ad honorem Dei, et causa audiendi vel recitandi divina Officia, si eveniat ut in Ecclesia fiant distributiones generales quae in ea fieri consueverunt, admittuntur ad participationem illarum, perinde ut ii qui eius rei gratia eo convenerunt; ergo si homines admittunt in partem generalium distributionum etiam illos, qui de tali re non cogitabant, propterea quod venerint in Ecclesiam ad honorem Dei, ibique tunc reperiantur, multo fortius Deum, et Ecclesiae Praelatos ad participandas Indulgentias admittere credendum est eos, qui in charitate manentes, et opus praescriptum executioni demandantes, non actu, sed habitualiter tantum Indulgentias lucrari intendunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Miscell. ib.*] opus bonum factum in charitate ex speciali obligatione duplicem rationem habere, scilicet meritorii praemii vitae aeternae, et satisfactorii poenae temporalis debitae dimissis peccatis. Per hoc igitur quod Religiosi exequantur opera ab Regula, quam profitentur, praecepta, merentur vitam aeternam; et quia eadem opera iniuncta fuere ab eo, qui Indulgentias constituit iisdem operibus, quatenus satisfactoria sunt, consequuntur ut ipsis longe maiores Christi et Sanctorum satisfactiones attribuantur et imputentur. Bene igitur stat, idem opus esse debitum titulo praecepti Regulae, et esse assumptum ab Ecclesiae Praelatis pro acquisitione Indulgentiarum; quia quo magis meritorium, eo difficilius est operanti; ac proinde satisfactorium maioris poenae temporalis.

AD SECUNDUM respondeo, [*Miscell. ib.*] concedendo, toties quemque

acquirere Indulgentias, quoties in charitate opus iniunctum exequitur, seu Indulgentiae sint perpetuae, seu certo dierum numero praefinitae, ut dictum fuit supra *q. 25. art. 2. in incidenti*; [*Miscell. ib. n. 21.*] quia sicuti se habet totum tempus ad opera facta in toto tempore, ita pars temporis ad opera facta in illa parte temporis; quo pacto igitur Indulgentiae perpetuae in omni tempore et hora possunt acquiri, eodem modo Indulgentiae temporales in qualibet parte et hora statuti temporis possunt consequi, si caetera necessaria adsint. — *Et cum dicitur*, si Religiosi toties, quoties conveniunt in Ecclesia, cum ibi est Indulgentia, eius fierent participes, ex eo solveretur rigor regularis disciplinae; *respondendo*: satisfactio iniuncta Religiosis ob regulares transgressionem aut est publica, aut poenitentialis. Si publica, ab eius solutione non liberantur per Indulgentias; quia tale quid non intendunt Ecclesiae Praelati illas concedentes. Si vero est poenitentialis, responsum iam fuit ad hanc *instantiam* supra *q. 25. art. 2.*

AD TERTIUM patet ex dictis *loc. cit. in argumento*, [*Miscell. ib. n. 18.*] qualiter Congregationum regularium Praefecti applicantes bona spiritualia suarum Communitatum aliis, non proinde Indulgentias distribuunt; nec adeo sunt affluentia bona cuiusvis Congregationis specialis, ut Indulgentiae iis constitui queant, prout nobis hic est de Indulgentia sermo. Quoniam ergo Religiosi perinde ut alii fideles ad multas poenas temporales subeundas tenentur, quamvis in ipsorum Congregatione sint multa bona spiritualia congregata, aequum est, ut Ecclesiae Praelati ad Indulgentiarum beneficium participandum et ipsos admittant tamquam membra indigentia Ecclesiae Militantis, ut reipsa de facto admittere, eorum litterae ostendunt.

ARTICULUS III.

UTRUM EI, QUI NON FACIT ILLUD PRO QUO INDULGENTIA DATUR,
POSSIT QUANDOQUE INDULGENTIA DARI.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 27. a. 3.

VIDETUR Indulgentia posse consequi ab eo, qui non facit illud pro quo Indulgentia conceditur. Nam [*Miscell. q. 4. n. 20.*] si ponatur Indulgentia talis: *Quicumque tribuet aliquod temporale subsidium pro aedificatione talis Ecclesiae, consequetur quadraginta dies Indulgentiae*; pauper optans contribuere pro Ecclesia aedificanda, nec potens ob paupertatem, Indulgentiam consequi videtur; igitur non facienti ex impotentia quod iniunctum est non denegatur participem fieri Indulgentiae. *Probatio assumpti*; Cassiodorus, [*Oxon. 4. d. 17. n. 30.*] super Psal. 31. *Dixi confitebor*, etc.: *Votum*, inquit, *pro opere reputatur*; igitur perinde est voluntas prompta contribuendi eleemosynam, ac ipsa eleemosyna, si pauper eleemosynam dedisset, utique Indulgentiam lucratus esset; ergo eandem pariter consequitur per voluntatem dandi, cum non possit in effectu.

2. PRAETEREA. Iuxta dicta supra *q. 13. art. 2.* quilibet potest pro alio satisfacere, quia reddere aequivalens pro aequivalenti alias indebitum: sed Indulgentiae perinde remittunt poenas temporales peccatis de-

bitas, ac condonentur per satisfactionem; ergo unus valet pro alio Indulgentiam lucrari, cui proinde Indulgentiae proderunt, quamvis opus Indulgentiarum non fecerit.

CONTRA. [*Miscell.* q. 4. n. 7.] Iuxta dicta q. 23. art. 2. tantum Indulgentiae valent, quantum pronunciantur: sed cum exprimitur Indulgentiarum valor, ponitur quoque cuinam valeant, scilicet facienti hoc, aut illud opus; ergo quemadmodum vane attribueretur illis valor ultra vel praeter intentionem concedentis, ita perperam intelligitur eas lucrari illum, qui iniunctum non fuerit opus exequutus.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell.* ib. n. 20.] minime Indulgentias prodesse ei, qui non facit id quod distributor Indulgentiarum praescripsit faciendum pro acquisitione earum. Nam virtus dirigens et applicans merita Christi et Sanctorum recondita in Ecclesiae thesauro est intentio Praelatorum Ecclesiae, quibus a Christo commissum est regimen et dispensatio eorumdem spiritualium thesaurorum. Cum igitur eorum intentio sit determinata, prout verba sonant, et restricta ad collationem Indulgentiarum, non utcumque, sed illis dumtaxat valituras edicant, qui talem Ecclesiam visitaverint, vel eleemosynas fecerint, aut quid simile, manifestum est, non concedere eos Indulgentias nisi facientibus quod fieri mandarunt. Illi ergo, qui praescriptum opus seu ex impotentia, seu ex voluntate non exhibent, minime Indulgentias consequuntur, quia istis quantumvis volentibus dispensatores dare noluerunt; at potuissent, si voluissent.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet responsio *ex dictis*; [*Miscell.* ib. n. 6.] quia etsi habentes voluntatem faciendi opera bona, et nequeunt ex aliquo extrinseco impedimento, mereantur quidem apud Deum, non propterea tamen eos Indulgentias consequi arbitrandum est; quae valent ad diminutionem poenae temporalis tantum, et non ad augmentum praemii essentialis, quod datur bonis operibus factis in charitate; [ib. n. 20.] cuius rei alia non est ratio, nisi quia dispensatores Indulgentiae voluerunt pendere illas, veluti a necessaria conditione, ab opere quod praescripserunt.

AD SECUNDUM, concedo, quemque opera bona quae facit posse alteri applicare, in tantum ut sint ei, cui applicantur, satisfactoria coram Deo; atque id propterea fieri posse, quia eiusmodi opera pendent a sua actione et intentione; at aliter se rem habere in Indulgentiarum acquisitione; eae enim quoad substantiam et modum consequendi pendent omnino a voluntate eius qui dispensat. [*Miscell.* ib. n. 5. 20.] Ac propterea, cum per ipsum edicatur: *Facientibus tale opus, concedo has vel illas Indulgentias*; his qui non faciunt, omnino non concedit, quantumvis velit transferre in non facientem, qui lucratur, quia non ab sua intentione id pendet. At si dispensator pronuntiaret, concedere se tales Indulgentias visitantibus Ecclesiam Cathedralem civitatis vel cuicumque voluerint ad Ecclesiam venientes applicare; tunc utique valerent etiam opus non facientibus, virtute intentionis concedentis Indulgentias, si ab exequentibus et adimplentibus praescriptam conditionem ipsis applicarentur.

ARTICULUS IV.

UTRUM INDULGENTIAE VALEANT EI QUI FACIT.

Doct., Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 27. a. 4.

VIDENTUR Indulgentiae haud prodesse illis, qui eas aliis conferunt. [*Miscell. q. 4. n. 22.*] Siquidem dispensare Indulgentias est actus iurisdictionis, ut frequenter dictum est *in antecedentibus*: sed nemo potest iurisdictionis actum habere in seipsum; hinc nemo potest se excommunicare, aut sacramentaliter absolvere; ergo neque Indulgentias sibi dare.

2. PRAETEREA. [*Miscell. ib. n. 15.*] Oportet esse distinctionem inter dantem donum, et eum cui datur donum: sed nulla est distinctio elargientis et dispensantis Indulgentias a seipso; ergo sibi ipsi non potest Indulgentias dare; et consequenter Indulgentiae non prosunt ei qui facit.

CONTRA. [*Miscell. ib. n. 1-15.*] Dispensator thesauri spiritualis Ecclesiae est capax Indulgentiarum, quia est membrum Ecclesiae militantis; nec per hoc quod aliis conferat est deterioris conditionis illis, quibus applicat; ergo poterit et ipse Indulgentias, quas aliis distribuit, sibi acquirere.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell. ib. n. 15.*] Praelatos Ecclesiae Indulgentias dispensantes, per se et directe nequire sibi ipsis Indulgentias dare; per accidens tamen et indirecte posse eas acquirere. *Declaratio*: nam Indulgentiae non sunt distribuendae, nisi ex causa iusta et rationabili, ut extitit declaratum *q. 25. art. 1. iterum repetito*; atque ad hoc ut ii, quibus conferuntur per opera bona quae facere iubentur, magis magisque excitentur ad divinum cultum, et servanda eius mandata. Talis causa in Praelatis non occurrit, quia ex debito muneris, quod gerunt, tenentur esse taliter dispositi et animati; non subest ergo causa rationabilis, ut sibi ipsis Indulgentias conferant. Nihilominus quia et ipsi Praelati (ut praetactum fuit) membra sunt Ecclesiae Militantis, indigentes subinde, ut Christi Sanctorumque satisfactiones sibi applicentur, si faciant et ipsi quod aliis praescripserunt, indirecte et per accidens lucrari poterunt easdem Indulgentias, quas acquirendas sub certis conditionibus proposuerunt fidelibus manentibus in charitate.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo [*Miscell. ib. n. 22.*] *maiozem*. — *Et cum subditur*: nemo potest exercere iurisdictionem, quam habet, in seipsum; *verum est* per se et directe, ut declaratum fuit; [*Miscell. ib. n. 15.*] cum hoc tamen stat, ut indirecte talis iurisdictionis actus ad seipsum extendatur, ut membrum indigens eius iurisdictionis capax. Et ita Praelatus dat facultatem subdito absolvendi se sacramentaliter. [*Oxon. 4. d. 19. n. 17.*] Eatenus autem nequit tribuere alteri auctoritatem, ut se ab excommunicatione absolvat, quatenus nullam retinet iurisdictionem in facie Ecclesiae, in cuius foro publico lata fuit in ipsum sententia excommunicationis; quam nihilominus retinet in occultis peccatis, et ideo facere potest potestatem alteri se sacramentaliter absolvendi.

AD SECUNDUM respondeo, [*Miscell. q. 4. n. 15.*] eum qui Indulgentias dispensat, habere faciem quasi duplicis personae, scilicet Praelati, cui commissa est cura thesauri Ecclesiae, et membri eiusdem Ecclesiae Militantis. Talis ergo distinctio sufficit inter dantem, et eum cui donum

datur; dat enim ut Ecclesiae Praelatus, recipit autem non ut dispensator, sed tamquam membrum indigens Ecclesiae, sub qua ratione recipiunt et alii fideles manentes in charitate, ac opus praescriptum exequentes.

QUAESTIO VIGESIMAOCTAVA.

DE SOLEMNI RITU POENITENTIAE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de solemni ritu poenitentiae.

Circa quod tria quaeruntur.

1. Utrum aliqua poenitentia possit publicari, vel solemnizari. - 2. Utrum solemnisi poenitentia possit iterari. - 3. Utrum publica poenitentia imponenda sit mulieribus.

ARTICULUS I.

UTRUM ALIQUA POENITENTIA DEBEAT PUBLICARI, VEL SOLEMNIZARI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 28. a. 1.

VIDETUR minime licitum esse poenitentiam aliquam solemniter publicari. Nam [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 22.*] Sacerdos in quocumque casu tenetur celare peccatum sibi in confessione detectum, in tantum ut etiam absolvatur a praecepto confessionis faciendae, si exinde innotesceret peccatum in confessione auditum: sed iniungens pro aliquo peccato publicam solemnemque satisfactionem, per ipsam exercitam innotesceret confessum peccatum; ergo id nulla ratione fieri debet.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 17. n. 3.*] Poenitentiae forus ex Christi institutione est secretissimus, adeo ut nemo teneatur sua peccata penes Sacerdotem deponere, quatenus forus iste est aliquo modo publicus, ac propterea nemo obstringitur seu per interpretem, seu pluribus Sacerdotibus una confiteri; ergo quaecumque necessario ad iudicium istius fori consequuntur pariter sint oportet secreta, et non publica: sed poenitentiae satisfactoriae de hoc iudicio procedunt, atque ad Sacramentalem spectant forum; ergo non possunt esse publicae et solennes, nisi contra Christi institutionem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.*] Poenitentiae finis est reducere poenitentem ad pristinum innocentiae statum, a quo excidit per peccatum; ipsa enim est secunda tabula salvans post Baptismum: sed

ex eiusmodi publica solemnique poenitentia evaderent poenitentes longe deterioris conditionis, ac fuerint antea; siquidem, *dist. 50. in multis capitulis*, leguntur inhabilitationes quibus subduntur publice poenitentes.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 2.*] *Deuteron., 25.: Iuxta mensuram delicti erit et plagarum modus*, delicto igitur publico debetur publica satisfactio et poena, quae sit illius ordinativa.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 19. n. 15.*] aliquam poenitentiam oportere esse publicam, atque solemnem. Cum enim in Ecclesia duplex sit forus; alter secretissimus, in quo idem est accusator et reus; alter vero publicus, cuius est publica peccata condignis plectere poenis; si enim ei haec auctoritas et potestas deesset, sane non videretur, nec foret optime consultum Ecclesiasticae Hierarchiae quando publicae errantes, multosque per scandala a recta via avertentes, coercere ac detertere iuste non posset. Porro Christus in Evangelio non docuit omnia pertinentia ad Sacramentorum dispensationem, [*Oxon. 4. d. 17. n. 4.*] sed in potestate Ecclesiae esse voluit statuere multa, et propter observantiam honestiorem in moribus, et causa maioris reverentiae dispensandis et suscipiendis Sacramentis impendendae; quod et reipsa factum est citra omne periculum erroris edocente ipsam Spiritu veritatis, secundum Christi promissionem expressam Ioann., 16.: *Cum autem venerit, ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Visum est igitur Ecclesiae valde opportunum, statuere ac ordinare, ut publica quaedam, atque atrocia peccata per publicam ordinarentur poenitentiam, tum ad ipsorum criminum expiationem, tum ad deterrendum alios ad similia perpetranda; solemnem ergo poenitentia (ait Magister, 4. dist. 14. cap. *Illud autem*) est, quae fit extra Ecclesiam in manifesto, in cinere, et cilicio; quae pro gravioribus, horrendisque, ac manifestis delictis tantum imponitur, et illa non est iteranda pro reverentia Sacramenti, et ne vilescat et contemptibilis fiat hominibus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM nego, Sacerdotem per impositionem publicae solemnisque satisfactionis detegere peccatum sibi in confessione notificatum, ut non revelatur, nec frangitur sigillum Sacramentale per iniunctionem ieiunii, peregrinationis, aut eleemosynae faciendae, aut quid simile ex sui natura non occultum. Nam [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 20. — d. 7. n. 32.*] facta ipsa esse possunt signa aequivoca, eo quod diversi modo a diversis concipi queant, nempe ad hunc, aut illum effectum et finem exerceri. Non debet igitur existimari revelativum confessionis, nisi id, quod ex sui natura prodit confessum peccatum. Quod si eiusmodi censeantur solemnes, publicaeque poenitentiae ex statutis Canonibus, pariter fatendum est et publica ea delicta esse oportuisse, ut proinde aliunde sint nota, et non ex Sacramentali confessione; ut puta, quia notorium, manifestumque est, eum, qui poenitet, iis, aut illis manifestis sese implicuisse delictis; aut quia eadem publica manifestavit confessione.

AD SECUNDUM respondeo, ex Christi institutione esse actum Sacramentaliter confitendi secretum, et etiam satisfactionis impositionem; [*Oxon. ib.*] sed eius exequutionem non oportere esse secretam, quia, ut dictum est, facta etiam signa sunt aequivoca, ac propterea non esse illicitum Confessori ea imponere pro peccatis sibi in confessione notis,

quia exinde non revelatur confessio, quum determinate non sint revelativa confessi peccati. — *Et cum subditur*, id videri contra Christi institutionem; — *respondeo*, ex dictis *in solutione*; [Oxon. 4. d. 17. n. 4.] complura spectantia ad mores et ad Sacramentorum dispensationem et susceptionem, Christum in Ecclesiae potestate disponenda reliquisse; quoties ergo salva substantia primae institutionis, aliqua salubriter addita aut explicata fuisse comperiuntur, censenda non sunt contraria Christi institutioni, sed magis esse inspirata ab eo Spiritu veritatis, qui est Ecclesiae Catholicae directivus.

AD TERTIUM respondeo, Poenitentiam reducere ad innocentiae statum eos, qui poenitent per omnes suas partes adaequate et complete; ac propterea contritioni ac confessioni addi oportere condignam satisfactionem pro eius effectus consequutione; pro quibusdam vero peccatis publicis, satisfaciendum pariter publice oportere iuxta Ecclesiae statuta; quae iuste subdit ita peccantes inhabilitationibus et irregularitatibus, ob infamiam in facie Ecclesiae contractam. Caeterum coram Deo fieri potest, ut in eundem, aut superiorem gratiae gradum quisque per poenitentiam revertatur, ac fuerit ille, a quo per peccatum excidit.

ARTICULUS II.

UTRUM SOLEMNIS POENITENTIA POSSIT ITERARI.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 28. art. 2.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 14.] articuli praesentis *solutionem* attingens Magister, 4. dist. 14. cap. *Illud autem* ex Ambrosio (et habetur *De Poenit.*, dist. 3. cap. *Reperiuntur*) notat, eam non esse iterandam pro reverentia Sacramenti, et ne vilescat et contemptibilis fiat hominibus; et subdit ex Augustino (*ut in eadem* dist. 3. cap. *Quamvis*, et dist. 50. cap. 62.) Quamvis caute et salubriter provisum sit, ut locus illius humillimae poenitentiae semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis vel minus utilis esset aegrotis, quae tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit; quis tamen audeat Deo dicere: quare huic homini, qui post poenitentiam primam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? Unde concludit Magister: *De gravioribus criminibus semel tantum agitur poenitentia, scilicet solemnis; nam et de minus gravibus si iterantur, iteratur poenitentia, sed non solemnis, quod tamen in quibusdam Ecclesiis non servatur.* Haec ille.

ARTICULUS III.

UTRUM SOLEMNIS POENITENTIA SIT IMPONENDA FOEMINIS, ATQUE CLERICIS, ET UTRUM A QUOLIBET SACERDOTE POSSIT IMPONI.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 28. a. 3.

Ex Canone, in cap. *Quadragesimae*, dist. 5. [*S. Thom. loc. cit.*] colligitur aliam esse publicam, aliam solemnem poenitentiam; etsi enim quaelibet solemnis poenitentia publica sit, non tamen e converso. Nam solemnis ea est, quae peragitur ritibus ac caeremoniis inibi praescriptis

quaeve repraesentari non potest, nisi praesente ac ordinante Episcopo. Quoniam vero non praescribitur, nec dicitur, viros solummodo esse huic poenae subiiciendos, evidens est, posse et ad foeminas pariter peccantes extendi. At publicam poenitentiam, quae nimirum ex sui natura nata est venire in notitiam aliorum, ut tactum est *art. 1. in solutione primi argumenti*, potest quilibet Sacerdos pro sua prudentia poenitentibus iniungere. [*Oxon. 4. d. 38. n. 3.*] Porro Clericos non esse admittendos ad publicam solemnemque poenitentiam, utique intuitu ordinationis, ob quam gradu eminenti pollent in Ecclesia, diserte cavetur *cit. dist. 50. cap. Confirmandum.*

QUAESTIO VIGESIMANONA.

DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS, QUANTUM AD IPSIUS ESSENTIAM ET INSTITUTIONEM, IN NOVE ARTICULOS DIVISA.

Post haec considerandum est de Sacramento Extremae-Unionis, de quo quinque videnda sunt.

Primo, de essentialibus ipsius et de eius institutione: *secundo*, de effectu ipsius: *tertio*, de Ministro ipsius: *quarto*, de eo, cui conferri debet et in qua parte: *quinto*, de eius iteratione.

Circa primum quaeruntur novem.

1. Utrum Extrema-Unctio sit Sacramentum. - 2. Utrum sit unum Sacramentum. - 3. Utrum hoc Sacramentum fuerit a Christo institutum. - 4. Utrum oleum olivae sit conveniens materia huius Sacramenti. - 5. Utrum oporteat oleum esse consecratum. - 6. Utrum oporteat materiam huius Sacramenti per Episcopum consecrari. - 7. Utrum hoc Sacramentum habeat aliquam formam. - 8. Utrum forma huius Sacramenti debeat proferri per orationem deprecativam. - 9. Utrum praedicta oratio sit competens forma huius Sacramenti.

ARTICULUS I.

UTRUM EXTREMA UNCTIO SIT SACRAMENTUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 29. art. 1.^a*

VIDETUR Extrema Unctio non esse Sacramentum. Nam eodem oleo sancto, quo unguntur infirmi in extremis laborantes, liniuntur quoque baptizandi in pectore, et inter scapulas, ut dicit Magister, *sent. 4. d. 23. cap. 1.* et habetur *extra, De sacra unctione, § Quia vero Christus*: sed cum sanctum oleum adhibetur ad liniendum baptizandos, nullum conficitur Sacramentum; ergo neque Sacramentum est Unctio Extrema infirmorum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 3. q. 4. n. 19.*] Omnium Sacramentorum novae legis praecesserunt figurae in veteri Testamento; Baptismum enim praefigurabat Circumcisio, Eucharistiam Agnus Paschalis, Poenitentiam

legales Purificationes; Sacerdotium, et Matrimonium sunt utrique legi communia, quamvis perfectiora in Evangelio; Confirmationis fuit figura solemnitas Pentecostes: sed Unctionis-Extremae nulla extitit figura in veteri Testamento; ergo non est Sacramentum Legis Evangelicae.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 3.] Sacramenta novae legis aut sunt respectu dimissionis peccatorum, uti Baptisma et Poenitentia: aut ad augendam gratiam, cuius rei causa est instituta Eucharistia: aut pro defensione et professione fidei, et est Confirmatio: aut ad multiplicandum populum Dei in ordine gratuito, et corporali, et sunt ordo, et Matrimonium; ergo non est ponendum Unctionem-Extremam esse Sacramentum, quia nullum alium potest habere effectum specialem a praedictis distinctum.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 23. n. 1.] Magister, *loco cit. cap. 2. duplici ex causa*, inquit, *Sacramentum Unctionis Extremae est institutum, scilicet ad peccatorum remissionem, et ad corporalis infirmitatis alleviationem.* Idem vult Hugo, lib. 2. *De sacram.*, p. 15. cap. 2.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 2. — *Report.* ib. n. 2.] Unctionem-Extremam esse Sacramentum novae legis. Nam cum pro finali beatitudine consequenda Christus instituisset ac reliquisset Ecclesiae suae Sacramenta, quibus fideles uterentur dum essent in via, et praesertim Baptisma, quo initiati adscriberentur in familiam eius, et Poenitentiam, ad deletionem peccatorum post Baptismum commissorum, et Eucharistiam ad spiritualem animae nutritionem; nisi pariter signum aliquod sensibile instituisset, efficaciter divinae gratiae significativum, et deletivum venialium peccatorum in iam iam morituris, quae antecederent sumpta Sacramenta vel non sustulissent ex suscipientis indispositione, vel post eorum susceptionem commissa essent, haud consultum fuisset de efficaci remedio Ecclesiae, per quod fideles e vita excessuri ultimo praepararentur. Atqui congruum fuit legem perfectissimam, uti est Evangelica, Sacramentis perfectissimis adornari, tam intensive quam extensive, idest, et quantum ad perfectissimam significationem gratiae, et quoad causationem eiusdem, quia *gratia, et veritas per Iesum Christum facta est*, Ioann., 1.; ergo Sacramenta novae legis ampliorem conferunt gratiam digne suscipientibus, ut perfectius significant ex Christi institutione. Compluribus etiam adiutoriis sic gratiam significantibus et causantibus decuit Legem Evangelicam esse instructam, ut non solum eius legis professoribus consultum esset quoad gratiae abundantiam, quippe quibus perfectior lex, et subinde difficilior observanda proponebatur, verum etiam in omni statu et gradu praesentis vitae forent adiutoria parata, non modo ipso in ingressu in Legem Evangelicam, et progressu, et pro gratiae deperditae reparatione, sed et imminenti iam morte pariter, ne ullum omnino haberent impedimentum retardativum gloriae quae consistit in clara Dei visione et fruitione: signum autem sensibile a Christo institutum ad finalem praeparationem exeuntium ex hac vita est Unctio-Extrema; est igitur talis Unctio Sacramentum novae Legis. [*Oxon.* ib. n. 3. — *Report.* ib.] Eius autem nominis ratio est ista: Sacramentum Unctionis-Extremae est *Unctio hominis infirmi poenitentis, facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote, simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium.* [*Oxon.* 4.

d. 1. q. 2. n. 9.] Cuius descriptionis partes, quoniam una non repugnat alteri, conflant rectam nominis declarationem et definitionem subinde, quia secundum Philosophum, 4. *Metaph.*, cap. 2. eadem est ratio exprimens quod dicitur per nomen, et vera definitio. Cum enim nomen imponatur ad significandum essentiam rei, ratio exprimens quod dicitur per nomen, et distincte, necesse est ut exprimat conceptus essentiales rei.

Est igitur et dicitur [*Oxon.* 4. d. 23. n. 3. seqq.] *Unctio*, quia tali signo sensibili optime exprimitur effectus insensibilis interioris unctionis curativae, per gratiam Spiritus Sancti. Subditur *hominis infirmi*, quia non est haec unctio adhibenda, nisi periculose aegrotanti, ac in extremis constituto; et quidem *infirmi poenitentis*, quia nemo potest hoc Sacramentum digne recipere, nisi sit in gratia. Cum enim sit institutum in remedium curativum peccatorum venialium, non mortalium, quae remittuntur per Sacramenta Baptismi et Poenitentiae, necessario supponit hominem infirmum poenitentem. Dicitur *in determinatis partibus corporis*, nempe in organis potentialium, per quarum actus peccatur frequenter venialiter, uti sunt organa quinque sensuum, et potentiae motivae. Sequitur *cum oleo*, quia requiritur puritas consensientiae per oleum significata. Et porro eius consecratio episcopalis est necessaria ad hoc ut sit materia apta; [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 3.] quia inter Sacramenta consistentia in usu Baptismus dumtaxat non requirit materiam specialiter consecratam ob ipsius necessitatem. Additur *ministrata a Sacerdote*, quod accipitur ex cap. 5. Epistolae Iacobi, *Inducant Presbyteros*. Denique dicitur; *verba certa et simul cum intentione debita proferente*, quia est necessaria intentio saltem virtualis, ut Sacramenta habeant efficaciam, atque ut pronuncietur forma simul cum materia, simultate requisita ad veritatem actus humani. Et porro iudicatur factum hominis extitisse simul cum dictis eius, quando incipit unum antequam prorsus finiat alterum. Ac denique verba esse debent continuata, nec taliter interrupta, ut impediatur unitas et continuitas actus humani. Quae omnia amplius declarabuntur in *sequentibus quaesitis*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo unctionibus, quibus oleo sancto inunguntur baptizandi non confici aliquod Sacramentum, quia tunc sanctum oleum potius ad mysteria significanda, quam ad aliquem effectum invisibilem exprimendum adhibetur. Mysteria autem declarat Innocentius, 3. *praeallegato loco*: *In pectore*, inquit, *baptizandus, innungitur, ut per Sancti Spiritus donum* (in Baptismate scilicet recipiendum) *abiiciat errorem et ignorantiam, et suscipiat fidem rectam, quia Iustus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritus Sancti gratiam excutiat negligentiam et torporem, et bonam operationem exercent, quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei Sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, et per operis exercitium sit fortitudo laborum*. Uctiones ergo illae baptizandis adhibitae ad Sacramentum fidei suscipiendum disponunt quidem, sed nequaquam Sacramentum esse posse, patet ob rationem dictam.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 13.] Sacramentum proprie esse signum illius effectus in anima, ad quem confertur gratia in Sacramento. Quapropter gratia existente una in anima, Sacramenta tamen diversa distinguuntur penes diversa significata propria. Effectus itaque proprius, quem efficaciter significat Extrema Unctio, cum sit curatio finalis animae a venialibus, poterit enigmatice praefigurari per mul-

tiplices curationes legales, [*Oxon.* 4. d. 3. q. 4. n. 19.] quemadmodum et purificationes significabant purificationem a peccatis per Poenitentiae Sacramentum. Quamvis igitur in Lege veteri istius Sacramenti non praecesserit aliqua specialis figura, extitit tamen sufficienter praefiguratum in variis curationibus corporalibus, quibus transeuntibus, veritas successit, quae per Christum facta est.

AD TERTIUM patet ex dictis *in solutione*, [*Oxon.* 4. d. 23. n. 2. seqq. — *Report.* ib.] quia proprius huius Sacramenti effectus est curatio finalis animae exiturae de corpore a venialibus; quem effectum non habent alia Sacramenta ut proprium. At de hoc erit sermo *quaest.* 30. *art.* 1.

ARTICULUS II.

UTRUM EXTREMA UNCTIO SIT UNUM SACRAMENTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. — *Report.* ib. — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 29. *art.* 2.

VIDETUR Extrema Unctio non esse unum Sacramentum. Etenim [*Oxon.* 4. d. 23. n. 1.] Sacramentorum unitas de materiae formaeque unitate procedit: sed in huius Sacramenti dispensatione multae materiae concurrunt, quia multae Unctiones, et totidem formae, nempe orationes singulis correspondentes Unctionibus; ergo non est unum Sacramentum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 8. q. 1. n. 4.] Ideo Eucharistiae Sacramentum est unum unitate integritatis, etsi perficiatur in duabus speciebus distincte repraesentantibus duo diversa signata, quia ambo signata constituunt atque integrant unum signatum, sanguis enim est pars integralis corporis humani. Sed in Sacramento Extremae Unctionis secus contingit, quia sicut una Unctio non est pars integralis alterius Unctionis, nec oratio quae pronuntiatur in una Unctione spectat ad alteram orationem, ita pars corporis, quae linitur per unam, non est pars integralis alterius, ut patet; ergo non est unum Sacramentum.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 2. n. 5.] Tanta necessitate unitas Sacramenti dependet ab unitate Ministri, ut si multiplicentur Ministri, aut non conficiatur Sacramentum, aut non sit unum; hinc uno proferente formam Baptismi, et alio abluyente infantem, nihil fit: sed Sacramentum Unctionis Extremae perfici potest a pluribus Ministris; si enim cum unus inungere coepit infirmum, moreretur; alius non deberet iterum partem inunctam linire, sed tantum perficere quod deest; ergo non est unum Sacramentum.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 23. n. 9. seqq.] Multae sensibiles Unctiones unum invisibilem effectum significant, [*Oxon.* 4. d. 23. n. 7.] scilicet finalem et omnimodam emundationem animae iam a corpore exiturae a venialibus culpis; ergo omnes concurrunt ad fundamenti illius integritatem, super quo fundatur relatio signi ad signatum; ergo est unum Sacramentum unitate integritatis, et si singulae unctiones fundent partialis emundationis signum, utpote ex materia, et forma constantes.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 23. n. 10.] Unctionis Extremae Sacramentum esse unum unitate non indivisibilitatis, sed integritatis. Etenim habet unam materiam, unamque formam totalem, ex quibus

coalescit unum signum totale unius effectus completi, scilicet plenariae innocentiae restitutae ex omnimoda remissione venialium omnium peccatorum. Quamvis enim plures sint formae partiales, et materiae subinde illis correspondentes, septem nimirum corporis partes, oleo linitae cum specificis orationibus, in quibus ratio formae constituitur, et totidem partiales effectus, idest partiales condonationes venialium commissorum in singulis partibus, ut ore, vel manu; una nihilominus est totalis materia, et una pariter completa forma, quae (ut praedictum fuit) fundant relationem signi completae remissionis, et plenariae iustificationis ab omni peccato veniali. Nam sicut succus de diversis et pluribus uvis, vel granis digestis sole, vel igne, dicitur mustum, vel cervisia, et cum utrumque fuerit debite defoecatum et purgatum, dicitur vinum, vel cervisia magis proprie quam prius, sic Deus facta depuratione omnium venialium in diversis partibus hominis; restaurando sibi fructus illis debitos, et plenam innocentiam, praemiatur eum uno praemio essentiali, quod est Ipse visus et amatus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 10.*] patet ex dictis in *solutione*, quia multae Uctiones et correspondentes orationes non sunt nisi partiales materiae, et partiales itidem formae unam completam materiam et formam pariter respective integrantes. Non quidem sic intelligendo partiales materias et formas, ut non inducatur effectus, quem significant, nisi in ultimo instanti complementi materiae et formae, quia iste intellectus est falsus; sed magis partiales sunt et dicuntur Uctiones, quia unaquaeque ordinatur ad completam et omnimodam emundationem animae a venialibus, interim successive singulis proprium effectum quem signant causantibus; sicut enim unaquaeque est complete significationis sacramentalis independenter ab alia, ita pariter et effectum invisibilem causat, idest efficitur a Deo ad positionem signi sensibilis a se instituti: [*Oxon. 4. d. 8. q. 1. n. 4.*] perinde ac in Sacramento Eucharistiae, quod etsi integretur ex duabus speciebus partialibus, nihilominus quaelibet independenter ab alia, peracta consecratione, continet quod significat.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report. 4. d. 23. n. 10.*] quamvis organum unius sensus, quod oleo sancto inungitur, non sit pars integralis alterius organi, ambo tamen spectant ad eundem hominem, atque per eadem organa anima, quae est eius corporis forma, operata est actiones vitales, adeo ut non magis fuerint ipsius opera, quae processerunt ab una potentia organica, quam quae ab alia peracta sint. Quemadmodum igitur ex omnibus eiusmodi organis potentiarum integratur homo in esse sensitivi animalis, ita omnes Uctiones ipsis adhibitae ad unum completum effectum invisibilem causandum ordinantur et tendunt; sunt ergo unum unitate integritatis, tametsi singulae ex seipsis perfecte significant, et causent subinde effectum partialem, ut dictum est.

AD TERTIUM respondeo, non esse parem rationem de Sacramentis, quae sunt unum unitate indivisibilitatis, et de iis, quae tantum habent unitatem integritatis. Et Baptisma quidem habet priorem unitatem; hinc ab uno, eodemque Ministro oportet ut conferatur, qui nempe abluit baptizandum, et simul pronunciet verba a Christo instituta, ut vera sit illa propositio, *Ego te baptizo*. Caeterum Sacramenta unitatem integritatis habentia non pendent eodem modo ab unitate Ministri; nec enim

oportet eundem Episcopum eidem omnes ordines conferre; nec impeditur Eucharistiae Sacramentum perfici ab alio Ministro, si unus idemque Hostia consecrata calicem consecrare non valeret. Quapropter in Unctionis-Extremae collatione, si inunctis duobus organis Minister moreretur, posset sine Unctionum replicatione perfici ab alio, quod prior Minister, morte interveniente, facere nequit.

ARTICULUS III.

UTRUM HOC SACRAMENTUM FUERIT A CHRISTO INSTITUTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 29. art. 3.

VIDETUR Unctionis-Extremae Sacramentum non fuisse a Christo institutum. Nam [*Oxon. 4. d. 23. n. 1.*] eius institutionem Magister, 4. d. 23. cap. 2. Apostolis attribuit, *Hoc Sacramentum*, inquit, *Unctionis infirmorum ab Apostolis institutum legitur*. Ait enim Iacobus: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*, igitur non fuit a Christo institutum.

2. PRAETEREA. Christus ea Sacramenta instituit quorum Evangelium meminit; in Evangelio autem non narratur eum instituisse Unctionem-Extremam, sed tantum Eucharistiam, Baptisma, Poenitentiam, aut etiam Confirmationem et Ordinem; ergo Unctionis-Extremae Sacramentum non fuit a Christo institutum.

3. PRAETEREA. Sacramenta quae fuerunt a Christo instituta, suscepit quoque in seipso; baptizari enim voluit, et in novissima coena Eucharistiae Sacramentum tunc institutum sumpsit; in se autem minime repraesentavit Sacramentum Unctionis-Extremae; ergo non ab ipso, sed ab Apostolis fuit institutum.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 3. q. 4. n. 1.*] Circumcisionis (quod fuit Sacramentum Legis Mosaycae) Deus ipse extitit auctor et institutor; ergo multo fortius fuerunt a Deo instituta Sacramenta Legis Evangelicae. *Probatio consequentiae*: [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 2.*] quo Lex Evangelica est perfectior Lege Mosayca, eo perfectiora Sacramenta ipsam decent; tantum autem praecellit Evangelium Legi, quantum umbrae, et figurae lux et veritas, quae per Christum facta fuit; ergo tantumdem sunt perfectiora Sacramenta Legis Evangelicae Sacramentis Legis antiquae; igitur si minus perfectorum Sacramentorum fuit Deus institutor, multo magis extitit auctor perfectiorum Sacramentorum.

RESPONDEO dicendum, Sacramentum Unctionis Extremae fuisse a Christo institutum. Nam ex eo [*Oxon. 4. d. 23. n. 3.*] Unctio Extrema est Sacramentum, quod efficaciter significet curationem finalem venialium; semper enim efficit, cum digne suscipitur, ut anima a venialibus culpis invisibiliter expietur, quemadmodum ipsum Sacramentum corporaliter et visibiliter confertur. [*Oxon. 4. d. 1. q. 3. n. 5.*] Sed talem infallibilem emundationem praestandi, ut effectum significatum ei signo tribuisse nequit aliqua creatura, sed solus Deus; ergo a Deo fuit institutum. *Minor probatur*; nam solus ille potest dare certitudinem infallibilem alicui signo practico, in cuius potestate est causare signatum illius signi: signatum

Unctionis Extremae est gratia; ergo cum gratia sit proprius effectus Dei, solus Deus poterit dare certitudinem infallibilem eiusmodi signo, adeo ut ad eius positionem gratia, quantum est ex parte sui, causaretur. Deus igitur huius Sacramenti extitit institutor et auctor, perinde ut aliorum. Quamvis enim poterat datam esse potestatem alicui creaturae assumendi et instituendi hoc signum, quo signaretur curatio finalis animae a venialibus, Deo infallibiliter assistente illi ad causandum signatum; ex quo nihilominus per operationem extrinsecam Dei, signum fuisset habiturum practicam certitudinem (nam dari non potuisset eidem creaturae potentia creandi gratiam), frustra prior potestas data esset, instituendi nimirum signum practicum, quippe cui ab extrinseco tantum, alioque agente accessisset practica atque infallibilis certitudo; atque proinde minus ita fieri congruebat; ac propterea dicendum est, omnia et singula Sacramenta a Deo tantum fuisse instituta; eumque solum esse Sacramentorum auctorem, qui facere potuit (sicut et revera praestitit) ut ipsa essent signa certa efficacia et infallibilia ex parte eorum, gratiae cuius essent significativa.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [Oxon. 4. d. 23. n. 7.] Apostolum Iacobum fuisse quidem Sacramenti Unctionis Extremae promulgatorem atque praeconem; verumtamen eam promulgationem iam praesupposuisse factam a Christo institutionem (1) nec ullam creaturam potuisse ex se instituere ullum Sacramentum, inquantum signum certum et infallibile gratiae; nec decuisse ex voluntate divina; quia frustra (ut dictum est) facta esset eiusmodi institutio, indigens alio extrinseco ad sui veritatem. — *Et cum dicitur*, Magistrum sensisse, ab Apostolis institutum esse; *respondeo*, id ab eo dictum, non quia putaverit revera Apostolos ipsius auctores extitisse, sed quatenus per Apostolorum, idest, Iacobi doctrinam, eius institutio facta a Christo Ecclesiae innotuit. Quod si ipse, vel alii contrarium senserunt, nobis convenit ab tali sententia recedere, quia contrarium est de fide.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 17. n. 17.] non omnia quae Salvator gessit, scripta esse, ut diserte testatur Ioannes in Evangelio, c. 20.: *Multa quidem et alia signa fecit Iesus, quae non sunt scripta in libro hoc*. Satis est ergo innotuisse Ecclesiae per Apostolorum doctrinam, aut etiam per traditionem. Etsi igitur Evangelii scriptores huius Sacramenti mentionem non fecissent, non propterea tamen sequitur, a Christo institutum non esse, cum constet, a Iacobo fuisse promulgatum, tamquam iam institutum. [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 5.] Vel potest dici, hoc Sacramentum fuisse quoque intimatum *Marci*, 6. ubi dicitur Apostolos oleo inunxisse multos infirmos, qui sanabantur: at vero sentire debemus id eos non fecisse, nisi virtute Christi; instituerat ergo Christus illam Unctionem virtuosam. Hinc Iacobus *loco praeallegato*, attribuit huic Sacramento etiam virtutem curativam corporis: *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis? Induat Presbyteros, ungentes eum oleo, et alleviabit eum Dominus*.

AD TERTIUM concedo, [Report. 4. d. 23. n. 4.] Christum in se non

---

(1) Trident. Synod. sess. 14. cap. 1. de hoc Sacramento sermonem faciens, inquit; *Instituta est autem sacra haec Unctio infirmorum, tamquam vere et proprie Sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum, per Iacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem, fidelibus commendatum ac promulgatum*.

suscepisse, nec suscipere debuisse hoc Sacramentum, ordinatum ad curanda venialia finaliter: imo nec Beatam Virginem, et si qui fuerunt alii qui numquam peccato veniali peccaverunt, non extitisse huius Sacramenti capaces. Quae autem Christus Sacramenta suscepit, ipsi non repugnabant, et ad informandam Ecclesiam suam fecisse sentiendum est.

ARTICULUS IV.

UTRUM OLEUM OLIVAE SIT CONVENIENS MATERIA
HUIUS SACRAMENTI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 29. a. 4.*

VIDETUR oleum olivarum non esse conveniens materia huius Sacramenti. Nam hoc Sacramento significatur curatio spiritualis et finalis animae a venialibus: sed convenientius id exprimeretur atque significaretur, si cum oleo adhiberetur et vinum; ergo solum olivae oleum non est conveniens materia huius Sacramenti. *Minor patet* ex parabola Salvatoris, *Luc.*, 10. de Samaritano, qui curandis vulneribus hominis saucii, tamquam medicina salubri et efficaci (veracium Christi Sacramentorum figurativa) usus est oleo et vino.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 8.*] Baptizati chrismantur chrismate ex oleo atque balsamo confecto; ergo convenientior materia Unctionis Extremae esset, si infirmus eodem chrismate inungeretur. *Probatio consequentiae*; quia enim balsamo corpora mortuorum condiuntur, ne putrefiant, eo significatur incorruptio: sed digne suscipientibus hoc Sacramentum ex hac vita exituris debetur incorruptio; ergo id convenientius balsamo exprimeretur.

3. PRAETEREA. Alterius generis oleum esset sufficienter huius Sacramenti effectus expressivum; ergo non tantum oleum olivae est conveniens materia Unctionis Extremae. *Probatum assumptum*, quia non oleo olivae tantum vulnera medentur et curantur, verum etiam oleum elicium ex diversis aliis rebus adhibetur frequenter ad curandos varios morbos et languores; ergo eiusmodi oleum non ex olivis extractum erit conveniens materia huius Sacramenti, praesertim cum oleae non ubique nascantur, et necessarium sit inibi aegrotantibus graviter eo Sacramento uti.

CONTRA. *De Sacra Unctione*, cap. unic. § *Scire te volumus*, expresse distinguitur oleum infirmorum a Chrismate, *quod ex oleo fit*, (inquit Papa) *et balsamo*. Chrisma autem conficitur ex oleo olivarum; ergo oleum olivarum est materia Unctionis Extremae quae est novae Legis Sacramentum.

RESPONDEO dicendum, oleum olivae esse Unctionis Extremae Sacramenti materiam apprime convenientem. Nam Iacobus, qui fuit promulgator huius Sacramenti, c. 5. *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis? Inducat Presbyteros, ungentes eum oleo*; nomine autem olei in Scriptura oleum olivarum designatur, eo quod ipsum sit simpliciter oleum, et usuale, sicut aquae nomine elementaris aqua exprimitur, et per frumentum, triticeum intelligimus; ergo oleum, quo ex Christi institutione, et Iacobi promulgatione inungendi sunt infirmi, est simpliciter oleum olivarum.

[*Oxon.* 4. d. 23. n. 5.) Nec oportet chrismate inungi, ut fit in Confirmatione; Confirmatio enim est ad Confessionem et confirmationem fidei, quam in Baptismo quisque profitetur; ideoque chrismate liniuntur, quod ex oleo olivae et balsamo constat; quia ad fidei confessionem et propugnationem non tantum requiritur puritas conscientiae significata per oleum, sed etiam odor bonae famae, quem balsamum significat. Quia vero Unctionis Extremae Sacramentum exituris ex hac vita confertur, opus ipsis non est balsamo, seu odore bonae famae ad proximos, sed sufficit conscientiae puritas coram Deo, qua ad optatum terminum pervenire queant. At quoniam chrismate etiam nitor conscientiae significatur, quia ex oleo (ut dictum est) componitur et balsamo, videtur non tolli Sacramenti huius efficacia et significatio, [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 8.] quae desumitur ex proportionem materiae cum effectu Sacramenti, si conferretur chrismate. Hinc *dist.* 95. c. *Illud superfluum*, scribitur: *Caeterum, si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, et benedicere, et tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere.* Et licet *Glossa* chrismatis nomine oleum esse intelligendum notet, subdit tamen: *Quosdam sentire Episcopum chrismate, Presbyteros oleo hoc Sacramentum ministrare;* quae sane expositio magis congruere litterae textus videtur, nec a Glossatore improbat. Quamvis ergo de necessitate Sacramenti in Unctione Extrema chrisma non requiritur, sed dumtaxat oleum olivae, si nihilominus chrismate conferretur, tam veritas significationis, quam Sacramenti efficacia subsisterent.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, non congruere huius Sacramenti significationi, quae est curatio finalis animae a venialibus, vinum; quia etsi id congrue applicetur vulneribus, ad detergendum cruorem, et meatus constringendos ne defluant, ideo magis exprimitur, atque significatur effectus Poenitentiae, cuius est detergere peccatorum sordes, quam Unctionis Extremae. Caeterum hoc Sacramentum Poenitentiam supponit; quia non nisi homini poenitenti est conferendum, ut expositum est in *art.* 1. et diserte habetur *dist.* 95. praeallegato cap. *Illud superfluum*. Quia ergo oleum vulneribus infusum sensim illabendo intima penetrat, leniterque suam virtutem diffundendo medetur et curat, invisibilem ac spiritualem animae curationem, quae Spiritus Sancti gratia fit, optime significat, et efficaciter causat.

AD SECUNDUM dico, iam adductam fuisse rationem in solutione, cur baptizati chrismate inungantur ex oleo et balsamo confecto; nego proinde idem fieri oportere in Extrema Unctione. — *Et cum probatur*, quia digne hoc Sacramentum suscipientibus immortalitas vel incorruptio debetur, per balsamum significata; *respondeo*, id esse extra et ultra completam significationem huius Sacramenti, quae est animae curatio finalis a venialibus; ac propterea non esse de Sacramenti necessitate, ut balsamum assumatur; quia talis effectus perfecte significatur, atque exprimitur simplici oleo olivarum. Accedit etiam, quod si aliquo Christi Sacramentorum esset significanda immortalitas vel incorruptibilitas hominis digne suscipientis illa, potius Baptismus aut Poenitentia deberent balsamum eius figurativum et significativum assumere, quam Unctio Extrema; per Baptismum enim renascimur vita spirituali in Christo, et per Poenitentiam extinguuntur mortalia peccata, quibus aeterna mors debetur.

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 4. d. 23. n. 5.] concedendo, oleum alterius generis ab eo, quod est expressum ex olivis, curari etiam et mederi variis morborum languoribus; nego tamen aliquod ex illis esse aptam materiam Sacramenti Unctionis-Extremae; quia tantum oleum olivae est et vere dicitur oleum, requisitum ad hoc Sacramentum ex institutione divina; omne enim aliud artificiale, magis dicitur humor quidam digestus per ignem, vet putrefactionem aliorum, quam oleum; quia illorum omnium ars est principium, non natura. — *Et cum additur*, quia oleae non ubique nascuntur; *Hoc verum est*, nihilominus oleum, ubi terra non fert, de facili importatur; et praeterquam quod oleum arte confectum non maiori facilitate apud omnes reperiatur, hoc Sacramentum non est tantae necessitatis, nisi contemnatur, ut sine ipso nequeat quis vita aeterna potiri.

ARTICULUS V.

UTRUM OPORTEAT OLEUM ESSE CONSECRATUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 13. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 29. art. 5.

VIDETUR haud oportere oleum esse consecratum. Etenim Baptismus est nobilioris et maioris necessitatis Sacramentum, quam Unctio Extrema; sed non oportet aquam, quae est Baptismi materia, esse consecratam, quia instante necessitate, licet abluere baptizandum quavis aqua elementari; ergo minus est necessarium, materiam Unctionis-Extremae, scilicet oleum, esse consecratam.

2. PRAETEREA. Cum actu hoc Sacramentum confertur laboranti in extremis, omnibus et singulis unctionibus organis potentiarum applicatis, additur propria et specialis oratio, et forma expressiva effectuum illarum unctionum; igitur ipsum oleum tunc sanctificatur et consecratur effectui invisibili causando; ergo nulla alia prior consecratio requiritur necessario, quia tunc alterutra superflueret.

3. PRAETEREA. Sicut aqua naturaliter habet vim abluendi, ita et oleum curandi: sed aqua nacta est efficaciam abluendi cor, mundandi scilicet animam a peccato originali, et aliis peccatis, si inveniat sordidatum eum qui abluitur; et oleum pariter ex divina institutione accepit, ut eo mundaretur, atque curaretur finaliter anima a venialibus; ergo si Christus hoc Sacramentum instituit, absque alia praecedenti consecratione, habet completam significationem et efficaciam.

CONTRA. *De sacra Unctione*, cap. unic. § *Scire te volumus: Ad exhibendum autem* (inquit Innocentius III) *exteriorem et visibilem unctionem benedicitur oleum, quod dicitur Catechumenorum, vel infirmorum*; igitur oportet oleum esse consecratum.

RESPONDEO dicendum, oportere oleum esse consecratum. Nam alioquin haud foret materia idonea Sacramenti Unctionis-Extremae, ut fuit a Christo institutum, et ab Ecclesia certissima, Apostolicaque traditione receptum, atque inviolabiliter observatum. Deficiente ergo consecratione tamquam parte essentiali, ad materiae remotae eius constitutionem necessaria, Sacramentum non conficitur, nec aliquam proinde habere potest efficaciam, uti de Chrismate dictum fuit 3. *part. q. 72. art. 3.* [*Oxon.* 4. d. 23.]

n. 5.] Quia communiter in Sacramentis consistentibus in usu, solus Baptismus non requirit materiam consecratam specialiter; quoniam Christus quando baptizatus fuit, totam aquam in eum usum dedicavit; et consimiliter cum panem et vinum consecravit, omnem panem, et quodlibet vinum expressum ex uvis fecit esse aptam materiam Eucharistiae. At quia istius Sacramenti materia non fuit ab eo consecrata, nec Confirmationis, voluit id fieri debere ab Ecclesiae Ministris, ex quorum consecratione evaderet congrua eorum Sacramentorum materia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [Oxon. ib.] patet ex dictis; etsi enim Baptisma sit nobilius, et magis necessarium Sacramentum, quam Unctio-Extrema, quia nihilominus Christus tactu suae purissimae carnis, quando voluit a Ioanne baptizari, totam aquam consecravit, non requirit adhuc ut valide conferatur, aquam specialiter consecratam et sanctificatam, quod ob eius Sacramenti necessitatem [Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 3.] admodum rationabile fuisse constat, quia alioquin multi periclitarentur, qui modo salvantur. At quia non perinde sanctificavit oleum olivarum, non est materia idonea Unctionis Extremae nisi prius ab idoneo Ministro consecratur.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 23. n. 6.] secundum sanctificationem, quae fit a Ministro huius Sacramenti, eo spectare, ut declaretur et exprimat effectus proprius ipsarum specialium unctionum, integran- tium integrum huius Sacramenti effectum, qui est completa atque finalis curatio animae a venialibus. Haec ergo est simpliciter necessaria, quia forma. Et quoniam nullam haberet efficaciam, nisi in idonea materia exerceatur, atque oleum olivarum de se non sit eiusmodi materia, nisi consecratio accesserit ex Christi institutione; equidem neque illa est superflua, sed plane necessaria.

AD TERTIUM dico, omnem efficaciam Sacramenta accepisse a Christi institutione; cum ergo instituerit oleum debere esse sanctificatum, hac circumscripta consecratione, nullam potest habere vim curandi animam, etsi forma debita adhibeatur. Cur autem non requiratur id in aqua Baptismatis, dictum est *in solutione*, et respondendo *ad primum*.

ARTICULUS VI.

UTRUM OPORTEAT MATERIAM HUIUS SACRAMENTI
ESSE CONSECRATAM PER EPISCOPUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — d. 24.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 29. a. 6.*

VIDETUR non esse necessarium, ut huius Sacramenti materia consecratur per Episcopum. Etenim [Report. 4. d. 23. n. 6.] simplex Sacerdos potest sanctificare materiam Baptismi, nempe aquam; ergo multo magis poterit idipsum praestare circa materiam Unctionis Extremae. *Probatur consequentia*; nam potens in id quod maius est, potest et in minus: sed excellentius est Sacramentum Baptismi Unctione Extrema; ergo si simplex Sacerdos potest consecrare materiam illius, magis poterit sanctificare materiam Sacramenti Unctionis Extremae.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 24. n. 8.] In Sacramento Eucharistiae,

quod tamen longe excellentius est Unctionis Extremae Sacramento, simplex Sacerdos consecrat materiam panis et vini; ergo multo magis vi ordinationis suae simplex Sacerdos poterit consecrare materiam Unctionis-Extremae.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 23. n. 5.] Huius Sacramenti Minister ex Christi institutione, et Iacobi promulgatione, est simplex Sacerdos, *ex art.* 1.; ergo pariter simplex Sacerdos poterit eius materiam benedicere; nam quia Confirmationis Minister est Episcopus, ideo ipse Chrisma benedicit; igitur per simplicem Sacerdotem poterit oleum fieri apta materia Unctionis Extremae, ut ipsius est et Minister.

CONTRA. Innocentius I. Epist. I., cap. 8. dicit, aegros inungendos esse *oleo Sancto ab Episcopo confecto*. Concil. Gabilon: cap. 48. oleum infirmorum censet esse ab Episcopo benedicendum; ergo oportet huius Sacramenti materiam esse consecratam per Episcopum.

RESPONDEO dicendum, oleum olivarum, ut sit materia apta huius Sacramenti, esse debere ab Episcopo consecratum. Communiter enim in Sacramentis consistentibus in usu Baptisma tantum non praeexigit materiam consecratam, ob rationem dictam *art. praec.* [*Report.* 4. d. 23. n. 5.] Praeparatio autem et sanctificatio istius materiae convenientissime ad solum spectat Episcopum, quemadmodum de Confirmatione dictum fuit, 3. *part. quaest.* 72. *art.* 3. ex apostolica traditione Patrum testimonio confirmata. [*Report.* ib. n. 7.] Eo enim facto manifeste ostenditur Episcopum excellentiorem gradum tenere in Ecclesiastica Hierarchia, ac polleat simplex Sacerdos, quia habet respectum et ordinem ad omnes actus ecclesiasticos ultra Sacerdotis potestatem, qua potest conficere Corpus Christi; atque ab eo eminentiori gradu, ampliorique potestate in inferiores Hierarchas descendere, ac derivari quicquid licite et ordinate exercere valent in Corpus Christi verum et mysticum, et in Episcopos a Christi Vicario. Itaque ab Episcopo est et efficitur, ut oleum olivae idonea materia sit Unctionis Extremae mediante consecratione, qua ex divina institutione exprimitur finis, ad quem oleum exorcizatur, atque benedicitur. Quod intelligendum est de ordinaria potestate, quam habet solus Episcopus; quia delegari utique posset simplici Sacerdoti a summo Pontifice, sicuti de ordinario et delegato Ministris Confirmationis dictum fuit 3. *p. q.* 72. *art.* II.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis *art. praec.* [*Report.* 4. d. 23. n. 6.] Quia enim Christus, qui est maximus in dignitate, tactu suae mundissime carnis, contulit vim regenerativam aquis quando a Ioanne baptizari voluit, opus non est iterum per Ecclesiae Ministros sanctificari. Quaecumque enim fiunt a Sacerdote, dum aquas benedicit, non ad necessitatem, sed ad solemnitatem spectant, quia omnes aquae in Christi Baptismate sanctificatae fuerunt. At [*Report.* ib. n. 5.] quia id factum non fuit circa materiam Unctionis Extremae, oportet eam sanctificari, et per eum Ministrum, qui sit in principatu eminenti constitutus, ut ab eodem procedat collatio dignitatis Sacerdotalis, et praeparatio materiae Sacramenti Unctionis-Extremae, atque sic Ecclesia Catholica semper intellexit, aptam huius Sacramenti materiam esse oleum ab Episcopo consecratum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 8. q. 1. n. 5. seqq.] aliam esse rationem Sacramenti Eucharistiae, et aliam caeterorum Sacramentorum consistentium in usu. Nam Eucharistiae usus vel praeceptio non est

Sacramentum, sed potius via, qua Sacramentum applicatur membris Ecclesiae, quia est Sacramentum permanens etiam ante usum; ideoque nequit habere aliqua verba pro forma, quia tunc transiret una cum illis; quamvis aliqua verba sint forma consecrationis Sacramenti. Non reperitur ergo hic ulla sanctificatio materiae; nam quemadmodum non est ulla forma Sacramenti, ita et nulla materia, ex quibus nimirum consurgat Sacramentum; licet species sensibiles sint proximum fundamentum relationis significationis, quae significatio est quid formale, ut in aliis Sacramentis. Non tenet ergo argumentum ab Eucharistia ad alia Sacramenta consistentia in usu.

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 4. d. 23. n. 5.] ex hoc quod Unctionis-Extremae Minister est Sacerdos, non sequi, per eundem posse reddi oleum olivae materiam idoneam, quia potest ministrari et per Episcopum, et vicissim ex Papae delegatione potest simplex Sacerdos chrismare. Opus est igitur oleum, ut sit materia proxima et idonea huius Sacramenti, per Episcopum consecrari, quo significetur eius sanctitatis eminentia; adeo ut si hoc praetermittatur, aut ab inferiori Sacerdote benedicatur, Sacramentum suum effectum habere nequeat.

ARTICULUS VII.

UTRUM HOC SACRAMENTUM HABEAT ALIQUAM FORMAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — *Report.* *ib.*

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 29. art. 7.

VIDETUR hoc Sacramentum nullam habere formam. Si enim aliqua forma ex Christi institutione sibi inesset, Iacobus, qui extitit eius promulgator, ipsius mentionem fecisset: sed ille nullam formam tradidit istius Sacramenti; ergo nullam habet. *Probatur assumptum*; nam Iacobus expressit materiam Unctionis Extremae: [*Oxon.* 4. d. 3. q. 2. n. 3.] sed forma est magis necessaria, quippe quae sit materiae determinativa et significativa effectus invisibilis Sacramenti, qui causatur a Deo assistente signo ab se instituto; ergo magis ipsius formae mentionem fecisset et expressisset perinde ut materiam.

2. PRAETEREA. Ex solutione *art. praec.* cum oleum ab Episcopo exorcizatur et benedicatur, ex divina institutione exprimitur finis ad quem assumitur et consecratur: sed tale est munus formae; ipsa enim, utpote materiae determinativa habet significare effectum, quem causat Deus invisibiliter; ergo non est hic ulla forma necessaria, imo si adde retur, superflueret.

3. PRAETEREA. Sacramentorum forma eadem atque invariabilis est apud omnes talibus Sacramentis utentes, sicuti oportet esse invariabiles rerum omnium essentias: sed Unctionis Extremae Sacramentum non perinde in omnibus Ecclesiis confertur, sed unaquaeque suo modo peculiari utitur; ergo nulla earum est forma ipsius.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 2. q. 2. n. 4.] Quodlibet Sacramentorum novae legis sic constat ex rebus et verbis, ut unum sine altero non sit Sacramentum, nec aliquid Sacramenti; quia neutrum singillatim acceptum nec significat, nec efficit gratiam. Unctio-Extrema est Sacramentum novae

legis a Christo institutum; ergo necessario habet suam propriam formam, materiae determinativam, et gratiae significativam.

RESPONDEO dicendum, Uctionis-Extremae Sacramentum habere suam propriam et determinatam formam, non secus ac alia novae legis Sacramenta propria constant forma. Etenim oleum olivarum ex se est omnino indeterminatum ad significandum et non significandum ultimatè curationem animae a venialibus; quamvis enim de sua naturali proprietate significare et inducere queat aliquam sanitatem corporalem, non habet nihilominus curare animam, nisi ex Christi institutione. Quia vero Salvator voluit ministrari et applicari Sacramenta ab se instituta membris Ecclesiae per idoneos Ministros, qui sensibilibus exprimerent verbis certis id quod ipse erat invisibiliter in animam causaturus, necessarium omnino fuit, ut traderet quoque ipse ac praescriberet talia verba, quibus expressa significatio et certa causatio effectus significaretur; igitur tradidit quoque, cum instituit Uctionem Extremam, certa verba, quae sensibilibus ab idoneo Ministro proferrentur in collatione eius Sacramenti, materiae institutae determinativa, et expressiva effectus ipsius proprii. In illis autem consistit forma istius Sacramenti; ergo et Uctionis-Extremae Sacramento est ipsa forma propria essentialis attribuenda, perinde ut in aliis Ecclesiae Sacramentis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Report.* 4. d. 23. n. 8.] Iacobum significavisse formam Uctionis Extremae, cuius fuit promulgator, illis verbis, *Inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum.* Et porro tradidisse explicatius Ecclesiae, quo qualive genere orationis foret orandum ab Presbyteris super aegrotis, quum oleo unguntur. [*Oxon.* 4. d. 17. n. 17.] Tradidisse, inquam, non ut ipse instituerat orandum, sed ut acceperat a Christo Sacramentum hoc instituentem. Ecclesia enim multa tenet oretenus per Apostolos sibi promulgata, quae tamen non sunt scripta in Libris Canonicis.

AD SECUNDUM respondeo, quemadmodum una cum elemento aquae (quamvis a Christo per suum Baptisma sanctificata, et destinata fuerit ad usum Sacramenti Baptismi) et certis verbis, in quibus forma consistit, confertur Baptismatis Sacramentum, sine quibus verbis Sacramentum non subsisteret, [*Report.* 4. d. 23. n. 9.] ita ex oleo consecrato ab Episcopo et forma ab Apostolis Ecclesiae tradita, constat, et praebet effectum suum digne suscipienti Sacramentum Uctionis Extremae. — *Cum ergo dicitur:* in olei sanctificatione exprimitur finis, ad quem assumitur; *respondeo:* per eiusmodi expressionem dumtaxat redditur materia idonea, ut una cum forma constituere possit Sacramentum; est enim conditio quaedam se tenens ex parte materiae, sine qua materia apta non esset; significatur proinde quasi remote effectus Sacramenti; sed cum actu exhibetur et utitur Minister tali materia proxime et practice significatur, quod per ipsum efficitur Sacramentum.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 3. q. 2. n. 7.] omnes Ecclesias in substantialibus formae istius Sacramenti convenire; etsi substantialibus et essentialibus verbis quidam addant plura, vel pauciora vocabula, quae nonnisi quoad modum variant formam essentialem, ut consideranti liquet.

ARTICULUS VIII.

UTRUM FORMA HUIUS SACRAMENTI DEBEAT PROFERRI
PER ORATIONEM INDICATIVAM, ET NON PER DEPRECATIVAM.

Doctor, Report. 4. d. 23. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 29. art. 8.

VIDETUR huius Sacramenti formam debere esse necessario deprecativam. Nam [*Report. 4. d. 23. n. 8.*] in eius Sacramenti promulgatione constat, diserte Iacobum id insinuasse, dum in cap. 5. *Inducat Presbyteros, et orent super eum ungentes eum oleo.* Imo et genus orationis edocuisse, quod nimirum servatur ab Ecclesia Romana, quae in ritu Sacramentorum sequitur et custodit traditiones Apostolorum; ergo cum Romana Ecclesia forma optativa et deprecativa utatur in istius Sacramenti collatione, dicens: *Per istam sacram unctionem, et suam piissimam misericordiam, parcat tibi Dominus quicquid narium, linguae, tactus, vel huiusmodi vitio deliquisisti*, sequitur unctionis Extremae formam essentialiter consistere in oratione deprecativa.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 3.*] Sacramentum unctionis-Extremae confertur iamiam exituris ex hac vita, et pene desinentibus esse de foro Ecclesiae; tanquam ergo requieturi in manu solius Dei, debent ei per orationes vehementius commendari et committi; igitur necessario istius Sacramenti forma exprimitur per modum optativum et deprecativum.

3. PRAETEREA. unctionis-Extremae Sacramentum non habet aliquem effectum, qui semper ex operatione Ministri consequatur, omnibus quae sunt de essentia Sacramenti etiam rite peractis, sicut character in Baptismo et Confirmatione, etc.; ergo hoc Sacramentum nequit habere formam indicativam, ut praedicta, sed necessario habet deprecativam.

4. PRAETEREA. [*Report. ib. n. 4.*] unctionis-Extremae Sacramentum, quia dicitur completivum Poenitentiae, ut Confirmatio est Baptismi complementum, operatur per modum Indulgentiae ad obtinendum id, quod per Poenitentiam impetrari non potuit ob imperfectam hominis dispositionem, aut minus adaequatam satisfactionem; unde tantum hic misericordia operatur; at in aliis, ut in Poenitentia, etiam iustitia concurrat; ergo necessario istius Sacramenti forma est pronuncianda per modum deprecativum, quo significetur implorari misericordiam Dei, ad indulgendum exituro ex hac vita, quod de Poenitentiae affectu remissioni obtineri non potuit.

CONTRA. Aequae Ecclesiae conferunt hoc Sacramentum pronunciantes formam per modum indicativum, ut: *Ungo te oleo sanctificato, in nomine Patris*, etc. Vel *Ungo te oleo sancto, ut hac unctione protectus fortiter stare valeas adversus aëreas catervas, in nomine Patris*, etc.; quos tamen ritus nec Concilia abrogaverunt, nec Ecclesia Romana esse contra huius Sacramenti institutionem pronunciavit. Quod sine dubio in re adeo gravi et tangente validitatem Sacramenti factum fuisset, si sensissent, eius formam esse pronunciandam necessario per orationem deprecativam.

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib. n. 8.*] quamvis Ecclesia Romana,

(cui adhaeret et Graeca) in Unctionis-Extremae collatione utatur forma deprecativa tamquam aptissime expressiva effectus ipsius, nihilominus non esse id de necessitate Sacramenti, ut subinde nulliter conferatur, si per modum indicativum forma pronuncietur deprecativae aequivalens formae. [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 4.] Quemadmodum enim forma Sacramenti Poenitentiae certis non est adstricta verbis, sed qualitercumque et quibuscumque verbis proferatur habet suum effectum, modo exprimitur actus sententiae absolventis, ita et proprio effectu non frustrari Unctionis-Extremae Sacramentum existimandum est, quoties exprimitur sensus substantialis intensus a Christo instituyente. De substantia autem sensus Christi est, ut exprimitur Sacramenti efficacia, materia proxima, et effectus eius. Sed in praeallegatis formis per modum indicativum pronunciatis ea omnia optime expressa intelliguntur; ergo et tunc Sacramentum ex parte sui habet proprium effectum. Et revera forma deprecativa et indicativa praecise modis grammaticalibus diserte existimantur, at in substantiali sensu unum alteri congruere videntur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* 4. d. 23. n. 8.] ex verbis Iacobi colligi non posse, oportere formam istius Sacramenti esse deprecativam, vel indicativam; sed dumtaxat, eam orationem debere esse formam sufficientem Sacramenti, ut suum sortiatur effectum iuxta Christi institutionem. Etsi autem ipse Apostolus, qui fuit Unctionis-Extremae praeco, tradiderit formam, quam amplectitur Ecclesia Romana, ex quo tamen haec approbat vel permittit ritus particularium Ecclesiarum utentium forma indicativa, clare significat, esse sufficientes, atque revera efficaciam Sacramenti istius subsistere, etiam collati per orationem non deprecativam, sed indicativam.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 1. q. 5. n. 7.] omnia Sacramenta conferri viatoribus, pro quorum salute solummodo a Christo instituta creduntur; non est ergo admittendum, aegrotum dum sacra Unctione inungitur non subesse foro Ecclesiae; alioquin nec Sacramentorum Ecclesiae foret capax. Et licet interim verissimum sit, viatores in extremis constitutos esse maxime orationibus sublevandos, et commendandos divinae misericordiae, ex hoc tamen tantum potest inferri, congruum esse, enunciari formam Unctionis-Extremae per orationem deprecativam; at non necessarium, adeo ut si alio modo grammaticali pronuncietur, nullum Sacramentum sortiatur effectum.

AD TERTIUM respondeo, non esse admittendum hoc Sacramentum perinde ut alia novae legis, nullum habere effectum certum et infallibilem. Ex quo enim Christus talia signa sensibilia assumpsit ad significandum effectum invisibilem causandum a Deo assistente Sacramentis ab se institutis, omnia et singula ex parte eorum infallibiliter proprium causare effectum, quem significant, credere debemus, nisi fortasse ex parte susipientis ponatur obex. Et quamvis Unctio Extrema characterem non imprimat ut Baptismus, nec talem etiam imprimit Poenitentia, aut Matrimonium. Ex his igitur, quamvis congruitas stet pro oratione deprecativa, necessitatem nihilominus inferre non licet.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 11.] neque hoc Sacramentum, neque aliud novae legis operari et obtinere suam efficaciam ex orationibus Ecclesiae, sed propter merita passionis Christi. Unde quamvis opus esset mere misericordiae respectu susipientis effectus

eorum, concurrat tamen iustitia ex parte causae meritoriae, cuius intuitu, iustum est Deum conferre gratiam rite suscipienti, et utenti signis illis a Christo institutis. Merita ergo Christi hic non applicantur per modum Indulgentiae, quae dispensantur et attribuuntur Ecclesiae membris per clavem potestatis et iurisdictionis; sed datur Sacramenti virtus ex Christi meritis, Deique institutione et foedere, quo assistere infallibiliter decrevit signis illis sensibilibus. — *Et cum dicitur*, hic tantum operari Dei misericordiam; *respondeo*, non propterea Sacramentum suo effectui et efficacia carere intuitu meritorum Christi, quia alioquin idem foret dicendum de Baptismate, ad quod cum parvulis confertur nulla concurrat iustitia ex parte suscipientis. Breviter tamen: etsi ob istam congruentiam aut alias aptissimus sit usus et ritus Ecclesiae Romanae pronunciantis formam deprecativam, quo significatur per modum diversum a Poenitentiae Sacramento, dimitti hic peccata; ex quo tamen ipsa non improbat (ut dictum est), nec reprehendit, nec corrigit formam indicativam, qua utuntur quaedam Ecclesiae particulares, constat sentire (donec aliud declaretur) utramque formam esse sufficientem, atque utraque Sacramentum hoc subsistere posse, sic ut polleat ea efficacia, quae sibi fuit in institutione a Christo attributa.

ARTICULUS IX.

UTRUM PRAEDICTA ORATIO SIT COMPETENS FORMA HUIUS SACRAMENTI.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 29. art. 9.

VIDETUR haec oratio, [Oxon. 4. d. 23. n. 6.] *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam parcat tibi Domine quicquid narium, linguae, tactus, vel huiusmodi vitio deliquisti*, non esse conveniens forma unctionis Extremae. Nam in caeteris Sacramentis Deus per suam piissimam misericordiam tribuit effectus eorum digne suscipientibus, quemadmodum et de misericordiae eiusdem affectu fuerunt instituta: sed quamvis Dei misericordia in aliorum formis Sacramentorum minime exprimatur, convenienter tamen traditae perhibentur; ergo ea orationis pars hic superflue apponitur.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. — Report. ib. n. 9.] Per formam, si convenienter tradatur, exprimuntur effectus Sacramenti, ad quos causandos fuit illud institutum: sed praedicta oratio non exprimit effectus unctionis Extremae; ergo non est forma ipsi competens. *Probatur minor*, siquidem Magister, 4. dist. 23. cap. 2. dicit, ob duplicem causam fuisse hoc Sacramentum institutum, scilicet ad peccatorum remissionem, et ad corporalis infirmitatis alleviationem; ergo cum amborum effectuum non fiat mentio in praedicta oratione, erit minus apta forma istius Sacramenti.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 14.] Eiusmodi forma utitur sancta Ecclesia Romana, quae in Sacramentorum ministerio servat traditiones Apostolorum; ergo est conveniens.

RESPONDEO dicendum, praefatam orationem esse competentem formam Sacramenti Extremae unctionis. Nam [Oxon. 4. d. 6. q. 11. n. 6.] ut aliqua oratio sit forma conveniens Sacramenti, debet certis compe-

hendi verbis exprimentibus actum ministrandi ipsum Sacramentum, et suscipientem, vel personam, quae possit rite suscipere tale Sacramentum: talis autem est praedicta oratio; est ergo congrue forma Unctionis Extremae. [*Oxon.* 4. d. 23. n. 6. — *Report.* 4. d. 23. n. 8. seqq.] Ea siquidem exprimitur actus ungendi, et significatur subinde materia remota Sacramenti, scilicet, oleum sanctificatum; suscipiens vero est homo in extremis laborans agensque animam, super quo imploratur divina misericordia, ideoque congrue et apte enunciatur modo deprecativo, nempe ad differentiam aliorum Sacramentorum consistentium in usu, qui plurimum non conferuntur iamiam exituris ex hac vita. Et tandem optime declaratur effectus istius Sacramenti, quod sit remissio peccatorum per sensitivas potentias commissorum; ideoque organis ipsarum potentiarum applicatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 46. q. 2. n. 3.] per illa verba, *et suam piissimam misericordiam*, significari, atque exprimi statum suscipientis hoc Sacramentum, eius nimirum, qui iudicatur et videtur proxime esse exiturus ex hac vita; est itaque maxime indigens divinae misericordiae, ut relevetur a malis praesentibus, quibus urgetur, et imminetibus, quae timentur a divina iustitia; ac propterea cum alia Sacramenta (ut dictum fuit *in solutione*) non supponant talem dispositionem, nec debet eorum forma consimilibus exprimi verbis.

AD SECUNDUM, concedo, ab hoc etiam Sacramento esse, ut interdum allevetur infirmus, et sanitati restituatur, si ipsius aeternae saluti expediens fuerit. Verum quia effectus eius principalis, quem ex pactione divina infallibiliter causat, nisi a suscipiente impediatur, est peccatorum remissio, hunc tantum oportuit declarari et exprimi per formam de virtute loquutionis, non autem effectum, qui etiamsi rite suscipiatur, ut potest consequi ad illum, ita et eo carere.

QUAESTIO TRIGESIMA.

DE EFFECTU HUIUS SACRAMENTI, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu huius Sacramenti.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Extrema-Unctio valeat ad remissionem peccatorum. - 2. Utrum sanitas corporalis sit effectus huius Sacramenti. - 3. Utrum hoc Sacramentum characterem imprimat.

ARTICULUS I.

UTRUM EXTREMA-UNCTIO VALEAT AD REMISSIONEM PECCATORUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*

3. p. q. 30. art. 1.

VIDETUR Unctionis Extremae Sacramentum non valere ad remissionem peccatorum. Nam [*Oxon.* 4. d. 23. n. 3.] ex dictis q. 29. art. 1., hoc Sacramentum non est conferendum, nisi homini graviter infirmo, qui prius

peccatorum suorum poenituerit; igitur Unctioni-Extremae alius effectus est attribuendus a remissione peccatorum. *Probatio consequentiae*; nam duo diversa Sacramenta non habent eundem primum effectum, sed singula proprium et specificum per specialem signationem figuratum, atque propria forma verborum expressum; ergo cum proprius et primarius effectus Poenitentiae sit remissio peccatorum, profecto Unctioni-Extremae alius ab isto est effectus praecipuus attribuendus.

2. PRAETEREA. Peccatorum remissio indivisibiliter fit, eo scilicet instanti, quo gratia infunditur: sed [*Report.* 4. d. 23. n. 9. — *Oxon.* ib. n. 4.] Unctio-Extrema successive confertur, inungendo omnia organa potentiarum sensitivarum per replicatas unctiones, et propriae formae repetitionem; ergo nequit fieri per hoc Sacramentum peccatorum remissio, quia successive remitterentur, et unius remissio separaretur a remissione alterius.

3. PRAETEREA. Si primarius istius Sacramenti effectus foret peccatorum remissio, maxime venialium: sed neque circa venialia hunc sortitur effectum; ergo non causat per se et primo peccatorum remissionem. *Probatur minor*: tum quia etiam ipsa venialia per Poenitentiam ab anima delentur, et consequenter non debet talis effectus attribui alteri Sacramentorum: tum quia Sacramenta novae legis causant infalibiliter gratiam ex opere operato: sed remissio venialium non dependet ab infusione gratiae, quia possunt per alia media remitti, quam per gratiam sanctificantem; ergo Unctio-Extrema per se et primo non remittit venialia.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 23. n. 2.] Iacobi, 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, etc. et si in peccatis sit, remittentur ei*; igitur hoc Sacramentum valet ad remissionem peccatorum: non mortalium, quia est Sacramentum vivorum; ergo.

RESPONDEO dicendum, effectum primum Unctionis-Extremae esse gratiam habitualement, quatenus habet per se annexam remissionem venialium peccatorum; per accidens vero et indirecte mortalium. Et [*Report.* 4. d. 23. n. 2. — *Oxon.* ib. n. 2. 6.] porro convenientissime ad hunc effectum per se et primo causandum institutum a Christo fuisse (nam de possibilitate eius institutionis non est ambigendum, cum possit et homo instituere signum practicum efficax operis sui) ex eo constat, quia venialia non remissa recessuro ex hac vita sunt impedimento ad gloriam consequendam; ergo quandoquidem peccator quasi continue peccet talibus peccatis, opportunissimum fuit, Christum aliquod signum sensibile instituisse, quo per se et primo significaretur remissio venialium; prout factum fuisse testatur Iacobus in Epistola sua praeallegatis verbis, *et si in peccatis est, remittuntur ei*. — Deinde, effectum primum Sacramenti censendum est esse illum, qui exprimitur et importatur per formam Sacramentalem; sed Unctionis-Extremae forma praesefert atque exprimit remissionem peccatorum; verba enim ista, *Per istam sanctam Unctionem, et suam piissimam misericordiam parcat tibi Dominus quicquid narium, linguae, etc. vitio deliquisti*, hoc profecto significant; igitur peccatorum remissio est istius Sacramenti primarius effectus.

Quod autem venialia per se remittat, et non mortalia, *probatur*; [*Report.* 4. d. 23. n. 2.] quia Unctio-Extrema est Sacramentum Poenitentiae con-

summativum, perinde ut Confirmatio est consummativa Baptismi; igitur quemadmodum Confirmatio Baptismum supponit, ita hoc Sacramentum confertur tantum ei qui poenituit: sed Poenitentiae est per se remittere mortalia peccata, vel contritionis in ordine ad Poenitentiam; ergo Unctioni Extremae tantummodo per se tollenda supersunt venialia, ea nimirum, quae non fuerunt per Poenitentiam deleta, neque clavium virtuti fuerunt submissa, vel aliis viis non extiterunt a Deo condonata. Ab istis igitur directe curatur anima per internam unctionem gratiae Spiritus Sancti, quam causat Sacramentum ad eum effectum, et cuius unctionis invisibilis curativae est signum externa unctio corporis in partibus quibusdam determinatis. — At quia accidere potest, ut quis putet se omnia facienda fecisse, quo digne poeniteret, et arbitretur se sufficienter dispositum unctioni invisibili recipiendae, et interim non sit ita, nec coram Deo iustificatus appareat, in hoc casu Unctionis Extremae Sacramentum, sicut et Eucharistia, delet quoque culpam letalem indirecte et per accidens, quatenus bona fides suscipientis facit, ne Sacramentum sibi sit mortiferum ob suam indispositionem, quae si ipsum non lateret, rite, et ut oportet disponderetur. [*Oxon. ib. n. 3.*] Caeterum Unctio-Extrema per se non est remedium recuperandi gratiam amissam, vel acquirendi primo illam, quia id praestant Baptismus, et Poenitentia; sed est remedium institutum a Christo contra venialia, ut dictum est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet [*Report. ib.*] ex dictis; concedo enim, Unctionem-Extremam esse conferendam homini infirmo poenitenti, in tantum ut qui non poenituit, non sit huius Sacramenti capax, et ideo non habere effectum primum Poenitentiae, qui est remissio mortalium peccatorum, et non venialium per se. Poenitentia enim est secunda tabula post naufragium; per venialia autem nemo naufragatur, nec proinde est ei opus ad tabulam recurrere, per quam salvetur. Habet ergo alium primum effectum, estque plena remissio et finalis omnium venialium, quae per antecedentem poenitentiam, aut alios actus virtutis minime deleta sunt, aut post peractam poenitentiam iterum commissa fuerunt.

AD SECUNDUM respondeo, mortalium peccatorum remissionem non esse separabilem; quia aut omnia remittuntur, aut nullum condonatur; alioquin simul quis esset ordinatus ad gloriam, et ad poenam; [*Report. ib. n. 10.*] at venialia non esse perinde connexa remissione; potest enim stare, ut remittantur quae quis commisit per visum, et non condonentur illa, in quae per tactum incidit, quia non avertunt simpliciter ab ultimo fine. Concedo ergo, virtute Unctionis Extremae remitti successive, et separabiliter, ut successive peraguntur speciales unctiones in organis potentiarum; quia in unaquaque concurrentibus materia et forma debitis est perfecta significatio Sacramentalis, ac proinde Sacramenti efficacia et causatio; etsi quia omnes unctiones ut sunt potentiarum unius personae, ita ordinantur ad unius Sacramenti integritatem, ut extitit declaratum *quaest. 29. art. 2.*

AD TERTIUM, concedo *maiolem*, et nego *minorem*. Ad cuius *primam probationem* dico, utique per Poenitentiae Sacramentum venialia posse dimitti, et deleri reipsa, si clavibus Ecclesiae in Poenitentiae foro submittantur. Sed quia sunt materia libera eius Sacramenti, et difficulter admodum quisque omnia sua venialia Sacerdoti detegere valet, fieri vix

potest, ut multa non relinquuntur post Poenitentiam rite peractam; [*Oxon. ib. n. 2. — Report. ib.*] hinc decuit Legem Evangelicam, utpote perfectissimam, habere aliquod Sacramentum, cuius efficacia in eo consisteret, ut venialibus mederetur per plenam et finalem eorum dimissionem, atque ita Poenitentiae Sacramentum consumaret et perficeret in iis, ubi illud non potuit; non ex sui inefficacia, quia si mortalia delet, multo magis venialia ab anima depulisset, si sub eius potestate venissent, sed ob imperfectionem et imbecillitatem humanam, de qua procedit, ut nequeat quis omnia venialia clavibus subiicere ad eorum remissionem. — *Ad secundam probationem* concedo, quandoque remitti venialia absque gratiae infusione; sed ultro fatendum esse, remitti per gratiam sanctificantem, ut cum cadunt sub Poenitentia, et etiam per Eucharistiae dignam sumpcionem. Verumtamen [*Report. ib. n. 3.*] pro constitutis in vitae extremo, et plerumque sensibus destitutis, nec reflectere valentibus ad alia media, per quae pertingere queant ad veniam consequendam de culpis levioribus, saluberrimum fuit, Christum instituisse hoc Sacramentum pro finali venialium abolitione, independenter ab intentione suscipientis, si sit in statu gratiae, et praecise ex opere operato principalem effectum suum causaturum.

ARTICULUS II.

UTRUM SANITAS CORPORALIS SIT EFFECTUS HUIUS SACRAMENTI.

*Doctor, Oxon. d. 2. q. 1. — Report ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 30. a. 2.*

VIDETUR sanitas corporalis non esse effectus huius Sacramenti. Sacramenta enim novae Legis sunt medicinae spirituales et salubres, quibus curatur anima a morbis peccatorum; quod praesertim est verum de Unctione Extrema, [*Oxon. 4. d. 23. n. 3.*] cuius signum sensibile, nempe oleum apprime congruit effectui eius, qui est interior unctio curativa animae ab iis, quae Poenitentiam subterfugerunt; igitur eius effectus non est curatio corporis, vel sanitas corporalis, quam inducit non spiritualis, sed materialis medicina.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 1. q. 2. n. 9.*] Sacramentum novae legis est signum efficax et practicum effectus, quem ex divina institutione significat, idest infallibiliter causativum illius rei, quam praefigurat, nisi ex parte suscipientis impediatur; igitur si corporalis sanitas foret Unctionis-Extremae effectus, profecto ipsam induceret in eum, qui non fecte suscipit hoc Sacramentum: sed contrarium experitur, quia ne in Sanctis quidem Viris hunc habuit effectum, qui ex hac vita post susceptam Unctionem-Extremam migraverunt; ergo sanitas corporalis non est huius Sacramenti effectus.

3. PRAETEREA. Sacramenti uniuscuiusque effectus per ipsius formam exprimitur: sed [*Oxon. 4. d. 23. n. 6.*] in forma Unctionis Extremae tantum significatur remissio peccatorum, ut patet ex *art. antec.*; ergo dumtaxat remissionem peccatorum causat, et non corporalem sanitatem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 5.*] Iacobus, qui ex Christi mandato Unctionem-Extremam Ecclesiae promulgavit, ultra peccatorum dimis-

sionem, attribuit praeterea huic Sacramento corporalem sanitatem, *Infirmatur*, inquires, *quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei; ergo uterque effectus unctionis Extremae est attribuendus.*

RESPONDEO dicendum, corporalem sanitatem esse quidem huius Sacramenti effectum, sed secundarium, ideoque non produci per ipsum, nisi spirituali expediat sanitati, ad quam infallibiliter et efficaciter inducendam per se institutum fuit a Christo. Etenim [*Oxon. ib.*] hoc Sacramentum fuit insinuatum et praefiguratum *Marci* 6. ubi habetur, Apostolos unxisse oleo multos infirmos, qui oppido sanabantur. Nec putandum est, unctionis Extremae Sacramentum ministrasse, tum quia non legitur, poenitentiam ab iis, quos ungebant, exegisse; quod in Sacramenti istius collatione facturos fuisse, non est dubitandum: tum quia verisimile est non omnes quos oleo liniebant extitisse Baptismate initiatos, ut oportuisset, cum Baptismus sit ianua omnium Sacramentorum; tum denique quia tunc Apostolos non fuisse Sacerdotes constat; ordinati enim fuerunt in ultima coena. Iacobus [*Oxon. 4. d. 23. n. 5.*] autem vult, huius Sacramenti Ministrum ex Christi institutione esse Sacerdotem; fuit ergo hoc Sacramentum praedicta iniunctione Apostolorum solummodo insinuatum et praefiguratum, ut quemadmodum ipsi non sanabant infirmos, nisi in virtute Christi, qui instituerat illam unctionem virtuosam (de se enim oleum id praestare nequivisset), ita Sacramentum postea ab eodem instituendum in oleo sanctificato erat eandem virtutem sanandi infirmos habiturum; sicut igitur revera in oleo sanctificato fuit a Christo institutum, ita reipsa habet virtutem inducendi sanitatem corporalem, ac alleviandi infirmos, ut testatur Iacobus. Verumtamen quia finis principalis institutionis eius fuit spiritualis curatio animae, atque ipsius finalis sanatio a venialibus, in complementum Sacramenti Poenitentiae, quatenus eiusmodi curatio est sequela ad gratiam sanctificantem infusam in digna Sacramenti susceptione, caetera omnia ab unctione Extrema causanda ex Christi institutione debuerunt fuisse ordinata ad praedictum finem primum; non quidem ut per se media illius finis; sed veluti finis minus principalis ad finem per se et simpliciter intentum ab agente. Non oportet ergo semper et infallibiliter eiusmodi minus principales effectus Sacramentum hoc concomitari de intentione instituentis tale signum; sed dumtaxat cum sunt profuturi effectui principaliter intento; quia ergo interdum corporalis sanitas nocitura praevidetur spirituali curationi, quae semper ad unctionem Extremam sequitur, non semper curantur secundum corpus infirmi ex huius Sacramenti susceptione.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, per se et principaliter Sacramenta omnia novae Legis esse medicamina spiritualia, quibus vel sanantur vulnera animae inflicta a peccatis, vel per ea in sanitate spirituali, quae a divina gratia est, magis magisque roboramur. Huic nihilominus fini principali non repugnare, si aliquod Sacramentum habeat quoque vim a Christi institutione inducendi sanitatem corporalem, cum illi fini subservituram et profuturam praenoscur.

AD SECUNDUM patet ex dictis *in solutione*, cur non semper sanitas corporalis causetur ab hoc Sacramento, etiamsi digne suscipiatur.

AD TERTIUM respondeo, ex eo posse accipi rationem *pro resolutione*; quia si a divina Scriptura complures effectus huic Sacramento attribuantur; quod [*Report.* 4. d. 23. n. 2.] habeat nimirum sanare infirmum, vel salvare a morbo, quo implicitus detinetur, alleviare ipsum, atque eius peccata dimittere, et hic tantum ultimus per eius formam exprimatur, sequitur hunc esse primum atque infallibilem, reliquos secundarios et non semper ad signi exhibitionem ponendos. Forma enim Sacramentorum idoneae applicata materiae efficit, ut Sacramentum sit signum practicum, efficax et infallibile ex parte sui; hinc tantum debet de virtute orationis formae expressivae significari effectus primarius, qui infallibiliter ad eius positionem inducitur.

ARTICULUS III.

UTRUM HOC SACRAMENTUM CHARACTEREM IMPRIMAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 6. q. 10. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 30. a. 3.

VIDETUR hoc Sacramentum imprimere characterem. Nam [*Oxon.* 4. d. 6. q. 9. n. 3.] character est, quo quis distinguitur ab alio non habente eandem formam, et habenti assimilatur, estque signum rememorative Sacramenti suscepti, et Christo conformativum: sed qui suscepit Unctionem-Extremam distinguitur ab eo, qui non suscepit, et inunctum fuisse recordatur, et Christo per suum Sacramentum conformatur, quae sane non habet ille, cui non fuit collatum; igitur imprimit characterem.

2. PRAETEREA. Cum Ordinis atque Confirmationis Sacramenta conferuntur, qui suscipiunt chrismate inunguntur: sed ea Sacramenta characterem imprimunt, unde nec ob id iterantur; ergo etiam Unctio-Extrema characterem imprimit, si in oleo sanctificato confertur.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 8. q. 4.] Unctio Extrema est iterabile Sacramentum; ergo characterem non imprimit.

RESPONDEO dicendum, Unctionis-Extremae Sacramentum minime imprimere characterem. Etenim per hoc Sacramentum, quo homo finaliter curatur a venialibus, et praeparatur ad exitum ex hac vita, non [*Oxon.* 4. d. 6. q. 10. n. 12.] constituitur in aliquo determinato gradu in Ecclesia, quemadmodum per Baptisma regeneratur spiritualiter, et ingreditur in familiam Christi, per Confirmationem constituitur defensor et propugnator fidei quam in Baptismo suscepit; per Ordinem collocatur in gradu eminenti, efficiturque pater et pastor ad introducendum alios in Ecclesiam, et ad docendum ac instruendos eos; imo Unctionis-Extremae Sacramentum omni statui et gradui in Ecclesia congruit, quia quodlibet membrum Ecclesiae militantis opus habet finali curatione a venialibus; et praeparari ad exitum ex hac vita; ergo non convenit ei characterem imprimere in animam susipientis, praesertim cum quandoque etiam corporalem sanitatem inducens, ut patuit *ex art. praec.*, necessarium sit eum qui semel Unctionem-Extremam recepit, iterum etiam praeparari, et curari finaliter a peccatis, quae Poenitentia non delevit, ac subinde hoc Sacramento muniri. Qui autem semel Sacramenta characterem in animam imprimunt utcumque suscepit, non potest iterato iisdem initiari, quia non solum graviter peccaret, sed etiam nullam

efficaciam haberent. Extrema vero Unctio, quotiescumque digne recipiatur, salubriter suscipitur, et efficaciter confertur; ergo characterem non imprimit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, quae characteri in argumento attribuuntur, esse communia cuicumque formae, seu absolutae, seu respectivae; ideoque qui semel suscepit Sacramentum quodcumque, per passivam susceptionem distinguitur ab eo, qui non suscepit, suscepisse recordatur, ac Christo dicitur configuratus, idest, habens in se signum obligationis suae ad Christum, Sacramentorum institutorem. Sed [*Oxon. ib. n. 13.*] communiter intelligimus per characterem *formam spirituales impressam a Deo cuicumque suscipienti Sacramentum non iterabile*, qui proinde non imprimitur ei, cui Unctio Extrema confertur, cum possit rursum eiusdem salubriter fieri particeps. Breviter: si per illa praedicta, quae in argumento enumerantur, constituatur aliquis in determinato gradu in Ecclesia, ut dictum fuit *in solutione*, concedo, id ab impresso characterem exoriri; si vero Sacramentum sit commune cuicumque statui in Ecclesia, dico, non esse eam distinctionem et configurationem ab characterem, sed a passiva eius Sacramenti susceptione.

AD SECUNDUM respondeo per idem; [*Oxon. ib. n. 12.*] quia unctionibus, quae in Confirmatione et Ordinis collatione fiunt, deputantur suscipientes illa Sacramenta ad aliquod speciale munus in Ecclesia, scilicet, ad publicae propugnandam fidem Christi, et ad alios introducendos in Ecclesiam, quatenus per Baptismum adscribuntur familiae Christi; quae omnia cum ex Dei institutione satis sit semel facta esse, sunt ea Sacramenta initerabilia, ac proinde character a Deo illa suscipientibus imprimitur; unctionem vero Extremam, quoniam ad finalem animae curationem, atque omni gradui in Ecclesia, quoties opus fuerit, est applicabilis, nullum imprimere characterem sentire debemus.

QUAESTIO TRIGESIMAPRIMA.

DE MINISTRO HUIUS SACRAMENTI, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de administratione huius Sacramenti.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum laicus possit hoc Sacramentum conferre. - 2. Utrum Diaconus. - 3. Utrum solus Episcopus.

ARTICULUS I.

UTRUM LAICUS POSSIT HOC SACRAMENTUM CONFERRE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 31. a. 1.*

VIDENTUR laici posse Unctionis-Extremae Sacramentum conferre. Nam [*Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 2.*] laicis, ita exigente necessitate, permis-

sum est Baptismatis Sacramentum ministrare, quod est longe dignius Unctione-Extrema; ergo pariter, saltem in casu necessitatis, idipsum facere poterunt circa hoc Sacramentum.

2. PRAETEREA. Iacobus hoc Sacramentum Ecclesiae promulgans, ait: *et oratio fidei salvabit infirmum*, cap. 5. Sed [Oxon. 4.d.4. q. 7.n. 3.] fieri potest, ut magis sit Deo accepta alicuius laici oratio, quam cuiusvis Ecclesiastici, quia potest esse sanctior; ergo tunc talis laicus foret idoneus huius Sacramenti minister, quia magis a Deo exaudiretur.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 5.] Munus ministrandi Sacramenta in Ecclesia ex officio competit Sacerdotibus, ex vi ordinationis et gradus, quem tenent in Ecclesia; ergo nemo laicorum potest hoc Sacramentum conferre.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 23. n. 5.] laicis non licere Unctionis Extremae Sacramentum ministrare, nedum quia id illicite facerent, verum etiam quia Sacramentum nullum esset, omnique prorsus efficacia et virtute careret. Nam ex divina institutione hoc Sacramentum habet determinatum Ministrum, nimirum Sacerdotem, uti Ecclesiae innotuit per invulgarionem Iacobi Apostoli, dicentis cap. 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros*, etc. Igitur nemo laicorum, quamtalibet polleat sanctitate, valet hoc Sacramentum ministrare, sic ut suum sortiatur effectum in eum, cui confertur; sed quemadmodum qui non est initiatus iuxta claves Ecclesiae consecrare sacrilegè attentans nihil omnino facit, propterea quod Deus solis Sacerdotibus talem potestatem concesserit, ita quoniam solis Presbyteris commissum est munus inungendi oleo sanctificato infirmos, per nullam potestatem aut sanctitatem potest id laicis convenire, adeo ut aliquid efficiant, et Sacramentum conferant si ministrare hoc Sacramentum ausu temerario attentent.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Report. 4. d. 23. n. 8.] respondeo, quia Baptismi Sacramentum est maximae necessitatis, fecit Deus cuilibet potestatem ipsum conferendi, modo necessitas id exigere videretur; et nihilominus solus Sacerdos valet Baptisma solemniter ministrare, et nemini alteri ab ipso id facere licet. Quoniam itaque Unctionis Extremae Sacramentum non est tantae necessitatis, imo sine eo quisque potest aeterna salute potiri, modo non contemnatur, convenienter soli Sacerdoti iniunctum est munus illud dispensandi.

AD SECUNDUM respondetur, orationem, de qua loquitur Iacobus, non fieri a Sacerdote in persona propria, sed in persona totius Ecclesiae, nomine cuius potest preces fundere, cum sit eius Minister publicus; quod nequaquam facere valet laicus, qui est persona privata. Quamvis ergo laicus ut persona privata sit magis Deo acceptus, quam Sacerdos, nihilominus Sacerdotis oratio est magis Deo accepta, quia nomine Ecclesiae orat. — *Contra*; igitur [Oxon. 4. d. 4. q. 2. n. 4.] si in Ecclesia nullus esset fidelis, hoc Sacramentum pene omni destitueretur efficacia, quamvis intenderet facere Minister, quod faciendum Christum instituisset. — *Respondeo* ergo, [Report. 4. d. 23. n. 8.] si oratio, quam Iacobus insinuat, sit Sacramenti istius forma, quippe quod in modo deprecativo conferatur, cuiuscumque bonitatis vel malitiae sit idoneus Minister, habere efficaciam ex meritis Christi, eamque non impediri a Ministri pravitatem, modo necessariam habeat intentionem conferendi quod Ecclesia dare intendit; et quemadmodum malitia Sacerdotis impedire nequit Sacramenti effi-

caciam, ita citra Christi institutionem nulla bonitas vel sanctitas efficere posset laicum istius Sacramenti idoneum ministrum.

ARTICULUS II.

UTRUM DIACONI POSSINT HOC SACRAMENTUM CONFERRE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 31. a. 2.*

VIDETUR Diaconos posse hoc Sacramentum conferre. Siquidem [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 20.*] Eucharistia longe maius et perfectius Sacramentum est Unctione-Extrema: sed Diaconis est potestas Eucharistiam dispensandi, saltem in casu necessitatis, ut dicitur dist. 33. cap. *Diaconi*; ergo multo magis in casu necessitatis poterunt fidelibus aegrotis minus perfectum Sacramentum conferre et dispensare.

2. PRAETEREA. Diaconi possunt esse Ministri Sacramenti Baptismatis; ergo multo magis et Unctionis Extremae. *Probatio consequentiae*: [*Report. 4. d. 23. n. 8.*] conceditur Diaconis posse baptizare propter Baptismi necessitatem: sed magis indiget mox discessurus ab hac vita praemuniri Sacramentis Ecclesiae contra spirituales nequitias; ergo huius Sacramenti ministerium videtur et Diaconis concessum.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 5.*] Iacobi, 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae*, etc. Diaconi autem non sunt Presbyteri; ergo nequeunt hoc Sacramentum conferre.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 24. n. 2.*] Diaconos esse non posse huius Sacramenti Ministros, in tantum, ut si conferre attentent, perinde ac si mere laici forent, nihil faciant. Nam Diaconus non habet potestatem spiritualem simpliciter, a qua eius proprius actus sit validus et licitus. Etsi enim aliquid possit praestare congrue, quod eodem pacto licitum non est laico, si nihilominus laicus attentaret idipsum efficere, simpliciter faceret. Cum [*Oxon. ib. n. 7.*] enim Diaconatus sit potestas disponens ad Eucharistiae vel saltem Sanguinis dispensationem, et laicus ea carens potestate nequeat subinde licite Eucharistiam dispensare, si quis tamen id ausu temerario attentaret, simpliciter Sacramentum ad salutem tribueret suscipienti. Virtute igitur talis ordinationis non inest sibi potestas in aliquem actum ita necessario ab ipso dependentem, ut si ab alio eiusmodi potestatem carente exerceretur, nullius efficaciae foret. Quemadmodum igitur nullius Unctio Extrema foret efficaciae, si per laicum dispensaretur, ita et nullum effectum esset habitura, si per Diaconi ministerium exhiberetur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 20.*] respondeo, Diaconis congrue permitti dispensationem Corporis Christi urgente necessitate, quia eiusmodi dispensatione minime Sacramentum conficitur, quod perfectum a Sacerdote supponitur. At [*Oxon. 4. d. 23. n. 5.*] in collatione vel dispensatione Unctionis-Extremae ex Christi institutione conficitur Sacramentum novae legis, cui cum ab eodem Institutore pro idoneo Ministro solus sit deputatus Sacerdos, profecto nequibit aliquis sacerdotali ordinatione carens illud ministrare, taliter ut aliquam habeat efficaciam.

AD SECUNDUM respondeo, dictum esse *in anteced.*, qualiter sine Unctionis Extremae Sacramento, si absit contemptus, potest quisque salvari; non autem aliquis salutem consequitur sine Baptismatis regeneratione; et ideo non esse de utroque parem rationem.

ARTICULUS III.

UTRUM SOLUS EPISCOPUS POSSIT HOC SACRAMENTUM
CONFERRE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 31. art. 3.*

VIDETUR ad solum Episcopum pertinere hoc Sacramentum conferre. Nam [*Report. 4. d. 23. n. 5*] materiae ipsius consecratio est taliter actus Episcopi, ut si a simplici Sacerdote id attentetur, minime sit idonea huius Sacramenti materia; ergo magis ad ipsum solum spectabit eiusdem materiae usus.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 2.*] Confirmationem, quae pariter unctione peragitur, solus Episcopus valet conferre: Sacerdos enim Episcopo inferior, si confirmare aliquem attentaret, nihil faceret; ergo eadem ratione Unctionis Extremae Minister solus erit Episcopus.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 5.*] Iacobi, 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiae*, etc. ergo non solus Episcopus, sed etiam quivis Sacerdos est huius Sacramenti idoneus Minister ex Christi Domini institutione.

RESPONDEO dicendum, quemlibet Sacerdotem posse valide et licite hoc Sacramentum ministrare et conferre aegrotis in vitae extremo constitutis; idque opportunum, et convenientissimum fuisse. Cum enim aegroti graviter decumbentes non queant per seipsos ad Episcopum accedere huius Sacramenti beneficium participaturi, si tantum illud ab Episcopo posset dispensari, plane cogeretur ipsemet ad singulos aegrotantes accedere; id autem non tantum difficile, sed profecto impossibile foret in ampliis Dioecesibus, ac passim eveniret, ut dum Episcopus ad unum laborantem in extremis divertit, alius in simili statu constitutus absque Unctione Extrema e vita migraret, quamvis alias ad eius perceptionem dispositus; igitur convenientissimum et necessarium fuit, alios Sacerdotes ab Episcopo esse huius Sacramenti Ministros idoneos; et ita factum fuisse, constat ex Iacobi promulgatione: sicque, quantum humana se extendit fragilitas, quisque graviter infirmus, Sacramenti a Christo pro sinali preparatione instituti particeps efficitur, Curatis suorum parochianorum curam gerentibus, ne talibus auxiliis destituantur et fraudulentur: et Episcopi ab universali suarum ovium cura aliisque subinde negotiis expediendi, pro istius Sacramenti administratione desistere non compellantur. Quod interim si interdum conferre voluerint, quin id ipsis qualibet ex causa liceat ambigi non potest. Quod totum expresse habetur dist. 95. cap. 3. ubi dicitur: *Illud superfluum videmus adiectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est*, (a Iacobo nimirum, c. 5. V.); quia *Episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Caeterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit, ali-*

quem a se visitandum, et benedicere, et tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, quoniam legitimus usus materiae istius Sacramenti ab eius praeparatione et sanctificatione pendet, quandoquidem absque eiusmodi praeparatione non foret idonea materia ministerio, ut extitit declaratum *q. 29. art. 6.*, haud esse inconueniens ad altiorem gradum pertinere talem materiam praeparare et sanctificare, eiusque usum inferiorem gradum tenenti committi. Sed porro ostendendum, ut sicuti usus ab idonea materia pendet, et non e converso, ita auctoritatem rite ministrandi Sacramenta in Ecclesia ab Episcopo pendere, ad omnes actus Ecclesiasticos ordinem habente.

AD SECUNDUM respondent *aliqui*, disparitatem esse de Confirmatione, et Unctione-Extrema, quia per illius collationem character imprimitur, quo collocatur homo in statu perfectionis; non autem per istud. *Quod si subsisteret*, videretur Baptisma nonnisi per Episcopum posse conferri, quia imprimitur character baptizato, quo censetur de familia Christi. — Respondeo ergo, [*Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 7. seqq.*] quamvis Confirmationis ordinarius Minister sit Episcopus, quia confirmari volentes queunt accedere ad ipsum; delegari nihilominus eam potestatem posse inferioribus Sacerdotibus, ut dictum fuit *3. part. q. 72. art. 11.*; ita quoque quamvis potius Episcopi, quam inferiorum Sacerdotum esset ungere infirmos, tamen committi id munus posse simplicibus Sacerdotibus, et commissum reipsa esse curam habentibus animarum, et aliis ex defectu eorum ob rationabilem causam *in solutione* expressam. Quapropter, [*Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 3.*] etsi quanto ampliori quis pollet auctoritate in Ecclesia, magis ad ipsum spectet Sacramenta ministrare, ut recipere et introducere in Ecclesiam Dei, alere pane Eucharistico, confirmare baptizatos, etc.; et consequenter potius ad Episcopum, quam ad simplicem Sacerdotem pertineret baptizare, absolvere a peccatis, etc., tamen quia respectu multitudinis credentium Episcopi pauci sunt, ac proinde insufficientes Sacramentis ministrandis, rectissime eorumdem ministerium, et praesertim necessariorum demandatum fuit inferioribus Sacerdotibus.

QUAESTIO TRIGESIMASECUNDA.

QUIBUS HOC SACRAMENTUM CONFERRI DEBEAT,
ET IN QUA PARTE CORPORIS, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his, quibus hoc Sacramentum conferri debet, et in qua parte corporis.

Circa quod quaeruntur septem.

1. Utrum sanis debeat conferri hoc Sacramentum. — 2. Utrum debeat conferri in qualibet infirmitate. — 3. Utrum debeat conferri furiosis et amentibus. — 4. Utrum pueris. — 5. Utrum totum corpus in hoc Sacramento inungi debeat. — 6. Utrum convenienter determinentur partes, in quibus inungitur. — 7. Utrum mutilati in praedictis partibus inungi debeant.

ARTICULUS I.

UTRUM SANIS DEBEAT CONFERRI HOC SACRAMENTUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 32. art. 1.*

VIDETUR etiam sanis esse conferendum hoc Sacramentum. Nam sanitas corporalis est Unctionis-Extremae secundarius effectus, ex dictis supra q. 30. art. 2. Sed tali effectu sublato, potest hoc Sacramentum efficaciter et significare et efficere primum in bene valentibus; ergo ipsis est conferendum hoc Sacramentum. *Patet minor*, quia principaliter producit gratiam sanctificantem, qua curatur anima ab omnibus venialibus; ergo talem effectum potest inducere in iis, qui corpore sunt sani, si alias sint dispositi.

2. PRAETEREA. Baptismi Sacramentum confertur, seu conferri potest omnibus intransibilibus in hanc vitam; ergo Unctio-Extrema est danda omnibus exeuntibus ex hac vita, quia est spiritualis et ultima curatio animae a peccatis: sed morituri interdum sunt sani, ut qui armis decertant in iusto bello, vel Principis iussu sunt neci tradendi, vel aliunde imminet mortis discrimen; ergo non tantum infirmi, sed etiam corpore sani sunt istius Sacramenti participes faciendi.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 1.*] Iacobi, 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros, ungentes eum oleo*, etc. Ergo solummodo infirmi ex Christi institutione sunt huius Sacramenti capaces.

RESPONDEO dicendum, sanis non esse conferendum Sacramentum Unctionis-Extremae. Cum enim Sacramenti istius primarius effectus sit curatio spiritualis, plena et finalis animae, ac aptissime subinde exhibetur in sensibili Unctione, congruente scilicet insensibili effectui, propterea quod Unctio exterior soleat adhiberi in sanandis corporis infirmitatibus, sequitur hoc Sacramentum non habiturum suum effectum, nisi signum sensibile, in quo institutum fuit, congrue et convenienter applicetur. [*Oxon. 4. d. 4. q. 3. n. 3.*] Eo pacto nimirum, quo signum

sensibile Baptismi, quae est aqua naturalis, opus est ita convenienter applicari, ut revera abluatur corpus, alioquin suum effectum non habiturum. Et sane ab anima non depellerentur peccata originale, vel actualia, si perfunderetur aqua homo corio involutus. Ex divina ergo institutione ita essentialiter dependet effectus invisibilis Sacramenti a signo sensibili, ut modus applicationis congruat ei, cui confertur. Quoniam ergo unctio curativa exterior non congruit bene valentibus, aut iis, qui nulla aegritudine premuntur, si iisdem Unctionis Extremae Sacramentum conferretur, nullum haberet effectum, ac proinde corpore sanis nullatenus est applicandum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, corporalem sanitatem esse huius Sacramenti secundarium effectum, sine quo potest subsistere alius principaliter intentus cum veritate et efficacia Sacramenti; nego tamen posse produci talem effectum in iis, qui bene valent, quia curatio spiritualis animae non solum dependet a signo sensibili, quod est oleum olivarum, sed etiam a veritate applicationis eius: non quia vere non applicetur sanis si eo inungantur, verum quia bene valentibus non congruit medicinae applicatio; atque ita deesset modus, a quo veritas signi sacramentalis dependet; nequiret ergo tunc hoc Sacramentum propriam exercere efficaciam, atque ita omni destitueretur effectus.

AD SECUNDUM respondeo per idem, huius Sacramenti participes efficiendos esse quotquot proxime sunt exituri ex hac vita, si ipsis congruat signum sensibile, in quo confertur. Quemadmodum enim unctio illa sensibilis significat interiorem unctionem curativam, quae fit per gratiam sanctificantem, ad quam sequitur remissio omnium venialium, ita eandem congruentiam debet habere ad subiectum, quod inungitur. Sanis autem non congruit, imo repugnat; quia curativae medicinae morbos curandos supponunt, quos ab aegro depellant: qui morbi, aegritudine sua si procul absint, non habent rationem medicinae curativae, ut ad subiectum sanum referuntur; nec ergo oleum tunc significaret interiorem curationem animae, quia falso applicatur subiecto aegritudinem corporalem non habenti. — *Potest etiam dici*, [Report. 4. d. 23. n. 3.] non esse hoc Sacramentum conferendum sanis corpore, etsi mox e vita excessuri sint. Cum enim huius Sacramenti collatione finalis curatio animae a culpis venialibus intendatur, ne sibi impedimento sint potiundae fruitionis essentiae divinae, convenit dumtaxat illis conferri, qui ad eum statum deveniunt, in quo fere nequeunt amplius peccare. Hi autem sunt infirmi graviter decumbentes. Qui autem corpore valent, quamvis in mortis articulo constituti, quoniam pollent usu liberi arbitrii, possunt peccare, non congruit ergo talibus ultimum spirituale remedium peccatorum exhiberi; quod constat institutum tantum pro illis, qui viribus, et sensu destituti, verisimiliter non sunt amplius peccaturi, nisi Deus huius Sacramenti virtute corporali etiam sanitati ipsos restituat.

ARTICULUS II.

UTRUM HOC SACRAMENTUM DARI DEBEAT IN QUALIBET INFIRMITATE.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 32. a. 2.

VIDETUR hoc Sacramentum esse conferendum in qualibet infirmitate. Nam [*Oxon. 4. d. 23. n. 1.*] profecto tunc est exhibendum, cum dandum esse mandat Iacobus, per cuius maxime praedicationem Unctio Extremae Ecclesiae innotuit: sed ipse dicit, vocandos esse Presbyteros ad inungendum oleo infirmos, cum absolute infirmantur; igitur esttribuendum aegrotis in qualibet eorum infirmitate.

2. PRAETEREA. Sacramenta spirituales medicinae sunt, quibus anima a peccatis curatur et sanatur, quod potissimum est verum de Unctione Extrema, quae exhibetur in signo medicinali, et congruenti subinde effectui eius spirituali; ergo cum qualibet in infirmitate subsistat modus applicationis signi sensibilis, in qualibet est conferendum infirmitate; quia semper suam efficaciam habiturum, quantum est ex parte sui.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Non ex qualibet infirmitate timetur mors infirmi, nec quaecumque interimit aegrotos: Sacramentum autem istud confertur illis quorum verisimiliter timetur exitus ex hac vita; ergo non est exhibendum in qualibet infirmitate.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 23. n. 2. seqq.*] qualitercumque infirmis non esse dandum hoc Sacramentum, sed solummodo laborantibus in extremis, et in mortis articulo constitutis, non ob extrinsecam aliquam violentiam, quae posset inferri perfecte valentibus, sed intrinseca aegritudine oppressis. Cum enim sit ultimum remedium institutum a Christo ad curationem animae a venialibus proxime exiturae a corpore, ne sint ipsi impedimento et iniiciatur mora adituris haereditatem gloriae caelestis, profecto tunc est conferendum infirmo, cum rationabiliter timetur eum excessurum ex hac vita. Quaelibet autem infirmitas non disponit ad mortem, nec timetur exitus infirmi de hoc saeculo qualitercumque infirmitatibus corripiatur; sed tantum quando graviter, et periculose aegrotat, et iudicio peritorum ipsi imminet mors et discessus e praesenti saeculo; igitur solummodo tunc est ultimum remedium animae curativum finaliter exhibendum, quo ab omni impedimento peccatorum soluta, feliciter perveniat ad terminum viatoris, cuius statum mox est derelictura. Amplius Unctio Extrema conferenda non est hominibus, quibusdam intrinsecis et pene naturalibus morbis subiectis, ac propterea sensim deficientibus, ut ethicis, hydropicis, et huiusmodi. Etsi [*Report. ib. n. 3.*] enim isti sint graviter infirmi, tamen coniici verisimiliter non potest quandoam sint proxime e vita excessuri; et cum plerumque sint integrae rationis, non aufertur ab eis potestas peccandi venialiter; non est igitur ipsis tribuendum remedium finaliter curativum venialium peccatorum. Si vero praedictos defectus concomitaretur febris aliqua, ob quam rationabiliter praesumeretur mortem imminere, tunc non sunt fraudandi Sacramento Unctionis-Extremae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report. ib. n. 8.*] dictum Iacobi esse intelligendum iuxta sensum et praxim Sanctae Romanae Ecclesiae, quae non in qualibet infirmitate oleo sancto inungit infirmos, sed tantum cum periculose aegrotant, atque eorum mors timetur. Eatenus autem Iacobus absolute dixit: *Infirmatur quis in vobis?* nulla speciali aegritudine commemorata, quatenus quodvis morbi genus potest eousque intendi, ut tandem inferat mortem.

AD SECUNDUM dico, [*Report. 4. d. 23. n. 2. seqq.*] Uctionem-Extremam esse quidem spiritualem animae curationem, sed finalem seu ultimam, quae exhiberi possit ab Ecclesia; cum enim curet, ne retardetur exiturus ex hac vita a gloriae consequutione, proinde talem supponit statum suscipientis, in quo ulteriori spirituali medicina curativa non indigeat. Ad hunc autem statum non deducit aegrotum quaelibet infirmitas, sed gravis et periculosa; non est ergo inungendus aegrotus quacumque tandem infirmitate implicitus detineatur. — *Et cum dicitur*, quacumque infirmitate posita, verificatur et subsistit modus applicationis signi sensibilis curativi; *dico*, esse falsum, prout refertur et ordinatur ad principalem effectum eius, quae est Unctio curativa animae finalis, idest, mox exiturae ex hoc saeculo.

ARTICULUS III.

UTRUM HOC SACRAMENTUM DARI DEBEAT FURIOSIS ET AMENTIBUS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 32. a. 3.*

VIDETUR furiosis et amentibus esse conferendam Uctionem-Extremam. [*Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 2.*] Nam Baptismi Sacramentum confertur furiosis et amentibus, cum non speratur eos ad sanam mentem reversuros, ne salus eorum aeterna periclitetur; ergo pariter est Unctio-Extrema iisdem tribuenda, ne a gloriae consequutione retardentur cum sunt in vitae extremis constituti, et alias dispositi supponuntur.

2. PRAETEREA. Uctionis-Extremae Sacramentum interdum confertur aegrotantibus omni sensu destitutis, nec advertentibus, aut intelligentibus quid circa ipsos geratur; ergo pariter exhiberi potest furiosis et amentibus. Non enim hoc Sacramentum habet efficaciam ex aliquo actu aut devotione suscipientis, sed ex meritis passionis Christi; ideoque semper ipsum sequitur infallibiliter effectus, cum non ponitur obex, quod solummodo est mortale peccatum, non autem inadvertentia, vel minus devota mens suscipientis; igitur si quis post Poenitentiam in insaniam inciderit, ad vitae extrema deveniens potest huius Sacramenti particeps fieri.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 3.*] Huius Sacramenti capax est tantum homo infirmus poenitens *ex q. 29. art. 1.*: furiosi et amentes regulariter non poenitent; ergo ipsis nequit Unctio-Extrema conferri.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 23. n. 4.*] non esse dandum hoc Sacramentum furiosis et amentibus. Cum enim Unctio-Extrema non sit a Christo instituta pro primae gratiae acquisitione, aut deperditae repARATIONE, propter quae Ecclesiae suae Baptismi et Poenitentiae Sacramenta

reliquit, nemo subinde est istius Sacramenti capax, nisi sit in gratia, saltem in Ecclesiae aestimatione. Qui autem non poenituit per sacramentalem absolutionem, in extremis constitutus, non praesumitur esse in statu gratiae, quia transiturus ex hoc saeculo Sacramentis a Christo institutis muniri non studuit; igitur nec ultimum est illi conferendum remedium, quale est Unctio Extrema. Amentes autem et furiosi poenitere nequaquam possunt; ergo non sunt oleo sancto inungendi. Si vero nuper quis mente captus fuerit, post rite peractam poenitentiam, atque cum esset rationis compos Unctionem-Extremam petiit, sic se habenti profecto non est hoc Sacramentum denegandum; sicuti etiam foret iisdem danda Unctio-Extrema, si per lucida intervalla ratione uterentur, quia tunc et poenitere, et hoc Sacramentum subinde suscipere possunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, plurimum interesse inter Baptismatis et Unctionis-Extremae Sacramenta. [*Oxon.* 4. d. 4. q. 4. n. 2.] Nam qui in insaniam inciderunt, nec spes affulget ad sanam mentem reversum iri, sunt baptizandi, ne periculo exponantur damnationis, nisi forte priusquam ad eum statum devenerint, protestati sint, nolle se fieri Christianos. Per hoc autem quod ipsis Unctio Extrema non conferatur, non exponuntur periculo damnationis, imo si sint in statu gratiae, salvantur, quia constat hoc Sacramentum tunc ab illis contemni non posse. Quod si in peccato mortali reperiantur, cum poenitere ipsis non liceat, non sunt istius Sacramenti capaces.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 23. n. 4.] conferri Unctionem Extremam interdum omni sensu destitutis, si prius poenituisse constet; quod facere amentes et furiosi non queunt. Et tametsi hoc Sacramentum, perinde ut alia, habeat efficaciam ex meritis passionis Christi, et non a suscipiente vel ab aliquo alio, nihilominus non tollit obicem, quem invenire posset in suscipiente; ideo nisi praesumatur ablatum per remedia generalia a Christo instituta, nemini est conferendum; praesumptio autem haec aestimativa ab Ecclesia de furiosis et amentibus nequit haberi, cum ipsi uti non valeant remediis opportunis. Quod si prius poenituisse sciatur, vel tempore lucidi intervalli poeniteant, atque hoc Sacramento muniri petant, tunc profecto est illis conferendum.

ARTICULUS IV.

UTRUM HOC SACRAMENTUM DEBEAT DARI PUERIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 32. a. 4.

VIDETUR Unctionis Extremae Sacramentum esse pueris conferendum. Pueri enim variis aegritudinibus et morbis sunt obnoxii, et non raro corripuntur, non secus ac adulti; ergo cum illi ad vitae extrema deducuntur, sunt Unctione Extrema muniendi, sicuti Ecclesia se gerit cum adultis.

2. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 23. n. 4.] Si pueris iamiam exituris ex hac vita non foret Unctio Extrema conferenda, maxime quia, deleta iam originali per Baptismum, non supersunt alia peccata, ne venialia quidem ab anima depellenda: sed hoc non impedit quin sint oleo sancto inungendi. *Probatio:* Baptisma est a Christo institutum in remedium peccati

originalis: et [Oxon. 4. d. 4. q. 6. n. 3.] tamen Beata Virgo, quae quidem non contraxit originale, perhibetur suscepisse Baptismum; ergo potiori, vel certe eadem ratione poterit et pueris innocentibus, modo gravi morbo implicentur, Unctio-Extrema.

CONTRA. [Report. 4. d. 23. n. 4.] Hoc Sacramentum est conferendum homini, qui poenituit se commissorum peccatorum: pueri autem non habent de quibus poeniteant, quia nec ad usum rationis devenerunt.

RESPONDEO dicendum, [Report. ib. n. 4. 8.] pueros non esse istius Sacramenti capaces, ac propterea ipsis dandum non esse; non quia actualem devotionem habere non possunt, ut aliquibus visum fuit; quia cum huius Sacramenti efficacia non pendeat a devotione suscipientis, alioquin sensibus destitutis exhibendum non foret, nec furiosis, qui nuper ante insaniam illud instanter petierunt; sed quoniam cum sit a Christo institutum in complementum Poenitentiae, ad delenda nimirum ea peccata, quae Poenitentiam subterfugerunt, quaeve clavibus Ecclesiae subiecta non fuere, aut per alia media deleta non sunt, consequenter praestari nec debet, nec potest iis qui nullum peccatum commiserunt, cuiusmodi sunt pueri, quive numquam usu rationis potiti sunt, ac perfecte innocentes, sicuti extitit Beatissima Virgo. Et ratio est, quia nemini potest conferri Sacramentum, ut suam habeat efficaciam, nisi ei, quia est capax veritatis formae: sed in non habentibus aliquod veniale peccatum non verificatur forma istius Sacramenti; ergo si talibus daretur, nullum haberet effectum, et consequenter absolute illis non est conferendum. *Patet minor*, quia cum dicit Minister: *Per istam sacram unctionem, et suam piissimam misericordiam, remittat tibi Deus quicquid per linguam commisisti*, supponitur peccatum fuisse per linguam, aut per alios sensus, qui inunguntur: ubi autem nullum potuit esse peccatum, nec fuisse constat, sicuti sunt puer, et perfecte innocentes, nequit forma Sacramenti verificari, ac proinde nullum causare effectum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo sic: etsi pueri interdum infirmantur perinde ut adulti, ac propterea possit verificari modus applicationis materiae istius Sacramenti, quia tamen anima non indiget interna unctione curativa significata per signum sensibile, nequit cum veritate forma pronunciari, quia nihil est remittendum per Sacramentum, ut verba formae supponunt; ergo nec haberet tunc suum effectum; quemadmodum si baptizaretur qui semel fuit baptizatus: aqua enim tunc ablueret illum extrinsece, ut oportet ad Sacramenti illius efficaciam; at quia ablutio talis extrinseca non significaret effectum Sacramenti, qui est ablutio animae a macula originali, quae iam fuit per priorem Baptismum sublata, Sacramentum nullam haberet efficaciam.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 4. q. 6. n. 3.] sic: fortasse Beata Virgo non suscepit Baptismum, quia in conceptione Filii sui compos facta est eius plenitudinis gratiae, ad quam Deus eam pervenire disposuit. Vel si ipsa Baptismum recepit ad exemplum aliorum, qui credituri erant in Filium suum, non propterea tamen extitit falsum signum; imo verissime, et practice significavit gratiam, non *in fieri*, sed *in esse*. [Report. 4. d. 23. n. 4.] At disparem omnino esse rationem de unctionis-Extremae Sacramento respectu graviter aegrotantium puerorum; nam Unctio haec Poenitentiam essentialiter supponit, in cuius complementum fuit instituta; in pueris non est, cuius eos poenitere possit, cum peccandi et poenitendi supponantur incapaces.

ARTICULUS V.

UTRUM IN HOC SACRAMENTO TOTUM CORPUS INUNGI DEBEAT.

*Doctor, Oxon. 4. d. 23. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 32. art. 5.*

VIDETUR totum corpus debere in hoc Sacramento inungi. Nam est Unctio-Extrema instituta, ut ea anima finaliter curetur a venialibus, quibus alioquin retardaretur a consequenda gloria: sed anima rationalis est in toto corpore; ergo ad plenam curationem eius est totum corpus inungendum.

2. PRAETEREA. Interdum hoc Sacramentum inducit corporalem sanitatem, imo quoties id expediens est curationi spirituali, qui est eius effectus certus et infallibilis: sed nescit Minister quando sanitas corporalis expediat, et quando non expediat; ergo quantum est ex parte sui debet et hunc effectum semper intendere; ergo cum totum corpus est infirmum, et non tantum aliqua pars eius, sicuti quando homo feбри implicitus detinetur, totum eius corpus est oleo sancto liniendum, ut totum curetur, et non solum ea pars, quae inungitur.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. n. 3.*] Praxis universalis Ecclesiae quasdam determinatas corporis partes in huius Sacramenti ministerio tantum inungit; ergo non est totum corpus oleo perfundendum.

RESPONDEO dicendum, non totum corpus, sed quasdam dumtaxat determinatas partes eius esse inungendas in collatione Sacramenti Unctionis-Extremae. Nam Unctio, qua hoc Sacramentum graviter decumbenti confertur, debet congruere effectui, nimirum interiori unctioni curativae animae. Quoties autem medicina curando corpori adhibetur, praesertim applicatur ei parti, ubi morbus residet, quo radicitus evellatur, atque ab aegroto depellatur. [*Oxon. ib. n. 4.*] Cum igitur anima non per totum corpus in peccata prolabatur, sed secundum quasdam determinatas partes eius, scilicet per potentias sensitivas, ut curatio interna animae dicat ordinem ad modum curationis corporeae, sub quo modo istud Sacramentum ministratur et adhibetur, non totum est hac Unctione corpus inungendum, sed illae solummodo partes, per quas anima in peccata prolabi consuevit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico: etsi tota anima sit in toto corpore, et tota in qualibet parte eius, [*Oxon. ib.*] tamen quia non peccat, nisi per potentias organicas, et non per totum corpus, congruum fuisse potius inungi eas partes determinatas, quam totum corpus.

AD SECUNDUM respondeo, morbum corporalem, quantumlibet vires suas per totum corpus diffundentem, nihilominus tamquam in sede radicari in aliqua determinata parte corporis, veluti in sanguine, liene, stomacho, aut similibus; peritum ergo medicum ei parti applicare medicinam decet, qua subinde curata, totum corpus sanitati restituitur. [*Oxon. ib.*] Quoniam ergo hoc Sacramentum per se et primo spirituali infirmitati curandae institutum est, ut oppido applicetur, et eius effectus gratia nonnumquam etiam corporalem sanitatem inducat, principalis et primaria intentio Ministri circa illum effectum versari debet, ut nimirum facere

intendat, quod faciendum instituit Christus; ideoque quoniam animae morbus per organicas potentias invaluit, congruum est, iis partibus hoc Sacramentum applicari.

ARTICULUS VI.

UTRUM CONVENIENTER DETERMINENTUR PARTES UNGENDAE.

Doctor, loc. cit. art. antec. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 32. a. 6.

VIDENTUR minus convenienter determinari partes ungendae, scilicet *aures, nares, oculi, os, manus, pedes, renes*. Nam [*Oxon. 4. d. 23. n. 4.*] hae partes oleo sancto unguuntur, ut curetur anima a peccatis venialibus, in quae homo labitur opera earum potentiarum; sed [*Report. 4. d. 23. n. 7.*] frequenter homines peccant per potentiam nutritivam, cui correspondet augmentativa; ergo et illa esset inungenda ad depellenda ea peccata, quae per talem potentiam commissa fuere.

2. PRAETEREA. Cor est origo et fons omnium operationum humanarum, quia animae rationalis sedes; ergo satis foret applicare hoc Sacramentum ipsi cordi; eo enim facto perfecte curaretur anima a venialibus, nam de corde exeunt omnes malae cogitationes, et peccata, iuxta dictum Salvatoris, *Matthaei, 15*.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Oleo exprimitur puritas conscientiae necessaria exeunti ex hac vita; igitur oleo maxime esset inungenda conscientiae sedes, ut pura repraesentaretur oculis Dei; deberet ergo praesertim inungi vertex capitis, quo per Sacramentum unctionis-Extremae conscientia curaretur et detergeretur a maculis peccatorum, et per consequens incongrue talis unctio omittitur.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Praxis Ecclesiae Romanae est, determinatas supradictas partes inungere, singulis unctionibus forma propria praescripta; ergo id fieri iubetur convenientissime.

RESPONDEO dicendum, convenienter admodum determinari partes corporis in unctionis-Extremae dispensatione. Nam [*Oxon. ib. n. 4.*] convenientissime ibi medicina applicatur unde morbus, ceu a proxima causa erumpit: tales autem sunt partes, quas in conferenda unctione-Extrema Romana Ecclesia inungit; ergo aptissime ac convenienter id facit. Quod vero illis partibus frequenter venialiter peccetur, constat; ideoque congrue quinque sensuum liniuntur sancto oleo, nempe organa potentiae visivae, oculi nimirum; organa potentiae auditivae, quae sunt aures; item organa olfactivae potentiae, videlicet nares; et organa potentiae tactivae, quae manus. Quibus potentiis sicuti sunt gemina organa, ita geminantur et unctiones. Organum vero gustus lingua est, cui propterea unctio non applicatur, ne stomachum fortasse inde moveri contingat, sed inunguntur labia exteriora super os. At propter organum potentiae generativae, adhibetur unctio ad lumbos; quia secundum Gregorium super illud Lucae 12. *Sint lumbi vestri praecincti*, etc., *viris luxuria in lumbis est*. Propter organum motivae potentiae quantum ad progressivam, quae est principalis motiva, fit duplex inunctio in duobus pedibus, tamquam organis ad illum motum ordinatis. Sed alia motio, qua frequenter peccatur, est motio linguae, iuxta illud Iacobi, 3. *Qui*

non offendit verbo, hic perfectus est vir; et rursus, lingua ignis est, universitas iniquitatis. Ad medenda et curanda venialia peccata, quae committuntur per linguam, est unctio oris, estque remedium contra duo genera venialium. Quemadmodum enim lingua est naturae instrumentum ad duo diversissima opera praestanda, scilicet ad loquelam, et ad gustum, secundum Philosophum, 2. *de Ant.*, c. 88. ita rite adhibita Unctione ori exterius, curantur venialia omnia finaliter, quae per linguam procedunt, prout duplici munere in natura fungitur, gustandi, et loquendi. Sunt ergo universim duodecim unctiones partiales, etsi aliquae sint geminatae respectu eiusdem potentiae duo organa habentis; sed septem sunt principales, quinque nimirum in organis quinque sensuum, sexta in organo principali potentiae motivae progressivae, et septima in organo principali generativae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [*Report.* 4. d. 23. n. 7.] ex dictis; peccata enim venialia, quae committuntur per nutritivam, de gustu linguae oriri probantur; peccatur enim quatenus aliqui cibi nimis immoderate gustui linguae placentes, vel avidius appetuntur, vel per ingluviem infartuntur, atque ingurgitantur; proxima ergo causa peccatorum potentiae nutritivae lingua est; ei itaque tamquam fonti mortifero adhibetur medicina, cum labia exteriora inunguntur.

AD SECUNDUM dico, cor esse causam superiorem et remotam omnium actionum humanarum; proximam [*Oxon.* 4. d. 23. n. 4.] vero esse potentiam visivam, auditivam, etc.; ac propterea sicuti ab unaquaque potentia et causa proxima alterius et alterius rationis committuntur venialia peccata, ita unicuique generi eorum propria et specifica est adhibenda curatio et medicina; quemadmodum ostendunt speciales formae, quae iisdem ab Ecclesia applicantur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 5.] puritatem conscientiae significatam in oleo, quo Ecclesia in hoc Sacramento utitur, esse effectum ipsius Unctionis Extremae, unde est Poenitentiae complementum, quatenus anima plene et finaliter curatur et mundatur ab omnibus peccatorum sordibus; quia vero commaculata fuit per organicas potentias veluti per proximas causas, conveniens est, ut per easdem vias ad puritatem, quam habuit in Baptismo reducat. Caeterum conscientia in quacumque parte animae ponatur, nequit esse causa actuum humanorum, nisi remota; Sacramento autem Unctionis Extremae curatur anima a morbis peccatorum, quatenus applicatur per modum medicinae corporalis, ut suo effectui proportionetur; et ideo non remotis, sed proximis causis peccatorum est spirituale hoc medicamen appendendum.

ARTICULUS VII.

UTRUM MUTILATI IN PRAEDICTIS PARTIBUS INUNGI DEBEANT.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — *Report ib.* — *S. Thom. in Supplem.*
3. p. q. 32. art. 7.

VIDETUR mutilatis non esse exhibendum hoc Sacramentum in iis corporis partibus, quibus destituti inveniuntur. Nam [*Oxon.* 4. d. 23. n. 4.] hoc Sacramentum confertur per inunctionem organorum quinque sen-

suum, et insuper potentiae motivae progressivae, et generativae, *ex art. antec.*: sed pedibus mutilitati, aut organo alterius potentiae destituti incapaces sunt unctionum praedictis organis correspondentium; ergo istis sic se habentibus hoc Sacramentum conferri non debet.

2. PRAETEREA. In tantum Unctio Extrema non debet, nec potest tribui corpore sanis, in quantum est conferenda per modum medicinae curativae corporalis, quem modum non haberet in eo, qui bene valet; et in tantum curat finaliter animam a venialibus, in quantum illis potentiis medicina spiritualis applicatur, per quarum actus anima deliquit: sed mutilati carent organis, per quae potentiae in actus peccaminosos exierunt; ergo non est ipsis sanctum oleum applicandum, quia non haberet proprium modum, sub quo dumtaxat valet esse spiritualis medicina.

CONTRA. Nullus corporalis defectus impedit a susceptione aliorum Sacramentorum, nisi Ordinis, quia etsi sit Ecclesiae necessarium tale Sacramentum, nulla tamen particularis persona ad illud suscipiendum adstringitur; ergo neque corporalis defectus impedit, quo minus impartiat *Unctio Extrema* a Christo instituta pro omnibus exituris ex hac vita, si alias suscipiendo huic Sacramento sint idonei.

RESPONDEO dicendum, quamvis ritus Ecclesiae Romanae tutissimus atque certissimus sit septem partiales unctiones in istius Sacramenti collatione adhibentis, de quibus actum fuit, *art. praec.*; nihilominus omnes non esse de Sacramenti necessitate, adeo ut propterea existimandum sit, seu Graecam, seu particulares Ecclesias latinorum alio modo *Unctionem Extremam* dispensantes, sine effectu et efficacia Sacramentum hoc conferre; et consequenter aliquo membro, vel organo potentiarum mutilatis, si alioquin habiles existant, esse praebendum, eisque prodesse in venialium finalem remissionem. *Et prima pars declaratur*, quia Graeci lumbos inungere non consueverunt; sed liniunt frontem, genas, et mentum, quo facto comprehendunt unctiones quinque sensuum. Ungunt praeterea pectus, manus et pedes. Ministri insuper Ecclesiae Ambrosianae et Venetiarum utuntur forma non exprimente sensus: illius enim est ista, *Ungo te oleo sanctificato, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; ut more militis uncti praeparatus ad certamen, aëreas possis superare potestates*. Venetiarum vero est sequens: *Ungo te oleo sancto, ut hac unctione protectus, fortiter stare valeas adversus aëreas catervas, in nomine Patris*, etc. Ergo cum Ecclesia Romana et Concilia Generalia non improbent, nec reprehendant aut corrigant has formas, imo servari permittant, sentiendum [*Oxon. 4. d. 3. q. 2. n. 5.*] est, non esse de Sacramenti necessitate omnes illas unctiones praedictas organorum sensuum, motivae, et generativae; imo stare efficaciam Sacramenti, ac praestare suum effectum, etiamsi omnes unctiones non adhiberentur, iuxta ritum Ecclesiae cuius quis est Minister.

Imo in casu necessitatis, ut cum pestilentia grassatur, satis esse videtur, inungi sensus organum magis unctioni expositum, aut detectum, dicendo: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, et gressum*. Sicut [*Oxon. 4. d. 17. n. 19.*] enim aliquando certis de causis non est necessaria integra confessio, nec verbalis, cum instante periculo non suppetit commoditas, ad obtinendum effectum Sacramenti Poenitentiae, pariter in casu necessitatis videtur

hoc Sacramentum suam efficaciam habiturum, si in una tantum unctione ministraretur. Praesumendum est enim de divina misericordia institutionem utilitati et necessitati languentium ita accomodasse, ut eius beneficio eo in discrimine rerum non fraudarentur. — Cum igitur de Sacramenti necessitate non sint omnia organa sensuum inungenda, sed tantum de necessitate Ministri Ecclesiae Romanae, nec exprimendi sensus, verum solummodo ipsa unctio, sequitur membris mutilatos esse istius Sacramenti capaces, etiam iuxta ritum Ecclesiae Romanae: organis enim potentiarum apponitur unctio, ut congrue curetur morbus in sua radice. Quamvis autem aliquis pedibus destituatur, est nihilominus in ipso eadem potentia progressiva, quam habet alius pedibus non mutilatus; est igitur capax medicinae curativae, non secus ac si eius organum haberet; proximiora ergo tunc oleo tangenda sunt membra, quibus ad gressum utebatur potentia progressiva; et consimiliter dicendum de aliis membris.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, iuxta ritum Sanctae Romanae Ecclesiae esse ita faciendum, et Minister aliter attentans, sine dubio graviter peccaret; nihilominus non esse talem ritum de Sacramenti istius necessitate constat, quia aliter ministrari ab aliis Ecclesiis ab Romana Ecclesia permittitur, id profecto non permissura, si invalide Sacramentum hoc alio ritu et caeremoniis ministrari sentiret.

AD SECUNDUM respondeo sic: quamvis mutilitati careant organis potentiarum, tamen ipsis pollent potentiis, perinde ac non mutilati. — *Et cum arguitur*; quia talis applicationi deesset modus, sub quo est conferenda haec medicina; *dico*, modum essentialem huic Sacramento esse, ut suscipiens sit corpore graviter infirmus; sed quod habeat hoc, aut illud membrum, vel organum, esse accidentalem conditionem, sine qua adhuc est unctionis capax; si praesumatur spiritualiter indispositus, quod praesumendum est de omnibus hominibus, postquam ad usum rationis devenerunt: verissimum enim est illud Ioannis Apostoli Epist. I. cap. I. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.* Quod vero unctio organorum sensuum omnium sit huic Sacramento accidentalis, etsi convenienter, et rationabiliter fiat, declaratum fuit *in solutione*: quia alioquin Ecclesiae aliter hoc Sacramentum dispensantes, absque effectu conferrent, quod nihilominus Romana Ecclesia, et Concilia, dum de hoc Sacramento agerent hactenus numquam docuerunt.

QUAESTIO TRIGESIMATERTIA.

DE ITERATIONE HUIUS SACRAMENTI, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de iteratione huius Sacramenti.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum hoc Sacramentum debeat iterari. - 2. Utrum in eadem infirmitate debeat iterari.

ARTICULUS I.

UTRUM HOC SACRAMENTUM DEBEAT ITERARI.

Doctor, Oxon. 4. d. 6. q. 10. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 33. art. 1.

VIDETUR hoc Sacramentum non esse iterandum. Nam Sacramentum hoc dicitur Unctionis-Extremae, eo quod anima per ipsum finaliter et plene curetur a morbo peccati, qui per Poenitentiam curari nequit: sed post ultimum et extremum in omni ordine, non est aliud; ergo ex sui specifica ratione, et quatenus tale Sacramentum est, non debet iterari.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14.*] Aliqua unctio longe minoris momenti quam sit ista, qua confertur Sacramentum novae Legis, est iterabilis; ergo talis quoque erit unctio huius Sacramenti. *Assumptum* probatur, *Extra de consecratione Ecclesiae, vel Altaris, c. Ad haec, et c. ligneis aedificiis*, ubi habetur, non esse Ecclesiam consecratam iterum consecrandam, nisi enormiter fuerit laesa, nec Altare, nisi lapis extiterit fractus; ergo cum longe dignior sit unctio, quae exercetur in homine per huius Sacramenti collationem, nec ipsa videtur iteranda.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 23. q. un. n. 2. — Report. ib.*] Unctio-Extrema est a Christo instituta pro complemento curationis spiritualis animae, quae poenituit: sed potest talis morbus redire in eos, qui postquam hoc Sacramentum susceperunt, sanitati pristinae sunt restituti; ergo est Sacramentum hoc iterandum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 6. q. 10. n. 12.*] Unctionis-Extremae Sacramentum debere iterari redeunte causa applicationis. Cum enim hoc Sacramentum minime characterem imprimat, ex dictis *q. 30. art.*, est ex sui natura iterabile, uti et Poenitentia, cuius est complementum. — *Deinde*, per hoc Sacramentum interdum infirmus convalescit, et pristinae redditur sanitati, si expediens fuerit spirituali curationi, quam semper et efficaciter inducit, nisi per suscipientis indispositionem impediatur: redeunte autem corporali sanitate, redit morbus spiritualis per hoc Sacramentum curandus, peccata scilicet venialia, in quae frequenter labuntur homines; opus igitur est illi iterum sumere hanc spirituales medicinam, ne excessurus ex hac vita, a gloriae consequutione retardetur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet [*Report. 4. d. 23. n. 2*] ex dictis; est enim Unctio Extrema ultima spiritualis medicina, qua Ecclesia adiuvere queat eos, qui abeunt ex hac vita; sed quia non raro evenit, ut

corporaliter etiam sanentur, qui mox morituri videbantur, subinde oportet eos, cum rursus ad vitae extrema devenerint, iterum quoque ad exitum per huius Sacramenti susceptionem praeparari.

AD SECUNDUM respondeo, disparem esse rationem de unctione, quae fit in Ecclesiae vel Altaris consecratione, et de ea, per quam hoc Sacramentum confertur: illa siquidem Templi, vel Altaria consecrantur, et dedicantur Deo, et tamdiu manent consecrata, quamdiu non destruantur; per hanc autem non consecratur homo, sed curatur a morbo peccatorum venialium, qui cum subinde redire possit, aequum est, et medicinam ad eum pariter depellendum esse iterabilem.

ARTICULUS II.

UTRUM IN EADEM INFIRMITATE DEBEAT ITERARI.

Doctor, Oxon. 4. d. 23. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 33. a. 2.

RESPONDEO: cum [*Report. 4. d. 23. n. 3.*] hoc Sacramentum conferri non debeat, nisi infirmo, non quomodolibet aegritudine affecto, sed graviter decumbenti, adeo ut probabiliter immineat sibi exitus de statu viatoris ad terminum, quantumvis protrahatur eius infirmitas, perduretque talis status, in quo semel Unctionis Extremae Sacramenti particeps effectus fuit, non est iterum sibi conferendum; quia tam pro suprema spirituali animae curatione, quam pro corporis levamine, adhibita iam fuit medicina a Christo instituta; quae si rursus morbo eidem applicaretur, videretur prior minoris extitisse efficaciae, fieretque Sacramento iniuria; in eadem ergo infirmitate, quantumvis producta, non est Unctio Extrema iteranda. Quod si postquam aeger hoc Sacramentum suscepit, vel ex morbi ipsius natura, vel quia profuit sibi Unctio Extrema ad corporalis infirmitatis diminutionem, videtur systema mutasse, atque in alium statum transiisse, si postmodum in idem vitae discrimen incidere contingat, est rursus ipsi hoc Sacramentum praebendum; quia [*Oxon. 4. d. 7. q. 4. n. 1.*] non in eadem infirmitate, sed in diversa magis collatum fuisse, dicendum est; redeunte autem morbo est iterum medicina applicanda.

QUAESTIO TRIGESIMAQUARTA.

DE SACRAMENTO ORDINIS, QUOAD EIUS ESSENTIAM,
ET EIUS PARTES, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Post haec considerandum est de Sacramento Ordinis. Et *primo*, de Ordine in communi: *secundo*, de distinctione Ordinum: *tertio*, de conferentibus Ordinem: *quarto*, de impedimentis ordinandorum: *quinto*, de his quae sunt Ordinibus annexa. De ipso autem Ordine in communi tria videnda sunt: *primo*, de eius entitate et quidditate, et partibus eius: *secundo*, de eius effectu: *tertio*, de suscipientibus ipsum.

Circa primum quaeruntur quinque.

1. Utrum Ordo in Ecclesia esse debeat. - 2. Utrum convenienter definiatur. - 3. Utrum sit Sacramentum. - 4. Utrum eius forma convenienter exprimatur. - 5. Utrum hoc Sacramentum habeat materiam.

ARTICULUS I.

UTRUM ORDO IN ECCLESIA ESSE DEBEAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 34. art. 1.

VIDETUR non debere esse Ordinem in Ecclesia. Nam [*Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 1.*] in caelesti Hierarchia est ordo, secundum quem illuminationes bonorum Angelorum fiunt a superioribus ad inferiores per eos qui medium tenent, ordinatissime procedentes, vel quia Angeli Superiores perfectiora sortiti sunt naturalia, ac inferiores, vel quia collata sunt illis a principe Deo ampliora dona gratiarum: sed in Ecclesia militante inter homines non est distinctio naturarum, cum omnes sint unius speciei, nec distinctio gratiarum, ut propter hanc unus debeat praefici aliis; talis enim distinctio latet homines, nec sciri potest sine speciali Dei revelatione; ergo non debet esse Ordo in Ecclesia

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 4.*] Cum in aliqua Republica est ordo, necessario unus vel plures aliis praesunt qui subduntur Prae-
latis, servientes illis et obtemperantes: sed si talis subiectio et servitus esset laudabilis et digna, ut in Ecclesia Catholica institueretur, Apostolus eam non improbasset; dicit autem, 1. *ad Corinth., c. 7. Si servus vocatus es, non sit tibi curae, sed si potes liber fieri, magis utere*; ergo non debet esse servitus, sed magis libertas in Ecclesia; et per consequens nec Ordo.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Servus nequit exercere actus virtutis, secundum Philosophum, 1. *Polit., c. 3.* quia oportet eum, iuxta Domini sui mandata, exequi actus serviles: sed in Republica Christiana quotquot spectant ad ipsam iubentur exercere actus virtutis, secundum Legem divinam, quae est dilectio Dei et proximi; ergo nequit in ipsa esse Ordo, quo constituentur plures alterius vel aliorum subditi, quia tunc subditi non valerent adimplere Legem divinam, ac sese in virtutibus exercere.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 3.] Quemadmodum in Ecclesia debet esse multiplicatio in esse naturae vel carnali, ita debet esse multiplicatio in esse gratiae et spirituali: sed multiplicatio in esse gratiae est per Ordinem, et multiplicatio in esse naturae est ex Matrimonio; ergo sicuti in Ecclesia debet esse Matrimonium, ita debet esse et Ordo.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 24. n. 3.] oportere esse Ordinem in Ecclesia. Et ordo quidem potest dupliciter intelligi: *primo*, pro habitudine ipsorum ordinatorum ad invicem, ut accipitur ab Augustino 19. *De Civitate Dei*, cap. 13. dicente: *Ordo est rerum parium dispariumque congrua dispositio et unio*; quo etiam modo loquitur Philosophus de ordine 12. *Met.*, t. 52. dicens, bonum universi consistere *in habitudine et ordine ad primum*, cui partes universi magis et minus appropinquantes, magis et minus sunt perfectae, quia omnes ordine essentiali dependent a Primo, sicut exercitus ordinatur et dependet a Duce. Sic ergo accipiendo ordinem, unus est ordo in Ecclesia, omnium scilicet, qui sunt membra eius ad Christum, qui est caput nostrum, secundum Apostolum; tota ergo communitas fidelium, quae est Catholica Ecclesia, ad Christum est ordinata, eo modo quo exercitus est ad Ducem suum ordinatus, et entia omnia ad primum Principium. — *Secundo modo* intelligitur [*Oxon.* ib. n. 4.] *Ordo* esse gradus eminens et excellens in politia Ecclesiae, seu in universitate fidelium, includente ordinem ad Christum eius caput, ut dictum est. Taliter ergo ordinem accipiendo, esse debere gradum excellentem et eminentem in universitate fidelium, quae est Ecclesia, per quem scilicet eminentem gradum, valeat et possit qui eo est praeditus exercere aliquem actum nobilem et excellentem, in quem alii de eadem communitate non possint, declaratur; nam [*Report.* 4. d. 24. n. 5.] in nulla omnino Politia sunt omnes actus omnibus communes, adeo ut omnes ex aequo actus Rempublicam concernentes omnibus ipsius membris competant, eosque exercendi habeant potestatem, quia ex eo foret talis Respublica confusissima, atque omnis ordinis expers; sed potius aliqui actus excellentes sunt quarundam specialium personarum proprii; earum nimirum quibus cura demandata est administrandi res publicas, regendi, et gubernandi alios; et sunt aliqui actus communes, quorum exercitium convenit omnibus. In Lege autem Christiana actus communes omnibus eam Legem profitentibus sunt illi quibus observantur praecepta Dei, iis enim sese in omnibus conformari omnes tenentur. Actus autem excellentes sunt ii, quibus Sacramenta aliis ministrantur, et dispensantur, per quos inferiores in Ecclesia iunguntur cum supremo. Fideles enim per susceptionem Sacramentorum Ecclesiae coniunguntur ut membra unius corporis, capiti suo Christo; idque evenit mediante ministerio illorum qui ratione gradus eminentis exercent nobiles eos actus reducendi et coniungendi membra eorum capiti per Sacramentorum Ecclesiae dispensationem; sic [*Oxon.* 4. d. 14. q. 4. n. 3.] ergo oportet esse ordinem in Ecclesia, perinde ut extrema convenit per medium inter se uniri; et quemadmodum extrema vicem medii gerere nequeunt, ita fieri non potest, ut ipsis extremis, scilicet peccatoribus reducendis ad Deum committantur illi actus, quos mediatores exercent, pro eorum reductione ad Primum, a quo per peccata recesserunt. Non possunt ergo in Ecclesia actus nobiles et excellentes omnibus eius membris esse communes. Et [*Oxon.* 4. d. 1. q. 7. n. 4.] si in lege naturae et

Mosayca fuit iste ordo, per quem aliqui actus excellentes, uti est fungi Sacerdotio non omnibus competebant, sed certis ac determinatis personis, ut scribitur *Genes.* 14. de Melchisedecho, qui erat Sacerdos Dei summi, et de Tribu Levitica in Lege scripta, multo [*Quodlib.* q. 20. n. 14.] fortius id fieri oportebat in Lege Evangelica, quae tantum Mosaycae Legi praecellit, quantum figurae veritas, quandoquidem ad eius perfectionem et ordinatissimam dispositionem spectat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 20.] respondeo in caelesti Hierarchia Angelos ordinari inter sese, et ad Primum secundum magis et minus perfectam naturam, secundum quod accipitur *Ordo* ab Augustino; sed prout *Ordo* dicit gradum excellentem, ad parem actum congrue disponentem, esse ordinatos secundum dona gratiarum. — *Et cum arguitur*, quia nescitur in Ecclesia quis acceperit a Deo ampliora dona gratiarum; *respondeo*, hoc falsum esse, loquendo de ista gratia et amplissimo beneficio, quo quis obtinet gradum eminentem in Ecclesia, per quem rite potest Sacramenta perficere et ministrare, quia Ecclesiae id innotescit sufficienter, cum initiantur, eiusque amplissimae potestatis compotes efficiuntur.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 4.] Apostolum eo loci non improbare istam subiectionem, qua ratione ordinis in Ecclesiastica Hierarchia populi ipsorum subduntur Praelatis Ecclesiasticis, vel etiam temporalibus, cum dicat *ad Rom.*; 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi a Deo; quae autem sunt a Deo ordinatae sunt.* [*Oxon.* ib. n. 2.] Improbatur ergo illam servitutem, de qua loquitur Aristoteles, 1. *Polit.*, c. 3. secundum quam scilicet Dominus potest vendere servum sicut pecudem. At eo genere servitutis non subduntur populi eorum Praesulibus in Ecclesiastica Hierarchia, sed ordinantur ad illos, tamquam perficiendi per eorum doctrinam et praedicationem, et reducendi ad Deum per Sacramentorum administrationem.

Per quod patet AD TERTIUM, [*Oxon.* 3. d. 38. n. 10.] quia etsi servitus, de qua *ibi* loquitur Philosophus, impediatur actus virtutis, tamen subiectio ad Sacerdotes et Praelatos in Ecclesiastica Hierarchia est ordinata ad exercitium actuum virtutis, et ad custodiam Legis divinae, in quo omnis Ecclesiae militantis perfectio consistit.

ARTICULUS II.

UTRUM CONVENIENTER ORDO DEFINIATUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — *Report. ib.*
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 34. art. 2.

RESPONDEO, aliqui Ordinis Sacramentum describentes, [*Oxon.* 4. d. 24. n. 2.] dixerunt esse: *Spiritualem potestatem ad aliquem actum exequendum in Ecclesiastica Hierarchia*; et secundum distinctionem talium spiritalium potestatum, esse distinguendos putaverunt Ordines in Ecclesia.

Verumtamen eiusmodi Ordinis notificatio minime subsistit. Nam sequeretur ipsum Sacerdotium esse duos Ordines in Ecclesia; quod est

manifeste falsum. [*Oxon. ib. n. 2. — Report. 4. d. 24. n. 4.*] *Sed probatur sequela*, quia Sacerdos ex vi ordinationis suae habet duplicem spiritualem potestatem ad diversos et separabiles actus in Ecclesiastica Hierarchia: unam quidem ad conficiendum Corpus Christi verum; alteram super Corpus Christi mysticum, quae est potestas clavium spiritualis. Et priorem tradidit Christus Apostolis in ultima coena, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; posteriorem vero dedit iisdem post Resurrectionem suam, ut legitur Ioann., 20. dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, etc. Et ita pariter distincte et successive in Ordinatione duplex potestas confertur ab Episcopis iis, qui Sacerdotio initiantur. Ergo si Ordo non sit aliud quam potestas spiritualis exequendi aliquem actum in Ecclesiastica Hierarchia, in uno Sacerdotio duo essent Ordines; quod non est admittendum. — *Deinde*, Ordinem [*Report. ib. n. 3.*] uti praedictum est describentes, negant Episcopatum esse Ordinem: sed praefata descriptio non minus Episcopatui, quam cuivis alteri ex septem Ordinibus convenit; ergo vel non declaratur illa descriptione natura Ordinis, vel Episcopatus est Ordo. *Probatio minoris*: etenim Episcopatus est quaedam spiritualis potestas in Ecclesia exequendi aliquem actum, vel actus, qui non ab alio quam ab Episcopo exerceri queunt: si enim alius ab Episcopo attentet Ordines conferre, aut confirmare, aut materiam Unctionis Extremae sanctificare, et alia huiusmodi perficere, quae ad solos Episcopos spectant, nihil profecto facit; igitur Episcopatui congruit allata Ordinis descriptio; ac proinde est Ordo, quod illi non admittunt. — *Tandem*, si Ordo [*Report. ib.*] sit spiritualis potestas, quemadmodum illis videtur, sequeretur tantum fore in Ecclesia duos Ordines, scilicet Episcopatum et Sacerdotium: id autem est falsum, quia sunt alii Ordines praeterea; ergo Ordo non est spiritualis potestas. *Probatio sequelae*: nam spiritualis potestas non est solummodo, qua aliquis potest congrue vel bene agere, sed qua valet simpliciter agere, seu bene, seu male id faciat, ut constat de potestate spirituali consecrandi Corpus Christi, absolvendi a peccatis, et Ordines conferendi, in quae dumtaxat simpliciter possunt Sacerdotes et Episcopi respective. Caeterum si Laicus, vel non habens Ordines Subdiaconatus, vel Diaconatus, attentet seu legere Epistolam, sive solemniter canere Evangelium, etsi incongrue faciat, tamen quod attentavit simpliciter factum fuit; ergo Diaconus et Subdiaconus non habent simpliciter spiritualem potestatem exequendi aliquem actum in Ecclesiastica Hierarchia, quod ipsis solummodo conveniat, sicuti dumtaxat Sacerdoti convenit consecrare, et Episcopo Ordines conferre, adeo ut ab aliis simpliciter ea fieri nequeant; igitur tantum duae forent in Ecclesia spirituales potestates, et consequenter duo solummodo Ordines, quod non est admittendum; non est igitur Ordo Spiritualis potestas, qua quis valet exequi actum in Ecclesia.

Dicendum est ergo, hanc esse Ordinis descriptionem, Ordo est [*Report. 4. d. 24. n. 6.*] *gradus eminens, vel gradus praeeminentiae in Hierarchia Ecclesiastica, disponens ad congrue exequendum aliquem actum excellentem in Ecclesia vel ad aliquem actum Sacramentalem*, propterea quod actus excellentes in Ecclesia sint actus Sacramenta respicientes. Illa autem eminentia vel praeeminentia in tali gradu Ecclesiae non est potestas spiritualis, qua quis potest exequi aliquem actum nobilem et eminentem, sed potius est dispositio ad eiusmodi potestatem.

Non enim eminentia in corporibus caelestibus vel stellis est ratio agendi in haec inferiora, quia tantum est relatio quaedam, et relatio non est principium agendi: principium siquidem et potestas agendi in haec inferiora est forma substantialis caeli et stellarum, et non eorum prae-
 eminentia ad alia corpora, etsi dispositio prima sit ad agendum circa illa. Eodem modo gradus eminens in Ecclesia non est formaliter potestas exequendi actus excellentes in Ecclesiastica Hierarchia, sed est dispositio congrua et necessaria praevia ad talem potestatem, quatenus illi gradui excellenti coniungitur auctoritas et potestas exercendi rite eius-
 modi actus excellentes.

Et porro praefata Ordinis notificatione omnes omnino Ordines comprehenduntur, etiam Episcopatus si ponatur Ordo a Sacerdotio distinctus. Quod si non videatur admittendum esse alium Ordinem ultra Sacerdotium in Ecclesia congrua Ordinis descriptio tunc esset ista: [Oxon. 4. d. 24. n. 4.] *ordo est gradus eminens in Ecclesia, disponens de congruo ad actum aliquem, ad consecrationem, vel dispensationem Eucharistiae pertinentem*. Caeterum et hac descriptione posse et ipsum Episcopatum comprehendere, ex eo liquet, quod Episcopus ordinando Ministros, sic disponit ad Eucharistiam mediate, sicut alii gradus et Ordines Sacerdotio inferiores disponunt dumtaxat mediate. Satis nihilominus est tenentibus Episcopatum non esse Ordinem, non disponere ad Eucharistiae confectionem directe et per se, uti habent praeparare aut efficere Ordines, sed quasi in actu signato, et diverso penitus modo.

ARTICULUS III.

UTRUM ORDO SIT SACRAMENTUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib.
 S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 34. art. 3.*

VIDETUR Ordo non esse Sacramentum. Nam [Oxon. 4. d. 1. q. 2. n. 9.] novae Legis a Christo institutum est signum sensibile, gratiam Dei efficaciter significans, in salutem hominis viatoris: sed Ordo non est signum sensibile, sed gradus praeeminentiae disponens de congruo ad exequendum aliquem actum Sacramentalem in Ecclesiastica Hierarchia, ex dictis *art. praec.*; ergo Ordo non est Sacramentum; ille enim gradus non est sensibile signum, sed quid spirituale.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 1. q. 3. n. 7.] Sacramenta novae Legis sunt instituta, ut essent medicinae adversus peccata, et signa, quibus viatores manuducerentur ad intelligenda spiritualia per eadem significata; ideoque in statu patriae nullum congruit Sacramentum, eo quia nullum est ibi peccatum; et quia non indiget homo sensibilibus, ut cognoscat intelligibilia pertinentia ad salutem, qua iam eo in statu potitur: sed Ordo est in Ecclesia triumphante, et perfectius, quam in militante: est enim inter Angelos et Beatos; nec tamen est ibi Sacramentum; ergo neque erit Sacramentum in Ecclesia militante.

3. PRAETEREA. Si Ordo foret novae Legis Sacramentum, cum nequeat esse invisibilis et spiritualis gradus eminens, disponens ad actus excellentes in Ecclesia, saltem oportet esse collationem talis gradus

eminentis: sed neque ipsa collatio, vel ordinatio potest essa Sacramentum. *Probatio*; quia tunc pariter cum homines aliqui in Reges inunguntur, ipsa collatio potestatis in oleo sanctificato peracta, ut patet *Extra de sacra Unctione*, § *Unde in veteri testamento*, Sacramentum dici deberet, quum consecratione quadam conferatur, ut traditur potestas Sacerdotibus, consimili inunctione.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 1. q. 2.] Per Sacramentum novae Legis Matrimonium nuncupatum multiplicatur legitime Ecclesia in esse naturae et carnali; ergo multo magis in esse gratiae et spirituali decet eam multiplicari per Sacramentum: haec multiplicatio est per Ordinem, [Oxon. 4. d. 24. n. 4.] seu per gradum eminentem congrue disponentem ad actus Sacramentales exequendos, quibus mediantibus Deus confert gratiam digne suscipientibus; igitur Ordo est Sacramentum. — *Praeterea*, [Oxon. ib.] Magister 4. dist. 24. cap. 10.: *Ordo, inquit, est signaculum, idest sacrum quoddam, quo spiritualis potestas traditur ordinato, et officium. Et dicuntur hi Ordines Sacramenta, quia in eorum perceptione res sacra, idest, gratia confertur, quam figurant ea, quae ibi geruntur*; est igitur Ordo Sacramentum.

RESPONDEO dicendum, proprie loquendo, [Report. 4. d. 24. n. 10. — Oxon. ib. n. 8.] non ipsum Ordinem, sed *Ordinationem*, seu Ordinis collationem esse Sacramentum novae Legis. Etenim ipse Ordo gradus quidam eminens est, et invisibilis character in anima disponens ad actum sacramentalem; ergo talis gradus non est Sacramentum, quia est signum sensibile, uti sunt Sacramenta a Christo instituta. Potest nihilominus Ordo dici Sacramentum, quatenus Sacramentum se extendit tam ad rem, quae est in anima, quam ad signum sensibile extra animam; et quoniam per characterem est aliquis formaliter in tali gradu, character potest appellari Sacramentum. [Oxon. ib.] At proprie loquendo, ipsam Ordinationem et collationem talis gradus, quo quis constituitur in determinato ministerio circa Eucharistiam, esse sextum Sacramentum novae Legis, ex eo liquet, quia est aliquod signum sensibile, factum circa ordinatum, in quo signo sensibili confertur sibi character et Ordo spiritualis, cui annectitur potestas vel auctoritas spiritualis exequendi actus excellentes in Ecclesia. Quae Ordinatio, quatenus est Sacramentum, potest sic describi; Ordinatio est *institutio aliuius in gradu Ecclesiae praeeminente, cui convenit aliquod ministerium circa Eucharistiam exhibendum, facta a Ministro idoneo certa verba proferente, et simul cum intentione debita ministerium gradus illius aliquo signo visibili repraesentans, ex institutione divina efficaciter signans gratiam praeeminentem, qua ordinatus digne aliquod ministerium exequatur*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib.] patet ex dictis; concedo enim *Ordinem* proprie non esse Sacramentum, ob rationem factam, sed *Ordinationem*, qua quis in tali gradu spiritualis potestatis constituitur. Quamquam Ordo possit quoque vocari Sacramentum, accipiendo Sacramentum pro signo invisibili, sicut aliquid dicitur res et Sacramentum, hoc pacto, inquam, potest dici Sacramentum, quia signum convenientis gradus exequutioni actus debiti illi gradui, et etiam signum illius actus convenientis tali gradui.

AD SECUNDUM concedo, [Oxon. 4. d. 1. q. 3. n. 7.] Ordinem in caelesti Hierarchia non esse Sacramentum; quia quamquam secundum illum

ordinem fiant illuminationes beatarum mentium, non evenit id tamen per aliquod signum sensibile, uti Sacramenta ministrantur in Ecclesia militante, cuius membra indigent manuduci ad invisibilia, significata per ipsa sensibilia.

AD TERTIUM dico, per Ordinationem, quae est Sacramentum novae legis, constitui ordinatum in gradu eminenti in Ecclesia, per quem potest in actus Sacramentales; etsi vero hominibus, cum Reges constituuntur, tradatur potestas temporalis, non propterea tamen valent exercere actus Sacramentales super Corpus Christi verum et mysticum, ideoque traditio vel collatio eiusmodi potestatis non est Sacramentum, quod ipsa, qua liniuntur, unctione, declaratur; unde loco praeallegato scribitur: *Refert autem inter Pontificis et Principis unctionem, quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium vero Principis oleo delinitur, ut ostendatur quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis et Principis potestatem.* Nimirum, quia haec ad temporalia se extendit dirigenda, illa divina administrat et dispensat.

ARTICULUS IV.

UTRUM FORMA HUIUS SACRAMENTI CONVENIENTER EXPRIMATUR.

*Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 34. a. 4.*

VIDETUR forma [*Oxon. 4. d. 24. n. 9.*] huius Sacramenti minus convenienter exprimi, cum dicit Episcopus, *Accipe potestatem faciendi hoc, aut illud.* Nam etsi per ipsius ministerium conferatur ordinato potestas, Deus nihilominus est qui dat ipsi talem potestatem; ergo id foret necessario exprimendum, quod ut constat non fieri, ita et forma minus convenienter traditur.

2. PRAETEREA. Ut forma Sacramentorum sit convenienter tradita, debet exprimere ea, quae sunt ipsis essentialia, et sine quibus Sacramentum non subsistit: sed istius Sacramenti forma quaedam continet, quae ipsi minime sunt essentialia, et sine quibus perinde se haberet ac cum illis; ergo non est conveniens. *Probat minor;* nam [*Oxon. ib.*] cum dicit Episcopus, *Accipe potestatem celebrandi, vel absolvendi a peccatis,* involvitur usus eius, quae traditur, potestatis: sed etiamsi ordinatus numquam in actum exiret, adhuc esset data potestas, et Sacramentum Ordinationis perfectum; ergo talis forma non convenienter disponitur.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 14.*] Illa forma utitur Ecclesia Romana in istius Sacramenti collatione: Ecclesia autem Romana in doctrina Sacramentorum errare non potest, ut habetur *extra, De Haereticis,* cap. *Ad absolvendum;* ergo exprimitur convenientissime.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 24. n. 9.*] formam Sacramenti Ordinationis congrue exprimi verbis, quibus in Ordinum collatione utitur Ecclesia Romana, suntque illa, quae continentur in libris Episcoporum; ipsis etenim verbis, *Accipe potestatem celebrandi,* aut hunc vel illum actum sacramentalem exequendi, exprimitur optime traditio potestatis respective ad materiam, seu instrumenta, quibus talis potestas exercetur in iis Ordinibus, qui per traditionem seu exhibitionem instrumentorum conferun-

tur; igitur apte et convenienter per formam ita pronunciatam, propriaeque materiae applicatam, declaratur totum id, ad quod exprimendum est forma instituta. Etsi propterea reiiciendae non sint formae, quibus utuntur aliae Ecclesiae a Romana, donec ab ista aliter declaretur: imo sentiendum est, in Ecclesia Graeca Ordinationem esse vere Sacramentum novae legis, quamvis aliter collatio spiritualis potestatis exprimat, nam per orationem deprecativam a Graecae Ecclesiae Ministris conferuntur Ordines; alioquin minime omisisset Romana Ecclesia in re tanti momenti Graecos redarguere, imo et condemnare, ut in iis dogmatibus, in quibus illos errare sensit, praestitisse constat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, utique Deum esse, qui confert principaliter potestatem spirituales ordinatis; sicut autem, quamvis et a Deo principaliter et auctoritative peccata dimittantur, nihilominus Poenitentiae Minister verissime hanc propositionem pronunciat, *Ego te absolvo*, esto nonnisi auctoritate commissaria et delegata id faciat, ita et Episcopus habet potestatem conferendi gradus illos initiandis, ut vere et recte dicere queat, *Accipe potestatem*, etc. sicuti potest dimittere peccata iis, qui rite ad Poenitentiam accedunt.

AD SECUNDUM dico, non contingere potentiam intelligere perfecte et quietative, nisi cum respectu ad actum, in quem ipsa potest: imo materia, vel instrumentum, quod ordinato exhibetur in collatione potestatis, non foret signum sensibile significativum muneris iniuncti, quia posset esse indifferens ad significandum hoc, et aliud. Necessario igitur est exprimendus officii actus ad quem se extendit collata potestas; sine quo actu expresse pronunciato, non intelligeretur forma talis, vel illius Ordinis. — *Et cum arguitur*, quia collata potestas semper eadem esset, etiamsi numquam exiret in actum; *hoc sane verum* est; sed non proinde forma significaret, posse ordinatum in illum actum, nisi diserte exprimeretur in Ordinis collatione. Haec enim verba, *Accipe potestatem*, ut quamlibet significant potentiam, ita nullus actus specificus, in quem possit ille, cui potestas data est, intelligitur; atque ita forma, vel signum sensibile non significaret quod efficit, quod non est consonum doctrinae Sanctorum, dicentium, Sacramenta novae legis id significare, quod efficiunt.

ARTICULUS V.

UTRUM HOC SACRAMENTUM HABEAT MATERIAM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 34. art. 5.*

VIDETUR hoc Sacramentum non habere materiam. Si enim [*Report. 4. d. 24. n. 11.*] aliqua esset huic Sacramento materia attribuenda, maxime illa, qua in eius collatione utitur Ecclesia Romana, instrumentum videlicet, vel instrumenta aliqua experimentia actus, ad quos se extendere rite possunt collatae potestates: sed eiusmodi instrumenta esse nequeunt istius Sacramenti materia; nam materia est usque adeo essentialis Sacramento, ut sine ipsa minime subsistere queat: sed in primitiva Ecclesia non conferebantur Ordines per huiusmodi materiam, ut

nec modo sic confert Ecclesia Graeca, quae sola manuum impositione Ordinum tribuit potestatem; igitur talis non est materia istius Sacramenti, nec ex Christi institutione; et ita nullam habere materiam videtur.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 7. q. 2. n. 1.] *De Consecrat.*, dist. 5. cap. *Omnes fideles*, dicitur, *debere omnes fideles, per manus impositionem Episcoporum, post Baptismum Spiritum Sanctum suscipere, ut pleni Christiani inveniantur*: sed in Ordinis Sacramenti susceptione pariter septiformis gratia Spiritus Sancti recipitur et datur digne susipientibus, ad quam signandam in septem distinguuntur gradus, ut ait Magister, 4. dist. 24. cap. 1.; igitur si aliquam Ordo haberet materiam, oporteret esse sanctificatam, ut materia Confirmationis ab Episcopo conficitur et sanctificatur. Cum igitur instrumenta illa, in quibus Ordines traduntur, minime sanctificata sint, aut ab Episcopo confecta, non erunt Ordinis materia.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 3. q. 2. n. 4.] Omne Sacramentum novae legis constat rebus, et verbis, res ipsas determinantibus et significantibus effectum proprium Sacramenti, cuius gratia nimirum fuit a Christo institutum; ideoque verba rationem formae habent, quandoquidem *Verba inter homines obtinuerunt principatum in significando*, ut ait Augustinus, 2. *De Doctrina Christiana*, c. 1.; igitur res per verba determinatae habent rationem materiae; ergo cum in Ordinis Sacramento aliquae res specificentur et determinentur per orationem continentem formam, habet et Ordinis Sacramentum materiam.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 24. n. 11.] Ordinis Sacramentum habere materiam, atque eam esse signum illud visibile, per quod una cum verbis ab Ministro idoneo prolatis, repraesentatur ex institutione divina ministerium gradus illius, qui confertur. *Declaratio*; nam in Ecclesia Graeca Ordines conferuntur per manus impositionem, et in Latina per instrumentorum traditionem: sed in utraque Ecclesia est vera Ordinis Sacramenti collatio, ut fuit a Christo hoc Sacramentum institutum; ergo materia ipsius est illud signum visibile per quod una cum verbis a Ministro idoneo pronunciatis, repraesentatur ea, quae confertur potestas. Modo igitur signum illud visibile et externum sit proportionatum signum traditae potestatis, et verba debita cum necessaria intentione proferantur, est idonea atque sufficiens istius Sacramenti materia: seu autem manus impositio, seu instrumentorum traditio determinatae per formam verborum, est proportionatum signum eius, quae confertur, potestatis. Hinc Romana Ecclesia Ordines confert, non solum instrumentorum exhibitione, verum etiam manuum impositione, ut cum dat potestatem Sacerdoti super Corpus Christi mysticum; utrumque ergo est signum proportionatum, visibile, idoneum et sufficiens. Idque tantum est ex Christi institutione, et de Sacramenti necessitate. Hoc autem, aut illud in specie adhibere et uti, reliquit Ecclesiae potestati, quae proinde in suis partibus diversimode disposita, iustis de causis voluit suos Ministros uti uno, aut altero signo sufficiente, quod etsi diversum sit ab alio, in quo hanc potestatem alia Ecclesia confert, utraque tamen servat Christi institutionem, quia unaquaeque significat per verba, et repraesentat signo visibili traditam spiritualem potestatem. Quod [*Oxon.* 4. d. 3. q. 2. n. 5.] etiam evenit circa formam quorundam Sacramentorum, quae a diversis parti-

cularibus Ecclesiis diversimode effertur, etsi substantialiter servetur Christi institutio, qui voluit et disposuit, esse in potestate Ecclesiae suae, determinare modum, sub quo forma talium Sacramentorum foret pronuncianda. Qua facta determinatione, earum Ministri Ecclesiarum tenentur se illis conformare, et uti modis in eis consuetis. Quod non solum in istius Sacramenti collatione evenire constat, sed etiam in Baptismo, Extrema Unctione, et etiam in aliis, excepto Sacramento Eucharistiae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis, quia enim tam Graeci, quam Latini vere ordinant, et conferunt potestatem, vel gradum spiritualis potestatis in Ecclesia, utraque materia est sufficiens et idonea, alioquin Ecclesia Romana declarasset, non esse apud Graecos veram Ordinis collationem, iuxta Christi institutionem; quod cum manifestum sit, non fecisse, sentire significat, eam Ecclesiam servare Christi institutionem, quae et in eadem servatur Ecclesia, quia illis instrumentis, in quibus Ordinis potestatem confert, exprimitur munus, cui deputantur ii, qui Ordinibus initiantur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 2.] Chrisma ex oleo et balsamo confectum, non solum esse materiam sufficientem Confirmationis, sed plane necessariam, quippe quae in alia nequeat materia conferri. Et quamvis in Ordinis Sacramento detur septiformis gratia Spiritus Sancti, ut in Confirmatione, quod nihilominus haec materiam praeexigat sanctificatam, non vero Ordo, citra Christi institutionem, non est alia causa quaerenda; ex qua factum quoque est, ut tantum in Chrismate conferri valeret, et Ordo in diversis specie signis visibilibus.

QUAESTIO TRIGESIMAQUINTA.

DE EFFECTU HUIUS SACRAMENTI, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu huius Sacramenti.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum in Sacramento Ordinis conferatur gratia gratum faciens. - 2. Utrum imprimatur character, quantum ad omnes Ordines. - 3. Utrum character Ordinis praesupponat characterem baptismalem. - 4. Utrum praesupponat de necessitate characterem Confirmationis. - 5. Utrum character unius Ordinis praesupponat de necessitate characterem alterius Ordinis.

ARTICULUS I.

UTRUM IN SACRAMENTO ORDINIS CONFERATUR
GRATIA GRATUM FACIENS.

Doctor, 4. — Report. d. 24. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 35. a. 1.

VIDETUR in Sacramento Ordinis non conferri gratia gratum faciens. Etenim [*Oxon.* 4. d. 24. n. 2.] Ordine fit, ut aliquis constituatur in gradu

eminenti in Ecclesiastica Hierarchia, praecellatque aliis ad eam dignitatem et gradum non evectis; ex Ordine [*Oxon.* 4. d. 6.] igitur distinguuntur inter sese membra Ecclesiae: sed ex gratia gratum faciente non est distinctio membrorum Ecclesiae, quia omnibus datur, sed potius ex gratia gratis data, cuiusmodi est donum linguarum, prophetiae, faciendi miracula, et alia, de quibus loquitur Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 12.; igitur in Ordinis collatione non gratia gratum faciens, sed distinctio confertur iis, qui suscipiunt.

2. PRAETEREA. Absque gratia gratum faciente quisque potest recipere Ordinis potestatem, et consequenter Ordinis Sacramentum; igitur in hoc Sacramento non confertur gratia sanctificans. *Patet consequentia*; quia in aliis Sacramentis, ut in Poenitentia, confertur gratia sanctificans peccatorem, quod si ob indispositionem poenitentis gratia non conferatur, non suscipitur Sacramentum, et tenetur iterum poenitere; ergo quia Ordinis Sacramentum revera recipitur sine gratia, et exercetur valide tum respectu Corporis Christi veri, tum mystici, eius effectus non est gratia gratum faciens.

3. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 14. q. 4. n. 6.] Per Ordinis Sacramentum Sacerdos constituitur mediator inter Deum et homines, quos virtute ordinationis suae, et gradus praeeminentis, quem tenet, habet reducere ad Deum: sed tale munus non exigit gratiam sanctificantem; ergo haec per Ordinem non confertur. *Probatio minoris*; nam Sacramenta non habent virtutem ex meritis eius qui dispensat et conficit, sed magis ex Christi passione, nec preces Sacerdotis exaudiuntur a Deo ob merita orantis, sed propter merita Ecclesiae sponsae suae cuius nomine orat; ergo per Ordinem gratia gratum faciens ordinato non confertur.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 2.] Ordo est Sacramentum novae legis a Christo institutum; ergo confert gratiam sanctificantem ei, qui digne suscipit. Nam Christi Sacramenta efficiunt quod figurant: Ordo autem per numerum septenarium distinctus, significat septem dona Spiritus Sancti, ut dicit Magister, 4. *dist.* 24. *cap.* 1. *et* 2.; ergo ea dona revera suscipienti infunduntur, et consequenter gratia sanctificans, sine qua nemini largitur Deus Spiritus Sancti dona.

RESPONDEO dicendum, in Ordinis Sacramento conferri gratiam gratum facientem, vel sanctificantem. Nam etsi signum visibile, [*Report.* 4. d. 24. n. 12.] quod est Ordinis Sacramentum, prout ab idoneo Ministro exhibetur, verba necessaria debitaque intentione proferente, proxime significet gradum eminentem, spiritualemque potestatem ad exequendos actus nobiles in Ecclesiastica Hierarchia, ei nihilominus effectui propinquo semper coniungitur, quantum est ex parte Sacramenti, alius effectus ultimus ac principaliter intentus, gratia nimirum invisibilis gratum faciens, ac disponens ad congrue et digne exequendum actum convenientem tali gradui in Ecclesia, circa Eucharistiam consecrandam. Si enim natura dat congruas et necessarias dispositiones convenientes effectui principali, ut est manifestum consideranti corporis organizationem respectu animae infundendae a Deo, multo magis ipse Deus, cuius perfecta sunt opera, dat congruas idoneasque dispositiones ad Sacramenta debite dispensanda illis, quibus talem tribuit potestatem; eae autem dispositiones sunt gratia gratum faciens. Cum enim Deus [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 5.] per Sacramenta ab se instituta, aut reddat gratiam deperditam, aut augeat inven-

tam, atque Ordinis Sacramentum voluerit esse instrumentum inserviens multiplicationi et dispensationi ipsius gratiae, evidens est, neminem fore congrue et rite dispositum et dignum Ministrum Sacramentorum, vel distributionis gratiae per Sacramenta, sine ipsa gratia elargita a Deo illi, qui digne suscipit potestatem dispensandi Sacramenta.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, Ordinis esse constituere eum, qui initiatur tali Sacramento, in gradu eminenti in Ecclesia, ob quem prae-cellit non initiatis, distinguiturque ab illis; concedo etiam, gratiam sanctificantem tribui a Deo omnibus Ecclesiarum membris, qua inter sese, et eorum capiti Christo uniuntur; neganda est tamen *consequentia*, quia ex assumptis propositionibus tantum potest inferri, ipsam gratiam gratum facientem non esse Ordinem vel Ordinationem, a qua distinguantur membra Ecclesiae, quod porro non est negandum, neque id dictum fuit *in solutione*; sed gratiam esse istius Sacramenti effectum ultimum et principaliter intentum, disponentem ad congrue et meritorie exequendam colatam potestatem.

AD SECUNDUM respondeo, utique sine gratia gratum faciente valide posse recipi hoc Sacramentum Ordinis, et exequi tam circa Corpus Christi verum, quam mysticum; sed tamen ad ipsius Ministri damnationem, quia indigne Christi Sacramenta tractat. Tantum igitur ex argumento sequitur, Ordinem non esse formaliter gratiam cum sint separabiles; attamen cum hoc stat efficere posse gratiam, quam significat; quod est sibi commune cum aliis Sacramentis consistentibus in usu.

Et per idem AD TERTIUM, quia etsi Sacerdos fungatur [*Report.* 4. d. 14. q. 4. n. 6.] officio mediatoris vi Ordinationis suae, non vero virtute gratiae sanctificantis, tamen dum actu tale munus exequitur, convenientissimum est, ipsum habere gratiam, qua sit Deo acceptus, ad quem reducere satagit peccatores illi invisos, ideoque si gratiae expers Eucharistiam conficiat, aut Poenitentiae Sacramentum ministrat, vere quidem ea peragit Sacramenta, si caetera necessaria adsint, sed interim novo peccato se involvit.

ARTICULUS II.

UTRUM IN SACRAMENTO ORDINIS IMPRIMATUR CHARACTER QUANTUM AD OMNES ORDINES.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 35. a. 2.

VIDETUR character non imprimi in susceptione omnium Ordinum. Nam [*Report.* 4. d. 24. n. 15.] tunc illi characteres essent aut eiusdem, aut diversae speciei: neutrum est dicendum; ergo non omnes Ordines imprimunt characterem. *Probatio minoris*; etenim esse nequeunt eiusdem speciei, quia secundum Philosophum, 5. *Metaph.*, text. *non habente comm.* accidentia eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto. Nec dicendum est habere eos characteres diversitatem specificam inter se; in speciebus enim est ordo essentialis, atque una est necessario altera nobilior et perfectior: sed haec specifica excellentia non videtur assignari posse inter characteres; ergo non sunt alterius et alterius rationis specificae.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 24. n. 4.] Ordo est gradus eminens in Ecclesia, disponens de congruo ad actum aliquem pertinentem ad consecrationem vel dispensationem Eucharistiae: sed sunt aliqui ordines vel gradus disponentes ad actus, qui non pertinent ad consecrationem vel dispensationem Eucharistiae; ergo in talium Ordinum susceptione minime imprimitur character. *Patet minor*; quia Ordines, [*Oxon.* ib. n. 7.] qui non sacri, sed Minores dicuntur, disponunt ad actus quosdam, quibus nec conficitur, nec dispensatur Eucharistia; Acolytorum enim est cereos illuminare, Hostiarum arcere ab Ecclesia indignos, etc., quae nihil faciunt ad Eucharistiae vel confectionem vel dispensationem.

3. PRAETEREA. Conficere [*Oxon.* ib.] Eucharistiam solius Sacerdotis est; dispensare autem, vel Sacerdos, vel Diaconus potest; igitur ii dumtaxat Ordines characterem imprimunt, quia de istis solummodo verificatur Ordinis tradita definitio.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 12.] Nullus Ordo iterato confertur ei qui semel suscepit; igitur in uniuscuiusque susceptione gradus initerabilis acquiritur: hunc gradum appellamus characterem; igitur in omnibus Ordinibus character imprimitur.

RESPONDEO dicendum, in omnium et singulorum Ordinum collatione imprimi characterem. Etenim, cum quis quocumque Ordine initiatur, confertur sibi suscipienti gradus praeeminens in Ecclesiastica Hierarchia disponens ad aliquem actum eminentem; quem actum nequeunt vel congrue vel absolute exequi caeteri, qui tali gradu eminenti haud donati fuere. Actus vero eminentes in Ecclesia sunt actus Sacramenta Christi respicientes; reliqui enim actus indiscriminatim omnibus de Ecclesia competere queunt, nec requirunt in exequente illos particularem gradum disponentem, ut scilicet absolute possit, vel congrue valeat exercere ea quae gerit. Nisi fortasse lege humana, in republica administranda, vel sententiis iudicialibus pronunciandis, aliter cautum fuerit; circa quae subinde eadem facilitate aliter sanciri potuit. Certum est igitur ex Ordinis susceptione fieri, ut aliquis constituatur in gradu eminenti super caeteros talem gradum non habentes, potens exercere actum eminentem, vel Sacramentalem in Ecclesiastica Hierarchia; ex eo igitur quod semel quis ex Christi institutione populo praelatus est, non convenit iterum tali gradu initiari, quasi prior institutio aut nulla, aut irrita fuerit, seu minoris extiterit virtutis, ut proinde opus sit ei iterata collatione constabilliri et ad perfectum statum deduci. Si autem quilibet Ordo est initerabilis, quilibet profecto characterem imprimi vere suscipienti.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 24. n. 11.] posse utrumque admitti, esse nimirum eiusdem et diversae speciei; etsi probabilius videatur fore diversae rationis, ut apparet ex actibus, ad quos isti gradus disponunt, qui gradus vel sunt ipsimet characteres, vel habent proprios characteres necessario correspondentes. — *Et cum arguitur*; quia diversitas specifica est inter naturas magis, et minus perfectas; *dico*, characteres habere inter se excellentiam requisitam ad diversitatem specificam, eo modo, quo ipsi sunt entia; et qui ad excellentiorem actum disponit, vel ordinatur, perfectior est illo, qui ad minus perfectum actum habilitat ordinatum. Quod si teneretur, eos esse eiusdem speciei, illa improbatio, quod tunc non existerent simul, non concludit. Illa enim propositio est falsa, etiam de relationibus realibus, cum unus homo plures

simul habere possit paternitates ad diversos filios terminatas; characterem autem non oportere esse formam absolutam, extitit declaratum 3.*p.* q. 66. *art.* 2.

AD SECUNDUM dico, Ordines, [*Oxon.* ib. n. 7.] qui Minores dicuntur, disponere ad actus aliquos remote se habentes ad Eucharistiam; quia vel ordinantur ad convenienter disponendum populum adorandum et suscipiendam Eucharistiam, vel ad removendum dispositionem dedecentem. Prioris generis dispositio ad effectum spectans, est devotio, ad quam devotionem excitandam Acolytus cereos accendit. Alia dispositio pertinens ad intellectum, est cognitio, eamque inducere intendit Lector Epistolam legendo. Removeere autem indispositionem, est arcere indignos ne approximent ad sumendum Sacramentum, quod est munus Ostiarii; sicut Exorcistae est expellere Daemones ab Energumenis; patet ergo qualiter actum saltem remote se habentem circa Eucharistiae dispensationem.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib.] quamvis conficere Eucharistiam sit solius Sacerdotis, eiusque dispensatio possit Diacono committi, tamen Subdiaconus habet actum immediatum circa materiam Eucharistiae offerendam, et caeteri Ordines inferiores disponunt ad actus remote se habentes ad Eucharistiae dispensationem, ut statim dictum fuit; ac proinde, cum de omnibus verificetur vel proxime vel remote Ordinis definitio, omnes characterem imprimunt, ob quem quisque est absolute initerabilis.

ARTICULUS III.

UTRUM CHARACTER ORDINIS PRAESUPPONAT CHARACTEREM BAPTISMALEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 4. q. 6. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* 3.*p.* q. 35. *art.* 3.

VIDETUR character Ordinis non praesupponere characterem Baptismi. Nam [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 3.] constat, Apostolos fuisse ordinatos Sacerdotes a Christo Domino in ultima coena: non perinde autem exploratum est, prius fuisse baptizatos; imo nullibi omnino invenitur in Scriptura eos Baptismum recepisse; igitur character Ordinis non necessario praesupponit Baptismi characterem.

2. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 24. n. 6.] Ordo est gradus eminens inter homines, disponens de congruo ad aliquem actum sacramentalem in Ecclesia; inducitur proinde in ordinatum nova potentia activa per ipsum, qua valet exercere actus excellentes in Ecclesiastica Hierarchia. Per Baptismum [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 2.] vero quis adscribitur in familiam Christi, quo evadit et Ecclesiae membrum et subditus; Baptismate ergo fit, ut baptizatus subdatur Legi Evangelicae, et Ecclesiae mandatis et iudicio; est igitur potentia passiva: sed activa potentia exequendi aliquem actum, non dependet, nec necessario connectitur cum potentia passiva, quae non completur ab activa pro executione eorundem actuum; ergo Ordinis potestas non necessario praerequitur characterem baptismalem.

3. PRAETEREA. Aliquis putans sibi Baptismi Sacramentum collatum fuisse, quod tamen factum non esse supponatur, accedat autem ad Or-

dines suscipiendos, si nulla foret eius Ordinatio, igitur nec conficit Eucharistiae Sacramentum, nec aliquid facit circa Corpus Christi mysticum, Poenitentiam administrando; et si ad Episcopatum eveheretur, distribuens Sacramenta Ordinis et Confirmationis, nihil faceret: ex hoc autem sequeretur ingens damnum, et irreparabile detrimentum in animas fidelium; et maxima Ecclesiae sibi commissae perturbatio, si aliquando res detegeretur; igitur praestat dicere et sentire, Ordinis characterem non necessario praesupponere characterem Baptismi.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 4. q. 6. n. 2.] Suscipiens Baptismum adscribitur familiae Christi fitque membrum Ecclesiae militantis, et particeps Sacramentorum Christi, a quibus participandis arcentur ut profani quotquot non spectant ad hanc Ecclesiam et familiam; ergo caetera Sacramenta ita necessario supponunt susipientem esse baptizatum, ut sine Baptismate eorum capax non existat; igitur non baptizatus ad Ordinem accedens nullo modo ordinatur.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 3. d. 33. q. 2.] characterem Ordinis necessario praesupponere characterem baptismalem. Etenim qui sine priori characterem ordinaretur, Ordinem omnino non susciperet; simpliciter ergo Ordo praesupponit, initiandos esse oportere lavacro regenerationis intinctos, cum citra Baptismum homo non sit Ordinis capax. *Assumptum probatur: Extra, De Presbytero non baptizato, c. Veniens* §. *Quia vero*, ubi habetur: *Quod si quis in Presbyterum ordinatus, deprehenderit, se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur*; igitur quando talis videbatur ordinari Sacerdos, revera Ordinem Sacerdotalem non recepit; nam si recepisset Ordinem, non esset postea iterum ordinandus, sicuti statuitur, *Extra, de Clerico per saltum promoti*, scilicet, quod recipiens Ordinem posteriorem sine priori accipiat postea Ordinem praetermissum, non iterando posteriorem iam susceptum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 3.] Apostolos fuisse baptizatos; etsi enim id non fuerit in Scriptura expressum, sentiendum tamen videtur rationabiliter, eos Baptisma suscepisse; quia nulla necessitas aut utilitas esse potuit dispensandi cum ipsis in tali praecepto; imo, cum Baptismum praedicare in universum mundum debuissent, verisimile est, prius in seipsis tale Sacramentum admisisse, quo magis eorum exemplo homines permoverentur, atque Christum imitarentur, baptizari qui voluit a Ioanne, et de quo scriptum est Actuum 1. *Coeptit Iesus facere et docere.*

AD SECUNDUM dico, quaecumque potestas per Baptismum conferatur suscipienti, esse talem, ut per ipsam quis sit capax communicare in Christi Sacramentis cum caeteris Ecclesiae membris. Priusquam enim quis fuerit de familia Ecclesiae, et per Baptismi signaculum distinctus ab aliis, rite excluditur a participatione Sacramentorum, tamquam inhabilis et profanus, quia non fuit regeneratus nova generatione spirituali in Christo; nec ad Ecclesiam spectat de ipso iudicare, cui Ecclesiae tantum tradita sunt mysteria Sacramentorum ad salutem. Quemadmodum ergo priusquam quis nascatur ad generationem naturalem, est incapax omnis operationis naturalis, quia omni potentia destituitur ad illas, ita qui non sunt renati in Christo per Baptisma, sunt inhabiles ad Sacramentorum perceptionem, per quae diffunditur gratia in Ecclesiam, quam Christus acquisivit Sanguine suo.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 3. q. 4. n. 16.] ex causa allata, utique sequutura omnia illa inconvenientia, quae narrantur; sed non propterea sentiendum esse, ordinationem illius habuisse suam efficaciam sine praevio Baptismo, quia propter quodcumque scandalum vitandum, nullum illicitum est committendum, nec contra veritatem Sacramentorum, quam tradit Sancta Romana Ecclesia sentiendum. Unde est regula iuris: *Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.* Ecclesia autem Romana iubet esse ordinandum eum, qui non renatus in Christo per Baptismum, sed tamen baptizatum se putans, ad Ordinis Sacramentum accessit; cum ergo videbatur Ordines suscipere, Ordinationis characterem minime recepit, veluti simpliciter incapax eius Sacramenti.

ARTICULUS IV.

UTRUM CHARACTER ORDINIS PRAESUPPONAT DE NECESSITATE CHARACTEREM CONFIRMATIONIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 35. a. 4.

VIDETUR Ordinis character de necessitate praesupponere characterem Confirmationis. Nam [*Oxon.* 4. d. 7. q. 3. n. 2.] *ex art. praec.* Ordo necessario requirit ordinandum esse baptizatum; ergo etiam praeexigit, suscepisse Sacramentum Confirmationis. *Probatio consequentiae;* etenim Confirmatio est Baptismi complementum: sed Ordo praequirens in ordinando characterem Baptismi, utique praesupponit esse in sua perfectione completum, foreque, qui Ordinem sumpturi sunt perfecte Christianos; ergo debent pariter recepisse characterem Confirmationis.

2. PRAETEREA. Constitutus in principatu eminenti in Ecclesia, potest in duos actus, confirmandi nimirum baptizatos, et Ordines conferendi ordinate, sic ut prius aqua baptismali renatos confirmet chrismate, et postea ad Ordines promoveat: sed hic Ordo non est ex Pontificis electione, sed potius oritur ex natura ipsorum characterum; ergo Ordinis Sacramentum de necessitate praesupponit characterem Confirmationis. *Probatio minoris;* [*Oxon.* 4. d. 6. q. 10. n. 12.] nam per Ordinem quis constituitur in patrem et pastorem ad introducendum alios in Ecclesiam, et ad dirigendum et instruendos eos: sed nequit aliquis esse pater et pastor et doctor Christianorum, introductor aliorum in Ecclesiam, et instructor eorum, [*Oxon.* 4. d. 7. q. 2. n. 1.] nisi sit perfecte Christianus, quod a Confirmatione est; ergo necessario character Ordinis praesupponit characterem Confirmationis.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 3.] Apostolos in novissima coena Christus Sacerdotes ordinavit: confirmati autem fuerunt post eius Ascensionem, misso Spiritu Sancto in linguis igneis, ut legitur *Act. 2.*, ergo character Ordinis non praesupponit de necessitate characterem Confirmationis.

RESPONDEO dicendum, Ordinis characterem non necessario praeexigere in eo, qui ordinatur Confirmationis characterem, adeo ut hoc prius non insignitus Ordinis non suscipiat Sacramentum; tamen congruum esse

ut qui Ordinibus initiatur sit antea Confirmatus. Siquidem absolute et simpliciter quisque capax et idoneus ad Christi Sacramenta suscipienda evadit per Baptismi lavacrum. Eo enim adscribitur familiae Christi, fitque membrum militantis Ecclesiae valens communicare cum illis in omnibus actibus, a quorum communione arcentur, qui per signaculum Baptismi non sunt adscripti inter Legis Evangelicae professores; ergo Confirmationis character non est simpliciter necessarius, ut quis valide recipiat Ordinis Sacramentum, ac proinde etsi qui ad istud Sacramentum accedit non sit confirmatus, adhuc valide ordinatur. [*Oxon.* 4. d. 7. q. 2. n. 1.] Quia tamen adulto necessarium est ad salutem, oblata opportunitate, Confirmationem suscipere, alioquin enim contemnere videretur, congruum est, antequam Ordinibus initietur chrismari, et quando omnino id aliquando faciendum est, conveniens est, ut fiat ante Ordinis susceptionem, quo magis idoneus Christi Minister in Ordinum executione inveniat.

ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, Confirmationem esse Baptismi complementum quatenus qui Baptismum susceperit, per chrismatis consignationem constituitur in gradu militis ad propugnandum, et publice defendendum fidem quam in Baptismi susceptione professus fuit. Non est autem Baptismi complementum quasi Baptisma sine Confirmatione non sufficiat ad salutem, aut per ipsum perfecte quis non adscribatur familiae Christi; igitur qui Baptismate renatus est in Christo evasit idoneus ad rite percipienda caetera Christi Sacramenta, etiamsi non fuerit chrismate confirmatus.

AD SECUNDUM respondeo, tali ratione tantum probari congruitatem, non necessitatem; congruum quidem est eum qui per Sacerdotium constitutus est in patrem, pastorem, et doctorem aliorum christianorum, esse chrismatum, quo oblata occasione, fortiter valeat tueri, et propugnare fidem, quam profitetur; caeterum si aliqua de causa id praetermissum fuerit, vel etiam sua voluntate elegerit Ordinibus initiari, antequam confirmaretur, valide illos recepisse sentiendum est.

ARTICULUS V.

UTRUM CHARACTER UNIUS ORDINIS DE NECESSITATE PRAESUPPONAT CHARACTEREM ALTERIUS ORDINIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 35. a. 5.

VIDETUR unius Ordinis character de necessitate praesupponere characterem alterius Ordinis. Nam [*Oxon.* 4. d. 24. n. 7.] omnes isti Ordines sunt gradus unius Sacramenti disponentes ad diversos actus Eucharistiae consecrationem aut dispensationem concernentes: sed sic necessario gradus ultimus supponit priores gradus, ut impossibile sit subiectum habere ultimum gradum sine prioribus, ut patet de gradibus qualitatis; ergo necessario character unius Ordinis, scilicet altioris, supponit characterem inferioris Ordinis.

2. PRAETEREA. Maior est proportio et convenientia, ac subinde exigentia unius Ordinis ad alium Ordinem, quam istius Sacramenti ad aliud

diversum Sacramentum: sed hoc non obstante Ordo ita praeexigit in suscipiente characterem baptismalem, ut sine eo nequeat conferri; ergo multo magis praesupponere debet altior Ordo characterem inferioris in suscipiente.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 10.*] Si de necessitate Sacramenti Ordo posterior requireret characterem prioris, sequeretur, eum qui per saltum ordinatur esse iterum Ordine suscepto initiandum: sed hoc est falsum, quia tantum iubetur suscipere Ordinem praetermissum, *Extra de clerico per saltum promoti*; ergo talis praesuppositio non est de necessitate Sacramenti.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 24. n. 14.*] Ordinis altioris characterem de necessitate Sacramenti non supponere characterem Ordinis inferioris, etsi ipse qui promovetur teneatur gradatim eos suscipere, ad hoc ut licite eos queat exercere. Siquidem quilibet Ordo est gradus eminens in Ecclesia disponens de congruo ad actum aliquem Sacramentalem; supposito ergo, quod promovendus habeat per Baptismum potentiam proxime passivam suscipiendi Ordines, quicumque ex illis, et qualitercumque sibi conferatur, valide ea potestas traditur, et cum effectu recipitur; quia gradus ille, quicumque sit, seu altior, seu inferior ad actum exercendum disponens, essentialiter non respicit aliam potestatem, aut gradum, sed tantum dicit ordinem ad actum, cuius exequendi sibi in ordinatione fit potestas; ergo gradus superior de Sacramenti necessitate non supponit inferiorem collatum fuisse. Quod ergo gradatim incipiendo ab inferioribus, tradantur et conferantur, non est de iure positivo Christi, quia ipse in coena ordinavit Apostolos Sacerdotes immediate, nullo ex inferioribus Ordinibus collato; neque est de iure positivo Ecclesiae, quia, ut sancitur loco praeallegato, de Clerico per saltum promoti, *Si aliquis non Diaconus, vel Subdiaconus promoveatur ad Sacerdotium, et ita ordinetur per saltum, non est Sacramentum Ordinis Sacerdotii iterandum, sed quod incaute est praetermissum, caute supplendum*. Verum quia tali in casu promotus ad Sacerdotium, vel ad inferiores Ordines per saltum nequiret licite sumptum Ordinem exercere, nisi suppletum sit quod fuit incaute praetermissum, uti habetur *dist. 52., c. Sollicitudo*, de necessitate Ministri est, praefixum ordinem servare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 24. n. 11.*] rationem concludere de gradibus integrantibus unum quid, de quo verificatur, quod non possit superior gradus inesse, nisi praesupponantur inferiores. Sed alia est profecto ratio de istis Ordinibus, qui ut singuli in actus diversos influunt, ita inter se distinguuntur per aliam et aliam specificam rationem, ac proinde unus gradus non dependet essentialiter ab alio.

AD SECUNDUM dico, convenientiam unius Ordinis cum alio esse specificam, idest, quasi specierum dividendium genus; ideoque absque ulla repugnantia posse inexistere unum sine alio, seu superior, seu inferior sit. At [*Oxon. 3. d. 1. q. 1. n. 16.*] proportionem Ordinis ad Baptismi Sacramentum esse activi ad passivum, seu actus ad potentiam. Nusquam enim homo est proxime passivus, vel in potentia ad Ordinem, vel ad alia Christi Sacramenta, nisi Baptismo suscepto, ut *art. 3.* extitit declaratum.

QUAESTIO TRIGESIMASEXTA.

DE QUALITATE SUSCIPIENTIUM HOC SACRAMENTUM,
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de qualitate suscipientium hoc Sacramentum.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum in suscipientibus hoc Sacramentum requiratur bonitas vitae. - 2. Utrum requiratur scientia totius sacrae Scripturae. - 3. Utrum ex ipso merito vitae aliquis Ordinis gradus consequatur. - 4. Utrum promovens indignos ad Ordines peccet. - 5. Utrum aliquis in peccato existens possit sine peccato Ordine suscepto uti.

ARTICULUS I.

UTRUM IN SUSCIPIENTIBUS ORDINES REQUIRATUR BONITAS VITAE.

Doctor, infr. loc. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. art. 1.

VIDETUR bonitas vitae seu conscientiae puritas non requiri in iis qui Ordines suscipiunt. Nam [Oxon. 4. d. 24. n. 2.] Ordines suscipientibus committitur potestas exercendi aliquos actus Sacramentales, in quos non ordinati non possunt: sed [Oxon. 4. d. 5. q. 1. n. 4.] actus Sacramentales perinde se habent seu a bonis, seu a malis fiant et exercentur, quia a meritis Christi, et non de Ministrorum probitate sortiuntur efficaciam et valorem; ergo vitae bonitas non est necessaria in suscipientibus Ordines.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 11.] Sacramenta medicinae sunt spirituales, et remedia peccatorum a Christo instituta: sed id eatenus est verum, quatenus per Sacramenta confertur gratia, qua delentur peccata; ergo cum in Ordinis Sacramenti susceptione conferatur gratia, est peccatoribus tribuendum in remedium peccatorum.

3. PRAETEREA. Si foret necessaria conscientiae puritas in eo qui Ordinibus initiatur, maxime ne reus fieret peccati mortalis in illo actu: sed si propterea quis mortaliter peccaret, nec simpliciter Ordinem susciperet, sciri non posset, quis in Ecclesia Ordinis potestatem haberet; ergo non est statuendum, oportere eum, qui Ordines suscipit, conscientiae puritate nitere. *Probat̃ur minor*; [Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 11.] quia non videtur probabile Deum conferre donum suum peccanti mortaliter ipso in actu recipiendi donum; *Dei enim perfecta sunt opera. Deuter. 32.* ideoque nullum curat, quem non perfecte curet; ergo peccanti in actu suscipiendi Ordinem Deus characterem non imprimit, nec dat spirituales potestatem; aut si vere talis Ordinem recipit, profecto in tali actu non peccat, quamvis malus existat.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 4.] Adultus accedens ad Baptismum simulans se esse dispositum, nedum effectum Baptismi non recipit, etsi characterem Christianitatis reportet, verum etiam eo in actu graviter peccat; ergo pariter accedens ad Sacramentum Ordinis cum conscientia

peccati mortalis, quamvis Ordinis potestatem recipiat, tamen mortaliter peccat; est ergo necessaria bonitas vitae ad legitimam Ordinum susceptionem.

RESPONDEO dicendum, ut Sacramentum Ordinis valide recipiatur, non esse necessariam suscipienti vitae probitatem, seu conscientiae puritatem; at in statu gratiae existere debere, ut effectum eius Sacramenti principaliter intentum recipiat, neve mortaliter peccet. *Prima pars resolutionis probatur*; nam ad Sacramentum valide suscipiendum, in quo character imprimatur, non requiritur nisi materia, forma ab Christo instituta, atque intentio ex parte Ministri, et suscipientis, si sit in statu habendi eam; igitur Ministro potestatem conferendi habente super materiam convenientem et proportionatam effectui, formam pronunciante cum debita intentione, vere Ordo confertur volenti suscipere illum. In quocumque ergo statu qui recipit reperiatur, sive nimirum sit in gratia, sive in mortali peccato, id non spectat ad Sacramenti necessitatem, sed tantum ut congrue et digne recipiatur. — *Ex quo declaratur secunda pars*; nam in peccato mortali existens, et ad Ordinis Sacramentum accedens, magnam Sacramento infert iniuriam. Cum [Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 2.] enim ipsum Sacramentum causet gratiam quam significat, ex dictis, 3. p. q. 35. art. 1. ponens obicem peccati mortalis ad gratiam, facit, ne Sacramentum suum effectum habeat, quia Deus nolentem non iustificat, secundum Augustinum. Qui autem affectu adhaeret ab se commissis peccatis, non vult iustificari; ergo nec gratiam gratum facientem recipere; irrogatur itaque iniuria Sacramento, quod ex indispositione suscipientis suo frustratur effectui; ac proinde qui sic ordinatur, cum vera Sacramenti susceptione, peccat mortaliter. — *Deinde*, [Oxon. 4. d. 24. n. 4. 7.] in uniuscuiusque Ordinis susceptione, qui initiatur constituitur in gradu eminenti in Ecclesia, estque dispositus ad exercendum actum aliquem eminentem, gradui collato proportionatum et correspondentem; per quemlibet ergo Ordinem ordinatus praeficitur caeteris Ecclesiae membris, deducendis per ipsum ad perceptionem mediatam vel immediatam Eucharistiae ac mysteriorum Christi; sed nemo nisi in statu gratiae potest digne percipere Eucharistiam; ergo nec digne et salubriter aliquis recipit potestatem, qua disponitur ad consecrationem vel dispensationem Eucharistiae, nisi sit in gratia, et sine conscientia peccati mortalis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis; quia quamvis Christi Sacramenta, utpote a meritis passionis eius habentia efficaciam, eadem quoque polleant cum a malis Ministris et conficiuntur et dispensantur, id tamen ministerium vergit in eorumdem damnationem; quia sancta et immaculata Christi mysteria impure tractare non formidant. Et similiter polluta anima suscipientibus sunt in perniciem et condemnationem, quia inde fit ut Sacramenta a Deo instituta pro gratiae divinae diffusionem hoc effectui frustrentur, alioquin infallibiliter habitura, ni suscipientis indispositio obsisteret.

AD SECUNDUM dico [Oxon. 4. d. 23. n. 3.] ad *minorem*, mortalia peccata directe remitti tantum per Sacramenta Baptismi et Poenitentiae, eaque esse a Christo instituta in remedium peccatorum ab anima delendorum per gratiae infusionem, caetera vero Sacramenta supponere suscipientem esse in gratia et tunc inventam augere, ac roborare vi efficaciae et virtutis quam habent ex Christi passione.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 6. q. 9. n. 20.] Deum peccanti mortaliter in actu recipiendi Ordinem conferre donum suum atque vera characterem imprimere, et potestatem dare exercendi actum competentem sibi in Ecclesia, quia non vult Sacramentum suum, quod vere ab eo suscipitur, esse vanum et prorsus irritum, etsi ob eius indispositionem ultimum effectum non causet, nempe gratiam. — *Et cum arguitur*; quia Deus perfecte curat; *concedo* quando curat; sed tunc curationem spiritualem non impendit indisposito, sed in casu dumtaxat praeparat ad curationem, et utique perfecte praeparat, quia sublata per poenitentiam indispositione vitalis praeparationis, dat gratiam Sacramentalem, quam dedisset dum characterem impressit, nisi obicem invenisset. Et porro id rationabile admodum apparet, ut scilicet remedia universalia, qualia sunt Sacramenta non iterabilia, concomitentur aliqui effectus universales: non ultimati quidem, quia indispositionem ad gratiam voluit auferri per eandem causam, quae ipsam intulit; sed effectus inquam disponentes et praeparantes ad gratiam Sacramentalem causandam, mox atque impedimenta ablata fuerint.

ARTICULUS II.

UTRUM REQUIRATUR SCIENTIA TOTIUS SACRAE SCRIPTURAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. a. 2.

VIDETUR totius Sacrae Scripturae scientia requiri in eo qui Ordinibus initiatur. Etenim [*Oxon.* 4. d. 6. q. 10. n. 12.] per Ordinem constituitur initiatus in patrem et pastorem ad introducendum alios in Ecclesiam, et ad dirigendum et instruendum eos in via salutis et in observantia mandatorum Dei: sed id rite nequit fieri sine scientia totius Sacrae Scripturae, cuius haec est summa, salus hominis et observantia mandatorum Dei, seu quid credendum, quidve faciendum sit: *Omnia enim, quae scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*, inquit Apostolus *ad Rom.*, 15.; igitur oportet ad Ordinis Sacramentum accedentem omnem Scripturam didicisse.

2. PRAETEREA. [*Oxon. Prolog. n. 2.*] *Ad Timot.*, c. 3. *Omnis Scriptura divinitus inspitata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia.* Unde [*Ib.* 3. d. 25. q. 1. n. 6.] Augustinus, 14. *De Trinit.*, c. 1. *Aliud est*, inquit, *scire tantummodo quid homo credere debeat, propter adipiscendam vitam beatam; aliud est scire, quemadmodum hoc ipsum et piis opituletur, et contra impios defendatur*; ergo licet simpliciter sufficiat ad salutem scire credenda, Sacerdotibus tamen uberior scientia est necessaria, qua valeant docere simplices, eisque necessaria ad salutem pro eorum capacitate declarare, item corripere, arguere errantes a via mandatorum Dei, et eadem ulterius adversus impios defendere; quod utique bene fieri non potest sine scientia totius Scripturae divinae.

3. PRAETEREA. Sacerdotibus vi Ordinationis eorum duplex confertur potestas, scilicet super Corpus Christi mysticum, et super Corpus Christi verum: sed ad rite exercendam potestatem super Corpus Christi mysticum est necessaria scientia totius Canonis; siquidem in divina Scriptura ta-

xantur poenae adaequatae peccatorum atque per eam scitur, qui actus sint peccaminosi, idest, contra Dei Legem et mandata, et qui iuxta vel praeter illam; igitur eos qui Sacerdotio initiantur oportet prius totius Bibliae scientia esse imbutos.

CONTRA. Sancta Romana Ecclesia consuevit ad Sacerdotium promovere quosdam, qui totam Sacram Scripturam non didicerunt; ergo non est scientia totius Sacrae Scripturae necessaria ei qui Ordines suscipit.

RESPONDEO: [Oxon. 4. d. 19. n. 7. seqq.] cuicumque traditur potestas exercendi aliquem actum, qui potest recte, et male fieri, necessaria est sibi tanta scientia quanta requiritur ad hoc, ut talis actus bene exerceatur. Non est enim rationabile, alicui committi potestatem, qua constituitur in gradu eminenti in Ecclesia, et non obligari ad sciendum, quae et qualis sit ea potestas, et quomodo sit debite executioni demandanda; alioquin enim tunc in commissi muneris exercitio posset errare, et si recte exqueretur, casu eveniret. Non est autem casui permittenda confectio et distributio Sacramentorum, a quibus ex Christi institutione pendet hominum salus aeterna. Cum autem privatae domus, et bene ordinatae Respublicae certo iudicio et prudentiae dictamine scientia Legum humanarum gubernentur ad temporalem felicitatem consequendam, multo magis Christi Ecclesiae gubernium, quo animae ad aeternam beatitudinem diriguntur et perducuntur per Christi gratiam, decet praevia necessariorum doctrina geri et administrari; ergo non modo utrique actui exercendo ab Sacerdote est opportuna et necessaria doctrina, qua dirigatur ad debite exequendum commissam sibi potestatem, sed etiam omni Ordini inferiori, quo is, qui obtinuit gradum excellentem in Ecclesia, non temere et casu faciat, quod gerendum est circa Eucharistiae dispensationem, sed sciens et prudens cuncta repraesentet, quae et ad propriam dispositionem, et ad actum quem exequitur spectare noverit.

Verumtamen quia Sacerdos gemina pollet potestate, consecrandi nimirum Corpus Christi verum, et dispensandi Poenitentiae Sacramentum Corpori Christi mystico, ad utrumque actum recte et ordinate exequendum non exigitur aequalis scientia Scripturarum. Quibus enim Sacerdotibus cura non incumbit animarum ea tantum scientia est necessaria, per quam sciant et intelligant proprium munus, et qualis sit actus, quem exequuntur vi Ordinationis suae, qui est Eucharistiam conficiendi. At quibus cura demandatur animarum, quas habent dirigere, instruere, iisque Sacramenta Ecclesiae dispensare, multa eruditione oportet esse instructos, et scientia Canonum in primis pollere; qua si destitutos esse contingat, non salutem, sed perniciem afferunt gregi, quem doctrinae pabulo alendum susceperunt. Unde *Extra, de aetate, et qualitate ordinandorum*, cap. 14.: *Cum sit ars artium*, (inquit Innoc.) *regimen animarum, districte praecipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant, et informant, vel per seipsos, vel per alios super divinis officiis, et Ecclesiasticis Sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare*. Et quibusdam interiectis, *Sanctius enim est*, inquit, *paucos bonos, quam multos malos habere Ministros, quia si caecum caecus ducit, ambo in foveam dilabuntur*. [Oxon. 3. d. 25. q. 1. n. 6.] Qui igitur aliis praeficiuntur in Ecclesia, quos in fide instruere tenentur verbo veritatis, et exemplo honestatis, tanta est eis scientia necessaria, quanta

possint, et valeant ea quae explicite credere tenentur, pro temporis opportunitate, aliis iuxta eorum capacitatem explicare, atque etiam, cum id expostulat necessitas, adversus impios propugnare; alioquin cito deficeret in Ecclesia fides simplicium, qui subinde faciliter perniciosi involverentur erroribus. Quicquid ergo deest in ipsis, debet supplere scientia maiorum, et Pastorum, quorum curae sunt a Deo simplicium animae commissae, rationem propterea Summo Pastori districte redditori, si propter eorum insufficientiam et inscitiam perierint; et non solum ipsi, verum etiam illi, quorum opera promoti sunt, cum magis oportuisset ob eminentem principatum, quem in Dei Ecclesia gerunt, insufficientes arcere et repellere a regimine dominici gregis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex dictis; non omnes, qui Sacerdotio initiantur, constituuntur in Pastores animarum, sed tantum illi, qui aliis praeferuntur in Ecclesia, quorum profecto scientia eo maior debet esse, quo eminentius eis est munus iniunctum, per quod populo praesunt. Non quod secundum gradus proportionem debeatur esse in ipsis proportionata et amplior eruditio, quia non raro evenit, ut doctiores sint et magis in lege periti aliqui subditorum, quam eorum Praelati; sed eminentiori debent maiores in Ecclesia scientia pollere, quae sufficiens sit ad congruam executionem potestatis, per quam aliis sunt praelati, et sine qua actus per ipsos exhibiti non ordinate exercerentur.

AD SECUNDUM respondeo ex statim dictis, Augustinum esse intelligendum, non de omnibus indifferenter Sacerdotibus; quia non omnibus datur iurisdictio super Corpus Christi mysticum, sed de iis dumtaxat, qui munus assumunt animarum gubernandarum.

AD TERTIUM responsum fuit *in solutione quaestionis*.

ARTICULUS III.

UTRUM EX MERITO VITAE ALIQUIS GRADUS ORDINIS CONSEQUATUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. a. 3.

VIDETUR aliquis consequi gradus Ordinis ex merito vitae. Etenim [Oxon. 4. d. 12. q. 2. n. 11.] in entium coordinatione eo aliqui gradum eminentiorem tenent, quo primo Principio glorioso appropinquant, secundum illud, quod est rationis perfectioris in ipso. *Exemplum*: Deus est ens necessarium, intellectuale, sapientissimum, etc.; quia intellectualitas est necessitate perfectior; ideo, etsi materia vel caelum dicantur necessaria, et homo contingens, sicut et anima sensitiva, haec tamen sunt perfectiora materia et corporibus caelestibus, quia propinquiora Primo secundum praedicta perfectiora reperta in illo. [Oxon. 4. d. 24. n. 3.] Sed secundum sapientiam et sanctitatem homines maxime Deo appropinquant; ergo per sapientiam et sanctitatem obtinent gradum eminentem in Ecclesia: talis autem gradus est Ordo; igitur ex merito vitae aliquis gradum Ordinis consequitur.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 16. q. 10. n. 13.] Ordinis potestas est inamissibilis, quia eius character indelebilis ab anima: sed quaevis sapientia et sanctitas viatorum est amissibilis; igitur ex vitae merito non contingit aliquem Ordinis gradum consequi et possidere.

RESPONDEO dicendum, ob vitae meritum, quamvis eminens, neminem consequi aliquem Ordinis gradum in Ecclesia. Etenim quantavis polleat aliquis sanctitate et sapientia, non propterea obtinet gradum, ratione cuius sit dispositus ad actum aliquem exequendum, qui actus pertineat ad consecrationem vel dispensationem Eucharistiae. Dumtaxat enim in tali gradu constituitur, qui potestatem exercendi accepit ab Hierarcha constituto in principatu eminenti in Ecclesiastica Hierarchia, atque ita habente potestatem constituendi in Domo Dei Ministros Sacramentorum per quos, tamquam per instrumenta, derivatur influxus gratiae a capite Christo in membra eius. Et quoniam [*Oxon.* 4. d. 3. q. 1.] non constituuntur in gradu ministrandi per unionem, quam habeant cum principio vitae spiritualis, quia tunc, ut praedictum fuit, Ordinis potestas foret amissibilis, quemadmodum gratia potest per peccatum deperdi; sed solum quia in gradu ministrandi sunt illi propinquiore, quatenus sunt deputati per legitimum et irrevocabilem delectum dispensandis ac conficiendis Christi Sacramentis. Quaevis igitur vel sublimis sanctitas minime constituit, aut confert alicui gradum alicuius Ordinis in Ecclesia, esto alioquin sanctitas faciat essentialiter esse unitum per gratiam capiti Christo eum, qui pollet sanctitate; quod tamen necessario Ordinis potestas non praestat, sed tantum de congruo, seu ut ad salutem suscipiatur eam praesupponit in illo, qui Ordinibus initiatur.

AD ARGUMENTUM respondeo, eo ex discursu tantum posse inferri, quae uniuntur Deo per charitatem, tenere eminentiorem gradum illis, qui sine charitate magis appropinquant Deo in ratione ministrandi Christi Sacramenta; quod concedo, quia tanti est homo, quanti a Deo aestimatur; qui autem caret charitate nihil est in illius acceptatione, quemcumque gradum teneat in Ecclesia; igitur pluris facit Deus illum, qui, nulla publica dignitate praeditus, in statu gratiae manet. — *Et cum arguitur*, igitur si per vitae sanctitatem quis eminentem gradum tenet in Ecclesia, et Ordo quidam eminens gradus est, et vitae merito Ordinis gradus adipiscitur; *respondeo*, esse hic *fallaciam accidentis*, et *aequivocationis*; quia Ordo non est gradus eminens utcumque, sed gradus disponens ad congrue exequendos actus spectantes ad Eucharistiae confectionem et dispensationem: gradus autem eminens, quo quis fruitur ex vitae merito, ad nullum publicum actum circa Sacramenta disponit, sed dumtaxat facit esse Deo charum illum, qui reperitur in tali statu.

ARTICULUS IV.

UTRUM PROMOVENS INDIGNOS AD ORDINES PECCÊT.

Doctor, loc. inf. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. a. 4.

VIDETUR non peccare ille, qui promovet indignos ad Ordines. Cum enim Christi Ecclesia sit longe lateque dilatata et aucta fidelium multitudo, est sibi necessaria ingens copia Ministrorum, qui perficiendis ac dispensandis Christi Sacramentis sufficiant: sed si Episcopus ad evitandum peccatum, deberet tantum promovere dignos, exclusis indignis, non inveniret, nisi fortasse difficillime, tot dignos ordinandos, qui populo

Christiano satis essent; ergo existimandum est, ipsum non peccare, etiamsi nonnullos promoveat indignos.

2. PRAETEREA. Unicuique summa diligentia enitendum est, ut caveat mortale peccatum; ergo si Episcopus in promotione indignorum peccaret, maxima diligentia sibi opus esset uti, ad discernendum dignos ordinandos ab indignis, ne peccaret. Sed tantum studii et diligentiae impendere in magno numero promovendorum est propemodum impossibile, vel saltem admodum difficile; [*Oxon.* 4. d. 6. q. 6. n. 3.] ergo cum Deus neminem obligaverit ad impossibile, vel nimium difficile, cuiusmodi foret tale scrutinium de vita et moribus eorum qui Ordinibus initiantur, videtur Episcopus in promotione indignorum non peccare.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 10. n. 12.] Qui Ordinibus initiantur, et praesertim Sacerdotio, constituuntur Pastores et Doctores populi, super quem gradum adipiscuntur eminentem: sed indignus quoad mores, vel insufficiens quoad doctrinam, non valent munera adeo excellentia debite exercere; ergo is, qui ad talia obeunda eos provexit, graviter peccavit. Imo etiamsi quis multarum facultatum notitia praeditus esset, si scandalo sit populo, ob eius inordinatos mores, sine gravi peccato Episcopus hunc non promoveret; [*Oxon.* 4. d. 4. q. 6. n. 3.] quia Magister moralis, qui non vult opere implere quod docet, non est efficax, secundum Gregorium, *Homil.* 12.; igitur periculum foret, ne talis Magistri doctrina contemneretur, ac proinde sine gravi culpa, nequit ad gradum eminentem in Ecclesia promoveri.

RESPONDEO dicendum, Episcopum toties mortaliter peccare, quoties indignis Ordines Ecclesiasticos confert. Nam [*Quodlib.* q. 20. n. 14.] Ordinibus initiatus virtute Ordinationis suae, qua principatum eminentem gerit in Ecclesiastica Hierarchia, est Christi Minister, et dispensator spiritualium potestatum, quas Deus in manu sua posuit; [*Miscell.* q. 4. n. 3.] igitur tenetur, ut dispensator divitiarum Domini sui, ad fidelitatem servandam illi, qui sibi id munus commisit; ut nimirum dispenset iuxta Domini sui voluntatem, quae est, ut promoveantur digni, et excludantur indigni; igitur quoties contra mentem illius facit, toties peccat, quia non servat debitam fidelitatem ei, qui ipsum dispensatorem fecit; nec dispensator utilis est dicendus, sed inutilis dissipator. Unde, 1. *ad Corinth.*, c. 4. ait Apostolus: *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, etiamsi non invenirentur Ministri idonei promovendi ad Ordines, qui multitudini fidelium sufficerent, non propterea Episcopum tuta conscientia posse aliquem indignum ordinare; quia id cederet potius in scandalum et destructionem, quam in Ecclesiae aedificationem; vel saltem per se non staret, quin ea damna sequantur. [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. n. 4.] Non dedit autem Deus potestatem Episcopis constituendi Ecclesiae Ministros in destructionem, sed in aedificationem; ideoque si qualibet de causa indignus promoveatur, promovens peccat, quia sibi commissa potestate abutitur, nec fidelis est dispensator mysteriorum Dei. — *Et cum dicitur*, quia non inveniuntur tot idonei, qui sufficiant multitudini fidelium; *respondeo*, neminem debere peccare mortaliter, ut alii salventur, quia charitas erga

seipsum est mensura dilectionis proximi. Caeterum timendum non esse Ecclesiam aliquando destitutum iri necessariis Ministris, ut propterea Sacramentis Christi administrandis indigni sint admovendi; [*Oxon.* 4. d. 11. q. 3. n. 15.] quia sicuti regitur Spiritu Veritatis, ne erret in necessariis ad salutem, ita eodem fiet, ut semper praesto sint ei tot Ministri idonei, quot necesarios esse pro salute electorum praenoverit. Unde *Extra de aetate et qualitate Ordinand.* cap. *Cum sit ars artium, Sanctius* (inquit Innoc. III.) *enim est maxime in Ordinatione Sacerdotum, paucos bonos, quam multos malos habere Ministros, quia si caecus caecum ducit, ambo in foveam dilabuntur.*

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 3. d. 39. n. 6.] Episcopum non peccare, et excusari a peccato, etiamsi promoveat indignum, cum indignum esse sibi non constat; sentire enim debet, esse idoneum et dignum quantum humana fragilitas patitur. Quantum enim humana fragilitas noscere sinit, aestimandum est esse dignum illum, quem existere indignum non constat. Quod totum expresse habetur, *extra, De scrutinio in ordine faciendo*, cap. unico. Dicenti enim Archidiacono: *Postulat Sancta Mater Ecclesia hunc ad onus Presbyteratus, vel Diaconatus assumi*; respondet Pontifex, assumpturum se praesentatum, *si cognoverit esse dignum*: et subdente illo, quod *quantum humana fragilitas nosse sinit, et scit, et testificatur, ipsum ad huiusmodi onus officii esse dignum*. Dicit Papa: *in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur: quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit, cum illum; quem indignum esse non novit, dignum debeat aestimare*. Episcopus ergo tali modo dignos aestimatos promovens, non peccat, etiamsi tales, ut putantur, non sint, quia consuetudo est, ut talis testificatio de credulitate sufficiat.

ARTICULUS V.

UTRUM ALIQUIS IN PECCATO EXISTENS POSSIT SINE PECCATO ORDINE SUSCEPTO UTI.

Doct., Miscell. q. 3. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. a. 5.

VIDETUR aliquis in peccato existens, posse Ordine suscepto uti, citra conscientiam peccati mortalis. Nam [*Miscell. q. 3. n. 1.*] faciens quod praestare tenetur, non peccat mortaliter, illud executioni demandando: sed Sacerdos tenetur ex officio actus sui Ordinis exercere; ergo mortaliter non peccat, eius qua pollet potestatis actus repraesentando.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 5. q. 2. n. 1.] Cooperans alicui ad peccandum mortaliter, peccat mortaliter, quia contra charitatem fraternam facit: sed si peccato obnoxius in exercitio suscepti Ordinis peccaret mortaliter, qui Sacramenta Ecclesiastica ab eo reciperet, peccanti mortaliter cooperaretur; ergo mortaliter peccaret. Hoc autem absurdum videtur, et contra mentem Ecclesiae, cuius Ministri in dispensatione Sacramenti Poenitentiae non requirunt ab poenitentibus, num Sacramenta ab eo qui erat in peccato mortali, susceperint?

3. PRAETEREA. Sacerdos vi Ordinationis suae tenetur Horas canonicas recitare, instruere populum sibi commissum, praedicare verbum

Dei, confessiones audire, Sacrificium offerre, et alia id genus: sed durum admodum videtur, damnare Sacerdotem in peccato existentem, peccati mortalis, in horum actuum executione, quia compluribus peccatis gravibus frequenter obnoxius fieret; ergo quamvis aliquis in peccatis existat, poterit sine peccato Ordine suscepto uti.

CONTRA. [*Miscell. q. 3. n. 2.*] *Exodi, 19. Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificantur, ne percutiat eos*: sed nullus interficitur a Deo, nisi propter peccatum mortale; ergo oportet Ministros Domini, cum accedunt ad Dominum per ministerium sacrorum, ut sint sancti, hoc est, sine peccato mortali. — Rursus, *De poenit.*, dist. 6. cap.: *Qui vult. Potentissimum est crimen Sacerdotum, et ultra modum detestabile, qui non prius se iudicant et alios alligant*; igitur qui in peccato existens utitur Ordine suscepto peccat mortaliter.

RESPONDEO *dicendum primo*: [*Miscell. ib. n. 15.*] quicumque in peccato mortali existens, et ex propria electione, citra scilicet urgentem necessitatem, Ecclesiae Sacramenta ministrat, vel suscipit, quoties id facit, toties peccat: sive id sibi ex officio incumbat, ut quia gerit curam animarum, sive sit simplex Sacerdos. Etenim ministrans vel suscipiens Sacramenta aliter quam sint instituta a Christo, imo modo opposito, contemnit Deum in sanctis Sacramentis; siquidem scienter facit, si suscipiat, ne Sacramenta gratiam causent, quam significant. Et si ministret aliis, contemnit, reputando se Ministrum idoneum Sacramentorum, cum revera indispositus sit, eo quod polluta anima praesumit dispensare et conficere immaculata Sacramenta Christi; peccat igitur uterque mortaliter. Et ad hunc sensum, citra nimirum articulum necessitatis, est intelligendum illud, *De consecrat.*, dist. 4. c. *Baptismus*. [*Oxon. 3. d. 39. n. 4.*] Ubi dicitur: *Iustos debere esse omnes tanti Iudicis Ministros, si ministrare iuste voluerint*. Unde *Deuteron.*, 16. dicit Deus: *Iuste quod iustum est exequere*.

Dicendum secundo, [*Miscell. q. 3. n. 16.*] instante necessitate Sacramenta necessaria ministrans in peccato mortali (de suscipiente enim dubitari non potest quin mortaliter peccet, quia in nulla circumstantia temporis contemnendus est Deus in sanctis Sacramentis), ut Baptismi Sacramentum ob mortis articulum, qui instare videtur, vel Poenitentiam laboranti in extremis, si simpliciter sit Sacerdos, non habens curam animarum, non peccat mortaliter. Etenim iste non ministrat Sacramenta ex propria electione, praesumendo, se esse idoneum Ministrum; nec ex debito officii, quod gerat, ea ministrare tenetur; sed dumtaxat, quia necessitate postulante, de pietatis affectu subvenit indigenti; igitur non contemnit Deum in Sacramentis, et per consequens nec mortaliter peccat. — Quod [*Miscell. ib. n. 18.*] si nulla urgente necessitate praedicta Sacramenta necessaria ministrare, aut non necessaria dispensare praesumat, ut Eucharistiam, vel celebrare Missam, vel sancto Oleo inungere infirmos, aut alia eiusmodi facere; toties sine dubio mortaliter peccat, quia, ut dictum est in *prima conclusione*, iniuste, quod iustum est, exequitur, ex propria electione; cum nulla ad id faciendum necessitate adigatur, ac proinde Deum in sanctis Sacramentis contemnit.

Dicendum tertio, [*Miscell. ib. n. 17.*] Sacerdos Curatus, vel deputatus ex officio ad ministranda Sacramenta populo suae curae commisso, in peccato mortali ministrans, semper mortaliter peccat. *Probat*ur; quia

scienter adstringens se ad gerendum aliquod munus, et nesciens quandonam opus sit ei illud exercere si tempore exequendi susceptum officium non exhibet se paratum, et idoneum, peccat mortaliter, exercendo munus sine dispositione in ipso necessaria. Sacerdos autem Curatus, vel ex officio deputatus ministrandis Sacramentis, nescit quando occurrat tempus ea dispensandi petentibus, quia in omni instanti potest id accidere; igitur semper tenetur se exhibere idoneum Ministrum Sacramentorum; si ergo talis non sit, cum Sacramenta ministrare oportet, peccat mortaliter: debet enim semper, ex quo se voluntarie obligavit, dignum Ministrum se conservare et exhibere, aut certe muneri quod suscepit renunciare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Miscell. ib. n. 20.*] facientem quod facere tenetur, non peccare, modo praestet illud quod tenetur cum debitis et requisitis circumstantiis. Ad ministranda autem Sacramenta inculpabiliter, requiritur ut munde et sine peccato dispensentur; ideoque in peccatis ministrans peccat mortaliter; si forte alienum periculum, cui subvenire intendit, talem non excuset, si ei officio non incumbit dispensatio Sacramentorum, ut dictum est *in secunda conclusione*.

AD SECUNDUM dico, non esse dicendum cooperari directe ad peccatum eum, qui a malo Ministro Sacramenta Ecclesiastica petit. Si enim ex sui muneris debito teneatur ea ministrare, ab eo postulatur actus debitus, quem subinde posset exercere citra peccatum, si contereretur, ut facere deberet. Unde quantum est ex parte petentis, ipse magis necessitat Sacerdotem ad poenitendum, quam ad peccandum. Quod si Minister nihilominus poenitere contemnat, in perniciem suam Sacramenta ministrat, [*Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 6.*] quia mortaliter peccat, cuius peccati reus non est petens ab eo quod praestare tenetur, nec ad illum aliquo modo pertingit.

AD TERTIUM respondeo, Sacerdotem vi Ordinationis suae teneri, vel posse in actus duplicis generis: alios scilicet respicientes gratiam gratum facientem, alios ad gratiam gratis datam spectantes. Et prioris rationis actus, si sit in peccatis, exercere minime posse absque peccato; ii autem sunt, quibus conficiuntur et dispensantur Christi Sacramenta. Eos vero actus, qui gratiam gratis datam respiciunt, sicuti sunt instruere populum, praedicare, psallere, Horas Canonicas recitare, de quibus Apostolus, *1. ad Corinth.*, cap. 12. exhiberi sine peccato imo si omittantur, non fieri sine peccato magis et minus gravi pro qualitate omissionis.

ITERUM ARTICULUS V.

UTRUM ALIQUIS IN PECCATIS EXISTENS POSSIT SINE PECCATO ORDINE SUSCEPTO UTI.

Doctor, Miscell. q. 3. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 36. art. 5.

VIDETUR aliquis in peccatis existens, posse sine peccato, Ordine suscepto uti. Etenim ex sua ordinatione habet Sacerdos dispensare fidelibus Eucharistiam: sed in tali ministerio non videtur Sacerdos peccato irretitus, Eucharistiam dispensando, mortaliter peccare; tum quia eo in facto ipse nec conficit, nec sumit Sacramentum, sed dumtaxat tangit, et

porrigit manducantibus: tum quia si peccaret, quoties tangeret, toties se novo peccato involveret, atque ita in magno populorum concursu vix numerus iniri posset peccatorum illius, qui Eucharistiam dispensavit.

2. PRAETEREA. Si Sacerdos gratia Dei destitutus in Eucharistiae confectione mortaliter peccaret, et iterum in Sacramenti sumptione pariter peccaret; igitur videtur ipsi licere ad peccata vitanda, vel non conficere Sacramentum, sed simulare; vel confectum non sumere; quia saltem unum mortale peccatum vitaret. Sed non videtur tutum simulare consecrationem, et non perficere, quia tunc populus panem et vinum pro Corpore et Sanguine Christi Domini adoraret; et Ecclesia iubet sumere et consummare Sacrificium, eum qui obtulit; igitur neque in confectione, neque in sumptione Eucharistiae est dicendus Sacerdos peccare, quamvis in peccatis existat.

CONTRA. [*Miscell. q. 3. n. 2.*] Isaiae, 52. *Mundamini qui fertis vasa Domini*, idest Domini Sacra; immundus ergo ministrans, immaculatum Christi Corpus conficiens et sumens, mortaliter peccat.

RESPONDEO *dicendum primo*: [*Miscell. ib. n. 18.*] Sacerdos in peccatis existens, et Eucharistiae Sacramentum conficere praesumens, duplici peccato mortali peccat. Primo enim peccat conficiendo; facit namque irreverentiam Sacramento, cui summa [*Oxon. 4. d. 9. n. 5.*] debetur reverentia, et munditia ab omni peccato mortali; cum ergo immundo corde perficiat, iniuste suum munus exequitur, et iniuriam infert magnam Christo, quem pronuntiando verba consecrationis praesentem speciebus facit. Et iterum peccat communicando; tenetur enim hoc Sacramentum conficiens, ex Ecclesiae statuto, communicare; nemo autem in peccatis existens potest communicare, quin mortaliter peccet. Etenim Eucharistia est Sacramentum unitatis Christi et Ecclesiae, nec digne recipitur ab aliquo, nisi sit membrum corporis Ecclesiae; quod mysticum Corpus est Christo capiti per gratiam unitum. Idipsum, et Apostolus, 1. *ad Corinth.*, c. 11. expressit illi verbis: *Qui manducat, et bibit indigne, iudicium sibi manducat, et bibit*. Sacerdos ergo cum conscientia peccati mortalis celebrans, duplici peccato mortali obnoxius evadit.

Dicendum secundo, [*Miscell. ib. n. 20.*] Sacerdos in peccatis existens, et Eucharistiae Sacramentum ab alio confectum, vel a se prius consecratum fidelibus dispensans, si ex officio quod gerit id faciat, tali in dispensatione mortaliter peccat; si vero id non sit proprium munus eius, sed casu, vel ex necessitate accadat, ut dispense Eucharistiam, non videtur peccare mortaliter. Et *prima pars* constat ex dictis *in tertia conclusione art. praec.*, quia talis Sacerdos Curatus ex propria obligatione, qua se obstrinxit et addixit muneri Sacramentorum Christi dispensandorum, tenetur semper se exhibere idoneum et dignum Ministrum exercendi tale ministerium, aut certe officio renunciare, et obligatione contracta se exsolvere; ergo in quocumque casu Sacramentum Eucharistiae in peccatis ministrans, mortaliter peccat. — Quod autem simplex Sacerdos, curam scilicet animarum non gerens, mortaliter non peccet, si in casu Eucharistiae Sacramentum dispense, *probat*: quia si Sacerdos non Curatus, ex eo quod Sacramentum Eucharistiae deferat ad infirmum in absentia eius, cuius esset id munus exequi, mortaliter peccaret, propterea quod sit in peccato, maxime videretur esse verum, quoniam sicut sumens tale Sacramentum cum conscientia peccati mortalis peccat mortaliter, ita et

tangens ipsum, ob nimiam sanctitatem Sacramenti: hoc autem non videtur inducere in praedicto casu reatum peccati mortalis. Nam licet gravissime peccet immundus, sumens Eucharistiam, eo quod realiter et veraciter percipiat Corpus Christi, ut habetur *Extra De Trinit. et fide Cath.*, cap. *Firmiter credimus*; tangens nihilominus Eucharistiam tangit dumtaxat species sensibiles, et materiales, quae non habent sanctitatem, nisi sicut signa; ergo non videtur mortaliter peccare, propterea quod eas species attrectet. — *Deinde*, si Sacerdos non ex officio, sed in casu speciali, eo quod tangat species consecratas, mortaliter peccet, quia illis irreverentiam facit, quatenus signant Corpus Christi, posset digitos paniculo circumvolvere, easque immediate non tangere, atque ita non peccaret tangendo; quod nihil est dictu: ex tactu ergo illo immediato non videtur peccare iste mortaliter, in casu necessitatis — *Postremo*, non magis reverenter tangendae sunt species materiales Eucharistiae, quam tangi debuisset verum Corpus Christi, dum conversabatur nobiscum in terra, sed si existens in peccato mortali, maiori qua potuisset reverentia tetigisset Corpus Christi, non puto, eum peccasse mortaliter; ergo nec modo Sacerdos tangendo species Sacramenti peccat mortaliter, si non teneatur semper esse paratum et idoneum ad exequendum tale ministerium dispensandi Eucharistiam; quia tunc transgrederetur obligationem initam in Officii susceptione, quod fieri nequit sine culpa mortali.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, Sacerdotem ex sua ordinatione habere tantum conficere, aut etiam sumere Sacramentum Eucharistiae; dispensare autem fidelibus ad illos pertinere, qui curam sumpserunt animarum. Hi ergo [*Miscell. ib. n. 17-20.*] solummodo mortaliter peccant, cum tali officio funguntur cum conscientia peccati mortalis, quia tenentur idoneos Ministros talis dispensationis semper se exhibere. — *Et cum dicitur*, quia tunc nec conficit, nec sumit, sed praecise tangit; *concedo*, sed non modo debito id facit; ideoque iniuste quod iustum est exequendo, mortaliter peccat; propter eximiam enim huius Sacramenti Sanctitatem, decentissimum est sanctum esse eius dispensatorem et Ministrum, extra scilicet peccatum mortale. *Et cum secundo probatur*, quia in magno populorum concursu dispensator Eucharistiae ingenti mole peccatorum obrueretur. *Dico*, forte hic attendendam esse unitatem moralem actus, quotcumque tandem sint, qui singulis vicibus communicant.

AD SECUNDUM respondeo, [*Miscell. ib. n. 19.*] tutius esse in primo casu celebranti cum conscientia peccati mortalis conficere, quam simulare Sacramentum perficere; quod et habetur *Extra De celebrat. Missarum*, cap. *De homine*, ubi dicitur: *Is qui criminis conscientia reputat se indignum, et si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulentè illa praesumpserit simulare; cum ille in solius misericordiae Dei manum incidat, iste vero, non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo quem decipit, se adstringat.* Multo igitur tutius est existenti in mortali conficere, quam non conficere et simulare conficere. Pariter quoad secundum casum, dico, tutius esse existenti in peccato mortali communicare, quam non communicare; quia gravissime peccant qui sacrificant, et non communicant, et suspenduntur a communione per unum annum, secundum quod habetur *De Consecrat.*, cap. *Relatum*, ubi dicitur: *Certum est quod ii, qui sacrificantes*

non edunt, rei sunt Dominici Sacramenti; nam quale erit Sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps efficitur? Quicumque ergo Sacerdotum deinceps divino altari Sacrificium oblaturus accesserit, et se a communione suspenderit, ab ipsa, qua se indecenter privavit, gratia communionis, anno uno repulsum se noverit. Ex quibus recte inferri potest haec maxima: Quando de aliquibus duobus sunt duo praecepta, quorum unius transgressio maiori poena plectitur, quam aliud, tutius est transgrediendum, quod minori nexu noscitur obligare: uti habetur, dist. 13. cap. Duo mala.

QUAESTIO TRIGESIMASEPTIMA.

DE DISTINCTIONE ORDINUM, ET EORUM ACTIBUS, ET CHARACTERIS IMPRESSIONE, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Consequenter agendum est de distinctione Ordinum, et eorum actibus et characteris impressione.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum Ordo debeat in plures distingui. - 2. Quot sint. - 3. Utrum debeant distinguere per Sacros et non Sacros. - 4. Utrum actus Ordinum convenienter in littera assignentur. - 5. Quando Ordinum characteres imprimantur.

ARTICULUS I.

UTRUM DEBEANT PLURES ORDINES DISTINGUI.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 37. art. 1.

VIDETUR Ordinem non esse distinguendum in plures. Nam si Ordo in plures distingueretur, vel forent partes integrales Ordinis, vel partes eiusdem subiectivae. Non integrales, quia eiusmodi pars non recipit praedicationem totius; pes enim et manus hominis non sunt homo. Nec [Oxon. 4. d. 24. n. 1.] subiectivae, quia tunc in Ecclesia forent tresdecim Sacramenta; in Ordine enim septem Sacramenta reperiuntur, iuxta numerum partium subiectivarum eius, et ulterius sunt alia sex Sacramenta a Christo instituta. *Probatio sequelae:* nam pars subiectiva, quemadmodum recipit per se praedicationem generis proximi, ita et generis remoti; non solum enim homo et leo sunt animal, sed etiam corpus, substantia, etc.; ergo si Ordo habet multas partes subiectivas, sicuti sunt ipsae partes Ordinis, ita et Sacramenta: atqui sunt septem Ordines; ergo et totidem Sacramenta.

2. PRAETEREA. Reliqua sex Sacramenta non dividuntur in plura alia, veluti in partes subiectivas; est enim unum Baptisma, una Poenitentia, et sic de aliis; ergo nec Ordo debet dividi in plures Ordines, ut in partes subiectivas. *Probatum consequentia;* Ordo [Oxon. ib.] est caeteris Sacramentis nobilior, et quia constituit suscipientem in gradu eminenti

in Ecclesia, et quoniam tribuit potestatem omnium maximam, sicuti est conficere Corpus Christi verum, et absolvere a peccatis Corpus Christi mysticum: sed quo aliquid est nobilius, eo minus sibi convenit dividi in plura, quia divisio praesefert imperfectionem; igitur non debet Ordo in plures distingui.

3. PRAETEREA. Christi Ecclesiam decet esse ordinatissimam, et magis quam quaelibet alia mundi Politia, vel Principatus: sed non bene esset ordinata illa Politia, in qua forent plures Ordines; quia melius se haberet, si omnia essent ordinata ad unum, ad instar ordinis universi; ergo talis ordo debet residere in Ecclesia. In entibus autem unus est ordo ad unum primum Principium, in quo est gubernandi omnia potestas; igitur pariter in Ecclesia unus debet esse ordo ad unum, qui habeat omnem potestatem Ordinis; et consequenter non debet Ordo distingui in plures.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Magister, 4. *dist.* 24. vult plures debere esse Ordines in Ecclesia, atque ad numerum septenarium pertingere, ob septiformem gratiam Spiritus Sancti; ita *cap.* 1. et exinde *cap.* seqq. declarat Christum omnium Ordinum actus in seipso repraesentasse; et *cap.* 8. docet, in veteri Testamento praecessisse figuram distinctionis Ordinum, qui in Lege Evangelica instituendi erant.

RESPONDEO dicendum, Ordinem distingui in plures convenientissime. Quemadmodum enim in naturali universitatis rerum constitutione mirifica elucet entium diversitas, sapientiae Conditoris eximie declarativa, atque eius bonitatis expressiva: quia enim nullus unus effectus poterat sufficienter eius bonitatem repraesentare, multa atque diversissima decuit producta esse, ut quod per unum manifestari nequit ostendatur per aliud; quo fit, ut bonitas immensa Conditoris sufficientius manifestetur per universum totum, quam per unam creaturam; pari ratione ad septiformem gratiam Spiritus Sancti exprimendam, atque significandam, congruenter Ordinis Sacramentum per septem gradus distribuitur, atque distinguitur. — *Deinde*, [*Oxon. ib. n. 7.*] actus consecrandi Eucharistiam est omnium excellentissimus, qui sint in Ecclesia militante; igitur congruum fuit, ut, priusquam tali potestate et gradu homo polleret, per inferiora ministeria erudiretur et exerceretur, quo magis esset idoneus et dispositus exequendi actum illum longe nobilissimum. Processus enim generationis in naturalibus semper est de imperfecto ad perfectum, donec ad perfectissimum in tali ordine deveniatur; et Deus cum ordinate agit, processui a se instituto cooperatur, pariter de imperfecto ad perfectum procedens; igitur decuit Ordinem distingui in diversos gradus, ad perfectissimum ordinatos, atque hominem per minus perfectos ad supremum pervenire, esseque in Ecclesia diversos diversorum Ordinum Ministros suis quemque muneribus defungentibus et assistentibus actui illi excellentissimo conficiendi Eucharistiam, quo maiori decore et maiestate divina peragerentur mysteria, et in Ministrorum Ordine et distributione Christi sapientia eluceret. — *Tandem*, [*Oxon. ib.*] ad Eucharistiam percipiendam accedentes decet, quantum fieri potest, et humana fert imbecillitas, dispositos et praeparatos accedere; quo autem convenientius ii divinis mysteriis participandis accedant, praestat operam dare eos, quibus divinorum cura est demandata, quam alios. Omnis autem congrua dispositio ex parte susipientium, vel spectat ad affectum, vel ad intellectum.

Intellectus vero disponitur ad divina percipienda per lectionem Scripturarum, et devotio excitatur per symbolum conveniens, uti est illuminatio cereorum. Spectat quoque ad eosdem curam habentes Sacrorum, remove indignos, ne accedant, donec congrue disponantur. Ad haec, congruit alicui committi Eucharistiae dispensationem, ne interdum fidelium multitudo ab eius perceptione fraudetur. Et denique decet aliquem assistere Eucharistiam conficienti, quoad oblationem materiae, in qua conficitur. Omnia enim haec munera haud praestari potuissent ab uno eodemque Ministro, salvo ordine, et dispositione actuum eorum, et cum ea maiestate et decore qua peragi fas est divina mysteria; igitur debuit Ordo in plures gradus distingui, quorum singuli ad diversa officia exequenda disponerent, ordinati ad Eucharistiae confectionem, vel distributionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 11. — Report. ib. n. 15.*] concedo, non esse illa membra dividendia partes integrales. — *Et cum dicitur*, quia tunc non septem, sed tresdecim erunt Sacramenta; *respondeo* secundum primam divisionem Sacramenti, ea esse tantum septem: unum tamen dividendium continere sub se septem species diversas, quae possunt dici septem Ordines; atque ita stricte loquendo, fore tresdecim Sacramenta. *Exemplum*: substantia vel virtus continent sub se species multas tum subalternas, tum specialissimas; et tamen substantia et virtus sunt unum dividendium entis vel qualitatis.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 10.*] non esse parem rationem de Ordine, ac de caeteris aliis Sacramentis; quia nullum ex aliis eam unitatem habet, quam Ordo sortitus est. Siquidem vel sunt unum unitate indivisibilitatis, ut Baptisma, Confirmatio, Poenitentia et Matrimonium; vel sunt unum unitate integritatis, ut Unctio-Extrema, atque Eucharistia. At Ordo habet unitatem generis propinqui, vel etiam ordinis et attributionis, qua omnes immediate vel mediate ordinantur ad Eucharistiam conficiendam et distribuendam. — *Et cum dicitur*: Ordo est caeteris Sacramentis perfectior; ergo minus sibi competit dividi in plures, quam aliis; *respondeo*, [*Oxon. 4. d. 8. q. 1. n. 5.*] Sacramentorum excellentissimum esse Eucharistiam, cui tamen convenit integrari ex duplici signo sensibili alterius, et alterius rationis; quamcumque tamen habeat praecminentiam ad alia, eam accipere per respectum ad Corpus Christi verum, et etiam mysticum. Sicut ergo ad maiestatem et sublimitatem Eucharistiae spectat summo decore et ordine, et confici et dispensari, ita apprime conveniens et opportunum fuit plures Ministros diversis officiis exequendis deputari, finem eundem mediate vel immediate respicientes ac intendentes, qui est Eucharistiae confectio et distributio. Quo autem forent idonei Ministri, esse debuerunt constituti in gradu eminenti in Ecclesia, et Ordinibus proinde initiati. Excellentia ergo huius Sacramenti concludit, in plures Ordinem debuisse esse divisum. Divisio ergo tantum repugnat simpliciter perfecto, non autem ei, qui secundum aliquam proportionem excedit alterum in perfectione.

AD TERTIUM dico, [*Metaph. 12. q. 29. n. 12. — Quodlib. q. 20.*] politiam esse male ordinatam, cum sunt in ipsa plures parem habentes potestatem, vel non tam bene videtur disposita ac illa, in qua unus potitur regendi plena potestate. Et in Catholica quidem Ecclesia est unus Princeps Sacrorum, Christi scilicet Vicarius Pontifex Romanus, ac proinde

est a Christo rectissime disposita. *Et cum argumentum* inflectitur in Ordinis Sacramentum; *dico*, omnes Ordines ad Sacerdotium ordinari, et ipsum gratia Eucharistiae esse a Christo institutum: et quoniam haec cum debita reverentia et maiestate nequiret sine pluribus Ministris confici et dispensari, ideo opportunum fuit Ordinem dividi in plures, ut dictum est.

ARTICULUS II.

UTRUM SINT SEPTEM ORDINES.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 37. art. 2.

VIDETUR haud statuendos esse septem Ordines in Ecclesia. Nam [*Oxon. 4. d. 24. n. 1.*] primitiva Ecclesia tantum duos Ordines agnovit nempe Sacerdotium, et Diaconatum; ergo totidem sunt quoque in Ecclesiastica Hierarchia. *Assumptum* constat ex eo quia in *Actibus Apostolorum* non legimus alios extitisse Ordines a praedictis. *Probatum igitur consequentia*; nam Ecclesia post tempus Apostolorum nullum Ordinem superaddendi a Christo institutis habuit potestatem; sicut enim ea caetera sex Sacramenta fuerunt a Christo instituta, ita et Ordinis auctorem extitisse, fatendum est; cum igitur alios non instituerit praeter Sacerdotium et Diaconatum, non sunt septem Ordines in Ecclesia. — *Confirmatur.* [*Report. 4. d. 24. n. 1.*] Illi tantum Ordines sunt admittendi in Lege Evangelica, quorum praecessit figura in veteri Testamento: sed in antiqua Lege non erant nisi Levitae et Sacerdotes; igitur isti duo Ordines tantum sunt a Christo instituti, ut figuris exacte correspondeat veritas praesignata.

2. PRAETEREA. Ex Ordinis susceptione fit, ut initiatus evadat idoneus Minister aliorum Sacramentorum. [*Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 2. — d. 5. q. 2. seqq. n. 5.*] Quamvis enim Baptisma possit conferri a quolibet supposito naturae intellectualis, ob eius necessitatem, soli tamen Sacerdoti vel Episcopo ex officio competit Baptisma, aliaque Sacramenta dispensandi potestas: sed alia Sacramenta sunt dumtaxat sex; ergo totidem debent esse Ordines et non septem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 24.*] Magister, 4. dist. 24. cap. 2. *In Sacramento ergo Ordinis*, inquit, *septiformis spiritus septem sunt gradus Ecclesiastici, scilicet Ostiarii, Lectores, Exorcistae, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes, omnes tamen Clerici vocantur, idest, sortiti*; sunt igitur septem ordines in Ecclesia.

RESPONDEO [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 8.*] (abstrahendo a controversia, an Episcopatus sit Ordo, de qua re infra q. 40. art. 5.) dicendum, septem esse Ordines in Lege Evangelica a Christo institutos, prout a Magistro *loco praeallegato* enumerantur. Nam Ordo est gradus praeeminentiae in Hierarchia Ecclesiastica, disponens ad congrue exequendum aliquem actum excellentem in Ecclesia: actus autem omnium eminentissimus, quem aliquis viator valeat congrue exercere, est ille quo Eucharistia conficitur: is siquidem procedit de auctoritate et potestate conficiendi Christi Corpus. Habens igitur hunc gradum et potestatem est

Sacerdos, vel in Sacerdotem ordinatus. Secundus gradus eminentissimus illi proximus is est, ad quem consequitur potestas dispensandi fidelibus Eucharistiam, estque Ordo Diaconatus. Tertius gradus istis propinquior, cui coniuncta est potestas offerendi Diacono materiam Corporis et Sanguinis Christi, panem scilicet et vinum, et praeparandi materiam debitam consecrationis et tangendi vasa sacra, in quibus non offerat quidem sacra, sed sacranda, Ordo est Subdiaconatus. — *Uterius*, ad hoc ut Eucharistia iam consecrata [*Report. ib. n. 9.*] dignius ab aliis recipiatur, requiruntur quidem dispensationes praeviae de congruo adhibendae; et aliquot praeterea impedimenta opus est ut amoveantur. Congruae dispositiones ad suscipiendam Eucharistiam sunt inflammatio affectus, quod pertinet ad Ordinem Acolytatus, cuius est cereos accendere; et affectus hominum spiritualiter inflammare, et illuminatio intellectus, quod spectat ad Lectoratum, vel ad Lectorem, cuius est lectiones in Ecclesia legere distincte et aperte, ut simplices instruantur. — Ad [*Report. ib.*] impedimenta amovenda quod attinet circa Eucharistiae ministerium, eo in genere duobus sunt, scilicet indispositio malorum, et infestatio daemonum. *Primum* impedimentorum removet potestas et gradus Ostiarii; eius est enim excludere ab Ecclesia haereticos et excommunicatos, ne ad Eucharistiam accedere praesumant, neve aliis sacris mysteriis intersint, tamquam profani: et e contra probos et pios homines, qui Eucharistiae percipiendae dispositi sunt, in Ecclesiam introducere. *Secundum* autem impedimentum amovetur per officium et gradum Exorcistae, ad quem spectat per orationes et exorcismos daemones fugare, eosque avertere, ne ipsorum infestatione impediatur cultus divinus. Septem ergo sunt ordines in Ecclesia, vel gradus, quibus annectitur spiritualis potestas respiciens consecrationem Eucharistiae, vel dignam susceptionem eius.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 24. n. 12. — Report. ib. n. 6.*] in primitiva Ecclesia extitisse omnes Ordines a Christo immediate institutos, sicuti et modo. Imo Magister, 4. *dist. 24.* docet Christum in persona propria omnium illorum actu exercuisse. — *Et cum dicitur*: Scriptura non meminit, nisi Presbyteratus, et Diaconatus; *respondeo*, id ea causa factum esse, quia in primitiva Ecclesia non magna erat credentium multitudo, ac subinde paucis credentibus satis erat modicus Ministrorum numerus, Sacerdotium tantum et Diaconatus Ordinem exercentium. At procedente tempore ad multiplicationem fidelium Ecclesia auxit Ministros, non quidem tunc instituendo Ordinis gradus, in quibus ministrarent, sed iam institutos conferendo, prout opportunum iudicasset. Populus enim de novo tunc ad fidem conversus nutriebatur lacte, et quasi quotidie vescebatur Eucharistico pane; ideoque non poterat unus exequi omnes illos actus pertinentes ad susceptionem et dispensationem Eucharistiae; debuit ergo Ministros multiplicasse, Ordinesque sic contulisse, ut quisque sui Ordinis actu defungeretur, et Ostiarius arceret praecisos a communione fidelium, Exorcista daemones per orationes et exorcismos effugaret; et sic de aliis Ordinibus. Mirum non est ergo, in Scriptura de primitiva Ecclesia disserente, de aliis Ordinibus a Sacerdotio et Diaconatu mentionem non fieri, quia in Ordine Diaconatus et Presbyteratus omnes alii conferebantur. At modo in Ecclesia non sunt in singulis Ordinibus determinati Ministri, imo quatuor primi passim simul conferuntur, quia, quamvis multiplicata sit multitudo fide-

lium, est tamen diminuta laetitia devotionis. Unde multi vix in anno volunt Eucharistiam percipere, ac propterea circa Eucharistiae dispensationem non oportet tot Ministros assistere, sicuti in Ecclesia fiebat, cum praedicatione Apostolorum, atque Discipulorum ipsorum Lux Evangelicae veritatis mundum illuminavit, fidesque propagata fuit. — *Ad confirmationem patet responsio ex art. praec. Ad oppositum.*

AD SECUNDUM dico, [*Report. 4. d. 24. n. 8.*] Ordinem per se et primo ordinari ad Eucharistiae confectionem, adeo ut respiciat immediate actum consecrationis Eucharistiae, et mediante illo ordinatur ille gradus et potestas ad Corpus Christi mysticum, quod propter Ordinationem et statum eminentem Sacerdos ut medius habet reducere ad Primum, a quo descendit per peccatum. Ad ministerium igitur aliorum Sacramentorum Ordo non per se et primo, sed secundario ordinatur; ac propterea non est accipienda Ordinum distinctio a numero Sacramentorum, sed ab actibus Sacramentalibus circa Eucharistiae confectionem vel dispensationem exequendis.

ARTICULUS III.

UTRUM ORDINES DEBEANT DISTINGUI PER SACROS ET NON SACROS.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 37. art. 3.

VIDENTUR Ordines haud distingui debere per sacros et non sacros. Etenim [*Oxon. 4. d. 24.*] ex *art. 1. huius quaest.* omnes Ordines sunt Sacramenta, ut verissime quot Ordines quis suscipit, totidem dicatur Sacramenta suscepisse: sed omnia Sacramenta sunt sacra; ergo et Ordines sacri appellandi videntur; et consequenter cum non sit aliquis Ordo non sacer, non sunt Ordines distinguendi per sacros et non sacros.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 7.*] Ex susceptione cuiuscumque Ordinis acquiritur gradus eminens in Ecclesia, per quem initiatus evadit idoneus Minister pro exequutione alicuius actus sacramentalis, vel excellentis in Ecclesiastica Hierarchia; quos subinde actus nequeunt convenienter exercere, qui ad eos gradus non sunt proveci: sed ii omnes actus sunt sacri, alioquin qui ordinati non sunt, haud viderentur indispositi pro ministerio ac exequutione illorum; ergo pariter et omnes Ordines sunt sacri, quibus initiati possunt in illos actus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Subdiaconi est Epistolam legere, et Diaconi Evangelium: sed etiam Lectoratus Ordo tribuit par munus ipsum susipienti: quia ad Lectorem spectat lectiones Sacrae Scripturae in Ecclesia legere; ergo vel iste ordo pariter erit sacer, vel Subdiaconatus et Diaconatus Ordines non erunt sacri.

CONTRA. Dist. 32. [*Oxon. 4. d. 37. n. 1.*] *Placuit Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, secundum priora instituta, abstinere ab uxoribus*, idest, non contrahere, ut dicit *ibi Glossa*. Habentes autem Ordines, qui Minores dicuntur, non prohibentur contrahere Matrimonium; ergo Ordines sunt distinguendi per sacros, et non sacros.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 24. n. 8.*] septem gradus Sa-

cramenti Ordinis, quatenus ad proprios actus respective comparantur, tres ultimos, Subdiaconatus nimirum, Diaconatus, et Presbyteratus, merito appellari Sacros, et quatuor priores non Sacros. Ut enim Sacerdotium ad proprium actum vel materiam sui actus respicit, cum ea sit Corpus Christi verum, eiusque confectio sacramentalis est gradus et potestas longe eminentissima omnium quae sint, aut possint esse in Ecclesia, ac proinde est Ordo eximie sacer et sacratissimus; quandoquidem nulla alia potestas ei queat comparari; nec aliqua alia virtus et potestas sub Caelo sit, quae ad tantam sublimitatem accedat, ut aliquid facere valeat circa Corpus Christi verum, aut mysticum, quoad reconciliationem eius cum Deo. Sequitur Ordo Diaconatus, qui et sacer est, et merito dicitur, quia eum gradum habentis est tangere et dispensare Eucharistiam fidelibus. Et denique Subdiaconus sacrum Ordinem habere dicendus est, quia vi suae ordinationis habet potestatem praeparandi materiam debitam consecrationi et tangendi vasa sacra. Igitur ratione actuum suorum hi tres Ordines sunt revera sacri, quia istis initiati deputantur ministerio sacro. [*Oxon.* 4. d. 37. n. 4.] Quod quidem ministerium, quia requirit specialem munditiam mentis et carnis, perspicacitatem intellectus et fervorem affectus, ad quae omnia disponit continentia, rationabiliter qui illis, vel uno ipsorum initiantur, contrahere matrimonium interduntur. Reliquorum autem quatuor Ordinum actus, quia remote se habent ad Eucharistiam, nimirum vel ad convenientem dispositionem introducendam in populo, pro eius digna susceptione, vel ad removenda impedimenta, quae accidere possunt, ut congrua dispositione percipiatur, ratione materiae, circa quam versantur, non dicuntur Ordines sacri, nec ipsis proinde est continentiae votum annexum, quamvis horum susceptio vel ordinatio, quia est Legis Evangelicae Sacramentum a Christo institutum, sacra sit, uti sunt alia Sacramenta.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. 24. n. 7.] patet ex statim dictis, quia etsi quatenus Sacramenta Ordines omnes Sacri sint, nihilominus actus aliquorum non versantur circa materiam perinde sacram, sicuti ultimi tres, ut extitit declaratum, propter quod iure illi dumtaxat Sacri dicuntur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* ib.] per idem quamvis enim non promoti ad Ordines, qui non Sacri et Minores appellantur, congrue nequeant exercere actus illorum Ordinum, quippe qui ea destituntur potestate; ex quo tamen eiusmodi actus remote ad Eucharistiae dispensationem disponunt, de qua Eucharistia procedit et redundat excellentia omnis in Ordines, et unius respectu alterius praeeminentia, secundum quod magis et minus illius confectionem respiciunt, plurimum interesse dignoscitur inter hos, qui remote tantum disponunt, et illos, qui proxime circa Corpus Christi verum versantur; ac proinde illi recte non Sacri Ordines et Minores nuncupantur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* ib.] non esse proprium actum Diaconi legere Evangelium, nec Subdiaconi legere Epistolam, sed haec magis censenda minus perfecta et veluti secundaria munera eorum: perfectissimi enim et proprii actus eorum Ordinum sunt, quem habet Diaconus immediate circa Eucharistiam dispensandam, et Subdiaconus circa materiam eius offerendam. Non dicuntur autem Sacri ab actibus minus perfectis, sed a propriis et principalioribus.

ARTICULUS IV.

UTRUM ACTUS ORDINUM CONVENIENTER
IN LITTERA ASSIGNENTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 37. a. 4.

VIDENTUR actus aliquorum Ordinum minus convenienter disponi. Nam superioris et altioris potestatis actus altiori Ordini et gradui in Hierarchia Ecclesiastica est attribuendus: [*Oxon. 4. d. 24. n. 7.*] sed maioris potestatis est expellere daemones per exorcismos ab obsessis corporibus, quam cereos accendere: hic enim actus mere corporalis est, ille vero omnino spiritualis, ut patet; igitur haud convenienter attribuitur Ordini Acolytatus munus illuminandi cereos, qui est superior Ordine Exorcistatus, et inferiori actus eminentior, qualis est elicere daemones a corporibus, quae inhabitant.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Acolytus, illuminando cereos, intendit accendere devotionis affectum in adstantibus, ut ea qua par est devotione assistant, vel suscipiant divina mysteria: sed id perfectius praestat Lector, recitando vel legendo divinae Scripturae lectiones; ergo potius altioris Ordinis, idest, Acolytatus id deberet esse munus; cereos vero illuminandi actus convenientius inferiori Ordini attribueretur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Epistolam legere committitur Subdiacono, tamquam munus ipsius; vel ergo hunc actum exequi debet ob praeeminentiam, quam habet supra Ordinibus Minoribus initiatos; vel quia non est principalis actus eius. Si Epistolam legit, quia ad talem Ordinem Sacrum est promotus; igitur nequit id pariter committi Lectori, cum Lectoratus sit Ordo non Sacer. Si autem id facit, quia non est principale munus ipsius; igitur posset eadem ratione exequi actus aliorum Ordinum inferiorum; atque ita singuli non haberent sic actus proprios, ut nulli alteri competere queant.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Ordo est gradus eminens, cui est annexa spiritualis potestas exequendi aliquem actum eminentem in Ecclesia: sed Ordini Ostiariatus nulla est eiusmodi potestas spiritualis annexa: [*Oxon. ib. n. 7.*] per hoc enim, quod sic ordinatus aperiat ianuas Ecclesiae dignis, excludatque indignos, nullum actum eminentem exequitur, magis, quam faceret quivis alius non ordinatus; ergo talis actus incongrue adscribitur habenti Ordinem in Ecclesiastica Hierarchia.

5. PRAETEREA. Veritates in figuris signatae in veteri Testamento sunt expressae in novo; adeo ut una, eademque sit veritas utriusque, ut ostendit Apostolus, *ad Hebr.*, c. 3. et 8. Et quemadmodum in veteri Testamento promittitur novum, ita in novo cognoscitur vetus esse authenticum et approbatum. Igitur eiusdem Ordinis est legere utrumque Testamentum Ecclesia; et per consequens minus convenienter iniungitur Diacono legere novum, et Lectori vetus Testamentum, cuius contrarium docet Magister, *loco cit.*, c. 8.

6. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 3.*] Per quemcumque Ordinem quis constituitur in gradu eminenti in Ecclesiastica Hierarchia, et praecellit aliis non ordinatis; igitur constituitur medius inter Deum

et populum : sed medium locum tenentis est reducere extrema ad primum; ergo quocumque Ordine initiatus habet potestatem reducendi peccatores ad Deum; igitur tale munus non est soli Sacerdoti attribuendum, ut videtur insinuare Magister, *in littera*, c. 9.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 11. q. 3. n. 15.] Distributio actuum ab habentibus Ordines exequendorum ab Ecclesia Catholica est, quae eo spiritu edocetur et dirigitur in ministerio Sacramentorum, a quo est fundata; igitur est convenientissima.

RESPONDEO dicendum, Ordinum actus convenienter a Magistro *loco cit.* assignari, iuxta doctrinam et dispositionem Sanctae Ecclesiae Romanae, cui de Spiritus Sancti illuminatione et instinctu, in Sacramentorum ministerio nullum inordinatum, incongruum, et falsum obvenire potest. [*Oxon.* 4. d. 24. n. 7.] Cum enim Ordo non sit aliud, quam gradus eminens in Ecclesia, atque eam excellentiam sortiatur ab eminentia actus, ad quem ordinatur talis gradus et disponit, ac actus omnium nobilissimus sit Eucharistiae confectio, ad quam Sacerdotii est potestas, eo Ordinis gradus erunt magis et minus eminentes et perfecti, quo ad Eucharistiae confectionem, aut dispensationem immediatius disponunt. Cum itaque altioribus respective Ordinibus actus assignati sint immediatius, et proximius disponentes, ut ex dictis supra *art.* 2. et 3. liquet, convenientissima est censenda eorum assignatio atque distributio.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* *ib.*] concedendo *maiolem*; et ad *minorem* dico, Ordinum excellentiam non esse attendendam ex comparatione actuum eorum inter se, sed quatenus ad Eucharistiae confectionem ac distributionem ordinantur, eique magis et minus approximant. Cum igitur Acolyti cereos illuminantes spiritualiter affectus inflammare intendant, quo devotius Eucharistia percipiatur, et Exorcistae potestate ipsis a Christo per Episcopum tradita daemones pellant, manifestum est, Acolytorum munus immediatius se habere ad Eucharistiam, quam Exorcistarum. Et praeterea alium habent Acolyti actum, quo caeteris Minoribus Ordinibus praestant, ministrandi nimirum vasa, quibus materia Sanguinis continetur; tam igitur quoad confectionem Sacramenti Altaris, quam quoad distributionem eius, Acolytus proximius ministrat prae aliis initiatis Ordinibus non Sacris.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 24. n. 9.] inferioris Ordinis esse illuminare intellectum per lectionem divinae Scripturae, et superioris inflammare devotionis affectum ministerio convenientium symbolorum; non enim in cognitione est Legis adimpletio, sed in affectu voluntatis, opere adimplentis quod perdidit ab se exequendum esse. Quemadmodum ergo in caelesti Hierarchia Ordo Seraphicus est altior Cherubico, et illius est inflammare et istius illuminare, ita in Ecclesia Ordo Acolytorum est Lectorum Ordine eminentior, quia ille affectum inflammare intendit, hic intellectui doctrinis illuminando incumbit.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 24. n. 7.] dictum fuisse *art. praec. ad tertium*, qualiter legere Epistolam est remotus et minus principalis actus Subdiaconi; quia proprius et immediatus actus ipsius est ministrare materiam consecrandam. Cum igitur ita sit, haud incongruum esse videtur exequi ipsum, et actum inferioris Ordinis, cuius repraesentandi cum praeditus sit potestate, eo convenienter potest defungi, nec propterea oportet, ipsum pariter exhibere actus aliorum Ordinum, quia una cum proprio actu eius convenienter non exercerentur.

AD QUARTUM concedo, [*Oxon. ib. n. 2.*] reliquos Ordines a Sacerdotio non esse ita simpliciter spirituales potestates, ut si eorum actus ab aliis attententur, vere non exequantur. Sex ergo priores Ordines tantum de congruo disponunt ad exequendos actus ad quos respective ordinantur, adeo ut, etsi iidem actus simpliciter valeant ab non ordinatis exhiberi, debite nihilominus et congrue fieri nequeunt, nisi ab iis, qui talem potestatem acceperunt. Quamquam igitur quis possit expellere ab Ecclesia indignos, et admittere dignos ad percipienda divina Sacramenta, congrue nihilominus, ex Christi institutione, dumtaxat id peragere valet Ostiarius virtute ordinationis suae.

AD QUINTUM respondeo, quoniam cognitio vel doctrina est dispositio pertinens ad intellectum, est remota tantum dispositio ad suscipiendam Eucharistiam; est enim hac proximior dispositio spectans ad affectum, ut dictum est respondendo *ad secundum*. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 2.*] Et cum cognitio sit remota dispositio, adhuc remotior est illa, quae innascitur ex lectione veteris Testamenti, et magis proxima quae habetur ex novo. Nam, ut etiam tangitur *in argumento*, tantum praefigurative in illo continentur veritates expressae et repraesentatae in Lege Evangelica. Et quia novum Testamentum est proximum perfectissimo, scilicet statui finalis Beatitudinis, sibi enim aliud non est sucessurum, ideo convenientissime lectio huius demandata est Diacono, utpote altioris gradus et Ordinis; veteris vero Lectori tamquam inferiorem habenti potestatem.

AD SEXTUM dico, [*Oxon. 4. d. 14. q. 4. n. 3*] concedendam esse *consequentiam*, idest, ad unumquemque Ordinem promotum atque in gradu eminenti constitutum spectare, reducere extrema ad primum, eo modo quo medium locum tenet inter homines et Deum, nimirum, secundum illum actum, quem valet exequi ratione suae ordinationis; seu talis actus spectet ad distributionem congruam divinorum Mysteriorum, seu faciat ad eorundem confectionem, [*Oxon. 4. d. 24. n. 7.*] atque ita Ordines, qui Minores dicuntur, reducunt praeparando populum ad debitam susceptionem Eucharistiae; duo primi maiores id facere intendunt per ministerium immediatum distribuendi Eucharistiam, aut praeparandi materiam idoneam Sacramento, ac proinde remote tantum et in ordine ad Eucharistiam reducunt homines ad Deum. [*Quodlib. q. 20. n. 22.*] Sed Sacerdos, vi potestatis in Sacerdotii collatione sibi traditae, per se et directe fungitur munere mediatoris, per quem Ecclesia offert Deo oblationes et orationes, ipseque pro tota Ecclesia Dei orat et offert hostiam salutarem, immaculatum sacrificium in remissionem peccatorum, et salutem mundi, quod cum facere ex officio nemo alius possit, optime dicitur, ipsius Sacerdotis esse tale munus, et nullius alterius, tamquam publici Ecclesiae Ministri.

ARTICULUS V.

UTRUM SACERDOTI CHARACTER IMPRIMATUR IN IPSA CALICIS PORRECTIONE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 37. a. 5.*

VIDETUR character haud imprimi Sacerdoti in ipsa calicis porrectione. Etenim Sacerdoti non tantum calix ipse porrigitur, cum in Sacerdotem

ordinatur, sed etiam vestis propria Sacerdotalis; ergo, si cum ipsi calix porrigitur, [Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 9.] imprimeretur character, pariter character insigniretur cum datur sibi vestis propria, atque ita duplex in Sacerdotii collatione character imprimeretur.

2. PRAETEREA. Suscipienti Ordinem Subdiaconatus imprimitur character in calicis porrectione; ergo Sacerdoti per alterius signi traditionem debet imprimi. *Probatio consequentiae*: [Oxon. 4. d. 24. n. 8.] signum visibile, in quo Ordinis potestas traditur, repraesentat ministerium gradus illius qui confertur: sed aliud est Sacerdotis, aliud Subdiaconi ministerium; ergo debet diverso signo visibili repraesentari; et per consequens non imprimitur Sacerdoti character (qui est potentia activa moralis) in calicis traditione.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 9.] Vestes exequentium actus Ordinum consecrantur, perinde ut ipsi Ministri, qui talibus vestibus utuntur, ut habetur *dist. 1. De consecrat.*, cap. *Vestimenta*: sed vestimentorum consecratio perficitur sola benedictione; ergo et consecratio Sacerdotum pariter benedictione Episcopi perficitur, et consequenter tunc character Sacerdotalis imprimitur, et non in calicis porrectione.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 24. n. 9.] Sentiendum est, tunc characterem Ordinem suscipienti imprimi, cum traditur sibi signum illud visibile, debitaque forma pronunciantur, quibus exprimitur actus principalis eius, quae confertur potestatis: sed nobilissimus omnium actus, in quem possit Sacerdos vi suae Ordinationis, est Eucharistiae confectio; igitur cum id exprimat per formam in calicis traditione, profecto tunc qui initiatur recipit characterem Sacerdotalem.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib.] revera characterem Sacerdotalem imprimi ordinando in Sacerdotem, cum sibi ab Episcopo traditur calix, et patena cum hostia, una verbis illis pronunciatis, *Accipe potestatem celebrandi*, etc. Tunc enim ordinatus primo nactus est gradum longe eminentissimum in Ecclesia, a quo habet potestatem consecrandi Eucharistiam; ergo signum illud visibile, in cuius traditione pronunciat formam, verissime est huius Sacramenti materia. *Assumptum declaratur*, quia Salvator in ultima coena Sacerdotes Apostolos effecit atque ordinavit illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, adeo ut tunc ipsi Corpus Christi consecrare potuissent; quotiescumque igitur ex Christi institutione signum aliquod visibile exhibetur cum verbis hanc eandem potestatem tradi declarantibus, atque applicatur Ordinem hunc suscipere volenti, confertur eadem quae collata fuit Apostolis potestas. Forma enim determinat materiam ad finem, verbis quibus continetur forma declaratum atque expressum; igitur calix et patena cum hostia gerunt vicem signi sensibilis seu visibilis, quod ex Christi institutione necessarium est concurrere in huius Sacramenti collatione; est igitur tunc impressus ei qui Ordinem suscepit character, ex quo habet potestatem super Corpus Christi verum. Sed quia virtute talis potestatis certa forma et materia sibi collatae, non videtur quidquam posse super Corpus Christi mysticum, tunc complete in Sacerdotem est ordinatus, cum Episcopus manus imponendo super caput eius, pronunciat: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, etc. Concurrit igitur ad completam Sacerdotis Ordinationem duplex materia vel signum visibile potestati tradendae proportionatum, et duplex item forma, quarum verba exprimunt apte

ministerium, cui initiatus deputatur; ex quibus partialibus formis et materiis integra et completa Sacerdotis perficitur potestas super Corpus Christi verum et mysticum, tametsi posterior a prima dependeat; idest, traditur Sacerdoti auctoritas in Corpus Christi mysticum, per quam fideles praeparari queant ad digne sumendum Eucharistiae Sacramentum, per absolutionem a peccatis. Atque ita Ecclesiae Romanae Episcopus in huius Ordinis collatione Christi imitatur exemplum, qui Apostolis potestatem consecranda Eucharistiam dedit in ultima coena; sed absolvendi et relaxandi peccata auctoritatem non nisi post resurrectionem suam contulisse, scribitur *Ioann.*, 20. [*Oxon.* 4. d. 19. n. 11.] Quod si non videantur admittendi duo characteres integrantes unum Ordinem Sacerdotalem, tunc per unum characterem habet ordinatus potestatem conficiendi Corpus Christi, per quem et constituitur in gradu excellenti in Ecclesia, et simul disponitur de congruo ad habendam potestatem super Corpus Christi mysticum ligandi atque solvendi. Et subinde Episcopus in uno eodemque signo sensibili et verbis confert ambas potestates, unam explicite, et aliam quasi implicite, et illius usus est antecedens ad usum istius.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. n. 9.] vestimenta, quibus in Sacrificio persolvendo debet esse ornatus Sacerdos, non requiri ad absolute et simpliciter conficiendum Sacramentum, sed tantum ut ordinate, debitaque cum reverentia et decore perficiatur; adeo ut si quis ordinatus sine illis facere attentaret, simpliciter consecraret gravi tamen sese implicaret peccato; cum ergo non ex Christi institutione, sed non nisi de Ecclesiae mandato requirantur, esse nequeunt aliquid Sacramento essenziale, sicuti est materia et forma; ac proinde existimandum non est, imprimi characterem in vestium traditione, ut imprimi sentire debemus, quum ministerium, cui deputatus Sacerdos, aliquo signo visibili ostenditur, ac debita ab idoneo Ministro forma pronuntiatur.

AD SECUNDUM, nego, in eodem signo visibili tradi potestatem Subdiacono et Presbytero. [*Oxon.* 4. d. 24. n. 9.] Quamvis enim Subdiaconus in porrectione calicis cum patena ordinetur, tamen calix est vacuus, nec hostia patenae superposita tunc exhibetur, ut fit in Sacerdotis ordinatione. [*Report.* 4. d. 24. n. 8.] In eius ergo signi visibilis exhibitione accipit potestatem Subdiaconus offerendi Diacono materiam Corporis et Sanguinis Christi, et praeparandi materiam necessariam consecrationi, et tangendi vasa sacra, in quibus non offerat sacra, sed sacrandam. Alia est igitur materia ordinationis Subdiaconi, et alia Sacerdotis, diversusque character, potestas, et ministerium.

AD TERTIUM respondeo, quia Ordines suscipientes accipiunt potestatem exequendi aliquem actum ad Eucharistiam mediate vel immediate pertinentem, ex Christi institutione, est exprimendum tale munus, cui deputati noscuntur per aliquod signum sensibile, vel visibile, cum certis verbis eius muneris expressivis. [*Oxon.* 4. d. 13. q. 2. n. 9.] At quoniam vestimenta tantum inserviunt, ut decentius ea officia peragantur, sola benedictione Episcopi sufficienter cultui divino addicuntur, ac exinde ad alium usum non sunt adhibenda.

QUAESTIO TRIGESIMAOCTAVA.

DE CONFERENTIBUS HOC SACRAMENTUM,
IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de conferentibus hoc Sacramentum.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum solus Episcopus possit hoc Sacramentum conferre. - 2. Utrum haereticus, vel quicumque alius ab Ecclesia praecisus, possit hoc Sacramentum conferre.

ARTICULUS I.

UTRUM TANTUM EPISCOPUS ORDINIS SACRAMENTUM CONFERAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 24: — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 38. a. 1.

VIDETUR non tantum Episcoporum esse Ordinis Sacramentum conferre. Etenim [*Report. 4. d. 24. n. 8.*] nobilissimus actus omnium in Ecclesia respicit Corpus Christi verum, in quem actum potest Sacerdos virtute Ordinationis suae, et mediante illo respicit Corpus Christi mysticum; igitur Ordinatio datur gratia consecrandi Corpus Christi verum, et absolvendi Corpus mysticum; ergo is, cui facta est potestas consecrandi Eucharistiam, multo magis poterit Ordines conferre Corpori Christi mystico.

2. PRAETEREA. Si Episcopi tantum haberent potestatem Ordines conferendi; igitur si conferrentur ab aliquo non Episcopo, nihil esset factum, quemadmodum carens potestate consecrandi nihil facit, si attentet consecrare: [*Oxon. 4. d. 24. n. 8.*] sed in Ecclesia Catholica Ordines saltem Minores conferuntur ab aliquibus, qui non sunt Episcopi; ergo collatio Ordinum non est necessario annexa Episcopali dignitati.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Minus est Ecclesiam consecrare, quam Ecclesiae ministerium constituere; Ecclesia enim est propter ministerium, et Minister propter cultum divinum, et praesertim Eucharistiam faciendam: sed solus Episcopus potest Ecclesiam consecrare, ut habetur *Extra de consecratione Ecclesiae, vel Altaris*, cap. *Aqua*. Ergo tantum Episcopus valet Ministros Ecclesiae consecrare, vel Sacros Ordines conferre.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 8.*] tantum Episcoporum esse Ordinis Sacramentum conferre; promovere tamen ad quatuor Minores Ordines seu non Sacros, aliquibus ex privilegio posse committi. Nam [*Oxon. 4. d. 19. n. 11.*] quemadmodum in curiis magnorum Regum mundi constitutus in principatu eminenti sub domino habet potestatem adsciscendi et provehendi alios ad gradus et magistratus in Republica, quam gerit dominus eius, [*Oxon. 4. d. 6. q. 1. n. 3.*] ita Episcopus tenens principatum eminentem in Ecclesia, debet primo alios adscribere in familiam Christi; quia autem id fit in Baptismo, quod est Sacramentum necessitatis, commissum est inferioribus Hierarchis et Sacerdotibus, cum

alias Episcopi haud sufficerent omnibus baptizandis ob eorum paucitatem. Caeterum primario hoc est Episcoporum munus, quia quo ampliori quis pollet auctoritate, eo magis ad ipsum spectat introducere extraneos in Ecclesiam; nam adsciscere in Collegium pertinet ad Praesidentem, et habentem auctoritatem in Collegio. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 10. n. 12.] Secundo eiusdem quoque est Praesidentis statuere et constituere milites in defensionem Reipublicae; et quoniam in Confirmatione declarantur baptizati milites Christi, et promoventur ad militiam Christianam, et defensionem fidei Legisque Evangelicae, ab Episcopis gradum hunc accipiunt; adeo ut si initiari hoc Sacramento et adscribi inter Christi milites ab inferioribus Sacerdotibus studuerint, minime sint confirmati, nisi ex summi Pontificis concessione in aliquo casu particulari id fiat; [*Oxon.* 4. d. 24. n. 8.] multo igitur minus alterius, quam tenentis eminentem principatum in Ecclesia (uti sunt Episcopi), erit promovere baptizatum ad gradum eminentem in Ecclesiastica Hierarchia, unde possit conficere Corpus Christi verum, qui est actus omnium nobilissimus, vel dispensare Eucharistiam, vel offerre Diacono, et praeparare materiam idoneam consecrationis. Conferre autem alios gradus, remote solummodo disponentes ad actus pertinentes ad Eucharistiam, non dedecet ex privilegio certis quibusdam personis committi, uti de facto indultum Abbatibus et aliis quibusdam constat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, Sacerdotem per hoc, quod Eucharistiam consecret, et mysticum Christi Corpus absolvat, non constituitur in aliquo gradu eminenti in Ecclesia, sed tantum eum, quem obtinuit, exequutioni demandat; at Ordinationis Sacramentum dat non habenti praedictam potestatem, collocatque in eminenti gradu suscipientem, ac proinde non cuiusvis esse talem gradum tribuere iis, qui sunt de familia Christi, sed tantum Praesidentis, et principatum eminentem in Domo Dei tenentis, quales sunt Episcopi, quibus commissa est cura pascere et regere Ecclesiam Christi.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon.* ib.] inferiores Sacerdotes nihil facere, si audeant aliquem Ordinem conferre sine Papae concessione; at ea muniti valide conferre Ordines; non quidem omnes, sed tantum Minores. Ex Christi enim institutione Ordines respicientes Eucharistiae confectionem, dispensationem, et materiae eius praeparationem, sunt Episcopali annexi dignitati. Aliorum [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 8.] vero mediate Eucharistiam respicientium potest aliis committi collatio (ut dictum est) ab universali totius Ecclesiae Pastore; qui quoniam nullam habet potestatem supra consecrationem Corporis Christi, nequit non Episcopo potestatem facere, ut eos Ordines conferat, qui immediate respiciunt Corpus Christi.

ARTICULUS II.

UTRUM HAERETICI ET AB ECCLESIA PRAECISI POSSINT ORDINES CONFERRE.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom.,*
in Supplem. 3. p. q. 38. art. 2.

VIDETUR haeretici et ab Ecclesia praecisi non posse Ordines conferre. In tantum enim Episcoporum munus est ex Christi institutione

Ordinis potestatem impartiri baptizatis, constituentium eos in grâdu eminenti, quatenus Ecclesiis suis praesunt, atque Praesidentium Congregationibus est admittere extraneos in ipsas, ac singulis propria loca, et munera assignare: sed haeretici et praecisi non solum Ecclesiis non praesunt, verum ab ipsa Ecclesiae unitate seiuncti sunt et eiecti; ergo amplius non pollent auctoritate et potestate Ordines conferendi.

2. PRAETEREA. Haeretici et praecisi non possunt alicui beneficium absolutionis sacramentalis impartiri, ex dictis supra q. 29. art. 6.; ergo multo minus promovere aliquem poterunt ad Ordinis dignitatem, cum longe minus officium gerere nequeant, sicuti est absolvere, et ligare, commune omnibus Sacerdotibus, cum debita ipsis iurisdictio accesserit.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 1.] Sacerdos excommunicatus, si attentet conficere Corpus Christi, est panis consecratus, quia semel sibi inditus character non deletur per sententiam excommunicationis, aut per quodvis aliud peccatum: sed Episcopatus nullum imprimit characterem Episcopo; ergo si per haeresim, aut excommunicationem privetur sua auctoritate et iurisditione, nequit amplius valide Ordines conferre.

CONTRA. [Report. 4. d. 25. q. 1. n. 1.] Augustinus, lib. 2., *Contra Epistolam Parmeniani*, cap. 13. et habetur 1. q. 1. cap. *Quod quidem*, ex sententia determinat, praecisos et haereticos Episcopos vera Christi Sacramenta conferre, ac valide ordinare, perinde ac veraciter baptizant. Et quemadmodum iterum non sunt aqua Baptismatis abluendi quos baptizaverint, ita nec Ordinibus iterato initiandi qui ad Ordines promoveri per illos contigerit; tametsi illicite id ab eis fiat, atque illicite recipiantur.

RESPONDEO dicendum, [Report. ib. n. 16.] haereticos atque ab Ecclesia praecisos Episcopos valide quidem posse Ordines conferre, sed licite vel de iure nequaquam. [Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 3.] (Atque idem sentiendum de caeteris Ecclesiasticis censuris, quae sunt ultra excommunicationem, *depositio*, *degradatio*, *infamia*, *irregularitas*, *interdictum*, *suspensio*; si Episcopatus vere sit Ordo. Quod si teneatur non esse Ordinem, sed praecise iurisditionis potestatem, Ordinationes ab Episcopo degradato, vel deposito ab officio, nulliter conferentur.) *Declaratur*, quia haeresis, et excommunicatio, caeteraeque Ecclesiasticae censurae non auferunt ab Episcopo potestatem conferendi Ordines, sed exercitium tantum collationis illorum, vel tollunt omnino, vel ad tempus praescriptum suspendunt; ergo dummodo adsit intentio ex parte Ministri et suscipientis, debitaque materia et forma, veraciter Ordines conferuntur; non secus ac si quis Sacerdos censurae Ecclesiasticae subiectus audeat Eucharistiam conficere, vere consecrat, ob Sacerdotalem potestatem, quam censura auferre nequit, etsi usum interdicere potuerit. — Quod vero illicite et sacrilege id fiat tam ex parte Ministri, quam ex parte recipientis (nisi fortasse ignorantia excuset), manifestum est; quia excommunicati et haeretici omni iure exequendi Ordines, quos habent, privati per Ecclesiasticos Canones declarantur; atque interdictum caeteris fidelibus cum talibus communicare, et prasertim in Ecclesiae Sacramentis; ergo suscipientes ab illis Sacramenta gravissime peccant, ac ipso facto ab Ordinum exercitio sunt suspensi. De quo late habetur praeallegato cap. *Quod quidem*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, haereticos et excommunicatos reipsa destitui iure praesidendi fidelium Congregationi, ut proinde non valeant legitime extraneos in eam admittere, et ad gradus eminentes promovere; verumtamen [*Report.* 4. d. 25. q. 1. n. 16.] tale Ius Ecclesiasticum dumtaxat auferre ipsis legitimum olim susceptae potestatis exercitium, non autem tollere ipsam potestatem; qua si uti temere voluerint, suum valide sortiuntur effectum; etsi qui susceperunt, quia non a legitimis Ministris receperunt, ab exercitio Ordinum suspensi sunt, donec suspensio, cui eo facto sunt obnoxii, relaxetur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* ib.] potestatem impartendi Sacramentalem absolutionem esse actum iurisdictionis, qua sublata vel suspensa, nequit esse sententia valida, quia non fertur in subditum, quem superior, ob iurisdictionis suspensionem iam exemit a iudicis potestate. At ad Ordines promovendi auctoritatem pendere ab suscepto Episcopali munere; quo nequit Episcopus privari per Ecclesiae censuras, ut extitit declaratum.

AD TERTIUM patebit responsio infra, q. 40. art. 5. ubi declarabitur, Episcopatum esse proprie Ordinem, perinde ut caeteri septem, proprium imprimentes characterem.

QUAESTIO TRIGESIMANONA.

DE IMPEDIMENTIS HUIUS SACRAMENTI, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimentis huius Sacramenti.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum sexus foemineus impediatur huius Sacramenti susceptionem. - 2. Utrum carentia usus rationis. - 3. Utrum servitus. - 4. Utrum homicidium. - 5. Utrum illegitima natiuitas. - 6. Utrum defectus membrorum.

ARTICULUS I.

UTRUM SEXUS FOEMINEUS IMPEDIAT ORDINIS SUSCEPTIONEM.

Doctor, Oxon. 3. d. 25. q. 2. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 39. art. 1.

VIDETUR sexus foemineus non impedire Ordinis susceptionem. Etenim [*Oxon.* 4. d. 25. q. 2. n. 1.] ad *Galat.* 3. scribitur: *In Christo Iesu non est masculus, nec foemina; nec servus, nec liber;* ergo nulla differentia est inter foeminam et masculum in Lege Christi, sicut nec inter servum et liberum; ergo quodcumque Sacramentorum Legis Evangelicae potest recipere masculus, eiusdem capax erit et foemina, sicut servus, et liber.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 5.] Quando idem agens eodem modo dispositum in passum eiusdem speciei operatur, sequitur idem effectus: sed Episcopus est idem agens cum eadem intentione conferendi Ordines, et masculus, et foemina sunt eiusdem speciei, animam habentes ratio-

nalem, in qua imprimatur character; igitur agente Episcopo et Ordines conferre intendente, ambo perinde recipient Ordines.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1.*] *Dist. 33, cap. penultimo, et finali,* fit mentio Presbyterae: et 27. q. 1. c. 23. sancitur *Diaconissam non debere ante annos quadraginta ordinari;* ergo mulieres poterunt ad Ordines sacros Diaconatus et Presbyteratus promoveri, et per consequens etiam ad alios inferiores.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] *Dist. 23. cap. 25. Sacratas Deo foeminas, vel moniales Sacra vasa, vel sacratas pallas contingere, incensum circa Altare ferre, perlatum est ad Apostolicam sedem, quae omnia reprehensione, et vituperatione plena esse nulli recte sapienti dubium est. Omne ministerium mulieris vituperio plenum est.* Sed quod impedimento est contrectandi, vel contingendi sacra, multo magis impedit susceptionem Ordinum; ergo sexus foemineus impedit Ordinum susceptionem. — *Praetera, 1. ad Corinth., c. 11. Turpe est mulieri tondere, nam si comam nutriat, gloria est illi;* igitur, cum nequeat Ordines recipere nisi tondeatur, quia tonsura concomitatur Ordinem aliquem, ut signum signatum; talis tonsura foret mulieri in ignominiam, et non in gloriam.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4.*] sexum foemineum absolute et simpliciter impedire Ordinum susceptionem: nempe non tantum sexus foemineus excluditur ab Ordinum susceptione, quia honestum non est, mulieres in hoc Sacramento aliquod ministerium obire: nec solum necessitate praecepti Ecclesiae, vel Apostolorum Ordinibus interdicuntur; sed divina institutione. Nam praesumendum non est, Ecclesiam privasse totum sexum muliebrem, absque ulla eius culpa, actu, qui alias sibi posset competere, quive in mulierum et aliorum in Ecclesia salutem, esset cessurus. Eo enim facto ingens iniuria tali sexui illata fuisset; quia maximae iniustitiae nedum in toto sexu, sed etiam in paucis personis extitisset. Ordo autem Ecclesiasticus, si Lege divina posset tribui mulieribus, cederet in earum salutem et aliorum profectum per ministerium illarum. Quod igitur foemineus sexus Ordinis fit incapax, ex Christi institutione est.

Et porro talis institutionis est duplex congruentia: [*Report. 4. d. 25. q. 2. n. 6.*] *prima*, quia omnis Ordo recipitur per respectum ad Sacerdotium, pro cuius ministerio est institutus; Sacerdotum autem principaliter est docere, atque instruere alios, 1. q. 1. cap. *Adiicimus;* quia per talem gradum constituuntur in Patres, pastores, et doctores populi; Diaconorum vero tantum ex commissione Sacerdotum interest praedicare et docere, etsi ex officio legant Evangelium in Ecclesia; mulieres autem prohibentur docere: unde Apostolus, 1. *ad Timoth., cap. 2. Mulieres in silentio discant, et illas docere vel loqui non permitto;* quod est intelligendum de doctrina publica in Ecclesia. Nec putandum id eis ipsum non permittere Apostolica auctoritate; sed potius non permittere, quia Dominus non permittit, ut ait Gloss. ibidem. Et congrue quidem, propter debilitatem intellectus mulierum, et mutabilitatem affectus, quibus ferme passionibus magis foeminae, quam viri obnoxii sunt. Oportet enim doctorem pollere vivaci intellectu pro cognitione veritatis, et stabili affectu in eiusdem confirmatione. Quicumque ergo habentur seu in sacris Canonibus seu in Epistolis Pauli facientia ad exclusionem foeminarum

ab Ordinibus suscipiendis, novum non constituunt praeceptum, sed latum iam a Christo declarant, magisque exprimunt; quia alioquin verisimile non est Dominum Salvatorem non fuisse positurum Beatissimam Matrem suam in gradu isto excellenti eique non dedisse potestatem consecrandi Eucharistiam in Ecclesia, cui nulla alia potuit nec poterit in sanctitate aequiparari; quod cum non fecisse constet, evidens est, lege lata exclusisse sexum muliebrem ab Ordinum susceptione. — *Secunda* [Report. 4. d. 25. q. 2. n. 6.] congruentia est, quia Ordo est gradus eminentiae super caeteros populos in Ecclesia, disponens ad actum excellentem; mulier vero respectu viri habet naturalem subiectionem; dictum siquidem est in poenam peccati, *Genes., 2. sub viri potestate eris*; ergo saltem post peccatum natura non patitur mulierem tenere gradum eminentem supra virum. Si posset autem aliquem Ordinem suscipere in Ecclesia, praesideret et dominaretur viris, quod est contra conditionem eius naturalem; unde ait Apostolus, 1. *ad Corinth., c. 14. Mulieres in Ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit*. Nec quidquam his derogari putandum est ex iis, quae leguntur in Evangelio de B. Magdalena, quae Apostola extitit, et tamquam praedicatrix, et praefecta super omnes mulieres peccatrices. Nam ipsa quidem fuit singularis mulier et Christo acceptissima. Quia igitur privilegium personale personam sequitur et extinguitur cum persona, *Extra De reg. Iuris, in 6.*, et quae a iure communi exorbitant, nequaquam ad contraria sunt trahenda, *ibidem*, ideo ex praerogativis, quas Christus Magdalenae contulit, nihil sexus foemineus sibi arrogare potest supra virilem conditionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 6.] non esse differentiam inter masculum et foeminam in Lege Christi, quantum ad gloriam consequendam et gratiam habendam, quia tantam gratiam habere et gloriam subinde attingere potest foemina sicut masculus; sed quantum ad gradum excellentem habendum in Ecclesia bene decet esse distinctionem inter virum et mulierem in Lege Christi, quia id consonat Legi naturae.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. n. 5] maiorem esse veram de agente inducente formam naturali virtute. Si enim voluntarie agat et contingenter, non oportet eum producere eundem effectum ad passi praesentiam, cum possit non agere. Quod si ipsum agens non inducat formam in passum, sed duntaxat ad positionem alicuius actus eius, tamquam dispositionis, aliud agens inducat formam intentam et voluntarie, non necessario sequitur positam fuisse ad positionem conditionis, quia fieri potuit, ut passum non fuerit sufficienter dispositum vel non fuerit materia capax recipiendi talem formam, ut est in proposito.

AD TERTIUM dicendum, [Oxon. ib. n. 6.] in *Graecia*, ubi Sacerdotes licite utuntur matrimonio prius contracto, uxorem Presbyteri non incongrue dici Presbyterissam, accepta denominatione ab officio viri sui; unde in iure non intelliguntur Presbyterae mulieres ordinatae ad 1. dist. 34. cap. finali: *Mulieres quae apud Graecos Presbyterae appellantur in Ecclesia tamquam ordinatas constitui non debere*. At apud nos *Latinos*, cum castitas non coniugalis, sed simpliciter, sit Ordini Sacro annexa, Presbyterissam posse vocari aliquam bonam matronam viduam vel perfectam inter alias mulieres. Et forte illa, quae in Collegio praeeest

aliis, ut Abbatisa inter moniales, non inepte Presbyterissa nuncuparetur. Caeterum nec Abbatisa tenet gradum altiore alicuius Ordinis, nec absolute ullam habet prae eminentiam respectu viri. — Et similiter potest responderi *ad illud de Diaconissa*; eam scilicet esse Diaconissam, cui vel ex ordinatione Abbatisae vel Collegii dispositione, competit legere Homiliam in Matutino; sed talis interim lectio non est existimanda esse actus alicuius Ordinis.

ARTICULUS II.

UTRUM PUERI ET CARENTES USU RATIONIS ORDINES POSSINT SUSCIPERE.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 39. a. 2.

VIDENTUR pueri et carentes usu rationis non posse Ordines suscipere. Nam [*Report. 4. d. 25. q. 2. n. 2.*] dist. 77. c. 4. ita statuitur; *Subdiaconus non minus viginti annorum ordinetur*, et cap. sequenti: *Placuit, ut ante vigintiquinque annos aetatis, nec Diaconi ordinentur, nec Virgines consecrentur, et ut Lectores populum non saluent*; aetas igitur puerilis et carentia usus rationis (quod est impedimentum puerorum) impediunt, ne Ordines suscipiantur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 24. n. 9.*] Episcopus Ordines collaturus in aliquo signo visibili ostendit promovendo ministerium, cui per gradum novum deputatur, porrigitque, dicens, *Accipe potestatem faciendi hoc, aut illud*. Unde nisi recipiens Ordines tangat signum illud visibile physico tactu, Ordo non confertur; quia vere non accipit vel tangit illud, in quo communicatur talis potestas: sed ex hoc sequitur necessario oportere susipientem pollere usu rationis, ac proinde aetatem excessisse puerilem. Nam ad nihil aliud potest necessario requiri tactus physicus instrumentorum, nisi ut sit actus humanus; si enim non oporteat esse actum humanum, nec est necesse ut physice ab Ordinem suscipiente tangatur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 2. n. 2.*] Aetas puerilis impedit, ne contrahatur Matrimonium, quia nequit puer praestare consensum; ergo multo magis faciet ne Ordines valide conferantur ob eandem causam; et quia nemo videtur obligandus ad servandam continentiam sine suo consensu, ordinatus autem in Subdiaconum non potest amplius Matrimonium contrahere; ergo saltem Ordines Sacri non poterunt valide conferri carentibus usu rationis.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 1.*] Defectus usus rationis, aetasque puerilis non prohibent quominus valide conferantur caetera Sacramenta non iterabilia, uti sunt Baptisma et Confirmatio; ergo neque impediunt collationem Ordinum. Quemadmodum enim Confirmationis Sacramento fit, ut chrismatus digne confiteatur fidem Christi, eamque fortiter oblati occasionibus propugnet, et quamvis aetati puerili non conveniat exercere eum actum, tamen sibi Sacramentum confertur; ita, quamquam puer non sit capax ministerii exercendi, cui ex Ordine suscepto deputatur, nihilominus valide Ordines suscipit.

RESPONDEO, Ordines suscipere tripliciter contingere posse: [*Oxon. ib. n. 3.*] aut enim suscipiuntur cum debita reverentia et dispositione, hoc est, honeste et debite; aut suscipiuntur licite, iuxta nimirum Leges canonicas et divinas; aut denique intelliguntur conferri et suscipi Ordines valide et quoad effectum. Tunc *dicendum primo*, pueros usuque rationis destitutos nequire suscipere Ordines cum debita reverentia et dispositione. Ut enim quis sit debite dispositus, opus est, ut praecognoscat gradum, quem recipit, cuique per illum ministerio mancipetur; pueri autem et carentes usu rationis nequeunt ea praecognoscere; ergo nec moveri devotionis affectu ad Ordines suscipiendos.

Dicendum secundo, [*Oxon. ib. — Report. ib. n. 3.*] carentes usu rationis non possunt Ordinibus Sacris initiari, adeo ut licita sit eiusmodi Ordinum collatio; bene tamen licite promoveri queunt ad Ordines non Sacros, qui Minores nuncupantur. *Prima pars probatur*; etenim Ordini Sacro adiunctum est votum continentiae: sed nullum votum neque tacite, neque expresse emitti potest ante usum rationis et libertatis; igitur ante rationis usum nemo potest licite promoveri ad Ordines Sacros. — *Secunda pars probatur*, quia non invenitur prohibitio arcens pueros a susceptione Ordinum non Sacrorum; imo magis oppositum permissum, ut expresse habetur *extra, De Clerico per saltum promoti* et dist. 28. cap. *De iis*, et cap. *Nullus Episcopus, De tempore ordinan. in 6.*

Dicendum tertio, [*Oxon. ib.*] pueros, carentesque usu rationis valide initiari Ordinibus etiam Sacris, si ipsis conferantur. *Probatio*: nam potestas exequendi aliquem actum, vel gradus quo quis potest talem actum exercere, non oportet, ut simul sit cum actu illo; imo potest duratione praecedere eum actum, et potentiam quoque propinquam ad ipsum exequendum: [*Oxon. 4. d. 24. n. 2.*] Ordo autem non est, nisi gradus disponens ad ministrandum in determinato gradu in Hierarchia Ecclesiastica; ergo potest valide gradus iste conferri alicui, priusquam sit in potentia propinqua exercendi actum, ad quem gradus disponit. Nec ex parte susipientis requiritur consensus ut sequatur impressio characteris, uti concurrere non oportere in Minoribus Ordinibus certum est, sed nec in Baptismate et Confirmatione. Caeterum in puerili aetate Sacris Ordinibus initiatus suspensus est ab executione Ordinis usque ad legitimam aetatem, ut habetur *extra, De tempore Ordinand., c. Vel non est compos.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 6.*] sicut dicit Gratianus, dist. 4. c. *In istis temporibus*, nonnullae leges abrogantur moribus utentium legibus in contrarium; et maxime cum mores contrarii innituntur rationi novae, et ita evenisse quoad aetatem promovendorum ad Ordines. In primitiva siquidem Ecclesia pueri non erant statim instructi in his, quae pertinent ad cultum vel officium divinum; imo ipsi adulti erant in talibus satis rudes, ideo opportunum fuisse condipraeallegatos Canones. Sed quoniam nunc pueri statim in talibus erudiuntur, atque exercentur, adeo ut sufficientius instructus reperiatur aliquis, modo tredecim annorum, in eiusmodi actibus, qua sufficientia regulariter tunc non erant praediti, qui aetate processerant vigintiquinque annorum, et amplius; merito igitur praefata decreta de aetate ordinandorum contrario usu abrogata sunt. Caeterum, etsi essent praeallegata iura in robore (quod non videtur), exinde solum deduci posset, eum, qui ad Ordines non secundum eos Canones promovetur, non legitime promo-

veri, quamvis simpliciter Ordines suscipiat, et gradum determinatum ministrandi in Ecclesia obtinere dicendus sit, ab illo, qui pro tempore isto ex ore infantium et lactentium perficit laudem; nec proinde iterato ordinandus.

AD SECUNDUM dico, [*Report. 4. d. 25. q. 2. n. 3.*] propterea quod Ordines conferri valide possunt alicui, qui non pervenit ad usum rationis, ut diserte traditur, *extra De Clerico per saltum promoti*, de Ordinibus non Sacris, et eadem sit ratio de omnibus, quia in omnium collatione imprimitur character, fatendum subinde esse, haud necessario ab eo qui Ordines suscipit physice tangi instrumenta, in quibus Ordinum potestates traduntur, sed satis esse ut id moraliter praestetur. — *Et cum arguitur* ex verbis Episcopi, *Accipe potestatem*, etc.; *respondeo*, ex hoc non sequi quod infertur de tactu physico; quia non dicit, *Accipe calicem*, *Accipe candelabrum*, etc. sed *Accipe potestatem*, etc. Hanc igitur potestatem, quoniam Episcopus physice non transfundit in ordinatum, sed dumtaxat moraliter, quatenus Deus ad prolationem verborum certorum ipsius Episcopi materiae applicatorum, imprimit characterem Ordinis, et dat potestatem ministrandi in Ecclesia, et gratiam denique infundit, nisi impedimentum aliquod obsistat, sati esse videtur tactus moralis; et propterea in carente usu rationis, etsi actum humanum habere nequeat, posse omnia necessaria concurrere pro valida Ordinum susceptione.

AD TERTIUM, patet responsio ex *secunda conclusione*. Nam [*Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 3.*] ob votum continentiae annexum Ordinibus Sacris, nequit aliquis legitime ad illos promoveri ante debitam aetatem; sed tamen si eidem conferantur, valide collatos esse liquet ex dictis.

ARTICULUS III.

UTRUM SERVITUS IMPEDIAT ALIQUEM AB ORDINIS SUSCEPTIONE.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 39. art. 3.

VIDETUR servitus non impedire, quominus servituti subiectus Ordinibus initiari queat. Nam [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 9.*] si servi prohiberentur Ordines suscipere, maxime quia subduntur dominis suis, quibus obedire et inservire debent ex conditione servitutis: sed Ordines suscipientes addicuntur ministerio Eucharistiae; ergo servitus temporalis non potest eos remorari a suscipiendis Ordinibus, etiamsi domini, quibus serviunt, sint inviti et contradicant; [*Oxon. 4. d. 4. q. 9. n. 1.*] unusquisque enim magis tenetur famulari et obedire mandatis domini superioris, etiam invito inferiori domino; ergo volens strictiori vinculo sese addicere cultui Dei, si inferior dominus contradicat, licitum est Domini superioris et amplecti strictiorem famulatum, et illius subinde exequi mandata.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 4.*] Secundum Apostolum licitum est mancipiis servitutem servientibus amplecti opportunitatem asserendi se ipsos in libertatem; ait enim; *Si servus vocatus es, non sit tibi curae: sed et si potes liber fieri, magis utere*. Sed servus Ordines suscipiendo potest liber fieri; igitur utendum est ei hac occasione ad excu-

tiendam servitutem; et consequenter servi possunt Ordines suscipere. *Pro batur minor*; nam per Ordines addicuntur servitio Altaris, et ministerio cultus Divini; ergo quaevis alia inferior dominatio tunc cessat, et amittitur, quod in servum habebat.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 25. q. 2. n. 6.] Mulier, quia naturaliter subiecta viro, est simpliciter incapax suscipiendi Ordines, *ex art. 1. huius quaest.*; [*Oxon.* ib. q. 1. n. 9.] ergo servus, quia possessio domini sui, nequit Ordines suscipere invito domino, sic ut eos exercere possit.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib.] servitutem impedire Ordinum susceptionem, uti expresse habetur *dist.* 54. *cap.* 1. 2. *et sequentibus*; et extra, *de servis non ordinandis*, per totum. Nam servus est possessio domini sui, ac propterea contra voluntatem ipsius non debet in statum talem transferri, in quo nequeat servus exequi mandata omnia domini sui. Promotus autem ad statum Clericalem fit inhabilis ad quosdam actus serviles, quos domino praestabat ante Ordinationem. Etenim si domino inscio, servus ordinetur in Sacerdotem, reposcenti eum est reddendus; et tamen ab eo deinceps non potest, secundum Canones, exigere opera quaedam servilia Ordinem susceptum dedecentia; igitur in hoc infertur damnum domino, et privatur subinde suo iure absque eius culpa; igitur non potest servus ad Ordines promoveri sine voluntate eius, cui servit. Quem si ordinari proinde contingat, oportet domino priori servire, eique impendere eos actus, quos pro conditione Ordinum susceptorum exequi valet.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 4.] servitutem non impedire observantiam Legis divinae, cum servus ex aequo possit diligere Deum, ac proximum, sicut liber, quod non obscure significavit Apostolus, cum dixit, *si servus vocatus es, non sit tibi curae*. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 9.] Cum iniuria ergo domini, et contra voluntatem eius, nequit servus ambire, aut accedere ad clericalem statum; quia ad hoc nulla lege obligatur; argumentum autem procedit, cum dominus inferior prohibet servum obedire Legi domini superioris, quod non evenit in casu.

AD SECUNDUM dico, Apostolum non consuluisset servis, amplectendam esse quamlibet opportunitatem conducentem ad excutiendam servitutem, sed eam, quae esset sine domini iniuria, et cum illius beneplacito. [*Oxon.* ib.] Quod si domini assentiantur, ut servi ordinentur, permissione utendum est; nec Canones hos servos arcent ab Ordinum susceptione. At si refragentur, vel insciis ipsis ordinentur, vel postea assensum non praebeant, sunt invitati, nec conferenda est ipsis iniuria sine causa, ac propterea hac via asserendi sese in libertatem, licitum non est servis uti.

ARTICULUS IV.

UTRUM PROPTER HOMICIDIUM DEBEAT ALIQUIS
AB ORDINIBUS PROHIBERI.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — *Report.* ib. — *S. Thom.*,
in Supplem. 3. p. q. 39. a. 4.

VIDETUR propter homicidium non esse aliquis ab Ordinibus suscipiendis arcendus. Nam haud iustum videtur, alicui interdici Ecclesiastica

dignitate, ob actum sibi non culpabilem: sed fieri et accidere potest, ut sine ulla sui culpa occidat hominem; seu enim casu accidat, ut non raro evenisse constat, seu ad sui defensionem, quis aliquem occidat, sine culpa est; ergo iniuste talis prohiberetur Ordines suscipere.

2. PRAETEREA. Non videtur aliquis prohibendus a susceptione Ordinum, eo quod exercuerit actum virtutis: sed aliquis est homicida ob exercitium actus virtutis; ergo iste nequit impediri, ut ad Ordines promoveatur. *Probatum minor*; [Oxon. 3. d. 27. n. 13.] quia fortis politicus in Reipublicae vel Patriae defensionem exponit se periculis secundum rectam rationem, ut vult Philosophus, 9. *Ethic.*, cap. 9.; igitur defensio Reipublicae est actus virtutis: sed dum propugnat fortiter Patriam contra subeuntes hostes, evenit, ut multi cadant; igitur est homicida ob actum virtutis, et consequenter non convenit, eum a Sacramento Ordinis arceré.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 10.] Dist. 50. cap. *Minor et duobus sequentibus*, dicitur, ab Ordinibus arcendos esse eos qui homicidium patnaverunt.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib.] homicidium facere, ne quis ordinate Ordinibus initiari queat; idemque sentiendum de activa mutilatione, et enormi alterius hominis, et magis si seipsum quis parte aliqua corporis mutilavit, ut habetur cap. *Si quis*, dist. 55. de quibus habetur, *extra de homicidio voluntario et involuntario*, et dist. 55. cap. *finali*, et *Canone praecallegato*. Cum enim omnis Ordo sit a Christo institutus propter Eucharistiam, quam solus consecrare potest Sacerdos, dum officio mediatoris defungitur, per sacrificii oblationem reconciliare satagens peccatores Deo cui offert hostiam salutarem, congruum non est, ad officium pacificatoris et mediatoris adscisci homicidam, in quo est horror sanguinis effusi. Et si David (uti habetur 2. *Reg.*, cap. 7.) dignus a Deo habitus non est, ut aedificaret Domum Nomini sancto suo, propterea quod multum sanguinis fuderit suorum inimicorum, iustis bellis appetitorum, quanto iustius arceri homicidas existimandum est a ministerio sacri Altaris? — Sed tamen distinguendum est de homicidio *voluntario* et *involuntario*. Et irregularitas quidem contracta per voluntarium homicidium ante Baptismum commissum, in ipsius Baptismi susceptione penitus deletur; nec amplius habetur horrori iam novus homo factus per novam generationem spiritualem in Christo. At post Baptismum irregularis per iniustam et voluntariam hominis occisionem, difficulter admodum, nec nisi a Romano Pontifice habilitari potest. Quod si involuntaria *simpliciter* extitit occisio, ut si casu quis incidit in gladium alterius, dum salutandi gratia, vel per lulum ei appropinquavit, tunc nullam infert irregularitatem et impedimentum ad Ordines. Si autem fuit involuntaria *secundum quid*, ut puta, quia nequirit evadere mortem, nisi interficiendo aggressorem, quamvis iure antiquo talis esset irregularis, ut patet dist. 50. cap. *De his*, tamen *per Clement. unicam de homicidio* talis irregularitas est sublata. Si denique homicidium fuit casuale, et dum daret operam rei licitae homo occisus est, et debita adhibita est diligentia, canonicae non est obnoxius censurae; at altera praedictarum conditionum deficiente, ut si dabat operam rei illicitae, vel licitae incumbibat, sed necessaria non fuit usus diligentia, irregularis est cap. *Exhibita* et cap. *Ioannes de homicidio voluntario et involuntario*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [Oxon. ib.] quamvis absque ulla

culpa aliquis possit esse irregularis, et inhabilis ad Ordines suscipiendos, ut iudex ex iusta sententia neci tradens soutes, ex cap. *Si quis viduam* dist. 50., tamen si homicidium fuit penitus involuntarium, aut caedes patrata est ad legitimam occidentis defensionem, aut casu evenit, ut quis occideretur, et debita adhibita diligentia fuit, nullam occidens incurrit irregularitatem, nec hoc ex capite impeditur, quominus Ordinibus initiatur.

AD SECUNDUM [*Oxon.* 3. q. 27. n. 13.] concedo, Rempubicam fortiter propugnare adversus aggredientes hostes, esse actum virtutis, sicuti et strenue iusta bella gerere; [*Oxon.* 4. d. 25. n. 10.] tamen quia ii virtutis fortitudinis actus sanguinis humani praeseferunt horrorem, congrue admodum Sacri Canones sanxerunt, ne hi homines admoventur ministerio Altaris, quando volentes et scientes humanum sanguinem fuderunt, ut interdictum fuit Davidi aedificare Templum Nomini Domini.

ARTICULUS V.

UTRUM ILLEGITIME NATI DEBEANT AB ORDINIBUS SUSCIPENDIS IMPEDIRI.

Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 39. art. 5.

VIDENTUR illegitime nati non debere impediri ab Ordinibus suscipiendis. Etenim [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 9.] omnis poena est infligenda ob culpam eius, cui infligitur; unde Boëtius, 4. *De Consolat. Philos.*, prosa 4. ait, poenam esse culpae ordinativam; sed illegitime nati non fuerunt in culpa, ut ex vetito nascerentur concubitu; ergo iniuste ipsis infligeretur poena ista, qua Ordinibus suscipiendis interdicerentur.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 9.] *De filiis Presbyterorum ordinandis vel non*, cap. 1. statuitur, ut *fili Presbyterorum, et caeteri ex fornicatione nati, ad Sacros Ordines non promoveantur.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib.] illegitime natos non esse promovendos ad Ordines, quia praesumuntur imitatores paternae incontinentiae; quoniam etiam ut plurimum male educantur, praesumuntur male morigerati; incontinentes autem maleque morigerati non debent Ordinibus initiari, dist. 23. cap. *His igitur*, et cap. *seq.* Cum istis nihilominus faciliter dispensatur, si ea, quae de ipsi habetur praesumptio, fallax comprobetur, uti habetur dist. 56. cap. *Apostolica*. Unde Benedictus XI. cum quodam illegitime nato, et sine dispensatione ordinato, ac in Ordinibus ministrante, postea faciliter dispensavit, sicut ipse vidi Bullam dispensationis.

AD ARGUMENTUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 33. q. 2. n. 7.] irregularitatem (quae est inhabilitas ad susceptionem et executionem actuum Ordinum) non semper sequi ad crimen eius, quem afficit, sed interdum etiam infligi alicui citra omnem sui culpam, uti evenit in casu. Etsi enim qui illegitime nascuntur sine culpa eorum ita procreentur, sacri tamen Canones iuste eos ab Ordinibus arcent, provehi interdicentes ad gradum dignitatis in Ecclesia habendum, ne quodammodo adeo sublimis dignitas vilescat ex ipsorum promotione, et quia Sacris Ordinibus annexum est incontinentiae votum, quod illegitimi non praesumuntur servaturi.

ARTICULUS VI.

UTRUM PROPTER DEFECTUM MEMBRORUM DEBEAT
ALIQUIS IMPEDIRI AB ORDINIBUS SUSCIPIENDIS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 39. art. 6.*

RESPONDEO [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 9. — Report. ib.*] dicendum, enormem membrorum mutilationem aut infirmitatem impedire ne aliquis ad Ordines promoveatur, ut habetur *Extra, de corpore vitiatis non ordinandis*, cap. *Exposuisti*, et dist. 55. cap. *Si Evangelica, et praeedenti, et extra de Clerico debilitato*. Ratio autem cur Ecclesia huiusmodi homines inhabiles ad Ordines suscipiendos declaret est, quia tales ministri forent scandalo pusillis. [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 8.*] Ex quo enim Eucharistiae Sacramentum, propter quod omnes Ordines fuerunt a Christo instituti, est summum et omnium excellentissimum in Ecclesia, eius Ministros decet sanos corpore esse, debitaque ac congruenti integritate membrorum gaudere, ne occasione deformitatis Ministrorum eius, contemnatur, aut debita cum reverentia non prosequatur Sacramentum, cui perficiendo ac dispensando sunt deputati. Unde in veteri lege hac de causa interdictum erat maculam habentibus offerre Deo suo panem, aut omnino accedere ad ministerium sacrificiorum, *Levit.*, 21.

Quod [*Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 9.*] si mutilatio haud sit deformis, nec ipse, qui eam passus est et sustinet, fuerit in causa talis mutilationis, non excluditur ab Ordinibus suscipiendis, ut habetur dist. 55. cap. *Si quis a Medicis*; et duobus capitibus sequentibus. At si mutilatus sibi ipsi membrum abscidit, ut ibidem dicitur cap. *Si quis absciderit*, cum eiusmodi vix dispensatur. Quapropter ea Nicolaus IV. magna cum difficultate dispensationem impertivit cuidam, quamvis Religioso, qui seipsum mutilaverat. Atque eadem est ratio de enormi, et non enormi infirmitate; si enim horribili infirmitate correpti, aut lepra, Altaris sacra ministeria obire permetterentur, ex eo nasceretur scandalum pusillorum: quicquid autem sine peccato mortali potest dimitti, vitandum est, si ex exercitio eius oriatur scandalum pusillorum. Hac igitur de causa, et ob Sacramenti debitam reverentiam, rationabiliter Ecclesia huiusmodi naturalibus defectibus obnoxius subiecit irregularitati, interdicens omnibus his subiectis ministerio Altaris.

QUAESTIO QUADRAGESIMA.

DE HIS QUAE SUNT ANNEXA SACRAMENTO ORDINIS,
IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de his quae sunt annexa Sacramento Ordinis.

Et circa hoc quaeruntur septem.

1. Utrum ordinati debeant habere coronae rasuram et tonsuram. - 2. Utrum corona sit Ordo. - 3. Utrum per acceptionem coronae aliquis renuntiet temporalibus bonis. - 4. Utrum supra Sacerdotalem Ordinem debeat esse aliqua potestas Episcopalis. - 5. Utrum Episcopatus sit Ordo. - 6. Utrum supra Episcopos possit esse aliqua potestas superior in Ecclesia. - 7. Utrum vestes Ministrorum convenienter sint in Ecclesia institutae.

ARTICULUS I.

UTRUM ORDINATI DEBEANT TONSURAM DEFERRE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 25. q. 2. — Report ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 40. a. 1.*

RESPONDEO dicendum, Ordinatos debere tonsuram deferre. Nam tonsura concomitatur Ordinem ut signum signatum. Unde dist. 23. cap. *Prohibete, et duobus sequentibus et extra, de vita, et honestate Clericorum*, cap. *Si quis*, interdicitur Clericis comam nutrire, anathemate quoque intentato, si quis monitus iuxta Canones, parere contempserit. Statuitur ergo, ut *Clerici*, iuxta Apostolorum, *comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant*. [Oxon. 4. d. 24.] Corona enim signaculum est, quo signantur in partem sortis ministerii divini: Corona regale decus significat; quia servire Deo, regnare est. Unde Ministri Ecclesiae Reges esse debent, ut se et alios regant: quibus Petrus ait: *Vos estis genus electum, regale Sacerdotium*. Summitas capitis desuper nudatur, ut eorum mens libera ad Dominum monstretur, quae revelata facie gloriam Dei contempletur; summitas enim capitis est eminentia mentis. Denudatio capitis est revelatio mentis; Clericus enim secretorum Dei non ignarus esse debet. Tondentur etiam capilli usque ad revelationem sensuum, scilicet oculorum, et aurium, ut vitia in corde et opere pullulantia doceantur praecidenda, ne ad audiendum et intelligendum verbum Dei praepediatur mens, pro quo servato reddetur in Excelsis corona. Tonsurae autem Ecclesiasticae usus a Nazaraeis exortus videtur; qui prius, crine servato, deinde ob vitae continentiam caput radebant, et capillos in igne sacrificii ponebant. Hinc usus inolevit, ut qui divinis cultibus manciantur, quasi Nazaraei, idest, sancti, crine posito, inveniantur. Porro in quibuslibet gradibus constituti recte Clerici vocantur, *Cleros* enim Graece, Latine *sors*, vel *haereditas* dicitur. Ideo ergo dicti sunt Clerici, quia sunt de sorte Domini, vel quia Deum Patrem habent. Haec Magister, *loc. cit.*

ARTICULUS II.

UTRUM CORONA SIT ORDO.

*Doctor, Oxon. 4. d. 24. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 40. a. 2.*

VIDETUR corona esse Ordo. Etenim [Oxon. 4. d. 24. n. 1.] corona est Sacramentum, quia signum rei sacrae: sed nullum aliud Sacramentum esse potest quam Ordo, ut patet discurrendo per singula; ergo corona est Ordo.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Habentes tonsuram clericalem, de legitima potestate Ministri Ecclesiae gaudent privilegio clericali; nec ullus iudex, nisi Ecclesiasticus, potest eos suo iudicio submittere: sed tale privilegium est concessum Ordinis Sacramento initiatis; ergo Corona est Ordo.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. n. 3.] Ordo est quidam praeeminentiae gradus in Ecclesia, quem qui obtinuerunt praecellunt aliis fidelibus non ordinatis: sed mox atque quis recipit tonsuram clericalem, constituitur in gradu eminenti in Ecclesia supra populum; ergo tonsura debet esse Ordo.

CONTRA. Ei, qui tondetur, non confertur aliqua spiritualis potestas in Ecclesiastica Hierarchia, ad quam Ordinis gradus disponit; igitur Corona non est Ordo.

RESPONDEO dicendum, Coronam, vel primam Tonsuram non esse Ordinem. Nam [Oxon. 4. d. 24. n. 4.] Ordo est gradus eminens in Ecclesia, disponens de congruo ad actum aliquem pertinentem ad consecrationem vel dispensationem Eucharistiae; ii autem actus complete perficiuntur per septem Ordines, vel potestates traditas Ecclesiae Ministris in eorum ordinationibus; quae omnes perfecte disponunt ad actus spectantes ad consecrationem Eucharistiae, eiusque dispensationem; ergo cum per primam tonsuram nullum peculiare tradatur ministerium suscipientibus spectans ad Altare vel Templum, consequenter Corona nequit esse Ordo, sed potius quaedam ad Ordines suscipiendos dispositio.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 12.] Sacramentum non esse quodcumque signum rei sacrae, sed tantum illud esse novae Legis Sacramentum, quod est signum efficax gratiae infallibiliter datae a Deo rite suscipienti. Corona autem non est huiusmodi signum, sed tantum significat eum, qui more clericali tonsus est, esse dispositum pro suscipiendis Ordinibus.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. ib.] privilegium illud fori non esse sic proprium ordinato, ut alteri competere aut concedi non possit; quia de facto Laici conversi privilegio gaudent clericali in Religione, quamvis ad Ordines non promoti, nec Corona ornati; et consequenter potuit Legislator illud privilegium dedisse Principi, vel simpliciter Laico. Ex hoc itaque capite non concluditur, Coronam debere Ordinem esse.

AD TERTIUM [Oxon. ib. n. 4.] patet ex dictis in *solutione*, quia non omnis praeeminentiae gradus in Ecclesia est Ordo, sed tantum ille, cui annexa est potestas exercendi aliquem actum Sacramentalem; quod cum primae Tonsurae non competat, profecto Ordinis rationem non habet.

ARTICULUS III.

UTRUM PER ACCEPTIONEM CORONAE ALIQUIS RENUNCIET
TEMPORALIBUS BONIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 40. a. 3.

VIDENTUR ii, qui coronam accipiunt, renunciare temporalibus bonis. Siquidem, *De aetate et qualitate Ordinand.*, cap. *Accepimus*, mandat Papa, eos, qui ordinati sunt, vel provideri de beneficio, vel sustentari ab Episcopo, qui promovit; igitur sentiendum est, ipsos renuntiasse propriis bonis, alioquin non deberet Episcopus tales alere, quia ex propriis bonis valerent vitam sustentare.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 3.] Dist. 8. cap. *Quo Iure*, dicitur, Ecclesias habere villas, aliasque possessiones: sed ea alii usui esse nequeunt, nisi pro earumdem Ministris sustentandis; igitur iis non licet propria bona temporalia possidere, sed magis omnibus renuntiasse, cum clericali militiae nomen dedere.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 17.] Aliquae Religiosorum Congregationes abdicant a se dominium temporalium rerum, non quia ii, quibus constituuntur, Clerici sint, sed ex speciali voto, amoreque Evangelicae perfectionis; igitur cum non omnes Clerici id votum edant, non renunciant ob statum clericalem temporalibus bonis.

RESPONDEO dicendum, Clericos, eo quod coronam clericalem recipiant, non renunciassent temporalibus bonis. Etenim post lapsum primi hominis, de quo cupiditas, avaritia, et violentia prodire, atque longe lateque in genus humanum grassantes, tantum regnum super homines non obtinuerunt ad pacifice et tranquille vivendum, necessarium fuit ut temporalia bona dividerentur per legitimam iurisdictionem, quam habent patres in filios, et Principes in subditos; alioquin potentiores et violentiores aliorum bona occupassent, et infirmioribus non supereret unde vitam ducerent, sed magis sub tyrannide gemerent. Quisque ergo iuste possidet ea bona, quae ad se per legitimam auctoritatem devenerunt, vel bonis artibus et sine dolo malo acquisita fuere. Per hoc autem quod aliquis arctiori vinculo se Dei cultui addicat atque inter Clericos adscribatur, tonsuram ab idoneo Ministro suscipiendo, non cedit nec renunciat iuri, per quod est legitimus possessor temporalium bonorum, nec explicite, ut patet, nec implicite, quia temporalia bona possidere non est impedimentum, ne Deo inter Clericos deserviat; [*Oxon.* 3. d. 38. n. 12.] Abraham enim, cuius vita fuit valde exemplaris, constat divitiis abundasse; non obstant ergo temporalia bona, quominus Clerici Deum pro status ipsorum conditione colant, eique in omni iustitia et perfectione deserviant, licet illorum iniusta possessio, et cupiditas, et sollicitudo sint omni conatu a servis Dei exuenda, tamquam impeditiva observantiae mandatorum eius.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, *ex allegato capitulo* deduci oppositum eius, quod infertur. Nam Papa decernit, qui patrimonialibus bonis destituti, ad Sacros Ordines sunt promoti fore de Ecclesiastico beneficio (si alias digni fuerint) providendos, vel ab Episcopo, qui ordinavit, su-

stentandos. Perspicue ergo significatur, posse Clericos tuto retinere paterna temporalia bona, atque iis, quae ad eos legitime devolvuntur, frui et possidere.

Et per idem [*Quodlib.* q. 20. n. 17.] ad SECUNDUM, quia Ecclesiae possessiones, aliaque temporalia bona pro manutentione ipsarum Ecclesiarum, et necessariorum utensilium cultui divino inservientium impendenda sunt, et etiam pro Ministris sustentandis, si alia ratione sibi ipsis consulere nequeant.

ARTICULUS IV.

UTRUM SUPRA SACERDOTALEM ORDINEM DEBEAT ESSE ALIQUA POTESTAS EPISCOPALIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 40. a. 4.

VIDETUR supra Sacerdotalem Ordinem haud esse debere aliqua potestas Episcopalis. Nam [*Oxon.* 4. d. 24. n. 7.] actus nobilissimus et supremus in Ecclesia est Eucharistiae consecratio: sed Ordo Sacerdotii est, per quem quis potest simpliciter in supremum hunc actum consecrandi Eucharistiam; igitur super Sacerdotalem potestatem non est, nec debet esse superior potestas Episcopalis, quemadmodum non est actus superior actu potestatis Sacerdotalis.

2. PRAETEREA. [*Quodlib.* q. 20. n. 22.] Sacerdos offert Sacrificium Deo in persona Christi: celebratur enim Missa, repraesentando oblationem factam a Christo in Cruce, iuxta illud Lucae, 22. *Hoc facite in meam commemorationem*: sed Christus est caput Ecclesiae, nec aliquis proinde est, aut esse potest ipso superior in Ecclesia; ergo nec aliqua potestas debet esse super Sacerdotem offerentem in persona Christi.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 24. n. 5.] Episcopatus habet ordinem ad omnes actus in Ecclesiastica Hierarchia: Sacerdos autem non ad omnes; quia nequit Ordines conferre, aut confirmare, aut praeparare materiam Unionis Extremae; ergo supra Ordinem Sacerdotalem debet esse Episcopalis potestas in Ecclesia, per quam gerantur atque repraesententur ea, in quae non potest Ordo Sacerdotalis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 7.] necessario esse ponendam in Ecclesia Episcopalem dignitatem: siquidem Sacerdos virtute gradus sui duplicem actum habet: alterum respectu Corporis Christi veri; alterum respectu Corporis Christi mystici. Et quoad utrumque est necessaria Episcopalis potestas. Quamvis [*Oxon.* 4. d. 7. q. 1. n. 6.] enim Eucharistiae consecratio sit actus longe nobilissimus et supremus in Ecclesia, ac proinde dignior et nobilior quovis alio actu qui de Episcopali dignitate procedit, et exercetur, ut Sacerdotio praecellit, ex quo tamen ex Christi institutione aliunde haberi nequeat auctoritas consecrandi Eucharistiam, nisi Episcopus secundum claves Ecclesiae eam conferat, manifestum est, necessario in Ecclesia debere esse Episcopos, sine quibus fidelium universitas, ex quibus Ecclesia conflatur, et ipsis Sacerdotibus careret; tametsi semel tali conficiendi Eucharistiam potestate collata, non possit amplius auferri, quia cuicumque censurae Ecclesiasticae sit

Sacerdos subiectus, si tamen consecrare attentet, simpliciter facit quod intendit. Quantum [*Oxon.* 4. d. 19. n. 12. seqq.] autem attinet ad alium actum Sacerdotis, quo potest absolvere, et ligare, docere et dirigere Corpus Christi mysticum, pariter est necessaria Episcopalis potestas, a qua derivatur in ipsos iurisdiclio in populum, sine qua minime absolvere et ligare possunt, quia sententia a non suo iudice lata est nulla. Non enim expedit quemlibet Sacerdotem habere parem iurisdictionem in peccatores poenitentes; quia non omnes ex aequo doctrina ad id necessaria sunt instructi, nec omnes parem idoneitatem praeseferunt, reducendi peccatores ad viam salutis; ideoque altior et eminentior potestas debet esse in Ecclesia, quae distribuat, atque conferat iurisdictionem simplicibus Sacerdotibus in Corpus Christi mysticum, secundum quod eorum saluti expedire iudicaverit, caeterosque actus Sacramentales exequatur in Ecclesia, quos Christus ipsis tantum competere instituit, etsi actum nobilissimum consecrationis Eucharistiae omnibus omnino Sacerdotibus rite ordinatis communem esse voluerit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* 4 d. 24. n. 7.] consecrationem Eucharistiae esse actum omnium nobilissimum in Ecclesia: et licet Episcopalis potestas nequeat eum simpliciter impedire, est tamen eiusmodi praeeminentia dignitatis necessaria, qua fit, ut aliquis in talem actum habeat potestatem; nam ex Christi institutione nemo eam potest conferre, nisi fuerit in principatu eminenti constitutus in Ecclesia, uti sunt Episcopi.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 9.] Episcopum quoque cuncta, quae agit circa Sacramentorum administrationem, gerere et facere in persona Christi, et Sacramenta ipsa instituentis, et Sacramentorum Ministros designantis. Et porro, cum Episcopus Sacerdotalem Ordinem confert, ipsi summo Pastori Christo conformiter agit, qui Apostolis prius contulit potestatem conficiendi Eucharistiam, et postea absolvendi a peccatis. In gradu ergo universaliori et plures actus respiciente conformatur Episcopus Christo, quam Sacerdos; quia, etsi iste simpliciter perfectiorem actum habeat circa Eucharistiam, ut dictum est, Episcopus nihilominus tum hunc, tum alios Sacramentales actus exequi possit, quod efficere nequit is qui est praecise Sacerdos, illius potestas sine dubio eminet Ordini Sacerdotali. *Exemplum*; [*Oxon.* ib. n. 5.] qui in Republica potest omnibus Magistratibus interesse, amplissimam post Regem in Republica obtinet potestatem; et quamvis Ius dicere foret actus nobilissimus qui compluribus competeret in Republica, tamen si ille primus post Regem, et hunc actum exequi posset, ampliorem teneret gradum, et magis conformiter Regi ageret, quia in omnes actus in Republica posset, quam quivis alius Iudex particularis.

ARTICULUS V.

UTRUM EPISCOPATUS SIT ORDO.

Doctor, Oxon. 4. d. 24. — *Report.* ib. — *S. Thom.,*
in *Supplem.* 3. p. q. 40. art. 5.

VIDETUR Episcopatum haud Ordinem esse. Etenim [*Oxon.* 4. d. 24. n. 5.] unus Ordo non dependet ab alio quoad necessitatem Sacramenti:

sed Episcopatus dependet a Sacerdotio, adeo ut si non Presbyter ordinaretur in Episcopum, nihil esset factum; igitur Episcopatus non est Ordo.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 7.*] Ordinis Sacramentum est a Christo institutum ob Eucharistiam conficiendam: sed talis potestas de Sacerdotii Ordine procedit, reliquis sex Ordinibus immediate, vel mediate disponentibus ad eam; igitur ultra hos septem, non est alius Ordo; quia tunc quo universalior eo nobilior foret, atque ita Sacerdotium non esset omnium Ordinum nobilissimus, ratione actus, ad quem ordinatur.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Dionysius, cap. 5. *Ecclesiasticae Hierarchiae*, et Isidorus *Etymolog.*, lib. 7. cap. 12. expresse ponunt Episcopatum esse Ordinem; idemque habetur, dist. 21. cap. *Cleros*, et additur hunc Episcopatus Ordinem quadripartitum esse, idest, in Patriarchas, Archiepiscopos, Metropolitanos, atque Episcopos.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4.*] Episcopatum esse vere et proprie Ordinem a Christo Domino institutum: gradum nimirum eminentem in Ecclesia, quem adeptus dispositus est ad exequendum actum aliquem Sacramentalem. Etenim Episcopus vi ordinationis suae, vel assumptionis ad Episcopatum, habet specialem potestatem in quantum Episcopus, respicientem actus Sacramentales, videlicet, Confirmare et Ordines conferre. Aut [*Oxon. ib. n. 5.*] igitur ea est Ordinis potestas, et habetur propositum: aut est dumtaxat iurisdictionis; et tunc posset per Superiorem auferri. Quaecumque enim iurisdictio in Ecclesia, vel suspendi potest per Superiorem, ita quod si stante tali suspensione attentet aliquid facere, tamquam ipsa polleat, nihil sit factum: vel potest penitus tolli. Est autem inconueniens id affirmare de Episcopi potestate, quia consecratio alia multo minor Episcopi consecratione nequit auferri, quia semel consecratum quamdiu durat, manet consecratum, ut habetur *Extra De consecratione Ecclesiae, vel Altaris*, cap. *Ligneis*, et cap. *Aqua*, et in *Gloss.* Et revera Ecclesia Catholica non iterum ordinat, aut confirmat, qui ab Episcopo suspenso fuerunt ordinati et confirmati; ergo eius potestas est simpliciter Ordinis, et non tantum iurisdictionis, ut proinde sentiendum videatur, in Episcopali consecratione imprimi characterem, perinde ac in aliis Ordinibus, qui per nullam Ecclesiasticam censuram possunt ab anima aboleri penitusque depelli.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 5.*] tali argumento magis concludi oppositum, scilicet, quod Episcopatus sit proprie Ordo. Nam quo intimius Episcopatus includit Sacerdotium, et alios gradus inferiores, eo est simpliciter perfectior aliis; quia essentialius respicit actus caeterorum inferiorum; quod verificari nequit de aliquo Ordine sub Episcopatu; quia per saltum ordinatus non suscipit iterum Ordinem, ad quem iam promotus fuit, sed tantum suppletur quod fuit praetermissum; ex tali ergo dependentia ad alios Ordines inferiores, potius eius perfectio deducitur, quam quod non sit Ordo.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 6.*] quamvis Episcopatus secundum rationem praecisam ipsius non foret nobilior aliis Ordinibus, quia Sacerdotio convenit actus nobilissimus omnium, qui sint in Ecclesia, nullum est tamen inconueniens, Ordinem imperfectiorem necessario praesupponere perfectiorem, quando imperfectior addit aliquam universalitatem ad actus Ecclesiasticos, quam non includit ille Ordo qui est perfectior ra-

tione sui actus nobilissimi. Non est ergo necesse, ut perfectio et nobilitas Ordinis augeatur ad proportionem universalitatis actuum eius, si tales actus non pertingant ad perfectionem actus unius inferioris Ordinis, uti est Sacerdotium. Ex hoc tamen praecise sequitur, Episcopatum secundum eius formalem rationem non fore Ordinem perfectiorem, non vero non esse absolute Ordinem; sed est fallacia a *secundum quid* ad *simpliviter*; et a negatione consequentis, ad negationem *antecedentis*: non enim quia equus non est perfectior homine, ideo non est animal. Accedit etiam, quia, cum ex potestate Episcopali fiat, ut aliquis possit in actum nobilissimum consecrandi Eucharistiam, magis profecto disponit ad confectionem ipsius Episcopatus, quam Lectoratus, aut Ostiariatus, qui nihilominus absque controversia inter Ordines connumerantur.

ARTICULUS VI.

UTRUM SUPRA EPISCOPOS POSSIT ESSE ALIQUIS SUPERIOR IN ECCLESIA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 40. art. 6.

VIDETUR supra Episcopos non debere esse in Ecclesia potestatem altiore. Nam [*Oxon. 4. d. 7. q. 1. n. 6.*] dist. 21. cap. *In novo* habetur, loco Apostolorum Episcopos surrexisse in Ecclesia: sed Apostolorum nullus extitit superior, nisi Christus, a quo et omnes parem potestatem recepisse constat; ad eos enim omnes dixit, *Ioann. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa sunt, etc.*; ergo nec supra Episcopos est alia in Ecclesia potestas.

2. PRAETEREA. Si Episcopis deberet esse superior in Ecclesia, maxime is foret Pontifex Romanus: sed non est ponendum, potestatem Romani Pontificis esse supra Episcopos; ergo Episcopis non est ullus Superior in Ecclesia. *Probatur minor*: si enim Romanus Pontifex esset supra Episcopos; igitur aut ad hoc ut acciperent ab eo Episcopalem potestatem et iurisdictionem: aut ut ab eodem in aliis dirigerentur: sed Episcopalem potestatem accipiunt ab Episcopis, a quibus consecrantur; et sufficienter instruuntur quid facere eos oporteat a divinis Scripturis; igitur nulla est necessitas ponendi in Ecclesia, supra Episcoporum potestatem, aliam Ordinis altioris.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Christi Ecclesia est ordinatissima; igitur omnes eius partes sunt ordinatae ad unum, ad ipsum scilicet Christum, ut ad caput invisibile, et ad eius in terris Vicarium, tamquam ad caput visibile: caput autem praeceminet caeteris membris; ergo Vicarii Christi potestas est supra omnes Episcopos Ecclesiae.

RESPONDEO dicendum, [*Expos. in Metaph. l. 1. n. 2.*] Episcopos habere superiorem in Ecclesia. Nam male disposita et inordinata foret illa domus, quam plures inhabitarent familiae, sibi invicem non communicantes, sed cuiusque Pater familias curam gerens, unus ab alio in suo ordine non dependeret. Contra vero una, eademque domus recte disposita censenda est, in qua unus est rector caeterorum. Ita Catholica, seu universalis Ecclesia, nisi principalia maxime eius membra ad invicem, et cum aliquo uno gerente curam universorum, quamdiu a capite invisibili peregrinatur,

communicarent, neque una, neque bene ordinata dicenda esset. Cum autem singuli Episcoporum a nullo alio in Ecclesia visibili, quam ipsi componunt, dependere intelligerentur, profecto nec in unius mystici corporis coagmentatione confluere dici possent, nec ex omnibus Ecclesia una coalesceret, ut nec physici corporis membra inter sese et a capite avulsa unum corpus efficiunt. Oportet igitur ad unum, veluti ad visibile caput, omnia Ecclesiae visibilia membra reduci, a quo sensum, moderationem, vitamque spiritualem recipiant. Atque id supremum Ecclesiae militantis caput aliud non est, quam Romanus Pontifex, Princeps Sacerdotum, qui et summus Sacerdos, et Pontifex maximus aptissime nuncupatur. Ipse enim efficit Sacerdotes, atque Levitas; ipse omnes Ordines Ecclesiasticos disponit; ipse quid unicuique facto opus sit, ostendit. Ad [Quodlib. q. 20. n. 24.] hunc in persona Petri dictum est: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua; et tu aliquando conversus, confirma Fratres tuos, Lucae, 22.* Ei ergo, qui infallibilem assistentiam habet Spiritus Sancti, omnes auscultare debent; eius oraculis sese submittere; credere, quae credenda pronunciat, Ecclesiaeque proponit; evitare quae evitanda praecipit; sequi et amplecti quae facienda docet. Eius [Oxon. 4. d. 19. n. 16.] solius est, pro facta sibi a Christo potestate, a grege Christianorum eicere et pellere inquinatos, rebelles, et in malitia obduratos, ne alios inficiant, aut seducant, quia solus in omnes habet auctoritatem et iurisdictionem. Eius [Miscell. q. 4. n. 18. seqq.] est dispensare Ecclesiae thesauros spirituales, quos Christus sua passione et morte acquisivit et congregavit, atque ipsius, sanctorumque superabundantes satisfactiones aliis fidelibus applicare; et quidam alii ex illius concessione. Atque ad ipsum spectat, quae inciderint ex sacra Scriptura dubia declarare, qualiterque intelligenda sint, definire; condere Leges et custodire; alias irritas et nullas declarare; super aliis dispensare; et commisso sibi gregi in omnibus providere. Est [Report. 4. d. 33. q. 2. n. 18.] enim Romanus Pontifex successor Petri Principis Apostolorum, eandem subinde habens potestatem, quam Christus concessit Petro, cum ipsi curam ovium, agnorumque suorum demandavit. Ex hac igitur plenitudine potestatis (cui nulla alia in terris est comparanda) potest super omnia statuta et Leges, dummodo ius naturale aut divinum non expriment, et dispensare etiam super statutis et Canonibus Apostolorum. Eius [Oxon. 1. d. 11. q. 1. n. 5.] denique interest, Apostolicas traditiones, Ecclesiaeque universalis consuetudines, quae non sunt expressae in Evangeliiis, tamquam de Christi ore Spiritusque veritatis instinctu, per Apostolos ad nos descendentes, sacras tectas conservare, Ecclesiae necessario credendas servandasque proponere, ac adversus novitates fortissime propugnare. Non enim omnia pertinentia ad fidei materiam Christus in Evangelio Ecclesiae revelavit, siquidem dixit Discipulis suis: *Adhuc habeo multa vobis dicere, sed non potestis portare modo: Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Ioann. cap. 16.* Complura [Oxon. 4. d. 5. q. 1. n. 6.] igitur docuit eos Spiritus Sanctus, quae non sunt scripta in Evangelio; eorumque quaedam per Scripturam, quaedam per consuetudinem tradiderunt: quarum consuetudinum, sive traditionum, veluti fidei regulae alterius a verbo Dei scripto, custos fidelissimus ac propugnator fortissimus est Romanus Pontifex, de qua re passim in Ecclesiastica Historia. Est ergo Christi Ecclesia sapientissime pulcherrimeque

constituta atque ordinata: omnes enim Ecclesiarum Ministri ad proprios Episcopos reducuntur, quibus sunt in regimine subditi, atque ab eis iurisdictionem accipiunt; ipsique denique Episcopi pendent ab uno Sacerdotum Principe, a quo fit ipsis potestas exercendi munus Episcopale, quod subinde potest ab illo vel ad tempus suspendi, vel penitus auferri.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, Apostolorum in Ecclesia Petrum fuisse a Christo superiorem constitutum, quia eum sibi Vicarium in terris designavit, eique supremam hanc potestatem exercendi facultatem datam esse, cum dixit, *Pasce oves meas*. Ioann., 21. Etsi ergo Salvator omnibus Apostolis, Episcopalem dignitatem tradiderit, quia tamen unum Petrum sibi Vicarium constituit, eidem quoque caeteros Apostolos, omnesque in se credituros subiecit. Dum autem Romanus Pontifex parem a Christo potestatem accipiat, subinde omnes Episcopi universalis vel Catholicae Ecclesiae sibi subduntur, unam sanctam cum eorum Capite visibili Congregationem fidelium componentes, unicumque Principatum et Regnum.

AD SECUNDUM dico, cum Episcopus consecratur ab aliis Episcopis, id nonnisi explicita vel implicita Romani Pontificis auctoritate fieri, idest, iuxta Canones per Papam approbatos; quae si absit, non pertinet is, qui Episcopus constituitur, ad Ecclesiam, quae una est, tum unitate capitis in omnia membra mystici huius corporis influentis; tum unitate fidei et communione Sacramentorum Christi a legitimis Ministris dispensatorum. Qui autem Ecclesiae Minister constituitur independentem ab influxu supremi Moderatoris eius, iam a capite eo facto separatur, et Haereticus, si Romani Pontificis supremam auctoritatem non credit, vel ad minus Schismaticus est, si omnium credendorum tenens fidem, ex superbia tamen et pervicacia Romani Pontificis mandatis in re longe gravissima parere contemnat. — *Et cum arguitur*, quia Episcopi per scripturas sufficienter de agendis instruuntur independentem a Romano Pontifice; *respondeo*, [Oxon. 4. d. 11. q. 3. n. 13.] Scripturas multipliciter intelligi posse, atque ex malo earumdem intellectu haereses tam multas ortas esse; ergo omnino necessarium est, certificari fideles, sed haud deceptum iri hunc aut illum intellectum sectando in materia fidei et morum: id autem nulla ratione fieri potest, nisi per decretum Pontificis Romani, quia huic pollicita fuit a Christo infallibilis assistentia Spiritus Sancti, ut dictum fuit *in solutione*. Possibile est igitur Episcopos, vel per seipsos, vel per speciales eorum synodos assequi verum intellectum Scripturarum; at se id adeptos fuisse, scire non possunt, nisi per Pontificem Romanum certificentur, seu id immediate fiat, seu per praevias expositiones ab eodem receptas atque comprobatas. [Oxon. 3. d. 40. n. 2.] Unde et in veteri lege quoque praeceptum erat, ut in causis dubiis, Sacerdotem Levitici generis adirent, veritatem latentem sciscitatum, cuius sententiae qui stare noluissent, morte plectebantur, ut scribitur *Deuteron.*, 17. *Omnis anima, quae contempserit iudicium Sacerdotis, morte moriatur.*

ARTICULUS VII.

UTRUM VESTES MINISTRORUM CONVENIENTER SINT
IN ECCLESIA INSTITUTAE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 13. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 40. art. 7.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 13. q. 2. n. 9. — Report. ib.*] Ministrorum vestes in Ecclesia esse institutas convenientissime. Quorum quidem indumentorum sex sunt communia Episcopis et Presbyteris, scilicet, *amictus, alba, cingulum, stola, manipulus et planeta*; tum ad munerum ab ipsis exequendorum significationem, tum ob mysticam rationem. Etenim, (ut ait Innocent. lib. 1. *De Mysteriis Missae*, c. 10.) sex sunt, in quibus communis Episcoporum et Presbyterorum potestas consistit, videlicet, catechizare, baptizare, praedicare, conficere, solvere et ligare.

At Pontificum (pergit cit. Auctor) novem sunt ornamenta specialia, videlicet, *Caligae, Sandalia, Succinctorium, Tunica, Dalmatica, Mitra, et Chirothecae, Annulus, et Baculus*; quia munia novem sunt, in quibus specialis Episcoporum potestas consistit, idest, Clericos ordinare, Virgines benedicere, Pontifices consecrare, manus imponere, Basilicas dedicare, degradandos deponere, Synodos celebrare, Chrisma conficere, vestes et vasa consecrare. Pallium autem Metropolitanorum et Primatum et Patriarcharum est proprium; ut super illud a caeteris Episcopis discernantur, et privilegiatam obtineant dignitatem. Haec ille, qui et talis vestimentorum dispositionis prosequitur mysticam rationem, pari pietate et eruditione; ex quibus constat, vestres Ministrorum fuisse in Ecclesia institutas convenientissime.

QUAESTIO QUADRAGESIMAPRIMA.

DE SACRAMENTO MATRIMONII INQUANTUM EST OFFICIUM
NATURAE, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Post haec considerandum est de Matrimonio. Et *primo*, agendum de eo, inquantum est officium naturae: *secundo*, inquantum est Sacramentum: *tertio*, in quantum absolute et secundum se consideratur.

Circa primum quaeruntur quatuor.

1. Utrum sit de iure naturali. — 2. Utrum cadat sub praecepto. — 3. Utrum eius actus sit licitus. — 4. Utrum possit esse meritorius.

ARTICULUS I.

UTRUM MATRIMONIUM SIT DE IURE NATURALI.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — Report. 4. dist. 28. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 41. art. 1.

VIDETUR Matrimonium esse de iure naturali. Nam [*Oxon. 4. d. 26. n. 2.*] homo, non minus ac alia animalia, naturali inclinatione fertur atque incumbit propagationi suae speciei; imo eo magis, quo perfectionem sortitus est naturam, ac proinde arctiorem sibi inditam sentit inclinationem gignendi: sed naturale est, quod caetera animalia multiplicentur per generationem, quae fit mixtione sexuum maris et foeminae; ergo etiam haec commixtio, qua subsistit Matrimonium, vel a Matrimonio est, de lege descendit naturali.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Secundum Arist., 2. *De Anima*, c. 8. naturalissimum opus viventium est generare sibi simile, et 8. *Ethic.*, c. 12. vult hominem esse magis coniugalem, quam politicum, quia vehementius inclinatur ad illam vitae consuetudinem, quae est inter coniuges, quam ad eam quae est inter cives: sed homo secundum naturam est animal civile, et non solitarium; ergo magis secundum naturam est animal coniugale; ergo Coniugium regitur iure naturali.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Si homo in innocentiae statu perstisset, adhuc secundum rectam inclinationem naturae competeret sibi communicare perfectionem suam ea ratione et modo quo id per ipsum fieri posset; sed tunc quoque multiplicatum esset genus humanum commixtione maris et foeminae; ergo coniunctio maris et foeminae ad prolis susceptionem est de iure naturali.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 18.*] Matrimonium est a Lege divina positiva determinatum et praeceptum; ergo non est de lege naturae, sicut omnibus sit manifestum.

RESPONDEO dicendum, Matrimonium esse quidem consonum legi naturali, at nequaquam de iure naturae. Etenim [*Oxon. 3. d. 37. n. 5.*] proprie lex naturae omnibus evidentissima est principium primum practicum, vel conclusio demonstrative ex tali principio illata: [*Oxon. 4. d. 26.*

n. 9.] marem autem et foeminam vinculo indissolubili obligari ad prolem suscipiendam atque religiose educandam et informandam, quod est Matrimonium, neque est principium practicum notum ex ipsis terminis, neque conclusio necessario sequens ex illo, adeo ut intellectus cogatur ad assensum eius; igitur Matrimonium non est de iure naturali. Etsi vero minime necessario sequatur ex aliquo principio practico, esse tamen apprime id consonum eiusmodi practicis principiis et conclusionibus inde deductis, probatur: [*Oxon. ib. n. 4.*] etenim honestum est et consonum rationi naturali, ad procreandam prolem debite educandam, marem et foeminam vinculo indissolubili sibi mutuo copulari et obligari. Nam iste actus procreandi prolem non est de se malus, sed magis debite circumstantionatus, ut dicitur *art. 3.*; igitur potest esse honestus et consonus naturali rationi. — *Deinde*, [*Oxon. ib. n. 5.*] vaga coniunctio maris et foeminae est contra bonum prolis, contra bonum familiae, et contra bonum civitatis; ergo consonum est naturali dictamini intellectus, ad obtinendum bonum prolis, ad quod natura impellit, marem et foeminam vinculo indissolubili sibi mutuo obligari. *Assumptum probatur*: nisi determinatae personae proli suscipiendae operam darent, sed promiscue copularentur, parentes habere non possent determinatam notitiam suae prolis, saltem pater; atque ita non esset sollicitus debitam suae proli impendere disciplinam, per quam religione imbueretur et pietate. Nec e converso proles patrem ut par est revereretur, nec timorem filialem erga illum conciperet, ob quem timorem filius magis obedit patri atque ab eo facilius disciplinam recipit, quam ab alio, quem suum patrem esse non putat; igitur ad consequendum bonum prolis, ratio naturalis dictat, utilissimum esse, marem et foeminam vinculo indissolubili sibi mutuo obligari.

Quod [*Oxon. ib.*] vero indeterminatis et vagis coniugiis plurimum detraheretur bono familiae eique damnum non modicum inferretur, probatur: siquidem bonum familiae principaliter consistit in aliqua firma adhaesione principalium personarum familiae, patris scilicet et matris familias; alioquin esset bonum quoddam vagum et non determinatum. [*Oxon. 4. d. 26. n. 5.*] Unde et Philosophus, 8. *Ethic.*, c. 12. ait, hominem esse naturaliter animal coniugale et domesticum. Nisi vero principales personae familiae vinculo illo indissolubili sibi invicem adhaererent, nec diligentiam debitam impenderent iis cogendis et comparandis, quae sibi ipsis prolique sunt necessario usui futura; igitur vaga coniunctio cedere constat in familiae detrimentum.

Quod [*Oxon. ib. n. 6.*] sit etiam contra bonum civitatis, declaratur; quia amicitia civium, in qua potissimum bonum ipsius civitatis consistit, ut plurimum est ex determinata propinquitate civium in certo gradu: sed ubi vaga exercentur coniugia, nulla nova propinquitas certe oriri probatur, in qua strictior amicitia fundari queat, unde magis magisque pax et tranquillitas in civitate stabiliantur, viresque acquirant; quapropter recte Aristoteles reprehendit Politiam Socratis, 2. *Polit.*, cap. 2. et 3.; pro statu enim naturae lapsae multo melior est illa, quam ipse ordinat. Et pro omni statu fuisset contra rectam rationem vaga coniunctio maris cum foemina. Quamvis igitur Matrimonium non sit strictissime de iure naturae, est nihilominus conclusio evidenter consona legi naturali.

Nec aliud probant INDUCTA ARGUMENTA; [*Oxon. ib. n. 9.*] cum enim huiusmodi vinculum indissolubile maris et foeminae, ob prolis procrea-

tionem debitamque educationem, ex quo cultus divinus ampliatur, plurimum habeat oneris et difficultatis, opus fuit Lege divina firmari et declarari: id enim non evidenter dictabat natura tamquam principium de se notum, aut conclusionem necessario exinde deductam; licet ex praesuppositione illius finis, cuncta sint admodum consona naturali rationi, cui opposita adversantur; quamquam non omnibus ea sint nota, quia in his quae consona sunt legi naturali plures consuetudines contrariae inductae fuerunt. Quamvis igitur natura humana in quovis statu prona sit ad prolis procreationem, esse tamen procreandam, ut debite, pro ampliando cultu divino, educetur et instruatur, a determinatis personis vinculo indissolubili sibi mutuo obligatis, non est notum de se, sed verum evidenter consonum legi naturali.

ARTICULUS II.

UTRUM MATRIMONIUM CADAT SUB PRAECEPTO.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — Report. ib. d. 28. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 41. a. 2.

VIDETUR Matrimonium non cadere sub praecepto. Nam tale praeceptum aut esset naturale, aut divinum: neutrum dici potest; igitur Matrimonium non cadit sub praecepto. [*Oxon. 4. d. 26. n. 9.*] *Probatio minoris*: tum quia contractus matrimonialis, quamvis sit consonus legi naturae, ut dictum fuit *art. praec.*, tamen ex ipso iure naturali non innoscit: tum quia quae sunt de Lege naturae, apud omnes uniformiter gerunt, natura omnibus eadem dictante: constat autem non eodem modo se habere Matrimonii contractum apud omnes; ergo nequit esse praeceptum legis naturae. Sed nec praeceptum divinum, *probat*; quia a Legis divinae observatione nemo est exemptus; ergo si Matrimonium caderet sub praecepto divino, tenerentur omnes illud contrahere: hoc autem repugnat veritati fidei, et Evangelii, per quod didicimus, meritorie posse aliquem vovere castitatem, et licitum esse a nuptiis abstinere, sine omni voto; igitur non videtur cadere Matrimonium sub praecepto divino.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2. 10.*] Species humana in praesenti statu mortalitatis non potest perpetuari, nisi per propagationem: sed quisque sine ullo praecepto inclinatur ad speciem perpetuandam; ergo ad id opus non est aliquo praecepto superaddito. *Probat minor*; nam secundum rectam rationem, bonum commune est magis diligendum, quam bonum proprium: sed natura propendit sponte sua ad id quod recta ratio dictat; igitur quisque suapte natura inclinatur ad speciei conservationem. Unde et Philosophus, 2. *De Anim.*, 7. cap. 35. ait, generationem esse praeceptum incorruptilibus ad salvandum esse divinum, speciem scilicet, per quam individua imitantur perpetuitatem primi Principii, cum nequeant in seipsis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 8. 15.*] Quod est a Deo praeceptum et institutum per hominem nequit immutari: sed circa Matrimonium multiplex fit immutatio per leges humanas; ergo non fuit a Deo institutum et praeceptum. *Patet minor*: quia Ecclesia aliquas personas reddit simpliciter ineptas, et illegitimat ad contrahendum; ergo nequit Matrimonium

esse a Deo praeceptum, quia tunc nemo inferior aliquid circa illud immutaret.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 18.*] *Genes.*, 1., *Crescite*, (inquit Deus ad primos Parentes) *et multiplicamini*. Idemque atque iisdem verbis praecepit post lapsum, ut patet *Genes.*, 8. et 9. et *Matthaei*, 19. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*: igitur Matrimonium cadit sub praecepto.

RESPONDEO dicendum, Matrimonium cadere sub praecepto divino. Quod *aliqui sic persuadere nituntur*: etenim [*Oxon. ib. n. 10.*] nemo potest rem alterius domini alteri obligare, nisi de consensu vel approbatione illius, cuius est; corpus autem cuiuscumque est Dei iure creationis; ergo nullus potest transferre illud in dominium alterius, nisi in quantum Deus approbat: igitur cum haec translatio sit honesta, ut dicitur *art. seq.*, oportet Dei nutu approbari. — *Quae sane probatio non ostendit propositum*: quamvis enim homo ex creatione teneatur Deo in omnibus, quae potest tamen ipse Deus non exigit ab homine, nisi ut servet praecepta Decalogi, in reliquis suae eum liberti dimittens; unde potest quis se vendere in servum, esto non inveniatur in Scriptura, Deum tale factum approbasse; in qua profecto venditione, ita aliquis transfert potestatem sui corporis in alium sicut in contractu Matrimonii. Idem quoque patet de translatione domini cum quis omnia sua alteri donat. Quapropter, in quibus Deus non obligat sibi hominem, vel sua, relinquit ea voluntati hominis.

Propterea, *aliter proba conclusionem*: quoniam valde onerosum, et difficile est, obligare [*Oxon. ib. n. 8. 10.*] se ad adhaerendum perpetuo foeminae, in quam transfertur dominium corporis maris, per contractum Matrimonii, nisi lex aliqua ita faciendum mandasset, magna cum difficultate homines ad tale onus subeundum sic circumstantionatum adduci potuissent; imo incunctanter ut plurimum reclamassent, non esse sese inituros talem contractum sub conditione eius indissolubilitatis. Igitur ea lex, cui contrahentes parere debent, [*Oxon. ib. n. 9.*] aut est humana positiva, aut naturalis, aut divina: atqui nequit esse humana, vel naturae; ergo erit praeceptum divinum. *Probatio minoris*: nam indissolubilitatis Matrimonii apud omnes Gentes debet esse eadem et uniformis; hoc enim apprime est consonum legi naturae, ut *art. 1.* extitit declaratum: leges autem positivae humanae variae et diversae sunt, pro diversitate nationum, et subinde mutabiles, pro temporum aliarumque circumstantiarum variatione; igitur minime expediens fuit, determinationem istam, aut praeceptum primo ortum traxisse a lege positiva humana. Sed neque refundendum esse in legem naturae, probatur; quia, quamvis contractum Matrimonii esse indissolubilem, sit verum evidenter consonum rectae rationi et legi naturae, id tamen non est principium practicum notum ex terminis, vel conclusio evidenter inde deducta: sed quod est tantum consonum legi naturae, et non lex ipsa naturae evidentissima, non est omnibus manifestum; imo apud diversas Gentes complures consuetudines inductae sunt contrariae iis, quae sunt consona legi naturae; ergo ab altiori causa oportuit emanasse tale mandatum. Imo quamvis indissolubilitas Matrimonii a lege naturali dictaretur, adhuc expediens fuisset, extare super hoc divinum mandatum; quia minus obediunt homines soli legi naturae, quam Deo praecipienti; minus enim timent et reverentur conscientias proprias, quam auctoritatem divinam,

qua proinde coërcendi erant, et formidine poenae deterrendi, ad sancte servandam Matrimonii indissolubilitatem. Cum igitur non sit humanum praeceptum, nec naturale, oportet esse divinum; quod utique latum esse constat ex Scripturis arguendo *ad oppositum* relatis.

Verumtamen [*Oxon. ib. n. 18.*] duplex est intelligendum divinum mandatum: unum quidem, quo Matrimonium praecepit: aliud, quo mandavit indissolubilitatem eius contractus. Primum est affirmativum; secundum, negativum. Et cum aderat necessitas propagationis et multiplicationis generis humani, ut post conditum hominem, et rursus delictis omnibus per diluvium, praeter octo animas, tulit Deus illud praeceptum, dicens: *crescite et multiplicamini*; quo omnes omnino ad contrahendum Matrimonium obligavit. At ea necessitate cessante, uti ad praesens, non cogere, perspicuum est, et postquam terra repleta fuit hominibus, cum sit praeceptum affirmativum, non obligavit, nec obligat omnia individua speciei humanae. Illa autem obligatio rediret, si ex aliqua causa, ut bello, peste, vel clade ad modicum numerum redigerentur homines; tunc enim proculdubio tenerentur obedire divino mandato, et dare operam multiplicationi hominum, ad augendum divinum cultum, cuiuscumque conditionis et status essent homines, qui superfuissent. Est igitur iste contractus a Deo per suam legem positivam institutus; atque est ab ipso, ut imprimente legem naturae in cordibus hominum, de qua lege naturae est iste contractus, quatenus consonat notis per legem naturae.

Praeceptum [*Oxon. ib.*] autem de indissolubilitate Matrimonii, cum habeat vim negativi, obligat semper et ad semper, nisi per Legislatorem fiat specialis dispensatio. Et porro illud praeceptum latum fuit a Deo *Genes., 2. Adhaerebit uxori suae* (quae verba protulit Adam veluti praeco Dei, et Salvator, *Matthaei, 19.* refert verba illa, tamquam a Deo dicta per Adamum) *Adhaerebit*, inquam, non momentanee accipiet. Quod pariter esse admodum legi naturae consonum, dictum fuit, *art. 1.* Tamen nisi foret iste contractus etiam ex lege divina positiva indissolubilis, minus servaretur ab hominibus, propter eius difficultatem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib.*] contractum hunc, et quoad eius substantiam, et quoad circumstantiam indissolubilitatis, esse ex praecepto divino positivo, licet quatenus super substantiam cadit sit affirmativum, et negativum, ut afficit circumstantiam. — *Et cum arguitur*; quia tunc obligarentur omnes ad contrahendum; *respondeo*, vim praecepti affirmativi eam esse (ut constat ex aliis) ut semper quidem obliget, et non pro semper. Est igitur tale praeceptum nunc in robore, perinde ac quando latum fuit, si necessitas concurrat, quae tunc aderat, et ob quam omnes tenebantur contrahere ad multiplicandum genus humanum, uti paulo post conditum mundum et post diluvium. Quoniam igitur iam terra omnis habitatur ab hominibus, non est necesse omnes propagationi operam dare, imo licitum est a Matrimonio abstinere, et meritorie quis potest virginitatem et continentiam vovere.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 1. 3.*] concedendo, inesse omnibus naturalem inclinationem propagandi speciem suam; sed exinde non posse evidenter et necessario concludi, quemque debere propagationi operam dare, commiscendo se mulieri. Quia autem non constabat, Deum per talem viam velle multiplicare genus humanum, cum aliter fieri id

potuisset, necesse fuit edici per eum, qui hominem condiderat, lato super eam rem speciali mandato. Unde etsi Adamo esset nota propria naturae inclinatio, non dixit per scientiam suam naturalem, *Quamobrem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit uxori suae*; sed ex Dei revelatione, ut diximus, significasse Christum *Matthaei*, 19. Necessarium igitur fuit praecipi talem contractum a Deo, et praescribi modum ipsius quoad indissolubilitatem.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 20.*] Ecclesiam aliquando non immutasse aliquid circa illud, quod est essenziale contractui Matrimonii, quamvis immutaverit aliquid circa materiam habilem, vel inhabilem tali contractui. Potest enim statuere et ordinare et declarare, quae personae sint aptae ad contrahendum et quae non; [*Report. 4. d. 28. n. 25.*] sicuti ex parte suscipientis Sacramentum Poenitentiae, potest ordinare, ut iste sit subditus istius Sacerdotis, et ille illius, vel uterque unius, quamvis Ecclesia circa Sacramentum Poenitentiae in se nihil innovare possit.

ARTICULUS III.

UTRUM ACTUS MATRIMONII SIT LICITUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 41. a. 3.

VIDETUR actus Matrimonii non esse licitus. Etenim [*Oxon. 4. d. 26 n. 19.*] actus Matrimonii semper habet delectationem et concupiscentiam annexam; ergo semper praesefert turpitudinem et inordinationem; igitur ex ipso obiecto nequit actus talis esse honestus, et per consequens non est licitus.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 15. n. 18.*] Delectatio, quae concomitatur actum matrimonialem, absorbet rationem, secundum Augustinum, 14. *De Civit. Dei*, cap. 16. *Ita ut in ipso momento temporis inquit, quo ad eius pervenitur extremum, pene omnis intellectus acies, et quasi vigilia cogitationis obruatur*; et Aristoteles, 7. *Ethic.*, cap. 11. dicit, talem delectationem furari intellectum etiam sapientis frequentissime: atqui minime licitum esse potest exercere actum, per quem quis privatur usu rationis; igitur actus Matrimonii non est licitus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 26. n. 1. 6.*] Si Matrimonii actus foret licitus et honestus, maxime quia eo intenditur propagatio generis humani ad augmentum cultus divini: sed iste finis potest intendi in quolibet concubitu maris cum foemina; igitur si licitum est exercere actum matrimonialem, pariter licebit operam dare generationi cum quavis foemina: hoc autem est absurdum; ergo actus Matrimonii de se non est licitus et honestus.

CONTRA. [*Report. 4. d. 28. n. 5.*] Non invenitur aliquando Deum praecipisse quod de se est illicitum: sed *Genes.*, 1. et 9. tulit Deus praeceptum de propagatione generis humani, quae per Matrimonium repraesentatur, *Crescite*, inquit, *et multiplicamini, et replete terram*; igitur talis actus de se non est illicitus, imo licitus, quatenus exercetur conformiter ad divinum mandatum. — *Rursus*, honestum est agere ad repARATIONEM ruinae Angelorum malorum, et restaurationem illius supernae

Civitatis Hierusalem, secundum divinam praedestinationem: sed electi praedestinati ad reparandam ruinam illam, non producuntur communiter in *esse*, nisi per propagationem: ergo ipsius propagationis actus est licitus.

RESPONDEO dicendum, actum matrimonialem esse licitum; pro cuius declaratione sit PRIMUM DICTUM: hominem velle procreare prolem in specie humana, est actus recte circumstantionabilis, idest, neque bonus, neque malus de se moraliter; sed bonus cum exercetur debitis circumstantiis, et malus quoties non concurrunt necessario requisitae circumstantiae. *Probatur*: etenim talis actus nequit esse de se malus, adeo ut non possit recte circumstantionari, sicut est dare alienum. Nam [*Oxon.* 4. d. 26. n. 2.] non magis est contra rectam rationem vel inclinationem naturalem, hominem salvare speciem suam, quam alia animalia suam; imo tanto magis, secundum inclinationem, quanto ista species est perfectior caeterorum animalium speciebus; igitur, cum nequeat vulgo conservari, nisi per propagationem, non alia via faciendam, quam mixtione maris cum foemina, hanc propagationem procurare non est quid in se malum, quia non contra rectam rationem dictantem speciem esse propagandam atque conservandam. — *Deinde*, quemadmodum is actus non est in se malus, ita nec de se sufficienter bonus bonitate morali; nam nullus actus est sufficienter bonus moraliter ex ratione agentis vel obiecti, nisi amare Deum: id enim nullatenus potest esse contra rectam rationem; imo necessario est secundum rectam rationem, talem nempe actum tendere in obiectum, qui est finis ultimus, propter se volendus, et amandus a quolibet ordinato ad finem, eo modo quo potest finem ultimum diligere. Procreare vero prolem est aliquid ordinatum vel ordinabile ad finem; igitur homo potest recte, et non recte ordinare illud in finem; est igitur actus circumstantionabilis rectis circumstantiis, aut obliquis. — *Rursus* idem probatur: nam [*Oxon.* ib. n. 3. seqq.] ille actus est de se malus, cuius obiecto repugnat esse bonum, sive cuius obiectum repugnat actui, et actus agentis; et per oppositum, ille est de se bonus, cuius obiectum est simpliciter bonum necessarium, et perfectissime conveniens agentis: sed neutrum istorum convenit actui, de quo loquimur, quia eius obiectum non est bonum ultimum, sed ordinabile ad illud, nec repugnat sibi esse bonum per rectas circumstantias; ergo de se nec malus est, nec perfecte bonus moraliter: etenim nullus actus est perfecte bonus ex genere tantum, non indigens scilicet compleri per aliam bonitatem, ad quam ordinetur, nisi amor Dei super omnia; nec est aliquis malus ex obiecto, nisi odium Dei, ut contrariatur charitati; ii dumtaxat, inquam, actus non indigent alia specificatione, sive ex obiecto, quia nullum occurrit ad quod, ut ad finem ipsorum obiectum referatur; sive ex circumstantia et praesertim a fine. Non sunt igitur tales actus contrarii circumstantionabiles, quia iste actus, qui est amare Deum, ex genere habet bonitatem moralem, sicuti odisse primum Principium gloriosum intrinseca scatet malitia. Unde Deus nequit nimium amari amore amicitiae, nec pariter potest quis Deum bene odisse. Reliqui igitur omnes actus ex eorum obiecto praeserunt indifferentiam, ut recte, et non recte vel male queant exerceri. Ac proinde actus procreandi prolem est bene et male circumstantionabilis.

SECUNDUM DICTUM: prima circumstantiarum ad bonitatem moralem

istius actus, ut licite exerceatur, [*Oxon. ib. n. 4.*] est circumstantia *finis*, uti universe evenit in moralibus; estque ista, *velle procreare prolem religiose educandam, ad ampliandum cultum divinum*. Et quidem ad bonitatem huius actus requiri finem, probatur ex 1. *Ethic.*, cap. 12. Siquidem perfecta operatio humana est finis hominis; ad finem enim debent caetera ordinari; finis namque se habet in agibilibus sicut principium in speculabilibus; ergo voluntas ordinate procreandi prolem moveri debet a fine, ut sit talis actus ordinatus. Quod praedictum finem debeat quisque in procurandis liberis sibi statuere, *probatur*; quia quilibet ex charitate tenetur diligere proximum sicut seipsum: [*Report. 4. d. 28. n. 7.*] quisque enim debet iuste velle de altero, quod vult de seipso, ut nimirum sit ad illum finem, scilicet, cultum Dei, ad quem creatus est, secundum Anselmum, 2. *Cur Deus homo*, cap. 2. Cum igitur quilibet debeat diligere se ad honestam conversationem et divinum cultum, et proximum suum, maxime obstringitur sic diligere prolem suam, cui specialiter tenetur. Unde Augustinus, 9. *super Genes.*, cap. 7. *Non omnes*, inquit, *qui habent prolem, habent bonum prolis, sed oportet, ad hoc bonum habendum, ut proles religiose educetur, ad cultum Dei ampliandum*. — Verumtamen haec [*Report. ib. n. 8.*] circumstantia finis, esto sit praecipua inter omnes, non sufficit tamen ad completam bonitatem moralem illius actus; quapropter ulterius opus est, ut procreationis actus fiat a *determinatis personis*, mare scilicet et foemina determinate prolem procurantibus, adeo ut vage et indifferenter eae causae ad suscipiendam prolem non applicentur, sed tantum determinatus mas cum determinata foemina. Nam ratio naturalis non tantum dictat filios esse procreandos, sed etiam fore instruendos, educandos, ac imbuendos pietate, et cognitione rerum; secundum enim Aristotelem, 8. *Ethic.*, c. 12. *filii a parentibus habent esse, nutrimentum et disciplinam*. Atqui filii commode nutriri et imbui pietate et disciplinis nequeunt, nisi certos habeant parentes, et perpetuo invicem obligatos. Etenim filii fornicationis, quamvis habeant certos parentes, non tamen adeo diligens custodia circa eos adhibetur, uti cum legitime natis; ergo oportet ad bonum prolis consequendum, esse filios a determinatis parentibus, ut latius *art. 1.* deductum fuit. Quam sane determinatarum personarum circumstantiam satis Deus in prima Matrimonii institutione expressit dicens: [*Oxon. 4. d. 26. n. 6.*] *et erunt duo in carne una*; nam si duo tantum, igitur determinatus mas determinatae foeminae. Ad quod etiam respiciens Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Unusquisque, ait, suam uxorem habeat, propter vitandam fornicationem*. — Quod si contendas, hanc circumstantiam ratione naturali non probari, ita quod eius oppositum manifeste repugnet rationi naturali; saltem rationi naturali satis videtur consona haec affirmativa, nimirum, *honestum esse ad actum Matrimonii exercendum, concurrere personas determinatas*. — Tertia denique circumstantia requisita ad honestatem et ad completam bonitatem moralem eius actus, est, [*Oxon. ib. n. 7.*] *personas istas determinatas, ad finem praedictum procreandae prolis religiose educandae, debere esse sibi invicem vinculo indissolubili obligatas*. Si enim determinatio certarum personarum ad commorandum et mutuo sibi invicem serviendum valet ad debitam prolis educationem, multo magis ad id conducit perpetua adhaesio earumdem certarum personarum; quae profecto haud sibi perpetuo adhae-

rerent, ob incidentes in dies dissentiendi occasiones, morum diversitatem, et naturae imbecillitatem, nisi ad sic sibi mutuo adhaerendum forent vinculo indissolubili obligatae. Actus igitur Matrimonii est bonus moraliter, cum bonis sit circumstantiis circumstantionabilis, non evidenter quidem notis lumine naturali intellectus, sed apprime consonis iis, quae rectae rationi evidenter sunt nota.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, extitisse declaratum qualis sit finis primarius actus Matrimonii, nimirum suscipere prolem religiose educandam ad cultum divinum; ab hoc ergo fine actus ille accipit specificationem; in quo sane nulla est obliquitas et deordinatio. Sed quia post peccatum exercetur talis actus cum libidinosa inordinatione, indulsit Deus, ut Matrimonium etiam in remedium incontinentiae cederet, et vitandae fornicationis, quod ab Apostolo didicimus, 1. ad Corinth., c. 7. cum enim dixisset: [*Oxon. ib. n. 20.*] *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat: uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro;* subdit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Ex divina igitur institutione, vel indulgentia post lapsum, in actu illo non est deordinatio, non quia sit in se laudabilis, quoties habet alium finem, citra propagationem, sed quoniam, stante naturae pronitate ad ipsum, voluit non solum esse ad officium naturae, vel propagationem filiorum, sed etiam in remedium incontinentiae, quo vitaretur maius malum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. 3. d. 15. n. 18.*] Martyres exponentes se cruciatibus dirissimis ob fidei confessionem, existimandum est, non raro ob dolorem vehementissimum amisisse usum rationis; quod si frequenter id non eveniebat, miraculo adscribendum est; et nihilominus, quia ab usu rectae rationis procedebat, ut ipsorum mens absorberetur, coronam Martyrii inde promeruisse non dubitamus. Eodem modo dantes operam actui matrimoniali ad prolem procreandam, etsi interim ex delectatione mentis acies obruatur, non propterea est deordinatio in actu illo, quia ex recta ratione processit. Quod [*Oxon. 4. d. 26. n. 19.*] si ad ipsam delectationem aspicere per se eos contigerit, videntur non esse immunes a peccato veniali.

AD TERTIUM patet ex dictis; [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] quamvis enim finis circumstantia sit caeterarum praecipua, ad bonitatem nihilominus actus Matrimonii non sufficit, sed oportet una et alias concurrere, scilicet, quod exerceatur a determinatis personis vinculo indissolubili sibi invicem obligatis; quae esto concurrant inter marem et foeminam Matrimonio unitos, minime reperiuntur inter alios, qui Matrimonium non contraxerunt; ideoque mirum non est, si procreandae proli operam dantes graviter peccent, cum exerceant actum contra Legem divinam et inordinatum.

ARTICULUS IV.

UTRUM ACTUS MATRIMONII SIT MERITORIUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 41. a. 4.

VIDETUR actus Matrimonii non esse meritorius. Etenim [*Oxon. 3. d. 18. n. 5.*] meritum consistit in affectione iustitiae, non in affectione com-

modi; imo quicquid hac affectione appetitur demerito deputatur, nisi reguletur per affectionem iustitiae. Sed actus Matrimonii procedit de affectione commodi, qua expetitur delectatio inde procedens; igitur non est actus meritorius. — *Et si dicatur*, [Oxon. ib.] affectionem commodi tunc regulari affectione iustitiae, ob quam tali actui operam dans vult primo et per se prolem religiose educandam, ad ampliandum cultum divinum, cui fini per accidens est, quod actus sit agenti voluptuosus; *contra*, ex hoc fine, ad quem dirigitur talis actus, tantum potest haberi, non esse illum demeritorium agenti; non vero esse meritorium; quia semper stat, procedere pariter ex affectione commodi, delectationem consequi appetente, ex eo enim fieri nequit, ut sit actus virtutis, quae (ut ait Philosophus, 2. *Ethic.*, c. 3.) est circa bonum, et difficile: voluptas autem non est difficilis, sed desiderata et intenta ab affectione commodi.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 26. n. 19.] Actus, quo quis peccat peccato veniali, non est meritorius: sed *art. praec.*, respondendo *ad secundum*, dictum fuit, peccare venialiter ad delectationem per se respicientes, eamque primo intendentes; igitur tunc saltem non exercent coniuges actum meritorium.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 6.] Exequentes divinum praeceptum merentur, si caetera ad meritum necessaria adsint: sed per actum Matrimonii executioni demandatur divinum illud praeceptum, *Crescite et multiplicamini*, *Genes.*, 1. et 9. iuxta Dei institutionem, et Apostoli doctrinam, 1. *ad Corinth.*, c. 7.: *Unusquisque suam uxorem habeat propter vitandam fornicationem*; ergo talis actus est meritorius.

(RESPONDEO dicendum, actum Matrimonii, si in charitate exerceatur, esse meritorium. Nam [Oxon. ib. n. 1. 7.] eiusmodi actus, circumstantionatus circumstantiis *art. praec.* expositis, est actus honestus, laudabilis, et virtutis iustitiae, reddentis unicuique quod suum est, et etiam religionis, cum explicite intenditur proles religiose educanda ad ampliationem cultus divini. [Oxon. 3. d. 81. n. 1.] Vel si finis iste primarius expresse non intendatur, modo positive non excludatur in intentione aut executione actus, (nam tunc quis conaretur contra primum naturae institutum), ut cum dumtaxat praefigitur remedium incontinentiae, si charitate sint praediti qui eum exercent, sine qua charitate nihil potest esse Deo acceptum tamquam meritorium alicuius boni supernaturalis, erit talis actus meritorius, quia a Deo acceptatus, tamquam actum bonum et laudabilem,) pro quo est agenti aliquid a Deo retribuendum, vel alteri, pro quo repraesentaretur. Est, inquam, is actus a Deo acceptatus, in qua acceptatione completive ratio, meriti consistit quae acceptatio, etsi non sit in potestate merentis, nisi dispositive, ex divina nihilominus ordinatione semper sequitur illud completivum ad actionem recte circumstantionatam, sicut semper sequitur animatio ad organizationem factam a causa naturali.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis *in solutione*, et ex responsione statim subiecta. [Oxon. ib. n. 9.] Affectio siquidem iustitiae regulat affectionem commodi, ut non nisi mas a sua petat unde prolem suscipere possit; qui actus, cum a multiplici virtute reguletur, est de se honestus et laudabilis, ac proinde si sint in charitate erit meritorius. — *Et cum additur*, quia virtus est circa bonum et difficile; *respondeo*: [Oxon. 1. d. 17. q. 3. n. 2.] virtus est habitus electivus medii, ut determi-

natur a recta ratione, medium autem virtuose et honeste suscipiendi prolem religiose educandam est mutua translatio dominii corporum maris et foeminae per Matrimonii contractum; [*Oxon.* 4. d. 26. n. 2 7.] qui cum ex sui natura et institutione divina exigat esse indissolubilem et perpetuum, profecto non est facilis, sed plurimum habens difficultatis.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. 17. q. 7. n. 5.] etsi peccatum veniale peccent exercentes actum Matrimonii, illud tamen minime impedire, esse una talem actum meritorium. Sicut enim peccatum veniale non prohibet gratiam infundi, ita nec actum meritorium simul haberi, etsi proinde talis actus minus intense eliciatur. Quamvis ergo ad ipsam delectationem actus per se respicientes, sine exclusione finis primarii eius, venialiter peccent, nihilominus eundem meritorie exequuntur, si sint praediti gratia divina.

QUAESTIO QUADRAGESIMASECUNDA.

DE MATRIMONIO INQUANTUM EST SACRAMENTUM, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Matrimonio in quantum est Sacramentum.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum sit Sacramentum. — 2. Utrum debuerit institui ante peccatum. — 3. Utrum conferat gratiam. — 4. Utrum carnalis commixtio sit de integritate Matrimonii.

ARTICULUS I.

UTRUM MATRIMONIUM SIT SACRAMENTUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — *Report. ib. dist.* 28. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 42. art. 1.

VIDETUR Matrimonium non esse Sacramentum. Nam [*Oxon.* 4. d. 26. n. 12.] omnia Sacramenta novae legis habent efficaciam a passione Christi exhibita, vel praevisa: Matrimonium non habet efficaciam a passione Christi, ne praevisa quidem; ergo non est Sacramentum novae legis. *Probatio minoris;* etenim Matrimonium fuit institutum in statu innocentiae, *Genes.*, 2.: sed si status innocentiae perstitisset, passio Christi non fuisset exhibita, nec praevisa; [*Oxon.* 4. d. 19. n. 6.] decreta enim fuit a Deo post praevisum Adae peccatum, et ordinata in remedium illius; ergo Matrimonium non est Sacramentum Legis Evangelicae. — *Confirmatur,* quia in Evangelio non traditur, quandonam institutum fuerit eiusmodi Sacramentum; [*Oxon.* ib. n. 12.] sed dumtaxat legitur *Matthaei*, 19. Christum olim iam a Deo institutum approbasse; et Paulus, 1. *ad Corinth.*, c. 7. Matrimonii in statu innocentiae instituti, non nisi usum, vel actum sequentem illum contractum docuisse videtur.

2. PRAETEREA. Si ex novo Testamento haberetur, Matrimonium esse Sacramentum, maxime ex illis verbis Apostoli, 5. *ad Ephes.*: [*Oxon.* ib.]

Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia: sed exinde nequit concludi, Matrimonium esse Sacramentum; igitur non traditur in Scriptura huius Sacramenti institutio. *Probatio minoris;* quamvis enim ibi Apostolus loquatur de Matrimonio, ut ex antecedentibus et consequentibus ipsius verbis liquet, tamen Matrimonium non est Sacramentum, nisi quatenus late vel improprie accipitur, pro quolibet scilicet signo rei sacrae; non vero inquantum est signum efficax rei signatae per ipsum. Quod ostenditur ex eo, quia Matrimonium non efficit coniunctionem Christi ad Ecclesiam, quam significat, secundum Apostolum. Quod si aliqua ratione sit eiusmodi signum efficax, pariter poterit esse votum virginitatis signum coniunctionis Ecclesiae virginis ad Christum.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 6. q. 1. n. 14.] Sacramentorum novae Legis Minister, cui competat ex officio ea dispensare, est Sacerdos, vel Episcopus: sed Matrimonium perfici potest absque interventu Sacerdotis; ergo non est Legis Evangelicae Sacramentum.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 8.] Christi Sacramenta constant materia et forma, seu rebus et verbis; sed Matrimonium non conflatur essentialiter rebus et verbis: igitur non est Sacramentum. *Probatio minoris;* tum quia si requirerentur necessario verba; igitur nequiret esse Matrimonium inter eos, qui loqui non possunt; quod tamen communiter falsum reputatur: tum quia, si forma in aliquot verbis consisteret a Christo institutis, utique forent verba praecisa et determinata, ut in aliis Sacramentis: sed apud diversos diversorum verborum est usus in contractu matrimoniali; ergo non est Sacramentum.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 13.] *De Haereticis*, cap. *Ad abolendam*, expresse habetur, sentiendum esse de Ecclesiae Sacramentis non aliter, quam sentit et docet Ecclesia Romana: haec autem sentit et docet, Matrimonium esse septimum inter Ecclesiastica Sacramenta; igitur est proprie Sacramentum a Christo Domino institutum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 48.] Matrimonium esse Sacramentum legis novae, contractui matrimoniali, ante et post lapsum a Deo instituto, annexum a Christo pro Lege Evangelica. Pro cuius declaratione esto PRIMUM DICTUM: ad procreandam prolem religiose educandam, quemadmodum consonum rationi naturali est, marem et foeminam sibi invicem vinculo indissolubili obligari, ut dictum fuit *quaest. antec. art. 1.*, ita expedit talem obligationem indissolubilem oriri ex actu voluntatis personarum obligatarum. *Probat;* nam si adeo difficilis obligatio ortum duceret aliunde, nimirum ex imperio et mandato legislatoris, sine actu voluntatis personarum obligatarum, utique praeter eorum voluntatem cogerentur sibi invicem coniungi, et vicissim perpetuo unus alteri adhaerere, minus proinde sibi invicem placerent, ac si sponte ita obligari elegissent; et ita subesset maior occasio dissentiendi ad invicem; ut enim dicitur 20. q. 3. cap. *Praesens: Quod enim quis non eligit nec optat, profecto non diligit: quod autem non diligit facile contemnit.* Ex quo igitur ista obligatio ex sui natura esse debet indissolubilis, expediens sane est et modum quo fieri debet fore consonum et conformem et conducibilem ad ipsius indissolubilitatem; ac proinde aequum est, innasci ex actu voluntatis personarum obligatarum.

Caeterum [*Report.* 4. d. 28. n. 13.] ista obligatio consequitur ad initum contractum duarum voluntatum libere et sponte et concorditer vicissim

transferentium dominium suorum corporum, ad finem procreandae prolis, ac proinde ad perpetuum usum copulae carnalis. Contractus enim dicitur, quasi simul tractus duarum voluntatum idipsum intendentium. Iste igitur contractus necessario requirit actus voluntatum concordēs in mutua translatione corporum, sicuti in permutationibus et venditionibus communiter accidit. Et porro potestatem sui corporis, quae sua est, nemo transfert in alium, nisi per actum suae voluntatis; per illum enim fit dominus corporis alterius et desinit esse dominus sui. At quia neuter ex commutantibus potest esse certus de actu voluntatis alterius, nisi id certis signis exprimatur, et neuter vellet in alium transferre, nisi conciperet alium pariter in ipsum velle transferre dominium, ac fieri sibi potestatem utendi corpore alterius, ad rationem istius contractus, a quo est illa indissolubilis obligatio, requiritur necessario signum extrinsecum evidenter expressivum actus voluntatis transferentis libere usum sui corporis ad prolis procreationem: quae interna voluntas commode exprimitur per haec signa: *Do, si das: vel do, ut des.*

SECUNDUM DICTUM: [*Report. ib. n. 17.*] huiusmodi contractui mutuae translationis corporum maris et foeminae, a quo est indissolubilis obligatio, congruum est annecti collationem gratiae. Cum enim praedictus contractus arduus sit et difficilis, stante obligatione consequente de perpetua atque inseparabili adhaesione unius ad alterum, ob quam oportet, unum alterius infirmitatis tam physicas quam morales longanimi patientia tolerare et ferre, sibi que invicem subvenire, necessaria est divina gratia, qua contrahentes praeveniantur et adiuventur ad firmiter sibi mutuo adhaerendum et convivendum; et tanto profecto maiori gratia opus habent, quanto maiores ipsis occurrere possunt, et passim incidunt in difficultates tum spirituales, tum corporales, quae profecto longe graviores probantur ac experiuntur ab illis, quam sint eae, quas sustinent et occurrere possunt iis, qui in religione sub Christi suavi iugo vitam exigunt felicem.

TERTIUM DICTUM: [*Repart. ib. n. 18.*] congruum est, hanc gratiam coniugibus dandam in aliquo signo sensibili conferri, atque ad eam infallibiliter seu efficaciter significandam aliquod huiusmodi signum a Deo institui, qui solus signo potest efficaciam tribuere. Etenim cum pro praesenti statu omnis nostra cognitio ortum ducat a sensibus, spirituale in signo sensibili cognitum avidius a nobis quaeritur et appetitur; quo igitur diligentiori studio quaeratur et appetatur gratia ad fortiter et fideliter sustinendum iugum Matrimonii, et exsuperandas difficultates ardui contractus, expedit et apprime congruum est, institui aliquod signum sensibile significans ex parte sui hanc gratiam conferri illis, quibus tale signum adhibetur.

QUARTUM DICTUM: de facto tale signum sensibile institutum fuit a Christo annexum contractui Matrimonii, estque septimum novae Legis Sacramentum. Quae sane institutio nullibi planius invenitur, quam *Matth.*, 19. ubi interrogantibus Pharisaeis, an licitum esset homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa: respondit Salvator: [*Oxon. 4. d. 26. n. 1.*] *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, et foeminam fecit eos? et dixit: Propter quod dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.*

Ubi Christus contractum non instituit, quem institutum fuisse a Deo statim post conditam Evam, constat *Genes.*, 2. Tamen eiusmodi contractui novae Legis Sacramentum addidit, institutum a se illis verbis, [*Oxon.* ib. n. 15.] *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; quod nimirum gratiose coniunxit, scilicet per gratiam Sacramentalem, perficientem illam coniunctionem animarum, quae de libero et voluntario contractu pro mutuo dominium corporis transfertur, homo separare non praesumat.

Hinc *sequitur primo*, Matrimonii contractum inter fideles semper habere rationem Sacramenti, etiamsi id per errorem aut inadvertentiam non intendatur; [*Oxon.* ib. n. 13. seqq.] quia quod talis contractus sit septimum Ecclesiae Sacramentum, non est ex voluntate contrahentium, sed a Christi institutione; posita ergo validitate contractus mutuaeque corporum translatione in finem procreandae prolis (quem finem praesefert natura ipsius actus, modo per positivam voluntatem naturae ordinatio non pervertatur), habetur ratio completa istius Sacramenti, quo utrique contrahentium confertur gratia Sacramentalis, nisi ex parte eorum vel alterius sit obex peccati mortalis, de quo poenitentia non praecessit.

Sequitur secundo, cum legitimum Matrimonium contrahitur inter fidelem et infidelem, eum contractum esse Sacramentum dumtaxat ipsi fideli. Infidelis enim, utpote carens Baptismate, incapax est aliorum Sacramentorum Christi. — *Probat*ur; [*Report.* 4. d. 28. n. 24.] nam cum perficiatur ille contractus per haec, aut consimilia verba, *Accipio te in meam*, et *Accipio te in meum*, forma eius una est unitate integritatis non indivisibilitatis; verba enim illa hinc inde expressiva consensus sunt unum signum integrum et respectu contractus et respectu gratiae. Neque est inconveniens, Sacramentum habere formam integratam ex pluribus partialibus, imo ita evenire in Sacramentis Eucharistiae et Unionis-Extremae, suis locis declaratum fuit; igitur consensus, ut procedit personaliter a quolibet coniugum, quia inducit obligationem contractus passivam et activam ex parte eius, sic praecise perficit Sacramentum in ipso, atque ita cum in fideli nihil desit, quin contractus eius fiat signum sensibile causans gratiam in ipso, perficit ex parte sua Sacramentum; non autem in altero, qui est infidelis; et ita evenit ob causam dictam, esto alias contractus sit ratus et firmus, ut supponitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo [*Oxon.* 4. d. 26. n. 12.] causam meritoriam Sacramentorum extitisse Christi passionem; et pariter concedo, in statu innocentiae institutum esse Matrimonium in ratione contractus honesti; at nego tunc fuisse Sacramentum, signum nimirum efficax gratiae dandae congrue utentibus tali signo ex opere operato. Etsi autem Deus contulerit gratiam ineuntibus hunc contractum ob difficultatem eius, si aberat impedimentum, ex opere operantis, ex sui tamen natura gratiam efficaciter non significabat, quia hoc praecise obtinuit ex Christi institutione. — *Ad confirmationem* patet ex dictis in 4. *Conclusionem*.

AD SECUNDUM, concedo [*Oxon.* ib. n. 12.] Matrimonium, quatenus significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, non esse Sacramentum, nisi communiter dictum; siquidem ut est Sacramentum a Christo institutum significat efficaciter gratiam a se per passionem promeritam,

dandum contractum hunc ineuntibus; et priorem quidem significationem semper a sui primaeva institutione contractus iste habuit, sed secundam accepit a Christo, a quo congruum fuit id signum perfici et fieri, ut non solum amore naturali, sed etiam vinculo charitatis coniuges significarent unionem Christi cum Ecclesia; ac proinde, quamvis planius nullibi haec veritas exprimatur, ac *Matthaei*, 19., ut dictum est, tamen etiam loco allegato a Paulo insinuatur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 15.*] contrahentes, et vicissim potestatem proprii corporis commutantes, esse sibi ipsis Ministros huius Sacramenti; cum enim causa effectiva Matrimonii sit consensus contrahentium, atque hoc Sacramentum sequatur ex divina institutione ad huiusmodi contractum, necessitate Sacramenti non requiritur alius Minister, ut est necessarius in caeteris quae non sunt contractus duarum voluntatum, concorditer in idem conspirantium. Et tametsi nunc ex Ecclesiae praecepto, sub poena nullitatis contractus, requiratur praesentia Parochi et testium, ex quibus constare possit, vere contractum fuisse initum, de necessitate nihilominus Sacramenti, opus non est, Parochum aliqua verba proferre. Cum enim ait: *Ego vos coniungo, in nomine Patris*, etc.; idem est, ac si diceret: declaro, atque approbo vos esse legitime coniunctos; quia non externa alicuius voluntas eam efficit coniunctionem, sed proprius ipsorum contrahentium mutuus consensus signis sensibilibus expressus. Est igitur unus istius Sacramenti Minister unitate integritatis, quemadmodum unica ipsius forma ex duabus partialibus integratur. Sed extimandum non est, hunc Ministrum ita necessario requiri in isto contractu, ut sine eo nequeat esse inter fideles Sacramentum; [*Report. 4. d. 28. n. 24*] quia aliquando Patres contrahunt pro filiis, vel filiabus, ipsis praesentibus, nec per signa proprium consensum exprimentibus, non tamen abnudentibus. Minister igitur huius Sacramenti potest indifferenter esse quisquis valet esse legitimus minister contractus Matrimonii, ut patet cap. finali *De Procuratoribus*, in 6.

AD QUARTUM respondeo, [*Report. ib. n. 23.*] eatenus Matrimonii contractum, et subinde Sacramentum, requirere verba, quatenus per ipsa significatur internus consensus voluntatum; quaelibet ergo alia signa idipsum aequivalenter exprimentia sufficiunt ad validitatem contractus, et consequenter ad Sacramentum, quod semper ex Christi institutione sequitur ad legitimum contractum inter fideles; nequeunt ergo verba proferre validum inire possunt contractum, ac verum suscipere Sacramentum, si caetera adsint; [*Oxon. 4. d. 26. n. 11. 14.*] quod si ex prima huius Sacramenti institutione, necessario verba aliqua requirantur, tunc inter fideles impotentes verba pronunciare foret Matrimonium in ratione contractus, non in ratione Sacramenti, uti eveniebat in Lege naturae et Mosayca, et nunc inter infideles celebratur Matrimonium, qui est verus contractus, non tamen Sacramentum. Verumtamen Salvator in istius Sacramenti institutione nihil immutasse videtur quoad rationem contractus, cui hoc signum efficax gratiae addere voluit, quia iisdem verbis uti sibi placuit, quae ex Dei inspiratione protulerat Adam, quando Matrimonium cum Eva contraxit; ac proinde, quoniam legitime is contractus iniri potest per signa idem quod verba aequivalenter exprimentia, et Sacramentum ad validum sequatur contractum, consequens est, ut etiam inter mutos verum sit Matrimonii Sacramentum, sicuti fieri et

exerceri posse legitimum contractum dubitari non potest, et habetur ex cap. *Tuae fraternitati, De sponsalibus et Matrimonio.*

ARTICULUS II.

UTRUM MATRIMONIUM INSTITUI DEBUERIT ANTE PECCATUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — Report. ib. d. 28.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 42. a. 2.

VIDETUR Matrimonium haud institui debuisse ante peccatum. Nam [*Oxon. 4. d. 26. n. 20.*] Sacramenta sunt medicinae adversus morbos peccatorum: priusquam autem Adam peccavisset, non erat in humana natura aliquis morbus curandus per gratiam medicinalem, efficiendam virtute Sacramentorum; igitur nec tunc oportuit institutam esse medicinam.

2. PRAETEREA. Si ante peccatum Matrimonium extitisset, non ab alio esse debuisset, quam a Deo auctore naturae; alioquin, si lege humana haec obligatio inducta foret, eadem ratione posset abrogari per homines, ex quo necessario deficeret genus humanum: sed si ante peccatum Matrimonium fuit, non a Deo, sed a primo homine fuit; ergo ante peccatum non extitit Matrimonium. *Probatio minoris:* nam [*Oxon. ib. n. 1.*] Genes., 2. habetur, dixisse Adam: *Hoc nunc os de ossibus meis, et caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Et Gloss. dicit,* tunc institutum fuisse Matrimonium; ergo eius institutio non fuit a Deo.

3. PRAETEREA. Matrimonium fuit institutum post diluvium a Deo; [*Oxon. ib. n. 2*] habetur enim Genes., 8. et 9. loquutum esse ad Noe, dixisseque: *crescite et multiplicamini, et replete terram;* ergo Matrimonium non fuit ante peccatum; quia tunc superflue idipsum a Deo iterato mandatum esset, cum prius praeceptum sufficiens fuisset.

CONTRA [*Oxon. ib. n. 1.*] *Matthaei, 19.* Salvator instituturus Sacramentum Matrimonii, refert verba, quae protulit Adam in statu innocentiae, ex divina inspiratione, quibus declaratur institutio contractus matrimonialis, cui contractui, ut per signa sensibilia declarato, ipse addidit Sacramentum; igitur Matrimonium extitit ante peccatum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 2. 12.*] Matrimonium institui debuisse ante peccatum, ac stante innocentia, in qua Deus condidit primos generis humani progenitores. Nam etiamsi status ille felicitatis iuxta Dei intentionem in Adam et in eius posteris perseverasset, secundum rectam inclinationem naturae competeat homini multiplicare speciem suam, eo modo, quo id erat sibi possibile modus autem magis naturalis et proprius multiplicandi homines est per naturalem propagationem. Etsi enim peccatum naturam integram et rectam a Deo conditam vitiaverit, non destruxit tamen, sed cum iisdem eam naturalibus reliquit inclinationibus; igitur omnino conveniens fuit extitisse pro illo statu Matrimonium, per quod genus multiplicaretur humanum. — Atque ita *de facto* rem se habuisse, constat ex divina Scriptura, Genes., 2. ubi narratur dixisse Deum: [*Report. 4. d. 28. n. 25.*] *Non est bonum hominem esse solum; faciamus ei adiutorium simile sibi;* atque illico producta Eva de una

costarum Adae, adduxit ad illum, ut videret quid vocaret eam; quae cum ab Adamo vocata esset Virago, eo quod de Viro sumpta esset, dixit, (facta sibi desuper revelatione de fine, ad quem foemina ordinata fuerat): *Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una*; quibus luculenter expressit tria bona Matrimonii. *Primo*, bonum inseparabilitatis, *Quamobrem relinquet homo patrem et matrem*, idest, cohabitationem patris et matris. *Secundo*, bonum fidei, *et adhaerebit uxori suae*. *Tertio* denique, bonum prolis, *et erunt duo in carne una*, scilicet, pueri ab eis procreandi; fuit igitur institutum ante peccatum a Deo, sed eius institutio promulgata per Adamum. Quibus coniugibus Deus suam benedictionem impartitus est, dicens: *Crescite et multiplicamini, et replete terram*; Genes., 1. Unde Augustinus, 14. *De civit.*, cap. 22. *Nos autem*, inquit, *nullo modo dubitamus, secundum benedictionem Dei, crescere et multiplicari, et implere terram, donum esse nuptiarum, quas Deus ante peccatum hominis ab initio constituit, creando masculum et foeminam, qui sexus evidens utique in carne est*. Et cap. 23. *Quisquis autem dicit, non fuisse coituros, nec generaturos, nisi peccassent, quid dicit nisi propter numerositatem Sanctorum necessarium hominis fuisse peccatum? Quod si credere absurdum est, illud potius est credendum, quod Sanctorum numerus quantus complendae illi sufficit beatissimae Civitati, tantus existeret, etsi nemo peccasset, quantus nunc per Dei gratiam de multitudine colligitur peccatorum*. Haec ille. Fuit igitur [*Report.* 4. d. 32. n. 2.] ante lapsum Matrimonium constitutum in officium naturae, ad prolis nimirum procreationem, religiose educandae, et divino cultui addicendae. Sed per diluvii aquas, deletis hominibus, excepto Noe cum filiis, iterum fuit renovata illa Matrimonii institutio, et ad multiplicationem hominum, et in remedium concupiscentiae, ob quam admodum proni evaserant homines ad actus carnales. Sed et ante diluvium, et post peccatum, ad remedium pariter incontinentiae videtur fuisse indultum hominibus uti Matrimonio, uti colligi potest, Genes., 3. cum dixit Dominus mulieri, *multiplicabo conceptus tuos, et in dolore paries filios, et sub viri potestate eris*: qua sententia subdita viro facta est, atque iussa desideriis illius obtemperare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* ib.] dictum iam fuisse, ante peccatum Matrimonium habere non potuisse rationem medicinae, ob rationem tactam in argumento, quia nimirum tunc nullus erat morbus; erat ergo institutum dumtaxat ad finem multiplicandae prolis in augmentum cultus divini; at commisso peccato, et effraeni concupiscentia regnante in hominibus, in remedium ipsius fuit renovata Matrimonii institutio, a qua extensum fuit ad alium finem, qui esse nequit in statu innocentiae.

AD SECUNDUM respondeo, non ab Adamo, sed a Deo institutum fuisse primo Matrimonium, atque Adamum non ex sui sententia verba illa, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 20] *Hoc nunc os ex ossibus meis*, etc. protulisse, sed veluti praeconem Dei, ac prophetica inspiratione, ut manifeste expressit Salvator, *Matthaei*, 19. Et alioquin Adam non habebat auctoritatem condendi illam legem, et ferendi praeceptum, quo adstringeretur totum genus humanum; quia eadem auctoritate legem a se latam alii, vel ipsemet Legislator potuissent abrogare, cuius contrarium asseruit Christus loc. cit. *Quod*, inquit, *Deus coniunxit, homo non separet*.

AD TERTIUM dico, [*Report.* 4. d. 32. n. 2.] declaratum extitisse, qualiter Matrimonii institutio ante peccatum fuit in officium naturae, causa scilicet propagandae proles; post vero peccatum, etiam ad alium finem ordinabatur, qui fuit remedium effraenis concupiscentiae, sicque evitaretur fornicatio; ac proinde congruum fuit, iterum eandem Legem ferri, propterea quod ex secunda promulgatione extensionem ad alium finem accepisse constat.

ARTICULUS III.

UTRUM MATRIMONIUM CONFERAT GRATIAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 42. art. 3.

VIDETUR gratia non conferri Matrimonium contrahentibus. Nam [*Oxon.* 4. d. 26. n. 15.] utique gratia prima eis non datur; ea enim tribuitur per Baptisma, et recuperatur per Poenitentiam: sed neque secunda, vel gratiae augmentum confertur in Matrimonio; ergo nulla gratia per ipsum elargitur. *Probatio minoris*; qui vitam coelibem agunt in statu gratiae, si in matrimoniali contractu gratiae augmentum reciperent, exinde gratia illa auferetur; igitur per electionem status imperfectioris auferetur gratia status perfectioris, quod credibile non videtur.

2. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 28. n. 17.] Gratia in Sacramentis datur ad curanda vulnera inflicta a peccatis tam actualibus, quam originali; sed concupiscentia carnis est in omnibus, a qua est proclivitas in actus ipsius; igitur si conferretur gratia in Matrimonii contractu, ad hanc coercendam concupiscentiam daretur; igitur nedum expediret, imo deberet, omnes Matrimonium contrahere, pro eius gratiae consecutione, qua carnis concupiscentiae mederentur.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 4.] Matrimonium fuit a Deo institutum ad multiplicationem carnalem generis humani, quae multiplicatio praesupponitur bono spirituali, sicut natura gratiae; igitur ipsum Matrimonium non confert gratiam. *Probatio consequentiae*: si gratia per matrimoniale contractum daretur; igitur multiplicatio secundum naturam non praesupponeretur gratiae, sed magis in ipsa natura gratia intelligeretur, quod haeresis Pelagiana est.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 11.] Matrimonium est Sacramentum novae Legis a Christo institutum; igitur ipsum congrue contrahentibus confert gratiam, cuius Salvator extitit causa meritoria per suam passionem et mortem.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 16.] digne contrahentibus Matrimonii Sacramentum conferri gratiam sacramentalem ex opere operato, perinde ac in aliis Sacramentis. *Ad cuius declarationem*, sciendum, Matrimonium posse tripliciter intelligi: primo, pro vinculo, qui est effectus ipsius contractus; et aliud non est, quam relatio mutuae obligationis, seu dominii, et servitutis, qua vicissim corpora traduntur in potestatem ad finem intentum a contractu; quae relatio est rationis et permanens in anima, quia novum dominium et nova servitus nihil reale

novum ponit in domino vel servo. — *Secundo*, [Oxon. ib.] accipitur Matrimonium pro ipso *contractu* in fieri. Qui contractus est ille actus mutuus voluntatum, et complete constat ex actibus interioribus et exterioribus duarum personarum. De eo autem procedit tamquam effectus obligatio illa perpetua et vinculum indissolubile inter eos, qui ipsum inierunt contractum. — *Tertio* denique, sumitur Matrimonium pro *signo sensibili* ex divina institutione causante gratiam. — *Acceptio* autem vocis pro his tribus aequivoca est, si aequae primo intelligatur illa significare. Sed [Oxon. ib. n. 16. seqq.] per se et *directe* Matrimonii vocabulum videtur importare permanentem, mutuaque, et quidem indissolubilem obligationem; ut proinde *in obliquo* tantum se extendat ad significandum reliquas duas acceptiones. Unde recte dicitur *contractus Matrimonii, Sacramentum Matrimonii*. Et quia [Oxon. ib. n. 17.] de duabus prioribus acceptionibus redibit sermo infra q. 44. art. 3., prout est signum sensibile ex Christi institutione, sic describitur: *Sacramentum Matrimonii est expressio certorum verborum, vel, exhibitio certorum signorum maris et foeminae ad se invicem, significantium traditionem mutuae potestatis corporum ad prolem debite procreandam, ex institutione divina efficaciter significans gratiam conferendam mutuo contrahentibus, adconiunctionem mutuam animorum gratiosam*. Ergo [Oxon. ib. n. 14. seqq.] ipsa verba, vel signa certo exprimentia mutuum animorum consensum in transferendis corporibus, ac subinde legitimum contractum, sunt proximum fundamentum significationis sacramentalis ex Christi institutione, qui, uti aliorum Sacramentorum, esse voluit proprium et specificum effectum, quibus respective causandis daretur gratia digne suscipientibus; ita Matrimonii Sacramento tamquam speciale effectum eius attribuit gratiosam unionem animorum, ad quem effectum producendum, signum hoc sensibile, gratiae suo modo causativum, in animabus contrahentium instituit, nisi contrahant cum obice peccati mortalis. Gratia igitur haec sacramentalis perficit coniunctionem animorum, ex qua est legitimus contractus et vinculum Matrimonii, ut non tantum sit ex naturali benevolentia et dilectione, sed ex vera et supernaturali charitate, in quo hoc Sacramentum ab aliis distinguitur. Cum autem dicitur, *maris et foeminae*, Minister exprimitur Sacramenti; legitimus vero contractus est remotum fundamentum significationis Sacramentalis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 20.] concedendo, per Matrimonium tribui gratiam secundam, seu augmentum charitatis praeexistentis, et quidem ex opere operato; et etiam per modum meriti, quia contractus ille, cui annectitur Sacramentum, est de se honestus et arduus. — *Et cum arguitur*, quia qui ad eam diem vixissent in coelibatu, et in statu gratiae, acciperent gratiae augmentum ex electione status imperfectioris; *respondeo*, id non esse putandum incredibile, quia status ille perfectior est tantum consilii; imo in casu, quo tantum superessent qui castitatem voverunt, vel etiam admodum pauci ab eis, tenerentur obedire divino illi mandato, *Crescite et multiplicamini*; nulla est ergo repugnantia ineuntibus Matrimonium et excedentibus a coelibatu dari gratiam sacramentalem, ob aliud meritum diversum a merito coelibatus.

AD SECUNDUM dico, [Report. 4. d. 28. n. 17.] utique Matrimonium post lapsum esse non solum ob bonum prolis, sed etiam ad vitandam

incontinentiam, propter quem finem concedo, indigere coniugatos speciali gratia divina per Sacramentum Matrimonii collata. Sed non tantum hac via posse quemque et coercere carnis suae petulantiam, et referre, ex Dei gratia, victoriam; nam quod potest gratia matrimonialis, potest et gratia continentiae, quod donum poterit quis a Deo obtinere, si instanter petat, ut docet Evangelium.

AD TERTIUM concedo, [Oxon. 4. d. 26. n. 2. 7. 11.] carnalem procreationem praesupponi ad multiplicationem spiritualem, ut natura praesupponitur gratiae; quia revera nisi quis natus fuerit, et natus secundum carnem, nequit in Christo renasci per Baptismum spiritualiter, aut consequi supernaturalia dona, nisi de speciali Dei providentia aliter disponatur. Quia tamen haec carnalis multiplicatio cum debitis mediis et fine obtineri non poterat, nisi mas cum foemina determinata vinculo indissolubili unirentur, primum Deus instituit contractum Matrimonii, cui ipse assistebat, id foedus ineuntibus dans gratiam per modum meriti, ob difficultatem eius; et demum Christus eidem rationem Sacramenti novae Legis addidit, per quod ex opere operato daretur gratia contrahentibus, ut dictum est.

ARTICULUS IV.

UTRUM CARNALIS COMMIXTIO SIT DE INTEGRITATE MATRIMONII.

*Doctor, Oxon. 4. d. 30. — Report ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 42. art. 4.*

VIDETUR carnalis commixtio esse de integritate Matrimonii. Nam [Report. 4. d. 28. n. 25.] Matrimonium integratur ex bonis Matrimonii; unum autem ex Matrimonii bonis est bonum prolis, expressum illis verbis Adae Genes. 2.; *Et erunt duo in carne una*, prolis scilicet generandae; ergo quandoquidem tale bonum nequeat adipisci sine commixtione carnali, sequitur Matrimonium integrari ipsa carnali commixtione.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 26. n. 18. seqq.] Matrimonium in statu innocentiae debuit a Deo institui ad speciei multiplicationem; post peccatum vero et ad hunc finem, et in remedium carnalis concupiscentiae: sed sine carnali commixtione utroque fine frustraretur, quia neque foret in officium naturae, neque in remedium; igitur carnalis commixtio est de integritate Matrimonii.

3. PRAETEREA. Secundum *Magistrum* 4. dist. 26. cap. 6. Matrimonium significat spiritualem coniunctionem Christi cum Ecclesia, et corporalem quia naturam assumpsit humanam. *Ut enim*, inquit, *inter coniuges coniunctio est secundum consensum animorum, et secundum permutationem corporum, sic Ecclesia Christo copulatur voluntate, et natura, quia idem vult cum eo; et ipse formam sumpsit de natura hominis*: sed citra carnalem commixtionem hanc Matrimonium non haberet significationem; ergo de necessitate spectat ad integritatem eius.

CONTRA. [Oxon. ib.] Magister, *ibidem*, cap. 7., dicit, errorem esse sentire, sine carnali copula non posse contrahi Matrimonium, et quidem perfectum, quale fuit inter Ioseph et Beatam Virginem; *quod coniugium tanto*, inquit, *sanctius fuit, atque perfectius, quanto a carnali opere immunius.*

RESPONDEO dicendum, carnalem commixtionem non spectare ad rationem essentialiter integrantem Matrimonium, adeo ut sine ea valeat perfecte subsistere, etsi intrinsece ordinetur ad ipsam veluti ad medium, per quod attingitur finis eius. *Declaratur prima pars*; etenim non intellecta copula carnali, habetur, et subsistit completa ratio essentialis Sacramenti Matrimonii; igitur non spectat ad integritatem essentialem Sacramenti Matrimonii. *Probatur assumptum*; nam [Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 4.] contractus legitimus Matrimonii, ad quem in Lege Evangelica sequitur septimum Sacramentum, consistit in mutua datione vel translatione domini corporum ad perpetuum usum copulae carnalis; non absolute, adeo ut iste finis constituat rationem talis contractus, sed solum sub conditione implicita, scilicet, si petatur; ergo cum illa translatio domini corporum absoluta sit, et nullo modo conditionata, ad primariam eius integritatem nequit spectare copula carnalis, quae nonnisi sub conditione eo in contractu intelligitur. Quod [Report. 4. d. 30. q. 2. n. 7.] autem usus rei non includatur essentialiter in dominio ipsius, probatur *extra De Verb. significatione*, cap. *Exist.* in 6. ubi Dominus Papa dicit ex sententia, quod retento dominio alicuius rei, potest usus illius ab tali dominio perpetuo separari. Cum itaque essentialis Matrimonii integritas consistat in mutua translatione domini corporum ipsorum contrahentium perpetuo duratura, non oportet ad rationem essentialem talis contractus intelligere usum corporum per copulam carnalem. Quod et in adultera est evidens, quae post divortium habet dominium in corpus viri, ut ante divortium, sed est privata iure utendi illo ex Lege divina. Quoniam igitur stat ratio contractus matrimonialis, nequit ducere alium virum; et quia copula carnalis non est de integritate primaria talis contractus, interdicta est usu corporis viri, cuius interim possidet dominium.

Etsi [Report. 4. d. 31. n. 4.] autem copula carnalis non spectet ad intrinsecam perfectionem et essentialem integritatem contractus matrimonialis, *integrare* nihilominus *extrinsecam eius bonitatem*, constat ex eo, quia est finis Matrimonii: finis autem est perfectio extrinseca eius, quod ad finem ipsum ordinatur. Sed copula ipsa carnalis non est finis principalis Matrimonii, bene tamen proles religiose educanda in augmentum cultus divini. At quia finis ille principalis et remotus obtineri nequit sine carnali commixtione maris et foeminae, hinc carnalis copula est quidem Matrimonii finis, verum minus principalis et propinquus; qui duo fines sunt inter se subordinati, integrantes extrinsecam perfectionem Matrimonii.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet, [Report. ib. n. 4. seqq.] ex statim dictis, quia integritas quam habet Matrimonium ex prole et commixtione carnali, qua ipsa acquiritur proles, est integritas et perfectio extrinseca, qualis accedit ex fine enti ordinato ad finem; verum, sicuti ad finem non posset esse aliquod ens ordinatum, nisi per formam sibi intrinsecam foret substantialiter perfectum, ita nequit eius essentia compleri et integrari per ordinem ad finem; oportet enim ut prius sit in suo *esse* completum, et exinde ordinatur ad finem. Et revera matrimonialis contractus per aliud quid omnino in suo esse constituitur, quam per copulam carnalem, ut declaratum fuit *in solutione*, ac proinde ipsa copula, et proles per illam acquirenda dumtaxat ad extrinsecam eius perfectionem atque integritatem pertinere possunt.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 30. q. 2. n. 4. — *Report.* 4. d. 31. n. 4.] ea ratione aliud non probari, nisi quod declaratum fuit in *solutione*, et dictum statim, respondendo *ad primum*.

AD TERTIUM respondet Magister *loc. cit.*, revera Matrimonium, quod est expers copulae carnalis, non habere illam duplicem significationem; quia etsi figuret unionem Christi et Ecclesiae quae est in charitate, non tamen illam quae est in naturae conformitate; nec ideo propterea minus sanctum esse coniugium, quia (ut ait Augustinus, *De bono coniugali*, cap. 18.) *In nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quam foecunditas ventris.* [*Report.* ib.] Habetur ergo sine carnali copula in legitimo contractu matrimoniali et sanctitas Sacramenti in Lege Evangelica, atque perfecta proinde significatio eius signi sensibilis iuxta Christi institutionem, quamvis careat extrinseca illa integritate, quae est ex fine minus principali et propinquo, ac propterea non obtineat significationem, quae inest Matrimonio ob talem integritatem, quae nihilominus significatio non spectat, nec oritur ex ratione Sacramenti.

QUAESTIO QUADRAGESIMATERTIA.

DE MATRIMONIO QUANTUM AD SPONSALIA, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de Matrimonio absolute considerato.

Ubi *primo*, agendum est de sponsalibus: *secundo*, de Matrimonii ratione: *tertio*, de eius causa efficiente, scilicet de consensu: *quarto*, de eius bonis: *quinto*, de impedimentis ipsius: *sexto*, de secundis nuptiis: *septimo*, de quibusdam Matrimonio annexis.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Quid sint Sponsalia. - 2. Qui possint contrahere Sponsalia. - 3. Utrum Sponsalia dirimi possint.

ARTICULUS I.

UTRUM SPONSALIA SINT FUTURARUM NUPTIARUM PROMISSIO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 43. art. 1.

RESPONDEO dicendum, nomine sponsalium aliud non intelligi in Ecclesia Catholica, nisi mutua promissio futurarum nuptiarum, [*Report.* 4. d. 28. n. 14.] talibus aut consimilibus verbis expressa, *Ego te recipiam in meam*, et *Ego te recipiam in meum*: quod diserte habetur, *Extra De Sponsalibus*, cap. *Si inter virum*, et in pluribus aliis capitulis, et 30. q. 5. cap. *Nostrates*. [*Oxon.* 4. d. 28. n. 2.] Cum enim contractus matrimonialis, quo mutua inducitur obligatio et vinculum perpetuum inter contrahentes, sit datio pro alio recipiendo, propterea quod vicissim tradatur, ac pariter accipiatur potestas alterius corporis, necessario pro-

inde talis mutuus consensus et permutatio potestatis corporum debet exprimi per verba de praesenti, significantia nimirum, revera quemque ex contrahentibus actu tradere alteri potestatem sui corporis. Quotiescumque igitur mas foeminae et e converso, non de praesenti tradit sui corporis potestatem, sed tantum alio tempore se traditurum promittit, Matrimonii contractus non intervenit, [*Magist. sent. 4. 27. lit. L.*] sed sponsio dumtaxat de eo opportuniori tempore ineundo, atque ab tali *sponsione* nuncupantur *sponsalia*, quae subinde recte dicuntur futurarum nuptiarum promissio; quia dum adest promissum de permutatione potestatis corporum, abest revera ipsa realis permutatio, vel contractus matrimonialis. Porro nuptialia pacta de futuro, etsi tribuant paciscentibus nomen Sponsi et Sponsae, attamen ipsi interim coniuges non sunt donec fiat de praesenti mutua translatio potestatis corporum; ex qua Sponsus et Sponsa coniuges evadunt, obnoxii scilicet vinculo perpetuae obligationis, fundato super mutua et irrevocabili corporum potestatis translatione. Sponsalia igitur pacta quaedam sunt futurarum nuptiarum.

ARTICULUS II.

UTRUM TEMPUS SEPTENNII SIT CONVENIENTER ASSIGNATUM
SPONSALIBUS CONTRAHENDIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 43. art. 2.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 26. n. 8.*] cum ad validitatem contractus Matrimonii requiratur liber consensus contrahentium, adeo ut revera et cum effectu quisque eorum libere transferat in alium sui corporis potestatem, convenientissime promissioni eiusmodi contractus faciendae tempore opportuno aetas septennis praescribitur, adeo ut nulla habeatur talis promissio ante id temporis spatium facta. Nam pueri cum ad septennium pervenerint, regulariter pollent vi discretiva, quae sufficiat debitae intentioni concipiendae, quave obligare se possint ad persolvendum, ac repraesentandum, quod se suo tempore facturos sponderunt. [*Oxon. ib. q. 2. n. 2.*] Quamvis igitur pueri destituantur potentia, cuius fit permutatio in Matrimonii contractu, ac proinde nequeant Matrimonium contrahere, unde coniuges sint et dicantur, possunt tamen inire sponsalia, seu polliceri futuras nuptias, pro tempore nimirum, quo habituri sunt potentiam contrahendi, seu cognoscendi uxorem in ordine ad prolem. Quod tempus ferme ponitur in masculo quatuordecim annorum, et duodecim in foemina. Quoniam igitur puer ante septennium non habet sufficientem discretionem pollicendi futuras nuptias, sponsalia ante septennium contracta nulla atque irrita habentur, ut diseretè continetur *Extra, De dispensatione impuberum, cap. Litteras*, ubi et Gloss.

ARTICULUS III.

UTRUM SPONSALIA DIRIMI POSSINT.

Doctor, Oxon. 4. d. 28. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 43. a. 3.

VIDENTUR sponsalia dirimi non posse. Etenim [*Oxon. 4. d. 28. n. 1.*] omne vinculum vel contractus, ad quem licite potest sequi carnalis co-

pula, est Matrimonium vel Matrimonii contractus: sed post sponsalia inita vel expressum consensum verbis de futuro, licite sequitur copula carnalis; hi enim non dicuntur fornicarii, quia subsequente copula carnali, Ecclesia simpliciter dicit esse Matrimonium inter illos; ergo sponsalia dirimi nequeunt. Quod et expresse habetur, *Extra, De sponsalibus et Matrimonio, cap. Is qui fidem dedit.*

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Impletio promissi, sicut et fidelitas, est de lege naturae; igitur qui sponsalia iniit, lege naturae adstringitur ad satisfaciendum promisso: sed non detinetur ea obligatione ex ipso actu redendi; quia talis actus nec est forma contractus, nec Sacramenti; ergo ante ipsum actum sic adstringebatur; igitur tunc fuit vere Matrimonium, et ita indissolubile; et per consequens promissio illa vel sponsalia inducunt vinculum indissolubile.

CONTRA. *Magister, 4. dist. 28. cap. 1. Considera, inquit, quia longe aliud est promittere, et aliud facere. Qui promittit, nondum facit. Qui ergo promisit se in uxorem ducturum aliquam, nondum eam duxit in uxorem, et quae spopondit se nupturam, nondum nupsit;* ergo si sponsalia Matrimonium non efficiunt, ipsa dirimi possunt.

RESPONDEO dicendum, sponsalia quaelibet quae ad matrimonialem contractum non devenerunt, esse solubilia ac dirimi reipsa posse, seu iusta causa adsit, seu non; quamquam resiliens a promisso irrationabiliter culpa non careat. Siquidem [*Oxon. ib. n. 2.*] Matrimonii contractus inducens obligationem et vinculum indissolubile est datio, non quidem liberalis, sed pro alio recipiendo, sive permutatio et traditio mutua potestatis corporum ad usum copulae carnalis pro liberis procreandis. Sed nemo promittendo tradit illud quod promittit se tempore opportuno daturum. Imo est manifesta contradictio, quod quis simul promittat se facturum, et faciat; promissio enim est de tradendo in futurum: consensus autem de futuro expressus signis convenientibus ei consensui non est nisi promissio; ergo impossibile est fieri, exercerique tali contractu praesentem traditionem potestatis mutuae corporum; atque ita longe abest a contractu Matrimonii futurarum nuptiarum promissio, ac proinde non spectat ad hanc promissionem seu contractum sponsalium indissolubilitas, quae solummodo contractum Matrimonii ex divina institutione necessario consequitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, copulam carnalem esse illicitam, nisi sequatur ex contractu sui natura indissolubili, qualis est matrimonialis tantum, verbis de praesenti expressus. — [*Oxon. ib.*] *Et, cum dicitur, Ecclesia tenet esse verum Matrimonium, si subsequatur copula carnalis, post sponsalium contractum;* respondeo, revera Ecclesiam ita praesumere, quia putat noluisse eos peccare mortaliter in illa copula, atque ita vel antecederet vel concomitaretur contractum initum de futuro mutatum esse in contractum de praesenti, expressum utique verbis congruentibus, ac proinde marem ex matrimoniali affectu eo novisse suam uxorem. Cum enim occulta cordium lateant, semper Ecclesia praesumit, atque iudicat in meliorem partem, nisi constet de opposito. Caeterum nisi actus ex matrimoniali consensu procedat, per copulam carnalem non efficitur legitimum Matrimonium, et qui ita se gerit plane fornicatur, cognoscens carnaliter non suam, de qua re amplius infra q. 46. art. 2.

AD SECUNDUM, cum dicitur, [*Oxon. ib. n. 4.*] vinculum indissolubile

spectans ad obligationem nuptiarum postea contrahendarum, esse Matrimonium; *respondeo*, Matrimonium esse indissolubile de iure et de facto; at obligationem ex sponsalibus esse indissolubilem de iure quidem, sed nequaquam de facto. Promissio igitur, quamquam sit de lege naturae servanda, ubi non emergit iusta causa resiliendi, tamen non attingit ad indissolubilitatem sequentem ad contractum dationis, vel permutationis. Etsi propterea promittens teneatur solvere quod promisit, res nihilominus promissa manet sua; qua semel alteri data, nequit postea ab illo, cui data est, auferri, ut reddat alteri, cui promissa fuit; quia amplius sui iuris non est; nec tenetur ad restitutionem; quia nihil abstulit reddendum; tenetur tamen poenitere de impossibilitate reddendi promissum, sive de defectione promissionis, ipse enim sibi videns et volens talem impotentiam fecit.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQUARTA.

DE MATRIMONIÏ DEFINITIONE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de ratione Matrimonii.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Matrimonium sit in genere coniunctionis. - 2. Utrum convenienter nominetur. - 3. Utrum convenienter definiatur.

ARTICULUS I.

UTRUM MATRIMONIUM SIT IN GENERE CONIUNCTIONIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 27. — Report ib. q. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 44. art. 1.

VIDETUR Matrimonium non esse in genere coniunctionis. Nam si [*Report. 4. d. 27. q. 2. n. 1.*] Matrimonium pertineret ad genus coniunctionis, certe aut coniunctio acciperetur pro coniunctione passiva, aut pro relatione. Non *primum*, quia tunc Matrimonium esset de genere Passionis, quod est falsum; quia passio, transeunte actione, non manet: Matrimonium autem perseverat, non manente actione; alioquin inter dormientes non esset Matrimonium, cum tunc non adsit passio. Nec *secundum*, *probat*ur; nam relatio nequit esse terminus vel principium motus aut mutationis, 5. *Phys. t. c. 10.* Sed Matrimonium potest esse terminus alicuius mutationis, siquidem matrimonialiter alicui coniunctus vere aliter se habet nunc, quam prius, quando non erat sic coniunctus; nec potest haec mutatio ad aliquid aliud terminari, quam ad Matrimonium; igitur Matrimonium non est in genere coniunctionis.

2. *PRAETEREA.* [*Report. ib. n. 3.*] Quamvis eadem sit via ab Athenis ad Thebas, quae a Thebis ad Athenas, ut inquit Philosophus, 3. *Phys. t. c. 10.* alia nihilominus est habitudo vel relatio ab Athenis ad Thebas, et e converso, quia aliud fundamentum et alius terminus; ergo si Ma-

trimonium sit coniunctio maris et foeminae, licet videatur eadem coniunctio materialiter viri ad uxorem, et e contra uxoris ad virum, est nihilominus alia et alia formaliter; atque ita si Matrimonium inter virum et mulierem sit relatio coniunctionis, unum Matrimonium videtur esse formaliter duo Matrimonia; quia alia habitudo viri ad mulierem, et alia mulieris ad virum, et consequenter Matrimonium non erit essentialiter unum.

CONTRA. *Magister* 4. dist. 27. cap. 2. *Sunt ergo, inquit, nuptiae, vel Matrimonium, viri mulierisque coniunctio maritalis, inter legitimas personas individuum vitae consuetudinem retinens*; igitur Matrimonium est in genere coniunctionis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 16. 18.] q. 42. art. 3. declaratum fuisse qualiter Matrimonium potest tripliciter accipi, idest, pro vinculo indissolubili sequente ad contractum mutuae donationis potestatis corporum: item pro ipso contractu in fieri, quo transfertur vicissim potestas corporum in usum procurandae prolis, constatque complete ex actibus voluntatum ipsorum contrahentium et signis sensibilibus internum consensum exprimentibus: et denique pro signo sensibili ex institutione divina, ad cuius positionem Deus largitur gratiam sacramentalem congrue et legitime talem contractum ineuntibus. Cum igitur Sacramentum Matrimonii supponat legitimum contractum maris et foeminae, ad quem sequitur perpetua obligatio atque indissolubile vinculum, ipsum est in genere coniunctionis, non actualis, sed habitualis, quemadmodum ipsa mutua obligatio est habitualis. Potest [*Report.* 4. d. 28. n. 28. seqq.] etiam intelligi Matrimonium esse coniunctio actualis, cum accipitur pro ipso contractu, qui perficitur per actum coniungendi, seu transferendi vicissim potestatem corporum ad prolis procreationem, qui actus, ut tactum fuit, constat complete ex interno mutuo consensu voluntatum transferentium, et ex signis externis intrinsecum contractum significantibus. Matrimonium igitur est coniunctio tam actualis, quam habitualis maris et foeminae ad procreationem prolis religiose educandam in augmentum cultus divini.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, Matrimonium, quod est coniunctio maris et foeminae, esse relationem. Quae si sit realis, extrinsecus dicenda est advenire extremis; ad quam relationem non negat Philosophus 5. *Physic.* esse motum vel mutationem; imo ibi concedit motum esse ad *ubi*, quod non est aliud, quam respectus extrinsecus adveniens. Verius [*Oxon.* 4. d. 26. n. 16.] tamen videtur esse relatio rationis, quia nihil est inter coniuges, nisi dominium novum et nova servitus per novam commutationem; dominium autem novum et servitus nova nihil reale ponit in domino vel servo; et ita evenit in caeteris obligationibus, quibus transferuntur dominia et noviter acquiruntur. Hanc igitur relationem non oportet esse terminum motus, quia mutatio praevia, ad quam sequuta est, fuit per actum voluntatis, non derelinentem aliquid inductum; sicuti nec aliquid derelinquitur a signo exteriori, expressivo interni contractus.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 27. q. 1. n. 2.] Matrimonium esse unum unitate integritatis, non indivisibilitatis, uti universaliter evenit in omni contractu. Nam contractus includit duas partes, scilicet assensum huius et illius; et in utroque pariter duos actus, nempe interiorem, et exteriorum illius interioris significativum.

ARTICULUS II.

UTRUM MATRIMONIUM CONVENIENTER NOMINETUR.

Magister Hiquaeus, in Comment. super 26.^a d. 4. sent. Scoti, n. 2
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 44. art. 2.

RESPONDEO dicendum, coniunctionem maris et foeminae ad prolem suscipiendam, religioseque educandam, recte vocari a matre Matrimonium magis, quam patrimonium a patre; idque pluribus de causis. Primo, ut mater efficiatur mulier nubens, ut ait B. Augustinus lib. 19. contra Faustum, cap. 16. Secundo, quia in filiorum procreatione magis apparet officium matris, ratione laboris, educationis, lactationis in tenera aetate, et nutritionis in utero. Nomen autem patrimonii ad bona externa spectat, in quibus magis apparet officium viri. Tertio, eo quod in generatione filiorum certior sit mater, quam pater, cap. Ex litteris. De conversione infidelium. — Appellatur quoque hic contractus conubium a velamine, quo teguntur coniuges, cum benedictionem recipiunt, quasi a nube, qua tegitur caelum, ut inquit Isidorus, lib. 9. Etym., cap. De coniugiis, vel ob pudorem, ut annotavit B. Ambrosius, lib. 1. De Abraham, cap. 9. cui favent verba Achimelechi ad Saram uxorem Abraham, dantis ei velum, quo se obtegeret, Genes. 20.; vel ut solis maritis se obnoxias sciant 30. q. 5. cap. Nostrates. Dicitur praeterea coniugium, a communi iugo, quod in vitae societate et indissolubili communione ferre debent.

ARTICULUS III.

UTRUM MATRIMONIUM CONVENIENTER DEFINIATUR IN LITTERA.

Doctor, Oxon. 4. d. 27. q. 1. — Report. ib. q. 2. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 44. art. 3.

VIDETUR Magister minus convenienter definire Matrimonium, cum [Report. 4. d. 27. q. 2. n. 3.] 4. dist. 37. cap. 2. dicit: *Matrimonium est viri mulierisque coniunctio maritalis inter legitimas personas individuum sive indissolubilem vitae consuetudinem retinens.* Nam [Oxon. 4. d. 27. q. 1. n. 1.] tali oratione non exprimitur finis matrimonialis contractus, qui est procreatio prolis religiose educandae; quem tamen constat expressisse Deum cum ipsum instituit, dicens, *et erunt duo in carne una*, scilicet prolis generandae; igitur cum ad hunc finem sit institutus a Deo, videbatur in ipsius definitione necessario exprimendus.

2. PRAETEREA. In definitione caeterorum Sacramentorum exprimitur eorumdem Minister, saltem indeterminate: sed in praeallegata Matrimonii definitione nullus significatur, nec subinde intelligitur ipsius Minister; ergo minus convenienter traditur.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 1. q. 6. n. 13.] Sacramenta novae Legis efficiunt quod figurant: sed quod ab ipsis efficitur, importari exprimique necessario debet in eorumdem definitionibus; quia in eo continetur proprius eorum effectus, ad quem sunt instituta, et quo ab aliis distinguuntur; igitur cum nihil tale habeatur in Magistri definitione, non est conveniens.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 27. q. 1. n. 1.] 27. q. 2. *in principio* proponitur praefata Magistri descriptio; ergo tamquam corpori Iuris Canonici inserta, est pro convenienter tradita habenda.

RESPONDEO, annotatum [Oxon. 4. d. 26. n. 16. seqq.] fuisse supra, q. 42. art. 3., qualiter Matrimonium potest tripliciter accipi, nempe, pro vinculo indissolubili, qui est effectus contractus; et pro ipso contractu *in fieri*; et tertio, pro signo sensibili ex Christi institutione causante gratiam, legitimo illi contractui annexo. Et quoniam de hac tertia acceptione *loc. cit.* actum fuit, pro declaratione definitionis Magistri dicendum, recte describi Matrimonium prout sumitur pro vinculo indissolubili sequente ad contractum maris et foeminae in hunc modum: *Matrimonium est vinculum indissolubile inter marem et foeminam, ex mutua translatione potestatis corporum suorum in se invicem facta ad procreandam prolem debite educandam*. Quatenus vero pro ipso contractu *in fieri* accipitur, potest describi sic: *Contractus Matrimonii est maris et foeminae mutua translatio corporum suorum, pro usu perpetuo, ad procreandam prolem, debite educandam*. Prior definitio datur per causam formalem, *Vinculum indissolubile*; per materialem, *maris et foeminae*; per efficientem, *ex mutua translatione* etc.; et per finalem, *ad procreandam prolem* etc.; est igitur completa definitio, declarans quicquid est implicite in definito. Consimiliter secunda completa est, in qua ponitur *translatio*, loco generis; *corporum suorum*, materia contractus specificatur; *maris et foeminae*, personas contrahentes; reliqua vero usum et finem contractus. — Quibus ex descriptionibus intelligitur Magistri definitio, [Oxon. ib.] quae praecise non exprimit ipsum indissolubile vinculum, aut praecise contractum *in fieri*, sed complectitur utrumque, tam scilicet contractum, quam vinculum indissolubile, ex illo sequens. Etsi vero distinctius ea duo percipiantur per speciales descriptiones, cum vero veluti unicum definitum, declarandum suscipitur, convenienter id praestatur per Magistri definitionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 5.] sufficienter exprimi finem, ad quem fuit iste contractus a Deo institutus, per hoc quod dicitur, *Viri et mulieris coniunctio maritalis*; quia talis coniunctio de se est ordinata ad prolis procreationem. Recta autem et religiosa eiusdem prolis educatio intelligitur ex eo quod est inter legitimas personas, vinculo indissolubili mutuo adstrictas; exinde enim excluditur vaga quaevis coniunctio maris et foeminae, et eorundem separatio, quae in prolis detrimentum, eiusque probam atque religiosam educationem cederent et redundarent.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. ib. n. 15.] contractus matrimonialis Ministros (et etiam Sacramenti Matrimonii) vel causas effectivas esse ipsos contrahentes vel mutuo vel utrumque sibi, quod sane in Magistri definitione expresse continetur.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. ib. n. 16. seqq.] Magistrum non definivisse per adductam descriptionem Matrimonium, quatenus est Sacramentum, sed dumtaxat prout est legitimus ac indissolubilis contractus maris et foeminae transferentium mutuo potestatem suorum corporum, ad prolem suscipiendam, religioseque educandam.

QUAESTIO QUADRAGESIMAQUINTA.

DE CONSENSU MATRIMONII SECUNDUM SE,
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de consensu ubi primo agendum est de ipso consensu secundum se considerato: secundo, de consensu iuramento vel carnali copula firmato: tertio, de consensu coacto et conditionato, quarto, de obiecto consensu.

Circa primum quaeruntur quinque.

1. Utrum consensus sit causa efficiens Matrimonii. - 2. Utrum oporteat consensum per verbum exprimi. - 3. Utrum consensus expressus per verba de futuro faciat Matrimonium. - 4. Utrum consensus per verba de praesenti expressus, si desit interior consensus, exterius faciat verum Matrimonium. - 5. Utrum consensus in occulto factus per verba de praesenti faciat Matrimonium.

ARTICULUS I.

UTRUM CONSENSUS SIT CAUSA EFFICIENS MATRIMONII.

Doctor, Oxon. 4. d. 27. q. 2. — Report. ib. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 45. a. 1.

VIDETUR consensus non esse causa efficiens Matrimonii. Nam [*Oxon. 4. d. 26. n. 14. seqq.*] Matrimonii, ut aliorum Sacramentorum, institutio est a voluntate divina: sed consensus mutuus contrahentium spectat ad voluntatem humanam; ergo eiusmodi consensus nequit esse causa efficiens Matrimonii.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 8.-12.*] Matrimonium significat coniunctionem Christi cum Ecclesia: sed hanc ipsam coniunctionem significat consensus mutuus duarum voluntatum, potestatem suorum corporum transferentium; igitur idem est Matrimonium, ac consensus mutuus: sed nihil est causa sui ipsius, ut sit; ergo consensus non est causa efficiens Matrimonii.

3. PRAETEREA. Causa efficiens ea est, ad quam sequitur effectus, cum ipsa fuerit in actu: sed posito mutuo contrahentium consensu non habetur Matrimonium; [*Oxon. 4. d. 27. q. 2. n. 1.*] igitur talis consensus non est causa efficiens Matrimonii. *Probatio minoris:* si ad Matrimonium sufficeret consensus internus signis sensibilibus expressus, nemo posset esse certus se vere Matrimonium contraxisse, sicuti nullus est certus de consensu alterius; nemo enim videt alterius voluntatem: hoc autem est inconueniens, quia tunc coniuges non possent uti citra omnem formidinem actu Matrimonii, sine periculo fornicationis; igitur oportet ad Matrimonium aliquid aliud concurrere; atque ita consensus non est causa efficiens Matrimonii.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] 32. q. 2. cap. *Honorantur.*, in textu et in Glossa. Et *extra De Sponsalibu*, cap. *Tuae*, sufficit ad Matrimonii con-

tractum expressio parentum pro filiis; igitur consensus non est causa efficiens Matrimonii.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 8.] Nemo transfert potestatem sui corporis, quae sua est, in alium, nisi per actum voluntatis suae; quia per illum fit dominus, et desinit esse dominus, et ita facit alium dominum sui corporis; igitur quicquid uterque contrahentium acquirit in corpore alterius, transfertur in utroque per actum voluntatis libere transferentis cum signo extrinseco evidenti: igitur eiusmodi mutuus consensus Matrimonium efficit. — *Rursus*, [*Report.* 4. d. 27. q. 1. n. 2.] per tacitum consensum nulli acquiritur ius habendi aliquid; sed per Matrimonium acquiritur coniugibus ius in corpus alterius coniugis; dicit enim Apostolus, 1. ad Corinth., cap. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*; igitur tacitus consensus non sufficit ad Matrimonium.

RESPONDEO dicendum, quamvis [*Oxon.* 4. d. 26. n. 8. — d. 27. q. 2. n. 2.] Matrimonium ex consensu sit duarum voluntatum mutuo transferentium libere potestatem suorum corporum in usum procreandae prolis, ipsum tamen consensum proprie non esse causam efficientem Matrimonii, sed potius eius praevia dispositionem. — *Declaratio*: vinculum indissolubile, quo tamquam forma stat Matrimonium, sequitur ex consensu duarum voluntatum transferentium dominium suorum corporum ad usum perpetuum procreandae prolis, quod profecto vinculum indissolubile manet, transeunte actu quo contractus initur et perficitur. Sed quia actio praeterita consensus non inducit vinculum ex natura actionis physicae, sed quia moralis est, et subest legi et institutioni, (unde impediti, aut inhabiles, quantumvis consentiant, non inducunt vinculum), [*Oxon.* 4. d. 27. q. 2. n. 2.] proprie igitur consensus non est causa efficiens illius vinculi, sed est dispositio praevia ad ipsum, sicut baptizari et ordinari est praevia dispositio ad characterem. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 5. n. 12.] Sed quia dispositio quaelibet necessitans ad formam, quae non est ratio receptivi, potest dici quodammodo causa activa, sive causa instrumentalis respectu formae, haud incongrue consensus mutuus Matrimonium ineuntium appellari potest causa effectiva Matrimonii, quamvis reipsa non sit nisi praevia dispositio ad ipsum.

Addendum est tamen [*Oxon.* 4. d. 26. n. 8. 15.] quod etsi consensus mutuus contrahentium proprie dispositio praevia sit vinculi indissolubilis Matrimonii, attamen quatenus verbis aliisque aequivalentibus exprimitur signis sensibilibus causa efficiens et praecisa est Matrimonii. Quamquam enim mutuus consensus aliqua ratione appellari possit causa activa, sive instrumentalis Matrimonii, quamvis proprie talis non sit, quatenus nihilominus verbis exprimitur, est praecisa et adaequata causa Matrimonii. Cum enim Sacramenta Legis Evangelicae sint insignis sensibilibus a Christo instituta, et consensus mutuus contrahentium, quamdiu intus latet, non sit quid sensibile, Sacramento tribuerè non potest efficaciam et significationem, quamvis necessario ad illud praerequiratur, ut omnino necessaria dispositio. Accedentibus ergo signis sensibilibus ipsum exprimentibus, efficitur Sacramentum et sequitur ut effectus ad suam causam praecisam; nam mox ponit effectum, quem significat, nisi ex parte recipientium occurrat obex.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 11. seqq.] Sa-

cramentorum institutionem esse utique a voluntate divina, quae sicut voluit talibus Sacramentis instructam atque ornatam esse Legem Evangelicam, ita instituit, ut quaedam non perficerentur, nisi tamquam conditio praevia concurrat quoque voluntas creata; et huiusmodi est Matrimonium, quod quamquam potuerit de absoluta potentia sic instituisse, ut praeter vel contra voluntatem contrahentium coniuges obligarentur indissolubili vinculo ad prolem procreandam, nihilominus censuit expedire magis eius indissolubilitati, ut ipsa primum ex coniugum voluntate innasceretur; quo posito legitimo consensu, Matrimonium a se institutum inter Legis Evangelicae professores sequeretur.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib. n. 16.*] constat ex dictis *art. praec.*, qualiter aliud est mutus consensus duarum voluntatum transferentium dominium suorum corporum, et aliud vinculum indissolubile sequens ex illo consensu; ac subinde unus potest esse causa dispositiva respectu alterius.

AD TERTIUM concedo, inter fideles Matrimonium semper concomitari legitimum coniugum contractum, quatenus signis sensibilibus exprimitur, ac proinde esse causam effectivam et adaequatam Matrimonii. — *Et cum arguitur*, quia tunc nemo posset esse certus se vere contraxisse, quia non est certus de interno consensu alterius partis; *respondeo*, [*Oxon. 4. d. 27. q. 2. n. 2.*] in contractu Matrimoniali legitime inito concurrere tantam certitudinem, quanta requiritur in actibus humanis; in aliis enim contractibus, puta venditionis, vel commutationis rerum, non requiritur certitudo demonstrativa, sed sufficit probabilis, et ut in pluribus; et talis profecto est Matrimonii certitudo, ex suppositione istius propositionis, *Quilibet habendus est verax, de quo non habetur evidens signum oppositi*: quae propositio est consona legi naturali, pro fideli quippe et veraci quilibet habendus est, quousque per experimentum vel per testimonium aliorum fuerit contrarium certo deprehensum vel aestimatum.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 2.*] non solum per parentes posse Matrimonium contrahi, sed etiam per quoscumque, qui queunt esse Ministri contractus legitimi; ac proinde perfici quoque posse per litteras, citra omnia verba. Siquidem in aliis contractibus emptionis et venditionis firmior contractus habetur in litteris, quam in nudis verbis. Quod [*Report. 4. d. 28. n. 27.*] si filii in puerili aetate constituti reperiantur, etsi per contractum initum a parentibus sponsi evadere possint, non tamen inter eos est Matrimonii Sacramentum ratum, nisi ipsimet tempore opportuno mutuo consentiant; etenim 27. q. 2. c. 2. habetur: *Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, caetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur*; igitur ultra expressa signa parentum, ad valorem Matrimonii Sacramenti requiritur quoque mutuus coniugum consensus, seu per seipsos, seu per alios expressus, sive verbis, sive aliis aequivalentibus signis.

ARTICULUS II.

UTRUM OPORTEAT CONSENSUM PER VERBA EXPRIMI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 26. — S. Thom., in Supplem.**3. p. q. 45. a. 2.*

VIDETUR consensum necessario verbis exprimendum esse. Nam ex *antecedenti solutione* habetur [*Report. 4. d. 28. n. 22.*] Matrimonium effici per mutuum consensum coniugum vicissim transferentium suorum corporum potestatem: sed talis consensus nequit contrahentibus innotescere, nisi per verba exprimatur: nemo enim sui corporis in alium potestatem transferret, nisi constaret sibi tunc se pariter alterius corporis potestatis compotem et dominum fieri; igitur oportet omnino consensum verbis id significantibus exprimi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 26. n. 15.*] Caetera Sacramenta perficiuntur rebus et verbis, quibus significatur effectus, quem causant et infallibiliter tribuunt digne suscipientibus; igitur et pariter Matrimonii Sacramenti perfectio integratur ex rebus et verbis; ergo necessario sunt adhibenda verba consensus expressiva, ut Sacramentum perficiatur, atque gratia a Deo largiatur ad eius signi sensibilis repraesentationem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 22.*] *Extra, De sponsalibus, cap. Tuae: Sed necessaria sunt* (inquit Innocentius III.) *quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia*; igitur consensu per verba non expresso, nullum est Matrimonium, saltem in ratione Sacramenti.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 14.*] *Cap. praeallegato Tuae: Surdi et muti possunt contrahere Matrimonium per consensum mutuum sine verbis. Et cap. Cum apud Sedem: Cum prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur; et sufficiat ad Matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque coniunctionibus agitur: videtur, quod si talis velit contrahere, sibi non possit vel debeat denegari; cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 12.*] Matrimonium valide et legitime contrahi posse, quamvis consensus internus animorum solummodo signis verbis acivalentibus exprimatur. Nam (ut dictum fuit *q. 42. art. 1. respondendo ad quartum*) Salvator in Matrimonii institutione non immutavit aliquid quoad contractum a Deo institutum in lege naturae: usurpasse enim constat eadem verba, quae ex Dei inspiratione effotus est Adam, eique contractui, quo transfertur potestas corporum ad prolis procreationem Sacramentum Matrimonii adiunxit. Cum igitur civilis quilibet contractus, non tantum verbis, sed signis aliis, ut a verbis contradistinguuntur, legitime et valide perfici queat, pariter et hic contractus translationis mutuae potestatis corporum iniri valide poterit. Christus autem addixit Sacramenti Matrimonii rationem signo illi sensibili, per quod declaratur, vere transferri corporis viri potestatem in mulierem, et e converso; ergo concurrentibus huiusmodi signis, vere perficitur in Lege Evangelica Matrimonium, ac proinde internus consensus animorum haud necessario per verba praecise exprimendus est. Nedum ergo inter mutos,

aut impossibilitatem loquendi habentes contrahi potest, sed etiam inter eos, qui fari possunt et ex aliqua rationabili causa verba non proferunt, sicut est pudor et verecundia in puellis, quibus proinde satis est annuere, aut alio signo aequivalenti significare se transferre in viros suorum corporum potestatem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 14.*] patet *minorem* esse falsam; quia non tantum verbis, sed aliis signis aequivalentibus exprimi potest internus conceptus et consensus animorum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 14. seqq.*] in aliis Sacramentis consistentibus in usu Ministrum esse personaliter distinctum a suscipiente Sacramenta; hic vero eundem aut eosdem existere Ministros et qui Sacramentum recipiunt; ideoque oportere utriusque voluntatem in uno convenire, ac intendere vicissim translationem dominii proprii corporis, seu id, quod eo in negotio Ecclesia de Christi institutione facere intendit. Quandoquidem ergo contractus iste est actus humanus, debet utrique de alterius consensu constare: et quoniam potest uterque alterum alia via certificare, quam per verba, non necessario est hoc Sacramentum ad verba coarctandum sic, ut alia ratione perfici nequeat ut constat, ex cap. *Cum ad sedem* adducto ad oppositum.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] non praescribi *in citato Canone* formam contrahendi Matrimonium, sed insinuari, quod passim evenire solet et fieri debet, cum nulla adest rationabilis causa aliter se gerendi. Caeterum Papa *ibidem* subdit (ut dictum est) *surdos et mutos posse Matrimonium contrahere*; ex quo liquet, ad quem sensum dixerit verba debere necessario exprimere internum consensum; si enim verba determinata forent necessaria, tunc muti et quicumque alii ignorantes certam formam verborum, minime possent inire connubia, quod falsum est.

ARTICULUS III.

UTRUM CONSENSUS EXPRESSUS PER VERBA DE FUTURO FACIAT MATRIMONIUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 28. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 45. art. 3.*

VIDETUR consensus expressus per verba de futuro facere Matrimonium. Siquidem (ut frequenter dictum est *in antec.*) [*Oxon. 4. d. 27. q. 2. n. 2.*] contractus matrimonialis assimilatur aliis humanis contractibus venditionis et commutationis rerum: sed alii civiles contractus non solum perficiuntur per verba de praesenti, verum etiam per verba de futuro; ergo pariter contractus matrimonialis per verba de futuro expressus habebit annexum Sacramentum Matrimonii.

CONTRA. [*Report. 4. d. 28. n. 13. seqq.*] Sacramentum Matrimonii sequitur ad contractum, quo coniuges transferunt mutuo potestatem suorum corporum ad prolis procreationem: sed qui promittit se translaturum eam potestatem, eo facto non transfert; ergo cum exprimitur consensus per verba de futuro non perficitur Sacramentum Matrimonii.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 1. seqq.*] Matrimonium Sacramentum sequi ad legitimum contractum transferentium mutuo pote-

statem suorum corporum dumtaxat cum exprimitur talis consensus per verba de praesenti; cum vero quis verbis de futuro utitur, sponsalia tantum perficiuntur, ut extitit declaratum, *q. 43. art. 3.* Contractus enim matrimonialis est contractus liberae et mutuae donationis potestatis corporum, non vero mutuae promissionis. Qui actus, promittendi nimirum et dandi sunt impossibiles; nemo enim promittens, inquantum talis, dat aliquid, quousque impleat quod promisit; qua adimptione intellecta, non est amplius promittens, sed dans. Datio enim non est nisi de praesenti; promissio vero est de futura datione, et pro eo tempore repraesentanda, non pro praesenti.

Quod *ulterius declaratur* ex ipsa Sacramenti Matrimonii ratione. Nam [*Oxon. ib. n. 2.*] signum sensibile, in quo consistit propria forma Sacramenti Matrimonii, quodcumque illud sit, est signum demonstrativum, repraesentans fieri a Deo quod figurat, non vero prognosticum importans quid faciendum pro futuro. Nec sufficiens intentio foret in Ministro, si intenderet effectum Sacramenti causandum esse in posterum; imo oportet ipsum intendere pro praesenti, quemadmodum et signum plane demonstrat; in Sacramentis enim veritatis Minister haud idonee ministrat, si mentiat; ergo ad consensum de futuro, non sequitur Sacramentum a Christo institutum, ob defectum intentionis in Ministro, qui plane mendacium committit, si utatur signo demonstrativo, quia non conformatur interno mentis conceptui. Si vero utatur signo prognostico, quo vere exprimitur animorum consensus pro futuro quamquam mendacium absit, tamen Sacramenti forma non constat nec subsistit in tali signo, nec necessaria intentio habetur pro qualitate et exigentia formae, ac proinde Sacramentum minime conficitur.

AD ARGUMENTA respondeo, concedendo, hoc Matrimonii foedus esse per simile aliis civilibus contractibus commutationi rerum. — *Et cum dicitur:* alii civiles contractus perficiuntur per verba de futuro; *respondet deo,* [*Oxon. ib.*] verbis de futuro utentem non transferre dominium alicuius rei in alterum, sed solummodo polliceri se translaturum; donec enim actu transferat, non acquirit quod transferendum est alium dominum, qui promittens inquantum talis nihil a sui domini potestate subducit, nec alteri domino aliquid sui iuris adiudicasse intelligitur.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONSENSUS PER VERBA DE PRAESENTI EXPRESSUS,
SI DESIT INTERIOR CONSENSUS, FACIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 30. q. 1. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 45. a. 4.

VIDETUR contrahi verum Matrimonium, esto desit interior consensus ex parte unius contrahentium mentientis alteri per verba de praesenti. [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 3.*] Si enim non habens internum consensum transferendi potestatem sui corporis in alium ad matrimonialia foedera servanda non teneretur, commodum reportaret de fraude et malitia sua: sed malitia et dolus nemini debent patrocinari, *Extra, De dolo et contumacia*, cap. *Ex litteris*; ergo is, qui interius dissentit, et se assentiri dicit, vere Matrimonium contrahit.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] In matrimoniali contractu si vir dolose, foemina vero sincere ac simplici corde procedat, vere sui corporis potestatem transferens in alium, nisi verum Matrimonium foret contractum, foemina esset perplexa in Lege divina: posita nimirum in statu, in quo non posset evadere peccatum: sed nemo est perplexus in Lege Evangelica; ergo stante malitia viri, adhuc est legitimum Matrimonium. *Probatur sequela*, nam si vir prodat foeminae dolum suum, quem corde celavit in contrahendo, foemina non potest recedere a contractu, quia exponeret se periculo fornicationis; nec potest in illo perseverare, quia tuta conscientia nequit reddere debitum viro; esset igitur perplexa.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si Matrimonium non perficeretur altero contrahentium consensum non praebente, sequeretur eum, qui assensum non praestitit, in transferenda sui corporis potestate, posse cum alia foemina vere contrahere, relicta priori: sed hoc est falsum; ergo prior contractus verbis de praesenti expressus non correspondentibus interno animi conceptui fuit validus et legitimus. *Probatio minoris*; contrahens sponsalia cum aliqua muliere, subsequuta copula, si aliam ducat in uxorem, ad priorem reverti compellitur, *Extra, De sponsalibus*, cap. *Is qui*; ergo multo fortius compellendus est ille redire ad uxorem quam per verba de praesenti duxit, licet assensum internum dolose non prae-buerit.

CONTRA. *De sponsalibus*, cap. *Tuae*. determinat Papa, non fieri coniugium, deficiente consensu ex parte unius contrahentium, *quia*, inquit, *tali in facto nec substantia coniugalit contractus, nec forma contrahendi coniugium potest inveniri, quoniam ex altera parte dolus solummodo adfuit et defuit omnino consensus, sine quo caetera nequeunt foedus perficere coniugale.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 6.*] deficiente interiori consensu in toto, vel ex parte unius contrahentium, perfici non posse legitimum Matrimonium, etiamsi per verba de praesenti mendaciter consensus exprimatur. — *Declaratio*: quamquam contingat dationem aliquam intelligere ratam esse, cuius intuitu largiens expectat retributionem in futuro, ut cum munera liberaliter alicui exhibentur, ob spem recipiendi beneficia potiora, cui sane dationi nihil detrahitur, etiamsi quae expectabatur retributio non reddatur, propterea quod muneris translatio fiat de praesenti ab isto in alium dumtaxat sub spe redditionis futurae; aliud nihilominus est dationis genus, quod ita exigit concomitantem rei alterius in se translationem repraesentandam ab eo cui datur, ut si haec desit, facta donatio omnino non subsistat. Haec igitur datio, seu verius commutatio valida penitus non est, nisi ipsam sequatur redditio ex parte alterius; quia contractus commutativus est conditionalis; et licet conditio minime exprimatur, ex natura nihilominus contractus necessario subintelligitur; eatenus enim quis transfert in alium rei suae dominium per hunc contractum, quatenus fit dominus alterius rei, qua carebat; illo igitur non transferente in ipsum dominium, nec iste transfert, quia contractus conditionatus non subsistit, non repraesentata conditione, quam ex sui natura involvit.

Et porro matrimonialis contractus commutativus est, [*Oxon. 4. d. 26. n. 8.*] ac proinde conditionalis hac sub intellecta conditione, *Do, si des*,

vel *Do, ut des*; ergo nullus et invalidus omnino est de sui ratione specifica, quoties non perficitur per mutuum sincerumque consensum et translationem, sine qua nequit dominium corporum transferri. Quemadmodum enim quisque sui corporis potestatem habet, ita etiam in alterum transferre, aut ab eo acquirere non potest, sine traditione et voluntate domini. Quae porro voluntas non consistit in verbis extrinsecis, sed potissimum in interno consensu, etsi requiratur, ut signo extrinseco evidenti manifestetur. Constat igitur Matrimonium nulliter fieri, quotiescumque deest consensus alterius partis transferentis suum corpus in sui coniugis dominium ad prolis procreationem; quem defectum non est Ecclesiae potestatis supplere, et quia nequit cogere invitos ad contrahendum, et quia iste contractus innititur iuri divino, quo statutum est, obligationem matrimonialem debere innasci ex actu voluntatis personarum contrahentium. Ecclesia tamen praesumit recte et sincere semper initum esse, donec constet de opposito. In aliis autem contractibus, qui exercentur secundum legem humanam, aliquando lex ipsa supplet defectum in poenam eius, qui dolo male se gessit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 30. q. 1. n. 4.] dolose contrahentem nullum commodum reportare de malitia sua, neque in foro Ecclesiae, neque in foro conscientiae; Ecclesia siquidem, praesumens ipsum veraciter contraxisse, ad cohabitandum cum muliere, quam decipere voluit, vel invitum compellet, donec facti veritas elucescat. In foro autem conscientiae, praeterquam quod tenetur poenitere de sua malitia et dolo, iniungendum est ei per iudicem illius fori, ne petat aut reddat debitum petenti, quia fornicator est; et ulterius de necessitate salutis tenetur satisfacere personae laesae; reddere propterea debet de suo, quantum abstulit illi in fraudolenta commutatione: erat autem de iure uxoris corpus dolosi viri, quia commutavit corpus suum pro corpore illius, sicut qui sincere contrahit cum alia; reddendum est igitur illi, commutandum dolum in verum contractum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib. n. 4.-6.] in Lege divina neminem esse perplexum, etiam quocumque actu proprio posito; dum tamen non maneat aliquod peccatum mortale: sicut enim Lex divina est medium ad salutem dirigens, ita non inducit necessitatem peccandi, aut periculum; perplexitas ergo omnis oritur ex alia extrinseca causa, scilicet aut ex errore intellectus qui non deponitur, aut ex pravo affectu voluntatis qui non emendatur. Foemina ergo contrahens simplici corde cum doloso non est perplexa, sed simpliciter sibi patet via salutis. — *Et cum arguitur*, quia non potest reddere debitum, nec dimittere virum; dico, talem mulierem persuadere sibi debere, virum veraciter consensisse in contractum matrimonialem, et proinde mendaciter nunc affirmare contrarium. Siquidem minus malum est existimare virum mentiri praetextu exortae dissensionis, aut alia de causa, quam dolose se gessisse in matrimoniali contractu. Et quidem probabilius est praesumendum minus malum; nec coniux fidem tenetur dare in praeiudicium sui iuris. Tali ergo penes se mulier stabilita conscientia, ab omni est immunis perplexitate, valens subinde petere et reddere debitum petenti. — Quod [*Oxon.* ib. n. 5.] si nequeat deponere conscientiam quod vir eius non consenserit in contractum, peccat mortaliter reddendo debitum, quia fornicatur; non reddendo autem, et multo magis recedendo, exponit se

periculo peccati mortalis, quia forte iste mentitur. Et magis probabile est nunc mentiri, quam mentitum fuisse in principali contractu. Non est igitur illi credendum, nec meretur fidem, qui prodit se mendacem, donec facti veritas plane declaretur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 4. 6.*] qui dolose et fecte contraxit cum una, et deinde veraciter init Matrimonium cum alia, cum prior contractus fuerit irritus et nullus, secundum Matrimonium esse ratum atque indissolubile; teneri tamen satisfacere quantum potest priori mulieri, quam decepit, procurando illi Matrimonium conveniens, sicut dicitur *Exodi*, 22. *Si seduxerit quis virginem, reddat pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt*, ac denique esse sibi poenitendum de impossibilitate reddendi huic quod sibi debetur. — *Et cum arguitur* de eo, qui sponsalia contraxit, subsequuta copula; *respondeo*, ad hoc dictum fuisse *q. 43. art. 3. Ad primum*, nimirum non ratione sponsalium initorum, vel promissionis futurarum nuptiarum, compelli post copulam carnalem ad priorem reverti, si postea duxerit aliam, sed quia Ecclesia praesumit devenisse eos ad copulam carnalem vi alterius contractus initi de praesenti, ac proinde vere coniuges extitisse habentes mutuo potestatem suorum corporum in usum procreandae prolis. Qui autem internum assensum non praebuit contractui, nusquam Matrimonium contraxit, et ideo cum vere contrahit, et alteri foeminae tribuit sui corporis potestatem, illi primum insolubiliter obligatur.

ARTICULUS V.

UTRUM CONSENSUS IN OCCULTO FACTUS, PER VERBA DE PRAESENTI FACIAT MATRIMONIUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 45. a. 5.

VIDETUR consensus in occulto factus per verba de praesenti, haud efficere posse verum Matrimonium. Etenim clam parentibus matrimonialis contractus est irritus: sed Matrimonium dumtaxat sequitur ad legitimum et validum contractum; ergo consensus occulte factus, quibuscumque verbis exprimatur, non facit Matrimonium. *Assumptum* probatur, quia *31. q. 2. Si verum*, dicitur, Canonum et Legum auctoritatem non approbare coniugia facta invitis parentibus: quae autem a lege non approbantur sunt irrita; et idem habetur, *30. q. 5. cap. Aliter*, et cap. *Nostrates*.

2. PRAETEREA. Tunc Matrimonii contractus est validus, cum fit mutua translatio potestatis corporum: [*Oxon. 4. d. 15. q. 2. n. 11.*] sed filius familias nequit alteri tradere sui corporis potestatem; non enim eam habet, qui est sub alterius potestate, et talis est filius respectu patris. Unde neque est ei licitum quicquam de rebus paternis aliis donare, citra expressam aut tacitam patris voluntatem; ergo multo minus poterit sui corporis dominium in alterum transferre, non conscio et consentiente patre; et per consequens contractus clandestinus est irritus.

3. PRAETEREA. Ut Sacramenta perficiantur, requiritur necessario idoneus Minister, iuxta Christi institutionem: sed cum clam omnibus initur Matrimonii contractus, non adhibetur Ecclesiae Minister; ergo ex sui natura est irritus.

CONTRA. 36. q. 2. cap. 2. *Sufficiat secundum Leges solus eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus forte defuerit, caetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur*; igitur stante mutuo consensu, stat matrimonialis contractus, et subinde Matrimonii Sacramentum, sequens ad contractum, seu publice seu clam omnibus perficiatur.

RESPONDEO dicendum, mutuuum consensum per verba de praesenti, nemine adstante et sciente, expressum, iudicio Ecclesiae Catholicae, verum Matrimonium extitisse et esse inter eos, qui non admittendam existimarunt legem latam in novissima Tridentina Synodo, qua ipso facto clandestini contractus irriti declarantur. Nam [*Oxon.* 4. d. 27. q. 2. n. 1. seqq.] ex dictis *quaest.* 45. *art.* 1. mutuus consensus signis sensibilibus expressus est efficiens et adaequata causa Sacramenti Matrimonii, sequentis ex Christi institutione ad illum civilem contractum, tamquam forma ad praevidiam dispositionem; igitur posito eiusmodi mutuo consensu voluntatum transferentium dominium priorum corporum, ponitur veraciter Sacramentum, seu coram aliis seu clam omnibus talis contractus perficiatur. Quod et declarat Innoc. III. cap. *Tuae de sponsalibus: Matrimonium*, inquit, *in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum*. Quia tamen Matrimonia clandestina dare solent occasionem litibus et dolis, et abesse probatur modus congruens indissolubilitati Matrimonii, ad quam servandam refractarii compellendi sunt per Ecclesiam, idem Pontifex, *Extra, De clandestina desponsatione*, cap. *Cum inhibitio*, interdixit, ne ulterius aliqui Matrimonium contrahere auderent, nisi prius in Ecclesiis publice proponerentur; ac denique Tridentina Synodus Matrimonia irrita esse declaravit, nisi coram Parocho et testibus contractus matrimonialis repraesentaretur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 29. n. 12.] non requiri de necessitate praecepti parentum assensum pro validitate contractus matrimonialis, sed tantum de congruo, quo honestius peragatur. Unde et Glossa, in *praeallegato Canone*, inquit, non impediri, quominus contractus valide perficiatur a filiis consentientibus per dissensum parentum. Non approbantur ergo clandestina Matrimonia per legum statuta antiqua, non quia valida tunc non essent, sed quoniam non forent circumstantionata solemnibus illis circumstantiis, quae fuerant lege praescriptae. Ita pariter alios Canones esse intelligendos, requiri consensus parentum ad Matrimonii solemnitatem; et non aliter Glossae declarant.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon.* ib.] filium non posse transferre dominium in alios rerum paternarum, quia sui iuris non sunt; nego tamen id verum esse de dominio corporis sui, quod transfertur in matrimoniali contractu; in eo enim filius adultus non subditur Patri, nec illi tenetur obedire: quamvis congruum atque honestum sit, filios in contrahendo Matrimonio sequi voluntatem suorum genitorum, quando utilia atque honesta Matrimonia ipsis procurant.

AD TERTIUM respondeo iuxta dicta, q. 42. *art.* 1. *Ad tertium Sacramentum Matrimonii de necessitate Sacramenti non exigere alium Ministrum praeter ipsos contrahentes, quorum mutua concors voluntas hunc perficit contractum, et non alterius personae extrinsecae*; esse tamen [*Oxon.* 4. d. 26. n. 15.] necessarium Ministrum cum testibus ex Ecclesiae statuto, quo declaratum fuit, contractum illum civilem aliter initum,

nullum atque invalidum esse et fore, et nullum subinde Sacramentum, quod nonnisi ad legitimum et validum contractum consequitur, ut frequenter dictum est. Ipsi igitur contrahentes ministrant sibi ipsis hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi, ac proinde probabiliter, cum conscientia peccati mortalis contrahentes, dupliciter graviter peccant, et quia conferunt, et quia recipiunt Sacramentum, sancta, ut par est, sancte non exequentes.

QUAESTIO QUADRAGESIMASEXTA.

DE CONSENSU CUI ADVENIT IURAMENTUM VEL COPULA CARNALIS,
IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de consensu cui advenit iuramentum vel copula carnalis.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresso faciat Matrimonium. - 2. Utrum copula carnalis eidem consensui adveniens faciat Matrimonium.

ARTICULUS I.

UTRUM IURAMENTUM ADIUNCTUM CONSENSUI PER VERBA
DE FUTURO EXPRESSO FACIAT MATRIMONIUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 28. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 46. art. 1.*

VIDETUR iuramentum adiunctum consensui expresso per verba de futuro facere Matrimonium. Nam si propter iuramentum additum consensui per verba de futuro expresso, iurans non contraheret vinculum indissolubile, videretur commodum reportare de peccato mortali: hoc autem est inconveniens; ergo adhibito iuramento consensui in nuptiis celebrandis tempore opportuno contrahitur Matrimonium. *Probatur sequela*; [Oxon. 3. d. 39. n. 12.] etenim iste iurans esset periurus, cum sibi esset voluntas non adimplendi quod aliquando se repraesentaturum iuravit; vult igitur Deum esse testem falsi: sed eo facto pariter solutus foret a promisso, nec teneretur contrahere Matrimonium; ergo de periurio commodum reportaret.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 28. n. 1.] Sponsalia habent firmitatem suam sine iuramento; igitur addito iuramento contractus excedit firmitatem sponsalium: sed non est medium quantum ad contractum istum inter sponsalia et Matrimonium; ergo iuramentum adiunctum sponsalibus, sive consensui expresso per verba de futuro, verum efficit Matrimonium.

3. PRAETEREA. 30. q. 5. cap. 9. *Si quis divinis tactis Scripturis iuraverit mulieri, legitimam se eam uxorem habiturum, vel si in Ora-*

torio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor, quamvis nulla dos nulla Scriptura alia interposita sit; igitur cum consensui per verba de futuro expresso additur iuramentum, vere contrahitur Matrimonium.

4. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 29. n. 1.] Renunciare electioni per metum, si accedat iuramentum, renuncians amittit omne ius acquisitum per electionem, nec debet ad dignitatem, cui renunciavit, admitti, *Extra, de iis, quae vi metusque causa fiunt*, cap. *Ad aures*; ergo pariter addito iuramento sponsalibus, evadunt insolubilia et firma, perinde ut Matrimonium.

CONTRA. *Magister*, 4. dist. 28. cap. 1.: *Considera, inquit, quia longe aliud est promittere, et aliud facere. Qui promittit nondum facit. Quomodo ergo coniuges appellari possunt, qui nondum contrahunt, sed in futuro se contracturos iurando promittunt?* Iuramentum ergo additum sponsalibus non tribuit Matrimonii firmitatem.

RESPONDEO dicendum, sponsalia non evadere Matrimonium etiamsi iuramentum adhibeatur. Cum enim [Oxon. 4. d. 28. n. 2.] Matrimonium essentialiter sit datio potestatis sui corporis pro recipiendo dominio corporis alterius contrahentis, ac nemo promittendo se daturum in posterum, tradat reipsa id quod promittit; si traderet quippe, se hoc facturum in futuro haud posset promittere; manifestum est, iuramentum additum eiusmodi promissioni repraesentandae in posterum Matrimonium non efficere: sicuti non mutat significationem verborum exprimentium promissionem futurarum nuptiarum in verba significantia praesentem mutuam dationem, quod traditur in textu, et in Glossa, *De sponsalibus*, cap. *Sicut ex litteris*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 3. d. 39. n. 10.] recedentem a promissis iuramento firmatis, nullum commodum reportare de suo periurio; imo maximum incommodum, quale nempe affert peccatum mortale, quo iste se irretivit per iuramenti fractionem: incommodum enim quod subiret adimplendo promissa sponsalia, non est equiparandum damno, quo afficitur per peccatum mortale. Ex hoc igitur capite concludi non potest, iuramentum sponsalibus firmitatem attulisse.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 28. n. 4.] iuramentum confirmare quidem contractum, at nequaquam excedere aut mutare naturam eius; additum ergo sponsalibus, etsi confirmet talem contractum, transferre tamen non potest in naturam contractus Matrimonialis, qui essentialiter perficitur per mutuum consensum expressum per verba de praesenti dumtaxat.

AD TERTIUM respondet *Magister* dupliciter: *primo*, illis verbis insinuari quid fieri, vel esse debeat, non quid tunc fiat. Quamvis enim per iuramentum additum sponsalibus mulier non fiat uxor, fieri nihilominus debet, quia iustum fuit. *Secundo respondet*, Canonem posse intelligi de illo iuramento, quod consensui per verba de praesenti expresso additur; quia enim tunc coniuges vere per talem consensum se suscipiunt, vinculum subeuntes indissolubile, nequeunt amplius ab inito contractu, iuramento insuper firmato, resilire.

AD QUARTUM, concedo renunciationem factam per metum addito iuramento esse ratam, ut dicitur in *praeallegato capitulo*; neque esse repetendam dignitatem, cui sic renunciatum fuit; quia, ut ait *ibidem Glossa*, [Oxon. ib. n. 1.] servari potest et debet iuramentum sine interitu

salutis aeternae. Et concedo pariter esse servandum in sponsalibus; sed non propterea ea evadere insolubilia, quia si contrahat cum alia, ratum erit Matrimonium; aut si a promissis recedat, non potest cogi, donec voluntas de contrahendo in futuro mutetur in praesentem consensum et dationem, sine tamen periurii crimine id non fieri, nisi adsit iusta causa. Compelli etiam posse iurantem ad contrahendum per Ecclesiasticas censuras, habetur, cap. *Ex litteris; De sponsalibus*, si revera iurasse constiterit.

ARTICULUS II.

UTRUM CARNALIS COPULA, POST VERBA DE FUTURO CONSENSUM
EXPRIMENTIA, FACIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 28. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 46. a. 2.

VIDETUR carnalis copula, post verba de futuro consensum exprimentia, facere Matrimonium. Hoc enim [*Oxon. 4. d. 28. n. 1.*] expresse statutum apparet, *De sponsalibus*, cap. 3.: *Is qui fidem dedit mulieri super Matrimonio contrahendo, carnali copula subsequuta, si in facie Ecclesiae ducat aliam et cognoscat, ad primam redire tenetur*: non autem compelleretur reverti ad primam, nisi carnalis copula verum Matrimonium effecisset; carnalis igitur copula efficit Matrimonium inter eos, qui aliquando se id inituros promiserunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 30. n. 6.*] Qui virgini fidem dedit ac futuras nuptias spopondit, et eam postea carnaliter cognoscit, si copula verum Matrimonium non effecisset, non pateret viro via salutis; etenim non remittitur peccatum, nisi reddatur quod ablatum fuit: sed qui virginitatem abstulit, nequit eam reddere mulieri; igitur dicendum est, per copulam subsequentem Matrimonium eos vere contraxisse.

3. PRAETEREA. Cognoscens carnaliter mulierem post sponsalia foedera [*Oxon. 4. d. 28. n. 1.*] non fornicatur, nec peccatum mortale videntur tales committere: sed nulla est copula carnalis licita, nisi sit inter Matrimonio copulatos; igitur cum sponsalia non efficiant Matrimonium, carnalis copula fecit.

CONTRA. [*Report. 4. d. 28. n. 27.*] 27. q. 2. cap. *Sufficiat*: *Si in nuptiis solus forte consensus defuerit, caetera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur*; igitur copula carnalis sequens ad verba de futuro, consensum exprimentia non facit Matrimonium.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 28. n. 24.*] copulam carnalem sponsalia sequentem non efficere verum Matrimonium; praesumi tamen ab Ecclesia semper meliorem partem interpretante, donec constet de opposito. — *Declaratur*; quia actus copulae carnalis, neque ex natura rei, neque ex Lege divina, est forma Sacramentalis, nec Matrimonii, quatenus est mutuus consensus animorum vicissim potestatem suorum corporum transferentium; igitur stante promissione futurarum nuptiarum immutata per copulam sequentem, non traditur mutuo potestas corporum ad usum perpetuum procreandae proles; ut enim invenit contractum promissorium initum de se solubilem, ita relinquit; igitur non efficit Matrimo-

nium, quod ex sui natura est insolubile. Verumtamen, quia Ecclesiae non innotescit animus se carnaliter cognoscentium, et utrum antecederet vel concomitanter mutaverint consensum de futuro in contractum de praesenti, praesumit meliorem partem, et iudicat copulam carnalem processisse ex vero contractu matrimoniali. In rei tamen veritate, si contractus sponsalium non sit in matrimoniali commutatus, actus carnalis Matrimonium non efficit. Et tale quoque esset iudicium Ecclesiae in foro externo, si foret sibi veritas nota, perinde ac actus carnalis sequutus, unde oritur praesumptio; ideoque stante tali praesumptione, iura antiqua mandant, dissolvendum esse contractum, quamvis initum de praesenti cum alia, et compellendum, qui mulierem post sponsalia cognovit, ad cohabitandum cum illa, perinde ac si veraciter Matrimonium contraxissent. Quamquam hodie salubriter sancitum sit, contractus clandestinos ipso facto esse irritos, et nullo modo probandos aut recipiendos tamquam matrimoniales.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis, qualiter intelligi debeat praeallegatus Canon; [*Oxon. ib. n. 3.*] non enim reverti tenetur aliquis ad mulierem carnaliter cognitam post sponsalia, quasi copula illa Matrimonium effecerit, sed quia praesumitur, eos ante copulam vere Matrimonium contraxisse, ac ex affectu matrimoniali copulatos esse.

AD SECUNDUM, nego praedicto in casu non patere viro virginem defloranti viam salutis. — *Et cum dicitur*: nequit reddere quod abstulit; *respondeo*: [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 6.*] si non vult aut non potest talem ducere in uxorem, ob disparem statum vel nobilitatis vel fortunae, tenetur satisfacere illi in aequivalenti, constituendo tantam dotem, quantam solent accipere virgines, iuxta morem provinciae vel loci.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 28. n. 3.*] qui feminam post sponsalia cognoscit, mortaliter peccare; quia per illa pacta neuter habet potestatem in corpus alterius; Ecclesiam tamen interpretari eos noluisse mortaliter peccare; ideoque ante copulam verum Matrimonium contraxisse. Post Tridentinum nihilominus licitum non est, clam omnibus sponsalia in verum Matrimonium commutare; sed ne coeuntes mortaliter peccent, ubi lex illa est usu recepta, opus est, coram Parocho et Testibus Matrimonium contrahere.

QUAESTIO QUADRAGESIMASEPTIMA.

DE CONSENSU COACTO ET CONDITIONATO,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de consensu coacto et conditionato.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum aliquis consensus possit esse coactus. — 2. Utrum aliqua coactio metus cadat in constantem virum. — 3. Utrum consensus coactus tollat Matrimonium. 4. Utrum consensus coactus faciat Matrimonium ex parte cogentis. — 5. Utrum per consensum conditionatum fiat Matrimonium. — 6. Utrum aliquis ex praecepto patris compelli possit ad Matrimonium contrahendum.

ARTICULUS I.

UTRUM ALIQUIS CONSENSUS POSSIT ESSE COACTUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 29. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 47. a. 1.

VIDETUR neminem ad consentiendum posse cogi, ac proinde nullum consensum esse coactum. Nam [*Oxon. 4. d. 29. n. 6.*] coactio vel violentia ex *tertio*, et hic cap. 2. *est cuius principium totaliter est extra, non conferente vim passo*; idest, passo non inclinante ad formam illam, quae ab agente extrinseco in ipsum inducitur; sed magis resistente et repugnante, quippe quae contra eius inclinationem inducatur: [*Report. 4. d. 29. n. 9.*] sed omnis actus humanus sive elicited sive imperatus est electivus et voluntarius; igitur nequit homo cogi ad ponendum aliquem eiusmodi actum, quia tunc non esset humanus et voluntarius.

2. PRAETEREA. [*Report. ib.*] Coactio et violentia, ex allata descriptione, est omnino extrinseca, idest, a causa extrinseca posita; igitur quaecumque violentia et coactio, cui subiici potest homo, ipse quidem eam pateretur, sed non coageret coactionem inferenti, ut si vinculis constringeretur, aut si ipsius manu per violentiam alius percuteretur, aut occideretur; non plus enim cooperari dicendus esset, quam instrumentum inanime; ergo de illata exteriori coactione nequit quis actum humanum habere, et per consequens, cum consensus sit actus humanus et voluntarius, nemo potest coacte alteri consentire.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 2. d. 32. n. 14.*] Peccatum consensu perficitur: sed (iuxta Augustinum, *De vera Religione, contra Manichaeos*) peccatum adeo voluntarium est, ut si non est voluntarium, peccatum non dicitur; igitur repugnat esse aliquem consensum coactum.

CONTRA. 31. q. 2. cap. Si verum, et cap. 3. scribitur: *De neptis tuae coniugio, quam te cuidam militi daturum necessitatis instanti articulo sub fidei pollicitatione confirmasti, hoc aequitate dictante decrevimus, ut si illa virum illum omnino renuit et in eadem voluntate persistit, nequaquam eam invitam eiusdem viri cogas coniugio copulari*; igitur fieri potest, ut aliquis coacte consentiat in Matrimonium, perinde ut accidere aliquando solet in aliis contractibus.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 29. n. 3.] voluntatem simpliciter non posse cogi, aut violentari in actibus humanis a se elicitis aut imperatis; bene tamen secundum quid, quatenus vult aliquid, quod alias nolle, ne cogatur eligere aliud magis nolitum et maius malum, secundum rectam existimationem rationis. — *Declaratur*; [*Oxon.* 2. d. 39. q. 2. n. 5.] etenim voluntas sola est libera, habens modum agendi superiorem omni alia natura creata; nulla igitur alia causa creata potest illi vim inferre et cogere ad volendum quod recusat aut ad nolendum quod amplectitur et prosequitur. Simpliciter igitur nequit cogi ad ponendum aliquem actum humanum, quia nullus est talis actus, sive sit imperatus sive elicitus, nisi sit liber et electivus, et subinde voluntarius. Cum autem coactio sit respectu simpliciter noliti, quantum est ex parte voluntatis, si compelli posset ad nolitum volendum, tunc vellet nolens, et nolle volens, quod est omnino impossibile. Sed neque compelli et cogi ad aliquid contra suam inclinationem intelligitur, cum homo violententer detinetur ligatus, aut quid simile, praeter id quod vellet patitur; quia eiusmodi passiones non sunt actus humani, quia non ex electione provenientes; solummodo igitur vis illa infertur membris humanis, quibus aliquis violententer utitur, etiam active, ut ad verberationem alterius, aut mortem inferendam, perinde ac si essent instrumenta inanimata, et non organa hominis liberum arbitrium habentis. — [*Oxon.* 3. d. 15. n. 17.] Nihilominus voluntas *secundum quid* potest cogi et violentari ad volendum aliquid libere quod alias non fecisset. Quemadmodum mercator, exorta tempestate, eligit prolicere merces in mare, ne periclitetur, neve ipse cum navi obruatur fluctibus; quia enim simpliciter voluntas compelli non potest, libere et volens abiicit a se merces. Sed [*Report.* 4. d. 29. n. 1.] quoniam id non esset facturus, si alia via sibi periculum evadere liceret, cogitur *secundum quid*, ut maius nimirum evitet periculum. Et nolitio quidem conditionata eius enunciat per *nollem*, si possem aliter; at volitio absoluta et efficax, qua vult merces magis perire, quam se praesenti discrimini obicere, enunciat per *volo*. Est igitur manifestum qualiter et si voluntas non possit simpliciter aliquam coactionem et violentiam subire, *secundum quid* nihilominus interdum cogitur ad libere eligendum aliquid, ne in deterius incidat malum; [*Report.* ib. n. 20.] quae coactio et violentia non est aliud, quam metus rationabilis, unde Aristoteles, 3. *Eth.*, cap. 2. dicit, operationes quae fiunt ex timore, mixtas esse ex voluntario et involuntario, ut declaratum fuit.

AD ARGUMENTA respondeo, illis directe probari *primam partem* resolutionis; [*Report.* ib. n. 9 20.] itaque concedo, violentiam et coactionem ab extrinseco poni atque infligi, cui sane violentiae voluntas non solum privative, sed etiam contrarie repugnat. Quia igitur modus agendi ipsius voluntatis superior est omni causa creata, nullum extrinsecum illatum efficere potest, ut ipsa velit quod non vult, aut amplectatur cui repugnat, ac proinde quoties peccat, voluntarie peccat. Cum hoc tamen stare potest *secundum quid* interdum cogi ad ponendum quod alias nolle, si liceret evadere imminens malum, ut exemplo allato est manifestum.

ARTICULUS II.

UTRUM ALIQUA COACTIO METUS CADAT IN CONSTANTEM VIRUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 29. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 47. a. 2.*

VIDETUR coactio metus non cadere in constantem virum. Vir [*Report. 4. d. 29. n. 1.*] enim constans et fortis est impavidus, etiam in repentinis, secundum Philosophum, 3. *Ethic.*, cap. 9. Sed timor non cadit in impavidos, sed potius in meticulosos; igitur coactio metus non cadit in virum constantem et fortem.

2. PRAETEREA. Si in virum fortem et constantem caderet metus, maxime metus mortis; nihil enim aeque vim habet deterrendi ac mors imminens: sed [*Oxon. 3. d. 27. n. 13.*] vir fortis pro bono Reipublicae exponit se morti, et quidem secundum rectam rationem, ut vult Philosophus, 9. *Eth.*, cap. 9; ergo nullus alius metus cadere potest in virum constantem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 29. n. 5-10.*] Non est fortis et constantis viri, propter malum temporale, quod sibi videt imminere, gravi se involvere peccato: sed si aliquis nolens ducat uxorem, ne temporalium bonorum iacturam subeat, aut vita privetur, peccat, simulando se assentire exterius contractui, quem mente recusat et aversatur; igitur non est vir fortis et constans, ut supponitur, ac per consequens metus coactio non cadit in constantem virum.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Mercator quantumvis constans et fortis, ne navis obruatur fluctibus ipseque periclitetur, proicit merces in mare; ergo metus cadit in constantem virum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 6.*] coactionem metus cadere posse in virum constantem et fortem in tantum, ut libere eligat et faciat aliquid propter talem metum, quod alias non erat repraesentaturus, nisi secundum rectam rationem existimavisset minus malum, quod nolebat, nunc amplectendum esse, magis quam perpeti vel exponere se graviori discrimini et periculo, quod rationabiliter timet sibi imminere. Hac itaque coactione metus compelli potest homo fortis et virtuosus, duabus concurrentibus conditionibus: *prima*, ne levi et minus fundata aestimatione ductus, sed certitudinaliter, saltem certitudine sufficiente in actibus humanis, sciat malum, quod declinare satagit, sibi imminere. *Secunda* vero, ut malum, quod sibi inferendum timet, sit grave in se, ut mors, carcer, captivitas, enormis mutilatio, stuprum, bonorum amissio, et alia id genus; non eligendum proinde a viro forti et constante secundum rectam rationem; sed potius actum sibi displicentem ponere et repraesentare, eo quod minus incommodi sit sibi allaturus, quam malum quod aliter facienti inferretur. Cum ergo iste sit dominus voluntatis suae, potest velle aliquid, quod alias nolle, et imperare actum alias nolitum, potius quam succumbere ac incidere in imminencia mala, idque secundum rectam rationem. Verumtamen nullus metus impendentium malorum potest et debet percellere et inducere virum fortem et virtuosum, secundum rectam rationem, ad peccandum mortaliter; quia malorum omnium ma-

ximum est peccatum mortale, nec aliqua est peior poena culpa lethali; igitur viro constanti et forti omnia alia mala et poenae eligendae sunt potius, et reipsa subeundae, quam admittere in se peccatum mortale.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 11.*] virum constantem et fortem non esse omnino impavidum; in nullo enim pavere, non est fortis, sed audacis et temerarii. Est igitur impavidus, cum recta ratio dictat, non esse mala pertimescenda, vel quia levia sunt, vel quia non certo praevidentur sequutura; in quo sane fortis praecellit meticuloso inconstanti et pusillanimi, cuius generis homines quibuscumque malis, et etiam incertis graviter percelluntur, et pavescent, et ad quodvis faciendum se induci permittunt. Pavet igitur impavidus, cum recta ratio dictat esse timendum, et praefenda minora mala gravioribus, sicut sunt superius recensita respectu coniugii perficiendi cum aliqua foemina, quam aliter non erat quis ducturus in coniugem. Hanc porro esse mentem Philosophi, patet ex 3. *Eth.*, cap. 2., ubi haec habet: *Fortis autem vir ut homo, erit interritus; timebit tamen etiam ipse huiusmodi mala. Sed ut oportet tamen, et ut ratio praescribit, honestatis causa sustinebit ac feret.* Cum igitur ratio recta docet, ut evitentur maiora mala, et admittenda esse minora, conformiter ad id dictamen agere, viri fortis et constantis erit.

AD SECUNDUM concedo [*Oxon. 3. d. 27. n. 13. seqq.*] viri fortis esse, interdum subire mortem, cum in commodum Reipublicae cedit, vel ad evitanda deteriora mala, cuiusmodi praecipue sunt gravia peccata. In his casibus vir fortis sequitur rectum dictamen rationis, quo intelligimus minus bonum, sicuti est vita unius, esse ordinandum ab publicum commodum, et peccata gravia, tamquam maximum malorum caeteris omnibus, incommodis ita debere praeferrī, ut quodvis aliud detrimentum quisque sit subire paratus, modo graviter non peccetur. At cum vir fortis et constans ex metu graviōris mali sibi certo imminentis, minus damnum admittit, imperando actum circa obiectum invisum, et subinde nolitum, eiusdem rectae rationis dictamen sequitur; potest igitur in virum constantem et fortem cadere metus.

AD TERTIUM, concedo *maiores*; nego tamen virum fortem peccare aut simulare debere in contractu illo matrimoniali; [*Report. 4. d. 29. n. 20. — Oxon. 4. d. 29. n. 6.*] quia oportet, si virtuosus est, ut actui exteriori sit conformis interior, per verum assensum voluntarium *simpliciter*, et involuntarium *secundum quid*, quatenus nollet, si aliter mala quae imminere evadere posset. Fortis autem minime esset, nec secundum rationem se gereret, si ob minus malum, cuiusmodi est Matrimonium cum muliere invisa, simulando peccaret; unde dicit Aristoteles, 3. *Eth.*, cap. 7. *Qui igitur ea quae oportet sustinet, ac timet, fortis est, quippe cum pro dignitate, et sicut ratio praescribit, fortis vir, et patitur, et agat.* Qui igitur patitur violentiam exterius, et tamen rationi rectae se conformat, dictanti minora mala esse sustinenda, quo maiora evitentur, est vir fortis et constans.

ARTICULUS III.

UTRUM CONSENSUS COACTUS TOLLAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 29. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 47. a. 3.

VIDETUR consensus coactus non tollere Matrimonium. Nam [*Oxon. 4. d. 29. n. 1.*] qui Baptismo initiatur timore poenarum, certo recipit Baptismum, ac cogendus subinde est ad observantiam Legis Evangelicae, quam in Baptismatis susceptione professus est, *Extra, De Baptismo et eius effectu*, cap. *Maiores*; ergo pariter compulsus metu poenarum imminentium ad contrahendum Matrimonium, vere contrahit, sicuti et vere baptizatur, qui metu ad igitur ad susceptionem Baptismi, qui Matrimonium spirituale est. Imo *consequentia* probatur a minore, quia minus videtur requiri libertas ad carnale Matrimonium, quam ad spirituale, cum istud sit longe praestantius et perfectius.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Coactio facta per metum non est, nisi quaedam inductio efficax ad illud quod postulatur, quae utique non est simpliciter coactio, cum voluntas simpliciter nequeat cogi: sed blanditiae ita efficaciter inducere possunt, sicut terrores et minae; igitur cum consentientes per blanditias vere contrahant, sitque tunc Matrimonium ratum, pariter inducti ad contrahendum et consentiendum ex metu, verum contrahunt Matrimonium.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3-8.*] Compulsus per metum ad consentiendum in coniugem, *simpliciter* consentit, et *secundum quid* dissentit; quia metus est absolute electivus et voluntarius, et secundum quid involuntarius, ex dictis, *art. 1.*; igitur vere consentit, et verum contrahit Matrimonium; ex quo enim qui compellitur est virtuosus, (ut supponitur) ne mortaliter peccet, consentit interius secundum verba pronunciata exterius; ergo quandoquidem per actum voluntatis transfertur dominium, iste transfert potestatem sui corporis in coniugem.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 6.*] Qui ex metu peccati mortalis contraheret Matrimonium, puta, si ex praecepto divino, vel hominis superioris potestatis, simpliciter contraheret: sed metus peccati mortalis fortius urget constantem virum et virtuosum, quam quivis alius metus poenarum et imminentium malorum, quae damno per peccatum illato nequeunt comparari; igitur metus cadens in constantem virum non reddit irritum contractum Matrimonii.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 9.*] Non tantum sibi potest quis timere impendens malum, sed etiam proximo; ergo si malum immineat huic mulieri, vel peccati, ut si dicat, se omnino statim prostituturam nisi ducatur in uxorem; vel poenae, ut si foret mox ab alio vel a seipsa interficienda, nisi ducatur; et aliquis ad evitanda ea mala accipiat ipsam in uxorem, videtur esse contractus validus Matrimonii; et tamen ex metu impendentium malorum perficitur; igitur metus non tollit validitatem contractus Matrimonialis.

CONTRA. *Magister*, 4. dist. 29. cap. 1.: *Oportet autem*, inquit, *consensum coniugalem liberum esse a coactione. Coactus enim consensus*,

qui nec consensus appellari debet, coniugium non facit. — Deinde [*Report.* 4. d. 29. n. 2.] favorabilior est status Religionis, quam Matrimonii; sed professio facta in Religione vi vel metu mortis non tenet, quin talis licite ad saeculum reverti queat, ut habetur *Extra de iis, quae vi, metusque causa fiunt*, cap. 1. et 30. q. 3. *Praesens*; ergo multo minus contractus Matrimonii per consensum coactum erit validus.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* ib. n. 3.] metum cadentem in constantem virum irritum et nullum reddere contractum matrimonialem, tam in foro externo Ecclesiae quam in foro conscientiae. *Probat*ur *prima pars*; nam *Extra, De sponsalibus*, cap. *Cum locum*, inquit Papa: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assensus cuiusquam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: et ubi de ipso quaeritur plena debet securitate ille gaudere, cuius est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire.* Idem habetur *cap. seq., veniens*, et *rursus*, cap. *Consultationi tuae*. Ecclesia igitur Matrimonia contracta per metum cadentem in virum fortem et constantem perinde habet, ac si inita non forent, irrita nimirum, et ex ipsius facti ratione nulla.

Quod vero eiusmodi contractus vi, metusque causa factus sit reipsa et in conscientiae foro invalidus, [*Report.* ib. n. 10.] potest ostendi ex ratione causae formalis ipsius contractus, et ex parte causae efficientis, a qua est, quod contractus talem formam habeat, et ex ratione finis Matrimonii. *Primum probatur*; quia contractus matrimonialis est donatio libera et commutatio potestatis corporum; et tametsi non sit donatio liberalis simpliciter, quo sensu de liberali datore loquitur Avicenna, 6. *Metaphys. suae*, cap. ult., qui nimirum non expectat aliquam retributionem ab eo, cui largitur; dans enim uxori sui corporis potestatem, ideo dat, quia vicissim acquirit dominium super corpus illius; est nihilominus talis datio maxime libera et liberalis, quia voluntates illae per mutuum consensum voluntarie sese obligant; est igitur contra rationem formalem istius contractus fieri coacte et invite, quia datio libera non esset. — *Ex parte* [*Report.* ib. n. 11.] quoque causae *efficientis* et instituentis hunc contractum, declaratur propositum; etenim universalis Legislator cuilibet contractui indidit iustitiam suam, secundum quam, cum perficerentur, essent legitimi atque validi: contractui autem matrimoniali contulit, ut ex natura ipsius esset ex libero contrahentium consensu, voluntarie et mutuo sese indissolubiliter obligantium. — *Is* [*Report.* ib.] autem universalis Legislator, etsi aliquibus videatur esse Ecclesia, adeo ut de iure tantum Ecclesiastico sit invalidum Matrimonium ex gravi metu contractum, existimo nihilominus, id esse de iure divino et naturali; non solum quia Ecclesiastica iura per Ecclesiam possunt tolli et abrogari, quod non videtur dicendum in casu, verum etiam quia in lege naturae id ipsum exigebatur in contractu matrimoniali, ut libere scilicet iniretur a contrahentibus; dixit enim Adam, *Genes.*, 2. *relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae*. Non adhaeret autem quis alteri per benevolentiam et amorem coniugalem, quod invite et coacte tenet. — *Rursus*, *Genes.*, 24. narratur, qualiter Abraham misit servum suum in Mesopotamiam, ad quaerendam uxorem filio suo Isaaco. Cum autem Abraham exegisset iuramentum a servo suo de adimplendis suis man-

dati, seruoque dicenti, *Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc*, etc. respondit Abraham: *Si noluerit venire tecum, tunc liber eris a iuramento*. Denique, illo cum pervenisset, petens Rebeccam in uxorem filii domini sui, dixerunt parentes eius: *Vocemus puellam, et quaeramus voluntatem eius*, et statim sciscitantibus: *vis ire cum homine isto?* respondit: *ibo*. Liber igitur consensus in Matrimonio non est ex Ecclesiae instituto, sed a Deo; quamvis exinde per Ecclesiam expressum sit atque declaratum, non omnem et qualemcumque metum, seu coactionem irritare coniugalem contractum, sed gravem dumtaxat, quo rationabiliter queant compelli fortes et constantes viri ad assentiendum. — Denique [Oxon. ib. n. 7.] fini, ob quem fuit institutum Matrimonium, id fuit apprime consentaneum et accommodum; [Report. ib. n. 12.] ad procreandam enim prolem religiose educandam consonum est legi naturali, contractum Matrimoniale esse indissolubilem; igitur oportet esse maxime liberum, adeo ut non ex metu contrahentes transferant et vicissim accipiant potestatem suorum corporum, sed per voluntariam et liberam dationem; quia id mire conducit ad perpetuam et indissolubilem adhaesionem conservandam; alias enim, ut habetur, 20. q. 3. cap. *Praesens*, [Oxon. ib.] *Quod quis non diligit, facile contemnit*: dilectio enim, cum sit maxime libera, diutius stare non potest cum violentia et coactione; consequens est igitur, ut per coactionem contrahentes odio se prosequantur, et vicissim contemnant, ac tandem dissocientur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Report. ib. n. 18. 20.] disparem esse rationem de Matrimonio et Baptismo; et quidem propter tria: *primo*, quia intentio vel consensus suscipientis Baptismum non est causa efficiens eius Sacramenti, sicut consensus liber coniugum est causa efficiens Sacramenti Matrimonii, quia ipsi per solum consensum mutuum dant et accipiunt Matrimonium. *Rursus* conditio baptizati efficitur melior; contrahentis autem Matrimonium deterior; ideoque sine iniuria non potest nec debet cogi contra suam voluntatem ad subeundum onus matrimoniale, per quod succumbit homo variis difficultatibus in illa onerosa obligatione, quae haud tolerari queunt, nisi amore libero copulentur coniuges; [Oxon. ib. n. 11. seqq.] ac propterea debent omnino abesse coactio et violentia, alioquin infertur contrahentibus iniustitia ipsis indubitata. *Secundo*, quia cum quis compellitur ad suscipiendum Baptisma, voluntas superioris ratum habendo factum, tenet ipsum inter Ecclesiae filios; contra vero in Matrimonio per violentiam et coactionem inito, iudicat atque expresse declarat nullum fuisse contractum: non ex eo praecise, quod contra praescriptum Ecclesiae res ita gesta fuerit, sed magis quod contra divinam institutionem, sicut natura ipsius contractus postulat, initus sit. *Tertio denique*, quia in Baptismi susceptione potius fit adoptio, quam Matrimonium; in adoptato autem in filium minor libertas requiritur, quam in contrahente Matrimonium. Unde non habens usum rationis potest adoptari, sed non desponsari.

AD SECUNDUM dico, [Report. ib.] plurimum interesse inter involuntarium per terrores et minas, et involuntarium per blanditias et illecebras. Nam [Oxon. 4. d. 29. n. 11. seqq.] in involuntario per terrores parum est de voluntario; contra vero qui per blanditias ad assensum flectitur, non multum involuntarie id facit, quorum signum est, quia si quis ex metu inducitur, sibimet dimittatur et metuere desinat, eius vo-

luntas statim resilit ab eo, quod per metum amplectebatur; per illecebras vero inductus, si ei blandiri desinas, forsitan adhuc prosequetur illud, ad quod amplectendum pellectus fuit. Quare non est perinde involuntaria coactio per blanditias, sicuti per minas et terrores; et ratio est, quia frequenter voluntas concordat appetitui sensitivo, qui per impressionem sibi factam ab aliquo convenienti magis magisque inclinatur ad prosecutionem eius, quod sibi convenire praesentit; contra vero, quum ab disconvenienti patitur, quo plus afficitur, eo magis resilit et fugit ab illo; iure ergo Ecclesia declaravit, consensum matrimonialem per terrores expressum nullum irritumque esse et fore, non vero per blanditias et illecebras factum.

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 4. d. 29. n. 3.] probatum esse in *solutione*, ex ratione causae formalis, efficientis et finalis, contractum matrimonialem debere liberum esse, et non coactum coactione cadente in virum fortem et constantem, atque id exigi in eo iure naturali initiative, et completive iure divino positivo expresso ab Adamo illis verbis, *et adhaerebit uxori suae*, atque per Christum ratificato in Lege Evangelica, *Matthaei*, 19. Quae [*Oxon.* 4. d. 26. n. 10. 12.] iura tandem declarata fuerunt per Ecclesiam statuentem, metum dumtaxat cadentem in virum constantem eum contractum irritare, non vero metum levem et quemcumque; ne inde generis humani propagatio detrimentum acciperet. Quam [*Oxon.* 4. d. 11. q. 3. n. 15.] explicationem esse iuri naturali et divino consentaneam, ex eo scimus, quod in Sacramentorum doctrina Ecclesia non potest errare; spiritu enim veritatis edocta, secundum intellectum a Deo traditum, sibi que inspiratum, de Sacramentis a Christo institutis sentit, explicatque, et porro ab omnibus sentiendum esse proponit. — *Ad argumentum* [*Oxon.* 4. d. 29. n. 8.] igitur concedo, quemque ob imminentia mala debere secundum rectam rationem proferre verba exprimentia consensum matrimonialem, ac reipsa interius consentire, ne perniciose mentiatur; nego tamen, per eiusmodi consensum transferre potestatem sui corporis in mulierem, quam ducere cogitur; quia nullus consensus est rei propriae in alterius potestatem translatus, nisi sit mere liber. — *Et cum dicitur*: ille libere elicit actum voluntatis, quae simpliciter nequit cogi; *respondeo*, non libere habere talem actum, cum ex gravi metu velit quod nollet; quamvis enim metus non sit causa effectiva volitionis, est tamen causa vehementer inductiva ad volendum; sicut nec libere loquitur verba exteriora, sed ex metu; ac proinde Deus, qui est superior dominus in ista translatione, non ratificat eam, quia non libere peracta.

AD QUARTUM respondeo: [*Oxon.* ib. n. 10.] si quis consentiat in Matrimonium ex zelo iustitiae, et ad evitandum peccatum inobedientiae, tenere consensum, atque ita esse validum contractum, quia initur ex mera electione, et ad servandam iustitiam, ne scilicet peccet.

AD ULTIMUM dico, [*Oxon.* ib.] si proximo timeatur imminens poena, contractum ex tali metu elicitum, non esse sufficientem ad Matrimonium; at si fiat ex timore peccati, in quod certitudinaliter quis praevidet proximum esse casurum, Matrimonium fore firmum et ratum; imo opus perfectum esse, si ab aliquo ducatur talis in coniugem, ne peccaret; nec quidquam eiusmodi metus firmitari contractus derogaret, quia eius consensus foret liber ex charitate.

ITERUM ARTICULUS III.

UTRUM CONSENSUS COACTUS TOLLAT MATRIMONIUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 29. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 47. art. 3.*

EST HIC SENTENTIA *dicentium*, [Oxon. 4. d. 29. ib. n. 3.] consensum internum voluntatis *simpliciter* cogi non posse, bene tamen *secundum quid*, metu nimirum imminantium poenarum, aliorumque malorum, quae declinare satagit, et efficaciter a se avertere vult: liberari autem a malis imminetibus quemque posse, si dicat se consentire in Matrimonium, cui tamen corde non assentitur, per positivum dissensum; ergo, si ultra verba externa, revera animo interno assentitur, libere omnino, et non ex metu id facit; igitur tale Matrimonium coram Deo, et in conscientiae foro validum est, firmum, et ratum, quamvis nulliter factum fuisse iudicetur ab Ecclesia, eo quod praesumat, eum qui cogitur non vere in Matrimonium consensisse, sed tantum verbis tenus, ad periculum, quod imminerebat, evitandum. — *Tria* igitur haec sententia continet: *primum*, est eum, qui cogitur posse sibi sufficienter consulere, consentiendo per verba sine interno consensu: *secundum*, dato quod animo consentiat, Matrimonium valere in foro conscientiae: *tertium*, irritum iudicari ab Ecclesia, quia praesumit talem corde assensum non praebuisse. — De *secundo* sufficienter actum fuit supra. *Primum et tertium dictum* [Oxon. ib.] ad praesens exponenda occurrunt. Et quidem quantum ad *primum* attinet, videtur irrationabile; nam qui cogitur ad aliquid, quod citra peccatum mortale nequit esse sine alio, profecto cogitur ad illud, per quod evitat peccatum mortale; ergo qui per metum cogitur ad pronuncianda verba, exprimentia consensum, compellitur quoque ad assentiendum ex animo; quia si corde dissentiat, perniciose mentitur, ideoque peccat mortaliter. *Assumptum probatur*: tum quia metus qui excusat, compellitque ad assentiendum, talis esse debet, qui cadere possit in constantem virum, secundum iura: sed in virum constantem nequit cadere metus maioris detrimenti, quam peccati mortalis; igitur si cogitur ad assensum externum, pariter compellitur ad assentiendum ex animo: tum quia nullus metus potest recte cadere in aliquem, nisi ad subeundum minus malum, ut fugiat maius incommodum: sed pati quamcumque poenam est minus malum, quam peccare mortaliter. — *Denique*, metus non potest inducere virtute praeditum et constantem ad faciendum aliquid, nisi quatenus est id licitum; magis enim necessarium est vitare illicitum, quam fugere poenam; siquidem plus a causa superiori determinatur aliquis ad fugiendum illicitum, quam ad poenam cavendam; quia Deus per affectionem iustitiae retrahit hominem ab illicito; motus vero secundum affectionem commodi impellit ad fugiendam poenam: at obligatio orta ex affectu iustitiae praestantior est ea, quae ex commodi affectione oritur. *Confirmatur ratio duplici exemplo*: *primum* est de religioso, qui obstringitur voto ad castitatem. Huic quidem, [Oxon. ib. n. 4.] ob nulum metum licitum est exterius consentire in Matrimonium; quia nequit habere consensum internum; quem si habeat, peccat graviter con-

tra votum; et si non habeat, perniciose mentitur; igitur qui non habet votum castitatis, ideo potest exterius consentire per verba, quia etiam debet habere consensum internum. *Aliud exemplum*; si qui metum ac violentiam infert alteri ad contrahendum Matrimonium, exigeret ab eodem tale iuramentum: *Iuro per sancta Dei Evangelia, quod sine metu consentio in hoc Matrimonio*, per nullum iniectum metum debet ad sic iurandum induci; quia peccatum est mortale iurare mendaciter; ergo pariter per nullum metum potest iste induci ad contrahendum per verba exteriora, nisi quatenus licitum est talia verba proferre: sed sine peccato nequeunt pronunciari, si non correspondeant interno consensui; eo enim non subsistente, est perniciosum mendacium, et peccatum mortale. — *Confirmatur secundo*, [Oxon. ib. n. 5.] quia tali ex doctrina multis daretur occasio perniciose mentiendi; si enim licitum foret ad evadenda mala quae timentur, exterius consentire, sine interno consensu, nemo esset, qui corde assentiretur, cum mala impendentia posset evadere, promittendo se verbis, quod corde se executioni non esse mandaturum proposuit. — *Denique*, mercator in periculo mortis constitutus proicit merces in mare, voluntarie quidem *simpliciter*, sed involuntarie *secundum quid*, ex metu mortis imminantis; potest igitur quisque cogi ex gravi metu ad ponendum etiam internum consensum.

Tertium pariter dictum [Oxon. ib. n. 5.] quo statuitur, coactum Matrimonium in facie Ecclesiae esse invalidum, eo quod Ecclesia praesumat illum tantum exterius consensisse, falsum est; quia Ecclesia semper praesumit pro meliori parte, sicut habetur *Extra, De regulis iuris*, cap. *Estote misericordes*: et *Extra, De scrutinio in Ordinibus faciundo*, cap. unico, quis praesumitur idoneus, quando non probatur contrarium, et apparet manifeste ex cap. *Is qui de sponsalibus*, ubi habetur Ecclesiam praesumere copulam carnalem sponsalia sequentem ex affectu matrimoniali processisse, quia existimat sponsum et sponsam noluisse peccare mortaliter in illo actu; igitur pariter praesumit, eum, qui cogitur ad contrahendum, et internum consensum praebuisse contractui, quia alioquin mortaliter peccavisset. Non igitur ex hoc capite Ecclesia habet pro irritis Matrimonia coacta, sed ob rationes *art. praec.* allatas.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONSENSUS COACTUS EX PARTE COGENTIS FACIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 30. q. 1. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 47. a. 4.

VIDETUR consensus coactus ex parte ipsius cogentis verum efficere Matrimonium. Nam [Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 4.] qui cogit aliquam mulierem ad assentiendum coniugio cum se ipso, talis libere omnino assentitur, atque per verba externa significat internum animi consensum; igitur vere transfert in feminam, quae cogitur, potestatem sui corporis; et per consequens, saltem ex parte sui, Matrimonium tenet; quia est in ipso totalis causa obligationis.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 28. n. 24.] Effectus Matrimonii est unio animorum contrahentium: sed etiamsi unus non amet alterum, aut e

converso, potest non invitus amare coactum ad assensum; ergo ex parte sui saltem est Matrimonium; quia habet effectum suum.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 27. q. 2. n. 1.] *De sponsalibus*, cap. *Tua nos in fine, sine consensu mutuo*, etc. *nequeunt Matrimonium facere*; ergo altero ex contrahentibus dissentiente, aut consensum liberum non praestante, penitus Matrimonium non conficitur.

RESPONDEO dicendum [*Oxon.* 4. d. 26. n. 8.] Matrimonium perfici non posse ex parte ipsius cogentis, quamvis libere assentiatur. Etenim Matrimonii contractus, inducens obligationem et vinculum matrimoniale, est datio pro alio recipiendo, vel permutatio mutuae potestatis corporum, recte exprimendus his verbis *Do, ut des*, vel *Do si das*; igitur altero ex contrahentibus non dante, vel carente libertate necessaria ad istam dationem commutativam, neque ex parte alterius aliquid datur, quia sub conditione dat, subintellecta ex natura contractus commutativi. Altero igitur absolute non dante, vel ut oportet non consentiente, nec alter, etsi dare ex animo intendat, aliquid accipit de novo vi talis contractus commutativi essentialiter conditionalis. Si igitur nihil accipit, nihil proinde in contrahentem invite et coacte transfert ille, qui non cogitur, sed cogit alteram partem ad sibi assentiendum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 30. q. 1. n. 4.] contractum matrimonialem non claudicare, sic ut subsistere possit dumtaxat ex parte unius contrahentis, quia si unus non det, aut necessaria destituatur libertate ad dandum, nihil omnino fit, licet alter ex parte sua faciat quicquid oportet, nec ullum habeat impedimentum facti, nisi ex consequenti, quatenus altero non transferente in ipsum sui corporis potestatem, non subsistit ratio contractus commutativi.

Et per idem AD SECUNDUM; nego enim dilectionem unius respectu alterius esse effectum Matrimonii; ubi enim non adest causa, nec effectus potest esse; effectus [*Oxon.* 4. d. 26. n. 14. seqq.] siquidem istius Sacramenti est unio animarum contrahentium, ortum trahens ex mutua ac libera datione potestatis suorum corporum, quae cum fieri nequeat, ubi ex parte unius abest libertas, nec sunt illorum animae unitae per coniugalem amorem, nec amor unius ad alterum dici potest affectus coniugalis.

ARTICULUS V.

UTRUM PER CONSENSUM CONDITIONATUM FIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 31. — *Report ib.* d. 42. — *S. Thom.*,
in *Supplem.* 3. p. q. 47. a. 5.

VIDETUR per consensum conditione circumstantionatum non fieri Matrimonium. Etenim [*Oxon.* 4. d. 31. n. 9.] per matrimonialem consensum datur mutua atque absoluta potestas corporum, ad usum procreandae prolis; igitur huic consensui repugnat quaelibet conditio, cadens vel super dationem potestatis, vel super usum eius: sed reliquae conditiones Matrimonio adiacentia afficientes sunt non pertinentes ad ipsum et habendae pro non adiectis; igitur per consensum conditionatum non perficitur Matrimonium.

2. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 42. n. 9.] *Extra De sponsalibus*, cap. 7. cum contrahitur Matrimonium, per verba certa consensus est exprimendus: sed cum additur conditio, est incertum quid animo agitet is, qui contrahere dicitur; conditio enim reddit orationem ambiguum; igitur consensus conditionatus non facit Matrimonium.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 30. q. 1. n. 6.] Matrimonii contractus est essentialiter commutativus, imo et conditionalis: sed alii commutativi contractus admittunt alias condiciones, ultra illam quam praesecerunt ex natura contractus; igitur adiectis aliis conditionibus contractui matrimoniali, perfici potest Matrimonium, si adiunctae condiciones ponantur in esse.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 9. — *Report.* 4. d. 42. n. 8.] *condiciones*, quibus alligari potest Matrimonialis contractus, esse complures: in primis enim exprimi queunt per varias temporis differentias, scilicet de *praeterito*, de *praesenti* et de *futuro*; deinde, aliae sunt *possibiles*, aliae *impossibiles*: et rursus impossibiles impossibilitate *Iuris*, vel impossibilitate *facti*; item aliae *honestae*, aliae *turpes*, et ulterius alia est conditio *necessario* eventura, alia *contingenter* futura; ac denique alia est conditio *contra substantiam* Matrimonii, alia *non contra substantiam* eiusdem. Quibus notatis, esto

PRIMUM DICTUM: [*Oxon.* ib.] conditio honesta possibilis et de futuro, adiecta contractui matrimoniali, ipsum suspendit, usquequo ponatur in esse conditio, qua posita, verificatur contractus, ut *duco te in meam, si pater tuus assensum praestiterit; si ad fidem catholicam converteris, si parentes in tali dote convenerint* etc. Atque idem dicendum si contractus de praesenti vel praeterito ineatur; nam cum conditio adest, contractus validus est, ut irritus, si conditio abest, nec repraesentatur. — Et *prima* quidem *pars* constat ex cap. *Super eo*; et cap. *De illis autem Extra de conditionibus apposis*, ubi in textu habetur de eo qui consensit in mulierem, si pater eius suum praestaret assensum, *nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad Matrimonium contrahendum*. Cum enim contractus iste affixus sit conditioni honestae et possibili, ex intentione contractum ineuntis, contractus haud poterit esse ratus, quoadusque conditio apposita verificetur; pendet igitur a conditione, sic ut suspensus maneat, perinde ut ipsa conditio de possibili ponenda; nequaquam ergo censendum est, contractum fuisse matrimoniale per eiusmodi consensum conditionatum de futuro. Qui nihilominus, repraesentata conditione, transit in absolutum et ratum contractum, tametsi ex natura ipsius non videatur sequi Matrimonium Sacramentum, nisi iterum absolute perficiatur contractus, et per verba de praesenti exprimatur; tunc enim primum vere contrahunt, idest vicissim potestatem suorum corporum transferunt, et mutuo sibi ipsis Sacramentum ministrant.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon.* ib.] conditio necessaria de futuro addita matrimoniali contractui contractum non suspendit, sed de praesenti est validus, perinde ac si conditio adiecta foret de praesenti, ut, *contraho tecum, si Antichristus erit, si Pontifex Romanus durabit usque ad finem mundi*. Cum enim divina revelatione constet, quae conditio involuntur certissime futura, nequeunt suspendere contractum eiusmodi necessario futuris conditionibus affixum; quae condiciones proinde eodem

modo se habent, ac si forent praesentes, quantum ad contractum; modo vere conditiones sint, et non quaedam determinatio temporis, pro quo intendatur contractum fore ratum, et non antea. Utque ipsi contrahentes sciant et sentiant, talia necessario eventura, et non contingenter.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon* ib.] conditiones turpes et impossibiles, quae non sunt contra substantiam Matrimonii, habentur pro non adiectis in favorem Matrimonii. Patet, *Extra De conditionibus appositis*, etc. cap. finali et *De pactis*, cap. item finali. Primo loco, inquit Pontifex, *aliae conditiones appositae in Matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debent propter eius favorem pro non adiectis haberi*. Posteriori vero loco scribitur: *Nam etiam iuxta legitimas sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de iure vel de facto nullam obligationem inducit*: ubi Glossa, pactum inquit, quod contra Leges et constitutiones, vel contra bonos mores fit, nullus est momenti. Quamvis igitur Lege irrita sint illa pacta, conventiones, et tractatus, qui turpibus, aut impossibilibus conditionibus annectuntur, in contractu nihilominus matrimoniali, tales pro non adiectis, idest, veluti ioco, aut levitate effutitis, et non ex animi sententia dictis, habentur.

QUARTUM DICTUM: [*Oxon* ib. — *Report*. 4. d. 42. n. 9.] conditiones adiectae matrimoniali contractui turpes aut inhonestae, ac iure impossibiles, contra substantiam Matrimonii, contractum irritum nullumque reddunt, ut diserte continetur in *textu*, cap. finali citat. *De conditionibus*. Cum enim ad substantiam Matrimonii spectent tria bona, scilicet indissolubilitas vinculi, fides, sive fidelitas ad actum; ad quem obligantur, et proles religiose educanda, quaelibet conditio repugnans alteri ex his tribus bonis, contractum matrimoniale nullum reddit; adeo ut attentantes sub eiusmodi conditionibus contrahere nedum mortaliter peccent, sed ultro teneantur abstinere ab omni usu mutuo corporum, et ab reddendum ad invicem virtute talis contractus. Et porro vinculum matrimoniale non esset, si quis in contractu hac forma loquendi uteretur, *Accipio te in meam, donec occurrat magis placens pulchrior, aut ditior*; vinculum siquidem Matrimonii est ex Dei institutione insolubile, ac propterea nequit perfici ab homine, ut sit solubile, ut Salvator expresse significavit, Matthaei 19.; quia id profecto alia institutio contractus istius esset magis, quam adimpletio primae institutionis; contra vero bonum fidei, si in contraendo diceretur, *Accipio te in meam, ita ut non teneam servare tibi fidem: nec affirmative ad reddendum nisi cum volueris; nec negative quin possim pro libito meo alteri coniungi*; contra denique bonum prolis contraheretur dicendo, *Accipio te in meam, si procuraveris venena sterilitatis vel consentias mecum in procuracione talium venenorum*. — Ratio [*Oxon*. 4. d. 31. n. 9.] autem cur eiusmodi contractus non sunt matrimoniales, est, quia non tenent, nisi sub expressa conditione, cum sint conditionales: sed stantibus illis conditionibus, impossibile est, existere Matrimoniales sub illis conditionibus ei contractui repugnantibus; imo nulli tales contractus sunt; quia nemo potest tradere, aut transferre in alterum dominium sui corporis, contra prohibitionem Superioris, qui praecepit fieri talem translationem sub oppositis omnino conditionibus. Quoties igitur conditio, cui alligatur contractus Matrimonii, bonis ipsius repugnat, irritum contractum reddit; modo talis conditio expresse trahatur in pactum, nam si mente retine-

retur, non vitaret contractum; quia consensus, quatenus verbis expressus, inducit obligationem, non vero inquantum mente concipitur; igitur intentio, secundum partem qua non exprimitur, non spectat ad essentiam istius contractus. Si etiam tales conditiones bona Matrimonii destruentes perficerentur ante contractum, ipsum nullatenus irritarent; quia haberentur pro non adiectis, et contractus absolute sequens illas validus et legitimus esset.

QUINTUM DICTUM: [Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 4. seqq.] conditio honesta expressa in Matrimoniali contractu, non contrarie quidem (uti conditiones turpes, et impossibiles) sed tantum negative opposita alicui bono Matrimonii, per cessionem nimirum iuris proprii quantum ad usum, non videtur irritare contractum, ut, *Accipio te in meam, si voveris castitatem, aut Religionem*. Nam inter B. Virginem et Ioseph extitit verum Matrimonium: sed B. Virgo, vel uterque voverunt castitatem; igitur stat contractus Matrimonialis cum antecedenti voto castitatis, loquendo de voto simplici; igitur stare etiam potest verus matrimonialis contractus expressus cum conditione vovendae castitatis. *Probatur consequentia*; siquidem conditio iure inclusa, si exprimitur, non derogat contractui; eandem enim vim habet seu reticeatur, seu exprimitur, ut haec, *Contraho tecum ea conditione ut liceat mihi ingredi Religionem intra bi-mestre, ante Matrimonium consummatum*: haec sane conditio sequitur naturam eius contractus ex Lege statuta; ergo si exprimitur, non irritat Matrimonium, et multo minus videtur illud irritum reddere conditio vovendi castitatem, cum haec conditio sit compatibilis cum mutua cohabitatione contrahentium, quod observare nequeunt ingredienti Religionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [Oxon. 4. d. 31. n. 9.] concedo *assumptum*, ita tamen, ut usus potestatis corporum sit conditionatus, nimirum si petatur; ac propterea traditioni potestatis corporis non repugnat cessio voluntaria iuris petendi usum corporis, cuius habet dominium. — Cum igitur *infertur*, ei consensui repugnare omnem conditionem contrariam substantiae traditionis domini corporis, et usui talis domini; dico, iam declaratum extitisse, quae, qualesve conditiones nullum reddant Matrimoniale contractum, et quae stent cum validitate ipsius.

AD SECUNDUM [Report. 4. d. 42. n. 9.] nego, conditiones, quae non raro adduntur matrimoniali contractui, efficere Matrimonium ambiguum et confusum, ut patet ex dictis *in solutione*.

ARTICULUS VI.

UTRUM ALIQUIS PRAECEPTO PATRIS POSSIT COMPELLI AD MATRIMONIUM CONTRAHENDUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 29. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 47. art. 6.

VIDETUR filii praecepto patrum suorum compelli posse ad Matrimonium contrahendum. Nam [Oxon. 4. d. 29. n. 12.] Apostolus, *Ephes.*, 6. dicit: *Filii obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim iustum est*; igitur praecipientibus ut filii nubant, tenentur illis obedire, quando rem bonam illos exequi iubeant.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] *Extra, De desponsat. impub.*, cap. *Tua nos*, pater filium nondum adultum, cuius voluntas non potest discerni, cui vult potest Matrimonium tradere, et postquam filius ad perfectam aetatem pervenerit, debet id adimplere proprium consensum praestando, ratumque habendo quod pater ipsius spondit. — *Confirmatur*; [*Oxon. ib. n. 2.*] nam *ff. de sponsalibus l. sed quae patris*, dicitur, filiam tunc solummodo dissentendi a parte potestatem habere, cum pravam moribus, vel turpem sponsum ei destinaverit; igitur citra has circumstantias, non potest dissentire a patre Matrimonio eam copulante.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Papa potest compellere filios suos ad contrahendum Matrimonium spirituale, nimirum ad recipiendum Episcopatum, vel curam alicuius Ecclesiae, aut Parochiae; ergo pariter pater carnalis potest cogere filios suos ad contrahendum Matrimonium carnale.

CONTRA. *De desponsant. impub.*, cap. I. *in textu, et in Glossa*, pater nequit cogere filium invitum ad contrahendum; quod si fiat, Matrimonium non perficitur. Etsi vero queat pater filium nondum adultum, cui vult, Matrimonio tradere, postquam tamen ad perfectam aetatem pervenerit, nisi libere consentiant, ac ratum habeat factum patris, nullum est Matrimonium.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 12.*] filium ex praecepto patris vi compelli non posse ad Matrimonium contrahendum. Etenim filii familias cum ad legitimam aetatem pervenerint, habent sui corporis dominium, perinde ut patres eorum; possunt ergo aut vovere Religionem, aut Matrimonium contrahere, et quaevis alia facere, quae personalem obligationem inducunt, et quorum omnimoda, adaequata, et sufficiens causa est ipsorum liber consensus. Citra igitur parentum consensum, sicuti valent legitimum et firmum Matrimonium contrahere, ita parentes efficere nequeunt, ut sint irrita Matrimonia contra ipsorum voluntatem contracta aut rata, ipsorum filiis non consentientibus; cogi igitur non possunt ad subeundum onus Matrimonii magis a parentibus, quam a quibusvis aliis personis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib.*] respondeo, dictum Apostoli non esse intelligendum de contractu matrimoniali, qui cum dependeat a voluntate contrahentium libere consensum praebentium, filius non tenetur obedire patri; quia alioquin validus posset esse Matrimonialis contractus per metum gravem exortus.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib.*] respondet *Glossa ibidem*, filium debere adimplere Matrimonium contractum a patre nomine suo, cum esset in minori aetate, non debito necessitatis, sed honestatis. Simpliciter igitur cogi non potest filius ad ratum habendum tale Matrimonium, etsi congruum, atque honestum sit, ipsum voluntati paternae se conformare, quando dissentendi non occurrit rationabilis causa. — *Ad confirmationem dico*, [*Oxon. ib.*] quamvis per iura civilia statutum sit, ne filii Matrimonio copulentur sine consensu parentum, tamen Canonicas Sanctiones aliter decernere: has autem esse attendendas, non illa, praesertim cum de Sacramentis Ecclesiae disponunt. Accedit quod *Glossa in l. 2. ff. De ritu nuptiarum*, notat id potius esse consilii, quam praecepti.

AD TERTIUM [*Oxon. ib.*] respondeo, disparem esse rationem de Matrimonio spirituali et carnali; quia pater corporalis non tantam habet auctoritatem super filium, quoad Matrimonium carnale, quantam habet

pater spiritualis super filium respectu Matrimonii spiritualis. Et ratio congrua est; quia in Matrimonio spirituali filius efficitur melioris conditionis; in carnali vero deterioris, ob perpetuam servitutem, quam subire cogitur in traditione potestatis corporis sui ad perpetuum usum procreandae prolis; et ideo iustum non est ab aliquo compelli contra suam voluntatem ad id, per quod deterior se ipso efficitur.

QUAESTIO QUADRAGESIMAOCTAVA.

DE OBIECTO CONSENSUS, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de obiecto consensus.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum consensus, qui facit Matrimonium, sit consensus in carnalem copulam. — 2. Utrum consensus in aliquem propter causam inhonestam faciat Matrimonium.

ARTICULUS I.

UTRUM CONSENSUS QUI FACIT MATRIMONIUM SIT CONSENSUS
IN CARNALEM COPULAM.

Doctor, Oxon. 30. q. 2. — Report. ib.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 48. a. 1. — Magister, sent. 4. d. 28. cap. 3.

VIDETUR consensus, qui Matrimonium facit, esse consensus in carnalem copulam. Etenim [*Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 1.*] Matrimonium contrahentes, profecto in aliquid aliud consentiunt, quam in cohabitationem; alioquin frater et soror se mutuo diligentes et cohabitantes dicerentur Matrimonio uniti; igitur oportet contrahentes consentire in carnalem copulam, cum nihil aliud addere intelligatur Matrimonium super cohabitationem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Cum mulier desponsatur, si his verbis consensum exprimeret, *duco te in meum virum, dummodo carnaliter non me cognoscat*, irritum profecto foret Matrimonium, quia conditio expressa repugnat bono prolis; igitur consentientes, in ipsam carnalem copulam omnino consentire videntur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] 27. q. 1. cap. *Sunt quaedam; Voven- tibus castitatem non solum nubere, sed velle nubere, damnabile est*: sed non est damnabile, nisi ratione copulae carnalis, per quam violatur castitas; igitur consensus, qui facit nuptias et Matrimonium, est consensus in copulam carnalem.

CONTRA. 27. q. 2. *Matrimonium non facit coitus sed voluntas*. Idem habetur cap. 2. et 4. et cap. 6. scribitur: *Coniuges verius appellantur a prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus*; igitur consensus, ex quo descendit vinculum indissolubile Matrimonii, non est consensus in carnalem copulam, nisi implicate.

RESPONDEO dicendum, consensum effectivum Matrimonii non esse consensum in copulam carnalem, nisi implicite. Etenim, ut constat ex *q. 42. art. 4.* carnalis commixtio spectare non potest ad rationem essentialiter integrantem Matrimonium, quippe quod sine ea queat perfecte intelligi et subsistere. [*Oxon. ib. n. 5. seqq.*] Quamvis enim Sacramentum Matrimonii sit mutua translatio dominii corporum ad perpetuum usum copulae carnalis, talis nihilominus usus non est absolutus, ut absoluta et irrevocabilis est corporum mutua translatio, sed tantum conditionalis, nimirum *si petatur*; igitur copula carnalis non est obiectum consensus Matrimonialis, sed mutua translatio potestatis corporum, ob quam unusquisque coniugum tenetur morem gerere alteri quoad copulam carnalem; ac proinde consentientes in Matrimonium, nonnisi implicite, et sub conditione assensum praebent copulae carnali, etsi virtute eius consensus, quem is contractus ex sui institutione involvit, alter coniugum licite non possit alteri non obtemperare usum sui corporis exposcenti. Sed videndus *cit. art. 4. q. 42.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon. ib. n. 1.*] consensum matrimonialem non se extendere tantum ad mutuam dilectionem et cohabitationem, quia tunc, ut arguitur, frater et soror dicerentur Matrimonio copulati; respicit igitur praeterea tamquam obiectum primo specificativum mutuam translationem potestatis corporum, et mutuum dominium eorumdem ad prolis procreationem per copulam carnalem fiendam; quae prolis procreatio est Matrimonii finis extrinsecus attingendus per alium finem, qui est corporum commixtio. Sed quoniam dominium potest separari ab usu, et carnalis copula involvitur in tali contractu sub conditione, si nimirum petatur, palam est, non nisi implicite importari per Matrimonialem contractum, qui perficitur ex mutuo contrahentium consensu.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report. 4. d. 30. q. 2. n. 6. seqq. — Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 4. seqq.*] si illa conditio apponatur ex parte unius contrahentium tantum, utique Matrimonium fore nullum, quia non transferretur plenum dominium potestatis corporum ex parte ipsius. Perfectum enim dominium involvit implicite usum corporis, in quod ius acquisivit alter coniux, qui proinde si nequiret uti corpore ad prolem procreandam, non fuisset, nec intelligeretur corpus alterius sub eius potestate ad talem finem. Sed si uterque in tali conditione honesta consentiret, vere posset esse mutua illa translatio potestatis sine usu; cum talis usus non integret essentialiter illam translationem. Unde contrahentes cum proposito statim vovendi castitatem, vere contrahunt; ac propterea si talis conditio trahatur in pactum atque exprimatur, non praeiudicat validitati contractus, ut *quaest. antec. art. 5. conclus. 5.* declaratum fuit. Ex quibus necessario sequitur, consensum matrimonialem non esse consensum in carnalem copulam, nisi causaliter conditionate et implicite.

AD TERTIUM concedo, [*Report. 4. d. 30. q. 2. n. 8.*] damnabile esse iis, qui castitatem voverunt, nubere aut velle nubere, secundum communem legem, quia contra editum votum facerent. Et nihilominus qui certus esset, non fore aliquando, ut ad copulam carnalem sollicitaretur, vel ab solveretur a debito gerendi morem coniugi copulam carnalem expetenti, non esset damnabile contrahere post votum castitatis; sed mutuo stante consensu, verum Matrimonium perficeretur, uti evenit inter B. Virginem

et Ioseph. — *Et cum subditur*: non est damnabile, nisi propter copulam carnalem, qua castitas violatur; *dico* id esse damnabile citra copulam carnalem vel attentatam; qui enim voto se Deo obstrinxit pollicendo castitatem, non est amplius sui iuris, nec potest sine iniuria eius, cui se ita obligavit, dominium sui corporis in alterum transferre; dato tamen quod illicite transferretur, qui recipit novum dominium corporis alterius, licite potest petere usum copulae carnalis ab illo, qui ea re sibi per votum interdixit.

ARTICULUS II.

UTRUM MATRIMONIUM POSSIT ESSE EX CONSENSU ALICUIUS
IN ALIQUAM PROPTER CAUSAM INHONESTAM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 48. a. 2.

RESPONDEO [*Oxon.* 4. d. 26. n. 18.] Matrimonium primo Deum instituisse in statu innocentiae cum Adam ipsius Dei instinctu, producta iam Eva, protulit illa verba, *Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Genes.*, 2.; cuius quidem institutionis finem ab Auctore intentum extitisse generis humani multiplicationem. [*Oxon.* ib. n. 19.] Post lapsum autem rursus contractum eundem instauratum a Deo fuisse, et ob finem in prima sui institutione volitum, ac etiam ut esset in remedium incontinentiae, *Gen.*, 3. et 9. Ultra autem hos fines, ad quos Matrimonium de se atque ex instituentis intentione ordinatur, possibile est in matrimoniali contractu alias intervenire causas seu fines ab ipsis contrahentibus intentos, qui per accidens illi contractui uniuntur, et ita sequuntur, ut possint non sequi, vel non intendi. Hi igitur fines vel causae aut sunt honestae (ut ait *Magister*, 4. dist. 30. cap. 4.) aut inhonestae, vel minus honestae. Prioris generis sunt, ut inimicorum reconciliatio, pacis redintegratio et alia id genus: secundi vero generis, ut viri mulierisque pulchritudo, questus, et divitiarum spes, et possessio, et consimiles. — *Dicendum est* igitur, Matrimonium validum esse etiamsi contrahentes per accidens intendant causas minus honestas; nam Matrimonium essentialiter perficitur per mutuum consensum contrahentium verbis de praesenti expressum; hoc igitur mutuo consensu stante, etiamsi menti contrahentium obversentur, ac volitae sint divitiae etiam, aut pulchritudo, aut quid simile, adhuc valide initur foedus et contractus, vereque transfertur mutuo dominium corporum ad proles susceptionem. Unde [*Oxon.* 4. d. 10. q. 1. n. 7. seqq.] quamvis Iacob ex Rachelis pulchritudine pellectus fuerit ad contrahendum cum ipsa, ut patet *Genes.*, 29., nihilo minus fuit inter ipsos verum coniugium et contractus Matrimonialis. Atque eadem est ratio de malitia morali ipsorum contrahentium, quia nec bonitas, nec malitia moralis est aliquid per se requisitum ad matrimoniale contractum, sed accidentaliter omnino illi unitur.

QUAESTIO QUADRAGESIMANONA.

DE BONIS MATRIMONII, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de bonis Matrimonii.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum debeant haberi aliqua bona ad excusandum Matrimonium. — 2. Utrum sufficienter assignentur. — 3. Utrum bonum Sacramenti sit principalius inter alia bona. — 4. Utrum actus Matrimonii per praedicta bona a peccato excusetur. — 5. Utrum sine eis aliquando a peccato excusari possit. — 6. Utrum quando est sine eis sit semper peccatum mortale.

ARTICULUS I.

UTRUM HABERI DEBEANT ALIQUA BONA AD EXCUSANDUM MATRIMONIUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 31. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 49. art. 1.*

VIDENTUR [*Oxon. 4. d. 31. n. 2.*] omnino esse debere aliqua bona, quibus leventur aut compensentur detrimenta, in quae incidere oportet et succumbere contrahentes Matrimonium; et sunt ex Apostolo, 1. *ad Corinth.*, c. 4. onera perpetuae servitutis, libidinis mentem absorbentis et rectae rationis usum, et solitudinis complacendi coniugi, educandaeque prolis, et alia eiusmodi. Nam nemo secundum rectam rationem debet eum statum eligere, in quo plurima incommoda ipsi sustinenda sunt, sine spe compensationis maioris, vel saltem aequalis boni, per quam compensationem eius electio ordinetur et honestetur: sed ex Matrimonii usu, ad quem subinde contrahentes sese obligant, privatur homo ingenti bono, usu nimirum rationis; secundum enim Philosophum, 7. *Eth.*, cap. 18. *Talis actus furatur intellectum saepissimae sapientis*; et idipsum vult Augustinus, *De Civit.*, c. 16. igitur oportet esse aliquod bonum tantae iacturae compensativum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1. seqq.*] Secundum Augustinum, 9. *super Genes.*, c. 7. nuptiale bonum tripartitum est, scilicet, fides, proles, Sacramentum: sed haec bona dicuntur a Sanctis excusantia illum actum carnalem; igitur sine ipsis actus carnalis esset culpabilis; ergo oportet esse omnino aliqua bona compensantia incommoda, quae affert Matrimonium, ac excusantia actum carnalem, ut inquit *Magister*, 4. dist. 31. cap. *Cum ergo.*

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Quamvis homo per somnum privetur usu rationis, sicuti per copulam carnalem, non oportet tamen ibi ponere aliquod bonum excusans, et compensativum damni, quia per somnum confortantur organa et vigoratur intellectus; igitur cum contrarium eveniat in coitu, in quo debilitatur corpus et hebetatur acies mentis, necessario debet esse aliquod bonum compensativum damni, quod per ipsum accipitur.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 30. q. 2. n. 4.] Contrahentes cum proposito statim vovendi castitatem vere contrahunt, nec contractus laeditur per sequens editum votum: sed tunc est Matrimonium non indigens compensatione ulla ob damnum illatum ex copula carnali, quae non extitit nec futura est inter tales coniuges; ergo bona, quae secundum Sanctos dicuntur Matrimonii bona, non sunt excusantia et honestantia Matrimonium quoad actum copulae carnalis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 3 6.] non requiri aliqua bona excusantia, seu tamquam excusantia Matrimonium quoad usum eius, neque ex iisdem accipere Matrimonii usum honestatem, sed ex ratione formali ipsius et fine tam proximo, quam remoto. *Probatio primae partis*; in statu innocentiae fuisset Matrimonium habens bonum fidei, prolis et inseparabilitatis: sed tunc ea minime consequuta fuissent ad Matrimonium, tamquam excusantia actum copulae carnalis; quia eo in statu ratio per coitum minime absorpta esset, sed magis ex certa ratione procedens per rationis usum perfecta fuisset; ergo bonum excusativum et compensativum eiusmodi damni non est per se connexum Matrimonio. — *Deinde*, in Matrimonio B. Virginis Mariae et Iosephi non oportuit ponere talia bona compensantia damnum illatum ex usu Matrimonii: istud enim damnum omnino non fuit, nec esse potuit: extitit tamen verum Matrimonium. Nec breviter inest, (ut argutum fuit *ad oppositum*) nec verificatur de Matrimonio inter eos, qui pari voto se adstringunt custodiendae castitatis; Matrimonium igitur ex sui ratione formali opus non habet aliquo bono excusativo et compensativo damni, quod subitur per usum ipsius.

Quod vero [*Oxon.* 4. d. 26. n. 2.] Matrimonium ex sui ratione formali et fine tam proximo, quam remoto sit honestum et licitum, late declaratum fuit, *q.* 41. *art.* 3.; est enim actus circumstantionabilis rectis circumstantiis, cum non sit de se malus; concurrentibus ergo debitis circumstantiis, et fine procreandi prolem religiose educandam, est de se honestus et licitus; proles igitur, quae est finis remotus Matrimonii, et fides, quae fundatur in iure mutuo exigendi debitum, qui est finis propinquus, et medium, ut ordinatur ad finem remotum, et indissolubilitas contractus, nequeunt appellari bona excusantia, sed magis specificativa intrinseca et extrinseca Matrimonii, ob quae est de sui ratione honestum, atque honestus eius usus. Proprie enim ille actus excusatur, qui ex obiecto non habet bonitatem, sed potius malitiam haberet, si circumstantia excusans non adesset; ergo circumstantia excusans non est specificativa actus, qui excusatur per ipsam, sed dumtaxat tollit aliquid, quod spectat ad completam eius malitiam; et eiusmodi excusantia sunt, ignorantia, inadvertentia, levitas materiae et alia id genus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon.* 4. d. 29. n. 6.] virum prudentem in articulo inevitabilitatis constitutum dictamine rectae rationis ex duobus malis semper eligere debere id, quod est, vel ad quod sequitur minus malum. Quamvis igitur per carnalem copulam hebetetur, aut etiam pro tunc amittatur usus rationis, id tamen minus malum est quam carere liberis in aliquo casu, vel quam exponere se periculo fornicationis; etenim in incontinentiae subsidium post lapsum institutum quoque fuit Matrimonium; unde et dicit Apostolus, 1. *ad Corint.* c. 7. *Quod si non se continent, nubant, melius est enim nubere, quam uri.*

Sed minus hoc malum non est per se intentum ab eo, qui utitur Matrimonio, sed actus ad quem accessorie sequitur; ille vero actus de se bonus est et laudabilis, quia necessarius necessitate praecepti: nec contra rectam rationem; ideoque non indiget aliunde honestari, cum ex obiecto et fine honestus sit et bonus. Vir igitur prudens potest secundum rectam rationem se ad talem actum obligare metu maioris mali, quod sibi imminet ex propria fragilitate.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 1. 10.] praedicta tria bona esse in Matrimonio, secundum Sanctos Patres, qui respondentes Haereticis impugnantibus Matrimonium tamquam illicitum, docent, ea bona reperiri in Matrimonio, quibus excusatur; idest, quibus specificatur, ut de se laudabilis atque honestus sit et excusetur a peccato; per illa enim bona concupiscentia concomitans redditur venialis et non peccaminosa, propterea quod in natura lapsa Matrimonium in eius remedium ordinetur; de quo Augustinus, lib. 9. *De Genes.* ad litt. cap. 7. et *De bono coniugali*, cap. 6. et 7. et refertur, cap. *Omne itaque* 27. q. 2.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 2. seqq.] magis hebitudinem tunc esse culpabilem et indigere bono compensativo talis damni, quando per ipsam vitiatur regula operandi, aut destruitur; at quando actus est licitus et honestus procedens ex regula rectae rationis per concomitantem hebetudinem mentis, nullum patitur nec subit damnum recta ratio; quia actus non vitiatur a tali mentis obnubilatione, nec dependet ab illa. Nullum igitur detrimentum accipitur per copulam carnalem in Matrimonio excusandum aut compensandum per aliquod bonum. Sed revera et proprie bona Matrimonii sunt eius specificativa formalia, a quibus est species et honestas actus ipsius, praesertim cum (ut dictum est *in solutione*) Matrimonium essentialiter subsistere possit citra omnem copulam carnalem.

ARTICULUS II.

UTRUM BONA MATRIMONII SUFFICIENTER ASSIGNENTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 31. — *Report.* ib. — *S. Thom.*,
in Supplem. 3. p. q. 49. art. 2.

VIDETUR bona Matrimonii minus convenienter fuisse assignata a Magistro, 4. dist. 31. cap. 1. dicente, *esse fidem, prolem et Sacramentum*. Etenim [*Oxon.* 4. d. 31. n. 1.] inter adulterum et adulteram potest esse verum Matrimonium: sed tali in Matrimonio non adest bonum fidei vel fidelitatis, quae per adulterium violata fuit; ergo non quodlibet Matrimonium habet tria praedicta bona.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1.] Cum foemina sterili verum contrahitur Matrimonium: sed de sterili sine miraculo non nascitur proles; ergo verum Matrimonium potest carere bono prolis.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Matrimonium est Sacramentum: sed Sacramentum non est bonum parziale Matrimonii, quia idem tunc foret pars sui; igitur non convenienter assignatur Sacramentum tamquam unum ex bonis Matrimonii.

4. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 31. n. 1.] Quod est ex se bonum for-

maliter non indiget aliis bonis excusantibus ipsum, quia si alio esset bonum, non foret ex se formaliter bonum: sed Matrimonium est quaedam res ex se formaliter bona et inquantum est in officium naturae et inquantum est in remedium, quia a Deo institutum; ergo non indiget illis bonis excusantibus ipsum.

CONTRA. Magister loc. cit. *Tria sunt principaliter bona coniugii: scilicet fides, proles et Sacramentum. In fide attenditur, ne post vinculum coniugale cum alio vel alia coeatur: in prole, ut amanter suscipiatur et religiose educetur: in Sacramentum, ut coniugium non separetur.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 31. n. 4.] convenienter et sufficienter assignari bona Matrimonii, nempe, Sacramentum, tamquam bonum ipsius intrinsecum, specificum et formale; fidem, ut finem proximum et minus principalem; et prolem denique, veluti bonum eius extrinsecum, finem ultimum atque principalem. — *Declaratio*, secundum Philosophum, 5. Metaphys. cap. *De Perfecto*, bonum et perfectum idem est; duplex autem est perfectio rei, scilicet intrinseca, ut forma, et extrinseca, ut finis. Alicuius etiam posset esse duplex finis, scilicet, remotus, et propinquus; et remotior finis est regulariter principalior, quia ad illum ordinatur propinquior. — Accipiendo igitur Matrimonium pro vinculo derelicto ex primo contractu, iuxta dicta q. 44. art. 3., forma eius est indissolubilitas: quae quidem indissolubilitas recte dicitur Sacramentum, quatenus significat indissolubilitatem coniunctionis Christi cum Ecclesia. Sacramentum igitur, ut hic accipitur, est bonum intrinsecum Matrimonii, quia eius prima perfectio est formalis. Haec porro intrinseca perfectio Matrimonii ordinatur ad actum carnalem mutuo reddendum, si petatur; quae quidem redditio iusta est, ex obligatione mutua praecedente; igitur Matrimonii fides, idest, fidelitas, seu iustitia ad actum, ad quem coniuges mutuo obligantur, est eius bonum extrinsecum, sicut finis propinquus. — *Denique*, iste actus carnalis copulae ordinatur ad procreandam prolem, religiose educandam; ergo proles religiose educanda, si sequatur, est bonum extrinsecum Matrimonii tamquam finis principalis. Recte igitur assignantur tria bona Matrimonii, scilicet, Sacramentum, fides et proles.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [Oxon. ib. n. 1.] inter adulterum et adulteram esse verum Matrimonium, ac propterea obligari mente et proposito ad illius indissolubilitatem, sicuti fideles coniuges, licet absolvantur in executione a debiti redditione ob fractam fidem.

AD SECUNDUM dico, [Report. 4. d. 31. n. 7.] bonum prolis non oportere semper esse in effectum et sequi ad Matrimonium quodlibet; sed esse bonum omnis Matrimonii tamquam in causa, sub conditione; adeo ut non debet impediri per venena inducentia sterilitatem, vel per alia extrinseca facinora, si alias posset provenire ex fide et carnali copula coniugum. Unde nemo absolute obligatur ad bonum prolis habendum in effectum, sed sub conditione, quantum est ex se, et si non impediatur; multa autem sunt impedimenta carnalis generationis citra omnem culpam coniugum. Ubi tamen est certa impossibilitas procreandi prolem, actus coniugalitatis non videtur multum excusari per istud bonum, quod scitur non sequuturum, nisi fortassis expectetur miraculose a Deo, qui dare potest sterili foecunditatem. Sed si id ab utentibus Matrimonio non

intendatur nec expectetur, reliqua duo bona excusant, etsi ipsis interim Matrimonium sit tantum in remedium incontinentiae, non vero in officium naturae.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 10.] in argumento esse *fallaciam equivocationis*; ut enim Sacramentum est Matrimonii bonum, formaliter non est aliud, quam indissolubilitas vinculi Matrimonialis, vel mutuae obligationis. Quatenus vero est Sacramentum Matrimonii, est signum sensibile gratiae collatae coniugibus digne foedus matrimoniale ineuntibus per coniunctionem gratiosam animarum. Quoniam igitur ea indissolubilitas ad alia bona ordinatur, ut extitit declaratum *in solutione*, quamvis ipsa sit bonum intrinsecum Matrimonii et formale, est nihilominus partialis perfectio et bonum, ad alia bona extrinseca ordinatum.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon.* ib.] ex *statim dictis*; nam praedicta bona non sunt Sacramenti Matrimonii: illud enim est quoddam signum concomitans contractum; sed sunt tria bona Matrimonii vinculi indissolubilis manentis post contractum. Non est autem inconveniens, tale vinculum seu obligationem perpetuam esse bonum, et praeterea perfici aliis bonis, ad quae ordinatur, ut ad fines magis et minus propinquos et principales, essentialiter inter se ordinatos; non enim potest attingi bonum prolis, qui est finis ultimus, nisi per copulam carnalem, quae est ex bono fidelitatis, tamquam finis propinquus et minus principalis.

ARTICULUS III.

UTRUM SACRAMENTUM SIT PRINCIPALIVS INTER BONA MATRIMONII.

Doctor, Oxon. 4. d. 31. — *Report. ib.* — *S. Thom.*,
in Supplem. 3. p. q. 49. a. 3.

VIDETUR Sacramentum non esse principalius inter bona Matrimonii. Nam [*Oxon.* 4. d. 31. n. 5.] in unaquaque re finis est praecipuum et optimum; reliqua enim si essent fine praestantiora, nequaquam ad finem ordinarentur, sed potius ipse finis ad illa: sed proles est ultimus finis Matrimonii, ex dictis *art. antec.*; ergo bonum prolis est principalius inter bona Matrimonii.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 4. seqq.] Matrimonium, quatenus habet bonitatem Sacramenti, cum aliis convenit Sacramentis; ut vero continet bonum fidei et prolis, ab aliis differt, aliam rationem specificam habentibus: sed potior ratio uniuscuiusque rei est differentia, qua constituitur et distinguitur ab aliis rebus; ergo pariter illa quae sibi insunt ex ratione specifica praestantiora erunt iis, quae sequuntur ad rationem genericam; igitur principaliora erunt bona prolis et fidei, quam Sacramentum in Matrimonio.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. q. un. n. 1-10.] In Lege naturae fuit Matrimonium indissolubile, perinde ac in Lege Evangelica; id enim est Legi naturali consonum et apprime conveniens fini intento ab institute talem contractum: sed tunc Matrimonii praestantius bonum non

erat eius indissolubilitas, sed magis effectus qui expectabatur per contractum indissolubilem; quia sine tali effectu provisum non fuisset conservationi speciei, in cuius officium institutus fuit; igitur, cum Salvator nullam aliam adiecerit contractui Matrimonii indissolubilitatem, haec nequit esse principalius bonum Matrimonii; ac per consequens nec Sacramentum esse potest eiusmodi bonum, quod utique Sacramentum indissolubilitati contractus affixum est.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 31. n. 4.] Matrimonium ob vinculi perpetuitatem est Sacramentum significans indissolubilitatem coniunctionis Christi et Ecclesiae; igitur Sacramentum, ut Matrimonii bonum, est ipsi intrinsecum Matrimonio, eiusque prima et formalis perfectio: sed quod est propria uniuscuiusque formalis perfectio, est principalius in ipso; ergo Sacramentum est praecipuum inter bona Matrimonii.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 5.] Sacramentum esse praestantius reliquis bonis Matrimonii. Sed intelligendum est, (ut dictum etiam fuit *art. praec.*) qualiter Sacramentum, ut est bonum Matrimonii, non accipitur pro Sacramento novae Legis. Nam Sacramentum in Lege Evangelica a Christo institutum est signum sensibile: indissolubilitas autem, quam bonum *Sacramenti* vocamus, est quid spirituale in mentibus contrahentium. *Rursus* Sacramentum Matrimonii statim transit, quia consistit *in fieri*; indissolubilitas vero manet et est in *esse* quieto, non *in fieri*. Denique Sacramentum est dispositio efficax ad gratiam in iis, qui digne suscipiunt; at indissolubilitas Matrimonii non est talis dispositio: sed est intrinsecum bonum omnis Matrimonii novae Legis, adeo ut impossibile sit, esse Matrimonium formaliter sine illo, quod est forma eius. Sed alia duo bona non sunt intrinseca Matrimonio, nec necessaria ad esse ipsius formale, licet necessaria sint in obligatione, et virtualiter. Bonum quidem fidei secundae in actu, reddendo coniugi quod suum est, et non dando alteri alienum. Quantum ad negativam, est obligatio semper manens, et ad semper; quantum vero ad affirmativam, patitur aliquas exceptiones, ut dicitur, *q. 64. art. 1.*, ac propterea non servantes fidem conjugalem mortaliter peccant; sed in casu morem non gerens coniugi carnalem copulam expetenti, non peccat. Bonum denique prolis est in Matrimonio subiectum obligationi sub conditione, si eveniat, ut suscipiatur gratanter, et religiose educetur; ideoque coniuges tenentur pro semper et ad semper non impedire hoc bonum prolis malitiose. Est igitur Sacramentum, seu indissolubilitas praecipuum et principalius inter bona Matrimonii; sicuti forma, qua unumquodque subsistit in esse, est potissimum inter omnia quae reperiuntur in ipso, et praesertim eorum, quae dumtaxat causaliter et virtualiter in eo continentur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Report.* 4. d. 31. n. 4. 6.] bonum prolis esse ultimum finem Matrimonii, atque eius extrinsecam perfectionem, sine qua proinde prole Matrimonium quoad sua extrinseca potest subsistere, ut patet ex dictis. — *Et cum arguitur*: nisi finis esset praestantior illis, quae sunt ad finem, potius finis ordinaretur ad illa, quam e converso; *respondeo*, non omnem finem esse perfectiorem ordinato ad ipsum, quia operatio est finis operantis, et tamen est imperfectior operante, cum sit accidens. *Tantum igitur sequitur*, unumquodque esse perfectius, cum attingit suum finem; et ita concedo Ma-

trimonium esse perfectius cum habet omnia bona in effectu, illo quod tantummodo habet extrinseca bona in virtute. Sed tamen comparando ea bona inter se, potissimum omnium illud erit, sine quo nequit Matrimonium formaliter subsistere, et tale non est aliud, quam Sacramentum.

AD SECUNDUM dico, in *assumpto* accidere *aequivocationem*; nam, ut patet *ex solutione*, bonum Sacramenti est Matrimonio speciale, et non commune cum aliis. [*Oxon.* ib. n. 8.] Tale enim bonum non est signum aliquod sensibile, sed spiritualis indissolubilitas sequens contractum coniugum, per quam mutuo coniuges habent dominium in corpus alterius; est igitur praecipuum et essentiale Matrimonii bonum, ex quo pendet reliqua, quae necessario annectuntur Matrimonio virtualiter, vel in obligatione, non vero formaliter, et per modum constitutivae formae, ut bonum Sacramenti. Unde contingit duo bona extrinseca a Matrimonio separari, stante bono Sacramenti; nam si coniuges venena sterilitatis procurent post legitimum contractum, aut causa fornicationis separentur, adhuc manet inter eos vinculum indissolubile, et bonum Sacramenti sine aliis bonis extrinsecis Matrimonio advenientibus, et non nisi virtualiter et conditionate in ipso contentis.

AD TERTIUM concedo, [*Oxon.* ib. n. 11. 14.] in Lege naturae contractum matrimonialem extitisse indissolubilem, ut etiam in Lege Evangelica, cui Christus adiunxit rationem Sacramenti. Et esto affigere noluisset illi aliquod Sacramentum, potuit instituisse contractum perpetuo indissolubilem, aut ad certum tempus durare; ex divina ergo ordinatione contractus iste est insolubilis, tam in Lege naturae, quam in Lege Evangelica. — *Et cum dicitur*, in Lege naturae praecipuum eius contractus bonum non fuisse indissolubilitatem, sed prolem per illum optatam; *respondendo*, prolem pro quocumque tempore extitisse illius contractus bonum et perfectionem extrinsecam, quae pluribus de causis potest a Matrimonio abesse; seu enim coniuges voluntarie cedant iuri petendi debitum, seu ex aliquo extrinseco accidente prohibeantur, seu ex defectu naturali praepediantur, proles non habetur ex Matrimonio, cum tamen semper stet, necessario bonum indissolubilitatis, nisi in casu relaxationis superioris instituentis; ut cum quis, priusquam consumetur, ingreditur Religionem; vel nisi ex legitima iustaque Ecclesiae dispensatione Matrimonium ratum non consummatum solvatur, ut non raro per Ecclesiam factum esse constat.

ARTICULUS IV.

UTRUM ACTUS MATRIMONII EXCUSETUR PER BONA PRAEDICTA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 49. a. 4.

VIDETUR actus Matrimonii non excusari, quin sit peccaminosus, per praedicta bona. Nam [*Oxon.* 4. d. 32. n. 7.] dans operam actui matrimoniali privat se maximo bono, usu nimirum rationis, quod est maius bonum, quam actus virtutis: sed eliciens actum contrarium actui virtutis peccat mortaliter; ergo pariter vel magis peccat is, qui privat se usu rationis, per actum copulae carnalis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si actus copulae carnalis inter coniuges non esset ex contractu Matrimonii, indubitanter foret peccatum mortale: sed nemo potest facere, ut sibi liceat exequi id, quod de se illicitum est; igitur cum contractus Matrimonialis innascatur primo ex voluntate contrahentium, nequit per ipsum fieri, ut licita sit copula carnalis, ac proinde excusari nequit per bona Matrimonii.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 26. n. 19.*] Quamvis actus Matrimonii, quatenus est in officium naturae, excusari possit per prolem intentam, inexcusabilis tamen videtur ut habet annexam delectationem et effraenem libidinem, quia secundum hanc circumstantiam nequit ibi inveniri finis laudabilis, imo oppositum magis apparet consonum rectae rationi: sed actus Matrimonii semper exercetur cum delectatione et libidine; ergo nequit excusari per bona Matrimonii.

CONTRA. *Magister*, 4. dist. 31. cap. 6. *Cum ergo*, inquit, *haec tria bona* (scilicet Sacramentum, fides et proles) *in aliquo coniugio simul concurrunt, ad excusationem coitus carnalis valent*; igitur actus Matrimonii excusatur per bona praedicta.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 2.*] revera bona praedicta Matrimonii efficere ut excusetur eius actus, seu facere ne sit peccaminosus. Ex dictis enim *art. 1.*, eiusmodi bona sunt specificativa tam intrinseca, quam extrinseca Matrimonii, accipientis ex ipsis honestatem et laudabilitatem. Cum enim actus non sit de se malus, sed magis circumstantionabilis rectis circumstantiis, cum eae adsunt, actus honestus et bonus erit. Circumstantiae autem illae sunt, ut coniuges transferant mutuo potestatem suorum corporum ad perpetuum usum procreandae prolis; igitur dant contractui indissolubilitatem et fidem, quae est iustitiae pars reddens unicuique quod suum est, et prolem; igitur haec tria bona efficiunt, ut actus Matrimonii sit honestus et laudabilis, et subinde a peccato excusant.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 32. n. 7.*] concedendo, eos qui dant operam actui Matrimoniali, privare se usu rationis; non perpetuo, sed quasi momentanee. Etsi autem privare se perpetuo usu rationis sit peccatum gravissimum, non tamen est peccatum per modicam partem temporis, praesertim cum reguletur talis actus per rectam rationem dictantem esse sic faciendum post contractum initum, et reddendum coniugi quod suum est, ut dictum fuit *art. 1. Ad primum*. Deinde tormenta exquisita magis, vel aequae saltem privant usu rationis, ac voluptates; et nihilominus Martyres scienter se exponentes talibus tormentis, quibus usum rationis impediendum fore sine miraculo praevidebant, non peccaverunt, sed magis meruerunt. Utentes igitur copula carnali ad prolis procreationem, licet exinde sequatur usus rationis quaedam perturbatio et interruptio, ex quo tamen ille actus est honestus et licitus ex sui ratione specificativa intrinseca et extrinseca, per eandem excusatur, et fit ne sit peccaminosus.

AD SECUNDUM concedo *maiolem*; [*Oxon. ib.*] et pariter concedo, eos nequire efficere, ut liceat exequi quod de se est illicitum. Dico tamen, non de ipsorum voluntate oriri, ut actus ille sit honestus et licitus, sed ex Dei institutione, contractum illum Matrimonii approbantis, quo inito Deus vult licere ipsis dare operam actui ex eo contractu sequenti. Usus igitur Matrimonii non est licitus ex sola iustitia, qua coniuges volun-

tate propria mutuo transferunt potestatem suorum corporum, sed adveniente approbatione superioris Legislatoris.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 1. . 7.] actum Matrimonii habere annexam libidinem et delectationem, sed eam esse quid accessorium et accidentale exercentibus illum ad finem procreandae proles; non specificatur autem actus, nec accipit bonitatem et malitiam ex iis, quae illi accidunt, sed potius a fine per se intento; is ergo finis optime excusat, ne libido et delectatio sit eam experientibus peccaminosa. Unde Augustinus, *De bono coniugali*, cap. 6. *Coniugalīs, inquit, concubitus generandi gratia non habet culpam.*

ARTICULUS V.

UTRUM ACTUS MATRIMONIALIS EXCUSARI POSSIT SINE BONIS MATRIMONII.

Doctor, loc. inf. cit. — S. Thom., in Supplem. 3.º p. q. 49. a. 5.

VIDETUR actus Matrimonii excusari a peccato citra bona ipsius Matrimonii. Etenim [*Report.* 4. d. 32. n. 2.] hoc Sacramentum instituit Deus ad duplicem finem, nempe ad officium naturae, et ad remedium contra concupiscentiam; stante ergo isto secundario fine, non committitur peccatum, esto non intendatur proles procreanda, qui est finis principalis.

2. PRAETEREA. [*Report.* ib. n. 1.] Secundum Apostolum, 1. *ad Corinth.*, c. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem vir sui corporis potestatem non habet: sed mulier.* Mulier igitur est res viri sui, et vir res uxoris suae, sed utens re sua ad libitum non peccat in tali usu, quia nemini facit iniuriam; igitur seu ad prolem procreandam, seu ad remedium concupiscentiae coniuges dantes operam actui Matrimonii, non peccant.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 1. . 7.] Matrimonii actus ex sui ratione intrinseca specificativa est honestus et laudabilis; igitur stante hac ratione intrinseca sui, licet non adsint bona extrinsece specificativa, semper est honestus et bonus; ergo citra bonum proles potest esse actus Matrimonii excusabilis a peccato, si non accedat aliqua obliquitas ex mala voluntate utentium illo actu, quod non supponitur.

CONTRA. [*Oxon.* ib.] Actus Matrimonii excusatur ne sit culpabilis per bona ipsius, ut dictum est *art. antec.*; ergo cum non habentur bona Matrimonii, est inexcusabilis.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 5.] bonum Sacramenti usque adeo esse Matrimonio essenziale, ut ipsum minime subsistere queat sine tali bono. Cum enim aliud ea bonitas non sit, quam Matrimonii inseparabilitas orta ex ratione contractus translativi dominii corporum contrahentium, si ipsum bonum non praesupponatur, actus carnalis est turpis et damnabilis et peccaminosus. — *Uterius*, cum tali indissolubilitati debeatur fides vel fidelitas coniugum in reddendo vicissim quod debent reddere, et in non dando alteri quod ipsorum non est, si fides haec non adsit, nequit esse actus Matrimonii excusabilis, sed magis sub culpa erit. Et denique quandoquidem duo praedicta bona ordinantur ad prolem, cum haec non sit in potestate coniugum absolute, sed quantum est ex parte

eorum, si non obtineatur propter malitiam copulam carnalem exercentium, actus est peccaminosus, quia non adhibetur iuxta naturae institutum; igitur actus Matrimonii est peccaminosus sine bonis Matrimonii. — Sed quia ultra finem principalem, qui est susceptio prolis, alium habet minus principalem, ut scilicet consulatur per ipsum humanae fragilitati et incontinentiae, cum ad hunc finem adhibetur, culpa quidem non videtur carere, sed veniali. Unde eiusmodi usum Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Secundum indulgentiam permittit*; quod autem indiget indulgentia et venia culpabile est. Quare Augustinus, *De bono coniugali*, cap. 6. et 7. *Coniugalis*, inquit, *concubitus concupiscentiae satiandae gratia, propter thori fidem, venialem habet culpam*. Et rursus, *Hoc quod coniugati victi concupiscentia utuntur invicem, ultra necessitatem liberos procreandi, ponam in his, pro quibus quotidie dicimus: dimitte nobis debita nostra*. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 19.] Propter fidem igitur servandam, debitumque reddendum secundum rectam rationem, ut fidelitas et iustitia dictat, et ob prolem suscipiendam, atque ut assumitur in remedium concupiscentiae, ex divina institutione post lapsum, carnalis inter coniuges concubitus omni caret culpa; sed cum concupiscentiae satiandae ei dant operam, venialiter peccant.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* ib. n. 20.] patet ex statim dictis; quia cum ad remedium adhibetur, cum sit is actus secundum indulgentiam permissus, levem seu venialem habet culpam.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 31. n. 11.] ex eo tantum sequi, eum actum non esse grave peccatum, cum exercetur inter coniuges sine bonis extrinsecis Matrimonii; non vero esse ab omni culpa immunem, quia per Legislatorem determinatus est modus secundum quem coniugibus utendum est tali actu, nempe ad prolis procreationem, et ad iustitiam servandam iuxta exigentiam initi contractus.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 19.] stante bono intrinseco Matrimonii, non esse actum carnalem grave peccatum, sed esse veniale, cum citra reliqua bona extrinseca ipsius, secundum indulgentiam exercetur.

ARTICULUS VI.

UTRUM COGNOSCENS UXOREM NON INTENDENS ALIQUOD BONUM MATRIMONII, SED SOLAM DELECTATIONEM, MORTALITER PECCET.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 49. a. 6.

VIDETUR cognoscens uxorem ob solam delectationem mortaliter peccare. Nam [*Oxon.* ib.] extrahens actum a fine a natura intento, et ab eo quem lex positiva divina praefixit, mortaliter peccat: sed id facit qui cognoscit uxorem ob solam delectationem carnalem; ergo mortaliter peccat. *Probatur minor*; siquidem finis naturalis copulae carnalis est procreatio filiorum; finis vero legis positivae post lapsum est incontinentiae remedium: qui autem solam intendit delectationem, utrumque finem excludit.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Actus carnalis, cuius finis est sola delectatio, nullam habet honestatem; quia neque honestatem temperantiae,

neque iustitiae, neque alterius virtutis: sed in tantum talis actus non est peccatum mortale, in quantum est honestus et secundum rectam rationem; ergo dum sola delectatio quaeritur, mortaliter peccatur.

CONTRA. [*Magist.* 4. d. 3.] Augustinus, *De bono coniugali*, cap. 7. *Hoc, quod coniugati, inquit, victi concupiscentia utuntur invicem, ultra necessitatem liberos procreandi, ponam in his, pro quibus quotidie dicimus: Dimitte nobis debita nostra; dare igitur operam copulae carnali ob solam delectationem est culpa venialis.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 19. seqq.] cognoscere uxorem ob solam delectationem non esse culpam mortalem, modo non excludatur positive finis actus intentus a lege naturali vel positiva. *Probatio:* licet eiusmodi actus ex obiecto sit minus honestus, atque ut talis non admodum iuxta rectae rationis dictamen, non est tamen contra rectam rationem, quia non lege prohibitus, sed magis toleratus; ergo non excluso positivo fine primario, aut secundario, licet expresse non intendatur, sed sola delectatio, non videtur copula carnalis sic illicita, ut sit culpa mortalis; quia actus ex quo delectatio sequitur est licitus et honestus; non exclusis ergo specificativis istius actus, ex quibus est bonus et laudabilis, delectatio expresse intenta per ipsum redditur venialis. Alioquin enim si foret semper culpa mortalis, delectationem per se intendere caderet sub gravi prohibitione ex genere; quod nimium est onerosum et durum; tametsi verissime graviter peccaret, qui excluso alio fine Matrimonii, delectationis solius intentione impelleretur ad Matrimonii usum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib.] exercentem copulam carnalem ob delectationem non extrahere actum a fine Matrimonii, nisi is finis positive excludatur. Quandoquidem enim ille actus ex sui natura ordinatur ad prolis procreationem, et ad medendum incontinentiae post lapsum, ii fines semper habitualiter intenduntur ab exercentibus illum actum, nisi per actum positivum voluntatis expresse excludantur. Propterea igitur semper est culpa illa venialis, quia actus non caret bonitate morali, quam habet a sui specificativis, licet non habeat illam accidentalem honestatem, quae nata esset sibi inesse si etiam actualiter intenderentur Matrimonii fines.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib.] esto talis actus non sit bonus bonitate honestatis nata sibi inesse ob expressam intentionem finis Matrimonii, ex quo tamen non excluditur talis finis, est habitualiter intentus, ac propterea esse actum toleratum quia lege non prohibitum, et culpabilem tantum venialiter.

QUAESTIO QUINQUAGESIMA.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IN GENERALI,
UNICO ARTICULO DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimentis Matrimonii. Et *primo*, in generali: *secundo*, in speciali.

ARTICULUS UNICUS.

UTRUM MATRIMONIO CONVENIENTER IMPEDIMENTA ASSIGNENTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 42. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 50. art. unico.

VIDETUR haud, convenienter Matrimonio impedimenta attribui et assignari: Matrimonium [*Oxon. 4. d. 26. n. 1.*] siquidem, sicuti et alia Sacramenta, est ex divina institutione: sed quae Deo auctore instituta sunt, nemo Deo inferior potest immutare; igitur minus convenienter Ecclesia impedimenta Matrimonio assignasse dicenda est, statuens et declarans, quasdam personas esse ad contrahendum inhabiles, quae alias habiles forent, et legitime contrahere valerent.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 42. n. 4.*] Alia Sacramenta impediuntur ne proprium effectum habeant propter malitiam recipientium, simultantium nimirum se dispositos accedere, cum tamen revera fecte accedant ac indispositi sint; ergo pariter Matrimonii effectus impiedietur a fictione contrahentium: sed alia Sacramenta nullum aliud habent impedimentum; igitur incongrue Matrimonium alia plura dicuntur impedire, ac efficere, ne validus sit contractus, nec proinde efficax conficiatur Sacramentum.

CONTRA. *Magister, 4. dist. 34. cap. 1. Legitimae*, inquit, *inducuntur personae ad contrahendum Matrimonium, secundum statuta Patrum, quae diversa sunt.* Et infra: *Quaedam sunt plene legitimae, quaedam omnino illegitimae, quaedam mediae.* Et denique enumerat complura impedimenta, ob quae aliquae personae non sunt plene legitimae ad contrahendum, et aliquae nec plene legitimae, nec omnino illegitimae ad nubendum.

RESPONDEO, impedimentorum Matrimonii alia sunt *simpliciter impedimenta*, quibus nimirum stantibus, quicquid fuerit attentatum nulliter fit; alia vero sunt *secundum quid impedimenta*, quae aliud non sunt, quam prohibitio quaecumque, contra quam contrahentes illegitime quidem contrahere dicuntur, valide tamen, quia contractus proinde non est irritus. *Prioris generis* igitur impedimenta irritant factum, si fiat; [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] *posterioris* vero ordinis prohibent quidem faciendum, at nullatenus factum reddunt invalidum, neque exinde contractus irritus efficitur. Ac propterea huius conditionis impedimentum appellatur *prohibens*, quale est interdictum Ecclesiae, et tempus feriarum, in quo coniugio copulari fidelibus interdicatur. Alterius vero generis impedimentum vocatur *irritans*; propterea quod eo stante Matrimonium

nulliter contrahitur. Omne igitur Matrimonii impedimentum aut oritur ex *natura ipsius contractus*, aut ex *Ecclesiae statuto* isti superaddito contractui. Et quia Ecclesia certis de causis vel vetat faciendum, vel nullum extitisse declarat iam contractum, de Ecclesiastico Iure suo modo processisse utriusque generis impedimenta constat. Quae omnia hic per compendium enumerare satagemus, in sequentibus de singulis singillatim acturi.

Quae igitur *simpliciter* [Oxon. ib. n. 4.] impedimenta vocamus, aut nascuntur ex *natura ipsius contractus matrimonialis*, aut orta probantur ex *Ecclesiae superaddita sanctione*. Si *primo modo*, igitur vel ex conditionibus necessariis ad *contractum*, vel ex necessariis ex *parte contrahentium*. Itaque cum natura istius contractus exigat, ut sit datio voluntaria contrahentium potestatis corporis pro potestate corporis, et perpetuo commutantium, sequitur voluntariae huic dationi *vim inferentes* impedire naturam eius contractus, adeo ut sit irritus atque nullus, cum voluntarie non perficiatur. Et tale profecto est involuntarium ex metu, qui potest cadere in constantem virum, de quo iam dictum fuit supra, q. 47. art. 3.

Verum [Oxon. ib. n. 4. seqq.] quia ad rationem voluntarii requiritur quoque notitia voliti, ex 3. *Ethic.*, c. 2. et 3. ubi est *defectus notitiae praecedentis*, ibi involuntarium sit oportet. Carentia autem notitiae praecedentis aut est *omnimoda*, aut est *aliqualis*. Si desit omnis notitia, ut in furia, impedit Matrimonium dum durat, et ita contractum istum. Si vero non omnimoda desit cognitio, sed aliqualis, cum errore tamen aut deceptione, *triplex deceptio* simpliciter impedit, idest, error *personae*, cum una pro altera ducitur: error *conditionis peioris*, puta servitutis: tertius vero est error *dationis mutuae*, ut si alter contrahentium verbis tantum, et non animo consentiat, vel consentire non possit, quia alteri sui corporis potestatem legitime concessit; de quo actum fuit q. 45. art. 4., et q. 47. art. 5. extitit declaratum qualiter conditiones repugnantes bonis Matrimonii irritant matrimonialem contractum, quia dumtaxat perficitur sub conditionibus involventibus bona Matrimonii. — Sunt igitur *tria* impedimenta ex triplici conditione apposita contractui, contra tria bona Matrimonii.

Ex parte vero personarum contrahentium requiritur ut dare queant mutuo suorum corporum potestatem. Simpliciter [Oxon. ib. n. 6.] autem *impotens* ad copulam carnalem nequit dare hanc potestatem, quia non habet; nec *alligatus* alteri matrimonialiter, quia corpus suum transtulit in potestatem coniugis. Impotentia igitur simpliciter ad actum carnalem et iam contractum Matrimonium cum alio penitus impediunt matrimoniale coniugium; licet impotentia coeundi, nisi sit perpetua, non impediat. Et quidem alia est *naturalis*, alia *casualis*; et alia *in muliere*, et alia *in viro*. Naturalis impotentia viri est vel per frigiditatem, vel per carentiam partis necessariae; in muliere vero est talis impotentia per arctationem simpliciter, adeo ut non sit respectu alicuius tantum. Casualis autem impotentia respectu utriusque est maleficium.

Tria itaque [Oxon. ib.] impedimenta in genere haberi possunt ex parte *contractus*, scilicet, per *metum*, per *defectum notitiae*, et per *appositionem conditionis repugnantis*; duo vero impedimenta in genere ex parte *contrahentium*, scilicet *impotentia simpliciter*, et *impotentia*

secundum iustitiam, quia alligatus est alteri. Ad naturalem autem impotentiam reducitur impedimentum *aetatis puerilis*: quia etsi ibi non sit impotentia perpetua, pro ea nihilominus aetate nulla est potentia, et ideo nulla potest in alterum transferri.

Verumtamen [Oxon. ib. n. 7.] *multo plura* in speciali impedimenta occurrunt. *Primum* siquidem impedimentum potest esse ita multiplex, quotuplex est malum, quod impellit virum constantem, ut secundum prudentiam eligat cedendum esse timori maioris mali. *Secundum* impedimentum est triplex, secundum triplicem errorem, ut dictum est; et quartum per defectum usus rationis. *Tertium* impedimentum continet sub se tria repugnantia tribus bonis Matrimonii. *Quartum* impedimentum multiplex est, iuxta multipliciter impotentiae viri, et mulieris. *Ultimum* denique impedimentum est proprium Legis Evangelicae, et manet indivisum; in Lege enim Christiana non licet dimittere uxorem, nisi quoad separationem thori, ob causam fornicationis: et non habet inter fideles locum polygamia; nullo modo enim uxore vivente, licitum est contrahere cum alia.

Porro [Oxon. ib. n. 8. seqq.] *ex statuto Ecclesiae* sunt impedimenta tantum ex *parte personarum*, quatenus personas aliquas illegitimas declaravit, seu incapaces reddidit Matrimonio contrahendo ob triplicem finem: *primo*, ob nimiam eorum propinquitatem inter se: *secundo*, eo quod sese manciperint cultui divino: *tertio* denique, propter alicuius horrendi criminis enormitatem. *Primi generis* impedimenta sunt *propinquitas sanguinis*; unde Ecclesia inhabilitavit consanguineos in quarto gradu et infra; et ita in simili gradu affines: et hoc vel *proprie* dictos, quorum scilicet vinculum contractum est ex copula carnali; vel *extensive*, quorum nempe vinculum contractum est, non per carnalem commixtionem, sed tantum per Matrimonium, vel sponsalia, quod vocatur publicae honestatis iustitia. Et denique sunt huc spectantia duo alia impedimenta mixti iuris, eo quod participant de carnali et spirituali cognatione et vinculo, quod ex ipsis est. Sunt itaque cognationis *spiritualis*, et cognationis *legalis*. Ordo igitur istarum propinquitatum ita se habet: *consanguinitas* est potius carnalis propinquitas: *affinitas* proprie oritur ex copula carnali: *publicae honestatis iustitia* ex propinquitatem carnali, de contractu matrimoniali et sponsalium proveniente: *spiritualis cognatio* ex propinquitatem carnali et susceptione, vel datione Sacramenti Baptismi, vel Confirmationis tantum: *legalis* denique cognatio ex carnali, et alio vinculo secundum Legem, per adoptionem scilicet.

Secundi generis [Oxon. ib. n. 10. seqq.] impedimenta Ecclesiastica sunt per *applicationem ad cultum divinum*: unde ex Ecclesiae statuto inhabiles sunt ad contrahendum quotquot solemniter *continentiam voverunt*, et qui *Ordinem Sacrum susceperunt*. — Propter *enormitatem denique criminis*, ut infidelitatis, Ecclesia inhabiles reddidit fideles ad contrahendum cum *infideli*; et *machinationis* in mortem legitimi coniugis cum adulterio: aut secuta illegitima copula dataque fide spondetur futurum Matrimonium post mortem legitimi coniugis. De lege igitur Ecclesiastica in genere sunt personae illegitimae ex *duplici crimine*; item propter applicationem ad cultum divinum; et denique ob propinquitatem consanguinitatis, ex vinculo affinitatis et publicae hone-

statis, et ex cognatione spirituali et legali. Quae omnia praedicta impedimenta tam *ex natura matrimonialis contractus*, quam *ex iure ecclesiastico* inducta, eo quo enumerata sunt ordine, sequentibus versiculis exprimuntur:

*Vis, fraus personae, servi, dationis et amens,
Addita conditio tria coniugii bona tollens,
Frigidus, arcta, puer, truncatus, praestigiatus,
Alterius coniux, obstant mutuae dationi,
Ordo sacer, votum, duo cultus, sponsio moechi,
Carnalis, Legis, cognatio Spiritualis;
Haec vi praecepti, sit huic affinis honestas.*

Quorum [Oxon. ib. n. 11.] *primi quatuor* continent impedimenta, quae repugnant naturae contractus Matrimonii. *Primo versiculo* comprehenduntur quinque impedimenta in speciali, *secundo tria, tertio quinque, quarto unum*; quae sunt *quatuordecim* impedimenta, quae *obstant mutuae dationi*; idest, destruunt naturam contractus matrimonialis. *Reliqui tres versiculi* comprehendunt impedimenta ex Ecclesiae statutis inducta. *Primus* quatuor, *secundus tria, tertius duo*; unde *novem* efficiuntur impedimenta; quae *vi praecepti*, scilicet Ecclesiae, impediunt Matrimonium. In speciali igitur sunt tria et viginti impedimenta *simpliciter irritantia*: quibus addendo *duo* alia, ex iure novo Tridentini, scilicet defectum Parochi et Testium, ubi tale ius est debite promulgatum et receptum, *viginti quinque* omnino ea Matrimonii impedimenta esse comperiuntur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 8.] Ecclesiam nihil unquam immutavisse, aut immutare circa formam vel materiam istius contractus directe; sed tantum inhabilitare quasdam personas ad contractum; idque convenientissime per ipsam effici ex triplici fine, ut extitit declaratum in enumerandis impedimentis ex iure Ecclesiastico inductis. Ecclesia igitur non immutat in Matrimonio quod est in ipso ex divina institutione eique essentielle, sed tantum circa materiam habilem et idoneam aliquid facit, declarando et statuendo, in tali materia esse validum contractum, quem Christus instituit, vel instituto addidit rationem Sacramenti novae Legis; in illa vero esse invalidum et nullum.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. ib. n. 12.] longe disparem esse rationem de Sacramento Matrimonii et aliis. Matrimonium enim sequitur ad legitimum contractum mutuae translationis potestatis corporum: contractus autem sunt subiecti fraudibus et dolis, ob quae haud difficulter irriti et insubsistentes efficiuntur; ideo complura omnino accidere Matrimonio impedimenta necesse est, ex ratione qua est contractus. Quia [Oxon. ib. n. 12.] etiam ut est Sacramentum habet pro fine propagationem populi christiani ad cultum Dei ampliandum, decuit Ecclesiam ita se gessisse in ordinandis Matrimoniis, ut in eius contractu et usu vitarentur ea, quae obviant charitati sive in Deum, sive in proximum, et ratio quam maxime haberetur honestatis. Quem finem ut exequeretur convenienter statuta fuere diversis temporibus supra enumerata impedimenta, quod in aliis Sacramentis fieri nec oportuit nec potuit.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAPRIMA.

DE IMPEDIMENTO ERRORIS, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimentis Matrimonii in speciali. Et *primo*, de impedimento erroris.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum error de sui natura Matrimonium impediatur. - 2. Quis error.

ARTICULUS I.

UTRUM ERROR CONVENIENTER PONATUR IMPEDIMENTUM MATRIMONII.

Doctor, Oxon. 4. d. 30. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 51. art. 1.

VIDETUR minus convenienter poni esse error impedimentum Matrimonii. Nam [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 1.*] Matrimonium vere contrahitur, etiamsi alter coniugum erret circa personam cum qua contrahit; igitur error non est ponendus Matrimonii impedimentum. *Probatur assumptum*, quia *Genes. 29.* legitur, qualiter Iacob ducturus Rachelem in uxorem, Labam supposuit pro illa Liam alteram filiam eius; et tamen Matrimonium Iacobi cum Lia fuit validum et ratum; igitur perfici potest Matrimonium stante praevio errore circa personam, cum qua contrahitur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] *Genes. 27.* scribitur Isaacum ex errore benedixisse Iacobo arbitrantem esse Esau filium suum natu maiorem; et nihilominus non obstante tali errore, postea dixit, *Benedixi ei, eritque benedictus*; igitur similiter praevio quovis errore, si contrahatur Matrimonium, erit verus et ratus contractus.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Sacerdos putans baptizare unam personam, si aliam ex errore baptizaret, esset vere baptizata; igitur error non impedit quominus Baptismi Sacramentum vere conferatur; et per consequens neque impedit, quin coniugium perfectum sit et ratum.

CONTRA. *Magister. 4. dist. 30. cap. 1. Promittens mihi aurum venditurum, et pro auro vendens aurichalcum, numquid dicetur consensisse in aurichalcum? numquam volui emere aurichalcum; nec ergo in illud consensi: quia consensu non nisi voluntatis est: sicut ergo error materiae excludit consensum, ita et in coniugio error personae.* Haec ille.

RESPONDEO dicendum, convenienter errorem connumerari inter impedimenta Matrimonii. Sed [*Oxon. ib. n. 2.*] intelligendum, quia error potest accidere circa contractum matrimoniale, vel in his, quae per se requiruntur ad Matrimonium; vel esse potest error in his, quae per accidens ad Matrimonium concurrunt. Unde [*Report. 4. d. 30. q. 1. n. 2.*] secundum Magistrum loco praeallegato, alius est error personae, alius fortunae, alius conditionis, alius qualitatis: error personae est quum putatur esse una persona et est alia: error fortunae accidit, cum exi-

stimatur esse dives, qui est pauper, vel e converso: error *conditionis*, si putat quis cum libero contrahere, qui tamen servus est: error denique *qualitatis* quando putatur esse bonus, qui malus est. Non quaelibet autem apprehensio erronea ex praedictis irritat Matrimonii contractum, quia cum errore fortunae et qualitatis stat foederis matrimonialis validitas, propterea quod non sint ei contractui illae conditiones essentiales, sed tantum accidentales. At error personae et conditionis deterioris reddit omnino invalidum hunc contractum. Et de errore quidem conditionis dicitur *quaest. seqq.* Ad *primum* errorem, qui est *personae*, quod attinet, *probatur*: nam erronea eiusmodi apprehensio irritum nullumque reddit omnem contractum venditionis et emptionis; intendens enim emere aurum, et pro auro conveniens et paciscens, si vendens supponat aurichalcum, contractus est nullus; igitur pariter tradens corpus suum in usum procreandae sobolis, quia Berta pariter sui corporis dominium in ipsum transfert, si non Berta, sed Francisca transferat, nullum est Matrimonium, quia alter contrahentium determinate transtulit in Bertam, et non in Franciscam; non fuit igitur inter ipsum et Franciscam vere initus Matrimonii contractus. Cum enim contractus matrimonialis sit formaliter in mutuo consensu contrahentium, fieri non potest, ut quis consentiat in personam sibi ignotam; secundum enim Augustinum, 10. *De Trinit.*, cap. 1. et 8. *De Trinit.* c. 4. *Nihil potest amari, nisi cognitum.* Si autem nemo consensit in personam sibi ignotam, profecto non contrahit Matrimonium cum ea. — *Deinde* [Oxon. 4. d. 26. n. 8.] matrimonialis contractus (ut extitit declaratum, q. 47. art. 3.) ex natura sua est donatio liberalis mutua determinatarum personarum tradentium potestatem suorum corporum ad finem procreandae prolis, religiose educandae; ignorantia autem aut error personae tollit rationem donationis liberae, quia secundum Philosophum 3. *Ethic.* cap. 1. ignorantia, et maxime illius conditionis, quae requiritur ad actum voluntatis, causat involuntarium; igitur apprehensio erronea personae non facit contractum esse liberum et voluntarium, ac proinde non est contractus matrimonialis, qui essentialiter est liberalis et mutua donatio.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 7.] *negando assumptum.* — *Et cum probatur ex Genes.*, 29. exemplo Iacobi, qui erravit dolo Labani, existimantis se cognoscere Rachelem cum esset Lia, Labano dolose supponente illi unam ex filiabus suis pro altera; *dico*, tunc non contraxisse Matrimonium cum Lia, quia cum Rachele, non cum Sorore Lia consenserat; sed Matrimonium inter ipsum et Liam fuisse ratum per consensum expressum post copulam carnalem. [Report. 4. d. 30. q. 1. n. 9.] Unde 10. q. cap. unico, habetur: *Iacob et Liam non fecit coniuges consensus praecedens, sed subsequens.* Potuisset igitur licite ipsam repudiasse tamquam non suam, quia revera in illam ante copulam assensum non praestiterat; sed assensum praebuit, postquam audivit Labanum dicentem: *Non est consuetudinis in loco isto, ut minores prius tradantur ad nuptias*: tunc igitur acquievit et novo pacto duxit Liam, postea ducturus etiam Rachelem. Utrum autem peccaverit cognoscendo Liam prima nocte non adhuc suam, non est magna vis, quia non fuit confirmatus in gratia.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. ib. n. 7.] scribi in *sacro textu*, qualiter postquam Isaac deprehendisset errorem suum, stupore vehementi, ultra

quam credi possit, expaverit, ac mox subiunxit *Benedixi ei, eritque benedictus*: quibus datur intelligi, in vehementi illa admiratione Isaacum fuisse extra se raptum ac percepisse ex divina revelatione Iacobo esse iuste benedicendum; atque ita, quamvis prior benedictio ei impertita, tamquam humana astutia extorta, ex sui natura non fuerit approbanda nec confirmanda, quia tamen Spiritus Sancti revelatione in exstasi didicit, fuisse, uti pronunciata fuerat, a Deo approbatam firmam et ratam extitisse, pronunciavit dicens: *Benedixi ei, eritque benedictus*.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 8. — Report. ib.*] non esse parem rationem de Baptismo et Matrimonio; quia Baptismus non est contractus mutuus, uti est Matrimonium, ac proinde subsistere haud posse cum errore personae contrahentis; Sacramentum autem Matrimonii sequitur praecise ex Christi institutione ad legitimum contractum. Ut vero rite suscipiatur Baptisma, sufficit personam, quae baptizanda est, non esse fictam, et Ministrum habere intentionem conferendi quod Ecclesia tradere intendit personae determinatae praesenti. — *Deinde*, in susceptione Baptismi fit conditio baptizati simpliciter melior; at contrahentis Matrimonium evadit deterior, ideoque requiritur liberior consensus in Matrimonio, quam in Baptismo; error autem circa aliquid ad contractum matrimoniale necessario praerequisitum causat involuntarium.

ARTICULUS II.

UTRUM OMNIS ERROR MATRIMONIUM IMPEDIAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 30. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 51. a. 2.

VIDETUR quilibet error Matrimonium impedire. In tantum enim [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 2.*] error Matrimonium impedit, in quantum efficit, ut consensus sit involuntarius, ut dictum est, *art. antec.*: sed hanc eandem habet causalitatem, si afficiat error omnem circumstantiam et qualitatem personarum contrahentium; igitur omnis error coniugium impedit.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Errans circa doctrinam Matrimonii et non credens esse Sacramentum a Christo institutum, maior est error, quam si tantum circa personam aut conditionem eius erraret; ergo irritus est matrimonialis contractus in eo qui errat circa doctrinam Matrimonii, ac proinde multiplici errori Matrimonii validitas est obnoxia.

3. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 30. q. 1. n. 2.*] Error contingens circa bona fortunae vel mores est de circumstantibus personas contrahentes, perinde ac conditio servitutis: sed haec conditio cum ignoratur impedit Matrimonium; ergo pariter impedit error circa divitias et paupertatem, vitia et virtutes.

CONTRA. *Magister, 4. dist. 30. cap. 1.*: *Error, inquit, fortunae consensum non excludit. Quae enim nubit pauperi, putans illum esse divitem, non potest renunciare priori conditioni, quamvis erraverit. Nec error qualitatis, ut si quis ducat uxorem meretricem vel corruptam, quam putat esse castam vel virginem, non potest eam dimittere. Igitur non omnis error Matrimonium impedit.*

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib.*] non quemcumque errorem impedire Matrimonium, sed eum praecise qui afficit conditionem per se requisitam ad contractum. Necesse est enim contractum esse nullum et irritum, cum sequitur ad apprehensionem erroneam, terminatam ad conditionem per se requisitam ad contractum, quia contractus eiusmodi initur et ponitur virtute talis obiecti, vel conditionis eius, taliter ut si recte et non erronee apprehenderetur obiectum vel conditio eius, non assentiretur, nec iniretur contractus; igitur quoniam aliter se habet obiectum, ac existimatum fuerit a contrahentibus, profecto nulliter contraxerunt, ac proinde Matrimonium valide non fuit celebratum. Quaelibet igitur alia conditio non spectans per se ad istum contractum, etiamsi erretur circa illam, non irritat contractum. [*Oxon. ib. n. 4.*] Et porro conditiones circa quas errans adhuc valide contrahit sunt omnes aliae ab iis, quae per se ad contractum requiruntur, in quibus si errare contingat, nullum est Matrimonium. Hae autem sunt *tres* in genere: duae ex parte *personarum* contrahentium; una cum una persona putatur esse alia; secunda, quando persona serva creditur esse libera: tertia conditio est ex parte *contractus*, cum scilicet unus contrahentium sincero animo procedens dat, et quantum in se est, transfert potestatem sui corporis in alterum coniugem; qui nihilominus ficit, et non ex corde proferens verba, mente non assentitur contractui coniugali, sed assentiri simulat: tunc nullus omnino est contractus, [*Oxon. ib.*] quia Matrimonium non claudicat, quasi posset esse validum ex parte unius et non ex parte alterius. Caeteri igitur errores a praedictis tribus non invalidant nec irritum reddunt Matrimonium.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report. ib. n. 2.-5.*] consensum matrimoniale debere esse liberalem et voluntarium, sic, ut quis non coacte, sed sponte transferat in coniugem potestatem sui corporis ad finem procreandae prolis, et vicissim accipiat ab eo, in quem transfert. Iste igitur contractus implicite involvit, debere esse certam et determinatam personam illam, in quam alter coniux transfert proprii corporis dominium, adeo ut non erretur circa personam, in quam transferre proposuit; et rursus includit contractus, transferentem dominium sui corporis oportere esse dominum, idest, sui iuris, ac revera posse transferre, quod alter est accepturus; nequit ergo iste reperiri sub alterius dominio, et tradere alteri, ut requireretur ad validitatem contractus, quod suum non est. Subsistere igitur non potest legitimus contractus cum errore personae, aut eius conditionis. Etsi autem error circa alias condiciones, ut fortunae, vel moralium qualitatum, inducat rationem involuntarii, non tollit tamen Matrimonium, quia contractus Matrimonii non dependet ab huiusmodi conditionibus necessario, sed solum a conditionibus personae et status eius, iuxta exigentiam naturae ipsius contractus.

AD SECUNDUM dico, [*Report. ib. n. 10.*] errorem circa fidem non irritare contractum Matrimonii, quia non dependet essentialiter a fide [*Oxon. ib. n. 2. 4.*] modo enim quis intendit transferre sui corporis potestatem, et accipere in usum procreandae prolis, vel facere quod Deus instituit, etsi non credat perfici proinde aliquod Sacramentum, Matrimonium est ratum, modo concurrant caetera omnia, quae lege mandantur repraesentari ad validitatem eiusmodi contractus. Quia igitur error circa fidem non specificat istum contractum, non est maior error, quam si contingeret deceptio circa personam, aut conditionem eius, ut dictum fuit.

AD TERTIUM patet ex dictis, [*Report. ib. n. 2.-5.*] quia quamvis circumstantiae fortunae et morum dependeant a personis contrahentibus, ut servitutis conditio, tamen non involvuntur essentialiter in natura contractus matrimonialis, qui consistit in mutuo consensu coniugum tradentium vicissim propriorum corporum potestatem ad filios procreandos; ac proinde, etsi non subsistat talis contractus cum errore personae et conditionis, minime tamen impeditur per errorem aliarum circumstantiarum, quia stante apprehensione erronea ipsarum, recte intelligitur matrimonialis contractus, cum omnibus ad rationem eius essentialem spectantibus.

QUAESTIO QUINQUAGESIMASECUNDA.

DE IMPEDIMENTO CONDITIONIS, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento conditionis.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum conditio servitutis Matrimonium impediat. - 2. Utrum servus sine consensu domini possit Matrimonium contrahere. - 3. Utrum aliquis postquam uxoratus est, possit se servum facere sine consensu uxoris. - 4. Utrum filii debeant sequi conditionem patris vel matris.

ARTICULUS I.

UTRUM CONDITIO SERVITUTIS IMPEDIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 30. — d. 36. q. 1. — Report. ib. n. 4. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 52. a. 1.

VIDETUR conditio servitutis non impedire Matrimonium. Nam [*Report. 4. d. 30. q. 1. n. 3. seqq.*] profecto non impediret, nisi ignorata: sed eadem ratione Matrimonio impedimento esset conditio libertatis ignorata: ut si unus contrahentium putaret se contrahere cum ancilla, quae tamen est libera; igitur cum conditio libertatis ignorata nihil Matrimonio officere possit, neque impediet conditio servitutis quae nescitur.

2. PRAETEREA. Inter servos esse potest verum Matrimonium, uti expresse habetur, *Extra, De coniugio servorum, cap. Dignum est. In Christo Iesu neque liber, neque servus est a Sacramentis Ecclesiae removendus*; [*Report. 4. d. 36. q. 2. n. 4.*] igitur servitus nullam habet oppositionem cum Sacramento Matrimonii; ergo conditio haec, seu scita, seu ignorata, Matrimonium impedire non potest.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 2.*] Quod est secundum naturam, nequit impediri ab eo, quod est contra naturam: sed Matrimonium est secundum naturam; servitus vero contra naturam, secundum quam omnes liberi nascimur; igitur conditio servitutis non est Matrimonii impeditiva, seu sciatur, seu ignoretur.

CONTRA. *De coniugio servorum, cap. Ad nostram: Si constiterit, quod miles ignoranter contraxit cum ancilla, ita quod postquam intel-*

*lexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit, etc. contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem; [Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 3.] igitur contractus matrimonialis est nullus, cum servitutis conditio fuerit ignorata; ac errore deceptus libere potest cum alia contrahere, nisi post deprehensam servitutem eam carnaliter cognoverit, aut iterum per verba de praesenti novum consensum expresserit, ut ibidem habetur cap. *Proposuit*.*

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 30. q. 1. n. 4.] conditionem *servitutis ignoratae* impedire Matrimonium, adeo ut contractus matrimonialis tali cum errore initus sit omnino nullus. *Probat*ur tam ex parte *contractus in se*, quam ex parte *contrahentium*. Etenim contractus matrimonialis essentialiter consistit in mutua obligatione contrahentium, et vicissim donativam potestatem suorum corporum, ad usum procreandorum filiorum, cum peti id contigerit: sed eiusmodi obligationi et donationi liberae repugnat conditio servitutis; cum enim servus sit possessio domini sui, ita frequenter potest occupari ab eo in operibus servitutis, ut non permittatur reddere quod ab ipso exigitur debitum coniugale; ergo contractus matrimonialis initus cum ignorantia conditionis servitutis est irritus et nullius firmitatis. — *Deinde*, contrahens cum aliqua servituti subiecta, putans esse liberam, laeditur enormiter in bonis Matrimonii; igitur contractus ex tali ignorantia factus de se est nullus. *Assumptum declaratur*, quia laeditur in primis in bono prolis, eo quod nascitura sit possessio domini sui, et sub ipsius potestate futura: laeditur in bono fidei; quoniam serva nequit reddere debitum petenti, ut implicite promisit, cum ducta fuit in coniugem; quia tunc iussu domini posset occupari in operibus servitutis; laeditur denique in bono Sacramenti, scilicet inseparatae inhabitationis, quia in potestate domini sui est ipsam vendere alicui abducenti eam in longinquam regionem, ut non amplius cohabitare queat cum viro suo.

Tandem [*Report.* *ib.*] ex parte *contrahentium* probatur, quia nemo dat, nec transfert, aut transferre intendit dominium corporis sui in alium, nisi quatenus credit acquirere par dominium et potestatem in corpus alterius, in quem sic transfert; nam dat, ut sibi detur, et non dat, nisi detur; ideoque contractus matrimonialis non claudicat: sed coniux, qui servit, servitutem ignorante altero coniuge, non dat, nec potest dare potestatem sui corporis libere, quemadmodum alter contrahentium libere transfert, putans pariter accipere sicuti dat; igitur contrahens, nesciens servitutem alterius, non consentit scienter in servum, nec vult commutare potestatem sui corporis pro potestate corporis, quam servus nequit transferre, eo quod talem potestatem non habeat.

Ex quibus evidenter sequitur, [*Oxon.* 4. d. 30. q. 1. n. 2.] validum esse matrimoniale contractum, si alter contrahentium putat se contrahere cum serva, et inveniat eam esse liberam, quia ignorantia fuit de conditione meliori, per quam commodius assequi possunt bona Matrimonii, quam cum conditione deteriori falso putata. Validum praeterea esse, si conditio servitutis alterum contrahentium non latebat; quia tunc videns et volens commutavit corporis sui dominium pro potestate corporis alterius, non habentis plenum ius et dominium corporis sui, sed in quantum sibi a domino suo permittitur. Et denique [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 8.] validum et firmum esse, quotiescumque servus contrahit cum

aliqua pariter servituti subiecta, sed ab illo libera existimata. Tunc enim tantum accipit, quantum in illam transfert, nec eius conditio deterior efficitur, ideoque Matrimonium validum est, tam quoad naturam contractus, quam ex parte personarum contrahentium.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [*Oxon. ib. n. 2.*] patet ex statim dictis; etsi enim conditio servitutis ignoratae et contractui matrimoniali et bonis Matrimonii repugnet, libertatis tamen conditio neutrum laedit, imo apprime conducit ad eorum consecutionem.

AD SECUNDUM dico, [*Report. 4. d. 36. q. 2. n. 3. seqq.*] servitutem non opponi Matrimonio, adeo ut servi sint hoc Sacramento incapaces; sed opponi contractui et obligationi matrimoniali. Cum enim vi illius teneantur coniuges debitum reddere petenti, accidere de facili potest, ut servus nequeat alteri satisfacere, eo quod impediatur a domino, cui obnoxius tenetur, veluti ipsius possessio. Quoniam ergo nesciens talem servitutem contraxit animo exigendi debitum, independenter ab illa conditione, quam etiam ignorabat, eius contractus ratus esse non potest, quia cum tanto incommodo et laesione Matrimonium contrahere non intendebat.

AD TERTIUM respondeo sic: [*Oxon. 4. d. 26. n. 9. seqq.*] Matrimonium eatenus est de lege naturae, quatenus est consonum principiis practicis, et conclusionibus necessario ex illis deductis; est igitur non primario, sed secundario tantum de lege naturae. Nec dissimiliter, imo magis est de lege naturae reddere unicuique quod suum est. Ex quo igitur aliquis est servus alterius, tenetur illi obtemperare, et reddere suum, et abstinere ab omnibus, quae possunt esse impedimento sibi, ne reddat domino, quae illi praestare ob servitutem debet; etiamsi eiusmodi impedientia redditionem competant sibi secundum legem naturae secundario, sicuti est Matrimonium.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM SERVITUS SIT IUSTE INDUCTA INTER HOMINES.

Doctor, Oxon. 4. d. 36. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 52. art. 1. Ad secundum et ad tertium.

VIDETUR servitus iniuste inducta fuisse et esse inter homines. Nam [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 2.*] servitus est contra legem naturae; quia secundum naturam omnes homines liberi nascuntur: sed quod est contra legem naturae non potest fieri iustum; nec antiquitas temporis ratificat crimina, sed magis condemnat; ergo servitus est iniusta.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Secundum Philosophum, 1. *Politicorum*, cap. 3., servus est ita possessio domini sui, ut possit vendi, perinde ac pecus; iste igitur servus nequit exercere actus virtutis, quia oportet eum ad praeceptum domini exercere actus serviles: sed quisque iniuste impeditur ne exerceat actus virtutis; ergo et iniusta est servitus, per quam servus ab exercitio retrahitur virtutum.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Apostolus, *Ad Ephes.*, cap. 6. *Servi obedite*, inquit, *dominis carnalibus cum timore, et tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo*; igitur servitus non est iniusta, alioquin non praecepisset Apostolus religiose servari.

RESPONDEO *dicendum primo*, [Oxon. ib. n. 2.] servitutem, de qua est sermo Aristoteli, 1. *Politic.*, c. 3. inductam esse inter homines lege humana positiva. Quamvis enim subiectio filialis ad patrem, quae servitus quaedam est, sit de lege naturae, dictantis filium debere esse obsequentem patri, atque ab eo accipere disciplinam et instructionem vitae gerendae laudabiliter inter homines, dicente Philosopho, 8. *Ethic.*, c. 11. *Filius habet a patre esse, et disciplinam*, de lege nihilominus naturae omnes nascimur liberi, nemoque est alterius hominis possessio. Servitus ergo, per quam dominus potest servum commutare, vel vendere, sicut pecudem, per legem positivam est inducta, et non per naturalem.

Neque [Oxon. ib. n. 3.] contra hoc est, quod dicit Aristoteles, 1. *Politicoꝝ*, cap. 2. *Pollens mente debet praesidere, pollens viribus debet servire*; quae conditionum dissimilitudo manifeste ipsam consequitur naturam, nec ulla arte aut disciplina inducitur. Aliqui enim ita mentis perspicacia et acumine praediti sunt, ut gubernandae Reipublicae sint aptissimi, et digni ut aliis imperent. Contra vero alii hebetioris ingenii corporis viribus praestant, ut subinde ad serviendum videantur nati. Hoc, inquam, non facit contra resolutionem, quia dictum Philosophi non est intelligendum de despotica seu extrema servitute, de qua loquimur, sed tantum de servitute politica, qua inferior disponitur et dirigitur a superiore, non quidem sicut quid inanimatum, vel omnimoda possessio eius, sed sicut minus vicens mente ordinatur per illum, qui intellectu, arteque gubernandi est peritior.

Dicendum secundo, legem hanc positivam, qua servitus est inducta, [Oxon. ib. n. 2.] esse iustam duplici ex capite. *Primo*, quia aliquis voluntarie se tali subiicit servituti. Et quamvis ita se gerens, si rationalis non subesset causa, vel altiori non moveretur principio, ut legitur fecisse B. Paulinum Nolanum, fatue et irrationabiliter procederet, imo forte contra legem naturae, quatenus consonum naturae non est, quemque suam a se libertatem abdicare, neque ullo id expressum est iure, aut lege; postquam tamen ea abdicatio libertatis facta fuit, necessario est servanda, id enim profecto iustum est. *Secundo*, si aliquis iuste dominans communitati, videns vitiosos ita libertate abuti, ut ipsimet et Reipublicae sint nocumento, potest iuste punire illos poena servitutis, sicut et aequum est in certis casibus mulctare capite, aliisque afficere poenis propter bonum Reipublicae, facinorosos.

Tertia [Oxon. ib. n. 3.] etiam causa iustae servitutis esse videtur, quum in iusto bello imbecilliores victoribus succumbentes, ab illis rediguntur in servitutem, et iubentur pro mancipiis servire. Quandoquidem enim possent iure occidi, magnum ipsis beneficium impenditur dum vivere permittuntur in servitute. Verum quamvis ita sit, non apparet tamen manifesta iustitia tali in facto. Nam quamvis forte victor potuerit occidere captivum iusto bello subiugatum ad sui defensionem, et stante pertinacia ipsius contra bellantem; attamen ex quo desinit esse pertinax, et totus est in potestate ipsius victoris, inhumanum profecto videtur, plectere illum poena servitutis contra legem naturae; non enim est hic ratio; quia tali in casu, non remanet iste rebellis nec sua abuteretur libertate, sed forte fieret obediens sibi que donata libertate recte uteretur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 5. — *Report.* 4. d. 36. q. 2. n. 7. seqq.] si idem sit possidere aurum et servum vel man-

cipium, per praescriptionem posse ius acquiri, concurrentibus conditionibus per iura determinatis, scilicet, quod iusto titulo acquiratur, sitque bonae fidei possessor, atque possederit sine interruptione temporis a lege determinati. Si autem praescriptio dumtaxat ad possessiones se extendit, et non ad homines subiectos servituti, eo quod non sit eadem ratio, nec pariter possideatur aurum et servus quantum ad legem naturae; dico, servitutem esse iuste inductam, cum alter ex duobus modis praedictis habet locum; quia obligatio, quae non est de lege naturae, recte potest impedire aliquam libertatem, quae competit alicui ex lege naturae secundario. Nam ex lege naturae nihil tibi debeo; tamen si voveo tibi obedientiam, teneor tibi obedire; et pariter si voluntarie abdicem a me libertatem, vel ob culpam iussus sim servire servitutem, ex iustitia teneor domino obtemperare, veluti possessio eius.

AD SECUNDUM dico, [*Report. ib. n. 7.*] eum, qui ob propriam culpam libertate privatur, sibi met impedimento esse, ne exercere valeat actus virtutis, praepeditus domini sui mandatis; sibi ergo id debet imputare. Et alioquin qui in servitutem rediguntur propter publica peccata, libertate abutuntur, et deteriores fiunt per libertatem. Quod ergo subiiciantur servituti, cedit in ipsorum utilitatem. Qui autem ex Dei charitate et proximi traderet se in servitutem, longe excellentissimum actum virtutis exerceret, per quem caetera, quae in servili statu incommoda sustineret, non minus virtuti imputanda essent, quam si reperiretur in libertate. Quod si servitus iniuste introducta sit ex parte opprimentis, postquam nihilominus facta est, debet servari; unde Petrus Apostolus *Epist.*, 1. c. 2. *Servi*, inquit, *subditi estote dominis, non tantum bonis, et modestis, sed etiam discolis; haec est enim voluntas Dei; ne scilicet invicem fraudemur.* Verumtamen Paulus, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 4.*] ostensurus, servitutem secundum se non esse laudabilem, et multo minus detentionem alicuius in servitute, ait: *Si servus vocatus es, non sit tibi curae, sed si potes liber fieri, magis utere.*

ARTICULUS II.

UTRUM SERVUS MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSIT SINE CONSENSU DOMINI.

Doctor, Oxon. 4. d. 36. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Addition. ad 3. p. q. 52. a. 2.

* VIDETUR [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 1.*] servus non posse Matrimonium contrahere invito domino. Etenim nemo potest dare alteri quod suum non est: sed corpus servi est domini sui propria possessio, secundum Philosophum, 1. *Politic.*, cap. 3.; ergo servus nequit sui corporis potestatem transferre in uxorem; quia quod suum non est daret.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Longe favorabilior esse debet, estque de facto professio Religionis, quam carnale Matrimonium: sed servus nequit profiteri Religionem invito domino; ergo multo minus Matrimonium carnale contrahere contra domini sui voluntatem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5-8.*] Si servo invito domino liceret Matrimonium contrahere, Matrimonium esse posset dissolubile: sed hoc

est plane falsum; ergo servo contra domini sui voluntatem licitum non est ducere uxorem. *Probatio sequelae*; nam servus contrahat Matrimonium cum ancilla alterius domini, unus dominus mittit servum suum in Affricam, et alius iubet ancillam proficisci in Galliam; licite enim id facere queunt; igitur Matrimonium illud fuit dissolutum.

CONTRA. *Extra, De coniugio servorum, cap. Dignum est: Sicut in Christo Iesu neque liber, neque servus est a Sacramentis Ecclesiae removendus, ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohiberi; et si contradicentibus dominis, et invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda, debita tamen, et consueta servitia non minus debent propriis dominis exhiberi.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 5.] licere servo Matrimonium contrahere contradicente domino eius. Hanc conclusionem *aliqui probant*: primo quia Matrimonium est de lege naturae, servitus autem non est de lege naturae, sed potius contra ius naturale: sed quod est de lege naturae non tollitur per id, quod est tantum de lege positiva; igitur non obstante servitute, et contradictione domini, potest servus uxorem ducere. *Alia ratio ponitur*: servus non est ita domini sui, quin sit sui iuris, quantum ad actus naturales pertinentes ad conservationem individui; potest enim uti necessariis ad vitam; ergo pariter est sui iuris, quantum ad actus pertinentes ad conservationem speciei. *Probatio consequentiae*, conservatio speciei est maius bonum naturale, quam conservatio individui; ergo magis est de lege naturae.

Quae [Oxon. ib. n. 5. seqq.] *rationes non videntur concludere propositum*. Non *prima* quia obligatio, quae non est de lege naturae, bene potest impedire aliquam libertatem competentem eidem de lege naturae. *Exemplum*, ex lege naturae nihil tibi debeo; tamen si semel vovero tibi obedientiam, teneor obedire. Matrimonium etiam non est de lege naturae, nisi secundario; aequae autem est de lege naturae reddere unicuique quod suum est; imo hoc ipsum videtur esse de Lege naturae primario; igitur ex quo aliquis servus factus est alterius, tenetur ei reddere suum, et abstinere ab omni eo, quod talem impedit redditionem licet illud aliud impediens competeret sibi non obligato secundario secundum legem naturae. — Nec [Oxon. ib. n. 6.] *secunda* ratio est efficax. Certum est enim, non quemlibet, qui tenetur conservare individuum, teneri ad speciei multiplicationem nisi in casu, adeo ut conservatio speciei dependeret ab actu ipsius, sed quoniam multi non servi generationi dant operam etiam in Lege Christiana, ideo ad conservationem speciei non est necessarius actus istius, qui servus est, ac propterea per aliquam supervenientem obligationem id sibi potest praecludi.

Aliter ergo declaro resolutionem; nam [Oxon. ib. n. 25.] servus per hoc quod sit domini sui possessio, non caret quacumque libertate ad quoslibet actus: dominus enim non habet potestatem in corpus servi, sed in opera eius; neque lex civilis aut ius gentium potuit dedisse illam potestatem, neque servus ipse ex propria voluntate voluit transtulisse; quia solus Deus est dominus vitae et mortis, animae et corporis; igitur pro quanto corpus eius est suum, potest ipsum commutare cum alio ex Dei permissione. Quantumvis igitur sit dominus eius invitus, valet commutare cum alio modicam, quam habet, sui corporis potestatem, si alius potest corpus suum commutare cum modica potestate, quam habet

servus in suum corpus, sive sit servus, sive liber, modo velit esse contentus modico usu corporis, quem scit servum posse sibi impendere, atque pro eo commutare sui corporis potestatem, nullius addictam servitiis. — Si igitur domino invito licitum est servo Matrimonium contrahere seu cum ancilla, seu cum libera sciente conditionem eius, multo magis poterit id efficere de voluntate ipsius. Et quamvis onus Matrimonii sit in aliquo repugnans servitiis consuetis, dominus concedens sibi contrahere, relaxat ac remittit de iure suo, cedens implicite servitia illa, quae cum usu Matrimonii sunt impossibilia. Qui [*Report.* 4. d. 36. q. 2. n. 35.] dominus si postea revocaret talem concessionem, impediendo ne aliquando diverteret ad uxorem, usui Matrimonii operam daturus, vel amandando in regionem longinquam, vel ita affixum operibus servilibus detinendo, ut nequiret interdum visitare uxorem, peccaret mortaliter, et in manifestis foret per Ecclesiam corrigendus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* ib. n. 9.] servum nequaquam ita esse domini possessionem quoad omnes actus, quin ipsis servituti subiectis remaneat salvum ius, quo antea utebantur exercendi quasdam operationes. Siquidem eos dare operam oportet iis omnibus, sine quibus vita conservari non potest; et caetera omnia agere licite possunt, quibus non subtrahuntur domino debita servitia. Cum igitur sine praeiudicio debitorum servitiorum interdum uti possit actu carnali, potest ad talem usum se obligare, quantum sui iuris est. Quum autem Philosophus loquens de servitute hac maledicta, dicit, *servum esse tamquam pecudem*, potest intelligi esse quidem domini sui, sicut possessionem, vel pecuniam; non quia in actibus suis ducatur tantum, et non ducat; nam quantumcumque sit servus, est tamen homo, atque ita liberi arbitrii; sed quatenus potest servum vendere, aut commutare, ut caetera, quae iuste possidet. Hinc constat magnae crudelitatis fuisse primum inducere inter homines hanc servitutem; quia hominem arbitrio liberum, et dominum suorum actuum ad virtuose agendum, facit quasi brutum et libero arbitrio non utentem pro libito, nec valentem agere virtuose.

AD SECUNDUM dico, longe disparem esse rationem de servo proficiente Religionem, et uxorem ducente. [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 9.] Proficiens enim in Religione penitus se submittit obedientiae Praelati illius Religionis, atque ita omnino se subtrahit a consuetis servitiis domino suo repraesentandis, qui proinde in hoc, sine ipsius culpa gravaretur, quia sua possessione spoliaretur. Sed contrahens Matrimonium non ita sese alterius iussionibus addicit, quin valeat praeterea exhibere domino suo quae sibi iure debentur.

AD TERTIUM respondeo, negando *sequelam*. — *Et cum probatur*, quia possent eiusmodi coniuges iussu dominorum perpetuo ab invicem separari; dico, [*Oxon.* ib. n. 2.] cum causa Matrimonii sit favorabilis, inducendi essent domini, ne id facerent; sed si facerent, non apparet qualiter, supposita servitute, agerent contra iustitiam; quia iste prius fuit in potestate domini, ut mitteretur illuc, imo ut venundaretur, et pariter ancilla sub potestate domini, ut potuerit alio amandari et vendi; per actus autem propriarum voluntatum, non consentientibus dominis, nequiverunt sese facere liberiores, nec a iure dominorum suorum magis eximere, quam prius. Perinde ergo dominis illorum licitum apparet agere, ac ita se gerere erga ipsos post contractum Matrimonium, ac antea licuisset.

ARTICULUS III.

UTRUM SERVITUS MATRIMONIO POSSIT SUPERVENIRE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 52. art. 3.

VIDETUR servitus posse Matrimonio supervenire. Nam [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 5-9.] iuxta dicta *art. praec.*, servus domino invito potest Matrimonium contrahere; ergo licite pariter poterit quis se subiicere servituti vel uxore invita. *Probatio consequentiae*: sicuti uxor est domina corporis viri sui quoad actum procreandi filios, ita dominus habet potestatem super corpus servi quoad actus serviles: sed non obstante hac potestate, adhuc servus potest transferre corpus in dominium foeminae causa filiorum gignendorum, etiam nolente domino; ergo etiamsi mulier nolit virum suum fieri servum, adhuc is licite poterit se in servum vendere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Quicumque potest dare alteri quod suum est: sed vir est sui iuris, cum sit liber; ergo potest in alterum suam transferre libertatem, sic ut parere debeat illius mandatis, eaque exercere, quae concernunt commodum domini sui.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ex eo quod habens uxorem se alteri in servum tradat, Matrimonium non dissolvitur, nec evadit immunis a debito morem gerendi uxori, procreationi prolis operam dare cupienti; sed ea omnia supervenire possunt Matrimonio, quae nec illius contractum dissolvunt, nec extinguunt ius, quod unusquisque coniugum vicissim acquisivit in corpus alterius; ergo servitus potest superinduci Matrimonio.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Ex servitute Matrimonio superinducta voluntate viri contradicente uxore, fit, ut coniux non consentiens laedatur in bono prolis, in bono fidei, et in bono Sacramenti, ut *art. 1.* extitit declaratum et latius; ergo contradicente uxore non licet viro se subiicere servituti. — *Rursus*, favorabilia praeiudicant uni non favorabili: sed Matrimonium et libertas sunt favorabilia, et repugnant servituti, quae in iure non est favorabilis; ergo servitus talis iuste Matrimonio supervenire non potest.

RESPONDEO: aut mulier consentit viro suo volenti se tradere in servitutem; aut refragatur nolens servitutis contractui assentiri. Si [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 7.] consentit, dicendum, licere viro se in servum vendere; quia quamvis non ipse, sed mulier potestatem sui corporis habeat, nihilominus ea consensum praeibente, ut addicat se servitiis atque imperiis alienis, cedit uxor tantumdem iuri suo, quantum permittit sibi auferri de potestate corporis viri, et transferri in eum, cui se in servum tradit; igitur nullam mulier iniuriam reportat per hoc quod eius coniux ex libero factus est servus, impotens proinde reddendi uxori debitum coniugale, uti faciebat, priusquam a se volens propriam libertatem abdicasset.

Si vero uxor assensum non praestet viro suo, ut alterius servus fiat, videtur id minime illi licere; [*Oxon. ib. n. 8.*] quia ultra dispendium honoris, quod eo facto subiret mulier ingenua, et quomodolibet libera, in hoc proculdubio indebite gravaretur, siquidem sibi immerenti et nolenti adimeretur plena potestas, quam acquisivit per matrimonialem contractum super corpus viri ad sobolem procreandam; igitur sibi auferretur quod suum est, et sub alterius dominio transferretur: hoc autem est iniu-

stum. Dominus etiam, postquam acquisivit ius in servum suum, posset illum amandare in longinquam regionem; aut etiam vendere taliter, ut numquam amplius eum uxor eius videret, impotens ad insequendum virum suum in longinquas regiones. Id autem evenire omnino non posset citra iniuriam uxoris, et iacturam bonorum Matrimonii, ex cuius institutione est, ut vir relinquat patrem et matrem suam, atque adhaereat uxori suae; igitur nolente ac reluctantem uxorem, licitum viro non est, se vendere in servum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [*Oxon. ib. n. 5-9.*] concessa *assumpto*, ob rationem allatam *art. praec.*, negatur *consequentia*. Ad cuius *probationem* dicimus, disparem esse rationem de Matrimonio contracto ab eo qui servus est, et de servitute libere inducta Matrimonio uxore contradicente. Nam causa Matrimonii est favoribus prosequenda; et ideo, etsi nolit dominus servum eius contrahere, licite tamen nubit. Sed exinde non fit liberior aut magis exemptus ab operibus servilibus, quae domino exhibere tenetur: imo dominus parem potestatem habet super servum suum post contractum Matrimonium, ac habuerit antequam contraxisset. Sed mulieri non superest par potestas super corpus viri sui post servitutem, cui se invita obnoxium fecit, ac fuerit illa, qua fruebatur antea; et ideo sibi magna fit iniuria, quia sibi aufertur quod in ipsius est potestate. Licet ergo contractus per superinductam servitutem non dissolvatur, attamen non consentiente uxore est illicita et iniusta.

AD SECUNDUM dicendum, [*Oxon. 4. 32. n. 1.*] utique virum eandem arbitrii libertatem possidere in Matrimonio et extra talem contractum; sed tamen iuxta doctrinam Apostoli, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. ipse non habet sui corporis potestatem, sed mulier ad finem prolis procreandae. Cum ergo servitus huic fini contraria sit, aut esse saltem possit, non est suae libertatis hunc usum impedire, nec se in tali circumstantia statuere, ut impediat; ex servitute autem fieri, ut reddere non valeat uxori quod suum est, ut reddebat quum liber esset; occupatus enim actibus servilibus a domino imperatis, non suppetit sibi facultas auscultandi uxori liberos procreare volenti.

AD TERTIUM respondeo, [*Report. 4. d. 36. n. 10.*] quamvis servitus Matrimonio superaddita non dissolvat vinculum matrimoniale, nec subinde oblitteret ius uxoris in corpus viri, attamen quia impedit usum, ad quem ipsa illud ius sibi acquisivit, non potest nisi iniuste induci contra voluntatem ipsius uxoris.

AD SECUNDUM *in oppositum est responsio* talis: [*Report. ib. n. 10.*] servitus Matrimonio superveniens ei non repugnat, quia servus tenetur uxori debitum reddere, etiam nolente domino. — *Contra*, ex dictis *art. praec.*, si dominus venderet suum servum, aut ipsum in regionem longe ab uxore dissitam amandaret, iniuste non ageret, nec ipse nec uxor posset de iniuria iuste conqueri; ergo in isto casu, ut uxor fraudaretur ea possessione, quam reliquit servitus in corpus viri, ita iniuste sibi fuit ablata omnimoda possessio quoad copulam carnalem, quam acquisivit in contractu matrimoniali; esto igitur non extinguatur ius remotum, tamen impediri potest usus, nec iniuste. Illicitum est ergo viro ponere se in tali statu, in quo sic contingat eum impediri, ut uxor usu suae potestatis omnino fraudetur.

ARTICULUS IV.

UTRUM FILII DEBEANT SEQUI CONDITIONEM PATRIS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 4. q. 3. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 52. art. 4.*

VIDENTUR filii sequi debere conditionem Patris. Etenim [*Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 8.*] secundum Evangelium *Matthaei*, 1. et *Lucae*, 3. textitur genealogia Christi per generationes marium, praetermissis foeminis, quamvis sanctus Ioseph non fuerit Pater Salvatoris, nisi putativus; ergo manifeste significatur filium non matris, sed patris potius conditionem sequi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 26. n. 18.*] Quoniam foemina ignobilior est mare, eique ex Dei sententia subiecta, *Genes.*, 3. eandem praesefert proportionem ad virum, quae est materiae ad formam: materia autem est propter formam, non e converso; ergo et mulier propter virum: sed nisi filii sequerentur conditionem perfectioris parentis, citra culpam plecterentur, obnoxii scilicet conditionibus deterioribus; ergo iustum et conveniens videtur, ut ii sequantur conditionem patris.

3. PRAETEREA. [*Quodlib. q. 15. n. 10.*] Mater, quamvis ponatur active se habere respectu prolis, secundum Aristotelem, 10. *Metaph.*, text. c. 25. dicentem, marem et foeminam non differre specie, ac propterea virtutem eiusdem speciei oportere concomitari formam eiusdem speciei, nihilominus nemo negaverit, matrem esse agens minus principale: sed concurrentibus ad eandem intellectionem obiecto et potentia, quae ad illud est minus principale, intellectio sequitur conditionem principalioris causae; ergo pariter proles dicendae sunt sequi conditionem parentis principalioris.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 4. q. 3. n. 2.*] Mater gerens uterum si pro iustitia occidatur, pariter et pro iustitia censetur puerulus in utero occisus, quamvis pater in eius procreatione causae principalioris partes sustinuerit; ergo filii sequuntur conditionem matris.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4.*] filios, quoad servitutem et libertatem sequi maternam conditionem, adeo ut si sit libera, libera quoque sibi nascatur proles, etiamsi vir eius servituti subiiciatur; at si proles ex patre libero matre vero ancilla procreetur, et ipsa in servitute nascatur; verum si ancilla uterum ferens manumittatur, viro in servitute detento, proles liberae conditionis sit futura. Quae solutio habetur, *Extra, De servis non ordinandis*, cap. *Dilectus filius*. Et quamvis 32. q. 4. c. 15. notetur liberos eos dici, *qui ex libero oriuntur Matrimonio; quia filii ex libero et ancilla nati servilis sunt conditionis: semper enim qui nascitur, deteriore partem sumit*. Glossa tamen respondet, id verum esse secundum Legem Longobardorum et Theutonicorum; at secundum Legem Romanorum esse falsum, iuxta quam declaratum et statutum fuit, filios sequi conditionem matris; et tunc etiam qui nascitur deteriore partem sumit, quia *foemineus sexus* (ait Glossa supracitat. c. 15. q. 4. 32.) *debiliior est, quoad honores; tamen circa insignia proles patrem sequitur*. Haec ibi. Quae etiam repetit Glossa praeallegati cap. *Dilectus filius*,

ubi et dicitur, in multis regionibus hodie observari Legem Longobardorum, ut partus sequatur deteriorem conditionem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, non aliud ex Evangelio probari, nisi quod dictum fuit *in calce solutionis*, nempe ad prolem pertinere conditionem patris quoad insignia, quibus ornantur patres, ut scilicet dominis Provinciarum et feudorum in eodem gradu filii succedant, nisi aliud speciali lege caveatur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 3. d. 4. q. 3. n. 13.] filios sequi conditionem principalioris parentis quoad haereditates caeteraque insignia, quibus illi iuste gaudent; sed quoad conditionem servitutis et libertatis, esse haeredes servitutis, vel libertatis maternae. Nam post decisionem seminis maris, matris est agere ad omnem sequentem foetus formationem usque ad partum, nihil interim agente patre; merito igitur statutum est, prolem sequi conditionem matris, cuius potissimum interest fovere, nutrire, et perducere foetum ad perfectionem.

AD TERTIUM dicendum, [*Oxon.* ib. n. 17.] etsi mater sit agens minus principale respectu maris in prolis procreatione, quia tamen ipsa principalius ministrat materiam, ex qua corpus prolis formatur, foetus enim magis constat materia praestita sibi a matre, quam a patre, hinc recte statutum est, filios sequi debere conditionem maternam, in casu de quo agitur, etsi ex debito praecellentiae maris ad foeminam, paternam conditionem sequantur filii quoad alia, ut dictum fuit.

QUAESTIO QUINQUAGESIMATERTIA.

DE IMPEDIMENTO VOTI ET ORDINIS,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento voti et Ordinis.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum votum simplex Matrimonium dirimat. — 2. Utrum votum solemne. — 3. Utrum Ordo Matrimonium impediatur. — 4. Utrum aliquis post Matrimonium sacrum Ordinem suscipere possit.

ARTICULUS I.

UTRUM PER OBLIGATIONEM VOTI SIMPLICIS MATRIMONIUM
CONTRACTUM DIRIMI DEBEAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 38. — *Report. ib.* — *S. Thom.,*
in Supplem. 3. p. q. 53. a. 1.

VIDETUR Matrimonium contractum post obligationem voti simplicis esse dirimendum. Etenim, [*Oxon.* 4. d. 38. n. 1.] *Extra, Qui Clerici, vel voventes*, cap. *Rursus*, dicitur: *Simplex votum apud Deum non minus obligat, quam solemne.* Sed si Matrimonium contrahatur post solemne

votum continentiae, dirimi omnino debet, ut habetur ibidem, cap. *Insinuante*; igitur et dirimi debet per obligationem voti simplicis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Voto simplici vovens continentiam ita transfert dominium sui in Deum quoad actum oppositum continentiae, sicut vovens solemniter transfert dominium sui in hominem, et in Deum quoad actus oppositos continentiae: sed per hanc translationem domini corporis est dirimendum Matrimonium contractum; ergo et per translationem factam per votum simplex, cum utrobique nihil retineatur de dominio proprii corporis quantum ad actus oppositos continentiae.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 30. q. 3. n. 1. 7.*] 27. q. 2. cap. *Sunt quaedam*: *Voventibus castitatem non solum nubere, sed velle nubere damnabile est*: non est autem damnabile, nisi propter copulam carnalem; igitur ei, qui castitatem vovit, est perpetuo interdicta copula carnalis; igitur, si eveniat ut is qui vovit Matrimonium contrahat, est contractus dirimendus, alioquin quoties uxorem cognosceret, toties mortaliter peccaret, seu debitum peteret, seu petenti redderet.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 38. n. 4.*] *Extra, Qui Clerici, vel voventes*, cap. *Rursus*, dicitur expresse, votum simplex impedire quidem Matrimonium contrahendum, at nequaquam iam contractum dirimere; et de voto, et voti redemptione in 6. cap. unico. *Reliqua vero vota* (idest simplicia) *etsi quandoque Matrimonium impediunt contrahendum, non tamen rescindere possunt Matrimonia post contracta*, ait Bonifacius VIII.

RESPONDEO dicendum, per obligationem simplicis voti Matrimonium contractum dirimi non debere; quamvis qui emisit tale votum impeditus sit, ne Matrimonium contrahere valeat citra peccatum mortale, nisi forsitan animo non consummandi Matrimonium contraheret. Quae [*Oxon. ib. n. 2. seqq.*] *solutio* est communis, quicquid dicant opiniones quas recitat Glossa, *Extra, Qui Clerici*, etc. c. *Rursus*. Pro cuius declaratione, intelligendum, votum esse *publicum*, vel *privatum*; *simplex*, vel *solemne*. Quae [*Report. 4. d. 42. n. 11.*] membra divisionum non coincidunt, quia non est idem votum publicum et solemne, privatum et simplex; imo tam publicum, quam privatum potest esse simplex, vel solemne. — *Publicum* igitur votum est, quod praesentibus editur testibus, aut adhibita scriptura fit, per quam probari possit; contrario modo dicitur *privatum*. — *Solemne* autem votum dicitur, non quia publicum, sed quoniam in se habet aliquam solemnitatem annexam, ratione cuius in publicum debet necessario venire, et per eam vovens ponitur sub alterius hominis potestate; et duobus in casibus evenire regulariter solet, uti habetur *de voto et voti redemptione* in 6. nimirum in Sacri Ordinis susceptione, et per professionem expressam, vel tacitam, factam alicui de Religionibus per Sedem Apostolicam approbatis. Cum enim Ordo sacer suscipitur, per quem initiatum constituitur Ecclesiae Minister, licet clam suscipiatur, est sub Episcopi potestate aliter quam fuerit prius; quia Episcopus potest ipsum cogere ad statum clericalem servandum et ad vitandum ea, quae statui repugnant clericali. Qui profitetur etiam Religionem per Sedem Apostolicam approbatam in manu eius qui potest ad profitendum admittere, etiamsi secreto id fieret, habet tamen is actus aliquid annexum, ratione cuius debet necessario in publicum venire; quia oportet talem profitentem vitam saecularem dimittere, et cum aliis sui Ordinis in Claustro conversari, atque in primis Praelatis in

omnibus obedire, quae Legi divinae et Regulae quam profitetur non adversantur. Praesumptus denique Ordinis alicuius professor, secundum iura antiqua, ille est, quando recipit habitum professorum, ubi est distinctio inter habitum professorum et novitiorum: et etiam quando ultra annum moratur in Monasterio absque protestatione de non profitendo.— E converso igitur votum *simplex* dicitur, seu publice seu privatim fiat, quod non est vestitum aliqua solemnitate, nec ita suscipitur, ut per ipsum quis veniat sub potestatem alterius aliter ac antea fuerit.

Aliqui ergo declaraturi qualiter votum simplex contractum Matrimonium non dirimat, *probant* ex eo, [*Oxon. ib. n. 4.*] quia vovens solemniter mittit in possessionem illum, cui vovet solemniter, quatenus dominium quod habet in rem, transfert in alium; vovens autem voto simplici non transfert dominium, sed quasi promittit se translaturum; ex hoc autem quod aliquis quidpiam promittit, non desinit esse dominus rei promissae, donec a se dominium abdicet; igitur vovens continentiam voto simplici remanet dominus sui corporis; potest igitur per matrimonialem contractum potestatem sui corporis transferre in coniugem, ac propterea, etsi peccet in tali contractu, quia contra promissionem factam Deo operatur, nihilominus valide contrahit, et consequenter simplex votum nequaquam dirimit Matrimonium contractum.— *Ratio haec nobis non videtur probanda;* [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] quia quoad translationem domini in alterum per actum voluntatis voventis faciendam, paria sunt vota simplex et solenne; igitur non magis transfert dominium sui corporis in alterum vovens solemniter continentiam, quam vovens voto simplici; non est igitur tantum promissio votum simplex, sed est etiam datio et translatio, quae per actum voluntati ipsius fit; et ideo praeallegato, cap. *Rursus qui clerici*, etc. dicit Coelestinus III, *Votum simplex non minus obligare apud Deum, quam votum solenne;* ac proinde qui continentiam voverunt, si contrahant animo consummandi Matrimonium, mortaliter peccant, quia a seipsis propriorum corporum dominium abdicaverunt quoad actus oppositos continentiae. Revera igitur tam vovens voto simplici, quam solemniter, mittunt in possessionem illum cui vovent, et abdicant a seipsis proprii corporis dominium, quod transtulerunt in alium per edita vota.

Ratio igitur cur per simplex votum Matrimonium contractum dirimi non debeat, videtur esse, [*Oxon. ib. n. 5. seqq.*] quia voto simplici continentiam voventem Ecclesia non illegitimavit, sicuti illegitimos declaravit ad contrahendum eos qui solemniter continentiam voverunt; ergo illi valide contrahere queunt Matrimonium. Et porro non illegitimavit voto simplici voventes, quia illi non seipsos posuerunt in Ecclesiae potestate, quemadmodum in ipsius potestate se ponunt quotquot solemniter vovent; quamvis ergo horum contractus matrimonialis sit proinde simpliciter nullus atque irritus, nulli tamen est obnoxius invaliditati ex voti simplicis obligatione.

Sed quamobrem Ecclesia non illegitimavit voto simplici obstrictos, [*Oxon. ib. n. 6.*] sicuti illegitimos ad contrahendum esse voluit, qui solemniter voverunt, cum illi mortaliter peccent in contrahendo, nisi forte habeant propositum non consummandi? — *Respondeo;* non omnia prorsus mala punit Ecclesia, nec prohibet sic cuncta, ut facto vetito adiungat ecclesiasticas censuras, nec omnia quae fieri interdicit, vult esse suo

effectu destituta tamquam subiecta nullitati. Et fortasse hic multum sibi rationabilis causa occurrit ita se gerendi; nam si illegitimos atque nullius firmitatis declarasset matrimoniales contractus eorum, qui voto simplici continentiam Deo sponponderunt, multiplicarentur peccata in actu carnali. Si enim ita voventes nollent se continere sicut valde probabile est de multis, nec haberent suas quibus contenti esse possent, (hi siquidem licite uterentur uxoribus reddendo debitum quamvis petendo peccarent) proculdubio frequentior esset culpa, et in immensum cresceret numerus eiusmodi peccatorum. Provide ergo ac salubriter Ecclesia hos reliquit iudicio divino, cui se per votum dedicarunt, et non iudicio Ecclesiae, cuius solemnitatibus in vovendo uti noluerunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. ib. n. 1. 6.*] votum simplex non minus obligare voventem apud Deum, ac votum solemne. Quae obligatio voti simplicis facit, ut mortaliter peccet qui vovit, si contrahat animo consumandi Matrimonium; attamen non illegitimat ad contrahendum; ac propterea est impeditivum solummodo contractus faciendi, at semel initum nullatenus dirimit.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib. n. 5.*] concedo, tam in voto simplici, quam in solemnni esse parem translationem potestatis corporis, quantum ad actus cadentes sub voto; sed nego, proinde utrumque votum dirimere contractum Matrimonium; nam solemne non dirimit ob translationem potestatis corporis in illum, cui fit votum, sed quoniam ita voventes Ecclesia illegitimos effecit ad contrahendum, quippe quae valeat cogere taliter voventes ad observantiam voti, cum in Ecclesiae potestate, ob voti solemnitatem, se constituerint.

AD TERTIUM, [*Oxon. ib.*] concedo, iis qui castitatem voverunt velle nubere damnabile esse; quia tali in voluntate mortaliter peccant, nisi habeant propositum intrandi Religionem. Quando autem tales Matrimonium consummant, videntur mortaliter peccare, quia faciunt contra editum votum, licet secundum aliquos post primum actum mortaliter non peccent in reddendo debitum; quia ad talem redditionem obligantur vinculo fortiori; peccant tamen mortaliter petendo, quia nihil habent iuris in hoc, cui iuri iam renunciaverunt in voto. Etsi igitur votum inducat obligationem ex promissione, non tamen per illud proprie transfertur dominium corporis, sicuti transfertur in Matrimonio; quod proinde fortiori et potiori vinculo obligat quam eveniat in simplici voto. Non est itaque perpetuo interdicta copula carnalis ei, qui castitatem vovit, et postea Matrimonium contraxit, quia tenetur reddere debitum petenti, alias coniux iuste petens iniuriam acciperet et indebite gravaretur, in qua sane redditione, qui voto tenetur simplici non peccat mortaliter, ut dictum est.

ARTICULUS II.

UTRUM VOTUM SOLEMNE DIRIMAT MATRIMONIUM IAM CONTRACTUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 38. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 53. a. 2.*

VIDETUR votum solemne non dirimere Matrimonium iam contractum. Etenim [*Oxon. ib. n. 1.-2.-4.*] illud simplex votum non dirimit, ex

art. praec.; ergo nec dirimere potest solemnne. *Probatio consequentiae*: nam supra votum simplex ista solemnitas nihil addere potest, quod reperiri nequeat in simplici; siquidem tam simplex, quam solemnne votum probari potest, ut si emittatur simplex coram testibus; deinde, ex utriusque voti fractione potest scandalum nasci; et denique in utroque actu committitur mortale peccatum; ergo si simplex votum non dirimit Matrimonium contractum, nec illud votum solemnne dirimet.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 38. n. 1. 6.] Solemnne votum aut dirimit Matrimonium iure divino, aut Ecclesiastico, quo illegitimantur solemniter voventes ad contrahendum. Si iure divino, ergo pariter dirimeret votum simplex, quia utrumque aequalem obligationem inducit coram Deo; si iure Ecclesiastico illegitimante; *contra*, igitur Ecclesia debuisset illegitimos etiam declarasse, et fecisse voventes vota simplicia, quia et hi peccant mortaliter, foedus matrimoniale voto superinducendo.

CONTRA. [*Report.* ib. n. 2.] Qui Clerici, vel voventes cap. *Meminimus: Qui se Religioni devovit, et habitu suscepto, professionem fecit, postmodum sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recededere, et ad Ecclesiam transire. Verum si votum solummodo fecit, et ad Religionem se transiturum promisit, licet postea Matrimonium contraxerit, non est cogendus ad Religionem transire, et matrimoniale votum rescindere*; igitur non simplex votum, sed solemnne tantum iam contractum Matrimonium dirimit. Idem habetur in textu, et Glossa, cap. *Rursus*, et cap. *Insinuante*. Ibidem.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* ib. n. 2. 4.] votum solemnne simpliciter impedire Matrimonium contrahendum et dirimere contractum tamquam nulliter initum, ut expresse continent praeallegati Canones. *Aliqui* igitur id declarare volentes his utuntur rationibus: *primo*, quia votum solemnne probari potest, non vero simplex; igitur illud dirimet contractum Matrimonium, non istud. — *Sed* haec ratio est nulla, ex dictis *art. praec.*; etenim tam simplex, quam solemnne votum potest esse publicum et privatum; et quidem simplex, et si publice et palam fiat, et subinde probari possit aliquando editum fuisse, non propterea dirimit matrimoniale contractum. — *Alia* ergo ratio adducitur, quia per votum solemnne dat aliquis illi, cui vovet ius ad actum sequentem illud votum; vovens igitur solemniter continentiam dat illi, in cuius manus votum emisit, ius, quo iuste cogere potest ad repraesentandum quod promissum fuit; ergo non potest dare ius ad actum oppositum, quia iam eo iure destituitur. — *Quae ratio quamquam probabilis videatur*, contra tamen facit, quia vovens voto privato dat corpus suum Deo, quantum ad actum sequentem votum; ergo nequiret postea dare corpus suum coniugi, quantum ad actum contrarium voto; non enim minus aliquis abdicat a se quod immediate dat Deo, quam quod transfert in illum mediante homine vicario. Neque iuvat dicere, Deum statuisse, ut non sit irritum Matrimonium post votum factum sibi immediate, ut est nullum coniugium post dationem factam sibi mediante homine. Non, inquam, iuvat, quia eiusmodi Dei voluntas nullibi in Scriptura apparet, nec colligitur; gratis igitur asseritur.

Ratio itaque, [*Oxon.* ib. n. 4. 6.] cur votum solemnem simpliciter irritat Matrimonium, non autem simplex, tacta fuit *art. praec.*, nimirum quia Ecclesia illegitimavit solemniter continentiam voventes ad matri-

monialem contractum; qui numquam est validus, nisi legitime fiat, et ad ipsum non sequitur Sacramentum, nisi sit validus. Et porro nedum Ecclesiae, verum etiam Principum est, legitimos aut illegitimos efficere et declarare civiles contractus. Quod vero rationabiliter id ab Ecclesia statutum fuerit, ex eo constat, quia solemniter continentiam vovens ponit se in Ecclesiae potestate, ut possit per ipsam cogi ad observantiam promissorum; nequit autem rationabiliter cogere ad voti simplicis observantiam, aut illegitima et irrita declarare quae civiliter geruntur contra eiusmodi sponsionem; quia ii dumtaxat in manu Dei se constituunt; Dei ergo iudicio Ecclesia relinquit non reddentes Deo quod illi voverunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib. n. 2. seqq.] patet ex statim dictis, quia votum solenne non addit supra simplex neque publicitatem neque scandalum. Nam si quis voveat castitatem coram pluribus, atque etiam id scriptura caveatur; vel si profiteatur observantiam Regulae in manu non habentis potestatem admittendi ad profitendum, simplex erit votum et publicum, eiusque violatio scandalosa, perinde ut violatio voti sollemnis, quamvis scandalum inde exortum esset gravius peccatum, quam per violationem voti simplicis; sed non semper peccatum gravius adimit peccanti potestatem contrahendi. Solemne igitur votum supra simplex addit illegitimationem, et inhabilitatem voventis ad contrahendum; qua conditione quoniam caret simplici voto obstrictus, valide nubere potest.

AD SECUNDUM respondeo, votum solenne dirimere Matrimonium iure tantum ecclesiastico, et duobus in casibus occurrere, ut declarat Bonifacius VIII. *De voto, et voti redemptione*, cap. unico in 6. his verbis: *Nos igitur attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiae est inventa, Matrimonii vero vinculum a Deo instituyente unionem et indissolubilitatem acceperit: praesentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad post contractum Matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de Religionibus per sedem Apostolicam approbatis.* Haec ille. Post quam utique declarationem non licet amplius hac de veritate ambigere. — *Et cum arguitur*, quia tunc Ecclesia debuisset illegitimos quoque declarasse voventes voto simplici; *Hoc ex dictis in praesenti solutione*, et *art. praec.*, patet esse falsum; quia motivum quod habuit Ecclesia circa solemniter voventes, non sibi occurrit in private continentiam promittentibus; ideo hos remittit iudicio divino, arbitrata maius malum sequuturum, si illegitimationem ad hos quoque extendisset, ut *art. cit.* declaratum fuit.

Dicit aliquis, [Oxon. 4. d. 31. n. 6. seqq.] votum Religionis iure divino irritat Matrimonium ratum non consummatum; ergo etiam iure divino irritat contractum superveniens eidem voto; quia est fortius ligans. — *Respondeo*: dispensatio, et privilegium recipiunt interpretationem stricti iuris contra ius ordinarium; neque sunt trahenda aut extendenda ultra casum particularem, in quo versantur; quod perinde currit sive sit favor contra Legem divinam ordinariam, sive contra Legem positivam humanam: sufficit enim ad privilegium, ut non sit omnino inutile, sed habeat effectum in proprio casu. Iure itaque divino ordinario vinculum Matrimonii est fortius ligans, et dispensatio, sive privilegium concessum

extenditur tantum ad Matrimonium antecedens, non ad subsequens votum; ideo dirimit illud, non autem hoc; quia in favorem delinquentis contra votum non debuit favor extendi, aut privilegium, quod concessum est in favorem proficientis et aspirantis ad statum perfectiorem. Cum igitur vinculum Matrimonii etiam rati sit insolubile iure divino, nisi per ingressum Religionis, et solemnitas voti inventa sit ab Ecclesiae constitutione, recte colligimus dispensationem factam Matrimonii rati in favorem intrantis Religionem, non extendi iure divino ad Matrimonium subsequens votum professionis; sed iure tantum Ecclesiastico esse invalidum, non directe annullando contractum, sed inhabilitando personam ad contrahendum.

ARTICULUS III.

UTRUM ORDO IMPEDIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 37. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 53. a. 3.

VIDETUR Ordo nequaquam Matrimonium impedire. Etenim [*Oxon. 4. d. 37. n. 1.*] idem est Ordinis Sacramentum apud nos Latinos, ac apud Graecos: sed Ecclesiae orientalis Ministri Matrimonio copulantur; ergo de Ordinis natura non est Matrimonium impedire; alioquin omnibus Ordinibus initiatis impedimento esset.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 37. n. 1.*] I. *Ad Timoth.*, cap. 3. *oportet*, inquit, Apostolus, *Episcopum esse unius uxoris virum*: sed non maius impedimentum videtur afferre nunc Ordo, quam in primitiva Ecclesia quando Christus id per Apostolum concessit; ergo nec ad praesens Ordo Matrimonium excludit.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 37. n. 1.*] Aut Ordo est Matrimonii impeditivus, quatenus Sacramentum; aut impedit inquantum est tale Sacramentum: neutrum dici potest; ergo Ordo non est statuendus inter Matrimonii impedimenta. *Probatio minoris*: nam evidens est, quatenus Sacramentum impedimento esse non posse; quia Sacramentum nullam habet oppositionem cum Sacramento. Si autem qua tale Sacramentum foret impeditivus; ergo quocumque Ordine initiatus esset inhabilis ad contrahendum; sed hoc est manifeste falsum; cum ii qui Minores Ordines susceperunt Matrimonio valeant legitime copulari, ex praxi Ecclesiae; ergo etiam qui Maioribus sunt initiati Ordinibus.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Dist. 28. cap. 1. *Nullum facere Subdiaconum praesumant Episcopi, nisi qui se victurum caste promiserit*. Et dist. 27. cap. 8. *Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, etc. Matrimonia contrahere penitus interdiciamus: contracta quoque Matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, et personas ad poenitentiam redigi debere, iuxta Sacrorum Canonum definitiones iudicamus*. Et dist. 32. cap. 12. *Placuit Episcopos, Presbyteros, Diaconos, secundum priora statuta etiam ab uxoribus abstinere; quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio: caeteros vero Clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscuiusque Ecclesiae consuetudinem observari debere*. Sacri igitur Ordines et impediunt Matrimonium contrahendum et dirimunt contractum.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 2. 4.] Ordinem Sacrum absolute Matrimonium contrahendum impedire, atque postea contractum dirimere, non iure divino, quia tunc numquam licuisset, nec liceret, cuius oppositum constat, tam ex praxi primitivae Ecclesiae, quam ex more Graecorum; neque ex continentiae voto illi annexo; sed de Ecclesiae dispositione lata lege simpliciter illegitimantis initiatum Ordine Sacro ad contrahendum. Cum enim suscipiens Sacros Ordines deputetur ministerio sacri Altaris, quod ministerium requirit munditiam mentis et corporis, perspicacitatem intellectus, et fervorem affectus, ad quae omnia disponit continentia, et ad eorum opposita frequens usus carnalis actus, convenientissime per Ecclesiam statutum est, ut forent illegitimi ad contrahendum Matrimonium quotquot Sacrum aliquem Ordinem suscepissent, ut fecisse constat ex allegatis Canonibus. Neque ea in sanctione Ecclesiae ulli praeiudicium intulit, ut queri merito quis possit, sibi ius contrahendi ademptum; quia nemo cogitur per Ecclesiam ad Sacri Ordinis susceptionem, et quandoquidem legem tulerit, ac legitime publicaverit, qua illegitimos reddidit declaravitque inhabiles simpliciter ad contrahendum Sacris Ordinibus initiatos, qui ordinantur, voluntarie talem inhabilitatem admittunt atque incurrunt, ac proinde de gravamine expostulare non possunt.

Sed quamobrem [Oxon. ib. n. 2. seqq.] Sacro aliquo Ordine initiati illegitimi ad contrahendum efficiuntur? *Aliqui putant*, eam illegitimationem ex eo innasci, quia Ordini Sacro est annexum votum continentiae. Ex voto autem solemniori oritur illegitimitas iure Ecclesiastico, ut dictum est supra, *art. 2.* — *Verumtamen* non videtur haec sententia amplectenda, loquendo de voto proprie dicto; nam aut tale continentiae votum est sic Ordini Sacro annexum, adeo ut suscipiens Ordinem voveat; aut est tantum ex praecepto Ecclesiae quasi annexum, quatenus tenetur sic continentiam servare, perinde ac si disertis verbis continentiam vovisset. *Primum* esse nequit, quia nemo vovens promittit, aut vovet nolitum; sed fieri potest, ut suscipiens Ordinem Sacrum explicite proponat se continentiam non servaturum; igitur tunc qui ordinatur, non vovet continentiam; ergo valide posset Matrimonium contrahere, quod est falsum. — *Si dicas*, suscipientem Ordinem Sacrum vovere in facto, quod repraesentat in susceptione Ordinis Sacri, propterea quod antiqui Patres latini voverunt explicite; iste igitur suscipiens simile signum implicite vovet; *contra*, nullus tenetur ex voto ad votum factum ab alio, maxime si tali voto contrariam gesserit voluntatem; igitur intendens non servare continentiam, non se obligat ad illam ex voto, propterea quod Patres se ad eam servandam voto adstrinxerunt. *Deinde* Orientales suscipiunt idem signum sensibile, et nihilominus sine voluntate servandae castitatis.

Quod [Oxon. ib. n. 3.] si tale votum consequi dicatur Ordinem Sacrum ex praecepto Ecclesiae; igitur post Ordinis eiusmodi susceptionem contrahens simpliciter contraheret et non invalide; quod est falsum. *Probatio consequentiae; Extra De Matrimon. contract. contra interdictum Eccles.* cap. *Ex literis: Licet contra interdictum Ecclesiae transire ad secunda vota non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob hoc Sacramentum coniugii dissolvatur: aliqua tamen poenitentia debet eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiae fecerunt.* Haec ibi; igitur si

votum continentiae est annexum Ordini Sacro solum ex praecepto Ecclesiae, sequitur non esse simpliciter illegitimos ad contrahendum, qui Ordinem Sacrum susceperunt. Universim enim in Iure statutum prohibens aliquid fieri, non illegitimat, nisi contineat explicite, contractum aliter factum esse nullum et dirimendum et nullatenus tolerandum. Est igitur haec illegitimatio simpliciter refundenda in statutum Ecclesiae inhabilitantis ad contrahendum personas Sacris Ordinibus initiatas, ut dictum est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* 4. d. 22. n. 21.] Ordinem Sacrum apud Graecos impedire quidem Matrimonium contrahendum, sed non efficere quominus iam contracto licite utantur qui in gradu eminenti in Ecclesia constituuntur. Qua in re Ecclesia Orientalis non admisit statutum Ecclesiae Occidentalis, quae Matrimonio alligatum non permittit Sacris Ordinibus initiari. Unde dist. 31. cap. 14. scribitur: *Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum: aliter huius Sanctae Romanae Ecclesiae. Nam earum Sacerdotes, Diaconi, atque Subdiaconi Matrimonio copulantur*, (idest copulati utuntur secundum Gloss.); *istius autem Ecclesiae, vel Occidentalium nullus Sacerdotum a Subdiacono usque ad Episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.*

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 37. n. 5.] Apostolum dicentem, *Oportere Episcopum esse unius uxoris virum*, velle Episcopatu insignitum non debere nec posse plures ducere, et non tantum de praesenti, sed ne in posterum quidem; quia tunc foret bigamus et irregularis. Fatendum est igitur licuisse tunc Episcopis unam uxorem habere, non ducendam sane post Sacros Ordines, sed antea desponsatam. Quae consuetudo fuit in primitiva Ecclesia, ob paucitatem Ministrorum, ideo utilius visum est uti Ministris, quos potuit habere, nec habuisset ad sufficientiam, si nonnisi caste vivere volentes Altaris ministerio applicuisset. Sed ea causa cessante, ob reverentiam Sacramenti et sublimitatem muneris, simpliciter illegitimavit ad contrahendum habentes Sacros Ordines, et repellendos censuit a susceptione illorum quotquot uxores de facto habuissent.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 14. n. 7.] Matrimonium impediri a Sacris Ordinibus, quatenus Ordo est tale Sacramentum. — *Et cum arguitur*, quia tunc nemo quocumque Ordine initiatus posset Matrimonium contrahere; *dico*, Ordines qui Minores dicuntur tantum remote se habere ad Eucharistiam, et non proxime uti Ordines Sacri, ac proinde ratione actuum eorum congruum fuit, ut inhabilitarentur ad contrahendum, qui talibus repraesentandis, et exequendis essent dispositi, ob receptam Ordinis potestatem. Reliquis vero Ordinibus, qui inferiores et Minores et non Sacri appellantur, quia ad longe inferiores disponunt actus, non fuit conveniens, ut tale adderetur impedimentum, per quod contrahere nequirent.

ARTICULUS IV.

UTRUM ORDO SACER MATRIMONIO POSSIT SUPERVENIRE.

Doctor, Oxon. 4. d. 37. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 53. art. 4.

VIDETUR Ordo Sacer non posse matrimonio supervenire. Qui [*Oxon. 4. d. 37. n. 1. 5.*] enim Matrimonio est copulatus non habet sui corporis potestatem, sed uxor, cui subinde debitum petenti reddere tenetur; igitur iste non potest se voluntarie inhabilem reddere ad solvenda quae debet uxori: sed si Ordinem Sacrum susciperet, hoc ipso nequiret ulterius debitum reddere uxori, quia ad continentiam servandam teneretur; ergo postea quam aliquis uxorem duxit, nequit Sacris Ordinibus initiari.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1. 5.*] Qui Ordinem Sacrum suscepit inhabilis est ad Matrimonium contrahendum; ergo pariter erit inhabilis ad Ordinis sacri susceptionem, qui matrimonii vinculo alligatur. *Probatio consequentiae*; nam non maiorem habere videtur oppositionem Ordo cum Matrimonio quam Matrimonium cum Ordine; igitur si Ordo inhabilem reddit ad Matrimonium, pariter et Matrimonium reddit coniugem Ordinis omnino incapacem.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Orientalis Ecclesiae Ministri post contractum Matrimonium sacris Ordinibus initiantur; quae etiam fuit praxis primitivae Ecclesiae; igitur Ordo Sacer Matrimonio potest supervenire, etsi ordinati nequeant Matrimonium contrahere.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] Matrimonio copulatos non esse inhabiles pro sacris Ordinibus suscipiendis, susceptio enim Sacri Ordinis essentialiter non requirit, nisi sexum virilem, Ministrum habentem conferendi potestatem, et debitam intentionem ex parte suscipientis et conferentis. Habenti igitur uxorem, si praedicta adsint, vere Ordinem sacrum suscipit, quamvis tali in ordinatione mortaliter peccet, si faciat contra Ecclesiae mandatum et intentionem uxoris. Quamvis igitur ex Ordinis susceptione quis reddatur inhabilis ad contrahendum Matrimonium, coniugium nihilominus non est impeditivum simpliciter respectu Sacri Ordinis suscipiendi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, si vir de uxoris consensu sacrum Ordinem suscipit, ipsam sibimet praeiudicium intulisse; cessit enim iuri acquisito super corpus viri permittendo illum sacris Ordinibus initiari; ex quo facto inhabilis esset gerendi sibi morem, suaeque voluntati obtemperandi; tenetur ergo et ipsa continentiam servare. Si autem ea invita vir eius sacrum Ordinem suscipit, tale factum non debet in uxoris praeiudicium cedere; potest ergo petere debitum, quod subinde, ob vinculum matrimoniale tenetur vir suus reddere, licet in sacris Ordinibus constitutus.

AD SECUNDUM patet [*Report. 4. d. 42. n. 21.*] ex dictis *in solutione*, quia non ex oppositione Ordinis ad Matrimonium ordinatus est inhabilis ad contrahendum, sed ex lure Ecclesiastico illegitimante eos, qui Sacros Ordines susceperunt. Quae inhabilitatio cum non sit lata in Matrimonio copulatos respectu Ordinum suscipiendorum, poterunt valide ordinari, quamvis ordinati nequeant valide Matrimonium contrahere.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAQUARTA.

DE IMPEDIMENTO CONSANGUINITATIS,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento consanguinitatis.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum consanguinitas convenienter a quibusdam definiatur. - 2. Utrum convenienter distinguatur per gradus et lineas. - 3. Utrum de Iure naturali Matrimonium impediatur secundum aliquos gradus. - 4. Utrum gradus impediens Matrimonium possint per statutum Ecclesiae determinari.

ARTICULUS I.

UTRUM DEFINITIO CONSANGUINITATIS SIT COMPETENS.

Doctor, Oxon. 4. d. 40. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 54. art. 1.

VIDETUR consanguinitas minus convenienter definiri cum dicitur: [*Report. 4. d. 42. n. 28.*] *Consanguinitas est vinculum personarum ab eadem persona carnali propagatione descendendum.* Etenim ex hac declaratione consanguinitatis sequeretur omnes omnino homines esse inter sese consanguineos; quod tamquam absurdum nemo concesserit. *Probatio sequelae*; omnes homines descendunt ab Adamo per carnalem propagationem, excepto Christo Domino, qui de Spiritu Sancto conceptus fuit; ergo omnes homines consanguinei essemus.

2. PRAETEREA. [*Report. ib. n. 21.*] Nedum homines per carnalem propagationem descendunt ab una persona, sed etiam caetera animalia, saltem perfecta, ita propagantur et progignuntur ab illis, quae ab initio creavit Deus; ergo si convenienter consanguinitas per allatam descriptionem declaratur, ipsa est quoque inter animalia irrationabilia, et non tantum inter homines.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 10. n. 5.*] Christus extitit verissime Filius Beatae Virginis, et consequenter ei consanguineus et maxime propinquus: sed Christus non descendit de Beata Virgine per carnalem propagationem; ergo allata descriptio non comprehendit omnem consanguinitatem.

CONTRA. Isidorus, lib. 9. *Etym.*, cap. 6. *Consanguinei*, inquit, *vocantur, eo quod ex uno sanguine, idest, ex uno patris semine nati sunt*; igitur recte consanguinitas dicitur vinculum personarum ab eadem persona carnali propagatione descendendum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 2.*] consanguinitatis praefatam descriptionem esse convenientem. Etenim dicitur *vinculum*, quia 8. *Ethic.*, cap. 12. omnem vinculum amicitiae fundatur inter homines in aliqua communicatione inter se; cum igitur consanguinei ex uno patris semine nascantur, et descendant per carnalem propagationem, consanguinitas perfecto quoddam vinculum erit. Dicitur *personarum*; quia quemadmodum inter bruta non est persona, (id enim spectat ad dignitatem solius na-

turae intellectualis et rationalis) ita nec proprie consanguinitas. Subditur, *ab eadem persona carnali propagatione*, ad denotandum ipsum stipitem, a quo caeteri sunt, in quo utique stipite omnes uniuntur; et porro exprimitur modus, quo coniunguntur, nempe *per carnalem propagationem*; quapropter Adam et Eva non erant consanguinei, neque Angeli sunt consanguinei, licet a Deo procedant. Additur denique, *descendentium*, per modum subiecti, quod subiectum tali vinculo afficitur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Report. 4. d. 42. n. 28.*] dico, omnes homines non esse inter se consanguineos, licet omnes ab uno Adamo per carnalem propagationem procedant; particula ergo illa, *ab eadem persona*, non intelligitur quaelibet omnino persona, sed propinqua, quae subinde *stipes* vocatur, quatenus ab ipsa, tamquam a persona propinqua, plures carnali propagatione descendunt, veluti membra a capite.

AD SECUNDUM patet ex dictis; [*Oxon. 4. d. 40. n. 3.*] quia bruta, ut deficiunt a dignitate personae, ita carent propria consanguinitate, esto per carnalem copulam multiplicentur.

AD TERTIUM dico [*Oxon. 3. d. 10. n. 3. 5.*] Beatam Virginem Christi generationi substantialiter praestitisse quod praebent aliae matres, quamvis modus fuerit supernaturalis et per virtutem Spiritus Sancti; efformabatur enim Corpus Christi in instanti ex purissimis sanguinibus ipsius, ac proinde vere fuit Christi Mater, estque per talem generationem coniunctissima.

ARTICULUS II.

UTRUM CONSANGUINITAS CONVENIENTER DISTINGUATUR PER GRADUS ET LINEAS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 40. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 54. art. 2.*

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 42. n. 29.*] consanguinitatem convenienter distingui per gradus et lineas. Ad cuius evidentiam dico *primo*, lineam consanguinitatis aliud non esse, quam *Ordinem quondam personarum sanguine coniunctarum*. Et quoniam tripliciter potest intelligi aliquas personas esse sanguine iunctas, hinc

Dicendum secundo, lineam hanc consanguinitatis [*Oxon. ib.*] convenienter dividi in *ascendentem*, *descendentem* et *transversalem*. Linea consanguinitatis *descendens* est ordo personae propagantis ad propagatas. *Ascendens* vero est ordo propagatarum personarum ad propagantem. *Transversalis* denique est ordo ipsarum propagatarum personarum ad se invicem in tertio, nempe in stipite, a quo descendunt.

Secundum igitur [*Oxon. ib.*] lineam *ascendentem* a propagato ad propagantem fit computatio; sicut pater et mater, avus et avia, proavus et proavia, atavus et atavia. Sed in linea descendente a propagante ad propagatum computatur, sicut filius et filia, nepos et neptis, pronepos et proneptis, abnepos et abneptis. Et eadem profecto est linea ascendentium, et descendentium, quia inter eadem extrema: eadem enim est *via ab Athentis ad Thebas*, quae a *Thebis ad Athenas*. Alia tamen et alia est habitudo inter personas ascendentes et descendentes; quia aliae et aliae sunt personae, et tam in linea ascendente, quam descendente,

potest computari ad propagatum, vel e converso immediate vel mediate: immediate in linea ascendente a propagato ad propagantem, pater, avus, abavus; mediate avus, abavus. Similiter in linea descendente a propagante ad propagatum potest computari immediate, vel mediate. Immediate, sicut filius, nepos, pronepos, etc. mediate, ut nepos, pronepos, etc.

At secundum [Oxon. ib.] lineam transversalem computantur personae propagatae, ut filii duorum fratrum, nepotes duorum fratrum, et deinceps, sicut in linea ascendente et descendente dictum est: idque vel aequaliter, ut duo fratres; vel frater et soror; vel filii duorum fratrum; quia aequaliter procedunt et distant a stipite, de quo omnes descendunt: vel inaequaliter stipiti uniuntur, ut filius et consanguineus germanus.

Quoniam [Oxon. ib. n. 30.] autem praedicti ordines quibusdam constant gradibus, videndum est, quid nomine *gradus* Canonistae intelligant. Gradus igitur, ut facit ad rem praesentem, est *determinata propinquitas personae ad personam secundum consanguinitatem*. Quae propinquitas proprie invenitur dumtaxat in linea ascendente et descendente; improprie autem in linea transversali.

Proprie [Oxon. ib.] igitur accipiendo *gradum*, non est nisi inter illos de linea ascendente et descendente: propagatum et propagantem, inferiorem et superiorem: et e converso. Tamen generaliter accipiendo *gradum*, licet iste, qui est propinquus alteri in linea transversali, proprie non sit inferior eo qui non descendit ab ipso; nihilominus est ab aliquo alio, qui est eiusdem situs cum illo, quando scilicet iste est in simili gradu vel situ in illa linea, in quali gradu est alius in eadem linea.

Ex his sequitur, [Oxon. ib.] gradum in linea recta esse virtuosiorum et efficaciorum, quam in linea transversali. Et ratio naturalis est, quia plus coniungitur proles parenti, quam proles proli; quare magis est contra legem naturae coniungi in primo gradu in linea recta, quam in transversali. Unde semper fuit contra Matrimonium prior coniunctio: et magis filii ad matrem, quam patris ad filiam: uxor enim naturaliter debet esse viro subiecta; mater autem nullo modo debet esse filio subiecta, licet filia posset patri subici; igitur cum matre coniugium est maxime contra legem naturae.

Ad cognoscendum porro quot gradibus una persona distet ab altera, notandae sunt regulae, quae subiiciuntur. [Oxon. 4. d. 40. n. 2.] *Prima regula* est haec: *In linea recta, ascendente nimirum et descendente, tot sunt gradus, quot personae minus una. Probatur*; nam tot gradus est adinvenire in tali linea, quot propagationes; quia gradus est habitudo vel propinquitas inter personam et personam: sed numerus personarum est maior numero propagationum; toti enim collectioni praesupponitur aliqua persona non propagata in illa coordinatione consanguinitatis, quae *stipes* vocatur; ergo in linea recta tot sunt gradus, quot personae minus una, de qua re Glossa, cap. finali, *Extra, De consanguinitate*, etc.

Secunda regula: *In linea transversali computantur gradus secundum magis remotum a stipite. Extra, De consanguinitate*, etc. cap. 9. *Vir, qui a stipite, secundum regulam approbatam quoto gradu remotior distat a stipite, et a quolibet per aliam lineam descendente*. Et ratio huius est, quia personae, quae sunt in linea transversali, non habent inter se propinquitatem, nisi ratione stipitis; ergo inter se nequeunt propinquius coniungi, quam remotior earum coniungatur stipiti.

ARTICULUS III.

UTRUM CONSANGUINITAS IURE NATURALI
IMPEDIAT MATRIMONIUM:

Doctor, Oxon. 4. d. 40. — Report. ib. d. 42. n. 32. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 54. a. 3.

VIDETUR consanguinitas iure naturali non impedire matrimonialem contractum. [*Oxon. 4. d. 40. n. 1.*] Siquidem sentire debemus, in lege naturae legitima, atque pura coniugia extitisse: sed Cain contraxit cum sorore sua, et contraxisset etiam si status innocentiae perstitisset; nam adigebatur ad contrahendum virtute illius praecepti, *crescite et multiplicamini. Genes., 2.* Nubere autem non poterat cum matre sua, cum Dei instinctu protulerit Adam; *Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae;* ergo ducenda sibi erat soror non extantibus aliis foeminis praeter filias Adae.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Amicitia firmat domum; igitur confert ad coniugium: sed consanguinei speciali modo afficiuntur ad seipsos, quam ad alios, mutuoque amore se prosequuntur; ergo aptiores videntur matrimoniali contractui, quam non consanguinei; et per consequens consanguinitas non impedit Matrimonium.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Matrimonii impedimenta contrariantur, atque respective excludunt Matrimonii bona: sed consanguinitas non opponitur alicui ex bonis Matrimonii; quia nec bono fidei, nec Sacramenti, nec bono prolis; ergo non est Matrimonii impeditiva.

4. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 43. n. 32. 42.*] Si consanguinitas iure naturali Matrimonium impediret, id dictamen et instinctus locum quoque haberet in brutis animalibus, sicuti natura impellente dant operam propagandis propriis speciebus: sed instinctus abstinendi ab eorum consanguineis non reperitur in brutis, sed magis contraria affectio; ergo consanguinitas non impedit Matrimonium iure naturali, sed est impedimentum inductum lege humana positiva.

CONTRA. [*Report. ib. n. 32.*] Iure naturali uxor est subiecta viro, et eadem lege naturae mater est domina filiorum suorum; ergo repugnat legi naturae filium ducere in uxorem matrem suam: sed eodem gradu unitur pater filiae; ergo pariter talium copula est interdicta lege naturae.

RESPONDEO: [*Oxon. 4. d. 40. n. 4.*] quoniam consanguinitatis sunt diversi gradus et ordines, vel lineae, ut expositum est *art. praec.*, videndum est an perinde et secundum quemcumque gradum in qualibet linea fuerint Matrimonii impeditiva in qualibet lege. *Dicendum* itaque primo, in lege naturae consanguinitatem Matrimonium impediisse in primo gradu in linea descendente tantum. Etenim in linea transversali non potuit fuisse Matrimonii impeditiva, quia non aderant aliae foeminae quam sorores. Ex praecepto ergo divino de multiplicando humano genere, Adae filii debebant matrimonium contrahere cum sororibus. Sed multiplicatis iam hominibus, si stetisset innocentiae status, forsitan interdictum esset contrahere cum consanguineis in linea transversali, etiam in

quibusdam gradibus ultra primum, quamvis in principio id non potuerit fieri, ob defectum foeminarum aliarum a sororibus.

Declaratur [*Report.* 4. d. 42. n. 32.] igitur consanguinitatem in primo gradu in linea descendente impedimento extitisse Matrimonio in lege naturae; nam Adam Dei instinctu dixit: *Relinquet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae.* Gen., 2. quibus verbis satis expresse significatum fuit, nec patris ad filiam, nec matris ad filium debere esse coniugium; quia tunc profecto non relinqueret homo patrem et matrem contrahendo Matrimonium. *Uterius* ius naturae dictat maiorem reverentiam parentibus esse exhibendam, quam coniugibus; si ergo Matrimonio copularentur parentes cum filiis, plurimum detraheretur de filiali reverentia erga ipsos contra naturae dictamen.

Et existimandum non est, consanguinitatem dumtaxat in primo gradu in linea descendente impedire Matrimonium; sed in quolibet penitus gradu, in tantum ut si Adam hodie viveret, iure naturae impediretur contrahere cum aliqua foemina; cum nulla esse posset, quae ex ipso non descenderet, foretque propagata, quia in quocumque gradu ascendente respectu descendantium salvatur honor et reverentia paterna et communicatio naturae; ergo et hoc impedimentum vigeret, quod in eis fundatur. Quamdiu enim extenditur titulus iuris paterni, tamdiu etiam extenditur ius in ipso fundatum; atqui secundum Canones, qui interpretantur ius divinum et naturale, consanguinitas extendebatur olim usque ad septimum gradum; non est autem possibile naturaliter, stipitem esse idoneum Matrimonio usque ad septimum gradum, et tamen origo protrahitur eadem linea ad posteros omnes; ergo sicut in primo et secundo gradu hoc ius inducit impedimentum Matrimonii, sic etiam inducit usque ad tertium et quartum, et sic de caeteris.

Dicendum secundo, [*Oxon.* 4. d. 40. n. 4.] in Lege Mosayca consanguinitatem impediisse Matrimonium tam in linea descendente, quam transversali, non solum in primo et secundo gradu, sed etiam quoad gradus quosdam ultiores, ut diserte scribitur *Levit.*, 18. Tametsi, quantum est ex parte Legis divinae, non videtur fuisse irritus contractus in linea transversali quoad aliquos gradus, sed tantum prohibitus. Ratio autem prohibitionis est, quia, si tales personae permetterentur matrimonialiter copulari, facilius daretur incentivum luxuriae, eo quod ut plurimum soleant in eadem domo cohabitare.

Dicendum tertio, [*Oxon.* ib.] in Lege Evangelica consanguinitatem olim prohibuisse Matrimonium usque ad septimum gradum; sed sub Innocentio III. restrictam fuisse usque ad quartum gradum inclusive. *Primum* patet 35. q. 3. cap. 16. *Progeniem suam unumquemque usque ad septimam decernimus observare generationem, et quamdiu se agnoscant affinitate propinquos, ad coniugalem copulam accedere denegamus.* Et cap. sequenti: *De consanguinitate sua uxorem nullus ducat, usque post generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit.* *Secundum* vero habetur *Extra*, *De consanguinitate*, cap. *Non debet*. Ubi de sententia Concilii ait Papa; *Prohibitio copulae coniugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de caetero non excedat.* Et assignans rationem, subdit, *quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest absque gravi dispendio observari.* Et post approbat et ratificat pro futuro, *Cum ergo*, inquires, iam usque ad quartum gradum

prohibitio coniugalis copulae sit restricta (scilicet per Nos hic in Concilio) *ita eam volumus esse perpetuam; non obstantibus Constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a Nobis.* Et denique revocat omnes prohibitiones de coniugio contrahendo in secundo et tertio genere affinitatis, et de sobole suscepta ex secundis nuptiis cognationi primi viri non copulanda, quae prohibitiones multas difficultates inducebant, et, ut dicit, aliquando periculum animarum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [*Oxon. ib. n. 6.*] patet ex dictis; concedo enim ab exordio mundi licuisse viris contrahere cum sororibus, quia urgebat praeceptum Dei de propagatione generis humani et non adebant aliae foeminae; fuit igitur contractus in prima linea consanguinitatis non recta, sed transversali.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] aliam esse amicitiam consanguineorum, et aliam coniugum; amicitia enim consanguineorum, maxime in linea *recta*, est reverentiae, obsequii et filialis timoris, quoad descendentes respectu superiorum, et horum ad illos regiminis, providentiae, et cuiusdam praesidentiae. At amicitia coniugum expers est talis reverentiae; imo est cum irreverentia, et potius est amicitia admixta maritali impudentiae; unde quo sincerius quis diligit consanguineam, eo magis exhorret et odit in illa eiusmodi irreverentiam, non solum respectu sui, sed etiam et magis respectu cuiuscumque alterius. — *Cum ergo dicitur*; amicitia disponit ad coniugium, *concedo*; sed tamen dico, eam esse alterius omnino rationis ab illa, quae est inter consanguineos.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 40. n. 2. seqq.*] coniugium consanguineorum esse, vel contra praeceptum divinum, praesertim in linea descendente; vel contra prohibitionem Ecclesiae inhabilitantis tales personas in certis gradibus ad contrahendum in linea transversali; contractus autem personarum inhabilium est ipso facto nullus; Sacramentum vero Matrimonii ex Christi institutione sequitur dumtaxat ad contractum legitimum; non habetur igitur in contractu consanguineorum bonum Sacramenti. Est etiam tale Matrimonium contra bonum prolis, unde 35. q. 3. cap. *Quaedam lex: Experimento didicimus* (inquit Gregorius) *ex tali consanguineorum coniugio, sobolem non posse succrescere.*

AD QUARTUM dico, [*Oxon. ib. n. 3.*] naturam indidisse instinctum animalibus, saltem quibusdam perfectiori sensu pollentibus, abhorrendi a coitu matrum suarum, quamdiu pro parentibus eas agnoscunt. Unde Aristoteles, 9. *De Historia Animalium*, cap. 47. scribit, camelos nunquam coire cum matribus, etiamsi ad id cogantur. Ubi et narrat, cum aliquando curator camelorum matri opertae pullum admisisset, forte delapso operimento matrem agnovit; qui memor commissi sceleris paulo post camellarium illum morsu defixo interfecit. Aliud exemplum subdit de aequo, qui pariter opertam matrem iniit; sed ut a concubitu faciem matris detectam agnovit se praecipitem egit ac interemit. Cognoscere igitur carnaliter matrem suam est contra legem naturae, etiam ut competit brutis per propagationem; et ideo primus gradus descendens maxime impedit Matrimonium.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONSANGUINITATIS GRADUS MATRIMONIUM IMPEDIENTES
POTUERINT TAXARI AB ECCLESIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 40. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 54. art. 4.

VIDETUR consanguinitatis gradus Matrimonium impediētes ab Ecclesia taxari non potuisse. Etenim [*Oxon. 4. d. 40. n. 5.*] ex sententia Salvatoris expressa, *Matthaei, 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Sed qui Matrimonio copulantur usque ad quartum consanguinitatis gradum in linea transversali Deus coniungit; ergo tale coniugium nec debet nec potest per Ecclesiae statutum dissolvi. *Probatio minoris:* eos Deus coniungit, quorum coniunctionem non interdicat: sed Christus in Lege Evangelica aliam prohibitionem non induxit, praeter illam, quae ex lege naturae erat; igitur Matrimonium intra quartum consanguinitatis gradum in linea transversali est firmum et ratum, et per consequens per Ecclesiam non dissolubile, sicuti fuerat in lege naturae.

2. PRAETEREA. Matrimonium est unum de septem Sacramentis a Christo institutum: sed per Ecclesiam fieri non potest, ut accedens ad alia Sacramenta cum necessaria intentione vere illa non suscipiat: qui enim vult baptizari aut ordinari revera ordinatur et baptizatur; ergo pariter contrahere volentes in quolibet gradu consanguinitatis in linea transversali, vere Matrimonium contrahunt, non obstante Ecclesiae prohibitione.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Si Ecclesia potuisset taxare gradus Matrimonium impediētes, aliquam rationabilem et urgentem causam id faciendi habere debuisset; nam tunc ius naturale interpretasse videretur, et secundum naturae legem statuisset; sed talem causam ea statuta condendi non habuit. *Probatur;* nam (ut refert *Magister, 4. sent. dist. 40. cap. 3.*) ideo ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, quia sex aetatibus mundi generatio et hominis status finitur. Et septem gradus ideo computantur ita ut post septem gradus, sponsus sponsae iungatur, sicut post hanc vitam, quae septem diebus agitur, Ecclesia Christo iungetur. Et ideo denique ad quartum gradum impedimenta reducta sunt; quia (ut habetur cap. *Non debet de consanguinitate*) quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis; ergo talis Ecclesiae prohibitio Matrimonium impedire nequit.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 17. q. 2. n. 4.*] Ecclesia Catholica, ultra ius positivum divinum, quod in Scriptura continetur, statuit multa et propter observantiam honestiorem in moribus, et propter reverentiam maiorem in suscipiendis et dispensandis Sacramentis, directa, ut traditur, a Spiritu veritatis; igitur per potestatem sibi factam a Christo valuit statuere gradus consanguinitatis impediētes Matrimonium.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 40. n. 4. seqq.*] Ecclesiam taxare potuisse, et rationabiliter se gessisse praescribendo gradus Matrimonii impeditivos: qui gradus, secundum antiqua iura, quamvis pervenerint usque ad septimam generationem, iustis tamen de causis ea prohibitio restricta fuit ad quartum consanguinitatis gradum per Innocentium III.

ut dictum est *art. praec.* Et quidem rationabiliter haec per Ecclesiam statuta fuisse ex eo liquet, quia usque ad quartum gradum ferme perseverare solet vinculum amicitiae ratione consanguinitatis; ergo ad honestatem servandam, ac debitam reverentiam sinceramque dilectionem inter consanguineos fovendam, et ad tollendum incentivum libidinis, ob talium consanguineorum cohabitationem, iure Ecclesia has personas ad contrahendum illegitimas declaravit. Et quoniam post quartum gradum incipit amor tepescere consanguineorum, et quasi extranei inter sese haberi, congruum subinde fuit, tepescentem amicitiam per vinculum coniugale revocare, eosque ad coniugia ineunda habiles declarari.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [*Oxon. ib. n. 4.-6.*] concedo non esse in potestate hominis separare quos Deus iure matrimoniali coniunxit: nego tamen, copulari per Dei mandatum consanguineos intra quartum gradum. — *Et cum probatur*, quia id Christus non interdixit; *respondeo*, Salvatorem haec et consimilia determinanda potestati Ecclesiae reliquisse, quae ob causas *in solutione* tactas, rationabiliter illegitimavit consanguinitate iunctos usque ad quartum gradum; adeo ut sine Ecclesiae ipsius permissione et concessione contrahentes, nulliter contrahant. In lege autem naturae non aderant iura positiva Ecclesiae in Lege Evangelica inducta; ideoque tunc et ob paucitatem foeminarum, et ob populi Dei multiplicationem ea coniugia licita extitisse.

AD SECUNDUM dico, longe disparem esse rationem de Matrimonio et aliis Christi Sacramentis; Matrimonium enim et est Sacramentum, et civilis contractus; ideo plura ad sui validitatem exigit, quam alia Sacramenta. Ad civilis vero contractus validitatem non sufficit voluntas illum contractum ineuntium, sed potissimum requiriturabilitas personarum ad contrahendum: non solum autem Ecclesia per auctoritatem sibi a Christo concessam potest declarare habiles et inhabiles quasdam personas ad hunc contractum, sed etiam saeculi Principes; et quia Matrimonium non sequitur, ubi legitimus non adest contractus, hinc, non obstante quacumque contrahere volentium intentione, si Lege Ecclesiastica inhabiles sint, nec perficiunt contractum, nec Matrimonium consequitur, quod non evenit in aliis Sacramentis.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 4. 6.*] causas illas a Magistro relatas esse mysticas, sed veras et reales, quibus Ecclesia mota est ad ferenda statuta illegitimantia in certis gradibus consanguineas personas, extitisse illas quae tactae fuerunt *in solutione*.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAQUINTA.

DE IMPEDIMENTO AFFINITATIS, IN UNDECIM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento affinitatis.

Circa quod quaeruntur undecim.

1. Utrum affinitas ex Matrimonio causetur. - 2. Utrum maneat post mortem viri aut uxoris. - 3. Utrum causetur ex illicito concubitu. - 4. Utrum ex Sponsalibus. - 5. Utrum affinitas sit causa affinitatis. - 6. Utrum affinitas Matrimonium impediat. - 7. Utrum affinitas habeat per seipsam gradus. - 8. Utrum gradus eius extendantur sicut gradus consanguinitatis. - 9. Utrum Matrimonium, quod est inter consanguineos et affines, semper sit dirimendum per divortium. - 10. Utrum ad dirimendum tale Matrimonium sit procedendum per viam accusationis. - 11. Utrum in tali causa sit procedendum per testes.

ARTICULUS I.

UTRUM EX MATRIMONIO CONSANGUINEI AFFINITAS CAUSETUR.

*Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.**3. p. q. 55. art. 1.*

VIDETUR ex Matrimonio consanguinei non causari affinitatem. Nam [Oxon. 4. d. 42. n. 8.] si ex Matrimonio consanguinei affinitas causaretur, id esset ob coniunctionem carnalem: sed de carnali commixtione sexuum non oritur affinitas; quia tunc multo fortius dicendi essent, ac reipsa forent affines vir et uxor, quos inter exercetur copula carnalis; ergo cum coniuges non sint affines, multo minus eorum consanguinei.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 42. n. 33.] Affinitas dicta est, quasi *accessio ad fines* alterius, idest, ad terminos suae cognationis; igitur nusquam est affinitas, nisi eiusmodi fiat accessio: sed haec accessio fit interventu copulae carnalis; ergo ubi non intercedit talis copula, neque ulla erit affinitas, et per consequens quum vir Matrimonio copulatur cum sua uxore, non oritur affinitas inter alios consanguineos, cum quibus copula non intercedit carnalis.

CONTRA. 35. q. 5. c. 3. Porro, (inquit Gregorius) *de affinitate, quam dicitis parentem non esse, quae ad virum ex parte uxoris, seu quae ex parte viri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia, si secundum divinam sententiam, ego et uxor mea sumus una caro, profecto mihi, et illi mea suaque parentela propinquitas una efficitur: igitur ex Matrimonio consanguinei cum per carnalem copulam efficitur una caro, affinitas innascitur sive causatur.*

RESPONDEO dicendum, affinitatem revera nasci ex Matrimonio consummato consanguinei. Etenim [Oxon. 4. d. 47. n. 2.] non aliud per affinitatem intelligimus, nisi *vinculum quoddam personae ad personam aliquam, ex carnali copula cum persona alteri consanguinea contractum.* Quae definitio eadem profecto est cum illa communi qua affinitas definitur, *propinquitas personarum ex carnali copula proveniens, omni carens parentela.* Dicitur itaque *vinculum*, aut *propinquitas*; quia in hoc

convenit cum consanguinitate; est enim quaedam coniunctio et societas proveniens ex carnali commercio duarum personarum ad invicem. Non contrahitur ergo affinitas proprie dicta per ipsum praecise matrimoniallem contractum, sed ulterius requiritur carnalis coniunctio, ut habetur 35. q. 10. cap. *Fraternitatis*. Dicitur *personae ad personam*; quia in his est ipsa coniunctio per carnalem copulam, per quam copulam fit una caro duarum personarum; estque fundamentum propinquitatis aut vinculi. In communi definitione additur, *omni carens parentela*, ut denotetur causa per se affinitatis et praecisa: unde per accidens est, si concomitetur consanguinitas ex alio vinculo: quia inde non resultat affinitas, neque mutatur. Haec igitur definitio est expressiva nominis affinitatis: *affinis* enim est accessio ad finem, aut finium coniunctio, et indistantia; qua sic duae cognationes inter se copulantur per nuptias et copulam carnalem personarum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 5.*] concedendo eos, qui Matrimonio sunt iuncti, non esse affines, sed magis unum per copulam carnalem. — *Et cum dicitur*, si affinitas est vinculum contractum cum persona alteri consanguinea ex copula carnali; igitur multo magis erunt affines qui ita copulantur; *dico*, *consequentiam* esse falsam, quia se mutuo cognoscentes per carnalem copulam sunt plusquam affines, quia sunt una caro: at affines adduntur ad fines consanguinitatis, quae additio, etsi descendat ab ipsa copula carnali in alios, tamen ipsa est ratio, ut uxor sit una caro cum viro et non accessio eius.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 3.*] eam accessionem ad fines consanguinitatis fieri utique per copulam carnalem, per quam uxor et vir fiunt una caro; sed nego, proinde oportere intercedere eandem copulam inter affines, ut tales sint et dicantur, quia tunc et ipsi non forent affines, sed una caro. Quoniam ergo consanguinei inter sese sanguine uniuntur, cum uni eorum unitur altera caro, ut unum evadant profecto eidem uniti, erunt quotquot fuerant prius illi consanguinei, iique sunt proprie affines; unde cap. alleg. *Fraternitatis*, dicitur: *Si una caro fuerint, quomodo poterit aliquis eorum propinquus uni pertinere nisi pertineat alteri?*

ARTICULUS II.

UTRUM AFFINITAS MANEAT POST MORTEM VIRI AUT UXORIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 55. a. 2.

VIDETUR affinitas haud permanere post mortem viri inter uxorem et consanguineos viri vel e converso. Etenim [*Oxon. ib. n. 3.*] causa cur inter uxorem et viri consanguineos intercederet affinitas erat, quia per copulam carnalem vir et uxor erant una caro: sed mulier desiit esse una caro cum viro suo defuncto; ergo cessavit omnis affinitas inter uxorem et viri consanguineos.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Affinitas est accessio ad fines consanguinitatis, non per copulam quae sit inter affines, sed per illam quae fuit inter eos, ad quos facta est accessio: sed demortuo viro aut muliere

non superest accessio facta ad illos; ergo et omnis affinitas perit, quae pendebat ex huiusmodi accessione.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Affinitas imitatur et sequitur consanguinitatem: sed consanguinitatis vinculum non cessat, dum supersunt personae eo alligatae; ergo pariter affinitas manet, postquam decesserit seu vir seu uxor eius.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] affinitatem manere post mortem viri inter uxorem et consanguineos viri defuncti et e converso. Cum enim affinitas proveniat ex carnali commercio duarum personarum, evadentium propterea una caro, tam consanguinei mulieris redduntur affines consanguineis viri, quam e converso consanguinei viri evadunt affines consanguineis mulieris, in eodem nempe gradu, in quo sese sanguinis propagatione contingebant; per hoc igitur quod vir et mulier per carnale commercium facti fuerunt una caro, utriusque consanguinei affines evaserunt utrique utrisque pertinentes, ut dicitur cap. *Fraternitatis*, 35. q. 10. Sed non sunt affines, nec unus pertinet alteri, per hoc quod semper sint una caro per carnalem commixtionem; sed quia semel facti sunt una caro; ergo etiamsi vir aut mulier e vivis excedat, adhuc superstites consanguinei vere sunt affines tam cum uxore aut viro superstiti, quam cum aliis alterius consanguineis, perinde ac erant ante mortem viri vel mulieris; quia per hoc quod unus, vel alter moriatur, non tollitur quin fuerint una caro per carnalem commixtionem. Unde 27. q. 2. cap. 14. et 15. post mortem alterius coniugum non solum proprie affines interduntur contrahere cum coniuge superstiti, verum etiam, ob publicae honestatis iustitiam, cum scilicet Matrimonium inter illos non fuit consummatum; verba canonis sunt sequentia; *Si quis uxorem desponsaverit, vel eam subarrhaverit, quamquam postmodum praeveniente die mortis eius nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de consanguinitate eius licet accipere eam in coniugio. Quod si inventum fuerit factum, separetur omnino.* Si igitur post mortem viri manet affinitas inter ipsius consanguineos et uxorem non carnaliter cognitam, imo cum illa, cum qua praecise contrahuntur sponsalia; multo fortius manet affinitas proprie dicta, quae provenit ex carnali concubitu viri et mulieris.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib.*] virum et uxorem non esse carnem unam, nisi ratione copulae carnalis, qua consummata, utriusque consanguinei inter sese affines redduntur. Tali igitur accessione semel facta, tamdiu perseverat eorum affinitas, quamdiu consanguinitate inter se nectuntur. — *Cum itaque arguitur:* defuncto viro, non est amplius una caro cum uxore superstiti; *concedo*, sed satis est semel fuisse per carnale commercium, ut dictum est *in solutione*.

AD SECUNDUM, *cum dicitur*, demortuo viro aut muliere desinit et accessio facta ad illos; *respondeo*, [*Oxon. ib.*] utique per mortem viri non esse amplius illis affines consanguineos uxoris superstitis; quia perit fundamentum vel terminus talis relationis; sed non propterea una desinere omnem aliam affinitatem, quae est inter consanguineos superstites; nam eorum affinitas procedit a copula carnali, quae iam intercessit inter virum et mulierem. Quamdiu igitur ipsi vivunt, non desinunt esse inter sese affines, quia eorum affinitas non pendet ab eo, qui copulam habuit, sed ab ipsa copula, per quam ad invicem novo vinculo copulati fuere; manentibus igitur extremis manet et illa relatio affinitatis.

ARTICULUS III.

UTRUM ILLICITUS CONCUBITUS AFFINITATEM CAUSET.

*Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.**3. p. q. 55. art. 3.*

VIDETUR affinitas non causari ex illicito concubitu. Nam [*Oxon. 4. d. 41. n. 2.*] affinitas est *propinquitās personarum ex carnali copula pro-
veniens, omni carens parentela*; igitur ubi est consanguinitatis parentela, ibi locum non habet affinitas: sed illicitus concubitus aliquando est inter consanguineos; igitur ex eo tunc non descendit affinitas: si autem illicitus concubitus affinitatis esset causa, semper ipsam causaret; igitur ex illicito concubitu non procedit affinitas.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 42. n. 12.*] Affinitas inducta est ab Ecclesia, quia congruit honestati, et iussi Christiani illam servare, ut honesta sint Matrimonia eorum: sed illicitus concubitus nihil habet honestatis, cum sit plenus turpitudinis et inordinationis; ergo nequit esse causa honestae affinitatis.

CONTRA. [*Report. 4. d. 42. n. 33.*] Non alia de causa exurgit affinitas per copulam carnalem, nisi quia tunc sunt duo in carne una, idest, in carne pueri ab ipsis procreandi, ideoque aliquis eorum propinquus pertinens uni, pertinet et alteri: sed totum hoc habetur in concubitu illicito, quia pariter sunt duo in carne una ratione actus, quem exercent; igitur illicitus concubitus affinitatem parit.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 41. n. 3*] affinitatem proprie dictam perinde provenire ab illicito concubitu, ac de copula matrimoniali. Etenim seu in simplici fornicatione, seu in adulterio, vel etiam in incestu, est vere carnalis commixtio, non minus ac in Matrimonio; per illam igitur qui commiscantur fiunt una caro ratione prolis generandae ex tali concubitu. Nam ex natura eius actus semina commiscantur, de qua commixtione procreatur genus humanum; igitur adest vera causa, per quam omnes de viri consanguinitate accedunt ad consanguineos mulieris et ad ipsam, et e converso quotquot sunt mulieri sanguine coniuncti accedunt ad virum, qui habuit rem cum ipsa, et ad viri consanguineos; igitur illicitus quivis concubitus causat affinitatem proprie dictam, non secus ac copula carnalis licita seu matrimonialis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex dictis *art. 1.* in declaratione definitionis affinitatis. Nam [*Oxon. ib. n. 2.*] quamvis affinitas sit nova quaedam coniunctio et propinquitās personarum proveniens ex carnali commercio viri ac mulieris, quae ante copulam non aderat, fieri tamen potest, ut per accidens haec affinitas concomitetur consanguinitatem ex alio vinculo. Et ita eveniret in casu proposito, cum scilicet quis cum consanguinea illicite copulatur; tunc enim affinitas, quae de se omni careret parentela, per accidens cum consanguinitate concurrat: licet ex consanguinitate non resultet affinitas, sed ex copula carnali illicita cum muliere, quae est viro consanguinea.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. 4. d. 26. n. 5.*] illicitum concubitum non esse plenum turpitudinis et inordinationis, nisi quia actus ille de se

recte circumstantionabilis, ut est talium personarum non fuit recte circumstantionatus: tamen, ut est actus secundum inclinationem naturae dictantis speciem humanam esse propagandam, est materialiter honestus, quia de se aptus multiplicandae speciei, cum inter virum et foeminam exercetur. Quia ergo id reperitur in quolibet viri et mulieris concubitu, seu licite, seu illicite fiat, ex omni penitus carnali copula maris et foeminae oritur affinitas.

ARTICULUS IV.

UTRUM EX SPONSALIBUS CAUSETUR AFFINITAS.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 55. a. 4.

VIDETUR affinitas nulla ex natura sponsalium suboriri posse. Nam [Report. 4. d. 42. n. 33.] affinitatis vinculum, ut et consanguinitatis, indissolubile est; unde et manet post mortem viri inter uxorem et consanguineos defuncti, ex dictis *supra art. 2.* Sed sponsalia contracta sunt dissolubilia, et reipsa dissolvuntur, si qui cum una contraxit sponsalia per verba de futuro, contrahat cum alia per verba de praesenti, uti expresse habetur *Extra, De sponsalibus*, cap. *Sicut ex litteris*: igitur fieri non potest, ut ex sponsalibus causetur affinitas.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 41. n. 3. seqq.] Frequenter evenit, ut quae contrahuntur sponsalia sint nulla, ut si canonice impeditus ad contrahendum, vel aliquis ex physica impotentia nequeat Matrimonium consummare, promissio futurarum nuptiarum est nulla; igitur ex huiusmodi sponsalibus nulla potest causari affinitas, ut nulla extitit causa inducendae affinitatis.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 3.] *Extra, De sponsalibus*, cap. 3. dicitur expresse, ex sponsalibus oriri publicae honestatis iustitiam; ratione cuius consanguinei unius ex contrahentibus nequeunt nubere cum consanguineis alterius. Unde Alexander III. interdixit cuidam ducere in uxorem mulierem quamdam, propterea quod frater illius contraxerat sponsalia cum ipsa, ut habetur ibidem, cap. *Ad audientiam*.

RESPONDEO: [Oxon. ib.] affinitas proprie dicta (ut ex tribus *antec. art.* patet) non reperitur, nisi ubi fuit carnalis copula maris et foeminae, seu licite, seu illicite id evenerit; tamen extendendo affinitatem, contrahitur et causatur non solum ex carnali quavis commixtione cum foemina, sed etiam cum sponsa non cognita carnaliter; imo cum illa cum qua praecise contrahuntur sponsalia. [Oxon. 4. d. 42. n. 8.] Verumtamen quemadmodum sponsalia non sunt nisi futurarum promissiones nuptiarum et plurimum distant a copula carnali, de qua tantum vera descendit affinitas; ita quae per sponsalia contracta innascitur, improprie et extensive affinitas appellatur, et proprie dicitur *publicae honestatis iustitia*, quae vel de ipsis descendit sponsalibus, vel etiam ex Matrimonio rato oritur ex Ecclesiae statuto; et Matrimonium impedit, sicuti proprie affinitas, ut habetur *De sponsalibus*, cap. unico in 6. Et sane id fuisse per Ecclesiam sancitum conveniens fuit: congruit enim Religionis Christianae honestati, ut consanguinei sponsae aut sponsi prohibeantur ducere

in uxorem eam, quae alias extitit desponsata ab eorum consanguineo, idest, sponsalia cum eadem celebrata fuerunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. ib.*] sponsalia esse solubilia et affinitatem perpetuam; sed tamen publicae honestatis iustitiam, quae ex sponsalibus provenit, non innasci ratione solubilitatis eorum, sed quia ad Matrimonium ordinantur, suntque Matrimonium initiative.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] iure antiquo hanc publicae honestatis iustitiam provenisse ex quibusvis sponsalibus, etiam nullitate laborantibus, dummodo nulla non forent ex defectu consensus, ut statuitur *praeallegato, cap. in 6.* Sed novo Iure Ecclesiastico vetus correctum fuit, adeo ut impedimentum iustitiae publicae honestatis nullum esse intelligatur, quoties sponsalia qualibet de causa invalida sunt. Quod sane magis congruere videtur rectae rationi. Et praeterea eadem nova lege sancitum, ut id impedimentum non excedat primum gradum, sive in linea recta, sive transversali, quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio observari.

ARTICULUS V.

UTRUM AFFINITAS SIT CAUSA AFFINITATIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 55. a. 5.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 41. n. 3.*] affinitatem non causare affinitatem. Pro quo intelligendum, duo esse vincula attinentiae: alterum quidem consanguinitatis, quo omnes eodem sanguine prognati inter se uniuntur et colligantur in stipite, a quo descendunt: alterum vero affinitatis, per quod, qui inter se non conveniebant, attinere intelliguntur et addi ad fines parentelae. Idque potissimum fit per carnalem commixtionem viri et mulieris, propter quam qui erant viro propinqui pertinere addique noscuntur consanguineis mulieris et e converso; eo quod vir et mulier evaserint una caro per carnalem copulam. Et vinculum quidem consanguinitatis, cum propagatur per communem generationem, in linea recta usque in infinitum attinentiam facit consanguinitatis; in linea vero transversali, secundum Ecclesiae statuta computantur gradus consanguinitatis. Sed in affinitate nequaquam possumus intelligere consimilem extensionem, in tantum ut affinitas minime ex affinitate causetur.

Et sane tale attinentiae genus cum primum causatur plurimum deficit a sua causa; nam cum vir et mulier Matrimonium exercent non sunt affines, sed una caro; ex qua maxima unitate utriusque consanguinei inter se uniuntur, non sanguinis unitate, sed affinitate, quae plurimum distat ab illa; uxor igitur fratris sui est affinis fratri ob eorum consanguinitatem. Si velimus hanc affinitatem multiplicare, casu quo frater moriatur, uxor eius ducit alium maritum, inter maritum secundum, qui dicatur Petrus, et sororem primi mariti eiusdem uxoris, quae nupta fuit Paulo primo marito, oritur affinitas secundi generis. *Rursus* in hac secunda affinitate fundando aliam, nascitur tertium genus affinitatis. *Exemplum*; si decedere contigerit uxorem Petri, quae primum nupta

fuit Paulo, et Petrus ducat aliam, haec alia ex nuptiis cum Petro coniungitur affinitatem cum Ioanne fratre Pauli. Primum ergo genus affinitatis est Ioannis cum uxore fratris sui Pauli. Secundum genus est cum secundo marito eiusdem uxoris. Tertium genus, cum secunda uxore eius mariti. Duo posteriora genera exprimuntur cap. *Porro*, et cap. *De propinquis*, 35. q. 5.

Sed quoniam secundi et tertii generis affinitas plurimum distat a vera affinitate, quae a carnali coniunctione causatur, et potius est quaedam publicae honestatis iustitia, adhuc deficiens ab ea, quae est per sponsalia, aut per Matrimonium ratum, Innocentius III. in Concilio Lateranensi voluit, nullum impedimentum afferre Matrimonio contrahendo, ut olim statutum fuerat; verba eius sunt sequentia: [*Oxon.* 4. d. 40. n. 4.] *Cum ergo prohibitiones de coniugio in secundo et tertio affinitatis genere minime contrahendo difficultatem frequenter inducant, et aliquando periculum pariant animarum, Constitutiones super hoc editas revocantes*, etc., cap. *Non debet, Extra, De consanguinitate et affinitate*. Est igitur affinitas Matrimonii impeditiva dumtaxat in primo genere; quae vera proinde est affinitas; at nequaquam alterius causa affinitatis.

ARTICULUS VI.

UTRUM AFFINITAS MATRIMONIUM IMPEDIAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — *Report. ib.* — *S. Thom.*,
in *Supplem.* 3. p. q. 55. art. 6.

VIDETUR Matrimonium non impediri per affinitatem. Nam [*Oxon.* 4. d. 41. n. 1.] quod sequitur Matrimonium tamquam effectus eius, ipsum impedire non potest; quia effectus non impedit causam suam efficientem: sed affinitas sequitur Matrimonium tamquam effectus eius; ergo non repugnat nec impedit Matrimonium.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1.] Si affinitas impediret Matrimonium, universaliter dissolveret Matrimonium iam contractum: sed hoc est falsum; nam incestuosus faciens incestum et cognoscens uxoris suae sororem, non separandus ab uxore, quam habet matrimoniali vinculo sibi coniunctam: et tamen contraxit affinitatem cum ea.

CONTRA. 35. q. 3. cap. *De propinquis*. *Aequaliter vir coniungitur in Matrimonio eis, quae sibi consanguineae sunt, et uxoris suae consanguineis, post mortem suae uxoris*; ergo affinitas perinde impedit ac consanguinitas: sed constat consanguinitatem Matrimonium impedire; ergo pariter impeditur ab affinitate.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 4.] affinitatem simpliciter impedire Matrimonium contrahendum, ac dirimere contractum usque ad quartum gradum. Cuius ratio non est nisi statutum Ecclesiae illegitimantis affines ad contrahendum in eodem gradu, in quo illegitimavit consanguineos, uti expresse habetur, cap. *Non debet, De consanguinitate*. *Prohibitio copulae coniugalitatis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de caetero non excedat*; quod de affinitate proprie dicta, quae ex copula oritur carnali, accipiendum est fuisse statutum. Etenim de affinitate communiter et extensive dicta, quae vocatur *publicae hone-*

statis iustitia, quamvis secundum iura antiqua in eodem gradu fuerit Matrimonii impeditiva, novo nihilominus Ecclesiae statuto, tantum impedit Matrimonium in primo gradu, modo sequatur ex validis sponsalibus, nam alias nulla inde est affinitas, ut dictum quoque fuit *art. 4. in responsione ad secundum*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon. ib.*] affinitatem, quae est effectus Matrimonii praecedentis, non impedire illud unde sequitur; sed tamen impedire Matrimonium inter illos, quos inter per Matrimonium contracta fuit affinitas.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] affinitatem contractam per copulam cum sorore uxoris ante Matrimonium simpliciter impedire Matrimonium pro futuro; sed post Matrimonium contractum, supervenientem affinitatem non dirimere. Et ratio est, quia multa impediunt futurum, quae non destruunt iam factum: privatur tamen vir iure petendi propter illud flagitium, etsi petenti uxori reddere teneatur, et insuper si uxori supervixerit, perpetuo sine spe coniugii permanebit, ut dicitur *Extra, De eo qui cognovit*, cap. *Transmissae nobis*.

ARTICULUS VII.

. UTRUM AFFINITAS HABEAT PER SE GRADUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 55. art. 7.

VIDETUR affinitas habere per se gradus. Nam [*Oxon. 4. d. 41. n. 2.*] omnium attinentiarum oportet esse aliquos gradus per se: ut enim affinitas pertingit ad multos in linea recta, aut transversali, ita nequeunt omnes ad quos se extendit perinde et in eodem gradu alteri attinere, et inter se et ab illo distare: sed affinitas quaedam attinentia est, non secus ac consanguinitas; ergo sicut consanguinitatis sunt per se gradus, ita et affinitatis.

2. PRAETEREA. 35. q. 10. cap. *Fraternitatis: Sed neque alterius coniunctionis soboles placet* (inquit Gregorius) *ad affinitatis prioris viri transire consortium*, in secundo itaque genere affinitatis Matrimonium interdicatur; igitur affinitas per se habet gradus, quibus se extendit etiam ad sobolem alterius coniunctionis.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Affinitas consanguinitatem sequitur; ergo non per se, sed per illam habet gradus et lineas.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3.*] affinitatem non per se, sed mediante consanguinitate gradus involvere, ut colligitur ex cap. *Porro de affinitate*, 35. q. 5. Etenim affinitas exoritur inter aliquos, quia vir et mulier de eorum respective consanguinitate se carnaliter cognoscunt. Quoniam igitur hi una caro sunt, fieri non potest, ut aliquis sit propinquus uni eorum, quin accedat et alteri: sed pertinere non potest ad alterum, nisi in eo gradu quo sunt inter se propinqui; nam propter propinquitatem vel sanguinis cognitionem evadunt inter se affines; igitur quemadmodum tota ratio affinitatis sequitur consanguinitatem, ita gradus affinitatis gradum consanguinitatis; et per consequens non est dicenda affinitas per se gradus habere, quum manifestum sit, habere gradus per

consanguinitatem. Unde est haec regula communiter a Canonistis recepta : *Quoto gradu consanguinitatis aliquis distat ab alio, toto gradu affinitatis distat ab eodem illa quae est ab isto carnaliter cognita*. Quare Gloss. in cap. *Non debet de consanguinitate*, etc. recte sancit, cum ait : *Persona addita personae per carnis copulam mutat genus et non gradum*. Mutare genus est acquirere novam propinquitatem, quam antea non habebat, eo quod per copulam carnalem reddatur affinis consanguineis personae, cui commiscetur, *non mutans inter ea gradum*, quia gradus affinitatis sequitur gradum consanguinitatis, ita ut in eodem sit gradu affinitatis ad consanguineos personae, cum qua fit una caro, quo ipsi consanguinei sunt secundum distantiam aut propinquitatem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet [*Oxon. ib.*] ex dictis, quia attinentia affinitatis nonnisi per consanguinitatis cognitionem habet gradus, quos sequitur. Unde si vir et uxor cum se carnaliter cognoscunt, nullos omnino habeant consanguineos, nulli per talem copulam carnalem evadunt affines, adeo ut non habet affinitas ullos per se gradus, quia eosdem haberet independenter ab consanguinitate.

AD SECUNDUM respondeo *ex dictis art. 5*. Nam [*Oxon. ib.*] quia secundi generis affinitas non est proprie ad affinitatis attinentiam spectans, sed magis quaedam iustitia publicae honestatis, ideo non attenditur amplius, ut expresse habetur cap. *Non debet*. Nequit igitur ex allegato Canone concludi, affinitati per se inesse gradus, cum vera affinitas tantum habeatur in primo genere, quae non distinguitur per gradus, nisi quatenus consanguinei secundum eosdem magis et minus inveniuntur inter se propinqui.

ARTICULUS VIII.

UTRUM GRADUS AFFINITATIS EXTENDANTUR SICUT GRADUS CONSANGUINITATIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 55. art. 8.

VIDENTUR gradus affinitatis non extendi sicut gradus consanguinitatis. Etenim [*Oxon. ib.*] iuxta dicta *art. 5*. affinitas plurimum deficit a causa, unde procedit : est enim a copula carnali, de qua oritur consanguinitas, et affinitas super consanguinitate fundatur : sed si extenderetur ad extensionem consanguinitatis, iam ab illa non videretur deficere, sed potius eiusdem esse extensive virtutis cum consanguinitate ; ergo cum deficiat ab ea tamquam effectus diversae rationis a sua causa, non potest extendi ut consanguinitas.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Affinitas praecise inducta est ex Ecclesiae statuto illegitimantis affines ad contrahendum, adeo ut id statutum eadem auctoritate qua inductum fuit potest aboleri et mutari : sed consanguinitas est de lege naturae, in qua lege et linea recta nemo potest dispensare, neque in primo gradu lineae transversalis, citra praecisam necessitatem ; ergo gradus affinitatis non debent extendi sicut gradus consanguinitatis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3.*] affinitatis gradus extendi ad

extensionem graduum consanguinitatis. Cum enim affinitas non habeat per se gradus, sed nonnisi ratione consanguinitatis quam secundum se et in gradibus particularibus sequitur, adeo ut nequeant aliqui magis, aut minus inter se convenire, vel distare affinitate, nisi quatenus in tali vel tali gradu consanguinitatis sese contingunt, necessario gradus affinitatis perinde extenduntur, ac gradus consanguinitatis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico breviter, [*Oxon. ib. n. 4.*] vinculum affinitatis utique deficere a vinculo consanguinitatis a toto genere, sicuti effectus aequivocus a sua causa; sed non propterea ubi adest affinitas, non extenditur secundum omnes gradus consanguinitatis, quia quaecumque esse habeat et qualitercumque ab consanguinitate deficiat, semper hanc sequitur secundum omnem sui gradum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] nihil officere resolutioni, seu ponatur, affinitatem inductam fuisse ex Ecclesiae statuto, seu dicatur affinitatem in primo gradu in linea recta irritare Matrimonium de lege naturae aut divina, iuxta illud *Levitic. 18. Turpitudinem uxoris Patris tui non discooperies, turpitudine enim patris tui est.* Nam quomodocumque tandem affinitas probetur inducta, sequitur regulam consanguinitatis et extenditur iuxta extensionem ipsius, licet quantum attinet ad ipsius vinculi naturam minus forte sit, quam vinculum consanguinitatis, et proinde facilius dispensetur a Papa in gradibus affinitatis, in quibus impedimentum est constitutum, ac fiat in gradibus consanguinitatis.

ARTICULUS IX.

UTRUM CONIUGIUM CONTRACTUM INTER AFFINES VEL CONSANGUINEOS SEMPER SIT DIRIMENDUM.

Doctor, Oxon. 4, dist. 41. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 55. a. 9.

VIDETUR coniugium contractum inter affines vel consanguineos non semper esse dirimendum. Etenim [*Oxon. 4. d. 26. n. 1.*] de Salvatoris sententia, *Matth., 19. Quod Deus coniunxit homo non separet.* Sed Deus Matrimonio coniungit, quorum per Ecclesiam approbantur matrimoniales contractus; ergo si postea inveniantur consanguinei, vel affines, nequaquam sunt separandi. *Probatio minoris*: Ecclesia sic dirigitur a Spiritu veritatis, ut errare non possit in ministerio Sacramentorum; igitur quos Ecclesia coniuges pronunciat, eosdem pariter unit Spiritus Sanctus; ergo non sunt per homines separandi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 2. n. 9. — 4. d. 36. q. 2.*] Praescriptione acquiritur iustum dominium rei immobilis, ut habetur cap. *Vigilanti, de Praescript.*, modo conditiones secundum iura requisita concurrant, idest, quod quis iusto titulo acquirat et sit bonae fidei possessor, et quod possederit sine intermissione temporis a lege determinati: sed haec omnia concurrere possunt in Matrimonio contracto inter consanguineos et affines; ergo iuste unus alterius corporis habet potestatem, et per consequens non debent separari, praesertim cum longe favorabilior sit conditio Matrimonii, quam dominii rerum temporalium.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 41. n. 4. 35. q. 8. cap.*] *De gradibus*, definitur in quoto gradu consanguinitatis vel affinitatis, qui ignoranter con-

iuncti sunt, ex Ecclesiae dispensatione, sint relinquendi. *Et cap. seq.* Qui in quarto et quinto gradu inventi fuerint ignoranter contraxisse iubentur separari.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] coniugium ignoranter contractum inter consanguineos, vel affines, in gradibus ecclesiastica lege prohibitis, semper esse dirimendum; cum de tali constiterit inhabilitate. Nam Matrimonii Sacramentum, ex Christi institutione, supponit necessario validitatem contractus, quo transfertur mutua potestas corporum contractum eiusmodi ineuntium: contractus autem civilis validus esse non potest, nisi iuxta praescriptum legum exerceatur et fiat; ille igitur contractus non est legitimus, neque validus, quem ineunt, et versatur inter personas quas inhabiles ad contrahendum Ecclesia pronunciavit. Quandoquidem igitur Ecclesiae statuto inhabiles ad contractum matrimoniale declarati sint tam consanguinei, quam affines intra quartum gradum inclusive, ut expresse habetur: *Extra, De consanguinitate, cap. Non debet*, sequitur eiusmodi personas contractum matrimonialem ineuntes, haud legitime contrahere: si non legitime mutuam corporis transferunt potestatem, stante legis interdicto, profecto nec valide id fecisse existimandae sunt, sed magis perperam et nulliter attentasse. Non subsistit ergo, nec habetur Matrimonii Sacramentum a Christo institutum ex tali contractu. Quaecumque autem copula carnalis, quae exercetur inter eos, qui lege matrimoniali coniuncti non sunt, est peccatum mortale, quia contra divinum mandatum; ergo qui invalide contraxerunt, probata facti nullitate, sunt omnino separandi, aut cum eis dispensandum; quia alias Ecclesia publicis ac scandalosis peccatis connivere videretur, nec sibi curae esse ut sacrorum Canonum disciplina servaretur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo, non debere per homines separari, quos Deus coniunxisse probatur; sed nego, per divinam voluntatem inter eos coniugium perfici, qui contra Ecclesiae statuta copulantur. Et si enim [*Oxon. 4. d. 1.7 n. 4.*] Deus id fieri permittat, tamen vult leges ecclesiasticas servari: Ecclesiae enim ipse potestatem fecit statuendi complura circa Sacramenta, quo honestius suscipiantur, riteque dispensentur. Quos igitur Ecclesia ad contrahendum inhabiles declaravit, Deus non copulat Matrimonio; quia nullum est, nec fuit inter tales Sacramentum Matrimonii, quamvis bona fides et ignorantia sic contrahentes a peccato excuset; quamprimum igitur constiterit, ipsos illegitime contractum iniisse, separandi sunt, ne scandalo sit eorum cohabitatio, et periculum evitetur fornicationis. — *Et cum additur*, [*Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 14.*] quia Ecclesia non errat in ministerio Sacramentorum; *respondeo*, cap. *Ad abolendam, De Haereticis*, dicitur *non licere sentire aut docere de Christi Sacramentis aliter, quam sentit et docet Sacrosancta Romana Ecclesia*: cum qua verissima doctrina stat, aliquem errorem aliquando contingere in ministerio Sacramentorum ex parte susipientis vel ministrantis, tam ex humana imbecillitate et ignorantia quam ex malitia. Et [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 4 6.*] talis profecto est error, quum Matrimonio copulat consanguineos, aut affines in gradibus vetitis; putans eos habiles ad contrahendum, cum revera non sint; ideoque fraude aut errore detecto, iuste et sapienter eiusmodi personas separat, ut eo facto etiam significetur, non ex animi sententia, contractui lege irritato assensisse, et regulas canonicas in tali ministerio violatas esse; sed er-

ratum fuisse in facto ob humanam imbecillitatem, cui nota semper non possunt esse omnia, prout opus foret ad legitime Matrimonio copulandos fideles.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 6. q. 9. n. 4.] quae illegitime et invalide fiunt, nulla temporis praescriptione firmari, cum ex tali invaliditate peccatur in Legem divinam, nisi fortasse bona fides excuset; et tale esse Matrimonium invalide ex ignorantia contractum, cum error fuerit detectus. Unde cap. *Non debet*, *De consanguinitate*, dicit Innocentius III. *Si quis contra prohibitionem huiusmodi praesumpserit copulari, nulla longinquitate defendetur annorum, cum diuturnitas temporum non minuit peccatum, sed auget: tantoque sunt graviora crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam; in dominio autem aliarum rerum, concurrentibus conditionibus a lege requisitis, nullum committitur peccatum, ideoque praescriptione cadunt sub iustum possidentis dominium.*

ARTICULUS X.

UTRUM AD SEPARATIONEM MATRIMONII CONTRACTI INTER AFFINES ET CONSANGUINEOS SIT PROCEDENDUM PER VIAM ACUSATIONIS.

ARTICULUS XI.

UTRUM AD SEPARATIONEM MATRIMONII CONTRACTI INTER AFFINES ET CONSANGUINEOS PROCEDI DEBEAT PER TESTES.

Circa hos duos articulos nihil ex Doctore adnotandum occurrit. Hoc ipso tamen, quod ea quaesita non attigit, significavit approbare se et amplecti quae super illis tradit *Magister*, 4. dist. 40. cap. 3. et habentur 35. q. 6. cap. *Si duo*, et cap. *Notificamus*. Urbanus igitur Papa ait: *Si duo, vel tres viri consanguinitatem iureiurando firmaverint, vel ipsi forte confessi fuerint, coniugia dissolvantur: si vero neutrum contigerit, Episcopi eos per fidem Christi obtestentur, quatenus palam fateantur, si se recognoscunt consanguineos. Si se iudicio Episcoporum segregaverint, alia Matrimonia non prohibeantur contrahere. Idem Pontifex: Notificamus tibi, inquit, cum tres, vel duo ex propinquiioribus eius, qui accusatur, hanc propinquitatem iuramento firmaverint: vel si duo vel tres ex antiquioribus innuentibus, quibus haec propinquitas est nota, qui bonae famae, et veracis testimonii sint, remoto amore, timore, pretio, et omni malo studio, praedicta firmaverint, sine mora coniugia dissolvantur. Consanguineos vero extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in Synodo computet: sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus et veracioribus, quibus propinquitas tota nota sit, Episcopus canonice perquirat: et si inventa fuerit, separentur. Haec praedictus Pontifex, unde *Magister* concludit: Ecce quibus accusantibus vel testificantibus dirimenda est consanguineorum coniunctio, quae coniugium vocatur.*

QUAESTIO QUINQUAGESIMASEXTA.

DE IMPEDIMENTO COGNATIONIS SPIRITUALIS.
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento cognationis spiritualis.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum spiritualis cognatio Matrimonium impediat. - 2. Ex qua causa contrahatur. - 3. Inter quos. - 4. Utrum transeat a viro in uxorem. - 5. Utrum transeat ad filios carnales patris.

ARTICULUS I.

UTRUM SPIRITUALIS COGNATIO MATRIMONIUM IMPEDIAT.

*Doctor, Oxon. 4. d. 42. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 56. a. 1.*

VIDETUR spiritualis cognatio Matrimonium non impedire. Etenim, [Oxon. 4. d. 42. n. 4. seqq.] quae Matrimonium impediunt, alicui ex bonis Matrimonii contrariantur, nempe, aut ipsi Sacramento, aut bono fidei vel prolis: sed cognatio spiritualis non contrariatur alicui ex his tribus bonis; ergo nec Matrimonium impedire debet nec potest.

2. PRAETEREA. Quae revera sunt Matrimonii impedimenta, numquam ipsi Matrimonio cohaerent, stantque simul, alioquin nulla ratione essent inter impedimenta computanda: sed nonnumquam cognatio spiritualis manet cum Matrimonio; ergo cognatio ista Matrimonium non impedit. *Probatio minoris*, siquidem 30. q. 1. cap. *Ad limina*, dicitur non esse separandum ab uxore qui causa necessitatis filium suum baptizavit. Et ibidem cap. *dictum est nobis* habetur, non debere separari a viris suis foeminas, quae proprios filios coram Episcopo fraudolenter tenent; ergo si spiritualis cognatio, seu necessitate urgente, seu dolo contracta Matrimonium non dirimit, sane non est Matrimonii impeditiva.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 42. n. 1.] *Extra, De cognitione spirituali*, cap. *Si vir vel mulier*, statuitur, non esse dirimendum coniugium illorum quorum alter scienter vel ignoranter filium suum de sacro fonte levavit. *Quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur; si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari*; igitur cognatio spiritualis non debet connumerari inter Matrimonii impedimenta.

CONTRA. [Oxon. ib.] *De cognitione spirituali*, cap. *Veniens: Mandamus* (inquit Innocentius III.) *quatenus si constiterit mulierem praedicti viri filium de sacro fonte levasse, antequam eam desponsasset uxorem, vos inter eos divortium, appellatione postposita, celebretis.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 34.] cognitionem spiritualem, si praecedat, simpliciter Matrimonium impedire, adeo ut cum impedimento contrahentes nulliter contrahant, at si ipsum sequatur, idest, si contracto Matrimonio superveniat, non dirimere. Porro cognatio spiritualis est *pro-*

propinquitas quaedam personarum contracta ex collatione Sacramentorum Baptismi et Confirmationis, et ex hoc quod aliquis tenet suscipientem ad recipiendum hoc Sacramentum. Ex statuto igitur Ecclesiae allegato in *argumento ad oppositum*, illegitimae sunt ad perficienda connubia illae personae, quas inter versatur cognatio spiritualis. Sed ratio sancienti hanc legem videtur fuisse, quia, [*Oxon. ib.*] quemadmodum homo per carnalem generationem accipit *esse naturae*, ita per regenerationem spirituales accipit *esse gratiae*; igitur sicut per generationem carnalem est inter genitum et parentes eius vinculum cognationis carnalis, ita per regenerationem spiritualem contrahit regeneratus cum dante Sacramentum regenerationis, qui tenet vicem patris, et cum tenente ipsum ad recipiendum illud Sacramentum, qui tenet vicem matris, cognationem spirituales; et ideo sicut cognatio carnalis inter genitum et generantes lege naturae impedit, ita convenientissime statutum fuit, impedire quoque debere cognationem spiritualem, ut inhabiles ad contrahendum forent quotquot ad spiritualem illam regenerationem spectarent, sicuti sunt conferens ipsa Sacramenta, tenentes et suscipientes.

Quod [*Ex Report. 4. d. 42. n. 38.*] vero non dirimat Matrimonium, cum iam cognatio ista spiritualis supervenit contracto, probatur et convincitur per *duo posteriora argumenta principalia*. Pro quibus sciendum, quod citra casum necessitatis, et ex certa scientia, filium suum aut uxoris suae de sacro fonte levans, sibi praeiudicat, quoad debiti petitionem, sed nihil uxori, cui petenti reddere tenetur, quia fraus sua non debet sibi patrocinari.

AD PRIMUM *igitur respondeo*, [*Oxon. 4. d. 42. n. 4.*] cognationem spiritualem contrariari illis bonis Matrimonii, quibus contrariam esse carnalem cognationem dictum fuit *q. 54. art. 3.* *Ad tertium*: nimirum inveniri non posse hic bonum Sacramenti, quia Sacramentum sequitur ad legitimum contractum; cum autem initur inter personas per legem ecclesiasticam inhabiles declaratas, est profecto irritus et nullus; quam vero rationabiliter tales personae ei impedimento obnoxiae sint pronuntiatae, dictum est *in solutione*.

ARTICULUS II.

UTRUM PER SOLUM BAPTISMUM SPIRITUALIS PROPINQUITAS CONTRAHATUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 42. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 56. a. 2.

VIDETUR per solum Baptisma contrahi spiritualis propinquitas. Nam [*Report. 4. d. 42. n. 34.*] ex dictis *art. antec.*, sicuti per carnalem generationem contrahit homo genitus vinculum cognationis carnalis, ita per regenerationem spiritualem qui in *esse gratiae* renascitur fit propinquus illi, a quo regeneratur: sed per Baptismum dumtaxat homo sic renascitur, iuxta Salvatoris sententiam, *oportet vos nasci denuo*, Ioann., 3.; ergo per solum Baptismum spiritualis propinquitas contrahitur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 6. q. 4. n. 1.*] Si per aliquod aliud Sacramentum a Baptismo spiritualis propinquitas causaretur, maxime ex

collatione Confirmationis: sed non contrahitur ex Confirmatione; ergo per solum Baptismum. *Probatio minoris*: si ex Confirmatione oriretur spiritualis propinquitās; igitur vel qua Sacramentum est; vel quatenus est tale Sacramentum impressivum characteris confirmato. Si *primum* ergo per quodcumque aliud Sacramentum contraheretur ista propinquitās. Si *secundum*; igitur pariter per Ordinis collationem fieret propinquitās spiritualiter Episcopus ordinato: utrumque autem falsum communiter putatur; igitur per solum Baptisma ista propinquitās contrahitur.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 42. n. 9.] Si alia de causa, quam per Baptismi susceptionem contraheretur spiritualis propinquitās, ea maxime videretur esse Cathechismus, ut quidam putant: sed inde nequit oriri talis propinquitās; ergo praecise per Baptismum. *Probatur minor*; quia si per Cathechismum exurgeret cognatio spiritualis, id profecto esset, quia ad Baptismum ordinatur: sed complura alia eius generis in Baptismi collatione interveniunt, ut salis praegustatio Baptizandi, tactio narium et aurium cum saliva, inunctio de oleo sanctificato, ut habetur *De consecrat.*, dist. 4. cap. 65. 68. et 70. Cum igitur ob haec sacramentalia non contrahatur spiritualis propinquitās, neque per Cathechismum contrahitur, atque ita per solum Baptismum.

4. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 14. q. 3. n. 1.] Si ultra Baptisma aliud Sacramentum spiritualement cognationem causaret, sola Poenitentia videretur esse, quippe quae ad Baptismi innocentiam reducere nitatur poenitentem, secundum Augustinum: sed ex Poenitentiae ministerio non exurgit spiritualis propinquitās; quia tunc Parochi filius nequiret ducere in uxorem aliquam foeminam de Parochia Patris, *Extra, De cognatione spirituali*, cap. *Super eo*, et cap. *Ex litteris*, id vero videtur esse contra praxim Ecclesiae; ergo inter Ministrum Sacramenti Poenitentiae et ipsos poenitentes non intercedit aliqua spiritualis cognatio.

CONTRA. *De cognatione spirituali* cap. *Quamvis* in 6. *De Confirmatione insuper quantum ad hoc idem iudicium est habendum*. Vult igitur Papa, in Confirmatione perinde ac in Baptismo contrahi spiritualement cognationem.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 42. n. 9.] non solum per Baptismatis Sacramenti ministerium contrahi spiritualement propinquitatem Matrimonii contrahendi impeditivam ac contractum dirimentem, sed etiam in Confirmationis collatione eamdem provenire, insuper nasci per Cathechismum, et per aliorum quoque Sacramentorum dispensationem; quamvis haec postrema non sit Matrimonii impeditiva. Quae omnia diserte habentur loco praeallegato in 6. cap. *Itaque*. *Nedum*, inquit Papa, *ex Confirmatione quoque, seu frontis chrismatione spiritualis cognatio eisdem modis contrahitur, Matrimonia similiter impediens contrahenda, et dirimens post contracta, sicut et Baptisma*. Et cap. sequenti *De Cathechismo*, ait: *Per Cathechismum, qui praecedat Baptismum Sacramentorum fundamentum et ianuam reliquorum, cognatio spiritualis contrahitur, per quam contrahendum Matrimonium impeditur, sed post eam contractum minime separatur*. Ac denique de aliorum dispensatione Sacramentorum loquens, cap. *Quamvis*, ait: *Ex datione vero aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quae Matrimonium impediat aut dissolvat*. Non negat igitur Papa, quamlibet iniri spiritualement cognationem ob ministerium aliorum Sacramentorum; sed

eam solum, quae Matrimonium impedit, ut illa, quae ex Baptismi vel Confirmationis collatione nascitur et simpliciter impedit; et quae ex Catechismo consequitur, ea est potius prohibitio, quam simpliciter impedimentum, propterea quod contractum Matrimonium minime dirimat. Unde 30. q. 1. cap. 8. habetur: *Omnes quos in poenitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filii et ipsi quos vel nobis suscipientibus, vel trinae mersionis vocabulo mergentibus unda Sacri Baptismatis regeneravit.* Et cap. sequenti, scribitur: *Si quis Sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit sciat se grave adulterium commisisse.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Report. 4. d. 42. n. 34.*] utique per solum Baptismum quemque simpliciter renasci in esse gratiae, per quam regenerationem consequi potest vitam aeternam; sed quia opus praeterea est, ut fides adversus impugnantes defendatur et fortiter confiteatur, per solum Baptisma huic ministerio non est aptus baptizatus, sed potius robur et fortitudinem ad fidem propugnandam accipit ex Confirmationis Sacramento, ideoque congrue utrumque Sacramentum sequitur spiritualis cognatio Matrimonii impeditiva simpliciter, quia etiam Confirmatio spectat ad spiritualem regenerationem, quatenus Baptismi completiva, ut dicetur statim.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. 4. d. 7. q. 4. n. 2.*] per collationem Confirmationis contrahi eandem spiritualem propinquitatem, quae in Baptismo contrahitur: quia enim per Confirmationem quis constituitur in gradu bellatoris in Ecclesia ad propugnandam et fortiter confitendam fidem, quam in Baptismo professus est, Confirmationis Sacramentum quasi Baptismum complet, et perficit eos qui renati sunt spiritualiter, ut coram omnibus et prout opus fuerit confiteantur et propugnent fidem, quam in Baptismate susceperunt. Ipsum ergo Confirmationis Sacramentum ad perfectam regenerationem pertinere videtur, ut propterea iure per istud contrahatur affinitas spiritualis, sicut per Baptismum. Non quatenus igitur Sacramentum est, nec quia praecise imprimit characterem, hoc Matrimonii impedimentum praesefert, sed quoniam tali characterem sugillantur recipientes, per quem constituuntur in gradu defendendi fidem in Baptismo professam, ideoque ad complementum regenerationis attinet, et recte attributum est ipsi inhabilitare ad Matrimonium, sicuti et Baptismati, non vero Ordini, quamvis imprimat et ipse characterem.

AD TERTIUM patet, [*Oxon. 4. d. 42. n. 9.*] ex dictis in *solutione*, quia Catechismus impedit quidem Matrimonium contrahendum, sed nullatenus dirimit contractum. — *Et cum arguitur* de aliis Sacramentalibus, quae concurrent ex Statuto Ecclesiae in Baptismi collatione; *respondeo*, nullum ex aliis Sacramentalibus ordinari magis ad Baptismum adultorum, quam Catechismus, quo eruditur baptizandus de fide, quam professurus est in Baptismi regeneratione; et ideo convenienter per Catechismus magis, quam per alia Sacramentalia contrahitur cognatio spiritualis, modo praedicto.

AD QUARTUM concedo, [*Oxon. ib.*] per Poenitentiam ac aliorum Sacramentorum dispensationem oriri quamdam spiritualem cognationem, licet non sit Matrimonii impeditiva, ut dictum fuit; ac propterea cessat *instantia* ex Canonibus inducta; licet illa modo sint revocata, ut dicetur *art. 5.* Ob capitulum tamen in calce resolutionis allegatum, et duo alia

ibidem sequentia, fornicatio cum filia spirituali, ob Sacramentum Poenitentiae administratum, videtur conditio necessario exprimenda in confessione.

ARTICULUS III.

UTRUM COGNATIO SPIRITUALIS CONTRAHATUR INTER SUSCIPIENTEM SACRAMENTUM BAPTISMI ET LEVANTEM DE SACRO FONTE.

Doctor, Oxon. 4. d. 42. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 56. a. 3.

VIDETUR cognatio spiritualis non contrahi inter suscipientem Sacramentum Baptismi, et levantem de sacro fonte. Etenim [*Report. 4. d. 42. n. 34.*] ex dictis *art. 1.* cognatio haec contrahitur lege ecclesiastica per analogiam ad cognationem carnalem, quae sequitur genitum et generantem lege naturae: sed carnalis cognatio non contrahitur inter eum qui nascitur et qui natum suscipit; [*Oxon. 3. d. 38. n. 14.*] nemo enim dixerit inter obstetrices Aegyptiorum et filios Hebraeorum intervenisse cognationem carnalem, eo quod eos susceperint natos, et occultando praesenti neci subdlexerint; ergo nec aliqua cognatio spiritualis oriri potest inter suscipientem Sacramentum Baptismi et levantem eum de sacro fonte.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 42. n. 8. seqq.*] Levans aliquem de sacro fonte, deficientibus Ecclesiae ministris, et propriis nequeuntibus parentibus, tenetur illum instruere, ex dictis 3. p. q. 67. *art. 8.*: sed per doctrinam et instructionem non oritur cognatio spiritualis Matrimonii impeditiva, praesertim post susceptum Baptisma, quia tunc talis doctrina non ordinatur ad spiritualem regenerationem; ergo inter suscipientem Sacramentum Baptismi et levantem de sacro fonte non contrahitur cognatio spiritualis.

CONTRA. [*Report. 4. d. 42. n. 34.*] Ex definitione cognationis spiritualis *art. 1.* allata et communiter recepta, constat propinquitatem spirituales contrahi inter suscipientem Sacramentum Baptismi et levantem de sacro fonte.

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib.*] cognationem spiritualem revera contrahi inter suscipientem Sacramentum Baptismi et illum de sacro fonte levantem. Nam ex dictis, *art. 1.* cognatio carnalis exurgit inter filium et parentes, eo quod ab istis accipiat esse naturae, et ita convenienter sancitum est, ut cognatio spiritualis contrahatur inter eum qui renascitur ad esse gratiae per Baptismum, et regenerantes ipsum in tali esse. Sed sicut conferens Sacramentum regenerationis tenet vicem patris, ita tenens ipsum ad recipiendum Sacramentum, gerit vicem matris; ergo necessario inter levantem aliquem de sacro fonte, et tenentem ad Confirmationem, ipsumque baptizatum et confirmatum, oritur cognatio spiritualis, ut disserte habetur *De cognatione spirituali*, cap. 1. in 6.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet, [*Oxon. 4. d. 42. n. 9.*] ex dictis; quia esto cognatio carnalis non contrahatur inter natum et obstetricem, est tamen inter natum et matrem eius. Levans autem aliquem de sacro

fonte non correspondet obstetrici, sed matri; ideoque oritur inter ipsos affinitas spiritualis, non vero inter filium recenter natum et obstetricem ipsius.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 8. seqq.*] non nasci spiritualem affinitatem inter levantem aliquem de sacro fonte, et ipsummet ratione instructionis impendendae illi, in casu quo alii deficerent, quibus magis eum instruere incumberet; sed quia ea in regeneratione tenet locum matris, ac nomine Ecclesiae accipit illum, aggregatque coetui fidelium, qui sunt de familia Christi.

ARTICULUS IV.

UTRUM COGNATIO SPIRITUALIS TRANSEAT A VIRO IN UXOREM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 42. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 56. art. 4.*

RESPONDEO dicendum, spiritualem cognationem Iure antiquo transiisse a viro in uxorem prius carnaliter cognitam; at ea lege Iure novo abrogata, nunc a viro in uxorem non transire spiritualem cognationem. Et *primum* quidem patet, *Extra De cognatione spirituali*, cap. *Martinus*. Ubi propositum resolvitur *quaesitum* in terminis ut sequitur: *Nos autem consultationi tuae duximus respondendum, quod cum secundum verbum Domini, vir et mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum est, Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater eius fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur extitisse, atque idem determinatur per Bonifacium VIII. in 6. eodem titulo, cap. 1. Nedum, [Oxon. 4. d. 42. n. 9.] inquit, inter baptizatum et illum qui eum suscepit de Baptismo, ac inter eundem baptizatum, et suscipientis filios et uxorem, ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem, cognationem spiritualem contrahi Iure constat. Ex statuto igitur Ecclesiae transibat cognatio spiritualis a viro in uxorem, cum qua factus fuerat una caro; eaque erat impedimentum Matrimonii efficax, ut nullum esset, si tali stante cognatione spirituali, initum fuisset.*

At Oecumenica Tridentina Synodus animadvertens ex multitudine prohibitionum fieri multoties, ut Matrimonia contraherentur in casibus prohibitis per ignorantiam, in quibus vel perseverare sine peccato vel dissolvi absque scandalo non possent, sess. 24. cap. 2. De Reformat. sequentia statuit; ut unus tantum, sive vir sive mulier, iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, et illius patrem et matrem, nec non inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum, spiritualis cognatio contrahatur. Per hanc igitur legem derogatum fuit antiquis Canonibus, quibus fuerat statutum, ut eiusmodi spiritualis cognatio a viro in uxorem prius carnaliter cognitam transiret.

ARTICULUS V.

UTRUM COGNATIO SPIRITUALIS TRANSEAT AD FILIOS CARNALES
PATRIS SPIRITUALIS.*Doctor, loc. cit. art. praec. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 56. a. 5.*

RESPONDEO dicendum, dudum viguisse in Ecclesia statutum, quo filii carnales patris spiritualis interdicebantur contrahere Matrimonium cum filia spirituali patris eorum, atque ita cognatio spiritualis se extendebat ad filios carnales patris spiritualis, 30. q. 3. cap. 5. *Post susceptum vero de fonte filium, vel filiam spiritualem, qui ex compatre vel commatre nati fuerint, Matrimonio coniungi non possunt, quia leges saeculi non eman. ipatos adoptivis prohibent copulari.* Et *Extra, De cognatione spirituali, cap. Tua*, et cap. *Ex litteris*, idem statuitur et in 6. eodem titulo, cap. *Nedum*.

Verumtamen hi Canones lege nova ecclesiastica sublati noscuntur. Etenim, uti retulimus *art. praec.* Tridentina Synodus noluit spiritualem cognitionem contrahi, et vigere, nisi inter baptizantem, confirmantem, et tenentes ex una parte, baptizatum, vel confirmatum horumque parentes ex altera; non extenditur ergo amplius ad filios carnales patris spiritualis.

Ex hactenus dictis [*Oxon. 4. d. 17. n. 4. 10.*] de cognatione spirituali, sequitur ipsam nullatenus contrahi ab infidelibus quamvis aliquem baptizarent, aut de Baptismo levarent, vel confirmationi alicuius assisterent, ut patrini. Cum enim haec spiritualis affinitas non sit introducta, nisi per ecclesiasticos Canones et statuta, atque leges ecclesiasticae non tangant eos, qui sunt extra Ecclesiam, manifestum est, infideles hanc affinitatem non contrahere, nec huiusmodi impedimento posse irretiri quamdiu sunt infideles.

QUAESTIO QUINQUAGESIMASEPTIMA.

DE COGNATIONE LEGALI QUAE EST PER ADOPTIONEM,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de cognatione legali quae est per adoptionem.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Quid si adoptio. - 2. Utrum ex ea aliquod vinculum contrahatur impediens Matrimonium. - 3. Inter quas personas contrahatur.

ARTICULUS I.

UTRUM ADOPTIO CONVENIENTER DEFINIATUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 10. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.

3. p. q. 57. a. 1.

VIDETUR minus convenienter describi adoptio, quum dicitur *extraneae personae in filium legitima assumptio*. Etenim [*Oxon. 4. d. 29. n. 2. 12.*]

filium oportet esse patri suo subditum in omnibus quae sibi imperantur, modo non iubeatur agere contra Legem Dei, iuxta Apostoli sententiam, *ad Eph., 6. Filii, obedite parentibus*. Sed is, qui adoptatur, non ita transit in patris potestatem, ut opus sibi sit adoptanti in omnibus obedire; adhuc enim est sui iuris, cum tamen filius sit sub ius paternae potestatis; ergo praefata descriptione minus apte declaratur adoptio.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 10. n. 2.] Quod quis ab alio adoptetur, de gratuita voluntate et dilectione adoptantis procedit: sed secundum hanc affectionem non videntur extranei evocandi ad ius, quod filiis competit; ergo adoptio non debet se ad extraneos extendere, sed sistere in propinquis. *Probatio minoris: Magister*, 3. dist. 29. cap. *Verum*, ordinem dilectionis declarans, [*Oxon.* 3. d. 29. n. 2. seqq.] dicit ante omnia Deum esse diligendum, secundo, nos ipsos, tertio, parentes, quarto, filios, vel fratres, et huiusmodi, postea domesticos, demum inimicos; igitur non extranei sunt adoptandi et adsciscendi ad haereditatem; sed deficientibus filiis, fratres et domesticis sunt evocandi.

CONTRA. *Gloss.* super cap. unico, *De cognatione legali*.

RESPONDEO dicendum, apte convenienterque adoptionis natura exprimi et declarari quum dicitur, *Legitima assumptio personae extraneae in filium, cuius virtute acquirit ius succedendi in haereditatem paternam*. [*Oxon.* 3. d. 10. n. 2. 5.] Quia enim natura quandoque deficit, nec supersunt vires procreandorum liberorum, aut alia de causa alicui non sunt qui bona ipsius iusta haereditate possideant, legum providentissima dispensatione factum est, ut liceat his aliunde adsciscere haeredes. Itaque quoniam ad legum praescriptum haec substitutio loco filiorum facienda est, recte nuncupatur adoptio *legitima assumptio*; et *personae* quidem extraneae; nam si adsint propinqui, ad quos ius filiorum devolvatur, adoptio non habet locum; et si fiat contra leges, nullum adoptato ius acquiritur. Quapropter in iusta et legitima adoptione tria necessario concurrunt: primum, quod persona ad novam iuris acquisitionem evocata extranea sit, adeo ut citra hanc legitimam assumptionem, nihil iuris habebat in haereditatem, qua est potitura post mortem adoptantis: secundum, est gratuita voluntas et dilectio eius, qui assumit sibi extraneum in spem certam possidendi haereditatem: et tertium denique est haereditas ipsa vel temporalia bona, quorum virtute adoptionis est haeres futurus.

Verumtamen adoptio duplex est, [*Oxon.* 4. d. 42. n. 3.] ut notat *Gloss.* super cap. unico. *De cognatione legali*, perfecta nimirum et imperfecta. *Perfecta* appellatur *arrogatio*, et convenit ei, qui est sui iuris, et per arrogationem transit in ius adoptantis; sed *imperfecta* adoptio est eius, qui manens in potestate alterius, per adoptionem non transit in ius adoptantis. Itaque filii manentes sub potestate patris naturalis, adoptari quidem possunt; sed arrogari non possunt, nisi absoluti declarentur a potestate paterna: quemadmodum et servi arrogari queunt, si manumittantur a dominis idest, liberi evadant extra manum et potestatem dominorum suorum. Arrogatio auctoritate Principis fit; sed simplex adoptio auctoritate inferioris Magistratus fieri potest.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis; eo enim tantum probatur, [*Oxon.* 3. d. 1. n. 2. 3.] filios, quamdiu sub paterna manent potestate, arrogari non posse; sed nihilominus non impediri, quominus per simplicem adoptionem acquirant novum ius haereditandi temporalia bona adoptantis.

AD SECUNDUM, [Oxon. ib. n. 2. 5.] dictum est in declaranda adoptionis descriptione, qualiter si propinquis competat ius adeundae haereditatis, non potest possessor ad exclusionem illorum alios adoptare; ac propterea adoptio, ut talis, est necessario extraneae personae.

ARTICULUS II.

UTRUM EX ADOPTIONE CONTRAHATUR ALIQUOD VINCULUM IMPEDIENS MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 42. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 57. a. 2.

VIDETUR [Oxon. 4. d. 42. n. 3. seqq.] per adoptionem contrahi non posse aliquod vinculum, quo Matrimonium impediatur. [Oxon. 3. d. 10. n. 3. 5] Nam si per adoptionem contraheretur aliquod vinculum Matrimonii impeditivum, pariter contraheretur ex collatione paris vel amplioris beneficii: sed si quis scribat haerodem aliquem, ad quem suorum bonorum possessio non spectat, vel de praesenti vitae discrimine eripiat, non propterea cum eo aliquod impedimentum, vel vinculum exurgit; ergo neque per adoptionem, quae reipsa aliquod beneficium est, per gratuitam voluntatem adoptantis collatum personae extraneae.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Si per adoptionem tale vinculum contraheretur, maxime quia adoptatus subiicitur curae patris qui ipsum adoptavit: sed hoc esse nequit: tum quia, id non est verum, nisi in arrogatione, et non in simplici adoptione: tum quia tunc quotquot subiicerentur curae spirituali alterius, ut Curati vel Pastoris, contraherent cum illo tale vinculum Matrimonii impeditivum, quod non est admittendum.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 42. n. 4. seqq.] 30. q. 3. cap. *Ita diligere. Unde inter eos* (fratrem et filios spirituales) *non arbitramur posse fieri quodlibet legale coniugium, quandoquidem nec inter eos, qui natura, et eos, qui adoptione filii sunt venerandae Romanae Leges Matrimonia contrahi permittunt.* Et c. 6. *Per adoptionem quaesita fraternitas eousque impedit nuptias donec manet adoptio.*

RESPONDEO dicendum, ex adoptione seu perfecta, seu imperfecta et simplici contrahi vinculum impediens Matrimonium, [Oxon. ib. n. 3.] habetur enim *Extra, De cognatione legali:* cap. unico, *Si qua per adoptionem soror mihi esse coeperit, quamdiu durat adoptio, inter me et ipsam nuptiae consistere non possunt.* [Magist. ib. d. 42. n. 7.] Quae lex cum non distinguat de arrogatione, et simplici adoptione, sed absolute pronunciet, adoptionem Matrimonium impedire, neque nos distinguere debemus. — *Deinde* filius adoptivus habitat in domo adoptantis, sicut filius naturalis: congruum ergo fuit per legem impedimentum inductum esse respectu adoptati, sicut et arrogati. — *Et denique* adoptatus tenetur revereri adoptantem ut patrem, eique succedere potest ab intestato. — Cum ergo in adoptione concurrant eadem motiva, propter quae inducta fuere impedimenta consanguinitatis et affinitatis, conveniens fuit, ut pariter per ipsam vinculum Matrimonii impeditivum contraheretur. Quod sane impedimentum primo lege civili inductum fuit, *L. Adoptivus ff. De ritu nupt.* et *Instit. de adoptione*; quam Lex Canonica deinde confirmavit, ut patet *ex allegatis capitulis.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 42. n. 3.] respondeo, haeredem alicuius declaratum, et qui periculo vitae exemptus fuit ab alio, non teneri cohabitare cum ipsorum benefactoribus, ut filius adoptivus habitare cum adoptante consuevit, ideo opportunum fuit lege caveri, ne inter adoptantem et adoptatum, et filios ipsius adoptantis Matrimonium esse posset, quia id in luxuriae incentivum cederet: et alioquin satis firmum esse consuevit amicitiae vinculum inter tales ex hoc capite; ideo ad amicitiae augmentum et extensionem congruum fuit statuere, ne ii possent inter sese Matrimonio copulari quoadusque adoptio durat.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib.] non distingui adoptionem ab arrogatione quoad cohabitationem et non cohabitationem cum adoptante aut arrogante, quia utraque actio praesefert regulariter cohabitationem adoptati cum adoptante, seu arrogante: sed magis in eo distinguuntur, quod arrogatus transit in ius arrogantis, non autem adoptatus in adoptantis commigrat potestatem, ut dictum fuit in *art.* 1. Iure igitur esse debet inter tales impedimentum Matrimonii, quia aliam et aliam amicitiam oportet vigere inter adoptatum et adoptantem, ac inter coniuges: illa enim amicitia est cum reverentia filiali ad patrem legalem; haec vero caret omnino tali reverentia. — [*Oxon.* 4. d. 40. n. 5.] *Et cum secundo arguitur*, quia tunc quotquot alterius curae subiicerentur, contraherent hoc vinculum Matrimonii impeditivum; *dico*, hoc esse manifeste falsum, quia caeterae subiectiones ad alios, sive spirituales, sive temporales, non habent annexam cohabitationem, ut adoptio in filium; ideoque prudenter Lege Civili et Canonica cautum fuit, ne inter tales Matrimonia celebrarentur.

ARTICULUS III.

UTRUM COGNATIO LEGALIS CONTRAHATUR SOLUM INTER ADOPTANTEM PATREM ET FILIUM ADOPTATUM.

Doctor, loc. cit. art. antec. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 57. a. 3.

RESPONDEO dicendum, *triplicem* esse lineam cognationis legalis: *prima*, est quasi descendentium inter adoptantem et adoptatum, et filios adoptati in linea recta. Quae cognatio perpetuum impedimentum inducit, et videtur sequi naturam consanguinitatis, impediens nimirum usque ad quartum gradum. *Secunda* est quasi transversalis, et oritur inter ipsum filium adoptatum et filium naturalem, vel filiam adoptantis. Et haec profecto cognatio non semper impedit Matrimonium, sed quamdiu durat, cessat autem adoptio per mortem naturalem, vel civilem adoptantis, emancipationem adoptati, aut alia ratione, qua adoptatus absolvatur a potestate adoptantis; *Tertia* denique, cognationis legalis linea est per modum eiusdem affinitatis, et insurgit inter uxorem patris adoptantis et inter filium adoptatum, et e contra inter uxorem filii adoptati et patrem adoptantem, ac etiam inter ipsas uxores adoptantis et adoptati, et hanc pariter legalem cognationem inducere perpetuum Matrimonii impedimentum, decens est.

QUAESTIO QUINQUAGESIMAOCTAVA.

DE IMPEDIMENTO FRIGIDITATIS, MALEFICII, FURIAE
VEL AMENTIAE, INCESTUS ET DEFECTUS AETATIS,
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de quinque impedimentis Matrimonii, scilicet, de impedimento frigiditatis, maleficii, furiae vel amentiae, incestus et defectus aetatis.

Et circa hoc quaeruntur quinque.

1. Utrum frigiditas Matrimonium impediat. — 2. Utrum maleficium. — 3. Utrum furia, vel amentia. — 4. Utrum incestus. — 5. Utrum defectus aetatis.

ARTICULUS I.

UTRUM FRIGIDITAS MATRIMONIUM IMPEDIAT.

*Doctor, Oxon. 4. d. 34. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 58. art. 1.*

VIDETUR frigiditas non impedire Matrimonium contrahendum. Si quidem [*Oxon. 4. d. 34. n. 1.*] ex dictis supra, *quaest. 48. art. 1.*, consensus Matrimonii effectivus non est consensus in copulam carnalem, unde 27. *quaest. 2.* dicitur, *Matrimonium non facit coitus, sed voluntas*: sed non alia ratione frigiditas posset Matrimonium impedire, nisi quia frigidi non valent exercere copulam carnalem; ergo quandoquidem haec copula de substantia non est Matrimonii, nec frigiditas statui potest Matrimonii impedimentum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Eatenus frigiditas Matrimonium contrahendum impediret, quatenus contrahentes obligarent se ad copulam carnalem: sed hoc est plane falsum; quia qui contraheret cum voluntate statim intrandi Religionem, vere contraheret, et tamen non obstrinxisset se ad copulam carnalem; ergo si contrahentes non obligant se ad copulam carnalem, frigiditas nequit Matrimonium impedire.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si frigiditas Matrimonii foret impeditiva, sequeretur, senes plerumque esse ineptos ad contrahendum, quia ut plurimum frigidi sunt et non idonei copulae carnali: sed hoc est falsum, quia Ecclesia permittit et senes Matrimonio copulari; igitur significat se rata et valida habere huiusmodi coniugia, alioquin certe non permissura.

4. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 8.*] Si alter contrahentium sciat frigiditatem coniugis, verum inter eos est Matrimonium, sicuti cum scitur conditio servitutis, valide contrahitur; ergo frigiditas non est simpliciter impedimentum Matrimonii. Unde *De frigidis et maleficiatis*, cap. *Consultationi*, dicitur, non esse separandum eum, qui scienter contraxit cum impotenti ad copulam.

CONTRA. *De frigidis et maleficiatis*, cap. *Finali* et cap. *Quod se-*

dem: Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio, sic qui impotentes sunt minime apti ad contraenda Matrimonia reputantur.

RESPONDEO, nomine *frigiditatis* intelligimus impotentiam coeundi: verum non solum ex hac naturali causa inhabilis est vir ad coitum, et mulier nequit carnaliter cognosci ob arctationem pudendi, sed etiam inhabiles possunt esse ad copulam carnalem ob impotentiam casualem, quae ex maleficio est, de quo *in seq. art.* Impotentia [*Oxon.* 4. d. 34. n. 2.] autem omnis simpliciter et perpetua, cui scilicet subveniri non potest per naturam vel artem, aut *praecedat* Matrimonium, aut *subsequitur*. Qua distinctione premissa, esto

PRIMUM DICTUM: [*Oxon. ib.*] omnis impotentia simpliciter et perpetua Matrimonium praecedens, simpliciter impedit contrahendum, et dirimit iam contractum. *Probatio*; Matrimonialis contractus est datio potestatis corporum pro copula carnali, si petatur: sed absolutē impotens carnaliter commisceri non habet potestatem exercendi actum copulae carnalis; ergo cum nequeat dare petenti, sicut se obligavit, non potest id promittere, nec proinde contrahere Matrimonium, in quo copula promittitur carnalis, si petatur. — *Deinde*, contrahens Matrimonium obligat se ad actum copulae carnalis, si petatur: sed talis actus est impossibilis habenti perpetuam impotentiam, etiamsi petatur; ergo obligat se ad impossibile: obligatio autem ad impossibile est nulla ex Lege divina; ergo Lex divina non approbat talem obligationem; ergo nulla est. — *Denique*, in tali contractu alter contrahentium intendit commutare potestatem sui corporis pro potestate corporis alterius; ergo putat alium e converso pariter posse commutare: sed revera non potest; ergo hic est error pertinens ad aliquid quod est per se requisitum ad contractum: eiusmodi autem errorem reddere contractum nullum, ostensum fuit, *q. 51. art. 2.*

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon. ib.*] impotentia reddendi debitum perpetua sequens Matrimonium consummatum non dirimit illud. *Probatio*: etenim potestas fuit iam tradita vere, et ille, cui fuit tradita, adiit eius possessionem; ergo amplius revocari non potest per quodcumque superveniens impedimentum. — *Dubitatur* hic an impedimentum incidens inter Matrimonium ratum et non consummatum perinde dirimat, ac adveniens ante Matrimonium ratum? Ex cap. 1. 33. q. 3. videtur dicendum, dirimere; nam ibi habetur, *coniugium confirmatur officio*; et sequitur post, *antequam confirmetur, impossibilitas officii solvit vinculum*. Sed contrarium verius videtur, [*Oxon.* 4. d. 31. n. 5. seqq.] quia Matrimonium ratum non solvitur, nisi per ingressum in Religionem ex Christi dispensatione; et tunc obligatio ad minus bonum commutatur in obligationem ad maius bonum; per Matrimonium igitur ratum, cum iam data sit potestas, non rescinditur haec datio de se valida, si impedimentum usus superveniat contractui. Difficile tamen est iudicare, quandoam impotentia subsequatur Matrimonium praecise, ut discernatur ipsum absolute non praecessisse, nisi quando aliquod membrum ad usum Matrimonii necessarium abscinditur. Sed in dubio praesumendum est absolute Matrimonium praecessisse, ut colligitur ex cap. *finali De frigidis et maleficiatis*.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon.* 4. d. 34. n. 4. seqq.] frigiditas viri et arctatio

mulieris, si sint perpetuae et insuperabiles, impediunt Matrimonium contrahendum, et dirimunt contractum, respectu illius personae cuius sunt ista impedimenta; nam non tantum casuale, sed etiam naturale impedimentum potest esse respectu unius personae, et non respectu alterius, quod maxime est verum de naturali impedimento mulieris. Quae resolutio patet per argumenta adducta *ad primam conclusionem*. Habens itaque impedimentum naturale perpetuum, et respectu cuiuslibet, debet manere sine spe coniugii; et tutum foret ei Religionem intrare; quia si post divortium cum prima uxore, ducat aliam, cum qua non occurrat sibi impedimentum copulae carnalis, cogetur redire ad priorem, quia ex eo palam fit, sententiam divortii de errore proditam, nullam coram Deo extitisse, ac primum Matrimonium verum et validum fuisse, quia impedimentum, quod putabatur perpetuum, tale non erat.

Qualiter [*Oxon. ib. n. 6.*] autem innotescere possit istius impedimenti perpetuitas, habetur *Extra, De frigidis et maleficiatis*, cap. *Laudabilem*, et c. *final.* oportet enim eos per triennium una commorari et dare operam actui copulae carnalis. Si autem post triennium reclamant, debent iurare cum septima manu idest, vir et uxor de scientia, et septem vicini proximi de fidelitate. Si accusanti uxori vir reclamatur, creditur viro, qui caput est mulieris, *ibidem cap. i.* Si vir accusat, incumbit sibi probatio modo praedicto.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. ib. n. 7.*] consensum effectivum matrimonii non esse consensum in carnalem copulam explicite; sed tamen oportet contrahentes in actum illum consentire implicite, seu habitualiter et casu quo petatur. Simpliciter autem impotens exercendi copulam carnalem in illam non consentit, ne implicite quidem et conditionaliter, quia id sibi est impossibile, atque ita si in copulam utcumque eius consensus ferretur, ad impossibile se obligaret.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. i. 7*] aliud esse de contrahente cum animo ingrediendi Religionem, aliud de impotente simpliciter dare operam copulae carnali; quia ille, licet non permutet corpus suum cum obligatione ad reddendum debitum si petatur pro tempore determinato, quod ipsi conceditur ad deliberandum, neque tenetur sibi praeiudicare; tamen tenetur pro aliquo tempore indeterminato, in casu quo non profiteatur; at impotens nequit pro ullo tempore seipsum obligare respectu impossibilis, cum habeat impedimentum perpetuum.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] senes valide contrahere posse Matrimonium, nisi sint adeo impotentes, ut nequeant Matrimonium consummare: tunc enim profecto valide non contrahunt, cum habeant impedimentum, quod iure naturali repugnat isti contractui; fieri tamen potest, ut aliqua posset consentire in senem impotentem ad cohabitandum sicut frater et soror, et ita forte multae magis desponsant divitias, quam personas.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. i.*] *assumptum* non videri admittendum, quia cum impotentes nequeant esse duo in carne una, nequit inter eos fieri translatio corporum, ut ex fine huius contractus et institutione requiritur; ac proinde nec valide celebrari contractus; quia non potest celebrari ut abstrahitur a suo fine in actu et in habitu, quamvis valide queat celebrari ut abstrahitur a suo fine in actu; quia potest acquiri dominium rei, cuius finis est certus usus, quamvis dominus ea

non utatur ad talem finem, tamen requiritur ut sit apta ad talem finem, alias non foret materia pertractabilis per contractum, cuius nullus posset esse usus, neque consequenter dispositio, aut dominium; hoc autem perinde est verum, seu impotentia fuerit scita, seu ignorata. *Et cum subditur* de conditione servitutis scita, quae Matrimonium non vitiatur; *dico*, [Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 7. seqq.] id verum esse, quia tunc alter contrahentium transfert dominium sui corporis pro illo modico, quod in ipsum servus valet transferre; nulla ergo ei fit iniuria, qua certe afficeretur, si putans contrahere cum libero inveniret esse servum. Sed per hoc quod unus sciat alterum contrahentium esse impotentem, non facit eum esse materiam idoneam matrimoniali contractui; quia licet scienti non fiat iniuria, impotens nihilominus nequit transferre dominium sui corporis quoad actum, seu habitum; et ideo valide non potest inter tales celebrari contractus.

Ad id quod additur [Magist. Hiquaeus sup. d. 34. n. 33.] Ex cap. *Consultationi*, ubi Lucius III. agit de eo, qui scienter contraxit cum arcta, dicit Matrimonium esse nullum; unde concludit: *ut quas tamquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores*. Si ergo non possunt esse uxores, nullum fuit Matrimonium inter eos, ex quo titulus uxoris innascitur. Idem dicit Coelestinus III. cap. *Laudabilem*, scilicet, esse separandum eum, qui frigiditatis morbo laborat, a foemina quam duxit, postquam impedimentum fuerit legitime probatum, quia nulliter contraxerunt. Subdit tamen: *Quod si ambo consentiant simul esse, vir eam etsi non uxorem saltem habeat ut sororem*. Sive igitur sciatur, sive ignoretur, perpetuum Matrimonii impedimentum reddit contractum nullum, nec matrimonialis est appellandus, quandoquidem virtute illius feminae haud sint uxores, sed potius sorores, ob cohabitationem, mutuaque dilectionem.

ARTICULUS II.

UTRUM MALEFICIUM POSSIT MATRIMONIUM IMPEDIRE.

Doctor, Oxon. 4. d. 34. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 58. art. 2.

VIDETUR maleficium non posse Matrimonium impedire. Etenim [Oxon. 4. d. 34. n. 1.] si maleficium Matrimonio foret impedimento, deberet per ipsum induci impotentiam perpetuam coeundi: sed maleficium non inducit perpetuam impotentiam; maleficium enim cessat vel per destructionem eius, vel per Ecclesiae exorcismos, et subinde maleficiatus curatur; igitur non est perpetuum, et consequenter Matrimonium non impedit.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 35. n. 6.] Diabolus secundum naturam est praestantior et potentior omnibus corporibus et hominibus invocantibus eum; ergo nequit arctari per herbas, lapides et verba, quibus malefici utuntur ad incantationes; igitur maleficium non est impedimentum adeo firmum et perpetuum, ut Matrimonium contrahendum impedire queat et contractum dirimere.

3. PRAETEREA. [Report. ib.] Diabolus est super totam naturam cor-

poralem; ergo si impedire valeret actus generativae potentiae, pariter id posset efficere respectu caeterarum potentiarum naturalium: sed constat, per maleficia non impediri actus vegetativae et nutritivae et aliarum potentiarum; ergo neque generativam impedire potest.

4. PRAETEREA. Sacramentum Matrimonii est opus Dei a Christo institutum: sed non videtur verisimile, opus Dei impediri per opera diaboli; quia tunc imbecillior respectu fortioris se praevaleret; ergo maleficium, quod est opus diaboli, nequit Matrimonium impedire.

5. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 5. q. 2. n. 1. 17.] Ioannis, 8. de diabolo dicitur, *Homicida erat a principio et in veritate non stetit*: hinc pater mendaciorum iure appellatur; igitur non est putandum, ipsum diabolum servaturum promissa Magis, et perpetuo impediturum usum Matrimonii; ergo maleficium non est Matrimonii perpetuum impedimentum.

CONTRA. 33. q. p. cap. 4. *Si per Sortiarias atque maleficas occulto, sed numquam iniusto Dei iudicio permittente, et diabolo praeparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eveniunt, etc., ut per exorcismos aliaque Ecclesiastica munia sanari procurent. Quod si forte sanari non potuerint, separari valebunt*; igitur maleficium impedit Matrimonium contrahendum et dirimit contractum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 34. n. 4. seqq.] maleficium impedire Matrimonium contrahendum, et iam contractum dirimere, respectu illius personae, quae impedimento affecta est; fieri enim potest ut quis sit maleficiatus respectu unius foeminae, liber vero quoad alias, et expeditus et idoneus carnali copulae exercendae. Haec solutio probatur iisdem fundamentis, quibus convincitur impotentiam naturalem irritare Matrimonium contractum, et impedire contrahendum. Siquidem quacumque de causa reddatur quis impotens, perinde est; quia ex aequo frustratur Matrimonium suo fine, et subinde subsistit inhabilitas ad contractum. Nam [*Report.* 4. d. 35. n. 4. seqq.] hoc impedimentum non ideo irritum reddit contractum, propterea quod ab hac vel illa causa procedit, sed quia obstat fini, ad quem Matrimonium ex sui natura ordinatur.

Sed qua ratione maleficia per diabolum fieri queunt? *Respondeo*, [*Report.* ib. n. 6. — *Oxon.* ib. n. 4. seqq.] cum diabolus sit supra totam naturam corporalem, si permittatur sibi, et non impediatur a Deo vel bonis Angelis, de facili impedire potest usum debitum membrorum, ne exercere valeant aliquem actum in quem illa membra possent nisi forent impedimenta. Id autem impedimentum a spiritibus malignis inducitur vel per motum localem, vel per sensuum illusionem, vel aliqua alia ratione nobis ignota. Perditi igitur aliqui homines pactum ineunt cum diabolo; qui subinde ad maleficia perficienda invocatus, mox accurrit, et assistit signo alicui sensibili, in quo constituitur maleficium a Magis, et tamdiu perseverat torquere vel impedire usum membrorum maleficiati, quamdiu signum illud sensibile, vel maleficium persistit; servant enim maligni spiritus promissa, non quia veraces sint, sed ut ea de causa alii eis credant et adhaereant; nam si initis pactionibus non starent, non invenirentur qui illis vellent servire, et pacisci cum ipsis; ut igitur colantur ab iis cum quibus ineunt foedus, repraesentant quae promiserunt; ex ingenti enim eorum superbia praecipue appetunt honores divinos. Deus autem ea fieri permittit, et sinit eos exercere potestatem ad vexandos homines vel impediendos aliquos actus in quos naturaliter possent, iuxta

voluntatem et directionem Magorum, vel propter peccata eorum qui talia patiuntur, vel aliis de causis occultis.

Porro [Oxon. ib. n. 4.] duplex est remedium amovendi haec impedimenta per daemones inducta. *Primum* orationes sunt Sanctorum, Exorcismi Ecclesiae, expiatio peccatorum per Poenitentiae Sacramentum. Quod si istud non succedat, et Deus nolit exaudire orationes, *aliud remedium* adhiberi potest; nimirum si quis sciret signum sensibile cui alligatum est pactum daemonis, illud destruere; eo enim destructo cessat omnis potestas diaboli circa maleficiatum; propterea quod Deus non permittit eum uti sua potestate, nisi inquantum ligatur per maleficium ex vi initae pactionis cum malefico.

Ex [Oxon. ib.] quibus liquet, inanem esse illam quaestionem, an liceat destruere maleficium animo curandi maleficiatum? Non solum enim id facere licet, sed est etiam meritum destruere opera diaboli. Neque in tali facto evenit aut suspicari potest, eum qui sic agit obnoxium esse infidelitati, aut aspergi flagitio, quia destruens non acquiescit operibus malignis, sed credit daemonem posse et velle vexare maleficiatum quoad usque tale signum perseverat; sed eo destructo impositurum finem vexationi.

Caeterum [Oxon. ib. n. 5.] maleficii impedimentum in aliquo convenit cum impedimento frigiditatis, et in aliquo differt; convenit quidem, quia utrumque impedit Matrimonium contrahendum et dirimit contractum, ut dictum est; sed differt, quia post pronunciatam divortii sententiam habenti impedimentum maleficii licet contrahere cum alia, quam si carnaliter cognoscat, non tenetur redire ad primam, quia maleficiatus respectu unius non propterea tangitur maleficio quoad alias; est enim maleficiatus iuxta mentem malefici exigentis operationem diaboli virtute initae pactionis; etsi autem maleficus voluerit maleficio subiectum perpetuo destitui potestate coeundi cum ista, non tamen cum aliis foeminis. Sed obnoxium impedimento frigiditatis talis est respectu omnium; quod si ducens aliam eveniat, ut impeditus non sit, cogitur reverti ad priorem, ut dictum fuit *art. praec.*

Sed [Oxon. ib. n. 6.] qua ratione innotescere potest, aliquem nequeunt cognoscere uxorem, magis isto, quam illo impedimento laborare? *Respondendo*, difficulter id scribi posse, nisi inspectione corporis; ut si aliquod instrumentum necessarium desit, vel ex complexione, iudicio Medicorum, signa appareant frigiditatis in viro. Quod si nihil tale ex diligenti perquisitione deprehendatur, et nihilominus inhabilis inveniatur cognoscendae uxori, praesumendum est, maleficio contactum esse.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [Oxon. ib. n. 4. 6.] si maleficium destrui possit, ut maleficiatus curari per orationes Sanctorum et exorcismos Ecclesiae, utique non impedire Matrimonium contrahendum, aut dirimere contractum; at nihilominus si per triennium perseverare contingat, praesumi esse perpetuum, uti de impedimento naturali dictum est *art. praec.*

AD SECUNDUM, [Report. 4. d. 35. n. 6. — Oxon. 4. d. 34. n. 4.] concedo daemones arctari et constringi non posse per res ullas corporales ad facienda ea, quae malefici petunt ab illis, neque rursus constringi, quasi curae eis sit servare pacta et esse veraces; sed cum ingenti agantur ambitione et superbia tumeant et invidia tabescant, quibusvis modis possunt

satagunt addiscere, qui divinos honores eis deferant et colant, ideoque ad irretiendum incautos, et detinendum sub eorum tyrannide perditos homines, servant pacta inita cum maleficis, et Deo permittente vexant quicumque maleficio afficiuntur, secundum quod voluntas Magorum exprimitur in signis sensibilibus, in quibus maleficia constituuntur.

AD TERTIUM dico: [*Report. ib.*] sicuti per daemones impeditur vis generativa, ne in actum exeat, ita nullo negotio impediri posse actus aliarum potentiarum, si Deus permetteret. Sed plerumque non ita evenit; quia tunc homines perimerentur; Deus autem negat talem potestatem diabolo, qui si suae malitiae obsecundare permetteretur, omnes homines occideret.

AD QUARTUM patet ex dictis *in solutione*; nam non quia opera diaboli sint efficaciora operibus Dei, [*Oxon. ib. n. 4.*] ille Matrimonium impedit, sed quia Deus id diabolo permittit iusto iudicio, vel ob peccata eorum, vel alia de causa altiori.

AD QUINTUM respondeo ex dictis *ad secundum*; [*Oxon. ib.*] quia diabolus servat promissa, et stat pactis initis cum perditis hominibus, propter ipsius malitiam, et non quia verax sit, cum maxime delectetur mendaciis, sitque pater mendaciorum et princeps tenebrarum.

ARTICULUS III.

UTRUM FURIA IMPEDIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 42. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 58. a. 3.

VIDETUR furia non impedire Matrimonium. Etenim furia non impedit Matrimonium spirituale; [*Oxon. 4. d. 4. q. 4. n. 1.*] ergo multo minus impedire potest Matrimonium carnale, cui in multis praecellit spirituale. *Probatum assumptum*: furiosus est capax Baptismi, vereque baptizatur, rite Ministro Baptismum conferente: sed Baptismus est quoddam Matrimonium spirituale, quia anima desponsatur Deo; ergo pariter desponsari potest furiosus Matrimonio carnali.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 42. n. 4.*] Eatenus furia Matrimonium impediret, quatenus furiosus esset impotens cognoscendi carnaliter uxorem, ut frigidus et maleficiatus: sed furia regulariter non impedit copulam carnalem; ergo neque Matrimonium.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ut aliquod impedimentum obstat Matrimonio contrahendo, et dirimat contractum, oportet esse perpetuum, ut patet ex dictis, *art. 1. et 2.*: sed furia non est perpetua, cum furiosi subinde habeant lucida intervalla; ergo furia non est Matrimonii impeditiva.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Nullum est Matrimonium, qui non sequitur ad legitimum contractum coniugum: sed furiosi non sunt habiles legitimo contractui ineundo; ergo neque Matrimonium contrahere possunt, et per consequens recte in furia constituitur Matrimonii impedimentum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 34. n. 5.*] furiam aut praecedere, aut subsequi Matrimonium contractum. Et quidem si sequatur, non dirimere, quia, ut dictum fuit *art. 1. conclusione 2.*, talis contractus vere fuit initus et perfectus, et tradita vicissim potestas corporum; ergo furia su-

perveniens nequit talem contractum rescindere. [*Oxon.* 4. d. 42. n. 4.] Si vero furia Matrimonium contrahendum praecedat, omnino Matrimonium impedire pro tempore quo durat, certum est; cum enim furiosus tunc careat usu rationis, non ducitur notitia ad contractus validitatem necessaria; ergo consensus, quem praestat dum contrahit, est involuntarius, ex 3. *Ethic.*, cap. 2. et 3. igitur nullus est is contractus, quia involuntarie initus, nec translata fuit mutua corporis potestas, cum nulla alia ratione transferri queat, quam per actum liberum voluntatis. Furiosus igitur pro tempore furiae nequit Matrimonium contrahere. Si tamen furiosus lucida habeat intervalla, pro tempore quo furia non agitur, potest rite et valide contrahere, quia valet sui corporis potestatem in coniugem transferre et itidem accipere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, declaratum fuisse q. 64. art. 3. part. 12. [*Oxon.* 4. d. 4. n. 1. seqq.] qualiter furiosi sint baptizandi, quia si per intervalla redeant ad mentem, Minister expectare debet eum temporis articulum, si nulla aliunde urgeat necessitas, quo ea, qua par est, devotione Baptisma suscipiatur; sed si in perpetuam amentiam aliquem incidisse constet, expedit, ei Baptismum conferre, ne periculo exponatur damnationis. — *Cum igitur arguitur*: perpetuo furiosus potest baptizari; ergo et Matrimonium valet contrahere; *neganda est consequentia*. — *Et cum probatur*, quia Baptisma quoddam est Matrimonium spirituale; [*Oxon.* ib. n. 6.] dico, in Baptismo magis proprie fieri adoptionem in filium, quam Matrimonium celebrari. Nam parvulus nequit Matrimonium contrahere, cum careat usu rationis ad contractum omnem necessario; potest tamen adoptari in filium; quia in adoptione sufficit actus adoptantis, quamvis nullum habeat adoptatus. Licet ergo furiosus baptizari queat, sitque baptizandus, nisi alias inhabilis probetur, non tamen uxorem ducere potest; nec perfici per ipsum matrimonialis contractus.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 42. n. seqq.] non propter eam, quae adducitur causa, furiam impedire Matrimonium, sed quia furiosus caret usu rationis, ac proinde est inhabilis ad legitime perficiendum aliquem contractum. Si tamen contingat Matrimonium perfectum esse per intervallum aliquod lucidum furiosi, pariter est sibi ab uxore debitum reddendum cum usum habet rationis, non autem pro tempore furiae tenetur; quia tunc furiosus nescit petere ex iure suo, sed sicut brutum ruit in coitum, et periculosum esset alteri coniugi illi tunc morem gerere.

AD TERTIUM patet ex dictis, [*Oxon.* ib. n. 4. seqq.] quia si furia non est perpetua, sed subinde per intervalla deserit furiosum, pro eo tempore tantum Matrimonium contrahendi habet potestatem.

ARTICULUS IV.

UTRUM INCESTUS, QUO COGNOSCIT QUIS SOROREM UXORIS SUAE, MATRIMONIUM DIRIMAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 41. — *Report. ib.* — *S. Thom.*,
in *Supplem.* 3. p. q. 58. a. 4.

RESPONDEO ex dictis q. 55. art. 6.: [*Oxon.* 4. d. 41.] aut incestus cum sorore uxoris suae praecedit Matrimonium, ut si post sponsalia

carnaliter commiscerentur, aut sequitur Matrimonium ratum. Si praecedit, dicendum est, omnino impedire Matrimonium contrahendum; nam Ecclesia illegitimos declaravit affines ad contrahendum in eodem gradu, quo consanguineos illegitimavit, ut diserte habetur *Extra, De consanguinitate*, cap. *Non debet*. Sed si consanguinei in eo gradu contrahant, nullum est Matrimonium, quia irritus est contractus; ergo et irritus quoque est contractus affinium, si id facere attentent, praesertim eorum, qui propria affinitate se contingunt, quae ex copula sequitur carnali.

Quod si incestus Matrimonio consummato, [*Oxon. ib.*] vel etiam rato superveniat, contractus minime rescinditur, quia non debet puniri uxor innoxia ob peccatum viri sui; privatur tamen vir iure petendi debitum; petenti tamen uxori reddere tenetur, ut dicitur *Extra, De eo qui cognovit*, cap. *Transmissae nobis*, et insuper absque spe coniugii debet manere, si uxori superstes fuerit. Quod vero neque Matrimonium ratum rescindat superveniens incestus, exinde patet, quia Christus Matrimonium ratum voluit esse solubile non alia de causa, nisi per ingressum Religionis, in quo minus bonum in melius commutatur; igitur incestus non est causa dissolutionis Matrimonii rati.

ARTICULUS V:

UTRUM DEFECTUS AETATIS IMPEDIAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 36. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 58. a. 5.

VIDETUR defectus aetatis non impedire Matrimonium. Etenim [*Oxon. 4. d. 36. q. 2. n. 1.*] nulla est repugnantia aliquem accipere potestatem super aliqua re, priusquam possit ea uti: sed in contractu matrimoniali transfertur mutua potestas corporum contrahentium, et datur vicissim usus eorundem corporum, sub conditione si petatur; ergo antequam quis possit uti corpore alterius ad procreandam prolem, valet admitti in possessionem illius corporis; puer igitur Matrimonium contrahere potest. — *Confirmatur*, quia aetas puerilis non impedit susceptionem Ordinis: sed in Ordinis susceptione confertur ordinato potestas exequendi actum Ordinis, quo initiatus est, et actum tunc per illam exequi non potest; ergo pariter et valide transfertur potestas corporis, esto pro tunc non sit tempus utendi tali potestate. — *Confirmatur* etiam, [*Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 4.*] quia inter B. Virginem et Ioseph fuit verum Matrimonium, ac vere proinde translata mutua potestas corporum, in filiorum procreationem: sed nusquam fuit datus eorundem corporum usus, nec poterat dari, quia B. Virgo virginitatem voverat; ergo consistere optime potest Matrimonium per translationem potestatis corporum absque usu; igitur cum ita eveniat in pueris, inter eos contrahi potest verum Matrimonium.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 34. n. 4. — d. 36. q. 2. n. 2.*] Ut impotentia coeundi impediat Matrimonium, oportet esse perpetuam et insuperabilem per artem et per naturam: sed aetas puerilis non perpetuo impedit copulam carnalem, sed tantum pro statuto tempore, quo elapso,

sunt naturaliter habiles filiis procreandis; ergo pueri contrahere possunt Matrimonium.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 30. q. 2. n. 5.] Contrahentes cum proposito statim vovendi castitatem, vere contrahunt; cum enim translatio haec mutua corporum involvat copulam carnalem tantum sub implicita conditione si petatur, valent contrahentes cedere iuri proprio, et vovere se nusquam debitum petituros: sed hoc ipso quod pueri inter se contrahunt, et aliquis cum puero cedit iuri petendi copulam carnalem ad tempus; ergo subsistere poterit inter eos legitimus contractus matrimonialis.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 36. q. 2. n. 1.] *De frigidis et maleficiatis*, cap. *Quo Sedem: Sicut puer* (inquit Alexander III.) *qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio, sic qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda Matrimonia reputantur*; sicut igitur impotentes debent manere sine spe coniugii tamquam perpetuo inhabiles Matrimonio contrahendo, ita et inhabiles sunt pueri pro tempore puerilis aetatis. Idem habetur *Extra, De desponsat. impub. cap. a Nobis*.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 2.] puerilem aetatem impedire Matrimonium, adeo ut talium nullus atque irritus sit contractus, quatenus est mutua translatio potestatis corporum de praesenti. *Aliqui* arbitrantur, puerilem aetatem Matrimonium impedire, propter defectum rationis, quae adhuc non sufficit ad consensum illum rite perficiendum. — *Quod non videtur subsistere*; quia aliquis prius habere potest discretionem sufficientem ad Matrimonii intentionem, quam sit in ipso potentia proxima generandi, ob quam quis evadit habilis coniugio ineundo. Ratio ergo huius impedimenti ex impotentia accipienda est; quemadmodum enim impotentia perpetua inhabilitat ad Matrimonium, ita etiam impotentia in pueris ad tempus inhabilitat; quia contractus iste ex sui natura est mutua datio corporis potentis aut habilis ad generationem, seu ad copulam carnalem, si petatur; constat autem puerum nequire taliter tradere alteri, aut accipere potestatem corporis; ergo si contrahant, non est contractus matrimonialis, quia non transit super materiamabilem. Iure ergo naturali et divino contractus iste est nullus, perinde ac contractus habentium simpliciter impotentiam coeundi.

Tempus porro pubertatis universim in masculo est tempus quatuordecim annorum; [*Oxon.* ib.] foeminae vero duodecim; sed tamen aliquando malitia supplet aetatem, et complexio praevenit tempus regulare. Et tunc ex quo habent pueri potestatem istam et discretionem sufficientem ad debitum consensum, contrahere queunt, cum habeant quod dent, et consensum sufficientem, et signa: de quibus *Extra, De desponsat. impub. cap. Puberes* et cap. *Continebantur* et cap. *ex litteris*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* ib.] quemque posse habere potestatem alicuius rei, citra usum illius, et vicissim in alium transferre potestatem, quam habet, sine usu. Sed puer durante pueritia, non habet potestatem, quam in alterum transferat, prolis procreandae; ideo, etsi polliceri possit, se hanc potestatem daturum tempore opportuno, et ita contrahere sponsalia, ut dicitur cap. finali, *De despons. impuberum*, tamen nullatenus de praesenti transferre valet in alterum quod non habet, nisi fortasse malitia suppleat aetatem in viro, et prudentia in puella, ut dicitur *ibidem*. — *Ad primam confirmationem*

dico, longe disparem esse rationem de Ordine et Matrimonio. Nam [Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 3.] recipiens Ordinem est dispositus ad ministrandum in determinato gradu in Ecclesiastica Hierarchia; non est igitur inconueniens aliquem esse dispositum ad talem actum priusquam illum exercere queat. Sed in Matrimonio datur de praesenti potestas corporis ad usum copulae carnalis, si petatur; necessario igitur talis dans debet esse habilis ad talem actum; alioquin non transferret sui corporis potestatem ad illum, neque vicissim acciperet. *Ad secundum* patet ex dictis, quia coniuges illi erant habiles ad generationem, quamvis numquam foret inter ipsos copula carnalis futura.

AD SECUNDUM *principale respondeo*, [Oxon. 4. d. 36. q. 2. n. 2.] quamvis aetas puerilis non perpetuo impediatur copulam carnalem, quia adveniente pubertate generare queunt, nihilominus pro ea aetate non esse habiles ad matrimonialem contractum; quia non terminatur ad corpus generationi aptum proxime, quod est essenziale isti contractui, per quem commutatur potestas corporis unius in potestatem corporis alterius ad usum carnalis copulae, si petatur. Fertur ergo assensus iste essentialiter in corpus habile ad generationem proxime; puer autem tantum remote est generationi habilis. Nisi ergo adveniat pubertatis tempus, iure naturali et divino impeditur, ne contrahere queat, sicuti impediuntur perpetuo impotentes, frigidi nimirum et maleficiati, qui curari non possunt tempore triennii.

AD TERTIUM dico, [Oxon. ib.] pueros cedere non posse iuri petendi debitum, pro aetate puerili, quia nemo cedit iuri quod non possidet, vel non acquisivit. Nequit ergo interpretaari in tali contractu cessionem iuris intervenire; sed magis vigere, et adesse impedimentum iuris acquirendi de praesenti; ac proinde nullum repraesentandum fore eiusmodi contractum, per quem essentialiter acquiritur tale ius, seu potestas utendi corpore ad usum prolis procreandae.

QUAESTIO QUINQUAGESIMANONA.

DE DISPARITATE CULTUS QUAE MATRIMONIUM IMPEDIT,
IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de disparitate cultus quae Matrimonium impediat.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum fidelis possit contrahere Matrimonium cum infideli. - 2. Utrum inter infideles sit Matrimonium. - 3. Utrum coniux conversus ad fidem possit commanere cum uxore infideli nolente converti. - 4. Utrum possit uxorem infidelem relinquere. - 5. Utrum ea dimissa possit aliam ducere. - 6. Utrum propter alia peccata vir possit dimittere uxorem sicut propter infidelitatem.

ARTICULUS I.

UTRUM FIDELIS CONTRAHERE POSSIT CUM INFIDELI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 39. — Report ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 59. art. 1.*

VIDETUR licitum, esse fideli contrahere Matrimonium cum Infideli. Etenim [Oxon. 4. d. 39. n. 1.] *Genes. 41.* legitur, Iosephum duxisse in uxorem Aseneth filiam Putipharis, quae profecto mulier erat infidelis, et addicta cultui inanum deorum, Ioseph vero fidelis erat et veri Dei cultor. Moyses quoque, ut habetur *Exodi 2.*, accepit filiam Ietro Sacerdotis Madian: quod vero ea mulier fuerit infidelis probatur ex hoc, quia cum vellent redire in Aegyptum, Moysi circumcidenti filium suum, dixit, *sponsus sanguinis mihi es.* — *Et si dicatur*, [Oxon. ib. n. 2. 4.] verum tunc Matrimonium inter illos extitisse, quia non aderat Lex positiva declarans inhabilem fidelem ad contrahendum cum infideli; *contra*, saltem tunc fuit eadem ratio naturalis, quae nunc est causa illegitimanditales personas; ergo fideles illi debuerunt abstinuisse a Matrimonio infidelium foeminarum.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] *Esther 2.* narratur, qualiter Esther hebraea nupsit Assuero Regi Gentili. Et 3. *Regum*, cap. 11. habetur, Salomonem accepisse complures uxores, inter quas fuit filia Pharaonis Regis Aegypti; sed et duxit Moabitidas, Ammonitidas, Idumaeas, Sydonias et Hetithaeas; igitur licet fideli contrahere Matrimonium cum infideli.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 26. n. 19.] Matrimonium fuit institutum a Deo in statu innocentiae quatenus est in officium naturae, et post lapsum indultum fuit, ut esset quoque in remedium incontinentiae: sed secundum utrumque finem contractus iste potest esse communis fideli et infideli, quia uterque habet eandem naturam; ergo licitum est fideli contrahere cum infideli.

4. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 39. n. 1.] Secundum Apostolum 1. *Ad Corinth. 7.* *Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum eo, non dimittat eam;* ergo dispar cultus non dirimit

Matrimonium contractum; igitur nec prohibet contrahendum; nam si propter aliquem bonum finem honeste servatur, propter eundem finem honeste contrahi potest.

CONTRA. [Oxon. ib.] *Esdrae primo*, cap. 9. et 10. legitur, fuisse coniugia contracta a filiis Israël cum alienigenis. Praeterea 2. *Corinth.* 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus; quæ enim participatio lucis ad tenebras, aut quæ pars fidelis cum infideli?* Igitur dispar cultus impedit Matrimonium contrahendum.

RESPONDEO. [Oxon. ib. n. 5.] Matrimonium vel simpliciter et absolute intelligitur esse inter aliquos, vel licite et honeste; quia multa simpliciter fiunt, quæ nihilominus illicite perpetrantur. Sit ergo PRIMUM DICTUM: inter fidelem et infidelem potest esse absolute Matrimonium, et etiam potest reperiri licite et honeste. *Probatur* utrumque per auctoritatem Apostoli praellegatam 1. *ad Corinth.* 7. *Vir fidelis non dimittat uxorem infidelem, quæ consentit habitare cum eo.* Si enim inter eos simpliciter non esset Matrimonium; igitur Apostolus suaderet fornicationem; quod nemo dixerit; sic etiam, si tale Matrimonium non foret licitum et honestum, Apostolus ad perseverandum in illo fideles non hortaretur. Potest igitur esse Matrimonium simpliciter inter fidelem et infidelem, et etiam licite et honeste exerceri.

SECUNDUM DICTUM: [Oxon. ib.] Iure divino potest contrahi Matrimonium inter fidelem et infidelem. Nam Matrimonium contractum inter infideles manet post conversionem alterius, modo conversus cohabitaret sine periculo subversionis: sed ex Iure divino non magis habetur quod contractus novus matrimonialis sit nullus inter fidelem et infidelem, quam quod per conversionem alterius irritetur prior contractus; quia non posito novo impedimento, qui potest esse alterius coniux per priorem contractum adhuc perseverantem, potest etiam per contractum de praesenti se alteri tradere; ergo Iure divino non interdicatur fidei contrahere Matrimonium cum infideli.

TERTIUM DICTUM: [Oxon. ib. n. 7.] quod fidelis nequeat contrahere cum infideli, de Iure positivo Ecclesiae est; adeo ut contra id statutum contrahentes, nullum sit Matrimonium; Ecclesia enim illegitimos declaravit fideles ad contrahendum cum infidelibus: sed civilis contractus initus a personis illegitimis est irritus; ergo simpliciter fidelis non potest contrahere cum infideli. *Assumptum patet* 18. q. 1. cap. *Sic enim*, et cap. 15. scribitur: *Cave, Christiane, Gentili, aut Iudaeo filiam tuam tradere; Cave, inquam, Gentilem, aut Iudaeam, atque alienigenam, hoc est, Haereticam, et omnem alienam a fide tua uxorem accersas tibi.*

Et porro [Oxon. ib. n. 5.] id per Ecclesiam rationabiliter statutum esse, ex eo constat, quia Matrimonium inter fidelem et infidelem, esto posset simpliciter contrahi, cum id iure non interdicatur divino, nihilominus nequit congrue et honeste celebrari. Etenim minime honestum est, fidelem contrahere cum aliquo, ubi bonum prolis complete obtineri non potest. Nam bonum prolis non est ipsa prolis procreatio tantum, sed potius educatio ac cultum veri Dei, et institutio verae et catholicae Religionis, extra quam nulla est salus. Parens autem infidelis satageret filios instruere iisdemque erroribus imbuere, quos ipse profitetur et credit; vel saltem impediret, ne ea qua par est diligentia religiose educaretur proles. In eiusmodi ergo Matrimonio non affulget spes conse-

quendi complete bonum prolis. — *Rursus*, honestum non est, fidelem conubium contrahere, cui contractui non sit annexum Sacramentum fidei Christianae, et etiam ubi non sit bonum Sacramenti, idest, indissolubilitas: coniugium autem Christianorum natum est habere haec bona: at cum infideli initum est dissolubile, ut dicetur *in sequentibus*.

AD ARGUMENTA. [Oxon. ib. n. 7.] Quantum attinet ad *duas primo* obiectas *auctoritates*, dicendum, non extitisse tunc legem aliquam positivam, qua illegitimi declararentur fideles ad contrahendum cum infidelibus. — *Et cum arguitur contra*, quia aderat eadem ratio naturalis illegitimandi fideles quae nunc; *respondeo*, in casibus, de quibus arguitur, fortasse suberat spes, ut lucraretur coniux infidelis per virum fidelem; vel certe urgebat necessitas fugiendi maius inconveniens cum certa confidentia de adiutorio divino, quo stante fidelis non subverteretur per infidelem. Et iisdem sane recurrentibus causis pariter liceret hodie fideles contrahere cum infideli, nisi foret superaddita illegitimatio Ecclesiae. Quapropter dicimus; non oportet ordinationem Ecclesiae fundari super naturalem rationem necessariam, sed satis est, ut sibi probabilis occurrat.

Ad tertium auctoritatem, [Oxon. ib.] ex 2. *Esther* dico, ipsam Estherem licite nupsisse Regi Assuero; quia tempore Legis Mosaycae non fuit interdictum coniugium cum alienigenis, nisi cum illis Chananaeis, quos Deus voluit funditus extirpari.

Ad illud de Salomone, concedo, [Oxon. ib.] pessimum et ingratissimum hominem Deo suo, non solum in eo peccasse, quia alienigenas duxit contra legem, etiam ex gentibus speciali mandato prohibitis, sed etiam in multitudine mulierum; siquidem habuit, secundum unam litteram, 700. uxores, quasi Reginas et 300. concubinas, cum tamen lex diceret, specialiter de Rege, *Deuter. 17. Non habebit uxores plurimas, quae alliciant animum eius*. Quod forte Dei instinctu scripsit Moyses propter malitiam istius praevisam, ut exinde si non compesceretur, saltem confunderetur, ne alii eum imitarentur. Et quod peius est, copulatus est eis amore ardentissimo, in tantum ut faceret eis idola et templa ad cultum inanum deorum, quibus illae mulierculae addictae erant. Unde non sine causa subiunxit Moyses, *quae alliciant animum eius*. Et haec omnia aggravat singularis ingratitude, ob sapientiam eminentem sibi subito a Deo concessam. Ita quod ista auctoritas non requirit responsionem, sed solum detestationem.

AD TERTIUM argumentum, [Oxon. ib. n. 5.] quod procedit per rationem, patet responsio ex dictis in 2. *conclusionione*. Etenim Iure divino licitum foret fidei contrahere cum infidelibus; id enim interdictum non fuit, cum iste contractus a Deo institueretur; sed ecclesia vetuit id fieri, ob motiva adducta in 3. *conclusionione*, non utcumque utique prohibens, sed illegitimos declarando fideles respectu infidelium, in tantum ut aliter facientes, sine legis dispensatione, aut Ecclesiae permissione, simpliciter nullus sit matrimonialis contractus.

AD QUARTUM respondeo, [Oxon. ib. n. 6.] ipsum Apostolum *loc. cit.*, adducere eius rei causam. Nam suadens viro fidei habitare cum uxore infideli, et e contra, *Salvabitur*, inquit, *vir infidelis per mulierem fidelem*, et e converso. Servare igitur Matrimonium prius contractum, est occasio convertendi coniugem infidelem. At evidenter tali causa cessante, non debent simul commanere; ut puta si alter non consentit habitare cum

converso; vel si subsit periculum subversionis, quia vehementer ad iterum amplectendam infidelitatem sollicitatur; tunc, inquam, coniugale consortium est evitandum; et singularis quoque familiaritas cum quocumque alterius sectae, nisi propter maius bonum, et cum non timetur periculum propriae subversionis. Verum contrahere de praesenti cum infideli, non est probabilis occasio conversionis illius; quia percupiens coniugium, multa et magna faceret, ut illud consequatur, quae eo adepto non esset facturus. Si ergo infidelis ambiens uxorem christianam, converti non vult, minus sperari potest, accessurum ad fidem, postquam concupitis nuptiis fuerit potitus; sed potius timendum est, ne uxorem seducat; unde merito Apostolus, qui consuluit, ne conversus deserat uxorem infidelem consentientem cohabitare cum illo, diserte dissuadet fidelibus contrahere cum infidelibus: *nolite*, [*Report. 4. d. 42. n. 22.*] inquires, *iugum ducere cum infidelibus*, ut dictum est arguendo *ad oppositum*.

ARTICULUS II.

UTRUM INTER INFIDELES POSSIT ESSE MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 39. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 59. art. 2.

VIDETUR inter infideles reperiri non posse Matrimonium. Nam [*Oxon. 4. d. 39. n. 2.*] Matrimonium inter illos esse nequit, in quibus haberi non possunt bona Matrimonii: submoto siquidem bono Matrimonii, ad quod eius institutio ordinatur, necesse est, ut et ipsum destruat Matrimonium: sed inter infideles nequit reperiri bonum fidei, cum non sint Deo fideles; ergo nec fidem habere possunt ad proximum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Bonum prolis non habetur in Matrimonio infidelium; ergo neque ipsum Matrimonium a Deo praesertim bono prolis consequendo institutum. *Probatur assumptum*: [*Oxon. 4. d. 26. n. 5.*] bonum prolis dicitur *non ipsa proles, sed spes et desiderium, quo proles quaeritur, ut religiose educatur, atque informetur*, secundum Augustinum, 9. super *Genes.*, cap. 7.: sed manifestum est, in matrimonio infidelium tale bonum abesse, quia quantum in ipsis est, educarent prolem iuxta ritus eorum, et in infidelitate; igitur non religiose instruerent, ut inde sperari possit augmentum cultus divini.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] In coniugio infidelium esse omnino nequit bonum Sacramenti; ergo non est in illo ratio Matrimonii. *Assumptum patet*; ex eo enim quod infidelis caret Baptismate, quod est ianua reliquorum Sacramentorum, ut habetur *Extra, De Presbytero non baptizato*, cap. 1., incapax est recipiendi Matrimonii Sacramentum.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Matrimonium essentialiter est vinculum indissolubile: sed infidelium coniugia dissolubilia sunt; ergo inter eos non est verum Matrimonium. *Probatio minoris*; nam si alter coniugum convertatur ad fidem, altero in infidelitate persistente, fidelis potest dimittere infidelem, et iterum se Matrimonio copulare; ergo prior contractus non fuit indissolubilis, adeo ut nec matrimonialis; unde *Magister*, 4. dist. 39. cap. *Copula*, dicit, Matrimonia infidelium esse legitima, sed non rata.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Contractus matrimonialis infidelium non innititur voluntati, aut Legi divinae approbanti, quippe qui legem ignorant, aut non credant; ergo invalidus est, quatenus procedit ex tali ignorantia, vel infidelitate contrahentium; vel saltem erit is contractus illicitus; quia non est honestus et licitus, nisi in virtute approbationis Domini superioris.

CONTRA. *De divortiis*, cap. *Gaudemus*, habetur, tam inter fideles, quam infideles coniugium reperiri; et cap. *Iam nunc* 28. q. 1. et q. 2. cap. 1. scribitur: *Si quis habuerit uxorem virginem* (idem esset etsi corruptam, secundum Gloss.) *ante Baptismum, vivente illa post Baptismum alteram habere non potest. Crimina enim in Baptismo solvuntur, non coniugia.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] inter infideles esse verum coniugium, sed non Matrimonium Sacramentum. Etenim, (ut dictum est, *art. antec. conclus. 1.*) Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. hortatur fidelem conversum ad fidem manere cum uxore infideli, si consentiat habitare cum eo; si autem non fuisset inter illos verus matrimonialis contractus, plane fornicationem suaderet, quod absit vel cogitare; igitur coniugium contractum inter infideles excusat ne peccent, cum carnaliter commiscentur, adeoque simpliciter translata fuit mutua potestas corporum tam ad proles procreationem, quam in remedium concupiscentiae. Habetur itaque ratio essentialis matrimonialis contractus ex Dei institutione, qua facta fuit generalis omnibus potestas commutandi corpus suum in corpus alterius causa procreandae proles. Virtute igitur eiusmodi divinae institutionis, factaeque potestatis, valide infideles contrahunt Matrimonia et licite commiscentur carnaliter, quamvis alioquin talem institutionem ignorent, dummodo ex erronea conscientia non putent esse illicitum id quod agunt, tam in contrahendo, quam in utendo iam contracto coniugio.

Quod vero ei contractui non sit annexa ratio [*Oxon. ib.*] Sacramenti a Christo instituti, manifestum est: non solum quia infideles incapaces sunt Sacramentorum Christi, donec Baptismo initientur; verum etiam quia caret id coniugium bono fidei in ordine ad Deum, nec obtineri proinde potest, stante infidelitate, educatio religiosa filiorum in augmentum cultus divini. Quemadmodum ergo si status innocentiae stetisset et ante Christi institutionem non erat validus et legitimus matrimonialis contractus, nec ad ipsum sequebatur Sacramentum, ita regulariter evenire inter infideles existimandum est, nimirum eos valide et legitime contrahere dummodo iuxta legales institutiones, vel diversos Provinciarum mores, et legitimorum Principum statuta contrahant; et eorum coniugia non sint dissona in substantialibus Legi divinae, qua matrimonialis fuit institutus contractus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 2.*] quamvis infideles expertes sint fidei, qua credant in Deum, posse tamen eos servare fidem, seu fidelitatem matrimonialem, quam servant infideles fidelibus in contractibus, et e converso, et habetur per Augustinum, *Ad Publiculam Epist.*, 154. — *Nec profecto sequitur*: non vult servare fidem ad Deum, a qua dicuntur Christiani fideles; ergo non vult servare fidem, idest, fidelitatem proximo: tum quia non sequitur: non vult servare perfectius; igitur nec minus perfectum: tum etiam quia non potest attin-

gere per rationem naturalem ad observantiam huius fidei sicut ad observantiam fidelitatis erga proximum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 3.*] licet in Matrimonio infidelium non sit reperendum perfectum et completum bonum prolis, quae est illius educatio religiosa ad augmentum cultus divini, cum ipsi ignorent, aut non videant ita esse prolem instituendam; tamen negari non posse, quin habeatur bonum prolis eo modo, quo lumen naturale dictat ipsis, prolem educari oportere. Nam filii habent a parentibus esse, nutrimentum, et educationem, 8. *Ethic.*, cap. 12.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib.*] in omnibus contractibus matrimonialibus, qui Legem Evangelicam praecesserunt, non fuisse annexum Sacramentum proprie dictum, nec (ut tactum est *in solutione*) Matrimonium in statu innocentiae si stetisset, Sacramentum esse potuisset. Cum enim Sacramenta a passione Christi exhibita vel praevisa efficaciam habeant, si innocentiae status perseverasset, passio Christi numquam praevisa fuisset. Quoniam igitur ante institutionem Sacramenti nihil defuisset contractui matrimoniali spectans ad rationem essentialem eius, manifestum est, eiusmodi contractum posse consistere citra rationem Sacramenti.

AD QUARTUM dico, [*Oxon. ib. n. 4.*] Matrimonia infidelium esse rata atque indissolubilia, nisi superveniat aliud fortius vinculum, cum quo non possit stare indissolubilitas vinculi prioris. Et sane obligatio nova ad Deum per fidei susceptionem fortius constringit, quam matrimonialis contractus; adeoque si alter coniux non vult commorari sine impedimento fidei sincere, quam alter profitetur et ad quam magis tenetur, hoc ipso dissolvitur vinculum matrimoniale, minus obligans, nec adeo fortiter ligans. Est igitur Matrimonium infidelium ratum et indissolubile, stantibus iisdem conditionibus extremorum.

AD QUINTUM respondeo, [*Oxon. ib.*] Deum post lapsum generaliter licentiasse omnes ad matrimonialem commutationem, non tantum ut est in officium naturae, sed quatenus est, etiam in remedium, ac proinde utentes potestate sibi facta a Deo et commutantes corpus proprium in corpus alterius, esto ignorent se licentiatos, quia nesciunt Legem divinam, valide et licite ineunt conjugalem contractum. Sicut in aliis licentiis et impartitis facultatibus, quamvis aliquis nesciat, sibi talem potestatem factam, non peccat tamen exequendo quod sibi conceditur, dummodo non putet, illud quod agit esse illicitum. Probabile est enim virtute institutionis divinae et factae potestatis omnibus contrahendi, inolevisse etiam inter infideles, licite posse sese Matrimonio copulari; quia a patribus eorum, secundum quamdam consuetudinem derivatam, id accepisse existimandum est. Et quamvis primi infideles desciscentes a fide patrum suorum, non observaverint praecepta divina, tamen quoad contractum matrimonialem imitati sunt eos. Nec mirum, quia hoc est de lege naturae secundo, ut dictum est *q. 41. art. 1.* et ideo valde consonum mentibus singulorum. Quamvis igitur infideles nesciant Legem Dei, ex qua contractus Matrimonii firmitatem accipit, nihilominus sciebant et norunt, eum contractum validum esse ex usu et traditione; ac proinde habuerunt et habent regulam, ex qua positive iudicare possunt, contractum illum esse et fuisse licitum.

Et etiamsi [*Oxon. ib.*] infideles non haberent regulam extrinsecam cognitam, per quam scire possent, a Deo eum contractum approbari, hoc

tamen ipso quod iudicabant, non esse illicitum, licet ignoraverint lege aliqua superiori approbatum, licite contrahebant, supposita potestate facta a Deo contrahendi, (quam tamen nescisse supponimus); tenebat igitur commutatio in virtute legis superioris, ac proinde rata fuit, quatenus subiecta Legi Dei. Extitit etiam stabilis et iusta ex voluntate contrahentium; et licet non completa, quia Lex divina instituens spectat ad complementum iustitiae servandae in isto contractu, tamen non iniusta fuit, si caetera servabant, quae cognoscebant esse de aequitate iustitiae commutativae in contractu. Ignorantia igitur legis superioris non tollit, quin contractus teneret etiam ex vi ipsius legis ignoratae, et esset ratus; quia lex, ut afficit contractum initum secundum praescriptum eius, supplet ignorantiam contrahentium. Ex parte itaque Domini superioris erat translatio ista corporum licita apud omnes, quoties se contrahentes conformarent Legi divinae instituenti. Unde si ad tempus contraxissent, aut si mulier nupisset pluribus simul, vel e converso, nullus fuisset contractus, licet contrahentes in ignorantia invicibili ex hoc non peccarent; ideoque stante omnimoda ignorantia Legis divinae in se vel per traditionem, difficulter admodum servari queunt omnia substantialia ad istum contractum.

ARTICULUS III.

UTRUM CONIUX CONVERSUS AD FIDEM POSSIT COMMANERE
CUM UXORE NOLENTE CONVERTI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 39. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 59. art. 3.*

VIDETUR coniugem conversum ad fidem commanere haud posse cum uxore nolente converti. Nam [*Oxon. 4. d. 39. n. 5 7.*] ex dictis *art. 1. concl. 3.* Ecclesia non permittit fidelem contrahere cum infideli, quia id nequit congrue et honeste fieri; non solum quia inde non habentur bona Matrimonii, verum quia imminet periculum subversionis coniugis fidelis: sed quando uxor recusat amplecti fidem coniugis conversi, eadem motiva recurrunt et urgent; ergo coniux conversus tenetur deserere uxorem nolentem converti ad cultum veri Dei.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3 5.*] Iuxta *solutionem art. praec.*, etsi Matrimonium infidelium sit ut plurimum legitimum et ratum, tamen est expers bonorum, quae sequuntur ad Matrimonia fidelium: sed *ex art. 9. q. 55.* coniugium contractum inter fideles in gradibus prohibitis semper est dirimendum; ergo multo magis coniugium infidelium in praedictis gradibus contractum; adeoque fidelis nequit commanere cum uxore infideli, saltem cum contraxisse deprehenditur in gradibus ab Ecclesia interdictis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5. seqq.*] Infideles non raro ducunt plures uxores, secundum ritum et consuetudinem sectarum quas sequuntur; ergo si habenti plures uxores, cum ad fidem convertitur liceret commanere cum uxore infideli, igitur pariter cum omnibus quas habebat uxoribus: sed Lex Evangelica non admittit polygamiam; ergo conversus ad fidem tenetur recedere ab omnibus uxoribus infidelibus.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2 4.*] 28. q. 2. cap. 1. *Crimina in Baptismo*

solvuntur, non coniugia; ergo post conversionem alterius coniugis ad fidem, manet inter ipsos idem matrimonialis contractus; non debet ergo vir fidelis dimittere uxorem nolentem converti: quemadmodum enim inter eos, dum erant infideles, vere fuerat contractus initus, et uterque admissus in possessionem acquisitam, ita per quodvis superveniens impedimentum non rescinditur nec revocatur datio prior.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 2-6.*] coniugem conversum ad fidem commanere posse cum uxore nolente converti. Etenim coniugia infidelium sunt legitima et rata in ratione civilis contractus, quamvis ad eos minime sequatur Sacramentum a Christo institutum, ut declaratum fuit *art. praec.*; ergo altero coniugum ad fidem converso, contractus legitime initus non dissolvitur, sed potius ex parte ipsius perficitur per susceptum fidei Sacramentum; potest igitur commanere cum uxore infideli; nam talis cohabitatio est occasio traducendi mulierem infidelem ad cultum veri Dei. At ea causa evidenter cessante, ut si mulier recuset habitare cum viro fidei, vel nequeat fidelis cum uxore commanere sine iniuria Creatoris, quia sollicitatur ad apostatandum a fide, et ob contubernium blasphematur verbum Dei, debet mulierem infidelem deserere, ne sibi sit occasio subversionis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. ib. n. 6. seqq.*] coniugi fidei esse dimittendam uxorem infidelem quando eius cohabitatio est subversura fidem eius, aut commorari cum viro recusat. At si periculum absit subversionis, et mulier adhaerere vult viro suo, nullum est motivum dimittendi illam, et vinculum contractum ligat. Et alioquin servare tale vinculum iam contractum est occasio convertendi mulierem infidelem; quod dici non potest quum est Matrimonium contrahendum; quia qui converti non vult ut coniugium alicuius consequatur, minus sperari potest id esse facturum cum fuerit potitus eo quod ardentem cupiebat.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib. n. 2. 7.*] respondeo ex cit. cap. *Gaudemus, De divortiis*: § *Utrum Pagani*, ubi diserte dicitur, non esse separandos infideles contrahentes in gradibus prohibitis Lege canonica, cum ad fidem convertuntur; quia dum in infidelitate vivebant, non arctabantur constitutionibus canonicis. Si igitur infideles licite Matrimonium inveniuntur contraxisse iure divino in favorem praesertim Christianae Religionis fideles effecti, libere et licite valent in iisdem coniugiis permanere. Alioquin viri desiderio uxorum possent de facili a professione verae fidei revocari et averti, imo et ne christianam pietatem amplecterentur, deterri.

AD TERTIUM est responsio ex allegato pariter cap. *Gaudemus*: § *Quia vero*; [*Oxon. ib. n. 6. seqq.*] nimirum cum inveniuntur plures duxisse uxores, quia id est interdictum iure divino, ad fidem conversi compellendi sunt cum illa tantum permanere, cum qua primo contraxisse certum erit.

ARTICULUS IV.

UTRUM FIDELIS CONVERSUS POSSIT UXOREM INFIDELIEM DIMITTERE, VOLENTEM COHABITARE SINE CONTUMELIA CREATORIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 39. — Report ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 59. a. 4.

VIDETUR fidelis conversus non posse dimittere uxorem infidelem volentem cohabitare sine contumelia Creatoris. Nam [*Oxon. ib. n. 2. - 6.*] ex dictis art. 2. *Ad quartum*, Matrimonia infidelium sunt rata et indissolubilia, nisi superveniat vinculum fortius constringens, cum quo non se compatiatur indissolubilitas vinculi prioris: sed coniugium fidelis cum uxore infideli, volente cohabitare sine iniuria Legis susceptae a viro, compatitur, et optime consistit cum obligatione contracta ad Deum per susceptionem Baptismi, cum mulier non sit ei impedimento respectu observantiae mandatorum Dei; ergo conversus non potest dimittere uxorem infidelem, quae adhaeret viro citra omnem contumeliam Creatoris, quoad fidei professionem coniugis sui.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ex hoc quod Matrimonium fidelium est ratum et legitimum, vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, et vicissim mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir eius: igitur sine iniustitia nequit mulier privari iure, quod acquisivit in corpus viri, nulla iusta causa interveniente ut tali iniuria afficiatur: sed quando mulier cohabitare consentit cum viro converso, et nulla contumelia infertur Creatori ex tali cohabitatione, nec ullum adest periculum subversionis conversi, non occurrit causa legitima privandi mulierem potestate acquisita in corpus viri sui; ergo fidelis conversus non potest uxorem infidelem dimittere, modo cohabitare parata sit citra contumeliam Creatoris.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Cum coniux infidelis ad fidem convertitur, tale Matrimonium natum est habere perfectum bonum prolis, quia debet pater educare filios religiose, ac pie instruere ad cultum veri Dei: sed si posset relinquere uxorem suam infidelem, etiam sine contumelia Creatoris cohabitare volentem, proles non consequeretur bonum perfectum, quod posset obtinere stante coniugio parentum; ergo fidelis conversus non potest relinquere uxorem infidelem cohabitare volentem sine contumelia Creatoris.

CONTRA. 28. q. p. cap. 5. *Idololatria, quam sequuntur infideles, et quaelibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, non iussit; dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem, quo sic fortassis possit fidelis fieri.* Igitur qui voluerit dimittere uxorem infidelem potest, etiam si velit cohabitare sine contumelia Creatoris.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] fidelem conversum dimittere posse uxorem infidelem, quamvis ipsa velit cum viro habitare citra omnem contumeliam Creatoris. Haec siquidem est doctrina Apostoli, 1. ad Corinth., cap. 7. scribentis: *Quod si infidelis discedit discedat: non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi; idest in servanda*

cohabitatione matrimoniali cum uxore infideli, aut e converso. Nam in Baptismo celebratur illa spiritualis regeneratio, de qua Veritas dicit, *oportet vos nasci denuo*, Ioann., 3. Oportet ergo cessare obligationem cohabitandi cum uxore infideli in eo, qui per susceptionem Baptismi vita spirituali renatus est. Quamvis alioquin maneat indissolubilitas initi contractus, quando mulier cohabitare vult sine contumelia Creatoris. A servitute enim cohabitandi et reddendi debitum uxori, pronunciat Apostolus, liberum esse fidelem conversum, sed non propterea tamen in casu potestatem habet aliam uxorem ducendi; quia vinculum coniugale secum patitur fidem susceptam, quandoquidem sine impedimento fidei mulier adhaerere cupiat viro suo.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib.*] ex eo tantum haberi quod statim dictum est, nimirum, stare vinculum matrimoniale legitime contractum inter virum fidelem et uxorem infidelem, quando haec cohabitare vult et non impedire nec retrahere virum suum a suscepta fide et cultu divino. Sed quia per Baptismum vir ad aliam vitam renatus est, causa fidei et libertatis adeptae non subiicitur priori servituti respectu uxoris infidelis, sed potest separari ab illius consortio.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] uxorem utique per matrimonialem contractum adeptam fuisse ius in corpus viri sui, et quamdiu in infidelitate mansit iniuste eo iure privatam fuisse sine legitima causa; sed ex quo vir fidei Sacramentum susceperit, et per spirituales regenerationem consequutus est libertatem filiorum Dei, non subest amplius obligationi contractae sub infidelitate manens, adeoque potestatem habet segregandi se a consortio uxoris.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib.*] coniugem ad fidem conversum teneri educare filios suos et instruere secundum veritatem, quam agnovit. Et si pessima consuetudo vigeat in aliquibus Regionibus, ut masculi educantur secundum Religionem patris, foeminae vero adhaereant fidei matris, quia tamen vir caput est foeminae, conversus ad fidem, tenetur operam dare, ut omnes eius filii initientur Mysteriis Catholicae Religionis. Si autem separari velit ab uxore infideli, communes filii, si ad perfectam discretionem devenerunt, eorum culpa fit, si recusent amplecti veram Religionem; at si veritatem cognoscendi sint incapaces, pater potest abducere eos post se.

ARTICULUS V.

UTRUM FIDELIS DISCEDENS AB UXORE INFIDELE POSSIT ALIAM DUCERE.

Doctor, Oxon. 4. d. 39. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 59. a. 5.

VIDETUR fidelis discedens ab uxore infideli ducere non posse aliam uxorem. Nam [*Oxon. 4. d. 39. n. 2. 4.*] Matrimonium, quod ii contraxerunt dum erant infideles, extitit legitimum, firmum et ratum; ergo et indissolubile; siquidem de ratione matrimonialis contractus, cum legitime perficitur, est indissolubilitas, imo est prima perfectio Matrimonii constitutiva; igitur vir fidelis discendens ab uxore infideli, nequit cum alia contrahere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2. 6.*] Ex dictis *q. 58. art. 4.*, crimen superveniens Matrimonio non dirimit coniugium; quia alias uxor innoxia puniretur ob crimen viri sui et e converso: sed iuxta dicta in *art. praec.*, non solvit Matrimonium inter virum conversum, qui deserit uxorem infidelem cohabitare volentem sine contumelia Creatoris; ergo etiamsi uxor conetur abducere virum a fide quam suscepit, non rescinditur contractus, quia est crimen Matrimonio superveniens.

CONTRA. 28. *q. 1. cap. Similitudo* et cap. sequenti: *Uxor legitima societate coniuncta sine ulla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit.* Ubi Gloss.: *et tunc licite potest alii copulari vir.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] fidelem, cum ab uxore infideli discedit, posse aliam ducere uxorem, si haec non consentiat habitare cum illo, aut manere non possit cum uxore sine contumelia Creatoris. Etenim vir fidelis per Baptismi susceptionem contrahit novam obligationem ad Deum, fortius utique ipsum ligantem, quam obnoxius sit uxori ex vinculo matrimonialis contractus, si uxor commorari recuset cum viro, nisi is ea quam profitetur fide abiecta, renunciaret christianae Religioni, hoc ipso absolutus intelligitur a vinculo Matrimonii, ac rescissus subinde coniugii contractus. Cum etiam mulier infidelis omnino cohabitare negat cum viro qui eam duxerat uxorem, eo quod ad fidem christianam conversus sit, pariter dissolvitur initus contractus; ergo intuitu fidei catholicae, et ex privilegio Christi, habet vir potestatem ducendi aliam uxorem. Quod si citra hos casus vir fidelis uxorem suam relinquat, quae vellet cohabitare sine impedimento fidei susceptae, non potest cum alia contrahere; quia tunc (ut dictum est *art. praec.*) stat Matrimonii indissolubilitas.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 2. 7.*] etsi Matrimonium infidelium sit validum et indissolubile, stantibus eisdem conditionibus extremorum, nihilominus, cum alter eorum ad fidem convertitur, tunc novam obligationem ad Deum contrahere, adeo ut conversus non sit amplius subiectus servituti uxoris, sed evadat liber, ac de potestate sibi facta a Legislatore, discedere queat ab uxore infideli, nulla etiam alia superveniente causa. Quae si praeterea satagat, aut quacumque ratione conetur subvertere fidem ipsius, aut ad peccandum allicere, aut absolute recuset viro adhaerere, dissolvitur matrimoniale vinculum ab ea quae supervenit obligatione; ac proinde cum alia validum Matrimonium contrahere potest, ut habetur cap. *Gaudemus § Qui autem, De divortiis.*

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 2. 7.*] crimen superveniens non dissolvere Matrimonium, quotiescumque extrema inter quae contractum fuit eodem modo se habeant: ut puta si inter fideles, vel etiam inter infideles perseverante infidelitate, contractum sit, iuxta Gloss. super cap. *Uxor*, 28. *q. 1.* At infidelitas, in qua mulier perseverare supponitur, quando est periculosa coniugi converso, ne sit causa eius subversionis, vel mulier ea de causa relinquit virum fidelem, rescindit simpliciter matrimonialem contractum, quia conversus Baptismate initiatus novus homo renatus fuit in Christo; ideoque a vinculo servitutis absolutus est respectu uxoris in praenotatis casibus, ut habetur cap. *Si infidelis*, 28. *q. 2.*

ARTICULUS VI.

UTRUM ALIA VITIA SOLVANT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 39. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 59. a. 6.

VIDETUR etiam alia vitia ab infidelitate dissolvere Matrimonium. Etenim [*Oxon. ib. n. 2. 7.*] 28. q. 1. cap. *Uxor*, dicitur, sine culpa dimitti uxorem si viro suo dicat, non ero uxor tua, nisi mihi de latrocinio divitias congreges, aut nisi solita lenocinia etiam Christianus exerceas. Sed manifestum est, et latrocinium et lenocinium esse alia crimina ab infidelitate; ergo etiam alia vitia, quae non sunt infidelitas, Matrimonia evertunt.

2. PRAETEREA. Ibidem, cap. *Idololatria*, scribitur: *Propter illicitas concupiscentias, non tantum quae in stupris cum alienis viris, aut foeminis committuntur, sed omnino quaslibet, quae animam corpore male utentem a Lege Dei aberrare faciunt, et perniciose, turpiterque corrumpunt, potest sine crimine et vir uxorem dimittere, et uxor virum;* igitur non solum infidelitas et adulterium, sed etiam quaelibet alia vitia Matrimonium solvunt.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 6.*] cap. *Gaudemus, De divortiis*. § *Qui autem*, habetur Matrimonium rescindi, si uxor infidelis cohabitare cum viro suo recusat: et etiam si consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, *vel ut eum protrahat ad mortale peccatum;* ergo non tantum in duobus casibus *art. antec.* annotatis contractus dissolvitur matrimonialis, verum etiam cum uxor infidelis est occasio viro converso peccandi mortaliter: sed mortale peccatum committitur per alia vitia ab infidelitate; ergo etiam alia vitia, ultra infidelitatem, Matrimonium solvunt.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2. 6*] Si intuitu aliorum vitiorum ab infidelitate forent dissolvenda Matrimonia, vix aliquod esset coniugium, quod per divortium dissolvi non deberet, cum raro inveniatur aliquis, qui in aliquod crimen non labatur: ex hoc autem maxime perturbaretur Respublica Christianorum; est igitur id tamquam inconveniens reiiciendum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] per alia vitia ab infidelitate separari quidem interdum posse coniuges quoad cohabitationem, et debiti mutuam persolutionem; sed nequaquam propterea rescindi matrimonialem contractum, adeo ut queant aliis copulari quamdiu fuerint superstites. Quemadmodum enim per fidei susceptionem perficitur Matrimonium infidelium, ita intuitu solius fidei dissolvitur illorum coniugium, cum alter eorum Baptismo initiatus est, ut propterea ea de causa, contractu rescisso, libere valeant alia inire Matrimonia, si infidelis commanere recusat, vel cohabitare velit cum contumelia Creatoris, vel pertrahere ad peccatum qui Christianus est. Cum ergo causa fidei non subest, non potest extendi privilegium indultum a Christo ad fidem conversis de contrahendo cum alia; manet igitur vinculum Matrimonii indissolutum quando per alia vitia ab infidelitate vir fidelis relinquit uxorem infidelem, ut non possit aliud inire Matrimonium. Quemadmodum non dissolvitur, si mulier cohabitare recuset, non odio fidei christianae, sed ob alia crimina viri, ut si adulterium commisit, aut hominem occidit. Item

non dissolvitur Matrimonium contractum inter fideles eo quod alter eorum a fide apostatavit, quia a principio obtinuit suam perfectionem et indissolubilitatem, qua non potest amplius destitui, ut diserte scribitur cap. Quarto, *De divortiis*, et 28. q. 2. cap. *Si infidelis*, § *Hic distinguendum*.

AD ARGUMENTA. [Oxon. ib.] Omnium est una responsio; quia si coniux infidelis nitatur allicere alterum ad fidem conversum ad peccatum intuitu et odio fidei susceptae, ut velit, eum transgredi mandata Dei, quia ipsius fidem suscepit, hoc ipso Matrimonium rescinditur, et datur potestas libere contrahendi cum aliis. Unde in prima adducta auctoritate cum dicitur: *Non ero tua uxor, nisi latrocinium facias, nisi lenocinium exerceas, etiam Christianus effectus*, manifeste datur intelligi eo sermone, fidem susceptam impeti, adeoque fidelis licite talem dimittere, et aliam ducere potest.

Super secunda auctoritate dicit Gloss.: *Uxor infidelis dimittitur, si velit virum fidelem trahere ad aliquod peccatum mortale, cum quodlibet mortale peccatum large fornicatio dicatur*; et non est peccatum fornicatio, nisi quia quis Sacramentum fidei suscepit, per quod fidem se Deo servaturum promisit, idest, exequuturum ea, quae fides facienda praescribit. Infidelis ergo coniux, satagens ut alter frangat fidem et non stet promissis in odium fidei, interpretatur sua studia impendere ad pervertendum conversum; ergo licite dimittitur, et rursus Matrimonio copulatur, quia prius vinculum dissolutum fuit. Unde 28. q. 2. cap. 2. habetur: *Si infidelis discedit odio fidei christianae, discedat. Non est enim frater aut soror subiectus servituti in huiusmodi. Non est enim dimisso peccatum propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia quippe Creatoris solvit ius Matrimonii, circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem discedens et in Deum peccat, et in Matrimonium, nec est ei fides servanda coniugii: quia propterea discedit, ne audiret, Christum Deum esse Christianorum coniugiorum*. Pariter igitur cum infidelis vult, virum suum peccare mortaliter, etiam Christianus, in odium fidei ipsius, et ut transgrediatur mandata Dei sui quem colit, videtur conari, ac proinde solvitur ius Matrimonii, valetque aliam ducere uxorem. — Ex quibus patet ad tertiam auctoritatem. Si autem oppositum constaret, nimirum, non in odium fidei christianae, sed turpitudine ipsorum vitiorum, mulierem discessionem facere a viro suo, non solvitur coniugium, etsi interdum separetur thorus, ut dictum est.

QUAESTIO SEXAGESIMA.

DE UXORICIDIO, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de uxoricidio.

Circa quod quaeruntur duo.

1. Utrum in aliquo casu liceat uxorem occidere. - 2. Utrum uxoricidium Matrimonium impediatur.

ARTICULUS I.

UTRUM LICEAT UXOREM INTERFICERE
IN ACTU ADULTERII DEPREHENSAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 15. q. 3. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 60. a. 1.

VIDETUR licere viro uxorem interficere in actu adulterii deprehensam. Etenim [*Oxon. 4. d. 35. n. 10.*] licitum est exequi quod Lex divina fieri mandat: sed Levit., 10. iubet Deus interfici adulteram, imo et eum, quocum moechatur; ergo deprehendenti uxorem in actu adulterii licet ipsam, et qui cum ea moechatur, occidere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 3. n. 7-9.*] Illud profecto est licitum, quod a lege est concessum: sed lex civilis dat potestatem unicuique deprehendenti uxorem in adulterio interficiendi adulteram; ergo licitum est occidere uxorem in thori violatione deprehensam.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 9.*] Adulterium enormius et gravius est crimen, quam furtum: sed licitum est interficere furem, saltem nocturnum, quum expoliare ac depraedari domum invenitur, quia praesumitur hunc velle occidere resistentem sibi, si posset; ergo multo magis licitum erit interficere uxorem in actu adulterii deprehensam.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 7.*] Augustin., *De Civit.*, cap. 21. *His exceptis*, inquit, *quos vel lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiae Deus specialiter occidi iubet, quisquis hominem occiderit, homicidii crimine inestitur.* Sed nec lex iusta generaliter in Lege Evangelica, nec ipse Deus specialiter occidi iubet adulteram deprehensam; ergo id fieri iuste non potest. *Minor declaratur sequenti solutione.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 7 9*] illicitum esse viro interficere uxorem suam, etiam in actu adulterii deprehensam. Etenim in Decalogo absolute interdictum est hominem occidere, nisi in casibus in lege determinatis, vel non prohibitis explicite vel implicite; oportet igitur omnino legem quamlibet iubentem hominem occidi esse iniustam, nisi sit conformis Legi divinae explicite vel implicite, quia nulla Lex inferior valet Legi divinae derogare. Nullus igitur potest aliquem iuste occidere, nisi ut minister Legis iuste latae auctoritate Iudicis vel Principis. Quamvis autem iubente Deo Moyses mandaverit adulteram esse occidendam, ea tamen Lex revocata fuit a Christo, Ioan. 8. cum dixit: *Nemo te condemnavit mulier? nec ego te condemnabo: Vade iam*

amplius noli peccare. Ubi Augustin. tractat. 33. in Ioannem: Nunc autem, inquit, postquam Christus ait adulterae: neque ego te condemnabo; vade, deinceps noli peccare: quis non intelligat debere ignorare maritum, quod videt ignorasse Dominum amorum? Sed nec Lex iusta humana permittit viro occidere adulteram coniugem suam; licet enim Lex civilis Longobardorum id licite fieri posse permiserit, eam tamen non admisit aliquando canonica sanctio; unde 33. q. 2. cap. *Inter haec*, sciscitanti, utrum marito liceret adulteram occidere uxorem, secundum mundanam Legem, respondet Nicolaus Papa: *Sancta Dei Ecclesia mundanis numquam constringitur Legibus, gladium non habet, nisi spirituale: non occidit, sed vivificat.* Idem quoque habetur cap. *Admonere*, et cap. sequenti, ex Augustino.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib.*] *patet ex dictis*, quia Lex Mosaica fuit per Legem Evangelicam abrogata, ut amplius non urgeat. Adultera ergo non est occidenda, sed legitimo iudicio convicta, poenis est subiicienda canonicis.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 7.*] Legem illam civilem non fuisse aliquando a sacris Canonibus approbatam; ac proinde christianos ad illius observantiam non teneri.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 8.*] licitum esse furem nocturnum interficere, quia qui in tempesta nocte depraedari aggreditur, praesumitur homicida, et oppido ad occidendum paratus, si legitimus possessor resistat; gravius ergo peccat, quam qui uxorem alienam cognoscit; adeoque non est par ratio de adultera et fure, praesertim nocturno.

ARTICULUS II.

UTRUM UXORICIDIUM IMPEDIAT MATRIMONIUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 60. a. 2.

VIDETUR uxoricidium non impedire Matrimonium. Nam [*Oxon. 4. d. 35. n. 7.*] si uxor interficiat virum suum, non prohibetur alteri nubere viro; ergo etiam si vir uxorem occidat, poterit cum alia contrahere; in hoc enim vir et mulier paris videntur conditionis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 29. n. I.-II.*] Patrem aut matrem interficiens potest Matrimonium contrahere; ergo etiam poterit ille, qui uxorem occidit. *Probatio consequentiae*; [*Oxon. 4. d. 40. n. 6.*] quia longe enormius est crimen occidere matrem, cui ex praecepto divino et naturali perpetuus honor et obsequium debetur, quam uxorem necare: amicitia enim coniugum est sine obsequio et reverentia, quae debetur parentibus.

3. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 35. n. 10.*] Adulterium non impedit Matrimonium, et multo minus dirimit contractum; ergo neque qui uxorem occidit prohibetur aliam ducere uxorem. *Consequentia probatur*; quia magis contrariatur Matrimonio adulterium, quam homicidium.

CONTRA. 33. q. 2. cap. *Interfectores*.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 35. n. 7.7.*] uxoricidium impedire Matrimonium contrahendum ex statuto Ecclesiae inhabilitantis eiusmodi homicidas, ut habetur ex statim praeallegato capite, *Interfectores*

suarum coniugum sine iudicio, quid aliud habendi sunt, quam homicidae, ac per hoc ad poenitendum redigendi? Quibus etiam penitus coniugium denegatur. Sed distinguendum: quia aliquis vel interficit uxorem suam, ut aliam ducere queat, cum qua moechatur; et tunc redditur simpliciter inhabilis ad contrahendum cum illa, adeo ut nullum sit Matrimonium contractum, cap. *Laudabilem, de conversione infidelium*; aut alia de causa occidit; et tunc interdictum est quidem sibi aliud inire Matrimonium; sed si contrahat, esto peccet contra citatum Ecclesiae statutum, tamen ratus et validus est contractus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Report. 4. d. 35. n. 12. — Oxon. ib. n. 8.*] respondeo, viricidium non impedire Matrimonium, quia Ecclesia non inhabilitavit mulieres suorum virorum interfectorices ad contrahendum, ut interdixit viris iterare coniugium, qui suas uxores interfecissent; cap. enim: *Cum apud, de sponsalibus*, est regula: *Cum prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, per consequens admittitur.* Sed ratio cur potius viros quam uxores inhabilitavit Ecclesia, est quia raro admodum accidere solet, ut uxores suos viros interficiant, cum timidioris sint naturae. Contra vero frequentius evenit, propter audaciam et promptitudinem virorum, eos suas uxores, necare; fraenum subinde fuit iis per leges iniiciendum, quia leges non aptantur rarissime contingentibus.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib.*] dico, quo enormius est crimen interficere matrem quam uxorem, eo parricidas gravioribus subiici poenis, quam uxoricidae plectantur, nam illis coniugium quidem non est interdictum sed capite irremissibiliter puniuntur.

AD TERTIUM concedo, [*Report. 4. d. 35. n. 10.*] simplex adulterium non inhabilitare moechos ad contrahendum, sed si ulterius interveniat machinatio in mortem coniugis, impedire contrahendum, et dirimere contractum. — *Et cum dicitur*; magis contrariatur Matrimonio adulterium, quam uxoricidium; *respondeo*, id verum non esse, quia adulterium contrariatur bono fidei, uxoricidium vero destruit ipsum fundamentum bonorum Matrimonii.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM ADULTERIUM CUM MACHINATIONE IN MORTEM CONIUGIS DIRIMAT MATRIMONIUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 35. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 60. a. 2. in solutione.

VIDETUR adulterium cum machinatione in mortem coniugis haud dirimere Matrimonium. Siquidem [*Oxon. 4. d. 35. n. 1.*] (ut habetur. 1. *Reg. cap. 11.*) Rex David adulterio se polluit cum Bethsabee Uriae uxore; exinde ut libere posset eam ducere in coniugem, virum suum interfici curavit; et tandem cum illa Matrimonium contraxit; ergo adulterium cum machinatione in mortem coniugis Matrimonium non dirimit.

2. PRAETEREA. [*Report. ib. n. 11. seqq.*] In casu, quo aliquis uxorem alterius adulterio foedavit, et postea illum occidit, inscia uxore carnaliter cognita, si mulier prohiberetur interfectori Matrimonio copu-

lari, videretur subiecta poenae criminis, cuius ipsa particeps non fuit. Etenim per solum adulterium non excluditur, nec redditur inhabilis ad contrahendum coniugium cum adultero, ex *Augustino*, cit. 4. d. 35. lit. F. a *Magist. Sent.* Ergo cum in homicidio viri sui non fuerit in culpa, poterit contrahere Matrimonium cum adultero homicida, ac proinde adulterium cum homicidio non dirimit Matrimonium cum ea, quae extitit uxor occisi.

CONTRA. 31. q. p. cap. 5.: *Si quis vivente marito coniugem illius adulterasse accusetur, et eo in proximo defuncto eandem sumpsisse dignoscitur, commodis publicae poenitentiae subiiciatur: nisi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe coniugii maneant perpetuo.* Et idem habetur cap. seq. Adulterio igitur concurrente cum homicidio, exurgit impedimentum prohibens contrahere Matrimonium et iam contractum dirimens.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 35. n. 17.] machinationem in mortem coniugis, seu praecesserit adulterium, seu non, causa ducendi in coniugem defuncti uxorem, effectu sequuto, impedire Matrimonium contrahendum atque contractum dirimere. Nam *Extra, De conversione infidelium*, cap. *Laudabilem*, ponitur casus talis: quidam Saraceni erant in captivitate Christianorum, et interfecerunt viros quarundam mulierum christianarum insidiis et machinationibus ipsarum; postea ipsi Saraceni per mulieres illas ad fidem Christianam sunt conversi; quaeritur utrum de iure illas possint accipere in uxores; et si eas duxerint, an tale coniugium teneat? Et respondet Papa: *Si in mortem ipsorum malitiose fuerint machinatae, licet earum studio ad fidem accesserint, tamen eis adhaerere* (scilicet in Matrimonio) *non debent; nec sunt, si adhaeserint, tolerandi; cum tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit; citra* igitur adulterium et etiam fidei dationem, sola machinatio in mortem legitimi viri impedit Matrimonium contrahendum et dirimit contractum. — Quod [*Oxon.* ib. n. 7. seqq.] vero oporteat machinationem ad effectum deductam esse, et mortem illatam fuisse animo contrahendi Matrimonium cum occisore, dicit expresse (Glossa, super cap.: *Si quis*, 31. q. 1. ad verbum illud, *occidisse*. Unde, (subdit Commentator) *nisi machinatus fuerit cum effectu, non impeditur: puta si voluerit dare venenum, et non dederit, vel si casu, vel quia inimici sunt, vel ex alia causa occiderit, tunc ducere poterit uxorem eius. Sed nec impeditur qui mortem viri ratam habet, dum tamen non praeceperit, licet alias in maleficiis retrahatur rati habitio, et mandato comparetur.* Haec ibi, et eadem habentur super caput cit. *Laudabilem*, in fine, et probatur per regulam ex cap. *Cum apud, de Sponsalibus: cum prohibitorium sit edictum de Matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, per consequens admittitur.* Quandoquidem igitur non comprehendantur ratam mortem viri habentes, sed dumtaxat machinantes in mortem cum effectu, si effectus non sequatur, vel non animo ducendi uxorem interfecti occisio fiat, non excluduntur per Ecclesiae statutum a Matrimonio contrahendo.

Causa [*Oxon.* ib. n. 7. 9.] autem, cur Ecclesia machinantes in mortem legitimi viri, vel uxoris, simpliciter inhabilitaverit ad contrahendum, fuit, ut fraenum, quantum fieri potest, iniiceretur humanae malitiae, quae facilius in talia facinora perpetranda prorumperet, si machinantes in mortem legitimi coniugis valide inter se contrahere possent. Sed re-

quiritur scientia amborum, et consensus, et intento contrahendi, ut dictum est; nam si homicidium committatur inscia uxore, cum qua neque adulterium praecessit, non oritur canonicum impedimentum; licet nece sequuta, Ecclesia in foro externo praesumeret, factam esse intuitu et spe sequuturi Matrimonii, cum scientia vel conniventia uxoris, nisi aliud probetur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 10.*] habetur responsio in *Gloss. super caput, Si qua §. Sed abiicitur* 31. q. 1. dicit igitur, ideo extitisse verum Matrimonium inter David et Bethsabee, quia nondum per Ecclesiam fuerat inductum hoc impedimentum, quo machinantes in mortem legitimi viri redduntur simpliciter inhabiles ad contrahendum. Iustius tamen fecisset David, si iussisset eam lapidari, tamquam adultera, ut tenebatur ex lege. Nec excusatur propter proprium peccatum adulterii; quia ob culpam propriam, ex quo erat persona publica et Rex, non debuit omittere sumere supplicium de noxis, iuxta suae legis mandatum. Vel potest dici, non debuisse David illam punire poena publica, quia fuit peccatum privatum. Quae responsio rationabilior videtur.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib. n. 7. seqq.*] respondeo, ex cap. *Laudabilem, De conversione infidelium § Ad hoc*, mulierem, quae conscia non fuit nec procuravit interitum viri sui, posse legitime contrahere cum interfectore illius, dummodo non interfecerit eum mente et spe ducendi illam, ut si in bello iusto occidit, aut alia de causa, ut in *solutione* dictum fuit. Si enim uxor occidens virum suum, nulla culpa vel scientia alterius, non prohibetur cum illo matrimonialiter uniri, quia uxoricidae tantum ad contrahendum inhabilitantur, 33. q. 2. *Interfectores*; ergo pariter inscia et minime consentiente uxore, si vir eius citra intentionem Matrimonii occidatur, potest esse uxor talis occisoris.

ITERUM ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM FIDEI DATIO VEL IURAMENTUM DE CONTRAHENDO, VEL CONTRACTUS ACTUALIS SIMUL CUM ADULTERIO, DIRIMAT MATRIMONIUM POSTEA CONTRACTUM CUM ADULTERA.

Doctor, Oxon. 4. d. 35. — Report. ib. — S. Thom., 4. d. 35. q. unic. Richard. ib. a. 4. q. 4. et 5.

VIDETUR [*Oxon. ib. n. 12. seqq.*] fidei datio de contrahendo simul cum adulterio non impedire Matrimonium cum adultera, post mortem viri sui. Nam promissio de coniugio ineundo conditionata, nempe si viro supervivat, nullum impedimentum videtur Matrimonio inferre, cum conditio honesta sit: sed nec quatenus adulterium subsequitur. Probat ex Augustino (quem adducit *Mag. 4. dist. 35. cap. solet etiam*) denique, inquit, *mortuo eo, cum quo fuit verum coniugium; fieri potest coniugium, cum qua praecessit adulterium*, igitur promissio de contrahendo simul cum adulterio non impedit Matrimonium cum adultera. — *Responsio*: fidei datio per se spectata utique Matrimonium non impedit, esto, dum stat coniugium, graviter peccent ita promittentes; at adulterio accedente exoritur impedimentum, ex statuto Ecclesiae, quod habetur, *Extra, de eo, qui duxit in Matrimonium*, etc. cap. *Finali*, ubi dicitur: *Caeterum to-*

lerari non debet, si prius vel postea, dum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluisset. — *Contra*, [Oxon. ib.] quando promissio et adulterium concurrunt cum ignorantia, idest, si mulier nesciat esse uxorem illi, qui pollicetur seipsam ducturum, non videtur consurgere impedimentum ad verum contractum ineundum post mortem uxoris; quia tunc plane puniretur mulier sine culpa; ergo saltem in aliquo casu ex fidei datione et adulterio non provenit impedimentum. — *Respondeo*, [Oxon. ib. n. 4. seqq.] casum esse resolutum titulo praeallegato *cap. 1.*, ubi dicitur, et si ad viri petitionem non debeat separari Matrimonium contractum cum adultera post mortem prioris uxoris, quia non est dignum, ut vir lucrum de suo dolo reportet, tamen fraude detecta, mulierem posse divortium petere, atque esse subinde exaudiendam. — *Contra*, vel contractus eiusmodi initus cum muliere doli ignara est matrimonialis, vel non: si est verum Matrimonium; ergo non debet dirimi ad petitionem mulieris deceptae: si non est Matrimonium; ergo petente viro, est dirimendum; quia sic copulati non sunt veri coniuges.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 4.] Fieri potest, ut mulier, iam conscia doli et certior facta impedimenti, non petat divortium; ex praeallegato canone vir debet in coniugio permanere, sic enim sancitur: *nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi*: igitur iubentur manere in fornicatione, quia ille contractus non fuit contractus matrimonialis.

Oppositum, 31. q. 1. cap. 4.: *Relatum est auribus Sanctorum Sacerdotum, quemdam alterius uxorem stupro violasse et insuper moechae, vivente viro suo, iuramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem: quod et factum est: Tale ergo connubium prohibemur, et anathematizamus*; ergo fidei datio, vel contractus de praesenti, vel promissio cum iuramento, (haec enim tria pro eodem reputantur, in casu de quo agitur, quia aequiparantur in iure, cap. *Ad aures de his, quae vi*, etc.) simul cum adulterio, dirimit Matrimonium postea cum adultera contractum.

RESPONDEO, [Report. 4. d. 35. n. 10.-12.] pro solutione esto PRIMUM DICTUM: fidei datio, vel contractus de facto, vel promissio cum iuramento, sine adulterio, non statuit impedimentum simpliciter Matrimonii, adeo ut sit nullum. Quae solutio habetur in terminis cap. *finali, De eo, qui contraxit Matrimonium*, etc. ubi dicit Papa, graviter quidem ita spondentes deliquisse, non esse tamen dirimendum Matrimonium contractum post uxoris obitum; igitur simplex fidei datio, vel fides praestita cum iuramento ei, qui uxorem habet, adulterio non interveniente, non facit contractum matrimonialem irritum.

SECUNDUM DICTUM, [Oxon. 4. d. 35. n. 4.-7.] quotiescumque datur fides de Matrimonio contrahendo ei, quae legitimum habet virum, et adulterium intervenit seu ante seu post fidei dationem, statuitur impedimentum reddens irritum contractum matrimonialem, post mortem legitimi viri. Habetur etiam in terminis cap. *proxime allegato*, ubi dicit Papa, non esse tolerandum tale coniugium, si prius, vel postea, dum esset legitime copulata, vir illam adulterio polluisset. Copula igitur adulterina hoc impedimentum complet: quod impedimentum etiam exurgit, si per alium quis, eo tamen approbante, fidem exegerit de Matrimonio contrahendo. Quod si ante adulterium fidem datam revocavit, impedi-

mentum non inducitur; quia contractu rescisso perinde est, ac si numquam intervenisset, et ideo adulterium sequens non complet impedimentum, eo quod tale impedimentum supponat fidem datam, aut contractum initum minime fuisse revocatum. [*Report. ib. n. 11.*] Ratio autem huius impedimenti est, ne adulter et adultera, propter concupiscentiam copulae matrimonialis accelerandae, prout essent ad interficiendum maritum, vel uxorem: libidine enim stimulante repraesentare tantum facinus haud difficulter aggredi possent; ideo salubri praecautioe fuit compescenda humana malitia.

Simplex vero promissio, [*Oxon. 4. d. 35. n. 7. 9.*] et non vestita interpositione fidei, vel iuramento, una cum adulterio, non videtur inducere hoc impedimentum, sicuti nec nuda sponsalia, quia Canones, ex quibus est impedimentum, cum sint poenales et prohibitorii, strictissime sunt intelligendi, cap. *Cum apud, De sponsalibus*. Simplex autem promissio non aequivalet fidei interpositioni, neque promissioni iuratae; ergo non est ad simplicem promissionem extendenda prohibitio et impedimentum in praeiudicium contractus favorabilis. *Assumptum ex eo patet*, quia Canones hoc statuantes impedimentum, semper mentionem faciunt, vel promissionis iuratae, vel fidei dationis, vel contractus de praesenti; nuda ergo sponsalia et simplex promissio, etiam cum adulterio, impedimentum hoc non inducunt.

AD ARGUMENTA [*Oxon. ib. n. 1. 3.*] patet ex dictis, quia hoc impedimentum non exurgit ex sola fidei datione de Matrimonio ineundo, nec ex solo adulterio, sed consummatur per utrumque simul, ut dictum est in *subiecta responsione*. — *Et cum arguitur* contra, [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] in casu, quo mulier ignoret impedimentum statutum fuisse ob culpam, quam nesciebat esse adulterinam; *respondum* est, ex cap. 1., *De eo, qui duxit in Matrimonium*, etc. quia tunc ad petitionem mulieris est divortium inter eos pronunciandum, licet vir non habeat potestatem illud petendi, ne commodum ex fraude reportet.

Ad primam instantiam factam contra hanc responsionem dico, [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] contractum illum non fuisse matrimonialem, quia nec legitimum, et praeterea ex errore processit, quia mulier consensit in illum, tamquam in habilem ad contrahendum, et vir non erat habilis ut mulier putabat. *Concedo ergo*, virum non posse uxorem carnaliter cognoscere, debitum ab ea exigendo, cum ius in illius corpus non acquisierit, sed tamen mulierem posse ab illo matrimoniale debitum petere, quia bona fide procedit et invincibilis ignorantia eam excusat.

Ad secundam instantiam respondeo, [*Oxon. ib. n. 4.*] si mulier sciens impedimentum, consentiat in Matrimonium, vir cogendus est, ut pariter consentiat, in poenam peccati sui, quia scienter decepit insciam, et ita erit Matrimonium novum ex novo consensu, ut habetur in terminis, *Extra, De eo, qui duxit in Matrimonium*, etc. cap. *Veniens*. Et porro ea sententia iustissima est, ut qui dolose decepit insciam, dando potestatem sui corporis, quam tamen transferre nec intendebat, nec transtulisse poterat, si voluisset, postea cogatur veraciter implere quod prius fraudolenter promiserat et fecte fecerat.

Sed numquid licitum est istis virtute primi consensus in Matrimonio persistere, illudque exercere? [*Oxon. ib. n. 5.*] Vel si omnino requiratur novus consensus, numquid in deceptoris potestate est, iterum consentire

mulieri, uxorem suam esse volenti, non expresso impedimento, ne forte inde in se odium mulieris accendatur? — *Respondeo ad primum quaesitum*, cum primus consensus non fuerit matrimonialis, nullus actus copulae carnalis erit licitus virtute illius; ut ergo sint veri coniuges, et licite cohabitare queant, necessarius est novus consensus. — *Ad secundum quaesitum* dico, [*Oxon. ib.*] nisi nescienti impedimentum illud diserte exprimatur, in copulam carnalem sequentem non consentit novo consensu, sed tantum reddit in virtute primi consensus, qui reipsa nullus fuit; ac propterea, esto persona conscia impedimenti de novo consentiat, id profecto non sufficit; debet ergo impedimentum declarare, ut contractus legitime sanciat per novum consensum cum persona tali affecta conditione, ut validum celebretur coniugium. Hoc expresse dicit Glossa super cap. 1. *De eo, qui duxit in Matrimonium. Et probatur exemplo*, quia sicut Matrimonium non contrahitur cum servo, licet credatur liber, si postea manumittatur uxore ignorante; quia post manumissionem factam, manendo cum eo, semper intelligitur approbare consensum primum, qui fuit erroneus, et ita irritus; sic in casu, eo quod primus consensus nullus fuit ex inhabilitate alterius ex contrahentibus, nisi inhabilitate exposita, iterum de Ecclesiae permissiva dispensatione, consentiat, prior consensus, qui matrimonialis non fuit, intelligitur perdurare. — Verumtamen aliter dici posset. [*Oxon. ib. n. 6.*] Glossae doctrinam, et quaesiti solutionem esse veram, quando mulier doli ignara, ducta fuit a viro, dum aliam habebat legitimam uxorem, non autem post mortem eius, esto adulterium cum alia praecesserit, cum fidei datione. Et quidem casus textus in cap. praedicto, est iste: *Vir quidam uxorem habens, sibi aliam eius rei insciam copulavit, sed prima mortua, nititur recedere a secunda*: accepit ergo secundam, vivente prima, adeoque validus nequii extitisse secundus contractus, quamvis mulier nescierit esse alteri ligatum, ac proinde potestatem sui corporis sibi tradere non potuisse. Videtur ergo ex isto capite, Matrimonium valide consistere posse, praecedente etiam adulterio et promissione, quando initur post mortem legitimae uxoris; nec subinde Ecclesiam simpliciter inhabilitasse adulteros ad contrahendum cum iis, quibus promiserunt; sed tantum *secundum quid*, nimirum casu, quo persona decepta reclamet. Sed prima nihilominus sententia verior videtur, quia si post sciat impedimentum et reclamet, rescinditur Matrimonium, ex *cit. cap.*, igitur contractus cum adultera initus non fuit matrimonialis.

QUAESTIO SEXAGESIMAPRIMA.

DE IMPEDIMENTO MATRIMONII QUOD EST VOTUM SOLEMNE.
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimentis quae superveniunt Matrimonio. Et *primo*, de impedimento quod provenit Matrimonio inconsummato, scilicet de voto solenni: *secundo*, de impedimento quod provenit Matrimonio consummato scilicet de fornicatione.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum alter coniugum, altero invito, post carnalem copulam possit Religionem intrare. — 2. Utrum ante carnalem copulam possit intrare. — 3. Utrum mulier possit nubere alteri viro, priore ante carnalem copulam Religionem ingresso.

ARTICULUS I.

UTRUM ALTER CONIUGUM, ALTERO INVITO,
POST CARNALEM COPULAM POSSIT RELIGIONEM INTRARE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 31. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 61. a. 1.*

VIDETUR alter coniugum consummato Matrimonio posse Religionem intrare etiam invito et reluctantem altero. Etenim [*Oxon. 4. d. 31. n. 6. 8.*] post Matrimonium ratum non consummatum, unicuique ex coniugibus licet ingredi Religionem, et votum continentiae emittere; ergo pariter licitum erit post carnalem copulam. *Probatur consequentia*; nam ex dictis *q. 42. art. 4. et q. 48. art. 1.* consensus effectivus Matrimonii non est consensus in carnalem copulam, in tantum ut sine carnali commixtione optime Matrimonium subsistere queat; igitur quicquid licitum est coniugibus ante copulam carnalem, licebit post eam; alioquin haec ad matrimonialem consensum videretur essentialiter pertinere.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Actus copulae carnalis non est aliquid novi contractus, qui per illum perficiatur, sed solum debetur petenti coniugi, ex pacto inito, quo mutua translatio corporum facta fuit; ergo nullam novam indissolubilitatis obligationem inducit; igitur perinde Matrimonium est dissolubile eo actu accedente, ac sine ipso: sed ante copulam erat dissolubile per ingressum Religionis; igitur etiam post copulam.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 39. n. 4. — d. 31. n. 8.*] Quando duo vincula vel obligationes concurrunt, quae una non se compatiuntur, aequum est ut minor obligatio cedat fortiori: sed magis quisque tenetur ad Deum et ad propriam perfectionem, quam ad cohabitandum uxori per vinculum matrimoniale; ergo licitum est uni coniugi, etiam altero invito, post Matrimonium consummatum Religionem intrare, ut Deo liberius serviat, et vitae perfectionem consequatur, ad quae magis obligatur et tenetur.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 38. n. 4. seqq.] Ingrediens Religionem, ut vo-
veat continentiam, in talis voti emissionem transfert dominium corporis
sui in eum, cui se vovendo obligat; igitur oportet ita voventem habere
potestatem in corpus suum, quia transferre non potest id, cuius domi-
nium non habet: sed vir non habet potestatem sui corporis, sed mu-
lier, et e converso, cum per copulam evaserunt una caro; ergo nemo
coniugum potest Religionem intrare, altero invito, post Matrimonii con-
summationem.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 5.] non licere alicui ex coniu-
gibus, Matrimonio consummato, Religionem ingredi contra voluntatem
alterius, quae est expressa sententia Ecclesiae, *Extra, De conversione
coniugatorum*, cap. 1. 2. 3. et 4. scribitur: *Patrum constitutioni esse
contrarium, ut vir uxore sua, aut uxor viro eius non assumente Re-
ligionis habitum, debeat ad Religionem transire. Inde est, quod aucto-
ritate apostolica prohibemus, ne virum, vel uxorem, (nisi uterque ad
Religionem migraverit) transire permittas*; quia (ut habetur cap. 2.)
iam una caro sunt effecti. Coniugibus itaque effectis una caro per com-
mixtionem carnalem, ex iustitia vir petenti uxori reddere tenetur, quod
suum est: si per ingressum ergo ad Religionem uxor destitueretur suo
viro, iniuria afficeretur, quia privata remaneret iure, quod acquisierat
in corpus viri; sine ergo ipsius assensu, licitum esse nequit viro, se
voto continentiae obstringere. [Oxon. ib. n. 1.] Unde Apostolus, 1. *ad
Corinth.*, cap. 7. *Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi ex consensu
ad tempus, et vir uxori debitum reddat, et uxor viro*; non interve-
niente ergo alterius consensu, non potest alter continentiam vovere per
ingressum Religionis, iam Matrimonio consummato.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 31. n. 6 8.] concedo,
copulam carnalem non pertinere ad contractum matrimoniale essen-
tialiter explicite, sed tantum implicite et sub conditione, si petatur; et
concedo proinde, non addere maiorem indissolubilitatem contractui ma-
rimoniali, sed illum de se ex natura contractus, et divinae institutionis
esse insolubilem, citra omnem carnalem commixtionem; at nego *con-
sequentiam*, nimirum licere uni coniugum, altero invito, Religionem
intrare post carnalem copulam ut licuit ante ipsam; quia legislator hunc
contractum instituens voluit esse dissolubilem per ingressum Religionis,
priusquam per copulam consummaretur, non autem post ipsam, de quo
art. seq.

Et per *idem* respondeo AD SECUNDUM.

AD TERTIUM dico, [Oxon. ib. n. 8.] etsi virginitas et votum perpetuo
abstinendi ab omni actu carnali perfectior sit statu coniugali (unde
illa dicitur habere fructum centenarium, haec vero trigenarium, secundum
Hieronymum, lib. 1. *adversus Iovinianum a principio*) tamen virgini-
tatem non cadere sub praecepto, sed sub consilio. Nemo ergo ex lege
ad illam tenetur. At qui legitime alteri copulatus est Matrimonio tenetur
coniugi obsecundare in iis, quae illi ex contractu inito debentur; non
potest ergo vir uxorem deserere intuitu maioris perfectionis et conti-
nentiae servandae postquam Matrimonium consummavit. — *Cum itaque
dicitur in argumento*, magis tenetur Deo, quam uxori; dico, verum esse
quoad observantiam Legis divinae, non vero quoad ea quae sunt tantum
consilii.

ARTICULUS II.

UTRUM ALTER CONIUGUM POSSIT, ALTERO INVITO,
ANTE CARNALEM COPULAM RELIGIONEM INTRARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 31. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 61. art. 2.

VIDETUR alter coniugum non posse Religionem intrare altero invito ante copulam carnalem. Nam [*Oxon. 4. d. 31. n. 6-8.*] Sacramentum Matrimonii est indissolubile: sed ad contractum quo mutuo transfertur potestas corporum sequitur ex Christi institutione Sacramentum Matrimonii; ergo quodlibet Matrimonium ratum est indissolubile; igitur nolente altero coniugum, non licet alteri in Religione continentiam vovere, etiam priusquam fiant una caro per copulam carnalem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 11.*] Ex Christi sententia, expressa *Matth.*, 19., *Quos Deus coniunxit homo non separet*; ergo nulla humana voluntate, nisi in casu *ibidem* expresso, qui est fornicatio, fieri potest, ut dissolvatur Matrimonium ratum, a Deo institutum; ergo per propriam voluntatem nequit unus coniugum relinquere uxorem nolentem virum suum dimittere, et profiteri continentiam in Religione.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4-7.*] Per contractum matrimonialem transferunt coniuges mutuo suorum corporum potestatem, qua facta translatione, quisque alteri tenetur reddere id quod se redditurum promisit: sed fieri potest, ut debitum petatur statim a contractu inito; ergo vel alter coniugum reddit, et ita nequit amplius Religionem ingredi ex *art. praec.* vel non reddit; et ita peccat; ergo numquam licet uni coniugum alterum deserere contra voluntatem eius.

CONTRA. *De conversione coniugat.*, cap. *Verum*, et cap. *Ex publico*, et cap. *Ex parte 2.* dicit Innocent. III. *antequam Matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri coniugum, reliquo inconsulto, ad Religionem transire.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 6. seqq.*] licitum esse unicuique ex coniugibus, priusquam carnali copulae operam dederint, in religione tantum votum continentiae emittere, etiam contra voluntatem alterius coniugis. Quamvis etenim in contractu matrimoniali, cum initur, non fiat quaedam temporanea commutatio, sed eveniat essentialiter commutatio potestatis corporum contrahentium, non ad tempus, sed pro usu perpetuo, qua ex commutatione nascitur vinculum indissolubile, nonnisi per mortem naturalem alterius coniugis dissolvendum, nihilominus legislator, qui statuit id vinculum esse indissolubile, potuit hanc indissolubilitatem in casu relaxasse, ac velle esse solubile. Et porro Christus, qui indissolubile voluit Matrimonium, reprobans pro lege sua repudium Mosaycum, et edicens, non esse separandos eos quos Deus coniunxit, *Matth.*, 19. relaxavit istam indissolubilitatem, quando alter coniugum convertitur ad Religionem.

Et sane [*Oxon. ib. n. 7. seqq.*] Ecclesia nusquam attentasset post Matrimonia rata, non consummata, licentiarum alterum coniugum ad

Religionem, altero manente in saeculo, nisi Christus hoc instituisset; quod et facto comprobavit, cum vocavit Ioannem Apostolum et Evangelistam ad Apostolatam a nuptiis, *Ioann.*, 2.; cuius exemplum imitati sunt Sancti Patres, Alexius, Thomas et alii. Et quidem haec Christi relaxatio in casu ingressus in Religionem alterius coniugis admodum rationabilis fuit; quia rationabile est, obligationem ad minus bonum commutari in obligationem ad maius bonum ab eo qui habet potestatem commutandi: professio autem in Religione est obligatio ad maius bonum, quia ad spirituale. Unde et Christus statum virginitatis intelligit, non tantum per carentiam actus, sed cum proposito continendi perpetuo, et istam praetulit statui coniugali, *Matthaei*, 19. dicens: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter regnum caelorum: qui potest capere, capiat.* Unde merito haec castitas divisa contra coniugalem dicitur habere fructum centenarium, coniugalis vero trigenarium, secundum Hieronymum, ut tactum est *art. antec.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM ET SECUNDUM patet ex dictis; [*Oxon. ib.* n. 4 8.] concedo enim, Matrimonii Sacramentum esse indissolubile ex Christi institutione, etiam non consummatum; sed Christum, qui sic instituit, voluisse, ut dissolveretur non consummatum per ingressum Religionis alterius coniugis, etiam reluctantem altero; et tunc profecto non homo, sed Deus separat, quando quis divini amoris intuitu, et maioris perfectionis desiderio, potestate sibi facta a Christo utitur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 32. n. 2. seqq.] statim a Matrimonio rato non teneri alterum coniugem debitum reddere petenti, nec proinde peccare, si non reddat; et in cap. allegato, *Ex publico* Papa concedit spatium duorum mensium ad deliberandum coniugibus; quo elapso, debitum reddere tenentur, aut Religionem intrare; per solum enim propositum castitatis servandae in saeculo Matrimonium ratum non dissolvitur, sed debet uxor viro, et e converso, debitum reddere, ut cap. ex parte 2. *De conversione coniugatorum.*

ARTICULUS III.

UTRUM MULIER POSSIT NUBERE ALTERI VIRO,
ANTE CARNALEM COPULAM VIRO SUO RELIGIONEM INGRESSO.

Doctor, loc. cit. art. antec. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 61. art. 3.

VIDETUR mulier non posse nubere alteri ante carnalem copulam viro suo Religionem ingresso. Nam [*Oxon.* 4. d. 31. n. 6] viro et uxore continentiam in Religione voventibus, manet inter eos matrimoniale vinculum; ergo etiam stat, si unus eorum tantum Religionem ingrediatur. *Probatur consequentia;* nam nulla est repugnantia manere vinculum matrimoniale ad virum, qui professus est continentiam, et etiam posse alteri viro nubere, ut expresse habetur cap. *Verum post De conversione coniugat;* siquidem ad priorem virum obligatur vinculo tantum spirituali; ad secundum vero vinculo spirituali et carnali.

2. PRAETEREA. Contingere potest, ut virum qui Religionem ingreditur, priusquam professionem emittat, propositi poeniteat, atque ad saeculum revertatur. [*Oxon. ib.* n. 6. seqq.] Si ergo liceret uxori alteri viro

nubere per ingressum mariti sui ad religionem, pariter vir valeret aliam ducere uxorem, contra Christi mandatum.

CONTRA. Cap. praeallegato, *Verum*, et cap. ex parte 2. *De conversione coniugati*. § *Nos tamen*, habetur: *Antequam Matrimonium sit per carnalem copulam consummatum: licere alteri coniugum, reliquo inconsulto, ad Religionem transire; ita quod reliquus ex tunc legitime poterit alteri copulari.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 6.*] ante Matrimonii consummationem, altero coniugum religionem ingrediente, licere in saeculo re-dicto iterum Matrimonium contrahere. Quod aliqui hac ratione sua-dendum putant; quia secundum Apostolum, 1. *ad Corinth.*, c. 7. *Si dormierit vir eius, soluta est mulier a lege Matrimonii, cui vult, nubat;* per mortem igitur carnalem alterius solvitur Matrimonium: sed qui in Religione proficitur moritur civiliter; ergo pariter solvitur vinculum matrimoniale per ingressum Religionis; atque ita coniugi in saeculo manenti licitum est alteri nubere. — *Veruntamen haec ratio minime videtur subsistere;* nam si foret Matrimonium consummatum, simpliciter esset indissolubile usque ad mortem naturalem; et si coniuges ambo Religionem intrarent, ne tunc quidem coniugium dissolveretur per mortem civilem; oporteret igitur indissolubilitatem Matrimonio advenire ex copula carnali, et non inesse sibi ex ratione talis contractus; quod non videtur probabile; quia actus copulae carnalis non est aliquid novi contractus, nec subinde ex illo aliquam novam indissolubilitatem Matrimonio ad-venire constat.

Ideo dicitur, [*Oxon. ib. n. 6. seq.*] per emissam professionem in Re-ligione non dissolvi vinculum coniugale. Et etiamsi sponsa manens in saeculo alteri nubere queat, et ita esse simul uxor duorum, ex eo tamen quod diversimode est coniux illorum, putant isti id non esse inconve-niens; est enim uxor prioris mariti tantum spiritualiter; alterius vero spiritualiter et carnaliter. — *At neque haec responsio est tenenda,* quia contractus matrimonialis ex ratione formali ipsius non est vagus, sed determinate inter duas certas personas mutuo se obligantes et commu-tantes dominium suorum corporum; ex cuius contractus specifica ra-tione est vinculi perpetuitas; igitur si vinculum manet post editam alterius coniugis professionem, manet quoque obligatio contractus: sed haec est penitus impossibilis cum alia obligatione matrimoniali; ea enim stante nihil habet coniux manens in saeculo, quod transferat in potestatem alterius; igitur alteri nequit obligari, nec matrimonialiter uniri; quod constat esse falsum ex Canone *ad oppositum* adducto, atque etiam ex praxi Ecclesiae.

Sentio igitur [*Oxon. ib. n. 6-8.*] per ingressum alterius coniugis ad Religionem ante Matrimonium consummatum, dissolvi vinculum matri-monialis contractus, et manentem in saeculo ad eum statum reduci, in quo erat priusquam Matrimonium contraxisset; nec aliunde id evenire, nisi ex Christi institutione, qui voluit, Matrimonium ante ipsius con-summationem esse solubile, et reipsa contractum dissolvi per votum Re-ligionis, quia tunc minus bonum in melius commutatur, ut expositum est in *art. praec. solutione*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis in *impugnatione se-cundae responsionis*, [*Oxon. ib. n. 6. seqq.*] etsi enim non dissolvatur

Matrimonium cum ambo coniuges emittunt votum continentiae, dissolvitur tamen priusquam consummetur, cum alter eorum vult in saeculo manere, altero ad perfectiorem statum converso; quia nemo potest ad continentiam vovendum obligari.

AD SECUNDUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 6 8.*] non per ingressum Religionis dissolvi vinculum matrimoniale cum in effectu professio de continentia servanda emittitur; donec ergo vinculum coniugale rescindatur, non licet manenti in saeculo novo se vinculo obstringere.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM INGRESSUS RELIGIONEM DE LICENTIA UXORIS, IPSA NON VIVENTE CONTINENTER, SIT INDE EXTRAHENDUS ET UXORI REDDENDUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 32. — Report. ib.

VIDETUR ingressus Religionem de licentia uxoris non esse restituendus illi nolenti continentiam servare. Nam [*Oxon. 4. d. 32. n. 3.*] 33. q. 5. cap. 10. habetur: *Qui uxorem suam velare permiserit aliam non accipiat, sed similiter convertatur*; igitur uxor dans facultatem viro suo ingrediendi Religionem, professione emissa, nequit illum repetere, sed debet pariter et ipsa Monasterium intrare: *idem* habetur 27. q. 2. cap. *Agathosa*.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Uxor dans facultatem marito suo publice profitendi in Religione, videtur renunciasse iuri suo perpetuo, quoad debiti petitionem; non enim talis renunciatio requirit necessario, ut fiat sciente et consentiente Episcopo; si ergo uxor renunciavit sufficienter, nihil iuris habet repetendi virum suum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si mulier, quae potestatem fecit viro suo profitendi, cogatur ad continentiam pariter servandam, talis coactio est aliquid licitum; et tametsi poenae sit illi, est nihilominus iusta, ob licentiam viro datam. At contra compellere virum, ut iterum uxori convivat, eique in actu copulae carnalis morem gerat, videtur illicitum; ex quo enim vovit continentiam, ut poterat quia licentiatus, peccatum mortale est illi solemne votum violare.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] *De conversione coniugatorum*, cap. 1.: *Laius uxoratus qui de licentia et permissione uxoris Religionem ingressus professionem fecit, uxore in saeculari habitu vel in saeculo permanente nec transeunte ad Religionem aut perpetuam continentiam non vovente, dicimus quod, nisi uxor ad Religionem transierit aut castitatem perpetuo servare promiserit, vir potest et debet de monasterio revocari*. Papa igitur determinat, non esse adigendam mulierem, ut continentiam servet, sed magis maritum suum fore sibi reddendum, etiamsi facultatem dederit illi continentiam vovendi.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] uxori virum suum repetenti esse restituendum, etiamsi is uxoris permissu continentiam voverit; modo et ipsa pariter continentiae votum non emisit, vel ulla de ea suboriri possit suspicio, nempe quia ad senectutis periodum pervenit; vel nisi potestatem fecerit marito continentiam vovendi, de licentia

Dioecesani Episcopi: si enim res peracta sit interventu unius aut alterius conditionis, cogenda est mulier ad continentiam servandam, quippe quae omni iure virum suum repetendi destituitur. Et quidem quantum attinet ad *priorem* conditionem habetur, [*Magist. Hiquaeus super d. 32. n. 13.*] cap. *Cum sit, De conversione coniugatorum*, ubi statuitur, *ne virum vel uxorem* (nisi uterque ad Religionem migraverit) *transire permittas. Verum si ita uxor senex est et sterilis, quod sine suspitione possit esse in saeculo, dissimulare poteris, ut ea in saeculo permanente, ad Religionem transeat vir eiusdem.* Et eadem statuuntur eodem titulo, cap. *Uxoratus.*

Secunda vero conditio expressa reperitur [*Oxon. ib. n. 13.*] 27. q. 2. cap. 23. *si vir et uxor divertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episcopi conscientia fiat.* Id quoque significatur cap. 1. *De conversione coniugatorum*; ubi [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] mandat quidem Papa, reddi uxori repetenti maritum, qui de eius licentia professionem in Monasterio emiserat, sed proponitur casus ut sequitur: *Uxoratus qui, praesentibus Sacerdotibus et monachis, ignorante Episcopo, monasterium ingressus de licentia uxoris,* etc. Requiritur ergo in facie Ecclesiae haec conditio, seu mulier ignoraverit legem, sive non. Sed viro de licentia Episcopi professionem emittente, nullum ius superest uxori illum repetendi. Et porro quam provide id fuerit statutum, ex eo liquet, quia alioquin minus congrue provideretur Matrimonio in facie Ecclesiae contracto, si solius uxoris permissione fieret potestas marito vovendi continentiam; nec ut par est prospiceretur securitati utriusque coniugis, ut infra dicitur. Non interveniente igitur consensu Episcopi, vir Religionem ingressus est reposcenti uxori restituendus.

Unde [*Oxon. ib. n. 4.*] in Regula Fratrum Minorum Seraphicus Pater noster Franciscus, non ex humana scientia, sed Christi revelatione, optime has conditiones expressit; loquens enim *de his, qui volunt vitam istam accipere*, scripsit: *Si uxores non habent, vel si habent, et iam monasterium intraverint uxores, vel licentiam eis dederint auctoritate Dioecesani Episcopi, voto continentiae iam emisso, et illius sint aetatis uxores, quod non possit de eis oriri suspicio, dicant illis verbum Sancti Evangelii,* etc. Vult igitur, neminem, qui uxorem habeat, esse ad habitum admittendum, nisi pariter et ipsius uxor Monasterium intraverit, si sit iuvenis; vel si in illa sit aetate uxor, ut nequeat proinde de ea oriri suspicio incontinentiae, quia senuit, oportet, voto continentiae iam emisso, fecisse marito facultatem transeundi ad Religionem auctoritate Dioecesani Episcopi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 3.*] ex *Glossa, super allegatum capitulum*, praetermissa opinione Hugonis ibi relata dicentis, compellendum esse ad Religionem, qui potestatem fecit uxori, vovendi continentiam in Monasterio, quia eo facto interpretandum est, et ipsum vovisse se continentiam servare, quamvis id non expresserit, dantem uxori licentiam, nisi expresse voveat continere, ad servandam continentiam non teneri, nec Monasterium ut ingrediatur esse compellendum; imo uxorem, etiam professione emissa, revocare posse, cap. 1. *De conversione coniugatorum.* Cum igitur Canone allegato dicitur, *sed similiter convertatur*, verum est, nisi malit uxorem revocare; quia sicut expressus consensus requiritur in contrahendo, ita in separando Matrimonio, *Extra, De regulis iuris, cap. Omnis res.*

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] coniugem manentem in saeculo non renunciasset iuri suo sufficienter et perfecte, omissa Iuris solemnitate; quum enim intervenit licentia Dioecesani Episcopi, quantum ad forum Ecclesiae, quae determinavit modum debitum renunciandi iuri petendi debitum, esse et fieri debere per emissum votum continentiae et expressam licentiam Dioecesani. Et porro finem istius institutionis exprimit Canon supra allegatus 27. q. 2., cap. *Si vir et uxor*, cum dicit, *nullatenus sine Episcopi conscientia fiat, ut ab eo singulariter proviso constituentur loco*. Tali igitur in solemnitate Ecclesia providet scandalo et reverentiae Sacramenti, et securitati coniugatorum, ne persona professa sit obnoxia restitutioni, et cogitur deserere Religionem.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] coniugem manentem in saeculo non posse compelli ad continentiam servandam, quia non sufficienter et perfecte renunciavit iuri suo, ut dictum est. — *Et cum dicitur*, quia coniux professus faceret contra emissum votum, si teneretur cohabitare uxori et reddere illi debitum coniugale; *potest dici*, ex eo tantum sequi, professum amisisse per votum ius petendi; quia quantum in se fuit, iuri suo iam renunciavit; sed licite posse reddere petenti, quandoquidem nequii renunciasset iuri alieno. Et quoniam putavit se absolutum esse a iure illius per licentiam sibi impartitam, ideo pro tunc non peccavit, sed instructum per Ecclesiam non fuisse revera ipsum a iure uxoris absolutum, tenetur ei reddere illud, cui renunciasset aut praeiudicium intulisse non potuit.

QUAESTIO SEXAGESIMASECUNDA.

DE IMPEDIMENTO, QUOD SUPERVENIT MATRIMONIO CONSUMMATO
QUOD EST FORNICATIO, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de impedimento quod supervenit Matrimonio consummato, scilicet de fornicatione, quae impedit Matrimonium praecedens quoad actum, remanente vinculo Matrimoniali.

Et circa hoc quaeruntur sex.

1. Utrum liceat viro uxorem dimittere causa fornicationis. - 2. Utrum ad hoc teneatur. - 3. Utrum proprio iudicio possit eam dimittere. - 4. Utrum vir et uxor quantum ad hoc sint aequalis conditionis. - 5. Utrum post divortium debeant manere nupti. - 6. Utrum post divortium possint reconciliari.

(*Quoniam Doctor super impedimento hoc pauca admodum tetigisse invenitur, ideo brevibus responsiunculis singulos resolvam articulos; et alioquin materia obvia est apud Teologos morales.*)

ARTICULUS I.

UTRUM PROPTER FORNICATIONEM LICEAT VIRO
UXOREM DIMITTERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 62. art. 1.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 3.*] causa fornicationis (quae in coniugibus adulterium est) licere viro uxorem suam dimittere:

non quasi proinde vinculum coniugale dissolvatur, sed quoad torum et mutuam cohabitationem. Quae sane fuit expressa sententia Salvatoris, *Matthaei*, 19. reprobantis pro lege sua, libellum repudii, quod Moyses permiserat Iudaeis causa submovendi occasiones maioris mali: uti fuisset uxoricidium [*Oxon.* 4. d. 31. n. 4. seqq.] *Dico vobis, quod quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, moechatur: et qui duxerit dimissam moechatur.* Casu igitur quo uxor alteri a viro suo carnaliter commisceatur et adulterium committat, licitum est viro se ab ea segregare; nec tenetur amplius illi debitum coniugale reddere quia ex quo fregit fidem viro suo in contractu matrimoniali pollicitam, (transtulit enim omnem sui corporis potestatem in illum, et vicissim accepit) neque vir tenetur illi servare fidem, quoad praeceptum affirmativum de debito reddendo; potest ergo uxorem a se dimittere.

Quod [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 3.] vero per hanc dimissionem et tori separationem minime dissolvatur vinculum matrimoniale, habetur ex eadem Christi auctoritate, quia dicit: *Et qui duxerit dimissam moechatur.* Non autem moecharetur, si ab alio legitime posset duci in uxorem; at in tantum nequit alteri nubere, in quantum manet vinculum contractum cum alio viro; igitur etsi causa adulterii liceat viro se ab uxore segregare, non tamen dissolvitur Matrimonii initus contractus. Unde [*Report.* 4. d. 33. n. 2.] Paulus ad allegatam Christi Legem respiciens, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Iis autem, inquit, qui Matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.*

Est autem [*Oxon.* 4. d. 32. n. 2.] intelligendum, virum habere potestatem a Christo segregandi se ab uxore adultera, si ipse forsitan in adulterium lapsus non sit. Si enim uterque peccavit, licitum sibi non est a se dimittere uxorem pari crimine irretitam, tunc enim et ipse perinde ac eius uxor, ius petendi debitum amisit; atque ita paria crimina pari vindicta sunt delenda. *Extra, De adulteriis et stupro*, cap. *Intellekimus*, et cap. *Tua fraternitas*; utrique igitur tunc privantur iure libertatis, quod alias ex adulterio unius alteri competit; unde vir nequit obiicere uxori delictum, si ipse est in simili. Rursus vir privatur libertate expellendi uxorem, si ipse, ut adulterium committeret causa fuit; quia tunc sibi praeiudicium intulit sciens et volens, estque criminis particeps. Item, si lapsus fuerit ex ignorantia, ut puta, si uxor arbitrata est, se rem habere cum viro suo. Item, si uxor violenter oppressa fuerit. Item si putans virum suum mortuum, alteri bona fide nupserit; 34. q. 2. *Cum per bellicam.* Denique nequit adultera expelli, si a lapsu viro suo reconciliata sit; 23. q. 4. et *illic*; et porro reconciliata intelligitur, si post notum adulterium copula carnalis intervenit inter eos.

ARTICULUS II.

UTRUM VIR TENEATUR EX PRAECEPTO UXOREM FORNICANTEM DIMITTERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 62. art. 2.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 3. — *Report.* ib. n. 10.] virum nullo praecepto urgeri ad expellendam a se adulteram uxorem,

sed dumtaxat sibi indultam esse a Salvatore id faciendi licentiam atque potestatem; quod quidem ex ipsa loquendi forma, qua hoc permittitur et indulgetur, aperte colligitur. Non dicit enim Scriptura; praecipitur viro ut a se abiiciat fornicantem uxorem; sed, *Si quis dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis*, etc. Ubi conditio, sub qua fit maritis contumeliam passis potestas, clare significat posse et non posse eam dimittere, si retinere maluerit, occurrente causa fornicationis. Est igitur liberum viris, expellere fornicantes uxores, et non in praecepto. Et porro [*Report. 4. d. 33. q. 3. n. 10.*] praeceptum semper est de necessario licito, sicuti prohibitio de illicito. Licentia autem est de licito propter dispensationem specialem, ita quod si aliter fieret, quam per licentiam, foret illicitum. Dans ergo Deus licentiam viro segregandi se ab uxore adultera, non propterea id sibi praecepisse existimandum est, sed solummodo fit, ut quod alias esset malum, id sibi per indulgentiam liceat legislatoris. — *Deinde*, [*Quodlib. q. 20. n. 31. — Report. 4. d. 32. n. 8.*] unicuique licitum est iuri suo cedere, per adulterium autem uxoris vir acquisivit ius expellendi a se illam, nec tenetur amplius ei debitum reddere; quia ipsa fidem violando perdidit ius repositum a marito id quod sibi debebat; vir ego cedere potest iuri suo, quod acquisivit per uxoris adulterium, retinendo illam apud se, et ita se gerendo cum ea, perinde ac se adulterio non polluisset.

Quanta [*Oxon. 4. d. 32. n. 2. — Report. ib. n. 8.*] autem aequitate hoc indultum sit maritis iniuria affectis, ex eo liquet, quia uxor cum alio se commiscendo a viro suo, fallit fidem pollicitam in contractu matrimoniali, in quo omnem sui corporis potestatem transtulit in virum suum, quoad copulam carnalem, cum quo una caro iam effecta est; non tenetur ergo vir illi amplius fidem servare, reddendo quod se redditurum promisit; iuste ergo, ut a se eam ille abiicere queat indultum est; quia prius ipsa a viro suo se separavit, facta copia sui alteri, cum quo pariter una caro evasit.

ARTICULUS III.

UTRUM VIR PROPRIO IUDICIO POSSIT UXOREM FORNICARIAM DIMITTERE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 32. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 62. art. 3.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 32. n. 2.*] virum, cui notorie constiterit, uxorem suam fidem matrimonialem violasse, proprio iudicio posse dimittere illam a toro maritali, non autem separare se ab eius cohabitatione, sed id esse faciendum de Ecclesiae sententia. Et *primum* declaratur, quia adultera de Lege divina amisit ius quod habebat in corpus viri sui, *Matthaei*, 19.; cum ergo constiterit viro, uxorem adulteratam fuisse, licentiam habet a Deo non reddendi sibi ulterius debitum coniugale; potest ergo sine alterius Iudicis sententia, se a toro maritali separare, cum mulier nequeat amplius ab eo debitum exigere: nihil enim obstat, quominus vir proprio id perficiat iudicio; quia quicquid ob stare posset, ut scandalum, vel perturbatio debiti ordinis, omnia haec facti

notorietate excluduntur: et etiamsi mulier incontinens ea de causa sit, id suae debet attribuere culpa, et non innocenti marito, qui facit quod sibi Christus permisit. Quod si adulterium commissum non sit notum notorietate facti, sed praesumptum, non potest innocens uti potestate sibi facta a Christo, quia qui occulte deliquit, non amisit ius suum in corpus alterius; Glossa in cap. finali, *De adulteriis*.

Quod vero *sententia Ecclesiae requiratur*, ut a cohabitatione seiungantur coniuges, quorum alter adulterium commisit, habetur expresse *Extra, De divortiis*, cap. *Porro*. Ubi proposito casu de quodam Comite, qui uxorem suam absque iudicio Ecclesiae dimiserat, quia eam cognatam fuisse uxoris defunctae intellexerat, dicit Papa, cogendum esse ad illam recipiendam, *quia si etiam parentela esset publica et notoria, absque iudicio Ecclesiae ab ea separari non potuit*. Et cap. *Ex parte de sponsalibus*, super illa verba, *Quia nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere*, dicit Glossa; *manifesta, probata scilicet et sententia subsequuta: quia alias non licet dimittere*, 33. q. 2. Saeculares.

ARTICULUS IV.

UTRUM VIR ET UXOR IN CAUSA DIVORTII POSSINT AD PARIA IUDICARI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 62. a. 4.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 32. n. 2.*] virum et uxorem in causa divortii, ad paria esse iudicandos, idest esse ferendam sententiam separationis a cohabitatione, seu vir probet uxorem fuisse adulteram, seu e converso mulier ostendat idipsum de marito. Nam [*Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 3.*] quemadmodum mulier in contractu matrimoniali transtulit in virum sui corporis potestatem, ita et vir in mulierem, mutuam fidem pollicendo; quia fide mutuo data; sicut unusquisque tenetur reddere alteri quod suum est, debitis concurrentibus circumstantiis, ita neuter potest unquam alteri dare quod suum non est; sive ergo mulier, sive vir adulterium committat, frangit datam fidem alteri coniugi: innocens igitur potest adulterum in iudicio convenire, et probata causa, divortium petere et obtinere. Unde sentiendum est, sententiam Salvatoris, *Matthaei, 10.*: *Qui dimiserit uxorem suam, nisi causa fornicationis, et aliam duxerit moechatur*, esse utrique coniugi communem; licet fatendum sit, ex mulieris fornicatione maius praeiudicium inferri bono prolis, quam per adulterium viri.

ARTICULUS V.

UTRUM POST DIVORTIUM VIR ALTERI NUBERE POSSIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 3. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 62. art. 5.

RESPONDEO dicendum, [*Report. 4. d. 33. q. 3. n. 2. seqq. — Oxon. ib. n. 3.*] post divortium neque viro, neque mulieri alteri nubere licere. Etenim

hoc ex Christi mandato tradit Paulus, 1. *ad Corinth.*, 7.: *Praecipio*, inquiens, *non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manebit innupta*. Et sane Salvator facultatem faciens viris, dimittendi fornicarias uxores, *Matthaei*, 19. statim subdit, qui dimissa uxore sua praedicta de causa, et *aliam duxerit moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur*, scilicet vivente viro, qui dimisit. Si autem post divortium licitum foret viro aut uxori alteri nubere, utique nullum committeretur adulterium, ut dictum fuit *art. 1.*; igitur neque viro, neque mulieri, celebrato per Ecclesiae sententiam divortio, licitum est iterum Matrimonium contrahere, quamdiu stant extrema prioris vinculi simpliciter insolubilis.

Potest etiam declarari praesens solutio ex dictis, *q. 55. art. 6.*, et *q. 58. art. 4.* [*Oxon. 4. d. 34. n. 2.*] Cum enim adulterium nonnisi Matrimonio rite contracto queat advenire, et in contractu fuerit legitime translata mutua corporum potestas, non potest revocari et vinculum dissolvi per adulterium superveniens.

ARTICULUS VI.

UTRUM POST DIVORTIUM VIR ET UXOR POSSINT RECONCILIARI.

Magister, 4. d. 35. c. 3. — *S. Thom.*, in *Supplem.* 3. p. q. 62. a. 6.

RESPONDEO dicendum, post celebratum divortium posse virum cum uxore reconciliari. Si enim adulter facti poeniteat, et velit in posterum coniugi inviolatam servare fidem, iustum est, ut reconcilientur, ne separatio sit illis incontinentiae causa. Unde aperta est sententia Apostoli, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. scribentis: *His*, [*Report. 4. d. 33. q. 3. n. 2.*] *qui Matrimonio iuncti sunt praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, maneat innupta, aut viro suo reconcilietur*. Quod totum est intelligendum, si innocens voluerit denuo cum adultero habitare, ut prius; quia ex quo adulter sua culpa ius in alterum amisit, et is in innocentia persistit, nullo praecepto adstringitur, coniugem, qui peccavit, iterum ad cohabitandum admittere. [*Oxon. 4. d. 32. n. 2. 4.*] Si vero post divortium innocens in adulterium lapsus est, idque constet notorie, debet vir uxorem maritali affectu pertractare, ut habetur cap. *Ex litteris*, *De divortiis*, et cap. finali, *De adulteriis*, etc. quia tunc *crimina compensatione mutua delentur*.

QUAESTIO SEXAGESIMATERTIA.

DE SECUNDIS NUPTIIS, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de secundis nuptiis.

Et circa hoc quaeruntur duo.

1. Utrum sint licitae. - 2. Utrum sint Sacramentum.

ARTICULUS I.

UTRUM SECUNDAE NUPTIAE SINT LICITAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 63. a. 1.

VIDENTUR secundae nuptiae et saepe iterata coniugia non esse licita. Nam [*Oxon.* 4. d. 42. n. 12.] Matrimonium christianorum significat coniunctionem Christi et Ecclesiae; est enim Christus sponsus unius sponsae, unde Apostolus, 5. *ad Ephesios*, *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est; Ego autem dico in Christo, et Ecclesia*. Sed quum iteratur coniugium, tollitur haec ratio mysticae significationis: quia Matrimonium ultra non repraesentat unionem unius sponsi cum unica sponsa; ergo secundae nuptiae videntur illicitae.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 33. q. 2. per totam] Contrahentibus secundum Matrimonium Ecclesia infligit poenam irregularitatis, et perpetuae inhabilitatis ad Ordines suscipiendos: sed nisi aliqua interveniret culpa, iniuste illi tanta poena afficerentur; ergo qui iterum desponsantur in culpam incidunt, ac proinde secundae nuptiae sunt illicitae.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 38. n. 12.] *Genes.*, 25. legitur, Abraham duxisse aliam uxorem nomine Cethuram: vita autem Abrahae fuit valde exemplaris; ergo existimandum est, nihil omnino peccavisse in celebrandis secundis nuptiis; ac proinde licitum esse connubia instaurare.

RESPONDEO dicendum, secundas nuptias licitas esse. Nam [*Oxon.* 4. d. 31. n. 6.] per mortem alterius coniugis dissolvitur initum Matrimonium et matrimonialis contractus, adeo ut qui superstes est liber evadat a lege Matrimonii, ut dicit Apostolus 1. *ad Corinth.*, cap. 7. Lex autem, ad quam tenebantur coniuges ex vi contractus, erat, ut alteri nec nubere, nec nubere possent, si voluissent. Soluta ergo hac lege per defectum unius coniugum, alter licite valet iterum contrahere. Unde Paulus, 1. *ad Timotheum*, cap. 5. *Volo*, inquit, *iuniores* (viduas) *nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia*. Sunt igitur secundae nuptiae licitae, sicut et tertiae, et quatae, et deinceps; et quotiescumque solvitur Matrimonii lex, seu per alterius extremi defectum, seu per relaxationem Legislatoris, qui Matrimonium instituit, veluti per ingressum Religionis ante Matrimonium consummatum, ut *q. 61. art. 2. et 3.* dictum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 2. d. 20. q. 2. n. 4.] concedendo Matrimonium, bigamorum non habere illam mysticam signi-

ficationem repraesentandi unionem Christi sponsi cum unica sponsa; ac proinde secundas nuptias non esse multum commendabiles: [*Oxon.* 4. d. 26. n. 12. 14.] nego tamen, ea de causa instaurata coniugia esse vel fore illicita; quia illa significatio non est de ratione contractus, nec tangit essentiam Sacramenti proprie dicti. Est enim Sacramentum communiter acceptum, quatenus est rei sacrae signum: at sine eiusmodi significatione optime subsistit tum matrimonialis contractus, tum Sacramentum a Christo institutum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 10.] irregularitatem ex bigamia infligi potuisse sine culpa, et etiam ex culpa praesuppositione; adeoque posse iniri secundas nuptias sine ulla culpa. Ecclesia tamen non inflixit hanc poenam ob culpam, sed propter defectum significationis unionis Christi cum unica Ecclesia sponsa sua. Si interveniat ergo culpa aliqua, non propterea secundum Matrimonium erit illicitum, quia validus potest esse contractus et Sacramentum Matrimonii.

ARTICULUS II.

UTRUM SECUNDUM MATRIMONIUM SIT SACRAMENTUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 63. a. 2.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 11. 14.] secundum, tertium, et sic deinceps, Matrimonium esse verum Sacramentum, practice scilicet significativum gratiae per ipsum collatae; Christus enim Sacramentum Matrimonii instituturus pro Lege Evangelica, approbavit contractum matrimoniale a Deo in statu innocentiae inductum, et post lapsum rursus approbatum, atque ei contractui legitime inito rationem Sacramenti novae legis affixit, adeo ut signum illud sensibile, quo exprimitur contrahentium mutuus consensus, sit ipsum Sacramentum significativum gratiae collatae a Deo rite contrahentibus. Cum igitur, cessante Lege Matrimonii per mortem alterius coniugis, liceat superstiti instaurare legitimum contractum atque alteri nubere, ex *art.* 1., ad talem contractum sequitur ex Christi Domini institutione Sacramentum Matrimonii proprie dictum, quia efficaciter significat gratiam, et reipsa confertur contrahentibus, nisi ex parte ipsorum aliqua impediens indispositio reperiat.

QUAESTIO SEXAGESIMAQUARTA.

DE ANNEXIS MATRIMONIO ET DEBITI REDDITIONE,
IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de annexis Matrimonio. Et *primo*, de debiti redditione: *secundo*, de pluralitate uxorum: *tertio*, de bigamia: *quarto*, de libello repudii: *quinto*, de filiis illegitime natis.

Circa primum quaeruntur septem.

1. Utrum alter coniugum teneatur alteri debitum reddere. - 2. Utrum debeat aliquando reddere non poscenti. - 3. Utrum vir et uxor in hoc sint aequales. - 4. Utrum unus sine consensu alterius possit votum emitte, per quod redditio debiti impediatur. - 5. Utrum tempus impediat debiti petitionem. - 6. Utrum petens tempore sacro peccet mortaliter. - 7. Utrum reddere teneatur tempore festivo.

ARTICULUS I.

UTRUM ALTER CONIUGUM TENEATUR ALTERI
AD REDDITIONEM DEBITI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 32. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 64. a. 1.*

VIDETUR alter coniugum non teneri ad reddendum debitum alteri. Nam [Oxon. 4. d. 31. n. 2. seqq. — d. 32. n. 1. 7.] nemo simpliciter obligatur ad peccatum mortale: sed reddere debitum coniugale petenti est peccatum mortale; ergo talis actus nequit cadere sub obligatione. *Probatur minor* dupliciter: *primo*, quia privare se usu rationis est peccatum mortale; si enim culpa lethalis est privare se actu virtutis, cum loco eius elicit actum vitiosum, multo magis mortaliter peccabit, qui privat se usu rationis, cum sit maius bonum, quam actus virtutis; sed copula carnalis privat usu rationis dantem operam illi, secundum Augustinum, 14. *De Civit.*, cap. 16.; ergo exercens copulam coniugalem peccat mortaliter. *Secundo*, quia actus copulae carnalis foret peccatum mortale, nisi ex contractu matrimoniali procederet: sed nemo propria auctoritate facere potest, ut sibi sit licitum, quod alias illicitum est; ergo talis actus est peccaminosus, quamvis sit effectus contractus matrimonialis.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 32. n. 5. seqq.] Tempore menstruum vir non tenetur reddere debitum uxori petenti, quia periculum est, ne proles nascatur leprosa, quae alias posset integrae sanitatis procreari; unde secundum Legem Mosaycam, (ut legitur *Levit.*, 20.) accedens ad mulierem tempore menstruum debebat mori; ergo magis est id prohibitum in Lege Evangelica, quae est lex castitatis; et per consequens non semper coniuges sibi mutuo debitum reddere tenentur.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Alteri coniugum lepra infecto alter non tenetur debitum reddere; ergo hic in eo casu absolutus est a debito

exercendi copulam carnalem. *Probat* *assumptum*, quia sanus commiscendo se leprosaе exponitur manifesto periculo contrahendi morbum: id etiam esset contra bonum prolis, quae ex tali commixtione subinde leprosa nasceretur; ergo aliquando non tenetur unus coniugum alteri debitum reddere.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 1.] I. *ad Corinth.*, c. 7. *Nolite* (inquit Apostolus ad coniuges) *fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, et vir uxori debitum reddat, et uxor viro*. Et probat per hoc, quia *vir non habet potestatem corporis sui, sed uxor, et e converso similiter*.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 2.] alterum coniugum teneri ad debitum coniugale reddendum alteri: teneri quidem non praecepto aliquo negativo, quo semper et ad semper obligentur; sed praecepto dumtaxat affirmativo, explicante iustitiam commutativam, non semper proinde urgente, sed pro quando actus esse potest debite circumstantionatus. Etenim Matrimonium duplici de causa fuit a Deo institutum; ut nimirum primo esset in officium naturae ad prolem procreandam; et secundo, post lapsum, ad vitandam fornicationem. Propter primum finem, reddere debitum coniugale est dupliciter laudabile: primo, quia est ad finem laudabilem; et deinde, quia in se est actus iustitiae reddentis alteri quod suum est, propter finem ad quem ordinatur. Quatenus autem Matrimonium fuit institutum causa vitandae fornicationis, laudabile est debitum reddere, praecise quia est actus iustitiae. Istud tamen iuste redditum non esset iustum, nec illi deberetur reddi, nisi Deus dispensasset propter pronitatem hominis post lapsum. Unde Apostolus, *loco supracitato*, cum declarasset virum teneri ad debitum reddendum uxori, et e converso, subdit: [Oxon. ib. n. 1.] *Nolite fraudari invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*; quibus satis expressit, indultum a Deo coniugibus fuisse petere et reddere mutuo debitum ad vitandam incontinentiam; ne scilicet dum abstinere a coniugali congressu, exponant se periculo moechandi cum aliis.

Verumtamen [Oxon. ib. n. 2.] duplici ex capite in genere potest alter coniugum iuste alteri petenti denegare. *Primo*, cum amisit ius exigendi debitum propter adulterium, praesertim si denegans sit expers criminis. Nam si uterque lapsus est, tunc paria crimina pari vindicta sunt delenda. [Oxon. ib. n. 5. seqq.] *Secundo*, iuste renuere potest, quando obligatur fortiori vinculo ad non reddendum, puta, si vergat in detrimentum propriae incolumitatis; etenim quisque obligatur ad magis diligendum et tuendum corporis sui bonam valetudinem, quam ad reddendum debitum coniugi petenti. Sic etiam reddere non tenetur, si rationabiliter conciiat, inde sequuturam mortem foetus in utero praegnantis, aut abortum utcumque; fortiori profecto vinculo unusquisque obligatur ad diligentem conservationem foetus, quam ad satisfaciendum voluntati alterius coniugis debitum coniugale exigentis. Cum imminet igitur probabile periculum extinctionis foetus, vel abortus, non urget praeceptum hoc affirmativum debiti reddendi; quia actus exerceri non potest cum debitis circumstantiis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, nego *minorem*. -- Et ad *primam probationem* [Oxon. ib. n. 7.] dico, perpetuum usum rationis esse maius et

praestantius bonum actu virtutis; et ideo qui per aliquem actum privaret se perpetuo usu rationis peccaret gravissime; at carentiam usus rationis quasi momentaneam non esse tantum malum, quemadmodum malus est actus oppositus actui virtutis. Et alioquin non quicumque privat se ad tempus usu rationis, mortaliter peccat; nam nimia tormenta ita impedire consueverunt usum rationis, sicut voluptates, et tamen Martyres scienter se exponentes acerrimis tormentis non solum non peccasse, verum etiam plurimum meruisse certum est. — *Ad secundam probationem*, [Oxon. ib.] concedo, ante contractum matrimonialem illicitum esse actum omnem copulae carnalis; at licere dare operam illi post initum contractum; non quia coniuges sua ipsorum voluntate faciant esse licitum quod alias non licuisset, sed quia sponte ponunt quemdam actum, quo facto Deus licentiat ipsos datque potestatem exercendi copulam carnalem ad duplicem finem praedictum, quam facultatem non concederet sine illo praevio actu. Ex quo patet, usum copulae carnalis non esse licitum ex sola iustitia commutativa, qua voluntate propria vir et mulier mutuo transferunt suorum corporum potestatem ad usum copulae carnalis; sed quatenus is actus mutuae translationis et contractus approbatur a voluntate supremi Domini.

AD SECUNDUM dico, [Report. 4. d. 32. n. 12.] quando proles ex congressu coniugum ut plurimum nascitur leprosa, quae alias sana posset procreari, non teneri mulierem ad reddendum debitum petenti viro, et e converso; quia tunc obligantur fortiori vinculo. Et ita si tempore menstruum mulieris timeatur probabiliter periculum inficiendae prolis, debent a copula carnali abstinere, etiamsi instantanter petatur.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. ib. n. 6.] *assumptum* esse manifeste falsum, ut habetur cap. 1. *De coniugio leprosorum*. Ubi dicitur: *Mandamus, ut uxores viros et viri uxores, quae leprae morbum incurrunt, sequantur, et eis coniugali affectione ministrent, et ad hoc eos sollicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, iniungas eis, ut uterque continentiam servet. Quod si mandatum tuum contemnant, vinculo excommunicationis adstringas*. Et c. sequenti habetur: *si virum, vel uxorem leprosum fieri contigerit, et infirmus a sano carnale debitum exigit, generali praecepto Apostoli quod exigitur, est solvendum, cuius praecepti in hoc casu nulla exceptio invenitur*.

Cum igitur assumptum probatur, [Oxon. ib. n. 5. seqq.] quia reddens debitum leprosa exponit se periculo contrahendi morbum et procreandi prolem leprosam, dico, ex carnali coniunctione sani cum leprosa non subesse probabile periculum morbum contrahendi, bene tamen ex diuturna cohabitatione, quae nihilominus in Canone non praecipitur, quia exinde faciliter posset sanus infici ab infirmo. Et etiamsi ob carnalem commixtionem esset periculum infectionis leprae in sano frequenter debitum reddente et quoties leprosa peteret, adhuc sanus praecepto reddendi adstringeretur, quia ad id se obligavit in contractu Matrimonii, absque ulla exceptione. Unde et alicubi Sacerdotes expresse ad ostium Ecclesiae exprimunt illud. — *Et cum additur* de bono prolis; dico, magis esse contra bonum prolis absolute non reddere debitum leprosa petenti, quia si mater ob lepram vitetur, numquam proles, ne leprosa quidem, de ipsa procreabitur: melius autem est, ut aliquo modo proles habeatur, quam

non habeatur omnino. Nefas autem esset procreare filios leprosos, si sani possent haberi, sicut dictum est de accedente ad uxorem tempore menstruorum.

ARTICULUS II.

UTRUM VIR TENEATUR DEBITUM REDDERE UXORI NON PETENTI.

*Doctor, Oxon. 4. d. 32. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 64. a. 2.*

VIDETUR vir non teneri debitum reddere uxori illud minime exigenti. [*Oxon. 4. d. 32. n. 2. — Report. ib. n. 2.*] Etenim reddere debitum est praeceptum affirmativum expressum illis verbis, *Crescite et multiplicamini. Genes. 2.* praeceptum autem affirmativum non semper obligat, sed concurrentibus debitis circumstantiis: prima autem harum circumstantiarum videtur esse, ut debitum petatur; ergo non petenti uxori vir debitum reddere non tenetur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 31. n. 7. seqq.*] Coniuges abstinere a congressu carnali quid melius est, quam dare operam illi: unde castitatem videntes non tenentur amplius ad huius debiti solutionem; quia obligati sunt ad repraesentandum maius bonum: sed de quolibet praesumendum est, quod melius est, nisi constet de opposito, *Extra, de scrutinio in ordine faciendo*, cap. unico; ergo mulier debitum non petens, existimanda est, ipsam velle continere; et consequenter non debet illi vir reddere quod non postulat.

CONTRA. [*Report. 4. d. 32. n. 2.*] Remedium applicandum est vulneri etiamsi aegrotus non petat: sed Matrimonium post lapsum est in remedium concupiscentiae; ergo videns vir mulierem copulam concupiscere tenetur ei reddere debitum, quamvis ex verecundia non petat.

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib.*] virum teneri reddere debitum uxori non petenti, si coniiciat id illam appetere. Etenim quamvis Matrimonium instituerit Deus in statu innocentiae, ut foret in officium naturae, quo nimirum procrearentur filii religiose educandi et cultui divino addicendi, post lapsum nihilominus indulsit ut etiam esset in remedium humanae concupiscentiae. Nam, cum propter nimiam effraenationem et pronitatem, quam habebant homines ad carnale peccatum, caro propemodum evasissent, adeo ut libidine efferrentur, et cui ut satisfacerent, *acceperant sibi uxores de omnibus, quas elegerant*, ut legitur, *Genes. 7.* providentissime indultum fuit a Deo, ut eum actum copulae carnalis exercere valerent citra peccatum, si propter incontinentiam vitandam cum suis legitimis uxoribus copularentur, etiam quando non erat spes suscipiendae ab ea prolis. Quotiescumque igitur tale subesset periculum fornicandi, ad illud praecavendum voluit coniuges obligatos esse ad debiti coniugalitatis redditionem; fieri autem potest, ut mulier, cuius multa est verecundia et pudor, retardetur a petenda maritali copula, et nihilominus sit appetens viri congressus; ut ergo tunc ab ea omne incontinentiae periculum praecaveatur, debet et tenetur vir ultro satisfacere illi, et non petentem praevenire, cum certis indiciis mulieris deprehenderit desiderium.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Report. ib. - Oxon. ib.*] concedo, reddere debitum cadere sub praecepto affirmativo, ac proinde obligante cum debitae concurrunt circumstantiae. — *Et cum subditur*, prima harum circumstantiarum est, ut debitum petatur; *dico*, mulierem viri appetentem petere debitum interpretative, ac proinde virum tunc ad reddendum teneri, ne dum abstinet sit uxori occasio peccandi.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report. ib. n. 1. seqq.*] coniuges postquam de facto sibimetipsis usum mutuae potestatis corporis tradiderunt per copulam carnalem non habere amplius facultatem in corpora propria quoad illum usum, sed unum debere et teneri ad morem gerendum alteri, non solum gratia prolis procreandae, sed etiam ad vitandam incontinentiam cum aliis. Quamvis igitur melius sit ex consensu mutuo abstinere et conscientiam custodire, tamen altero coniugum nolente et non consentiente, non solum melius non est, debitum coniugale illi non reddere, sed etiam absolute malum, quia peccatum, nisi causa iusta ad non reddendum impellat. Itaque, cum mulier non petit ob verecundiam vel aliam consimilem causam, et nihilominus vir coniicit eam appetere, non satisfacere illius desiderio, est dare occasionem illi prolabendi in peccatum incontinentiae; adeoque id omnino praecavere tenetur.

ARTICULUS III.

UTRUM VIR ET MULIER SINT IN ACTU MATRIMONIALI AEQUALES.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 64. art. 3.

VIDETUR, virum et mulierem non esse aequales in actu matrimoniali. Etenim [*Oxon. 4. d. 25. q. 2. n. 4.*] mulieri in poenam peccati sui dictum a Deo est: *sub viri potestate eris*, *Genes. 2.*: sed si foret viro aequalis in actu matrimoniali, non esset viro subiecta quoad illum actum; ergo cum Dei sententia absque exceptione pronunciata sit, ipsa non est viro aequalis in actu illo, sed inferior, tamquam Dei decreto subiecta marito.

2. PRAETEREA. [*Quodlib. q. 15. n. 13.*] *Agens est praestantius patiente*, secundum Augustinum, 12. *super Genes.*, c. 9. quod etiam prius dixerat Aristoteles, 3. *De Anim.*, 1. 19. Sed [*Oxon. 1. d. 3. q. 7. n. 25.*] mulier in actu matrimoniali se habet ut patiens et vir ut agens; ergo vir et mulier in actu matrimoniali non sunt aequales.

3. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 33. q. 2. n. 3.*] Vir est caput mulieris, ut habetur 33. q. 5. cap. *Haec imago et duobus sequentibus*: sed caetera membra corporis nequeunt capiti in dignitate equiparari; ergo neque mulier viro: sed eatenus mulier spectat ad corpus viri estque membrum et una caro cum eo, quatenus dant operam actui matrimoniali; ergo vir et mulier tali in actu non sunt aequales.

CONTRA. [*Report. 4. d. 32. n. 1. — Oxon. ib. n. 1.*] 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Potestas autem, de qua loquitur Apostolus, est potestas exercendi actum carnalem, quia per hoc probat, quod praemisera, *Uxori vir debitum*

reddat: similiter autem et uxor viro; ergo vir et mulier aequales sunt in actu matrimoniali.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 33. q. 2. n. 3.] virum et mulierem in actu matrimoniali esse aequales. Etenim sicut vir sui corporis potestatem transtulit in uxorem per contractum matrimonialem, tam ut is contractus est institutus in officium naturae, quam ut est in remedium incontinentiae, ita et mulier ex eiusdem contractus virtute, sui corporis potestatem attribuit viro quantum ad utrumque finem; ergo sunt in actu matrimoniali aequales. Et tametsi quatenus Matrimonium est in officium naturae, corpus mulieris non sit in valore cum viri corpore comparandum, quia quo tempore uxor unicum filium gerit in utero, mas potest cum aliis foeminis plures filios procreare, nihilominus, spectato fine secundo, quod est incontinentiae remedium, corpus utriusque coniugis includit aequalem valorem; nam quod confert ad hunc finem corpus mulieris, praestat et corpus viri, quia sicut per corpus mulieris servatur continentia coniugalitatis viri, ita et per corpus viri servatur continentia uxoris; sunt ergo in actu matrimoniali aequales et eiusdem valoris, quatenus Matrimonium est indultum in medelam incontinentiae coniugalitatis, licet in quantum Matrimonium est in officium propagationis naturae, corpus mulieris sit deterioris conditionis corpore viri.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 25. q. 2. n. 3. seqq.] ex illa Scriptura tantum posse inferri, sexum foemineum ob peccatum primae foeminae fuisse Dei sententia exclusum ab omni gradu eminenti in Ecclesia, ad quos evehuntur mares per Ordinis susceptionem, quo disponuntur ad exercendum spiritualem potestatem in Ecclesiastica Hierarchia; sed propterea non sequi, haud esse aequales in actu matrimoniali, saltem ut Matrimonium est in remedium concupiscentiae. — *Et cum dicitur:* Dei sententia prolata fuit absque ulla exceptione; *respondeo*, haec simul stare, marem tenere locum causae magis principalis in actu matrimoniali, et nihilominus ipsum et mulierem esse aequales in tali actu. Ex [*Oxon.* 3. d. 4. n. 12.] hoc autem quod foemina est causa minus principalis, est viro subiecta, quia mas in congressu carnali confert foeminae potentiam propinquam ad generandum; ex se enim habet dumtaxat remotam; sed quoniam ambo integrant unam causam totalem prolis, quae ex aequo pendet et procreatur ab utrisque, sunt aequales in actu carnali, licet alias mas in plures filios possit, eo tempore quo foemina uni tantum est sufficiens; verumtamen ratione habita actus, ut specificatur ab isto filio, parentes sunt aequales.

AD SECUNDUM respondeo; [*Oxon.* 3. d. 4. n. 3. — *Quodlib.* q. 15. n. 10.] ex dictis; quia aequalitas foeminae ad marem in actu matrimoniali stat cum praestantia maris, quatenus activum principium est; non quasi mulier habeat principii passivi rationem, quia et virtus eius pariter activa est, etsi minus principalis. Est igitur accipienda ista aequalitas, vel ex fine secundo Matrimonii, ut dictum est *in solutione*, vel quia principium illud totale activum aequaliter integratur ex mare et foemina respectu istius filii et actus matrimonialis.

AD TERTIUM dico, [*Report.* 4. d. 33. q. 2. n. 3.] per hoc, quod vir caput mulieris dicatur, tantum sequi ipsum esse causam magis principalem in actu matrimoniali, et interim nihilominus esse foeminae parem, ut declaratum fuit.

ARTICULUS IV.

UTRUM VIR ET UXOR POSSINT VOTUM EMITTERE CONTRA
DEBITUM MATRIMONII SINE MUTUO CONSENSU.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 64. a. 4.

VIDETUR virum et uxorem posse votum emittere contra debitum Matrimonii sine mutuo consensu. Etenim [*Miscell. q. 4. n. 6.*] invita et reluctante uxore, vir potest dare nomen militiae, cum bellum inferitur infidelibus Terram Sanctam occupantibus; ergo pariter idem poterit et uxor, etiam dissentiente marito: sed alter coniugum profectus in regionem longinquam nequit debitum reddere alteri; ergo etiam contra tale debitum votum emittere queunt sine mutuo consensu.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 7. seqq.*] Nemo tenetur obedire Principibus et Superioribus in iis quae sunt contra Dei mandata: sed Princeps potest licite impedire ne aliquis debitum suae uxori reddat, et e converso, iniungendo eis aliquid, per quod impediuntur ne debitum reddant matrimoniale; igitur si licite id potest impediri, potest et sub votum cadere, etiamsi altera pars non assentiatur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 30. q. 2. n. 4-6.*] Reddere debitum est mandatum affirmativum conditionatum, quia universe nemo illud reddere tenetur coniugi nisi petatur: sed aliquis potest vovere se numquam tale debitum petiturum, id enim est suae potestatis et iuris; ergo pariter potest vovere, se non redditurum, cum de meliori bono esse videatur.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 32. n. 1.*] 1. *ad Corinth.*, cap. 7.: *Uxori vir debitum reddat: similiter autem et uxor viro. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi*; igitur sine mutuo consensu nequit alter coniugum vovere se debitum alteri non redditurum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 26. n. 24.*] irritum atque illicitum esse votum viri aut mulieris sine mutuo consensu continentiam voventium. Nam coniuges per contractum matrimonialem vicissim suorum corporum potestatem transtulerunt ad usum perpetuum copulae carnalis, seu is actus causa procreandorum liberorum exerceatur, seu etiam in remedium incontinentiae adhibeatur. [*Report. 4. d. 42. n. 11.*] Dans autem rem aliquam alteri ad unum usum, nequit eandem alteri tribuere ad contrarium usum: et quia res semel data non est amplius in potestate dantis, et quia, quamvis esset sui iuris, non tamen valeret attribuire alteri ad contrarium usum priori. Cum igitur coniuges ad perpetuum usum copulae carnalis propria corpora mutuo tradiderint, nequit unus citra consensum alterius continentiam vovere, quia in eo transferret in alium dominium sui corporis, quod non habet, ad contrarium usum priori, cum se obligavit obsecundandi coniugi petenti copulam carnalem, quam copulam votum continentiae omnino excludit, de quo 27. q. 2. cap. *Multorum*, et *De conversione coniugatorum*, c. 3.

AD ARGUMENTA AD PRIMUM concedo, [*Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 22.*]

propter bonum commune, uti est communis Ecclesiae utilitas, vel ob avertendum periculum civitatis, licere coniugibus, etiam altero invito, postponere debitum coniugale eiusque rationem non habere, quia secundum rectam existimationem est magis diligendum bonum commune, quam bonum proprium; imo quicquid est boni privati est impendendum, ut salvetur bonum commune. At ex eo quod etiam invita uxore et contra debitum coniugale, queat homo abire in regionem longinquam, publicae utilitatis causa, non sequitur, posse votum continentiae emittere, citra uxoris consensum, quia in hoc faceret illi iniuriam, et Deo offerret quod non habet.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* 4. d. 36. q. 2. n. 10.] contrahentes Matrimonium transferre utique mutuo suorum corporum potestatem, sed quantum possunt et valent transferre, idest salvis iuribus suorum dominorum et superiorum, quibus per talem contractum non voluit Deus praeiudicari; et si praecipiant uni contra intentionem alterius coniugis, dummodo sint iusta mandata, non est locus quaerelae, quia censetur irrationabiliter invitus. Si contingat ergo impediri exinde debitum coniugale, nemini facit iniuriam, quia utitur iure suo. — *Cum igitur infertur*: ergo impedire debitum coniugale est licitum, et subinde materia voti; *manifesta est disparitas*, quia coniugi non est licitum ea exequi respectu alterius, quae legitimus Princeps facit circa ipsos. Etsi enim vir sit caput mulieris, quoad gubernium et directionem, ut coniux tamen tantam habet potestatem in corpus uxoris, quantam uxor in corpus ipsius, ac proinde ea invita nequit se a dominio illius subducere quoad debitum matrimoniale, ita exigente natura istius contractus ex Dei institutione.

AD TERTIUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 30. q. 2. n. 4.6.] reddere debitum cadere sub praecepto affirmativo conditionato, si nimirum petatur. Quamvis igitur quis possit vovere se numquam illud petiturum, non propterea tamen sequitur posse vovere pariter non redditurum, quia si in primo vovet quod est sui iuris et potestatis, petere tamen est alterius coniugis, cui, sine eius consensu, non potest praeiudicare, ut habetur expresse *De conversione coniugatorum*, cap. *Quidam*.

ARTICULUS V.

UTRUM IN DIEBUS SACRIS IMPEDIATUR PETITIO DEBITI.

Doctor, Oxon. 4. d. 32. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 64. art. 5.

VIDETUR, [*Oxon.* 4. d. 32. n. 7. — *Report. ib.* n. 12.] in diebus sacris non impediri coniuges, quominus exigant, reddantque coniugale debitum. Nam si impedirentur, maxime quia in tali facto peccarent: sed hoc est falsum, eo quod coniugale debitum sit actus sequens ad Sacramentum Matrimonii, in quo sine ulla exceptione traditur potestas exigendi tale debitum; ergo dies sacri non impediunt debiti petitionem inter coniuges.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Si dies sacri forent impedimento coniugibus respectu copulae carnalis, id ea de causa statuendum videretur, quia exinde nequirent vacare orationi, in caeterisque piis operibus sese

exercere: hoc autem est falsum, quia post expletam copulam valent insistere orationi, et aliis actibus ad religionem spectantibus incumbere; ergo non impediuntur per dies sacros ab exercendo Matrimonio.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Petens debitum petit medicinam contra morbum concupiscentiae: sed accidere potest, ut is morbus invalescat in diebus sacris; ergo est tunc illi occurrendum per paratam medicinam, ne mortem inducat per incontinentiae peccatum.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Apostolus 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Nolite*, inquit, *fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum.* Sed potissimum vacandum est orationi in diebus sacris; ergo tunc debitum non est petendum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 10. seqq.*] in diebus sacris licere quidem coniugibus petere et reddere debitum coniugale, sed congruum esse tunc a voluptatibus carnis abstinere. Etenim simpliciter licitum est exercere actum matrimonialem quotiescumque habetur finis Matrimonii primarius vel secundarius; igitur si coniuges in diebus sacris urgeantur concupiscentiae stimulis, aut prolis suscipiendae desiderio tangantur, citra omnem culpam petere ut reddere vicissim debitum queunt. — Quod [*Oxon. 4. d. 37. n. 4.*] vero tunc a matrimoniali congressu praestaret abstinere, ex eo patet, quia in diebus sacris vacandum est orationi, recolendo Dei continua beneficia, ac pietatis denique operibus incumbendum: ea autem nequaquam exerceri possunt cum fructu sine perspicacitate intellectus et fervore affectus: sed copula carnalis, cum praesertim est in frequenti usu, ut fere accidit inter coniuges, deprimit humanae mentis indolem, et affectus fervorem retundit; ergo plurimum congruit fini institutionis dierum sacrorum coniuges tunc esse continentes, et abstinere a congressu carnali; [*Oxon. ib. n. 1.*] quod et Apostoli fuit consilium, 1. *ad Corinth.*, 7. scribentis: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 7.*] non impediri coniuges in diebus sacris a maritali congressu, quia in tali facto peccent, sed eo quod minus dispositi inveniantur post copulam ad orationem, cui tunc est vacandum.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 10. seqq.*] coniuges, peracta copula carnali, posse quidem orationi vacare, aliisque piis operibus incumbere, sed non cum debitis dispositionibus fini congruentibus. Ad orationem enim requiritur perspicacia intellectus, et ad alia externa opera fervor affectus: copula carnalis contrarias inducere solet dispositiones, ac propterea magis dispositi erunt celebrandis diebus festis, si continentiam servare maluerint.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. — Report. ib.*] si in diebus sacris morbus invalescat, ut timeatur de incontinentia, utique occurrendum esse illi per opportunam medicinam, quia Apostolus *loco praeallegato*, non dicit absolute, abstinendum esse tempore sacro, sed tantum consulit, ut vacent coniuges orationi ex consensu. Consentientes igitur orationibus vacare, et dies sacros, ut par est, celebrare, decet abstinere a carnali congressu, quia per hoc optime disponuntur ad consequendum finem intentum ab eo qui dies sacros instituit, voluitque, ad aliorum temporum distinctionem, sacros appellari.

ARTICULUS VI.

UTRUM PETENS DEBITUM IN TEMPORE SACRO
MORTALITER PECCET.

Doctor, Oxon. 4. d. 32. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
3. p. q. 64. a. 6.

VIDETUR petens debitum in tempore sacro mortaliter peccare. Etenim [Oxon. 4. d. 32. n. 1. 7.] petens debitum tempore sacro fit indispositus ad percipiendum Corpus Christi: sed nisi id foret mortale peccatum, nequaquam esset indispositus ad perceptionem Eucharistiae; ergo tali tempore petens debitum mortaliter peccat. *Assumptum probatur* ex Hieronymo (et ponitur 33. q. 4. c. 1.) dicente: *Sciatis, fratres charissimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus Agni comedere.*

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 37. n. 4.] Tempore sacro vacandum est orationi, ac caeteris piis operibus incumbendum: sed petens et reddens debitum fit inhabilis, et saltem retardatur, ne vacet cum debito affectu et fervore orationi, quia ex copula carnali plurimum detrahitur perspicacitati intellectus et fervori affectus; ergo eo tempore petere debitum est mortale peccatum.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1. 7.] In loco sacro non tenetur quis debitum reddere coniugi petenti; ergo nec in tempore sacro. *Probatur consequentia*; quia utrobique est idem impedimentum. *Assumptum probatur*; nam reddens debitum in loco sacro, maius malum sequitur, quam sit id quod vitatur; exinde enim sequitur interdictum loci, quod est malum commune, quia multitudinem tangit, et malum utique quodammodo reducibile in Deum, cuius cultus impeditur in loco illo; ergo illicitum est reddere debitum in loco sacro.

CONTRA. [Oxon. ib.] Si petere debitum tempore sacro foret mortale peccatum, id Apostolus absolute fieri interdixisset: sed ipse tantummodo hoc consuluit, et non vetavit; ergo tunc dare operam actui carnali non est mortale peccatum. *Patet minor*, ex 1. ad Corinth., cap. 7.: *Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in idipsum*; est ergo consilium, non praeceptum.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 10. seqq.] petentem et reddentem debitum coniugale tempore sacro minime peccare mortaliter. Etenim copula carnalis debite circumstantionata, ut est inter coniuges, de suo genere est bona, quia iustitiae actus; quocumque igitur tempore peragatur, stantibus iisdem circumstantiis, eodem modo se habet; non est ergo peccaminosa, si exerceri contingat tempore sacro; etenim tempus sacrum non est circumstantia spectans ad rationem eius actus; et consequenter petentes et reddentes debitum tali tempore minime mortaliter peccant, etsi minus idonei et dispositi proinde efficiantur ad consequendum finem, ob quem sunt dies sacri instituti, ut dictum est *art. praec.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, nego maiorem, [Oxon. ib. n. 1. 7.]

si intelligatur de indispositione, ob quam simpliciter non licet accedere ad Eucharistiam. — *Et cum probatur* ex Hieronymo; *respondeo*, dantem operam copulae carnalis non posse comedere carnes Agni cum debita reverentia; caeterum non est existimandum mortaliter aliquem peccare ex hoc praecise, quia post cognitam uxorem carnaliter ad Eucharistiam percipiendam accedit; quia reddere debitum cadit sub praecepto affirmativo; urgente ergo praecepto, et iusta causa denegandi non concurrente, reddere coniuges tenentur quocumque tempore; quamvis exinde ob huiusmodi debiti solutionem minus dispositi ad percipienda sacra mysteria efficiantur.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 37. n. 4. — d. 32. n. 7.] dantem operam copulae carnali non reddi ita inhabilem exercendis pietatis operibus, ut ea sibi meritoria non sint; quia per carnalem copulam a gratia non excidit, in casu, ut declaratum fuit *in solutione*. Quod vero non adeo ferventer ea exequatur, vel cum omni, qua fieri posset, reverentia, ad summum non esse illi nisi culpam venialem.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 32. n. 7.] in loco sacro regulariter abstinendum esse, quia non statim imminet periculum fornicationis, ut ei occurrere nequeat in loco non sacro. Si tamen diu oporteret coniuges commorari in loco sacro, negaret aliquis eos peccare, si dent operam copulae carnali citra scandalum et irreverentiam; nam reddere debitum est ex praecepto Dei: prohibitio autem est ab Ecclesia statuente. — *Et cum probatur*, quia eo facto locus interdicto esset subiectus; *diceretur* forte, non sequi interdictum ad actum occultum, ut proinde oporteret, divinum cultum ibi publice intermittere. Caeterum, esto *assumptum* foret verum, tamen *consequentia* est nulla, ut patet, quia non est simile de loco et tempore, cum possit locus de facili mutari in eodem tempore; et praeterea non sequitur interdictum ad tempus sacrum, quod ex statuto Ecclesiae sequitur ad locum.

ARTICULUS VII.

UTRUM UNUS CONIUX TENEATUR ALTERI DEBITUM REDDERE
IN TEMPORE FESTIVO.

Doctor, Oxon. 4. d. 32. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 64. art. 7.

VIDETUR alter coniugum non teneri reddere debitum alteri in tempore festivo. Etenim [*Oxon.* 4. d. 32. n. 1. 7.] tempus festivum est tempus observationis sacrae, orationis, et ieiunii; ergo eo tempore absolventur coniuges ab obligatione reddendi debitum. *Probatur consequentia*; quia copulae carnalis actus deprimit mentem, ne attendere possit rebus divinis et contemplationi; urgente igitur praecepto de oratione, non obligat praeceptum copulae carnalis exercendae.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Stante obligatione ieiunii, si teneretur coniux reddere debitum alteri petenti, vel ieiunare non posset, vel id perficere nequiret sine detrimento propriae incolumitatis; ergo tali tempore non tenentur coniuges sibi invicem morem gerere.

CONTRA. [*Oxon.* ib.] *Ad Corinth.* cap. 7.: *Mulier*, inquit Apostolus,

sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: sed coniuges diebus festis, et quovis tempore festivo habent idem ius eandemque retinent mutuam potestatem; ergo et petere debitum queunt, et pariter ad reddendum obligantur.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 32. n. 2. . 4.] coniuges teneri sibi ipsis mutuo morem gerere quoad actum matrimoniale in tempore festivo. Cum enim Matrimonium non tantum sit in officium naturae, sed etiam in remedium incontinentiae coniugalis post lapsum, ne scilicet aliquis coniugum fornicetur, et faciat contra bonum fidei, quotiescumque timetur et subest periculum incontinentiae, occurrendum est remedio et medicina parata a Deo. Quando [*Oxon.* ib. n. 7.] autem alter coniugum petit sibi reddi quod suum est, rationabiliter timetur de illius incontinentia, quod nimirum aliunde quaerere satagat, quod sibi denegatur a coniuge; igitur quocumque tempore, quantumvis festivo, reddendum est petenti coniugale debitum tamquam iure sibi competens, salva honestate, et aliis concurrentibus circumstantiis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 1. . 7.] negando consequentiam. — *Et cum probatur*, quia actus carnalis distrahit ab oratione; *dico*, coniuges bene facturos, iuxta consilium Apostoli, si ad tempus abstineant ex mutuo consensu, ut vacent orationi; nihilominus, cum alter dissentit, et quod sibi debetur petit, obsecundandum est illi, ne propter incontinentiam incidat in laqueum diaboli, fornicando; argumentum igitur tantum probat congruitatem, non necessitatem, quia quod consulitur non est in praecepto.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 32. n. 2. . 11.] concurrentibus duobus praeceptis simul impossibilibus, servandum esse quod superior mandat, neglecto praecepto inferioris, quem velle eo in casu suum mandatum non obligare interpretandum est. Si igitur ex debiti redditione tempore ieiunii nequeat alter coniugum, aut ambo ieiunare non possint, cum obligatio de ieiunio servando ab Ecclesia sit, et reddere debitum teneantur coniuges ex praecepto Dei Matrimonium instituentis, Deo, et non Ecclesiae parere debent. At [*Oxon.* 4. d. 32. n. 5. . 7.] si in detrimentum propriae incolumitatis vergat, tunc profecto alter petenti reddere non tenetur; quia quisque magis diligere debet propriam incolumitatem, quam alteri coniugi satisfacere in copula carnali.

QUAESTIO SEXAGESIMAQUINTA.

DE PLURALITATE UXORUM, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de pluralitate uxorum.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum habere plures uxores sit contra legem naturae. - 2. Utrum aliquando fuerit licitum. - 3. Utrum habere concubinam sit contra legem naturae. - 4. Utrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale. - 5. Utrum aliquando licitum fuerit habere concubinam.

ARTICULUS I.

UTRUM HABERE PLURES UXORES SIT CONTRA LEGEM NATURAE.

*Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 1. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 65. a. 1.*

VIDETUR, habere plures uxores esse contra legem naturae. Etenim [*Oxon. 4. d. 33. q. 1. n. 1.*] legem naturae de Matrimonio ineundo expressit Deus, *Genes.*, 2. dicens, *Erunt duo in carne una*; igitur contra legem naturae est, et repugnans Matrimonii institutioni, esse plures in carne una; ac per consequens virum ducere plures uxores est contra legem naturae. Unde Glossa interlinearis, super *Genes.*, 4. loquens de Lamech, qui primus omnium accepit duas uxores, dicit, eum primum polygamiam induxisse, ac contra legem naturae egisse, et subinde graviter peccasse.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Lex naturae mandat, non esse faciendum alteri, quod nobis fieri nolumus: sed vir nollet uxorem suam transferre in alios potestatem sui corporis iam traditam sibi; ergo nec mulier aequo animo pati debet, auferri sibi potestatem corporis viri sui, et concedi aliis foeminis; ergo habere plures uxores est contra legem naturae.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2. seqq.*] Per contractum matrimonialem vir totam sui corporis potestatem transfert in uxorem, et vicissim accipit quoad actus matrimoniales, irrevocabiler et perpetuo, ex Christi institutione: sed post translatum dominium alicuius rei in alium irrevocabiler, contra legem et lumen naturale intellectus est, ut transferatur in alium; ergo cum ducens secundam uxorem transferat sui corporis potestatem in ipsam, quam antea dederat alteri, pluribus uxoribus matrimonialiter uniri est contra legem naturae.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] *Genes.*, 16. scribitur, Abrahamum plures uxores habuisse, scilicet, Saram, Agaram et Cethuram. *Et Genes.*, 29. et 30. legitur, Iacobum duxisse, et Matrimonio copulatum fuisse quatuor uxoribus. Et consimiliter, 2. *Regum*, cap. 5. constat, Davidem multas coniuges habuisse. Non est autem probabile, eos eximiae sanctitatis viros, in tot uxoribus ducendis, contra legem naturae egisse, aut aliquid illicitum commisisse. Unde Augustinus, *De bono coniugali*, circa finem: *Antiquis*, inquit, *iustis non fuit illicitum, quod pluribus foeminis uteban-*

tur: neque contra naturam hoc faciebant, cum causâ gignendi hoc facerent, neque contra morem, quia eo tempore nulla lege erat prohibitum.

RESPONDEO: [Oxon. 4. d. 26. n. 7.] quemadmodum dupliciter potest intelligi, aliquid esse de iure naturae (ex dictis supra q. 41. art. 1.) idest, vel quatenus est principium practicum, notum ex terminis. aut conclusio inde deducta, vel quatenus est aliquid consonum illis, uti de se non evidens; ita duplicem ob causam Deus Matrimonium instituit: propter scilicet prolem procreandam, et ut esset in remedium vitandae fornicationis post lapsum. [Oxon. 4. d. 33. q. 1. n. 2. — Report. ib. n. 2.] Quatenus Matrimonium est in officium, inservitque prolis procreationi, non est contra legem naturae, virum unum pluribus simul uti uxoribus. Etenim in omni commutatione, quantum est ex parte commutantium et commutatorum, stricta iustitia requirit aequalitatem commutatorum, quantum fieri potest, atque ut res quae commutantur inservire et attingere queant illum finem, propter quem commutatio fit, et ad quem illae res suapte natura ordinantur: ut si commutetur cibus pro panno, opus est, ut pannus sit aptus vestimentis conficiendis, et cibus idoneus alendis corporibus. Nunc autem, non sunt aequalis valoris corpus viri et mulieris quantum ad prolem procreandam, quia, quo tempore foemina uterum gestat, nequit alium concipere; vir autem valet cum aliis foeminis multos procreare; igitur secundum strictam iustitiam, ob excessum valoris corporis viri ad corpus mulieris, potest vir corpus suum commutare cum pluribus corporibus mulierum; atque ita si commutaret vir corpus suum cum tot foeminarum corporibus, quot potest foecundare, eo modo, quo est eis possibile foecundari, non esset id contra legem naturae; et per consequens quatenus Matrimonium est in officium, videtur bigamia esse potius licita ipso iure naturali, quam illi contraria.

Nec propterea in statu innocentiae, cum Matrimonium praecise erat in officium, [Oxon. ib. n. 2.] aliqua extitisset bigamia; quia nulla necessitas compellebat virum ad commutandum corpus suum cum pluribus foeminarum corporibus, quo plures filii procrearentur: nam pro felici conditione eius status, per simplicem commutationem unius cum una fuisset sufficiens procreatio; nec vir, aut mulier alicui sterilitati obnoxii extitissent.

At quantum ad finem secundarium Matrimonii spectat, [Oxon. ib. n. 2. seqq. — Report. ib. n. 2. - 4.] qui est continentia coniugalis, seu ut per ipsum vitetur fornicatio, bigamia illicita est, et contra legem naturae. Etenim pro fornicatione vitanda, aequalis valoris sunt corpus viri et mulieris; sicut enim corpus mulieris idoneum est ad servandam castitatem coniugalem viri, ita et corpus viri efficere potest, ut ab uxore servetur castitas coniugalis, exhibendo incontinentiae remedium; igitur quoad hunc finem in statu naturae lapsae secundum strictam iustitiam commutatur corpus unius mulieris pro corpore unius viri, et e converso. Est igitur contra strictam iustitiam et ius naturale, virum habere plures uxores, quatenus coniugium est in remedium concupiscentiae post lapsum.

Verumtamen [Oxon. ib. n. 3.] complementum iustitiae in tali corporum viri et mulieris commutatione est ex auctoritate superioris instituentis vel approbantis eam commutationem. Etsi enim res aliquae cadant sub dominio inferiorum dominorum, commutatio nihilominus ea-

rum rerum licita et iusta, talis vel talis, determinatur a Legislatore, ad quem spectat et residet supremum earundem rerum dominium; quod multo magis est verum de commutatione corporum viri et mulieris in comparatione ad Deum; ipse enim instituit, et pro statu innocentiae, et pro statu naturae lapsae, universim istam commutationem fieri debere unius mulieris cum uno viro; in ista ergo institutione et approbatione Dei est complementum iustitiae istius commutationis. Ac proinde si supremus Dominus iubeat, aut relaxet legem latam, licite et iuste poterit vir unus cum pluribus simul foeminis suum corpus commutare, quia illis foecundandis est par; idque consequenter esse consonum legi naturae, ut de facto pariter est illi conveniens oppositum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [Oxon. 3. d. 37. n. 5. 7.] aliquid esse de lege naturae dupliciter intelligi posse, scilicet, primario et secundario. *Primo modo*, de lege naturae est principium practicum notum ex terminis, et conclusio necessario et evidenter ex illo deducta. *At secundario* est de lege naturae, quod ut plurimum consonum est legi naturae primo modo dictae. Ad propositum, [Oxon. 4. d. 33. q. 1. n. 2. 8.] virum unum unica uti uxore, non est de lege naturae primario, quia neque est principium notum ex terminis, neque conclusio inde evidenter et necessario illata. Est ergo de lege naturae quatenus est quid consonum legi naturae, sed non ita evidenter consonum, ut oppositum videatur repugnare illi, imo prout coniugium est in officium, polygamia magis videtur congruere legi naturae, quam monogamia; quia sicut vir evadit unus cum uxore, per prolem ex ipsis procreatam, ita potest esse pariter unus cum tot mulieribus, quod foecundandis sibi suppeterent vires. Non repugnat ergo matrimonii institutioni, unum habere plures uxores, nisi secundario, et ideo polygamia potuit fuisse et esse licita. Nam quae non sunt strictissime de iure naturali admittunt dispensationem superioris, qui aliquando subinde iustis de causis potuit, legis vigore immutato, polygamiam vel permisisse vel mandasse; et ita commutari corpus unius viri in corpora plurium foeminarum, quibus omnibus aequivalens esse potuisset. Et ita factum fuit in antiquis Patribus, ut argumentum sit magis ad oppositum; siquidem aderat necessitas, propter quam iuste ipsis erat contrahendum cum pluribus, et auctoritas divina approbans vel praecipiens. Quod si aliqui eorum his non fulti rationibus et causis contraxerint, non est inconveniens asserere, eos tunc mortaliter peccavisse, quia non reputo, eos tunc fuisse in gratia confirmatos. — Verumtamen de Lamech, [Oxon. ib. n. 8.] absolute concedi potest, mortali peccato se obstrinxisse, cum primus omnium plures duxit uxores; quia propria auctoritate id fecit, nec aderat necessitas, ob quam recta ratio dictaret, legem latam de contrahendo Matrimonio cum una, fore revocandam vel in casu non obligare.

AD SECUNDUM concedo, [Oxon. ib. n. 7. seqq.] principium naturale practicum per se notum esse illud. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*. At vir secundum rectam rationem deberet eligere aliquid sibi detrahi de iure quod acquisivit super actum Matrimonii, ut specificatur per finem secundarium, quo perfectius obtineretur finis primarius eius contractus per prolem copiosiore, qui est finis principalis Matrimonii. Et ita pariter idipsum deberet mulier eligere in casu, secundum rectam rationem, ut expositum est *in solutione*.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 2. 8.*] virum ducere plures uxores esse contra legem naturae secundario, ut expositum fuit in *responsione ad primum*. Nam quemadmodum corpus viri satis est servandae coniugali continentiae mulieris, ita e converso potest idipsum efficere corpus foeminae; at non esse de lege naturae primario. — *Et cum arguitur*; quia vir potestatem sui corporis penitus transtulit irrevocabiliter in mulierem, quam cum contraxit, et vicissim accepit; ergo contra legem naturae est, idipsum in aliam transferre mulierem, cum non suppetat sibi ulla corporis sui potestas in aliam transferenda, quoad actum matrimonialem; *respondeo*, verum esse *assumptum* prout Matrimonium est in remedium; non vero ut inservit proli procreandae. Non quod de facto tale non sit quoad utrumque finem; sed quia, quatenus Matrimonium est in officium, potuit admittere dispensationem Domini instituentis eum contractum; quatenus corpus viri cum aequivaleat corporibus plurium mulierum, modo declarato, iustis de causis potuit Deus dispensasse, ut unus plures acciperet uxores, prout factum esse Scriptura divina testatur. [*Oxon. ib. — Report. 4. d. 33. q. 2. n. 7.*] Et tunc mulier, cum qua primo quis contraxit, potuit, imo debuit secundum rectam rationem renunciare iuri suo, ob prolis multiplicationem, et transferre potestatem totius corporis sui, pro parte potestatis corporis viri sui; neque in hoc ulla sibi inferitur iniuria, quia corpus viri sui sufficit ad copiosiore prolem procreandam, quam ipsa valeat concipere.

ARTICULUS II.

UTRUM ALIQUANDO LICITUM FUERIT HABERE PLURES UXORES.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 65. a. 2.

VIDETUR numquam licuisse habere plures uxores. Nam [*Oxon. 4. d. 33. q. 1. 3.*] ea quae sunt de per se ratione coniugii, vel Matrimonii, sunt aequalis conditionis in utroque: sed mulieri numquam licuit habere duos viros, cum praecise debuerit nubere uni; ergo pariter nec licitum aliquando esse potuit, virum habere plures uxores. *Assumptum probatur* ex Apostolo, 1. *ad Corinth.*, cap. 7. dicente, ad actus coniugales virum et mulierem mutuam et parem habere potestatem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4. 6.*] Pro tempore Legis Evangelicae illicita est polygamia; ergo pariter illicita fuit pro quocumque statu. *Probatio consequentiae*: nam si aliquando licuisset, profecto ad aliquem bonum finem, aut permissa aut iussa esset: sed quicumque finis potuit tunc occurrere, recurrere potest pro tempore Legis Evangelicae; ergo si pro tempore legis gratiae illicita est, semper et talis debuit extitisse. *Minor* inde constat, quia si causa dispensandi, aut permittendi polygamiam fuit multiplicatio populi fidelis ad augmentum cultus divini, pariter idem finis posset intendi et nunc; et sic de aliis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1. 8.*] Constat, Deum instituisse Matrimonium, ut esset praecise inter marem et foeminam, cum dixit: *Erunt duo in carne una*, *Genes.*, 2. Et idipsum Salvator pronuntiavit, *Matthaei*, 19. declarans insuper, eiusdem indissolubilitatem esse ex Dei insti-

tutione: non constat autem, aliquando polygamiam iussam esse, aut legem latam revocatam, vel dispensatum super ea fuisse; ergo sicuti nunc polygamia est illicita, talis quoque semper fuisse videtur.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 42. n. 12.] Contractus iste matrimonialis ex sui primaria institutione significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, secundum Apostolum, 5. *ad Ephesios: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo et in Ecclesia:* sed si vir unus plures duceret uxores, abesset talis significatio a matrimoniali contractu; ergo id numquam licuit, sicuti illicitum semper fuit inire Matrimonium, sic ut non significaret quod Deus voluit per talem contractum significari.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 33. q. 1. n. 1. — *Report.* ib. n.1.] *Magister*, 4. dist. 33. cap. 1. Sancti Patres, Abraham, Isaac, et Iacob ante legem sine peccato multas uxores habuerunt, et David post legem: non est probabile autem, ipsos id fecisse illegitime; ergo aliquando licita fuit polygamia.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 4.8.] aliquando, ex Dei dispensatione, polygamiam licuisse. Porro dispensatio est iuris declaratio, vel iuris revocatio. Et quidem lata fuit a Deo lex in statu innocentiae de Matrimonio, ut esset contractus unius viri cum una muliere, expressa illis verbis, *Erunt duo in carne una. Genes.*, 2. Haec autem lex potuit iustis de causis revocari vel declarari. Et tunc profecto rationabiliter ius revocatur vel relaxatur, cum maius bonum provenit ex illius relaxatione, quam si latae legis rigor per dispensationem non remitteretur. Urgente igitur necessitate multiplicandi genus humanum ad cultum divinum augendum et dilatandum, sicuti tempore legis naturae, quum pauci admodum inveniebantur veri Numinis pii cultores, toto fere orbe in Idololatriam prolapsa, aequum et rationabile fuit, legem de Matrimonio latam dispensari, et permitti polygamiam, quo pietatis sectatorum multiplicarentur filii in vera Religione educandi, et in cultum Creatoris omnium dirigendi. Ea autem multiplex filiorum ex polygamia procreatio absque dispensatione eius, qui Matrimonium instituit, haud licuisset. Et ita factum esse cum Patriarcha Abrahamo, aliisque iustis viris, quos Scriptura commemorat, sentiendum est; quia id plane persuadet eorundem pietas et religio. Unde Innocentius III. cap. *Gaudemus, De divortiis*, ait, *Nec ulli unquam licuit, insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.* Et paucis interiectis: *Et sic Patriarchae, et alii viri iusti, qui plures leguuntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur.*

Quod [*Oxon.* ib. n. 4.6.] autem stante hac dispensatione salvetur iustitia in matrimoniali contractu, declaratur: nam cum aliquid ad duos fines ordinatur, quorum alter est principalior respectu alterius minus principalis, aequum est uti illo, sub ea ratione, qua magis valet ad finem principaliorum, etiamsi exinde nonnihil detrahatur fini minus principali. *Exemplum:* cibus ordinatur primario ad nutritionem, secundario ad delectationem: aequum autem est interdum uti cibo, ut prodest nutritioni, etiamsi propterea minorem delectationem gustus percepturus sit. Matrimonii autem finis principalior (ut dictum fuit *art. praec.*) est multiplicatio prolis, minus vero principalis est continentia coniugalitatis; igitur rationabile et iustum est, ut contrahentes ita ineant contractum istum, ut potior ratio habeatur finis magis principalis: sed hoc fit in commutatione

unius corporis viri pro pluribus corporibus mulierum; servatur itaque iustitia ex parte contrahentium. Nam secundum rectam rationem utraque pars debet velle aliquid de proprio iure detrahi sibi in commutando et recipiendo permutationem in comparatione ad finem minus principalem, ut recipiat aequivalens in comparatione ad finem magis principalem, qui est alteri fini praeferendus, idque urgente necessitate obtinendi ulterius illum finem, et accedente Legislatoris relaxatione. At cessante necessitate posthabendi secundarium finem, servandus est contractus quoad utrumque finem; et uterque sane obtinetur, cum unus tantum uni uxori, et e converso Matrimonio copulatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 2. seqq. — Report. ib. n. 3.7.*] non fuisse institutam aliquando talem commutationem, ut in ea finis minus principalis potior ratio haberetur, magisque intenderetur, quam finis magis principalis, quia ab eiusmodi institutione et iustitia et recta ratio abhorret. Si autem una foemina simul plures viros ducere permissa esset, ea commutatione primo intenderetur finis minus principalis, scilicet exsaturatio libidinis eius foeminae; quae interim minus apta esset ad procreandam prolem, qui est finis principalis Matrimonii. Nam a pluribus viris intra idem tempus una foemina fecundari non potest. At quoniam contra accidit de viro respectu plurium foeminarum, ut dictum est, potest esse licita polygamia, ut aliquando fuit ex Dei dispensatione, et iusta causa, sed numquam licuit, nec licere quidem potest uni mulieri duos habere viros, quia id plane cederet in detrimentum prolis: propter enim diversitatem seminum difficulter admodum conciperet ab aliquo eorum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 6.*] concedendo, illicitam esse polygamiam pro Lege Evangelica, quia nulla adest dispensatio pro tempore huius legis; imo reductum esse Matrimonium ad primaevam sui institutionem ex Christi sententia, *Matthaei*, 19. Sed loquendo de contractu in se, nunc polygamia non foret illicita; sed pro tanto non permittitur, quia nulla adest necessitas, qualis fuit in lege naturae, cum cultus veri Dei dumtaxat vigeat in progenie Abrahæ, aut in paucis quibusdam aliis: ac proinde, ut cultus veri Dei promulgaretur et propagaretur, necesse fuit relaxari Legem de Matrimonio promulgatam, et iniungi Dei cultoribus, ut simul plures ducerent uxores. Si tamen in Lege Evangelica eveniret, ut per bellum, vel cladem, vel pestem, virorum multitudo interiret, superstitionibus foeminis, posset bigamia esse licita, spectata iustitia ex parte commutantium; cui commutationi mulieres, secundum rectam rationem, deberent acquiescere, iuxta dicta superius. Nec eo in contractu aliud deesset, nisi complementum iustitiae, quae est ex approbatione divina, quae forte tunc fieret, et Ecclesiae de Dei speciali providentia revelaretur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 4.-6.*] declaratum fuisse in solutione qualiter, et ob quam causam revocata, aut dispensata fuerit lex de Matrimonio a Deo statuta in statu innocentiae. — *Et cum dicitur*; non constat ex Scriptura, id aliquando factum esse; respondeo, quamvis expresse non legatur, Deum relaxasse ad tempus illam legem, id tamen evidenti praesumptione concluditur, quia illi viri eximiae sanctitatis fuerunt, et cultui divino addictissimi, ut credibile non sit, eos aliquando id facturos fuisse, nisi exploratum habuissent, Deum ipsis polygamiam indulgere, et velle

ad filiorum multiplicationem simul eos plures uxores habere, praesertim cum super tali facto increpati non legantur; quod sane Scriptura non taceisset.

AD QUARTUM [*Report.* 4. d. 39. q. 3. n. 6.] concedo, polygamiam non habere significationem unionis Christi ad Ecclesiam, hinc Matrimonium Abrahae, et aliorum pluribus uxoribus simul unitorum ista conditione caruisse certum est. Alias nihilominus habuisse significationes, refert Augustinus, *De bono coniugali*, cap. 18. et habetur dist. 26. cap. *Acutius*. Significabant [*Oxon.* 4. d. 42. n. 12.] itaque coniugia illa ex parte uxorum, unionem omnium Ecclesiarum Gentium cum Christo, et etiam unionem plurium animarum ad Christum, mediante charitate.

ARTICULUS III.

UTRUM HABERE CONCUBINAM SIT CONTRA LEGEM NATURAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Suppl. 3. p. q. 65. a. 3.

VIDETUR [*Report.* 4. d. 28. n. 5. — *Oxon.* 4. d. 26. n. 2.] non esse contra Legem naturae habere concubinam, idest cognoscere mulierem haud coniunctam vinculo matrimoniali ei qui cum illa rem habet. Nam homo ipsius naturae instinctu fertur ad conservandam speciem suam, perinde ac alia animalia suapte natura speciei propriae propagandae incumbunt: sed homo valet cum quavis muliere speciem suam propagare, foecundando eam; igitur is actus minime esse potest contra Legem naturae.

2. PRAETEREA. [*Report.* ib. — *Oxon.* ib.] Quatenus Matrimonium est in officium inservitque filiorum procreationi polygamia consona potius Legi naturae videtur, quam dissona, ex dictis *art.* 1. et 2., igitur neque erit contra Legem naturalem accedere ad concubinam. *Probatio consequentiae*; nam natura dictat, prolem esse procreandam, ut salvetur species per individua, et quidem quantum fieri potest; non vero dictat, ineundum esse coniugium, aut commutandum corpus viri cum corpore mulieris, sed id a Lege positiva est; igitur prolem multiplicare cum concubina non est contra Legem naturae.

3. PRAETEREA. [*Report.* ib. n. 5. — *Oxon.* ib. n. 7.] Iuxta dicta *art.* 1. *Ad primum*, Lex naturae est principium practicum, et conclusio exinde evidenter deducta, vel extendendo Legem naturae, est quod fere consonum illi Legi videtur: sed cognoscere carnaliter concubinam non est contra Legem naturae primo modo dictam, cum potius ipso naturali iure polygamia licita videatur, neque est quid consonum illi, quia magis consonum apparet, cognoscere quamlibet mulierem matrem fieri cupientem; id enim profecto magis est conforme polygamiae; igitur non est contra Legem naturae habere concubinam.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 36. q. 1. n. 2.] In potestate domini ita est servus et ancilla, ut queat illos vendere ut pecudes, atque uti pro libito, ex Philosopho 1. *Polit.*, cap. 3., igitur dominus poterit pariter et uti ancilla ad carnalem concubitum et prolem suscipiendum ex ea: sed aliquos sic esse addictos servituti non videtur esse contra legem naturae; ergo nec habere concubinam.

5. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 37. n. 9.] De lege naturae est ista, *Deus est diligendus*; ergo etiam haec, *Proximus est diligendus*: sed in ista includuntur omnia praecepta secundae tabulae, iuxta Apostolum ad Roman., 13. *Non adulterabis, non occides etc. in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Prima consequentia probatur*; nam nemo perfecte et ordinate diligit Deum, nisi velit proximum diligere Deum: hoc autem volendo diligit proximum; igitur proximum esse diligendum est notum ipso iure naturae; ergo et ipsum servare fidem coniugalem: haec autem non servatur, quoties quis concubinae commiscetur.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 1.] Oseae 1.; *Fac filios fornicationum*; igitur Deus videtur dispensasse, et mandasse Prophetæ, quatenus susciperet filios ex fornicatione; non videtur itaque esse contra legem naturae habere concubinam; nam super legem naturae non cadit aliqua dispensatio.

RESPONDEO, [*Oxon.* ib. n. 5.7. — 4. d. 26. n. 2.10.] praesupposita distinctione legis naturae, qualiter primario et secundario accipi potest, declarata in art. 1., sit PRIMUM DICTUM: habere concubinam non est contra legem naturae stricte seu primario acceptam; nam id non est principium practicum notum de se, nec conclusio inde necessario deducta; ergo non est contra legem naturae, prout strictissime sumitur. *Probatio assumpti*: quia ad hoc ut saltem foret conclusio necessario deducta ex principio practico, oporteret ex naturae lege notum esse, marem et foeminam vinculo indissolubili uniri debere ad prolem suscipiendam, debiteque educandam: sed hoc non est notum ipso dictamine intellectus, etsi apprime congruat illi, et fini contractus matrimonialis, ut declaratum fuit supra *quaest.* 41. art. 1.; ergo habere concubinam non est contra legem naturae sic acceptam.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon.* 4. d. 26. n. 2.8.] quamvis habere scortum vel concubinam non sit contra legem naturae proprie et primario, est nihilominus legi naturali valde consonum, marem tantum cum una determinata foemina actum carnalem exercere, ad prolis susceptionem et educationem; ac proinde dissonum legi eidem naturali esse, scortari et moechari, seu concubinam habere. Et quidem, *quaest.* 41. art. 1. cit. declaratum fuit, marem et foeminam indissolubiliter uniri ad prolem procreandam et instruendam esse consonum legi naturae. Et rursus hic breviter declaratur ad evidentiam propositae conclusionis. Nam [*Report.* 4. d. 28. n. 9.] ratio naturalis dictat, non solum prolem esse procreandam, verum etiam educandam et erudiendam, dicente Aristotele, 8. *Ethic.*, cap. 12. *Filii a parentibus habent esse, nutrimentum et disciplinam*: filii autem commode nutriri et instrui non possunt, nisi habeant certos parentes, vinculo indissolubili mutuo obligatos; filii enim fornicationis, licet sint a certis et determinatis parentibus, non tamen ii ita diligentem curam et custodiam impendunt illis, sicut legitimo thoro natis; ergo valde consonum legi naturali est non promiscuam, sed determinatam debere esse copulam maris et foeminae ad prolis procreationem et instructionem.

Ex quo fit, [*Report.* ib. n. 9. seqq. — 4. d. 26. n. 2.9.] ut vaga coniunctio maris et foeminae sit contra bonum prolis, quae proles ex concubitu cum foemina libera proveniens, haud debite et religiose educaretur, cum

nesciret quis cuiusnam esset filius, et vicissim ignoraret filius proprium patrem, neque erga illum cum debita se gereret reverentia filiali, imo ne hanc quidem concipere posset. Cederet propterea id in detrimentum familiae, et in damnum Reipublicae, sive civitatis, ut latius extitit declaratum *quaest. 41. cit.* Consonum autem naturae est, ut parentes sollicitam curam gerant propriae prolis educandae, et religiose instruendae; ergo et consonum eidem naturali legi est, ipsam prolem esse suscipiendam a determinatis mare et foemina, vinculo indissolubili perpetuo unitis; ac proinde habere copulam carnalem cum foemina, cum qua non intercesserit tale vinculum, est contra legem naturae quatenus oppositum est iuxta legem naturalem, non quidem ex ea evidenter et necessario deductum, sed apprime illi et consentaneum et conveniens quippe quod cedat evidenter in bonum prolis suscipiendae, et familiae, et communitatis. Unde, [*Oxon. ib. n. 6.*] etsi non probaretur per rationem naturalem esse simpliciter necessarium, prolem fore suscipiendam per determinatas personas, sic ut eius oppositum repugnet manifestae rationi naturali, saltem haec affirmativa, *Honestum est, personas sibi invicem esse determinatas ad actum istum*, satis nota est per rationem naturalem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [*Oxon. ib.*] probare argumentum quod declaratum fuit in *prima conclusione*, nempe, rem habere cum muliere non sua non esse contra legem naturae primario acceptae, quia id neque est principium practicum, neque conclusio ex illo evidenter deducta.

AD SECUNDUM respondeo per idem: [*Oxon. ib. n. 4.-6.*] quia etsi natura non dictet, neque per se notum sit, esse commutandum corpus viri in corpus mulieris, tamen id est apprime consonum ipsi legi naturali, qua homo naturaliter cognoscit ita sibi providendum esse suae proli, ut religiose ad cultum Dei instruatur: citra autem vinculum matrimoniale tale bonum haberi non potest, sicuti nec familiae, aut civitatis; lex ergo positiva id fieri mandans est declarativa iuris naturalis.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib. n. 4.-10.*] uti concubina esse contra legem naturae secundo. — *Et cum arguitur contra*, quia cognoscere promiscue mulieres, est magis conforme polygamiae, quae naturaliter licita videtur; *respondeo*, aliud esse virum unum copulari matrimonio simul pluribus foeminis; aliud cognoscere concubinam. Nam in polygamia obtinetur bonum prolis et familiae et civitatis; quia viri unius sunt plures foeminae, quibus cum corpus suum commutavit; at meretrix non transtulit dominium corporis sui in moechum; et ideo licet proles ex tali concubitu suscipiatur, non consequuntur ea bona, quorum foret particeps, si ex legitimo esset procreata thoro, ut expositum est in *solutione*.

AD QUARTUM respondeo [*Oxon. 4. d. 36. q. 1. n. 2.*], ex proxime dictis; quia dominus habet utique dominium super actibus ancillae suae, ut possit ea uti ad haec aut illa ministeria obeunda; sed quoadusque translatum non sit corpus illius in potestatem domini, et e contra, ad usum copulae carnalis pro prolis susceptione, non potest licite illa ad hunc finem uti, et si utatur, contra legem naturae faciet, ut patet ex supradictis.

AD ULTIMUM, quod procedit contra *primam conclusionem*, [*Oxon. 3.*

d. 37. n. 9. seqq.] quatenus probat, esse de lege naturae primario, non habere concubinam, *respondeo*: quamvis sit de lege naturae, proximum esse diligendum, volendo scilicet ipsum diligere Deum, non sequi tamen exinde, eiusdem legis dictamina esse et praecepta secundae Tabulae. Quamvis enim notum sit, optare nos debere, ut proximus diligat Deum, attamen lumen intellectus non dictat, debere me velle eidem vitam corporalem, vel cum fidem coniugii servare. — *Et cum probatur ex Apostoli auctoritate; dicendum* de facto ita esse dilectionem proximi explicatam, et subinde sic esse diligendum ad salutem. Sed ex principiis naturali lumine notis non concludi, nisi quod optandum sit proximo, ut diligat Deum. Unde ista simul stant, velle me, proximum diligere Deum, sicuti et ego debeo Deum diligere, tamquam quoddam verum necessarium ex principiis practicis deductum, et me nolle proximo hoc bonum, quod est servare fidem coniugii, cum id non sit verum necessarium illatum ex principiis primis. De facto nihilominus nemo potest proximum vere diligere ad legis adimplementum, nisi lex adimpleatur eo modo, quo explicata est, et declaratum, ita fore adimplendum.

ARTICULUS IV.

UTRUM ACCEDERE AD CONCUBINAM SIT PECCATUM MORTALE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 65. a. 4.

VIDETUR accedens ad concubinam non fieri reus peccati mortalis. Etenim [Oxon. 4. d. 26. n. 2.-6.] Deus mandavit, multiplicandum esse genus humanum, et in statu innocentiae, et post lapsum, dicens: *Crescite et multiplicamini*, Genes., 1. et 9. Sed contingit homines multiplicari per concubitus cum meretricibus et concubinis; igitur is actus non est ex genere suo ita malus, ut sit in illo deordinatio peccati mortalis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Honestum est agere ad reparationem ruinae Angelicae, et restaurationem illius supernae Civitatis Hierusalem, secundum praedestinationem divinam: sed multi electorum nascuntur et gigni possunt ex concubitu cum meretricibus; ergo concubinam carnaliter cognoscere non est de se actus deordinatus et malus malitia peccati mortalis.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 31.] Quamplures numquam existent, nisi nascerentur ex concubinis: sed *melius in omnibus semper est esse, quam non esse*. 2. De Generat., text. 59.; ergo non videtur deordinatus ille actus per quem nascitur homo qui alias non esset futurus.

4. PRAETEREA. [Oxon. 3. d. 37. n. 1.] Si accedere ad concubinam foret peccatum mortale, maxime quia id videretur esse contra legem positivam Dei expressam in secunda Tabula: sed exinde non sequitur debere esse mortale peccatum; nam et rem alienam concupiscere, et magis auferre est quoque in Decalogo interdictum, et nihilominus non quicumque aliquid furatur, illico est obnoxius peccato mortali.

CONTRA. *Magister*, 3. d. 37. cap. 3. *Non moechaberis*, idest, *ne cui libet*, inquit, *miscearis, excepto foedere Matrimonii*. A parte enim totum

intelligitur. Nomine ergo moechiae omnis concubitus prohibitus debet intelligi.

RESPONDEO dicendum, accedere ad concubinam esse mortale peccatum. Nam [Oxon. 4. d. 26. n. 2.-6.] hominem velle procreare prolem in specie humana est actus recte circumstantionabilis; etenim de se non est malus, quia homo secundum rectam rationem potest velle multiplicare speciem suam, perinde ac alia animalia. Et ita iussum est fieri a Deo: de illicito autem non datur praeceptum. Sed rursum is actus non est de se sufficienter bonus bonitate morali; quia nullus actus est ex se sufficienter bonus moraliter, nisi amare Deum. Ad hoc ergo ut sit bonus, oportet esse circumstantionatum rectis circumstantiis, quarum potissima est circumstantia finis: nempe ut quis velit, intendatque procreare prolem religiose educandam ad ampliandum cultum divinum. Huius ergo gratia finis quicumque dans operam actui carnali debet velle filios procreare. Unde Augustinus, 9. super *Genesim*, cap. 7. *Bonum*, inquit, *prolis dicitur non ipsa proles, sed spes, et desiderium, quo proles quaeritur, ut religiose educetur, vel informetur*. Atqui finis iste, a quo potissimum est bonitas actus istius, obtineri non posset, nisi copula carnalis exerceretur a determinatis personis coniugali vinculo unitis: vaga enim coniunctio maris et foeminae plane evertit bonum prolis, quod tamen potissime hic intenditur virtute institutionis divinae; estque contra bonum familiae, et contra bonum civitatis, ut declaratum fuit *quaest. 41. art. 1.*, et rursus *art. praec.*; igitur quoniam is actus cum exercetur inter marem et concubinam non procedit a determinatis personis vinculo indissolubili unitis, sed a vagis, fieri non potest quin sit illicitus Lege divina interdictus, ac proinde peccatum mortale.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 2.-7.] ea ratione probari, actum gignendi non esse de se malum, quod *concedo*. Sed quoniam exinde non ostenditur rectitudo et bonitas eius, opus est, ut sit rectus, concurrere oportere debitas circumstantias, ex quibus honestatem mutuetur. Latum quidem est praeceptum a Deo, et iniunctum hominibus, ut darent operam generationi, quo species humana multiplicaretur super terram, ita tamen, ut non promiscue et vage, sed a determinatis personis proles susciperetur, *Erunt*, inquit, *duo in carne una. Genes., 2.* Interdicit ergo ex tunc vagum maris et foeminae concubitus, qualis est ille, quum quis ad concubinam accedit, ac propterea in eo est deordinatio peccati mortalis, quia non rectificatur circumstantiis debitis legeque divina statutis.

AD SECUNDUM patet per idem; [Oxon. ib.] quia etsi ex concubinis nascantur aliqui ex praedestinati, nihilominus eorum conceptio illicita est, et Lege divina interdicta, quia ille actus caret circumstantiis necessariis, quibus solummodo deordinatio eius posset arceri.

AD TERTIUM concedo, [Oxon. ib.] actum procreandi non esse de se deordinatum; sed quia neque est rectus ex se, ideo talis evadit per debitas circumstantias, ut dictum est. — *Et cum arguitur*, quia per eum actum accipit esse proles numquam alias nascitura; ergo est sufficienter rectus: *respondeo*, actum non accipere rectitudinem ab iis, quae ipsum consequuntur, sed magis ab antecedentibus, et praesertim a fine, quae circumstantia hic abest, ut dictum est prius. Ab ea autem circumstantia finis est, ut sit a determinatis personis; et non utcumque,

sed quae mutuo acceperint et dederint potestatem suorum corporum alteri, ad usum procreandae prolis irrevocabiliter. — *Secundo respondeo*, [Oxon. ib.] etsi melius sit prolem illam existere, quam secus, tamen non esse facienda mala, ut eveniant bona, iuxta Apostolum, *ad Rom.*, cap. 3. malus est autem actus procreandi prolem cum concubina, quia Lege divina interdicitur; est ergo magis eligendum secundum rectam rationem non existentiam prolis, quam ipsius procreationem cum muliere aliena. Nam [Oxon. 4. d. 5. q. 2. n. 7.] si quilibet, ex eo quod magis tenetur diligere seipsum quam proximum, potius debet malle se esse immunem a peccato mortali, quam proximum, multo magis debet praecavere tale peccatum in se, quam satagere, ut qui non est accipiat esse per actum peccaminosum, quo quis meretur aeternam damnationem.

AD QUARTUM *concedo*, [Oxon. 4. d. 26. n. 19. seqq.] ratione materiae aut aliarum circumstantiarum non sequi ad omne furtum peccatum mortale, quamvis Lege divina interdictum sit furari. *Nego* tamen concubitum cum muliere non sua non esse peccatum mortale. Cum enim is actus pro prolis susceptione sit adhibendus, aut etiam ad vitandam incontinentiam ex indulgentia post lapsum, ut est in officium nequit esse licitus et rectus, nisi debitis afficiatur circumstantiis. Ut vero in incontinentiae remedium quis eo utitur, nulla est in eo honestas, nisi ex praesuppositione mutui contractus maris et foeminae eum actum exercentium.

ARTICULUS V.

UTRUM ALIQUANDO LICITUM FUERIT CONCUBINAM HABERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 65. a. 5.

VIDETUR aliquando licuisse concubinam habere. Nam [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 1.] ex Matrimonii institutione fuit polygamia interdicta, et praeceptum, ut per matrimonialem contractum forent duo in carne una: sed tali institutione non obstante, licite Patriarchae in lege naturae plures uxores duxisse leguntur; ergo pariter tunc saltem potuit fuisse licitum habere concubinam.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 7.] Iacob putans contrahere Matrimonium cum Rachele, ex ignorantia cognovit Liam, ut legitur *Genes.*, 39.; igitur non processit ille concubitus ex contractu matrimoniali. Et nihilominus, cognito, sibi a Labano impositum fuisse, Liam non repudiavit, sed magis retinere perseveravit: non videtur autem in eo peccasse; igitur aliquando licuit cognoscere non suam, quod est scortum vel concubinam habere.

3. PRAETEREA. [Oxon. 3. d. 37. n. 1.] Ad concubinam accedere ideo non licet, quia est contra Legem divinam, qua interdicitur vel declaratur, omnem concubitum esse illicitum praeter maritalem: sed Lex divina, quae Decalogo concluditur, non semper fuit; nam pro statu legis naturae non erat, sed per Moysen primum Deus eam Israëlitaе Genti dedit, et postmodum Salvator in Evangelio magis declaravit et adimplevit, eamque ad praesens multi mortalium inculpabiliter ignorant;

ergo toto tempore legis naturae licitum erat concubinam habere: et idipsum non videtur crimini dandum iis, ad quos citra ipsorum culpam legis notitia non pervenit: dicit enim Apostolus, *ad Roman.*, 7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: non concupisces*; Lege igitur divina innotuit, non posse quemquam ad concubinam accedere, quin legem violet et transgrediatur.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] In *Canone* dist. 6. cap. 3. § *His itaque. Moralia mandata ad naturale ius spectant; atque ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrantur*: sed concubina utendum non esse, morale mandatum est; ergo semper illicitum fuit ad concubinam accedere, ut modo est lege interdictum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 26. n. 2-7.*] nullo umquam tempore a condito homine concubinam habere licuisse. Nam ex dictis *in antec.*, actum carnalem exercere cum muliere, quae non sit viro indissolubiliter unita, est ita contra bonum prolis, ut nequeat ulla ratione compensari; actus ergo ille carens hac circumstantia finis, cuius gratia Deus et natura potissimum eum actum intendisse probantur, est inordinatus et illicitus: cum autem quis concubinae miscetur, concubitus tali circumstantia omnino caret: id enim est rem habere cum muliere non sua; ergo sicuti modo non licet, ita numquam licitum potuit fuisse, cognoscere concubinam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [*Oxon. 4. d. 33. q. 1. n. 2-7.*] Patriarchas fuisse licite copulatos cum pluribus mulieribus ex Dei dispensatione: at cum illis interim intercessisset commutationem corporis unius viri cum corporibus plurium foeminarum: at cum concubina ea permutatio non fit, et si fiat, scortum non erit; ideoque cognoscens mulierem non suam, rem illicitam committit.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 30. q. 1. n. 7.*] Iacobum, ut primum ei innotuit error, potuisse repudiare Liam, quacum haud Matrimonium contraxerat. Quoniam vero retinere perseveravit, novo consensu et contractu duxit eam, et tunc fuit ipsius uxor et non meretrix. Caeterum si in prima nocte ipse non peccavit, in culpa tamen fuerunt Laban et ipsa Lia. Ille quia supposuit Iacobo non suam; ista vero, quia cognosci non recusavit a viro, cum quo foedus matrimoniale non inierat.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. 3. d. 37. n. 13 15.*] in omni statu servari debuisse praecepta moralia Decalogi, sic ut qui secus fecisset, sine dubio peccaret. Ante igitur legem scriptam illicitum erat habere concubinam, quia id scriptum erat interius in corde; vel forte per aliquam doctrinam exterius datam a Deo, quam filiis parentes oretenus tradebant servandamque mandabant, donec procedente tempore, et invalescente malitia et infirmitate populi, lex data est. Priusquam igitur scriptam legem homines acciperent, quamvis potuisset concludi, concupiscentiam esse contra legem naturae, hominibus tamen corruptis non erat id notum, nec facile cognitu; ideo necessarium fuit explicari uberius, et diserte, carnalem concubitus interdici, eo excepto qui divina institutione licitus est. Ignorantia ergo legis latae non excusat, nec facit fornicationem esse licitam; quia id sciri potest aliunde: est enim scriptum in cordibus, non tamquam principium per se notum aut conclusio inde necessario deducta, sed veluti quid apprime illi legi consonum (ut frequenter dictum est), ideo unuscuiusque mens illi adhaeret. Quomodo [*Oxon. 4. d. 33.*

q. 1. n. 2-7.] apud omnes gentes invaluit matrimonialis contractus; omnes enim gentes nubunt et uxorem ducunt; idque licite faciunt, virtute potestatis factae omnibus a supremo Domino commutandi proprium corpus cum corpore mulieris, ad prolis susceptionem. Et quamvis non omnibus ea licentia nota sit, quia non omnes sciunt Legem divinam; nihilominus licite commutant, et in hoc non peccant, dummodo non putent, se aliquid illicitum perpetrare. Ita pariter virtute talis potestatis factae, omnes approbant et fatentur non esse accedendum ad mulierem non suam; quia eo facto ingens iniuria infertur illi, qui in mulieris corpus habet potestatem; ideoque etsi licitum id aliqui existimaverint, non propterea non peccaverunt, sicuti et peccant modo, qui Legem divinam ignorare dicuntur.

QUAESTIO SEXAGESIMASEXTA.

DE BIGAMIA ET IRREGULARITATE EX EA CONTRACTA, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de bigamia et irregularitate ex ea contracta.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum illi bigamiae, quae est hoc, quod aliquis duas uxores successive habuerit, sit irregularitas annexa. — 2. Utrum irregularitatem contrahat, qui simul, vel successive duas uxores habuit. — 3. Utrum irregularitas contrahatur ex hoc, quod aliquis uxorem non virginem accipit. — 4. Utrum bigamia per Baptismum solvatur. — 5. Utrum cum bigamo liceat dispensare.

ARTICULUS I.

UTRUM BIGAMIAE IRREGULARITAS SIT ANNEXA.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 66. a. 1.

VIDETUR ei bigamiae, [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 4-7.] quae evenit ex eo quod quis successive duas uxores duxit, non esse annexa irregularitas. Nam ideo bigamiam sequitur irregularitas, quia illa aufert a Matrimonii Sacramento significationem mysticam, idest quia non repraesentat unionem Christi sponsi cum Ecclesia: sed quotiescumque aliquis successive duas uxores ducit, semper retinetur integra ratio eiusmodi mysticae significationis, quia unus cum una legitime copulatur; ergo exinde nulla videtur contrahi irregularitas.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Copula carnalis cum concubina est et fuit semper illicita: sed si quis post uxoris decessum habeat concubinam, vel etiam simul, non contrahit irregularitatem; ergo multo minus ei poenae subiectus videtur per copulam licitam cum secunda uxore.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 37. n. 6-8.] Ex dictis q. 61. art. 3. post Matrimonium ratum, non tamen consummatum, licitum est unicuique ex coniugibus in Religione votum continentiae emittere, et in saeculo

derelicto iterum Matrimonium contrahere. Si igitur mulier in Monasterio continentiam voveat, et vir cum alia matrimonialem contractum ineat, cui et consummatio accedat, hoc ipso evaderet irregularis; durum autem videtur hac poena plectere virum, eo quod ipse potestate sibi facta a Christo licite utatur; igitur non videtur irregularitatis poenae subiiciendus is, qui duas uxores successive habens, cum iisdem copulatus est.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 33. q. 2. n. 4.] Dist. 26. cap. *Acutius*; et cap. *deinde* et cap. *finali*, scribitur ex Ambrosio: *Qui iteravit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed praerogativa exiit Sacerdotis*; est igitur omnino annexa irregularitas illi bigamiae, ex eo quod aliquis successive duas duxit uxores.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 4-6.] eum, qui duas duxit uxores, easque per matrimonialem copulam cognovit, subiectum omnino esse irregularitati, ex Ecclesiae statuto, ac propterea arcendum ab Ordinibus Sacris. Et communiter ad hoc ponitur congruentia talis, accepta ex Augustino, praecitato cap. *Acutius*, dist. 26. et ab Ambrosio, ib. cap. *Una*. Sacerdos tamquam Christi Vicarius, in Ecclesia repraesentans personam Christi, non debet habere aliquid repugnans Christo in comparatione eius ad Ecclesiam, et e converso: atqui Christus est unicus sponsus unius Ecclesiae, et Ecclesia est unica sponsa Christi; ergo qui duas habuit sponsas, vel unam, quae fuit duorum, non recte signat nec repraesentat Christum in Ecclesia; non decet ergo bigamum, Christi esse Vicarium; ac consequenter rectissime Ecclesia irregularitati subiecit quotquot duas uxores successive aliquando habuissent, interdicens ac arcens eos ab Ordinibus sacris: non quasi culpam propterea habeant coinquinati, sed quia impedimentum contraxerint significandi unionem sponsi Christi ad unicam sponsam, quae est Ecclesia.

Porro ultra hanc bigamiam, quae vera dicitur nempe cum quis duplex contrahit Matrimonium, et consummat, vel eam ducit, quae fuit alterius viri, duplex aliud genus bigamiae assignatur: scilicet bigamiae interpretativae, et bigamiae similitudinariae. Interpretativa bigamia dicitur, cum quis duplex quidem Matrimonium contrahit et consummat; sed vel utrumque vel alterum est invalidum: vel cum propriam uxorem post adulterium cognoscit. At bigamia similitudinaria evenit, quando quis constitutus in Ordine Sacro, aut professus in Religione, ducit etiam virginem et consummat cum ea Matrimonium. Hos omnes bigamos Sacri Canones ab Ordinibus sacri sarcent, *de Bigamis non ordinandis*, per totum. De bigamia interpretativa habetur, cap. *Nuper* cit. tit. et de similitudinaria ibidem, cap. *finali*, et alibi frequenter.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* ib. n. 4-7.] respondeo ex dictis; quia etsi secundum Matrimonium verum sit Sacramentum, ut extitit et primum, nihilominus non adest significatum ipsius Sacramenti, nec enim repraesentare potest Christum unicum sponsum, cum ipse iterum fuerit sponsus, aut copulatus sit mulieri, quae alterius viri fuit jam uxor.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* ib.] coeuntem cum concubina post uxoris decessum, vel etiam ipsa vivente, non incidere in poenam irregularitatis, ut diserte habetur cap. *Quia circa, De bigamis*; et ratio exprimitur, ibidem cap. *Debitum*. Quia haec poena non infligitur, nec sequitur crimen regulariter, sed ob Sacramenti defectum, qui defectus

nequit esse, nisi cum legitima copula praecesserit, vel talis interpretetur, aut illi assimiletur.

AD TERTIUM dicendum, [*Oxon. ib.*] non esse irregularem, qui non cognita priori uxore qua cum legitime contraxerat, aliam ducit, et Matrimonium consummat, ut diserte habetur praec. cap. *Debitum*. Et ratio adducitur, quia Matrimonium ratum et non consummatum non significat unionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem. Idem sancitur dist. 34. cap. *Valentino Clerico*.

ARTICULUS II.

UTRUM IRREGULARITAS SIT ANNEXA BIGAMIAE QUAE CONTINGIT EX HOC, QUOD HOMO HABEAT DUAS UXORES, UNAM DE IURE, ET ALTERAM DE FACTO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 66. art. 2.

VIDETUR non esse annexa irregularitas ei bigamiae, quae contingit ex hoc, quod homo habeat duas uxores, unam de iure, et alteram de facto. Nam [*Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 2.7.*] cum ea, quae de facto dicitur uxor, cum sit contra Legem ducta, nullus intercedit legitimus contractus, nec subinde Matrimonii Sacramentum; est igitur revera viri concubina: sed habens uxorem et accedens ad concubinam nullam exinde contrahit irregularitatem, ex dictis, *art. praec.*; ergo neque praefatam bigamiam ulla sequitur irregularitas.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.7.*] Haec irregularitas, quae annectitur bigamiae, non sequitur ex ullo crimine, sed ob Sacramenti defectum, ut expositum fuit in *solutione art. praec.*: sed ubi non est Matrimonium, neque potest esse defectus eius mysticae significationis, qui defectus praecise sequitur ad geminatum Matrimonium; igitur ex praexposita bigamia nullam bigamus incurrit irregularitatem.

CONTRA. *De Bigamis*, cap. *Nuper*. Innocentius III declarat obnoxium irregularitati Clericum, qui duxerat secundam uxorem de facto, cum de iure non posset; *et non propter defectum*, inquit, *Sacramenti, sed propter affectum intentionis cum opere subsequuto*.

Iuxta quae dicendum, [*Oxon. ib.*] omnino incidere in irregularitatem bigamos, ob bigamiam eiusmodi interpretativam. Etsi enim, cum laicus quis existens uxorem duxit, et postea effectus Sacerdos iterum contrahendo, irritus et nullus sit matrimonialis contractus, ac proinde in rei veritate bigamus non sit, quia sine praevio Matrimonio, dicendus non est carnem suam in plures divisisse, nihilominus bigamus reputatur quantum ad affectum; ideoque iuste poena irregularitatis percellitur quisquis ausus fuerit Sacris Ordinibus initiatus matrimonialem contractum inire.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 2.7.*] respondeo, revera mulierem ductam contra legem irritantem contractum, esse concubinam, quia non fuit facta iusta translatio potestatis corporum ita contrahentium; sed tamen quia praecessit voluntas ineundi matrimonialem contractum, ideo poenae bigamorum ii iuste subiiciuntur, quia quoad affectum iterum contraxerunt.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. ib. n. 4-7.*] non intervenire in casu Sacramenti defectum, qui nonnisi ad verum Matrimonium sequi potest: hac ergo de causa non incidunt sic contrahentes in irregularitatem, sed magis *propter affectum intentionis cum opere subsecuto*, ut discrete scribitur in *Canone praecitato*.

ARTICULUS III.

UTRUM CONTRAHATUR IRREGULARITAS EX HOC QUOD ALIQUIS
DUCIT UXOREM NON VIRGINEM.

RESPONDEO: *puella aut virginitate imminuita fuit ab eo, qui eam duxit in coniugem, aut ab alio. Si is, qui ducit in uxorem vitiatam, extitit qui illi stuprum intulit, minime irregularis efficitur, ut tenet expresse Glossa super cap. Debitum, de Bigamis, in fine; quia tunc is non divisit carnem suam cum alia, neque uxor cum alio, et Matrimonium sequens purgat vitium antecedens, retro trahens contractum, cap. Tanta. Qui sint filii legitimi. At secus est dicendum, si fuerit ab alio corrupta, ob contrariam rationem, ut expresse statuitur dist. 34. cap. Curandum, et cap. Praecipimus, et alibi.*

ARTICULUS IV.

UTRUM BIGAMIA SOLVATUR PER BAPTISMUM.

Doctor, Oxon. 4. dist. 33. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 66. art. 4.

VIDETUR [*Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 1.*] irregularitas contracta per bigamiam ante Baptismum solvi per lavacrum novae regenerationis. Nam S. Hieronymus, Epistol. 83. (et ponitur dist. 26. cap. 1.) *Si ante Baptismum, inquit, coniugem habuit, quae habuit virum, non imputatur ei, cui prorsus novo, nec stupra, nec alia, quae ante fuerunt, obsunt.* Dicit ergo expresse, irregularitatem contractam ex bigamia ante Baptismum, prorsus auferri per eiusdem Baptismi susceptionem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Dist. 50. cap. *Si quis viduam, habetur in Gloss. Quod si ante Baptismum quis occidit, post Baptismum potest promoveri;* ergo pariter quamvis ab sacris Ordinibus arcendi sint bigami post Baptismum, ante tamen susceptionem Baptismi, qui tale impedimentum contraxerunt, poterunt promoveri; ac proinde solvitur haec irregularitas per Baptismum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 7. q. 3. n. 1.*] Tanta est excellentia Sacramenti Baptismatis, ut citra omnem poenitentiam prorsus deleat totam culpam, omnemque poenam dimittat: sed irregularitas est quaedam poena, qua obnoxii interdicuntur susceptione sacrorum Ordinum; ergo et ipsa deletur per Baptismum.

4. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 4-6.*] Ideo ex bigamia oritur irregularitas, quia per ipsam tollitur significatio Sacramenti Matrimonii, exprimentis unionem unius Sponsi Christi cum unica Sponsa, quae est Ecclesia: sed id omnino per Baptismum aufertur; ergo solvitur irregu-

laritas bigamiae per Baptismum. *Probatur minor*; [Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 1.] nam suscipientes Sacramentum Baptismatis in Christo renascuntur; Christum enim induentes, illi conformantur, iuxta illud Apostoli, *ad Galat. 2. Quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis*; igitur ablatum est per novam regenerationem omne impedimentum eius significationis.

CONTRA. D. 26 c. 2. [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 1.] *Acutius intelligunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus ante Baptismum habuit unam, et post Baptismum aliam ordinandum consueverunt.* Et ibidem cap. Una. *Ante Baptisma iterata coniugia praerogativae ordinationis impedimenta generant.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 2-7.] irregularitatem contractam ex bigamia ante Baptismum non solvi per ipsius Baptismi susceptionem; cuius rei non est alia ratio nisi statutum Ecclesiae, quo sancitum est, bigamum esse arcendum a susceptione ordinum, seu ante, seu post Baptismum talis evaserit. Et quamvis ante Baptismum nemo dici queat proprie irregularis, quia Ecclesiae iurisdictio non se extendit ad eos qui foris sunt, sed tantum ad fideles, qui iam adscripti sunt per Baptismum in familia Christi, nihilominus Ecclesia statuere potest et declarare, aliquid esse impedimentum suscipiendi Ordines, in tantum, ut qui tale impedimentum contraxerunt ante Baptismum, eo suscepto, adhuc sint incapaces ut Ordinibus initientur. Et revera, irregularitas non est privatio eius, quod est habere Ordines sed magis est impedimentum ne quis capax sit Ordinis, pro tempore, quo sibi competeret Ordinibus initiari, scilicet post susceptum Baptismum, qui est ianua caeterorum Sacramentorum. Voluit ergo Ecclesia, tale impedimentum contractum ante Baptismum, superesse quoque post ipsius susceptionem. Et quidem rationabiliter. Nam causa declarandi inhabiles bigamos, pro obtinendo gradu excellenti in Ecclesia, fuit, quia bigamus nequit repraesentare Christum, ut est Sponsus Ecclesiae, quo pacto Sacerdos debet repraesentare, vel saltem non habere aliquid repugnans illi repraesentationi: sed haec causa non cessat in bigamo, per hoc, quod Baptismo ablutus nova renascitur generatione, semper enim in eo superest Sacramenti mysticae significationis defectus, quae utique significatio requiritur in Sacerdote repraesentante personam Christi, in comparatione ad Ecclesiam suam; ergo adhuc in eo manet inhabilitas ad suscipiendos sacros Ordines.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib. n. 7.] Canonistae communiter hic negant Hieronymum, sequentes Augustinum secus sentientem, ut habetur eadem dist. 26. cap. cit. *Acutius.* Nihilominus potest exponi ex Ambrosio, cap. cit. Una. intellexisse Hieronymum, crimina non obstare gratiae recipiendae per Sacramentum regenerationis; impedire tamen quominus quis obtineat gradum dignitatis in Ecclesia; unde ait Ambrosius: *in Baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio non culpa, sed lex est: quod culpa est igitur in Baptismo relaxatur, quod legis est in coniugio non solvitur.*

AD SECUNDUM, [Oxon. ib. n. 4. seqq. — Report. ib. n. 22.] est responsio quorundam Canonistarum, per Baptismum tolli quidem irregularitatem, si ex homicidio contracta sit; non autem ea quae sequitur ad bigamiam, quia Baptismus aufert omne peccatum: et sequelam pec-

cati, vel eius, quod natum est esse peccatum; idque intelligentes de peccato personali tantum, non autem de originali. Ideo igitur inhabilitas ex homicidio destruitur per Baptismum, quia est sequela peccati personalis, aut illius actus personalis cui annexeretur in casu peccatum, nisi circumstantiae excusarent; ex quo fit, ut irregularitas contracta ex eo, quod Iudex iuste plectit fontes, deleatur, quia is actus de se esset peccatum, nisi circumstantia legitimae potestatis excusaret. At quoniam bigamia neque est peccatum, nec proprie sequela peccati, ideo per Baptismum non tollitur. — *Quae responsio non est tenenda*; primo, quia fieri potest, ut bigamia sit ex peccato, perinde ac homicidium. Cum enim quis unam uxorem habet vel habuit de iure, et aliam de facto, est irregularis ex bigamia, quae est peccatum, ex dictis *art. 2.*; igitur eiusmodi bigamia solveretur per Baptismum; quod isti negant. — *Deinde*, ex Augustino, cap. cit. *Acutius, Foemina, si cathecumena vitiata est, non potest post Baptismum inter Dei virgines conservari.* Sed potuit illa corruptio fuisse sequela proprii peccati; ergo Baptismus non aufert omnes sequelas proprii peccati. — *Denique* ex hac opinione sequeretur, Ecclesiam haud dispensare posse super hac irregularitate; quia efficere nequit, quin ipsa sit peccatum, nec sequela peccati: at dispensare posse, et dispensasse aliquando, declarabitur *art. seqq.* — *Propterea aliter respondemus* ad argumentum; [*Oxon. ib. n. 7.*] ideo per Baptismum auferri irregularitatem contractam ex homicidio, non vero per bigamiam, quia Ecclesia statuit et declaravit illam tolli, hanc superesse. Et sane admodum rationabiliter; quia homicida est inhabilis pro susceptione Ordinum sacrorum propter fusi sanguinis humani horrorem: unde et David Rex, ob horrorem effusi sanguinis, quamvis iuste et ex Dei mandato ut plurimum id fecerit, prohibitus est aedificare Templum Domino, 2. *Reg.*, cap. 7. Eiusmodi autem horror in Baptismatis susceptione cessat et extinguitur; quia in Christo regeneratus praesumitur mutatus, sic ut de lupo evaserit agnus; sicut et Paulus ante Baptismum persecutor, post Baptismum factus est ovis et pastor. At aliter evenit in Bigamia etiam ante Baptismum contracta, ut dictum est *in solutione.*

AD TERTIUM respondeo, [*Report. ib. n. 4 7.*] Baptismum utique auferre ac delere in anima suscipientis omne peccatum et insuper poenam omnem illis debitam: at irregularitatem de se non esse poenam alicuius peccati, sed sequi bigamiam ex defectu significationis Sacramenti; qui defectus perinde est in cathecumenis, ac in iis qui Baptismum susceperunt, si ante Baptismum eum contraxisse contigerit.

AD QUARTUM dico [*Report. ib. n. 4 7.* — *Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 1.*] qui renascuntur in Christo per Baptismum, conformantur ipsi Christo per gratiam sanctificantem, quae est in anima, sed irregularitas in casu insurgit, quia bigamus, dividendo carnem suam cum duabus uxoribus, non est amplius repraesentativus unionis Christi Sponsi ad unam sponsam, quae est Ecclesia; ideoque cum sit idem secundum carnem, semper praesefert eundem defectum, donec auferatur ab eadem potestate, per quam factum est, ut quicumque esset aliqua ratione ex praetactis *art. 1.* bigamus, hoc ipso excluderetur a susceptione sacrorum Ordinum.

ARTICULUS V.

UTRUM CUM BIGAMO LICEAT DISPENSARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 66. art. 5.

VIDETUR minime licitum esse cum bigamo dispensare. Nam [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 4-7.] quae sunt iuris divini non subsunt dispensationi potestatis humanae: sed Sacerdotem, aut Episcopum non esse bigamum, seu non aliam, praeter unam uxorem virginem habuisse (nempe si Matrimonio copulatus sit), est iuris divini; ergo bigamia dispensationem Ecclesiae non admittit. *Minor* ostenditur ex illo Apostoli, 1. *ad Timoth.*, 3. *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum*; igitur id non cadit sub Ecclesiae potestate dispensativa.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 26. n. 12. — d. 33. q. 2. n. 4-7.] Quae necessario sequuntur, et insunt Sacramentis a Christo institutis, nequeunt ab Ecclesia dispensari, aut immutari: sed Matrimonium significare coniunctionem Christi et Ecclesiae est ex divina institutione, iuxta illud Pauli, *ad Ephes.*, 5. *Sacramentum hoc magnum est, dico tamen in Christo et in Ecclesia*; ergo quilibet carens ea significatione Matrimonii Sacramentum consequente ex Christi institutione incapax est gerere vices Christi in Ecclesia, quemadmodum sunt Sacerdotes; bigamus ergo ex Christi institutione videtur arcendus a susceptione Ordinum sacrorum.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 4-7.] Si in Ecclesiae potestate esset dispensare super bigamia, ipsa pariter bigamis eam irregularitatem inflixisset: sed non est inflicta ab Ecclesia haec irregularitas; ergo neque per ipsam tolli potest. *Declaratur minor*: nam quoniam fundenti humanum sanguinem, (citra casum occisionis inculpatae tutelae) inflicta est irregularitas Ecclesiae decreto, ideo haec per Baptismi susceptionem deletur, et ulterius potest ex dispensatione absolvi: non tollitur autem irregularitas bigamiae in Baptismo, ex *art. antec.*; ergo illa sequitur ex natura talis actus, et nequaquam per ecclesiasticam sanctionem. Et alioquin verisimile non videtur, Ecclesiam voluisse deleri irregularitatem descendantem a crimine homicidii per Baptismum, et eam quae ex nullo crimine nascitur non deleri; igitur haec non cadit sub ipsius potestate.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 6.] Cap. *Super, De Bigamis*, dicitur: *In bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri*. Idem asserit Innocentius III. cap. *Nuper, De Bigamis*; igitur irregularitas ex bigamia descendens non aufertur, vel saltem non licet auferri per Ecclesiae potestatem.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 6. q. 8. n. 1-3.] Irregularitas est poena canonica, cui subiecti arcentur a receptione vel exequutione sacrorum Ordinum; igitur statuta et sancita est a conditore Canonum: sed poena quaevis praescripta potest suspendi, relaxari, et etiam penitus revocari ab eodem legislatore, qui eam tulit praescripsitque; ergo Ecclesiá, aut Ecclesiae caput Romanus Pontifex poterit dispensare super irregularitate annexa cuilibet bigamiae.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 33. q. 2. n. 4. 7. — *Report.* ib. n. 18. 20.] posse Canonum conditorem dispensare super qualibet irregularitate; at in casu, etsi interdum dispensatum fuerit, id tamen fieri non solere nisi magna de causa. Etenim Romanus Pontifex, licet nequeat dispensare, aut relaxare ius naturale, vel divinum, quia eius potestas est utroque iure inferior; tamen cum sit successor Petri Principis Apostolorum, habens eandem potestatem quam Christus tradidit Petro, et par nequeat obligare parem, cum in talem non habeat imperium, *De verborum significat.*, in 6. cap.: *Exiit qui seminat*, Dominus Papa ex plenitudine potestatis suae valet dispensare super quibusvis statutis Apostolorum; dum tamen efficaciam inde tantum habeant, quia ab eis statuta sunt, et non a iure naturae, vel divino, sicut patet, dist. 81. cap. *Presbyter*, quod est ex *Canone* 25. Apostolorum. Quoniam igitur bigamum ad Ordines sacros non esse promovendum, praeceptum Apostolicum est, valet et potest Dominus Papa cum bigamis dispensare, ac indulgere ut promoveantur ad quemvis gradum excellentem in Ecclesia, etsi regulariter non dispenset, nisi ingens necessitas aliter suadeat; idque ob reverentiam Apostolorum statuentium, bigamos esse prohibendos ab Ordinum susceptione; nec ad praesens Ecclesia tanta urgetur necessitate dispensandi super hac irregularitate, cum satis multi sint qui nullo impedimento irretiti valeant promoveri. Caeterum interdum hanc dispensationem fuisse concessam habetur, dist. 34. cap. *Lector*. ubi seu in textu, seu in Glossa respective dicitur, tempore Martini Papae fuisse dispensatum, ut Lector bigamus fieret Subdiaconus: et tempore Lucii Papae indultum cum bigamo, ut ordinaretur Archiepiscopus Panormitanus, utique ex iusta atque necessaria causa, ut cavetur in *cap. cit.*, illis verbis: *Aut si forte necessitas sit Subdiaconus fiat.*

AD ARGUMENTA, AD PRIMUM [*Report.* ib. n. 20 22.] nego spectare ad ius divinum, ut bigami non ordinentur. — *Et cum probatur* ex Apostolo; *respondeo*, illud fuisse statutum et ius positivum Apostolorum, iterum a Paulo ea in Epistola ad Ecclesiae instructionem, ut pleraque alia. Quoniam ergo non fuit Lex divina, sed humanum et Canonicum statutum, sub potestate conditoris Canonum continetur, ut subinde possit eum iustis de causis, aut relaxare, aut etiam abolere et immutare.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* ib.] per hoc quod Pontifex dispenset super irregularitate contracta per bigamiam, non dispensare aut immutare aliquid spectans ad Matrimonii Sacramentum, seu intrinsece consequens illud. — *Et cum dicitur*: Sacerdos bigamus non repraesentat coniunctionem Christi cum Ecclesia; quae tamen significatio est intrinseca Sacramento Matrimonii; *dico*, [*Report.* 4. d. 31. n. 9. seqq.] Matrimonium (sicut et caetera Sacramenta novae Legis) intrinsece et efficaciter significare gratiam collatam digne ipsum susipientibus; at repraesentare coniunctionem Christi cum Ecclesia esse signatum remotum et extrinsecum huius Sacramenti; ea enim coniunctio significatur per coniunctionem gratiosam contrahentium et non per ipsum Sacramentum, ut est quoddam signum sensibile. Itaque absque ulla contradictione, potest esse verum Sacramentum Matrimonii, sine illa extrinseca significatione; et ita evenit in secundus nuptiis; et tamen tunc inesse Matrimonio alias mysticas significationes, dictum fuit *art.* 2. q. 65. Non [*Oxon.* 4. d. 26. n. 11. seqq.] est ergo hoc Sacramentum signum efficax respectu

coniunctionis Christi cum Ecclesia; sed si aliquo modo est signum efficax, ita potest esse votum virginитatis signum coniunctionis Ecclesiae virginis ad Christum. Nullum est ergo inconueniens, bigamum ex dispensatione promoveri ad Sacros Ordines; quia inde Matrimonium nullum accipit detrimentum aut immutationem.

AD TERTIUM concedo, [Oxon. 4. d. 33. q. 2. n. 4. 7.] Ecclesiae statuto inflictam esse bigamiae irregularitatem; ac propterea auferri posse per eandem potestatem. — *Et cum arguitur*, quia tunc decuisset hanc tolli per Baptismum, sicuti voluit auferri eam, quae ad homicidium sequitur; *respondeo*, concedendo, id per eandem Ecclesiae potestatem fieri, imo et contrarium statuere potuisse, scilicet, ut superesset ea, quae ex homicidio est, et aboleretur quae ex bigamia; tamen aliter factum fuit, et sane quam rationabiliter, extitit declaratum *art. praec.*

AD QUARTUM respondeo, [Oxon. 4. d. 6. q. 8. n. 1. 3.] non licere citra urgentem causam, ob reverentiam Apostolorum; at exinde probari non posse si conditori Canonum libitum fuerit, ut dictum est *in solutione*.

QUAESTIO SEXAGESIMASEPTIMA.

DE LIBELLO REPUDII, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de libello repudii.

Circa quod quaeruntur septem.

1. Utrum inseparabilitas Matrimonii sit de lege naturae. - 2. Utrum repudiare uxorem possit esse licitum per dispensationem. - 3. Utrum sub Lege Moysi fuerit licitum. - 4. Utrum liceat uxori repudiatæ alium virum accipere. - 5. Utrum liceat viro repudiatam a se iterum ducere. - 6. Utrum causa repudii fuerit odium uxoris. - 7. Utrum causae repudii deberent in libello scribi.

ARTICULUS I.

UTRUM INSEPARABILITAS UXORIS SIT DE LEGE NATURAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 26. — d. 31. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 67. art. 1.

VIDETUR inseparabilitas uxoris esse de lege naturae. Siquidem [Oxon. 4. d. 26. n. 1. 18.] de lege naturae est, ut homo adhaereat parentibus suis in omnibus quae sunt illis necessaria et cedunt in debitam reverentiam et honorem illorum; sed urgentiori adhuc lege tenetur homo adhaerere uxori suae; ergo inseparabilitas uxoris est de lege naturae. *Minor probatur ex illo Genes., 2. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae; igitur, quamdiu sunt duo, et caro non dividitur per fornicationem, tenetur vir adhaerere uxori suae, etiamsi proinde oporteat proprios parentes relinquere; igitur inseparabilitas uxoris est de lege naturae, et magis quam obsequium exhibere parentibus, eosque adiuvare et inservire.*

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Naturali instinctu et lege quisque inclinatur ad prolem suam, illique quantum potest benefacit, et in omnibus pro viribus prodest: sed ex separabilitate uxoris sequeretur ingens detrimentum prolis, quia vel simpliciter non educaretur, vel saltem non recte, ut fieri posset stante inseparabilitate uxoris; ergo Matrimonium esse inseparabile est de lege naturae.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5-7.*] Si uxor a viro suo divelleretur, passim grassaretur vaga coniunctio n'aris et foeminae: id autem cederet in detrimentum publicae honestatis, sed et eveniret contra bonum familiae et contra bonum civitatis: sed naturali lege instruimur ad servandam publicam honestatem. et bonum Civitatis et familiae; ergo magis naturali lumine notum erit Matrimonium debere esse indissolubile: ex qua indissolubilitate ortum trahere constat haec bona.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 9-18.*] Ex dictis *q. 41. art. 1.*, Matrimonium est quidem consonum lege naturali, at nequaquam de iure naturae; ergo neque inseparabilitas uxoris erit de lege naturae.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 1-18.*] inseparabilitatem uxoris, seu Matrimonium esse vinculum perpetuum, et indissolubile maris et foeminae, non esse de lege naturae, quatenus proprie lex naturae est principium praeceptum ex terminis notum, et conclusio inde evidenter deducta, ut frequenter dictum fuit; bene tamen esse id apprime consonum legi illi. *Et declaratur*: quia Matrimonium esse indissolubile, de Christi sententia ex praecepto positivo Dei est, *Matth.*, 19. ubi Salvator, abrogato repudio, quod lex Mosayca permittebat, Matrimonium revocavit ad primaevam sui institutionem, dicens: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Quod autem est de lege naturae ut principium omnibus notum, opus non est iniungi et mandari per legem positivam; et si praecipitur, nullam admittit dispensationem, ut praecepta primae Tabulae; igitur inseparabilitas uxoris non est de lege naturae proprie, adeo ut id sit ipso naturali lumine omnibus notum. — Est nihilominus illi legi evidenter consonum, ut declaratum fuit *praecit. quaest. 41 art. 1. et 2.* Itaque [*Report. 4. d. 31. n. 11. seqq.*] haec indissolubilitas convenit Matrimonio ex se formaliter, et ex natura talis contractus matrimonialis; et oritur ex mutua voluntate contrahentium; sed effective est ab institutione Legislatoris, qui indidit huic contractui eam indissolubilitatem: licet iste contractus quantum est in se posset esse datio mutua ad unum actum tantum, vel ad tempus aliquod determinatum; tamen ab auctore obtinuit, ut foret permanens et perpetuus sine ulla exceptione, postquam fuerit Matrimonium consummatum, quia id valde congruit legi naturae, propter bonum prolis, et bonum familiae et civitatis, ut tactum quoque fuit, *supra q. 65 art. 2.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 26. n. 1-18.*] hominem teneri adhaerere uxori suae perpetua inseparabilique adhaesione Lege positiva Dei, qui sicut hoc iussit, poterat praecepisse, vel indulgisse, ut vir adhaereret uxori praecise donec prolem susciperet ex ea, quemadmodum permisit uxoris repudium in Lege Mosayca. Ipse ergo dedit ei contractui indissolubilitatem, tamquam quid magis consonum Legi naturae, quam oppositum. Eiusmodi [*Oxon. 4. d. 40. n. 4.*] autem inseparabilitas nequit esse de Lege naturae alio modo, ac dictum est. Caeterum verba illa prolata ab Adamo ut propheta, *Relinquet homo*

patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae, sunt intelligenda, quantum ad copulam coniugalem; quia in Lege naturae sola propinquitas in primo gradu lineae descendens impeditur; et non tantum debent accipi de patre proximo, sed de quocumque in linea recta, nam quantum ad necessaria subministranda parentibus, nequit homo illos ullo tempore derelinquere, si necessitas id exigit.

SECUNDUM et TERTIUM ARGUMENTUM [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 6.] non aliud probant, nisi quod *in solutione* dictum; nam ex illis consequentibus Matrimonium, efficitur, ut magis sit consonum Legi naturali ipsum esse indissolubile quam oppositum.

ARTICULUS II.

UTRUM POTUERIT ESSE LICITUM PER DISPENSATIONEM UXOREM DIMITTERE.

Doctor, Oxon. 3. d. 37. — *S. Thom. in Supplem.*, 3. p. q. 67 art. 2.

VIDETUR fieri non potuisse, ut ex dispensatione liceret uxorem dimittere. Nam [*Oxon.* 3. d. 37. n. 1. 15] si alicui aliquando licuisset ex dispensatione uxorem dimittere; pariter dispensari potuisset, ut concubinam haberet; soluto enim vinculo Matrimonii, uxor concubina est: sed habere concubinam numquam licuit, ex dictis q. 65. art. 5.; ergo nec potuit esse licitum per dispensationem uxorem dimittere.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 1. 18.] Quae spectant ad bonum prolis dispensationem non admittunt; quia sunt de iure naturae, qua impellitur quisque et afficitur, et porro incumbit quantum potest suae proli adiuvandae: sed contra bonum prolis est, uxorem ab se dimittere, cum ex indissolubilitate Matrimonii oriatur bonum ipsius; ergo abiicere uxorem nequit esse licitum per dispensationem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 37. n. 2.] Uxorem non esse dimittendam, praeceptum secundae Tabulae Decalogi est; igitur id ideo prohibetur, quia malum, et non e converso; ergo nequit evadere licitum per dispensationem. Quemadmodum enim quae mandantur in Lege divina sunt praecepta quia bona, ideo quae interdiciuntur vetantur, quia mala; non cadunt ergo sub ulla dispensatione.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 1. 18.] Inseparabilitas inest contractui matrimoniali ex voluntate Legislatoris eum contractum instituentis, sic ut quemadmodum voluit esse eam obligationem perpetuam, potuerit instituisse temporalem, ex *art. antec.*; ergo in potestate Legislatoris est remittere de rigore sui iuris et relaxare, ut liceat alicui propriam uxorem dimittere.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 1. 4.] potuisse licitum esse uxorem dimittere per Legislatoris dispensationem, a quo praecise est, ut matrimonialis contractus inducat perpetuam obligationem contrahentium non sese deserendi. Nam ea quae non sunt legis naturae strictissime et primario acceptae, quia nec principia practica ex terminis nota; nec conclusiones ex illis evidenter deductae, sed non nisi ad legem naturae spectare dicuntur, quatenus consona sunt principiis, ac conclusionibus illis, dispensationem admittunt legislatoris talia statuentis: Ma-

trimonium autem inducere obligationem perpetuam inter contrahentes est legis naturae secundario acceptae, quatenus nimirum est admodum id conforme legi naturali stricte consideratae, ex dictis *art. antec.*; igitur quod nunc illicitum est, nempe uxorem dimittere, accedente legislatoris auctoritate dispensantis super Matrimonii indissolubilitate, licitum evaderet. *Declaratur maior*, quia praecepta secundae Tabulae ideo sunt legis naturae, quia consona primis principiis practicis ex terminis notis; non autem sunt ipsa principia practica: atqui dispensationem admittunt, adeo ut contrafacientes non fuerint obnoxii peccato; ergo accedente Legislatoris dispensatione, licita redderentur, quae vi legis latae fuerunt illicita et pernicioosa. *Minor* nota est ex Scriptura divina; nam *Genes.*, 22. scribitur, Deum iussisse Abrahamum interficere proprium filium. Item *Exodi* 11. et 12. habetur, mandatum esse filiis Israël, ut spoliarent Aegyptios, petendo mutuo quae debebant alio asportare invitis dominis. Et denique: *Osee* 1. legitur, Deum mandasse illi, ut facerent sibi filios fornicationum: homicidium autem, furtum et fornicatio interdiciuntur per praecepta secundae Tabulae Decalogi; pariter igitur iubente Deo potuit esse licitum uxorem dimittere, cum id spectare videatur ad praeceptum divinum secundae Tabulae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [*Oxon. ib.*] ex statim dictis, concedendo, Deum dispensare posse et efficere, ut non esset peccatum cognoscere concubinam; id enim est contra legem naturae secundario acceptae; ac proinde Deus poterat aliter ordinasse.

Et per idem AD SECUNDUM, [*Report. 4. d. 33. q. 3. n. 7.*] ut frequenter dictum est: Legislator enim mandans, ac statuens, Matrimonium inducere perpetuam obligationem, poterat praecepisse, ut esset obligatio quoadusque proles suscepta posset ex se necessaria sibi procurare et quaerere; et non minus iusta tunc fuisset talis Lex, ac ea quae nunc est lata, etsi magis consona videatur haec Legi naturali, quam eius oppositum.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. 3. d. 37. n. 1. 7.*] ea quae sunt de lege naturae secundario, ideo esse bona, quia volita, et ideo mala, quia interdicta a voluntate divina. Unde eadem, quae prohibentur, posse evadere bona per dispensationem. Nam si praecepta secundae Tabulae haberent necessariam rectitudinem ante actum divinae voluntatis, tunc divina voluntas necessario conformaretur illis, alioquin non esset recta; et tunc divina scientia circa factibilia esset practica, et ulterius necessario determinaretur circa aliqua volibilia extra se: utrumque esse falsum, demonstratum est *alibi*.

ARTICULUS III.

UTRUM SUB LEGE MOYSI LICITUM FUERIT UXOREM DIMITTERE.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 3. — Report ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 67. art. 3.

(*Quoniam Doctor hic problematice procedit, disputatur quaesitum utrinque, et primo affirmative.*)

VIDETUR ne sub Lege Moysi quidem licitum fuisse uxorem dimittere per repudium. Nam [*Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 3.*] Salvator, *Matthaei* 19.

id diserte testatur illis verbis: *Dico vobis, quod quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, moechatur, et qui duxerit dimissam, moechatur.* Si licite autem dimissae fuissent uxores sub Lege Moysi, ductis iterum in coniuges non accidisset fornicatio, aut moechia ulla. *Probatur* etiam per rationem, quam Christus pro se adducit, quae talis est: Deus a principio coniunxit masculum et foeminam contractu Matrimoniali, ut patet ex verbis Adae, *Adhaerebit homo uxori suae, Genes. 2.* ex quibus Salvator intulit ergo quod Deus coniunxit, homo non separet.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Matthaei 19. Pharisaeis dicentibus: *Cur ergo mandavit Moyses dare libellum repudii et dimittere?* Respondit: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit dimittere uxores vestras; hoc autem ab initio non fuit sic:* ubi Gloss. interlin. *Permisit,* inquit, *Moyses, non Deus.* Et Gloss. ait, fuisse id consilium hominis, non Dei imperium. Hinc Magister. 4. dist. 33. cap. 3.: *Hoc fuit,* inquit, *a Moyse permissum, non ut concederetur divortium, sed ut tolleretur homicidium.*

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Augustinus, lib. 1. *De Sermone Domini in monte:* *Non qui praecepit,* inquit, *dare libellum repudii, hoc praecepit, ut uxor dimittatur: sed qui dimiserit,* inquit, *det libellum repudii, ut iracundiam temerariam eiiciendi uxorem libelli cogitatio temperasset.* Et concludit: *Qui prius dimittendi quaesivit moram, significavit quantum potuit duris hominibus se nolle dissidium.*

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Contractus Matrimonii est essentialiter datio potestatis proprii corporis alteri irrevocabiliter, pro potestate corporis alterius contrahentis; ergo nulla accommodatio vel datio ad tempus potest esse Matrimonium: sed si repudium in Lege Moysis licuisset, talis contractus esset ad tempus; ergo non erat verum Matrimonium: quod si videatur inconueniens; igitur fuit omnino illicitum uxorem a se abicere dato repudii libello.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] In Lege Moysis licita fuit polygamia ex Dei dispensatione; ergo ex eadem dispensatione pariter licuit repudiare uxorem; non minus enim Matrimonii contractus est ex sui primaeva institutione unius viri cum una foemina, quam insolubilis; ergo si primum licite fiebat, pariter et secundum.

RESPONDEO [*Oxon. ib. n. 4. 6. — Report. ib. n. 3. 6.*] potest dici, et probabiliter sustineri, pro tempore legis mosaycae licitum fuisse dimittere uxorem per libellum repudii. Etenim Moyses promulgavit Legem Dei; quos ergo ipse coniunxit ut Legislator et Deus coniunxit, et quos separavit, Deus separavit. Nam ex ratificatione supremi Domini est completa iustitia in contractu matrimoniali, et in commutatione potestatis corporum contrahentium. Quotiescumque igitur ex parte ipsorum contrahentium est ea, quae potest esse in ipsis iustitia, rationabile est, Deum ratificare talem contractum. At quemadmodum in commutatione corporis unius viri cum corporibus plurium mulierum est iustitia, quando talis commutatio est necessaria ad multiplicationem prolis, ac proinde fuit a Deo aliquando polygamia approbata, propter maius bonum ex ea proveniens, ita in casu, ob maius malum vitandum, quam sit bonum indissolubilitatis coniugii, potuit Deus dispensasse, ut fieret contractus Matrimonii ad tempus, donec scilicet mulier displiceret, ac ita esset viro

invisa, ut ad necem illius potuerit impelli. Quo in contractu sic qualificato adhuc salvatur iustitia aliququaliter; quia non tantum propter maius bonum consequendum, sed etiam propter maius malum vitandum debent partes sic commutare. Maius autem malum est uxoricidium, quam dissolubilitas, seu respectu uxoris interfectae, seu respectu interficientis, qui proinde subiectus declarabatur poenae per legem statutae; et etiam in ordine ad Rempublicam, quia id passim ingentes parit discordias et odia inter affines et cognatos foeminae occisae et ipsum homicidam, ex quibus tandem dissipatio proveniebat familiarum; licite igitur fieri potuit et licuisse reipsa videtur sub lege mosayca dimittere uxorem per repudii libellum. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 4. — *Report.* ib. n. 4.] secundum Augustinum, ad Hieronymum, Epist. 9. (et ponitur in Canone, dist. 9. cap. 7.) *Si ad Scripturas sanctas admissa fuerint officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis?* quia cuicumque sententiae eadem nota impingeretur, et scripta dicerentur sub figura mendacii iocosi, sicut et alibi. Cum igitur divina Scriptura regula sit agendorum, docens quid faciendum, quidve omittendum sit, derogaretur maximae illius auctoritati, si admitteretur quidpiam consultum per illam, quod utilius et salubrius non sit. Atque ita si continere dicatur aliquam concessionem de illicito, sicuti ista de libello repudii, sequeretur concessionem alias carere auctoritate; nec persuaderi possent homines, licitum esse quod conceditur, cum pariter concessa dicantur et illicita. — *Denique*, [Oxon. ib. n. 4. seqq.] si dimittere uxorem per libellum repudii non licuisset sub Lege Moysi; igitur qui uxores sic dimittebant mortali peccato obnoxii fuissent: sed concessio eas dimittendi videtur fuisse directa occasio ipsis id efficiendi; si enim ex lege talem concessionem non habuissent, non magis dimisissent uxores, quam Patres in lege naturae ante Moysen, ergo cum nulla lex iusta debeat dare occasionem directe peccandi mortaliter, consequens est, ut dicatur dimittere uxores non fuisse tunc mortale peccatum; ac proinde licuisse, quemadmodum et licuit polygamia, perinde nunc prohibita ac dimittere uxores.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [Oxon. ib. n. 6.] Christi sententiam spectare ad perfectionem Legis Evangelicae, in qua revocato Matrimonio ad primariam sui institutionem, abrogata est tam polygamia, quam separabilitas uxoris; utrumque enim advenisse videtur Matrimonio, praeter ipsius naturam et institutionem; ex iusta tamen et rationabili causa, tam in lege naturae, quam in Lege Moysi, ex Dei dispensatione, ut frequenter in *antecedentibus* tactum fuit. Cum itaque intulit Salvator: ergo *quod Deus coniunxit, homo non separet*, significavit se rationabiliter statuere inseparabilitatem Matrimonii pro lege sua, quandoquidem ita fuerit institutum a Deo in lege naturae; quo pacto non observabatur in Lege Moysi, ob ipsius legis imperfectionem, Legis Evangelicae promulgatione evacuandam.

AD SECUNDUM dico sic: [Oxon. ib. n. 7.] Christus per verbum illud, *permisit*, intelligit, qualiter Moyses id non praecepit, nec consuluit, nec approbavit, sed tamquam ex aliqua necessitate licitum, non prohibuit. Neque proinde ea dicenda est simplex permissio, seu dissimulatio cuiusdam illiciti; nam tunc viderentur propemodum a Moyse decepti, qui non edixisset eis, dimittere uxores esse illicitum, et peccatum morte dignum; imo magis oppositum insinuasset, quod nemo dixerit; nam

ne in legibus quidem humanis iuste latis legislator salva conscientia ita se gerere potest. Etsi enim humanae leges complura mala relinquant inulta, nec puniant, et ita fieri permittant, ex eo quod non plectant sontes; tamen ea mala perpetrari directe non iubent aut fieri lege ulla concedunt; sed si id continerent, sane eiusmodi leges essent iniustae, et non attendendae, imo abrogandae per Ecclesiae potestatem. — Quod autem additur ibi, *ad duritiam cordis vestri*, non concludit proinde, dimittere uxorem fuisse illicitum; quia frequenter duritia et pervicacia subditorum in causa est, ut aliquid relaxetur eis, quod alias utilius esset non relaxari: sicut praelatus videns collegium pronum ad aliquod, cuius oppositum esset honestius aut utilius servare, iuste potest non statuere quod utilius esset, vel etiam relaxare quod firmatum est, ne stante iure in suo robore, refractari multiplicitus peccent. — *Ad illas Glossas*, [Oxon. ib. n. 8.] *prima* videtur neganda; quia Moyses ut legislator non erat nisi praeco Dei. Nihil ergo mandavit, aut indulsit nisi quod praeciendum, aut indulgendum mandaverat sibi Deus. *Secunda Glossa* non facit contra conclusionem: verum est enim, Deum non praecepisse dimissionem uxoris; sed bene mandasse, ut in casu, quo dimittere quis vellet coniugem suam, daret libellum repudii. Porro id non fuit consilium hominis, nisi quatenus erat praeco et promulgator Legis divinae.

AD TERTIUM, [Oxon. ib.] quod procedit ex dictis Augustini, *concedo*; ex mora illa, quam iniunxit Deus in scribendo repudii libello significare voluisse, dimissionem illam sibi displicere, et melius facturos si non dimitterent. Caeterum dimittentes non ita male fecisse, ut mortaliter peccarent contra legem Matrimonii, caeteroquin peccaturi, nisi per legem ipsis potestas esset facta ita se gerendi erga uxorem. Non [Report. 4. d. 33. q. 3. n. 10.] est datum ergo praeceptum de dimittendo uxorem, sed tantum licentia; praeceptum enim semper est de necessario licito, sicut prohibitio de illicito; licentia autem est de licito propter dispensationem specialem, citra quam illud foret illicitum.

AD QUARTUM dico sic: [Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 9.] utique Matrimonium ex sui naturali perfectione exigit perpetuam et indissolubilem obligationem; at Matrimonium ut cadens sub Dei dispensatione est obligatio mutua contrahentium ad tempus, cum id sit in potestate legislatoris, eum contractum instituentis. Ex quo fit, ut sub Lege Moysis, non fuerit Matrimonium secundum suam perfectionem et primariam institutionem, nisi forte aliqui ultra perfectionem legis voluissent sese obligare perpetuo. Sed sane non oportebat quatenus inibant coniugium in illa lege. — *Vel potest dici*, [Oxon. ib.] etiam in Lege Moysis fuisse Matrimonium simpliciter perfectum; ac proinde inductivum perpetuae obligationis, nisi in casu, quo legislator dispensaret, aut revocaret legem latam; et porro dispensasse quoties eo usque creverat odium viri erga uxorem, ut timeretur, ne ipsam occideret. Quemadmodum igitur per ingressum Religionis solvitur Matrimonium ratum non consummatum ex dispensatione legislatoris, iubentis tunc dissolvere contractam obligationem, propter maius bonum consequendum, ita hic propter maius malum vitandum.

AD ULTIMUM respondeo, [Report. ib. n. 8.] non esse similem rationem dispensandi, ut uxor a se dimittat virum; non enim perinde est

timendum, si mulier odio prosequeretur virum, sicut e converso; quia ipse sexus imbecillior cohibet a vindicta exteriori iracundia percitum. Unde Avicenna, 10. suae *Metaph.*, cap. 4. scribit: *Oportet, ut liceat viro aliquando dimittere uxorem, alioquin multa damna provenient;* negat tamen idipsum esse licitum uxori; et reddens rationem, ait: *Ipsa enim facilis est ad irascendum, et concupiscendum, et est parvi sensus et deceptibilis et magnae voluptatis.* Haec ille.

ITERUM ARTICULUS III.

UTRUM SUB LEGE MOYSI LICITUM FUERIT UXOREM DIMITTERE.

Doctor, et S. Thom., art. praec. loc. cit.

(Negativa solutio quaesiti, quam communio rem appellat

Doctor in Report. loc. cit. n. 12.)

VIDETUR sub Lege Moysi licuisse uxorem dimittere per libellum repudii. Etenim [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 1.] circa hoc est expressa Lex divina, *Deuteron.*, 24. *Si acceperit homo uxorem, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, scribet ei libellum repudii, et dabit in manu eius, et dimittet eam de domo sua.* Praeterea *Malachiae*, 2. *Cum odio habueris uxorem, dimitte eam, dicit Dominus Deus Israël;* licite ergo sub Lege Moysi Israëlita a se dimittebant uxores, dato prius libello repudii.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] *Extra, De regulis iuris, Per quas causas aliquid nascitur, per easdem dissolvitur:* sed Matrimonium nascitur per mutuum consensum maris et foeminae; igitur ex mutuo consensu utriusque poterit dissolvi.

3. PRAETEREA. *Dist.* 34. cap. *Si cuius:* [*Oxon.* ib.] *Si in clericatu marito constituto, uxor adulteravit, dato repudio, eam dimittere debet;* ergo repudium uxoris est licitum, etiam in Lege Evangelica.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Repudiare uxorem videtur esse contra legem naturae, quam Adam, uti praeco Dei promulgavit, dicens: *Relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae.* *Genes.*, 2. Ex quibus Christus concludit: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* *Matthaei*, 19. Semper igitur illicitum videtur fuisse uxorem dimittere.

RESPONDEO: [*Oxon.* ib. n. 3. 7.] potest dici et sustineri, etiam sub Lege Moysi illicitum fuisse, repudiare uxorem, adeo ut eas repudiantes mortaliter peccaverint, quia contra Matrimonii institutionem et naturam id attentabant. Et sane quamvis fatendum ultro sit, ex Dei dispensatione id licitum esse potuisse, perinde ac polygamia aliquando licita fuit, non constat tamen eam dispensationem latam esse; imo ex verbis Christi dumtaxat potest haberi, eam fuisse praecise quamdam permissionem minoris mali; at nequaquam dispensationem contractus coniugalis, qui ex sui institutione et natura perpetuus est et indissolubilis. Hanc expresse tenet Hieronymus super cap. 10. *Matthaei*, scribens: *Moses, cum videret, propter desiderium secundarum coniugum (quae vel ditiores, vel iuniores, vel pulchriores essent) primas uxores inter-*

fieri, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam quam odia, et homicidia perseverare. Simulque considera, quod non dixit; propter duritiam cordis vestri permisit vobis Deus, sed Moyses, ut iuxta Apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 8. seqq. — Report. ib. n. 12.*] potest responderi, adductas auctoritates ex *Deuteron.* et *Malach.* non continere Dei mandatum, sed dumtaxat permissionem quamdam minoris mali, ne scilicet maius peccatum, quod impendebat, eveniret, quale est uxoricidium respectu dimissionis eiusdem uxoris. Moyses ergo permittendo uxoris dimissionem, non revocavit Legem Dei, sed tantum voluit studuitque minuere culpam. Ex qua deinde permissione eveniebat, ut dantes libellum repudii, non possent cogi per iudicem ad recipiendas uxores, sine qua permissione haud impune id ipsis licuisset.

AD SECUNDUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 9.*] illam regulam esse veram de contractibus dissolubilibus, cuiusmodi non est obligatio ista: quae proinde obligatio innascitur quidem ex voluntatibus contrahentium, tamquam ex causa instrumentali; at principaliter ex ordinatione Dei statuentis, Matrimonium esse insolubile; citra ergo relaxationem eiusmodi legis est matrimonialis contractus irrevocabilis. Unde ex causa hac principali concludit Christus coniugii inseparabilitatem, dicens: *Quos Deus coniunxit, homo non separet. Matthaei, 19.*

AD TERTIUM, [*Report. ib. n. 1. 6.*] esse Canonem intelligendum quoad thorum et cohabitationem, non vero de vinculi solutione, quod penitus insolubile est, cum fuerit Matrimonium consummatum: idque de potestate facta a Christo viris iniuriam passis ab uxoribus ob fornicationem. *Quicumque, inquit, dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur; et qui dimissam duxerit moechatur. Matthaei, 19.* Si enim solutum foret Matrimonium propter fornicationem, non moecharetur vir aliam ducens; nec pariter eodem crimine irretiretur qui duceret dimissam. Separata ergo coniugum cohabitatione, adhuc superest insolubile vinculum matrimoniale.

ARTICULUS IV.

UTRUM LICEAT UXORI REPUDIATAE ALIUM VIRUM HABERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 67. a. 4.

VIDETUR haud licuisse repudiatæ alium virum habere. Nam [*Report. 4. d. 33. q. 3. n. 3.*] ad ea, quae licite fiunt et geruntur, nulla sequitur infamia, aut culpa, ob quam odio habeantur a Deo: sed uxor repudiata, alteri viro nubens, immunda erat et abominabilis coram Domino, ut scribitur *Deuteron., 24. Cumque egressa alterum maritum duxerit polluta est et abominabilis facta est coram Domino;* ergo non licuit repudiatæ cum alio viro Matrimonium contrahere.

2. PRAETEREA. [*Report. ib. — Oxon. ib. n. 3.*] *Matthaei, 5. Dictum est autem* (inquit Salvator) *Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis; qui dimissam duxerit, adulterat:* si licite autem potuissent repudiatæ nubere, utique adulterium omne a tali coniugio abfuisset; ergo id illis vetitum erat.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 6.] Etiam si Matrimonium ex sui institutione fuerit contractus mutuus unius viri cum unica foemina, aliquando nihilominus intuitu maioris boni licita extitit polygamia; ergo licet idem contractus de sui natura sit indissolubilis, tamen potuit relaxari, ut esset solubilis, et reipsa solutus, gratia vitandi maius malum.

RESPONDEO dicendum: [*Report.* 4. d. 33. q. 3. n. 5. 7. — *Oxon.* ib. n. 3. 6.] aut dispensatum erat a Deo super insolubilitate vinculi matrimonialis, sic ut absque culpa peccati mortalis licuerit sub Lege Moysi dimittere uxorem per libellum repudii, iuxta primam opinionem *art. praec.*; aut dumtaxat ea fuit quaedam humana permissio Moysis ad praeccludendum viam gravioribus flagitiis in Republica Hebraeorum, ut tenet secunda sententia. Et quidem si per Dei dispensationem solvebatur Matrimonii contractus, tunc liberum et licitum fuit mulieri dimissae per repudium, alteri nubere, perinde ac potuit duci a priori viro. Nam quemadmodum sine gravi culpa dimissa est, et ipsa in dimissione liberata fuit a lege viri sui, ita legitime poterat alteri copulari per contractum Matrimonii. — At si *secunda* [*Oxon.* ib. n. 2. 6. — *Report.* ib. n. 3. seqq.] opinio sit vera, ut tenet Hieronymus expressisse Salvatorem verbis iam relatis ex *Matthaei*, 19., tunc sane non poterat mulier dimissa licite alteri nubere, quia numquam licuit mulieri habere duos viros: id enim cessisset in detrimentum finis principaliter intenti in Matrimonio: atqui quantumvis repudiata tenebatur vinculo Matrimonii initi cum priori viro; ergo non poterat legitime alteri obligari, aut alteri viro corporis sui tradere potestatem, quam profecto non habebat. Quod si Lex Moysis eam facultatem concesserit, nec vetaverit secunda coniugia mulieribus per repudium dimissis, profecto id ad eandem humanam permissionem videtur spectasse, qua indulgit viris proprias repudiare uxores. Quemadmodum igitur illi nequibant dare libellum repudii uxoribus sine peccato mortali, ita et ipsae repudiatæ non poterant secunda inire coniugia citra grave peccatum; unde dixit Salvator: *Et qui dimissam duxerit moechatur.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* ib. n. 3.] mulierem non evasisse pollutam et abominabilem, eo quod nupserit alteri viro post repudium, sed talem fore reputandam, casu quo per repudium eiecta esset etiam ab alio viro, cum quo Matrimonium iteravit; tunc enim vehementer urgebat praesumptio, esse mulierem perversorum morum, ac proinde immundam, cum fuerit iterum repudiata a viro. Et haec expresse continentur in lege citata ex *Deuteronomio*; sic enim habet: *Cumque egressa alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, polluta est et abominabilis facta est coram Domino.*

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 33. q. 3. n. 6. 8.] sententiam Christi esse intelligendam pro tempore Legis Evangelicae, cum revocato repudio ac interdicta polygamia, reductus est matrimonialis contractus ad naturam primævæ suae institutionis. — *Haec responsio* sequitur primam opinionem, nempe licuisse repudium ex Dei dispensatione sub Lege Moysaica. — Sed Hieronymus, alique, ex praefatis verbis *cap.* 5. et 19. *Matthaei* colligunt, Christum significare voluisse, semper contra Legem divinam fecisse, qui per repudii libellum uxores a se dimittebant, etsi ob duritiam illorum id Moyses indulserit, ut dictum est in *solutione art.*

prae., iterum repetiti: non quidem ex praecepto Dei, sed potius ex humana cautione, ut Princeps et Legislator. Unde numquam in quatuor primis libris legis invenitur, Deum id Moysi praecepisse. Ideo [*Oxon. ib.*] videtur repudium praeclise Moysi imputandum, sicut caetera, quae sunt in *Deuteronomio*, et non in aliis *libris antecedentibus*. Et ratio congrua est; quia laxationes pertinentes ad industriam humanam, Deus noluit poni in Scripturis veluti a se prolatas, sed potius tamquam inductas a servis suis. Ita pariter levationem laboris Moysi in definiendis innumeris causis populi, Deus non per se immediate expressit, sed magis voluit, ut Iethro modum suggereret, tamquam quid spectans ad industriam humanam. Unde non constat, Deum repudium mandasse.

Iuxta quod ad ARGUMENTUM [*Oxon. ib. n. 4. - 7.*] adductum in *oppositum* respondetur, utique Deum legem a se latam, de Matrimonii insolubilitate relaxare potuisse, sic ut minime contra illam facere dicerentur qui uxores repudiassent; sed factum esse non constare in divina Scriptura; imo magis de opposito, iuxta verba Salvatoris, prout a sanctis Doctoribus intelliguntur.

ARTICULUS V.

UTRUM LICEAT VIRO REPUDIATAM A SE ACCIPERE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 67. art. 5.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 1. - 3.*] lege interdictum fuisse dimittentibus a se uxore per libellum repudii, iterato dimissam revocare, ut habetur *Deuteron.*, 24.: *Cum egressa, inquit, alterum maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem.* Quae porro lex salubriter et sapienter fuit lata. Nam intelligentes homines ex repudio uxorum, spem omnem ipsis fuisse praereptam illas ulterius recuperandi, remitterent odia, et ignoscerent uxoribus, ac perseverarent in retinendis domi, quas semel duxissent.

Ad [*Oxon. ib. n. 3.*] eundem quoque finem iniunctum fuisse, ut libellum repudii scriberent, scriptumque traderent uxoribus mox eliciendis, tradit Augustinus, lib. 1. *De sermone Domini in Monte: Non qui, inquit, praecepit dare libellum repudii, hoc praecepit, ut uxor dimittatur; sed qui dimiserit, inquit, det libellum repudii, ut iracundiam temerariam eliciendi uxorem libelli cogitatio temperasset.* Quod commode intelligi potest ex facto quod intercessit inter S. Ambrosium et Theodosium Imperatorem: qui cum temere delatori cuidam credens, Thessalonicenses magna clade affecisset, praecepit Principi Ambrosius, ut legem conderet, ne imposterum ullus Imperii Iudex aut Minister sententias Capitales ipsius exequeretur, nisi post elapsos dies triginta. Quo intra id temporis spatium ira defervesceret, essetque poenitendi et temperandi sententiam locus, si res ita fieri poposcisset.

ARTICULUS VI.

UTRUM CAUSA REPUDII FUERIT ODIUM UXORIS.

ARTICULUS VII.

UTRUM CAUSAE REPUDIII DEBERENT IN LIBELLO SCRIBI.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. q. 3. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 67. art. 6. et 7.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 1. 7.*] revera Iudaeos ex Legis Mosaycae permissione libellum repudiū dare uxoribus consuevisse ob conceptum erga eas odium, easque causas praefatum libellum scriptas praesetulis; haec enim expresse lex continet; atque ita ad praescriptum illius existimandum est hoc negotium repraesentatum fuisse. Habetur igitur *Deuteron.*, 24.: *Si acceperit homo uxorem, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, scribet ei libellum repudiū, et dabit in manu eius, et dimittet eam de domo sua.* Item *Malachiae*, 2. *Cum odio habueris uxorem, dimitte eam.* Ex quibus apparet manifeste, ob conceptum odium in ipsas uxores, indulsisse Moysen, ut dato libello qui praeserferret causas odii, saltem aliquas, quo viderentur iusto odio se prosequi uxores, dimitterent eas e domibus suis. Liquet autem, odium eiusmodi nasci potuisse variis ex causis, quas Moyses non expressit, sed in communi significavit, dicens: *Si non invenerit gratiam, propter aliquam foeditatem, scribet ei libellum repudiū, etc.* Iuxta quae *Magister*, 4. dist. 33. cap. 3. ait: *Permisit autem Moyses divortium fieri, dato libello repudiū, in quo vir scribebat causas, pro quibus uxorem repudiabat.* Haec ille.

QUAESTIO SEXAGESIMAOCTAVA.

DE FILIIS ILLEGITIME NATIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de filiis illegitime natis.

Et circa hoc quaeruntur tria.

1. Utrum qui nascuntur extra verum Matrimonium sint illegitimi. - 2. Utrum illegitimi filii debeant ex hoc damnum reportare. - 3. Utrum possint legitimari.

ARTICULUS I.

UTRUM FILII QUI NASCUNTUR EXTRA VERUM MATRIMONIUM SINT ILLEGITIMI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 68. a. 1.

VIDENTUR non esse illegitimi ii qui nascuntur praeter leges latas de Matrimonio ab Ecclesia. Nam [*Oxon. 4. d. 26. n. 1. 7.*] revera tunc tales dicendi essent, cum nulla lex ipsis suffragaretur: sed nascentibus ex mare et foemina favet lex naturalis, omnium legum potissima; ergo contra legem naturalem non sunt vocandi illegitimi illi qui non procreantur iuxta leges Matrimonii.

2. PRAETEREA. Si lex humana feratur contra legem naturalem, iniusta est; ergo quem naturae leges legitimum faciunt filium non debet illegitimus appellari a iure humano, eo quod non nascatur iuxta leges humanas. [*Oxon.* 1. Prolog. q. 2. n. 7.] *Assumptum probatur*; quia Lex divina non est, nisi quaedam explicatio legis naturae, *quae scripta est in cordibus nostris*. Ad Roman., 7; ergo multo magis lex humana debet se legi naturali conformare.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 26. n. 9. seqq.] Si qui nascuntur non ex matrimoniali contractu illegitimi dicendi essent, tales forent apud omnes gentes et nationes, quemadmodum et Matrimonium viget in universo Orbe, id natura dictante: sed non apud omnes illegitimi dicuntur et habentur nati extra Matrimonium; ergo nullibi tales dicendi sunt. *Probatio minoris*; nam leges positivae humanae variae sunt apud diversos; ergo si ex his legibus iudicantur quidam illegitimi, non ubique tales erunt.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 28. n. 1.] Fieri potest, ut aliquis nascatur praeter leges Matrimonii, et tamen non habeatur pro illegitimo; igitur non quicumque nascitur ita dicendus est illegitimus. *Probatur assumptum*; nam, *De sponsalibus*, cap. 30. habetur expresse, cum ad sponsalia sequitur copula carnalis, praesumitur verum Matrimonium intercessisse: sed revera non fuit, quia tantum praecesserunt verba de futuro Matrimonio; igitur proles foret illegitima, et tamen non talis censetur.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 9.] Qui non nascuntur ex legitimo Matrimonio, Ecclesiastica Lege prohibentur initiari Ordinibus; ergo censentur illegitimi et irregulares.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 34. 39.] revera illegitimos esse et dici eos qui ex vetito nascuntur concubitu. Sciendum tamen, illegitime natos gradibus distingui: nam aut carnalis copula perpetrata est cum libera, et simplex fornicatio appellatur: aut cum Matrimonio copulata. Qui ex priori copula generantur, naturales filii dicuntur; at de posteriori coitu provenientes spurii appellantur, omnes tamen illegitimi recte nuncupati, eo quod non iuxta legum praescriptum, sed ex vetito concubitu suscepti sint. Cum enim fieri non possit, quin sit contra legem naturae et peccatum mortale rem habere cum muliere, quae non sit legitime per Matrimonium viro copulata, ut declaratum fuit supra q. 69. *art.* 3. et 4. consequens est, ut quotquot suscipiuntur per copulam illicitam, contra legem proveniant, ac proinde iure censeantur illegitimi. Ea autem lex, contra quam faciunt procreantes prolem illegitimam, est naturalis et divina, qua statutum est, Matrimoniale contractum esse debere inter determinatas personas maris et foeminae, potestate suorum corporum vicissim tradita et accepta ad perpetuum usum proles procreandae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 26. n. 2. 7.] actum generandi filios non esse de se neque moraliter bonum, neque malum, sed potius circumstantionabilem circumstantiis, ex quibus potest esse bonus, vel malus, ut expositum fuit *quaest.* 4. *art.* 1. et rursus q. 65. *art.* 3. Natura igitur impellit quidem ad prolem procreandam; sed is actus est regulandus per rectam rationem: ratio autem tunc est recta, cum conformatur regulae rectae, quae est Lex divina declarativa legis naturalis. Contra igitur hanc legem, a qua habet Matrimonium suum esse,

committunt qui suscipiunt prolem ex vetito concubitu, ac proinde qui sic nascuntur recte illegitimi et appellantur et habentur.

AD SECUNDUM [*Oxon.* ib. n. 9. 18.] patet responsio ex statim dictis, quia Lege divina statutum est, Matrimonium esse contractum perpetuum inter determinatas personas; quia id non est notum omnibus ut primum principium, aut conclusio inde evidenter deducta. *Hoc igitur* divino mandato declarata est lex naturae scripta in cordibus nostris: eique proinde debent se conformare quotquot legitime cupiunt prolem procreare.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 28. n. 2. 4.] si proles revera suscepta est, intuitu sequuturi Matrimonii, et non virtute contractus de praesenti initi, illegitime nata est, et talis reputanda, cum veritas patefacta fuerit. Ecclesia nihilominus praesumit legitime fuisse propagatam. Cum enim lateat eam animus eius, qui sponsalia contraxit, et exinde rem cum foemina illa habuit; iudicat quod melius est, nempe, noluisse eos peccare mortaliter: sed magis ex animi sententia, translata mutuo suorum corporum potestate mox procreandae proli operam dedisse. *Tametsi ad praesens novas Leges servandas Ecclesia statuerit: declarans, non licere iis, qui sponsalia contraxerunt matrimonialem inire contractum, nisi praesente Ecclesiae Ministro, ac duobus praeterea testibus.*

ARTICULUS II.

UTRUM FILII ILLEGITIMI DEBEANT EX HOC ALIQUOD DAMNUM REPORTARE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 68. a. 2.

VIDENTUR [*Oxon.* 4. d. 14. q. 1. n. 8. seqq.] filii contra leges Matrimonii suscepti nullum damnum debere reportare, nec ullum detrimentum subire, propterea quod ex vetito sint concubitu procreati. Nam poena eorumque est culpae ordinativa, ut iniuste omnino infligatur illi qui est ex pers omnis culpae ordinandae: sed qui nascuntur contra leges Matrimonii non sunt in causa ut parentes Dei mandata transgrediantur; igitur, cum qualibet careant culpa ad ipsorum generationem spectante, iniuste quaevis ex eo titulo ipsis infligeretur poena; nullum ergo damnum debent reportare, eo quod illegitime geniti dicantur.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 39.] Diffamatio illegitimorum natalium nota quaedam est satis gravis his, qui praeter Matrimonii leges ortum acceperunt; nam pro talibus haberi et notari illi erubescunt, et quantum fieri potest, id dissimulari optant; igitur satis poenarum ex peccato parentum videntur perferre, adeo ut opus praeterea non sit, nec aequum, canonicae poenae subicere immerentes.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 9.] *De filiis Presbyterorum*, cap. 1. *Ut filii Presbyterorum, et ceteri ex fornicatione nati, ad sacros Ordines non promoveantur*; igitur illegitime natos Sac. Canones subiiciunt poenae irregularitatis; ergo ex tali nativitate damnum reportant.

RESPONDEO dicendum: [*Oxon.* 4. d. 37. n. 4.] illegitime nati iuste et rationabiliter prohibentur promoveri ad sacros Ordines. Etenim ex Ecclesiae statuto ii qui sacris Ordinibus initiantur debent continentiam servare: [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 9.] illegitime autem nati praesumuntur

imitatores paternae incontinentiae, praesumuntur quoque male morigerati, ob defectum diligentiae adhibendae in educatione; rationabiliter ergo eiusmodi arcentur ab Ordinum sacrorum susceptione, ac poenae subiiciuntur irregularitatis; quamvis constituto praesumptionem Ecclesiae non subsistere, de facili soleant ab tali irregularitate dispensari. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 38. seqq.] Illud quoque spurius reportat detrimenti, ut nequeat praetendere portionem haereditatis dividendae cum aliis fratribus legitime genitis; quia haereditas devolvitur ad illos iure legitimae nativitatis, a quo spurius excidit; et si fortasse quia latet flagitium, praeripuit haereditatem legitimis haeredibus, tenetur in conscientia illam restituere, si conscius sit, sibi non deberi; vel si mater rei male gestae sit gnara, ipsa tenetur adlaborare quantum potest, ne legitimus haeres detrimentum accipiat, salva tamen honestate; se enim diffamare non tenetur: et quamvis nihilominus nihil proficiat, quia spurius vult esse haeres, debet pro viribus compensare damnum illatum legitimis filiis, et licet proinde non sarciantur accepta detrimenta, satis sibi est voluntas satisfaciendi, si devenerit aliquando ad pinguorem fortunam, ut faciendum praescribitur *Extra, De solutionibus, cap. Odoardus.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 25. q. 1. n. 7. 10.] respondeo, non omnem inhabilitatem, seu irregularitatem inflictam ab Ecclesia, esse alicuius culpae sequelam; nam quaedam citra omnem culpam sequuntur, ut defectus membrorum, servitus, bigamia, et haec, de qua loquimur in casu. Iuste nihilominus et rationabiliter inducta est ab Ecclesia ob congruentiam tactam *supra.*

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib. n. 9. — d. 15. q. 2. n. 38. seqq.] notam illam, de qua illegitime nati plurimum erubescunt, et percipiunt dissimulari, non aliunde ortum trahere, nisi quia leges eos inhabiles declarant, tam respectu sacrorum Ordinum participandorum, quam haereditatis paternae adeundae: utrumque autem factum esse rationabiliter, dictum est *in solutione.*

ARTICULUS III.

UTRUM FILIUS ILLEGITIMUS POSSIT LEGITIMARI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 68. a. 3.

VIDETUR filius illegitimus minime posse legitimari. Nam [*Report.* 4. d. 1. q. 5. n. 5.] filium illegitime procreatum fuisse est contra leges Matrimonii a Deo sanctitas, ex dictis, *art.* 1: sed qui nascuntur ex vetito concubitu fieri non potest ut tales nati non sint, nec ut peccatum non sit tali in facto contra legem divinam; ergo illegitime nati legitimari non possunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 2. n. 38. seqq.] Si illegitime natus foret capax legitimationis; igitur ei, qui alios suscepit filios ex legitimo thoro, esset dividenda haereditas in omnes ex aequo, vel saltem quicquid attribueretur illi, qui legitimatus fuit, auferretur legitimis haeredibus: id autem est iniustum ex dictis *art. praec.*; ergo nequit illegitimus legitimari, saltem cum praeiudicio aliorum.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Ex facto quo quis legitimum declararet,

qui talis non est natus, sequitur inevitabiliter diffamatio legitimantis; nam eo facto palam fit adulterio vel fornicatione sese polluisse: sed nemo debet se diffamare, secundum rectam rationem; ergo nec poterit illegitime natus satagere, ut legitimus declaretur.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 33. q. 3. n. 1.] *De regulis Iuris: Per quas causas aliquid nascitur, per easdem dissolvitur*: sed illegitimatio, quatenus damnum infert natis contra legem Matrimonii, nascitur ex statuto positivo Ecclesiae, aliisque legibus humanis; ergo per easdem potest dissolvi; et subinde legitimus declarari, qui talis non fuit ex nativitate.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 25. q. 1. n. 1. 9.] illegitime natum posse legitimari per eum qui id efficiendi habet potestatem. Et porro quantum attinet ad irregularitatem sequentem illegitimos, ob quam prohibentur sacris Ordinibus initiari, eam non alius potest auferre, quam is qui inflixit Pontifex Romanus, qui est et Canonum conditor et custos. Et profecto non admodum difficulter solet relaxari huiusmodi impedimentum, si constiterit, Ecclesiae praesumptionem de incontinentia et pravitate morum illegitimi esse insubsistentem. [Oxon. 4. d. 37. n. 4. seqq.] Sic quoque quantum spectat ad aliud detrimentum, quod sequitur ad illegitimationem, quod est carentia iuris eriscundae paternae haereditatis. Nam idemmet, qui eam legem tulit, potest et revocare et declarare legitimum eum, qui talis natus non est. Quo facto legitimatus iuste adit haereditatem, et potitur paternis bonis, non secus ac si legitime ex eo procreatus fuisset. Quinimo, *Extra, Qui filii sint legitimi*, cap. 1. et 6. declarantur legitimi quotquot ex fornicatione procreati, eorum parentes legitime postea Matrimonio copulantur: *Tanta est vis Matrimonii, ut qui antea sunt geniti post contractum Matrimonium legitimi habeantur*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 15. q. 2. n. 38. seqq.] respondeo ex dictis *in solutione*; nam non eo sensu filii legitimari dicuntur, quasi non forent amplius progeniti contra legem Dei; sed quia iis quae per humanas leges illos sequerentur poenis inhabilitantibus non subiciuntur, nec prohibentur initiari Ordinibus sacris, ac potiri paterna haereditate.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib.] Canones citat. *Qui filii sunt legitimi*, tribuere ius haereditandi filiis naturalibus, qui fuerint per subsequens Matrimonium legitimati; ac proinde parentes nemini facere iniuriam, nec filios legitime procreatos, si adsint, habere causam iustam expostulandi. Sed intelligendum de filiis naturalibus; nam spurii tale beneficium nolunt esse impartum, his verbis: *Si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, et ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius et ab haereditate repellendus*; cap. *Tanta*.

AD TERTIUM, concedo neminem velle debere suae famae iacturam. Sed [Oxon. ib.] tamen quia habens filium naturalem et alios latet, potest parcere propriae famae omittendo legitimationem ipsius. Quod si ut legitimus declaretur persistat, et praeeligat, eum ex sui natura actus iste sit publicus, cedit tunc iuri suo et famae bonaeque opinionis patitur dispendium; quia illa duo simul obtineri non possunt. Et ipse mavult patrem se prodere et suam manifestare intemperantiam, volendo filii ex illegitimo concubitu suscepti legitimationem.

QUAESTIO SEXAGESIMANONA.

DE HIS QVAE SPECTANT AD RESURRECTIONEM, ET PRIMO DE LOCO ANIMARUM POST MORTEM, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Post haec agendum est de his, quae spectant ad statum resurrectionis. Postquam enim dictum est de Sacramentis, quibus homo liberatur a morte culpae, consequenter dicendum est de resurrectione, per quam homo liberatur a morte poenae.

Circa tractatum autem resurrectionis tria considerata sunt, scilicet, praecedentia resurrectionem, concomitantia, et sequentia. Et ideo *primo*, dicendum est de his, quae pro parte, quamvis non ex toto, resurrectionem praecedunt: *secundo*, de ipsa resurrectione et circumstantibus eam: *tertio*, de his, quae sequuntur. Praecedentium autem resurrectionem, *prima* consideratio est, de receptaculis animarum post mortem eis assignatis: *secunda* de qualitate et poena animarum separatarum ab igne inflictis: *tertia* de suffragiis quibus animae defunctorum a vivis adjuvantur: *quarta* de orationibus Sanctorum in Patria existentium: *quinta* de signis iudicium generale praecedentibus: *sexta* de igne ultimae conflagrationis mundi qui faciem Iudicis praecedet.

Circa primum quaeruntur septem.

1. Utrum animabus post mortem receptacula assignentur. - 2. Utrum statim post mortem ad ipsa animae deducantur. - 3. Utrum de ipsis locis egredi valeant. - 4. Utrum Limbus inferni sit idem quod sinus Abrahae. - 5. Utrum Limbus sit idem quod infernus Damnatorum. - 6. Utrum Limbus Patrum sit idem quod Limbus Puerorum. - 7. Utrum tot receptacula debeant distingui.

ARTICULUS I.

UTRUM ANIMABUS POST MORTEM RECEPTACULA ASSIGNENTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 69. a. 1.

VIDENTUR animabus post mortem receptacula non assignari. Nam [Oxon. 2. d. 2. q. 5. n. 1.] Augustinus *lib. 83. qq. q. 20* ostensurus, Deum non esse in loco, probat per medium, quod corpus non sit; unde Boëtius, *De hebdom.*, dicit: *communis animi conceptio est apud Sapientes, incorporalia in loco non esse: sed animae corporibus exutae nullum habent corpus; ergo frustra ipsis corporalia assignantur receptacula.*

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 7.] Si animabus a corpore separatis forent receptacula assignanda, ita haec illis esse deberent convenientia, uti locans est locato idoneum, aptum eiusque salvativum: sed animae a propriis abscedunt corporibus, quia earum inhabitationi non amplius sunt idonea; ergo ad nullum aliud corpus praeseferebant naturalem convenientiam, ut dici possint certa animarum receptacula, ut locatum in proprio recipitur loco.

3. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 42. q. 3. n. 1.] Illud ex Scripturis constat, animabus post mortem esse reddendum praemium, vel poenam, secun-

dum opera, quae gesserunt in corpore; unde et scriptum est: *Reddet unicuique secundum opera sua*, Psal. 61. Non videtur autem locus vel receptaculum cedere posse in praemium, vel poenam animarum; ergo non sunt eis ulla receptacula assignanda, perinde ac si in iis forent receptaculis detinendae.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 1.] Locus, in quo recipitur aliquid, tangit ipsum, quod in eo recipitur et locatur: sed corpus non potest tangere spiritum; quia illa se tangunt, quorum ultima sunt simul: spiritus autem non habet ultimum; alioquin esset divisibilis in partes; ergo spirituum non sunt receptacula corporea, in quibus ut in loco recipiantur.

CONTRA. *Tempus, quod inter hominis mortem et ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut unaquaeque digna est, vel requie vel aerumna, pro eo quod sortita est in carne, dum viveret.* Haec Magister, ex August., 4. d. 45. c. *Praeterea.*

RESPONDEO dicendum, animarum corporibus exutarum praeparata esse a Dei sapientia quaedam corporea receptacula, pro diversa ratione meritorum earumdem, in quibus, vel ad tempus, vel perpetuo tamquam in loco detineantur. Et quidem esse quoddam receptaculum earum animarum, quibus gravia peccata dimissa fuerunt in hac vita, sed temporalem illis debitam poenam non omnino persolverunt; his, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 1.] inquam, divinam iustitiam praeparasse quoddam receptaculum, in quo ab omni tali poena expiarentur, dogma fidei est ex eo Marci, 3. evidenter deductum: *Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc saeculo, neque in futuro.* — Est [*Oxon.* ib. n. 3.] praeterea earum animarum receptaculum, quae Deo inimicae, obnoxiae nimirum culpae mortali exeunt e corporibus, quibus omnibus cum desertoribus Angelis paratus est ignis aeternus. Praeterea, iustorum animae, qui in lege naturae et Mosayca vixerunt, Deoque acceptam vitam duxerunt, e corporibus exeuntes, non statim Dei visione potitae sunt, [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 13.] quia ianua regni Caelorum adhuc clausa erat, aperienda per Christi passionem; pro illis ergo aliud erat paratum receptaculum, quod Abrahae sinus appellatur. Pueris item sine Baptismo decedentibus, quippe qui propriis meritis careant, nec Christi passio fuerit ipsis applicata citra omnem eorum culpam, aliud videtur a praedictis congruere receptaculum; idque [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 7.] Limbus a Sanctis vocatur. Paradisus. Denique, ac Caelum Caelorum et Empyreum creditur Sedes omnium Beatorum qui cum Christo regnantes, felicissimum et sempiternum exigunt aevum. Complura igitur animarum post mortem recte statuuntur receptacula.

Horum omnium haec est congruentia: nam [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] sicuti Deus in celsissima mundi parte ac lucidissima, quale creditur Caelum Empyreum sive igneum, statuit receptaculum et sedem Beatorum, ubi cum Christo in perpetuas aeternitates regnarent, ita contra sedem et locum carceris spirituum malignorum esse voluit imum infimumque mundi situm, nempe terrae mediterraneum, in quo nulla lux aliquando penetraret. Iustum [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 9.] est enim, reprobos locari in corpore vilissimo, quod est terra, eique adeo affixos detineri, ut priventur usu potentiae motivae. Ratio autem mediorum receptaculorum, et situs et ordo, aut accipienda est a mensura meritorum et de-

meritorum animarum in eis receptarum, aut certe solum perspecta est sapientiae divinae, et cui voluerit Deus revelare.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon* 2. d. 2. q. 6. n. 11-17.] spirituales substantias non esse in loco uti corpora locantur, nempe circumscriptive: haec enim circumscriptio fieri intelligitur ex eo quod locatum in loco sibi aequali est, et commensurative, quo pacto animae exutae corporibus non sunt in earum receptaculis, uti nec Angeli: et nihilo minus vere locantur modo illis conveniente, et in receptaculis a divina providentia praeparatis.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon*. ib. per tot:] spiritualement substantiam ex se esse indifferentem ad quemlibet locum et corpus habens rationem receptaculi. Non est igitur hic convenientia ulla, qualem intelligimus inter corpus locatum propriumque locum, sed est convenientia accepta ex meritis et demeritis, quorum intuitu Deus ipsis haec, aut illa praeparavit receptacula, iuxta iustitiae divinae dispositionem.

AD TERTIUM negandum est, diversitatem receptaculorum non spectare ad praemium vel poenam animarum in eis receptarum; nam quemadmodum retineri in carcere poena est, [*Oxon*. 4. d. 46. q. 4. n. 9.] ita anima tristitia afficitur, quum divinae sententiae decreto addicitur huic loco, aut illi, nec pro libito uti potest potentia motiva, secundum quam posset se sistere fierique praesens cuicumque corpori et loco. Contra vero, ut qui sui iuris sunt oblectantur et gaudent, ita animabus, quas Caeli receptaculum tenet, ex loci sublimitate et innenarrabili amplitudine, et uti posse potentia sua motiva ad quodcumque *ubi*, gloriae est, eaque de causa laetantur atque exultant. Dubitari ergo non potest, quin receptacula cedant in praemium et poenam animarum in eis locatarum, quamvis in his non consistat principalis et maxima retributio earum, sed sit quaedam sequela praecipui gaudii vel poenae.

AD QUARTUM dico, universim oportere omnino agens esse praesens patienti, saltem secundum virtutem activam. Ex quo sequitur, [*Oxon*. 4. d. 44. q. 2. n. 17.] ubi praesentia proportionata obtineri non potest, nisi per contactum, requiri contactum; ubi autem verior potest intervenire, eum multo magis sufficere ad actionem. Atqui multo verior est praesentia spiritus ad corpus per coexistentiam, ac sit illa per contactum inter corpora, ac proinde etsi spiritus actu non recipiant influxus a corporibus illis, tamen affici possunt, ita ut de illorum praesentia gaudeant, vel tristentur.

ARTICULUS II.

UTRUM STATIM POST MORTEM ANIMAE DEDUCANTUR AD CAELUM VEL AD INFERNUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 69. a. 2.

VIDENTUR nullae animae statim post mortem ad Caelum, vel ad infernum deduci. Etenim [*Oxon*. 4. d. 38. q. 1. n. 9.] credimus, generale iudicium in saeculi fine esse futurum, in quo per finalem sententiam Christus Iudex separabit electos a reprobis: ipse enim *constitutus est a Deo Iudex vivorum et mortuorum*. Act., 10; igitur tunc quisque est re-

cepturus propriis meritis condigna praemia vel supplicia; non igitur statim a separatione animarum a propriis corporibus illae deferuntur in Coelum donandae praemio gloriae, vel ad infernum subiturae aeterna supplicia: alioquin haud instituendum foret finale iudicium, quod expectamus.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 2.] Una cum anima, et corpus promeruit gloriam, aut poenam; anima enim per corporis organa operatur; ac proinde utrisque debetur iusta retributio, iuxta Sapientiae divinae dispositionem; igitur quoadusque animae suis reddantur corporibus, non deferuntur ad receptacula ipsis respective praeparata, percepturae suorum operum remunerationem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 2. n. 19-21.] Si animabus, mox ac propriis exuuntur corporibus redderetur gloria, vel poena aeterna, nec complete forent beatae, nec omnino miserae: id autem videtur repugnare operibus Sapientiae divinae, cuius perfecta sunt opera. *Sed probatur sequela*; nam animae separatae inest naturalis appetitus ad proprium corpus; quoadusque ergo corpori iterum uniatur, sub desiderio est; beati autem possidentes quicquid bonorum facit ad cumulum foecilitatis, nihil desiderant; ergo anima separata nequit esse perfecte felix. Ita quoque animae reproborum si statim post mortem poenis subiicerentur, videntes se expertes doloris, qui eis potest inesse per corpus, laetarentur de poenarum imminutione; igitur tunc tantum deferrentur ad propria receptacula, cum suis fuerint reunita corporibus.

4. PRAETEREA. Si iustorum animabus statim a morte redderetur praemium, et iniquorum supplicium; ergo utrumque deberet esse corporibus commune; id autem constat esse falsum: corpora enim defunctorum apud nos manent; ergo ne animabus quidem id conceditur. *Probatio consequentiae*: nam corpora una cum animabus meruerunt praemium vel poenam; ergo iustum videtur, aut utrique rependi quod iustitia dictat, aut neutri.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 34. n. 2.] 1. *ad Philipp.* desiderium habens dissolvi, et esse cum Christo. Fides autem docet Christum ad Caelum ascendisse et sedere ad dexteram Dei; unde dicit Augustinus: *donec finiatur saeculum sursum est Dominus*. Animae [*Oxon.* 4. d. 10. q. 3. n. 1.] igitur Sanctorum statim ac homo dissolvitur, deferuntur ad habitaculum caeleste, ut sint cum Christo: impiorum autem animas statim ac corpora exuunt detrudi in infernum, scribitur in Evangelio, *Lucae*, 16. *Mortuus est autem dives, et sepultus est in inferno*.

RESPONDEO dicendum, animas iustorum, in quibus nihil ex sordibus peccatorum invenitur detergendum, post mortem statim in Caelum deferri, revelata facie Deum visurae (1); impiorum vero, resoluti corpore, in infernum detrudi. *Declaratio*: [*Oxon.* 4. d. 50. q. 2. n. 14. seqq.] secundum

(1) Haec est Augustini sententia 20. *De Civit.*, cap. 9. *Et animae* (inquit Ioannes Apoc. 20.) *occisorum propter verbum Dei, animae scilicet Martyrum, nondum sibi corporibus suis redditis, regnaverunt cum Iesu mille annis. Quamvis ergo cum suis corporibus nondum, iam tamen coram animae regnant cum illo*. Et cap. 13. *Sed certe*, inquit, *animae victrices gloriosissimorum Martyrum, omnibus doloribus et laboribus superatis atque finitis, postea quam mortalia membra posuerunt, cum Christo utique regnaverunt et regnabunt*. Eadem tangit Hieronymus adversus Vigilantium, alique Patres. Hic denique est sensus Catholicae Ecclesiae et dogma. Tertullianus, *De anima*, cap. 55. oppositum tenet; sed suis temporibus hic error non fuerat per Ecclesiam reprobatus. Et tamen stultam vocat Bonaventura hanc opinionem, 4. d. 21. art. 3. q. 2.

Augustinum, 11. *De Civit.*, cap. 28. *Velut amores corporum momenta sunt ponderum, sive deorsum gravitate, sive sursum levitate nitantur; ita enim corpus pondere sicut animus amore fertur quocumque fertur.* Animae autem eo instanti, quo exuuntur corporibus suis, aut inveniuntur diligere summam veritatem, quae est centrum ultimo quietativum mentium intellectualium: aut certe diligere deprehenduntur non veritatem, sed vanitatem, nempe seipsas; ex eo enim quod recesserunt a summo bono, inordinate diligendo creaturam affectu commodi et concupiscentiae, id non nisi ex inordinato amore amicitiae, quo seipsis fruuntur, fecisse constat; quia omnem amorem concupiscentiae praecedit amor amicitiae. Prioris generis animae, modo impedimenta abstergenda non obsistant, uti sunt venialia, ac temporales poenae peccatorum, quas purgativus ignis absumit, illico in proprium centrum deferuntur vi ponderis intensi amoris delatae, eique firmissime et immobiliter adhaerentes, fruuntur summo bono propter se: perinde ac gravia quaeque, in loco ipsis non conveniente detecta, abruptis impedimentis, toto impetu deorsum feruntur, centro quod appetunt adhaesura et quietem pro cuiusque modulo captura. Contra vero a summa veritate animae aversae, ac sese pravo affectu diligentes, cum sic dispositas ultima vitae periodus occupaverit, pondere inordinati amoris longissime a summo bono rapiuntur et in tartara abducuntur. Quia enim tempore ad poenitendum ipsis taxato abuti maluerunt, atque ad Deum reverti contempserunt, ac in altero saeculo, in quo exacto tempore vitae, constitutae fuerunt, nullus sit locus merendi, nihil obsistet eis, quominus illico, termino inordinati motus voluntatis earum uniantur, perpetuas poenas luiturae. Quare rectissime scribit Augustinus, 14. *De Civit.*, cap. 28.: *Fecerunt Civitates duas amores duo: Civitatem Diaboli amor sui usque ad contemptum Dei: Caelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui.* [Oxon. 2. d. 7. n. 18.] Uni aut alteri ex his Civitatibus adscribuntur animae mox ac corpora deserunt, nec ad momentum retardari possunt, virtute ponderis amoris delatae, et cessante omni causa ulterioris morae, excepto casu diluendi poenas temporales peccatorum. Unde et scriptum est, *Ubicumque ceciderit lignum, ibi erit.* *Ecclesiast.*, 11. Hoc est, in cuiuscumque creatura rationalis amore permanserit dum exit e vita, in illo aeternum permanebit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, non ea de causa divinam sapientiam iudicium universale instituisse, quasi nimirum quisque non statim a morte iudicatus sit; [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 5.] sed quia etsi circa singulas personas sit iustitia et quidem exactissime repraesentata, attamen ea non est omnibus manifesta; unde Dei infinitam providentiam decuit decrevisse generale iudicium aliquando futurum, in quo notae essent omnibus sententiae latae in singulas animas, mox ac e corporibus suis exierunt.

AD SECUNDUM dicendum, [Oxon. ib. n. 5.] ea corpora quidem una cum animabus eorum esse perceptura condigna praemia vel poenas, quatenus nempe seu gaudium, seu dolor in ipsa redundabunt corpora. Verumtamen id non fore, nisi peracta generali resurrectione, cum scilicet iusti finali sententia vocabuntur ad possessionem regni impii destinabuntur carceri infernali. Quae diserte narrantur in divina Scriptura, *Matthaei*, 25.

AD TERTIUM dicimus, animas Beatorum esse sine corporibus suis perfecte et essentialiter beatas, et impiorum ante iudicium complete miseras; quia [Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 4.] et beatitudo et miseria earum in actibus intellectus et voluntatis consistit, non vero in operationibus organicis. — *Et cum probatur*, quia inest animabus separatis desiderium vivificandi propria corpora; *responsio*: [Oxon. ib. n. 15. seqq.] sicuti est in eis appetitus ad summam beatitudinem, et tamen quia regulant hunc ac submittunt beneplacito divino et regulis iustitiae, ita nec adimit ipsis quidquam gaudii essentialis absentia suorum corporum, etsi fatendum sit tam Beatis, quam damnatis, accessurum esse ex reassumptione corporum aliquid gaudii, vel moeroris accidentalis; nam quilibet Beatorum [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.] post iudicium percipiet novum gaudium gaudebitque de integritate suae Civitatis; et damnati e converso tristabuntur de repletionem carceris, propter quam magis magisque arctabuntur.

AD QUARTUM respondeo ex dictis; quia enim animabus, non corporibus incumbit pondus amoris Dei, vel sui, ideo sublato impedimento, ad proprium centrum deferuntur, vel praemia percepturae, vel suppliciiis subiiciendae. Corpora vero una resurgent iterum animabus informanda, quo omnes se sistant tribunali Supremi Iudicis, finalem sententiam audiri.

ARTICULUS III.

UTRUM ANIMAE IN PARADISO VEL IN INFERNO EXISTENTES
EGREDI VALEANT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 69. art. 3.

VIDENTUR animae in Paradiso vel in inferno existentes inde haud egredi posse. Nam [Oxon. 2. d. 7. n. 18.] animae corporibus suis exutae ita respective feruntur in paradisum, vel in infernum vi ponderis amoris Dei, vel proprii inordinati affectus, ut adhaerant Deo, vel diabolo, sicuti gravia quaeque suo centro immobiliter uniuntur. Unde et scriptum est, *Ubi cumque ceciderit lignum, ibi erit*, ut dictum est *art. praec.* Sed gravia ex seipsis a proprio centro non divelluntur; ergo nec animae elongari possunt a suo centro, quod inveniunt in praeparatis receptaculis; non igitur egredi ipsis licet a paradiso, vel inferno.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 9.] Iuxta dicta *art. 1. Ad tertium*, receptacula animarum a corporibus separatarum spectant ad ipsarum gloriam, vel poenam, uti est locari in receptaculo longe nobilissimo et pulcherrimo, et detrudi in teterrimo carcere: sed si inde animae exirent, profecto detraheretur ipsarum gloriae, vel poenae; nam non possunt deferri animae Beatorum in alium locum, qui cum Caelo Empyreo sit comparandus, nec damnatorum animae locum inferno deteriorem invenirent; ergo ut his minueretur pars poenarum, ita illarum gloriae detraheretur; quod est inconveniens.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 45. q. 2. n. 1.] Secundum Augustinum, *De cura pro mortuis gerenda*, cap. 15. *Animae illae* (in Purgatorio, vel Limbo constitutae) *nesciunt quae hic aguntur, nisi ab Angelis discant, vel ab aliis animabus de novo ed eas venientibus; quia illae, quae hic*

noverunt possunt aliis dicere. Si autem animae valerent e propriis egredi receptaculis, de facili ipsis innotescerent quaecumque apud nos geruntur; nam non lateret eas quicquid agitur in hoc saeculo, si praesentes esse possent.

CONTRA. [Oxon. ib. q. 4. n. 1.] Hieronymus, *adversus Vigilantium*, Tu Deo, inquit, *leges pones? Tu Apostolis vincula iniicies, ut usque ad diem iudicii teneantur custodia, nec sint cum Domino suo? de quibus scriptum est: sequuntur Agnum quocumque vadit. Si Agnus ubique; ergo et hi, qui cum Agno sunt, ubique esse credendi sunt. Et cum diaboli et daemones toto vagentur orbe, et celeritate nimia ubique praesentes sint; Martyres post effusionem sanguinis sui arca operientur inclusi, et inde exire non poterunt?* Expresse itaque sentit et animas Beatorum e paradiso, et daemones de inferno egredi posse.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 4.] animas in receptaculo gloriæ caelestis locatas, inde pro libito egredi posse; non item animas in inferno detrusas. Et ratio *primi* est, quia illae, virtute praecedentium meritorum, meruerunt, ut Deus assistat eis in voluntatibus suis, eisque volentibus se sistere aliis locis mundi cooperetur. Et ita non raro evenisse narratur in Ecclesiastica Historia, et complura eiusmodi apparitionum animarum exempla recenset in libro *Dialogorum* Gregorius. Tametsi [Oxon. ib. q. 13. n. 11.] pro earum omnimoda conformitate ad voluntatem divinam, nihil omnino sint desideraturae aut voliturae, nisi quod placitum esse deprehenderint illi voluntati cui immobiliter adhaerent; praesertim quoad ea, quae concernunt homines in vita mortali constitutos. Et quidem [Oxon. ib. q. 14. n. 13.] posse animas beatas se facere praesentes pro libito his, et illis corporibus, laudantes Dei maiestatem et sapientiam, est in eis perfectionis; cum enim finitae sint, ac proinde in loco determinato, per motum acquiritur ipsis aliqua accidentalis perfectio, qua caruissent, nisi huic aut illi *ubi* se praesentassent, per quod coniunguntur ad corpora, circa quae operantur. Unde [Oxon. ib. n. 1.] de illis scribitur Sapient., 3. *Tamquam scintillae in arundinetis discurrent.*

At diversa omnino est ratio de animabus hominum impiorum. Cum [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 8. seqq.] enim hae propter praecedentia merita mala detrusae sint in carcerem infernalem ad luendas peccatorum poenas, decreto divinae iustitiae ei infelici loco sic detinentur affixae ut inde egredi ipsis non liceat, quo maxime doleant et tristentur. Etenim uti velent potentia motiva ad libitum, et fieri praesentes his et illis locis, quod cum ab omnipotente Iudice denegetur, tristitia maxima afficiuntur, et dolent inconsolabiliter eam incarcerationis poenam ex affectu commodi, detestantes ex superbia, odioque prosequentes divinae iustitiae decretum. Non valent ergo, nec datur eis de infernali carcere exire; quamvis interdu ex Dei speciali providentia hominibus apparuisse dicantur, vel ad incutiendum eis timorem talium poenarum, vel aliis de causis soli Deo notis. Atque eadem ratione animae in purgatorio existentes inde egredi non permittit iustitia divina, nisi persoluta omni poena; iuxta quod scriptum est: [Oxon. 4. d. 22. q. 2. n. 20.] *Tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum.* Etsi non raro Dei immensa pietas faciat eas praesentari hominibus, suffragia ab illis implorandi causa, vel ad exprobandam eorum infidelitatem, quo citius aeterna vita, claraque Dei summi boni visione potiantur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 2. d. 7. n. 18.] respondeo, animas beatas relinquentes Caeli receptaculum, aliis locis se praesentando, non divelli a centro, cui immobiliter per visionem et dilectionem adhaerent; sicuti nec Angeli ad nostram custodiam deputati, aut aliis de causis ad homines missi; centrum enim illud pro sui immensitate ubique idemque est. Concludere tamen argumentum concedimus de animabus hominum impiorum, ut dictum est.

AD SECUNDUM [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4 n. 9.] concedo, locum in quo recipiuntur animae sanctae esse longe pulcherrimum, ac omnium praestantissimum; verumtamen non in eo consistere maximam felicitatem earum, sed in amore eius, quod est omne bonum. Exinde igitur tantum sequitur, non capi animas illas desiderio faciendi se praesentes aliis locis; sed non, probari non posse, si velint, quod nostra conclusio intendit. Sed quod attinet ad animas damnatorum, concedimus ipsis non permitti de inferno exire, nisi fortasse ad viventium instructionem, sicuti permittuntur daemones pervagari orbem ad exercitium electorum et punitiorem malorum; quo in casu, non levare earum infelicitatem credimus; ut non minuitur gloria sanctarum animarum, quum de caelesti paradiso egrediuntur.

AD TERTIUM [*Oxon.* 4. d. 22. q. 2. n. 20.] dicimus, probari ea auctoritate quod tactum est in calce *solutionis*, de animabus in purgatorio existentibus.

ARTICULUS IV.

UTRUM LIMBUS INFERNI SIT IDEM QUOD SINUS ABRAHAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 69. art. 4.

VIDETUR inferni Limbus omnino quid diversum esse ab eo, quod Abrahæ sinus dicitur. Etenim [*Oxon.* 3. d. 33.] limbus inferni est receptaculum earum animarum, quae nihil mali quidem in corpore gesserunt, attamen ex hac vita exeuntes expertes fuere remedii instituti a Deo in deletionem culpae originalis: in sinu vero Abrahæ requiem capiunt ii, qui vel Dei visione perhibentur potituri, vel certe potiuntur; ergo tanto intervallo distantium animarum non est unum, idemque receptaculum; non est igitur limbus inferni idem ac Abrahæ sinus.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2.] Poena damni perpetua, cui subiiciuntur degentes in limbo, non comprehendit in sinu Abrahæ quiescentes, in quo delatus fuit pauper ille, de quo scribitur *Lucae*, 16.; ergo incongruum videtur, eodem in receptaculo locari quosdam, qui non sunt visuri Deum, ac eos, qui in numero electorum sunt computati.

3. PRAETEREA. Augustin., 12. *De Genesi ad lit.*, cap. 33. *Quamquam et illud, inquit, nondum me invenisse confiteor, inferos appellatos ubi iustorum animae requiescunt*; et subdens, fatendum quidem esse Christum descendisse ad ea loca, in quibus peccatores cruciabantur, ut eos solveret a tormentis, concludit: *Neque enim Abraham vel ille pauper in sinu eius, hoc est, in secreto quietis eius, in doloribus erat, inter quam requiem, et illa inferni tormenta legimus magnum chaos firmatum*; sentit ergo, docetque, limbum inferni diversum esse ab Abrahæ sinu.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 19. n. 8.] Abraham e vivis excedens, relicto corpore in spelunca duplici, *Genes.*, 25. ad limbum inferni delatus est, expectaturus cum aliis iustis mundi Salvatorem; ergo inferni limbus, in quo antiqui Patres quiescebant, praestolantes liberari per Christum, [*Oxon.* 3. d. 25. q. 1. n. 1. seqq.] quem venturum crediderant in via, idem est ac Abrahae sinus, in quo quiescere pauperem Lazarum vidit dives sepultus in inferno.

RESPONDEO dicendum, limbum inferni non ita distingui ab Abrahae sinu, ut sint duo receptacula animarum. *Declaratio*: [*Oxon.* 4. d. 49. q. 10. per tot.] *Abrahae sinus* nomine non aliud intelligimus, auctore *Augustino supracitato*, nisi secretum quietis animarum. Animae autem separatae quies in alio esse non potest, nisi in Deo, quippe qui centrum in-circumscriptum sit naturae intellectualis, et omnium de esse illius participantium; omnia enim suo modo ad primum ens, unde exierunt, redire nituntur, vel in illo, vel in seipsis, pro naturae conditione, quietem adeptura. Eatenus igitur animabus in Deo quiescere datur, quatenus illi per fidem et charitatem uniuntur. Et [*Oxon.* 3. d. 25. q. 1. n. 3] propterea post lapsum in omni statu necessarium fuit credere in Mediatorem, quatenus homines Mediatori per fidem uniti idonei forent excipiendis influxibus gratiae eius, caeterorumque supernaturalium donorum, quae Deus corpori Ecclesiae infundit et largitur intuitu meritorum Mediatoris, seu prout erant praevisa, seu ut de facto sunt exhibita. Quemadmodum enim Creator est principium essendi in natura condita, ita et Redemptor est principium reparationis in natura lapsa. Ex eo autem in sinu Abrahae animae fidelium quiescere dicuntur, quia is est Pater credentium, fideique nostrae, in quo (ut fuse pertractat Apostolus, *ad Hebraeos*, 11.) praeclara et magnifica sincerissimae fidei eluxerunt exempla: cui fortasse fuerunt tot credibilia explicite revelata quot proponuntur nobis in Lege Evangelica. [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 1.] Is enim *accepit signum circumcisionis, signaculum iustitiae fidei*. *Ad Rom.*, 4. Quiescunt ergo in Abrahae sinu animae corporibus exutae, quum in ipsis reperitur signaculum fidei Abrahae; ac proinde in eam requiem concesserunt omnes iusti, qui in lege naturae et in Lege Moysi e vivis sublati sunt, [*Oxon.* 3. d. 19. n. 9.] eoque pariter appulisset anima Beatissimae Virginis, si priusquam regni caelestis ianua reseraretur per mortem et Ascensionem Christi, e corpore illo purissimo separata fuisset. [*Report.* 4. d. 1. q. 5. n. 10. seqq.] Quia ergo peractis per Mediatorem mysteriis redemptionis nostrae, amotum est obstaculum regni caelorum, in beatam felicissimamque ingrediuntur requiem quotquot animarum e corporibus abeuntium mundae in conspectu Dei inveniuntur, nihilque per purgatorium ignem detergendum praeseferunt, ut *art.* 2. extitit declaratum. Contra vero priusquam mortem Salvator pertulisset, quia persolutum non erat praetium redemptionis humanae, nemini patebat ianua patriae caelestis, propterea in fide Mediatoris decedentes, quietem sane inveniebant, quatenus non subdebantur poenis gehennae, speque certa erigebantur consequendi vitam aeternam; sed quia in desiderio erant, ipsis perfecta requies non erat. [*Oxon.* 3. d. 34. n. 18. seqq.] Spes enim exprimitur a Salvatore *Matthaei*, 5. cum dicit, *Beati qui lugent*: luctus autem est habitus desiderandi aeternam beatitudinem. Patres ergo ante Christi adventum, quatenus requie fruebantur, sinus Abrahae continebat. Sed quia

adhuc non illucescebat eis dies aeternae claritatis, in luctu ac desiderio agentes, limbum inferni inhabitasse perhibentur. [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 1. 7.] Idem ergo extitit illis limbus inferni ac sinus Abrahae; cuius limbi receptaculo cum detineretur et ipse Abraham, mirum non est, scripsisse Isaiam, cap. 63. *Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos*: quia enim tunc visione beata non perfruebatur, nosse non poterat, quae gerebantur in terris circa posteritatem eius. At vero quotquot nunc iustorum animae requiem consequuntur, cum ea plenissima sit, ac omnem excludens luctum ac desiderii moerorem, in sinum quidem Abrahae deferri dicuntur, sed nequaquam in limbum inferni; quia id receptaculi genus praesetulit requiem sinus Abrahae quoadusque reseraretur ianua regni caelorum. At nunc sinus Abrahae est visio beata summi boni, in quo est ultima et consummata quies animorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo sic: limbus inferni, in quo recipiuntur decedentes sine remedio culpae originalis, non appellatur a nobis sinus Abrahae; quia enim hi in Christo renati non sunt, consequi non possunt eam quietem, quae est in Deo per fidem Mediatoris; ac propterea limbus puerorum est alius a limbo inferni, qui excipiebat animas patrum antiquorum. Nam illi, etsi extiterint ante Christi adventum, iustificati tamen fuerunt credentes in Mediatorem venturum; ex quo factum est, ut ipsis limbus inferni foret et sinus Abrahae, non autem pueris unda Baptismatis non renatis.

Ex quibus manifesta est responsio AD SECUNDUM. — *Et cum dicitur*: [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2. 10.] incongruum videtur, in eodem receptaculo locari eos, qui numquam visuri sunt Deum ac illos, qui inter Sanctos sunt computati; *respondemus* ex dictis *art.* 1. [*Oxon.* ib. n. 4. 9.]: quemadmodum reprobos excipit receptaculum longe vilissimum ac terribissimum, uti est terrae mediterraneum, et iustorum animae locantur in celsissima ac pulcherrima mundi parte, qualis est Caelum Empyreum, idque intuitu praecedentium meritorum vel demeritorum; ita receptaculum puerorum ante Christi adventum, in fide tamen illius iustificatorum, et quietem in Abrahae sinu habentium, probabiliter videtur statuendum esse aliud a receptaculo puerorum sine Baptismate decedentium, et fortasse per maiorem elongationem a receptaculis damnatorum, et eorum qui Christi fidem non obtinuerunt; quamquam, ut *loco citato* dictum est, certa ratio horum abditorum soli sapientiae divinae perspecta sit, et cui voluerit revelare.

AD TERTIUM, cum dicit Augustinus, se non invenisse inferos appellatos, ubi iustorum animae conquiescunt; respondet ipse 2. *Retract.*, c. 24. scribens: *de inferis magis mihi videor docere debuisse, quod sub terris sint, quam rationem reddere, cur sub terris esse credantur, sive dicantur, quasi non ita sit.* Ita ille. Caeterum fatendum est, inter locum tormentorum, in quo dives illē sepultus fuit, et sinum Abrahae, in quo pauper Lazarus quiescebat, chaos magnum fuisse firmatum per irrevocabilem Iudicis sententiam adiudicantis alterum perpetuis tormentis, alterum adscribentis inter sedes Beatorum; quamvis fortasse non longis intervallis tunc ambo inter sese distarent, quia Abraham quiescebat una cum caeteris animabus iustorum in limbo inferni, unde educti fuerunt per mundi Salvatorem, qui descendit ad inferos, liberaturus illos, qui ingenti desiderio eius praestolabantur adventum.

ARTICULUS V.

UTRUM LIMBUS IDEM SIT QUOD INFERNUS DAMNATORUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 69. a. 5.

VIDETUR limbus idem esse ac infernus damnatorum. Etenim [*Oxon.* 2. d. 11. q. 1. n. 5.] dogma fidei est, ex divina traditione ad nos propagatum, Christum, idest, animam eius, relicto corpore sacratissimo in sepulchro, ad inferos descendisse, causa inde extrahendi sanctos Patres, ingenti desiderio expectantes Salvatorem; ergo cum animae iustorum ante Christi adventum in limbo detinerentur, idem est limbus ac infernus damnatorum.

2. PRAETEREA. Scriptura divina mentionem faciens animarum iustorum et improborum hominum, ad inferos indiscriminatim deferri dicit; unde Iacob ad filios ait: *Deducetis canos meos cum dolore ad inferos*, Genes, 42. Insuper David ad Salomonem, loquens de Iacobo homine nefario, *Non deduces*, inquit, *canos eius pacifice ad inferos*: Reg., 3. cap. 2. Et rursus de Semeli, qui maledixerat Davidi maledictione pessima, *Deduces canos eius cum sanguine ad inferos*. Ibidem. Cum ergo eadem inferni loca parata essent excipiendis animabus iustorum et peccatorum hominum, idem est limbus ac infernus damnatorum.

CONTRA. Limbus inferni idem extitit iustorum animabus ante adventum Christi, ac Abrahae sinus, ex dictis *art. praec.*: [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2.] sed Abrahae sinus omnino diversus est ab inferno damnatorum; ergo et limbus pariter idem esse non potest ac infernus damnatorum.

RESPONDEO dicendum, infernum damnatorum omnino aliud receptaculum esse animarum a limbo, qui et Abrahae sinus dictus est, et in quo moram traxit et ipse Abraham expectans adventum Redemptoris. Etenim [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 1.] aliud prorsus extitit receptaculum animae divitis illius, cuius meminit *Lucas*, cap. 16. ab eo, in quo excepta est anima pauperis Lazari. Illud enim erat locus tormentorum, quae sustinebat infelix anima divitis illius: anima autem Lazari in requie et refrigerio erat; unde et subditur, ea inter receptacula chaos magnum fuisse firmatum, quo impediabatur, ne aliqua animarum ex uno in aliud transferretur et commigraret. Locus igitur inferni diabolo et angelis eius praeparatus, est alius a limbo, in quo ad tempus detinebantur qui Mediatori per fidem et charitatem inveniebantur uniti. — [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 7. 9.] *Deinde*, ex infernis locis, in quibus recipiuntur damnati, animabus egredi non licet, ex dictis *art.* 3. Cum enim sic in tenebris inexplicabiliter detineri, cedat in complementum poenarum, quibus eas divina iustitia subiecit, non permittuntur ad alia loca pro libito deferri, ne pravo affectu obstinatae voluntatis abutantur in perniciem viventium. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 3. 5.] Limbus autem animas Patrum non afficiebat poena sensibili, aut si aliqua eis persolvenda fuit, satisfacto debito cessavit vexatio et dolor; diversae igitur omnino ea loca extiterunt qualitatis; etsi quoad situm, quia credimus Christi animam beatissimam ad inferos descendisse sub terra seu in cavernis terrae, fa-

temur et limbum iuxta eorum receptaculum animarum extitisse, in quo orbis terrae meditullio, aut circum existimatur, Dei sapientiam infernum et locum tormentorum cruciandis impiorum animabus praeparasse.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex proxime dictis; credimus enim limbum infra terram extitisse, ad quem delata est anima Christi ad liberandas Sanctorum animas, quae erant in expectatione adventus eius; non descendit tamen ad illos, qui ex hac vita exeuntes, per fidem et charitatem Christo non inveniabantur uniti; ac propterea duo haec receptacula situ videntur diversa, etsi ambo sub terra Dei sapientia et potentia constituerit. *Aliqui* putant, quo gravius homines in vita peccaverunt, eo magis in obscuriorem, profundiorumque sinum inferni detrudi. Nobis videtur id non esse necessarium graviori poenae infligendae, utque magis animae aut homines doleant; [*Oxon.* 4. d. 50. q. 6. n. 12. seqq.] imo in uno eodemque receptaculo posse unum alio gravius puniri pro culpa gravitate. Nam quanto aliquis gravius peccat, tanto magis dimittitur affectioni commodi et privatur affectione iustitiae; et per consequens erit magis nolens peccatum, inquantum est causa poenae; quo autem nolito poenae est intensior; eo maior est tristitia, quae non accidit, nisi quia nolumus quod evenit. Unde et daemones per orbem vagantes non sustinent minora tormenta eorum pravitati debita, ac si reperirentur in profundissimo sinu inferni.

AD SECUNDUM, primam auctoritatem exponens August., 12. super *Genes.*, ad lit. cap. 33. scribit: *Iacob videtur hoc magis timuisse, ne nimia tristitia sic perturbaretur, ut non ad requiem beatorum iret, sed ad inferos peccatorum.* Nempe, iuxta ea quae praedixerat et repetit, se non invenisse in Canonica Scriptura inferos in bonam partem appellatos. Sed hoc ipsum Augustinus retractat, uti retulimus *art.* 4. § *Ad tertium*, professus, inferos sub terris reperiri. Verumtamen, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2. 9.] unum non esse sinum, vel receptaculum inferorum, constat ex dictis *in solutione*, et in *antecedentibus*; ergo quoties Scriptura idem vocabulum aptat iustis et improbis, non vult utrosque ad idem inferorum receptaculum deferri, sed prout divina iustitia iudicaverit esse rependendum illorum meritis.

ARTICULUS VI.

UTRUM LIMBUS PUERORUM SIT IDEM QUOD LIMBUS PATRUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 33. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 69. art. 6.

VIDETUR limbus puerorum idem esse ac limbus Patrum. Etenim limbi receptaculo detinentur animae puerorum propter originale peccatum; nam nullo proprio irretiti peccato ex hac vita discesserunt: sed [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 2. seqq.] haec eadem causa peccati originalis detinebat Patres in infernis terrae locis; ex quo enim peccavit Adam, clausa fuit ianua regni Caelorum; igitur est idem receptaculum puerorum sine Baptismo decedentium, quod et fuit animarum iustorum ante Christi adventum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2.] In receptaculo animarum iustificatarum per fidem Mediatoris non erant aliqua tormenta ab illis su-

stinenda, sicuti locus tormentorum erat, in quem abrepta fuit anima divitis, de quo scribitur *Lucae*, 16. Sed ne pueri quidem aliquam patiuntur poenam sensus; per sensus enim nihil peccaverunt; ergo idem est locus, in quem deferuntur pueri non baptizati, ac extitit animarum iustarum priusquam reseraretur ianua regni Caelorum.

CONTRA. Animae puerorum, quibus non fuit adhibitum remedium deletivum culpae originalis, non erant liberandae per Christum descendurum ad inferos, uti inde eduxit omnes animas iustorum; ergo illae in alio receptaculo videntur fuisse locatae, ab illo quod excepit animas iustorum.

RESPONDEO; circa statum puerorum cum originali culpa decedentium, videtur sensisse Augustinus, eos plecti poena sensus, sicuti et caeterae animae damnatorum; etsi illorum puerorum mitissima poena sit in comparatione tormentorum et poenarum, quibus urgentur adulti, qui originali culpae propria praeterea addiderunt peccata; sic enim scribit in *Enchir.*, cap. 93. *Mitissima sane omnium poena erit qui praeter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt: et in caeteris qui addiderunt tanto quisque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem.* Mens ergo eius expressa est, et parvulos cum originali morientes inter damnatos computatum iri, sic ut una cum illis torqueantur poena sensus, quamvis longe tolerabilius, quam plectantur adulti addicti poenis sempiternis ob eorum peccata; ac propterea parvuli non baptizati videntur pertinere ad eos, qui in iudicio a sinistris Christi Iudicis congregati, audituri sunt finalem hanc sententiam: *Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis eius: Matthaei*, 25. Nam utique hi parvuli non erunt illorum, ad quos dicturus est idem Iudex: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Quare [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 1.] Fulgentius, *De Fide ad Petrum*, cap. 27. *Firmissime, inquit, tene, et nullatenus dubites, qui sine Sacramento Baptismatis de hoc saeculo transeunt, aeterni ignis supplicio puniendos; quia etsi propriae actiones peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem, carnali conceptione et natiuitate traxerunt.* Huic sententiae adhaerentibus statuendum est, aliud omnino extitis receptaculum animarum sanctorum ante Christi adventum, a limbo puerorum in quibus originalis culpa deleta non fuit. Horum enim limbus inferni est locus tormentorum, quibus perpetuo subiiciuntur damnati, etsi minimum de illis tormentis ad eos pertineat, torquentur tamen poena sensus, ut caeteri quos comprehendet una sententia iudicis perpetuis suppliciis eos adiudicantis: nihil autem tale sustinebant Patres antiqui, imo in requie et refrigerio erant; non igitur ad locum limbi puerorum deferebantur, sed aliud omnino receptaculum fuit illis praeparatum.

Quamplures nihilominus Theologorum aliter sentiendum esse putaverunt de statu puerorum cum originali culpa decedentium. Nam negant ipsis competere poenam ullam sensus, etsi perpetuo priventur visione divinae essentiae. Cum enim nullam habuerint operationem peccaminosam, nulla potest eis infligi sensibilis poena, qua puniuntur adulti, secundum quod male egerunt. Sed nec aliqua tristitia interiori afficiendos esse arbitrantur: haec enim evenit ex his, quae nobis invitis accidunt. [*Oxon.* 2. d. 7. n. 18.] Si ergo inviti sustinerent eorum statum,

oppositum desiderantes, plane displiceret ipsis dispositio providentiae divinae, sicque malam induerent voluntatem, contra id quod scriptum est *Ecclesiastae*, cap. 9. *Ubi cumque ceciderit lignum ibi erit*: parvuli autem non detulerunt malam voluntatem; ergo nec malam sunt aliquando habituri — *Deinde*, si tristarentur de carentia visionis divinae, quoniam desperarent, se aliquando id bonum consequi posse, poena longe gravissima punirentur, qualem sustinent damnati tristitia profundissima obsessi ex desperatione. — *Denique*, longe maior poena est tristitia homini, ut distinguitur contra dolorem, quam sit quaevis alia poena sensus: quicquid enim homo agit vel patitur secundum voluntatem, simpliciter magis agit, vel patitur, in quantum homo, quam secundum appetitum sensitivum, adeoque longe maior eius est passio, si tristatur, quam si doleat; si ergo in eis negatur passio, quae est dolor, multo minus erunt obnoxii tristitiae, quae est penes voluntatem. (1).

Iuxta quam sententiam adhuc videntur distinguenda receptacula animarum iustorum, ac puerorum cum originali ex hac vita migrantium. Nam si aliud est receptaculum animarum, quibus persolvendae sunt poenae temporales, ab eo, in quo detinebantur Patres agentes in requie et refrigerio, multo magis distinctis locis erunt recipiendae illae, in quibus nullum erat signaculum fidei, sed magis sub ira Dei natas, in eadem dispositione excepit alterum saeculum. — *Deinde*, Patribus una cum fide, qua in Mediatorem crediderunt, erat certissima spes evadendi ex inferis: at parvulis, ut fide carebant, ita spe omni destituebantur; ergo alterius omnino, et alterius conditionis erant receptacula, in quibus adeo diversis dispositionibus affectae animae detinebantur; et quemadmodum incolis eiusmodi limborum inferni nihil erat commune, quoad dona supernaturalia et participationem meritorum Redemptoris, ita et sinus illi inferorum videntur omnino diversi, et alterius atque alterius conditionis extitisse.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 2. seqq.] esto Adae peccatum extiterit causa obsignandi fores regni Caelorum, non reserandae nisi per merita Mediatoris exhibita, [*Oxon.* 4. d. 19. n. 4. 8. — 4. d. 2. n. 2. 11] ac proinde patere non potuerint et animabus iustorum, et pueris cum originali culpa decedentibus, non ex eo tamen potest inferri, in eodem receptaculo illos detentos fuisse, usque ad Christi adventum, quemadmodum nec eadem ratione privabantur visione essentiae divinae. Nam Patribus ingressum in caeleste regnum impendebat mora exhibitionis pretii redemptionis nostrae; sed pueris erat, estque interdictus introitus in aulam gloriae, quia non fuerunt participes meritorum Christi, qui nobis gloriam promeruit et gratiam, nec illi per fidem fuerunt uniti, ac proinde tamquam excisis a corpore illius, esse non datur cum capite, cui non annectuntur.

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 1. n. 1. 5.] patet ex dictis in so-

(1) Ad hanc sententiam addit praeterea Doctor, quoniam nullis parvuli isti subduntur tormentis, ut damnati, eos pollere intellectu non impedito, ac proinde probabiliter posse sustineri, habere longe perfectiorem cognitionem rerum naturalium, ac eas intellexerit quisvis pro praesenti statu, atque ita posse attingere ad aliqualem beatitudinem naturalem ex Dei cognitione, secundum quod naturaliter est attingibilis; et subdit: dubium tamen esse, an cognoscant beatitudinem in particulari. Ipsam tamen requirere homines attingere ex naturalibus dictum est 1. p. q. 1. art. 1. Vel igitur Deus id eis non est revelaturus, quia exinde tristarentur; vel si datur, non tristabuntur, quia erunt de proprio statu contenti, scientes Deum de seipsis ita disposuisse, nec actu proprio id aliquando demeruisse. De qua re 1. 2. q. 87. art. 5. in incid.

lutione; seu enim teneatur, parvulos expertes esse omnis poenae sensibilis, seu teneatur sustinere poenas levissimas, tamen adhuc esse assignandum ipsis diversum receptaculum ab illo, in quo detinebantur animae iustorum.

ARTICULUS VII.

UTRUM DEBEANT TOT RECEPTACULA DISTINGUI.

RESPONDEO, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 1.] solutio praesentis *quaesiti* est manifesta ex dictis *in art.* I. ubi enumeravimus receptacula animarum e praesenti saeculo exeuntium, sive ante sive post Christi adventum; de quibus etiam distinctius ac plenius in sequentibus, quare nihil praeterea addendum putavimus.

QUAESTIO SEPTUAGESIMA.

DE QUALITATE ANIMAE EXEUNTIS A CORPORE
ET POENA EI INFLICTA AB IGNE CORPOREO,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de qualitate animae exeuntis a corpore et poena ei ab igne corporeo inflicta.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae. - 2. Utrum remaneant in ea actus dictarum potentialium. - 3. Utrum anima separata pati possit ab igne corporeo.

ARTICULUS I.

UTRUM IN ANIMA SEPARATA REMANEANT
POTENTIAE SENSITIVAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 70. a. 1.

VIDETUR [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 20. — 2. d. 16. n. 15.-18.] anima separata retinere eas, quas in corpore habebat potentias sensitivas. Etenim potentiae animae rationalis sunt ipsi identificatae realiter; igitur etiam cum a corpore separatur retinet easdem potentias, quas habebat in corpore; nam separatio eius a corpore non variat substantiam animae immortalis; igitur non variatur omne id quod est unum cum tali substantia.

2. PRAETEREA. Anima separata a corpore habet easdem potentias intellectivas, quibus pollebat dum erat forma corporis; ergo pariter retinet easdem potentias sensitivas. *Probatio consequentiae*; nam si his destitueretur anima rationalis separata a corpore, maxime quia potentiae sensitivae videntur vel dependere a corpore, vel integrari organisi cor-

poreis: sed etiam id videtur de potentiis intellectivis; nam [Oxon. 1. d. 3. q. 2. n. 8.] nihil anima intelligit, nisi dependenter a corpore, et phantasia, et phantasmatibus in illa esse habentibus; igitur anima rationalis exuta corpore, vel omnes potentias suas retinet, vel nullam ex his, quae exigebant corpus in operando, quod nemo dixerit.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 20.] Anima separata recordatur eorum quae gessit, cum erat corpori unita; igitur est in ea memoria sensitiva, quae recordatur rerum sub conditionibus individualibus et memoriam concernentibus; memoria autem sensitiva est una ex potentiis ipsius; igitur remanent in ipsa pariter et reliquae.

CONTRA. Aristoteles, [Oxon. ib. n. 20.] 2. *De Anima*, text. 21. *Intellectus separatur a caeteris, sicut perpetuum a corruptibili*. Nempe quia ipse est vis inorganica animae, et reliquae vires organicae sunt; ideoque, corruptis organis corporeis, et ipsae depereunt; igitur potentiae sensitivae, cum organicae sint, non manent in anima separata.

RESPONDEO dicendum [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 6.] in anima separata non manere aut superesse potentias sensitivas complete, sed dumtaxat originative. *Declaratur*: quamvis enim quaecumque vis, qua anima pollebat in corpore, sequatur eandem a corpore abeuntem, veluti quid illi realiter identificatum, ac proinde omnia principia operandi possideat separata, perinde ac coniuncta corpori, nihilominus illae perfectiones animae, vel vires, aut operandi principia non sunt potentiae ipsae sensitivae, nisi secundum unam partium, quibus ipsa integratur potentia sensitiva. Nam potentia visiva (et quaecumque alia eiusmodi) est quiddam essentialiter includens illam perfectionem animae, et aliam perfectionem corporis mixti correspondentem isti ad communem operationem exequentiam. [Oxon. 2. d. 3. q. 8. n. 16.] Unde Philosophus, 2. *De Anima*, text. 128. ex determinato numero potentialium organicarum concludit determinatum numerum actionum, vel obiectorum. Potentia ergo sensitiva complete est ex organo corporeo et virtute animae; ac proinde cum anima separata seiuncta sit ab organis corporeis, in ipsa esse nequeunt potentiae ullae sensitivae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 44. q. 8. n. 6. — 2. d. 3. q. 8. n. 16.] patet responsio *ex dictis*; quia licet in anima separata sit vis eadem et principium sentiendi, ut in coniuncta, tamen illa vis est potentia sensitiva dumtaxat ex parte animae ipsius: sed ulterius requiritur quoque potentia organica, a qua est anima separata seiuncta, ac proinde careat oportet potentiis.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 2. d. 3. q. 8. n. 11.-16.] quamvis pro statu isto etiam intellectus dependeat a phantasmatibus in intelligendo, nihilominus non dependet ut potentia sensitiva dependet ab eisdem phantasmatibus; nam hae potentiae determinata respiciunt et attingunt obiecta, ut visiva colorata et lucida, auditiva sonuum, et sic de reliquis; et ita si pariter foret intellectus potentia organica, nequiret attingere omnia corporalia, sed tantum determinata quaedam, cuius oppositum experimur; est ergo illa dependentia intellectus a phantasmatibus praecise accidentalis, concernens nimirum statum praesentis vitae. Unde in alio ordine rerum sine tali dependentia intelligit. At potentia sensitiva integratur ex organo corporeo et virtute animae essentialiter, ut dictum est; ideo, deficiente organo, et ipsa deficiat oportet.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 20. seqq.] non superesse in anima separata memoriam sensitivam nisi ex parte, ut dictum est. — *Et cum probatur*: quia separata recordatur gestorum, dum erat corpori unita, etiam sub conditionibus individualibus; *verum est*: verumtamen dicimus, id non evenire per memoriam sensitivam, sed per intellectivam. Itaque recordatur, non sensitive, quia nullae sunt in ipsa eiusmodi species, sive phantasmata, sed intellective, seu per memoriam intellectivam, quae ex speciebus intelligibilibus et intellectu conflatur.

ARTICULUS II.

UTRUM IN ANIMA SEPARATA REMANEANT ACTUS SENSITIVARUM POTENTIARUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 70. a. 2.

VIDENTUR [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2.] in anima separata superesse actus potentiarum sensitivarum. Nam *Lucae*, 16. legitur, dixisse Abraham ad divitem illum: *Filii: recordare, quia receperisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala*: sed haec recordatio est actus memoriae sensitivae; ergo in animabus separatis remanent actus sensitivarum potentiarum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Si animae separatae non recordarentur peccatorum quae commiserunt in vita mortali, non haberent materiam gratias agendi omnipotenti Deo ob impensam ipsis misericordiam, quae fuit ratio Gregorii, 4. *Moralium*, circa finem. Sed qui salvi facti sunt in aeternum cantant Dei misericordias, iuxta illud *Psal.* 88. *Misericordias Domini in aeternum cantabo*; ergo oportet, ut recordentur quoque miseriarum, e quibus erepti fuerunt. — *Nec iuvat respondere* [*Oxon.* ib. n. 17.-20.] ad haec argumenta, animas separatas recordari gestorum in hac vita per memoriam intellectivam, non per sensitivam; *nam* (et est impugnatio quoque responsionis ad *tertium art. praec.*) intellectus noster pro praesenti statu non intelligit singulare; ergo separatus non recordatur ipsius per memoriam intellectivam; etenim qui recordatur cognoscit aliquid ut *hic* et *nunc*, quod est proprium singulare; igitur per actum memoriae sensitivae.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 5. seqq.] Animarum separatarum aliquae tristantur, aliquae gaudent: sed tristari et gaudere respiciunt oppositum sensitivum, cuius sunt actus, vel passiones; ergo quamvis in animabus separatis revera sensitivus appetitus non sit, sunt in illis nihilominus tum actus ipsius, tum aliarum potentiarum, quae sunt et dicuntur sensitivae.

CONTRA. Ex *art. praec.* [*Oxon.* ib.] Anima separata est expers potentiarum sensitivarum completo: sed actus earum praecise proveniunt ab illis in esse completo; nam neque corpus sine anima, nec anima sine corpore videt, aut audit, aut facere potest quid simile; ergo in anima separata non sunt actus potentiarum sensitivarum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib.] nequaquam in anima separata superesse actus potentiarum sensitivarum. Nam potentia sensitiva est quid essentialiter includens organum corporeum et animae virtutem,

adeo ut utriusque sit operatio essentialiter; ac proinde sensatio ipsa primo est totius coniuncti ex istis duobus, adeo ut proximum susceptivum et ratio suscipiendi non sit in anima, nec forma mixtionis in organo, sed magis forma totius compositi ex corpore mixto et anima; et talis perfectio est proxima ratio recipiendi sensationem. Quoniam igitur anima separata expers organi corporei est, propterea nec valet efficere sensationem aliquam, nec eandem recipere; non possunt ergo in ipsa esse aliqui actus sensitivarum potentiarum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM et SECUNDUM [Oxon. ib. n. 2. 20.] est una responsio, videlicet malorum et bonorum animas separatas recordari gestorum in corpore per memoriam intellectivam, non per sensitivam, quam potentiam in illis superesse non posse declaratum est *art. præc.* Recordantur ergo eorum, quorum habuerunt sensationem in vita mortali intellective, non sensitive. — *Ad instantiam* [Oxon. ib. q. 3. n. 21.] contra hanc responsionem *dico*: existentia actualis primo convenit naturae. Unde haec natura non est existens formaliter, quia *haec*, sed per existentiam, quae est modus intrinsecus naturae. Illam vero naturam quatenus existentem intuitive cognoscit intellectus corpori alligatus, et talis cognitio existentis ut existentis sufficit causandae recordationi in anima separata. — *Cum igitur dicitur*, potentia recordativa cognoscit aliquid ut *hic* et *nunc*; ergo non per memoriam intellectivam; *Respondeo*: si intelligatur per *nunc* existens, et per *hic* in se praesens, concedo, cognosci aliquid ut in se praesentialiter existens, idest recordari alicuius quondam cogniti, ut praesentialiter existentis. Non aliud ergo sequitur nisi naturam existentem esse talem in singulari, adeo ut singularitas quaedam conditio sit, ut natura dicatur realiter existens, atque fuerit talis, cum percipiebatur per sensus, et intelligebatur ab intellecta intuitive cognoscente rem sibi praesentialiter existentem.

AD TERTIUM concedo, [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 5. seqq.] in animabus separatis esse tristitiam vel gaudium; sed nego, has passiones vel operationes pertinere praecise ad appetitum sensitivum; etenim conveniunt et voluntati quatenus illi accidunt nolita, aut fruitur sibi convenientibus. Ceterum dolor proprie dictus non habet locum in anima separata, nisi fingatur in ea sensitivus appetitus. Unde Aristoteles 1. *De Anima*, text. 64. *Nihil aliud est dicere animam tristari, vel gaudere, quam texere, vel aedificare*, quatenus nimirum hae passiones appetitum afficiunt sensitivum, aut de sensitivis viribus operationes procedunt.

ARTICULUS III.

UTRUM ANIMA SEPARATA PATI POSSIT AB IGNE CORPOREO.

*Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 2. — Report. ib. q. 2. et 3.
S. Thom., in Supplem. q. 70. a. 3.*

VIDETUR anima separata haud pati posse ab igne corporeo. Etenim [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 13. seqq.] si animae separatae ab igne corporeo paterentur, maxime quia eo, ceu vinculis detentae, inde non possent abire, et quocumque vellent tendere: sed hac de causa nequaquam in-

telligi possunt sustinere tormenta et cruciatus; ergo non torquentur per ignem corporeum. *Probatio minoris*: ignis corporeus perinde et aequaliter animas illas detinet; ergo aequalis passio omnibus exinde inferretur. Hoc autem est contra Augustinum 21. *Civit.*, cap. 16. dicentem: *Nequaquam negandum est, ipsum aeternum ignem aliis leviolem, aliis futurum esse graviorem*; igitur non ab ignis detentione patiuntur, sed alteri est causae attribuenda passio cui Dei iudicio subiiciuntur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 7. 14.*] Si animae separatae igne torquerentur et cruciarentur, cum id fieri nequeat per actionem eius realem, solum accideret per intentionalem, quatenus scilicet anima immutaretur ab illo: sed ad talem ignis impressionem et intellectionem sequitur delectatio et non poena; illa enim est conveniens potentiae intellectivae; ergo animae separatae non torquentur ab igne per actionem intentionalem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 11. 14.*] Ponendo ex actione ignis intentionali cruciari animas separatas, profecto eveniret, quia nollent ibi detineri, nec a tali obiecto immutari, et ex huiusmodi nolitione sequeretur tristitia, adeo ut si ipsa odio non haberent sic detineri, vel a tali obiecto immutari, non sequatur ulla tristitia: atqui fieri potest, ut non habeant eas nolitiones, quia in potestate earum est eas habere et non habere; igitur in earumdem potestate erit non cruciari ab igne intentionaliter.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 12. 14.*] Si anima separata, aut angelus malus pateretur ab igne, maxime quia in eo detentus cogeretur illum assidue intelligere semperque cogitare: sed hoc videtur falsum. *Et probatur*; nam nullum corpus potest intelligentiam spirituum ita efficaciter movere, ut non magis intellectus subsit imperio voluntatis: sed voluntas potest avertere intellectum a consideratione unius obiecti, et convertere ad aliud; igitur ex obiectiva immutatione ignis nullam poenam animae separatae et daemones sustinere coguntur.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 14. seqq.*] Apprehensio ignis in primo instanti causat delectationem in intellectu animae separatae; tristitia autem esse potest ex nolitione: sed haec causa est posterior naturaliter motivo delectationis, ergo haec non excludit illam; et ita haec nequit esse causa punitionis damnatorum.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 2.*] *Matthaei, 25.: Ite maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, et angelis eius.* Unde Gregorius, 4. *Dialog.*: cap. 30. *Si diabolus, eiusque angeli, cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, quid mirum si animae antequam recipiant corpora possint corporea sentire tormenta.*

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 5. 14.*] veritas catholica est, animas separatas, quae decesserunt cum reatu culpaе mortalis, ac spiritus malos, quos apostatas angelos appellamus, cruciari igne corporeo. Qua autem ratione et modo id fiat; nos putamus rem hanc ita declarandam: ignis ille est obiectum disconveniens dupliciter: *primo*, quatenus detinet spiritum definitive: *secundo*, ut immutans obiective. Ex qua duplici disconvenientia et nolitione oritur eorumdem spirituum tristitia et poena et cruciatus talis, ut verbis exprimi non possit, imo nec a nobis excogitari quidem. Ad quorum intelligentiam, supponendum ex Augustino 14. *De Civit.*; cap. 15. *qualiter dolor carnis est offensio animae ex carne,*

et quaedam ab eius passione dissensio; at animae dolor, quae tristitia nuncupatur, est ab his rebus, quae nobis nolentibus accidunt. Ex quibus statim sequitur, in spiritibus habere locum non posse dolorem proprie dictum, cum ii expertes sint omnis sensus corporei, qui sensus dumtaxat eo dolore afficitur; bene tamen eas affici posse tristitia, cum ipsis accidere et evenire queant plura contra propriam inclinationem et appetitum, unde doleant sive tristentur.

Verumtamen [Oxon. ib.] nullum corpus potest esse spiritui disconveniens de se, quia sicuti cum nullo corpore, quatenus locus eius habet naturalem convenientiam, ita ad nullum corpus habet naturalem disconvenientiam; ut ergo spiritus apprehendat corpus, vel aliquem locum esse sibi disconvenientem, sic ut tristetur, oportet ut ipse habeat nolitionem circa talem detentionem sui. Nam si Michaël ex praecepto divino alligatus esset loco, non ideo apprehenderet locum ut sibi disconvenientem, nec propterea tristaretur. Angelus itaque malus et animae separatae oportet ut habeant nolitionem qua nollent perpetuo detineri ab igne definitive, tamquam in carcere iisdem parato, et ad hunc effectum causandum creato praesertim ex sententia divina; nam sicuti noluerunt subesse Deo quoad legem, ita et subesse recusant quoad poenam. Ad nolendam autem talem detentionem affectio commodi inclinatur, secundum quam appetunt liberum usum potentiae locomotivae: promovet autem superbia, propter quam appetit uti propria potestate independenter: invidia autem consummat, ob quam detrectant divinum imperium et sententiam et ultionem. Itaque detentio talis ab igne praecedit apprehensionem, et ad hanc sequitur nolitio; ex qua demum inordinata nolitione oritur tristitia, quia stat appraehensio certa de eventu istius noliti.

At arbitrandum [Oxon. ib.] non est, ignem detinere angelum, vel animas separatas effective, sic ut non sinat ab se eas discedere; nam cum ignis non locet effective, nec detinere potest effective, ne ab eo loco discedant. Cur igitur ibi detineantur, ne abire queant, a Deo immediate est; quia a nulla alia causa potest ea vis angelo inferri, saltem ei, qui non habet superiorem; qui ergo sic detinentur in igne odio prosequuntur eam detentionem, quatenus est a Deo, et prout terminatur ad ipsos; et ipsam quoque detentionem formalem; haec enim omnia per ordinem sunt obiecta tristitiam afferentia, eo quod nolita sunt; sed primario activa detentio, et exinde passiva et formalis, quae est sequela activae detentionis, a qua coguntur ibi definitive manere invite et violenter. Causa autem proprie tristitiae obiectum tristabile est, et non voluntas, quia tunc posset tristari, et non tristari; ignis ergo ille et detentio in ipso effective contristant et cruciant. Ex quo intelligi potest qualiter habeat veritatem dictum illud, scilicet, ignem esse Dei instrumentum in cruciatio spirituum, quia ii principaliter odio habent detentionem activam Dei, et suam passionem a Deo, et secundario detentionem illam formalem ignis; itaque ignis affligit et contristat in virtute detentionis activae Dei, et ideo instrumentaliter cruciat daemones. Sed nihilominus effective ignis infert tristitiam; nam ipse ut detinens formaliter est obiectum nolitum, etsi dependenter ab activa detentione Dei. Ex hac igitur definitiva detentione spirituum ab igne oritur tristitia in eis, quia per hoc impeditur liber usus potentiae motivae, quae alias expedita, possent se facere praesentes cuicumque corpori.

Verumtamen [*Oxon. ib. n. 5. 16.*] longe maior et acerbior est tristitia quae nascitur ex alia radice, scilicet ab invariabili immutatione obiectiva intellectuum eorumdem ab igne; et hoc ordine res ista se habere videtur. *Primo*, intellectus separatus determinatur perpetuo ad intense considerandum ignem in ratione obiecti. *Secundo*, apprehendit necessitatem, qua cogitur illius considerationi necessario, totoque conatu incumbere. *Tertio*, odio habet et abominatur tale obiectum; idque ex affectione commodi, ob quam vellet quodlibet obiectum pro libito considerare. Promovetur hoc odium per superbiam et consummatur per invidiam, ob quam detestatur determinari a Deo ad perpetuam unius obiecti considerationem, cuius iustitiae nollet subesse. *Quarto*, sequitur apprehensio certa de eventu istius considerationis intensae et perpetuo duraturae. Et *quinto* denique, exinde sequitur tristitia, et quidem multo acrior et intensior illa, qua afficitur et procedit ex locali detentione spiritus ab igne; nam ex intensiori nolitione et aequae certa apprehensione necesse est oriri intensiorem tristitiam. Spiritus autem multo intensius odit detineri intelligentiam suam in perpetua et intensissima consideratione istius obiecti, scilicet ignis, quam odio prosequatur suam localem detentionem; siquidem in hac definitive detentione ipsius impeditur usus potentiae locomotivae; in obiectiva vero sui intellectus immutatione ab igne impeditur eius voluntas, ne pro libito applicet intelligentiam suam ad percipienda varia obiecta et nobiliora; quo igitur magis desideratur haec libertas, quam usus potentiae motivae, eo magis odio habetur privatio illius libertatis, et intensior subinde sequitur tristitia acerbiorque cruciatus. Vere igitur spiritus cruciantur ab igne corporeo, non per actionem physicam huius in illis, sed per intentionalem, quatenus detinet eos definitive formaliter ex sententia iustitiae divinae, et quoniam immutat intelligentiam eorum ad sui intensam et perpetuam atque immutabilem considerationem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: [*Oxon. ib. n. 15.*] detentio formalis ex divina ordinatione aequalis est in omnibus damnatis, quia est aequae insolubilis et inextricabilis; sed tamen *nolle* non est in omnibus aequale, imo intensius in his qui magis peccaverunt, et ideo intensiori tristitia obruuntur et poena.

AD SECUNDUM dico sic: [*Oxon. ib. n. 11. 15.*] utique prima impressio, quae est ad intellectionem ignis delectabilis, foret ex seipsa intellectui, nisi post apprehensionem eventus certi, sequeretur nolitio voluntatis circa obiectum sibi disconveniens ex divina ordinatione; ea autem posita nolitione, necessario afficitur spiritus tristitia et poena ei commensurata nolitioni.

AD TERTIUM [*Oxon. ib. n. 8. 14.*] respondeo, non esse in potestate eorum nolle, aut non nolle detentionem propriam ab igne, et eiusdem obiecti immutationem, imo cogi ad semper nolendum, et ita ad subeundam poenam ex tristitia proveniente, propter demerita praecedentia. Causa autem cur nequeunt non odisse ignem detinentem et obiective immutantem esse videtur actio continua causae superioris agentis ad aliquid uniforme in eis; uniformiter enim agit ad detentionem eorum ab igne, ut dictum est. Nemini enim abire permittitur, aut extricare se ab igne detinente, atque intellectum immutante. Ex quo fit ut nolitio ignis detinentis et immutantis sit necessaria, supposita numquam intermissa

apprehensione talis obiecti. Non potest ergo aliquis damnatorum remissius nolle, quam modo nolit. Nam sicut actus non est in potestate, ita nec intensio actus, et causa superiori uniformiter agente, nequit inferior agere difformiter.

AD QUARTUM patet *ex dictis*; etenim [Oxon. ib. n. 11. 13.] concedo ignem non habere tantam efficaciam immutandi intellectum damnatorum, quia efficacior esset voluntas sibi dimissa ad avertendum ipsum ab tali consideratione et convertendum ad alia obiecta; illa igitur detentio intellectus in intensa et perpetua consideratione ignis est effective a Deo, et quidem principaliter, et active quoque ab igne, sed minus principaliter.

AD QUINTUM respondeo, [Oxon. ib. n. 13. 16.] apprehensionem obiecti intelligibilis in casu non posse causare delectationem, quia in eodem instanti reali appetitus habet tristitiam vehementem, quae proinde excludit gaudium, non tantum contrarium, sed etiam impertinens, ex 7. *Ethic.*, c. 18. — Et cum dicitur; Causa delectationis est prior; respondeo: in habentibus tantum ordinem naturalem et simultatem realem, efficacius excludit minus efficax, licet efficiens sit natura posterius; et sic profecto evenit in casu.

ITERUM ARTICULUS III.

UTRUM ANIMA SEPARATA PATI POSSIT AB IGNE CORPOREO.

Doctor, et Sanctus Thomas loc. cit. art. antec.

VIDETUR anima separata haud pati posse ab igne corporeo. Nam [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 1.] iuxta Augustinum, 12. super *Genes.*, c. 16. *agens praestantius est patiente: sed nullo modo praestantius est corpus spiritu; imo perspicuo modo est spiritus praestantior corpore*; igitur nequeunt animae separatae et spiritus pati et cruciari ab igne corporeo.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Ibidem, cap. 31. *Non sunt*, inquit, *corporalia, sed similia corporalibus, quibus animae corporibus exutae afficiuntur, seu bene, seu male*: igitur animae separatae non afficiuntur poena corporea, sed simili poenae corporeae.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Secundum Philosophum, 1. *De Gener.*, text. 43. et 44. *agens corporeum non agit nisi per contactum: sed corpus nequit tangere spiritum; illa enim se tangunt, quorum ultima sunt simul, spiritus non habet ultimum, cum indivisibilis sit*; igitur impossibile videtur animam separatam ab igne corporeo cruciari.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib.] 2. *De Gener.*, 51. *Agens universaliter intendit assimilare sibi passum: sed ignis corporeus nequit assimilare sibi spiritum in forma sua; igitur nec spiritus potest ab igne quidquam pati. Minor probatur, quia spiritus non est receptivus formae corporalis.*

CONTRA. [Oxon. ib. n. 2.] Augustinus, 21. *De Civit. Dei*, cap. 10. *Cur non dicamus quamvis miris, veris tamen modis, spiritus incorporeos posse poena corporalis ignis affligi?* Quod et ibidem declarat ex eo quia spiritus hominum incorporei possunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari.

RESPONDEO, hic habere nos veritatem in Scriptura declaratam, testante, transgressores mandatorum Dei, esse cruciandos igne perpetuo; sed modus quo res ista peragatur occultus et mirus ipsi visus est Au-

gustino; propterea diversimode declaratur. *Aliqui* [Oxon. ib. n. 3.] igitur putant animas separatas et spiritus cruciari igne, inquantum ignis apprehenditur sub ratione obiecti disconvenientis. Ad quem sensum videtur loquutus Gregorius, 4. *Dialog.*, cap. 20. *Teneri per ignem spiritum dicimus, nam eo ipso patitur quod videt, et quia cremari se aspicit, cruciatur.* Quod et pariter sensisse dicitur Avicenna, 9. *suae Metaph.*, cap. ult., loquens de dispositione animarum exutarum corporibus suis. *Animae malae, inquit, vident poenam, quam imaginaverant in hoc mundo, et affliguntur ea: forma enim imaginata non est debilius sensibili, sed est maior impressione et claritate, sicut videmus in somnis.* Haec ille, et pergit exemplificando qualiter interdum quis magis cruciatur ex somnio per phantasticam apprehensionem disconvenientis, quam affligeretur in vigilia ex praesentia obiecti eiusdem. — *At hic dicendi modus est proculdubio diminutus, non enim declarat, qua ratione ignis sit obiectum disconveniens.* Nam apprehensio ignis aut est vera, aut falsa. Si vera, superest declarandum, quonam pacto ignis sit disconveniens. Si falsa; igitur ignis non cruciat damnatos, sed falsa opinio: id autem non est probabile, quia sicut nemo falsa opinione est beatus, ita nec miser de falsa opinione. — *Deinde, in daemonibus manent naturalia integra; igitur possunt naturaliter apprehendere ignem non esse obiectum ipsis disconveniens, nec in ratione nocivi, nec in ratione obiecti.* Quod si ponatur esse a Deo illam falsam existimationem, tunc ipse erit causa directa deceptionis. — *Denique, Anima, ait Gregorius supracitatus, non solum videndo, sed etiam experiendo incendium patitur;* igitur cruciatus animarum non est ex falsa existimatione, sed ex vera actione ignis in ipsas, seu ea actio sit realis, seu intentionalis.

Propterea est haec alia declaratio: [Oxon. ib. n. 4.] spiritus mali patiuntur ab igne, inquantum calidus est, et instrumentum quoddam divinae ultionis; non quasi ignis eleveatur, aut actio eius immutetur evadatque acrior, sed eadem actione et virtute naturali caloris agit in spiritum, sicut in corpus sensibiliter; at ex parte passiva Deus dat quemdam habitum supernaturaliter spiritui, per quem fit passum proportionatum agenti, ut per ipsum recipiat actionem caloris, qua crucietur et torqueatur. — *Contra, opinio haec non videtur probanda. Primo, quia aut ille habitus est forma corporalis, aut spiritualis.* Si corporalis; igitur non magis Deus potest tribuere spiritui hunc habitum, ut sibi inhaereat, quam albedinem, utrobique enim est par repugnantia suscipientis ad formam, nec magis spiritus inclinatur ad actum corporalem quam corpus ad qualitatem spiritualem, ut lapis ad sapientiam. Si vero is habitus sit spiritualis; ergo per ipsum perinde est spiritus proportionatus agenti corporeo, sicut priusquam eiusmodi reciperet habitum. — *Secundo, quia habitus non est quo simpliciter possumus, sed quo aliquo qualiter possumus; ergo in quo non est potentia simpliciter ad agendum, vel patiendum, in eo non est potentia ad sic agendum vel patiendum: sed in natura spirituali est potentia sufficienter ad patiendum ab agente corporeo; ergo nec ipsam recipere potest ab tali habitu, prout habitus a potentia distinguitur.* — *Denique, illa poena seu actio afflictiva ignis reciperetur immediate in ipso habitu: per hoc autem spiritus non esset subiectum illius poenae; ne mediatum quidem, quia ex se nullam habet capacitatem recipiendi formam extensam; neque per*

ipsum habitum redditur capax; ergo nulli calor physice inhaeret, nisi subiecto per se vel per accidens extenso, scilicet habitui; ergo habitus ipse punitur, et non spiritus, qui nullo modo potest proportionari calori materiali, nec extendi per accidens; frustra igitur ponitur talis habitus.

Non est ergo existimandum, [Oxon. ib. n. 5. 10.] spiritus et animas separatas cruciari ab igne agente in illos physica et reali actione, sed magis intentionali, ex qua actione consequitur tristitia et afflictio maxima, eo quod ab igne definitive perpetuo detineantur; et propterea quod cogantur illud obiectum sine ulla intermissione et intense considerare, ut declaratum fuit *art. praec.*; et huc facit id quod habet Gregorius, *Dialog.*, 4.: *Si viventis hominis*, inquit, *spiritus incorporeus tenetur in corpore, cur non post mortem incorporeus spiritus corporeo igne tenetur?* Sed [Report. 4. d. 44. q. 3. n. 6. seqq.] nihilominus spiritum detineri etiam perpetuo ab igne minime est sibi disconveniens; nam nulli est disconveniens aliquod *ubi*, nisi quia naturaliter inclinatur ad aliud *ubi*, quod sibi naturaliter determinat, idest ad illud pro conditione propriae naturae inclinatur: spiritus autem nullum *ubi* sibi naturaliter determinat. Detentio [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 5 16. — Report. d. 44. q. 3. n. 6 9 10.] ergo eius ab ipso, et talis detentionis apprehensio non est quid spiritui disconveniens, nec causativum tristitiae; sed quoniam in tertio signo sequitur nolitio eiusmodi detentionis; nollet enim ita detineri per sententiam definitivam Dei, sed uti magis sua libertate; exinde sequitur apprehensio nolitionis suae detentionis cum effectu; et postremo ad eiusmodi nolitionem apprehensam sequitur tristitia in voluntate et poena. Ex quo fit ut ignis contristet spiritum, affligat et cruciet, quia est obiectum nolitionis et quid nolitum cum eventu certo. Hanc igitur tristitiam non causat ignis detinens, sed inquantum est nolitus. Exemplum aptum est in iis qui desiderant mortem. Anima enim intellectiva non detinetur effective a corpore, quia corpus non dominatur animae, sed magis anima exercet dominium super corpus; sed tenetur et detinetur a corpore, sicut perfectio a perfectibili. Anima igitur sic corpori alligata, apprehendens se vinculis corporis implicitam, nulla afficitur tristitia, quia nulla hactenus sibi occurrit disconvenientia, a qua refugiat. Potest nihilominus nolle a corpore detineri. Nam recta ratione appetibile est corpore spoliari, et esse cum Christo, ut cupiebat Paulus *ad Philipp.*, cap. 1. Quo facto in sequenti signo apprehendit nolitionem detentionis suae a corpore; et demum apprehendendo nolitum esse positum in effectu, sequitur tristitia, eo quod anima a corpore separata non sit, ut perciperet. Et ita simili modo ignis non contristat animas separatas et spiritus, nisi inquantum est nolitus, ut est detinens definitive, et magis ut immutans obiective, ut *art. praec.* declaratum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Report. 4. d. 44. q. 3. n. 20.] dictum Agustini esse verum quantum ad illud, quod passum recipit ab agente, respectu cuius ipsum in potentia est, et fit in actu per agens. Caeterum haec proportio, *omne agens est fraestantius patiente*, non est prima, sed dependet ab ista, *causa est nobilior suo effectu*, quae maxime habet veritatem in agente aequivoco, cum fuerit totale principium, vel saltem principale agens respectu effectus; non autem est vera de agente instrumentali vel secundario, quale agens instrumentale et secundarium est ignis respectu tristitiae et poenae causatae in voluntate

angeli: Deus autem, vel inordinata voluntas damnatorum est causa principalis nolitionis, detentionis et immutationis ab igne, unde exoritur vel consequitur tristitia, ut dictum est.

AD SECUNDUM dictum Augustini respondeo, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 17.] verum esse quoad ea, quibus afficiuntur spiritus immediate; illa enim revera sunt similia corporibus, quia passiones aliquo modo causantur a corporibus; non autem esse intelligendum de iis, quibus afficiuntur spiritus mediate, quia ista verissime corpora sunt.

AD TERTIUM dico, [*Report.* 4. d. 44. q. 3. n. 21.] quamvis ignis infernalis nequeat agere in spiritum actione ulla reali, quae peragitur contactu corporali; esse tamen inter ignem et spiritum maiorem approximationem, quam sit inter corpora per contactum physicum et corporalem. Nam spiritus simul est cum substantia ignis tota, et quamlibet partem eius tangit secundum se totum, iuxta illud Philosophi, 6. Physicorum, *Simplex tangens aliquid, secundum se totum tangit illud*. Spiritus est simplex. Quapropter similitudo illius ignis in ipso spiritu impressa actione intentionali est in eo toto ut in subiecto, mediante qua similitudine spiritus ab illo affligitur modo iam declarato.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 24 — *Oxon.* ib. q. 2. n. 17.] *maiozem* esse veram intelligendo de assimilatione, seu univoca, seu aequivoca et naturali. Deus igitur iuste affligens spiritum igne infernali, assimilat eum aequivoce iustitiae punitivae, quam habet in mente. Quemadmodum homo iuste puniens fontes, assimilat illos ei formae, quam habet in anima, tamquam exemplar punitiois. Ignis praeterea, quod est hic obiectum nolitum, habet in se tristitiam, et secundum illam aequivoce et virtualiter assimilat sibi animas separatas.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAPRIMA.

DE SUFFRAGIIS MORTUORUM, IN QUATUORDECIM
ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de suffragiis mortuorum.

Et circa hoc quaeruntur quatuordecim.

1. Utrum suffragia quae per unum fiunt aliis prodesse possint. - 2. Utrum mortui iuari possint ex operibus vivorum. - 3. Utrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint. - 4. Utrum suffragia pro mortuis facta facientibus prosint. - 5. Utrum suffragia existentibus in inferno prosint. - 6. Utrum prosint existentibus in Purgatorio. - 7. Utrum valeant pueris existentibus in Limbo. - 8. Utrum aliquo modo prosint existentibus in Patria. - 9. Utrum oratio Ecclesiae et Sacramentum altaris et eleemosyna prosint defunctis. - 10. Utrum indulgentiae quas Ecclesia facit eis prosint. - 11. Utrum cultus exequiarum defunctis prosint. - 12. Utrum suffragia magis prosint ei pro quo fiunt quam aliis. - 13. Utrum suffragia multis facta valeant tantum singulis, ac si pro unoquoque singulater fierent. - 14. Utrum valeant tantum communia suffragia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valeant specialia et communia simul.

ARTICULUS I.

UTRUM SUFFRAGIA PER UNUM FACTA ALIIS PRODESSE POSSINT.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 1.

VIDETUR fieri non posse, ut suffragia per unum facta aliis prosint. Nam [*Miscell. q. 4. n. 12.*] ad Gal. 6. *Unusquisque onus suum portabit*: sed si opera satisfactoria ab uno repraesentata suffragari possent aliis, non quisque portaret onus suum, imo ab uno portaretur quod ipse subire minime deberet; ergo nequeunt suffragia per unum facta prodesse aliis quibuscumque.

2. PRAETEREA. [*Miscell. q. 4. n. 14.*] Si suffragia per unum facta aliis possent applicari; igitur illis mediantibus posset is, cui applicantur, satisfacere pro poena debita suis peccatis: hoc autem nequit fieri. *Et probatur*: etenim unus nequit conteri, aut confiteri pro alio; ergo pariter nec satisfacere; nam ad idem Sacramentum Poenitentiae perinde spectat contritio et confessio, ac ipsa satisfactio.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 12.*] Tribus generibus peccatorum in genere correspondet triplex genus satisfactionis: peccato carnis corporis maceratio; avaritiae eleemosynarum erogatio; superbiae autem retundendae applicatur oratio: sed nisi obnoxius alicui ex praedictis peccatis ipsemet repraesentat condignam satisfactionem, nihil eum iuvat; per hoc enim quod alius suum corpus sponte affligat, alius castus non evadit, et sic de aliis; ergo suffragia seu bona opera istius non prosunt aliis.

4. PRAETEREA. [*Report. 3. d. 18. q. 1. n. 4.*] Deus ideo largitur aliquod bonum spirituale post primam gratiam, quia is, qui accipit, aliquid laude dignum gessit, per quod fit retributio: sed nihil homo gerit laude

dignum nisi eliciat actum liberum, secundum rectam rationem; ergo necessario quisque pro seipso meretur, et non pro alio, cui prosint bona opera sua.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 25. q. 1. n. 5.] Ecclesia proponit credendum *Sanctorum Communionem*; ergo suffragia, bonaque opera unius prodesse possunt et aliis tamquam membris unius corporis mystici.

RESPONDEO dicendum, [*Quodl.* q. 20. n. 3.] suffragia facta per unum prodesse posse et aliis. *Pro declaratione* sciendum, inter opera meritoria orationem habere praecipuam rationem meriti applicabilis alteri, ipsa enim oratio de ratione sui et placat et reconciliat Deo peccatores, quia humiliat spiritum Deo, et roborat contra spiritualia peccata, ideoque impetrat, ut Deo reconcilietur is, cui Deus irascitur ob peccatum, si pro tali specialiter offeratur et fundatur ab eo qui Deo est gratus. Verumtamen meritum, et specialiter oratio potest intelligi in triplici gradu alicui vel pro aliquo valere et prodesse. *Primo*, specialissime; quo pacto semper prodest ipsi oranti, quando est in gratia; ipse quippe habet motum animi bonum et elicit opus bonum. *Secundo*, [*Oxon.* 3. d. 30. n. 12.] potest intelligi meritum, vel oratio pro aliis valere generalissime; et sic prodest toti Ecclesiae, nec enim orans aliquem de Ecclesia excludere debet, imo intentione habituali tenetur omnes compraeendere: sicut enim esset malus stomachus qui nollet, quod sua virtute digeritur prodesse sustentationi manus, ita non esset bonus in Ecclesia qui nollet bonum actum suum, si quem habet, valere omni membro Ecclesiae, pro quibus Deus illum acceptat, et pro quanto potest valere sibi et aliis. *Tertio* denique modo, qui mediat inter ea extrema, valet oratio illi, cui per orantem specialiter applicatur. Nec enim prodest ei specialissime, quemadmodum ipsi oranti, ut declaratum est; neque tantum generalissime, sicuti omnibus de Ecclesia; nam tunc frustra profecto forent speciales orationes assignatae, aliae pro vivis, aliae pro defunctis. Et rursum pro vivis, aliae pro benefactoribus, amicis, et aliae pro Regibus, Principibus etc. ut animadvertere licet in Missali Romano; igitur orationes et preces, quae funduntur pro specialibus personis et statibus et Congregationibus, specialiter illis prosunt, eosque iuvant magis quam illos, qui habituali tantum intentione compraeenduntur. Suffragia igitur, preces, orationes, aliaque opera meritoria, nedum prosunt aliis, quatenus membra sunt eiusdem corporis, verum etiam speciali aliqua ratione, si specialiter applicantur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Miscell.* q. 4. n. 12.] dictum Apostoli esse intelligendum de onere poenae aeternae et damnationis, quod certe onus unusquisque damnatorum per se portabit. Caeterum idem Apostolus *ibidem* scribit: *Alter alterius onera portate*. Unus ergo potest pro alio satisfacere, et ferre onus eius ex charitate, quemadmodum et debitum temporale solvere valet pro alio, si facultates suas ei operi impendat: ita etiam applicans bona opera facta ex charitate huic, aut illi, eisdem fiet retributio a Deo acceptante, quae non fieret sine tali applicatione.

AD SECUNDUM concedo, [*Miscell.* ib. n. 14.] posse aliquem bonis operibus et afflictationibus satisfacere pro alio. — *Et cum arguitur*; quia nemo pro alio conteritur, aut peccata confitetur; ergo neque satisfacere poterit; *neganda est consequentia*; quia contritio est motus contrarius

actui peccaminoso; et citra hunc actum, quo peccator convertitur ad Deum, non est capax influxus membrorum Ecclesiae; quia etiam confessio ad Sacramentalem absolutionem ordinatur, quae debet ferri super materia certa, ille necessario debet confiteri, ac Ecclesiae clavibus subiicere peccata qui Sacramentum Poenitentiae suscipit. At quoniam pro peccatis dimissis superest satisfactio peragenda, quae externis actibus, aut passionibus peragitur, recte intelligitur onus alterius satisfactorium esse, et satisfactionis rationem subire et exequi, sicuti et alia temporalia debita persolvere valeret, ut dictum est.

AD TERTIUM concedo, [*Miscell.* q. 4. n. 2.] memoratis actibus satisfaciendi coerceri et luxuriam et avaritiam, et superbiam satisfacientis retundi; et hoc quidem sensu dictum non esse, quemque pro alio satisfacere posse, quasi ieiunia unius castigant et affligant corpus alterius; sed quatenus opera satisfactoria pro aliis suscepta illis prosunt, sic ut impetrent a Deo quae sibi necessaria sunt promerendae divinae misericordiae; et quod ipse suis operibus non meretur, obtinet per preces, orationes, et voluntarias castigationes alterius, sibi specialiter applicatas, quibus pariter satisfieri potest pro temporalibus poenis, quas sustinere deberet ille pro commissis et iam dimissis peccatis.

AD QUARTUM respondeo, [*Report.* 3. d. 18. q. 1. n. 4.] meritum non semper sequi ad actum illius, cui fit retributio, sed tantum id esse verum, cum quis meretur pro seipso. Sed cum unus meretur alteri per orationes, vel alias afflictiones Deo acceptas, etsi ii actus sint in potestate merentis, non sunt tamen in potestate eius, cui fit retributio. Quo in facto meritum formaliter dicit *ordinem alicuius actus laudabilis in merente ad acceptatum, quod acceptatur, ut fiat retributio illi, pro quo applicatur, et acceptum habetur.*

ARTICULUS II.

UTRUM MORTUI POSSINT IUVARI EX OPERIBUS VIVORUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. a. 2.

VIDENTUR mortui minime iuvare posse ex operibus vivorum. Nam [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 1.] in corpore physico ad hoc ut ex vita motuque a corde derivato caetera membra vitam hauriant, sint oportet cum corpore unita: sed qui ex humanis exempti sunt nullam communicationem et commercium habent cum viventibus; ergo defuncti minime iuvare queunt ex operibus vivorum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 18. n. 9.] Mortui excesserunt statum merendi, nec aliquid omnino gerere possunt quod sit ipsis meritorium; ergo pariter nec poterunt sublevare meritis alienis. *Probatio consequentiae;* ideo enim quis in vita existens potest adiuvari operibus alterius viventis, quia vicissim et hic particeps esse potest bonorum alterius, ut patet *ex solutione art. praec.* Igitur quoniam viventes nequeunt sublevare per opera defunctorum, nec isti pariter ex operibus vivorum aliquod levamen poterunt recipere.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 1.] Iuxta Damascenum, *De Fide orthodoxa*, lib. 2. cap. 4. *Quod est angelis casus, hoc est*

hominibus mors: sed Angeli qui ceciderunt nequeunt iuari ullis operibus vivorum, aut etiam bonorum Angelorum; ergo neque homines mortui iuari poterunt ex operibus viatorum.

4. PRAETEREA. Si mortui iuari et sublevari possent ex operibus vivorum, maxime adiuvarentur ex oblatione Sacrificii Missae: sed ex tali oblatione non sublevantur; nam [*Quodl.* q. 20. n. 23.] Missae sacrificium (ut et reliqua Sacramenta) est solius Ecclesiae militantis, et intuitu meritorum Ecclesiae a Deo acceptatur, ita exigentibus meritis Christi; igitur dumtaxat membra ipsius Ecclesiae militantis de talis Sacrificii oblatione participant: defuncti autem ad Ecclesiam militantem non spectant.

CONTRA. [*Quodl.* q. 20. n. 18.] 2. *Machab.*, cap. 12. *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*; igitur mortui iuari possunt ex operibus vivorum.

RESPONDEO [*Oxon.* 4. d. 21. q. 7. n. 13. — *Report.* ib. n. 11.] dicendum, mortuos, qui decesserunt in charitate, nec adhuc adepti sunt aeternam felicitatem, iuari posse ex operibus vivorum. Siquidem morientes in gratia Dei vivunt vita spirituali, et sunt membra corporis mystici, cuius Christus est caput; igitur membra istius corporis mutuo sese adiuvare queunt. Etsi interim [*Quodl.* q. 20. n. 19.] quaedam ex his membris e praesenti saeculo erepta excesserint iam statum merendi, nec quidquam amplius sibi ipsis acquirere possint, quod ad meritum imputetur, ex hoc tamen, quia maior est illorum indigentia, quam viatorum, nedum decet eos, qui mereri possunt illis subvenire, sed etiam charitas compellit, veluti membrum unius corporis tantopere indigentibus omne auxilium impendere, et pro viribus adiuvere; quamvis alioquin intentione habituali comprahendantur in qualibet oratione et oblatione in Ecclesia repraesentata. Si quis [*Oxon.* 3. d. 30. n. 12.] etenim in suis orationibus excluderet aliquod Ecclesiae membrum, sic ut nollet illi prodesse, haud accepta foret Deo talis oratio; sicut enim esset malus stomachus, qui nollet cibum digestum cedere in sustentationem alicuius membri corporis sui, ita non esset reputandus bonus in Ecclesia qui nollet bonum actum suum, si quem habet actum laudabilem, valere omni membro Ecclesiae, pro quibus Deus illum acceptat. Numquam autem tenetur quis velle simpliciter aliquid, cuius oppositum potest bene nolle; adeoque quoniam nemo recte potest nolle sua bona opera prodesse omnibus de Ecclesia, tenetur habituali saltem intentione, velle omnes emolumentum capere ex illis, iuxta beneplacitum et acceptionem divinam. Animae igitur defunctorum et iuvantur ex orationibus, precibus et suffragiis specialiter pro eis repraesentatis in Ecclesia, et ulterius sublevantur per orationes, bonaque opera omnium membrorum Ecclesiae; nam ad omnia pariter se extendere debent, saltem per habitualement intentionem, ut dictum est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 6.] est manifesta responsio ex dictis, quia defuncti in gratia Dei, quamvis non communicent cum viventibus in vita corruptibili, communicant tamen in vita spirituali, quae a gratia est, ut a principio, sicuti vitae corporalis principium est cor. Stante igitur ea communicatione et unione inter sese et cum capite, potest unum membrum aliud sublevare et adiuvere, subministrando ea quorum indigent. Et quoniam [*Miscell.* q. 4. n. 1.] mortuis

nulla suppetit potestas exercendi seipsos in bonis operibus, unde merita congregent, queunt viventes ea repraesentare, et dirigere in defunctos, et speciali et communi applicatione.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 16.] negando *consequentiam*, quia cum mortui sint membra unius corporis mystici, licet mereri nequeant, poterunt tamen esse compotes meritorum ipsis applicatorum; si enim passiva satisfactio eis prodest ad levamen poenae subeundae, multo magis activa et voluntaria satisfactio pro illis repraesentata idipsum praestabit.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 13.] Damascenum esse intelligendum de morientibus in peccato, quo obstricti angeli cediderunt. Istis ergo sic morientibus nihil prosunt merita virorum; [*Miscell.* q. 4. n. 1.] benetamen iuvant decedentes in vita gratiae, per quam spiritualiter uniuntur capiti Christo et membris Ecclesiae militantis, a quibus descendit in eos influxus bonorum operum, et in generali et in speciali.

AD QUARTUM respondeo, [*Quodlib.* q. 20. n. 23. seqq.] concedendum esse animas defunctorum maxime adiuvari per Missae sacrificium. — *Et cum arguitur* contra, quia est solius Ecclesiae militantis; *dico*, etsi peragatur et repraesentetur dumtaxat in Ecclesia militante, cui tradita sunt a Christo Sacramenta, id tamen non impedire, quin ipsius fructus et meritum redundet in omnia membra Ecclesiae, ipsius capacia, et indigentia sublevationis, uti sunt animae defunctorum praeditae charitate, sed adhuc obnoxiae poenis persolvendis, quae debentur ipsarum peccatis, quorum veniam impetraverunt.

ARTICULUS III.

UTRUM SUFFRAGIA PER PECCATORES FACTA MORTUIS PROSINT.

Doctor loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 3.

VIDENTUR suffragia per peccatores facta haud prodesse mortuis. Nam [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 13.] destituti gratia sanctificante mortui sunt spiritualiter; gratia enim sanctificans est vita animae; igitur cuncta opera illorum sunt mortua, et indigna ut acceptentur a Deo: sed nequeunt ulla opera aut suffragia prodesse defunctis, nisi acceptentur a Deo in levamen et emolumentum ipsorum; ergo suffragia per peccatores facta minime mortuis prosunt.

2. PRAETEREA. [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] Ex dictis *in art.* 1. oratio et quodvis aliud opus bonum praesertim valet et prodest ipsi operanti, toti Ecclesiae generalissime, et medio modo ei, ad quem speciali intentione dirigitur ac applicatur: sed oratio vel opus aliud factum non ex charitate nihil omnino prodest ipsi operanti vel oranti; ergo multo minus prodesse poterit aliis, respectu quorum semper minus valet et prodest.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 7.] Homini facto Dei inimico per culpam Adami non fuit dimissum peccatum, nec ullum adiutorium supernaturale donatum, nisi per Mediatorem longe Deo acceptissimum gratissimumque; igitur qui officio fungitur mediatoris, gratia reconciliationis faciendae, aut beneficii impetrandi, debet esse charus et acceptus ei, a quo obtinere aliquid nititur: sed peccatores non sunt Deo accepti

et chari, imo eos odio habet, et maxime irascitur; ergo nequeunt mediis suffragiis prodesse defunctis.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 16.] Existens in peccato potest repraesentare satisfactionem sibi iniunctam pro peccatis, adeo ut ei, qui ita se gessit, non sit iterato satisfactio imponenda; ergo multo magis per suffragia peccator potest mortuis prodesse. *Probatio consequentiae*: satisfactio personalis ab eo solo est, qui reddit aequivalens pro peccato; [*Quodlib.* q. 20. n. 24.] suffragia vero non solum ab orante sunt, sed fiunt etiam nomine habitualique intentione Ecclesiae.

RESPONDEO dicendum, [*Quodlib.* q. 20. n. 2.] suffragia, quae in Ecclesia repraesentantur, ut mortuis prosint, aut sunt Sacramenta, scilicet Missae sacrificium, aut orationes et preces. Et rursus, hae vel fiunt nomine totius Ecclesiae, aut proveniunt ab orante ut quaedam persona particularis est. Itaque si a malo Sacerdote offeratur sacrificium Missae pro defunctis, illis prodesse aestimandum est. Nam Sacramenta cum efficaciam acceperint a passione Christi, non pendent a merito personali Sacerdotis, aut alterius Ministri eadem conferentis. Missa igitur mali Sacerdotis, qui in tali actu non modo non meretur personaliter, verum etiam gravissime peccat, valet et prodest ei, cui applicatur, iuxta verbum Christi, Ioannis., 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Quotiescumque ergo in commemorationem oblationis Christi factae in cruce, ipse offertur in sacrificio altaris, caro eius est mundi vita. [*Quodlib.* q. 20. n. 24.] Quantum vero attinet ad alias preces et orationes ab Ecclesia institutas, et nomine Ecclesiae Deo oblatas, et ad mortuos directas et applicatas, etiamsi per malum ministrum peragantur, adhuc prosunt animabus in Purgatorio existentibus. Quamvis enim non acceptentur a Deo intuitu meriti orantis et offerentis, cum praesupponamus esse Deo inimicum, tamen quia ad illas Ecclesia concurrit intentione saltem habituali, atque Ecclesia sancta sit ac Deo accepta, gratiae sunt quoque ipsi orationes per Ecclesiam factae, adeo ut prosint iis, quibus applicantur. [*Miscell.* q. 4. n. 18.] Si vero orationes et preces pro defunctis intelligantur esse ipsius praecise qui eas offert, quaecumque eae demum sint, nec sibi nec aliis prodesse possunt, quia a Deo non acceptantur, eo quod non sint offerentis accepti, secundum quod scribitur Gen., 4.: *Respexit Deus ad Abel et ad munera eius*: nempe prius ad Abel, quam ad munera; quia haec digna sunt acceptance divina, quatenus Deus amicus est illi qui offert munera.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Quodlib.* q. 20. n. 24.] patet *ex dictis*, quia peccatoris Deo non sunt acceptae preces aut orationes ullae, ut sibi aut aliis prodesse valeant, quum fiunt nomine privato ipsius seu ut persona talis; at si fortasse sit Ecclesiae Minister, et repraesentaret eas, quas Ecclesia instituit preces, suffragia et orationes, a Deo acceptantur, non quia per talem exhibentur Ministrum, sed quoniam Ecclesia ad eas intentione virtuali aut habituali concurrit, merentur a Deo acceptari in levamen animarum defunctorum, quippe qui apprime diligit Ecclesiam sponsam filii sui.

AD SECUNDUM [*Quodlib.* ib. n. 2.] respondetur per idem; etsi enim opera quaelibet facta non ex charitate non sint meritoria facienti, possunt tamen a Deo acceptari pro aliis, si nomine Ecclesiae fiant.

AD TERTIUM [*Quodlib.* ib. n. 14.] pariter respondetur *ex dictis*, quia

impetrans a Deo acceptari preces et oblationes pro defunctis non est malus Minister, sed Ecclesia sancta, ideoque Deo accepta, tamquam Christi sponsa.

ARTICULUS IV.

UTRUM SUFFRAGIA QUAE A VIVIS PRO MORTUIS FIUNT
FACIENTIBUS PROSINT.

Doctor, Quodlib. q. 20. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 4.

VIDENTUR suffragia quae pro mortuis fiunt haud prodesse ipsis facientibus. Nam [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.*] satisfactio reddit pro peccato aequivalens ei in quem peccatur: sed si quis per suffragia satisfaciatur Deo pro anima defuncti, non propterea reddit Deo aequivalens pro suo peccato, cui propria est applicanda satisfactio; igitur suffragia, quae mortuis prosunt, nihil facientes illa iuvant, nec aliquid emolumenti percipiunt.

2. PRAETEREA. [*Quodlib. q. 20. n. 3.*] Suffragia pro mortuis exhibita acceptantur a Deo virtute intentionis ipsius, et praesertim Ecclesiae, quae instituit diversas orationes et preces pro istis et illis personis et statibus: sed in illis orationibus nulla fit mentio ipsius orantis et preces fundentis ad Deum; ergo pro ipso orante non acceptantur, nec propterea ipsi quicquam prosunt.

3. PRAETEREA. Si cum pro altero applicatur Missae sacrificium, prodesset quoque celebranti, sequeretur, ipsum posse applicare pariter alteri portionem suam, et ita geminae obligationi unico Missae sacrificio satisfacere: haec doctrina ab Ecclesia non tenetur, imo reicitur tamquam falsa; ergo cum alteri Missa applicetur, nihil iuvat celebrantem.

CONTRA. [*Oxon. 3. d. 29. n. 1.*] Matthaei: *Diligens proximum tuum sicut teipsum*. Dilectio itaque sui est mensura dilectionis proximi; igitur a ratione proprii meriti est accipienda et mensuranda sublevatio miseriae alienae, alias in actu isto charitatis esset deordinatio, et ita non a sincera procederet charitate.

RESPONDEO dicendum, [*Quodlib. q. 20. n. 3.*] in suffragiis mortuorum praecipuam rationem meriti pertinere ad eos, qui illa debite repraesentant et exequuntur. Etenim orans, ac preces fundens, vel Missam celebrans pro defunctis, si ea in charitate per ipsum fiant, sibimet praecipue prosunt; nam ipse revera habet motum animi bonum et elicit aut exequitur opus bonum: iste motus, et illud opus non sic sunt alterius, pro quo orat aut sacrificium offert, quemadmodum sunt ipsius orantis et celebrantis; ergo ipse praecipue meretur; et eorum operum bonorum merita ad ipsum porro spectant, quia de ipso procedunt eiusmodi opera meritoria.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3. — 4. d. 21. q. 1. n. 13.*] dicendum, idem opus bonum esse satisfactorium pro se aut pro altero iuxta operantis applicationem, quatenus ei redditur aequivalens, in quem peccatum fuit, esse vero meritorium vitae aeternae, quia a charitate est, per quam anima vivit vita spirituali; igitur si opus satisfactorium applicetur defuncti animae, pro illa quidem satisfacit, at nequaquam pro applicante; non proinde tamen desinit tale opus esse meritorium operanti, cum a charitate sit.

AD SECUNDUM respondeo, [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] quamvis in orationibus ab Ecclesia institutis pro diversis statibus et personis non fiat mentio orantis aut sacrificium applicantis pro defunctorum animabus, non tamen excluditur, imo cum habituali intentione omnia prorsus Ecclesiae membra includuntur, ac proinde multo magis is, qui orat, idque ordinata charitate. Quamobrem autem non exprimatur celebrans praefatis in orationibus, est quia intendit dirigere et applicare ea opera in satisfactionem peccatorum illorum, quibus applicantur; sed propterea non fit, ut non sint opera meritoria ipsius celebrantis et orantis, quia oratio est opus valde meritorium oranti.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 8.] celebrantem non posse alteri applicare meritum proprium correspondens actui meritorio, quatenus ab ipsomet elicit. Magis [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] enim quisque tenetur ex charitate diligere seipsum, quam alium. Unde [*Oxon.* 3. d. 28. n. 2. — d. 29. n. 2.] si intenderet suum meritum personale alteri tribuere, quia id fieret contra ordinem charitatis, tali in facto forte peccaret, et nulum esset meritum. Unde ex hoc capite nequit unica Missae oblatione pluribus satisfacere obligationibus.

ARTICULUS V.

UTRUM SUFFRAGIA PROSINT EXISTENTIBUS IN INFERNO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 5.

VIDENTUR suffragia per Ecclesiam repraesentata prodesse etiam iis qui retri sunt in carcere infernali. Etenim [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 6.] peccato veniali nec per accidens debetur poena aeterna, sed tantum temporalis: sed virtute suffragiorum praecise poena temporalis vel omnino tollitur, vel minuitur; ergo suffragia existentibus in inferno applicata saltem efficient, ut auferatur vel minuatur poena debita venialibus peccatis.

Confirmatur, secundum Magistrum, 4. d. 45. cap. Neque negandum: Quibus suffragia prosunt, vel adhuc prosunt, ut sit plena remissio, vel certe ut tollerabilior sit ipsa damnatio. Non aliter autem intelligere possumus tolerabiliorem damnationem, nisi quatenus minuunt damnatorum cruciatus; prosunt igitur suffragia existentibus in inferno.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 16.] Potest aliquis repraesentare satisfactionem sibi iniunctam in foro Poenitentiae Sacramenti, etiamsi sit in peccato mortali et Deo inimicus, adeo ut non teneatur rursum satisfacere pro confessis peccatis; ergo etiamsi existentes in inferno sint Deo inimici, poterunt suffragiis Ecclesiae adiuvari. *Probatio consequentiae:* suffragia ea de causa fiunt, ut applicentur defunctis, ac cedant eis in satisfactionem poenarum, quibus subiiciuntur pro peccatis; ergo quoniam damnati obnoxii sunt persolvendis poenis pro peccatis, et ipsi sublevari poterunt per suffragia ad eos directa atque applicata.

CONTRA. Augustinus in Glossa super, 1. ad *Thess.*, cap. 4.: *Non est, inquit, ambigendum, ista suffragia nimirum prodesse defunctis, sed talibus qui ita vixerunt ante mortem, ut possint eis haec utilia esse post mortem. Nam qui sine fide operante per dilectionem, eiusque Sacramentis, de corpore exierunt, frustra illis a suis huiusmodi pietatis*

officia impenduntur; suffragia igitur nihil commodi sentiendum est afferre iis qui aeternis cruciatibus sunt addicti.

RESPONDEO dicendum, suffragia quaecumque per Ecclesiam repraesentata haud quidquam utilitatis afferre his, qui in inferno detinentur. Etenim [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 13.] iuxta dicta supra *art. 2.*, in tantum suffragia per viatores defunctis impensa sunt illis auxilio et levamini poenarum, quibus subiiciuntur, in quantum praediti charitate decedentes vivunt vita spirituali, cuius vitae principium est gratia Dei, ac membra sunt corporis mystici sub capite Christo. Quoniam enim unius corporis membra mutuo se adiuvant foveant et sublevant, ii, qui vitam temporalem agentes, sunt in statu merendi, voluntarie satisfaciendo pro animabus in altero saeculo constitutis, quae amplius pro seipsis aliquid meriti lucrari non valent, opera meritoria, ac etiam suffragia nomine Ecclesiae peracta, applicantes ac impendentes, pro illis satisfaciunt, et opitulantur eorum indigentibus. — Contra [Oxon. 4. d. 46. q. 4. per tot.] vero qui infernum incolunt, quia cum reatu peccati mortalis e vivis erepti sunt, perpetuis sunt addicti suppliciis, omni spe recuperandi divinam gratiam adempta. Sunt enim prorsus incapaces excipiendi influxus a membris vita gratiae viventibus. Nec Ecclesiae intentio ulla, ne habitualis quidem ad illos dirigitur, quorum ad corpus Christi mysticum nulla potest esse unio, stante decreto divinae sententiae, ac perseverante eorum voluntate in malitia, in qua decesserunt; unde et scriptum est, dicturum ad eos Iudicem: *Ite, maledicti, in ignem aeternum.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 6.] poenam debitam venialibus, ac etiam eam, quae correspondet mortalibus dimissis, ac nondum subitam in inferno remittendam esse, ac finem habituram, per propriam, aut alienam satisfactionem, iuxta exposita supra *art. 2.*; at membra quibus non est vita spiritualis, sunt penitus incapacia seu per se seu per alios satisfaciendi offensae divinae; [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 16.] praecise ergo per satisfactionem sustinent, et luunt condignas poenas, sicuti fontes satisfaciunt Regi per mortem, quamvis sit illorum inimicus. — *Ad confirmationem* respondeo, ex contextu Magistri perspicuum esse non loqui de damnatis in inferno, sed de his, qui in Purgatorio detinentur. De illis enim verissimum est, per suffragia aut tolli, aut minui poenas, quibus sustinendis per sententiam iudicis sunt adiudicati.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 13.] negando *consequentiam*. — *Et cum probatur*, dicimus suffragia iis tantum defunctis applicari, qui viventes vita gratiae sunt capaces influxus aliorum membrorum corporis mystici, ut dictum est *in solutione*.

ARTICULUS VI.

UTRUM SUFFRAGIA PROSINT EXISTENTIBUS IN PURGATORIO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 6.

VIDENTUR suffragia haud iuvare animas in Purgatorio existentes. Etenim [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.] ideo animae ibi detinentur, ut luant poenas peccatis ipsarum debitas: sed si per suffragia vivorum illis poenis

levarentur, profecto non ipsae, sed alii perferunt poenas debitas animabus illis pro commissis peccatis; ergo non convenit, eas animas liberari a poenis per suffragia vivorum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 3.] Satisfactio est redditio aequivalentis ei, cui est illata iniuria propter legis transgressionem: sed qui in Purgatorio detinentur Deum offenderunt; igitur ipsi et non alii debent divinae iustitiae satisfacere iuste inflictas poenas tolerando.

3. PRAETEREA. [*Miscell.* q. 4. n. 18. — *Quodlib.* q. 20. n. 16.] Si per suffragia a vivis repraesentata mortuorum animae levarentur, profecto quibus suppetit potestas iniungendi complura suffragia, eo quod abundant divitiis, sumerent occasionem delinquendi, et laxaretur Ecclesiae disciplina; nam tuti essent se non perluturos poenas debitas propriis peccatis, sed potius ab illis liberatum iri per suffragia a superstitibus repraesentanda; ergo praestat dicere, haud utilia fore existentibus in Purgatorio Ecclesiae suffragia.

4. PRAETEREA. Sint duae animae in Purgatorio aequalium meritum; sed altera divitiis, reliqua pauperis: pro divite plena suffragia persolvantur; non item pro pauperis anima. Si ex aequo ambae suffragiis sublevarentur; igitur nihil contulerunt diviti specialia suffragia: si non pariter iuvatur anima pauperis; igitur non redditur ei secundum merita; nam meruit pariter iuari, quia aequalium meritum extiterunt.

CONTRA. 2. *Matth.*, cap. 12. *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Non [*Quodlib.* q. 20. n. 18.] intelligitur autem de iis defunctis, qui aeternis suppliciis sunt destinati, *ex art. antec.*; ergo de iis, quorum animae detinentur in Purgatorio.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 2.] suffragia Ecclesiae prodesse existentibus in Purgatorio. Etenim Purgatorium instituit divina providentia, ut eo loco animae, quibus dimissa fuerunt peccata in praesenti vita, nec tamen poenam temporalem illis debitam complete persolverunt, purgarentur ac expiarentur, ut ita absque omni macula in gloriam caelestem intrarent. Nemo enim cum debito poenae persolvendae beatificatur, quia nec poena stare potest cum gloria, nec gloriae succedere. Est ergo poena quaelibet temporalis debita peccatis luenda et perferenda, aut in praesenti aut in futuro saeculo. Cum igitur [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 13.] ex dictis *art. 2. in solutione*, mortui in gratia decedentes capaces sint et apti, ut ipsis applicentur bona opera vivorum, si illorum indigere inveniantur, quia omnes unius corporis membra sunt, et in Purgatorio existentes in gratia decesserint, alioquin non temporaliter, sed perpetuo forent addicti suppliciis, manifestum est ipsis prodesse, et porro iuari per suffragia vivorum. Quod [*Quodlib.* q. 20. n. 13.] et de sententia Catholicae Ecclesiae docuit Augustinus, *Enchir.*, c. 109. *Neque negandum est, inquit, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynae fiunt in Ecclesia. Sed haec eis tantum prosunt, qui cum viverent, haec sibi, ut postea possent prodesse, meruerunt.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, utique animas in Purgatorio detineri, ut solvant et satisfaciant ei, quem offenderunt. Verumtamen [*Miscell.* q. 4. n. 12.] eam satisfactionem repraesentari posse per seipsos, seu per alium, vel per alios, et tunc revera satisfacere offenso; quemadmodum vere satisfacit creditori ille, cui alteri pietatis affectu solvit

id quod debet, et reddit creditori. — *Et cum dicitur*, eos qui sunt in Purgatorio perferre oportere et sustinere debitas poenas, quia alias evaderent immunes; *dico*, satis esse sustineri ab aliis, qui eas pro illis tolerant; sicuti stomachus digerit pro se et pro omnibus membris unius corporis, ita et membra corporis mystici, quamvis et opera satisfactoria ipsis facientibus utilia sint, quatenus opera meritoria sunt, *ut art. 4. extitit declaratum.*

Ex quibus, [*Miscell. q. 4. n. 12.*] patet responsio AD SECUNDUM. Nam de ratione satisfactionis quidem est, ut reddatur aequivalens ei, qui offensus fuit; sed non oportet eam satisfactionem exhiberi ab eodem qui iniuriam intulit, ac debitor est satisfactionis subeundae; sicut unus potest pro alio solvere debitum contractum, eaque satisfactione placatum reddere creditorem, sic ut nequeat amplius tale debitum exigere.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 20. n. 9.*] non esse veritatem relinquendam, licet exinde aliquis accipiat occasionem delinquendi, alioquin Deus nec instituere debuisset Sacramentum Poenitentiae, propterea quod aliqui facilius peccent spe veniae consequendae per Poenitentiam. Constat [*Oxon. 4. d. 21. q. 2. n. 10.*] autem qualiter quemadmodum in corpore naturali est mutua influentia membrorum ad invicem et capitis ad ipsa, ita (*ex sententia Pauli, ad Rom., 7. et 12. et p. ad Corinth., cap. 6.*) in corpore mystico est influxus corporis in membra, et membrorum ad invicem, ac subinde membra, quae uniuntur capiti per charitatem, vel etiam peccatores nomine Ecclesiae, vel offerentes sacrificium immaculatum pro animabus Purgatorii, iisdem eae orationes et sacrificia prosunt in satisfactionem debitarum poenarum; et dubitari non potest complura suffragia magis prodesse, si ii, pro quibus applicantur, meruerunt, ut illis adiuvarentur; [*Oxon. 4. d. 20. n. 3.*] ac proinde neminem spe suffragiorum exhibendorum pro se a superstitibus haeredibus occasionem sumere debere peccandi, quia fieri potest, ut hoc ipso deam reantur, ne sibi prosint, praesertim poenitentiam differendo usque ad terminum vitae.

AD QUARTUM *Magister*, loco cit., duplicem affert responsionem; sed posterior videtur verior; priori itaque omissa dicendum est, illa plura subsidia contulisse diviti celeriores absolutionem, non pleniores.

ARTICULUS VII.

UTRUM SUFFRAGIA VALEANT PUERIS IN LIMBO EXISTENTIBUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 7.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 42.*] suffragia Ecclesiae nihil omnino iuvare pueros in Limbo existentes. Nam (iuxta dicta *art. 2. et 3.*) eatenus mortui iuvare possunt bonis operibus vivorum, quatenus spectant ad idem corpus mysticum Ecclesiae, [*Miscell. q. 4. n. 2.*] ac proinde idonei sunt excipiendis influxibus spiritualium bonorum, tum ex capite, tum ex aliis membris eiusdem corporis ad eos derivatis. Membra autem mystici corporis Ecclesiae cum capite et inter se nectuntur per charitatem, qua mediante diffunduntur et perveniunt influxus ad eas partes, quae illorum sunt capaces et indigae. Parvuli autem in Limbo existentes, tamquam

lavacro salutis minime regeneratis, sine gratia et charitate e vivis excesserunt; [*Oxon.* 1. d. 17. q. 3. n. 30.] non spectant ergo ad templum Dei, nec eos inhabitat Spiritus Sanctus per charitatem, sicuti est in illis, qui in Christo regenerati sunt; non sunt igitur idonei, ut ad ipsos pertingant merita suffragiorum, quae fiunt a membris corporis mystici Dei gratia vivificantis; ac proinde nec suffragia, nec quaevis alia opera et Sacramenta militantis Ecclesiae illis prodesse queunt. Et hoc est quod dicit Augustinus: *Qui sine fide operante per dilectionem, eiusque Sacramentis de corpore exierunt, frustra illis a suis huiusmodi pietatis officia impenduntur.* Sed de statu puerorum in Limbo late actum q. 69. art. 4. 5. et 6.

ARTICULUS VIII.

UTRUM SUFFRAGIA PROSINT SANCTIS EXISTENTIBUS IN PATRIA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 8.

RESPONDEO dicendum, suffragia et quaevis alia bona opera Ecclesiae militantis haud prodesse beatis existentibus in patria. Nam [*Quodlib.* q. 20. n. 30.] in tantum suffragia per aliquem alteri impensa illi prosunt ad satisfactionem aut veniam impetrandam, quatenus est illorum indigens, et per se exhibere nequit ea, quibus aut ipsius poena mox levior evadat, aut exactoris indignatio cesset et placetur; ideoque eiusdem corporis membra, eadem qua connectuntur charitate impellente, indigenti subvenire satagunt. Atqui quamvis Ecclesiae militantis ac triumphantis membra unum idemque corpus mysticum constituent, nullam tamen qui supernam incolunt civitatem patiuntur indigentiam, de qua sublevari cupiant et postulent per pietatis et religionis officia ipsis impendenda ab Ecclesia militante. Etenim [*Oxon.* 4. d. 49. q. 3. n. 10.] quotquot in regno degunt beatitudinis in uno unitive continente omnia, quod clara ac facili inveniuntur visione, habent, possident, et tenent omnia quae volunt et recte velle possunt. Nulla est ergo in illis, nec esse quidem potest ullius rei vel apparens indigentia; nihil ergo commodi ac emolumenti ab aliis recipere vel expectare queunt. Quotquot ergo suffragia a viatoribus repraesentari possunt, non prosunt nec cedunt in utilitatem sanctorum, qui caelestem sunt beatitudinem adepti.

ARTICULUS IX.

UTRUM ORATIONES ECCLESIAE, SACRIFICIUM ALTARIS
ET ELEEMOSYNAE PROSINT DEFUNCTIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 71. a. 9.

VIDENTUR defunctorum animae non iuvare, vel saltem non praecipue levare a poenis, quibus afficiuntur in altero saeculo, per orationes Ecclesiae, sacrificium altaris et eleemosynarum erogationem. Etenim [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 12.] oportet poenam correspondere culpae, iuxta illud

Sapient., 11. *Per quae quis peccat, per haec et punietur*: sed carnalibus peccatis correspondent poenae ex ieiuniis, caeterisque carnis macerationibus provenientes; ergo animae defunctorum, quae detinentur in Purgatorio ob huiusmodi peccata, non sublevantur per iam enumerata suffragia, sed per carnis poenalitates a viventibus pro illis voluntarie assumptas et toleratas.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Orationibus videmur satisfacere pro peccatis superbiae; nam oratio humiliat spiritum Deo, et roborat contra peccata spiritualia; igitur animae quae detinentur et cruciantur in Purgatorio propter furta, non sublevantur per orationes vivorum, nisi ea exequantur, quae facere debuissent illi qui rem alienam abstulerunt.

3. PRAETEREA. [*Quodl. q. 20. n. 3.*] In Ecclesia speciales orationes assignatae reperiuntur aliae pro vivis aliae pro defunctis, et rursus pro his aut illis defunctis habentur in Missali Romano: sed evenire potest, ut non recitentur praedictae orationes, quia iuxta ritum Ecclesiae nequit aliqua statuta die celebrari pro defunctis; ergo tunc non prodest Missae sacrificium illi, pro quo postulatum fuit, ut persolveretur.

CONTRA. [*Quodl. q. 20. n. 13.*] Augustinus, *Enchir.*, cap. 109.: *Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevare, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynae in Ecclesia fiunt.* Cum offertur autem sacrificium altaris, etiam orationes funduntur ad Deum; ergo per Ecclesiae orationes, altaris sacrificium, atque eleemosynas iuvantur animae defunctorum.

RESPONDEO dicendum, suffragia vivorum, quibus animae defunctorum sublevantur supra enumerata ex Augustino, vel praecipua esse. Etenim [*Quodl. q. 20. n. 23.*] Missa et habet rationem Sacramenti, et insuper rationem sacrificii Ecclesiae militantis. Quatenus [*Quodl. q. 20. n. 14.*] igitur sacrificium est, licet habeat valorem independentem a meritis Ministri offerentis, ipsius tamen Sacerdotis est, ratione ordinis et gradus, quem tenet in Ecclesia, virtutem oblationis et sacrificii ipsius determinare et dirigere, ut huic prosit praecise, vel aliquibus determinatis personis, quia Minister et dispensator est; ergo cum dirigit et applicat valorem sacrificii alicui, aut aliquibus ex animabus defunctorum, revera animae illae sublevantur ob sacrificium pro ipsis oblatum. Et [*Quodl. q. 20. n. 13.*] quoniam (ut tactum est) sacrificii valor et virtus correspondet non meritis ipsius offerentis, sed potius Ecclesiae, fitque in eo commemoratio passionis Christi, nihil efficacius aut acceptius Deo exhiberi potest in Ecclesia ad levamen animarum quas alterum saeculum exceperit, et sunt obnoxiae temporali satisfactioni persolvendae. Ita quoque quantum ad orationes attinet, quae nomine Ecclesiae ad Deum pro mortuis funduntur, specialiter illis prodesse sentiendum est, etiamsi per malum Ministrum eae fiant, ut declaratum fuit supra *art. 3.* Orationes ergo et preces Ecclesiae, post Missae sacrificium, principalem inter suffragia obtinent locum. Unde Augustinus, in Sermone *De Cathedra sancti Petri*, *Ostendam*, inquit, *qua ratione animas defunctorum invare possunt; adhibeant pro eis sanctorum preces, et sacerdotali eos prosecutione Domino commendent.* Ac [*Oxon. 4. d. 15. q. 2. n. 32. 35.*] denique succedant eleemosynae, quae cum pro defunctis in Ecclesia pauperibus erogantur, animae defunctorum relevantur, ut ait Augustinus *cit.*, quia cum erogatur eleemosyna pauperibus pro aliquo, datur illi, pro quo impenditur, bonum spirituale;

quo bono spirituali aut diminuuntur, aut penitus tolluntur ex animabus, quibus subiectae sunt, poenae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 12. seqq.] congruum quidem esse, ut specialibus culpis cor respondeant speciales satisfactoriae poenae, sed nequaquam necessarium, quia satisfactione unius generis potest deleri poena correspondens peccato alterius generis; ut eleemosynis aboleri poena correspondens de congruo gulae, intemperantiae, et sic de aliis, eo quod non congruant ei qui peccavit correspondentes satisfactiones: pauper enim qui abstulit rem alienam nequit eleemosynas erogare. Quod si id verum est de satisfactione praesentis vitae, multo fortius credendum est utilem fore quamlibet satisfactionem vivorum animabus in purgatorio igne constitutis, quae pro seipsis satisfacere non possunt, nisi patiando et sustinendo eos, quos divina iustitia ipsis inflixit, cruciatus et poenas.

Et ex his AD SECUNDUM; [*Oxon.* ib.] quia quemadmodum aliquis reddere non valens quod iniuste abstulit, alia ratione satisfacere potest, et praesertim per orationem, qua petitur et obtinetur venia a Deo per spiritus humilitatem et cordis compunctionem; ita pariter per orationem debite ad Deum fusam potest impetrari vel relevatio vel relaxatio poenarum existentium in Purgatorio, cum pro illis divina clementia exoratur.

AD TERTIUM dico, [*Quodl.* q. 20. n. 14.] bonum spirituale correspondens sacrificio Missae, licet non pendeat a merito personali Sacerdotis celebrantis, redditur tamen iuxta mentem et intentionem ipsius, tamquam dispensatoris, qui accepit a Christo potestatem distribuendi et attribuendi id bonum, cui voluerit. Et quoniam bonum eiusmodi semper infallibiliter sacrificio correspondet reddendum iuxta distributionem celebrantis, perinde redditur, seu Missa celebretur pro defunctis, seu de alio festo, iuxta Rituale et Missale Romanum, modo eadem sit intentio Sacerdotis Sacrificium perficientis. Nec propterea tamen dicendae sunt speciales orationes in Ecclesia frustra assignari pro diversis statibus, et Congregationibus, quia secundum ritus Ecclesiae pronunciandae sunt, adeo ut illis etiam orationibus exprimatur intentio celebrantis. Sed [*Quodl.* lib. n. 3. 16.] si opus sit celebrare de festo aut de Sancto, idem bonum spirituale redditur ei, pro quo Sacerdos Sacrificium persolvit.

ARTICULUS X.

UTRUM INDULGENTIAE ECCLESIAE PROSINT MORTUIS.

Doctor, Miscell. q. 4. — S. Thom., in Supplem. q. 71. a. 10.

RESPONDEO dicendum, [*Miscell.* q. 4. n. 20. per tot.] Ecclesiae indulgentias haud prodesse animabus existentibus in Purgatorio, nisi id expresse caveatur ab eo qui Indulgentias in Ecclesia rite distribuit. Etenim, iuxta dicta, q. 27. art. 3., nemo Indulgentias lucrari pro seipso potest, nisi exequatur opus iniunctum ab eo, qui Indulgentias lucrandas edicit et distribuitur; ut puta, nisi visitaverit hanc vel illam Ecclesiam, seu fecerit hoc aut illud opus; quia virtus dirigens et applicans merita Christi, caeterorumque Sanctorum in thesauro Ecclesiae asservata, est

ipsa intentio Praelatorum Ecclesiae, quibus vel de Iure vel ex commissione incumbit munus dispensandi Indulgentias; igitur nemo ultra praescriptum intentionis eorumdem Indulgentias sibi acquirere potest. Mortui igitur cum nequeant ea opera exhibere, cum quibus coniuncta est Indulgentiarum acquisitio, nec ipsas lucrari valent Indulgentias. Neque viventibus pro illis eas adipisci licet aut permittitur, nisi diserte caveatur, et intentio Indulgentias facientis exprimatur his aut consimilibus verbis: placere sibi et permittere, ut lucrari queant etiam pro defunctis, seu in subsidium et suffragium defunctorum, ab iis qui vice illorum nequeuntium voluerint subire opera iniuncta pro eiusmodi Indulgentiis lucrandis. Sed videndus *art. cit. q. 27.*

ARTICULUS XI.

UTRUM CULTUS EXEQUIARUM DEFUNCTIS PROSINT.

Magister, sent. 4. d. 45. cap. 3. — S. Thom., in Supplem. q. 71. art. 11.

De pompis vero exequiarum Augustinus ita dicit: [Magist. 4. d. 45. cap. cit.] pompa funebris agmina exequiarum sumptuosa diligentia sepulturae, vivorum sunt qualiacumque solatia, non adiutoria mortuorum. Quia si aliquid prodest impio sepultura praetiosa, oberit pio vilis et nulla. Sit tamen cura mortuos sepeliendi et sepulcra construendi, quia haec in Scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt. Impleant igitur homines erga suos officia postremi muneris, ex sui humani lenimenta morboris. Verum illa quae adiuvant spiritus defunctorum, scilicet oblationes, orationes, multo observantius procurent. Haec Augustinus.

ARTICULUS XII.

UTRUM SUFFRAGIA, QUAE FIUNT PRO UNO DEFUNCTO,
MAGIS PROFICIENT EI, PRO QUO FIUNT, QUAM ALIIS.

Doctor, Quodl. q. 20. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 71. a. 12.

VIDENTUR suffragia, quae fiunt pro uno defuncto non magis prodesse illi, pro quo repraesentantur, quam aliis; etenim [*Quodl. q. 20. n. 5.*] bonum spirituale proportionatur spiritui: sed spiritus est ubique totus, et non per partes communicatur; igitur bonum spirituale communicatur sine sui divisione; atque ita bonum spirituale, quod pro suffragiis a Deo rependitur perinde valet ac prodest omnibus defunctis, et non magis ei pro quo fit, alioquin cum sui divisione communicaretur. — *Confirmatur exemplo*, et quidem ubi minus videtur; nam [*Quodl. ib.*] lumine candelae simul illuminantur plura illuminabilia, et non difformiter; imo lumen pertingit ad unumquodque illorum illuminabilium, perinde ac si unum dumtaxat foret illuminabile; ita [*Quodl. ib.*] pariter de unica docentis voce ex aequo immutantur omnium discipulorum auditus; ergo si ita evenire constat in corporalibus, multo magis existimandum est fieri in spiritualibus, et reddi aequaliter omnibus indigentibus bonum correspondens suffragiis pro uno tantum exhibitis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 30. n. 12.] Etiam si pro uno suffragia edantur, nihilominus is, qui iniuncta suffragia exequitur repraesentatque, tenetur velle ea valere et prodesse omnibus indigentibus eorum suffragiorum; ergo non magis prosunt ei, pro quo fiunt, quam aliis. *Assumptum declaratur*; quia sicut esset malus stomachus qui nollet digerere cibos pro manibus, ita non esset bonus in Ecclesia qui nollet preces et orationes suas valere ac prodesse omnibus indigentibus in Ecclesia.

3. PRAETEREA. [*Quodl.* q. 20. n. 4.] Si suffragia et preces exhibitae Deo pro uno defuncto magis ei prodesse, quam aliis, id profecto ex eo eveniret, quia devotio suffragia repraesentantis minuitur ex distractione circa plures illos, qui sublevari possunt ex suffragiis: sed fieri potest, ut eadem devotio celebrantis perseveret, cum respicit plures eodem modo, ac si dumtaxat unus menti ipsius obversaretur; ergo suffragia quae fiunt tunc pro uno non magis eum iuvant, quam alios, pro quibus ut fierent iniunctum non fuit.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 20. n. 9.] Secundum humanam iustitiam et acceptionem aliquis non debitor potest satisfacere pro alio, qui aere alieno obstrictus detinetur, quo facto non intelligitur is satisfacisse pro aliis debitoribus; [*Quodl.* q. 20. n. 3.] igitur pariter cum quis orat pro alio, aut caetera suffragia cuilibet ea intentione, ut uni, aut quibusdam certis personis utilia sint, nequeunt perinde alios iuvare, nec eodem modo intelligi possunt prodesse; alioquin frustra in Ecclesia essent speciales orationes institutae atque assignatae, aliae pro vivis, aliae autem pro mortuis; et rursus pro his, aut illis vivis, vel defunctis; igitur suffragia, quae fiunt pro uno defuncto, magis cedunt in commodum ipsius, quam aliorum.

RESPONDEO dicendum, [*Quodl.* q. 20. n. 4.] suffragia, quae fiunt pro uno defuncto, ita illum iuvant, ut in eo gradu nequaquam sint utilia aliis, pro quibus specialiter facta esse non intelliguntur. Etsi [*Quodlib.* q. 20. n. 3.] enim (iuxta dicta *in art.* 1.) omnia opera bona in Christi Ecclesia repraesentata omnibus prosint, quatenus orans, aut alia ratione faciens bonum aliquod opus, saltem habituali intentione vult suam orationem prodesse omnibus membris Ecclesiae militantis, neminem enim debet excludere, sed generali et habituali intentione omnes omnino comprae-hendat, nihilominus ad eum, pro quo vel quibus preces et orationes fundit, aut sacrificium Mediatoris offert, specialiter id spirituale beneficium debere spectare et pervenire, est Ecclesiae Catholicae sensus, quae (ut tactum est in argumento *ad oppositum*) ad id speciales orationes et instituit et utitur. Et alioquin eorum suffragiorum valor non prodest illi, pro quo ea suffragia fiunt eo modo, quo spectat ad Ministrum per quem suffragia repraesentantur. Nam [*Quodlib.* ib.] is habet animi motum bonum, elicitque actum meritorium, quem non habet ille, cui tale suffragium applicatur. Sed nec rursus valet illi, cui impenditur et applicatur, uti prodest omnibus indigentibus ex generalissima intentione. Quia [*Quodlib.* ib. n. 4.] circa hunc praeterea adest intentio actualis, vel virtualis, qua Minister et dispensator applicat huic et non aliis bona eiusmodi spiritualia; igitur eo modo, quo suffragia iuvant eos, pro quibus fiunt, non sublevantur alii, quibus non applicantur nisi generali et habituali intentione.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Quodlib.* ib. n. 8.] respondeo, licet bonum spirituale suffragiorum non communicetur per partes et divisibiliter,

retribui tamen potest in multis bonis minoribus, quae aequivalent uni in valore. Itaque si bonum reddendum suffragiis impensis pro uno, aequaliter omnibus defunctis prodesset et distribueretur, longe minus redderetur ei, pro quo suffragia fiunt, ac si specialiter sibi tantum prodesset, pro intentione applicantis suffragia. Atque [*Quodlib.* ib. n. 17.] ita vel frustraretur intentio Missam celebrantis, seu eleemosynam erogantis, aut preces fundentis; vel incassum quis bona temporalia praeberet unde suis defunctis suffragia rependerentur, quia illorum aequaliter forent participes, qui proprias facultates eiusmodi operibus perficiendis non applicaverunt; quod omnino alienum ab aequitate et iustitia videtur. — *Et cum confirmatur* [*Quodlib.* ib. n. 11.] inductum argumentum per exempla de lumine corporali, et sono, quae qualitates ex aequo participantur et afficiunt plures, ac unum illorum; *respondeo*, exempla illa magis concludere oppositum. Nam in tantum omnes partes spatii aequae illuminantur, vel eadem vox a pluribus ex aequo auditur, quia lux et sonus et consimiles qualitates multiplicant se sphaerice; illuminabilia ergo proportionata tali agenti ab eadem complexa sphaera aequae illuminarentur, quia sunt partes eiusdem illuminabilis adaequati. At si accipiat alia sphaera remotior a candela, ambiens primam sphaeram, contenta in illa non aequae illuminabuntur sicut ea, quae prima sphaera complectitur. Et ita in proposito, etsi celebrans Missam pro uno omnes indigentes intentione saltem habituali intendat sublevare et auxilium ferre, nihilominus intentio ipsius virtualis specialiter fertur circa illum, pro quo celebrat, et ita lumine illo spiritali specialiter illuminatur veluti illuminabile contentum intra proximam sphaeram a lumine candelae multiplicatum; alios vero tenuiter de illo participant, quia ab intentione dispensantis et applicantis illud lumen eminus et remotius siti inveniuntur.

AD SECUNDUM respondetur ex dictis, [*Quodlib.* q. 20. n. 4.] quia quamquam celebrans Missam aut alia bona opera faciens teneatur neminem excludere de Ecclesia a participatione eorum, eo modo quo fieri potest et sublevari valent, nihilominus speciali modo iuvantur illi, pro quibus specialiter ea bona opera fiunt et applicantur per intentionem Ministri distribuentis.

AD TERTIUM dico, [*Quodlib.* ib.] iam assignatam fuisse causam propter quam suffragia facta pro uno nequeunt perinde sublevare alios, nempe quia distribuens ea spiritalia bona uni et non omnibus vult ea specialiter prodesse; non est ergo id a devotione celebrantis, sed ab intentione eiusdem, quia diriguntur, distribuuntur, et applicantur bona illa spiritalia, quorum est distributor ob gradum quem tenet in Ecclesia. Caeterum [*Quodlib.* ib. n. 7.] concedendum est, devotionem celebrantis non necessario distrahi, per hoc quod pro pluribus offert; nam non oportet eum tunc de illis omnibus acta ac singillatim cogitare; satis est enim omnes illos recollegisse prius, ac intendisse pro ipsis specialiter orare, Deoque per talem intentionem offerendo. Sed non hac de causa suffragia aequaliter omnibus non prosunt, ut declaratum est.

ARTICULUS XIII.

AN SUFFRAGIA FACTA PRO MULTIS TANTUMDEM
VALEANT SINGULIS, AC SI PRO UNOQUOQUE SPECIALITER FIERENT.

Doctor, Quodlib. q. 20. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 71. art. 13.

VIDENTUR suffragia facta pro multis tantumdem singulis valere et prodesse, ac si pro unoquoque singillatim facta fuissent. Nam [*Quodlib. q. 20. n. 5.*] hoc expresse dicit Hieronymus, et habetur *De Consecrat*, dist. 5. cap. *Non mediocriter: Cum pro centum animabus Psalmus, vel Missa dicitur, nihilo minus quam si pro una qualibet ipsarum diceretur, accipitur*: igitur nihil interest utrum Missa dicatur pro uno, aut pro multis, quia perinde omnibus prodest animabus, atque omnes ut singulae pariter iuvantur.

2. PRAETEREA. [*Quodlib. ib. n. 22.*] Virtus sacrificii Missae est infinita; tale enim sacrificium continet Christum, qui extitit eius institutor, isque offertur, ut in sacrificio contentus: sed virtus infinita satis est infinitis, pro quibus omnibus posset acceptari; igitur cum offertur pro pluribus, perinde omnibus prodest, ac si pro uno dumtaxat exhiberetur; bonum enim reddendum valori infinito non minuitur, imo semper est idem, seu pluribus reddatur seu paucioribus.

3. PRAETEREA. [*Quodlib. ib. n. 5.*] Quamvis bonum reddendum virtuti suffragiorum foret finitum, quia nihilominus id bonum est spirituale, communicatur seu retribuitur citra omnem divisionem; igitur non diminuitur, si communicetur pluribus; ac proinde tantumdem singulis quibus applicantur suffragia prosunt, non secus ac si pro uno tantum exhibita fuissent.

Et huc faciunt exempla, *art. antec. tacta*. Nam [*Quodlib. ib.*] aliqua corporalia aequae communicantur pluribus habentibus easdem dispositiones, ac si uni tantum communicarentur. Simul enim plura illuminabilia ab eodem lumine illuminantur, et eadem vox una immutat auditum multorum audientium, sicuti unus tantum ex illis immutaretur; ergo multo fortius idem bonum spirituale potest pertinere ad multos aequae dispositos per intentionem applicantis, non secus ac si uni eorum solummodo applicaretur.

4. PRAETEREA. [*Quodlib. ib. n. 6.*] Quamvis daretur, suffragia, cum pro mortuis fiunt, non perinde cedere in commodum multorum, quemadmodum eis sublevatur unus eorum, quia ipsis applicantur per modum satisfactionis, et poena debita non relaxatur, nisi aliquod aequivalens persolvatur, nihilominus, ubi poena persolvenda non est, pluribus perinde valere ac prodesse videntur, ut uni; nam tunc cessat ratio reddendi aliquod aequivalens pro poena, quae maior subinde aestimanda est, quae a pluribus est subeunda et persolvenda.

CONTRA. [*Quodlib. ib. n. 7.*] Voluntas ut elicitiva actus vel imperativa aliarum potentiarum ad agendum, est magis activa, quam quatenus causa meritoria est; etenim ut causa meritoria praecise disponit ad actionem principalis agentis; at ut elicitiva vel imperativa ipsa causa principalis est: sed voluntas quatenus causa principalis non aequalem, imo

minus perfectum effectum causat in pluribus, et perfectiorem in uno eorum; igitur multo minus voluntas cum causa meritoria est perinde perfectum habebit effectum pro pluribus, ac pro uno dumtaxat.

RESPONDEO, [*Quodlib.* ib. n. 4.] bonum a Deo rependendum pro suffragiis in Ecclesia repraesentatis potest intelligi, vel esse illud quod correspondet merito personali exhibentis suffragia, vel potest intelligi esse id quod reddendum est virtute eorundem suffragiorum, et praesertim sacrificii Missae. Seu ergo de uno seu de altero intelligatur quaestio, dicendum, huiusmodi bonum cum applicatur pluribus non perinde valere et iuvare singulos, ac si uni tantum eorum applicaretur. Nam merito finito secundum exactam iustitiam adaequate correspondet praemium aliquod determinatum ad certum gradum: atqui seu meritum personale Sacerdotis celebrantis, aut alia suffragia facientis, seu sacrificii ipsius virtus et valor finita sunt; igitur bonum reddendum a Deo erit determinatum ad certum gradum, ex iustitia correspondens et merito personali Sacerdotis, et virtuti sacrificii ipsius; omne igitur bonum spirituale, quod debetur alicui vi suffragiorum applicatorum, oportet esse inclusum in illo, quod correspondet ipsis suffragiis. Sed cum redditur totum uni, nihil superest alteri reddendum; igitur pariter si pars eius tribuatur uni, totum bonum sic debitum nequit alteri conferri, sed pars dumtaxat, ea nempe, quae non erat alteri repensa. Non aequaliter igitur prodesse potest Missa celebrata pro duobus, uti prodesset, si uni praecise ex illis fuisset applicata. Quod [*Quodlib.* ib. n. 21.] vero virtus et valor sacrificii Missae sit finitus, ac proinde et finitum ei retribuendum sit bonum spirituale, ex eo constat, quia praemium illud spirituale reddendum nequit correspondere bono contento in Eucharistia; nam illud contentum eodem modo se habet, quum Eucharistia servatur in pyxide, ac cum offertur in celebratione Missae; et nihilominus quamdiu est in pyxide, nullum praemium ex iustitia virtute illius est reddendum membris Ecclesiae; igitur ultra tale bonum sub speciebus contentum requiritur oblatio ipsius; quae oblatio minime potest esse Deo accepta, nisi sit et offerentis Deo grati et accepti, iuxta illud *Gen.*, 4. *Respexit Deus ad Abel, et ad munera eius*: prius scilicet ad offerentem, et exinde ad munera oblata. Acceptatur [*Quodlib.* ib. n. 22.] igitur a Deo oblatio sacrificii, non praecise ratione rei contentae, sed complete acceptatur intuitu bonae voluntatis ipsius offerentis. Quae sane voluntas nequit esse celebrantis, cum fieri possit, ut in eo actu demereatur et peccet; et alioquin exinde pendet potius meritum personale eiusdem quam sacrificii valor, quem profecto valorem obtinet independenter a voluntate particulari celebrantis. Neque ea oblatio est a Christi voluntate immediate offerentis; quia ipse non est offerens, sed oblatus et contentus in sacrificio; oportet igitur eam voluntatem, ratione cuius Deus acceptat Missae sacrificium, esse voluntatem generalem, sive habitualem Ecclesiae militantis, qua omnia membra Ecclesiae volunt Deo acceptas esse preces et oblationes ipsius Ecclesiae. Quare cum haec voluntas habeat rationem meriti finitam, bonum vel praemium ei merito retribuendum pariter debet esse ex iustitia finitum; et ita cum pluribus distribuitur, singulos de illo minus accipere necesse est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Quodlib.* ib. n. 12.] ex Hieronymi auctoritate, *Glossa* eo loco affert duplicem responsionem. Et *prima* quidem refert eius dictum ad ipsum celebrantem, ut sit sensus: *nihilominus acci-*

pitur, nempe pro ipso celebrante; quia sive pro uno, sive pro multis celebret, Missa perinde valet specialissime celebranti, si aequè dispositus reperiatur, et ordinate exequatur id quod facit. — *Secunda* responsio Glossatoris interpretatur dictum B. Hieronymi, quasi velit non minus valere unam Missam dictam pro centum animabus cum cordis hilaritate, quam si pro unaquaque ex illis diceretur cum anxietate. Porro in cit. cap. *haec habentur: Melior est quinque Psalmorum decantatio cum cordis puritate ac serenitate et etiam spiritali hilaritate, quam totius Psalterii modulatio cum cordis anxietate ac tristitia.* Et exinde subditur, quod adductum est, cum ergo *pro centum animabus*, etc. Haec igitur videtur esse mens Hieronymi, loquentis ad consolationem monachorum, quasi diceret, etsi pro multis tenerentur orare, non oportere tamen eos tot Psalmos legere, quia vergeret in fastidium; sed melius satis fieri illis, si dicerentur pauciores, et cum cordis hilaritate, commodius quoque id esset recitanti, si stet cum obligatione ipsius. Est itaque hic sermo de merito personali ipsius celebrantis et Psalmos recitantis; non autem de merito aut virtute ipsius sacrificii, quam habet independentem a voluntate aut meritis celebrantis.

AD SECUNDUM, [*Quodlib.* ib. n. 22.] negandum est valorem sacrificii Missae esse infinitum. — *Et cum dicitur:* id sacrificium continet Christum; *concedo;* verumtamen a Deo non acceptatur praecise ratione rei contentae; quia (ut dictum est in *solutione*) tunc eodem modo acceptaretur, quatenus servatur in pyxide, quod non conceditur. Acceptatur ergo sacrificium a Deo ob voluntatem offerentis, et exinde suum accipere valorem sentiendum est. Ea autem voluntas sane non est Christi contenti in sacrificio; quia esto in eo ipse vere contineatur, minime tamen immediate sacrificium offert, ut scribit Apostolus, 9. *ad Hebraeos: Neque,* inquiens, *ut saepe offerat semetipsum,* et ibidem: *Christus semel oblatum est,* nempe a seipso offerente. Et alioquin si in Missa idem foret offerens et oblatum, eius valor videretur aequivalere passioni Christi. Cum autem unius Missae celebratio non aequivaleat passioni Christi, seu oblationi factae a Christo in Cruce, evidens est Eucharistiam oblatam non acceptari a Deo ratione voluntatis Christi, quasi ipse sit immediate offerens, uti se gessit in Cruce; quamvis Missa specialiter valeat, quatenus in ea fit specialis commemoratio oblationis factae a Christo in Cruce, secundum quod ipse fieri mandavit, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem;* atque per eandem Christi oblationem obsecratur Deus ut dignetur acceptam habere Ecclesiae oblationem, propter merita passionis Christi. Obsecratio autem communiter fit per aliquid magis acceptum ei qui rogatur, quam accepta sibi sit supplicatio obsecrantis. Quamvis igitur virtute passionis Christi, ineffabiliter in sacrificio repraesentatae, Missa Deum specialiter placeat, et bonum impetret, nequaquam tamen valor illius adaequatur, veluti eius, qui continetur in sacrificio, sed potius correspondet alicui merito in Ecclesia, quod omnino oportet esse finitum, ut declaratum est in *solutione*.

Et quamvis [*Quodl.* q. 20. n. 22.] oblatio sacrificii Missae poneretur acceptari a Deo ratione voluntatis Christi ut offerentis, hoc est, instituentis eam oblationem et dantis eidem virtutem et valorem et acceptance, non propterea tamen aequivalere aut acceptari iure posset, quemadmodum passio Christi acceptata fuit, quia offerens nequit esse

perinde Deo gratus, uti fuit Christi persona seipsum Trinitati offerentis in Cruce pro satisfactione et redemptione generis humani.

AD TERTIUM respondeo ex dictis *art. praecc.* Quamvis [*Quodl.* ib. n. 8. seqq.] spiritualia quaeque non admittant aliquam divisionem quantitativam, quia quantitatis expertia sunt, dividi nihilominus possunt numeraliter, uti constat de animabus rationalibus et Angelis, quorum duo habent maiorem bonitatem extensive, quam unus ex ipsis; quamquam igitur bonum spirituale, quod meritis rependit Deus, communicetur indivisibiliter in sua entitate, quia tamen finitum est, et duo minora bona aequivalearint uni maiori, sicuti spiritus perfectior aequivalet pluribus minus perfectis in entitate, si dentur ea minora bona singulis animabus, una ex ipsis nequit secundum iustitiam obtinere totum, quod adaequate merito corresponderet; igitur cum per intentionem celebrantis unius sacrificii valor ex aequo pluribus applicatur, necessario bonum illud aequè in omnes illos dispartitur, ac propterea unaquaeque ex his animabus minus participat de illo, quam obtinuisset, si sibi dumtaxat applicatum esset. — *Ad confirmationem* per exempla responsum fuit *art. antec.* Addendum [*Quodl.* ib. n. 11.] tamen hic pro maiori declaratione, nequaquam aequaliter ab eodem lumine illuminari duo illuminabilia, modo sint adaequata; sed cum plura perfecte illuminantur, tunc ea omnia contineri ac confluere ut partes unius illuminabilis adaequati, et remotiora quaeque ampliorem sphaeram conflantia, qua minor sphaera circumscribitur, esse partes alterius illuminabilis, ideoque minus valide a candelae lumine percussa minus illuminantur, quia virtus illa finita potens est illuminare tantum unum illuminabile sibi adaequatum. Et eodem modo in casu, cum sacrificii virtus finita sit et finitum pariter iure sibi correspondeat rependendum bonum. Eius ergo est aliquod obiectum adaequatum, nempe tanta poena remittenda, aut tantum refrigerii dandum ei pro quo exhibetur. Distributum ergo id bonum in partes numerice, sic ut omnes simul adaequent illud totum, non perinde participat de illo anima cui fuit applicatum; quia aliae praeterea admissae fuere in distributione integrantes unum obiectum adaequatum, quod alias obiectum extitisset una sola ex eis, nisi ad alias pariter distribuens suam intentionem extendisset. Unde constat, unum, pro quo orat non esse partem alterius, cui pariter oratio applicatur; sed unumquemque singillatim esse obiectum per se adaequatum eiusdem suffragii, sicuti duo illuminabilia adaequata in ordine ad idem lumen candelae.

AD QUARTUM respondeo, hic nos loqui de suffragiis quae fiunt pro defunctis, quorum animae, si capaces sint bonorum quae Deus rependit, debent satisfacere in Purgatorio pro peccatis in praesenti saeculo commissis; adeoque argumentum directe non facere contra *solutionem*. Verum quia allata doctrina veritatem habet etiam cum nulla persolvenda est poena, sed dumtaxat bonum impetrandum per orationes et preces, *respondeo*, negando, sacrificium perinde valere pluribus, ac uni ex illis, cum non applicatur per modum satisfactionis. Nam [*Quodl.* q. 20. n. 6.] semper stat adductum argumentum in *solutione*; quia finito merito secundum strictam iustitiam non correspondet nisi praemium finitum. Alioquin nihil impediret, quominus aliquis uno, eodemque actu oblationis sacrificii, impetraret primam gratiam baptismalem omnibus peccatoribus, qua gratia collata nulla superesset poena per-

solvenda, quia ipsa omnem culpam et poenam dimittit. Nam si quis posset aequè id obtinere pro uno ac pro multis, secundum ordinatam charitatem teneretur orare pro omnibus pro quibus valeret, salva iustitia, aequale bonum impetrare. Sed quoniam haec non sunt conformia his quae sentit Ecclesia ac credenda proponit, dicendum est, quemadmodum plures poenae non relaxantur, nisi per opera satisfactoria illis correspondentia, vel per unum maius aequivalens illis, ita plura bona nequaquam impetrari, nisi per plura merita, quibus ea bona iure correspondeant vel certe per unum excellentius meritum. Quod etiam in amicitia humana apparet esse verum; nam [*Quodl. ib. n. 7.*] dilectus ab amico per supplicationem suam meretur maius bonum uni, quam si supplicaret pro multis, idque secundum iustam legem amicitiae; iusta enim et rationabilia sunt ab amicis petenda.

ARTICULUS XIV.

UTRUM TANTUM VALEANT SUFFRAGIA COMMUNIA ILLIS, PRO QUIBUS SPECIALIA NON FIUNT, QUANTUM ILLIS, PRO QUIBUS FIUNT, VALENT SPECIALIA ET COMMUNIA SIMUL.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 71. art. 14.

VIDENTUR suffragia communia tantundem prodesse illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent specialia et communia simul. Etenim [*Quodl. q. 20. n. 21.*] Missae sacrificium continet Christum, qui est virtutis infinitae: sed eiusmodi Sacrificium offertur pro omnibus membris Ecclesiae sublevari indigentibus; ergo satis est persolvendis omnium poenis; igitur tantum iuvant suffragia iis pro quibus specialiter fiunt, quam illos pro quibus non fiunt nisi in communi.

2. PRAETEREA. Pauper et dives meruerunt pariter adiuvari, quia pariter boni extiterunt; igitur si ampliori refrigerio dignatur dives, cui persoluta sunt suffragia specialia, non redditur iuxta propria merita; igitur sentiendum videtur, tantundem bonorum spiritualium conferri pauperi per suffragia communia, quantum datur diviti ob propria et communia simul.

CONTRA. [*Quodl. q. 20. n. 17.*] Rationabile est, ut qui recipit eleemosynas temporales, refundat pro erogantibus eleemosynas suffragium spirituale orationis et oblationis, sicut de temporali beneficio rependendo pro spirituali praedicationis ait Apostolus 1. *Corinth. 9. Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si carnalia vestra metamus?* Quasi diceret, utique magnum non est; igitur si suffragia specialia perinde iuvarent eos, pro quibus fiunt, ac sublevantur alii per ipsa communia suffragia, plane frustra in Ecclesia impenderentur speciales eleemosynae spe suffragiorum ob illas participandorum, imo plane imponeretur his, qui eleemosynas darent, arbitrantibus specialia suffragia eis speciali modo profutura, si non magis sublevarentur, quam iis, qui tantum de communibus participant.

RESPONDEO dicendum, ampliori refrigerio sublevari eos, quibus applicantur suffragia specialia et communia, quam illos, qui nonnisi de

communibus partem capiunt. Quae solutio declaratur ex dictis supra, *art. 12.* Nam [*Quodl. ib. n. 3.*] generalia et communia suffragia dicuntur et sunt, quatenus ea faciens habituali saltem intentione vult eis adiuvari omnibus per Ecclesiae ministros eiusdem membra, quia tenetur nullum ex illis a suis orationibus excludere; at porro [*Quodl. ib. n. 16.*] specialia suffragia censentur, quae actuali vel virtuali intentione per Ecclesiae ministros applicantur illis, pro quibus fiunt. Potior igitur pars et valor sacrificii, ac caeterorum suffragiorum spectat ad illum, cui dispensator et Minister vult a Deo rependi bonum illud spirituale ex iustitia debitum suffragiis Ecclesiae; et talis profecto est sensus, doctrina, et praxis Ecclesiae, ut hac de re nequeat dubitari; sed videndus est *art. 12.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex dictis *art. praec.*, *Ad secundum*, [*Quodl. ib. n. 22.*] negandum est enim, Missae valorem et virtutem esse infinitam, quamvis in tali Sacrificio contineatur Christus et offeratur et obsecratur, ut virtute passionis eius dignetur exaudire orationes et preces Ecclesiae. Unde etsi pro omnibus offeratur, non aequaliter tamen omnibus prodesse potest, imo magis iuvantur pro quibus specialiter offertur, ut declaratum fuit *art. cit.*

AD SECUNDUM respondet Magister dupliciter: *primo*, concedendo *consequentiam*, scilicet tantundem valuisse pauperi communia suffragia, quantum profuerunt diviti communia et specialia simul, ut *ex pluribus*, inquit, *et diversis causis unum percipiat emolumentum.* *Secundo*, respondet, negando *consequentiam*; quia illa plura subsidia contulerunt diviti celeriores absolutionem, etsi non pleniores; magis igitur profuerunt illi communia et specialia suffragia simul, quam pauperi tantum communia. Quae responsio est tenenda, ut tactum quoque fuit *supra*, *art. 6.*

QUAESTIO SEPTUAGESIMASECUNDA.

DE ORATIONE RESPECTU SANCTORUM QUI SUNT IN PATRIA, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de oratione respectu sanctorum qui sunt in patria.

Et circa hoc quaeruntur tria.

- I. Utum Sancti orationes nostras cognoscant. — 2. Utum eos interpellare debeamus ad orandum pro nobis. — 3. Utum orationes eorum pro nobis fusae semper exaudiantur; nam utum sancti orent pro nobis, dictum est q. 83. in 2. 2. art. 11. sed Scoti sententiam habes *hac quaest. art. 3.*

ARTICULUS I.

UTRUM SANCTI ORATIONES NOSTRAS COGNOScant.

Doctor, Oxon. 4. d. 45. q. 4. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 72. a. 1.

VIDETUR fieri non posse ut Beati cognoscant orationes nostras. Nam [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 2.*] actus intellectus et voluntatis nostrae latet

quamcumque creaturam: sed oratio, quae mente et corde peragitur, est actus illarum potentiarum; igitur nemini creaturarum poterit esse cognita. *Maiores probatur*, quia praefatae operationes intimae sunt ipsi animae operanti; igitur a nullo queunt attingi et cognosci, nisi sit intimum creaturae illi: tale intimum est solus Deus, qui creaturae penitissime illabitur; ergo ipse solus novit secreta cordium, ac subinde latent quoscumque Beatos.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Intellectus separatus et intellectus coniunctus habent idem obiectum primum, quia eadem potentia est: sed sub obiecto primo intellectus coniuncti non continentur animi nostri occultae operationes; ergo nec sub obiecto intellectus separati; igitur Beati nequeunt attingere orationes nostras.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 2. d. 9. q. 2. n. 2.*] Si orationes nostrae cordisque secreta Beatis Spiritibus essent aperta; igitur frustra interdum eae voce promerentur, quia sine ullis signis sensibilibus iam ad illorum notitiam pervenissent: sed nemo dixerit frustra interdum nos orare ad Deum, seu deprecari vocibus, quae mente iam conciperamus; ergo Sanctis orationes nostrae non sunt notae.

CONTRA. Si Sanctis orationes nostras, quibus vulnera detegimus nostra, et medicinam a Deo eorum meritis imploramus, intelligere et cognoscere non possent, profecto pro nobis non orarent; [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.*] iste fuit error Vigilantii, in quem invectus est B. Hieronymus et penitus confutavit.

RESPONDEO dicendum, Beatos in Patria habere naturalem virtutem et potentiam cognoscendi quaslibet orationes nostras, nedum abstractiva cognitione, verum etiam intuitiva, si reliqua necessaria concurrant, et nisi immoderata distantia obstet. Nam [*Oxon. ib. q. 2. n. 12.*] activo et passivo sufficientibus debite approximatis, potest sequi effectus, et sequitur reipsa, si agens non sit liberum, sed necessario agens: sed in anima separata in specie intelligibili habetur obiectum sibi proportionaliter praesens, et activum sufficiens, et passum sufficiens respectu cognitionis abstractivae. Etenim intellectus agens cum obiecto, sive in se, vel in specie est sufficiens causa intellectionis; intellectus autem possibilis est sufficienter receptivus eiusdem intellectionis, quemadmodum obiectum in actuali existentia praesens una cum intellectu est causa completa cognitionis intuitivae, ad quam profecto habendam non sufficit phantasma vel species, quae perinde repraesentat rem, seu existat, seu non existat. Potest igitur anima separata naturaliter attingere tam abstractivae, quam intuitive quodcumque intelligibile sibi proportionatum, si in debita et convenienti distantia sit ei praesens: atqui quodcumque intelligibile creatum est menti separatae proportionatum; omne enim tale continetur sub obiecto primo intellectus, modo ponatur *in esse*. Si fuerit ergo in proportionata distantia praesens potentiae intellectivae, haec potentia illud vel abstractivae, vel intuitive cognoscet; et consequenter oratio sive vocalis, quam mens pariter corpori unita posset attingere per sensus corporeos, sive mentalis, quae menti separatae est proportionata, potest ab eadem intuitive cognosci; nisi ab extrinseco impediatur, aut immoderata distantia obstet, aut ex speciali Dei providentia non habeant concursus causae primae paratum, si internae, aut mentales orationes dicantur secreta cordium de quibus actum est *1. p. q. 57. art. 4.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. q. 4. n. 2.*] cum intellectus possit cognoscere omnem tam sui quam voluntatis operationem, manifeste sequitur, eadem obiecta posse ab intellectu perfectiori creato depraehendi, nisi aliunde aliquod occurrat impedimentum; ac proinde quandoquidem intellectus separatus sit aequè perfectus, vel perfectior eo, qui corpori unitur, et non determinatur ex aliquo ordine ad non cognoscendas operationes alterius intellectus, vel voluntatis, profecto, stante proportionata distantia, statim attingit eas operationes. — *Cum itaque dicitur*: eae sunt intrinsecae animae operanti; ergo non cognoscuntur, nisi ab eo qui illabitur animae; *respondeo*, intimiorem esse animae suam essentiam, quam operationem, et tamen intellectus separatus potest eius essentiam, vel intelligere, vel intueri; multo magis igitur id quod non est ei adeo intrinsecum. Imo si ratio concluderet, viderentur intellectui separato sensibilia esse magis proportionata, quam intelligibilia, quia illa sunt magis extrinseca, quod est plane falsum, cum magis proportionatum sit intellectui separato essentia rei intelligibilis, si finiti entis sit, quam quodlibet sensibile; ex natura igitur obiectorum nullum esse potest impedimentum, quominus Beati cognoscant orationes nostras, praesertim quum eo fine fundantur, ut illis notae sint, atque per eas sublevantur ad suscipiendum patrociniū nostrum apud divinam Maiestatem.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 3.*] latius patere rationem primi obiecti intellectus, quatenus est talis potentia, quam obiectum primum motivum ipsius pro statu isto. Sub ratione obiecti primo modo considerati continetur quodcumque ens creatum; at non sub obiecto motivo intellectus pro statu isto. Nam nunc intellectus noster movetur a sensibilibus, vel ab his, quae a sensibilibus abstrahuntur propter colligantiam et ordinem ad phantasticam virtutem, qui profecto ordo non est in anima separata, ac proinde longe plura posset attingere et perfecta cognitione pervadere, ac praestare queat dum est corpori alligata.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. 2. d. 9. q. 2. n. 27.*] quemadmodum omnes concedunt, angelos loqui Deo, ipsique nostras offerre orationes, quamvis nihil possent facere illi manifestius, quam antea fuerit, ita quamvis interdum Sancti, animaeque separatae videant orationes nostras mente conceptas, non tamen eae frustra vocibus exprimerentur, sicuti nec frustra oramus voce, quia per eam fit perfecta communicatio omni modo nobis possibili illi, cuius patrociniū imploramus.

ITERUM ARTICULUS I.

UTRUM SANCTI ORATIONES NOSTRAS COGNOSCANŒ.

*Doctor, Oxon. 4. d. 45. q. 4. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 72. a. 1.*

VIDETUR Sanctos minime cognoscere orationes nostras. Nam [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.*] *Isaiae*, 63. scribitur: *Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos*; igitur cognitio Beatorum in Patria non pertingit ad orationes nostras.

2. PRAETEREA. [*Report. ib. n. 1.*] Augustinus, *De cura agenda pro*

mortuis, cap. 13., tractans praecitatum locum Isaiae: *Si tanti Patriarchae*, inquit, *quid erga populum ex his procreatum ageretur, ignoraverunt, quomodo mortui vivorum rebus, atque actibus cognoscendis, adiuvandisque miscentur?* Negat igitur expresse, Sanctos actus nostros cognoscere.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] 3. *Reg.*, cap. 8. ait Salomon ad Dominum: *Tu nosti solus cor omnium filiorum hominum*: sed oratio, quae mente peragitur, est cordis secretum; ergo Deo dumtaxat nostrae orationes sunt notae, atque ita Sanctorum effugient cognitionem.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Si ad notitiam Sanctorum orationes nostrae pervenirent, consequenter cognoscerent miserias quas in praesenti vita sustinemus, angustias quibus affligimur, oppressiones, gravamina, et reliqua mala quae patimur: sed ex hac cognitione Sancti aliqui afficerentur tristitia; nam nollent talia pati ab his quos diligunt; acciderent ergo illa contra voluntatem ipsorum, atque ita tristarentur; igitur praestat dicere, Sanctos orationes viatorum non cognoscere.

CONTRA. *Magister*, 4. d. 45. litt. G. *Si Angeli*, inquit, *a Deo per verbum eius discunt petitiones nostras, et quid de his implendum sit, et quid non: cur non credamus, et animas Sanctorum Dei faciem contemplantium, in eius veritate intelligere preces hominum, et quae implendae sint, vel non?* Nam [*Oxon. 2. d. 2. q. 9. n. 8.*] in futuro saeculo animae iustorum erunt sicut Angeli Dei in Caelo, iuxta promissum Salvatoris, *Matthaei*, 22.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 4.*] Sanctos in Patria cognoscere orationes nostras; nam apprime congruum est, ipsos Beatos iam gloria caelesti potitos, esse Dei coadiutores in procuranda salute electorum, gerendo nempe curam eorum, intercedendo, ac suscipiendo eorum patrociniū apud Deum, ut tandem perducantur ad regnum caeleste. Tale autem munus nequaquam exercere possent, ut oportet, nisi noscerent orationes nostras, praesertim, quae illis offeruntur; nam eae specialiter innituntur meritis ipsorum Sanctorum, veluti mediatorum et adiutorum pro adipiscenda salute, ex meritis Christi. Seu ergo Deus tunc ipsis orationes nostras speciali revelatione innotescere faciat, seu eas in verbo videant, aut alia ratione nobis ignota, sentiendum est Sanctos nostrarum orationum notitiam habere, ut exinde specialiter moveantur ad praebendum ipsorum intercessionibus auxilium viatoribus in via satagentibus, ac eorundem patrociniū implorantibus. — Verumtamen arbitrandum non est, hanc nostrarum orationum notitiam ad Sanctorum beatitudinem pertinere. Nam [*Oxon. ib.*] non consistit beatitudo eorum in visione aliquarum creaturarum in Verbo, neque in casu speciali, neque universaliter; neque ea visio est necessario connexa cum ipsorum beatitudine essentiali, neque ex eo quod anima beata est, necessario accipit a Deo revelationem nostrarum orationum. Etsi enim detur, intellectum beatorum necessario videre quidditates, seu illa obiecta, quorum essentia visa est necessaria ratio videndi, tamen non propterea videt necessario decreta voluntatis divinae aut ordinem providentiae ad extra circa res particulares; non spectant igitur eiusmodi obiecta ad rationem beatitudinis essentialis; ergo multo minus ratio beatitudinis exigit, ut intueantur secreta cordis humani, nostrasque orationes.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo sic: eo tempore, [*Oxon. ib.*

n. 7.] quo id protulit Isaias, Abraham non erat beatus, sed detinebatur in limbo; ideo mirum non est, nescivisse ac ignorasse quid agerent Iudaei ab se descendentes in terra Israëlita. Nam id non poterat attingere notitia naturali intuitiva, quae oppido impeditur per immoderatam distantiam; nec noverat notitia specialis revelationis, quia non habebat visionem beatam in Verbo, quam visionem passim concomitatur talis revelatio. Non est ergo deducenda consequentia ad Beatos, quibus in Verbo ut plurimum revelantur quaecumque ad eos spectant, vel tamquam beatitudinem eorum augmentia, vel certe ut excitentur ad implorandum Dei auxilium pro illis, qui se illorum patrocinio commendant; quamvis talis revelatio non involvatur in ratione formali beatitudinis, ut declaratum est. Haec est mens Augustini, *De cura pro mortuis gerenda*, cap. 13. et seqq.

Verum B. Hieronymus aliter exponit praecitatum locum Isaiae. Vult [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib. n. 4.*] enim Abrahamum, et Iacobum nescivisse Israëlitas, quia a Deo per peccata recesserant, ideoque non habuisse scientiam approbationis. Verba ipsius sunt haec: *Nescit nos Abraham, et ignorat Israël, quia te offendimus, nec cognoscunt filios, quos a Deo suo intelligunt non amari*. Non videtur ergo absolute negasse scientiam in Sanctis illis respectu eorum, quae gerebantur ab gente Iudaeorum, sed nonnisi scientiam illam qua illorum opera approbarent, quia revera mala erant.

AD SECUNDUM ex Augustino, [*Report. ib.*] mens ipsius declarata est in *priori responsione*. Vult enim Patriarchas in Limbo existentes latuisse facta vivorum. At nos loquimur de Sanctis existentibus in patria. Caeterum [*Oxon. 4. d. 45. q. 2. n. 12. seqq.*] Sancti illi cum tunc beati non fuerint, nec viribus propriis potuerint attingere ea quae gerebantur in terra nisi ex relatione aliorum, qui ad illos descendebant, mirum non est, Abraham et Israël nescisse quae fiebant per filios eorum in Palestina.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] Angelos et animas separatas habere potentiam attingendi secreta cordium, nisi impediuntur ex immoderata distantia, vel ex eo quod Deus non vult concurrere ad talium obiectorum cognitionem. — *Cum ergo dicitur*: solus Deus novit abscondita cordium; *respondeo*, verissime ita esse, quia solus Deus ex propria perfectione sic attingit et penetrat cuncta, ut impossibile sit aliquid ipsum latere. Beati autem non pervadunt secreta cordium, adeo ut nequeant impediri; imo passim impediuntur, vel ex immoderata distantia, vel ob alias causas, tametsi in ipsis potentia sit remota, qua valerent cuncta illa intelligere. — *Rursum*, Deus novit cordium secreta, ut iudex universalis omnium talium occultorum, eo pacto quo nec Angeli boni, nec mali, nec animae separatae noverunt. Sed [*Oxon. ib. n. 4.*] quantum attinet ad orationes viatorum, eas illis notas esse ex Dei revelatione, aut alia via, sentiendum est; quia cum Ecclesiae militantis curam gerant, atque agant apud Deum causam electorum, huic fini congruit eos nosse orationes nostras, et eas praesertim, quibus illos invocamus, ut dignentur pro nobis intercedere apud Deum.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 6.*] Beatos velle quaecumque Deus vult, et fieri sinit; et quamvis ea dura et adversa sint, non sunt tamen ipsis obiectum nolitum, sed volutum. Nollent nihilominus ea accidere, si id per divinum beneplacitum liceret. Nec propterea

est ulla tristitia in ipsis, quia eorum voluntas non est capax tristitiae propter delectationem perfectam, excludentem subinde nedum oppositum, sed quamlibet quoque contingentem tristitiam.

ARTICULUS II.

UTRUM DEBEAMUS SANCTOS INTERPELLARE AD ORANDUM PRO NOBIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 45. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 72. a. 2.

VIDETUR nos non debere Sanctos interpellare, ut orent pro nobis. Nam [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 7.*] nullis aliorum intercedentibus meritis aut precibus, Deus ex sua infinita misericordia misit Filium suum in mundum, ut per mortem et passionem suam satisfaceret pro genere humano, quod Trinitati evaserat inimicum ob culpam Adae; adeo ut magis fuerit Deo accepta Christi oblatio facta in Cruce, quam displicuerint omnia hominum peccata; igitur huius tantum nunc orationes audit, ac subinde Christus solummodo est interpellandus, ut oret pro nobis, et non reliqui Sancti. *Probatio consequentiae*; nam Deus constituit Christum mediatorem inter ipsum et genus humanum, et non alios Sanctos, qui adepti sunt felicitatem aeternam per dispensationem ipsius Mediatoris; ergo, ut solius Mediatoris fuit reconciliare genus humanum Trinitati, ac reducere hominem ad Deum, ita ipsius et non alterius erit pro eodem genere humano in via laborante orare ac intercedere, ut salvum in Patriam reducatur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 19. n. 6. — d. 7. q. 3. n. 2. — 1. d. 46. n. 2.*] Deus independenter ab intercessionibus Sanctorum praedestinavit omnes electos; ergo pariter largitur gloriam illis, nulla habita ratione precum Sanctorum. *Probatio consequentiae*; nam si cum dependentia ad voluntatem et merita Sanctorum voluisset gloriam illis dare, haud efficax primum eius propositum et voluntas extitisset: atqui Dei voluntas beneplaciti adeo est efficax, ut impossibile sit non adimpleri; ergo non oportet, ut interveniant Sanctorum orationes, ut gloriam consequamur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 11.*] Si mediantibus Sanctorum precibus aliquid impetraremus a Deo, profecto maiora et potiora beneficia efficacioribus et sublimiorum Sanctorum orationibus obtinerentur ab hominibus: sed omnium donorum Dei excellentissimum fuit incarnatio Filii sui, et illud nullis Sanctorum precibus, ne Beatissimae quidem Virginis Mariae impetratum fuit, nec potuit impetrari; ergo nec aliquod donum supernaturale inferioris ordinis confertur nobis ad preces Sanctorum; ac subinde illi non sunt ad eum finem interpellandi.

4. PRAETEREA. [*Report. 3. d. 17. q. 2. n. 7.*] Christo competit orare, et de facto, dum esset in vita mortali frequenter ad Patrem oravisse legitur in Evangelio: sed Christum non interpellat Ecclesia, ut oret pro nobis, sed magis, ut nostri misereatur ut Deus; ergo multo minus reliqui Sancti interpellandi videntur, ut aliquid pro nobis eorum intercessionibus obtineant a Deo.

5. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 6.*] Si Sancti forent interpellandi, ut nostri patrociniū suscipere velint apud Deum; aut ergo

vident Deum velle largiri quod petunt, aut vident ipsum nolle, aut certe non velle. Si vident Deum velle; igitur frustra orant, quia eiusmodi orationibus omissis, adhuc eveniret quod Deus vult aliquando fieri. Si nolle; ergo non orabunt contra divinum beneplacitum. Si denique vident non velle; igitur sciunt, quod illud non eveniet, atque ita frustra orarent. Non videntur ergo Sancti interpellandi ad orandum pro nobis.

CONTRA. [Oxon. 3. d. 40. n. 7.] Ecclesiae Catholicae praxis est invocare et implorare auxilium Sanctorum et intercessionem apud Deum. Ecclesia autem Catholica dirigitur Spiritu veritatis. Ideo [Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.] recte Hieronymus explodit et confutat mendacia Vigilantii, qui ausus est negare intercessionem et orationes Sanctorum in patria; unde Sanctus vir, acriter haereticum lacescens, inter alia haec habet: *Si Apostoli et Martyres adhuc in corpore constituti possunt orare pro caeteris quando pro se debent esse solliciti, quanto magis post coronas, victorias et triumphos? Unus homo Moyses sexcentis millibus armatorum impetrat a Deo veniam: et Stephanus imitator Domini sui pro persecutoribus veniam deprecatur: et postquam cum Christo esse coeperint, minus valebunt? Et complura eiusmodi in citato libello videnda.*

RESPONDEO dicendum, debere nos Sanctos interpellare, ut orent pro nobis. Etenim [Oxon. ib. n. 4.] sancti, ex dictis *art. praec.*, sunt Dei coadiutores in procuranda salute electorum. Voluntate [Oxon. ib. n. 5.] ergo generali et habituali volunt atque desiderant omnes electos salvari; ac subinde orant pro illis. Nomine autem orationis non aliud intelligimus, nisi *desiderium oblatum Deo ea intentione, ut ab ipso obtineatur id quod desideratur.* Ultra autem hoc generale desiderium, quum a Deo revelatur ipsis, vel alia ratione intelligunt, nos in mortali vita satagentes ferventi desiderio eorum patrocinium ac intercessionem implorare, hunc, aut illum, aut omnes, vel aliquos ex eis invocando, actu, et cum effectu pro nobis qui interpellantur orare, sentiendum est. Rationabile est enim tunc qui aeterna felicitate potiuntur ab iis, qui mortalitate gravantur, et tentationibus urgentur, velle merita ipsorum valere ad salutem illi, qui Deum specialiter invocant, quatenus dignetur sibi per illa merita subvenire, et necessaria ad salutis consecutionem suppeditare. Neque eiusmodi intercessio et oratio pro viatoribus est impossibilis cum statu felicitatis aeternae, quem Sancti sunt consecuti. Quia recte intelligitur aliquis perfectionem summam adeptus, velle ut per sua merita, quibus mediantibus ad eum statum perfectionis pervenit, alium pariter eius precibus attingere, in tantum ut eius merita non sibi tantum prosint, sed etiam alios iuvent de beneficio Dei acceptantis. Et ita etiam evenire in humanis cernimus. Nam in Curiis Regum qui Principi intimi sunt, ac familiaritate coniunctissimi, pro aliis orant atque intercedunt, ut in Curia pariter gradus obtineant. Per tales itaque preces intercessores altiorem sane gradum non adipiscuntur, nec gratiores Regi evadunt, sed in causa sunt, ut alii in Regis amicitiam admittantur, ac beneficiorum eius fiant participes.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 11.] Deum praecise intuitu meritorum Christi conferre gratiam electis, quia Christus tantum est causa meritoria de condigno omnis gratiae; de illius enim plenitudine omnes accipiunt; sed non propterea nulla est alia causa de congruo, imo multae tales esse queunt et sunt, et praesertim inter-

cessionones Sanctorum. Imo ipsi recipientes gratiam, si adulti sint, nisi se disponant de congruo, illam non consequuntur. Multo magis igitur Sanctorum nobis proderunt intercessionones. Nam quemadmodum sine omni macula sunt et peccato, ita nequeunt non esse Regi saeculorum acceptissimi, et digni ut exaudiantur ipsorum preces et postulata.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 6. 8.*] quamvis Deus independenter a meritis, tam propriis, quam alienis statuisset dare gloriam electis ordine intentionis, eam nihilominus non elargitur in ordine executionis, nisi per certa media et merita, vel Christi, ut parvulis, vel ipsorum electorum, si adulti sint. Porro inter ea media iure computandae sunt quoque intercessionones Sanctorum, quorum precibus errantes frequenter reducuntur ad viam salutis, per quam perveniunt ad aeternam felicitatem.

AD TERTIUM dico, [*Report. 4. d. 6. q. 8. n. 5.*] *assumptum* esse falsum, quia Deus distribuit gratias gratis datas, prout sibi placuerit, ut ait Apostolus, 1. *Corinth.*, cap. 12. Non est ergo arbitrandum ea impartiri pro ratione et mensura meritorum. Siquidem in Ecclesia militante interdum Deus vult plura et maiora miracula facere intercessionone unius, quae non dignatur exhibere intuitu alterius, fortasse altioris sanctitatis in conspectu eius. Ita igitur existimandum est geri in Ecclesia triumphante, ut non ampliora beneficia impetrentur regulariter intercessionone illius, qui pluribus meritorum muneribus a Domino est cumulatus; sed prout Rex gloriae vult suam liberalitatem erga mortales ostendere hac aut alia ratione. Quemadmodum [*Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 20.*] illuminationes non fiunt secundum ordinem naturarum, sed potius pro libito divinae maiestatis; unde interdum, qui sunt perfectionis naturae illuminantur et instruuntur ab iis, qui non adeo excellunt in naturae perfectione. Caeterum [*Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 11.*] Verbi incarnatio non est adducenda in exemplum, quia in universis operibus Dei non fuit aliquod opus mere gratiae, nisi sola incarnatio Filii sui. Reliqua autem Dei dona et beneficia, quia non sunt mere gratiae, recte obtineri et impetrari possunt Sanctorum meritis et intercessionibus, et praesertim Beatissimae Virginis Mariae, quae [*Oxon. 3. d. 9. n. 12.*] sola prae aliis omnibus sanctis, et ob ipsius excellentiam, et propter ea, quae per ipsam generi sunt collata humano, hyperduliae cultu est proseguenda et adoranda.

AD QUARTUM dicendum, [*Oxon. ib.*] sicuti B. Virgo non adoratur latria (*ex dictis q. 25. art. 5*) licet eo cultu veneretur Crux, ex eo quod tetigerit Corpus Christi; quia videretur talis cultus latriae terminari ad personam B. Virginis, quae hyperdulia solummodo est colenda, tamquam prae omnibus creaturis gratiarum et donorum muneribus excellentissime ditata; ita etsi Christo secundum humanitatem conveniat orare, nihilominus Ecclesia non consuevit, nec ipsum deprecatur, ut oret pro nobis, sed dumtaxat ut nostri misereatur; ne [*Oxon. 3. d. 4. q. 1. n. 2.*] videretur distinguere vel ponere in Christo ultra divinum, suppositum quoque humanum, quod impiissimus dicebat Nestorius. Caeterum [*Oxon. 2. d. 43. q. 1. n. 2.*] universim fere in orationibus suis Ecclesia consuevit semper interponere et orare Deum per Mediatorem, qui est Unigenitus Patris factus homo.

AD ULTIMUM respondeo sic: [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 6.*] ex eo quod

Deus revelat alicui Sanctorum, Ioannem nunc petere aliquid per merita ipsius, non oportet ut pariter revelet illi orantem esse exaudiendum, aut non in illa petitione; ac propterea non frustra tunc Sanctus intercedit pro illo qui ipsum invocatur. Nam Deus quamquam velit exaudire petitionem deprecantis aliqueum vel aliquos Sanctorum, vult pariter ut beneficia obtineantur a viatoribus per certa media, inter quae est oratio Sanctorum quorum patrocinium precibus imploratur. Quod si fortasse Deus revelet Sancto qui invocatur, se nolle exaudire orationem viatoris ipsius patrocinium implorantis, profecto tunc Sanctus non erit mediator orando, quia Beati non cupiunt fieri aliquid contra voluntatem Dei. Si vero non reveletur ipsi Deum velle, nec nolle, tum Beatus orat expectans, ut ostendatur sibi determinate voluntas divina, utrum scilicet sibi pro viatore deprecanda sit divina maiestas, aut non, vel saltem determinatus effectus exauditionis, respectu implorantis ipsius Sancti et patrocinium et auxilium.

ARTICULUS III.

UTRUM ORATIONES SANCTORUM PRO NOBIS AD DEUM FUSAE
SEMPER EXAUDIANTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 45. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 72. art. 3.

VIDENTUR orationes Sanctorum pro nobis ad Deum fusae non semper exaudiri. Etenim [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.*] nemo in oratione sua a Deo exauditur, nisi id promeruisse supponatur: sed Sancti in Patria cum iam excesserint statum merendi nequeunt alia atque alia adipisci merita; ergo eorum orationes pro nobis ad Deum fusae universim non exaudiuntur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5. seqq.*] Si Sancti orantes pro nobis semper exaudirentur, profecto quoniam orant pro Ecclesia militante omnibusque viatoribus, omnes prorsus salvarentur: sed falsum est omnes viatores salvari; ergo Sanctorum preces non semper a Deo exaudiuntur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 5. q. 1. n. 3*] Christi oratio, qua oravit pro omnibus fidelibus, non fuit exaudita; ergo multo minus sentiendum est exaudiri preces aliorum Sanctorum, pro nobis fusas. *Assumptum declaratur*; nam Salvatoris oratio ad Patrem haec fuit, *Ut sint unum* (qui in ipsum credituri erant) *sicut et nos*: est autem manifestum non omnes Christianos esse unum per charitatem; igitur haec oratio non obtinuit suum effectum. *Probatur nunc consequentia*; quia si oratio Christi, qui habuit merita pene infinita et summam gratiam, non extitit efficax respectu eorum pro quibus facta est, multo minoris efficaciae debent esse orationes caeterorum Sanctorum.

4. PRAETEREA. [*Miscell. q. 4. n. 14.*] Si Sanctorum orationes fusae ad Deum pro viatoribus suum sortirentur effectum et revera quod petitur a Deo per ipsos impetraretur, profecto in Ecclesia superfluerent Indulgentiae caeteraque suffragia: hoc autem est plane falsum; quia Ecclesia dirigitur Spiritu veritatis; ergo Sanctorum orationes non exaudiuntur a Deo. *Probatio assumpti*; nam [*Miscell. ib. n. 18.*] indulgentiae dispensantur a Praelatis Ecclesiae, eo quod Sancti id eorum piis ope-

ribus promeruerunt; igitur si eorum preces pro viatoribus exaudirentur, eorundem merita eos invocantes iuvarent; igitur satis esset Sanctorum patrocinium implorare, et superfluum plane videretur indulgentias impertiri aut satagere pro earundem acquisitione.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 45. n. 5. seqq.] Adepti felicitatem aeternam ita uniuntur Deo per charitatem consummatam, ut nihil omnino velle queant, quod non sit conforme beneplacito divino: sed quod voluntas Dei beneplaciti fieri mandat, sine ulla controversia evenit; ergo cum id velint Sancti orantes quod divina voluntas, semper in ipsorum precibus exaudiuntur.

RESPONDEO, [*Oxon.* ib. q. 4. n. 5.] dupliciter posse intelligi Sanctos pro nobis orare, scilicet oratione habituali, et actuali. Porro utraque *est desiderium oblatum Deo ea intentione, ut ab ipso obtineatur quod petitur*. Loquendo igitur de habituali oratione Sanctorum, dicendum est, ipsos non semper ita orantes exaudiri. Etenim oratio illa habitualis perpetua est et generalis pro omnibus viatoribus vel pro Ecclesia militante. Habitu [*Oxon.* 3. d. 28. n. 2. — d. 30. n. 4.] enim charitatis, quo diligunt summum bonum propter se, inclinantur etiam ad diligendum proximos [*Report.* 4. d. 45. q. 4. n. 3.] et membra corporis Christi: constat autem non omnia haec membra, pro quibus Sancti habitualiter et perpetuo orant, adipisci salutem aeternam; ergo cum Sancti velint vel cupiant omnes salvari, et non omnes salventur, haec ipsorum oratio non semper exauditur.

Sed quantum ad actualement orationem attinet, dicendum, Deum semper exaudire Sanctos hac oratione pro nobis deprecantes. Etenim [*Report.* ib.] (ut tactum est in argumento *ad oppositum*) Beati cum precantur divinam maiestatem, ut aliquem, qui illos implorat, salvare dignetur, id profecto non faciunt, nisi sciant, Deum velle ipsas preces fundere pro illis, qui eorum auxilium implorant, vel saltem non pergunt adniti et exorare precibus, nisi accipiant revelationem de exauditione; si igitur Deus vult salvare quem Sancti commendant, illorum oratio exauditur: si effectus exauditionis sequuturus non est, desistunt interpellare divinam clementiam, et non orant; ergo oratio Sanctorum actualis, pro iis qui illorum implorant auxilium, semper suum consequitur effectum; quia eum effectum plane adeptura est; vel si futurus non est, aut certe non aggre-diuntur, aut certe deprecare Deum desistunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo sic: [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 8.] oratio in nobis duplicem habet effectum: unum eo quod meritoria sit ipsi oranti; imo opus valde meritorium: alium quia ex hoc quod specialiter dirigitur pro alio, meritoria est illi, pro quo offertur. Beati igitur in patria nequeunt habere orationem, quae sit ipsis meritoria; sed tamen meruerunt, dum erant in via, ut eorum orationes in patria nobis prodessent. Neque videri debet inconveniens, aliquem, qui pro se mereri non potest, habere eum effectum pro alio; id enim locum habet in humanis; unde in Curiis Regum aliqui Principi plurimum grati acceptique impetrant pro aliis etiam ea quae vellet Rex alias dare; sed quia statim non merentur exaudiri, amicorum intercessionibus fit, ut exemplo det quod tam cito non esset daturus. Quamvis interim intercessores illi nullum ulteriorem amicitiae gradum apud Regem mereantur.

AD SECUNDUM patet responsio ex dictis *in solutione*. Nam [*Oxon.* ib.]

n. 5. — *Report. ib.*] Sancti habituali tantum oratione perpetuo orant pro Ecclesia militante; at in ea non semper exaudiuntur; bene tamen eorumdem oratio actualis frustra non emittitur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 3. d. 19. n. 6.] Christi orationem efficacem fuisse semper exauditam, ea autem oratione oravit pro solis electis, pro quibus et suam passionem efficaciter obtulit, atque efficaciter quoque fuit a Trinitate acceptata. Pro aliis autem quos sciebat non esse praedestinos, nec bene usuros donis ipsis a Deo collatis ad salutem, efficaciter non oravit; ideoque mirum non est a salute excidere. Oratio itaque habitualis Sanctorum similis videtur esse orationis Christi, quam pro omnibus omnino fidelibus fudit; oratio vero actualis correspondere oblationi Christi efficaci, quam exhibuit, ut dictum est, pro solis electis. Quemadmodum ergo oratio habitualis Sanctorum non suum semper sortitur effectum, ita actualis nequit non exaudiri, ut non potest non esse, quod divina voluntas fieri decrevit et mandat repraesentari.

AD QUARTUM dico, licet Sanctorum orationes factae pro iis, qui illorum implorant auxilium, semper suum sortiantur effectum; nihilominus Indulgentiae in Ecclesia apprime sunt necessariae, quatenus per earum distributionem remittitur poena temporalis, quae peccatis debetur, atque ita satisfit iustitiae divinae poenam et condignam satisfactionem exigenti ab iis, qui ei per transgressionem legis iniuriam intulerunt. Porro esto ex Christi potissimum meritis, caeterorumque Sanctorum ea bona in fideles, facientes praescripta opera a Praelatis, redumdent, non sunt tamen illi amplius in statu satisfaciendi, ut nec merendi; sed tantum satisfactiones, quae illis superfuerunt, membris indigentibus attribuantur; orare igitur Sancti pro viatoribus possunt, satisfacere non possunt, licet derivari queant eorumdem satisfactiones in viatores per dispensatores mysteriorum Dei. Non itaque superfluum Indulgentiae in Ecclesia, sed potius sunt necessariae, ut quod uni membrorum corporis mystici bonum spirituale superfluit, virtute dirigentis derivetur in aliud, quod illius indiget.

Posset etiam [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 8.] dici, non superfuturas Indulgentias in Ecclesia, etiam supposita exauditione omnium orationum Sanctorum; quia eiusmodi orationes sunt quaedam media de congruo, quatenus citra illas iam adimpleretur beneplacitum voluntatis divinae, quae tamen dignatur admittere Sanctorum preces ad dandam felicitatem aeternam electis; sed Indulgentiis correspondet bonum spirituale de condigno, quia per talem applicationem meritorum et satisfactionum iuste absolvuntur a poena debita peccatis ii qui praescriptum opus in charitate exequuntur.

QUAESTIO SEPTUAGESIMATERTIA.

DE SIGNIS QUAE IUDICIUM PRAECEDENT,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de signis quae iudicium praecedent.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum adventum Domini ad iudicium aliqua signa praecedent. - 2. Utrum secundum rei veritatem sol' et luna obscurari tunc debeant. - 3. Utrum virtutes caelorum Domino veniente movebuntur.

ARTICULUS I.

UTRUM ALIQUA SIGNA PRAECEDENT ADVENTUM DOMINI
AD IUDICIUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 73. art. 1.

VIDENTUR nulla signa esse praecessura adventum Domini ad iudicium. Etenim Christi priorem adventum ad homines nulla signa praecessisse leguntur; ergo nec congruit signa praecurrere posteriorem eiusdem adventum ad iudicium. *Probatio consequentiae*: siquidem prior Salvatoris adventus, quia venerat salvandis omnibus, in forma humilli apparere dignatus est, *habitu inventus ut homo. Philip.*, 2. Ergo tunc magis decuisset signis perspicuis ostendi, ut omnes crederent in illum. In novissimo autem die veniet ut iudex redditurus unicuique iuxta opera sua; ergo cum non sit amplius tempus merita acquirendi, superflue videntur signa universalis iudicii praecurrere, ad ostendendum iudicis adventum.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 12.*] Iuxta Apostolum 1. *ad Thessal.*, cap. 5. *Dies autem Domini sicut fur, ita in nocte veniet*: fur autem intempesta nocte accedens praedaturus non praemittit signa adventus sui, alioquin cavebunt sibi homines, ne eis damnum inferatur; igitur nulla signa sunt praecessura iudicium universale.

CONTRA. Lucae 21. *Erunť signa in sole, luna et stellis*: signa igitur praecedent adventum Domini ad iudicium.

RESPONDEO dicendum, revera signa complura praecedere debere supremum Christi adventum; [*Oxon. ib. n. 1.*] ea autem esse quae enarrantur in Evangelio *Matthaei*, 24. *Marci*, 13. *Lucae*, 21. et alibi tam in novo, quam in veteri Testamento, de quibus Augustinus, *Epistola* 80. quae est ad Hesychium, longo sermone pertractat, nihil indiscussum relinquens et sentire videtur: *Quae sacrae litterae indigitant non esse adeo certa signa adventus Christi ad iudicandum vivos et mortuos, eo quod commodè aliter intelligi queant. Nam pleraque signa extiterunt excidii Hierosolymorum et Regni Israëlitici; alia accipi possunt de adventu Christi in Ecclesiam suam, quia et alia praecessisse constat, numquam enim a condito orbe cessarunt gentes et regna inter se belligerare. Signa etiam in sole, luna et stellis frequentia fuere; unde dicit: signa vero*

de coelo et terra, numquid maiora nos vidimus, quam qui fuerunt ante nos? Nonne si gentium legatur historia, tanta mira reperiuntur extitisse de caelo, terraque, ut aliqua etiam non credantur? Et infra concludens, scribit: *Haec quippe in Ecclesia melius existimo intelligi, ne Dominus Iesus, appropinquante secundo adventu suo, ea pro magno praedixisse videatur quae huic mundo et ante primum eius adventum consueverant evenire, et irrideantur ab eis, qui haec, quae velut novissima et omnium maxima horrescimus, plura in historia gentium, et multo maiora legerunt* (1). Haec ille.

Verumtamen Hieronymus, super 24. Matthaei, putat verius dici signa ab Evangelistis commemorata praecessura esse ultimum Christi adventum, et praesertim illud de praedicatione Evangelii per totum mundum, scribens: *signum Domini adventus est evangelium in toto orbe praedicari, ut nullus sit excusabilis*. Et subinde ad hunc intellectum caetera declarans posse quidem aliter exponi, sed melius ac congruentius accipi, si de mundi consummatione intelligantur fassus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicimus, priorem Salvatoris adventum fuisse a Prophetis distinctissime designatum. Unde Scripturarum intellectui incumbentes ex illis potuerunt non obscure colligere tempus ac temporis circumstantias adventus eius, *Non auferetur*, inquit Patriarcha Iacob, Gen., 49., *Sceptrum de Iuda, et dux de foemore eius, donec veniat qui mittendus est*. Videntes ergo legis Doctores defecisse sceptrum in semine Iacobi super Israëlitae per intrusionem Herodis Ascalonitae, nec superesse ducem de semine Iudae, poterant certo didicisse et nosse instare tempus adventus eius qui mittendus erat; quemadmodum et iidem legis periti docuerunt Herodem de loco ubi nasciturus erat Dominus. Porro quam apposite signa aliqua praecurrere debere secundum eiusdem adventum, docet Hieronymus supra allegatus, ut *nullus inquit, sit excusabilis*. Ex eo enim iustior apparebit omnibus sententia iudicis, aeternis suppliciis impios dignos pronunciantis, et reipsa subiicientis, qui et legi rectissimae sese submittere recusarunt, et insuper per tot signa imminere promeritas poenas denunciantis, contemnere maluerunt.

AD SECUNDUM dicimus, [Oxon. 4. d. 47. q. 2.—4. d. 43. q. 5. n. 12.] Apostoli sententiam non esse prout sonat intelligendam. Nam etsi Dominus posset se singulis manifestare, quamvis de media nocte adveniret attamen ad confusionem reproborum probabilius videtur esse venturus irradiante lumine solis, ut ita perspicue sint reprobi tum ad invicem, tum electis manifesti. Quo in supposito locus iudicii non erit tenebris obsitus, uti tenebrae sequuntur mediae noctis silentium. Caeterum qualiscumque sit futurus resurrectionis aut congregationis eorum qui surrexerunt locus, non exinde illata consequentia recte infertur; nam adhuc convenientissime signa imminantis iudicii praemittentur, quo his perterriti homines, saltem modico quod superest tempore ad salutem uti velint. Quibus praeiuntibus eadem incertitudine tenebuntur mortales de illa die, aut hora, quod proprie *in media nocte* Apostolus significare voluisse videtur.

(1) Aug. 20. De Civit., cap. ult. In illo, inquit, Iudicio, vel circa illud has res didicimus esse venturas: Heliam Thesbitem, fidem Iudaeorum et Antichristum persecuturum, Christum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum, malorumque diramationem, mundi conflagrationem, eiusdemque renovationem. Quae omnia quidem ventura esse credendum est. Existimo eo, quo a me commemorata sunt ordine esse ventura.

ARTICULUS II.

UTRUM CIRCA IUDICIUM SECUNDUM VERITATEM
SOL ET LUNA OBSCURABUNTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 73. a. 2.

VIDENTUR circa iudicium sol et luna obscuratum iri. Nam. [Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 7.] eatenus inditum est eis, caeterisque stellis lumen et diversimode in haec inferiora influendi potestas, ut mediante diversitate influxuum diversitas entium materialium generaretur et conservaretur: sed circa iudicium cessabit generatio et corruptio entium inferiorum; unde etiam desinent corpora caelestia circum terram deferri, sublato fine delationis eorum; ergo pariter et lucere desistent, eo quod nulli usui esse queat lumen ipsorum.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 6.] *Isaiae*, 60. scribitur de statu corporum caelestium circa iudicium: *Non erit ibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunae illuminabit te*; igitur in iudicio caelestia corpora sol et luna desinent lucere, ac proinde obtenebrabuntur. Quod et innuere videtur B. Petrus, *Epist.*, 2. c. 3. *Caeli*, inquit, *ardentes solventur*. Cum autem sint incorruptibiles, eorum dissolutio erit quoad influentias in inferiora, ac proinde etiam quoad lumen, per quod potissimum agere videntur.

CONTRA. *Magister*, 4. d. 48. cap. *Veniente*. Cum autem, inquit, *factum fuerit caelum novum, et terra nova, tunc erit lux lunae, sicut lux solis, testante Isaia*, 30. *et erit lux solis septimpliciter, sicut lux septem dierum*. Nedum igitur diminutionem non patientur innati luminis sol et luna, sed etiam multum augebitur.

RESPONDEO, revera circa iudicium futura esse signa in sole, luna, et stellis, iuxta praedictionem Salvatoris ab Evangelistis citatis commendatam; verum per ea signa haud imminuendum esse de substantiali lumine luminarium caelestium. *Declaratio*: etenim [Report. 4. d. 48. q. 2. n. 18.] quemadmodum in morte Christi extra naturae ordinem caeli luminaria deliquium passa leguntur, Deo lunam transferente, sic ut soli opponeretur, ac mortalibus lumen diurnum subduceretur (1), ita cum iudicii dies ab Ioële, cap. 2. appelletur *Dies Domini magnus et horribilis*, nempe propter magna et horribilia quae tunc fient, verisimile est, astra caeli et luminaria, ob diversas eorum incidentias divina virtute evenientes, quo magis diem Domini magnum horrescant mortales, atque ita ex corde propria peccata doleant, apparitura lumine imminuta, tenebris obsita, ac sanguineo colore rutila, ut testatur Ioël *loco cit.* Verumtamen [Oxon. 2. d. 13. n. 2.] semper eadem mansura quoad formas ipsorum substantiales, ac consequentes proprietates, ex eo constat, quia sicut formas substantiales generabilium et corruptibilium consequuntur qualitates

(1) Alens. 3. p. q. 25. m. 1. art. 1. *Obscuratio*, inquit, *potest intelligi vel immutatio, sicut fuit in morte Christi, ita et in consummatione mundi, et exaltatione Christi: vel absconsio, sicut minor lux sub maiori: et ita adveniente maxima luminositate corporis Christi obscurabuntur per absconsionem sol, et luna, et stellae caeli, ut dicit Hieronymus, super Isaiaem, 60. Caeterum peracto iudicii die, fiet quod idem Propheta dicit cap. 30. et erit lux lunae sicut lux solis, etc.*

activae, ita et consonum rationi est, formae substantiali corporis caelestis inesse ac consequi aliquam formam activam: non est autem alia qualitas consequens formam substantialem corporis caelestis, quam lux; manente igitur eadem forma substantiali corporum caelestium, maneant oportet et eadem eiusdem qualitates, quarum praecipua est lumen. Et haec videtur mens *Damasceni*, lib. 2. cap. 7. *In principio*, inquit, *hoc est die primo Deus lucem, quae visibilium omnium creaturarum decus atque ornamentum est, procreavit.* Ac deinde cum dixisset, lucem eam primigeneam luminaribus inditam ac distributam esse, subdit: *Luminare etenim non lux ipsa, sed lucis est conceptaculum.* Quamdiu ergo manent ea conceptacula lucis, manet et ipsa lux primigenea, sicuti ab initio fuit in illis a Deo distributa atque indita.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 7. — *Report.* ib. n. 12.] utique peracto iudicio, ac rerum omnium sequuta innovatione, cessaturum motum caelestium corporum, ob allatam rationem, quia cum deferantur ob generationes in inferioribus peragendas, hoc fine sublato, nullus est proventus, aut utilitas motus illorum. Sed negandum, debere pariter luce, qua fulgent, destitui. Etsi enim per lucem, quasi per vehiculum, effundant influxus in inferiora, vel etiam ipsa luce, ut activa potestate agant, attamen id est sequela ad formam illam, ac proinde, esto nihil supersit agendum, quoniam mansura sunt ipsa corpora caelestia, stabit et lux illis a Deo indita a principio.

AD SECUNDUM respondet [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 6.] Hieronymus, lib. 17. *super Isaiam*, non velle Prophetam solem et lunam tunc non lucere, sed significare, his qui tunc erunt in aeterna beatitudine nullum lucis usum praebere: *Solis ac Lunae*, inquit, *nobis cessabit officium, et erit ipse Dominus lumen suis in perpetuum.* Ad auctoritatem Petri dicimus, ipsum loqui de ultima mundi purificatione facienda per ignem. Is [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 4.] ergo ignis non ascendet ad conflagranda corpora caelestia, sed emundabit elementa et aërem, quem designare videtur Scriptura nomine *caeli*. Aër enim indiget purificari per ignem; nam contraxit impuritatem de fumo sacrificiorum idolis oblatorum, et infectionem ex peccatis hominum.

ARTICULUS III.

UTRUM VIRTUTES CAELORUM DOMINO VENIENTE COMMOVEBUNTUR.

Magister Alensis, 3. p. q. 25. m. 1. art. 2. — *S. Thom.*, in *Addit.*
ad 3. p. q. art. 73.

VIDENTUR virtutes caelorum ad Domini adventum timore concutendas esse. Etenim nomine virtutum intelligere nos debere Angelos, ex Psal. 102. est evidens; nam scribitur: *Benedicite Domino, omnes virtutes eius, ministri eius, qui facitis voluntatem eius*; et sequitur per expositionem: *Benedicite Domino, omnes Angeli*; igitur per Virtutes Angeli sunt intelligendi: atqui Angeli pavebunt adveniente Christo ad iudicandum; unde Beda et Remigius, *quid mirum*, inquit, *tremere homines, cum aspectu iudicis tremant Angelicae potestates.*

2. PRAETEREA. *Iob.*, 26. legitur : *Columnae caeli contremiscunt, et pavent ad nutum eius.* Et Gregorius, super eum textum : *Quid ergo facient tabulae, quando tremunt columnae? Quid virgula deserti quatitur, quando cedrus paradisi concutitur?* Exploratum est autem, per *columnae caeli* Angelos esse intelligendos; igitur hi Domino veniente commovebuntur.

CONTRA. Angeli sunt perfecte beati: sed beatitudo excludit omnem miseriam et mutabilitatem; ergo nequeunt vere dici in iudicio finali timore ullo affici vel moveri.

RESPONDEO dicendum, dupliciter nos intelligere posse sanctos Angelos in adventu Christi moveri. Et *primo* quidem recte dicuntur commoveri affectu ex contemplatione maiestatis Christi. Eo enim in sua gloria, et maiestate viso, in propriam resiliunt parvitatem, infinitam excellentiam illius considerantes. Hic autem affectus est reverentiae, sive timoris. *Secundo*, moveri dicendi sunt etiam quoad effectum, exequendo ministerium consummationis mundi, et innovationis et humanae resurrectionis. Resurrectio enim peragenda est ministerio Angelorum, et ideo in tempore fiet, secundum quod scriptum est Matthaei 24: *Mittet Filius hominis Angelos suos cum tuba et voce magna: et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis caelorum, usque ad terminos eorum.* Et propter operum adeo mirabilium excellentiam, virtutes in iudicio dicuntur, qui ante iudicium Angeli appellantur, *quia in ministerium missi, propter eos qui haereditatem capiunt salutis.* *Hebrae.* I.

AD ARGUMENTA patet responsio ex dictis in solutione.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUARTA.

DE IGNE ULTIMAE CONFLAGRATIONIS, IN NOVEN ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de igne ultimae conflagrationis mundi.

Circa quod quaeruntur novem.

1. Utrum aliqua mundi purgatio sit futura. - 2. Utrum sit futura per ignem. - 3. Utrum ille ignis sit eiusdem speciei cum igne elementari. - 4. Utrum ignis ille sit etiam caelos superiores purgaturus. - 5. Utrum ille ignis sit alia elementa consumpturus. - 6. Utrum omnia elementa sit purgaturus. - 7. Utrum ille ignis praecedat iudicium vel sequatur. - 8. Utrum per illum ignem consumendi sint homines. - 9. Utrum per illum involvendi sint reprobi.

ARTICULUS I.

UTRUM MUNDI PURGATIO SIT FUTURA.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 2. — *Report. ib.* — *S. Thom.*,
in Supplem. q. 74. art. 1.

VIDETUR nulla mundi purgatio esse futura. Nam [*Oxon.* 3. d. 34. n. 18.] mundus, elementa nimirum et corpora caelestia, nullam aliquando

contraxerunt aut contrahere potuerunt immunditiem, a qua expurgari debeant; igitur nec futura est mundi purgatio. *Probatur assumptum*; [Oxon. 2. d. 14. q. 1. n. 5. — *Report.* ib. n. 10.] quia munditia aliud non est, nisi immunitas voluntatis ab omni inordinata affectione, vel delectatione: mundus autem caret voluntate, qua posset infici; ergo nec indiget purificatione.

2. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 37. q. 1. n. 7.] Peccatum, cuius est impuritas diluenda, secundum Ambrosium, lib. *De Paradiso*, *Est caelestium transgressio mandatorum*: sed tam corpora caelestia quam elementa legibus divinae providentiae semper parerunt et obtemperant, ne tantillum quidem iussa Conditoris transgressa; ergo nulli sunt obnoxia culpa, a qua purganda iure videantur.

3. PRAETEREA. Mundus iam purgatus fuit per oblationem factam a Christo in cruce summae Trinitati; ergo non est alia eiusdem purgatio futura. *Probatio consequentiae*; nam [Quodl. q. 20. n. 22.] secundum Apostolum, *ad Hebraeos*. 9.: *Neque ut saepe offerat semetipsum*; non est ergo amplius Christus mortem subiturus; nec proinde alia mundi purgatio expectanda.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 12.] 2. Petri, cap. 3. *Novos vero caelos et novam terram, secundum promissa ipsius expectamus*: novos appellans caelos et elementa, non quia alia rerum universitas creanda sit, veteri ad nihilum redacta et absumpta, sed quia iam conditus universus sit purgandus, innovandus et purificandus, ut diserte scribitur in eadem Epistola.

RESPONDEO dicendum, mundi purificationem vel purificationem esse omnino futuram. *Declaratio*: homo est finis omnium sensibilium, quoniam gratia ipsius condita fuere a Deo; ipso homine per resurrectionem generalem innovato, consequens est, ut pariter et mundus innovetur, qui ut homini inserviret conditus est. Porro [Report. 4. d. 47. q. 2. n. 2.] istam mundi innovationem fieri per purificationem, qua purificetur et in melius mutetur, ex eo constat, quia elementa mundi, aqua scilicet, terra et aër, impuritatem et immunditiam contraxerunt ex nidore et fumo sacrificiorum idolis immolatorum; et insuper immunda sunt ob innumera scelera et foeditates peccatorum, quibus sese infecerunt homines, nulli facinori flagitioso vel indignissimo parentes, omni subinde generi immunditiarum obnoxii; apprime ergo congruum est, mundi elementa mundari et purificari, ut et ipsa sequantur conditionem hominis, propter quem condita sunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Report. ib. n. 2.] mundi elementa non esse capacia culpa, quia sola voluntas deficiens est pravitati subiecta; sed tamen evasisse immunda et imbuta sordibus peccatorum, ac proinde indigere purificatione et purificatione; quemadmodum Ecclesiae, locaque sacra purgantur, eo quod in ipsis aliquod scelus commissum sit, quamvis eae in culpa non fuerint, quod humana voluntas deliquerit.

Et per idem AD SECUNDUM. Nam [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 12.] non dicimus elementa purganda, eo quod Dei legem transgressa sint; sed quia commodum praebuerunt peccatoribus delinquendi. Caeterum, asserentes ex divina Scriptura, futurum ut caeli solvantur ac transeant, existimandum non est, id esse intelligendum de caelo Empyreo, aut de

corporibus caelestibus, sed de caelo tantum elementari, iuxta Scripturae phrasim aërem caelum appellantis.

AD TERTIUM [*Quodl.* q. 20. n. 22.] respondeo, purgationem a peccatis factam a Christo in Cruce, semel utique repraesentatam esse, nec oportere, ut iterum fiat, quia copiosissima fuit. At quoniam [*Report.* 4. 47. q. 2. n. 2.] cum Deus aquis diluvii mundum obruisset ac emundasset, iterum sceleribus per homines fuit infectus ac vitiatus, opus est ei alia purgatione certissime repraesentanda, et in fine rerum futura.

ARTICULUS II.

UTRUM MUNDI PURGATIO SIT FUTURA PER IGNEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 2. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 74. a. 2.

VIDETUR mundi purgatio haud esse futura per ignem. Etenim [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] si mundus foret purgandus per ignem idem seipsum emundaret: id autem videtur fieri non posse; ergo neque per ignem purgabitur mundus. *Probatio assumpti*: quia mundus ipse constat igne, tamquam parte, et quidem non minima sui; igitur si mundus recepturus esset purgationem ab igne, ipse ignis seipsum purificaret.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 17. q. 2. n. 4.] In diebus Noe iusti Deus purgavit mundum, extinxitque peccatores per aquam, obrutis etiam altissimis montibus, ut narrat Scriptura divina, *Gen.* 7; igitur iterum mundus purgabitur per aquam, et non per ignem; aqua enim aptior esse videtur huic usui pro humana consuetudine; aqua enim abluuntur sordes, et non igne.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 1. seqq.] Ignis, quo mundus purgandus existimatur, aut de novo a Deo crearetur, aut gigneretur, aut certe aliunde accersito in eum cederet usum. *Si dicatur de novo creandus*; igitur aut tantumdem aliorum corporum oporteret annihilari, aut certe condensari, ut locus foret novae creaturae. *Si vero gignendus ponatur*; igitur cum ignis sit corporum subtilissimum, necessario aliud corpus corruptibile tantum condensari oporteret, quantum ignis, qui gigni intelligitur est rator. *Si vero aliunde emittatur*; igitur aut ex infernis partibus terrae, aut ex supernis, ubi sphaera ignis esse dicitur. *Si e terrae visceribus* evocetur; igitur ne tunc detur ibi vacuum, necessario ea loca debebunt aliis corporibus repleri. *Si e sphaera ignis* imitti in terram dicatur; *contra*, non videtur ille ignis ei operi idoneus, cum rarissimus esse putetur, et semper superna petens; unde contra ipsius naturam ad terram traheretur. Cum itaque haec contra ordinem divinae providentiae esse videantur, quamvis revera non impossibilia, praestat dicere, aliter ac per ignem mundi purgationem esse futuram.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 3.] Purgatio haec futura mundi aliud esse non videtur, nisi quaedam separatio sordium vel partium impurarum a purioribus, qua omnibus defocationibus peractis, mundus revera innovatus et sit et dicatur: sed eiusmodi segregatio convenientius fieri potest per aliam causam; ergo non per ignem, sed per aliam causam mundi purgatio est futura. *Probatio minoris*; nam cum prima

distinctio et separatio rerum facta est, non per ignem effecta perhibetur, sed per spiritum Domini, qui ferebatur super aquas, ut scribitur *Genes. 1.*, quae aquae aliud non videntur fuisse, quam materia, ex qua facta sunt omnia; ergo sicut per intellectum et Dei Verbum facta est discretio prima, ita et per eandem causam novissima esse futura videtur.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] *Psal. 96. Ignis ante ipsum praecedet.* Cui prophetiae consentanea scribens Petrus, *Epist. 2.*, cap. 3. ait: *Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo caeli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, et quae in ipsa sunt opera, exurentur*: igitur revera ultima mundi purgatio facienda est per ignem.

RESPONDEO dicendum, ultimam mundi purgationem omnino futuram esse per ignem, ut diserte testatur Scriptura. Qua autem [*Oxon. ib.*] ratione et modo facienda sit, neminem scire putamus. Fatendum est tamen multipliciter esse possibilem, quia omni modo imaginabili, in quo aliqua non involvitur contradictio. Rationabiliter tamen affirmatur, eo pacto eaque ratione esse repraesentandam, quae magis congruit naturae partium universi, et consentanea est divinae providentiae universitatem rerum regenti et administranti. Quoniam igitur ignis extra propriam sphaeram non manet, nisi in aliqua materia, quae aduritur, semper est enim *in fieri* extra propriam sphaeram, ignis, quo conflagrabit mundus minime manere potest in aliqua sphaera circa terram; quia eo loci nec haberet materiam, in quam agendo conservaretur, nec intelligeretur mundi depuratio; quia nec foret segregatio, et consumptio impuritatum per virtutem ignis. — Probabilius itaque haec res ita declaranda videtur: quemadmodum [*Oxon. ib. n. 3.*] ignis potest extra suam sphaeram esse in materia aliena, nempe in corpore ignito, ita vapores existentes in aëre per iuxtapositionem possunt inflammari corripique igne successive, quae successiva vaporum ignitio per totum aërem, vel saltem regioni habitabili hominum suprapositum, recte appellari potest mundi conflagratio, qua elementa ab omni infectione et sordibus depurari recte intelliguntur. Nam corpora illa igne correpta statim converti possunt in verum et purum aërem, in sua regione praedominante, sed nisi ignis per proprias qualitates prius egisset in illa corpora, quae vapores appellamus, non potuisset mox convertere in propriam naturam aëris puri, quia restitissent qualitates propriae vaporum, habentium condiciones aquae, sed iis per actionem contrariarum qualitatium subactis (putamus enim ut dictum est, fore ut corripiantur ii vapores ab igne et inflammantur) statim in naturam continentis aëris convertuntur; omnibus igitur vaporibus ex terra et aqua provenientibus, successiva deustione ignitis, ac in purum aërem conversis, probe concipitur mundi purgatio facta per conflagrationem, ac eiusdem innovatio evenisse per ignem; [*Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 12.*] quia omnia elementa purgata et innovata sunt, nimirum terra, aqua et aër, quem aërem Scriptura interdum *caeli* nomine appellat.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [*Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 3.*] ignem nulla indigere purgatione, quia semper retinet eam, in qua conditus fuit, puritatem. Nihil autem ex globo terraquo ascendere potest ad ignis regionem; et si quid illuc per actionem corporum caelestium elevaretur, mox ob summam ipsius activitatem in suam naturam converteret, ac proinde haud evadere posset impurus. Praesertim autem im-

puritas, a qua purgandus est mundus de fumo sacrificiorum idolis oblatorum, atque de immunditia peccatorum hominum est; ex quibus quamvis terra, aqua atque aër infici et conspurcari potuerint, ignis tamen ab his eiusmodi immunditiis immunis fuit, quia eousque pervenire nequit. Unde nec aquis diluvii emundatus fuit, quia nihil contraxerat immundi, a quo purgaretur.

AD SECUNDUM dicendum, non sine mystica ratione ultimam mundi purgationem faciendam esse diverso prorsus modo, ac peracta sit prima. Tunc enim Deus mundum aquis obrutum voluit, ad significandum punire se praesertim et extinguere aquis incendium libidinis, quo maxime tum aestuabant, et effraeni licentia debacchabantur homines. Contra vero igne purgatum iri mundum in fine saeculorum, quo poenas se exigere significet ab hominibus, in quibus tunc pene extincta erit charitas, et exiguus valde fructus bonorum operum.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] ultimam mundi conflagrationem tot modis fieri et evenire posse, quot Deus novit non repugnare. Unde et potest conflagrari aut igne genito, aut de novo creato, seu aliunde accersito, ut magis placuerit divinae providentiae, cuius consilia nemo scire potest, nisi revelatum sit. Nos tamen declaravimus modum qui partibus universi magis videtur accommodus; utrum autem res eo pacto gerenda sit, Deus novit.

AD QUARTUM concedo, [*Oxon.* ib. n. 1. seqq.] per aliam causam esse posse ultimam mundi purgationem et segregationem sordium et impuritatum a partibus purioribus, et praesertim per Dei Verbum, per quod facta sunt omnia; sed tamen statuisse se id per ignem facturum, nobis revelare dignatus est.

ARTICULUS III.

UTRUM IGNIS ILLE QUO MUNDUS PURGABITUR SIT EIUSDEM SPECIEI CUM IGNE ELEMENTARI.

Dortor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 74. art. 3.

VIDETUR ignis quo mundus purgandus creditur haud fore eiusdem rationis cum igne elementari. Etenim ignis, quo innovandus est mundus per conflagrationem, de novo creandus est a Deo eiusmodi effectui repraesentando; igitur sit oportet alterius rationis ab igne nostrate. *Antecedens* ex eo est evidens, quod nullibi terrarum nunc reperiatur tanta vis ignis, quae satis esse queat mundiali huic adustioni, quia a resistantibus contrariis opprimeretur. *Probatio consequentiae*: ille ignis tantae erit efficaciae ac virtutis, ut sibi cessura sint omnia, quae ex infectione depurari indigent: sed igni quo utimur non cedunt omnia corporea; imo si in aquam incidit, statim extinguitur; ergo ille erit alterius virtutis, ac proinde alterius naturae et rationis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 2.] Ignis elementaris tamquam in proprio loco intra lunae sphaeram conquiescit, adeo ut si dimitteretur ad terrena quaeque comburenda, violentiam pateretur: sed ignis, quo circa iudicium conflagrabit mundus, circum elementa purificanda

deferetur, et per totum mundum pervagabitur; ergo eius natura diversa erit ab igne elementari.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 4.] Ignis quo mundus conflagrabit omnium elementorum sordes est deustus: sed quo nos utimur ignis seipsum non urit, nec eius sordes abstergit; ergo alia omnino natura inerit illi, quo purgabitur mundus, ab ea qua praeditus est ignis elementaris.

CONTRA. [*Oxon.* 2. d. 1. q. 1. n. 1. 4.] Ex actione discimus entium virtutem, et ex virtute naturam: sed ignis quo mundus conflagrabit est habiturus actionem communem cum igne elementari; ergo et eandem specie virtutem, eandemque naturam. *Probatio minoris*; nam ille ignis et calefaciet, et comburet: id ipsum praestat ignis elementaris; ergo uterque est eiusdem speciei.

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] ignem, qui ante ibit universale iudicium, esse eiusdem speciei cum igne elementari. *Declaratio*: aquae, quibus obrutus est mundus in diebus Noe, extiterunt eiusdem naturae cum aqua elementari. Didicimus enim ex divina Scriptura, non fuisse tunc creatas alterius naturae aquas ab iis quae a principio factae fuere: *rupti*, inquit, *sunt omnes fontes abyssi magnae, et cataraetae caeli apertae sunt, et facta est pluvia super terram*; sed erupisse super terram, tum quae cavernarum ergastulis coercebantur, tum desuper ruisse ea vi ac abundantia, ut celsissimis montium ad quindecim cubitos aquae eminenterent. Simili [*Report.* ib. n. 1-3.] igitur ratione, circa iudicium ignis est mundum innovaturus ac conflagraturus, non de novo creatus, sed ad eum effectum undique accersitus. Quicumque autem ignis, quo Deus ut instrumento utitur, seu iam productus a principio sit, seu de novo ex subiecta materia generetur, eiusdem est naturae et speciei; quippe qui habeat eandem virtutem et operationem. Quemadmodum ergo Deus unius specificae rationis condidit caetera elementa, aërem scilicet, terram et aquam, [*Report.* 2. d. 14. q. 1.] ita et ignem; et sicuti illis ipsis utitur ad quoslibet effectus repraesentandos, esto ordinem naturae excedant, ita et igne ad quaecumque comburenda, quamvis nonnisi divina virtute dirigente talem producturus sit effectum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicimus, haud oportere novum ignem a Deo creari ad effectum innovationis mundi; sicut nec novas aquas de novo conditas legimus abluendis sordibus peccatorum in diebus Patriarchae Noe. Nam [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] (ut expositum est in *art. 2. solutione*) supponendo rem hanc peragendam esse, secundum quod magis congruit naturae partium universi, et consentaneum est ordini divinae providentiae, mundus innovabitur per ignem quidem, sed successive. Cum [*Oxon.* ib. n. 3.] ergo ignis elementaris extra propriam sphaeram conservetur in materia aliena, quod est corpus ignitum, aëre per vapores sibi inexistentes igne corrupto, prout extenduntur et elewantur sordes et infectiones depurandae ex inhabitatione hominum peccatorum, tantumdem conflagratione procedente ac quicquid abstergendum est depascente, mundus, eiusque elementa innovata et defoecata per ignem recte intelliguntur. Nullibi sane terrarum nunc tanta vis ignis reperitur, sicuti nec ante diluvium inveniebantur aquae mundum obruentes, sed quemadmodum Dei nutu factum est diluvium super omnem terram, ita et eadem virtute sequutura est conflagratio mundi. Non quod igitur ille ignis sit efficacioris

virtutis, et ita alterius naturae ab igne nostrate, combusturus est mundum, sed quia Dei virtute actus nulla creatura ei obsistere poterit.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 1.] dictum esse *art. 1.*, depurationem hanc mundi futuram, iuxta praedictionem Petri, *Epist. 2. cap. 3. Caeli ardentis solvantur, elementa vero ignis ardore tabescent*, omni modo Dei pōtentiae possibili fieri posse; nos autem statuissē in medium modum naturae universi convenientiorem. Itaque sive ignis aliquis dē novo creatus dicatur, sive parvae, sive magnae quantitatis, seu sit in aliqua determinata parte super terram, et non ubique, nisi per motum circa terram, omnino eiusdem rationis erit cum igne elementari. — *Et cum dicitur*: is ignis est in sphaera lunae, ut in loco naturali; ergo alius, qui depasturus est elementorum impuritates, erit alterius rationis; *nos dicimus*, ex hoc inferri etiam posse ignem, quo utimur ad communes usus, esse pariter diversae rationis ab igne elementari quiescente sub luna, ut supponitur. Hoc autem existimatur inconueniens, imo ex eo quod tendat sursum, recte infertur habere eamdem specie naturam cum igne elementari. Quod ergo ille futurus in fine mundi pervagabitur elementa circum terram, de materia quam corripit est. Cum enim reperiri nequeat extra proprium locum, nisi in materia aliena, sitque in continua successione et *fieri*, per iuxtapositionem materiae comburendae actione eius, fertur, imo pertrahitur ab ipsis combustibilibus, quibus mundi elementa infecta et contaminata sunt.

AD TERTIUM responsum [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 4.] est *art. praec.*, ignem semper persistere in sua puritate naturali; propter enim summam eius activitatem, si quid extraneae naturae ascenderet ad regionem suam, illico in se converteret, nec quicquam contaminaretur, ut impurior evaderet. Cum ergo Scriptura ait: *Elementa vero ignis ardore tabescent*, non de igne, sed de aliis elementis, quae infectionem impuritatemque contraxerunt, eo modo quo id fieri potuit, intelligenda est.

ARTICULUS IV.

UTRUM IGNIS ILLE PURGABIT ETIAM CAELOS SUPERIORES.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Add. ad 3. p. q. 74. art. 4.

VIDENTUR caeli superiores dissolutum iri in consummatione saeculi. Nam [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 1.] Petrus, *Epist. 2. cap. 3.* de ultimis temporibus prophetans, scribit: *Caeli ardentis solvantur, elementa vero ignis ardore tabescent*; manifeste ergo distinguit elementorum innovationem a purgatione caelestium corporum. Caeli autem, ut ab elementis distinguuntur, alii non sunt, quam superiores; igitur etiam ad caelos superiores pertinet depuratio in fine saeculi repraesentanda per ignem.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 4. — 2. d. 3. q. 2. — *Report. 2. d. 14. q. 1. n. 9.*] Elementa ideo per ignem depuranda et innovanda sunt, quia infecta fuere de fumo sacrificiorum idolis oblаторum, et de pravitate peccatorum hominum, quibus elementa inservierunt: sed eadem ratione et caeli superiores indigent purgatione ac innovatione; ergo et illi sunt innovandi per ignem. *Probatio minoris*: Angeli non in elementis huius mundi conditi perhibentur, sed in caelestibus: atqui diabolus, eiusque

asseclae in loco ubi creati sunt peccaverunt, atque inde in infima terrae detrusi creduntur; ergo et caeli de malorum angelorum malitia labem contraxerunt; ab ea igitur purgandi sunt per ignem.

3. PRAETEREA. *Mag.*, 4. d. 48. cap. *Veniente: Cum autem*, inquit, *factum fuerit caelum novum, et terra nova, tunc erit lux lunae sicut lux solis*, testante Isaia. Et [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 2.] erit lux solis septimipliciter, sicut lux septem dierum: *sed tunc recipiet sol mercedem sui laboris*. Nunc igitur sol laborem sustinet, sicut et luna, cuius lumen attinget circa iudicium claritatem solis; igitur corpora superiora indigent purgatione, per quam innovabuntur melioremque conditionem acquirant, et nonnisi per ignem, utpote eximiae activitatis et virtutis.

CONTRA. [*Oxon.* 2. d. 14. q. 1. n. 4.] Corpus caeleste non est receptivum alicuius qualitatis elementaris, vel cuiuscumque corporis corruptibilis: ignis autem elementum est; ergo eius actione affici non potest corpus caeleste; caeli igitur superiores recipere nequeunt ullam purificationem ab igne.

RESPONDEO dicendum, corpora caelestia non fore purganda et innovanda per ignem in saeculi consummatione. Etenim [*Oxon. ib.*] quamvis secundum Theologos, statuendum sit caelestia corpora constare materia et forma, perinde ac elementa, caeteraque corporalia, attamen forma caelestis corporis, eiusque materiae suae dominatur, ut nequeat ab aliquo alio alterari receptione peregrinarum impressionum; quamvis ergo statuatur locum proprium elementi ignis esse sphaeram lunae, adhuc nihilominus corpus illud lunare ab igne depurari posset, iuxta ordinem a divina sapientia statutum. Quapropter [*Report.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] ignis, quo conflagraturus creditur mundus, perventurus quidem est usque ad medium interstitium aëris; unde et ipse aër et terra et aqua defoecabuntur, sed nequaquam ultra pertinget, quemadmodum et diluvii aquae quindecim cubitis excedentes cacumina montium, non ultra pervenerunt; quia nil amplius eis erat abluendum et emundandum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 2]. Petri auctoritatem esse intelligendam de caelo elementari, iuxta Scripturae phrasim, aërem *caelum* appellantis, ut cum scribitur: *Volucres caeli*. *Sed instatur*, quia distinguit inter caelos et elementa: *Respondeo*: propterea quod post iudicium nulla erit influentia et influxus astrorum in haec inferiora, quia nulla amplius erit rerum generatio et corruptio, dici posse caelos ardore solutos, quia illorum cessabit efficacia influendi, cui videtur congruere quod scribit Paulus, 1. *Corinth.*, cap. 7.: *Preterit figura huius mundi*. Caeterum id non eveniet corporibus caelestibus ex igne mundum innovante, sed sicuti iussu Dei moveri et influere creduntur, ita et cessatura ab omni ministerio eorum ad id temporis homini principaliter impenso.

AD SECUNDUM dicimus, longe disparem esse rationem de angelis qui a Deo recesserunt, ac de hominibus terram incolentibus. Illi enim mox ac peccaverunt, et in pravitate persistentes exitus viae invenit, pulsique caelorum sublimitate, ad infimas mundi partes ablegati fuere, adeo ut celsissima illa corpora nullam infectionem inde contrahere potuerint, quia nec in malitia obduratis domicilium praeberunt; [*Oxon.* 4. d. 14. q. 3. n. 2.] putamus enim dum gerebat Lucifer bellum cum Michaële, per poenitentiam converti ad Deum potuisse, quia erat in statu viae;

sed per Michaëlem victoria parta, illico de caelo cecidisse, [*Oxon.* 2. d. 5. q. 2. n. 13.] iuxta illud *Isaiae*, 14. *Quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris?* Utique de caelo, de quo scribitur *Apocal.*, 12. At ex Dei patientia et longanimitate mundi huius elementa diutissime sustinent homines peccatores, ut detestantes commissa scelera, salutem consequantur. Hac igitur de causa, et quia corpora caelestia effici non possunt peregrinis impressionibus de corpore provenientiibus, et ita multo minus infici ex pravitate spirituum corporis expertium, elementa mundi purgatione indigent, non item caeli superiores.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 2. d. 48. q. 2. n. 27.] solis et lunae caeterisque subinde corporibus superioribus post iudicium augendum esse lumen et claritatem, non ob aliquam, quam subituri sunt purgationem et abstersionem ab impuritatibus, sed divina virtute ita universitatis rerum innovatione exigente. — *Et cum dicitur*, solem recepturum esse tunc mercedem sui laboris; — *Concedimus* corpora superiora aliquando cessatura a motu, quia eius delationis nulla est utilitas et usus, sublata hominum generatione, propter quam condita est creatura sensibilis et iussi Caeli influere in haec inferiora per motum; verumtamen haec omnia Dei nutu eventura, et non per purgationem quae facienda sit per ignem.

ARTICULUS V.

UTRUM IGNIS ILLE ALIA ELEMENTA CONSUMET.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 74. a. 5.

VIDENTUR actione ignis caetera elementa, aër nimirum, terra et aqua destruenda esse. Etenim [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 3.] non aliter intelligi potest quidpiam purgari per ignem, nisi quatenus absumitur ab igne substantia illius in ignis naturam conversa. Si igitur elementa purganda sunt per ignem, oportet omnino ut in ignem convertantur; ergo in mundi consummatione tria elementa transient in substantiam ignis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 12.] Secundum Petri prophetiam, *Epist.* 2. cap. 3. *Elementa calore solventur*: sed intelligere non possumus elementa dissolvi, nisi intereant, ac in alterius transeant substantiam; ergo revera ignis ille alia est elementa consumpturus.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 3.] Iuxta dicta *art.* 1., quoniam mundus est propter hominem conditus, eo innovato, valde consentaneum est, ut et ipse pariter innovetur ac in meliorem formam mutetur: sed corruptibilium formarum nobilissima est forma ignis: eius enim rei argumentum evidens est maxima illius activitas; ergo nisi caetera elementa transeant in ignem, non immutantur in formam meliorem, ut exigere videtur rerum omnium innovatio.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 47. q. 2. n. 2.] Prima rerum depuratio praesentata per aquam non consumpsit formas elementorum, sed ab eis sordes abstersit; ergo nec secunda peragenda per ignem elementa consumet, sed tantum depurabit ab infectionibus contractis de hominum peccatis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 12.] ignem, quo purgandum ac innovandum est praesens saeculum, haud esse consum-

pturum reliqua elementa, adeo ut his in illius substantiam transeuntibus, esse desinant. Haec fuit sententia *Magistri*, 4. sent. dist. 48. cap. *Cum autem: Domino enim*, inquit, *veniente ad iudicium, praecedet ante eum ignis, quo comburetur facies mundi huius, et peribit caelum et terra, non secundum substantiam, sed secundum speciem, quae immutabitur: caelum quidem aëreum, non aethereum. Tantum enim ascendet ignis in iudicio, quantum ascenderunt aquae in diluvio.* Haec ille, et quidem de mente Augustini, 20. *De Civit.*, cap. 16. scribentis: *Illa itaque conflagratione mundana elementorum corruptibilium qualitates quae corporibus congruebant, ardendo penitus interibunt; atque ipsa substantia eas qualitates habebit, quae corporibus immortalibus mirabili mutatione convenient, ut scilicet mundus in melius innovatus, apte accommodetur hominibus, etiam carne in melius innovatis. Quod autem ait, et mare iam non est, utrum maximo illo ardore siccetur an et ipsum vertetur in melius, non facile dixerim. Quamvis potuit de illo mari dicere, et mare iam non est, de quo supra dixerat, et exhibuit mare mortuos, qui in eo erant; iam enim tunc non erit hoc saeculum vita mortalium turbulentum et procellosum, quod maris nomine figuravit.* [*Oxon. ib. — 47. q. 2. n. 3 seqq.*] Itaque virtute caloris ac ardoris ignis, quo conflagrabit mundus, non interibunt caetera mundi elementa, quoad substantiam eorum; sed deustis impuritatibus de hominum peccatis contractis modo *art. 2.* praeexposito, in melius mutanda fore iuxta conditiones humanae immutationis, sentiendum est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 3. seqq.*] utique quicquid illo igne absumendum erit, in eius substantiam conversum iri; id vero non esse quid spectans ad veritatem substantiae elementorum, sed magis erunt impuritates quaedam contractae ex peccatis hominum. Vapores igitur existentes in aëre igne correpti, pervagante conflagratione per totum mundum, aut saltem per aërem regioni hominum suprapositum, ista depuratio et innovatio gerenda videtur; quo facto elementorum substantiae non interiisse intelliguntur, sed in melius innovatas esse. Simili modo et caetera omnia, quae ex elementis facta sunt, ac in eis permanere reperientur, idem ignis absumet: vel quia et labem pariter ex humanis facinoribus contraxerunt, aut quia illis perpetrandis inservierunt, vel denique quia id fieri exigit mundi omnimoda innovatio.

AD SECUNDUM [*Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 12. — 47. q. 2. n. 4.*] ex dictis patet, quo sensu dicat Scriptura, elementa calore esse solvenda; et sane salva eorum substantia, absolventur atque depurabuntur ab omnibus impuritatibus, ignis ardore unum ab alio separante atque absumente, quidquid labis illis aggestum est ex humana inhabitatione usu et contubernio.

AD TERTIUM respondeo, tali illatione concludi quod dictum est *in solutione*. Nam [*Oxon. ib.*] si homo innovabitur in saeculi consummatione, ac in longe feliciorum sortem transiturus est, salva substantiae suae veritate; ergo etiam mundi elementa in melius mutabuntur sine ullo substantiae eorum detrimento, nova tantum diversarum qualitatum additione, ut sic congruant corporibus immortalibus, quemadmodum per qualitates, quae transiturae sunt, homini congruebant mortali, ac caeteris, quae propter homines facta sunt.

ARTICULUS VI.

UTRUM OMNIA ELEMENTA PER ILLUM IGNEM PURGABUNTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 74. a. 6.

VIDENTUR omnia elementa per illum ignem esse purgationem receptura. Etenim ille ignis tantum ascendet in iudicio, quantum ascenderunt aquae in diluvio, inquit *Mag.*, 4. dist. 47. cap. *Cum autem*. Sed [*Report.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] aquae diluvii non pervenerunt ad locum elementi ignis, qui est sub lunae sphaera; igitur nec per ignem in fine saeculi immittendum purgabitur ipsum ignis elementum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 17. q. 2. n. 1. 4.] Terrestris Paradisus in terra constitutus est, tamquam locus humanae habitationi aptissimus, longeque amoenissimus: in eum autem non irruerunt aquae diluvii dicuntur enim Henoch et Elias ibi degere, atque illinc circa saeculi; finem egredientur, pugnaturi adversus Antichristi potentiam; ergo neque ignis vastator illuc penetrabit; non omnia igitur elementa per illum ignem prorsus purgabuntur.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 7. n. 1. 7.] Illo igne non purgabitur locus, in quo tamquam in carcere detinentur damnati; nam eiusmodi locus perpetuo erit immundus propter actus inordinatos incolarum, semper odio habentium summum bonum, secundum quod scribitur Psal. 83.: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*; igitur actione illius ignis non depurabuntur elementa, sic ut nihil immunditiae in eis supersit.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 12. — 47. q. 2. n. 1.] 2. Petri, cap. 3. *Caeli transiunt, et elementa calore solventur*; nempe emundabuntur comburente igne ab extrinsecis impuritatibus, seu de malitia hominum, seu ob mutuam mistionem provenientibus.

RESPONDEO: [*Report.* 4. d. 47. q. 2. n. 1. seqq.] ultima purgatio mundi ab igne superventura correspondet priori expiationi eiusdem per aquas diluvii repraesentatae, quarum inundatione periire omnes homines, paucis exceptis, idest octo animabus per arcam, *Gen.*, 8. Cum itaque prior depuratio, aut verius omnium maxima clades, genere humano, caeterisque animantibus pene deletis, iustissime fuerit illata ob enormia ac prope incredibilia peccata hominum, ita tamen ut aquae non ascenderint, nisi undecim cubita supra montes, quo nempe potuit aëris infectio pervenisse, ita et posterior ac novissima generis humani clades repraesentanda per ignem illa omnia elementa depascetur, atque amburet, quae infectionem ac sordes contraxerunt ex humana pravitare.

Ad terram igitur [*Oxon.* ib.] potissimum haec depuratio pertinet, et ad aërem infectum ex fumo sacrificiorum daemonibus oblatorum, et caeteris hominum impuritatibus, et demum etiam aquae elementum est igne purificandum iisdem de causis defaecari indigum; sed et quaecumque ex iisdem elementis composita inveniuntur incendium esse subitura ac oppido interitura perhibentur; nulli enim usui haec illaesa praeservarentur, et quandoquidem de iisdem elementis parem aut maiorem infectionem mutuasse inveniuntur, profecto sunt purgationi

subiicienda, aut etiam per ignem penitus devastanda et absumenda, cum in nullius utilitatem sint amplius cessura.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedimus, [*Oxon. ib. n. 3. seqq.*] ignis elemento nulla opus esse purificatione, quia et ob sui activitatem nulli potuit esse obnoxius impuritati. Ex terra enim, aquaque, ac eorum incolis erumpentes impurae exhalationes ad illud pertingere non posse, ultra philosophicam disciplinam, edocent sacrae Litterae diserte narrantes, eousque diluvii aquas non pervenisse; nempe quia purgatione ulla non indigebat. Alioquin pari facilitate qui aquis abluit mundum, et ignis elementum defaecare potuisset.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib. n. 1. 4.*] dictum est frequenter *in antec.*, hanc mundi innovationem intendi a divina sapientia, et futuram esse expiationem sordium ex peccatis hominum contractarum. Quia ergo in terrestri Paradiso modica aut vix considerata extitit mora primorum Parentum post peccatum, nulla is locus indiget innovatione aut depuratione a sordibus peccatorum. Qualis tamen sit futurus is locus post iudicium, soli sapientiae divinae putamus esse notum. *Probabilius videtur*, innovatum iri una cum reliquis mundi partibus; non quidem ratione sordium ex peccatis contractarum, sed ut sequatur naturam totius.

AD TERTIUM dicimus, [*Oxon. 2. d. 7. n. 1. 9.*] locum in quo detinentur damnati perpetuo permansurum sub immunditia congruente incolis eius loci, quia id exigit status finalis, ad quem devenerunt, contempto temporis spatio illis ad poenitendum taxato. Quemadmodum ergo decet, universum innovari pro conditione hominis in gloria et claritate resurgentis, propter quem conditus perhibetur, ita conveniens est locum damnatorum in melius non immutari, sed magis effici deteriorem; et porro ita evadet, cum corporibus damnatorum hominum fuerit repletus; nam repletio carceris unumquemque incarcerationum angustat.

ARTICULUS VII.

UTRUM IGNIS ULTIMAE CONFLAGRATIONIS IUDICIUM DEBEAT SEQUI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 74. a. 7.

VIDETUR ignis ultimae conflagrationis iudicium sequi debere. Etenim [*Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 1.*] adveniente Christo ad iudicandum vivos et mortuos, quamplures hominum inveniendi sunt adhuc agere vitam mortalem, ac subinde eos inter et iusti versabuntur: sed si ignis ultimae conflagrationis iudicium praecederet, nemo hominum inveniretur agere vitam mortalem. Manifestum est enim omnes adeo ingenti conflagratione absumptum iri; ergo ignis ille iudicium est sequuturus. *Maiorem docet expresse Apostolus, 1. ad Thessal., cap. 4. Mortui, inquit, qui in Christo sunt resurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non praeveniemus eos, qui dormierunt;* diserte ergo affirmat in Domini adventu reperiri in terris multos homines, quos adhuc mors non absumpsit.

2. PRAETEREA. Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. ult. ordinem de-

scribens rerum gerandarum in iudicio, aut circa, *In illo iudicio*, inquit, *vel circa illud has res didicimus esse venturas: Heliam Thesbitem, fidem Iudaeorum, Antichristum persecuturum, Christum iudicaturum, mortuorum resurrectionem, bonorum malorumque diremptionem, mundi conflagrationem, eiusdemque renovationem.* Et paucis interiectis, subdit: *existimo eo, quo a me commemorata sunt, ordine esse ventura.* Sentit ergo mundi conflagrationem iudicium esse sequuturam.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 1.] *Psal. 96. Ignis ante ipsum praecedet, et inflammabit in circuitu inimicos eius.*

RESPONDEO dicendum, iuxta praemissam ac adeo expressam Scripturae auctoritatem, ignem ultimae mundi conflagrationis omnino esse iudicium generale praecessurum. Etenim iudicium istud certissime futurum peragetur, sequuta mortuorum resurrectione. Nam iusti rapiuntur obviam Christo venienti ad iudicium in aëra, ut dicit Apostolus, 2. *ad Thessal.*, cap. 4. Sistendi [Oxon. ib. q. 1. n. 3. 8.] sunt itaque omnes homines ante tribunal Christi, eorum quae gesserunt in corpore rationem reddituri, ac finali iudicis supremi definitiva sententia segregandi boni a malis. Audituri sunt autem illi: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum.* Ad hos autem dicturus est Iudex: *Discedite a me maledicti in ignem aeternum.* *Matthaei*, 25. Adstant igitur omnes in suis corporibus, ut integer homo percipiat pro meritis sententiam retributionis, aut damnationis. Iusti igitur resurgent cum corporibus glorificatis, ex anima beata gloria in corpora redundante; sequuta est itaque tunc hominis immutatio ac innovatio, quam nunc expectamus: sed mundum innovari oportet ob innovationem electorum, quorum gratia conditus est; igitur etiam praecessit elementorum mundi innovatio et purificatio facienda per ignem; ignis ergo ultimae conflagrationis est iudicium praecessurus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Report. 4. d. 47. q. 2. n. 2.] respondet Mag., 4. dist. 48. cap. *Cum autem, sic: Domino veniente ad iudicium, praecedet ante eum ignis, quo comburatur facies mundi huius: et peribit caelum et terra, non secundum substantiam, sed secundum speciem, quae immutabitur: caelum quidem aëreum, non aethereum. Ille autem ignis malis, qui reperti fuerint vivi, erit consumptio, bonis vero, non, ut ait Augustinus, 20. De Civit., cap. 18. Hoc erit incendium mundi Sanctis, quod fuit caminus tribus pueris. In quibus si aliquid peragendum fuerit, per illum ignem purgabitur. Aliis vero nullam ingeret molestiam.* Haec Magister. Fatendum est tamen, Augustino ibi sermonem esse de corporibus iam gloriam adeptis; unde dicit: *Talia quippe illis inerunt corpora, ut illic sint, ubi esse voluerint, sed nec ignem conflagrationis illius pertimescent immortales, atque incorruptibiles facti. Sicut virorum trium corruptibilia corpora, atque mortalia in camino ardenti vivere illaesa potuerunt.* Potius ergo hic existimare videtur, mundi conflagrationem esse post iudicium futuram.

Ex hac nihilominus Magistri doctrina, dicimus ad argumentum, [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 10] ignem qui iudicium praecedet non absumpturum iustos, sed magis per illum esse purgandos, si purgatione indigere reperientur; at improbis protinus perniciem allaturum. Quod vero ita sentiendum videatur, compellit Scripturae auctoritas iam allegata: *Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui vivimus,*

qui residui sumus in adventum Domini. Adveniente ergo Domino ad iudicium, inveniuntur quamplures viventes, utique ex iustis, qui rapiuntur obviam Christo in aera, et ipso in raptu (iuxta Augustini doctrinam 20. *De Civit.*, cap. 19. et 20.) moriuntur, statimque resurgent. Divina ergo virtute servabuntur, ne igne absumantur, uti tres pueros in camino servavit illaesos. Non enim una Scripturae auctoritas, secundum quam credendum est, in Christi adventu plerosque homines vitam mortalem agere inveniri, repugnat illi quae dicit: *Ignis ante ipsum praecedet.*

AD SECUNDUM dicimus ex Augustini contextu, eum de tali ordine ad dubitasse; unde scribit: *Quae omnia quidem ventura esse credendum est. Sed quibus modis, et quo ordine venient, magis tunc docebit rerum experientia, quam nunc valeat consequi ad perfectam hominum intelligentiam.* Qua de causa *Magister*, 4. sent. dist. 47. cap. cit. alioquin Augustino addictissimus, hac opinione posthabita, absolute pronunciavit ignem esse iudicium praecessurum.

ITERUM ARTICULUS VII.

UTRUM IGNIS ULTIMAE CONFLAGRATIONIS IUDICIUM DEBEAT SEQUI.

Magister, Alensis 3. p. q. 25. m. 1. a. 4. — *S. Thom.*, in *Supplemen.* 3. p. q. 74. a. 7.

VIDETUR ignis ultimae conflagrationis mundi iudicium esse praecessurus. Etenim *Psal.* 96. scribitur: *Ignis ante ipsum praecedet.* Sunt etiam aliae auctoritates idipsum expresse affirmantes. Nam *Isaiae ult.* super illud, *In igne veniet*, dicit *Glos.* quod purgabit electos; et 1. ad *Corinth.*, cap. 3. *Uniuscuiusque quale sit opus, ignis probabit.* Rursus, *Malachiae*, 3. *Ipsae sedebit conflans, et purgabit filios Levi.* His igitur auctoritatibus evidenter probatur, iudicio finali praemittendum esse ignem, quo mundus conflagrabit.

CONTRA. Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. ult. ordinem futuri iudicii determinans, ultimo loco ponit, *mundi conflagrationem, eiusdemque renovationem.* — *Deinde* haec omnia, conflagratio mundi, iudicium, condemnatio, etc. videntur simul debere repraesentari. Nam, *Ecclesiast.*, 28. habetur: *Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul;* ergo pari ratione omnia simul renovabit.

RESPONDEO: dici potest, illum ignem diversos habiturum effectus. Purgabit enim; et secundum hoc recte intelligitur iudicium praecedere; nam non accedent electi ad iudicium, nisi prius purgati. Rursus, per ipsum fiet universi innovatio, idque post condemnationem malorum, et penes hunc effectum iudicium sequetur. Hac igitur distinctione praemissae auctoritates, quae contrariae videntur, in nullo dissentire inveniuntur.

Patet igitur responsio ad inductas auctoritates.

Cum autem obiicitur, omnia renovanda esse simul; *dicendum*, longe disparem esse rationem de opere creationis, et finalis reparationis. Nam creationis actus solum respicit causam creatricem; reparatio vero finalis

et consummatio respicit causam effectivam, et praeterea creaturam rationalem, ratione cuius dispensatur non simul, sed secundum exigentiam ipsius. Ideo *primus* effectus est purgationis bonorum, *secundus* erit iudicium bonorum et malorum, *tertio* succedet malorum condemnatio et beatificatio bonorum.

Posset tamen dici, quod sicut in opere primae conditionis triplicatur actus, ut sit opus creationis, opus distinctionis et opus ornatus, ita et in opere ultimae consummationis triplicatur actus, ut sit actus, vel opus purgationis, et opus discretionis iudicii, et opus retributionis; et tamen simul omnes purgabuntur purgandi, simul omnes iudicabuntur, simul praemiabuntur, quamvis non simul sit purgatio, iudicium et retributio. Hactenus Magister Alensis.

ARTICULUS VIII.

UTRUM ILLE IGNIS HABITURUS SIT TALEM EFFECTUM
IN HOMINIBUS, QUALIS DESIGNATUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 74. a. 8.

RESPONDEO dicendum, revera ignem, qui iudicium praecedet, tales effectus esse producturum in hominibus, quales illi attribuit *Magister*, 4. sent. dist. 47. cap. *Cum autem*. Etenim [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 3.-8.*] quum in dominico adventu multi hominum inveniendi sint vitam agere mortalem, iuxta Apostoli praedictionem 1. *ad Thessalon.*, cap. 4., eos inter versabuntur et iusti, quos immanis ac novissimae persecutionis furor non absumpsit. Quoniam qui residui sunt iusti rapiuntur obviam Christo in aëra, ut idem Apostolus testatur, necessario ultimae conflagrationis ignis non eundem, sed diversos omnino in sanctis, et in improbis est producturus effectus. Si enim perinde omnes homines eo absumendi dicantur, profecto Iudex nullos inveniet in terra viventes. Iustis ergo ignis parcere iubebitur, improbis vi flammaram involutis ac penitus consumptis. Quare electis, in quibus aliquid purgandum superest, erit purgativus ignis; aliis vero, in quibus nihil tale invenitur, nullam ingeret molestiam. *Concludendum est igitur*, tales eum ignem habiturum effectus in hominibus, quales *Magister*, *praecitato loco* illi attribuit.

ARTICULUS IX.

UTRUM IGNIS ILLE INVOLVET REPROBOS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Addit. ad 3. p. q. 74. a. 9.

RESPONDEO dicendum, quoniam Christo Iudicium peragente, mundus iam innovatus erit, una cum electis, propter quos est conditus, ac innovandus est, non videtur igne ultimae conflagrationis involutum iri reprobos. Nam [*Report. 4. d. 47. q. 2. n. 2.*] innovato mundo, atque elementis a quibuscumque faecibus abstersis, quemadmodum metalla per ignem defaecari ac purgari solent, cui purgationi faciendae praecessit ignitio, cessaturus est ignis exercere vires suas in elementa, ac eo, unde

accersitus, vel redditurus, ut reversae sunt aquae in suas abyssos peracto diluvio, vel certe convertendus in aërem, aut alia corpora, quae superfutura perhibentur in mundi innovatione. Tunc enim nulli usui ille ignis est amplius inserviturus. — *Ex quo sequitur*, ut quemadmodum sublata omni generatione, cessatura est delatio corporum superiorum, quae ei inserviebat fini, ita innovatis omnibus mundi elementis, haud superfuturus est ignis, quo depuranda sunt, ac perinde non involvet reprobos finali iudicis sententia percussos, etsi detrudendi sint in carcere infernali urendi igne, diabolo eiusque angelis praeparato.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAQUINTA.

DE RESURRECTIONE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Post haec considerandum est de circumstantibus et concomitantibus resurrectionem. Quorum *prima* consideratio est de ipsa resurrectione; *secunda* de eius causa: *tertia* de eius tempore et modo: *quarta*, de ipsius termino a quo: *quinta* de conditionibus resurgentium.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum corporum resurrectio sit futura. — 2. Utrum sit omnium generaliter. — 3. Utrum naturalis vel miraculosa.

ARTICULUS I.

UTRUM CORPORUM RESURRECTIO SIT FUTURA.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 75. art. 1.

VIDETUR corporum humanorum resurrectio haud esse futura. Etenim [*Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 1.*] id reperitur expressum in Scriptura. Siquidem *Ecclesiastes*, 3. scribitur: *Unus est interitus hominum et iumentorum*: nemo autem dixerit, iumenta resurgere debere; ergo nec homines resurgent, de sententia Salomonis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] *Iob.*, 14. *Homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur caelum non evigilabit*: sed caelum numquam atteretur, est enim incorruptibile; ergo nec homo est aliquando resurrecturus.

3. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 45. q. 1. n. 2.*] *Anima separata* (secundum Avicennam, 6. *Natural.*, 1. par. cap. 6.) clarius videbit veritatem, quam coniuncta; et concordare videtur cum illo, *Sap.*, 9. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam*; igitur si animae separatae adeptae iam

beatitudinem rursum uniretur corpus, ipsa et statu feliciori et perfectiori relaberetur in minus perfectum: sed non videtur verisimile animas beatas amissuras aliquando aliquem gradum felicitatis; ergo non unientur iterum corporibus, ac proinde corpora hominum non resurgent.

4. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 27.] Si corporum resurrectio esset futura, maxime ad percipiendum vel praemium meritorum, vel poenam malefactorum; unde et scripsit Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus:* sed satis est solam animam percipere praemia meritorum, quia ipsa sola est illorum capax, et sola meruit vel demeruit; ergo non oportet corpora resurgere ob hanc causam.

CONTRA. *Iob.*, 19. [Oxon. ib. q. 1. n. 1.] *Scio, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum;* igitur resurrectura sunt corpora, quae sola terrae commendata fuerunt, in quibus corporibus visuri sumus Redemptorem, qui mundum iudicabit.

RESPONDEO dicendum, corporum resurrectionem esse futuram. Id enim frequenter et adeo expresse est annotatum in divina Scriptura, ut nihil fere expressius. Nominatim [Oxon. ib. n. 11.] igitur Ioannes in *Evangelio*, cap. 5. 11. 20. et 21. scribit, mortuos esse resurrecturos. *Idem dicitur Matthaei*, 25. et 1. *ad Corinth.*, 15. et cap. 1. *Thessal.*, 4. et 2. *Machab.*, 12. Sermo divinus testatur de Iuda Duce Hebraeorum, *Nisi eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret;* et alibi in veteri Testamento idipsum est reperire. Quare hanc veritatem, tamquam fidei dogma credendum proponit Ecclesia Catholica, tam in Symbolo Apostolorum, *Car-nis resurrectionem*, quam in Symbolo Nicaeno, *et exspecto resurrectionem mortuorum*, et in Symbolo denique Athanasii, *omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, et reddituri sunt de factis propriis rationem.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [Oxon. ib. n. 12.] ea verba protulisse Salomonem, non ex sui sententia, sed de mente stultorum et impiorum, mortuos resurrecturos negantium. Ipse enim illis contradicens *cap. ult.*, subdit: *Ibit homo in domum aeternitatis suae, finem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time, et mandata eius observa: hoc est enim omnis homo.* Vult igitur expresse, hominis interitum non esse ut iumentorum, quae cum intereunt, penitus deficiunt: at hominis, etsi corpus per animae absentiam moriatur, potior tamen pars non moritur, sed in domo aeternitatis perpetuum aevum est exactura; ideoque ne a perenni excidat felicitate, monet Deum esse sibi timendum, et ipsius mandata diligenter observanda.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib.] quamvis caelum non sit attendendum quoad substantiam, esse tamen mutationem et innovationem subitum quoad efficaciam et influentiam in haec inferiora; cum enim, expleto finali iudicio, cessatura sit omnis generatio et corruptio, subinde caelestia corpora desinent influere. Frustra enim influxus eiusmodi stellarum impenderentur, cum nullum commodum inde provenire aut expectari possit. Ad quem intellectum potest adduci dictum Apostol., 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Praeterit figura huius mundi;* de qua re plenius agatur infra, *quaest. 91. art. 2. et seqq.*

AD TERTIUM dicendum, [Report. 4. d. 45. q. 1. n. 2.] Avicennae sententiam habere veritatem cum anima unitur corpori mortali, a quo re-

vera aggravatur et deorsum trahitur. At [*Oxon.* 4. d. 49. q. 12. n. 7.] cum incorruptibile et immortale corpus evaserit, non deprimit animam, nec impedit, quin clarissime ipsam intueatur veritatem; imo tunc complete animae ipsius erit expletus appetitus, quo inclinatur ad corpus, non mortale, sed incorruptibile. Quando itaque rursus unitur corpori impassibili in resurrectione, nedum nihil amittit prioris beatitudinis, quia eiusdem potitur ut prius, sed magis gaudium ipsius accidentale augetur, sentiens corpus suum quantum fieri potest particeps esse aeternae felicitatis.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 2.] non animam solam meruisse aut demeruisse in praesenti vita, sed ipsum hominem anima et corpore essentialiter constantem; ideoque iustum esse, ut idem quoque percipiat aut praemia, aut meritas subeat poenas. — *Et cum dicitur*: sola anima est capax praemii aeternae retributionis; *respondeo*, [*Oxon.* ib. n. 10.] utique solam animam videre et frui obiecto beatifico, et non corpus; verumtamen ea ex fruitione redundare in corpus omne id cuius ipsum est capax, ut docet Augustinus, *Epist. ad Dioscorum*. Quemadmodum ergo corpus suo modo egit ad meritum, ita aequum est, ut pariter percipiat et praemia, quod esse omnino non posset, nisi resurgeret, ac rursum animae beatae uniretur.

ARTICULUS II.

UTRUM RESURRECTIO ERIT OMNIUM GENERALITER.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.*
3. p. q. 75. a. 2.

VIDETUR resurrectio non esse futura omnium generaliter. Etenim [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 1.] in *Psal.* 1. scribitur: *Non resurgent impii in iudicio*: sed ingens est in mundo numerus hominum impiorum; ergo omnes isti non resurgent, atque ita resurrectio futura erit dumtaxat bonorum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 24. n. 15.] Paulus, 1. *Corinth.*, cap. 15. probat mortuorum resurrectionem ex resurrectione Christi, *Nam si mortui, inquit, non resurgent, neque Christus resurrexit*; igitur qui resurrecturi sunt conformabuntur Christo, qui primum resurrexit: sed Christo solum conformari queunt qui Christo nomen dederunt, ipsumque induerunt in Baptismo, [*Report.* 4. d. 4. q. 5. n. 1.] iuxta illud Apostoli, *ad Galat.*, 2. *Quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis*; igitur nonnisi baptizati et fideles resuscitandi videntur.

3. PRAETEREA. *Corpus mortuum est propter peccatum*, inquit Apostolus *ad Rom.*, 8.; scilicet ob peccatum primi hominis, ut diserte declarat *ibid.* cap. 5. Sed innumeri decesserunt, et decedunt obnoxii ei peccato; igitur ipsis debetur mors, sicuti perpetuo inerit eis originalis culpa. Nam [*Oxon.* 2. d. 2. q. 10. n. 5] omnis effectus habet causam in actu quando actu causatur, et e converso, *ex 5. Metaphys.*, text. com. 5.; ergo quamdiu est in anima culpa originalis, tamdiu est in corpore mors; non resurgent igitur omnes, sed ii tantum quibus per Christi gratiam ablata fuit causa mortis.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 43. q. 1. n. 2.] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Omnes resurgemus.* Item 5. *Ioann.*, *Omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei. Et praecedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii.* Resurrectio igitur erit omnium omnino; seu boni seu mali fuerint, seu fideles seu infideles extiterint.

RESPONDEO dicendum, omnes prorsus homines resurrecturos esse cum corporibus suis, ut Scriptura divina testatur, et Ecclesia de necessitate salutis credendum proponit. Etenim [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 2.] (ut tactum fuit *art. praec. Ad quartum*) non sola anima est homo, imo is essentialiter includit aliam partem, quod est corpus. Homo igitur, qui nascitur Adae filius, qui meretur bonis operibus vitam aeternam, vel sempiternis ob mala opera deputatur suppliciis, is, inquam, homo est a Christo supremo iudice iudicandus, et recepturus, pro qualitate suorum operum, vel praemia, vel poenas; sicuti is meruit aut demeruit, aut natus est filius irae; igitur omnes animae rationales sua corpora resument, ut una cum illis finalem et percipiant et exequantur sententiam; ac proinde nemo cuiusvis conditionis aut status, quemadmodum declinare non poterit sententiam Iudicis, ita non parere non poterit illi imperanti, ut resurgat, seque iudicio sistat cum corpore illo, quod quondam fuerat ab eius anima informatum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 8.] Scripturam esse intelligendam sic: *Non resurgent impii in iudicio*; id est ad vitam; sed resurgent tamen ad mortem, perpetuis subiiciendi suppliciis. Ad quem sensum unus ex Machabaeis dicit ad Antiochum Regem: *Tibi autem resurrectio ad vitam non erit.* 2. *Machab.*, cap. 7.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 11.] non conformari Christo per gratiam eos, qui ipsum non induerunt per Baptismum, et non propterea sequi tales non fore resuscitandos. Etsi enim non sint fortasse rationem reddituri, quod Legem Evangelicam non observaverint, ut si inculpabiliter eam ignoraverunt, adducendi sunt nihilominus in iudicium, et sciscitandum ab eis, cur non servaverint legem naturae scriptam in cordibus eorum? [*Prolog.* q. 2. n. 7.] quam si servassent, iam ad Regnum fuissent adsciti, ut carceri mancipabuntur quod secus fecerint; sunt ergo omnes pariter resuscitandi.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib.] utique mortem in hominibus descendentibus ab Adamo et obnoxiiis culpae originali esse poenam peccati; cum ergo decedunt eiusmodi poenam persolvunt; non igitur amplius eam subire tenentur. Nihil ergo impedit, quo minus iterato vivere iubeantur, ut reddant rationem eorum quae gesserunt in corpore, — *Cum itaque arguitur*: ad causam in actu sequitur effectus in actu; igitur quibus non fuit dimissum originale, semper erunt sub potestate mortis: *dico*, originale mortem quidem intulisse, qua poena inflicta, desiisse causam in actu, ac proinde induci posse, ac reipsa inducendum esse contrarium effectum in illis qui in peccato originali interierunt.

ARTICULUS III.

UTRUM RESURRECTIO SIT NATURALIS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 4. — Report. ib. — S. Thom.,
in Suppl. 3. p. q. 75. a. 3.*

VIDETUR resurrectio esse naturalis. Etenim [*Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 24.*] separatio animae a corpore est violenta, ipsaque anima dum exuta corpore manet violentiam patitur, quia sub aliqua imperfectione est quam amittit, iterato corpori unita; ergo cum corpori rursum unietur per resurrectionem, id sibi secundum propriam naturam et inclinationem eventurum est; ac proinde ipsa resurrectio est naturalis.

2. PRAETEREA. Motus ille est naturalis, qui terminatur ad quietem naturalem. Nam [*Oxon. ib. q. 4. n. 1.*] — [*Report. 4. d. 43. q. 4. n. 1.*] mobile naturaliter movetur ad illum, in quo naturaliter quiescit; et mutatio pariter est naturalis, quae terminatur naturaliter ad formam perfectiorem mutabile, iuxta propriam naturam: sed resurrectio est huiusmodi; quia corpus perfectibile ab anima naturaliter perficitur, forma illa sibi iterum unita; ergo resurrectio est naturalis.

3. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 43. q. 4. n. 1.*] Secundum *Damascenum* lib. 3. cap. 14. *Quod commune est omnibus in eadem specie naturale est*: sed ex dictis *art. praec.* resurrectio erit omnium hominum; omnes enim sistendi sunt Christi tribunali, rationem reddituri eorum quae gesserunt in hac vita; ergo resurrectio eiusmodi dicenda est naturalis.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 4. n. 1.*] Dionysius, 6. *De divin. Nom.* de resurrectione disserens, *rem, ait, quae antiquitati quidem contra naturam fortasse videatur, mihi autem, ipsique veritati, et divina, et supra naturam*: quod autem supra naturam est, naturale nec est nec dici potest; resurrectio igitur non est naturalis. — *Rursus* [*Oxon. ib.*] effectus causae naturali evenit ut in pluribus, si non impediatur; et saepius, quia non semper est impedita: resurrectio autem semel tantum est futura; ergo is effectus non est a causa naturali, sed magis ab agente quod est supra omnem naturam.

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 2.*] quoniam *naturale* diversis opponitur, iuxta doctrinam Philosophi, 1. *Topic.*, cap. 12. oportet esse *multiplex*, et aequivocum. Porro *naturale* opponitur primum *supernaturali*; deinde *libero*, sive *voluntario*, et denique habet oppositionem cum eo quod est *violentum*. Rursus *naturale* aut est differentia activi principii, aut passivi. Et quidem ut dicitur de principio activo, interdum opponitur *libero* sive *voluntario*, et sic agens naturale est, quod ab intrinseco determinatur ad agendum; contra vero *liberum* et *voluntarium*, quod seipsum determinat ad actionem, quod etiam *agens a proposito* vocatur a Philosopho, 2. *Phys.*, text. com. 49., et 9. *Metaphys.*, cap. 3. et 4. Ex [*Oxon. ib. n. 3.*] parte etiam principii activi *naturale* habet oppositionem cum *supernaturali*; et illud *naturale* est et *naturaliter* dicitur agere, quod habet naturalem ordinem ad passum, ut illud nempe transmutet de potentia ad actum. Hoc igitur modo quodcumque agens causatum dicitur naturale, quatenus in sua potentia activa includit formam, ad quam passum est in-

potentia; et independenter a quo passo, vel materia ipsi agere non licet. At agens supernaturale, a quo naturale agens, sensu mox explicato, contradistinguitur, est quod agere valet citra et supra omnem ordinem ad passum, independenter a quo potest producere et efficere quodlibet, ut evenit in rerum creatione. — In priori itaque divisione *naturali* opponitur *libero*, quae sunt duo membra dividuntia potentiam, vel principium activum. At in posteriore *naturale* opponitur *supernaturali*, et dividunt agens. Et quaelibet pars secundae divisionis complectitur utramque partem prioris. Nam agens creatum et naturale, et agit necessario, cum intrinsecus determinatur ad unum, et agit libere et contingenter, cum seipsum, praevia cognitione, determinat ad hanc vel illam partem. Adhuc Pater in divinis naturali necessitate Filium, et libere producit Spiritum Sanctum, et contingenter quaslibet efficit creaturas.

Verumtamen [*Report. ib. n. 2. seqq.*] ut *naturale* intelligitur habere oppositionem cum *violento*, non respicit principium activum, vel agens, sed tantum passivum et passum. Nullum enim agens violenter agit, cum quodlibet agat secundum formam suam naturalem et inclinationem ipsius. Violentia autem in illo, in quo reperitur, semper est contra inclinationem formae violentiam patientis; non est igitur violentia respectu principii activi, sed passivi dumtaxat. Passum vero tunc dicitur violenter aliquid pati, cum ad oppositum illius, quod violenter sustinet, naturaliter inclinatur, ut cum lapis proiicitur sursum, aut calor inducitur in aquam. Et quoniam interdum passum nec naturali inclinatione fertur ad formam, neque est contra inclinationem ipsius ea orinari, ut superficies respectu albedinis et nigredinis, est animadvertere in principio passivo pariter quamdam potentiam, quae nec naturalis est, nec contraria illi dici potest, sed neutra ex ipsis. — Violentia igitur omnis est praecise ex comparatione passi ad formam inductam contra propriam inclinationem, non vero ut comparatur ad agens. Et quamvis Philosophus, [*Oxon. 4. d. 43. q. 4. n. 4.*] 3. *Ethic.*, cap. 3. notificans rationem violenti dicat: *Violentum est cuius principium est extra non conferente vim passo*, ac subinde sentire videatur activum principium spectare ad naturam eius, nihilominus ratio *violenti* praecise exprimitur illis verbis, *passo non conferente vim*. Quo posito, et caeteris sublatis aut variatis, complete intelligitur aliquid pati violentiam, quia post actionem principii activi aqua violenter patitur formam caloris, et nullum agens adest. *Principium* igitur in definitione *violenti* est additum tamquam quid extrinsecum.

At vero quoniam resurrectio passionem significat, cui pro actione correspondet resuscitatio, non accipitur in praesenti quaesito *naturale*, nisi prout pertinet ad passionem. Contra vero in quaestione, [*Report. 4. d. 43. q. 4. n. 4.*] *an resurrectio sit naturalis?* *naturale* intelligendum venit quatenus est conditio principii activi, de quo *art. seqq.*

Tunc dicendum ad *quaestionem*, resurrectionem esse naturalem, prout *naturale* intelligitur opponi *violento*. At quatenus *naturale* contradistinguitur a *supernaturali*, nequaquam esse, aut dici posse *naturalem*, sed *supernaturalem*. [*Report. ib.*] *Primum solutionis membrum declaratur*, quia tam, passum, quod est corpus organicum, inclinatur appetitque perfici ab anima, veluti propria forma, quam vicissim ipsa anima inclinatur ad perficiendum corpus organicum, tamquam materiam sibi naturaliter proportionatam; ergo naturale est illis, ut iterato mutuo uniantur per resurre-

ctionem, uti quondam uniebantur in generatione; igitur resurrectio appellanda est naturalis, quatenus naturae viribus partes illa inter se uniuntur a causa effectiva resurrectionis. — Verum [*Oxon.* 4. d. 43. q. 4. n. 5.] resurrectionem esse supra naturam, quatenus *naturale* opponitur *supernaturali*, inde constat, quia agens resurrectionis effectivum non dicit ordinem naturalem ad peragendam iterato unionem animae rationalis cum corpore, imo tale agens, cum sit naturae Auctor, et libere efficiat quicquid extra se operatur, potest vel efficere ut mortui resurgant, vel oppositum eius; igitur nequit resurrectio esse naturalis, quatenus comparatur ad causam effectivam, et *naturale* opponitur *supernaturali*. Quod et dixit expresse Dionysius supra relatus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 2.-6.] non aliud eo argumento probari, quam quod dictum est in *primo membro solutionis*. Concedo ergo, resurrectionem esse naturalem, quatenus comparantur ad invicem anima et corpus organicum. Cum enim utraque pars ad alteram dicat naturalem inclinationem, contra hanc accidit separatio; ideoque quatenus *naturale* violentum excludit, recte appellatur resurrectio naturalis.

AD SECUNDUM est responsio ex statim dictis. Nam [*Oxon.* 4. d. 43. q. 4. n. 5.] tantum probatur, resurrectionem esse naturalem, spectata natura et inclinatione extremorum uniendorum, quae profecto ad invicem habent naturalem inclinationem; ac propterea ut *naturale* contradistinguatur a *violento*, resurrectio est appellanda naturalis.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 5.] dictum Damasceni esse sic intelligendum: si id, quod commune est omnibus in eadem specie, sit a principio intrinseco, vel a causa naturali, cuiusmodi sunt specificae proprietates, utique ad omnium naturam pertinere, atque ipsis esse quid naturale. At resurrectionem a natura, vel a principio intrinseco eorum qui resurrecturi sunt, fieri non posse, sed nonnisi ab Auctore naturae, ut in *sequentibus* latius declarabitur. Hanc autem esse mentem Damasceni ex eo constat, quia ille ex tali principio probat in Christo duplicem operationem, quae in humana specie est in omnibus individuis, quia a causa intrinseca, vel saltem naturali.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM NATURA POSSIT ESSE CAUSA ACTIVA RESURRECTIONIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 3. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 75. a. 3. in solutione.

VIDETUR in entibus naturalibus reperiri principium effectivum resurrectionis. Nam [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 1.] in natura est potentia passiva ad resurrectionem, et naturalis, ex dictis *art. praec.* Anima enim suapte natura inclinatur ad perficiendum corpus organicum, et e converso corpus naturali appetitu fertur ad animam tamquam ad perfectionem propriam: sed omni potentiae passivae naturali correspondet potentia activa naturalis, alioquin eiusmodi potentia passiva frustra esse videretur; ergo in natura est aliqua potentia effectiva resurrectionis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1.] In natura duplex est processus: unus

componendo, alius resolvendo; et a quo unus incipit in illud alius terminatur, et e converso; ergo videtur uterque ex aequo subesse actioni naturae; quia uterque est terminus utriusque: sed natura potest resolvere compositum, quod est corpus humanum, in componentia; ergo pariter ex componentibus poterit idem producere compositum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Corruptatur aër in ignem, postea ignis in aërem, deinde e converso aër in ignem; ille secundus ignis videtur idem cum primo, quia eadem materia; et fieri potest, ut sit idem efficiens cum primo igne: sed secundum Philosophum, 8. *Metaphys.*, cap. 3. *Si materia eadem, et efficiens idem, et effectus idem*; igitur cum natura valeat eundem ignem reducere in esse, pariter poterit et eundem hominem reproducere.

4. PRAETEREA. In corpore humano reperitur dispositio necessitans ad formam, quae est anima rationalis; ergo in natura est vis activa respectu resurrectionis. *Assumptum declaratur*, quia cum corpus fuerit dispositum et organizatum, necessario sequitur eiusdem animatio: ea autem organizatio et dispositio necessitans ad formam ulteriorem a natura est; igitur natura habet vim effectivam respectu animationis hominis, et subinde in ordine ad eiusdem resurrectionem.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 1.*] Dionys. *De divin. Nomin.*, cap. 6. de resurrectione sermonem faciens, dicit: *Rem vetustati visam contra naturam; mihi autem et veritati supra naturam. Rursum*, Animal perfectum non potest produci aequivoce, sicut Commentator arguit contra Avicennam, 8. *Phys.*, com. 46.; ergo cum homo sit animalium perfectissimum, nequit produci a natura, nisi productione univoca, ac proinde quoniam resurrectio futura non est productio univoca; quia non generatio, nequit effici a natura, sed solum ab eo qui est supra omnem vim et potestatem naturae.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 19.*] quamvis in natura esset vis activa reducendi idem corpus mixtum organicum, quod interiit (de qua re in *seq. art.*), nullam nihilominus esse potestatem in natura reparandi corpus idem eodem quo reducetur modo per resurrectionem, nec proinde extare causam ullam in natura, quae valeat corpori utcumque reparato iterum unire animam rationalem. *Prioris dicti ratio est ista*: nam [*Oxon. ib. n. 20.*] omnis vis activa et potestas naturae alligata est cuidam ordini formarum in transmutatione rerum: natura enim nequit ex aceto immediate producere vinum, sed necessario debent praecedere multae aliae transmutationes. At Deus non alligatur in agendo ei ordini; ideo ex quolibet potest aliud producere, vel etiam ex nihilo. In [*Oxon. ib.*] formatione autem corporis mixti organici ultimam formam plures aliae naturaliter praecedunt, scilicet forma seminis, sanguinis et carnis; nequit ergo naturae activa potestas eum ordinem transcendere, sed magis subditur ei necessario: in reparatione autem corporum per resurrectionem non erit illae processus quo genita fuere, imo subito reparabuntur ex pulveribus vel cineribus vel aliis, in quae fuerant prius resoluta; igitur tota natura creata non potest reparare corpus mixtum organicum, eo pacto quo restituendum creditur in resurrectione.

Quod vero solius virtutis divinae sit infundere animam rationalem corpori utcumque reparato, [*Oxon. ib. n. 21.*] quemadmodum solus auctor naturae univit eandem, cum primus homo produceretur, ex eo constat, quia

causa aequivoca est simpliciter nobilior effectu; quod probatur auctoritate August., 83. qq. q. 2. *omne quod fit, ei, a quo fit, par esse non potest; alioquin iustitia, quae sua unicuique tribuere debet, de rebus auferatur necesse est.* Intelligit autem de causa aequivoca, quia iustitia in causa univoca requirit aequalitatem, sed in aequivoca eminentiam; quae fuit etiam doctrina Avicennae, 6. *Metaphys.*, cap. 3. Et rursus Augustinus, 2. *super Genes.*, *Agens inquit, est praestantius passo;* quae propositio pendet ab ista: *Agens est simpliciter perfectius suo effectu formali.* Homo autem est simpliciter perfectior anima sua, sicut totum parte, et quacumque alia substantia corporea; igitur nec anima ipsa, nec quaevis alia substantia corporea potest esse causa effectiva hominis, et ita nequit aliqua eiusmodi causa unire animam rationalem corpori, ex qua unione efficiatur homo, sed sicut primae unionis cum homo generabatur causa effectiva extitit solus Deus, ita et posteriorem unionem, cum reparabitur in resurrectione, causare nequit ulla causa in natura, sed solus Deus. Accedit etiam quod forma et efficiens minime coincidunt, ex 2. *Phys.*, respectu eiusdem effectus, cum diversa sint omnino genera causarum, diversusque sit modus causandi causarum intrinsecarum, et extrinsecarum, ac proinde quandoquidem anima rationalis forma est hominis, profecto esse nequit causa effectiva eiusdem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: [*Oxon. ib. n. 23.*] licet in entibus creatis non sit aliqua vis activa, qua reduci queat ad actum potentia passiva, de qua agitur, nihilominus ipsam non esse frustra, quia in entium coordinatione plane reperitur potestas et vis qua omnes homines, qui aliquando fuerunt, subito resurgent; ea vero est in ipso Auctore naturae, qui licet ad extra libere operetur et agat quicquid facit, nihilominus perinde reducetur ad actum praefata potentia passiva, ac si ab agente naturali et necessario in actum exeunte reduceretur.

AD SECUNDUM, [*Oxon. ib.*] neganda est *consequentia*; quia multa possumus per naturales vires destruere, quae interim reparare ut prius non licet. Non enim quia possumus dividere solidum, ideo propterea valemus illud reparare et efficere ut divisae partes iterum continuentur. Natura igitur quamvis possit resolvere partes componentes homines, non tamen potest eas ut antea componere et hominem reparare.

AD TERTIUM, [*Report. 4. d. 43. q. 3. n. 17.*] quamvis concedatur *antecedens* de igne, et de aliis entium mixtis, neganda est nihilominus *consequentia*, quatenus infertur et extenditur ad hominem, ob rationem dictam *in solutione*.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 19.*] in natura nullam esse dispositionem necessitantem formae inductioni; dispositio enim eiusmodi ex parte susceptivi stat cum potentia contradictionis, ad formam nimirum et ad privationem eius. Talis siquidem potentia concomitatur susceptivum, quatenus tale, ac proinde repugnat necessitati quae omnem excludit potentiam contradictionis. Dictum ergo illud commune de dispositione necessitante, est ita intelligendum: dispositio nulla est necessitans ad formam, quasi ipsa sit ratio necessitatis, sed quia ad positionem eius, agens necessario formam, ad quam est dispositio, inducit. Verumtamen ad eam necessitatem aliquando absolute et infallibiliter sequitur forma, ut cum est agens naturale; et interdum est necessitas tantum *secundum quid*, quando scilicet agens est voluntarium, et de sua libera ordina-

tione procedit, ut producat formam ab ipsomet ponendam. Quo pacto forma corporeitatis est dispositio necessitans ad animam, non quasi virtute ipsius animatio sequatur, sed quia ipsa posita agens, a quo ordo naturae statutus fuit, necessitate a sua voluntate praefixa trahitur ac determinatur ad animae productionem.

ITERUM ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM NATURA POSSIT ESSE CAUSA ACTIVA RESURRECTIONIS.

Doctor, et S. Thom., loc. cit. art. antec.

VIDETUR in natura nullum esse principium activum reparationis eius quod interiit, ac subinde fieri non posse ut per agens naturale redeat idem numero corruptum. Nam [Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 7.] in omni corruptione materia geniti dividitur, ita ut non ex tota eadem materia generetur genitum, quae praefuit in corrupto, et sic ulterius semper fit maior et maior divisio materiae; ergo per circuitum quarumcumque generationum, si reditio fiat ad aliquid eiusdem speciei cum primo corrupto, id nihilominus haud esse poterit ex eadem prorsus materia; et per consequens non erit idem numero; ad identitatem enim numeralem requiritur eadem materia, sicut et eadem forma, secundum Philosophum 12. *Metaphys.*, cap. 2. Et per rationem, quia materia est principium essentiale totius; igitur non erit idem totum, nisi idem pariter sit quodlibet principium essentiale ipsius.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Agens naturale nequit agere, nisi per motum vel mutationem: motus autem et mutatio non potest redire idem, quia eius unitas est continuïtas, et interruptio, vel iteratio repugnat continuïtati; ergo et unitati motus et mutationis; igitur nec terminus motus et mutationis potest redire idem. — *Confirmatur* ista ratio sic: [Oxon. ib.] sicut se habet hoc productum ad productum, ita haec productio ad productionem; ergo permutatim, sicut productum ad productionem, sic hoc productum ad hanc productionem: sed non potest esse productum sine productione; ergo nec hoc productum sine hac productione: sed haec productio non potest redire eadem, quia nec eadem mutatio; ergo nec hoc productum.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 8.] Idem omnino redire nequiret, nisi ad ipsum foret eadem potentia: sed hoc est plane falsum. *Et probatur*, nam aut eadem potentia semper manens, aut de novo reducta. Non *primo modo*, quia potentia corrumpitur in adventu formae, atque ita post primam reductionem ad actum non manet eadem potentia. Nec *secundo modo*, quia sicut formae succedit alia privatio ab illa quae praecessit eam, ita forma resolvitur in aliam potentiam, si in aliquam resolvitur. *Denique* excluditur uterque modus ex hoc, quia ad praeteritum non est potentia: haec forma praeteriit; ergo ad ipsam nulla est potentia; nec reduci proinde numeraliter potest.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Si in susceptivo esset potentia ad idem iam corruptum, quare ergo non reducitur statim idem a natura, cum ipsa causa activa sit et ex impetu feratur ad agendum? Vel saltem cur non perinde cito reducit idem numero, quemadmodum reducit idem

specie? Constat enim non reduci idem numero, ex eo quod reducatur idem specie; nam diversi actus et accidentia deprehenduntur, ex quibus innoscit diversitas numerica; igitur nulla erit in natura potentia seu passiva seu activa, qua idem numero naturaliter iterum producatur.

5. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 6.] Philosophus hoc ipsum expresse docuit, ut constat ex multis eius auctoritatibus, ut in 2. *De Gener.*, in fine: *Quorum substantia perit, non revertitur eadem numero*. Item 5. *Phys.*, cap. 2. vult sanitatem non redire eandem numero; et in *Praedicam.* cap. *De oppositis*: *A privatione, inquit, ad habitum impossibilis est regressio*. Cum quo concordat illud quod allegant aliqui, *Metaphys.*, text. 14., cap. 8. *De vino et aceto*, quae negat Philosophus immediate reparari, etiam secundum speciem; quia oportet prius fieri resolutionem ad materiam communem. Denique, 6. *Ethic.*, cap. 3. approbat dictum Agathonis dicentis, *hoc solo privatur Deus, ingenta facere, quae facta sunt*; ergo non potest praeterita reducere, quia tunc faceret ea esse, non modo non praeterita, sed etiam praesentia.

CONTRA. Quandocumque materia tota eadem approximatur agenti eidem sine impedimentis, potest idem reduci; nec tantum eidem agenti numero, sed eidem secundum speciem, quia identitas secundum speciem in agente aequivalet identitati numerali. *Probatio*, [Oxon. ib. n. 12.] si in isto instanti hic ignis ex illo ligno generat hunc ignem, si in eodem instanti alius ignis esset approximatus eidem ligno, generaret eundem ignem; cum igitur sit possibile eandem materiam iterum approximari eidem agenti, vel numero, vel specie, possibile est idem numero corruptum viribus naturae reparari.

RESPONDEO: [Oxon. ib. n. 2.] August. 12., *de Civit.*, cap. 13. refert opinionem quorundam Philosophorum (fuerunt autem ii Pythagorici et Platonici) qui putaverunt, per circuitus temporum et saeculorum eadem omnino reditura. Et additur, id eos futurum existimavisse post actum magnum annum, qui continetur sex et triginta millibus annis; eo enim annorum spatio complendus putatur motus caeli stellati, ex positione Ptolomaei in *Almagesto*. Cum enim caelum stellatum per unam annorum centuriam moveatur uno dumtaxat gradu contra motum diurnum, consequens est ut eiusmodi motus non compleatur, nisi spatio triginta sex millium annorum. Quia igitur praeterlapsis tot annis omnia corpora caelestia reditura sunt ad eundem situm, redibunt subinde eadem causae, atque de illis processuri sunt iidem effectus qui aliquando fuerunt.

Verumtamen hanc opinionem (cui videtur adhaesisse et Origenes, iuxta Hieronymum, *Epistola ad Avitum*) esse contra fidem Catholicam, et haereticam subinde convincit *loc. cit.* Augustinus. Nam [Oxon. ib. n. 3.] *ad Romanos* 6. *Semel*, inquit Apostolus, *Christus mortuus est pro peccatis nostris: resurgens autem a mortuis iam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur*; et 1. *ad Thess.*, cap. 4. *Semper*, inquit, *cum domino erimus*, scilicet post resurrectionem; non igitur qui resurrexerunt sunt iterum in vitam mortalem reversuri, nec morituri, quemadmodum et Christus semel ita mortuus est, ut amplius non moriatur. — *Deinde*, arguit Augustinus ex ratione beatitudinis, quia ex illa positione Philosophorum nulla iam esset vera beatitudo. Nam aut anima beata sciret sibi revertendum esse ad miserias, quas in vita mortali pertulit, aut non. Si scit se redituram; igitur timet et angitur, et ita minime

erit beata. Si non scit quod sibi eventurum est; igitur falsa opinione foret beata, quo nihil stultius dici potest. — *Tandem*, respondet ad illud *Ecclesiastes*, 1. *Nihil* [Oxon. ib.] *sub sole novum*, dicens: *Absit autem a recta fide, ut his Salomonis verbis illos circuitus significatos esse credamus: sed generaliter accipiendo eadem praecessisse, quae erunt, non autem eadem secundum numerum. Quamvis haec verba quidem sic intellexerint, tanquam in Praedestinatione Dei iam facta fuisse omnia, Sapiens voluisset intelligi, et ideo nihil recens esse sub sole.* Haec Augustinus. — *Postremo*, [Oxon. ib. n. 4.] (omittendo fundamentum illud ex Ptolomaeo esse valde ambiguum, cum alii putent se ostendere oppositum, nempe caelum stellatum minime moveri ab occidente in orientem) ratio, cui opinio illa innititur, est diminuta, quia nedum a causa efficiente, verum etiam a materia dependet identitas effectus: materia autem potest esse omnino alia, vel alium situm habere in comparatione ad caelum; quia per actionem liberi arbitrii possunt corpora impedi, ne occupent quem prius occupabant situm. — *Rursum*, [Oxon. ib. n. 5.] ipsi actus liberi arbitrii non subsunt necessario causalitati et influxibus caelorum; igitur eiusmodi actus non necessario redibunt iidem, nec subinde aliqua, quae necessario ab illis actibus pendent, sicuti sunt substructiones civitatum et oppidorum, discipulos docere, audire docentem, et alia id genus, quae putabant Philosophi eadem numero reversura, ut diserte testatur Augustinus, *loc. supracit.*

Quamquam autem haec ita sint, non apparet tamen ulla intrinseca repugnantia ex parte naturalium causarum, quin hae reproducere valeant eosdem numero effectus. Et sane reipsa interdum reproducere videntur, non quidem universe quotquot interierunt, sed quosdam solummodo, praesertim qui dependent in conservari a suis causis; et sic ut reproducantur alii non ita a suis causis pendentes, nulla appareat intrinseca impossibilitas, spectatis virtute causarum, ac effectuum producibilitate; licet adsit extrinseca ratio accipienda ab ordinatione providentiae divinae. Et quidem nullam hic occurrere repugnantiam ab intrinseco, patebit *ex solutione argumentorum*. Possibilitas ergo declaratur, nam [Oxon. ib. n. 9.] iuxta Philosophum, 8. *Metaphys.*, cap. 3. *Si agens idem et materia eadem, effectus erit idem*: sed possibile est idem efficiens esse, et eandem materiam respectu secundo producti, quae erant respectu primo producti; ergo possibile est secundo productum esse idem cum primo producto. *Minor probatur*, quia quamvis frequenter in corruptione fiat dispersio vel divisio materiae, tamen possibile est oppositum in multis entibus, ut si ignis includeretur vitro obturato, et in aërem converteretur; et mox per reflexionem radiorum solarium rursus aër converteretur in ignem, profecto eadem foret materia primo et iterum producti. Atque idem evenit cum solidum convertitur in aliud corpus solidum, ut lignum in lapidem, quod non raro contingit.

Sed in his, quae a suis causis dependent in *conservari*, Declaratur *conclusio*: [Oxon. ib. n. 12.] quia radius, ut continuatur *inesse* a sole per tempus aliquod signatum, ut unius diei, non dependet a seipso ut fuit in priori parte eius temporis; in ultimo ergo instanti signati temporis erit idem radius, quia identitas radii in secundo instanti non dependet (ut dictum est) ad seipsum in primo instanti, vel ab existentia eius in tempore intermedio; quia sine illa existentia posset idem numero fuisse

productum in eodem instanti; igitur illo esse intermedio destructo, potest idem esse in utroque extremo.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, declaratum fuisse in *solutione*, qualiter naturae viribus, humanaque industria potest eadem materia salvari tota sine ulla divisione; negandum est ergo, in qualibet corruptione dividi materiam geniti. — *Deinde* [Oxon. ib. n. 14.] Deus vel Angelus posset colligere omnes partes materiae ipsius corrupti, easque agenti naturali in debita proportionem applicare; quo facto rediret idem numero totum, quod prius fuerat corruptum. — *Denique*, cum quidpiam corrumpitur aliqua pars materiae superest eadem numero quae prius, alias corruptio foret annihilatio; igitur in illa potest aliqua pars formae prius generatae induci, si non propter aliud impeditur redditio eiusdem formae, nisi propter alietatem materiae; constaret igitur id quod reductum esset ex eadem potentia et actu, et physice et metaphysice, quamvis exinde sequeretur non habiturum easdem partes integrales, quas caeteroquin non esse de essentia totius physici et metaphysici constat ex ipsis etiam viventibus, quae semper eadem sunt, quamvis interdum destituantur aliquot partibus integralibus.

AD SECUNDUM respondeo, [Report. ib. n. 10. — 4. d. 43. q. 1. n. 9.] nullam esse repugnantiam, quominus idem motus numero redeat; quia licet fuerit interruptus, et ita non continuatus motui praecedenti, ex eo tamen haud sequitur, quin aliqua pars sit eadem quae prius, quamvis ei non continuata. *Rursus* [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 8.] quamquam motus non foret idem post interruptionem, qui prius fuerat, non tamen sequitur aliam quoque esse formam per eiusmodi motum acquisitam, quia ad eundem terminum formalem, et etiam totalem possunt esse diversi motus secundum speciem; nam idem *ubi* potest acquiri motu recto et circulari, et idem animal gignitur univoce et aequivoce, et homo accipit *esse* per creationem, et procreatur per generationem. Sed de hoc iterum redibit sermo infra, *quaest.* 79. *art.* 2. — *Ad confirmationem* de permutata proportionem, *respondeo*: [Oxon. ib. q. 3. n. 14.] permutata proportio accipitur ab Euclide, *lib.* 5. *conclus.* 16. eaque utitur Philosophus, 2. *Priorum*, text. 12. *quoad contradicere et converti*. Ut si album et disgregativum visus convertuntur, et nigrum et congregativum visus convertuntur; si album contradicit nigro, pariter contradicit praedicatum, quod convertitur cum albo, ei, quod convertitur cum nigro. In his ergo tenet argumentum a permutata proportionem; sed cum applicatur ad alios terminos non perinde se habentes, committitur *fallacia consequentis*. — *Nec enim sequitur*: [Oxon. ib. n. 15.] sicut corpus ad locum, ita hoc corpus ad hunc locum: sed corpus non potest esse sine omni loco; igitur nec hoc corpus sine hoc loco. — *Similiter non sequitur*: sicut color ad superficiem, ita hic color ad hanc superficiem: sed color esse nequit sine superficie; ergo nec hic color sine hac superficie. Et ratio est, quia quandocumque commune determinat sibi aliquam proprietatem in communi, et nullam in particulari, pariter et quodvis contentum sub communi nullam proprietatem in particulari sibi determinat, quia talis est proportio communis ad commune, talis quoque est contenti singularis ad singulare; et ideo nulla est consequentia in proposito: nihil potest produci, vel esse productum, nisi productione; ergo nec esse hoc productum, nisi hac productione;

quia sicuti productum in communi non determinat sibi tantum hanc productionem, ita nec hoc productum; utrumque enim potest produci per aliam, cum et productum in se, et quodvis productum in particulari respiciant atque ordinentur ad quamcumque productionem activam.

AD TERTIUM dicendum, [Oxon. ib. n. 16.] potentiam receptivam materiae semper in ipsa manere, nec corrumpi per formae desitionem; eiusmodi ergo potentia sufficit, ad hoc ut actus corruptus redire possit, et rursus facere unum per se cum materia. — *Et cum dicitur:* adveniente forma, potentia ad illam corrumpitur; *respondeo:* si accipiat potentia, ut est opposita actui, utique non manet, cum actus inest, sed cessante actu, redit una cum privatione, ob quam rursus forma esse dicitur in potentia, et iterum producibilis. — *Et cum denique instatur,* [Oxon. ib. n. 18.] quia ad praeteritum non est potentia; *concedo,* non esse potentiam ad praeteritum, ut praeteritum, quia fieri non potest, ut praeteritum non fuerit. Dico tamen esse potentiam ad illud, quod praeteriit, inquantum potest esse futurum, iterumque produci *in esse*. Caeterum si inductum argumentum concluderet, probaret quoque non esse potentiam ad reditionem eiusdem formae ne per actionem quidem divinam.

AD QUARTUM potest dici, [Oxon. ib.] ob aliqua impedimenta ex parte passi vel agentis evenire, ut in prima reditione eiusdem secundum speciem non redeat idem secundum individuum. Ex illis ergo impedimentis fieri ut accidentia inseparabilia illius effectus nequeant statim reduci; verumtamen non oportere semper et in omnibus eiusmodi impedimenta intervenire: etsi enim causa naturalis nequeat reducere quaedam neque quoad individuum, neque quoad speciem, in iis tamen quae potest reducere quoad speciem non adsunt ea impedimenta ab intrinseco, sed ob statutum divinae providentiae, quo decretum est, ut semper causae naturales universim alia et alia producant individua; ex eo tamen non ostenditur repugnantia ab intrinseco, quia iidem numero effectus redire queunt virtute earundem causarum, quae prius esse dederunt, vel aequivalentium.

Ad inductas auctoritates ex Aristotele. Ad primam respondebitur infra art. 2. q. 79. — [Oxon. ib. n. 13.] *Ad secundam* ex 5. *Phys.*, dico, trahi posse in oppositum; quia si sanitas continuata per diem manet eadem, quare non eodem modo illa, quae fuit in mane, et interrupta in meridie, et reddita in vespere, erit eadem? Breviter, eo loci Arist. non habet expresse negativam propositionem, quae allegatur. — *Ad id,* quod adducitur ex cap. *De oppositis: De privatione ad habitum impossibilis est regressio*, dicendum: si redire potest forma, cui annectitur privatio, et ipsa subinde privatio rediret. At quoniam viribus naturae spectatis reditione immediata nequit illa forma redire, sed tantum mediata, ideo de illa esse loquutum Philosophum existimandum est. *Ad aliud* de 6. *Ethic. respondeo*, utique fieri non posse, ut facta non sint, quae praecesserunt; sed exinde non sequi, rursus eadem nequire esse praesentia. Nam non repugnat ea facta fuisse, et nunc esse praesentia alia factione ab illa, quae iam praeteriit.

ARTICULUS INCIDENS II.

UTRUM RATIONE NATURALI PROBARI POSSIT RESURRECTIONEM
GENERALEM HOMINUM ESSE FUTURAM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
q. 75. a. 4. § Ad secundum.*

VIDETUR ratione naturali ostendi posse resurrectionem generalem hominum esse futuram aliquando. Etenim [Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 1.] naturale desiderium non potest esse frustra; vel ad impossibile: sed homini naturale desiderium inditum est, quo appetit semper esse; et istud desiderium est notum per rationem naturalem; nam non evitatur aliquid naturaliter, nisi virtute naturalis desiderii, vel inclinationis ad aliud: sed suapte natura homo nedum fugit mortem, sed etiam imagine eius maxime deterretur, ut docet experientia, et scripsit Apostolus, 2. ad Corinth., cap. 5. *Nolumus, inquit, expoliari, sed supervestiri.*

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Lumine naturali notum est, nos beatitudinem appetere. Hoc patet et ex 1. *Ethic.*, cap. 1. 4. et frequenter, de beatitudine *in generali*; et ex 10. *Ethic.*, cap. 10. de beatitudine *in speciali*: sed notum est per rationem naturalem, beatitudinem esse non posse, nisi sempiternam; ergo notum est per rationem naturalem hominem esse ordinatum ad aliquam perfectionem sempiternam. *Minorem* longo sermone probat Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 8., et breviter ex verbis ipsius probatio est ista: *Morientem vita ipsa deserit, si beata; aut ergo nolentem deserit, aut volentem, aut neutrum. Si nolentem, quomodo est beata vita, quae ita est in voluntate, quod non sit in potestate? Si autem volentem, quomodo vita beata erat, quam noluit, qui habebat? Si dicas neutrum nec nolle, nec velle; sed nec illa beata est vita, quae talis est, ut quem beatum facit amore eius indigna sit.* Probatur ergo evidenti ratione naturali beatitudinem debere esse sempiternam.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Naturali lumine notum est, totam speciem non carere fine suo, quin illum in aliquo individuo consequatur: sed naturaliter quoque notum est beatitudinem esse finem speciei humanae; ergo et hominem posse consequi illam, saltem in aliquo individuo: sed nequit eam adipisci in praesenti vita ob multas misérias concomitantes ipsam, ut propterea nulla operatio quantumvis delectabilis, esse queat ipsi semper delectabilis, imo defatigato delectabile erit cessare ab ipsa; ergo cum notum sit beatificam operationem nullum afferre fastidium beato, nec esse posse solius animae, quia in ea solum homo non consequitur finem suum, sequitur fore totius coniuncti in altera vita futura post istam mortalem.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Ratione naturali notum est, quamlibet speciem, quae est de integritate universi, esse perpetuam, quia totum integrum est perpetuum: sed homo est species omnium sensibilium perfectissima, *Sumus enim nos quodammodo finis omnium.* 2. *Phys.*, text. c. 24.; ergo notum est speciem hanc in sua perfecta integritate fore perpetuam: id vero minime esse potest, nisi resurrectio sit futura.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 27.*] Naturali lumine intellectus evincitur, praesidere rerum universitati et rebus subinde humanis unum, a quo sit retributio bonorum, et punitio malorum: sed nisi resurrectio esset futura, non fieret haec iustissima retributio; quia plerumque in praesenti vita improbi et iniusti abundant temporalibus bonis; [*Report. 4. d. 43. q. 2. n. 24.*] contra vero iusti et probi homines premuntur continuis adversitatibus et miseriis; igitur necessario est altera vita futura, in qua iustiori lance probis praemia rependantur, et improbis supplicia irrogentur. Et istud argumentum videtur Apostolus tangere, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Si in hac vita, inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

6. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 24.*] Partem extra totum esse imperfectam ostenditur ratione naturali: anima autem rationalis est omnium formarum nobilissima et perfectissima; igitur non detinebitur perpetuo a corpore separata; igitur est futura hominum resurrectio. Denique, *nullum violentum est perpetuum. 2. De Cael. et Mun.*, text. 17. Sed separatio animae a corpore est violenta; quia contra inclinationem naturalem eius, quae suapte natura inclinatur ad perficiendum corpus; igitur non erit perpetuo a corpore separata.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 9. disserens de vita immortalis et sempiternae, *Hanc, inquit, utrum capiat humana natura, quam tamen desiderabilem confitetur, non parva quaestio est. Humanis quippe argumentationibus haec invenire conantes vix pauci magno praediti ingenio, abundante socio, doctrinisque subtilissimis eruditi ad indagandam solius animae immortalitatem pervenire potuerunt.* Haec ille. Et S. Paulus (ut scribitur *Actuum 17.*) Atheniensibus Philosophis persuadere satagens futuram resurrectionem, et retributionem operum nostrorum in saeculo futuro, visus est illis esse annunciator novorum daemionum; igitur haec nequeunt esse nota per rationem naturalem. Et rursus coram Rege Agrippa causam suam agente Apostolo, ac resurrectionem futuram annunciante, *Festus magna voce dixit: Insanis Paule: multae te litterae ad insaniam convertunt. Actuum 26.*

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 4.*] si aliqua est ratio, qua naturali lumine ostendatur futuram esse hominum resurrectionem, profecto ea accipienda est, ex iis quae sunt propria hominis, et non communia aliis corruptibilibus; est ergo petenda ex specifica ipsius hominis forma, vel certe ab operatione conveniente homini, ratione eius formae specificae. Et quidem media potiora, quae possent accipi ab operatione proveniente a forma, iam adduxisse putamus, inferius solvenda. — Verumtamen [*Oxon. ib.*] quantum attinet ad formam hominis specificam, ex tribus propositionibus inde acceptis recte concluderetur propositum, si eae forent notae lumine intellectus naturali, citra omnem revelationem et traditionem. *Et porro sunt istae: prima, anima intellectiva est forma hominis specifica: secunda, anima est incorruptibilis; unde sequitur formam specificam hominis esse incorruptibilem: tertia tandem est, Forma specifica hominis non remanebit perpetuo extra corpus.* Necessario ergo infertur aliquando hominem esse reversurum. Ista autem iterata redditio *resurrectio* vocatur, secundum *Damascenum*, lib. 4. cap. 19. *Resurrectio, inquit, est secunda eius quod dissolutum est resurrectio.*

Sed quia de gradu certitudinis earum propositionum disputatum fuit 1. f. q. 75. 76. et 79., [Oxon. ib. n. 5.] supponendo ibi dicta et resoluta, dicendum, non esse notum lumine intellectus naturali, seclusa nempe omni revelatione, futuram esse hominum resurrectionem; ac subinde non omnes illas propositiones *a priori* quodammodo procedentes, quia acceptae sunt a forma essentiali hominis, habere eum certitudinis gradum, ut omnino flectatur intellectus ad assensum illarum. Etsi enim *prima* nota naturaliter sit, ut negari nisi irrationabiliter non possit, [Report. 4. d. 43. q. 2. n. 7.] animam scilicet intellectivam esse formam specificam hominis; etenim homo formaliter intelligit; ergo anima intellectiva est eius forma; intellectio enim non potest recipi in parte organica, nec in toto, alioquin foret extensa, habet igitur subiectum inextensum, nempe animam, quae cum non sit materia, necessario erit forma hominis: item cum homo sit dominus suorum actuum, determinans seipsum, prout libuerit, eaque indeterminatio nequeat subiectari in aliquo appetitu organico, qui profecto ferri non potest in appetibilia ea indeterminatione, sed determinate magis trahitur ab illis; necessario sequitur reperiri in subiecto inextenso ut prius: illud vero est anima intellectiva.

Detur ergo notam esse lumine naturali intellectus, animam intellectivam esse formam specificam hominis; [Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 3.] eam nihilominus incorruptibilem esse et immortalem, non ostenditur demonstrative, sed tantum *probabiliter*. Unde et Philosophus circa eam quaestionem ambiguus fuisse videtur, ideoque testatus est Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 9. supra relatus, paucis datum fuisse viribus naturae ad agnitionem eius veritatis pervenire; unde et subdit: *Fides autem ista totum hominem immortalem futurum, qui utique constat ex anima et corpore, et ob hoc vere beatum, non argumentatione humana, sed divina auctoritate promittit.* — Denique, nec tertiam propositionem esse notam intellectui sibi derelicto, patebit *ex solutione argumentorum*, quibus ea demonstrari putatur. — *Conclusio igitur illis ex propositionibus deducta, scilicet, futura est hominum resurrectio*, probabilem utique gignit fidem, seu opinionem; non vero extorquet assensum intellectus, ut demonstratio efficit ex necessariis et notis propositionibus deducta.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, quod procedit de desiderio naturali, [Oxon. ib. n. 29.] *respondeo*: aut est sermo de desiderio naturali proprie dicto, aut de desiderio, quatenus est actus elicited iuxta naturalem inclinationem. *Primo modo*, cum eiusmodi desiderium non sit aliquis actus elicited, sed sola inclinatio naturae ad aliquid, manifestum est, non posse probari tale desiderium inesse ad aliquid, nisi prius constiterit, posse naturam adipisci illud, in quod propendit, ac proinde e converso arguendo, petitur principium. Si vero intelligatur de desiderio iuxta *secundam acceptionem*, tunc rursus non potest probari, aliquem actum elicited esse conformem naturali inclinationi, nisi prius constet de ipsa naturali inclinatione, ut dictum est prius. — *Et cum subditur*: homo naturali desiderio appetit semper esse, idque est notum per rationem naturalem, quia semel perpetuitate appraehensa, mox actu elicited desideratur ab omnibus, [Oxon. ib. n. 30.] *dico*, ostendi oportere vere eam appraehensionem esse secundum rationem rectam, et non erroneam; alioquin enim, si ad appraehensionem erroneam statim omnes appetunt actu elicited, non pro-

pterea illud erit consonum inclinationi naturae, imo magis dissonum; ratione autem naturali non est manifestum, non errare hominem, cum appraehendit perpetuitatem esse appetibilem, sibi que subinde optandam: quia prius oporteret ostendere id posse competere homini. — [Oxon. ib. n. 31.] *Et cum probatur*; quia homo naturaliter fugit mortem; ergo naturaliter appetit semper esse; *respondeo*, eo argumento pariter probari perpetuitatem perinde appeti a bruto, eo quod et ipsum pro viribus fugiat mortem. *Concedo* ergo hominem fugere mortem gratia vitae, quam amat pro eo *tunc*, cum mortem evadere cupit, et pro quolibet alio *tunc* signato, sed non pro *infinito*. Etsi igitur naturale desiderium sit ad semper esse, quia quod melius est desiderat, et *melius est esse, quam non esse* 2. *De Gener.*, text. c. 59., quia tamen tale desiderium impossibile est impleri in individuo, factum est ut adimpleretur in continuatione speciei in diversis individuis; unde subdit Philosophus, ibidem: *Hoc autem in omnibus impossibile existere, propterea quod longe a principio distant, reliquo modo complevit totum Deus, continuam faciens generationem.*

Ad illud Apostoli, [Oxon. ib.] *Nolumus expoliari*, *respondeo*, *nolumus*, scilicet nos certificati per fidem: et utique nolumus naturaliter, sic ut istud *nolle* sit contra naturalem inclinationem; at non est notum ratione naturali, tale *nolle* esse secundum inclinationem naturalem, ut expositum fuit.

AD SECUNDUM concedo, [Oxon. ib. n. 32.] esse in nobis appetitum naturalem ad beatitudinem, quam credimus; at negandum, id posse naturaliter cognosci; oporteret enim prius notum esse per rationem naturalem esse nobis possibilem visionem Dei intuitivam. Hoc tamen est acceptum a fide. *Ad probationem* ergo ex Aristotele, dico, ipsum non cognovisse aliam hominis beatitudinem ab illa, quae est sibi possibilis in praesenti vita; eam vero putavisse sitam in speculatione altissimarum causarum perfectissima, ad quam posset homo pertingere. Unde inquisita ista beatitudine hominis, 10. *Eth.*, cap. 10. subdit: *oportet et corpus sanum esse, et cibum, et famulatum esse; non tamen aestimandum multis et magnis indigere felicem.* Sciri ergo naturae lumine non potest finem nostrum et felicitatem, quam credimus et speramus, positam esse in clara Dei visione, nec suapte natura appeti a nobis tamquam ultimum finem. — *Cum probatur* [Oxon. ib.] per rationem Augustini, oportere beatitudinem esse sempiternam; sentientes beatitudinem humanam posse in vita praesenti adipisci, dicerent, quemque velle debere amittere eam; quia debet secundum rectam rationem velle propriam conditionem naturae suae: recta autem ratio ostendit isti non habenti fidem, conditionis suae naturae esse interire tam quoad corpus quam quoad animam, ut sibi videtur; ideoque ipsum vel oportere, sicut vitam amittere, ita et vitam beatam. — *Et cum arguitur*; non est vita beata quae non erat amata ab habente; *concedo*, si non sit amata pro quando est possibilis inesse illi amanti. Porro esse convenientem et possibilem pro tempore sempiterno, non est notum per rationem naturalem.

AD TERTIUM, *concedo assumptum*; [Oxon. ib. n. 33.] et per consequens concedendum quoque, notum esse hominem posse consequi beatitudinem in illo gradu, in quo notum est beatitudinem esse finem hominis. — *Et cum subditur*, id esse impossibile in praesenti vita ob infortunia et calamitates in quas passim incidunt homines; *respondeo*, eam

impossibilitatem non innotescere per rationem naturalem. Et quamvis quae circumstant praesentem vitam repugnent perfectae felicitati, quam felicitatem notum est competere intelligentiis, non tamen repugnant illi felicitati, quam notum est posse competere homini.

AD QUARTUM [*Oxon. ib.*] diceretur, speciem humanam perpetuo duraturam in universo ex continua successione individuorum, ut dictum est ex Philosopho *in responsione ad primum*; non autem sempiternam fore vitam alicuius, vel aliquorum in specie.

AD QUINTUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 27.*] seclusa revelatione et traditione, non apparere per rationem naturalem praeesse rebus humanis unum Rectorem, iuxta leges iustitiae retributivae et punitivae rependentem seu praemia, seu poenas; ea enim omnia a libero actu divinae voluntatis pendent; ideoque sciri nequeunt nisi ipso revelante. *Deinde*, dici potest, unumquemque actum esse sui ipsius condignam retributionem, iuxta doctrinam Augustini, 1. *Confess.*, cap. 12. *Iussisti, Domine, et ita est, ut sibi sit poena omnis peccator*; ipsum ergo peccatum est poena prima peccati. Et ita pariter de actibus virtutis, in tantum, ut si ipsa anima foret mortalis, magnum tamen bonum tribueret sibi qui pro magno actu virtutis animam suam poneret; melius est enim simpliciter maximum bonum et momentaneum, quam remissum bonum virtutis, vel vita vitiosa per magnum tempus. Quod sit ergo retributio in altera vita, ex revelatione acceptum est. Supponit [*Oxon. ib. n. 28.*] enim animae immortalitatem, de qua nos certificati tantum sumus per Evangelium, dicente Christo: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Matthaei*, 10. [*Oxon. ib. n. 27.*] Sancti igitur a posteriori arguentes ad probandam resurrectionem, non intendunt inducere nisi quasdam probabiles persuasiones, ut Greg., lib. 4. *Moralium*, in fine, adductis aliquot exemplis et rationibus probabilibus, subdit: *Qui propter istas rationes noluerit credere, propter fidem credat*. Similiter [*Oxon. ib. n. 28.*] ex doctrina Pauli *Actuum* 17. et 26. et 1. *Corinth.*, cap. 15. de grano cadente in terram, quod non vivificatur, nisi prius moriatur, et ex eo quod Christus resurrexit. *Et rursus* ex iusta operum nostrorum retributione. Haec omnia, inquam, et consimilia, vel non sunt nisi probabiles persuasiones, vel non procedunt nisi ex praemissis creditis.

AD ULTIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 24.*] partem extra totum esse imperfectam, si recipiat aliquam perfectionem a toto. At anima intellectiva non recipit aliquid perfectionis a toto, sed magis perfectionem communicat, adeoque illa ratio est potius ad oppositum. Nam non repugnat, aliquid perinde perfectum in se manere, esto alteri suam non impertiatur perfectionem, ut est manifestum in causa efficiente, quamvis nullum producat effectum. — *Ad id quod postremo additur*, separationem animae a corpore esse violentam, quia contra naturalem inclinationem eius; [*Oxon. ib. n. 25.*] *respondeo sic*: inclinatio naturalis duplex est: una ad actum primum, estque imperfecti ad perfectum; altera ad actum secundum, et est perfecti ad perfectionem communicandam. De prima verum est, oppositum eius esse violentum, quia ponit imperfectionem perpetuam, quod Philosophus habuit pro inconvenienti. Sed secunda inclinatio, esto perpetuo suspendatur, proprie quid violentum non dicitur, quia nec imperfectio; et huius generis est inclinatio animae ad corpus, quia illi suam perfectionem communicat; ideoque nullum est inconve-

niens,perpetuo manere a corpore separatam, quia non propterea imperfectior evadit. At Avicenna diceret, coniunctionem animae cum corpore esse, ut ipsa anima mediante corpore acquirat suas perfectiones per sensus, ad quas non posset pertingere sine illis; caeterum semel corpori unita et coniuncta, acquisivit quantum ipsa simpliciter appetit acquirere illo modo et ordine; ac proinde non ulterius cupit uniri corpori, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 1. n. 1.] quia ut est ipsius corporis expers clarius intuetur veritatem, ut idem Philosophus dicit 6. *Natural.*, 1. parte, cap. 6.

Breviter [*Oxon.* 4. d. 43. q. 2. n. 28.] ergo: nec *a priori*, nempe per rationem principii intrinseci in homine; nec *a posteriori*, scilicet per rationem alicuius perfectionis congruentis homini, potest ratione necessaria ostendi hominum resurrectio futura, innitendo solo lumini naturali intellectus. [*Oxon.* ib. n. 33.] Ex quibus apparet quantae sint gratiae referendae misericordiae Creatoris, qui nos per fidem certissimos reddidit in his quae pertinent ad finem nostrum, et ad perpetuitatem sempiternam, ad quae ingeniosissimi et eruditissimi quasi nihil potuerunt attingere, ut inquit Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 9. supra relatus, ubi pergit: *Sed si fides adsit, quae inest eis, quibus dedit potestatem Iesus filios Dei fieri, nulla quaestio est;* quia nempe suos credentes de his ipse certissimos reddidit.

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEXTA.

DE CAUSA RESURRECTIONIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de causa nostrae resurrectionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum resurrectio Christi sit causa nostrae resurrectionis. — 2. Utrum vox tubae. — 3. Utrum Angeli.

ARTICULUS I.

UTRUM CHRISTI RESURRECTIO SIT CAUSA
NOSTRAE RESURRECTIONIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 66. a. 1.

VIDETUR Christi resurrectio non esse causa nostrae resurrectionis. Siquidem, iuxta dicta *p.* 3. *q.* 43. *art.* 2. quaecumque miracula per Christum dum esset in vita mortali repraesentata sunt, ex divina penitus virtute, et non humana potestate nisi moraliter facta sunt: sed mortuos ad vitam revocare est sublime miraculum solius divinae potestatis; ergo id non potest perfici per virtutem inexistentem Christi humanitati; ac subinde neque per eiusdem resurrectionem, quae praecise spectat ad humanitatem.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 20.] Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 10. *Alius modus, inquit, redimendi hominem Deo non defuit.* Si igitur

Verbum carnem non assumpsisset humanam, adhuc homo redimi potuisset: sed in ea hypothese Christi resurrectio non extitisset, et hominum nihilominus resurrectio esset futura; igitur ita hominum resurrectio non pendet a Christi resurrectione, veluti a causa, quia tunc sine tali causa esse minime posset effectus.

3. PRAETEREA. Posita causa sufficiente, ponitur eius effectus: sed Christi resurrectio iam praecessit; ergo si foret causa nostrae resurrectionis, iam diu mortui resurrexissent: id autem non fuit, sed futurum credimus in saeculi consummatione; ergo Christi resurrectio non est causa nostrae resurrectionis.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 1.] 1. *Ad Corinth.*, cap. 15. *Christus resurrexit a mortuis, primitiae dormientium*; Christus ergo primus omnium resurrexit: primum autem in quolibet ordine est causa caeterorum quae sunt eius ordinis et generis; igitur Christi resurrectio causa erit resurrectionis aliorum hominum.

RESPONDEO dicendum, Christi resurrectionem concurrere ad resurrectionem nostram, adeo diserte tradi in Scriptura divina, [Oxon. 4. q. 1. n. 1. seqq.] ut negari omnino non possit, salva fidei veritate. Nam *Ioann.*, 5. scribitur: *Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat.* — *Rursus Ioann.*, 11. *Ego sum resurrectio et vita.* Et *ad Roman.*, 14. *In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit, ut et vivorum et mortuorum dominetur.* Christum ergo concurrere ad resurrectionem mortuorum, etiam quatenus homo (secundum humanitatem enim ipse resurrexit) ambigi non potest; de quo etiam *quaesito* videnda q. 56. 3. p. art. 1. — Sed de genere *casualitatis* est quaestio; et *quidam* existimant, Christi resurrectionem virtute divinitatis adiunctae, esse causam physicam instrumentalem nostrae resurrectionis. Nam operationes divinae agebantur mediante carne Christi, quasi quodam organo, ut exemplificat *Damascenus*, lib. 3. cap. 15. de tactu corporali, quo mundavit leprosum, *Matth.*, 8. — *Verumtamen* eiusmodi instrumentaria causalitas aut non est possibilis, sine innumerabilium miraculorum multiplicatione (quae perfecto citra necessitatem non videntur de facili ponenda), aliter enim quomodo intelligeretur esse organum divinitatis, aut quomodo faceret ad scopum praesentis quaesiti exemplum *Damasceni*? Vel concessa possibilitate, non est unde factum probetur. [Oxon. 3. d. 8. n. 4.] Caeterum quamvis diversae operationes naturarum in Christo, ob suppositi unitatem, mutuo praedicentur, revera tamen sunt impermixtae, nec humanitatis operatio sic erat instrumentum divinitatis, ut physice attigerit effectus proprios Deitatis. Unde *Damascenus*, lib. *Quomodo ad imaginem Dei facti sumus*, expresse id dicit: *Quando divinitas*, inquit, *tactu carnis sanabat infirmum, alia erat propria actio divinitatis, alia humanitatis, et finis humanae actionis in manus extensione et tactu positus erat: divinae autem naturae in excitatione puellae.* [Oxon. Prolog. q. 2. n. 10] Refundit igitur miraculum in Deitatem, cuius solius est excitare mortuos, etsi divina virtus applicata interdum sit mediante tactu humanitatis ex Christi inenarrabili dignatione; sed nullum interim influxum habebat respectu operis miraculosi. Idem habet *Hieronymus* super 14. *Matthaei*.

Resurrectionis itaque nostrae Christus ut homo praecise causa meritoria est: [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 4.] sola enim virtus divina est eius causa.

principalis; et Christi resurrectio causa secunda meritoria et moralis; qualis nimirum ponitur ab omnibus causa gratiae, quam Deus elargitur intuitu meritorum Christi in ordine ad gloriam consequendam; igitur est quoque talis causa respectu gloriae finalis reddendae homini, qui meruit gloriam per gratiam a Christo promeritam: [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 2.] ipse enim Christus complens cursum suum in hac vita nobiscum, est perfectissima causa meritoria gratiae, et eorum subinde ad quae gratia ordinatur: cursus autem vitae Christi in resurrectione absolutus et completus fuit; per ipsum ergo veluti per unum actum moraliter continuatum meruit nobis quicquid pro aeterna salute consequenda eramus a Deo accepturi. Sed videnda *praecit. quaest.* 56. 3. *p.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, illo directe probari Christi humanitatem nequire physice attingere hominum resurrectionem, ne instrumentaliter quidem, quod ultro concedimus; et oppositum non putamus verum, sicuti nemo dixerit eandem habere vim instrumentariae causalitatis in ordine ad gratiae creationem. Sed interim cum hoc bene stat, et recte intelliguntur Scripturae, esse causam moralem et meritoriam resurrectionis hominum, ut eandem exercet causalitatem respectu gratiae, quae ad gloriam consequendam, ut ad finem, ordinatur.

AD SECUNDUM dico: [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 7.] quamvis possibile fuerit Deum alia via hominum redemptionem et iustificationem ordinasse, in praesenti tamen providentia voluit omnia dona gratiae, et gloriae descendere in nos per merita Mediatoris Christi; ac proinde quaecumque nobis donantur, meritis illius largiuntur, ut rectissime perinde causa eorundem appelletur; non quia eiusmodi merita aliqua ratione physice causalitatis illa dona attingat, sed quoniam ea pro nobis meruit.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 3. d. 19. n. 2.] rationem procedere de causa necessario agente physica causalitate, non de meritoria, quae ex libera actione cum causa principali influere intelligitur in effectus. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 1.] Quemadmodum ergo Christus extitit causa meritoria gratiae datae antiquis Patribus, licet statim non sint consequuti gloriam, sed dumtaxat post ipsius resurrectionem, ita nec resurrectionem corporum, et plenariam retributionem sumus adepturi, nisi post saeculi consummationem.

ARTICULUS II.

UTRUM VOX TUBAE SIT CAUSA NOSTRAE RESURRECTIONIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 76. a. 2.

VIDETUR vox tubae haud esse causa nostrae resurrectionis. Etenim [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 4.] ex dictis *art. praec.* duae sunt causae resurrectionis: altera principalis, quae est virtus Dei: altera meritoria, estque Christus Mediator: sed ultra has causas non oportet aliam comminisci, nec assignare, quia illae satis sunt resurrectioni repraesentandae; ergo nullam causalitatem habere potest vox tubae respectu resurrectionis faciendae in saeculi fine.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 42. q. 4. n. 17.] Vox significativa est signum rememorativum ad placitum, qua nempe ex auditus immutatione,

memoria recordatur rei, cui fuit tale signum impositum, et excitatur intellectus ad considerandam rem, cuius prius habuit notitiam; igitur frustra adhibetur tale signum, ubi abest memoria et intellectus: sed corpora, priusquam ipsis iterum anima uniatur, carent memoria et intellectu; ergo nequeunt excitari aliqua voce significativa, veluti causa resurrectionis eorumdem.

3. PRAETEREA. Si mortui voce tubae forent excitandi, profecto id ea vox efficiet virtute supernaturali sibi indita, iuxta illud Prophetæ: *Dabit voci suae vocem virtutis*, Psal. 67., idest, *effectum resuscitandi mortuos*, secundum Glos.; igitur vox illa tubae erit organum quoddam; et instrumentum virtutis divinae: sed *art. praec.* negatum est, Christi humanitatem esse causam instrumentariam resurrectionis nostrae; ergo multo minus vox tubae poterit habere eandem instrumentalem causalitatem respectu futurae resurrectionis.

CONTRA. I. *Ad Corinth.* c. 15. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 2.] *In momento; in ictu oculi, in novissima tuba; canet enim tuba, et mortui resurgent.* Unde *Magister*, 4. *sent. dist.* 43. *cap.* 2. scribit: *causa resurrectionis mortuorum erit vox tubae, quae in adventu Iudicis ab omnibus audietur: et cuius virtute excitabuntur mortui, et de monumentis resurgent* vox igitur tubae est futura causa resurrectionis mortuorum.

RESPONDEO dicendum, omnino sentiendum esse ad vocem tubae corpora mortuorum esse de monumentis surrectura, mox animanda, ac iudicio universali sistenda. Id enim diserte testatur divina Scriptura. Verumtamen [*Oxon.* ib. n. 3.] quia resurrectio est *iterata surrectio eius qui cecidit*, iuxta Damascenum, cum *primo* ceciderit homo per separationem animae a corpore, *secundo* autem corpus ipsum per corruptionem, et resolutionem in ea, quibus constabat, oportet prius ordine naturae reparari corpus, et iam reparato rursus animam uniri. Vox itaque tubae, de qua scribitur *Matthaei*, 24.: *Mittet Filius hominis Angelos suos cum tuba et voce magna*, haud efficere poterit, vel esse causa resurrectionis, quatenus est reparatio eius qui primo cecidit; nam [*Oxon.* ib. q. 3. n. 21. seqq.] nulla causa potest unire animam corpori in resurrectione, nisi ea per quam unita est illi in generatione: sed neque valet influere in resurrectionem corporis organizati quod secundo cecidit; [*Oxon.* ib. q. 5. n. 4.] quia illa corporis efformatio et organizatio fiet in instanti, et immediate virtute divina; igitur vox tubae erit causa resurrectionis moralis et instrumentalis iteratae corporis surrectionis et restorationis. Et [*Oxon.* ib. q. 1. n. 11.] hoc est quod praedixit Salvator, Ioann., 5.: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei.* Porro ordinem et seriem rei gerendae videtur declarasse Apostolus, 1. *Thessal.* cap. 4. dicens: *Quoniam ipse Dominus in iussu, et voce Archangeli, et in tuba Dei descendet de Caelo.* Dominus, qui mox iudicandis omnibus adventurus est, iubebit Archangelum tuba canere; adeo ut sensibilis et horribilis eius sit clangor; et quia canet iussu Filii Dei, a Ioanne clangor ille appellatur vox Christi, et hic dicitur tuba Dei. Porro Archangelo tuba sua clangente, alii Angeli pariter conclamabunt, simulque ad congregandos mortuorum cineres, et dispersas materiae partes discurrent velocitate mirabili. *Mittet enim Filius hominis Angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabit electos eius a quatuor ventis:* omnes autem hae tubae et voces illud resonabunt et

concrepabunt: *surgite mortui, venite ad iudicium*. Et quia dicto omnino parebunt, et divina virtute statim sequutura est corporum surrectio, vox tubae non incongrue causa resurrectionis nostrae poterit appellari, non physica, sed moralis et instrumentalis. Nam [Oxon. 4. d. 1. q. 5. n. 12.] omnis dispositio necessitans ad formam, quae non est ratio receptivi, potest dici quodammodo causa activa, sive causa instrumentalis respectu formae. Huiusmodi dispositio est vox tubae respectu resurrectionis, non ex natura sui, sed ex imperio Christi. Est igitur causa instrumentalis et moralis resurrectionis corporum humanorum. Et quidem dicitur *tuba*, quia erit manifesta, et *novissima*, quia post eam non erit alia, estque idem ac clamor, de quo legitur in Evangelio Matthaei, [Report. 4. d. 43. q. 5. n. 8.] cap. 25. *Media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obviam ei*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 4.] utique resurrectionis, ut est reparatio hominis, qui primo cecidit, et formae corporeitatis, aliam causam physice agentem adstrui non posse, nisi divinam virtutem, nec aliam meritoriam praeter Christi merita. Id tamen non excludere causam moralem et instrumentalem respectu eiusdem resurrectionis, ad cuius positionem sequetur reparatio eorum qui ceciderunt, ex Dei institutione. Quemadmodum Sacramenta et dicuntur et sunt causae instrumentales et morales gratiae, nempe signa efficacia, ad quae infallibiliter ex parte Dei sequitur gratiae infusio, nisi occurrat impedimentum ex parte recipientis.

AD SECUNDUM dico: sicuti voces quae formae sunt Sacramentorum non habent efficaciam, nec ponuntur causae instrumentales gratiae, dependenter ab iis, ad quos diriguntur, et Christi Sacramenta suscipiunt, [Oxon. 4. d. 1. q. 3. n. 5.] sed ex pacto, et institutione Dei, ea signa certa atque efficacia instituentis, ita pariter ex eadem divina institutione fieri, ut ad vocem tubae sequatur infallibiliter et efficaciter resurrectio mortuorum; ac proinde ea vox a nobis iure dicenda est causa resurrectionis mortuorum, non physica, sed moralis et instrumentalis, ut dictum est.

AD TERTIUM, cum dicitur: Christi humanitas non est causa instrumentalis resurrectionis mortuorum; ergo multo minus vox tubae; *negosequentiam*, cum enim Christus sit causa adaequate meritoria resurrectionis, et nullam physicam-causalitatem habere queat respectu illius, quia operationes humanitatis minime se extendere possunt ad attingenda quovis modo per se miracula, ideo ne instrumentalem quidem influxum physice possumus illi attribuire. Et quando etiam id illi non repugnaret, non est unde de facto Christi humanitatem eo influxu praedictam esse affirmemus. At vocem tubae recte dici posse causam instrumentalem et moralem resurrectionis, declaratum fuit *in solutione*.

ARTICULUS III.

UTRUM AD RESURRECTIONEM ANGELI OPERABUNTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 5. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 76. art. 3.

VIDENTUR Angeli non esse cooperaturi ad resurrectionem. Etenim [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.] *resurrectio est iterata surrectio eius quod ce-*

cidit, ex Damasceno: sed ad iteratam surrectionem hominis, qui cecidit per mortem, ita sola operatur virtus divina, ut ne admittat quidem concursum physicum humanitatis Christi, iuxta dicta *in art.* 1.; ergo multo minus Angeli in resurrectionem influere poterunt.

2. PRAETEREA. Si ad repraesentandam resurrectionem Deus uteretur opera Angelorum, maxime Archangeli, cuius meminit Paulus, 1. *ad Thessal.*, cap. 4. dicens: *Quoniam ipse Dominus in iussu, et voce Archangeli et in tuba Dei descendet de Caelo*: sed [*Oxon. ib. q. 1. n. 11.*] haud est verisimile unum Archangelum quantumvis sublimis virtutis suffecturum omnium resurrectioni mortuorum: id enim omnino videtur excedere efficaciam cuiusvis causae finitae virtutis; ergo nec caeteri Angeli, fortasse inferioris potestatis.

3. PRAETEREA. *Magist.*, sent. 4. dist. 43. cap. 2.: *Si vero quaeritur, inquit, cuius, vel qualis erit vox illa? Apostolus dicit, quod erit Archangeli, idest; ipsius Christi, qui est Princeps Archangelorum*; igitur neque unus Angelorum cooperabitur resurrectioni nostrae; sed Christus modo in *antecedentibus* declarato.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 10.*] Apostolus, 1. *ad Thessal.*, cap. 4. ait, resurrectionem faciendam iussu, mandato, et imperio Christi: sed Christi imperium, et iussio, etsi subauthenticè imperet, est efficax respectu potestatis Angelorum; igitur hos est iussurus exequi, quae eorum ministerio fieri, et repraesentari poterunt; ergo ad resurrectionem Angeli aliquo modo operabuntur.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.*] Angelos non esse cooperaturos ad resurrectionem, quatenus resurrectio est reparatio hominis ipsius qui cecidit per mortem, aut formae corporeitatis, quae periit per corruptionem et resolutionem in ea quibus constabat; bene tamen eorum ministeria et officia esse interventura, quoad collectionem et unionem partium materiae, et cinerum, in quos resoluta fuere corpora; quam perinde collectionem non in instanti, sed in tempore futuram esse putamus. — Et *primum* declaratur; nam [*Oxon. ib. n. 7. seqq.*] sola virtus divina potest iterum unire animam intellectivam corpori, ut solus univit cum infudit eam in hominis generatione; ergo nullius creaturae actio potest eum effectum attingere: sed neque influxum habere poterit aliqua potestas creata in efformatione corporis organici, quia ea forma inducetur in instanti, ut declarabitur, *quaest. seq. art.* 4.; igitur sola virtus infinita, cui nihil resistit, eam inducet, et reducet in materiam. Ministerium ergo omne angelicum in resurrectione explebitur in colligendis et uniendis partibus materiae, quibus constabant corpora resurrecturorum. Idque videtur colligi posse ex his, quae se facturum ait Salvator, Matthaei, 24. dicens: *Mittet Filius hominis Angelos suos cum tuba et voce magna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis a summo caelorum usque ad terminos eorum*. Quod est dictu, quocumque dispersae fuerint partes materiae, et ubicumque reperiantur, seu in terra, seu in aëre, seu in igne, sive in quocumque tandem corpore mista, seu versa fuerint, omnes recolligentur, segregabuntur, et iterum unientur ministerio Angelorum, iussu Christi id opus celeritate mirabili exequentium. Caeterum quamvis dumtaxat electorum corporum partes colligendae per Angelorum ministerium dicantur, arbitrandum non est, eos omissuros colligere cineres corporum damnatorum; nam

[*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 8.] et haec resurrectura pariter officio Angelorum putamus; sed ideo non exprimi in Evangelio, quia ipsi non resurgent ad vitam, sed ad mortem, ideoque in numerum resurgentium non veniunt, iuxta illud 2. *Machab.*, 7. *Tibi autem resurrectio ad vitam non erit.* Quidam existimant, eiusmodi Angelorum ministerium idem esse ac tubae vocem; sed Evangelium manifeste distinguit et ministerium colligendi, congregandique dispersas partes corporum mox resurrecturorum, dicens fore cum tuba, et voce magna; plurimum ergo inter utrumque interesse videtur. — Denique, collectionem hanc angelico ministerio repraesentandam, fieri non posse in instanti, sed necessario peragi oportere in tempore, constat ex eo, quia Angeli nequeunt movere corpora in instanti, ex dictis 1. *p. q.* 53. *art.* 3., adeoque cum haec collectio ministerio Angelorum et propriae ipsorum virtuti indicibilique solertiae attribuenda sit, tempore quodam peragetur. Nec enim hic miracula citra necessitatem, et sine ullo fundamento in Scripturis comminiscenda sunt, praesertim cum ipse clangor tubarum non videatur instanti concludendus; et tubis perstreptentibus fiet collectio cinerum et unio ipsorum, quibus peractis statim mortui resurgent, adeo ut ipsius non ab re tubae vox dicatur causa instrumentalis resurrectionis, ut *art. praec.* dictum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 3. seqq.] patet ex dictis, quia Angelorum officia non impendentur resuscitandis hominibus, id enim solius est virtutis infinitae; sed colligendis et uniendis partibus materiae, ut exinde corpora reviviscant, et reparentur ut prius.

AD SECUNDUM [*Oxon.* ib. q. 1. n. 11.] respondeo, seriem et ordinem resurrectionis futurae nos tetigisse ex Apostolo, *art. praec.* [*Oxon.* 3. d. 43. q. 5. n. 3.] Etsi enim ipse solius Archangeli mentionem faciat, forte quia iussio Christi ad ipsum est immediate dirigenda, nihiloominus [*Oxon.* 3. d. 14. q. 2. n. 20.] Salvator in Evangelio discrete testatur, colligendas electorum dispersas corporum partes per Angelos, ad quas forsitan perventura sunt Christi mandata per Archangelum, qui immediate a Christo illuminabitur, et per eum alii divinae providentiae inferiores ministri et executores.

AD TERTIUM dico, verius videri Apostolum intellexisse proprie de Archangelo Ecclesiae praefecto: is autem est Michaël; nam ordine ponit iussionem Domini factam ad Archangelum, cui ille obtemperans dabit vocem, tubaque sua canet, eique obstrepent ac conclamabunt caeteri Angeli, qui iussi sunt praeparare ea quae praequiruntur resurrectioni mox perficiendae. Unde *Magister*, loc. cit. posthabita dicta responsione ad factam quaestionem, aliam subiicit, dicens: *Vel vox erit unius vel plurium Angelorum.*

QUAESTIO SEPTUAGESIMASEPTIMA.

DE TEMPORE ET MODO RESURRECTIONIS,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de tempore et modo resurrectionis.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum tempus resurrectionis oporteat differri usque ad finem mundi. — 2. Utrum tempus illud sit occultum. — 3. Utrum resurrectio fiet noctis tempore. — 4. Utrum fiet subito.

ARTICULUS I.

UTRUM TEMPUS RESURRECTIONIS OPORTEAT DIFFERRI
USQUE AD FINEM MUNDI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 77. a. 1.

VIDETUR resurrectionis tempus haud differri oportere usque ad mundi finem. Nam [Oxon. 3. d. 3. q. 1. n. 10.] Beatam Virginem aliquot post annis a Christi ascensione e vivis abeuntem triduo elapso revixisse, ac in caelum assumptam esse, pie credimus; siquidem quod est excellentius est Mariae attribuendum, nisi Ecclesiae, aut Scripturae auctoritati repugnet: si id evenit ob Mariae sanctitatem; igitur quamplures egregie Sancti, ut Ioannes Baptista, Ioseph Mariae sponsus, Abraham, alique permulti, pariter debuerunt resurrexisse, atque ita tempus communis resurrectionis praevenire; non igitur videtur differenda usque ad finem mundi, saltem quoad Sanctos. Etenim qua ratione resuscitandi videntur sanctiores, ita determinato tempore elapso etiam Sancti inferiorum meritum.

2. PRAETEREA. Apostolus, 1. ad Corinth., cap. 15. ex Christi resurrectione suadere et probare nititur resurrectionem mortuorum, Nam [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 11.] *si mortui, inquit, non resurgunt, neque Christus resurrexit*: sed Christus resurrexit post triduum; igitur convenientius foret, ut alii post triduum resurgerent, quo aliorum resurrectio conformiter Christi resurrectioni comprobaretur, et membra corporis mystici suo capiti exactius corresponderent.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 12.] Iob., 14. *Homo cum dormierit, non resurget, donec atteratur caelum non evigilabit*; idest quousque cessabit caelorum influenza in haec inferiora, quod eveniet circa iudicium; quia tunc non sunt amplius futurae corporum materia constantium transmutationes et generationes; adeoque oportet resurrectionem differri usque ad mundi finem.

RESPONDEO dicendum, resurrectionem generalem hominum convenientissime esse differendam usque ad mundi finem. *Primo*: [Report. 4. d. 47. q. 1. n. 1-9.] quia resurrectio ea de causa est futura, ut omnes homines simul sistantur iudicio finali Christi, in quo definitiva sententia a supremo Iudice pronunciata separentur mali a bonis; hi praemium

aeternae retributionis accepturi, illi contra poenis addicendi sempiternis, prout quisque gessit in corpore suo, sive bonum sive malum: nequit autem haec finalis sententia ferri sic, ut omnes mali ab electis separerentur, nisi una omnes adsint, omnibusque pateant divina iudicia, quam iusta et recta fuerint, quae dum gererentur non ita omnibus videbantur; igitur cum hoc iudicium istis cum circumstantiis fieri nequeat, nisi in mundi consummatione, pariter et hominum resurrectionem non antea, sed tunc oportet esse futuram. — *Secundo*, [*Report.* 4. d. 43. q. 2. n. 12.] quia ut habetur *Deuter.* 4. *Solem, lunam, et omnia astra caeli creavit Deus in ministerium cunctis gentibus, quae sub sole sunt.* Et porro principale ministerium illorum est, ut influant generationibus perficiendis per lationem diversarum influentiarum; ex quibus generationes et corruptiones sublunarium rerum proveniunt, promoventur ac perficiuntur finem; ergo accipientibus entium generationibus, et illa cessabunt influere in haec inferiora, et ferri circum terram; igitur antequam haec fiant non oportet esse resurrectionem, qua resurgent hominum corpora incapacia ulterioris generationis: illa autem sunt futura in mundi consummatione; ergo et pariter hominum resurrectio. — *Denique*, [*Oxon.* 3. d. 32. n. 6.] mundus iste sensibilis conditus est propter electos, quos oportet mortalem vitam agere cum reprobis improbisque hominibus, [*Oxon.* 14. d. 47. q. 1. n. 5.] ut illi exerceantur, isti vero corrigantur; quamdiu ergo mundus in sua figura perseverabit, electi et reprobi sunt nascituri: est autem duraturus, donec compleatur numerus electorum spectantium ad supernam felicitatem, innovandus est enim propter innovationem hominis, cuius gratia factus est; igitur quoadusque mundus sensibilis erit locus aptus generationi et corruptioni, non est generalis resurrectio futura; oportet igitur ipsam differri usque ad saeculi finem.

AD ARGUMENTA AD PRIMUM dico, Beatam Virginem vere assumptam fuisse in caelum, ut pie credimus et confitemur; sed id evenisse ex speciali Mariae privilegio, sicuti ex eodem factum esse ut non contraheret culpam originalem, quod nemini alteri filiorum Adae concessum fuit; ideoque magis Deum illam dilexisse, quam caeteros Sanctos simul, ac propterea tale exemplum perperam ad alios Sanctos extendi, quantacumque tandem sanctitate praediti fuerint. Si autem ab Ecclesia proponatur, aliquem alium ex Sanctis resurrexisse caeloque illatum, ita esse sine ambiguitate sentiendum est: non quod fuerit particeps privilegii Mariae, sed ob aliam causam soli Deo notam, et cui voluerit ipse revelare.

AD SECUNDUM respondeo [*Oxon.* 4. d. 5. q. 1. n. 6. — Cf. 3. p. q. 27.] 3. p. q. 53. art. 2. dictum fuisse qua ratione Christum tertia die a mortuis resurgere conveniebat: id enim ipse promeruit per summam humiliationem et ignominiam Crucis. At caeteri homines sunt resurrecturi per Christi resurrectionem veluti per causam meritoriam; et quoniam omnes simul sistendi sunt ante ipsius Christi tribunal, idque fieri nequeat, nisi postquam peractae fuerint omnes hominum generationes, manifestum est, qualiter convenientius esse non poterit omnium resurrectio, nisi in mundi consummatione.

ARTICULUS II.

UTRUM TEMPUS RESURRECTIONIS NOSTRAE SIT OCCULTUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 77. a. 2.

VIDETUR tempus resurrectionis nostrae non ita esse occultum, quin possit aliqua ratione vestigari et depraehendi. Etenim, ex dictis *art. praec.* hominum resurrectio est futura in mundi consummatione; sed saeculi finem potest quis naturali ratione vel coniecturis attingere: igitur et sciri futura hominum resurrectio. *Probatio minoris*, [Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 2.] currentium temporum circulus complendus est anno magno, qui conflatur triginta sex millibus annorum de cursibus, iuxta Ptolomaei supputationem in *Almagesto*; igitur tunc omnia sunt reditura iisdem causis reparatis de quibus olim processerunt; resurrectio igitur est futura post triginta sex mille annos. — *Confirmatur*, [Oxon. 2. d. 14. q. 3. n. 4.] quia licet ob rei difficultatem et longissimam distantiam regionis stellarum a terra, homines de facili decipi queant, et ab scopo aberrare in numerorum subductionibus, ceterisque illationibus ad Astronomiae artem spectantibus, ea nihilominus sciri exacte possunt ab intellectu angelico; Angeli enim praediti sunt perfecta notitia motuum stellarum earumdemque influxuum, scientes proinde quando reversurae sint ad illa puncta et situationes, in quibus a Creatore in principio constitutae fuere; igitur est ipsis vis et facultas indagandi saeculi finem et tempus resurrectionis futurae; poterunt ergo vel eam scientiam docere homines, vel praefinitum tempus consummationi rerum illis revelare.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 2. — Prolog. q. 2. n. 8.] Novum Testamentum, in quo praesens saeculum percurrit et finietur (etenim novum, et aeternum Testamentum appellatur, *Matth.*, 26. quia post ipsum nullum aliud est futurum) promittitur in veteri Testamento, *Hieremiae*, 31, in quo [Oxon. 4. d. 3. q. 4. n. 19.] omnium quae in novo fiunt et geruntur praecesserunt figurae; igitur praecessit quoque in eo figura durationis Ecclesiae, et Legis Evangelicae: sed ea figura alia esse nequit, quam tempus durationis Synagogae, idque certo scitur ex Scriptura divina; ergo tantumdem pariter est Evangelium duraturum; ac proinde scitur tempus resurrectionis futurae.

3. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 2.] Quamvis ad praesens homines nesciant tempus resurrectionis futurae, tale nihilominus adveniet tempus vel eiusdem circumstantiae, ob quas id poterit facili negotio intelligi. Cum enim aderunt signa quae futura praedixit Salvator in Evangelio, *Matth.*, 24. scilicet, quod praedicabitur Evangelium Christi in universo orbe, quod erit persecutio Ecclesiae qualis non fuit ab initio, quod erunt bella magna, quod sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, etc. Igitur homines videntes haec omnia fieri, recte deducere poterunt, adesse aut iamiam imminere saeculi consummationem et carnis resurrectionem.

CONTRA. [*Report.* ib. n. 8.] *Matth.*, 24. *De die autem illa, et hora nemo scit, neque Angeli caelorum, nisi solus Pater*; igitur tempus resurrectionis nostrae est penitus occultum.

RESPONDEO dicendum, tempus futurae resurrectionis esse unum de absconditis et occultis nostrae Religionis mysteriis, quae solus Deus novit, et cui voluerit ipse revelare. Siquidem [Oxon. 4. d. 43. q. 2. n. 3.] ad ipsam resurrectionem in se, quod scilicet sit aliquando futura, mens humana pertingere non potest, ut declaratum fuit supra, q. 75. art. 3. in incid. 2. Unde Dionysius, *De divin. Nomin.*, cap. 6. [Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 2.] de ipsa resurrectione, dicit: *Rem vetustati visam contra naturam, mihi autem et veritati supra naturam.* Ratio autem et naturale dictamen intellectus non attingit ea quae sunt supra naturam, quia eiusdem captum excedunt; igitur multo minus naturali ratione vestigari et deprehendi poterit tempus a divina voluntate praefixum futurae repraesentandae resurrectioni; sciri propterea tantum potest per revelationem, quae hactenus Ecclesiae minime facta est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 2. seqq.] q. 75. art. 3. in incid. 1. iterum repetito, explosam fuisse illam Philosophorum fictionem de reditu omnium post exactam periodum sex et triginta milium annorum. Ita enim opinantes manifeste convincit haereseos Augustinus, 12. *De Civit.*, cap. 12; et praeterea in Philosophiae principiis non subsistere, declaratum est *loc. cit.* Et potest addi, supponendo ea principia subsistere, sequi tantum entia fore reproducenda successive, uti successive existentiam nacta fuere a propriis eorum causis; at nos credimus omnes homines simul esse resurrecturos in novissima die. — *Id confirmationem* respondeo, [Oxon. 2. d. 14. q. 3. n. 4.] Angelorum scientiam attingere stellarum influentias et aspectus, ac scire subinde effectus necessario ab illis causis pendentes et procedentes, quos obtusior hominum intelligentia ignorat; at non proinde nosse, aut coniectura ulla pervestigare valere, quae a libera Dei pendent voluntate, nisi ex revelatis a Deo; ideoque ne quisquam putaret Angelis notum esse tempus futurae resurrectionis, scribitur in Evangelio: *De die autem illa et hora nemo scit, neque Angeli caelorum.*

AD SECUNDUM dico, [Oxon. Prolog. q. 2. n. 8.] figuras veteris Testamenti potissimum collimasse in Christum venturum, iuxta Apostolum *ad Hebraeos*, cap. 3. et 8. plerasque item significavisse iustificationem animarum in lege gratiae. Quae omnia exactissime sunt adimpleta et completa. Sed non oportuit traditam esse figuram aliquam durationis Ecclesiae; cum id non sit aliquid substantiale spectans ad regnum Christi, aut utile corpori mystico ipsius. Imo utilius indubie sentiendum est, eam diem et tempus nos latere, et penitus occultum esse, quo semper simus solliciti de adventu illius. Caeterum etiamsi duratio Synagogae extitisset figura durationis Ecclesiae, non tamen sequeretur tantumdem temporis debere Legem Evangelicam perstare. Nam [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 2.] quoniam novum Testamentum est longe perfectius veteri, quia novum est proximum perfectissimo, scilicet statui finalis beatitudinis, ex eo deberet inferri ipsius durationem esse accipiendam et mensurandam ex eiusdem perfectione; si enim tamdiu viguit lex imperfectior, profecto diuturniori tempore videtur vigere debere perfectior, praesertim cum pro toto orbe Lex Evangelica sit lata, ubi Moysem ex Dei mandato pro solis Hebraeis legem suam tulisse constat.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 2.] Salvatorem praedixisse ea signa futura, et nihilominus protulisse ac pronunciasse, ne-

minem, ne Angelos quidem illum diem nosse; ex praefatis ergo signis non poterunt scire homines tempus statutum, et diem futurae resurrectionis. Argumentum *ad oppositum* quatenus videtur excludi et Filius solutum habes infra, q. 88. art. 3.

ARTICULUS III.

UTRUM RESURRECTIO FUTURA SIT IN NOCTIS TEMPORE.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 5. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* q. 77. art. 3.

VIDETUR resurrectio esse futura noctis tempore. Nam [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 12.] *Matth.*, 25. insinuat non obscure resurrectionem fore circa medium noctis cum dicitur: *Media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit*; igitur non interdiu est futura, sed magis nocturno tempore; sicuti medio noctis clamor magnus factus est in tota Aegypto, cum per Angelum interfecta sunt omnia primogenita tam hominum, quam iumentorum, *Exodi*, 12.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 12.] Apostolus, 1. *Thessal.*, cap. 5. idipsum non obscure affirmare videtur; *Dies autem Domini*, inquit, *sicut fur, ita in nocte veniet*. Videtur igitur resurrectio generalis hominum noctis tempore esse futura.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Resurrectio non videtur futura neque proprie in nocte, neque de die: siquidem quod in una parte terrae est instans mediae noctis in orizonte uno, in opposito orizonte est meridies; et sic de singulis instantibus possibilibus assignari in die naturali; ergo resurgent mortui in quacumque hora diei naturalis; igitur non in una determinata hora aut instanti.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] *Matth.*, 24. *De die autem illa* (inquit Salvator) *nemo scit*: videtur igitur resurrectio futura, cum sol est elevatus supra orizontem illum, in quo iudicium peragendum erit.

RESPONDEO dicendum, probabilius videri resurrectionem non esse futuram noctu, sed interdiu, cum scilicet orizon, in quo repraesentabitur iudicium, est illuminatus; [*Oxon.* ib. n. 12.] quamvis enim Dominus omni tempore posset se manifestare singulis, ad confusionem tamen reproborum, quo melius ad invicem et a bonis conspiciantur, verisimilius videntur illi collocandi in loco illuminato; ac proinde in loco resurrectionis et iudicii erunt tenebrae noctis pulsae a lumine, quo perfusum iri existimamus iudicandos. Fortassis igitur hora nostrae resurrectionis ea erit, qua Christus caput nostrum, cui resurgentes conformabimur, a mortuis resurrexit; vel ea in qua Pilatus in ipsum iniquissimam tulit sententiam; vel ea qua in Cruce expiravit; [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] aut denique illa in qua motus caeli cessabit; creduntur autem caelestia corpora a motu cessatura in ea dispositione et situ, in quo fuerunt creata; cum primo autem creabantur luna fertur fuisse in occidente, et sol in oriente; igitur si in pari ordine inveniendae sunt stellae, cum a motu desistent, resurrectio erit cum sol illuminat terram orientalem. Quaecumque tamen ea hora, vel instans sit, (siquidem de hoc nihil certi habemus ex Scriptura) in quo omnes resurgemus, est accipiendum in

ordine ad certam causam, quia alioquin ut tangit tertium argumentum frustra quaereretur de hora resurrectionis, cum in quolibet et omni instanti diei esset futura. Instans igitur illud et hora est accipienda respective ad plagam mundi, in qua exercebitur ipsum iudicium, ut recte dicatur ea in hora accidere, quia in tali gradu est elevatus, vel depressus sol infra orizontem eius regionis. Et nos verisimilius putamus fore tunc orizontem illum lumine solis profusum. Illuc ergo iudicandi celerrime transferentur; vel postquam complete resurrexerint e locis, ubi sepulchris illati fuerant; vel transferentur tantum cineres et pulveres, vel corpora quaecumque, in quibus fuit ultimate facta resolutio omnium corporum mox virtute divina resuscitandorum. Utrumque enim est possibile Deo; et utrum hoc aut illo modo haec res gerenda erit, ipse qui facturus est novit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM et SECUNDUM [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 12.] unica est responsio, nempe eas Scripturas non esse intelligendas ad litteram pro hora temporis, sed pro incertitudine. Cum dicitur itaque Christus media nocte venturus, est sensus: quia tunc veniet cum non speratur. Media ergo nocte, scilicet cum valde obscurum erit, idest occultum, veniet. Cui expositioni congruunt praecitata verba Apostoli, 1. ad *Thessal.* 5.

AD ULTIMUM, patet responsio ex dictis in *solutione*.

ARTICULUS IV.

UTRUM RESURRECTIO FUTURA SIT SUBITO, VEL SUCCESSIVE.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 5. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* q. 77. art. 4.

VIDETUR resurrectio haud esse futura subito sive in instanti, sed successive. Nam [*Oxon.* 4. d. 4. q. 5. n. 1.] 2. ad *Thessal.*, cap. 4. scribitur: *Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra; ergo illi, qui invenientur mortui in adventu Christi, primo resurgent, et deinde ii, qui viventes rapiendi sunt in nubibus obviam Christo; eo enim in raptu morientur, et resurgent igitur non simul erit resurrectio utrorumque, ac per consequens non in instanti resurrectio futura est, sed in tempore.*

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Augustinus, 20. *De Civit. Dei*, c. 20.: *Tam ineffabili, inquit, velocitate rediturum antiquissimorum cadaverum pulverem in membra sine fine victura, ipse Apostolus apertissime dicit. Et rursum: Ad immortalitatem per mortem mira celeritate transibunt. Sed velox, et tardum, tempore determinantur, iuxta Philosophum* 4. *Phys.*, text. com. 96; ergo in tempore repraesentanda est resurrectio.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 2.] In resurrectione quod praefuit corrumpetur; quia materia illa, quae nova forma est perficienda, praefuit sub alia forma corrumpenda. Illud corrumpendum necessario habebit esse finitum: sed omne finitum positivum duobus terminis concluditur; igitur est dare ultimum instans esse illius praecedentis; ac per consequens si resurrectio erit immediate post esse illius, et in instanti erit

instans immediatum instanti; quod est contra Philosophum, 5. *Phys.*, text. 29. et 6. text. 2. et *inde*.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Permanens non habet *esse* nisi in instanti; igitur cum *esse* corrumpendi sit permanens, non habet *esse* nisi in instanti: sed si resurrectio succedens illi *esse* foret in instanti, instans immediate continuabitur instanti: hoc autem fieri posse negat Philosophus, *ubi prius*.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba*; qua Apostoli auctoritate Augustinus, 20. *De Civit.*, loc. cit. probat resurrectionem subito fiendam.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 3.*] collectis in unum ministerio Angelorum cadaverum cineribus, vel iis in quae resoluta erant, resurrectionem, idest, efformationem corporum, et unionem animae intellectivae cum illis futuram esse in instanti; atque ita utramque reparationem in eodem durationis instanti. *Probatio*; nam [*Oxon. ib. n. 4.*] formatio et organizatio corporum humanorum fiet immediate virtute divina. Siquidem ad illam formam inducendam non potest virtus angelica cooperari; Angelus enim esto valeat disponere, praeparare et applicare activa naturalia passivis, minime tamen active attingit formam inducendo vel educendo de materia. Deus igitur quamvis posset successive agere, et sensim inducere formam, sicut virtus creata; libere enim et contingenter ad extra agit, et forma itidem substantialis possit successive induci, quia tamen illa forma substantialis est inducibilis in instanti, congruit et virtutem infinitam ita illam inducere, cum nihil praesertim tali instantaneae productioni impedimento esse possit.

Quod vero animatio in instanti necessario fiet, inde constat, quia anima intellectiva inducenda in corpus organicum est indivisibilis; [*Oxon. ib. n. 7.*] igitur in eo unico gradu, in quo creata fuit, iterum corpori organizato unietur per informationem eius quod est primo animabile. Nihil ergo illius quod est animabile primo et adaequate potest animari, nisi totum simul animetur; ergo cum nequeat esse resurrectio ex parte formae, neque ex parte eius, quod est primo animabile, resurrectio futura erit in instanti: et quidem in eodem instanti durationis, in quo corpus formatum et organizatum intelligitur. Nam ex eo quod ista forma corporeitatis est dispositio necessitans ad animam, non ex se et absolute, sed ex dispositione agentis, qui ita futurum statuit, statim ac ipsa forma organica inducta est, reducetur ab ipso agente anima intellectiva, ad quam forma corporis est necessitans dispositio; etsi igitur ordine naturae organizatio praecedat animationem, utrumque tamen est in eodem instanti durationis. Verumtamen [*Oxon. ib. n. 8.*] inter utriusque termini inductionem illud interest, quod prior inducitur cum mutatione subiecti; etenim praecessit privatio formae in materiae; adveniente ergo forma, est mutatio in materia; at in posterioris termini inductione non est aliqua mutatio propriae, quia corpus organicum in nullo signo durationis fuit sine anima intellectiva.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 10.*] respondeo: Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. item 20. cum declarandum suscepisset locum praecitatum Apostoli, ex 1. *ad Thessal.*, ea intentione videtur determinare, resurrectionem eorum, qui invenientur mortui in adventu Iudicis, duratione praecessuram resurrectionem illorum, qui invenientur vivi,

sicut illi vivi, iuxta verba Pauli, prius rapiuntur obviam Christo in aëra, quo in raptu morituros, et illico resurrecturos, probabile putat Augustinus. Eo igitur in eventu resurrectio istorum sequetur, eritque posterior duratione resurrectione illorum, quos Iudex mortuos reperiit. Verba Augustini sunt ista: *Si sanctos, qui reperientur Christo veniente, viventes, eique obviam rapiuntur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, et ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apostoli patiemur angustias.* Et idipsum quidem videntur verba Apostoli expresse dicere: *Mortui, inquit, qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos, qui vivimus,* etc. Ubi secundum Augustinum, Apostolus in se, ac etiam in illos, qui secum vivebant, transfigurabant personas illorum, qui in saeculi consummatione, adventuque Judicis inveniantur vivi. Concedo igitur non in eodem durationis instanti futuram omnium resurrectionem; quia prius resurgent ii, quos mortuos Christus inveniet, et postea illi, qui adhuc viventes rapiuntur in aëra obviam advenienti adiudicandum; sed nihilominus utrorumlibet fore instantaneam resurrectionem, in quocumque tandem instanti Dei nutu et virtute praesentabitur, ut declaratum est in *solutione*.

AD SECUNDUM respondeo, [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 2.] celerrime esse rediturum pulverem in membra sine fine victura, quia redibit opera et ministerio Angelorum, quos *mittet Filius hominis* (ut habetur *Matthaei*, 24.) *cum tuba, et voce magna, et congregabunt electos eius a quatuor ventis.* Ista ergo congregatio partium dispersarum corporum quamvis incredibili velocitate peragenda sit, in tempore nihilominus peragetur, ut expositum est *art. 3. praec. quaest.* At in praesenti non loquimur de iis, quae ipsam resurrectionem praecedent, sed de corporis nova efformatione, ac iterata eiusdem cum anima unione.

AD TERTIUM ET QUARTUM [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 13. seqq.] (quibus una, eademque tangitur difficultas) respondeo, negandum esse tali in facto instans succedere instanti: imo uno eodemque instanti indivisibili et corrumpi formam praeeistentem, et induci formam organicam corporis, et ipsum corpus animari. Instans enim corruptionis formae praeeistentis est idem instans organizationis et animationis; quod instans ut comparatur ad *esse* corrupti est extrinsecum illi, et intrinsecum ut comparatur ad *esse* geniti succedentis. Argumenta autem inducta supponunt instans generationis pertinere ad durationem intrinsecam corporis corrupti; quod fieri omnino non potest: alioquin simul duratione erunt formae impossibiles in materia; terminus ergo a quo et ad quem haud spectare possunt ad eandem durationem intrinsecam. — *Cum ergo arguitur:* quia ens finitum duobus terminis, inaeptionis scilicet et desitionis, necessario terminatur; *negandum* est si intelligatur de terminis intrinsecis, quia ita includi terminis convenit quantitati continuae ratione temporis, cuius illa sunt instantia tamquam termini, et non indivisibili, qualis est mensura permanentium formarum; ea autem mensura est aevum, ut dictum est *1. p. q. 10. art. 5.* Forma igitur permanens, quatenus permanens et uniformiter se habens, mensuratur aevo; sed quatenus secundum accidentia sua est fluens, et difformiter se habens mensuratur tempore. Forma itaque rei corrumpendae mensuratur aevo, quae secundum illud instans, in quo res corrumpitur coexistit tempori praecedenti, et tunc in eodem instanti fit resurrectio, et ita terminatur eius

corruptio ad instans resurrectionis; ac proinde non sequitur instans esse immediatum instanti, cum unicum sit reale et intrinsecum instans.

Ex quibus solvitur ULTIMUM; [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] quia si intelligatur de instanti temporis, falsum assumitur. Si vero de aevo, vel instanti aevi, quod potest coexistere alicui temporis, conceditur. Sed non sequitur instanti succedere instans, quia uno, eodemque instanti res absolvenda intelligitur.

ITERUM ARTICULUS IV.

UTRUM RESURRECTIO FUTURA SIT SUBITO, VEL SUCCESSIVE.

Doctor, et S. Thom., loc. cit. art. praec.

VIDETUR resurrectio omnino esse futura cum successione, et non in instanti. [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 4.] Etenim motus localis nequit esse in instanti: sed necessario resurrectio peragenda erit per motum localem; ergo non in instanti. *Probatio minoris:* corpora iterum efformabuntur ex cineribus, vel ex iis, in quae resoluta erant, ministerio Angelorum in unum collectis; igitur corpora illa tunc denuo organizata, vel erunt rariora vel densiora pulveribus illis, ex quibus formabuntur; utromodo eveniat maiorem, aut minorem locum occupabunt, ac impleverint prius ea ex quibus coalescent; igitur necessario interveniet motus localis, et non tantum eorum corporum, sed etiam aëris circumstantis; ergo omnino videtur repraesentanda in tempore.

2. PRAETEREA. [*Report.* ib.] Corpora iterum organizata profecto erunt alterius figurae, quam ea ex quibus efformata fuere; igitur occupatura sunt locum proprie, eiusque figurae iuxta debitam proportionem illi correspondentem: id autem fieri nequit absque motu locali; ergo resurrectio erit successive, et non in instanti; ut neque in instanti potest esse motus localis.

3. PRAETEREA. Si homo qui cecidit in instanti resurgeret, quoniam corpus organicum tempore non praecederet animationem, nec intelligeretur aliquando fuisse sub privatione, eveniret animatio citra omnem subiecti mutationem; igitur non esset ibi animatio actio, nec animatio passio; [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 9.] actio enim non est sine passione, nec passio absque mutatione; igitur si nulla ibi interveniret mutatio, nec actio nec passio. Videtur autem id esse inintelligibile; igitur praestat dicere resurrectionem in tempore omnino fore repraesentandam.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 1.] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *In momento, in ictu oculi, in novissima tuba.* Ictus oculi accipitur ibi provisione: visio autem fit in instanti; ergo et resurrectio in instanti est futura.

RESPONDEO dicendum, resurrectionem esse futuram in instanti, et quoad efformationem, seu organizationem corporum, et quoad animationem eorundem; etenim [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 4.] utraque erit opus supernaturale efficiendum sola virtute infinita Dei: haec virtus ultra omnem proportionem superat omnem resistantiam imaginabilem; igitur erit omnino in instanti. Exinde enim agens naturale et finitum successive operatur, quia non potest extemplo subiicere et superare quicquid

resistit sibi in agendo; numquam ergo est necessario ponenda successio in inductione formae, nisi propter aliquem defectum agentis. Nam omnes illae causae, quas commemorat Commentator, 4. *Phys.*, cap. *De Vacuo*; scilicet mobilis ad motorem, et mobilis ad medium, et medii ad motorem, reducuntur tandem ad imperfectionem virtutis agentis; propter quam imperfectionem potest sibi mobile resistere, ne subito vincatur, ut respicit terminos, et medium per quod transferendum est a termino in terminum. In casu autem virtus activa nullam habere potest imperfectionem; et utraque forma tam corporis, quam animae intellectivae, est inducibilis in instanti; igitur ita in resurrectione illae formae inducentur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM et SECUNDUM (unam enim eandemque involvunt difficultatem) respondeo, nullum esse inconveniens motum localem virtute divina fieri in instanti, [*Report.* 4. d. 43. q. 9. n. 5.] appellando scilicet motum localem, cum genitum succedens corrupto, et occupans maiorem vel minorem locum, quam corruptum, evenire dicitur aliqua loci mutatio, quia maioris, vel minoris loci occupatio. Quae sane loci mutatio instantanea est; et subinde aër circumstans statim pellitur, si corpus est maius, vel sequitur si corpus est minus, et quidem in primo instanti, idque a virtute divina immediate; quia illa immediate ponit corpus maius, ubi fuerat minus. Et quod effective movet localiter unum corpus, effective quoque expellit aliud corpus, et non ipsum corpus motum effective expellit aliud, sicut nec calor in ligno expellit effective frigus a ligno; sed potius quod effective causat calorem in ligno, expellit effective frigus ab eodem subiecto. Quoniam igitur ad opus resurrectionis sola influit virtus divina, nullam habens in passo resistantiam, momento atque instantanee omnia perficiuntur, cum quae videntur et inducuntur veluti inconvenientia nullam involvant contradictionem, seu ponenda sint corpora plura in eadem loco, seu pellendus sit aër in instanti ad arcendum vacuum, seu ea actio movendi circumstantem aërem relinquenda sit viribus ipsius naturae; tunc enim profecto successive, et sensim moveretur, iuxta nimirum activitatem potentiae finitae; et cum ex materia rariori efformandum esset corpus densius, profecto exinde eveniret vacuum; sed in hoc nulla est intrinseca repugnantia, nisi quia Auctor naturae assistens entium coordinationi, efficit et impedit, ne per naturae vires vacuum efficiatur.

AD TERTIUM concedo, animationem in resurrectione fiendam esse sine subiecti mutatione, ob rationem quae ibi adducitur. — *Et cum arguitur* contra, quia tunc non esset actio aut passio; *respondeo*: [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 9.] passio dicit respectum passi ad agens extrinsecus advenientem, idest, non necessario consequentem extrema posita: talis autem potest esse, etsi passum numquam praecedat duratione formam, quam recipit; quia quantumcumque simul secum habeat formam, potest tamen eam ab alio recipere; et tunc recte in casu intelligitur passio, citra omnem mutationem. Et ita iuxta Augustinum, 2. *Confess.*, simul duratione concreata est materiae forma in prima rerum formatione, sed posterius natura forma inducta est vel impressa materia, passione de genere passionis, sed absque omni mutatione; quia materia non extitit sine forma in aliquo signo durationis, nec subinde transiit de privatione ad formam, nec aliter se habuit secundum eam.

Ex quo constat, quamvis sine actione et passione nequeant esse motus et mutatio, e contra tamen actionem et passionem aliquando vere subsistere posse sine motu et mutatione.

QUAESTIO SEPTUAGESIMAOCTAVA.

DE TERMIMO A QUO RESURRECTIONIS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de termino a quo resurrectionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum mors sit terminus a quo resurrectionis in omnibus. - 2. Utrum cineres vel pulveres. - 3. Utrum illi pulveres habeant naturalem inclinationem ad animam.

ARTICULUS I.

UTRUM MORS ERIT TERMINUS A QUO RESURRECTIONIS IN OMNIBUS.

Doctor, Oxon. 4. dist. 43. q. 5. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 78. art. 1.

VIDETUR mors non esse terminus resurrectionis in omnibus. Etenim [Oxon. 3. d. 25. q. 1. n. 4.] fidei articulus sic est conceptus: *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos*; ergo non omnes, qui sistendi erunt Christi novissimo et generali iudicio tunc erunt mortui; alioquin neminem vivorum ipse esset iudicaturus.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 1.] 1. *ad Thessal.*, cap. 4. scribit Apostolus: *Mortui qui in Christo sunt resurgent primi. Deinde nos qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra*; igitur videtur aperte dicere resurrectionem eorum, quos viventes Christus inveniet, esse raptum, et translationem quamdam ex hac vita ad immortalitatem; igitur mors non erit terminus a quo resurrectionis in omnibus.

3. PRAETEREA. [Report. 4. d. 43. q. 5. n. 8.] En hoc, et Elias dicuntur vitam agere in Paradiso, in quem virtute divina mirabiliter fuisse translatus, Scriptura commemorat; igitur saltem ii non videntur mortem gustaturi, sed magis ex Paradiso in Caelum viventes perducendi.

4. PRAETEREA. [Oxon. 3. d. 3. q. 1. n. 2. 4.] Beata Virgo concepta est sine peccato originali; ergo ipsa non tenetur legi subeundi mortem; illa enim lex statuta fuit in poenam peccati; igitur terminus a quo resurrectionis Mariae non est mors.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 8.] *Ad Corinth.*, cap. 15. *Omnes quidem resurgemus*: sed resurrectio ex Damasceno, *est iterata* [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.] *surrectio eius quod cecidit*; igitur non possent omnes resurgere, nisi prius omnes cecidissent: homo autem cadit per mortem; ergo mors est terminus a quo resurrectionis in omnibus hominibus.

RESPONDEO dicendum, omnes homines morituros priusquam resur-

gant, adeoque mortem esse terminum *a quo* resurrectionis omnium. Etenim [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] primo parenti pro omni sua posteritate dictum est: *Terra es, et in terram reverteris.* Gen., 3. Non revertitur autem homo in terram, nisi per mortem, per quam separata anima a corpore, ipsum corpus tendit in corruptionem, et dissolutionem in ea, ex quibus componebatur; et porro id rationabile videtur, quia quos Christus vivos reperiet in saeculi consummatione electos, fieri potest ut venialibus sint obnoxii peccatis: [*Oxon.* 2. d. 20. q. 1. n. 2.] *Si enim dixerimus, quoniam peccatum non habemus ipsi nos seducimus;* ea igitur venialia aliqua profecto ordinanda sunt poena, et ita delenda; [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] in novissima autem tuba non poterunt ordinari per poenam subeundam in vita praesenti, quia iam saeculum finem accipit, nec ulterius protenditur tempus merendi et demerendi; igitur per poenam mortis patienter toleratae, qua fiunt extra statum viae, congrue possunt deleri et ordinari; omnes ergo fient extra statum praesentis vitae per mortem, quia omnes comprehendit generalis sententia lata contra primum parentem et omnes ab eo descensuros.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondent [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n.] *aliqui*, distinctionem illam vivorum atque mortuorum referri non debere ad ipsum iudicii tempus, sed potius ad illud, quod immediate iudicium praecedet, quando scilicet iudicii signa incipient apparere. -- *Sed* si hoc verum sit, mirum est id in fidei articulo non exprimi, sed magis significari, quod futurum non erit. — Videtur ergo dicendum certissime Christum adventurum iudicare vivos et mortuos; quia iudicandorum pars resurget ad vitam, et reliqui resurgent ad mortem. Ad quem sensum, [*Oxon.* ib. n. 8.] Scriptura dicit: *Tibi autem resurrectio ad vitam non erit,* 2. *Machab.*, cap. 7; et aliquin Christus nonnisi viventes iudicaturus est; quia omnes quos iudicabit resurrexerunt a mortuis. Quod si *vivi* etiam accipiantur qui in adventu iudicii vivi reperientur, licet in raptu moriantur, et *mortui*, qui ante decesserunt, recte quoque intelligeretur Christus venturus iudicare vivos et mortuos.

AD SECUNDUM dicendum: [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 1. seqq.] Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. 20. ob ea quae habet Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. censet omnino omnibus fore mortem subeundam, et ita in saeculi consummatione ad iudicium resurgendum. Etsi autem adveniente Christo ad iudicandos vivos et mortuos, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 10.] aliqui electorum invenientur vivi, rapiendi mox obviam illi in aëra, et hos pariter morituros illo in raptu, ac illico resurrecturos ad immortalitatem putat, prout ex eodem late retulimus *quaest. antec.*, art. 4. *primum*, *Ad primum.*

AD TERTIUM respondeo, [*Report.* 4. d. 43. q. 5. n. 8.] et illos Prophetas esse morituros, esto interim dicantur agere vitam mortalem, et mirabiliter conservari a Deo in Paradiso. Nam si mortem subiit Christus, ac B. Virgo mater eius, qui maxime hoc privilegio videbantur decorandi, multo minus mortem effugient caeteri mortalium, in culpa originali concepti.

AD QUARTUM, [*Oxon.* 3. d. 3. q. 1. n. 3.] *est responsio putantium* erroneum esse dicere aliquem sine peccato originali conceptum, vel concipiendum fore, praeter Christum; quia tunc qui immunes a peccato ori-

ginali nascuntur non indigerent redemptione, quae facta est per Christum; et sic Salvator non foret omnium hominum redemptor, cuius oppositum diserte docet divina Scriptura. — [Oxon. 4. d. 22. n. 15.] *Verumtamen* in 3. p. q. 27. art. 2. et p. 2. q. 81. art. 3. declaratum est, qualiter esto B. Virgo Maria culpam originalem non contraxerit, id nihilominus fuit per gratiam promeritam a Christo, qui proinde mediator et Redemptor multo perfectiorem actum exercuit circa Matrem sic praeservatam, quam respectu aliorum; quia multo praestantius beneficium est praeservare, et efficere, ne quis labatur in peccatum, quam ab illo iam contracto liberari; ac propterea B. Virgo magis indiguit Redemptore, quam quivis alius ex redemptis. — *Respondeo*, [Oxon. 3. d. 3. q. 1. n. 8.] igitur, B. Virginem mortem, aliasque poenas praesentis vitae pertulisse; non tamquam sequelae fuerint culpae alicuius, quae non aderat, sed quia illae sibi utiles erant ad meritum.

ARTICULUS II.

UTRUM OMNIUM RESURRECTIO ERIT A CINERIBUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 5. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 78. a. 2.

VIDETUR non omnium resurrectio futura esse a cineribus. Siquidem [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 1.] iuxta dicta *art. praec.* adveniente Christo ad iudicandum vivos et mortuos, aliqui electorum erunt viventes, non morituri nisi in raptu obviam Christo, mox ad vitam immortalem resuscitandi: sed illorum corpora non resolventur in cineres; ergo nec eorumdem resurrectio erit a cineribus.

2. PRAETEREA. [Oxon. 3. d. 21. n. 1.] Christi corpus non fuit putrefactum in sepulchro, secundum quod praedixerat Propheta: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Psal. 15. [Oxon. 3. d. 3. q. 1. n. 10.] Et idipsum tenet Ecclesia de B. Virgine Maria, incorruptam scilicet in Caelum assumptam fuisse, iuxta dicta supra q. 77. art. 1. Christi autem resurrectio est exemplar nostrae resurrectionis, ex Apostolo, 1. *ad Corinth.*, cap. 15; [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 11.] igitur nec aliorum resurrectio erit a cineribus, alioquin plurimum differret a Christi resurrectione.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.] *Resurrectio*, ex Damasceno, est *iterata surrectio eius quod cecidit*: cecidit autem primo totus homo per separationem intellectivae a corpore; et secundario cecidit illud corpus mistum per corruptionem, et resolutionem in aliud, vel alia corpora; ergo cum oporteat prius corpus reparari, ad hoc ut aptum sit animae recipiendae, necessario resurrectio erit a cineribus, vel ab iis in quae conversa fuerunt corpora quae ceciderunt.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib.] omnium resurrectionem futuram a cineribus vel pulveribus, in quos resoluta fuere corpora ab intellectiva quondam informata, nisi fortasse aliqui speciali privilegio ab hac communi lege mortalium excepti fuerint. Porro nomine cinerum vel pulverum intelligimus corpora quaecumque, in quibus est ultimate facta resolutio; et sane poterit eam resolutionem cadaverum factam esse in ignem vel in aquam, vel in terram; et etiam in quaevis alia corpora, vel perfecte

vel imperfecte mista. Ex his omnibus futuram omnium resurrectionem praecclare expressit Salvator, *Matthaei*, 24. dicens: *Mittet Filius hominis Angelos suos cum tuba, et voce magna: et congregabunt electos eius a quatuor ventis, a summis caelorum usque ad terminos eorum.* Cum dicitur *a summis caelorum, et quatuor ventis*, profecto non est intelligendum usque ad tantam distantiam pulveres esse dispersos, atque inter se distare; sed ea locutione significari esse cineres illos per Angelos tamquam divinae Providentiae ministros colligendos ac adunandos, quocumque tandem loco reperiantur, et in quacumque alia corpora conversa fuerint; at ex illis collectis, idest, ex materia in eis reperta, quae fuit prius materia corporis corrupti, rursus idem corpus reparabitur; omnium igitur resurrectio erit a cineribus, seu ex his corporibus, in quibus cadaverum humanorum facta fuit ultimata resolutio.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum: [*Oxon. ib. n. 10. 13.*] si res ita geratur, ut probabiliter existimavit Augustinus, 26. *De Civit.*, cap. 20. ut qui reliqui fuerint Sanctorum morituri dicantur, cum obviam Christo rapientur in aera, tunc profecto non videntur eorundem corpora in cineres redigenda, quia statim ad immortalem vitam sunt reditura; sed ex singulari Dei privilegio a communi lege illa excipientis.

Et per idem AD SECUNDUM. — *Et cum subditur*, oportere nostram resurrectionem Christi resurrectioni conformari; *respondeo*: [*Oxon. ib. n. 10.*] utique conformabitur resurrectio electorum Christo capiti, quia illius gloriae participes erunt, sed et impassibiles et immortales; qui est scopus Apostoli, loco cit. ex p. *ad Corinth.* Sed in reliquis praeogativis, quae decebant ipsum Regem gloriae et mediatorem et Redemptorem generis humani, non oportere homines resurrecturos Christo resurgenti conformari; quae enim seu congruunt seu propria sunt capitis, corporis membris non sunt attribuenda.

ARTICULUS III.

UTRUM PULVERES ILLI, EX QUIBUS HUMANUM CORPUS REPARABITUR, ALIQUAM HABEANT INCLINATIONEM NATURALEM AD ANIMAM, QUAE EIS CONIUNGETUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 78. a. 3.

VIDENTUR pulveres illi, ex quibus corpus humanum reparabitur, aliquam habere inclinationem naturalem ad animam, rursus ipsis uniendam. Etenim [*Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.*] ex illis cineribus efformabitur corpus, veluti ex materia: sed [*Oxon. 1. d. 1. q. 1. n. 6.*] in materia sunt tot naturales appetitus ad formas, quot sunt formae, quibus potest perfici; ergo cum anima sit forma perfectiva corporis, et subinde cuiuslibet partis eius, profecto pars illa, quam cineres appellamus, naturaliter inclinabitur ad animam rationalem.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 43. q. 2. n. 20*] Unumquodque naturaliter appetit propriam perfectionem: sed pars extra totum est imperfecta, et potest perfici per formam totius; igitur cum cineres, in quos resoluta sunt corpora, sint partes eorundem corporum imperfectae, naturaliter appetere debent iterum esse in toto reparato, in quo consecuturae sunt eam quae illis deest perfectionem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 3.] In saeculi consummatione Angeli, iussu Christi, collecturi sunt partes materiae corporum resurrectorum (ut habetur *Matthaei*, 24), quocumque tandem loco illos reperiri contigerit; igitur eiusmodi partes vel pulveres aptiores erunt aliis pulveribus iteratae corporum efformationi; alioquin nulla esset ratio, cur potius hos, quam alios pulveres colligerent: sed hoc ipso, quod aptiores sunt, est in ipsis potentia et appetitus naturalis ad animam quae illis iterum unienda erit; nam [*Oxon.* 4. d. 49. q. 20. n. 3.] appetitus naturalis aliud non est, quam inclinatio rei ad propriam perfectionem, quae inclinatio vel est potentia qua natura est capax perfectionis, vel supponit ipsam.

CONTRA. [*De Rerum principio*, q. 8. art. 3. seqq. n. 16. 37.] Licet prima materia, ut intelligitur denudata omni forma, habeat aspectum ad omnem formam, omnesque appetat, quemadmodum a qualibet earum potest informari, nihilominus ut ipsa est subiectum generationis et transmutationis, tantum inclinatur ad illam, quam agens proxime potest inducere; nec enim ex ligno natura statim facit aurum, vel ignem, sed resolvit in ea, quibus componebatur: ex cineribus autem vel pulveribus non fit statim homo vel corpus organicum; ergo neque est in illis naturalis appetitus ad formam hominis, quo ad ipsam inclinetur corpus organicum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 5. n. 3.] pulveres illos, ex quibus humanum corpus reparabitur, non habere naturalem inclinationem ad formam, quae iterato corpori reparato uniatur. Et [*Conclus. Metaph.* 21. n. 33.] si enim natura efficere valeat ex vino acetum, aut ex vivo mortuum, non est tamen in his reditus immediate. Nisi enim prius fiat resolutio usque ad materiam primam, iterato non fit ex aceto vinum, neque vivens ex mortuo, ex 8. *Metaphys.*, text. com. 14. Materia igitur ut sub una forma non est nata transmutari immediate ad quamcumque, sed ad determinatam. Ex [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 20] hoc, quod sensu percipitur, deducendum est, virtutem activam naturalem esse alligatam cuidam ordini formarum in transmutatione, quam non licet sibi transcendere, et maxime cum ab imperfecto procedit ad perfectum; tunc enim per multas formas praevias est illi transeundum, ut in efformatione hominis constat, ex forma siquidem seminis fit forma sanguinis, ex sanguine caro, et tandem homo. Cum autem per resurrectionem reparabitur homo, atque ex cineribus vel pulveribus ordine naturae prius efformabitur corpus, eo ordine non procedetur, quia id instanti repraesentandum est; non est ergo in illis cineribus potentia aliqua naturalis, aut appetitus ad animam; ut enim ex forma illa immediate fieri non potest corpus humanum, nisi post multas transmutationes et resolutiones praevias, ita non est in ipsis potentia passiva naturalis aut appetitus ad formam misti organicam, et multo minus ad animam intellectivam. Potentia [*Exposit. in Metaph.*, lib. 9. q. 12. n. 3. 5.] ergo illa, quae est in pulveribus, ut ex ipsis momento reparari queat corpus organicum, et fieri subinde homo, non est nisi potentia obedientialis. Quae non est potentia materiae ad formam, vel ad agens limitatum, sed est ad efficiens illimitatum, a quo potest recipere indeterminate formam hanc, vel illam, hoc, aut illo modo. Obedientia enim proprie significat subiectionem respectu agentis, in cuius potestate sit de eo quod sibi subiicitur facere quod

vult. Nulla est ergo naturalis inclinatio in cineribus, in quos resoluta fuere cadavera humana, ad animas reversuras in eadem corpora reparanda.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis *in argumento ad oppositum*. Quamvis enim materia nude accepta naturaliter inclinetur ad omnes formas, quia omnibus naturaliter potest perfici, et cum illis efficere unum per se; [*Oxon.* 1. d. 27. q. 3. n. 9] nihilominus, quatenus subest huic aut illi formae, non dicit naturalem potentiam aut inclinationem ad omnes alias indeterminate, ut ad agens naturale comparatur, sed solummodo potest omnes recipere ab agente supernaturali; ideo est quidem in ipsa potentia obedientialis, sed non naturalis, ut expositum est.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 1. d. 1. q. 1. n. 6.] materiam sub una quaque forma quiescere naturaliter, quia quacumque tandem informetur efficitur unum per se. Cum ergo reperitur sub forma cinerum, vel pulverum, non appetit esse sub forma perfectiori, quia nec illam immediate valet virtus transmutantis inducere in materiam; [*Theor.*, 18. n. 2.] ipsa tamen (ut dictum est), ut a forma quam habet praescindit, respicit omnem formam, et fortassis ad perfectiorem maiori conatu inclinatur, sed in proposito forma cinerum actuata reperitur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 13. seqq.] agens illimitatum ut ex nihilo valet producere, vel creare corpora humana corrupta, ita efformare eadem posse ex quavis materia; velle nihilominus reduci partes materiae eorundem corporum, ut eadem omnino resurgant, receptura condignam mercedem eorum quae in iisdem corporibus homines gessere.

QUAESTIO SEPTUAGESIMANONA.

DE CONDITIONIBUS RESURGENTIUM, ET PRIMO
DE EORUM IDENTITATE, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter agendum est de conditionibus resurgentium. Ubi *prima* consideratio erit de his, quae communiter ab bonos et malos pertinent: *secunda* de his, quae tantum ad bonos pertinent: *tertia* de his, quae spectant tantum ad malos. Ad bonos autem et malos communiter *tria* pertinent: scilicet ipsorum identitas, integritas et qualitas. Et *primo* videndum est de resurgentium identitate: *secundo*, de corporum integritate: *tertio*, de ipsorum qualitate.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum idem numero corpus resurget. - 2. Utrum idem numero homo. - 3. Utrum oporteat eosdem pulveres ad easdem partes, in quibus ante fuerant, reverti.

ARTICULUS I.

UTRUM ANIMA IDEM CORPUS NUMERO RESUMET
IN RESURRECTIONE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 79. a. 1.

VIDETUR anima non esse resumptura idem numero corpus in resurrectione. Nam [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 20.] (iuxta dicta *art. 3. quaest. praec.*) cineres, vel pulveres illi, in quos cadavera humana perhibentur resoluta, nullam omnino retinent inclinationem ad intellectivam, perinde ac alii cineres, vel pulveres, in quos alia mista resolvuntur; igitur illi pulveres non spectant ad veritatem corporis humani, magis quam alterius materiae partes: sed si ex aliis partibus efficeretur, aut formaretur corpus humanum, nemo diceret resurrexisse idem omnino quod corruptum fuit; ergo neque idem quod cecidit resumet anima in resurrectione.

2. PRAETEREA. Si idem diceretur anima resumere corpus, quia aliquando illi materiae vitam tribuit, ex eo quod corpus organicum informabat ex tali materia compositum, [*Report.* 4. d. 44. q. 1. n. 13.] profecto erit longe diversum illud, quod resurget, ab eo, quod per mortem dissolutum fuit. Nam si omnes partes, quas aliquando anima informabat, resurgerent, quilibet homo, modo aliquot annis vixisset, in immodica resurgeret quantitate; si vero non omnes partes materiae, olim ab anima vivificatae resurrectionis dicantur, igitur ille, qui resurget ratione corporis est longe alius ab eo, qui quondam vivebat.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 45. q. 1. n. 11.] Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. sermonem faciens de futura resurrectione, comparat eam seminibus, quae terrae mandantur, ut per mortem vivificentur et fructus afferant. *Tu*, inquit, *quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas.* Igitur pariter corpus, quod resurrecturum est, cuique iterum est anima

unienda, non est illud ipsum quod resolutum fuit, sed aliud, sicuti alii sunt fructus seminum ab illis, quae terrae mandantur.

CONTRA. [*Report.* 4. d. 43. q. 1. n. 2.] *Iob.*, 19. *Scio quod in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*; igitur eadem erit caro, idemque omnino corpus, cui anima iterum uniatur in resurrectione.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 11.] dogma fidei esse, de necessitate salutis credendum, in resurrectione animam idem omnino corpus esse resumpturam, cui uniebatur in mortali vita. Et quidem huius veritatis in Athanasi symbolo praeclara continetur Ecclesiae confessio, ubi dicitur, *omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, et redditori sunt de factis propriis rationem*. Rursum, ex Damasceno, lib. 4. cap. 19. *Resurrectio est eius, quod cecidit et dissolutum est, secundae resurrectio*. Nisi [*Oxon.* ib. q. 3. n. 2.] autem idem quod per corruptionem dissolutum fuit iterato surgeret, haud vere diceretur homo, qui per mortem cecidit, resurrexisse; imo quia id, quod dissolutum fuit, non idem, sed diversum reputatum foret, alius homo subinde resurgere dicendus esset, sicuti aliud, et non idem corpus anima resumpsisset. Ad rationem ergo essentialem resurrectionis spectat illud ipsum corpus, quod in cineres vel alia corpora resolutum fuit, redire et reparari.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM est responsio *aliorum*, propterea colligi, et in unum congregari pulveres in quos cadavera humana resoluta fuere, quia Angeli ei operi perficiendo, deputati distincte cognoscent eos maiorem identitatem ad corpus servare, quod ex ea materia generatum fuerat, ac acquirere queant aliae partes alterius materiae, sub quacumque forma extiterint; ideo autem tali in facto maiorem identitatem haberi, quia in illorum pulverum materia sunt dimensiones interminatae formam praecedentes, et in ipsa perdurantes post corruptionem formarum. — *Verum haec solutio dubio admodum innititur fundamento*, esse nimirum coevas materiae quantitates interminatas, cum omnium [*Oxon.* 4. d. 11. q. 3. n. 51.] accidentium subiectum videatur esse substantia prima, a qua cuncta accidentia producantur, scilicet et quantitas, et qualitates omnes. Sed fac ita esse, sicuti Averroistae opinantur; profecto uti est materia indifferens ad omnes formas, ita et quantitas illi coeva indifferens censenda foret, ut terminaretur ab hac, aut illa forma; nihil ergo interest, utrum sola materia, an annexa quantitati interminatae colligatur et uniatur ad reparandum corpus quod cecidit. — *Respondeo* ergo, ideo colligendos eos pulveres, vel alia corpora, in quae resoluta fuere humana cadavera, quia revera illis formis subest materia, quae aliquando fuit de essentia corporis humani, et ex quaeducta forma mixti organica. Et [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 20.] natura forsitan posset per multas et varias transmutationes reducere in materia eandem formam misionis, sed subito eam formam producere ac materiae imprimere est omnino impossibile naturae; ideoque Sancti recte appellarunt resurrectionem rem supra naturam. Reducta [*Oxon.* ib. q. 1. n. 9.] igitur eadem forma misionis in eandem materiam, quae olim eidem formae subiiciebatur, palam est, idem corpus quod cecidit reparatum esse. Etsi autem Deus ex alia materiae portione valeret educere eandem formam mixti, id nihilominus corpus non haberet eandem materiam qua constabat priusquam per mortem cederet et dissolveretur.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 17.] corpus non habiturum praecise eas partes, quas olim anima informabat, pro aliquo tempore determinato vitae mortalis, quia tunc, ut argumentum procedit, in enormi resurgerent quantitate, qui diutius vixissent. Reducentur ergo puriores corporis partes quae aliquando informatae ab anima fuerunt; quo in eventu homo futurus est magis idem, quam si resurgerent eae partes, quae aliquo tempore determinato ipsius fuerunt. De qua re infra q. seq. art. 1.

AD TERTIUM dico, [Oxon. 4. d. 12. q. 1. n. 16.] exemplum Apostoli de seminibus terrae mandatis non esse ita accipiendum, ut per omnia sit simile interitui et resurrectioni hominum. *Quod enim in omnibus est simile, idem utique erit, non exemplum*, inquit Damascen., lib. 3. cap. 72. Similitudo ergo in eo consistit, quod quemadmodum granum frumenti cadens in terram, moritur priusquam vivificetur in germine, ita necessario moriendum esse homini priusquam resurgat. Caeterum dissimilitudo est, quia idem omnino homo qui moritur resurrecturus est; at fructus seminum demortuorum non sunt iidem, ac semina, quae terrae mandantur, nisi potestate, quatenus scilicet erant virtualiter in semine, aut alio modo, iuxta diversas opiniones Philosophorum.

ARTICULUS II.

UTRUM SIT IDEM NUMERO HOMO QUI RESURGET.

Doctor, Oxon. 4. d. 43. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 79. a. 2.

VIDETUR non esse idem numero homo qui resurget cum illo qui cecidit. Nam [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 2.] Philosophus, 2. *De Gener.*, text. cap. ultimo: *Quae corrumpuntur, inquit, secundum substantiam, non redeunt eadem numero, sed specie.* Idem vult; 5. *Phys.* text. cap. 36. *et inde.* Sed homo cum interit, secundum substantiam corrumpitur, sic ut desinat esse homo, ergo etsi possit redire secundum speciem, non tamen resurget idem numero. — *Confirmatur*, ex eodem cap. *De oppositione in Praedicamentis*, [Oxon. ib. q. 3. n. 6.] dicit a privatione ad habitum impossibilis est regressio; igitur sentit, fieri non posse ut idem numero homo qui fuit revertatur.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 43. q. 3. n. 5. — Oxon. ib. q. 1. n. 1.] Totum non est sine unione partium; ergo et idem totum eandem exigit unionem: sed eadem unio partium haud redire potest; ergo neque idem homo, qui per mortem corruptus fuit. *Probatio minoris*: unio illa partium interrupta est: interruptum autem non reddit idem; nam si reddit idem, iteratio erit: sed iteratio repugnat identitati; iteratio enim ponit numerum: identitas vero numerationem excludit; ergo non est reditura eadem unio, ac per consequens, neque idem homo.

3. PRAETEREA. [De rerum princ. q. 10. a. 3. n. 21.-26.] Sensitiva et rationalis in homine dua animae sunt, substantia differentes; igitur cadente homine per mortem, destruitur et sensitiva eius, perinde ac in caeteris animalibus: sed cum reparato corpore rursum infunditur anima intellectiva, non exurgit sensitiva, quae periit in morte; ergo neque

resurgit idem homo numero, quia nec idem animal numero revixit; animal enim conflatur ex sensitiva, et corpore: at sensitiva quae rediit diversa fuit ab ea quae destructa est per mortem. *Assumptum probatur:* tum quia sensitiva generatur; *Nam, 6. De animalibus*, cap. 8. dicit Philosophus *Embryo prius vivit vita plantae, et animalis, et prius est animal, quam homo*: actus autem non est sine potentia, nec potentia sine substantia; ergo est ibi substantia sensitivae: tum ex 1. *De anima*, text. 3. ubi habetur, omnis forma separabilis habet aliqua operationem, quae non communicat materiae; ergo cum sensitiva nullam habeat operationem non communicantem materiae, ipsa profecto non est forma separabilis; oportet igitur ipsam esse ab intrinseco, et ita distinctam ab rationali, quae ab extrinseco accedit.

4. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 7.*] Motus et mutatio non potest redire idem numero; sed resurrectio est futura per motum et mutationem; ergo non resurgent iidem et, qui interierunt: minor patet, quia adveniente forma, materia praeexistens mutatur.

CONTRA. [*Report. 4. d. 43. q. 1. n. 2. — Oxon. ib. q. 1. n. 1.*] *Iob., 19. Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum*; igitur in eadem carne idem homo resurget.

RESPONDEO dicendum, illum eundem numero hominem, qui per mortem cecidit, esse in saeculi consummatione a mortuis surrecturum. Hoc fidei dogma est, ut oppositum sentire execranda sit haeresis. Ei autem veritati frequentissime testimonium perhibent divinae Scripturae, uti significavimus *q. 75. art. 1.* Inde ergo et ex *art. praec.* accipienda est praesentis *solutionis* probatio. Accedit [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 2.*] etiam, quia in praesenti vita non sola anima meruit aeternam felicitatem, aut se fecit dignam perpetuis suppliciis, sed totus homo, qui anima intellectiva, et corpore organico, seu partibus essentialibus conflatur; igitur ad hoc ut pro ratione meritorum aut demeritorum sibi praemia rependantur, aut meritas subeat poenas, totus qui meruit aut demeruit debet resurgere; igitur illi eidem corpori quod olim informabat anima oportet intellectivam iterato uniri, alioquin non illi qui meruit redderetur beatitudo, nec qui demeruit subiret poenas. Qui ergo resurrecturi sunt homines illimet erunt qui quondam vixerunt, et per mortem ceciderunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 12.*] Philosophum eo loci distinguere circulationem in corporibus caelestibus a circulatione quae fit in corruptibilibus, per hoc, quia in corporibus caelestibus non fiat corruptio corporum per motum; ideoque ea redire putat secundum substantiam per lationem ad idem punctum, in quo antea fuere; at in sublunaribus, quia in comperto est vigere circulationem penes corruptionem formarum, propterea existimavit, quae corrumpuntur, redire quidem eadem, non numero, sed specie. Et ita ferme de facto evenire ultro fatendum esse, dictum est *q. 75. art. 3. in incid. 1. iterum repetito*; sed quia id non provenit ex intrinseca repugnantia ex parte individuum, sed magis ob extrinsecam ordinationem divinae Providentiae, qua statutum est multiplicari entia individua, tali enim ordinationi officeret planeque impediret numerica intereuntium individuum reditio, ideo quominus divinitus eadem numero reparentur, nulla est implicantia; qui est scopus praesentis *solutionis*; nam resurrectio supra omnem potestatem naturae visa est Dionysio, 6. *De Divin. nom.*

— *Ad confirmationem*, ex cap. *De oppositis*, responsum est *art. super cit.* [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 13.] Negari tamen potest propositio; etenim universim sumpta falsa est; quia possibilis est regressus entium corruptorum, et redibit de facto omnis homo, virtute divina. In pluribus quoque possibilis est regressus potestate causae naturalis, spectata virtute intrinseca earum, et non repugnantia effectus, licet ab extrinseco passim impediuntur.

AD SECUNDUM potest dici sic: [*Oxon.* ib. q. 1. n. 13.] non repugnat idem compositum redire, licet non redeat eadem unio partium; quia illa unio non est de essentia totius, nec unio est illa entitas totalis, quae est ex partibus, nec forma illius entitatis. Sed quoniam unio est simpliciter necessario requisita ad omnimodam entitatem, et non videtur aliquid esse idem numero, nisi et idem numero sit quod necessario requiritur ad ipsum, ideo verius videtur quod unio redibit eadem, quatenus unio est relatio partium unitarum ad invicem; non autem ut accipitur pro ipsa passione, quae utique non manet nisi in instanti resurrectionis. Ea enim passio potest poni aliter, sicuti et illa mutatio est alia a generatione; et nihilominus idem reproductum, quia nihil impedit quominus idem omnino accipiat esse per diversas et specie distinctas mutationes. Idem enim *ubi* potest acquiri motu recto et circulari, iuxta Philosophum, 7. *Phys.*, text. cap. 21., et idem homo accipere *esse* per generationem et creationem, ex Augustino, 3. *De Trinit.*, cap. 9. — *Et cum arguitur*, quia illa unio fuit interrupta; *concedo*, sed addendum, [*Oxon.* ib.] interruptum posse redire idem numero, nedum in absolutis, verum etiam in respectibus, modo extrema eadem penitus redeant. Credo enim B. Mariam habuisse eandem relationem ad Filium post passionem, quam habuit ante Christi passionem; et tamen constat eam maternitatis relationem interruptam fuisse, tam in morte Christi, ob destructionem termini, quam in morte Mariae propter destructionem fundamenti.

AD TERTIUM est *responsio existimantium*; [*Oxon.* ib. n. 2.] argumentum optime concludere contra eos, qui putant animam sensibilem et rationalem esse in homine diversas; quia tunc sensitiva hominis in morte corrumperetur, et ita in resurrectione non foret eadem sensitiva, et per consequens nec idem animal, nec idem homo. At ponendo eandem animam secundum substantiam esse rationalem et sensitivam, nullas in hoc angustias patiemur. — [*Oxon.* ib. n. 3.-7.] *Verumtamen haec doctrina non videtur subsistere.* Et *primo* improbatur auctoritate Augustini, 22. *De Civit.*, cap. 20., ubi loquens de carne reddenda homini in resurrectione, et si, inquit, *omnibus periisset modis, nec ulla eius materia in ullis naturae latebris mansisset, tamen si vellet, eam repararet Omnipotens*; igitur penitus destructum, et corruptum, quoad totum *esse*, potest omnino reparari; ac subinde si sensitiva in homine ponatur distincta a rationali, et corrumpi in morte, nihilominus poterit Dei virtute eadem redire in resurrectione. *Secundo*, quia si destructum foret annihilatum, illud *nihil* sequens annihilationem eius esset profecto eiusdem rationis cum nihilo quod erat terminus a quo creationis. *Probatio*; etenim illae mutationes oppositae habent idem pro termino; altera pro termino a quo, altera pro termino ad quem: *sed nihil* praecedens creationem non efficiebat quin illud cui opponebatur potuerit creari; ergo et post annihilationem

poterit idem iterum creari; tanta enim est possibilitas *ad esse* post annihilationem, quanta ante creationem; quia non magis includit contradictionem; neque illud *nihil*, in quod cessit lapis, magis privat possibilitatem reproducendi ipsum; ergo virtus divina prorsus annihilatum potest reparare, ut potuit creare antequam esset. *Tertio* denique, quia si Deus in hoc instanti horae matutinae huius diei, et in toto tempore intermedio usque ad instans horae vespertinae, conservet lapidem in *esse*, nemo negaverit sic creatum et conservatum esse idem numero; ergo si in horis matutinis et vespertinis conservet, et non in tempore intermedio, adhuc erit idem etsi interruptum. *Probatio consequentiae*; nam identitas illius *esse* ut est in hora vespertina, ad seipsam ut est in hora matutina non dependet essentialiter ex conservatione pro tempore intermedio; quia neque ut a causa formali, neque ut a quacumque causa essentiali. *Rursum* ex diversitate posterioris nequit inferri diversitas prioris essentialiter: illa autem instantia ad ipsum *esse* permanens sunt posteriora essentialiter; unde et illud *esse* manet idem in quibuscumque instantibus succedentibus; ergo sive fiat continuatio inter illa instantia, sive non, non minus ipsum *esse* poterit esse idem.

Caeterum [*Oxon.* ib. n. 5.] ex hoc principio, *quod simpliciter est interruptum vel destructum impossibile est idem numero redire*, sequuntur manifesta inconvenientia. *Primum*, quia tunc Deo esset impossibile resuscitare brutum, ut esset idem numero quod prius, cuius oppositum legitur aliquando factum esse ad preces Sanctorum, ut de Tauro, quem Deum suscitasse intercessionibus B. Sylvestri, eius legenda narrat. *Deinde* accidentia, quae corrumpuntur in morte hominis, vel ante resurrectionem, non possent eadem numero redire; et tunc non haberet homo resuscitatus eandem propriam passionem numero quam prius; illa enim propria passio non erat animae tantum, sed totius quod interiit. *Consequens* autem est impossibile, esse nimirum idem subiectum specie, et non habere eandem passionem. Idem denique sequeretur de aliis accidentibus, quae insunt ratione totius, et non praecise ob alterutram partem; illa igitur nequirent eadem redire, atque ita homo resurgens non haberet eandem quantitatem, sed nec potentiam visivam, nec auditivam, et sic de aliis, quae secundum opinantem sunt accidentia; sicut et caeterae animae potestates et vires.

Respondeo ergo breviter ad argumentum, [*De rerum princ.*, q. 10. art. 1. n. 4. — art. 3. n. 21.] quamvis assumptum sit falsum iuxta Auctorem *De Spiritu et Anima*, cap. 48., tamen quia de his plenius actum, 1. p. q. 118. art. 1., praescindendo ab ea quaestione, dicimus, unam sane eandemque animam rationalem esse in homine; sed etiamsi ab intellectiva distinctam haberet sensitivam, adhuc idem numero corruptum resurgeret; quia nulla est implicantia ex parte effectus, ut illud ipsum quod corruptum et resolutum fuit, iterum producat, sicuti revera homo, qui cecidit per mortem et corruptus est, virtute divina reparabitur.

AD ULTIMUM, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 7.] quantum ad *assumptum* attinet, responsum fuit supra q. 75. art. 3. *in incid. iterum repetito*. Sed fac ita esse, et revera reverti non posse eandem mutationem et motum, *consequentia* tamen est neganda. Non enim sequitur: posterius nequit redire idem; ergo nec prius. Mutatio autem est posterior forma, a qua mutatio est. *Et hoc confirmatur*, quia de facto Deus resuscitans non

reducit eandem mutationem numero; quia resuscitatio non est eadem mutatio cum generatione; et nihilominus eadem forma reducitur. Est ergo *fallacia consequentis* ex distinctione mutationum inferre distinctionem terminorum; licet e contra bene sequatur ex distinctione, et alietate formarum. Caeterum formam eandem posse acquiri diversis mutationibus, ut idem *ubi* diversis motibus localibus specie, utpote motu circulari, et motu recto, quia eousque inter se differunt, ut non sint comparabiles, ex 7. *Phys.*, text. 21., nobis est evidens.

ARTICULUS III.

UTRUM PULVERES HUMANI CORPORIS AD EAM PARTEM CORPORIS, QUAE IN EIS DISSOLUTA EST, PER RESURRECTIONEM REDIRE OPORTEAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 1. — S. Thom., in Supplem. q. 79. art. 3.

VIDENTUR pulveres humani corporis in resurrectione haud esse redituri ad eam partem corporis, quae in eis dissoluta fuit per mortem. Nam [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 2.*] hoc in sententia docuit Augustinus, in *Enchir.*, cap. 88.: *Ipsa ergo, inquit, terrena materies quae, discedente anima, fit cadaver, non ita resurrectione reparabitur, ut quae dilabuntur, quamvis ad corpus redeant, unde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis partes, ubi fuerunt, redire necesse sit.* Quod et probare pergit *ibidem*; igitur pulveres non sunt redituri ad eas corporis partes, unde dilabuntur per resolutionem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Augustinus, *ibidem*, cap. 89. declaraturus, qua ratione ex collecta cadaverum humanorum materia, iterum corpora efformanda erunt, haec habet: *Quemadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liquesceret, vel converteretur in pulverem, vel confunderetur in massam, et eam vellet artifex rursum ex illius materia et quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quae particula materiae cui membro statuae redderetur, dum tamen totum, ex quo constituta fuerat, restituta resumeret.* Ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto, quo caro nostra extiterat, eam mirabili celeritate restituet: nec aliquid attinebit ad eius integritatem, utrum capilli ad capillos redeant, aut in partes alias revocentur, curante artificis providentia, ne quid indecens fiat. Expresse igitur sentire videtur, indiscriminatim efformanda esse membra corporum ex collecta et in unum congregata materia.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 43. q. 5. n. 3.*] Evenisse potuit, ut praerogative cadaverum humanorum resoluta fuerint in ipsa elementa, ut in ignem vel aquam, aut aërem, aut in alia corpora homogenea; igitur eorum materia colligenda per Angelos erit eiusdem rationis; ac proinde nihil interest, utrum ex hac parte, aut illa materiae corporum organa efformentur, cum perinde se habitura videatur, seu ad unam, seu ad alteram corporis partem redeat.

CONTRA. [*Oxon. ib. q. 3. n. 2.*] In resurrectione reparabitur corpus quod cecidit per resolutionem in alia corpora; igitur est habiturum eadem membra et organa, quibus componebatur in vita mortali; ergo

ad illas partes organicas sua cuiusque materia redibit, ut sint eadem organa et instrumenta animae.

RESPONDEO: [*Oxon.* 4. d. 44. q. 3. n. 15.] cum ad veritatem individuorum naturae humanae nedum spectent partes essentielles, anima scilicet et corpus, verum etiam integrantes, tam heterogeneae, quam homogeneae, ex quibus heterogeneae, sive diversae rationis, et dissimiles inter se componuntur, et constant; et homines resurrecturi sint cum his omnibus, ut fides docet, et recta ratio persuadet; quia alioquin non qui cecidissent per mortem, sed alii ab illis resurgerent; [*Oxon.* 3. d. 16. q. 2. n. 8.] dicendum, haud interesse ad veritatem resurrectionis et integritatem corporis resurrecturi, utrum materia partium similium seu homogenearum occupet illam ipsam corporis partem, seu situm, quo olim locata erat; bene tamen id fore necessarium quoad partes dissimiles, seu heterogeneas, et principales, cuiusmodi sunt cor, caput, manus et eiusmodi; eas enim dicimus redituras ad eundem situm corporis, quem prius occupaverant. *Declaratur*, nam adductae Augustini auctoritates id videntur convincere, ut nihil expressius dici possit; et adductum exemplum de statuæ materia praeclare idipsum adstruit et declarat. Quia enim caro unius, eiusdemque rationis est in corpore humano, quaevis eius formae pars a quolibet pariter materiae eius parte, ita educi et induci posse videtur, ut vere dici queat reparatam esse eandem carnem ex eadem itidem materia efformatam. At secus eventurum sentiendum est de partibus dissimilibus et alterius rationis. Quoniam [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 5.] enim homo est habiturus eandem potentiam visivam, auditivam, olfactivam, et sic de reliquis potestatibus, et organis, per quae anima exercuit diversa opera vitae, ut eadem eiusmodi potentiae organicae et dicantur et sint; oportet eandem subinde materiam ad illas ipsas partes corporis reduci. Si enim materia auditivae reduceretur ad visivam et e contra visivae materia ad auditivam efformandam assumeretur, neutra illamet foret in resurrectione, quae erat dum homo caderet per mortem, sed alia profecto organa dicenda essent ab illis quibus erat instructus homo in mortali vita.

AD ARGUMENTA. [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 2.] AD AUGUSTINI AUCTORITATES dicendum, ipsum intellexisse de partibus minus principalibus eiusdem rationis, non de dissimilibus et heterogeneis. Illas ergo negat Augustinus ad sua quemque loca reversuras; quia tunc vel enormis staturae futura essent corpora illorum qui diutius vixerunt, vel densiora quam par sit ac postulet corpus organicum; unde et subdit loco cit. cap. 88. *Alioquin si capillis capitis reddit, quod tam crebra tonsura detrahit, si unguibus, quod toties dempsit exsectio, immoderata et indecens cogitantibus, et ideo resurrectionem carnis non credentibus, occurrit infirmitas.* Caeterum de materia partium organicarum id non sentisse apparet ex contextu *citati capitis*, ubi praemittit, materiem, ex qua caro constabat, esse restaurandam virtute divina, eique animam reddendam, quae *illam primitus ut homo fieret, cresceret, viveret, animavit.*

AD ALIUD, [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3. n. 4.] quod procedit per rationem, respondeo, ad identitatem effectus ita eandem materiam requiri, ut ea variata, aliud omnino sit ens, cum alia, et non eadem parte essentiali, constet. Etsi igitur cadavera ponantur in ipsa resoluta fuisse elementa, nihilominus ut eadem sint quae ceciderunt, materia eadem est neces-

sario reducenda; et quoniam easdem potentias organicas sunt habitura, materia visivae ad oculos efformandos redibit, et sic de reliquis aliis partibus, quae principales corporis et sunt et dicuntur.

QUAESTIO OCTUAGESIMA.

DE INTEGRITATE CORPORUM RESURGENTIUM,
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de integritate corporum surgentium.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum omnia membra corporis humani in ipso resurgent. - 2. Utrum capilli et ungues. - 3. Utrum humores. - 4. Utrum totum id quod fuit in eo de veritate humanae naturae. - 5. Utrum totum quod in eo materialiter fuit.

ARTICULUS I.

UTRUM OMNIA MEMBRA HUMANI CORPORIS RESURGENT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 80. art. 1.

VIDENTUR non omnia membra humani corporis esse resurrectura. Etenim [Oxon. 3. d. 20. q. 1. n. 3.] Deus et natura nihil faciunt frustra, 3. *De Anim.*, text. c. 45. Sed si cum omnino membris corpora humana resurgerent, pleraque illorum in corporibus beatis essent frustra, et nulli usui profutura; ergo oportet humana corpora in resurrectione aliquibus membris carere. *Probatio minoris*: [Oxon. 2. d. 2. q. 9. n. 8.] siquidem membra humanae inservientia generationi nullum locum sunt habitura in resurrectione, ut testatus est ipse Salvator, Matthaei, 22. *In resurrectione*, inquit, *neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in caelo*; ergo nullus tunc praedictorum membrorum erit usus, et ita frustra re assumerentur in resurrectione.

2. PRAETEREA. *P. 3. q. 54. art. 4.* dictum est, corpora quorundam beatorum, etsi praeseferant eas vulnere cicatrices, quas pro Christo pertulerunt, nihilominus id ipsis non deformitatem aliquam, sed potius decorem et pulchritudinem allaturum: sed si e corporibus resuscitandis omnis et quaevis deformitas auferenda est, simul in plerisque oportet ut tollantur quaedam membra omni ex parte deformia, ut in monstruosis corporibus; ergo non resurgent quaedam humana corpora cum omnibus omnino membris cum quibus ceciderunt.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 2.] Lucae, 21. *Capillus de capite vestro non peribit*; ergo multo minus peritura sunt membra, quibus constat corpus humanum.

RESPONDEO dicendum, [Quodlib. q. 9. n. 18.] in resurrectione corporibus esse restituenda omnia prorsus membra quibus perficitur corpus humanum, adeo ut vel uno ex illis deficiente, recte mancum mutilum existimetur et imperfectum. *Declaratio*: [Oxon. 4. d. 45. q. 2. n. 2.] etenim anima nostra, cum est a corpore separata, etiam si visione fruatur

beatifica, imperfecta nihilominus est, non quidem primarie, sed participative, quatenus corpori coniuncta participat *esse* totius. [*Quodlib.* q. 13. n. 32.] Cum igitur ipsa sit formarum omnium perfectissima, oportet, ut iterum uniatur corpori sibi convenienti, ut undique sit perfecta: alioquin anima beata id profecto desideraret, nimirum participem fieri perfectionis totius, sicuti nunc separata ad corpus inclinatur, eique de instinctu naturae uniri percupit. Corpus [*Oxon.* 4. d. 43. q. 3.] autem humanum non est animae perfectissime congruum, nisi praeditum sit omnibus illis membris quae aptum natum est habere, quamvis ex aliquo accidente forsitan uno aut altero caruerit in via; igitur revera corpora cum omnibus sunt membris resuscitanda, quia agens effectivum resurrectionis, ut non alligatur ordini naturae in revocando mortuos ad vitam, momento complens quae illa multo tempore perducit in lucem, ita nihil impedimento sibi esse potest, quin omni cum perfectione, et nullo defectui obnoxia corpora reducat. Quod vero spectat ad corporis perfectionem, omnibus omnino membris constare ac ornatum esse, ex eo perspicuum est, quia in generatione univoca natura produxit semina, in quibus complicate et unite containerentur omnia illa, quae sunt in generante explicite et distincte. [*Oxon.* 2. d. 18. q. 1. n. 10.] Quam profecto distinctionem et difformitatem [*Derer. princ.* q. 10 a. 5. n. 31 34.] membrorum atque organorum non est a semine uniformi et unigeno, sed a virtute illi indita per animam; quae virtus est agens difforme effectiva et formativa membrorum, quam Galenus appellabat *divinam*, et Arist. 7. *Metaph.*, text. com. 31. arti similem facit; quia quemadmodum artifex tunc dicitur perfectam dolasse et effinxisse statuam, cum arti, quam mente condit per omnia similis evasit, ita interna atque a natura indita vis seminibus eo tendit, ut simillimum illi, a quo semen decusum est, reddat opus, perfectura proculdubio, nisi ab aliquo incidenti impedimento devicta superataque fuerit, ut in foetibus evenit monstruosis. Igitur quaecumque corpora carere contigerit aliquo membro, vel organo, quod effecisset natura non impedita, et cuius gratia indita est vis illa mirabilis semini, plane imperfecta erunt, illis obnoxia vitiis et deformitatibus, quas de naturae primaria intentione non erant habitura, nisi fortiora impedimenta supervenissent; quae quoniam locum habere non potuerunt in resurrectione, manifestum est corpora cum omnibus omnino membris esse ad vitam reversura, quod erat declarandum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo, praedictorum membrorum nullum esse futurum usum in resurrectione, iuxta sententiam Salvatoris; nego tamen, proinde corpora resurgentium mortuorum iis esse destituenda. — *Et cum dicitur*: quia alioquin in ipsis ea membra essent frustra; *respondeo*, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 3.] aliquid non esse frustra modo habeat finem perficientem, licet exinde non proveniat alius finis extrinsecus, utique attingendus per illius operationem, qui propterea esse nequit finis perficiens; membra autem et organa corporis humani spectant ad ipsius perfectionem, correspondentem actibus animae intellectivae; si ergo quaedam ex illis, ratione status altioris, privanda erunt propriis actibus, non propterea censenda sunt aut erunt frustra, quia cessante fine extrinseco eorum, superest intrinsecus, qui est perfectio entitativa corporis et totius quod per resurrectionem iterato esse accepit.

AD SECUNDUM respondeo, ex Augustino, in *Enchirid.*, cap. 87.,

corpora monstrosa resurrectura sine ulla deformitate, pulchra et emendata, si beatis animabus iterum unienda erunt. — *Et cum dicitur* quia in quibusdam ita auferentur integra membra; *dico*, superflua quaeque non fuisse, nec esse de primaria intentione naturae, ideo si tollantur, nihil obfuturum integritati eorum corporum, ut latius declarabitur in sequentibus.

ARTICULUS II.

UTRUM CAPILLI ET UNGUES IN HOMINE RESURGENT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 80. a. 2.

VIDENTUR ungues et capilli haud esse in homine resurgente redituri. Etenim [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 2.] capilli et ungues quaedam corporis humani superfluitates excrementaque sunt: sed eiusmodi superfluitates minime convenit reparari per resurrectionem; nam alioquin cum capilli crebro detonsi sint, et ungues exsecti, deformitatibus quibusdam obnoxia erunt resurgentium corpora, si his omnibus instructa resurgerent, ut ait Augustinus, in *Enchirid.*, cap. 88.

2. PRAETEREA. Semen inter corporis superfluitates computatur, etsi magis spectare videatur ad constitutionem humanae naturae, quam ungues, aut capilli: sed corpora resurgent absque semine: ipsum enim neque esset profuturum integritati corporum resurgentium, nec in usum generationis cederet, quia tunc nec nuptiae erunt; ergo multo minus corpora resurgentium erunt instructa unguibus vel capillis.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. n. 15.] Si praefatae corporis superfluitates in resurrectione redirent, maxime quia aliquando fuerunt animatae: sed exinde viderentur pariter reparandae omnes corporis partes, quae in via ex anima informante vixerunt: hoc autem est plane absurdum; quia tunc vel corpora in enormi resurgerent quantitate, vel ita densa, ut inepta forent animae intellectivae informationi; igitur capilli et ungues in homine non reparabuntur per resurrectionem.

CONTRA. [Oxon. 4. n. 2.] Lucae, 21. *Capillus de capite vestro non peribit*; igitur in resurrectione redibunt in homine capilli, et ungues, et alia id genus.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 15.] homine resurgente esse resurrecturum quicquid ad illius decorem spectabat et ornatum; ac subinde ungues, capillos et si quid aliud simile ad eundem finem faciet, revocatum iri, et redendum corporibus praesertim Beatorum. Et ea omnia videntur intenta ab ipsa natura hominem procreante, non quasi partes eius principales sine quibus subsistere nequit homo, aut etiam minus principales, quibus vel saltem aliqua earum demptis, adhuc ducere valet vitam; sed veluti quid illis partibus non necessarium quidem, sed tamen a quo sit non modicus earundem partium ornatus, decor, ac etiam tutamen; idcirco anima eadem, qua aliae partes similes ac dissimiles vivebant, animavit tum sensitiva tum rationali. Etenim [Report. 4. d. 44. q. 1. n. 5.] secundum illas partes (quas superfluas appellamus, et ex quibus decor homini accedit) dolorem aut delectationem sentimus. Quod autem sentit dolorem, aut delectationem

est anima sensitiva praeditum: quicquid autem in homine est tali anima animatum, pariter intellectiva animatur, quia haec est forma specifica hominis, nec substantialiter differens ab sensitiva. Ungues ergo et capilli sunt a natura secundo intenti, et ita illis instructa resurgent Sanctorum corpora, quae si iisdem carerent, sane aliqua deformitate non carerent. Unde Augustinus, *Enchirid.*, cap. 91. — *Resurgent, inquit, Sanctorum corpora sine ullo vitio, sine ulla deformitate.* Et cap. 90. *Indecorum quippe aliquid ibi non erit; sed quicquid ibi futurum est, hoc decebit, quia nec futurum est, si non decebit.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, redituros capillos et unguis citra omnem deformitatem, quia non omnes earum superfluitatum sectiones sunt rediturae, sed quae Beatorum corpora decebant. Quam responsionem explicatam vide infra *art.* 4. Ea porro est Augustini, 22. *De Civit.*, cap. 19. scribentis: *Quapropter si capilli toties tonsi, unguisque desecti, ad loca sua deformiter redeunt, non redibunt* (id est ut sint in quadam deformi longitudine), *nec tamen cuique resurgentium peribunt, quia in eandem carnem, servata partium congruentia materiae mutabilitate vertentur.* Sed mox innuit aliam responsionem, quia fortassis prior minus sibi satisfaciebat, dicens: *Quamvis, quod ait Dominus: capillus capitis vestri non peribit, non de longitudine, sed de numero capillorum dictum multo aptius possit intelligi; unde et alibi dicit: capilli capitis vestri numerati sunt omnes.*

AD SECUNDUM, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 18.] concedo, non esse reddendum semen hominibus in resurrectione; quia semen non est datum a natura tamquam aliquid spectans ad esse suppositorum, sed ob speciei multiplicationem; unde est in hominibus tamquam in vase quodam, nec animatur. At capilli, unguisque dati sunt et intenti a natura, ut quid faciens ad perfectionem secundariam, nempe ad ornatum, et naturalem decorem suppositorum naturae humanae; imo sunt etiam defensionis partibus obtectis, et homines instar armorum utuntur unguibus ad propulsandas iniurias, qui subinde et animantur anima totius, ut dictum est *in solutione.*

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 17.] dictum iam esse cur reparandi sint per resurrectionem uniuscuiusque hominis capilli et unguis. — *Et cum arguitur*, quia reddendae videntur omnes partes, quae fuerunt aliquando animatae anima totius; *respondeo*, esse reversuras dumtaxat puriores, quo purius et perfectius confletur per resurrectionem id quod per mortem cecidit. Sed de hoc infra *art.* 4.

ARTICULUS III.

UTRUM HUMORES IN CORPORE RESURGENT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 80. art. 3.

VIDENTUR humores corporibus humanis minime esse reddendi, nec resurrecturi. Etenim [*Oxon.* ib. n. 15.] illud iterum per resurrectionem donabitur vita, quod erat animatum anima intellectiva, et cecidit per mortem: sed humores non fuerunt aliquando animati; [*Oxon.* 4. d. 8. q. 1. n. 4.] quia sanguis, de quo magis videtur, non animatur; ergo humores in resurrectione non reddentur corporibus humanis.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 14. n. 1.] Corpora Beatorum in resurrectione habitura sunt dotem agilitatis, iuxta illud *Sapient.*, 3. *tamquam scintillae in arundinetis discurrent*: sed humores videntur repugnare huic doti et privilegio; ergo non resurgent in corporibus Beatorum. *Minor probatur*; quia gravitas et pondus corporis a gravitate humorum est. Unde per illos deprimitur et trahitur deorsum; ergo ne multiplicentur citra necessitatem miracula, praestat dicere non esse hos reddendos homini resurgenti.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. q. 15. n. 2.] Secundum Augustinum, 22. *De Civit.*, cap. 19. corpora Beatorum erunt colorata, nimirum iuxta gradum complexionis uniuscuiusque: sed si unius complexio exigit colorem album, nequiret albedo inesse in gradu convenienti corpori glorioso, si sanguine constaret in gloria, ut in vita mortali; ergo his corporibus sanguis caeterique humores non sunt reddendi. *Patet minor*; quia sanguis exigit colorem rubrum; non posset ergo colorari albedine, sic ut corpus esset pervium ex colore ut sentire videtur Gregorius, super illud Iob. *Non aequabitur ei aurum.*

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15. 17.] Corpora exanguia, caeterisque humoribus carentia, minime apta sunt, ut ab anima intellectiva perficiantur: sed in resurrectione corpora erunt maxime perfectibilia ab anima; ergo sunt habitura humores omnes quibus corpora humana constant.

RESPONDEO dicendum, in resurrectione esse resurrecturos humores et reddendos corporibus, sine quibus humoribus consistere non potuissent in via. Etenim [*Oxon.* ib. n. 15.] resurgente homine non solum resurgent partes eius essentielles, anima nimirum et corpus, partesque homogeneae, atque heterogeneae seu dissimiles, et quicquid demum fuit aliquando vere anima intellectiva animatum, verum etiam resurget quicquid extitit aliquid per se talis animati. Haec enim omnia pertinent ad veritatem humanae naturae. Quemadmodum igitur vere homo, humanaque natura cecidit per mortem, vereque eadem est restauranda per resurrectionem, ita verissime cuncta simul resurgent, quae ad illius attinent veritatem. [*Oxon.* 3. d. 16. q. 2. n. 5.] Sanguis autem (et ita de aliis humoribus) ita necessarius est subsistentiae hominis, ut exinde natura accipiat materiam restaurandi deperditum virtute naturalium causarum. Sanguis enim utique generatur ex alimento assumpto, sed ipse proxime convertitur in carnem et substantiam aliti; ergo est aliquid spectans per se ad perfectibile animae intellectivae, quamvis immediate sanguis anima non perficiatur, nec animetur, nisi potentia proxima, quatenus est quid mox convertibile in substantiam illius, quod immediate animatur. [1. *Phys.* q. 4. 10. — *Meteor.* q. 3. n. 3. 26.] Idipsum quoque est dicendum de reliquis humani corporis humoribus, sine quibus illud minime informaretur anima, quae et tunc e corpore abit, cum aliquis illorum fuerit absumptus virtute contrarii praevalentis. Igitur ut corpus organicum reddatur ab anima intellectiva proportionatum perfectibile, necessario reddendi sunt illi omnes humores, qui per se spectabant ad ipsum corpus, vereque fuerant aliquid per se talis animati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15.] patet ex dictis in solutione; quia nedum reddendum est homini quicquid fuit

aliquando anima intellectiva informatum, verum etiam omne id quod per se spectabat ad tale animatum, sic ut sine illo consistere non potuisset, quod de humoribus apprime verificatur, licet aliqui anima rationali non informantur immediate.

AD SECUNDUM [*Oxon.* 4. d. 49. q. 14. n. 11.] concedo, corpora Beatorum esse futura agilia per dotem supernaturalem. — *Et cum dicitur*: ei privilegio videntur repugnare humores; *respondeo*, utique humores, quos portamus in via illi doti non congruere; quia enim totum humanum corpus in statu corruptibilitatis est oppletum humoribus grossis et spiritibus non defecatis, ideo tardum est et grave deprimens animam. At in resurrectione his impuritatibus, quae non pertinent ad veritatem humanae naturae, penitus sublatis, nulla ex humoribus redundabit gravitas in Beatorum corpora: nam expertes erunt sordium omnium, quae corpora illa dedecere et agilitatis doti minime congruere videntur.

AD TERTIUM, [*Oxon.* ib. q. 15. n. 3.] negandum non posse tam corpori toti, quam singulis partibus, quibus per se constat inesse proprium colorem, et pulchritudinem. — *Et cum dicitur*; quia corpora illa erunt pervia; ergo non bene cohaerere videntur, nec concurrere posse ad eorum venustatem contrarii colores. — *Respondeo*, si ea corpora futura sint perspicua, ut vitrum coloratum, diversitas colorum videtur facere ad complementum pulchritudinis et iucunditatis, ut conicere possumus ex aspectu iridis, crystallique coloratae, cum a radiis solaribus percutitur. Sed quatenus hoc argumentum accipitur ex Gregorii auctoritate videndus *art.* 1. *quaest.* 85.

ARTICULUS IV.

UTRUM TOTUM QUOD FUIT IN CORPORE DE VERITATE HUMANAE NATURAE RESURGET IN IPSO.

Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* q. 80. *art.* 4.

VIDETUR haud esse resurrecturum in corpore totum id quod fuit de veritate humanae naturae. Etenim [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 1.] *Gen.*, 2. scribitur, Evam efformatam fuisse ex una de costis Adae: *Tulit*, inquit, *Deus unam de costis Adae, et aedificavit eam in mulierem*. Cui ergo in resurrectione ea costa reddetur? Si Evae, igitur Adam non resurget cum his omnibus, quae fuerunt de veritate naturae ipsius. Si autem dicatur reddi Adae oportere; igitur Eva non cum omnibus, quae extiterunt de veritate suae naturae, est resuscitanda, vel omnino non resurget, cum totum corpus ipsius fuerit efformatum ex costa illa.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Non videtur verisimile idem, vel portionem eandem esse resurrecturam in diversis hominibus: sed fieri potest, ut idem sit de veritate naturae in diversis hominibus; quia possibile est hominem nutriri carnibus humanis mediate vel immediate. Caro autem genita ex tali nutrimento evadit de veritate humanae naturae hoc ipso quod informatur anima intellectiva, sicuti et quaevis alia caro eiusdem; igitur non resurget in unoquoque hominum quicquid fuit de veritate humanae naturae, quia est aliquid resurrecturum in alio.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Homo nutritus carnibus humanis ex eo alimento genitum est et semen in ipso: sed ex tali semine potest alius homo generari; igitur cum caro genita ex semine sit maxime de veritate humanae naturae ipsius geniti, idem numero, quod est primo de veritate humanae naturae in alio, potest esse pariter de veritate naturae alterius ab illo; ac per consequens cum idem nequeat reddi nisi uni, quisque non resurget cum his omnibus, quae fuerunt aliquando de veritate propriae naturae.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Ideo ponitur in resurrectione cuique reddendum quicquid fuit de veritate naturae eiusdem, ut intelligatur idem omnino homo resurgere qui cecidit: sed si ea de causa oporteret reverti totum omnino quod erat in eo qui cecidit, pari ratione dicendum esset quaeque reversura ad suum proprium situm et locum, adeo ut membrum quodlibet eandem prorsus constitueret partem ac prius, quia est eadem ratio de toto, et eiusdem partibus, saltem perfectis: hoc autem minime oportere docet Augustinus, in *Enchir.* cap. 88. dicens: *Nihil interesse ad quem tandem situm et membrum materia reduatur, sicuti si restauranda foret statua ex eadem materia aëris colliquefacta.*

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Augustinus, in *Enchir.*, cap. 88. *Non autem perit Deo, inquit, terrena materies de qua mortalium creatur caro; sed in quemlibet pulverem, cineremve solvatur, illi animae humanae puncto temporis redit, quae illam primitus ut homo fieret, crederet, animavit.* Igitur sententia Augustini in resurrectione reparabitur quicquid fuit de veritate humanae naturae; totum enim id animatum fuit, indeque factus est homo.

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 7.*] hic primo videndum quaenam partes censendae sint esse vel fuisse de veritate humanae naturae, et exinde an omnes sint reddendae homini resurrecturo. Quantum ad *primum* attinet, diversi diversimode sunt opinati, sed quoniam eas opiniones *p. p. q. 119. art. 1.*, discussae sunt, non videntur iterum disputationi subiiciendae, sed magis supponendae. Esto igitur PRIMUM DICTUM: extendendo nomen generationis ad omnem inductionem formae substantialis in materiam post privationem, in nutritione aliqua generatio est. Siquidem materia alimenti intus sumpti non manet sub forma alimenti, nec sub aliqua alia, sed tantum sub forma nutriti; quam formam materia recipit post nutritionem; [*Report. 4. d. 44. q. 1. n. 8.*] igitur materia alimenti transit de privatione ad formam ipsius nutriti; ac proinde aliqua generatio peracta est. Et consulto dicimus aliquam generationem ea in actione vitali evenisse; quia non existit generatio simpliciter, ut cum generatio terminatur ad aliquid per se subsistens, quod non est pars alterius. Itaque terminus istius actionis, quam nutritionem appellamus, potest dici *aggeneratio*, quia generatio alicuius, quod per generationem fit idem alicui praeexistenti, cui aggeneratur; vel potest appellari *ingeneratio*, quia generatio partis in toto, cuius non fuit pars.

SECUNDUM DICTUM: in praefata generatione nedum materia nova est, sed etiam forma carnis de novo acquiritur, producta nimirum per nutritionem. Etenim [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 7.*] inductam materiam de novo non potest perficere forma carnis praeexistens; id enim proprium est formae indivisibilis, ut intellectivae, esse totam nimirum in toto, et

eodem modo in qualibet parte: at forma carnis extensa est, et maior est in maiori materia; igitur si nova materia in nutritione perficitur, utique id non erit per partem formae, quae prius perficiebat aliam partem materiae, sed oportet id omnino fieri per aliam formam novam. Caro enim [*Oxon. ib. n. 8*] nata est fluere, et non solum fluit materia eius, sed etiam forma; ac proinde in restauratione quae peragitur per nutritionem non solum oportet materiam, sed etiam novam formam reparari.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon. 2. d. 19. n. 3. 5.*] pars adveniens per nutritionem similis quidem est in specie carni praeexistenti, sed eidem dissimilis in puritate. Nam [*Oxon. 3. d. 16. q. 2. n. 6.*] agens naturale quo diutius agit in contrarium, eo magis debilitatur, eo quod in agendo a contrario, in quod agit repatiatur, repatiendo autem vires eius crebra retensione franguntur atque decrescunt; unde dicit Philosophus, 1. *De Gen.*, text. 41., quo magis vinum egerit in aquam sibi admixtam, eo evadere impurius; igitur et caro primo accepta per generationem quo magis continuaverit actionem in alimenta sibi ingesta, tamquam in contrarium quid; etenim ut alimentum cedat in utilitatem sumentis subiici debet per virtutem digestivam, quae proinde magis debilior evadit in agendo; ex quo fit ut impurior et deterior caro generetur; et quanto diutius fuerit actio continuata, tanto erit caro genita minus pura universim, quia a debiliori virtute producta, et genitum esse nequit perfectius generante; ac proinde necesse quoque est, ex illa admixtione carnis impurioris reddi quoque impuriorem ipsam carnem, cui admiscetur, quam prius fuerit; et hoc non evenit, quia forma substantialis carnis admittat magis et minus, sed quoniam cum qualitates consequentes formas substantiales remissiores evaserint per mutuam contrariorum actionem, ex earundem debiliori virtute tenuius alimenta alterantur, et ita minus perfecte convertuntur in substantiam aliti, sicque tandem impurior caro ex illis genita reddit impuriorem totam illam, cui admiscetur et aggeneratur.

Ad veritatem [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 10.*] igitur naturae humanae, non solum spectant partes essentielles, anima scilicet intellectiva et corpus organicum, sed etiam partes integrales, et non tantum heterogeneae, verum etiam homogeneae, ex quibus illae diversae rationis componuntur; et quicquid denique fuit aliquando animatum anima intellectiva, vel per se aliquid huiusmodi animati.

Tunc esto QUARTUM DICTUM: [*Report. 4. d. 44. q. 1. n. 13.*] non quicquid fuit in unoquoque pro toto tempore vitae mortalis de veritate naturae eorum resurget in illis. Nam ex eo quod eiusmodi partes in vita multae fluxerunt per actionem causarum naturalium, aliaque subinde redierunt in restaurationem deperditarum, etsi passim illis impuriore, si has omnes oporteret reparari, et reddendae forent resurrecturis, profecto eorumdem corpora aut in enormem magnitudinem excrescerent, aut adeo densa ut inepta essent animae intellectivae informationi; igitur non omnes omnino partes quae fuerunt de veritate naturae uniuscuiusque pro toto vitae tempore resurgent in illis in generali resurrectione.

Cum itaque omnes prorsus partes, quae pro toto vitae tempore fuerunt de veritate humanae naturae, non sint resurrecturae, nec reddendae

unicuique resurrectorum, quae [*Report. ib. n. 14.*] igitur partes ex illis omnibus resurgent? Supponendo corpora Beatorum resurrectura cum debita ac proportionata quantitate, iuxta exigentiam et temperamentum cuiusque, et in ea aetate, in qua maxime suum uniuscuiusque temperamentum viget, ac perfectius est robur corporis, uti est in consummata iuventute, de quo *quaest. sequenti art. 1.* dicendum, probabile esse corpora illa fore reparanda ex partibus purioribus, quae aliquando fuerunt partes ipsius, ac proinde esse habitura totum illud quod contractum est ex parentibus, quia id est purissimum, et de aliis partibus genitis ex alimento per nutritionem semper quod fuit prius aggregatum, quia id ferme est purius, quoadusque perveniat ad quantitatem sufficientem et proportionatam respective ad exigentiam temperamenti uniuscuiusque corporum. — Et probabile quoque apparet, [*Report. ib. n. 15.*] eas partes fore reddendas corpori resurgenti, quas natura magis ex intentione fecit esse partes illius corporis quoadusque attingat debitam quantitatem. Partes autem magis a natura intentae illae sunt, quae adveniunt seu aggenerantur augendo corpori, non vero eae quae adduntur praecise ad restaurandum; igitur est resurrecturum corpus ex illo, quod primo tractum est ex parentibus, et ex aliis partibus de nutrimento generatis propter augmentum corporis usque ad quantitatem ei corpori sufficientem et proportionatam. Quod vero magis sit de naturae intentione augmentum quam restauratio corporis, ex eo constat, quia principalis intentio naturae est attingere quantitatem perfectam, quod per corporis augmentum fit; restauratio vero est propter vitandam imperfectionem, et supplendum quicquid deperditum est ex fluxu partium, et ideo natura si posset magis vellet conservare partem quae fluit, quam loco eius inducere impuriorem et imperfectiorem. — *Hi duo modi* declarandi restaurationem corporum in resurrectione in hoc conveniunt, quod ambo adstruant, reddendum esse illis quicquid acceptum fuit a parentibus; quia (iuxta primam viam) ea est pars purissima omnium aliarum corporis. Et (ut videtur alteri viae) illud est maxime de intentione naturae in hoc supposito. Discordant [*Report. ib. n. 16.*] autem quantum ad partes acceptas per nutritionem; quia prior modus ponit restaurandas partes, quae pro toto vitae tempore fuerunt puriores; alius vero arbitratur reddi tantum oportere illas, quae magis extiterunt de naturae intentione. Non autem eadem sunt puriores partes huius corporis, et de primaria intentione naturae: quia prius genitae fere fuerunt puriores, seu magis, seu minus intentae a natura. Et porro dicimus, *fere*, quia ex impedimento accidentali, vel ex parte continentis, vel ex parte convenientis, vel nocivi adhibiti, potest aliter evenire. At illae fuerunt de primaria intentione naturae, quae propter augmentationem aggregatae sunt, sive prius sive posterius eas addi praeexistentibus contigerit. — Ex utroque modo [*Report. ib.*] dicendi probabili illud sequitur: resuscitandos non esse habituros praecise eandem carnem quam habuerunt in aliquo instanti, vel pro aliquo tempore vitae eorum; imo nec esse habituros eam totam, qua in aliquo tempore constabant, excepta illa, quam a propriis parentibus contraxere; eam quippe totam fore ipsis reddendam, sentiendum est; reliquas vero partes esse reparandas, illisque reddendas, quae successive aggregatae fuerunt corporibus, non omnes, sed puriores, vel magis a natura intentae, donec proportionata corporis

quantitas confletur. Atque ita fieri, ut corpus per resurrectionem reparatum magis sit idem corpori, quod anima informavit in vita mortali, ac esset idem, quod iste habuit in aliquo instanti, vel tempore determinato vitae suae; quia si esset idem illi pro tali instanti, foret magis aliud a corpore suo pro alio instanti.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 18.] eam costam, ex qua Deum mulierem efformasse tradunt sacrae Litterae, non extitisse de veritate naturae Adae, sed datam potius ut superfluum quidem sibi, sed necessariam quoad intentionem naturae, de illa mulierem efformare, et genus humanum procreare intendentis; quemadmodum in masculo est semen, non veluti tamquam quid spectans ad veritatem naturae ipsius, sed ut necessarium multiplicando generi humano. Itaque non Adamum, sed Evam esse resurrecturam cum illa costa, quia extitit de veritate naturae ipsius.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib.] nec fuisse, nec futurum aliquando usque ad finem mundi aliquid aequae de veritate humanae naturae in duobus suppositis, itaque resurrecturum esse praecise in uno in quo magis extitit de veritate naturae ipsius. Magis, inquam, vel quia in ipso purius, vel quia magis de intentione naturae pars eius fuit. — Quod si admittatur suppositum illud (ipsum tamen falsum arbitramur), scilicet fieri posse, ut aliquid ex aequo sit de veritate naturae in duobus, dico, tunc esse resurrecturum in illo, in quo vel verius prius extitit pars animata, vel aliquid per se ipsius animati. Estque Augustini doctrina, in *Enchirid.*, cap. 88.: *In quorumcumque, inquit, animalium, etiam hominum, cibum cedat carnemque mutetur, illi animae humanae puncto temporis redibit, quae illam carnem primitus ut homo fieret, cresceret, viveret, animavit.* Quod et iure factum iri arbitrandum est. Nam post primam animationem facta est ea caro illius hominis, sic ut si postea quasi usurpetur ab alio, non amittitur propterea titulus ille iustae possessionis in primo individuo, cuius fuerat pars animata. Unde Augustinus, 22. *De Civit.*, cap. 12. cum [*Report.* 4. d. 44. q. 1. n. 18.] praemisisset hanc esse difficillimam quaestionem, *in cuius carnem reditura sit caro, quae corpus alterius vescentis humana viscera fame compellente nutritur?* Cap. 20. quaestioni satisfacit his verbis: *Reddetur ergo caro illa homini, in quo esse caro humana primitus coepit. Ab illo quippe altero tamquam mutuo sumpta est: quae sicut aes alienum ei redhibenda est, unde sumpta est.*

Quomodo ergo reparabitur corpus alterius, qui vescebatur carnibus humanis, si non sibi reddendae sunt partes, quas nutritiva in propriam substantiam convertit. — Respondeo, si reparando eiusmodi corpori satis sint aliae partes, quae fuerunt de veritate naturae tempore vitae, eas esse illi reddendas, donec ad debitam quantitatem corpus excreverit, quia eae animabuntur anima illius, [*Report.* ib.] ac essentialiorem ordinem habuerunt ad ipsam intellectivam, prae partibus, quae in alio resurgent; eas enim potiore iure spectare ad aliud individuum, expositum est. Si vero aliae partes, praeter illas, quae in alio resurgent, non sufficiant reparando corpori in debita quantitate, defectum supplebit, unde voluerit, Omnipotens. Unde Augustinus, loco cit. 22. *De Civit.*, cap. 20. *Sua vero caro, inquit, illi quem fames exinanierat, ab eo qui*

potest etiam exhalata revocare, reddetur. Quamvis etsi omnibus periisset modis, nec ulla eius materies in ullis naturae latebris remansisset, unde vellet, eam repararet omnipotens.

AD TERTIUM respondeo ex dictis: etiamsi possibile esset [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 19.] (quod tamen numquam credo fuisse, nec fore) ut idem semen praecise reperiretur in duobus, adeo ut primo esset de veritate naturae utriusque individui, illud esse resurrecturum, et reddendum ei, cuius primitus extitit de veritate naturae.

AD QUARTUM, [*Oxon.* ib.] nego esse eandem vel similem rationem de toto, et de parte; quia primo intenditur restauratio eiusdem totius in resurrectione, non ergo partis; maxime de illa parte, quae non est principalis, sine cuius identitate totum potest esse idem. — Quantum vero attinet ad id quod adducitur ex Augustino, vide supra q. 79. art. 3.

ARTICULUS V.

UTRUM QUICQUID FUIT MATERIALITER IN MEMBRIS HOMINIS
TOTUM RESURGET.

*Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 1. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 80. art. 5.*

VIDETUR reddendum fore homini resurgenti quicquid unquam extitit secundum materiam in membris eius. Etenim [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15.] nedum partes secundum speciem perficiuntur ac informantur anima rationali, verum etiam partes secundum materiam, atque propterea resurgent partes secundum materiam, quae aliquando fuerunt in homine.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Quoniam capilli et ungues fuerunt per se aliquid istius animati, reddendi sunt corporibus resurrecturis, iuxta dicta *supra*, art. 2. Sed etiam partes secundum materiam sunt per se aliquid istius animati; imo magis ad perfectionem et subsistentiam eius facientes, quam capilli aut ungues; igitur omnino eae partes videntur reddendae homini in resurrectione.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 6.] Ideo non forent reddendae corpori resurgenti partes secundum materiam, quia cum istae sint in continuo fluxu, satis sunt corpori reparando partes secundum speciem, quae manent: sed id est plane falsum, quia caro nedum fuit secundum materiam, [*Oxon.* ib.] sed etiam secundum formam; nam forma illa nequit manere eadem, nisi maneat pariter et materia, a qua naturaliter dependet; igitur aut omnes partes sunt reddendae, scilicet tam materiales, quam formales, vel nullae, quod est omnino falsum.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 5.] Secundum Philosophum, 1. *De Gener.*, cap. *De argumento ex com.* 35. *Caro secundum speciem augetur, non caro secundum materiam: et caro secundum speciem manet, caro autem secundum materiam fluit, et refluit.* Si reducendae autem essent omnes partes quae fluunt in iis qui diutius vixerunt, corpora in enormem excrescerent quantitatem, aut adeo densa evaderent, ut inepta essent animae intellectivae excipiendae; ergo non sunt resurrectura in homine ea omnia quae in ipso materialiter fuerunt.

RESPONDEO, [*Report.* 4. d. 44. q. 1. n. 11. seqq.] solutioni *quaesiti* praemittendam esse declarationem, quid intelligendum veniat nomine partium *secundum materiam*, et qua ratione distinguantur a partibus *secundum speciem* sive *secundum formam*; eas enim plurimum inter se differre significavit Aristoteles *in text. supra citato*. Sciendum [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 9.] igitur, formam duo praestare; nam et dat *esse* et *agere* praeterea; et licet agere inferat *esse*, non tamen e converso, quia citius deficit aliquid actu agere ob imperfectionem quam *esse*: in ordine ergo ad alterum horum oportet praefatam distinctionem verificari; et sive uno sive altero modo sumatur pars secundum formam, intelligendum est eam partem includere tam formam, quam materiam, cum nusquam sit in toto pars formae sine materia. Quatenus igitur forma dat *esse*, quaelibet pars dum manet in toto recte dicitur pars *secundum formam*, a principio scilicet suae periodi usque ad finem, quia nempe tamdiu habet *esse*. Et porro caro vel pars eius eo longiorem habet periodum quo purior, et eo brevior, quo impurior. Tamdiu enim unaquaeque potest *esse* suum conservare in toto, quamdiu per qualitates proprias valet resistere corrumpenti. Ea igitur est pars *secundum formam*, quae habet in toto, et quamdiu ita habet *esse* usque ad periodum sui fluxus formalis est dicenda, et per oppositum illa est *secundum materiam* et materialis, quae actu decedit et fluit; ideoque haec minime augetur; illa vero succrescit et augetur, quia manet in toto, in quo habet *esse*.

Quantum attinet ad aliud munus formae, quod est *agere*, [*Oxon. ib.*] dici non potest aliqua pars *esse* secundum formam pro omni parte periodi qua manet; sed pro ea solummodo pro qua habet virtutem ita efficacem, ut possit sibi competere actio *secundum formam*; e contra caro *secundum materiam*, cui nequit propria actio competere. Porro hic non [*Oxon. ib. n. 9*] accipimus propriam actionem *esse* alicuius partis, quatenus ea concurrit ad actionem totius; nec rursus quatenus absconditur et separatur a toto; sed propriam partis actionem appellamus, quae sibi convenit, ut pars est totius, et non quatenus concurrens ad actionem totius. Ea autem propria vis partis requirit determinatam virtutem intensivam et extensivam; nec enim quaecumque modica pars in toto posset habere actionem propriam, licet quaelibet pars in toto concurrat ad actionem totius. Aptum exemplum potest adduci ex Philosopho *De sensu et sensato*, de actione millesimae centesimae partis millii, quam actionem negat ibi Philosophus; quia alioquin sensus cresceret in infinitum, si sensibile, quod est divisibile in infinitum, pro qualibet sui divisione esset a sensu participabile; igitur [*Oxon. ib. n. 10.*] revera requiritur determinata quantitas extensiva, ut pars in toto propriam exerceat actionem, et pariter quantitas intensiva virtutis, quia subactis activis qualitatibus per actionem contrariorum, pars nequit amplius exire in propriam actionem. Quotiescumque ergo pars aliqua in toto est tantae quantitatis naturalis, et tantae virtutis activae, ut sibi possit competere propria actio, ea est pars *secundum speciem*; contra vero *materialis* dicenda est illa, quae aliquo ex capite propria destituitur actione.

Iuxta priorem acceptionem [*Oxon. ib. n. 10.*] parti secundum speciem non opponitur proprie pars secundum materiam; nisi quemadmodum homini vivo opponitur homo mortuus; nam eadem pars appellatur secundum speciem dum manet in toto, et pars secundum materiam quando

fluit; quemadmodum idem dicitur primo homo vivus, et postea mortuus. At in posteriori comparatione, alia reipsa est pars secundum speciem, alia secundum materiam, etiam in partibus in toto perseverantibus; nam aliqua modica pars, cui nequit propria actio competere, etiamsi sit in principio suae periodi, est pars *secundum materiam*; pars autem sufficientis quantitatis ad agendum est pars *secundum speciem*, modo et adsit virtus efficax ad agendum, quae est quantitas virtutis. Contra vero pars est *secundum materiam*, quae caret eiusmodi efficacia virtutis, quamvis nihil sibi desit, quoad extensionem naturalem.

His praemissis pro intellectu famosae illius distinctionis Philosophi, ex I. *De Gener.*, dicendum ad *quaesitum*, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15.] quamvis partes secundum materiam fuerint, vel esse potuerint ex aequo de veritate humanae naturae, non fore tamen reddendas omnes unicuique in resurrectione. *Probatio*; nam ex quo partes eiusmodi in vitae decursu multae fluxerunt, aliis per nutritivam inductis ad restorationem partium deperditarum, si omnes illae redirent in resurrecturis hominibus, oporteret aut corpora esse immoderatae quantitatis, vel tantae densitatis, ut inepta essent informationi animae intellectivae, quae nequit informare nisi corpus humanum organicum constans partibus solidis, et fluidis, uti ad oculos patet. Sed iam haec omnia fuerunt sufficienter declarata *art. praec.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 44. n. 18.] iam dictum fuisse *art. praec.*, quatenam partes sint reddendae resurrecturis hominibus, et quae non. Nam illae reparandae videntur, atque ex iis rursus fore efformandum corpus humanum, quae puriores in ipso extiterunt, aut magis de naturae intentione fuerunt. Atque ita fieri posse, ut id eveniat partibus etiam materialibus, iuxta declarationem praemissam; imo eadem partes secundum formam, corruptis qualitatibus earum conservativis, mox evadunt partes secundum materiam per fluxum earundem. Non sunt ergo reparandae duntaxat formales, relictis materialibus partibus; quia eadem partes totius fuerunt, ut dictum est; erunt ergo reddendae, iis quorum fuerunt, si natura prae aliis partibus eas intendebat, aut si aliis puriores extiterunt.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib. n. 2.] utique esse reddendos ungues et capillos corporibus in resurrectione, non quidem quicquid ex eis detraxit exsectio, aut forfex retondit, sed reducendos qui facturi videbuntur ad formae uniuscuiusque exigentiam et decoris venustatem, ut dictum est *supra art. 2. ex Augustino.* — *Et cum infertur*, quia partes secundum materiam magis faciebant ad veritatem naturae, quam capilli, aut ungues; *respondeo*, etsi id verum esset, non propterea sequitur reddi omnes debere, ob rationem dictam in *praecedentis et praesentis articuli solutione.*

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 9. seqq.] iam declaratum esse, quid veniat intelligendum nomine partium *secundum materiam*, et partium *secundum speciem* vel *formam*. Nam eadem pars, quae nunc eo quod maneat, vocatur secundum speciem, paulo post fluens, secundum materiam vel materialis pars evadit dicendaque est. *Assumptum* ergo est falsum; imo reparandae sunt etiam partes quae fluxerunt et materiales vocantur, modo sint de purioribus, ex quibus constabat corpus humanum, vel magis de intentione naturae, ut dictum est. Concessa

subinde *minori*, dico ad *consequens*, neque esse reddendas homini omnes materiales, neque cunctas formales partes; sed eas, ex quibus omnipotens Artifex videt perfectiora esse resurrectura corpora Beatorum; et quoniam eadem oportet esse quae anima in vita mortali informavit, necessario id Deus facturus est ex perfectioribus partibus, quibus aliquando eadem corpora constabant.

QUAESTIO OCTUAGESIMAPRIMA.

DE QUALITATE RESURGENTIUM, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de qualitate resurgentium.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum resurgent omnes in aetate iuvenli. — 2. Utrum in aequali statura. — 3. Utrum omnes in eodem sexu. — 4. Utrum in vita animali.

ARTICULUS I.

UTRUM OMNES RESURGENT IN EADEM AETATE.

Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 81. a. 1.

VIDETUR fieri non posse ut omnes homines resurgant in eadem aetate, nempe iuvenili. Nam [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 15.*] qui longaevi decesserunt reduci nequeunt ad iuvenilem aetatem; ergo non omnes in eadem resurgent aetate, cum innumeri eximantur e vivis exactae aetatis plenaeque senectutis. *Assumptum probatur*; nam si senes resurgerent in iuvenili aetate; igitur tempus illud quo supra iuventutem vixerunt foret perinde ac si non praeteriisset; etenim reduceretur ad brevioris temporis periodum: sed [*Oxon. 4. d. 8. q. 6. n. 5.*] *hoc solo privatur Deus ingenua facere quae facta sunt*, iuxta Philosoph. 6. *Ethic.*, c. 3.; igitur senes non sunt resurrecturi in iuvenili aetate, praesertim cum provectior aetas quamdam dignitatem videatur illis attulisse ex meritis vitae innocenter exactae provenientem, qua proinde praerogativa iniustum foret eos privari.

2. PRAETEREA. Iuxta *dicta quaest. praec. art. 4.*, illa videntur in resurrectione reparanda atque reddenda resurrecturis, [*Report. 4. d. 44. q. 1. n. 16.*] quae magis in illis puriora extiterunt: puriora autem regulariter loquendo esse priora, concessum est *ibidem*; igitur quo magis partes in homine diuturniori tempori coexistunt, eo oportet esse puriores, quia posteriores seipsis, ut comparatae ad tempus praeteritum; ergo cum perfectissimas partes sint habitura corpora Beatorum, illae erunt partes quas habuerunt in aetate puerili, quia reliquis omnibus puriores.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15.] Qui vix nati rapiuntur, aut reparandi sunt in eadem aetate, aut in proveciore, nempe iuvenili. Si in eadem; igitur non omnes resurgent iuvenes, sed inter illos multae puerorum myriades versabuntur. Si vero in iuvenili hi pariter dicantur resurgere; igitur non sunt habituri idem corpus, in quo vixerunt; quod non concordat cum fidei catholicae veritate.

CONTRA. Augustinus, 22. *De Civit.*, cap. 15. explicans illud Apostoli *ad Ephes.*, 4.: *Donec occurramus omnes in virum perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi*, vult, id dictum esse, ut nec ultra nec infra iuvenilem formam resurgant corpora, sed in ea aetate, et robore, usque ad quam Christum hic pervenisse cognovimus. Et pergit: *Circa triginta quippe annos definierunt esse etiam saeculi huius doctissimi homines iuventutem.*

RESPONDEO dicendum, [*Report.* 4. d. 43. q. 1. n. 14.] corpora omnia esse resurrectura in aetate consummatae iuventutis, ac proinde reformanda in aetate periodi triginta annorum. Eo enim tempore, aut circiter magis aetas floret, atque corporis robur viget, propterea quod corporis tunc constitutio magis recedit ab aetate iuvenili, et senectute, veluti ab extremis contrariis: [*Oxon.* 1. d. 3. q. 6. n. 19.] quae utique extrema ob abundantiam humorum nimiam variis sunt obnoxia imperfectionibus; igitur cum corpora resurrectura omnis oporteat esse expertia imperfectionis, quibus in mortali vita subdebantur, eam constitutionem sunt habitura, quam praesefert omnium perfectissima aetas: ea autem est iuvenilis, conclusa spatio triginta annorum, ut mundi sapientibus visum, quibus et adhaeret Augustinus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo sic: aliud est efficere, ut factum non sit quod praeteriit, et aliud reduci ad *esse*, quod corruptum fuit. Et *primum* quidem est impossibile; quia nulla factio [*Oxon.* 4. d. 1. q. 6. n. 5.] potest esse non entis de aliquo non ente: praeteritum autem non est ens, et ipsum non praeteriisse est aliud non ens. At reduci unumquodque corporum Beatorum, et reformari in iuvenili aetate, non est reducere tempus praeteritum, quasi non praeteriisset; sed est efficere, ut iterum vivant qui mortui fuerunt, et in ea perfectione, quam habuerunt, vel habituri erant, si nullum impedimentum intervenisset. — *Et cum additur*, quia iniustum videtur privari eos, qui diutius vixerunt ea dignitate, quam attulit illis vita innocent exacta; *respondeo*, [*Oxon.* ib. n. 6.] illos minime privatum iri gaudio omni accidentali de vitae innocentia multorum decursu annorum conservata. Quamvis enim gaudium essenziale ii habebunt commune cum illis, qui breviori tempore innocenter vixerunt, nihilominus accidentalis eiusmodi laetitia erit eis propria, eaque non excluditur per iuvenilem aetatem, in qua reformabuntur corpora, sed magis cumulabitur.

AD SECUNDUM respondeo sic: impuritas [*Oxon.* 4. d. 44. q. 4. n. 8.] carnis genitae per nutritionem est praecise propter imperfectionem qualitatum naturalium consequentium formam, quae cum sint principium alterandi nutrimentum, quo imperfectius alterant, eo exinde impurior caro generatur. In pueris autem qualitates non pollent ea perfectione et virtute expedita agendi, eaque efficacia attingendi terminum, ac in iuvenibus; quia [*Oxon.* ib. n. 15.] in pueris copia humorum viget, ex quibus qualitatum activarum magis impeditur actio; ideo minus

solida et imperfectior caro generatur in pueris, ac eveniat in flore consummatae iuventutis; in ea enim reductae sunt activae qualitates ad debitam proportionem per defectum contrariorum; ideoque ex perfecta alimenti alteratione perfectior ac solidior caro aggeneratur. — Iuxta *aliam viam* probabilem, *art. 4. quaest. praec.*, adductam, potest dici, non partes prius aggeneratas per nutritionem esse reparandas in resurrectione, sed [*Oxon. ib. q. 1. n. 16.*] quae magis fuerunt de intentione naturae; has autem esse, quas natura adhibet pro individui augmento, non pro restauratione deperditum per fluxum; et quoniam universim natura individua videtur augeri usque ad consummationem iuventutis, aut circiter, ideo eas solummodo partes fore reparandas in resurrectione. Quo facto non in alia aetate quam iuventutis necessario omnes sunt resurrecturi, qui aut eo pervenerunt, aut excesserunt; nam de iis qui eam aetatem non attigerunt, dicetur statim.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 18.*] pueros quoque esse resuscitandos in aetate iuvenili, perinde ac illi qui pervenerunt aut excesserunt periodum triginta annorum. — *Et cum arguitur*; ergo non sunt habituri eadem corpora; *neganda est illatio*, quia etsi corpora illa non pervenerint ad eum statum magnitudinis, ad quem attigissent, pe-racto debito circuitu annorum cuiusque complexio non impedita, nihilominus eam perfectionem magnitudinis quantitativae ipsa corpora iam in virtute praehabere, quamvis eandem, uti diximus, explicare non potuerint, effectura proculdubio, si licuisset. Praeclare [*Oxon. ib. n. 2.*] Augustinus 22. *De Civit.*, cap. 14. hanc rem declaraturus scribit: *Hunc perfectionis modum sic habent omnes, ut cum illo concipiantur, atque nascantur; sed habent in ratione, non in mole: sicut ipsa iam membra omnia sunt latenter in semine, cum etiam natis nonnulla adhuc desint, sicut dentes, ac si quid eiusmodi. In qua ratione uniuscuiusque materiae indita corporali, iam quodammodo, ut ita dicam, liciatum* (1) *esse videtur, quod nondum est, imo quod latet, sed accessu temporis erit, vel potius apparebit. In hac ergo infans iam brevis aut longus est, qui brevis longusve futurus est.* Haec Augustinus. Sunt igitur in resurrectione eadem corpora habitura, quia quicquid ipsis accesserit magnitudinis, non aliunde aut exterius est additum et accersitum, sed magis praehabitu in corporali nativitate vel conceptione, et progrediente tempore erat appariturum, nisi vitae lux extincta fuisset.

Verumtamen praetereundum non est, praefatam opinionem probabilem quidem esse existimatam ab Augustino, non ita tamen ut improbabilia loqui putaverit eos, qui dicerent quemque resurrecturum in ea qua decessit aetate. Eius verba subiicimus, ex cap. 16, cit. lib. 22. *de Civit.*: *Resurgent itaque, inquit, omnes tam magno corpore, quam vel erant, vel futuri erant in iuvenili aetate: quamvis nihil aberit, etiamsi erit infantilis, vel senilis corporis forma: ubi nec mentis, nec ipsius corporis ulla remanebit infirmitas. Unde etiamsi quis in eo corporis modo, in quo defunctus est, resurrectorum unumquemque contendit, non est cum illo laboriosa contradictione pugnandum.*

(1) Vivas in *Comm.* In antiquis exemplaribus pro *Innatum* legitur *Liciatum* translatione textentium, quasi iam illa ceu tela texta est in puero, sed non explicata; et hoc videtur conformius Augustini sensui, qui metaphoram mollivit, cum dixit quodammodo, et vocabulum, *Liciatum* eum, ut ita dicam. Haec ille.

ARTICULUS II.

UTRUM OMNES RESURGENT EIUSDEM STATURAE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 81. art. 2.

VIDENTUR homines in resurrectione futuri omnes eiusdem staturae. Nam, [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 15.*] *ex art. praec.*, omnes, seu pueri, seu senes resurgent in aetate iuvenili, expleta scilicet periodo triginta annorum; ergo etiam omnes erunt eiusdem staturae. *Probatio consequentiae*; quia ut in pluribus hominum statura augetur et crescit ea proportionem qua fit accessio annorum; ergo cum in resurrectione nullus erit obex et impedimentum in hominum complexionibus et temperamenti, videntur corpora incrementum captura iuxta periodum annorum, et per consequens omnes fore eiusdem staturae, cum sint futuri eiusdem aetatis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 18.*] Ex dictis *art. praec. §. Ad tertium.* resurrecturi sunt omnes in aetate iuvenili triginta annorum; quia etiamsi quis puerulus decesserit, nihilominus latebat eo in corpusculo quicquid allatura erat triginta annorum periodus; ergo tota corporis moles latet in semine, sensim explicanda et augenda pro accessu statim temporis. Sed [*Oxon. 4. d. 43. q. 4. n. 1.*] quae sunt unius speciei unam eandemque habent specificam atque naturalem actionem; igitur seclusis omnibus impedimentis, quae utique in resurrectione non erunt, iidem dies, et tempora, et anni eandem explicabunt in unoquoque staturam.

3. PRAETEREA. Corpora nostra sunt reformanda iuxta mensuram aetatis plenitudinis Christi, ut diserte testatus est Apostolus, *ad Ephes.*, cap. 4.; igitur omnia coarctabuntur eadem mensura, quemadmodum et una eademque erit omnium aetas; alioquin si id in mensura verificari non oportet, equidem nec in aetate oportebit.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 15.*] In statu praesentis vitae unus quisque propriam habet staturam, etiam in iuvenili aetate ac seclusis naturae erroribus; igitur pariter et in resurrectione quisque propriam recipiet corporis molem et staturam, eam scilicet quam habuit, vel habiturus erat in iuvenili aetate, modo licuisset.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 15. seqq.*] corpora in resurrectione minime esse futura eiusdem staturae, quamvis omnia ponantur resurrectura et reformanda in iuvenili aetate, periodo triginta annorum conclusa. Etenim moles corporum et statura sequitur ad uniuscuiusque temperamentum et dispositionem complexionis, adeo ut arbitrandum non sit semper ex naturae errore esse, ut aliqui quantitate ac mole alios excedant, alii vero staturae pusilli sint, sicque iuvant, quia id (uti dictum est) ex interna causarum symmetria, proportionem, et activitate ortum trahit; igitur quoniam corpora uniuscuiusque reformanda sunt cum iisdem componentibus et temperamentis, quae quisque habuit in vita mortali, necessario unum corpus prae alio erit maius, et aliud inferioris molis, quemadmodum nimirum natura eorum respective temperamentorum exigebat, et perfecit in aetate consummata iuventutis, aut certe perfectura erat, nisi naturae vires perfractae atque impeditae fuissent.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet, [*Oxon. ib.*] ex dictis *in solutione*; falsum est enim, staturam cuiusque individui se extendere pro accessu annorum usque ad periodum determinatam; imo potius unumquodque augetur iuxta exigentiam suae constitutionis, non impeditae, et vim temperamenti cuilibet proprii, ablatis impedimentis. Etsi vero haec nonnisi in tempore debito virtutes, viresque exerant, non tamen a tempore ipso accipiunt progressum et finem; sed a causis potius intrinsecis, sicut dictum est. Reductis ergo iisdem causis necessariis, iidem reducuntur effectus tempore multo, variisque transmutationibus mediis; sed Omnipotens artifex illico reponet productum, perinde ac si eadem causae intrinsecae et extrinsecae illud attigissent.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 15.*] concessis quae assumuntur praemissis, exinde aliud non sequi, nisi eandem formam specificam hominis et corporeitatis resuscitandam, quam explicare debuisset aetas triginta annorum, si ad talem aetatem pervenissent corpora, quod ultro concedimus; sed propterea tamen haud oportere eam formam eadem corporeitate, moleque quantitativa pollere; quia sicut ab eadem specifica actione est idem terminus specie, ita eiusdem augmentum maius aut minus pendet a propria constitutione temperamenti quod sortitum est unumquodque individuum, ac proinde cuique esse et fore ex illo suam propriam staturam.

AD TERTIUM est responsio ex Magistro, *loc. cit. 4. sent.*, revera quosdam putavisse omnes resurrecturos secundum mensuram aetatis plenitudinis Christi, propter verba Apostoli relata; caeterum illis verbis non eandem resurgentibus assignari staturam, sed potius aetatem. Unde Augustinus 22. *De Civit.*, cap. 15. *Non ait Apostolus, inquit, in mensuram corporis, vel staturae, sed aetatis: quia unusquisque suam recipiet mensuram corporis, quam vel. habuit in iuventute, etiamsi senex obiit, vel fuerat habiturus, si ante est defunctus. — Et cum concluditur: si non oportet omnes resurgere in eadem mensura corporis; ergo nec necessarium erit, ut resurgant in eadem iuvenili aetate; respondeo, art. praec. nos dixisse, quomobrem sentire debeamus omnes resurrecturos in aetate consummatae iuventutis, ultra enim verba Apostoli, ex cap. 4., ad *Ephes.*, ea aetas prae aliis videtur congruere illi statui et ordini reformationis nostrorum corporum, tametsi qui oppositum affirmare voluerint, non videantur Augustino prorsus improbabilia dicere, ut retulimus *sub finem praec. art.* At circa [*Oxon. ib.*] corporis staturam, sane eadem ratio non procedit, quia omnia quam decentissime reparari poterunt, iuxta exigentiam status innovationis omnium, et singula singulis citra omnem errorem restitui, etiamsi imparia sint corpora, pro diversitate naturae temperamenti uniuscuiusque.*

ARTICULUS III.

UTRUM OMNES RESURGENT IN SEXU VIRILI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 81. a. 3.

VIDENTUR omnes omnino esse resurrecturi in sexu virili. Nam [*Oxon. 2. d. 11. n. 8. — 4. d. 48. q. 2. n. 7.*] *Matthaei* 22. scribitur di-

xisse Salvatorem : *In resurrectione neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in Caelo*; igitur in innovatione omnium sexus muliebris non erit, quia cessante fine, ad quem ille sexus ordinatus erat, oportet et ipsum pariter cessare, ac per consequens in resurrectione non erit nisi sexus virilis, tamquam perfectior. — *Confirmatur*: [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 18.] quia semen non datur a natura veluti quid necessarium individuis, sed nonnisi ad finem multiplicandae speciei; ideo non est semen resurrecturum, nec reddendum suppositis naturae humanae, quia multiplicatio speciei finem habuit; ergo pariter cum in altero saeculo non sint amplius nuptiae futurae, non videtur individuis quae foeminae in vita mortali fuere sexus muliebris reddendus.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 25. q. 2.] Foeminae tam natura, quam conditione sunt quocumque viro ignobiliores: sed in resurrectione omnia in melius reparabuntur et reformabuntur, sic ut omnes sint resurrecturi citra omnem naturalem defectum, et in conditione maximae nobilitatis et excellentiae; ergo non resurgent in individuis naturae humanae, quae foeminae in hac vita fuerunt, notae illae ignobilitatis ingenitae, quas de conditione muliebris sexus in hunc mundum intulerunt.

3. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 20. q. 2. n. 4.] Masculus et foemina sunt differentiae accidentales, adeo ut diversitas sexus sit in eadem specie, secundum Aristotelem, 10. *Metaphys.*, text. 25.; igitur eadem persona invariata, posset circa ipsam sexus mutari; igitur quoniam foemineus sexus est intentus a natura per accidens, quia propter statum corruptionis, resurgentibus ad vitam immortalem congruit perfectior sexus, et qui est a natura intentus per se, qualis est masculinus. Et quidem [Report. 2. d. 20. q. 2. n. 3.] etiam in hac vita feruntur nonnullae foeminarum in viros mutatae, stante identitate personarum.

4. PRAETEREA. Apostolus, 4. *ad Ephes.*, vult expresse, homines resurrecturos esse reformandos in virum perfectum; igitur cessabit in resurrectione imperfectio sexus muliebris; quia et foeminae occurrent in virum perfectum, et in mensuram aetatis plenitudinis Christi.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 26. n. 1.] *Matthaei*, 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum et foeminam fecit eos*: ea autem discretio sexus spectabat ad naturam institutam; igitur eadem distinctio est futura, cum per resurrectionem humana natura reparabitur, et reducetur ad perfectionem suae institutionis. Unde Augustinus 22. *De Civit.*, cap. 17. *Qui ergo*, inquit, *utrumque sexum instituit, utrumque restituet*.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 2. d. 11. n. 8.] non omnes homines esse resurrecturos in sexu virili, sed in sexu eodem quo quisque instructus erat prius quam rebus humanis eriperetur. Quae [Oxon. 2. d. 2. q. 9. n. 8.] veritas nedum insinuata videtur a Salvatore in praeallegata auctoritate *Matthaei*, 22., sed plane ut dogma stabilita. Cum enim ab eo percontarentur Sadducaei qui negabant resurrectionem, ad quemnam ex septem fratribus in resurrectione reditura esset mulier, quae successive omnium in praesenti vita extitit uxor, dum quisque eorum vellet defuncti semen, ut lex praeceperat, excitare, *Erratis*, inquit, *nescientes Scripturas, neque virtutem Dei*. Plane si Christus praenovisset, in resurrectione haud futurum sexum muliebrem, facillime quaestioni satisfecisset, dicens, hanc, quam putatis foeminam resurrecturam, masculus erit, ac propterea nullius esse poterit uxor. At quoniam ibi futura est

sexuum discretio, dixit, *In resurrectione neque nubent, neque nubentur.* Sive (ut legit Augustinus *loc. supracit.*) *neque uxores ducent.* Nuptias ergo (infert Augustinus) Dominus futuras negavit esse in resurrectione, non foeminas; imo sexum muliebrem futurum esse firmavit, dicendo; *non nubent, quod ad foeminas pertinet: neque uxores ducent, quod ad viros.* Erunt ergo, quae vel nubere hic solent, vel ducere uxores: sed ibi hoc non facient. Ex quibus patet responsio AD PRIMUM (1). — Ad confirmationem respondeo, non esse parem rationem de sexu muliebri, et de semine, quia sicuti eo ablato semine seu non reparato, resurget sexus virilis, ita et foemineus. — Et cum dicitur: neutrius erit amplius ullus usus; ergo vel uterque resurget, sexus scilicet, et semen, vel neuter; dico, [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 18.] neque esse usum ullum futurum sexus masculini, et tamen nemo negat reparatum iri. Etsi igitur sexus utriusque nullus in resurrectione sit futurus usus, qualis erat in vita corruptibili, alius tamen erit longe excellentior et eo statu dignus; eum autem describit Augustinus, *loco cit.* his verbis: *Erunt membra foeminea non accomodata usui veteri, sed decori novo, quo non alliciatur aspicientis concupiscentia, quae nulla erit, sed Dei laudetur sapientia atque clementia, qui, et quod non erat fecit, et liberabit a corruptione quod fecit.* Haec ille. Caeterum semen non extitit aliquando de veritate naturae individuorum, unde nec anima informabatur humana, sed erat quasi in vase ad usum multiplicandae speciei; quo usu cessante, nulla est causa reparationis ipsius.

AD SECUNDUM concedo, foemineum sexum natura esse subiectum viro. — Et cum dicitur: in resurrectione omnia in melius reparabuntur; respondeo, id verum esse de iis, quae fuerunt in resurrecturis vitiosa, nempe superflua, vel diminuta, sed nequaquam de iis, quae naturam ipsam per se consequuntur. Apposite Augustinus, *cap. praecitato 17. 22. De Civit.: Corporibus, inquit, illis vitia detrahentur, natura servabitur. Non est autem vitium sexus foemineus, sed natura.* Non [Oxon. ib.] resurgent ergo foeminae in alieno sexu, sed in proprio, per se in ipsis intento ab naturae Auctore, licet immunes sint futurae ab illis omnibus, quae propter eam sexuum diversitatem, causant in praesenti vita confusionem et animi perturbationem.

AD TERTIUM dico, [Oxon. 2. d. 20. q. 2. n. 4.] utique sexuum diversitatem non efficere distinctionem specificam in natura humana, ac subinde sexu variato per Dei potentiam, aut etiam de multarum causarum virtutibus (ut factu possibile quidam putant), persistere posse idem individuum in sui substantia invariatum. Verumtamen [Oxon. 4. d. 44. q. 1. n. 18.] hoc ipso, quod huic individuo datus est talis sexus, factum id esse ex intentione naturae, sentiendum est; etenim non in statu

(1) In Bibliotheca S. Francisci ad Ripam Tyberis duo extant Scoti exemplaria MSS. in pergamena super 2 *sent.*, caractere perantiquo, nec unius Notarii manu exarata, ante artis typographicæ inventionem, ut videtur, conscripta; ea vero volumina Reverendissimus Philippus Barbarigus Sedis Apostolicae Protonotarius Fratribus elargitus est. In neutro autem Codice reperitur inepta illa additio de resurrectione omnium in sexu virili, excepta B. Virgine. — Et cum constet erroneam eiusmodi doctrinam in Scoti mentem nunquam venisse, eam nihilominus magnis clauoribus exaggerant Thomistae, et merito; sed relate ad Doctorem Subtilem, impostura est. Hos autem inter eminet novissimus Abbreviator Historiarum Natalis Alexandri, pluris faciens stomacho, exasperatoque in Scotum genio indulgere, quam de fama eruditionis periclitari, quo crebrius recitam crambem, eo insipidiorem ingenuo, ac delicato Theologorum palato obiciendo.

corruptibilitatis ea sexus differentia evenit, sed Dei voluntate instituentis naturam; propter quod Augustinus, cap. cit., *Mihi melius*, inquit, *sapere videntur, qui utrumque sexum resurrecturum esse non dubitant; quia utrumque sicuti Deus instituit, ita et restituet*. Non congruit ergo sexus muliebris praecise statui corruptionis, cum Deus condiderit illum in statu innocentiae; adeoque utrumque per se voluit et intendit, licet sequiorem sexum decreverit subiectum esse perfectiori post lapsum in poenam, quia mulier decepta est, non vir eius.

AD QUARTUM respondet *Magister*, 4. d. 44. cap. 1. Apostolum τὸ *Virum* posuisse non ut distingueret sexum, sed ut significaret perfectionem virium, quam tunc resurgentes habebunt. Quod et probat et declarat Augustinus, *loc. cit.* cap. 17.

ARTICULUS IV.

UTRUM OMNES RESURGENT IN VITA ANIMALI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 81. art. 4.

VIDENTUR omnes homines esse resurrecturi in vita animali. Etenim [*Oxon.* 2. q. 11. n. 8.] omnes resurgent in eo sexu, in quo decesserunt, ex *art. antec.*; igitur oportet eas potentias proprium actum habere; alioquin frustra ponerentur reparari per resurrectionem. — *Confirmatur*; [*Oxon.* ib. d. 8. n. 4. seqq.] constat Salvatorem post resurrectionem suam cum discipulis manducasse et bibisse; igitur vigeat in ipso vita animalis, cum nutritiva suum habuerit actum; ergo pariter et omnes alii qui resurrecturi sunt poterunt uti iisdem potentiis; atque ita resurgent in vita animali.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 1.] Potentiae sensitivae habiturae sunt in gloria proprias operationes; nam non videtur verisimile visivam omni actu destitutum iri, et auditivam nihil fore percepturam, et ita de reliquis: sed hoc ipso quod sensus propriis actibus convenientia quaeque attingunt, nonnisi per vitam animalem evenire potest; igitur in vita animali omnes sunt resurrecturi. — *Confirmatur*, [*Oxon.* ib. q. 1. n. 1.] secundum Boëtium, 3. *De Consol.*: *Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus*; igitur qui vita immortalis donati fuere fruituri sunt omnium voluptatum cumulo, adeo ut nihil omnino desit, alioquin non forent perfecte beati: sed [*Oxon.* ib. q. 13. n. 1.] per hoc quod sensitiva, et animales potentiae attingunt eis convenientia, voluptate perfunduntur; ergo omnes beatorum sensitivae potentiae proprios habiturae sunt actus; aliter accessio posset fieri beatorum felicitati.

CONTRA. [*Oxon.* 2. d. 11. n. 8.] *Matthaei*, 22. *In resurrectione neque nubent neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in caelo*; igitur generativa nullum habitura est actum in Beatis. Rursus, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 1.] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Seminatur*, inquit, *Apostolus, corpus animale, surget corpus spirituale*; igitur non sunt resurrectura corpora in vita animali, secundum quam seminata fuere.

RESPONDEO dicendum, non esse resurrecturos homines in vita animali. Cum [*Oxon.* 4. d. 44. q. 1. n. 15. 18.] enim omnes sint reparandi in statu perfecto, qualem scilicet praesefert consummata iuventus, iuxta

dicta *art. 1.*, nihil erit ibi ingerendum pro augmento, aut ad reparationem deperditi. Siquidem corpora illa cum impassibilia futura sint, atque immortalia, nihil amittere possunt, nec omnino quidquam ipsis detrahi potest; igitur nusquam erit actus nutritivae, quae ideo data est homini in vita animali, ut postquam animal ad perfectionem propriam perduxerit, exinde fluentes carnis partes ex alimentis restauret. Sic pariter de generativa, quae est ad speciei multiplicationem; deducta etenim ad complementum speciei humanae quoad numerum individuorum a divina sapientia praefixum, nullus erit amplius eius potentiae usus, etsi interim apprime conveniat complemento humanae speciei, et individuum integritati cum proprio, in quo decessit sexu, quemque resurgere, ut *art. antec.* extitit declaratum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib. n. 18.*] patet ex responsione data ad *confirmationem* primi argumenti *art. praec.*, qualiter quamvis membra diversitatem sexus efficientia haud erunt frustra in resurrectione, esto nullum actum praeterea sint habitura; nam ex decore illo, qui resultabit ex perfecta symmetria, partium harmonia, et integritate humanorum corporum, accipient Beati argumentum laudandi Dei sapientiam, ut diserte testatur Augustinus. — *Ad Confirmationem cum dicitur*, [*Oxon. 2. d. 8. n. 5. — Quodlib. q. 15. n. 21.*]: constat ex Evangelio Salvatorem resuscitatum cum discipulis manducasse, atque bibisse; *Ad hoc argumentum* duplex data est responsio 3. *p. q. 55. art. 6.* *Prima* est, Salvatorem id efficere voluisse ad ostendendum veritatem suae resurrectionis, et persuadendum non esse corpus phantasticum quod discipulis obiciebat, sed verum et humanum, quod manducare et bibere posset, etsi ea comestio non fuerit ordinata ad nutritionem eius, quippe qui minime ea indigebat. — *Alia responsio* [*Oxon. ib.*] est, minime repugnare corpus beatum convertere in se aliud corpus per nutritivam, citra tamen omnem corruptionem corporis gloriosi; quo facto corpus non gloriosum in aliud conversum indueret incorruptionem. Nec sane videtur implicare, Deum facere corpus gloriosum in minima quantitate, illudque augere per nutritionem. Verum quia haec responsio potentiae Dei absolutae innititur, cui est possibile quicquid non implicat contradictionem, nosque procedimus de facto, probanda est *prior* responsio; nam reipsa non est nutritiva Beatorum habitura ullum actum.

AD SECUNDUM, [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 12.*] concedo, sensus externos exituros in proprios actus; quia omnis actio naturalis, quae nata est competere naturae secundum suam perfectionem, remanebit in patria; dumtaxat ergo illae potentiae, quarum actibus suppletur imperfectio seu proprii individui, seu speciei, suis sunt privandae operationibus; quia nulla erit ibi imperfectio supplenda, seu per alimenta quae ingerantur, seu per actum generativae; non propterea tamen verum est, quod subsumitur, scilicet, hoc ipso quod potentiae sensitivae attingunt propria obiecta in patria, resurrecturos homines in vita animali; quia [*Oxon. 3. d. 16. q. 2. n. 5.*] corpus animale est passibile, mortale, et sensim deficiens per actionem causarum naturalium intrinsecus mutuo agentium; ex redundantia autem gloriae animae in corpus evadet ipsum incorruptibile, immortale, et impassibile; etsi igitur sensitivae habeant actionem, quae nata est competere naturae secundum suam perfectionem, non propterea dicendum est corpus resurrexisse in vita animali. — *Ad con-*

firmationem ex Boëtio [*Oxon.* 4. d. 49. q. 2. n. 28.] dicendum, utique beatitudinem aggregationem esse omnium bonorum, sed in uno bono eminenter et unitive continente omnia, et gaudium subinde et voluptatem omnem cuius fit particeps corpus, eo modo [*Oxon.* ib. q. 12. n. 8.] quo sibi competere potest, et fieri beatum per unionem cum anima beata, ex qua in ipsum gloria redundat et immortalitas et impassibilitas; unde [*Oxon.* 4. d. 44. q. 3. n. 8.] et sensitivus appetitus est perfecte quietatus et complete satiatus delectatione sensibili, excludente proinde tristitiam quancumque, ex 7. *Ethic.*, cap. 18.

Verum quia est sermo de voluptate proveniente ex obiectis potentiarum sensitivarum, dico, esse nequire in patria eam quae provenit ex actibus comedendi, et generandi; quia illi actus, cum dati sint ob imperfectionem status viae, non congruunt perfectioni patriae; nec propterea existimandum est Beatos aliqua tristitia affici vel dolore, eo quod potentiae illae destituantur actibus quos habere poterant, aut habuerunt in via; quia nullum est in Beatis desiderium exercendi eos actus, quos vident inibi locum habere non posse, nec eorum ullam suboriri indigentiam. Unde [*Oxon. Prol.* q. 2. n. 8.] Avicenna, 9. *Metaph. suae*, cap. 7. postquam retulisset, legem quam scripsit Mahometh promittere felicitatem secundum corpus (quae alia non est nisi ex gula, et coitu), dicit aliam esse promissionem, quae appraehenditur intellectu, et pergit: *Sapientibus vero Theologis multo maior cupiditas fuit ad consequendam hanc felicitatem, quam corporum, quae quamvis daretur eis, non tamen attenderunt eam, nec appetiati sunt eam comparatione felicitatis, quae est coniunctio primae veritati.* Et quibusdam interiectis, *Oportet*, ait, *ut homo prudens non putet, quod omnis delectatio est sicut delectatio asini; et quod prima principia, quae sunt proxima Domino saeculorum, careant omni delectatione et gaudio: et quod propria pulchritudo Domini saeculorum, quae est ei in regno suo, et sua virtus, quae est infinita, non sit ei in ultimo nobilitatis, et excellentiae, et suavitatis.* Etsi igitur Avicenna fuerit Turca et professor legis impiissimi Mahomethi, non credebat tamen felicitatem, quam expectabant eiusmodi legis sectatores, fore ex gula et coitu, ut blasphemabat eorum legislator, sed potius ex appraehensione et visione primae veritatis, modo, quo exposuerat cap. 4. *eiusdem libri*. De quo plenius actum 1. 2. q. 2. et 3.

QUAESTIO OCTUAGESIMASECUNDA.

DE CONDITIONIBUS CORPORUM BEATORUM RESURGENTIUM,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de conditionibus Beatorum resurgentium. Et *primo*, de eorum corporum impassibilitate: *secundo*, de subtilitate: *tertio*, de agilitate: *quarto*, de claritate.

Circa primum quaeruntur quatuor.

1. Utrum Sancti resurgentes resurgent quoad corpora impassibiles. - 2. Utrum aequalis impassibilitas omnibus inerit. - 3. Utrum illa impassibilitas sensum in actu a corporibus gloriosis excludat. - 4. Utrum sint in eis omnes sensus in actu.

ARTICULUS I.

UTRUM CORPORA SANCTORUM POST RESURRECTIONEM
ERUNT IMPASSIBILIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 13. — Report. ib. — q. 12. — S. Thom., in Supplem. q. 82. art. 1.

VIDENTUR corpora Beatorum post resurrectionem haud esse futura impassibilia. Etenim cum resurrectura sint eadem corpora quae ceciderunt, minime esse poterunt incorruptibilia per causam intrinsecam, quia mista erunt iisdem constantia contrariis, ob quae interierunt; ergo id ipsis obvenire non poterit, nisi a causa extrinseca: sed si a causa extrinseca ponatur esse impassibilitas corporum Beatorum, eiusmodi impassibilitas non foret eorundem corporum dos, ut communiter ponitur; igitur neque erunt impassibilia a causa extrinseca. *Probatio minoris*; [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 9.] siquidem dos est aliquid intrinsecum ei cuius est: causa autem haec extrinseca alia esse non posset nisi Dei voluntas, quatenus impedit ne causae secundae agant ad corruptionem corporum Beatorum; igitur esset quid omnino extrinsecum illis, cuius contrarium videtur sentisse Augustinus, *Epist.*, 56. scribens ad Dioscorum [Oxon. ib. n. 7.]: *Tam potentem fecit animam Deus, ut ex eius plena felicitate redundet in corpus sanitas perpetua, et vigor incorruptibilis.*

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 9.] Ex hac positione sequeretur quoque ex aequo possidendam dotem impassibilitatis ab elementis, et corporibus damnatorum: haec enim omnia post resurrectionem incorruptibilia exhibentur ex Dei ordinatione et voluntate; igitur corporibus Beatorum quoad incorruptionem nihil praeeminentiae inerit prae corporibus damnatorum, et elementorum.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Eiusmodi praeservatio corporum per nutum divinae voluntatis erit miraculosa, et contra conatum naturae naturalium causarum intrinsecus mutuo agentium, quemadmodum pariter ex miraculo fuit, quin igne consumerentur tres pueri in fornace Babylonis: sed opera Dei perpetua haud censenda esse miraculosa, docet

Augustinus, *De Civit.*, lib. 7. cap. 30. dicens: *Sic Deus res, quas condidit, administrat, ut eas agere proprios motus sinat*; igitur impassibilitas in corporibus beatis aut non erit, aut aliunde videtur adstruenda, et non a causa extrinseca.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. i.*] I. ad *Corinth.*, cap. 15. *Mortale hoc induet immortalitatem*, idest, incorruptibilitatem; igitur corpora Sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.

RESPONDEO dicendum [*Oxon. ib.*] primo, revera corpora Beatorum post resurrectionem fore impassibilia, atque immortalia, ut diserte testatur Apostolus loco supracit; *Oportet*, inquit, *corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*. Et subdit, absorbendam tunc esse mortem in victoria; scilicet quia quos mors sua lege concluderat, iterum resurgentes non amplius morituri, de eadem ipsa morte triumphum agent. Porro supposita dogmatis veritate, *declarat*io eventus rei est ista. Quoniam [*Oxon. ib. q. 12. n. 8.*] anima intellectiva nequit esse perfecte beata corpori coniuncta mortali, appetit perfecte beatificari, ac subinde vult suapte natura uniri corpori quod mori non possit, quia tunc erit perfecte beata; et alioquin cum totus homo meruerit in via, totus homo iuste est beatitudine donandus in patria; homini ergo beatificando opus est ut detur corpus immortale. — *Rursus*, [*Oxon. ib. q. 13. n. 2.*] homo beatus habiturus est omnem perfectionem, quae competit suae naturae: talis est immortalitas; animae enim immortalis non repugnat perpetuo suum perficere perfectibile: id autem evenire et fieri nequit nisi corpus illud sit pariter impassibile et immortale. Quemadmodum igitur ex suppositione quod anima sit immortalis, recte concluditur resurrectio futura, ita ex eadem animae perfectione iure inferitur et hominis ipsius immortalitas, et corporis subinde impassibilitas, loquendo nimirum de passione reali, ut distinguitur contra passionem intentionalem.

Verumtamen de causa proxima, unde inerit corpori beato haec impassibilitas, ambigua quaestio est; quam solventes Doctores in varias abeunt sententias, de quibus in sequentibus agemus, una tantum in praesenti in medium allata. Videtur [*Oxon. ib. n. 5.*] igitur *aliquibus*, non aliunde corpori impassibilitatem obventuram, nisi ab ipsa anima, quatenus in resurrectione plenum dominium exercebit supra proprium quod vivificabit corpus. Ipsum igitur humanum corpus, et quicquid in eo reperitur, erit perfecte subiectum animae rationali: quemadmodum et ipsa anima erit perfecte subiecta Deo; corpora ergo illa erunt impassibilia, quia fieri non potest, ut materia patiatur ab uno contrariorum, nisi sublato aut imminuto dominio alterius contrarii super ipsam: cum autem eventurum non sit, ut detrahatur de dominio animae super corpus Beatorum, hinc corpora Beatorum necessario erunt impassibilia. — *Contra*, isti tenent (et recte, ut videtur) corpora Beatorum habitura primas qualitates, easque in ipsis mansuras, quatenus contrariae sunt, quia revera sequelae naturales formae misti. Arguo tunc, licet verum sit, quod dicunt de animae dominio super corpus, deque subiectione animae ad Deum, illud nihilominus dominium [*Oxon. ib. n. 6.*] haud reddere potest corpus proxime impassibile; anima enim ut corpus informans, non excludit, quia nec habet repugnantiam cum qualitatibus istis primis, etiam ut actione contraria in se mutuo agere valent; quod est evidens, quia anima eius-

modi qualitates, ut substantialiter contrarias supponit in corpore, quod perficit per informationem; igitur nullam habet repugnantiam cum ipsis, nec cum effectibus earum; nam si mutuo agant, non agunt, nisi actione univoca: saltem effectus illi non repugnant informationi animae usque ad intensionem corruptivam alterius contrarii; quia sunt cum anima in vita mortali usque ad certum gradum; ergo etiamsi post resurrectionem agant illae qualitates actione mutua inter se, non repugnabunt informationi animae, quae non excludit a subiecto, quatenus est forma eius, nisi quicquid repugnat informationi animae.

Quod [*Oxon. ib.*] si dicatur, animam prohibitoriam actionem earum qualitatum, non quia ipsa habeat repugnantiam ad actionem eorum contrariorum, sed quia cum plenum dominium obtineat super corpus, potest actu voluntatis suae imperare, ne sequatur contrariarum qualitatum actio. *Contra*; igitur impassibilitas corporum non erit ipsis intrinseca, sed magis extrinseca, pendens nimirum a causa morali imperante et prohibente moraliter actionem causarum, ne una alteram destruat; si autem ad hanc confugiendum est, praestat refundere hunc effectum in Dei voluntatem. Etenim imperium voluntatis animae respective ad corpus, extrinseca causa est; quia corpus foret suapte natura passibile et corruptibile. Caeterum id efficere posse voluntatem creatam, videtur falsum; quia supremus Angelus per solum imperium voluntatis suae non valet impedire actionem alicuius causae naturalis; nam causae naturales non obediunt Angelorum iussionibus quantum ad actionem et alterationem earum, nisi illi id physica realique actione efficiant.

Esto [*Oxon. ib. n. 9.*] igitur SECUNDUM DICTUM: causa proxima impassibilitatis corporum Beatorum est sola voluntas divina non coagens causae secundae corruptivae, ex quo evadit corpus beatum impassibile, non quidem potentia remota, sed propinqua; non a causa intrinseca, sed extrinseca impediante. Quae via modusque dicendi utpote caeteris facilior, magisque connaturalis corporibus praeservandis, minoremque involvens repugnantiam ob difficultates, est omnibus praeferendus; nam ita dicentes relinquere putant corpora Beatorum a Deo cum iisdem qualitatibus, caeterisque naturaliter ipsum consequentibus. Sed et fatentur animam nequire ex imperio quod habet super corpus habere causas naturales sibi ad nutum obsequentes; quia id est proprium solius Omnipotentis, cuius nutui omnia obediunt. Etsi autem causae naturales animae beatae imperio non obtemperant, satis sibi est, ut fiat quicquid fieri voluerit, non effective a seipsa, sed a Deo. Insuper hanc aeternam Dei manutentionem oriri ac inesse ipsis corporibus ab anima beata, veluti a radice, vereque eam impassibilitatem dici et esse corporum eorundem dotem, ut explicabitur respondendo ad inducta argumenta. Congruum exemplum accipi potest ex *Danielis*, 3. ubi habetur, ignem nullum nocumentum attulisse tribus pueris in fornace Babylonica. Quod autem ignis non consumpserit eos pueros, non fuit ex aliqua intrinseca impassibilitate, oblutante ac superante virtutem ignis; nec item ob carentiam potentiae passivae; quae utique potentia erat in illis pueris, perinde ut in aliis combustibilibus; nec denique ex aliquo contrario intrinsecus ignem impediante; igitur praecise erant incombustibiles ex Dei voluntate non cooperante ad actionem ignis, respectu illorum puerorum; igitur ponendo pariter non esse cooperaturam primam causam ad actiones causarum,

quae inferrent corruptionem corporibus Beatorum, ipsa corpora plane erunt impassibilia, incorruptibilia atque immortalia; et subinde homo resurgens erit perpetuo et perfecte beatus per unionem iteratam animae immortalis cum corpore pariter immortalis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 10*] haud oportere dotem realiter inesse personae dotatae; et revera sponsae non inest realiter id quod sibi a sponso donatur, quod etiam aliquando nomine dotis exprimitur, sicut habetur *Gen.*, 34. ubi ait Sichen Iacobo, et filiis eius, ut eos flecteret ad desponsandam sibi Dinam, filiam Iacobi; *Augete dotem, et munera postulate*. Et quamvis dotis nomine veniat illud quod tribuitur sponsae a patre ipsius, cuius apud sponsam proprietas manet, sed sponso cedit in usum; haec quidem dos neutri ex ipsis realiter inest; sed tantummodo, ut dictum est, diversimode possidetur ab illis ratione nuptiarum. Et ita pariter ratione nuptiarum spiritualium in resurrectione consummandarum, debetur cuicumque Beato pro dote ista assistentia divina, praeservans ipsum ab omni corruptivo; quamvis ea custodia et assistentia non insit realiter ipsi, qui ab omni passibilitate et corruptione custoditur; penitusque liberatur.

Aliter etiam respondeo sic: [*Oxon. ib.*] quemadmodum dotatus acquirit possidetque ius in illo quod sibi pro dote attribuitur, ita Beati virtute praecedentium meritorum acquirunt ius in divina custodia sibi ipsis impendenda. Quod ius praeservationis corporis ab omni corruptivo per divinam custodiam est dos impassibilitatis in Beatis, possessa ab ipsis secundum corpus, quia est ad corporis eiusdem tutelam. — Unde *ad Augustini auctoritatem* respondeo, utique sanitatem et vigorem corporis gloriosi derivari ab anima in ipsum, quia est quaedam ordinabilitas ut a Deo conservetur et vigor et sanitas, et is ordo est corporis, ut praeservetur ex hoc quod est animatum tali anima; quae anima extitit principium merendi talem sanitatem conservari a Deo in corpore animato per ipsam, ut aliud non sit incorruptionem derivari ab anima in corpus, quam tale praemium praecedentium meritorum esse praemium incorruptibilis corporis, mediante anima, quae sicuti erat principalior in merendo, ita principalius in natura praemiatur; quia eius gratia conceditur sanitas incorruptibilis corpori, perpetuo a Deo conservanda.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib. n. 10.*] respondeo, neque elementa, neque corpora damnatorum habere aliquod ius, ut praeserventur a corruptione; imo haec praeservantur ad afflictionis augmentum ob demerita praecedentia; contra vero Beatorum corporibus gloriosis debetur ex meritis perpetua sanitas et vigor, tum ad commodum eorumdem corporum, tum ad complementum felicitatis sempiternae, qua cumulatus potituri sunt Beati post resurrectionem.

AD TERTIUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 11.*] magis naturale esse, ut conservetur perpetuo corpus gloriosum, ac subinde magis secundum naturam coagere ad conservationem eius adversus contrarium corrumpens, quam exhibere concursum corruptivi illius. Nam causa superior perfectius agit cum secunda perfectiori. Et quamvis id nunc nonnisi per miraculum posset evenire corpori alicuius iusti, quia decurrit tempus mutationis cui subsunt corpora ex mutua actione causarum naturalium, per quam una praevalente, reliqua succumbit, et induit corruptionem, aut mutationem aliquam, nihilominus, quia peracta resurrectione, ces-

saturus est motus caelestium corporum, adveniet status quietis et immutationis in corporibus; tunc perinde naturale erit causam superiorem coagere ad immutationem et incorruptionem et quietem corporum, sicuti nunc concurrit ad motum, mutationem eorumque corruptionem.

ITERUM ARTICULUS I.

UTRUM CORPORA SANCTORUM POST RESURRECTIONEM
ERUNT IMPASSIBILIA.

Doctor, et S. Thom., locis art. antec. cit.

VIDENTUR corpora Sanctorum post resurrectionem haud fore impassibilia. Nam [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 1.] Gregor., Homil. 26. in Evangelia, super illud ex 20. Ioan. *Infer digitum tuum huc, etc. Corrumpi, inquit, necesse est, quod palpatur.* Corpora autem gloriosa palpari possunt, dicente Christo ad Discipulos post resurrectionem, *palpate et videte*, Lucae 24.; igitur extitit tunc corpus Christi corruptibile, et proinde etiam corpora caeterorum Sanctorum post resurrectionem.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] *Nullum violentum est perpetuum*, 1. *De Caelo et mundo*, text. com. 15. Sed corpora Beatorum, cum sint mista, necessario habent in se quatuor elementa, quorum quodlibet praeter unum est extra regionem suam propriam, ad quam unumquodque respective habet naturalem inclinationem; igitur non poterunt perpetuo ibi permanere, ac subinde aliquando reditura sunt ad propria loca per misti dissolutionem; igitur quaecumque corpora sunt corruptibilia seu ante, seu post resurrectionem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 5.] Si corpora Sanctorum peracta resurrectione forent impassibilia et incorruptibilia, aut id haberent ex seipsis per causas intrinsecas, aut inesset eis ab extrinseca assistentia virtutis divinae. Non primum, ut *probat argumentum praecedens*. Sed neque ab extrinseco; *et probatur argumento* quod Philosophus conficit adversus Platonem, 1. *Caeli et mundi*, text. com. 124. et 138. [*Oxon.* ib. n. 1.] Idem non potest esse corruptibile ex se, et necessarium ab alio, vel ex alio; igitur cum corpora omnia mista corruptibilia sint ex se, nequeunt perpetua esse, fierique impassibilia a causa extrinseca.

CONTRA. [*Oxon.* ib.] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Mortale hoc induet immortalitatem*, idest, incorruptibilitatem; igitur corpora Sanctorum post resurrectionem erunt impassibilia.

RESPONDEO supponendo, fore omnino ut corpora Beatorum [*Report.* 4. d. 49. q. 12. n. 2.] post resurrectionem sint impassibilia et incorruptibilia, ut tradunt sacrae Literae, causa eius incorruptibilitatis diversimode assignatur. *Aliqui* igitur existimant, in corpore glorioso non manuras qualitates primas, quamvis non negent manere in eis elementa quoad substantiam. *Alii* vero concedunt, corpora illa habitura quidem qualitates primas, verum non tamquam contrarias. — *Uterque modus dicendi est irrationabilis*; quia [*Report.* ib. n. 3.] si corpora Beatorum post resurrectionem futura sunt mista, profecto habeant oportet ea omnia quae naturaliter consequuntur formam misionis, uti sunt qualitates

primae, alioquin corpus illud non esset animae proportionatum, nec idoneum informationi eius; etenim anima esse nequit forma elementi. Quod si mansurae sunt eadem qualitates, necessario ipsae inter se contrariae erunt, quia tales sunt in specie sua, ut contradictio sit, manere calorem, et frigori ut quid sibi contrarium non opponi.

Quod si contendatur, non fore contrarias cum queant sibi invicem succedere in eodem subiecto; hoc nihil est: [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 3.] tum quia circulus est probando praemissam per conclusionem: tum quia contrarietas non est accipienda a formis secundum numerum, sed ab eisdem in specie, quatenus una primo opponitur alteri. Nam albedo in hoc subiecto, et nigredo in alio numquam sibi succedent; alioquin de subiecto in subiectum migraret; nec propterea tamen non sunt inter se contrariae; satis est ergo circa aliquod subiectum posse sibi invicem succedere; etsi non circa omne subiectum, quia tunc nullum subiectum determinaret sibi alterum contrariorum. Tum denique, quia in casu est idem susceptivum; igitur sicuti in vita mortali circa illud unum contrarium succedit alteri, ita non repugnat pariter unum alteri succedere post resurrectionem, spectatis natura formarum earundem contrariarum, ac eiusdem subiecti ratione. Quod si id eventurum non est, altera omnino causa erit alterius eventus, et nequaquam quae assignata est.

Propterea [Oxon. ib. n. 4.] alii putant, incorruptibilia fore corpora gloriosa, ex eo quod primae qualitates in eis redigendae sint ad iustam proportionem. Cum enim corruptio omnis proveniat ex inaequali proportionem qualitatum, ob quam una necessario ab alia fortiori vincitur, nulla proinde sequetur corruptio, si omnes redactae intelligentur ad talem gradum, ut una non sit alia fortior aut debilior; quia tunc nec aliqua erit actio, aut passio inter eas. — *Verum nec hic modus dicendi videtur probabilis*; nam primo falsum supponitur, posse eiusmodi contrarias qualitates sic redigi ad gradum iustae proportionis et virtutis, ut omnis proinde excludatur mutua actio. Etenim necesse est in misto aliquas qualitates aliis dominari, etiam in virtute. Videmus enim corpus hominum esse fluxibile secundum paters materiales prae corporibus aliorum viventium, et non viventium: eiusmodi autem partium effluxus aliunde provenire nequit, quam ex dominio qualitatis connaturalis, et coexactae ab homine, in alias, ex quarum subiectione eae, quae excernuntur partes, potentiori virtuti resistere nequeunt, decidunt atque fluunt a toto. — *Deinde*, etsi ista positio det causam intrinsecae incorruptibilitatis, supponendo omnes qualitates redactum iri ad iustam proportionem, non proinde tamen excluditur passibilitas a causa extrinseca fortiori; est igitur diminuta, quamvis daretur quod supponit, et nos falsum arbitramur. Oportet igitur statuere causam adaequatam, ex qua impediatur corruptio eorundem corporum, et omnis pariter actio corruptionis inductiva impediatur.

Alii igitur assignare eius rei causam adaequatam arbitrantur, statuunt eam in aliqua qualitate, [Report. 4. d. 49. q. 12. n. 6.] formaque positiva, quae nomine *dotis* a Theologis exprimitur, a qua sit completa corporis gloriosi impassibilitas, quatenus per illam arcetur omnis intrinseca corruptio et passio, atque etiam extrinseca quaevis actio penitus excluditur, cuivis illatae forma illa invincibiliter resistente. [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 7.] *Exemplum*, durities in corpore quaedam qualitas

est, et quodammodo impassibilitas, quia ex illa est difficultas scindendi corpus durum, atque ita ipsa durities actionem suo modo prohibet; ita et illa qualitas corporis gloriosi omnem penitus in ipso arcet actionem, et prohibet intrinsecam corruptionem. — *Verumtamen* et hanc sententiam minorem habere probabilitatem illis, quae iam impugnatae sunt, ex eo constat, quia eiusmodi qualitas, in qua corporis Beati statuitur impassibilitas, non est aliqua qualitas caelestis, quia nec perspicuitas, nec lux, nec lumen; et alioquin corpus humanum cum sit mistum, incapax videtur qualitatis caelestis; erit ergo qualitas elementaris, vel proprie qualitas corporis misti: seu unum autem, seu alterum detur, per eam qualitatem non excluditur omnis actio et passio; ergo nec reddit corpus gloriosum prorsus incorruptibile. Unde ipsa durities (ut stemus in exemplo adducto) licet prohibeat incisionem, non tamen efficit ut durum combustibile non sit, aut prorsus impassibile respectu alterius actionis. — *Rursus*, omnes formae eiusdem susceptivi proximi sunt eiusdem generis physici, ex 5. *Metaph.*, text. 33. et 10. *Metaph.*, text. 22. Sed omnes tales sunt contrariae, aut mediae, ut patet in loco *proxime citato*, quae proinde non prohibent actionem mutuam, imo principia sunt actionis mutuae; ergo illa qualitas si est elementaris, vel misti corporis, atque ita eiusdem susceptivi, haud arcere poterit omnem actionem corruptivam, imo potius erit principium agendi, vel patiendi. — *Denique*, illa qualitas aut repugnat aliis corporis gloriosi qualitatibus, et tunc non excludit omnem actionem, quia est eiusdem generis; aut non repugnat, et tunc non prohibet actionem alicuius illarum in alteram, quia illae aliae sunt inter se repugnantes, et ita principia mutuo agendi; ac per consequens non impedit quominus proprias agant actiones. [*Report.* ib. n. 7.] *Postremo* posset aliquis assignare causam impassibilitatis corporum beatorum ad mentem Philosophorum, dicens, fore ea corpora impassibilia propterea quod cessaturus sit in resurrectione motus caeli; igitur, cum ex 8. *Phys.*, text. com. 73. [*Oxon.* ib. n. 8.] motus caeli sit omnium motuum primus, cessabit pariter et quilibet alius, et ita motus corruptionis. Ablato enim primo in quovis genere, oportet et quodlibet posterius auferri. — *Caeterum contra hunc modum* dicendi in primis est articulus damnatus: *Stante caelo, approximato igne stupae, quod ignis non corrumpit stupam, est error.* *Praeterea arguo ratione*: secundum Philosophum, 2. *De Gener.*, text. com. 75., motus ideo est generationis causa, quia adducit generans; ergo solummodo est necessarius, ut materiae generans approximetur; igitur si citra motum eadem haberetur approximatio, perinde sequeretur destructio unius, et generatio alterius. *Exemplum*: si per Dei potentiam subito sol sisteretur in medio caeli, sicuti nunc evenit per motum eodem modo illuminaret et calefaceret supposita et quae intra eius sphaeram continentur, sicut nunc calefacit, lumineque perfundit, imo efficacius tunc, quia non cessaret agere donec penitus corrumpisset sibi suppositum, si posset corrumpere; nunc autem, quia non perpetuo fixoque influxu ferit passum sibi subiectum, minus efficaciter agit in illud.

Quoniam [*Oxon.* ib. n. 4.] ergo causa impassibilitatis corporis gloriosi nequit esse carentia primarum qualitatum, aut earumdem adaequata proportio; nec rursus dos, ut ponitur aliqua qualitas in corpore;

nec demum ulla causa positiva intrinseca, nec item negativa extrinseca, uti est cessatio motus caeli; nec ex parte agentis absolute, quia omni potentiae passivae correspondet aliqua activa, vel intrinseca vel extrinseca [*Report.* 4. d. 49. q. 12. n. 8.]; concludendum est, impassibilia futura Beatorum corpora solo nutu voluntatis divinae, quatenus decrevit non concurrere cum causis, quae corruptionem inducerent in corpora illa, tamquam quid ipsis debitum ob praecedentia merita, ut in *art. praec.* fuit declaratum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, concedo corpora gloriosa posse tangi, seu palpari. — *Et cum arguitur* ex Gregorio: *Corrumpi necesse est, quod palpatur; respondeo*, [*Report.* ib. n. 11.] id verum esse de palpabili inferente passionem, virtute alicuius qualitatis sensibilis immutando tactum; ut si sentiretur ut durum, vel molle, seu ut calidum aut frigidum etc. At si tangibile non inferat passionem, sed solummodo aliquam resistantiam ex quantitate, quae est sensibile commune, haud esse oportere corruptibile. — *Quod si dicatur*, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 1 2.] tactum etiam immutatum iri ab aliquo sensibili proprio; *ex hoc concesso*, aliud nequit inferri, nisi quod corpora Beatorum essent passibilia passione corruptiva, nisi praeservarentur a Deo, vel si Deus vellet coagere cum causis naturalibus ad eorum corruptionem. At nos putamus, causam proximam impassibilitatis corporum Beatorum esse refundendam in solam Dei voluntatem, non coagentis causis secundis, ut dictum est.

AD SECUNDUM dico, suppositum esse falsum, aut valde ambiguum, nempe elementa esse realiter in misto, et ita ruere totum argumentum. Nihilominus [*Oxon.* ib. n. 13.] supponendo ad superabundantiam, elementa esse in mistis realiter, respondeo, illud esse simpliciter violentum, quod opponitur simpliciter naturali, et magis violentum, quod opponitur perfectiori naturali, et minus quod minus naturali. *Exemplum*: aquam esse sursum, ut salvetur plenum, et arceatur vacuum in universo, non est simpliciter violentum; quia quod est secundum inclinationem totius est magis naturale, quam quod est secundum inclinationem partis. Quoniam igitur corpus gloriosum perfectius est quocumque elemento in ipso reperto, quod naturale est corpori illi magis est iuxta inclinationem naturae, quam quod est naturale unicuique elementorum secundum se. Magis ergo naturale est, ut conservetur corpus hominis, et elementa maneant violenter in eo, quam dissoluto corpore per violentiam, unumquodque elementum ad suum redeat locum. Caeterum [*Oxon.* ib. n. 14] illa propositio, *Nullum violentum perpetuum*, non est necessaria apud Theologos concedentes id esse possibile per Dei potentiam, tametsi Philosopho necessaria sit ex principio erroneo de necessaria causalitate Causae Primae. Nam exinde ponebat omni potentiae passivae correspondere propriam activam in coordinatione causarum activarum; a qua activa aliquando necessario reduceretur passiva ad actum; ac proinde contrarium violenter manens oporteret corrumpi.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* ib.] si Plato existimavit, Deum contingenter agere, et conservare caelum perpetuo, uti ponitur a Theologis, rationem Aristotelis contra eum non concludere; simul enim haec stant, caelum posse esse perpetuum, ex Dei voluntate conservante, et tamen quantum est ex se, habere causam intrinsecam deficiendi. Si vero Plato opinatus est, caelum esse intrinsece corruptibile, et nihilominus Deum

necessario conservare omne perpetuum, tunc argumentum Philosophi recte ostendere repugnantiam eius positionis. Nam si caelum de se sit corruptibile: igitur de se poterit corrumpi; at altera ex parte id foret impossibile, quia Deus necessario ipsum conservat. At nos ponimus, Deum libere et contingenter agere ad extra, ac corpora post resurrectionem posse corrumpi, et non esse spectata natura causarum intrinsecarum eius, quod sint incorruptibilia, at Deum illa perpetuo conservaturum, per negationem sui concursus cum causis corruptionem inducere volentibus.

ARTICULUS II.

UTRUM IMPASSIBILITAS IN OMNIBUS ERIT AEQUALIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 6. — S. Thom., in Supplem. q. 82. a. 2.

VIDETUR, impassibilitas inaequaliter inesse corporibus beatis. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 10.*] iuxta dicta *art. praec.*, impassibilitas est ius quoddam acquisitum per merita praecedentia, intuitu quorum meritorum debetur corporibus gloriosis divina assistentia, qua praeserventur ab omni prorsus corruptione: sed Sancti inaequalia merita acquisiverunt in via, unde et dispar illis correspondet retributio in patria, dicente [*Oxon. 4. d. 50. q. 5. n. 1.*] Salvatore: *In domo Patris mei mansiones multae sunt*; igitur pariter et inaequalis erit in illis impassibilitas, nempe pro inaequalitate meritorum.

2. PRAETEREA. 2. [*Oxon. ib.*] *ad Corinth.*, cap. 15. *Stella differt a Stella in claritate, sic et resurrectio mortuorum*; expresse igitur dicit Apostolus, dotem claritatis fore inaequalem in corporibus gloriosis: sed est eadem ratio de una dote, ac de caeteris, ut videtur; igitur pariter et impassibilitatis dotem Beati possidebunt inaequaliter.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 2.*] Beatitudo Sanctorum erit inaequalis: sed quod eorum corpora impassibilia sint de beatitudine est; animae enim beatae debetur corpus gloriosum perpetuo illi unitum: id autem esse omnino non posset, nisi foret impassibile; igitur a tanta beatitudine tanta quoque nec maior, nec minor impassibilitas erit; est ergo eiusmodi dos futura inaequalis iuxta inaequalitatem gloriae Beatorum.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 1.*] Ex dictis *art. praec.*, impassibilitas privatio est: sed privatio non recipit magis et minus; ergo nec impassibilitas.

RESPONDEO dicendum: [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 2. 9.*] aut ponitur impassibilitatis dos esse qualitas quaedam positiva absoluta; aut ponitur non esse aliud quam possibilitas non patiendi in corpore per negationem concursus Dei cum causis, quae corruptionem essent inducturae, ut nobis videtur. Priorem sententiam sequentibus est consequenter dicendum, Beatos dote impassibilitatis esse potituros inaequaliter. Nam [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 3.*] illa qualitas positiva absoluta seu ponatur esse ab anima, et redundare in corpus, per ipsam a corruptione praeservandum, seu ponatur esse immediate a Deo, consequutura est rationem uniuscuiusque meritorum; quia ampliora merita habentibus inten-

sior impassibilitatis dos inerit; igitur erit inaequalis in Beatis pro diversitate meritorum, et beatitudinis ipsius imparitate, ex qua dotes in corpora descendunt et dimanant tamquam a radice. Si vero posterior sententia teneatur, tunc aequaliter Beati potituri sunt dote impassibilitatis, quia cum formaliter in privatione consistat, ex aequo est corporibus gloriosis impendenda. Omnia enim erunt perinde impassibilia; quia in omnibus erit adaequata carentia omnis corruptionis et passionis sanitati et vigori eorumdem corporum disconvenientis; igitur nulla erit in ipsis impassibilitatis inaequalitas.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. ib. n. 10.*] Beatis deberi divinam assistentiam, quoad impassibilitatem ex meritis praecedentibus, quae merita erunt inaequalia; nego tamen, exinde sequi fore eam dotem inaequaliter in Beatis disparia merita habentibus, si in privatione ratio eius ponatur; quia eiusmodi privatio et carentia passibilitatis ex aequo debetur tenuibus meritis, et amplissimis; exclusa enim forma per positionem privationis, quamvis eadem privatio possit tolli per aliam formam, sed per priorem magis intensam; non proinde ipsa intensior est respectu formae perfectioris, et minus intensa respectu imperfectioris, nisi fortasse per extrinsecam denominationem; sed semper eodem modo se habet, quia tam arcet actum corruptibilitatis, ut sequitur ad unum gradum meriti, quam ut sequela plurium meritorum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 3.*] claritatem esse qualitatem absolutam positivam, et ideo in Beatis minus, et minus intensam pro diversitate meritorum.

AD TERTIUM patet ex dictis: quia [*Oxon. ib.*] si ponatur a beatitudine esse impassibilitas, quae sit qualitas quaedam absoluta, tunc concedo futuram inaequalem pro inaequalitate eiusdem beatitudinis; at si ponatur, ut videtur, in privatione, cum minime queat suscipere magis et minus, haud esse posse inaequalem.

ARTICULUS III.

UTRUM IMPASSIBILITAS SENSUM IN ACTU A CORPORIBUS GLORIOSIS EXCLUDAT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 82. art. 3.

VIDETUR impassibilitas arcere a corporibus gloriosis sensum in actu. Nam [*Report. 4. d. 44. q. 3. n. 16.*] si Beati attingere valerent et sentire differentiam sensibilium, profecto ab omni passione non essent immunes: constat autem dotem impassibilitatis fore donandos; igitur non sunt habituri sensum in actu. *Probatio sequelae:* nam si sensui illorum occurreret excellens sensibile, ut si intra sphaeram activitatis illius locarentur, sensibile utique perciperetur iuxta virtutem et activitatem eius; igitur in excellenti et excedente gradu immutarentur, forentque passioni obnoxii; nihil enim potest immutari ab igne, secundum activitatem ipsius, nisi sentiens aut destruatur, aut patiatur.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 44. q. 3. n. 16.*] Si Beatorum sensus sensibilia attingere valerent, subinde etiam disconvenientia ipsis, cum essent in proportionata distantia, perciperent ac percipiendo immuta-

rentur; sed ex eo fieret, ut necessario ab disconvenientibus paterentur; ergo cum impassibilitate non stat, Beatos habituros sensus in actu. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 43. n. 1.] *Probatio minoris*; omne sensitivum potest corrumpi ab excellenti sensibili: quod autem corrumpitur ab excellenti patitur ab inferiori, sicut quod corrumpitur a calidissimo patitur a minus calido.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. q. 13. n. 12.] Si non obstante, quod Beatorum corpora impassibilia sint, adhuc immutanda dicantur a convenientibus sensibilibus; igitur omnes omnino potentiae et sensus propria sunt percepturi objecta: hoc autem videtur absurdum de potentia generativa, et de sensu gustus, qui ad vegetativam ordinatur, ut dictum fuit *quaest. antec. art. 4. Sed probatur consequentia*: tum quia est eadem ratio de una, ac de caeteris potentiis ad sensitivam spectantibus: tum quia cum unum sensum esse in actu videatur spectare ad perfectionem eorum corporum ut informantur anima beata; igitur habitura videntur perfectionem omnem ipsis possibilem.

CONTRA. [*Quodlib.* q. 15. n. 21.] Actio naturalis, quae nata est competere naturae secundum suam perfectionem, remanebit in patria: sensatio est actio naturalis, nata convenire et esse ab homine secundum suam perfectionem; ergo Beati habituri sunt sensationes; ac per consequens minime excluditur actio sensuum per impassibilitatem corporum Beatorum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 12.] impassibilitatem minime excludere in corporibus gloriosis sensum in actu. Etenim sensatio est propria perfectio sensitivi, adeo ut carens sibi conveniente sensatione sensus, sit in statu imperfecto. Etsi vero in omnibus prorsus sensibus et potentiis non sint ponendae propriae sensationes et operationes, ut patebit *art. seq.*, et tactum fuit *quaest. praec. art. 4.*, de omnibus tamen id negare absurdum videtur; cum Salvator post resurrectionem iisdem se praeditum sensationibus ostenderit, quas habebat in vita mortali; impassibilitas igitur non excludet a corporibus gloriosis omnem sensationem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Report.* 4. loc. cit. n. 17.] negando *sequelam*. — Ad cuius probationem, dico, utique eventurum, ut sensus Beati immutentur ab excellenti sensibili, sic ut inferret id obiectum passionem et laesionem, si Deus praeberet suum concursum illi ad immutationem doloriferam, seu destructivam, sicut ignis combussisset tres pueros in fornace Babylonica, si Dei concursus igni adfuisset. Simul ergo stat, Beatos fore impassibiles, et habere sensus in actu, adeo ut percipere queant quaecumque sensibilia.

Aliter etiam potest responderi sic: [*Oxon.* 4. d. 44. q. 3. n. 8.] in appetitu sensitivo Beatorum excellens sensibile dolorem causaret, nisi a potentiori causa excludente ipsum dolorem foret praeventus. Ea porro causa est delectatio sensibilis, qua appetitus sensitivus Beati est omnimode quietatus, et complete satiatus: delectatio autem excellens excludit tristitiam quamcumque, 7. *Ethic.*, cap. 18.

AD SECUNDUM patet ex dictis *ad primum* [*Report.* 4. d. 44. loc. cit. q. 3. n. 17.]; quia quantumvis excellens sensibile Beatorum sensibus obiciatur, haud esse illis disconveniens; ideoque minime causaret in eis dolorem, aut corruptionem ullam, quia sensus Beatorum sunt sublimati prae sensibus damnatorum, sic ut quod est istis disconveniens non sit

illis. Vel si perinde se haberent ea excellentia sensibilia respectu utriusque, tamen Beatis non inferrent molestiam, vel quia praeservantur a Deo nolente concurrere cum obiecto illo disconveniente ad immutationem doloriferam, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 12.] seu intentionalem seu realem, vel omnem dolorem ibi arcet excellens delectatio in appetitu sensitivo, ut dictum est.

AD TERTIUM solutio est accipienda *ex art. seq.*

ARTICULUS IV.

UTRUM IN BEATIS POST RESURRECTIONEM SINT OMNES SENSUS IN ACTU.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 13. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 82. a. 4.

VIDENTUR Beati habituri omnes sensus in actu post resurrectionem. Nam [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 1.] ex dictis *art. praec.*; sensatio sensitivi perfectio est: sed nulla in Beatis naturalis perfectio est defectura; id enim profecto ad statum aggregantem omne bonum omnemque perfectionem spectare videtur; igitur Beati sunt potituri sensibus omnibus in actu.

2. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 3. n. 5.] Salvator post resurrectionem manducavit et bibit cum discipulis suis, ut scribitur in Evangelio *Lucae*, 24. et *Ioann.*, 21.: sed tunc Salvator habebat corpus impassibile et gloriosum; igitur et in caeteris Beatis in actu erit sensus gustus, qui gratia nutritivae potentiae est viventibus datus.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. q. 15. n. 1.] Corpora Beatorum futura sunt clara et lucida, imo fulgida, iuxta illud *Sapientiae*, 4. *Fulgebunt iusti sicut sol*; igitur erunt obiecta apprime convenientia potentiae visivae; ac per consequens sensus visus in illis erit in actu.

4. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 2.] Beati canent laudes Deo, gratias agentes de misericordia adeo magna ipsis impensa, unde factum est, ut felicitate potirentur aeterna. Hoc enim expresse testatur Psalmista, dicens: *Misericordias Domini in aeternum cantabo*, Psal. 88. Licet autem id principaliter facturi sint mente, nihilominus post resurrectionem peragent et voce, cum ita valeant Deo laudes canere; igitur unus alterum audiet gratias Deo agentem et superexaltantem eius misericordiam; erunt igitur in actu et auditus, et aliae potentiae requisitae ad loquelam.

5. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 43. q. 1. n. 11.] Corpora Sanctorum resurrectura sunt undique integra et perfecta, ut nihil ad perfectionem et pulchritudinem ipsorum faciens sit illis defecturum; ergo omnes omnino sensus et potentias organicas habebunt; igitur et hae proprios actus sunt habiturae, quia alioquin erunt in statu violento et innaturali.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 1.] 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *semnatur corpus animale, surget corpus spirituale*; igitur post resurrectionem in corporibus gloriosis illi sensus, qui dati sunt eis ob vitam animalem, non sunt habituri proprias actiones; non erunt itaque omnes in actu.

RESPONDEO dicendum, [Quodl. q. 15. n. 21.] in Beatis non fore in actu nisi eos sensus, quorum actus non requirunt imperfectionem concomitantem; quamvis enim quaevis actio naturalis, quae nata est com-

petere naturae secundum suam perfectionem, perstitura sit in patria; eae tamen operationes quae conveniunt ipsi pro vita mortali, datae vel ad augmentum et restaurationem proprii individui, vel pro speciei multiplicatione, non remanebunt post resurrectionem in Beatis, quia nullus erit amplius usus sensuum seu nutritivae potentiae seu virtuti generativae inservientium; nam [Oxon. 3. d. 11. n. 8.] ibi non *nubent neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in caelo*. Matthaei 22., et subinde sensus qui huic potentiae generativae famulantur, non sunt exituri in suos actus; nec illi item qui spectant ad nutritionem. Cum enim corpora gloriosa animalem vitam exuerint, nec subinde alimentorum indigentia sint, nutritio aliqua ibi non erit. Actus igitur eorum sensuum, qui non exigunt imperfectionem concomitantem, quemadmodum visus et auditus, qui sunt magis spirituales, ponendi sunt in beatis; et de visu quidem nemo dubitat, nec de auditu est ambigendum, ut tangitur *in ultimo principali*. De sensu odoratus idem asserit Auctor *de spiritu et anima*, cap. 58. Cumque constet corpora complura Sanctorum sepulta suavem odorem saepius emisisse, id corporibus gloriosis pariter videtur attribuendum. Anselmus quoque, *de simil.*, cap. 57., actus sensuum gustus et tactus putat competere Beatis; quod si verum est utique sub alia ratione debent ii actus inesse, ac fuerint in vita animali, ut expresse testatur Apostolus, *loc. supracit.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 12.] ob eam rationem quosdam existimare omnes sensus in Beatis suos esse actus habituros; tamen nulla necessitate videmur urgeri attribuendi proprias operationes sensibus pertinentibus ad nutritivam, cum nulla ibi nutritio sit futura. Videntur igitur ponendi in actu illi sensus tantum, quorum actiones non requirunt imperfectionem concomitantem, ut dictum est.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 2. d. 8. n. 4.] posse quidem Beatis post resurrectionem competere eandem quam exercuit Salvator actionem manducandi, idest comminuendi et dividendi cibos per motum localem maxillarum, ac traiciendi comminuta cibaria in ventrem. Sed quia illis in corporibus nulla potest esse nutritio, ita nec comestio eiusmodi est actus vitalis, qualis est in quibus comestio ad nutritionem ordinatur. At in Beatis non apparet necessitas ponendi talem actionem frustraneam, cum absit ratio illa ob quam comestione usus est Salvator, volens ostendere veritatem corporis sui post resurrectionem.

AD TERTIUM et QUARTUM concedo, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 12.] potentias visivas et auditivas potituras actuum propriorum in Beatis, uti declaratum fuit *in solutione*.

AD ULTIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 12.] utique Beatorum corpora esse resurrectura cum omni perfectione naturali et supernaturali quoque ipsis competente; sed nego, propterea omnes sensus fore in actu. — *Et cum probatur*; quia alioquin essent in statu violento; *negandum est hoc*; quia licet aliqui sensus careant actibus suis, qui actus inerant eis ob vitam animalem, nullam tamen eae potentiae inde passurae sunt violentiam; quia sequuntur inclinationem appetitus superioris et voluntatis, et evenit cum grave ascendit ne fiat vacuum in natura. Naturalius est ergo aliquas potentias tunc non habere proprios actus, quam habere.

QUAESTIO OCTUAGESIMATERTIA.

DE SUBTILITATE CORPORUM BEATORUM, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de subtilitate corporum Beatorum.

Circa quod quaeruntur sex.

1. Utrum subtilitas sit proprietas corporis gloriosi. - 2. Utrum ratione huius subtilitatis possit esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso. - 3. Utrum per miraculum duo corpora possint simul esse in eodem loco. - 4. Utrum corpus gloriosum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. - 5. Utrum corpus gloriosum necessario requirat aequalem sibi locum. - 6. Utrum corpus gloriosum sit palpabile.

ARTICULUS I.

UTRUM SUBTILITAS SIT PROPRIETAS CORPORIS GLORIOSI.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 16. — S. Thom., in Supplem. q. 83. art. 1.

VIDETUR subtilitas haud esse posse proprietas corporis gloriosi. Nam [Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 1.] corpus subtile est quod habet pauciores partes materiae sub eadem vel maiori quantitate: sed corpus gloriosum habet aequalem materiam sub aequali quantitate, quam habuit in vita mortali; ergo non videtur fore subtilius seipso, dum esset in vita praesenti ante immutationem.

2. PRAETEREA. [Report. 4. d. 49. q. 12. n. 3.] Iuxta dicta *quaest. praec. art. 1., iterum repetito*, aliquando corpora gloriosa resurrectura sunt cum iisdem qualitativis primis, ex quibus in vita mortali constabant, quia suapte natura consequuntur formam misti, eamque reddunt proportionatam animae rationalis informationi; igitur non apparet, quia ratione post resurrectionem ea corpora sint reddenda subtiliora, cum nil defuturum sit illis, quibus componebantur, cum dotem subtilitatis non dicebantur habere.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 1.] Per dotem subtilitatis id dicuntur habitura corpora gloriosa, ut possint esse simul in eodem loco per mutuam compenetrationem: sed hoc competere potest etiam corporibus non gloriosis; igitur subtilitas non est magis proprietas corporum gloriosorum, quam caeterorum, quae non dicuntur gloriosa. *Minor patet*, ex eo quod Christi corpus, cum adhuc non esset gloriosum exivit de utero B. Virginis sine ullo dolore illius, et sine fractura subinde claustrum virginalis.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Si corpori glorioso inesset huiusmodi subtilitatis dos, veluti proprietas eius, per eam posset coexistere alteri corpori in eodem loco: id autem esse nequit; igitur non sequitur corpus gloriosum dos subtilitatis, ut proprietas ipsius. *Probatio minoris*; nam si per hanc dotem Beatus esse posset cum alio corpore in eodem loco; igitur pariter posset reperiri simul in duobus locis: hoc autem non con-

ceditur Beatorum corpora esse habitura; ergo nec videtur futurum, ut esse queant cum aliis corporibus in eodem loco.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Caelum est corpus indivisibile: sed corpora Beatorum post resurrectionem transitura sunt per ipsum; igitur habebunt dotem subtilitatis.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib.*] inter dotes corporum Beatorum et subtilitatem computari debere. Porro nomine *subtilitatis* hic aliud non intelligimus, nisi possibilitatem compenetrationis corporis cum alio corpore in eodem loco, citra omnem divisionem eorumdem. Et quoniam corporibus non gloriosis nulla talis possibilitas convenit, imo oppositum, mutuo enim sese ab eodem loco expellunt, nec simul esse queunt, nisi dividantur, utique propter eorum corpulentiam, atque crassitiam; hos ergo defectus exuentes Beati, ipsorum corpora subtilia, ac spiritui proxima evadent, iuxta illud Apostoli, 1. ad *Corinth.*, cap. 15. *seminatur corpus animale surget corpus spirituale.*

In ordine ergo ad hunc effectum explicaturi subtilitate praedita esse corpora Beatorum, primo declarandum est, id nullam involvere repugnantiam; et deinde reipsa mirabili hac praerogativa pollere post resurrectionem Beatos intuitu praecedentium meritorum. Quod igitur in corpore glorioso sit *possibilitas* coexistendi alteri corpori in eodem loco, probatur: nam [*Oxon. ib. n. 17.*] ad simpliciter impossibile non est aliquid in potentia activa: sed est activa potentia valens efficere, ut duo corpora coexistent simul in eodem loco, sicuti [*Oxon. ib. n. 1.*] fide tenemus de Christi corpore in nativitate, resurrectione, et cum intravit ad discipulos ianuis clausis; igitur est quoque potentia passiva, seu possibilitas in corporibus gloriosis ad eiusmodi coexistentiam in eodem loco: Ratio [*Oxon. ib. n. 17.*] autem declarativa *minoris* esse potest ista. siquidem inter quantitatem et quantitatem non est formalis repugnantia, ut nec inter situm et situm, nec inter *ubi* et *ubi*; siquidem quaecumque formae quantumcumque sint contrariae, si sint in diversis subiectis, non repugnant: sed illa duo *ubi* sunt in diversis subiectis; ergo non repugnant formaliter. Si fieri ergo nequit ea duo *ubi* esse in diversis, id profecto non est ex repugnantia quam habeant inter se absolute, quia haec nusquam est; nec etiam ut comparantur ad subiecta; igitur omnis repugnantia erit ex eo quod comparantur ad eundem terminum, respectu cuius accipiuntur. Atqui fieri potest, ut duo respectus extrinsecus advenientes sint ad eundem terminum; cum etiam hoc sit possibile de respectibus intrinsecus advenientibus, nam duo respectus similitudinis in diversis subiectis esse possunt ad idem simile; ergo multo fortius possibile est duos respectus *ubi* in duobus corporibus esse ad eundem locum ea corpora continentem. Sed circa hanc possibilitatem videndus infra *art. 3.*

Declaratur nunc, de facto competere corporibus gloriosis coexistere posse aliis corporibus in eodem loco. Nam quoniam corpus impassibile anima informatur beata, debetur sibi potentia illa ob quam fieri potest, ut sit cum alio corpore sine ulla eorum divisione, si id libeat animae beatae informanti corpus. Haec igitur possibilitas est dos subtilitatis corporum Beatorum; quia debita illis quatenus una cum anima meruerunt in via, ac potiti sunt gloria sempiterna. Quemadmodum igitur perfectio animae beatae est debitus ordo ad gloriam, [*Oxon. ib. n. 18.*] ita et cor-

poris perfectio est esse cum alio corpore pro libito animae beatae informantis ipsum, divina potentia cooperante ad repraesentandum, quod illa voluntas fieri efficaciter optat, quantum ad effectum praedictum.

Ex quo sequitur, subtilitatem, seu possibilitatem essendi cum alio corpore penetrative in Beatis post resurrectionem, non habere susceptivum intrinsecum in [*Oxon. ib. n. 19.*] corpore glorioso, ad quod nempe sequatur veluti forma quaedam positiva, ut declarabitur in *sequentibus*; sed intrinsecus non esse nisi a voluntate Beatorum; extrinsece vero a potentia et voluntate divina, quatenus decrevit concursum praebere, et repraesentare quod voluntas beata efficaciter est volitura in ordine ad effectum compenetrationis sui corporis, in quo putamus sitam esse dotem hanc impassibilitatis; atque ita eum ordinem intrinsece esse in illo corpore, et deberi sibi quasi de iure ob merita praecedentia, atque exinde recte appellari hanc possibilitatem dotem subtilitatis corporum gloriosorum, eodem modo quo *q. 82. art. 1.* declaratum est, impassibilitatem esse corporum gloriosum pariter dotem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo iuxta dicta in *solutione*. Etenim [*Oxon. ib. n. 20.*] non est futurum corpus gloriosum subtile ex eo quod destituendum sit aliquot partibus, quibus constabat cum dote hac subtilitatis non potiebatur; iste enim intellectus est falsus et erroneus; sed possessurum esse eam dotem, quia possibile tunc sibi erit penetrare ac coexistere alteri corpori secundum libitum voluntatis suae: non quidem ex se effective, sed per aliam causam, quae esse non potest, nisi voluntas divina, a qua effective peragenda ac repraesentanda est illa corporum compenetratio.

Ex his patet responsio ad SECUNDUM, quod eandem exagerat difficultatem.

AD TERTIUM dico, quamvis [*Oxon. ib. q. 13. n. 10*] possibilitas sit in corporibus non gloriosis ut queant per Dei potentiam esse in eodem loco, non secus ac corpora gloriosa, nihilominus non esse id dotem illorum corporum, uti est et recte dicitur des corporum Beatorum; quia caetera corpora non habent ius acquisitum respectu eiusmodi compenetrationis, nec pro libito voluntatis creatae id fit, quantumvis efficaciter volentis, sed ex sola potentia infinita Dei. At secus eveniet in Beatis, ut expositum est in *solutione*.

AD QUARTUM est *responsio negantium* eiusdem potestatis esse unum corpus reperiri in duobus locis, et duo in uno eodemque loco, propterea quod [*Oxon. ib. q. 16. n. 20.*] maioris sit virtutis primum, quam secundum. — *Quae solutio non est approbanda*: quia utrumque est excedens omnes naturae vires, ideoque solius virtutis infinitae est sistere unum corpus in diversis locis, et duo in uno eodemque loco; ergo quemadmodum unum ponitur competere corpori glorioso per dotem, ita et reliquum posset eidem attribui per eandem dotem. Potest ergo dici, ex parte naturae maiorem esse repugnantiam ad constituendum idem corpus in diversis locis, quam duo in eodem loco; licet respectu potentiae infinitae utrumque sit perinde facile. Siquidem ubi concurrunt mutationes positiva et negativa, natura nequit causare positivam sine negativa: non potest enim dare albedinem, nisi una privet subiectum nigredine. Comparando igitur corpus ad diversa *ubi*; absolute loquendo, natura nequit facere, ut corpus acquirat unum *ubi*, quin privetur alio *ubi*. At compa-

rando duo corpora ad eundem locum, etsi circa aliud corpus privet ipsum uno situ, locetque in alio situ, non tamen facit illam mutationem privativam circa aliud corpus, sed in se. Cum igitur magis sit impossibile naturae ponere unum corpus in diversis locis, quam duo in eodem loco, non oportuit per dotem subtilitatis utrumque effectum competere Beatis.

ARTICULUS II.

UTRUM RATIONE HUIUS SUBTILITATIS COMPETAT
CORPORI GLORIOSO ESSE IN EODEM LOCO CUM ALIO CORPORE
NON GLORIOSO.

*Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 16. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 83. a. 2.*

VIDETUR ratione dotis subtilitatis competere corpori glorioso esse in eodem loco cum alio corpore non glorioso. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 9.*] cuiuscumque dotis corporis gloriosi est aliquis effectus, seu actus proprius: sed dotis subtilitatis non videtur esse alius effectus, nisi penetrare aliud corpus, et facere se simul cum illo: sed haec est forma creata, et datur corporibus gloriosis; ergo ratione dotis subtilitatis possunt corpora gloriosa reperiri in eodem loco cum aliis corporibus non gloriosis.

2. PRAETEREA. Si subtilitas non esset ratio corpori essendi cum alio corpore, videretur corpus post resurrectionem cedere in animae onus. Nam [*Oxon. ib.*] anima quantum est ex se potest esse cum quocumque corpore; adeoque si corpus pariter esse nequirit cum quolibet alio corpore non glorioso, profecto iterata ipsius assumptio foret impedimento animae illud informanti: non posset enim cum corpore, quod posset sine corpore: *consequens* autem est contra Augustinum, 22. *De Civit.*, c. 11.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Sicut Deus potest facere corpus gloriosum esse cum alio corpore non glorioso, ita potest ipsum conservare per aliquod tempus, et perpetuo; ergo pariter valebit dare illi aliquam formam, per quam esse possit de se cum alio corpore, adeo ut ex ea competat sibi esse cum alio corpore pro libito voluntatis suae.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ignis penetrat ferrum, vinum, panem virtute naturali; ergo multo magis Deus potest tribuere dotem subtilitatis corpori glorioso, qua aliud penetret corpus in eodem loco manens. *Assumptum declaratur*; siquidem ignis in ferro ignito propriam habet formam, de qua propria actio procedit. Unde si id ferrum acutiei figura terminetur, et comburit et scindit. De vini forma etiam patet, quia in pane est vera humiditas: haec autem qualitas nequit separari a subiecto, iuxta Philosophum, 2. *De Anima*, text. com. 113. Quoniam autem, ex eodem Philosopho, 2. *De Generat.*, text. com. 11. subtile tripliciter intelligi potest: nempe ex subtilitate figurae, ex materiae raritate, et ex activa virtute, hoc tertio modo tantum competit dos subtilitatis corporibus gloriosis; ratione igitur eiusmodi subtilitatis possunt esse simul cum aliis corporibus non gloriosis.

CONTRA. Salvatori exeunti de utero B. Virginis non inerat dos subtilitatis; et nihilominus penetravit, fuitque simul cum corporis parte Bea-

tissimae matris suae virtute divina; [*Oxon. ib. n. 4.*] igitur eadem pariter virtute post resurrectionem intravit ad discipulos ianuis clausis, atque egressus est de sepulchro, cui lapis grandis erat advolutus. Beati igitur non ex subtilitatis dote habent, ut possint esse simul cum aliis corporibus, sed ex potentia Dei id tribuere volentis, et adimplentis Beatorum vota quoad eum effectum propter merita praecedentia.

RESPONDEO: *aliqui* [*Oxon. ib. n. 11.*] dotem subtilitatis reponentes in qualitate aliqua activa corporibus gloriosis indita a Deo, declaraturi quae exinde ratione valeat corpus gloriosum esse cum non gloriosis, docent, eam qualitate auferri impedimentum omne, cui annectitur vel sequitur repugnantia, propter quam nequeunt duo corpora esse in eodem loco; eam autem aliud non esse putant, quam corpulentiam et grossitiem corporum, quam subinde exuunt, adveniente dote subtilitatis. Sentiunt ergo, ratione subtilitatis competere corporibus gloriosis reperiri in eodem loco una cum corporibus non gloriosis. — *Sed contra hanc sententiam arguitur primo*: Beati habituri sunt corpora sensibilia: irrationabile est autem aestimare, locum, in quo est corpus sensibile, esse vacuum; vacuum enim, ex 4. *Phys.*, text. 6. 50. et 51. est locus privatus corpore; ubi ergo est corpus gloriosum, ibi est corpus sensibile; et per consequens est locus plenus; nec id aufertur ab eo per gloriam; atqui corpus replens locum expellit aliud naturali virtute; igitur per quodcumque ad gloriam eius consequens non efficitur quin expellat aliud corpus ab eodem loco, ac proinde si non expellat, a potentia supernaturali est. — *Deinde*, si dimensiones forent separatae a corporibus, non essent simul cum alio corpore, ut probat Philosophus, 4. *Phys.*, text. com. 76. Sed illae dimensiones non essent sensibiles, et tamen expellerent aliud corpus; ergo multo magis corpus sensibile expellet aliud ab eodem loco; igitur repugnantia duorum corporum ad coexistendum in eodem loco non pendet ab accidentibus sensibilibus, sed [*Oxon. ib. n. 7.*] a dimensionibus, quia sublata gravitate quae intelligitur per illam corpulentiam et grossitiem, ac caeteris sensibilibus et manentibus dimensionibus, adhuc superesset repugnantia mutuae compenetrationis. — *Denique*, ad definitionem dimensionis quantitatatis pertinet situs, quia quantitas permanens in hoc distinguitur a successiva, quod habet partes in toto ad unum terminum communem copulatas: sed definitio non potest separari a definito; ergo per dotem nequit separari situs a quantitate; quod si separentur, ut fateri oportet, ab alia profecto causa est petendus talis effectus. — *Ulterius*, non videtur probabile, ab aliqua absoluta qualitate advenire corporibus gloriosis dotem subtilitatis. *Primo*. [*Oxon. ib. n. 19.*] quia si ponatur subtilitatis effectus esse praefata possibilitas, seu non repugnantia ad coexistendum alteri corpori in eodem loco, haec non repugnantia profecto non est aliqua qualitas absoluta in ordine entis positivi, quia non repugnantia negatio est. *Deinde*, irrationabile videtur qualitati creatae attribuire maiorem virtutem, quam Angelo: sed Angelus nequit causare duo *ubi* respectu eiusdem termini, seu efficere, ut duo corpora mutuo se penetrent in eodem loco; ergo multo minus id efficere poterit aliqua qualitas, quae proinde frustra esset in corpore glorioso. *Denique*, eiusmodi qualitas absoluta, vel erit qualitas activa, vel passiva. Non passiva, quia tunc per illam corpus gloriosum evaderet passibile. Nec activa; nam simultas corporum non foret actio eius qualitatis, nec terminus. Non actio quidem; quia suum oppositum,

quod est expellere, magis importat actionem. Nec terminus esset actionis eius, quia simultas aliquorum est eorum non mutua expulsio; dicit enim carentiam actionis; ergo propter carentiam actionis non oportet ponere qualitatem activam. Si igitur foret quaedam activa qualitas, non ageret, sed magis impediret. Etenim si haberet aliquem actum, ille sane expelleret aliud corpus. Quod vero sit aliqua qualitas et nullam habeat actionem, inconveniens est.

Ideo *alii* ad salvandum, [*Oxon. ib. n. 4.*] duo corpora in eodem loco posse simul existere (quod omnino Theologis fatendum esse, Scriptura divina significat exemplis de Christi nativitate, Resurrectione et appetitu, *Marci.*, 19. et *Ioann.*, 20.) putant, eius rei rationem esse accipiendam ex eo quia corpus gloriosum, cum sit sub plena potestate et dominio animae beatae, potest ad imperium illius redigi ad quamlibet quantitatem et figuram. Quo facto valet nullo negotio ipsum corpus per poros alterius corporis traducere et transire atque etiam inibi pro libito morari. Ex qua declaratione et positione statim et recte intelligitur, quam ratione Christus nasci potuit sine laesione virginitatis B. Mariae, et intrare ad discipulos ianuis clausis, et exire de sepulchro, cum adhuc lapis grandis erat illi advolutus. — *Contra*: hi igitur videntur opinari, eatenus corpus gloriosum esse posse cum alio corpore, quatenus corpus non gloriosum cedit illi subintranti poros eius, sicut aër cedit sagittae per ipsum pervolanti; igitur caetera corpora ideo erunt penetrabilia a corpore glorioso, quia divina virtute dividuntur; atque ita quotiescumque moventur Beati localiter, Deus ipsis dividit caelum, vel alia corpora. Id enim necessario sequitur, si nequeunt esse cum alio corpore, nisi transeundo per eiusdem poros; ipsi autem pori non sunt vacui; ergo ut sint in poris, oportet expelli id quod prius fuerat in poris; ergo retenta figura, et dimensione naturali, non possunt esse cum alio corpore, nisi divina virtute scindatur et dividatur. Hoc autem non cogimur asserere: imo exempla allata de Christi corpore contrarium suadent, nempe illud corpus fuisse simul cum aliis citra eorundem divisionem. Et quandoquidem impossibile sit redigi corpus humanum organicum ad quamlibet figuram, et quantitatem (ut patebit infra *art. 5.*), sequitur non esse tenendam hanc declarationem, quia propositum non explicatur.

Dicendum [*Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 14.*] est ergo, iuxta solutionem *art. praec.*, haud inesse corpori glorioso ex aliquo positivo intrinseco (quodcumque tandem illud esse dicatur) ut sit cum corpore non glorioso; sed praecise esse in ipso possibilitatem, seu non repugnantiam ad coexistendum alteri corpori in eodem loco respectu potentiae divinae assistentis ob merita praecedentia, et volentis adimplere in hoc voluntatem Beati. Quae etsi sufficienter explicata sint *art. cit.* rursum adhuc *declaratur breviter*: quia in ordinatis secundum prius et posterius, Deus potest conservare prius sine posteriori, ut subiectum sine accidente; natura autem etsi id aliquando efficere possit, tamen non semper, ut quando accidentia sunt necessaria respectu subiecti. *Exemplum*: natura nequit conservare superficiem sine omni colore; at Deus potest. Ita et in proposito; quantitas est ratio situs, et distincta distincti situs; licet ergo tota natura nequeat separare a distincta quantitate distinctum situm, nihilominus Deus nullo negotio id efficere valet; quamvis igitur distinctio situs sit accidens consequens necessario distinctam quantitatem,

tamen Deus potest unum separare ab alio, et conservare prius sine posteriori, quantitatem scilicet distinctam sine distincto situ; sed id est supra naturae totius vires.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo negando, [*Oxon. ib.*] dotem omnem actum aliquem habere; nam impassibilitas est dos omni carens actu; quia non posse pati non est nisi negatio ipsius posse pati; etsi etiam ex impassibilitate sit, ne agens contrarium agat in ipsum: id tamen non est aliqua actio, sed sola resistantia.

AD SECUNDUM nego, exinde sequi corpus cessurum fore in animae onus. Quia [*Oxon. ib. n. 15.*] licet non habeat dotem subtilitatis ab aliqua qualitate sibi inhaerente, nihilominus divina virtute potest se facere praesens alteri corpori, essetque cum illo in eodem loco, et quidem facilius, ac si id haberet ex propria virtute, et dote sibi inhaerente positive. Quemadmodum ergo si anima foret sine corpore, posset esse cum alio corpore virtute sua, ita et per Dei potentiam corpus quod informat esse potest cum alio corpore ad nutum ipsius animae; non est ergo corpus sibi onus, sed perfectio et desiderii naturalis adimpletio.

AD TERTIUM, concedo Dei potentia fieri posse, ut corpus sit cum alio corpore, et ad tempus et perpetuo. *Et cum infertur*; [*Oxon. ib.*] ergo potest dare aliquam formam, a qua idipsum praestetur. — *Respondeo*, si intelligatur per formam, respectus aliquis extrinsecus ad aliud corpus, qui respectus est simultas, concedo; si vero intelligatur de forma aliqua primo, cuius sit sequela ipsa simultas, nego. Huiusmodi enim formam comminisci in corporibus gloriosis, fictio videtur. Nulla enim ratio, aut necessitas, nec aliquis proprius effectus suadet eam esse ponendam. Et contra hanc actum *art. praec. in solutione*.

AD QUARTUM, quod procedit per exempla ferri candentis, et vini panem pervadentis, respondeo, nullam omnino esse in his et similibus exemplis corporum compenetrationem. Nam ferrum ignitum non est ignis, [*Oxon. ib.*] etsi alteratum de qualitatibus ignis, ac proinde secundum eas agat, et fortiter; non est tamen ibi ignis, sed qualitas ignis; nisi fortasse in poris ferri insinuatus sit ignis, tamquam corpus subtile et penetrativum. Ex hoc enim aliquid dicitur penetrativum, non quod penetret solida, sed partes minimas, ubi non est soliditas et resistantia vincens. Sic etiam spiritus animales dicuntur subtiles, quia diffundunt se per totum corpus, per poros illos pervadentes et commeantes ubi non est caro solida; non quod simul sint cum carne solida. Et eodem modo est dicendum ad aliud de pane et vino. Vinum quippe in poris panis inest, aliis vero partibus non est vinum vere, sed humiditas quaedam extra circumstans; non illa quidem, quae est in vino ut subiecto, sed alia per vinum producta in pane. Sicut digitus comprimens aërem potest ab eo recipere humiditatem, ut dicit Philosophus, 2. *De Anima*, text. cit. 113.

ARTICULUS III.

UTRUM PER MIRACULUM FIERI POSSIT QUOD DUO CORPORA
SINT IN EODEM LOCO.

*Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 16. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 83. a. 3.
De his actum 3. p. q. 75. art. 1. in incid.*

VIDETUR nulla virtute fieri posse, ut duo corpora simul sint in eodem loco. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 2.*] iuxta Bcëtium, *De Trinit. cap. 1. Differentiam in numero accidentium varietas facit. Et sequitur: Tamen locus est semper diversus, quoniam unum duobus nullo modo finire possumus.* Ex hoc arguitur sic: si varietas loci differentiam in numero facit, contradictio est duo corpora esse simul in uno eodemque loco.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Formalis ratio repugnantiae, ob quam duo corpora nequeunt simul esse in eodem loco, dimensio est. Nam secundum Philosophum, 4. *Phys.*, text. com. 76. dimensiones solum faciunt distare per se, non per passionem, nec per aliquid aliud; igitur manentibus duorum corporum distinctis dimensionibus, manet et ratio formalis repugnantiae simul in eodem loco coexistendi; igitur impossibile est duo corpora esse simul. — *Et confirmatur*: quia sic se videntur habere duae dimensiones in ordine ad coexistendum in eodem loco, sicut duo accidentia contraria ad subiectum: sed duo accidentia contraria nequeunt esse simul in eodem subiecto; ergo nec duo corpora distinctas habentia dimensiones possunt esse simul in eodem loco. *Minor patet* per Philosophum, 4. *Metaph.*, text. 9. et 27., ubi diserte dicit, fieri non posse, ut contraria una sint in eodem subiecto; quia tunc eadem ratione ipsa contradictoria forent simul vera. Contradictoria autem per nullam potentiam possunt esse simul.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Agens inductivum unius contrarii expellit reliquum impeditivum eius, quod inducere intendit; ergo qui movet unum corpus ad locum expellit aliud corpus: id autem minime eveniret, si possent esse simul in eodem loco; ergo id fieri repugnat.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] In corpore naturali non sunt nisi ista, scilicet materia, et forma, quantitates, et qualitates: sed formalis ratio repugnantiae, ex qua duo corpora nequeunt esse simul, non est materia, nec forma substantialis, nec qualitates, quia corpus aliquod potest rarefieri, vel condensari, manentibus eadem materia, et forma, et qualitatibus, mutata tantum quantitate; corpus autem condensatum et rarefactum occupat alium et alium locum.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Duo indivisibilia nequeunt esse immediata, quia tunc non essent duo, ex 6. *Phys.*, text. com. 1.; ergo pariter si duo corpora forent simul immediata, non remanerent duo, sed unum.

6. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ab uno puncto ad unum non potest trahi nisi una linea recta: sed si duo corpora possent esse simul, liceret trahere duas lineas rectas ab uno puncto corporis continentis ad alium punctum eiusdem corporis contenti, quia in duobus corporibus; igitur involvit repugnantiam, duo corpora esse simul per quamcumque potentiam.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Fide tenemus, Christum natum esse de Maria Virgine, ac remansisse integra claustra virginalia; ergo oportuit Christi corpus extitisse simul cum partibus illius; igitur tunc revera fuerunt duo corpora simul; ac proinde potentia divina una possunt esse duo corpora in eodem loco, etsi id excedat omnes vires naturae creatae.

RESPONDEO dicendum, fieri posse, ut duo corpora simul sint in eodem loco per Dei potentiam; quae possibilitas ita videtur *àliquis* esse declaranda. Nam ideo oportet duo corpora occupare duo loca, quia diversitas materiae requirit distinctionem in situ. Hinc convenientibus pluribus corporibus in unum, ut in mistione, omnium est unum esse indistinctum. Fieri [*Oxon. ib. n. 12.*] ergo nequit, ut duo corpora sint simul, et interim remaneant duo, nisi utrique conservetur proprium esse, distinctum. Hoc autem esse distinctum dependet a principiis essentialibus rei sicut a causis proximis, sed a Deo sicut a causa prima. Et quia causa prima potest conservare rem in *esse*, cessantibus causis secundis, ut patet per primam propositionem *De Causis*, ideo divina virtute, et ea sola fieri potest, ut accidens sit sine subiecto, sicuti evenire credimus in Sacramento Altaris. Et similiter eadem virtute divina fieri potest, et ea sola, ut corpori remaneat *esse* distinctum ab alio corpore, quamvis eius materia non sit distincta in situ ab alterius corporis materia; per miraculum ergo evenire potest, ut duo corpora simul sint in eodem loco.

Verum haec declaratio [*Oxon. ib.*] non videtur probabilis, quantum attinet ad id, quod dicitur, solum Deum facere posse distinctionem duorum corporum simul existentium in eodem loco. Quia vel manent principia essentialia illorum corporum, ut sunt in uno loco distincta, vel non. Si manent; ergo non solus Deus conservat, quia una cum causis secundis manentibus et concurrentibus conservat; cuius oppositum asserit opinans. Si non manent; igitur Deus conservat et non conservat. Nam conservat (ut ponitur) illud *esse* distinctum corporum duorum: non conservat autem, quia non conservat nisi quod est; sed materia illius est materia istius; et forma pariter illius est forma istius, secundum respondentem; ergo non sunt distincta; ac proinde nec conservantur ut distincta, et ita involvitur contradictio. Neque iuvat dicere, [*Oxon. ib. n. 13.*] Deum posse conservare corpora illa distincta, sine distinctione principiorum intrinsecorum eorundem. Quia Deus nequit conservare rem sine suis principiis essentialibus, ut hominem sine anima et corpore humano; ergo nec distinctas res potest conservare sine distinctis principiis essentialibus; quae profecto principia sunt materia et forma. — *Deinde*, aut situs est formale et essentialia distinctivum quantitatis, vel accidentale. Si formale et essentialia; ergo Deus de potentia absoluta non potest conservare quantitatem distinctam ab alia, sine alio situ; Deus enim nequit efficere effectum causae formalis sine forma ipsa. Si accidentale; ergo ante tale distinctivum habuit causam essentialia formalem distinctionis. Et tunc Deus conservat illa distincta secundum causas suas priores, sine illo quod est accidentalis ratio distinctionis. Vel si est causalis, tunc conservat sine effectu; quod recte intelligitur esse possibile. — *Denique*, in causis eiusdem ordinis non est circulus; sed distincta quantitas est causa effectiva distinctionis situs, secundum opi-

nantem; ergo e contra situs nequit esse causa effectiva distinctionis quantitatis.

Ideo aliter declaro hanc possibilitatem respective ad potentiam divinam sic, iuxta dicta *in antec. solutionibus*. Siquidem impossibilitas, ob quam corpus nequit alteri coexistere in eodem loco, non est nisi sicut impossibilitas qua causa nequit esse sine suo effectu naturali: atqui causa prior est suo effectu; et omne prius naturaliter Deus [*Oxon. ib. n. 14.*] potest conservare sine suo posteriori; non est ergo impossibile respectu supernaturalis potentiae, quantum esse simul cum quanto, et quantum esse sine effectu qui naturaliter consequitur eam causam; ac proinde potest esse quantitas, sive dimensio distincta sine distincto situ; sed erunt duo respectus eiusdem situs; possibile est ergo duo corpora simul esse in eodem loco. Etsi autem haec declaratio efficaciter et necessàrio non ostendat hanc possibilitatem Philosophis, evidenter tamen possumus eorum contrarias rationes solvere; et hoc sufficit, quia exinde convincitur eorum argumenta non concludere, nec ostendere contrariam positionem esse impossibilem et contradictoria involventem. Potentiam [*Oxon. 4. d. 10. q. 2. n. 11.*] autem Dei inter se contradictoria effugiunt, quia nihil sunt extra animam et in anima.

AD ARGUMENTA igitur. AD PRIMUM [*Oxon. 4. d. 49. q. 17. n. 5.*] ex Boëtio respondeo, nulla accidentia reddere substantiam individuum, atque ita multo minus locum id efficere valere. Corpus enim de se posset esse non in loco, et tamen nemo dixerit eo in casu fore non individuum, ut liquet de ultima sphaera. Auctoritas ergo Boëtii est intelligenda, varietatem accidentium efficere diversitatem in numero, non in se, sed respectu nostri, quatenus innotescere nobis faciunt diversitatem numeralem, quam ostendunt, idque potissimum nos deprehendimus ex locorum pluralitate. Nam cognitione naturali scire non possemus distinguere numero duo corpora, si in uno eodemque loco sita esse contingeret.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] duplicem esse repugnantiam, sive oppositionem, scilicet formalem, et virtualem. Prior oppositio est formae respectu eiusdem subiecti, ut albedinis respective ad nigredinem. Virtualis vero oppositio est causae naturalis, respectu eius, quod est oppositum suo effectui. *Exemplum*: sol ex hac materia produceret vermem, nisi a fortiori causa vincatur, et reipsa fiat materia sub forma contraria formae vermis. Haec causa fortior virtualiter est opposita stellae, quae contrarium effectum produxisset. Inter dimensiones autem corporum diversorum nequit formalis oppositio versari, quae geritur in ordine ad id subiectum; est ergo repugnantia tantum virtualis, et effective, quatenus unum corpus replendo locum adaequate, et quantum naturaliter repleti potest, sequitur expulsio alterius corporis, nequeuntis exinde habere parem effectum, replendi nimirum eundem locum, iam ab alio corpore quantum fieri potuit viribus naturae repletum. Unum ergo corpus alteri opponitur, non formaliter, sed ratione effectus, quatenus effectus unius causae, qui est repletio loci, eo pacto, quo quantitas habet causare loci repletionem, opponitur alteri causae naturali; atque ita non est hic nisi virtualis oppositio. Non repugnat ergo corpori esse cum alio corpore, nisi quia est repletivum loci naturaliter, quantum aptus est repleti. Hoc [*Oxon. ib. n. 5.*] autem non impedit, quin per Dei potentiam possit ibidem aliud corpus existere et locari, quia Deus potest facere causam na-

turalem sine suo effectu, ut credimus evenisse Babylone in tribus pueris, ut habetur *Danielis*, 3. Quamvis igitur dimensio sit ratio repugnantiae respectu virtutis naturalis, quae nequit facere causam esse sine suo effectu naturali, nulla est tamen respectu virtutis infinitae. — Unde nec *confr. matio* facit ad rem praesentem, quia duae dimensiones nec sunt contrariae formaliter, nec sunt in eodem subiecto.

AD TERTIUM respondeo, resistantiam revera esse ex dimensionibus effective et virtualiter repugnantibus, non autem formaliter, [*Oxon. ib. n. 6.*] qualis est inter contrarias formas aut impossibiles in eodem subiecto; ideoque etsi respectu causae finitae quae nequit impedire effectum causae naturalis, duae dimensiones non sese compatiuntur in eodem loco, possunt tamen esse simul per virtutem infinitam.

Et ex his patet responsio AD QUARTUM.

AD QUINTUM respondeo negando *consequentiam*; quia [*Oxon. ib. n. 7.*] cum indivisibilia nullam habeant magnitudinem, simul posita fiunt unum; quia ex illis nequit effici aliquid maius. At corpora quanta, quamvis sint simul, habent nihilominus naturalem et distinctam magnitudinem; ideo non sunt, nec evadere possunt unum, ut indivisibilia. Quamvis enim quia sunt in uno, eodemque loco, non efficiant maius, non propterea tamen sunt unum; quia unitas loci non est formaliter unitas corporis; cum corpus habeat propriam unitatem intrinsecam, cui accidentaliter advenit esse in uno loco: et licet ibidem una sit aliud corpus, tamen simultas non variat unitatem corporis, vel loci.

Ex quibus patet AD ULTIMUM, [*Oxon. ib. n. 8.*] quia duae lineae non ad idem punctum terminarentur, sed ad aliud; quia sunt duo corpora distincta, licet mutuo sese penetrantia in eodem loco.

ARTICULUS IV.

UTRUM UNUM CORPUS GLORIOSUM POSSIT ESSE CUM ALIO GLORIOSO IN EODEM LOCO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 83. a. 4

VIDETUR corpus gloriosum esse posse cum corpore pariter glorioso in eodem loco. Nam [*Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 9.*] conceditur, corpus gloriosum penetrare posse corpus non gloriosum, et subinde una cum illo esse; ergo multo magis coexistere poterit corpori glorioso in eodem loco. *Assumptum patet*: quia post resurrectionem corpora Beatorum erunt simul cum caelo empyreo, quod penetraturi sunt in aulam caelestis gloriae intrantes. *Consequentia* constat ex eo, quia omnia Beatorum corpora habebunt dotem subtilitatis; ergo facilius mutuo sese penetrare poterunt, quam una reperiri cum corpore non glorioso.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 1.*] 1. *Ad Corinth.*, c. 15. *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Quod esse dictum intelligendum est, non quod substantia corporum mutanda sit, quia eadem sunt resurrectura; sed quoad effectum: sed spiritus esse potest in eodem loco cum altero spiritu; integra enim legio daemonum erat in corpore unius obsessi, *Lucae*, 8.; ergo pariter et corpus gloriosum cum corpore alio glorioso.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 16. n. 21.] Quae magis conveniunt, magis videntur posse esse simul: sed duo corpora gloriosa magis conveniunt, quam gloriosum cum non glorioso; ergo si corpori glorioso a dote subtilitatis inest, quod esse possit cum non glorioso, magis esse poterit cum glorioso.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 24. n. 3.] In Ecclesia militante, quia politia exacte ordinata, est distributio rerum parium, impariumque singula unicuique in suo loco, et ordine tenens: sed in Ecclesia triumphante longe excellentior est ordo inconcussa stabilitate firmatus rerum parium, impariumque, ex quo quisque suum proprium locum et dignitatem tenet; ergo sine eius ordinis iactura nequit unus Beatus occupare locum alterius: ordo autem ille pulcherrimus numquam dissolvetur; ergo nec corpus gloriosum erit cum alio corpore glorioso.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 16. n. 14. — *ib.* n. 21.] licet de potentia absoluta Dei corpus gloriosum esse queat cum alio corpore glorioso, perinde ac cum non glorioso, id tamen non esse habituros Beatos ex dote subtilitatis; ac proinde ex hac dumtaxat ipsis licere esse cum corporibus non gloriosis, Deo efficiente eam corporum compenetrationem, iuxta dicta *in antec. Declaratur*, et quidem Deum id efficere posse, extitit declaratum *art. prec.* Verumtamen non disposuit in praesenti rerum providentia, nec voluit esse suum concursum paratum animae beatae volenti suum corpus simul cum alio corpore alterius beati; non est igitur data potestas corpori glorioso coexistendi alteri corpori glorioso, licet nulla sit repugnantia et hanc sibi dari. Non habet ergo ex subtilitatis dote esse cum omnibus omnino corporibus, sed solummodo cum non gloriosis. Et causa videtur esse, quia dos subtilitatis est, ut ad imperium voluntatis animae beatae sit cum alio corpore propter perfectionem aliquam: nulla autem eiusmodi perfectio, aut proventus eveniret, si coexisteret alteri corpori glorioso; imo magis perturbaretur ordo et pulchritudo caelestis curiae; igitur id non requirit dos subtilitatis. Accedit etiam, quod anima unius Beati non habet parem potestatem in corpus alterius Beati, ut in proprium corpus possidet; non debuit ergo sibi dari, ut proprium corpus posset coexistere corpori alterius Beati ad imperium suum, sed solum coexistere illis, super quae datum est sibi imperium, eiusmodi sunt corpora non gloriosa. — *Aliqui* vero putant id fieri non posse ex hoc, quia quae habent eundem modum *essendi in*, non possunt esse simul: duo autem corpora gloriosa habent profecto eundem modum *essendi in loco*; ideo ipsis competere nequit esse simul in eodem loco; esto valeant esse, et coexistere corporibus non gloriosis, utique habentibus diversum modum *essendi in loco*. — *Verum hoc videtur omnino irrationabile*; nam [*Oxon.* 2. d. 2. q. 8. n. 13] *esse in* nullam habitudinem essentialem importat necessario ad illud, in quo est; at *esse ab* dicit essentialem dependentiam ad illud a quo est aliquid. Si igitur plura possent esse ab eadem causa, a qua essentialiter et eodem modo dependent, multo magis plura poterunt esse in aliquo a quo accidentaliter dependent. *Assumptum* igitur est falsum, habens evidentem instantiam in rebus tempore mensuratis; quae omnia sunt in tempore eodem modo *essendi in*; nec aliter a tempore dependent, quam locata ad locum. Ideo alia via incessimus ad declarandam solutionem communem Theologis, eaque videtur probabilior.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 14-21.] tantum probari eo argumento dari quidem potuisse potestatem corpori glorioso coexistendi alteri pariter glorioso; sed non datam esse de facto, ob dicta *in solutione*.

AD SECUNDUM [Oxon. ib.] quicquid sit de *minori*, exinde tantum posse concludi non repugnantiam coexistendi simul duo corpora gloriosa; quod concedendum est; sed negandum id ipsa habitura de facto ob dotem subtilitatis.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. ib. n. 21.] utique magis convenire corpora inter se, quam gloriosum cum non glorioso; nego tamen *consequentiam*; nam non omnis similitudo est ratio simultatis; alioquin pariter concludi posset, duas dimensiones magis posse esse simul, quam quantitas et qualitas, cum illae magis conveniant inter se; quod plane falsum est.

ARTICULUS V.

UTRUM EX SUA SUBTILITATE REMOVEATUR A CORPORE
GLORIOSO NECESSITAS EXISTENDI IN AEQUALI LOCO.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 16. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 83. a. 5.

VIDETUR ex dote subtilitatis removeri a corpore glorioso necessitas existendi in aequali loco. Etenim [Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 4 6.] post resurrectionem corpora gloriosa erunt similia, et conformia corpori Christi, ut dicit Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Qualis terrenus, tales terreni, et qualis caelestis, tales et caelestes*. Sed gloria, seu dos subtilitatis in Christi corpore, efficit ut non oporteat sibi existere inaequali loco; siquidem in Eucharistiae Sacramento est totus in toto, et totus pariter in qualibet parte; ergo pariter eadem dos in caeteris corporibus gloriosis aufert necessitatem existendi in aequali loco.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 5.] In potestate animae beatae est ostendere, et non ostendere corpus, quod informat, eaque potentia non aliunde sibi competit, quam ex dote claritatis; igitur pariter et ex dote subtilitatis habebit posse redigere proprium corpus ad quamlibet minimam quantitatem; atque ita absolvetur per eam dotem a necessitate occupandi parem et adaequatum locum suae dimensionis. *Assumptum patet* ex eo quod Salvator post resurrectionem cernebatur a discipulis pro libito voluntatis suae, seu in propria seu in aliena forma apparere malisset.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 16.] Corpus gloriosum est in loco quantitative, sive circumscriptive: sed quod est ita in loco est in aequali loco et adaequato suae dimensionis quantitatis; ergo quemadmodum dos subtilitatis eam quam reperit quantitatem corporis non variat, ita nec tollit necessitatem existendi in aequali loco. *Rursum*, [Oxon. ib. n. 4-8.] ex 4. *Phys.*, text. 76. locus non habet proprias dimensiones; sed dimensiones locati sunt et loci dimensiones; ergo quicquid est in loco per dimensiones proprias, necessario est in loco sibi aequali: dos subtilitatis non impedit corpus Beati esse in loco dimensive; ergo nec facit illud esse in alio loco, quam sibi aequali.

RESPONDEO : *quidam* [Oxon. ib. n. 4 6.] opinati sunt, per dotem subtilitatis auferri a corporibus gloriosis necessitas existendi in loco illis aequali; quam necessitatem habent caetera corpora non gloriosa, quae non possunt esse in loco nisi ipsis aequali et commensurato. Opinantur igitur, ex eo quod anima beata plenum dominium et potestatem habeat super corpus quod informat, posse ad nutum eius redigi proprium corpus ad quamcumque figuram et quantitatem, atque ita per poros aliorum corporum valere traducere, et etiam sistere proprium corpus, et ita revera per dotem subtilitatis esse cum aliis corporibus. — *Verum contra hanc fictionem* egimus *art. 2.*, quatenus adhibetur ad declarandum qua ratione per dotem competat corporibus gloriosis esse cum aliis in eodem loco. *Nunc arguitur contra*, quatenus putant ex animae beatae imperio redigi posse corpus ad quamcumque quantitatem et figuram; nam nullum corpus impassibile recipere potest passionem sibi disconvenientem: corpora autem gloriosa impassibilia sunt; ergo omnino recipere non possunt tales passiones: sed rarefactio et condensatio sunt passiones plane disconvenientes corpori impassibili, quia causantur a passione reali; igitur fictio omnino est opinari animam reducere posse proprium corpus ad quamlibet quantitatem et figuram. — *Deinde*, ut anima humana corpus perficiat humanum, necessario esse debet organicum: si autem iussu animae ad eam redigeretur quantitas, ut de facili per poros alterius corporis pertransiret, haud foret organicum: ad organizationem enim corporis requiritur determinata quantitas et figura, quam et ipsum Christi Corpus retinet in Eucharistia in ordine ad se, ideoque est aptum animae rationalis informationi.

Dicendum est ergo, per dotem subtilitatis minime auferri posse a corporibus gloriosis necessitatem existendi in locis per omnia illis aequalibus. Etenim quemadmodum per dotem subtilitatis non inest formaliter corporibus gloriosis esse cum non gloriosis in eodem loco, ut extitit declaratum *supra art. 4.*, cum id sola voluntas divina efficiat ad libitum animae beatae, tamquam quoddam praemium praecedentium meritorum, ita [Oxon. ib. n. 4 12.] per dotem subtilitatis nihil adimitur sibi, nec additur quoad dimensiones et propriam quantitatem, secundum quam naturaliter expelleret aliud corpus ab eodem loco; quod si non eveniat divinae est effectus potestatis; sicuti ergo per gloriam animae redundantem in corpus, naturalis eius quantitas nullam subit mutationem, ita aequalem sibi locum necessario occupat, nec aliter fieri est in potestate eius per quamcumque dotem suo corpori attributam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [Oxon. ib. n. 4 6.] corpora gloriosa post resurrectionem esse reformanda ad similitudinem corporis Christi. — *Et cum subditur*: ei corpori ex dote subtilitatis inesset ut non sit in aequali loco; *negandum hoc*: imo sibi ubicumque est localiter et dimensive correspondet aequalis locus: in Eucharistia autem non est circumscriptive, sed definitive; quapropter mirum non est sibi parem locum non correspondere, etsi ibi eandem retineat magnitudinem et figuram quam habet in caelis. Sed de hac materia plenius disputatum in 3. p. q. 75. *art. praec. iterum repetito*, et q. 76. *art. 5.*

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. n. 9. seqq.] Beatos propria virtute non posse occultare propria corpora, si sint in proportionata distantia ad oculum. Quod ergo occultent se, praebeantque identidem

videndos ad libitum, a potentia divina procedit, assistente illis ad eum effectum, uti dictum est de dote subtilitatis. Neganda est ergo *consequentia*, ob dicta *in solutione*.

ARTICULUS VI.

UTRUM CORPUS GLORIOSUM RATIONE SUAE SUBTILITATIS
SIT IMPALPABILE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 83. a. 6.

VIDETUR corpus gloriosum ratione suae subtilitatis esse impalpabile. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 1.*] secundum Gregorium, *Homil. 26. in Evang. Corrupti necesse est quod palpatur*: sed corpus gloriosum est incorruptibile, iuxta dicta *quaest. praec. art. 1.*; igitur omnino palpari non potest.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. q. 16. n. 9. seqq.*] Haec perhibentur habitura corpora gloriosa ratione subtilitatis, ut esse queant cum aliis corporibus non gloriosis ad nutum voluntatis Beatorum; igitur ea corpora, quibus coexistunt in eodem loco, perinde se habebunt, ac si ibidem non essent, non enim resistunt eis, sed si inibi ea corpora non essent, non tangerent corpora gloriosa, neque haec palparentur; igitur propter dotem subtilitatis sunt impalpabilia.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. q. 13. n. 12. seqq.*] Quod palpatur, necessario percipitur per sensum tactus, aut ut durum, vel molle, seu tamquam calidum, aut frigidum, vel quid simile. Nam nihil videtur sensibile per sensum tactus, nisi ultra sensibilia communia praeterea concurrant quoque sensibilia propria: sed corpora gloriosa utpote impassibilia videntur expertia esse praedictarum qualitatum; igitur nequeunt palpari et percipi per sensum tactus.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] *Lucae, 24.* scribitur, dixisse Salvatorem ad discipulos post resurrectionem: *Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere*: corpus autem illud, quod palandum exhibebat, erat corpus gloriosum; ergo corpus gloriosum ratione suae subtilitatis non est impalpabile.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 12.*] corpus gloriosum ratione suae subtilitatis non habere, ut sit impalpabile. Cum enim per eiusmodi subtilitatis dotem minime immutetur ratio quantitatis et propria dimensionis corporis, adeo ut oporteat aequalem suae magnitudini locum occupare, a quo etiam spectata propriae quantitatis virtute aliud corpus propelleret, ita nec per eandem dotem efficitur corpus impalpabile; imo palpabile et tangibile esse ratio suadet, cum propriam habet quantitatem, quae sensibile commune est; licet expers subinde sit qualitatum illarum, quae sequuntur formas corporum corruptibilium.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet solutio ex dictis *quaest. praec. art. 1. iterum repetito*. Nam [*Oxon. ib.*] Gregorii dictum est intelligendum, cum quod palpatur, percipitur ratione qualitatis sensibilis sibi derelictae, ex quibus qualitibus est ut plurimum corruptio in corporibus non gloriosis, quae corpora revera ob eas qualitates necesse est corrumpi. At incorruptibilia tangi queunt et palpari, non propter qua-

litates inductivas corruptionis, sed quoniam per quantitatem resisterent tactui, sicuti resisteret et sentiretur caelum a digito ipsum tangente, si ponatur incorruptibile. Ex illa ergo resistentia subtilissima realiter quidem immutaretur tactus, et perciperetur intentionaliter ipsum esse palpabile et tangibile, ac reipsa et tangi et palpari. — *Quod si contendas*, palpabile omne oportere sentiri per proprium sensibile, et non per commune tantum; *respondeo*, [Oxon. 4. d. 10. q. 7. n. 6.] licet id concedatur, non propterea sequi corpora illa fore subiecta corruptioni de facto; sed tantum habere potentiam ut possint corrumpi, si Deus praeberet suum concursum causis quae inducerent corruptionem.

AD SECUNDUM concedo, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 9. seqq.] corpora non gloriosa haud resistere posse corporibus gloriosis cum libet animabus beatis, verum id habere solummodo ex Dei potentia, iuxta dicta *in antec.*, et non ex aliquo positivo illis inhaerente. *Et cum subditur*: igitur nec corpora gloriosa palpari possunt; *neganda est consequentia*; si enim coexisterent sensui tactus, valerent percipi per ipsum; quia resisterent per propriam quantitatem tangenti, ut dictum est. Quamvis igitur non nihil resistere dicantur, perinde ac si in eo aliud corpus non esset: non propterea tamen ipsa impalpabilia dici debent, aut possunt.

AD TERTIUM patet responsio ex dictis, *ad primum*.

QUAESTIO OCTUAGESIMAQUARTA.

DE AGILITATE CORPORUM BEATORUM, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de agilitate corporum Beatorum resurgentium.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum corpora gloriosa sint futura agilia. - 2. Utrum movebuntur. - 3. Utrum movebuntur in instanti.

ARTICULUS I.

UTRUM CORPORA GLORIOSA SINT FUTURA AGILIA.

*Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 14. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 84. a. 1.*

VIDENTUR corpora gloriosa haud esse futura agilia. [Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 1.] Si enim corpora post resurrectionem agilitate praedita forent, profecto eis opus non esset alio motore quo ducantur vel trahantur ad iudicium aut certe adiuventur ad motum: sed hoc est falsum, dicente Apostolo, Beatos, peracta resurrectione, raptum iri ab Angelis *obviam Christo in aera*, utique ut citius Iudici sistantur; igitur non sunt habitura dotem agilitatis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Beati pro ratione meritorum magis et minus approximabunt Christo Regi gloriae: sed qui erunt illi propinquiore nollent loco moveri et se cedere ad remotiorem, quia amitterent ad tempus partem praemii ipsis debiti; nec inferiora merita habentes possunt iuste velle occupare locum Christo viciniorem, quia id eorum meritis minime congruit; igitur corporibus gloriosis non inerat aliqua specialis agilitas, sed semper potius videntur esse occupatura locum ipsis attributum in caelis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 10.*] Corpora humana resurrectura sunt cum illis ipsis qualitatibus, quae naturaliter consequuntur formam missionis eorundem; igitur habitura sunt pariter gravitatem consequentem elementum praedominans, nempe terram: sed ex hoc sequitur minime esse posse agilia. Nam ex illa gravitate anima cum difficultate et labore quisque impelles proprium corpus, quod corpus praeterea violenter detineretur in *ubi* sursum; nam naturali inclinatione ferretur ad *ubi* deorsum; ergo nequeunt intelligi corpora humana agilia, sic ut moveri possint perinde ac si gravia non essent.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Corpus humanum non est capax levitatis; ergo nec fieri potest, ut agile evadat, eo sensu quo agilia fore dicuntur. *Probatio assumpti*: quando aliquid determinat sibi unum oppositorum, alterum neque per se, neque per accidens potest illi inesse: sed corpora humana necessario et per se determinant sibi gravitatem, alioquin corpora humana non essent; igitur non sunt capacia alicuius levitatis, quae formae sibi naturaliter inhaerenti sit repugnans, ipsamque destruens.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] *Sapientiae*, 3. de Beatis post resurrectionem et iudicium generale peractum praedicatur: *Tamquam scintillae in arundinetis discurrent.* Et *Isaiae*, 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas ut aquilae, volabunt et non deficient, current, et non laborabunt*; quibus pulchre et apposite Beatorum agilitas qua exprimitur significatur.

RESPONDEO: nomine agilitatis in communi intelligimus [*Oxon. ib. n. 3.*] *habilitatem in aliquo ad prompte movendum se eo motu cuius principium est anima*; oportet itaque ad agilitatem concurrere et virtutem motivam in anima, et dispositionem congruam in corpore. Ad rationem igitur agilitatis in speciali requiritur perfectio virtutis motivae in anima, et congrua dispositio ex parte corporis, ne resistat animae moventi. In speciali ergo nomine agilitatis intelligitur *habilitas in aliquo toto ad prompte movendum se secundum locum ex perfectione virtutis motivae animae, et congrua dispositione corporis.* — Verum, quae ratione corpus evasurum sit ita dispositum, ut sine ulla resistantia expeditissime ac celerrime moveri queat ab anima? *Aliqui* putant dispositionem illam corpus acquisiturum ab anima glorificata, quatenus ab illa effluit ea perfectio in corpus, quae utique perfectio dos est agilitatis. Per illam [*Oxon. ib. n. 10.*] ergo corpus habile redditur, ut perfecte subdatur animae moventi ipsum, quocumque libitum fuerit. Opinantur itaque isti, per eiusmodi, seu perfectionem, seu qualitatem dixeris, ab anima in corpus diffusam, auferri ea omnia, quae modo impediunt ne corpus faciliter et sine labore moveatur ab anima. — *Verumtamen haec opinio non videtur vera*; nam quod corpus humanum sit idem in sua

substantia invariata, adeo ut dominetur in eo terra, et tamen auferatur, ab ipso gravitas per qualitatem advenientem, inconueniens est, et proinde ac si diceretur hominem transisse in naturam solis, aut alterius corporis caelestis, et interim in ipso dominari elementum terrae. Non videtur ergo probabile per aliquam qualitatem sublata iri a corpore naturalem gravitatem eius. Anima enim non informat corpus, utcumque dispositum; quia si foret densum ut aurum, minime esset perfectibile animae rationalis; ergo debet habere et retinere in resurrectione eas omnes qualitates, quae naturaliter consequuntur eius organizationem et formam *misionis* et proprii temperamenti. — *Deinde*, illa qualitas, si ponatur, utique non erit aliqua qualitas caelestis; vel igitur erit qualitas misti, vel elementaris: sed nulla talis qualitas potest dare agilitatem corpori, adeo ut moveatur ad omnem differentiam positionis sursum, deorsum, quaquaversum, quod tamen Beati utique ex agilitate possunt; igitur id non habent per illam qualitatem. — *Denique*, eiusmodi qualitas dans agilitatem utique ponitur respectu loci occupandi; igitur determinat naturaliter ad *ubi*: sed quaelibet forma determinans ad locum, determinat quoque ad praecisum et determinatum situm, nimirum ad illum, ad quem inclinatur elementum praedominans in subiecto; ergo forma sic determinans magis faceret ad fatigationem, quam ad agilitatem, quia semper repugnaret motui contrario suae naturali et determinatae inclinationi. Unde non apparet probabile, quia ratione una qualitas possit tribuere agilitatem ad omne *ubi* sursum et deorsum. Quod vero oporteret illam qualitatem inclinare ad determinatum *ubi* ex eo constat, quia charitas, quae est nobilissima qualitatum inclinans ad actionem, pariter et ad determinatam operationem inclinatur; et universaliter quaevis forma inclinans ex sui natura ad motum, pariter et ad determinatum motum trahit determinatque subiectum.

Dicendum est ergo, agilitatem corporum gloriosorum non fore in illis ex aliqua [*Oxon. ib. n. II.*] qualitate supernaturali superaddita corpori aut animabus Beatorum. Etenim ad intelligendum agilitatem supra expressam, ex parte animae nihil ulterius requiritur, nisi quod virtus motiva eius fiat perfectior et intensior; et ex parte corporis satis est ut tollatur resistentia accidentalis. Utrumque potest fieri sine aliqua supernaturali forma et qualitate addita, praesertim in sententia illorum, qui eiusmodi qualitatem adstruunt dum opinantur animae potentias esse accidentia. Nam ideo animae virtus in praesenti vita satis non est movendo corpori, ut post resurrectionem, vel quia est impedita a corpore, vel quia diminuta quoad vires. At in anima separata, vel corpori glorioso unita, intenditur, sicut potentia visiva, qua Beati poterunt attingere omne visibile, quantumvis excellens; ab eo enim virtus visiva iam glorificata haud pati poterit, cum impossibilis sit futura; ergo pariter et potentia motiva eam receptura est intensionem perfectionis in saeculo futuro, ut valeat movere proprium corpus ad omnem locum et positionem sine ulla defatigatione aut difficultate. Nec propterea potentia motiva erit diversa, nisi accidentaliter, quemadmodum et visiva non est alterius rationis futura, per hoc quod perfectiori modo visibilia attingat. — Quod si loco motiva animae in se intensionem non admittat, recte tamen intensior et virtuosior intelligitur per amotionem resistentiae omnis ex parte passivi, vel corporis mobilis; in quo sane duplex amove

bitur [*Oxon. ib. n. 11.*] impedimentum: unum quidem in ordine ad motum progressivum, qui quominus expeditissimus sit quantum esse et fieri potest ex inflexibilitate est iuncturarum, nervorum, et muscutorum; eo autem impedimento sublato, aptissimum est corpus motui progressivo: aliud impedimentum est in toto corpore, quatenus oppletum reperitur humoribus grossis, spiritibus densioribus, ac fumositatibus caput obnubilantibus; ex quo fit, ut tardum, et pigrum, et grave corpus anima experiatur ad motum, eiusque virtuti motivae subinde resistens. His ergo omnibus amotis, tamquam ad veritatem humanae naturae minime pertinentibus, atque spiritibus subtilioribus loco eorum substitutis, agile admodum, et ad motum expeditum corpus evadet. Corpora igitur gloriosa futura sunt agilia, habituraque agilitatis dotem, non ex aliqua supernaturali qualitate ipsis superaddenda (quae nec necessaria, nec ad eum effectum profutura videtur), sed ex amotione impedimentorum et causarum ex quibus tardiora ac pigriora corpora redduntur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, ipso resurrectionis instanti evasura [*Oxon. ib. n. 13.*] corpora gloriosa, et subinde esse habitura agilitatis dotem, et per eam raptum iri obviam Christo. Quod si ab Angelis etiam rapiuntur vel sublevabuntur in aera, ut videtur significare Apostolus, id non fore ex aliqua indigentia vel imperfectione ipsis in corporibus reperta, qua impediatur agilitas, sed nonnisi ad honorem et reverentiam.

AD SECUNDUM dico, utique Beatos esse futuros in determinata [*Oxon. ib.*] approximatione ad Christum; nihilominus etsi aliquantulum inde velint recedere, haud futurum exinde ut illorum accidentalis beatitudo imminuatur, quia recedunt pro libito voluntatis ipsorum, et non coacte aut invite. Quemadmodum et in humanis quidam Regi intimiores nihil Regis benevolentiae amittunt per hoc quod propria sponte, seu in cubiculo, seu in aula extra illam ad tempus versentur et moram trahant.

AD TERTIUM concedo, corpora esse resurrectura cum iisdem qualitatibus, quas exigit naturaliter propria missionis forma, atque ita cum gravitate consequente formam elementi praedominantis. Etsi enim pondus corporis aggravans animam tollendum sit, [*Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 12.*] non tamen propterea auferri putandum est corporis gravitatem, necessario praeexactam ad hoc ut corpus sit perfectibile ab anima: si enim loco eius levitas poneretur, ipsum minime perfici posset ab anima, neque haec compararetur ad ipsum ut motrix. Erunt ergo agilia Beatorum corpora; non quia omnis ab illis gravitas auferenda sit, sed quoniam ea omnia, quae ex parte corporis resistere potuissent animae moventi ipsum, tollentur, ita ut nullum impedimentum inventura sit potentia motiva animae, quominus ad nutum, et ad omnem positionem impellere et movere corpus suum expeditissime queat. — *Et cum dicitur*, quia posita gravitate in corpore, cum labore et difficultate animae impellet illud; *respondeo*, nullam obventuram exinde animae defatigationem; quia ipsa minime vinci potest a corpore, quippe quod illi resistere non possit, cum ei desit id per quod nunc praepeditur expeditior motus; ac proinde cum nulla sit futura actio corporis contraria impulsui animae propellentis, ipsa nullum passura est laborem et defatigationem. — *Et cum rursus subditur*, quia stante corporis gravitate, violentiam

pateretur *in ubi* sursum, cum naturaliter appetat esse deorsum; *dicendum*, cum sunt aliquae potentiae ordinatae, magis naturale esse, ut superior potentia habeat suum actum, quam inferior, si huius actus repugnet actui potentiae superioris, ut declaratum est *q. 82. art. 1. iterum repetito*. Ad *secundum principale*, quod et experimento comprobatur de gravi ascendente sursum ad impediendum vacuum, tamquam cuius magis intersit, ac potiori sit curae salvum esse quicquid spectat ad naturam universalem, quam ad propriam, iuxta quam utique ferretur deorsum. Quemadmodum igitur evenit in maiori mundo, ita et in minori. Quamobrem naturale est corpori informato ab anima gloriosa ferri ac moveri motu competenti ei animae, et sibi, cum ob gloriam datum est exuere impedimenta omnia animam in statu viae aggravantia et deprimentia, quam moveri motu proprio ad centrum, quod est elementum sibi praedominans. Igitur iuxta inclinationem naturae superioris corpus naturaliter et absolute quiescet extra suum centrum, nulli violentiae obnoxium, quantumvis ea positio sit illi *secundum quid* innaturalis.

AD ULTIMUM respondeo, probari ea ratione haud futura corpora Beatorum agilia per qualitatem positivam ipsis inhaerentem, ut quidam dicere voluerunt, ex eo quod sint resurrectura cum naturali gravitate. Sed nos putamus, [*Oxon. ib. n. 11.*] agilitatem esse consequuturam non per aliquam formam a Deo dandam illis, aut ab anima beata diffusam, sed dumtaxat per ablationem impedimentorum, ut expositum est.

ITERUM ARTICULUS I.

UTRUM CORPORA GLORIOSA SINT FUTURA AGILIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 14. — S. Thom., in Supplem. q. 84. a. 1.

VIDENTUR corpora gloriosa haud futura agilia. Nam [*Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 1.*] non possumus intelligere ipsis corporibus inesse agilitatem veluti dotem, ut fert communis sententia Theologorum; igitur esto sint agilia, adeo ut moveantur subito, id a causa omnino extrinseca provenire debet, scilicet a Deo, et non ab aliqua virtute iisdem corporibus inhaerente. *Probatio assumpti: primo*, nam si ab intrinseca virtute corpora gloriosa moveri possent, per quam agilia dicerentur, maxime ab anima beata: anima autem nequit esse principium eiusmodi motus; etenim ipsa non est principium nisi motus progressivi. Per hunc vero motum non videntur dicenda corpora Beatorum agilia, iuxta phrasim Scripturae, *Sapientiae*, 3. et *Isaiae*, 40. — *Secundo*, si corpora gloriosa essent agilia futura, oporteret ea moveri alio motu, quam sit progressivus, qui organicus est; foret ergo ille alius motus non organicus, per quem moverentur tota simul et non una pars post aliam; ille enim motus videtur significari cum dicitur, *volabunt et non deficient*. *Isaiae*, 40. Sed anima non est habitura hanc virtutem agitandi, propellendi et movendi corpora gloriosa motu non organico. Nam [*Oxon. ib. n. 4.*] ipsi non est danda alia potentia ultra eas quibus praedita cognoscitur in praesenti vita: nunc autem nequit movere corpus inorganice; ergo neque in futuro saeculo. *Minor ex eo constat*, quia inconveniens est attribuere

animae aliquam virtutem et potentiam, quae omni actu destituatur. — *Tertio*, [Oxon. ib. n. 5.] potentia illa animae movendi corpus inorganice, aut esset eadem cum potentia quae est principium motus progressivi, aut alia et diversa. Si eadem ponatur; igitur nunc anima posset movere corpus inorganice: quod falsum esse ipsa docet experientia. Videtur igitur esse alia et alia virtus, sicuti virtus organica alia est ab inorganica, uti est manifestum de sensu, et intellectu.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. q. 16. n. 9. seqq.] Ex dictis, *quaest. praec.*, subtilitas ita est proprietas et dos corporis gloriosi, ut ipsa effective sit a potentia divina, faciente duo corpora esse simul, si liberit animae beatae; ergo pariter principium effectivum agilitatis est petendum a potentia divina, agitante et movente illa corpora subito ad nutum voluntatis, et non a potentia motiva animae, quatenus subest sibi corpus gloriosum apprime motui inorganico proportionatum.

CONTRA. [Oxon. ib. q. 14. n. 11.] Nomine agilitatis aliud non intelligimus nisi habilitatem in aliquo toto ad prompte movendum se secundum locum ex perfectione virtutis motivae animae, et congrua corporis dispositione: post resurrectionem corpora Beatorum erunt maxime disposita, ademptis et sublatiis imperfectionibus, quae tardum et pigrum ipsum reddebant ad motum, et virtus motiva animae erit reducta ad gradum perfectum, quemadmodum virtus visiva corporum gloriosorum intenditur, eamque perfectionem acquirit, ut nullum quantumvis excellens sit illi visibile improporionatum; igitur corpora Beatorum sunt futura agilia.

RESPONDEO: quoniam arbitramur agilitatem corporum gloriosorum esse [Oxon. ib.] accipiendam ex remotione impedimentorum ex parte corporum, et ex virtute motiva animae beatae corpus informantis, cum *art. praec.* expositum sit, qua ratione auferendam esse putemus, resistantiam ad motum expeditiorem ex parte corporis, nunc de ipsa virtute motiva animae disserendum et declarandum qualiter post resurrectionem agitur sit proprium corpus motu inorganico.

Sciendum est igitur, in homine et in quolibet composito sensitivo [Oxon. ib. n. 2.] esse duplicem motum. *Unus* est secundum exigentiam elementi praedominantis: *alius* vero est non ratione elementi praedominantis, sed ratione qua animatum est, et est motus progressivus. Porro hi duo motus secundum tria differre [Oxon. ib.] intelliguntur. *Primo* ex parte principiorum; nam principium prioris motus est mistum, in quo unum elementum praedominatur; at principium alterius motus est in anima. *Secundo* differunt, quia primus motus non sequitur cognitionem vel apprehensionem, sed appetitum naturalem, et ideo semper est ad unum situm: at posterior motus quia cognitionem sequitur non semper est ad unum situm, vel locum. *Tertio* denique, illud interest quod mobile a primo motu non potest se ipso cessare, bene tamen potest se sistere a secundo motu. Brutum enim quamvis non moveatur libere, nihilominus occurrente alio appetibili, [Report. 2. d. 25. n. 7.] potest primum in quod ferebatur relinquere, aut etiam circa omne aliud obiectum extrinsecum potest omittere prosecutionem appetibilis. — Manifestum est igitur, animae inesse virtutem motivam, secundum quam valet proprium corpus agere, agitare ac movere motu progressivo, quo in motu una pars movetur, [Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 4.] quiescente alia,

per virtutem motivam animae informantis ipsum, ut determinatur a Philosopho, in lib. *De motu animalium*. At non est perinde manifestum, ipsam pariter habere virtutem movendi proprium corpus non progressive tantum, sed etiam inorganice, seu agendi totum hominem primo et secundum omnes sui partes, quemadmodum moveretur ab Angelo

Dicendum est tamen, animae rationali inesse virtutem movendi corpus non organice, seu non partem, mediante alia, sed totum primo, et omnes partes simul; etenim plane inconveniens videtur existimare animam in uno loco existentem [*Oxon. ib.*] non posse se ad alium locum movere, cum id possit corpus virtute sua intrinseca seipsum et aliud quoque sibi annexum trahens, ut constat experientia de gravi tendente deorsum; igitur multo magis est eadem potentia animae attribuenda, cui in perfectione nequit ullum corpus equiparari. Et quidem si in virtute corporis est *ubi* qui est terminus motus localis, et anima revera est in loco, habet consequenter in sua virtute motiva talem terminum; potest ergo se movere ad acquisitionem illius; et quoniam separata omni caret organo, valet movere se inorganice, et una quoque trahere secum corpus. — *Deinde*, si eiusmodi motus non organicus animae repugnaret profecto, aut id esset ob perfectionem, vel propter imperfectionem. Non [*Oxon. ib. n. 5.*] primum, quia ita movere convenit Angelis moventibus seipsos et caelum. Neque propter imperfectionem, cum anima capax sit actibus perfectioribus, sicuti sunt intelligere et velle. — *Denique*, corpora glorificata post resurrectionem movebuntur ab anima, et non organice, sed totum corpus movebitur primo, et non per partes, volabunt enim et non deficient; igitur anima ultra virtutem movendi corpus organice, potest quoque movere corpus inorganice. Et hac potentia movendi corpus non organice fortassis usus est Salvator [*Oxon. 4. d. 10. q. 7. n. 5.*] aliquando dum esset in vita mortali, ut quando elapsus est de manibus Iudaeorum, qui ducentes eum ad mortem, voluerunt ipsum praecipitem agere; quando etiam elapsus est de manibus parentum, et mansit in Ierusalem; et alias quoque, ut legenti Evangelium conicere licet. Quare si Christi anima hanc habuit potentiam, habiturae pariter sunt animae caeterorum Beatorum, eaque etiam pollere in corpore mortali rationabiliter affirmatur, etsi ob impedimenta sibi ea uti non liceat, ut infra dicetur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet responsio ex statim dictis; etsi enim potentiam movendi corpus non organice inesse animae non sit perinde manifestum ac ipsam movere illud motu progressivo, [*Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 4.*] investigatur tamen per rationem, cui inhaerendo existimandum est, animam valere corpora non organice movere, quemadmodum eadem moveri ab Angelis negari non potest. — *Et cum secundo probatur*, concedo, post resurrectionem, animam non esse habituram alias potentias ultra illas, quibus erat instructa in praesenti vita. — *Et cum infertur*, nunc animam non pollere potentia movendi corpus non organice; quia frustra esset, cum eiusmodi actum ipsa nequeat habere; *respondendo*, inesse revera animae in praesenti vita virtutem movendi corpus non organice, ut dictum est *in solutione* de anima Christi Domini; usum tamen eius impediri passim loquendo ob corporis gravedinem et imperfectionem; quae impedimenta submovebuntur in saeculo futuro, ut declaratum est *in art. praec. solutione*. Et fortassis qui in extasi a terra sublevantur (ut evenisse quibusdam Sanctis narrat Ecclesiastica Historia) hac

virtute in aëra tolluntur. Sed etiamsi nullum in hac vita posset habere actum, non propterea frustra esset in anima, quia data esset, ut exiret in actum tempore congruo. Quemadmodum et [*Oxon. ib. q. 13. n. 12.*] Beati habituri perhibentur quasdam potentias et organa in altera vita, quae perpetuo carebunt omni actu; nec propterea inferendum est frustra in illis reperiri, cum sint ad perfectionem, complementum et decorem eorumdem Beatorum.

Ad tertiam probationem respondeo, esse unam eamdemque potentiam, quia [*Oxon. ib. q. 14. n. 5.*] numquam est ponenda pluralitas sine necessitate: nulla autem necessitate urgemur adstruendi in anima duplicem virtutem motivam respectu corporis sui, quatenus mobile: potest enim uterque motus, organicus nimirum, et non organicus, salvari per unam eamdemque virtutem. Quod et declaratur: siquidem aliqua perfectio potest competere animae secundum se, [*Oxon. ib. n. 6.*] per quam sit principium aliquius effectus, in quem nihilominus effectum non valeat influere in remotiori, nisi prius influat in eundem effectum in propinquiori. Et hoc exemplo animationis animae declarare licet. Anima enim, propterea quod cor est magis dispositum ad susceptionem vitae, prius ei dat vitam quam partibus a corde remotioribus, quibus mediante corde tribuit vivere. Et ita pariter est in anima potentia ad movendum corpus; tamen nequit motum causare in partes minus dispositas motui, nisi prius causet in propinquiores, utpote motui magis aptae, ac agitari idoneae; si igitur eadem virtus possit habere in aliquo statu partes omnes aequae ad motum dispositas, et non magis propinquas, quam remotiores, utique in eo statu poterit ex aequo movere, seu causare motum in quamlibet partem; atqui movere partem remotiorem, mediante propinquiori, est movere organice; movere vero omnes immediate, est non organice movere; eadem igitur animae virtus, quae pro praesenti vita movet corpus organice (eo quod non omnes ipsius partes sint perinde motui accommodatae), poterit movere inorganice, et totum simul, cum post resurrectionem ablata sint corpori ea impedimenta, quae reddebant ipsum ad motum inorganicum minus dispositum. — *Cum igitur* contra hanc partem arguitur; quia tunc anima pro statu isto posset movere corpus non organice, si eadem sit virtus per quam movetur organice; *respondeo*, concedendo *illatum*, si per aliquam potentiam evadant omnes corporis partes ita impediti omnis expertes, ut primo et immediate omnes eum influxum recipere queant, ut in Corpore Christi Domini evenisse aliquando videtur, et in his qui in extasi sublevantur in aëra. — *Ad instantiam* itaque cum dicitur, quia potentia organica alia est ab inorganica, ut constat de sensu et intellectu; *respondeo*, distinguendo de potentia: quia si sit operativa, concedo hanc esse non posse organicam et inorganicam, sicuti est sensus et intellectus. At si sermo sit de potentia activa sive factiva, nego. Potentiam proinde operativam fatendum est nequire esse organicam et inorganicam. Nam [*Oxon. ib. n. 8.*] potentia operativa et organica est illa, cuius operatio per se et primo recipitur in toto composito ex organo et illa potentia: operatio autem quae sic primo recipitur in toto contradictio est recipi in parte primo. *Exemplum*: contradictio est visionem recipi in anima separata, hancque per illam dici videntem; si ergo haec potentia posset esse non organica, operatio, quae primo nata est recipi in toto, subiectaretur in parte, quod includit contradictionem, ut dictum est.

Verumtamen secus evenit in potentia factiva: haec enim potentia non causat actum informantem se, [*Oxon. ib. n. 9.*] sed effectum in alio; ideoque nulla est contradictio eam esse organicam, agendo mediante aliquo organo, et non organicam attingendo effectum propria virtute immediate, et non medio organo. Cum igitur *movere* operatio non sit, nec necessario recipiatur motus in illo in quo est potentia motiva, quae ponitur motiva alterius, sequitur eam potentiam esse factivam agentem et causantem motum in alio. Ea igitur potentia erit causativa motus in pluribus partibus immediate, si omnes inveniatur aequae dispositas; et in una dumtaxat, et ea mediante in aliis, si unam prae reliquis reperiatur aptiorem, et magis motui recipiendo accommodatam. Quod si omnes ex aequo partes corporis primo et immediate moveatur et impellatur (ut futurum sentimus post resurrectionem in corporibus gloriis), non organicè movebitur; si vero unam primo et ea mediante alias, ut evenit in praesenti statu, organicè impellere corpus dicenda est. Una ergo eademque est in anima potentia motiva, per quam movetur corpus organicè in via, et movebitur inorganicè in patria.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 49. q. 16. n. 9. seqq.*] breviter negando *paritatem*; quia enim non possumus attribuire virtuti finitae compenetrationem corporum, eius causam necessario ponimus potentiam divinam, a qua sit talis compenetratio pro libito animae beatae post resurrectionem, tamquam quid debitum praecedentibus meritis, quae dum esset in vita mortali lucrata est. At istam agilitatem adscribere potentiae motivae animae, sublatis e corpore iis omnibus quae resistere sibi potuissent, nullum est inconveniens, ut ex dictis patet. Quemadmodum quod Beatorum potentia visiva attingat omne visibile modo perfectissimo, non alteri attribuitur, quam virtuti naturali ipsius, adeptae omnem perfectionem, quae sibi competere potest.

ARTICULUS II.

UTRUM SANCTI AGILITATE SUA NUMQUAM UTENTUR. ITA QUOD MOVEANTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 14. — S. Thom., in Supplem. q. 84. art. 2.

VIDENTUR Sancti numquam esse usuri ad motum agilitate, qua post resurrectionem futurum est ut polleant. Etenim omnis motus *in se est actus entis imperfecti*, [*Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 1.*] quia entis *in potentia*: sed Beati non erunt imperfecti, cum iam sint in statu aggregante omnem possibilem perfectionem; ergo non movebuntur de uno in alium locum, quasi perfectionem aliquam adepturi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Post resurrectionem primus motus non erit, quia tunc cessabit motus corporum caelestium; ergo nec esse poterunt alii motus; sublato enim primo in quovis genere oportet et tolli sequentia et pendentia ab illo. *Rursum*, omnis motus est in tempore: sed tunc nullum erit tempus quod est mensura ipsius motus; igitur Sancti non utentur propria agilitate ad motum localem.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] 2. *Caeli*, text. 62. Quanto aliqua sunt perfectiora, tanto paucioribus operationibus attingunt perfectionem suam:

sed Sancti in resurrectione habituri sunt et corpora perfectissima; ergo non indigebunt motu locali causa consequendi aliquam perfectionem.

CONTRA. Sapientiae, 3. *Tamquam scintillae in arundinetis discurrunt*; [Oxon. ib.] igitur Sancti post resurrectionem utentur propria agilitate ad motum, secundum quod ipsis libuerit.

RESPONDEO dicendum, Beatos esse usuros propria agilitate, et de uno loco ad alium esse transituros pro libito voluntatis eorum. Nam [Oxon. ib. n. 12. seqq.] fides docet, Christum Dominum post resurrectionem ascendisse ad Caelos, atque inde esse venturum iudicare vivos et mortuos. Beatorum corpora pariter, peracto iudicio universali, ascendent et movebuntur post Christum ducem et principem gloriae, usque dum perveniant ad supremum caelorum Creatorem, in quod est Curia et Regnum Christi, cum quo regnabunt per infinita saecula. Si ergo non obstante eorundem corporum gloria et animarum beatitudine, movebuntur a terra ad caelum, quidni ipsis libeat rursus e caelo ad terram descendere queant, et ferri quocumque ipsis placuerit? Ut ita cominus intuendo creaturas etiam ea ratione et via deprehendant sapientiam et potentiam Conditoris excelsi; quemadmodum ac Angeli sancti, quamvis longe profectiores hominibus, tamen eo quod infiniti non sint, possunt pro libito moveri ad quemlibet situm et locum, quanto magis homines beati? Sed in re certa non libet ulterius immorari.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 13.] aliquid esse ita perfectum. ut propter sui perfectionem incapax sit ulterioris perfectionis, sicut unicum ens primum; et quaedam esse eousque imperfecta, ut omnis sint incapacia perfectionis ratione propriae imperfectionis, sicut respectus; alia vero esse entia media, quae cum propria entitativa perfectione sunt in potentia ad superiores actus, et eiusmodi sunt entia omnia absoluta, citra Deum. Concedendum est ergo, id quod movetur esse in potentia ad perfectionem ulteriorem, tamquam ad terminum motus; ac proinde esse imperfectum, ut intelligitur carere termino illo motus. Corpus igitur gloriosum, quoniam ens infinitum non est, alicui imperfectioni subsit oportet; quatenus ergo tale moveri potest, et movetur ad terminum, acquisiturum eam qua caret perfectionem, ea porro perfectio erit ut per motum fiat praesens alicui corpori, ut ex consideratione eius extollat atque laudet sapientiam et potentiam excelsi Conditoris. Itaque concedendum est, motum illum esse alicuius entis *secundum quid* imperfecti, et per ipsum adipisci mobile perfectionem accidentalem.

AD SECUNDUM, nego, ex eo quod cessaturus sit motus primi Caeli, fieri ut nullus sit superfuturus alius motus, et rationem esse; [Oxon. ib.] quia etsi motus primi Caeli sit prior caeteris motibus corporum ratione alicuius praeeminentiae, non tamen est prior tali prioritatem, ut caeteri motus dependeant essentialiter ad ipsum. — *Ad aliam probationem dicendum*, tunc non fore amplius tempus, quia non erit aliquis unus motus primus uniformis, nec Beati subinde uniformiter movebuntur, sed celerime et citissime, ita exigentibus eorundem praecedentibus meritis.

AD TERTIUM respondeo: [Oxon. ib.] quia Beati non sunt simul habituri omnem perfectionem accidentalem, ideo per propriam operationem poterunt eam acquirere pro libito voluntatis eorum.

ARTICULUS III.

UTRUM SANCTI MOVEANTUR IN INSTANTI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 84. a. 3.

VIDENTUR Sancti motum esse acturi in instanti. Nam [*Oxon.* 4. d. 49. q. 14. n. 1.] post resurrectionem tempus non erit; igitur motus eorum in tempore fieri non potest: sed motus, qui non fit in tempore nec tempore mensuratur, fit in instanti; ergo Sancti movebuntur in instanti.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 10.] Causa cur modo corpora moveantur successive, est a pondere aggravante et deprimente animam: sed post resurrectionem istud pondus tolletur a corporibus gloriosis, secundum Augustinum, 21. *De Civit. Dei*, cap. 19.; ergo movebuntur in instanti.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1.] Motus alicuius corporis non gloriosi fit in instanti; ergo multo magis corpus gloriosum poterit in instanti moveri; nam istud habet dotem agilitatis. *Probatio assumpti*: medium in instanti illuminatur a corpore lucido: eiusmodi autem corpus non est gloriosum, ut patet.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 2. q. 9. n. 8.] Beati post resurrectionem, Veritate ipsa testante, *erunt sicut Angeli Dei in Caelo*, *Matth.*, 22. sed Angeli moventur vel possunt moveri in instanti; ergo etiam Beati, si illorum futuri sunt similes.

CONTRA. Virtutis infinitae est agere et movere corpus in instanti; igitur quaevis virtus finita movebit successive: talis est virtus et efficacia Beatorum post resurrectionem; ergo quamvis eorum motus sit celerrimus et expeditissimus, nihilominus in tempore erit.

RESPONDEO ergo dicendum, [*Oxon.* ib. n. 15.] motum Beatorum non fore instantaneum post resurrectionem, sed successivum; etenim successio in motu locali ex duplici causa est, nimirum ex divisibilitate mobilis, et ex divisibilitate spatii, quarum utraque per se sola sufficeret. Nam quodlibet mobile prius pertransit unam partem spatii, quam aliam; est igitur successio ex parte spatii, comparando idem mobile ad diversas partes eius. *Rursum*, quodcumque mobile in spatio prius pertransit secundum primam partem sui mobilis, quam secundum sequentem; est proinde ex parte mobilis necessario successio, comparando ad quodcumque idem in spatio; corpora igitur Beatorum de uno ad alium locum transibunt, seu spectata natura spatii, seu attentata conditione ipsius quod movetur successive, et in tempore, et nequaquam in instanti transire possunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 8. seqq.] post iudicium non esse amplius tempus, eo modo quo nunc ponitur esse passio primi motus; sed non exinde tamen inferri posse, quicquid tunc movetur in instanti peragere motum; quia id omnino repugnat tum virtuti naturali ipsius mobilis, tum divisibilitati spatii quod percurritur, ut dictum est *in solutione*. Ex eo igitur tantum sequitur fore, ut Beati non moveant se uniformiter; sed [*Oxon.* 4. d. 49. q. 14. n. 13.] non propterea instantanee, etsi celerrime ac ocysime, prout postulant ea quae sibi in via merita acquisivere.

AD SECUNDUM respondeo iuxta dicta *art. praec. §. Ad tertium*. Quamvis enim ab corporibus gloriosis auferenda sint impedimenta, quae cum agilitatis dote non sese compatiuntur, et ita quicquid aggravat animam, non propterea tamen corpus futurum esse ita leve, ut propterea moveri possint in instanti: non solum quia exinde redderetur incapax recipiendi animam tamquam formam eius, sed etiam quia tunc anima non compararetur [*Oxon. ib. n. 12.*] ad ipsum ut motrix; unde experientia compertum est nimiam levitatem in aliquibus motum impedire magis, quam adiuvere.

AD TERTIUM respondeo, corpus lucidum ut solem vel stellas sine ulla requie moveri circa terram, ut ad oculos est manifestum; licet autem instanti illuminat medium, multiplicato lumine ac diffuso per totum illuminabile adaequatum, id tamen evenire, quia [*Oxon. 2. d. 13. n. 3.*] lumen est proprie intentio seu species sensibilis lucis, cum sit ratio tendendi in lucem, seu corpus, unde diffunditur ipsum lumen; alioquin si non esset proprie intentio, positum supra sensum officeret sensationi. Est igitur haec intentio non actio, sed terminus actionis, quem non est inconveniens acquiri in instanti; nec pariter actionem, qua intentio fit, esse instantaneam, cum sit naturalis proveniens a causa naturaliter agente, et ideo est in eodem instanti durationis cum illa. At corpora, quae motu aguntur, nequeunt in instanti esse ad terminum motus, cum ipsis pertranseundum sit per partes spatium divisibile, nec sint intentiones, sed res de genere substantiae.

AD ULTIMUM dico, [*Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 7.*] iam Salvatorem declaravisse in Evangelio, in quonam Beati in saeculo futuro sint similes Angelorum; nam antea dixerat: *In resurrectione nec nubent, nec nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in Caelo*; non oportet ergo, in omnibus esse similes Angelis, cum id in Evangelio expressum non sit; ac proinde etsi detur Angelos posse in instanti moveri (quod tamen est problema), non propterea sequeretur pariter motum iri et corpora, cum dispar, imo contraria ratio occurrat, ut evidens est.

QUAESTIO OCTUAGESIMAQUINTA.

DECLARITATE CORPORUM BEATORUM, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de claritate corporum Beatorum resurrectionis.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum claritas inerat corporibus gloriosis. — 2. Utrum claritas illa videri poterit ab oculo non glorioso. — 3. Utrum corpus gloriosum necessario videbitur a corpore non glorioso.

ARTICULUS I.

UTRUM CORPORIBUS GLORIOSIS CLARITAS CONVENIAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 15. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 85. a. 1.

VIDETUR claritas minime corporibus gloriosis convenire. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 1.*] lucidum occultat illud quod est intra se: sed cor-

pura gloriosa occultare nequibunt ea quae intus habent. Nam Gregorius, 18. *Moral.*, super illud Iob. *Non aequabitur ei aurum*, etc. dicit, *quod patebit oculis corporalibus Beatorum harmoniam interiorem.* — *Confirmatur*, [Oxon. ib.] interna corporum harmonia est delectabilis; pulchritudo enim naturae incipit ab intus; contra vero artis ornatus et pulchritudo ut extrinsecus accedit ita artefacti superficie concluditur, et terminatur: sed Beati poterunt percipere quodlibet sensibile delectabile; ergo poterunt percipere eam corporum harmoniam.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Lux et color exigunt in subiecto determinatam et contrariam dispositionem: sed corpora gloriosa erunt colorata, dicente Augustino, 22. *De Civit.*, cap. 19. *Corporis pulchritudo est partium congruentia cum quadam coloris suavitate*; ergo cum corpora gloriosa futura sint pulcherrima, profecto lucida non erunt.

CONTRA. [Oxon. ib.] *Sapientiae*, 3. scribitur: *Fulgebunt iusti sicut sol*, et 1. *ad Corinth.*, cap. 15. *Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum, sic et resurrectio mortuorum.* Scriptura igitur diserte attribuit claritatem corporibus gloriosis, et non eamdem omnibus, quia nec paria omnium merita sunt.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. ib. n. 2.] corpora Sanctorum post resurrectionem fore donanda dote claritatis; *Claritas enim est quaedam refulgentia, addens supra lucem et colorem manifestationem sui*; quo sensu dicitur, clara lux, et clara veritas, et clara intellectio, idest manifesta. Cum igitur corpora Beatorum habitura sint colorem perfecte manifestativum sui, quia cuilibet Beatorum inerit color pulcherrimus secundum gradum complexionis suae, clara profecto corpora gloriosa erunt. Verumtamen non omnes eundem colorem praeseferent, nec in pari gradu possidebunt qui consimilis coloris erunt: commensurationes enim colorum sequuntur commisionem propriarum qualitatum; et ideo pro diversitate complexionum erit et colorum diversitas. Ex quo etiam fit, ut quis magis sibi complacet ac delectetur in uno colore quam in alio, eo quod magis proprie conveniat ac proportionetur complexioni. At Beati similem habentes complexionem, non perinde erunt clari, sed pro exigentia et ratione meritorium, iuxta sententiam Apostoli supra relata. Huiusmodi ergo claritas, seu color perfectissimus cum refulgentia videtur sufficere, ac explicare dotem claritatis corporum gloriosorum, quia magis delectatur visus hominis intuendo pulchrum colorem corporis humani, quam ex contuitu corporis luminosi; erunt ergo corpora Beatorum clara, quia eximie colorata secundum ultimam perfectionem convenientem complexionibus suis. Quod si praeterea corpora Beatorum sint capacia lucis, et non tantum coloris, asserendum est et lucida quoque esse futura.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM; [Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 4.] iuxta praeallegatam Gregorii auctoritatem, corpora Beatorum erunt pervia et perspicua, sicut vitrum coloratum, atque etiam lucida, quod mirabile est. Nam secundum Avicennam, 6. *Naturalium*, par. 3. cap. 2., lumen, lux, et color habent diversa receptiva, et minus aliquid potest esse receptivum luminis et lucis quam lucis et coloris; quia susceptivum lucis est opacum et densum, susceptivum autem luminis est pervium. Unde densior pars stellae est lucida, nec potest conspici, quod penes ipsam reperitur; aliae autem partes eius sunt luminosae et perspicuae. Et ideo si corpora Bea-

torum sint lucida, non videntur esse pervia, nec per illa veluti per medium perspicuum posset aliquod corpus intueri. Susceptivum autem coloris est densum, quia color non est nisi in perspicuo terminato. Quapropter magis congrueret rationi, si dicerentur corpora Beatorum esse lucida et colorata, quam lucida et luminosa et transparentia sicut crystallus vel vitrum; color enim et lux nec secundum se repugnant, nec ex parte susceptivi; repugnant tamen ex parte agentis, ac propterea simul ab agente creato non possunt induci; sed partes perspicuae non sunt receptivae lucis, sed tantum luminis; et ideo colorata et quae habent lucem non possunt esse perspicua, vel si sint perspicua, ac praeterea habent lucem, non sunt nisi noctiluga. — Quod si ea de causa non perhibeantur corpora Beatorum pervia et trasparente ut crystallus, *ad auctoritatem Gregorii* dicimus, oculum gloriosum videre posse interiora corporum Beatorum, non propter perspicuitatem, quae in ipsis reperiatur, sed per poros, etsi minores quam modo sint, tamen stante limpiditate oculi glorificati, per eos poros poterit Beatus intraspicere; quemadmodum Naturalis Historiae Auctores tradunt, lyncem tanta polere perspicuitate et acutie videndi, ut intueatur etiam quae ob parietem interiectum aliis videre nulla ratione licet. Ad hunc ergo effectum non oportet ponere ea corpora instar crystalli fore perspicua et transparentia, cum satis sit esse eximie colorata iuxta gradum complexionis uniuscuiusque cum refulgentia, ut dictum est *in solutione*.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] ob auctoritatem Scripturae de facto fatendum esse corpora gloriosa fore lucida. — *Cum igitur arguitur contra*, quia ea corpora erunt colorata; *concedo*; sed ex hoc non sequitur, et lucida esse non posse, nisi per comparisonem ad agens creatum, cui repugnat coloratum efficere lucidum; sed nulla est repugnantia per respectum ad virtutem divinam, in ordine ad quam non subsistit Avicennae doctrina.

ARTICULUS II.

UTRUM CLARITAS CORPORIS GLORIOSI POSSIT VIDERI
AB OCULO NON GLORIOSO.

Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 15. — S. Thom., in Supplem. q. 85. a. 2.

VIDETUR claritas corporis gloriosi haud posse videri ab oculo non glorioso. Nam [*Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 1.*] si oculus non gloriosus posset intueri corporis gloriosi claritatem, necessario ab illo immutaretur potentia visiva; visibile enim ab aliquo oculo, si obiiciatur illi, necessario videtur. Sed hoc constat esse falsum, ex facto Christi, quod narratur in Evangelio, *Lucae 24*. Post resurrectionem enim apparuit discipulis euntibus in Emmaus; qui tamen non intuebantur claritatem eius, sed potius putabant esse quemdam peregrinum, quemadmodum apparebat exterius.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Oculus non gloriosus non potest immutari intentionaliter ab obiecto glorificato sine reali immutatione; sed potentia nequit immutari realiter ab eccellente sensibili, sine destructione aut laesione sui; ergo corpus gloriosum esse nequit obiectum visibile oculi non gloriosi.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Sapientiae 3. *Fulgebunt iusti sicut sol*: sed oculus mortalis nequit fixa acie solem materialem intueri; ergo multo minus poterit videre corpus gloriosum, quorum corporum claritas longe antecellet solis visibilis claritati. Unde [*Oxon. ib. n. 4.*] discipuli in Christi transfiguratione minime cernere poterant claritatem corporis gloriosi, imo ceciderunt in terram tamquam mortui.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 1.*] Ioan. 19. *Videbunt in quem transfixerunt*; igitur damnati visuri sunt Iudicem ferentem sententiam damnationis in ipsos: sed Christi corpus est gloriosum; igitur oculus non gloriosus potest intueri corpus gloriosum.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 4.*] claritatem corporis gloriosi videri posse ab oculo non glorioso. *Declaratio*: oculus quantumvis debilis virtutis potest percipere et attingere quodcumque visibile modo sibi competente; etenim oculus debilis virtutis potest cernere solem, quamvis non secundum eam perfectionem, qua Aquila solem aspicit. Nam quamvis ad videndum claritatem corporis gloriosi oculus pariter gloriosus sit proportionatus, et par proportio non sit oculi non glorificati ad tale obiectum, est tamen aliqualis proportio et sufficiens ad attingendum utcumque illud obiectum, quando est debite approximatum potentiae vel *simpliciter*, vel *secundum quid*, illi proportionatae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: [*Oxon. ib. n. 5.*] Christi claritate immutati fuissent oculi discipulorum illorum, si miraculum id impediens non intervenisset. Dei ergo potentia factum est, ut non inspiceretur Salvator in propria quam gerebat figura corporis gloriosi. Primum enim agens, nisi omni actioni secundarum causarum coagat, nulla est obventura actio creaturae. Deus autem suam actionem suspendit, ne Beati clarius inspiciantur ad libitum voluntatis beatae, tamquam quid debitum praecedentibus meritis illius. Discipuli igitur illi vidissent claritatem corporis Christi modo virtuti visivae ipsorum proportionata, sed Deus ne id eveniret impediit per subtractionem sui concursus, vel causalitatis, ita fieri per Dei potentiam volente Anima Christi.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 4.*] realem immutationem, et quidem oculi corruptivam, tunc evenire, quum viva potentia actu fixo et permanente intuetur excellens sensibile. Quamvis igitur longe excellens visibile sit claritas corporis gloriosi, ex hoc tantum sequeretur, conspici non posse ab oculo non glorificato actu permanente, quamvis interim posset id obiectum attingere actu raptim transeunte, quod sufficit pro veritate *solutionis*.

AD TERTIUM patet [*Oxon. ib.*] ex statim dictis; etenim quamquam potentia visiva mortalis acie fixa sustinere nequeat immutari a sole, raptim tamen et per transitum potest illum intueri. Et ita discipuli in Christi transfiguratione actu permanente ferre non potuerunt claritatem corporis illius; sed nihilominus ipsum viderunt transfiguratum et gloriosum modo quo ipsis possibile erat. Negandum est ergo, immutationem realem per sensibile excellens esse coniunctam immutationi intentionali, quando haec non est permanens, sed transiens ac momento fit.

ARTICULUS III.

UTRUM CORPUS GLORIOSUM NECESSARIO VIDEBITUR
A CORPORE NON GLORIOSO.*Doctor, Oxon. 4. d. 49. q. 15. — S. Thom., q. 85. a. 3.*

VIDENTUR corpora gloriosa necessario immutare oculum non glorificatum, si ei approximentur in debita distantia. Etenim [*Oxon. 4. d. 49. q. 15. n. 4.*] iuxta dicta, *art. 1.*, corpora Beatorum non videntur futura transparentia, ut crystallus, et erunt clara, atque eximie colorata, secundum gradum complexionis uniuscuiusque. Etsi autem Beati valeant per poros inspicere internam eorum harmoniam, tamen [*Oxon. ib. n. 3.*] id non licebit oculo non glorificato; igitur sicut post stellam lucidam nequit videri quod penes eam est, ipsaque necessario videtur, ita et necessario videbitur corpus lucidum Beati, impeditivum, ne inspicatur quod post ipsum est.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Corpora gloriosa ex quo clara sint futura, erunt manifestativa sui; claritas enim super lucem et colorem addit manifestationem sui: sed nisi necessario oculus illis approximatus ea cerneret, ipsa non sese manifestarent ex ratione claritatis; igitur sicuti necessario sunt clara ex gloria animae, ita necessario immutabunt oculum non gloriosum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. q. 16. n. 4.*] Corpus gloriosum non subest imperio animae eius secundum quantitatem; non valet enim redigere proprium corpus ad quamlibet parvitatem et figuram, quia tunc non foret ab anima perfectibile; ergo nec pariter subesse poterit animae secundum qualitatem, ut sit visibile, et non visibile ad nutum animae; igitur cum approximaturs visibile oculo, necessario immutabitur potentia visiva.

CONTRA. [*Oxon. ib. q. 15. n. 1.*] Salvator cum post resurrectionem esset in proportionata distantia potentiae visivae discipulorum euntium in Emmaus, tamen non videbatur ab eis, sed abscondebat claritatem corporis sui; ergo corpus gloriosum non necessario est immutativum potentiae visivae non adhuc glorificatae.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. n. 5.*] omnino fatendum esse, non necessario oculum mortalem immutatum iri a corpore glorioso, sed Beatum posse pro libito voluntatis suae se occultare. Sed numquid id eventurum est ab ipsius animae imperio immediate? *Aliqui* putant ita revera fore, nempe animam, eo quod sibi perfecte subdatur proprium corpus, posse ostendere, vel occultare claritatem sui corporis oculo non glorioso, praesertim cum ab ipsa redundet et fluat in corpus illa claritas, quemadmodum et quaevis alia actio corporis in animae potestate erit. — *Veruntamen* non videtur haec sententia probanda; nam nulla actio naturalis videtur directe subesse voluntati creatae; nulla [*Oxon. ib.*] enim voluntas creata valet impedire actionem ignis ne agat in aquam sibi approximatum; potest tamen aquam longius collocare ab igne; sed tamen nemo dixerit tunc impediri actionem ignis per actum voluntatis. Nulla ergo qualitas activa, quae sit praecise corporis, subest directe animae imperio. Beatus ergo, quantum est ex parte sui, sufficienter appro-

ximatus potentiae visivae, sive glorificate, sive non, nequit occultare claritatem corporis sui, sed necessario visivam potentiam immutaret, attenta conditione potentiae naturalis et obiecti visibilis. Quando igitur Beati occultant claritatem suorum corporum, id non evenit ex virtute imperii animae, aut alterius causae creatae, sed potentiae infinitae Dei adscribendum est, quatenus non vult coagere obiecto illi ad immutandum potentiam visivam, atque id pro libito voluntatis beatae. Ex quo propterea recte dicuntur Beati occultare claritatem suam, non quasi id fiat immediate a voluntate ipsorum, sed quia Deus id praestat non coagendo illi obiecto de se attingibili a potentia visiva, quia id Beati promeruerunt dum essent in via, ut de aliis dotibus dictum est.

AD ARGUMENTA. Omnium est una responsio, cum omnia probent quaesiti *solutionem*. Ex se [*Oxon. ib.*] igitur ea corpora necessario videntur, sicuti necessario immutarent potentiam visivam debita in distantia approximata, si Deus coageret claritati corporum gloriosorum ad eum effectum. Verumtamen legibus divinae providentiae aliter statutum est; ideoque etsi corpus lucidum sicut sol prohibeat videre ea quae post se sita reperiuntur non est tamen par ratio de corpore glorioso; sol enim necessario videtur a potentia non impedita; at corpora gloriosa, nonnisi Deo coagente cum illis ad immutationem potentiae visivae. Quo in facto Beatorum voluntas adimpletur, quia tunc et ipsi volunt propriam corporis claritatem a Deo occultari per subtractionem concursus sui. Quae veritas magnifice elucet in exemplo allato *ad oppositum* de Salvatore occultante claritatem gloriae corporis sui discipulis in Emmaus contendentibus, et apparente illis in forma Peregrini. Deus enim potest causare visionem in oculo non beato per qualitatem, quae non est illius obiecti; Christo ergo existente in claritate et colore proprio, in oculis discipulorum causabatur per Dei virtutem visio Peregrini, qualis non erat Salvator, habens in se diversam formam et colorem.

QUAESTIO OCTUAGESIMASEXTA.

DE CONDITIONIBUS CORPORUM DAMNATORUM, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de conditionibus corporum damnatorum resurgentium.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. - 2. Utrum eorum corpora erunt corruptibilia. - 3. Utrum erunt impassibilia.

ARTICULUS I.

UTRUM CORPORA DAMNATORUM CUM SUIS DEFORMITATIBUS RESURGENT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 86. a. 1.

RESPONDEO, corpora damnatorum non videri resurrectura cum iis deformitatibus, quibus corpus mancum efficitur, utpote membro aliquo

destitutum, aut naturalem eorum dedecent symmetriam. Etenim iuxta dicta *q. 80. q. 1. [Report. 4. d. 44. q. 1. n. 15.-17.]* omnes ita sunt resurrecturi, ut nullum ipsis membrum sit defuturum, adeo ut ea resurrectionum corpora dici queant undique perfecta perfectione naturali. Etsi autem hoc potissimum verum sit, apprimeque congruat corporibus animarum beatarum, nihilominus cum resurrectio eo pacto quo peragenda est sit opus solius Dei, [*Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 21.*] decet hunc resurrectionis Auctorem eam esse ita perfectam, ut nihil desit etiam corporibus damnatorum. Deformitates ergo, tamquam non facientes ad naturae primariam intentionem, locum non sunt habiturae in resurrectione, in qua id quod per mortem cecidit reparatur virtute divina. Ei autem virtuti nefas est attribuire opus imperfectum, sicuti ex parte termini imperfecta videretur, si reproborum corpora deformia, membrisque destituta, aut de virtutis formativae errore deformia, iterum animae uniarentur. Complura enim eorum his defectibus obnoxia interierunt, unde resurgerent imperfecta. Quoniam igitur Deus ita restituet naturam humanam per resurrectionem sicuti instituerat, undique perfecti in naturalibus omnes videntur ad vitam revocandi; igitur damnatorum corpora carebunt illis deformitatibus, quae naturali eorum perfectioni adversabantur, praesertim cum exinde nullum levamen, aut solatium ipsis sit accessurum, sed magis in dedecus ac cumulum malorum vertendum. Sed videndus *cit. art. q. 80. cit. et q. 81. art. item 1. et seqq.* Etsi vero Augustinus in *Enchiridio*, cap. 91. sub dubium reliquerit, an deformitates habitura sint reproborum corpora, tamen praesens resolutio magis videtur ad mentem ipsius, secundum dicta *in antec.*, de resurrectione et conditionibus resurrecturorum.

ARTICULUS II.

UTRUM CORPORA DAMNATORUM ERUNT INCORRUPTIBILIA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 86. art. 2.

VIDENTUR corpora damnatorum non fore incorruptibilia post resurrectionem. Nam [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 2.*] incorruptibilitas superventura est corporibus gloriosis, ut dos intuitu praecedentium meritorum; ergo e converso damnatorum corporibus ob praecedentia demerita debetur corruptibilitas; non erunt igitur corpora damnatorum incorruptibilia.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 43. q. 1. n. 15.-19.*] Damnati eadem numero corpora habituri sunt, in quibus aeterna promeruerunt supplicia: sed corpora in quibus peccaverunt sunt corruptibilia ex intrinsecis eorum principiis; igitur quandoquidem iisdem post resurrectionem constabunt, de necessitate erunt corruptibilia, nisi velimus ipsis perperam attribuire quod dandum credimus hominibus beatis.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 44. q. 3. n. 1.*] Apocalypsis, 9. *Desiderabunt mori, et mors fuget ab eis*: si autem damnatorum corpora corruptioni subiecta forent, tandem dissolverentur, ac inepta animae informationi evaderent, ex quo necessario dissolutio et mors sequeretur; igitur si mori non poterunt, oportet ut sint incorruptibilia.

RESPONDEO, corpora damnatorum post resurrectionem fore incorruptibilia; et causam talis incorruptibilitatis *aliqui* putant esse cessationem primi motus. Cum enim cessaturus sit omnis motus caelestis, nullum erit agens inferius valens alterare corpus aliquod per qualitatem alterativam: corruptio autem est terminus alterationis; igitur quoniam nulla alteratio tunc erit, nec subinde corruptio esse poterit; erunt ergo corpora damnatorum incorruptibilia. — *Verum* non videtur hoc esse probandum; nam motus caeli, quamquam respectu aliorum motuum habeat praeminentiam, [Oxon. 4. d. 49. q. 14. n. 13.] ea tamen primitas non est essentialis, ut caeteri motus ab illo essentialiter dependeant; igitur cessante motu caelestium corporum, non oportet proinde alios motus cessare. Eatenus ergo motus caeli dicitur causa generationis, quatenus adducit generans, eoque passo per motum appropinquato, sequitur generatio vel alteratio; ergo si sine motu eadem haberetur praesentia, vel approximatio, perinde sequeretur actio. Cessatio itaque primi motus non est causa incorruptibilitatis in corporibus damnatorum. — [Oxon. ib. q. 13. n. 9.] *Dicendum* est ergo, causam incorruptionis in corporibus damnatorum esse solam voluntatem divinam, quatenus ipsa non vult concurrere cum causis destructivis eorum corporum, ut aeterna sit eorum poena, ut divina exigit iustitia [ib. n. 10.] ob praecedentia demerita; quemadmodum et incorruptibilitas inherit Beatis propter merita, ut dictum est supra q. 82. art. 1.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. ib.] patet ex dictis, quia incorruptibilitatem habebunt corpora damnatorum ad aeternam eorum afflictionem, ob peccata quae patnaverunt in via; praeservabuntur ergo ab omni corruptione, idque erit eis ingenti poenae, et contra eorum inordinatum desiderium, quo vellent non esse, ut ea quibus involvuntur evaderent supplicia.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 43. q. 12. n. 2.] concedendo, ea quae resurrectura sunt corpora esse eadem numero cum his, quae ceciderunt; sed inde aliud non sequi, nisi ea esse corruptibilia potentia remota; remota, inquam, non proxima, quatenus Deus non vult illa reduci ad actum.

ARTICULUS III.

UTRUM CORPORA DAMNATORUM SINT FUTURA IMPASSIBILIA

Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 3. in utroque scripto. — S. Thom., in Supplem. q. 86. art. 3.

VIDENTUR corpora damnatorum fore impassibilia. Nam [Oxon. 4. d. 44. q. 3. n. 1.] ex Aristotele, 6. *Topic.*, cap. 9. *Omnis passio facta magis abiicit a substantia*; igitur si damnati secundum corpus paterentur, et continue cruciarentur ab illo igne, magis magisque eorum substantia deperderetur, quoadusque tandem omnino deficerent: cuius contrarium scribitur Iob., 20. *Luet omnia quaecumque ipse fecit, nec tamen consumeretur.*

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Si damnatorum corpora post iudicium forent passibilia; igitur ignis realiter ageret in illa; ex quo fieret.

ut realiter immutarentur: sed hoc est falsum. *Probatio*: tum quia cessante primo motu caeli, non videtur possibilis alius motus realis, cum posterior dependeat a priori: sed post iudicium cessabit primus motus; ergo et quilibet alius: tum, quia exinde sequeretur fore ea corpora corruptibilia, contra resolutionem *art. praec.*; nam uno contrariorum realiter agente in aliud, oportet et reliquum corrumpi, vel non erit actionis corruptivae susceptivum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Damnati secundum corpus non videntur pati posse ab igne immutante intentionaliter; ergo non sunt futuri passibiles. *Probatur assumptum*: nam si ignis est futurus afflictivus damnatorum actione intentionaliter; igitur si fierent Beati praesentes illi igni, perinde paterentur, quia eadem ratione sensus illorum ab eodem obiecto intentionaliter immutaretur.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Fidei veritas est, reprobos post iudicium cruciatum iri in inferno; dicturus est enim Iudex hominibus damnatis: *Ite, maledicti, in ignem aeternum*, Matthaei, 25.

RESPONDEO, [*Oxon. ib. n. 2.*] ignem cruciatus et dolores, et quidem perpetuos esse allaturum hominibus reprobis et retrudendis post iudicium in carcerem inferni, dogma fidei est, de quo nefas est dubitare. Verumtamen, qua ratione et modo id futurum sit, non est declaratum in Scriptura divina, ideo nihil certi super hoc possumus affirmare, sed nonnisi in medium afferre quod probabilius videtur. A notioribus itaque incipiendo, supponendum est, ignem praesentem corruptibili animato anima sensitiva, posse habere in illud duplicem actionem, [*Oxon. ib.*] nempe realem per productionem caloris, et intentionalem per immutationem sensus illius; quae proinde actio aequivoca est, quia species sensibilis non est eiusdem rationis et naturae cum obiecto. Quo supposito, *aliqui* putant ignem non posse realiter agere in corpora reproborum post resurrectionem; nam cessante motu caeli, non potest aliquod corpus alterari a sua naturali qualitate; adeoque nequit corpus damnati recipere in se aliquam qualitatem realem, qua alteretur et patiatur passione reali; subdunt tamen, pati ea corpora posse actione intentionaliter, quae non dependet a motu caeli. — *Caeterum* contra hunc modum dicendi egimus *art. praec.*: declarantes non esse a motu caeli, quod approximata causa activa passo proportionato, sequatur actio, sed magis ab eius causae virtute. Motus enim ideo esse dicitur generationis causa, quia adducit facitque praesentem causae virtutem activam passo; ergo [*Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 8.*] si sine motu eadem haberetur approximatio agentis ad materiam, aequae sequeretur actio et corruptio et generatio. Unde Universitas Parisiensis hoc Philosophorum dogma, *stante caelo, ignis approximatus stuppae, haec non combureretur*, inter errores computavit.

Dicendum est ergo primo, [*Oxon. 4. d. 44. q. 3. n. 2.*] corpora damnatorum post iudicium pati posse ab igne agente utroque modo et gemina actione, reali nimirum et intentionaliter. *Declaratur*; nam utraque talis actio non repugnat terminari ad corpora illa: etsi enim futurum sit ut dissolutionem non admittant ad cumulum cruciatuum et dolorum, nihilominus non sunt incorruptibilia, uti sunt corpora Beatorum per dotem impassibilitatis; per se ergo ea damnatorum corpora remanent subiecta agentibus causantibus passionem in ipsa. — Cum igitur adsit

causa activa debite approximata, et passum susceptivum de se actionis realis agentis, potest in illud agere actione reali; quod si hac continua actione non inducatur corruptio in passum, non exinde tamen inferri debet non esse susceptivum actionis realis. Nam corpora illa sunt incorruptibilia ex actione agentis extrinseci conservantis animas ipsis unitas; per hoc tamen non redduntur incapacia suscipiendi actionem realem ignis adductivam doloris, et non corruptionis, causa extrinseca hunc effectum prohibente. — Cum igitur [*Oxon. ib. n. 4.*] possibile sit corpora damnatorum etsi incorruptibilia pati ab igne realiter agente in ipsa, quia causa sufficiens et efficax applicata est passo, cui non repugnat terminare actionem realem causae activae, si teneatur ita reipsa eventurum, ac corpora illa realiter esse passura ab igne, tametsi per miraculum non corrumpenda, tamquam quid consequens ad statum illum termini finalis, nequit efficaciter improbari. Potest autem tripliciter declarari et defendi ignis actio realis in corpus. *Primo dicendo*, Deum esse praebiturum suum concursum igni ad inducendum calorem realem in corpus: non tamen in eo gradu, in quo formaliter repugnaret quantitati misionis illius, miraculose ergo eveniret, ut ignis non ageret ad destructionem temperamenti misionis, quoad illum gradum, a quo dependet esse corporis viventis. Non ageret itaque Deus in totum effectum, in quem alioquin ageret ignis *secundo modo*, si dicamus fore, ut Deus coagat igni ad inductionem summi caloris impossibilis, e quo futura esset destructio misionis illius temperamento proportionatae, nec tamen velle ut sequatur mors aut destructio totius. *Vel denique dicendo*, ignem sic acturum in corpora, ut per eius actionem realem inducatur calor in summo et una conservetur media proportio et temperamentum misti. Verumtamen iste tertius modus declarandi eam possibilitatem videtur repugnantiam involvere, sicuti repugnant medium et extremum in eodem. Temperamentum enim misti consistit in debita proportionem; quod proinde consistere haud posse videtur cum calore inducto in gradu intensissimo. Reliqui duo modi dicendi putandi sunt probabiliores.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. 4. d. 44. q. 3. n. 10.*] respondeo, si corpora damnatorum ponantur subiicienda actioni reali ignis post iudicium (nam intentionalis actio eius satis esset inducendis doloribus et cruciatibus in illis pro exigentia divinae iustitiae, et eorundem demeritorum, ut in *art. seq.*), esse intelligendum dictum Philosophi, spectata virtute causae sibi in agendo dimissae; tunc enim assiduitate actionis magis magisque fit abiectio a substantia, cui illud quod abiiicitur est conveniens; sed in casu causa naturalis non dimittitur sibi; quia prima causa non coagit igni ad omnem effectum, quem ex se esset inducturus, imo cum afferat maximos dolores et cruciatus, et plusquam dici possit, non sinitur tamen destruere eos quos tantopere affligit.

AD SECUNDUM [*Oxon. ib. n. 3.*] patet ex dictis. Nam ponendo ibi actionem realem, dictum est non pendere a motu caeli. Et quamvis ea corpora proinde forent obnoxia destructioni, non tamen destruuntur per miraculum consentaneum statui finali damnatorum. Quemadmodum sequeretur quoque destructio et mors ex ingenti et continuo dolore causato per actionem intentionalem ignis vel obiecti disconvenientis, si mori permetterentur.

AD TERTIUM [*Oxon. ib. q. 2. n. 7.*] respondeo, si corpora Beatorum

approximarentur illi causae doloriferae, quoniam per dotem impassibilitatis non sunt capacia actionis realis illius, utique immunia essent ab dolore et cruciatibus, quos ex hac parte sustinent damnati; et cum altera ex parte non foret ignis obiectum ipsis disconveniens, quia nec nolitum, non afferret ullum dolorem, seu tristitiam, quae evenit ex iis quae nobis nolentibus accidunt.

ITERUM ARTICULUS III.

UTRUM CORPORA DAMNATORUM SINT FUTURA IMPASSIBILIA.

*Doctor, Oxon. 4. d. 44. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 86. art. 3.*

VIDENTUR corpora damnatorum post resurrectionem fore impassibilia. Nam [*Oxon. 4. d. 44. q. 3. n. 1. — Report. ib.*] actio realis ignis omnino est excludenda, cum incorruptibilia sint futura, non secus ac corpora Beatorum: sola autem intentionalis non sufficit. Et *probatur*; quia Beati percepturi sunt per sensum omnem differentiam obiectorum eorum etiam sensibilis excellentis: si enim ponerentur in illo igne, ubi dicuntur cruciari damnati, nullum tamen exinde paterentur dolorem; ergo dolor non est perceptione intentionali obiecti disconvenientis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 8.*] Omnis operatio est delectabilis potentiae operanti, quia perfectio eius; ergo sensatio quaecumque, quae concomitatur actionem intentionalem, erit delectabilis; igitur non dolorifera, nisi concomitetur immutatio realis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 8. seqq.*] Appetitus sensitivus non est nisi propter naturam; ergo nihil est sibi disconveniens, nisi quia disconveniens naturae; prius ergo oportet aliquid esse disconveniens naturae per realem actionem, ad hoc ut sequatur dolor in sensitivo appetitu. Ac proinde cum in corporibus damnatorum nequeat poni illa immutatio realis, nullus videtur ponendus dolor sensitivo appetitui inflicto ex intentionali immutatione.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] Actio realis ignis in corpora damnatorum negatur, vel quia tandem deduceret ad interitum, vel quia ponerentur plura miracula citra necessitatem: sed perinde id sequitur, si ponantur dolere ac pati summos cruciatus per actionem intentionalem ignis; igitur si non dolent nec cruciantur per actionem realem, nec cruciabuntur per intentionalem. *Probatio minoris*: nam sicuti dolor excellens ex reali immutatione contrarii interficit et destruit passum, ita et dolor excellens ex actione intentionali, ut liquet in Antiocho, 1. *Machab.*, cap. 6., qui instante sibi morte fassus est se interire ex tristitia magna; igitur si stante eo dolore, damnati non moriuntur, miraculo adscribendum est; ac proinde vel patiuntur per actionem realem ignis, vel per nullam, ne intentionalem quidem.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1. — Report. ib. n. 2.*] *Matthaei*, 25. Iudex hominibus damnatis dicturus est: *Ite, maledicti, in ignem aeternum*; utique ut crucientur, ac aeternum doleant.

RESPONDEO: ad declarandum quid probabilius videatur sentiendum circa modum, quo post iudicium cruciabuntur damnati, supponendum

est, solam actionem intentionalem satis esse causando dolori in appetitu sensitivo, quem effectum nequit sola realis actio disconvenientis producere. Nam quantumvis lignum calefiat, tamen non dolet. *Declaratur* igitur, intentionalem se sola causare dolorem. Etenim [*Oxon. ib. n. 3.*] sensibile excellens natum est inferre dolorem sensui; quia inquantum tale est sensui disconveniens: sensibile autem excellens agit ut obiectum, et solum intentionaliter; ergo haec intentionalis actio per se satis est ad inferendum dolorem sensui. Et quamvis interdum alia realis immutatio concomitetur, qua dissolvitur organum a media proportionem, in qua consistit omnis eius energia, vis et potentia, tamen si sine illa actione esset obiectum disconveniens, sequeretur dolor; quod est evidens ex eo, quia aliquando est modica vel pene nulla immutatio realis, et magnus tamen percipitur dolor ex immutatione intentionali, ut experiuntur ii qui manum ex contactu nivis rigentem admovent igni; et nihilominus ob resistantiam contrarii modica est realis actio ignis in manum. Quemadmodum igitur delectatio sequitur ex obiecto convenienti intentionaliter apprehenso, licet non concomitetur immutatio realis, ita ex sensatione obiecti disconvenientis causatur dolor in appetitu sensitivo, quamvis nulla alia immutatio realis accadat. Quod si haec interdum concomitetur, non est tamen dolorifera, nisi inquantum percipitur ab aliqua potentia cognitiva. — Hoc igitur supposito, dicendum, probabilius videri damnatos post iudicium cruciatum iri per solam immutationem intentionalem obiecti disconvenientis. Etenim [*Oxon. ib. n. 4.*] quamvis possibile sit concurrere utramque actionem ignis ad cumulum poenarum damnatorum post iudicium (ut ex *art. antec.*), nihilominus fatendum est, realem actionem ignis de se minime causare posse aliquem dolorem, nisi pariter et actio intentionalis concurrat; imo neque causat dolorem etiam una cum intentionali, nisi et ipsa actio realis apprehendatur ab aliqua potentia cognitiva ut obiectum intentionaliter motivum: at immutatio intentionalis se sola est dolorifera; igitur cum nulla pluralitas sit ponenda citra necessitatem; et realis actio ignis dumtaxat ponatur ad inferendum dolorem damnatis, quoniam hunc causare potest intentionalis sola, altera superflua est, quia sine illa idem finis plenissime habetur per solam intentionalem, uti cruciantur modo animae sine corporibus. — *Deinde*, non sunt multiplicanda miracula sine necessitate, nec est verisimile Deum velle circa damnatos multiplicare miracula, plusquam exigit eorum punitio iusta. Ponendo autem ignem agere realiter in corpore, augerentur miracula, nulla urgente necessitate. Siquidem, et si quaecumque via et modus declarandi hanc difficultatem, cogatur ponere non esse corpora illa corrumpenda a causa intrinseca, idque seu per miraculosam conservationem Dei, vel non miraculosam, sed iustam, quia correspondentem statui finali, ad quem illi devenerunt, tamen si ponatur actio realis, est ibi revera causa corruptiva extrinseca; ergo quominus corrumpat id in quod agit, a miraculo est. Nam causa valens inducere aliquid impossibile passo, potest et illud corrumpere: ille autem ignis induceret calorem omnino impossibilem qualitati misti requisitae ad vitam; si ergo calorem non inducat in summo, et tamen agat realiter, miraculum est; pariter supra naturam est, si inducat calorem in gradu repugnante qualitati requisitae ad vitam, et vita conservetur, stetque simul cum illo gradu. Cum igitur via ponens cruciari

per actionem praecise intentionalem non cogatur augeri tot miracula, et salvet ea omnia, propter quae ponitur actio realis, illa videtur probabilior. — *Denique*, [Oxon. ib. n. 6.] Scriptura videtur dicere fore ut damnati contrariis plectantur suppliciis ex contraria realique actione diversorum obiectorum illatis; *Ab aquis nivium transibunt ad calorem nimium*. Job., 24. Et quamvis posset salvari, dicendo alternatim, non simul, esse cruciandos a frigore maximo, et calore nimio in illis cruciatibus, tamen non videtur probabile damnatos passuros a contrariis realiter agentibus et in summo; quemadmodum recte intelligimus ab utrisque simul torqueri, si ponantur agere intentionaliter, quia species contrariorum secundum quemlibet gradum non sunt contrariae; ergo ponentes cruciari per intentionalem actionem, et non per realem, possunt plura salvare de his, quae spectant ad damnatorum afflictionem, quam sustinentes aliam viam de immutatione reali.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, sensibus Beatorum nulla sensibilia fore excellentia; quia [Oxon. ib. n. 8] sensus illi ita erunt perfecti, ut nulla sensibilia propter excessum possint esse illis improporcionata et disconvenientia. Quamvis igitur igni approximarentur atque ab eo intentionaliter immutarentur, nullum tamen dolorem illis inferret, quia non foret obiectum disconveniens, uti est disconveniens damnatis.

AD SECUNDUM, nego *assumptum*, quia [Oxon. ib. n. 9.] operatio non proportionata sensui minime esse potest ei delectabilis, cum sit ipsi disconveniens: et talis profecto est operatio vel immutatio obiectiva ignis in cognitiva damnatorum; ideo non affert id obiectum appetitui sensitivo delectationem, qualem causaret obiectum conveniens, sed magis dolorem et cruciatum inexplicabilem.

AD TERTIUM respondeo sic: equidem natura facit aliquid esse disconveniens appetitui sensitivo, quia [Oxon. ib.] illud vel aliquid ei annexum fere est naturae corruptivum. At si aliquando haec naturae destructio non eveniat, semper nihilominus stat disconvenientia ex intentionali immutatione obiecti doloriferi. Ita in casu; nam licet excellens et non proportionata calefactio non concomitetur speciem excellentis calidi, tamen manet disconvenientia calidi, ut speciem imprimantis in appetitu sensitivo.

AD QUARTUM respondeo: nullus dolor simpliciter repugnat qualitati mixti necessario requisitae ad vitam; nam [Oxon. ib. n. 5.] alioquin magis repugnaret illi qualitati intentio causativa doloris: haec autem non repugnat, sicuti nec unum contrariorum in *esse* reali, et aliud in *esse* intentionali simul consistere repugnant. Unde Augustinus, 21. *De Civit.*, cap. 3. *Non ideo*, inquit, *mori poterunt illa corpora, quia dolebunt*. Et subdit: *Cur corpora, quae animabus dolorem possunt inferre, mortem vero inferre non possunt, nisi quia non est consequens, ut mortem faciat, quod dolorem facit?* Non est ergo necessarium futurae mortis argumentum dolor. — Fatendum est tamen, ut plurimum ad dolorem excessivum sequi et mortem; quia concomitatur improporcionio illius qualitatis necessario praeexactae ad vitam. Verumtamen [Oxon. ib. n. 6.] non est formalis repugnantia cuiuscumque sensationis, vel doloris ad quemcumque gradum qualitatis naturalis, necessariae ad vitam; ergo non erit tantum miraculum dolorem quemcumque esse sine morte, sicut qualitatem realem simpliciter contrariam qualitati misti manere cum vita;

nam esset quasi repugnantia formalis inter qualitatem inductam a contrario, et qualitatem, qua necessario stat vita; nec vita posset consistere sine illa qualitate, nisi per novum miraculum. At cum dolor suspenditur ab effectu suo, quem in hac vita mortali solet ut in pluribus causare, adeo ut non sequatur distemperatio mistionis repugnans vitae, haud oportet novum miraculum intervenire, cum attribui queat eidem, quo suspenditur actio contrariorum ad intra, ne inducant corruptionem, quam omnino efficerent, si virtus naturalium causarum permetteretur habere suum effectum.

QUAESTIO OCTUAGESIMASEPTIMA.

DE COGNITIONE QUAM HABEBUNT RESUSCITATI
IN IUDICIO RESPECTU MERITORUM ET DEMERITORUM.
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Post haec agendum est de his quae sequuntur resurrectionem; quorum *prima* consideratio erit de cognitione quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum et demeritorum: *secunda* de ipso iudicio generali, ac tempore et loco in quo erit: *tertia* de iudicantibus et iudicatis: *quarta* de forma in qua Iudex veniet ad iudicandum: *quinta* de statu mundi et resurgendum post iudicium.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum quilibet homo cognoscet in iudicio omnia peccata sua. - 2. Utrum quilibet poterit legere omnia, quae sunt in conscientia alterius. - 3. Utrum omnia merita et demerita uno intuitu quis videre poterit.

ARTICULUS I.

UTRUM POST RESURRECTIONEM QUILIBET COGNOSCET
PECCATA QUAE FECIT.

*Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 87. art. 1.*

VIDETUR post resurrectionem quisque minime esse cognosciturus peccata quae fecit. Nam [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 6.*] nemo potest cognoscere ea quae e memoria exciderunt; quae enim cognoscimus fecisse, eorum profecto recordamur: sed fere omnes penitus obliviscuntur complurium gestorum in praesenti vita; ergo fieri non potest ut ea quae oblivioni tradita sunt, post resurrectionem cognoscantur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 4. q. 5. n. 1.*] Qui post peccata commissa Baptismum susceperunt, omnis culpa atque poena virtute Sacramenti ipsis remissa fuit; igitur nullus peccatorum reatus, quibus anima fuit aspersa, superest in eis. Nullo itaque vestigio peccatorum in anima manente, non est unde ii eorum recordentur, atque cognoscenda intellectui obiciantur.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 1.] Si post resurrectionem damnatis innotescerent peccata omnia quae in vita patnaverunt; igitur eadem ratione oporteret ea eadem cognoscere Beatos: hoc autem non videtur verum; siquidem Beati ea ex recordatione tristitiam conciperent, nollent enim ea commisisse; igitur tristarentur. Manifestum est enim eos de iisdem complacentiam habere non posse. Cum ergo Beati non sint cognituri peccata, nec damnati illa quae commiserunt cognoscent.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 6.] Possibile est unicuique post resurrectionem innotescere propria merita et demerita; ergo ita erit. Nam distincte cognoscent nihil habere quod respondeant Iudici exprobranti improbis eorum facinora et peccata; et iustis e contra notum erit qualiter iuste reddenda sit gloria aeterna pro his, quae gesserunt in corpore, gratia Dei cooperante illis, sine qua nil boni facere potuissent, quod dignum esset aeterna retributione; igitur nota erunt omnibus ea quae gesserunt seu bona seu mala.

RESPONDEO dicendum, in die iudicii unumquemque distincte cogniturum ea omnia quae gessit in praesenti vita. Etenim ferendi sententia iustissima Christi iudicis, ac subiiciendi poenae damnationis aeternae, aequum est ut simul propria ipsorum conscientia damnentur. Cum enim conscientiae sit testificari, [*Report.* 2. d. 39. q. 2. n. 2.] accusare, et iudicare, oportet ipsam testem esse, accusatorem, et iudicem denique damnantem quae gesta fuerunt contra Dei Legem, et iudicantem subinde dignos suppliciiis aeternis qui in peccato mortali decesserunt, seque eadem sententia mox iuste damnandos: hanc autem sententiam conscientia non posset ferre, nisi prius probe perspecta ac distincte cognita sibi fuerint omnia peccata. Amplius [*Report.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] cum sententiam iudicis praecessurum sit uniuscuiusque conscientiae iudicium, vel reprobativum et condemnativum, vel absolutorium et approbativum, manifestum est unicuique virtute divina post resurrectionem fore manifesta omnia et singula peccata, quae gessit in corpore, et insuper cuncta opera bona. Utraque [*Report.* ib. n. 6.] enim cognoscere necessarium est ad recte ferendam sententiam, primum a conscientia propria, deinde a Iudice latam. Apposite Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. 14. *Quaedam*, inquit, *vis est intelligenda divina, qua fiet, ut cuique opera sua, vel bona, vel mala cuncta in memoriam revocentur, et mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuset, vel excuset scientia conscientiam; atque ita simul et omnes, et singuli iudicentur.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 20.] etsi complurium actuum et gestorum contingat nos memoriam sensitivam amittere in praesenti vita ex phantasiae imbecillitate, aliorumque organorum indispositione, nihilominus superesse memoriam intellectivam, ob species intelligibiles intellectui impressas, adeoque nihil geri ab aliquo posse in vita, quin eorum omnium exactissime recordetur.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 45. q. 3. n. 14.] aliud esse animam habere peccatorum reatum, sive ordinationem ad poenam, aliud eorundem memoriam intellectivam tenere. Quamvis igitur sive per Baptismum sive per Poenitentiae Sacramentum deleta sint peccata in anima, atque etiam ordo ad poenam deletus, tamen superest memoria omnium illorum, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 24.] quantumvis

Beati recordentur peccatorum, quae in via commiserunt, nihilominus non tristari propter illa; quia causa naturalis potest impediri per contrarium excellens; et maxime quando prorsus replet capacitatem passi; gaudium ergo de beatitudine excludit omnem tristitiam, quae alias inesset voluntati Beatorum ex nolitioe earum quae perperam in via gesserunt.

ARTICULUS II.

UTRUM QUILIBET POTERIT LEGERE OMNIA QUAE SUNT
IN CONSCIENTIA ALTERIUS.

*Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem.
q. 87. a. 2.*

VIDETUR haud posse quemque legere omnia quae sunt in conscientia alterius in die iudicii. Nam *Magist. 4. dist. 43. cap. 4.* videtur sentire peccata, quibus Electi obnoxii fuere in via, haud omnibus prodenda; verba ipsius sunt ista: *Non irrationabiliter putari potest, peccata hic per poenitentiam tecta et deleta, illic etiam tegi aliis; alia vero cunctis pro- palari;* igitur minime licebit cuique legere omnia quae sunt in conscientia alterius.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 22. n. 6.*] Peccata poenitentis post poenitentiam Deus disposuit esse tecta (secundum Augustinum super illud *Psal. Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*): sed peccata Sanctorum sunt per poenitentiam deleta; ergo in die iudicii erunt tecta aliis; esto ipsorum memoriae forsitan versabuntur.

3. PRAETEREA. Si peccata quibus iusti obnoxii fuere in via deberent esse omnibus manifesta in die iudicii, profecto id sine ingenti eorum confusione fieri non posset: hoc autem non videtur congruere illorum felicitati et beatitudini; ergo peccata ipsorum non erunt aliis tunc manifesta. *Probatio assumpti;* [*Oxon. 3. d. 40. n. 5.*] nam si confessio est difficillimum Sacramentorum, eo quod opus sit occulta peccata uni manifestare, ob verecundiam ex amissione bonae opinionis, multo fortius ea sequeretur, si omnibus oporteret ea fieri perspicua et nota.

CONTRA. [*Report. 4. d. 47. q. 1. n. 6.*] *Daniel., 7. Troni positi sunt, et Antiquus dierum sedit: et libri aperti sunt:* idest conscientiae nudaee erunt; secundum quod scribitur *Apocalyp., 20. Et vidi mortuos, magnos, et pusillos, stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt et iudicati sunt mortui ex his quae scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 22. n. 5.*] in die iudicii futurum esse ut singulorum conscientiae, idest male et bene gesta in praesenti vita, singulis mutuo pateant, atque innotescant. Etenim una causarum, ob quas Deus in saeculi consummatione ius est dicturus omnibus creaturis rationalibus et intellectualibus, est, ut omnibus perspectum exploratumque sit quam rectissime processerit in cunctis iudiciis particularibus, quae circa singulas personas exercuit. Cum enim ea iudicia in praesenti vita occulta sint, non omnibus est manifesta eorundem iustitia et rectitudo. Rationabile [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 5. seqq.*] igitur et opportunum valde est institui publicam actionem ac generale iudicium, in quo mani-

festetur omnibus illa rectissima extitisse et esse. Sed nisi causae talium iudicatorum simul innotescant, non poterit id persuaderi omnibus evidenter; igitur necessarium est, ut singulis pateant singulorum merita et demerita, quo cognitis causis particularium iudiciorum et sententiarum, subinde constet de earum rectitudine et exactissima aequitate. In die igitur suprema et generalis iudicii quilibet visurus est quaecumque erunt in conscientia alterius, per quae particulari iudicio iam iudicatus fuit.

Qualiter autem id sit possibile, *tripliciter* potest intelligi: *Primo*, [*Oxon.* ib. n. 6.] si concipiantur omnia merita et demerita singulorum singulis innotescere per miraculum ex parte ostensionis; cum hoc tamen ut intellectus propria ipsorum naturali virtute ferantur super illa obiecta successive; virtus enim naturalis eorum non videtur posse pervadere omnia simul, sed solummodo illa per partes apprehendere. *Secundo*, possibile est, unicuique manifestari merita, vel demerita propria in speciali, et merita, vel demerita aliorum in generali; idque dupliciter: uno modo, si quilibet singulas personas consideret, et has ut iustas et praemiandas propter merita earum in generali concepta, illas vero iniustas et puniendas ob demerita earum item intellecta sub ratione generali. Alio modo si ponantur tam personae, quam merita intellectum iri in generali ut concipiendo omnes relictos in terra esse reprobos et iuste condemnandos; omnes autem raptos Christo obviam in nubibus, esse iustos et praemiandos. *Tertio* denique, intelligere possumus unicuique fore nota et evidentia in speciali tum propria, tum omnium aliorum merita et demerita per distinctas intellectiones tam personarum, quam operum divina virtute simul productas in quocumque intellectu; nam quaecumque non repugnant formaliter et possunt successive recipi in aliquo, per Dei absolutam potentiam possunt esse simul in eodem. Et hic dicendi modus magis videtur congruere sensui et scopo adductarum Scripturarum et consonare dictis Sanctorum; ideo ceteris videtur praeferendus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 5.] Magistrum in hoc passu non esse tenendum: ex eo enim sequeretur, haud fore ut omnibus manifestentur iudicia divina, quae peracta sunt dependenter a commissis peccatis. Sunt igitur iustorum peccata ea de causa omnibus prodenda, praesertim cum de his, quod poenituerint, quia bene usi sunt Dei gratia, a qua sunt fructus digni poenitentiae, laudem a Iudice sint reportaturi.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 22. n. 6.] peccata dici tecta aliud non esse quam ipsa non videri amplius a Deo ad vindictam; et [*Ib.* d. 42. q. 1. n. 5.] ita in die iudicii remissa et condonata peccata non videbuntur ad vindictam, quia dum esset tempus poenitentiae de eis ultio sumpta est, ac exacte vindicata fuere. At exinde non sequi non esse aliis manifestanda, quia in hoc derogaretur et misericordiae divinae, a qua fuit ut illi poenituerint, et etiam virtuti eorundem iustorum cooperantium gratiae Dei; igitur et haec omnia cunctis fieri perspicua oportet, quia alioquin non exacte manifestaretur aequitas et rectitudo iudicii divini, nec innotesceret cur potius illi e peccatis liberati sint, et permissi alii in ipsis perire.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 23. seqq.] Sanctos nulla confusione esse perfundendos ex eo quod ipsis per Dei misericordiam dimissa peccata omnibus nota fiant: non solum quia eorum appetitus

sensitivus erit incapax cuiusvis moestitiae, quae ex confusione, si qua esset, naturaliter redundaret in ipsos, sed etiam quia maiori gloria et laude videntur cumulandi, eo quod gratiae Dei obsecundaverint, beneque visi fuerint usque ad condignam peccatorum poenitentiam, prae aliis qui in peccatis mortui sunt, quam esset confusio et pudor ex eo quod ex humana fragilitate, aut etiam malitia ceciderint in multa peccata. Iusti ergo non erubescunt, non confundentur, nec tunc ulla poenitudine tangentur ex eorum divulgatione peccatorum; sed gaudebunt se digne dum tempus erat poenituisse; gaudebunt super ipsorum malitia elucere et exaltari Dei misericordiam et benignitatem; et ita pariter cunctis aliis videbuntur digni laude et commendatione, non quod peccaverint, sed quod errata emendaverint, et digni vita aeterna tandem inventi fuerint.

ARTICULUS III.

UTRUM OMNIA MERITA, VEL DEMERITA, PROPRIA ET ALIENA
UNO INTUITU AB ALIQUO VIDEBUNTUR.

Doctor, art. praec. locis cit. — S. Thom., in Supplem. q. 87. art. 3.

VIDETUR futurum non esse, ut aliquis tum propria merita, tum aliena unico intuitu videat. Ex [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] dictis siquidem *art. praec.*, ideo singulis nota erunt merita et demerita aliorum omnium, ut omnibus perspecta ac manifesta sit aequitas et rectitudo iudiciorum Dei; igitur necesse est distincte a cunctis cognosci eorum iudiciorum causas. Hoc supposito, impossibile est una omnes distincte ab omnibus intueri. Siquidem experimento compertum est, nostram attentionem eo esse imperfectiorem et minus distinctam, quo ad plura obiecta se extendit; igitur ad tot intelligibilia terminata, quot sunt omnium hominum facta et cogitata, indistinctissima esset, haud proinde profutura cognoscendis causis aequitatis iudiciorum Dei; igitur omnino oportet eam intellectionem esse successivam.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 6.] Etiam si is finis haberetur ex cognitione universali meritorum et demeritorum cognitis distincte personis, neque id fieri et perfici posset unico eodemque intuitu et instanti; nam ad distincte percipiendas omnium hominum saltem personas requireretur spatium prolixi admodum temporis; igitur fieri nullo modo potest, ut unico intuitu ab aliquo cernantur tum propria tum aliena bene facta et peccata.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 7.] Etiam si ponantur cognosci indistincte et confuse omnes electi, et etiam omnes reprobi, non propterea videntur ab omnibus simul sciri posse omnium merita et peccata; ergo arbitrandum est eam cognitionem peragendam esse successione temporis. *Probatio assumpti*: quia non alio ordine ea sciri putandum est, quam sicuti revelaverit eis divina providentia: sed in Scriptura diserte continetur *Matthaei*, 25. Filium hominis in die iudicii esse exprobraturum reprobis, quod haec et illa opera executioni demandare vel neglexerint vel noluerint, et commendaturum bonos, quod operibus misericordiae repraesentandis sedulam operam navaverint; igitur succes-

sive sunt haec omnia ab omnibus audienda et cognoscenda; non igitur simul unicoque intuitu.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 6.*] Iuxta dicta, *art. 2.* probabilius videtur sentire, unumquemque intueri tum propria, tum omnium aliorum facta, per omnium distinctas intellectiones a Deo productas in uniuscuiusque intellectu; ergo ea omnia visuri sunt unico intuitu, unicoque instanti, aut certe brevissimo tempore.

RESPONDEO: [*Oxon. ib.*] cum ex tribus modis *art. 2.* relatis, secundum quos intelligi potest, fore ut in die iudicii omnibus ostendantur tum propria, tum aliorum omnium benefacta aut errata, ultimus videatur probabilior, tamquam magis accedens sensui Scripturarum, et cohaerens dictis Sanctorum, iuxta illum dicendum videtur, unico intuitu a singulis esse inspicienda omnia gesta tum propria, tum aliorum. Si enim Deus producturus sit in intellectu uniuscuiusque iudicandorum tot intellectiones, quot sunt intelligibilia, ex quibus patefiat divinorum iudiciorum aequitas et rectitudo, quoniam ea haud infinita sunt, non videtur repugnare intellectui creato per potentiam divinam cuncta et singula sic obiiici potentiae cognitivae, ut unico intuitu attingantur omnia. At si hoc magnum videatur, et arduum ad percipiendum, reputanda sunt caetera, quae in iudicio infallibiliter creduntur eventura, et non inferiora apparebunt. Quod si perpendere libeat sententiam Augustini, 20. *De Civit.*, cap. 14. dicendum videtur, non unico instanti ea esse peragenda, sed tempore brevissimo. Verba Augustini sunt ista: *Quaedam vis est intelligenda divina, qua fiet, ut cuique opera sua vel bona vel mala cuncta in memoriam revocentur et mentis intuitu mira celeritate cernantur.* Celeritas autem et velocitas differentia temporis est; ergo si celeritate mirabili mentis acies ea omnia pervasura et intuitura est, profecto in tempore, tametsi brevissimo, illa ab uniuscuiusque intellectu inspicientur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 6. — Report. ib. n. 6*] procedere de intellectu suae naturali virtuti dimisso; tunc enim quamvis ex parte ostensionis omnia illi repraesentarentur et obversarentur simul, nequaquam ea omnia simul distincte percipere posset, sed quo plura, eo indistinctius cerneret. At supponendo ei inesse omnium intellectiones eiusmodi intelligibilium, nulla est repugnantia, quin omnia simul distincte attingeret per potentiam divinam; qua sola fieri potest ut uniuscuiusque opera omnia in memoriam revocentur, ut ait Augustinus.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib.*] si in die iudicii quisque, cognitio distincte propriis meritis et demeritis, intuiturus est aliorum bene et male facta in universali, et personas in particulari (ut esse possibile tactum est *art. praec.*), tunc eas personas esse videndas in instanti per distinctas earum intellectiones a Deo infusas, vel certe brevissimo temporis spatio.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 7. — Report. ib.*] fortasse generalis sententia discretiva unius Civitatis ab altera pronunciabitur a Iudice Christo voce ab omnibus audienda, ac proinde in tempore; de hac ergo sententia potest accipi quod narratur in Evangelio. Huic tamen eventui minime repugnat particulares sententias propriis cuiusque meritis congruentes pronunciari mentaliter et in instanti, et ita cognosci a sin-

gulis postquam unicuique innotuerint propria et aliena merita atque demerita, aut unico intuitu, aut certe tempore brevissimo, ut supra dictum est.

QUAESTIO OCTUAGESIMAOCTAVA.

DE IUDICIO GENERALI, TEMPORE ET LOCO IN QUO FIET,
IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de iudicio generali, tempore et loco in quo fiet.

Circa quod quaeruntur quatuor.

1. Utrum generale iudicium sit futurum. - 2. Utrum quantum ad disceptationem fiet per vocalem loquutionem. - 3. Utrum fiet tempore ignoto. - 4. Utrum fiet in valle Iosaphat.

ARTICULUS I.

UTRUM GENERALE IUDICIUM SIT FUTURUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Suppl. q. 88. a. 1.

VIDETUR generale iudicium haud esse futurum. Nam [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 1.*] nulla sententia demandatur executioni nisi post iudicium; quia post sententiae executionem, frustra exerceretur iudicium: sed damnatis irrogata est sententia damnationis ante saeculi consumptionem, et Beati felicitate sempiterna fruuntur; igitur cum in omnes homines sententia iam lata sit, et inflicta poena vel repensa gloria pro executione sententiae, frustra omnino videtur instituendum aliud iudicium quod universale vocant.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 1. d. 44. n. 2. seqq.*] Nulla alia lex est ferenda, qua determinantur praemia reddenda recte factis, et supplicia indigenda pro peccatis; ergo neque universale, vel aliud iudicium est futurum. *Probatio consequentiae:* iudicium enim omne exercetur secundum legem latam, quatenus pronunciatur aliquem ei legi aut paruisse aut transgressum esse; igitur quoniam iam peractum est iudicium iuxta legem divinae providentiae de suppliciis ac praemiis reddendis viatorum gestis, nullum aliud est futurum iudicium, nisi alia lex dicatur esse sancienda.

3. PRAETEREA. Omnis publica poenae inflictio est aut ad curandum [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 20.*] eum qui corrigibilis est, aut ut praeservet alios, ne cadant et paribus implicentur delictis. Consimiliter publica remuneratio laborum est et ad virtutis commendationem, et quo alii reddantur subeundis laboribus promptiores. Sed nulla utilitas erit in saeculi fine, si plectantur publice mali, aut remunerentur boni, cum non sit amplius status merendi aut demerendi; igitur putandum non

est futurum iudicium generale in saeculi consummatione, in quo boni publice praemientur, et malis supplicia palam omnibus irrogentur.

CONTRA [*Oxon.* 4. d. 42. q. 1. n. 11.] Veritas Catholica est in symbolis Athanasii, Nicaena, et Apostolorum expressa, Christum venturum esse iudicare vivos et mortuos. Item, *Matthaei*, 25. *Ioan.*, 5. *Actuum*, 10. et 17., 1. *ad Corinth.*, 15. et alibi frequenter.

RESPONDEO dicendum, universale iudicium esse futurum. Et [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] quamvis articulus iste fidei nequeat ulla ratione naturali evidenter probari, cum minus notum sit a Deo institutum iri aliquod generale iudicium, in quo ferenda sit sententia ultima, ut definitiva super causis omnibus tum bonorum tum malorum; minus enim hoc notum est, quam futuram esse hominum resurrectionem, ad quam tamen probandam lumini naturali intellectus nullae occurrere possunt evidentes et efficaces rationes, ut dictum est 3. *p. q.* 59. *art.* 5., nihilo minus non inutiliter aliquae adducuntur congruentiae, ultra allatas *in cit. quaest.* 59. *art.* 5. *Prima*, quia quemadmodum creaturae omnes sunt a Primo Principio, ita ad ipsum tamquam ad finem reducantur omnes, et praesertim intellectuales et rationales, quorum gratia factae dicuntur et reliquae: praeter autem speciales exitus rerum a Deo per illam operationem, de qua dicit Salvator, *Ioan.*, 5. *Pater meus usque modo operatur, et ego operor*, extitit egressus universalis omnium in prima rerum creatione, dicente Scriptura: *Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. Ecclesiast.*, 18. Ergo praeter singulares reductiones rerum, congruit esse unam finalem et generalem reductionem in finem ultimum, ac per consequens unam sententiam finalem discretivam, qua boni reducuntur, ipsique Principio Primo uniantur per visionem et fruitionem, mali vero reducentur, quatenus casuri sunt sub executione sententiae eiusdem Iudicii, eaque perpetuo carceri adiudicabuntur perpetuis plectendi suppliciis. Primi ergo reducentur ut filii adsciti ad regnandum cum Christo et Domino gloriae; reliqui sub eiusdem continentur potestate; nam ad eos extenditur iustitiae ordo, ne in regno providentiae aliquid sit inordinatum. *Alia congruentia*, [*Oxon.* ib. n. 4.] quia quod iste aut ille admittantur ad regni possessionem, et alii singillatim detrudantur in carcerem, ex iudiciis particularibus congruentibus singulis pro exigentia meritorum, aut demeritorum praecedere intelligitur: atque praeterea congruum est, ut uno generali iudicio hae duae familiae disgregentur, idque iudicium super totam multitudinem feratur; lex enim primo ipsam respicit multitudinem, atque ad ipsam per se dirigitur; igitur oportet uno generali iudicio mitti in regni possessionem ad regnum destinatos et praevisos, reliquam vero multitudinem generali sententia relinqui carceri perpetuo; congruum igitur omnino est generale iudicium esse aliquando futurum, prout fore certissima fide tenemus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 8.] unumquemque, quatenus persona privata est, iudicari quando est in termino vitae sibi praefixo; sed in quantum est pars familiae deputatae regno caelesti aut carceri infernali, fore iudicandum in iudicio finali, una cum caeteris omnibus hominibus; itaque haec sententiarum diversarum executio sequetur universale iudicium; etenim quae iam executioni demandata est, privatum extitit personarum, et non quatenus pertinent ad duas familias conflandas.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 5.*] legem per se primo dirigi ad multitudinem et communitatem, ac proinde secundum hanc eius primariam intentionem oportere esse iudicium, quod nondum fuit. — *Et cum dicitur*: quia iam inflictæ sunt poenæ prave factis. et repensæ gloria merentibus, *respondeo*, corpora una cum animabus, aut meruisse, aut transgressa esse legem Dei; ac proinde iustum esse, ut et ipsa una cum animabus adiudicentur aut gloriæ aut carceri; non igitur plene satisfactum est meritis aut demeritis; sed id eveniet cum executioni demandabitur sententia iudicii finalis. Et [*Report. ib. n. 5.*] ulterius ex illa finali sententia augebitur gaudium unicuique electorum, ultra illud quod perceperunt in iudicio particulari, quia quisque gaudebit de integritate suæ civitatis; et e contra cumulabuntur poenæ damnatorum, quia repletio carceris unumquemque incarcerationum angustat. Quæ omnia cum haberi non potuerint in particularibus iudiciis animarum, decuit Dei sapientiam statuuisse aliud iudicium generale futurum, in quo duæ integræ familiæ iudicarentur; et tum animæ tum corpora plenam gestorum retributionem reciperent.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 5.*] iudicium finale esse peragendum ad plenam retributionem omnium factorum, et ad manifestationem rectitudinis iudiciorum Dei, et ad finalem separationem bonorum a malis, cum non sit amplius ut illi exerceantur, aut isti boni fiant. Finis ergo ille legis punitivæ congruit, apprimeque conveniens est præsentī statui rerum. Sed iudicium universale, etsi hoc destituatur fine, longe tamen altiorem et sublimiorem habet, qualis est ostensio gloriæ et sapientiæ Dei, et iusta omnium factorum retributio.

ARTICULUS II.

UTRUM IUDICIUM FIET PER LOCUTIONEM VOCALEM.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 88. art. 2.

VIDETUR iudicium non esse peragendum locutione vocali. Nam [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 7.*] iuxta dicta *art. 2. quaest. præc.*, probabilius est uno eodemque instanti singulis patefactum iri conscientias omnium aliorum, Deo causante intellectiones tum personarum tum gestorum in omnium intellectibus: sed si iudicium peragendum foret per vocalem locutionem et disceptationem causarum, id non unico instanti, sed successive et spatio temporis conveniente representaretur; igitur si probabilius est omnes temporis instanti viros aliorum conscientias, minus probabile est iudicium esse peragendum per vocalem locutionem.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 47. q. 1. n. 6*] Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. 14. declarans illud Apocalyp., 20. *Et aperti sunt libri, et alius liber apertus est, qui est vitæ uniuscuiusque. Qui liber, inquit, si carnaliter cogitetur, quis eius magnitudinem, aut longitudinem valeat aestimare? Aut quanto tempore legi poterit liber, in quo scriptæ sunt universæ vitæ universorum?* Sed si per vocalem loquutionem fieret iudicium, omnium causæ de libro vitæ uniuscuiusque prodendæ ac legendæ, successione longissimi temporis oporteret id fieri et repræsentari; igitur iudicium non erit absolvendum per vocalem loquutionem.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 7.*] *Matthaei*, 25. describitur forma iudicii futuri, et narratur, Iudicem enumeratum esse opera misericordiae, quibus exequendis iusti operam dederunt in praesenti vita; contra vero exprobraturum malis neglectum et contemptum eorum; ac proinde illos esse admittendos in regni possessionem, reprobos vero detrudendos in carcerem igni aeterno cruciandos. Cum ergo impossibile non sit haec fore prout describuntur, sentiendum videtur iudicium absolvendum esse per vocalem loquutionem.

RESPONDEO: [*Oxon. ib.*] probabilius videtur generalis disceptatio, et sententia sequens pronuncianda vocali loquutione ab omnibus audienda; at mentaliter ferendae singulorum in speciali propriae sententiae. Etenim *primam partem* videtur praesferre textus Evangelicus; quare concipere possumus, Iudicem voce terrorem maximum incutiente enumeratum ea capita, quibus misericordiae opera exprimuntur, et exprobraturum reprobis illorum inobservantiam atque contemptum, ac dicturum subinde in eos finalem sententiam damnationis; e contra prius ad paratum regnum electis evocatis. — At *singulares* sententias singulorum mentaliter esse pronunciandas a Christo, ac ipsis sententiatis momento revelandas, ita ut omnes omnibus sint perspectae ac manifestae, verosimilius est. Id enim fieri potest, nedum respectu Christi iudicis mente proferentis, sed etiam respectu illorum pro quibus vel contra quos sententia profertur; productis enim divina virtute in omnium intellectibus earumdem sententiarum conceptibus, illico omnes percipiuntur, ut dictum est *a. 3. q. praec.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon. ib.*] concedo, sententiam generalem in electos et reprobos voce tunc pronunciandam fore in tempore, et non in instanti; sicuti in instanti possibile est innotescere omnibus omnium sententias particulares, quas mente a Iudice fore pronunciandas putamus.

AD SECUNDUM respondeo: [*Oxon. ib.*] si singula omnium gesta essent pronuncianda, voceque exprimenda, vix aestimari posset tempus, quo legeretur liber omnium viventium acta continens; sed ea in speciali virtute divina manifestanda omnibus, et singulis mentaliter, atque ita in instanti nos existimamus. Ad pronunciandam vero sententiam voce, satis erit Iudicem in communi attingere ea accusationum vel excusationum capita, quae recensentur in Evangelio.

ARTICULUS III.

UTRUM TEMPUS FUTURI IUDICII SIT IGNOTUM.

*Magister Alensis, 3. p. q. 25. n. 2. — S. Thom.,
in Supplem. q. 88. art. 3.*

VIDETUR tempus futuri iudicii esse omnino ignotum. Nam [*Report. 4. d. 43. q. 5. n. 8.*] de iudicii tempore scribitur *Matthaei*, 24. *De die illa et hora nemo scit, neque etiam Angeli Caelorum, sed solus Pater.* Per hoc enim quod ait, *Nemo*, excepto Patre, videtur excludi etiam Filius, non solum qua homo, sed etiam ut Deus.

CONTRA. Notitia est nomen essentiale in Trinitate; ergo omnia

quaecumque novit Pater, novit et Filius; ergo habet notitiam de illo die, sicut Pater. — *Rursus, Coloss.*, 2. scribitur, quod in Christo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi; igitur Christo ut homini notum est tempus iudicii futuri.

RESPONDEO dicendum, Filium habuisse, et habere notitiam diei futuri iudicii.

CUM AUTEM DICITUR, neque *Filius*, est intelligendum de Filio relato ad corpus suum, quod est Ecclesia. Unde dicente Scriptura, *solus Pater*, non excluditur Filius, neque Spiritus Sanctus; quia in notitia Patris est notitia Filii et Spiritus Sancti, ideo excludi non possunt; sed fit exclusio ipsius corporis Ecclesiae, scilicet Angelorum, et hominum, cuius est caput Filius; et hoc est quod dicit Augustinus, lib. *De Verbis Domini*: *Cum dixit: Pater scit, ideo hoc dixit, quia in Patre et Filius scit: nescit tamen Filius, idest, corpus eius in terra positum, quod est Ecclesia*. Et alibi idem Augustinus: *Pater solus scire dicitur: quia solus facit Filium scire*.

Ad id quod tangitur de Christo in homine respondet Beatus Gregorius: novit Unigenitus horam iudicii, sed non ex natura humanitatis, hoc est ex generali natura humanitatis; quia tunc alii homines scirent; sed ex virtute divinitatis influente super illum hominem. — *Cum ergo dicitur: Nemo novit*, etc., per hoc non excluditur Christus homo a notitia illius diei; sed per hoc excluditur quod non ex virtute humanitatis quam habet, sed ex virtute divinitatis.

ARTICULUS IV.

UTRUM IUDICIUM FIET IN VALLE IOSAPHAT.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 88. art. 4.

RESPONDEO, propterea quod Dominus per Ioëlem Prophetam dicat. *Congregabo omnes gentes, et deducam eas in Vallem Iosaphat, et disceptabo ibi cum eis*, communis sententia putat pro iudicii universalis loco esse deputandam vallem Iosaphat, quae in latere montis Oliveti sita reperitur; et *Iosaphat* iudicium Domini interpretatur. Verumtamen non est intelligendum, quasi Dominus descensurus sit in eam vallem, ut iudicet mundum; quia Apostolus, *1. ad Thessal.*, cap. 4. expresse vult Electos raptum iri *obviam Christo in aera*. Sancti ergo non constituentur in illa valle. Mali igitur, reprobique omnes fortasse ibi erunt, et in circuitu, necessarium tot corporibus locum occupantes. Coniicit [*Report. 4. d. 47. q. 1. n. 8.*] nonnemo, Iudicem esse descensurum ad inferiorem regionem aëris, in qua fuit transfiguratus. Vel fortassis Iudicis tribunal erigetur ubi fuit locus Ascensionis eius in Caelum, Sanctis Christo obviam euntibus usque ad eum locum, ubi ipse ascendens in Caelum evanuit ab oculis discipulorum suorum. *Actuum*, *1. Quemadmodum* [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 1.*] enim *veniet cum potestate magna et maiestate, Lucae, 21.*, qua utique in maiestate gloriae rediit ad Patrem defunctus passione, ac transgressus mortalitatem, ita forsitan descendet ubi ascendit.

QUAESTIO OCTUAGESIMANONA.

DE IUDICANTIBUS ET IUDICATIS IN IUDICIO GENERALI,
IN OCTO ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de iudicantibus et iudicatis in iudicio generali.

Circa quod quaeruntur octo.

1. Utrum aliqui homines iudicaturi sint cum Christo. - 2. Utrum voluntariae paupertati correspondeat iudiciaria potestas. - 3. Utrum etiam Angeli sint iudicaturi. - 4. Utrum daemones exequentur sententiam Iudicis in damnatos. - 5. Utrum omnes homines in iudicio comparebunt. - 6. Utrum aliqui boni iudicandi sint. - 7. Utrum aliqui mali. - 8. Utrum etiam Angeli sint iudicandi.

ARTICULUS I.

UTRUM ALIQUI HOMINES IUDICABUNT CUM CHRISTO.

Doctor, Oxon. 4. dist. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 89. art. 1.

VIDENTUR nulli homines esse iudicaturi cum Christo. Etenim [*Oxon. 4. d. 19. n. 4.*] iudicare est ius dictare in eos qui subiacent iudicantis potestati, per quam illis praesidet. Unde et ait Apostolus, *ad Roman.*, 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum servum?* Sed nemo hominum habet in alium potestatem, quoad ea secundum quae iudicium universale est exercendum. Merita enim et demerita remuneranda aut plectenda solius Dei est digne compensare, ac proinde illum dumtaxat respiciunt; ergo ad homines pertinere non potest iudicare cum Christo.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.*] Si aliqui hominum ius essent dicturi cum Christo in universali iudicio, profecto ea sententia foret inefficax, non necessaria et superflua: non est autem verisimile tale quid tunc esse intrudendum; igitur non videtur aliquos homines esse iudicatu- ros cum Christo. *Probatio assumpti*: homines enim non valerent executioni demandare eorum sententiam, sed magis exequerentur potestate divina; ergo quandoquidem Christus est iudicaturus vivos et mortuos, ipseque suam sententiam executioni sit demandaturus, omnino superflueret sententia hominum.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Eiusmodi hominum sententia aliunde esse non posset, nisi quia virtute divina cum manifestanda sint eis omnium merita et demerita, iudicabunt extemplo hos esse dignos praemio, illos vero supplicio: sed iuxta dicta *q. 87. art. 2. et 3.* omnes omnino universali iudicio sistendi divina virtute cognituri sunt singillatim singulorum merita et demerita; igitur omnibus omnino ea potestas iudicandi competere- ret, si aliquibus competere- ret, atque ita nedum omnes omnino sancti, sed etiam reprob- i cum Christo dicerentur iudicaturi in universali omnium iudicio.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 1.*] Matthaei, 19. *Sedebitis et vos* (ait Salvator ad Apostolos suos) *super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël;* igitur aliqui homines sunt iudicaturi una cum Christo.

RESPONDEO: [*Oxon. ib. n. 4.*] omissis variis *Iudicii* acceptionibus, quae rei, de qua est nobis sermo, intelligendae minus conducunt, *iudicium* recte quis habere dicitur, cum de conclusione iudicat, non solum per terminos, sed per principia unde deducitur. At magis specialiter et proprie attribuitur conclusioni practicae, quam speculativae; quia iudicium est dictamen intellectus practici consonum iustitiae. Porro iustitia non respicit speculabilia, sed operabilia. Quoniam vero lex non tantum determinat agenda et fugienda, sed etiam decernit praemia reddenda benemeritis, et supplicia prave factis, quo ex amore praemiorum alligantur homines ad bene agendum, et ex timore poenarum et suppliciorum retrahantur a male operando, magis proprie *iudicium* accipitur, quatenus est determinatio certa de praemiis vel suppliciis reddendis, quam de aliis veritatibus practicis. Cui determinationi certae si addatur auctoritas decernendi, et potestas exequendi latam sententiam, habebitur exactissima ratio iudicii, quae *est completa determinatio et authentica reddendi alicui secundum merita sua*; cuius descriptionis declarationem videsis *t. 1. 3. p. quaest. 59. art. 1.*

Quoniam [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 4. 8.*] igitur iudicare cum auctoritate decernendi praemia vel supplicia, et potestate exequendi sententias pro ratione bene vel male gestorum, nulli purae creaturae competere potest, sed primo et per se Deo tantum et Christo homini ex eminentissima potestate delegata, nulli Sanctorum ita iudicare poterunt cum Christo. In hoc ergo sensu non est adimplenda promissio Christi Apostolis ac perfectis viris facta, ut exprimitur *Matthaei*, 19. et supra est allegata. Videntur igitur alicui Sanctorum cum Christo iudicaturi, quatenus accipitur et est iudicium determinatio certa de praemiis vel suppliciis reddendis; quamvis earum sententiarum exequutio nemini creaturarum competere queat, sed solius sit divinae potestatis; bene, siquidem possumus intelligere, purae creaturae commissum esse secundum intellectum rectissime dictare de retributione facienda meritis ac demeritis, et secundum voluntatem eadem rectitudine velle eam retributionem fieri, ac reipsa repraesentaretur a voluntate id exequendi potentiam habente, quae est solummodo divina.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 4.*] illud procedere quatenus *iudicium* est completa et authentica determinatio reddendi alicui iuxta propria merita bona vel mala; quo sensu concedimus, ad Apostolos sententiam hanc ferre non pertinere; iudicatos tamen esse, quia cognitis iudicandorum causis, certo et determinate deducunt, haec et illa praemia vel supplicia esse reddenda, pro ratione et mensura meritorum et demeritorum.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. ib. n. 4. seqq.*] Apostolis non esse communicandum, nec subinde habituros potestatem exequendi sententias ferendas ab ipsis in iudicio universalis; nego temen, propterea non posse recte dici eos fore iudicatos cum Christo. — *Et cum instatur*; quia tunc eorum sententia superflua omnino dicenda esset, cum executionem ab ipsis iudicibus nulla ratione posset habere; *respondeo*, licet Sancti nulla sint instruendi potestate, qua valeant exequi sententiam, quam in reprobos sunt una cum Christo laturi, nihilominus non esse dicendas frustraneas eorundem sententias, quia ad alium finem, et profecto altiorem, consessuri sunt cum Christo ad iudicandum. Cum enim uni-

versale iudicium decreverit Deus, ut omnibus creaturis innotescat, quam rectissima fuerint iudicia quae ab initio creaturae usque ad saeculi consummationem exercuit cum ipsis ut personae particulares, convenientissimum est, ut praecipui Sanctorum, quales sunt Apostoli, perfectique viri, id declarent, atque testentur per propriam sententiam declarativam rectitudinis iudicii ac sententiae Dei: cognita enim causa, non aliam sententiam ferrent ac lata fuerit in iudicio speciali, quia si eorum fuisset ius dicere, non aliter sententiam pronunciassent. Exaltabitur igitur Christi iudicium per sententiam eorum qui admittentur ad iudicandum; ac proinde non erit id iudicium frustraneum; quia per ipsum coram omnibus declarabitur rectitudo iudiciorum Dei, et sententiarum latarum a Christo, quibus omnes iudicis assessores subscribent et accedent, iudicantes ac pronunciantes, aliter fieri non debuisset.

AD TERTIUM respondeo, dictum esse, qua ratione aliqui Sanctorum sint iudicaturi cum Christo. — *Et cum subditur*, quia similiter omnes, nedum Sancti, verum etiam et ipsi reprobi dicerentur iudicaturi, quia omnibus omnium causae innotescant; *respondeo*, [Oxon. ib. n. 1.] Salvatorem non omnibus Electis et Sanctis promisisse consensum in iudicio et iudiciariam potestatem super duodecim tribus Israël, sed Apostolis ac eorum similibus, qui nempe relictis omnibus, secuti sunt Christum, *Matthaei*, 19. [Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 8.] Hi ergo a Christo iudice accepturi sunt commissariam et delegatam potestatem dicendi ferendique sententias in omnes iudicandos. Alii vero Sanctorum, et multo minus reprobi, ex defectu talis potestatis, ius dicere non poterunt, quia nulliter et perperam sententiam ferrent. Quamvis igitur omnibus universorum causae manifestandae sint, non omnes tamen ius ferendi sententiam super illis sunt accepturi. Unde quamvis potestas haec iudiciaria praesupponat causarum cognitionem, haud tamen in ipsa cognitione reponenda est. Videntur igitur Sancti ornandi instruendique a Christo potestate et auctoritate decernendi praemia, et poenas (quamquam executio efficax ipsis competere non possit), atque in eo consistere eorumdem iudiciariae potestatis complementum. Unde *gladii ancipites in manibus eorum*: idest, sententia de bonis et malis in potestate eorum. Quod si propterea neque recte intelligatur qua praesertim potestate et auctoritate praediti sint prae aliis Sanctis in iudicando, cum praemia omnia et poenae iam statutae supponantur a Sapientia divina, ac subinde ulterius percontetur de tali iudiciaria potestate, in quonam consistat; *Puto* (inquit Magister, 4. d. 47. cap. 2.) *non ante id posse sciri, quam videatur, nisi divina revelatione quis didicerit*. Fortassis in disceptatione tantum iudicabunt arguendo et convincendo reos.

ARTICULUS II.

UTRUM IUDICIARIA POTESTAS RESPONDEAT VOLUNTARIAE PAUPERTATI.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 89. a. 2.

VIDETUR iudiciaria potestas non correspondere voluntariae paupertati. Nam [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 1.] existimandum est, eo Sanctos pro-

meruisse iudiciariam potestatem, per quod talis potestas data est Christo quatenus homo: sed [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 1.] Christus non acquisivit ius ferendi universaliter sententiam per voluntariam paupertatem; sed potius propterea quod sustinuit iudicium iniustissimum summa patientia et humilitate, iuxta illud Iob, 36. *Causa tua quasi impii iudicata est, ideo iudicium, causamque suscipies*; igitur pariter et Sancti praediti erunt iudicandi potestate, non quia voluntarie evangelicam amplexati sunt paupertatem, sed potius quod in praesenti vita passi sunt iudicium iniustum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 38. n. 12. — d. 19. n. 8.] Abrahami vita extitit magis meritoria, ac sit alicuius alterius qui voluntariam proficitur paupertatem: Abraham autem fuit ditissimus et locuples in possessione auri et argenti; ergo si eius maiora merita fuerunt ac alicuius profitentis voluntariam paupertatem, non videtur verisimile illis, non autem Abrahamo rependendam esse iudiciariam potestatem, sed magis spectare ad numerum iudicandorum.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 1. — *Report.* ib. n. 1.] Matthaei, 19. *Vos qui sequuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Quae Christi verba ad Apostolos directa, pertinere ad omnes qui illorum imitantes exempla, sequuti sunt Christum, docet Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. 5.

RESPONDEO: [*Oxon.* 4. d. 19. n. 4. seqq.] prima potestas iudiciaria esse non potest, nisi primi iusti primique praesidentis omnibus creaturis intellectualibus. Prima autem commissaria est eius, qui est primo iusto omnibus proximior, estque Christus homo; eamque esse alteri ab illo communicatam, non videtur congruere ordini rerum maxime a Deo statuto. Quaecumque igitur alia delegata iudicandi potestas, seu in praesenti, seu in futuro saeculo, est sub potestate iudiciaria Christo communicata. Haec autem ius dicendi auctoritas non videtur esse adaequata et propria sequela meritorum; quia plures Angelorum erunt amplioribus meritis ornati, quam multi hominum; [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 1.] et ad hos nihilominus vel ad aliquos eorum facta est repromissio de potestatis iudiciariae collatione, non vero ad Angelos, etsi praerogativa meritorum hominibus, aut quibusdam ex illis, qui cum Christo duodecim tribus Israël sunt iudicaturi, longe praestent. Quemadmodum [*Oxon.* 3. d. 14. q. 2. n. 20.] igitur supernaturalia dona gratiarum in caelesti Hierarchia non distribuuntur a Principe Deo secundum ordinem naturarum, sed magis gratiarum; ita et gratiae ipsae, vel gratiarum praerogativae non sequuntur adaequatam quantitatem meritorum, sed potius retribuuntur vel attributa esse noscuntur qualitati eorundem meritorum. Quamvis [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 1.] proinde aliquis, qui per voluntariam paupertatem sequutus est Christi Apostolorumque exempla, sit inferioris meriti, ac aliquis alius in caelesti Patria, non huic tamen, sed illi intuitu voluntariae paupertatis in iudicio universali iudiciaria est committenda potestas.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [*Oxon.* 3. d. 20. n. 11.] respondeo, Christum sustinuisse iniustissimum iudicium, ac proinde exaltationem et iudiciariam potestatem in omnes promeruisse, quatenus [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 6.] ea passio internae animae virtuti uniebatur, qua virtute pati

voluit ex ineffabile amore Dei et nostri, et quidem passus est usque ad contemptum propriae vitae et omnis humanae aestimationis. De hac ergo Christi profundissima humilitate et amore fiebat, ut sibi esset meritoria passio quam sustinebat. Amor autem paupertatis et divitiarum contemptus ex humilitate et abiectioe animi proficiscuntur. Cum [Oxon. 2. d. 6. q. 2. n. 5. seqq.] enim extra quaeque amentur ab homine ob inordinatum amorem erga seipsum, cum abest inordinatus sui amor, profecto contemnuntur omnia exteriora; igitur [ib. 4. d. 47. q. 1. n. 1.] quoniam voluntaria paupertas et rerum terrenarum contemptus ab interna animi demissione et humilitate oriuntur, huic primario debetur exaltatio, et maior ubi maior praecesserit humilitas; inenarrabili propterea humilitati Christi sublimissima congruit exaltatio et iudiciaria potestas. Adeoque etsi Sancti, perfectique viri promeruerint exaltationem ob iniustas impiorum persecutiones et angustias hilari animo perpessas, nihilominus primario ea celsitudinis praerogativa eorum est rependenda humilitati et abiectioe, cuius gratia externa omnia contemnentes, pauperes pauperem sequuti sunt Christum. Voluntariae [Oxon. 3. d. 34. n. 18.] igitur paupertati recte attribuitur iudiciaria potestas, magis quam cuivis alteri virtuti; quia voluntaria paupertas est sequela humilitatis et contemptus sui. Unde pauperes Spiritu, secundum Augustinum, intelliguntur recti timentes Deum, non habentes infantem spiritum.

AD SECUNDUM dico, [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 6.] tametsi non sequentes voluntariam paupertatem possint esse aequalis, et forsitan maioris meriti aliquo ex his, qui Christi amore sua omnia reliquere, ut arguitur de Abrahamo, cuius vita extitit valde exemplaris et meritoria, nihilominus paupertati voluntariae magis quam aliis virtutibus repromissam esse iudiciariam potestatem, ob dicta in *responsione ad primum*. — *Et cum dicitur*, non videtur verisimile, qui est minoris meriti esse iudicaturum eum, qui iudici in divina acceptione praestat; *respondeo*, [Oxon. 4. d. 19. n. 4. 6.] non raro evenire posse, ut iudices in sacramento Poenitentiae sint inferioris meritis illis qui iudicantur; et tamen rectam et validam esse iudicii formam; quia delegata potestas potest committi cuicumque ordinarius Iudex voluerit. Deinde, eo quod quidam iudicandorum in universali iudicio habent plura merita, quam aliqui iudicum ex eo fieri ut maior gloria amplioribus sit reddenda meritis; huic autem iustae dispensationi non repugnare iudices extitisse eminentiores in aliqua virtute, cui ex Christi sententia committenda est iudiciaria potestas.

ARTICULUS III.

UTRUM ANGELI DEBEANT IUDICARE.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 89. art. 3.

RESPONDEO dicendum [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 1.] ex eo quod Salvator, *Matthaei*, 19. Apostolis ac voluntariae paupertatis sectatoribus promiserit iudiciariam potestatem in eos, qui iudicandi sunt in universali iudicio, dicens: *Vos qui sequuti estis me in regeneratione cum sederit Filius in sede maiestatis suae sedebitis et vos super sedes duodecim, iudi-*

cantes duodecim tribus Israël: non promiserit autem hanc potestatem Angelis, ii non videntur esse iudicaturi, quamvis intererunt iudicio illi universali, tamquam testes sententiae ferendae per Christum, ac omnium assessorum eius eandemque ut iustissimam approbantes atque extollentes.

ARTICULUS IV.

UTRUM DAEMONES ENEQUENTUR SENTENTIAM IUDICIS IN DAMNATOS.

S. Thom., in Supplem. q. 89. art. 4. — Magister, sent. 4. d. 47. cap. 5.

ET solet quaeri utrum in inferno malis ad puniendum praesint daemones post iudicium, quos carifices tortoresque animarum Scriptura appellat. Apostolus dicit, quod Christus tunc evacuabit omnem principatum, et potestatem, et virtutem. Hinc quidam putant, post iudicium daemones non habere potestatem cruciandi homines, sicut modo. Sed ut daemones virtute Dei cruciari sine creaturae ministerio asserunt, sic reprobos homines ibi non operatione daemorum, sed virtute divina tantum aeternis subii. cruciatibus. Praemissa tamen auctoritas non id cogit sentire: quae etsi asserat tunc nec daemones daemonibus nec homines hominibus praeesse, non definit tamen, an daemones praesint hominibus ad torquendum. Unde quibusdam videtur, eos sic extare hominibus tortores in poena, sicut extiterunt incentores in culpa.

ARTICULUS V.

UTRUM OMNES HOMINES IN IUDICIO COMPAREBUNT.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 89. art. 5.

VIDETUR, non omnes homines esse ultimo iudicio sistendos. Etenim [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 1.] Psal. 1. diserte scribitur: Non resurgent impii in iudicio, qui nihilominus maxime viderentur ad Iudicis tribunal vel inviti trahendi, igitur resurgent solummodo boni, atque ita non omnes homines in iudicio comparebunt.

2. *PRAETEREA. [Oxon. ib.] Salvator promittens Apostolis iudiciariam potestatem, dixit: Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël: sed constat non omnes homines spectare ad Israëliticas tribus; nam Iudaei tantum de Abrahamo, Isaco et Iacobo descendisse probantur; igitur alii homines ab Israëlitis non videntur ad iudicium evocandi.*

3. *PRAETEREA. [Report. ib. n. 5.] Ultimo iudicio in saeculi consummatione peragendo sistentur homines, ut eorum causae discutiantur, ac merita et demerita aut remunerentur, aut plectantur: sed innumeri ex ac vita discedunt sine ullis meritis, ut pueri carentes usu rationis, et adulti qui amentes nascuntur, ita ut decedunt; igitur cum horum nulla sint merita praemianda, nec demerita punienda, non debent coram Iudice comparere; nam frustra omnino accerserentur.*

CONTRA. [Oxon. ib. n. 2.] Augustinus, *De Civit. Dei*, cap. 21. loquens de fine libri Isaiae, et pertractans diffuse illa verba: *Veniet omnis caro in conspectu meo adorare in Ierusalem, et egredientur, et videbunt membra hominum qui praevaricati sunt in me*, Isaiae, ultim. iuxta translationem, 70. subdit: *In bonis caro, in malis membra, vel cadavera nominantur, profecto post resurrectionem carnis, cuius fides bis rerum vocabulis omnino firmatur illud, quo boni, et mali suis finibus dirimentur, futurum esse iudicium declaratur.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 2.] omnes omnino homines universali iudicio esse sistendos. Siquidem iudiciaria Christi potestas ex ipsius exaltatione est. Cum enim propter hominum salutem humiliasset se usque ad mortem, meruit exaltari supra omnem creaturam, et eousque sublimari, ut sedeat a dexteris Dei; unde dicit Apostolus: *In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit, ut vivorum et mortuorum dominetur. Ad Roman., 14.* Si igitur omnium dominatur, profecto universorum est iudex; non a se, sed constitutus a Deo, ut scribitur *Actuum, 10.* Quoniam igitur nemo alius est a Deo constitutus iudex universorum nisi Christus, sublimissima est eius commissaria et delegata iudicandi potestas. Non foret autem omnium excellentissima post Deum, si aliqui essent, qui ultimae sententiae in universali iudicio ferendae a Christo non adessent. Nam ii non continerentur sub potestate iudiciaria ipsius. Quemadmodum ergo omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, ita omnes omnino sistendi sunt Christo iudici, audituri iustissimam sententiam ipsius reddentis omnibus secundum opera eorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM *est responsio*, si dictum Psalmistae referatur ad omnes peccatores, esse intelligendum, eos non resurrecturos in iudicio, ad hoc ut iudicent. — *Verum* nedum impii, sed ne omnes Sancti quidem resurrecturi sunt, ut iudicent; iudiciaria enim potestas Apostolis tantum a Christo repromissa est, et iis qui, relictis omnibus, illius vestigia sequuntur; non ergo potest esse sensus, quod impii non resurgent ad iudicandum. — *Ideo alia est responsio*: si nomine *impiorum* intelligantur infideles, hi profecto non resurgent, ut iudicentur, quia iam iudicati sunt; iudicio tamen sistendi erunt ad gloriam Iudicis contuendam. — *Caeterum* et de hoc quoque subest dubitatio, quia etsi infideles non sint iudicandi per legem Evangelicam, quam non receperunt, vel non audierunt, videntur tamen iudicandae atque discutiendae eorum conscientiae, an servaverint legem naturalem scriptam in cordibus eorum; resurgent ergo et hi in iudicio, ut proprio iudicentur atque exprobetur ipsis, vel quod credere noluerint, vel quod legem naturalem servare neglexerint. — *Respondeo* ergo, [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.] *non resurgent*, idest, ad vitam, iuxta illud 2. *Machab., cap. 7.* dictum impio Regi Antiocho: *Tui autem resurrectio ad vitam non erit*; qui sensus plane significatur ex eo quod subiicitur: *Neque peccatores in consilio iustorum*; sivi accipiatur ibi *iustorum*, idest de iustis consilium Dei est, ut perpetuo beatificentur, sive consilium iustorum, quo ipsi iusti consulunt. Etenim ipsorum mens et consilium est, in omnibus voluntati divinae concordare; et in illam concordiam profecto impii non resurgent.

AD SECUNDUM, [Report. ib. n. 9.] August., 20. *De Civit., cap. 5.* respondet sic: quemadmodum per duodecim sedes intelligitur universitas

iudicum, qui a Christo accipient potestatem ferendi sententiam in illa die iudicii universalis, ita per duodecim tribus significatur universitas iudicandorum, quia alioquin Paulo, qui plus omnibus laboravit, non esset danda iudiciaria potestas, et tribus Levi, quae tertiadecima est, iniudicata recederet.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 2.] satis nobis esse habere, Scripturam appellare Christum iudicem constitutum a Deo vivorum et mortuorum, *Actuum*, 10. Ea autem locutione palam significari neminem esse posse, qui eius iudicium non subeat. — *Et cum dicitur*; quia in pueris et amentibus nulla est causa iudicanda, cum omnibus destituantur meritis et demeritis; *respondeo*, pueri baptizati, cum spectent ad familiam Regno destinata, audituri sunt sententiam illam: *Venite benedicti Patris mei percipite regnum*, etc. Quod [*Oxon.* 3. d. 19. n. 9.] si baptismatis lavacro non regenerati decesserunt, adhuc assistere habent iudicio, ut omnibus notum sit pateatque, quam iustissime redemptionis beneficium non sint consequuti, cum nihilominus Christus pro illis mortuus sit, in tantum ut ipse pro iisdem gratiam promeruit, qua salvi esse potuissent; etsi autem ipsorum culpa factum non sit ut salute exciderint, ostendendum est tamen, neque culpa Iudicis et Redemptoris id evenisse; sed iustissime permissum esse, eos cum peccato originali e vita migrare. Non iudicabuntur itaque per causae discussionem, quia [*Report.* ib. n. 5.] nil discutiendum afferent coram Iudice, sed sententia generali omnes comprehendente, qua ipsis perpetua statio assignabitur.

ARTICULUS VI.

UTRUM BONI IN IUDICIO IUDICABUNTUR.

Doctor, Oxon. 4. d. 47. q. 1. — *Report.* ib. — *S. Thom.*,
in *Supplem.* q. 89. art. 6.

VIDENTUR boni haud esse iudicio subiiciendi. Nam si boni forent in ultimo iudicio iudicandi, aut alia ipsis esset sententia expectanda ab ea qua olim iudicati fuere, aut eadem: si eadem, igitur frustra iterum adducerentur ad iudicium: si alia, igitur possent beatitudine excidere, et ita non forent beati.

2. PRAETEREA. *Mag.* 4. d. 47. cap. 3. ex Gregorio, expresse vult eos, qui praecepta legis atque consilia servaverunt, non esse iudicandos: sed reliquorum Sanctorum, qui aliquando peccaverunt, ipsorum errata non videntur ad vindictam; ergo frustra iudicio submitterentur ac discuterentur eorum causae, in quibus iam sententiam absolutoriam obtinuerunt, ac proinde ita se habent, ac si non peccavissent in praescientia et acceptance Dei.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 6 8.] Si Beati in Patria existentes essent ad iudicium evocandi, profecto id ab ipsis sciretur, quamvis nescirent diem iudicio determinatam: sed ex hoc anxii et timidi expectarent iudicium illud, ob sententiam ab Iudice pronunciandam: non videtur autem cum beatitudine cohaerere animi anxietas, exinde enim oriretur perturbatio; igitur non sunt boni iudicio subiiciendi.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 11.] In Athanasii symbolo scribitur:

Omnes homines resurgere habent cum corporibus suis, et reddituri sunt de factis propriis rationem: reddere autem rationem de propriis gestis est iudicio subiici; ergo boni a Christo iudicabuntur, et digno factis praemio ornabuntur.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 6.] non omnes bonos esse a Christos iudicandos. Verumtamen intelligendum, iudicium esse duplex: aliud quidem discussionis et examinis; aliud damnationis et salvationis, seu sententiae latae, et executionis ipsius. Quod si proprie iudicium appelletur ipsa lata sententia, quae est legis conclusio, discussio causarum seu meritum et demeritorum erit quid praevium et praesuppositum ipsi iudicio.

Porro [Oxon. ib. n. 8.] dubitari non potest, probos sanctosque viros esse iudicandos, ac comprehendendos illa generali sententia Christi: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum: Matth., 25.* quemadmodum contraria illa sententia damnationis percellendi sunt omnes impii: *Ite, maledicti, in ignem aeternum.* Quaestio ergo est de iudicio discussionis, seu de iis quae necessario praemittenda sunt ipsi sententiae definitivae Iudicis. Gregorius ergo, lib. 26. *Moral.*, cap. 24. statuit quatuor ordines, dicens ex reprobis alios non esse iudicandos, uti infideles, qui Christum non noverunt, neque fidem ipsius, de quibus ipse dicit: *Qui non credit, iam iudicatus est. Ioan., 3.* Alios vero esse iudicandos, ut ii qui fidem receperunt, nec tamen servaverunt; quibus exprobaturus est iudex: *esurivi, et non dedistis mihi manducare*, etc. Item ex electis alios esse iudicio discussionis subiiciendos, ut poenitentes et exercentes opera misericordiae, quibus proinde dicitur: *Esurivi, et dedistis mihi manducare*, etc. Alios [Report. loc. cit. n. 5] denique non esse iudicandos, sed potius iudicatuos, ut Apostoli caeterique perfecti viri, qui non solum legis praecepta, sed etiam Evangelii consilia exacte servaverunt; nonnisi igitur iudicabuntur fideles mediocriter boni et mediocriter mali, quatenus causarum discussione merita aut demerita eorum innotescant. At cum de notorietate facti constet, superflua est causae discussio, et ita evenit in his, qui in infidelitate perierunt, et in sanctis praecellentis eminentiae. Ordo ergo iste electorum non est iudicandus per causae discussionem, quia nota cum sit futura omnibus illorum eminens sanctitatis excellentia, per quam nunquam a gratia exciderunt, nihil discutiendum occurret.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 5.] iuxta dicta statim, et q. 88. art. 1., omnes Sanctos esse iudicandos generali sententia salvationis, sicut olim eadem fuere iudicati; erit ergo in his quorum merita et demerita discutientur sententia eadem ut sunt particulares personae; quae sententia ipsis innotescet in instanti; ut vero concurrunt ad integritatem unius civitatis Dei, erit generalis et sensibilis sententia; qua admittentur ad regnum, enumeratis operibus per quae eius adoptionem meruerunt. Caeterum expectatio huius sententiae nullam illis ingerit perturbationem, certi de eorum beatitudine, et securi, innotescantiam errorum ipsis nullam esse allaturam ignominiae notam, sed magis quod emendaverint vitia, ac gratiae Dei auscultaverint, cessuram in gloriam et exaltationem.

AD SECUNDUM respondeo [Oxon. ib.] ex statim dictis. Quamquam enim Sanctorum errata ita tecta sint, ut amplius non videantur ad

vindictam, nihilominus esse discutienda in universali iudicio, ut eorum meritis atque demeritis in universorum notitiam clarissime expositis, exinde omnibus innotescant divina misericordia et iustitia, et iudiciorum Dei rectitudo et aequitas, ut dictum est *quaest. 88. art. 1. et quaest. 87. art. 2.*

AD TERTIUM [*Oxon. ib. n. 8.*] patet ex dictis *ad primum*; ex eo enim quod Beati sint certi et securi de eorum perpetua beatitudine, nulla anxietate perturbantur ob futurum iudicium, quia sciunt ex illo ipsis non esse timendum; imo cum corporum resurrectione explendus sit animorum appetitus quo inclinantur ad corpora, et omnibus creaturis manifestanda eorum merita, ex his magis eorum accidentale gaudium augebitur.

ARTICULUS VII.

UTRUM MALI IUDICABUNTUR.

Doctor, et S. Thom. locis art. citat.

VIDENTUR mali non esse iudicio suffiendi. Etenim, iuxta dicta *art. anteced.*, infideles quique non iudicabuntur; *Qui enim non credit, iam iudicatus est. Ioan., 3.* Sed ideo illi peribentur non iudicandi, quia causa eorum non indiget discussione, cum iam praeiudicata sit; igitur [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.*] quoniam caeterorum decedentium in peccato mortali est damnatio explicata et omnibus manifesta, ex dictis *q. 87. art. 2.*, igitur neque ad hos pertinebit iudiciaria discussio.

2. PRAETEREA. [*Report. 4. d. 47. q. 1. n. 5.*] Si mediocriter mali sint iudicandi, pariter iudicari deberent omnes infideles: hoc autem negatur a *Magist., 4. d. 47. cap. 3.*, de sententia B. Gregorii; ergo nemo malorum omnino iudicandus erit. *Probatio sequelae*: siquidem et ipsi infideles discutiendi videntur postulandi, cur legem Evangelicam recipere ac amplecti contempserint, cum lumini naturali intellectus maxime consentanea sit; vel si neminem praedicantem audierint, et inculpabiliter veritatem ignoraverint, quare legem naturalem neglexerint servare; qua utique servata, salutem consequi potuissent; igitur eorum infidelitatis causae multa discussione indigent: sunt ergo iudicandi; aut certe nemo aliorum malorum discussioni sententiam praecedenti subiacebit.

CONTRA. *Magister*, loco cit. ex Gregorio: *Iudicantur, et pereunt, quibus dominica inclamatione dicitur: esurivi, et non dedistis mihi manducare, etc. Non iudicantur, et pereunt, quibus Dominus ait: Qui non credit, iam iudicatus est. Vult igitur expresse, malos, qui fidem evangelicam tenuerunt, fore iudicandos; non item infideles.*

RESPONDEO dicendum, [*Report. ib. n. 6. seqq.*] malos, qui legem evangelicam non servaverunt, ut in Baptismi susceptione se facturos promiserunt, esse iudiciariae discussioni subiiciendos. Quod diserte testatur ipse Iudex, *Matthaei, 25.* Exprobraturus itaque est his, qui edocti fidem evangelicam opera implere contempserunt, transgressionem mandatorum legis, et praesertim non impensa fuisse ab eis proximo

indigenti opera misericordiae; unde dicturus est: *Esurivi, et non dedistis mihi manducare*, etc. Hi porro dicendi sunt mediocriter mali: non quidem ea de causa quasi plenam non meruerint damnationem; sed quia transgressionibus legis admista habuere nonnulla opera, quae vel sibi ipsis aliquando fuerunt meritoria, vel ex genere saltem fuissent, si in charitate repraesentata essent. Contra vero infideles prorsus mali nuncupandi, eo quod fide recta carentes, actum credendi, cui tamquam fundamento caeteri omnes innituntur, obliquum erroneum et impium habuerunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 5.*] mediocriter malos esse subiiciendos discussioni et examini, quo manifesta sit iustitia divina. Cum enim adfuturi sint cum Christianitatis charactere, necessarium est, ut eorum causa discutatur, et omnibus innotescat iure damnari eos, qui muneribus divinae misericordiae in susceptione Sacramenti regenerationis abunde ditati, gratiam contempserunt, et pactum initum in Baptismo fregerunt. At alia est ratio de infidelibus; *Eorum enim damnatio* (ait Magister cit.) *toti Ecclesiae nota est et certa: et ideo dicuntur tunc non iudicari, quia ad conspectum distincti Iudicis cum aperta damnatione suae infidelitatis accedent.* Manifestanda igitur sunt malorum demerita et merita, et simul exprobrandi a Iudice, quod ipsius mandata non custodierint; ac proinde est necessario distincta causae discussio praemittenda.

AD SECUNDUM; cur non iudicentur per discussionem, qui fidem recipere contempserint? Respondet Magister cit. loco sic: *Qui fidei Sacramenta non tenuerunt, increpationem iudicis in se fieri non audient: qui infidelitatis suae tenebris praeiudicati, eius quem despexerunt invectione redargui non merentur.* Quemadmodum ergo contempserunt legem, diligentes magis tenebras quam lucem, ita contemnuntur a Christo iudice Legis Auctore; qui fortasse contemptus ipsis acerbissimus erit, et magis ac si exprobraretur illis superba insania, qua obcaecati et elati, credere in Christum per mortem Crucis redimentem mundum noluerunt. — Quantum vero attinet ad discussionem secundum legem naturalem; respondeo, nos de hoc mysterio aliud non scire, nisi quod revelatum est a Christo, aeterna Sapientia, in Evangelio, et etiam in Testamento veteri: Evangelium autem narrat discussionem et iudicium faciendum esse secundum legem evangelicam, iuxta dicta in anteced. In quo etiam Evangelio scriptum est: *Qui non credit, iam iudicatus est; Ioan., 3.*

ARTICULUS VIII.

UTRUM ANGELI IN FUTURO IUDICIO INDICABUNTUR.

Doctor, et S. Thom., loc. cit. art. 5.

VIDENTUR Angeli in futuro iudicio iudicandi perinde ac homines. Nam [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 2.*] Christus, eo quod sit caput hominum, eisque praesideat, data est potestas iudiciaria in illos, quos est revera iudicaturus die a Deo statuta: sed est etiam caput Angelorum, ex dictis 3. p. q. 8. art. 4.; ergo est futurus iudex Angelorum, non secus ac hominum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 6 8.] Christus cum venerit ad iudicandum saeculum, exquisiturus est ab hominibus, quomodo usi sint gratia, caeterisque donis a Deo ipsis pro statu viae collatis; et secundum ea, quae ex discussione resultabunt, pronuntiaturus est sententiam, utique aequissimam ac rectissimam: sed etiam Angeli extiterunt viatores, variaeque dona gratiarum accipientes, quibus illi diversimode usi sunt; nam alii in veritate non persistentes detrusi sunt in tartareum carcerem; alii vero quaecumque eis iniunxerat Deus diligentissime servantes, potiti sunt felicitate sempiterna; ergo in finali iudicio sunt discutiendae eorum causae, perinde ac hominum, ac pro ratione gestorum iustae sententiae subiiciendi.

3. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] Cum Christus dicturus est: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui praeparatus est Diabolo, et Angelis eius*, iubebit executioni demandari latam sententiam: sed sententia ab Iudice aequa non fertur, nisi cognita atque discussa causa; igitur cum poena aeterna infligitur damnatis, iam sunt a Christo iudicati, eorumque causae discussae et examinatae.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 5.] Perfecti viri non iudicabuntur iudicio discussionis, nec infideles, iuxta dicta *in antec.*; ergo multo minus Angeli, seu boni seu mali.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib.] Angelos in futuro iudicio non esse iudicandos per causae discussionem, bene tamen comprehendendos generali sententia salvationis, aut damnationis, pro ratione meritorum, aut demeritorum. Siquidem, iuxta dicta *in duobus immediate praeced. art.* ex B. Gregorio, disceptatio ad eum finem instituenda perhibetur in futuro iudicio, ut meritis bonorum a demeritis discretis, ac utrorumque habita ratione, omnibus innotescat aequitas ac rectitudo iudicii et Iudicis decernentis singulorum praemia vel supplicia. In Angelis autem apostatis, qui in veritate non steterunt, nulla erunt merita seiungenda a demeritis, nec in Angelis bonis aliqua demerita. Nam [*Oxon.* 2. d. 5. q. 2. n. 14.] si in primo instanti erant uniformes creati in gratia, in secundo instanti boni multipliciter meruerunt, et mali item multipliciter demeruerunt; et exinde fuerunt in termino; quia Deus quemadmodum utrisque reddidit inaequalia stipendia, ita dum essent in via illa promeruerunt. Quod [*Oxon.* 4. d. 14. q. 3. n. 2.] si durante eorum statu viae nonnulli, qui demereri incoeperant, facti poenitentes alteri parti adhaerere maluerunt; et e converso, si qui, dum pugnaretur, tentatione victi discesserunt a Michaelis partibus, Lucifero adhaesuri, in tantum, ut in utrisque merita cum demeritis inveniantur, circa hos futurum iudicium, ut cum hominibus mediocriter malis et mediocriter bonis, ex Gregorii doctrina sentiendum est. — Verumtamen etsi iudicandi Christi generali sententia relata *Matthaei*, 25. Boni enim spectant et confluunt ad integritatem Civitatis supernae, et mali ad replendum tartareum carcerem; ac propterea illi iudicabuntur, et vocabuntur ad regnum; reliqui vero mittentur in igne n sempiternum daturi poenas et supplicia.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 5. 8.] ex eo quod Christus caput sit Angelorum, eos audituros esse ab illo sententiam generalem salvationis, aut damnationis; et etiam non eva-

suos iudicium examinis et discussionis, si discutiendi coram eius tribunali apparerent, sicuti disceptabitur super conscientis hominum merita atque demerita habentium.

AD SECUNDUM dico, [*Report.* 4. d. 47. q. 1. n. 5.] discussionem causae praesupponere ambiguitatem facti, vel rem examine indigere, quo cuncta distincte ac perspicue appareant et discernantur. Ubi ergo factum notorium est, nihil super eum discutiendum occurrit. Qui ergo nulla aliquando habuerunt demerita, ut Angeli sancti, neque merita, ut apostatae Angeli, discussioni subiici non possunt, sed dumtaxat praemium, aut poena est illis respective retribuenda.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 47. q. 1. n. 8.] utique illa generali sententia esse Angelos omnes iudicandos, non vero per iudicium discussionis, ut dictum est. — *Et cum dicitur*, quia sententiae pronuntiationem debet praecedere causae discussio; *concedo*, ubi causa disceptatione indiget; non autem ubi factum adeo est omnibus notorium, ut discussio iudicialis nullum habere queat locum.

QUAESTIO NONAGESIMA.

DE FORMA IUDICIS VENIENTIS AD IUDICIUM, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de forma Iudicis venientis ad iudicium.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus. — 2. Utrum apparebit in forma humanitatis gloriosa. — 3. Utrum divinitas possit sine gaudio videri.

ARTICULUS I.

UTRUM CHRISTUS IN FORMA HUMANITATIS SIT IUDICATURUS.

Doctor, Oxon. 4. d. 48. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* q. 90. art. 1.

VIDETUR Christus iudicaturus esse vivos et mortuos in forma humanitatis. Etenim [*Report.* 4. d. 48. q. 1. n. 3.] iudicium requirit dominium in iudicante; unde scriptum est: *Tu quis es, qui iudicas servum alienum?* *Ad Roman.*, 14. Igitur Christo secundum id competit iudicare, secundum quod habet dominium super homines. Est autem dominator hominum, non solum ratione creationis, sed etiam ratione redemptionis; dicit enim Apostolus, 14. *ad Roman.* [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 2.] *In hoc Christus mortuus est, et resurrexit, ut et vivorum, et mortuorum dominetur;* ergo in illa natura, in qua est Redemptor, sibi competit auctoritas iudicandi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Universali iudicium ideo repraesentandum erit, ut aliqui admittantur ad regnum, aliqui excludantur: haec autem adeptio regni non convenit homini solummodo ex bonis creationis; quia

ob superveniens impedimentum peccati primi hominis, nemo admitte-
retur ad regnum, nisi ex meritis Christi Redemptoris illud obstaculum
amotum esset; ergo conveniens est mundi Salvatorem ei iudicio prae-
sidere secundum eam naturam, per quam datum est hominibus ingredi
regnum Caelorum.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] *Actuum*, 10. scribitur de Christo: *con-*
stitutus est a Deo iudex vivorum et mortuorum; igitur ipse est iudi-
caturus in forma humanitatis. Et ex hoc deducitur ulterius, cum per
redemptionem generis humani universim tota natura melioretur, ut ha-
betur *ad Coloss.*, 1. *Purificans per sanguinem crucis eius sive quae*
in caelis, sive quae in terris sunt, ideo non solum super homines, sed
super omnem creaturam Christus per suam passionem dominium pro-
meruit, et ideo iudiciariam potestatem. Unde *Matthaei* ultimo: *Data est*
mihî, inquit, omnis potestas in Caelo et in terra.

CONTRA. [Oxon. ib. n. 3.] Per hanc potestatem non fuit collata Christo
quoad formam humanitatis omnipotentia, nec absolutum rerum domi-
nium, quale habet Deus; ergo nec iudiciariam potestatem acquisivit,
nisi commissariam et subauthenticam.

RESPONDEO: propter inducta argumenta *aliqui* putant, Christum in
forma humanitatis esse iudicaturum. — *Veruntamen*, [Oxon. ib. n. 4.] quia
plurimum interest dicere, *Christus in forma humana iudicabit; et Chri-*
stus secundum humanitatem iudicabit, statuendum est in quo sensu
procedat quaestio. Quemadmodum igitur cum veritate dicimus, Christus
in forma humana creat animas, et Christus in forma humana est media
persona in Trinitate; ita falsum est, Christum secundum humanitatem
esse mediam personam in Trinitate, aut animas creare secundum hu-
manitatem; quia non solum hic notatur concomitantia naturae humanae
ad actum, sed etiam causalitas naturae humanae respectu actus crea-
tionis. Ita licet verum sit, Christum esse iudicaturum in forma humana,
quia Filius in iudicio non deponet semel assumptam humanitatem; non
est tamen concedendum, ipsum esse iudicaturum secundum naturam hu-
manam, loquendo de iudicare principaliter. *Et probatur*; quia principale
iudicium (ut extitit declaratum, 3. p. q. 59. art. 1. et 2.) est perfecta et
prima determinatio eius, quod est reddendum alicui secundum merita.
Ea autem perfecta determinatio includit completum dictamen intellectus,
quod hoc sit retribuendum, et completam pariter determinationem vo-
luntatis per velle efficax, sufficiens ex se ad executionem illius deter-
minati. Sed Christus secundum naturam humanam nequit habere tale
velle respectu praemii reddendi iuxta dictamen intellectus, quia non
potest habere imperium principale efficax coniungendi animam obiecto
beatifico; siquidem ex Augustino *de videndo Deo*, *In eius potestate est*
videri: si vult videtur, et si non vult, non videtur. Igitur iudiciaria
Christi potestas secundum humanitatem non potest esse nisi commis-
saria, subauthentica et delegata, etsi ea eminentior nequeat alteri a se
communicari a Deo, ut expositum est q. cit. 59. q. 2. 3. p. Qui sane
modus declarandi, quemadmodum non attribuit animae Christi omni-
potentiam, ita non negat eam excellentiam sibi competere, qua maior
nequeat creatae naturae communicari; et si aliam auctoritatem iudicandi
tribuat aliquis animae Christi, videtur blasphemia attribuendo naturae
creatae quod est proprium Creatori.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 2. q. 1. n. 6.] Christum per actum redemptionis non meruisse, nec mereri potuisse principale dominium respectu hominis. Etenim [*ib.* 4. d. 48. q. 1. n. 5.] ut Redemptor non habuit rationem causae nisi meritoriae. Causa autem meritoria neque est principalis, nec talis esse potest, quatenus meritoria est; nam quatenus meritoria non causat, nisi ab alia causa altiori et principaliori illius actus atque obsequia acceptentur. Si igitur [*ib.* 3. d. 9. n. 11.] redemptio foret tantum bonum, et accepta Trinitati, quantum creatio, non teneremur Christo ut homini Redemptori, tamquam supremo domino. Sed [*ib.* 4. d. 2. q. 1. n. 6. — d. 15. q. 1. n. 5.] teneremur Trinitati duplici eo titulo, nempe creationis, et redemptionis, quia ab illa est redemptio principaliter, ab humanitate autem Christi non nisi meritorie, et minus subinde principaliter. Igitur, quemadmodum Christus ratione humanitatis et redemptionis per ipsam repraesentatae non acquisivit supremum dominium super homines et caeteras creaturas, ita nec iudiciariam supremam potestatem est adeptus, sed tantum subordinatam, etsi eminentissimam omnium quae esse possunt sub principali.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 5.] Christum, quatenus Redemptor est, et secundum humanam, naturam non inferre, aut provehere electos ad regnum Caelorum principaliter, sed solum quatenus causa meritoria est, minusque principalis.

Et per idem *ad auctoritates*, quae postremo adducuntur. Siquidem [*Oxon.* *ib.* n. 10.] non sunt intelligendae, nisi de dominio et potestate iudiciaria minus principali et delegata, quamvis omnium sit eminentissima, uti dictum est.

ARTICULUS II.

UTRUM CHRISTUS IN IUDICIO APPAREBIT IN FORMA HUMANITATIS GLORIOSA.

Doctor, Oxon. 4. d. 48. q. 1. — *Report. ib.* — *S. Thom., in Supplem.* q. 90. art. 2.

VIDETUR Christus in iudicio esse quidem in forma humanitatis appariturus, sed non gloriosa. Etenim [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 1.] in ea forma apparebit, in qua possit conspici ac intueri ab iis qui sunt iudicandi, iuxta illud *Ioan.*, 19. *Videbunt, in quem transiverunt*: sed reprobi ac damnati minime videre poterunt Christum in forma gloriosa; ergo in hac non apparebit. *Minor constat* ex eo, quia corpus gloriosum videri non potest ab oculo non glorioso.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* *ib.*] Si damnatis daretur cernere oculis suis Christi corpus gloriosum, profecto in eius obiecti visione plurimum oblectarentur; delectabile enim praesens et perceptum a sensu oblectat: sed reprobi nedum ullam delectationem non sunt percepturi ex aspectu iudicis, sed etiam exinde ingenti plane timore corripiendi creduntur, et tristitia magna obruendi; igitur Christus ipsis non apparebit in forma humanitatis gloriosa.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* *ib.*] Corporis formam gloriosam videntur dedecere vulnera inflictaeque cicatrices, cum haec magis congruant formae

et habitudini corporis corruptibilis et mortalis: sed Christus in iudicio apparebit cum cicatricibus sibi in passione et morte inflictis, ut testantur plures Sanctorum declarantes cap. 25. *Matthaei*, et significare videtur *Ioan.*, 19. in textu supra allegato: *Videbunt in quem transfixerunt*; ergo non erit tunc forma Corporis Christi gloriosa.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 11.] In *Isaiae* prophetia, cap. 28, videtur hoc ipsum non obscure significari, cum dicitur: *tollatur impius, ne videat gloriam Dei*; igitur etsi omnes seu boni, seu mali in iudicio visuri sint Iudicem sententiam pronunciantem, nihilominus impii atque damnati omnes minime permittendi sunt intueri gloriam Christi iudicantis.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 1.] *Lucae*, 21. *Et tunc videbunt Filium hominis venientem cum potestate magna et maiestate*: igitur omnes iudicandi intuentur Iudicem in forma humanitatis gloriosa; nam potestas et maiestas non congruunt formae servi, qualem praesetulit in primo adventu.

RESPONDEO dicendum, Christum in iudicio appariturum in forma humanitatis gloriosa. Etenim [*Oxon.* ib. n. 10.] postquam Salvator semel glorificatus fuit, numquam erit non gloriosus, quemadmodum postquam resurrexit immortalis, *Mors illi ultra non dominabitur*; ad *Rom.*, 6., et ita de aliis pertinentibus ad gloriam corporis. Iudici igitur inerit gloria corporis sui, quam promeruit, ea quam pertulit passione, ac donatus fuit, cum iterum corpori unita est anima illa felicissima. Et in ea forma gloriosa videndum esse a Beatis dubitari non potest; et talem quoque reprobis appariturum probabilius videtur, tum ex *praeallegato textu* Evangelii secundum *Lucam*, tum ex subiecta solutione argumentorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 11.] putantibus Christum damnatis non esse appariturum in forma humanitatis gloriosa, incumbit exponere illud *Ioan.*, *Videbunt in quem transfixerunt*; et etiam *argumentum ad oppositum*. Potest igitur dici, et reprobos esse contuturos Christum iudicem in forma humanitatis gloriosa. — *Et cum arguitur*, quia corpus gloriosum non videtur obiectum visibile proportionatum oculo non glorioso, qualis erit visiva potentia damnatorum hominum; *respondeo*, oppositum declaratum fuisse supra q. 85. *art.* 2. Nam oculus quantumvis debilis virtutis potest attingere quodcumque visibile, etsi non actu fixo et permanente; et ita vidisse perhibentur discipuli claritatem corporis Christi in monte tempore transfigurationis eius; poterit igitur eadem contueri a damnatis, non fixa, stabilique visione, sed raptim transeunte; sed videndus *art. cit.*

AD SECUNDUM dicendum, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 11.] ex visione gloriae corporis Christi damnatos nullam esse percepturos oblectationem et laetitiam; sed magis dolorem et metum incussum ob gloriam tantae maiestatis apparentis ad ulciscenda ipsorum scelera et peccata. Neque [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 11.] est inconueniens de visione obiecti delectabilis, at apprime convenientis nullam redundare delectationem in potentiam videntem, praeoccupato praesertim sensitivo appetitu atque affecto ingentibus poenis, et angustia moestitiaque ex livore, odio et invidia tum electorum tum Iudicis sic apparentis; quapropter maiestas et gloria Christi iudicis magis facere videtur ad cumulum malorum in damnatis, quam ad ullum levamen ingentium planeque inexplicabilium dolorum.

AD TERTIUM respondeo, utique Christum esse appariturum in iudicio cum illis ipsis vulnerum cicatricibus, quas manus impiorum inflixerunt,

quibuscum etiam resurgere voluit, iuxta dicta 3. *p. q.* 54. *a.* 4. — *Et cum dicitur*, ea vulnera magis videri effectiones et sequelae corporis non gloriosi, *negandum* est hoc, quia secundum Augustinum, 22. *De Civit.*, cap. 20, *Exinde non deformitas in eis, sed dignitas erit, et quaedam quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit; nec sunt deputanda vel appellanda vicia virtutis indicia.* Vulnera ergo Christi, in quibus perfecit opus excellentissimae charitatis, qualis est humana redemption, maxime augebunt gloriam corporis eius, propterea illa non deposuit, nec obdixit in resurrectione; sed praesetulit et perpetuo gestabit, ut suae virtutis iudicia ac trophaea ob victoriam partam in humili servilique forma, ut satisfaceret iustitiae divinae, placaret Dei maiestatem generi humano infensam, ac in ea denique forma prosterneret diabolium, in qua ille hominum genus in mortem praecipitaverat.

AD QUARTUM dico, [*Oxon. ib.*] secundum Hieronymum, esse ibi quemdam dialogum inter Deum et Prophetam. Quod si intelligenda est prophetia de visione in iudicio, tunc dicendum iuxta litteram, esse impios visuros gloriam corporis Christi ad eorum confusionem et tristitiam. Unde dicenti Prophetae: *Domine exaltetur manus tua, et non videant*, respondet Deus: *videant et confundantur*; quia visio iudicis gloriosi vertetur in tristitiam et confusionem, magis quam in delectationem eorum, qui iudicio subiiciuntur ac per sententiam condemnantur, ut dictum est in responsione *ad secundum*.

ARTICULUS III.

UTRUM DIVINITAS A MALIS SINE GAUDIO VIDERI POSSIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 48. q. 1. — d. 49. q. 7. — Report. ib.
S. Thom., in Supplem. q. 90. art. 3.

VIDETUR per nullam potentiam fieri posse ut divinitas a malis sine gaudio videatur. Etenim [*Oxon. 4. d. 48. q. 1. n. 3.*] *Ioann.*, 17. scribitur: *Haec est vita aeterna ut cognoscant te Deum verum*; igitur constat, essentiam beatitudinis in Dei visione consistere: atqui de essentia beatitudinis est gaudium; nam contradictio est aliquem clare videre Deum, et in ipso non delectari; ergo fieri nequit, ut divinitas a malis sine gaudio videatur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Ipsa essentia divinitatis est essentia veritatis: sed unicusque est delectabile videre verum; unde et omnes natura scire desiderant, ut dicitur, 1. *Metaphys.*; ergo divinitas sine gaudio videri non potest.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Si aliqua visio non semper est delectabilis, contingit quandoque eam esse tristabilem: sed visio intellectiva numquam est tristabilis, quia delectationi, quae est in intelligendo, non opponitur aliqua tristitia, ut dicit Philosoph., 1. *Topic.*, c. 13. Cum ergo divinitas videri non possit nisi per intellectum, videtur fieri non posse, ut divinitas sine gaudio videatur.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Secundum Boëtium, *De Hebdomadibus*: *Id quod est, potest aliquid habere praeter ipsum esse, ipsum vero esse nihil praeter se habet admistum*; ergo quamvis res quae sunt

delectabiles per participationem bonitatis possint apprehensae non delectare, propter id quod habent admistum, nihilominus quod per essentiam est bonitas, impossibile est quin apprehensum delectet, cum nihil in eo esse possit, quod delectabile non sit; igitur impossibile est, damnatos clare videre Deitatem, et non percipere gaudium et delectationem ex ea visione, quia ipsam bonitatem per essentiam viderent.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 7. n. 1.] Ex 10. *Ethic.*, cap. 3. delectatio est adveniens operationi; est ergo sicut accidens eius: visio autem est operatio; igitur sine ulla contradictione gaudium et delectatio ab ea separari possunt; ac proinde fieri potest, ut mali sine gaudio videant divinitatem.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* ib. n. 5. seqq.] gaudium per Dei potentiam separari posse a visione Deitatis, adeo ut videatur Deus ab intellectu creato sine ulla delectatione et gaudio. Nam absolutum prius naturaliter alio, citra omnem contradictionem, esse potest sine illo: sed visio essentiae divinae est absolutum quid prius naturaliter fruitione seu delectatione et gaudio consequente fruitionem; ergo sine contradictione potest esse in aliquo visio divinae essentiae absque fruitione et gaudio. Neque hoc haberet pro inconvenienti Philosophus ex ratione formali visionis et fruitionis, sed solummodo ex medio extrinseco falsae hypothesis occurreret repugnantia. Quia enim putavit Aristoteles coniunctionem causarum in universo simpliciter necessariam, adeo ut necessario causa prima exinde coageret causis secundis secundum ultimum potentiae suae, consequenter ei dicendum esset, fieri non posse, quin videnti obiectum delectabile coageret Deus ad illius fruitionem et gaudium. At Theologi contrarium principium sciunt esse verum; nullum est ergo inconveniens, causam primam agere ad visionem obiecti beatifici, et non coagere ad fruitionem eiusdem; ac proinde posset ostendere se Deus reprobis, sic ut ad eam visionem nulla sequatur delectatio et gaudium. -- *Deinde*, gaudium non est de essentia beatitudinis. Beatitudo enim est ultima perfectio naturae beatificabilis, propterea quod per eam natura coniuncta sit simpliciter optimo: nulla autem passio coniungit obiecto beatifico, sed magis id praestat ipsa operatio; beatitudo igitur haud esse potest aliqua passio. Gaudium autem et delectatio passiones sunt; quia ex obiecto redundant in potentiam unitam per operationem obiecto beatifico; igitur gaudium nequit esse de essentia beatitudinis; ac proinde multo minus necessario consequetur quamlibet Deitatis visionem; igitur nulla contradictione damnati videre possunt Deitatem, nulla delectatione aut gaudio percepto ex tali visione.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 48. q. 1. n. 6.] secundum Philosophum, 12. *Metaphys.*, text. com. 39., actus intellectus est vita; actus igitur intellectus aeternus est vita aeterna: si actu, actu; si aptitudine, aptitudine. Ex suppositione igitur quod visio essentiae divinae concederetur damnatis, licet non esset aeterna actu, nihilominus quantum est ex parte actus, vel potentiae, posset esse aeterna; igitur... At si ex hoc inferas: ergo gratitudo non sequitur; neque id habetur ex Evangelii textu, qui allegatur; sed est additio; ita pariter et ego addo, ut cognoscant te, et ament; nec magis haec glossa est contra textum, quam prior. Damnatis autem si daretur intueri Deitatem, non propterea eam amarent; id enim amicorum Dei est; et nisi amarent, gaudium et

delectationem de tali visione minime haberent. Caeterum abstrahendo ab ista quaestione, nulla contradictio est operationem quamlibet esse sine gaudio et delectatione, cum hae passiones sint ab obiecto in animam operantem redundantes; per operationem vero uniatur ipsi obiecto potentia.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 6.*] quamvis in nobis sit naturalis inclinatio ad contuendam veritatem per essentiam, ex ipsius tamen visione non sequi in rationali appetitu gaudium et delectationem, nisi prima causa obiecto causativo illarum passionum coagat ad productionem earundem; quoniam igitur primae causae actio libera est, et contingenter ad extra operatur, potest ad visionem influere, et non ad gaudium et delectationem, quae alias ex illa sequeretur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib.*] per idem, quia cum delectatio aliud sit ab ipsa operatione, ut explicatum est in *antec.*, non necessario illa ex operatione consequitur, nisi obiectum eam causet: obiectum autem illud valet eam causare, et non causare; ideo citra omnem repugnantiam possumus intelligere potentiam intellectivam videre obiectum beatificum, et interim nullum ex ea visione gaudium in ipsam redundare.

AD QUARTUM dico, [*Oxon. ib.*] aliud ea ratione non probari, nisi quod illa ratio delectabilis, quae est bonitas, non possit esse non delectabilis; sed non sequi exinde hanc *consequentiam*: ergo non potest non delectare: quia *delectabile* dicit aliquid in se, vel si respectum involvit, is tamen non est nisi aptitudinalis, qui necessario consequitur fundamentum. At delectare praeterea importat effectum posteriorem contingenter causabilem, maxime ex contingenti determinatione voluntatis divinae ad coagendum ipsi delectabili; ac proinde stare potest visio divinae essentiae sine ullo gaudio et delectatione in damnatis.

QUAESTIO NONAGESIMAPRIMA.

DE QUALITATE MUNDI POST IUDICIUM, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de qualitate mundi et resurgentium post iudicium: ubi triplex consideratio occurrit: *prima*, de statu et qualitate mundi: *secunda*, de statu Beatorum: *tertia*, de statu malorum.

Circa primum quaeruntur quinque.

1. Utrum innovatio mundi sit futura. - 2. Utrum motus corporum caelestium cessabit. - 3. Utrum corpora caelestia tunc magis fulgebunt. - 4. Utrum elementa maiorem claritatem recipient. - 5. Utrum animalia et plantae remanebunt.

ARTICULUS I.

UTRUM MUNDUS INNOVABITUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 91. a. 1.

VIDETUR mundi innovatio haud esse futura. Nam [*Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 3.*] si mundus esset innovandus, non videretur cum omni veritate

dictum a Salomone: *Nihil sub sole novum*, Eccles. 1. Etenim peracta mundi innovatione, vere aliquid novi sub sole factum esset; imo ipse sol, tamquam mundi pars, necessario innovatus fuisset; cum igitur verissimum sit, *Nihil sub sole novum*, mundus non est subiturus aliquando innovationem.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 14.] Non aliam intelligere possumus mundi innovationem, nisi redditum Astrorum ad illud punctum et situm, in quo fuerunt a Deo creata: sed non sunt redditura infra spatium triginta sex millium annorum; ergo mundus non innovaretur nisi elapso eo annorum et saeculorum spatio: non videtur autem probabile iudicium usque ad eum terminum differri post creationem mundi; igitur nulla est rerum universitatis innovatio futura.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Mundus per innovationem, aut evadet perfectior, aut imperfectior. Si perfectior; igitur non accepisset a principio omnem perfectionem sibi possibilem, sibi que necessariam, quod plane est inconveniens, quia *Dei perfecta sunt opera*, *Deuteron.*, cap. 22. Si imperfectior; igitur contra propriam inclinationem accideret ei talis innovatio; unumquodque enim naturaliter propriam perfectionem appetit.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 1. n. 12.] 1. *ad Corinth.*, cap. 7. *Praeterit figura huius mundi*: igitur mundus innovationem est subiturus per superventuram figuram, praesenti quam praesefert abeunte atque destructa.

RESPONDEO, mundum revera in ipsius consummatione innovatum iri. Cum [*Oxon.* 3. d. 32. n. 6.] enim mundus ipse sensibilis volitus sit a Deo propter hominem, quem ad sui imaginem efformaverat, quod et ipsum Aristotelem non latuit, dum ait, 2. *Phys.*, text. c. 24. *Sumus finis quodammodo omnium*: et ipse homo immutandus credatur per incorruptionem, ut expresse testatur Apostolus, 1. *ad Corinth.*, cap. 15. dicens: *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*; et: *oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*; et *mortale hoc induere immortalitatem*: [*Oxon.* 4. d. 49. q. 13. n. 1.] consequens est, ut et rerum universitas, quae propter hominem intenta et condita est, una cum ipso innovetur, immutata in melius per perfectiorem conditionem. Quoniam igitur homo ipse post resurrectionem induet immortalitatem et incorruptionem, cessare necessario debent ea omnia, quae ad ipsius mortalitatem et corruptionem ordinata erant et pertinebant. Generatio ergo tum ipsius hominis, tum caeterorum mistorum illi necessariorum, cessatura est, quia nulla corruptio, nec unius in alterum transmutatio, aut generatio erit: haec enim omnia, cum vigeret hominis vita animalis, ad illum veluti finem sensibilibus terminabantur; absorpta ergo vita animali ab spirituali, et corruptione in hominis emigrante incorruptionem, quaecumque huc spectabunt desitura sunt amplius moveri ad hominis officium per mutuam transmutationem; erit igitur universitas rerum immutata et innovata, perinde ut homo; non quasi quidquam substantiae eorum deperdatur, sed quia nansciscetur conditionem meliorem. Quemadmodum et ipse homo in resurrectione eiusdem quidem substantiae erit, sed incorruptibilis et immortalis, pro exigentia status ad quem devenit. Sed et corpora caelestia, et elementa, quae propter hominem creata sunt, parem subibunt immutationem ac innovationem; perstante enim eorum substantia, in melius sunt innovanda, deterioribus,

quibus modo subiiciuntur, sublati conditionibus. Purganda [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 2.] enim perhibentur, sicut metalla in quadam colatura, cui purgationi peragenda praecedet mundi conflagratio. Unde Apostolus, 8. *ad Roman.*: *Vanitati, inquit, creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe; quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis.* Huc quoque tendit illud Petri: *Novos vero caelos, et novam terram, secundum promissa ipsius, expectamus.* Igitur mundus innovabitur, cum ad instar hominis, propter quem conditus est, exuet vanitatem, et liberabitur a servitute corruptionis, quam libertatem expectat speratque, et interim ingemiscit ea premi servitute, ut subdit Paulus *ibidem*.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM [Oxon. 4. d. 43. q. 3. n. 3.] respondet Augustinus, 12. *De Civit.*, cap. 13. dictum Salomonis vel accipiendum esse ut voluerit, quaecumque fiunt in dies praecessisse secundum speciem, non vero secundum numerum; vel nihil esse recens sub sole, eo quod omnia praecesserint in Dei praedestinatione, respectu cuius revera nihil novi accidere aut fieri potest. Non propterea negatam fuisse intelligimus mundi innovationem, futuram in ipsis etiam corporibus caelestibus; cum nihil amplius fiet sub sole, omnibus deductis ad statum et quietem et incorruptionem.

AD SECUNDUM concedo, [Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 14.] haud probabile videri, iudicii universalis tempus differendum esse per spatium triginta sex millium annorum, praesertim cum ad ultimam aetatem devenerit, nec adhuc praeterlapsus probabiliter dicatur numerus sex aut septem millium annorum. Caeterum si omnes stellae ad idem punctum tandem reverterentur, in quo fuerunt a Deo collocatae in principio, non efficerent eam, de qua loquimur mundi innovationem, sed inciperet novus ordo, et productio rerum. At innovationem, quam omnes creaturae expectant ingemiscientes, futuram existimamus, cum liberabuntur a servitute corruptionis, ut dictum est *in solutione*. Porro circa positionem anni magni secundum Ptolomaeum, actum q. 75. *supplem. art. 3. in secundo incipienti*.

AD TERTIUM dicendum, mundi partes per innovationem futuram acquisituras conditionem perfectiorem, non quoad substantiam, sed quoad substantiae ipsius statum optabiliorem. — *Et cum instatur*: igitur mundus haud effectus fuisset a Deo secundum omnem perfectionem, quae potuit ei inesse et ornari; *respondeo*, [Oxon. 2. d. 15. n. 2. 7.] fini a Deo intento non potuisse fieri mundum aptiorem. In eo enim continuo praesentandae erunt generationes, et corruptiones rerum, et mistorum, usui humano necessariorum; is ergo finis non potuisset obtineri si corpora caelestia et elementa aliam conditionem nacta fuissent. At cessantibus rerum vicibus, ac e medio sublati alternantibus mistorum transmutationibus, quietem cuique convenientem, et statum omnia consequutura sunt, ac proinde longe perfectiorem conditionem, qua ornata elementa, atque caelestia corpora recte innovata et immutata intelliguntur.

ARTICULUS II.

UTRUM MOTUS CORPORUM CAELESTIUM CESSABIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 48. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 91. a. 2.

VIDETUR motus corporum caelestium haud esse aliquando cessaturus. Nam [*Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 1.*] Aristoteles, 9. *Metaphys.*, cap. 7. ex intentione determinat, caeli motum esse perpetuum; quod et probat dupliciter: *primo*, quia intelligentiae moventes corpora caelestia non laborant nec aliquam patiuntur lassitudinem: nullum autem agens cessat movere, nisi in hoc fatigetur (ut ait 2. *Caeli*, text. 17.); igitur semper ea agentia facient corpora caelestia. *Secunda probatio*, est quia in intelligentiis motricibus caelorum non est potentia contradictionis, cum sint materiae expertes; ergo non defatigantur in movendo; semper ergo movere possunt, et subinde movebunt corpora caelestia, quae pariter cum careant materia, non sunt in potentia contradictionis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Rerum universitas erit perfectior post iudicium, ac modo sit; ergo corpora principalia universi non sunt amissura aliquam perfectionem: sed motus est propria perfectio corporum caelestium, vel requiritur ad eorum perfectionem, alioquin frustra moverentur; ergo numquam erunt sine motu.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 4.*] Substantia perfectissima (quales sunt intelligentiae caelum moventes) non caret aliquo, quod competit substantiae ex perfectione substantiae, sive illud sit perfectio eius intrinseca, sive communicatio perfectionis eius extra: sed substantiae ex perfectione substantiae competit ut non tantum in se perficiatur, sed etiam ut perfectionem suam communicet alii producendo; ergo istud maxime competit substantiis impassibilibus: nequeunt autem aliquam substantiam producere, nisi movendo caelum, ut declarat Philosoph., 7. *Metaphys.*, text. 27. et inde.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Quandocumque permanens et sempiternum est, ad quodcumque aliud permanens et sempiternum semper et necessario habet eandem habitudinem. *Probatio*, quia habitudo non potest inter aliqua variari, nisi ex variatione alterius extremi. Sed extrema sunt sempiterna et invariabilia; intelligentia movens est quaedam substantia permanens sempiterna, et caelum similiter; ergo unum sempiternum habet eandem habitudinem ad illud, sicut movens ad motum.

5. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 2.*] Motus caeli aut est naturalis aut violentus. Non violentus, quia 1. *Caeli*, text. 15: *Nullum violentum perpetuum*. Talis vero motus potest esse perpetuus. Si naturalis esse dicatur; ergo opposita quies est violenta; et per consequens nequit esse sempiterna.

6. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 5.*] Quicquid est in entibus, vel est simpliciter necessarium in essendo, vel ut in pluribus, vel ut in paucioribus, vel ad utrumlibet: in caelo nihil est ad utrumlibet, nec ut in paucioribus, quia utrumque esset imperfectionis repugnantis tali corpori; nec aliquod est ibi ut in pluribus, quia tunc oppositum quandoque contingeret, licet

ut in paucioribus, quod tamen numquam visum est; numquam enim evenit oppositum alicuius ex his, quae pertinent ad motus illos regulares; ergo quicquid est ibi est simpliciter necessarium.

CONTRA. Secundum Avicennam, 9. *Metaphys.*, c. 2. motus caeli non est naturalis, nec violentus, quia alioquin cum perveniret ad illud, ad quod naturaliter moveretur, suapte natura quiesceret. Nam [*Oxon. ib. n. 9.*] motus naturalis est ad quietem naturalem in illo *ubi*, ad quod est motus; et per consequens ab illo esset motus violentus; et tunc ultra, cum semper dum est accessus alicuius partis ad aliquod *ubi*, est recessus alterius partis ab eodem *ubi*, sequeretur idem simul moveri naturaliter et violenter. Non est violentus, quia tunc recessus ab illo foret naturalis; et tunc, ut prius, simul naturalis, et violentus; ergo ex parte ipsius mobilis nulla est repugnantia, quominus motus finiatur et cesset, vel continuetur ac perpetuo duret; non ostenditur ergo semper necessario duraturum.

RESPONDEO, [*Oxon. ib. n. 6. 9.*] in praesenti quaesito Philosophi sentiunt contrarium conclusioni Theologorum, docentium motum caeli cessaturum in iudicio universali. Ideo quo res distinctius procedat, utrorumque principia et rationes sunt sensim considerandae. Philosophi ergo, moti potissimum rationibus iam allatis, putant motum caelestium corporum esse perpetuo duraturum, nec aliquando partes illae sublimes universi a motu cessaturas, quo influunt bonitates in inferioribus entibus earumdem influxus excipientibus. — *Verum contra hanc positionem arguitur*; quia motus caelorum est tamquam propter finem gratia generationis et corruptionis inducendae in istis inferioribus; igitur, cessantibus generatione et corruptione, desinent corpora caelestia moveri; alioquin frustra esset talis motus ad quem nulla sequi posset utilitas. Unde, 2. *De Gener.*, text. com. 56. vult Philosophus, praeter lationem diurnam necessarium esse ut sol feratur in obliquo circulo propter continuam generationem et corruptionem istorum inferiorum. Quare recte idem Aristoteles, 2. *Physic.*, text. 24. *sumus*, inquit, *quodammodo finis omnium*. Hanc nihilominus rationem eluderet Philosophus, ex eo quia numquam ignobilius est finis nobilioris se, quia nequit esse perfectio illius; etsi esse queat finis nobilioris entis, quatenus ab illo est, vel terminat eius causalitatem: at ex defectu eiusmodi finis (quem tamen defectum Philosophus negaret; arbitratus est enim generationem et corruptionem entium inferiorum fore perpetuam, perinde ac Caeli motum) non recte deduceretur sublatum iri et caelestium corporum motum; quemadmodum nec ex defectu effectus, sequitur causam desinere esse, maxime si effectus deficit, non ex defectu causae istius, sed alterius. Et revera Theologo esset dicendum, generationem in entibus inferioribus non cessare propter defectum causae in sua causalitate, sed potius ex divina voluntate ita fieri iubente. — *Et cum deducitur*, quia frustra esset motus caelorum in eventu cessationis generationum in istis inferioribus; *nihil est dictu*; quia non est aliquid frustra per hoc quod nihil proveniat ab eo, quod non est intrinseca perfectio illius, modo habeat finem perficientem, ac et nihil sibi desit ex his, quae spectant ad ipsius perfectionem intrinsecam; sicut nemo dixerit Deum extitisse frustra ab aeterno, eo quod non produxerit mundum ab aeterno, qui quodammodo est finis. — *Ad auctoritatem ex 2. Phys.* potest responderi, [*Oxon. ib. n. 7.*] hominem esse finem omnium ge-

nerabilium et corruptibilium, quia nobilissimum omnium; ac proinde ipse est quodammodo finis perficiens. At incorruptibilium esse nequit nisi finis proveniens; et propterea ex defectu ipsius nihil deesse potest corporibus superioribus ex his quae sunt et spectant ad eorundem perfectionem. — Accipiendo [Oxon. ib. n. 8.] ergo propositiones notas lumine naturali intellectus, et ab omni revelatione abstrahentes, non videtur, valide convinci posse Philosophorum positionem esse erroneam; quoniam ne illi quidem contrarium falsum esse ostendunt, ut arbitrantur; superest, ut singulis eorum rationibus responsa singillatim apponamus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 9.] eas rationes, quibus putat Aristoteles se ostendere motum caelorum esse perpetuum, non ostendere propositum. — Et quantum ad *primam* attinet, quae est: agens non fatigatur in opere; ergo perpetuo aget. *Consequentia* est nulla; quia etsi defatigatio causa sit cessationis ab opere laborioso, non est sola et adaequata causa; agens quippe voluntarium, esto in opere non sustineat laborem, potest nihilominus desistere, quia ita sibi libet. Motores autem caelestium orbium, iuxta *Avicennam*, voluntarie movent, ut declarat argumentum ad *oppositum*. — *Secunda probatio*, [Oxon. ib.] quae ex carentia materiae concludere intendit intelligentias et caelum non esse in potentia contradictionis, aut adducitur ad probandum infatigabilitatem, et tunc concedenda est; sed ex hoc medio non sequitur conclusio intenta, ut declaratum est prius. Si vero adducatur ad ostendendam conclusionem principalem, non valet, quia sive in caelo sit materia, quae est pars substantiae, sine non, saltem est ibi materia in potentia ad *ubi*, scilicet subiectum mobile. Unde incumberet Philosopho ostendere illud non esse de se in potentia contradictionis ad motum et non motum. Oppositum enim videtur probabilius, cum non habeat in se nisi potentiam receptivam mobilis ad motum; et omnis potentia praecise receptiva videtur esse potentia contradictionis.

AD SECUNDUM dico, [Report. 4. d. 48. q. 2. n. 20.] motum esse quidem perfectionem caelestium corporum, sed nonnisi *secundum quid*; hac autem perfectione privari nullum esse inconveniens, maxime cum quies perpetua sit in eis maior perfectio. — *Et si instetur*; quia si quies est maior perfectio, quam motus; igitur tunc caelum frustra moveretur; *rursus*, motus se habet ad quietem, sicut potentia ad privationem; ergo falsum est quietem esse motu perfectiorem. — *Ad primam instantiam* respondeo ex dictis, caelum non moveri propter perfectionem intrinsecam sui completivam, quae in motu ipso consistat, vel acquiratur per motum; sed stante non imperfectione caeli, cum sit in potentia neutra ad motum et quietem, universi perfectionem pro statu isto requirere caelorum motum, a quorum influxibus sunt generationes et corruptiones rerum inferiorum. — *Ad secundam* dico sic: si praecise accipiatur *quies*, quatenus dicit carentiam motus, sic est motu imperfectior, quia quaecumque entitas est sua carentia perfectior. At quietis substratum est motu perfectius; per hoc enim quod quiescit, intelligimus semper habere idem *esse*, seu uniformitatem essentiae, et ultimam sibi competentem perfectionem esse adeptum, et immobiliter possidere, ideoque perfectiorem atque optabiliorem statum tenere, ac si subesset motui, per quem foret in potentia ad acquirendum aliquem perfectiorem; comparando igitur substratum quietis ad motum illum, est entitate motus perfectius.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 17.*] supponendo motores caelestium corporum immediate producere substantiam (id enim Theologi non admitterent), non sequitur tamen, necessario et sempiternae esse producturos. Cum enim actualis productio alterius substantiae sit propter bonum universi, et non ob perfectionem producentis in se, universi bonum non exigit protendi in infinitum talem productionem. Nam aut perfectio universi magis exigit omnia sub quiete collocari; vel saltem aequae permittit esse absque motu; nequit igitur concludi ex actuali substantiarum productione oportere motum corporum caelestium perpetuari.

AD QUARTUM dico, [*Oxon. ib. n. 18.*] *maiores* esse falsam in agente voluntario, quia voluntate antiqua et immutabili potest difformiter agere in passum et esse immutabile in se. — Et tunc *ad probationem maioris* dicendum, extrema istius habitudinis novae non fore absolutam naturam agentis et passi quae sunt extrema uniformia; sed agens et passum, quatenus habentia formam novam ab agente causatam; atque id fundamentum esse novum, ac propterea fundare novam habitudinem passi ad agens.

AD QUINTUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 16.*] motum caeli ex parte passi esse neutrum, eo modo quo superficies est in potentia neutra ad albedinem; quia ad ipsam, nec ad contrarium naturaliter inclinatur. Faciendum est tamen, in caelo reperiri quamdam habilitatem ad motum, quatenus figurae sphaericae est; ea tamen habilitas non sufficit ad naturalitatem, etsi faciat ei corpori motum non esse violentum. Ex parte vero agentis motus appellandus est voluntarius, ut declarat Avicenna, *loc. cit.* Quamvis interim posuerit intelligentias necessario determinari ad volendum, vel ad movendum, in quo erravit, quia mere libere determinantur.

AD ULTIMUM dico sic: [*Oxon. ib. n. 18.*] aliquid potest contingere ad utrumlibet, ita quod ex parte caeli non sit repugnantia ad hoc, quia est de se in potentia contradictionis. Compleitive tamen contingentia ad utrumlibet est ex contingentia ex parte causae voluntarie moventis; adeo ut eius voluntas nec necessario determinatur ad movendum, nec ad non movendum.

ITERUM ARTICULUS II.

UTRUM MOTUS CORPORUM CAELESTIUM CESSABIT.

Doctor, Oxon. 4. d. 48. q. 2. — Report. ib. — S. Thom., in Supplem. q. 91. art. 2.

VIDETUR motus corporum caelestium non esse aliquando cessaturus. Siquidem [*Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 1.*] *Gen.*, 1. scribitur: *Fiant luminaria, et sint in tempora, et signa, et dies, et annos*; et ad eum finem videntur condita fuisse a Deo: sed is finis minime haberi potest sine motu eorum; igitur is motus est evidenter perpetuo duraturus.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] *Gen.*, 8. *Cunctis diebus terrae, sementis, et messis, frigus, et aestus, et hyems, nox et dies non requiescent*: sed hae temporum vicissitudines non alia ratione esse queunt, nisi per motum solis et stellarum in suis circulis; igitur de Scripturae auctoritate non

cessabunt caelestia corpora a motu, quo nunc feruntur super et circa terram.

3. PRAETEREA. [*Report.* 4. d. 48. q. 2. n. 14.] Post iudicium erit successio in cogitationibus Beatorum, vel saltem damnatorum, et etiam in actibus imaginativae: talis successio nequit esse sine tempore; quia secundum Averroem, 4. *Phys.*, c. *De Tempore*, com. 12., si [*Oxon.* ib. n. 10.] quis non perciperet aliquem fluxum, nisi tantum in actu imaginandi, adhuc perciperet tempus; si ergo tunc tempus erit, et tempus non poterit esse sine motu caeli, quia tempus est passio primi motus, 4. *Phys.* cap. *De Tempore*, in fine, necessario corpora caelestia movebuntur.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 14.] Si aliquando starent corpora caelestia, haberent immoderatam actionem in corpora ipsis supposita, quia accedente sole nunc plus generatur de elementis superioribus, [*Oxon.* ib. n. 10.] et una corrumpitur de inferioribus; e converso autem evenit ipso recedente; ergo sole perpetuo stante super unam partem hemisphaerii, in ea profecto generaretur et augeretur maxime ignis, et corrumperetur aqua et terra; in regione ergo soli urenti subiecta non consisteret distinctus ordo sphaerarum et elementorum. — Quinimo [*Oxon.* ib. n. 11.] nec in parte opposita, quia ibi esset oppositus modus generationis et corruptionis. Vel alias essent duo corpora simul, vel immoderata condensatio. Idem sequeretur de mistis, si tamen aliqua mista ponerentur tunc manere. Nam corporibus caelestibus directe stantibus super eam regionem, necessario corrumperentur mista ibi reperta, et tandem reliqua omnia ob intemperiem alterius regionis.

5. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 11.] In quolibet ordine essentiali, destructo primo, destruitur omne posterius, 2. *Metaph.*, text. 6. Motus caelestis est simpliciter primus motus, ex 8. *Phys.*, text. 73. Ergo illo destructo impossibile est aliquem alium esse. Sed tunc impossibile est aliquem motum esse ut motum localem Beatorum; et etiam alium motum in istis inferioribus; si enim activum approximetur passo, ut ignis alicui combustibili, non est ratio, cur non posset agere in illud. Et ad hoc est articulus: *stante caelo, si applicetur ignis stupae, non poterit comburere, error est.*

6. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Si sol consisteret, in opposita parte terrae semper essent tenebrae. Cum enim terra sit corpus opacum, necesse est luminari obiectam efficere pyramidem umbrosam. Hoc autem non videtur admittendum, ut inferiorum pars perpetuis sit obruta tenebris, et altera semper fulgore solis splendescat.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] *Magister*, 4. d. 48. lit. E. Ex Isidoro, 4. *Etymol.*, cap. 5. *Post iudicium*, inquit, *sui laboris sol mercedem suscipiet, et non veniet ad occasum, nec sol, nec luna, sed in ordine, quo creati sunt, stabunt, ne impii in tormentis sub terra positi fruantur lucorum.* Unde *Abacuc*: sol et luna steterunt in ordine suo.

RESPONDEO: [*Oxon.* ib. n. 6.] sententia communis Theologorum est, in iudicio motum caeli omnino cessaturum; quod expresse testatum, et revelatum esse quidam ex illis putant his Scripturae auctoritatibus: prima ex *Apocal.*, 10. *Iuravit Angelis per viventem in saecula saeculorum, etc. quia tempus non erit amplius*; scilicet postquam septimus Angelus tuba cecinerit, qua canente mortui resurgent, ut dicitur 1. *Corinth.*, cap. 15. Si autem non est tempus, nec erit motus caeli; cessabit igitur in resurre-

ctione saeculique consummatione motus caelorum. — *Caeterum* qua facilitate allatae Scripturae additur haec expositio, ita et aliter exponi potest dicendo, postquam septimus Angelus tuba cecinerit, non adfuturum aliud tempus implendae prophetiae, quia iam tunc erit omnis adimpleta. Adducitur, itaque alia Scriptura, ex 60. *Isaiae*: *Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur*. Occasus autem solis, et lunae diminutio ex motu caeli causatur; igitur motus caeli quandoque cessabit. — *Veruntamen*, ista auctoritas (quemadmodum et Magister, 4. *dist.* 48. *litt. E*: respondet adducens Hieronymum, lib. 17. *super Isaiam*) non negat solem et lunam tunc lucere, etsi id videantur verba sonare: sed potius significatur, his qui erunt in aeterna beatitudine nullum lucis usum praestare. Unde Hieronymus cit. *solis, ac lunae nobis cessabit officium, et erit ipse Dominus lumen suis perpetuum*. Non est igitur in allegatis auctoritatibus Scripturae expressa haec conclusio Theologorum, sed consona illis veluti sensus secundarius, et minus subinde evidens, quam ea unde haec deducitur, nempe innovatio mundi iudicium finale, et cessatio generationis humanae.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 15.*] non esse finem principale luminarium, ut sint in tempora et dies, et annos, sed ordinata fuisse ad eum finem, tamquam minus principale, gratia scilicet alterius, et altioris finis, qui est vita mortalis hominum indigentium tali distinctione temporum; motus igitur astrorum ordinatus fuit in ministerium vitae hominum, quo fine cessante, oportet et minus principale desinere.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] *in cunctis diebus terrae*, etc. intelligendum esse pro cunctis diebus, quibus utilis est seminandis, ac mesuendis frugibus terrae, quorum indiget nostra vita mortalis; ea autem absumpta, ac elapso tempore praefinito generationi humanae, haud esse posse ultra usui et utilitati hominum quoad eorum motum temporumque variationem; itaque cum dicitur, *cunctis diebus terrae*, idem est ac cunctis diebus vitae terrenae hominis.

AD TERTIUM concedo, [*Oxon. ib. n. 12.*] fore ut sit successio in cogitationibus Beatorum; at nego propterea mensurari tempore, uti nunc dicuntur mensurari. Quemadmodum enim cum starent sol, et luna, Iosue, eiusque milites pugnabant, eratque successio in actibus illorum, ita post iudicium stante caelo, potest esse, eritque successio in cogitationibus illis, absque eo quod tempore mensurentur. Tempus enim non dicit nec importat distinctam quantitatem a motu, sed formaliter addit solam rationem mensurae, commutando ipsum motum materialiter, ut est uniformis, regularis, et velox, ac subinde involvit respectum conformitatis ad motum inferiorem, qui mensuratur per superiorem motum, veluti per notioerem; cessante ergo caelo a motu, desinit haec mensura motuum inferiorum; atque ita tempus non erit amplius. Neque inconueniens est intelligere mensuratum sine mensura accidentali et extrinseca, quae per applicationem vel coextensionem mensurat sicut ulna mensurat pannum. Evidens est enim, quantitatem panni non dependere a quantitate ulnae, quae est mensura. At loquendo de mensura rei in esse quidditativo, vere mensuratum nequit esse sine mensura, sicuti scibile est mensura scientiae, quae essentialiter dependet a scibili. Tempus autem est mensura rerum per applicationem et coextensionem, non vero per essentialem terminationem dependentiae earum.

AD QUARTUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 13.*] non sequutura inconvenientia, quae inferuntur ex cessatione motus caelestis; quia alioquin eadem sequerentur et nunc, quia causis illis inesset eadem ratio agendi, quam sunt habiturae post iudicium; motus autem non est illis ratio agendi, sed dumtaxat per ipsum approximantur agentia passis, ut ait Philosophus, 2. *De Gener.*, text. cap. 55. Quae igitur est nunc causa cur non destruantur elementa, eadem erit et tunc. Et quemadmodum nunc assignamus pro causa mutuam resistantiam activorum vicissim sese impredientium, ne sequatur intemperies in inferioribus contra ordinem universi; vel quia harmonia mundi, quae est ex corporibus caelestibus, non patitur nec permittit immoderatam elementorum assumptionem perfectioni *esse* rerum universalitatis repugnantem, ita et nunc eadem ex causa futurum est, ut non sequantur allata inconvenientia; aut certe si per caelum, aliasque causas naturales fieri non posset, quin sequeretur destructio elementorum, posset adscribi voluntati primae causae nolentis ad illorum destructionem concurrere, quia sic exigit perfectio universi post innovationem.

AD QUINTUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 14.*] primitatem motus corporis caelestis ad alios motus non esse primitatem causae vel alicuius a quo sit essentialis dependentia, sed dumtaxat primitatem quoad aliquas conditiones motus, ut est regularitas, et velocitas aptae ad mensuram, quae facit devenire in cognitionem successivae quantitatis ignotae; quare Philosophus, 2. *De Gener.*, text. cap. 55. *Nihil, inquit, facit latio ad generationem, nisi quia adducit generans;* adeoque si citra eum motum generans esset aequè passo approximatum, perinde ageret.

AD ULTIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 14.*] nullum esse inconveniens, terram oppositam luminari maiori efficere pyramidem umbrosam, imo esse necessarium, si persistat in ea opacitate, quam habet modo. Ex quo reiiicitur Isidori auctoritas a Magistro allegata, ut in *argumento ad oppositum*, quatenus primo dicit, solem et lunam staturos, ne luceant damnatis sub terram existentibus. Non enim damnati sub terra reperiuntur in superficie terrae, uti sunt Antipodes in superficie terrae, oppositi nostrae regioni habitabili; sed sunt sub terra, idest in centro terrae, vel concavo terrae; et proinde non magis pertingeret ad eos solis et astrorum lumen, si caelum moveretur, quam si sol et astra starent semper super unum hemisphaerium terrae. Quantum vero attinet ad secundam eiusdem auctoritatis partem, qua dicitur solem et lunam staturos, quo creati sunt ordine; non videtur rationabile, quia ex quo ea astra semel recesserunt ab illo situ, non sunt illuc reversura infra spacium triginta sex millium annorum; non videtur autem probabile tamdiu iudicium differendum esse. — *Deinde*, ea luminaria creata sunt, ac collocata in situ maxime convenienti novae productioni rerum; stabunt autem in situ maxime opportuno et convenienti conservationi earumdem sine nova productione; ergo nequeunt rationabiliter sisti in eodem situ, sed magis in opposito. — Sed revertendo ad principalem difficultatem de *pyramide* umbrosa; cum Scriptura dicat, solem septempleriter esse lucem emissurum post innovationem mundi, et lunam splendore ornandam instar solis, non erunt profecto tenebrae super terram, pulsae a tanta lucis claritate, imo magis quam nunc expellentur a lumine solis.

ITEM ARTICULUS II.

UTRUM MOTUS CORPORUM CAELESTIUM CESSABIT.

*Doctor, Oxon. 4. dist. 48. q. 2. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 91. art. 2.*

VISO qualiter Philosophi probant necessario conclusionem suam, motum scilicet caelestium corporum esse perpetuo duraturum, nec aliquando cessaturum; nec [*Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 8.*] Theologi contra evidenter ostendant, nedum per naturalem rationem, sed ne per Scripturae quidem auctoritatem, in iudicio caelestia corpora a motu desistere debere, ut constat ex responsionibus datis ad ea, quibus potissimum putant demonstrare desitionem motus corporum superiorum, quid circa praesens quaesitum sentiendum existimemus, sequentibus *dictis* declarandum suscipimus.

PRIMUM DICTUM: [*Oxon. ib.*] utraque sententia, Philosophorum scilicet et Theologorum, potest ostendi esse possibilis. Et quidem evidenter id demonstratur quoad opinionem Philosophorum ex principiis utrique parti communibus. Nam causae motrices caelorum, quemadmodum sufficientes sunt et fuerunt movendis caelestibus corporibus per tantum temporis, nempe a principio mundi usque ad iudicium, ita potentes erunt ciere eadem corpora in sempiternum. Nam cum nulla defatigatione ea de causa tangantur, nec ulli subsint labori, ex eo enim eveniret ut defatigarentur, perinde movere valent determinato tempore, ac in infinitum. Quod ideo est, quia intelligentiae, seu motores proximi caelorum movent in virtute primi motoris, qui habet virtutem infinitam; per sempiternum tempus igitur poterunt movere. — Quod [*Oxon. ib. n. 9.*] vero possibile sit eosdem motores a movendis orbibus cessare, et motum subinde in caelestibus corporibus desinere, *probatur*, sed non ex concessis a Philosophis, sed Theologis tantum. Nam prima causa libere et contingenter operatur ad extra, ac subinde contingenter et libere movet caelum; igitur iste effectus est simpliciter contingens, atque ita potest simpliciter non esse. Nam prima causa in suo ordine non causante, nulla alia inferior causare potest. Possibile est ergo, motum caeli cessare. — *Uterius*, iuxta Avicennae sent. 9. *Metaph.*, cap. 2., motus caeli non est naturalis, nec violentus; est ergo neuter; ac proinde nulla est repugnantia ex parte sui quominus quiescat, vel moveatur. *Assumptum declarat* Avicenna, uti retulimus in *argumento ad oppositum* in discussione opinionis Philosophorum.

SECUNDUM DICTUM: [*Oxon. ib. n. 8.*] abstrahendo ab omni revelatione, et insistendo rationi physicae motus et experientiae, quam habemus, probabilior videtur opinio Philosophorum, quam Theologorum; haec tamen Theologorum opinio est tenenda ut concors dictis Scripturae et Sanctorum; quamvis expresse non habeatur in Scriptura.

Declaratur, nam experimento compertum est, motum caelorum, quatenus procedit a primo motore, esse regularem et uniformem, et sine ulla, quae hactenus apparuerit, mutatione et difformitate. — *Deinde*, ex parte principii motivi sufficienter probatur virtutem motorum cae-

lestium esse infaticabilem, ac nullum ex parte mobilis obstande impedimentum, quominus proprium munus exequantur; ex nulla igitur causa naturali fieri potest, ut desistant a movendis illis corporibus. Quandoquidem ergo rerum universitas eo motu conservatur, ac suum unumquodque entium attingit finem, eius motus perpetuitas et aeternitas magis videtur esse consentanea naturae rerum, et perfectioni causarum eius, quam cessatio. Abstrahendo igitur a revelatis, et insistendo his quae lumine naturalis intellectus sunt nota, videtur magis probabilis opinio Philosophorum.

At Theologi ex revelatis oppositum concludunt. Siquidem quamvis etiam ipsi Philosophi concederent, cessaturum motum, cessante fine ipsius motus, tamen aliquando desituram generationem hominum, non tenent Theologi nisi de Scripturae auctoritate, vel ex his quae sunt consentanea revelatis, quibus in forma dispositis conclusio sequitur naturam *minoris*, nec est veritas naturaliter probata. — *Deinde*, etsi cessatura sit generatio humana in iudicio, non propterea sequitur ex hoc caelos amplius non moveri, quia possent habere alium finem, nempe influere productioni aliquorum mistorum, quae ad ornatum elementorum facerent; quod sentire videtur Anselmus in *Elucidario*, *Terra*, inquit, *quae in gremio suo Domini corpus confovit, tota erit ut Paradisus, et quae Sanctorum sanguine est irrigata odoriferis floribus et rosis et violis immarcescentibus erit perpetuo decorata*, etc. Itaque fieri etiam posset, ut quaedam alia mista ad decorem universi producerentur, ob quae oporteret caelestia corpora non cessare a motu. [*Oxon.* 4. d. 47. q. 2. n. 2.] Quemadmodum ergo incertum est qualis sit futura mundi innovatio, cum tot modis utique fieri queat, quot divina sapientia novit non repugnare, nec aliquid certi super his ex revelatis hactenus affirmare liceat, ita incertum plane est, spectata ratione naturali, an cessaturus sit motus caelorum; adeoque resolutio reducitur ad communem sententiam Doctorum et Patrum, qui eam deducunt ex Scripturis, quamvis in ea expresse non contineatur.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 17.] Theologo probare satagenti caeli motum cessaturum post iudicium ad laborandum est, ut ex creditis, vel ratione suadeat qualiter perfectio universi magis, vel aequae requirat generationem cessare, quam continuari ultra. Nec aliqua deductio Philosophorum oppositum convincit imo potissimam, quae procedit ex motu, *sectione 2. huius articuli §. Ad secundum*, solventes ostendimus, quietem aliquando futuram magis congruere universitatis rerum innovationi.

ARTICULUS III.

UTRUM IN CORPORIBUS CAELESTIBUS CLARITAS
AUGEBITUR IN ILLA INNOVATIONE.

Magist., sent. 4. d. 48. cap. Veniente.

S. Thom., in Addit. q. 91. a. 3.

CUM autem factum fuerit caelum novum, et terra nova, tunc erit lux lunae sicut lux solis, testante Isaia, et erit lux solis septempler

idest, sicut lux septem dierum; quia quantum luxit sol in prima conditione septem dierum ante peccatum primi hominis, tantum lucebit post iudicium. Minorata enim fuit lux solis, et lunae, aliorumque siderum per peccatum primi hominis; sed tunc recipiet sol mercedem sui laboris, quia septemplex lucebit; et tunc non erit vicis diei, et noctis, sed tantum dies; unde Zacharias: et erit dies una, quae nota est Domino, non dies, neque nox; et in tempore vespere erit lux; quia tunc non erit varietas diei, et noctis, quae modo est, sed continua dies et lux.

Intendetur itaque atque augebitur claritas in corporibus caelestibus in mundi innovatione. Cum [Oxon. 3. d. 32. n. 6.] enim mundus iste sensibilis conditus fit, ut esset locus habitationis electorum, his immortalitate ac claritate de gloria animae donatis, consequens est, ut et corpora caelestia intensiore luce praedita appareant, ut in meliorem transiisse conditionem, ac sublimiorem adeptam esse statum intelligantur; [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 1.] quod et Petrus, *Epist.* 2. cap. 3., testatur dicens: *Novos vero caelos et novam terram secundum promissa ipsius expectamus; de qua mundi innovatione art. 1. actum.*

ARTICULUS IV.

UTRUM ELEMENTA INNOVABUNTUR PER RECEPTIONEM
ALICUIUS CLARITATIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 91. a. 4.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 6.] revera elementa fore innovanda per receptionem amplioris claritatis de lumine corporum caelestium. Etenim ex positione, quod, peracto iudicio universali, solis, lunae, caeterorumque astrorum lumen intendatur, ut Sacrae Litterae non obscure affirmare videntur, ut communiter a Theologis exponuntur, necessario illi claritati, et lumini subiecta elementa terrae, atque aëris, ampliorem sunt exceptura claritatem, [Report. 4. d. 47. q. 2. n. 2.] praesertim cum ex praecedente conflagratione depurata sint, ut metalla in quadam colatura, per abstersionem omnium sordium, quibus infecta erant ex continua et mutua actione naturalium causarum, alternaque transmutatione elementorum in mista et mistorum in elementa.

ARTICULUS V.

UTRUM PLANTAE ET ANIMALIA REMANEBUNT
IN ILLA INNOVATIONE.

Doctor, loc. infr. cit. art. 1. — S. Thom., in Addit. q. 91. a. 5.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 47. q. 2. n. 1.] quoniam dogma fidei est Christum advenientem ad iudicium esse praecessuram mundi istius conflagrationem, qua purgentur terrae, aquae, aërisque elementa infecta ex nidore sacrificiorum diabolo oblato, ac polluta pene infinitis hominum iniquitatibus ac sceleribus, haud dubium, eo igne fore absumendum

omne genus plantarum et virgultorum, omniaque animalia interimenda, nullo combustibilium urenti igni resistere valente. Et porro id ei statui apprime consentaneum esse, ex eo constat, quia cum ea omnia intenta ac volita sint a Deo propter hominem, veluti plane necessaria vitae eius corruptibili conservandae, homine immutato ac in statum incorruptionis ac immortalitatis deducto, nullus erit amplius rerum illarum usus et proventus; non igitur sunt superfutura perpetuo, sed interitui subiecta remanebunt. Verum quidem est, Anselmum in Elucidario scripsisse (ut notatum fuit *art. 2. sect. 3.*) post mundi innovationem corporis terrestris faciem pulcherrimam futuram, et decoratam iri odoriferis floribus, et rosis, et violis immarcescentibus; sed quia haec non de Scripturarum auctoritate traduntur, pro penitus incertis habenda, et minus consona rationi, atque iis quae certa fide tenemus.

QUAESTIO NONAGESIMASECUNDA.

DE VISIONE DIVINAE ESSENTIAE PER COMPARATIONEM
AD BEATOS, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de his quae spectant ad Beatos post iudicium generale. Et *primo*, de visione eorum respectu divinae essentiae, quae visio ad eorum pertinet beatitudinem: *secundo*, de eorum beatitudine et eorum mansionibus: *tertio*, de modo quo se erga damnatos habebunt: *quarto*, de dotibus ipsorum, quae in beatitudine eorum continentur: *quinto*, de aureolis, quibus eorum beatitudo perficitur et decoratur.

Circa primum quaeruntur tria.

1. Utrum Sancti videbunt Deum per essentiam. — 2. Utrum videbunt eum oculo corporali. — 3. Utrum videndo Deum, videbunt omnia quae Deus videt.

ARTICULUS I.

UTRUM INTELLECTUS HUMANUS POSSIT PERVENIRE
AD VIDENDUM DEUM PER ESSENTIAM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 92. art. 1.
De his actum 1. p. q. 12. a. 1.

VIDETUR intellectus humanus haud posse pervenire ad videndum Deum per essentiam. Nam [*Oxon. 3. d. 22. q. 2. n. 3. seqq.*] Deus per essentiam est infinitus et immensus, ut frequenter sacrae Litterae testantur: sed intellectus humanus nequit intueri infinitatem, vel immensitatem sub propria ratione; ergo nec pervenire potest ad videndum Deum per essentiam. *Minor probatur*; quia cum requiratur proportio inter intellectum et obiectum intelligibile, nulla potentia intellectiva attingit infinitum, nisi et ipsa sit infinita: perfectio autem infinita repugnat intellectui humano.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 1. d. 3. q. 1. n. 1.] 2. *Metaph.*, text. 11. et 12. Infinita non contingit cognoscere; ergo nec infinitum. *Probatio consequentiae*: eadem videtur esse proportio intellectus ad infinitum, quae ad infinita; utrobique enim est par excessus, vel non minor; igitur humanus intellectus non potest pervenire ad visionem Dei per essentiam infiniti.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 1. d. 3. q. 1. n. 1.] 2. *Metaph.*, text. 1. *Sicut se habet oculus noctuae ad lumen solis, sic intellectus noster ad ea quae sunt manifestissima naturae*: sed oculum noctuae impossibile est attingere solem in sua essentia existentem; ergo nec fieri potest, ut humanus intellectus compos fiat visionis Dei in sua essentia existentis.

CONTRA. [*Quodlib.* q. 6. n. 8.] Apostolus, 1. *ad Corinth.*, c. 13. *Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem*, intellectio autem, vel visio facialis attingit obiectum beatificum immediate in se; ergo videt ipsum per essentiam.

RESPONDEO dicendum, quamvis humanus intellectus propriis viribus nequeat attingere et videre Deum per essentiam, nihilominus illud obiectum intuitive ab ipso videri minime repugnare. Et *prima* quidem *pars* solutionis declarata fuit 1. *p. q. 12. art. 4.*, atque [*Oxon.* 1. d. 3. q. 5.] ex eo est evidens, quia potentia illa propriis viribus dumtaxat potest attingere perfecto modo, seu immediate et per essentiam et in particulari, quae continentur sub obiecto naturali ipsius, ut patet de obiecto visus, et aliis potentiis: Deus autem non est obiectum naturale intellectus nostri, cum ipsa divina essentia non habeat naturalem ordinem, nisi ad intellectum suum; non est ergo Deus nostri intellectus obiectum, nisi quatenus est ens, sub qua utique ratione non videtur uti in se est et per essentiam. — *Posse nihilominus* ab intellectu humano per essentiam suam, *probat*; quia nisi intellectus Beatorum viderent Deum per essentiam, non quietarentur, et ita non forent beati. Siquidem [*Oxon.* 1. d. 22. q. 2. n. 4. — 3. d. 14. q. 2. n. 21.] nulla potentia operativa potest perfectissime quietari, nisi in obiecto includente quicquid esse potest perfectionis obiecto adaequato ipsius potentiae: infinitas est perfectio simpliciter possibilis enti, vel vero; et aliquid eorum est obiectum adaequatum cuiuscumque intellectus; ergo intellectus creatus non perfecte quietatur, nec quietari potest, nisi in Deo sub ratione immensitatis suae; atque ita apprime congruit sibi videre Deum per essentiam; praesertim cum eiusmodi visio non foret ei comprehensiva, ac propterea non sibi repugnat; circa obiectum enim ut immensum tendere non repugnat finitae virtuti, quia sicuti obiectum esse potest simpliciter perfectius actu, et hoc sub ea ratione qua est obiectum actus, ita et infinitum sine infinitate actus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo ex statim dictis: nam [*Oxon.* 1. d. 22. q. 2. n. 2 4.] nulla est repugnantia circa obiectum sub ratione infinitatis esse unum actum perfectissimum et comprehensivum eius, et alium minime comprehensivum. Porro super infinito obiecto ad potentiam intelligentem finitae virtutis non fundatur proportio aequalitatis; et ideo ab ea potentia nequit comprehendi; ex eo tamen non sequitur non posse utcumque attingi; quia cum sit intelligibile ens, et quidem infinite, fundat sufficientem proportionem ad potentiam ex sui ratione et natura inclinata ad intelligendum quodcumque ens, et maxime illud, sine quo nequit perfecte quietari. Nam

quodcumque aliud obiectum intueretur per essentiam suam, adhuc inclinaretur ad videndum illud infinitum, quod non videt, et quidem magis, ac efficacius propenderet, quam ad illud, quod nunc non infinitum cognoscit, vel intuetur.

AD SECUNDUM nego, [*Oxon.* 2. d. 3. q. 2. n. 19.] eandem esse rationem de infinito et infinitis obiectis; quia cognitio infinitorum obiectorum simul concluderet infinitatem potentiae cognoscentis, si perinde cognosceret omnia, ut quodlibet illorum; at si intellectus attingat aliquod unum obiectum intensive infinitum, non proinde ipse infinitus erit; quia non oportet potentiam aut actum habere eum modum quem habet obiectum, nisi sit intellectio obiecti comprehensiva, quam esse impossibilem intellectui creato, certum est.

AD TERTIUM respondeo sic: [*Oxon.* ib.] oculus noctuae non habet cognitionem nisi intuitivam et naturalem; et quantum ad has duas cognitiones, concedo, perinde esse impossibile noctuae intueri solem, ac intellectui creato cernere Deum per suam essentiam, quia non est obiectum naturalis attingentiae. At [*Oxon.* 1. d. 22. q. 2. n. 4.] non proinde sequitur, omnino fieri non posse, ut intueatur, quia potest se illud obiectum potentiae infinitae ostendere, et subinde videri, cum ad eam visionem potentia finita intellectualis maxime inclinetur, et summe appetat, eo quod nonnisi in illo obiecto valeat perfectissime quietari.

ARTICULUS II.

UTRUM SANCTI POST RESURRECTIONEM DEUM CORPORALIBUS OCULIS VIDEBUNT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 92. art. 2.
De his actum 1. p. q. 12. art. 3.

VIDENTUR Sancti post resurrectionem Deum oculis corporalibus contuturi. Etenim [*Report.* 4. d. 43. q. 1. n. 2.] *Iob.* 19. scribitur: *Scio, quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum, et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum.* Testatur igitur expresse, post resurrectionem se visurum esse Deum oculis corporeis; ergo et omnes Sancti pariter Deum corporalibus oculis videbunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 10. q. 9. n. 3.] Si Deus videri non posset a Beatis oculis corporeis, maxime quia ipse Deus cum sit incorporeus videtur minime immutare posse oculum corporeum: sed hoc non obstat. Et probatur; quia etsi Angelus sit incorporeus, nihilominus movere potest et de facto movet corpus; et si haberet virtutem alterandi illud, alteraret: Deus autem habet in se virtutem omnem; igitur potest alterare et immutare potentiam visivam ad visionem sui.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 11. n. 5.] Oculus corporeus si alterari nequiret ad Dei visionem, praesertim id esset quia obiectum illud excedit ultra omnem proportionem sensum hominis: sed perinde excedit intellectum humanum, et omne etiam creatum; ergo ipse a, nulla potentia creata posset attingi: cum autem hoc sit plane falsum, videtur pariter et apprehendi posse a quavis potentia attingente obiectum per vitalem operationem.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 43. q. 2. n. 11.] Sensus non potest moveri ad cognoscendum aliquid, nisi quod includitur in obiecto sensibili, ut sensibile est; et ulterius quisque sensuum non movetur nisi ab eo, quod clauditur sub obiecto ipsius primo; nam nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione universaliori ratione sui proprii obiecti, sicut visus non cognoscit quidquam sub ratione indifferenti ad colorem et sonum; Deus autem non est quid sensibile; ergo nec attingibile a sensu visus.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 10. q. 9. n. 5.] fieri non posse, ut oculus glorificatus videat Deum. Etenim ut vere oculus Beati diceretur intueri Deum, oporteret aut Dei essentiam esse causam visionis, aut certe proprium et primum terminum ipsius: sed Deus nequit in ratione obiecti primo causare visionem, neque eandem primo terminare. Siquidem et causatio et terminatio talis requirit in obiecto causante et terminante necessario, ut in obiectum contentum sub obiecto primo visivae potentiae: huiusmodi autem non est Deus, nec enim est sensibilis ullo modo. — *Rursus*, necessario requiritur obiecto videndo debita approximatio et debita distantia; nam cum sensui superponitur sensibile non sentitur: Deus autem distare non potest a potentia visiva Beatorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, [*Report.* 4. d. 43. q. 1. n. 2.] oportere intelligere adductam auctoritatem vel de Salvatore ipso, qui utique videbitur oculis corporeis post resurrectionem; vel de divina essentia videnda a Beatis oculo mentis in carne, quia postquam illi carnem resumpserint, non desistent intueri Deum sicuti est; nec ulli ipsis impedimento erit caro, in qua felicitatem aeternam promeruerunt.

AD SECUNDUM respondeo sic: [*Oxon.* 4. d. 10. q. 9. n. 5.] Deus utique potest movere et immutare oculum effective, non vero in ratione obiecti. Potest enim causare in oculo visionem omnis obiecti visibilis, at non sui, qui ex se invisibilis est, cum sit immaterialis et incapax recipiendi ullam qualitatem, ratione cuius visibilis fiat. Nec aliud probat exemplum de Angelo movente corpus; is enim movet et agit effective, et perinde alteraret effective, si id faciendi virtutem haberet. Si [*Oxon.* 4. d. 49. q. 11. n. 11.] posset ergo oculum immutare ad visionem alicuius obiecti, non propterea tamen valeret ostendere se videndum, cum excedat facultatem potentiae visivae ratione suae immaterialitatis. Sensus enim nequit esse potentia non organica, vel non potest non esse potentia organica, et ideo non potest elevari ad immateriale contuendum, quamvis sit sensus Beati.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* 4. d. 49. q. 11. n. 5. seqq.] quamvis Deus pro conditione suae infinitatis perinde excedat omnem creaturam, quia quanlibet ultra omnem proportionem geometricam, qua scilicet excedens superat excessum secundum certum gradum, tamen intellectus creatus potest elevari ad visionem eius, non vero sensus, quia continetur sub obiecto primo potentiae intellectivae, quod est ens ut ens; sensui vero est pro obiecto ipsum sensibile.

ARTICULUS III.

UTRUM SANCTI DEUM VIDENTES OMNIA VIDEANT
QUAE DEUS VIDET.

*Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 92. a. 3.
(De his actum 1. p. q. 12. a. 8.)*

VIDENTUR Sancti Deo fruenter omnia contueri quae Deus videt. Nam, iuxta dicta *art. 1.*, Sancti in patria vident Deum per essentiam, seu sub ratione infinitatis et immensitatis; alioquin eorundem potentiae intellectivae non perfecte quietarentur: sed [*Collat. 20. n. 1.*] hoc ipso oportet eos videre omnia quae Deus videt; nam alioquin non intuerentur Deum sub ratione infinitatis, per quam valet omnia, vel infinita producere; igitur Sancti videntes Deum, vident omnia quae ipse Deus videt.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 1. d. 27. q. 3. n. 3. — 2. d. 1. q. 1. n. 2. — Quodlib. q. 1. n. 11.*] Sancti, qui sunt potiti Dei visione facili, vident Verbum Dei: sed *Verbum est ars omnipotentis Dei, plena omnium rationum viventium*, ex August., 6. *De Trinit.*, cap. ult.; igitur inspicuntur ab illis omnes illae rationes, quae in Verbo relucent. *Probatio*; nam Verbum, cum necessario illa exprimat, sicuti necessario est infinitum, potest haec et non illa intuenti se ostendere.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 1. d. 14. q. 2. n. 16.*] Divina essentia simul repraesentat omnia quae Deus videt; ergo pariter intellectus Beati videbit eadem. — *Probatio consequentiae*; nam si non videret id profecto foret ex aliqua repugnantia consequente potentiam intellectivam limitatam: nulla autem talis hic invenitur; siquidem intellectus creatus est totius entis, et ad quodcumque intelligendum habet naturalem inclinationem. Nec si omnia simul attingeret, perfectior evaderet; quia receptivum, qua tale, non est in se perfectius, si sit in actu secundum suas potentias, quam si sit in potentia respectu actus; ipsi enim actus sunt extra rationem receptivi.

4. PRAETEREA. [*Collat. 20. n. 5.*] Si Sancti quaedam praecise, et non omnia quae Deus videt, intuerentur, igitur ipsi utique desiderarent ea videre et scire, quae latent, atque ita non viderentur Beati, cum non possiderent et tenerent omnia quae vellent; igitur omnino oportet, Beatos cernere in divina essentia omnia illa quae Deus videt.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 4.*] Beatitudo Sanctorum non consistit in visione obiectorum secundariorum, seu existentium seu possibilium; sed tantum in visione et fruitione obiecti infiniti. Neque rursus cognoscere creaturas in Verbo est necessaria sequela beatitudinis; quia etiamsi non daretur Beatis aliud scire, quam ipsum obiectum infinitum, perinde forent beati; igitur Sancti Deum videntes non omnia sciunt quae Deus videt.

RESPONDEO dicendum, Beatos Deum intuitive videntes minime videre ea omnia, quae Deus videt. Et *aliquibus* id ita videtur declarandum; Nam [*Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 9.*] ideo Deus videndo suam essentiam, scit omnia, tum praesentia et futura, tum omnia possibilia: quia suam essentiam comprehendit, in qua omnia continentur: nullus autem in-

tellectus finitus valet comprehendere divinam essentiam; ergo quamvis Beati videant Deum per essentiam, seu sub ratione infinitatis et immensitatis, nequeunt tamen attingere omnia quae intellectui divino repraesentantur; quia tunc obiectum infinitum comprehenderent. Nam si aliquis intellectus videret in divina essentia omnia, quae Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligendo, quae est quantitas divinae potentiae in producendo effectus, et ita comprehenderet divinam potentiam, quod est impossibile omni creato intellectui; nequit igitur intellectus creatus ea omnia cernere in essentia divina, quae Deus videt. — *Verumtamen* hanc declarationem minus firmo inniti fundamento, ostensum est 1. *p. q. 12. art. 7.* et 8. et rursus 3. *p. q. 10. art. 2.* Etenim [*Oxon. ib.*] quamvis ex perfectiori cognitione causae recte inferatur ita cognoscentem attingere debere plures illius causae effectus, non tamen e contra, quia stante eadem principii cognitione invariata, evenire potest, ut plures nunc conclusiones inde deductae cognoscantur quam prius. Porro si intellectus creatus videndo immensitatem et infinitatem Dei, ipsum non comprehendit, multo minus comprehendere poterit per visionem illorum, quae ex infinitate illius sunt, scilicet creaturae omnes tum existentes, tum futurae, et possibiles. Sed de hoc plenius actum *loc. cit.* [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 4.*] Ratio igitur cur Beatis intuentibus obiectum beatificum non pateant ea omnia quae Deus videt, est quia obiecta secundaria, quae seu divina essentia, seu eius voluntas exprimit, non spectant nec integrant rationem obiecti beatifici, neque sunt necessaria sequela beatitudinis eorum, ut tactum est in argumento *ad oppositum*; igitur ex eo quod Beati videant divinam essentiam, non sequitur eos videre vel unum ex obiectis secundariis, imo omnium penitus sublata visione, adhuc essent perfecte beati beatitudine essentiali. Cum igitur videre ea quae Deus videt et attingit per suam scientiam inenarrabilem spectet praecise ad beatitudinem accidentalem Beatorum, solummodo illa videbunt Beati quae Deus illis ostendere vult. [*Quodlib. q. 14. n. 14. seqq.*] Verbum enim est speculum quidem, in quo relucet omnia, necnon necessario ostensivum illorum omnium intellectui, non cuicumque sed infinito, tamquam [*Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 20.*] eius naturale et necessariun obiectum, ut 1. *p. q. 12. art. 4.* extitit declaratum; at intellectui finito et limitato est obiectum voluntarium, sic ut creatus intellectus videns divinam essentiam, non videat in illa, nisi ea quae Deus vult ipsum videre.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dico, [*Oxon. 1. d. 22. q. 2. n. 2. 4.*] utique Beatos videre Deum per essentiam, et quatenus infinitum et immensum, quia alioquin non perfecte quietarentur, nec essent beati; sed quoniam ea visio comprehensiva non est, quia finitus actus, ideo non oportere per illam Beatos attingere omnia quae in obiecto infinito relucet, sed non nisi quae libere ipsis Deus ostendere voluerit.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 20.*] Verbum necessario exprimere omnes illas rationes, et necessario non ostendere, nisi ei intellectui, cuius ens infinitum est naturale obiectum, et talis solus est intellectus divinus. Intellectui igitur creato est obiectum praecise voluntarium; sicuti enim si vult videtur, et si non vult, latet, ita si vult, creatus intellectus videt ea quae in eo relucet, et non videt quamvis praesens sit, si celare ille voluerit.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 4.] exinde tantum sequi creatum intellectum posse videre ea quae in divina essentia re-
lucent, quod utique concedendum est; at non propterea necessario vi-
deri ex eo quod Deum intuitive videant, cum eorum cognitio non in-
cludatur in visione beata, ut dictum est.

AD QUARTUM dico sic: [Oxon. 3. d. 14. q. 2. n. 20.] Verbum est
speculum voluntarium repraesentans cuilibet Beato determinata, ultra
quae non potest velle ordinate videre alia. Quoniam igitur Beati sunt
penitus divinae voluntati conformes, fieri non potest, ut aliquis eorum
velit videre plura his, quae sibi ostenduntur; praesertim cum citra vi-
sionem eorum quae latent, esse queat sitque perfectissime beatus.

QUAESTIO NONAGESIMATERTIA.

DE SANCTORUM BEATITUDINE ET EORUM MANSIONIBUS,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de Sanctorum beatitudine et eorum man-
sionibus.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Sanctorum beatitudo augeatur post iudicium. - 2. Utrum gradus beatitu-
dinis appellentur mansiones. - 3. Utrum diversae mansiones distinguantur penes
diversos gradus charitatis.

ARTICULUS I.

AN BEATITUDO SANCTORUM SIT MAIOR FUTURA
POST IUDICIUM, QUAM ANTE.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 93. a. 1.

VIDETUR Sanctorum beatitudo non esse maior futura post iudicium
quam antea extiterit. Etenim [Oxon. 4. d. 49. q. 2. n. 27.] Sanctorum
beatitudo essentialiter consistit in operationibus partis intellectivae: sed
per additamentum corporis haud evadent perfectiores operationes intel-
lectus et voluntatis, cum corpori competere non possit intelligere, aut
velle; ergo anima non est futura beatior per iteratam unionem cum
corpore, ac fuerit a corpore separata.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 45. q. 1. n. 1.] Iuxta Avicennam, 6.
Naturalium, p. 1. c. 6. *Anima separata clarius videbit veritatem,*
quam coniuncta: sed eius beatitudo consistit in speculatione et visione
primae veritatis; ergo cum clarius hanc intueatur separata quam co-
niuncta, non erit post iudicium beatior quam antea, si tunc oportet sibi
iterum corpus uniri.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 49. q. 3. n. 9.] Anima beata aut est
ultimate et complete quietata, aut non. Si est ultimate quietata, ut vi-

detur; igitur non augebitur eius gloria et beatitudo post iudicium; quia completo, sive perfecto nihil potest addi. Si non est ultimate quietata; igitur non habet quicquid vult, atque ita non est beata, contra id quod supponitur.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.] Impiorum cum percellentur illa sententia, *Ite, maledicti, in ignem aeternum*, augebitur poena, quia plectentur una cum corpore, per quod et in quo aeterna supplicia promeruerunt; igitur et iustorum pariter beatitudo et gloria post iudicium maior est futura ex illa sententia, *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*; quia quisque gaudebit de integritate suae civitatis, omnibus plenam atque completam meritorum retributionem accipientibus.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 49. q. 3. n. 9.] beatitudinem Sanctorum post resurrectionem esse augendam extensive, non intensive; etenim naturae quietatio omnimoda exigit, ut quicquid est in ea quietabile quietem tandem adipiscatur. Est autem in ipsa anima quidam appetitus ad corpus, tamquam ad proprium perfectibile, vel saltem e contra, in ipso corpore est inclinatio ad animam tamquam ad sui perfectionem; igitur is appetitus non quietatur, nisi iterum anima corpori uniatur, eique det vitam per informationem. Post resurrectionem autem plenissimam quietem adepturus est etiam appetitus sensitivus, corpori supervenientibus dotibus ex animae felicitate sibi unitae; igitur tunc pleniore homo potietur beatitudine omnibus omnino ipsius potentiis plane satiatis, gaudioque perfusus; una igitur quietatio perfectissima et nobilissima ipsius naturae, inquantum quietabilis est, integrari intelligitur ex omnibus diversarum potentiarum et appetituum quietationibus particularibus; illa autem nequit esse nisi post iudicium, cum scilicet iterato animae beatae unito corpore quicquid meruit in via beatitudinem, ipsam pro propriae capacitatis exigentia consequitur, perfecteque potitur. Verumtamen operatio ipsa perfectissima secundum partem intellectivam nequit intendi et augeri; quia haec inest animae beatae pro mensura charitatis; hac autem in termino nullam admittente ulteriorem intensionem, nec fruitio, aut visio poterit esse post iudicium intensior et perfectior. Cum igitur, inquit Hieronymus super 6. *Oseae*, *Peracto iudicio ampliores gloriam suae claritatis Deus demonstrabit electis*, est intelligendus iuxta distinctionem mox expositam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 49. q. 3. n. 9.] concedendo, beatitudinem essentialiter consistere in operationibus partis intellectivae, ac proinde non esse has operationes augmentum suscepturas per corporis iteratam assumptionem: caeterum quoniam per illas non sunt formaliter quietatae omnes hominis potentiae, quatenus hominis vel naturae totalis, oportet sane, ut iterum unita anima corpori, ultimate et perfecte quietetur natura, quantum quietabilis est in obiecto beatifico; est igitur maior futura hominis beatitudo post quam resurrexerit ad vitam immortalem quoad extensionem.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. q. 12. n. .] dictum Avicennae habere veritatem, prout anima coniuncta est corpori mortali; non vero quatenus forma est corporis immortalis, uti eveniet in resurrectione, qua peracta resurrectione, quoniam simpliciter natura quietem adeptura est secundum omnem sui potentiam, ac explendus appetitus, quo anima inclinatur ad corpus, et corpus pariter ad animam, profecto ipsius bea-

tudo maior dicenda est quam antea fuerit quia perfectissime con-
quiescent, et gaudio perfundendae sunt omnes prorsus Beatorum potentiae.

AD TERTIUM respondeo [*Oxon. ib. q. 3. n. 9.*] anima separata est
ultimate et perfecte quietata per fruitionem obiecti beatifici intensive,
nec perfectiorem potest ordinate appetere actum beatificum; at quia
adhuc ad corpus perficiendum inclinatur, per cuius iteratam assump-
tionem exurgit sensitivus appetitus, manifestum est, qualiter anima
separata, non est extensive adepta omnes quietationes, quas potest ha-
bere, et ex quibus una totalis quietatio exurgit et integratur. Sepa-
rata igitur appetit esse coniuncta corpori immortali, ex quo fit beator;
non quasi corpus simpliciter beatum evadat, sed propterea quod fiat
particeps gloriae animae redundantis in ipsum, quare omnes potentiae
sensitivae affatim perfusae, nil supra expectandum homini beato su-
persit.

ARTICULUS II.

UTRUM BEATITUDINIS GRADUS MANSIONES DICI DEBEANT.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 6. — S. Thom., in Supplem. q. 93. a. 2.

VIDETUR beatitudo non habere ita distinctos gradus, ut secundum
eorundem distinctiones aliae et aliae mansiones sint attribuendae Beatis.
Nam [*Oxon. 4. d. 50. q. 5. n. 1.*] *Matthaei, 20. Singuli*, inquit, Sal-
vator, *acceperunt singulos denarios*: igitur par merces et praemium est
singulis reddendum pro laboribus tolleratis, et observantia mandatorum
Dei; igitur non sunt diversi gradus beatitudinis, ut pro ratione diver-
sitatibus illorum sint in Patria diversae mansiones.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. q. 6. n. 3.*] Beatitudo includit quietationem
appetitus naturalis in quolibet Beato: sed appetitus naturalis in
quolibet individuo est perfectionis summae in illa specie possibilis; ergo
si is appetitus quietatur, nonnisi per summum possibile in specie; ergo
quoniam appetitus naturalis est aequalis in omnibus, pariter et quietati-
vum eius erit aequale in omnibus: illud autem quietativum non est
aliud, quam beatitudo.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Appetitus liber consonus appetitui na-
turali rectus est; nam consonans recto rectum est: appetitus autem
naturalis est rectus; eius enim causa Deus est condens naturam; recta
igitur causa rectum causat: sed appetitus naturalis est ad summam
perfectionem possibilem in specie; ergo et voluntas libera, si est recta,
erit ad summam perfectionem in specie: sed nullus est beatus, nisi qui
habet quicquid vult recte; ergo nullus erit beatus nisi habeat summam
perfectionem, quae est possibilis in specie; atque ita ea perfectio in
omnibus est aequalis.

CONTRA. [*Oxon. ib. q. 5. n. 1.*] *Ioann. 14.* dicit Salvator: *In domo
Patris mei mansiones multae sunt*; quo sermone, secundum Augustinum,
Tract. 60. in *Ioann.*, designantur diversi gradus beatitudinis; igitur ex
his est diversitas mansionum in patria; ac subinde beatitudinis gradus
recte mansiones nuncupantur.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. ib. q. 6. n. 3.*] beatitudinem ita gra-
dum diversitatem admittere, ut recte exinde Beati aliam atque aliam

mansionem dicantur adepti. Et quidem ipsam beatitudinem in eadem specie ex eo constat consummari, quia naturalis appetitus potest perfecte quietari, etiamsi non consequatur omnem perfectionem cuius est capax. *Exemplum*: grave quodlibet naturali appetitu fertur ad situm maxime deorsum, uti est centrum. Et quia non quodcumque grave potest esse in centro, facit se tamen proximum illi, quantum potest; et si amoveretur impediens, sisteret se immediate illi centro; attamen quod impeditur, naturaliter conquiescit in situ, cui, quantum potuit, fecit se propinquum. Satis est ergo, ut grave quietetur eo modo, quo gravitas est principium intrinsecum quietis ipsius. Est autem ita principium, ut stante eadem perfectione naturae, magis gravia quietentur magis deorsum; sufficit ergo minus gravi quietari non in centro, sed in superficie terrae. Quamvis igitur naturalis appetitus Beatorum naturaliter inclinet ad summam perfectionem sibi, iustitia tamen distributiva in Deo, qua aequissime omnia ordinantur propter se ipsam, ordinat sic homines ad beatitudinem, ut haec perfectio detur propter meritum, non intuitu naturalis appetitus. Cum igitur in eadem specie hominum merita possint esse inaequalia, iis subinde meritis inaequalibus retribuetur beatitudo inaequalis. Quae intellectualis naturae inaequalis perfectio, quam beatitudinem appellamus, quoniam ultima sempiternaque quietatio desideriorum omnium est, rectissime in Evangelio nomine *mansionum* significatur, quia in eo gradu beatitudinis gloriae et gaudii perpetui manendum est unicuique Beatorum, in quo cum primum in regni possessionem admissus est et collocatus felicissime fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 10.*] nomine *denarii* significari beatitudinem obiectivam, quae essentia divina est visa ab omnibus sub ratione infinitatis, adeoque retribuitur omnibus sub aequali ratione; at cum hoc optime cohaerere ut pro diversitate meritorum diversimode, idest, magis et minus a Beatis videatur, esto omnes in eo obiecto perfecte quietentur. Praeclare *Magister 4., dist. 49. cap. 1.*, hanc rem declarans ex Augustino et Chrysostomo, ait: *Alii enim aliis vicinius, clariusque Dei speciem contemplabuntur; et ipsa contemplandi differentia diversitas mansionum vocatur. Domus ergo est una, idest, denarius est unus, sed diversitas est ibi mansionum, idest, differentia claritatis; quia unum est summum bonum, beatitudo, et vita omnium, idest, Deus ipse.* Haec ille.

AD SECUNDUM dico sic: [*Oxon. ib. n. 4.*] totalis appetitus Beati quietatur, ut est consonus voluntati divinae sive regulae superiori. Et quamvis tantum non accipiat, quantum capere posset, nihilominus quietatur, quia attingit quantum natum est attingere per medium a divina iustitia ordinatum, sine qua non erit coniunctio, nec possessio ultimae perfectionis naturae beatificabilis: id autem medium merita sunt, utique passim inaequalia.

AD TERTIUM est responsio: [*Oxon. ib.*] appetitus liber habet duas regulas: una est divina voluntas: altera naturalis appetitus. Cum conformatur regulae divinae est simpliciter rectus; sequens autem naturalem appetitum, est *secundum quid* rectus, et simpliciter malus. At Beatus non vult profecto habere maiorem beatitudinem, quam Deus velit eum habere; et quoniam in eo est perfecta sui quietatio, est simpliciter beatus, quamvis non potiatur omni illa perfectione, cuius est capax et

appetitu naturali desideratur. — *Cum igitur arguitur*: quia tunc naturalis appetitus esset malus, si liber malus est, cum illi conformatur *respondeo*, appetitus naturalis est rectus, cum id appetat, quod vult Deus ipsum appetere. Nec enim appetitus naturalis rectus malus est, quia non potest non delectari in tangibili convenienti; quia hoc non est in sui potestate. At in libero appetitu est malitia et obliquitas, si contra primam regulam in illud feratur, quia potest non delectari; igitur etsi naturalis appetitus de se rectus sit, tamen est ab libero illi auscultandum iuxta dictamen regulae superioris; quia si contra hanc illi se conformet, proculdubio malus erit; quae deordinatio in Beatis non habet locum.

ARTICULUS III.

UTRUM DIVERSAE MANSIONES DISTINGUANTUR PENES DIVERSOS GRADUS CHARITATIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 6. — S. Thom., in Supplem. q. 93. a. 3.

VIDETUR diversitas mansionum non esse accipienda secundum diversitatem graduum charitatis. Etenim [*Oxon. 4. d. 50. q. 5. n. 1.*] Psal. 61. scribitur: *Reddes unicuique secundum opera sua*; igitur amplior et intensior beatitudo retribuenda est habenti perfectiora opera, et remissior ei qui remissiores exercuit actus virtutis; ergo non charitas erit mensura beatitudinis reddendae et mansionum, sed potius ipsa opera.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Deus sic ordinat homines ad beatitudinem, ut velit hanc perfectionem non rependi naturali uniuscuiusque appetitui, sed potius meritis; igitur mansiones in Patria non accipiunt mensuram et distinctionem a divinis gradibus charitatis, sed magis ab ipsis meritis, quibus retribuitur beatitudo, tamquam praemium. — *Confirmatur*; nam [*Oxon. 3. d. 13. n. 8.*] fieri potest, ut aliquis maiorem habens charitatem alio, minorem consequatur beatitudinem illo, cui antecellit in charitate, propter minora merita, ut in pueris baptizatis, qui infimum gradum tenent in gloria, et alicui eorum potuit datam esse maiorem charitatem alio adulto, qui plura lucratus est merita.

CONTRA. [*Oxon. 2. d. 27. n. 3.*] Ex Augustino, 15. *De Civit.*, cap. 18. Charitas dividit inter filios regni et perditionis, quatenus coniungit ultimo fini perfecta coniunctione, qualis potest esse in via, eique immediate succedit ultimata coniunctio cum obiecto beatifico, quae ipsa est beatitudo; dumtaxat [*Oxon. 4. d. 49. q. 5. n. 6.*] enim quod succedit virtuti theologiae perfectissimae est essentia, vel de essentia beatitudinis; igitur diversae mansiones in patria distinguuntur penes diversos gradus charitatis.

RESPONDEO dicendum, a diversis gradibus charitatis omnino esse ut Beati aliam et aliam obtineant in patria mansionem. Etenim [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 5.*] reducendo eiusmodi inaequalitatem ad causam physicam, aut ea causa est obiectum beatificum, aut potentia passiva, vel denique potentia activa, vel activum principium ipsius beatitudinis, tam extrinsecum quam intrinsecum. Atqui eam inaequalitatem non efficit obiectum beatificum; tale enim obiectum obicitur Beato tendenti in illud, sub ratione infiniti entis et infiniti boni; cum enim potentia habens pro

obiecto totum ens nequeat perfecte quietari nisi in optimo et perfectissimo et infinito, si sub alia ratione repraesentaretur quam infiniti et immensi, non quietaret potentiam tendentem in ipsum. ut dictum fuit, q. 92. art. 1. Infinitum autem ut infinitum in perfectione non admittit aliquam inaequalitatem; ex parte ergo obiecti, quatenus obiective beat, non potest accipi inaequalitas beatitudinis et mansionum in gloria. Sed neque ratione *potentiae passivae* absolute. Nam potentia passiva, quatenus passiva in specie, est ad totam perfectionem eandem in specie, in tantum ut nulla ipsi in individuo repugnet, cum sit eiusdem speciei in omnibus. Et quamvis merita sint dispositio quaedam moralis ad beatitudinem in hoc vel illo inducendam, non efficiunt tamen hanc inaequalitatem physice, nec ipsa merita manent, quando inducitur effectus a causa physica; ergo ista inaequalitas non est a potentia passiva, etiam ut intelligitur subesse meritis, in quibus est dispositio praevia et moralis ad beatitudinem. — Accipienda est ergo ratio inaequalitatis beatitudinis ex parte *principii activi*, tam extrinseci quam intrinseci. Porro ex parte principii *extrinseci*, qui est Deus, esse nequit ulla inaequalitas, nisi quatenus inaequaliter agit, nec ita se se gerit, nisi quia dispositio praevia ad beatitudinem secundum leges iustitiae distributivae ita exigit primam causam concurrere una cum principio activo intrinseco. Tale autem *intrinsecum* activum ipsa potentia activa est ut charitate informata. Siquidem charitas nequit habere rationem principii activi, nisi potentia sit activa, quam habilitat ad agendum. Cum igitur tale principium activum totale inaequale sit inaequalitate charitatis, diversitas seu inaequalitas mansionum et beatitudinis de ipsa charitate procedat oportet tamquam principio intrinseco, et a prima causa, veluti ab activo extrinseco; quod nihilominus extrinsecum activum, in tantum inaequaliter agit in quantum praevia dispositio ita eum agere postulat; etsi absolute loquendo citra omnem praeviam dispositionem et merita agere valeat, et inducere eam perfectionem in gradu eminentissimo, uti factum esse cum anima Christi beatissima, sentire debemus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM et SECUNDUM eadem est responsio ex dictis. Siquidem [Oxon. 4. d. 2. q. 1. n. 11. — d. 50. q. 6. n. 5.] opera meritoria, ipsaque merita, quamvis praeviae dispositiones sint beatitudinis, et etiam tantae beatitudinis consequendae, nihilominus non habent id effective, sed tantum *moraliter*; quatenus nimirum ad actum quemlibet meritorium aucta gratia, ex perfectione exinde istius est et beatitudinis perfectio, et perpetua mansio in gloria. Quoniam igitur charitas una cum voluntate proxime et physice attingit actum beatitudinis, eius praesertim diversitati inter causas physicas intrinsece influentes est attribuenda inaequalitas mansionum. — *Ad confirmationem* respondeo sic: [Oxon. 4. d. 4. q. 7. n. 5.] comparando parvulum cum adulto suscipiente Baptismum, sane ille minorem gratiam consequitur, quam adultus; quia hic aliquem internum motum necessario habet ad Sacramenti validitatem, cuius parvulum oportet esse expertem pro naturae conditione. Nego ergo aliquem adultorum, qui gloriam consequuntur habere minorem gratiam, ac habeant parvuli baptizati, regulariter loquendo; nam si maiorem gradum gloriae adipiscuntur, utique id ex iis meritis accepturi sunt, quae parvuli habere non possunt: maiora autem merita intensiorem et perfectiorem efficiunt charitatem in eo qui meretur, ut dictum est in *praec. solutione*.

QUAESTIO NONAGESIMAQUARTA.

DE MODO QUO SANCTI SE HABEBUNT ERGA DAMNATOS.
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de modo quo Sancti se habebunt erga damnatos.

Circa quod quaeruntur tria.

1. Utrum Sancti poenas damnatorum videant. — 2. Utrum eis compatiantur. —
3. Utrum de eorum poenis laetentur.

ARTICULUS I.

UTRUM BEATI QUI ERUNT IN PATRIA VIDEBUNT POENAS
DAMNATORUM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 3. — d. 46. q. 4. — S. Thom., in Supplem.
q. 94. a. 1.*

VIDENTUR Beati in patria haud nosse poenas damnatorum. Nam [Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 1.] si viderent, profecto aliquid oporteret esse ipsis rationem videndi illas poenas: non possumus autem attribuere hanc rationem videndi alicui ex his, quae sunt in Divinis. Siquidem talis ratio nequit esse *essentia* divina: ipsa enim est indeterminata ad omnes creaturas; igitur nihil eorum, quae sunt in creaturis repraesentat distincte. Sed nec *proprietas personalis* esse potest creaturas repraesentare. Ratio enim cognoscendi est communis tribus; quod minime convenit proprietati personali. Nec denique *alius respectus ad extra*; quia is respectus nequit esse cognitus, nisi prius sint cognita extrema. Ergo cum nihil aliud sit in divinis ultra praedicta, atque his nequeat attribui ratio cognoscendi poenas damnatorum, ipsae poenae minime cognoscuntur a Beatis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Nihil cognosci potest in patria a Beatis, nisi quod habet ideam in Deo: sed poenae damnatorum non habent ideam in Deo; ergo nec cognosci possunt a Beatis. *Probatio minoris*: poena est quoddam malum; in Deo autem nulla mali idea reperitur.

3. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.] *Isaiae, 3. Abraham nescivit nos, et Israël ignoravit nos*; Glossa Augustini vult, Sanctos latere quid agant viventes; ergo multo minus scire et videre poterunt quid agant et patiantur damnati in inferno.

CONTRA. Gregorius, *Homil., 40. in Evang. Et licet iustis sua gaudia sufficiant, ad maiorem tamen gloriam vident poenas malorum, quas per gratiam evaserunt: quia qui Dei claritatem vident, nil in creatura agitur, quod videre non possint.*

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 2.] quamvis Beati non videant aut cognoscant poenas damnatorum in genere proprio, eos nihilominus nosse illas in Verbo. Et quidem Beatos non habere visionem *sensibilem* illarum poenarum, constat ex eo quia non est debita ac proportionata distantia inter oculum existentem in Caelo Empyreo, et obie-

ctum manens in inferno. Ac etiam si ad intellectionem intuitivam in genere proprio requiratur proportionata distantia, nosse non poterunt Beati in caelo existentes easdem damnatorum poenas; nam manifeste proportionata distantia abest. — Quod vero nihilominus eae poenae cognoscantur ab illis in *essentia* divina, *probat*ur: si aliqua essentia esset determinate ad repraesentandum unum solummodo, profecto duplici determinatione foret determinata: altera, qua non intelligeretur indeterminata ad plura: altera, qua non esset indeterminata ad hoc repraesentandum, vel non repraesentandum. Atqui divina essentia est ad omnia prorsus illimitata, et una determinate repraesentativa omnium illorum determinatione excludente indifferentiam ad contradictoria, ut exitit declaratum 1. p. q. 12. art. 1.; ergo per hoc quod divina essentia est illimitata ad plura, imo ad omnia, nihil sibi adimitur de perfectione repraesentativi respectu omnium singillatim, et distincte. Beati igitur videntes divinam essentiam possunt intueri in ipsa poenas damnatorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM est responsio ex statim dictis. Etenim [*Oxon.* ib. n. 2 6.] *ipsa divina essentia* est ratio cognoscendi omnia, non personalis proprietas, aut aliquis alius respectus. — *Et cum instatur*; quia essentia divina est indeterminata respectu repraesentandorum; *dictum est*, eam indeterminationem non adimere illi quidquam, quominus repraesentet omnia distinctissime, perinde ac si unius dumtaxat foret repraesentativa; quia ea indeterminatio et illimitatio non est potentiae passivae vel quasi passivae, uti est indeterminata materia respectu formarum, et genus respectu specierum, vel differentiarum: sed est indeterminatio et illimitatio activa et actualitatis, quia essentia illa est indeterminata, propter sui infinitam perfectionem; ideo est ratio cognoscendi omnia, perinde ac unum.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 4 7.] poenarum quibus afficiuntur damnati in inferno alias esse privativas, alias positivas: poena enim *damni* non est aliud, quam carentia visionis divinae; sed tristitia de ipsa poena, et de culpa, ut est causa poenae, et tristitia insuper de igne detinente, atque immutante intellectum ad sui perpetuam considerationem, poenae positivae sunt. Hae [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 6.] igitur videntur a Beatis in propria idea relucere in essentia divina. Negationes autem ideam utique non habent in Deo, et nihilominus cognoscuntur per habitum oppositum privationi, ut ait Augustinus, 9. *De Trinit.*, cap. 10.

AD TERTIUM dico, [*Oxon.* ib. n. 2.] Sanctos existentes in caelesti patria non videre quid faciant aut patiantur damnati in inferno visione sensibili; nec rursus ea intelligere in proprio genere, ob immoderatam et improporcionatam distantiam; sed illa nosse in obiecto beatifico, ut expositum est.

ARTICULUS II.

UTRUM BEATI COMPATIANTUR MISERIIS DAMNATORUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 94. a. 2.

VIDENTUR Beati compati miseriis damnatorum. Etenim, [*Oxon.* 3. d. 34. n. 19.] *Matthaei*, 5. misericordes computantur inter Beatos, etiamsi

sint viatores; igitur cum existentes in patria sint verissime beati, pariter pollebunt virtute misericordiae; ac per consequens quoniam damnati sunt complete miseri, eorumdem miseriis compatiuntur Beati.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 46. q. 2. n. 3.] Illi vere dicuntur compati miseriis alienis, qui nolunt, vel nollent eos subesse malis, quae sustinent; [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 1.] igitur Beati videntes damnatorum poenas, aut volunt ipsos tantis tormentis subiici, aut nolunt. Si volunt ergo videntur crudeles. Si nolunt; igitur eorum miserentur et compatiuntur.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 17.] Beati, qui Legem Evangelicam eiusque consilia servaverunt, iudicaturi sunt cum Christo iudice reprobos, ex dictis supra q. 89. art. 2. Sed si illi tale iudicium exercebunt misericorditer compatiendo miseriis eorum, in quos sententiam dicent, perfectius erit: quanto enim ad aliquod opus concurrunt plures virtutes, tanto est perfectius; igitur cum id iudicium omnem perfectionem habiturum sit, quam potest habere, erit cum misericordia et compassione damnatorum.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Compatiens miseriae alienae habet cor miserum, idest, communicans in miseria cum eo, cui compatitur: repugnat autem Beatis inesse quamlibet miseriam, animique afflictionem; ergo videntes damnatorum tormenta non compatiuntur eis.

RESPONDEO: [*Oxon.* ib.] misericordia in nobis est habitus, quo nolumus miseriam alterius, ad quem actum primo ea forma inclinatur. Ea autem miseria si futura et imminens timeatur, impeditur ne insit per misericordiae actum: si vero de praesenti patientem afficiat, vel liberat ab illa, aut saltem imminuit incommoda quantum potest. Post operationem vero istam, impediendi miseriam, ne insit, aut auferendi praesentem, disponit is habitus ad passionem, sive displicentiam de miseria imminente, vel praesente. — Quantum [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 6.] igitur attinet ad hunc misericordiae effectum, qui est displicentia et compassio de malis alienis, ipsa locum habere non potest in Beatis; cum enim sint felicissimi, et omnis displicentiae incapaces, compati nequaquam possunt malis alienis, communicando per compassionem ipsorum miseriis; iste igitur misericordiae effectus, qui est compassio, non est quaerendus in Beatis. — Verum [*Oxon.* ib.] nec prima habitus misericordiae operatio, quae est nolitio respectu malorum seu imminentium seu praesentium, est in Beatis erga damnatos. Ipsi etenim sunt perfectissime uniformes voluntati divinae: non possunt enim ab ea discordare in volito, et esse beati. Volunt ergo quicquid Deus vult voluntate beneplaciti; quoniam ergo vident Deum velle poenas damnatorum, subinde et ipsos easdem poenas velle oportet. Miseriae ergo tormenta et poenae damnatorum nequeunt esse Beatis obiectum nolitum, sed volitum; igitur non compatiuntur ipsis, adeo ut nolint eas miseriae illis inesse, nolituri nihilominus si id cum beneplacito divinae voluntatis fieri posset. Qualiter autem misereantur viatorum, seu Ecclesiae militantis, dictum est supra, q. 72. quae est de oratione respectu Sanctorum qui sunt in patria.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 45. q. 4. n. 5.] viatores misericordia in proximos eximie praeditos appellari beatos, quia tales revera per illam virtutem efficiendi sunt. Beati autem in patria cum assidue orent habitualiter pro Ecclesia militante, et pro iis prae-

sertim, qui eorum suffragia implorant et merita, ea virtute excellentissime pollent, quatenus coadiutores efficacissimi sunt apud Deum pro nostris miseriis, vel amovendis omnino, vel minuendis ex parte; nec enim aliud efficere intendunt, fundendo pro nobis orationes ad Dei maiestatem et Principem gloriae, nisi ut dignetur liberare nos a malis, et una cum ipsis collocare in gloria.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 6.] Beatos velle damnatos subesse poenis quas sustinent, quia id Deus vult; non sunt autem crudeles; quia quantum ipsorum est, eas poenas nollent, si in eo divina voluntas adimpleretur. Volunt ergo illorum poenas, et misérias ex affectu iustitiae, qua iuste rependitur poena ipsorum delictis et erratis, de quo plura *art. seq.*

AD TERTIUM dico, [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 17.] ad id iudicium et condemnationem influere quoque misericordiam, quatenus adiudicantur ac subiiciuntur poenis persolvendis citra condignum. In punitione ergo malorum est misericordia parcens, iuxta illud Iacobi, 2. *misericiordiam superexaltat iudicium*. Quae omnia sunt volita a Beatis, per conformatam ad divinum beneplacitum, ut dictum est. Qualiter autem in omnibus operibus Dei concurrant iustitia et misericordia, expositum fuit I. p. q. 21. *art. 4.*

ARTICULUS III.

UTRUM BEATI LAETENTUR DE POENIS IMPIORUM.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 3. — d. 46. q. 4. — S. Thom., in Supplem. q. 94. art. 3.

VIDENTUR Beati minime laetari de poenis impiorum. Nam [Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 5.] Beatorum non interest infligere poenas damnatis; ac proinde haud laetari queunt de iustitiae actu, quem ipsi non exercent; igitur omnis eorum laetitia circa poenas impiorum non erit nisi quaedam non complacentia de illorum miseriis sed oblectari de damnis, quibus miseri afficiuntur est plane crudelitatis: Beati autem non videntur posse permoveri et tangi affectu crudelitatis; ergo nec laetari poterunt de poenis impiorum. — *Confirmatur*; quia [Oxon. 3. d. 30. n. 9] et si quis gaudere et laetari possit iustam poenam esse inflictam demeritis alicuius, ut caesum esse tyrannum ob sua scelera, id tamen ut sibi non imputetur ad culpam debet esse cum displicentia, oportet enim sibi displicere tyrannum talia commisisse, ut propterea iuste interfici debuerit. Beati autem nullam habere queunt displicentiam, cum eorum appetitus haud sit capax tristitiae; igitur neque sunt capaces laetitiae propter poenas damnatorum.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 6.] Beati ob conformitatem cum divina voluntate aliud velle nequeunt, quam quod Deus vult: sed Deus ita vult poenas damnatorum, ut minime laetetur de eis, ut diserte scribitur *Sapient., 1. Deus mortem non fecit, nec laetatur in perditione vivorum*; ergo multo minus Beati laetabuntur de poenis illorum.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Quemadmodum compati malis alienis

est de misericordiae affectu, ita laetari ob alienas miseras ex habitu misericordiae contrario procedere agnoscitur: sed Sancti non compatiuntur miseriis damnatorum, iuxta dicta *art. praec.*; ergo neque de iisdem laetantur. *Probatio consequentiae*; nam si Sancti nullo erga damnatos moventur misericordiae affectu, multo minus movebuntur odio; magis enim videtur eos dedecere odisse, quam misereri; siquidem per misericordiam magis assimilantur Deo, cui *proprium est misereri semper et parcere*.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 13.] Secundum Gregorium, *Dial.* 4., *Deus quia pius est, non pascitur cruciatus; quia iustus est, ab iniquorum ultione non sedatur*; ergo multo magis Beatis repugnat pasci cruciatibus damnatorum. Ulcisci enim in illos attribuitur Deo propter iustitiam, qua iustitia compellitur iudex ad ultionem malorum; at alii a iudice compatiuntur punitis.

5. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Si Beati laetantur de punitione malorum, utique quia oblectantur de iustitia, quae repraesentatur et exercetur in poenarum inflictione: sed magis laetarentur de illorum glorificatione; quia nunc B. Petrus maiorem percipit laetitiam de gloria Lini, quam de damnatione Iudae; ergo haec non est appellanda laetitiae Beatorum, quippe quae non sit comparanda cum laetitia, qua ipsi afficerentur de contrario eventu, si nempe salute eterna potirentur.

CONTRA. Magist., 4. dist. 50. lit. G. *Egredientur* (inquit) *electi, non loco, sed intelligentia, vel visione manifesta, ad videndum impiorum cruciatus: quos videntes non dolore afficientur, sed laetitia satiabuntur, agentes gratias de sua liberatione, visa impiorum ineffabili calamitate*.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 6.] Beatos laetari de impiorum calamitatibus, non quidem directe et formaliter, quasi poenae ipsae sint laetitiae obiectum et finis; sed laetari quatenus complacent gaudentque de iustitia divina, atque ordine universi servato, qui exigit culpas non relinqui inultas, sed ordinari per condignas poenas. Et sane ne ipse quidem Deus iudex infligens poenas respicit eas, nisi prout exinde iustitiae vindicativae satisfactio iusta rependitur, atque manifestatur. Etenim quatenus poena habet rationem mali, non est obiectum volubile prosequitive; unde significaturus Deus invite se et ex quadam necessaria praesuppositione plectere malos, ait: *Heu consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis. Isaiae* 1. Infligit itaque Deus poenas impiis, et vult illas, non absolute, sed quia salvo ordine iustitiae aliter disponi non possit. Igitur et a Beatis pariter ita sunt volitae poenae impiorum, et laetantur de illis, inquantum relucet in malorum punitione iustitia divina, et natura existens sub culpa ordinatur per poenam.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon.* ib. n. 5.] aliter Deum velle damnatorum poenas, aliter Beatos. Deus enim utpote iudex vult inferre et reipsa subiicit damnatos ipsis poenis; at Beati, si cum Dei beneplacito liceret, nollent damnatos affici tantis calamitatibus, vel saltem ipsis eorum liberatio non displiceret; tamen inflictas esse a Deo, ac elucere exinde iustitiam divinam, laetantur et complacent de eis, non quia ad eos pertineat ulcisci illos, sed quia conformantur divinae voluntati, iuste rependenti peccatis eas poenas. — *Et cum subditur*; quia complacere sibi de alienis miseriis videtur esse crudelitatis: *respondeo*

Beatorum oblectatio et laetitia de poenis damnatorum non est ex primo objecto quasi primario forent intentae ac volitae, quia tunc plane id spectaret ad crudelitatem, sed habent complacentiam de poenis eorum, quatenus inflictæ a Deo et ordinativæ culpæ. Unde [*Oxon.* 4. d. 24. q. 2. n. 7.] quia secundum ordinem poenæ sunt illatæ, atque iuste ponuntur damnati, omnis inde abest crudelitas, tam ex parte iudicis, quam ex parte eorum qui habent complacentiam de eiusmodi poenis. — *Ad confirmationem* respondeo, [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 6.] quamvis Beati nulla tangi queant tristitia aut displicentia, ob completum gaudium et delectationem, qua ipsorum afficitur et repletur appetitus, possunt tamen percipere laetitiam accidentalem de poenis malorum, quatenus ordinatæ et inflictæ a Deo, uti dictum est. — *Et cum arguitur*: oportet eos nolle esse tales, ut digni inveniantur talibus poenis; *dico*, eos velle quicquid Deus vult ab ipsis esse volendum, et pariter nolle quicquid eis obicitur nolendum. Nollent tamen impios in impietate periisse; sed hæc ipsorum nolitio conditionalis est, nec alicuius induciva tristitiæ.

AD SECUNDUM respondeo [*Oxon.* ib. n. 5.] ex dictis *in solutione*, Deum utique nemini infligere poenas nisi ex culpæ præsuppositione quam nollit; ea tamen præexistente, ex iustitiæ ordine cogitur irrogare poenas culpæ ordinativas. Vere ergo ipse non laetatur in perditione vivorum; creavit enim ut essent omnia; ideo cum tamquam iudex infligit delictis condignas poenas, quasi dolens, *Heu*, inquit, *consolabor super hostibus meis*. Non laetatur igitur, nec capit voluptatem aliquam de poenis ipsis in se; quia, ut dictum est, non sunt obiectum volibile; sed quatenus eae sunt ordinativæ culpæ et iustitiæ laesæ iusta redditur compensatio. Sancti nihilominus minorem habent complacentiam de punitione malorum, quam iudex infligens poenas; quia non pertinet ad eos ulcisci illorum delicta.

AD TERTIUM concedo, [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 10.] Beatos non moveri misericordiae affectu, aut odio erga damnatos; nego tamen, eosdem non laetari de illorum poenis quemadmodum non tristantur. Nam etsi propter gaudium beatitudinis incapaces sint omnis tristitiæ, non tamen repugnat, eos habere laetitiam accidentalem, et complacere sibi per poenas ordinari culpas, actusque omnes inordinatos; unde *Psal.* 57. scribitur: *Laetabitur iustus cum videri, vindictam*. Et Isaïæ, 66. *Egre-dientur, et videbunt cadavera virorum, et erit ad satietatem*. Quod pertractatur ab Augustino 20. *De Civit.*, cap. 21.

AD QUARTUM est responsio ex dictis; [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 6.] Sancti quippe non pascuntur vel laetantur de cruciatibus malorum ex proprio commodo aut ex affectu crudelitatis, sed dumtaxat complacent sibi de iustitia divina, et ordinatione culpæ per poenam.

AD QUINTUM dico: [*Oxon.* ib.] quamvis maiorem essent percepturi voluptatem Electi, si damnati sisterentur in patria, ac nunc laetentur de eorundem calamitatibus, nihilominus vere laetantur de ordine iustitiæ divinae servato, ac adimptione legis statuentis perpetuas poenas taliter delinquentibus. Quod enim inter laetitiæ obiecta unum prae alio afferat voluptatem et laetitiam, non tollitur quin aliud in suo gradu et ordine vere laetitiam causet; nec aliud est optandum Beatis in praesenti divinae providentiæ ordine, quam quod eiusdem providentiæ legibus statutum est.

QUAESTIO NONAGESIMAQUINTA.

DE DOTIBUS BEATORUM, IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de dotibus Beatorum.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum Beatis sint assignandae aliquae dotes. - 2. Utrum dos a beatitudine differat. - 3. Utrum hominibus competat habere dotes. - 4. Utrum Angelis. - 5. Utrum convenienter assignentur tres animae dotes.

ARTICULUS I.

UTRUM SINT PONENDAE ALIQUAE DOTES IN HOMINIBUS BEATIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 95. a. 1.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 10.] nomine dotis proprie, et usitate intelligitur, quod *ratione nuptiarum carnalium attribuitur sponsae a patre ipsius*. Super qua re ita attributa acquiritur ius sponsae inamissibiliter, sed tamen usus eius cedit sponso. Quamvis etiam, quod datur a sponso suae sponsae aliquando etiam dicatur dos, sicut habetur *Gen.*, 34., ubi ait Sichen Iacobo et filiis eius: *Augete dotem, et munera postulate*. Cum [Oxon. 4. d. 42. n. 12.] igitur per carnale matrimonium spirituale significetur, dicente Apostolo, 5. ad *Ephes.*, *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et Ecclesia*, quod spirituale matrimonium consistit in coniunctione Christi et Ecclesiae, consummanda in resurrectione, cum scilicet plenam mercedem electi sunt recepturi; ratione igitur harum spiritualium nuptiarum debentur Beatis aliquae dotes, per quas complebitur et consummabitur eorum felicitas; unde erunt secundum corpus *impassibiles, agiles, clari, et subtiles*; perhibentur enim tunc recepturi dotes impassibilitatis, agilitatis, claritatis, et subtilitatis ratione praecedentium meritorum, propter quae et acquisierunt ius in illas perfectiones corpora concernentes, quas *dotes* appellamus. De quibus singillatim actum fuit supra a quaest. 82. et sequentibus.

ARTICULUS II.

UTRUM DOS SIT IDEM QUOD BEATITUDO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 95. art. 2.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 49. q. 13. n. 10.] dotem realiter differe a beatitudine. Etenim dotibus ornantur Beati a Deo, non cum primum anima potitur visione beatifica, sed post corporum resurrectionem: constat autem interim electorum animas esse perfecte beatas per actum visionis et fruitionis essentiae divinae; igitur fieri non potest, ut beatitudo idem sit ac dos, cum haec potissimum attribuitur homini

ex anima et corpore conflato; beatitudo vero nonnisi ex anima esse queat per actus intellectus et voluntatis, quibus solummodo obiectum infinitum attingi potest. Rursus, [Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 11.] quamvis dotes, quae beatitudines corporis sunt, ponantur esse quaedam absolutae qualitates ex anima redundantes in corpus, vel a Deo immediate productae, adhuc oportet differre, differentia reali a beatitudine, tum ratione causae et effectus, tum ratione diversorum subiectorum, ut manifestum est.

Circa tres sequentes articulos, non reperimus aliquid Doctorem tetigisse.

QUAESTIO NONAGESIMASEXTA.

DE AUREOLIS, IN TRESDECIM ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de aureolis.

Circa quod quaeruntur tresdecim.

1. Utrum aureola differat a praemio essentiali. - 2. Utrum differat a fructu. - 3. Utrum fructus soli virtuti continentiae debeatur. - 4. Utrum convenienter assignentur tres fructus tribus partibus continentiae. - 5. Utrum virginibus debeatur aureola. - 6. Utrum debeatur martyribus. - 7. Utrum debeatur doctoribus. - 8. Utrum Christo debeatur. - 9. Utrum Angelis. - 10. Utrum corpori humano debeatur. - 11. Utrum convenienter tres aureolae assignentur. - 12. Utrum aureola virginum sit potissima. - 13. Utrum unus alio intensius eandem aureolam habeat.

CUM super hoc argumento in voluminibus, quae extant, non reperiat^r Doctor aliquando scripsisse, etsi communem de Aureolis doctrinam supponere ac amplecti se non semel significaverit, et praesertim Oxon. 4. d. 1. q. 6. n. 5. seqq., aequi bonique consulere arbitantes quaestionem hanc ex Magistro Alensi censuimus supplendam.

ARTICULUS I.

UTRUM AUREOLA SIT ALIUD A PRAEMIO ESSENTIALI
QUOD AUREA DICITUR.

Magist. Alensis, sum. virt. collat. 100. art. 1. et 2.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 96. art. 1.

VIDETUR aureola non esse aliud praemium a praemio essentiali. Siquidem in via non sunt opera virtutum meritoria, nisi prout eliciuntur a charitate; unde meritoria sunt ratione radicis: nihil autem praemiatur in vita aeterna, nisi quod est meritorium, exiens a gratia; ergo praemium vitae aeternae debetur ratione charitatis: sed ratione charitatis aut gratiae debetur aurea solum; ergo tantum est ponendum praemium aureae, et non aureolae; adeoque aureolae non debetur aliud praemium a vita aeterna, quod est praemium essenziale.

2. PRAETEREA. Virginitati (ut supponitur) debetur aureola; aut ergo id est attendendum secundum quamdam in carne decentiam, aut ex parte mentis. Non *primum*, quia tunc per violentiam corruptae non deberetur aureola, quod esse falsum, patet ex Legenda B. Luciae. Si *secundum*; igitur ei deberetur aureola, quae prius firmiter proponens servare virginitatem postea consentit in corruptionem, ac facti poenitentem exitus viae invenit. De tali enim verum est dicere habuisse mentis integritatem, ex quo eam finaliter servavit. Huic nihilominus non debetur aureola virginitatis; ergo aureolae praemium nec primo, nec altero modo videtur posse intelligi.

3. PRAETEREA. Aureola superponitur aureae, secundum quod scribitur *Exodi*, 25.; ergo ex hoc potius ipsa aurea diminutive deberet effieri, quam e converso.

4. PRAETEREA. Utrumque praemium, aureae nimirum et aureolae, designatur per coronam ex auro confectam; ergo unum, idemque praemium utrique correspondet, sic ut nihil interesse videatur.

CONTRA. *Exodi*, 25. *Facies ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis; et super illam, alteram coronam aureolam.* Ubi secundum *Gloss.* per primam coronam significatur praemium aureae, et per secundam aureolae praemium. *Rursus*, cap. ult. *ad Philipp.*: *Itaque, fratres mei charissimi, et desideratissimi; gaudium meum, et corona mea.* Item p. *ad Thessal.*, cap. 2.: *Quae est spes mea, aut gaudium meum, aut corona gloriae, nonne vos ante Dominum.* Ex quibus potest concludi quod prius dictum est. Non enim loquitur Apostolus de corona in praesenti, quae est gratiae, sed de corona gloriae, quae in futuro saeculo revelabitur; non quoad praemium essenziale, quae correspondet aureae, sed de illo, quod aureolae debetur.

RESPONDEO dicendum, iuxta praeallegatas Scripturae auctoritates, non tantum aureae suum correspondere praemium, sed etiam aureolae. Porro utrumque praemium secundum rationem coronae determinatur, quia circulatio est ex parte meriti; unde Augustinus in libro *De Virginitate*: *Gaudium virginum, inquit, est de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum.* In hoc etiam notatur aeternitas ex parte utriusque praemii; nam in corona sive circulo non est principium, nec finis; et ad hanc aeternitatem promerendam sufficit meritum finale. Verumtamen aureae est praemium, quod dabitur in futuro animae relatione ad bonum increatum, quod est ipse Deus, quo anima secundum vim rationalem summae adhaereat veritati, per concupiscibilem in summa bonitate delectetur, et penes irrascibilem teneat se cum bono aeterno in aeternum. Aureola autem est praemium, quod dabitur in futuro animae secundum unamquamque vim motivam, non in relatione ad Deum, sed potius in conversione ad bonum inferius, sive creatum, idque ratione actus excellentissimi, qui est in unaquaque vi animae motiva, sicut infra plenius patebit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum, utique operibus non secundum se, sed prout eliciuntur a gratia gratum faciente, deberi aliquod praemium in vita aeterna; attamen operibus quibusdam non tantum debetur aureae praemium verum, etiam aureolae; ea autem opera non qualiacumque, sed excellentiora; unde meritis praestantioribus iuste rependitur praemium excellentius; ac proinde prodeant oportet

e radice charitatis, uti sunt martyrium subire pro confessione veritatis, virginitas illibata, et praedicatio Evangelii, ut inferius amplius pertractabitur. Quod si aliquis ex tanta charitate optaret subire martyrium, quanta praeditus est is qui pro Christi nomine occiditur, huic tamen, et non illi aureola debetur; si ergo ratione operis iam repraesentati ex charitate aureolae praemium correspondet, ratione eiusdem in voto ex charitate procedentis debetur praemium aureae.

AD SECUNDUM cum dicimus, integritati mentis respectu incorruptionis deberi aureolae praemium, est intelligendum talem esse oportere eam incorruptionem, ut abfuerit omnis corruptio de voluntate procedens. Quod si virgo invita corrumperetur, sibi nihilominus aureola debetur, quae mentis integritas proprie pudicitia vocatur; de qua Augustinus, in libro *De Mendacio*, dicit, pudicitiam non auferri a corpore nisi prius tollatur a mente. Menti vero eripi non potest, nisi velit quae violatur; et si invita violetur, adhuc salva est sibi pudicitia, tam ex parte corporis, quam animae; iure propterea ratione incorruptionis aureola est donanda, quia auro incorruptio denotatur. Ex quibus constat, praemium tam aureae, quam aureolae, ex parte animae attendi; animae siquidem est pugnare, et militare, et certare, quorum actuum ratione, viatores utramque promerentur coronam.

AD TERTIUM respondeo sic: licet secundum litteram, aureola superponeretur coronae aureae, minor nihilominus esset in quantitate materiali, ita et in signatis contingeret, iuxta intellectum spiritualem. Quare aureolae praemium comparari non potest praemio aureae, si unum ab altero abstrahatur. Nam secundum auream remunerantur merentes bono increato; contra vero per aureolam promerentur bonum creatum, quae bona inter se improporcionabilia sunt. Unde non superponitur aureola aureae, quasi secundum se, aut suam essentiam excellat, sed quia sit veluti appendix alterius in iis qui exercuisse finaliter inveniuntur quosdam actus excellentiores virtutum.

AD QUARTUM dicimus, in eo convenire utrumque praemium, quod aeternum sit, et ideo coronis designatur, vel circulis aeternitatem fine atque principio carentem, symbolice repraesentantibus; caeterum in quo utrumque differat et qualiter alterum alteri praecellat, expositum est.

ARTICULUS II.

UTRUM AUREOLA DIFFERAT A FRUCTU.

Mag. Alens., in loco supra cit., art. 3. — Collat., 104. a. 1.

S. Thom., in Suppl. 3. p. q. 96. art. 2.

VIDETUR aureola haud a fructu differre. Etenim praemium merito correspondet: sed ex parte meriti nulla apparet differentia; ergo nec adstrui debet in merito, adeoque nihil interesse intelligitur inter aureolam et fructum. *Probatio minoris:* ex eo quod aliquis conceperit propositum servandi continentiam, ratione castitatis aureolam meretur: sed ulterius addi non potest, nisi quod proponat servare omnimodam incorruptionem, mentis nimirum et carnis; ergo si quidpiam praeter

auream sibi debeatur, id sane erit propter additum: atqui huius generis merito aureola correspondet; ergo aureola a fructu non differt.

2. PRAETEREA. Aureola nedum debetur merito virginitatis, sed etiam merito martyrii, secundum Augustinum, lib. *De Virginitate*: sed ipsis pariter martyribus, quibus aureola rependitur, redditur et fructus; ergo fructus et aureola non distinguuntur.

3. PRAETEREA. Uni excellentiae in merito non respondet nisi unum excellens in praemio: sed virginitas non habet nisi unum excellens in merito, quod est conservatio integritatis; ergo non habet nisi unam excellentiam in praemio: sed assignatur ei aureola et fructus centesimus; ergo omnino oportet fructum et aureolam importare idem praemium.

CONTRA. Fructus et aureola non sunt eiusdem divisionis; Ambrosius etiam et Augustinus in libris suis *De Virginitate*, dividunt fructum, secundum statum continentiae: aureola autem secundum excellens in carne, et morte, et doctrina dividitur; ergo fructus et aureola non sunt idem.

RESPONDEO dicendum, fructum et aureolam omnino differre. Ad cuius intelligentiam praemittendum est *fructus* rationem, prout de eo in praesenti agitur, non accipi a fruitione, vel *frui* illo, de quo dicit Augustinus, *quod est amore inhaerere alicui propter se*, sicuti Beati inhaerent Deo per visionem amati, et habiti. Accipitur itaque hic *fructus* per similitudinem ad fructum agriculturae, in qua laborans sumit refectionem ex fructibus. Nam cum Adam primum a Deo recessisset, cor eius corruptum fuit, ne subesset animae, eo quod sensualis motus veneno serpentis infusus, sic exorbitavit, ut in motibus suis rationi non obediret, et maxime secundum delectationem verereorum; et huius gratia praecipue dictum est; *cum operatus fueris terram non dabit fructus suos, sed spinas et tribulos germinabit*. Delectabile etiam illud inter caetera plus movet, et ideo etiam primo ex motu genitalium cognoverunt se esse nudos; hinc organa illa non subduntur rationi; disciplina ergo et cultura continentiae et repressio spinarum in venereis maiori indiget labore, et maior labor quaerit etiam fructum reficientem. Ac propterea continentiae debetur fructus quasi similis agriculturae, qui crescat et nutriatur in honestum virtutis, secundum delectabile innatum summa delectatione movens. Quamvis ergo omnium virtutum ratione radicis charitatis ex qua vigorem meriti accipiunt, expectetur, fructus, quod est *frui*, et fructus etiam spiritus, de quibus loquitur Apostolus *ad Galat.*, 5. duodecim enumerans, animam reficiant, in una ratione dulcedinis, quae habent in semetipsis, fructus tamen continentiae est in aeternitate gustus saporis casti corporis ex cultu continentiae, secundum statum producti et nati: debetur enim haec specialis et spiritualis reffectio animae ex terra, cui maledixerat Deus, quae tamen beneficio cultus continentiae revocata fuit ad fructum. Itaque cum fructus hic ab omnibus praedictis distinguatur, differt etiam ab aureola; etenim continentiae fructus dicit refectionem ex difficillima cultura castitatis; aureola autem est genus coronae propter excellentiam convenientiae ad personam Christi. Aureola insuper soli debetur virginitati, cuius est etiam fructus centesimus; cum tamen continentiae viduarum et coniugum suos habeant etiam fructus sine aureola; et sexagesimus quidem correspondet illi, huic vero trigesimus; ex quo evidens est, aureolam

et fructum plurimum differre. Quare autem non ad omnem gradum continentiae retribuatur etiam aureola, ratio est, quia aureola est in vi motiva animae secundum actum eius excellentissimum; sed ex continentia viduali, aut coniugali, quibus proprius correspondet fructus, non habetur nec determinatur actus concupiscibilis excellentissimus; bene tamen ex integritate virginali; et ideo huic rependitur aureola et fructus centesimus.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicimus, *minorem* esse negandam, quia oppositum est evidenter verum; nam ex charitate proponit servare continentiam debetur aurea, idque commune est ex parte praemii et meriti; et ulterius potest determinari hoc propositum servandi continentiam ex charitate, quoad incorruptionem mentis, et carnis, vel respectu cuiuscumque temporis, vel solum respectu temporis futuri, vel denique respectu cuiuscumque viri a proprio sponso. Ex qua triplici determinatione, tres determinantur status incontinentiae; et quamvis omnes status proprios habeant fructus, tamen ratione primi status solummodo quis promeretur aureolam. Quapropter ex incorruptione perpetua mentis et corporis est meritum aureolae; sed fructus consequitur modum servandi; qui modus aut complectitur (ut dictum est) omne tempus, aut tempus tantum futurum; vel certe est modus secundum quem mulier ex charitate proponit abstinere ab omni viro, praeter suum sponsum. Unde fructus semper respicit ipsum modum, secundum quem servatur incorruptio; atque hinc alia est distinctio aureolarum, alia fructuum. Aureolae enim diversae dividuntur ad divisionem meritorum; quibus rependuntur. Fructus vero non ita proprie dividitur; sed est unus sicut abundans supra reliquum; quemadmodum enim centum sexaginta, et sexaginta triginta excedit, ita fructus centesimus sexagesimum, et sexagesimus trigesimum superat.

AD SECUNDUM respondeo, secundum Augustinum, in lib. *De Virginitate*, cap. 45. quemadmodum virginibus debetur aureola et fructus centesimus, ita etiam et martyribus eadem praemia redduntur, sed aliter. Nam fructus tripliciter potest accipi, secundum doctrinam eius: *uno modo* centesimus est Martyrum, sexagesimus virginum et viduarum, et trigesimus coniugum propriam servantium continentiam. *Secundo*, isti fructus determinantur, ut centesimus sit virginum, sexagesimus viduarum et trigesimus coniugatorum. *Tertio* denique, fructus centesimus determinatur secundum rationem perfectionis; quae expositio aliis videtur praefenda. Numerus enim centenarius perfectus est; perfecta vero mortificatio carnis tam in martyribus, quam in virginibus reperitur; sed in virginibus dum vivunt, in martyribus vero ipsa in morte. Eius igitur perfectionis ratione utrique debetur fructus centesimus.

Quae est igitur differentia inter aureolam martyrii, et fructum eius? *Respondeo*: aureola debetur martyri propterea quod ex charitate martyrium subeat; ex eo autem quod propter fidem, vel iustitiam moriatur, fructum consequitur; unde aureola perfectionem passionis respicit; sed fructus ipsam passionis causam; iuxta quod sentimus martyrem non esse aliquem propter poenam, sed ex causa passionis; non intelligendo causam increatam, quae est Deus, per respectum ad quam causam solummodo aureolam promeremur; sed causam creatam, ut puta, si iste mortem non sustineret, multis fortasse esset occasio, ne ad fidem

converterentur, qui tamen convertuntur exemplo martyris, ob fidem fortiter vita excedentis.

AD TERTIUM respondeo, in virginitate non tantum unum excellens reperiri, sed multa; praecipue tamen duplicem esse ibi excellentiam. Quarum altera est labor maximus et continuus per totam vitam in excolendo rure corporis per actus continentiae, cuius contraria vitia potissimum profert terra maledicta, cui cultui respondet fructus; et est per pugnam conformitas ad integritatem carnis corporis Christi, et huic debetur aureola, et insecutio vestigiorum Christi, quocumque erit passibus gloriae integritatis conservatae, et ingenitae sibi castitatis.

ARTICULUS III.

UTRUM FRUCTUS DEBEATUR SOLI VIRTUTI CONTINENTIAE.

Mag. Alensis, Collat. 104. a. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 96. a. 3.

VIDETUR fructus non soli virtuti continentiae deberi. Etenim fructus est finis laboris, et refectio in fine operis laboriosi: sed praecipuus labor corporis est in opere fortitudinis; ergo fortitudinis praesertim debetur prima refectio, quae est fructus. — *Confirmatur*: etenim opus fortitudinis amarissimum est; ergo per congruentiam iustitiae correspondet ei dulcedo pro praemio: sensus autem ipse dulcedinis est fructus; ergo fortitudini pro prius debeatur fructus, et non tantum virtuti continentiae.

2. PRAETEREA. Iustitia qualitas totam excolit vitam; si ergo cultui respondet fructus, profecto fructus praesertim debetur iustitiae.

3. PRAETEREA. Virtutes Theologiae perfectiores sunt Cardinalibus virtutibus, si ad praemii mensuram aestimanda est perfectio meriti ut revera oportet; ergo Theologicis magis debetur fructus, quam Cardinalibus. — *Confirmatur*, Theologicarum virtutum materia est ipse Deus, atque in eundem tendunt, ut in finem; cum igitur dulcis sit Deus, videtur fructus esse in eis. *Rursus*, tantum obiecta virtutum Theologicarum est summa refectio in Regno Caelorum; omne etiam quod reficit ibi est veritas, bonitas, et infinita compraeheasio boni amati et habiti; igitur refectio fructus principaliter convenit Theologicis virtutibus.

4. PRAETEREA. Si temperantiae est fructus in Regno Caelorum, utique id habet ratione parsimoniae, perinde ac ratione continentiae; nam parsimoniae cultus prior est cultu continentiae; siquidem oportet prius per parsimoniam causam libidinis amputare, et deinde in castis operibus corpus exercere; ergo ex parsimonia colliguntur fructus in aeterna vita, sicuti per continentiam.

Sed colligere fructus convenit homini secundum corpus ne, an propter animam? Quod secundum corpus probatur; continentia est virtus penes delectabile corporis; ergo ad corpus pertinet colligere fructus eius virtutis. *Rursus* exercitium cultus continentiae est secundum innatas delectationes corporis; ergo corpus refici debet ex fructibus huius culturae.

CONTRA. Continentia dicitur a continendo, propterea quod conti-

neat, et non contineatur: continens autem active est anima; ergo continentiae cultus est animae, non corporis; corpus enim continetur, et non continet. *Deinde* in officiis agriculturae videmus sic esse, quod fructum quidem fert terra, sed tamen cultor gustat, et percipit ipsum; ergo similiter corpus fert fructum, sed gustus erit apud animam.

RESPONDEO dicendum, soli virtuti continentiae fructus pro praemio deberi, ratione cultus, de quo dictum est; est enim fructus, qui generatur proprie ex grano cadente in terram; ad quod semen vivificandum et fovendum et nutriendum virtutem habet terra, cui dictum est a principio: *Germinet terra herbam virentem, et facientem fructum iuxta genus suum; Gen., 1.* Continentia autem est, secundum delectabile carnis, continendo illud, ad quod potestatem acceperat primus homo; et ideo etiam actus continentiae, qui est virginitas, nascitur nobiscum in agro corporis nostri, ut facilius excolatur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM dicendum sic: labor fortitudinis non versatur circa cultum seminis, quod naturaliter quodammodo secundum naturam integram fit in corpore; sed potius labor ille est penes passiones ab alio illatas; ac propterea non est proprie dicendus agri cultus, sed magis bellum militis, cui vincenti debetur corona. — *Ad confirmationem* dico, amaritudini, qua talis est, non debetur fructus prout de fructu hic nobis est sermo; nec quaecumque dulcis refectio proprie fructus dicenda est. Ille ergo est fructus, quem gustus percipit ex industria priorum laborum, de iis quae, naturaliter adhibita cultura, protulit ager, quod sibi convenit continentiae.

AD SECUNDUM respondeo: cultui vitae non debetur fructus, prout hic sumitur, sed potius cultui corporis, excolendo corpus in iis, quae habent germen ex semetipso circa proprium delectabile.

AD TERTIUM de virtutibus Theologicis dicimus, fructum, qui est ex *frui* generaliter dicto, utique illis virtutibus deberi; sed hic est nobis sermo de fructu iuxta specialem eius acceptionem, quatenus nempe trahitur atque colligitur de terrae nostrae foecunditate, propter pudicitiae vigorem. Ex quibus patet responsio et *sequentibus*, quae ex eodem medio procedunt.

AD QUARTUM dicendum, parsimoniam in cibis non esse difficillimam; imo per continentiam coercere corpus, ne erumpat in actus venereos circa delectabilia propria, esse longe difficilius; ac propterea culturam corporis sui respectu venereorum maiori cum labore exerceri; ac subinde recte attribui fructum continentiae, non vero parsimoniae.

Ad *quaestionem ex incidenti*, respondeo sic: fructus debetur homini potissimum secundum animam, quia ipsa est quae excolit agrum; per redundantiam tamen pertingit etiam ad corpus, in quod et redundabit animae gloria post resurrectionem. — *Cum contra obiicitur*, dico: passiones, et exercitium corporis sunt circa delectationes corporis, sicut circa patiens tantum, et non circa agens; ac propterea ei fructus principaliter non debetur; ex quo patet responsio *ad secundum*.

ARTICULUS IV.

UTRUM CONVENIENTER ASSIGNENTUR TRES FRUCTUS
TRIBUS CONTINENTIAE PARTIBUS.

*Mag. Alensis, Collat. 104. a. 3. — S. Thom., in Addit.
ad 3. p. q. 96. art. 4.*

RESPONDEO dicendum, convenienter assignari tres dispares fructus tribus disparibus continentiae partibus. Siquidem hi numeri *centum, sexaginta, triginta* attribuuntur fructibus, quia ea ratione, qua numerus numerum excedit, ita status statum superat in continentiae certamine. Et quemadmodum minor numerus in maiori continetur, ita inferioris status continentia est in continentia status altioris. Coniugalis equidem continentia non omni tempore arcet carnalem copulam, sed tempore tantum orationi constituto; sive propter poenitentiam oratio constituta sit uti habetur *Ioëlis, 2. Egrediatur sponsus de cubili suo*; sive constituatur propter solemnitatem festi, sicut Moyses in *Exodo*, cap. 19. praecepit populo, ut uxoribus non appropinquarent, quum Dominum in monte apparentem essent visuri. Hoc etiam continentiae genus non ab omnium omnino virorum complexu abstinere, sed ab his solum, qui non habent potestatem in corpore, uti sunt omnes, excepto proprio viro. Continet etiam a suo, non in actu quidem continentiae, sed abstinere a causa actus incontinentiae et circumstantia. Causa autem incontinentiae est libido intensiva, sicut dicit Angelus *ad Tobiam, 6.* quod sunt, qui accipiunt uxorem, ut suae libidini ita vacent, sicut aequus et mulus, quibus non est intellectus, et in illis potestatem habet daemonium. Sed et a circumstantiis etiam continet, quae exhibet debitum, sicut debet, et quando, et cui, et propter quid debet, hoc est, propter iustitiam, et fidem thori, et bonum prolis, et mysterium sacramenti. Unde continentiae coniugalis triplex est ramus, scilicet ad tempus non debitum, ad personam non debitam, et e circumstantiis indebitis, propter quod debetur ei fructus trigesimus, ut *ternarius* respondeat iis a quibus continet, *denarius* autem, qui in tria ductus triginta facit, respondeat tribus, ut ter ductus intelligatur significare secundum perfectionem operis secundum Decalogum, et perfectionem decimae oblatae pro nobis: haec enim decima est Christus, qui nostram imperfectionem, quae per novenarium, quem retinuimus, cum decimaremur, significatur. Significat etiam perfectionem meriti in restitutione casus ab electis, qui decimum supplebunt ordinem. Est etiam secundum arithmetica numerus trigenarius pariter impar, eo quod ultra divisionem primam non potest dividi in partes pares; et hoc competit matrimonio iunctis, qui licet in paritate sint constituti, quoad meritum, et fidem, tam saepe efficiuntur impares, quia *tribulationem habebunt huiusmodi*, sicut dicit Apostolus, *1. ad Corinth., cap. 7.*

Sexagenarius autem dupla proportionem se habet ad trigenarium, et signat fructum vidualis continentiae: haec enim continet respectu omnium personarum, in qua vincit matrimonium, et respectu omnis temporis futuri; unde duplex est ad matrimonium; sed tamen est citra perfectum,

quia non omni tempore praeterito continuit, et etiam in corpore corruptionis concupiscentiae subiucuit. Licet ergo et in actu et in tempore dupla sit viduitas ad coniugium, tamen propter experimentum carnalis concupiscentiae coitus in praeterito, e perfecto recessit. Porro *duplam* diximus hanc continentiam respectu coniugii; quia abstinet et ab actu, et a circumstantiis continentiae: matrimonium autem a circumstantiis tantum: dupla est etiam in tempore, quia abstinet et tempore orationis, et omni alio; coniugi autem tempore orationis tantum. Quia ergo status in continendo duplex est ad statum, ideo etiam fructus duplex est ad fructum. Quae dicta sunt secundum comparisonem proportionis numeri ad numerum. Quod si in se consideretur sexagesimus numerus, est impariter par: dividitur enim divisione paris quibusdam divisionibus, sed usque ad ultimam partem ipsius haec divisio extendi non potest; dividens siquidem ipsum in triginta et triginta, et postea in quindecim et quindecim, ipsa quindecim nequeunt divisione paris dividi, sed imparis: idque mysterio congruit, eo quod in duobus sequatur parem continentiae, scilicet in tempore et in actu; sed usque ad perfectum non pertingit, remanendo par propter experimentum libidinis in coitu, et etiam propter experimentum tentationis: natura etiam, quae semper par est, recedens tamen a prima unitate, est passio Angelicae dignitatis. Prima enim unitas est indivisibilitas Dei. Natura autem, quae primo distat ab ea, est integritas Angelica et aequalitas; tertia autem, quae est sub illa compositior et inaequalior, est natura humana; unde impar numerus, secundum istam rationem, nec Deo, nec rationali convenit naturae. Deo non convenit propter pluralitatem; sed homini non convenit propter simplicitatem. Ex quibus patet, quod impar numerus fructibus non convenit, sed mysterium. Et ideo omnes numeri fructus sunt pares, sed differunt in speciebus, quia quidam pariter impar, quidam impariter par, sicut dictum est.

At centenarius est numerus quadratus ex denario in se ducto; et sicut dicunt Sancti, quadratus congruit virginitati, propter quatuor virtutes, quae in virginibus quoad continentiam habent statum summum; et ideo centenarius competit fructui virginitatis. Est etiam alia ratio. Nam duplex est perfectio et limes operum nostrorum, scilicet praecepti. et voti secundum consilia; centenarius autem est perfectio secundi limitis. Tertia autem ratio est quia centenarius se habet ad trigenarium sicut triplex sesquitercius, ad sexagesimum autem se habet sicut superbis partiens. Virgines excedunt matrimonium in tribus partibus, scilicet continendo omni tempore, continendo ab actu, et a circumstantiis incontinentiae, et propter inexperimentiam libidinis in coitu; et insuper addunt votum perfectionis, quod signatur per denarium adiectum ad nonaginta, ut perficiatur centesimus. Denarius autem ille est tertia pars trigenarii, qui numerus debetur fructui coniugatorum: centenarius autem, sicut dictum est, se habet sicuti superbis partiens; tertius quia continet sexaginta in se totum; et duas eius tertias, quae sunt duo vigenarii. Et significat excessum virginum super viduas in duobus non aequalibus quidem excessui super coniugatas, eo quod viduae non deficiunt a virginibus nisi in tertiis, idest, in duplici tertia. Dicimus etiam, quod tres tertiae continentiae sunt libidinis in experientia, et continentia respectu omnis temporis et continentia ab actu et circumstantiis incontinentiae. Deficiunt

autem viduae in tempore, quia non semper continuerunt, licet in futuro semper contineant, sed minus quam coniugati, et ideo non in tota tertia, sed in parte; deficiunt etiam in experimento libidinis et corruptionis, et iterum minus quam coniugati, qui insistent libidinis experimento. Et ideo non est centesimus virginum omnino triplus, et amplius ad sexagesimum viduarum, sicut est ad trigesimum coniugatorum, sed excedens in parte duarum tertiarum, ut dictum est. Aliter autem distinguuntur isti tres fructus a Beda, sicut patet in glossis.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM VIRGINIBUS OMNIBUS DEBEATUR AUREOLA,
VEL CONSECRATIS TANTUM.

*Magister Alensis, Coll. 102. a. 2. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 96. art. 5. in solutione.*

VIDETUR aureola deberi tantum virginibus Deo consecratis. Nam secundum Augustinum, lib. *De Virginitate: Virginitatem*, inquit, *non quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honora*. Et rursus: *Nulla foemina*, ait, *nisi virgo nascitur, et nulla virgo sacra, virgo nascitur*: ergo non est laudabile virginem esse, sed solum esse sacram virginem, quod praecise est virginis Deo dicatae. Unde concludit Augustinus: *Non praedicamus virgines, quia virgines sunt, sed quod Deo dicatae sunt*.

2. PRAETEREA. Quae tantum virgines sunt, et Deo non consecratae, non videntur esse Christo desponsatae, nisi per charitatem: sed ratione charitatis sola aurea debetur, et non aureola, ut dictum fuit articulo 1.; ergo ut virginibus aureola debeatur, sint oportet etiam Christo desponsatae per propriae virginitatis consecrationem.

3. PRAETEREA. Virgo aliqua vovit virginitatem, postea temporis nubere proponit, esto non nubat, vel si nubit resiliens a proposito non cognoscitur a viro, numquid huic aureola debetur? Sibi non deberi videtur dicere Glossa super 1. *ad Timot.*, cap. 5. Primam fidem irritam fecerunt, quae voverunt virginitatem. Nam talibus non solum nubere, sed etiam velle nubere, damnable est; ergo istae cadunt a merito, cui debetur aurea, et a merito, cui rependitur aureola; et ita talibus non debetur aureola, quod videtur inconveniens.

4. PRAETEREA. Quod dicendum de illa, quae vadit ad corruptorem, ut corrumpatur, nec tamen sequitur carnalis copula, numquid haec fraudabitur aureola? Et quid de coniugata, quae consentit in carnalem copulam, nec tamen fuit a viro cognita, numquid habitura est aureolam?

RESPONDEO dicendum, nedum consecratis virginibus aureola debetur, verum etiam omnibus, quae propter Deum servaverunt virginitatem, sive carnis integritatem; et eiusmodi appellat Augustinus virgines Deo dicatas, ad differentiam earum, quae solum propter humanam laudem virgines permanserunt. Vel forte sunt insensibiles, et non servant integritatem potentialiter propter Deum, sicut facit virgo, de quo subditur in alia auctoritate. Et quod dicitur, nulla foemina nisi virgo nascitur; loquitur ibi de virginitate naturae, quae non sufficit ad merendum aureolam, sed exigitur incorruptio mentis, quae notificatur in sacra virgine, de qua postea subditur.

AD SECUNDUM dicimus, proposito servandi continentiam ex charitate auream deberi, sed proposito custodiendi continentiam virginalem aureolam correspondere.

AD TERTIUM dico: licet integritas carnis nequeat reputari, tamen fieri potest, ut mentis integritas per poenitentiam reputetur. Unde talis post poenitentiam utraque praedita est integritate, cum carnalis commistio sequuta non fuerit, et ideo ei debetur aureola, esto voluerit nubere. Voluisse enim nubere abstulit meritum aureae, et aureolae; redeunte tamen voluntate priori, redit et meritum utrumque. Sed non rediret aureolae meritum, si subsequuta esset copula carnalis.

Ad id quod postea quaeritur dicendum, si poeniteat de corruptione mentis, non privabitur aureola virginittatis per poenitentiam reparata mentis corruptione. — *Ad ultimum* dico, si eiusmodi coniugata, ante mortem poeniteat de consensu, non fraudabitur aureola. Sed illam non habebit, si decreverit cum proposito utendi copula carnali, pristinae sanitati restituta.

ITERUM ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM CORRUPTIS PER SOLAM VIOLENTIAM DEBEATUR AUREOLA VIRGINITATIS.

*Magister Alensis., Collat. 102. art. 1. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 96. art. 5. § Ad quartum.*

VIDETUR aureola non deberi corruptis per solam violentiam. Etenim voluntas patiendi sine consequenti passione satis non est promerendae martyrii aureolae; nec passio sine voluntate patiendi; sed oportet utrumque concurrere; ergo pariter habens voluntatem servandi carnis integritatem, eaque de facto privetur, vel si una cum carnis integritate non adsit voluntas servandi eam, non est in tali meritum cui debeatur aureola virginittatis; ergo corruptis per violentiam non debetur aureola.

2. PRAETEREA. Duplex est integritas in virgine, et mentis et carnis: integritati mentis aureola non debetur, sed integritati carnis, vel utrique, scilicet mentis et corporis: sed carnis integritatem, vel mentis et corporis non habent corruptae per violentiam; ergo per violentiam corruptis non debetur aureola virginittatis.

3. PRAETEREA. Hoc ipsum habetur *causa 22. q. 5. cap. Illa*, et c. 15. q. 1. cap. *Si quis non iratus*. Ex his locis deducitur, corruptis per violentiam non deberi aureolam.

RESPONDEO dicendum, corruptis per solam violentiam deberi aureolam. Et supponendo, secundum Philosophum, illud proprie dici violentum, cuius principium est extra, nihil conferente quod patitur, probatur solutio primo ex legenda B. Lucia: *si invitam*, inquit, *me violaveris, duplicabitur corona*. Haec autem coronae geminatio attendi non potest, nisi quantum ad auream et aureolam; ergo corruptis per violentiam debetur aureola. — *Deinde*, per violentiam oppressae nihil amittunt de merito virginittatis; unde August., 1. *De Civit.*, cap. 18. *Non opinor*, inquit, *quemquam tam stulte sapere, ut violenter corruptae periisse aliquid existimet etiam de ipsius corporis sanctitate, quamvis membri illius in-*

tegritate iam perdita. Quocirca proposito animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienae, quam servat perseverantia continentiae suae. Huic ergo debetur aureola, quippe cui nihil detractum sit per violentiam alienam, de sententia Augustini. — *Denique*, corruptae per solam violentiam virgines verae sunt, saltem coram Deo; ergo ipsis debetur aurea fructus, et aureola virginitatis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo: aliud est habere quis voluntatem consequendi quod non habet, ut pati desiderans pro Christo et voti non fit compos, huic sane non debetur martirii aureola. Aliud est tenere propositum conservandi quod iam possidetur, ut est in virgine corporis integritas; quia ergo haec invitae aufertur, perinde sibi aureola debetur, ac si ablata non fuisset. — *Rursus*, corruptis per violentiam aufertur bonum naturae, quale est corporis integritas, voluntate contranitente, sine cuius contradictione non promeretur aureolam in casu. Martyrium autem subeuntibus infertur malum poenae, et ideo necessaria est voluntas sustinendi: siquidem aureola, ut non habetur sine voluntate; ita nec amittitur sine voluntate; sed in hoc est differentia, quoniam non acquiritur absque voluntate bona; amittitur autem absque voluntate mala cum facto consequente, ut in ea quae transit ad opus coniugale cum effectu.

AD SECUNDUM dico: aureola virginitatis non solum debetur mentis integritati, nec tantum carnis integritati, nec utrique simpliciter, sive universim, sed potius proposito servandi integritatem carnis; et quamvis non supersit carnis integritas in corruptis per violentiam, adhuc tamen remanet pudicitia, sive sanctitas carnis, ut ait Augustinus supra allegatus.

AD TERTIUM dicendum, revera complures Decretistarum sensisse, corruptae per violentiam aureolam non deberi, sed nos sequi sententiam contrariam, quam tenent Doctores sacrae Scripturae, quasi omnes.

ARTICULUS V.

UTRUM AUREOLA DEBEATUR RATIONE VIRGINITATIS.

ARTICULUS VI.

UTRUM MARTYRIBUS AUREOLA DEBEATUR.

ARTICULUS VII.

UTRUM AUREOLA DOCTORIBUS DEBEATUR.

Magist. Alens., Coll. 101. a. 4. q. 2. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 96. a. 5. 6. 7.

RESPONDEO, divisio aureolarum secundum ternarium tripliciter accipitur, videlicet aut secundum numerum virium animae, aut secundum rectam ordinationem animae rationalis, aut secundum opus triplicis incorruptionis. Quod attenditur in illa ordinatione secundum numerum virium animae, sic substantia spiritus rationalis dicitur animus, mens,

anima; una autem aureola refertur ad animum, qui dicitur irascibilis, idque est pro sustententia passionis pro fide Christi, vel pro iustitia. Alia est in mente, et pertinet ad rationabilem ratione praedicationis, per quam fit conversio infidelium. Tertia in anima est, et pertinet ad concupiscibilem, quae corruptioni carnis per virginitatem dominatur.

Secundum rerum ordinationem spiritus rationalis, sic rectus ordo hominis est aut in conversione ad superius secundum Deum, iuxta quam conversionem determinatur aurea; aut in conversione ad bonum creatum; idque tripliciter, nempe aut ad id, quod iuxta est secundum proximum: aut ad id quod inferius est secundum carnem: aut in conversione ad seipsum; ex quibus tres aureolae determinantur. Nam quoad seipsum, referendo tamen ad suum superius, nempe Deum, determinatur aureola martyrii: quoad id quod iuxta est proximum, referendo etiam ad suum superius, nempe Deum, determinatur aureola praedicationis: quoad id quod infra est, scilicet carnem, referendo ad superius, scilicet Deum, determinatur aureola virginitatis.

Secundum opus triplicis incorruptionis, sic gloria quidem in anima in fruendo Deo, et haec dicitur aurea; et praeter hoc est decor praemii, qui dicitur aureola; et hic est in fructu proximi ad vitam aeternam maxime in conservando incorruptionem fidei in Christo, et hoc est praedicatorum, aut pro fide Christi in se servata, sive iustitia, et est martyrum; aut est pro incorruptione propriae carnis, et est virginum: recte autem dicitur tam aurea, quam aureola ab *auro*. Duplex enim est corruptio; mentis et carnis, et utraque significatur per aurum. Aurum enim se servat incorruptum in igne. Aurum etiam species est omnium metallorum, sicut lux est species omnium colorum. Corona autem quia rotunda significat aeternitatem.

Si autem quaeratur, qui servat incorruptionem fidei in se, sicut et qui servat incorruptionem carnis, non habet aureolam, cum sit duplex incorruptio, mentis scilicet et carnis, sicut habetur super illud, *despondi enim vos*, etc. 2. *Corinth.*, cap. 11. Dicendum, rationem esse, quia incorruptio, sive virginitas mentis tale quid est, ad quod omnes tenentur, et non est quid speciale, et sine hoc non est salus. Sed ad incorruptionem carnis non omnes tenemur, et sine hoc est salus, et ideo gratia ipsius debetur retributio specialis. Similiter non tenetur quis conservare fidem in alio, nisi assumat officium; et ideo secus est de conservatione fidei in se, et in alio; sed quando servat ita vitam fidei, quae coniungit Deo, quod sustinet etiam pro illa solvi vitam corporis, qua anima coniungitur corpori, debetur ex his duobus aureola. Reperenditur igitur praedictis tribus aureola. Aureola enim est quasi quidam character, et quoddam signaculum in praemio, et hic respondet signaculum in merito: virginitas enim carnis, quae est eius incorruptio et integritas, est quoddam signaculum, quod solvitur in ea quae devirginatur; et huic signaculo vel proposito servandi illud debetur signaculum in praemio, quod est aureola virginum, quae est signaculum honoris et decoris: similiter incorruptio fidei, quae est virginitas mentis, sive integritas, quoddam signaculum est. *Ad Ephes.* 1.: *In quo credentes signati estis*, etc. Aut ergo quis conservat incorruptionem fidei in semetipso, ita quod exponit vitam corporis pro fide, quae est vita animae, aut pro iustitia, ut martyres faciunt; et huic signaculo redditur quoddam signaculum in praemio, quod est aureola martyrum:

aut conservat in altero per praedicationem, et huic respondet tertia aureola, quae est praedicatorum.

ARTICULUS INCIDENTS.

UTRUM PARVULIS BAPTIZATIS ET INNOCENTIBUS OCCISIS
PRO CHRISTO AUREOLA DEBEATUR.

Magister Alens., Collat. 99. a. 4. q. 4. — Collat. 102. a. 3.

S. Thom., in Supplem. ad 3. p. q. 96. a. 6.

§ Ad duodecimum.

VIDETUR innocentibus occisis pro Christo deberi duplex aureola, nempe virginitatis, et martyrii. Siquidem de Ambrosii sententia, *Virginitas est expers contagionis integritas*; cum ergo innocentibus occisis pro Christo et parvulis baptizatis haec definitio conveniat, debetur eis virginitatis aureola.

2. PRAETEREA. Duplex est integritas, scilicet mentis et carnis; soli mentis integritati non debetur aureola, nec item integritati carnis per se spectatae, sed utrique simul: utrumque simul habuerunt innocentes pro Christo occisi, et parvuli habent, qui Baptismo sunt initiati; ergo his omnibus correspondet aureola virginitatis.

3. PRAETEREA. Non deberi eis aureola martyrii, probatur; etenim haec aureola debetur sustinenti mortem voluntarie propter Deum: sed innocentes non sustinuerunt mortem voluntarie propter Deum; ergo nec meruerunt aureolam martyrii.

4. PRAETEREA. Si eis attribuendae sint aureolae virginitatis et martyrii, non intuitu propriorum meritorum, sed propter Christi merita; ergo pariter dicendi sunt habere aureolam praedicationis, ob eadem merita: hoc non videtur probandum; ergo nulla eis aureola debetur.

CONTRA. Secundum Augustinum, libro *De Virginitate*; *Virginitas est in carne corruptibile incorruptionis perpetua meditatio*; sed ipsi parvuli pro Christo interfecti de nullo meditabantur; ergo in ipsis non fuit virginitas, adeoque nec eis virginitatis aureola debetur. Rursus, omnes martyres possident aureolam martyrii: sed innocentes occisi pro Christo sunt martyres, ut testatur Ecclesia in eorum officio, ergo potiti sunt aureola martyrii.

RESPONDEO, Augustinus, *loc. supra cit.* ultra allatam virginitatis definitionem, hanc aliam supplet cap. 13. dicens, *Virginalis integritas est per piam continentiam, ab omni concubitu immunitas, angelica passio est*. Similiter Ambrosius, libro 1. *De Virginitate*, definit eam, cum ait: *quid est castitas virginitatis, nisi expers contagionis integritas*? Etsi autem prior virginitatis descriptio non congruat parvulis, evidens est tamen secunda et tertia de illis posse verificari. Notandum tamen, virginitatem posse dupliciter considerari, videlicet et secundum statum pugnae, et secundum statum non pugnae. Prior status est naturae corruptae, et secundum poenam, et secundum culpam; ex eius enim corruptione caro proclivis est ad peccatum, et caro concupiscit adversus spiritum. Posterior vero status attenditur secundum statum naturae incorruptae, ut in primis parentibus; et etiam secundum statum

naturae corruptae in quibusdam, nempe in parvulis propter innocentiam et infirmitatem aetatis; sed et per gratiam in bono confirmatae, ut in Christo, et B. Virgine. Prima ergo Augustini definitio data est habito respectu ad statum pugnae, quia intendit de merito virginitatis; unde caro corruptibilis accipitur ibi pro carne corrupta, non solum corruptione poenae, sed etiam pravitatis ad culpam; ex quo fit, ut non congruat parvulis, quorum non est status pugnae: nec iis, qui in gloria sunt, quia non adest eis caro corruptibilis. — Sed quia de his omnibus dicitur virginitas, aliqua sit oportet eius signatio communis, estque ista: *Virginitas est corporis integritas*. Haec enim et parvulis, atque eis, qui in patria sunt et erunt congruit. Unde super illud *Apocaly.*, 14. *cantabant quasi canticum novum*, glossa, idest, inquit, *de integritate corporis, et animae exultabunt*. Et super illud, *Virgines enim sunt*, glossa subdit: *nempe integritate animae et corporis*.

Quapropter dicunt *aliqui*, parvulos baptizatos habere aureolam virginitatis, sed non ex proprio merito, sed ob merita Christi, uti ex eiusdem meritis possident vitam aeternam. Augustinus itaque appellans virginitatem perpetuam meditationem incorruptionis in carne corruptibili, loquitur prout ea in adultis reperitur; vel *meditationem* accipit, ut refertur ad illum qui meretur; et quandoquidem haec etiam meditatio incorruptionis in Christo fuerit, sufficit ad merendum parvulis aureolam virginitatis. Non enim sua voluntate, sed Christi illam meruerunt. — *Sed haec non videntur sufficienter dicta*. Nam eadem ratione Christus meruisset parvulis aureolam praedicationis, ac etiam martyrii. — Propterea dicunt *alii*, quod parvuli baptizati non habent aureolam virginitatis; at si quis parvulus talis occideretur pro Christo, non haberet aureolam martyrii, quibus ad praesens consentio et concedo rationes, quibus hoc probatur.

Cum ergo contrarium probatur in Ambrosio, dico: integritas ab eo sumitur pro integritate voluntaria mentis, quod non convenit parvulis non habentibus usum rationis. — Ad *secundum* dicimus, aureolam correspondere integritati mentis, et proposito servandi integritatem carnis in perpetuum; quod propositum parvulos concipere non posse, certum est. Atque idipsum est sentiendum de innocentibus occisis pro Christo, quoad aureolam virginitatis: quod Virgines quidem fuerunt, ut et parvuli baptizati, sed eis aureola non debetur.

Quantum vero spectat ad martyrii aureolam, qui putant eis deberi aureolam virginitatis intuitu meritorum Christi, et pariter redditam esse martyrii aureolam asserunt. Sicut enim Christi meritum impetravit parvulis baptizatis, qui adepti sunt vitam aeternam, ita et voluntas, quam habuit Christus patiendi in seipso, et in suis membris, meruit innocentibus pro se occisis aureolam martyrii. *Deinde* persecutores innocentium interficiendo hunc et illum, et sic de singulis, putabant occidere Christum; unde unusquisque expositus fuit ad mortem, ipsamque reipsa pertulit pro Christo; ergo ratione huius non per se, sed per Christum meruerunt martyrii aureolam. Nec est simile de aureola praedicationis; quia opus praedicationis in eis non fuit; bene tamen passionem perpessi sunt, et mortem, et integritate carnis pollentes excesserunt; unde excepta praedicationis aureola, aliae duae illis debentur.

At *aliorum est opinio*, innocentibus pro Christo interfectis de iure non deberi martyrii aureolam. Sed pie credendum eam praerogativam

de gratia et divina dispensatione obtinuisse, propterea quod circumstantiae in ipsis concurrentes non reperiuntur in aliis. Illi enim baptizati sunt non in aqua, sed in proprio sanguine, et coniuncta sunt in unam formam baptismus et martyrium; at pro Christo tunc parvuli quaerebantur ad mortem; unde pie creditur, plus spiritualis gratiae Christus eis contulisse, quam aliis; sed non ita creditur pariter obtinuisse aureolam virginitatis.

ARTICULUS VIII.

UTRUM CHRISTO ET B. VIRGINI AUREOLA DEBEATUR.

4

ARTICULUS IX.

UTRUM ANGELIS AUREOLA DEBEATUR.

*Magist. Alens., Collat. 99. art. 4. q. 1. et 3.
S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 96. art. 8. et seqq.*

VIDETUR Christo aureola non deberi. Etenim Christus et B. Virgo nullam experti sunt pugnam carnis adversus spiritum; ergo nec in ipsis aliquid reperitur, cui aureola debeatur.

2. PRAETEREA. Corruptibilitas poenae in carne non facit ad virginitatem, sed potius culpae corruptibilitati: haec non fuit in Christo, nec in B. Virgine; ergo nec virginitas, quod absurdum est dicere.

3. PRAETEREA. Virginitas est *in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio*, secundum Augustinum: haec autem Angelis aptari nequeunt; ergo nec ipsis debetur virginitatis aureola.

CONTRA. Definitio virginitatis secundum Ambrosium convenit Angelis, ut videtur; ergo et virginitas. — *Rursus*, Hieronymus ad Paulam et Eustochium, loquens de virginitate ait: *Angelis cognata est virginitas*. Et rursus *ibidem*: *Virgo hic obtinere nititur viribus cum gratia, quod Angelus obtinet ex natura*. Vult ergo dicere, quod virginitas est in Angelis sicut in hominibus, quamvis differenter.

RESPONDEO dicendum, in Angelis non reperiri virginitatem sub ratione, qua ab Augustino definitur, cum ait: *Virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio*. Est tamen in ipsis Angelis incorruptio quaedam naturalis. Sed praeter naturalem est in eis quaedam incorruptio quantum ad effectum, non ex natura, sed ex gratia; unde boni habent illam, et mali nequaquam; ergo incorruptionem, idest similem, prout potest conformari caro corruptibilis spiritui incorruptibili, vult obtinere homo per virginitatem, prout potest; et sic intelligitur Hieronymus.

Ad Christum et B. Virginem quod attinet, dictum fuit *art. praec.*, virginitatem posse considerari iuxta duplicem statum; in statu enim naturae corruptae est pugna, et quidem maxima, spiritus adversus carnem, et e contra. Porro corrupta est natura corruptione tum culpae, tum poenae. Sed in statu naturae incorruptae non est ulla pugna, sicuti fuit in primis parentibus, perstante in eis innocentia; uti nec pugna

invenitur in parvulis etiam post naturam corruptam, ob corporis imbecillitatem; at in aliis per gratiam in bono confirmatis, uti fuere Christus et B. Virgo. In istis ergo: *Virginitas non est perpetua incorruptionis meditatio in carne corruptibili*, iuxta Augustini primam definitionem, de qua *articulo praecedenti* dictum fuit. Et secundum hanc rationem non convenit Christo et B. Virgini, in gratia confirmatis; data est enim illa descriptio per respectum ad statum pugnae, quam pugnam illi non sustinuerunt. Posset etiam *corruptibilitas* accipi, ut non haberet respectum ad statum pugnae; unde *caro corruptibilis* acciperetur pro corruptibilitate culpa, vel poenae in generali. At haec caro fuit in Adam et in nobis; sed in Adam innata, secundum quod possibilis erat corrumpi; in nobis aliter, quia contracta; at in Christo sola corruptibilitas poenae ab initio, et haec assumpta in B. Virgine ante gratiam, et haec corruptibilitas poenae tantum; et secundum hoc definitio convenit communiter et Adae et nobis et Christo et B. Virgini, sed non parvulis, propter id quod dicitur *meditatio*.

Quapropter ea ratione, qua extitit in Christo et B. Virgine excellentissima atque illibatissima virginitas, non quidem resistendo temptationibus, quae nullae erant, sed modo praedicto, ita debebatur eis, atque reipsa invenerunt aureolam, nempe per gaudium quo perfundebantur de virginitate, referendo ad Deum per gratiarum actionem.

ARTICULUS X.

UTRUM AUREOLA ETIAM CORPORI DEBEATUR.

Magister Alens., Collat. 101. art. 2.

S. Thom. in Supplem. 3. p. q. 96. art. 10.

RESPONDEO dicendum, quod tam praemium aureae, quam aureolae ex parte animae attenditur. Animae enim est pugnare et militare et certare; ratione vero talium debetur aurea et aureola. Verum tamen est, quod aureola correspondens virginitati et integritati praesupponit aut concomitanter requirit corporis incorruptionem, adeo ut non evenit corruptio ex voluntate procedens; unde et debetur invite corruptae; attamen et corruptae per violentiam, et incorruptae debetur aureola ratione incorruptionis mentis, quam sic servavit.

ARTICULUS XI.

AN CONVENIENTER DESIGNENTUR TRES AUREOLAE, VIRGINUM, MARTYRUM, ET PRAEDICATORUM.

Magister Alens., Collat. 101. art. 4. quaest. 11.

S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 96. a. 1.

VIDENTUR minus convenienter designari tres aureolae, virginum nimium, martyrum et praedicatorum. Siquidem paupertati est aureola retribuenda; nam sicut in virginitate est perfectio in carnis mortificatione, reformando eam, ne labatur in vitia et concupiscentias, ita in

paupertate est maxima perfectio in omnium temporalium abdicatione, non solum superfluum, sed etiam necessarium; ergo si perfectioni virginitatis correspondet aureola, pariter correspondere debet et virtuti paupertatis.

2. PRAETEREA. *Matthaei*, 19. *Omnis qui reliquit domum, etc. centuplum accipiet*: istud centuplum, secundum Augustinum, notat fructum centesimum; ergo perfectioni paupertatis respondet fructus centesimus, sicut et perfectioni virginitatis; ergo et aureola, ut videtur.

3. PRAETEREA. Iustitiae est actus perfectissimus, uti et trium aliarum virtutum, quae cardinales appellantur; ergo sibi debetur aureola, et fructus centesimus, sicut aliis tribus.

4. PRAETEREA. Maior est perfectio in tribus virtutibus theologicis, quam in cardinalibus; videtur ergo magis mereri nos aureolam per fidem spem et charitatem, quam per actus virtutum cardinalium.

RESPONDEO, convenientissime tres tantum aureolas designari. Ad cuius evidentiam sciendum, meritum aureae (ut etiam supradictum fuit) determinari secundum actus virium, qui sunt in Deum, et meritum aureolae esse secundum actus, qui sunt in bonum inferius, sive in bonum creatum; non tamen per quoscumque actus eiusmodi, sed penes actum excellentissimum in unaquaque potentia motiva; ex quibus statim patet, quamobrem actibus fidei, spei, et charitatis non respondeat aureolae praemium; sunt enim principaliter in Deum, et ideo eis solum aureae praemium debetur. Merito enim, quod est ratione actus credendi, respondet visio summae veritatis; charitatis merito delectatio summae bonitatis, et merito spei rependitur tensio perpetua boni aeterni. Actibus vero virtutum cardinalium praemium aureae meremur, inquantum convenienter ad summum bonum, secundum quod vires motivae median-
tibus ipsis eliciunt suos actus. Sed ulterius vires motivae per cardinales virtutes eliciunt suos actus, prout convertuntur ad bonum creatum; et tunc unaquaeque vis secundum actum excellentissimum potest aureolam promereri. Porro tres sunt vires motivae, rationalis nimirum, irascibilis, et concupiscibilis. Rationalis in multos actus potest, prout circa bonum inferius versatur, sicut discurrere, et eligere, qui sane imperfecti sunt; actus enim discurrendi non solum respicit verum, sed etiam falsum; et actus eligendi non tantum in bonum, sed etiam in malum pariter tendit; utrumque enim eligi contingit. Eiusdem praeterea alii actus sunt increpare, corrigere, arguere, qui similiter imperfecti sunt, cum respiciant quod est a malo. Sed adhuc eius est actus omnium excellentissimus, qui est aliis summam veritatem manifestare, ut credant, vel summam bonitatem, ut illam imitentur. Is actus perfectissimus praedicatorum atque doctorum est, et ratione huius debetur ipsis aureola.

Concupiscibilis similiter plures sunt actus etiam liciti, ut concupiscere, et abstinere ab actibus illicitis, qui sunt secundum unumquemque ex sensibus. Sed quantum ad abinentiam illicitorum secundum unumquemque sensum non determinatur perfectissimus actus concupiscibilis, sed tantum quoad abinentiam delectationis secundum tactum, idque proprie respectu actus generativae; quoniam concupiscibilis plus est laesa respectu huius actus; et ideo in ipsa maior est pronitas ad istud delectabile; et ideo perfecte ab hoc actu delectabili abstinere, est actus eius perfectissimus et excellentissimus, atque solummodo in virginibus repe-

ritur, non in viduis, aut coniugatis; ac propterea sibi aureola debetur. — Ex quibus patet solutio ad id, quod obiiciebatur de *paupertate*. Nam temporalia contemnere, non est adeo perfectus actus concupiscibilis, sicuti est coercere ipsam secundum pronitatem generativae. Verum quamquam perfectae paupertati aureola non correspondeat, ob hanc causam, debetur sibi tamen fructus centesimus, prout in *argumento* tangebatur, et praeterea iudiciaria potestas, uti diserte scribitur, *Matthaei*, 19.

Denique plures sunt actus irascibilis, sicut sperare, timere, aggredi terribilia, et mortem sustinere, qui omnes sunt actus imperfecti, et diminuti, cum ad ultimum comparantur. Mors enim est quid terribilissimum, secundum Aristotelem; et ideo dicitur *Iacobi*, 1. *Patientia opus perfectum habet*; ac propterea ratione huius actus debetur potentiae irascibili aureola.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM et SECUNDUM de paupertate, et ad ULTIMUM de virtutibus Theologicis, *patet responsio* ex dictis.

AD ID QUOD OBIICITUR DE IUSTITIA, dicimus, etsi iustitia habeat actum perfectissimum, ei nihilominus aureolam non correspondere; quamvis debeat tribus aliis perfectissimis, ut explicatum fuit. Non enim fit distinctio aureolarum, secundum actus virtutum proprie; actibus enim virtutum, inquantum huiusmodi, meremur auream, prout convertuntur ad Deum; sed potius distinctio aureolarum attenditur penes actum excellentissimum uniuscuiusque virtutis motivae, secundum quod elicit illum, mediante virtute cardinali sibi appropriata; et prout actus ille est in conversione ad bonum inferius, sive creatum. Quia ergo iustitia non est virtus specialiter deputata alicui potentiae motivae, sed circuit omnes, sicut dicit Isidorus, et Augustinus, et etiam Plato, ut recitat Apuleius, ideo iustitiae non respondet aureola.

ARTICULUS XII.

UTRUM AUREOLA VIRGINUM SIT POTISSIMA INTER ALIAS.

EX dictis *art. 2. 7. et 11.* longe gravior, et periculosior, ac diuturnior est pugna virginitatem servantium adversus concupiscibilem maxime inclinatam ad delectabilia secundum potentiam generativam, ac sit in aliis animae viribus, penes quas aureolas promeremur. Secundum hoc itaque Virginum aureola est caeteris praestantior. Sed quia pugna irascibilis in mortem imminentem intuitu fidei et veritatis confitendae, est caeteris intensior, quia *mors est ultimum terribilium*, ac proinde potentior ad sibi subiugandam animae virtutem, cuius est contra ipsam pugnare per patientiam, illustrior proinde aureola est martyrum, ac caeteris praeferenda.

ARTICULUS XIII.

UTRUM UNUS ALIO AUREOLAM EXCELLENTIUS HABEAT.

RESPONDEO, iuxta dicta *in antecedentibus*, unum alio eo excellentius aureolam possidere, quo maiori, intensiorique merito eam acquisisse invenitur.

QUAESTIO NONAGESIMASEPTIMA.

DE POENA DAMNATORUM, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de pertinentibus ad damnatos post iudicium. Et *primo*, de poena damnatorum, et igne quo eorum corpora cruciabantur: *secundo*, de his quae pertinent ad eorum affectum et intellectum: *tertio*, de iustitia et misericordia Dei respectu damnatorum.

Circa primum quaeruntur septem.

1. Utrum damnati in inferno sola poena ignis affligantur. - 2. Utrum vermis eorum, quo affliguntur, sit corporalis. - 3. Utrum fletus in eis existens sit corporalis. - 4. Utrum tenebrae eorum sint corporales. - 5. Utrum ignis quo affliguntur sit corporalis. - 6. Utrum sit eiusdem speciei cum igne nostro. - 7. Utrum ignis ille sit sub terra.

ARTICULUS I.

UTRUM DAMNATI IN INFERNO SOLA POENA IGNIS AFFLIGANTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 97. a. 1.

RESPONDEO, qualiter damnati ab obiecto disconveniēti acerrima molestia afficiantur, et quā ratione aliquid sit ipsis disconveniēns et afflictivum, longo sermone extitit declaratum *q. 70. art. 3., et rursus, q. 86. art. 3.* Nunc breviter dicendum, [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 2.*] non tantum ignem esse a Deo praeparatum illis cruciandis, de quo igne expresse fit mentio in *Evangelio Matthaei*, cap. 25. *Ite, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est Diabolo, et Angelis eius*; sed [*Oxon. ib. q. 3. n. 6.*] etiam ex aliis obiectis disconveniētibz eorum miserias esse cumulandas, secundum quod scribitur *Iob. 24.: Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium.* Et [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 15.*] quamvis iuxta superficiem litterae videatur significari alternatio in istis afflictionibus, qua ratione nihilominus salvari queat, damnatos simul esse subiectos utrique contrario etiam in summo, dictum fuit *art. 4. q. 34. cit.* Videndus etiam *art. 1. quaest. 89.*

ARTICULUS II.

UTRUM VERMIS DAMNATORUM SIT CORPORALIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 97. art. 2.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 2. d. 7. n. 18.*] vermem, quo assidue mordentur damnati, prout *Isaiae*, 66. scribitur, *Ignis eorum non extinguetur, et vermis eorum non morietur*, non esse corporalem. Etenim [*Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 3.*] illorum multiplex est poena; et profecto quaedam est poena damni, qua exprimitur carentia visionis divinae;

alia est tristitia de ipsa poena; *tertio* sequitur tristitia de culpa, non ut est offensiva Dei, sed ut causa poenae; *quarto* est tristitia de igne continente perpetuo; et *quinta* tandem poena est tristitia ex igne immutante et detinente intellectum damnatorum in perpetua consideratione sui. Ea [Oxon. ib. q. 6. n. 15.] tristitia, quae est de culpa, quatenus est causa poenae, vermis est, et perpetuus conscientiae remorsus, quo affliguntur ac discruciantur damnati; quia [Report. 4. d. 46. q. 4. n. 20.] nollent se peccasse, ne cogerentur subire eos quos sustinent cruciatus. Hunc igitur conscientiae remorsum non esse corporalem, sed intentionalem, manifestum est.

ARTICULUS III.

UTRUM FLETUS QUI ERIT IN DAMNATIS SIT CORPORALIS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 97. art. 3.

RESPONDEO, [Oxon. 4. d. 50. q. 4. n. 1.] damnatos planctu magno deploraturos inconsolabiliter eas quibus obruuntur miseras, diserte annotatur in *Evangelio Matthaei*, 24. *Et tunc plangent omnes tribus terrae.* Idem habetur *Apocalypsis*, 1. et cap. 18. *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum.* Ex quo constat, ad eum luctum et planctum reprobos damnatum iri in poenam delictorum, ac pro ratione culpaee esse augendum, aut minuendum. An autem sit corporalis, ut flere solent proprias calamitates ii qui incolunt hanc lacrymarum vallem, iuxta dicta q. 86. art. 3. iterum repetito, tenendum est non esse ita futurum; quia status, ad quem devenerunt illa corpora, requirit ea esse irresolubilia in alia mista, etsi interim accerrimas poenas sustineant, penitusque afficiantur; nequeunt ergo resolvi per fletum in lacrymas. Reliqua tamen, quae in corporali fletu dolorifera sunt, videntur habituri illorum planctus et luctus, praesertim cum eum planctum Scriptura attribuat damnatis post resurrectionem, sic ut incipiat ipso in iudicio, duraturus per omnem aeternitatem; unde scribitur *Apocalypsis*, 1.: *Ecce venit cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt: et plangent se super eum omnes tribus terrae.* Ab [Oxon. ib. q. 6. n. 16.] hoc fletu et planctu per infinitam suam misericordiam nos liberare dignetur, qui est benedictus in saecula saeculorum. Amen.

ARTICULUS IV.

UTRUM DAMNATI SINT IN TENEBRIS CORPORALIBUS.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 97. art. 4.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 48. q. 2. n. 14.] tenebras, in quas detrundendi sunt damnati per sententiam finalem iudicis, esse corporales, quemadmodum corporales tenebrae dicuntur ibi esse, ubi adest realis privatio lucis. Etenim damnatorum locus, qui infernus dicitur, in quo in aeternum detinendi sunt improbi transgressores mandatorum

Dei, non est sub terra, idest, in superficie terrae opposita nobis, in quo habitant Antipodes, sed sub terra, idest in centro terrae, vel concavo terrae; cum igitur eousque non penetret lux solis, aut stellarum, seu stent, seu moveantur, ut modo; consequens est, ut ibi sint perpetuae et corporales tenebrae, quales sentiuntur ubi omne lumen et lux abest. Nisi fortasse ignis infernalis, quo depascendi sunt damnati citra consumptionem, aliquam lucem ex Dei mandato emittat, ut eius infelicitis loci accolae ad cumulum miseriarum oculis etiam propriam percipiant et contueantur infelicitatem. Videndus *art. 2. iterum repetitus q. 91.*
 § *Ad ultimum.*

ARTICULUS V.

UTRUM IGNIS INFERNI SIT CORPORALIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 44. q. 2. — Report. ib. q. 3. — S. Thom., in Supplem. q. 97. a. 5.

VIDETUR ignis quo aduruntur in inferno damnati non esse corporalis. Nam [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 1.*] Augustinus, 12. *super Genesim*, cap. 31. *Quibus animae, inquit, corporibus exutae afficiuntur bene, vel male, non corpora sed corporibus similia sunt: vere tamen spiritus laetitiae, vel molestiae disponuntur;* igitur quandoquidem animae in inferno cruciantur igne, eiusmodi ignis non corpus, sed corpori similis erit. Est ergo ignis inferni imaginarius, et non corporalis.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] Gregorius, 4. *Dialogorum*, cap. 29. *Teneri, inquit, per ignem spiritus dicimus, nam eo ipso patitur quod videt et quia cremari se aspicit, cruciatur;* igitur eatenus ignis affert dolorem damnatis, quatenus apprehenditur quid disconveniens et nocivum, alioquin nihil nociturum aut molestiam allaturum: sed ignis in apprehensione non est corpus, sed corpori similis; ergo ignis inferni non est corporalis.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 40. q. 4. n. 1. seqq.*] Si ignis inferni esset verum corpus et non secundum apparentiam et existimationem, omnes damnatorum poenae, vel saltem quae infliguntur ab igne forent aequales: hoc autem est falsum, iuxta illud *Psalmi*, 61.: *Reddes unicuique secundum opera sua;* qui ergo plura deliquit, acriores persolvat poenas. *Probatio sequelae:* nam [*Oxon. 4. d. 50. q. 4. n. 1.*] si ignis in inferno reperitur secundum esse reale et corporeum, cum agens sit naturale, agit secundum ultimum suae potentiae; omnes ergo perinde afficerentur cruciatibus. Qui si ponatur dumtaxat secundum esse intentionale, potest diversimode a diversis apprehendi.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 1. seqq.*] Talis erit ignis inferni, qualis erat flamma, in qua cruciabatur dives ille, qui aquae guttam digito Lazari petiit suae linguae infundi: sed illa flamma erat similis corpori, non corporalis; sicuti erant et oculi et lingua et Lazari digitus; nam animae tunc erant sine corporibus; igitur pariter et flamma erat corpori similis, non corporalis vel corpus.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 2.*] Gregorius, 4. *Dialog.*, cap. 30. *Si Diabolus, eiusque Angeli cum sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi: quid mirum si animae antequam recipiant corpora, possint*

corporea sentire tormenta. Vult ergo ignem, quo in inferno cruciantur damnati, esse corporalem.

RESPONDEO, [Oxon. ib. n. 3.] Avicenna, 9. *Metaphys.* suae, cap. ult., loquens de dispositione animarum corporibus exutarum, putat, animas impiorum hominum cruciari in saeculo futuro pro ratione scelorum, quibus in praesenti vita sese involverunt et maculaverunt; et quoniam existimavit, animas perpetuo permansuras sine corporibus, subinde arbitratus est, non pati animas ab aliquo corpore, sed ab his, quae sunt corpori similia, ut in somniis. *Forma enim, inquit, imaginata non est debilior sensibili, sed est maior impressione, et claritate.* Cruciantur igitur, secundum Avicennam, animae hominum improborum in altera vita, et patiuntur eas poenas quae in praesenti vita sustinentur; non quia illis afficiantur, sed quoniam eas imaginantur. — *Quam opinionem improbavimus supra, q. 70. art. 3. iterum repetito.* Nam cum anima apprehendit ignem ut sibi disconvenientem, aut id tenet vera apprehensione, aut falsa. Si vera, ulterius declarandum est, qua ratione sit illud obiectum disconveniens aut nocivum apprehendenti: nullum quippe corpus potest esse disconveniens animae separatae a corpore, tamquam contrarium realiter corruptivum eius, nec sub ratione obiecti, quia obiectum, ut tale, est conveniens potentiae. In somnio enim cum movetur et perturbatur phantasia, apprehenditur aliquid sub ratione nocivi et disconvenientis, et apprehendens probe percipit rationem nocivi vel periculi imminantis; alioquin non perturbaretur, nec angeretur, aut doleret. Si vero falsa existimatione putat obiectum illud esse disconveniens et tristitiam inferens; igitur non ab obiecto, sed a falsa opinione eius anima cruciatur; quod nemo dixerit, quia sicuti nullus falsa opinione est beatus, ita nullus est falsa opinione miser. Sed videndus *art. cit.* Et dicendum ad *quaesitum*, inferni ignem esse omnino corporalem, ut diserte testatur Augustinus, 21. *de Civit.*, cap. 10. *Gehenna illa, inquit, quae stagnum ignis, et sulphuris dicta est, corporeus ignis erit, et cruciabit damnatorum corpora, vel hominum, vel daemonum; sed solida hominum, aërea daemonum; unus enim utriusque ignis erit, ut Veritas ait.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 17.] utique ea, quibus spiritus formaliter afficiuntur, esse similia corporibus, et non corpora, et a corporibus ipsis affici effective, unde et sunt ea quibus per naturaliter afficiuntur, seu immutantur. Nam et a corporibus detinentur, et ad intense eadem considerata inviti compelluntur.

AD SECUNDUM dicendum, [Oxon. ib. n. 2] Gregorium expresse fateri inferni ignem esse corporeum, ut in ratione *Ad oppositum* retulimus. Caeterum [Oxon. ib. n. 3] non extitisse eius sententiae, ut deducere intendit argumentum, constat ex eo quod *ibidem* subiicit: *Teneri autem per ignem spiritum dicimus, ut in tormento ignis videndo, atque sentiendo puniatur.* Si igitur anima non solum videndo, sed etiam sentiendo et experiendo torquetur, profecto eius cruciatus et poenae non sola apprehensione et imaginatione clauduntur.

AD TERTIUM respondeo, [Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 15.] poenam ignis esse inaequalem in damnatis, vel ex diversa applicatione ipsius, per quam subinde immutaret diversimode eos quibus applicatur; vel quia ignis in se est inaequalis. Sed de hoc *art. seq.*

AD QUARTUM, [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 2.] illud proponit Augustinus, 21. *De Civit.*, cap. 10. cit. dicens utique omnia illa quae refert *Evangelium Lucae*, cap. 16. de divite et Lazaro exponi posse, quasi fuerint per visionem, non corporum, quia tunc animae illae corporibus carebant, sed imaginum corporibus similium. Et concludit: *Gehennam nihilominus illam, quae dicta quoque est stagnum ignis, corporeus ignis erit.*

ARTICULUS INCIDENS.

UTRUM POENA OMNIUM DAMNATORUM SIT AEQUALIS.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 97. a. 5. §. Ad tertium principale.

VIDETUR poena omnium damnatorum esse aequalis. Etenim [Oxon. 4. d. 50. q. 4. n. 1.] poena essentialis omnium damnatorum est poena damni; quae poena non est aliud quam carentia visionis divinae: sed in eiusmodi carentia non est adinvenire magis et minus; quia mera privatio est privans omnimoda Dei visione quos afficit; ergo est aequalis in omnibus damnatis.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Si unius damnati poena esset alterius damnati minor, profecto poena correspondens pluribus improbitatibus foret maior illa, quae infligi debet minus gravibus delictis: sed hoc est falsum. Et *probat*ur; nam maior poena est maius bonum; poena enim est aliquid positivum; ac proinde bonum a Deo proveniens; igitur si daretur maior poena improbiori, tribueretur sibi maius bonum, quam ei qui non tantopere demeruit.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Si damnatorum poena foret inaequalis, tunc magis attendenda videretur maioritas vel minoritas poenarum secundum extensionem, quam poenes intensionem. *Probat*ur ex eo debet attendi gravitas poenae, ex quo est gravitas culpae: sed gravitas culpae attenditur penes infinitatem; ergo et poenae. Hoc autem nequit esse secundum intensionem; ergo quoad extensionem: in poenis igitur non est diversitas inaequalitatis, quia quaelibet infinita extensive; et per consequens, in omnibus erit aequalis.

4. PRAETEREA. [Oxon. ib. q. 6. n. 13.] Si esset admittenda ista inaequalitas in poenis damnatorum, maxime quia qui magis peccaverunt acrioribus forent subiciendi poenis, et remissioribus qui minus peccasse inveniuntur: sed exinde non sequitur talis inaequalitas poenarum. *Et probatur*, quia quo aliquis extitit maior peccator, magis dilexit se et porro diligit, cum in ea voluntate decesserit: sed quo aliquis magis diligit se maiorem percipit delectationem de tali obiecto amato; ergo et qui magis deliquit, nequit inferri poena pro ratione erratorum, quin ea temperetur a voluptate proveniente ex dilectione sui; atque ita videtur non infligi poena correspondens mensurae peccatorum.

CONTRA. [Oxon. ib. q. 4. n. 2.] *Apocalyp.*, 18.: *Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum*; igitur inflinguntur poenae damnatis pro mensura culparum, quae cum sint inaequales, dispares necessario erunt et poenae.

RESPONDEO dicendum, poenas damnatorum esse omnino inaequales.

Et [*Oxon. ib. q. 6. n. 12.*] quia multiplex est illorum poena, de unaquaque est singillatim disserendum. Quoniam itaque complete miseri sunt, nempe et quoad animam, et quoad corpus, animae infelicitas et miseria duplici poena integratur, nimirum poena *damni*, et *vermis*: cruciatus autem corporis et animae dolor ex illo de poena *ignis* est. Poena itaque *damni* non est solum carentia, quia tunc non foret poena; sed est carentia boni convenientissimi, quo damnati potiri potuissent, non potentia remota, sed propinqua. Et cum his omnibus eiusmodi carentia non haberet rationem poenae, nisi esset nolita ei cui inest.

Quo posito, [*Oxon. ib.*] carentia haec involuntaria dupliciter potest intelligi esse inaequalis. *Primo*, quia est carentia inaequaliter ordinati ad beatitudinem, nempe ad alios et alios gloriae gradus. *Secundo*, potest esse inaequalitas ex vehementiori actu voluntatis circa volitam beatitudinis possessionem, aut nolitam carentiam eius. Ex utroque itaque capite est inaequalitas poenae: qui enim gravius peccat est sub carentia maioris boni, ad quod fuit ordinatus. Nam quo actus elicitur cum maiori conatu, eo maiorem debet praeserere rectitudinem, qua ad maius praemium ordinaretur; gravius igitur peccans privat se maiori rectitudine et bono, quod illi actui redderetur, nisi obliquus esset. Ex alio etiam capite id constat: quanto enim gravius quis peccat, tanto magis dimittitur affectioni commodi, et privatur affectione iustitiae; erit igitur is magis nolens peccatum suum, inquantum est causa poenae, cui subest; maiorem ergo et intensiorem habebit nolitionem et poenam ex tristitia consequente nolitionem, prae alio qui non adeo graviter peccavit. Est igitur in damnatis poena *damni* inaequalis, perinde ac inaequalia in ipsis sunt demerita, ac culparum gradus et rationes.

Poena *vermis* inest animae dolenti ac poenitenti se peccavisse, ob incommoda quibus afficitur, ut supra *art. 2.* expositum est. Hanc [*Oxon. ib. n. 14.*] itaque poenam esse inaequalem, necesse est. Nam pro mensura immedicabilium calamitatum, quibus subiectos se vident damnati, subinde dolent sese talia perpetrasse, ut propterea, tot, tantasque poenas pati promeruerint, et subire cogantur contra affectionem commodi; quatenus igitur quis magis ad minus culpis ac peccatis obnoxius reperitur, plus etiam et minus habet conscientiae remorsum, ac a *vermis* morsibus cruciatur; poena igitur illa, quae *vermis* dicitur, sequens rationem et mensuram culparum, manifeste est in damnatis inaequalis

Quantum [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 14.*] attinet ad poenam *ignis*, eam esse inaequalem, diserte docet Augustinus, 21. *De Civit.*, cap. 16.: *Nequaquam negandum est*, inquit, *ipsum aeternum ignem pro diversitate meritorum quavis malorum, aliis leviolem, aliis futurum esse graviolem, sive ipsius vis atque ardor pro poena digna, cruciatuque varietur, sive ipse aequaliter ardeat, sed non aequali molestia sentiat.* Vult [*Oxon. 4. d. 50. q. 6. n. 15.*] ergo, damnatos cruciari ab igne inaequaliter, seu ea inaequalitas sit ex inaequalitate ipsius ignis, seu ex inaequalitate apprehensionis eius ab illis qui torquentur, si loco non moveantur, sed immobiles persistent in loco unicuique a divina iustitia assignato. Uterque quidem modus est possibilis; sed probabilius videtur afflictiva ipsa esse in se inaequalia, quia ex hoc pauciora miracula ponuntur in punitione damnatorum. Si enim ardor ignis respectu omnium sit in se aequalis, et nihilominus magis unus, quam alius ex eo cruciatur, erit hoc

in eventu perpetuum miraculum. Quod si corpora damnatorum post iudicium moveantur de loco ad locum, tunc in eis poni posset inaequalitas tormentorum, quae sustinent, quod de uno afflictivo in uno gradu transferantur ad aliud afflictivum in alio gradu, secundum illud *Iob.*, 24. *Transibunt ab aquis nivium ad calorem nimum.* Aut etiam quia ignis ille causans calorem et combustionem, pro remotione approximationis, magis uni quam alteri est approximatus. Porro si afflictivum sit respectu omnium aequale, tunc (ut ait Augustinus) non aequali molestia sentitur ab omnibus, sed magis ab iis qui maioribus peractis delictis, in infernum descenderunt, et minus, qui minoribus, intrinseco nimirum afflictivo quod a mensura culparum est, regulante, et quasi operante, ut magis et minus sentiatur extrinsecum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM est responsio [*Oxon. ib.*] ex dictis *in solutione*: etsi enim carentia visionis divinae, seu poena damni ratione habitus, quem negat, non sit maior in uno, quam in alio, nihilominus ratione malitiae actus privati rectitudine, sibi alias debita, et maioris boni subinde quo privat, est in uno maior, quam in alio. Est quoque inaequalis, quia magis et minus nolita et involuntaria, ut declaratum est.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib. n. 16*] poenam utique in se esse bonam, quia a Deo procedit, estque culpae ordinativa; verum malum et disconveniens est ii qui ea afficiuntur, ut delicia eorum iuste puniantur. Quod igitur est maius bonum in se, nequit dari secundum iustitiam distributivam immerenti; at si nequaquam sit bonum huic, sed tantum in se, potest infligi ei, qui deterior est, quia quo maius bonum in se, eo magis contra commodum ipsius, tamquam deterioris culpae ordinativum.

AD TERTIUM dico sic: [*Oxon. ib.*] excessus in poena minime debet attendi secundum quantitatem extensionis; quia culpae per se correspondet poena secundum intensionem ex iustitia distributiva, quia (*ut dicitur, q. 99. art. 1.*) Deus posset infligere poenam aliquam, quae si tantum per momentum, sufficienter tamen puniret peccatum. Nec forte duratio poenae cadit sub demerito; sicut nec duratio beatitudinis sub merito, sed ratione liberalitatis divinae. — *Et cum dicitur* in argumento, quia gravitas accipit extensionem in peccato secundum infinitatem, cui correspondet poena; *respondeo*: peccatum non dicitur infinitum, quasi malitia sit infinita, sed quia separat ab infinito. Talis enim et tanta est malitia peccati, quanta est bonitas, quae potuisset inesse illi actui, et non in fuit: ea autem bonitas non extitit, nec possibile sane fuit, extitisse infinitam; igitur nec malitia illi opposita; ideo igitur poena durat, quia peccatum et malitia plectenda perseverat; de quo *infra loc. cit. q. 99.*

AD QUARTUM respondeo: [*Oxon. ib. n. 13.*] si damnati, et maxime daemones permetterentur persistere in quieta cognitione et dilectione perpetua ad seipsos terminata, et non potius determinarentur ab huius vel alterius obiecti consideratione, reputarent se beatos beatitudine naturali, ea in cognitione et dilectione quiescendo; et puto maximo cruciatu et poena affici eo quod non permittantur frui se ipsis. Dicendum est ergo, neminem damnatorum stare posse absolute in quieta cognitione et consideratione sui; sed magis quemque intelligere se ipsum, ut est terminus cuiusdam alterius, scilicet inferni, vel carentiae seu privationis tanti boni commodi; ex quo innascitur tristitia omnium maxima, et dolor de iis quae gesserunt, quatenus in causa fuerunt, ut felicitate aeterna privaren-

tur. *Exemplum*: infirmus considerat se, nec tamen in sui consideratione delectatur, quia non intelligit se, nisi ut est terminus concupitae sanitatis, qua caret, et si obtinere sanitatem non potest, amplius tristatur. Diligens ergo se in ordine ad aliquid consequendum, quod numquam poterit consequi, talis dilectio est causa moeroris et tristitiae.

ARTICULUS VI.

UTRUM IGNIS INFERNI SIT EIUSDEM SPECIEI CUM IGNE NOSTRO.

*Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 97. art. 6.
Super hoc argumento videnda q. 74 huius Supplem.*

RESPONDEO dicendum, ignem, quo in inferno comburuntur citra consummationem damnati, esse eiusdem speciei cum igne, cuius usus est inter homines in terra. Nam [*Meteor.* lib. I. q. 21. art. 2. n. 5 7.] quemadmodum aquae omnes naturales eiusdem speciei sunt, quamvis diversa accidentia praeseferant; omnes enim communicant in natura substantiaque eadem cum aqua maris; imo [*ib.* q. 22. n. 1.] et omnes impressiones aquae esse eiusdem speciei specialissimae putat Aristoteles, I. *Meteor.*; ita pariter et ignes quicumque eiusdem erunt speciei, etsi differant accidentibus. — *Rursus*, [*Oxon.* 2. d. 14. q. 1. n. 9.] elementa omnia ex materia eadem condita fuere a principio, secundum Theologos, putantes, terram quam Scriptura commemorat esse creatam a Deo in principio, aliud non fuisse, quam materiam sub forma confusionis, ex qua facta sint caetera corpora; quemadmodum ergo ex materia eadem factum est aquae corpus unius speciei, ita et conditum corpus ignis unius specificae rationis, in quocumque tandem loco reperiatur.

ARTICULUS VII.

UTRUM IGNIS INFERNI SIT SUB TERRA.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 97. art. 7.

RESPONDEO dicendum, inferni ignem, quo cruciandi sunt damnati post iudicium, et modo cremantur daemones, ac animae hominum improborum, esse sub terra, idest, in centro vel cavernis terrae. Nam [*Oxon.* 4. d. 48. q. 2. n. 14.] si iuxta dicta *art.* 4. in centro et cavernis terrae sunt tenebrae illae, in quas detrudendos credimus qui excluduntur et repelluntur a nuptiis Agni, in eodem sane loco pariter erit et ille ignis acerrimus et inextinguibilis, quo utendi sunt damnati. Et quamvis Augustinus, 20. *De Civit.*, cap. vel 16. scribat: *Ignis aeternus cuiusmodi sit, et in qua mundi, vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte, cui spiritus divinus ostendit*; nihilominus, 12. *Super Gen.*, cap. 34. et 2. *Retract.*, cap. 24. vult inferos, seu locum, in quo ut in carcere detinentur damnati, perpetuo cruciandi, esse sub terris, seu in centro orbis terrarum. — Ad hoc [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 9. — d. 5. n. 2.] etiam est apta *congruentia*: quoniam sicuti Beatis congruit *ubi* et locatio (nempe circumscriptiva corporibus, et definitiva Angelis,

et animabus eorum ante corporis reassumptionem) in corpore nobilissimo, quale est Caelum Empyreum, quod et Caelum Caelorum, et Paradisus appellatur, ita iustum est, reprobos quosque locari in corpore vilissimo, quod est terra, et in centro eius, tamquam in carcere detineri; a quo barathro teterrimoquae carcere nos liberare dignetur ille, qui eripuit hominem *de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae.*

QUAESTIO NONAGESIMAOCTAVA.

DE VOLUNTATE ET INTELLECTU DAMNATORUM, IN NOVE ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de pertinentibus ad affectum et intellectum damnatorum.

Circa quod quaeruntur novem.

1. Utrum omnis voluntas damnatorum sit mala. - 2. Utrum aliquando poeniteant de malis quae fecerunt. - 3. Utrum magis vellent non esse, quam esse. - 4. Utrum vellent alios esse damnatos. - 5. Utrum impii habeant Deum odio. - 6. Utrum ipsi demereri possint. - 7. Utrum possint uti scientia hic acquisita. - 8. Utrum cogitent aliquando de Deo. - 9. Utrum ipsi videant gloriam Beatorum.

ARTICULUS I.

[UTRUM OMNIS VOLUNTAS DAMNATORUM SIT MALA.]

Doctor, Oxon. 2. d. 7. — Report. ib. — 4. d. 46. q. 4. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 98. art. 1.

VIDETUR non omnis voluntas damnatorum esse mala. Siquidem [Oxon. 2. d. 7. n. 1.] *Iacobi*, 2. scribitur: *Daemones credunt, et contemiscunt*: sed ii actus de se non sunt mali, sed boni; ergo non quicquid daemones aut caeteri damnati volunt est malum.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Secundum *Dionysium*, 4. *De Divin. nomin.*, in daemonibus manent naturalia integra; ergo liberum arbitrium est ipsis integrum: liberum autem arbitrium est potestas servandi rectitudinem propter se; contra vero *posse peccare nec est libertas, nec pars libertatis*, ex Ansel., *De lib. arbit.*; igitur cum daemones polleant libero arbitrio, possunt bene velle, ac proinde non quaelibet eorum voluntas est mala.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 2.] Nullus esse potest intellectus, cui non pateat veritas primorum principiorum, quia nota sunt ex terminis; ergo nulla esse potest voluntas ita aversa ab ultimo fine, quin ipsum velit ultimum finem, quia est ipsum bonum: sed voluntas tendens prosequitive in ultimum finem est bona; igitur damnatorum haec voluntas est bona. *Prima consequentia* probatur ex 7. *Ethic.*, cap. 12.: *sicut principium in speculabilibus, sic finis in moralibus.*

CONTRA. [Oxon. ib.] *Psal.*, 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Id autem nequit intelligi secundum intensionem; quia tuuc profecto non esset aliquod malum intensive, quo non foret maius malum, cum semper magis magisque intenderetur; ergo est intelligendum extensive; atque ita damnati semper peccant.

RESPONDEO: quoniam tripliciter potest esse voluntas creata moraliter bona, consequenter totidem modis potest intelligi mala. Nam [Oxon. ib. n. 11.] *primo* voluntatis actus est bonus ex genere, seu obiecto, cum transit super obiectum conveniens secundum rectam rationem; *secundo* est bonus moraliter, cum is actus est debite circumstantionatus; et *denique* est bonus bonitate meriti, si secundum inclinationem charitatis eliciatur. [Oxon. ib. n. 12.] *Exemplum:* dare eleemosynam indigenti est actus bonus ex genere, qui si secundum circumstantias opportunas eliciatur, ut quis det de suo, et non de alieno, tempore et loco debitis, est bonus ille actus moraliter; et dignus denique vita aeterna, si dans eleemosynam sit in charitate, et propter Dei amorem, et proximi operetur. — *Contra* igitur, actus est ex genere malus, cum super obiectum disconveniens transit, et moraliter etiam malus, si careat debitis circumstantiis, et subinde est demeritorius. At de his fuse actum *p. 1. q. 64. art. 2. eiusque incidenti.*

Tunc [Oxon. ib. n. 14.] esto PRIMUM DICTUM: damnatis non repugnat habere et elicere actum bonum ex genere. Nam verisimile est de facto eos habere multas volitiones, transeuntes super obiecta illis actibus convenientia; nam profecto amant se, atque odio prosequuntur eas quas patiuntur poenas: ii actus sunt boni ex genere, et sic de aliis multis.

SECUNDUM DICTUM: [Oxon. ib. n. 15.] damnati nequeunt habere actum meritorium; idque non solum in sensu compositionis, nempe quatenus mali, Deoque inimici, verum etiam in sensu divisionis. Etsi enim ii habeant voluntatem cum omni sua perfectione naturali, principium nihilominus merendi non est sola voluntas, sed ipsa et gratia Dei, tamquam principium cooperans. Nec ipsa voluntas est parziale principium principale, vel sufficiens ad ponendum alterum parziale principium, quae est gratia in effectum. Quamvis enim gratia iam habita voluntas utens sit principale agens respectu actus, tamen cum gratia abest, ipsa non est sufficiens ad ponendum Dei adiutorium in effectum; quia gratia a solo Deo creante est; igitur damnati carent principio activo totali respectu actus meritorii, licet partiali principio non destituantur. *Verumtamen* fatendum est, eos habere principium passivum, quo sunt capaces actus meritorii. Voluntas enim est quoddam receptivum rectae volitionis, et sicut potuit eam recepisse ante damnationem, ita et nunc. Ex quo fit, ut nulla sit hic repugnantia intrinseca, seu impossibilitas logica in illa natura respectu gratiae: eam [Oxon. ib. n. 18.] enim potest Deus damnatis largiri de potentia absoluta; quamvis de potentia ordinata id fieri non possit, eo quod aliter legibus divinae Sapientiae statutum sit. Unde legitur *Ecclasiast.*, 11.: *Ubi cumque ceciderit lignum ibi erit;* et *Matthaei*, 25. *Ibunt hi in supplicium aeternum;* et *Isaiae*, 66. *Ignis eorum non extinguetur.* Ex quibus legibus et decretis divinae voluntatis, nobis revelatis, August., 21. *De Civit.*, cap. 23. et 24. dicit, certum esse Deum numquam daturum esse gratiam, ex qua valeant quidquam meritorie velle aut nolle.

TERTIUM DICTUM: [*Oxon. ib. n. 20. 24.*] damnati polent quidem naturali libertate arbitrii, iuxta quam valerent habere actus moraliter bonos; verumtamen ea minime uti, sed semper elicere actus moraliter malos et obliquos, ex ingenti qua absorbentur malitia, verisimilius est. Et sane eiusmodi potentia libera eos potiri, et non intrinseca aliqua necessitate agi ad peccandum, sed sola malitia flecti ad eligendum malum, illud argumento est, quia alioquin ii actus obliqui et peccaminosi non essent illi adscribendi in culpam, neque ob eos essent vituperandi. Nam ubi intrinseca necessitate omnem excludente libertatem aliquid agitur, nihil fit dignum praemio aut poena, seu laude et vituperio: damnati autem dicuntur semper peccare; ergo illi actus peccaminosi de libera potentia descendunt. Et alioquin non videtur neganda esse potentia naturalis in daemone, naturae adeo excellentis, ubi non apparet aliquid propter quod oporteat id negare. Et si in daemone est arbitrii libertas adstruenda, consequenter et in caeteris damnatis.

Quod vero illi secundum hanc potentiam minime exeant in actum propter eorum excellentem malitiam, credibile est: tum [*Oxon. ib.*] quia id videtur consonum dictis Scripturae, ut tactum est in argumento *ad oppositum*: tum quia sunt in malo obstinati, cuius obstinationis causa negativa ipse Deus est, quatenus deserit damnatos; positiva vero per-versus usus voluntatis eorum deordinatae et sibi relictæ; qui propterea numquam nisi inordinate utuntur naturali libertate qua pollent, unde contempto affectu iustitiae, quaecumque volunt, aut recusant, ad proprium commodum dirigunt. Ex quo fit, ut inverso ordine finium, actus sint complete moraliter boni, et si ex genere alioquin propriam habeant bonitatem, et in linea actus moralis inchoate; et diminute aliquam praeferant bonitatem, ut cum poenitent et dolent se peccasse, et nolunt poenam, in quantum est laesiva naturae. Etenim et illa displicentia de peccatis et nolitio poenarum, praescindendo ab aliis circumstantiis, non videntur actus moraliter mali. At quia a fine debito non regulantur, ideo inchoatam tantum et diminutam, ut dictum est praeferunt moralem bonitatem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. 2. d. 7. n. 25.*] eo probari quod statim dictum fuit, nimirum eos elicere aliquem actum bonum moraliter, non complete, sed diminute. Cum enim circumstantia finis necessaria simpliciter sit ad bonitatem moralem actus, daemones et damnati, esto credant, ut testatur Scriptura divina, non tamen credunt propter eum finem, cuius gratia credendum est.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. ib.*] daemonibus esse naturalia integra, ac proinde damnatos habere naturalem potentiam liberi arbitrii, ut dictum est in 3. *conclusionione*, quia alioquin non videtur qua ratione et titulo dicerentur semper peccare. — *Et cum subditur*, quia posse peccare neque est libertas, neque pars libertatis; *verum est* de libero arbitrio in se, et ut convenit Deo, et Beatis; at potentia ad peccandum est per se potentia libera creata, quae potest velle defectibiliter. Quamvis igitur ex eo quod damnati habeant physicam potentiam liberam, possent recte velle, non meritorie quidem, sed moraliter, nisi propria ipsorum malitia agerentur in deterius, et eligerent semper mala, idest, oblique velle aut nolle quicquid prosequuntur, aut oderunt, ex pravitae finis, quem sibimet praefigunt.

AD TERTIUM dicendum, [*Oxon. ib. n. 27.*] paritatem non cogere; quia licet intellectus nullus possit esse ita caecus, quin assentiatur primis principiis, conceptis illorum terminis, quia potentia naturalis est, voluntas tamen potest esse ita aversa et obstinata in malitia sua, ut licet bonum sibi ostensum nullam habeat rationem mali in se, valet nihilominus illud vel non amare, vel saltem non ordinate, quod oporteret ad bonitatem actus completam, vel saltem poterit odio prosequi aliquem effectum ipsius bonitatis.

ARTICULUS II.

UTRUM DAMNATI POENITEANT DE MALO QUOD FECERUNT.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 98. art. 2.

VIDENTUR damnati haud poenitere de malis quae patnaverunt. Nam [*Oxon. 2. d. 7. n. 20-24.*] ex dictis *art. praec.*, quamvis polleant physica naturalique potestate eliciendi actus moraliter bonos, tamen ob ingentem eorum malitiam, quemlibet actum inordinate et oblique eliciunt atque circumstantia indebita finis depravant: sed poenitere de malis olim patris est actus moraliter bonus; ergo damnati hunc poenitentiae actum, etsi habere possent, tamen non eliciunt.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 14. q. 2. n. 4.*] Poenitere de peccatis ex affectione iustitiae est; nam significat vindicare peccatum commissum: sed tantum abest, ut damnati velint vindicare in seipsis commissam peccata, cum potius a Deo inflictam vindictam oderint ac iniquissime ferant; igitur non poenitent de malis quae gesserunt.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 2. d. 7. n. 20.*] Si damnati poenitere possent de commissis peccatis, iam ab obstinatione in malo desistere valerent; eatenus enim obstinati dicuntur, quatenus in malitia, in qua decesserunt, pertinaci voluntate et proterve perseverant: sed ipsorum obstinatio in malo non est cessatura; ergo neque ulla poenitentia de malis in ipsis locum habere umquam poterit. *Maiores* constat ex eo quia, poenitens facti nollet se id fecisse: ea autem nolitio destruit obstinationem.

CONTRA. [*Oxon. ib. n. 18.*] *Isaiae, 66.: Vermis eorum non morietur:* sed vermis est remorsus et displicentia de culpis, quibus sese in via involverunt; ergo damnati poenitent de malis quae gesserunt. Item *Sapientiae, 5.: Poenitentiam agentes, prae angustia gementes.*

RESPONDEO dicendum, [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 5.*] damnatos habere quidem aliquam displicentiam de malo, sed inutiliter ob perversum finem. Cum enim damnati plectantur poena damni, quae est carentia visionis divinae, ex qua ingenti utique afficiuntur tristitia, sequitur eos maxime tristari de culpa, ob quam factum est ut tanta punirentur poena. At quia non dolent de peccatis, quatenus per ipsa iniuria illata est Deo, sed potius quia exciderunt adeo magnis commodis, ideo remorsum quidem conscientiae et vermem perpetuo mordentem patiuntur, et latrantem canem obaudiunt, sed inutiliter; quia culpa ipsis non displicet in qua sunt obstinati; sed dolent culpam, quia propter eam inflicta est atrocissima poena, et cumulo subiecti sunt immedicabilium tormentorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet [*Oxon. 2. d. 7. n. 15.*] ex dictis,

quia poenitere de commissis peccatis non est actus moraliter bonus completa bonitate, nisi ex debito fine eliciatur, quem utique finem non sibi praefigunt damnati, ut dictum est.

AD SECUNDUM est responsio [*Oxon.* 4. d. 14. q. 2. n. 8.] per idem; nam vindicare peccatum commissum, ut oportet, idest quia extitit offensa Dei, cuius reatu quis tenetur, est poenitere ex affectione iustitiae: at damnati sane non ita poenitent se peccasse; ideo displicent ipsis commissi peccata, quatenus exinde cruciatibus ingentibus afficiuntur.

AD TERTIUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 15. q. 1. n. 11. — d. 14. q. 2. n. 12.] recedentes ab obstinatione in malo, convertuntur ad Deum per aversionem a creaturis; hunc autem contrarium motum illius, per quem peccata committuntur, non efficit in anima, nisi poenitentia vera, per quam quis ex iustitiae affectu ulciscitur in se commissi peccata, vel poenas aliunde inflictas gratanter acceptat ac patienter sustinet in satisfactionem peccatorum. Nequeunt ergo damnati ab obstinatione in malo recedere, quia neque veraciter poenitere ex iustitiae affectu, etsi doleant inconsolabiliter peccavisse, eo quod amiserint commoda infabilia, ac inciderint in miseras maximas. *Cum itaque arguitur*; eorum obstinatio in malo, non est cessatura; ergo neque poenitentiam ullam habere queunt; *vera est consequentia* de poenitentia dolente peccata de iustitiae affectu, non autem de poenitentia proveniente ex affectione commodi, modo supra declarato.

ARTICULUS III.

UTRUM DAMNATI RECTA ET DELIBERATIVA RATIONE VELLENT NON ESSE.

Doctor, Oxon. 4. d. 50. q. 1. et 2. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 98. a. 3.

(*Expenditur quaesitum quoad malum poenae*).

VIDENTUR damnati secundum rectam rationem ad fugiendam miseriam appetere posse *non esse*. Siquidem [*Oxon.* 4. d. 50. q. 1. n. 1.] *Matth.*, 26. scribitur, dixisse Salvatorem de Iuda: *Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille*; igitur minus malum fuisset, eum non esse natum; adeoque secundum rectam rationem eligendum, quia magis appetendum.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Ex Philosopho, 1. *Rethoric.*, cap. 2., carentia mali est delectabilis: sed delectabile est desiderabile; ergo carentia mali est desiderabilis: sed *non esse* non includit aliquod malum; ergo est delectabile, et per consequens desiderabile secundum rationem rectam.

3. PRAETEREA. *Contra* probo damnatos, haud appetere posse *non esse*. Nam [*Oxon.* 4. d. 50. q. 2. n. 15.] si talem appetitum elicere valerent, profecto id esset quatenus regulatur affectione commodi, cui contrariatur poena, quam sustinent: sed hoc est falsum; quia ipsum *esse* maxime diligibile est affectione commodi; etenim omnis appetitus affectione commodi est concupiscens: concupiscens autem alicui concupiscit, idque habet pro fine: sed omnis appetitus affectione commodi sibi concupiscit; ergo maxime concupiscit sibi suum *esse*, atque secundum rectam rationem, quia secundum id quod natura appetendum dictat.

4. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Augustinus, 19. *De Civit.*, cap. ult. dicit

qualiter *amor sui usque ad contemptum Dei fecit civitatem diaboli*: qui profecto amor sui maxime viget in damnatis, sicuti amor Dei eminet in Beatis; igitur damnati maxime cum appetant *esse* et diligant, non poterunt illud odisse, ac *non esse* desiderare; quod etsi eveniat praeter aut contra iustitiae affectionem, tamen oppositum videtur impossibile.

5. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Affectio commodi sequitur appetitum naturalem: sed natura maxime appetit *esse*; ergo et ipsa commodi affectio potissimum est ad *esse*. Tunc sic: cuius oppositum quis maxime odit, ipsum affectione commodi maxime diligit, et recta ratione: sed oppositum ipsius *esse* maxime quisque odit affectione commodi; ergo *esse* maxime diligit.

6. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] Obiectum voluntatis est bonum, seu verum, seu apparens; ergo nihil est a voluntate appetibile, nisi aliquam ex his praeseferat bonitatem: sed in non ente nulla esse potest ratio boni, ne apparentis quidem; ergo *non esse* appeti non potest.

7. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Qui vult esse in quiete, vult *esse*: non enim potest esse in quiete, nisi velit seipsum: sed damnati non possunt non appetere beatitudinem; ergo non possunt non velle esse in quiete; et subinde non possunt velle *non esse*.

CONTRA. [Oxon. ib.] *Desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis. Apocaly., 9.*

RESPONDEO: [Oxon. ib.] duplex est miseria, altera poena, altera culpa, et de utraque singillatim disserendum. Quantum igitur attinet ad priorem miseriam, dicendum neminem secundum rectam rationem posse aut debere appetere *non esse*, causa evadendi poenam, qua iuste punitur et afficitur.

Et ab aliquibus sic declaratur. *Primo* sic: [Oxon. ib.] malum ideo est malum, quia adimit bonitatem; et eo deterius, quo maior est bonitas, quae per malum excluditur: sed *non esse* adimit totum bonum, quia totam naturam; ergo maius malum est *non esse*, quam miseria poenae: recta autem ratio dictat, non esse eligendum propter fugam minoris mali quod est maius malum. *Secundo*: fuga maioris perfectionis non est appetenda propter adeptionem minoris perfectionis: sed *esse* est maior perfectio, quam gaudium, secundum Dionysium, *De Divinis Nomin.*, cap. 5., appellentem ipsum *esse* nobilissimam divinarum participationum; ergo *non esse* eius non potest appeti gratia evadendi miseriam.

Verumtamen *his rationibus non suadetur propositum*. — Etenim illa propositio, [Oxon. ib. n. 4.] *Malum adimit bonum, et maius malum tollit maius bonum*, cui innituntur, neganda est, universim loquendo; habet enim instantiam. Siquidem vitae bonum est maius, quam bonum famae, vel fortunae; et nihilominus in casu illud bonum maius est contemnendum prae alijs. Caeterum qualiter *non esse* non sit formaliter malum, nec habeat rationem odibilitatis, qualem praesefert miseria; ac proinde hoc etiam ex capite adducta argumenta non concludunt, patet infra respondendo ad obiectiones; quae directe faciunt contra *secundam partem solutionis*. — *Deinde*, putantes recte probari haud esse appetendum *non esse*, ob fugam poenae, contra censent esse appetendum redigi in nihilum potius, quam incidere in offensam maiestatis divinae. Atqui [Oxon. ib. n. 7.] adductae rationes perinde probant de utraque miseria; et nullo negotio possunt applicari ad concludendam solutionem

seq. art.; igitur cum secundum istos non probetur his argumentis illa conclusio, pariter nec probatur iam proposita; nam nullus ratione recta potest appetere *non esse* ad fugiendum iustum et bonum: sed malum poenae est iustum et bonum; ergo propter fugam ipsius nullus debet appetere non esse. *Maior patet*, quia nihil potest appeti simpliciter, nisi *esse*: iustum autem et bonum magis habet rationem *esse*, quam *non esse*; quia *non esse* opponitur ipsi *esse*. *Probatur minor*: poena est quid iustum et bonum, quia positivum et punitivum peccati et culpae. — *Rursum*, nullus secundum rectam rationem potest aliquid appetere contra inclinationem naturalem, quando illa consonat voluntati divinae: sed ad *esse* est appetitus naturalis, ut ait Philosophus, 2. *De Gener.*, text. 59. et 2. *De Anima*, text. 33., estque voluntati divinae consonus; etenim divina voluntas indidit ipsum creaturae intellectuali, atque conservat in perpetuum: poena autem non est dissona voluntati divinae, quia infligit eam; ergo propter poenae malum nequit recta ratione appeti *non esse*.

Si damnati [*Oxon. ib. n. 14.*] igitur ad evadendam miseriam, qua urgentur, appetunt *non esse*, iuxta illud *Apocaly.*, 9. *Desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis*, profecto is appetitus a recta ratione non regulatur, nec ab affectione iustitiae inclinante ad appetendum *non esse* ob malum culpae, et non poenae; sed ab affectione commodi, quod unice respiciunt, et intendunt. Revera autem eos appetere *non esse* ob miseriam, qua absorbentur, exinde persuasum debet esse, quia ipsum *non esse* non est maximum malum, nec per se odibile: miseria autem est per se malum, et quid per se odibile; ergo quilibet ipsum secundum affectionem commodi naturaliter odit, ac refugit quantum potest. At *non esse* non habet per se hanc rationem odibilitatis. Sicut enim *non esse* ab aeterno non extitit malum, ita nec cum sequitur *ad esse*. Et nemo profecto conqueritur, aut expostulat cum Deo, quod non fuerit ab aeterno, vel quod natus non sit priusquam nasceretur; ratio igitur naturalis dictat, prout ex affectione commodi regulatur praeligendum *non esse* potius, quam adeo atrocibus cruciatibus perenniter affici. Unde si daretur mihi optio, ego eligerem magis *non esse* simpliciter, quam esse in tali et tanta miseria, qualis est ea cui subiiciuntur damnati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 13.*] quemque utique debere eligere se *non esse* permissive, ut dicitur *art. seq.*, quam esse sub culpa, quo videtur tendere dictum Salvatoris ex *Evangelio*. Quod si intelligatur de malo poenae, qua plectuntur damnati, exponendum est, de nativitate extra uterum; quia melius utique fuisset illi, si mortuus esset in utero.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon. ib.*] mali carentiam, supposito aliquo bono, esse delectabilem; at nequaquam, nullo bono praesupposito, quia nihil est.

AD TERTIUM concedo [*Oxon. ib. n. 15.*] *maiolem*, iuxta dicta in secunda parte *solutionis*; et nego *minorem*. *Et cum probatur*, quia ipsum *esse* maxime diligitur affectione commodi, atque ita quisque maxime odit oppositum; *dico*, hanc propositionem esse falsam, nisi sit in eodem genere oppositionis: *non esse* autem est oppositum *esse*, vel affectioni commodi contradictorie; miseria vero opponitur contrarie. Affectio ergo commodi, quamvis magis inclinetur ad felicitatem et beatitudinem, ac proinde refugiat oppositum, tamen magis refugit oppositum contrarium,

quam quod opponitur remote et contradictorie: contradictorium enim non habet rationem formalem odibilis, sed in contrario reperitur ratio eiusmodi. Etenim ex affectione commodi est odium tam contradictorii, quam contrarii; et ex eadem affectione qua quis appetit beatitudinem appetit et *esse*: beatitudini autem formaliter et directe opponitur miseria; propter fugam igitur miseriae ex affectione commodi recte appetitur *non esse*. Nam miseria est malum formaliter, et *non esse* non est malum formaliter; cum ergo ratio naturalis reguletur ex affectione commodi, dictat appetendum *non esse* gratia evadendi miseriam.

AD QUINTUM est responsio ex dictis. Nam [*Oxon. ib.*] quisque secundum rectam rationem magis horrescit fugitque maximam miseriam, quae immediate opponitur felicitati, quam *non esse*; quae remote tantum opponitur beatitudini, et gratia cuius ipsum *esse* desideratur et amatur; ideoque ipsum *non esse* non habet rationem formalem odibilis, qualem habet miseria.

AD SEXTUM respondeo ut supra: etenim [*Oxon. ib. n. 16.*] *non esse* et miseria poenae sunt duo obiecta nolenda; verumtamen malum poenae habet rationem maioris odibilitatis, propterea quod proxime ac immediate contrariatur affectioni commodi; et *non esse* non nisi remote; ideo voluntas potest velle ipsum *non esse*, ut sequatur ablatio mali poenae.

AD SEPTIMUM concedo, [*Oxon. ib.*] fieri non posse, ut quis efficaci et absoluta volitione appetat beatitudinem, et eadem voluntate velit *non esse*; at bene fieri posse, ut simplici volitione et conditionata (si nempe foret eis possibilis) appetatur beatitudo, et etiam *non esse* voluntate conditionata, idest, si possent velle *non esse*; imo haec conditionata voluntas est ex eadem affectione, qua quis desiderat beatitudinem. Inde enim est odium eorum, quae sibi contrariantur, ideoque vellent *non esse*, putantes se tunc quietem adepturos, et quamdam beatitudinem, per remotionem et ablationem omnis miseriae, qua commodi affectio urgetur et male afficitur. [*Oxon. 4. d. 49. q. 10. n. 11.*] Caeterum damnati appetunt beatitudinem, ut bonum commodum, et forte intensius, quam nos in via, quia affectione commodi, non moderata affectione iustitiae, quamvis eam apprehendant ut impossibilem, et maxime oblectarentur in consideratione illius obiecti, et propria, si liceret, in quo plane maxime cruciantur; ideoque nulla ex parte requiem invenientes, imaginantur se quamdam felicitatem consequuturos, *si esse* desinant, appetunt *non esse*, non tamen secundum rectam rationem, sed ex immoderata commodi affectione, secundum quam etiam vellent esse beati.

ITERUM ARTICULUS III.

UTRUM DAMNATI RECTA ET DELIBERATIVA RATIONE
VELLENT *NON ESSE*.

*Doctor, et S. Thom., loc. cit. art. praec.
(Expenditur quaesitum quoad malum culpae).*

VIDETUR minime appeti debere *non esse* secundum rectam rationem propter fugam mali culpae. Nam [*Oxon. 4. d. 50. q. 2. n. 2.*] si ad declinandam culpam liceret appetere *non esse*, et non propter fugam poenae secundum rectam rationem, id profecto eveniret propterea quod

aliqua ratio mali inesset culpae, quae non reperitur in poena. Triplex autem malum invenitur in culpa, quod non in poena; et primum quidem est, quia pro culpa infligitur poena: secundum vero, Deus potest poenam efficere, non culpam: tertium denique quia culpa facit habentem formaliter malum. Propter primum non potest appeti *non esse*; quia nihil est appetendum, quod est maius malum, propter fugam minoris mali: sed appetendo *non esse* ad declinandam culpam, ne subinde ob illam poena infligatur, non vitatur maius malum, quam sit malum poenae, quae infligitur pro illo. *Rursum* ipsius poenae irrogatio nequit esse ita mala, sicuti *non esse*; ergo non est appetendum *non esse* propter fugam poenae infligendae pro culpa. — *Praeterea*. Nec propter secundum malum repertum in culpa, quia eius causa nequit esse Deus, etsi infligat poenam merentibus. Quemadmodum enim Deus non potest facere culpam, ita nec efficere ipsum *non esse*: neutrius enim est causa positiva, ut patet per Augustinum, 83. qq. q. 21., ubi vult Deum non esse causam alicui creaturae tendendi in *non esse*: sed dumtaxat causare dicitur quatenus desinit conservare *esse*, et ita pariter est causa peccati, quia gratiam non infundit, per quam tollitur peccatum. Nec denique propter tertium; nam per culpam non deordinatur tota natura, nec efficitur mala, sed sola voluntas; ergo neque propter istam malitiam est appetendum *non esse*, secundum rectam rationem.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib. n. 3.*] E converso probo gratia culpae fugiendae recta ratione licere appetere *non esse*; quia quilibet tenetur magis fugere illud, quod est contra Deum, quam quod est contra se ipsum: sed culpa est contra Deum, *non esse* vero contra seipsum; ergo est appetendum *non esse*, ne offendatur Deus. — *Confirmatur*, quia, homo plus tenetur diligere Deum, quam se.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Recta ratio dictat, maius malum magis esse fugiendum: malum culpae est maius comparatum ad negationem essendi; ergo est magis fugiendum. *Probatio minoris*; carentia boni debiti est maius malum, quam carentia boni indebiti; illa enim carentia est malitia formaliter, non autem ista, alioquin ante mundi creationem extitisset carentia boni debiti et malum, quod nemo dixerit: peccatum autem seu culpa est carentia boni debiti; ergo maius est malum, quam *non esse*.

4. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Quod est malum simpliciter magis est vitandum, quam quod est tantum malum *huic*. Unde et conceditur, Deum esse causam poenae, non autem culpae; quia nimirum culpa est simpliciter malum, poena vero est malum et incommodum *huic* praecise. Quod vero culpa sit malum simpliciter ex eo constat, quia opponitur bono simpliciter: tollit enim Deo honorem debitum. Peccator enim quantum in se est Deum inhonorat, ut vult Anselm., *Cur Deus homo*, lib. 1. cap. 11. et 15. Cum ergo peccatum sit contra Deum, et contra ordinem universi, est malum simpliciter: *non esse* autem non est malum simpliciter, sed *huic* tantum; cuilibet potius eligendum est *non esse* quam incidere in Dei offensam.

CONTRA. [*Oxon. 3. d. 16. q. 2. n. 2.*] Appetere *non esse*, adeo ut voluntas sit causa ipsius *non esse*, quantum est in se, est peccatum grande; quia contra legem charitatis, qua quisque tenetur diligere

seipsum; ergo secundum rectam rationem non debet quis appetere *non esse*, ne incidat in culpam; quia hoc ipso maximae culpae obnoxius fieret. Unde [Oxon. 4. d. 50. q. 1. n. 1.] Augustinus, 3. *De libero arbitrio, circa medium*, probat hoc ipsum ex intentione: tum quia *Non esse non est recte eligibile, quia nihil est*: tum quia cum in *non esse* non sit ratio boni, nec subinde inesse potest ratio ulla melioris, quod debeat praelegi: et denique, quia recte eligens melior evadit per adaptionem eius quod elegit: nullus autem fit melior per *non esse*. Hae inquam rationes concludunt, voluntatem nequire velle *non esse*, ut ipsa sit causa non essendi, esto cum hoc stet, ipsam recte appetere *non esse* permissive, ne culpa aliqua irretiatur, qua ius legis divinae violetur.

RESPONDEO: [Oxon. ib. q. 2. n. 8.] creata voluntas comparari nequit ad ipsum *non esse* sicuti ad culpam comparatur; culpae enim potest esse causa, at nequaquam causare valet *non esse* suum, quamvis eam potestatem haberet, id tamen ipsi nequaquam liceret, imo tali in facto mortaliter peccaret. Quemadmodum enim quisque post *esse* divinum maxime tenetur diligere *esse* proprium, sic post odium *esse* divini maxime tenetur vitare et fugere odium *esse* proprii; igitur si quis vellet *non esse* proprium, ut foret sibi causa non essendi, mortaliter peccaret. Verumtamen creata voluntas licet nequeat efficere vel optare habere potestatem efficiendi proprium *non esse*, tamen potest appetere *non esse*, non effective a se faciendum, sed permissive, idest permittere ac voluntarie sustinere propriam annihilationem a Deo repraesentandam, ne incidat in culpam. Et porro hic est praesentis quaesiti sensus. Duo imminet: aut *non esse* proprium, aut culpa, qua iniuria irrogatur superno Domino; duo igitur concurrunt mala; numquid secundum rectam rationem est praeeligendum *non esse*, an vero culpa, ut proprium salvetur *esse*? — *Dicendum* [Oxon. ib.] voluntatem creatam teneri non vitare, aut declinare aut invite sustinere *non esse* a Deo annihilante; sed magis voluntarie et gratanter suscipere *non esse*, ne incidat in culpam, idque secundum rectam rationem, contra quam faceret nolendo suum *non esse* in casu, et graviter peccaret. *Probatio*: quilibet secundum rectam rationem tenetur servare praeceptum divinum, quamdiu non est revocatum in quocumque casu: peccatum autem committitur per transgressionem praecepti divini; sed cum quis permittit se a Deo annihilari, non transgreditur praeceptum divinum, sed praecise facit contra naturalem inclinationem; ergo ne violetur praeceptum divinum per peccatum, quisque tenetur voluntarie acceptare propriam annihilationem, ac potius *non esse* eligere (si daretur optio), quam transgredi divinum mandatum. — *Deinde*, [Oxon. ib. n. 8. II.] quando aliqua duo concurrunt secundum diversas regulas, recta ratione id est eligendum et exequendum, quod est iuxta regulam superiore. Divina voluntas est regula superior expressa per legis praecepta non transgredienda per culpam: nolle autem *non esse*, est secundum inclinationem naturalem, quae est regula inferior. Ei enim obsecundandum est non quatenus inclinatur ad hoc et illud obiectum, sed prout est conformis legibus a divina voluntate statutis; ergo humana voluntas potius debet non nolle se annihilare a Deo, quam culpam suam, vel peccatum esse. — *Rursus*, eligere redigi in

nihilum, ne mortale committatur peccatum, est velle *non esse*, ne aliquid detrahatur Deo de honore sibi debito: sed eiusmodi actus electivus ex maxima charitate ac dilectione Dei est. Eousque enim vult custodire legem divinam ut malit *non esse*, quam illam violare. Actus vero procedens ex maxima dilectione Dei est actus apprime consonus rationi rectae, dictanti summum bonum esse diligendum pro viribus; ergo quisque secundum rectam rationem debet permittere se redigi in nihilum potius, quam velle peccare, quod et diserte testatur [Oxon. ib. q. 1. n. 1.] Anselmus, loquens de miseria culpae, *Cur Deus homo*, lib. 1. cap. 21. dicens: *Fateri me necesse est, quia pro tota creatura nihil deberet facere contra voluntatem Dei, sed annihilari eligendum esset.* — Denique, [Oxon. ib. q. 2. n. 11.] iuxta Philosophum, 9. *Ethic.*, c. 9. propter bonum actum virtutis debet se virtuosus exponere morti, non quod occidat seipsum, sed offerendo se alteri occidendum, si aliter salva esse virtus non possit; ergo magis qui sequitur Legem Christi debet se morti exponere, et malle *non esse*, quam Deum offendere transgressione mandatorum eius.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib. n. 8. 11.] non propter ea quae adducuntur in argumento, miseriae culpae secundum rectam rationem esse praeferendum *non esse*, sed ob causas adductas in *declaratione conclusionis*.

Ad SEQUENTIA argumenta [Oxon. ib. n. 4.] respondendum est tamquam minus ostendentia propositum: itaque ad *secundum* in ordine, *cum dicitur*, quisque tenetur magis fugere quod est contra Deum quam contra seipsum; *respondeo*, id utique verum esse si perinde sit contra Deum, ac contra seipsum; falsum si diversimode se habeat. *Exemplum*: plus ego diligo pedem meum quam alium hominem; tamen magis volo aliquam laesionem pedis mei, quam mortem alterius hominis. *Rursus* plus diligo Deum, quam me; tamen potius volo sibi aliquam offensam fieri, quam me *non esse*. Verum qui peccat non ita facit contra Deum, ut velit Deum *non esse*, sed tantum facit contra illius praeceptum, et non contra *esse* eius. Haud perinde ergo peccatum est contra Deum, ut *non esse* contra hominem: ideo autem dicitur peccatum contra Deum quia contra praeceptum divinum. Neque Deus propter peccatum vult peccatorem *non esse*; imo vult vivere, ut agat poenitentiam, aut ut poenas meritas subeat. Neque peccator recte appetit *non esse* effective, ad peccatum fugiendum, quia id esset contra Dei voluntatem, quamvis potius deberet eligere se redigi in nihilum a Deo quam peccare, ut dictum est in *solutione*.

AD TERTIUM dico sic: [Oxon. ib. n. 5.] maior assumpta est vera caeteris paribus, idest, maius malum est fugiendum, quia caeteris paribus carentia boni debiti est maius malum, quam boni indebiti; si autem bonum debitum supponit bonum indebitum, nec sine ipso potest haberi, tunc carentia boni indebiti est maius malum, quia sic carentia boni indebiti est causalis occasio boni debiti; et ita evenit in proposito. Bonum enim, secundum quod est bonum debitum, non potest haberi sine bono indebito, quod est primum. *Maior* itaque propositio est falsa, quia caetera non sunt paria. Unde quando dicitur in *minori*, malum culpae est maius malum; *respondeo*, esse *hic* manifestam principii petitionem.

AD QUARTUM [*Oxon. ib.*] est responsio ex dictis *ad secundum*. Si enim Deo vel universo posset esse peius in se propter culpam, verum foret magis esse vitandum malum simpliciter, quam quod est malum solummodo *huic*. Sed turbatio vel deordinatio non est in toto universo, sed in hac tantum parte, quae peccat. Sicuti et damnatio non est nisi in hac parte. Peccatum ergo non est malum simpliciter privans totum suo ordine et pulchritudine; sed tantum est malum simpliciter *huic*, et ei peius malum foret *non esse*, quam sub culpa *esse*, quia *non esse* aufert totale *esse* eius, et ita sibi foret totale malum; non vero culpa, quae utique non tollit totam naturam. — *Et cum dicitur*: quia peccator inhonorat Deum; *respondeo*, id verum esse de honore, qui debet esse in honorante, non vero de his, quae sunt in Deo, quia actui illi non inest debita conformitas ad Legem Dei, quam praeseferre deberet. Alioquin si per peccatum tolleretur aliquis honor intrinsecus Deo aut perfectio, Deus potius non deberet permittere peccatum quam permittere; et potius velle *non esse* peccati quam peccantis. Item secundum hoc deberet quilibet absolute appetere *non esse*, potius quam peccatum mortale quodcumque admittere, quia quodlibet cedit in iniuriam Dei. Sed puto hoc non esse verum; quia viator peccans non debet hanc voluntatem habere, vel seipsum destruere; sed magis tenetur recurrere ad media salutis, quibus a peccatis liberetur.

ARTICULUS IV.

UTRUM DAMNATI IN INFERNO VELLENT ALIOS ESSE DAMNATOS
QUI NON SUNT DAMNATI.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 98. art. 4.

VIDENTUR in inferno existentes nolle alios esse damnatos qui damnati non sunt. Etenim [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.*] damnatorum tormenta eo magis augentur, quo maior erit numerus damnatorum, sicuti e converso Beati magis gaudent et laetantur, quo maior multitudo viatorum felicitate sempiterna potitur: sed in damnatis maxime viget affectio commodi, propter quam etiam vellent *non esse* contra dictamen rectae rationis; ergo cum videant eorum cruciatus augeri pro multitudine damnatorum, non possunt velle esse damnatos eos qui damnati non sunt.

2. PRAETEREA. *Lucae*, 16. scribitur, divitem quemdam in inferno optavisse, ne fratres, quos inter vivos reliquerat, damnarentur; unde et rogat, ut aliquis mittatur ad illos ad persuadendum eis ut poenitentiam agerent de commissis peccatis. *Habeo*, inquit, *quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum*; igitur damnati in inferno nolunt esse damnatos qui damnati non sunt.

CONTRA. [*Oxon. 2. d. 7. n. 20. 24.*] Ex odio iustitiae divinae, et obstinatione in malo, et invidia, qua discruciantur ob aliorum felicitatem, omne bonum prosequuntur odio; unde nec aliquem actum moraliter bonum eliciunt, iuxta dicta *art. 1.*; igitur optant omnes damnari, praesertim qui sunt Dei amici.

RESPONDEO dicendum, damnatos optare damnationem eorum qui non

sunt damnati. Cum enim illi a charitate irreparabiliter exciderint atque in malitia sint obstinati, proximi dilectio in eis locum habere non potest. Nam si optarent salutem aliorum, profecto eos vellent diligere Deum seque ad eundem finem diligere. Damnati [Oxon. 3. d. 28. n. 3. — 4. d. 44. q. 2. n. 7.] autem non solum non diligunt Deum, sed etiam detrectantur per invidiam et superbiam effectum iustitiae divinae, quam nollent, et iniquissime ferunt; igitur neque cupiunt, aut volunt aliquos diligere Deum, ac proinde vellent damnatos esse quotquot non sunt damnati.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM, [Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.] concedo, ex multitudine damnatorum augeri uniuscuiusque damnati poenam accidentalem; et nihilominus tantam esse eorum invidiam, odium, et obstinationem in malo, et tanto furore et perversitate voluntatis agi, ut vellent omnes alios qui non sunt damnati esse in eo loco tormentorum, in quo ipsi, ut in carcere detinentur constricti; igitur si recta ratione uterentur, utique optarent magis imminui, quam augeri damnatorum numerum, unde et aliquod cruciatuum levamen perciperent, sed quia malitia obcaecantur, et invidiae oestro percierentur, contrarium eos sentire et velle ambigendum non est.

AD SECUNDUM, *Magister*, loc. cit., refert, Augustinum, lib. *De Cura pro mortuis gerenda*, cap. 14. et 15. haec dicentem: *Est cura mortuis de suis charis, ut de divite legitur, qui dum tormenta apud inferos pateretur, levavit oculos ad Abraham, et inter alia dixit: habeo quinque fratres, mitte aliquem ex mortuis, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum*; quamvis igitur damnati, ex obstinata aversione a Deo, odio habeant quicquid diligitur a Deo, ac propterea invideant felicitati eorum qui aeterna salute potiti sunt, nihilominus [Report. 2. d. 7. q. 3. n. 33.] habere possunt naturalem quamdam pietatem erga eos quos amaverunt in vita, atque ita minus illis invidere. Hunc ergo motum naturalis pietatis habuisse divitem illum in inferno erga fratres suos, credendum est. Quos nihilominus propter malitiam, qua abripiuntur damnati, a salute excidere maluisset.

ARTICULUS V.

UTRUM DAMNATI HABEANT DEUM ODIO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 98. art. 5.

VIDENTUR damnati habere Deum odio. Etenim [Oxon. 2. d. 7. n. 2.] *Psal.*, 73. de illis scribitur: *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper*; igitur damnati Deum odio habent.

2. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 6. q. 2. n. 13.] Damnati propter malitiam, in qua sunt obstinati, eliciunt actus maxime malos, ex omnibus peiores: sed nullus actus est formaliter melior quam Deum diligere; ergo nullus peior quam Deum odisse; igitur hunc actum habent damnati.

3. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 43. q. 1. n. 6.] Peccatum in Spiritum Sanctum opponitur bonitati et misericordiae Dei: sed non opponitur nisi quia odio habetur a perversa voluntate; ergo cum damnati his peccatis obnoxii sint, ob obstinationem in malo et desperationem, subinde odio habent Deum.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 49. q. 10. n. 10.] Voluntas non potest nolle aut odisse in quo nulla est ratio mali: Dei autem essentia est ipsa bonitas; ergo nequit ab aliqua voluntate odio haberi.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 2. d. 6. q. 2. n. 13.] damnatos non habere Deum odio, aut iustitiam eius in se; sed nec posse tale obiectum odisse, etsi nolint ac refragentur iustitiae effectui, ex inordinata affectione commodi. Etenim quemadmodum nihil potest esse obiectum volitionis nisi sub ratione boni, ita nec nolitionis nisi sub ratione mali: in Deo autem nulla apprehenditur a damnatis ratio mali, non solum secundum ipsius essentiam in se, sed ne in ipsius iustitia quidem, cum sit in suo ordine infinite bona; ergo non potest a voluntate odio haberi. Etsi iustitiae ipsius effectum odio prosequantur, quia infert iuste miseriam maximam, et ideo eam nollent, non in se, sed quatenus mala ipsorum vindicantem.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo [*Oxon.* ib.] ex dictis, odium, in quo obstinata est voluntas damnatorum, non esse respectu Dei in se, nec respectu iustitiae eius; sed solummodo contra effectum appropriatum perfectioni iustitiae, quatenus vellent iustitiam Dei non esse vindicantem ipsorum scelera; atque ita non odio prosequuntur perfectionem illam divinam in se, sed potius effectum eius, quo effectum maxime afficitur et cruciatur eorum affectio commodi.

AD SECUNDUM dico, [*Oxon.* ib.] actum diligendi Deum non habere actum directe contrarium; quia voluntas nequit tendere in obiectum charitatis per nolitionem aut odium eius; sed solum habet contrarium, quia opponitur dilectionis effectui. Odium igitur Dei, idest, odium effectus iustitiae divinae non est maximum peccatum, quia non respicit Deum in se, sed est contra ipsum in comparatione ad effectum; quamvis igitur damnati habeant actus omnibus peiores, non tamen odium Dei, nisi modo iam declarato.

AD TERTIUM respondeo ex dictis: [*Oxon.* 2. d. 43. q. 1. n. 5. seqq.] quoniam actui charitatis non est actus formaliter contrarius, quia nulla voluntas potest Deum odisse, peccatum in Spiritum Sanctum non est odium Dei. Eatenus igitur eiusmodi peccatum dicitur opponi misericordiae et bonitati divinae, quatenus desperantes atque obstinati in malitia auferunt a Deo principium remissionis, quod est misericordia, de qua diffidunt et desperant. Non est ergo in eis actus oppositus charitati, qui sit odium Dei; sed magis contrarium actui spei, qui cum sit post dilectionis actum omnium perfectissimus, huic oppositum peccatum praecipuam malitiam praeseferat oportet, quae in damnatis reperitur, et in hominibus in malo obstinatis.

ARTICULUS VI.

UTRUM DAMNATI DEMEREANTUR.

Doctor, Oxon. 2. d. 7. in 6. — *Report. ib.* q. 2. — *S. Thom., in Supplem.* 3. p. q. 98. art. 6.

VIDENTUR damnati in inferno demereri. Etenim iuxta dicta *art.* 1.; quamvis damnati habeant physicam potentiam eliciendi aliquem actum moraliter bonum, tamen ob ingentem malitiam, in qua sunt obstinati,

semper eorum voluntas propter inordinatas circumstantias est proterva atque perversa; igitur [*Oxon.* 2. d. 7. n. 2.] malitia, in qua semper magis magisque voluntur, non dimittitur impunita a divina iustitia; ergo debetur eis poena, quam sustinent, propter continuata peccata.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Beatorum gloria essentialis, quamvis redatur ob praecedentia merita, nihilominus accidentalis semper magis magisque augetur ob bonos actus, quos sine intermissione eliciunt; igitur pariter esto damnati non ita demereantur, ut intensior fiat poenae essentialis cruciatus, tamen demereri videntur in ordine ad poenam accidentalem.

3. PRAETEREA. [*Oxon.* ib.] Actus mali damnatorum, aut sunt ex praevio habitu malitiae, aut ex eis alius habitus generatur. Si ex priori habitu procedere dicantur, is profecto magis magisque intendetur: sed pro mensura intensionis actus mali redditur et poena; igitur damnatorum poena semper crescit, et nonnisi propter demerita. Si vero actus illi novum habitum generant malitiae, et illi pariter est infligenda nova poena.

CONTRA. [*Oxon.* 3. d. 18. n. 4.-6.] Seu damnati, seu Beati excesse-
runt statum viatoris; ergo sicuti illi sunt incapaces meriti, nec merentur per bonos actus, quos eliciunt, vel circa Deum, vel circa homines, ita nec damnati per malos actus, quidquam demerentur.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 2. d. 7. n. 27.] damnatos in inferno non demereri, quamvis semper in malitia obstinati persistant. Nam quamvis actus eliciant malos et peccaminosos, nihilominus quia solius viatoris est mereri et demereri, idest, habere actus praemio, vel supplicio dignos, et damnati hunc statum iam excesserint, nihil omnino demerebuntur, quemadmodum nec Beati merentur eadem de causa, quia iam ultimum praemium bonorum operum receperunt. Qua autem ratione nec horum bona opera maneant sine praemio, nec illorum prava voluntas impunita, patebit statim in solutione argumentorum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 28.] actus malos damnatorum dici non posse impunitos, cum ipsis correspondeat poena essentialis in condemnatione a Deo determinata atque inflictata, sicuti illi actus procedunt ex malitia, ob quam poenis aeternis fuerunt subiecti per iustam sententiam iudicis. At quantum attinet ad poenam accidentalem, quilibet damnatorum habet seipsum pro poena, iuxta sententiam Augustini, 1. *Confess.*, cap. 12.: *Iussisti, Domine, et ita est, ut sit sibi poena omnis peccator.* Haec igitur poena sequitur actus malos, et augetur pro multitudine eorum: non quia demeritorii sint, sed quia carent rectitudine, quae illis inesse deberet, et non inest. Malitia igitur quia non potest intensive augeri, ita nec poena essentialis, estque semper eademmet, quae in primo instanti damnationis fuit determinata; sed accidentalis crescit in infinitum, sicut et malitia, idest, obliquitas actuum malorum.

AD SECUNDUM [*Oxon.* ib.] est responsio ex dictis statim. Nam quoniam boni actus Beatorum includuntur in actu beatifico, non sunt meritorii, non tamen manent sine praemio accidentali (essentiale enim est gloria praefixa praecedentibus eorum meritis), nam quilibet actus est sibi praemium, et gaudium accidentale.

AD TERTIUM dico sic: [*Oxon.* ib. n. 27.] habitu existente perfecto

in summo, quantum potest perfici in tali subiecto, vel secundum terminum sibi praefixum a sapientia divina, omnes actus sequentes nihil augent, sed dumtaxat procedunt ex habitu iam generato. Quemadmodum igitur actus dilectionis Beatorum non augent habitum charitatis eorum, nec effective nec meritorie, quia habitus est in termino, vel secundum naturam habitus, vel secundum capacitatem subiecti, vel saltem secundum terminum praefixum a Deo, sed omnes illi actus procedunt ex plenitudine illius habitus sic perfecti, ita perfectio habitus in damnatis est in termino, secundum regulam divinae sapientiae, quae non permittit eum crescere in malitia intensive; ideoque actus sequentes tantum se habent sicut effectus habitus mali, et non sicut causae agentes vel augentes illius intensivam perfectionem; non generant ergo novum habitum malitiae, nec augent illum a quo procedunt.

ARTICULUS VII.

UTRUM DAMNATI POSSINT UTI NOTITIA
QUAM IN HOC MUNDO HABUERUNT.

*Doctor, Oxon. 4. d. 45. q. 3. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 98. art. 7.*

VIDENTUR damnati haud posse uti notitia quam in hoc mundo habuerunt, praesertim ante iudicii diem. Nam si animae damnatorum recordarentur scientiarum, quas in praesenti vita didicerunt, profecto id esset per species, quibus eorum intellectus essent instructi: sed per solas eas species id evenire non potest; ergo nec ipsis licet uti notitia quam olim adepti fuerunt. *Probatio minoris*; [Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 20.] quia sola species in memoria intellectiva satis non erat animae coniunctae corpori, ut recordaretur, sed opus praeterea habebat specie existente in memoria sensitiva; ergo nec per illam poterit recordari eorum quae in mundo didicit, quia separata non est perfectior ac fuerit cum erat corpori coniuncta.

2. PRAETEREA. [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 16. — d. 46. q. 4. n. 5.] Damnati ita detinentur in consideratione obiecti disconvenientis, ut nequaquam liceat eorum voluntati efficere, ut intelligentia ad alia obiecta consideranda sese convertat; ergo quamvis eorum quae didicerant in terris possint recordari, nequeunt tamen ea notitia uti; quia tunc non necessario detinerentur in unius obiecti consideratione.

3. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 16.] Ad actum intelligendi obiecta, quorum notitiam quis acquisivit in vita, sequitur delectatio: sed damnati tanto cruciantur animi dolore et moestitia, ut incapaces sint alicuius delectationis; ergo non possunt uti notitia quam in hoc mundo habuerunt.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 2.] *Lucae*, 16. ait Abraham ad divitem illum: *Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala*; igitur possunt recogitare de illis, quorum in vita notitiam habuerunt.

RESPONDEO dicendum, damnatos usuros notitiam eorum quae hic didicerunt. Etenim [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 5.] eos in primis habere notitiam peccatorum quae commiserunt, et propter quae aeternis sunt ad-

dicti suppliciiis, ex eo constat, quia tali ex notitia ingentem patiuntur cruciatum et remorsum, non quatenus peccata Deo iniuriam intulerunt; sed quoniam propter ea ab aeterna felicitate excidentis, poena damnationis sempiternae mulctati fuere, ut dictum est *q. 97. art. 2.* Et porro fatuum esse dicere Luciferum non recordari se peccasse, et pariter quemlibet alium ex damnatis, quo intelligant se iustissime damnationis sententiae subiectos fuisse, quamvis ei iustitiae refragentur, ac molestissime ferant. — *Deinde*, miseri damnati habent notitiam habitualement omnium illorum, quae usque ad separationem animae in ea manserunt, ac proinde possunt uti illis ad actum memorandi, sicuti poterant uti in praesenti vita. — Ac *denique*, omnium eorum possunt uti notitia et recordari, quorum poterant meminisse dum essent in mortali vita; quia quorumcumque fuit memoria sensitiva, eorumdem quoque fuit et intellectiva, propter cognitionem intuitivam, quae concomitatur omnem sensitivam perfectam; quorum omnium notitia cumulari et augeri eorum miseriam atque extremam infelicitatem, dubitandum non est.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 20.*] animam corpori unitam intelligere nequire sine conversione ad phantasmata eorum quae speculatur; at nego, perinde evenire in anima separata; non propter novam perfectionem, quam acquisierit per separationem eius a corpore, sed quoniam non est in anima separata ordo ille potentiarum, qualis est in eadem corpori coniuncta.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 9.*] utique damnatorum voluntatem nequire avertere intellectum ab obiecto disconvenienti, sic ut non consideretur intense ab eodem; sed non propterea tamen ea obiecti disconvenientis consideratione excludi intellectionem cuiusvis alterius obiecti, cum oppositum expresse dicat Scriptura, ut supra adnotatum fuit. Est ergo damnatis sublata libertas considerandi alia obiecta, per quorum considerationem posset eorum punitio imminui; et non aliter, praesertim si ab aliorum cogitatione obiectorum ipsorum cruciatus augeatur.

AD TERTIUM dico, [*Oxon. ib.*] sicuti memoria peccatorum miseros damnatos magno afficit moerore, intelligentes propter illa tam diris cruciatibus torqueri, ita et aliorum notitia, quae didicerunt in mortali vita, nullum gaudium, aut levamen eis afferre potest, sed potius cedit ipsis in tristitiam, videntes eam prodesse potuisse in acquisitionem aeternae vitae, et eorum pravitate factum esse, ut nihil ipsis contulerint ad salutem, atque subinde meritas dare poenas. Usus ergo notitiae eorum, quae in vita didicerunt, nedum non repugnat statui damnatorum, verum etiam conducit ad eorum augmentum miseriarum.

ARTICULUS VIII.

UTRUM DAMNATI ALIQUANDO COGITABUNT DE DEO.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. 3. p. q. 98. a. 8.

VIDENTUR damnati interdum, imo assidue cogitare de Deo. Etenim [*Oxon. 2. d. 7. n. 18.*] *Isaiae*, 66. scribitur: *Ignis eorum non extinguetur, et vermis eorum non morietur.* Vermis autem damnatorum est tristitia de

peccatis, ob quae subduntur ingentibus poenis : sed si tristantur de poena, cogitant necessario de Deo; is enim est poenarum infligens, et non alius.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 2. d. 6. q. 2. n. 1.] Ex *Psal.*, 73. habetur : *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper* : sed si habent Deum odio, necessario de Deo cogitant; nequit enim voluntas aliquid odisse, nisi prius cogitaverit de illo.

CONTRA. [*Oxon.* 2. d. 7. n. 3.] *Proverb.*, 18. *Peccator cum in profundum pervenerit contemnit* : profundius autem non potest deveniri, nisi cum voluntas est in malitia obstinata, ut damnati; igitur ii contemnunt omnem bonitatem et fontem bonitatis, qui est Deus; igitur non recogitant aliquando de Deo.

RESPONDEO dicendum, [*Oxon.* 4. d. 44. q. 2. n. 11. — d. 46. q. 4. n. 4. seqq.] damnatos non cogitare aliquando de Deo. Etenim ita sunt obstinatissime aversi a Deo, sicuti sunt fixi et immobiliter adhaerentes malitiei, ex propria electione, obcaecatione, et negatione concursus divini ad resiliendum; unice igitur impense et perpetuo incumbunt malae et perversae voluntati adimplendae, promovente superbia, invidia, et indignatione maxima acti ob ea quae sustinent invittissime incommoda. Etsi autem propter miseriam qua absorbentur nequeant ignorare aut dissimulare iudicem, cuius sententia iis poenis sunt subiecti, id nihilominus non est ex aliquo motu bonae voluntatis, cuius sunt expertes, sed ex indignatione et odio sententiae illius et effectus punientis iudicis.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* 4. d. 50. q. 3. n. 3.] damnatos non habere remorsum de commissis peccatis, quatenus sunt offensa Dei, sed dumtaxat quia causa poenarum, quas sustinent, ut dictum est *q. 97. art. 2.*

AD SECUNDUM patet ex dictis; nam [*Oxon.* 4. d. 46. q. 4. n. 5.] si damnati odio habeant Deum in se (quod tamen non videtur, iuxta dicta supra *art. 5.*), perverse cogitant de illo. Si autem dumtaxat effectum iustitiae divinae odisse queunt, tunc nonnisi per accidens ad Deum ipsorum cogitatio terminatur.

ARTICULUS IX.

UTRUM DAMNATI GLORIAM BEATORUM VIDEANT.

Magister, 4. d. 50. cap. Solet etiam. — *S. Thom.*, in *Supplem.* *q. 98. art. 9.*

Sicut Sancti tradunt, et boni malos, et mali bonos vident usque ad iudicium. Post iudicium vero boni videbunt malos, sed non mali bonos. Unde Gregorius, Homil. 40. super Evang. Infideles in imo positi ante diem iudicii fideles super se in requie attendunt, quorum gaudia post contemplari non possunt. Haec Magister. Nam de hac quaestione nihil invenio Scotum tetigisse.

QUAESTIO NONAGESIMANONA.

DE MISERICORDIA ET IUSTITIA DEI RESPECTU DAMNATORUM.
IN QUINQUE ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de misericordia et iustitia respectu damnatorum.

Circa quod quaeruntur quinque.

1. Utrum ex divina iustitia inferatur peccatoribus poena aeterna. - 2. Utrum per divinam misericordiam omnis poena, tam hominum, quam daemonum terminetur. - 3. Utrum saltem poena hominum terminetur. - 4. Utrum saltem poena Christianorum. - 5. Utrum illorum qui opera misericordiae fecerunt.

ARTICULUS I.

UTRUM EX DIVINA IUSTITIA INFERATUR PECCATORIBUS
POENA AETERNA.

*Doctor, Oxon. 4. d. 46. q. 4. — Report. ib. q. 1. — S. Thom.,
in Supplem. 3. p. q. 99. art. 1.*

VIDETUR non ex iustitia divina inferri peccatoribus poena aeterna. Etenim [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 1.] *Deuteron.*, 25. legitur: *Pro mensura peccati erit et plagarum modus*: sed delictum cuiuscumque peccantis est temporale et finitum; ergo secundum iustitiam et punitio debet esse finita et temporalis; ergo si infligatur aeterna poena pro temporali delicto, id profecto ex iustitia non erit.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib.] Punitio iusta est ad correptionem puniti. Unde 2. *Ethic.*, cap. 3. dicitur, poenas esse malorum medicinas; quibus proinde non destruuntur, sed emendantur: sed nullus damnatus corripitur, seu emendatur per aeternam punitionem; ergo perpetua supplicia non videntur iuste damnatis infligi.

3. PRAETEREA. [Oxon. 2. d. 21. q. 2. n. 1.] Peccatorum unum esse altero gravius, manifestum est: sed si cuilibet iuste rependeretur poena aeterna, omnia ex aequo plecterentur peccata; ergo cum graviori gravior debeatur poena, non omnia aeterna punitione plectenda sunt secundum iustitiae regulas.

CONTRA. [Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 2. — 3. n. 1.] *Matthaei.*, 25. *Ite, maledicti, in ignem aeternum*: dicturus est iustissimus iudex improbis eius sententia finali feriendis, illi autem peccaverunt in tempore, quod praeteriit; igitur peccato temporali iuste rependitur poena aeterna.

RESPONDEO: [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 4.] primo enumerandae sunt singillatim punitiones, quibus plectuntur damnati, et deinde quam iustissime ipsis infligantur a Deo, disserendum. Punitionis igitur nomine aliud non intelligimus, nisi *perceptibilem quamdam carentiam boni convenientis in natura intellectuali, vel perceptibilem praesentiam mali disconvenientis eidem*. Porro bonum intellectuale in genere duplex est, nempe bonum *commodi* et bonum *honesti*. Et quamvis omne bonum ho-

nestum sit et commodum, non tamen e converso. Summum autem commodum est beatitudo; et tale esset, quamvis per impossibile foret non honestum: et summum honestum est charitas, quamvis per impossibile non esset et bonum commodum. Igitur in natura intellectuali est duplex punitio in genere per privationem duplicis boni: *prima* vocatur malum *culpae*, vel iniustitiae, per quam natura intellectualis gratiam amittit, potestque appellari obstinatio in peccato: *secunda* vero est poena *damni*. Verumtamen disconveniens naturae intellectuali nequit esse aliqua operatio ipsius, secundum se, quia quaelibet est sibi conveniens; positivum ergo disconveniens illi est passio distincta contra operationem; vel operatio disconveniens, non quidem secundum se, sed quia nolita; de qua re actum supra *q. 70. art. 3.*

At [*Oxon. ib. n. 5.*] tristitia in genere quadruplex est in damnatis: duplex quidem de *privatione boni convenientis*, tam honesti, quam commodi. Pro eo quod igitur exciderint irreparabiliter a gratia per culpam, tristantur tristitia magna de hac privatione, quae poena potest dici *vermis* et *remorsus*; quia tristitia est de peccatis commissis, in quibus sunt derelicti; non quatenus sunt offensa Dei, sed quia causae damni. Altera tristitia est ob carentiam boni commodi, sive beatitudinis; et potest appellari poena *absorptiva*. Cum enim beatitudinis desiderium innatum sit naturae intellectuali, et praesertim sibi sine iustitiae freno relictæ, eius perpetua carentia percepta contristat prorsus absorbendo. Vel nominari potest poena *damni*, vel de damno, ut sit constructio intransitiva. — Et duplex itidem est tristitia de *positivo disconveniente*: altera nimirum de detentione perpetua ignis, tamquam definitive locantis: altera de detentione intelligentiae in consideratione intensa eiusdem ignis. Quae duae detentiones, quia sunt obiecta nolita, et ideo disconvenientia, tristitiam maximam afferant oportet, ut *cit. art. 3. q. 70.* extitit declaratum. Prior detentio appellari potest poena *incarcerationis*: posterior poena *excaecationis*. Estque constructio transitiva, accipiendo *poenam* pro *tristitia*; et illud additum in genitivo, pro obiecto contristante. Sunt ergo hic quatuor punitioes ex quadruplici tristitia: duae priores causatae a duplici privatione nolita et percepta; et posteriores duae causatae a duplici detentione pariter nolita.

Poenae [*Oxon. ib. n. 6.*] obstinationis causa positiva non est Deus; quemadmodum enim culpa cum committitur non habet causam positivam, ita nec inquantum ipsa ut culpa continuatur habet aliquam causam positivam. Est nihilominus culpa ut continuata a Deo, tamquam a causa negativa, scilicet non remittente. Sed nihilominus non est prima causa negativa, sed magis ipsa voluntas voluntarie continuans est causa demeritoria, cur Deus non remittat ipsam culpam; vel saltem dum peccavit, id demeruit. Pariter secunda poena, cum sit privatio, non habet causam positivam; etsi Deus non conferens beatitudinem se habeat instar causae negativæ, attamen non causat, quia in subiecto est culpa, quae est causa demeritoria, propter quam non debet illud maximum commodum sibi conferri. Aliarum vero duarum poenarum, quae consistunt in duabus detentionibus positivis, utique nolitis, et spectant ad poenam sensus, Deus est causa positiva, non immediata, sed mediante apprehensione obiecti noliti, concurrente etiam igne, ut causa partialis, ad

immutandam intelligentiam damnatorum, et Deo efficiente, ut immutet etiam contra voluntatem illorum.

Enumeratis [Oxon. ib. n. 7.] damnatorum punitionibus, dicendum, iustissime improbos plecti et subiici illis, quatenus iustitia est *quaedam exigentia vel iusta correspondentia poenae ad culpam*. Quantum igitur ad *primam* poenam attinet, quae est obstinatio in peccatis, ea cum sit culpa formaliter nequit a Deo infligi, sed est poena derelicta, secundum quod dicit Augustinus, *super Psal. 5. vers. 4. : Cum punit Deus peccatores, malum suum non infert, sed suis malis malos relinquit*. Et tale malum est culpa derelicta, sive non remissa, sive detentio peccatoris in tali culpa: qui sane iustissime a Deo deseritur, quatenus culpam non remittit; sive quia voluntas voluntarie est in malitia obstinata per obliquam volitionem, sive quia usque ad vitae terminum permansit in peccato sine poenitentia, quod tamen tempus erat sibi prae-cise taxatum ad poenitendum, sive quia peccando in via, demeruit sic derelinqui. Et iustum quidem est, eum qui mala continue facit, a malis per alium non liberari. Nam cum potuisset malitiam relinquere, dum erat in tempore sibi taxato, et corrigi et averti a malo noluerit, iustum est deseriri in propria malitia, elapso tempore sibi ad poenitendum prae-finito. — *Denique*, si quis per culpam suam se det praecipitem reddatque impotentem evadendi, sic ut nullius viribus sublevari queat, nisi illius quem in eo actu offendit, iuste potest deseriri in tali impotentia, quam sibi sua sponte suaque malitia fecit. Cum igitur damnati sint continue in aliquo malo velle, iuxta dicta *q. 98. art. 1.*, et usque ad terminum viae permanserunt impenitentes, et in via offenderunt labentes in peccata, de quibus non potuerunt evadere per seipsos, nisi tantummodo disponendo se de congruo, idque pro statu viae, quod nihilominus temporis spatium ipsis infructuose pertansiit, iuste plectuntur poena obstinationis in peccato ex parte Dei peccata eorum non dimittentis.

Secunda [Oxon. ib. n. 8.] pariter poena, quemadmodum est a Deo, nempe negative, quia non conferente beatitudinem, ita iuste infligitur. Nam sicut bonum honestum iuste requirit, ut pro ipso reddatur bonum commodum, ita peccatum privans honestate iuste exigit, ut pro ipso reddatur privatio boni commodi. Quae iusta correspondentia privationis commodi ad privationem honesti ordinat illam culpam, sicut potest ordinari malum: absolute enim est contra ordinem; et ideo non potest manere in toto cum ordine illo, qui potest esse in toto, nisi aliquid adiungatur, quod ordo totius requirit adiungi. *Exemplum*: membrum putridum corrumpit ordinem totius, nisi separetur, aut certe ita ordinatur, ne possit sana membra inficere; ita pariter in universitate creaturae debet esse aliquis ordo, quo separentur reprobi ab electis in termino. Is autem ordo est per poenam, qua privantur commodo ingenti beatitudinis, et reformatur culpa secundum iustitiam, unde Boëtius, 4. *De Consolat. Phil.* prosa 4., *Infeliciores sunt, inquit, improbi iniusta impunitate donati, quam iusta punitione puniti*. Nam in primo nullum est bonum nisi naturae, vitiatum tamen per malum culpae; in secundo vero, ultra bonum naturae, est aliquod bonum reformans culpam, scilicet iusta correspondentia poenae ad illam.

In *tertia* [Oxon. ib. n. 9.] autem punitione, quae est detentio in igne, quae iure propterea appellari potest *poena incarcerationis*, elucet

iustitia ex eo quia sicut electis congruit in corpore nobilissimo, quale est Caelum Empyreum statui, cum libertate ad aliud *ubi* pro libito, nam gloriae est posse uti potentia sua motiva ad quodcumque *ubi*, ita iustum est reprobos locari in corpore vilissimo, quod est terra, et ita limitari, ut priventur potentia motiva; quia, si possent pro libito per orbem discurrere, male motiva potentia uterentur, propter malitiam voluntatis.

Tandem [*Oxon. ib.*] in quarta poena, quae est *obcaecatio*, esse iustitiam inde evidenter apparet, quia sicuti Beatorum intellectus determinatur ad videndum nobilissimum obiectum, qualis est essentia divina, ac ad fruendum illo, cum libertate considerandi atque amandi alia obiecta, citra omnem imminutionem intellectionis et dilectionis obiecti infiniti, ita e contra iustum est, intellectum reproborum ita determinari ad considerandum obiectum imperfectum, quale est corporale, et disconveniens quia nolitum, et subinde contristativum; et insuper eripi ipsis potestatem considerandi ac volendi alia, ex quorum consideratione et volitione eorum imminueretur punitio. Ratio autem tam in Beatis, quam in istis est, quia per intellectum et voluntatem praecise meruerunt, quae sunt naturae intellectualis nobilissimae potentiarum; in ipsarum ergo perfectione vel imperfectione consistit potissimum perfectio vel imperfectio talis naturae.

Quibus [*Oxon. ib.*] ex poenis resultant ordinate et iuste tristitiae poenales, quia consummatio poenae requirit tristitiam. Quod si in hominibus post iudicium ponatur ardor ignis, et dolor in appetitu sensitivo, profecto adeo iuste ista rependenda sunt, ut acerbitas correspondeat delectationi inordinatae, quam in peccando perceperunt.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM *est responsio, dicentium* [*Oxon. ib. n. 20.*] ideo damnatos perpetuo puniri, quia si perpetuo vixissent, perpetuo peccassent. Et est ratio Gregorii, 34. *Moral.*, c. 3. — *Contra*, aliquis peccat cum proposito poenitendi; ergo nec explicite, nec implicite in voto perpetuo peccant. — *Respondeo*: quandoquidem mortaliter peccans nec propriis viribus, nec alienis, nisi eius, cui iniuriam infert, peccando, potest e peccato resurgere, exponit se periculo peccandi perpetuo, vel permanendi semper in peccato, idque praesertim si toto vitae tempore sibi concesso negligat poenitentiam.

At [*Oxon. ib.*] Augustinus, 21. *De Civit.*, cap. 11. aliam assignat rationem, dicens, iustitiam haud exigere poenae perpetuitatem, ut sit sufficiens culpae, sed ideo esse perpetuam, quia et persona, quae punitur, perpetua est, in qua et semper manet culpa quae plectitur. Et ita pariter inter homines pro aliquibus culpis statutae sunt poenae exterminantes delinquentes e Republica. Poenarum igitur intensio correspondet delictis; extensio autem accedit poenae, quae finem accipit, quia vita finitur. Ita igitur in proposito, culpa mortalis meretur exclusionem ab illa civitate superna, et ideo semper est duratura illa poena, quia vita cum culpa est perpetua. Quae Augustini doctrina potest hac ratione confirmari: nam possibile est, etiam secundum strictum rigorem iustitiae, Deum statuisset poenam intensam iuxta exigentiam culpae, etiamsi natura foret statim annihilanda; ergo quod poena aeterna infligatur, non est quia aeternitas sit per se de ratione poenae, inquantum aequaliter punitivae, sed accedit propter aeternitatem personae punitae, et culpae

perdurantis in ea. Qua declaratione videtur magis salvari, qualiter *secundum modum delicti erit et plagarum modus*, loquendo de intensione, quae per se requiritur in poena; extensio autem infinita co incidit cum causis praedictis.

AD SECUNDUM dico sic: [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 21.] quemadmodum medicina est duplex, curativa et praeservativa, ita et poena est dupliciter medicina. Corrigibili infligitur, ut curet, ac subinde correptus restituitur sanitati; incorrigibili ut praeservet, non quidem ipsum, sed alios; ad bonum enim communis pertinet, ut determinentur per legislatorem aliquae poenae, infligendae delinquentibus, profuturae ut medicinae praeservativae illis qui sunt in statu praeservationis. Quod autem neutro modo sit punitio curativa, aut praeservativa, non repugnat iustitiae, sed sufficit ut sit restaurativa ordinis et ordinativa peccati; ut cum per leges civiles infligitur poena mortis pro aliquibus delictis, is qui plectitur per eam punitionem nec corrigi potest, nec curari; et nihilominus iuste mortis poena punitus fuit.

AD TERTIUM respondeo: [Oxon. 2. d. 21. q. 2. n. 5.] modus punitionis exactus a culpa secundum iustitiam punitivam correspondet intensioni culpaе seu gravitati ipsius, secundum quam revera modus plagarum erit secundum modum delicti. At [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 20.] extensio accidit tali punitioni ob extensionem durationis personae, quae punitur, ut dictum est in responsione *ad primum*. Caeterum punitio haec intensiva sequitur magis et minus intensam nolitionem obiectorum disconvenientium; et haec eo magis odio habentur, quo maior est affectio ad peccata, in quibus ad terminum devenerunt, et propter quae eas subiit punitiones; de quo actum q. 97. art. 5. in *incid.*

ARTICULUS II.

UTRUM PER DIVINAM MISERICORDIAM OMNIS POENA TERMINETUR TAM HOMINUM, QUAM DAEMONUM.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 99. art. 2.

VIDETUR per divinam misericordiam poena omnium damnatorum aliquando terminanda. Nam [Oxon. ib. n. 18.] ex divina misericordia plectuntur damnati non quantum merentur, sed citra condignum, nullo interim praeiudicio illato iustitiae; igitur si ex hoc quod demeritum pro aliquo gradu remaneat impunitum, adhuc iustitia servatur, et pariter salva erit si damnati ab omni prorsus poena absolvantur. — *Confirmatur*, [Oxon. ib. n. 5.] Anselmus, *Prosol.*, 10. loquens ad Deum, ait: *Cum punis malos, iustum est, quia illorum meritis congruit. Cum parcis malis, iustum est, non quia illorum meritis, sed quia tuae voluntati et bonitati condecens est.* Ergo sicuti nunc mali supplicii subiecti satisfaciunt divinae iustitiae, ita si aliquando ab his liberentur per misericordiam et bonitatem divinae voluntatis, adhuc iustitia non laederetur.

2. PRAETEREA. [Oxon. ib. n. 1.] *Psal.*, 76: *Non obliviscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas;* igitur post exactas ab impiis diutinas poenas, videntur per misericordiam ab illis eripiendi.

CONTRA. [Oxon. 2. d. 7. n. 18.] *Isa.*, 26. *Ignis eorum non exstinguetur, et vermis eorum non morietur; et Matthaei*, 25. *Et ibunt hi in supplicium aeternum: iusti autem in vitam aeternam.* Sicut igitur iustorum praemium finem non est habiturum, ita nec impiorum supplicium.

RESPONDEO dicendum, [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 3.] poenas damnatorum nullum finem esse habituras. Nam [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 7.] iuxta dicta *art. praecc.* in suis malis damnati sunt relictī, ut in propria malitia sint obstinatissimi; tanta etiam superbia tument, ut impossibile sit eam, in qua obstinati sunt, malam voluntatem relinquere et in melius commutare; igitur cum damnati quoque immortales sint, ac semper sit in eis eadem causa damnationis. semper plectentur ea poena, quae ipsis fuit a divina iustitia taxata. Secundum [Oxon. 2. d. 7. n. 18.] ergo praesentem providentiae ordinem, quo damnati iudicati sunt iuxta legem a divina sapientia praefixam, semper erunt subiecti eisdem poenis, quemadmodum ipsi perpetuo sunt duraturi, quia etsi absolute et simpliciter possibile sit, eos a poenis liberari per misericordiam, nihilominus de potentia ordinata, secundum quam adiudicati sunt aeternis suppliciis, ab eis nequaquam liberari possunt, nec sane aliquando eripiuntur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM concedo, [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 18.] damnatos ex divina misericordia puniri citra condignum, iuxta illud *Iacobi*, 2. *Miseriordia superexaltat iudicium*: perfectius enim est iudicium pariter concurrente misericordia, ac si esset ex sola iustitia, quia ad illud plures concurrunt virtutes. — *Et cum inferitur*; igitur etiam salva iustitia posset omnis poena a damnatis auferri; *nego consequentiam*, loquendo de potentia ordinaria, et secundum ordinem praesentem providentiae, quia iustitia habet latitudinem graduum, extra quam iustitia salva esse non potest; etsi igitur possit Deus dimittere unum gradum poenae vel duos, non tamen omnem poenam, salva iustitia, quia tunc excederetur latitudo illa ad iustitiam requisita. — *Ad confirmationem* respondeo: [Oxon. ib. q. 1. n. 5.] iuxta adductam auctoritatem Anselmi, duplex potest intelligi iustitia: primo *est rectitudo voluntatis in ordine ad condecendam voluntatis divinae*: alio modo *rectitudo voluntatis in ordine ad exigentiam eius, quod est in creatura*. Contra primam iustitiam Deus operari non potest, nec praeter eam; sed praeter iustitiam secundam potest agere, licet non universaliter, quia non potest damnare iustum, vel beatum; etsi enim id nullam in se involvat contradictionem, nihilominus ut refertur ad primam causam repugnat ipsius bonitati, sicuti eidem repugnat et peccare et mentiri. Ita pariter licet poenas damnatorum finire, nulla sit contradictio, stante nihilominus eorum obstinatione in peccato, repugnat divinae iustitiae eos a iustis quos sustinent cruciatibus liberari; misericordia enim impenditur iuxta dictamen rationis rectae: haec autem dictat non esse miserendum eorum, qui nolunt sibi fieri misericordiam, uti sunt in malitia obstinati. Cum ait igitur Anselmus: *Cum parcis malis, iustum est*, etc.; *quia tuae bonitati concedens est*, non vult Deum parcere damnatis (nisi forsitan quia punit citra condignum), sed quia sua gratia praeveniēdo efficit eos venia dignos; praevenit autem non ex meritis eorum, sed quia eius bonitati condecens est; at obstinatos in malitia et in ea iuste derelictos non decet gratia praeveniri; cuius sese indignos effecerunt in via, et a qua in termino sunt positive aversi per conversionem ad propriam pravitatem; ideo illis nec parcat, nec aliquando pas-

sura est divina misericordia, quae regulatur et miseretur secundum leges praesentis providentiae.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 14.*] cum ea auctoritas ad damnatos applicetur, intelligendam esse, elucere misericordiam Dei in punitione illorum, quia punit citra condignum.

ARTICULUS III.

UTRUM DIVINA MISERICORDIA PATIATUR HOMINES IN AETERNUM PUNIRI.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 99. art. 3.

VIDETUR divina misericordia haud esse passura homines in aeternum puniri. Etenim [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 1. — d. 14. q. 1. n. 7.*] *Psal.*, 76. scribitur: *Non obliviscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas.* Ira autem Dei, vel irasci in Deo non est aliud, quam velle vindicare poena aliqua peccatum commissum, contra legem suam; igitur de effectu misericordiae desinet aliquando irasci damnatis, ac proinde misericordia non sinet eos in aeternum puniri.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 46. q. 2. n. 1.*] Misericors promptus est ad tollendam miseriam alienam: Deus autem est infinite misericors; ergo infinitam habet propensionem subveniendi alienis malis; damnati igitur cum sint extreme miseri, infinitae profecto misericordiae erit illos de tantis malis quandoque liberare.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 5. — d. 46. q. 4. n. 13. — d. 54. q. 3.*] Sancti in Patria constituti orant pro his, qui ad illam felicitatem non sunt adsciti; ergo cum videant damnatorum poenas, atque de illis absolute non gaudeant, id enim crudelitatis esset, qui actus locum non habet cum perfecta charitate Beatorum, saltem intuitu orationum ipsorum, et ex sua misericordia Deus aliquando illos de tantis malis eripiet.

4. PRAETEREA. [*Miscell. q. 6. n. 14.*] Pronunciatum esse in divina Scriptura, malos fore aeternum plectendos, prophetia est comminationis, quo scilicet homines deterreantur a malis, et incumbant operibus bonis: sed prophetia comminationis non semper adimpletur, ut constat de Iona prophetante Ninivites civitatis subversionem, quae nihilominus subversa non est; ergo pariter non videtur adimplendum, damnatos fore perpetuo cruciandos.

CONTRA. [*Oxon. 3. d. 7. n. 18.*] *Isaiae*, 66. *Ignis eorum non extinguetur, et vermis eorum non morietur*; ergo damnati non sunt liberandi aliquando ab his quos sustinent cruciatibus.

RESPONDEO dicendum, dogma fidei esse homines damnatos fore perpetuo puniendos, adeo ut divina misericordia hic actum ullum non sit habitura; non quasi desit haec perfectio infinitae misericordiae Dei, sed quia improbi illi incapaces sunt illam consequendi, et ut tales redderentur propriis peccatis promerere. Quoniam [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 6.*] igitur poena peccato mortali correspondens nequit ex integro solvi, nisi prius aeterna commutetur in temporalem, eaque commutatio obtineri non possit, nisi per veram poenitentiam pro statu viae, pro quo et instituta probantur a Christo Sacramenta, [*Oxon. 2. d. 7. n. 18.*] se-

quitur nullam esse sperandam a Deo misericordiam illis, qui semel aeternis suppliciis fuerint adiudicati. Unde et scriptum est: *Ubi cumque ceciderit lignum, ibi erit. Ecclesiast., 11.* [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 14.] Quamquam alioquin et divinae misericordiae prorsus non sint expertes, cum puniantur citra condignum.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib.] si adducta Scriptura applicetur contra praesentem *solutionem*, explicanda est, non continere Deum misericordiam in ira sua; quia puniendo damnatos minus quam promeruerint, elucet in sua iustissima ira, etiam misericordia, ex qua superexaltatur iudicium.

AD SECUNDUM dico: [Oxon. 4. d. 46. q. 2. n. 4.] sicuti Deus est infinite misericors, ita et infinite iustus et sapiens; decet ergo hunc misericordiam ex iustitia inferre miseriam merentibus, et secundum rectam rationem seu deductamine legum ab infinita sapientia statutarum; eae autem sunt, ut ex hac vita abeuntibus in charitate detur praemium sine fine, contra vero in peccato mortali decedentibus infligatur supplicium aeternum; contra ergo has leges communiter Deus non miseretur, praesertim cum damnati quique obstinati sint in ea malitia, ob quam condemnati fuere.

AD TERTIUM dicendum, [Oxon. 4. d. 50. q. 3. n. 6.] Sanctos in Patria non orare pro his, quos norunt esse adiudicatos aeternis suppliciis, quia vident id esse contra Dei voluntatem; quamvis autem mallent damnatos liberari a poenis quantum in ipsis est, absolute nihilominus conformantur divinae determinationi in volito; de quo actum supra q. 94. art. 3.

AD QUARTUM respondeo, [Miscell. q. 6. n. 14.] prophetiae comminatoriae finem esse, ut ii quibus exitum aliaque poena comminatur, moribus in melius commutatis, imminetia mala evadant. Qui enim minatur, ferire non vult. At quando revelatur Prophetiae exitus rei, vel executio sententiae latae, ut Samueli obiectio Saulis, 1. Reg., cap. 15, unde et ait ad Saulem: *scidit Dominus regnum suum a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te, porro triumphator in Israël non pariet, et poenitudine non flectetur*, non est comminatoria prophetia, sed revelatur iudicium exequendum. Et eiusmodi profecto est quod Scriptura praenunciat gerendum circa damnatos. Unde non est comminatoria prophetia, cum illi pravae voluntati derelicti, nequeant ab illa resilire; sed potius est revelatio exitus rei et executionis sententiae divinae. Quemadmodum est promissio omnino adimplenda, quod dicturus est iudex ad electos de possessione regni caelestis, quae nullum finem est habitura.

ARTICULUS IV.

UTRUM POENA CHRISTIANORUM DAMNATORUM PER DIVINAM MISERICORDIAM TERMINETUR.

Doctor, loc. cit. art. praec. — S. Thom., in Supplem. q. 99. art. 4.

RESPONDEO, praesentis quaesiti eadem est solutio, ac praecedentis; ideo qui putaret aliter agendum esse cum Christianis damnatis, ac fiat cum caeteris, qui fidei Sacramenta non susceperunt, quoad perpetuitatem poenarum quibus sunt subiecti, contra catholicam fidem sentiret. Utrorumque. [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 20. — d. 44. q. 2.] enim, imo

omnium damnatorum perpetui erunt cruciatus et poenae, a quibus numquam liberabuntur per divinam misericordiam, quia cum infructuose praeteriissent ac contempsissent tempus ipsis ad poenitendum taxatum, in quo Dei misericordiam per Christi merita consequi licuisset, misericordiae indignos sese effecerunt; nec ulla spes evadendi ab igne diabolo et Angelis eius (idest, caeteris damnatis) parato, ipsis affulgebit aliquando. Nam [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.] quod fuit Angelis casus, id exitit hominibus mors, his scilicet qui in mortali peccato decesserunt.

ARTICULUS V.

UTRUM OMNES ILLI QUI OPERANTUR MISERICORDIAE OPERA
PUNIANTUR AETERNALITER.

Doctor, locis infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 99. a. 5.

RESPONDEO dicendum, eos qui operantur misericordiae opera, si mori contingat in peccato mortali, subinde punitum iri in aeternum, citra omnem spem evadendi ab inflictis poenis, in tantum ut sentire oppositum, detestanda sit haeresis, ut dictum fuit *art. 3.* [Oxon. 3. d. 34. n. 3.] *Etsi*, inquit Apostolus, *distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, etsi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* 1. *ad Corinth.*, cap. 13. Cum ergo per quodcumque mortale peccatum quis ab charitate excidat, nisi per poenitentiam, Deique misericordiam, et merita Mediatoris recuperetur, nihil iuvabunt quaecumque misericordiae opera facientem. Neque [Oxon. 4. d. 49. q. 4. n. 1.] est quod aliquis sibi blandiatur, ex illo *Iacobi*, 2. *Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecerit misericordiam*; quia pariter et sibi vel quaevis opera misericordiae facienti, iudicium fiet sine misericordia, scilicet, liberante a poenis semel inflictis: non autem nonnihil relaxante de illis, quas infligeret iudex faciens iudicium sine misericordia; idque non quia fecit aliqua opera misericordiae, sed quoniam sibi, ut oportuisset, non fecit primum misericordiam; nam [Oxon. 3. d. 29. n. 1.] mensura dilectionis proximi est propria dilectio; ergo qui facit misericordiam alteri, inimicus existens animae suae, agit perperam, et inordinate, nec quicquam sibi prodesse poterunt ea misericordiae opera. Sed vide Augustinum exactissime praesens *quaesitum* pertractantem, 21. *De Civit.*, cap. 27.

QUAESTIO CENTESIMA.

DE PURGATORIO, SUO LOCO A COLLECTORE SUPPLEMENTI
OLIM PRAETERMISSA, NUNC RECENS ADDITA.

Circa Purgatorium quaeruntur octo.

1. Utrum sit Purgatorium post hanc vitam. — 2. Utrum sit idem locus quo animae purgantur et quo damnati puniuntur. — 3. Utrum poena Purgatorii excedat omnem poenam temporalem huius vitae. — 4. Utrum illa poena sit voluntaria. — 5. Utrum animae in Purgatorio per daemones puniantur. — 6. Utrum per poenam Purgatorii expietur peccatum veniale quoad culpam. — 7. Utrum ignis purgatorius liberet a reatu poenae. — 8. Utrum ab illa poena unus liberetur alio citius.

ARTICULUS I.

UTRUM PURGATORIUM SIT POST HANC VITAM.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 1.

VIDETUR non esse Purgatorium post hanc vitam. Nam si Purgatorium post hanc vitam ponendum foret, maxime ut animae expiarentur et purgarentur a poenis temporalibus, quas sustinere debuissent in praesenti vita: sed ad hunc effectum nullum adstruendum Purgatorium, vel locus aliquis, in quo animae debitas in tempore persolvant poenas. Quod et *probatur*: [*Oxon. 4. d. 20. n. 2.*] quia morientes in mortali peccato statim aeternis suppliciis addicuntur; ergo pariter in gratia Dei decedentes statim felicitate potiuntur aeterna; ac proinde non est excogitandus aliquis locus, quasi medius inter l'aradisi gloriam et infernum, in quo animae ad tempus detineantur.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.*] Purgatorium ponitur potissimum pro liberandis animabus a peccatis, seu a poenis peccatorum: sed liberari a peccato, vel resurgere a lapsu, videtur haud competere posse nisi ei, qui potest mereri; igitur cum animae exutae corporibus non possint mereri, nec subinde poterunt liberari a peccatis, si his obnoxias a corpore separari contingat.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Minima poena, si voluntaria sit, ut asperione aquae benedictae, generali confessione, et huiusmodi, potest dimitti peccatum veniale: at poena mortis est omnium acerbissima, 3. *Ethic.*, cap. 9., ergo per hanc poenam voluntarie acceptam deletur omnis culpa venialis; ac propterea qui moritur in charitate, nihil habet persolvendum in altera vita; non est igitur ponendus medius quidam locus pro luendis poenis temporalibus inter infernum et paradisum.

CONTRA. [*Quodlib. q. 20. n. 18.*] 2. *Machab.*, cap. 12. *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Non solvuntur autem defuncti a peccatis mortalibus, quia sic decedentibus manet poena aeterna; igitur solvuntur a poenis temporalibus; est ergo

admittendus aliquis locus, in quo animae expiatione indigentes purgentur; datur itaque Purgatorium.

RESPONDEO dicendum, dari Purgatorium, pro expiandis maculis peccatorum in iis, qui pro iustitiae exigentia non satisfecerunt in praesenti saeculo, esse certum ex fide. Ea autem veritas optime probatur ex Apostolo, 1. ad Corinth., cap. 3.: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*; loquitur enim de iis, qui decedunt cum venialibus expiandis. Ex [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.] Evangelio etiam idipsum manifeste convinditur. Nam *Matthaei*, 12. *Lucae* et *Marci*, 13. habetur: *Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc saeculo, neque in futuro. Ex quo datur intelligi* (inquit Magister, 4. sent. d. 31. cap. 1.) *sicuti sancti Doctores tradunt, quod quaedam peccata in futuro dimittentur*. Debita igitur poena peccato dimisso in hac vita solvi potest post hanc vitam. Porro id est Purgatorium esse.

Quod ulterius declaratur ratione: etenim [Oxon. ib. n. 2.] nullus cum debito poenae beatificatur; alioquin poena aut solvenda foret, dum quis est in gloria, aut certe post gloriam. Neutro modo id contingere potest; quia nec poena stare potest simul cum beatitudine, nec succedere illi; ergo cum quis decedit debitor poenae, oportet eum prius eam persolvere, quam intret in gloriam et gaudium Domini sui. Quod [Oxon. 4. d. 20. n. 3.] vero fieri possit, ut quis abeat e vita debitor poenae temporalis pro peccatis, patet in eo quem digne poenitet in extremis; hunc enim, cum tempus ei desit satisfaciendi pro poena temporali, in quam per poenitentiam commutata fuit poena aeterna, satisfacere oportet in altera vita, et purgari per ignem, ut salvus et immaculatus perveniat ad gloriam sempiternam. — *Postremo* sunt Augustini auctoritates, quas [Oxon. ib.] adducit Magister *loc. cit.*, quarum unam satis fuerit adduxisse. Igitur, 21. *De Civit.*, cap. 26. tractans illum locum Apostoli ex 1. ad Corinth., cap. 3. *De his, qui habent in fundamento Christum et superaedificant lignum, foenum, stipulam. Post istius, inquit, corporis mortem, donec veniatur ad diem damnationis et remunerationis, si hoc temporis intervallo Spiritus defunctorum, qui aedificaverunt lignum, foenum, stipulam, ignem dicantur perpeti transitoriae tribulationis venialia concremantem, non redarguet.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. 4. d. 20. n. 10.] negando paritatem de moriente in peccato mortali, et decedente in charitate. Ille enim nullum habet impedimentum, quominus mox addicatur aeternis suppliciis; at in eo qui moritur in gratia reperiri potest aliquis obex, propter quem non statim potiatur fruitione Dei: is autem obex est debitum persolvendae poenae pro peccatis commissis: cum tali autem debito, nec est idoneus fruitioni divinae, quia beatus est incapax subeundi poenam ullam, nec fieri potest non beatus, ut debitas luat poenas, ut dictum est *in solutione*; oportet igitur prius hunc perpeti ignem transitoriae tribulationis, quem cum fuerit perpersus, mercedem recepturus est meritum.

AD SECUNDUM nego *minorem*, [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 11.] intelligendo *resurgere* pro liberari a peccato. — *Et cum probatur*; quia id videtur tantum competere posse ei qui est in statu merendi; *respondeo*, per actum merendi, qui inest, vel inluit, concedo. Quamvis igitur animae

exutae corporibus existentes in Purgatorio minime valeant mereri, in via tamen meruerunt, ut poenae, quas sustinent, prosint ipsis in expiationem debitorum, quibus obnoxiae a corporibus exire iussae fuerunt.

AD TERTIUM concedendum est, [*Oxon. ib. n. 13.*] mortem voluntarie acceptam esse poenam sufficientem delendis venialibus, et forsitam etiam persolvendo debito mortalium dimissorum, saltem ex parte. Pro his igitur, qui decedentes in charitate, neque venialia supersunt concremanda, neque alia poena est subeunda, non statuitur Purgatorium; sed pro illis, quorum opera defoecanda sunt per ignem.

ARTICULUS II.

UTRUM SIT IDEM LOCUS QUO ANIMAE PURGANTUR ET QUO DAMNATI PUNIUNTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 2.

VIDENTUR idem esse locus quo animae purgantur ac damnati puniuntur. Nam [*Magist. 4. d. 23. c. 1.*] de igne, quo purgantur animae in altero saeculo, loquens Augustinus, *super Psal., 17. Gravior*, inquit, *erit ignis ille, quam quicquid potest homo pati in hac vita*: sed [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 2.*] hoc eodem igne cruciantur damnati, subiecti tormentis acerrimis, et quibus nulla praesentis vitae sunt comparanda; ergo idem locus et receptaculum continet utrosque, etsi alii ad tempus, alii perpetuo sint torquendi.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 3. d. 33. n. 1.*] Parvuli sine Baptismo decedentes eodem igne puniuntur, quo damnati, etsi illorum mitissima sit poena, ut ait Augustinus, in *Enchir.*, cap. 93.; ergo multo magis eodem igne atque in eodem loco puniuntur animae purgandae determinato tempore a sordibus peccatorum, et damnati puniendi in aeternum. *Consequentia* ex eo est evidens, quia acerrimas poenas sustinent animae ex purgatorio igne.

3. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 45. q. 3. n. 2.*] In divina Scriptura duorum receptaculorum mentio fit, nempe et sinus Abrahae; in quo quiescebat pauper Lazarus, et locus tormentorum inferni, qui excepit divitem defunctum, ut narratur *Lucae*, 16. Sed animae luentes poenas temporales peccatorum non quiescunt in sinu Abrahae, alioquin non igne torquerentur, sed in refrigerio essent; ergo sunt in eodem loco, quem sempiterno tempore incolent damnati.

CONTRA. [*Oxon. ib.*] Secundum determinata supra, *q. 64. art. 5.*, Limbus, in quo Patres detinebantur ante Christi adventum, aliud omnino extitit receptaculum ab inferno damnatorum: sed Patres, quibus inerat aliquid poenarum temporalium persolvendarum, eo loci videntur eas persolvisse; ergo et locus Purgatorii alius pariter erit ab inferno damnatorum.

RESPONDEO [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 2.*] *art. 1.* diximus, ad fidem spectare catholicam sentire, paratum esse in altero saeculo locum, in quo animae iustorum a corporibus separatae per Purgatorium ignem exuunt quicquid inquinamenti culpae temporalis secum detulerunt, et per condignam poenitentiam divinae iustitiae non satisfecerunt. Hunc

igitur locum et receptaculum aliud esse debere ab eo, quo detinentur damnati, significavimus *q. 69. art. 1. et seqq.* Cum enim hae animae iustae sint, et in sanctitate confirmatae, sine metu excidendi a dilectione Dei, contra vero damnatorum in malitia obstinatae non videntur eodem, receptaculo tanto intervallo distantes contineri, praesertim [*Oxon. 2. d. 33. n. 2.*] cum parvulis originali culpae obnoxiiis aliud receptaculum et locum assignet communis sententia Magistrorum, putantium, eos poena quidem damni affici, sed nullo sensibili tormento puniri, ut ii quos propriis ligatos peccatis ultima dies invenerit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM patet ex dictis; quamvis enim acerrimae sint poenae animarum existentium in purgatorio igne, ut *art. seq.* explicabitur, attamen maxima est horum inter et damnatorum poenas distantia. Nam [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 9.*] in Purgatorio existentes ex indictis cruciatibus laudant Dei iustitiam, diliguntque dolentes se in illius offensam incidisse; hi contra, Dei iustitiam blasphemant, odioque prosequuntur; quare minus utrisque idem locus videtur convenire.

AD SECUNDUM respondeo, [*Oxon. 2. d. 33. per totam.*] in sententia dicentium, parvulos cum originali morientes inter damnatos computatum iri, et una cum illis passuros tormenta ignis inferni, consequens esse ut utrisque eundem assignet locum tormentorum. Sed negandum idem esse inferendum de animabus iustorum cum obligatione persolvendae poenae temporalis decedentium. Quamvis enim horum acrior poena sit indigenda, ac parvulis illis, nihilominus quoniam subduntur sententiae aeternae damnationis, aliud ipsis debetur receptaculum, ac congruat animabus iustorum.

AD TERTIUM dictum [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 2.*] est *art. praet.*, ex divinis revelationibus in Scriptura contentis constare, ac secundum fidem sentiendum esse, ultra infernum damnatorum et sedem iustorum, praeterea locum medium reperiri, in quo mundantur animae per ignem a sordibus peccatorum.

ARTICULUS III.

UTRUM POENA PURGATORII EXCEDAT OMNEM POENAM TEMPORALEM HUIUS VITAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — S. Thom., in Supplem. q. 100. art. 3.

VIDETUR Purgatorii poena non excedere poenam omnem praesentis vitae. Nam Purgatorium est locus, in quo spiritus defunctorum patiuntur ignem transitoriae tribulationis venialia concremantem, ex Augustino, 21. *De Civit.*, cap. 26. Sed poena venialibus debita levis omnino est, unde et modica satisfactione exhibita dimitti perhibentur in praesenti vita; ergo non debet esse, nec erit maxima poena illa quae infligitur pro venialibus in saeculo futuro.

2. PRAETEREA. [*Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 1.*] *Secundum modum delicti erit et plagarum modus. Deutor.*, 25. Sed si Purgatorii poenae excederent omnes cruciatus praesentis vitae, profecto modus delictorum excederetur; ergo Purgatorii poenae non erunt aciores omnibus poenis huius vitae, praesertim cum Deus puniat citra condignum, iuxta dicta *q. 99. supplem. art. 1.*

3. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 44. q. 2. per totam.] Damnatorum cruciatus ideo excedunt omnes poenas praesentis vitae, quia infelices illi probe intelligunt eos numquam finem habituros, ac nullam subinde sperare se posse redemptionem; sed animae iustorum, quas ignis purgatorius emundat, sciunt eam poenam esse temporalem, ac subinde aliquando finiendam. Nam *lignum, foenum, stipulam* cito ignis absumit; ergo potius poenae illae ex hoc videntur esse leves, quam caeteris huius vitae graviores.

4. PRAETEREA. Animae in Purgatorio existentes, cum sanctae sint et in Dei amicitia confirmatae; utique tolerant ipsarum detentionem in loco Purgatorii, cum uniformitate ad divinam voluntatem et subiectione ad ipsius iustitiam; ergo non afficiuntur ulla tristitia et poena, saltem sensus, ob eam detentionem. *Probatio consequentiae*: nam [*Oxon.* ib. n. 7.] damnati ideo cruciantur, quia nollent sic in igne detineri a Deo; unde si Deus eo in loco poneret aliquem Beatum, non tristaretur, quia esset conformis voluntati divinae; igitur nullam sentiunt animae in Purgatorio sensus poenam; de damno autem solantur, ob spem certam quam habent de eventu futuro.

CONTRA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 2.] Augustinus, *super Psal.*, 37. et refertur a *Magistro*, 4. d. 21. cap. 1.: *Sed quia dicitur, Salvus erit, quasi per ignem, contemnitur ille ignis. Gravior tamen erit ignis ille, quam quicquid potest homo pati in hac vita.*

RESPONDEO dicendum, poenas, quas sustinent animae defunctorum in Purgatorio, esse acerbissimas, ac longo intervallo excedere omnes praesentis vitae temporales poenas. Quamvis enim animae in Purgatorio existentes non detrectent divinam sententiam, qua statutum est, eas subire debere ignem purgatorium venialia concremantem, imo eam ut iustissimam amplectantur ac humillime sese ei submittant, ac proinde velint quod Deus vult eas pati, nec tristitia ulla afficiantur per dissensum a divina voluntate, nihilominus sunt in ipsis aliae causae affequentes tristitiam et poenam tum sensus, tum damni. Detentio siquidem earum in igne, tamquam in carcere ob delictum, plurimum eas contristat; et eo acrius, quo intensius diligunt Deum, et odio habent commissa peccata, quatenus sunt offensa Dei. Ex hoc ergo motivo nolunt eam poenam, non quia a Deo inflictam, ut damnati, sed nolunt eam meruisse, nec Deum offendisse; tristantur igitur ob eam detentionem eis irrogatam in poenam. Et eadem ratione poenam affert immutatio obiectiva ignis, eamque poenam nolunt, quatenus inflictam in ultionem peccatorum, quibus Deum offenderunt. Poena igitur sensus in animabus sanctis Purgatorii correspondet poenis damnatorum, sed ex alia omnino causa, ut dictum est. — *Rursum*, poena ex damno, seu ex privatione visionis divinae essentiae, acerrima est. Temporalis quidem ea est, sed cum sit in illis perfectus Dei amor et ingens desiderium videndi summum bonum, et cupido haereditatem adeundi, ex dilectione maxima afficiuntur tristitia. Unde [*Oxon.* 2. d. 5. q. 1. n. 1.] et scriptum est: *spe quae differtur affligit animam*. Si [*Oxon.* 3. d. 15. n. 5.] enim naturale velle beatitudinis satis est, ut non possit appeti oppositum illius, et ut nequeat quis gaudere de illo, adeo ut necessario tristetur de eventu eiusdem; unde ait Augustinus, in *Enchir.*, cap. 104. *Voluntas ita vult beatitudinem, quod non potest velle miseriam*, multo magis

oportet voluntatem tristari de opposito beatitudinis, cum habet actum elicitum circa illam, qualem actum habent animae in Purgatorio de-tentae. Hae igitur omnes causae contristant spiritus defunctorum exi-stentes in Purgatorio, et tali tantaque tristitia, ut nulla alia praesentis vitae sit ei comparanda; unde [Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 2.] Auctor *De vera et falsa poenitentia* (et pariter *De poenit.*, dist. 7. cap. 6.): *prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud saeculum distulit fructum conversionis. Hic autem ignis etsi aeternus non sit, mirò tamen modo gravis est: excellit enim omnem poenam, quam unquam passus est aliquis in hac vita. Quam sententiam expressit et Magister, 4. d. 20. lit. B. dicens: Si ante expletionem poenitentiae decesserint, ignem purgatorium sentiunt, et gravius puniuntur, quam si hic explessent poenitentiam.*

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [Oxon. ib.] concedendo, ve-nialia facili negotio in praesenti vita deleri, cum eorumdem satisfactio voluntarie suscipitur et repraesentatur; at cum dumtaxat ab alio in-flicta, etsi patienter sustinetur, tunc acrior poena requiritur ad satisfaciendum pro illis, quia poena quanto minus voluntaria, tanto minus satisfactoria est. Etenim [Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.] satisfactio est *redditio voluntaria aequivalentis alias indebiti*. In tantum ergo animae in Pur-gatorio per cruciatus, quibus afficiuntur, satisfaciunt divinae iustitiae, qua-tenus voluntarie acceptant et sustinent inflictas poenas. Si enim prorsus involuntariae forent ipsis poenae, non esset satisfactio, sed satisfactio, qualis cruciatus damnatorum.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. 4. d. 46. q. 4. n. 14.] Deum pu-nire citra condignum, et cum misericordia, intelligi communiter de pu-nitione damnatorum. De animabus existentibus in Purgatorio scribit *Hieronym.*, ad cap. 66. *Isaiae*, et ad cap. 7. *Michaeae*. *Post cruciatus, atque tormenta,educta de tenebris exterioribus anima, reddito novissimo quadrante, dicit: Videbo iustitiam eius, et loquar: iusti-ficata sunt iudicia tua Deus.* Caeterum modus tormentorum non ex-cedet punitionem debitam delictis, sed pendent poenas iuxta iustitiae dictamina, ac proinde tantum quantum debent, oportet eas reddere per patientem tolerantiam cruciatuum inflictorum, ut mundaе et immacu-latae sponso in caelesti thalamo sistantur. Unde *Magister*, 4. d. 21. cap. 3.: *Ex quo apparet, inquit, quantam hic misericordiam exhibet Deus et quantam ibi exerceat severitatem; cum pro eodem peccato multo gravius ibi puniat, quam hic.*

AD TERTIUM concedo, [Oxon. 4. d. 44. q. 2. per tot.] ex motivo de-sperationis cumulari tormenta damnatorum, nec talem causam tristitiae inesse animabus purgatorium ignem tolerantibus. Nam certo sciunt ab cruciatibus, quibus urgentur, sese liberatum iri; nihilominus ex hac ipsa spe maxime tristantur, videntes differri felicitatis sempiternae con-sequutionem.

AD ULTIMUM patet ex dictis *in solutione*. Etsi enim in animabus sanctis in Purgatorii poenis detentis non sint eae dolendi ac me-rendi causae, ob quas damnati cruciantur, occurrunt tamen eis alia motiva, quae ipsas necessario contristant, et quidem acerrime, ut dic-tum est. Sunt igitur conformes voluntati divinae in volito, et ideo sati-sfaciunt, patienter sustinendo illatas poenas. Eas nihilominus nolunt,

non quia a Deo inflictæ, sed quoniam nolunt peccata et debita quibus satisfacere oportet per poenas. Ex affectu ergo iustitiæ concipiunt tristitiam, ut damnati ex affectione commodi. Caeterum Beati si ponerentur in eodem loco, nulla omnino afficerentur tristitia; quia non detinerentur ex delicto, ideoque debitores non forent persolvendis poenis.

ARTICULUS IV.

UTRUM ILLA POENA SIT VOLUNTARIA.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 4.

VIDENTUR poenae, quas sustinent spiritus defunctorum in Purgatorio, esse ipsis involuntariae. Nam [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 9. 12.*] poena et miseria est per se malum, et per se odibile; unde quilibet poenam et miseriam naturaliter arcet atque refugit: sed malum et odibilia quaeque sunt simpliciter nolenda; ergo animabus Purgatorii nequit esse voluntaria poena quam sustinent.

2. PRAETEREA. Poena illa est acerbior omnibus poenis praesentis vitae, iuxta dicta *articulo praecedenti*; ergo est simpliciter involuntaria. *Probatio consequentiae*: [*Oxon. 4. d. 44. q. 2. n. 7.*] quia si animae exutae corporibus vellent detineri in igne et carere visione obiecti beatifici, iam id nullam poenam ipsis afferret: sed plectuntur poena sensus et damni; ergo ea obiecta et privationes sunt eis nolitæ, ac subinde involuntariae.

CONTRA. Spiritus detenti in igne Purgatorii satisfaciunt divinae iustitiæ ob talem detentionem et privationem visionis obiecti beatifici; ergo tales poenae sunt eis voluntariae. *Probatio consequentiae*: [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.*] quia damnati addicti paribus vel acrioribus poenis, eo quod eas inviti et reluctantes sustineant, non satisfaciunt divinae iustitiæ; ergo si animae Purgatorii satisfaciunt, sic ut salvæ fiant per ignem, profecto voluntarie poenas inflictas sustinent.

RESPONDEO dicendum, animabus sanctis in Purgatorio existentibus non esse voluntariam poenam quam sustinent volitione absoluta; sed velle eam volitione conditionata. *Primum* patet ex eo, quia poena et miseria non est obiectum volibile, seu volendum prosequutive, quia nec eligibile; obiectum enim potentiae, qualis est poena, non est secundum se volibile per electionem; quia tunc non requireretur patientiae virtus, ut fortiter ferretur cum evenire contingerit. Et sane Beati aliqua talia obiecta non eligunt. Non est igitur poena illa absolute voluntaria. Neque pariter est volita, quemadmodum eligitur poena in satisfactionem peccatorum in hac vita; quia tunc sicuti levis poena voluntarie assumpta satis est delendis venialibus, ita par poena sufficeret, foretque satisfactoria pro iisdem. Quantum [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 2.*] igitur acrior poena debetur in satisfactionem et purgationem peccatorum in altera vita, tantum ea poena est minus voluntaria. — Est [*Oxon. 3. d. 15. n. 26.*] igitur volita *conditionate*; nempe quia alia via non patet adeundae haereditatis regni caelorum; ideo voluntarie, patienterque toleratur cum uniformitate ad divinum beneplacitum et humili submissione ad sen-

tentiam iustitiae divinae. Caeterum quantum est ex parte ipsarum, eam nollent poenam, si id cum beneplacito voluntatis divinae ac iuste fieri posset. Quod expressisse videtur Augustinus, 13. *De Trinit.*, cap. 7. *Et quamvis*, inquit, *iustus per fortitudinem sit paratus excipere, et aequo animo ferre quicquid adversitatis acciderit, mavult tamen, ut non accidat: et si potest, facit, atque paratus in utrumque est. Et quantum in ipso est, alterum optat, alterum vitat; et si quod vitat, incurrit, ideo volens foret, quia fieri non potuit, quod volebat*: nempe, quantum in ipso erat. Et quoniam hoc ipsum verificatur de poenalitatibus, quae voluntarie assumuntur ad emundandas sordes peccatorum in praesenti vita, quia non assumerentur, si citra ipsas iuste foret speranda consequutio aeternae vitae post peccata commissa; ac proinde haec quoque voluntas est conditionata; cum minus adhuc voluntariae sint poenae animabus defoecandis in altera vita, ultra hanc conditionatam voluntatem, de involuntario habent, quia non propria sponte assumuntur, sed ab aliena voluntate inflictae patienter tolerantur.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, miseriam et poenam utique non esse obiectum eligibile, volendum absoluta volitione; sed [*Oxon. ib.*] quando poena est medium necessarium consequendae felicitatis, supposita culpa ordinabili per poenam, tunc eligi conditionata volitione (ut dictum est) si voluntarie assumatur; sin ab alio inferatur, tolerari voluntate eadem conditionata per patientiam, sed esse minus voluntariam, ac si assumeretur ab ipso, qui patitur. Est [*Oxon. 4. d. 14. q. 1. n. 12.*] igitur haec poena voluntaria *secundum quid*, quatenus patienter tolerata, quia malum incommodum, dum tamen non sit contra rectam rationem, potest nedum absolute patienter sustineri, sed etiam ordinate ex iustitiae affectu, ceu si peccator digne poenitens ultro subit voluntarias poenas.

AD SECUNDUM respondeo: [*Oxon. 4. d. 15. q. 1. n. 3.*] si poena qua afficiuntur animae sanctae in Purgatorio foret illis simpliciter involuntaria, equidem eam sustinendo, non satisfacerent, nec emundarentur a culpa per poenam, ut constat in damnatis. — *Et cum probatur*, quia alioquin non tristarentur, nec cruciarentur, tum quoad sensum, tum de damno quod patiuntur; *respondeo*, declaratum extitisse articulo *praecedenti*, ex quibus radicibus et causis oriatur poena tristitiae, qua afficiuntur animae in Purgatorio. Nam non ex nolitione poenarum aut detrectatione divinae iustitiae, ut damnati; sed magis dolent et tristantur sese Deum offendisse, ut propterea iuste oporteat eas detineri in igne, ut in carcere, ac privari interim visione obiecti beatifici, quod intensissime appetunt. Ex quo constat, tristitiam inesse ipsis ex affectione iustitiae, damnatis vero ex inordinata affectione commodi, obstinatione in malitia, et demum de affectu superbiae atque invidiae.

ARTICULUS V.

UTRUM ANIMAE IN PURGATORIO PER DAEMONES PUNIANTUR.

Doctor, loc. infr. cit. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 5.

VIDETUR divina iustitia plectere animas in purgatorio existentes ministerio daemonum. Etenim, [*Oxon. 4. d. 45. q. 4. n. 1.*] secundum *Hie-*

ronymum, adversus Vigilantium, diabolus et daemones toto orbe vagantur, et celeritate nimia ubique praesentes adsunt. Non alia utique de causa, nisi ut vexent et incitent ad peccandum miseros mortales, ita permittente Deo propter malitiam hominum; ergo multo magis credendum est, his administris in altero saeculo inferri cruciatus et tormenta animabus, quae in inferis terrae partibus suorum peccatorum luunt temporales poenas.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 3. d. 15. n. 26.] Iuxta dicta *art. praec.*, animae sanctae poenas suorum peccatorum in Purgatorio persolventes magna cum patientia sustinent quicquid divinae iustitiae decreto ipsis infligitur poenarum: sed maior in eis eluceret fortitudo, si praeterea daemonum ministerio torqueri dicantur. Patientia [*Oxon.* 3. d. 34. n. 16.] enim eo est nobilior, quo fortius sustinet, nec assurgit ad repellendum quae offendunt; ergo et pro providentiae divinae dispensatione, et quo citius satisfiat iustitiae offensae videtur, animarum purgationem per daemones repraesentari oportere.

3. PRAETEREA. De daemonis astutia ac tentatione processit, ut Adam Dei mandatum transgrederetur, totamque suam inficeret posteritatem, [*Oxon.* 2. d. 5. q. 2. n. 17.] secundum Augustinum, *Homil.*, 41. super Ioannem: *Ab initio, inquit, homicida fuit, vel mendax, idest, ex quo homo fuit conditus, quem per invidiam in mortem praecipitavit, et fallaciter seduxit*; ergo si diabolo auctore, homo est in peccatum prolapsus, congruum est, ut eodem ultore, luat suorum peccatorum poenas.

CONTRA. [*Oxon.* 2. d. 6. q. 2. n. 4.] Ex Augustino, 17. *De Civit.*, cap. ult. duo amores fecerunt duas civitates: Civitatem Dei amor Dei, usque ad contemptum sui, et civitatem diaboli amor sui, usque ad contemptum Dei; ergo probabile non videtur adeo contrariarum civitatum moribus, institutis, atque inclinationibus dissimiles cives, sic ad invicem communicare, ut spectantes ad diaboli civitatem adhibeantur torquendis iis, qui spectant ad Civitatem Dei, cuius sunt iam designati incolae, et adsciti inter cives, qui in igne detinentur Purgatorii.

RESPONDEO dicendum, animas sanctas, quae ignem purgatorium sustinent, non torqueri aut vexari per spiritus malignos, sed Dei tantum iudicio, detinentis eas in illo carcere, donec debitum omne contractum in via exactissime persolvant. Etenim [*Oxon.* 4. d. 45. q. 3. n. 2.] iuxta dicta *art.* 2., nihil habet commune receptaculum damnatorum cum loco, ubi torquentur animae sanctae iustorum, ut nullam habentes rugam nullamque maculam admittantur in thalamum sponsi immaculati, adhaesurae penitissime illi per visionem perfectamque fruitionem; non videtur igitur verisimile nec congruum, ut perpetuis tormentis addicti, ac peccatorum deformitate horribiles, Deoque invis, adhibeantur torquendis illis, qui sunt alterius mansionis, atque iam inter Sanctos computati, ac summo bono per fidem et dilectionem uniti, et extra statum merendi collocati. — *Deinde*, animae sanctae in Purgatorio, quamvis acerrimas sustineant poenas ex desiderio summi boni, et displicentia peccatorum, in quae inciderunt, qua offensae sunt Dei, nihilominus in refrigerio sunt, probe intelligentes, se non esse amissuras charitatem, ac spem certam habentes adeundae haereditatis regni caelorum: inter autem hunc locum et receptaculum damnatorum chaos magnum est firmatum,

quo impediuntur accolae unius ad alium transmeare; ergo non permittuntur Angeli mali accedere ad sanctas animas in Purgatorio existentes, et multo minus eas torquere.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, dictum Hieronymi esse verum secundum divinae providentiae dispensationem pro praesenti saeculo, in quo homines viatores sunt in statu merendi et demerendi; et ideo vel ad meritum iustorum, vel ultionem peccatorum permittuntur daemones toto Orbe vagari, hominesque tentare, ut inde magis iustorum virtus augeatur ad meritum, fiatque victoria illustrior per gratiam Christi; quemadmodum et Deus tolerat impios homines in hac vita, nempe ut convertantur, aut certe, ut per illos boni exerceantur. At cessante statu viae, animabusque in termino constitutis, cessat haec ratio et causa permittendi daemones grassari in eas animas, quas per fidem et charitatem inhabitat Deus, etsi loco purgationis detentas.

AD SECUNDUM respondeo ex dictis, *q. 69. art. 5. § Ad primum.* Nempe ad inferendum maiorem aut minorem poenam animabus separatis, non esse necessarium, ut locentur in hoc aut illo receptaculo; quia daemones aberrantes et circumeuntes orbem terrarum non afficiuntur remissioribus cruciatibus, ac si detinerentur in profundissimo sinu inferorum. Ita nec oportere dicimus quo magis animae sanctae in Purgatorio doleant, ut per daemones torqueantur. Nam in poenis sunt ex causis dictis *art. 3.*; et alioquin, ut expositum est *in solutione*, minus congruere videtur, ut in his poenis repraesentandis daemones se ingerant.

AD TERTIUM dicendum, procedere de his animabus, quae per peccata sub diaboli potestate, Deoque inimicae reperiuntur in termino, quasque exceptit receptaculum praeparatum diabolo et Angelis eius. Cum enim hae in via tentatori resistere noluissent, ut per gratiam Dei poterant, iure permittitur acerbissimus hostis in eas saevire, et ulcisci iniurias Creatori illatas, non ex iustitiae et dilectionis Dei affectu, quo penitus carent, sed de odii, pravaeque voluntatis intuitu, [*Oxon. 4. d. 47. q. 1. n. 8.*] quantumvis per augmentum damnatorum crescat illorum accidentalis cruciatus et dolor, quia repletio carceris unumquemque incarcerationum angustat.

ARTICULUS VI.

UTRUM PER POENAM PURGATIONIS EXPIETUR PECCATUM VENIALE QUOAD CULPAM.

*Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — Report. ib. — S. Thom.,
in Supplem. q. 100. a. 6.*

VIDETUR per poenam purgationis haud expiari peccatum veniale quoad culpam. Etenim [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.*] nemo decedens in gratia et iustitia habet exinde potestatem peccandi; ergo nec moriens in peccato potest ex ea culpa resurgere. *Consequentia probatur:* tum quia simile omnino videtur pro aliquo statu posse peccare, et de peccato resurgere: tum quia facilius est labi in peccatum, quam a peccatis expediti; ergo si in altera vita iustus nequit peccare, neque obnoxius culpae vel veniali, potest ab ea culpa expiari.

2. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] Exploratum est, post hanc vitam pec-

cati mortalis veniam non esse sperandam; ergo neque peccati venialis culpa poterit remitti, et aboleri per ignem purgatorium. *Probatio consequentiae*; nam peccatum mortale et veniale sunt eiusdem rationis; differunt enim dumtaxat secundum magis et minus, qua differentia species non variatur.

3. PRAETEREA. [*Oxon. ib.*] *Quod est Angelis casus, hoc est hominibus mors.* iuxta *Damascenum*, lib. 2. cap. 4.; ergo quemadmodum Angelus post casum est invariabilis, ita et homo post mortem; ac proinde sicuti Angeli culpa quaecumque fuit estque inexpiabilis, ita et hominis venialia nequeunt ulla ratione expiari et aboleri quoad culpam.

4. PRAETEREA. Purgatorius ignis cum in poenam pro culpis infligatur, per ipsum ignem poena solvitur, non culpa deletur; igitur culpa peccatorum quorumcumque alia via et ratione dimittitur quam per ignem Purgatorii, nempe per actum poenitentiae, vel illi aequivalentem, aut meliorem, uti est actus ferventis dilectionis divinae.

CONTRA. [*Oxon. 4. d. 21. q. 1. n. 1.*] *Marci, 3. Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur neque in hoc saeculo neque in futuro.* Ex quo datur intelligi (subdit *Magister*, 4. dist. 21. cap. 1.) sicut *Sancti Doctores tradunt, quod quaedam peccata in futuro dimittentur*; igitur culpa venialium per ignem purgatorium expiatur et dimittitur.

RESPONDEO dicendum, per ignem Purgatorium expiari venialia (si quibus obnoxiae fuerint iustorum animae) quoad culpam. Nam [*Oxon. ib. n. 6.*] nihil aliud videtur esse culpa venialis dimissio et expiatio quam solutio poenae temporalis debitae illi. Post actum enim transeuntem, culpa quae manet nihil aliud est, nisi reatus ad poenam debitam: iste autem reatus venialis non est nisi ad poenam temporalem, prout declaratum fuit 1. 2. q. 87. art. 5.; igitur persoluta poena temporali per ignem purgatorium pro venialibus, ex hoc ipsa venialia dimissa sunt atque penitus expiata quoad culpam. — Contra vero, quia poena debita mortali nequit persolvi, nisi prius aeterna, tali culpa rependenda, fuerit in temporalem commutata, unde et ipsa culpa remissa intelligitur, Purgatorio igne non extinguitur. Ea autem remissio non fit nisi per voluntariam displicentiam eius culpa, qualis sane lapso statu viae haberi non potest. Hinc venialia dumtaxat per ignem expiari possunt, non vero mortalia, quoad culpam.

At [*Oxon. ib. n. 8.*] quia *Sancti videntur distinguere inter remissionem culpa cuiuscumque et remissionem poenae, et maxime inter remissionem culpa et solutionem poenae illi culpa debitae, potest dici, venialia non expiari in Purgatorio quoad culpam, sed dimitti morienti in charitate, intuitu bonorum operum, quae gessit dum esset in vita.* Etenim (ut declaratum fuit 3. p. q. 87. art. 1.) venialium remissio non exigit necessario actum poenitentiae interiorem, vel exteriorem, sed horum veniam quis obtinere potest citra poenitentiam, per aliquem actum Deo magis acceptum, quam fuerint ipsi venialia invisae, si ad eum finem eliciatur, aut si ad id a Deo acceptatur, etiamsi de tali remissione operans non cogitet. Quamvis itaque moriens in charitate non habeat actum relatum ad deletionem venialium, nec ullum meritum novum, quo id promeretur, nihilominus opera meritoria, cum quibus decedit, possunt

acceptari a Deo, etiam in dimissionem venialium peccatorum. — Et *declatur*; nam causa impedibilis, stante impedimento, non ponit effectum, quem tamen causat, impedimento sublato: merita autem discedentis e vivis in charitate sufficiens causa sunt impetrandi dimissionem venialium, seu ab ipso ad id offerantur, seu a Deo ad eum finem acceptentur; at dum est viator quominus sibi venialium omnium veniam consequatur, impedimento esse potest, quia semper actu est obnoxius venialibus peccatis; at post mortem non sunt amplius merita impedita, quia non est capax peccandi venialiter; tunc igitur praecedentia merita impetrant et obtinent a Deo dimissionem venialium peccatorum. Venialia [*Oxon. ib. n. 9.*] ergo in homine iusto aut dimittuntur in ultimo instanti vitae praesentis, aut in primo futurae; si forte aliquid obstat quin merita impetrent deletionem venialium in ultimo instanti viae.

Et [*Oxon. ib.*] sane hic modus dimittendi venialia est probabilis et congruus; quia sicut quodcumque opus meritorium, etiam remissum, meretur augmentum gratiae, et gradum aliquem gloriae (ad quem requiritur tamquam dispositio praevia aliquis gradus gratiae), quamvis non statim ac fuit opus repraesentatum detur gratia, sed in ultimo instanti vitae ob merita quae praecesserunt, ita [*Oxon. ib. n. 10.*] pariter congruum est, Deum dare veniam et remittere levia quaeque intuitu praecedentium meritorum, velut praemium quoddam illorum minus principale, ipso in mortis instanti; quia in praecedentibus instantibus status viatoris, vel aliquid eum statum concomitans talem indulgentiam impertiri impendebat.

Si [*Oxon. ib.*] neuter horum modorum explicandi remissionem venialium probetur, nec admittatur, idem esse veniale expiari quoad culpam, ac solvi poenam debitam illi; et rursus negetur ea deleri in instanti mortis per merita quae quis sibi in vita acquisivit, et in divina acceptatione reservata; quaeretur alia via id declarandi, quae tamen difficulter invenietur. Nam afferre in medium motum aliquem bonum animae post mortem, per quem deleatur veniale, veluti per dispositionem vel meritum de congruo, vel de condigno, non videtur consonum doctrinae theologicae, quae ponit in statu illo nequire animam habere actum aliqua ratione meritorium, cum ipso in mortis instanti sit in termino, ac subinde excesserit statum quidquam merendi.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon. ib. n. 11.*] negando *consequentiam*, prout *resurgere* aliud non est, quam liberari seu expiari a culpa peccati. Ad cuius *primam probationem*, nego esse simile posse peccare, et a peccato resurgere; nam peccare est libere agere, idque pro statu viae: *resurgere* autem, idest immunem fieri a culpa peccati, non postulat libere agere, etiam in via; nam, vel, iuxta primum modum dicendi, non est aliud, quam solvere poenam, quae plane solvitur cum patitur, et sine contradictione sustinetur; vel, iuxta secundum, est culpam dimitti per merita prius acquisita et acceptata pro eo instanti, in quo quis a culpa venialium absolvitur. — Ad [*Oxon. ib. n. 12.*] *secundam consequentiae probationem* dico sic: facilius est cadere, quam resurgere, prout *resurgere* dicit actum ordinatum in potestate ipsius resurgentis. At non ita accipitur *resurgere* in ista remissione peccati venialis.

AD SECUNDUM concedo, [*Oxon. ib.*] culpam mortalis peccati non esse expiabilem post hanc vitam, ut tactum est in prima opinione, se-

cundum quam procedit et adducta ratio. At iuxta secundam opinionem est dicendum, merita acquisita in praesenti vita non acceptari pro instanti mortis ad deletionem mortalis culpa; quia Deus disposuit mortale non delendum, nisi per susceptionem voluntariam Sacramenti, vel per aliquam dispositionem, tamquam meritum de congruo, una cum Sacramento Poenitentiae, quae locum non habent in eo qui decedit cum mortali; quia iam praeteriit tempus sibi taxatum ad poenitendum. Secundum quam viam utique venialem culpam non delet ignis purgatorius, sed dumtaxat est ordinabile per poenam condignam. — Cum autem *probatur consequentia*, [Oxon. ib.] quia mortale et veniale sunt eiusdem rationis, dumtaxat enim differre videntur secundum magis et minus; *respondeo*: dupliciter potest considerari peccatum, scilicet et in genere moris, et naturae, quatenus opponitur regulae proximae et rectitudini virtutis ex genere, et in linea theologica, seu quatenus est Dei offensa et opponitur fini supernaturali et amicitiae divinae. Mortale igitur et veniale sub priori consideratione, ut nempe opponuntur seu bonitati in genere, seu morali, sunt eiusdem generis, differentia tantum secundum magis et minus; at ut considerantur theologicè per principia revelata, et in ratione offensae divinae, sunt omnino alterius generis et rationis, et non uniformiter, sed diversimode dimittuntur.

AD TERTIUM dico, [Oxon. ib. n. 13.] ea similitudo procedit quantum ad hoc, quia sicut Angelus cadens est in termino, non in via, sic et homo in morte; sed non oportet similitudinem esse quantum ad stabilem permanentiam in quocumque, sed in illo, quod est principale in eo qui iam attingit terminum, cuiusmodi est vita spiritualis per gratiam, vel mors spiritualis per peccatum mortale: et sic qui moritur in vita gratiae, semper vivet; qui vero moritur in peccato mortali, semper permanebit. Sed de peccato veniali non oportet esse talem stabilitatem, quia veniale non est aliquid secundum quod per se attendatur status bonus, vel malus viae, vel termini; quia perinde potest stare cum utroque statu, tam viae, quam termini. Etsi quando reperitur cum bono statu termini, opus sit ipsum deleri, priusquam plene habeatur ultimus terminus.

AD QUARTUM respondeo, [Oxon. ib. n. 10.] iuxta secundum modum declarandi expiationem venialium, totum esse concedendum; quia culpa deletur in instanti mortis per merita praecedentia, ut explicatum fuit. At prima opinio diceret, idem esse venialium culpam deleri, ac sustinere ignem purgatorium pro illis.

ARTICULUS VII.

UTRUM IGNIS PURGATORIUS LIBERET A REATU POENAE.

Doctor, Oxon. 4. d. 21. q. 1. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 7.

VIDETUR ignis purgatorius haud liberare a reatu poenae. Iuxta dicta *art. praec.* per ignem Purgatorii non expiantur venialia, quoad culpam; ergo neque quoad poenam. *Probatio consequentiae*: minus [Oxon. 4. d. 50. q. 2. n. 7.] quid est poena, quam culpa; illa enim est bona, quia iusta, in culpa vero nulla est bonitas; ergo si praecedentia merita satis sunt

delendis venialibus quoad culpam, multo fortius liberabunt a reatu poenae; ac per consequens ab eo reatu venialia habentes non absolvuntur per ignem Purgatorii.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* 4. d. 21. q. 1. n. 2.] Iuxta Augustinum, 21. *De Civit.*, cap. 28., igni purgatorio post corporis mortem in his, qui aedificaverunt lignum, foenum, stipulam, venialia concremantur (verba ipsius adducta sunt *art.* 1.): sed hoc negatum fuit *art. praec.*, [*Oxon.* ib. n. 10.] asserentes non per ignem venialia expiari, sed magis dimitti, propter opera meritoria praeterita, quae tamen manent in acceptione divina; ergo purgatorius ignis non liberat a reatu poenae, quia reatus nullus est post peccati dimissionem. — *Confirmatur. Magister*, 4. dist. lit. D. postquam adduxisset sententiam dicentium, levia quaeque peccata in futuro dimitti, obiicit contra: *Sed forte dices, illud esse accipiendum de poena peccati, non de ipso peccato, quod Gregorius dicit quaedam levia in futuro dimittenda.* Quam instantiam excludens, subdit: *Si de poena peccati illud intelligi voluissent auctores, cur magis commemorassent levia, quam gravia, cum etiam gravium poena hic inexpleta post hanc vitam restet?* Quoniam igitur, iuxta determinata in *praec. art.*, peccata venialia in Purgatorio non relaxantur et dimittuntur quoad culpam; igitur neque quoad poenam, alioquin expiarentur quoad culpam, cum perinde sit veniale aboleri per ignem, ac inibi constitutum pendere poenam debitam illi.

2. PRAETEREA. [*Oxon.* ib. n. 1.] *Ex 3. Ethic.*, cap. 9., mors est maxima poenarum, quia *ultimum terribilium*; igitur per mortem aequo animo toleratam potest deleri omnis peccati venialis reatus; ac per consequens per ignem purgatorium non expiantur reatus poenarum, quia nec remanent comburendi.

CONTRA. [*Oxon.* ib. n. 2.] Nemo cum debito poenae beatificatur, quia beatitudo omnem excludit ordinationem ad poenam: fieri autem potest, ut aliquis in charitate moriens sit debitor alicuius poenae temporalis solvendae; ergo priusquam fruitionem Dei consequatur, ab omni debet debito exsolvi, et non aliter per poenam inflictam ex purgatorio igne lignum, foenum, stipulam concremante.

RESPONDEO, per ignem Purgatorii aboleri omnem reatum poenae persolvendae, seu ob venialia, seu ob mortalia, remissa tamen per veram Poenitentiam in praesenti vita; nam [*Oxon.* ib. n. 10.] quamvis Deus in ipso mortis instanti, ob merita praecedentia, indulgeat veniam iustis levium offensarum, non propterea tamen satisfactum est iustitiae divinae ordinate exigenti dimissa venialia per condignam satisfactionem. Etenim [*Oxon.* ib. n. 8.] (ut dictum fuit *art. praec.*) distinguendum est inter remissionem culpae cuiuscumque, et poenae: et maxime inter remissionem culpae, et solutionem poenae debitae illi; quod [*Oxon.* ib. n. 6.] evidentius est in remissione mortalium peccatorum per Poenitentiae Sacramentum; iis enim rite dimissis, adhuc superest solvenda poena in satisfactionem illorum; omnes igitur poenae vel reatus poenarum quibusvis peccatis de iustitiae dictamine debitarum solvuntur et expiantur per ignem purgatorium in altero saeculo, et quidem exactius exigendae atque acrius persolvendae, ac fiat in praesenti vita, ut *art.* 3. declaratum fuit.

AD ARGUMENTA. AD PRIMUM respondeo, [*Oxon.* ib. n. 10.] venialia

quoad culpam dimitti in mortis instanti in charitate e vivis abeuntibus, non gratis, sed propter merita praecedentia, in quibus est aequivalens, aut virtualis poenitentia et retractatio illorum. Verum quia poena debita illis nequit impunis relinqui, ideo exigitur et expiatur per purgatorium ignem.

AD SECUNDUM respondeo, [Oxon. ib. n. 2.] cum ait Augustinus: *Post istius corporis mortem qui aedificaverunt lignum foenum stipulam, si dicantur perpeti ignem venialia concremantem, non redarguo*; intelligendum esse de poena debita venialibus, quae solvitur in Purgatorio, [Oxon. ib. n. 10.] non vero de culpa qua dimittitur iusto in mortis instanti, ut dictum est.

Vel potest dici, [Oxon. ib. n. 6.] Augustinum illis verbis expressisse sententiam, quae dicit, idem esse venialia dimitti, ac solvere poenam, quae debetur illis quod fit in Purgatorio. Verum [Oxon. ib. n. 2.] ei sententiae firmiter non adhaesisse, sed sub ancipiti proposuisse; unde et subdit: *Quia si dicantur perpeti ignem venialia concremantem, non redarguo, quia forsitan verum est*. Quo expresse significavit se eum modum dicendi proponere, sed non ex sententia dicere. — *Ad confirmationem* ex Magistro, [Oxon. ib. n. 10.] dicendum, si revera ob praecedentia merita Deus venialia iustis dimittit in instanti mortis, cum nempe primum anima a corpore separata intelligitur, sane quaedam peccata, idest, levia quaeque in futuro saeculo dimittuntur. Nam mox ac separatur anima a corpore, desinit esse in statu viatorum, et ingreditur saeculum futurum. Dimittuntur [Oxon. ib. n. 1.] ergo ei in saeculo futuro quaedam peccata, ut Sancti Doctores tradunt, ex illo *Marci, 3. Qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittentur ei neque in hoc saeculo, neque in futuro*. De quibus tamen pendent debitas poenas in Purgatorio. Caeterum, quae ad instantiae exclusionem reponit Magister, [Oxon. ib. n. 6.] directe faciunt magis contra eos, qui non distinguunt inter remissionem culpae et remissionem poenae quam adversus declaratam solutionem.

AD TERTIUM [Oxon. ib. n. 13.] concedo, (ut dictum quoque uti in *primo art.*) mortem voluntarie toleratam sufficere posse persolvendae poenae venialibus debitaе, quia etsi necessario ea poena subeunda sit, nihilominus necessarium voluntarie acceptari potest. Iusto igitur libenter mortem acceptanti non est persolvenda poena venialibus correspondens in Purgatorio, saltem magna ex parte, quia ignem illum in aequivalenti in praesenti vita patitur; et quia sustinet voluntarie, minor poenae requiritur. Quod si per solam poenae solutionem veniale dimittatur, adhuc fortis libentique animo mortem amplectens eius veniam consequitur, quia [Oxon. ib. n. 1.] mors voluntarie tolerata est maxima poenarum praesentis saeculi, ut tangitur in argumento.

ARTICULUS VIII.

UTRUM AB ILLA POENA UNUS LIBERETUR ALIO CITIUS.

Mag., 4. d. 21. cap. 2. — S. Thom., in Supplem. q. 100. a. 8.

In illo autem igne purgatorio, inquit Magister, alii tardius, alii citius purgantur, secundum quod ipsa pereuntia magis vel minus ama-

verunt. Unde Augustinus: Post hanc vitam incredibile non est, nonnullos fideles per ignem quemdam purgatorium, quanto magis, minusve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusque salvari. Unde non frustra illa tria distinxit Apostolus, lignum, foenum, stipulam, quae illi aedificant, qui etsi aliena non rapiant, rebus tamen infirmitati concessis aliqua dilectione inhaerent. Qui secundum suos amandi modos, vel diutius, ut lignum, vel minus, ut foenum, vel minimum, ut stipula, ignem sustinebunt. Haec ille. Pro completo autem intellectu praesentis quaesiti videnda quaestio 71. Supplementi, quae est de suffragiis mortuorum, et praesertim ab art. 12. et seqq. Et Bonaventura, 4. dist. 21. art. 3. q. 1. Et Richar., 1. q. 2.

TOMI VI ET TOTIUS OPERIS FINIS.

IMPRIMATUR:

Fr. ALBERTUS LEPIDI O. P. S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR:

JOSEPH CEPPETELLI, Archiepiscopus Myrensis, *Vicesgerens.*

INDEX RERUM

A

	<i>pag.</i>
Absesse mortale peccatum inter coniuges dantes operam actui carnali tempore sacro	628
Ab omni penitus peccato immunis peccaret, si accederet ad Poenitentiae Sacramentum	154
Absolvi posset reus in foro Sacramentali pronuntiata forma sub verbis aequivalentibus	9
Absolvit Sacerdos simul et ligat reum ad solutionem poenae temporalis .	98
Absolutio Sacramentalis pronuntiata in absentem valida non est reputanda, neque id in praxim reducendum.	183
Absolvi posse excommunicatum ab una aliis censuris et sententiis excommunicationis manentibus	306
Absolvi interdum ab excommunicatione nequit invitus. Simpliciter tamen vel invitus absolvi potest et quibus in casibus id expediat.	304
Accedentem ad concubinam omnino mortaliter peccare	641
Accidit omnino iustitiae vindicativae ut peccator redeat in gratiam Dei .	35
Actibus damnatorum qua ratione correspondeat poena accidentalis . . .	972
Actibus poenitentis necessario Poenitentia perficitur, sed non propterea ii ad ipsius pertinent essentiam.	5
Actionem duplicem habet ignis respectu sensibilis animati, intentionalem nimirum et realem	865
Actio Praelatorum Indulgentias dispensantium necessario praesupponit actionem principalis agentis, aliter nullum effectum haberet	313
Actio sola intentionalis sufficit inducendo dolori, non autem sola realis .	867
Actui matrimoniali operam dantes ob solam delectationem videntur venialiter peccare	513
Actui solo imperativo convenit per se vindicare peccata.	30
Actum matrimonialem fieri bonum ex concursu honestarum circumstantiarum, et obliquum ex defectu earum	450
Actum matrimonialem ex se neque bonum, neque malum moraliter.	ib.
Actus bonos Beatorum sequitur praemium accidentale	972
Actus carnalis ab rectis circumstantiis bonitatem accipit.	451-642
Actui carnali operam dantes coniuges habitualiter intendunt fines eius actus, nisi positive excludantur per actum voluntatis	514
Actui carnali, non de contrahentium voluntate, sed ex approbatione Legislatoris, honestatem evenire.	512
Actus carnalis peccaminosus est sine bonis Matrimonii	513

Actus confessionis est apprimè consonus principiis et conclusionibus naturaliter cognitis.	161
Actus Confessionis non imperatur ab aliqua speciali virtute, sed oritur ex motivo cuiuscumque virtutis appetitivæ	162
Actus detestandi peccata convertit peccatorem ad Deum ultimum finem, et qualiter non sit formalis dilectio Dei	114
Actus detestandi peccata virtualiter consistit in formali dilectione Dei	113
Actus duplex in homine, alter ex elemento prae dominante alter ex anima, estque motus progressivus.	851
Actus excellens virtutis est tradere se in servitutem ex charitate erga proximum	527
Actus ille est praestantior, qui a pluribus et perfectioribus est virtutibus, vel imperatur	32
Actus magnus charitatis erga Deum excellit oneribus poenalibus satisfactoriis, magisque a Deo acceptatur.	231
Actus Matrimonii quibus circumstantiis reddatur honestus explicatur	451
Actus oppositi sunt, velle ulcisci peccata, atque eadem detestari.	306
Actus perfectissimus et comprehensivus esse potest circa obiectum infinitum; et item longe minus perfectum et non comprehensivum.	913
Actus poenitentiae virtutis simul stare potest cum peccato.	31
Actus poenitentis non pertinere directe ad formalem rationem Sacramenti Poenitentiae licet actus ipsi ad perfectionem Sacramenti requirantur.	4
Actus poenitentis sunt quasi materia, quia in obliqua et non in recto importantur ab hoc Sacramento.	5
Actus poenitentiae non semper est poenitere quo detestantur peccata, nam esse potest ex aliis habitibus appetitivis	30
Actus poenitentiae virtutis esse potest una cum peccato.	43
Actus procedentes de perfectione habitus non augent ipsum	973
Actibus quique suis respective Ordinibus apposite admodum attribuuntur.	417
Actus quosdam poenitentis esse quasi partes Sacramenti Poenitentiae, et qualiter	96
Actus satisfaciendi in altera providentia esse posset alias indebitus.	215
Actus satisfaciendi Deo pro erratis aut de virtute procedit, aut est virtutis generativus, quia consentaneus rectae rationi.	209
Actus virtutis est operanti condigna retributio.	763
Actuum distinctio manifestatur ex distinctione obiectorum circa quae versantur	29
Actus vindicandi peccata non est actus amicitiae, ad illum, in quem vindicantur.	34
Ad Confessionem Sacramentalem faciendam nos minime obligari de lege naturae	150
Ad Contritionem non requiri durationem, nec forte intentionem certam	53
Ad dogmata fidei pertinere solos Sacerdotes ministros esse posse Sacramenti Poenitentiae, ex Christi institutione.	165
Ad gratiam sanctificantem nequit se homo disponere nisi adiuvetur et praeveniat a gratia Dei	329
Adoptio magis in filium fit in Baptismo, quam Matrimonium celebretur spirituale	581
Adoptionem seu perfectam seu imperfectam inducere vinculum impediens Matrimonium	571
Adoptionis exacta descriptio, estque duplex adoptio alia perfecta, imperfecta alia	570
Ad originalis culpa deletionem cur non requiratur motus contrarius voluntatis	119
Ad Sacramentalem Confessionem accedere non tenetur ex Christi aut Ecclesiae praecepto qui solum venialia commisit	155

Adulti nomine quid intelligendum veniat ubi regula notabilis cognoscendo, qui Sacramentali Confessione faciendae ex praecepto Ecclesiae teneatur . . .	153
Aequitas iudiciorum Dei in generali iudicio omnibus patens erit . . .	872
Affinitas a toto genere deficit ab consanguinitate . . .	560
Affinitas simpliciter Matrimonium contrahendum impedit ex Ecclesiae statu et dirimit contractum usque ad quartum gradum inclusive . . .	557
Affinitatem non per se, sed mediante consanguinitate gradus involvere . . .	558
Affinitatem quamdam oriri ex sponsalibus, quae proprie dicenda est <i>publicae honestatis iustitia</i> . . .	555
Affinitatis gradus extendi pro extensione graduum consanguinitatis . . .	559
Affinitatis ratio declaratur, eamque vere innasci ex Matrimonio consummato consanguinei . . .	551
Agens supernaturale proprie acceptum quid sit . . .	750
Agere ignem in damnatos homines actione reali et intentionali . . .	865
Aggeratio tam materiam novam, quam novam formam in aggerato inducit . . .	801
Agilitatis corporis gloriosi dotis descriptio . . .	847
Agilitatis dote esse usuros Beatos pro libito propriae voluntatis . . .	855
Agilitatis nomine quid intelligendum veniat . . .	851
Alia est distinctio Aureolarum, alia Fructuum, et quam ob causam . . .	935
Aliquid esse de lege naturae dupliciter contingit: <i>primario et secundo</i> . . .	632
Aliter atque aliter Deus est vindex malorum, ac retributor bonorum . . .	92
Aliud est tradere doctrinam veram, aliud veram ipsam esse a casu . . .	193
Amicitiam aliam esse inter consanguineos, aliam inter coniuges . . .	548
Amicitiam, modo quo potest reperiri inter Deum et hominem, in sola charitate fundari, indeque oriri . . .	224
Amicitia non inclinatur ad vindicandum per modum, iustitiae vindicativae . . .	34
Amplissima potestas Petro commissae custodiendi et dispensandi Ecclesiae thesaurum . . .	328
An contritio praecedat vel sequatur peccati delectionem . . .	112
Angeli mali quando erant viatores extiterunt poenitentiae capaces sed nequaquam cum postea excesserunt statum viae in termino constituti . . .	239
Angeli qua ratione loqui dicantur in persona Dei, et diverso modo Sacerdos audiat confitentes reos . . .	201
Angeli qua ratione intelligendi sint cooperaturi resurrectioni generali omnium hominum . . .	769
Angelos non esse iudicandos per causae discussionem; et quo in casu eorum causae erunt discutiendae . . .	892
Anima beata non habet parem potentiam in corpus alicuius Beati ac in suum . . .	842
Animabus corporibus exutis pro ratione meritorum earundem praeparata esse a Dei sapientia quaedam corporea receptacula . . .	671
Anima Christi interdum movit suum corpus inorganice . . .	852
Anima cur in vita naturali non moveat omnes corporis partes simul . . .	ib.
Anima erit perfecte beata cum informabit corpus incorruptibile . . .	819
Anima extra corpus quare praedita sit potentia intelligendi non vero sentiendi . . .	683
Anima in vita naturali non movere corpus inorganice ob impedimenta in corpore reperta . . .	852
Animam intellectivam esse formam specificam hominis convincitur lumine naturali intellectus . . .	761
Anima posset etiam pro statu isto movere totum corpus simul si adimerentur eius impedimenta . . .	853
Anima rationalis non informat corpus reductum ad minimam quantitatem . . .	844
Animas non torqueri in purgatorio igne per daemonum ministeria, sed solo Dei iudicio eas in illo carcere detinente . . .	993

Anima separata cupit iterum corpori uniri non mortali, sed immortal.	747
Anima separata non retinet potentias sensitivas complete, sed dumtaxat originative	683
Animas in altero saeculo existentes incapaces esse habendi actum contritionis.	135
Animas in receptaculo gloriae locatas pro libito egredi posse non item animas in inferno detrusas, et quare	674
Animas iustorum in quibus nihil ex sordibus peccatorum invenitur detergendum post mortem statim in caelum deferri, impiorum vero in infernum detrudi	672
Animatio corporum necessario est fienda in instanti.	777
Animae in purgatorio existentes minime conteruntur de commissis peccatis dum erant in via.	135
Animae rationali in esse vim movendi corpus inorganice declaratur.	852
Ante deletionem peccati est actus poenitentiae virtutis in poenitente	43
Apostolos Baptismum suscepisse rationabiliter sentiendum est.	393
Apostolos eorumque imitatores esse iudicatueros cum Christo	589
Apostolos non perinde accepisse potestatem faciendi miracula ac absolvendi a peccatis	11
Appetitus martyrium non debetur aureola, sed subeunti mortem propter Christum	932
Appetitivae virtuti cuilibet correspondet aliqua regula in intellectu	37
Aquam moveri ad arcendum vacuum non est simpliciter quid violentum	825
Arbitrarie reum non absolvit Sacerdos, sed necessarium est ut causam cognoscat	98
Assensus matrimonialis essentialiter fertur in corpus habile ad copulam carnalem	583
Alteri homo per metaphoram dicitur, et attritionis duplex acceptio	110
Attritionis finis extrinsecus est Dei bonitas	111
Attritionis proprium motivum sive obiectum qualem sit	ib.
Attritio, qua ratione dicatur dolor imperfectus, contritio vero perfectus.	ib.
Attritio ut sit sufficiens dispositio iustificationis non requiritur ut sit ex charitate Dei formali vel virtuali	116
Avicennae doctrina de Lumine, Luce, et Colore	858
Aureae et Aureolae praemia in quo convenient et differant	932
Aureola debetur virginibus in Patria	89
Aureola per solam violentiam corruptis debetur	941
Aureola quare non debeatur cuivis continentiae gradui	935
Aureolae et fructus differentia magis explicatur	ib.
Aureolarum distinctio penes quem actum attendatur.	949
Aureolae quare tres tantum, et cur virtutum Theologicarum actibus non rependatur aureola	948

B

Baptismo non interveniente nemo proprie dici potest irregularis	648
Baptismus, Confirmatio, et Eucharistia ad primam tabulam pertinent	17
Baptismus cur initerabilis sit, non item Poenitentiae Sacramentum	24
Baptizatos, Apostolos fuisse, etsi scriptura nihil de hoc referat rationabiliter sentiendum est.	493
Beati corpus possibile est coexistere alteri corpori pro libito voluntatis suae.	833
Beati ex dote subtilitatis tantum esse queunt cum corporibus non gloriosis.	842
Beati nollent damnatorum poenas, si in eo Dei voluntas adimpleretur.	927
Beati nolle non possunt damnatorum miserias.	926

	pag.
Beati propria virtute sua corpora non occultant, sed virtute divina . . .	844
Beati qua ratione dicantur occultare claritatem suorum corporum . . .	862
Beati qua ratione laetantur de damnatorum calamitatibus . . .	928
Beati quia divinae sunt conformes voluntati laetantur de poenis damnatorum et cur id non sit crudelitatis.	ib.
Beati adfuturas dotes ipso resurrectionis instanti	849
Beatorum corpora habitura sunt ea omnia quae consequuntur formam mix- tionis	822
Beatorum corpora dote claritatis fore donanda nec unam eandemque omnibus inesse sed pro diversitate complexionum diversitatem eorumdem sequen- tiam	858
Beatorum corpora per dotem subtilitatis non habent ut sint impalpabilia.	845
Beatorum corpora ex dote subtilitatis non sunt immunia necessitate occu- pandi locum eis adaequatum.	844
Beatorum corporum impassibilitatem statui non posse in aliqua qualitate ipsis indita aut innata	823
Beatorum corpora videri posse ab oculis non glorificatis si adsit Dei con- cursus	860
Beatorum impassibilitatis causa proxima est sola voluntas divina. . . .	820
Beatorum corporum agilitas adhuc intelligitur non praeintellecta aliqua qualitate ipsis superaddita.	848
Beatorum corpus qualiter non sit futurum oneri animae Beatae	837
Beatorum impassibilitas magis divinae voluntati quam animae est attribuenda.	820
Beatorum impassibilitas non repugnat sensationi naturali	828
Beatorum potentiis cuncta sensibilia esse proportionata	869
Beatos attingere quaecumque Deus videt, ut sint beati non oportere . .	917
Beatos haud nosse damnatorum poenas in genere proprio.	924
Beatos in patria orationes nostras attingere et abstractive et etiam intuitive, si absit impedimentum.	716
Beatos esse usuros agilitatis dote pro eorum libito	855
Beatos orare pro Ecclesia militante, et praecipue pro invocantibus eorum patrocinium.	926
Beatos seu Sanctos esse Dei coadiutores in procuranda salute viatorum, congruum est.	718
Beneficium longe maius esse innocentiam, quam poenitentiam.	80
Bigamiae interpretativae, quoque poena irregularitatis infligitur	646
Bigamiae duplex genus, altera est bigamia similitudinaria altera bigamia interpretativa	645
Bigamus ex statuto Ecclesiae arcetur a suscipiendis sacris Ordinibus, sive ante, sive post Baptismum Bigamia sit contracta	645 et 648
Bona aliqua excusantia actum Matrimonii concurrere non oportere quasi inde honestatem accipiat	505
Bona Matrimonii secundum sanctos Patres quatenus sint	506
Bona Matrimonii efficere ne actus procreandi prolem sit peccaminosus. .	511
Bona quaeque ratione dicantur per peccata mortificata	90
Bona spiritualia possunt aliis applicari perinde ac bona temporalia et unum posse pro alio satisfacere	694
Bonitas, et malitia illi opposita in actu voluntatis triplex	859
Bonitas ex genere non repugnat actui voluntatis damnatorum.	ib.
Bonitas meritoria absolute locum non habet in damnatis	ib.
Bono honesto iuste rependitur bonum commodi	978
Bonum commune debet Legislator praeferre bono particulari	36
Bonum familiae in quo potissimum consistat	415
Bonum intellectuale duplex in genere, scilicet honestum et commodum. .	976
Bonum Matrimonii quatenus est Sacramentum aliud non est quam vinculi matrimonialis indissolubilitas	508

Bonum prolis in effectu habere nemo absolute obligatur sed sub conditione <i>quantum est ex parte sui</i>	507
Bonum Sacramenti est Matrimonio speciale non conveniens aliis, estque in- solubilitas ipsius eaque est essentielle Matrimonii bonum	510
Bonum Sacramenti esse principalius inter bona Matrimonii, declaratur.	509
Bonum spirituale duplex in exhibitione suffragiorum.	711

C

Capita expenduntur, ob quae difficillime quisque in extremis laborans veram concipere queat poenitentiam.	51 seqq.
Carnalem commistionem haud pertinere ad essentialem rationem Matri- monii, intrinsece tamen ordinatur ad illam veluti ad medium attingendi finem ipsius Matrimonii	464
Catechismum impedire Matrimonium contrahendum; sed minime dirimere contractum.	566
Causae concurrentes ad actum salutiferae Confessionis	163
Celebrans speciali modo tenetur pro uno Missam applicare, ac pro aliis.	709
Celebrantem in peccatis existentem duplici peccato fieri obnoxium	407
Celebrantis intentio praestat ut sacrificium uni magis, quam aliis prosit.	709
Characterem in anima susipientis imprimi ex cuiuscumque ordinis susceptione.	391
Characteres esse eiusdem ut diversae speciei, problema est.	392
Charitatem poenitentia aliisque virtutibus omnibus esse excellentiorem.	45
Christi meritum intrinsece extitit bonum finitum	214
Christum apparituum in iudicio cum cicatricibus quas mors crucis ei intulit.	896
Christus quidem in forma humanitatis iudicabit, sed neque quam iudica- turus est secundum humanitatem nisi commissaria et delegata auctoritate.	894
Christum instituisse ut dissolvatur Matrimonium ratum per ingressum in re- ligionem.	608
Circumstantias peccatum aggravantes confiteri tutum atque utile est, et quaenam sint necessario confitendae	184
Clavem aliud non esse quam spirituales potestatem sentiendi in foro Sacramenti Poenitentiae.	244
Claves datas a Christo Petro, ac omnibus Sacerdotibus in eorum ordina- tione esse duas et quasnam	246
Claves fuisse in Christo excellentiori modo quam esse queant sub Deo.	269
Claves spirituales certis ac determinatis Ministris conceditis in Ecclesias reperiri	242
Clavis appellatur potestas spiritualis tradita a Christo quibusdam Ecclesiae Ministris.	ib.
Clavis cur non sit appellanda regeneratio, quae fit in Baptismo.	243
Clavis scientiae necessitas pro ministrando Poenitentiae Sacramento; ubi et de sententia Magistri circa eandem	246 seqq.
Clavis scientiae quando non erret in iudicando	261
Clavis una scientiae, altera Potestatis, utraque necessaria ad Poenitentiae Sacramentum rite conferendum	246
Clavium potestate et remittitur culpa et poena aeterna commutatur in tem- poralem.	250
Clavium potestatem non habere Haereticos, Schismaticos, Excommunicatos, suspensos et degradatos, et quare	276
Clavium potestate posse uti Sacerdotem respectu sui Superioris	280
Clavium potestate qua pollent Sacerdotes Evangelici non fuisse praeditos Sacerdotes Legales	268
Clavium potestate uti respectu cuiuscumque haud valere quemlibet Sacer-	

dotem sed opus esse ut a superiore concedatur potestas per quam sibi subditi deputentur et subiciantur	278
Clavium usum ex Christi institutione solos Sacerdotes possidere	271
Clavium usum possidere et malos Sacerdotes, nec eundem amittere per peccata	274
Clericus ex eo quod corona clericali insignitur non censetur renunciassse temporalibus bonis iuste acquisitis	436
Caeli qua ratione in mundi fine dicantur atterendi et mutationem subituri	746
Commisssa peccata nullam ingerent Sanctis perturbationem in finali iudicio	889
Commissum est unicuique ut sit Dei minister in vindicandis peccatis ab se commissis per eorum displicentiam et detestationem	152
Commodum ullum nemo percipere potest ex multitudine peccatorum	319
Compassio de miseris damnatorum esse nequit in Beatis	926
Complacens sibi de peccatis iterum peccat, non contra poenitentiam, sed pro malitia obiecti	21
Complementum iustitiae in commutatione corporum est ex Dei approbatione, ac proinde si ipse relaxet legem latam iuste vir poterit suum corpus commutare cum pluribus foeminis simul	633
Contemnens adimplere iniunctam satisfactionem pro peccatis mortaliter peccat	177
Concubinam habere numquam in ulla lege fuisse licitum	643
Concurrentibus duobus praeceptis potiori est obtemperandum	174
Conditio in matrimoniali contractu de vovenda castitate non invalidat, sed firmum relinquit contractum	499
Conditio necessaria de futuro addita contractui coniugali minime ipsum suspendit, imo de praesenti est validus	497
Conditiones turpes et impossibiles, quae non importent Matrimonii substantiam, habentur pro non adiectis	498
Conditiones turpes et inhonestae contra substantiam Matrimonii contractum irritant nullumque reddunt	ib.
Conditio possibilis de futuro contractui adiecta matrimoniali ipsum suspendit	497
Congruum apprime fuit communitati fidelium institutum esse Sacramentum Poenitentiae	144
Congruum apprime esse ut confirmati sint ad Ordines promovendi: sed nequaquam de necessitate	394
Confessario discretio maxima est necessaria in iniungendis poenitentis pro peccatis	176
Confessario licere peccata in Confessione audita aliis narrare si eadem citra Confessionem etiam sciat	207
Confessarius nequit revelare peccata sibi in Confessione detecta nec de licentia confitentis, et quare	206
Confessionem esse actum virtutis; et Legislator recta ratione ulciscitur transgressiones legis a se latae	161
Confessionem esse integram oportere et qualis esse debeat diligentia pro revocandis in memoriam peccatis	180
Confessionem factam Laico non probat Magister Scotus, esto non improbet petere consilium in casu, sed in generali	167
Confessionem liberare ex parte, non penitus a poena debita peccatis	187
Confessionem non esse actum poenitentiae virtutis	162
Confessionem non esse ex Ecclesiae traditione, cum ita non inveniatur in iure Canonico	147
Confessionem peccatorum Sacerdoti faciendam iure divino positivo esse necessariam ad salutem omnibus post Baptismum	143
Confessionem Sacramentalem per alium facere, vel per interpretem, neminem teneri	182
Confessionem Sacramentalem efficere minime tenemur de lege naturae	150

Confessionem Sacramentalem esse de praecepto divino non evidenter probatur ex novo Testamento.	146
Confessionem Sacramentalem esse faciendam Sacerdoti, non posse concludi ex naturaliter notis, sed magister qui est vindex malorum et honorum compensator	152
Confessioni faciendae ex Ecclesiae praecepto quis teneatur; regula notabilis pro eo cognoscendo.	153
Confessionis actus est apprime consonus principiis et conclusionibus naturaliter cognitis.	161
Confessionis actus non imperatur ab aliqua speciali virtute, sed oritur ex motivo cuiuscumque virtutis appetitivae	162
Confessionis faciendae praeceptum minime esse de lege naturae	150
Confessionis Sacramentum petere statim post commissum peccatum non teneri peccatorem nisi certis in casibus	157
Confessionis naturam exacte Augustinum exprimere	159
Confessio et satisfactio includuntur virtualiter in contritione	102
Confessio est effectus proximus causarum partialium ex quibus coalescit detestatio peccatorum	163
Confessio est una ex poenis debitis peccato, aut hic, aut in futuro saeculo solvenda	188
Confessio facta absenti per literas neque valida neque Sacramentalis est habenda.	182
Confessio in lege Mosaica cuius generis fuerit, et quam differat a confessione legis Evangelicae.	151
Confessio non semper est formata, sed solum cum est actus virtutis quae est peccatorum detestatio	178
Confessio saltem est de iure divino positivo non scripto, sed tradito a Christo Apostolis et per eosdem Ecclesiae promulgato	147
Confessio qua ratione intelligatur liberare a morte peccati.	186
Confessio quaenam, et quando sufficiens sit ad delenda mortalia peccata oblita	192
Confessio quibus in casibus possit esse integra formaliter non omnibus omnino detectis peccatis	181
Confessio si fiat per alium non est tenenda Sacramentalis.	182
Confirmatio, qua ratione sit et dicatur Baptismi complementum	395
Confiteri Laico deficiente Sacerdote nec oportere, nec expedire	166
Confiteri licite quis potest alteri a Curato, quando facta sibi sit potestas a legitimo superiore	172
Confiteri neminem debere peccatum quod non commisit, et quare	155
Confiteri Sacerdoti sui ipsius peccata tenetur peccator de necessitate praecepti, ac medii	143
Confiteri sacramentaliter omnes omnino teneri post commissa peccata, seu fideles sint, seu infideles sed aliter atque aliter	153
Confitendum saltem semel in anno unicuique fidelium proprio Sacerdoti	170
Cognitionem spiritualem reperiri minime posse inter infideles	569
Cognitionem quamdam spiritualem ex Sacramento Poenitentiae oriri aggravantem peccatum, si contingat	566
Confugale consortium quando et cur penitus evitandum	587
Coniugem ad fidem conversum convivere posse cum altera nolente fidem amplecti; at recusante muliere manere cum viro fidei, est viro talis uxor deserenda, ne sibi sit causa subversionis	591
Coniugi non licere ea exequi respectu alterius coniugis, quae legitimus Princeps valet facere circa ipsos	626
Coniuges non peccare dando operam actui matrimoniali in diebus sacris, congruum est tamen tunc abstinere	627

Coniux conversus ad fidem, novam Deo obligationem contrahit, qua fortius adstringitur quam vinculo matrimoniali	594
Consanguinitatis conveniens definitio et quid nomine eiusdem intelligendum	543
Consanguinitatem in linea descendente impedire Matrimonium in quolibet gradu, unde si inter homines ageret Adam nequiret contrahere cum aliqua foemina	547
Consanguinitatem in lege naturae Matrimonium impedisse in primo gradu in linea descendente tantum, nam in linea transversali extiterunt Matrimonia legitime contracta	546
Conscientiae puritas ut rite et congrue suscipiatur Ordinis Sacramentum utique est necessaria, sed si non adsit, adhuc valide suscipitur	398
Consensum proprie non esse causam sed magis dispositionem praeaviam Matrimonii	473
Consuetudines plures contrariae inductae sunt in iis quae consona sunt legi naturae	445
Conterendum esse homini non de poenis, sed de culpa	117
Conteri quando et quibus in casibus quis teneatur	133
Contractus commutativus ratione contractus est conditionalis ea subintellecta conditionalis <i>do si das, et do ut des</i>	456
Contritio, confessio, et satisfactio quando pertineant ad virtutem quae est poenitentia	97
Contritio, confessio et satisfactio qualiter passive acceptae sint partes integrantes poenitentiam veram	101
Contritio, confessio et satisfactio qua ratione dici queant partes subiectivae poenitentiae	97
Contritio, confessio et satisfactio non sunt partes integrales, poenitentiae virtutis, nec item actus poenitentiae virtutis	100 seqq.
Contritionem esse quidem actum virtutis, sed nequaquam virtutis poenitentiae	108
Contritionem esse dolorem omnium maximum, et qua ratione	127
Contritionem spes consequendi veniam ut plurimum praecedat	128
Contritionis formali rationi omnino repugnat extendere se ad peccata futura	121
Contritionis exacta descriptio, et rationis eius declaratio	106
Contritionis actum habendi incapaces esse animas in altero saeculo	135
Contritionis perfectio unde sit attendenda	128
Contritionis repugnat habere pro obiecto peccata futura	122
Contritionis actus etiamsi foret alio minus intensus in gradibus, adhuc maximus reputandus est	128
Contritionis dolor quomodo excedit omnem alium dolorem in natura	127
Contritio perfecta aequivalenter continet omnem poenam peccatis debitam	60
Contritio vera qualitercumque intensa sufficit magnis delendis peccatis	141
Contritio ut sit dispositio proxima iustificationis non oportere cuique peccato propriam correspondere	125
Contritio ut in pluribus non delet omnem poenam culpa peccati debitam	61
Contritus veniam errorum consequutus, et confiteri contemnens novo se involvit peccato	75
Conveniens admodum fuisse in lege nova poenitentiae Sacramentum institui, eiusque ministerium committi solis Sacerdotibus	18
Copulam carnalem sponsalia sequentem non efficere verum Matrimonium et quid tunc praesumat Ecclesia	484
Corpora non gloriosa quanta esse simul, sed non per dotem subtilitatis	833
Corpus in resurrectione oportet retinere quae naturaliter consequuntur formam ipsius	848
Correctio puniti est quid extrinsecum iustitiae vindicativae	36

Creata voluntas malle debet <i>non esse</i> , quam Deum offendere, idque secundum rationem rectam	967
Crimina maiora magis esse detestanda quam leviora, et qualiter id fieri debeat	131
Crimina non redire per relapsum in prius rite dimissa: nec reverti obligationem ad eandem poenam	74
Culpam quamlibet letalem post Baptismum contractam cadere sub contritione, aliter ab Anima non deleri	120
Culpa remissionem esse effectum remotum poenitentiae virtutis.	63
Cum indeterminatione divinae essentiae stat ipsam repraesentare omnia distinctissime.	925
Curato nulla infertur iniuria ex eo quod quis sibi subiectus confiteatur alteri habenti absolvendi postestatem	172
Cur concessum est mulieribus ut baptizarent, non item ut confessiones audirent.	165
Cur in Purgatorio sit innumera multitudo animarum, cum tamen ut plurimum fideles decedant susceptis Sacramentis, et maxime Poenitentiae	257

D

Damnati de arbitrii libertate possent elicere actus moraliter bonos: sed ita non facere verisimilius est	960
Damnati non cruciantur ab igne per physicam actionem sed per intentionalem	691
Damnati odio habent effectum divinae iustitiae	971
Damnati quam ob causam se peccasse doleant	961
Damnatorum actibus quare correspondeat poena accidentalis	972
Damnatorum corpora resurrectura integra, esto ita non fuerint in via	862
Damnatorum infernum esse omnino aliud animarum receptaculum a limbo, qui et Abrahae sinus dictus est.	678
Damnatos Deum in se aut iustitiam eius odisse haud posse	971
Damnatos cruciandos ex sola immutatione intentionali probabile.	868
Damnatos in aeternum cruciandos.	982
Damnatos in inferno non demereri, licet in malitia sint obstinati	972
Damnatos iustissime plecti poenis sempiternis, et de eorundem obstinatione	976-977
Damnum spirituale illatum difficilius resarciri quam temporale	124
Dari purgatorium dogma est Catholicae Fidei	986
Debitum coniugale denegandi iustae causae.	620
Debitum non reddentes per duos menses post initum matrimonium non peccant	608
Debitum reddere teneatur coniuges quocumque tempore, modo iusta causa denegandi non interveniat.	630
De corona et tonsura capillorum in eis, qui in sortem Domini vocantur plura.	434
Declarantur causae ob quas ad hos aut illos actus exercendos, Ordines seu influunt, seu disponunt.	417
Declaratio de identitate corporis resurgentis, in perfectione correspondente animae gloriosae.	803
De Davidis cum Bethsabee matrimonio, nec debuisse David punire uxorem ut adulteram, et quare.	601
De Dei gratia est quod quis in mortale crimen non prolabatur.	154
De Dei institutione est ut liceat alteri coniugum ingredi religionem ante copulam carnalem	608

	<i>pag.</i>
Deficiente interno consensu ex parte unius non perficitur Matrimonium	478
Defunctorum animae maxime iuvantur per Missae Sacrificium	697
De his quae dicuntur sub sigillo servando extra confessionem	203
Dei excellens misericordia ob praecedentia merita quamvis mortificata citius dat gratiam ad resurgendum	93
Dei iudiciorum aequitas omnibus perspecta erit in iudicio finali	772
Dei sola voluntas nolentis concurrere cum causis corruptivis est causa im- passibilitatis Beatorum	825
De intentione naturae magis est augmentum partium quam earumdem re- surrectio	803
Dei virtute videri potest divinitas sine ullo gaudio in intellectu creato	898
Delectatio excellens excludit tristitiam quamcumque	828
<i>Denarii diurni</i> nomine beatitudo essentialis intelligitur	921
De paupere et divite repraesentantibus opus iniunctum a concedentibus Indulgentias	319
Deo permittente nullo ferme negotio maligni spiritus impedire queunt usum membrorum	577
De rationis rectae dictamine nemini licere appetere <i>non esse</i> ad declinan- dam poenam iuste inflictam	963
Desiderium naturale non est actus elicitus, sed sola inclinatio naturae	761
Detineri nolle ab igne, ab eoque immutari non est in potestate damna- torum	688
Detenti in limbo ignorabant quae gerebantur per homines citra Dei reve- lationem	718
Detentio intellectus damnati in intensa ignis consideratione effective est a Deo	689
Detestationem peccatorum non posse esse vitiosam	129
Deum intueri oculis corporeis fieri omnino non posse, et quare	915
Deum videri ab intellectu creato non repugnat. Sed eo attingere nequit propriis viribus idem creatus intellectus	913
Deus efficere nequit effectum formalem sine forma sua	839
Deus aliter atque aliter est malorum vindex ac retributor bonorum	92
Deus coagere potest ad operationem, et non ad gaudium quod exinde se- queretur	899
Deus de facto non donat gloriam suam electis, nisi per certa merita	722
Deus in ordinatis per prius et posterius potest conservare prius sine po- steriori	836
Deus principaliter, et Sacerdos misterialiter peccata dimittit	10
Deus potest conservare omne naturaliter prius sine suo posteriori	840
Deus puniens malos assimilat illos iustitiae punitivae	692
Deus non est obiectum naturale nostrae intellectivae potentiae	913
Deus tantummodo voluntarie ostendit Beatis quaecumque vident	917
Dictum illud <i>a privatione ad habitum non est regressus</i> : falsum est uni- versaliter	751
Dictum Philosophi de Passione est verum spectata virtute causarum na- turalium	866
Differentia inter martyrii aureolam, fructumque eius	935
Diebus etiam festis teneri coniuges reddere debitum matrimoniale	630
Difficillime esse potest bene circumstantionata poenitentia in extremis vitae	51
Dilectio Dei super omnia virtualiter involvit detestationem peccatorum	55
Dimittentes uxores in lege veteri graviter non peccavisse	657
Dimensiones inter se formaliter non opponuntur, sed virtualiter ratione scilicet effectus oppositi	840
Dimittere uxorem erat permixtum ob maius malum vitandum, sicuti poly- gamia permissa erat intuitu maioris boni consequendi	656
Dimissa peccata in recidivante redire quoad circumstantiam ingratitude	78

	pag.
Dimissa peccata non reverti in eo, qui in peccatum relabitur, simpliciter et formaliter	78
Dispar ratio est de cognitione infiniti, et infinitorum	914
Dispensandum quandonam sit rationabiliter super lege	635
Dispensatione legislatoris praecisa numquam Poligamia licuisset	ib.
Dispensatio, et privilegium recipiunt strictam iuris interpretationem.	538
Distributiones generales quae in Ecclesia fiunt nihil habere commune cum beneficio Indulgentiarum	327
Distincta magnitudo inest duobus corporibus, esto sint simul in eodem loco.	841
Diutius si oporteret morari coniuges in loco sacro, possent non peccare dantes operam actui matrimoniali	629
Daemones quamobrem assistunt signis, in quibus statuitur maleficium.	577
Daemones credunt et timent Deum inutiliter et quare	240
Dogma est orthodoxae fidei omnes penitus homines fore resuscitandos in saeculi fine.	746
Dogma fidei est universale iudicium esse futurum, id tamen sola revelatione tenemus; congruentius nihilominus declaratur	877
Dolor et timor impediunt liberum usum rationis	51
Dolor vel timor sine dilectione an peccata delere valeat	ib.
<i>Dolor</i> in definitione contritionis connotat causam eius	109
Dominio rei alicuius salvo potest usus ab tali dominio separari.	464
Dominium rei potest acquiri licet dominus ea non utatur; oportet tamen ut queat ea uti si finis eius sit certus usus.	576
Dominis invitis non esse ad Ordinem promovendos servituti subiectos, et quare?	430
Dominus non habet potestatem in corpus servi, sed in opera eius	528
Dos quaecumque non habet actum aliquem.	837
Dotem impassibilitatis esse aequalem in omnibus; sed statuentibus eam in positiva qualitate esse inaequalem	826
Dotem non oportere realiter inesse dotato	821
Dotem subtilitatis fore reponendam in absoluto qualitatis, non videtur probabile	835
Dotes debentur Beatis ratione spiritualium nuptiarum, intuitu tamen praecedentium meritorum	930
Dotes inter Beatorum corporum et subtilitatem esse computandam, nec ullam esse repugnantiam ea subtilitatis dote Beatorum corpora pollere.	832
Dotis subtilitatis ratio in quonam sita sit	ib.
Duo corpora esse possunt simul in eodem loco divina potentia	839
Duplex consideratio poenarum Christi ac Sanctorum, nempe ut sunt praeservativae et quatenus sunt satisfactoriae	314
Duratione simul concreata est materiae forma; sed haec posterius natura inducta sine subiecti mutatione	780

E

Ecclesia cur ratum esse sentiat Matrimonium sequuta copula post sponsalia.	480
Ecclesia cur senserit non peccasse qui post sponsalia carnaliter se cognoverunt	467
Ecclesia Catholica duplicem habet Forum, unum secretissimum, et publicum alterum	271
Ecclesiam interdum debere aliquos excommunicare, et separare a communione Fidelium	284
Ecclesiam Spiritus Sancti instinctu motam ad determinanda plura circa Sacramenta	549

	<i>pag.</i>
Ecclesia non attentasset imponere praeceptum de Confessione facienda, nisi id iuris divini esse sensisset	149
Ecclesiasticae disciplinae rigor quamobrem per Indulgentias non laxetur, sed magis humanae consulatur imbecillitati	311
Ecclesia unde fuerit inducta ad inhabiles et illegitimos declarandos ad contrahendum coniugum interfectores	600
Ecclesiasticum ius non tollit Ordinis collatam potestatem	424
Ecclesiae determinatio de communione facienda in Paschatis solemnitate non est disciplinae lassatio	20
Ecclesiae iurisdictio non se extendit ad eos qui sunt extra Ecclesiam, quive Baptismum non susceperunt	648
Ecclesiae Ministris curam animarum habentibus multa eruditione opus est, non item qui simplices sunt Sacerdotes, quibus id onus non est iniunctum.	400
Ecclesiae potestati commissum fuit determinare modum et verba exprimentia sententiam iudicis	10
Ecclesiae thesaurum dispensandi et custodiendi potestas amplissima Petro commissa	328
Ecclesiae thesaurus est inexhaustus etiamsi pro infinitis dispensaretur	311
Ecclesiae thesaurus ex iustorum operibus meritoriis conflatur	154
Ecclesiae tradi potestatem plectendi contumaces poena excommunicationis, congruum fuit.	285
Ei magis dimittitur qui magis dimittentem diligit exponitur	16
Eleemosyna est ardua et laboriosa amantibus mundi divitias	231
Elementa terrae, aquae, aëris purganda, non item ignis et quare	733
Eligere <i>non esse</i> ne Deus offendatur est actus maximae dilectionis Dei.	968
Entia cuncta absoluta post Deum esse in potentia ad ulteriorem perfectionem.	855
Entium inferiorum motus non pendent essentialiter a motu caeli	ib.
Episcopalem dignitatem in Ecclesia reperiri esse plane necessarium.	437
Episcopale munus auferri nequit per Ecclesiasticas Censuras bene tamen eius exercitium	423
Episcopali dignitati quidem annexum est ex Christi institutione Ordines maiores conferre	421
Episcopi subditos ratione publici peccati ubi delinquant Peregrinos evadere.	327
Episcoporum tantum esse Ordinis Sacramentum conferre	422
Episcopos habere supra se Superiorem in Ecclesia	440
Episcopum conferre potestatem spirituales ordinatis potestate delegata sibi a Christo	386
Episcopus pollet Ordinis potestate, et non solius iurisdictionis, quia auferri non potest per Superiorem	439
Errore detecto qui per ignorantiam latebat semper esse dirimendum coniugium in gradibus Ecclesiastica lege prohibitis initum.	561
Errorem connumerandum esse inter Matrimonii impedimenta, sed qualiter explicatur	519
Errores quosdam tantum, non vero omnes Matrimonium impedire, et nullum reddere	520
Error in fide qualiter irritum non reddat Matrimonium.	522
Error in Matrimonio quotupliciter possit accidere.	519
Error tribus in conditionibus nullum reddens Matrimonium	522
Essentia Sacramenti Poenitentiae in ipso actu iudiciali formaliter consistit.	5
Exacta congruentiarum declaratio in inungendis determinatis partibus in ministerio unctionis-Extremae	373
Excellentia Sacerdotis Evangelici supra Sacerdotem legalem	13
Excommunicans ex prava intentione peccat, sed excommunicat valide, si caetera adsint	288
Excommunicare non esse omnium Sacerdotum, sed eorum tantum qui id faciendi habent iurisdictionem ordinariam vel delegatam.	289

	<i>pag.</i>
Excommunicare Superiorem, aut aequalem, aut seipsum neminem posse, et quamobrem.	293
Excommunicatio ex defectu materiae vel formae nulla reputatur.	287
Excommunicationem minorem incurrere scienter communicantes excommunicato vitando.	300
Excommunicationis descriptio, vim et naturam eius declarans, quatenam.	283
Excommunicationis sententiam dicere non Sacerdotem valere si accepit id faciendi legitimam potestatem	291
Excommunicationis sententia nequaquam super universitatem aut Collegium ferri posse	295
Excommunicationis sententiam posse infligi tam a iure quam ab homine, pro damno temporali	286
Excommunicationis vel suspensionis sententiae subiectos non posse alios excommunicare	292
Excommunicato communicantes non semper mortaliter peccare, interdum enim nonnisi venialiter peccant	301
Excommunicatione subiecit Ecclesia communicantes cum excommunicato, non ratione culpae in se, sed in ordine ad alios	302
Excommunicatus interdum absolui nequit invitus; simpliciter tamen vel invitatus absolvi potest, et quibus in casibus id expediat	304
Excommunicatum semel posse ulterius, et quotiescumque opus fuerit excommunicari.	296
Excommunicatum posse absolui ab una manentibus aliis censuris et sententiis excommunicationis	306
Ex Ecclesiae mandato utique non licere communicare cum excommunicato: id tamen multas admittere exceptiones	298
Ex Ecclesiae statuto simpliciter illegitimi sunt ad contrahendum quos inter versatur cognatio spiritualis praecedens, secus si subsequatur	563
Ex eo quod Episcopatus non sit Ordo omnium perfectissimus non sequitur non fore Ordinem omnino, sed est fallacia a secundum quid ad simpliciter	438
Ex modica immutatione reali quandoque sequitur magna immutatio intentionalis	230
Expedire quandoque non attendere correspondentiam satisfactionis ad culpam.	419
Explicatur Sacerdotem accipere potestatem super Corpus Christi verum et mysticum in calicis porrectione, Episcopo necessaria verba pronuntiante.	979
Extensio perpetua poenarum in damnatis videtur extrinseca punishmenti, nec requisita a iustitiae rigore.	

F

Fallacia consequentis est, ex distinctione mutationum terminorum distinctionem inferre	792
Familiae et Civitatis bonum in quo potissimum consistat	445
<i>Favores esse ampliandos</i> qualiter sit intelligendum.	326
Felicitati Sanctorum apprime congruit Deum pro viventibus interpellare.	721
Ferrum candens continet in poris ignis substantiam.	837
Fidei datio de Matrimonio contrahendo cum ea quae legitimam habet virum interveniente adulterio seu ante, seu post promissionem irritare contractum Matrimonii deficiente legitimo viro	602
Fidei datio non impedit Matrimonium, sed stante coniugio graviter peccant ita promittentes; verum adulterio accedente oritur impedimentum ex Ecclesiae statuto.	601

Fidei datio vel promissio cum iuramento modo absit adulterium non irritat	
Matrimonium	602
Fidei est dogma per poenitentiam remitti commissa peccata	47
Fidelem coniugem absolvi a vinculo contracto cum infideli, si cum eo cohabitare nequeat sine contumelia Creatoris	594
Fideles inter Matrimonii contractum semper habere rationem Sacramenti.	457
Fidelem inter et infidelem iure divino Matrimonium non est interdictum.	585
Fidelem inter et infidelem Matrimonium absolute et simpliciter esse potest, ac etiam licite et honeste	ib.
Fidelibus quas ob causas interdixit Ecclesia contrahere Matrimonium cum infidelibus	ib.
Fidelis quibus in casibus dimittere valeat infidelem coniugem, quamvis expresse non petatur fidei susceptae annegatio.	596
Fidelis quod nequeat contrahere Matrimonium cum infideli, ex statuto Ecclesiae est irritis declarantis tales contractus	585
Fidelis vir ab uxore infideli potest quidem discedere; sed alium ducere nequit si cohabitare velit sine iniuria Dei.	593
Fidem infusam esto Poenitentia supponat, non proinde et ipsa infusa est reputanda.	44
Fieri non posse ut quod est in uno de veritate naturae humanae perinde sit in alio	804
Filiorum ab fideli et infideli coniugibus susceptorum educatio a quonam eorumdem praestanda	593
Filius quoad servitutem et libertatem sequi maternam conditionem, sed secus est de aliis praerogativis atque excellentiis	533
Filium inter et obstetricem minime innascitur cognatio carnalis	567
Finali iudicio omnes omnino homines sistendos	887
Finis circumstantia non sufficit ad bonitatem moralem actus	452
Finis intrinsecus et extrinsecus iustitiae vindicativae quisnam?	36
Finis quicumque non est perfectior iis, quae ad ipsum ordinantur finem.	509
Finito merito iuste finitum correspondet praemium	713
Foeminam inter et masculum discrimen esse oportere in Lege Evangelica, et quare?	426
Foeminae uni numquam licuisse plures viros nubere et quamobrem	686
Foemineus sexus cur excludatur ab Ordinis susceptione duplex congruentia.	425
Foemineus sexus Dei sententia exclusus est ab omni gradu eminenti in Ecclesia ob peccatum primae foeminae	624
Foemineus sexus divina institutione non Lege Ecclesiastica est simpliciter incapax Ordines recipiendi.	425
Fori privilegium non arguit coronam, sive tonsuram esse Ordinem.	435
Forma Sacramenti Poenitentiae non est tradita sub determinatis verbis. 3 et	271
Forus quotuplex sit in Ecclesia Catholica	289
Frigiditas ex parte viri et arctatio respectu mulieris si sint insuperabiles impediunt Matrimonium contrahendum dirimuntque contractum	575
Fructus centesimus Martyribus rependitur	935
Fructus in quo differat ab aureola ubi sermo de fructu, de quo in Evangelio Lucae, cap. 8.	934
Fructus numeri centenarii quare Virginitati congruat	939
Fructus sexagenarius qui viduali correspondet continentiae declaratur	938
Frustra non est quod habet finem perficientem	796
Fundamentum, cui innititur opinio Philosophorum de reditu rerum omnium, reicitur	756
Furia Matrimonio superveniens nequit rescindere matrimonialem contractum; at si praecedat irritum reddit contractum dum contrahens furia agitur. Et potest valide contractum inire si lucida habeat intervalla	579

Futuram esse hominis resurrectionem citra revelationem demonstrative non ostenditur, sed probabiliter tantum	761
Futuram esse resurrectionem interdiu, probabilius videri	775
Futura esse omnium resurrectionem in saeculi fine	771
Futuræ resurrectionis tempus tantum per revelationem sciri potest	774
Futurum seu faciendum complura impediunt, quæ factum non tollunt.	558

G

Gaudium accidentale ex senecta innocenter exacta non deerit resurgentibus in aetate iuvenili.	809
Gaudium haud ingreditur Beatitudinis essentiam	898
Generalem sententiam, videri voce pronunciandam, et particulares omnium mentibus obiciendas.	879
Generale iudicium statui ultra particulare de unoquoque congruum est	877
Generale seu universale iudicium instituendi causae recensentur	878
Generatio aliqua evenit in ipsa nutritione, non tamen generatio simpliciter.	801
Gloria Christi visa cessura est in tristitiam ingentem damnatis	897
Gloria habentis quantacumque merita propria excedit gloriam illorum qui præcise per Christi merita salutem sunt consequuti	92
Gloriosum corpus haud necessario immutare potentiam non glorificatam	861
Gradum eminentem supra virum mulierem tenere postquam ipsa peccavit natura non patitur	426
Gradus beatitudinis, quare nomine <i>mansionum</i> exprimantur	921
Gradus efficacior est in linea recta, quam in linea transversali	545
Gradus nomine quid Canonistae intelligant, et in qua linea proprie inveniatur	ib.
Gratia et peccatum citra contradictionem stare possunt simul.	56
Gratia Matrimonii Sacramenti confertur infallibiliter in aliquo signo sensibili, nisi adsit obex	456
Gratiam Dei contemnere quis dicendus sit	157
Gratia sanctificans est Ordinis effectus ultimus primo a Deo intentus	390
Gratiarum quaedam prærogativæ magis meritorum qualitatem quam ipsa merita consequuntur.	884
Græcos Confessione Sacramentali non uti, non esse certum	149
Græcos ex quo ab Ecclesia Romana recesserunt multas laudabiles aut etiam necessarias consuetudines omisisse	ib.

H

Habere concubinam plurimum dictat ab usu plurium foeminarum per polygamiam	639
Habere simul plures uxores est contra legem naturæ non <i>primario sed secundario</i>	634
Habere scortum non esse contra legem naturæ primario, esse tamen contra legem naturalem secundario acceptam	638
Habitudo inter personas ascendentes et descendentes est alia atque alia ac de comparisonem personarum propagatarum per lineam transversalem	545
Haereticos, Schismaticos, Excommunicatos, suspensos et degradatos revera usum clavium non habere, et quare	276
Hebetudo mentis est culpabilis cum per ipsam vitiatur, aut destruitur regula operandi.	506

	<i>pag.</i>
Homicidas non esse ad Ordines promovendos, et quam ob causam	431
Homicidium aliud voluntarium, aliud involuntarium	ib.
Hominum in consummatione saeculi ordines quatuor	889
Homines resurrecturos in ea qua decesserunt aetate, minime improbabile visum est Augustino	810
Homo anima sua et quacumque alia substantia corporea nobilior, ideo nec ab anima nec ab ullo alio efficiente naturali produci potest	753
Homo duplicem actum habet, alterum ex elemento praedominante, et alterum ex anima, et est motus progressivus	851
Homo idem non reciperet suorum stipendia meritorum nisi idem omnino repararetur.	790
Homo se disponere nequit ad gratiam sanctificantem, nisi adiuvetur et praeveniat a gratia Dei	329
Honestatem actui carnali evenire non de contrahentium voluntate, sed ex approbatione Legislatoris	511
Honestatis publicae iustitia oriebatur iure antiquo ex quibuscumque sponsalibus: sed per novam legem contrarium est	556
Humana caro, quae transivit in substantiam alterius comedentis illam, cui reddenda in resurrectione	804
Humanitas Christi extitit per se causa moralis nostrae resurrectionis	765
Humores esse reddendos corporibus resurgentibus, sine quibus consistere non potuissent in via	799
Humores cur non repugnent doti agilitatis in corporibus Beatis	800

I

Ignem inferni esse corporeum, et non tantum intentionalem	953
Ignis habet duplicem actionem respectu sensibilis animati intentionalem nimirum et realem	865
Ignis inferni est spiritibus patientibus proximior, ac esse queat unum corpus alteri.	692
Ignobilis non est entis nobilioris finis	903
Illegitime natos minime Ordinibus initiandos, et quare	432 et 665
Illicitum magis necessarium est vitare, quam declinare a poena	494
Immutatio realis in organo non semper sequitur immutationem intentionalem	860
Impedimentum esse declarandum, ut contractus legitime statuatur per novum consensum	604
Impedimentum perpetuum et Matrimonium contrahendum impedit, et contractum dirimit	574
Impotentia perpetua reddendi debitum sequens Matrimonium consummatum non dirimit illud	ib.
Incestus cum Sorore si praecedat, Matrimonium impedire, secus si sequatur, quia tunc uxor innoxia puniretur	580
Indirecte ligatur peccator ad aeternam poenam	259
Indissolubilitas Matrimonii plures involvit difficultates, ideo opus est gratia Dei dantis fortitudinem.	456
Indulgentiam disparem sortiri effectum ratione diversarum dispositionum in subiectis repertarum.	318
Indulgentiam exprimentes termini exacte declarantur, et quid sit Indulgentia.	312
Indulgentiam propter non est omittenda satisfactio iniuncta	314
Indulgentiarum beneficium existentibus in peccato nihil prodest	329
Indulgentiarum beneficium nihil habere commune cum generalibus distributionibus, quae in Ecclesia fiunt	327

	<i>pag.</i>
Indulgentiarum dispensatio non est dicenda <i>datio</i> neque <i>redditio</i> , et quomobrem	313
Indulgentiarum largitio proprie <i>dispensatio</i> quaedam est	ib.
Indulgentias ab Episcopis propositas pro Dioecesanis probabilius videri non prodesse peregrinis et extraneis	326
Indulgentias conferendi potestatem non adimit lethale peccatum	327
Indulgentias conferre fidelibus per Summum Pontificem aliosque Ecclesiae Praelatos de illius commissione, quid reipsa sit	310
Indulgentias facere seu dispensare, potestatem non esse Parochialibus Sacerdotibus	322
Indulgentias lucrandas proponere esse eum, qui non est Sacerdos, si id sibi concessum sit a Romano Pontifice	324
Indulgentias lucrandas proponere valet Episcopus prout a Papa fuit ipsi quibusdam in casibus concessum	ib.
Indulgentias non lucrari eum qui non facit opus iniunctum, et si ex impotentia id accidat, et maxime repraesentare cupiat	333
Indulgentias per se et directe Ecclesiae Praelatos nequire lucrari; bene tamen per accidens et indirecte	334
Indulgentias posse remittere de satisfactoria poena	308
Indulgentias quandoque posse et debere fieri pro temporali subsidio, et ob aliam quamcumque rationabilem causam	320
Indulgentias Religiosis quibuscumque prodesse tamquam membris Ecclesiae militantis indigentibus si omnia necessaria concurrant	331
Indulgentias revera tantum valere, quantum pronunciantur per habentes legitimam potestatem	316
Indulgentias toties quis lucratur, quoties exequitur iniunctum opus in charitate	331
Indulgentiae dispensator gerit vicem quasi duplicis personae	334
Indulgentiae tantum prosunt diminutioni aut omnimodae dimissioni poenae temporalis debitae peccatis	317
Indulgentiis lucrandis quatenus necessario concurrere oportet	310
Indulgentiis non laxatur Ecclesiasticae disciplinae rigor sed magis humanae consulitur imbecillitati	311
In extremis laboranti, et confitenti non est imponenda poenitentia	53
Infideles carentes lumine legis quare non peccent dum ineunt matrimonii contractum	589
Infideles conversos ad fidem separare non oportere, si cognoscantur matrimonium iniisse in gradibus prohibitis	591
Infideles quamvis revera careant fide in Deum, posse servare fidem matrimoniam	588
Infidelium coniugium quomobrem non sit Sacramentum Matrimonii	ib.
Ingratitudinis nota erga Deum qualiter exprimenda in Confessione, nam in speciali non est exprimenda	83
Ingratitudo in recidivante quando sit speciale peccatum	ib.
Ingratitudo peccantis regulariter non est speciale peccatum	ib.
In innocentiae statu, et in Beatis forte locum habet virtus poenitentiae, et quomodo	28
In innocentiae statu Matrimonium Sacramenti rationem non habuisse	589
In innocentiae statu non erant virtutes quales sunt necessariae in statu praesenti	28
Iniunctum est unicuique esse Dei ministrum in vindicando peccata ab se commissa ultione sibi inflictis	27
In iustificationis processu duplex ordo occurrit considerandus	41
In magno populi concursu attendenda est unitas moralis actus	408
In negotio aeternae salutis quisque tenetur viam eligere faciliorem	144
Innocentia et Sanctitas Beatissimae Virginis non est trahenda in exemplum	89

	<i>pag.</i>
Innocentiam longe maius beneficium esse, quam poenitentiam	79
In particulari iudicio haud plane rependitur praemium seu poena	878
Inquisitio peccatorum Confessario manifestandorum qualis et quanta esse debeat	163
Irregularitas interdum citra omnem culpam incurritur	431
Irregularitatem contractam ob homicidium tolli per Baptismi susceptionem non vero ob bygamiā, et quare	649
Irregularitatis poena non sequitur ut plurimum crimen, sed Sacramenti de- fectum	645
Instrumenta in quibus Ordines conferuntur non oportere phisyce tangi ab iis qui Ordines suscipiunt	429
In statu innocentiae extitisse quidem contractum matrimonialem, sed nequa- quam fuisse Sacramentum	457
Intelligendae qualiter sint literae Praelatorum Indulgentias fruendas conce- dentium	319
Intensionem certam videtur requirere Scotus ad contritionem veram	52
Inter infideles esse verum validumque coniugium, non vero Matrimonium qua Sacramentum novae Legis	588
Interficiens uxorem ut aliam ducat cum qua rem habet est simpliciter inha- bilis ad contrahendum cum illa; si vero alia de causa occidat est siquidem ei interdictum coniugium, at si contrahat, valide contrahit	598
Involventi se mortali peccato nihil prosunt quaecumque opera meritoria, quae fecit	90
Iudex delegatus debet sese legis dictaminibus conformare; secus de iudice primario est dicendum	234
Iudex nemo constituitur inter partes cum hoc, ut ferat sententiam alterutri comparti gratam	256
Iudicare convenit Christo homini ex eminentissima potestate delegata	882
Iudicaturi cum Christo qua ratione dicantur Sancti	ib.
Iudicaturus est Christus mundum in forma humanitatis gloriosa	896
Iudiciaria auctoritas sententias ferendi in genere quotuplex, et in quibus resideat	242
Iudiciaria potestas quare voluntariae paupertati magis quam alteri virtuti attribuatur	885
Iudicium est dictamen intellectus practici consonum iustitiae	882
Iudicium duplex, alterum discussionis causae; alterum sententiae et execu- tionis eius	889
Iudicium Sanctorum Christo assidentium quare non sit frustraneum	882
Iuramentum additum contractui haud mutare naturam ipsius	483
Iuramentum esse servandum in sponsalibus, sed non propterea esse inso- lubilia	ib.
Iuris Ecclesiastici seu Canonici nomine quid intelligatur	148
Iuri suo proprio esto quisque renunciare queat, non tamen iuri communi- tatis, cuiusmodi est sigillum Confessionis	206
Ius ad gloriam debitum alias bonis operibus non extinguitur per peccatum	90
Ius bonorum operum in peccantibus manet, sed nequaquam actio	91
Ius proximum ad gloriam non in charitate fundatur, sed in operibus me- ritoriis, factis in charitate	86
Iustificatio impii non necessario expostulat actum, qui sit formaliter poeni- tentia	55
Iustitiae vindicativae accedit omnino ut peccator redeat in gratiam Dei	35
Iustitiae vindicativae finis intrinsecus et extrinsecus quisnam	36
Iustitiam vindicativam importare non elicere actum satisfactionis	209

L

Lamech cum Polygamiam introduxit inter homines mortaliter peccavit.	630
Legalis cognationis triplex linea	572
Lege concessum fuisse illicita committere, dicendum non est.	657
Lege divina positiva tenetur Sacerdos caelare peccata in Confessione audita.	196
Lege positiva Dei obligari virum ad inhaerendum uxori suae inseparabiliter.	653
Leges qualiter interdum abrogare contingat.	428
Lex Mosaica de occidenta adultera revocata fuit in Lege Evangelica	597
Lex nova concedit Matrimonium dissolvi ob maius bonum; vetus vero ut vitaretur maius malum concessit.	660
Lex nulla iusta dare debet directe occasionem peccandi.	657
Libellum repudii qua ratione Moyses permiserit	ib.
Liberum licitumque erat Hebraeis uxore per repudii libellum dimissa alteram ducere, si super insolubilitatem vinculi a Deo dispensabatur; illicitum vero si secus	661
Licitum nequaquam esse interficere uxorem in actu adulterii deprehensam.	597
Licuisse pro tempore Legis Mosaicae uxorem dimittere, probabiliter sustineri potest	656
Licuisse potuit ex Legislatoris dispensatione uxorem dimittere; et quare	654
Limbus puerorum an sit idem quod limbus Patrum	680
Limbum inferni, et Abrahae sinum non esse duo distincta animarum receptacula	676
Lineam consanguinitatis convenienter dividi in ascendentem, descendantem, et transversalem	544
Locum in quo electi purgantur post hanc vitam esse alium ab eo; in quo reprobi puniuntur.	987
Locus non detinet effective damnatos, sed Dei voluntas.	687
Lumen non est activum, sed actionis terminum	857

M

Machinari in mortem coniugis cum adulterio simpliciter inhabilitat ad contrahendum	599
Machinationem in mortem coniugis effectu sequuto impedire Matrimonium contrahendum atque etiam dirimere contractum.	600
Macula derelicta in anima ex veniali peccato est omnino alterius rationis ab illa quam derelinquit mortale et quare?	69
Magis naturale est potentias superiores habere proprium actum quam inferiores, si illis repugnare inveniantur.	850
Maius malum magis fugiendum, quomodo debeat intelligi.	964
Maleficii impedimentum qualiter conveniat et differat ab impedimento frigiditatis	578
Maleficium impedire Matrimonium contrahendum atque etiam dirimere contractum	577
Mali sicut noluerunt Deo legem ferenti subesse: ita subesse recusant illi poenam inferenti.	687
Malos qui operam fidei neglexerunt implere esse iudicio subiiciendos; et quare mediocriter mali etiam.	890
Manenti in saeculo non licet alteri nubere nisi post emissam professionem alterius	609
Mansiones in gloria per diversos charitatis gradus distinguuntur.	922

Maris et foeminae vaga coniunctio triplex bonum excludit videlicet prolis, familiae et civitatis	445
Materia eadem ad identitatem effectus necessario requiritur	786
Matrimoniale contractum ex metu cadente in virum constantem initum, seu in facie Ecclesiae, seu in foro conscientiae nullum irritumque esse.	491
Matrimonialis contractus ex sui natura involvit cognitionem certae personae in quam vere transfert sui corporis potestatem.	522
Matrimonialis contractus quibus conditionibus affici possit.	497
Matrimonialis contractus seu in lege naturae seu in Lege Evangelica est insolubilis ex divina institutione.	510
Matrimonii actus primo ad officium naturae ordinatur, et exinde etiam ob incontinentiae remedium	452
Matrimonii causa est favorabilis, inducendique sunt domini ne semper servos impediunt ab usu coniugali	529
Matrimonii contractus similis est aliis contractibus commutationis rerum	477
Matrimonii ineundi praeceptum ut cadit super substantiam rei praeceptae est affirmativum, negativum vero ut afficit circumstantiam	448
Matrimonii institutio ante peccatum erat praecise in officium naturae	461
Matrimonii impedimenta de Ecclesiastico iure procedunt.	516
Matrimonii impedimenta ex Ecclesiae statuto quatenus	517
Matrimonii impedimenta quinque et viginti esse probantur.	518
Matrimonii impedimenta sunt duplicis generis, alia enim omnino impediunt, alia <i>secundum quid</i> tantum	515
Matrimonii impedimentum perpetuum seu sciatur, seu non, reddit contractum nullum	576
Matrimonii Ministri quinam; unus est unitate integritatis, et quid praestet Parochus Matrimonio assistens	258
Matrimonii quot impedimenta ex parte contractus oriri possunt	516
Matrimonii Sacramentum de facto institutum fuisse a Christo.	456
Matrimonii Sacramentum non sequi ad contractum expressum verbis de futuro	477
Matrimonii triplex acceptio: in ipso sicut in caeteris Sacramentis gratiam conferri ex opere operato	461
Matrimonio copulatos haud esse inhabiles ad Matrimonium contrahendum.	542
Matrimonium absolute et simpliciter esse potest inter fidelem et infidelem, ac etiam licite, et honeste.	585
Matrimonium cadere sub praecepto divino affirmativo, ac ipsius indissolubilitatem pertinere ad Dei mandatum negativum	447
Matrimonium contrahere quibus in casibus tenerentur omnes.	448
Matrimonium contractum dirimi non debere per obligationem voti simplicis castitatis, sed ita contrahens mortaliter peccat	534
Matrimonium cum plena libertate iniri omnino oportere	491
Matrimonium esse Sacramentum Legis Evangelicae contractui matrimoniali ex Christi institutione annexum	455
Matrimonium esse dissolubile ex Christi institutione ante carnalem copulam per ingressum in Religionem	607
Matrimonium ex sua ratione formali fineque tam proximo quam remoto esse bonum atque licitum	505
Matrimonium infidelium est insolubile, nisi fortiori vinculo adstringatur	589
Matrimonium in statu innocentiae haud habere potest rationem medicinae.	460
Matrimonium institui debuisse stante innocentia, et ita factum esse.	459
Matrimonium inter ineuntem et Religionem profitentem plurimum interest.	529
Matrimonium inter fidelem et infidelem iure divino non est interdictum	585
Matrimonium inter infideles, et in Lege Mosaica habet rationem contractus non Sacramenti	258

Matrimonium per superinductam servitutem non dissolvitur, sed servitus iniusta est atque illicita non consentiente uxore	537
Matrimonium qualiter sit in genere coniunctionis habitualiter indissolubilis.	469
Matrimonium qua ratione ad legem naturae pertineat	445
Matrimonium quatenus est in officium naturae, Polygamia magis est iuxta, quam contra legem naturae	632
Matrimonium Sacramentum est, praeterea et civilis contractus; ideoque ex aliis Sacramentis ad hoc non tenet illatio	550
Matrimonium valide contrahi posse nedum verbis etiam signis verbis aequivalentibus perinde ac alii humani contractus	475
Matrimonium ut est Sacramentum Legis novae significat efficaciter gratiam a Christo promeritam	457
Mentiens se assentiri in matrimoniali contractu plura reportat incommoda ex proprio dolo	479
Merito finito nonnisi praemium finitum iuste est rependendum	711
Meritorium est destruere opera diaboli, vel maleficia.	578
Meritorum inaequalitas in nostra sententia non infert inaequalitatem impassibilitatis	821
Meritum prodesse quotupliciter possit intelligi, et explicantur singuli modi.	694
Metus qualiter cadere queat in virum constantem iuxta dictamen rectae rationis	488
Minister Ecclesiae Romanae qualiter gerere se debeat in conferendo Unionis Extremae Sacramento mutilatis in partibus inungendis.	376
Ministrum in Sacramento Matrimonii non oportere esse distinctum a suscipientibus id Sacramentum, ut in caeteris	476
Miracula multiplicarentur citra necessitatem, si damnati torquerentur per actionem realem ignis	868
Miseria est malum formaliter; et non esse haud est ita malum	964
Misericordia Dei maxime elucet, non permittens redire dimissa peccata ad ultionem, volens interim reviviscere ius bonorum operum ad gloriam	91
Missae Sacrificii virtus et valor tantummodo finitus est.	712
Missae Sacrificium non acceptatur a Deo ratione voluntatis Christi.	ib.
Modus declaratur quo intelligi queat actio realis ignis in corpora damnatorum.	866
Modus essentialis in Sacramento Unionis Extremae quisnam sit	376
Morales virtutes infundi parvulis in Baptismi susceptione non esse certum.	85
Morales virtutes non reddi per poenitentiam, sed Theologicas, quae viribus naturae acquiri non possunt; bene tamen ille	84
Morales virtutes qua ratione dicantur informes vel informatae	85
Mortali culpae cuilibet debetur aeterna poena	75
Mortui quo pacto cum vivis communicare valeant	696
Morte interveniente alterius coniugum superesse affinitatem inter defuncti consanguineos perinde ac si defunctus foret superstes	553
Motiva potentia una eademque, ut Anima, movet corpus organice et inorganice	853
Motus caelestium corporum an cessaturus in saeculi consummatione examinatur tam in Philosophorum quam Theologorum sententia	905
Motum caeli esse perpetuo duraturum, est sententia Philosophorum.	ib.
Motum caeli ex parte passi esse neutrum	ib.
Motum caelorum an cessaturum convincat Theologi, discutitur	ib.
Motus caeli nec naturalis nec violentus, sed neuter; et ita indifferens est caelum ad motum et ad quietem	903
Motus Beatorum successivus erit, et unde ista successio	856
Motus est passio caeli secundum quid	904
Motus inferiorum entium non pendent essentialiter a motu primi caeli	855

	<i>pag.</i>
Motus perpetuitas non sequitur ex eo quod intelligentia non laboret in movendo, sed alia esse potest causa cessationis.	904
Motus perpetuitas non sequitur in corporibus caelestibus ex rerum productione	905
Motus triplex differentia: in progressivo una pars movetur quiescente altera.	851
Moyse nihil sancivit aut vetuit nisi ex Dei mandato.	658
Moyse permittendo libellum repudii intellexit vitare maius malum	ib.
Mulier cui dicit vir suus non assensisse ex animo matrimoniali contractui, qualiter gerere se debeat	479
Mulieribus cur concessum est ut baptizarent, non item ut Confessiones audirent.	165
Mulier virum appetens petit debitum interpretative	623
Multipliciter mundi purgatio intelligi potest futura per ignem.	733
Multis de causis fieri potest ut quis magis lugeat praesentia mala, quam quae commisit peccata.	128
Mundi purgationem ac innovationem in melius certissime futuram	731
Mundi ultimam innovationem faciendam esse per ignem	733
Munus Episcopale auferri nequit per Ecclesiasticas censuras bene tamen eius exercitium	424
Mutatio propria non evenit, cum inducitur anima in corpus organicum	777
Mutilatis in partibus inungendis esse Sacramentum unctionis extremae ministrandum	375
Mutuam, qua obstriguntur coniuges obligationem ex eorum voluntatibus ortum habere debuisse.	455

N

Naturale est magis quod est secundum inclinationem totius quam quod est secundum inclinationem partis	825
<i>Naturale</i> item est differentia activi principii, aut passivi	749
<i>Naturale</i> multipliciter ac diversis opponitur, scilicet <i>supernaturali</i> , <i>libero</i> , atque <i>violento</i>	ib.
Naturales causae non subduntur imperio Angelorum quoad proprios effectus.	820
Naturalium causarum vis ex dominio animae in corpus non retardatur, nec imminuitur.	ib.
Naturale ut opponitur violento per se dicitur de principio passivo	750
Natura corporum perfectionem primario intendit	796
Natura non obedit ad nutum Angelicae potestati.	835
Naturae impossibilis est statuere idem corpus in duobus locis, quam duo corpora in uno loco.	833
Naturae omnis potestas necessario subditur ordini praefixo ab Auctore rerum in formarum transmutationibus	752
Naturalia integra superesse in damnatis, non tamen velle bonum morale.	960
Natura valet hominem destruere, sed non tamen potest eundem reparare.	753
Naturalis appetitus Beatorum quietatur etiam in infimo beatitudinis gradu.	921
Naturalis appetitus semper est rectus, sed regulandus per liberum appetitum.	ib.
Necessitas divinae gratiae ad resurgendum a peccato adstruitur a Doctore reducente causam impossibilitatis poenitendi in subtractionem divinae gratiae ob praecedentia demerita.	978
Necessarium esse in Baptismi collatione exprimere tres Personas divinas; non item in Poenitentiae administratione, et quare?	10

Nec a priori nec a posteriori ostendi potest hominis resurrectionem esse futuram	764
Nemo beatus esse potest cum debito persolvendi aliquam poenam	986
Nemo debet peccare mortaliter, ut alii salvi fiant.	403
Nemo de recta ratione appetit <i>non esse</i> gratia evitandi quod iustum est	963
Nemo ex falsa opinione beatus, sic nec etiam miser.	690
Nemo ex voto obligatur propter votum ab alio editum.	540
Nescientes legem divinam licite ineunt Matrimonii contractum virtute potestatis factae omnibus a Deo commutandi proprium corpus in corpus alterius pro prolis susceptione	589
Neutri coniugum licere post divortium alteri nubere.	615
Nihil est frustra ex eo quod non habeat effectum, modo ei sit finis perficiens	903
Nolle peccasse est actus virtutis electivus, sed minime efficax.	109
Nomen per se significans <i>velle punire</i> aequivocum sit oportet	26
Nomine displicentiae virtualis quid intelligendum veniat	27
Non esse naturalem inclinationem in cineribus ex quibus corpus reparabitur ad animam intellectivam	785
<i>Non esse</i> non habere rationem odibilitatis	964
Non esse potentiam ad praeteritum, quomodo sit intelligendum	758
Non est peccatum ab uno commissum, quod alius pariter non faceret, nisi a Deo praeservaretur per gratiam	80
Non fore ut damnati aliquando eliciant actum moraliter bonum; et quare.	960
Non omnes omnino corporis partes reparandas, sed puriores.	789
Non oportere poenitentiae impositionem adeo exacte exaequare peccatorum demeritis iuxta iudicium Dei	256
Non reperiri in natura virtutem efficiendi resurrectionem hominum.	752
Non requiri intrinsecam repugnantiam in natura pro iterata rerum quae fuerunt productione, sed extrinsecam ab ordinatione providentiae Dei accipiendam	756
Non quidquid aliquando fuit de veritate humanae naturae est corporibus reddendum	803
Nos desiderare beatitudinem creditam, non scitam via naturali	762
Notum non esse hominem vere appetere beatitudinem perpetuam	761
Nubentium conditio evadit deterior per matrimonium	521
Nulla creata voluntas impedire potest actionem naturalium causarum	861
Nulla est repugnantia virtualis inter dimensiones respectu virtutis infinitae.	840
Nulla in natura est dispositio necessitans ad formam, quae est anima, inducendam, nisi <i>secundum quid</i>	753
<i>Nullum violentum perpetuum</i> . Theologis non est necessario verum	825

Oblatio Sacrificii non est a Christi voluntate immediate offerentis, sed de voluntate Ecclesiae militantis.	711
Obligationem reddendi debitum matrimoniale non cadere sub praecepto negativo, sed affirmativo, ideoque certis in casibus minime urgere	620
Obligatio quae non est de lege naturae impedire potest libertatem competentem quae est de lege naturae	528
Obligatio nulla est se subiiciendi Poenitentiae Sacramento quoties peccata memoriter occurrunt.	20
Omne naturaliter prius potest Deus conservare sine suo posteriori	840
Omnes omnino post commissam peccata teneri ad Sacramentalem Confessionem confugere seu fideles sint seu infideles, sed aliter atque aliter	143

Omnia prorsus membra humani corporis in finali resurrectione esse resuscitanda	795
Omnis potentia per se receptiva est potentia contradictionis	903
Omnium fidelium orationes bonaque opera prosunt omnibus Ecclesiae membris, eisque applicantur saltem habituali intentione	690
Opera extra charitatem repraesentata conducere ad mitigationem poenarum infernalium	226
Opera meritoria per peccatum mortificata reviviscunt per poenitentiam in acceptatione divina	91
Opera quaecumque non ex charitate inhaerente provenientia, esto per poenitentiam peccatum tollatur, non reviviscunt in ordine ad salutem aeternam	94
Opera satisfactoria quo pacto possint aliis prodesse	695
Operatio sensui non proportionata nequit esse delectabilis	869
Opinio Avicennae de cruciatu animarum hominum impiorum corporibus exutarum	953
Opinio Platoniorum de redditu rerum omnium post annum magnum	755
Opus bonum in charitate repraesentatum duplicem rationem praeseferre, et meritorii vitae aeternae, et satisfactorii poenae temporalis	331
Opus Dei speciale est inspirare fructuosam poenitentiam	51
Orans seu suffragia exhibens neminem debet excludere de Ecclesia, sed magis omnes complecti habituali intentione	708
Oratio habitualis Sanctorum similis est Christi orationi quae pro omnibus fidelibus facta fuit	725
Oratio haec: <i>Absolve te</i> est sufficiens forma Sacramenti Poenitentiae	11
Oratio praestat exterioribus operibus laboriosis, magis enim reducit mentem ad Deum	231
Orationes seu suffragia spiritualia magis prosunt eis pro quibus fiunt quam aliis	708
Ordinatio ipsa, seu Ordinis collatio est novae legis Sacramentum; Ordo vero haud esse potest Sacramentum, et quare	384
Ordinationis suae vi Sacerdos est mediator inter Deum et homines	390
Ordinem quemcumque maiorem impedire matrimonium contrahendum et praeterea contractum dirimere non iure divino, sed Ecclesiastico, et quare eam legem sanciverit	540
Ordines in lege Evangelica a Christo institutos esse septem	412
Ordines omnes in primitiva Ecclesia extitisse et quamobrem eorundem omnium non fiat mentio in divina scriptura	413
Ordines suscipientes non oportere physice tangere instrumenta, in quibus ipsimet Ordines conferuntur	429
Ordines qui sunt et dicuntur Minores, qualiter ad Eucharistiam ordinentur	392
Ordines valide quidem, sed illicite ab Ecclesia praecisos conferre	423
Ordinibus initiandos prius esse Confirmatos apprime congruum est, sed nequaquam de necessitate	394
Ordinis collatam potestatem non tollit ius Ecclesiasticum	423
Ordinis cuiuslibet susceptio imprimit characterem in anima suscipientis	391
Ordinis Ecclesiastici exacta descriptio	383
Ordinis effectus ultimus primo a Deo intentus est gratia Sanctificans	390
Ordinis gradum nemo ob vitae meritum quodcumque consequitur	402
Ordinis tres ultimos gradus merito appellari sacros, reliquos quatuor non sacros	415
Ordinis Sacramenti formam convenienter exprimi per Episcopos consecrantes	385
Ordinis Sacramenti collatione conferri gratiam sanctificantem rite digneque suscipientibus	389

Ordinis Sacramentum habere necessario materiam, qualisve sit sive in Latina Ecclesia, sive in Graeca	388
Ordinis Sacramentum in plures Ordines particulares dividi	410
Ordinis Sacramentum necessario Baptismi susceptionem supponere	393
Ordo qua ratione appellari queat Sacramentum ubi de discrimine inter Principis, et Pontificis unctionem	385

P

Pars secundum formam qua ratione non opponatur parti secundum materiam; et rursus quomodo inter se opponantur	806
Partes omnes secundum materiam non esse reddendas in resurrectione	807
Patrocinium Sanctorum esse implorandum, doctrina est catholicae fidei	721
Paupertati voluntariae magis quam alteri virtuti, quare attribuitur iudicialia potestas	885
Peccans mortaliter exponit se periculo manendi semper in peccato	979
Peccans ex ingratitudine non incurrit, nec subiicitur reatui peccatorum dimissorum	81
Peccare mortaliter nemo debet, ut alii salventur	404
Peccata dimissa cur per novum non revocentur ad poenam sicuti merita mortificata ad gloriam	92
Peccata dimissa in iudicio omnibus manifestanda, et quare?	873
Peccata in recidivante prius dimissa redire quoad circumstantiam ingratitudinis	78
Peccata omnia seu mortalia seu venialia in specie tamen non in genere, tum etiam circumstantiae peccatorum cadunt sub sigillo Confessionis	202
Peccata qua ratione ab Poenitentiae Sacramento respiciantur. Ea non integrant signum sensibile huius Sacramenti	7
Peccata quae iterato clavibus subiiciuntur, quid de iis sentiendum	187
Peccata spectata Dei absoluta potentia redire queunt in recidivante quoad obligationem poenae	76
Peccata sunt materia remota Sacramenti Poenitentiae cuius quadruplex acceptio	6
Peccata tam commissa quam non commissa, quare pariter dimittantur per Dei misericordiam	80
Peccati tanta est malitia, quantum est bonum, quo peccans privatur	49
Peccato non infinito cur rependatur poena perpetua	956
Peccatorem non teneri statim post commissum peccatum ad Confessionem confugere, nisi certis in casibus	157
Peccator prius suscitatur, quam solvatur a secunda obligatione, et quomobrem	16
Peccatorum Confessario manifestandorum inquisitio qualis et quanta esse debeat	163
Peccatorum detestationem vitiosam esse minime posse	129
Peccatorum plures punitiones exeunt de uno actu poenitentiae virtutis	39
Peccatorum remissionem esse contritionis effectum explicatur	137
Peccato triplici in genere, triplex in genere correspondet satisfactio, et de cuiuscumque congruitate	230
Peccatorum reliquiae non sunt formaliter peccata	62
Peccato nullo penitus obnoxius peccaret; si ad poenitentiae Sacramentum accederet	115
Peccatorum reliquiae stare possunt simul cum gratia Sanctificante	62

Peccator ut avertitur a Deo et convertitur ad creaturas, ita inverso ordine iustificatur	58
Peccatum in Confessione auditum propalare in nullo unquam casu licere: imo aliter faciens peccat contra leges naturae positivam, divinam et Ecclesiasticam.	195
Peccatum in quo sensu inferat Deo iniuriam	969
Peccatum in Spiritum Sanctum non est contra virtutem charitatis, sed magis spei	971
Peccatum in Spiritum Sanctum quare irremissibile	49
Peccatum non est ab uno commissum, quod alius pariter non committeret, nisi a Deo praeservaretur per gratiam.	80
Peccatum post Baptismum commissum non remittitur nisi per voluntariam poenam	47
Peccatum qua ratione sit et dicatur malum infinitum.	214
Peccatum quidnam in anima derelinquat actu peccandi praetereunte.	317
Peccatum unum qua ratione sit alio gravius	131
Peccatum unum remitti sine alio contingere non potest, sed omnia remittuntur per veram poenitentiam	57
Per copulam carnalem Iacob, non duxisse Liam, sed sibi factam uxorem ex posteriori consensu	520
Per contritionem auferri potest omnis poenae reatus.	139
Per gratiae augmentum minuitur pronitas ad bonum commutabile	62
Peregrinos ratione publici peccati evadere subditos Episcopi ubi delinquant	327
Per multiplicem poenam peccatis inflictam elucet magna Dei misericordia.	39
Perplexus est nemo ex lege Divina et Ecclesiastica	199
Per poenitentiam aliquem converti ad Deum, et una esse aversum per mortale peccatum, est impossibile	219
Philosophorum opinio de motu caelorum, citra revelationem falsitatis convinci non potest	903
Platonis sententia de complemento Anni magni quam opinionem haereticam convincit Augustinus	755
Plurimum refert inter propositum intrandi religionem et habere impotentiam coeundi	575
Poenae est in se bonum, sed malum illi cui est inflicta	956
Poenae duplex curativa videlicet et praeservativa	980
Poenae duplex de positivo disconveniente.	977
Poenam ignis esse inaequalem, et quomodo, tripliciter explicatur.	955
Poenae multiplex ex Legislatoris institutione infligi potest uni simplici peccato	97
Poenae pro peccatis est duplex, altera curativa, altera praeservativa	176
Poenae quam sustinent animae sanctae in purgatorio non est illis voluntaria volitione absoluta, sed tantum volitione conditionata eam volunt	991
Poenae quaecumque minus est malum, quam peccare mortaliter	494
Poenae secundum se peccatum ordinans unica esse potest; non item respectu personae offensae.	38
Poenae sensus in animabus sanctis in purgatorio correspondet poenis damnatorum, sed est ab alia omnino causa	989
Poenas quibus subduntur dammati esse inaequales, ut dispaes sunt culpa ipsorum, et qualiter	955
Poenae vermis in damnatis unde inaequalitatem habeat	ib.
Poenae damnatorum non sunt aliquando finem habiturae	981
Poenae obstinationis causa positiva, non est Deus sed negativa non dans gratiam	977
Poenae privativae damnatorum non habent in Deo ideam; bene tamen poenae positivae.	925

	<i>pag.</i>
Poenae quibus Electorum animae in purgatorio igne cruciantur, qua de causa sint ab eisdem volitae et qua ratione nolitae	991
Poenae reatum regulariter manere postquam per poenitentiam fuerit culpa deleta.	59
Poenae sunt obiectum volibile quatenus ordinativae culpa.	929
Poenae taxandae pro peccatis est quaedam latitudo, intra quam Sacerdos non errat	177
Poenis purgatorii ignis expiari venialia quoad culpam, cum actu transeunte nihil aliud sit peccatum quam reatus ad poenam	995
Poenitendi statim post commissum peccatum nulla est obligatio nisi in certis casibus	20
Poenitendi voluntas est omnino necessaria ei, qui peccavit.	ib.
Poenitens ad quam poenam temporalem persolvendam teneatur	259
Poenitentem non posse satisfacere pro uno peccato et non pro aliis saltem habitualiter quoad affectum, et si non quoad effectum	218
Poenitere dicit in recto actum elicitedum, et connotat punitionem	26
<i>Poenitere</i> iuxta omnem eius acceptionem dicit in recto actum volendi, connotatam punitionem.	28
Poenitere posse homine in quocumque vitae instanti de quibusvis peccatis	53
Poenitere qualiter esse queat actus virtutis	27
Poenitere quo detestantur peccata non semper est actus poenitentiae, nam esse potest ex aliis habitibus appetitivis	30
Poenitere ut oportet nemo potest sine gratia Dei praeveniente et adiuvante.	63
<i>Poenitere</i> ut significat libenter acceptare inflictam poenam non est actus proprius poenitentiae ut est specialis virtus	31
Poenitentia completa et perfecta non praedicatur in recto de Contritione confessione et satisfactione.	101
Poenitentia est iustitia ulciscens peccatum per eum a quo commissum fuit, et non aliter	236
Poenitentia est nulla si absit propositum non peccandi de caetero	25
Poenitentia esto praesupponat fidem infusam, non proinde et ipsa est infusa reputanda.	44
Poenitentia est Sacramentum iudiciale, vel iudicium Sacramentale	3
Poenitentia est secunda tabula, quia per ipsam secunda gratia recuperatur.	13 et 17
Poenitentiam convenienter dividi in tres species, et quales.	103
Poenitentiam esse infusam non facit omne auxilium Dei	44
Poenitentiam esse perpetuam haud oportere; bene tamen involvit propositum non peccandi de caetero.	22
Poenitentiam esse Sacramentum novae legis, in quo dimittuntur peccata rite ad illud accedentibus	2
Poenitentiam esse secundam tabulam eis, qui post Baptismum sumptum, a gratia Dei per peccatum exciderunt.	17
Poenitentiae quadruplex acceptio	6
Poenitentiam esse virtutem ordinatam ad alterum, sicuti et iustitia ordinat ad alterum	34
Poenitentiam, qua virtus esse habitum acquisitum.	42
Poenitentiam veram concipere, capita, ob quae quisque non possit in extremis laborans, expenduntur.	56
Poenitentia necessario perficitur actibus poenitentis, sed non propterea ad ipsius pertinent essentiam	4
Poenitentia, omnibusque aliis virtutibus esse excellentiorem charitatem.	45
Poenitentia publica num possit erari Foeminis, atque Clericis imponi, et a quolibet Sacerdote infligi	337

Poenitentia qualiter fructuosa sit et vera, atque donum Dei	44
Poenitentia quamdiu informis fructifera non est, sed quando incipit esse fructuosa	64
Poenitentia qua ratione sit voluntaria exponitur	48
Poenitentia quae est necessaria cunctis Baptismus suscipientibus non est Poenitentiae Sacramentum	17
Poenitentia quatenus et quando oporteat esse publica	336
Poenitentia quoniam imperat poenam tenere pro peccatis commissis non habet locum in innocentibus	236
Poenitentia virtus proprie et formaliter distinguitur a iustitia commutativa et distributiva	35
Poenitentia virtus imperat actus unde sequitur remissio peccatorum	64
Poenitentia ut dirigitur a regula nota per revelationem est plurium poenarum inflicta	38
Poenitentia ut regulata a regula nota naturae est unius tantum poenae inflicta	37
Poenitentia ut voluntaria iuxta iustitiae affectionem, ita involuntaria secundum commodi notionem	28
Poenitentis actus non pertinere directe ad rationem formalem Sacramenti Poenitentiae, licet actus ipsi ad perfectionem eius requirantur	4 et 99
Poenitentiae materiam quae constant sunt tantum in Confessione narranda .	265
Poenitentiae Minister attingit effectum eius per potestatem sibi a principali causa communicatam	13
Poenitentiae Minister non deprecative, sed auctoritative fert sententiam . .	11
Poenitentiae Ministrum habere potestatem obligandi poenitentem ad satisfactionem, sed iniunctam debite	263
Poenitentiae Sacramenti dignitati derogaretur ex Magistri opinione, et quare	12
Poenitentiae Sacramenti essentia in ipso actu iudiciali formaliter consistit .	5
Poenitentiae Sacramenti exacta declaratio	2
Poenitentiae Sacramenti forma non est tradita sub determinatis verbis . . .	9
Poenitentiae Sacramenti Minister tenetur uti forma Sanctae Ecclesiae, nec potest eam aliis verbis exprimere sine peccato; esto valide absolveret poenitentem	10
Poenitentiae Sacramento se subiiciendi quoties peccata memoriter occurrunt, nulla est obligatio	20
Poenitentiae Sacramentum essentialiter unico signo sensibili constituitur . .	3
Poenitentiae Sacramentum esse iterabile declaratur	24
Poenitentiae Sacramentum gratiam causare ex opere operato in eum qui rite accedit ad illud	12
Poenitentiae Sacramentum in recto importat praecise ipsam absolutionem a peccatis	4
Poenitentiae Sacramentum institui eiusque ministerium committi solis Sacerdotibus in Lege Evangelica, conveniens admodum fuisse	19
Poenitentiae Sacramentum superexaltat Dei misericordiam duplicem leviorumque viam salutis praeparantem	13
Poenitentiae virtus peccata ulciscens locum non habere in Beatis	237
Poenitentiae virtutis esse effectum remotum culpa remissionem	63
<i>Pollens mente debet praesidere pollens viribus debet servire</i> qualiter sit intelligendum hoc Philosophi dictum	526
Polygamiam aliquando ex Dei dispensatione fuisse licitam	635
Polygamia iniusta est et contra legem naturae, quatenus matrimonium cedit in incontinentiae remedium	632
Polygamia nulla extitisset in statu innocentiae	ib.
Possibile est hominem assequi medium rectae rationis intra latitudinem iustitiae vindicativae	257

Post esse divinum esse proprium est maxime diligendum	967
Post sponsalia sequuta copula cur Ecclesia ratum esse censeat Matrimonium	480
Potestas collocata super Corpus Christi verum est inimpedibilis; non ita potestas absolventi a peccatis sive super Corpus mysticum.	249
Potestas qua pollent Sacerdotes super Corpus Christi verum proxima est et impedibilis; secus vero de potentia super Corpus Christi mysticum	292
Potestates quibus praediti sunt Sacerdotes super Corpus Christi verum et mysticum, esse aliam, atque aliam	248
Potentia Dei tantummodo fieri potest ut in finali iudicio quisque coniunctim cernat quae sunt in conscientia alterius	875
Potentia loco motiva quomodo intelligatur intensior in Beatis	848
Potentiam intelligi non posse quietative, nisi una intelligatur respectu ad actum in quem possit	386
Potentia motiva una eademque, ut anima movet corpus organice et inorganice	854
Potentia operativa nequit esse organica et inorganica, bene tamen factiva.	ib.
Potentia sensitiva per se includit organum corporeum	683
Potentia super Corpus Christi verum in Sacerdote quocumque proxima est, sed remota super Corpus Christi mysticum	171
Praecepta generalia feruntur ut sint generalia remedia	254
Praecepta secundae tabulae non habent ex se necessariam rectitudinem, sed ex Dei voluntate	655
Praeceptum de Confessione facienda non esse de iure naturae	150
Praeceptum de poenitentia obligat iuxta inclinationem charitatis; unde exurgit regula de Confessione facienda.	21
Praeceptum divinum in omni casu servandum, quando non est revocatum.	967
Praeceptum semper est de necessario licito, prohibitio de necessario illicito; licentia vero de licito per specialem dispensationem	614
Praescriptio utrum se extendat ad homines, sive solae praescribantur sessiones	527
Praesumptio humana fertur super iis, quae eveniunt ut in pluribus.	53
Praesumptus professor alicuius Ordinis quis iuxta antiqua iura	535
Privationem non recipere magis et minus	827
Probabilius videtur unico intuitu unumquemque attingere quae sunt in conscientia alterius in finali iudicio.	875
Promissio simplex citra iuramentum non videtur inducere matrimonii impedimentum dirimens	603
Proprio Sacerdoti esse unicuique fidelium confitendum saltem semel in anno.	170
Puerilem aetatem simpliciter impedire Matrimonium	582
Puer stante puerili aetate caret potestate transferendi corpus suum ad prolem procreandam.	ib.
Punitio est carentia boni convenientis, vel praesentia mali disconvenientis.	976
Punitio tolerata patienter induit rationem satisfactionis; et quomodo sit ex alias debitis	229
Purgantes animae quo intensius Deum diligunt eo acrius contristantur ex detentione in igne tamquam in carcere	989
Purgatorii ignis poenas esse acerbiores quibuscumque his temporalibus.	ib.
Purgatorii poenas acerrimas esse, et quibus ex causis	ib.

Q

Qualitatem aliquam praebituram agilitatem corpori ad omnia ubi, non videtur probabile	848
Qualitates aliquae in homine necessario aliis dominantur	823

	<i>pag.</i>
Qualiter in libello repudii salvetur iustitia	657
Qualiter salvetur iustitia in contractu matrimoniali permissa polygamia	635
Quamobrem damnati se peccasse doleant	961
Quando super lege rationabiliter dispensetur, vel dispensandum	635
Quantitas determinata requiritur ut pars in toto in propriam exeat operationem tum intensive, tum extensive	806
Quantitas permanens a quantitate successiva in quo differat	835
Qua ratione Beati laetentur de damnatorum calamitatibus	928
Qua ratione caro aggenerata sit praeeistente impurior	802
Qua ratione pars secundum formam non opponatur parti secundum materiam, et rursus quomodo opponantur	807
Qua ratione peccata ab Poenitentia respiciantur. Ea non integrant signum sensibile huius Sacramenti, et quo pacto per confessionem deleantur	7
Qua ratione peccatum unum sit alio gravius	131
Quare Ecclesia non illegitimaverit ad contrahendum foeminas viros suos interficientes	599
Quare in Lege Evangelica illicita sit polygamia quamvis in se, haud illicita esset; et quo in eventu foret licita	636
Quare non debeat Aureola cuivis continentiae gradui	935
Quaecumque reddunt Confessionem odiosam et poenitentem vilem sunt necessario reticenda a Confessario etsi peccatum non sint	202
Quaecumque scripta sunt in lege divina omnia ad legem naturae non pertinere	150
Quae invalide fiunt nulla temporis praescriptione firmanur	562
Quaenam ad veram poenitentiam sint necessaria	60
Quaenam facturi sint Angeli in generali omnium resurrectione	769
Quaenam pertineant ad veritatem humanae naturae	802
Quaenam sint de lege naturae proprie loquendo, quaenam vero per quamdam extensionem	150
Quae non sunt strictissime de iure naturali admittere dispensationem superioris, et ita est de polygamia	633
Quae successive recipi possunt in aliquo, per Dei potentiam esse possunt simul	873
Quemque in iudicio finali cognosciturum distincte quae gessit in praesenti vita	871
Quibus in casibus clavis scientiae intelligatur	266
Quicumque tenetur conservare individuum non tenetur dare operam conservandae speciei	528
Qui dolose decepit insciam iuste cogitur implere quod prius fraudolenter promiserat	603
Quid in virginitate restitui minime possit	88
Quidquid fuit purius in corpore est sibi reddendum in resurrectione	803
Quid sit iurare cum septima manu pro Matrimonii invaliditate	576
Quid sit corpus corruptum et reparatum in resurrectione	788
Quietem esse motu perfectiorem in entibus	904
Quinam sensus in Beatis habituri sunt proprios actus post resurrectionem	829
Quisque recta ratione potest velle se non esse permissive quam mortaliter peccare	967
Quo impedimento quis labore, an frigiditatis vel maleficii, non facile sciri potest	577
Quomodo dolor contritionis excedit omnem alium dolorem in natura	127
Quomodo partes secundum materiam distinguantur a partibus secundum formam vel speciem	806
Quoties iniunctum opus exequitur, toties Indulgentiae acquiruntur	319

R

Rarefactio et condensatio repugnat corporibus Beatorum propter dotem impassibilitatis	844
Rationem partium homogenearum in corpore, a ratione partium etherogenearum	794
Reatum omnem poenae aboleri per ignem purgatorii seu ob venialia, seu ob mortalia remissa tamen per veram poenitentiam in hac via	998
Reatus peccati sequentis tantus non est, quantus fuit prioris iam dimissi	82
Reddendam Evae in resurrectione costam ex qua ipsa fuit efformata	804
Reddere unicuique quod suum est pertinere ad legem naturae	525
Redire posse interruptum idem numero tum in absolutis tum in relativis	791
Reditus eorumdem individuorum impediret entium multiplicationem	790
Regulae dictanti peccata esse vindicanda correspondet in voluntate iustitia vindicativa	64
Regulis diversis concurrentibus, superiori nos conformare tenemur	967
Regulae pro cognoscenda personarum distantia	545
Relabens in peccatum post veniam quot titulis gravius peccet	78
Religionem intrare neutri coniugum licere post carnalem copulam altero invito	606
Religiosis quibuscumque prodesse Indulgentias ut membris Ecclesiae militantis spirituali hoc subsidio indigentibus, si omnia necessaria concurrant	331
Reliquiae peccatorum non sunt peccata formaliter	62
Reliquiae peccatorum simul stare possunt cum gratia sanctificante	ib.
Rem conservari sine suis principiis essentialibus, est implicantia	839
Renuncians dignitati ob metum addito iuramento, nequit amplius eam repetere	483
Reprobi videre poterunt Christi gloriam non fixo obtutu, sed raptim	896
Reprobos capturos tristitiam ingentem et timorem, non delectationem ex Christi visione	ib.
Repudiare uxores videtur etiam illicitum fuisse sub Lege Moysi, et ita facientes mortaliter peccavisse	659
Repugnat contritioni habere pro obiecto peccata futura	122
Repugnantia duorum corporum ad coexistendum in eodem loco accipienda est a solis dimensionibus quantitativis	835
Repugnantia duplex formalis una, et virtualis altera, et utriusque declaratio	840
Resurgentibus eas partes fore reddendas, quae fuere magis de intentione naturae, et quaenam eae sint	803
Resurgere oportere corpora cum iisdem qualitatibus, quas postulat eorundem temperamentum	849
Resurgentium statura cuiuscumque temperamento commensurabitur	811
Resurrectio est naturalis, ut violento naturale opponitur, sed supernaturalis ut ad agens comparatur	750
Resurrectio est <i>naturalis</i> , quatenus naturale opponitur violento	751
Resurrectio hominis futura ex quibus probanda foret	760
Resurrectionem Christi esse causam <i>moralem</i> resurrectionis omnium	765
Resurrectionem esse aliquando futuram notum non esse lumine intellectus naturali	761
Resurrectionem esse repraesentandam in instanti virtute divina	778
Resurrectionem futuram esse e cineribus vel pulveribus in quos, resoluta fuerant corpora quondam ab intellectiva informata	783
Resurrectionem mortuorum esse futuram in instanti	779
Resurrectionis vis effectiva esto non sit in natura, est tamen in entium coordinatione	753

	<i>pag.</i>
Resurrectio qua ratione dicatur esse supra naturam	751
Resurrectio qua ratione dici debeat, sitque naturalis	ib.
Resurrecturos esse homines ut divino sistantur iudicio, dogma est fidei	746
Resurrecturos esse omnes homines in aetate iuvenili	809
Resurrecturos homines in ea qua decesserunt aetate, haud improbable visum Augustino	810
Resurrecturum unumquemque in eo, quo decessit sexu	813
Resuscitandi quare sint, qui decesserunt obnoxii culpa originali	748
Revelandi potestatem accipere nequit Sacerdos de Confessione audita, et quare	206
Revelantem confessionem facere quidem contra legem naturae; sed non quia mentitur mendacio pernicioso	199
Revelantes peccata confessa, non subduntur poenis statutis pro Confessariis revelantibus	205
Revelare Confessionem non est dicendus utens signo indifferenti ad significandum vel non significandum peccatum confessum	197
Revelare nequit Confessarius peccata sibi in Confessione detecta nec de licentia confitentis, et quamobrem	206

S

Sacerdos directe etiam ligat poenitentes ad persolvendam poenam temporalem, in quam aeterna fuit commutata	259
Sacerdos est mediator inter Deum et homines vi ordinationis suae	390
Sacerdos, etsi Deus primo peccata dimittat, et ipse virtute clavium ut causa instrumentalis; qualiter, et quomodo	251
Sacerdos in peccatis existens num sine novo peccato possit Sacramenta conficere, et dispensare	405
Sacerdos in peccatis existens si ex officio dispenset Eucharistiam mortaliter peccat, si non ex officio, sed casu id eveniat, non videtur graviter peccare	407
Sacerdos ligat ad poenam aeternam indirecte, quatenus non solvit ob poenitentis indispositionem	258
Sacerdos non absolvit Reum arbitrarie, sed necessarium est ut causam cognoscat	98
Sacerdos quare in primitiva Ecclesia habuerit iurisdictionem super quemcumque hominem peccatorem	171
Sacerdos quilibet potest poenitentem Sacramentaliter audire et absolvere in casu mortis imminantis	174
Sacerdos sicut et Poenitens quibus in casibus absoluti censentur ab obligatione imponendi et acceptandi Sacramentalem satisfactionem	263
Sacerdos simul Reum absolvit et ligat ad solutionem poenae temporalis	98
Sacerdotalis character an sit unus vel duplex	420
Sacerdotem in imponenda poena pro peccatis non oportere attingere indivisibile iustitiae vindictivae; sed satis esse si attingat medium rectae rationis in taxanda poena	176
Sacerdotem iure Ecclesiastico teneri ad servandum sigillum Sacramentale declaratur	197
Sacerdotem non posse solvere et ligare secundum proprium arbitrium; sed oportere tali munere fungi iuxta praescriptum Dei	260
Sacerdotem quemlibet non posse suum subditum ab excommunicatione liberare, nam quod concessum non est videtur esse prohibitum	303
Sacerdotem quemlibet vi potestatis in ordinatione acceptae posse semper suum subditum absolvere	279
Sacerdotem uti posse Clavium potestate respectu sui superioris	280

Sacerdotes etiam malos possidere Clavium usum, nec illum amittere per peccata	274
Sacerdotes Legales praeditos non fuisse Clavium potestate, qua pollent Sacerdotes Evangelici	268
Sacerdotes solos ministros esse posse Sacramenti Poenitentiae ex Christi institutione, ad dogmata fidei pertinere	165
Sacerdote in usu Clavium servante medium rectae rationis, etsi non servetur medium rei ipsius, sententia ratificatur in Caelis	256
Sacerdoti in peccatis existenti tutius est conficere quam non conficere vel simulare conficere Eucharistiae Sacramentum	408
Sacerdotis in potestate non est ligare et non ligare poenitentem ad satisfaciendum pro peccatis, et quomodo se gerere debeat	261
Sacerdotibus legalibus maxime praececellunt Sacerdotes Evangelici	10
Sacerdotis proprii nomine quis intelligendus veniat	170
Sacramentali absolutione remittitur poena temporalis debita peccatis, et quomodo	253
Sacramentalem Confessionem esse iuris divini positivi, declaratur	143
Sacramenti Poenitentiae institutio quo tempore fuerit habita	145
Sacramentorum effectum minus principalem posse impertiri per Ecclesiae Ministros de Christi potestate ipsis concessa	310
Sacramentorum virtus et efficacia est non solum a Dei misericordia, sed etiam ab ipsius iustitia ex parte causae meritoriae	354
Sacramentum nemini est conferendum nisi ei qui est capax veritatis formae ipsius Sacramenti	371
Sacramentum non dici quodcumque rei sacrae signum, sed quod est signum efficax gratiae	435
Sacrificium conficientes, et non communicantes gravissime delinquerent	408
Sancti omnes qua ratione in finali iudicio iudicabuntur	889
Sancti quamvis pro se ipsis mereri non possint, valent tamen impetrare beneficia divina pro aliis	724
Sanctorum beatitudo post iudicium maior erit extensive, non intensive	919
Sanitas corporis est secundarius effectus Sacramenti Unctionis extremae	359
Satisfacere de facto nemo potest pro peccatis suis, nisi virtute passionis Christi	213
Satisfacere pro peccatis suis an potuisset quis in alia providentia independenter a meritis Christi	ib.
Satisfaciendi actus aut est de virtute procedens, aut est virtutis generativus, quia consentaneus rectae rationi	209
Satisfactio importans formaliter solutionem poenae temporalis separabilis est a ratione meriti et acceptationis	221
Satisfactio in quo casu iniungenda in operibus lege praeceptis	234
Satisfactionem a Sacerdote impositam, etsi in mortali peccato adimpleatur, habere suum effectum	220
Satisfactionem esse actum plurium virtutum appetitivarum	210
Satisfactionis correspondentiam ad culpam aliquando non attendere, expedire	230
Satisfactionis definitio universim acceptae quaenam, et an conveniens?	211
Satisfactio non desinit esse virtutis actus, licet non sit meritoria	209
Satisfactio quatenus est involuntaria non est actus virtutis	ib.
Satisfactionem repraesentare non fore omittendum ob iniunctum opus Indulgentiarum; omissio tamen non esset Ecclesiastici praecepti transgressio	318
Satisfactionem sic correspondere peccatis non oportere, ut assequatur naturam rei	258
Satisfactionem simpliciter aliam esse a satisfactione reconciliativa	221
Satisfactionem Sacramentalem nequire unum pro alio repraesentare	216
Satisfactionem universim imponendam esse in operibus liberis, at in aliquo casu imponi expedire in operibus necessario repraesentandis	233

Satisfactionem ut plurimum adimpleri in operibus poenalibus, fieri tamen posse ut quis satisfaceret per actum aliquem bonum non poenalem . . .	227
Satisfactionis communiter sumptae rationi non repugnat unum satisfacere pro alio, modo reddatur alias indebitum . . .	216
Satisfactio praecedens in peccato exhibita prodest rite poenitenti postquam charitatem habuerit . . .	223
Semen non esse reddendum in resurrectione corporibus, quod nec animatur anima totius . . .	798
Senes valide contrahere posse Matrimonium . . .	575
Sensibilis dulcedo in meditatione fere est sensitivi appetitus passio . . .	128
Sententia asserens parvulos baptizatos ornari aureola Virginitatis intuitu meritum Christi reiiicitur . . .	945
Sententia definitiva Sacerdotis propriissime appellatur Clavis regni Caelorum . . .	189
Sententia ultima discretiva bonorum a malis pronuntiabitur a Christo voce ab omnibus audienda . . .	875
Separationem animae a corpore esse violentam, explicatur . . .	763
Servitus est inter homines inducta non per legem naturalem, sed per positivam hominum . . .	526
Servitus latens impedit Matrimonium, adeo ut nullus sit contractus matrimonialis . . .	524
Servitus non opponitur Matrimonio, sed matrimoniali contractui . . .	525
Servitus quibus ex capitibus esse queat iuste inducta inter homines . . .	526
Servo licere Matrimonium contrahere invito domino ipsius, si mulier assentiat tali contractui . . .	528
Servum esse veluti pecudem: declaratur hoc Aristotelis dictum . . .	529
Servus, esto domini sit possessio non caret tamen quacumque libertate ad actus quoscumque . . .	528
Servum manumissum ob ingratitudinem iuste in servitatem revocari, et quare . . .	82
Sexuum diversitas non erit frustra in patria post resurrectionem . . .	816
Sigillo obligari ultra Sacerdotes Confessiones audientes quotquot eadem peccata confessa noverint quacumque de causa . . .	204
Sigillum se extendere ad personam quae cum peccatore fuerit quoties peccatum nequit exponi ut oportet nisi reveletur persona tertia . . .	202
Signo practico ille tantum potest certitudinem tribuere, qui valet eius signi signatum causare . . .	343
Signum sensibile in quo peragitur Matrimonii Sacramentum, est signum demonstrativum de praeterito, non vero prognosticum de futuro . . .	477
Similitudo quaelibet non est simultatis causa . . .	843
Simpliciter interruptum vel destructum redire potest idem numero virtute divina . . .	792
Simul stat caelum habere potentiam deficiendi intrinsecam, et perpetuo a Deo conservari . . .	825
Si quis in peccatis existens Christi corpus in terris agentis tetigisset debita cum reverentia, non videtur is peccavisse mortaliter . . .	408
Sigilli fractio sequatur ex Confessione peccati, non tenetur quis in casu tali, tale peccatum confiteri; et quare . . .	198
Species contrariorum non contrariantur in mente . . .	869
Spem consequendae salutis ex nullis aliis operibus sicuti ex confessione concipere possumus . . .	191
Spes consequendi veniam ut plurimum contritionem praecedit . . .	128
Spes aeternae salutis consequendae principaliter fundari in Dei misericordia . . .	190
Spectata Dei absoluta potentia redire queunt peccata in recidivante quoad obligationem poenae . . .	76
Spiritualem cognationem revera contrahi inter suscipientem Baptismi Sacramentum, illumque de sacro fonte levantem . . .	567

	<i>pag.</i>
Spirituallem propinquitatem ex Sacramenti Confirmationis collatione contrahi perinde Matrimonii impeditivam, ac sit ea quae per Baptismum contrahitur.	565
Sponsalia quaecumque esse solubilia, sed iusta causa non interveniente solventem non carere peccato	467
Spiritualia non admittere divisionem quantitativam, sed numeralem	713
Spiritui nullum corpus se esse potest disconveniens aut conveniens; accidit tamen unum aut alterum per nolitionem et volitionem	687
Spiritus cruciantur ab igne corporeo, non per physicam actionem eius, sed per intentionalem.	688
Sponsalia haud evadere Matrimonium, esto iuramento firmata.	483
Statutum prohibens aliquid fieri non illegitimat, nisi illegitimitas exprimitur.	540
Substantia nullis accidentibus fit individua	840
Sufficiencia impedimentorum, quae irritant Matrimonium	516
Suffragia cur non prosint proinde multis, ac uni	694

T

Tangi physice instrumenta in quibus Ordines conferuntur ab his qui eisdem initiantur non est necessarium	429
Tantum quoad Deum aestimantur qui charitate sunt praediti	402
Tempus pubertatis in masculis, et in foeminis.	582
Teneri virum uxori debitum reddere esto non petat, si conciliat illam appetere et petere non audere ob verecundiam sive alia de causa	622
Terminus actionis, nutritivae recte dicitur <i>aggeneratio sive ingeneratio</i>	801
Terminus <i>a quo</i> et <i>ad quem</i> haud pertinere possunt ad eandem durationem intrinsecam.	778
Timor ad poenitendum necessarius qualis esse debeat	240
Timor Domini initium diversarum virtutum non immediate	41
Timor non est necessario initium poenitentiae.	42
Tonsuram primam, seu coronam haud ordinem esse.	435
Triplex bonitas, et malitia illi opposita actus voluntatis.	959
Triplex ramus continentiae; atque inde debetur illi fructus trigesimus.	938
Triplex modus proponitur intelligendi unumquemque visurum quae sunt in conscientia alterius	873
Tristitia acerbiori vexantur damnati ex detentione intelligentiae ne vagetur per omnia intelligibilia ex impedimento illato loco motivae potentiae	688
Tristitia in damnatis non ex detentione in igne neque ex eius apprehensione oritur, sed ex nolitione eius detentionis	691
Tristitia in genere quadruplex: ibidem de poena vermis et remorsus, de poena absorptiva, et de poena damni.	977
Tristitia maior sequitur in damnatis ad maiora peccata.	688
Tristitia maxima damnatorum est, quia non permittuntur stare in consideratione obiecti, cuius commoda affectioni iustitiae praetulerunt.	956
Tristitia quare quandoque non sequatur ex causis ipsam inducentibus tristitiam	32
Tristitiae altera radix in damnatis est invariabilis obiecti immutatio	688
Tristitiae causa in damnatis est obiectum tristabile, non voluntas impiorum	687
Tubae vocem esse causam moralem et instrumentalem resurrectionis	767

V

Vaga coniunctio Maris cum Foemina pro omni statu fuisset contra rectam rationem, unde opus fuit Matrimonium lege divina sanciri	445
Vaga coniunctio Maris et Foeminae triplex bonum excludit, idest bonum prolis, bonum familiae et bonum civitatis	445

<i>Velle punire</i> peccata est velle imperativum et efficax coniungens causas influentes in punitionem	26
Velle ulcisci peccata, atque eadem detestari sunt actus oppositi	30
Veniale deleri quoad culpam ex charitate in qua quis ex hac vita decedit, et expiari quoad poenam in purgatorio probabile est.	995
Veniale et mortale peccata qualiter sunt eiusdem et diversae rationis	68
Veniale inter et mortale qua ratione non sit ulla proportio, quatenus sunt Dei offensa.	73
Venialia peccata delentur in anima per Sacramentalia	70
Venialia peccata propter actum Deo magis acceptum quam ipsa displicuerit possunt dimitti	66
Venialia remittuntur alia ratione per Sacramentalia, ac alia per Unctionis extremae Sacramentum	71
Venialium confessionem citra omnem necessitatem audire posse eum qui non est Sacerdos, tametsi iudex non sit ferens sententiam absolutionis.	168
Venialia non tantum per poenitentiam delentur, sed etiam aliis mediis.	236
Venialium remissionem non exigere gratiae sanctificantis infusionem	68
Venialium peccatorum absolutio haberi potest, quin mortalium remissio habeatur	72
Vestimenta sacra sola Episcopi benedictione cultui divino dedicantur	420
Venialia dimitti per actus humiliationis et demissionis	169
Venialibus tantum peccatis obnoxius non tenetur ex Christi aut Ecclesiae praecepto ad Confessionem sacramentalem accedere	155
Vindicans inferi poenam gratia legis, et propter bonum commune	36
Vindicativae iustitiae accidit omnino ut peccator redeat in gratiam Dei	35
Vindicativae iustitiae finis intrinsecus et extrinsecus quisnam	36
Vinculum matrimonialis contractus prius quam consumetur dissolvi per ingressum alterius coniugis in Religionem	60
Vir atque eius uxor qua ratione sint una caro.	553
Vires animales nutriendi et generandi nullum actum habebunt in patria	815
Vir et mulier sunt aequales in actu matrimoniali quatenus is cedit in remedium incontinentiae, non vero quatenus Matrimonium est in officium naturae	624
Virginibus in patria debetur aureola	89
Virginitatis fructus centesimus, viduitatis sexagesimus, coniugalis vero continentiae fructus est trigesimus	934
Viro licere se in servum vendere si mulier consentiat; secus vero si ipsa refragatur	530
Virum dimittere posse a toro maritali fornicariam uxorem; sed nequaquam eam a sua alienare cohabitatione, sed adhibere oportere iudicium Ecclesiae	614
Virum fortem non esse omnino impavidum, nam id temerarii est, non fortis viri	489
Virum prudentem semper eligere quod minus est malum, vel ad quod sequitur minus malum iminusque malum est dare operam copulae carnali, quam liberis carere, vel se periculo incontinentiae exponere	505
Virum unum cum una muliere nubere non est de lege naturae primario, sed secundario.	633
Vir uxorque eius non sunt affines, sed magis dicendi sunt unum	552
Virtus inclinans ad complacendum in bono honesto pariter inclinatur ad fugiendum bonum inhonestum	162
Virtus intellectualis dicit verum esse vel non esse tam in speculandis, quam in agendis	34
Virtus poenitentiae forte in innocentiae statu, et in Beatis locum habet et quomodo	28
Virtutes omnes a radice Charitatis rationem meriti hauriunt	934

Virtus quae inclinatur ad complacendum de bono honesto pariter ad oppositum inclinatur	109
Virtutes morales non reddi per poenitentiam, sed Theologicas, quae viribus naturae acquiri non possunt, bene tamen illae	84
Virtutes quales sunt necessariae in statu praesenti non erant in statu innocentiae	28
Virtutis cuiuslibet appetitivae est posse excitare ad detestanda peccata	162
Virtuti cuiuslibet appetitivae correspondet aliqua regula in intellectu	37
Virtuti poenitentiae duplex regula correspondet in intellectu	ib.
Virtutis poenitentiae subiectum esse ipsam voluntatem	40
Visio Dei sine amore videntem beatum minime reddit	838
Visio Deitatis si concederetur damnatis, non tamen eam amarent, ac proinde de tali visione gaudium non perciperent	ib.
Vitiorum aliorum ab infidelitate intuitu posse quidem interdum separari coniuges quoad cohabitationem, sed nequaquam dissolvere vinculum Matrimonii	595
Voluntariam paupertatem profitentibus promissa est a Christo iudiciaria potestas, eamque exercebunt in iudicio	883
Voluntas creata malle debet <i>non esse</i> quam Deum offendere; idque secundum rectam rationem	967
Voluntas secundum diversos habitus utitur se ipsa, quasi circulariter	45
Voluntas tendere nequit in obiectum charitatis per nolitionem	971
Voluntatem posse cogi seu violentari secundum quid	487
Voto simplici stante valide quidem sed illicito contrahitur Matrimonium, votum vero solemne nullum reddit contractum	502
Votum solemne dumtaxat iure ecclesiastico dirimere Matrimonium contractum	538
Votum solemne non esse tale quia publicum, sed ob annexam solemnitatem aliam	534
Votum solemne omnino impedire Matrimonium contrahendum ac dirimere contractum, veluti nulliter et perperam initum	ib.
Votum solemne quare impediatur ne Matrimonium contrahatur, dirimatque contractum, non vero votum simplex	537
Votum solemne supra simplex non addit neque publicitatem neque scandalum	538

U

Unctio extrema bene valentibus non est applicanda, et si applicetur nullum est habitura effectum	366
Unctio extrema inducit quidem nonnumquam et corporalem sanitatem, sed id est finis minus principalis eiusdem	359
Unctio extrema quando sit impendenda infirmitate laborantibus, et pro quibus infirmitatibus	368
Unctionem extremam esse novae legis Sacramentum a Christo Domino institutum pro iis qui videntur mox e vita excessuri	339
Unctionem extremam non esse in eadem infirmitate iterandam	378
Unctionem extremam si conferrent Diaconi, nihil efficere perinde ac Laici	363
Unctionibus singulis partialibus correspondet proprius effectus independentem ab aliis unctionibus	342
Unctionis extremae administratio verbis vel deprecativis, vel indicativis expressa non variat essentialiter eiusdem formam	353
Unctionis extremae capaces non sunt furiosi et Amentes	369
Unctionis extremae collationem solis Episcopis de mandari expediens non fuit; bene tamen committi quibuscumque Presbyteris	364

Uctionis extremae conveniens materia est tantum olivae oleum; et cur illud et non vinum adhibeatur	346
Uctionis extremae effectus primarius est peccatorum remissio	356
Uctionis extremae forma competens est illa Oratio: <i>Per istam sanctam unctionem</i> , etc. sicut consuevit Ecclesia Romana	354
Uctionis extremae Minister quinam sit et-an non Sacerdos possit eam valide ministrare.	362
Uctionis extremae Sacramentum indirecte delet quoque mortalia peccata.	357
Uctionis extremae Sacramenti effectus secundarius est corporis sanitas.	359
Uctionis extremae Sacramentum sua constat propria forma perinde ac reliqua Sacramenta	351
Uctionis extremae Sacramentum a Christo fuisse institutum	343
Uctionis extremae Sacramentum est unum unitate integritatis, sicut unum corpus multis integratur organis.	341
Uctionis extremae Sacramentum ut valide conferatur oportet oleum esse consecratum	347
Uctionis extremae Sacramentum minime imprimere Characterem: et quare?	360
Uctionis extremae Sacramentum debere iterari quoties redit causa collationis ipsius	377
Uctionis extremae Sacramentum est per se institutum pro venialium remissione	356
Ungendos oleo sancto non esse pueros graviter aegrotantes, ac Sacramentum nemini esse conferendum nisi ei qui est capax veritatis formae ipsius Sacramenti	371
Ungendum haud esse totum corpus in Sacramenti Uctionis extremae ministerio, sed satis esse partes determinatas	372
Ungues et capilli animantur anima hominis.	797
Ungues et capilli reddentur corporibus Beatorum citra omnem deformitatem.	798
Ungues et capilli spectantes decorem corporis resurgentis sunt eidem restituenda	797
Uni coniugum haud licere citra alterius voluntatem continentiam vovere	624
Usu carentes rationis haud posse suscipere Ordines debita cum reverentia et dispositione.	428
Usu rationis carentibus nequeunt licite Ordines Sacri conferri; bene tamen ii qui dicuntur Minores.	ib.
Usu carentibus rationis valide Ordines Sacri conferuntur	ib.
Utrum per replicatas absolutiones eorundem peccatorum poena temporalis omnino dimittatur problema est. Negativa pars probabilior videtur	254
Uxore invita, si vir Sacris Ordinibus initietur, potest ipsa debitum petere et vir tenetur reddere	542
Uxorem cognoscentes ob solam delectationem non peccant mortaliter, modo non excludatur positive finis intentus a lege.	514
Uxorem interficiens ut aliam ducat cum qua rem habet est simpliciter ille inhabilis ad contrahendum cum illa	598
Uxori virum suum repetenti esse reddendum modo et ipsa pariter continentiam non voverit; cogenda est tamen et ipsa ad castitatem servandam si res peracta sit debitis conditionibus de iure	610

DESCLER & C.
EDITORI PONTIFICI
FIAZZA BRIZIOLI N. 4
ROMA

GTU Library

BX1749.T6 D8

Duns Scotus, John/Ven. Ioannis Duns Scot

G

3 2400 00039 9463

BX

2804

1749

T6

Summa theologica /

D8

T. Aquinas

v.6

BX

2804

1749

T6

Summa theologica /

D8

T. Aquinas

v.6

Graduate Theological Union Library

2400 Ridge Road

Berkley, CA 94709

